Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 20
Plúteo 10

A

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAVLICA-
STRENSIS IN PRIMAM

Digesti Veteris Partem Patauinæ prælectiones, Franciſci Curtii, aliorumq; omnium, qui in id hactenus incubuerunt, quam doctiſs. Annotationibus illuſtratæ, & ad vetuſtiſsim. Exemplarium manu typoq; excuſorum fidem, recèns ac denuò repurgatæ, locisq; non dicendis ſedulò reſtitutis, hac nota ⁂ præſignatis, multò quam antehac auctiores redditæ.

Accedunt his, cuiuſpiam Iuris Cultoris egregiè docti Obſeruationes ad marginem hac nota ⁂ præciſæ, cùm doctæ, tùm uel maximè utiles.

LVGDVNI,
M. D. LIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bibliopola candido ingenuoque Lectori.

VT NON EST SATIS ad solidum interim præmium consequendum semel feciſſe bene, ita nec satis nobis est visum tecum semel egisse bene: ni & in dies quoq; de te tuisq; studijs continenter mereri bene pergamus. Quod, vt efficeremus, proximis superioribus diebus operā dedimus in hac Pauli Castren. Editione postrema, vt benevolentiæ ac beneficentiæ nostræ erga te, aliquid in te redundaret: vt intelligas, qui noster est animus, quām non secus tuis, ac nostris inuigilemus cōmodis. Curauimus etenim prēter curiosam, ac in recognoscendis Pauli Prælectionibus anxiam & solertem diligentiam, vt si quid eiusdem, vbiubi necdum vulgatum extaret, ad nos vosq; tandem hac Editione peruenireť: vt tandem aliquando, Deo faciente, membris vndiq; receptis integer in hominum ora prodiret. Proinde â nobis id in primis est cūratum, vt ab intimis Legitimarum disciplinarum totius Italiæ penetralibus ac sacrarijs, aliquot eiusdē Pauli monimenta haud Mehercule contemnenda, ad nos vel qualibet conditione perferrentur. Quæ in tuam gratiam, Secundæ Digest. Parti adiecimus. Ea autem repetitarum Prælectionum nomen habent: quarum Elenchum eiusdem Secundæ Partis facies secunda defert. Cæterū ne te de nostra diligentia cælemus, quæ in recensendo Paulo præstitimus, aut in lacunis explendis, aut integris sæpissimè sententijs substituendis ac reponendis, quæ huius palestræ Tyronum incommodo magno etiamnum desyderatæ fuerunt, hac ✠ nota præsignari collubuit: vt interim ex fide oculata intelligas, quām fideliter ac amicè erga te officium obiuerimus. Quamobrem obtestamur, vt si quid apud te opera nostra promereatur, boni æquiq; quod â nobis præstatur, consulas: & quæ tibi summo nostro & impendio, & labore benignè paran tur, candidè accipias, longè nimirū maiora ac excellētiora, si tuo id candore dederis, vt res sese offeret, primo quoq; tempore susceptur us. Vale. Lugduni, ad Calendas Iulias.

Elenchus Rubricarum huius voluminis.

Calumniatoribus. 137
Constitutionibus. 16
Communia prædiorum tam rusticorum, quām vrbanorum. 202
Edendo. 56
Eo, per quem factum est, quominus in iudicio sistat. 45
Feriis, & dilationibus, & diuersis temporibus: & ex quibus causis feriæ non impediuntur. 53
Fideicommissaria hæreditatis petitione. 189
Inofficioso testamento. 161
In ius uocando. 30
In ius uocati, ut eant. 35
Infamibus. 94
Iustitia & iure. 2
Iurisdictione omnium iudicum. 19
Iudicijs. 138
Legibus & senatusconsultis. 11
Ne quis eum, qui in ius uocatur, ui eximat. 36
Negotijs gestis. 123
Officio eius, cui manda. est iurisdi. 16
Officio assessorum. 18
Pactis. 61
Petitione hæreditatis. 172
Postulando. 92
Possessoria hæreditatis petitione. 189
Procuratoribus & defensoribus. 100
Quemadmodum seruitutes amittantur. 207
Qui satisdare cogantur, uel iuramento promittunt. 37
Quod quisque iuris in alium statuerit, ipse eodem iure utatur. 26
Quod cuiusque uniuersitatis nomine uel contra eam agatur. 120
Seruitutibus. 190
Seruitutibus urbanorum prædiorum. 194
Seruitutibus rusticorum prædiorum. 198
Si quis ius dicenti non obtemperauerit. 29
Si quis in ius uocatus non ierit. 34
Si ex noxali causa agatur. 44
Si quis cautionibus. 47
Si pars hæreditatis petatur. 187
Si seruitus uendicetur, uel ad alium pertinere dicatur. 204
Transactionibus. 87

FINIS.

Pauli Castrensis I. V. D. excellentissimi literæq; amicissimi, Patauinæ in primam Digesti Veteris Partem Prælectiones, vt tēpore postremæ, sic omniū emendatissimæ. In quibus nihil prorsus omissum, quod in prioribus etiamnū editis haberetur: repurgatis (in hoc corrogatis collatisque hinc inde vetustissimis exemplaribus manuscriptis) numero nō dicendo tùm in uerbis, tùm in sententijs ac orationibus erratis, Clarissi. Iurisconsulti Francisci Curtij nempè, ac Bernard. Landriani Mediolanensis Annotationibus marginarijs: adhæc Summarijs elegantissimis Hieronimi Marliani, ac postremo obseruationibus cuiusdam Iurisconsulti recentioris egregiè docti adiectis, hac ✠ nota consignatis, auctæ & pulcherrimè illustratæ.

De Iustitia & Iure. *Rubrica.*

Istud principium nō indiget summario: sed ponēdo casum clarum sufficiat pro summario. Ego diuidam tex. ponendo casum: tamen propter iuuenes ne ipsi fraudentur, scribam diuisionem, & habebunt pro summario.

2 ✠ Iuri operam daturus debet scire unde hoc nomē ius, descēdat, & sic etymologiā uocabuli, in qua consistit substantia.
3 Iuris possessores possunt dici sacerdotes, & quare?
4 Ius quare dicatur ars boni & æqui: & sub uerbis boni & æqui quid compræhendatur? & nume. 8.
5 Iuris scientia est uera philosophia, & nobilior omni alia: & quare philosophia moralis dignior sit quām naturalis & nume. 10.
6 Ad cognitionem particularium, debet præcedere notitia generis.
7 Substantia rei ostenditur dupliciter scilicet per etymologiam, & diffinitionem: sed melius per diffinitionem.
8 Ius nostrum dicitur ars, scilicet collectio multorum præceptorum.
9 Legistæ melius cognoscunt quid sit æquitas, quām idiotæ mercatores, qui faciunt se magistros æquitatis, cognoscunt quid sit rigor: & habent notitiam per naturam tantùm, legistæ verò etiam per artem.
10 Causa finalis scientiæ iuris quæ sit? & nu. 4.
11 Iudex habens administrationem bonorum communis potest mittere bannum: quod quicunque ceperit bannitum aut male factorem aliquem, habeat tantū præmium à communitate.
12 Testis si dicat uera esse contenta in articulo, ni fallor, uel decipior: eius dictum nō uitiatur: nec redditur dubium.
Idem si dicat, ut mihi uidetur.

LEX I.

1 Vri operā daturum. †Diuide istum textū in sex partes. Nam primò, præmittit vnum ad euidētiā: ꝑ qui vult iura addiscere, debet scire vnde descendat hoc nomen, ius: & sic etymologiam vocabuli, in qua consistit substantia: a vt l. iurisp. ff. de verbo. signi. vsque ibi est autē.
2 †Secundò illud declarat dicēs, quòd descēdit à verbo, iustitia: & sic iustitia se habet ad ius, tāquam causa ad causatum, & tanquàm materia ad materiatum, vel tanquàm mater ad filiam vsque ibi: nam vt.
3 Tertiò, †quòd descēdat à iustitia, probat per diffinitionem iuris: quia iustitia nil aliud est, quàm bonitas & æquitas: & ius dicitur ars boni & æqui, ergo à iustitia deriuatur: propter quod iuris professores dici possunt sacerdotes, quia administrant leges sacratissimas, vsque ibi: iustitiam
4 nanq;. †Quartò, probat vtrunq; per effectum, & primò, quòd descendat à verbo, iustitia: quia professores iuris colunt iustitiam. secundò, quòd ius dicatur ars boni & æqui: quia professores iuris profitētur se habere, & habent notitiā boni & æqui, b & separant æquum ab iniquo, & licitū ab illicito. vsq; ibi, bonos. Quintò ponit causam finalem, id est ad quem finē tēdit ius nostrum, & etiā quorsum iuris professores, scilicet ad faciendū homines bonos, quod fit per duplicem viam scilicet metu pœnarum, & præmiorū spe. vsq; ibi vera.
5 †Sextò & vltimò concludit ibi, ex prædictis q; hæc scientia est vera philosophia, & non simulata, & nobilior omni alia, postquàm tēdit ad faciendū homines bonos: propter quos omnia facta sunt. & si efficiuntur boni, destinantur in gloriā æternam, propter quam capessendā homines sunt creati; non propter hæc transitoria mundana. aliæ verò scientiæ ad hoc non tendunt. ideò non attingunt dignitatem istius. Vnde & iustitia, quia tēdit in aliū,
6 nobilior virtus est quàm aliqua alia, secundū morales. †No. ergo ex prima parte, quòd ad cognitionē particularium, debet præcedere notitia generis. & hoc inducit Barto. in l. j. ff.
7 cer. peta. vbi allegat istū textum ad plures quæstiones. †Ex secunda autem, & tertia parte nota q; substantia rei ostenditur dupliciter, scilicet per etymologiā & diffinitionem. melius tamen per diffinitionem: ideò si discordant, statur diffinitioni b
8 vt not. Bar. in l. j. ff. de test. †Tertiò etiam no. quòd ius nostrū dicitur ars. non tamen intelligas, quòd sit de septē artibus liberalibus. sed dicitur ars, id est collectio multorum præceptorū. vt no. glo. ff. eo. titu. l. iustitia. ver. secundò. qui incipit cū nō solum. & dicitur boni & æqui, sub quibus verbis cōprehenduntur tria præcepta iustitiæ de quibus ibi, scilicet honeste viuere
9 &c. vt ibi. †Ex quarta parte no. cōtra idiotas mercatores qui faciunt se magistros æquitatis, & contemnunt legistas dicentes, quod vadunt per cauillationes & ipsi per æquitatem: nam multò melius cognoscunt legistæ quid sit æquitas, quàm ipsi cognoscant quid sit rigor: qui est oppositū æquitatis: & vnum contrariū melius cognoscitur per aliud. vt l. j. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. & habent notitiam tam per naturam quam

a ✠ Caue tamen ne putes ex hoc Pauli dicto, etymologiā rei substantiā explicare, atq; definire id quod res sit. Nam etymologia nihil aliud est, quam vocis resolutio in rei effectū proprīū, quæ demonstrari habet. vt apparet ex l. hic allegata, tu. gurij. & l. j. de ver. signi. vbi per Bal. in c. fi quis de manso. in vsib. feu. de cōtro. inuesti. Vnde fit, vt nō perpetuum atque recurrens sit argumentum ab etymologia: quod secus est in vera ac propria rei definitione. Quādo autē efficax sit, & quādo cōtra, abundē videre licet per Fely. in rub. de fid. instr. ad fi. ver. & si dicere egregiè per insignem doc. do. Bar. Sozi. in rubri. solu. mat. Et illustrem atque cōspicuum Iurisconsul. Fran. Are. in l. j. ff. si cer. pet. fusè per Bar. Alex. & Iaso. in variis locis, sed potissimum in l. j. ff. de fur. in l. j. de acqui. pos. in l. omnes. de iusti. & iure. in d. rubri. solu. matri. & denicq; per eundē Alex. in l. iij. de iurisd. om. iudi.

b ¶ Statur diffinitioni. Adde eundē Paul. de ca. in l. licet. col. iij. ver. sed nec ista est bona. C. de acqui. pos. & scribentes in l. ij. §. appellata. ff. si cer. pet. Et hic adde, quæ notauit ad eundē Paul. in d. l. licet. Et quòd diffinitio rei ostendat proprietatem vocabuli, adde text. in l. nō aliter §. j. ff. de lega. iij. & Francis. de Are. in cōsi. lxxj. incipien. arbiter & arbitrator. circa prin. Fran. Cur.

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Quàm naturalis. Circa hoc an scientia legalis sit dignior medicinæ videquæ posuit Laur. Val. in suis elegātijs. & circa hoc Pogius Florentinus solennem fecit disputationem: multa etiā posuit Bar. val. in c. no intitule inuit. adde tamē quòd scientia legalis non subiacet regulis grāmaticalibus. ita Spec. in tit. de aduoc. §. nūc de exordijs. ver. quòd si aliter & ver. quòd si dixit. & ver. vel sic. Francis. Cur.

b ¶ Administrationē. vide per Alber. de ro. in l. j. C. de hære. insti. & quid sit bannum, vide xvj. quæstione. statuimus. & an potestas facere possit bānum, quòd quicunque tenuerit ludum in domo, destruatur ei domus. Ludo. de rosa. in l. j. §. si seruus pignori. ad Silleia.

c ¶ Simplici. Intellige etiam si fieret cum cōsensu decurionum, vt hic latissimè dixi, ponendo plures limitationes. Et vide Bart. hic & alex. in apo. Et ad hanc. q. adde Bal. in l. pen. C. commi. vel epitto. co. ij. vbi quòd præses prouinciæ nō potest facere statutū, quòd capiens bannitum in ære & persona, habeat eius bona. Et vide etiam Bar. in l. si liberum. j. ad l. Flauiā de plagia. & in l. non omnes. §. fin. j. de re milit. Et adde: quòd comites & marchiones possunt facere similia statuta. ita Alexan. in cons. ccccevij. incipiens. super primo quæsito. in ij. col. Et adde, quòd si capiens bannitum aliquid expendit in illo capiēdo: potest illud à commūni, seu fisco repetere: vt per Bart. hic in fin. ad quem adde Bal. in c. j. in princip. hic finitur lex contra. & Cæpo. in sua caute. xxv. Et Nellum de sancto Geminiano in tract. bānitorum in secunda parte secundi tempo. q. xix. & ibi hoc intellige verum, etiā si statutum daret præmium capiendi bannitum. argu. l. quibus diebus. §. dūs. j. de condition. & demonstra. si verò statutū aliquid decerneret bānito simpliciter, & nō p præmio, tunc non posset petere expēsas. nisi ex cederet quātitatē data à statuto, tūc eīm posset id residuū petere. facit quod habetur j. vi bono. rapto. l. j. cū ibi not. cum alijs ibi per eum alleg. & adde quòd illud præmiū erit soluendum de bonis ipsius banniti. Ita etiam per artem, illi verò per naturam tūm: & proferunt aliquando multas iniquas sentētias cōsidentes de seipsis. † Ex quinta & sexta parte in ver. bonos. nota, quæ sit causa finalis huius scientiæ. scilicet facere homines bonos: ideo nobilior scientia est omni alia, sicut iustitia est nobilior & melior virtus cæteris alijs, quę tē dit in alium. & sic videtur quòd philosophia moralis dignior sit quā naturalis: [a] quia tendit ad faciēdum homines virtuosos & morales. † Vltimò allegatur iste tex. ad duo. primo, dum dicit, [præmiorū exhortatione.] quòd potest iudex mittere bannum, quòd quicunque ceperit bannitum aut malefactorem aliquem, habeat tantum præmiū à communi: & hoc est verū in iudice qui habet administrationē [b] bonorum communis, non in iudice simplici, [c] qui de cōmuni non potest dispone re. vt C. de sal. nō prestā. in rubro & nigro libro xj. & vide Barto. in l. præcepit. de can non. largi. libro x. & quæ notantur in l. di uus. j. de bo. damnatorū. † Allegatur etiā iste tex. dū dicit ni fallor, [d] quòd nō vi tiatur dictum testis, si dicat vera esse contenta in articulo, ni fallor vel decipior. [e] quòd ista verba non reddūt propterea eius dictum dubium, vt hic patet in iureco sulto: qui non fallebatur. Idem si dicat, vt mihi videtur. vt l. j. de excusa. tuto. & vide Bart. in l. j. de vē. inspi. vbi hoc ponit. &c.

a *Omne ius aut est publicū aut priuatū: & ut in principio decreti, aut est diuinum, aut humanum: & humanum in quot species subdiuidatur? & nu. 2.*

Ius priuatum est triplex: & est fundatum interdum in præceptis iuris naturalis, interdum gentium, & interdum ciuilis.

Ius publicum, quod posit ita dici quatuor modis.

Sacerdos tanquam persona publica, & etiam iudex (in pertinentibus ad eorum officium) possunt stipulari alicui priuato, sicut notarius.

Sacerdos potest stipulari ecclesiæ suæ tanquā administrator, & etiam ecclesiæ romanæ uel papæ tanquam subditus.

Si datum est arbitrium aliquibus super bono statu ciuitatis, possunt de uirtute talis arbitrij aliquid ordinare super terris subditis illi ciuitati.

Verba legis, uel statuti, uel etiā hominis simpliciter prolata, debent intelligi principaliter, & per prius, nō secundariò.

Testis deponens pro institutione hæredis, si ad interrogationem iurauit quòd ex illa testificatione ad eū nō pertinet utilitas, non potest de falso accusari, si reperiatur quòd in eo testamento factum fuit sibi legatum.

Arbitrium datum aliquibus super bono publico, debet intelligi quantum ad ea quæ principaliter ad utilitatem publicam pertinent.

Quòd posit fieri statutū, quòd causæ cōpromittantur.

Quòd istud uerbum principaliter, posit sumi pluribus modis.

Pro iniuria facta sacerdotibus aut ecclesijs aut magistratibus quilibet potest accusare tanquam facta fuerit reipublicæ.

Si fact. esset sacerdoti unius castri, principaliter offenditur respublica illius castri, & secundariò ciuitas cui subest illud castrum.

Ius dicitur quia iustū. licet reperiatur interdum ius quod non est iustum, nec æquum, quod toleratur, ex iusta causa propter bonum publicum.

§. Huius studii

† In hoc §. vsq; ad §. ius natura le. ponitur vna distinctio bimembris: videlicet, quòd omne ius aut est publicum, aut priuatum. † Secūdò ponitur vna subdistinctio secundi mēbri, q; ius priuatum triplex est: quia vel est collectū, id est fundatum in præceptis iuris naturalis, vel iuris gentiū, vel in præceptis iuris ciuilis: & aduerte, quia per hoc dico, q; nō intendit dicere, q; ius priuatum vel sit ius naturale, vel gentiū, vel ciuile: imò nō intēdit loqui nisi de iure ciuili & positiuo priuato, id est facto ad vtilitatē priuatorū. Illud enim fundatur interdum in præceptis naturalibus, vt sunt iura dicētia quòd pater teneatur alere filiū, vt in tit. de lib. agno. fundatur enim in iure naturali, vt in proxi. §. q; hæc faciunt etiā animalia. Aliquādo in præceptis iuris gentiū, vt iura quæ dicunt, quòd potest quis vim vi repellere & se defendere. Interdū in præceptis ciuilibus tantū, vt in iuribus loquentibus de vsucapionibus, & præscriptionibus, quæ fuerūt introductæ de iure positiuo, absq; instinctu iuris naturalis vel gentiū. Sed in prin. decreti ponitur alio modo diuisio, quòd omne ius aut est diuinū, aut est humanum. diuinū, quod cōsistit in l. mosayca, & in l. euāgelij, cuius substātia est, q; alteri non facias, quod tibi nolles fieri. & quòd alijs facias quod tibi velles fieri. humanum autē subdiuiditur in naturale, gentium, ciuile, & canonicū. Et quælibet istarum specierū subdiuiditur in plures alias, vt dicam in sequētibus. & ibi multò plenius traditur hæc doctrina iureconsulti, tamē qui erant pagani de prima specie, scilicet iuris diuini & de vltima, scilicet canonici non habuerunt notitiam. † Item scias, quòd ius publicum, potest dici quatuor modis plenius, quām hic dicitur in tex. Nā interdum dicitur ius publicū, ab authoritate cōdentis ipsum. & isto modo omne ius positiuum, siue sit ius cōmune, siue municipale, potest dici ius publicum: quia sit publica authoritate cōfectum: & isto modo sumitur in l. testamenti factio. j. de testa. & l. testandi C. eo. titu. Secundo modo sumitur, respectu eius ad cuius vtilitatem conditū est, vt illud dicatur publicum, quod cōditum est ad vtilitatem publicam: & liquidē ad vtilitatē populi Romani vel imperij, proprio modo dicitur publicum. si verò alterius ciuitatis vel municipij, tunc impropriè. vt l. eum, qui vectigal. de verbo. signi. primo modo, sumitur, vt hic. secundo modo vt in l. fi. [f] C. de sacrosan. eccle. & ibi bona glo. quā omnino vide. & procedunt ista, siue sit ius cōmune siue municipale. & si ciuitas nō recognosceret superiorē etiam propriè: tūc dicitur ius publicum: quia penes eā dicitur respublica & fiscus, cū teneat locum principis: vt no. Bar. in l. hostes j. de cap. Tertio modo dicitur publicū illud quod cōsistit in locis deputatis ad vsum cuiuslibet publicū: vt platea, & via publi. & pub. flumina j. ne qd in loco publico: & ne qd in flumine pub. Isto modo sumitur in l. j. §. nuntiatio. de ope. no. nun. ibi iuris pub. tuendi causa. & in l. de pupillo §. fextus pedius. eo. tit. Quarto & vltimo modo, dicitur ius publicū, respectu eorum, quæ sunt in dominio reipub. seu fisci. vt molendina publica, quæ nō sunt ad vsum publicum: vt quilibet possit vti gratis. & isto modo sumitur in l. sed celsus. de cōtrahen. emp. & in tit. de iure fisci. ex quibus patet quot modis potest dici publica vtilitas. de quo vide per Bar. in l. j. j. fol. matri. vbi dicit, q; quatuor modis. † Et allegatur iste tex. q; sacerdos tanquam publica persona, & etiā iudex possunt

Bar. in l. lege j. ad Sileia. & si bānitus nō habet bona, de bonis offensi. alias de bonis fisci. Ita Angel. in l. si quis libellū. de iniurijs. Francis. Cur.

d ¶ Ni fallor. Dicit beatus Thomas secūda secūdæ. q. lxx. arti. iiij. quòd in testimonio ferendo nō debet homo pro certo asserere id, de quo certus non est. si tamē facta debita solicitudine putet verū, quod est falsum, non peccat mortaliter: quia non ex intentione: sed per accidens dixit falsum.

e ¶ Vel decipior. Adde hic eundē Paul. de ca. in cōsi. cclxxxvij. incipiente viso processu. col. penul. & vide eundē Paulum & ibi not. in l. ad testiū. C. de testib. Et etiam adde, quod Fulg. hic dicit idē, quod tenet hic Pau. scilicet, q; lo quatur hic in iureco sulto. adde tamē quā do dominus Martinus de laude dicit, q; quādo testis, qui loquitur per dictionē, nisi fallor, vel similē, assignat rationē concludentē per sensum corporis: quòd dictū eius probat: quod, patur ex his quæ ponit Bal. in l. cōuenticulam. col. antepe. C. de episc. & cle. vbi in teste attēditur ratio: quia est illa quæ dat esse rei. vt per eundē Bald. in l. solam C. de test. pro qua decisione facit quod no. glo. & Bart. in l. quid tamen §. si arbiter. j. de arbi. & Bar. in tract. de teste. col. iiij. versi. testis. & etiā adde, q; si talis testis, qui deponeret per verbū, ni fallor, esset peritus in aliquo super quo deponeret, q; ei crederetur. arg. eorum quę ponit Alexā. de imo. in cōsi. cxlj. col. fin. in j. volu. Cur.

f ¶ Et ibidē vide per Bar. sed his adde doctrinam singularem atque insignē domini Bal. in l. j. eo. tit. C de sacrosanc. eccle. & eundem in l. j. ff. solu. matrimo.

possunt stipulari alicui priuato, sicut notarius, qui est persona publica. vt l. nō aliter j. de adop. & acquirit sibi actionem sine cessione, iuxta no. in l. nō quasi j. rem pub. sal. fo. hoc intellige verum, in pertinētibus ad eorū officiū, & nō aliter: vt not. in c. quanquā. de vsur. li. vj. vt si sacerdos recipit cōfessionē ab vsurario, [a] & promissionē de restituēdis vsuris: vel si iudex in causa, quę agitatur corā eo recipit promissionē de iudicio sisti, vel aliā iudicialē cautionē. fecus si extra officiū: quia nō est ad hoc deputatus sed notarius sic. ideo indistinctē potest stipulari. [b] Item Mar. sil. in quęstione disputata quæ incipit, quidā mercator. dixit q; sacerdos potest stipulari ecclesiæ suæ tanquā administrator: vt l. Caius j. de vsu. & etiā ecclesiæ Romanæ, vel Papę tanquā subditus. vt l. potestatis. de ver. signi. † Vltimo nota hic tres glo. vnā quæ incipit ad statutū cōseruādū, quæ est glo. ij. ad q. q; si datū est arbitriū aliquibus super bono statu ciuitatis, possunt de virtute talis arbitrij aliquid ordinari super terris subditis illi ciuitati: quia ad publicū statum illius ciuitatis pertinet cōseruatio subditorū. † Alia est glo. quæ incipit principaliter: [c] ex qua no. q; verba legis vel statuti vel etiam hominis simpliciter prolata, debent intelligi principaliter, & per prius nō secundario. facit quod no. in l. si quis nec cau. j. si certa. & ibi no. & hoc facit ad statuta in quibus ponitur, q; quis principaliter puniatur qui cōtra rem publicā venerit, & cōtra aliqua alia &c. & hoc etiā inducitur ad plures quæstiones. Primò per † Bal. hic, q; si testis examinatus super institutione hæredis deponat pro ea, & interrogatus sub iuramento, an ad ipsum pertineat vtilitas ex illa testificatione, & respondeat q; nō: & postea reperiatur, qa in testamēto illo sibi fuit factū legatum, nō potest accusari de falso, quasi falsum responderit: quia verba sua debēt intelligi, q; ad eum nō pertinet vtilitas principaliter, sed secūdario. facit l. j. in fi. de autho. tut. Inducitur etiā per † Bar. [d] in l. j. in fi. j. ad municip. si datū est aliquibus arbitriū super bono publico debet intelligi quātū ad ea quæ principaliter ad vtilitatem publicā pertinēt: vnde nō possunt statuere ad vtilitatē priuatorum, licet etiā illa redundēt in publicam vtilitatē secūdariò. Sed an possit facere statutum, q; causę cōpromittātur? videtur, q; nō: quia hoc pertinet principaliter ad vtilitatē priuatorū [e]: ipse determinat cōtrariū in prima cōsti. C. vbi omnino vide, & dicit, q; istud verbum principaliter, potest sumi pluribus modis, de quo etiā per eundē in l. ambitiosa. j. de decre. ab ordi. fa. facit quod no. in l. sanctio legum j. de peti. hære. de verbo, prius & posterius. † No. vlti. gl. sequētem, quæ incipit, cōsistit. q; pro iniuria facta sacerdotibus, aut ecclesijs, aut magistratibus quilibet potest accusare, tanquam facta fuerit reipublicæ. facit j. de iurisdi. om. iudi. l. si familia. versi. fortasse. † Sed quæritur, si facta est sacerdoti vnius castri, duntaxat homines illius castri possunt agere, vel accusare, an etiā homines illius ciuitatis, cui subest illud castrum? & videtur ista vltima vera per id quod dixi s. in alia glo. Contrarium dic secūdū Bal. quia principaliter offenditur respublica illius castri, licet non sit propriè respublica, & secūdariò respubli. ciuitatis cui subest. Tu allega de hoc bo. tex. in l. in prouinciali. in fin. de ope. no. nun. Postremò † scias, q; ius dicitur ideò quia iustū: reperitur tamē interdū ius quod nō est iustū, nec æquū, vt quādo punitur vnū sine culpa, ex delicto alterius tamen est bonum: quia ex causa iusta & propter bonū publicū. hoc interdum toleratur: vt hæc habētur in c. ius generale. distin. j. nō tamen reperitur ius, quod nō sit bonū aut æquū. vt no. in prin. huius l. in gl. quæ incipit hoc potest. licet reperiatur ius, quod non sit bonum nec iustum vel æquum vt dictum est.

11 *Matrimonium de quo iure sit.*

An per statutū posit aliquid statui circa matrimonium, ut scilicet quòd nullus posit ducere in uxorem filiam alicuius guelphi.

12 *Sicut de iure naturali est quòd pater alat filiū an ita econuerso quòd filius alat patrem senem, & impotentem: si filius est diues.*

§. Ius naturale.

† No. hic primò quòd ius naturale nō docetur ab aliqua cōstitutione hominū, sed ab ipsa natura. ita declarat istū tex. c. ius naturale. dist. j. † Itē not. in ver. humani generis. q; cum loquimur de humano genere, significantur animalia rationalia, vt puta homines tantū. non autē irrationalia, licet sint humana, id est ab humo seu terra dicta. † Item not. tertiò tria exempla de iure naturali. sed in d. c. ius naturale, ponuntur sex alia exempla de illo iure, scilicet liberorū successio [b] cundū vnū intellectū: ex quo not. † quòd de iure naturali fuit introductū, vt liberi succedant parentibus. & probatur in l. cū ratio. j. de bo. dam. & l. scripto. vnde libe. † Item cōmunis omniū possessio. ex quo no. quòd ex illo iure erant cōmunia. & sic dominia nō fuerāt inuēta illo iure: sed iuregentiū quod etiā dicitur naturale non primæuum, sed secūdariū: quia dudū post [c] creationē hominis, id est, postquàm homines inceperunt crescere, & multiplicari. vt j. eo. l. ex hoc iure. † Itē omniū hominum vna libertas, ex quo no. q; de iure naturali omnes homines liberi nascebātur. j. eo. l. manumissiones. & etiā nascebātur omnes legitimi: qa tūc sola natura omnibus sanciebat, nō etiā hominis cōstitutio. ex qua inducta est legitimitas. vt in auc. quib. mod. na. effi. leg. † Itē acquisitio eorum quæ cælo, terra, & mari capiūtur, ex [d] quo not. q; licet omnia bona immobilia illo iure essent cōmunia, vt §. dixi. non sic [e] immobilia quæ capiuntur. ex quo patet limitatio ad id, quod dixi §. & colligitur ibi dum dicit: [cōmunis omnium possessio.] quia possessio propriè est in rebus immobilibus. † Itē: [depositæ rei vel cōmodatæ restitutio.] ex quo patet id quod §. dixi, q; si bona mobilia fuissent cōmunia: ista restitutio nō caderet. ex quo etiam patet, q; obseruantia filij fuit introducta de iure naturali primæuo. ex quo sequitur ratio, quare in seruo cadit naturalis obligatio actiuè & passiuè: quia inspecto iure naturali seruus pro aliquo reputatur. sed non sic in eo cadit dominium, quia inspecto iure gentiū pro nullo reputatur. & dominium fuit introductū de iure gentium. & ita videtur de mente Bar. in l. si id quod j. de condi. indebi. † Vltimò: [violēta per vim repulsio.] sed cōtra: quia hoc videtur de iure gentiū. j. eo. l. vt vim. fol. intellige ibi de iure gentium primæuo, quod fuit eoipso, q; homines esse inceperunt ante etiā, quàm multiplicarentur, illud dicitur ius naturale: hoc esse verum patet per primam glo. ibi posita in fi. quæ dicit illud esse nō solū in hominibus, sed etiam in brutis: vt est tex. in l. j. §. cum arietes j. si quadrup. pau. fe. di. In j. glo. ibi: [quartò ius prætorium.] in hoc glo. reprehēditur, q; ius nō dicitur naturale sed ciuile: vt j. eo. l. nā & ipsum. sed glo. habuit respectū, q; illud ius quod fundat in æquitate naturali, vt primū per quā prætores in multis correxerunt rigorē iuris ciuilis, vt patet in emancipato qui de iuris ciuilis rigore repellebatur à successione paterna: quia soluta erat agnatio. sed de æquitate prætoria: qa nō est solutū vinculum sanguinis: & sic ratio naturalis admittitur. † Itē in sequē-

a ¶ Ab vsurario. Adde Spe. in tit. de instr. edi. §. nunc videndū. ver. sed pone cum fœnerator & ibi Io. an. in addi. Bal. in l. mentiones. C. de proba. & in c. innotuit. de elec. & Abb. in c. fi. de sepul. Et adverte, quia videtur q; talis confessio facta sacerdoti, tūc videatur facta deo, & quòd nō probat in foro iudiciali. c. si sacerdos. de offic. ordi. & no. Bald. in l. archigerontes. de epi scopali audi. nisi in causa matrimonij vt est glo. in ca. tua nos. de spon. quā reputat singularem Ro. in l. si nō speciali C. de testa. Cur.

b ¶ Stipulari. adde, & dic de hoc quādo sacerdos posit alteri stipulari vt per Panor. in c. dudū. col. ij. ver. extra glo. de consuet. coniug. & in fin. de sepul. per Anto. de Butri. in procē. decre. & per eundē Panor. in procē. Gregoriano colla. vj. Fran. Cur.

c ¶ Principaliter. Qualiter intelligat principaliter. vide p. Bal. in l. j. C. de lib. cau. per Alberi. de Ro. in l. & quia j. de iurisdi. omiudi. & in c. j. de offi. iu. & in c. cū dilecta. extra de rescript. aliquādo tamē principaliter, id est expressim l. qui pignori. §. qui ferramenta j. de furtis.

d ¶ Per Bart. Adde ad dictum Bart. Are. in c. j. col. v. de probatio.

e ¶ Priuatorum. dixit Ange. consi. cxxxvij. post Bart. q; virtute arbitrij possunt auferre ius alterius ex negligentia eius contra quē statuitur j. vt puta q; non petēs debitum intra x. nō audiatur, latius ibi vide. & quid posit in his quibus datū est arbitrium, vide Anch. in consil. clxiij. Ro. cōsi. cxvj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Gabellini. de hoc per Bald. in l. nemine C. de nup. & ibi an tales filij ſuccedant in bonis illius territorij & an talis cõtrahẽs puniatur de quo etiam per Abba. eius diſputatio.

b ¶ Pœna. Adde q̃ in ſimili ſtatuto altàs cõſulũ Ferrariæ vbi eſt ſtatutũ, q̃ mulier non habeat forẽſi ſub pœna. Et videbatur primò q̃ ſtatutũ valeret reſpectu pœnæ, p̃ea quæ ponit Bar. in l. xĩi. cimus C. de murile. lib. xi. vbi ponit, q̃ ſtatutũ, quod prohibet matrimonũ inter aliquas ſectas ſub pœna, valeat. Et etiã p̃ea, quæ ponit Bald. hic & in rub. extra. de conſue. vbi ſtatutũ valet, q̃ũ emanat ex aliqua vtilitate ſeu æquitate, cũ contrariũ cõſuluit, per ea quæ ponit Ioã. an. quẽ domi. & cõiter doct. ibi ſequũtur in c. ſtatutũ. de hæ. lib. vj. Et ſequitur Abb. in c. j. de ſpon. in c. ſuper eo. de cogna. ſpiri. & latius in c. ecclẽſia ſanctæ Mariæ. de cõſti. Et q̃ tale ſtatutum nõ valeat, adde Bal. in l. noſtri. in j. q. C. de nupt. & in l. ij. ff. docetur j. ne qs eũ adde tũ q̃ imo videtur, q̃ valeat, q̃ũ eſt conditũ reſpectu certarũ perſonarũ, p̃ ea quæ ponit Car. ſcle. j. ff. in xvij. q. de vſu. Cur. Adde tu & vide latiſſimè per Feli. in d. c. j. de ſpon. col. v. ver. tractant hic doc. cũ quatuor col. ſeq. a Et vide Alex. in cõſi. xcvij. col. iij. ver. tũ. in primo volu. vbi dicit quòd ſtatutũ prohibens filiã nubere ſine cõſenſu patris vel fratris: non valet.

c ¶ Alat patrem. Adde, q̃ filius teneẽ alere patrẽ, vt in l. ſi qs à liberis §. parẽs j. de libe. agno. q̃ intellige verum, niſi pater eſſet in delicto pacis ruptæ: caſus eſt no. in c. j. §. ſi hominẽ. de pa. tenenda q̃ẽ tũ intelli ge vt ibi: & per Bal. in authẽ. hoña dãnatorum C. de bo. dam. itẽ non tenetur alere patrẽ qui venit contra patriã per no. in l. minimè ĩ. de religi. & ſump. fu. Et quod no. in l. quãuis. ff. ſo. mat. Fran. Cur.

d ¶ Deus. Hebraicè, latinè timor, quia inſtinctu naturali ab omnibus timeri debet: & q̃ deus ſit, latè ponit ſanctus Tho. ſecunda ſecundæ. q. xij.

e ¶ Quòd liceat filio occidere patrem bannitũ, adde Salic. in l. j. C. de his qui pa. vel ti etiã exẽplo glo. reprehẽdit: qa l. pe. j. eo. non ponit nouã ſpeciẽ iuris naturalis: ſed dicit, q̃ ius naturale ſemper eſt bonum & æquũ. melius autẽ quàm dicat iſta glo. dic vt not. p. gl. in c. ius autẽ naturale. j. diſtin.

Vltimò patet ex iſta gl. dũ vult q̃ ius naturale ſit inſtinctus naturæ, qđ in princi. huius l. nõ diffinit: ius naturale vel ius gẽtiũ, q̃bus iſta diffinitio nõ cõuenit, ſed ſolũ ius poſitiũ: & ſic primus & ſecũdus intellectus poſit' ibi, in gl. q̃ incipit hic põt, nõ eſt bonus. ſed tertius in verſi. vel tertio q̃ vult hoc qđ dixi. In glo. q̃ incipit, id eſt cõiũctio. in prin. ibi, id eſt cõſenſus animorum. hoc nõ placet qa cũ animalia bruta nõ habeãt animũ, nõ põt intelligi de cõiũctione animorũ, ſed corporũ tãtũ, & ſi dicatur matrimoniũ nõ cõſiſtit in cõiũctione corporũ. ſed animorũ. reſpõdeo fateor & dum tex. dicit, quã nos matrimonium appellamus &c. & ſupple quã ſcilicet non tũ ſolã, ſed accedente animo de ppetuo ſimul ſtãdo: & tũc cõiunctio corporũ dicit matrimoniũ: & ita intelligitur hic ex quo apparet † q̃ matrimoniũ nõ eſt de iure naturali, ſed gẽtiũ: qa nõ eſt cõmune cũ brutis, q̃ nõ habẽt animũ nec cõſenſum: vt patet in l. eas j. de capi. diminu. vbi cõtract' dotis eſt de iure gentiũ hoc verũ inſpecta cõiunctione animorũ: ſed inſpecta cõiunctione corporũ põt dici de iure naturali. vt hic. Item põt dici de iure diuino, prout matrimoniũ eſt ſacramentũ eccleſiaſticũ, & eſt inſeparabile, vt not. in l. diuortio. j. de neg. geſt. licet de iure gentiũ poſſet ſeparari p̃ diuortiũ. Itẽ in quarto poteſt dici de iure poſitiuo: reſpectu formæ: qa requirũtur verba in valẽtibus loqui. vt in c. tuæ. de ſpõſa. & no. in l. cũ notiſſimi. C. de præſcrip. xxx. anno. Ex qbus patet, an p ſtatutũ poſſit aliq̃d ſtatui circa matrimonium: puta q̃ nullus poſſit ducere in vxorẽ filiã alicuius Gabelliniª vel Guelphi. ſub pœna certa: & certè quãtũ ad ſubſtantiam matrimonij nõ valet hodie tale ſtatutum: qa cũ ſit ſacramẽtũ & ſic res ſpiritualis, non ſubeſt diſpoſitioni laicorũ ſed ſolius Papæ: & ideò valebit matrimonium nõ obſtãte ſtatuto: vt nota. in c. j. de ſpõſa. ſed an cõmittatur pœna, b fuit q̃ſtio diſputata, quã ponit Io. an. in c. ſtatutũ. de hære. lib. vj. in nouel. vbi oĩno vide. In ea. glo. ibi: qa primus motus. dic de hoc vt habetur. vj. diſtin. in palea. ſed pẽſandũ, vbi habentur verba iſtius gl. † Vltimò queriť, an ſicut de iure naturali eſt, q̃ pater alat ſi liũ: ita & ecõuerſo q̃ filius alat patrẽ c ſenẽ & impotentẽ: ſi ipſe filius eſt dives dic, q̃ nõ: quia hæc peritia non eſt apud animalia: bene eſt de iure gentiũ, & etiã de iure poſitiuo. vt l. ſi quis à liberis. in princi. j. de libe. agno. ſecund. & argu. l. nã & ſi parẽtibus. in princi. de inoffi. teſta.

2 *¶ Quæ perſonæ faciant gentem remiſ.*
Religio erga deum. eſt de iure gentium.
3 *Debet quis potius iuuare patrem, quàm patriam.*
Statutum ſi dicit, quòd ſit licitum occidere bannitum, & pater ſit bannitus, non licet filio occidere, & ſi contrafacit non prodeſt ſibi illud ſtatutum: niſi ſit bannitus propter patriam oppugnatam.
4 *Defenſio eſt de iure naturali: & non ſolum extra iudicium: ſed etiam in iudicio. & nu. 7. & 8.*
Statutum tollens defenſionem nõ valet: niſi ex iuſta cauſa propter demerita.

5 *Offenſa ubicunq; eſt à iure permiſſa tibi defenſa eſt denegata: ſicut econuerſò.*
Statutum ſi permittit offendi bannitum: non licet bannito ſe defendere, & ſi defendendo occidat offendentem quòd puniatur iterum in banno de persona. & quid ſi dicat quòd offendens bannitum non puniatur?
6 *Quando licet reſiſtere etiam de facto violentiæ quæ infertur à magiſtratu vel iudice?*
7 *Forus quòd ſit de iure poſitiuo.*
8 *Omne agens in agendo repatitur.*
De iure poſitiuo limitatur hæc licentia defendendi, ut fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ.
9 *Si cum quis poſſet ſe iuſtè defendere, permittat ſe occidi: ita eſſet damnatus ſicut ſi ſeipſum occideret vel præcipitaret.*
10 *Sicut poſſum me defendere ita & alium: nec punior pœna temporali vel legali.*
11 *Quid quo ad irregularitatem, & quid quo ad minuendã pœnam excommunicationis?*
12 *Si video te offendi: quando tenear ſi te non defendo: cum poſſim.*

1 §. Ius gentium. †No. hic in verbo, gentes, ſub quo comprehenduntᵉ mares & fœminæ. argu. ad ſtatutum diſponens: q̃ qui congregauerit gentes ad aliquid faciẽdum, puniaťcerta pœna: vt cõprehendaťetiam qui cõgregauit mulieres. ad hoc † & quot perſonæ faciant gentem: dic vt in l. j. j. de probatio. In l. veluti. nota primò, q̃ religio erga deũ eſt de iure gentiũ: quia iſte inſtinctus eſt apud omnes gentes mũdi.

d ex hoc apparet, q̃ eſt deus, ᵈ aliàs nõ eſſet poſsibile, q̃ iſte inſtinctus eſſet ita apud omnes ad aliquid falſum, & ita, p̃bat Tulliº in libro de ſenectute. & ſtultᵉ eſt q̃ credit contrariũ vt in p̃ſalmo. Dicit inſipiẽs.

3 Itẽ † not. ex ordine text. dum parentes præmittit patriæ, q̃ quis debeat potius iuuare patrẽ quàm patriã & vide quod no. Spec. de aduoc. ver. qđ ſi pater. & Archi. xlv. diſtin. in c. cũ beatus. & Cy. in l. ij. de patri. qui fil. diſtr. Et eſt arg. ſi ſtatutũ dicit, q̃ ſit licitũ occidere bannitum, & pater ſit bãnitus qđ nõ licet filio occidere e & ſi cõtra facit, nõ, p̃deſt ſibi illud ſtatutũ: niſi ſit bãnitus, ppter patriã oppugnatã. vt j. de relig. & ſump. fune. l. minimè. vbi caſus, & vide Barto. in l. ſi adulteriũ cum inceſtu. §. liberto. j. de adulte. † Vltimò

4 not. in l. vt vim. q̃ defenſio eſt de iure naturali. & ad hoc ſemper allegaťq̃ non ſolũ extraiudicialis ad uerſus aggreſſorẽ: vt hic, & l. ſcientiã. §. q cũ aliter. ad l. Aquil. ſed etiã iudicialis aduerſus petitorẽ, vt in clemẽtina paſtoralis.

f de re iudicata. vnde nõ valet ſtatutũ tollẽs defenſionem, f niſi ex iuſta cauſa propter demerita: vt not. in l. ſed ſi petitorem. §. ſed & in decreto. j. quibus ex cauſis maio. In glo. in l. vt vim quę incipit, ſcilicet iniuſtè. ibi ad legẽ Aquil. l. iij. melius. C. de

5 his qui ad eccle. cõfu. l. ſi ſeruitus. in fi. † Et ex illa l. & iſta glo. colligę talẽ regulã, q̃ vbicunq̃ offenſa eſt à iure p̃miſſa, ibi defenſio eſt denegata. ſicut econtrario vbi eſt prohibita offenſa: defenſio eſt permiſſa, vt hic in ſi. per ar. ab oppoſitis. Et ex hoc terminaťq̃ ſi ſtatutũ permittit offendi bannitũ, q̃ nõ licet ban

g nito ſe defendere: g & ſi defendẽdo occiderit offendentem, puniretur iterũ in banno de perſona, vbi prius fortè erat in banno pecuniario. & hoc quando ſtatutũ loquiť modo prædicto, q̃ licet offendere: quia tunc facit offenſam licitam, & ſic nõ eſt delictum, ſed eſt executio iuris. ſecus ſi ſolum redderet eam impunitam. vt quia dicat, q̃ offendens bannitum non puniatur: quia tũc offenſa non eſt permiſſa, ſed impunita. ideo aduerſus eam poſſet bannitus ſe defendere, & ſi defendendo occideriť, tũ puniretˢ, & iſtã glo. limitauit, & declarauit notabiliter dñs Ioann. de ligna. in ſuo tractatu ✠ de bello in articulo ✠ de bel

lo par

fili. Et idẽ quod P de caſt. hic tenet Ang. in authẽ. de inceſt. nu. in prin. Et adde Bart. in l. poſtliminiũ. §. filius. j. de capt. Floria. in l. ſciẽtiam. §. qui aliter. j. ad legẽ Aquil. & Ange. aret. in trac. maleficĩ. in ver. Et ex interuallo mortuº eſt col. ſi. in ſi. dom. Abb. in cõſi. ciiij. Angel. iu conſil. cexxtij. & do. Nellũ de ſancto Gemi. in tract. bannitorum. in ij. parte ſecundi temporis, queſtiõe x. Cur.

¶ Defenſionẽ. Vide in l. eos. C. de epiſc. & cle. & xxiij. q. j. in ſententia. extra. de homi. c. ſig. & in c. olim. de reſt. ſpol. Et q̃ defenſio ſit de iure naturali, & ſic non poſſit tolli per principẽ, nec p legem, adde Abba. in c. dilecti. extra. de exce. in c. j. de reſcri. in capi. in cauſſis. de re iud. & in c. ſignificauerũt de excec. Cur. Tu autẽ vltra prædicta, adde quæ ponit Bart. Cæpo. in conſi. ſuo xliij. col. j. conſi. xlv. & cõſi. lxvj. col. j. circa mediũ. Et quæ ponit dominus Sozi. in cõſi. cl. col. vij. in prin. & in ſecunda ſubſcriptione ad illud cõſilium. Et in cõſi. clxiij. col. pec. ver. ij. ex parte patris & ibi, q̃ nec iudicialis nec extraiudicialis tolli poteſt. Et vide Cæpol. in conſi. xlviij. & ibi, q̃ triplex eſt defenſio. & p̃ Feli. in d. c. dilecti de excep. col. iiij. Stra.

g ¶ Defendere. adde hic d. Nellum, qui ponit qõnẽ in terminis in ſuo tract. bannitorũ, in ij. parte ſecundi tẽporis. q. xlix. & Moder. in c. dilecti. de excep. col. v. verſic. adde etiam Bar. Cur.

6 lo particulari, quod tene mẽti. † In glo. ibi pati debemus. dic ergo iſta glo. vult, q̃ quãdo violẽtia infertur à magiſtratu, nõ diſtinguatur iuſta vel iniuſta: quia neutro caſu aduerſus eam poteſt qs ſe defendere: ſed quãdo à priuato bene diſtinguiť, vt in præcedẽti parte glo. ſed iſta glo. procedit cũ limitationibus primò, vt ſit vera qñ iudex exequitur officiũ ſuũ: ſecus ſi facit, vt priuata perſona, nõ exercẽdo iuriſdictionẽ, quia tũc poteſt ſibi reſiſti de facto. ita tenet glo. in l. nõ videtur data §. qui iuſſu. j. de re iudi. Itẽ procedit, quando factũ iudicis eſt dubiũ, an ſit iuſtũ vel non: ſed ſi manifeſtum eſſet, q̃ eſſet iniuſtũ, adhuc liceret ſibi reſiſtere etiã exercẽdo iuriſdictionẽ C. de iure fiſci. l. prohibitũ. lib. x. & quod nota. in l. ij. j. ſi quis in ius vocat. nõ ierit. in glo. magna. Itẽ tertiò, poſito quòd eſſet dubium, ſi tale grauamen eſſet irreparabile, dic q̃ poſſet reſiſti de facto. argu. l. ſi quis prouocatione C. de appella. ſicuti ab interlocutoria cui ius grauamen nõ poteſt reparari per appellationẽ à diffinitiua, licitũ eſt appellare ſecundũ omnes. vt notatur per Bar. in l. ij. quorum appellatio. nõ recipi. Quartò & vltimò procedit glo. in magiſtratibus tẽporalibus, qui poſſunt cõueniri finito

2 officio ſecus in perpetuis ª argu. in l. niſi finita §. quod ſi furioſi. de tute. & rationibus diſtra. & quod not. Bal. in l. de pupillo §. ſi qs ipſi prætori. de ope. no. nunci. vbi omnino vide. & hoc tenebat hic Bald. me audiente. Itẽ glo. ibi: etiã & in brutis. ex hoc apparet, q̃ iſtud magis cadebat in præceptis iuris naturalis, quàm etiã gentiũ, poſtquàm eſt cõmune cum brutis. & eſt

7 tex. in ca. ius naturale. diſtin. j. † In alia glo. quæ incipit ſcilicet fori, nõ cæli. iſta glo. inquãtũ dicit fori: innuit q̃ iſta defenſio eſt de iure poſitiuo: quia forus eſt de iure poſitiuo. vt in ca. forus. de verbo. ſignifi. ſed hoc non eſt verũ, imò eſt de iure naturali. vt dixi ſuprà & probatur per rationẽ: quia cuilibet enti creato eſt iſte inſtinctus naturaliter inſitus, vt tendat ad conſeruationem ſui & ad repulſionem oppoſiti, iuxta illud: omne

8 nan q̃ animal tueri ſaluteˢ laborat: mortẽ verò perniciem q̃ eui tat dicit. Et philoſophus † quòd, omne agẽs in agendo repatitur, & hoc cõtingit propter reſiſtentiã paſſi: quia reſiſtit contrario ſibi, & reſiſtẽdo agit in agentẽ. bene tamẽ eſt verum, q̃ iure poſitiuo limitatur hæc licentia defendendi: vt fiat cũ moderamine inculpatæ tutelæ. l. j. C. vnde vi. & ita demum, ſi aliter reſiſtere nõ poteſt. vt l. ſcientiã §. qui cum aliter j. ad legem Aquil. Itẽ inquantũ dicit nõ iure cæli. vult q̃ iure diuino non ſit permiſſa, iuxta illud euangeliũ. Si quis percuſſerit vnã maxillam, præbeas ei alteram, & illud Pauli: Non vos defendentes

9 chariſſimi, ſed date locũ iræ. Cõtrariũ tenẽt oẽs doc. quia ſi nõ eſſet permiſſa de iure diuino, ſimiliter nec de iure canonico, quod tẽdit ad eundẽ finem cum iure diuino. ſed iure canonico

b cauetur b contrariũ in clemen. fi. de homi. Itẽ, quòd ſit ex charitate approbatur de l. diuina de pœnitẽ. diſtin. ij. c. charitas. ſed defenſio ſit ex charitate, quã quis habet ad ſeipſum. † Cũ enim charitas ſit diligere proximum ſicut ſeipſum, meritò includit dilectionem ſuiipſius. & ideò ſi cũ poſſet ſe defendere nulla iuſta cauſa ſubſiſtente, & permitteret ſe occidi: eſſet damnatus, ſicut ſi ſeipſum occideret vel præcipitaret. ita tenet præfatus

10 Ioannes de lignano in dicto tractatu ſuper iſta glo. † In gloſ. ibi: [reſpondeo affectionẽ cõſiderari.] iſta glo. q̃ ſicut poſſum

c defendere meipſum: ita & alium, c ſi erga ipſum debeo habere affectionẽ: quia propinquus aut affinis vel neceſſarius, quaſi illa iniuria inferatur etiã mihi l. lex cornelia. de iniur. & l. j. cũ ſequen. de liberali cauſa. Idẽ, ſi eſſet in mea comitatiua: vt l. iniuriarum §. ſi quis virginem. de iniur. extra iſtos caſus, ſecus. Docto. tenẽt quòd indiſtinctè etiam ſi ſit penitus extraneus, & nõ in comitatiua. poſſum ipſum defendere ſicut me ipſum, ſi volo. & ſi interficerem offendentẽ, cũ aliter defendere non poſſem, non punior, ſicut nec ipſe puniretur. & hoc tenet Bar. in l. ſi quis in ſeruitute. in fin. j. de furtis. breuiter de hoc eſt ca-

11 ſus in c. dilecto. de ſentẽ. excõmuni. lib. vj. † Et hoc eſt verum, quantũ ad hoc, vt nõ incurrã temporalẽ pœnã, vel, legalem. ſed quãtum ad irregularitatẽ ſecus: quia illã nõ incurro ſolũ quãtum ad irregularitatẽ ſecus: quia illã nõ incurro ſolũ quãdo facio ad defenſam perſonæ meæ. ſecus ſi ad defenſam alterius quantũcunq̃ propinqui, vt in dicta clemen. fin. probatur à contrario ſenſu. Item quantũ ad minuendũ pœnam excommunicationis, ſi aliquis preſbyter vel clericus volebat te offendere, & ego ipſum percuſſi, ne te offenderet: ita demum excõ-

municationem nõ incurro, ſi eras mihi pa a ter, vel mater, vel filia: vt not. lnno. in ca. ſi

12 verò. de ſentẽ. excommuni. † Sed quæro, video te offendi, an poſſim te defendere? & an tenear etiam ſi nõ defendo, cũ poſ-

b ſim, an puniar? gl. in l. culpa caret de regu. iur. tenet quod nõ quod eſt verũ ſi ſine periculo meo nõ poteram, aliter ſecus,

d puta ſolis verbis non interponẽdo d perſonam meam. & hoc per textum cum glo. in l. eleganter §. ſi quadrupes, j. de donationibus. & in l. iij. cum ſequenti. j. de noc xalibus. &c.

2 *¶ Effectus non poteſt eſſe prior quàm ſua cauſa.*
3 *Quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati.*
4 *Verbum manus quid importet: & ſi concedo tibi aliquã rem cum pacto quòd non exeat manus tuas ſub pœna, qualiter poſſis eam locare vel pignorare?*
5 *Omne quod non eſt ſeruum, eſt liberum.*
Manumiſſio eſt datio libertatis.
6 *Ius gentium primæuum, dicitur ius naturale.*
7 *Priuatio non datur, ubi non eſt habitus.*
8 *Seruitus eſt contraria libertati, quã dominus habet potẽtialiter, & manumittendo deducit potentiã ad actũ.*
d *Ius gentium ſecundarium, non poteſt ex toto tollere ius naturale.*
9 *Si datum fuit arbitrium prioribus quadraginta, adiunctis, quòd in numero quadraginta non debent computari ipſi priores.*

LEX IIII.

1 MAnumiſsiones. †Manumiſsio eſt de iure gẽtiũ, non de iure naturali, quia ſimiliter ſeruitus, quæ eſt cauſa manumiſsionis fuit inducta de iure gentiũ, nõ naturali, cùm illo iure omnes liberi naſcerẽ

2 tur. hoc dicit. † Et ſic allegatur iſta l. quòd effectus non poteſt eſſe prior, quàm ſua cauſa, quia cauſa manumiſsionis eſt ipſa ſeruitus. cùm ergo ſeruitus non fuerit de iure naturali, quòd præceſsit ius gentiũ, f ſimiliter nec manumiſsio potuit eſſe de illo iure. Itẽ allegatur per † Iacobũ butrigariũ quòd quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt

3 cauſa cauſati. nã ius gentiũ eſt cauſa ſeruitutis, ex qua ſeruitute cauſatur manumiſsio: ergo eſt cauſa manumiſsionis. & primò ponuntur duo dicta vſq̃ ibi: [nã quãdiu.] Secundò probat ſecundũ dictũ vſq̃ ibi: [quæ res.] Tertiò probat primũ dictũ vſque ibi: [& cũ vno.] Quartò infert vnũ

4 ex eo, quod tertio loco dixerat. † In tex. ibi: [manui & poteſtati.] id eſt dominio. & ſic not. ſignificatũ huius verbi manus: vnde inducit Gulielmus de cugno ad quæſtionẽ. Si concedo tibi aliquã rẽ cum

e pacto, quòd non exeat manus g tuas ſub pœna hic impoſita, vt nõ poſsis alienare dominium transferẽdo. ſed ſi locares vel pignorares nõ face-

f res cõtra pactum, niſi locares f ad longum tẽpus: quia tũc eſſet alienatio fraudulenta l. codicillis. §. inſtituto. cũ ibi no. de leg. ij. vel niſi pignorares pro tanta pecunia quãti valeret res: quia veriſimile eſt, quòd ipſam nõ redimes. & ſic eſt alienatio frau-

5 dulenta l. qui habebat. de lega. iij. † In textu ibi: [liberatur à poteſtate.] & per cõſequens cõſequitur libertatẽ expulſa ſeruitute: quia omne, quod nõ eſt ſeruum, eſt liberũ. vt l. alius C. de ſeruitutibus. & ſic probatur hic ſecundũ ipſum, quòd manumiſsio eſt datio libertatis. Itẽ ibi: [à iure gentium originem ſumpſit.] quaſi dicat nõ à iure naturali, quod præceſsit ius gentium, propter id quod ſubijcit vt pote, & ſic probat primũ dictum. † In textu ibi: [cũ iure naturali.] id eſt, gentium primæ

6 uo. non autẽ intelligas de naturali, prout eſt cõmune cũ bru-

¶ Perpetuis. Itẽ poteſt conuenire magiſtratus, ſi deliquit in officio, quia tunc nõ obſtat illa excep. ita Ludo. Roma. conſi. cxv.

¶ Cauetur. Vide do mi. Cardi. ibi: dic tamen, q̃ ſi ſacerdos interfecit aliquem, defendẽdo ſua: q̃ tamẽ eſt irregularis ſecundum Alberi. in capi. ij. de homi.

¶ Ita & alium. An & quando: & quem cogor vel poſſum defendere vide per Feli. in c. quanto. de ſentẽ. excõmunica. & per eundẽ in c. ſi. de hære. per do. Bonifa. de vita. in ſuo tracta. male fi. in tit. quis aliũ poſſit defendere. & per Ang. Areti. in tracta. maleſi. in verbo & dictus Titius ſe defendẽdo. Franci. Cur.

¶ Interponẽdo. Qui poteſt & nõ defendit ſocium ab iniuria, tã eſt in culpa, quàm ille qui offendit. xxiij. q. ij. ca. ratio. & c. ſequẽ. quod autẽ dicit de incurren. irregularitatem, vide per Feli. in c. ſi. de homi.

¶ Manus. Vide hic per Alberic. de roſa. quid ſi dicatur manu forti. vide in ca. licet. extra de voto. & vide hic per dominum Iaſ. qui concludit, q̃ ſi teſtator dicat, relin quo filium in manibus matris ſuæ q̃ vi detur relicta tutrix. de quo per Ludo. ſin gu. ſuis ſo. v.

¶ Niſi locares. Adde idem, ſi eam locares potentiori. quod non eſt veriſimiliter ſpes recuperationis. arg. l. qui habebat. in prin. ff. de lega. iij. hic allegata. & tenent Bald. & Fulgo. facit, quod in ſimili tenet idem Bal. in l. voluntas C. de fideicom. & quod in ſimili no. Bar. in l. legata. in fin. j. de ſup. lega. Angel. Imol. & Modernio. in l. j. §. per feruum corporaliter j. de acquiren. poſ. Et prædictis adde domi. Maria. Sozi. in c. j. de libel. obla. in iiij. not. Francif. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis,quia in brutis non est dare libertatem. & sic not. hic quòd ius gentium dicitur ius naturale. loquor de primæuo iure gẽtium,quod fuit eoipso,quòd gentes esse cœperunt. quia tunc non erat cognita seruitus, sed inducta fuit iure gentium secundario, & ita intelligitur, quod infrà subiungitur: sed postea &c. & ideo modo manumissio. In text.ibi,[liberti nascerentur.]supple etiam legitimi: vt in authenti.quibus modis natu.
7 effi.legitimi. † In textu ibi,[cum seruitus esset incognita.] & sic not. quòd non est dare priuationẽ:vbinõ est habitus:qa manumissio est priuatio seruitutis. In text.ibi,[liberi.]supple & ingenui,qui nunquam fuerunt serui,vt differant à libertinis de quibus infrà qui etiam sunt liberi sed nõ ingenui:imò quo ad quædam habent similitudinem cum seruis.vt in l.talẽ. in princip. ff. de hæred.institu. In gloss.quæ incipit,sic ergo, circa medium ibi,nam ipse semper liber est.dic:vult ergo Pla. quod licet quis sit seruus, in eo tamen non est extincta libertas,sed obumbrata & offuscata à seruitute, tanquam nebula: quia libertas cùm sit de iure naturali,quod processit, non potest tolli per ius gentium:sed offuscari.sic etiam se habet ad seruitutem tanquam substantia ad accidens.& accidens substantiam non tollit cùm possit adesse,& abesse præter sui subiecti corruptionem,cùm ergo manumittitur,tollitur nebula seruitutis & detegitur substantia libertatis.non autẽ datur à manumittente, quoniam data fuit à iure naturali. ideo exponitur datio,id est detectio,quia si staret propriè, talis libertas diceretur de iure gentium,sicut ipsa manumissio quæ est causa libertatis.argumẽ.huius text.& tamen hoc non est verum:quia hoc iure non est inuenta libertas.& hoc voluit dicere gloss. suprà in versi.præterea cùm omnes. quilibet ergo seruus habet cum seruitute implicitum statum libertatis,vt dicitur in simili in l.fina.infrà si ex noxa.cau. aga. quia si hoc non esset, non posset esse capax obligationis naturalis, sicut nec dominij. vt l.si id,quod de condi.indebi.Et hoc etiam voluit dicere Guar. in gloss.præcedenti,dum glossauit super verbo manumissiones.dicendo in quibus ius non disponit, quæ verba gloss. ibi exponit tribus modis dum subijcit,sed per dispositum disposita confirmat, & ista est prima expositio scilicet Pla. dicit de-
8 tegit. †Breuiter ista opinio non est vera,quia seruitus est contraria liberti,vt in fine huius l. & duo contraria non possunt esse in eodem subiecto : imò ad positionem vnius fit remotio alterius.vt nota.in l.sed si pupillus. §.penulti. infrà de instito. sequitur ergo,quòd quilibet, qui est seruus,non est liber : sed cum manumittitur efficitur liber per remotionem seruitutis. & si manumittens dat,non detegit.& dico, quòd datur occasionaliter,non quòd transferat:quia tunc procederet contrarium glossæ, sed præbet causam remouendo seruitutem, vt consequatur libertatem à iure naturali. habet igitur manumittens illam libertatem potentialiter non autem actualiter antequam manumittatur:, & manumittendo potentiam deducit ad actum, sicut dominus constituit vsum formalem: & hoc voluit gloss. in fine.& etiam glo. sequens dum dicit,quòd hodie non nascuntur omnes liberi,quia quidam primò nascũtur serui,& sic non habent implicitam libertatem, & ius gentium,secundarium bene potuit moderare ius naturale primæ-
9 uum in quibusdam, licet non ex toto tollere. † In gl. fin. ibi, quia priores,in numero sequenti computantur. inducitur per Baldum ad quæstionem,datum fuit arbitrium prioribus,quadraginta adiunctis. quæritur vtrum in numero quadraginta debeãt computari ipsi priores:& videtur, quòd sic per istam gloss.Contrarium dic propter verbum, adiunctis, quod non verificatur nisi in diuersis. nam & nemo adiungitur sibijpsi. pro hoc est bonus tex.in l.si is qui ducenta.in princip.de rebus dubijs. vbi si posui penes te ducenta, postea dixi cum ducentis,quæ penes te deposui,lego trecenta : in illis trecentis non computantur illa ducenta : sed habebis ambas summas integras:quia duæ summæ coniunguntur.Nec obstat hic,quia apparet,quòd minor numerus venit ad dinumerationem maioris computati in illo.

a §. Sicut omne ius ciuile,uel pertinet ad personas, uel ad res, uel ad actiones:ita & inuentiones iuris gentium sunt tripartitæ.

3 Bella quo iure introducta sint?
Bellum est duplex,particulare & uniuersale.

4 Bella licita quæ sint? & nu.3.
Habens superiorem non potest etiam ex iusta causa mouere bellum:nisi de licentia superioris, & legitimus superior intelligitur populus Romanus uel Imperator.

5 Quilibet populus liber,potest de iure gentium sibi eligere regem,uel dominum, uel perpetuum magistratum uel cum licentia superioris,si superiorem recognoscat.

6 Dominium quid sit,& quotuplex? remis.
De iure gentium fuerunt dominia rerum immobilium,agris termini impositi ac prouincijs & territorijs,& solent distingui per flumina.
Item constructa ædificia,ciuitates,castra, & uillæ.

7 Vniuersitates ciuitatis, castri, seu uillæ, sunt de iure gentium regulariter approbatæ.
Aliæ congregationes & alia collegia,quòd sint regulariter reprobatæ.
Quid si uniuersitas faceret ciuitatem uel oppidum,ad æmulationem alterius?

8 Obligatio naturalis,oritur ex contractibus,ex delictis,& ex sententia condemnatoria de iure gentium.

9 Vtile dominium fuit inuentum de iure gentium.

10 Modi acquirendi dominium,quidam fuerunt de iure ciuili inuenti.

11 Dominium omnium bonorum arrogati,transferebatur in arrogatorem:sicut persona arrogati sine apprehensione possessionis.

12 Item transfertur dominium per sententiam condemnatoriam:in rei uendicatione secus,& traditione:per absolutoriam uerò non.

13 Princeps quando possit de plenitudine potestatis,auferre alicui dominium?

14 Actiones sunt de iure gentium.

15 Ex contractibus iuris gentium,quod oriatur ciuilis obligatio.

16 Obligatio ad antidora,ut beneficientibus nobis beneficiamus,est de iure naturali,& an impediat repetitionem soluti per errorem? & quid in alijs obligationibus naturalibus?

LEX V.

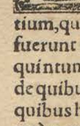

EX hoc iure gentium. In ista l. ponuntur quædam quæ fuerunt de secũda intentione iuris gentium,secundum Bal.id est,non de primo iure gentium,quod fuit eoipso quòd gẽtes esse cœperunt.de illo enim fuerunt illa quatuor de quibus in l.veluti.& l.vt vim.& aliud quintum.scilicet libertas,de qua in l.præcedenti.sed alia duo de quibus ibi,scilicet seruitus & manumissio,& etiam illa de quibus hic fuerunt de iure gentiũ secundario,quod fuit,postquàm gentes multiplicatæ fuerunt,& ista inuestigatio fuit ne cessaria saltem propter ea quæ videmus in seruis:quorum status est annihilatus de iure gentium secundario.ideò illa quæ sunt de illo iure nõ cadunt in eo,vt dominia.sed illa quæ sunt de primæuo iure bene cadũt:& exemplũ ponitur in naturali obligatione.tamen iste textus ponit eam inter illa quæ fuerũt de iure gentium secundario,vt dixi in §.ius naturale.sed text. in capi.ius naturale.j.distinctio.videtur velle cõtrarium,dum dicit,quòd in commodato vel depositi rei restitutio petitur: & sic seruare fidem fuit inuentum illo iure:& ad hanc obseruationem tendit naturalis obligatio,non ergo omnia,de quibus in hac l.traditur,fuerunt de iure gentium secundario.imò naturalis obligatio fuit de primario,aliter non caderet in ser-
1 uo actiuè & passiuè.cuius contrarium patet in l.si id quod.de condictio.indebi.& ex nota.per Barto.ibi. †Notandum est etiam,quòd tria prima(de quibus hic)concernunt personas: alia verò tria de quibus ibi:[dominia distincta sunt.]concernunt res : alia quæ sequuntur in versicu.commercia, cum sequentibus concernunt contractus,ex quibus actiones oriun-
2 tur,& ista est diuisio de qua in l.j.ff.de statu hominũ.Ex†quo nota.quòd sicut omne ius ciuile vel pertinet ad personas,vel ad res,vel ad actiones:dicta l.j.de statu hominũ. Ita & inuentiones iuris gentium sunt tripartitæ,vt patet ex hac l.secundũ
3 Bald. †In textu ibi:[introducta bella sunt].gloss.restringit ad bella licita.& propter hoc dicit Ioan.de lignano in suo tractatu,quòd de iure gentium non fuerunt inducta bella inuentiuè,sed de iure diuino vel naturali,communi etiam cum animalibus:& probat per multas rationes:& dicit,quòd per ius gentium fuit addita rectitudo,& hoc respectu dicuntur de iure gentium.sed hoc est destruere textũ dum dicit introducta. Ideò scire debes,quòd duplex est bellum:scilicet particulare, quod vnus priuatus exercet contra alterum: quandocunque propria authoritate ius sibijpsi dicit.Quoddam publicum vel vniuersale,quando vnus populus præliatur contra alterũ.de primo non loquitur ista l.sed l.vt vim ff.eod.in quo dic,q tunc est

a est licitum [a]qñ aliquo iure permittente hoc facit. Hoc autem potest contingere interdum permittente iure naturali, quod est commune cum brutis. vt in iure gentium secundario, scilicet qñ deficit superior ad quem possit recursus haberi,& periculũ est,in mora.vt l.ait prætor.§.fi creditoris.ff.quę in fraud. credi.& l.si alius.§.est alia,quod vi,aut clã.vt not.in l. nullus.
b C.de iude.Nã & de iure gentiũ antequã essent magistratus, [b] quilibet sibijpsi poterat ius dicere.post creationẽ verò magistratuũ,inhibitum est cuicq sibijpsi posse dicere.vt d. l. nullus. & l.extat.quod met.caus.si ergo deficit magistratus,remanemus in dispositione iurisgentiũ. Aliquãdo autem permittitur de iure merè positiuo.vt in casu.l.j.C.quando lic. sine iudic. sevin.extra istos casus non est licitum,vt patet in duello , quod
c omni iure reprobatur [c] vt no.in l.qua actione.§.si quis in collectatione.ad legem Aquil.in glo.quæ incipit hoc refert in fi. & in tit.de purg.vulga. & de cleric.pugnan.in duel.in decretalibus.In bello autem publico vel vniuersali dic,q quædam fuerũt inuenta de iure diuino Deo expresse mandante,vt patet in filijs Israel contra Amorreos.xxiij.q.j.c.nisi bella.Quędam autem possunt dici de iure naturali primæuo , prout est commune cum brutis:vt sunt bella iniusta,quãdo ad illa non mouentur homines ex ratione, sed ex sensualitate, quam habemus communem cũ animalibus: qui dicitur instinctus naturalis ex sensualitate proueniẽs.vt not.in c.ius naturale.dist. j.Et si dicatur ius naturale,semper est bonum & æquum. vt ff. eo.l.pen.in princi.ergo non potuit introducere bella iniusta. Respondeo per ea quæ not.glo.in §.ius naturale.quæ incipit, id est,coniunctio.de licito coitu:quòd respectu primi motus, qui non est in [d] potestate nostra de iure naturali, & ille motus nõ est malus in se,sed respectu executionis,quæ est mala, non dicitur de iure:quia primi motus deprauantur à praua voluntate quæ prævalet.Quædam autem sunt bella de iure gẽtium secũdario inducta.& illa sunt bella licita quoniam ad illa mouentur homines ex ratione,& illud ius dicitur,instinctus na-
4 turalis ex ratione prouenies.†Sunt autem iusta dupliciter, vel ratione obedientiæ,qñ subditi de mãdato superioris bellant:nã hoc ipso licitè faciũt,etiam si superior licitè nõ faciat: quia debent superiori obedire:& ideò de occisionibus nõ tenentur,quantũ ad Deũ,nec quantum ad mũdum, dummodo nõ habeant deprauatã conscientiã cupiditate vel curialitate. sed solũ faciant causa obediẽdi,alias secus,vt est casus pulcher & expressus in c.qui culpaf.xxiij.q.j.& q.v.c.miles. Interdum iustificatur bellũ ex causa:de hoc tripliciter.primò,qñ geritur vt bona pax habeatur,quæ aliter haberi nõ potest:vt ea. causa & q.in c.noli.Itẽ si fiat pro rebus repetendis & recuperãdis quæ aliter recuperari nõ possunt:vel quia propter negligentiã illius cui mouet bellũ,quia negligit emendare quod à suis improbè factũ est,vt ea.causa.& q.ij.c.dñs noster,si tñ bellantes habẽt superiorem,non liceret etiã ex dictis causis mouere bellũ,nisi de licẽtia superioris.vt d.c.qui culpaf.vbi dicit Deo vel alio legitimo superiore ea.causa & quæstio.ij.c.j. dñ dicit, q ex dicto superioris geritur.Et sic istud,quod dicit gl.hic de popu.Rom.vel Imperatore,debet intelligi & poni pro legitimo superiore.vt d.c.qui culpatur.Puto etiam,q licet de iure diuino,nõ licet bellare pro subiugando bellantes.vt d.c.noli. de iure tamen gentiũ vnus populus liber nõ recognoscens superiorem posset contra alium liberũ,si facit ad bonũ finem,vt illos bene regat,& gubernet:aliter bella,quæ exercuit populus Roma.ad hunc solũ finem pro gloria Imperij,non fuissent licita,nec ipsorum principatus & monarchia: & tamen contrarium est verum:quia Christus approbauit dum dixit,red-
5 dite quæ sunt Cæsaris Cæsari.&c. †In text.ibi:[regna condita.]per hoc videtur,quòd quilibet populus liber non recognoscens superiorem , posset de iure gentium sibi eligere re-
d gem, [d] vel dominum, vel perpetuum magistratum. & ita nota. per Hostiensem & Ioan.andræ.in nouella in cap.final. de iudi.Et posuit exemplum in dominis Venetis,qui eligunt ducem sibi perpetuum. secus si recognoscerent superiorem: vt patet ex not.per Ioan.andræ.in cap.licet causam.de probatio.circa medium super verbo seruitia,nisi cum licentia illius superioris.sicut nec contra superior potest alienare vasallos, sine eorum voluntate. argumen.in l. inuitus. de fideicom.li-

a ¶ Licitum. Vide sanctum Tho.in secunda secundæ qõ.xl.q. ad hoc vt bellum sit iustũ tria requirunt, authoritas,iusta causa,& quod animus inferẽtis sit iustus,per Io.de lig.in trac.suo. adde,q quinq; requirũtur ad hoc vt bellũ dicat iustum,s.persona,res,cã,animus,& authoritas res,vt si fiat pro rebus repetendis vsq; quo sit ei satisfactũ.persona,vt sit secularis cui liceat bellare.& nõ ecclesiastica. xxiij. q.v-iij.c.clerici. nisi in necessitate ineuitabili causa,s.vt sit necessaria vel licita,vt p restitutione. de rest.spo. c.olim cãm. ausus.ff.nõ ex odio, vltione vel cupiditate: sed ad correctionẽ, vel propter iustitiã, vel obedientiam. xxiij.q.j.c.quid culpaf authoritas. s. superioris.d.c. qđ culpaf.& l.j.C. vt armorum vsus. li.xj.& vide per Hosti. in c.j.de homi. li.vj. & ibi Io. an. Et addit,q poterit fieri authoritate eccles;æ p fide ita Ab. in c. excõicamus.el j. §.catholici. post gl.fu per vers. attraxerint. de hæreticis. Et idẽ videtur in dñis tpalibus, & ciuitatibus qui pscripserũt iura imperij.c.super qbusdã.de ver.sig.Frã.cur.

b ¶ Antequã essent magistratus . Circa hoc addde, quæ pulchrè ponit idẽ Pau. de cast. cõsil.suo.ccxcix.incipit priusquã iura fierẽt: in antiqs.Fran.cur.

c ¶ Omni iure reprobatur. Adde, q in tantum duellũ est prohibitum,q si prouocãs ad duellũ postea recusaret,põt prouocatus illum deferre pictũ in tabula, prout fit modernis tpibus. Ita Io. de imo.in l.filius.§.fi. ff.de legat.j.dicens ita fuisse consultum per Ang. Franc. Cur.

¶ Eligere regẽ. Vide Io.an.in c.fundamẽta.de elec.in vj.in nouel.Bal.in tit.de pace constant. in verbo nos romanorum.

¶ In distinctiõe. Addtu & vide circa distinctionẽ & vnionẽ prouinciarum pulchrè per Bar.in l.j.C. de metro po.berito.lib.xj.Cur.

¶ Vnũ oppidũ. Adde idem si plures populi vellent facere vnam cõgregationẽ in noe ciuitatis. ita Bald. in extrauagant. de pace constan. in versi. nos romanorum.Cur.

¶ Ad æmulationem. Vide latè hic do.Iaf. cui inquantũ dicit de construente molendinum,adde Alex.cõsi. lxxvij. adde quid in vendẽte ad æmulationem. vt puta quis habet partẽ castri i quo habet iurisdictionẽ. An illã vendere potest ad æmulationẽ alicuius? Bal. dicit qđ non in l.j.C. qui testa. fac.poss. Sed Ang.ibi tenet contrariũ dicẽs esse casum in l. cũ in meo. ff. de ser. vrba. prædio. Franc. Curt.

e ¶ Licitum. Vide sanctum Tho. in secunda secundæ qõ. xl. q. ad hoc vt bellum sit iustũ tria requirunt, authoritas, iusta causa, & quod animus inferẽtis sit iustus, per Io. de lig. in trac. suo. adde, q quinq; requirũtur ad hoc vt bellũ dicat iustum, s. persona, res, cã, animus, & authoritas res, vt si fiat pro rebus repetendis vsq; quo sit ei satisfactũ. persona, vt sit secularis cui liceat bellare. & nõ ecclesiastica. xxiij. q. viij. c. clerici. nisi in necessitate ineuitabili causa, s. vt sit necessaria vel licita, vt p restitutione. de rest. spo. c. olim cãm. ausus. ff. nõ ex odio, vltione vel cupiditate: sed ad correctionẽ, vel propter iustitiã, vel obedientiam. xxiij. q. j. c. quid culpaf authoritas. s. superioris. d. c. qđ culpaf. & l. j. C. vt armorum vsus. li. xj. & vide per Hosti. in c. j. de homi. li. vj. & ibi Io. an. Et addit, q poterit fieri authoritate eccles;æ p fide ita Ab. in c. excõicamus. el j. §. catholici. post gl. fu per vers. attraxerint. de hæreticis. Et idẽ videtur in dñis tpalibus, & ciuitatibus qui pscripserũt iura imperij. c. super qbusdã. de ver. sig. Frã. cur.

b ¶ Antequã essent magistratus . Circa hoc addde, quæ pulchrè ponit idẽ Pau. de cast. cõsil. suo. ccxcix. incipit priusquã iura fierẽt: in antiqs. Fran. cur.

c ¶ Omni iure reprobatur. Adde, q in tantum duellũ est prohibitum, q si prouocãs ad duellũ postea recusaret, põt prouocatus illum deferre pictũ in tabula, prout fit modernis tpibus. Ita Io. de imo. in l. filius. §. fi. ff. de legat. j. dicens ita fuisse consultum per Ang. Franc. Cur.

¶ Eligere regẽ. Vide Io. an. in c. fundamẽta. de elec. in vj. in nouel. Bal. in tit. de pace constant. in verbo nos romanorum.

¶ In distinctiõe. Addtu & vide circa distinctionẽ & vnionẽ prouinciarum pulchrè per Bar. in l. j. C. de metro po. berito. lib. xj. Cur.

¶ Vnũ oppidũ. Adde idem si plures populi vellent facere vnam cõgregationẽ in noe ciuitatis. ita Bald. in extrauagant. de pace constan. in versi. nos romanorum. Cur.

¶ Ad æmulationem. Vide latè hic do. Iaf. cui inquantũ dicit de construente molendinum, adde Alex. cõsi. lxxvij. adde quid in vendẽte ad æmulationem. vt puta quis habet partẽ castri i quo habet iurisdictionẽ. An illã vendere potest ad æmulationẽ alicuius? Bal. dicit qđ non in l. j. C. qui testa. fac. poss. Sed Ang. ibi tenet contrariũ dicẽs esse casum in l. cũ in meo. ff. de ser. vrba. prædio. Franc. Curt.

ber.& nor.per eundem in c. dilecti.de maio.& obedi. Facit ad primũ.l.j.§. si inops.
6 si quis à paren.fu.ma. † In tex.ibi:[dum dicit dñia distincta.]scilicet rerum immobilium,nam mobiliũ,quę cælo,terra, mariq; capiuntur,videnẽ fuisse distincta iure naturali primæuo:vt in c.ius naturale.distin.j.& dixi ī §.ius naturale.s.e.l.j. Quid autẽ sit dñium, & quotuplex sit, vide per Bar. in l. si quis vi.§. differentia.de acqui. pos. In tex.ibi:[agris termini impositi.]
e qui debẽt esse notabiles in distinctione [e] prouinciarum & territoriorũ:,vt not.in c. ex literis.de probat. in nouel. & vt plurimum solent distingui per flumina, & ita esset præsumendũ in dubio, si aliter non constaret. In tex. ibi, [ædificia collata.] s. simul iuncta, ex qua collatione resultat
7 cõstructio ciuitatis,castri,vel villæ. † Etiã per hunc tex.dicit Guli.de cu.& Bar.plenius in l.sodales.ff.de colle.illici.q vniuersitates ciuitatis,castri,vel villę,sunt approb batæ de iure gentiũ regulariter.& ĩõ si v-
f nus populus vellet facere vnũ oppidum, [f] posset absq; licentia superioris in loco p,prio,nõ in alieno:licet alia collegia, & cõgregationes regulariter sint reprobatæ: nisi appareant approbatę secundũ Inn.in c.cum ab ecclesiarũ.de offi.ordi.qui dicit, q si tot homines quot sunt Romæ congregarent se in aliquo loco ad faciendũ oppidum,nõ possent facere sine licentia superioris. Hoc tñ qđ dixi,verum est,nisi face
g rent ad emulationẽ [g] alterius ciuitatis,vel oppidi.vt no.idẽ Inn.& bñ in c.Pisanis.de resti.spol.circa fi.& per l. quicunq; castellorum.C.de fun.limi.lib.xj. siue xij. & per
8 l.qui opus.ff.de oper.publi. † In tex.ibi: [d] [obligationes.]s.naturales,s.oriẽtes ex cõtractibus: sed, an ex delictis oriatur obligatio de iure gentiũ? gl.tenuit qđ non.in ſtit.eo.tit.in §. ius aũt gẽtium. quia oritur
e ex consensu : & delinquens delinquendo sentit obligari.tu dic contrariũ secundum doct.quia delinquens videt consentire in pœna legali: vt l.j.§. bestia.ff. de postu.& quia naturalis obligatio nõ semper oritur
f ex consensu,sed ex naturali æquitate iurisgentiũ:vt l.hoc amplius.§. his natura debet.de reg.iur.propter qđ dicimus, ex sententia condẽnatoria naturalem obligationem oriri,licet condẽnatus non cõsentiat ex illa æquitate iurisgentiũ, vt magistratibus pereamus,vt ff.eod.l. veluti. & plenè
g not.in l.Iulia. de condicti.indebi. Subest aũt æquitas iurisgentium delicta puniri: vt l.si à te.§.quod vulgo.de fideiusso. & l.
9 bona fides.ff.depo. † In gloss.quæ incipit imò ibi, directa ab vtilibus. Not.glo. quòd vtile dominium fuit inuentum de iuregentium.quidam tenent contrarium, quòd imo de iure prætorio , quòd pro eo dat vtilem actionem: vt infrà de rei vendica.lege superficiario. cum l.sequenti. Primam puto veriorem:quia vtile dominium est quædam seruitus rei. vt leg.si tibi homo. de legatis j.in fine. & seruitutes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pauli de Castro prima super Digesto Vet.

2 ¶ Antidora dicitur obligatio domin⁹. Ita ponit multos effectus hic, inter quos est secundus, quod donatio remuneratoria non revocatur propter ingratitudinē. adde qđ ita tenet Lud. cōsi. xxvj. tertius effectus, q donatio remuneratoria valet inter virum & vxorē, adde & amplia q̄ etā valet inter clericū & concubinam. vt consuluit Anch. consil. ccxlviij. sextus effectus, q obligatio antidoralis est potens ad simoniam. adde gl. in c. quod pro derit. lxj. distinc. viij. effectus, q prælatus potest res ecclesiæ alienare gratia remunerandi. adde Oldra. consi. ccviij. & ibi vide. vndecimus effect⁹ dum concludit, q minor cū decreto rē immobilem donare pōt, vbi alias non posset vt hic latius per eum. Adde quod idem voluit consi. cxcix. vltra medium. xv. effectus, quod si obligatio ad antidora deducitur in pactum, contrahitur vsura. adde Lud. ro. consi. cccc. incipi. summarius qōnis. in j. columna.

fuerunt inuentæ de iure gentiū: vt inst. de vsu & habi. §. fi. licet prætor pro eo det vtilem actionē. quia actiones nō fuerunt inuentæ de iure gentiū: vt in alia gl. Quidā tamen vltramontani dixerūt, quod no erat dare vtile dominium. quia non est nisi vnum, scilicet directū, nec in aliquo text. reperitur mētio de vtili dominio, licet reperiatur de vtili actione in rē. sed ista possunt simul stare, q̄ quis habeat actionem vtilem in rem: & tamē nō habeat aliquod dominium, vt patet in eo cui ceditur rei vendicatio vt notat in l. si culpa, infrā de rei vendicatione. Barto. ista reprehendit in d. l. si quis vi. §. differentia. de acquiren da poss. per l. j. §. fin. de aqua plu. arc. vbi per prescriptionē acquirit vtilis seruitus. ergo in reb⁹ corporalib⁹ debet acqri vtile dominiū. & per l. possessores. C. de fun. patri. lib. xj. vbi tex. appellat emphyteutā dominum, & constat, q̄ non est dominus directus. ergo est dare, q̄ alius sit vtilis. ego allego tex. simile in auth. si verò tēporalis. C. de hæreticis. vbi fit mentio de duplici dominio eiusdē rei. sed cōstat, q̄ nō possunt esse duo domini directi insolidū. vt l. si vt certo. §. si duobus. j. commo. ergo vnus est directus, & alter vtilis. reprehendit in d. l. si quis vi. §. differentia. de acquisi. posse. †In glo. ibi, in si. item nonne etiā iure ciuili. sed dic, quòd dominiū & eius substantia fuit inuenta de iure gentiū, licet modi acquirendi quidā fuerint inuenti de iure ciuili, vt sunt illi de quibus tra-

11 ditur in gl. Et est similis gl. in l. j. de acq. re. do. quidam verò de iure gentiū. & illi habent in toto illo tit. q multi sunt. † In gl. ibi, [itē per arrogationē.] dic, q̄ cū quis dabat se in arrogationē, dñiū omniū bonorū suorū ipso iure trāsferebat in arrogatorē: sicut eius persona transferebatur in suā potestatē, absq̄ apprehēsione possessionis: quod fieri nō poterat, nisi authoritate iuris ciuilis. cū de iure gentiū requirat apprehensio: iux ta illud, quicquid calcauerit pes tuus, tuū erit: quinimo etiā possessio quam habebat arrogatus transferebat absq̄ actu corporali arrogatoris. vt l. si adoptauero. j. de precario. licet de iure gentiū requirat corporalis actus: vt l. vltima. in prin. de acqui.

12 pos. †In gl. ibi, itē per sententiā condemnatoriam in rei vendica. secuta tamē traditione & non aliter. vt not. inst. de offi. iudi. §. fi. & per Cy. in l. j. c. communia vtri. iudi. & per glo. & Bart. in l. Pomponius. §. si iussu. de acqui. poss. Nā si egi rei vēdica. ad rem, quæ erat tua re vera, & iudex per iniqua sententiam declarauit meam esse, & cōdemnauit te ad restituendū, licet restituendo nō intendas trāsferre dominiū: quia nō tantū das eam vt tuā, sed vt meā, & vt pareas sententiæ, nihilominus transferi propter authoritatē sentētię. & hoc ex dispositione mera iuris ciuilis: quia regulariter secus, ꝑm æquitatē iuris gentium: quia nō adest voluntas: & ideo, q̄ tradidit rē suam nō vt suā: sed tanquam eius cui tradit, dñium nō trāsfert. l. iij. §. subtilius. de cōdi. ob causam. Per sententiā verò absolutoriā nō transferē dñium, si res erat mea & fuisti absolutus: quia nō probaui vel quia fallo probalti esse tuā, nō solū acquiris exceptione rei iudicatę: verū etiam dominium. vt l. ex pretio. & ibi not. de excep. rei iudi. & ideo si res ad me reuertereť, & eam à me vendicares in primo casu qñ fuisti absolutus, quianō ꝓbaui, possem nunc probare & te excluderē, per ea quæ habent in

13 l. Iulianus. de cōdi. inde. & l. sed si possessori. de iureiu. † Vltimō videť dicendū, q̄ si aliquis habet dñium ex istis modis iuris ciuilis, princeps de plenitudine potestatis, sibi potest auferre: licet quādo habet per modos iurisgē. secus nisi ex causa publicę vtilitatis vt l. item si verberatum. §. j. de rei vendi. & l. Lucius. de euic. & no. ꝑ Inn. in c. q ecclesiarū. de cōsti. & per doct. in l. fi. si cōtra ius vel vti. publi. C. qđ facit ad id, quod quotidie accidit: quia quidā comites palatini habent potestatē legitimandi post mortem patris naturalis, etiā si sit adita hereditas vt licet agnati adiuerant: & sic habeant dominium, quia tamē habent de iure ciuili: vt in fi. istius glo. quia aditio est de iure ciuili, & transfert dominum sine po. fessione. Quod auferatur eis dominium, tetigi in l. Gallus. §. & quid si tantum. de libe.

14 & posthu. †In glo. quæ incipit: [sed actiones sunt de iure ciui.] hæc vera. licet quidam tenuerint, quòd sunt de iure gent. per l. rerum quidem. j. rerum amo. Respōdeo, vt ibi not. in gl. & probatur: quia si esset de iure gen. actio tolleretur ipso iure per pactum de non peten. sicut tollitur naturalis obligatio. tamen hoc nō est verū: quia nō tollit, sed elidirur sicut ciuilis ob

15 ligatio, vt l. si vnus. §. pactus ne peteret. j. de pact. † Sed an ex contractibus iuris gen. oriatur ciuilis obligatio: quidam q̄ nō vt dicit hic Cy. ego allego tex. in contrariū in l. ius gētium. §. & non puto. j. de pact. vbi dicit ex cōtractu innominato post implementū oriri ciuilem obligationem: & tamē cōstat, quòd ille contractus est de iure gentiū, sicut cæteri, de quibus hic. Præterea sola naturalis non posset actionē parere: sic ecōtrariò ex contractu ciuilis iuris, vt est stipulatio, oritur naturalis

16 propter cōsensum: vt l. si fideiussor. j. de cōdi. inde. † In fin. gl. a ibi. [& obligatio ad antidora.] a quę nō impedit repetitionem soluti per errorē.]semp no. istā gl. quæ sempallegat de ista obligatione ad antidora, q̄ est vt beneficiētibus nobis bñfaciam⁹. & dicit hæc naturalis, quæ oritur ex iure naturali prout est cō mune cum animalibus: quia videmus hūc instinctū esse in eis, vt patet in cane. & in hoc differt ab obligatiōe naturali. de qua hic, quę nō oriť ex illo iure: sed de iure gentiū. & est efficacior quā prima: qa facit adeo censeri debitū, q̄ si per errorē iuris solutū sit, tanquā efficax debitū, cū non sit, nō potest repeti: secus si per errorē facti. C. ad leg. Fal. error. sed obligatio ad antidora nō facit adeo debitū, vt si soluať tanquā debitū etiam per errorem iuris non solū facti impediať repetitio: hoc vult ista gl. licet secus si ex certa scientia: quā glo. not. & dicit gl. nō semper, quod intellige, quia interdum impeditur quando illa obligatio ad antidora est redacta ad præstandum necessitatē, officio iudicis nobili. vt illa, qua tenet libertus patrono ad obsequia. de hoc articulo vide in §. libertus. in l. si non sortem. de condi. indebiti. in l. in testamento. §. j. de fideiussoribus. per doct.

Repetitio Pauli de castro L. ex hoc iure.
De Iustitia & iure.

2 ☞ *Omne ius ciuile quo utimur uel pertinet ad personas uel ad res uel ad actiones: ita etiam operationes iurisgentium sunt hoc modo tripartitæ.*
3 *Nomen generis, restringitur per actionem ſſ. ecclesiarum.*
4 *Bella quo iure introducta sint? & nu. 7.*
Bellum quod indicitur à populo Romano uel imperatore, est licitum. & quid sit licitum bellum? & nu. 6.
6 *Interficientes aliquem in bello licito, quando delinquant uel non, nec teneantur in foro conscientiæ?*
7 *Propulsatio iniuriæ seu defensio uoluntaria quæ sit, & quæ necessaria?*
8 *Bellum committitur uel pro defensa aut pro offensa, seu pro gloria uel imperio.*
Omne agens, in agendo repatitur.
Defensio est de iure naturali: & an de iure diuino?
9 *Bellum ad offensam nullo iure est licitum? & quando sit licitum? & quid in subditis qui de mandato superioris præliantur.*
10 *Quid de bello, quod fit pro gloria & Imperio?*
Quilibet populus uel dominus liber, uel pro libero se gerens, potest contra alium mouere bellum de iure gentium, ut ipsum subijciat suæ ditioni.
11 *Prouinciarum distinctio, quod sit quadruplex: & illa quæ sit per idiomata penitus diuersa, fuit introducta de iure gentium: & an duæ ex illo posint uniri. & nu. 12.*
12 *Distinctio prouinciarum quæ sit per præsidatus, est de iure ciuili.*
13 *Distinctio prouinciarum quæ sit per archiepiscopatus, fuit de iure canonico introducta.*
Distinctio prouinciarum si fit per usurpationem & consuetudinem, ut sunt ciuitates non recognoscentes superiorem de facto: tunc quælibet ciuitas cum suo territorio, reputatur una prouincia.
14 *Verbum prouincia si simpliciter profertur, de qua intelligatur?*
15 *Regna quo iure sint condita? & nu. 16.*
16 *Quòd quatuor fuerint imperia seu monarchiæ. scilicet orientale seu babilonicum: meridionale: seu macedonicum: septentrionale seu africanū, & occidentale seu Romanum.*
17 *Qui populi posint sibi regem eligere?*
18 *Ciuitates uel castra propter eorum impotentiam & negligentiam Imperatoris in regendo, & ea castra gubernando possunt se subijcere alteri ciuitati maiori & potentiori, ut regantur & protegantur nec committunt crimen Imperij.*
19 *Dominia an sint de iure gentium distincta, an de iure diuino: & an inuenta de iure naturali*

naturali? & nu. 20. & 23.
20 *Dominium utile processit à iure gentium, sed respectu nominis dicitur de iure ciuili. & nume. 21.*
21 *Dominium utile quibus modis acquiratur?*
22 *Quasi dominium competens præscribenti tantum, quòd sit de iure ciuili, & detur ei publiciana, quæ secuta præscriptione consumitur, & cōuertitur in utile dominiū.*
23 *Quid in seruitutibus, pro quibus competit confessoria?*
24 *Termini, qualiter de iure gentium sint agris positi?*
Terminj quando ueniunt ad terminationem prouinciarum seu iurisdictionis, an possint præscribi? sicut si ad distinctionem dominiorum.
25 *Aedificiorum constructio & eorū coniunctio adinuicem per ambitum & circuitum murorum, & nomen ex his resultans quòd fuerit inuenta de iure gentium.*
26 *Ciuitas qualiter & à quibus olim poterat de iure gentium construi? & quæ requiran tur hodie ut dicatur ciuitas & habeat priuilegia ciuitatis? & si in alieno construitur qualiter posit destrui? & nu. 27.*
27 *In his quæ memoriam hominum excedunt, sufficit probatio per coniecturas.*
28 *Verbum commercium, quid importet?*
29 *Emptio & uenditio quo iure introducta, & quid de locatione & conductione?*
30 *Matrimonium prout est coniunctio corporum, est de iure naturali: sed prout est coniunctio animorum, est de iure gentium.*
31 *Quid de contractu dotis?*
Quid de contractibus innominatis?
Quid de successione hæreditaria?
Quid de quasi contractibus?
32 *Obligationes & actiones, quo iure fuerint introductæ? & nu. 33. & 38.*
33 *Seruorum status an fuerit de iure gentium annihilatus, & qualiter de iure ciuili?*
34 *Obligatio ex maleficio, quòd sit tam de iure naturali quàm gentium.*
35 *Quid de obligationibus ex quasi maleficio?*
36 *Quid in obligatione antidoralitur beneficientibus beneficiamus: & quid in alijs naturalibus: & quando impediant repetitionem soluti per errorem? & nu. 37.*
37 *Si aliquis aduocatus patrocinatus est in causa alterius aduocati gratis, deinde alter aduocatus patrocinetur in sua: qualiter fiat compensatio?*
38 *Obligatio ciuilis in quibus consistat?*
39 *Omnia quæ inter homines geruntur, quòd fuerunt quasi inuenta à iure ciuili.*
40 *In cōtractibus iuris gentiū sicut inest non solū naturalis obligatio sed etiā ciuilis per modum substantiæ: quòd etiam in cōtractibus turis ciuilis, sit naturalis obligatio.*

LEX V.

1 EX hoc iure. †Lex ista nō itelligit vltra ea quę in superioribꝰ. II. dicta sunt, ꝑ alia fuerūt introducta de iure gen. quę. l. ista enumerat quorū aliqua respiciūt ꝑsonas: aliqua res: aliqua actiones. h. d. Diuide in quatuor partes. primò ponunť tria, quæ respiciunt ꝑsonas vsq̄ ibi: [dñia distincta.] Secūdò alia tria, quę respiciūt res vsq̄ ibi. [cōmerciū.] Tertiò quædā alia quæ respiciūt cōtractus & obligatiōes: & ꝑ cōsequēs actiones vsq̄ ibi: [exceptis.]
2 Quartò in qua excipit à ꝑdictis. †No. ꝑ sicut omne ius ciuile quo vtimur, vel ꝑtinet ad ꝑsonas, vel ad res, vel ad actiones. vt j. de statu hoīm. l. j. ita & operationes iurisgentiū sunt etiā hoc
3 modo tripartitę. vt hac. l. †Itē no. in verbo cōmerciū, quod exponiť, id est ꝑmutatio, quod nomē generis restringiť per adiectionē specierū. facit. j. ꝑ soc. l. sed si adijciā. Veniamus nūc ad
4 singula discutiēda, ꝑsequēdo ea ꝑ ordinē cū glossis suis. †Capio primò & opp. ꝑ bella nō debuerint introduci de iure gentiū, qa sunt mala cū ex eis cædes, incēdia, & oīa mala oriant. j. ad le. Iul. de vi pub. l. qm̄ multa facinora. in authē. de armis. in prin. ergo nō debuerūt introduci à iure gētiū. C. vñ vi. l. memi nerint. cū ipsum sit semp bonū & æquū: & sic ius naturale: qa ipsum naturale dicit: vt j. e. l. pen. & isti. de re. diui. §. singulorū. & sic nō debet ꝑducere mala. Timore huiꝰ facta est gl. quę intelligit istā legē de bello licito. quasi dicat, contrariū loquiť
5 in bello illicito, sed lex ista in licito. †Sed tūc q̄ro, quid sit licitū bellū: gl. rūdet q̄ est illud, quod indiciť à pop. Rom. vel Imperatore. Itē illud, quod indiciť ad iniuriā propulsandā. vt §. eo. l. vt vim. & de his loquiť hæc lex. sed ista gl. videť malè loqui in omni parte sui: & primò, quia etiā ex bellis licitis prędicta mala oriunť: sed rūde, sustinēdo glossam qa tunc nō debēt alia generalia cōsiderari, eò quia in cōsequentiā veniūt. sed cō siderandū est, quod principaliter agiť, scilicet bellum licitū iuxta not. j. si cer. pe. l. si quis nec cām. & per Cy. & Iac. but. C. de dolo. l. cū proponas. facit. j. ne quid in loco publico. l. ñ. §. item Labeo. de acqui. rerū domi. l. si is, qui aliena. §. quod si seruus.
6 ibi, nec ea propter. †Ex quo sequiť, q̄ interficientes aliquem a
a in bello licito, non delinquunt nec tenētur in foro cōscientiæ cum faciāt. l. permittente. ad hoc. C. de his qui ad ecclesiā cōfugiunt. l. si seruus. in fin. vbi casus, quod est a verum, nisi intentio occidentis esset prava, furore vel iracūdia plena. xxxiij. q. j. c. quid culpatur. scilicet nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, implacatus animus atq̄ implacabilis feritas rebellandi. hæc enim sunt quę in bellis iure culpātur. Sed videtur gl. malè dicere: quia populus Ro. & Imperatores eius fuerunt dudum post inuentiones iurisgentiū. vt patet in l. proxima, ergo hîc non loquitur de bellis introductis à populo Ro. Sed dic sustinēdo gl. q̄ capit populum Romanum pro quolibet superiore. Nam de iure, bella non erant, nec sunt licita, nisi fierēt, vel fiant cū authoritate superioris: si bellantes superiorem habēt de iure & de facto: similiter b
nec de iure diuino, quod fuit ante populū Roman. vt ex dicto c. quid culpatur. dum dicit siue Deo siue aliquo legitimo impe
b rio iubente. Tria eim sunt, quæ faciunt bellum licitum, b authoritas principis vel ecclesiastici, quando pugnatur pro ecclesia, vel secularis, quando pugnatur pro temporalibus. vt dic. c. quid culpatur. & eadē causa, qōne ij. c. j. Item iusta causa. si illi contra quos bellū mouetur ex aliqua culpa, hoc meruerint: vt eadem causa. quæsti. ij. c. Dominus deus noster. ibi dum dicit, quę vlciscuntur iniurias. Tertium est, intentio recta vt bonum promoueatur, & malum euitetur: vt d. c. quid culpatur. & c. militare. Tertiò, videtur gl. malè dicere quia de bello indicto ad iniuriam propulsandam dictum fuit ꝺ. eod. l. vt vim. ergo hæc lex non debet intelligi de illo, ne sit superflua, cuius contrariū glo. dicit. Solu. sustinendo gl. dico differentiam esse inter propulsationem iniuriæ, quę idem est quod defensio, de qua loquitur lex, vt vim. & bellum indictum pro iniuria propulsanda, de qua potest loqui hæc lex: sed glo. facit talem, qualis est inter de
7 fensionem necessariam, & voluntariam. †Nam propulsatio iniuriæ seu defensio dicitur propriè, cum fit in eo actu quo qs offenditur, & ab alio repetitur: & hæc est necessaria defensio. Bellum verò pro iniuria propulsanda, dicitur cum quis actualiter non offenditur, sed verisimiliter offendi dubitat. nam non debet expectare offensam, sed se præparare & offendere ne offendatur. iuxta ea quæ not. in l. j. C. vnde vi. per gl. & doc. Simile habemus in defensione iudiciaria: quia quędam est necessaria, quædam voluntaria. iuxta nota. in c. cum inter. de exceptper Inno. & de ope. nouí nuncia. l. de pupillo. §. j. per Bar. & patet eadem l. §. penul. & fi. sed Iaco. But. dicit hic, quòd bella processerunt à iure gentium, non inuentiuè, sed occasionaliter. quia ius gentium introduxit dominia, & sic meum, & tuū: tunc diuisio regnorum orta est, ex quibus emanauerunt bella etiam illicita. sic ergo soluitur contrarium primo formatum, secundum eum, quòd à iure gētium, cum sint bella, nulla mala possunt. Nam omnia mala fere ex bonis principijs orta sunt. sed eius dictum non placet. primo propter dictionē ex: hîc posita quæ signat causam proximam immediatā: vt l. j. §. ex incendio. de incen. rui. & naufra. & not. in l. j. C. si seruus extero. Item propter verbum, introducta, positum in tex. per quod patet, q̄ inuentiuè processerunt à iure gentium. si enim occasionaliter nō diceretur ab ipso introduci, sed propter introducta ab eo euenire. Quòd autem iniusta bella, non fuerint introducta à iure gentium, videť probari ex alia. pone qa ius gentiū diciť instinctus naturalis ex rōne prouenies: vt not. j. distī. c. ius naturale. sed bellum irrationabile non prouenit ex tali cā instincta. imo sunt contraria: quia si mouereť quis ad bellandū ex ratione, non diceret irrationabile. Vnde tunc magis moueretur quis, ex sensualitate ꝙ ex ratione ad tale bellum. Pręterea talis instinctus irrationabilis, nō diciť ius, sed nephas: vt l. vt vim. ꝺ. Diceret aliquis si hoc est ꝑ bellū rationabile prouenit ex instinctu sensuali, nō rationabili, ergo erit de iure naturali, cū illud sit instinctus ex sensualitate, pueniens: quem cōem habemus cum omnibus animantibus. vt l. j. §. ius naturale. ꝺ. eod. & not. in d. c. ius naturale. quod erit multo peius dicere: quā quod sit de iure gentiū. cum ius naturale semper sit bonū & æquum.

¶ Interficiens aliquē in bello iusto, nō tenetur in foro cōscientię. Adde de hoc & dic vt per Inn. Io. an. & do. in c. petitio. de homici. Et adde ꝙ in bello iusto licet fraudare inimicum. ita Inn. in c. sicut. el ij. de iureiu. & in c. cum olim. el j. de resti. spol. Item pōt implorari auxilium ab infidelibus, put fecerunt machabei, vt habetur primo machabeorū. Et dicit Abb. quē vide in c. sup his. de voto & voti redēp. Et vide Oldr. in consil. lxvij. Cur.

¶ Et etiam. Quę sunt ꝙ faciunt bellū iustū. Adde hic quæ notaui s. in lec. in j. col. Curt.

Universidad de Navarra Biblioteca

2 ✣ Et adde etiã q̃ triplex quoque bellum esse dicit, vt pulcherrimè tradit̃ per do. Bal. in l.j. C. de seruit. & aq. co. penu. Et ad hoc quod hic subijcit q̃ triplici iure prima belli hic species, permittitur, adde quæ tradit̃ Paul. in consil. xxxiij. Et adde, an liceat christiano vti infidelium auxilio in bello, per Old. consil. lxxj. adde tamen quod Dauid nõ recusauit auxilium Archi filistini, vt ad Israelitas bellãdi causa prodiret. argu. per cap. xxix.

vt l. penultima. ff. eodem. Ad hoc respondeo, quod concupiscentia quando stat in terminis suis, semper est bona. vt patet in instinctu coitus. Si verò instinctus ille egreditur terminos, tendens ad ea quæ prohibita sunt propter bonos mores, vt ad concubitum adulterinum, vel nepharium: tũc depraua tur à volũtate corrupta & depraua ta. & tunc licet respectu initij sit de iure naturali, respectu tamẽ adiuncti est cõtra ius, & potius dicitur nephas. ita intelligo quod nota. in l. j. §. ius naturale. ff. eo. in gloss. quæ incipit, id est cõiunctio. Hęc autem depraua tio non potest esse in animantibus brutis, in quibus non adest voluntas nec intellectus: sed solum sensualitas: vt in l. j. ff. si quadrupedes pauperiem fecisse dicãt. sed in hominibus sic: in quibus adest voluntas, & intellectus, & ratio, vnde si voluntas nõ ducitur à ratione, quæ est propria hominis: sed à sua sensualitate, damnatur sensualitas in homine, quæ in animalibus brutis non damnatur: & sic bellũ iniustũ prouenies ex sensualitate in homine, nõ dicit̃ prouenire ex iure naturali, cũ sensua-
3 litas sit damnata vt dictũ est. † Pro declaratiõe ergo huius argumenti notandũ est q̃ bellum tripliciter cõmittitur. aut pro defensa, aut pro offensa, aut pro neutro istorũ, sed pro gloria vel imperio. Primò potest dici tam de iure gentium quã ciuili, quàm etiam de iure diuino diuersis respectibus. Nã aut consideramus inclinationẽ: & illa est de iure naturali: quoniam ex principijs naturalibus cuilibet enti natura creata & insita est naturalis inclinatio ad exclusionem cuiuscunq̃ repugnationis seu naturali dispositiõi, & ad defensionẽ sui, vt patet in animalibus brutis. ff. si quadru. pau. feci. di. l. j. §. cũ arietes. & in rebus insensatis. nam passus resistit agẽti, & reagit in ipsum ad finẽ cõseruationis sui. hinc est, q̃ omne agẽs in agẽdo repatiẽ secundũ Aristotelẽ. Vnde iura dicũt, q̃ defensioest de iure naturali. ff. ad leg. Aquil. l. iij. in princi. & l. scientiã. §. qui cũ aliter. cũ gl. quæ dicit defensam esse permissam à iure ciuili, eoipso, q̃ nõ est prohibita: quasi dicat permissa est per alia iura. patet etiã in c. ius naturale. de. j. distin. vbi repulsio violentiæ ponit̃ inter ea quæ sunt de iure naturali. Itẽ patet in clemẽ. pastoralis. de re iudi. Aut nos cõsideramus rectitudinẽ dicti instinctus, quæ prouenit à ratione. & illa est de iure gentiũ. cũ ratio sit cõmunis solis hominibus & nõ brutis. & isto modo sumit̃ in l. vt vim. §. eo. vt dicat̃ de iure gentiũ sumpta appellatiõe ab eo, q̃ dignius est. Aut nos cõsideramus confirmationẽ, & approbationem defensionis per respectũ ad animã, vt ex ea nõ maculetur. & ista est de iure diuino, vt patet in clemẽ. si furiosus. de homicidio. vbi de iure canonico permittit̃ talis defensio, nec incurrit̃ aliqua irregularitas ex homicidio in eo cõmisso. multò ergo minus cõtrahit peccatũ, cum facilius contrahat̃ irregularitas. quia etiã propter culpã vt ibi not. Si ergo permissa est de iure canonico similiter de iure diuino, cum ius canonicum subalternet diuino, & tẽdat ad eundẽ fi. videlicet in adoptione æternæ beatitudinis: & quod esset̃ inhibitũ de iure diuino, nõ permitteret̃ de iure canonico. Ad hoc autẽ, vt sit licitum dictum bellũ, requiritur authoritas superioris si adest vt §. dixi. & not. per Inno. de resti. spol. c. olim. secus si nõ adest. l. si aliq. §. est & alia & quod ibi not. & quod vi aut clã. Simile videmus in seruitute quæ licet sit de iure gentium vno respectu quia ab ipso inuẽta: tñ alio respectu dicit̃ de iure ciuili, propter multa quæ statuta sunt in ea per ius ciuile. vt not. ff. de his, q̃ sunt sui vel alie. iur. l. j. in gl. super ver. iuris gentiũ. Ex his patet qualiter intelligit̃ gl. in l. vt vim. §. eo. quæ dicit iure fori nõ cæli permissam propulsationẽ iniuriæ. Nam inquantũ dicit iure fori permissam, debet intelligi modo, quo §. dixi. scilicet quo ad specificationẽ rectitudinis quæ sit iure fori, id est, de iure positiuo siue ciuili: sed primũ est de iure naturali & gentiũ. Itẽ quãtũ dicit nõ cæli nõ bene dicit. vult enim, q̃ de iure diuino non sit permissa: quod est falsum vt suprà dixi, & patet ex dicta clementi. si furiosus. de homi. Item patet, quia de iure diuino licitum est defendere proximũ à morte. xxiij. q. iij. ipsa pietas. & c. dissplicet fortè semetipsum cũ dilectio proximi includat dilectionẽ sui. Et sicut est charitas in diligẽdo proximũ, ita in diligendo seipsum. C. de serui. & aqua. l. præles. Defensio ergo suipsius tẽdit in charitatẽ: igit̃ de iure diuino permissa, cuius præcepti finis est charitas: de pœni. distin. j. charitas est vt mihi videt̃. Et si dicat̃ quare ergo repulsio in iure nõ numerat̃ inter ea, q̃ sunt de iure naturali, sicut & matrimoniũ, qđ quantũ ad cõiunctum est de iure gentiũ, & bene numerat̃ inter ea, quæ sunt de iure gentiũ, ratione copulæ carnalis: facta denominatione tanquã ab antiquiori iure: vt l. j. de acq. re. domi. d. l. j. §. ius naturale. §. eo. ibi quem matrimonium appellamus. Respondeo in dicto §. ius naturale. capitur matrimonium prout est cõiunctio maris & fœminæ. non prout est coniunctio animorum, vnde nõ loquitur de initio propriè loquendo, quod fit solo consensu. l. nuptias. de regulis iuris, vel dicendum, quòd illud relatiuũ, quem facit impropriam relationem, scilicet non ad coniunctionem corporum de qua primò dixerat: sed animorum sicut ibi: Mulier damnauit quæ saluauit secundum Iacobum but.
9 circa finem huius l. † Circa secundum de bello, quod sit ad offensam illud nullo iure est licitum: quia non ius sed nephas dicitur. vt l. vt vim. suprà eodẽ. Aliquando tamen permittitur à iure ex causa. C. vt liceat sine iud. vindi. l. j. vnde & valent statuta, quòd bannitus possit occidi. Item intellige, quòd sit licitum respectu principaliter bellantis. Subditi verò qui de mandato superioris bellant, etiam si sit iniustũ respectu superioris, non dicuntur iniustè bellare sed iustè: vt dicto c. quid
10 culpatur. xxxiij. quæstione j. in fine. † Circa tertium bellum, quod fit pro gloria & imperio non animo defendendi vel offendendi principaliter, sed animo subiugãdi: quem casum doctores non considerant: dico, quòd tale bellum de iure naturali non est: quoniã talis instinctus non est apud animalia ratione carentia. Itẽ nec de iure diuino inspecto principio iuxta illud, nec q̃ sitis dominantes: sed forma facti gregis ex animo, vt habetur prima Petri. v. xlv. distinct. c. ex his. xxciij. distinct. dictũ. xcv. distin. & patet in d. c. qđ culpat̃. ibi, dũ dicit libido dominãdi: sed dic, q̃ est de iure gentiũ ex naturali instinctu inhęrẽte hominibus. c. quenit. q. initinct̃ licet quo ad metũ animæ nõ sit probalis, qa nõ tẽdit ad illũ finẽ. quo tñ ad mores gentiũ probabilis est: vnde inquit Tullius in libro de officijs. Quod in maximis animis splẽdidissimis q̃ ingenijs plerunq̃ existũt honoris, imperij, potẽtiæ, & gloriæ cupiditates. Et licet ex pte principij circa bella nõ sint probata de iure diuino, vt dixi: ex parte tñ finis possunt approbari. ff. si post subiectionẽ sequitur iusta & recta dominatio. prout patet in imperio Romano, qđ per vim & violentiã creuit & libidinẽ dominãdi: & tñ à Deo postea probatũ est, vt in euangelio: Reddite quæ sunt Cęsaris Cęsari: & patet in c. solitæ. de maioritate & obedientia. Aliqñ ex parte principali tale bellũ potest esse licitũ de iure diuino, si gereretur per christianos contra infideles iuxta notata per Innocentium de voto. c. super. sed tunc potius tendit ad charitatem, quàm ad gloriam. scilicet vt reducant ad fidem. Ex quibus sequitur ista conclusio, quòd quilibet populus vel dominus liber, vel pro libero se gerens, potest contra alium bel-
a lare de iure gentium, vt ipsum subijciat suæ ditioni. de talibus bellis [a] propriè loqui potest l. nostra. & cessat contrarium primo loco formatum. Capio secundum verbum, dicitur hic di-
11 stingue gentes &c. † Oppo. extra gloss. quòd distinctio prouinciarum seu gentium non fuerit introducta de iure gẽtium. qa si hoc esset, nõ posset distinctẽ tollere, vel cõfundere vt patet in l. pro. & instit. eod. §. sed naturalia. cuius contrarium est verum, quia imperator tollit de duabus prouincijs faciens vnam. in authen. vt iudi. sine quoquo suffragio. §. illud tamen. & de vna faciens duas. ff. de alsess. l. si eadem. plenè nota. C. de metropo. li. xj. l. vnica. Dicunt quidam non sequitur, Imperator potest diuidere & vnire. ergo non sunt de iure gentium. Respondeo hoc non placet, quia vniendo prouincias confunderet ex toto, quando non videtur posse, vt in contrarijs. Ideo dic melius, quod distinctio prouinciarum est quadruplex, quædam quæ fit per idiomata penitus diuersa. vt Francia, Anglia, Alemania, Italia, & ista fuit introducta de iure gentium. & ita sentit glossa, hic exemplificando & respectu huius distinctionis Italia non dicitur simpliciter

pliciter prouincia, sed prouinciarum domina. vt not. C. sine cẽ iu vel reli. l. una. & istam distinct puto quòd Imperator tollere nõ posset, nec confundere, vt si vellet vnire Franciam cum Alemania: vel Italia ita quod ambæ appellarentur vno no-
12 mine, & in ista procedit contrarium. † Quædam enim est distinctio prouinciarum, quæ fit per præsidatus & ista emanauit de iure ciuili. Nã in vna de supradictis prouincijs poterãt esse plures præsidatus, qui prouincię dicũtur. vt ff. de offi. præsidis. l. illicitas. §. qui vniuersas. & l. cõgruit. & istas potest Imperator tollere de duabus faciendo vnam vel ecõtra. ita intelligo. ll. allegatas in contrarium: vnde posset Imperator vnire Tusciam cũ Lombardia, quia puto, q̃ ista esset distinctio præsidatus. & similiter papa posset vnire Marchiam cũ Ducatu, cum ipse sit princeps illarum prouinciarum in temporalibus.
13 † Quædã est distinctio prouinciarum quæ fit per archiepiscopatus, & ista fuit de iure cano. introducta de qua nil aliud ad nos. Quędam fuit per vsurpationẽ & consuetudinem, vt sunt hodie ciuitates Tusciæ non recognoscentes superiorem de facto. nam quælibet ciuitas cũ suo territorio reputatur prouincia vna. vt not. in l. fi. C. de præscri. long. temp. per glo. & doct.
14 † Quando autem istud verbum: prouincia, profertur simpliciter, de qua intelligatur, dic distinguendum esse an proferatur à l. ciuili, vel canonica: si à ciuili, refert in qua materia proferatur. Si enim in materia tributorum vel censuum intelligam primo modo. Si autem in materia cognitionis, vel iudiciaria, intelligenda secundo modo. Si vero à l. cano. distingue similiter in qua materia proferatur, iuxta quod vide quod no.
15 in c. coram. de elect. † Capio tertium verbum, dicitur hic, regna condita. Contra hoc exempla gloss. & docto. & videtur, quòd superfluat hoc verbum. nam regna fuerunt condita per vim bellicam, sed de bellis iam supra dixerat, ergo non expediebat repetere timore huius facta est gloss. hic, quæ intelligit de regnis conditis per electiones regum, quas gentes sibi fecerunt. vel aliter dic, quòd differentia est inter bella & regna condita, mediantibus bellis tanquàm inter causam & causatum. de primis dixerat in princip. de secundis potest intelligi hic, licet præcedens solutio sit bona. patet ergo, quòd hic potest loqui tam de regnis conditis per vim bellicam, quàm per
16 electiones. † Primo, fuerunt quatuor Imperia, seu monarchiæ, scilicet orientale, seu babylonicum quod fuit in Nino. Item meridionale, seu macedonicum quod fuit in Alexãdro. Item septentrionale seu africanum quod fuit in Carthaginensibus. Itẽ occidẽtale seu romanum quod fuit in Cæsare & Au-
17 gusto. † Potest etiam intelligi de regnis conditis per electiones vt dixi. & sic est notandum, q̃ populi liberi possunt sibi re-
a gem eligere. [a] Itẽ de his qui pluribus se gerũt, vt faciunt Venęti. Idem videtur de his qui subsunt Imperio negligẽte Impe-
18 ratore eos regere & gubernare. † Nã paria sunt nõ habere superiorẽ vel negligentẽ habere. ff. quod cuiusq. vniuer. l. j. §. quibus. in fi. & sic ciuitas & castrũ, minus potentia & ab Imperatore neglecta possunt se subijcere alteri ciuitati maiori, & potentiori, vt regantur & protegãtur, nec cõmittunt crimen Im-
b perij. sed ex necessitate quæ legem [b] non habet, & reddit actũ probabilem: vt ff. de manu. testamẽto. l. qui potuerũt. & etiam faciunt. l. permittẽte iure gẽtium vt hic. ergo &c. arg. de adul.
19 l. gracchus. † Capio quartum verbũ, dicitur hic: [dominia distincta.] opp. in gl. duob. mod. primo, q̃ dominia non fuerunt inuenta de iure gentium, sed de iure diuino, cũ in illo dicatur: non furtum facies. constat q̃ furtum non potest fieri, nisi in re aliena. vt ff. de furt. l. j. in fi. & sic erat dare dominium. Itẽ probatur per alias authoritates allegatas in glo. & si dicatur, non esse verũm, quòd de iure diuino fuerit aliquid proprium, imo contra omnia erant communia in d. c. ius naturale. ibi dum dicit communis omnium possessio. gl. dicit, q̃ illud debet intelligi, id est, communicanda tempore necessitatis. & hoc patet vltra gl. in c. sicut xlvij. dist. Gloss respondet ad hoc contrarium duobus modis. prima solutio est: & ista est bona vt fateamur, q̃ tempore, quo fuit conditum illud ius diuinum in quo sunt authoritates allegatæ in glo. & quo illa præcepta fuerunt data Moysi, iam erat adinuentum dominium, scilicet iure gentium, quod præcesserat. non ergo ius diuinum introduxit dominium, sed super introducto à iure gentium disposuit. Ex quo patet, quòd ius gentium fuit antequã a
dictum ius diuinum. Sed contra hoc opponitur, & ista oppositio fuit de mẽte gl. licet non expresserit. imò ius diuinum fuit ante ius gentiũ. Nam ius diuinũ capit̃ pro b
naturali. vt no. in stit. de obl. quæ ex delic. §. j. & §. e. l. j. §. ius naturale. in gl. j. Sed ius naturale fuit ante ius gentiũ, vt patet hîc in ordine tex. qa primo loco positus. Glo. voluit hîc contrarũ formare & nõ soluit. Tu dic, q̃ ius diuinũ quantũ ad propositũ capitur duobus modis. primo pro ipsa natura à Deo creata: & istud ius naturale est insitum animãtibus à natura sine aliqua cõstitutione scripta. & isto iure diuino nõ fuit introductum dñium. Secundo pro lege mosayca quæ fundata est super ratione naturali. & istud ius dicitur positiuũ. nec etiam isto iure fuit introductum dñium. Restat ergo q̃ fuit introductum à iure gentiũ, qđ fuit medium inter ista. & ita intel-
20 ligit gl. † Secundo modo soluit gl. q̃ hîc non dicitur dominia fuisse inuenta de iure gentiũ, sed distincta. possumus ergo dicere, q̃ fuerunt inuẽta de iure naturali primæuo, sed distinctio à iure gentiũ. & si dicatur quę fuit ista distinctio. glo. dicit q̃ fuit distinctio directi dominij ab vtili, & sic fuit respectu ipsius dominij. ex qua gl not. q̃ dominium vtile processit à iure gentiũ. quod est notandũ: de quo statim dicam. Alij verò tenentes eandem opin. q̃ dominium fuerit inuentũ de iure naturali, distinctio verò de iure gentiũ, intelligunt istam distinctionẽ aliter, s. respectu personarũ, & q̃ ista distinctio fuerit quædam diuisio. Nam de iure diuino dñium fuit inuentum in cõmuni, sed per ius gentium fuit diuisum, prout sibi occupauit. vt hæc pars sit mea, & illa tua. & hanc partem sic videt̃ sequi Bal. dicens q̃ tria sunt, quorum vnũ non est aliud, s. inuentio dominij, & ista fuit ab initio rationalis creaturę inspecto iure diuino seu naturali. Item distinctio dñij de qua. §. & ista fuit de iure gẽtium vt hîc. Item modi acquirendi dñia, & isti quidã fuerunt de iure gentium, quidã de iure ciuili. pro ista opi. induco text. in d. c. ius naturale. dum dicit cõmunis omnium possessio. Nam quod commune est, meum est, vt l. serui elect. in fi. de lega. j. & quod meũ est, in dominio meo est: de au. & arg. leg. l. Quintus Mutius. §. argento. Si ergo de iure naturali cõis erat omnium possessio, ergo quilibet habebat partem dñij, p indiuiso: & sic dñium fuit illo iure inuẽtum, postea verò fuit diuisum per occupationem de iure gentium: vt eadem distin. c. ius gentium. ibi dum dicit, sed non occupatio pro hoc quod legitur in psalmo. Terram autem dedit filijs homínum. Nam dare est dominium transferre: vt l. vbi autem. in fin. de verbo. oblig. & Cyn. hîc videtur reprobare hanc opin. per rationem & per leges. Nam si de iure naturali omnia erant communia, non poterat committi furtum: quia non committitur in re communi, sed in aliena. vt ff. pro socio. l. merito. cuius contrarium est verum, quia furtum est prohibitum de iure naturali. vt in stitu. de obli. ex delic. §. j. Certè ista ratio Cy. rectè concludit contra eum, probat enim, quòd de iure naturali non solum erat dñium, sed distinctio dominij: cum furtum non possit committi nisi in delicto distincto. Item probat Cy. per l. quasi expressam. ff. de acqui. re. do. l. quod in litore, vbi habetur, quòd litora maris sunt hodie in eo statu in quo erant de iure naturali videlicet: quia in nullius bonis sunt, sed occupãti conceduntur: sicut illa quæ cœlo, terra, mariq́ue capiuntur, & tex. qui dicit, quòd omnia erant de iure naturali, debet intelligi quantùm ad vsus, non quantùm ad dominium: ita intelligitur. l. quidam. in fin. ff. de rerum diuisio. licet glo. ibi aliter loquatur & ita etiam dicit expresse Inno. in c. quod super. de voto. vbi dicit, quòd à principio in nullius bonis erant nisi Dei: vel quòd per occupationem incœpit dominium: certè illa l. quod in litore. bene probat opini. Cyn. in rebus immobilibus, sed quantùm ad res mobiles, quę cœlo, terra mariq́ue capiuntur, verior est opinio præcedens: quòd dominium in illis fuit inuentum de iure naturali. tex. est expressus in d. c. ius naturale, nam ibi dicitur, quòd de iure naturali fuit inuenta acquisitio eorum quæ cœlo, terra, mariq́; capiuntur. Hęc autẽ acquisitio, nil aliud est quàm dominiũ. Item ibi dicit, q̃ eodem iure introducta fuit depositæ vel cõmendatæ rei re-

¶ Populus liber põt sibi regẽ eligere. adde tamen, q̃ non poterit sibi eligere prælatũ vt per Abb. in ca. Ossius. de elect. Cur.
✣ Vt l. j. C. de ope. lib. l. ij. de offi. cõsu. vbi p Bal. ij. col. ad prin. & seri. in l. ij. ff. si cer. pet. & in alle. l. j. & extra de cõsue. c. quanto. & de reg. iur. q̃ nõ est de obserua. iesun. c. cõsil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Et ſine qua eſſe nō poteſt, ſecūdum Cy. in l.j.C.de alie.iu.mu. cau.fac. & Bald.in l. ꝓ diuerſas.xj.q.C. mādati. nec eſt cōtraria l.j.ad prin. ff. de ēden. ſecundum Bal.vbi ſu perius.queritur tū ſine rei vendicatione, vt per Spe.ti. de teſte. §.ij.verſi. quid ergo.

b ¶ Quomodo autem pordae & quotuplex ſit,vide per Bart.in l. ſi quis. §. differentia. ff.de acqui.poſ.

c ¶ Quaſi dñio. De iure ciuili, & in quo differat ab vtili dominio. Adde hic Bart.in l.minor. §.j.ſ. de euic. & in rubrica de pub. Fran.cur.

ſtitutio.& ſic præſupponit,ꝙ commodās vel deponens eſſet dominus. Quid ergo dicendum eſt,breuiter reducendo ad cōcordiam,dico ſic. Aut loquimur de iure naturali prout ſumitur à iuriſconſulto in l.j.§.ius naturale.ſ.eo. videlicet quòd eſt commune, & illo iure nō fuit inuentum: cum iſta peritia ſeu inſtinctus habendi rē in dominio,non ſit apud animalia bruta: & iſto iure dico fuiſſe inuentum dominiū in rebus q̄ de cælo,terra,mari'ꝙ capiunt. vt d.§.ius naturale. & eſt tex. de hoc in l. j.de acqui.re.do. In rebus autem immobilibus non fuit illo iure dominium,ſed cōmunis erat omnium poſſeſsio,vt ibi dicitur.poſtea verò per ius gentium ſecundarium incœpit fieri occupatio ſediū vt in c.ius gentium.in eadem diſtin. quæ occupatio idem eſt,quod diſtinctio. de qua loquit l.iſta.& ita eam limito & intelligo,quod ab alijs nec dictū nec inueſtigatum eſt,de quo miror, & ſic reducuntur ad concordiam dicta iura. Bene ergo poteſt colligi hæc concluſio, ꝙ dominium fuit inuentum de iure naturali,capiendo ius naturale pro iure gentium primœuo. Nam licet in rebus immobilibus nō fuerit inuentū illo iure,ſed de iure gentiū ſecundario: tamē ad ſimilitudinē illius introductū eſt:vnde ſicut dicimus in ſeruitute,ꝙ fuit introducta à iure gentiū. vt vt §.1. proxi.& ideo appellat ſimpliciter cōſtitutio iuriſgē.vt j'. de ſta. ho.l.iij. & tamen quędā ſeruitus eſt,quæ nō fuit introducta à iure gētium,ſed à iure ciuili,vt illa quæ reſultat ex eo,ꝙ qui vendit ſe ad pretiū participandū:vt l.v.§.j.eo.tit. Sic in in ſimili,licet dominium in rebus immobilibus non fuerit inuentū de iure gētium ſecundario,ꝙ propriè ius gentium: primœuo quod dicit naturale,verè,& propriè:ſequit hæc cōcluſio, ꝙ inuētio dominij fuerit de iure naturali,quod fuit ab initio rationalis creatu

21 ræ. † Sedquæro an prędicta locum habent de dominio directo:quid in vtili dominio:an fuerit de iure gentiū, an iure ciuili.gl.hic ſentit,vt dixi,de iure gentiū.hoc tenet Pe.quia dominiū vtile acquiritꝰ per locationē ad non modicū tempus. vt l.j.§.qui in perpetuū.ſi ag.vec.vel emphy.pet.l.j. de ſuperfi. ſed locatio eſt contractus iuris gentum vt hic ergo &c.Iſta ratio nil valet:quia licet locatio ſit contractus iurisgē.tamē à iure gentiū non habet hanc vim,vt ex ea aliquod dominiū quæratur:vt j'. loca.l.non ſolet.ſed à iure ciuili ſibi tribuit, quando ad non modicū tempus ſit,ergo de iure ciuili videtur prædictus effectus vtilis dominij.argu.j'.de pac.l.legitima. Alij dicunt ꝙ eſt de iure ciuili,quia pro tali dominio ꝓdita eſt actio à prętore,ſcilicet vtilis.vt j'.de rei ven.l.prætor.& l.ſuperficiario .ſed ius prætoriū dicit ciuile:vt j'.eo.l.ius autem ciuile.§.fi. cum l.ſeq.Iſta ratio nil valet:quia non ſequitur actio cōpetens pro ipſo eſt de iure ciuili:ergo & ipſum eſt de iure ciuili. Nam directa rei vendicatio eſt de iure ciuili,ſicut & omnes alię actiones,in alia gl.vt ibi dicā. & tamen directum dominiū pro

a quo competit[a] eſt de iure gentiū,vt hic Bal. tenens hanc opin. aſsignat aliam rationē,dicens, ꝙ vtile dominium non venit ex principijs iurisgē.quia nō ex contractu vel cōſenſu habito ſuper re vel ſuper vſu rei,ſed venit ex interpretatione iuris ciuilis,& vocatur dominium impropriè. Iſta ratio videtur bona ſic declarando.nam omnes modi per quos quæritꝰ dominiū vtile, ſunt inuēti de iure ciuili.nullus de iure gē.ergo nec iure gē.fuit cognitum.Nam ſi cognitū fuiſſet, aliquis modus fuiſſet inuentus,per quem quæreretur:ſicut inuēti fuerunt ſuper

b dominio directo.hoc autem ſic oſtendo.Nam vtile dominiū[b] quæritur ex contractu emphyteutico,qui eſt de iure ciuili, vt not.hic in glo.in ſi.iuncta l.j.C.de fundis patrimontali.lib.xj.

Item quæritur, ex cōtractu feudatario qui fuit de conſuetudine inuentus dudum poſt ius ciuile. vnde cum à iure ciuili fuerit incognitus iſte cōtractus,vt not.de leg.l.dequibus formediāte diſpoſitione prętoria,quæ dat ei vim hāc interpretatiuam.vt j'.ſi ag.vect.vel emphy.l.j.&d.l.prętor.& l.ſuperficiario.& hic vult dicere,ꝙ ex interpretatis: quaſi dicat cōtractus ille non eſt ſufficiens nec aptus de ſe producere dominium directum,ſed prætor interpretatus eſt.ego teneo opin.Pet.nō per ſuam rationē,ſed per alias euidentiores:& primò,quia vltra modos,& cōtractus ſupradictos eſt alius cōtractus ex quo quæritꝰ vtile dominiū,ꝙ fuit cognitus à iure gentiū:ſcilicet cōtractus ſuperficiarius.Nam ꝙ ex illo quærat vtile dominium, eſt clarum.vt j'.de ſuperfi.l.j.§.j.& §.quod autē. Quòd autem fuerit cognitū de iure gentium,patet,quia non numerat inter contractus inuētos de iure ciuili, hic in gl.fin. Conſtat autē ꝙ inter alios modos poteſt ille contractus hoc modo cōſtitui, ꝙ ego de licētia tua conſtruam ædificiū in ſolo tuo: quo caſu tu eris dominus directus huius ædificij ratione ſoli,cui cedit ædificiū, & ego ero vtilis. & ꝙ ta te in ſuperiorē recognoſco,aliqd annuatim tibi ſoluo: & hoc pōt fieri tā in publico ſolo quàm in priuato.ad hoc.j'.ne quid in loco publico.l.ij.§. ſi quis nomine.& no.in l.j.§.j.de ſuperfi.in gl.quę incipit,id eſt,ſuperficiē. & hæc peritia apud omnes gētes potuit eſſe, & eſt.ergo eſt de iure gentium. Prætereà vtile dominium eſt quædam vtilitas rei.nam interdum cum dominio directo concurrit vtilitas:& tunc dicitur dominium plenum. Interdum ius dominij directi eſt apud vnum,& vtilitas apud alterum modo ſupradicto: & tunc directum dicitur modicum ſed illa vtilitas dicitur vtile,ab ipſa vtilitate ſeu ab effectu:& ſic æquiparat vſui, vel vſu fructui:vt eſt tex.expreſſus.l.j.§.quod autē vſusfructus. facit quod not.j'.de legi.l.de quibus.in gl.j.quæ æquiparat vtile do minium emphyteutæ vſufructui.ſed certum eſt,ꝙ vſus,& vſus fructus,& aliæ ſeruitutes reales fuerunt inuentæ de iure gentium,vt inſtitu. de vſu & habita.§.fin.vbi tex.ergo & vtile dominium.Prædicta vera reſpectu materię ipſius vtilis dominij, quæ fuit de iure gentiū inuenta.Nomē verò poteſt dici,ꝙ fuit appoſitum de iure ciuili,quia talis vtilitas non propriè dominium dici poteſt,cum dominium ſit plenisſima poteſtas diſponendi de re.vt not.j'.de acqui.poſſ. l.quis vi. §. differentia. per Bart.quę non eſt apud vtile dominium,quia non poteſt ſine licentia directi domini,ſi eſt emphyteuta vel feudatarius: & ideo iura antiqua ſforū raro vel nunq̄ hoc vocabulo vſa ſunt, ſed appellant dictam vtilitatem,ius quoddā,pro quo dant vtilem actionē.vt d.§.qui in perpetuū.& alijs ſuprà allegatis.vnde & quidā vltramōtani dixerūt,ꝙ nō erat reperire vtile dominium,quia nō erat,niſi vnicū ſcilicet directū.Id autē quod nos appellamus vtile,dicūt nō eſſe dñium,ſed vtilitatē,ſeu ius:vt patet in d.§.qui in perpetuū.ibi dum dicit,quāuis non efficiantur dñi,quos Bar.reprehendit in d.§.differentia.& allegat alios tex. vbi appellat dominium de iure codicis. Ego allego aliū quē ipſe non allegauit in auth.ſi vero dominus tēporalis. c.de hære.vbi facit mentionē de duobus dominis eiuldē rei in ſolidū.ſcilicet de ſuperiore & inferiore,& cōſtat,ꝙ hoc nō pōt eſſe eodē modo ſeu reſpectu vtilis. Concludimus ergo dominium vtile reſpectu materię fuiſſe de iure gentiū introductū, reſpectu verò nominis de iure ciuili. Modi verò per quos aqritur:quidā de iure ciuili,quidā de iure gentiū, quidā mixti,

22 quidā ex cōſuetudine introducti ſunt, patet ex ſuperioribus. † Sed quęro quid in quaſi dominio? c Reſpōdeo illud eſt de

c iure ciuili,cū cōpetat præſcribenti tantū, quæ præſcriptio eſt de iure ciuili vt hic in gl. Eſt enim differentia inter vtile dominiū,& quaſi dominiū:cū primū poſsit haberi ex pluribus cauſis,vt §.dixi etiā ex præſcri.poſtq̄ eſt cōpleta:& ꝓ ipſo cōpetit vtilis rei vēdi.sed quaſi dominiū habet tantū, q̄ præſcribi:antequā præſcri.finiat, ꝓ quo competit publiciana:& ſecuta præſcriptione conſumit,& cōuertitur in vtile dñium ad hoc.j'. de pet.hære.l.cū nō tantū.§.quaſi pro emptore.& q̄d ibi no.quod habet in c.abbate.de re iudi.j'.de excep.rei iudi.l. & an eandē.

23 §.actiones.per Bar.in l.ſi mater.§.eandē.e.ti. † Itē quæro,ꝙd de ſeruitutib⁹,pro quibus cōpetit cōfeſſoria? Reſpōdeo ſunt de iure gentiū.vt patet inſti.de vſu & habi.§.fin.& ſ.dixi.hoc tam reales, vel prædiales:quā ꝑſonales,vt vſusfructus, in quo dicitur vſufructuarius habere quoddā dominiū.vt j'.de vſufr. & no.C.de vſufr.in rub.perGuliel.de cu.Secundo loco principaliter opp.in gl.ꝙ dominia fuerūt inuēta de iure ciuili, cum quærātur per arroga.& vſucapionē quæ ſunt de iure ciuili.Solutio non ſequitur vt in glo.& adde aliam meliorem, qui ſunt modi inuenti de iure ciuili.j'.de acquiren.rerum domi.l.iu.Ex

his patet,ꝙ l.in rem.j'.de rei ven.cum ſimi.quæ dicit rei vendi. dari ei qui eſt dñs de iure ciuili, debet intelligi nō per reſpectū

24 ad dñium:ſed per reſpectū ad modū per quē acquiſiuit. † Sequitur aliud verbū in tex.agris termini poſiti. ſuper hoc nō eſt multū inſiſtendū, ſed poteſt dici,ꝙ nō fuerit actus inuentus à iure gentiū propter aliud, ſed propter diſtinctionē dñiorum, quæ fuit per poſitionē terminorū,vel propter diſtinctionē gētium vel regnorum,vt ſic terminēt iuriſdictiones & territoria: quo caſu notabiliores debent eſſe quā cū fuerint ad diſtinctionē dñiorum.iuxta qd vide qd not. per Io.an.j'.in c.in literis.de ꝓba. Eſt & alia differētia qa qñ venitꝰ ad terminationē dñiorum poſſunt præſcribi.C.ſi.regū.l.ſi.ſed qñ ad diuiſionē,puin ciarū ſeu iuriſdictionē,an poſsit præſcribi? dic per Inn.in c.ſu-

25 per eo.de parochia.† Sequitur aliud verbū in tex.ædificia collata,qd intelligi ſcdm gl.j.cōuncta,ex qua cōiunctione fit ciuitas,caſtrū,seu villa. Tria ergo includunt ſub his verbis,ſ.ędificiorū conſtructio,eorū inuicē collatio,ſeu cōiunctio per ambitū & circuitū murorū. Itē nomē ex his reſultās,qa vocat ciuitas,caſtrū, vel villa: quæ oīa fuerūt inuenta de iure gentiū. De primis duobus nō eſt dubiū,ſed de vltimo dubiū eſt,nā eoipſo ꝙ ponimus eſſe ciuitatē,vel caſtrū,vel villā.ponimus ipſam cōgregationē eſſe licitam.Sed cōtra,quia oīs cōgregatio eſt,illicita,niſi ſit approbata per ſuperiorē.j'.de col.illi.per totū:ſed ſi fuiſſent introducta à iure gent.nō reprobarentur à iure ciuili: cùm nō producat niſi bonum,& licitum.ad hoc.j'.eo.l.pe. Sol. contrariū loquitur in col. ſeu cōgregationibus perſonalibus, quę fiunt ſine aliqua cōſtructione murorū:vnde,quia poſſunt fieri ad conſpirationē,ideò regulariter reprobanf. Lex autem iſta loquitur in cōgregationibus realibus,quę fiunt cum conſtructione murorū. & hanc diſtinctionē facit Inn.in c.cum ab

26 eccleſiarū.de off.ord.per hoc dicit † Bar.j'.de colle.illici.l.ſi.ꝙ omnis congregatio ciuitatis caſtri,vel villæ eoipſo ꝙ facta eſt licita eſt approbata à iure gen.abſq̄ eo,ꝙ à ſuperiore cōfirmetur,per hanc l.ſed contra.de eo quod no.Inn.in d.c.cum ab eccleſiarum.dicit eſſe neceſſariā ſuperioris authoritatē.Sol.quātum ad hoc,vt ſit congregatio licita, nō eſt neceſſaria ſuperioris authoritas.& ideo pōt legari ei & hęres inſtitui.ff.de leg.j.l. ſi hæres.§.vicis.l.ciuitatibus. quod nō eſſet ſi eſſet illicita.j'.de rebus dub.l. cum ſenatus. Sed quantū ad hoc vt dicatur ciuitas,& habeat priuilegia ciuitatis,requiritur ſuperioris authoritas:& ita loquitur dictū Inn.ſed cuius ſuperioris authoritas requireretur, an Papæ vel Imperatoris.& videtur Papæ, quia non dicitur ciuitas ſecundū noſtrum communē vſum loquendi,niſi habeat Epiſcopū: hūc autem Imperator nō dat,ſed Papa:& ita videtur notari in c. ſi ciuitas.de ſentent.excōmu.per Io.an.lib.vj.in nouel.In contrarium,quia & ciuitates diceban tur etiam antequā conſtituerentur epiſcopi. Breuiter dico,ꝙ quantùm ad priuilegiū vt habeat epiſcopum ſine dubio requiritur authoritas Papæ: & tunc pro ciuitate habebitur: quantū ad ſpiritualia,ſed quantū ad dignitates temporales,dico,ꝙ requiritur & ſufficit authoritas Imperatoris,puta vt habeat forū cauſarum maiorum, ſeu mediarū: vt l.ſi duas.§.decet.de excu. tu.in authen.de defenſo.ciuita.per totum.& ſic poterit eſſe vna ciuitas Imperialis, quæ tamen nō habebit epiſcopum: vt quia ſibi non fuit cōceſſum,vel quia fuit priuata epiſcopatu: & hoc ſi conſtat,ꝙ ſit ciuitas Imperialis: alias cum olim per ſingulas ciuitates fuerunt ipſi cōſtituti.de off.ord.c.quoniā in pleriſq. nō præſumā eſſe illam ciuitatē Imperialem, quę nō habet epi-

27 ſcopatum.† Nam in his quę memoriā hominum excedūt,ſuf-

a ficit probatio per tales coniecturas.[a] iuxta ea,quę no.per Inn. in c.veniens.de verb.ſignifi. Et eodem modo ſi conſtaret aliquam nō fuiſſe ciuitatem Imperialē,ſedPapa ponit ibi epiſcopum de nouo, vt patet in archiepiſcopatu Toloſano, ſub quo fecit ſeptē epiſcopos, in ſeptē caſtris illi ſubditis & illum fecit archiepiſcopatum,cū primo eſſet epiſcopatus.Nam dico,ꝙ illa caſtra nō habebuntur pro ciuitatibus,quantū ad priuilegia lega.cōceſſa per primum ciuitatibus regni Franciæ,ſi nō interuenit regis cōſenſus,nec habebit forum cauſarū eo modo quo conſtitutiones regni dictarent eſſe apud ciuitates: & ſecundū hoc intelligo quæ no.in l.j.C.de metropol.lib.xj.per Bar. Sed contra prædicta iterum oppo.& videtur,ꝙ conſtructio ciuitatis,caſtri,vel villæ,etiam de ſe non ſit licita ſine authoritate ſuperioris:vt C.de fun.limi.l. quicunque casa ſtrorum.& l.opus.de oper.publicis,& ibi no.Sol.ibi loquitur quando talis conſtructio eſt ad æmulationē alterius ciuitatis, quod non eſt licitū.arg.ſ.eo.l.vt vim.in fi. Item ad id opp. ꝙ non ſemper ſit licita talis conſtructio,quia ſi fieret in alieno ſolo ſine voluntate domini,vel in publico ſine authoritate ſuperioris,tanquā illicitè ædificata poſſet deſtrui,etiam propria authoritate.ff.ne qd in loco publico.l.ij.§.ſiquis nemine.verſi.tamen obſtet. de leg.iij.l.fideicōmiſſa.§. ſi quis illicitè . & actio l.Aquil.l. quemadmodū.§.j.in fi.quod vi aut clam.l.pe.§.ſi ianuā. facit quod plenè not. per Bar.in l.j.§.nuntiatio.de ope.no.nuntia.& per Inn.de immu.eccle.c.j. de reſti.ſpolia.c.Piſanis.circa finem.Sol.fateor cōtrarium, & dico ꝙ iſta lex loquitur de iure antiquo,quo omnia erāt vacantia & nondum occupata,& populi erant liberi.vnde licebat in quocunq̄ loco occupato conſtruere,& imponere nomen ciuitati,vel caſtro:prout eis placebat.Hodie verò cùm omnia ſint occupata,& populi ſubſint vni principi ſubditi:non poteſt procedere,quod hîc dicitur,niſi tales ædificantes ſaltem de facto ſuperiorem non recognoſcerent,& ædificarent in ſolo proprio: ſi autem recognoſcunt ſuperiorem,talis conſtructio eſt illicita , etiam in ſolo proprio ſine licentia ſuperioris: quia poſſet tendere ad æmulationē eius, vt in præcedenti contrario. Similiter ſi conſtruerent in alieno ſolo ſine voluntate , etiam ſi eſſet de ſe populus liber , ſimiliter eſſet illicita, & poſſet deſtrui per ipſum dominū, vt in contrarijs ſ.alleg.& hoc,ſiue ſit dominus ratione dominij , ſiue ratione iuriſdictionis ſit: vt patet ex no. eleganter per Inn. in c.j.de immu.eccle. Item adhuc opp.contra prędicta,ſi populus liber ædificaret in ſolo proprio , non ſolùm eſſet illicita conſtructio ſine licentia cuiuſcunq̄,ſed etiam diceretur ciuitas nulla interueniente authoritate ſuperioris : cuius contrarium ſ. dixi. hoc probatur prout not.in glo.in l.vſusfruc. ciuitati.quibus modis vſusfru.amí.in fi.glo.& quod no.per glo.& Bar.j'. ad municip. l.eius qui.§.Celſus.Sol.ea,quę dixi ſ. procedunt quando populus liber in ſuo territorio vellet ædificare vnam ciuitatem noua , puta populus Florentinus in aliqua parte ſui comitatus, nam licita erit conſtructio de iure gentium, vt hîc . Sed quantum ad hoc vt ſit ciuitas,requireretur authoritas Papæ in ſpiritualibus, vel Imperatoris quantùm ad priuilegia Imperialia: ſed quantùm ad iura ipſius populi Florentini,nō requireretur alia authoritas quàm ſua propria. ſi autem populus non conſtruxerunt ciuitatem nouam , ſed ipſam ciuitatem Florentiæ transferret de loco in quo eſt, ad alium locum ſui comitatus,diceretur eſſe eadem ciuitas quantum ad omnia iura ſpiritualia & tēporalia,abſq̄ alicuius ſuperioris licentia,& ita intelliguntur ſ.allegata.Ex prædictis ergo recolligendo,ſcire debes,ꝙ ſi aliquis populus ſimul coadunatus eſſet ſine aliqua conſtructione murorum,etiam ſi tot homines eſſent quot ſunt Romę: non eſſet vniuerſitas approbata , nec haberet iura vniuerſitatis: vt not.Innoc.in c. cùm ab eccleſiarum. de offic.ordi.ſi autem vellent conſtruere locum vt eſſet ciuitas,caſtrum,vel villa,an poſſint? Diſtingue , aut loquimur de tempore antiquo , quo populi erant liberi,& omnia erant vacantia, & poterant pro libito voluntatis vti hac lege. Aut verò loquimur de tempore moderno,quo territoria ſunt occupata: & populi ſubſunt principi: & tunc diſtingue,aut loquimur de populo qui non recognoſcit ſuperiorem , aut de alteri ſubiecto. Primo caſu diſtingue tres caſus, aut ille populus vult transferre ciuitatem ſuam de vno loco ad alium ſui territorij:& erit eadem ciuitas,nec requireretur alia authoritas ſuperioris: vt not. in l.ſi vſusfructus ciuitati. & l.eius qui.§. Celſus.ad municip. Aut vult conſtruere nouam ciuitatem remanente prima in ſuo territorio: & poteſt, & licita eſt conſtructio de iure gentium , vt hîc : tamen ad hoc vt ſit ciuitas,requireretur ſuperioris authoritas,vt ſuprà dixi. Aut vult conſtruere in alieno territorio ratione dominij,vel iuriſdictionis: & tunc etiam ipſa conſtructio non eſt licita ſine illius domini voluntate , qui poteſt demoliri authoritate prę-

¶ Coniecturas. In his quæ excedūt memoriā hoīm ſufficit probatio per cōiecturas. adde ad Paul.hic do. Alex.in l.ij. in fin.j.de ver.ſig. Et qñ ſufficiat ꝓbatio per coniecturas: adde Alex.in cōſ. l.col. iij. circa prin.in j.vol.in cōſ.xxiiij.col. ij.in fi. & cōſ.iiij.col. j.aliās. lv.in ij.vol.& in cōſ.ſi. col.pe. circa fi.in iij.vol. & ibi qñ ſit lex contenta certis coniecturis. Et eundē Alex. in conſi. xlv.& conſil.xlvj.in iiij.vol. Franci. Curt.

Universidad de Navarra
Biblioteca

pria,vt dixi.si autem interueniat eius volũtas valet cõstructio: & ce.ii.solo,& iurisdictioni illius dominij. iuxta not.in Spec. in tit.de reli.domi.in ver.quid si petatur ciuitas. Quantũ verò ad hoc,vt dicatur ciuitas,requireretur authoritas principis,vt suprà dixi. Secundo casu principali,quando non est populus subditus,tunc etiam in territorio proprio non potest construere sine superioris authoritate, ne tendat ad illius æmulationẽ. vt suprà dixi,vbicunq; autem dixi posse de nouo fieri,ibi, potest etiam vetus ciuitas augeri.vt no.per Bar.in l.vrbis appel. de verb.signi.vbicunque autẽ dixi de nouo non posse fieri,ibi nec vetus ædificium incastellari,vt d.l.quicunq; castrorũ. de
28 fun.limi.& ibinot.Inno.in d.c.pisanis.de rest.spolia. † Sequitur in tex.commercium opp.hoc verbum est generale & comprehẽdit omnes,vt cùm dicimus,istius rei non est commerciũ, significamus super ea nõ posse contrahi.vt l.si lege.§.j. de contrahen.emp.sed iurisconsultus specificat contractus iuris gentium:vt statim sequit.ergo istud vocabulum generale nõ cadebat tanquam superfluum.Timore huius dicit,q; hoc vocabulum restringitur ad permutationẽ tantum.Tu dic non esse inconueniens,vt post expressionem generis sequatur enumeratio specierũ.exempli gratia.vt j.de supellectili leg. sic vt econ
29 tra.j.ad leg.aquil.l.si serus seruũ.§.inquit lex. in fi. † Sequit in tex.[emptiones & vẽditiones &c.]Opp.q; isti cõtractus nõ sint iuris gen.quia sunt facti,vt l.cõsilio.§.fi.de cura.furio. ergo non iuris.j.de statu homi.l.idem erit. in fi.Glo.hic respondit,q; sunt facti & iuris,sicut hæreditas.Alij dicunt,q; materia est facti:sed forma & solennitas est iuris:hoc non placet, quia isti contractus non habent formã vel solennitatẽ,cum solo cõsensu contrahantur,& inter absentes.Alij dicunt, q; ipsum cõtrahere est facti,prout est in fieri:sed ipse contractus prout est in facto esse,est iuris. Ego dico,q; istud contrariũ non meruit signari,quia verum est quod isti contractus sunt facti prout respicimus actũ contrahẽdi cum sit:istud fuit inuentũ à iuregentium,i.instinctu & consuetudine gentiũ,& nõ ob.contrarium de l.idẽerit.Nã ea quæ sunt facti,nõ sunt iuris scilicet positiui, vt ibi:sed gentiũ possunt dici:cũ illud posit capi pro vsu gentium,qui facti est.vt not.instit.eo.§.ius aũt gentiũ.in tex.& gl. qui vsus,& cõsuetudo facti est:vt in c.j.de cõsti. lib.vj.Sed op. ad idem.emptio,& venditio,locatio,& cõductio nõ sunt sine pretio.vt l.j.j.loca.sed numi non fuerũt cogniti de iure gentiũ, sed ciuili:quia debent cudi cum authoritate principis, vt patet.j.de contrahen.emp.l.j.ergo non sunt iuris gen.arg.ff.l.proxi.ibi dũ dicit cũ seruitus esset incognita. Sol.debemus credere,q; etiã de iure gen. ante ius ciuile fuerit cognitus vsus pecuniæ per hanc l.nõ tñ de iure primęuo:sed post cp gentes creuerũt,q; talis pecunia cudebat iussu regũ.post imperiũ verò Romanum, iussum est q; cudatur authoritate principis. & intelligo d.l.j.de contrah.empt. Tertiò opp.q; imò contractus fuerint inuenti de iure naturali.vt in c.ius naturale.distin.j.vbi dicit q; depositũ & commodatum fuit de iure naturali. Sol.ego intelligo illum tex.i.de iure gẽtium primęuo,quod dicitur naturale.vt instit.de rerum diui.§.singulorũ.nõ autem potest intelligi de naturali,& sumitur ff.eo.l. ius naturale. quia depositum & commodatum non cadit in brutis.Emptio verò & venditio,& locatio,& conductio fuerunt de iure gentium secundariò:quia requirunt numum qui ab initio non fuit inuentus: &,ita intelligo,quæ vt plurimum ponit illa quæ de iure gentiũ
30 secundariò fuerunt.† Sed contra oppo.contra hoc, quòd imò contractus fiunt de iure naturali, prout est commune omnibus animantibus:vt patet in matrimonio,quòd est contractus qui consensu contrahitur. vt l.nuptias.de regul.iur. & tamen est de illo iure naturali.vt d.l.ius naturale. Sol.ibi sumitur matrimonium impropriè,pro coniunctione maris &fœminę:sed prout est coniunctio animorum,dico quòd est de iure gẽ.sicut cæteri contractus,qui consensu contrahuntur. vnde dixit hic Iac.bu.circa fi.quòd illud relatiuum quam,positũ in §. ius naturale.facit simplicem relationem.vult ergo dicere, quòd non refertur ad coniunctionem maris & fœminæ.de qua prius dixerat,quia illa non est matrimoniũ,sed refert ad coniunctionẽ animorũ,quę sit ad finẽ cõiunctionis corporalis:& sic ibi, Mulier dãnauit,quę saluauit:vel dic, q; facit propriã, subaudiẽdo hoc modo,quã coniunctionẽ.s. maris & fœminæ appellamus
31 matrimonium.l.interueniente cõsensu coniugali. † Sed circa ista quæro,quid in cõtractu dotis:dic,quòd est de iure gentiũ. vt l.eas.ff.de capi.di.Item quid de contractibus innominatis?

Respõdeo idem,vt patet in l.iurisgẽtium.post prin.j.de pac. Itẽ qd de successione hæreditaria videtur de iure naturali. vt d.c.ius naturale.distin.j.sed ibi loquitur de successione facti:sed successio iuris,quæ fit iure hæreditario,per quam quis repræsentat personam defuncti,& succedit in vniuersum ius eius.vt l.hæreditas.de verb.signi.dic,quòd illa fuit inuenta de iure ciuili.vt in l.obuenire.de ver.signi. Quæro quid de qua si contractibus? Respon.de iure gentiũ,vt gerere negotia aliena:soluere indebitũ & similia.nã iste instinctus penes omnes
32 gentes est. † Sequitur in text.[& institutæ obligationes.]super hoc verbo satis est insistendũ,& est vna gl.quam recito per quatuor oppo.Primò opponi.quòd sint de iure ciuili.vt l.ij.§. deinde.& §.omniũ.j.tit.j.sol.ibi loquitur de actionibus secundum glo.hic de obligationibus:& sic tenet glo.q; actiones fuerunt inuentæ à iure ciuili:pro hoc allegatur tex.instit.de acti. §.quidẽ.& §.alio.ver.quippe.& j.commo.l.in commodato.§. sicut.Itẽ allegantur rationes,nã actio nõ nascitur ex sola naturali obligatione,sed ex naturali tanquam matre,& ciuili tanquam patre:sed ciuilis obligatio fuit introducta à iure ciuili, & non prius.ergo & actio.Itẽ actio est ius persequendi in iudicio &c.vt instit.de actio.in prin.ergo non fuit introducta antequàm iudiciũ:sed iudicia fuerunt introducta de iure ciuili: quod patet,quia & magistratus corã quibus exercẽtur,fuerũt de illo iure.vt j.tit.j.l.ij.§.post originem.Itẽ in contrariũ,quòd actiones fuerũt inuentæ de iure gentiũ.allegatur tex.j.de cõdi.inde.l.indebiti.in princi.vbi dicitur,q; cõdictio indebiti est naturalis.Item.j.l.amotarũ rerum.& mãdati,quæ iuris ciuilis sunt.Itẽ allegãtur rationes:quia cũ oriantur ex naturali & ciuili obligatione,debẽt denominari à naturali,tãquam ab antioquiori & digniori.j.de acqui rerũ domi.l.j.& l.in finalibus. finium regun.Itẽ quia si nõ fuissent de iure gẽtiũ introductæ, tunc cõuẽtiones iuris gẽtium,de quibus hic,fuissent inutiles. quod nõ est dicendũ.Itẽ id,qd est causa causę est causa causati. vt ff.l.proxi.sed ius gentiũ est causa naturalis obligationis,vt hic,ergo & actionis quæ causatur ab ea.& hanc partem tenuit Pet.& Iaco.de rauẽ.q; actiones fuerũt inuentæ de iuregentiũ sed formulæ de iure ciuili:quæ hodiæ sublatę sunt.vt l.j.de formu.Cy.dicit,q; prima opi.cõmuniter tenetur:tũ qui tenẽt secundã nõ proijciunt lapides.ego dico,q; secũda nõ potest sustineri:qd probat vltra prædicta.nã si actio esset de iure gen.resideret in sola naturali obligatione:ex quo sequeretur,q; cũ per pactũ de nõ petendo tollatur naturalis obligatio.vt l.Stichũ. §.naturalis.de solutio.tolleretur etiã actio,quę nõ posset remanere in abstracto,nullo remanẽte fundamento:qd est falsum: imo actio remanet.vt instit.de excep.§.præterea.Ex quo sequeretur aliud,q; facto postea pacto de petendo nõ subueniretur creditori remedio replicationis:quia replicatio est inuenta ad coadiuuandã actionẽ:& vbi nõ est actio,ibi non est replicatio. vt C.de transac.l.sub prętextu.la prima.vnde si primũ pactum sustulit actionẽ,secundũ verò eã nõ resuscitat,vt l.si vnus.§.si pactus.j.de pac.nec nouã parit,cũ sit nudũ.vt l.iurisgẽ.§.quinimo.de pac.& sic non esset dare aliquam actionẽ,quæ iuuaret remedio replicationis:sed text.in l.si vnus.§.pactus ne dicit contrariũ,q; cõpetit replicatio ex secũdo pacto: ergo actor actionẽ habet nõ ex secũdo pacto:quia nudũ.ergo remãsit sibi ex primo vestito.elisa tamẽ per exceptionẽ quæ exceptio elidi tur per replicationẽ.Sequitur ergo,q; per pactum de nõ petendo non fuit sublata actio:licet fuerit sublata naturalis obligatio:ergo actio non residebat in sola naturali,sed in ciuili,quæ non fuit sublata.ergo de primo ad vltimũ sequit,q; actio sit de iure ciuili,& ad hãc nõ est dare respõsum.ad ll. in cõtrariũ alle gatas respõdet vt ibi exponit tex.per gl.saluo quod ad l.si tibi mãdauero.§.is cuius.j.manda.ad quã respondeo secundũ Iac. but.q; ibi nõ loquitur in deportato cum tex.nõ faciant mẽtionẽ:vnde potest intelligi de alio cuius bona sunt confiscata:nõ tamen perdiderat ciuitatẽ romanã.& sic erat capax eorũ quæ sunt iuris ciuilis.& hoc magis placet,quia eodẽ modo posset dici de quibuscunq; ciuilibus acquisitionibus,q; possent cadere in deportato ad vtilitatẽ fisci,quod est falsum secundũ omnes.

Item

Item non ob.q; cõuentiones iuris gen.inutiles fuissent. nã nõ est verũ:imò erant vtiles alio remedio,quã actoris,scilicet manus regiæ.vt l.ij.in prin.j.tit.j.Sed quia hoc minus vtile vel expediens visum est:ideo de iure ciuili fuerunt inuentę actiones & magistratus coram quibus expediretur.Item non ob.q; ius gen.fuit naturalis obligationis causa, ex qua causatur actio: non fateor,q; per hoc põt dici fuisse causa actionis, nõ producendo eã,& sic non causa efficiens sed immediata:sed propter quã fuerunt productæ actiones de iure ciuili:& causa remota non efficiens:sed occasionalis.Secundò principaliter opp. in ea.gl.q; obligatiões nõ sunt de iure gen.nam aut loquimur de ciuilibus,& illæ fuerũt de iure ciuili:aut loquimur de naturalibus:& illæ de iure naturali.Sol.loquimur de naturalibus, quæ fuerũt à iure gen.producte:quod est ius naturale,vt instit. de rerũ diui.§.singulorũ.&.h.d.tex.in l.nõ amplius §. hoc nõ
33 debet.de reg.iu.† Sed tũc opp.tertio loco.nã intelligendo dicto modo,nõ videtur stare posse.quia si obligatio naturalis dicitur illa quæ producta est à iuregẽ.nõ posset cadere in seruo, cuius status annihilatus est de iure gen.ff.l.proxima & l.quod attinet.de reg.iu.cuius tamen contrarium est verum: quia seruus naturaliter obligatur,& dominum sibi obligat.vt l. quod j.de condi.indebi.ergo dicetur q; naturalis obligatio fuerit introducta à iure naturali,prout distinguitur à iure gẽ.quo iure fuit introducta libertas.vt ff.l.proxi.& sic naturalis obligatio cadit in eo,attento illo iure Gl.hic nñdet,q; imo de iure gẽ. nõ fuit annihilatus status seruorũ,sed de iure ciuili. & ita loquitur l.quod attinet.hoc non placet.nã ista duo sunt cõtraria libertas & seruitus:vt ff.l.proxi.Si ergo libertas est status ergo seruitus est annihilatio status,cũ sit annihilatio libertatis. Itẽ patet expresse,de variis & extraor.cog.l.cognitionum §. minuũtur.& §.fi.vbi dicitur,q; infamia est diminutio status. sed seruitus est cõsumptio,ergo annihilatio.Cũ igitur ius gen.introduxit seruitutẽ,ergo statũ seruorũ annihilauit.Do.Bart.in l.si id quod.de cõdi.inde.dicit aliter:videlicet q; de iure gẽ. primæuo,quod fuit eoipso q; gentes esse cœperũt,non fuit inuenta seruitus:sed omnes erant liberi.Fuit aũt inuenta de iu.gen. secũdario.& hoc ego fateor de plano.vt patet in c.ius naturale j.dist.q; rectè loquimur de iu.gen.primæuo. Itẽ dicit,q; obligatio naturalis quæ pro obseruãtia fidei fuit introducta de illo iur.gen.primæuo,quod dicitur naturale.& hoc etiã placet, vt patet ex dicto c.ius naturale.vbi dicitur,q; illo iure fuit depositæ vel cõmodatæ rei restitutio.Itẽ per l.j.in princ.de pact. dum dicit naturalis est.Ex his infert Bar.q; illo iure attẽto ista tus seruorũ nõ est annihilatus.ex hoc infert secũdo, q; ea quæ fuerũt inducta de illo iure,cadunt in seruo: vt naturalis obligatio.Tertio dicit,q; ea quæ fuerũt inducta de iure gen.secundario,vt dominia,nõ cadũt in seruo:quia illo iure status eorũ annihilatus est.& ita dicit se semper dixisse in materia. Certè verba ista licet videantur pulchra,& demulcere aures: tñ non videnẽ habere saporẽ:quod ostẽdo sic.Nam licet de iure gen. primęuo nõ esset inuẽta seruitus,& sic nõ erat tũc annihilatus status alicuius propter seruitutẽ:tñ ex quo fuit inuẽta ex iure gen.secũdario,illud primũ ius cessit secũdo,quia processerũt à pari potẽtia causæ.vnde si hodie est reperire vnũ seruũ,nõ habemus cõsiderare aliquẽ statũ respectu illius iuris primæui,cũ ius secũdariũ in hoc correxit primæuũ: taliter q; nulla imago remãsit C.de lati.liber.tol.post prin.præterea aut dicimus, q; naturalis obligatio in seruo fundetur in statu libertatis,quem habet attẽto iure gen.primæuo,tanc; nõ sublato per secundariũ.& hoc est falsum,quia imò sublatũ est:quia cũ ista sint contraria,nõ possunt stare in eodẽ subiecto.Itẽ quia iusgentiũ secũdariũ potuit tollere libertatẽ inductã à iure gen. primæuo, cũ sit paris potẽtiæ.Aut dicimus,q; fundetur in statu libertatis:nõ tanc; existẽte in seruo,vel tanc; nõ sublato sed perinde ac si sublatus nõ esset,attẽto primæuo iure gen.seu naturali:& tũc eodem modo posset dici de obligatiõe ciuili,seu act. & de quibuscũq; quæ essent de iure ciuili,quæ caderẽt in eo illo respectu.q; tñ est falsum.Aut dicimus,q; dicta obligatio naturalis fundet in seruo tanc; seruo,et hoc est falsum:quia prout seruus est,nihil est:& sic nõ haberet fundamẽtũ obliga.ergo non posset subsistere ff.q; vi aut clam l.nã origo.de excep. rei iudi. l.egi.Præterea dñiũ:vt ff.dixi,fuit inuentũ de primęuo iur.gẽ. & tñ nõ cadit in seruũ fm eundẽ Bar.tñ Pe. de bella pertica dixit q; iusgẽ.nõ annihilauit statũ seruorũ ĩ totũ,qn posśint obligari,nec declarat aliter.Ego teneo hãc opi.& declaro sic. Seruit fuit ordinata quo ad qd,in fauorẽ seruorũ,ne occiderent, sed seruarent:vt ff.de sta.ho.l.iij.Itẽ quo ad qd,in fauorẽ dñorũ,vt quicqd acquirerẽt,dñis acquirerẽt. Dico ergo q; in his q; nõ cõcernũt vitã,nõ est annihilat status eorũ:cũ iusgẽ.voluit eis vitã seruare:ĩõ possunt eis alimẽta relinq:vt l.seruos.de ali. & ci.leg.In his ergo q; cõcernũt acquisitionẽ statuseorũ,annihilat est quo ad le,si est tale quid q; posśit acquiri dño: qa nõ sibi acquirit,sed dño:vt j. de his qui sunt sui vel alie. iur.l.j.vel alteri habẽti in eo vsumfru.j.de vsufr.l.sed & si quis.cũ multis alijs simi.Si vero est tale quid q; nõ posśit acquiri dño: tũc resideret apud seruũ,nec in illo est annihilat status eius,vt in naturali oblig.qua dñs tenetur sibi, q; non põt acquiri eidẽ dño,ne sibi ipsi sit obligat:vt j.de cõd.inde.l.frater à fratre.§.quęsitũ. ĩõ videm q; legatũ factũ seruo deportati valet ex psona ipsi serui:qa nõ põt acquiri ipsi deportato cũ nõ sit capax: vñ resideret in persona ipsius serui quantũ ad substantiã:sed psecũ sibi aufretur,propter spem quã habet in ipso seruo post mortẽ deportati:vt l.si deportati seruo.de leg.iij.Aut loquimur in his q; cõcernunt odiũ serui,vt q; obligẽ naturaliter. & similiter nõ est annihilat status eius: cũ seruit nõ fuerit introducta in ei fauorẽ,nisi propter vitã: vnde non debet operari fauorẽ alijs, ne sit melioris conditionis, q; liber homo:ex quibus infertur, q; in his quibus dixi annihilari statũ eius, annihilatur libertas & verũ est dicere,q; se non cõpatiuntur, in alijs vero secus. De iure vero ciuili,& quo ad effectus per ipsum productos,ex toto videtur eius status annihilatus:vt d.l.quod attinet.de regu. iur. Remaneamus ergo in cõclusione gl. q; obligatio naturalis de qua loquitur ista lex, est illa quæ fuit introducta de iure gent.circa quod quæro exẽpla glo.ex qua materia introduxit iusgẽ.naturalẽ obligationẽ:Respondeo,ex multiplici.s. ex cõsensu,& tunc ex æquitate illa,vt fides seruetur. Itẽ ex illa æquitate vt maioribus pareamus.ff.eo.l.veluti. & ex ista oritur obligatio naturalis,ex sentẽtia. Itẽ ex illa ne quis fiat locuplex cũ aliena iactura:vt j.de cõdi.inde.l.nã natura.& generaliter vbi cunq; adest aliqua æquitas iurisgen.quæ suadet aliquẽ teneri,
34 ibi põt dici inesse naturalẽ obli. † Ex his soluitur q. qua quęritur an obligatio ex maleficio sit de iuregen.& gl.instit.eo.§. ius autẽ gentiũ.tenet q; de iure ciuili.Tu dic contra:quia æquitas naturalis & iusgẽt.suadet delicta puniri, vt l.à reo.§. quod vulgo. de fideiuss. & l.bona fides.j.depo.vñ sunt prohibita de
35 iure naturali:vt instit.de obli.§.j.ergo.&c. † Sed quæro,quid de obligationibus ex quasi maleficio:glo.instit. eo.tenet q; de iure ciuili: q; quidã tenent dicentes q; cũ oriatur ex facto alieno,æquitas iurisgẽ.nõ dictat eum teneri,sed solũ rigor iuris ciuilis:ideo nõ dicetur obligatio naturalis,sed ciuilis.Tu dic cõtra,quia saltẽ obligat eum æquitas iurisgẽt.quæ est vt legibus superiorũ pareamus.vt ff.eo.l.veluti.sicut videmus in sentẽtia quæ parit naturalẽ obligationẽ ex illa æquitate.vt no.per Bar.
36 in d.l.Iul.j.de cõdi.inde. † Quarto & vltimo opp.principaliter,& videtur q; obligatio naturalis nõ fuerit introducta de iure gen.sed naturali,quod est cõmune oĩbus animãtibus. nã ex illo iure procedit instinctus: vt benefacientibus benefacia mus,qui est & in animalibus,de quo j.de pe.hære.l.quod & si lege.§.cõsuluit.q; motus obligat naturaliter:vt ibi in tex.Sol. fateor q; duplex est naturalis obligatio. vna quæ orit de iure gen.& ei æquitate.de qua ff.dictũ est.& illa habet multos effectus,quia coniuncta cũ ciuili parit acti.vt j.de procu.l.licet.§. ea obligatio.Itẽ inducit cõpensationẽ.l.etiã.de cõpen. Itẽ impedit rep.soluti. per errorẽ iuris.C. de iuris & facti ignor.l. cũ quis.& ista cõtrahitur ad aliquid certũ in specie, vel in suo genere.Itẽ oritur ex cõsensu ff.ex aliena æquitate iuris gent. vt ff. dixi.Et est alia obligatio naturalis, quæ oritur ex naturali ratione,quæ est,vt benefacienti benefaciamus: & ista nõ cõtrahitur ad aliquid certũ in specie vel in suo genere regulariter, sed stat in genere generalissimo.Nõ emi obligatur quis ad remunerandũ benefactorẽ,plus in vno q; in alio.vnde si tibi seruiui de pecunia, potes mihi seruire de verbis,vel ecõtra:& vocatur hęc obligatio ad antidora: & cõsistit in puris mentibus laicorũ fm Iaco.but.quod intelligo sic.nam ille qui recipit ser

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitiũ vel beneficiũ.ſi diſcretionẽ naturalẽ habet, mouetur ad remunerandum, ne reputetur ingratus: non ergo oritur iſta obligatio ex aliquo præcepto coartante,ſed ex quadã diſcretione vel inſtinctu.& iſta obligatio paruí eſt effectus ſecundũ gl.dicit enim,q̃ nõ impedit ſemper ſo.repetitionẽ.q.d.aliquãdo impedit,aliquando nõ,ſed gl.in d.§.cõſuluit. aliter loquitur.Item,q̃ impediat videtur tex.in l.ſi teſtamẽto §. j. de fideiuſ.Breuiter in hoc argu.diſtingue tres caſus recolligendo omnia,nã aut ſoluẽs ſciebat ſe efficaciter nõ teneri,nec poſſe cõpelli.& tũc ſine dubio nõ repetit:nõ propter obligationẽ, ſed propter ſcientiã,quia videtur donare.Nã & ſi nullo modo eſſet debitũ,nõ poſſet repeti:vt l.cuius per errorẽ. de reg. iur.de cõdi.indeb.l.j.aut errabat in facto:quia credebat ſe teneri efficaciter ratione alicuius promiſſionis factæ fortè per ſuũ procuratorẽ,cui dederat in hoc mandatum cum non eſſet facta.& ſic iuſtus error,quia in facto alieno,& tunc ſine dubio repetit. nam etiã ſi ſubſiſteret obligatio naturalis iure gen.quæ eſt efficacior poſſet repeti ſolutũ per talem errorẽ,vt d.l. cũ quis. aut errabat in iure, vel in facto proprio,& ſic erat iniuſtus error. & tũc dic,aut ſoluit illud idem quod recipit, & tunc non repetit:quia in eadem re præſumitur animus redonãdi.& hoc operatur illa obligatio:vt l.ſi verò non remunerandi §.Papi.manda.aut ſoluitur non idem,ſed tantundem.et tunc dico.vt d.l.ſi teſtamẽto §.j. de fideiuſ.aut ſoluitur aliud pœnitus diuerſum, & tũc impeditur repetitio,vt in hac gl. Fallit in liberto ſoluente patrono operas officiales,vt j. de condi.indebi.l. ſi non ſortem §.libertus. de cõdi.indeb.in prin.ratio eſt, quia ex beneficio à patrono recepto cõtrahitur dicta obligatio ad dictas operas in ſpecie,q̃ regulariter non eſt in alijs beneficijs & benefactoribus.ſecus ſi ſolueret operas fabriles, quia ad illas non contrahitur obligatio:vt d.l.ſi non §.libertus.ver. ſed operas. Ratio eſt,quia cum fabriles reſpiciant cõmodum pecuniariũ, nõ habent eandẽ proportionẽ & ſimilitudinem cũ beneficio recepto à patrono,quod eſt perſonale,ſeu circa perſonã libertí.ſicut operæ perſonales,quæ reſpiciunt ſimiliter perſonã: ſic ergo in effectu tũc impedit repe.quando ſoluitur illud idẽ,vel
37 tantundẽ,vel ſimile.†Ex quo põt dici,q̃ ſi aliquis aduocatus patrocinatus eſt in cauſa alterius aduocati gratis,deinde alter aduocatus patrocinetur in ſua,non põt petere hic ſecũdus ſibi ſatisfieri de patrocinio,ſed ſit cõpenſatio hincinde ex dicta obligatione.quia ſolutũ fuit tantundẽ,vel ſimile,& hæc vera, quando talis obligatio per ius poſitiuũ non reducitur ad præſtandum neceſſitatẽ.tunc enim nullo modo repeteretur, quia ſolueretur debitũ:vt patet in operibus obſequialibus,ad quas
38 patronus.de offi.præfec.vrb.†Sequitur vltimũ verbũ in tex. excep.quibuſdam paucis,quæ à iure gen.introducta ſunt.quæro quæ ſint illæ & quot:gl.reſpondet,q̃ ſunt quatuor.q̃ dic vt in ea.Contra iſtã gl.opp.fortiter,iſta exceptio de qua in text. venit ad illud verbũ,obligationem,quod immediatè præcedit ergo debet intelligi de obligationibus,quia exceptio debet eſſe de his,de quibus loquitur regula.vt not. j. de leg.l.in his.& de reg.iur.l.j.& ſic videtur tex.velle, q̃ obligationes regulariter ſunt de iuregen. excep, quibuſdam obligationibus, quæ ſunt de iure ciuili:ſed gl.non exemplificat de obligationibus iſtarum except.ſed de contractibus: ergo male loquitur.Solut. poteſt ſuſtineri hoc modo,q̃ obliga.contractuum regulariter ſunt inſtitutæ à iuregentiũ.fallit in quibuſdã,quæ ſunt inſtitutæ à iure ciuili,& illæ ſunt iſtæ quæ oriuntur ex contractibus inuentis à iure ciuili:qui ſunt quatuor:vt in gl.ſed iſta ſolu.nõ videtur bona nam etiã ex contractibus iuriſgen. oriũtur obligatiões ciuiles:aut ergo dices,q̃ regula,quæ colligitur ex ver. obligationes, intelligatur de naturalibus obligationibus.& exceptio.quæ ſequitur intelligatur de ciuilibus: & tunc non erit bona,quia non erit de contentis ſub regula:aut intelligis regulam in obligationibus ciuilibus,& illa erit falſa: quia illæ non fuerunt introductę à iuregen.ſed à iure ciuili.Timore huius quidam vt Pe.& Iac.de aret.quod etiam videtur ſequi Iac. but.dicunt,q̃ regulariter vna eſt tantũ obligatio,ſcilicet naturalis,quæ interdum approbatur à iure ciuili:& tunc etiam dicitur ciuilis approbatio:& iſta oritur ex contractibus iuriſgẽ. ſed aliquando reperitur obligatio ciuilis.ſ.in quatuor contractibus inuentis à iure ciuili:& ſic tenent,q̃ in contractibus iuriſgen.nõ ſit niſi vnica obligatio,ſcilicet naturalis quæ per approbationẽ dicitur ciuilis.& hæc eſt regula. Aliquando tamẽ eſt reperire ciuile.m.& hæc eſt ratio quia ſolum in quatuor cõtractibus iuris ciuilis enumeratis per gl.hic:& tunc dicitur ciuilis per numerationẽ.prout hoc inſtit.de obligatio.§.j. & ſi dicatur,quomodo in contractibus iuriſgen.non ſit obligatio ciuilis,cũ videam,q̃ per pactũ de nõ petẽdo factũ ſuper eis,tollatur naturalis & remaneat ciuilis:vt de pactis l. ſi vnus §. pactus.Reſpondit Iac.but.q̃ hic accidit ſicut in poſſeſsione,quę eſt vnica,ſcilicet naturalis & approbatur ciuilis, & ita q̃ cum quis eſt in fundo,naturalis ſe habet per modum ſubſtantiæ,ciuilis per modum qualitatis: ſed cũ recedit de fundo perditur naturalis,illa ciuilis conuertitur in ſubſtantiam:ita hic antequã fiat pactum de non petendo,naturalis ſe habet per modũ ſubſtantiæ:ciuilis per modum qualitatis.ſed per pactũ tollitur naturalis:& ciuilis conuertitur in ſubſtantiam. certè iſta eſt vna noua fantaſia.& primò illa ſimilitudo de poſſeſsione non eſt bona:quia imò ſunt duæ poſ.ſ.ciuilis & naturalis ſecundũ cõmunem opi.quã tenuit Dy.in diſputando.de quo per Bart.in l.j. de acquí.poſ.præterea ſecundũ Ia.but.pactũ de nõ petẽdo fortificaret ciuilis obligatio,quod nõ eſt dicendum,cũ fiat ad minuendum ſeu tollendum non augendũ.arg.j. de condi.inde l.cũ tales.§.ſi.vnde dicimus q̃ naturalem tollit,ciuilem elidit.Item probant præfati doc.& alio modo,q̃ in contractibus iuriſgen.nõ ſit ciuilis obligatio in ſubſtantia:quia ſi hoc eſſet, non eſſent paucæ ciuiles obligationes:ſed multæ,cuius cõtrariũ hic dicitur.Breuiter ego dico,q̃ ipſi dicerent cõtra caſum j. de pact.iuriſgen.poſt prin.ibi dum dicit,& hinc naſci ciuilẽ obli.Nã ibi dicitur,q̃ in cõtractibus innominatis,qui ſunt de iuregen.vt ibi patet,ſubſiſtente,vel ſecuta cauſa ex vna parte, naſcitur ciuilis obligatio.& iſtum tex.intelligo alio modo, vt ceſſent obiectiones ſupradictæ.ſ.q̃ ille ver.excep.non referatur ad verbum obligationes,nec loquitur de obliga.tantũ ſed
39 referatur ad omnia quæ ſ. dixerat.†Ex quibus reſultat vna regula generalis tacita,quæ hic exprimitur, videlicet, q̃ omnia quæ inter homines geruntur fuerunt quaſi inuenta à iure ciuili,& ſic illud relatiuum,quæ,ponitur neutraliter. & ſi quæratur quæ ſint illa,& tũc aut loquimur de contractibus,& bene dicit gloſ.q̃ ſunt quatuor:aut loquimur de alijs actibus,& tunc dic,q̃ etiã ſunt plures alij.qui ideo hic appellatur pauci, quia cũ reperiantur ſcripti poſſunt enumerari. Pone exemplũ in adop.ltẽ in emancipa.quæ fuerũt inuentæ de iure ciuili.ltẽ
40 in tutela.vt no.in l.proxi.ltẽ in officio notariatus & tabellionatus:vt no.Inn.in c.cùm p.tabel.†Sed quæro dixi, q̃ in contractibus iuriſgen.ineſt non ſolũ naturalis obligatio,ſed ciuilis per modum ſubſtantiæ.Quid in contractibus iuris ciuilis: an ibi ſit naturalis obligatio:Reſpondeo ſic vt j. de condi.inde.l.fideiuſſor.vt eſt caſus.

2 ☞ Ius ciuile qualiter poteſt limitare ius naturale, & etiam diuinum, licet non ex toto tollere?
3 Si cauſa pertinens ad iuriſdictionem ordinariam poteſtatis: & per reſcriptum ſuperioris committatur:tunc iſte non erit delegatus:ſed ordinarius,miſi per reſcriptũ detur alia noua forma quam quæ detur per ſtatutum.
4 Quando aliquid additur libello uel de eo detrahitur circa ſubſtantiam,dicitur libellus nouus. & hoc non admittitur poſt lit.conteſt.

LEX VI.

1 IVs ciuile.†Aduerte q̃ in hac l.cum ſequẽ. non ponitur diffinitio iuris ciuilis:ſed in l.omnes populi quod ius ciuile eſt, quod quiſque populus ſibi ipſi conſtituit. Et hoc eſt duplex,quoddã quod conſtituit populus romanus vel eius iuſſu conſtitutum eſt.& hoc dicitur ius ciuile commune:quod ligat omnes ſubditos R.o.imperio,quod alieno nomine dicitur,ius quiritum à quiritibus roma.vt inſtitu.e. & in c. ius quiritum. diſtin.j.quo iure fuerunt aliqua inuenta, quæ nullo alio iure inuenta ſunt,vt patria poteſtas,quæ eſt propriè ciuiũ roma.vt j. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.in l.iij.& iiij.aliud eſt ius ciuile,quod alij populi ſubditi roma.imperio,vel non ſubditi ſibi conſtituunt.& iſtud ius dicitur municipale,quod ligat ſolum ſingulos homines illius populi vel ſubditos eius,de primo loquuntur

quuntur iſti tex.vſq̃ ad l.oẽs populi.illa loquitur de ſecundo. Item primum ius poteſt ſumi tribus modis.primo ſtrictiſſimè per l.ſecundum tab.quã roma.habuerũt à græcis,& fuit illa l. quæ dedit eis principiũ condendi alias ll.& iſta dicitur ex ſcripto,aut ex non ſcripto.quia fuit habita ab Athenienſibus,qui viuebant iure ſcripto & à Lacedemonijs,qui viuebant moribus & iure non ſcripto.& de iſto loquitur fi.huius l. prout gl. intelligit q̃ ponatur aut pro & ſecundo modo ſumitur ſtrictè prout ius ciui.diſtinguitur à prætorio, ꝙa ius ciui.vt plurimũ fundabatur in rigore:prætorium verò in æquitate.& tunc ius ciuil.continet v.ſpecies de quibus in l.ſeq.in prin.Tertio modo ſumitur large, vt comprehendat etiam ius prętoriũ.& tũc cõtinet ſex ſpecies ſeu partes.& ita ſumitur inſtit.eo.in §. ius ſcriptũ eſt.& hoc voluit in effectu gl.in prin.l ſeq. Allegatur etiã, principiũ huius l.dum dicit q̃ ius ciui.quod non ex toto ſeruit nec ex toto deſeruit iurigẽ. vel naturali:ſed aliquid addit vel
e minuit.†Primò q̃ ius ciuile põt limitare ius naturale, & etiã diuinũ,licet non ex toto tollere.Item q̃ innuit,q̃ ſi ius ciui. cõtinet illud idem quod iuſgen.vel naturale,non diceretur ius ciui.ſed naturale.& ſic probat,q̃ ſi ſtatutũ diſponit idem quod diſponit ius commune,nõ põt dici ſtatutũ,ſed ius commune. & ideo licet ſint ſtatuta ſtrictè interpretanda quando diſponunt aliter q̃ ius cõmune,iſto caſu non ſic. de iſta tamen.q.vi-
a de per gl.in c.j.de reſcri.lib.vj.& per Bart.in l.j.j.ad l.fal.[a] Intellige tamen iſtum tex.quando ius cõmune ſtatueret aliquid ſuper ſtatutis à iure naturali vel gẽ.ſed certè põt ſtatuere etiã ſuper aliꝭ,& non haberet locum quod hic dicitur.q̃ addit vel
† minuit ius gen.†Allegatur etiam,q̃ ſi cauſa pertinens ad iuriſdi.ordinariam poteſtatis per reſcriptum ſuperioris ei committitur:puta,ſcribit dominatio poteſtatis Paduano, q̃ cauſam inter tales & tales paduanos expediat:an iſte erit tunc de legatus,vel ordinarius:& videtur,q̃ ſi reſcriptum non dat nouam formam,q̃ quæ datur per ſtatutum ciuitatis,procedat ut
b re ordinario:ſecus ſi dat nouam formam.[b] arg.huius tex.et in c.j.de offi.ordi.& no.in l.ſi prętor.de offic.eius cui man.eſt iu. & hoc eſt vtile,quia quando appellatur à delegato appellatur ad delegantem.ſed quando ab ordinario tunc ad proximũ ſu-
4 periorem.†Allegatur etiã,q̃ quando aliquid additur vel detrahitur de libello circa ſubſtantiam, dicitur libellus nouus. ideo non admittitur poſt lit.conteſt.quod dic vt l.edita. C. de edendo.

2 ☞ Relatiuum quis uel qui,quando ponatur expoſitiuè,quando reſtrictiuè, & limitatiuè: & quando ampliatiuè.
3 In defectum iuris proprij qualiter recurritur ad ius commune romanorum?
4 Quilibet populus ſiue ſubditus R.o.imperio ſiue non,habet facultatem condendi propria ſtatuta: & quare ualeant etiam ſi contraria ſint iuri ſcripto?
5 Quid in ſtatutis non conditis à po.ro.ſed à magiſtratu perpetuo uel temporali?
6 Quando populus condit ſtatuta an requiratur authoritas poteſtatis illius loci?
7 Statutum ciuitatis debet ſeruari in terris comitatus de ficietibus ſtatutis comitatus.
8 Clerici gaudeant beneficio ſtatutorum laicorum.
9 Statuta laicorum an noceant clericis?
10 Forenſes q. gaudeant beneficio ſtatutorum,ſicut illi de illo populo,ſi ibi habitant, & ſubeunt onera,aliàs ſecus.

LEX IX.

1 OMnes populi. †Statuta ſingulorũ populorũ dicuntur ius ciuile propriũ illius populi:q̃ ſi deficiunt,viuunt iure communi aliorũ
h.d.& hic ponitur materia ſtatutorum multum late,per Bart. qui poſsint condere,de interpretatione ipſorum, & an extendantur extra territorium,& ligent forenſes:Item in alia repe.
Bar.quam ponit in l.cunctos popul.C.de ſum.trí.et fi.ca.nihil
2 habet commune cum iſta.†In text.ibi,[legibus.] doct. exponunt quæ ſcilicet omnes.quia omnes homines aut viuunt legibus,aut moribus.& ſic exceptio gl.non eſt neceſſaria, dum dicit,quæ hoc dixit propter homines ſiluestres.nam quando per relatiuum quis,vel qui,poſitum ſine copula adijcitur,qua litas quæ conuenit cuilibet ex antecedentibus, ponitur expoſitiuè,vt hic ſi autem non conuenit cuilibet,tunc ponitur reſtrictiuè & limitatiuè,vt in l.ea tamen adiectio. de legatis iij. & limitat antecedens, non ſolum in quantitate, ſed etiam in tẽpore,vt l.Titia §.j.de ali.& cib.leg.non tamen limitat aliud quàm ſuum antecedẽs, ea.l. quando autẽ cũ copula, tunc ampliat:vt d.l.ea tñ adiectio.ibi nanq̃ quiſq̃ declarat'primũ di-

3 ctũ de his qui viuũt ſuo ꝓprio iure. †In [a] tex.ibi,[q̃ vero declarat.]ſecundũ dictũ de his qui viuunt iure cõmuni nõ ꝓprio, quia ipſum non habent:& appellauit ius [b] cõmune ius gen.& hoc ſiue eſſent ſubditi imperio roma.aliàs in defectũ proprij iuris viuerent iure romanorum cõmuni.& not. hic dum dicit naturalis ratio, q̃ ius gen. eſt inſtinctus naturæ ex ratione pro
ueniens: ſed naturale, eſt prouenies ex
c ſenſualitate,vt no.gl. in c.ius autem natu-
4 rale.j. diſt. †Cellige ergo ex iſta lege q̃ quilibet populus ſiue ſit ſubditus romaimperio,ſiue nõ:habet facultatẽ condendi propria ſtatuta,per hãc legẽ ex hoc ſequuntur plura. primo q̃ talia ſtatuta valent, etiã ſi ſint contraria iuri ſcripto, nõ [d] propter poteſtatẽ condentium,ſed propter licentiam datã ab ipſo iure ſcripto. ſic etiã inducendo conſuetudinẽ quæ fuit contraria iuri ſcripto:vt C. quæ ſit lon.cõ ſuet.l.ij.cum ibi no. Item ſequitur q̃ talia ſtatuta cũ ſint ius ciuile, producunt actio
5 nes ciuiles, & ſic perpetuas. †Tertio q̃ non requiritur authoritas ſuperioris poſt quàm habent à iure ſcripto: dum tamen non tendant in ſuperioris præiudicium, vt in c.venientes.cum ibi not. de iureiur. Quid autẽ in ſtatutis non cõditis à pop.
ro.ſed à magiſtratu ꝓpuo vel tẽporali:
c puta comite,epiſcopo, [c] vel legato,vel ancianis,vel prioribus ſine cõmiſsione populi:dicit Bar.in l.v. de verb.oblig.quòd non ſunt ius ciuile, ſed prætorium: & ſic producunt actionem prætoriam, & temporalem ſi eſt pœnalis:& non poſſunt ſtatuere ius commune:vt C.de offic.præfec. præto.l.formam.&.xxv. quæſt.ij.c.in ſtitutionis. & in clem. ne ro.de electi. & per Inno.in c. fin. de offic. deleg. & in c.ij.de loca. & quod plene not.Ioan. and.in c.fi.
6 de appel.lib.vj. † Sed an requiratur authoritas poteſtatis illius loci, quando populus condit ſtatuta? dic quòd ſic, ſi poteſtas non imponebatur ab ipſo populo, ſed à ſuperiore, vt in hac ciuitate Paduæ. & ita not.in l.j. quod quiſque iur. ſecus ſi ponebantur ab eo:quia tunc populus eſt ſuperior, & nõ indiget authoritate illius
7 ſecundum Bald. † Item an ſtatutũ ciuitatis debet ſeruari in terris comitatus? gloſſ.tenet quòd ſic in l.ex ea.infra de poſtu.quod eſt verum,in defectum proprio rum ſtatutorum. ad quod infra de legi. l.
8 de quibus. † Item an clerici gaudeant beneficio laicorum? dic quòd ſic, quia ſunt de populo & inſimul cum laicis faciunt vnam rempublicam. vt §.ea.l.§.publicum.& ita tenuit Old.cõſulẽdo.& allegat c.ſi in adiutoriũ.x. diſt. licet ſint exẽpti ab onerib⁹ laicorũ.ſed hoc nõ min⁹ facit eos eſſe de populo,& gaudere ſtatutis:ꝙa plures alij laici ſunt exẽpti & priuilegiati,tñ gaudẽt:ꝙa priuilegiũ nõ debet eis eſſe nociuũ: ſi ergo
d dicit ſtatutũ q̃ maſculus excludat fœminã, [d] cle.maſculus excludet fœmi.& ſi dicat q̃ inſtrumẽtũ mittatur executioni,etiã inſtrumẽtũ clerici mittẽt,vt no.Bal.in l. cũctos populos.C. de
9 ſum.trí.& fide ca.†Sed ſi quæriꝰ an ſtatuta laicorũ eis noceãt? dic q̃ ſi pertinẽt ad litis ordinationẽ, & ipſi litigãt in curia ſeculari,tenebunt ſtare ſtatuto:vt l. cũ clericis circa fi.C.de epiſc. & cle.ſed ſi ad litis deciſionẽ, vel ſi ipſi litigãt in curia epiſcopi ſecus,quia ſeruandum eſt ius cañ.vt in c.quid clericis.de foro compet. vnde diſputando tenit Ioan.cald.de Boñ.ſi ſtatutum

¶ Ad l.fal. vide quæ ibi poſui ad Bart. in characteribus de tortis.
¶ Nouã formã.de hoc per Ang.conſi.cxxxviij. & ciij. Lud. ro. conſi.clxxxiij.q̃ Ale. & doc. & maxime q̃ do.Io.bapti.cacialupũ in l.prętor,& in l. et quia.j.de iuriſ.om. iu.& ibi dixi.Cur.
¶ Epiſcopo. late proſequerevt per do.Iaſ. cui inquantũ dicit.q̃ eps ex euidẽti cauſa poteſt ſtatuere cõtra ius, adde q̃ pulchre voluit Lud.ro.conſi. cccxxv.
¶ Fœminã. Add.Lapalle.lxxxiij. & adde eundẽ Pau.de caſt.in cõſi.cxcvj.inci.ad primũ dicendũ.Ange.in cõſi.xxx.incip. Martinus Ioãnis.in.ẽ.co. Panorm.in c.eccleſia ſanc.Mariæ.de cõſti. et in c.q̃ clericis.col. ix.de ſo.cõpe. Sali.in authẽ.caſſa.C. de ſac. ſan.eccl.& Barba.in repe.rub.C.q̃ admit.I vj. col. & nouiſsime ꝓ Fe.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſti. col.xxxij.q.vj.cur.& vltra prædicta vide tu p do.meũ Sozi.in ſuo conſi.ccxlj.col.v. in fi. & Alberti bru. in tra.ſuꝑ ſtatuto,q̃ extãtibus maſcu.formina nõ ſuccedat in xij.arti. principali.q. xj. & ibi dicit hãc eẽ cõmunẽ opi. & adde tu, q̃ hanc deciſionẽ Pau.de caſt.refert & ſequit.d. meus.d. Sozi. in cõſi.cxx. col.v. ver. ſolũ ergo. & ibi plene qñ forenſis gaudeat beneficio ſtatutorũ.& i cõſi. ccxxxj. col.vj. ver. Præterea opi.Bar.& ibi latiſsime.& in conſi. ccxlj. col.v.in fin.& ſequit in cõſi.cclxij.i fi.& in cõſi.ccxcj.col.j. & ad de Ang.in cõſ. lxxiij. inci.ſtatuto Florẽtin. Lud.ro.i cõſ.ccxxiij. incip.iſta captura.Et ea quę dicit hic Pau. dixiſſe Bononiæ. vide per eundẽ Paul.de caſt.cõſil. clvj. incip. ſtatutũ ſupra relatũ in.j.volu.cõſiliorum antiquorũ, ſecũdum nouiſsimã impreſſ.et ad Pau. hic adde Alexan.de imo. in conſi. liij.in.v. vol.Srat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

requirit maiorem numerũ testium,quam ius commune:cũ hoc pertineat ad litis decisio.nocebit clerico,litiganti etiã in causa seculari.gl.tamen in d.l.ex ea.sentit statutum laicorum cõmune seruandum in curia ecclesiastica:sed loquitur per verbũ forte,& communiter determinatur contrariũ:quia episcopus est superior.et ideo nõ ligatur statuto inferiorũ vt in c. cũ inferior.de maiori.& obedi.† Vltimò quero an forenses[a] gaudeant beneficio statuti.respondeo, si ibi habitant, & subeunt onera,gaudẽt sicut illi de illo populo per l.j.ff.ad muni.aliàs secus vt expresè vult Bar.in tractatu represal.in v.q, princ.q.j. vnde semel dicebant Boñ. cum statutum dicat,ꝙ si aliquis repetit damnũ datum in territorio alicuius castri, & cognoscetur à quo communitas illius castri teneatur emendare,& quidam forensis non sustinens munera,receperat damnum,ꝙ non gaudeat beneficio d.statuti,quia est contra ius commune,& etiam continet iniusstitiã ꝙ alter pro altero teneatur: licet ex bona causa factum fuerit, vt illi teneant territoriũ tutum.cætera vide hic per Bar. qui infinita bona dicit & ordinatè. Bald. autem multa sed inordinatè.

Ius nostrum omnes virtutes continet.
Habens uxorem si teneat concubinam qualiter possit cõpelli ad dimittendum concubinam.

LEX X.

1 IVstitia est. †Iustitia est constans & perpetua voluntas.expone.s.firmus & generalis habitus voluntatis,tribuens cuicunꝙ quod suum est,& sic diffinitur hic habitus per actum bonum,quia voluntas tribuendi & ipsa tributio,nõ est habitus,sed in ea consistit habitus & dispositio hominis secundum beatum Tho. de aquino. non autem dicitur voluntas,quia actus virtuosi consistunt in voluntate.& sic sunt volũtarij nõ virtuosi.& ideo dicitur perpetua,quia debet esse generalis sine exce.personarum.& ideo dicitur constans,quia debet esse stabilis & firmus in proposito.Philosophus aũt aliter diffinit,ꝙ est habitus cooperatiuus iustorũ.ex quo iusti operãtur iusta,& volunt iusta.& dicit Io. de ligna.in tractatu de pace.ꝙ ista diffinitio est plenior.ꝙ illa iuriscõsul.quia cõtinet tria præcepta iuris.nam operari iusta, & velle iusta,nil aliud est quàm honestè viuere,& alterum nõ ledere,& ius suũ vnicuiꝙ tribuere:sed diffinitio iuriscon.non continet nisi hoc tertium.certa gl.quæ hic incipit,vt non solũ, posita in se.verific.dicit,ꝙ illa verba,ius suũ vnicuiꝙ tribuere, posita in diffinitione iustitię includunt illa tria præcepta iuris: sed postea dum ponũtur inter præcepta, nõ cõprehendũt nisi tertiũ præceptũ:& quia cũ prima duo specificentur,non includuntur generalitate tertij.& sic nõ est verũ,ꝙ propter hoc diffinitio philosophi sit plenior,& diffinitio duorũ est pulchrior & rationabilior exponendo verba vt dixi.† In tex.ibi,[honestè viuere.]gl.dicit,ꝙ istud ordinat hominẽ ad seipsum:et duo sequentia ordinant ipsum ad alterũ:ex hoc apparet: ꝙ ius nostrũ omnes virtutes continet,quoniam omnes virtutes aut ordinant hominẽ ad seipsum, vt modestia,& tẽperantia,& similes.aut ad alterum,vt iustitia,quæ nobilior est omnibus aliis. & ideo dicit idem philosophus,ꝙ iustitia legalis quę consistit in obtemperando legibus,est cõmunis virtus:quia lex præcepit omnes virtutes,& qui modesti,& qui temperati, & qui fortes &c.† Inducitur etiam iste tex.per quosdam,ꝙ si habẽs vxorem teneat concubinam,& sic inhonestè viuat,põt officio iudicis ad instantiam vxoris[b] compelli dimittere concubinam, & honestè viuere.& vna glo.in titu.de senten.excom. libr.vj. dic per ecclesiasticũ iudi.põt cõpellere per censuram ecclesiæ.

2 *Ius ciuile siue positiuum licet non semper sit bonum & iustum:ius tamen naturale semper est bonũ & æquũ:& quid de iure gentiũ:& qualiter hoc intelligatur?*
3 *Si factum est compromissum inter aliquos cum clausula,ꝙ possint procedere de iure & de facto,& sententiare de iure tantũ,quomodo intelligatur illud de iure tantũ?*
4 *Statutum cum debeat intelligi secundum ius commune:& ius ciuile dicat unum:sed ius canonicum dicat aliud:secundum quod istorum debeat statutum intelligi?*
5 *Sententia etiam iniusta,si lata est seruato ordine iuris,qualiter ficit ius & ualeat ac transeat in rem iudicatam:& quando sit nulla,& quid si in libello uel rescripto petitur,uel dicatur,fiat ius uel iustitia:& nume.6.*
6 *Decretum iudicis iniustum semper est nullum.*
7 *Locus ubi iudex solet sedere pro tribunali dicitur ius:& actus qui ibi fit dicitur factus iure si iudex est præsens, & sedeat pro tribunali:si actus requirit causæ cognitionem.*
8 *Idem in actu voluntario iurisdictionis.*
9 *Iudex quando non habet certum tribunal,quilibet locus honestus dicitur competens, si ipsum eligat:dummodo ad illum locum pars sit citata.*

LEX XI.

1 IVs pluribus. †Nomen,ius,est generale & põt sumi sex modis vt hic habetur per ordinem,vt hic h.d.in fi.ti.de primo, ꝙ sit generale nomen habetur in c. ius naturale. distin.j.
2 †No.ex prin.huius l.ꝙ licet ius ciuile siue positiuum nõ semper sit bonum & iustum,imò aliquando bonum tantũ, & aliquando iustum tantũ.vt no.ff.eo.l.j.in prin.gl. quæ incipit hic põt.ius tamen naturale semper est bonũ & æquũ.nam iurisco. hic istas species tangit diuersas posuit q.d.ius ci.de quo subiicit non semper est bonũ & æquũ:& capias hic ius naturale,etiam pro iuregen qualiter aũt hoc intelligatur,dic,vt declarat glo. in §.ius naturale quæ incipit i.cõiunctio,vt sit semper bonũ et æquum ratione primi motus,qui nõ sunt in potestate nostra.
3 †Quæro hic,pone ꝙ est factum compromissum in aliquos cũ clausula ꝙ possint procedere de iure & de facto: & sententiare de iure tantum:quomodo intelligitur illud verbum de iure tantũ,pone enim ꝙ ius cõmune dicit vnum,& ius municipale dicit aliud.Io.an.in addi.Spec.in tit.de arbi.§.excipitur. circa prin.recitat fuisse disputatum,ꝙ intelligatur de iure cõi tangit nobiliori.vt habetur institu.eo.idem videtur tenere Bal.licet non alleget Io.an.in l.quicunꝙ C.de ser.fug.in iij.colũ.& hoc vtile est,quia isto casu nõ valet laudũ,si pronuntiat aliter,ꝙ sit de iure,vt no.Bar.in l.diem profer.§.stari ff.de arbit.sed Bal. in l.præcedenti videtur dicere contrarium ,ꝙ illa iura intelligantur tam de iur.communi ꝙ de iure munici.pone enim, ꝙ erat q.de legitima:& statutũ maiorem,vel minorẽ legitimam ꝙ ius commune,certè corrigit ius commune, ideo debebant pronuntiare secundũ statutũ,& ista pars videtur mihi verior per ea quæ expresè not.Inn.in c.certificari.de sepul. vbi vult, ꝙ si quis petat quartã simpliciter,quæ sibi debetur de iure, videtur se referre non solum ad illam quæ debetur de iure com-
c muni,sed etiã ad illam quæ ex consuetudine[c] debetur:nã in ila
4 la consistit ius petentis & cõsuetudo facit ius. Item † pone,certum est,ꝙ statutũ debet intelligi secundum ius commune not. C.de iure delib.l.fi.§.in computatione.in fi.magnæ gl. in c.cũ dilectus.de consue.ꝙ ius ciuile dicat vnũ.ius cano. dicat aliud vtrunꝙ istorum dicitur ius commune,secundum quod istorũ intelligentur verba statuti.Bal.no.in l.si nondum C. de fur.& in l.ij.in fi.C.de succes.edic.dicit,ꝙ ius ciuile;quia statuta sunt de iure ciui.vt l.omnes populi;& ab illo accipiunt interpretationem.tu dic hoc verum,nisi materia repugnet: vt si loquere
5 tur de gradu in materia matrimonij,quia intelligeretur secundum ius cano. non ciuile quod corrigitur à canonico in hoc. sed si in materia successionis intelligeretur vt Bald.dicit secũdum ius ciuile.& v.q.v.ad apostolicam.† In ver.prętor quocunꝙ. no.ꝙ sententia etiã iniusta si lata est seruato ordine iuris,facit ius:ꝙ valet,& transit in rem iudi.& dicitur facere ius, habito respectu ad id,quod facere debuit:quia debebat iustam ferre sententiam,non respectu eius quod fecit: quia non debet dici ius,postꝙ est iniusta,quia iustum dicitur à iure.aliquando tamen est nulla,licet sit seruatus ordo iuris,vt in casu l.venales. C.quando pro uo.non est necesse.Item quando concurrunt tria ꝙ sit lata contra absentem etiam citatum,& per falsas allegationes,& interueniente dolo illius pro quo lata est.vt l.si prętor §.Marcel.secundum verum sensum ff.de iudi. altero vero istorum deficiente,non est nulla,sed si interuenit falsa allegatio,vel dolus partis,vel iudicis,vel etiam gratia petitur aduersus eam in integ.restit.etiam si transierit in rem iudi. l. seruo inuito §.cum prætor ff.ad Trebel.& l.diuus.de re iudic, extra istos

istos casus,si lata est per imperitiã,valet, et transit in rem iudi. nec dat in integ.restit.si ꝙ potest intelligi l.prætes.de re iudi.&
6 hoc in diffinitiua. †Decretum vero iudicis iniustum semper est nullum:vt l.j.§.hæc verba.ne vis fi.ci.l.si vero.§.subuentũ. de fideicom.liber.& l.Fulcinius.§.cum autẽ. quibus ex causis in posses.eatur. Sed pone,peto in libello ius mihi fieri & iustitiam,iudex dedit pro me sententiam iniquam,an valeat? vide tur quòd non,quia contra formam libelli ar.l.fi. C. de fideicõ. liber.contrarium dicit Bal. per hunc tex. quia illa verba referuntur ad iustitiã fori,vt faciat mihi iustitiam. scilicet secundũ quod ibi videbitur et idem in rescripto principis.sed princeps si rescribat,fiat ius,vel fiat iustitia,nihilominus valebit sententia iniusta: quia ista verba nõ limitant iurisdictionem iudicis, sed eius executionem.verba sunt Inno. elegantia in c.prudentia.circa me.de offi.deleg.non sic quia limitant iurisdictionẽ. vt quando apponitur in compromisso, quod pronunciet de iu
a re tantum.vt not.Barto.[a] in d.§.stari. quia potestas arbitri ex compromisso dependet.l. non distinguemus.§. officio.de ar-
7 bitr. †Vltimo nota quòd locus vbi iudex solet sedere pro tribunali dicitur ius, & actus qui ibi fit, dicitur factus iure,sed hoc est verum,si iudex sit ibi præsens:aliàs secus,vt l.voluit.§. fin.cum ibi not.infra de interro. actio. & quòd sedeat pro tri-
b bunali[b] si actus requirit causæ cognitionem: vt l.à proceden. C.de dilat.secus si causæ cognitionẽ non requirat, vt l.ij. infra
8 quis ord.in bon.posses.ser.† & idem in actu voluntarię iurisdictionis,vt l.generaliter.§.fin.C.de reb.cred. vbi Bald. dixit se consuluisse per illum tex. quòd donatio diceretur facta coram iudice,& insinuata,si iudex propter infirmitatem donantis accessit ad domum eius, & quoties facta est. & vide omnino quod not.Barto.in l.vnica.C.de confes.& in illa q.qualiter
9 dicatur confessio facta in iure. † Quando autem iudex non habet certum tribunal,quilibet locus honestus, dicitur cõpetens,si ipsum eligat,vt not.glo.quę semper allegatur in l.cum sententiam.C.de senten. dummodo ad illum locum pars sit ci
c tata, aliàs non valeret.l.si vt proponis.C. quomodo & quan-
c do iudex.adde c.cum episcopus.de offic.ord.quia si habet plura tribunalia,potest eligere,quod iste vult.

De legibus & senatusconsultis. Rubrica.

Super glo.rublicæ ibi ex interpretandis &c.& sic leges huius titu.factæ sunt ad conseruationem & interpretationẽ alia rum legum quæ sunt in toto corpore iuris, licet passim in eo tractetur de legibus aliis,& ideo dicitur specialiter alias sanctiones in authent. in medio litis non fieri sacras iussiones.in princip.vult leges punientes delicta. infra de pœnis.l. sanctio legum.aliæ vero leges,licet leges sint,nõ tractant de legibus, nec dicuntur sanctiones.

1 *Lex quid sit,& quæ sint de natura eius,& qualiter fiat:nu.4.& 5.*
2 *Clausula non obstante quocunque priuilegio in rescripto apposita,tollit priuilegia in corpore iuris non inclusa,clausa uero in eo non tolluntur.*
3 *Statuta quòd etiam fieri possint in personam unius tantum,in eius fauorẽ,uel odium rationale,& si irrationale,quòd non ualeant.& nu.1.& 2.*
4 *Pro legibus uel statutis condendis non uocantur mulieres.*
5 *Papa licet de consilio cardinalium facere debeat negotia ponderosa, tamen ualet quod facit,licet sine eorum consilio.*
6 *Consensus singulorum de populo debet communiter præstari,& simul etiam in loco publico.*
7 *Potestas condendi leges uel statuta an possit committi, et an illi commissarij possint omnia quæ poterant statuentes?*
8 *Lex communis imperialis uel Papæ ligat post duos menses: etiam ignorantes, & quid de speciali.*
9 *Delictum per ignorantiam & fortuito uel sine culpa commissum non punitur, & quid si culpa interueniat?*
10 *Statutum imponens pœnam personalem pro homicidio: nisi delinquens occidat dolosè,& ex proposito,non habet locum pœna statuti,nec iura communis: sed debet aliter mitius puniri.*

LEX I.

1 LEx est commune. † In hac l.ponitur sola descriptio legis non autem diffinitio:secundum glos.& bene. quia illa quæ dicuntur hic, conueniunt etiam cõstitutionibus principum.& non est lex,quia nõ est facta à populo,sed vim legis habet vt ff.ti.j.& sic nõ a
esset bona diffinitio, quia non conuertitur cum suo diffinito iuxta no.in l.j.§.de dolo.in prin.continet autem hæc descriptio quatuor,quę sunt de natura legis.nõ dico ꝙ sunt de substantia:quia si essent de substantia: nisi omnia ista cõcurrerẽt nõ diceretur lex.iuxta ea quæ habentur in l. pacta conuenta ff.de cõtrahen.empt. quia vbi aliqua possunt adesse vel abesse præter subiecti corruptionem,non sunt sub- b
stantialia vt ibi no.diffinitio aũt l.videtur poni instit.de iure naturali §.lex & ij.dis. §.lex quia est constitutio populi,quã maiores vna cũ plebe faciunt, magistratu interrogante,& populo respondente,& statuẽte,cuius forma tradit in l.ij.ff.ad velle. Præterea quod continetur in hac descriptione,quia lex est commune præceptũ. idest,generale respectu omniũ, non specialiter respectu certæ personæ: vt ff.eo.l. iura non in singulas.quod declara vt ibi no.per gl.istud tamen non est de substan tia l.quia potest esse lex, quæ non habet locum nisi in personam vnius,siue conti neat odium,siue fauorem: vt l. amissione §.qui deficiunt ff.de ca.dimi.& in l.neque C.de decu.lib.x.Et vidi in statutis cõmu-
2 nis† Florentiæ,ꝙ erat vnum statutũ in fauorem cuiusdam notarij,propter quoddã commune,& ꝙ ipse & omnes sui descendentes masculi haberent tale priuilegiũ, & immunitatem à communi:sicut est istatutũ redactũ in modo statutorũ. †Et hoc c
est vtile,ꝙ clausula [c]appositа in rescripto obstante quocunꝙ priuilegio tollit priuilegia in corpore iuris non clausa: secus si sint clausa.quia non tolluntur vt not.in l. hæres absens in prin.ff.de iudi.& ideo talis clausula non nocet tali notario , cuius priuilegium clausum erat in corpore statutorũ:similiter si continet odium rationale,puta ꝙ talis propter sua delicta et omnes eius descendentes sint priuati officijs:vt etiam continetur Florentiæ in domibus magnatum,qui propter eorum tyrannidem remoti sunt à statuto publico: certè ista sunt statuta: licet certas personas concernant.si aũt odiũ esset irrationale,nõ diceretur statutũ,nec valeret vt in l. si priuatus ff.qui & aqui.& in l.quoties.de pollicita.secundum Bal.quia fundatur in odium,& dolum statuentium,qui habẽt vitiare l.j.in fine ff.de exce.doli.& in c.cùm omnes. de constit.
4 †Secundum est,quia est consultũ virorũ prudentũ.i. fit de cõsilio prudẽtũ.no.virorũ:quia mulieres non vocantur,ꝙ fiat vt l.humanũ C.eo.Sed hoc etiam non est de substantia, quia etiã fiue hoc posset fieri proprio motu principis , vel populi: vt C. eo.ti.l.iij.& no.Bar.in l.omnes populi in ij.q.principali.qualiter fiant statuta.† & ideo licet Papa de consilio cardinaliũ facere debeat negotia ponderosa valet,tamen licet sine consilio faciat,vt no.Bar.in d.l.humanũ:quod not.& vide omnino qđ ibi dixi.Tertiũ est,quia est coertio delictorum: & illud etiam nõ est de substãtia:quia multæ sunt leges,quę nõ coercent delicta.Quartũ est,quia est cõis rei publicę sponsio:hoc verbum sponsio importat duo,scilicet interrogationem magistratus,
6 & responsiones populi.†Et no.dum dicit communis,quia cõ sensus singulorum de populo debet communiter præstari,& simul etiam in loco publico:nec sufficeret , vt quia quilibet in domo consentiret.quoniam potestas condendi est apud collegium,idest,apud plures,vt vniuersos vt ff.ti.j.l.ij.§.deinde ex his.dum dicit aliud collegium pontificum.& sic debet præstari consensus in cõmuni:vt no.gl.in c.j.de rebus eccle.non alie.

¶ Bar.in d.§.stari.adde ꝙ opi.Bart. sequit Imol.in c. quintaual lis.& c.ex insinuatione.de iureiu.& ꝙ ita teneat idẽ etiã tenet Abb. in d. c. quintauallis.& in c.cũ dilecta.de rescrip.& in c. causam quæ.de re iudi.& i suo cõsi.xxxij. in j.vo.& Ro.in rub. de arbi.col.vj.Cur.

¶ Pro tribunali. intellige in loco maiorũ vt per gl.hic, aliàs sententia esset nulla:ꝙ tũ fallit in sententia principis, quia corã eo non seruatur ordo iudiciarius.ca. ad petitio.de accu.Inno.in c.in causis. de re iudi. Bal.in l.fi.C.de leg. et in c.ij.de no. for. fide. itẽ in arbitro,quia in omni loco honesto potest proferre laudũ, si illũ elegerit pro tribunali l.fi.cũ dies §.fi arbiter ff.de arbit.idẽ in delegato.c.statutũ. de rescrip.in vj.Cyn. & doc.in l. consentaneũ.C.de sen.& interlo.om.iud.idẽ in eo c.cũ eps.de offi. or. li. vj. & dicit Bald. hoc idẽ esse in officiali dis currẽte per prouinciã vt puta Barisell[a],vel illi vicarij generales. Cur.

¶ Clausula, non obstãte aliquo priuilegio:ꝙ nõ tollat priui legia clausa in corpore iuris.adde Bart. in l.ij.§.legatis.in fi. ff. de iudi.glos.& ibi Bart. Bal.& eundẽ Pau.de ca.in auc.qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet.Bar.in d. l.hæres absens.et Ro. in l.fi verò §. de viro. fal.xxiiij. per Bart.in extraua. ad reprimendũ.in vers.non obstãs. col.fi.& pro declaratiõe vide eundẽ Pau. de ca.in l.si mihi & tibi §.in leg.ff. de lega.j. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lib. vj. ſuper verbo tractatus. hoc etiã tenet Bar. vt in l. omnes populi. in d. q. ij. ar. v, vel iiij. † Sed an poſsit cõmitti poteſtas condendi leges vel ſtatuta, videtur q̃ nõ; quia eſt de maximo mero imperio vt no. Bart. in l. imperiũ j̃. de iuriſdi. om. iud. ergo &c. vt in l. j. in princi. j̃. de offi. eius cui man. eſt iuriſdi. Breuiter dic, q̃ princeps põt ea quę ſunt de imperio delegare: vt di cã in d. l. j. inferior verò à principe, ſi quidẽ eſt magiſtratus: puta epiſcopus vel legatus, nõ poſſunt, ratione predicta. Si verò populus, tunc quia nõ de facili congregatur: quia bene poteſt per l. ij. §. deinde quia difficile ſ. tit. j. & an illi commiſſarij poſsint omnia quæ poterant ſtatuentes: dic q̃ nõ: imo ſunt multa quæ in tali generali commiſsione non veniũt, quę proſequere vtiliter notabiliter per Bar. & in l. ambitioſa j̃. de decr. ab ordi. fa. † Vltimò no. ex iſto text. etiã ex græco, q̃ delictum per ignorantiã cõmiſſum, vel non ex propria voluntate punitur. Sed aduerte. nam hoc põt intelligi duobus modis. primò, q̃ delinquẽs ignorabat legem imponentẽ pœnã. & tunc dic, q̃ aut erat lex cõmunis, putà, imperialis vel Papæ: & ila ligat poſt duos menſes etiã ignorãtes: vt in auc. vt factæ nouæ cõſtitutiões. & in l. leges C. eo. tit. aut erat lex ſpiritualis, puta, conſtitutio epiſcopi, vel ſtatutũ populi. & tunc aut imponit pœnam excõmunicationis, quæ ligat animã, & illam non incurrit ignorãs ſtatutũ: vt in c. vt animarũ. de cõſti. li. vj. aut alia pœna tẽporalis erat & tũc aut delinquẽs erat ſubditus, & nõ excuſatur propter ignorãtiã: quia eſt craſſa, cum debeat ſcire poſt publicationẽ factam: aut erat forenſis: quia delinquendo in territorio ligatur pœna ſtatuti. & tunc ſi delictũ illud erat aliàs prohibitũ de iure communi: ſed per ſtatutum imponeba tur noua pœna: & tunc nõ excuſatur propter ignorantiam, quia dabat operam rei quam ſciebat illicitam. & ideo ligatur vltra propoſitum: vt in l. eũ qui §. j. j̃. de iniur. & quod plenè no. per Bar. in l. diuus. j̃. ad l. Cor. de ſica. Aut illud non erat aliįs prohibitũ, ſed prohibetur ſolũ per ſtatutũ. & tunc forenſis excuſatur, ſi illud ignorabat per l. ſi. j̃. de decre. ab ordi. fac. † Secundò põt intelligi de ignorantia [b] delict: quia nõ intendebat delinquere, & pręter propoſitũ deliquit. & tunc aduertendum, q̃ aut in nulla culpa fuit. & ſic deliquit fortuito & non punitur: vt l. qui fortuito. de incendio, ruina, & naufragio. & extra de homici. per totũ. aut fuit in aliqua culpa. & tũc aut cõſiſtebat in faciendo: & poteſt puniri extra ordinem: ita poteſt intelligi hic. aut in non faciendo: et tunc non debet puniri extra ordinem criminaliter. ita põt intelligi quod no. Cyn. in l. ſi quis non dicam rapere. de epiſ. & cle. qui tenent, q̃ pro culpa non poſſet quis criminaliter puniri: per l. ſi ædes. de incen. ruin. naufr. Bar. tenet contrarium in l. reſpiciendum §. delinquunt j̃. de pœnis Bal. in l. data C. de excuſ. reducit ad concordiã modo prædicto dicens, q̃ §. delinquens, non facit pro Bar. & maior eſt culpa conſiſtens in faciendo, q̃ in non faciẽdo. & quod j̃. dixi, quod propter culpam poſſet puniri, intellige pecuniarter & extraordinariè, ſed corporaliter non põt puniri, niſi pro dolo. & ſi interuenit lata culpa: quia in corporalibus pœnis non æquiparatur dolo vt in l. in lege cornelia j̃. ad l. corne. de ſica. Idem, ſi eſſet pœna pecuniaria, & ſtatutum puniret actũ, prout infertur in perſonam: quia requiritur dolus: vt ſi diceret, q̃ turbantes aliquem in poſſeſsione, puniantur tali pœna: vt not. Bart. in l. j. §. j. ſi quis teſt. liber eſſe iuſſus fuerit. Si verò punitur prout infertur in rem: tũc ad hoc, ne quis incurrat pœnã ordinariã ſtatuti, nõ requiritur dolus: nec ſufficit leuis vel leuiſsima culpa, ſed requiritur lata: vt patet per dictum Bar. in l. j. §. j. ſi quis teſt. liber eſſe iuſſus fuerit. vbi omnino vide. ſed ad pœnam extraordinariã & pecuniariã, ſufficit leuis, vel leuiſsima culpa: vel indiſtinctè ſecundũ Bar. in d. §. delinquũt, vel conſiſtens in faciendo ſecundũ Bald. licet ſecundũ Cyn. nullo modo. † Et dicit Bal. no. in d. l. data. q̃ etiam ſi ſtatutũ imponeret pœnam perſonalem pro homicidio: puta, q̃ occidens occidatur, niſi occidat dolosè, & ex propoſito, non habet locum pœna ſtatuti, vel iuris cõis: ſed debet aliter mitius puniri: & ſi diceret, q̃ condemnetur ad pœnam pecuniariam, quam ſi nõ ſoluit intra menſem decapitetur: ſi non commiſit dolosè, non debet decapitari, licet non ſoluat. & illud perpetuo tene mẽti, q̃ ignorantes iudices maleficiorum ſeruant ſtatuta ad literã, vt iacent, ſiue commiſerint dolosè, ſiue non. nam poteris euadere per dictum Bal. multos à pœna capitis. quia aſſeſſores & iudices niſi videant authoritatem ſcriptam, neſciunt à verbis ſtatutorum recedere.

a Ignorãtes. qñ cõſtitutio habẽs clauſulã decreti, annexã liget ignorantes ante duos menſes vide Lud. ro. conſi. cccxxx.

b Ignorantia, an idẽ ſit in dubitatiõe, dicit Bal. in l. leges. C. e. q̃ ſic, & de p̃dictis vide Spe. in ti. de conſtit. in iij. parte. & an ſtatutũ liget ignorantẽ, vide per Bal. in l. neceſſarijs ſ. de ori. iur.

c Dolosè. Adde eũdẽ Pau. de caſt. in conſil. ſuo cclxxv. in nouis incip. in cã incarcera torũ. Alex. de imo. in cõſil. cxl. & in conſil. cxliij. iiij. vol. eũdem Alex. in cõſil. lxxvj. et cõſi. cix. in j. vo. Bald. in cõ. cxj. ij. li. et Abb. in cõ. l. xviij. in j. vol. Raph. cu. in cõſil. ccxxiij. & Car. in cõſi. xliij. & adde, q̃ aliàs conſului in ciuitate Matuæ. Incipit cõſilij, orta cõtrouerſia inter iudices curiæ q̃ dũ eſſent quidã rixãtes, & cõſanguineus alicuius ipſorũ ſe interponeret cã diuidẽdi, dũ eius cõſanguineus veller percutere ſecũ rixãtẽ, et eius inimicũ, vulnerauit dictũ eius cõſanguineũ & eũ occidit. quæreba f an deberet decapitari. cõſului q̃ nõ. p̃ rõnes & doctrinas & quibus in dicto cõſi. ſed q̃ pœna erat arbitraria iudici, & ita fuit iudicatũ & approbatũ per ſenatores mantuanos. & ad Pau. de ca. hic add eũ dẽ Pau. in l. j. C. vbi ſena. vel clariſ. & in l. nemo deinceps. C. de epiſco. audi. & prædictis adde, q̃ Cep. veroñ. determinat in caſu quaſi ſimili in quo cõſului, q̃ ille qui occidit amicũ ſuum vel patruũ volẽs occidere alterũ, q̃ non debeat decapitari etiã ſi eſſet lata culpa. ita ipſe in conſi. xxxiij. col. j. & ſeq. & adde eundẽ in cõſi. xxxiiij. co. vij. in fi. & cõſi. xxxvj. xxxvij. & ſequẽ. & vide Fran. de Aret. in conſil. lxxx. Cur.

1 Egis virtus. † In tex. ibi, [legis virtꝰ,] ideſt, officiũ vel diſpoſitio ſecundũ Baldum omnis enim lex, quæ ponitur, altero de his quatuor modis. & an ex quolibet eorum oriatur actio: & quæ plenè proſequitur Bar. in l. j. j̃. de condictio. ex lege. & totũ commentum ſuũ fundat ſuper hac l. † In tex. ibi, [imperare,] dic ſecundò, qua pœna puniatur, qui nõ obedit imperanti: dic extraordinaria: quia alia ordinaria nõ imponitur: vt l. nemo mareyres C. de ſacroſan. eccle. iũcta l. ſanctio legum. de pœnis. quæ verò puniatur non obtemperans canonĩ: dic per gl. in c. generali. de elec. lib. vj. † In text. ibi, [permittit,] dic hæc permiſsio triplex eſt. nam interdum permittit quod nullo iure prohibetur. & iſta non eſt propriè permiſsio. Interdũ quod prohibetur iure poſitiuo. & iſta eſt propriè permiſsio. Interdũ permittitur minus malum, vt vitetur maius. & iſta etiã non eſt propriè permiſsio, ſed quædam tolerantia, per quã actus non approbatur nec reprobatur. exemplũ in cõcubinatu qui permittitur à iure ciuili vt euitetur adulteriũ, vt in l. concubinatu. de concubinis. de his tribus permiſsionibus vide per gl. ij. d. c. omnis autem lex. vbi idem dicitur, q̃ hic: etiam ponuntur alia exempla quæ ponũtur hic in gl. † In tex. ibi. [punire,] dic ſic, ergo vt probatur aliquod delictũ, quis punitur, non ipſo iure punit, ſed ipſa lex. quia iudex eſt l. miniſter. vel dic, ipſum delictum punit eũ: vt no. gl. j̃. de proba. l. cum probatio. no. in glo. dum dixit, delictũ tuũ te punit, non ego. † In gl. circa princ. ibi quando ſerui torquentur. i. pronuntiantur torquendi, non aũt vt regulariter torquent: quia tunc non debent eſſe partes præſentes, ſicut dicimus in teſtificatione teſtiũ, q̃ cũ producuntur & iurant, debet eſſe præſens pars citata. non tamen cũ poſtea examinantur: vt C. de teſt. l. ſi quando. vt ibi no. & no. j̃. e. l. minimè. ſecundũ Cy. hic. & no. in auc. de teſti. §. quia verò. per gl. & C. de iur. calũ. l. j. in prin. & per Bart. in l. cuſtodias j̃. de pub. iudi. † In gl. ibi: [& eſt quinta] [c] cõſulere. vel dic, q̃ illa non eſt virtus l. cũ non arctat. vt no. gl. j. c. j. de cõſt. niſi ſit cõſiliũ reuerẽtiæ quod arctat: vt d c. teſtiũ. de æta. & qual. c. ad aures. & eſt verũ, q̃ non arctet ſi per viã præcepti vel mandati fiat: vt in l. ij. mandati. in fi. j̃. & tunc cognoſcitur, q̃ eſt conſiliũ & nõ præceptum, quando illud, quod præcepit, ſolum cõcernit propriã vtilitatem illius qui præcipit: vt ibi patet: ſecus ſi publicã vtili tatem vel alterius. & hoc no. cõtra Bart. [a] qui tenuit in l. ſi quis pro eo. de fideiuſ. q̃ ſi lex vel ſtatutũ præcipit minori vel mulieri, q̃ nõ alienet bona ſua ſine certa ſolẽnitate, faciendo contra, peccat mortaliter, ſi verba legis diriguntur in eius perſonam: etiã ſi iurat ſeruare contractũ, nõ ligatur iuramento, quia non poteſt ſeruare ſine peccato quæ op. ſemper mihi fuit viſa non vera, quia non eſt verum, q̃ peccat mortaliter cum illud ſit potius conſilium, quam præceptum: quia illius tantum vtilitatẽ concernit, ideo non arctat: vt no. gl. in d. c. j. de conſti.

quendus, ſic.

Teſtis cum producitur & iurat: debet eſſe præſens pars citata, non cum poſtea examinatur.

Præceptum legis uel concernens propriam utilitatem illius qui recipit, q̃ potius ſit conſilium quam præceptum.

Si uel ſtatutum præcipit nunori uel mulieri quod non alienet bona ſine certa ſolemnitate, an faciendo contra peccet mortaliter, & quid ſi interueniet iuramentum.

LEX VI.

2 ☞ *Ei qui dicit aliquem eſſe mortuum, quando non incumbat onus probandi?*

3 *Lex ſeu legum præſumptiones aliquando extenduntur ad caſus de raro contingentes, cauſa uitandi turpem præſumptionem.*

Si mulier poſtquàm uenit ad maritum peperit in ſeptimo menſe uel in xj. poſt mortem uiri q̃ præſumatur conceptus ex marito.

4 *Illud quod ſemel fit aut bis, dicitur rarum.*

5 *Conſuetudo inducitur ex frequentatis actibus.*

6 *Vt aliquid dicatur fuiſſe obſeruatum: quot actus requirantur?*

LEX III.

1 Vra conſtitui. † In hac l. cũ ſequenti dicitur, q̃ ſuper caſibus raro contingentibus non eſt fienda lex. in aliįs duabus ſequentibus dicitur, q̃ ſi facta eſt lex ſimpliciter & generaliter, non adaptatur ad caſus de raro contingentes. Primum dictum fallit interdum: quia lex reperitur facta in caſibus de raro contingentibus. vt j̃. ſi pars hæred. pet. l. antiqui. & C. de legi. hęred. l. ſi maior. † Secundum dictũ declara per l. neq; natales. cũ ibi no. C. de prob. vt ſit ſenſus q̃ probationes legum factarum nõ extenduntur ad caſus rarò contingẽtes: puta l. præſumit aliquem, niſi probetur mortuus. & ideo ei qui dicit alterum mortuum, incumbit onus probandi: vt l. ij. §. ſi dubitetur. & ibi no. quemadmodũ teſt. aper. ego dico ali quem eſſe mortuũ, quem conſtat fuiſſe natum iam ſunt centũ anni: quod poteſt conſtare, ſi hodie viuat filius, qui ſit centum annorum, an incumbat mihi onus probandi mortem? videt q̃ ſic: quia poteſt contingere, q̃ quis viuat vltra cẽtum annos: quia multi reperiuntur de centum viginti. certè quia hoc raro contingit lex non præſumit ipſum viuere. & ſic præſumptio de qua in dicta l. ij. ad hunc caſum non extenditur. † aliquando tamen ad caſus de raro contingentes extenditur præſumptio, cauſa vitãdi turpem præſumptionem: vt ſi mulier poſtq̃ venit ad maritũ, peperit intra ſeptem menſes. nã licet raro contingat hoc: quia tamen poteſt euenire, potius præſumitur conceptus ex marito, & natus in ſeptimo menſe, quàm conceptus anteq̃ veniret ad maritum: & ſic de ſtupro l. ſeptimo menſe j̃. de ſta. homi. & ſi mulier remanſit vidua, & intra nouem menſes peperit, potius præſumitur ex marito conceptus, cum hoc poſsit contingere, quã q̃ ſit conceptus ex alio poſt mortẽ mariti. vt in auc. de reſti. & ea quæ parit. in xj. menſe. † No. in l. qđ ſemel fit aut bis dicitur rarũ. & ideo videtur, q̃ conſuetudo inducatur ex frequentibus actibus: vt in l. quiſ in totũ C. de ædi. priua. & j̃. eo. ſecundum ea non ſufficit, q̃ aliquid fuerit obſeruatum bis, vt dicatur obſeruatum: ſed videtur ſufficere, q̃ tres intra x. annos: ſi plures caſus non apparent contigiſſe in contrarium l. iij. in fi. C. de epi. audien.

2 ☞ *Qua pœna puniatur qui non obedit imperanti: & qua puniatur non obtemperans canoni?*

3 *Lex q̃ tripliciter dicatur permittere.*

4 *Delinquentem lex punit: & iudex eſt miniſter legis. & q̃ etiam ipſum delictum puniat eum.*

5 *Cum quis torquetur, non debent partes eſſe præſentes, ſed cum pronuntiatur tor-*

pellabitur ſenatuſconſultũ: quia tale con a ſiliũ eſt ſimile ſenatui Romano. & ſic erit ius ciuile, ſi autem fiat ab aduenantia generali, in qua totus populus congregatur, tũc erit proprie lex. Si vero fiat ab ancianis tantũ, vel prioribus qui nõ repręſentant totũ populũ: tunc equiparabitur edi b cto prætoris, & erit ius prætoriũ: & remedia originalia ex lege erũt annalia ſi ſunt pœnalia: ſicut ſunt actiones prętoriæ: niſi haberẽt poteſtatẽ à toto populo expreſſe

3 cõceſſam. et hoc tenet Bar. in l. vnica. j̃. de cõd. ex lege. † In gl. ibi, [quia non appellatur à ſententia ſua.] per hoc dico, q̃ ſi cõ ſilium ciuitatis dat aliquã ſententiã inter duos, vt fit Venetijs. à tali ſententia non põt appellari ad populũ, ſeu ad aduanantiã generalem de iure cõmuni: quia illud conſiliũ repreſentat ſenatũ, vt ſ. dixi. niſi ſtatuta ciuitatis aliter diſponant. † In glo.

4 ibi, [ſed hodie an hoc poſsit.] dic hic, q̃ quæſtio põt intelligi duob⁹ modis. Primo hodie. i. poſt legẽ regiã, per quã populus tranſtulit ſuũ imperiũ in principẽ, vt j̃. tit. j. & ad hoc bene tenent primæ rationes gl. quia poſt illã legẽ populus, vel ſenat⁹ nõ potuit legem facere, ſed ſolus princeps in quã ois poteſtas fuit traslata, ſed nihilominus dic cõtrarium per hanc legẽ, vbi eſt caſus. nam iſta lex eſt facta poſt legẽ regiã, quia omnes iſti iuriſconſulti fuerunt poſt Octauianũ auguſtum, in quem facta fuit illa translatio, cum faciat mentionẽ de pluribus imperatoribus, qui poſtea fuerunt. ſcilicet de Tyberio Antoniano & Traiano & Adriano, & nihilominus iſta lex dicit, non eſſe

5 dubium q̃ ſenatus poterat legẽ cõdere. † Ex quo patet, q̃ illa fuit magis conceſsio q̃ translatio: vt patet in l. j. tit. j. in ver. cõceſſit. per quã non abdicatur ſubſtantia: vt in concedente, ſed transfertur vſus: vt in l. j. §. qui mandata. j̃. de officio eius cui mandata eſt iuriſdi. licet tex. in l. j. de officio prætoris. dicat q̃ tranſtulit: ſed expone quantũ ad vſum nõ quantũ ad ſubſtantiam. & ideo dico q̃ populus ro. ante aduentum Chriſti poterat reuocare legem regiã, & ea reuocata priuare imperatorem: quia non potuit ſibi imponere legem, vt à priori volunta te recedere non potuerit. l. ſi quis in prin. teſtamenti. de leg. iij. & facit quod not. in c. j. de his quæ fiunt à maiori parte capit.

6 † Secundo poteſt intelligi poſt aduentũ Chriſti. & tunc dico, q̃ imperium rom. fuit à populo romano translatum in eccleſiam, et non remanſit niſi nomen: & dicitur imperium Chriſti vel eccleſiæ, & ſolus Papa [b] poteſt ipſum priuare, ſicut & confirmare & coronare: vt in c. ad apoſtolicæ. de re iudi. lib. vj. & iurat ſibi fidelitatẽ. nam apud eccleſiã eſt vterq; gladius, tẽporalis & ſpiritualis: & eſt quintũ imperium de quo prophetauit Daniel, qui vidit lapidem ſine manibus ſciſſum cadere ad pedes qui ſignificabat Romanũ imperium: & ſtatuam illam cõtriuit, & deſtruxit vt hic no. per Bar. in extrauaganti ad reprimendum. in princ. ſuper ver. totius orbis. nihil concludere poteſt hodie populus romanus in imperio.

a Contra Bart. adde q̃ etiã cõtra Bart. tenent doct. in authẽ. ſacramẽta puberũ. C. ſi aduer. vend. & Abb. in c. cũ contingat. de iureiu. & Bal. in rub. ff. de iureiu. Cur.

b Solus Papa. Adde Bar. & Bal. hic Bar. i l. fi. C. de leg. & Bal. i c. j. ſi de cõtrouer. inter dñm & vaſal. his oriatur. Cur.

2 ☞ *Lex ponens exceptionem contra rationem uel regulam iuris non extenditur ad alium caſum quàm ſit ille de quo loquitur exceptio.*

3 *Intellectus legis ſi eſt obſcurus & unus intellectus caret uitio, aliter non debemus aſſumere illum intellectum qui caret uitio. ſi lex eſt per conſuetudinem certo modo interpretata, ſtamus illi interpretationi.*

4 *Si quilibet intellectus eſſet bonus quid fiendũ eſſt? & in diuerſis opinionibus ſi iudex eligat malam: qualiter teneatur?*

5 *Lex quando extendatur de uno caſu ad alium.*

Per ſimilitudinem uel identitatem rationis non debet induci legum correctio.

LEX IX.

1 Neque leges † Cum occurrit dubitatio circa verba legis obſcura, recurritur ad principem, ſi congrua interpretatio fieri non poteſt: cũ vero occurrit caſus nouus legi non expreſſus, proceditur de ſimilib⁹ ad ſimilia: ſi lex fuit introducta bona occaſione, & non contra regulas iuris cõmunis: aliàs ſecus quia in conſequentiã nõ trahitur. hoc dicunt omnes leges iſtæ vſque ad l. ſcire leges. in effectu ſic iſta lex cũ l. ſeq. loquitur de prima parte ſummarij ſecundũ Cy. quãdo occurrit dubitatio circa verba legis obſcura. Pone exẽplum in l. dos à patre profecta. ff. de iure dotium. de qua eſt dubitatio, intelligatur quando filia mortua eſt in matrimonio ſine liberis: an & quãdo cũ

2 On ambigitur. † Per hanc l. dico, q̃ ſtatũ vel reformatio facta à conſilio ciuitatis repręſentat totũ populum, vt not. j̃. de dolo l. ſed ex dolo quę incipit, quaſi dicat C. quę ſit longa conſue. l. j. & ſic poteſtatem habet condendi ſtatuta: quia totus populus non de facili cõgregatur. † & propriè ap-

Universidad de Bellas Artes Biblioteca

liberis, propter multas alias leges, quarũ quædã probant vnũ, & quædam probant aliud: pone exemplũ in auc. ex causa C. de liber. prete. de qua dubitatur an intelliga tur in pretéritione paterna, aut materna, & in exhæredatiõe facta cũ causa, vel sine causa, propter rationes hincinde repugnantes. Nã super ista opi. dicũt docto. q esset necessaria declaratio imperialis: adeo sunt vrgentes pro & contra illæ duæ leges, & non possunt cũ sequenti, loquuntur de secunda parte summarij, quando circa verba legis non est dubietas: quia decisio legis est clara in certo casu: sed occurrit aliud de quo. l. illa nõ loquitur similis illi. & habet similem vel eadẽ rationẽ. & tũc procedit ur de similibus ad similia. & sic fit executio legis ad illũ casum. si tñ lex illa nõ erat cõtra rõnem iuris, idest, cõtra regulã iuris in cõtrariũ. † si verò regula iuris in cõtrariũ, tũc talis. l. dicit cõtra rõnẽ regulæ. ideo nõ extẽditur ad aliũ casum, quã sit ille de quo loquit exceptio. & sic in alio casu occurrẽte seruabit regula, q est in contrariũ. Nõ autem illa. l. ponẽs exceptionẽ. & h. d. qd verò. Sed in ipso passu exceptuato bene seruatur illa. l. & nõ regula: quia in exceptione nõ possumus regulã seruare, cũ exceptio vitiet regulã in casu exceptuato. & h. d. l. in his, q cõtinuant: & talis exceptio facit ius singulare. q cõtra tenorẽ rõnis. i. regulę. licet ipsa regula faciat ius generale: & hoc dicit. l. ius singulare, q similiter cõtinuatur, & sunt istæ leges difficiles ad declarãdũ & etiã ad ponẽdũ exẽplũ. dic pro declaratione harũ legũ duo sunt videda.

3 †Primũ est qñ intellect⁹. l. est obscur⁹. q põt intelligi multis modis, qd fiendũ est: pone exẽplũ in. l. dos à patre. & tũc si per cõsuetudinẽ. l. est interpretata, certo mõ stam⁹ illi interpretationi: vt. ĵ. eo. si de interpretatione. si hoc nõ apparet, tũc si vn⁹ intellect⁹ caret vitio alter aũt nõ: quia sequit aliquod incõueniẽs vel iniustũ, & pręter volũtatẽ legis: licet verba legis illud nõ patiant, tũc debem⁹ assumere illũ, q caret vitio, vt. ĵ. eo. l. in

4 ambigua. †Si quilibet intellectus esset bonus, & nõ sequitur vitiũ ex aliquo, tunc si volumus habere interpretationẽ firmã generalẽ, q ius facit quo ad oẽs debemus ad principẽ recurrere, cuius interpretatio facit ius, iuxta no. ĵ. eo. l. de interpretatione. in fi. in. c. j. de post. prælato. si de tali nõ curamus, vel nõ põt de facili haberi, recurrendũ est ad interpretationem magistralẽ, q tñ nõ facit ius. & sic doc. scribẽtes certo mõ intelligũt nemine discordãte: vel cõis est opinio, vel intellect⁹ cõis: & iudex debet illã sequi. si aũt diuersæ sunt opiniones, & aliqui tenẽt vnã aliqui alterã iudex excusatur, eligẽdo eã q sibi placet, iuxta no. in. c. ne innitaris. de cõsti. per Inno. si tñ eligeret malã opi. gl. insti. de obli. ex quasi delicto. videt tenere, q nihilominus teneat nõ ad pœnã: sed ad solã emẽdationẽ dãni. & idẽ Bar. in. l. cũ prolatis. in fi. de re iudi. plenius vide per eũ in. l. fi. C. de pœna iudi. qui male iudicauit & p Bal. in. l. mãcipia. C. de

5 ser. fug. † Secũdò videdum est si. l. est clara, quãtũ ad verba & quãtũ ad sensum loquitur tamẽ in vno casu, & accidit casus diuersus similis tamẽ, vel habẽs eãdẽ vel similẽ rationẽ, an ad illũ fiat extẽsio: & in hoc dic plenius per Bar. & in. l. omnes populi. q aut ille casus reperit decisus ab alia. l. ita qd si fiat extensio, sequeret correctio illi⁹. l. & extensio nõ fit: quia p similitudinẽ vel idẽtitatẽ rationis nõ debet induci. l. correctio: & hæc est gl. in authẽ. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. q̃ semper ad hoc allegat. aut ille casus non reperitur ab alia. l. decisus, ita q p extẽsionẽ nõ inducit. ll. correctio. & tunc aut illa. l. quã volumus extẽdere nõ est cõtra rõnẽ iuris, idest nõ est cõtra regulas aliarũ legũ vel iurĩũ: & fit extẽsio siue sit eadẽ rõ., siue similis. in l. de quib⁹. ĵ. eo. vbi hoc idẽ dicit in cõsuetudine, & isto mõ intellgit Bar. istam. l. nõ possunt in. l. de quibus. & adde hoc esse verũ, etiã si dispositio illius legis est pœnalis, postquã non est cõtra alias leges p glo. quę est in. c. j. de tempori. ordina. lib. vj. & in cle. de ætate & quali. sup ver. in eisdẽ quia quãdo p, phibitio legis est fauorabilis, cõstitutio etiã pœnalis dicit fauorabilis, vt no. Iac. de bel. in authen. de nõ alienã. §. ga verò leonis.

a Aut illa lex, a quã volum⁹ extẽdere est cõtra rationẽ iuris, id est cõtra regulas aliorũ iuriũ, & sic habet vim exceptionis: tũc aut ille casus ad quẽ volumus eũ extẽdere, est talis ad quẽ si nõ extenderet, inutilis esset decisio. l. & fit extẽsio. arg. in. l. ĵ. ĵ. de iurisd. om. iud. aut nõ esset inutilis. & tũc illa lex cõtra rõnẽ constituta, caret rõne: qa fundat in solo motu cõdẽtis, iuxta id qd habet. ĵ. eo. nõ omniũ. & tũc qa est cõtra rationẽ, & caret rõne nõ extendit ad aliũ casum p. l. qd nõ rõne. q est lex antepe. ĵ. e. & in hoc differt illa lex ab ista, q incipit, Quod verò cõtra rõnẽ. qa ista loquitur, qñ est cõtra rõnẽ, & regulã aliorũ iuriũ, tñ põt esse fundata in rõne. illa verò q fundatur in mera volũtate vt in exẽplo, qd gl. ponit: tũc illis duob⁹ cõcurrẽtib⁹ habet locũ: qd dicit in hac. l. q no. vt nõ fiat extẽsio secundũ intellectũ Cyn. aut illa lex sit cõtra rõnẽ, est fundata tñ in rõne, & tunc si quidẽ illa rõ est expressa in. l. extendit ad oẽs casus eãdẽ ratio nẽ habẽtes, p ea quæ notant in. l. j. C. de his q ante aper. tab. per Cy. si verò nõ est expressa. & tũc, aut lex est fauorabilis, extẽditur etiã si ibi sit dictio taxatiua, vt in. l. illud. ĩ fi. C. de sacrosan. eccle. aut est odiosa. & tũc nõ extẽditur per. c. odia. de reg. iuri. vj. & si sit eadẽ vel maior ratio, vt not. in addi. Spe. de act. & peti. §. fi. in magna additione. & in cle. j. de vita & hone. clerĩ. in glo. super verbo marcellariorũ. & vide quod no. Bar. in. l. si constante. sol. matri.

2 ☞ Exceptio firmat regulam in casibus non exceptuatis, non tamen eam ampliat. Clausula non obstante, firmat rescriptum non autem ampliat.

3 Statutum si dicit, quòd de omni instrumento continente summam librarum. c. debeat solui gabella, uel registrari aliter non ualeat, excepto instrumento procurationis, an tunc instrumentum legitimationis de quo non fuit soluta gabella uel non fuit registratum, an sit nullum?

4 Exceptio facit ius singulare, sicut & fauor & odium.

LEX XIIII.

1 IN his. †Not. q exceptio vitiat regulã: qa in casibus exceptuatis nõ possumus seq regulã si exceptio nõ est de regula secundũ gl. qd expone, idest de officio vel dispositione regulę: sed de terminis regulę bene est: aliãs nõ esset congrua exceptio. si em regula esset de hoie, incongrua esset exceptio de equo: vt no. de reg. iu. in regula. j.

2 & dicit hic gl. † q exceptio licet nõ sit de officio regulę, ipsam tñ firmat in casibus nõ exceptuatis. ad hoc. ĵ. de postu. l. j. §. ait ptor. & l. nã q si qdẽ. §. sed in alijs. de pec. leg. adde nõ tñ regulã ampliat: vt in. l. gñali. §. vxori. de vsufru. leg. & ibi qd no. facit. l. aureli⁹. §. testõ. de li. leg. & ibi qd similiter no. de clausula nõ obstãte, q firmat rescriptũ, nõ aũt ampliat. ĩ cle. j. de pbẽ.

3 †Et p hoc his diebus rñdi in qõne de facto. statutũ dicit, q de omni instrumẽto cõtinente summã centũ librarũ debeat solui gabella: vel debeat registrari: alias nõ valeat excepto instrumẽto procurationis mõ erat quoddã instrumẽtũ legitimatiõis de quo nõ erat soluta gabella, vel nõ erat registratũ, an sit nullũ & certè prima pars statuti q est gñalis, & ponit regulã loquit de instrumẽtis cõtinẽtib⁹ certã quãtitatẽ, vel rẽ ad quãtitatẽ reducibilẽ: hoc nõ est hmõi: qa legitimatio nõ respicit estimationẽ. ergo nõ cõprehendit sub regula, & nõ erat nullũ, & ita terminare vł Bar. in. l. iiij. §. toties. de dã. infe. in cõtrariũ: qa exceptio loquit de instrõ procuratoris, q æstimationẽ nõ recipit. ergo vt sit bona exceptio, regula debet suppleri, vt cõtineat etiã instrã cõtinẽtia rẽ inestimabilẽ: aliãs nõ esset de terminis regulæ, & cũ solũ excipiat instrm procurationis: sec⁹ erat in isto. ego rñdi, p prima pte, qa exceptio nõ ampliat regulã, vt faciat eã extẽdi vltra terminos eius: & sic pot⁹ est dicendũ q exceptio

4 sit inepta, quã quod regulam ampliat, & ita in simili inducit Bal. hic in alijs tamen terminis. † Vltimò no. in. l. ius singulare. q exceptio facit ius singulare: sicut & fauor & odium, sicut Macedonianum & Velleianum sic etiam prima. ĵ. titul. j. l. j. in fin. C. eo. titu. de legibus. l. ij.

2 ☞ Emancipatio competit filijs, & manumissio seruis, aliquando tamen ponitur unũ pro alio.

3 Si lex non reperitur interpretata per aliam quando debeamus sequi proprium significatum uerborum? & quando mentẽ? quando restringatur? & qualiter cognoscatur mens, uel intentio legis? & nu. 4.

4 Statutum quod extrahens sanguinem in palatio puniatur tanta pœna, non comprehendit barbitonsorem phleubotomantem in palatio.

Pupillus cum non posit facere testamentum, non dicitur propriè intestatus decedere.

5 Per subsequens matrimonium nõ legitimatur proles nisi consentiat uel ratum habeat si potest consentire.

6 Habens nepotes ex filio bastardo si mortuo filio contrahit matrimoniũ cũ concubina illa

illa, alia istorum nepotum, non legitimantur nepotes quo ad eum.

7 Alienatio propriè loquendo non dicitur nisi quando transfertur dominium.

LEX XVI.

1 SCire leges. †Non debemus adherere corticibus verborũ. l. sed sensui. sed & si oporteat verba impropriare, quia in illo consistit voluntas & intentio legis, quã seruare debemus potius quàm verba: si plures sensus paterẽtur verba, debemus sequi illũ qui vitio caret, et absurditate. h. d. cum duabus ll. seq. & possumus dicere q lex præcedẽs tractat de interpretatione extensiuæ legis, an & qñ fieri possit, vltra q verba patiant: iste tres de interpretatione restrictiua: qa verba sunt gñalia. & cũ pręter intẽtionẽ legislatoris multoties restringuant, vt nõ important oia, q possent importare: sed quędã tantũ in quib⁹ vertitur intẽtio, licet plura exẽpla q ponit gl. tendãt ad intẽtionẽ

2 interpretationũ. †In tex. ibi, [sed vim. jid est sensum, qui põt haberi sine impropriatione aliorũ, dum subdit, q hac potestate exponitur, q etiã si oporteat impropriare verba, idem sit. et ad hoc tendit gl. quia licet verbũ emancipatio conueniat filijs & non seruis: & verbũ manumissio seruis & nõ filijs: interdũ tamẽ vnũ ponitur pro altero, secundũ personã ad quã refertur

3 ex impropriatione verborũ. l. j. ff. de offic. procon. † Exempla etiã gl. loquuntur de legibus, quæ reperiunt interpretatæ per alias leges: & certe cum tunc nõ loquuntur istę leges: quia debemus sequi illam interpretationẽ: ista vero debemus intelligere, quando lex nõ reperitur interpretata per aliam. qualiter debemus interpretari sententias? q regulariter debemus stare proprio significato verborũ. l. j. §. is qui nauẽ. de exer. & l. non aliter. de leg. iij. fallit quado mens legis appareret in cõtrariũ: quia debemus illã attẽdere, nõ verba, vt hic in l. benignius. & in l. scire. & restringere significatũ verborum. potest autẽ apparere de cõtraria intentione legis, qñ vnus sensus caret vitio, alius non: quia credendum est, q̃ sensit de primo: vt l. in ambigua. quod est verum etiam si restrictio sit, ne quis indebite

4 damnum patiatur, vt l. ij. C. de noxa. † vel si dicat statutum, q extrahens sanguinẽ in palatio puniatur tanta pœna, nõ comprehendit barbitonsorem phleubotomantem in palatio: quia non extraxit iniuriosè, & esset vitiosus intellectus: quia indebitè sine culpa[a] damnũ patereretur. Itẽ si fiat, vt si quis indebite non lucretur, vt in l. vt gradatim. §. si lege. de muner. & hono. sed finem vt quis indebite non lucretur, non debet fieri restrictio verborum: sed sequi debemus verba licet dura sint, vt in l. prospexit. qui & à quibus. Secundo cognoscitur intentio legis ex ratione ipsius legis: quia strictior non est q̃ verba: quia ratio legis est ipsa lex, vt in l. cum mulier. sol. matr. & quod no. in l. si is qui nõ. de acqu. possess. in gl. ij. & per Dy. in c. ti. de reg. iur. nam & ratio legis aliquando ampliat significatũ verborũ. l. nomen debitoris. §. fi. de leg. iij. & de leg. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. Tertio colligitur mens quando cõmunis vsus loquẽdi esset contra significatum verborũ, puta, ille proprie dicitur intestatus decedere, qui potuit testamentum facere & non fecit. qui autem nõ potuit, vt pupillus, non dicitur propriè intes-

b tatus decedere. l. j. in prin. de suis & leg. sed si cõmunis vsus[b] loquendi esset in contrarium: tunc lex vel statutum loquẽs de decedentibus ab intestato cõprehẽderet etiam pupillos: quia credendum est fuisse intentionẽ statuentium, quorum verba sunt intelligenda secundum cõmunem vsum loquendi: vt l. liborum. §. qui tamen casus. de leg. iij. & vide Bar. in l. non dubium. C. eodem. & in l. omnes populi. in vj. quæstione principali. & ibi declarat: vnde sumitur proprius significatus verbo rum, ad quem debemus recurrere, si aliquid de mente non cõ-

5 stat. † Vltimo sequitur in fi. glo. l. benignius. Guliel. de cugn. dicit duo bona verba, q per subsequens matrimonium nõ lẽtimatur proles, nisi consentiat vel ratum habeat. & videtur casus in authen. quibus modis natu. effi. sui. §. naturaliter. ego limito illud dictum, quando proles potest cõsentire. secus si nõ posset, vt quia erat anniculus, vel infans: tunc non requiritur

6 eius consensus. arg. in l. iubemus. in fi. C. de eman. libe. † Secũdo dicit, q habẽs nepotes ex filio bastardo, si mortuo filio cõtrahit matrimonium cum concubina illa auia istorum nepotum: non legitimantur nepotes quo ad eum quia ista legitimatio debet proficisci in nepotes mediãte filio qui erat in medio

7 Sine culpa. amplia etiã si aliud statutum esset, q diceret, q tale statutũ non recipieret interpretationẽ secundũ Bal. in l. Gracchus. C. de adul. & idẽ si statutũ diceret, q extrahẽti sanguinẽ ĩ palatio amputet sibi manus, nõ cõprehendit barbitonsorẽ secũdum Iac. bu. in l. quãuis. de in ius vocã. & ibi Bal.

b Cõis vsus. multa cumulauit Fel. in p, œmio decr. vbi vide.

c De alienatione. nomine alienationis cõtinetur pignus, cũ cõtinet tãta summã, q nõ est spes luitionis. et an idem sit in pœnalibus & odiosis vide p Bal. in l. ea lege. C. de cõd. ob cau. & ĩ l. voluntas. C. de fideic. & in l. sancimus. C. de rebus alie. nõ alie.

1 Si vicinus. ibi vide in apostillis ad Bart. & Alex.

2 ☞ Leges de quibus non potest alia ratio assignari, si sunt cõtra ius commune nunquam recipiunt interpretationem extensiuam.

3 Noli plus sapere quàm oportet.

Non est quærendum illud quod repertum magis destruit quàm ædificet.

4 In condendis legibus est adhibenda disputatio, an sic debeant cõdi, sed postquã conditæ, non est quærendũ an bene uel male, sed secundũ ipsas est iudicandum.

5 Testes interrogati de causa scientiæ si assignant causam non concludentem necessariò, dictum eorum non ualet. & quid si cõcludat præsumptiue: quia dicat scio, quia sum uicinus.

6 Ratio quando est eadem cum dicto ut scio, quia scio, nihil ualet.

LEX XIX.

1 NOn omnium. †De legibus mere positiuis non potest dari alia ratio, quàm quod placuit legislatori: nec alia ratio est quærenda. hoc dicit cum l. sequenti. †Nota quod leges de quibus non potest alia ratio assignari, si sunt

2 contra ius commune, nunquam recipiunt interpretationem extensiuam: quę extensio fit per similitudines vel idẽtitatem rationis. & hic cessat ratio: vt dixi supra eo. q vero, & patet in

3 fra eo. quod non ratione. †No. in l. & ideo illud vulgare. nosi plus sapere quàm oportet: & quod non est quærẽdum illud, quod repertum magis destruit quàm ædificet secundum Bal.

4 † Patet etiam hic quod habetur quarta distinctione. c. in istis. quod in condendis legibus est adhibenda disputatio an sic debeant condi. postquam vero sunt conditæ non est quærendum an bene vel male: sed secundum ipsas est iudicandum. dicitur autem ratio secundũ Bal. alicuius dicti vel facti certa & indebita confirmatio: dicta ex eo, q dictum vel factũ facit ratum et firmũ. & est motus intellectus procedẽs per causas sensitiuas vel intellectuales secundum subiectã materiam ad ali-

5 quod necessario cõcludendum vel ostendendũ. †In gl. ibi: ratio enim debet esse talis quæ sit &c. no. istam glo. pro testibus qui si interrogati de causa scientię assignant causam non cõcludentem necessario: non valet dictum eorũ. ideo dicimus non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, vt in l. neq; natales. C. de prob. sufficeret tamẽ q causa cõcluderet præsumptiue vel verisimiliter: vt in l. omnes. §. Lucius. quæ in fraud. credit. vt si diceret scio, qa sum vicinus, nam vicini præsumũtur scire facta vicinorũ, quæ cõmuniter in notitiã cõsueuerunt transire

d vt in l. si vicinus[d]. C. de nup. & quod not. Bart. in l. j. si cert. pet.

6 †Et adde, q quando ratio est eadem cum dicto: puta scio quia scio: nihil valet. & sic non faceret fidẽ testis. & no. in l. j. de exercito. In fin. gl. hæc ratio & in extraneo. dic contra, quia filius excusatur non solũ propter iussum testatoris: sed quia erat in eius potestate, & tenebatur parere, sed extraneus non. In fi. gl. ibi. §. sextum. dic, q ibi erat causa impulsiua. alias locum habet finalis ratio. l. simile. & lex vt in l. j. infra de fonte. & l. illud ad legem Aquil. & pone exemplum in illis legibus in authen. sed si quis. C. de secun. nupt. & in authent. si maior. de restit. in integ. de quibus nõ potest assignari aliqua bona ratio: sed sufficit q imperator ita ratus est: vt l. j. §. puetitia. ĵ. de postul.

2 ☞ Lex loquens per uerba præteriti temporis extenditur etiam ad futura: nisi daretur materia delinquendi.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ Post. vide Paul. de Ieaza. in proœmio cle. Bald. in l. leges. C. eo. Io. And. in c. j. de elec. in vj.

b ¶ Ad futura. circa dicta Pau. de ca. hic adde quæ ponit do. Nel Ius de sancto Gemi. in suo tra. bāni. in tertia parte secūdi tpis. q. ix (x) &. xij. Cur.

c ¶ Futurū. Adde Lu. Ro. cōsi. cccxxxvj. & ibi do. in l. si tā facta. j. de cōdi. & demō. & Bart. in l. si seruū. §. ff. de acqui. hær. Cur.

d ¶ Præmeditatūq; sermonē, quia tunc non probāt vt per Bar. & ibi Alexā. latè in l. iij. §. ideo aūt. j. de testi. & p eūdē Alex. de imol. in cōsi. cxx. col. iiij. circa prin. in v. vo. Cur.

e ¶ Totū statutum. adde Bar. & ibi Alexā. de Imo. in ru. j. de no. ope. nū. Bart. in l. quod Nerua. j. depositi. Bal. in l. fi. C. de preci. impera. offe. Ange. in l. j. §. edere. j. de edēd. Pet. de anc. in cle. j. de reb. eccl. non ali. & Imol. in ru. j. fol. mat. & vide Alex. in l. si cōstante. co. xiij. j. fo. ma. vbi q; præsumitur produ cū totū statutū nisi cōtrariū probetur. de quo etiā habes per canō. in c. j. extra de proba. Cur.

f ¶ Percūctatus. Adde circa hoc & vide Bar. Bal. & ibi in eundem Paul. cast. & quæ ibi posui in authē. ei qui semel. C. de proba. & vide eūdē Pau. de ca. in cōsi. xcv. inci. clarū est in iure. in j. vol. consiliorū nouorum, col. ij. Ange. in §. quia verò in authen. de testi. Alex. de Imo. in l. qui Romæ. §. duo fratres. char. xij. in consi. ciij. in j. vol. & in cōsi. lxiij. in iiij. vol. & per Alex. in cōsi. xxxviij. col. v. in ij. vol. & ibi quādo debeat produci sicut instrumenta. Franc. Cur.

g ¶ Vt ciues. vide per doct. communiter in l. j. j. de leg. maximè per Alex.

1 *Delinquens an banniatur habita prius pace cum hæredibus occisi, quòd non posit debanniri virtute statuti dicentis quòd banniti propter homicidium debanniantur habita pace cum hæredibus occisi.*

4 *Verba legis quæ possunt intelligi in præteritum & futurum: interpretantur in futurum.*

5 *Concessum uno tempore, censetur alio tēpore esse prohibitum & econuersò.*

6 *Verba præsentis uel præteriti temporis in ultimis uoluntatibus an trahantur ad futura?*

LEX XXI.

CVm lex. †Per hāc. l. ponendo casum, put glo. in fine ponit per. l. ij. C. de generabolitio. determinant doct. q; si statutum dicat, bānīti propter homicidium debanniantur habita pace cū hæredibus occisi. q; illud statutum intelligitur de illis qui erāt banniti tēpore statuti facti, nō de illis qui banniuntur post: [a] quia loquitur per verbū præteriti tēporis, banniti: si extenderetur ad eos qui banniuntur pòst, daretur materia delinquēdi. † vbi autem cessaret ista ratio: tūc licet lex loquaī per verba præteriti tēporis, extenditur etiam ad futura: [b] quia lex semper loquitur: vt in l. Arriani. C. de hæreti. vt si dicat q; contra obligatos per instrumentū publicum posit procedi per viam executiuam, vel quod cōtractus factus sine certa solēnitate nō valet. nā intelligitur de cōtractibus futuris, & etiam de futuris instrumentis: vt probatur expreisè in l. illicitas. in prin. de offi. præsid. in verb. factas. & in l. j. j. de cōdi. ex lege. † Sed pone in primo casu, q; aliquis deliquerat non tñ erat adhuc positus in banno, an si postea banniatur habita pace posit debanniri: dic q; nō arg. huius. l. & per hoc dicit Bal. quēdam fuisse decapitatum Bononię qui habebat securitatem super processibus cōtra ipsum dependēntibus, & commisit quoddam delictum super quo processus non erat adhuc inchoatus, quod illa fidātia sibi non profuit. † Et adde, q; si est aliquod verbū, vt quod potest intelligi in præteritum & futurum, [c] vt quia est in futuro subiunctiui q; interpretatur in futurum: quia natura legis est dare formā futuris non præteritis. vt not. in l. cùm tale. §. penulti. de condi. & demon. † Et not. hic illud vulgare, q; concessum vno tempore, censetur alio prohibitum & econuersò: vt l. statuliberum. § sticchum. de leg. ij. & l. pater filium. §. fundum. de leg. iij. & l. Imperator. j. de postul. † In vltimis autem voluntatibus, an verbum præsentis vel præteriti temporis trahatur ad futura, dic vt plenè not. in l. si ita. de auro & argen. leg. Et vide pro declaratione huius. l. no. per Bar. in l. omnes populi. in vj. q. principali. q. pen. ff. de iustitia & iure.

2 ☞ *Quilibet testis debet de per se examinari. & an possint omnes simul interrogari & respondere?*

LEX XXII.

MInime. †Not. gloss. hic positam, ad quam semper remittitur quòd partes non debent esse præsentes, quando testes examinantur, & quòd si sunt præsentes non propterea vitiatur dictum ipsorum: sed non poterunt postea nouos testes producere super eisdem articu.
2 vel directo contrarijs: quia dicerunt testificata. † Item requiritur, quòd quilibet testis sigillatim & de per se examinetur, non autem omnes simul, ne alter alterum instruat. & sic eun-
d dem prēmeditatumq; sermonem [d] loquantur. vidimus tamen aliquando contrarium obseruatum, quòd multi rustici simul fuerunt interrogati, & omnes vnanimiter responderunt certo modo, vt in Specul. de testam. §. nunc tractandum. in princip. vbi per vnam columnam examinatur an hoc possit fieri plenè.

1 ☞ *Si aliquis in suo libello facit mentionem de aliquo instrumento, debet illud edere parti hoc petenti: antequam ille cogatur respondere libello, ut possit se instruere an cedat uel contendat.*

3 *Testium dicta non dicitur quis percunctatus, si antequàm compleret uidere, notarius extraxit librum de manibus suis.*

LEX XXIII.

1 ENciuile. †Per hanc. l. dicit Bart. j. eo. de nope. nunc. super rubrica, quòd si aliquis in sua causa producit statutum alterius loci, debet producere totum statutum [e] à capite vsque ad
e finem. & etiam proœmium si materia requirit: quia solet dare
2 intellectum sequentibus, vt l. j. j. titu. j. † Item facit quòd si aliquis in suo libello facit mentionem de aliquo instrumento, quòd debet illud edere parti hoc petenti, antequàm ille cogatur respondere libello: vt possit se instruere, an velit cedere vel contendere secundum nota. per Innoc. in c. j. de proba. & per Bartol. in l. edita. C. de edend. & in Specul. de instrumen.
3 editione. §. nunc dicamus. ver. sed quid. † Item per hanc. l. dicit Bald. quòd non dicitur quis percunctatus [f] dicta testium si antequàm compleret videre, notarius extraxit librum de manibus suis.

2 ☞ *Si una lex concedit aliquid in priuilegium puta militi quòd possit testari qualitercunque uult: non tollitur alia lex prohibitiua sui fauore inducta.*

3 *Doctor qui legit. xx. annis licet ipso iure efficiatur comes, & sic nobilis, non tamen perdit prærogatiuam quam prius habebat ut popularis quin possit admitti ad officia quæ nobiles non habent.*

4 *Statutum, quòd scholares tractentur ut ciues, an debeat intelligi quantum ad commoda & non onera?*

5 *Si in ecclesia sint præbendæ integræ uel non integræ & aliquis impetrauit præbendam uacantem de qua intelligatur.*

LEX XXIIII.

1 NVlla iuris. †Lex facta in fauorē alicuius, non debet interpretari in eius odium. hoc dicit & differt à. l. quod fauore. C. eod. quia hic loquitur de interpretatione. ibi verò de vsu. quia ille in cuius fauorē facta est, si non vult vti, potest illi fauori renūtiare. l. si quis in conscribendo. C. de pact. & habet locum ista. l. non solum in l. scripta, sed etiam in verbis cōtractus, vt infrà locati. l. ea lege. in fine princip. & etiam in verbis testatoris, vt l. in ratione. §. quo tempore. ad leg. falc. & in sententia iudicis, vt not. in l. si iudex circunuento. j. de mino. vbi potest quis renūtiare sententiæ latæ pro se, & redire ad ratio-
2 nem primam. † Per hanc legem patet, quòd si vna lex cōcedit aliquid in priuilegium, puta, militi, quòd possit testari qualitercunq; vult, non tollitur alia lex prohibitiua sui fauore inducta: puta, q; minor. xxv. annis nō possit manumittere seruum. & ideo si miles est minor, non poterit in suo testamento relinquere libertatē, ne prima lex fauorabilis tollat alterā fauorabilem & prohibitiuā. & sic in concursu vtriusq; præfertur pro-
3 hibitiua. tex. est & ibi per Bal. C. de testa. milit. l. si Ruf. † Item patet per hanc legē q; licet doctor, qui legit viginti ann. ipso iure efficiatur miles, sic nobilis. vt C. de profes. qui in vrbe Cōstanti. l. j. libr. xj. non propterea perdit prærogatiuam, quam prius habebat vt popularis, quin possit admitti ad officia quę nobiles non habent, ne dignitas nouiter adepta sibi noceat, vt in l. falsa. §. j. de condi. & demon. hoc dicit Bart. C. de decu-
4 rio. l. Alex. in fin. libr. xj. † Item patet, si statutum dicat, quòd
g scholares tractentur vt ciues, [g] quòd hoc debet intelligi quantum ad commoda, nō quantum ad onera: quia emanauit in fauorem eorum. & h. d. Bar. in l. iij §. si emancipatus. j. de cōtractab. & Bal. in d. l. si Ruffinus. Sed contrarium ipse Bald. videtur tenere secundum Pet. in l. quod fauore. C. eodem. circa medium. sed solue, quòd aut statutum non facit quem ciuem, sed mandat tractari vt ciuem: & tunc procedit primum dictum, quia ista est quędam dispensatio non statuti mutatio, quæ dispensatio potest fieri quo ad quædam & quo ad quædam non. aut facit quem ciuem. & tunc procedit secundum dictum: quia nō potest esse in duplici statu contrario, quòd sit ciuis, & quòd non

quòd nō sit ciuis: sicut q; sit seruus & q; sit liber, vt in l. si parit. de libe. cau. & q; sit legitimus & nō legitimus, vt no. gl. in c. cū inhibitio. de clande. despō. Ciuitas autē est quidā status vrbis cōprehendens cōmoda & incōmoda, sicut hęreditas, vel pecuIium, vel mensa. l. cū filius. §. j. & l. cū pater. §. mensæ. de leg. ij. tū puto verū, si talis habitat & continue habitaturus est in illo loco: aliàs verba acciperētur potius improprie, ne sequatur inconueniēs, vt si diceret q; scholares sint ciues, vt vidi Senis vbi est statutū q; Perusini sint ciues Senēses. nā si verba intelligerentur proprie, sequeret etiā q; non habitantes ibidē tenerent subire onera. Sed ista nō fuit intentio statuentiū, sed solū afferre cōmoda quæ ibi reperiunt: non sic inter se vt habitantes in
3 perpetuo teneant. l. j. in prin. ad municip. † Itē per hanc l. videtur, q; si in ecclesia sunt præbendæ integræ vel non integræ, & aliquis impetrauit præbendā vacaturā, an possit eā habere si vult. & hoc dicitur tenere Inn. fm Pet. & Cy. subtiliter in l. q; fauore. in fi. C. eo. & bene, quia nō integra præbēda non cōpręhēditur sub verbis fauoris, cū diuersa sit ab integra, ideo fauor nō pōt se ad illā extendere. & iste est casus in l. si vna. j. de per. & cōmo. rei ven. quem glo. vltimo loco assignat pro cōtrario. facit c. cui de non sacerdotali. de præben. lib. vj.

2 ☞ *Statutum imponens aliam pœnam quàm ius commune, non tollit ius cōmune.*

3 *In oppositis uel contrarijs, posito uno tollitur aliud.*

4 *Quando una lex est generalis altera specialis, et statuunt diuersa circa idem, si in secunda speciali sit opposita clausula non obstante quacunque alia lege: an tunc generalis tollatur.*

5 *Quid si prima lex sit generalis uno respectu puta personarum, alio uero respectu specialis puta rerum, et sequens econuerso generalis respectu rerum, et specialis respectu personarum.*

6 *Si leges sint contrariæ, an prima tollatur per sequentem?*

LEX XXV.

1 NOn est nouum. †Priores leges per posteriores limitantur, & supplentur, & econuerso, nisi sint cōtrarię: quia tūc priores per posteriores tollūtur. hoc dicit cū duabus seq. Et aduerte diligenter, q; tunc nō sunt contrariæ, licet statuant diuersa, qñ vna est generalis, altera specialis: quia possunt cū distinctione vel subdistinctiōe iuuari, vt in prima cōstitutione C. §. quibus. & tunc specialis limitat, et supplet generalem, siue generalis præcedat, vt in hac l. cū seq. siue sequatur, vt in l. sed & posteriores. tunc autem sunt cōtrariæ, qñ ambæ sunt generales vel ambæ speciales, eademq; generalitate vel specialitate statuunt diuersa q̄ simul stare nō possunt. Si autē possent, non dicerētur cōtrarię vt vna per alterā tolleretur. pone exemplum in legibus producentib⁹ diuersas actiones p̄ aliquo facto: vt in l. xij. tab. quæ inducit actionē arborū incisarū. & in l. Aquilia quæ pro dāno dato inducit interā alterius naturæ, nā pro dāno in arboribus habet quis intentare vel vnā, vel alterā quam vult, quia se adinuicē cōpatiuntur. l. quod in hæredē. §.
2 eligere. de tributo. † Et in stato ponente aliā pœnā quàm ius cōmune, quia non tollit ius cōmune: vt in l. quoties. de actio. & oblig. & not. in l. j. vi bo. rap. per Bart. & l. si sepulchra. C. de sepul. vio. per Cy. in l. ideo. In tex. ibi, [vt priores leges.] supple generales. & dum subdit ad posteriores supple speciales.
3 † In tex. ibi, [vsitatū est no.] dic fm glo. argumentum ab oppositis vel à cōtrarijs: quia vno posito aliud tollitur. si ergo est vsitatū, ergo nō est nouū. & in hoc intendit probare iurisconsultus. In tex. ibi, [quæ quando q; similes erunt.] dic & pone exēplum clarius q̄ glo. quia habemus tres regulas iuris cōmunis generales, q; qui non potest testari, non pōt codicillari, vt in l. iij. de leg. j. tēpore huius legis conditę maior xiij. annis potterat testari, vnde ante illū non extēdebatur hæc lex. pone q; per statutū nouiter factum statuatur, q; minor. xx. annis non posit testari, certe nō poterit etiā codicillari p̄ primā regulā: quia lex illa generalis ab ipso principio fuit, vt deberet extendi ad personas, quæ quocunq; tēpore efficerentur similes illis, qui tunc testari non poterāt: & ista dicitur interpretatio passiua quam statuta indistincte recipiunt: vt not. Bart. in d. l. iij. de leg. j. l. lex falcidia. infra ad l. falcidiam. In tex. ibi, [sed posteriores leges.] supple generales. & dum subdit ad priores supple speciales. pone exemplum vt in gloss. de authen. offeratur, quæ generaliter dicit conuentum debere satisfdare de iudicio sisti. nam limitatur per priorē legem specialem. j. qui satisfdare cog. l. sciendū. scilicet nisi habeat immobilia. & si non esset ista lex videtur potius illa l. sciendum corrigi per illā authen. indistincte disponentem q; teneatur satisdare. ideo istæ leges sunt multum necessariæ ad intellectū aliarum. In prin. glo. ibi determinentur, expone. i. limitentur. In gl. ibi corrigantur. certe de hoc non loquitur hic, quia qñ corriguntur non dicuntur trahi, sed aboleri: prętera tunc trahuntur cū sunt generales et sequentes sunt speciales. sed hoc casu non corriguntˉ per sequētes, quia non sunt contrariæ, vt in d. §. quibus. & ideo de hoc nō loquitur ista lex. In gl. ibi: sed vno modo vt determinādo. dic imò etiā supplendo: vt s. eo. quod vero. in fi. gl. fm Iac. but.
4 † Quæro circa primū, qñ vna lex est generalis altera specialis, & statuunt diuersa circa idem. quid si in secunda speciali sit apposita clausula non obstante quacunq; alia lege, an tunc præcedens generalis tollatur. Respondeo non: quia debet intelligi de alia lege quæ cum ista non possit se cōpati: vt quia sit generalis sicut ista, vel specialis sicut ista. non de illa, quæ se compati potest: quia sit generalis & specialis. gl. est ordinaria & sing. in authē. de hære. quæ ab intesta. circa prin. nisi dicatur nō obstāte quacunq; alia lege specialiter vel generaliter aliud disponente. h. d. Bar. in extraua. ad reprimendū super ver. non
5 obstantibus. † Itē quæro, si prima lex sit generalis vno respectu, puta personarū. Alio vero respectu sit specialis. puta, rerū. & sequens econuerso generalis respectu rerum, & specialis respectu personarū. iste passus est pulcher. & Bar. ibidē dicit debere attendi illam in qua est maior fauor: vt si vna est fundata in fauore publico: altera in fauore priuato, q; attēditur prima. Hoc limita duobus modis, primo nisi esset magis generalis q̄ altera: quia tunc sicut species derogat generi, ita & minus genus derogat maiori, vt in l. vxorē. §. codicil. de lega. iij. idem si vnū statutū dicat, q; sententię pupillorū mittantur executioni per priores artiū. & sic est speciale respectu personarū: quia solum loquitur in pupillo, sed respectu sententiarū est generale: quia loquitur de quibuscunque sentētijs. aliud statutum dicit q; sententiæ vltra summam centū librarū mittantur executioni per potestatē: pupillus habet sententiā in ducentis, quis mittet eam executioni? & sic an attendimus primum statutū: quia speciale respectu personarū: licet generale? an secundū, quod est speciale respectu sententiarū vltra centum libras. dicit Bal. C. de execu. rei iud. l. executorem. in ix. col. q; primum est magis speciale, cum fundetur in ętate pupillari quæ nō omnibus conuenit: sed secundū fundatur in sententia vltra centū libras & hoc potest conuenire tam pupillis q̄ adultis. arg. eius, quod in simili de cōtractibus nominatis, vel nō nominatis in l. iure gen. j. de pac. alia limitatio est, nisi vna sit prohibitiua, altera permissiua: quia debet attēdi prohibitiua: vt patet. nam lex generaliter dicit, q; quilibet potest accusare tutorem de suspecto l. j. de suspec. tut. & ista est permissiua et generalis respectu personarum, specialis respectu causæ. alia dicit q; libertus non potest accusare patronū propter reuerētiam. ista est specialis respectu personarū, sed respectu causarum generalis: an igitur libertus patronum tutorem possit de suspecto accusare inspecta ista regula, an non inspecta? & dic quòd non: quia prohibitiua magis attenditur quàm permissiua. vt l. iij. §. si patronum.
6 de suspect. tuto. & ibi per Dyn. & Barto. † Item quæro quid quando sunt contrarię an prima tollatur per sequentē absque clausula non obstante? dic q; si prima non continet clausulam derogatoriā, tollitur, vt in hac l. sed & posteriores. versi. nisi. si autem continet, tunc aut loquitur in l. iuris cōmunis. & idem, q; non requiritur clausula vt fiat ad publicam vtilitatē, & iste est casus in c. j. de constitu. lib. vj. aut loquitur in statutis municipalibus: & tunc primū continens clausulam derogatoriā, non tollitur per secundum, nisi contineat clausulam, non obstante, secundum Bart. in l. omnes populi. in. ij. q. principali.

2 ☞ *Faciens contra legem uel fraudem legis uel hominis qualiter puniatur? & quando actus sit nullus.*

3 *Quod etiam legi nondum factæ possit fieri fraus.*
Vendens frumentum cariori pretio quam ordinatum sit, seu sciebat ordinandum in consilio, & emptor ignorabat, quòd emptor possit agere ad rescisionem uenditionis, tanquam in fraudem legis futuræ factæ.

4 *Interpretationi legi potest etiam fieri fraus.*

5 *Aliud est fraus, & aliud simulatio.*

Universidad de Sevilla
Biblioteca

2 ¶ Fraus.qualiter cõmittatur fraus, vide xiij.q.iij.c.quia plerique.& de hac.q. vide quod Barb. cõsuluit cõsil.xiij.q. cõductio facta de fũdo p quẽdã qui sciebat in eo esse quãdã venã non tenuit eo ga iste fraudulenter tacuit, ibi esse venã ad fodiendũ & ide quod Paul.hic tenet Lud.ro.singularibus suis.fo.xiij.

b ¶ Simulatũ. quid sit simulatio & quotuplex vide per Bald.in l.cũ scribus.C.de proba. & quid differat simulatio à fictione, vide in c.vt clerici.extra de regu.iur, & de cõtractu simulato vide per Lud.Rom.cõsi.cccxlvj.

c ↠ L. ex imperfecto. de testa. textus illius l.optimus est contra tyrãnos,qui sibi licere putãt quicquid lubet.adde l.digna vox C.de legi.& constit.

Cõtractus factus in fraudem alterius valet mero iure,sed potest rescindi,& firmatur iuramento, sed contractus simulatus est ipso iure nullus,nec iuramento firmatur.& nu.6.

6 *Qui contraxit in fraudem creditorum,non potest venire contra contractum: sed creditor dumtaxat:sed ille qui fecit simulatum contractum potest contrauenire.*

LEX XXVIII.

Contra legem. †Qui offendit naturam & mentẽ legis,dicitur facere contra legẽ.si verò mentẽ & nõ verba, dicit facere in fraudẽ legis. h.d. cũ seq. & est tertius casus,qui nõ facit contra legẽ, nec in fraudẽ legis qñ offendit verba tantum & non mentẽ.Et istum casum tangit gl.circa fi.& Dy.in c.fi.de re.iur.& Bart. in l.non dubium.C.eo. & qualiter hoc cognoscatur,collige ex his quæ dixi in l.scire leges.cũ sequentibus.ſ.eo.qñ verbis legis cõtrariatur ratio,vel cõis vsus loquendi:vel absurditas inesset verbis. Et ideò barbitonsor qui abstulit sanguinẽ in palatio,non insurioſe dicit offendere statutũ de extrahentibus sanguinẽ in palatio: quia offendit solũ verba & non mentem.

2 ideo nõ incidit ī pœnã. †Et aduerte, quia licet fiat contra legem,siue in fraudem legis:actus est nullus, si est talis qui solet sortiri iuris effectũ, vt cõtractus.vt in l.si libertus minorẽ.ĩ.de ope.libe.& si nõ solet sortiri effectũ iuris: vt est maleficiũ,punitur pœna ordinaria statuta ab illa lege. vt in l. non dubium.C.eo.qñ verò non fit in fraudẽ.l.sed homi-
nis:tũc actus est nullus ipso iure:sed rescinditur per publicianam vel caluisianã actionem vt d.l.si libertus minorẽ.& insti.
3 de actio.ſ.si quis in fraudẽ. †Et no.q fraus[a] potest fieri etiam
a ſ.nondũ factæ sed futuræ:secundũ Cy.puta cũ in consilio ciuitatis esset ratiocinatũ de imponendo certũ pretium frumento;quia nimis carè vendebatur:vnus ex cõsiliarijs antequàm hoc fieret,totũ suum frumentũ vẽdidit caro pretio. Postea facta est ordinatio,certè emptor potest agere contra venditorẽ, & rescindere venditionẽ tanquã factam in fraudem legis fu-
4 turæ,& in fraudem eius secundũ Cy.quod no. †Potest etiam fieri fraus interpretationi legis,vt ĩ.de iure fisci.l. ita fidei. Et allegat Dy.bonũ tex.in l.credendũ.post principium, qui petãt tutores.& in l.scire oportet.ſ.aliud.de excu.tuto.q offendens verba legis & non mẽtem,nõ incidat in legẽ.in d.c.fi.de
5 reg.iur.li.vj.vbi tractaẽ de materia huius legis cũ gl. †Et adde,q aliud est fraus,aliud est simulatio:quia cõtractus factus in fraudem alterius valet:vt ex mero iure:sed potest rescindi, vt dixi.Sed cõtractus simulatus est ipso iure nullus,quia non habet voluntatem cõtrahentium.l.nuda.de contrahen.empt.
6 †Et ex hoc sequitur duplex differentia.prima,q qui cõtraxit in fraudẽ creditorum,non potest venire contra contractũ,allegando,q sit factus in fraudem: quia fundaret se in sua turpitudine.vt in l.cùm profiteatis.C.de reuo.dona.Sed ille credi-
b tor dũtaxat potest reuocare:sed ille qui fecit simulatum[b] contractũ,bene potest venire cõtra.quia non fundauit se in turpitudine,sed in hoc,q nõ cõsensit.& hoc ponit Bar. in quodam suo cõsilio,quod incipit Petrus nicol.& vide quod not.per eũ l.emptor.de aqua pluuia arcẽd. Alia est:quia cõtractus factus in fraudẽ potest firmari iuramento, quatenus cõcerneret incommodum iurantis:sed contractus simulatus non,etiam de iure canonico:quia sicut deficit consensus in contractu, ita & in iuramento.& sic non habet iuramentum suos comites, scilicet iudicium.de quo not.in l.Imperialis.C.de nupt.& gloss. est ordi.in l.emptor.C.plus valere quod agitur. & vide quod not.Spec.de dona.ſ.j.

a ☞ *Actus si posit valere iure ordinario,nõ tamen ita plenè sicut si ualeat ex plenitudine potestatis,in dubio nisi constet de intentione principis,quod uoluerit uti suprema potestate,non censetur uoluisse ea uti,nec tollere iura illum actum limitantia & regulantia.*

b *Quid in actibus celebratis per alios erga principem?*

c *Princeps contrahens cum aliquo tenetur contractum seruare,sicut priuatus.*

5 *Licet aliqua lex' simpliciter dicat esse idem in tali casu quòd in tali,non est incongruum supplere non tamen per omnia.*

LEX XXX.

1 Princeps. †Ex principio huius legis patet, q si princeps faciat aliquẽ actum qui si fieret ab alio,non valeret:quia esset contra legem,tũc minimè valet:quia censetur contra legem dispensasse.casus est in l.donationes. C.de dona.inter virũ &
2 vxo. †No.tamen,q si actus possit valere iure ordinario, tamen non ita plenè,sicut si valeat ex plenitudine potestatis, in dubio nisi cõstet de intentione principis,q voluerit vti suprema potestate,non censetur voluisse illa vti,nec voluisse tollere iura illum actũ limitantia & regulantia.ita dicit Bal.C.qui admit.ad bon.posse.l.in bonorũ.& allegat quod not.in c.dudum.de deci.in nouel.Tu allega ad hoc bonũ tex.in l.in testa-
3 men.in fi.C.de testamẽ.mili.†In actibus autem celebratis per alios erga principem,locũ habent iura allegata hic in prin.gl. q vbi princeps vult vti iure aliorum priuatorũ,& essent actus nulli si facti essent erga priuatos: eodem modo, si essent facti
c erga eum.in l.ex imperfec.de testamẽ. ↠ patet etiam,q princeps facit contra aliquam legem pœnalem, non incidit in pœnam.quia non ligatur ea.certè etiam inferior à principe,puta episcopus vel comes,si facit cõtra statutum suum pœnale non ligatur eo:nec incurrit pœnam , prout plenè disputando ponit †Ioan.Andræ.in c.cui licet.de reg.iur. videtur etiam,q si
4 princeps contrahit cum principali non teneatur contractum seruare si non vult:hoc tamen communiter non tenetur:quia non contrahit vt princeps sed vt priuatus:vt not. Cyn. in l.di
5 gna vox.C.eo.tit.& est casus in c.j.de probatio. †Vltimò not. gloss.q licet aliqua lex simpliciter dicat esse idem in tali casu, q in tali non est incongruum supplere:nõ tamen per omnia, quia hic dicitur,q augusta habet eadem priuilegia,quæ princeps & tamen gl.supplet non tamẽ omnia.& hic vide bonam glos.in l.sacri.ĩ.ad l.iul.pecu.& no.per docto.in l.absentes.de pœnis.Innuit etiam glo.q augusta non possit recipere compromissum per l.fi.C.de arbitris.cõtrarium videtur per c.cùm dilecti.extra de arbitris.sed cõtrarium gl.de l. quod principi. cùm l.sequen.de leg.ij.dic vt plenè not.per Cy.C.qui testa.facere possunt.l.si quis Imperatorem.

2 ☞ *Consuetudo quæ non est contra ius scriptum extenditur de similibus ad similia: idem in statuto. & quando non extenditur.*

3 *Sicut lex condita à populo Rom.facit ius quo ad omnes in defectum propriæ & specialis legis municipalis:ita & consuetudo popu.Roma.in defectum specialis consuetudinis,& quid hodie?*

4 *Statutum ciuitatis sicut debet seruari in terris comitatus,uel subditis in defectũ proprij statuti,ita & consuetudo superioris in defectum specialis.*

5 *Consuetudo dicitur ius,sed mores in facto consistunt.*

6 *Consuetudo ad hoc ut debeat obseruari,& dicatur consuetudo,debet esse inueterata,& sic præscripta:& quæ sit longa consuetudo,& quæ uetus & de multiplici specie consuetudinis.*
Solitum fieri quòd aliquid dicatur,si fuit semel uel bis factum.

7 *Lex scripta & consuetudo qualiter conueniant in causa materiali, & differant in formali,& qualiter consuetudo aliquando redigatur in scripturam,& per quem consensum inducantur uel extinguantur?*

8 *Non est differentia inter expressum consensum & tacitum, quantum ad efficaciam & potentiam.*

9 *Voluntas & consensus potest exprimi sine uerbis ipso facto.*
Interdum plus est exprimere uoluntatem facto,quàm uerbis.

10 *Lex potest abrogari per desuetudinem:& sic consuetudo uincit legem.*
Quid sit non usus,quid dissuetudo, & contraria consuetudo?& nu.16.

11 *Consuetudo non solum introducitur per actus iudiciarios obtentos in' contradictorio iudicio contra dispositionem legis,sed etiam per actus extraiudiciarios. & numero 14.*

12 *Differentia inter consuetudinem,& præscriptionem, & quòd consuetudo onerosa non extendatur.*

13 *Paria sunt non habere membrum uel ipsum debilitatum habere & inutile.*
Statutum disponens de mutilatione alicuius membri, an habeat locum in membro debilitato uel inutili?

14 *Ad consuetudinem inducendam quantum tempus requiratur?*
Qualiter fiat probatio contra probationes inductas'ad consuetudinem probandam?

15 *Consuetudo per exempla licet mala & iniusta quòd faciat ius.*

16 *Qui sint iudices qui possint suam uoluntatem uerbis tantum declarare,& qui possint executionem realem facere,& punire personaliter.*

Consuetudo

17 *Consuetudo quando tollatur per legem postea factam?*

18 *Si in l.sit apposita clausula non obstante quacunque consuetudine in cõtrarium disponente,an ista clausula tollat dumtaxat consuetudinem præcedẽtem,an illam quæ postea emanauit,an ambas.*

19 *Consuetudo & statuta debent intelligi secundum ius commune: & quando expresse reprobatur à lege,non valet.*

20 *Consuetudo inducta per errorem facti non ualet nec tollit legem: & quid si per errorem iuris?*

21 *Quando per consuetudinem possit induci quòd in concernentibus damnum ecclesiæ non requiratur consensus superioris.*

LEX XXXI.

De quibus. Hic incipit tractare de tertia parte rubricæ.scilicet de longa consuetudine,quæ dicitur ius non scriptum.& continuantur
1 omnes leges sequentes: vsq; ad fi. tit. † Et primo de clarat quando sit ad consuetudinẽ recurrendum in hac l. cum seq. Secundo ex quibus actibus inducatur consuetudo in l. cum de consuetudine.cum duabus seq. Tertio de quodã effectu consuetudinis,qui consistit in legibus interpretandis in l. si de interpretatione.cũ seq. Quarto in l.q vero. limitat quod dam dictũ quod ponit in ista l.de quibus circa principiũ: ibi, & si qua iura hoc &c.vbi dicitur q cõsuetudo quę viget certis casibus,extenditur ad alios similes, & quia nõ est verũ quãdo esset cõsuetudo sine ratione maxime si per errorẽ iuris fuit introducta. Quinto & vltimo in l.pen.in fi. recolligendo concludit duo,quæ concernunt totũ istũ titulũ & etiã tit.de iustit. & iure.Et prima pars subdiuiditur:qa primo tractat de cõsuetudine,quæ non est contra ius scriptũ: quia est introducta sup aliqua materia,in qua non vtimur iure scripto:vt in materia feudorũ,quæ nõ fuit inuenta tempore harum legum vsq; ibi, quare. Secundo de cõsuetudine quæ est contra ius scriptum: quia dicit aliud quàm ipsum ius, & etiã tunc seruanda est consuetudo:quia derogat iuri scripto in loco illo,sicut & lex municipalis: & hoc nõ autoritate statuentiũ vel inuenientiũ,sed authoritate iuris cõmunis quod hoc præmittit: vt hic,& in l.oẽs populi.de iusti.& iure.vt ibi dixi:& ista sufficiant pro summa
2 rio. †Nota primo in hac l.in ver.& si qua.q consuetudo quę
a non est cõtra ius scriptum extenditur[a] de similibus ad similia. idem in statuto.vt ſ.eo.l.non possunt & ad hoc allegat Barto. istum tex.in l.de quibus.secus quando esset contra ius scriptũ: vt in casu qui ponitur in fi.l.idem si esset contra rationem.vt ĩ. eo.l.quod nõ ratione.Idem si esset onerosa:vt no.Inn.de offic. archi.in c.dilecto.vbi omnino vide qualiter extendatur cõsuetudo de casu ad casum: vel de loco ad locũ, vel de vno iure ad
3 aliud ius.& quod idem no.in c.dilectus.de capel.mona.†Item no.in ver.si nec id.q sicut lex condita à populo rom. facit ius quo ad omnes,in defectũ propriæ & specialis legis municipalis,& consuetudo populi rom. in defectum specialis consuetudinis hoc tamen erat verum tempore earum legum,quo pop. romanus poterat legem condere, licet in principem transtulisset suum imperium:vt satis probatur per hunc tex.& dixi ſ. eod.non ambigitur.hodie secus, quia imperium non est apud populum romanum, nec ab eo recognoscitur, & sic hodie nõ
4 potest legem facere, sed est apud romanã ecclesiã. † Et ideo non potest introducere generalem consuetudinem.patet etiã per istum tex. quòd sicut statutũ ciuitatis debet seruari in terris comitatus, vel subditis, in defectum proprij statuti.vt not.
b in l.ex ea.infra de postulatio. Ita & cõsuetudo superioris[b] in
5 defectum specialis consuetudinis. † Item not. in versicu. ius quod exponitur, id est consuetudo, quæ consuetudo dicitur ius, & in hoc differt à moribus qui consistunt in facto, & ex eis resultat consuetudo,postquam longo tempore fuerunt ob
6 seruati, & sic se habent vt causa ad causatum. † Quarto not. in versicu.inueterata. quòd ad hoc vt consuetudo debeat obseruari, & dicatur quòd consuetudo debeat esse inueterata.& canonistæ dicunt, quòd debet esse præscripta. in c. Cumana. de electio.& in c.si de benefic.de præben.lib.vj.q vbicunque fieret mentio, de consuetudine deberet intelligi. ſ. præscri-
c pta[c] vt in dictis iuribus:aliàs non diceretur consuetudo: bene tamen dicitur aliquid solitum fieri,si semel vel bis fuit factum licet non sit longo tempore hoc præscriptum. vt not. Bar.in l. Mella.ſ.j.de alimen.& ciba.leg.per illum tex.& in l.j.C.quomodo & quando iudex. Et notandum, quia hic dicitur inue-
terata:sed ĩ.e.l.proxima diuiditur diutur
a na.& ĩ.l.sed ea.dicitur longa. & in l.nam imperator.dicitur perpetua.Item alibi dicitur vetus. infra de pollicitation.l.impe-
b ratores.Item vetusta.C.de testa.l. testamẽta. Item antiqua. C. de iure fisc.l. penulti. Item vetustissima.de priui.fisc.l.fin. Item simpliciter cõsuetudo. C. de exactoribus tribu.l.pen.secundum Bal.cuius sunt hęc
c verba.& licet sit diuersa,tamen ad vnum finem tendere videntur, & quantũ tẽpus requiratur ad hoc,vt introducatur & conueniant sibi hæc nomina, dicã super glo.
7 † Item not.in versi.nam cum ipse q lex scripta & consuetudo conueniunt in causa materiali, quia vterque prouenit à consensu populi. Sed differunt in causa formali.primo quia lex est ius scriptum, con-
d suetudo vero ius non scriptũ, d vt ibi, sine vllo scripto.& in l.sequẽ.& l.imò. aliquãdo tamen cõsuetudo postquam est introducta, reducitur in scripturã.vt in cõsuetudinibus feudorũ,quæ fuerunt redactæ in scriptis per priuatos homines Mediolanenses.non tamen scriptura est necessaria ad subsistãtiam.vt in l.imò. Ex quo etiã
e potest colligi quòd ad essentiam legis bene est necessaria scriptura à contrario sensu illius legis.et antequam sit cõpleta scriptura non liget.& hoc placet,licet quidã dixerunt contarium: quia debet transire in notorium, quod non potest fieri nisi conficiatur scriptura, quia ex consensu momentaneo inducit argu.eius quod habeatur in authent.qui semel.C.quomodo & quando index. Item lex fit per consensum expressum, consuetudo vero per tacitũ: vt in fine huius l. sed ea. Item consensus legis exprimitur verbis: vt hic fin. in vesic.suffragio. sed consensus consuetudinis inducitur rebus ipsis & factis. Item consensus legis extinguitur momento:sed cõsuetudines per obseruantiam longi tem-
8 poris. † Item no. q non est est differentia inter expressum cõsensum & tacitũ,quantũ ad efficaciã & potentiã:quia quod fieri per vnũ potest,& p alterũ: vt hic in ver.nam quod interest.
9 & l.itẽ quia.ĩ.de pact. † Itẽ q voluntas & consensus põt exprimi sine verbis ipso facto. vt hic.& C.de initi.& substi.l.reprehendi.& interdũ plus est exprimere voluntatẽ facto q̃ verbis,vt in c.dilecti filij.de appel.& ĩ.de ædil.edic.l.si tamẽ. ſ.ea
10 quæ,& rem ratã hab.in l.Paulus.de offi.deleg.cũ sup. † Vltimo no.in fi.quã lex põt abrogari per desuetudinẽ, & sic cõsuetudo vincit legẽ. Et no.q habemus tria vocabula ſ.nõ vsum: itẽ desuetudinẽ:item contrariã consuetudinẽ. Legis non vsus est,quando non occurrit casus in quo oportuerit legẽ seruare, & si hoc per mille annos cõtigerit,lex nõ propterea esset abrogata.exẽplũ in cautione dãni infec.quia raro vel nunquã accidit casus in quo expediat eã petere. vñ nõ est correct° titulus de dã.infec. Desuetudo est qñ casus cõtigisset,sed nõ fuisset petita:exemplũ etiã in satisdationib°, quas debet præstare actor cũ dat libellũ.in authẽ.generaliter.C.de epis.et cle.& in authẽ. libellũ.de lit.cõtest. illę à longissimis tẽporib° nunquã fuerũt petitæ,& ꝓpter hoc illæ authẽticæ sunt per desuetudinẽ abrogatæ per istũ tex.& hoc no.ibidẽ doc.& etiã spe.in tit.de satisdationib°. Cõtraria cõsuetudo esset si fuissent petitę & tamen nõ prẽstitæ animo introducendi consuetudinẽ ne præstentur et tunc etiã multo fortius lex abrogaẽ.et hoc vide p Cy.in l.ij.
11 C.quæ sit longa cõsue. † In l.cũ de cõsuetudine.no.cõsuetudinẽ introduci p actus iudiciarios obtentos in cõtradictorio iudicio contra dispositionẽ legis, sed etiã per actus extraiudiciarios,vt in l.seq.& hoc cõmuniter tenent doct.q non sit necesse consuetudinẽ fuisse obtentam in contradictorio iudicio, dummodo semper & indistincte sic fuerit obseruatũ. vt ĩ.eo.
e nam imperator.in ver.perpetuo°.& in ver.similiter.Nã si aliquando aliter antequã consuetudo esse introducta,nõ introduceret, quia p actus cõtrarios censeret interrupta præscriptio

¶ Extẽditur.an cõsuetudo extẽdatur, vide per Aretī.consi.xlvij & cxxxij.

¶ Superioris. Vide Aret. consi.ſ.alle.cxxxij.Ludo.ro. consi. lxj.vbi limitat nisi tacito cõsensu superioris vel principis aliud sit inductum.

¶ Præscripta.dic q secunda consuetudo cõtraria primæ debet etiã esse præsumpta, tamẽ si secũda cõcernit causam possessorum,& nõ sit præscripta tollit primã præscriptã secundũ Ioã. and.i c.cũ ecclesia. de elect. refert & sequit Roma sing. suis fo.j.

¶ Non scripti.inquã tum do. Iason hic dicit vltra Bal.q cõsuetudo etiã iniqua excusat à pœna,adde Lud. ro.sing.suis.fo.j.q cõsuetudo excusat ẽpm administrantẽ absque confirma. de quo per Oldr.consi.vj.

¶ Perpetuo. an requiratur q consuetudo fuerit obtenta in contradictorio iudicio, vide per Abba. cõsi. lxxiij.et.xxvj.et.liij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tu breuiter. adde Abb. cōsi. xvij. ñ. lib. per Abb. in d. suo. in verbo consuetudo.

b ¶ Amputabitur. vide hic p. Ias. inquātū dicit, q statutū impones pœnam effodienti a oculū, non habet locū in oculo sine aere adde. ꝙ. qui. ficē & est tex. Arist. in ꝙ. de aia, vbi dicit quòd oculꝰ cæcus nō est propriè oculus sed oculus pictus dic tamen, q si habēti oculū, ita fuerit debilitatus, q videre nō possit, q liga bitur statuto licet nō effoderit secūdū Bal. in l. qui binas. ꝙ. de ser ui. vrb. prædio.

c ¶ Inueteratam. vide Lu. Ro. in. suis. fo. iij.

consuetudinis. gl. est not. & singularis in l. nemo. §. tēporalis. de reg. iu. satis colligi tur in d. l. nā Imperator. in verbis prælle gatis. † Vltimò quæriē quæ differentia sit inter cōsuetudinē & præscriptionē? cano nistæ infinita verba dicūt. Tu breuiter a dic secundū Bal. q præscriptio est rerum consuetudo & morū. Itē per præscriptio nem priuatus acquirit rē priuati: per con suetudinem verò respublica acquirit ius quoddam, quo subditos regere habeatur. canonistæ tñ interdum sumunt consuetu dinē pro præscriptione, quod qualiter fit ex prædictis potest colligi. Nam si paro chiani consueuerūt reficere ecclesiā paro chialem, cum indiget refectione appellāt hanc consuetudinē, sed potius dici potest præscriptio iuris, quia ecclesia præscribit contra eos hoc ius seruitutis. Et isto casu loquitur Inno. in c. dilecto. de off. archi. q consuetudo est onerosa. Et ideo nō extenditur. vnde hoc anno dixi in casu de facto si ecclesia parochialis subest plebi matrici, à qua tñ parochiani habeant certa cōmoda, nō propterea tenentur cōtribuere in refectione plebis, si nō apparet consuetudo vel præscriptio de hoc, quia est onerosa & potius præ scriptio, de cuius natura est, q non extēdatur: vt l. j. §. Iul. de iti nere actuq priuato, licet consuetudo sit tanquam ius publi cum, & sit magis fauorabile, quia nō ordinatur principaliter
13 ad commodū cuiuscunq: & ideo non solet extendi. † In glo. j. ibi: [si mancus fuerit ideſt, truncatus manu. & sic notatur ex isto primo exemplo, q paria sunt non habere membrum vel ipsum debilitatū habere, & inutile facit. l. j. §. quibus. ꝙ. quod cuiusq vniuersitatis nomine. & hoc videtur, q si statutū dicat, q mutilās alicuius membrū, mutiletur simili mēbro: & si quis mutilauerit cuidam membrū debilitatū, q sibi aliquod membrū non debeat mutilari, ac si membrū nō mutilasset, postquā erat inutile. sed contrarium dic secundū Bal. q licet paria sint quantū ad officiū membri, nō sunt paria quantū ad formitatē vel deformitatē: quia carens mēbro est deformis, & q quis habeat debilitatū vel deformitatē reipublicę est interesse. vt ꝙ. de his qui deiecerūt vel effuderunt. in l. fi. ideo mutilabitur, quia ipsum deformē fecit. Et si dicat statutū, q committenti talium debeat amputari manus dextera: & committens habet dexte
b ram debilitatā vel inutilē sibi amputabitur: b sed si eā penitus nō haberet, fieret cōmutatio in sinistrā: vt not. in l. j. C. vt intra certū tēpus. quod etiā tenet Io. An. in regula in pœna. in mer
14 curialibus. † In glo. super verb. inueterata. ibi dicitur enim. x. annis &c. dic, q hęc est cōis opinio legistratū, q ad inducendā consuetudinē validam sufficiunt. x. anni. & quod dicit in glo. ꝙ. eod. l. diuturna. x. vel xx. & c. nā approbant doc. dū dicit. xx. quia illud procedit in præscriptione, quæ aliq̄n procedit contra præsentē. & sufficiunt decē anni: aliq̄n procedit contra absentē, & requirūtur xx. Sed in cōsuetudine quæ inducitur ex actibus præsentiū bene sufficiunt. x. anni. nec videtur distinguere an cōsuetudo sit cōtra ius vel non. Sed gl. in c. fi. de consue. lib. vj. distinguit, q si non est cōtra ius & est rationabilis, sufficiant decē anni, altero istorū deficiēte requirunē. xl. certè etiā gl. iuris ciuilis facit hanc distinctionē in l. prædiorū. C. de agri. & censi. lib. xj. sed saluo, quod dicit requiri tps. xxx. ann. in illa quæ est contra ius. sed loquitur de iure ciuili, quo iure tēpus. xxx. annorum sufficit ad longissimā prescriptionem in actibus vel bonis laicorū. glo. verò iuris canonici loquitur de iure canonico in quo requiritur tēpus. xl. in actibus vel bonis
15 clericorum seu ecclesiarū. † Et nota singulariter vltra hāc gl. prædicta, q̄n lex requireret consuetudinē simpliciter super ali quo actu; quia deberemus eā intelligere modo prædicto. si au
c tem requireret cōsuetudinē inueteratā, c vel vetustissimā, vel longeuā: videreē requiri tps, cuius non existat memoria hoim in contrariū, quia in alijs tpibus ista vocabula nō verificanē:
16 & ita potest intelligi prima opi. gl. † In gl. ibi: [si bis fuit iudicatū.] supple: & nunquā fuit iudicatū contrariū: alias præscriptio consuetudinis fuisset interrupta, si ante ipsam cōpletam hoc accidisset: vt not. gl. ꝙ. eo. cū de consuetudine. super verbo iudicio. in fi. de re. iur. l. nemo. §. tēporalis. & quod dicitur hic. in l. nam Imperator. in versi. perpetuò. & in verbo simpliciter. Videtur ergo requirere ista gl. iudiciarios actus ad consuetu dinem inducendam. sed cōmunis opi. doct. est in contrariū, q etiā sine ipsis potest induci: si sciente & patiēte populo vel ma iori parte per continuū tēpus ad hoc requisitum. de quo. §. dixi. si semper fuerit obseruatū: & nūquā fuit obseruatū cōtrarium. Qui ergo vult infringere probationes inductas ad con suetudinē probādam, tenetur probare intra idem tempus, q
17 aliq̄n fuerit contrarium seruatū. † In gl. ibi: [sed de cōsuetudine.] quæ per exēpla probatur, dic melius diceret inducitur. Licet ergo illa exempla fuerint mala & iniusta, quia contra ius scriptū: & sic fuerunt iniquæ sniæ: si tamen populus passus est, & lapsum sit tempus authoritate iuris scripti, resultat ex illis cōsuetudo valida, quæ est ius, quia derogat iuri scripto, & sen tentię postea secundum eam debuerunt ferri: nec iudicabitur per exempla præterita, sed per cōsuetudinem ex illis inductā,
18 & tales sniæ postea cērūt iustæ, licet primæ fuerūt iniustæ. † In gl. seq. ibi: [vt sunt magistratus.] dic qui sunt à præside prouin ciæ incluſiuè, vsq̄ ad Imperatorē excluſiuè, qui non numeran tur in numero magistratuū, & isti cū habeant iurisdictionem & omnes eius partes, & sic imperiū merū, vel mixtū, possunt ferre sententias verbales: quod vt plurimū consistit in iurisdi ctione simplici, & etiam facere executionem realem, accipien do personas, incarcerādo & puniendo personaliter: qui actus consistūt in imperio, & sunt de imperio. & hoc vult dicere gl. q istī possunt declarare voluntatē suā verbis & factis: minores autē magistratus, vt sunt defensores, seu potestates ciuitatum, & magistratus municipales ideſt castrorū, & villarū possunt ferre sententias verbales: quia iurisdictionem habēt sed nō facere executionē realem per captură personæ regulariter vel imponere pœnā corporalē: quia nō habēt imperiū de iure cōi regulariter, licet quædā habeant ex cōsuetudine præscripta: & istud vult dicere gl. q istī possunt declarare voluntatē suā verbis, sed nō factis. qui aūt non sunt magistratus, priuatę personæ, non possunt cōtra seipsum ferre snias verbales, quia nō possunt esse iudices vel arbitri in cā propria: sed bene possunt facere executionē realē: puta soluendo, & sic ipso facto se
19 condemnat. & hoc vult dicere gl. in fi. ibi vt quilibet cōtra se ipsum &c. In gl. seq. quæ incipit: [nomina.] in prin. ibi: [Secūdo per consuetudinē.] dic hoc nō dicit in text. in fi. sed dicit per desuetudinē. & differentia est inter desuetudinē, & cōtrariā cōsuetudinē. vt ꝙ. dixi. tñ si tollit per desuetudinē, quod est minus: fortius p cōtrariā cōsuetudinē qđ est plus. Et hoc vult dicere gl. In gl. ibi: [solutio.] distingue, dic hāc primā solutio nem cōiter tenēt doct. reiectis alijs, quæ ponūtur circa fi. gl. in
20 ver. alij vt Placētinus vsq̄ in fi. gl. † In gl. ibi: [nam si procedit vincitur à lege.] de sepul. viola. l. iij. §. diuus. Dic hoc verum, si sequēs facit expressam mentionē de consuetudine precedenti sibi cōtraria: alias secus vt est casus hodie in c. j. de cōsti. lib. vj. & secūdū istū tex. debet intelligi ille. §. diuus. secundū gl. fi. dicti. c. Vel dic q etiā si nō facit expressam mētionē, si tñ illa consuetudo erat cōtra legē precedentē, postea fit alia lex consuetudini cōtraria & cōformis legi precedēti, talis cōsuetudo quæ est in medio succūbit, & tollitur per sequētē legē, quæ reducit rem ad pristinū statum: quod est facile. arg. l. si vnus. §. pactus. ver. quod est in specie. ꝙ. de pac. & ita intelligit Bar. illum. §. diuus. in repe. l. ij. C. quæ sit long. cōsue. vel dic, q q̄n lex sequens reprobat actū quem cōsuetudo precedens approbat & repro bat ipsum tanquam contrariū publicæ vtilitati, vel turpe aut illicitē; & tūc illam consuetudinem tollit etiam si de ipsa non faciat expressam mentionē. Et etiā si illa nō erat contra. l. precedētem. ita intelligit Bal. hic illū. §. & sic sunt tres intellectus & quilibet est bonus, & secundus, & tertius sunt magis nota
20 biles & subtiles quam primus. † Sed quæro si in l. sit appo sita clausula, non obstante quacunq: consuetudine in contrarium disponente: an ista clausula tollat duntaxat consuetudinem præcedentē, & nō illā quæ post legē illā emanauit, an am bas: quædam gl. no. in clemē. statutum. de elec. videtur tenere q tollat duntaxat præcedētem. Et sic valebit sequens consuetudo contraria per hoc, quod habetur & not. in l. fina. C. de testa. in

sta. in contrariū facit, quod expressè determinat Cy. & Bart. post eum. licet de illa glo. non faciat mētionem in l. si mihi & tibi. §. in legatis. in fin. de leg. j. vbi tenet q clausula nō obstan tibus quibuscunq: statutis vel consuetudinibus contrarijs extendatur non solum ad præterita, sed etiam ad futuras consue tudines vel statuta. & pro hoc auē. nauigia. C. de furtis. & auē. cassa. C. de fanc. sanc. ec. & auē. ita q̄. cōmunia de succes. Potest dici, q si consuetudo non erat iuri contraria, nec erat improba bilis, videtur reprobata duntaxat præcedens consuetudo, nō sequens. & ita loquitur tex. cum glo. in clemen. statutum. aliās etiam sequens. Ita intelligantur allegata in cōtrarium. & pro hoc facit, quod dixi §. secundum Bald. in intellectu. §. si diuus.
21 † Quando autē cōsuetudo non esset contra legē, tunc nec tol leret legē, nec tolleretur a lege: sed distingueretur & intellige retur ſm legem. & ita loquitur c. cum dilectus. de consuetu. & cōiter dicimus, q cōsuetudo & statuta debent intelligi ſm ius cōe: vt no. gl. in l. fi. C. de iure deliber. ſ in cōputatione. in fi. gl. & quando expresse reprobatur à lege, non valet, q̄a nō est sul
22 cita legis authoritate, vt in l. eos. C. de vsur. † In gl. ibi, [secus si per errorem.] dic, q si est inducta per errorem facti, non valet, nec tollit legē: quia non habet consensum populi. Si autem per errorē iuris, videtur q valeat: tamen si caret ratione, non extenditur ad alium casum, vt ꝙ. eo. ſ. nō ratione. non tamē ibi dicitur q legē nō tollat: imò tollit postq̄ est valida: vt ex illa l.
23 satis colligitur, dum vult q in casu, in quo est inducta debet seruari, nō in alijs. † In l. diuturna. circa finē glo. ibi, [sine decreto episcopi.] no. istam gl. quę tenet, posse per consuetudinē induci, vt in alienationibus rei ecclesiasticæ nō requiratur cōsensus superioris, & eodē modo, q non seruetur solennitas à iure requisita. Idem tenet gl. in auē. hoc ius porrectū. C. de fac. san. ec. in vltima gl. in fi. Contrarium tenet ibi Bart. & est tex. licet ipse nō alleget in c. cū causam. de re iudi. & quod ibi Imo. Et est gl. ordinaria, in cle. fi. de rebus eccl. non alie. quę dicit q istud nō est præscriptibile aliqua cōsuetudine. Pro prima parte bene facit tex. in c. ea nosci tur. de his quæ fiunt à prælato sine consensu capituli. & in c. iij. de consue. lib. vj. Breuiter dic, q in his q̄ concernunt damnū ecclesiæ, puta in fiendis vel corrigendis excessibus, potest præscribi, q prælatus sine capitulo & econuerso possit actum gerere: licet de iure requiratur con
a sensus vtriusq̄ a. ita loquitur c. ea nosci tur. & c. iij. In his vero quæ possunt cōcernere damnū, vt in alienationibus bo. immobilium nō potest induci per consuetudinē, q vnus sine altero possit, nec etiā q ex causa à iure non approbata possit fieri: ita loquunē allegata in cōtrariū. Sed q alię solennitates, quarum omissio pōt fieri sine dāno nō seruanē: vt sunt multa q̄ habenē in d. auē. hoc etiā pōt induci. & ideo illa auē. in multis per contrariā consuetudinē est abrogata, nec ecclesia acceptauit oīa illa. vt habeē & videtur in c. dudū. de re. ec. nō alie. li. vj. & vide quod no. Bal. in d. auē. prędicta in consuetudine clericorū: sed consuetudo laicorū, q res ecclesiæ possint vendi sine solēnita
b te à iure requisita, indistincte non valet b, ita loquitur c. cū causa. de re iudi. quia non habent potestatem disponendi de ipsis. vt in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu.

De constitutionibus. Rubrica.

2 *Statutum quòd non ualet reformatio, nisi fiat proposita per priorem ancianorum: quod tamen ualeat si reperiatur reformatio facta à concilio uel populo, & appareat de proposita.*

3 *Populus Romanus non à se abdicauit imperium, sed usum concessit, quæ cōcessio alio respectu dicitur translatio usus.*

4 *Quinque modi per quos princeps facit constitutionem.*

5 *Epistolæ principis & sententiæ diffinitiuæ uel interlocutoriæ faciunt ius, quo ad omnes, licet fuerint directæ ad certas singulares personas si sunt inclusæ in uolumine iuris communis nec tolluntur per legem generalem postea factam: & qualiter tollantur.*

LEX I.

1 QVod principi. † Nota hic in verb. placuit. q licet in legibus cō
2 dendis debet adhiberi cōsilium peritorum. vt in l. humanū. C. de leg. & in l. j. §. tit. j. si tamē non requiritur, valet: q̄a sufficit q ita placuit legislatori. † Et hoc facit ad quæstionē, si statutū est, q non valeat reformatio, nisi fiat proposita per priorē ancianorū, et reperiatur reforma
a tio facta à cōcilio vel populo, & nō appa ret depolita, an valeat. & facit q sic, facit vt videatur populus illi priuilegio dero b gasse. de hoc vide per Bar. in l. obtinuare. C. de decurioni. lib. xj. & idem no. in l. humanum. C. de legi. & in l. oēs populi. de
3 iusti. & iure. † Item not. in verbo concessit. quia patet, q populus non à se abdicauit imperium: sed concessit vium. & ista concessio alio respectu dicitur translatio vsus, & ita debet intelligi. l. j. ꝙ. de officio prætoris. Aliud est enim cedere, aliud cō tendere: vt no. in l. ad eum. infra de dona.
4 † Item no. in ver. [quodcūque.] quatuor modos, per quos princeps facit constitutionem. adde quintum, per viam contractus, quia contractus principis vim legis habet. vt l. donationes. C. de donat. inter c virum & vxorem. & in l. Cæsar. ꝙ. de pub.
5 † Et no. q tunc epistolæ principis, & sententiæ diffinitiuæ vel interlocutoriæ faciunt ius quo ad oēs, licet fuerint directæ ad certas singulares personas: q̄n ab ipso principe traduntur vniuersitati oīm, vt contigit in Codice in quo fuerunt redactæ epistolæ principū, & in Decretalibus. & sic sunt incluſæ in volumine iuris communis, aliās secus: quia faciunt ius singulare, & ita potest loqui sequens ver. plane. quia loquitur in rescriptis, & cōclusionibus factis singularibus personis, non redactis in corpore iuris. & tunc dicuntur facere legem priuatā, vt in l. q. C. de leg. Et notā dum est q sunt istius naturæ, quia per legem generalē postea factam tolluntur, nisi specialis mentio de istis fiat, vt in secunda constitutione Codicis. §. si vero pragmaticæ. & C. de silentia. l. decurionibus. vt not. in c. j. de ca. monacho. lib. vj. sed si fieret expressa mentio non obstantibus quibuscunque priuilegijs &c. tollerent talia priuilegia non inclusa in corpore iuris, secus de inclusis. vt no. in auē. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. in l. hæres absens. infra de iudi. in princip. De materia autem glo. magnæ hic positæ in fine vide per docto. in l. fina. C. si contra ius vel vtil. publi. & per Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de constitutionibus.

2 *Beneficium quot modis capiatur? & quando sit latissime interpretandum? & quando stricte?*

3 *Differentia inter beneficium, priuilegium, & rescriptum, & nu. 2.*

LEX III.

1 BEneficium. † Beneficium principis latissi
2 me est interpretandum, ad hoc semper allegatur. † Et scias q̄ istud verbū beneficiū est generale. nam dicitur benivola actio gaudiū tribuens capienti: vt in vsib. feud. de feudi cognit. c. Obertus. & interdū ponitur pro beneficio ecclesiastico, & tunc quid comprehendat vide Archi. in c. gratia de rescri. lib. vj. Interdū pro facultate aliquid faciendi ad propriū cōmodum. & tunc quid cōprehendat. vide Bart. in l. beneficio. ad l. falcid. Interdū pro gratiosa cōcessione principis. & tunc si non est contra ius pro
c prie dicitur beneficium, & debet largissime c interpretari: vt si concedat alicui castrum, quia videtur cōcedere territorium & oia ad ipsum pertinentia: licet ex vi vocabuli veniret tantum est intra muros. & hoc probatur in l. j. §. cū vrbē. de offic. præfecti vrb. Et si concedat bona vacantia videē cōcedere cū instrumentis & mancipijs, & oibus pertinentijs eorū. vt in l. si quādo. C. de bo. vacā. Et sic fit interpretatio largissima contra ipsum cōcedentē, nō cōtra tertiū. vt no. Inn. in c. dilecti. de donā. & Cy. hic, licet Inn. nō alleget. & vide q no. Bar. in l. j. circa fin. C. de iur. & fac. ign. & in l. si q̄n. in prin. C. de inoffi. test. Cy.
3 in l. j. in fi. C. de diuer. rescrip. † vero cōcesso est contra ius, tūc dicitur priuilegium: & debet stricte interpretari: & ita loquitē illa lex, si quando. nisi ex hoc redderetur inutile: vt ibi not. in glo. & ex text. in l. j. in fin. ad municipa. Si vero concessio est secundū ius, tunc dicitur rescriptum: quia emanat ad iuris cōmunis obseruantiā: vt in toto titu. extra de rescriptis. & C. de diuer. rescrip. per totum. vt q̄n cōmittuntur causę inter priua-

a ¶ Vtriusq̄. posui post Abb. in c. j. de cōsue. extra ibi vide.

b ¶ Nō valet. limita, ni si esset cōsuetudo tanti tēporis, cuius initij memoria non existat secundū Car. in cle. ij. de reb. ec. non alie. itē limita vt per Bal. in l. fin. §. nec sit. de bo. quæ lib. itē limita vt per An. de bu. in c. ea nosci tur. itē limita secūdum Imo. in c. j. vj. colum. de his quæ fiunt à præla. item limita vt per Cal. consilio. j. & ij. de his quę fiunt a prælato. item vt per Ludo. ro. cōsi. xxxvj.

c ¶ Largissime. q beneficium principis sit largissime interpretandū vltra do. Iaso. hic adde Ludo. rom. consi. lxxix. vbi dicit q illud acceptans cū oibus qualitatib? ac ceptasse intelligitur.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

tos:vt in tit.de preci.impera.offe.& talia rescripta intelligun-
tur secundū ius commune.vt patet in duabus legibus huius ti
tuli.Hic relinquuntur quatuordecim tituli,quos videatis per
vos vsq; ad titulum de offi.eius cui manda.est iurisdictio.

De offi.eius cui man.est iurisdi. *Rubrica.*

In gl.rub.ibi alij sic.dic,ista continuatio non placet:quia rub.
dicit de off.eius,cui mand:est iurisdi.sed delegare causam,est
officium eius qui delegat & sic non conuenit rubricæ verū est
tñ in se,q̄ actus delegandi ad iurisdictionē pertinet.vt ff. de iu
risdi.om.iud.l.j.in fi.non solum enim exercetur iurisdictio in
cognoscēdo,& pronūciando:sed etiam in delegando. tene er
go præcedentē:sed quare in decretalibus, primò ponitur titu
lus de off.dele.tanquā dignior & posteà de offi.ord. tanquàm
minus dignus:hic econuerso.Respōdeo:quia ibi tractatur de
delegatis à principe,qui sunt maiores quolibet ordinario: ga
principē repræsentāt,vt in c.studuisti.de off.leg.hic de legatis
ab ordinarijs,qui sunt minus digni:quia causatū non pōt esse
dignius sua causa:& sic respectu ordinariorū dicuntur peda-
nei iudices,& sic in simi.vt C.de peda.iudic.& in rubro & ni-
gro. In gl.ibi de secunda nihil dic imo tractatur de hoc in l.si
prętori.quia non solum priuatis:sed etiam ordinarijs possunt
causæ per alium ordinarium delegari:vt ibi patet.

2 ☞ *Iurisdictio dicitur potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicēdi & æquitatis statuendæ, & continet imperium merum, & mixtum, & simplicem iurisdictionem.*

3 *Quid sit merum & mixtum imperium uel simplex iurisdictio remissiuè.*

Iurisdictio qualiter de populo Romano & postea in principe fuit communicata cum aliis magistratibus?

4 *Qui dicantur maiores magistratus, & quòd habeant merum uel mixtū imperium.*

Maiorum magistratuum tres sunt gradus: quia aliqui sunt illustres, spectabiles & clarissimi.

Princeps quòd dicatur superillustris.

5 *Quæ sint reseruata Principi uel Papæ.*

6 *Maiores magistratus quæ possint delegare?*

7 *Iurisdictio quæ datur per legem, aliquando potest etiam dici delegata: licet regulariter dicatur ordinaria, & quando.*

8 *Ea quæ sunt de imperio in duobus infimis ex se gradibus possunt delegari: modica coertio personalis pro delictis puniendis debet uenire principaliter. sed uerbalis & pecuniaria potest uenire in cōsequentiam in delegatione, & quæ alia ueniant etiam in consequentiam.*

9 *Quæ sunt de simplici iurisdictione, quando delegari non possunt.*

10 *Argumentum à contrario sensu legis est licitum nisi sequatur absonus intellectus.*

11 *In generali dispositione non ueniunt ea de quibus specialiter dispoñ non poterat.*

12 *Vniuersitas qualiter trahit ad se ea, quæ alias de per se non transirent.* ☞ *nu.11.*

LEX I.

QVæcunque. In hac.l.primò tractaʒ quæ
cauſæ possunt delegari spe
cialiter, vsq; ad §.quæ mādata.Secundò si facta
est delegatio generaliter,quæ trāseat in delega
tū:vsq; ad l.si prætor.& in prima parte ponūtur
primò duæ regulæ.quarū prima est negatiua de illis quę non
possunt delegari.alia est affirmatiua,de illis quæ possunt dele
gari:vsq; ad ver.& ideò ibi ex prima regula negatiua infertur
vnū vsq; ad ver.huius rei ibi.tertia,in qua probat illationē suā
vsq; ibi,non aliter.ex probatione prædicta cōcludit:& etiam
1 ampliat regulam.& h.d.in effectu. †Ea quæ sunt de imperio
mero,vel mixto:non possunt delegari per ordinariū inferio-
rem à principe,nisi ex causa iustæ absentię,quia cōpetunt sibi
ex speciali priuilegio.& quia est de maiorib⁹ magistratibus,
& nō nisi maioribus cōpetant.ea verò quæ sunt de simplici iu
risdictiōe bene possunt delegari à quolibet ordinario:ga non
cōpetūt sibi ex speciali priuilegio ratiōe maioritatis:cū gene-
raliter cōpetant cuilibet minimo magistratui ordinario,ideò
dicunt cōpetere iure magistrat⁹.h.d.vsq; ad §.qui mandatā.Et
additur vnū,q̄ malè faciūt & errāt minores magistratus,cum
delegāt causas ad imperiū pertinētes non subsistente causa iu
2 stæ absentiæ.†Et præmitte ad euidentiā,q̄ iurisdictio est no-
men generale:quia dicit potestas de publico introducta cum
necessitate iuris dicēdi & æquitatis statuēdæ,vt no. in l.j.ff. de
iurisd.om.iud.quæ diffinitio cōgruit cuilibet speciei ipsius iu
risdictionis:quæ possunt dici tres:scilicet imperiū merū, item
imperium mixtū,item simplex iurisdictio.quę species oēs sub
nomine iurisdictionis in genere sumptæ cōprehenduntur:vt
etiā hic colligitur,in vers.& ideò.in fi.dū dicit iurisdictionem
suā mādat,quod exponit:id est imperiū.& ibi hoc no.gl. par-
ua quæ incipit hic not.etiā mero imperio iurisdictionē inesse,
3 supple,sicut inest genus cuilibet speciei. †Quid autē sit mera,
mixta,& simplex iurisdictio:not.in l.imperium. ff. de iurisdi-
om.iudi.Item scire debes q̄ omnis iurisdictio,& quælibet spe
cies ei⁹ principaliter erat in populo romano,& posteà in prin
cipe.verū quia per eos non poterat exerceri in quolibet loco,
& quibuslibet personis,talem eorū potestatem cōmunicaue-
runt cum alijs scilicet magistratibus quos creauerunt per vni
uersum orbē,faciendo eos ordinarios in singulis locis & pro-
uincijs,hoc faciunt leges & senatusconsulta. Quędam autem
cōmunicauerūt generaliter cū omnibus magistratibus quan
tuncunque minimis:vt illa quę sunt de simplici iurisdictione.
4 †Quædam verò specialiter maioribus tantum magistratibus
propter eorū maioritatem.& sic in priuilegium maioritatis:
vt sunt illa quæ sunt de imperio mero,vel mixto. Et dicuntur
maiores magistratus à præside prouinciæ inclusiuè:vsque ad
principem exclusiuè:quorū sunt tres gradus:scilicet illustres,
spectabiles,& clarissimi:vt hic in gl.mag. princeps autē dicit
5 illustris:vt in authē.vt ab illustribus,vt superillustrib⁹.& eo-
rum quæ prius sunt. †Quædā princeps reseruauit sibi,& nul
li cōmunicauit:vt potestatē condendi legē.C.de leg.l.fi. & po
testatem restituēdi natalibus.ff. de natali. restī.per totū.& con
cedendi veniā ętatis.C.de his qui veni.ęta.per totū.& ff. de mi
no.l.iij.& legitimandi spurios:vt in authen.qui.mo.natu.effi.
sui.& cōcedendi ius anulorū aureorū.l.ij. C. de iure aur.anul.
6 & vide vbi Bal.de reseruatis principi seculari. †Quę autē sunt
reseruata principi ecclesiastico.vt patet per not.per glosſ.in c.
quod translationē.de offi.leg.& plenius in Spec. eo.tit.§. nūc
7 dicēdum. †Est ergo quæstio de his,quę cōmittunt maioribus
magistratibus,vtrū ipsi possint oia delegare. Nā in magistra
tibus nō est dubitatio.cū enim eis nō cōpetāt nisi ea quæ sunt
de simplici iurisdictione,quæ de sui natura sunt delegabilia:
clarū est,q̄ ea omnia delegare possunt:nec etiā est quæstio de
principe:quia cū ipse sit solutus legibus,vt l.princeps.ff. de le-
gi.potest omnia alteri cōmittere,etiā quę sibi specialiter reser
uauit.vt vidimus in ijs cōmitibus palatinis,quibus princeps
cōmittit potestatem legitimandi,& creandi notarios quā sibi
reseruauit,vt no.in c.cū tabellio.de fi.instr.solū enim est quæ-
stio de maioribus magistratibus,quibus quædā cōmittuntur
specialiter tanquā maioribus:vt sunt illa quę pertinent ad im
perium merū,vel mixtum:quædā non specialiter tanquā ma-
ioribus sed quia sunt magistratus cōmittūtur,vt sunt illa quæ
pertinēt ad simplicem iurisdictionem.& breuiter hic dicitur,
quòd prima non possunt delegare,& ista est prima regula ne
gatiua. Secunda verò possunt delegare: quando competunt
eis iure magistratus,id est,propter hoc,quia magistratus sunt
non quia sunt maiores,cum etiam minoribus competant: &
ista est secunda regula affirmatiua. Cætera quæ sunt in tex.
8 sunt clara. †In tex.ibi:[non transferuntur.]id est,nō possunt
transferri:vt conueniat cū sequenti vbi ponitur regula affir-
matiua,& ibi dicitur mādari possunt.illa verò quæ sunt de im
perio nō possunt mandari specialiter,& illa quę de iurisdictio
ne possunt specialiter mādari.Et ex hoc sequitur,q̄ si genera-
liter mādat totam suam potestatem & iurisdictionē,puta si fa
ciat aliquē vicarium suū vel vicegerentē alijs fortèoccupatus,
in hac generali,non veniunt ea quæ sunt de imperio,sed bene
veniunt ea quæ sunt de simplici iurisdictione.& hoc habetur
in §.qui mādata.in versi.verius est.& sic ille ver.in hoc differt
ab isto principio:licet videatur idē dicere.ideò sic oportet hic
9 exponere,vt ille sit superfluus. † In tex.ibi:[vel senatuscon-
sulto delegatam.dic id est,tributam ipsi enim non sunt delega
ti,sed ordinarij.& loquitur de magistratibus maioribus qui
habebant iurisdictionem plenam cū mero,& mixto imperio:
tamen quia quantū ad imperium,habebant eam ex iure spe-
ciali:quia maiores hoc respectu dicuntur habere delegatam,
quantum ad ea quę sunt de imperio.Et sic not.q̄ etiam iurisdi
ctio quę datur per l.potest aliquando dici legata,licet regula-
riter dicatur ordinaria,vt ff. de iurisdi.om. iud.l.quia.Et hoc est,
vbicunq; ex priuilegio aliquo præter naturam iurisdictionis
fiat commissio alicui per legem,vt patet in l.j.de dam.infecto.

Scire

10 †Scire autem debes,quòd istæ regulę nō sunt simpliciter ve-
ræ,nam prima regula negatiua, q̄ ea quæ sunt de imperio nō
possunt delegari,procedit in quatuor gradibus imperij, nam
hic habes sex gradus,quia dicitur imperiū maximū, maius &
magnū itē paruū minus,& minimū, prout pulchrè tradit Bar.
in l.imperiū.de iurisd.om.iu.in quatuor aūt primis gradibus
procedit ista regula.in minori aūt & minimo nō procedit, quia
illa quæ sunt de illis gradibus possunt delegari specialiter: vt
quia fortè competunt iure magistratus vt modica coertio
etiam personalis pro delictis puniendis,quæ est de minori: &
multò fortius de minimo,vt modica coertio verbalis, & pecu
niaria similiter pro delictis puniēdis.de illis duobus pōt intel-
ligi.l.magistratibus.in fi.si enim competunt minoribus magi
stratibus,vt ibi dicuntur cōpetere iure magistratus. ergo pos-
sunt delegari:vt hic in regula secunda affirmatiua. Sed cōtra
quantū ad primam,quia delegatus nullo modo pōt personam
& corpus tangere,vt in auth.de test.§.si verò ignoti. ergo mo
dica castigatio nō poterit delegari.Sol.sustinendo Bar. qui di
cit posse delegari.in l.imperiū.ver.potest,q̄ pōt delegari prin
cipaliter,& expresè pro delictis puniendis ad publicā vtili-
11 tatem. †Sed si delegetur causa meræ iurisdictionis,&quęritʒ
an in consequentiā delegatus possit corpus tangere,puta, te-
stes torquere vel personaliter,tacitè faciēdo capi personam,&
tunc hoc non pōt,nec in cōsequentiā delegationis hoc transit.
& hoc videtur sentire Bar.in l.ij.ff. de iurisdi.om.iud.qui videt
sibi cōtrariari in eo quod ipse not.in l.imperiū. Sed contrà, q̄
imò etiam in consequentiā hoc veniat,vt in fi.huius legis & in
fi.in §.fi.ff.eo.Sol.intellige illos tex.de modica castigatiōe ver
bali & pecuniaria,nō de corporali,& ita intelligit Bar.in in l.
magistratibus.& ponit etiam alios modos,in quibus talis de-
legatus potest ea quæ sunt de imperio minimo,in auxiliū suæ
iurisdictionis,vt denegare audientiā contumaciæ, vel habere
quem pro confesso.ista enim possunt dici de imperio,quia of-
ficio iudicis nobili expediuntur,tamen transeunt in delega-
tum accessoriè,& in consequētiam iurisdictionis,quæ sine præ
12 dictis non posset exerceri,tene menti. †Alia etiam regula af-
firmatiua,q̄ ea quæ competunt iure magistratus, vt sunt illa
quæ sunt de simplici iurisdictione non semper est vera,nō pro
cedit in duobus gradibus iurisdictionis,scilicet in maxima,&
maiori.vt in causa istatus quæ non potest delegari, vt in l. pla-
cet.C.de pedaneis iudicibus. in fin. In tertio gradu, scilicet
in magna procedit quando magistratus esset impeditus, vel
propter abientiam necessariam,vel propter alias publicas oc-
cupationes,vt eadem l.placet.in prima parte,licet ea quæ sunt
de imperio,propter abientiam delegari possunt non propter
alia impedimenta.& istæ sunt causæ quæ sunt vltra trecentos
aureos.vt in auth.de defenso.ciui.§.iudicare.in aliqs autem tri
bus gradibus,puta trecentorum aureorum & infrà, procedit
indistinctè ista regula,vt possint etiam à non occupato dele-
gari,vt habetur in d.l.placet.& primæ non competunt nisi ma
ioribus magistratibus sicut illa quę sunt de imperio.alia verò
13 etiā omnibus. †Vltimò scias q̄ gl.quę sunt hic laborāt prin-
cipaliter in duobus.No.ex §.huius rei,q̄ licitū est arg.à cōtra-
rio sensu legis.l.qui testamento.§.mulier.de testa.quod est ve-
rū,nisi sequatur absonus intellectus,id est,contra ius,vel iuris
correctionē,vt l.ij.C.de condi.inser.& hic in gl. quæ incipit, i-
deo quia.sed in statutis etiā si sequatur iuris cōis correctio po
test sumi arg.à cōtrario sensu, si statutū remaneret superfluū.
si nō sumeretur,quia nunquā est dicendū q̄ debet esse super-
fluum si alius intellectus congruus dari potest,vt not. in l.j. in
fi.ff. ad municip.per gl.& ita consuluit Cy.in statuto florētino
disponente,q̄ filia possit succedere matri nō obstante mascu-
lo.nā à cōtrario,masculo extāte non debet succedere: licet ex
hoc sequaʒ iuris cōis correctio.quod etiā tenet Bal.in l. cōuen
ticulā.C.de epis.& cle.Sed in legibus iuris cōmunis, potius est
dicendū,q̄ vna lex sit superflua,quā q̄ per arg. à cōtrario sen-
su ipsius,altera lex corrigaʒ,nec hoc est inconueniens cū multæ
leges reperiantʒ dicētes vnū & idē:sed statuētes intendunt ali-
quid facere cōtra ius cōe.vnde nō est nouū dicere, q̄ ius com-
mune corrigatur si apparet de intentione ipsorū, vt etiam idē
14 Bal.notabiliter dicit in l.maximū vitiū.C.de lib.præte. † Itē
no.vltimā glo.quæ incipit arg.triplex in quarto & vltimo no-

tabili,q̄ in generali dispositione non veniunt ea quæ speciali-
ter disponi non poterant.ad hoc l.si pater.ff.de priuile. credit.
15 & l.nuntius.in fi.ad municip.& ff. de ritu nup.l.quāquā. † Sed
contra de l.quædam.de acqui.re.do.vbi dicitur q̄ quędā trans
eunt cum vniuersitate,quæ per se non transeunt.gl. nō soluit.
Dic,quòd aliud est generalitas,aliud vniuersitas. nam in ge-
neralitate quælibet species consideraʒ de per se:sed in vniuer-
sitate non,quia omnes faciūt vnum totum,in l.eum qui ædes.
de vsuca.secundū Pet.Ideo cum vniuersitate transeunt quæ-
dam,quæ per se non transirent,quia non transeunt,vt ipsa cau
sa consideret,sed vt ipsa pars vniuersitatis:sed in generalitate
transirent vt ipsa.& ideo per illam l.dicunt doct.q̄ in vēditio-
ne castri transit etiam iuspatronatus, quod vendēs habebat in
ecclesia sita in castro:licet illū per se nō possit vēdere,cū sit spi
rituale,sine licētia episcopi vel donare,& ad hoc l.ī modicis. ff.
de contra.emp.& quod plenè no.Inn.in c.ex literis.de iurepa.

2 ☞ *Omnis iurisdictio ordinaria datur per legem.*

3 *Quare lex non permisit ut ea quæ sunt de imperio possint delegari sicut ea quæ sunt de iurisdictione?*

4 *Quòd ea quæ sunt de imperio possint de iure canonico alteri committi.*

5 *Legatus proconsulis quòd nullam iurisdictionem habeat uel potestatē antequàm proconsul committat ei uices suas.*

6 *Quæ sunt de infimo gradu imperij, ut est modica coertio uerbalis, quòd possint delegari, ut quæ ueniant in hac coertione? & an dicatur potius iurisdictionis quam imperij?*

§. Qui mandatam iurisdictionem.

1 †Delegatus non habet propriam iurisdictionem: sed habet v
sum iurisdictionis delegantis: & si delegatus est ad vniuersi-
tatē causarum,transeunt in ipsum illa quæ sunt de simplici iu-
risdictione,nō illa quæ sunt de imperio.nisi sint talia quę iuris
dictioni cohæreāt vt sunt illa sine quibus iurisdictio exerceri
non posset.h.d.vsq; in fi.legis.& cum hoc vlti.dicto concordat
l.fi.in fi.ff.eodē. In text.ibi,[proprium nihil debet.]hoc est di
cere,quod iurisdictio quā habet delegans,nō abdicaʒ ab ipso
nec transit in delegatū:sed remanet apud ipsum,& in delega-
tum transit vsus : & sic non habet proprium, id est non habet
proprietatem iurisdictionis,sed vsum.Et propter hoc nō dicit
habere iure suo sed alieno.vt ff. de iurisd.om.iu. l.more maiorū.
vbi patet,q̄ solum ordinarius dicitur habere iurisdictionem
suo iure:delegatus verò alieno beneficio.Item non dicitur eā
habere principaliter quia non præcipitur,vt reducatur in eius
personam:sed remanet,& eius radices cōsistunt in persona de
legantis.vt l.ea quæ.eo.ti.statim sequitur. In tex. ibi, [vtitur]
dic & per hoc dicunt quidam,q̄ delegatus non habet iurisdi-
ctionē,sed solum notionē,& ita intelligit.l.ait prætor. in prin.
infrà de re iudi.dū loquitur de notione.Sed gl.tenent contra-
rium,q̄ imo habet iurisdictionem delegatam,quia ille vsus di
citur iurisdictio delegata nō ordinaria. Petrus aūt,in l.ait prę
tor.debet intelligi in arbitris,non in delegatis, & vide omni-
no quod ibi not.Bar.in text.ibi, [transferre.]dic,iste tex. vide
tur contrariari præcedentibus q̄ si transferī,ergo nihil rema-
net apud delegantem:ergo proprietas transit in delegatū.Er-
go dicitur habere propriū.Et per hoc l.cognitio.versi. cū pro-
priam.ff.eo.vbi dicitur,q̄ delegans dat suam iurisdictionē, &
dare est accipientis facere.Sol.hic transferri,debet referri so-
lū ad vsum iurisdictiōis,nō ad proprietatē. ille enim bene trā-
ferī & ita in verb.dari,licet alio respectu & proprius, dicaʒ cō
cessio potius.nā intentio huius literæ est dicere,q̄ nō transfe-
ratur proprietas iurisdictionis, sed q̄ transeunt illa quæ sunt
de simplici iurisdictione nō illa quæ de imperio: & pro hoc re
manent expeditæ duæ gl.vna quæ incipit imò.& alia quę inci
2 pit:id est permitti.quæ sup hoc laborāt. †In tex.ibi,[quod le
ge datur.] supple specialiter in priuilegiū maioritatis. nā hoc
qđ debeʒ per l.nō esset sufficiēs causa, q̄ nō transiret cū omnis
iurisdictio ordinaria detur per legem.vt l.quia.de iurisdi.om.
iu.& tamē illa quæ sunt de iurisdi. delegantur.& ista patēt ex
3 gl.prima quæ est in prin.huiʒ legis & incipit hoc signū. † Sed
quare lex nō permisit,vt ea quę sunt de imperio possint delega
ri,sicut ea quę sunt de iurisdictiōe: Respōdeo:ga requirūt ma
ioritatem magistratus,ipsam exercentis,sed delegatus dicitur
vtilis quia pedaneus,& sic natura imperij nō patitur in illū trā
ire:non sic in iurisdictione simplici,quæ nō requirit maiorita

Universidad de Sevilla
Biblioteca

4 tem.prædicta tamen non procedunt † de iure canonico:scdm quod ea quæ sunt de imperio, possunt alteri cõmitti, vt not.in c.in archiepiscopatu.de rapto.& in c.ij.de off.vica.lib.vj. in no uel.vel dic, ꝙ cõmittuntur faciendo iudices ordinarios, vt potestates, vel rectores per prælatos habentes iurisdictionẽ in tẽporalibus,cùm & ipsi non possint de causis criminum cognoscere:non autem per viam delegationis. Nam ordinarij fungãtur vice propria,sed delegati vice delegãtis,vt in d.l.more maiorum. † In tex.ibi:[quia animaduersionem legatũ proconsulis habere.]dic,s.quantum ad hoc,vt possit pronũciare condẽnando vel absoluẽdo.sed bene possunt cognoscere de crimine postquã delegatus sibi cõmisit vices suas vt l.solent.in prin. de off.procon.& no.per gl.in §.præcedenti,quæ incipit in casu qui ponit in l.cognitio.in prin.ff.eo.fauore pupilli:& ita intellige istam gl.ante verò ꝙ,pconsul cõmittat tali legato vices suas,nullã iurisdictionẽ vel potestatẽ habet legatus procõsulis
6 vt l.legati.circa fi.tit.ff.de off.procõ. & l.obseruare.§.fi. † In tex.ibi.[ꝙ iurisdictio cohæret.]dic,vt est modica coërtio verbalis,puta, pnunciare actorẽ mittendũ in possessionẽ,ppter cõtumaciam rei ex primo decre.ff.eo.l. cognitio.§.vt bonorũ.vel deferre actori iuramentũ in litẽ propter dolũ rei, vel audientiã actori denegare,ppter eius cõtumaciã,vt ff.qui.ex cau.mai.sed & si per prætorem.§.sed si cũ decre.vel condẽnare ipsum in expensis propter cõtumaciã,vt in l.sancimus.C.de iudi.vel habere pro confesso recusantem respondere positionibus. & in c.si post præstitũ.de cõfes.lib.vj.in his consistit ista modica coërtio verbalis,quę dicit esse de infimo gradu imperij:& ideo transit in legatũ.ita intelligitur etiã l.ff.ff.eo.& ita intelligit Bart. in l. magistratibus.ff.de iurisd.om.iu.glo.tñ videntur dicere,ꝙ ista modica coërtio de qua loquitur iste tex.in l.ff.ff.eo.potius dicatur iuridictionis,quàm imperij.vt hîc in vltima gl.quæ incipit, hoc dicunt.& etiam no.in l.ff.ff.de iurisdi.om.iud.in gl.quæ incipit si dicas.quia glo.habuerunt pro inconuenienti,ꝙ ea quæ sunt de imperio,transeant aliquo modo in delegatũ.Sed certè isti tex.dicunt,ꝙ est imperium,vt hîc:non tamen merum,vt in l.ff.quasi dicat mixtum.quia exercetur ad priuatam vtilitatem pro glo.ramen facit,quia ista videntur expediri officio iudicis mercenario deseruiente illi actioni potius quàm nobili: & sic non videtur esse de imperio quod expeditur nobili:habent tñ similitudinem cum eo. tenendo tamen, ꝙ sint de imperio non est inconueniens dicere quòd transeant: quia sunt de infimo gradu,vt not.per Barto.in l.iubere. de iurisdict.omn.iudic.

a ☞ *Prædia minoris non possunt alienari etiam in utilitatem minoris nisi causa æris alieni: secus in re ecclesiæ uel domũi.*

3 *Vicarius quis sit, & in quo differat a delegato ad uniuersitatem causarum?*

LEX II.

1 MAndata. † In generali delegatione nonvenit vt delegatus possit interponere authoritatem in casibus in quibus requiriturplena causæ cognitio,quia possunt esse præiudiciales. h.d. in effectu ista l. Et ponuntur duo exempla:vnum,qñ minor.xx. annis vult manumittere seruum,quem non potest nisi ex iusta causa,vt in glo.Non ergo ꝙ delegatus ad vniuersitatẽ causarũ potest authoritatẽ interponere in tali manumissione.alius casus est, quando tutor vel curator vellet alienare prædium minoris,quod non potest, nisi ex causa æris alieni:vr gentibus & non existentibus aliis, de quibus possit creditori satisfieri.vt in titu.ff.de reb.eorum qui sub tutela vel cura. Vnde talis delegatus nõ potest authoritatem interponere in tali alienatione. Si autẽ non requiritur causæ cognitio:quia nec est actus preiudicialis: vt in emancipationibus liberorum,vel manumissiõe seruorum facta à maiore, vel adoptionibus vel vt aperiantur coram eo testamẽta, bene posset authoritatem interponere.vt colligitur ex gl.& §.l.proxi.in prin.in gl.quæ incipit, idem,ppter vnum circa medium.vbi enumerat ista,inter ea quæ competunt iure magistratus. Sunt tñ de imperio infimo,quia officio iudicis nobili expediunt, & mixto,non mero. quia ad priuatam vtilitatẽ.& ideo infimo, quia causæ cognitionẽ non requirunt saltẽ magnã,cũ sint voluntariæ iurisdictionis,& inter
2 consentiẽtes exercent,cum tendãt in præiudiciũ alterius,ideo transeunt in delegatũ. † Hîc est vna gl.quæ per omnes reprobatur,quia vult, ꝙ prædia minoris non solum possint alienari pro soluendo ære alieno,si aliunde solui nõ posset:sed etiam propter aliã vtilitatẽ minoris.quod est expresse cõtra text.in l.magis puto.§.si ęs.quẽ gl.allegat.& est.§.antè pen.ff.de reb. eo.licet aliud sit in ecclesia.vt gl.dicit & bene in hoc.& etiã in re dotali,quę potest alienari,vt in aliam vtiliorẽ conuertatur.
3 vt ff.de iur.do.l.fi. † Quæro quę sit differentia, inter delegatũ ad vniuersitatẽ causarũ,& vicarium de hoc vide per Bar.notabiliter.ff.quis & à quo appelletur.l.fi.qui dicit,ꝙ vicarius est ille qui sedet in eodem tribunali cũ ordinario, & ideò censetur vnũ & idem tribunal,& à sentẽtia ipsius nõ appellatur ad ordinarium cuius est vicarius,sed ad proximũ superiorẽ illius ordinarij.vt in c.ff.de consue.li.vj.Sed delegatus ad vniuersitatem causarũ dicitur qñ sedet in alio tribunali:vt si potestas ciuitatis,vel episcopus cõmitteret alicui oẽs causas vertentes in tali castro,vel in tali quarterio:& tũc à sentẽtijs appellaret ad ipsum cõmittentẽ,qm à delegato appellatur ad delegãtem.vt in ista.l.Itẽ quæ differẽtia est inter delegatũ ad vniuersitatem causarũ,& substitutũ seu vicem gerentẽ:Respondeo.Primus dicitur qñ delegatur ab ipsomet magistratu:vt si potestas cõmitteret vices suas cuidam:iste dicitur delegatus,& in eũ non transeũt illa,quæ sunt de imperio,nisi hoc facit propter absentiam necessariam:& tũc transeunt quantũ ad cognitionẽ tantum.vt l.proxima.§.huius rei in gl.quæ incip.scilicet cognitionẽ.Sed locũ tenens seu subrogatus dicit ille,qui ponit à superiore qui posuit potestatẽ. Et de isto loquit.l.ij.de offi.eius, qui vicem alterius gerit:& iste potest oĩa quæ poterat ille cuius loco subrogatus est,& sic etiam causas criminales cognoscere,& terminare vt ibi,& ita intellige eandem gl.quæ incipit scilicet cognitionem.in ver.sed aliud est in eo.& ita declarat Bar.l.j.§.j.ff.de leg.iij.vbi omnino vide.

2 ☞ *Differentia inter delegatum ad uniuersitatem causarum, & substitutum seu uicem gerentem.*

Ordinarius si in causa sibi delegata in qua poterat procedere ut ordinarius: & processit ut delegatus: & delegatio non tenebat an ualebit sententia & processus ex iurisdictione ordinaria.

3 *Si superior scribat ordinario in causa spectante ad iurisdictionem ordinarij,non facit illum delegatum in illa causa si non mutat modum procedendi, sed potius iurisdictionem uidetur exercuisse, & quis effectus resultet.*

LEX III.

1 ET si prætor. † Etiam ordinarius iudex in causa sibi delegata per aliũ procedit
2 & cognoscit vt delegatus,non vt ordinarius.h.d. † Et effectus est magnus,quia appellabitur ad delegantem. sed si ordinarius appellaretur ad immediatũ superiorem. Quid si delegatio non tenebat, & ipse procedit tanquam delegatus, poterat tamen procedere vt ordinarius,an valebit sententia, vel processus ex iurisdictione ordinaria? videtur ꝙ non,quia restrinxit ad delegatum: & hoc potest dici si sciebat delegationem non valere, alias potest dici ꝙ si non restrinxit, quia fecit credẽs posse procedere vt delegatus,& si sciuisset cõtrarium,processisset vt ordinarius & ita videtur debere intelligi quod no.Inno.in c.cũ ex officij.de rescrip.vbi tangit istum
3 passum. † Item quid si superior scribat ordinario in causa spectãte ad iurisdictionem ordinarij,an faciat ipsum delegatum in illa causa. responde, non si mutat modum procedendi, sed potius censetur eius iurisdictionẽ ordinariã excitasse:vt in c.licet.de offi.ordi.secus si alterabit,per modum procedendi,puta,ꝙ procedat summariè & de plano.vt not.in nouel. & adde ff.quis & à quo app.l.fin.Iacob.tamen but.tenuit,quòd in hoc casu sit delegatus in procedendo,& ordinarius in sententiando. Et ideo si appellatur ab interlocutoria, appellatur ad ipsum superiorem committentem.si verò à diffinitiua, tũc ad illum ad quem appellaretur,si ordinario iure processisset.Pone exemplum Bononiæ,vbi à potestate appellatur ad certos iudices deputatos per commune:si delegatus ibi existẽs mandat potestati,quòd in causa vertenti inter duos Bononien.tali modo procedat.& ibi habui istum casum de facto. audiui à Bal.reprobare opi.Iac.but.quia dicebat quòd iudex talis debet esse in pronuntiando,qualis fuit in cognoscendo.arg.in l. qui procuratorem dat.in prin.ff.de procurato.licet in auditoribus sacri palatij hoc quidam dicunt,vt not.in clemen.auditor.de rescrip.vt ibi.

Legatus

Legatus proconsulis punire non potest, sed ipse proconsul: nec etiam prætor urbis licet sit de maioribus magistratibus: sed remittit ad præfectum urbis.

3 *Quis possit de suspecto tutore cognoscere: & quibus possit hæc cognitio & etiam remotio delegari & nu.4.*

4 *Quod uni permittitur, alteri prohibetur & econuerso.*

LEX IIII.

1 COgnitio. † Cognitio de suspecto tutore & etiã remoto licet sit de imperio maximo,quia expeditur iudicis officio nobili,& ad priuatam vtilitatẽ,nihilominus fauore pupilli põt delegari:& venit in generali delegatione.h.d.† In tex.ibi, [cognitio.]subaudi & etiã remotio.vt no.ff.eo.l.j.§.huius rei.in gl.quę incipit.ſ.cognitionẽ.in fi.& etiã supple vltimũ ver.dũ dicit cognoscere subaudi,& remouere.punire autẽ nõ põt delegatus proconsulis,sed ipse,pcõsul.vt in l.solet.in prin.de offi.procõ. nec etiã ptor vrbis licet sit de maioribus magistratibus: sed remittit ad prefectũ vrbis,q erat iudex maleficiorũ in vrbe.in l. j.in fi.ff.de suspe.tuto. In tex.ibi,[mãdari potest.]scilicet per consulẽ tm̃,qui erat de maioribus præsidibus, & per prætorẽ vrbis.vt in l.j.§.j.& ij.ff.de suspe.tuto.& hoc etiã subijcitur in ver.imperatores,non autem per alios præsides inferiores.vt l. j.§.suspecti.ff.ad turpil.secundum vnũ intellectu gl.& sic principium huius l.restringitur per id quod ff.subijcitur imperatores &c.secundum gl.Vel dic generaliter per quencunq; præsidem secundũ vnũ intellectũ Dy.& per d.l.j.vel ij.de suspe.tu. vbi dicit,ꝙ in prouincia rescriptũ est,vt potsit delegari: ergo potius poterit prætor in vrbe:& loquit generaliter in prouincia.sed certè ibi restringit ad rescriptũ,de quo primò fuerat locutus,quod missum fuit proconsuli Africæ de quo hic. & sic ille tex.non facit pro Dy.sed melius facit iste tex. qui in principio generaliter loquitur:& postea probatur de rescripto misso procõsuli & hocnõ debet restringere generalitatem principis.ar.ff.de iur.& fac.ign.l.regula.§.ſi dãni infect.in fin.de dã. infect.vbi exẽpla nõ arctãt regulã.de hoc dicã super gl. qa puto ꝙ opi.Dy.sit verior licet malè recitet per Cy.& Bar.vt j.di dã. In tex.ibi,[dederis.]id est cõcesseris.Bal. nec obst.ff.e.l.j. §.qui mandatã.vt ibi no.in gl.quę incip.imo.& in alia quę incipit.i.,pmittit. † In gl.magna.ibi.l.§.suspecti.dic ille text.dicit ꝙ solus prẽses põt de suspecto cognoscere,& sic innuit ꝙ alius ordinarius nõ possit. Itẽ innuit,ꝙ ipse nõ possit alteri delegare. Qm̃ ad primũ, dic nõ esse verũ,ꝙ alij ordinarij maiores prẽside nõ possint.nã potest proconsul & etiã prætor, vt l. j.ff.de suspe.tu.& sic illud verbum solus,non excludit alios maiores,sed ratio est,quia etiã procõsul dicitur prætes, cũ sit verbum generale ad omnes regentes prouincias,vt ff. de offi.prę si.l.j.Sunt em̃ quidã prẽsides illustres,quidam spectabiles, & quidã clarissimi,vt no.in princip.l.in gl. rationes possunt.Itẽ ideo nõ excludit prętor,quia quod potẽrat prẽsides in prouincijs,poterat prętor in vrbe,& econuersò, vt ff.de offi. prẽsidis.l. ex omnibus.Si autẽ non opponeret verbũ solus:diceret ꝙ talis iudex possit hoc facere:an alij excludant? Dic aut ꝙ super materia de nouo inducta etiã excludũtur,vt in l. cõsulta diualia. C.de test.aut super veteri materia, quæ ptinuisset ad officium aliorũ,si statutũ nõ cõmitteret vni:dic ꝙ nõ excludunt alij superiores.vt no.ff.e.l.j.in gl.magna quę incipit hic no.post principiũ.ibi ergo multo magis spectabiles &c.& est bonus tex.in l.j.C.de officio pfec.vigi.& quod no.gl.in d.§.suspecto.sed alij æquales videntur excludi, si sint in eo loco ne frustratoria sit
4 cõmissio.† & ideo qđ vni permittit,alteri prohibet sicut econuersò.vt in l.cũ prætor.in prin.ff.de iud.sed si sint in diuersis locis,secus,quia quod permittit iudici vnius loci loco suo, sentetur etiam permissum iudici alterius loci in loco suo.vt in l.ij.§. si mater.ff.ad turpil.Inquantũ verò illud verbũ,solus,excludat delegatũ præsidis,contrariat huic legi quæ dicit posse delegari. Et ad hoc tendũt duæ sol.gl.vna,ꝙ ille §.suppleat per hãc.l. & ꝙ appellatione præsidis contineat etiã delegatus ab eo,per hãc l.& excludãt illi qui iurisdictionẽ nõ habẽt per illud verbum solus.Sed quia hoc esset satis ineptũ excludere nõ habentem iurisdictionem:ga hoc nõ est necessariũ:& ideo gl. hic vbiq; est in opi.ꝙ ista l.limitat per istũ §.quia dũ dicit,ꝙ põt de mãdari:verũ per consulẽ tm̃,nõ per alios inferiores præsides, vt in illo.§.põt etiã delegari p prętorẽ vrbis,vt in l.j.§.reus au

tẽ.de suspe.tut.la.Bal.dixit hoc esse verũ in remotione, quę fit per sententiã iudicis,vt illa nõ possint delegari,nisi per procõsulẽ suo delegato,secus in illa quæ fit per legẽ, eoipso ꝙ qs sit accusatus de suspecto.vt in l.eũ qui.ff. de suspe.tut.quia ista poterũt declarari per magistratũ,& etiã delegatũ quencunq;. & istam opi.secutus est Dy.allegãdo hanc l.pro Francisco accursio. Sed idẽ Francis. vt refert Cy.audiẽs Dy.reprehendisse gl. sustinuit gl.Contra Dy.& fuit magnũ iurgiũ Bononię.Certè nõ video ꝙ Iac.Bal.vel Dy.qui secutus est eũ in aliquo contrarient gl.si ita fuit vt doct.referũt, imò dicũt illud idẽ per sententiã iudicis.Et ita puto,ꝙ nõ ita fuerit quod Dy.voluit dicere ꝙ nõ solũ proconsul sed quilibet præses põt delegare.& hoc per istũ tex.in prin.qui generaliter loquit,qñ actio tẽdit ad punitionẽ,in qua nõ vertitur vtilitas pupilli duntaxat sed vindicta.Hic quantum ad remotionẽ,in qua vertit vtilitas, & propter eam inducit hoc,nõ propter priuilegiũ iudicis debet esse idem in quolibet præsi de.quia rescriptũ procõsuli in eius priuilegium,sed in fauorem pupillorum, & istam puto veritatẽ. Vnus solus tex.facit contra Dy.institu.de suspe.tut.circa principium.vbi hoc dicit competere prętori in vrbe,& præsidibus prouinciarum in prouincijs,& legato procõsulis.Et sic innuit secus in alijs delegatis.sed non obst.ideo ibi de solis legatis pro consulis mentionem facit,quia soli proconsules habebant legatos,quibus statim post ingressum prouinciæ committebant generaliter vices suas,vt l.iij.§.fi.de offi.proconsu. Si ergo alij præsides hoc facerent ex aliqua causa,licet regulariter non faciant hoc idem debet esse,& ista facient te intellígere not.per Cy.in l.fi.C.de suspec.tuto.& per Bar.in d.§.suspecto.qui non bene recitant dissensionem,quæ fuit inter Dyn.& Fran.vt ex eorum dictis potest colligi qui fuerint.

2 ☞ *Plures casus in quibus fit missio ex primo decreto.*

3 *Missio in possessionem ex secundo decreto quòd non possit delegari etiam quantum ad cognitionem.*

1 §. Vt possessio. † Cognitio & etiam pronuntiatio, an aliquis sit mittẽdus in possessionem ex primo decreto,licet sit de imperio mixto, potest tamẽ delegari & in delegatum generalem vel etiã specialem in consequentiam transit.hoc dicit.Et ratio huius est:quia dicitur esse de infimo gradu imperij,mixti, cum fiat sine magna causæ cognitione,& non sit præiudicialis,secundũ cõmunem sentẽ-
2 tiam glo.& doct. † & ponuntur hic plures casus in quibus sit missio ex primo decreto,primus,quando in actione personali.vt in ti.quibus ex cau.in pos.ea. Alia quando in alijs actionibus,vel officijs iudicis. In tex.ibi,[possidere videatur.]dic
3 id est in possessionem esse.& sic ex primo decreto. † Bal.non autem ex secundo illud enim non potest committi etiã quantum ad cognitionem,vt no.gl.ff.tit.ij.l.iubere cauere. Sed primum potest committi quantum ad cognitionẽ, an quis sit mittendus vel non.Sed ipsa realis missio potest delegari quia nec competit magistratibus municipalibus, vt in l.cum qui.§.magistratibus.ff.ad municip.& sic non competit iure magistratus,ergo &c.vt in l.j.in prin.ff.e.Sed mirandum est, nam in cognitione,an qs sit mittendus vel nõ aliqualis causæ cognitio requiritur vt hic in gl.quæ incipit,sed nonne.Et si pronuntiatum est,eum mittendum:alia causæ cognitio non requirit, etiam modica in ipsa missione,postquam est adhibita in cognitione.quare ergo si magistratus potest facere primam declarationem,nõ põt postea ipsam executioni mãdare, sed est recurrendum ad præsidem? Et si potest primam delegare, quare nõ est executio eius:semper super hoc dubitaui: nec reperio declaratum,videbimus in l.iubere cauere.

2 ☞ *Delegatus licet non possit totam causam subdelegare potest tamen unum articulum,ut receptionem testium.*

3 *Delegatus principis potest subdelegare.*

LEX V.

1 MAndatam sibi. † Delegatus ab ordinario non subdelegat.hoc dicit. Fallit in casibus, qui not. in gl.quando esset delegatus ad vniuersitatem causarum: quia potest delegare ynam,vel aliquas:nõ omnes. Idẽ in delegato procõsulis.adde etiã,si quis esset delegatus cũ clausula,posset subdelegare.vt not.Specu.de offi.deleg. §.j.ff. versi. quid si in dele-

Universidad de Deusto Biblioteca

gatione.licet quidam contra.vt not.Cy.in l. à iudice.C.de iud.
2 † Item licet delegatus non possit totam causam subdelegare potest tamē vnum articulum,vt receptionem testium: licet ad hoc non habeat specialem potestatem quod dic vt plenè not. in spec.eod.titu. versic.sed nunquid subdelegatus. Delegatus
3 † autem principis sine dubio potest subdelegare vt in d.l.à iudice.de hoc not.in l.& quia.ff.titu.ij.

§. Mandata. Declara istum §.vt dixi suprà eod.l.ij.§. fina.& in quo consistat ista modica coercio,de qua hic loquitur & an sit de imperio, vel simplici iurisdictione? nam glo.hîc dicit quòd non est de imperio, sed tex. dicit contrarium.dic vt ibi dixi.

De officio assessorum. Rubrica.

1 ☞ Assessores hodie per statutu terrarū habent iurisdic. & sic efficiuntur ordinarij.
2 Reseruatæ ptáti si per ipsum cōmittantur vicario,tūc in illis vicarius esset delegatus.

1 † Postquàm visum est de officio illorum qui habent iurisdictionem ordinariam vel delegatam, sequitur videre de officio illorum,qui eis assistunt, & qui non habēt iurisdictionem: sed dicuntur consiliarij prædictorum.vt ff.eo.titu.l.consiliarios.& in authen.ad hæc.C.de iudi.Et nihilominus possunt quàm plura.de quibus in l.ij.& recipiunt salarium ab illo magistratu cui assident,& in propria prouincia vel terra nullus potest assidere magistratui. † hodie verò per statuta terrarū talibus assessoribus datur iurisdictio. & sic efficiuntur ordinarij cum habeāt iurisdictionem à lege municipali. & ideo principales assessores vocantur,vicarij: quia vicarius dicitur habere ordinariam: vt not.in l.ij.C.de offic.eius qui vicem alte.gerit.in glo.& in c. ij.de offic.vi.libr.vj. & hoc in his quæ per statuta committuntur. † Nam quædam reseruantur potestati, & si per ipsum committerentur vicario, in illis vicarius esset delegatus.vt no. per docto.in dicto cap.ij.& patet ſ.titu.j.l.si prætor.

2 ☞ Iudex pōt libellum ineptum reijcere reo non petēte,& qualiter dicatur ineptus?
3 Libellus si est ineptus & probationes aptæ, an ualeat sententia super eo lata in fauorem agentis?

LEX I.

1 OMne officium. † Quæritur vtrum quando coram assessoribus fiunt actus iudiciarij,debeat potestas esse præsens ad hoc vt valeant? Respondeo.de iure communi determinatum est, quod in tribus temporibus debet esse presens scilicet in principio causæ quod est, quando fit litis contesta. & in medio, quando recipiuntur testium iuramenta & producuntur instrumenta : etiam in fin. quando dantur sententiæ. cætera possunt expediri per consiliarios etiā sine presentia potestatis:vt in auc.ad hæc.C.de iudi. sed ex forma statutorum in casibus in quibus fiunt iudices ordinarij,præsentia non est necessaria. † Vltimo ista l. cum gl. super verbo , libellis, semper allegatur, q̄ iudex libellum ineptum potest reijcere reo non petente.& potest dici ineptitudo vel ex persona dantis libellum si est talis qui non debet audiri ex forma iuris vel statutorum , & hoc notorium est sibi,vt in l. quos prohibet.ff.de postu.vel ex materia contenta in libello,vt in l.si seruus.ff.de his qui ad eccle.confu.in fi.& C.vt nemo priuatos titulos.l.fi. in fi. vel si inepte concludit quia in ciuilibus requiritur apta conclusio: & non dicitur apta , si non sequitur ex præmissis,vt not.in l.edita.C. de eden. & argu. de his quæ not.in l.ij.§.quòd certa.de doli excep.vt si peto à te.x.quia rex
3 est in Francia † & si libellus est ineptus, & probationes aptæ, an valeat sententia super ea lata in fauorem agentis. vide de offic.iudic.in Specul.§.decedendi.versicu.quid si libellus & si articuli sunt inepti,testes tamen aptè deponunt,an prosint dicta ipsorum? vide in spe.de teste.§.j.ver.quid ergo capitulum. & adde quod no.Bal.C.de rei vend.l.domum.& de iureiuran. l.actor.in fin.& quod not.gloss.institu.de oblig. in princip.

LEX II.

Liberti. Nota quòd esse assessorem est honor. ideo non cadit in infamia,vt C.de dignitatibus. l.infames.

2 ☞ Potest interdum una res diuidi remanente tamen unitate.
3 Territoria possunt diuidi per principem : uel tenentem locum principis.

4 Quòd de duobus territorijs uel prouincijs posit fieri unum uel una authoritate superioris, & si remouetur unus rector:an alter remanens debeat habere duplex salarium? & qualiter fiat ista unio?
5 Accidens mutat naturam, & potius inspici debet accidens quàm natura in occurrentibus post accidens, & quid in occurrentibus antè.
6 Si concessæ sunt repræsaliæ contra Florentinos , & aliquis oriundus de Florentia transtulit domicilium suum Bononien.an contra ipsum poterunt exerceri repræsaliæ:& econtra.

LEX III.

1 Eadem. † Si una prouincia diuidatur in duas, iudicandum est de qualibet parte, tanquam de una prouincia ab altera separata.h.d. & sic erunt duæ prouinciæ.& sic quādo fundus diuiditur in duos, quælibet pars fundi fundus est,vt ff.de lega.j.§.fin. & l.si quis duas.§.si quis partē.vbi idem dicitur in domo diuisa per pa-
2 rietē medium. † potest & interdū una res diuidi remanente tamē vnitate.vt l.Caius.§.j.de leg.ij.& no.gl.in l.recte dicimus. in fi.de verb.sign.& Bar.in l.stipulationes nō diui.de ver.obl.
3 in j.q. † Not.ergo, q̄ territoria possunt diuidi:quod intellige per principem,vel tenentē locum principis.aliàs non.Et ideò communitates comitatus nō possunt se diuidere sine authoritate,& licentia superioris ciuitatis,vel cui subsunt,in præiudicium illius cōmunitatis vel dominij:licet quantum ad eosmet sic:& remanebit vnitas respectu superioris : licet non quo ad
4 eos per id quod ſ.dixi.& ita no.Bar.C.de metrop.l.j.li.xj. vbi omnino vide.† Et eodē modo de duobus territorijs vel prouincijs,pōt fieri vnū,vel vna,authoritate superioris,nō aliter: vt ibi not.per eundem.& in auf.vt iudices sine quoquo suffra. Et ibi dicit glo.q̄ si remanet vnus rector,& alter remoueatur: debet ille habere salarium duplex. quia duplicatur labor. & idem videtur econuerso quando fit diuisio, q̄ deberet diuidi salariū.quia diminuitur labor per.l.Seio.de annu.leg. tamen istud deberet intelligi in officiali , qui posteà ponetur:non in illo,qui erat positus ante diuisionem:tamen in illius præiudicium nō debeat fieri diuisio.qualiter autem ista vnio fiat? dic vt not.in c.j.ne sede vacāte.quia interdum vna subijcitur alteri,interdum non,sed remanent æquales. & an altera tunc teneatur soluere debita alterius? vide per Bar.in l.j.§.fi cohære des.ad leg.fal.Sed nōne distinctio prouinciarum , est de iure gen.vt in l.ex hoc iur.de iusti.& iur.quomodo ergo princeps potest hanc distinctionem tollere.vt in ſti.de iure naturali.§. sed naturalia.& ff.de vsuf.earum rerum.l.ij.in fi.potest dici , q̄ distinctio prouinciarum habētium diuersa idiomata, vt Francia,& Alemania & similes,nō possit tolli.Et ita loquitur contrarium & illa quæ fit per præsidatus,potius dicitur de iure ci
5 uili.& sic possit tolli,vt hic. † Vltimò no. q̄ accidens mutat naturam,& q̄ potius inspici debet accidens quàm natura:& hoc intelligit glo.hîc:quod est verum in occurrentibus post accidens: sed in occurrentibus ante , inspicitur causa naturalis, alias origo naturalis:& hoc quando se non cōpatiuntur, alias in concursu vtriusque potius inspicitur causa naturalis,quàm accidentalis.vt l.qui habet.ff.de tute.& l.filio.de liber.& post-
6 hu. † Et ista inducuntur per Cyn.ad quæstionem, si concessæ sunt repræsaliæ contra florētinos,& aliquis oriundus de Florentia transtulit domicilium suum Bono.vtrum cōtra ipsum poterunt exerceri repræsaliæ:& dicit Cyn.fuisse determinatum in ista ciuitate,q̄ non per istam.l.cum gl.quia videtur desijsse esse Florentinus,& hoc si post translationem 'domicilij concessæ sunt repræsaliæ,vel euenit causa propter quam sunt concessæ : alias inspicietur origo, si prius essent concessæ vel causa obuenisset.arg. in l.si quis posteà.ff.de iudi. & in l.incola.ff.ad munici. Quid autem econuerso,si Bonoñ. transtulit se Florentiam an poterunt exerceri contra eum tanquàm contra florentinum: dic, q̄ non.quia licet videatur desijsse esse Bononiensis,non tamen incœpit esse Florentinus , cum non sit oriundus:& hoc verbum non verificatur,nisi in oriundo vt l. sed reprobari.§.hoc amplius.ff.de excu.tuto.in versic.comanenses.& in l.j.ff.de tuto.& curator.dat.ab his.& in l.j.ff.ad munic.de hoc tangitur per Bar.in l.prouinciales.de verb.sign.& in tractatu repræsaliarum.

2 ☞ Quando propter culpam remouetur assessor , perdit salarium pro futuro tempore remotionis non præterito.

Rectoribus

3 Rectoribus terrarum debet solui totum salarium in principio officij pro toto tempore:assessori uerò in fine officij:& quare?sed de consuetudine aliter obseruatur.
4 Mortuo rectore uel præside seu potestate ante finem officij debet solui salarium hæredibus eorum à rep.pro toto tempore,& quòd etiam debeat præstari assessoribus & officialibus ab ipsis hæredibus pro toto tempore.
Assessoribus debetur salarium propter laborem solum, & dicitur merces,sed rectori propter dignitatem,& honorem,& dicitur præmium.
5 Quòd statim posita comites uel assessores petere salariū ab hæredibus rectoris dūmodo caueant hæredibus rectoris de restituendo , si contingat ipsum assessorem locare se cum altero.
6 Mortuo prætore uel rectore,statim omnes officiales sunt liberi & absoluti à contractu facto cum illo:& possunt se cum alijs locare.
7 Quòd pro eodem tempore non debeant recipere salarium à diuersis personis.
Si se locauerunt cū alio pro minori salario possunt petere ab hæredibus rectoris quatenus minus habent.
Si se locauerunt pro uno uel duobus mensibus quia non potuerūt pro pluribus pro illis mensibus non petent ab hæredibus mortui,sed pro alijs sic.
8 Rector in dubio censetur remotus ab officio propter culpam officialium,& qua cautela utendum sit ante culpam commissam.
9 Rector si remotus est propter suam culpam , tenetur suis officialibus etiam si locent se cum alijs.

LEX IIII.

1 Diem functo legato. † Mortuo præside vel potestate ante finem officij debetur assessori salarium pro toto tempore officij, nisi se locauerit cum alio.secus si assessor fuit remotus sua
2 culpa:ipse enim perdit propter culpam assessoris.h.d.secundū diuersasset. Et no. † q̄ quando propter culpam remouetur assessor:perdit salarium pro futuro tempore non pro præterito: ita no.Bart.in l.Męuia.in princi.ff.de annu.le. quod intelligo pro futuro tēpore remotionis,non culpæ cōmissæ:quia postq̄ fuit toleratus,& seruiuit:non debet gratis seruiuisse : sed pro tempore quo non seruiuit,cum hoc contingat sua culpa , non debet habere præmium:sed quando sine sua culpa,secus. & iste est casus huius l.licet etiam non fuerit culpa in præside.sed casus qui potius debet nocere sibi & suis hæredibus,quàm assessori.vt l.qui operas.ff.locati.vbi plenè not.& in l.si vno.§.cū quidam eodem titul. In text.ibi, præstitutum est,prout istud verbum propriè stat in illo verbo legatis.quod præcedit , non debet esse dictio à.& est casus datiui. & est sensus, quòd postquām ipsi legato seu præsidi fuit solutum salarium pro toto tē
3 pore quòd eodem modo hæredes eius debeant soluere iudicibus pro eo toto tempore.Et ex hoc notat Bal. † quòd rectoribus terrarum debet solui totum salarium in principio officij pro toto tempore,& hoc quia soluitur sibi non solùm pro suo labore,sed etiam pro onere,& expēsis totius familię.ergo &c. arg.in l.si verò non remunerandi.in fin.ff.manda.& loca.l. insulam.§.penul.non sic assessori cui soluitur solū pro suo labore:vnde potius debet solui in fine officij secundum eundem, vt est arg.in l.si à colono.ff.de fideiussoribus.& l.si seruus Męuij & caltrensis peculij.ff.de stipula.seruorum. sed de consuetudine aliter obseruatur tam in primo quam in secundo casu: & in quibusdam locis,& florentię soluitur potestati prima terzaria in introitu officij,& secundum quod rectores recipiunt,ita
4 soluunt suis officialibus. † Sed prout ponitur impropriè præstitum. [a] vide est præstādum tunc in ver.legatis,debet præcedere dictio.à.& si non est,debet subaudiri, & est casus ablatiui: & sensus est quia salarium quod erat præstandum comitibus ab ipsis legatis,si viuerent debetur ab hæredibus eorum. Sed debebunt ne præstare ex propria bursa:certè hoc iniustum esset:ideo dicunt doct.quòd hæredibus rectoris postquam tenē
1 tur officialibus pro toto tempore,debet si militer solui à repu. pro toto tempore,licet non stetisset nisi per mensem in officio & sic casus mortis non debet nocere ipsi rectori, nec hæredib⁹ eius isto casu,& ita tenet Bar.in l.j.§.diuus.ff.de va.& extraor. cogn.vbi vide plenissimè q̄ multa quæ dicit extraxit à quodam consilio laco.But.quod incipit dubia.&c. vbi tenet illud idem & etiam Bald hic ponit longam disputa.& arguit pro & contra quòd non.sicut in ipso assessore qui moreretur in officio,quia casus debet sibi nocere non rectori cum sit diuersa ratio. Primò quia hæredes assessoris non tenentur alijs sed hæredes rectoris sic. Secundò quia salarium debetur assessoribus propter laborem solum:sed rectori propter dignitatem & honorem:vnde,primum dicitur merces, secundum dicitur præmium.& sic largius debet interpretari.& ita sentit Bart.in illo §.diuus.quando tamen talis casus accidit, communitates cō sueuerunt filium potestatis mortui subro

a Præstitum. Lege in tex.præstitutum. si enim præstitum esset, non deberetur.

gare in officio,ne grauentur in præstatione talis salarij sine ser
5 uitio.& ita vidi fieri florētiæ. † In tex.ibi,[debeā.] sed an statim possint isti comites petere ab hæredibus, an debeāt expectare finem temporis officij? primam partem tenet hic Bald. quia frustra expectatur postquam officium non poterit exerceri.argumentum in l.si aliquando.infrà ad Velleianum.Sed ego limito,dummodo caueat hæredibus rectoris,de restituendo,si contingat ipsum assessorem locare se cum altero. argum.
6 infrà si cui plusquam per l.falci.quasi per totum. † In text.ibi, [cum alijs eodem tempore &c.]not.hic secundum Baldum q̄ statim mortuo prætore,vel potestate, vel rectore , omnes officiales sunt liberi,& absoluti à contractu , quem fecerunt cum
7 illo,& possunt se cū alijs locare. † Item not.quòd pro eo tempore non deberet recipere salarium à diuersis personis. Sed quid si se locauerant pro minori salario cū alio.Respondeo, secundum eundem Bartol.possunt petere ab hæredibus rectoris,quatenus minus habent.agumen.infrà de actio. emp.l. prędia.& pro socio.l.si quis à socio. Item quid,si se locauerūt pro vno vel duobus mēsibus,quia nō potuerūt pro pluribus.Respondeo pro illis tantum mensibus non petent ab hæredibus
8 mortui,sed pro alijs sic secundum eundem Bartol.argum. huius l. † Vltimò not.in vltimo versi.secundum intellectum gl. quòd in dubio rector remotus ab officio,censet remotus propter culpam familiæ,si aliud non apparet:& ideo cautela est q̄ officiales quando aliquid volunt iniustum facere , protestentur sibi,quòd non consentiunt,& resistunt vt l.prohibitum.C.
9 de iure fis. † Secundum vltimum intellectum not. quòd si remotus est rector propter suam culpam, tenetur suis officialibus indistinctè: etiam si locent se cum alijs,& sic habebunt salarium à duobus.Et per hoc videtur quòd si locaui tibi fundū ad quinquennium: postea quia nō soluis assuetum aufero tibi quod possum,cum tenearis mihi ad integram mercedem: licet ipsum æquè bene alteri locauerim,vt ff.loca.l.si in lege.§. colonus.qui videtur sic debere intelligi , & facit infrà de fideiusso. l.qui stipulatus est opus.

LEX V.

1 Consiliarius eo. † Nota hic, quòd si in vna curia sunt plures iudices habentes diuersa tribunalia : si causa vertitur coram vno illorū , potest alter esse aduocatus. & si isti iudices essent de ciuitate:vt in hac ciuitate: & haberent propriam causam possunt eam agitari coram alio iudice:licet de sui natura esset agitanda coram suo tribunali. si non esset ibi iudex,puta dicit statutum,q̄ actor debeat dare libellum coram iudice sui quarterij est quidam ciuis,qui est iudex in suo quarterio,vel est notarius ad banchum,vult agere contra quendam:si alius esset ibi iudex vel notarius, deberet de natura causæ ibi dare libellum sed nunc non potest coram seipso.detur igitur coram altero prout potest argu.huius l.secundum Bal.quod no.,

2 ☞ Iudices delegati possunt assumere aliquem in assessorem , & de qua bursa possint illi assignare salarium.

LEX VI.

1 IN consilium curatoris. † Not. hic q̄ licet potestas huius ciuitatis non possit habere pro suo iudice, aliquem ciuē: priores tamē ancianj qui dicunt curatores reip.bene possunt accipere in suos iudices,& cōsiliarios:vt Florētię,qa duo ciues sunt secū sapientes cōis,& sic cōsiliarij priorū dominorū. Item not.q̄ de iure cōmuni,nō possunt cōstituere salariū de pœna cōmunis sed de propria.ibi tamen seruatur contrarium quia illud conceditur ex
2 forma statuti. † Patet etiā hic q̄ iudices delegati bene possunt assumere in assessorē aliquē sibi, nō tamē illi assignare salariū de publico,sed de ꝓpria bursa,vel si subest iusta causa de bursa partiū,iuxta ea quæ habentur in c.statutū.§. assessorem.de reseri.lib.vj.& in auth.defuncti seu funera.§.fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pauli de Castro Prima super Digesto Vete.

Sequitur Liber Secundus.

De iurisdictione omnium iudicum. Rubrica.

1 ☞ *Aliud est officium, aliud iurisdictio.*

Super glo. rubricę ibi communiter de omnium iurisdictione, & sic sentit ista glo. quòd officium & iurisdictio idem sint. & s. sit tractatum de diuersis iurisdictionibus in particulari: hic de iurisdictione omnium in genere tractatur. † Tu dic aliud esse officium, aliud iurisdictionem: quia officium se habet vt continens: iurisdictio vt contenta. inhęret enim iurisdictio officio sicut anima corpori. & officium est quędam vniuersitas, & sumitur pro dignitate. vt officium potestatis, officium capitaneatus, officium præsidis, & sic de singulis: & huic dignitati inest iurisdictio. dictum est ergo de illis dignitatibus nunc sequitur de iurisdictione videre quæ illis inest: & dicitur officium etiam cum vacat persona rectoris. & tunc tam ipsum quam iurisdictio illi cohærere dicuntur esse apud territorium & cum posteà eligitur rector est apud ipsum rectorem in ipso territorio, vt ff. eo. l. more. dum dicit, qui eam suo iure habeant &c. & sic patet, quòd est apud personam eius, quædam sunt tamen officia, quibus non inest iurisdictio, & tamen officia dicũtur, nec sunt dignitates, sed potius quędam ministeria, & onera: vt patet in tit. præcedenti: & cum dicimus officium executoris, prædicatoris, vel procuratoris: & sic bene patet, quòd in plus se habet hoc verbum, officium, quàm verbum iurisdictio. Patet etiam, quòd iurisdictio est qualitas officij non substantia quia potest esse de & abesse sine subiecti corruptione. Quod etiam dixi de officio, quòd sit quędam dignitas, procedit, prout loquimur de officio certi & nominati officij, puta potestatis vel præsidis: sed prout sumitur pro officio innominati iudicis vt cum dicimus officium iudicis, tunc non est dignitas: sed est exercitium iurisdictionis. & de hoc loquitur. l. j. huius titu. vnde in quibusdam magistratibus habemus illa tria considerare: dignitatem officij, & qualitatem, scilicet iurisdictionem, & exercitium eius, id est iudicis officium, per quod illa quæ est in habitu deducitur ad actum exteriorem.

2 ☞ *Casus in quibus officium iudicis nobile potest implorari principaliter, & quot modis possit proponi officium iudicis? & qualiter procedatur? & vbi requiritur libellus qualiter debeat concipi?*

3 *Quæ fiunt per nuncium ex commissione iudicis, dicuntur fieri per ipsum iudicem ministerio nuncij, & quid in delegato?*

4 *Dare tutorem quòd sit imperij, & qualiter sit iurisdictionis? & quòd hodie possit dari à magistratu seu ordinario etiam præside non iubente.*

5 *Quid in datione curatoris ad litem quòd ante litem motam sit de imperio posteà de iurisdictione: sed quòd utroque casu possit expediri per iudicem illius causæ etiam si sit minor magistratus vel delegatus.*

LEX I.

1

Vs dicentis offi. †Officium iudicis quod est exercitium iurisdictionis vertitur circa omnia quæ iudex ratione iurisdictionis potest exercere, & ideo dicitur latissimum, & exercetur interdum principaliter, et tunc dicitur officium nobile, de quo ponuntur hîc quatuor exempla, licet alia multa dari

2 possint. hoc dicit. † Et quæ sint illa vide melius in Spec. quàm alibi de offic. iudi. §. j. vbi declarat, in quo consistat illa latitudo: & ponit quasi omnes casus in quibus officium iudicis nobile potest implorari principaliter. Et interdum imploratur contra certam personam & petitur ipsam condemnari ad aliquid dandum vel faciendum: vt cum petitur in integr. restitu. vel cautio damni infecti, & tunc dicitur proponi locoactionis, & datur libellus, & lis contestatur, vt in cap. fina. de offic. iudi. & l. Papinianus. §. fina. ff. de minori. Aliquando contra certam personam, sed non petitur eam condemnari ad aliquid dandum vel faciendum: sed ad aliquid aliud fieri per iudicem, & tunc non dicitur proponi loco actionis, nec datur libellus: nec proceditur ordinariè, sed summariè, vt in casibus huius l. not. de interro. actio. super rubrica. Et aliquando non proponitur ad instantiam partis, sed iudex à seipso &c. & tunc dicitur officium inquirentis quod regulariter ad priuatam vtilitatem non debet interponi sed ad publicam, licet aliquando etiam ad priuatam: vt no. in l. admonendi. ff. de iureiu. Et notandum, q̃ quando iudicis officium principaliter proponitur, non dicitur actio, sed persecutio. vt l. actionis verbo. de actio. & obligatio. quia non præsupponit obligationem, ex qua actio solet oriri, vt l. qui per collusionem. §. fin. ff. de actioni. empti. Et ex hoc sequuntur duo effectus. Primus, quia actor non debet dirigere verba libelli contra aduersarium dicendo, ago contra talem: quia esset ineptus: sed ad iudicem, dicẽdo, coram vobis propono, &c. vobis peto. & ita no. Spe. in tit. de lib. conceptio. §. fi. vers. fis etiam cautus. Barto. etiam hoc sensit hic licet non bene declarat nec allegat Spe. Item sequitur, quòd non astringit sicut actio vel obligatio. & ideò per solam interpellationem extraiudicialem actor non constituit reum in mora, sed solum per contestationem. glo. est nota. in c. cum postulassem. ff. de damno infecto. secus quando competit actio vt not. in l. mora. ff. de vsucapio. & l. si ex legati causa. de verborum obligationibus. & l. qui romæ. §. cohæredes. in prima gloss. Interdum verò officium iudicis proponitur incidenter, & tũc non dicitur nobile sed mercenarium, & interdum ad commodum actoris & tunc videtur deseruire actioni propositæ, & in quibus deseruit: dic vt dicto tit. de officio iudi. §. deseruit. in Spec. ul. quia in princip. medio & fine litis & circa condemnandum in expensis versatur. vt l. quia tantum detur. ff. de negot. gestis. Aliquando ad commodum rei, & dicitur tunc aduersari actioni propositæ vel ei detrahere, vt ff. eodem tit. §. detrahi. & in §. aduersatur. & de hoc in l. planè. ff. de petitio. hære. & l. ff. vbi patet, quòd sicut officium iudicis intẽtatur loco actionis ab illo qui actionem non habet, ita & per reum interdum loco exceptionis per illum qui exceptionem de rigore non habet sed ex æquitate subuenitur sibi iudicis officio, vt in l. de

3 monstratio. C. de rei vendicatio. † Vltimò in gloss. penultima quę incipit si dicas ibi, sed nonne. per vnum nuntium dic, quòd nũtius qui ex commissione iudicis aliquid facit est, tanquàm pica, & organum, & instrumentum ipsius iudicis, & quicquid agit: ex potestate iudicis agit: non ex sua vnde ipse iudex agere videtur: sed delegatus ageret ex iurisdictione delegata, quę est sua cum idem sit quòd vsus iurisdictionis ordinariæ ideò missio in possess. potest committi nuntio, quia non fit per nuntium, sed per iudicem ministerio nuntij vt ff. de constit. pe. l. qui autẽ. in fin. cum l. sequen. sed non potest delegari, quia tunc non fieret per delegãtem, sed per delegatũ, & sic dicer etur in ipsum transiuisse imperium, quod esse non potest, quia cum sit pedaneus, non est capax imperij, quod requirit

4 maioritatem, vt l. j. in princi. ff. titu. ij. † In glos. ibi: [sed certè non competit, nisi ex demandatione.] dic quòd quando præses mandat vel iubet magistratui, quòd det tutorẽ pupillo sibi subdito, ille magistratus dat ipsum sua propria & ordinaria iurisdictione: quam tamen non poterit exercere, nisi præside iubẽte. & ideò dicitur competere iure magistratus. ff. de tutor. & cura. da. ab his. l. ius dandi. nec posset dari nisi sibi subdito, in quem habet iurisdictionem ordinariam: illa nõ est delegatio, sed quædam permissio. si enim esset delegatio posset sibi mandari, quòd daret etiam pupillis nõ subditis, quod tamen non est: hodie verò non requiritur iussus præsidis, quando facultas pupilli non transcendit quingentos aureos: vt insti. de at. tut. §. fi. vel pe. & ideò videtur, q̃ sit iurisdictionis, vt no. in d. l. ius dandi. sed non est verum: cum expediatur iudicis officio nobili. quomodo ergo potest competere iure magistratus vt ex ordinaria iurisdictione sua dare possit, vt olim præside iubente vel hodie etiã non iubente in d. casu: Respondeo, speciale hoc casu est fauore pupillorum ex delegatione. l., non ex natura imperij: nec ex natura vel capacitate iurisdictionis magistratus, & hoc est, quod vult dicere tex. in l. muto. §. tutoris datio. ff. de tute. q̃ dare tutores, est imperij & est iurisdi. sed competit ei cui per hoc datur, hoc est dicere: quia non seruat naturam imperij per omnia, cum possit competere iure magistratus nec seruat naturã iurisdictionis, quæ non expeditur iure actionis, & quia cõpetit ei cui per. l. specialiter demãdatur, Sicut & alibi propter imminens periculũ. ff. de dam. infe. l. iiij. §. duas.

§. duas. In gl. ibi, [sed nonne.] melius diceret glo. sed vtrũ alia quæ sunt &c. In fi. gl. ibi, [cõsideratur eũ quòd plerunq; &c.] vult dicere, q̃ pupilli semper indigẽt tutoribus, & semper hoc est eis vtile & fauorabile, quòd dentur ipsis: ideo in eorum fauorem fuit introductum quòd datio licet sit de imperio, competat iure magistratus: sed non sic accidit semper q̃ pupillus habeat bon. possess. vt possit postulare alia quæ sunt de imperio fauore pupillorum, non possunt committi ad eorum instãtiam, etiam magistratui municipali. † Vlti. quæro quid in da

5 tione curatoris ad litẽ? Dic, q̃ si ante litẽ motã petat, est de imperio: quia imploratur officiũ nobile, postea verò videt de iurisdi. quia imploratʒ officiũ mercenariũ vtroq; tamẽ casu videt q̃ possit expediri per iudicem illius causæ, etiã si sit minor magistratus vel delegatus per c. fi. de iudi. lib. vj. & per l. fin. §. j. & ibi no. per Cy. & in §. defensionem. C. de admit. tuto.

2 ☞ *Testes qui iurauerunt dicere veritatem super negotio principali: censentur iurasse etiam super dependentibus & accessoriis sine quibus testificatio super principali esset inutilis.*

3 *Si datur alicui mandatum de uendendo, censetur esse datum super omnibus quæ sunt de consuetudine contractus.*

4 *Citationem uerbalem quilibet delegatus potest facere etiam ante litem contestatam.*

5 *Citatio realis quæ fit per capturam personæ potest à delegato principis fieri impetrata familia ab ordinario loci: qui tenetur eam sibi ministrare: sed à delegato ordinarij non.*

6 *Delegatus ab ordinario non potest tangere corpus, ut torquere testes nec missionem in possessionem: re ipsa facere etiam ex primo decreto.*

7 *Missio reipsa an transeat in consequentiam delegatæ iurisdictionis?*

8 *Ea quæ sunt de foro committentis ut articulus spiritualis, puta matrimonij, an transeat in delegatum uel ordinarium?*

LEX II.

1 Vi iurisdictio. † Ad concessionem vnius sequitur concessio alterius, sine quo prima cõcessio esset inutilis: ad hoc semper allegatur, etiam si sint talia quæ per se non potuissent concedi, quid potest intelligi in iudice delegato, & etiã in ordinario: vt colligitur ex verbo data, quod importat translatio nẽ totalem, quæ nõ fit in delegatũ. & prout loquit̃ in delega-

2 to, exponit data. i. concessa. † Per hanc l. dicit Inno. in c. cũ super. de consu. & c. paltoralis. de excep. & in c. inquisitionis. de accu. q̃ testes qui iurauerunt dicere veritatem super negotio principali, censentur iurasse etiam super dependẽtibus, & accessorijs, sine quibus testificatio super principali esset inutilis: idem in c. licet. de proba. q̃ ille cui cõmissa est examinatio testium, põt recipere protestationes de oppositionibus fiendis cõtra personam testiũ, licet super illis nõ possint testes examinari: quia sine primis non posset negotũ sibi cõmissum expedi

3 re, sed sine secundis sic. † Item patet per hanc l. q̃ si datur mandatum alicui, de vendendo censetur esse datum super omnibus quę sunt de consuetudine contractus, vt de dando fideiussores vel de apponendo clausulas consuetas, in instrumentis. facit quod no. in l. si pignore. §. fi. ff. de pigno. act. In glo. ibi vt modica coertio. scilicet verbalis, & in quibus hoc consistat, dic

4 vt dixi in l. j. §. ti. ij. in fi. † In gl. ibi, [lite contestata.] hoc referas ad illud, quod gl. dicit realiter: nam verbalẽ citationem facere potest quilibet delegatus, etiã ante litis contesta. cũ eam facere possit arbiter, qui nullã habet iurisdictionẽ. vt l. sed interpellatus de arbi. sed duntaxat notionẽ, vt l. ait prætor. ff. de

5 re iudi. fortius delegatus, qui habet saltem delegatam. † sed in citatione reali quæ fit per capturam personę vt l. consentaneũ. C. quomodo & quando iudex. & ff. de in ius voc. l. plericq;. glo. hic videtur distinguere, quòd aut loquimur in delegato principis, & eam facere potest, tam ante litis contestat. quã post. & in hoc bene dicit. debes tamen scire quòd cũ ipse familiã non habeat, debet eam impetrare ab ordinario loci qui tenetur sibi eam ministrare: cum vna iurisdictio aliã iuuare debeat vt in c. j. de offi. ordi. Aut loquimur in delegato ab ordinario: & tunc ante litis contesta. non potest capi facere. & in hoc etiam bene dicit. post litem verò cõtest. põt eam facere, quasi fortificata sit eius iurisdictio: sicut videmus in procu. sed in hoc reprehendi tur ista gl. per doct. quia imò nõ est plus fortificata, quã prius. quod patet, quia potest reuocari quandocunq; per delegantẽ, vt in l. iudicium soluitur. ff. de iudi. quia non efficitur dominus illius litis, secus in procu. qui dominus efficitur post litem cõ-

6 test. ff. de procu. † propterea glo. pro cõstanti tenet q̃ delegatus ab ordinario non potest facere missionẽ in poss. re ipsa etiam ex primo decreto, nec distinguit ante lit. cõtest. vel post: multominus potest facere capi personam, postquã non potest capi rem. Item expressum est in delegato ab ordinario, q̃ non potest tangere corpus, vt torquere testes, vt in auth. de testam. §. si verò ignoti. Tene ergo, q̃ indistinctè non potest hanc realẽ

7 citationem facere. † In gl. ibi, [re ipsa.] Ang. hic tenet, q̃ licet missio re ipsa non possit per se simpliciter delegari, cũ in consequentiam delegatæ iurisdictionis transeat in delegatũ, sicut transit cognitio, an quis sit immittendus vel nõ immittendus, licet glo. cõmuniter videanʒ contrariũ dicere: sed ipse distinguit mõ prędicto, & allegat l. à diuo pio. de re iud. in glo. magna hic. & pro eo facit quod aliàs dixi, quia non videtur assignari bona ratio, quare transeat cognitio, & nõ executio, nisi dicamus, q̃ coertio realis non transit de minori gradu ad maiorẽ: sed verbalis, sic licet etiã realis, quado fit ad publicã vtilitatem pro punitione criminum, videatur posse delegari: quia competit magistratibus municipalibus, si est modica, vt l. magistratibus. infrà eodem. nisi dicas, q̃ licet competat magistratibus, qui habent familiam, non debet delegari non habẽti iurisdictionem, nec familiam: sed habẽti forte sic: quia potest ex

8 ecutionem facere. † Vltimò scias, q̃ nec in delegatum nec in ordinarium transire possunt ea quæ sunt de foro committentis, puta, articulus spiritualis, si committat̃ petitio hęreditatis, & opponatur quòd petens non est filius, quia non tenuit matrimonium, & sic oportet de viribus matrimonij discęptare. nã secularis vel laicus non potest sed remittẽdus est articulus ad curiam episcopi, vt in capitul. tantum. de ordine cognitionũ & capitul. ator. qui filij sint legi. & C. de sacrosan. eccl. l. omni nouatione. cum ibi no. licet articulus temporalis, etiã si sit maior commissio, transire possit in cõmissionem ordinariæ iurisdictionis. l. quoties. C. de iudi. & l. j. de ordinario iudic. non sic in delegatum si est maioris gradus iurisdictio. vt in missione quæ fit ex primo decreto secundum gl. vel etiam secundo, quia sunt de imperio, & est cõmissa simplex iurisdictio, vnde licet fine istis non possit bene exerceri: tamen quia sunt de alio gradu maiori, etiam in consequentiam non veniunt.

2 ☞ *Imperium dicitur ab imperando: & quare dicitur merum?*

3 *Sententia diffinitiua lata in causa in qua fuit processum summariæ & de plano sine strepitu & figura iudicij an possit dici merè diffinitiua? & unde denominetur? & quid sit mera interlocutoria?*

4 *Cum res sint species diuersæ iurisdictionis in genere si quis præscripserit unã speciem non acquirit alias.*

5 *Qui præscripsit merum imperium per unum modum, quia cõsueuit decapitare delinquentes potest mutare modum, scilicet suspendere.*

6 *Habens plenam iurisdictionem ex concessione principis cum mero & mixto imperio, licet non fuerit usus nisi uno gradu iurisdictionis, puta simplicis: si sciebat se habere alias species iurisdictio. retinet ius suum etiam in alijs: secus si ignorabat.*

7 *Iurisdictio potest præscribi.*
Merum imperium præscribitur tanto tempore cuius contrarij memoria non existit.
Vsus tanti temporis cuius contrarij & quòd æquiparetur concessioni principis.

8 *Quæ sint de mero imperio?*
Gladius quot modis capiatur?

LEX III.

1 Mperium aut merum. † Iurisdictio in genere sumpta continet tres species scilicet imperium merum, mixtum, item simplicem iurisdictionem: in quibus ista consistant, habetur in tex. do. tamen videntur dicere quod sint duæ scilicet imperium & simplex iurisdictio, & quòd prima species sub

2 diuiditur in duas in merum, & mixtum. tene quam vis. † Dicitur imperium ab imperando q̃ quicquid est de imperio, de pendente ex mero iudicis arbitrio. dicitur autem merũ, id est liberum à libertate, quod prima vice translatum est in principem per l. regiã. quia plenum, & liberũ, vt l. j. §. de consti. prin. Vel dic liberum à libertate, quia non seruit, sed iudicis officio nobili expediẽ, & hoc differt à simplici iurisdictione quæ officio mercenario inseruit. Vel dic merũ, quia nõ habet aliquã ad mixtionẽ simplicis iurisdictiõis, cũ exerceãʒ ad publicã vtilitatẽ, sed iurisdi. ad priuatã. & hoc differt à mixto, q̃ habet admix

3 tionẽ. iurisdictionis q̃a exerceãʒ ad priuatã vtilitatẽ. † Per istã gl. dicit Ang. se cõsuluisse q̃ sententia diffinitiua lata in causa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Mihi videtur. do. Ias. hic dicit sequēdā opi. Ang. quā sequit Alex. hic & Fran. de Are. cōsil. cvj. & cōsil. cxvij. & cōsil. clxxv. Lu. Ro. in rub. ℔. de re iud. tu dic q̄ idē Ro. cōsil. clxxiij. reprobat Ange. in d. consil. per quod etiā tale fundamentum hic adductum per do. Luo.

b ¶ Stricti iuris. domi. Pau. hic sequit d. Ias. adde qđ late scribit Lu. ro. cōsi. cccl. xvij.

c ¶ Merum imperium posit præscribi. vide per Abb. cōsi. ciij. per Fran. are. cōsi. cliij. do. Cardi. consil. xxxvij.

d ¶ Posuit sex. inquātum do. Ias. hic dicit, q̄ publicare bona dānatorum est meri imperij, adde q̄ voluit Ro. cōsi. lix. & inquā tum dicit q̄ creare tabelliōes est mixti imperij, vide Old. consi. lxxv. vbi reprobatur opi. Inn. sequēdo Hosti. q̄ libet ordinarius posit creare notarij: latius ibi vide & inquantū dicit q̄ nec Rex Francorum nec imperator posūt vocare consi. vide do. Cardi. consil. cxlvij.

4 glosſ. super verb. absoluetur. † Item per iſtam l. patet, quòd cum ſint tres ſpecies diuerſæ iuriſdictio. in genere ſumptæ, quarum vna non eſt altera: quia ſi aliquis præſcripſerit vnā ſpeciem, vt quia exercuit actus ad illam tantū pertinentes non ac-
b quirit alias: & quia præſcriptio eſt ſtricti iuris. b & hoc no. Cy. in l. j. in fi. C. de emancipa. lib. licet Inn. videatur ſentire contra rium in c. dilectus. de capella monach. q̄ vſus & conſuetudo in vno actu, poteſt ſe extendere ad alios actus. ſed vſus & contra
5 certas perſonas, ſe non extendit ad alios. ſed † Cy. reprehendit. Scias tamen, q̄ ſi quis præſcripſiſſet merum imperium per vnum modum: quia puta conſueuit decapitare delinquentes, poteſt mutare modum ſcilicet ſuſpendere: vel per alium quem voluerit punire ſimiliter delinquentes: quia iſta non eſt diuerſa ſubſtantia, ſed qualitas. probat in l. iij. §. ſi quis nouum riuū.
6 j. de riuis. † Item ſcias, q̄ ſi quis haberet plenam iuriſdictionē ex conceſſione principis, cum mero & mixto imperio, licet nō fuerit vſus niſi vno gradu iuriſdictionis, puta, ſimplicis ſi tamē ſciebat ſe habere alias ſpecies iuriſdictio. retinet ius ſuum etiā in alijs vt j. quibus modis vſusfructus amitt. l. ſi is qui vſumfructum. & quod not. Inno. in c. dilectis ſuper verſi. poſſeſſori. & Bart. in l. j. §. hoc autem. ſeu in §. Iulianus. j. de itine. actuq̄ priuato. ſecus ſi ignorabat, quia perderet per non vſum cum cenſeatur habuiſſe animū vtendi de iure, quod ignorabat ſe habe-
7 re: vt habetur in dicta l. ſi is qui vſumfructum. † An autem poſ-
c ſit præſcribi merum c imperium eſt dubium. nam de ſimpli-
ci iuriſdict. clarum eſt in illa l. j. C. de emancip. libe. & in c. contingit. de foro competenti. ſed aliud videtur in mero imperio. quia non competit niſi ei cui legevel ſenatusconſulto ſimpliciter conceditur vt l. j. in princip. §. titu. ij. ſicut dicitur in datione tutoris. in l. muto. §. tutoris datio. §. de tuto. ergo præſcriptione non acquiritur vt l. iuris emphy. C. de fun. pa. lib. xj. ſed dic, q̄ imò vſu tanti temporis cuius contrarij memoria non exiſtat ſine dubio acquiritur, & alia quę non ſolent competere niſi ex conceſſione principis, quia vſus tanti temporis æquiparatur conceſſioni principis, vt l. hoc iure. §. ductus æquæ. j. de aqua quoti. & æſti. & in c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſig. & ad hoc allegatur l. viros. C. de diuer. offic. lib. xij. & fuit quæſtio diſpu. Bononien. de quovide per Cy. in d. l. j. de emancipa. libe. in lectura & in additione & c. vide hic per Barto. qui fecit ſibi honorem domi. Guſi. de Cugn. qui poſuit tres gradus im-
d perij & Bar. extendendo illos poſuit ſex d in qualibet iſtarum
8 ſpecierū. † Et vnum ſcias q̄ quicquid dicant glo. quę ſunt hic, oēs cauſæ criminales, nō ſolum capitales, ſed etiam non capitales, & in quibus venit imponēda pœna pecuniaria, fiſco applicanda, dicūtur de mero imperio quia expediuntur iudicis officio nobili & ad publicam vtilitatem & hoc quod hic dicitur, gladij poteſtatē, non intelligas de gladio materiali ſeu ferreo duntaxat, imò de legali ſeu punitiuo, & ſic de gladio linguæ iuxta illud, lingua eorum gladius acutus. & alibi habemus, q̄ eſt gladius tēporalis & ſpiritualis vt cū quis excōmunicatur iuxta illud: Ecce duo gladij. Ioā. c. ij. & ita etiam intelligitur. l. nemo. de reg. iur. licet gl. quæ ſunt hic reſtringant ad capitales pœnas. & certè tunc in illa per quam perditur ciuitas, vel libertas non exerceretur gladius materialis. & ideo ſic eſt neceſſe exponere vt dixi.

2 ☞ *Miſſio in poſſeſſionem, quia non cauetur de damno infecto, poteſt fieri per magiſtratum municipalem ex delegatione prætoris mortui & eſt de imperio: non tamen eſt delegabilis per ipſum magiſtratum uel præſidem alteri iuriſdictionē non habenti. & numero. 3.*

Quæ cautiones petantur officio iudicis nobili & quæ officio iudicis mercenario?

3 *Secundum decretum tàm reſpectu cognitionis quam realis miſſionis eſt de imperio mixto, & non poteſt delegari nec competit magiſtratibus municipalibus etiam in cauſa damni infecti.*

4 *Primum decretum tàm reſpectu cognitionis quàm realis miſſionis eſt de mixto imperio, & cognitio ipſa delegari poteſt, & competit magiſtratibus municipalibus ſed miſſio realis non, niſi in cauſa damni infecti.*

5 *Reuocatio tenutæ datæ ex primo uel ſecundo decreto, quòd ſit de imperio ſicut ipſa datio.*

LEX IIII.

1 VBere cauere. †Iuſſus iudicis de cauendo cautione prætoria & etiam miſsio in poſſeſsionē, ex qua etiā non caueatur, vel ex alia cauſa, dicitur eſſe de imperio non de iuriſdictione. h. d. ſecundùm verum intellectum: tamen eſt de imperio mixto, quia ſit ad priuatam vtilitatē. vt §. l. proxima. & reputatur iſta. l. difficilis in ſua gl. & in eius intellectu. nam intelligitur duobus modis. Primo, q̄ iſta duo & quælibet de per ſe dicantur eſſe imperij, & iſtū intellectū proſequitur glo. magna, vi q̄ ibi quaſi in fin. A lius eſt intellectus, q̄ iſta duo ſimul iuncta ſint de imperio. & iſtū ponit gl. magna in fi. & totū hoc procedit timore huius contrarij quod ſit in gloſ. de l. iij. §.
2 duas. de dam. infecto. vbi habetur † q̄ miſsio in poſſeſsionem damni, quia non cauetur de damno infecto poteſt fieri per magiſtratum municipalem ex delegatione prætoris mortui, vt l. j. eod. tit. ergo non eſt de imperio. quia ſi eſſet de imperio non poſſet expediri per magiſtratus municipales. l. j. §. tit. ij. In tex. ibi: [prætoria ſtipulatione.] gl. reſtringit ad cautionem damni infecti. doctores dicunt idem in qualibet alia cautione, vel ſtipulatione prætoria, quæ multæ ſunt, vt l. j. & in toto titu. de
3 præto. ſtip. cum ſequentibus. † Tu reſtringe ad prætorias ſtipulationes cautionales, de quibus in l. j. §. j. qui incipit cautionales. de præto. ſtipu. quia illæ petuntur iudicis officio nobili quod loco actionis proponitur, & extorquentur ab inuito, & principaliter petuntur ſed in iudicialibus, & communibus, non videtur procedere: quia illæ petūtur incidenter, & ſic officio iudicis mercenario deſeruienti actioni propoſitæ vnde vi dentur potius iuriſdictionis. In tex. ibi: [in poſſeſsionem mittere.] gl. intelligit hoc, in miſsione, quę ſit ex alia cauſa damni infect. & hoc ideò, quia illa ſit ex cauſa damni infecti. & ex primo decreto poteſt fieri per magiſtratus municipales, vt l. iiij. §. duas. de dam. infec. & ideo non poteſt dici de imperio: quia non competeret magiſtratibus municipalibus. l. j. in prin. §. ti. ij. & l. ea quæ §. magiſtratibus. ad muni. Tu dic poſſe intelligi etiam in illa, quæ ſit ex cauſa dam. infect. quia eſt de imperio: vt hic. licet ex priuilegio poſsit competere interdum iure magiſtratus, in caſu illius. §. propter periculum: non tamē eſt delegabilis per ipſum magiſtratum vel præſidem, alteri iuriſdictionem non habenti: vt ibi not. in glo. nec eſt inconueniens, q̄ ſit de imperio, vt hic & q̄ ex priuilegio competat aliquādo magiſtratibus municipalibus, vt ibi: quia in hoc videmus alibi fauore minoris in reſtitutiōe in integ. C. vbi & apud quos. l. fi. & in datiōe tutoris. j. de tut. & cur. da. ab his. l. ius dandi. & in remotione ſuſpecti tutoris, quæ pōt demādari: licet de imperio

perio ſit. §. tit. ij. l. cognitio. & hoc tenet gl. in l. j. de damno infecto. vbi melius ſentit, quā hic. Itē intellige tam de miſsione ex primo, quā ex ſecundo decreto, vt ſit de imperio. & hoc tenet hic gl. ſed quidā reſtringunt ad illam, quæ ſit de ſecūdo decreto: ſed illam quæ ex primo dicunt non eſſe de imperio, cū poſſit fieri per magiſtratus municipales vt in §. duas. & intelligūt iſti, q̄ ibi non ſit ſpeciale in cauſa dāni infecti, imò ſit regulare ex quacunq̄ cauſa fiat, vt ſicut cognitio ſit, an quis ſit immittēdus, vel non, ex primo decreto non pōt dici de imperio: poſtquam poteſt mandari vt l. cognitione. §. vt bonorū. §. titul. ij. & ſic nec ipſa miſsio. & hanc opin. videtur ſentire gl. magna in l. â diuo pio. j. de re iud. in prin. do. Ange. videē ipſam tenere. & plus dicit ipſe, q̄ etiā cognitio, an quis ſit immittēdus ex ſecundo decret. pōt demādari pīllū §. vt bonorū. dū dicit poſsidere iubeatur. quia nō niſi deſecundo decret. pōt loqui cum ex primo nō efficiatur poſſeſſor, ſed detentator. l. iij. §. fi. j. de acquir. poſ. quod nō placet, quia gl. & doct. vbiq̄ tenent contrariū. & illū tex. expone vt ibi dixi, ſcilicet poſsidere iubeatur id eſt in poſſeſsionem eſſe ſeu venire. gl. ergo hāc opin. reprehendit, in quātum vult, q̄ miſsio ex primo decre. ſemper poſsit fieri per magiſtratus municipales, quia eſt contra illam. l. ea quæ §. magiſtratibus, quia non poteſt intelligi niſi de miſsione, quæ ſit ex primo decreto, vt cauſa legatorū. & in aliis etiā, excepta cauſa damni infecti: cum nō in ea habeat locū ſecundū decretū. & intellige gl. ſanè de ſecundo decreto propriè loquendo, quod ſit per adiudicationē rei, etiā antequam exponat venalis. quia illud non imponit in cauſa dāni infecti, & in cā noxali quę ſibi eſt ſimilis, & in cauſa peculij. in aliis verò interponit nō hoc modo, ſed primò exponit res venalis, & ſi non reperit emptor,
4 adiudicatur, vt in tit. de bo. auth. iudi. poſ. † Cōclude ergo ſecundū gl. primò, q̄ ſecundū decretū tam reſpectu cognitionis quā realis miſsionis eſt de imperio mixto, & nō poteſt delegari, nec cōpetit magiſtratibus municipalibus, etiā in cauſa dāni
5 infecti, vt d. l. iiij. §. ſi forte. † Secūdò, q̄ primū decretū tā reſpectu cognitionis quā reſpectu realis miſsionis, ſimiliter eſt de mixto imperio vt in hac l. Tertiò conclude q̄ ſi quærit an cōpetat iure magiſtratus: & an poſsit delegari. diſtinguendum eſt, q̄ aut loquimur de ipſa cognitione, & poteſt delegari, vt l. cognitio. §. vt bonorū. quia eſt de minori gradu imperij, & poteſt competere magiſtratibus municipalibus, quia cōtinet appellationē modicę coertionis verbalis, quę cōpetit magiſtratibus, & etiā ſi incidenter in delegatū, vt l. j. in fin. & in l. fi. §. tit. ij. & l. magiſtratibus. j. eo. Sed ſi quærit de ipſa miſsione reali, non cōpetit regulariter magiſtratibus, nec poteſt delegari: qa
3 cōtinet coertionem realem, quæ eſt pluſquā verbalis. fallit in cauſa damni infecti, vt d. §. duas. & ex his tota gl. remanet declarata & expedita. † Vltimò quærit, vtrum reuocatio tenutæ datæ ex primo vel ſecūdo decreto ſit de imperio, ſicut ipſa
6 datio. de hoc eſt tex. cum gl. qui non ſunt alibi ſecundū Bal. q̄ ſic, in d. l. iiij. §. ſi forte in fin. vbi dicitur q̄ ad præſidem vel prætorem pertinet, non ad minores facere ipſum miſſum recedere de poſſeſsione quòd eſt reuocare tenutam ex cauſa iuſta, quia reuerſus eſt ille contra quem facta fuit miſsio, qui fuerat abſens ex cauſa reipublicæ. Ego tamen puto q̄ ſi datio tenutæ ex primo decreto fuit data per magiſtratum municipalem, vt in §. duas. ſimiliter poſsit per eundem reuocari. & vide quod ibi not. per Bartol. quia procedunt iſta pari potentia. argumentum in l. prout quiſq̄. de ſolu.

2 ☞ *Qualiter cognoſcatur an ille cui conceſſa eſt iuriſdictio uel aliqua poteſtas, dicatur eam habere iure ſuo & ordinario, an ture committentis, & ſic delegato?*

3 *Iuriſdictio ordinaria eſt apud perſonam iudicis, & ipſo mortuo remanet apud territorium, & etiam territorio terminatur iudice exiſtente & quòd eam habeat pleno iure, delegatus uerò uſu tantum. ut nu. 1.*

4 *Lex dat ordinariam iuriſdictionem.*

5 *Iuriſdictio ordinaria quæ radicatur in perſona iudicis quòd non expiret re integra morte concedentis.*

6 *Delegans ſi fuit remotus ab officio uel excōmunicatus an expiret iuriſdictio delegati?*
Delegatio uirtute ordinariæ iuriſdictionis ſibi cohærentis non expirat: ſed per mortem diſſoluitur ipſa cohærentia.

7 *Commiſsio facta nuntio per iudicem quæ ſit ſuper eo quòd iudex facere tenetur non expirat, licet expiret officium iudicis.*

8 *Delegatio an expiret per mortē impetrantis eam, uel illius cōtra quem impetrata eſt?*

9 *Delegatio ſubdelegata per quem actum perpetuetur, ita ut non expiret morte principis & ſic primi delegantis uel ſubdelegantis?*

10 *Si ſint plures iudices delegati in una & eadem cauſa & unus incepit uti, an iuriſdictio perpetuetur quo ad alios?*
Si delegata eſt iuriſdictio contra eandem perſonam in pluribus articulis, & cœpit in uno non perpetuatur in alijs ſi ſunt articuli diuerſi & ſpecificati in reſcripto ſecus ſi eſſent connexi, uel non nominati.
De connexis idem eſt iudicium.

11 *Mandatum iuriſdictionis ſeu iuriſdictio delegati re integra morte delegantis expirat ipſo iure non ope exceptionis. licet partes mortem delegantis ignorauerint ſeu ſciuerint.*

12 *Mandatum procuratoris ſicut poteſt fieri in diem uel ſub conditione, & ad lites præſentes & futuras, ita & mandatum iuriſdictionis quòd in reuocatione expreſſa differat.*

LEX V.

1 MOre maiorum. †Ordinarius poteſt delegare cauſas meræ iuriſdictionis, ſed delegatus ab eo nō poteſt ſubdelegare rein tegra expirat iuriſdictio delegati. hoc dicit cū l. ſequēti. Et primo ponunt duo dicta. Vnū affirmatiuum, q̄ ille qui habet iuriſdictionē ſuo iure, vt ordinarius, poteſt eā delegare ſecundū, negatiuum, q̄ ille qui habet cauſam alieno beneficio, vt eſt delegatus, nō poteſt ſubdelegare: vſq; ibi & quia. Secūdò poniſtur ratio iſtius ſecūdi dicti negatiui, & eſt rationis ratio. & ſic ſunt duę rationes vſq; ibi: ideoq. Tertiò ex prima ratione quę eſt quòd iuriſdictio delegata non principiatur, nec radicatur nec fundatur in perſona delegantis. & ſic eſt ſatis debilis in eius perſona, ex quo infertur vnū, q̄ mortuo delegāte re integra euaneſcit & expirat. In text. ibi: [qui eam ſuo iure.] vt ſunt ordinarij, quia ideò dicuntur habere iuriſdictionē ſuo iure quoniā habent eā radicatā in propria perſona, vt in princi. l. ſequen. colligitur in verbo, principaliter & habēt pleno iure proprietatis & vſus, ſed delegati nō, ſed vſu tantū. vt l. j. §. qui mandantē §. tit. ij. ideò dicūtur habere iure alieno. no. quia fundatur in perſona delegātis: ſicut ergo proprietarius pōt vſuarium facere, ita & ordinarius delegatum: & ſicut iſte vſuarius nō poteſt aliū vſuariū facere, ita nec delegatus aliū ſubdelegatum, ſecūdū Ang. qui facit magnū feſtū de iſtis verbis, & dicit nō eſſe ab alio dicta: & fuiſſe de mēte Bar. in l. ſequēti dum alle
2 gat. l. cū eſſet. de ſeruitu. ruſti. prædio. † Qualiter autē cognoſcatur, an ille, cui cōceſſa eſt iuriſdictio, vel aliqua poteſtas dicatur eam habere iure ſuo, & ſic ordinario, an iure cōmittētis, & ſic delegato. vide per Bart. pulchrè & plenè in l. ij. j. de optio lega. & in l. ambitioſa. & in quæſtione ibi diſputata per eū quę
3 incipit, ad minantiam in fi. de decretis ab ordine facien. †Et no. ex hoc tex. in ver. habeant, q̄ iuriſdictio ordinaria eſt apud perſonam iudicis, non apud territoriū vt multi dicūt. vt dicit Bar. in l. j. §. eo. per hāc l. ipſo tamē mortuo remanet apud territorium, vt l. fin. C. vbi & apud quos. & etiā territorio terminatur iudice exiſtēte. vt j. eo. l. fi. In text. ibi: [nec principaliter.] id eſt nō principiatur in perſona delegati, ſed habet principiū in perſona delegātis, licet gl. aliter exponat. & ad hoc probandum ſubijcit rationē, qui nō habet eā à lege animata vel inanimita, quæ pōt dare ordinariā. & ſic eā radicare in perſona. ſed habet ab homine, id eſt iudice ordinario qui legē cōdere nō poteſt, nec etiā ordinariā iuriſdictionē dare: & ſi dicatur, imò habet à lege, quæ permittit ordinario vt deleg. §. I. proxi. & ſic cō firmat delegationem & delegatā iuriſdictionē. Reſpondeo, q̄ iſtud confirmare non eſt dare: ſed approbare datū. Not. ergo,
4 † q̄ lex dat ordinariā iuriſdictionē, pone exemplū in iuriſdictione, quā habet doctor inter ſcholares quia datur à lege vt in prima cōſtitutione huius voluminis circa fi. & in illa, quam habet dominus inter vaſallos vt in cōſtitutio. Fede. & c. verū. & in c. tranſmiſſa, de ſo. cōpeten. & in illa, quàm habent arbitri iuris electi in cauſa ſuſpicionis iudicis. vt l. cū ſpecialis C. de
5 iudi. & in c. ſi ab arbitris. de offi. delega. lib. vj. † Itē colligehic iuncto ver. ſequē. à cōtrario ſenſu, quòd iuriſdictio ordinaria quæ radicatur in perſona iudicis nō expirat re integra morte concedētis: quia delegata ideò nō expirat, quia nō eſt radicata in perſona delegati. & de hoc eſt caſus, in c. ij. de offic. delega.
6 lib. vj. † In text. ibi: [deceſſerit.] quid ſi fuit remotus ab officio, vel excommunicatus, an expirat iuriſdictio delegati. vide per Innocen. in ca. licet. de offic. delega. Sed opponi. ipſe delegauit virtute ordinariæ poteſtatis, & iuriſdictionis: ſed illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Igitur &c. do. Iaſ. aliter reſpõdet vt hic per eũ cui inquantũ ampliat regulam q̃ mortuo delegante expirat iuriſdictio, q̃ ideo de conſenſu partiũ procedere nõ poteſt. Adde tex. in ca. ſi cui. de præben. in vi. & ibi Domi. per verbum omnino poſitũ ibi, quod importat ipſo iure vt not. in l. j. de poſt.

b ¶ Expirat. adde Cal. conſil. iiij. de offi. dele. limita hanc fallẽtiã, niſi in executione præceptí eſſet adhibenda aliqualis cauſæ cognitio, quia expirat morte principis. ita Rota deciſi. cccxlix. in nouiſſ. incipit ſi pa mandat. itẽ limita ſecundum Ang. in d. l. feuda.

c ¶ Commiſſionẽ. do. Iaſ. dicit, quòd cõmunis ſententia eſt cõtra Bar. vt hic latius per eum; tu dic, q̃ per cõmiſſionẽ citationis perpetuetur iuriſdictio, ſecũdũ do. Car. & Abb. in c. fi. de offic. deleg. quia cõmiſſio eſt prima pars citationis, & illa eſt iuriſdictionis. quia extra territoriũ cõmitti poteſt c. romana §. contrahentes. de foro cõpe. pro quibus facit quod voluit Ro. cõſil. cccxxx. an autẽ per actũ nullum perpetuetur iuriſdictio. Roma. cõſ. cccxxxv. tenet quòd ſic, licet ſe reſtrinxerit cõſi. cccexij. ſolum quoad casum c, venerabili.

d ¶ Delegatus. Adde Federi. conſil. cciij. licet loquatur in officijs comiſ.

e ¶ Eſſet verũ. cũ opi. Paul. tranſit do. Iaſo. tu dic q̃ Feli. in quinta differẽtia inter mãdatum procuratoris & delegati, tenet q̃ non expiret, niſi habita notitia quòd geſta per legatũ reuocatũ valeant; non habita notitia tenet Cal. conſi. iiij. de offic. leg. vbi reſpondet ad gl. in l. eius qui f prouincia. & inquantũ do. Iaſ. dicit quòd mandatũ excutoris nõ expirat morte mandãtis reintegraiadde quòd in materia ſtricta executor nõ dicitur delegatus ſecundũ Abb. in c. ſi quis cõtra clericũ. de foro compe.

iuriſdi. non expirat eius morte ergo non debet expirare delegatio. Domi. Petr. de ancha. dicit ſe nõ videre reſponſum bonũ ad iſtam opinionẽ. Tu dic q̃ delegatio virtute ordinariæ iuriſdictionis ſibi cohærẽti nõ expirat: ſed per mortem diſſoluitur, ipſa differentia igitur &c.[a] Itẽ opponitur de c. ne aliquid, de hære. lib. vj. & de c. ſi ſuper gratia de officio delega. ergo in primo, eſt ſpeciale in fauorem fidei. in ſecundo, eſt ratio, quia delegatio fuit facta ſuper gratia ſam facta, quã papa tenebit̃ur executioni mandare: & mandatũ factum ſuper eo, quod mãdatarius tenetur facere, morte mandantis nõ expirat, vt l. fundi. §. †ſi amicus. de acquiren. poſſeſ. & ideò commiſsio facta nuntio per iudicem quæ fit ſuper eo quod iudex facere tenetur, non expirat, [b]licet expiret officiũ iudicis: vt ibi no. per Bar. & probatur in cõtrario, quod format gloſ. vltima in authẽ. vt nulli iudi. §. hoc verò iubemus. & hoc voluit dicere illa gloſ. vltra quod etiã expreſsè tenet †Spe. in titu. de offic. delega. §. reſtat. verſicu. item mortuo. vbi omnino vide. an autem expiret delegatio per mortem impetrãtis eam, vel illius contra quem impetrata eſt vide not. a. c. ſignificauit. de reſcrip. & in c. quia. v. de iudi. †In tex. ibi: [geri cœperit.] videtur etiã cepiſſe per quemcunq; actum, quem facere nõ potuiſſet, niſi vt iudex: & ſic per commiſſionem [c]citationis, vt in c. gratũ & relaxatum. de offic. delega. & nota. eod. titu. lib. vj. capi. j. & capitulo ſuper quæſtionum, quicquid ergo glo. hic dicat, & etiam per quemcunq; alium actum, vt notat glo. in capi. ne aliquid. lib. vj. Vnde etiam ſi delegatus principis re integra ſubdelegauit, & antequam ſubdelegatus incíperet vti mortuus eſt princeps: nõ expirat iuriſdictio ſubdelegati, quia delegatus incipit ea vti ſubdelegando, vt notat glo. a ſub delegato. de offic. deleg. lib. vj. Quid autẽ ſi ſunt plures iudices delegati in vna & eadem cauſa, & vnus incepit vti, an iuriſdictio perpetuetur, quo ad alios: dic quòd ſic, vt in c. cũ plures. eo. tit. in fi. Et ſi delegata eſt iuriſdictio cõtra eãdẽ perſonã in pluribus articulis & cepit in vno, an perpetuetur in alijs. dic quòd nõ: ſi ſunt articuli diuerſi, & ſpecificè non nominati in reſcripto, vt eo. titu. c. fi. in ver. dum offic. no. in d. ca. ne aliquis. ſecus ſi eſſent cõnexi, vel non nominati, ſed ſub generali ſub delegatione cõprehẽſi: & ſic reputaretur vna delegatio, vt l. ſcire debemus. de ver. obliga. quia vtendo in vno, perpetuatur quo ad omnes: cũ idem ſit iudicium de cõnexis, vt c. translato. de conſtitu. Secus ſi ſunt diuerſi, per rationẽ l. eum actum ſ. de nego. geſt. & de ſepara. l. j. §. præterea. de aqua quoti. & æſtiua. l. j. §. illud. cũ ſequenti. †In tex. ibi: [ſoluí mandatũ.] dicit Inno. ſingulariter in d. c. licet. & in c. cum veniſſent. de teſti. q̃ re, ſed ope exceptionis. & hoc eſt magni effectus: quia ſi partes ſcientes mortem delegãtis ſponte litigant corã delegato, valebit proceſſus ex quo iuriſdictio. ſubſtantia nõ eſt extincta per mortem ipſo iure. & idem no. in c. cæterum. de reſcriptis. ſed ſi eſſet extincta ipſo iure, non valeret per l. priuatorum C. eo. tit. non eſt curandũ, an iſte delegatus qui proceſsit poſt mortem delegantis ſciuerit vel ignorauerit illius mortẽ: ſed an litigantes ſciuerint & valet proceſſus. an ignorauerint & non valet. & hoc vltimo modo debet intelligi glo. quę eſt in l. eius qui in prouincia. ſ. ſi cer. peta. ſuper ver. ignoraſſent. in fin. Hoc dicit̃ Inno. licet ſingulare, ſi eſſet verum, [e]nec inueniam reprobatũ: non tamen videtur verũ, quia mandatũ iuriſdictionis æquiparatur mandato procuratoris, vt hic in fin. ſed mandatũ procuratoris, ipſo iure extinguitur morte mandantis reintegra, vt l. mandatum. C. manda. quia pendebat à voluntate mandantis, quę per mortẽ finitur & extinguitur, vt ſ. loca. l. iiij. &c. †Vltimò not. ibi: [ſicut relinquis.] per hunc tex. dicit Innocẽ. c. cum olim abbas. de offic. delega. quòd ſicut mandatũ procuratoris poteſt fieri in diem vel ſub condi. & ad lites præſentes & futuras, vt ſ. de procuratoribus l. ij. cum ſequentibus. ita & mandatum iuriſdictionis tamẽ in reuocatione expreſſa differũt, quia mandatum iuriſdictionis nõ poteſt reuocari quandocunque etiam re non integra. vt l. iudicium ſoluitur ſ. de iudicijs. non ſic in mandato procuratoris l. poſt litem ſ. de procuratoribus. Cætera dic vt hic per glo. & Barto.

a *Corrumpens uel remouens picturam factam de aliquo in pariete publico ab ipſa republi. occaſione alicuius dilicti in rempubli. commiſſi incidit in pœnam huius edicti, & poteſt conueniri à quolibet de populo & cõdemnatur in quingentis aureis. Corrũpens libros poſitos in armario communis, tenetur hoc edicto.*

1 *Pœnæ quæ exiguntur per actiones populares applicantur parti ſeu agenti, nõ fiſco. Idem in pœnis ſtatutarijs, ſi per ſtatutum produceret actionem pro ipſis exigendis. ſi uerò actionem, applicantur fiſco.*

2 *Maſculinum concipit fœmininum etiam in odioſis & pœnalibus quãdo materia congruit utrique ſexui.*

3 *Tempus præteritum de proprio ſignificato non comprehendit præſens nec futurum: & qualiter ſeu quando extendatur ad præſens.*

4 *Statutum, quòd ſi poteſtas fecerit aliquã propoſitam in conſilio generali quæ ſit contra utilitatem communis, ipſo iure ſit priuatus officio, intelligitur poſtquam perfecit ipſam propoſitam. & quod ualeat reformatio poſtea facta tunquam propoſita facta ſit à poteſtate: ut requiritur ex forma ſtatuti.*

5 *Epiſcopus ſi excõmunicauit aliquos, ſi elegerint uel electionem fecerint de tali: quòd ſtatim cum incipiunt: & ſeparant ad eligẽdum ſunt excõmunicati: & electio ſubſecuta non ualet.*
Quid ſi excommunicat aliquem, ſi appellauerit?
Quid ſi eodem tempore quis incipit appellationem legere & epiſcopus incipit excommunicare.

6 *Statutum, quòd mulier ingrediens monaſterium non poſſit patri ſuccedere exiante maſculo, quòd non ualeat.*

7 *Non ualens ſoluere pœnam indictam ad uindictam publicam, luit in corpus, & poſtquam luit. liberatus eſt à pœna pecuniaria.*
Cautela pro aduocato clientuli pauperis, qui eſt condẽnatus uel condemnandus in magna pœna pecuniaria, ne moriatur in carceribus.

8 *Propter ruſticitatem & imperitiã excuſatur quis à pœna, in delictis quæ committuntur contra ius mere poſitiuum ſecus ſi contra ius naturale uel quaſi.*

9 *Licet quis nõ corrũpat: ſi tamen tollit perinde punitur hoc edicto ac ſi corrumperet, occultans inſtrumentum ne uideatur ueritas quòd iſte cõmittat falſum ſicut ſi uerba eius corrumperet & mutaret.*

10 *Mandans ita tenetur hoc edicto ſicut faciens.*
Quid in ſtatutis?

11 *Quid ſi faciens non fuit in dolo, ſed mandans ſic.*

12 *Quando ſunt plures pluraliter delinquentes ſicut quilibet tenetur inſolidum & uno ſoluente non liberatur alter: ita & ſi ſunt plures mandantes qui tenentur acceſſorie, & quando uno ſoluente alij liberantur?*

LEX VII.

1 SI quis id quod. †In hac l. ponit primò vnum dictum prætoris, contra illos qui in contẽptum iuriſdictionis ordinarię corrumpunt edictum ipſius ordinarij, vt teneatur actione in factũ pœnali, in quingentis aureis, & actio ſit popularis, competat cuilibet de populo, vſq; ibi ſerui: poſtea exponit, & declarat verba edicti in not. hac l. cum duabus ſeq. vſq; ad l. qui iuriſdictionis. & hãc l. cõmentauit Odof. in ſuis libellis ſuper actione in factũ,
2 quæ incipit hoc edicto. †Ex principio huius l. no. quòd ſi aliquis corrumperet vel remoueret picturã factã de aliquo in pariete publi. ab ipſa republi. occaſione alicuius delicti in rempubli. cõmiſſi, incideret in pœnã huius edicti, & poſſet conueniri à quolibet de populo, & cõdẽnatur in quingentis aureis, qa hoc edictũ nõ loquitur ſolũ de ſcriptura poſita in albo: ſed de quacunq; alia vt ibi, dũ dicit id quod. & quia illa pictura fuit poſita

poſita vt perpetuò ibi ſtaret ideò verificantur hæc verba, iuriſdictionis perpetuæ cauſa &c. & iſtud delictum fuit commiſſum in contemptu reipublicæ quæ fecerat fieri illam picturam. ergo &c. vt ſ. eo. ſi familia. ver. fortaſſe. idẽ ſi corrum-
3 pant libros poſitos in armario cõmunis. †Notatur etiã ſecũdum gloſſam quæ incipit aliàs quòd pœnę quę exiguntur per actiones populares, applicãtur parti ſeu agẽti nõ autem fiſco: & ideò efficiuntur propriæ per litis conteſt. vt l. ſi cui. de ver. ſigni. ſed ante conteſtationẽ non ſunt magis vnius, quam alterius: ideò nõ poteſt quis in cauſa cõſtituere procuratorẽ, vt l. licet. in prin. ſ. de procuratoribus. & idẽ eſſet in pœnis ſtatutarijs, ſi ſtatutum produceret actionẽ pro ipſis exigẽdis. ſi autem
4 accuſationem, tũc applicarẽtur fiſco, quod declara, vt no. Bar. in l. agraria. de ter. moto. †Itẽ no. in ver. vtrunq; quòd etiam in odioſis, & pœnalibus, maſculinũ concipit fœmininũ: quando materia congruit vtrique ſexui: de hoc in l. quicunq; C. de
5 ſeruis fugi. & l. j. ſ. de ver. ſigni. per Bar. †Itẽ not. in ver. quòd ſi dum proponitur. quòd de proprio ſignificatu præteritũ tẽpus non cõprehendit præſens, vt hic, nec futurũ, vt ſ. de leg. I. cùm lex. licet per extenſionẽ illius, qui poteſt legẽ cõdere propter identitatem rationis extendatur ad præſens, vt hic fecit Pomponius, qui extẽdit verba edicti vltra ſignificatũ, & ſi nõ extendiſſet edictum prætoris per ſe non extenderetur, & pro
6 pter hoc †Iaco. butri. diſputando determinauit quæſtionẽ per iſtum tex. Si ſtatutũ dicat, quòd ſi poteſtas fecerit aliquã propoſitam in cõſilio generali, quæ ſit cõtra vtilitatem cõmunis, ipſo iure ſit priuatus officio. & alio ſtatuto caueatur quòd nõ valeat reformatio facta per conſiliũ, niſi præceſſerit propoſita facta per poteſtatẽ, & poteſtas facit propoſitã contra publi. vtili. & ſuper ea facta fuit reformatio, vtrum valet iſta reformatio? & determinauit quòd ſic. quia poteſtas non fuit priuatus officio, niſi poſtquam perfecit ipſam propoſitã, cum ſtatutum loquatur per verbum præteriti tẽporis, ſcilicet fecerit. & ſic nõ fuit priuatus eo ipſo, quòd incipit eam facere, vt colligitur ex hoc tex. tũc enim eſſet facta per non poteſtatem, quia tempore quo perfecit, erat iã priuatus, & quia actus ab vltimo fine denominatur per l. talis ſcriptura de lega. j. & pro iſta opinione facit determinatio doctorum de regu. iur. in pœnis. lib. vj. qui dicunt quòd pœna veri delicti nõ committitur, niſi delictũ ſit conſummatum, & perfectũ: vt etiam notat Cy. in l. ſi quis non dicam C. de epiſcopis & clericis. ſed non fuit perfectum, eo ipſo, q̃ incipit proponere, ſed cum propoſitã conſummauit: hoc eſt verum pœnis temporalibus: ſecus in excommunicatione, quæ
7 eſt ſpiritualis. †Vnde dicit Innocen. in capi. prætereà. de appellationib. quòd ſi epiſcopus excommunicauit aliquos, ſi elegerint vel electionẽ fecerint de tali, quòd ſtatim cum incipiũt, & ſe præparant ad eligendum, ſunt excõmunicati. & ideò electio ſubſecuta non valet, quia facta ab excõmunicatis, qui nõ poſſunt eligere: quia gladius domini penetrabilior eſt gladio ancipiti. & ſic excommunicatio cenſetur præuenire perfectionem actus. & ſi excommunicat aliquem, ſi appellauerit, ſtatim quòd incipit appellationẽ legere, excõmunicatus eſt, & ideò appellatio illa poſtea completa, nõ poteſt excommunicationẽ factam ſuſpendere: quia trahit ſecum executionẽ, quæ per appellationem ſubſecutam nõ tollitur, vt dicunt gloſ. in l. ſi quis filio exhæredato §. irritum. de iniuſto teſta. & l. furti §. j. ſ. de his qui notantur infamia. & in pluribus alijs locis. ſed ſi non eſſet excõmunicatus, ante, quàm appellationẽ perfecerit: tunc eſſet econuerſo, quia non valeret excommunicatio, cùm præceſſerit appellatio, quæ appellantẽ exemit à iuriſdictione excommunicantis, vnde non poteſt poſtea excommunicare: & iſta procedunt, quando præceſſit verbalis excõmunicatio ſic facta ſub condi. ſi appellaueris: vel ſi elegeris: ante quàm incipiat appellare vel eligere. Si autem eodem tempore quis incipit appellationem legere, & epiſcopus incipit excommunicare, quid iuris ſit, & quæ iſtarum præualet vide in mercurialib. in capi. cum ſunt iura partium. de regu. iur. & ibi vide bona iu-
a ra, ſi nc inde allegata.[a] †Facit etiam iſte text. ſi ſtatutũ dicat,
8 quòd mulier ingrediẽs monaſteriũ [b]nõ poſſit patri ſuccedere
b ſtante maſculo, an valeat. Docto. vidẽtur tenere q̃ ſic, quia cõfert effectũ ſuũ in tẽpus, quo adhuc nõ eſt monialis, ſed incipit fieri, & ſic adhuc ſub iuriſdictione ſtatuentiũ, ideò põt ſtatutũ in eã iniũgere hãc qualitatẽ & priuationẽ a
ſecus ſi diceret, ingreſſa monaſterium nõ ſuccedat: quia tunc cõfert effectũ in tempus: quod non eſt de ſua iuriſdictione. ar. b
in l. Stichus ſeruus meus. de manu. teſta. & ita no. per Iaco. but. & Bal. in l. deo nobis. C. de epiſ. & cle. & tangitur in l. fin. C. de pactis. per Bar. Ego tamẽ conſului con- d
trariũ in primo dicto, quia cũ ſtatutũ conferat effectum ſuũ in tempus, quo adhuc non eſt monialis: tamen cenſetur factum in fraudem vitæ contemplatiuæ, & ad retrahendum eam ab ingreſſu. ergo &c. vt in auth. caſſa. C. de ſac. ſan. ecc. & vide pro q. Iac. but. de qua ſ. glo. optimã in l. ſed & partis. §. fi. in vlt. glo. q̃ metus cauſa, in. q.
9 de puncto. † Item no. in ver. in ſeruos. regulam generalem, q̃ non valens ſoluere pœnam indictam ad vindictam pub. luit in corpus. & no. q̃ poſtquam luit, liberatus eſt à pœna pecuniaria, vt l. diu[o]. in fi. de iure patro. de in ius vocan. l. fi. Ideo dicit Ang. hic ſis cautus, quando clientulus tuus eſt cõdemnatus in magna pœna pecuniaria, ne moriat̃ in carceribus, facias illam commutare in paruam pœnam perſonalẽ, puta fuſtigari vel torqueri. & de hoc facias fieri publicum inſtrumentum, & c
debebit relaxari de carceribus, [c]& poteſt hoc fieri ante condemnationem, ſi vides ipſum eſſe pauperem, vel eſſe poſſe vt notat Cyn. in l. quicunque. C. de ſeruis fugit. & Bartol. in l. in-
10 iuriarum. ſ. de iniu. circa fi. tit. facit l. j. ſ. de pœnis. in fi. † Itẽ no. in ver. doli in delictis, quæ cõmittunt̃ contra ius poſitiuum merè, propter ruſticitatẽ & imperitiã excuſatur quis à pœna. ſecus ſi contra ius naturale vel quaſi vt l. venia. C. de in ius vo-
11 & no. gl. l. regula. ſ. de iur. & fac. ign. †Itẽ no. in verſi. hoc verò edicto. q̃ licet quis nõ corrumpat̃ ſi tamẽ tollit, perinde punitur ac ſi corrũperet, quia idẽ ſequitur effectus cũ ſcias quomodo transeat in pub. notionẽ: & põt hoc eſſe vtile ad multa: vn de videt̃, q̃ qui abſcõdit & occultat inſtrumentũ, ne videatur veritas, cõmittit falſum, ſicut ſi verba eius corrumperet, & mu-
12 taret. vide Bar. in l. paulus. ſ. de fal. †Itẽ no. in ver. itẽ & ſi quis. q̃ licet verba edicti ſint in perſonã, quia dicit, ſi quis id quod
d eſt &c. tñ cõprehendunt fieri facientem. ideo videt̃, q̃ ſi ſtatutum dicat q̃ ſi quis percuſſerit aliquẽ in platea, puniat̃ tali pœna maiori, q̃ non ſolùm comprehẽdatur qui percuſsit ſuis manibus, ſed etiam qui percuti facit. in contrarium quod no. in l. verba. ſ. de adul. & l. aut qui aliter. cum l. ſeq. quod vi aut clam. dic breuiter, q̃ hoc eſt propter extenſionem factam per iuriſconſul. quia de proprio ſignificato non cõprehenderetur fieri
d faciens, [d]ſecus ſi verba ſunt prolata in rem: puta, pro percuſſione facta in platea, puniẽ tali pœna nã comprehenduntur oẽs
13 principes, vt no. in d. l. verba. †Iiẽ in ver. ſed ſi ali[o] q̃ licet principalis nõ cõmiſerit delictũ, qa caret dolo: mãdans tñ ſi ſuit in dolo, bene cõmittit, ſed cõtra de l. ſi is q. §. ſi tu titiũ. ſ. de fur. ſolue, vt in gl. q̃ incipit nõ. & declara melius, qa ibi loquit̃ in furto, qd̃ eſt maleficiũ nominatũ, & eſt etiã nomẽ à iure poſitũ, &
nõ cõmittit̃ ſine dolo, cũ ſit cõtrectatio rei alienę facta doloſè, ſicut et videm[o] in falſo, vt l. qd ſit falſũ. ſ. de fa. hic loquit̃ i maleficio inominato qa nõ recipit nomẽ niſi ab ipſo facto vt corrũ-
peret albũ ptoris. iſte em actus corrũpẽdi fieri põt aio doloſo,
14 ſicut à doloſo, ſed furtũ nõ. † Vl. no. in fi. in ver. mãdauerint. q̃ ſicut, qñ ſunt plures pluraliter delinquẽtes, q̃libet tenet̃ inſolidũ, & vno ſoluẽte nõ liberat̃ alter: vt hic. ita & ſi ſunt plures mãdantes, q tenent̃ acceſſoriè, ſed contra de l. ſequenti, ſi familia. in fi. ſol. hic loquitur in pluribus mandantibus, qui ſunt liberi homines. ſi autẽ ſint ſerui vnius, tunc ſi omnes mandant q̃ delinquat habetur pro vno maleficio, quantum ad hoc, vt dominus eorum non puniatur, propter eorum delictum, niſi vnica pœna ac ſi vnus ſolus deliquiſſet: licet ſecus eſſet, ſi per ſeipſos propr̃js manibus illi ſerui delinquerẽt, vt ibi patet, quantum ad caſum huius l. quia tunc habentur pro pluribus delinquẽ-

a ¶ Allegat. adde ad hoc, quod voluit Ioã. an. in addi. ad Spec. in tit. de cõſti. circa prin.
b ¶ Monaſterium. Ade eundem cõſ. cclxiij.
c ¶ Carcerib[o]. add Ludo. ro. ſingul. tuis fol. xiij.
d ¶ Fieri faciens. vide hic per dominũ Iaſonem cui adde Bal. in l. non ideo. C. de accuſ. vbi ponit, an ſtante ſtatuto, q̃ videns ludere ad taxillos puniatur certa pœna. an mandãs puniatur & quod ſi ſtatutũ prohibet aliquẽ extrahi de domo. & iudex mandat quẽ extrahi cõtra formã ſtatuti, an barrarij poterũt accuſari. vide q̃ not. in c. q̃ quis mandatũ. de reg. iur. & hic per doct. q̃ ſtatutũ cõprehendit fieri facientem. limita vt per Lu. Ro. cõſ. cv. vbi ponit, an ſtante ſtatuto q̃ vtens falſo inſtrumento puniat̃ tali pœna, an puniat̃ vtens per procuratorem ſuum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

†Aut est interesse. Breuiter nota, q̃ in delicto cõmuni, singuli insolidũ ad pœnam adeo obligãtur, vt vnius solutio alterum non liberet. Lite Mela. ff. sed si seruũ. ff. ad l. Aquil. interesse, aut ē vnius solutione cessat, perinde, acsi quodlibet aliud debitum. l. ff. de duo. reb.

b ¶ Vel uxoris. adde hic dicta do. Iaso. cui inquãtũ dicit q̃ quis potest esse arbitrator in causa propria, adde q̃ voluit Ludo. Ro. cõsil. lxv. item inquantũ dicit, q̃ propter atrocitatẽ delicti, qs potest esse iudex in causa propria, adde q̃ voluit Anch. cõsil. clxxiiij. item inquantũ dicit, q̃ prælatus põt esse iudex in causa ecclesiæ sue, adde Oldr. cõsil. clvj.

tibus, & dñs tenetur tanquam pro pluribus. Sed cõtra, q̃ idẽ ut in liberis hominibus vno cõsilio & deliberatione mãdanti bus, vt habeãtur pro vno: & ff. quod vi aut clã l. semper §. si in sepulchro. Sol. notabiliter hic loquitur, qñ erat merè pœna tam ex parte agẽtis, quã ex parte conueti, ideò plures mandãtes licet cõmunicato consilio habẽtur pro pluribus, & quilibet tenetur insolidũ, & vno soluente alij nõ liberãtur. ibi qñ erat pœna ex parte cõuenti, & interesse ex parte agẽtis: & tũc vno soluente, alij liberãtur, qñ cõmunicato consilio, secus si nõ cõmunicato, & diuersis tẽporibus: vt hæc habẽtur in illo §. singulari, qui nõ est alibi. †Et aduerte, q̃ interdum plures tenẽtur ad pœnã ex cõtractu & vno soluente alij liberantur, vt l. ij. §. ff. de ver. obli. Interdum ex quasi delicto. & responde, vt l. j. in fi. & l. perceptione. ff. de his qui dese. vel effu. Interdũ, ex mero & vero delicto & tunc, aut loquimur de pœna criminali, quæ applicatur fisco, vel imponitur in personam. & vno soluente, vel

1 luente alij nõ liberantur, vt l. si in rixa ff. ad l. cor. de sic. nisi plures habeantur loco vnius: puta, quando vniuersitas delinquit, vt vniuersitas, vt l. aliud §. refertur. de regu. iur. Aut loquimur in pœna ciuili applicanda parti, & tunc aut est merè pœna ex vtraque parte, & vno soluẽte non liberãtur alij, vt l. inter nuda

a §. si plures. ad l. aqui. Aut est interesse[a] †ex parte agentis, licet pœna ex parte conuenti, & tunc distingue, aut communicato consilio, vel non secundũ Bal. tene menti.

☞ Plures serui unius si fecerẽt alteri iniuriam uel darent damnum in re sua, tot sunt iniuriæ & damna, quot facta, & sic, quot sunt personæ: & quòd dominus liberetur solutione unius pœnæ.

Duo casus in quibus maleficium commissum per plures, reputatur unum: ut in furto unius rei, & mandato facto à familia seruorum unius alteri, quòd delinquat.

Quando plures simul delinquunt, & eodem tempore: occidendo uel percutiendo aliquem: tunc delictum reputatur unum: ut omnia possint deduci in una occasione: sed quantum ad pœnas imponendas reputantur plura.

LEX IX.

1 Si familia alicuius. †Plura facta vnius familiæ seruorũ puniuntur, vt plura cum de publica vindicta tractatur: sed vnũ factũ semper punitur, vt vnũ: etiã cũ de publica vindicta tractatur. h. d. Bar. diuide, ga primò determinat, q̃ si familia tua seruorum corrũpat edictũ prætoris, tenearis pro quolibet soluere integrã pœnam, si vis non teneri ad dandũ oẽs pro noxa. quia in hoc casu non reperitur edictũ prætoris, sicut reperitur in furto facto à familia, q̃ si dominus soluerit vnicã pœnã, & sic quantũ si vnus fecisset, nõ teneatur plus, vt ff. si fa. fur. fe. dicatur per totũ. seruabimus ergo iuris rigorẽ eo casu, vt tenearis pro quolibet integram pœnã soluere, aliàs tenearis omnes dare pro noxa vsq; ibi, fortasse. & ibi ponit duas rationes, qua re prætor nõ facit edictũ, vt in furto, vt sufficeret vnam pœnã soluere. prima, quia hic plus delinquitur, cũ hoc fiat in cõtemptum maiestatis prætoris, & sic reipub. & ideò acrius vindicatur quã furtũ, quod cõmittitur in priuatã secũda quia in furto licet sint plures furantes, vnũ tãtũ est furtũ, si vnã rẽ tantũ furantur. ga sit denominatio ab ipsa re subtracta. sed qñ corrum punt edictũ prætoris, quilibet apponẽdo manũ, sicut sunt plura facta, ita & plura delicta, quia actus cuiuslibet de per se con

2 sideratur. †Et ideò quilibet de per se debet puniri, vsque ibi, quẽadmodũ. ibi adducitur similis casus in facto, vnde innuit ad hanc vltimã rationẽ qñ plus serui vnius facerẽt alteri iniuriam, vel darent dãnũ in re sua. nã tot sunt iniurię & tot dãna, quot facta. & sic quot sunt personæ. vt l. si plures ff. de iniurijs. hoc vsque ibi, Octouenus. nõ tñ intelligas, q̃ iste casus sit similis in iure. quia imò dñs etiã hoc casu liberatur soluendo vnam pœnam, licet sint plura facta, & plura maleficia: cẽsentur tantum vnũ. ratio, quia nõ cõmitturtur in contẽptũ reipubli. duo ergo requiruntur ad hoc, vt puniãtur, vt plura q̃ sint plura, &

quòd sint cõmissa in cõtemptũ reipub. Octouenus verò iurisconsulti dicit etiã hoc casu succurrendũ esse domino, vt teneaẽ vnã tãtũ pœnã præstare: sed iurisc. author legis dicit dictũ Octoueni posse procedere, qñ esset vnũ delictũ familię: puta, quia plures serui tui mandauerũt vni, q̃ corrũperet: nã tunc factũ illius est vnicum: & istud mandatũ factũ cõmunicato consilio, & ab vno, familia eiusdẽ hominis similiter reputatur vnũ. si autẽ ipsi propriis manibus corrumperẽt, procederet quod dictũ est in principio l. vt pro quolibet eorũ teneatur dñs soluere integrã

3 pœnam. hic est clarus casus. †Nota. hic duos casus in quibus maleficiũ cõmissum per plures reputatur vnũ. primo, in furto vnius rei quia denominatur ab vna re. Secũdò, in mandato facto à familia seruorũ vnius domini alteri, q̃ delinquat. non sic, si esset factũ mandatum à pluribus liberis hominibus, quia tot censentur delicta, quot homines, vt l. si qs id quod ff. eo. in fi. & primũ procedit ex æquitate ne dominus sine culpa tantũ gra-

4 uetur ex facto suæ familiæ. †Adde q̃ etiã potest dici vnũ ratione vnius tẽporis, qñ plures simul delinquunt & eodẽ tẽpore occidendo vel percutiẽdo aliquẽ, qui licet sint plures delinquentes, cũ actus & percussio cuiuslibet per se cõsideretur tamen reputatur vnũ quantũ ad hoc, vt omnia possint deduci in vna accusatione quod non esset si essent plura. & sic oẽs etiã, si essent mille possent in vna accusatione accusari, vt l. j. C. si reus vel accusator mor. fue. & plenè per Bar. in l. hos accusare §. ad Velleia. ff. de accusa. & hoc modo intelligitur glo. in l. j. in fin. mag. glo. C. vnde vi. quæ dicit, q̃ censetur vnum maleficiũ propter vnicum tẽpus. & illa glo. semper allegatur. quãtũ verò ad pœnas imponendas, reputantur plura. siue loquatur de pœna criminali siue ciuili, vt l. nunquam plura. de priua. delic. vbi vi de quod no. per Barto.

Iudex ordinarius licet non possit recusari ut suspectus, tamen in casibus de quibus in hac lege poterit, & tunc debebit causam alteri delegare qui non sit suspectus: & si recusatus procedat, quòd non valet processus.

Quid si pars non opponat & quid si personæ de quibus in hac lege non agerent, sed conuenirentur.

LEX X.

1 Vi iurisdictioni. †Nõ potest quis esse iudex in causa propria nec li

b berorum suorũ vel vxoris[b] vel alterius domesticæ personæ suæ. h. d. In text. ibi, præest. dic & sic loquitur in iudice ordinario. delegatus enim propriè dicitur præesse. In tex. ibi: [dare debet.] not. quia non dicit potest, sed dicit q̃ non debet: quod ego intelligo, ũ hoc allegat corã eo. potest † enim recusari, vt suspectus in casibus istorũ licet regulariter iudex ordinarius nõ possit recusari, vt suspectus, vt l. nemo. & ibi not. C. eo.

2 in casibus tamẽ istis poterit: & tũc debebit causam alteri delegare, qui nõ sit suspectus. arg. ff. eo. l. prætor. in fi. & si procederet postquam esset recusatus, non valeret processus, vt C. si qua cunq; præ. po. l. j. & quod no. †Bar. in l. quia poterat. ad treb. ſi

3 vero pars hoc non opponat, videtur q̃ valeat processus. & hoc modo potest intelligi l. in priuatis ff. de iudi. vbi habetur q̃ filius potest habere patrem in iudicẽ, licet gl. aliter videatur intelligere, q̃ ibi loquatur in delegato, hic in ordinario. Vel q̃ ibi loquatur in ciuili, hic in criminali: quod dic, vt plenè not. glo. in l. qui etiã ff. de arbi. sed magis placet quod s. dixi & vide quod no. in Spe. de offi. deleg. §. supereſt. ver. itẽ si est maritus. & prædicta, quãdo istæ personæ agerẽt. Si autẽ cõueniren tur imputet sibi actor quare coram tali iudice ipsas conuenit, quia censetur ipsum habere pro nõ suspecto. & hoc modo posset intelligi illa l. in priuatis.

Plures actiones competentes ex diuersis causis ad diuersa, quòd possunt per eundem eodem tempore cumulari contra eundem; nisi obstet aliqua ex regulis impedientibus cumulationem: ut regula ordinis, uel maioritatis.

In eodem libello non possum agere contra plures ex diuersis causis sicut possum plures diuersas actiones intentare. & quando agi possit contra plures.

Plures summæ prouenientes ex diuersis articulis tamen eadem actione, an possint simul coaceruari ad impediendam iurisdictionem.

Si debebas trecenta: an ue possim te conuenire coram magistratu municipali, possim à te petere xl. tantum hac intentione, ut si obtineam iterum petam alia xl. coram eodem.

Coaceruatio temporum nõ fit, si statutum dicat, quòd qui stetit carceratus per annum pro pœna pecuniaria, possit in festo natiuitatis relaxari & offerri & aliquis stetit per sex menses ex una causa & per alios sex ex alia, diuersis temporibus.

Coacer

Coaceruatio summarum fit ad inducendum fauorem.

Statutum si dicat quod bannitus in centum possit impune offendi, non habet locum in eo qui fuit bannitus in una causa in xl. & in alia in lx.

Quid si ijsdæ duæ summæ sint deductæ in una condemnatione.

LEX XI.

1 Si idem cum eodem. †Diuersæ summæ debitæ ex diuersis causis ex eodem libello deductæ non debent simul cumulari, ad finem impediendæ iurisdi-

2 ctionis. h. d. †Per hanc l. dicunt doct. q̃ plures actiones competẽtes ex diuersis causis ad diuersa, possunt per eundẽ, eodẽ

a tempore[a] †cumulari, contra eundem: vt not. Dyn. in l. nullus pluribus. de reg. iur. & Bar. in l. edita. C. de eden. in primo genere cumulationis. Quod tamen est verũ, nisi subsit aliqua de regulis impedientibus cumulationẽ, puta regula ordinis, vel maioritatis, vt si simul intentaretur petitorium & possessoriũ, vel ciuilis & criminalis, qđ dic, vt ibi per Bart. no. Dico etiã q̃ hic est casus contra eum qui dicit q̃ ista cumulatio nõ põt fieri in eodem libello, sed requirunt plures, nisi sint actiones vnifor mes, puta, plures actiones ex empto vt l. nõ est nouum. de act. empti. vel plures actiones pro socio. vt ff. pro so. l. cum duobus. §. si plures. certè hic est casus q̃ imò in eodẽ libello, aliàs nõ haberet dubium ista l. & ita intelligit eam Bal. licet de eo, quod dixi, non faciat mentionem. hoc etiã videt velle gl. in c. quære

3 lam. in secunda gl. de elect. † Sed an in eodem libello possim agere contra plures, sicut possunt plures diuersas actiones intentare: dic q̃ sic si agit ex diuersis causis imò cuilibet dãdus est libellus per se, vt nota. in l. supra iter. §. cæsius. de aqua plu. arcen. per Bart. secus si ex eadem causa vt cõtra plures reos debendi, vt in auth. hoc ita. C. de duobus reis. & not. Bart. in l. eadẽ. & ibi no. ff. eo. ti. in materia duorũ reorum. idem, si se contingant, vt principalis & fideiussor quia possunt conueniri eo dem libello, licet teneantur ex causis diuersis, vt in auth. de fi-

4 de. §. ne q̃. & no. per Bar. in d. l. eadẽ. †Sed quæro quid si conueniebam te ad diuersas summas prouenientes ex diuersis articulis, tamẽ eadem actione, puta tutelæ in xl. ex administratione, in alijs xl. ex alia causa diuersa, ex administratione tamẽ eadem. Respondeo, debent simul coaceruari ad impediendam iurisdictionem. arg. §. fi. ff. ea. l. & hoc voluit ibi gl. quæ incipit

5 secus. †Itm quæro, pone, debebas mihi trecenta, vt possem te conuenire coram defensore ciuitatis, vel magistratu municipali peto à te xl. tm̃ hac intentione, vt si obtineã, iterũ petã xl. corã eodẽ. tu dicis hoc nõ posse me facere, quia ista summa descendit ex summa maiore, de qua defensor nõ potest cognoscere certè videt contrariũ q̃ hoc nõ habeat obstare per l. cũ quidã. in fi. ff. eo. vbi videt casus. sed si ad excludendũ me fundares te in alia causa, q̃ nõ debes distringi per diuersa iudicia, & q̃ debeam totam summam cumulare, an debeas audiri. videtur distinguendũ, prout distinguit hic Bal. quòd aut non peto xl. tanquam de maiori summa debita, sed simpliciter & tunc non debeas audiri. aut dico tanquã debita de maiori summa, & tũc secus. & ita intelligitur, quod no. Guil. de eug. infrà commo. l. in commodato. §. duabus. vbi tangit de hoc articulo. & Bart. in l. quidam existimauerunt. si certum petatur. & l. scire debe-

6 mus. de verborum obligationibus. † Item scias, q̃ sicut hic nõ fit coaceruatio summarum: ita & alibi, non fit coaceruatio tẽporum. vnde si statutum dicat, quòd ille qui stetit in carceri-

b bus[b] per annum pro pœna pecuniaria possit in festo natiuitatis relaxari, & offerri in ecclesiã, & aliquis stetit primò per sex menses ex vna causa, postea per alios sex ex alia, & sic diuersis temporibus, iste non includitur in statuto, quia dicitur stetisse per annum, ex quo non stetit per ipsum continuũ, vt not. text. in l. fin. §. quoties. ff. de pub. & Spe. de statu mona. §. j. ver. xxx viij. de illo, qui stetit in monasterio diuersis sex mensibus ad probandum, quia nõ dicit stetisse per annum probationis, ex

7 quo non per annũ continuũ. Ang. † Op. q̃ fiat coaceruatio de l. si plures. §. penul. j. de pactis. gl. non soluit. doc. dicunt, quòd ad inducendum fauorem bene fit, vt ibi. sed ad inducendum odiũ, non, vt hic: & ex hoc sequitur quæstio: si statutum dicat, quòd bannitus in centum vel vltra possit impunè offendi, & aliquis sit bannitus ex vna causa in xl. & ex altera in alijs lx. non dicitur bannitus in centum ad inducendum licitam de

c eo offensionem.[c] & de hoc per Bart. ff. de a solutionibus l. vbi fideiussor. sed quid si iudex dixit: cõdemno talẽ in centũ videlicet in xl. pro tali maleficio & in alijs lx. pro tali, an diceretur condẽnatus in cen-

b tum. Bar. ibi dicit, q̃ nõ: quia paria sunt à princi. fuisse cõdemnatũ in singulis xl. & fuisse cõdemnatũ in centũ, facta postea distributione de singulis xl. per l. Lucius §. c qui habeat. ad Treb. Ang. dicit hoc verũ, quãdo causæ & maleficia essent diuersa, & diuersis temporibus facta, secus si eodẽ tẽpore, & sic haberẽtur pro vno, prout no. glo. in l. j. C. vnde vi. puta, plures percussiones eodem tẽpore ab eodem factæ, vel insultus & percussio, & pro hoc, quod supra dixi de diuersis summis.

Si conuenio te coram magistratu ad quantitatem certam iure actionis, quòd possis me reconuenire officio iudicis nobili, petendo declarari aliquam sententiã esse nullam me inuito. & nume. ꝫ.

Licet causa nullitatis uideatur de imperio: tamen competit cuilibet magistratui ut possit adiri super hoc quòd declaret suam sententiam nullam.

1 §. Quod si mutuæ. †Reus nõ potest actorem reconuenire inuitũ. corã diuerso iudice, durante lite inchoata per ipsum actorẽ, sed debet eũ reconuenire coram eodẽ qui erat iudex cõpetens in causa reconuentionis: licet aliàs per viã reconuentionis nõ esset. hoc dicit, secundũ primã & secundã lect. glo. secundũ vltimam dicit quòd reus potest actorẽ reconuenire corã eodẽ etiã inuitũ, nec auditur actor, petens reconuentionẽ fieri coram alio iudice, cũ iste non sit iudex competẽs in illa causa: quia imò est: licet per modũ cõuentionis nõ esset: & ista lect. probatur in l. fi. & in authen. & cõsequẽter C. de sentẽ. quid ergo addit ista lex fi. & authen. & cõsequenter. ad iura vetera, postquàm hoc erat isto iure dicit Bar. & bene, quod iure digesto. si conueniebam te coram illo magistratu, qui erat cõpetens. tam tibi quàm mihi: puta, corã potestate eiusdem terræ, & cõmunis: tũc poteras me reconuenire corã ipso etiã inuitum. & etiã in causa de qua ille cognoscere nõ poterat, nõ ex defectu iurisdi. respectu partium, quia ambo eramus subditi, sed quia iurisdi. erat limitata ad certam quantitatẽ vel causam, & ita loquitur hic: sed si primus iudex erat tibi cõpetens nõ mihi, puta Paduanus cõuenit Vicentinum corã potestate Vicẽtina: tũc Vicẽtinus iure isto non poterat Paduanũ reconuenire corã eodẽ potestate: quia actor sequitur forum rei, vt C. eo. l. iuris ordine. & in causa reconuentionis Vicẽtinus est actor, vnde debebat venire coram potestate Paduæ: hodie, per illã l. fi. potest etiã coram Vicẽtino, per rationẽ ibi positã, q̃ postquàm Paduanus elegit illum pro se, non debet dedignari cõtra se, & per illã authẽ. additur

2 postea, quòd lite eadẽ pendente non possit recõuenire coram alijs. †Sed pone, cõuenio te coram magistratu ad quantitatẽ certam iure actionis: tu reconuenis me officio iudicis nobili: puta, petẽdo declarari aliquam sententiã esse nullã, an potes me inuito[c] videretur, quòd nõ: quia prima causa videtur de natura simplicis iurisdictionis secunda videtur de imperio mixto: quia expeditur iudicis officio nobili. Cõtrarium die, secũdum Bal. licet nõ loquatur per hunc modũ per l. j. §. fi. de var. & extraor. cog. vbi videtur casus. Et adde, q̃ licet causa iusta nullitatis videatur de imperio: tamen cõpetit cuilibet magistratui: vt possit adiri super hoc, quòd declaret suã sententiã nullã. Ita no. eleganter Bald. C. quomodo & quãdo iudex l. si vt propo-

nis. in fi. sed super nullitate alterius sententiæ, quàm suæ videtur secus: nisi in causa reconuentionis, vt dictum est. tene mẽti.

Inspicitur quod euenire potest, quando status de præsenti ad illud tendebat.

Clausula in fine posita in dubio refertur ad proximè præcedentia, non ad remota: & quando nec ad proximè præcedentia referatur?

Quid si est posita in principio uel in medio?

Dicta in uno capitulo an censeantur in alio repetita.

1 §. Si una actio. †In iudicijs diuisorijs nõ inspiciuntur singulæ partes, quantum ad concedendum iurisdictionem: sed potius inspicitur ipsum totum, de quo diuidendo agitur etiam ad finem impediendi iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cõpetenti.an confessio facta corã iudice incompetẽti probet corã cõpetẽte.vide hic per do.Iaso.& per Ange.cõsi.xxvij.& inquantũ / cõcludit do.Ias.q talis cõfessio possit facere in dicium ad torturam. Adde Lud.Ro.cõsil. vij.& sequẽti.vbi dicit, q confessio extra iudicialis absente parte facit indiciũ ad torturã & idem si fiat coram iudice.tãquam priuata persona.& inquãtũ dicit, q confessio facta corã iudice penitus incompetenti, nõ facit 3 indicium ad torturã: & quòd sic põt salua ridictũ Inno.vt hic per eũ.adde qđ Cal. consi.pe.de confes.tenet q confessio clerici coram laico iudice facta habet vim confessi.extrahdicialis.& ibi sequitur dictũ Inno.pro doc.tamẽ pro Ias.facit, qđ voluit Abb.cõsi.xxv.vbi tenuit, quòd confessio clerici facta corã vicario episcopi sibi põ iudicat:licet ille clericus esset suppositus iurisdictioni archipresbyterꝛi,quia non erat omnino incompetens, & sic sentit, q si fuisset incompetens omnino nõ valuisset.

b ¶ Malo zelo.do.Iason dicit tenendũ contrariũ per c.vt inquisitionis §.prohibem? de hæreticis.in vj.& 4 per multa iura quæ ipse allegat.

risdictionẽ.hoc dicit. Fit ergo hic coacervatio,quoniã agitur de vno & eodẽ toto licet communi inter plures: & inspicitur quod euenire potest:quia iudex potest totum vni eorũ adiudicare. †Not.hic,q in 2 spicitur,quod euenire potest:quod est verum,quãdo status de præsenti ad illud tẽ debat,vt erat hic:quia erat inchoatũ iudicium diuisoriũ.de cuius natura est,quòd 3 iudex potest totã rem vni adiudicare,& ipsum cõdemnare in quantitate dãda socio.facit l.adeò §.illud de acquir.rerũ domi.sed quando primus status ad illũ non tendebat,nõ debet illud inspici:licet euenire posset,vt l.inter stipulantẽ §.sacram. de ver.obli.& ibi per Bar.de hoc brocardo facit l.j.ff.de in litẽ iur. †Item semper allegatur iste tex.in fin.cũ glo.q clausula in fi.posita,in dubio refertur ad proximè præcedẽtia,nõ ad remota.tu declara hoc per ea quæ no.in l.fin.ff.de reb.dub.quod autẽ nõ ponitur in oratione de per se:sed adiicitur per modũ qualitatis vel limitationis,qualitas illa vel limitatio,nõ refertur ad proximè præcedentia:& verum est illud,quod dixi per l.filiumfa.cũ ibi no.ff. quando dies lega.ce. Aut ponitur in oratione de per se:& tunc aut nõ potest referri ad omnia præcedẽtia,quia sunt inter se contraria:vt erãt hic opiniones istorũ:& tunc idẽ.& ita intelligitur ista gl. Aut potest ad omnia referri salua ratione recti sermonis:& tunc refertur ad omnia.vt ff. de l.fi.sicut etiã posita in principio vel in medio,ante capitula vel infra capitula,vt l.iij.§.j.de libe.& posthu.quia non est ratio,quare magis ad vnũ,quàm ad aliũ,vt ff.de lib.præte.l.j.sed si esset dare rationẽ, quare magis refertur ad aliud tãtũ,secus. 4 arg.eiusdẽ l.à contrario sensu.†An autẽ dicta in vno c.censeãtur in alio repetita? iste est articulus diuersus:quia loquitur quando sumus certi,q sunt dicta in vno tantũ c.legis:at in præcedenti,qñ sumus incerti.& ideo in hoc nõ est tractandũ de relatione,sed de repetitione.& de hoc vide per Bar.in l.prætor §.si dicatur.vi bono.rapto.quãdo sunt dicta in vno c.vel l.an intelligãtur repetita in alio vel in alias in alijs autem dispositionibus Bar.tractat in diuersis locis,ad quæ ipse plenè remittit in l.licet imperator.de libe.lega.& ibi reperies omnia loca in quibus tractat de hac materia.

a ☞ *Magistratus municipalis potest criminosum capere, & ad præsidẽ remittere,nõ autem cognoscere de crimine.*
3 *Confessio facta coram tali magistratu,quòd non faciat fidem coram præside:sed præses possit illum compellere ad iterum confitendum:ne ille ponit à prima confessione recedere.*
4 *Clericus uel hæreticus condemnatus,si remissus est ad iudicem secularem,ut imponeret pœnam personalem:licet non debeat simpliciter stare processui iudicis ecclesiastici:sufficit tamen, quòd reperiat eum criminosum.*
5 *Modica castigatio quãdo etiam competat delegato:& in quibus cõsistat:& an sit idẽ quòd modica coertio?*

LEX XII.

1 MAgistratibus. †Magistratus municipalis nõ potest imponere pœnam mortis vel aliã magnã pœnã,etiã pro delictis puniendis,& sic ad publicã vtilitatẽ,sed modicam pœnã,quæ potius dicitur castigatio,bene potest imponere.h.d. In tex.ibi,[municipalis]id est castrorũ.idẽ in defensoribus ciuitatũ qui non habebant imperiũ:& sic de causa sanguinis non poterant se impedire.vt l.iij.C.de defen.ciui. In tex.ibi,[suppliciũ,]id est pœna mortis vel totius corporis vel partis eius:puta,amputationem mẽbri.vt no.§.eod.l.imperiũ. vbi glo.super ver.animaduertendum.& C.de offi.eius qui vi. al.ge.l.ij.& per Bar.in l.j.§.tit.ij.idẽ intelligas de quacunq; pœna capitali:quia est de tertio gradu imperij.iuxta no.in d.l.imperium.per Bar. †In tex.ibi,[non isset:]bene tamẽ potest magistratus municipalis criminosum capere,& ad præsidẽ remittere.vt in authen.de defen.ciui.§.audiant.& ff.de iniu.& irrito testa.si quis filio §.eius.versi.sed si nec tantũ.quãdo remittere debet aliquã causæ cognitionẽ,vel adhibere de crimine:puta,ponere illum ad torturã:sed simpliciter captũ remittere,tan 3 quàm nudus executor.vt no.Bar.in l.fi.§.j.de publi.†& si cõtrarium facit,cõfessio facta corã eo nõ facit fidẽ corã præside, 2 tanquàm facta corã nõ cõpetenti[a] iudice.vt c.at si clerici.de iudi.& in l.diuus.in fin.de custo.reo.vbi casus & ibi per Barto. quod intellige,quantũ ad hoc,vt ex illa cõfessione debeat illã cõdemnare:sed bene potest ipsum cõpellere ad iterũ cõfitendum:quia nõ potest à prima cõfessione recedere:licet facta coram iudice incõpetẽti.vt eleganter no.Inno.in d.c.at si clerici. 4 & in c.cũ super de cõfes. †Quid autẽ,si erat iudex cõpetens in cognoscendo:puta,episcopus de suo clerico,vel inquisitor hæreticę prauitatis de hæretico:nõ tamẽ imponẽdo pœnã personalem,quã ecclesiasticus iudex imponere nõ potest:cõdẽnauit ergo & declarauit ipsum criminosum:deinde remisit eum ad iudicem secularem,vt imponeret pœnã personalẽ:an secularis debeat stare simpliciter processui illius?an autem debeat de nouo cognoscere,& aliter nõ teneaꝰ pœnã imponere:Gul. de cu.tenet hic hanc partẽ per tex.notabilẽ in auꝰ.vt nulli iud. §.si verò quidã.& idẽ Bar.in d.l.diuus.allegãs Gul.sed Bar.in authẽ.clericis.in fi.C.de episco.& cle.videtur tenere oppositũ: qa tũc episcopus tanquam maior remittit ad secularẽ,tãquam minorem:& sic erit potius executor quam iudex.Sed dubito, quod per errorẽ ita fuit locutus,quia dicit Gul.hoc velle hic. & tamẽ Gul.vult contrariũ.& etiã Bar.quẽ ipse Bal.non allegat.Nõ tamen dico q iudex secularis debeat ipsum iterũ condemnare:sed sufficit,q reperiat criminosum.& ita debet exquirere,& nõ tenetur stare relationi remittẽtis,quę possit fieri b malo zelo.[b] vt dicit l.diuus. †In tex.ibi:[modica autem castiga 5 tio.]glo.vult,q ista modica castigatio idẽ sit,quòd modica coertio.de qua loquitur l.fi.§.j.tit.ij.Bart.vult hic oppositum: quia illa modica coertio,de qua ibi,cõsistit in verbis tantũ,vt dixi in l.j.eo.tit.etiã est de imperio mixto:qa exercetur ad priuatam vtilitatem. Ista verò modica castigatio potest cõsistere etiã in corporali pœna:vt si facit eũ fustigari,vel poni ad torturam loco pœnæ pro modico delicto:& est de imperio mero: quia fit ad publicã vtilitatẽ,pro punitione criminũ:tamen est de infimo gradu imperij:scilicet quinto. vt no.Bar.in d.l.imperium.ideò cõpetit magistratibus:& propter hoc videre,quòd possit delegari.Sed cõtra,delegatus nõ potest corpus tãgere, vt in auth.de defenso.cui.§.si vero ignoti.sol.verum est ad priuatam vtilitatẽ,vt si esset delegata causa principis iurisdi.vt si ipse vellet torquere testes,vel facere quẽ capi personaliter,vt dixi in l.ij.§.eo.sed ad publi.vtilitatẽ,si esset sibi delegata principaliter ista causa criminalis,posset imponere pœnã,tamẽ ga non habet familiã,requireret ordinariũ iudicẽ.& semel Bononiæ per dominũ legatũ fuit mihi cõmissa quædam causa criminalis modicæ castigationis:& quia nõ poteram reperire veritatem,proposuerã requirere potestatẽ,quòd poneret partẽ ad torturam,sed postea non placuit legato.

a ☞ *Non potest dici potestas alicuius terræ,nisi quando habet merum imperium:tamẽ hodie uocabulo abutimur.*
3 *Potestas unius ciuitatis non potest committere unam causam cognoscendam uel terminandam,postquàm ipse exierit officium:& talis commissio est ipso iure nulla. Si simpliciter committat eam cognoscendam intra sex menses uel annum,quòd ualet: licet non habeat tantum stare in officio.*
4 *Delegatio ut ualeat,quatuor sunt necessaria.*

LEX XIII.

1 IVm,qui. †Not.ex prin.huius l.cum glo.q cum dicitur magistratus,nõ intelligitur nisi iudex ordinarius:delegatus ergo non dicitur magistratus,nisi fortè ad vniuersitatẽ causarũ sit delegatus,qui potest subdelegare vnam causam:ergo oportet dicere,q sit magistratus:aliàs non posset,vt in prinei. huius leg.tene mẽti ad statuta,si loqueretur de magistratibus.

Item

2 †Item no.in ver.primo,argumẽtũ,quod nõ potest dici potestas alicuius terræ nisi quãdo habet imperiũ merum:quia hoc verbũ potestatis,verificatur in habẽtibus imperiũ tantũ.vt patet in exẽplis hic positis.& est casus in l.potestatis verbũ ff.de verbo.signi.potius ergo dicũtur vicarij,vel alio nomine:tamẽ vocabulo isto hodie abutimur: quia quilibet magistratus sic 3 appellatur. †Ex vltimo dicto nota,q potestas vnius ciuitatis nõ potest cõmittere vnã causam hoc modo,q cognoscatur, vel terminetur postquàm ipse exiuerit officiũ.& talis cõmissio esset ipso iure nulla,quia collata in tempus inhabile: sed si cõmitteret simpliciter causam cognoscendã intra sex menses, vel annum,licet nõ habeat tantũ stare in officio,valet:quia potest eã terminare ipso stante in officio:& si postea incideret vti iurisdictione ante diẽ officij,durat cõmissio in tempus successoris.& iste est casus in l.venditor §.fi.de iudi.secus,sic nõ in- 4 cepisset vti,vt §.eo.l.& quia ver.fi. †In gl.ibi:& not.duo esse necessaria,vt valeat delegatio.tu dic quòd quatuor scilicet ista duo de quibus in glo.& etiã,q causa sit delegabilis §.tit.ij.l.j. in prin.& q delegatus sit capax illius iurisdictionis.nam Episcopus non posset delegare causam merè spiritualem laico,vt in c.lator.qui filij sint legi.nec seculari vel ei qui caret intellectu,vel aliter est inhabilis.quod dic vt ff.de iudi.l.cum prætor §.j.ver.non autẽ omnes.Ang.quod autem subijcitur in glo.& tria,subaudi computatis illis duobus,prout in simili not.in l. manumissiones.in fin.§.de iusti.& iure.

a ☞ *Qualiter unus iudex etiam maior,dicatur se submittere iurisdictioni ordinariæ alterius.*
Si ex duobus dominis unius castri pro indiuiso habentibus iurisdictionem,& imperium alter eorum deliquit,uel contrabit,an subijciatur iurisdictioni alterius?
3 *Par in parem quòd non habeat imperium,in eodem territorio.*
4 *Imperator & Papa de ordinaria potestate non possunt esse iudices in causa propria & qualiter se subijciant.*
5 *Statutum,quòd quilibet de collegio aduocatorum possit interponere authoritatem in emancipationibus liberorum,& aliquos aduocatus emancipauit filium coram alio aduocato,an emancipatio ualeat?*
6 *Reconuentio potest fieri coram iudice qui procedet ex iurisdictione prorogata.*
Iurisdictio etiam delegata quòd prorogetur de re ad rem,& de tempore ad tempus.

LEX XIIII.

1 EST receptum. †Etiã maior vel æqualis potest se subijcere iurisdictioni 2 ordinariæ alterius iudicis.h.d. †In text.ibi.[se subijciat.]sed qualiter fit ista subiectio:Respõdeo,potest fieri spõtè in præsentia illius iudicis,qui se submittit,& etiã acceptantis:& tunc statim ille acquiret iurisdictionẽ,etiã antequam in causa quòquo modo sit processum.ita potest intelligi l.j.ff.de iudi.& c.j.extra eo.titu.de iud.& ita intelligit hic Cy.& Gul. & Bal.& Ang.ff.eo.l.si conuenerit.Potest etiã fieri tacitè permittendo se cõueniri corã illo,& nõ opponẽdo exceptionem incompetẽtiæ,vt l.fed & si susceperit ff.de iudi.in prin.& tunc per quos actus reducatur hæc subiectio.dic vt in d.l.si conuenerit.Potest etiã alio modo fieri tacitè,si iudex vnius territorij delinquat,vel cõtrahat in territorio alterius iudicis minoris vel paris,quia ratione delicti vel cõtractus fortitur ibi forũ,vt l.hæres absens §.j.ff.de iudi. Sed pone,sunt duo dñi vnius castri,pro indiuiso habentes iurisdictionẽ,& imperium,alter eorum deliquit vel contrahit,vtrũ subijciatur iurisdictioni alte- 5 rius,vt de seipso,ille sic posit ius facere? †Gul.tenet hic quòd sic.in contrariũ facit:quia par in parem nõ habet imperium in eodem territorio,vt l.nã quod ff.ad Trebellia.& argumentũ optimum ff.de procura.l.qui duos.vbi sunt dati duo procuratores ad idẽ,alter contra alterũ non exercet officiũ:nõ sic quãdo habent territoria diuersa:quia tũc quilibet maior est in suo territorio vt not.gl.notabilis in l.apud de manumissio.& ista a pars videtur verior.Ang.sequitur primã,quasi delinquẽdo[a] vi- 4 deatur renuntiasse maioritati vel æquitati. †In glo.ibi.[ergo imperator.]istud nõ videtur verum: quia Imperator & Papa possunt esse iudices,etiã in causa propria.vt leg.& hoc Tyberius ff.de hæred.instituen.& l.proxi.de his quæ in testa.delen. ergo nõ possunt se subijcere iurisdictioni alterius,vt statim dicam:in ista eadẽ glo.Sol.verũ est,q possunt esse iudices in causa propria de absoluta potestate non tamen de ordinaria:de b qua secus,secundum Ange.& qualiter se subijciat[b] Imperator vel Papa,dic eligẽdo arbitros,vel constituendo iudicẽ in causa sua:iuxta plenè not.per Innocẽ.in c.ex a parte.de verbo.signi. facit quod not.glo. in l.j.C.de senten.quæ sine cer.quant. In gl.ibi.l.apud.§.apud.hoc itellige verũ eo casu,quo quis potest exercere voluntariã iurisdictionem in causa sua: quod est regulare.vt l.si cõsul.§.de adop.aliàs potest etiam corã collega.vt in l.j.in fi.§.de offi. b proconsul. Ratio primi est: quia quando qs potest per semetipsum in causa sua iudex esse,si posset se subijcere alteri,non solum faceret præiudicium suę personę:sed etiam suæ iurisdictioni:ideo sibi non per c mittitur:quæ ratio cessat,quando non potest.& isto modo reducuntur aliqui text. d ad concordiam,qui videtur in hoc discordare cum d.l.apud.§.apud. Et per hoc dicit Bal.fuisse determinatam quæstionem Florẽtiæ,vbi statutum est,quòd quilibet de collegio aduocatorum possit interponere e authoritatem in emancipationibus liberorum:& quidam aduocatus emancipauit filium coram alio aduocato,quæ emancipatio non valuerat:quia poterat emancipare coram seipso. vt d.l. consul. & fuerunt recisi contractus facti cum illo, tãquam facti cum filiofam. sine consensu patris:qui secundum formam illorum statutorum,non valẽt. Certè in hoc vltimo, puto malè fuisse iudicatum: quia nõ erat imputandum contrahentibus, postq; ille se habebat vt paterfami.& ita publicè tenebatur:licet per errorem iuris.arg.ff.ad 5 ma.l.iij.in prin.& C.eod.titu.l.zænodorus. †Vltimò not.hic vnam glo.fi.quæ vult q coram iudice qui procedit ex iurisdic) tione prorogata potest fieri reconuentio:[c] videbaꝰ enim contrarium,quasi esset restringenda solum ad causam, in qua erat prorogatio facta:sed dic, q iurisdictio prorogata est ordinaria,si iudex ille erat ordinarius. & ideo recipit extensionem: & si erat delegatus,censetur delegata & iurisdictio etiam delegata prorogatur de re ad rem: & de tempore ad, tẽpus.vt in c. cum olim.de offi.deleg.& ff.de iudi.l.ij.§.j.

¶ Quasi delinquẽdo. idẽ tenẽt d.de rota decis. suis decis. ecclij. dicit tamẽ Fely. in c. prudentiã. de offi. deleg. q communis est in contrarium & ibi allegat quædam ibi vide an stringant.
¶ Subijciant.an Papa & Imperator deheant se subijcere.Ludo.roma.consil.vl.tenuit,q sic.tamẽ in singularibus suis se correxit.
¶ Reconuentio Ro. singularibus suis dicit hanc gl.singularẽ.
¶ Notandum.do.Iason dicit,q hęc limitatio non est vera per text. in c.prudentiam. qui dicit indistinctè processum non valere,vt hic latius per eum.
¶ Pronuntiatio. adde quòd sententia delegati vigore rescripti nulli, transit in rẽ iudicatam, si non appellatur,secundũ Lapũ in cap.j.de rescrip. in vj. & do. Ant.in c. super literis,quos refert & sequitur Bal. ro.consil. cccixxxiij.

2 ☞ *Prorogatio iurisdictionis quando fiat,etiam si expresse non appareat de consensu actoris & rei.*
3 *Iudex habens aliquam iurisdictionem licet non inter partes,quæ coram eo litigant: si pronuntiauerit se iudicem competentem,illa pronuntiatio transit in rem iudicatã, si non appellatur.*
4 *In prorogatione iurisdictionis quòd non requiratur consensus iudicis.*
5 *Cautela pro aduocato uel procuratore rei conuenti coram iudice incompetenti, ut irritet postea processum coram eo factum.& nu.2.*
6 *Iurisdictio prorogatur interdum circa contestationem in causa.*

LEX XV.

1 SI per errorem. †Error litigantium impedit prorogationẽ fieri: qa impedit consensum sine quo prorogatio non fit.h.d. 2 †Et not.quia ista lex procedit, qñ iudex erat funditus incompetẽs nullam habẽs iurisdictionem:quo casu etiã si sit processum vsq; ad sententiã inclusiuè,processus nõ valet tãquã factus ab incõpe.iud.vt C.si à non cõpe.iudi.p totũ. Sed si nõ habebat iurisdictionẽ mero iure, poterat tñ ex priuilegio declinari:vel licet haberet iurisdictionẽ, nõ tñ exercitũ habebat:vt in duobus iudicibus delegatis,sine clausula,q si nõ oẽs quorum quilibet habet iurisdictionem: sed nõ exercitium alter sine altero:tunc etiã si per errorem coram altero procedãt partes vsq; ad contestationẽ incluſiuè,valebit processus: quia censetur renuntiatum priuilegio declinãdi,in primo casu, imputet enim sibi quare non perquisiuit:& in secundo casu censetur datum exercitium ei qui habebat iurisdictionem. hoc volt Inno.notabiliter in c.prudentiam.de offi.delega.quod est d notandum[d] secundum Bal.& Ang.†Igitur procedit hæc lex, 3 nisi iudex coram quo litigatur pronuntiauerit se iudicẽ cõpetentem inter partes:& sic talis iudex qui aliquam iurisdictioe nẽ habebat,licet nõ inter ptes:quia tũc illa pronũtiatio[e] trãsit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ex delegata. vide per Felyn. cōſil. cxlvij. per Romanū conſil. cccc.xlvj.

b ¶Aduocatus. hāc l. limita ſecūdū. Inno. in ca. irrefragabili §. exceſſus, de offi. ordi. & ibi Imo. & Abb.

c †Potest conuenīri. Aduerte quīo non ne ad intereſſe quidē reus ex hac ſtipulatione teneatur, cum omnino nulla ſit; idque ex his verbis textus nemo cōpellitur huiuſmodi cōuentioni ſtare; in d.l.ſi cōuenerit. & quia talis ſtipulatio videtur eſſe contra ius publicum l. Iuriſgentiū §. ſi pariſcar, verſi. & generaliter ff. de pact. l. pacta C. eo. & ita Moder. intelligitur d.l. ſi conuenerit.

in rem iudicatā, ſi nō appellatur, & ſibi iuriſdictionem acquirit, quā prius nō habebat inter illos: quia fundatur in illa iuriſdictione, quā habet & quam in caſu dubiō poteſt exercere inter nō ſubditos l. ſi quis ex alieno §. de iudi. & no. in l. iij. §. ſi quis in ius vo. nō ierit. Ita voluit Inno. in c. ſuper literis. de reſcrip. & Bar. expreſsè in d.l. iij. ſi quis in ius vo. non ierit. †Sed an requiritur conſenſus iudicis in prorogatione? videlicet, q̄ ſciat partes nō eſſe ſibi ſubditas, & coram eo ſcīēter litigare. dic quòd nō: imò etiā ſi credat ipſas ſubditas, & litigare ex neceſsitate iuriſdictionem acquirit, vt §. de iudi. l. ij. §. j. Quid autem, ſi habebat ordinariā iuriſdictionē virtute cuius poterat procedere: & proceſsit ex delegata[a] ex qua non poterat: tetigi ſ. tit. j. l. & ſi prætor. & Bal. tangit in l. falſus. C. de furtis. In glo. magna, quæro circa reprobationem primæ oppoſitionis, quare non diſtinguitur hic inter errorem iuris & facti, ſicut diſtinguitur in l. non fatetur. de confeſ. Reſpōde ſecundū Bal. quia hic cōferendo ius de nouo, quod iſte iudex nō habebat, quod difficulter fit: ideò requiritur cōſenſus, qui deficit in quolibet errāte. ibi agitur de reſcindenda confeſsione, nō de iure cōferendo in quo magis ſuadet error facti, quām iuris. †Circa ſecundā reprobationē not. ſecundū Bald. cautelā, quādo eris aduocatus vel procurator rei, & vides actorem errare in iuriſdictione, vt quia credat iudicē eſſe competentē, cum non ſit: quia nō expedit opponere exceptionem incompetētiæ, quoniā iret ad alium iudicē competentem: ſed ſinas & permittas procedi, & poſtea opponas: quia irritabis totū proceſſum & ſententiā: quia ſola ſcientia rei nō facit illum iudicē competentē, & ille poſtea fatigatus laboribus & expenſis, citius veniet ad concordiā tecum. iſta eſt bona cautela in iure fori, nō iure poſi. quia docet dānare animā, ſicut & alibi dicit Cyn. qui diſſuader tales cautelas C. vt quæ deſunt aduoca. parti. l. vnica. †Circa tertiā reprehenſionem dic, quòd glo. ſ. non bene dicit vſquequaque. nam interdum in cauſa citra conteſtationē prorogatur iuriſdictio. l. ſed & ſi ſuſceperit §. de re iudi. & no. §. eo. l. ſi conuenerit.

2 ☞ *Forma commiſſionis & reſcripti quòd ſit ſeruanda.*
3 *Comes palatinus habens poteſtatem legitimandi: quæ legitimatio dicitur reintegratio totius ſtatus, poteſt etiam diſpēſare ut quis poſſit ſuccedere certo modo: licet non legitimet.*

LEX XVI.

1 SOlet prætor. †Iuriſdictio poteſt delegari tam vniuerſaliter quàm particulariter: nec propterea abdicatur à delegante: quia delegatus fungitur vice delegantis. hoc dicit. Primo ponitur vnū dictū vſque ibi. nā & his. Secundò reſpondet tacitę obiectioni. †In fi. l. ibi, [fungitur vice eius.] & ideo debet ſeruare formā commiſsionis, & reſcripti, & aliter quam ſibi ſit cōmiſſum, non poteſt facere. vt in c. cū dilecta. de reſcri. ſed hoc nō ſic limitatur iuriſdictio ordinaria quam ſuo
3 iure exercet †: vnde his diebus dicebā cum Comes palatinus habeat poteſtatem legitimādi, quæ legitimatio eſt reintegratio totius ſtatus, ipſe autē non legitimauit, ſed diſpenſauit, vt poſsit ſuccedere certo modo, quod nō eſt propriè legitimare, an valeat: & quidā quòd nō, quia hoc nō eſt ſibi cōmiſſum. Cōtrarium dico: quia ſibi eſt collata ordinaria poteſtas legitimādi & habilitandi vniuerſaliter, per ea quæ not. Barto. in l. ij. de optio. leg. vnde cū exerceat eā iure ſuo: licet nō poſsit plus facere, quàm ſibi ſit cōmiſſum, bene poteſt facere minus. qa nō habet ita ſeruare formā reſcripti, ſicut ſi faceret iure delegato.

4 ☞ *Iudex ordinarius poteſt recuſari ut ſuſpectus ad hunc finem, ut cauſam alteri deleget: non ut ex toto repellatur, & quòd talis exceptio non obſtet delegato.*
Delegatus principis ſi allegatur ſuſpectus, an poſsit tunc cauſam ſubdelegare: ſicut ordinarius.
5 *Ille qui fuit aduocatus aduerſarij mei poteſt à me recuſari ut ſuſpectus.*
Si impetraſti in iudicem illum qui acceptauerat meam aduocationem uel quem uolebam producere in teſtem, an poſſim petere ipſum remoueri ut habeam ipſum in aduocatum uel in teſtem?
6 *Delegans an coram delegato poſsit teſtificari?*
Proceſſus factus poſt excuſationem propoſitam, an ualeat?

LEX XVII.

1 PRætor ſicut vniuerſam. †Hæc lex idem dicit, quod lex præcedēs: & addit vnū quòd iudex ordinarius interdum ex cauſa neceſsaria habet delegare cauſam, quādo ipſe allegatur ſuſpectus: vt quia ipſe fuit
b aduocatus[b] vnius ex partibus in illa cauſa. & hoc not. †& per
2 hoc patet, quòd iudex ordinarius poteſt recuſari, vt ſuſpectus ad hunc finē, vt cauſam alteri deleget, nō autē vt ex toto repelatur. dic vt no. in l. nemo C. eo. Item no. quòd licet ſit recuſatus, vt ſuſpectus: non tamen prohibetur delegare: & ſic exceptio quę opponitur delegāti, nō opponitur delegato. Quid in delegato à principe, ſi allegatur ſuſpectus an poſsit tunc cauſam ſubdelegare? vide c. iudex. de offi. deleg. lib. vj. †Itē not. hic, quòd ille qui fuit aduocatus aduerſarij mei poteſt à me recuſari, vt ſuſpectus. Sed quid ſi impetraſti in iudicem illū qui acceptauerat aduocationem meā, vel quem volebā produce-
4 re in teſtē, an poſſum petere ipſum remoueri, vt habeā ipſum in aduocatum, vel in teſtem? vide in c. dilecto. de teſti. †& an delegans corā delegato poterit teſtificari? dic vt ibi not. glo. & an ualeat proceſſus factus poſt recuſationem propoſitā? vide Barto. in l. quia putatur §. ad Trebel. & Ioan. and. in nouella in c. legitima. de appella. lib. vj.

2 ☞ *Conuentio de litigando coram iudice incompetēti præſente iudice, & conſentiente uel tacente, ualet: & eo abſente quid operetur? & quòd etiā tunc ualeat, ſi pars iurauit. & nu. 8.*
3 *Exceptio incompetentię iudicis debet proponi ante omnes alias. & quòd per ſolam exceptionem libelli non cenſeatur quis in iudicem conſentire, & quid per ſatisdationem de iudicio ſiſti?*
4 *Termino ad omnes exceptiones proponendas elapſo, poteſt opponi de incompetentia iudicis: ſi ipſo iure non erat iudex uel erat: ſed peruenit ad notitiam quòd ex priuilegio poterat recuſari.*
5 *Promittens ſoluere in quocunque loco fuerit repertus, poteſt ubique conueniri.*
Quid ſi promiſit reſpondere in quolibet loco.
6 *Si partes prorogauerunt iuriſdictionem: & poſtea fuit incepta noua inſtantia, an actor iteram poterit reum conuenire coram eodem iudice.*
7 *Quid ſi partes à principio errauerunt, poſtea ſcienter continuauerunt proceſſum coram eodem?*
8 *Iudices ſeculares compelluntur per cenſuram eccleſiaſticam facere laicos præciſe iuramenta ſeruare.*

LEX XVIII.

1 SI conuenerit vt. †Per pactū de litigando corā incōpetēti iudice, nō efficitur ille cōpetens, nec tenetur paciſcēs coram illo reſpōdere vel litigare. h.d. †In tex. ibi
2 [cōuenerit.] ſcilicet extra iudicis præſentiā, ſecus ſi eo præſente & cōſentiente. vt §. dixi. eo. l. eſt receptum. Idē videtur, ſi præſente eo & tacente, vt §. ſi quis in ius voca. non ierit l. j. In tex. ibi, [eiuſmodi cōuentioni ſtare:] verum eſt præcisè, vt ſi nō cōpareat, poſsit ille iudex cōtra eum procedere, tanquàm contra ſuppoſitum ſuæ iuriſdictioni: ſed cautiatiuè ſic, ſi nō vult teneri ad intereſſe, ad quod poteſt cōueniri, [c] ſi hæc cōuētio fuit
c ſtipulatione vallata. vt notatur in Spe. de cōpe. iud. adi. §. j. ver ſicu. ſed an cōpetentē. Et dicit Bal. quòd etiā ſi non fuit vallata ſtipulatione: ſed fuit facta hæc cōuentio, tēpore cōtractus celebrati, vt quotidie fit, quia cōtrahētes in eodem inſtrumēto cōtractus ſubmittunt ſe iuriſdictioni cuiuſcunq; iudicis. nam talis cōuentio eſt tanquam pars ipſius contractus, argu. l. fundi partem. de cōtrahen. emptio. & veſtitur ab ipſo cōtractu: & interdum poteſt præcisè cōpelli ſi iurauit: quia iuramentum poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ: & ad obſeruationē iu-
3 ramenti quis præcisè cōpellitur, ſecundū Ange. †In glo. ſuper verbo, adiretur, ibi, [vſq; ad litis conteſt.] tu dic, q̄ etiā ante lit. cōteſt. ſi omiſſa exceptione incōpetentię oppoſuit alias exceptiones, & perijt ſuper eis pronuntiari: puta, de incertitudine libelli, vel q̄ actor eſt excōmunicatus, vel aliter inhabilis: quia videtur cōſentire, vt tāquàm iudex pronuntiet ſuper illis exceptionibus, vt §. ſed & ſi ſuſceperit. §. de iudic. & ideò dicit lex, q̄ exceptio incompetētię debet proponi ante omnes alias C. de excep. l. ſi. & vide quod not. Bar. in l. quidā conſulebat. de

bat de reg. iur. per ſolam autē exceptionē libelli, non cenſetur
2 in iudicem conſentire, vt l. non videtur. §. de iudi. nec ſatisd. de
4 iudicio ſiſti, quia poſt eam poteſt adhuc recuſari. vt in authen. offeratur. de lit. cōteſt. † Sed quid ſi fuit aſſignatus terminus ad omnes dilatorias proponēdas: dic q̄ nō obſtante lapſu termini poteſt opponi ad iſta competentia: quia non eſt proprie exceptio, ſi ipſo iure non erat iudex. ſecundū Bal. ſi ergo erat ipſo iure: ſed ex priuilegio poterat recuſari, vt habetur in ſeq. gl. tunc per lapſum termini videtur illi priuilegio renunciaſſe niſi de nouo peruenīſſet ad eius notitiā, vt in ca. paſtoralis. de except. Item hic loquitur in couentione facta, q̄ poſſet conue
5 niri coram iudice incompetenti. †Quid ſi promiſit ſoluere in quocunque loco fuerit repertus? dic q̄ poteſt vbique conueniri: quia cenſetur vbiq; ſortiri forum, ratione cōtractus, & collatæ ſolutionis, vt l. contraxiſſe. de actio. & obli. ad quod §. depoſi. l. Lucius. & l. Titium & Meuium. §. j. de admi. tuto. & no. in ſpe. de compe. iudic. adi. §. j. ver. quid ſi ſit pactum. Sed quid ſi promiſit reſpōdere in quolibet loco? dic aut dixit ſe promittere reſpondere de tanta pecunia: & tunc exponitur, id eſt tantundem ſibi ſoluere. vt no. Bal. in l. eam quam. poſt prin. C. de fidei commiſ. & ſic poterit conuenīri per hanc l. tenet Bal. hic, & ad hoc vide text. in c. dilecti. de fo. compet. & quod not. ibi
6 Inno. † Quæro, quid ſi partes prorogauerunt iuriſdictionem & poſtea fuit incœpta inſtantia, & actor vult reum reconuenire corā eodem iudice, ille opponit de incōpetentia, actor replicat de prorogatione: reus triplicat, quòd illa intellīgitur reſpectu primæ inſtantiæ non nouæ: quid iuris? Guliel. de cug. in l. eum qui. §. j. de conſtit. pecu. tenet hanc vltimam partem
a per l. ſi quis repetere. ad Turpil. Ange. idem per l. hos accuſare. §. hoc beneficio. de accu. quæ melius facit[a]. Ego limito hoc verum, in prorogatione quæ facta fuit ex tacito cōſenſu: quia ſcientes coram eo litigauerunt. nam illa non extenditur vltra actum, ex quo nō reſultant verba, ſecundum Bart. in ſimili. C. ne filius pro pa. l. fi. per illum tex. ſecus ſi facta eſt ex expreſſo conſenſu: quia ſe ſubiecerunt: nam ille magis extenditur, & videtur actum, q̄ in tota illa cauſa quouſque terminata ſit velit ſubeſſe iuriſdictioni allius. ad hanc diſtinctionem, vide gloſſ. ordinariam & ſingularē in cle. ſæpe. de verb. ſig. quā omnino
7 vide circa finē. † Item quid ſi à principio partes errauerunt, poſtea ſcientes continuauerunt proceſſum corā eodē? dic non confirmari prius geſta, nec valere proceſſum, ſi tempore conteſtationis erant in errore: quia non valet conteſtatio, nec ea quæ poſtea ſequuntur valere poſſunt. glo. eſt ordinaria: & no. in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. ſecus, ſi tempore conteſtationis
8 non erant in errore. † Ad illud autem quod dixit de iuramento, quòd quis compellitur præciſe ad eius obſeruantiam: dic probari per c. nouit. de iudi. & per c. licet. de iureiur. li. vj. ſecu lares iudices compelluntur per cenſuram eccleſiaſticam facere laicos præciſe iuramenta ſeruare.

2 ☞ *Præuentio iuriſdictionis qualiter fiat?*
3 *Mulier propter matrimonium mutat forum domicilij, & ſequitur forum uiri, et deſinit eſſe ciuis ſuæ ciuitatis, & efficitur alterius: ſed regulariter contra, & quid ſi adhuc non eſt ducta ad domum mariti. & nu. 4.*
4 *Vidua honeſte uiuens retinet domicilium & ciuitatem tunquam cenſeatur eſſe in eodem matrimonio.*
5 *Si lata eſt ſententia contra aliquem, qui poſtea mutauit domicilium, tunc iudex loci domicilij non tenetur talem ſententiam exequi, niſi ad literas iudicis loci originis.*
In eodē territorio an unus iudex poſsit exequi ſentētiā alterius ſine illius requiſitiōe.
6 *Mutans domicilium remanet ſubditus ratione originis, ſed non poteſt ibi conueniri, niſi ibidem reperiatur, uel niſi fuerit præuentus.*
7 *Si queritur de lucro dotis fiendæ per maritum, quòd debeat inſpici ſtatutum loci mariti non uxoris.*
8 *Præuentus in foro ſeculari, ſi poſtea efficitur clericus, & cauſa ſit ciuilis, tenetur coram primo iudice reſpondere.*
Quòd in multis caſib. iudex ſecul. poſsit procedere cōtra clericū, ſed in criminali nō.
9 *Quid in collectis, ſi poſt impoſitionem factam à ſuperiore aliquis mutat forum & domicilium remiſſiue.*
Quid ſi præuentus moriatur, & ſuccedat ſibi alius de alio foro, quod teneatur proſequi litem coram primo, etiam ſi ſuccedens ſit clericus, fallit in fiſco.

LEX XIX.

1 CVm quædam puella. † Poſtquam qi s præuentus eſt, licet mutet forum, non eximitur à iuriſdictione iudicis præueniētis. h.d. vſque ad §. quoties.

2 & ponit duos caſus. †Primus quādo fuit præuentus per proceſſum agitatū contra eū vſque ad ſententiā, incluſiuè. Secūdus q̄n vſque ad conteſtationem. certè idē, ſi per ſolā citationem. vt l. ſi quis poſteā. §. de iudi. per quā iſta ſuppletur. & adde. c.
b quod ſignificaſti. de fo. cōpe. quod capitulum ego habui in punctis, q̄n fui examinatus in iure canonico. †In tex. ibi [proc
3 uenerit,] & ſic mutauit domicilium. vt in gl. j. certè etiā originē: quia deſinit eſſe ciuis ſuæ ciuitatis & incipit eſſe ciuis ciuitatis alterius. vt nota. C. de incolis. l. mulieres. & l. originē. & plenè per Bar. in l. fin. §. idem reſcripſerunt. §. ad municip. & eſt caſus ſpālis realiter. cōtra. vt. l. aſſumptio.
d 4 in prin. eo. titu. †Sed quid ſi remanſit vidua: reſpondeo adhuc retinet ciuitatē & domicilīū ibidem, ſi ibi remanet, & honeſtē viuit in viduitate, vt l. fi. §. vidua. eo. ti. quia cenſetur etiā in eodē matrimonio,
b quousque vidua ſtat, vt l. fi. C. de bo. ma. ſecus, ſi non honeſtē[b] viueret, ſicut nec concubina. vt in eadē gl. §. habetur hic in fine plus habeat luxuria quā caſtitas, ſecundū Ange. & idē videtur ſi idē recederet, & ad locū propriæ originis reuerteretur quia ceſſante cā & c. nā illa mutatio contingit propter translationem perſonæ qua ceſſante debet deſinere mutatio. †Quid
5 aūt, ſi adhuc nō eſt ducta ad locū. dic vt. l. ea quæ. eo. tit. ad mu. In tex. ibi, [exequi poſsit.] dic ſcilicet, per primū iudicē in bonis quæ habeat in loco originis: & ſi ibi nō habet, vt ſcribat iu
c dici illius loci, vbi eſt, q̄ ſuam ſententiā exequatur[c] contra eā, vt in gl. quę incipit, ſcilicet vbicunq; qui tenetur hoc facere. vt no. in l. properandū. §. ſinautē reus. C. de iud. & niſi ad literas ſcribit iudici, non pōt ille talem executionē facere: vt innuit iſta gl. quæ ad hoc allegatur, & eſt cōis opinio, ſicut nec miſsionem ex primo decreto in bonis ibi ſitis, vt l. cū vnus. §. pen. de bo. au. iud. poſ. in. c. romana. §. cōtrahentes. de fo. cōpe. Quidā tñ tenuerunt aliud eſſe in executione diffinitiuæ, q̄ quilibet iudex requiſitus poſsit eā facere ex ſuo officio ſuper bonis cōdemnati, quæ habet in ſua iuriſdictione, etiā ſi ſit ab alio iudice lata, per. l. argentariīs. §. nomine pupil. §. de iud. ſed illa pōt intelligi in actione in factū, quæ oritur ex ſententia, & in qua procedit ordinariē. nam in illa fateor, q̄ vbique pōt intentari: ſed executio, quæ fit officio iudicis deſeruiētis primæ actioni & inſtantię pertinet ad iudicē, qui ſententiā tulit: & ideò alius iudex non debet ſe impedire, niſi ad requiſitionē illius q̄n eſt de alio foro diuerſo. quod dic, vt plenè per Bar. in l. à diuo pio. §. j. §. de re iud. & qd iuris ſit, ſi eſſet de eodē territorio, vt poteſtas, & capitane[9], vel plures iudices eiuſdē tribunalis, an alter poſsit exequi ſententiā alterius ſine illius requiſitiōe: dic vt ibi. In tex. ibi ſuſpectā cognitionē: ſcilicet per cōteſtationem litis.
6 †In tex. ibi, [in omnibus huiuſmodi:] ideſt vbicūque præuentus mutat domicilīū: nō originē, quod eſt regulariter, vñ multò fortius remanet ſub iuriſdictione iudicis præueniētis: quia remanet ſubditus etiā rōne originis: licet mulier nō: tñ nō pōt ibi cōueniri, niſi ibidē reperiat, ſi nō fuiſſet prēuēt[9] ne cū incō modo trahat extra domicilīū. ad qđ vide quod no. Bar. in l. aſ
7 ſumptio §. filius. §. ad mu. vbi plenè. †Et notādū qa ꝓpter hoc q̄ mulier mutat domicilīū & originē. dicūt doc. q̄ ſi quæritur de lucro dotis fiēdæ per maritū, debet inſpici ſtatutū loci mariti, nō ſtatutū loci vxoris: per. l. exigere dotē. §. de iudi. quā alle gant pro caſu in rōne ſui: quod dic vt per Bar. in l. cunctos po
8 pulos. de ſum. trini. †Sed queritur, quid ſi aliqs tranſit de foro
d ſeculari ad eccleſiaſticū, [d] quia efficitur clericus, poſtquā fuit prævētus: dic ſecundū Bar. q̄ in cā ciuili tenet rñdere corā primo. nā & in multis caſibus, iudex ſecularis pōt procedere: contra clericū in ciuili: ſed in criminali nō: qd iuris ſit, propter pœnam quā ſecularis non pōt imponere clerico, ſi ſit perſonalis, vel habet perſonā diſtinguere: dic vt no. per Bar. in. d.l. §. de
9 pœnis. & per Io. an. in nouella. c. §. de obl. ad ratiocinia. † Item quid in collectis, ſi poſt impoſitionē factā à ſuperiore, aliquis mutat forū & domicilīū: dic vt habetur in l. incola. §. ad muni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tota ſumma. adde math. no. ſuo cxlviij. quod dictū etiā allegat do. Iaſon hīc dicens q̄ ad effectum litis procedit dictum Bar. in aliis vero inſpicitur effectus exactionis vt hic per eū.

b ¶ Alieno territorio. de hoc per Oldr. late conſi. lxxx viij. Fran. are. conſi. lviij.

Item quid ſi prætuctus moriatur, & ſuccedat ſibi alius de alio foro. dic q̄ teneť ꝓſe quí litē corā iudice prꝛeuenīete, vt ff. de iudi. l. ſi is q̄ romę. & l. hęres abſens. in prin. etiā ſi ſit clericus ſuccedēs laico. & no. xj. q. j. clericū nullus. Fallit in fiſco ſuccedēte priuato, q̄ habet ſuos ꝓprios iudices. vt in l. ſi conſtante. §. fi. ſolu. mat. & ibi not.

2 ☞ Ad fundandā iuriſdictionem iudicis inſpicitur, quod eſt deducťum in libello.

3 Actor poteſt petere maiorem quantitatem ad finem, ut habeat præſidem in iudicem; ſed non erit impunis.

Quid econtra, ſi petijt minorem ut poſſet agere coram magiſtratu?

4 Si debebas mihi mille, & petij quinquaginta: quia non eras ſoluendo niſi in quinquaginta: an tenear ſoluere gabellam ex diſpoſitione ſtatuti de tota ſumma?

5 Quo ad ordinem procedendi uel ordinarie uel ſummarie debet inſpici narratio libelli non ueritas.

1 §. Quoties de quantitate. † Quæſtio iuriſdictionis expeditur ſecundū formā libelli, & petitionis nō ſecundū q̄ eſt in rei veritate. h. d. & ſemper allegatur ad hoc † q̄ ad fundandā iuriſdictionem iudicis inſpicitur, quod eſt deducťum in libello: quia ſi tale, de quo iudex pōt cognoſcere ſi eſſet verum: licet verū nō ſit, cognoſcere poterit vſq̄ ad ſententiā. ſi tamē reperiat poſtea, q̄ non ſit verum, dabit ſententiā contra actorē, & abſoluet reum ab obſeruatione iudicij. & ideo determinat Bar. in l. ij. ff. ſi quis in ius voca. nō. ſi cōuenio te forē ſem corā poteſtate Paduano rōne cōtractus, quē dico te celebraſſe Paduę: tu autē dicis illū cōtractū nō fuiſſe celebratū Paduæ, ſed Vincentiæ: & ideo declinas iuriſdictionē: quare petis te illuc remitti, q̄ non debet de hac tua exceptione cognoſci: ſed pōt procedi vſq̄ ad ſniam: et tunc videbit qd iuris ſit in hoc, per iſtū tex. notabilē, licet Inn. aliter fuerit locutus in c. ſup literis. de reſcrip. Et pōt hic poni caſus duobus modis. primo, q̄ cū mihi deberet quinquaginta ad hoc vt poſſim agere corā preſide, petij corā eo cē tum: præſes cognoſcet nec diſcutiť à principio quantū debeť, ſed quantū petitur: quantū ad hoc vt poſſit ꝓcedere: ſed ſi non probabo niſi de quinquaginta, in illis tm̄ obtinebo ſniam: qa qui petijt centū, petijt etiā quinquaginta. & hoc not. Cy. in, l. j. in fin. de lit. conteſt. & quia plus petij condēnabor in expenſis & hoc vult gl. j. ſic ergo poteſt actor excludere reū dicentē, q̄ præſes nō poſſit cognoſcere de quantitate intra quinquaginta aureos: ſed ſolus magiſtratus. † quia tunc actor poterit narrare in libello ſibi deberi maiorē quantitatē, ad finē, nō vt totā cōſequatur, ſed vt habeat præſidē in iudicē, & habebit. non tn̄ erit omnino impunis, & hoc vult gl. j. dū dicit q̄ eſt in optiōe actoris: pōt ergo intelligi q̄ cū deberētur mihi centū nō petij niſi quinquaginta, vt poſſem agere corā magiſtratu, & dicitur q̄ magiſtratus poterit cognoſcere attēto eo, quod petiť, nō eo quod debeť; & ſic eſt hic caſus de eo, q̄ dixi de quæſtione quā

4 formaui §. eo. l. ſi idē cū eodē, dic vt ibi. † Sed pone, q̄ debes mihi mille, tn̄ nō eras ſoluendo niſi in quinquaginta, petij tota mille: & ibi erat ſtatutū, q̄ ſoluatur tm̄ pro libra de quantitate in iudiciū deducta: petitur à me q̄ ſoluā de tota quantitate petita: ego dico, q̄ licet petierim: quia ſic dictat inſtrumētum: tn̄ ſciebā q̄ non poterā conſequi niſi quinquaginta. & ideo nolo niſi pro illis ſoluere: quia nō videris in plus teneri. arg. ff. de do

2 lo. l. nā is. dic q̄ imò teneor ſoluere ꝓ tota ſumma[a] petita arg. hic ſecundū Bar. & probatur in l. offerendis. C. de appel. & ibi

5 etiā vide Bar. † Itē quero in libello, ego narro aliquid, q̄ ſi eſt verū, debet ꝓcedi in cauſa ſummarie & de plano: ſed ſi nō eſt verū, debet procedi ordinarie. an diſcutieť an ſit verū vel non, vt ſciatur quo ordine debeat procedi reo poſtulāte: dic q̄ nō, ſed ꝓcedendū eſt ſummarie, inſpecto eo quod in libello deducťum & aſſertū eſt. de hoc gl. eſt ordinaria in cle. diſpēdioſam. de iudi. ſuper ver. vſuris. & hoc per iſtū tex. ad quod etiā vide, quod no. Inn. in c. cū ſit. de fo. cōpe. & in. c. romana. §. cōtrahē tes. eo. tit. lib. vj. ſup ver. cōtrahentibus. Vltimo cōtra prædicta opponitur, q̄ imò debeat diſcuti veritas: & q̄ non ſit inſpiciendum id quod dicitur vel nominatur, niſi cū ſit verū. vt no. ff. de dolo. l. j. in prin. gl. ſuper ver. diceretur. & ff. ſi qua. pau. fe. dicatur. l. j. in. princ. in j. glo. quæ dicit, & verum ſit. Sol. illa intelliguntur quantum ad finem iudicij, non vt actor conſequatur ſentētiam: ſed quantum ad fundandam iuriſdictionem & proceſſum, ſufficit nulla narratio.

2 ☞ Iudex ordinarius unius territorij nō poteſt facere citari nō ſibi ſubditum: etiam exiſtentem in ſuo territorio: nec ille tenetur ſibi obedire, & quid ſi erat dubium an eſſet ſubditus.

3 Si dedit iudex ſententiam contra ſubditū, & non reperiantur bona in ſuo territorio, nō poteſt facere executionem in bonis eiuſdem poſitis in alio territorio: ſed debet ſcribere literas iudici illius territorij, quòd hoc faciat.

4 Iudex unius territorij an poſſit citare ſuum ſubditum exiſtentē in alieno territorio.

5 Epiſcopus quòd poſſit ferre ſententiam excommunicationis in ſuum ſubditum exiſtentem in alieno territorio.

6 Si ſtatutum epiſcopi excommunicat committentes furtum, an liget ſubditum committentem in alieno territorio? quòd non.

7 Subditus ſi delinquat in alieno territorio, poteſt ſibi imponi pœna ſtatuti ſui loci.

8 Iudex ordinarius an poſſit in alieno territorio uel alibi quam in ſolito tribunali ius dicere inter ſubditos uel iuriſdictionem ſuam exercere? & nu. 9.

9 Iudex ordinarius exiſtens in alieno territorio poteſt cauſam delegare: & ſi adhuc non eſt ingreſſus, delegatio non incipit ſortiri effectum, niſi poſt ingreſſum.

Epiſcopus exiſtens extra ſuam diœceſim, poteſt conferre beneficia & confirmare electiones, ſi non apparet contradictor.

10 Iuriſdictio cohæret perſonæ: ſed terminatur territorio.

LEX XX.

1 EXtra territorium. † Excedenti metā ſuę iuriſdictionis impune non paretur. h. d. & eſt lex vulgaris quæ trahitur ad infinita. & eam repetit Petrus de cu. de cuius dictis multa extrahit Cyn. & prima loquitur quando exceſsit reſpectu territorij. ſecundo quando reſpectu quantitatis. ita intelligit gl. ver. fi. dum dicit econtra. ſed Ang. dicit poſſe intelligi pluribus aliis modis. ſcilicet reſpectu tēporis, ſi vltra tēpus ſuæ iuriſdictioni præfixū vellet procedere, vel ſi vltra cauſas ſibi cōmiſſas, vel perſonas nō ſit ꝓgata iuriſdictio. † Gl. exē plificat trib⁹ modis principiū hiu⁹ legis. Ex primo mō no. q̄ iu

2 dex ordinari⁹ vnius territorij nō pōt facere citari nō ſibi ſubdi tum etiā exiſtentē in ſuo territorio: & q̄ ille nō teneť ſibi obedire, nec cōparere, nec pōt ab eo puniri, tanq̄ cōtumax, hoc tn̄ eſt verū qn̄ notoriū eſt q̄ nō erat ſuus ſubdit⁹: vt ga ita cōtinebatur in citatione, ſi autē erat dubiū, teneť cōparere, & niſi cō pareat, pōt puniri de cōtēptu, & in hoc ille cenſeť habere iuriſdictionē. l. ſi qs ex aliena. ff. de iudi. & plura habes de iſta materia in l. ij. ff. ſi quis in ius vo. nō ie. Et etiā plene per Io. an. in regula ſcięti. de reg. iur. in mercurialibus, & adde bonā gl. in l. ſi

3 putas. C. de pet. hære. & q̄ no. plene in c. ꝓterea. de dila. † Ex ſecūdo modo poſito per gl. no. q̄ ſi iudex ordinarius dedit ſententiā cōtra ſuū ſubditū, & nō reperiantur bona in ſuo territorio illius ſubditi, nō pōt facere executionē in bonis eiuſdē poſitis in alio territorio, quod intellige, qn̄ vellet mittere illuc nū tium ſuū qui aſſignaret illa bona actori in cauſa iudicati: ſed ſi ſcriberet literas iudici illius territorij, q̄ hoc faceret bene poſſet hoc fieri, vt dixi in l. præcedenti. & propter hoc iſte text. cū

4 glo. ſecundū iſtā lecturā inducitur ad plura. † Primo vtrum iudex vnius territorij poſſit citare ſuū ſubditū exiſtētē in alie

b no territorio? [b] circa q̄ cōſiderat tres caſus. nā aut vult citare ſcribendo iudici illius territorij, quòd ipſum citet ex ſui parte & hoc poteſt fieri ſine dubio, per id quod §. dixi. & eſt hodie caſus in cle. paſtoralis. de re iudi. & probatur in l. j. §. j. ff. de requir. reis. Aut vult citare abſque eo, quòd ſcribat: & tunc aut perſonaliter, faciendo capi perſonā & ad eum duci, & clarum eſt, quòd non poteſt; quia mitteret falcem in meſſem alienā, id eſt in territorium. & ad hoc allegatur tex. cum glo. in l. quid ſi fugitiuus. §. idem Celſus. ff. de ædil. edi. in gl. ſuper ver. abduci. & not. per Bar. in l. ſi cui. §. cū ſacrilegiū. ff. de accu. ſed ſi ſcripſiſſet iudici quòd illum caperet, et ſibi remitteret, bene poſſet hoc fieri. vt in authen. vt nul. iud. §. ſi quis vero cōprehenſorū. Aut vult facere citari verbaliter tantū per ſuum nunciū miſſum ad ipſum de directo, cum literis vel ſine literis, & de hoc caſu eſt dubium, & fuit iſte caſus diſputat⁹ per Cy. qui tenuit quòd ſic per l. omnes. §. ſi vero apparitor. C. de epiſco. & cleri. vbi dicit eſſe caſum in cōtrariū: quia iſta eſt quædā ſententia interlocutoria, & actus nunciij eſt executio ipſius: iuxta no. ꝑ Cy. in l. dies feſtos. C. de fer. ſed executionē nō poteſt facere in alieno territorio. vt in hac gl. & ita terminatum eſt per Cano. in clem.

in clemen. paſtoralis. vbi fuit reprobata ſententia Imperatoris. quia citauit regē Robertū per ſuas literas exiſtētē in territorio eccleſiæ, cū debuiſſet requirere Papā, quòd citaret. Bar. reducit ad cōcordiā has opi. & legiſtas cum cano. in. d. l. j. ff. de

5 reg. iur. dic vt ibi. † Inducitur etiā, quòd epiſcopus non poteſt ferre ſententiā excōicationis in ſuū ſubditū exiſtentē in alie

a no territorio, [a] quia talis ſnīa trahit ſecū executionē. vt in. c. paſtoralis. de appel. & ſic fieret executio in alieno territorio: cōtrariū tamen tenēt cano. vt no. in gl. x. q. ij. c. epiſcopū. de qua etiā tangitur per Inn. in. c. ſi. de ſo. cōpe. nā iſta executio nō dicitur fieri in loco, quia nō ſit circa corpus locatum: ſed ſit circa animā, quæ non dicitur eſſe in loco, & iſto modo rndet do. Io. de lign. qui tenet iſtam opinionē in ſuo tractatu de eccleſiaſti

6 ca cenſura. † Facit etiā, ſi ſtatutum epi excōicat cōmittētes fur

b tum, [b] an liget ſubditū cōmittentē in alieno territorio? & vide tur eſſe caſus, q̄ non in. c. vt animarū. de conſti. li. vj. & dicunt quidā, illā eſſe rationē illius. c. q̄ non pōt facere executionem in alieno territorio: ſed certē hæc nō eſt bona ratio, per ea quæ §. dixi. eſt ergo ratio ibi, q̄ ſtatutū loquens gn̄aliter de cōmittē tibus furtū reſtringitur ad cōmittētes intra territoriū & nō eſt veriſimile q̄ voluerit includere cōmittentes extra, quia illi nō offendunt ſuā rēpu. nec ſuā maieſtatē. Si autē dicťaret expreſsē q̄ committētes furtū in territorio vel extra ſunt excōicati, nō haberet locū illud. c. quia pōt iudex punire ſubditū etiam de delicto commiſſo in alieno territorio, vt. l. j. C. vbi de cri. agi oportet. & eſt caſus per quē hoc probatur in. l. ij. C. de claſ. lib. x. & l. mercatores. de commerciis & mercatoribus. vbi lex punit ſubditum delinquentem in alieno territorio. Pau. de Caſt.

7 † Vltimò per hoc etiam deciditur, q̄ ſi ſubditus delinquat in alieno territorio, an poterit ſibi imponi pena ſtatuti ſui loci?

c Bar. tenuit [c] q̄ non in. l. cunctos populos. C. de ſum. tri. Alij tenent contrarium & melius: quia ſi ſtatutum hoc expreſsē dice ret, ſine dubio etiā ſecundū Bar. poſſet. Idē ergo ſi loquitur generaliter, quia in generali diſpoſitione veniunt omnia illa, de quibus poſſet ſimpliciter prouidere. vt. no. gl. in. l. ſolet ſuprà

8 eo. † Ex tertio exemplo gl. no. q̄ ſi iudex ordinarius territorij reperitur in altero territorio, non pōt, ibi ius dicere etiam inter ſubditos proprios de rebus in ſuo territorio geſtis, & exiſtentibus, nec mirū, quia etiā in ſuo territorio non poſſet ali

d bi, quā in ſolito tribunali, [d] vt. l. pe. §. de iuſt. & iu. iudices autē qui nō habent territorium, poſſunt vbique in loco honeſto, vt no. C. de ſen. l. cū ſententiā. quæ autē habent territoriū extra illud nō habent exercitiū iuriſdictionis: licet iuriſdictionē non perdant. vt. §. de offi. præ. & ibi no. in gl. l. iij. Itē ſunt quidā qui in quocūque loco ſui territorij, poſſunt ius reddere, vt in. c. cū eps. de offi. or. li. vj. Sed quid ſi partes cōſentiūt, q̄ in alieno territorio cognoſcat? dic hoc poſſe fieri: quia pōt ꝓgari iuriſdictio de loco ad locū per. l. quæro. de ſo. vt no. Cy. in. l. ſi qui ex cōſenſu. l. C. de epi. au. videtur tn̄ requiri cōſenſus expreſſus. licet in alijs prorogatiōibus ſufficiat tacitus. text. eſt in. c. ſtatutū §. illo. de reſcr. li. vj. Cano. verò dicūt, etiā requiri cōſenſum iudicis illius loci: vt. no. Inn. in. c. nouit. de off. leg. q̄ puto verū, ſi vellet ibi eligere tribunal pub. quia tenderet in dedecus illius iudicis loci. ergo & c. arg. ff. de ſer. ruſti. prędi. l. diuus Pius eſt cū. l. prędeti. & de vſuf. leg. l. hæres in fundo. ſecus ſi in loco ſecreto, puta, in domo ꝓpria vellet hoc facere: quia ceſſaret rō. aliquādo tamen etiam ſine cōſenſu partiū, poſſet ius dicere cōtra inuitū, vt ſi eſt excluſus de ſuo territorio: vt in cle. j. de foro cōpe. vel impediret ingredi. ar. §. de of. proc. l. aliqn̄. & quod no. In. in. d. c. nouit. de of. leg. vbi etiā dicit, q̄ ſi eſſet iudex duo

e rū [e] territoriorū exiſtens in vno, poſſet expedire negocia alte

9 rius. † Pōt etiam exiſtens in alio territorio delegare cauſam. vt. §. de offi. præſe. vrb. l. fi. ſed ſi adhuc nō eſſet ingreſſus, delegatio non inciperet ſortiri effectū, niſi poſt ingreſſum. vt. l. iij. §. fi. de offi. procon. ſimiliter etiā ea, quæ ſunt de voluntaria iu riſdictione poteſt ibi exercere, vt hic in gl. & ſic epiſcopus exi

f ſtens extra ſuā diœceſim, poteſt conferre [f] beneficia: ſed collatio ſit actus iuriſdictionalis, vt. d. c. nouit. & etiā infirmare electiones, ſi non apparet cōtradictor. vt no. Arch. quinquageſima diſt. qui in alieno. Sed an in loco exēpto exiſtēte intra ſuū territoriū, poterit ius dicere? dic q̄ nō, quia æquiparatur loco exiſtenti extra territoriū. vt patet in. d. c. cum epiſcopus. & ibi no. in gl. de offi. ordi. lib. vj. & ſic in domi

a bus eccleſiæ vel in ipſa eccleſia nō poſſet.

10 † Vltimo notanter non intelligas hic q̄ iuriſdictio cohęreat territorio: imò perſonæ vt dixi §. eo. l. more. ſed quod termina tur territorio. Item de quæſtione glo. in ver. fi. iſtius l. qn̄ iudex profert ſententiam in maiori quantitate, q̄ poſsit an valeat in ea ſaltē de qua pōt. dic q̄ de conſenſu partium valet etiā in tota: quia pōt prorogari iuriſdictio de re ad rē, & de infimo gra

c du iuriſdictionis ad ſummū, vt l. inter cōuenientes. ad munici. & ibi eſt bona glo. licet nō de iuriſdictione ad imperium, vt ibi no. in l. j. in vlti. glo. ff. de iudi. ſed ſi ſine conſenſu partiū: aut erant capitula diuerſa, & poteſt valere in vno, & in altero nō, vt l. etiā. ff. de mino. Aut erat vnum tantū, & vna ſententia: & tunc non valet in alio quo: quia ſuper illa nullā habent iuriſdi

d ctionem nec in aliqua parte illius, cum ſit vna: vt colligitur ex hoc tex. & ita not. in l. j. C. de erro. cal. per Cy. in. ij. q. & eſt glo. ij. q. vj. §. item cum certa. licet glo. in l. j. C. e

de reg. iur. videatur dicere contra.

a ¶ Alieno territorio. de hoc ꝑ Fed. cōſ. xvj.

b ¶ Furtū. De hoc per Fede. conſi. ij. vbi ponit ſi cōſtitutione epiſcopi caueatur, quòd ludens ad azardū ſit excōmunicat⁹: an ludens in loco exempto ſit excōmunicat⁹, & ibi vide an talis locꝰ ſit extra territorium, vt hic tenet do. Iaſ.

c ¶ Bar. tenuit. adde, q̄ hanc eandem opin. tenet practicus Are. in ſuo tract. mal. in ver. exiſtens Florētiæ. colum. ij. ver. quid ſi dictus Abb. in conſilio xxiij. incip. Rodul. de ciuitate corneri. vi de Alex. de imo. in cō ſi. cxj. in primo volumine. & Fran. de are. in conſi. lviij. Cur.

d ¶ Solito tribunali. Adde hic quod notaui §. in l. penul. de iuſti. & iure. Cur.

e ¶ Duorū. Adde quæ voluit Aretinus con lioſi. cxxxv.

f ¶ Conferre. vide per Oldr. conſilio lxxij. vbi ponit, an epiſcopus poſsit concedere indulgētias loco exiſtenti in aliena diœce ſi, vt valeant pro ſibi ſubditis, & ibi ſmordet dictum Hoſtien. quod facerdos poſsit ſuum ſubditū vbiq̄ abſoluere.

Quod quiſque iuris in alium ſtatuit, ipſe eodem iure ꝓbatur. Rubr.

LEX I.

EHoc edictum habet. Primo cōmendat edictum vſque vbi, [qui magiſtratum. ſecundo ponit verba edicti vſque ibi, [hęc autē verba.]tertio ipſa exponit vſque in finem tituli. Nota ex prima parte in verbo iuxta. quòd paria ſunt non habere cauſam conquerendi, vel habere non iuſtam. ſimile in l. dotem. & in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ſoluto matrimonio.

2 ☞ Magiſtratus qualiter ſumatur hic: ut cōtra eū fiat retorquutio noui iuris & iniqui ſi aliquid ſtatuerit per modū præcepti, uel l. uel ſtatuti, ſeu ſententiæ. & nu. 4.

3 Impetrans ſtatui iniquum ius, licet non dolo, nec utatur: ſi tamen illud obtineat: quod fiat contra eum retorquutio illius iuris.

4 Illud quod ſubauditur tacite in uno capitulo legis, non ſubauditur, uel cēſetur repetitū in ſeq. c. etiam connexo uel coniuncto: ſecus in eo quod dicitur expreſſe.

5 Poteſtas ſi fecit aliquem decapitari pro homicidio, quē debebat punire ſolum in pecunia ex forma ſtatuti: quod ipſe in ſyndicatu debeat decapitari.

6 Statutum factum ab uno magiſtratu, an liget ipſum ſicut alios, quòd contra eum retorqueatur.

7 Si aliquis doctor dedit iniquum cōſilium in cauſa alterius, an teneatur illud idem ſeruare in cauſa propria, quam haberet cum illo.

8 Magiſtratus perpetui ſine conſiliarijs ciuitatis & temporales cum conſiliarijs & proceribus ciuitatis poſſunt facere ſtatuta perpetua: ſed temporales ſine conſiliarijs poſſunt ea facere ſuper pertinentibus ad eorum officium, quouſque eorum officium durat. & nu. 9.

9 Poteſtas conceſſit Titio ſaluum conductum, quod nō poſit capi pro debitis uſque ad quatuor menſes, inhibendo creditoribus ne contra eum aliquam nouitatē faciant, & fuit de facto ſeruatum, retorquetur contra eum ſi habeat debitores illos creditores: & non durat ultra tempus officij ſui.

10 Conſilium ciuitatis non poteſt facere ſtatutum, niſi ſit præſes, poteſtas, uel alius magiſtratus, ſi poſitus eſt à ſuperiore.

11 Delictum quando committitur à pluribus, tanquam ab uniuerſitate non permittitur cuilibet de uniuerſitate, ſed ipſa uniuerſitas: & qualiter puniatur uniuerſitas?

12 Si Peruſinus fuerit interfectus Florentiæ à Florentino: an debeat Florentinus decapitari: licet ſi ipſe Florentinus fuiſſet interfectus Peruſij ab ipſo Peruſino non debuiſſet Peruſinus decapitari: ſed in pecuniaria pœna cōdemnari ex forma ſtatuti.

13 Statutum in uno loco, quòd forenſibus non reddatur ius ſecundum formam ſtatutorū, ſed ſecundum ius commune: an retorqueatur contra ſingulos de illo populo uolētes alibi litigare.

14 Licet quis non appellet à ſententia iniuſta uel ſi appellat: & appellationem deſeratur uel etiam in ea ſuccumbat: poteſt tamen conuenire iudicem in ſyndicatu.

15 Priuilegium tibi conceſſum motu proprio cōcedentis, ſi tendat ad iniuriam alterius uel ad tui poſtulationem, & non tendat in alterius non retorquetur contra te.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Retorquutionis, vi de per do. Paride de puteo in suo tract. de syndi. offi. an autē impetrans rescriptū, vt aduersarius teneatur personaliter respōdere, debeat retorquutio fieri, vt & ipse similiter cōpareat, vide de per. do. de Rota de procur. tēpo. alis. late per Bar. in l. oēs populi. ff. de iustit. & iure.

b ¶ Vniuersitate. qualiter possit puniri vniuersitas, vide per Anchara. consi. cliij.

c ¶ Mihi videtur. Hæc opin. nō recipitur ab Alexan. nec à Iaso. iurib⁹: de quibus hic per eos.

Qui magistratum. † Magistratus quī ius iniquū cōtra aliquē statuit etiā priuat⁹ qui statui facit ad suā vtilitatē, cogunt aduersario postulāte, vt eodē iure ī causa ꝓpria vtant. h.d. & sic habet duo capita edictū prætoris. In primo tractat de ipso magistratu, q est persona publica, ad quē pertinet statuere ius: secūdo de priuata to, ad quē nō pertinet statuere, sed imperare ab illo vt statuat. ī primo puniē ipm statutū si habuit effectū vel habere potuit qa erat de se validū: sed in primo casu qñ habuit executionē, etiā si nō valuit: sed de facto fuit obseruatū, adhuc puniē fm doc. arg. ff. ꝙ vi aut clam. l. si seru⁹. & de l. nō solum. † & sumiē magistrat⁹ ꝓ omni habēte iurisdictionē vel imperiū, & sic etiā ꝓ populo, si faceret aliquod statutū iniquū in causis forensiū cōtingētibus in suo territorio: qa teneret vti cōtra se. † In secūdo capite punitur ipsa impetratio, dūmodo fuerit valida: licet ea nō fuerit vsus, vt ff. eo. l. iij. post prin. quia verificat verbū obtinuerit. nō em requirit ꝙ vtatur, sed ꝙ obtineat. In tex. ibi, [nouī iuris.] id est iniqui. In tex ibi, [statuerit.] sed dolo. vt patet ff. l. proxi. & licet hoc nō cōtineat in verbis edicti: tñ subaudit in hoc primo capite per illā l. sed in seq. capite nō, vt hic in glo. quæ incipit duo capita. ver. sed nūquid. † Et sic no. fm Bal. ꝙ illud quod subaudit tacite in vno cap. l. nō ꝓterea subaudit, vel censet repetitū in seq. c. etiā sibi cōnexo vel cōiuncto. secus in eo ꝙ dicit expresse in vno c. legis. vt ff. ad l. aquil. l. quēadmodū. ff. vbi Bar. plene. & in l. prætor. ff. erit ꝙ. ff. vi bo. rap. & dic statuerit vel per modū l. vel statuti, vel ꝑ modū sniæ interlocutoriæ vel diffinitiuæ, vt patet hic in gl. mag. quæ incipit, ꝙ sic, quæ tangit oēs istos modos. † Et per istū tex. patet fm Ang. ꝙ si potestas fecit quē decapitari pro homicidio, quē tñ debebat punire solū pecunialiter ex forma statuti, dicentis ꝙ occidens puniatur in cccc. vt est Perusij: ꝙ iste potestas in syndicatu debebat decapitari, nō autē soluere pœnā pecuniariā tm, in qua debebat illū cōdēnare, imò pœnā quā illi imposuit: qa ipse habebat seruare statutū loci: & fecit ius iniquū respectu decapitati. † Videt etiā, ꝑ hoc pari per istū tex. intelligendo ꝙ loquatur in statuto facto per modū legis, ꝙ statutū factū ab vno magistratu ligat ipsum magistratū, sicut ligat alios. hoc nō est verū fm Ang. & bene quia hoc non cōtingit hic ratione ligaminis: sed ratione retorquutionis[a]. De hoc ergo dic vt no. in regula, cui licet, in mercuria. † Vltimo seq. ver. si. inducit Ang. quòd si aliquis doctor dedit iniquū consilium in causa alterius, teneatur illud idem seruare in causa propria, quā haberet cū illo & debet retorqueri cōtra eum: vel per imperitiā, & nō pōt eam allegare, vt ff. proxi. hoc videtur verū. si cōsilium habuit effectum, vel habere debuit: quia erat decisiuū cōmissum sibi per magistratū, q tenebatur illud sequi ex forma statuti: aliàs iniquū videretur, vt ff. proxi. ff. † In gl. quę incipit per hoc, ibi, pōt em dic quòd glo. in isto versi. ponderauit verbum statuerit, quod est in tex. quod videtur importare, sed per modū legis vel statuti. sed magistratus tales nō videntur posse facere statuta. vt C. cōmina. vel epi. l. programa. gl. tamē determinat contrariū, quod no. sed sequens glo. tamē magna videtur huic cōtrariari. quia sentit quòd non possit solus: sed cum proceribus ciuitatis sic doctores dicunt, quòd si est magistratus perpetuus, sine dubito potest: vt patet in episcopo, vt in c. vt animarum. de cōst. lib. vj. & in c. ij. de maior. & obed. Item in comitibus, vt in titu. quæ sint regalia. in vsibus feu. & talia dicuntur iure prætoria. vt no. Bar. in l. v. de verb. obli. si vero sunt temporales: tunc si sunt magni iudices, vt præfecti prætorio, item legatus de latere, adhuc possunt & eorum cōstitutiones sunt perpetuæ & generales: dummodo non sunt contra iura scripta, vt l. forma. de offic. præfe. præto. & in c. fi. de offi. leg. si autē non sunt de maioribus: tunc volunt statuere super pertinentibus ad eorū officium, quousque officium durat, & possunt, vt l. cū nauicularios. C. de naui. lib. xj. ideo officiales sup abūdātia possunt facere ordinationē, quòd quicūque portauerit bladum, non teneatur soluere gabellam. & constituti pro bono & pacifico statu possunt facere, ꝙ nullus dñs ingrediatur palatium, si hoc pertinet ad statum pacificum, & durabit ordinatio quousque eius officium durat, vt l. j. ff. de pœnis. Statutū vero perpetuum vel super nō pertinētibus ad suum officium nō possunt facere soli: sed cum proceribus ciuitatis & consiliarijs. vt in gl. seq. & vide per Bar. in l. oēs populi. de iusti. & iur. † In glo. seq. quæ incipit, quod si ibi, [& est exemplū ne Titius &c.] declara vt si potestas concesserit Titio saluum conductum, ꝙ non possit capi pro debitis, vsque ad quatuor menses, & inhibuit creditoribus ne facerent cōtra eum aliquā nouitatem, nō potuit hoc de iure facere: sed si fuerit seruatū de facto, retorquetur cōtra eū, si habet debitores illos eosdem creditores, & pro suis debitoribus, & nō durat vltrā tēpus sui officij. In gl. ibi, [habito tractatu omnū procerū.] id est cōsiliariorū, qui representāt totū populū. Et sic no. ex ista gl. ꝙ potestas magistrat⁹ tpalis solus nō potest. l. facere. quod dic vt dixi. † Item ꝙ cōsiliū ciuitatis nō potest facere statutū, nisi sit præsens potestas vel alius magistratus: hoc intellige qñ ille magistratus erat positus à superiore: secus si ab ipsa cōitate: quia tunc cōmunitas est superior vnde non indiget authoritate inferioris, vt dixi in l. oēs populi. † In gl. ibi, [Rñdeo, licet populus faciat. no. istam glo. ꝙ qñ delictum cōmittitur à pluribus, tanq̄ ab vniuersitate, non punitur quilibet de vniuersitate[b]: sed ipsa vniuersitas, quę persona repræsentat: quia tunc plures loco vnius habētur. Et qualiter puniatur vniuersitas, vide Bar. in l. aut facta. ff. de pœnis. † Per istā etiā gl. dicit Ang. ꝙ si Perusinus fuerit interfectus Florentiæ à Florentino, debet Florentinus decapitari, licet si ipse Florentinus fuisset interfectus Perusij ab ipso Perusino: non debuisset Perusinus decapitari: sed solum cōdemnari in pœna pecuniaria, secundum statuta illius loci: quia non debet retorqueri contra singulos de populo. Mihi videtur[c] cōtrarium: nam si est talis pœna, q̄ possit cadere in populo, tanquam in populo, vt in terminis huius gl. quando populus statuit, ꝙ creditores non possint conuenire suos debitores ĩtra certum tempus: nam populus pōt habere etiā suos debitores, qui poterunt vti hoc eodē iure contra populum. vnde expedit ꝙ vtantur contra singulos de populo: sed quando statuit ꝙ de capitandus non decapitetur, sed cōdemnetur solū in tanta pecunia, nō potest istud retorqueri cōtra populum, qui non potest decapitari: & ideo retorqueret contra singulos de populo qui patiuntur istud statutū vigere. arg. optimū in c. sententiā. de senten. excō. lib. vj. vbi illa q̄ nōcadunt in vniuersitatē producuntur ad singulos de populo, ne delictum sit impunitum. † Quid ergo si in loco sit statutum, ꝙ forensibus nō reddatur ius secundū formā statutorū: sed secūdum ius cōmune, ad hoc vt forenses fatigentur litibus, & expensis: an singulis de illo populo volentibus alibi litigare, idem obseruari debeat. dic ꝙ non, per istam gl. tamen iniquum videtur: quia sic esset delusorium hoc edictum. raro enim cōtingeret ꝙ ipse populus haberet causam pecuniariam in alio loco: vnde puto ꝙ de facto seruaretur iste tit. & cōsueuerunt esse statuta ꝙ illud ius redditur forēsibus in ciuitate, puta Bono. quod redditur Bononiensibus in ciuitatibus vel locis illorum. & ita vidi statutum Bononiæ, quod fundatur in isto titu. & emanauit ad tollendum dubium, quod posset resultare ex hac glo. In glo. ibi, [tu dic cōtra.] quia causa subesse potuit. certe etiam si nulla fuit. nam magistratus fuit in dolo, & non appellans fuit in culpa. & dolus præponderat culpæ. l. item si obstetrix. in fi. ad legē Aquil. † Et sic no. ꝙ licet quis non appellet à sententia iniusta: tamē potest cōuenire iudicem in syndicatu: & idem si etiā appellat, & appellationē deserat, vel etiam in ea succumbat. vt no. Inn. in c. sæpe. de appell. & in c. pastoralis de rescript. & plene per Bar. in disputatione quæ incipit, à sententia iudicis. † In glo. quæ incipit, imò ibi &c. sed distingue, & dic plenius, quòd leges supra allegatæ, locum habent quando priuilegium tibi cōcessum non tenderet in iniuriam alterius: vel si tendit, fuit cōcessum proprio motu concedentis non ad tui postulationem. & tunc nō habet redundare in tui odium, nec contra te retorqueri, vt in illis ll. quādo autē in alterius iniurā & ad tui postulationē, nō habent locū illæ leges: quia potest contra te redundare per retorquutionem, quæ fiat ex hoc edicto.

Verba

[a] ¶ Perfectā. Adde, ꝙ voluit Lud. cōsi. cccxxxiij. vbi ponit, ꝙ cōstitutio cōcilij concedēs certas prærogatiuas eis qui laborauerūt per annū in cōcilio, debet intelligi de his qui laborauerūt tā ante quā post.

[b] ¶ Conatus. adde Alex. cōsil. xlv. & cons. ccxxxij.

[c] ¶ Nulla. multa possunt adduci q̄ no. in l. iiij. §. condemnatū. de iudic. & vide aliqua per dominū Iaso. hic.

[d] ¶ Temeraria. de hoc adde vt per Alexā. in consi. suo. xlj. in ij. vo. Cur.

[a] ☞ Verba debent intelligi cum effectu.
Verbum præteriti temporis significat rem perfectam.
Solus conatus quando puniatur, ac si delictum esset consummatum.
Sententia quando est nulla, iudex non facit litem suam: nec potest conueniri tempore syndicatus.

§. Hæc autem verba. † Si non habet effectum statutum iniqui iuris, non fiet retorquutio per hoc edictū. h.d. & in hoc §. & in l. seq. exponit primū caput edicti, ꝙ loquitur de magistratu in l. vero ij. secundū caput. † No. ꝙ verba debent intelligi cū effectu, & ad hoc semper allegatur. Item ꝙ verbum præteriti tēporis significat rem perfectam[a]. facit l. si id quod. §. quod si. ff. titu. j. & vide omnino quod notatur in regula, in pœnis. de reg. iur. ꝙ in pœnam nō incurritur, nisi delictum fuerit perfectum. & hoc est regulare. aliquando tamen sufficit solus conatus. vt l. si quis cum telo. C. ad l. Cornel. de sicariis. & l. si quis non dicā rapere. de episcopis & clericis. dicit tamen Spec. in ti. de accusa. §. j. versic. quid si primo. omnibus legibus dicētibus puniri conatum, ac si delictum esset cōsummatum, derogatum est per generalem consuetudinem, tene menti perpetuo hoc dictum. Fallit in crimine læsæ maiestatis. vt l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiest. & idem in crimine patriæ oppugnatę, secundū Ange. ibi: vbi sufficit solus conatus[b], licet iniuria nō habeat effectū, vt si aliquis faceret tractatū contra statutum ciuitatis. † Item nota bonum argu. secundum Ange. quòd quando sententia est nulla[c], iudex non facit litem suā, nec potest conueniri tempore syndicatus. de quo in l. fin. ff. de variis cogn.

[b] ☞ Caput familiæ regulariter tenetur pro familia: sed non est sufficiens causa ad faciendum ipsum incidere in hoc edictum.
Dolus iudicis an reddat sententiam uel legem ab eo factam nullam: & quid si lata sit per gratian uel inimicitiam iudicis?
Propter duritiam uel dolum legislatoris, non redditur lex nulla: sed potest iniquitas retorqueri contra eum.
Imperitia dolum excludit.
Assessor uel artifex præsumitur asserere pretium in arte sua: & quòd magistratus proter imperitiam assessoris faciat litem suam. & nu. t.
Assertio temeraria facit quem teneri ac si esset in dolo.
Testis, si temerariè asserat, quòd quis nulla bona habet, & interrogatus quomodo scit, respondeat, quia non posset habere, quin scirem. si reperiatur contrarium, potest puniri de falso, non tamen hoc sufficit, ut corporaliter puniatur.
Magistratus quātuncunque imperitus literarū, facit litem suam: si facit iniustitiam.
Quid in mensore electo à partibus.
Quid in arbitris uel in consultore electis à partibus.

LEX II.

Hoc edicto dolus. † Magistratus qui ꝓpter imperitiam assessoris, statuit ius iniquum, nō incidit in hoc edictum; quia nō est in dolo: sed assessor sic. licet non sit in dolo, quia saltē est in lata culpa, quæ dolo æquiparatur. h.d. Si ergo magistratus esset in lata culpa, idē dicerē in eo, vt si deberet tenere assessorem. & non tenebat, & sic fecit de capite suo. Quādo autē tenebat: tunc nō est in dolo, nec in lata culpa: licet possit dici in leui, qa vtitur opera imperiti: & ista leuis culpa bene sufficit vt ipse faciat litem suā, & teneatur parti ad interesse: quia hæc nō est mere pœna. & ideo facilius incurritur. & ita intellige gl. hic in fi. & probat in auc. de iudi. §. necessitatem. & ibi est bona gl. & in auc. de quæstore. §. maxime. & de collatoribus. §. iubemus. & insti. de oblig. quæ ex quasi delict. §. fi. † & est regulare, ꝙ caput familiæ tenetur ꝓ familia. vt ff. furtū aduer. nautas. l. j. sed non est sufficiens causa ad faciendū ipsum incidere in hoc edictū: quia ista est mere pœna, tamē cōperet etiam ei qui nō est læsus, si tamē lædi potuit, vt in l. proxima, post princ. ver. sed impetrauit. ideo requirit dolus vel lata culpa, & ista faciūt te intelligere gloss. quæ est hic. In tex. ibi, [dolus.] dicit Angel. per istum text. probari, † quòd dolus iudicis reddit sententiā vel legē ab eo factā nullā. cū em hoc edictū locū habeat siue statuat ius iniquū per viā legis vel statuti, siue per viā sentētię. vt no. ff. l. proxi. §. j. & ipsa lex loquit generaliter: pātet ꝙ illa sentētia vel lex nō redditur nulla: quia si esset nulla, esset contra ipsum magistratum dolosum, & non retorquetur. vt ff. proxi. §. cuius cōtrariū hic dicit, vt ꝑbatur in l. seruo inuito. §. cū prætor. ad treb. vbi sniа lata ꝓ gratiā vel ꝓ inimicitiam iudicis nō est nulla: licet aduersus eam possit peti restit. in integ. vt ibi nota. nisi interuenissent sordes, id est, pecunia. vt l. venales C. qñ prouo. nō est necesse. † De duritia autē & dolo legislatoris, si militer nō pōt qs cōqueri, quātū ad reddē dū l. nullā. vt l. si qua pœna. de verb. sig. & l. si priuatus. q & à quibus. licet possit quātū ad retorquendū iniquitatē contra eū, vt hic. In tex. ibi: [magistratui officere] scilicet quia nō fuit in dolo, nec in lata culpa: sed assessori sic: quia fuit lata culpa: & quare hoc? dic vt in gl. † In gl. ibi [assessor etiā ex imperitia.] quæ dolū excludit. vt ff. ti. j. l. si quis id quod §. doli. † In gl. ibi: [sua tacita assueratio sibi præiudicat.] quia est temeraria[d]: nō em debebat asserere, nec acceptare officiū, si nō sentiebat se peritū: & idē in quolibet artifice, si per imperitiā artis aliqd facit. vt ff. locati. si quis domū. §. pe. † Et no. ꝙ temeraria assertio facit quem teneri, ac si esset in dolo: vnde facit, ꝙ si testis temerariè aliquid asserit, puta, ꝙ talis nulla bona habet, interrogatus, quomodo scit, rñdet: qa nō posset habere, quin scirē: ꝙ si reperiat postea, ꝙ habeat, possit accusari de falso. & ꝙ eo ipso probetur ipsum sciēter & dolosè asseruisse: licet aliter de dolo nō probetur. & iste casus accidit hoc anno: & credo, ꝙ ita fuit pronūtiatū: nō tñ hoc sufficeret, vbi esset imponenda pœna corporalis: quia tūc lata culpa nō æquiparatur dolo. vt no. in l. j. ad l. Cor. de sic. In gl. ibi: [magistratus:] etiā imperiti literarū, supple, vnde nō asserunt se peritos, licet acceptēt officia: in hoc vult dicere gl. & sic non pōt eis impingi temeraria assueratio in fi. gl. quo ad hoc, vt facīat litem suā. † No. ꝙ magistratus quātūcunq; imperitus literarū, facit litē suā, si facit iniustitiā: etiā si nō tenebat tenere assessorē de natura officij: licet videbatur cōtrariū, quasi nō esset tūc in leui culpa: quia nunq̄ asserit se peritū: & tale officiū consueuit dari imperitis: vnde videbatur, ꝙ nō teneretur nisi de dolo & lata culpa l. j. §. si mensor fal. mo. di. sed ibi loquitur in mensore, qui eligitur à partibus vel de ipsarū cōsensu. vnde im putent sibi partes cur talem elegerūt: & idē esset in arbitris, & in consultore electis à partibus, magistratus verò non eligitur à partibus. et ideo plus sibi imputatur, postq̄ acceptauit offm. tene menti: quia saltē est in leui culpa, quę sufficit propter hoc.

[a] ☞ Effectus quos habet motus proprius superioris: quia tollit retorquutionem iniqui iuris & tollit surreptionem: & facit ut censeatur derogatum omni iuri contrariū disponenti.
Motus proprius superioris non præsumitur, quando indultum non continetur in corpore iuris scripti, nisi in ipso indulto fiat mētio de hoc: secus in legibus uel statutis.
Contra ecclesiam habentem priuilegium papale non clausum incorpore iuris, ꝙ contra eam non possit opponi exceptio minor centum annorum, quare possit fieri retorquutio, ut nec ipsa possit contra alios minori tempore præscribere?
Si impetrasti contra me iudicem delegatum in causa tua: possum te coram eodem in causa mea reconuenire: & an possit renuntiare impetrationi ne possim te reconuenire, & an possis lacerare rescriptum?

LEX III.

Si quis iniquum ius. † Hic incipit exponere secūdum caput edicti, quod habetur in l. j. ver. si quis apud eum. & hoc vult. Contra impetrantē ius iniquū fit retorquutio, etiā si illo non fuit vsus, sed contra eum qui nō impetrauit: sed proprio motu superioris fuit concessum, sibi nō fiat, etiā si illo vsus fuerit. h. d. notabiliter. & ista distinctio semper allegatur, nec habemus meliorē tex. in iure ciuili, secūdum. Ang. qui facit hanc distinctionē inter illū, cui cōceditur motu proprio, & illū cui cōceditur ad supplicationē. In tex. ibi: [cæterū si ipso non postulante nō coercetur.] supple motu superioris: puta, ꝙ nō possit cōueniri à suis creditoribus. nā verba secundi capitis dicūt, ꝙ aliquid noui iuris obtinuerit, quæ verba verificantur in impetrante: & debet intelligi quando obtinuit ad sui postulationem, quod est valde notandum: videbatur enim posse verificari etiam in eo cui motu proprio, quia etiā ille pōt dici obtinuisse: sed contrarium est, quando agitur de pœna inferenda, quæ non nisi ratione delicti debet imponi, & ille talis non dicitur tunc committere delictum: aliàs posset verificari etiam in illo. tene menti † & sic not. vnū effectū quē habet motus proprius superioris: quia facit ꝙ etiam si indultum sit iniquum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Alius effectus. Multos effectus motus p priꝰ vide per Lud. ro. cõſi. cccxxxiij. Et de effectibus motus p priꝰ, vide etiã plura p Fely. ſ. c. cauſam quæ el. ñ. de teſtib. col. ij. verſi. In gl. pe. cũ duabus gl. ſeq. Et aliqua ponit i c. ad aures col. 3 iiij. verſi. ſed difficilimum, cũ col. ſeq. de reſcrip. Franc. Cur.

b ¶ Sicut tuum. Adde Fran. de aret. conſilio xxxiij. & Lud. ro. cõ ſilio cccxxx.

c ¶ Ad reſtitutionẽ. Ad de eundẽ Paul. conſi. ccxliij.

d ¶ Cõmiſiſſet. ſed qd ſi noſe meo quis percuſſit clericũ, & cum ſciui cõtradixi. ſed ex 4 ſteruallo ratũ habui. an ſim excõicatus? vi de Fed. cõſ. ccxxxvij & vide tu ad principalẽ materiã, qñ ratihabitio æquiparetur mãdato, Bal. ibi Sal. in l. non ideo minus. ver. xj. quæritur. C. de accu. glo. et ibi. Bar. 5 in d. l. j. ſ. ſed ſi. j. de vi & vi ar. Bald. in l. ob ſeruare. C. proficiſci. ſ. de offic. procõ. & leg. Ange. aret. in tracta. maleſi. in ver. ſempronium mandatorem. verſi. nunc quintode cimo. & do. Franc. de aret. in ſuo ſolenni cõ ſil. clxv. & vide ad intelligentiã huius notari, quod notanter ponit Bald. in c. poſt translationem. de renun. Franc. Cur.

dat ad iniuriã alterius, non poſsit contra ipſum retorqueri. Et eſt ali° effect⁹ [a]: quia tollit omnem ſubreptionẽ, et facit vt cenſeatur derogatũ omni iurí cõtrarium diſponẽti, etiã ſi nõ ſit apposita clauſula nõ obſtãte, vt in c. ſi motu proprio. de præb. lib. vj. & l. j. & ibi no. C. de pœ. bon. ſubla. lib. x. † Iſte tamẽ motus proprius nõ præſumitur, qñ indultũ non cõtinetur in corpore iuris ſcripti, niſi in ipſo indulto fiat de hoc mentio, vt in dictis iuribus habetur: nec poſſet probari per teſtes, vt no. in d. c. ſi motu proprio. ſed ſi fiat per viã legis vel ſtatuti, bene præſumitur motu proprio, quia talia ſemp fiunt ad publicã vtilitatẽ, & ſic præſumitur facta proprio motu. vt no. in auẽ. quas actiões. C. de ſac. ſan. eccl. per gl. & Bar. & per eundẽ in l. fin. C. de bo. vacã. lſ. x. † Si ergo aliqua eccleſia habeat priuilegium aliquod papale, non clauſum ĩ corpore iuris. Et q cõtra eã nõ poſsit opponi præſcriptio minor cẽtũ annorũ: quia præſumit indultũ ad ſui poſtulationẽ, poterit cõtra eã retorqueri: vt nec ipſa poſsit cõtra alios minorí tẽpore præſcribere. fm Bar. qui ita no. in d. auẽ. quas actiones. † In tex. ibi, [ſed impetrauerit.] 5 hunc verſic. inducit Gul. de cu. q ſi impetraſti cõtra me iudicẽ delegatum in cauſa tua, certum eſt q corã eodẽ poſſum te reconuenire in cauſa mea: licet illa nõ ſit in reſcripto cõprehenſa. vt in c. diſpendia. ſ. reꝰ. de fo. cõpe. & in auẽ. & cõſequẽter. C. de ſentẽ. Pone ergo q videns me velle te recõuenire, renunciaſ interpretationi, an poſsis me inuito, & hoc nõ obſtante poſsis me conuenire corã eodẽ iudice: & dic q ſic, per hunc tex. licet iſta nõ poſsit dici recõuentio quia nõ præceſſit cõuentio à me: cõtrariũ tenet, q nõ debeat recedi ab illis teſt. q loquunt eo caſu quo te cõueníο & reconuenio. Nec obſtat hic, quia loquitur qñ iniquũ ius impetratur nõ in caſu mero, vnde nõ mereris moleſtari, pter tuã impetrationẽ, quã iuſte feciſti, poſtq̃ me nõ moleſtas. Ang. diſtinguit, an impetrauerís cum aliqua clauſula, quæ ſit cõtra ius, & procedit opi Gul. de cug. per eius rationẽ, aut quæ non ſit cõtra ius, aut ſine clauſula predicta, & tunc procedit opi. Rapha. Sed certe iſte tex. poteſt intelligi in illo qui nõ renunciauit: tñ nõ fuit vſus adhuc: poterat tamen vti, ſi autẽ renũciaſſet, forte foret ſecus: quia iſtud nõ eſt mere delictũ. vnde videtur habere locũ pœnitẽtia: & ſi eſſet, nõ eſſet perfectũ, licet eſſet inchoatũ: ergo pœnitẽtię locus eſſet: cum potuerit vti: & noluit. vt l. qui falſam. j. de fal. & hoc voluerũt quidã quos gl. refert. & illa mihi placet. Sed in queſt. Gul. videtur adhibẽda alia diſtinctio, quæ colligitur ex dictis Inn. in c. ex conqueſtione. de reſti. ſpo. q aut præſentaueras reſcriptum

b illi iudici, & tunc eſt effectũ meũ, ſicut tuum[b]: & nõ potes ei renunciare me inuito, quominus tam in eadẽ cauſa, quã impetraſti, tenearis procedere, q̃ etiã in alia poſſum te recõuenire. arg. in l. ſi quis liberos. C. de appel. aut nondũ præſentaſti, & potes ipſum lacerare, ſi vis: quia adhuc nõ eſt acquiſita iuriſdictio cũ effectu: licet poſſet dici acquiſita mero iure: quia acquiriẽ etiã ignoranti. j. de iudi. l. cũ furioſus. & in c. ſuper eo. de appel. cum etiã inuitus cõpelli ad acceptandũ, ſicut erat ſubditus cõmittẽti. vt no. ſ. tit. j. l. eum qui. & q plene no. per Bar. in l. liberto. de donat. exercitium tamen non cõpetit ante præſentationem. vt etiam not. Archidia. de procur. in c. is qui. lib. vj.

2 ☞ *Vſurarius ſi retinet ad banchum ſuum aliquem procuratorem uel actorem cum ſalario, non poteſt conueniri ad reſtitutionem uſurarum, ſed ſolus dominus. Quòd ſecus ſit in tutore uel curatore.*

3 *Ratihabitio æquiparatur ſpeciali mandato. Impetratio reſcripti, licet requirat ſpeciale mandatum cum ſit nomine alterius: poteſt tamen ratificari.*

Ratihabitio poteſt etiam fieri in delictis factis nomine alterius: & ſi ratum habeat, incidat in pœnam.

4 *In generali mandato non ueniunt ea quæ ſunt de genere prohibitorum, nec etiam illa quæ ſunt de genere permiſſorum, ſi ſunt talia in quibus dominus poſſet incidere in pœnam uel aliud damnum conſequi.*

5 *Procurator habens generale mãdatum ſi producat falſos teſtes, uel det poſitiones criminoſas: ut dominus teneatur de falſo, uel actione iniuriarum, cautela eſt quod interrogetur dominus, an ratum habeat, quod geſſit procurator? & an uelit inſiſtere in illis.*

6 *Procurator impetrans iniquum ius pro domino cum ſpeciali mandato, poterit etiam ipſe illud retorquere contra dominum.*

1 **§. Si procurator.** † Contra procuratorem impetrantem ius iniquum, nõ fit retorquutio ſi habet ſpeciale mandatũ, vel dñs ratum habuit: ſed fit cõtra ipſum dñm, niſi ſit procurator in rem ſuã: quia ipſe tunc eſt procurator & dñs: cõtra tutorẽ vel vel curatorẽ impetrantes pro pupillo vel adulto bene fit retorquutio in rem contra ipſum pupillum vel adultũ. h. d. vſq; ad §. hæc pœna. ratio diuerſitatis eſt, quia in primo caſu adeſt voluntas domini ſpeciaIiter mandãtis, vel ratum habẽtis, quæ procuratorẽ exonerat, ipſum dominũ grauat: ſed in tutore vel curatore nõ eſt voluntas pupilli vel adulti: & ideo ipſe ſolus tutor oneratur, quia 2 pria voluntate cenſetur feciſſe. † Et per hunc tex. videtur dicendum q ſi vſurarius retineat ad banchum ſuũ aliquẽ procuratorem vel actorem cũ ſalario, licet ille male faciat, acceptare tale officium: quia adeſt ſpecialis voluntas domini, non poteſt

c cõueniri ad reſtitutionem[c] vſurarũ, ſed ſolus dominus: ſecus ſi tutor vel curator pupilli vel adulti vſuras exercuerit: & in ꝓpriam vtilitatẽ non cõuertit, ſed ipſius pupilli vel adulti, & ad 3 hoc allegatur glo. notabilis. xlvj. diſt. c. ſicut non ſuę. † In tex. ibi, [vel ratum habent.] no. primo, q ratihabitio æquiparatur ſpeciali mandato. Itẽ q impetratio reſcripti, licet requirat ſpeciale mandatum, cum ſit nomine alterius, põt tamẽ rata haberi: vt hic eſt caſus, vt no. in c. ex parte decani. de reſcrip. Item q ratihabitio poteſt fieri etiã in delictis, qñ delictum eſſet cõmiſſum nomine alterius: tunc ille ratum habendo incidet in pœ-

d nam, ac ſi ipſe cõmiſiſſet[d]. ſecus ſi non fuiſſet factum nomine illius. tex. eſt in c. pen. de ſenten. excõ. lib. vj. & no. in l. j. ſ. quoties, de vi & vi ar. In gl. j. ibi, [cum parere nõ debuerit.] hic nõ ſed quare nõ? nam ſi mãdaſti ꝓcuratori q impetraret tibi ius iniquum: nonne hoc fuit delictũ, in quo non debuit tibi obtẽperare, & obtemperãdo ipſe debet teneri vt principalis, & tu vt acceſſorius, ſcilicet vt mandans & mãdatarius: vt l. j. ſ. quoties. de vi & vi arma. & l. non eo minus. C. de ac. Sol. tene mẽti, illud procedit in his quæ ſunt de genere prohibitorũ, & quæ non ſolent ſortiri iuris effectum. vt ſi mãdaſti q hominem interficeret vel vulneraret. nam tale mãdatum nõ tenet. vt inſti. manda. ſ. illud rei turpis. ſi ergo hoc facit, non dicitur feciſſe cauſa mandati, ſed ſua propria voluntate: quia non erat adſtrictus implere mandatũ, ſed nos loquimur in his, quæ non ſunt de genere prohibitorum, vt impetrare reſcriptum à ſuperiore q etiam põt ſortiri iuris effectum: quia poſtquam eſt conceſſum, validũ eſt ſi ab eo emanauit, qui poſsit concedere, & ideo mandatum ſuper hoc eſt validum, & tenetur adimplere: ideo actus adaptatur ad mandantem & non mandatario. caſus eſt hic ſingularis. Et per hoc etiam reſpõdetur ad id, quod poſſet opponi: quod dominus non incidat in in edictum, quia verba edicti ſunt in perſonam, dum dicunt, ſi quis apud eum &c. & ſic non videtur comprehendi fieri faciens. vt l. aut qui alter. in fine cum ſequenti, quod vi aut clam. quia illud procederet in primo caſu, in quo actus appropriatur ipſi facienti, & mandans non dicitur facere. ſed interpretatiue non in caſu ſecundo. vbi actus appropriatur ipſi mandanti, quia ipſe dicitur vere facere: & ideo ſi procurator de ſpeciali mandato domini producit teſtes falſos, vel dat poſitiones criminoſas, ipſe dominus incidit in pœnam ſtatuti, etiam in perſonam loquentis de producente falſos teſtes. ita notatur hic per Barto. Pro

4 quo facit l. non ſolum. ſ. ſi mandato. de iureiuran. † In gloſſ. ibi, [item quid ſi generalis.] Iſta gloſſ. allegatur, quod ſicut in generali mandato non veniunt ea quæ ſunt de genere prohibitorum, vt infra de ritu nupti. l. quanquam. ita nec illa quæ ſunt de genere permiſſorum, ſi ſunt talia ex quibus dominus poſſet incidere in pœnã, vel aliud dãnũ cõſequi. & ad idẽ facit

l. ſi proc

5 l. ſi procurator. de cõdi. inde. & per hoc dicũt doc. † q ſi procu
a rator habens generale mandatum, producat falſos teſtes, [a] vel det poſitiones criminoſas, ad hoc vt dominus teneatur de fal-
b ſo vel actione iniuriarum, cautela eſt [b] vt interrogetur dominus, an ratum habeat, quod geſſit procurator, & an velit inſiſtere in illis: & ſi reſpondebit q ſic: tenebitur ipſe non procurator: per ea quæ ſuprà dixi. ſi reſpondebit, q non, tenebitur procurator, non ipſe: quia in generali mandato nõ videtur de diſſe licentiam talia faciẽdi, per iſtam gl. & ita practicaẽ vbiq;, & tenebitur reſpondere. & iudex ad poſtulationẽ partis tene-
6 tur interrogare. vt j. de interro. act. l. vbicunq;. † In fi. gloſſ. ibi: [an ipſe procurator impetrans.] ſupple, cum ſpeciali mãdato, & ſic põt fieri retorquutio cõtra dominum per alios. an ergo etiam per ipſum procuratorẽ? fortè tenebatur ſibi, & impetrauit pro domino dilationẽ contra alios, an & ipſe poſsit petere dilationẽ aduerſus dominũ? gl. nõ reſpondet. quidam q non, quia fuit particeps criminis. arg. in l. prætor §. ſi quis particeps quæ in fraud. cred. & hoc placet. Alij dicunt contrarium, quia ſuum officium non debet eſſe ſibi damnoſum, ſed certè nõ lucroſum, & hic eſſet lucroſum.

a ☞ *Si quis impetrauit dilationem generaliter aduerſus omnes creditores, & durante dilatione unus ex creditoribus efficiatur poſtea debitor illius, q tunc nõ habeat locum retorquutio.*

3 *Si tempore quo impetrauit erat debitor meus in c. in quibus impetrauit dilationem, & ipſe erat creditor meus in mille, tunc non patiatur retorquutionẽ niſi in centũ.*

1 **§. Hæc pœna aduerſus.** † Aduerſus eũ qui generaliter impetrauit, contra omnes põt per omnes fieri retorquutio, licet ipſe non fuerit vſus indulto, niſi contra vnum. h. d. ſecundũ gl. & doct. ſed ſi impetraſſet aduerſus vnum tantum, per illum ſolum põt fieri retorquutio, ſecundũ eoſdem, quia nõ fit niſi per aduerſa-
2 rium vt l. j. ſ. j. & ij. ſ. e. in verbo aduerſario. & nõ põt dici aduerſarius, niſi ille contra quẽ impetrauit. † In text. ibi, [qui ab eo læſus eſt.] dic quia ſolum aduerſus illũ fuit vſus, tamẽ impe-
c trauit aduerſus omnes[c] puta, dilationẽ annalem. ſed pone, q tempore quo generaliter impetrauit, ego nõ erã debitor ſuus, poſtea ipſe efficitur creditor meus, petit à me, an ego potero retorquere contra ipſum? Reſpondeo, non: quia illud reſcriptum non comprehendebat tunc me, qui non ſuus creditor: et ſic non mihi noceret, nec lædere me poterat, quinimo etiam ſi poſteà fuerim effectus eius creditor, quia reſcriptum ſuum reſtringitur ad creditores, quos habebat tempore impetratiõis, nec extendit ad futuros creditores, niſi hoc dicatur expreſsè, præſertim cũ ſit iniquũ, vt in c. fi. de reſcriptis. Cùm ergo nõ ſit læſus nec lædi potuerit, non poſſunt retorqueri, niſi illi qui ſo
3 lum lædi poterunt: per §. j. in l. j. ſ. eo. Item, † quid ſi erat debitor meus in centum, & in illis impetrauit dilationem. ipſe verò erat creditor meus in mille, an poſsim in omnibus mille retorquere vt habeam eandem dilationem? videtur, q nõ. argu. glo. quæ eſt hic, quia retorquutio debet limitari ſecundũ læſionẽ, vt eatenus fiat quatenus quis eſt læſus vel lædi potuit, quia limitata cauſa, limitatũ producit effectũ. l. ita aũt j. de adminiſtra. tut. & l. Lucius de fide. & l. cancellauerat. de his quæ in teſta. delen. ſed cauſa retorquutionis eſt læſio ergo &c. In fin. gl. ibi: alij contra prima verior. Ia. butri.

a ☞ *Imperator per ſuum reſcriptum cum clauſula, ex certa ſcientia, & an etiam cum clauſula non obſtante, poteſt mihi debitori tollere exceptionem peremptoriam, quam habeo aduerſus te, ſicut poteſt tollere actionem aduerſus me?*

3 *Motus proprius ſuperioris facit q cenſeatur aduerſus omnem legem diſpenſare.*

4 *Delictum ſeu mora principalis an noceat fideiuſſori?*

Prælatus delinquendo poteſt facere conditionem eccleſiæ deteriorem.

1 **§. Si is pro quo.** † Impetratio facta per principalẽ debitorem, per quem retorquendo poteſt ſibi tolli exceptio, nocet fideiuſſori eius, vt etiam illi tollatur: non ſic econtrario impetratio fideiuſſoris, nocet principali, ſed ſibi ſoli. In tex. ibi: [pro quo ſpopondiſti.] quia fideiuſſiſti pro eo: & poſteà factum fuit ipſi reo pactum de non petẽdo, ex quo fuit ſibi acquiſita exceptio pacti, quæ etiam tranſit ad fideiuſſorẽ. vt l. exceptiões §. rei. de excep. In textu ibi: [exceptione vtatur.] & ſic poſſum ego creditor retorquere cõtra ipſum, ne etiam ipſe aduerſus me vtatur exceptione pacti præ dicti, & ſimiliter aduerſus te fideiuſſorem, ad quem dicta ex-

a ¶ Teſtes. cõſuluit ro. ſuper. conſi. ccv.

b ¶ Cautela eſt. Adde q hanc cautelam poſuit Bar. in l. diuus. j. de fal. & Salice. in l. ſi falſos. C. eod. tit. & refert practicus aret. in tracta. maleſi. in ver. falſario. col. pen. ver. & ſcias. Cur.

c ¶ Omnes. do. Iac. dicit gl. diuinare. dic vt hic latius per eum.

d ¶ Et adde q princeps poſſit tollere exceptiones rationales: dicit Fely. text. eſſe ſing. in c. ex parte. extra de offic. delega. an autẽ & qñ cauſa præſumat in principe, vide per Fely. in c. quæ ſit eccleſiarũ. de conſti. & an princeps poſsit cõmittere cauſam abſq; eo, q iudex poſſet recuſari, vide per Abb. in c. cum inter. de excep.

ceptio tranſit, ſi ſuper ipſum reſcriptũ po a tui lædi: quia erã ſuus debitor in alia ſumma. & habebã aduerſus eum exceptionẽ, qua vti non potui, propter dictũ indultũ.

In tex. ibi, [ſi ſoluẽdo debitor non ſit.] quia cogeris ſoluere mihi, & non poteris ab illo recuperare, poſtquã non eſt ſoluẽdo, ſed ſi eſſet ſoluendo, bene poſſet, quia ſui culpa contingit, q exceptione quã habebas, vti aduerſus me non potuiſti: ſed c quare factũ illius debet tibi eſſe iniurioſum, ſaltẽ vt cogaris ſoluere, & etiã vt per das in caſu inopiæ? Rñdeo, quia ab ipſo principio cũ pro eo fideiuſſiſti, hoc eueni re poſſe proſpicere debuiſti: quia in oẽm caſum cenſeris te obligaſſe. arg. j. loc. ſi qs domũ. poſt prin. & in l. ſi quis pro eo. §. j. de fide. In tex. ibi, [ſed ti incidiſti.] qa tu ſolus fideiuſſor impetraſti, ne alius debitor tuus exceptionẽ tibi obiceret, nec tu potes obiicere exceptionẽ dicti pacti: ſed ipſe reus ſic, quia factũ tuum nõ ſic nocet illi ſicut ecõtrario. facilius eñ de principali deſcendit in fideiuſſorem, quàm ecõtrario de fideiuſſore aſcẽdat ad principalẽ, ſicut eſt in ſimili in l. ſi à te. §. fi. de excep.

2 rei iudi. tene menti. † In gl. j. in fin. ibi, [dic ergo.] q hic impetrauit peremptoriũ. no. ergo ex hoc, q imperator per ſuum re ſcriptum cũ clauſula, ex certa ſcientia, & cum clauſula, nõ obſtante, poteſt mihi debitori tollere exceptionẽ peremptoriã, quam habeo aduerſus te, ſicut poteſt tollere actionẽ aduerſus me: dubium eſt, quia actio eſt de iure ciuili, & ideo imperator poteſt eam tollere, iuxta ea quæ not. in c. quæ in eccleſiarũ. de conſti. & per doct. in l. fi. C. ſi cõtra ius vel vti. pu. ſed exceptio peremptoria põt eſſe de iure naturali vel gentium, puta pactũ de nõ petendo, quod patet, quia per eã tollitur naturalis obligatio. vt l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. ergo non poteſt mihi tollere, cum non poſsit tollere dominiũ, quod eſt de iure gentiũ, niſi ex cauſa publicæ vtilitatis. l. item ſi verberatũ. §. j. de rei vend. poteſt dici ſuſtinendo glo. quod hoc contingit vt ſeruaretur æqualitas, & ne ſit melioris conditionis debitor, quàm creditor: quia creditor poteſt tollere actionem, ergo & debitor exceptionem, quod tamen in dubio nõ præſumeret, ſi cut nec motus proprius, vt vult glo. ordi. in cle. & ſi principa-
d lis. de reſcriptis. & adde[d] quod not. gloſſ. in c. ex tenore. de reſcrip. in antiquis. in ſi. magnæ gloſſ. Item † quod ſubijcit lege
3 aliqua non obſtãte, hoc non videtur neceſſariũ apponi, quando dicit ſe facere ex certa ſcientia: ſicut quãdo dicit motu proprio: quia cẽſetur aduerſus oẽm legẽ diſpenſare. vt l. idẽ Vlpianus. §. j. de excu. tut. In gl. ſeq. ibi, [& ſic nunquã cõpetit cum efficacia fideiuſſori,] vult dicere glo. quòd ſi primo feciſſet pactum de non petendo principali: & ſic eſſet acquiſita exceptio tam ſibi quàm fideiuſſori per impetrationem, quam poſtea fecerat principalis, non poſſet auferri exceptio fideiuſſori queſita. vt l. fina. j. de pactis. ſed ſi primo impetrauit ius iniquum, & poſtea fecit ſibi pactum de non petẽdo, iſta impetratio præcedens operatur, ne ſibi neue etiã fideiuſſori exceptio quæratur ex pacto: ſicut videmus in ſimili in ſeruo vel filiofami. qui poſſunt præiudicare domino vel patri in acquirendis, non acquiſitis auferendis. l. filius. C. de pactis. Sed oſtẽdo, quòd hoc non poſsit procedere: quia cum poſtea facio pactum de non petendo, videor renunciare iuri retoquutionis illius iuris iniqui, quod priùs inceperat mihi competere, pro præcedenti impetratione, ergo non tam ſibi quàm fideiuſſori acquiritur exceptio, cuius contrarium gloſſ. vult, quam docto. ſequuntur excepto Iaco. butr. qui tenet ſub dubio hunc text. poſſe intelligi, etiam quando pactum de non petendo præceſſerat impetra
4 tionem. Nec † obſtat contrarium de l. fi. infra de pact. nam dicit ipſe, quòd per pactum non poteſt debitor exceptionẽ queſitam fideiuſſori auferre, vt ibi: ſed propter eius delictũ bene poteſt auferri: quia tunc potius aufertur per legem, quàm per ipſum. ſimile videmus in prælato: quia delinquendo poteſt facere conditionem eccleſiæ ſuæ deteriorem: ſed contrahendo

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed dic.hāc impro-
bant Alex. & Iason
qui aliter soluit, vt
hic per eum.
b ¶ Per d.l.Iason hic di
cit q sibi videtur q
pœna huius legis nō
transit ad hæredē,qa
in pœnis quæ impo-
nitur ipso iure requi
ritur sententia declara
toria, & ita nō præ-
cedente,nō pōt trāsire:
vt hic latius per eum
q in pœnis quę impo
nitur ipso iure requi
ratur sententia decla
ratoria, voluit Lud.
ro.consi.cccclxxxiiij.
& Fede.consi. cix.an
autē sententia requi-
ratur in declaratione
ibi vide.
c ¶ Ad hæredes. Adde
tu an transeat ad hæ-
redem hæredis? dicit
Bart.in l.multa. ff. de
condi. & demonst.q
nō. Et idē in suo cōsi.
inci. Andreas martini.& in cōsi. inci. Ia-
cobi.& idē Bald.in l.
fi.C.de hære. instit.&
in l.j.C.de his q pœ.
no. q intellige versū
qū pœna consisteret
circa actionē dandā
cōtra hæredē: sec⁹ cir
ca exceptionē dandā
cōtra ipsum hæredē:
quia tunc talis pœna
transiret contra hære
dem hæredis: puta,si
testator mādasset hæ
redi vt intra annū cō
strui faceret monu-
mentū in ecclesia: &
si nō fecerit,q nō au-
diatur agendo nec pe
tendo debita hæredi-
taria,q no.Frā.Cur.

non.l.nullam.C.de sacrosanc.eccl.& in c.
cū venerabilis.de excep.Ang.allegat cōtra Iac.but.textum, quem dicit singularē in l.mora. secūdo responso.ff. de ver.obli. quod etiā delictum principalis, nō possit auferre fideiussori exceptionē iam quæsi tam: sed dic[a], quod ibi loquitur in mora ipsius principalis commissa post acquisi tam exceptionē fideiussori per suam obli gationē: quæ ideo non tollit eam, quia à iure illa mora non sic punitur,sicut puni tur impetratio iuris iniqui:vnde ibi tolli tur seu tolli dicitur exceptio facto princi palis, hic vero dicitur tolli ex dispositiōe legali: vnde placet opinio Iaco. quia iste text.loquitur generaliter,& propter diffi cilem oppositionē quam fecit contra glo. & docto. volendo tamen eam saluare ab illa oppositione, opus esset eam restringe re ad casum,quando tempore quo feci pa ctum de non petendo,ignorabam impe trationē suā: & sic nō video renuntiasse iuri retorquutionis.argu.ff.l. si quis post quam.ff. de fideius. & ista esset nimis ma gna restrictio ad istum tex.nec tamen vi deo qualiter glo.possit aliter saluari.

☞ *Nocumentū facilius descendit de principali in accessorium, quàm in alium æque principalem uel maiorem ascendat.*

§. Si filius meus. † Pactum fi-

lisfami.nō no
cet patri, etiam in actionibus vel iuribus illi quæsitis per ipsum filium. h. d. sed in quærendis bene potest præiudicare,vt di xi in præcedenti §. In tex. in hoc edictū inciderit,quia dedit dilationem,puta an nalem debitoribus conuentis ab eo:con tra quem seu cōtra quos creditores, quos ipse filius lęsit,nunc cum pater vult agere aliqua actione sibi acquisita per filiū, op ponitur sibi de eo, quod filius fecit, & dicitur q eodem modo ipse debet pati eandem dilationē,quam passus est iste creditor facto filij sui.certe nō tenetur pati. h.d. & hoc intendit. In gl. quæ incipit, quæ sunt in fine: licet quidam distinguant prout distinguitur in fideiussore supra §. proxi.per glo.sed si illa gl. est vera:quia illa glo.vult,q in parte & filio nō fiat illa distin ctio,cum pater se habeat vt fideiussor ad filium,qui contraxit vt l.cum filius.de verb.obli. ad hoc respondet glo. sequens,q verum est,quando filius cōtraxit, se alteri obligādo: nam ipse censetur principalis,et pater in actione de peculio censetur fi deiussor:sed hic loquitur quādo cōrraxit,alium sibi obligādo: quo casu obligatio illa,& etiā actio non remanebant isto iure penes filium,sed acquirebantur patri, vt l.placet.de acq.hære. vnde pater nō potest dici accessorius, sed principalis: quia nō est dare principaliorem in obligatione actiua, sed in passiua, qua filius tenetur bene est dare, quia remanet apud filium: &
2 nō acquiriē patri eo modo quo actiua.† facilius ergo de prin cipali descendit in accessorium nocumentum, quàm in alium æque principalem imò maiorem ascendat.

2 ☞ *Quādo per pœnam alicuius causatur exceptio similiter transit ad hæredem lite non contestata.*
3 *Pœnæ non impositæ per legem sed per iudicem imponendæ uel pro quibus competit actio non transeunt ad hæredes ante litem contestatam.*
4 *Retorquutio iniqui iuris qualiter etiam transeat contra hæredem.*

§. Quod autem ait prætor. † Quando pœ-

b l.[b] infligitur,transit ad hæredē,etiā lite nō contest. hoc dicit se
2 cundū vnum intellectū glo.secundū aliū dicit q †quando per pœnā alicuius causatur exceptio, similiter transit ad hæredem lite nō cōtest.h.d.& ambo sunt intellectus notabiles,qui colliguntur ex fi.magnæ gl.& p quos limitatur materia l. vnicæ de priua.delictis.& l.vnicæ.C.ne de sta.defun.in quibus habe

3 tur contrarium† q pœnæ non transeunt ad hæredes[c] ante li
c tem contest.quia verū est de pœnis nō impositis p l.sed impo nendis per iudicē,aliās secus,vt hic:secundū vnum intellectū. Item est verū in pœnis, pro quibus cōpetit actio, nō in illis p quibus cōpetit exceptio.vt hic, secūdum alium intellectū: qui habet in se rationē,quia non potest imputari ei qui habet exceptionem,si eā non deduxit in iudicio viuente criminoso:cū non possit deduci nisi agatur:& in potestate sua nō est,q agatur,sed ipsius actoris:similiter in l.punitur.§.fi. de doli excep. vbi ea quæ sunt tēporalia ad agendum, perpetua sunt ad exci
4 piendū ratione prædicta.†Pone hic casum,q impetrasti contra me dilationē annalem,vel exceptionē peremptoriā ne pos ses à me cōueniri.Egisti contra me, & antequā ius hoc iniquū cōtra te retorquerē,decessisti:hæres tuus agit cōtra me ex alia causa, possum retorquerre cōtra ipsum, vt deneget sibi actio vsque ad annum, vel perpetuo. In gl.ibi,[sed dic eum impe trasse priuilegium sibi hæredi q suo.]gl.habuit hunc respectū quia tunc sicut hæres potest gaudere priuilegio,ita & iustū est q consequatur pœnā,sed quando sibi soli,tunc sicut nec ad hę redem transit priuilegiū,ita nec pœna, sed certe in primo casu magis punitur hæres ex suo delicto,quia tali priuilegio vtitur quàm delicto defuncti.& hoc nō est de mēte istius §. dic ergo procedere etiā ī priuilegio personali, quo hæres potuit vti:ta men in actionibus descēdentibus ex persona defuncti, potest puniri propter delictū defuncti. vt sicut aduersus defunctum poterā exceptione annali vti, vel perpetua,qui talē indultum contra me obtinuit in alia actione,ita & contra hęredem eius possem vti,& tunc cadit sequens contrarium glo. in ver. item alia ratione.& solue vt in fin.& secundum quod supra dixi.

§. Illud quoque non. †Retorquutio fit non so-

lum in actionibus,quas im petrans habebat tēpore impetrationis, sed etiam in acquisitis post.h.d.Si ergo impetrasti cōtra me dilationē.& tunc nō eras creditor meus in aliquo,postea incepisti esse,si agis,possum cō tra te retorquere:& vti simili dilatione vel exceptione.h.d.

§. Ex hac causa. † Liberatus p rescriptū, cadit etiā

in pœnam huius edicti, & propter exceptionē retorquutionis iuris iniqui,nō est quis liberatus à naturali oblig.sed solum à ciuili per exceptionē,& ideo si solu at per errorem iuris,non repetit.hoc dicit. Quod est verū,& fortius etiam si ex certa scientia,secus per errorem facti.l.fina. infra ad ma.ita intellige & limita istum §. de quo dic, vt in l. si causa pœnæ.in princip. de condict. indeb.& plenissime per Bart.in l.Iulianus eodem titulo.

2 ☞ *Quod licite factum est iure permittente, pœnam non meretur.*
3 *Si impetrasti iudicem delegatum in una causa, licet possim te reconuenire coram eodem in alia causa,non tamen tu poteris iterum me coram eo in altera causa reconuenire.*
4 *Si aliquis dixit mihi uerba iniuriosa:uel testificatus est falsum contra me, licet possim icere ei quòd mentitur,nec tenear actione iniuriarum:ipse tamen non poterit retorquere contra me quòd ego mentior.*

LEX IIII.

Illud eleganter. † Nō potest fieri retor

quutio retorquutionis hoc dicit.vel sic,† quod licite factum est iure permit tente, pœnam non meretur. facit l. Gracchus.C. de adul.si ergo impetrasti cōtra me exceptionem dilatoriam vel peremptoriam,& ego retorquendo contra similem exceptio nem obtinui à iudice contra te,si vis eandem retorquutionem facere contra me alia causa, quasi obtinuerim contra ius iniquum,& etiā ipse iudex statuit,non potest hoc facere quia nō fuit iniustum,imò iustum: cū fecerim permittente edicto prætoris,et etiam iudex pro executione edicti id fecerit:& hoc ex presse cōtinetur in edicto post vltima verba posita supra eodē l.j.§.si quis apud eum.quia continebitur exceptio de qua hic.
3 h.d. Allegatur ista lex per Gul. † si impetrasti contra me iudicem delegatum, certum est,quòd possum te reconuenire coram eodē iudice in alia causa,licet non sit facta mētio in rescripto.Sed pone q tu ꝓpter recōuentionē meā,vltra tuā cōuentionem,vis me in alia causa iterum reconuenire:& sic vti iure conuentionis, & reconuentionis contra me: & sic per consequens exercere duas, & ego vnam. certe nō admitteris in hac

vltima:quia licet potuerim illud rescriptū contra te retorque re te reconueniendo,tu non potes meā retorquutionem con
4 tra me torquere.† Facit etiam secundū Ang.q si aliquis dixit verba iniuriosa:vel testificatus est contra me falsum,certū est,
a q licet mihi dicere,q mentitur:nec teneor actione iniuriarū[a], quia me prouocauit.vt l.quæ omnia ff. de procur.& in l.qui cū maior §.accusasse.de bo.liber.nunquid ergo poteris aduersus me retorquere dicendo,q imò ego mentior,nec teneris iniu riarum:die quod non:quia ego licitè sic respondi à te prouo catus,sed tu non sic licitè respondes,mihi retorquendo retor quutionem meam contra me.arg.huius l.

Si quis ius dicenti non obtemp. Rubrica.

a ☞ *Magistratus non dicuntur nisi iudices ordinarij.*
Delegatus de iure ciuili q non possit mulctam indicere. & quid de iure cano.
3 *Magistratus municipales an possint parua mulctas indicere. & nu.5.*
4 *Duumuiri erant ut sunt priores qui administrant rempublicam: non tamen reddunt ius,& quare dicuntur duumuiri:nec possunt mulctare.*
5 *Comites palatini habentes potestatem legitimandi,an possint mulctam indicere?*
6 *Defensio non solum consistit in obuiando ne fiat iniuria:sed etiam in uindicando iam factam si est persona publica,secus in priuato.*
7 *Iudex qualiter & aduersus quos possit iurisdictionem suam defendere: & qualiter etiam possit defendere iurisdictionem alterius iudicis ipsum requirentis?*

LEX Vnica.

Omnibus magistratibus. Primò declarat

qui sunt magistratus,qui possunt indicere mulctā propter cōtemptum iurisdictionis vsq; ibi: [is vi detur.]Secundò propter quē contemptū vsq; ibi: [si procurator.] Tertiò an per contemptū vnius possit alteri mulcta indici:vsq; ibi,hoc iudicium. Quartò & vltimò declarat cuius naturę sint remedia ex hoc edicto orientia.In prima parte dicitur,q magni magistratus qui habent imperiū, possunt indicere mulctā,aliqui maiorem,aliqui minorē, secundū ius potestatis eorū,quod declaratur in l.eos C.de modo mul
r cta.†Minores aūt magistratus simplicē iurisdictionē habentes,vt sunt duumuiri,nō possunt h.d.Et sic ponit regula vsque ibi:nō tamen postea ponitur exceptio,per quā regula restringitur ad magnos magistratus,licet generaliter fuerit posita,in omnibus magistratibus.Tertiò limitatur regula etiā in maio ribus magistratibus,vt nō possint quancunq; mulctā indicere,sed secundum quod eis cōpetit,pro magnitudine suę pote
2 statis.†In tex.ibi:[magistratibus.]non dicuntur magistratus nisi iudices ordinarij.vt ff.ti.ij.l.eū qui.quid ergo in delegaris? dic de iure ciuili,nō posse eos mulctā indicere.vt ff. de iudi. l.ij. §.fi.nisi in causa l.fi.C.de sportu.de iure aūt canoni. quid iuris
b sit,vide Inn.in c.j.de offi.deleg.[b] & in c.pastoralis.per glos. & eundē.In tex.ibi:[non tamen.]quidā habent & nō tantū,vt in gl.habet,quæ litera nō est bona:quia esset incōgrua locutio di cere:non tantū duumuiris,qui sunt minores,sed etiā omnibus qui sunt minores:qa illa dictio debet adijcere illud, in quo mi nus videatur inesse, non id in quo magis congruentius ergo
c est dicere,nō tantū[c] in maioribus sed etiam in minoribus:quā
3 contrario.†In tex.ibi:[duumuiris.]gl.intelligit de magistra tibus municipalibus,vt de defensoribus ciuitatū, qui habent simplicē iurisdictionē,& nō possunt indicere mulctā: vt est ca sus in l.defensores C.de defen.ciui.sed qa multa alia iura huic repugnāt scilicet l.magistratibus ff.ti.ij.vbi dicitur,q modica coertio nō est eis deneganda.& l.fi.C.de spor.& in auc. de de fen.ciui.§.audient.Idcirco quidā dicebāt esse debere in litera, non tamē.Azo verò dicit,q magni magistratus possunt indi cere magnas mulctas:& ita intelligaē regula huius l. duumui ri verò non possunt magnas mulctas indicere:& ita intelliga tur exceptio,sed paruas sic:vt in legibus contrarijs. Iste intelle ctus non placet,quia si regula loquitur de magnis mulctis, ex ceptio loquens de paruis non esset congrua:quia debet esse de
4 terminis regulæ.†Et ideò alij dicunt,q duumuiri dicebantur illi,qui non habebāt iurisdictionē cū administratiōe,sed sine: vt sunt priores,qui administrant rempublicam.non tamē red dunt ius inter priuatos,& dicuntur duumuiri: quia olim erāt duo in singulis locis vel eligebantur à duobus,quibus erat da ta potestas eligendi eos,vt habetur in l.fi.C.de iudi.iste intelle
5 ctus placet & ipsum sequitur Ang.& Bald.†addit. quod pōt exemplificari in istis comitibus palatinis,qui habent potesta tem legitimandi:q si faciunt vocari illos a
quorum interest,& nō compareant, non possunt eos mulctare:quia non habēt ad b
ministrationem vniuersalem, sed solū in certis casibus,inquantū aūt Ang.dicit ex positionem gl.non esse bonam, quia de fensores ciuitatum possunt mulctare: nō placet,quia contra tex.in d.l. defensores. qui simpliciter loquitur, & ad contraria respondetur, q illi non possunt indicere mulctam propter contumaciam comis c
sam in causis priuatorum:quia licet appli cetur fisco,tamen principaliter tendit ad priuatam vtilitatem,vt obediatur iudici, in eo quod ad vtilitatem priuatam facit.fed aliqualem coertio nem pecuniariam:vel corporalem ad publicam vtilitatē, pro puniendo delicta parua bene possunt facere,& ita loquuntur
6 illa iura.†In tex.ibi:[defendere.]no.ergo,q defensio non so lùm consistit in obuiādo,ne fiat iniuria:sed etiam in vindican do iam factam:quia ista mulcta imponitur pro contumacia et contemptu iam facti,& hoc in persona publica,quę pōt suam iniuriam vindicare,quando est notoria,non sic in priuato. vt
7 ff.ad leg.Aquil.l.scietia §.qui cùm aliter.† Sed aduersus quos pōt suam iurisdictionē defendere:dic,non solū aduersus par tes contumaces,sed etiam aduersus extraneos iurisdictionem impedientes,& maximè si contingere possunt causam, vt te stes nolentes comparere.vt l.nullum C.de testi.& quod habe tur in d.c.j.de offi.delega.cum tamen illi extranei sunt de iuris dictione sua,vel propter turbationem & cōtumaciam fuerūt effecti,vt ibi notatur.Possunt etiam defendere iurisdictionem alterius iudicis ipsos requirentes.vt C.de his qui latrones l.j.et in c.j.de offi.ord.vbi vnus iudex debet iuuare iurisdictionem alterius.& pro iuuando potest indicere mulctam, & excōmunicare sibi subditos:quinimò etiam dicit Inno.q indicere potest libellum episcopus,& mandare q capiantur arma con tra impedientes suam iurisdictionem:vt ipse not.in c.olim.de restitu.spol.

a ¶ Iniuriarum. Adde Old.cōsil.liij. Ludo. ro.consi.lxxxvj.
b ¶ Delegati. Vide Ange.cōsi.viij.& quiset quantū possit impo nere mulctam, vide per Old.consil.lv.qđ etiā alle.do. zaf.hic q inquātū dicit, q ab negās potentiā Papę pōt puniri, vt hæreti cus.
c ¶ Tantū. de dictione taxatiua vide hic per do.Iaso. cui adde Lu do.ro.consil. cxxij.& ccccl vj.

2 ☞ *Iudex potest mulctare extraneum non comparentem in principio litis.*
3 *Quòd sint duo extrema iurisdictionis,ut in quocunque eorum committatur inobedie tia de qua hic possit mulcta indici.*
4 *Mulcta ad hoc ut possit indici pro contumacia,quatuor sunt necessaria.& nu.5.*
Quis dicatur uerus contumax.
Causa etiam iniusta excusat quem à dolo.
5 *Citatus sub pœna excommunicationis,si nō comparet non est excommunicatus, sed uenit excommunicandus.*
Fisco competit actio in factum ad condemnatio mulctæ.
6 *Pro eadem contumacia nō debet quis bis puniri.*
7 *Principium uel caput alicuius rei durat usque ad medium: & à medio infra dicitur finis etiam in statutis.*

§. Si videtur ius dicenti. † Pro quacūque in-

obedientia seu con temptu,pōt indici mulcta siue sit commissa in principio litis, siue in medio,siue in fine.h.d. secundum verum intellectum. Et legitur quinque modis in glo.magna,& omnes sunt boni, excepto secundo,qui fuit Bald.qui voluit q non possit indici nisi pro inobedientia commissa in fi.id est,in executione sen tentiæ:quæ lec.reprobatur per glos.ff.& doct.quia contra text. in l.ij.ff.si quis in ius voca.non ie.in versi.si quis in ius.vbi erat commissa.in princi.& tamen pro illa imponitur mulcta. idem ergo si in medio.vt l.ij.§.quid ergo.de vent.inspi. Aliæ verò lec tu.tendunt ad id quod dixi in summario: tamen per diuer sos modos.& additur sexta lect.lac.de ra.tēdens ad idem: sed
2 est planior quam lectu.glos.vt dicam super tex.† In text. ibi: [quí quod extremum]expone secundum Iaco.de ra.id est,pri mum:quia fuit contumax in prin.litis, & ponit exemplum in versi.veluti.si agebam contra te ad rei vend.& dedi libellum, & feci te citare,vt venires ad respondendum, & contempsisti venire,propter quod lis non potuit contestari: nō possum per uenire ad sentētiā diffinitiuā,sed peruenio ad missionē ex pri mo decreto,faciēdo rē adduci,& tibi auferri. certè melius erat mihi puenire ad diffinitiuā sentētiā,per quā declareī res esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nolle venire. qd dicat verus contumax, & an possit appellare. videdo. de rot. decis. suis de dolo & cõtu.

b ¶ Ad aliud, adde q cõsuluit Lud. ro. cõs. cclxviij. qũ si quis fecit citari personaliter primo debitorẽ: q tũ potest redire ad citationem realem.

c ¶ Principium. Adde Anch. cõs. cccviij.

d ¶ Cõtumacia. an sit delictũ, an crimẽ? & an noceat dño contumacia procuratoris? vide per Iaco. de ana. cons. xxv.

e ¶ Appellandi. limita vt q do. de rota de ap. inci. vbi. pcurator. & vide Alex. cõsil. xcv. Ang. consi. cclxij.

mea. quia igitur nõ fuisti passus hoc fieri, & sic rem à te vẽdicari, & per sententiam diffinitiuã auferri, & sic impediuisti processum meum, ista est iusta causa propter quã põt tibi mulcta indici; quia tua contumacia est mihi dãnosa. In tex. ibi: [& si sequẽtia recusauit.] id est, medium & vltimum secundũ eundẽ vt dicit Iac. & sic in quacunq; parte litis cõmittatur, dicit non obtẽperasse iudici, vt sic possit mulctari, & aliæ expositiones ponũtur & positæ in gl. reddũtur superfluæ: quia ista est clarior omnibus illis. Bal. autẽ dicit, q hic nõ loquitur de extremitatibus iudicis, sed ipsius iurisdictionis, si bene ponderetur litera. † & q duo sunt extrema iurisdictionis: vnum quod cõsistit in iubendo corã se comparere, aliud quod consistit in iubendo postquàm cõparuit, q aliquid faciat vel det. vult ergo dicere iste tex. quod in quocũq; istorũ extremorũ cõmittatur ista inobediẽtia, potest mulctari: & de primo loquit hic in principio, & exẽplificatur in vers. veluti. de secundo loquit versiculus cæterũ. & dicit, q hoc voluit dicere Io. quẽ gl. nõ intellexit in ver. tu autẽ. secũdũ Io. & est pulchrũ dictũ. † Et breuiter collige, q ad hoc vt mulcta possit indici pro contumacia, quatuor sunt necessaria: primo, q sit verus cõtumax, quia imponitur pro contẽptu: & nisi esset verus cõtumax, nõ diceretur contẽptuisse. dicit autẽ verus contumax, si citatus personaliter, dixit se nolle venire, & tũc nõ est opus amplius ipsum expectare, vt notatur in l. fi. ff. de in integr. resti. Itẽ si nihil dixit, tn nulla subsistẽte cã iusta vel iniusta nõ cõparuit, si autẽ subsistente aliqua cã etiã iniusta: excusaretur à contẽptu seu dolo, & nõ posset mulctari. hoc vult gl. mag. in ver. fi. huius legis, quæ incipit, hic not. in fi. quæ est singularis, & semper allegatur: q etiam cã iniusta excusat quẽ à dolo. & probat in l. igitur. de libe. causa. & ff. de pœnis habeť. l. sed si. ff. scire. & si erat actus in quo sufficiebat vnica citatio, nõ requirunt aliæ: si verò requirebat peremptoriũ, nõ diceretur verus cõtumax, nisi esset ter citatus vel semel cũ impositione peremptorij, iuxta l. peremptorium. ff. de iudicijs. Secũdò requiritur, quod propter cõtumaciã illam fuerit impeditus processus, & altera pars dãnificata, vt si reus fuit citatus ad respondendũ libello. nã si non cõparet, nõ potest fieri litis cõtestatio. nec peruenri ad diffinitiuã sniam: vt suprà dixi in princ. super tex. si verò processus nõ fuit impeditus: puta, fuit citatus ad vidẽdum iurare testes. certè licet non cõpareat, reperiũtur testes. & illa citatio fit ad cõmodũ citati, nõ ad commodũ alterius partis: vnde si vult, compareat. si non vult, non debet sibi alia pœna imponi: quoniam aduersariũ non affecit damno, per id quod habetur, & not. in l. non ex omnibus. ff. de arbi. & ita intelligit & limitat Bal. hũc tit. & nullus alius, quàm ipse. h. d. & est singulare. ldẽ si esset citatus ad audiẽdam sniam: nam posito quod non cõpareat, datur snia; & sic altera pars nõ afficitur damno.

f † Tertiò videtur requiri quod citatus sit cum comminatione mulctæ. pura, quod cõpareat sub tali pœna. si enim ista cõminatio non esset facta iustè, posset citatus credere, quod nõ deberet procedi ad mulctã propter eius cõtumaciam, sed ad alia iuris iuris remedia, si qua competunt: sed si non cõpeterent, secus non tñ intelligas, q eoipso dicatur mulcta indicta, q non cõparet: imò post contumaciam, iterũ citatur, ad videndũ declarari se incidisse in mulctã, vel cõdemnari ad eã: sicut in eo, qui est citatus sub pœna excõmunicationis, quia non est propterea excõmunicatus, licet nõ cõpareat: sed venit excõicandus. vt in c. j. de sagitta. no. & poterit iudex illam quãtitatẽ diminuere, si vult secũdum doct. arg. in l. illicitas. in fi. ff. de offic. præsi. & procurator fiscalis poterit petere à iudice q procedat ad illã condemnationẽ, & hæc est actio cõpetens fisco, de qua loquitur. ff. §. fi. in gl. mag. in prin. huius. l. in gl. super verbo iudicio. quia cõpetet fisco actio in factũ, & ista vidẽtur fuisse de

6 mente Iac. but. q requiratur ista cõminatio. † Quartò & vltimò dico requiri, q ad alium actum punitoriũ non fuerit processum. si enim, quia nõ cõparuit ad respõdendũ libello, processit iudex ad missionem ex primo decreto: satis esset punita sua contumacia. vt ff. de in ius vocã. l. satis, vnde non debet amplius puniri, nisi iteratò citatus vt respõdeat, perseueret in cõtumacia: quia licet prætor fuerit vsus vno remedio, si illud nõ

b sufficit, põt peruenìri ad aliud[b] remediũ perseuerãte cõtumacia, vt l. j. §. quid ergo. de ven. inspiciẽ. & in l. cõsentaneũ. & ibi per Bar. no. C. quo. & quã. iudex. & Arch. super rub. de eo qui mit. in pos. lib. vj. & isto modo intelligo tex. hic dũ dicit, seduci vel auferri passus est. qui videť contrariari ei, quod dixi: sed intelligo, q postq̃ passus est se duci, perseuerauit in contumacia: & tũc non põt mulctari vltra illã deductionẽ, vel pro eadẽ contumacia non deberet bis puniri. & hæc sunt vtilia, & dant

7 verum intellectũ ad hunc tex. † Vltimò ex gl. mag. vnũ not. quod est bonũ, quod ponit post mediũ in versic. quid ergo. q

c principium[c] alicuius rei durat vsq; ad mediũ, & à medio infra dicitur finis: quod not. pro statuto dicẽte, si maleficium cõmittatur à capite plateæ, quod caput dicitur vsq; ad medium. & si dicatur q iudex in principio sui officij debeat aliquid facere, quòd principium dicitur vsque ad medium officij. & hoc per Bar. in l. iij. ff. de furtis.

2 ☞ *Dicitur contumacia procuratoris, quando ipse procurator fuit citatus. Si verò dominus licet mittat procuratorem qui non compareat, dicitur domini. & quando tunc excusetur dominus?*

3 *Contumacia procuratoris quando noceat domino. & nu. 4.*

4 *Procurator si est verus contumax, non denegatur domino beneficium appellandi.*

1 **§. Si procurator tuus.** † Propter contumaciam procuratoris, dñs nõ mulctatur, nec pupillus propter cõtumaciã tutoris vel curatoris. Item sicut reus cõtumax mulctatur, ita & actor, h. d. vsq; ad §.

2 hoc iudiciũ. † dicit autẽ cõtumacia procuratoris, qñ ipse procurator fuisset citat[b]: si verò dñs, licet ipse mittat procuratorẽ qui non cõpareat, nõ dicitur aũt cõtumacia procuratoris, sed dñi: vt probat in l. si procuratorẽ. §. si tutores. ff. man. & not. in c. cõstitutus. de ap. nec excusaretur dñs, nisi ex casu cõtingẽte in personã procuratoris hoc euenisset. l. cũ à matribus. C. qui

3 pe. tut. & in c. significãte. de pig. † Contumacia[d] verò procu-

d ratoris in his quæ sunt modici præiudicij, & quæ requirũt veram cõtumaciam, nõ nocet dño, & ita loquitur hic. vnde nec posset peruenìri contra dñm ad secũdum decretũ propter contumaciã procuratoris: sed in his quæ sunt modici præiudicij, vel in quibus sufficit ficta contumacia, etiã si sit magni præiudicij: bene potest procedi cõtra dñm ad missionem ex primo decreto. vt C. de proc. l. iij. & etiã ad snĩam diffinitiuam, in qua sufficit ficta cõtumacia. vt l. si ab eo. C. quom. & quãdo iudex.

4 † Adde quod no. Bar. in l. hoc amplius. cũ l. seq. de dam. infec. ex quibus patet, q si procuratorem verus contumax, nõ dene-

e gatur dño beneficium appellandi[e], & hoc tenet Inn. in c. j. vt lit. non conte. Cætera, an factum procuratoris vel tutoris noceat domino vel pupillo, vide hic plenè per Bar. qui ponit longam distinctionem & etiam per Cyn.

2 ☞ *Merum dicitur illud quod est abstractum ab omni compositione.*

3 *Actio quæ datur ad interesse, uel ad id quanti ea res est, qualiter differat?*

4 *Contumax ut condemnetur in interesse uel expensis seu damnis, ut hic, potest altera pars statim agere etiam antequàm conster de iure suo. & nu. 6.*
In expensis quæ ueniunt in fine litis, ratione uictoriæ, non habetur consideratio damnorum contingentium, sed solùm expensarum factarum in lite.

5 *Pro expensis seu interesse de quibus hic, ratione contumaciæ non solum competit officium iudicis merce. ut fiat in eis condemnatio, sed etiam actio in factum, & quòd tamen text. loquatur de sola mulcta. & de una actione quæ competit fisco. & numero 6.*

6 *Actio ad quid sit utilior, quàm officium iudicis.*

7 *Interesse singulare quid sit, & quid commune?*

8 *Contumacia dicitur delictum, & bannitus ex contumacia potest offendi ex forma statuti de bannito propter delictum.*
Accusatio prodita super pœna pecuniaria applicanda fisco, quòd possit per quemlibet de populo intentari, etiam in priuatis criminibus, actio uerò pro mulcta non potest intentari nisi per procuratorem fiscalem.

1 **§. Hoc iudicium.** † Ex hoc edicto propter contumaciam oritur actio in factum alteri parti ad interesse particulare, quatenus propter illã læsa est in expensis, & dãnis rerũ suarũ: non ad æstimationẽ totius litis, hoc primò. & etiam fisco, ad mulctã indictã per iudicem, & ista est merè pœnalis, quæ nõ datur post annũ, nec cõtra hęredẽ contumacis. h. d. secũdò. & sic cõtinet duo dicta diuersa.

primum

primũ vsq; ibi: [& cum meram pœnam.] & istud intelligitur, de actione quæ datur parti, de qua in superioribus nihil dixerat: aliud dictũ intelligit de actiõe, quæ datur fisco ad petendã mulctã indictã per iudicẽ, de quo dixerat in prin. l. tñ ibi nõ dixerat, q ad hãc petendam daretur actio. sed hoc bene dicitur, dũ dicit hoc iudiciũ, quod exponitur. id est, hęc actio: vt in multis partibus iuris habetur, & declaratur cuius naturæ sit, quia pœnalis: & ideo nõ datur cõtra hæredẽ ante lit. cõtest. supple, nec etiã post annũ. An aũt detur hæredi, nõ est tractãdũ: quia datur fisco qui nõ moritur. & hoc vult gl. fi. super verbo merã pœnam. Illa verò, quæ datur parti non cõtinet merã pœnam, imò interesse respectu agentis, ideo est perpetua, & datur hæredi. & hoc etiã vult illa gl. & ista variatio: ideo fit in hoc §. qa secundũ dictũ videtur cõtrariari primo, dum dicit, q continet merã pœnã, & in primo dicitur, q datur quãti ea res est, quod exponitur, id est, ad interesse particulare, & istud nõ est merè

6 pœna: sed solũ respectu rei. † et illud dicitur merũ, quod est abstractũ ab omni cõpositione. vt dixi in l. imperiũ. ne igitur ista dicta cõtrarientur adinuicẽ, dñs Azo intellexit primũ dictum in vna actione, & secundũ in altera: licet sit magna violentia literæ: quia tota videtur loqui in vna & eadẽ actione, dũ loquitur continuatiuè. tñ doct. istam lect. Azo. sequuntur. Primum

3 † etiã dictum videtur continere contraria in seipso: quia dicit, q non datur ad interesse, sed datur quãti ea res est, certè id est, dicere, quanti ea res est, & interesse. vt l. inter illa verba. de verbo. sign. propter hoc gl. j. magna exponit tex. tribus modis. & vult in effectu, q in isto tex. non sit idẽ dicere, sicut nec alibi ff. ne quis eũ l. pe. §. j. & quid sit vnũ, & quid sit aliud gl. exponit tribus modis. Primo ergo exponitur vt nõ detur ad interesse totale. id est ad æstimationẽ totius litis, quia si hoc esset, sequeretur q si peterẽ à te mille, & esses contumax in cõparendo ad respondendũ libello, posito q adhuc nõ cõstaret de iure meo, ista sola cõtumacia sufficeret ad condemnationẽ tuã, absq; eo q aliter probarẽ. quia propter eũ acquiro actionẽ ad totã æstimationẽ quod esset iniquũ. sed bene datur quanti ea res est, scilicet ad particulare interesse expẽsarum, & aliorum dãnorum quæ passus sum propter contumaciã, & istã tenent gl. & doct.

4 † Ex qua no. q non habeo necesse expectare finẽ litis, vt condemneris in prædictis, sed statim agere possum. Itẽ q licet in expensis, quæ veniunt in fi. litis ratione victoriæ non habebatur consideratio dãnorum contingentiũ, sed solum expensarũ factarũ in lite. vt no. gl. in l. j. de alie. iudi. in prin. secus tamẽ est in expensis, quæ veniũt ratione cõtumaciæ. vt in hoc tex. cum gl. & in l. non ignorat C. de fruc. & lit. expen. & per Bar. in d. l.

5 j. de alie. iud. & no. in l. sancimus C. de iudi. † Itẽ not. q nõ solũ competit officium iudicis mercenariũ, vt fiat condemnatio in talibus, sed etiã actio in factũ: quod alibi nõ habetur, quã hic. & ad quid sit vtilior actio, q̃ officiũ iudicis, vide gl. in l. non solum. in vlt. gl. ff. de rei vend. in fi. & l. si mulier §. j. de leg. iij. † Secundo modo intelligitur, vt loquatur de interesse totali, quod

6 est duplex: quoddã singulare, quod concernit personã agentis duntaxat. quoddam cõmune, quod concernit personã omniũ: vt si petebam rẽ quæ valebat cõmuniter viginti, sed mihi erat cara. xxx. ista triginta sunt interesse singulare: certè hoc nõ venit, sed bene venit interesse cõmune: & sic quanti ea res est, & cõiter æstimaretur. gl. reprehẽdit, dicẽs istã expositionẽ esse fatuã, & hoc per id quod dixi s. quia sequeretur, q anteq̃ consta ret de iure meo propter tuã contumaciã, esset fundata mea intentio, & deberes cõdẽnari, q esset iniquũ: sed certè nõ videtur iniquũ per l. cũ quærebatur. in so. Sol. ibi qñ præcesserit stipulatio de iudicato soluẽdo, quæ cõtinet clausulã de defendendo: nã si promissor nõ defendit, propter præcedentẽ obligationẽ cõmittitur stipulatio ad æstimationẽ totius litis, cũ effectu: & sic fundatur intẽtio actoris, hoc debet intelligi qñ non præcesserat talis stipulatio secundũ Bal. Tertio modo exponitur, vt non loquatur de interesse totali vel particulari, nec de singulari vel communi, sed de sola mulcta, & expone vt in gl. & licet doct. istã non teneant tamẽ magis videt cõgrua literę, vt sic totus tex. loquatur de vna actiõe. scilicet quæ datur fisco ad petẽdam mulctã. in qua facta est condẽnatio. verũ est ergo dicere, q non datur ad id quod interest: quia fiscus nõ pretẽdit interesse. sed ad quantitatẽ in sententia cõprehensam, & tunc bene

sequitur, q est merè pœna, & nõ dať post a annũ. de illa enim quæ dať parti, nulla facta est mẽtio in superioribus. & tex. dũ dicit, sed quãti ea res est, adhuc põt aliter exponi. id est, prout exigit qualitas ipsius cõtumaciæ. Pau. † Vltimò not. gl. sequẽtem in fi. ibi, dũ dicit, quia ex delicto &c. quod cõtumacia dicitur delictũ, ideo condẽnatus ex contumacia dicitur condemnatus

7 ex delicto, & posset offendi ex forma statuti de bannito propter delictũ. facit l. cõtumacia ff. de re iudi. & ista actio quę datur pro mulcta, non põt intẽtari nisi per procuratorem fiscalẽ. ita volunt istę gl. sed accusatio prodita super pœna pecuniaria applicanda fisco, possit per quẽlibet de populo intentari, etiã in priuatis criminibus. vt in l. fi. ff. de priua. delictis. & super rubrica de po. actio.

¶ Citatio. Limita nisi citatio fieret ad aliũ finẽ, q̃ ad effectũ simplicis citationis: quia tũc non põt cogi, nisi prius citetur: vt voluit Bal. in l. cũ fratrẽ C. de his qui. vt indig. an aũt præsens præstmatur citatus, vide Fran. de are. cõsi. xxx.

De in ius vocando. *Rubrica.*

2 ☞ *Statutũ, q appellans intra tot dies post appellationẽ debeat procedere in causa, aliàs habeatur appellatio pro deserta, quòd sufficiat quem fecisse partem citari.*

1 † Super glo. rubricæ ibi: & [ab ea parte iudiciũ incipiat &c.] No. ergo q prima citatio dicitur pars iudicij, & per consequẽs de processu. sed quidam dicunt, q dicitur extraiudicialis & q non est pars iudicij, nec processus. de hoc vide per glo. in cle. j.

2 de iu. in. ij. glo. quod facit † si statutum dicat, q appellans intra tot dies post appellationem debeat procedere in causa, aliàs habetur appellatio pro deserta, q sufficiat quem fecisse partẽ citari, vt dicatur processisse.

2 ☞ *Citatus si non comparet, tunc ille qui citari fecit, non punitur tanquàm fecerit in ius uocari.*

3 *Si reperio aduersarium meum coram iudice ex alia causa & uelim ei dare libellum, an possit cogi illum recipere sine alia citatione?*

4 *Sententia si lata est parte præsente an præsumatur pars citata remiss.*

LEX I.

1 **IN ius vocare.** † No. q nõ omnis vocatus corã iudice, dicatur in ius vocatus: sed solum ille qui vocatus est ad

2 instantiã alterius volentis secũ litigare. † In glo. ibi: [hoc tamen.] intelligunt quidam, si reus veniat, & respondeat: dic q isti mouebantur ad hoc dicendũ per l. quãuis ff. eo. vbi si citatus non comparet, ille qui fecit eum citari, non punitur, tanq̃ fecerit ipsum in ius vocari. Sed respõde vt in gl. quia nõ sequitur propterea, q nõ sit vocatus in ius, licet propter hanc vocationẽ pœna cum effectu non incurratur: quia vocatus non fuit læsus, ex quo non comparuit: ideo

3 de benignitate pœna remittitur. † Sed quæritur hic, si reperio aduersarium meum coram iudice ex alia causa, volo sibi dare libellum: ipse non vult recipere, sed dicit, facias me citari, quia iudicium incipere debet à citatiõe: an possit cõpelli recipere? Spec. videtur tenere, q sic, in tit. de li. concep. §. sequitur videre. ver. itẽ dicunt quidam, dummodo reseruetur facultas proponendi exceptiones dilatorias, quia citatio nõ fit, nisi vt quis

a compareat: postq̃ ergo reperitur præsens, superflua esset[a]: & sic poterit iudex ipsum ex tunc monere, sicut in simili habetur in l. hæredes palam §. fi. de test. quando testes venerant ob aliã causam: quia possunt rogari vt sint præsentes testamento. Guliel. & Bar. tenent contrarium hic, q si vult recipere, põt: sed in uitus non cõpellitur: & idem Bal. in l. cum fratrem in fin. C. de his quib. vt indig. & Arch. in c. j. v. q. ij. dicit tamen idem in ca. proposuisti lxxxij. dist. quod ille qui reperitur præsens, præsumitur fuisse citatus: vide de ista quæstione in c. fi. de elec. lib. vj.

4 in nouella. † quid aũt in sententia si lata est parte præsente, non tamen constat q fuerit citata, an præsumetur citata & valeat: vide Bal. notabiliter in l. j. post prin. C. de sententijs.

2 ☞ *Coertio & etiam carceratio est de imperio.*

3 *Sacerdos si citatur ut compareat cras in tertijs, quando habet dicere missam populo, citatio ipsum non arctat etiam coram episcopo, & si non comparet non potest ut contumax puniri.*

4 *Religiosi debent citari coram præpositis & prioribus.*
Præco dum uadit per ciuitatem faciendo banna q non possit capi pro debitis.

5 *In diebus in quibus est occupatus in nuptijs quia ducit uxorem: uel occupatus sit in funere non compellitur coram iudice comparere ad litigandum.*

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Procuratorem, an citari possit carceratus? vide per eundem Pau. cons. xlj. arc. consil. cxxxij, Ange. cons. clxvj.

b ¶ Tertiũ, sed an monachus possit in ius vocare abbatem sine venia? Io. an. in tit. de inoffi. in addi. ad Spe. §. fi. tenet quod sic. sequitur Lud. ro. sing. suis fol. xvj. quid aũt si priuatus velit fiscũ convenire, an habeat necesse petere veniã à principe? gl. est singularis, q sic in l. bene à Zenone. C. de quadri. præscri. hoc à nouis nõ habes. cũ autẽ petatur venia; an requiratur citatio? vide per Franc. de aret. consil. clxvij.

¶ Adoptiuus. sed stãte statuto, q extantibus filijs masculis feminæ nõ succedãt statutũ nõ comprehẽdit filiũ arrogatũ, secũdũ Io. de ana. cõsi. xxvij.

Occupatus coram uno iudice non compellitur comparere coram alio.

Processus agitatus contra carceratum non valet si iudex sciebat, aliàs valet, sed restituitur in integrum; & quid, si possit mittere procuratorem?

Citatio facta de infante non valet, etiam si fiat ut compareat legitimè, sed de maiore infante, valet: si fiat ut legitimè compareat.

LEX II.

IN ius vocari non.

†Hic ponunt multi qui nullo modo possunt in ius vocari de iure ciuili vsq; ad l. quicq. §. prætor. ibi de quibusdam qui nõ possunt in ius vocari sine venia, de iure prætorio nõ ciuli: & no. istos text. quia sicut iacẽt ita practicantur secundũ Bart. †Itẽ not. in prin. dũ dicit, & coercere aliquẽ, possunt & iubere in carcerẽ duci, q coertio & etiã carceratio est de imperio, vt patet ex tex præcedẽti. †Itẽ no. in ver. nec potest esse: q si citatur sacerdos, vt cõpareat cras in tertijs, qũ habet dicere missam populo suo, citatio ipsum nõ arctat, etiam corã episcopo, & si nõ cõparet, non põt puniri, vt contumax. †Itẽ no. in ver. nec eos, q religiosi, nõ possunt citari, sed debent citari corã prepositis & prioribus, vt in gl. Itẽ in versi. sed nec dicit Bar. p hunc tex. fecisse relaxari quẽdã preconẽ, q cũ iret per ciuitatẽ faciẽdo bãna, fuit captus pro debitis. †Itẽ not. in versi. præterea. q illis diebus quibus quis est occupatus in nuptijs quia ducit vxorẽ, non cõpellit corã iudice cõparere ad litigãdũ, & eodẽ modo qui est occupat' in funere, vt in fi. l. †In ver. nec eũdẽ. not. q ille qui est occupat' corã vno iudice, nõ cõpellit cõparere corã alio. Eodẽ modo videt si quis est in carceribus, vt nõ possit cõparere: & si processus agitat' contra eũ, non valet, si iudex sciebat, vt l. quæsitũ. de reg. iur. si ignorabat valeat: tñ restituit in inte. ex clausula generali. ita not. Bal. in l. ij. C. qui. ex cau. maio, & Bar. etiã tangit hic, quod nõ valet citatio, sed idẽ Bar. videt determinare cõtrariũ in l. is qui reus, circa fi. ff. de pu. iud. dicẽs, q sibi imputat' quare nõ mittit procuratorẽ. [a] Ego vidi de hoc dubitari Florentiæ, vbi multoties procedit cõtra eos qui sunt in carcere cõi pro debitis: & allegabant ista dicta, pro & cõtra. sed dic isto casu locũ habere dictũ Bart. propter duo. s. q iustè in carceribus detinet: & qa habet facultatẽ mittendi procuratorẽ, cũ ibi sit copia procuratorũ & aduocatorũ, altero istorũ deficiẽte locũ habebit, q hic no. Bar. vt nõ valeat processus, si iudex sciat, vel restituatur in integ. si ignorat. †Vltimò no. in l. cuicq. in princi. in verbo infantes, cũ gl. sua q non valet citatio facta de infante, etiam si fiat vt compareat legitimè, sed de maiore infante, bene valet, si fiat illo modo: & hoc etiam tenet Bar. in l. j. §. sufficit. d e admi. tuto. de quo etiam vidi plures dubitare: & quosdam dicere, quòd debet citari ipse tutor, sed hic est glo. in contrarium.

Parentum appellatio quos comprehendat?

Filij appellatione an comprehendatur naturalis?

Verbum parentes, latius est quàm uerbum pater.

LEX IIII.

QVique litigandi.

§. Prætor ait parẽtem.

†Not. tria genera psonarũ quæ nõ possunt vocari in ius sine venia. s. parẽtes, & hoc est primũ. Itẽ patronus & patrona, & hoc est scdm. Itẽ liberi & etiã parẽtes patroni vel patronæ, & hoc est tertiũ: [b] q eñ vult facere tales vocari, debet hoc primo notificare iudici, & iudex debet explorare ab eo, quã litẽ vult illi mouere, & si perpẽdat q litẽ famosam, nõ cõmittat citationẽ: nõ sic in alijs: qa non habet iudex perquirere quã actionẽ velit intẽtare, sed statim cũ petit debet cõmittere citationẽ. †Itẽ no. verbũ parẽtes, esse generale triplici respectu. Primò qui cõprehendit nõ solũ patrẽ, sed etiã matrẽ. Itẽ comprehẽdit non solũ primos, sed etiã vltteriores, vsq; in infinitũ. Item cõprehendit nõ solũ legitimos naturales: sed etiã naturales tantũ & legitimos tantũ, vt habetur ex l. patris cũ l. seq. † An autẽ appellatione patris cõtineatur auus: & an appellatione filij cõprehendatur naturalis: distingue an simus in materia fauorabili, & cõprehẽditur, an odiosa, tunc secus, vt j. de ritu nup. l. lege Iulia. §. hoc capite. & not. in l. librorum. de verb. sign. verbum enim parentes latius est, quam verbum pater. Itẽ distinguitur an in materia naturali, in qua cõsideratur potius ius naturale quã ius positiuũ: & tũc appellatione filiorum cõtinentur etiam naturales tantum, vt j. de ritu nup. l. adoptiuus. §. j. & de accu. l. hos accusare. §. j. an consideretur potius ius positiuum, & tunc secus, vt §. hoc capite, & vide quod not. Bal. in l. tutelas. j. de capi. dimi.

Filius adoptiuus adoptione finita potest patrem adoptiuum in ius uocare sine uenia: & an hodie etiam durante adoptione, cum non sit in eius potestate? & nu. 3.

Adoptiuus non solum quo ad ius succedendi: sed etiam quo ad alia reputatur filius.

LEX VIII.

ADoptiuum patrem.

†Filius in potestate nõ potest cõuenire patrẽ, etiã si adoptiuus sit & etiã cum venia: nisi pro castrẽsi peculio. Itẽ filius emancipatus patrẽ naturalẽ etiã existentẽ in aliena familia nõ potest in ius vocare sine venia. h. d. Primũ dictũ fallit in tribus casibus qui no. p glo. in l. lis nulla. j. de iud. Edictũ ergo prætoris, quod pmittit in ius vocari parẽtes cũ venia, debet etiã intelligi de illis parẽtibus, in quorũ potestate quis nõ est, vt quia erat emãcipatus: siue etiã sint parentes ex latere materno. †Itẽ in patre adoptiuo nõ habet locum edictũ prætoris nisi durãte adoptione, & in castrẽsi peculio: nã ea finita põt in ius vocare etiã sine venia, ipsa vero durãte in alio quã castrensi peculio nõ potest, etiã cũ venia. †In gl. quæ incipit, in eo enim ibi: [an eũ sine venia vocabit.] supple, extra castrẽse peculiũ: qa hodie cũ nõ sit in potestate, põt eum vocare in ius indistinctè: sed dubiũ est, an teneat venia impetrare: & facit dubiũ illud qd dicit in fi. gl. qa lex dicit, q adoptio habet pro nõ facta præterq; quo ad ius succedẽdi, ergo talis habet pro filio. tñ gl. sentit contrariũ. & idẽ Iac. but. de quo etiã no. s. de sena. l. senatoris filiũ. vbi glo. sentit idẽ & hoc tenemẽti: qa nõ solũ quo ad ius succedẽdi, sed etiã quo ad alia reputat' filius: & q dicit, q habet pro nõ facta, debet restringi ẽt ad hoc vt transeat in eius potestatẽ, non quo ad alia: quia si statutũ loqueretur de filio legitimo, cõprehenderet adoptiuus: quia est legitimus licet nõ sit in potestate, etiã quantũ ad alios effectus, quã successionis: si tamen nõ haberemus istas gl. ille tex. quam gl. allegat, faceret dubium quod nõ comprehenderetur, nisi statutum disponeret de actu successionis.

Priuilegia quæ dantur uiris ciuibus, dantur etiam illis, qui habentur pro ciuibus licet non sint: & quando non dentur?

Delictum patris non nocet filio in his quæ filius non habet à patre, sed à lege.

Si patronus compulit libertum ad iurandum ne ducat uxorem, qualiter talis actus puniatur.

Filius propter delictum patris quando non priuetur feudo?

Quid in dignitate? remissiuè.

Dominus si frangit fidem uasallo an debeat priuari directo dominio, sicut econtra uasallus priuatur utili?

Si uendo tibi rem cum pacto ne aliud facias super ipsa re, & si feceris, quòd ad me reuertatur, si postea ad me reuertatur, ego non debeo illud facere.

Statuto episcopi si excõmunicãtur ludẽtes, si episcopus ludat an sit excõmunicatus?

Si statutum alicuius castri imponat pœnam damnum dantibus, applicandam domino illius castri, & dominus consentiat in damno quod datur non debet sibi pœna applicari, sed illi domino cui damnum datum est.

Si uendo tibi fundum pacto apposito quod quolibet anno usque in perpetuum debeas dare cuidam hospitali decem: & nisi dederis quòd ad me reuertatur: & fuit ad me reuersum quia non fecisti, an ego illi hospitali debeo dare?

An ex hoc pacto acquiratur illi hospitali actio?

§. Patronum inquit.

†Ille dicitur patronus qui dedit liberto suo libertatem etiam si ex causa necessaria. item etiam interdum ille qui non dedit sed tãtum ex aliqua iusta causa habetur pro dante: & istis debetur reuerentia vt non possint in ius vocari sine venia: qui verò iuspatronatus perdidit suo facto vel culpa pro patrono non habetur, nec debetur sibi reuerentia. h. d. vsq; ad legem sed si hac. §. patronũ. & primò loquit de eo, qui est verè patronus,

patronus, quia seruũ suũ manumisit vsq; ibi: [vel sic.] & circa hũc casum põt occurrere dubiũ, quid si hoc fecit ex necessitate: quia fuit grauat' ex cã fideicõmissi de hoc faciẽdo: & videbat, q tũc sibi nõ deberet reuerẽtia, qa nõ exercuit eã libertatẽ in eũ ex sua munificẽtia. cõtrariũ tñ determinat in l. is quoque. quã coniunge cũ isto. §. In ver. verò, vel si loqueret de eo qui nõ est verè patron', sed habet pro prono: qa p manumissore habet: & ponit tria exẽpla vsq; ibi quẽadmodũ. & cũ ista parte iũge l. sed si hac vbi ponitur exẽplũ. Tertiò in ver. quẽad modũ loquit de eo qui fuit patronus: tñ nũc nõ habet, quia perdidit ius patronatus, & ponit duo exẽpla vsq; in fin. & cũ hac parte iũge l. sed si hac. in ver. sed si de suis. in prin. & in ver. prostituta. in ver. sed si vẽditor. vbi ponunt alia tria exẽpla. †No, in ver. vel si. cõclusionẽ secũdũ Ang. Are. q priuilegia quę dãtur veris ciuib', dant etiã illis qui habent pro ciuibus, licet nõ sint, si cõtinet honestatẽ nec sunt cõtra ius. facit l. cũ ex oratiõe de excu. tu. secus si essent cõtra ius, vel tẽderet in piudiciũ alterius, quia aliud est esse ciuis, & aliud haberi pro ciue, vt no. in l. si maritus §. lege Iulia j. de adulte. †Itẽ no. tex. in fin. q delictũ patris nõ nocet filio in his, quę filius nõ habet à patre sed à lege. nã filius patroni habet hoc ab edicto prętoris, q nõ possit in ius vocari sine venia: licet ergo habeat hoc ꝑpter patrẽ, ex sui cõtemplatione, quia tũc nõ habet à patre, sed ab edicto prętoris, delictũ patris propter q perdit ius patronatus, vt quia libertũ cõpulit ad iurãdũ, ne ducat vxorẽ, qui actus punit per l. Iuliã de maritãdis ordi. vt l. adigere. de iur. pa. nõ nocet filio ẽt patre viuẽte. et sic pater poterit in ius vocari sine venia, sed nõ filius. †Et istud inducit gl. ad qõnẽ de feudo, vt propter delictũ patris fili' nõ priuet' feudo. Sed hoc procedit, qñ non fuit inuestitus pater suus, sed alius ascẽdẽs pro se, & suis descẽdẽtibus: qa tũc nõ habet à patre sed ab illo primo inuestito. si aũt fuit inuestitus pater, tũc aut expresse pro se & suis descẽdentibus, & tũc videt idẽ, qa filio acquirit ius ex cõtractu paterno, q postea pater auferre nõ põt. arg. in l. fi. j. de pac. Si aũt recipit simpliciter, tũc trãsit ad filiũ: vt in ti. qui feu. da. pos. §. cũ vero cõradus. & ita demũ, si sit hæres patris, vt in tit. an agna. vel filius: & hoc casu delictũ patris põt nocere filio, quia censetur habere ab ipso patre. Breuiter licet de stricto iuris rigore itaveat' dicẽdũ: tñ in vsibus feu. alia distinctio colligit. q aut delictũ cõcernit personã dñi q cõmisit cõtra eũ felonia, vel aliena uit incõsulto dño, vel nõ fecit inuestiturã intra tps, & indistincte reuertit feudũ ad dñm, vt habeat suæ iniuriæ vltionẽ, vt in ti. quę sit prima cã benefi. amit. §. denicq. aut nõ cõcernit personã dñi: & tũc aut fuit receptũ pro se, et suis liberis, vel descẽdentib': & delictũ patris indistincte nõ nocet filio, cui erat ius quę situ ex dicto pacto. ita videt sentire Pe. & Cy. in l. ij. C. de lib. et eorũ lib. Aut fuit receptũ simpliciter, quo casu trãsit in descendentes, hodie etiã vsq; in infinitũ. & tũc distinguit: aut quærimus an noceat filijs & dicẽdũ est q sic: aut an noceat alijs agnatis, qui poterãt venire in defectũ filiorũ, quia feudũ antiquũ: et est dicẽdũ q nõ, vt in ti. si de feu. fue. cõtrouer. c. si vasallus culpã. & in ti. si vasal. feud. priue. cui deferat. & in primo casu, qñ habeat filios, qui priuant propter delictũ patris feudũ nõ cõsiscant, puta, quia cõmisit homicidiũ: sed reuertit ad dñm si desciũt agnati: vel si extãt trãsit ad eos, vt in dictis iuribus & p Bar. in l. si finita §. si dẽ vectig. de dã. infec. De hac aũt materia tãgit Bart. sed nõ ita pfectè in l. eũ de interdic. & releg. & Bal. in l. q se patris C. vnde lib. & in l. ij. C. de lib. & e. lib. & Dy. in c. nõ debet de re. iur. †qd aũt in dignitate, an delictũ prĩs noceat filio: dic, vt in l. emãcipatũ, in fi. §. de sen. in l. sed si hac §. sed si de suis. Not. ar. q si dñs frangit fidẽ vasallo, debeat priuari directo dñio: sicut econtrario vasallus priuat vtili. secũdũ Guliel. de cug. & applicat ipsi vasallo. †Itẽ no. tex. in ver. sed si vẽditor. mirabile, q si vẽdo tibi rẽ, cũ pacto ne aliud facias sup ipsa re, & si feceris, q ad me reuertat: q si reuertat, ego non debeo illud facere, sicut nec volui te facere: & si quẽ lege te vinculaui, eadẽ videor me vinculasse, secundũ Guli. de cug. q inducit ad qõnẽ de statuto epi excõicatis ludẽtes, vt si ipse ludat sit excõicatus cõtrariũ tñ dicit canonistæ in regula, cui licet. de reg. iu. in vj. †Itẽ si statutũ alicuius castri imponat pœnã dãnũ dãtibus, applicãdã dño illius castri, q si dñs cõsentiat in dãno, q datur, nõ debeat sibi

8 applicari, sed illi dño cui datũ est. †Itẽ q si vẽdo tibi fundũ pacto apposito q quolibet anno in perpetuũ debeas dare cuidã hospitali x. & nisi dederis, q ad me reuertat: si fuit ad me reuersus, quia nõ fecisti, ego illi hospitali debeo dare. & hoc si fundus fuit ad hoc obligatus: aliàs videt secus, si erat obligatio pẽrsonalis l. fi. in fi. de cõtrahẽ. empt. secundũ Ang. certè hic erat merè psonalis, & ideo videt indistincte, q tenear, sed qñ fundus trãsiret ad tertiũ si obligatio erat merè psonalis, & trãsiuit titulo singulari, nõ trãsit actio in illũ. & ita loquit illa l. fi. §. fi. An aũt ex pacto acquirat' illi hospitali actio vide quod no. Bar. in l. q Romę §. Flauius de verb. obli.

* ☞ Rescriptum principis uel dispensatio nõ extenditur ad defectus suppressos & tacitos: nec censetur princeps illos uoluisse tollere de quibus non habuit notitiam.

3 *Si impetrans ecclesiã in qua alius habet ius patronatus, non fecit de hoc mentionem, an ualeat impetratio?*

4 *Episcopus licet eximat rectorem alicuius ecclesiæ à sua iurisdictione, non propterea perdit reuerentiam quã ille præstabat.*

5 *Differentia inter restitutum natalibus, & illum qui ex dispensatione sequitur priuilegia legitimorum uel in genuorum.*

6 *Comes palatinus si legitimat aliquem, cum hoc, q nõ succedat cum legitimis, ista non potest dici legitimatio, sed dispensatio.*

7 *Statutum, q extante filio masculo, legitimo, & naturali filia fœmina non succedat nisi in eo quod sibi relinquitur à patre, & plus petere non possit: q non habeat locum in filio masculo legitimato quo ad quædã & quo ad quedam non.*

LEX X.

SEd si hac lege.

§. Patronum autem.

†Libertus debet reuerẽtiã patrono, etiã si sit passus minimã capi. dimi. secus esset, si ipse libertus fuit cõsecut' prærogatiuã ingenuorũ, nõ tñ fuit factus ingenuus illius: vel quia impetratio fuit subreptitia, vel quia nõ fuit restitutus natalibus, sed solũ dispensatus h. d. & allegat ad plurima. In tex. ibi: [dũ arrogetur per obreptionẽ,] scilicet mediante rescripto principis, & tanq; ingenuus. certè per hoc nõ efficitur ingenuus, postq; tacuit principi se libertũ: quia verisimile est, q si forte nõ tacuisset, princeps noluisset suo patrono piudicare, nec auferre ius patronat', vt l. j. & ij. de na. restit.

2 Et †iste tex. ẽ melior, q; habeam', q rescriptũ principis vel dispẽsatio nõ extẽdit ad defect' suppressos, & tacitos, & nõ cẽset princeps illos voluisse tollere, de quib' nõ habuit notitiã. Ad hoc etiã allegat l. cũ dñs. de pactis leg. & q ibi p la. de are. & vide in distin. pe. ti. q filij sint legi. sup rub. & in c. ex parte. de offi. ordi. & de sent. excõ. cũ p cã. & q not. Bal. C. de fur. l. j. in pe.

b col. et de fideicõ. in l. eã quã. [in xiij. co.] b †Itẽ bñ facit iste tex.

3 q si aliqs impetrat eccleliã, in qua alius habet ius patronat', et

c nõ facit de hoc mẽtionẽ, an valeat impetratio: c vide q no. Inn. de re iudi. cũ olim. in gl. no. literas. & in c. cũ dilectus. de iu. pa-

4 tro. †Itẽ no. in ver. si ius. arg. q licet ẽps eximat rectorẽ alicui-

d us eccleliæ à sua iurisdictione, nõ ꝑpterea perdit reuerẽtiã, d

5 quã ille præstabat, quia adhuc tenet sibi ad hoc. & de hoc est ca-

e sus in l. fi. C. de iur. pa. †Vltimò no. differẽtiã inter e →restitutũ natalibus & illũ q ex dispẽsatiõe cõsequit priuilegia legitimorũ vel ingenuorũ: qa in primo est totalis integratio status, quę põt fieri quo ad q̃dã, & quo ad q̃dã nõ, vt no. gl. in c. cũ inhibitio. de clan. despõ. sed dispẽsatio, sic. vnde libertus q impetrauit ius aureorũ anulorũ, quãtũ ad hoc, vt possit anulos portare, habet pro ingenuo: sed nõ quo ad alia, qa debet reuerentiã,

6 tanq; libertus dño. †Si ergo comes palatin' legitimat aliquẽ, cum hoc, q nõ succedat cũ legitimis, ista nõ põt dici legitimatio, sed dispẽsatio. & ideo nõ porrigit nisi quantũ ad illa q fuerũt expressa i priuilegio. sed si simpliciter legitimaret, & natali-

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ Relinquitur. Adde eundē Paulum cōsil. ccxlvij.

b ¶ Testes. testis an possit esse, qui est de vniuersitate? Vide alpha. cōsil. xvj. Alex. consil. lxvij. & cōsil. xlviij. secundo lib.

c ¶ Feudis. Limita, nisi concessio fuerit à fœmina, quæ verisimiliter æque diligit fœmineū sexū, sicut masculinum: imò plusex eo q̄ in simili consuluit Anc. consi. cccxlj. vbi voluit, q̄ regnū Aragonū cōcessum per reginā Petronillam alphonso & eius posteritati, posse trāsire in fœminas, alios sepiē casus, in quibus fœmina succedit in feudo, vide per Rom. consi. cccl xviij.

d ¶ Acquirere. adde q̄ voluit ancha. consil. cclxxij. & cccxcij. quod incipit probata tanti viri scientia.

e ¶ Cognitio. adde eūdē Paul. cōsi. clxxvij. Anch. cōsi. lxxxij. Rapha. cunan. consil. clxx. Alex. cōsi. ccxviij. secundo lib.

bus restituereet etiam si nihil exprimeretur, extēderetur ad omnia iura legitimorum. facit. l. ij. C. de iure anulo. aureo. †Et prædicta allegaui ad. q. statuti dicentis, q̄ extāte filio masculo legitimo, & naturali filia fœmina nō succedat nisi in eo, quod sibi relinquit[a] à patre, & plus petere non possit: quod si extat filius masculus legitimatus, quo ad quædā: & quo ad quædam nō, puta, q̄ possit succedere ex testamento, non ab intestato, nō habeat locū statutum: & sic filiæ fœminæ sibi non fuit relictum tantū, q̄ nō sufficiat ad legitimam, potest petere supplementū: quia non dicitur extare masculus legitimus naturalis: quia ista nō fuit vera legitimatio, quæ non potuit fieri pro parte, sed fuit dispensatio: & sic nō fuit sublatus defectus originis: vt hic patet in vers. sed si ius. vbi est casus in ratione sui: ergo non dicitur legitimus. secus si fuisset simpliciter etiā quo ad omnia legitimatus: quia contineretur appellatione legitimi. prout expresse determinat Bald. etiā in hoc casu in l. j. C. de fide icom. & l. eā quam. in vj. col. ibi dum dicit. Item quæsitum fuit à me, & tenenti perpetuò: quia possunt induci ad multa alia.

a ☞ *Illud quod est universitatis non est singulorum, & quid si posteà dissoluatur universitas?*

1 *In causa universitatis singulæ personæ illius possunt esse testes: & quando non possint.*

2 *Si peto pronuntiari me habere iurisdictionem supra aliquam universitatem, obtinui, quòd hæc sententia non præiudicet singularibus de ipsa habentibus aliquam exceptionem uel ius ab universitate.*

1 §. Qui manumittitur. † Manumissus ab vniuersitate, nō est libertus singulorū, ideo singulos potest in ius vocare sine venia: sed est libertus vniuersi: & ideo illā non potest in ius vocare sine venia, etiā si se defendat per actorem vel syndicū. h. d. hoc vltimū dictum recipit contrarium de versi. fi. istius legis. sed solue vt ibi no. glo. magn. incipiente famosa. ver. sed quare. vbi format contrariū de fi. istius. §. In text. ibi: [nam nō est illorum liber
2 tus.] Not. †istud ad quod allegatur, q̄ illud quod est vniuersitatis, nō est singulorū. facit. l. in tantū. §. vniuersitatis. de rer. diui. hoc est verū, nisi processerit à singulis: quo casu dissoluta vniuersitate, quilibet potest recipere partem suam, vt l. j. in fi.
3 & l. collegia. j. de colleg. illici. Ang. †Item inducitur, q̄ in causa vniuersitatis, singulæ personę illius possunt esse testes. b hoc
b verum nisi agatur de tali re, ex qua singuli percipiūt commodum singulariter: puta, de pascuis, vt not. Dy. in l. si omnibus.
4 C. de testi. & hunc tex. alleg. †Inn. in c. certificari. de sepul. q̄ si peto pronunciari me habere iurisdictionem supra aliquā vniuersitatem, & obtinui, quòd hæc sententia non præiudicat singularibus de ipsa habentibus aliquam exceptionem vel ius in vniuersitate.

3 ☞ *Fœminæ in feudis regulariter non succedunt.*

Grauatus sub conditione si decedat sine liberis masculis, decedat relictis nepotibus masculis ex filia fœmina, non dicitur decessisse cum liberis masculis, & locus est substitutioni.

3 *Per deportationem perditur ius patronatus, & in consequentiam reuerētia: & quæ non perdantur.*

4 *Deportatus potest conueniri, licet perdiderit ciuitatem, & bona: quia post deportationem potest acquirere, & debet se defendere per procuratorem.*

5 *Illud quod statuitur ratione alicuius causæ habentis tractum successiuum finita illa causa amplius non durat.*

6 *Filius meus licet transeat in alienam familiam per adoptionem, nō desinit filius meus esse, nec perdit priuilegia, quæ habebat, ut filius meus.*

Filius libertæ, & econtra illa mater liberti filio, ex patrono qualiter debeant sibi inuicem reuerentiam.

§. Liberos parentesque. Hic incipit exponere verbū, liberos parentesq̄ patroni & c. qui fuerunt tertiū genus personarū, vt dixi. l. quique. & mixtim tractat. Primo de liberis, & parētibus simul, vsq̄ ibi: sed si per pœnam. Secundò de ipso patrono tantùm vsq̄ ibi parentes. Tertiò, de parētibus patroni tantū, vsq̄ ibi: si filius. †Quartò & vltimò de liberis tātùm, & ponit plures casus vsq̄ ad §. prætor ait. Not. ex prin. q̄ appellatiōe liberorū continentur tam masculi quā fœminæ. & sic etiā descendentes ex fœmina: vt l. cognoscere. §. liberorū. de verbo. signi. & l. j. C. de condi. inser. hoc tñ est verū in materia indifferenti: id est quæ conueniat vtriq̄ sexui. secus si masculis tantū, vt in
c feudis, c si aliquis reciperet feudū pro se & liberis eius, † quia
2 intelligeretur de masculis, cum fœminæ regulariter non succedant in feudis. Item si aliquis fuit grauatus si decederet sine filijs masculis, & ipse decessit cum nepotibus masculis descendentibus ex filia fœmina, nō videretur decessisse cum liberis masculis: & sic extaret conditio substitutionis: quia in conditione fuit appositum, verbum, masculis. ita not. Spec. in tit. de
3 loca. §. nunc verò aliqua versic. cxlvj. †In ver. si pœnam. no. quòd per deportationem perditur ius patronatus: quia est magna capitis diminutio: secus in parua, vt suprà eod. §. patronum. in prin. & ibi not. in glos. j. Item in consequentia perditur etiam reuerentia, quæ videtur de iure naturali vel gentium. arg. in l. veluti. de iustitia & iure. cum debeatur solum ratiōe iuris patronatus: alias ea quæ essent de iure naturali, non perderentur: quando non dependerent ab aliquo, quod sit de iure ciuili. & quod per deportationem perdatur, vt j. de cap.
4 dimi. in l. eas. †Patet etiam hic, quòd deportatus potest conueniri, licet perdiderit ciuitatem, & bona, quia post deporta-
d tionem potest acquirere, d vt l. si tibi mandauero. §. is cuius. j. mand. & debet se defendere per procuratorē. quia non potest stare in ciuitate, vt l. Papinia. exuli de minor. & vide tex. cum gloss. in l. cum ad cognitionem. iuxta fin. tit. j. quibus ex caus.
5 in poss. eat. Pallit etiam iste text. †quòd si prælatus remouea-
tur à prælatura, sui subditi non tenerentur sibi amplius ad reuerentiam: quia debebatur occasione prælaturæ. In §. parentes. ver. sed tandiu. no. q̄ illud, quod statuitur ratione alicuius causæ habentis tractum successiuum, finita causa illa amplius non durat. ad hoc l. generaliter. cum ibi not. C. de epis. & cler.
6 †Item not. in §. si tamen filius, quòd licet filius meus transeat in familiam alienam per adoptionem, non desinit filius meus esse, nec perdit priuilegia, quę habebat vt filius meus. Vltimò not. pulchrum casum. §. si liberta. in quo mater debet reueren tiam filio, econtrà filius matri diuersis tamen respectibus. nam iste filius libertæ erat filius ex patrono: ideo mater sua debet reuerentiam sibi, non vt filio suo, sed vt filio sui patroni: & econuersò ipse filius debet reuerentiam matri, tanquàm suæ matri, non tanquàm libertæ. & sic inuicem se non vocant in ius sine venia.

2 ☞ *Si uolo te facere citari, non est necesse ire ad iudicem, ut committat nuntio, sed possum directè cōmittere nuntio curiæ, ut te citet, & qualiter faciet relationem, licet de iure communi requiratur commissio iudicis.*

3 *Vbi lex uel statutum uult aliquid fieri cum authoritate uel consensu iudicis, debet intelligi causa cognita, nec sufficit quòd reperiatur authoritas interposita.*

4 *Grauissima dicitur iniuria cum quis fuit flagellis uerberatus, & multo fortius si ferro & cum uulnere.*

1 §. Prætor ait in ius. † Hic iurisconsultus postquàm exposuit tria genera personarum, quæ non vocantur in ius sine venia, incipit declarare, quid significat sine venia, vel sine iussu prætoris, quia debet narrare iudici, quam actionem vult intentare. & si iudex videat, quòd sit famosa, non permittet: nisi ex magna
c causa: & sic adhibetur ad hoc causæ cognitio. c h. d. †Nota
2 quòd in multis locis communiter est consuetudo, quòd si volo te citari, non est necesse ire ad iudicem, vt committat nuntio: sed possum directè committere nuntio, vt te citet. & si hoc facit, potest facere relationem notario causæ, & scribetur in libello, ac si cōmissio ipsa à iudice facta fuisset, si erat de nuntijs deputatis in curia, licet de iure cōmuni requiratur cōmissio iudicis, vt l. neminē. C. de requi. reis. & plenè in c. qm̄ contra falsam. de proba. super verbo citationes & relationes. Certè ista practica non posset seruari, quando quis vult facere citari parentem vel patronum, imò habet necesse iudicem adire, pro commissione fienda: & iudex debet explorare quam actionem vult intentare: & si secus fiat & citatus nō compareat, & procedatur

procedatur contra ipsum absentem, vel contradicentem: non valebit processus, secus si cōpareat, & non cōtradicat, vt infrà
3 l. proxima in fine & ibi no. per doct. †Item Bar. no. singulariter istum tex. q̄ vbi lex vel statutū vult aliquid fieri cum authoritate vel cōsensu iudicis, debet intelligi causa cognita: nec sufficit quod reperitur authoritas interposita, nisi appareat, q̄ fuerit adhibita causæ cognitio: vt hic colligitur dum dicit cā cognita. j. de transac. l. cū hi. §. si prætor &. §. vltimo. †Item not.
4 in fine q̄ grauissima dicitur iniuria, cū quis fuit flagellis verberatus, & multò fortius si ferro & cū vulnere. & vide infrà de iniur. l. vulneris magnitudo. aliquando etiam ex qualitate personarum, loci, & temporis, etiā si non interuenerit verberatio vt. l. sed & quęstionis. eod. titu. & vide Bar. in. l. non solum. §. si mandato. eo. titu.

a ☞ *Vna & eadem dispositio legis uel statuti potest esse fauorabilis respectu unius extremi & odiosa respectu alterius, & sic in primo extendenda, & in secundo restringenda.*

2 *Statutum, quòd existente filio masculo filia non succedat, qualiter extendatur ad nepotem ex filia?*

1 §. Semper aūt hunc. † Patrono debetur reuerentia, etiā si tutorio nomine alterius conueniatur; secus, si alius pro eo tutorio nomine iudiciū suscipiat. h. d. Et est mirabile, quia in quolibet dicto videtur dicendū econuersò. nā si libertus conuenit patronū suum tanquā tutorem Titij, actione quā habet contra Titiū istud litigium, non est litigiū patroni, sed Titij, & ex ipso non pōt resultare aliqua infamia ipsi patrono. quare ergo debetur sibi in hoc reuerentia? nā quilibet pater facere deberet: quod not. & tamen dicitur hic contrariū. econuersò, si patronus est pupillus, & tutor suus cōueniatur à liberto: ista cā est ipsius patroni, nō tutoris. ergo videtur, q̄ teneatur impetrare veniā attenta persona cōtra quā iudiciū dirigitur, & tamen hic dicitur contrariū: vnde difficile est assignare bonas rationes. sed assignantur persuasiue: nā primo casu, postquā patronus persona liter est in iudicio, vox liberti contra eū est funesta. idest inhonesta, attenta sua præsentia. nō sic in secundo casu, q̄n est præ-
2 sens in iudicio, sed eius tutor. secus si procurator. vt in gl. † In gl. j. puta ex parte patroni. nota istam glossam q̄ vna & eadē dispositio legis & statuti pōt esse fauorabilis, respectu vnius extremi, & odiosa respectu alterius. & in primo extremo debet extendi. in secundo aūt restringi, vnde facit ad quæstionē
3 statuti dicentis, †q̄ existente filio masculo, filia non succedat: quòd ex parte filij est fauorabile, ideo extēditur de filio, ad nepotem ex filio: & si ille extat, excludit filiā fœminā sicut filius: sed ex parte filiæ, est odiosum: ideo si non extat filia sed neptis filiæ non debeat excludi. & ita videtur no. Bal. C. eo. l. ij. sed in hoc vltimo videtur contrariū, quia statutū videtur factū fauore agnationis, vt hęreditas stet apud masculos: & ideo videtur excludi omnis fœmina, vel ex ea descendens. propterea inspicitur id quē principalius est, q̄n quæritur an statutū sit fauorabile vel odiosum: sicut videmus in exceptione, vt not. in. l. qui exceptionē. j. de cōdi. indebi. & hic extremitas masculi principaliter est. cū ideo totū statutū censetur fauorabile. & iō vtrūq̄ extremū extenditur. de ista quæstione, & cæteris similibus, vide per Bar. in. l. liberorū. de verborū sig. vbi plenè. In alia glo. ibi: tantū per aliū conuenitur. vnde si non adhiberetur reuerētia illi per quē conuenitur, nulli alij adhiberetur: & sic parum prodesset ius patronatus ipsi vniuersitati, quantū ad hunc honorem: sed priuatus patronus pōt conueniri per aliū, & etiam per seipsum. & satis proderit ius patronatus in hoc.

a ☞ *Pœna quingentorum aureorum de qua hic incurritur mero iure per solam citationem & an habeat locum pœnitentia? & nu. 4.*

Citatus dicitur ille qui à nuntio fuit requisitus, licet non adhuc comparuerit.

3 *Statutum si imponit pœnam porrigentibus positiones criminosas uel diffamatorias, licet posteà pœniteant, & positiones retrahent non euitant pœnam, nisi aliud statutum hoc dicat expressè.*

Pœna maleficij consummati per pœnitentiam non tollitur.

4 *Pœna quæ incurritur propter malè litigare, an & quando remittatur per pœnitentiam uel purgationem moræ.*

5 *Citatus non comparens non potest imputare facienti eum citari: nec petere quòd condemnetur ad aliquid.*

6 *In casibus istius legis quando ualeat processus uenia non petita, & quando non?*

7 *Si dixit tibi subdito alicuius domini, si ego non haberem respectum ad dominum tuum darem tibi unam alapam. tu dicas nō cures de domino meo: experiamur simul & ego posteà te uerbero, an uideatur iniuria illata domino?*

b

LEX XI.

1 QVamuis. † Licet per solam vocationem in ius sine venia quis inciderit in pœnam edicti: tres sunt tamē casus de quibus hic ex benignitate pœna remittitur. hoc dicit & sunt ca-
c sus notabiles. †In tex. ibi: [pœnale iudiciū.] idest actionē in factū in quadraginta aureos, quæ incipit cōpetere patrono, eoipso q̄ fuit in ius vocatus sine venia, vt j. l. proxima si libertus. & l. fi. No. ergo q̄ ista pœna mero iure incurritur propter solā citationē, & sic be
a ne patet, q̄ citatus dicitur ille, qui à nuntio fuit requisitus, a licet non adhuc cōparuerit, vt no. gl. in l. j. suprà eo. alias libertus non incurrisset pœnam, vnde non esset necessarium causam remittere de æquitate, cuius contrariū vult ista gl. In tex. ibi: moderādum iurisdictionem, per interpretationem huius legis, quæ potuit modificare edictum prætoris, sed si hæc lex non esset, non possemus ex interpretatione generali hoc dicere, postquā verba edicti hoc non patiuntur: imò etiam in istis
3 casibus pœna exigeretur, per id quod dicunt doctores. †Sed si statutū imponit pœnam porrigentibus positiones criminosas, vel diffamatorias: licet nō euitant pœnam: nisi aliud statutum hoc dicat expressè: quia delictum fuit perfectum per solā correctionem: quia statutum aliud nō requirit: ergo &c. vt. l. qui ea mente. infrà de furtis. vbi habetur regula generalis, q̄ pœna maleficij consummati, per pœnitentiam non tollitur.
4 †In text. ibi: [si pœniteat.] hoc est speciale in pœna legali: b
b quā incurreret propter malè litigare, quod per pœnitentiā remittitur, vt. l. qui cū maior. §. accusasse. de bo. liber. & not. in. l. criminali. C. de iurisdictione omniū iudicum. Aduerte tamen quòd aliquando incurritur propter solam vocationem in ius, & tunc habet locum pœnitentia vsque ad litem contestatam. ita intelligitur hic, posteà verò non licet moram purgare, vt. l. insulam. de verborū obligatio. Interdum incurritur propter contestationem, quę imponitur petenti vel accusanti: quia nō dicitur petijsse vel accusasse ante litem cōtestatam. l. amplius non peti. rem ratā haberi. & tunc admittitur pœnitentia vsq̄ finem, quia in contingentibus post litem contestatam ipsa sententia est terminus purgationis, vt habetur & notatur in. l. si maior. C. de transactio. &. l. siue apud acta. in fine per gl. & ita intelligit Ange. in pœna verò conuentionali, quæ incurritur propter malè agere, non sic habet locum pœnitentia. & dicta l. amplius non peti. de hoc tamen articulo, an ex parte actoris locum habeat purgatio moræ ad euitandam pœnam: dic, vt
5 dicta. l. si insulam. per Bar. †In tex. ibi: [non veniat.] no. quòd
c citatus non comparens, non potest imputare c facienti eum citari, nec petere quòd condemnetur ad aliquid: facit ad ea quæ habentur in authen. qui semel. C. quomodo & quando iu dex. nam postquàm actor facit reum citari, cogitur persistere in eodem libello, & in eadem actione vsque in actione vsque in finem. certè si citatus non cōparet, non potest petere, quòd
6 ad hoc cogatur. †In textu ibi: [aut non inuitus.] vel si consentit expressè, vel comparuit, & non opposuit, & in istis casibus valet processus, licet non fuerit venia impetrata. sed non consensit expressè vel tacitè: quia non comparuit vel comparuit, & oppositum, processus non valet secūdum doct. Et inducitur
7 per Guliel. †q̄ si dixi tibi subdito alicuius domini ista verba: si ego nō haberem respectum ad dominum tuum, ego darem tibi vnam alapam, vel facerem tibi tale quid. tu dicis q̄ nō cures de domino meo, experiamur simul, & ego posteà te verbero, vtrum videatur iniuria illata domino: & arg. est quod non sed ista inductio non placet, quia non potest remittere iniuriā quæ fit domino. l. j. §. vsque adeo. j. de iniurijs.

¶ Requisitus. si tamen comparuit & non opposuit, pœna remittitur, secūdum Alex. consil. ccclviij. & sequitur. d. Iason hic.

¶ Legali. an liceat pœnitere, & quando causa euitandæ pœnæ legalis: vide Ludo. Ro. consi. lix.

¶ Imputare. facit q̄d voluit Ancha. consi. xcvj. q̄ stante statuto, q̄ non comparens intra terminum, habeatur pro contumace & exbannito, quo ad miss. in pos. q̄ non comparente reo nec actore: missio in possessio. fieri nō potuit.

Universidad de Salamanca
Biblioteca

LEX XII.

a ¶ In magistratu, qd de sacerdote parochiali: quid de dñō? an a vasal. possit vocari sine venia, vide per d. Iachie cui adde, quę posui ff. §. prętor ait.

b ¶ Iure nullū. an papa videatur per suum rescriptum aliquē habilitare, vide Old. cōsil. ccccxv. vsq; ad fin. & an rescripti impetratū ab excōicato siue occulto, siue publico, valeat? & cū à duobus, vno excōmunicato altero non? vide per Ra. consil. cccccvj.

c ☞ Et relaxare. Authoritas eī iudicis supplet consensum partis. l. j. C. ff in cau. iud. pig. capt. sit.

SI libertus. †Filiusfamilias absente patre, potest agere actione pœnali pro iniuria sibi facta. h. d. regulariter secus, quod dic, vt no. in l. si longius. §. j. de iud.

2 ☞ Pater alicuius seu communitas terræ suæ, & consti tutus in magistratu loco parentum habentur, nec uocantur in ius sine uenia.

LEX XIII.

GEneraliter eas. †Exēplifica istam legem, vt aliquid addat in patre spirituali, qui aliquem leuauit de sacro fonte, secundum † Angel. vt non possit in ius vocari sine venia, quod no. Item si aliquis vellet agere contra propriam communitatem terræ suæ, quia loco parentis habetur, cum quis nascatur etiam patriæ, non solum patri. vt ff. de ventre in poss. mit. l. j. §. ea, & de hoc not. in l. bene à zenone. C. de qua. præscrip. Item si aliquis vellet conuenire aliquem cōstitutum

a in magistratu, [a] quia loco parentis habetur, vt in auf. vt iudic. sine quoquo suffragio, secundum eundem.

2 ☞ Prohibitus agere non prohibetur se defendere si est reus necessarius, & sic si fuit purè, & specialiter ad iudicium prouocatus: & quis dicatur reus uoluntarius.

LEX XIIII.

LIbertus a patrono. †Quādo quis se defendit aduersus, eum cui debet reuerentiam, nō tenetur veniam impetrare.

2 h. d. † Licet ergo quis prohibeatur agere, nō prohibetur se defendere: vt videmus in excommunicato, & bānito, vt not. in l. cum mulier. ff. sol. matr. & in l. quoniam Alex. C. de adulte. per Cy. hoc tū verum est, in reo necessario, qui dicitur, quādo fuit ad iudicium prouocatus purè & specialiter, nam tenetur comparere. & eo ipso firmata est persona sua in iudicio, vt no. Inn. in c. cum inter. de except. secus in reo voluntario, qui prouocat, vt si peto tibi assignari terminum, ad agendum cōtra me: vel peto declarari sententiam quam habes contra me, nullam esse, nec mereri executionem. nam quia tunc facio ad euadendum offensam tuam, possum dici reus, sed quia prouoco te, dicor reus voluntarius. & ideò obstant mihi exceptiones, quæ non obstarent si essem merus actor, & verus, vt no. in l. de pupillo. §. qui remissionem. & §. si procur. de ope. no. nun. Idem si essem citatus generaliter, vel specialiter, si mea putauero interesse, quia nō cogor comparere, si nolo, vt not. in l. ea quidem. C. si man. ita fuer. alie. vnde videor voluntariè comparere. arg. in c. veniens. de testi.

2 ☞ Papa uel princeps dando alicui iudicem delegatum, non uidetur ipsum habilitare ad agendum nec excommunicatum absoluere: sed rescriptum est ipso iure nullum.

3 Processus non dicitur initiatus, licet inquisitio sit posita in actis, si non facta sit citatio: & quando non posit iudex talem inquisitionem retrahere & abolere.

LEX XV.

LIbertus aduersus. †Libertus potest impetrare iudicē delegatū contra patronū, etiā venia non impetrata. h. d. potest etiā dare libellū cōuentionalem corā iudice, vt in gl. sed nō facere ipsum citari sine venia: quia iste actus est Prohibitus in edicto prætoris, non præcedens: quia per ipsum molestat patronus, sed nō præcedētes: & primo in casu istius

2 legis not. † & licet princeps det alicui iudicē delegatum, cōtra aliquē non propterea videtur ipsum habilitare ad agendum. nam hoc nō obstante, poterūt sibi opponi exceptiōes omnes, quæ possent opponi, si ageretur coram ordinario, & sic papa nō videretur excōmunicatum absoluere, dando sibi iudicem

b delegatū, secundum Ang. imò rescriptū est ipso iure [b] nullum

3 isto casu, vt in c. j. de rescrip. li. vj. † Ex secūdo dicto gl. determinatum fuit, vt dicit Bal. in quadam ardua quæstione, & nō diceretur initiatus processus, licet inquisitio sit posita in actis, si non erat facta citatio, & sic iudex pōt ipsam retrahere, & abolere, nō obstante statuto dicente, quòd postquam initiatus est processus, nō possit: sed in multis locis postquàm copia missa est ad cameram communis, & etiam si non esset facta citatio, copia esset missa, non posset retrahere.

2 ☞ Aliqua exceptio obstat agenti nomine proprio, quæ non obstat agenti nomine alieno.

LEX XVI.

1 QVæsitum est an. †Libertus tutorio nomine potest cōuenire patronum sine venia, etiam actiōe famosa: licet proprio nomine non posset. h. d. Ratio redditur per gl. in l. sed si hac. in fi. ff. eo. gl. quæ incipit, sed Cur. versi. prætereà. quia si non ageret, teneret pupillo ad interesse &c. & per hoc videtur, q̄ ista lex non procederet, si libertus procuratorio nomine, alterius, ageret: quia officium procuratoris est voluntarium, & imputaretur sibi, quia acceptauit. sed officium tutoris vel curatoris est necessariū, & habuit necesse acceptare, & etiam executioni mandare: ideo necessitas ipsum excusat. argu. ff. qui satisda.

2 cogā. l. fideiussor. §. si necessaria. † Not. ergo hic, quòd aliqua exceptio obstat, nomine proprio, quæ non obstat agenti nomine alieno. simile. C. de sac. san. eccle. l. iubemus. §. sane. & de administratione tutor. l. quædam. & quod cuiusque vniuerso. in l. item eorum. in princi. & ff. pro socio. l. socium. in princ. & ff. de inoffi. testa. l. filius. post principium. vbi nec prohibetur pater &c.

2 ☞ Notarius tanquam persona publica stipulando alteri, sicut acquirit actionem sine cessione: ita & officialis publicus, ut iudex, in pertinentibus ad suum officium: & quando acquiratur parti iudicis officium tantum?

3 Carceratus si pro excundo carceres offert fideiussores, & pars quæ fecit carcerari non comparet, potest iudex recipere illorum promissionem, & relaxare.

LEX XVII.

1 EVm, pro quo quis. † Qui promittit aliquē sistere in iudicio, cōpellitur hoc facere, siue promissio facta sit curiæ, vel officialibus eius, siue sit facta parti in præsentia curiæ. h. d. notabiliter. & not. q̄ vtroq; casu, sunt duo specialia. Primū, quia præcisè compellitur quis ad factum, licet regulariter cōtrà, vt l. si quis ab alio. de re iudi. Secundò, quia promissio habet paratam executionē, nec expedit super ea dare libellum vel ordinariè procedere, sed implorare iudicis officium, vt cōpellat promissorem ad hoc faciendum. arg. etiam in l. tale pactum. ff. de pactis. regulariter secus. C. de pact. l. si pacto quo pœnam.

2 in fi. † In glos. ff. ibi: [& ex tali pacto officiali acquiritur vtilis actio.] no. istam gl. q̄ sicut notarius tanquàm publica persona stipulando, alteri acquirit actionē sine cessione, ita & officialis publicus, vt iudex, quod est verū in pertinentibus ad suum officium, alias secus, vt not. Inn. in c. dudū. de conuersio. coniugato. & not. in c. quanquā. de vsu. l. vj. Sed op. q̄ nō acquiratur hic actio, sed iudicis officium, vt not. in authen. generaliter. C. de epis. & cleri. Sol. secundum Bal. aut stipulatur officialis vel iudex pro parte vel nomine partis & habet locum ista gl. aut pro securitate officij, & habet locum quod not. in illa auf. quia non acquiritur parti vtilis actio, nisi sibi cedatur per officialē, quod fieri potest, vt not. in l. si quis vxori. §. si fugitiuum. ff. de furtis sed acquiritur officiū iudicis, quod potest implorare. & ita loquitur quod no. in illa auf. generaliter. In gl. fi. ibi: [agitur certi condi. ad interesse.] tu dic ad factū precisè. vt no. Iac. de bel. in authen. de litigio. §. ad excludendas. & potest implorari iudicis officiū, vt executiuè procedatur, vt dixi. Sed quæritur, quid si nō apparet, q̄ promissio facta fuerit vel parti, vel merè iudici: sed cōtinetur in scriptura, quoniā talis, q̄ misit talē exhibere: dicit Gul. de cug. q̄ si quidē fuit præsens, presumitur facta parti, vt l. stipulatio ista. §. si quis ita. de ver. ob. si non fuit præsens præsumitur facta iudici. l. cū ostendimus. in fi. tit. quia potest iudex recipere parte absente: iuxta not. per Inn. in c. j. de eo qui mit. in pos. quod not. secūdū Bal. quia per hoc patet: q̄ si aliquis est carceratus, & pro exeūdo carceres offert fideiussores, & pars quæ fecit carcerari, nō comparet potest iudex recipere promissionē illorū, [c] & relaxare, & adde quod not. ff. de fur. in l. si quis vxori. in §. si fugitiuum. per Bar.

2 ☞ Citatio quando dicatur facta in domo, licet nuntius non intrauerit ostium.

3 Existens in strata publica si dicat uerba iniuriosa alicui existenti intra domum suam

qui ex

qui ex publico conspicitur: ista iniuria dicitur facta in domo illius, & acrius punitur.

4 Si familia extrahat aliquē inuitum de domo propria, qualiter ille captus dicatur uiolentiam pati, & debeat ante omnia relaxari de facto, & talis familia teneatur sibi actione iniuriarum, nisi hoc expressè habuisset in mandatis à iudice?

5 Domus dicitur alicuius uel sua etiam conducta, quam inhabitat, ad hoc ne de ea inuitus extrahatur.

6 In ecclesia non potest quis realiter citari, id est capi. & quid uerbaliter?

7 In porticu domus quam inhabitat uel in liminibus ostij potest quis capi, si non est intra clausuram.

8 Cautela ut quis non possit citari ad domum etiam uerbaliter ne constituatur in uera contumacia, & si citatur per appositionem schedulæ, dicetur fictus contumax. & nume. 9.

9 Verus contumax potest multari, & dicitur condemnatus pro maleficio seu delicto. Condemnatus ex delicto potest inuitus de domo extrahi. Quòd tunc creditor possit facere ipsum recommendari pro debito suo in carceribus.

10 Tres casus in quibus quis non potest citari, nisi uerbaliter tantum non realiter. In causis criminalibus potest mulier capi. Reatus uel crimen omnem honorem excludunt. Potest quis inuitus de domo extrahi, ut acceptet officium publicum.

11 Vbicunque est in potestate iudicis facere aliquem citari uerbaliter uel realiter, an teneatur hoc facere ad instantiam partis?

12 Iudex quando possit facere aliquem citari, ut personaliter compareat? Si facit capi aliquem personaliter sine iusta causa, quòd tenetur actione iniuriarum.

LEX XVIII.

1 PLerique putauerunt. †De domo propriæ habitationis nō debet quis inuitus extrahi vel personaliter siue realiter citari, sed verbaliter bene potest, si præstat aditū, vel si ex publico cōspicitur. de alia verò re sua, puta, vinea, balneo, vel theatro bene potest nō solū verbaliter, sed etiā realiter vel personaliter citari, & extrahi etiam inuitus: & licet aditū nō præstet hoc dicūt istæ leges vsq; ad l. neq;. & sunt optimæ & vulgares, & ad eas quotidie recurrimus. & primò loquitur de citatione reali, siue personali, per quā qs capitur, & inuitus ad iudicem ducitur, & ista nō potest fieri in domo propriæ habitationis, vsq; ad l. satis. ver. sed si aditum. Secundò de citatione verbali per quā nō capitur, sed si præcipit per nuntiū, q̄ corā iudice cōpareat: ista bene posset fieri in domo, si aditum præstat, vt quia tenet ostiū apertū, nā pōt nuntius intrare, & ire vsque ad superiora, & ipsum personaliter inuenire, & sibi precipere: qa per hoc cōstituet eū in vera contumacia, si nō cōparet: & propter hoc est vtile ipsum personaliter reperire. & solent nuntij

2 quādo referūt, hoc dicere, q̄ citauerūt in persona. † Idē si tenet ostiū clausum tñ ex pub. cōspicitur, puta, ad fenestrā vel ostiū est apertū, & ipse stat intra ostium, & cōspicitur: nam nuntius etiā nō intrādo ostiū, potest sibi præceptū facere. & vtroque casu dicetur citatio facta in domo, vt hic patet. quod no. secundū Bal. qui per hoc dicit, q̄ si monialis vel abbatissa stat intra crates, & facit contractū cū aliquo qui stet extra, & notarius esset: q̄ notarius debet dicere actum in tali monasterio & sic vbi est

3 monialis. † Itē q̄ si aliquis existēs in strata publica, dicat verba iniuriosa alicui existenti intra domū suā, qui ex pub. cōspicitur per ostiū, vel fenestrā, q̄ ista iniuria dicit facta in domo illius: & sic acrius punitur, si statutū hoc disponit, q̄ iniuria facta in domū, punitur acrius. Tertiò in l. sed etiā à vinea loquitur de vtraque citatione tam verbali, quam reali vt possit fieri in alia re ipsius citati, quæ nō sit domus propriæ habitationis. & sic impunè poterit qs capi, & extrahi de propria apotheca, vel statione. Quartò in l. sed & si quis. declarat illud, quod dixerat in l. satis. ver. sed si aditū quia poterat dubitari cū ibi dicatur, q̄ si præstat ad se aditū, vel ex pub. cōspicitur, potest quis in domo propria vocari in ius, qualiter hoc intelligatur? & dicit, quod intelligit de vocatione verbali, nō q̄ inde possit inuitus extrahi. & sic etiā, qñ præstat aditū, quia tenet ostium apertum, etiā si cōspiciatur ex pub. nō pōt familia intrare, & ipsum

4 capere. † & si cōtra fiat, dicitur violentiā pati ille captus, vt in fi. l. plerique. & ideo cū sit spoliatus propria libertate, debet ante omnia relaxi de facto, sicut fuit de facto, nō discusso de iure partis, captus: iuxta no. in l. minor. in prin. ff. de euic. & talis familia teneret sibi actione iniuriarū, vt ff. de iniur. l. qui domū. in vltima parte. si tñ habuisset hoc in mādatis expresse à iudice excūsaretur familia propter iussum, vt l. qui furti §. qui iussu ff. de his qui no. infa. & l. quanquā §. j. de aqua plu. arcen. sed

5 teneretur ipse iudex. † In l. plerique. ibi: a
a [de domo sua.] dicitur sua etiā cōducta [a] quā inhabitat, vt l. ex cōducta. post prin. de iniu. l. satisque, supple, quātū ad hoc, nō vt debeat extrahi de domo, nō quantū ad aliud: quia pōt sibi multa indici, si est verus contumax, vt l. j. §. si quis ius dicē. nō obten. & si est satis respectu partis nō respectu contēptus iudicis. In text. ibi: [rectè in ius vocari.] supple, verbo, & nō re. vt ff. in l. sed & si quis. quam iunge cū isto ver. quia venit ad eius declarationē. In glo. sed etiā. in fin. ibi: in ius vocare licere, supple tam verbo quā re, qa cessat hic ra-

6 tio l. plerique. † Sed quid si est in ecclesia. b
dicunt quidā, q̄ nō potest ibi realiter citari. id est capi per titulū C. de his qui ad eccle. cōfu. sed verbo sic: quia est locus pub. quē quilibet potest ingredi. Ang. dicit cōtrariū. quia nec verbo potest hodie citari, in ecclesia per c. decet. de immunita. ec. li.

7 vj. Sed † quid si est in porticu domus, quā inhabitat. Respon. potest ibi capi, si nō est intra clausurā, & idē, si est in liminibus ostij, & ex parte exteriori extra clausurā, secundē eundē. In l. sed & si quis. in fi. ibi: de domo sua extrahi debet, supple, etiā si præstet aditū, vel de publico cōspicitur. Sed quid si ostiū est apertū, tamē cōtradicitur nuntio, q̄ nō ingrediatur: Respondeo, nō debet ingredi, etiā ad citandū verbaliter: qa nō dicitur

8 præstari aditus, ex quo cōtradicit. † Cautela est ergo, si vult qs nō posse citari etiā verbaliter, ne cōstituatur in vera contumacia: q̄ teneat semper ostiū clausum, nec faciat videri se ad fenestram, & tunc nō poterit citari, nisi ad domū per appositionem schedulæ, & dicetur fictus cōtumax, si nō cōstat, q̄ ad eius notitiā peruenerit. † Est autē vtile cōstituere eū in vera cōtumacia: quia tūc potest multari, vt dixi, & postquam erit condēnatus ad mulctā, dicetur cōdēnatus pro maleficio: quia cōtumacia dicē delictū, vt no. per glo. in l. j. §. si qs ius dicēti nō obtēp. in vlti. gl. Sed cōdēnatus ex delicto potest de domo extrahi, vt hic in gl. fi. extrahetur ergo, & incarcerabitur pro mulcta soluenda: & tūc creditor poterit facere ipsum recōmēdari pro debito suo in carceribus. & istā practicā posuit hic Ange. & etiā

10 Bar. cuius fuit originale in l. cū eo. ff. ad l. iul. pecu. † Ex gl. fi. quæ incipit sed nec. recollige duo in effectu. primò tres casus, in quibus qs nō potest citari, nisi verbaliter tantū: nō autē potest realiter, per capturā personę. In primo est speciale propter

b priuilegium sexus, [b] & verecundiā: & istud tantū intelligas in causis ciuilibus: secus in criminalibus, vbi veniret imponēda pœna personalis mulctæ: potest capi, ne pœna illudatur: & qa reatus vel crimen omnē honorē excludunt C. vbi sena. vel clarissi. l. j. In secundo est speciale propter priuilegiū, quando est in domo propriæ habitationis, per literā posita in text. & hoc in ciuili. secus in criminali. vt in glo. idē & in omni causa fiscali, vt not. in l. cū eo. ff. ad l. iul. pecu. & ideò potest quis extrahi de domo inuitus, vt acceptet officiū publicū. vt C. de decurio. l. ex omnibus lib. x. & ibi per Bar. in tertio propter defectum iudicis: quoniā nō habet ordinariā iurisdictionē, sed delegatā. hoc verum, nisi sit delegatus à principe, vt no. ff. de iurisdi. om. iud.

11 l. ij. in j. glo. & ibi dixi. † Secūdò habes ex glo. q̄ extra istos casus, in potestate iudicis est, facere aliquē citari vel verbaliter, vel realiter per capturam personæ. Sed an teneatur hoc facere ad partis instantiā: dic q̄ nō, nisi ille primò fuerit cōstitutus in contumacia, vt C. quomodo & qñ iudex l. cōsentaneū. si tamen

12 facit, an teneatur in syndicatu: dic vt ibi plenè per † Barto. sed mirabile est, quòd possit facere capi personaliter. nā nō potest etiā citari facere, vt personaliter cōpareat: sed vt legitimè per se, vel per procuratorē, vt in c. j. de iudicijs. lib. vj. & in l. fi. cum ibi not. C. de procura. Sol. verum est, nisi ex iusta causa, si præsentia personæ est necessaria: puta, quia melius scit negotium, quam procurator, vt in dictis iuribus not. Et dicto casu intelligo, quòd possit ipsum facere capi personaliter, si nō vult comparere, si sine iusta causa videtur, quòd non possit: & quòd teneatur sibi iudex actione iniuriarum, si contra facit.

¶ Conducta. in hac materia vide per eundem pau. cōsi. xliij. & an ad ecclesiam cōfugiens possit inde extrahi? vide per Old. cōsi. iv. per Lud. Ro. consi. ccxxvj. quid de cōfugiēte ad corpus Christi? vide Ludo. Ro. sing. suis. quid de confugiente ad hospitale? vide Bald. in l. si quis ad declinādam de epis. & cleri. quod intelligit Ludo. Ro. consil. ccccl xxxvj. de constructis au thoritate pontificali.

¶ Sexus. fallit si mulier quæ suscepit tutelam & renuntiauit Velleiano, & omnibus aliis iuribus, secundū Matt. no. suis fo. xiiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Si minor an̄ xxv. annis p̄ debito capi possit. Lu. Ro. cōsil. cxx. tenet q̄ nō. tamē do. Ias hic tenet contrariū per ali qua motiua quæ an possint procedere in distinctē? vide quæ voluit ide Ro. consil. cccclxiij.

b ¶ Noto. An post iurationem facta si perueniat ad pinguiorē fortunam teneatur soluere, vide Ludo. Ro. singu. suis concludentem quod non,

a

LEX XXII.

1 Eque imp. †Impubes cōstitutus in patris potestate citari nō potest verbaliter vel personaliter. hoc dicit notabiliter. secus si est cōstitutus in potestate tutoris, dummodo sit maior infante, vt hic in glo. secus si minor 3 vt l. quicq̄. in prin. ff. eo. sed quæ est ratio diuersitatis. Respondeo, quia tutor pōt tūc cōparendo pro eo vel cū eo legitimare personā illius, & supplere defectū ætatis. sed pater hoc iure nō poterat: quia patria potestas nō supplebat ętatem filij: vt l. fi. §. de ver. obli. & not. in l. si infanti. in fin. C. de iure deliberandi.

2 †hodie verò in aduentitijs in quibus pater habet vsumfructū, pater est legitimus administrator: & sic videtur, q̄ possit supplere, sicut tutor. tamē lex dicit, q̄ iste pater debet suscipere iudiciū l. j. C. de bonis maternis. sed si renuntiaret vsufructui, videtur q̄ filius debeat cōueniri, & dabitur curator liti. vt l. fi. §. sinautē pater C. de bonis quæ liberis. & vide hic, quod no. Spe. in tit. de contumacia §. in fi. in fine vbi declarat istum textum.

2 ☞ Suspectus de fuga captus, dando fideiussorem, de stando liti, & de iudicato soluendo, vel si se composuit cum aduersario, qualiter debet relaxari?
Quòd custos carceris non debeat captum relaxare, sine licentia iudicis.
Si ante terminū citationis reus transigat cū aduersario, nō arctatur ad cōparēdū, nec dicetur cōtumax. & si postea capitur, debet relaxari, vel si in bando positus, debet bannum cancellari. & quid in criminalibus? & quando prædicta procedant?
Tenuis ob causam, vt soluatur, non debet reuocari nisi soluatur, secus, si ut ueniat ad se defendendum.

1 §. Qui in ius vocatus. †Citatus realiter vel personaliter debet relaxari, si cōparet legitimus defensor vel si de negotio fuit transactum. hoc dicit. †Pone exēplū in istis, qui capiuntur tāquam suspecti & fugitiui: quia nō possidēt immobilia, & dubitatur de fuga, nam si dant fideiussorē de stando liti, debēt relaxari, supple, & de iudicato soluēdo. idē si cōponant cū aduersario: statim ergo q̄ producitur instrumentū cū positionibus, debet iudex mandare, q̄ relaxetur, etiā si aduersarius non erat præsens, nec licentiā dederat: per hunc text. & custos carceris non debet relaxare sine licentia iudicis, secundū docto. ita hic & practicatur: quia semper custodes petūt bulletinū à iudice. & vide quod no. Bar. in l. j. §. & post operis. de oper. no. In textu ibi: [defendat.] supple, & obliget se ad defendendū in tota lite, & de iudicato soluēdo. secus, si nō susceperit in se litem: sed allegaret aliquas causas quare non debebat capi. nam non debet interim relaxari, secundū docto. In tex. ibi: [sed cū in ius
3 venitur.] †Not. secundū Bald. quòd si ante terminū citationis reus transigat cū aduersario, nō arctatur ad cōparendū. & licet non cōpareat, non est contumax. idem si lapsus est terminus: quia si cōparuisset, vel captus fuisset secuta transactione deberet relaxari. & ideò dicit, quòd si quis est positus in bāno, quia non comparuit, si postea transegit, bannum debet cancellari. Item, si criminosus citatus, in banno positus, postea cōpareat, & producat instrumentū pacis: si ex forma statuti pœna sit remittenda propter pacem, debebit de bāno cancellari: per istū tex. Item scias, quòd primum dictum procedit, quando fuit captus, vt litigaret: si autem vt solueret: quia iam erat condēnatus, vel erat captus pro executione instrumenti, quod ex forma statuti habeat executionem paratam, non debet relaxari nisi soluat, licet velit dare fideiussorem de se defendendo: vt l. pecuniæ §. primo ff. vt in possess. lega. vbi probatur. & idem de tenuta data ob hanc causam, vt soluatur: quia non debet reuocari nisi soluatur. secus si vt veniat ad se defendēdū. vt ibi probatur & notatur.

2 ☞ Tenens rem in emphyteusim à pluribus dominis: si uult eam alienare, non sufficit consensus unius sed omnium dominorum: & si unus consentiat, alij non, pars illius non incidit in commissum.
3 An sufficiat habere pacem ab uno tantùm ex pluribus hæredibus alicuius interfecti ad diminuendum pœnam statuti?

2 ☞ In aduentitijs bonis filij impuberis, si pater renunciat usufructui, quòd possit filius conueniri, & dabitur curator liti.

LEX XXIII.

1 Ommunis libertus. † Libertus pluriū etiā si vnum tātum vocet in ius sine venia, incidit in pœnā huius edicti. h.
2 d. †Inducit Guliel. de cug. istum tex. q̄ si aliquis teneat rem in emphyteusim à pluribus dominis, si vult alienare, nō sufficiat consensus vnius, sed consensus omniū. ista lex parum facit ad hoc: quia nō loquit̄ de aliquo cōsentiente: sed melius facit l. in concedendo. & l. diem. ff. de aqua plu. arcen. vbi habet, q̄ quādo plures possunt lædi, requiritur consensus omnium, per regulam, quod omnes tangit, debeat ab omnibus approbari, vt ff. de serui. rusti. prædio. l. per fundum. si tamen vnus cōsentiat, alij non: pars illius non incidit in commissum: & quantū ad il
3 lum, valebit alienatio, non quantum ad partes aliorū. † Inducitur etiam si sunt plures hæredes alicuius interfecti, an sufficiat habere pacem ab vno tantum ad diminuendū pœnam statuti: & facit iste tex. quòd non. tu vide de ista quæstione in l. eadem. §. Cato. de verb. oblig. per Bar. circa finem.

2 ☞ Ex hoc edicto datur actio in factum ad pœnam ipsi uocato in ius sine uenia, & an transeat in hæredes?
3 Electio pœnæ ex hoc edicto qualiter detur patrono? an libertus luat in corpore? & de forma libelli. & nu. 4.
Libertus qui est soluendo, si libentius uellet pati pœnam personalem quàm soluere, non auditur.
4 Quid in statutis? si in defectum pœnæ pecuniariæ imponat pœnam personalem, quòd sit idem.
5 Pœna pecuniaria quando ex causa conuertitur in personalem, & remittitur condēnatus ad præfectum urbis, uel iudicem maleficiorum

LEX XXIIII.

1 In eum qui aduersus. † Contra libertū vocatē in ius sine venia, datur actio pœnalis in quinquaginta aureos: q̄ si soluere non potest, luere debet in corpore: patrono hoc postulante. hoc dicit cum l. sequen. †In tex. ibi: [iudicium.] id est actio in factum datur ipsi vocato in ius, & sibi applicatur ista pœna: quia iniuria iniuriam recepit, vt ff. de litigio. l. fi. & insti. de acti. §. pœnales. non autem est actio popularis, vt competat cuilibet de populo: quia iniuria non est facta reipublicæ: licut in l. si quis id quod. de iurisdictione om. iudi. In text. ibi, [nec in hæredes.] supple ante litem cōtest. postea sic, vt l. j. de priua. delic. vbi plenè not. & ne ex delic. defun. l. j. nam per contestationem perpetuatur tam respectu hæredum, quā respectu tem
poris. Sed respectu tēporis perpetuat̄, citra contestationē, per libellum datū principi. vt C. quando libel. princi. l. j. & not. ff.
3 eo. l. libertus. In l. sequēti. ibi ex quęrela patro. † No. istū tex. secundū Bal. per quē patet, q̄ electio huius pertinet ad patro
b num, non ad libertū, & ideo si patronus diceret ego nolo q̄ b ista pœna pecuniaria conuertat̄ in corporalē: quia extinguere tur actio pœnalis, vt l. sed si vnus. §. si ante iudicē. de iniu. & de iure patro. l. diuus. in fi. sed volo expectare, q̄ efficiatur soluendo: libertus verò dicit, q̄ vult subire personalē pœnā congruē tem: vt liberet̄ à patrono: q̄ standū est voluntati patroni: hoc puto verum, nisi patronus vellet, q̄ libertus staret detentus in carceribus quousq̄ soluat: quia tunc si iudici videretur, q̄ non est soluendo, poterit ita arbitrari, ne moriatur in carceribus: si autem esset soluendo, & libertus vellet libentius pati pœnam personalem quàm soluere, nō deberet audiri. & ita consuluit
4 Bar. †in simili, si statutū in defectū pœnę pecuniarię imponat pœnā personalē per l. cū duobus. §. idē respōdit socius qui cessantis. ff. pro socio. quod tene menti. Sed an teneatur patronus, cum agit contra libertū, ad pœnā pecuniariam, exprimere in libello, & petere, q̄ si non potest eā soluere, conuertat̄ in personalem. dic q̄ non: sed potest hoc petere lata sentētia si reperi tur nō soluēdo. ita not. Cyn. in l. si non cōuitij. in fi. ff. de iniur.
5 †In tex. ibi, [vel à p̄fecto vrbis.] si ergo fuit cōdēnatus ad pœnā pecuniariā per prætorē, quia erat iudex ciuilium causarū, non fieret ista cōmutatio per prætorē, sed remittit̄ ad p̄fectū vrbis, qui erat iudex maleficiorum: & eodē modo si erat condemnatus per vicarij potestatis, remittit̄ ad iudicē maleficiorum, qđ no. nā per hoc Bar. dicit in l. imperiū. de iurisdictione omnium iudicum. q̄ causæ ciuiles quādo pecuniaria pœna cō uertitur ex causa in personalem, sunt de magno gradu iurisdictionis

ctionis, vel imperij: vt si quis non potest soluere.

Si quis in ius vocatus non ierit, siue quis eum uocauerit quem ex edicto non debuerit. Rubrica.

a ☞ Scholaris renuntiando priuilegio, quod habent scholares, uel quòd dicat promitto non obstantibus quibuscunque exceptionibus: non dicitur per hoc renuntiasse priuilegio fori specialiter.
Paria sunt defectum esse in substantia obligationis, uel esse in facilitate conueniendi: ad hoc ut alius fideiussor dari debeat.
3 Si fideiussor non fuit assertus idoneus, an alius sit dandus?
4 Captus ut ad iudicem ducatur dando fideiussorem de se præsentando coram iudice: debet à familia relaxari, si fideiussor est idoneus.
5 Duplex est fideiussor de iudicio sisti, unus quem dat citatus, non comparens de se repræsentando, alius quem dat comparens de stando in tota lite: & tūc liberatur, lata sententia, non prius.
6 Petens alium fideiussorē, quia primus nō sit idoneus, quòd debeat liberare primum: uel remaneat eo contentus, ne habeat duos.
7 Aduena & uiator, si contrahat in iudicio, fideiubendo de aliquo præsentando coram iudice, an sortiatur ibi forum? & quid extra iudicium?
8 Qualiter intelligatur, quòd ratione contractus sortitur quis forum?
9 Clericus ratione contractus potest se subijcere iurisdictioni alterius episcopi, sine licētia sui episcopi: licet alio modo prorogare iurisdictionem non possit.
10 Licet quis fideiubeat coram aliquo iudice de præsentando aliquem ibidem, non tamen uidetur subijcere iurisdictioni illius, ut uirtute dictæ promissionis possit ab illo cōpelli, si aliter non est iudex suus: nisi se illi submittat expressē.
Quid si quis promittat se sistere coram aliquo iudice?
Quid si quis promittat parere mandatis curiæ?
11 Qui sortitur forum ratione contractus duntaxat: ita demum potest ibi cōueniri, si ibi reperiatur non tunquàm uiator.
Idem si duntaxat ratione originis propriæ uel paternæ, non domicilij & quis sit effectus?
12 Iudex loci domicilij, qualiter possit facere aliquem capi in alieno territorio existentē, per familiam iudicis illius loci, & ratione fori cuius loci non fiat remissio.
13 Quòd etiam coram delegato maximè à principe, potest quis fideiubere de aliquo præsentando: & se subijcere iurisdictioni illius.
Iurisdictio delegata prorogatur ad extraneas personas accessorias.

LEX I.

1 Si quis in ius vocatus. Fideiussor †iudicij non dicitur idoneus, si potest ex priuilegio declinare iurisdictionem illius iudicis, corā quo fideiubet, nisi illi priuilegio specialiter renuntiauerit. hoc dicit. In text. ibi, [non supposituū], scilicet nullo modo, vt clericum: sed certè iste nō posset renuntiare priuilegio, etiā cū consensu episcopi, vt cōueniretur corā seculari, vt in c. ii diligenti. de foro compe. ideò hoc exemplū nō foret bonū iure hodierno, sed iure istius l. sic, quo clerici poterant conueniri corā seculari, vt l. cū clericis. C. de de epis. & cleri. vel dic, q̄ exemplū est bonū, quantum ad hoc, vt habeatur pro non dato, & sic alius idoneus debeat dari: nō inquantū dicit de renuntiatione priuilegij. Vel pone exemplū in laico qui fideiubet corā episcopo de repręsentādo clericum: nā iste potest se submittere iurisdictioni episcopi, vt l. si quis ex cōsensu. de epis. audi. vel pone exēplū in eo, qui nō est omnino suppositus, sed habet priuilegiū declinādi forū: vt in scholari, si fideiuberet corā potestate de repræsentando aliquē, quia posset si conueniretur ex promissione sua corā eodē, petere se remitti ad rectorem, vel episcopum: ideò nō est idoneus, nisi renuntiet priuilegio fori. †nec expedit q̄ dicat priui legio quod habēt scholares: quia ista nō esset generalis renuntiatio, quæ nō requiritur: sed specialis, vt ff. in versi. specialiter, nec sufficit, q̄ dicat promitto, nō obstātibus quibuscunq; exceptionibus: quia ista est generalis renuntiatio, quæ non sufficit:
2 sed requiritur specialis, [2] vt hic in tex. In tex. ibi, [pro non dato,] & sic alius est dandus, posito, quòd ex illa promissione sit obligatus, & possit conueniri. vt hic in gl. magna, sicut si nullo modo esset obligatus, sed non cū effectu, vt ff. qui satisda. cogā. l. quoties. paria ergo sunt, defectum esse in substātia obligationis, vel in facilitate cōueniendi, quātū ad hoc, vt alius idoneus dari debeat: quia tūc distinguitur, an scienter fuerit receptus, & habeatur pro idoneo, vt l. inter causas §. abesse ff. manda. aut ignorāter, & tunc secus. quod dic, vt no. Bar. plenè in l. iij. ff. de
5 fide. †Ang. autē dicit hoc vltimū esse verū, si fuit assertus idoneus: aliàs imputet sibi, qui non explorauit: & hoc placet. arg. ad hoc ff. man. l. si verò nō remunerandi §. si quis mādauerat. in fi. In glo. j. in prin. dare voluerit, secundū Pla. hoc dicit timore contrarij. de leg. iij. ff. de fide. per quā vide
a tur, q̄ actor sibi debeat imputare, quare recipit nō idoneum: sed ad istud cōtrariū respondet glo. sequēs in fi. ibi. ltē nonne, & patet ex his quæ supra dixi, & ideò
4 tex. stat propriè. †In glo. ibi, [liberabatur olim.] & sic intelligit glo. istū text. in eo, qui nō cōparuit vt cōueniat respondere: sed dedit fideiussorem de cōparendo, prout hodie fieri videmus, q̄ si aliquis capitur vt ad iudicē ducat̄, ne vllo modo du
b catur dat fideiussorem de se præsentādo coram iudice, & tūc familia debet ipsum relaxare. vt ff. tit. proxi. & sic loquitur glo. de citato personaliter, & non verbaliter
c tantū. istū intellectū etiā sequitur Bar. qui certè bene potest procedere exponendo tex. dederit: id est dare voluerit: qa si vult
b dare clericū [b] vel scholarē, familia nō tenetur ipsum recipere: & ideo si ducat ipsum, non tenetur sibi actione iniuriarū, sed exponēdo propriè, vt iacet, nō conueniret iste intellectus: aut enim citatus stat̄im cōparet, & tūc non est curandū, q̄ fideiussor nō fuerit idoneus. Aut nō cōparet: & tunc etiā si fuerit idoneus, mulctatur cōtumax, & perquiritur alius fideiussor: ideò puto istū tex. intelligēdū in illo qui cōparuit, & dedit fideiussorē de iudicio sisti in tota lite, vsq̄ ad finē, vnde si reperiatur nō idoneus, cōpellitur alium idoneū dare.
5 & fateor, q̄ ista lex melius staret in titulo, qui satisd. cog. † In fi. gl. ibi: [sed hodie,] certè imò etiā olim, vt in titulo qui satisd. cogā. quia duplex erat fideiussor de iudicio sisti. Vnus, de quo loquitur titulus sequens, quē dabat citatus nō cōparens de repręsentādo: & iste liberabatur, facta præsentatione. Alius quē dabat cōparens, de stando in tota lite: & iste liberabatur, lata sentētia, nō prius, vt l. grege. §. & post litem ff. de fide. & de hoc loquitur auf. auferat. & etiā hodie dantur dicti fideiussores, tā in primo casu, quàm in secūdo. nō est ergo differentia inter iura vetera, & noua. Possumus etiā intelligere istā l. prout gl. intelligit, q̄ loquatur de citato verbaliter, qui nō cōparuit, propter aliquod impedimentū, & ne iudex cōtra ipsum procedat tanquam cōtra cōtumacē, misit excusatorē ad allegandū impedimenta, & ad petēdū terminū cōparendi, & ad promittendū de se repræsentādo, & omnia clare procedūt: & si reperitur nō idoneus, procedet cōtra ipsum tanquam cōtra cōtumacē, nisi det aliū idoneū: si tñ apparebit de impedimento, reuocabitur processus. nō autē placet, q̄ intelligatur, secundū quod Bar. intelligit de citato realiter, q̄ dedit fideiussorē familię de se præ
6 sentando statim, propter hoc quod dixi supra. †In gl. sequēti circa principiū ibi, [q̄ ad proficuum dātis:] qa sibi nō proficit quo minus teneatur aliū dare, & quo minus cōtra eū proceda
7 tur: sed bene proficit recipiēti: quia habet fideiussorē illū obligatum, vt possit ipsum cōuenire corā suo iudice. glo. tñ reprehendit, & puto, q̄ velit dicere, q̄ si vult habere aliū fideiussorē, debet primū liberare, vel alias remaneat illo contentus, ne ha
2 beat duos. †In glo. ibi. [vt in mercatore aduena.] Not. glo. q̄ sicut aduena & viator cōtrahendo extra iudiciū nō sortitur forum ibi ratione cōtractus: vt l. hæres absens. ff. de iudicijs. ita & si contrahat in iudicio fideiubēdo de aliquo præsentādo corā iudice. istud tñ nō videtur verū: quia qñ aduena, & viator contrahit in loco, & promittit ibi soluere, bene sortitur ibi forū, vt no. glo. in c. Romana. de foro cōpeten. lib. vj. per l. hæres ab
8 sens. in fi. † sed tūc nō sortitur forū, qñ simpliciter se obligat, & nō cōfert solutionē in illo loco: sed promittēdo sistere corā illo iudice, videtur conferre solutionē in illo loco: ergo propter hoc, q̄ sit aduena non poterit euadere iurisdictionē illius. tene
9 ergo sequentē. †In gl. ibi, sed Ioā. an. dicit hæc vera, & cōmuniter tenetur. ex qua no. qualiter intelligitur, q̄ ratione cōtractus qs sortiē forū. scilicet vt possit in illo territorio conueniri: nō tamē sub quolibet iudice: sed sub appropriato sibi, secūdū qualitatē suæ personæ, vt si clericus sub episcopo. & si scholaris alterius studij, sub rectore vel alio quem elegerit. Et no. q̄ clericus ratione cōtractus potest se subijcere iurisdictioni alte
c rius [c] episcopi sine licētia sui episcopi, vt in c. dilecti. & ibi not.

¶ Specialis. Limita, nisi interuenisset iuramentū in generali renunciatione, secundum Bal. in l. j. in pe. colū. C. commo. & sequitur Alex. in l. j. §. si quis ita de ver. obli. & facit quia iuramē tum habet vim clausulæ, si nō valet &c. de quo per Ro. consi. ccccexvij.

¶ Clericū. Licet clerici debeant abstinere à fideiubendo tā si fideiubent, tenet fideiussio, vt firmat Roma. consi. ccccviij.

¶ Alterius. ita cōsuluit abbas consi. xxv. & idem tenet Ludo. Ro. singu. suis fo. xx.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Inno. de foro cõpetenti, licet alio modo prorogando iuriſdictionẽ, nõ poſsit, vt in c. ſignificaſti. eo. tit. † Not. etiã q̃ licet quis iubeiubeat corã aliquo iudice de præſentando aliquẽ ibidẽ: non videtur ſe ſubijcere iuriſdictioni illius, vt virtute dictæ promiſsionis poſsit ab alio cõpelli, ſi aliter nõ eſt iudex ſuus, niſi ſe illi ſubmittat expreſsè. Sed cõtra de l. cũ pro quo. ſ. tit. j. ego intelligo illã quando erat ſubditus illius iudicis, aliàs proceduntillaq̃ ibi dixi per iſtã l. not. & pro hoc intellectu videtur caſus in auth. offeratur. C. de litis conteſt. vbi ſi aliqs promittit ſe ſiſtere in iudicio coram aliquo iudice, non propterea cenſetur in illum iudicem conſentire. & ideo poteſt ipſum poſtea recuſare, & etiam de incompetentia iuriſdictionis opponere: quia ſua promiſsio cenſetur habere tacitã cõditionem, ſi tenebit coram eo litigare, vt no. Cy. C. de ſponſa. l. ſi. in ſi. & Bart. ſ. de iuriſd. om. iud. l. ſi cõuenerit. idẽ ergo ſi promittit aliũ ſiſtere. vt hic eſt caſus, ſecundũ iſtum intellectũ. ſi tamẽ promitteret parere mandatis curiæ, cenſetur ſe illi ſubmittere, ſecundum Bald. nihil enim aliud poſſunt iſta verba importare. † In gl. ibi, [inueniatur.] No. ex glo. iſta duo. primò q̃ ille qui ſortitur forũ ratione contractus duntaxat, ita demũ poteſt ibi cõueniri, ſi ibi reperiat: intellige tñ nõ tanq̃ viator: vt in d. l. hæres abſens. §. j. idẽ ſi duntaxat ratione originis propriæ vel paternæ, nõ tñ rõne domicilij, vt no. in l. aſſumptio. §. filius. ſ. ad municip. per Bar. & hoc eſt introductũ, ne cũ incommodo gs auoceã à ꝓprio domicilio. ſed q̃n ſortit forũ domicilij rõne, põt ibi cõueneri, etiã ſi ibi nõ reperiat & citari ad domũ, & effectus eius cõſiſtit in hoc: quia in primo caſu, cõtra illũ q̃ ibi nõ reperit nõ põt ꝓceed i niſi ad miſsionẽ ex primo decreto: nõ aũt põt mulctari, nec excõicari, nec ad ſniam diffinitiuã pueniri, etiã ſi ſit cã in qua poſsit ꝓceed lite nõ cõteſt. vt patet in c. Romana. §. cõtrahentes. de foro cõpe. in vj. ſed in ſecũdo caſu poterit ꝓceed etiã ad omnia iſta cõtra abſentẽ. † Itẽ in primo caſu, nõ eſt fienda remiſsio poſtquã præcisè nõ cõpellit ibi litigare, ex quo nõ reperit ibi. ſed in ſecundo caſu dico fienda eſſe remiſsionẽ, etiã in cõtractu, ſi iudex domicilij ſcribat iudici, vbi ille eſt, q̃ ipm faciat capi, & ad eũ remittat. ſicut em poſſet ipſum facere capi, ſi eſſet in ſuo territorio: iuxta ea q̃ habentur in l. pleriq̃. ſ. ti. j. ita & ſi eſt in alieno territorio, non tñ per ſuã familiã, ſed per familiã iudicis illius loci: per ea quæ dixi in l. ſi. de iuriſ. om. iud. Aliq̃n tñ etiã in primo caſu fienda eſt remiſsio, ſi inceperat ibi litigare, & ꝓmiſerat de iudicio ſiſti, vt in auth. de exhi. reis. §. ſi verò quidã, & ſi agit de cõditione ꝓnæ, vt C. vbi cã ſtatus. & C. vbi q̃s decu. vel cohorta. & ibi vide Gul. de cu. omnino vel ſi conueniũt rõne adminiſtrationis ibi geſtę, & in tit. C. vbi de crimi. agi opor. ſecundũ eundẽ Gul.

† Vltimò ſcias, q̃ etiã corã delegato maximè à principe, põt quis fideiubere de aliquo præſentando, & ſe ſubijcere iuriſdictioni illius, ſecundũ Pet. & Cyn. Nec obſtat de offi. dele. c. j. vbi iuriſdictio nõ delegata ꝓrogaꝛ ad extraneas ꝓſonas in reſcripto nõ cõprehenſas: quia verum eſt principales: ſed acceſſorias non ſecundum eoſdem. quod perpetuò tene menti.

Quid, ſi facta ad hoc ſpeciali citatione, iudex pronuntiauit ſe iudicem competẽtẽ, & non ſit appellatum: an tunc erit prorogata iuriſdictio? & nu. 9. & 10.

6 Ruſtico ſagaci non parcitur. & ſi ſimiliter ruſticitate nõ poteſt remoueri ab appellando ratione veræ contumaciæ.

7 Si nihil intereſt actoris uel iudicis, citatus non cõparens non punitur, niſi propter cõtemptum iudicis: nec etiam propter contemptum, ſi dies cõparitionis erat feriata.

Citatio an ualeat die feriata? remiſ.

8 Quinque caſus, in quibus iudex non poteſt cognoſcere, nec pronuntiare, an ſua ſit iuriſdictio?

Facilius repellitur iudex à iudicando, quàm teſtis à teſtificando.

9 Caſus in quibus habet locum iſta lex: & in quibus contra citatum non comparentem poteſt procedi, ut hic.

Abſens citatus licet etiam in banno poſitus, ſi poſtea comparet allegando, & probando ſe non ſubditum iuriſdictioni illius iudicis, quando poſsit reuocare, quicquid factum eſt.

10 Pronuntiatio ſuper cõpetentia iuriſdictionis ualet, & qualiter fiat? & quando nõ ſit neceſſaria?

Si iudex dubitat de ſua poteſtate, cùm non poſsit ad ulteriora procedere, tutius eſt, quòd pronuntiet ſe eſſe competentem.

11 A ſententia competentiæ iuriſdictionis poteſt appellari: & cum ſit interlocutoria, poteſt reuocari.

12 Quid ſi iudex pronuntiauit ſe nõ eſſe cõpetẽtẽ, an poſsit iſta interlocutoria reuocari?

LEX LI.

1 EX quacunque cauſa. †Citatus corã ordinario iudice, tenetur in dubio cõparere, etiã ſi ſciat de iuriſdictione ſe nõ eſſe illius, vel poſſe iuriſdictionẽ eius declinare, & allegare iudicis incõpetentiã, ſuper qua per eundẽ iudicẽ cognoſcetur: & pronũtiabitur, & niſi cõpareat, tãquàm cõtumax poterit mulctari, niſi propter ruſticitatem hoc fecerit, vel niſi ſit citatus ad diẽ feriatã: quia citatio non tenuit. h. d. tota lex cũ qua facit l. ſi quis ex aliena. ſ. de iudi. per quam declaratur principiũ huius legis, & illa per iſtã ſuppletur in ver. ſi quis. & in ver. itẽ nihil.

2 † In tex. ibi. [quæ iuriſdictioni preſunt.] & ſic loquitur de ordinarijs: q̃d in delegatis dic idẽ, dũmodo cõmittãt copiã[a] delegationis: aliàs nõ tenetur citatus credere, quòd ſit iudex ſuus. vt in authẽ. quæ ſemel C. quomodo & q̃n iudex. ibi dũ dicit, & aduerſarijs cognitis: & in c. præterea. de dilatio. & dummodo reſcriptum ſit verũ, & etiã validũ ſaltẽ mero iure: & ſic habeat iuriſdictionẽ, etiã ſi poſsit elidi per exceptionẽ: quia ſit ſurreptitium. nã imputet ſibi citatus, ſi nõ cõparet, & exceptionem opponat. per ea quæ no. in c. cæterũ. de reſcriptis per Inno. ſed ſi falſum eſſet reſcriptum, vel ipſo iure nullũ, licet non compareat, nõ poteſt contra eũ procedere, etiã ſi pronuntiat ſe iudicẽ competentẽ: quia nihil valet pronuntiatio, cũ nõ ſubſit aliqua b iuriſdictio, ſuper qua poſsit fundari. [b] vt not. Inno. in d. c. præterea. de dila. & de reſcrip. ſuper literis. 3 † Itẽ text. ibi, [venire debet,] etiam ſi non ſit de iuriſdictione illius, vt d. l. ſi quis ex aliena. & in hoc differt ordinarius, à delegato, per ea quæ ſuprà dixi: quia ordinarius iuriſdictioni præeſt, quantũ ad alios, licet nõ quantũ ad iſtũ. ſed delegatus ſi modo præeſt, quãtum ad iſtũ, neque præeſt quantũ ad alios. intellige tamẽ dummodo citatus reperiatur in territorio citantis, quo caſu iudex poteſt credere ipſum eſſe de ſua iuriſdictione: & hac ratione ſaltẽ in hoc, iuriſdictionẽ habet, vt poſsit illũ arctare ad cõparendũ ſub pœna. ſi autem ſciebat illã nõ eſſet ſibi ſubditũ, nõ valeret proceſſus, etiam quo ad pœnã: quia debet ſcire, vel credere ſe poſſe vti iuriſdictione, ad hoc vt valeat eius actus: aliàs nõ valet, ſi eſt incertus vel dubitat de ſua poteſtate. argu. in l. quæro 4 ſ. de eo qui pro tu. † In tex. ibi. [ex cauſa,] non ergo ſtatim, q̃ nõ cõparuit mulctabit eum, ſed iterũ faciet ipſum citari ad dicendum cauſam, quare nõ debet mulctari: quia potuit habere iuſtam cauſam, vel impedimentũ, vel feciſſe ex ruſticitate, & hæc practica probatur in l. iij. §. ſi ad diẽ ſ. de re mili. & ibi vide Bar. 5 † In tex. ibi, [mulcta damnabitur.] & etiã excõmunicabitur ſi erat iudex eccleſiaſticus. quia loco mulctæ hoc habetur, vel ponetur in banno, quod etiã dicitur mulcta. vt no. in l. j. §. quid ergo. de ven. in poſ. mit. vel procedetur ad miſsionẽ ex primo decreto, ſi ibi bona habet. in his enim iudex iſte cenſetur à lege iuriſdictionem habere, licet ille non ſit ſubditus eius: ſed non poterit procedere ſuper negotio principali, etiã ſi ſit tale, ſuper quo poſsit procedi lite non conteſta. vel etiam ſi contumacia habeatur pro cõteſtatione. vt Florentiæ ex forma ſtatuti; in hoc enim iuriſdictionẽ non acquirit propter ſolam

¶ Copiã. Limita verum cum per literas citat. ſecus ſi per nuntium. Itẽ limita, niſi tale q̃d narret, ex quo poſsit cõſtare de eius poteſtate. ita do. de ro. deci. ſuis de off. deleg. in nouis vbi dicũt, q̃ ſi executor retũ ſententiarũ latarũ in palatio apoſtolico citet per curſorem domini Papæ partẽ condemnatã in fructibus, q̃ non eſt neceſſe mittere copiã poteſtatis ſuę ex quo ille cõtra quẽ latæ ſunt tres ſententię, debebat cõparere: quia narrabat ſe executorem illarum ſententiarum, latius ibi vide.

[b] ¶ Ffidari. vide q̃ Fel. in c. ſuꝑ literis. & ibi per d. Anto. q̃ dicit, q̃ ſi nõ appellat à ſententia ſuper cõpetentia lata, vigore reſcripti prorſus nulli, q̃ talis ſententia præiudicat, refert & ſequit Rom. conſi. cclxxxiiij.

11

12

13

a Copia. Limita, niſi ſit ſigillata. & nu. 9.

Reſcriptum licet ſit ſurreptitium, tenetur tamen citatus cõparere & excipere contra reſcriptum: ſecus ſi eſt falſum uel ipſo iure nullum.

9 Iudex ſciens citandum non eſſe de ſua iuriſdictione, non poteſt eum inuitum compellere ad comparendum, & quid ſi dubitat?

4 Non comparens debet iterum citari, antequàm mulctetur, uel excommunicetur, ad dicendum cauſam quare non debet mulctari uel excommunicari.

Quòd etiam bannum dicatur mulcta.

Quid de miſsione ex primo decreto?

5 Quòd in prædictis poſsit iudex procedere contra non ſubditum contumacem non ſuper negotio principali, etiamſi contumacia haberetur pro conteſtatione. & numero 9.

a lam contumaciã, [a] ſcdm no. per Io. an. in d. c. præterea q̃ mirabiliter hãc l. examinat in qõne poſita, ſup regula, ſciẽti. in mercurialibus: in quibus locis videꝛ, ſi vis oino hãc l. & eius materiã intelligere. abſens em, & cõtumax nõ cenſeẽ iuriſdictionẽ prorogare: vt l. ſi qui ex conſenſu. & ibi no. C. de epiſ. audi. niſi iſte iudex p̃ priuus pronũciet ſe iudicẽ cõpetẽtẽ, facta ad hoc alia ſpãli citatione, & pronũciatio trãſiret in rem iudicatã: q̃a nõ fuiſſet appellatum: nã de iudice faceret ipſum iudicẽ: quia valet, & pro veritate habeẽ, cũ ſit fundata in iuriſdictione, q̃ habet ſaltẽ erga alias: & in hoc differt à legato: & hoc volunt canoniſtæ in d. c. & etiam Bar. hoc ſentit hic. † In tex. ibi: [ruſticitati.] no. ſecundum Bal. q̃ nõ parcitur ruſtico, cum multi reperiantẽ ſagaces, & in illis nõ habet locũ, quod hic dicit. & per hũc tex. dicit Bal. ruſticum fruentẽ ruſticitate non poſſe remoueri ab appellando ratione veræ cõtumaciæ: quia nõ põt cãm cõmittere, cũ requirat dolum, & ruſticitas excuſatur à dolo, vt l. ſi quis id q̃ 7 ſ. doli. ſ. de iuriſd. om. iud. tene menti. † In tex. ibi: [nihil interſit actoris,] ſed nec iudicis: quia ſi comparuiſſet nihil potuiſſet iudex facere die feriata: & etiam citatio non valebat: alias cum agatur de impoſitione multæ, quæ imponit propter contemptum iudicis, nõ eſſet curandum q̃ actoris duntaxat nõ intereſſet, ſecundũ Bal. & de hoc puncto, an valeat citatio die feriata? vide per Cy. in l. dies feſtos. C. de fer. & p̃ Bar. in l. j. §. nũciatio. de ope. no. nunci. quia citatio plures habet partes: & de qualibet ibi diſputatur. & vide gl. in c. veniens. in vltima gl. de accu. & per Inn. in c. conqueſtus. de pœnis. & quod not. Bar. in 8 l. prætor. §. pe. de ope. no. nun. † Not. ex prin. gl. magnæ duos caſus in quibus iudex nõ põt cognoſcere, nec ꝓnũciare an ſua ſit iuriſdictio: Primus colligitur ex prima rõne gl. à contrario ſenſu, cum vult q̃ ideo poſsit hic: quia nõ dicitur cã ſua, cũ contentio de iuriſdictione nõ ſit inter iudicem & partem: ſed vnã partem & alterã litigãtes: ergo ſi eſſet inter iudicẽ & partẽ: puta, quia ꝓcederet per inquiſitionẽ, & reus negaret ipm eſſe iudicem cõpetentẽ, nõ poſſet ſuper hoc cognoſcere: & hoc idẽ tenere videtur Inn. in c. ex parte. deverb. ſig. idẽ ſi eſſet inter vnũ iudicem & alium: quia quilibet ipſorũ diceret ſe iudicẽ, vt l. de iure. ſ. ad municipa. ſecundũ intellectũ gloſſ. quẽ ſequitur Bar. Alius caſus eſt, q̃n eſſet q̃ō iuriſdictionis inter partes, tñ iudex prætendebat cõmodũ ſportularũ, vt ponit gl. in ij. rõne: & hoc vult gloſ. expreſsè in l. inter conuenientes. ſ. ad municip. quam Bar. ſequitur: licet alij cõtra. quia nõ principaliter prætẽdit cõmodũ, ergo & c. arg. eius, quod dicimus de legatario, vt poſsit eſſe teſtis in teſtõ, licet cõmodum prætẽdat, quia nõ principali b ter. Sed certè facilius repellitur iudex à iudicando, [b] quã teſtis à teſtificando: quia facilius reperitur alius iudex, quã reperiat alius teſtis, vt habetur in c. dilecto. de teſti. & ideo tene illã glo. Adde alios tres caſus, in quibus non poſſet cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio. Primus, ſi non eſſet illius iuriſdictionis capax, vt ſecularis iudex contra clericum, ſi ille diceret ſe clericum, & altera pars negaret. nam non põt ſuper hoc cognoſcere, an ſit c clericus vel non: ſed debet remittere ad iudicẽ eccleſiaſticum. [c] vt in c. ſi iudex laicus. de ſenten. excõ. lib. vj. vbi caſus. Et idem ſi allegaretur, q̃ cauſa ſit ſpiritualis: puta, vſuraria vel matrimonialis, vt in c. tuam. de ordi. cogn. Alius caſus eſt, quando apponeretur tale quid: quod ſi eſſet verum, iudex careret fundatus iuriſdictione: vt ſi dicat ſe iudicẽ delegatum: & opponat, q̃ imò nõ ſit: quia reſcriptum eſt falſum, vel ipſo iure nullum. non enim poteſt ſuper hoc pronunciare: quia eſſet dare ſibi occaſionem tribuendi ſibi iuriſdictionẽ, etiam ſi nullam habebat & hoc not. Inn. in c. ſuper literis. de reſcrip. ſecus ſi non careret fundatus iuriſdictione: quia diceretur reſcriptum ſubreptitium: nam valeret mero iure, ſed per exceptionem eliditur in c. 10 ctis Inno. in loco prælle. † Tertiò & vltimò not. in ver. & tenebit hoc iudicium, q̃ pronũtiatio ſuper cõpetẽtia iuriſdictionis valet, & facit de incompetẽte cõpetẽtẽ: quod intellige, ſecundũ ea quæ dixi q̃n poteſt, ſed vtrũ eſt neceſſaria iſta pronũtiatio: dicũt quidã q̃ ſic, q̃n pars cõparuit & allegauit incompetentiã: & q̃ aliter nõ poteſt ad vlteriora procedere. Ang. verò contra, q̃ ſufficit cognoſcere ſuper hoc, & pronuntiare ad vlteriora procedendũ, vel procedere nõ obſtante exceptione. quia videẽ tacitè pronunciare ſe iudicẽ cõpetentẽ per c. ex parte. de app. Barto. tenet primã, & dicit capitulum illud loqui de aliꝭ exceptionibus dilatorijs, non de illa quę opponitur cõtra

a vſq; ad ſententiã diffinitiuã, ſi erat tale, in quo poterat procedi lite nõ conteſt. vel in quo lis haberetur propter ſolã non cõparitionem. Secũdus eſt quẽ gl. poſuit tertio q̃n non habebat iuriſdictionẽ re vera: tamen hoc non erat certũ, ſed erat dubiũ: & dic q̃ ratione iſtius dubij habeẽ iuriſdi. à c lege. vt poſsit contumacem mulctare, vel excõicare, vt hic non poſsit procedere in negotio principali: vt dixi ſuper text. ſed gl. quæ incipit nõ ex cauſa in ver. licet autẽ, ſentit, q̃ etiã poſsit procedere in negotio principali, dũ loquitur de ſententia lata per eũ, mittẽda executioni per alium ad eius requiſitionẽ, pro quo etiã facit, quia propter dubiũ videtur iudex habere iuriſdictionẽ, etiã in negotio principali. vt in c. ſi duobus. de app. & ſ. de officio preſidis l. ſi fortè. & quod no. in l. ſi putas C. de pe. hęre. Breuiter, ſuper hoc articulo dic, q̃ aut iſte non erat iudex, nec acquirere poterat iuriſdictionẽ ſupra citatũ, vt quia clericus: & tunc nec acquirit iuriſdictionẽ mulctandi, ratione dubij, nec etiã procedendi in negotio principali, etiã ſi pronuntiet ſe iudicẽ cõpetentẽ: & ideo quãdocunq̃ citatus & in bãno poſitus cõpareat, q̃ alleget, & probet ſe clericũ reuocabit quicquid factũ eſt cõtra eũ, vt no. per Pet. & Bal. in l. generaliter C. de epiſc. & cleri.

Et idẽ ſi epiſcopus proceſsit cõtra exẽptũ, qui nõ potuit prorogare iuriſdictionẽ eius ſine conſenſu Papæ, qui erat ſuus iudex ordinarius. & iſta eſt quæſtio quã ponit Ioã. an. in c. ſciẽti. de reg. iur. in mercu. vbi vide multa argu. bona pro & contra. & vnã optimã diſtinctionẽ, quã ponit in ſi. pro intellectu huius materiæ. Aut nõ erat, tamen poterat acquirere ſupra eũ: & tunc quãtũ ad mulctã, habet ſine dubio iuriſdictionẽ ratione dubij, vt hic, & d. l. ſi quis ex aliena. ſed ſuper negotio principali, ſi quidẽ pronuntiat ſe iudicẽ cõpetẽtẽ, illo iterato ſuper hoc citato, hæc pronuntiatio trãſiuit in rẽ iudicatam. & idẽ eſt ac ſi eſſet iudex: quia pro veritate habetur pronuntiatio, & facit eũ iudicẽ vbi nõ erat, dummodo poterit pronuntiare: aliàs ſecus, vt in caſibus quos primò poſui. ſi verò hoc nõ pronuntiat: tunc aut ille nullo modo erat ſubditus, & non poteſt procedere ſuper negotio principali, cõtra abſentẽ, etiã vbi non reperitur litis cõteſt. & ſi cõtra facit, nõ valet: quia nõ cenſetur prorogata iuriſdictio per abſentẽ: aut ſubditus, tamẽ propter aliquã cauſam quæ iudici erat incognita, nõ poterat exercere iuriſdictionem ſupra eũ: & hoc caſu ratione dubij, valet ſententia ſuper negotio etiã principali: & ſic intelligi debet capitulũ ſi duobus, quod ita loquitur. & l. ſi fortè. & l. ſi putas. de peti. hæred. ſed ſi eſſet præſens, & nõ opponeret de incõpetentia, videtur prorogata iuriſdictio. vt j. in gl. in ver. & ſi ſibi nõ opponeretur. In tertio verò caſu quem glo. ponit pro ſecũdo, q̃n nõ erat, & notorium hoc erat, & habet locũ iſta lex: quia nec etiã quantũ ad mulctã poteſt procedere cõtra nõ cõparentẽ: & ita loquitur l. extra territoriũ. de iuriſdi. om. iudi. & dicitur cõſtare de nõ iuriſdictione, quãdo in citatorio apponitur tale q̃d, quod ſi eſſet verum, iuriſdi. nõ haberet: vt quia appellatur forẽſis, vel citatur ſuper cauſa ſpirituali, ſecundũ Inno. in d. c. præterea. idẽ ſecundũ eũ ſi habebat iuriſdictionẽ, ſed ex cauſa occulta. vt quia erat delegatus, & in citatorio non appellabat delegatum: vel ſi app. nõ mittebat copiã reſcripti: q̃a citatus nõ teneretur cõparere, quaſi ſibi ſit notoriũ de non iuriſdi. cũ ille de ſe ſit priuata perſona, nec nanciſcitur iuriſdictio. ſi nõ allegat ſe delegatũ, vel ſi alleget, partẽ nõ certificat mittendo copiã, originale verò mittere nõ tenetur, cũ debeat ipſum ſeruare, vt in c. cum iuriſperitus. de officio delega. & ibi no. & hæc colliguntur ex di 10 ctis Inno. in loco prælle. † Tertiò & vltimò not. in ver. & tenebit hoc iudicium, q̃ pronũtiatio ſuper cõpetẽtia iuriſdictionis valet, & facit de incompetẽte cõpetẽtẽ: quod intellige, ſecundũ ea quæ dixi q̃n poteſt, ſed vtrũ eſt neceſſaria iſta pronũtiatio: dicũt quidã q̃ ſic, q̃n pars cõparuit & allegauit incompetentiã: & q̃ aliter nõ poteſt ad vlteriora procedere. Ang. verò contra, q̃ ſufficit cognoſcere ſuper hoc, & pronuntiare ad vlteriora procedendũ, vel procedere nõ obſtante exceptione. quia videẽ tacitè pronunciare ſe iudicẽ cõpetentẽ per c. ex parte. de app. Barto. tenet primã, & dicit capitulum illud loqui de aliꝭ exceptionibus dilatorijs, non de illa quę opponitur cõtra

a ¶ Contumaciã. Adde Lud. Ro. conſil. xlix.

b ¶ Iudicãdo. an iudex qui põt ſentire cõmodum, poſsit iudicare ſuper dubio iuriſdictionis ſuæ? vide per Fran. de are. cõſi. cvij.

c ¶ Eccleſiaſticum. Ad de Fulg. conſi. liiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Reuocare. Adde Lud. Roma. cõsi. cclviij. in fin.

b ¶ Nouatio. nouatio quomodo in dubio probetur, vide Petr. Are. consi. v. & an nouatio fiat ipso iure, & an tacite, vide per Ludo. Ro. consi. xxj.

c ✠ Certi cõdictio. Licet enim qualitas illius interesse non sit liquida, tamẽ appareret quidditas: quia si mul ac nascitur inter esse, iam certũ qđ venit in obligationem, vnde condictio certi manat l. vbi autẽ in prin. ff. de ver. obli. Aliud in obligatione facti, quod nondũ est in rerũ natura,

d ✠ Iuratoria cautio. Ratio qa in eo casu satisfatio est necessaria iuxta text. in l. si fideiussor §. j. in fi. qui satisd. cog.

e ✠ Iuris & de iure. De omni genere præsumptionum vide ea noniste. in toto titu. de præsumpt. extrà qui eam materiã copiosè tractant.

In obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse, non in obligationibus dandi. sed potest uenire æstimatio iudicis officio mercenario, si non potest dari.

LEX III.

1 VM quis. †Cõtra fideiussorẽ de iudicio sisti, si non sistat, agitur ad interesse, si non fuit pœna apposita. h. d. Si autem fuit apposita, innuit quòd ad pœnã tantũ debet agi, nõ ad interesse: gl. tñ fi. tenet cõtrariũ, q imò posit peti interesse, si est maius: nisi sit facta nouatio, b & sic est in electione sua, quod istorũ petat, vt l. prædia j. de actio. emp. & l. si quis à socio j. pro socio. & in hoc glo. bene dicit. †sed dum postea subdit, q olim præsumebatur nouatio, hodie nõ, per l. ſi. C. de noua. nõ bene dicit: qa illa loquitur in stipulationibus coæqueuis, in quibus qd iuris sit: vide per Bart. in l. Valerianus j. de præto. stipu. Sed qñ vna est principalis, non est aliquid innouatũ per iura codicis, & qd iuris sit: vide per eundẽ in l. ita stipulatus. de ver. obli. vbi post multas opiniones, distinguit, an præcedat stipulatio ex causa onerosa: & nõ præsumitur nouatio, vt d. l. prædia. an ex causa lucrativa: & tunc secus. in d. l. obligationã fere §. fi. de actio. & obli. allegata in gl. †In tex. ibi: [incerti ad interesse,] quod est incertũ, & sic nõ denotat nomẽ actionis, sed id, àd quod actio datur: actio verò quæ cõpetit ad interesse, nõ est cõdictio incerti,

c nec est actio ex stipulatu: sed ✠ c est certi cõdictio: vt probatur in l. certi cõdictio. circa prin. j. si cer. peta. quia licet sit incertũ, quo ad nos ante iudicis declarationẽ: est tñ certũ in rerũ natura: & etiã speratur certificari per iudicẽ. & propter hoc datur certi cõdictio: vt ibi no. in gl. sed ad ipsum factum bene datur actio ex stipulatu: qa factũ est omnino incertũ, etiã in rerũ natura, cũ adhuc factũ nõ sit: & id quod nõ est, nõ potest esse certum. †Vltimò collige q in obligationib' facti post morã succedit obligatio ad interesse: quod patet: qa ad interesse agitur, vt hic dicitur: ergo est in obligatione: aliàs non posset esse in actione. & sic qui promittit factũ, cẽsetur promittere interesse, si nõ faciat l. si quis ab alio ff. de re iudi. & l. stipulationes nõ diuiduntur §. Celsus. de ver. obli. nõ sic in obligationibus dãdi, in quibus post morã ageẽ ad ipsum, quod dari debebat, nõ autem ad æstimationem: licet illa possit venire in officio iudicis mercenario, si nõ potest dari, vt l. si seruum §. fi. & pen. de ver. obli. & quod no. j. si cer. peta. in l. vinum. in fi. magnæ glo. & in Specu. de li. cõcep. & de obli. & solu. §. sequitur videre. ver. sed quid si libel. & quod not. Bar. in l. si filius §. fin. de verbo. obli.

2 ✠ Nouatio quando etiam hodiè fiat?

3 Actio quæ competit pro interesse, quòd sit certi cõdictio.

In ius uocati ut eant aut satisdent. Rubrica.

1 †Super rubrica [in ius vocati, vt eant.] supple si possunt vel si non possunt, mittent aliquẽ axaminandum vel excusandũ se & satisdandũ de se repræsentando, & cõparendo in certo termino. & hoc est quod sequit. Aut satisdent &c. Et de tali fideiussore loquit l. fi. & l. j. §. ti. proxi. qui liberaẽ facta præsentatione. postqua autẽ cõparuerit, si nõ possidet immobilia, tenetur dare aliũ fideiussorẽ, de iudicio sisti in tota lite. & de hoc loquit ti. qui satisd. cog. & sic iste põt intelligi de citato verbaliter tãtum. Bar. autẽ videtur intelligere in citato realiter, per capturam psonæ. qui vel debet pmittere se duci, vel dare fideiussorẽ de repræsentãdo, vt quotidie fit: sed vterq; intellectus est bonus. †& ex primo no. secundũ Bal. q ille qui venit ad allegãdũ excusationẽ, & allegandũ cãs absenriæ, vel impedimẽti, nõ debet audiri, nisi pmittat de repræsantãdo citatũ in termino: qã ppetuò tenet mẽti. Et hoc vult gl. rub. expresè. tñ gl. vult q satisfet de suscipiẽdo in se iudiciũ. Tu dic hoc nõ esse necessariũ, secundũ Angel. sed sufficit, q promittat repræsentare ipsum. Cętera circa gl. quæ nõ bene loquitur dic vt dixi in l. j. §. ti. j.

2 ✠ Coniunctæ personæ seu necessariæ ut hic, quòd intelligãtur usq; ad quartum gradum, & quãdo non admittuntur ad fideiubendum, si non sunt idoneæ facultatibus. & numero 3.

Actio ex hoc edicto est pœnalis.

3 *Fideiussor debet esse idoneus non solum, quantum ad substantiam obligationis, ut possit obligari efficaciter, & quantum ad facultatem conueniendi. sed etiam quantum ad facultates.*

4 *Statutum quòd consanguinei clericorum compellantur soluere datia, & collectas pro clericis, non ualet.*

LEX I.

1 EDicto cauetur. † Fideiussor de repræsentãdo, debet esse idoneus facultatibus, nisi sit coniuncta persona: quia tunc hoc non attenditur, cum verisimile sit, q citatus comparere debeat: & sic non permittet, q cõmittatur stipulatio, ne suus attinens maneat illaqueatus. hoc dicit ista l. cum sequentibus: & cum gl. In tex. ibi, [veluti.] explificatiuum est, non restrictiuum, secundũ Guli. de cug. †quia coniũctæ personæ seu necessariæ de quibus dixit, intelliguntˢ vsq; ad quartũ, secundũ eundẽ iuxta no. in l. fœmina. C. ad Turpil. Dicit etiã †Guli. notabiliter hic, titulũ istũ nõ habere locum, nisi in isto casu, videlicet in fideiussore de repræsantando, per rationẽ quã ponit hic gl. sed in fideiussore de soluẽdo si aliquis teneˊ ipsum dare, nõ liberaretˊ dãdo cõiunctã personã nõ locupletẽ, cũ nõ reperiaˊ hoc iure cautũ, & regula sit in cõtrariũ: q debet esse idoneus non solũ quantũ ad substantiã obligationis, vt possit obligari efficaciter, & quantũ ad facultatẽ conueniẽdi, vt l. j. §. tit. j. sed etiã quantũ ad facultates, vt l. iij. de fidei. & l. inter causas. §. abesse. j. man. ex quibus hoc colligiˊ. Dicit etiã Guli. locũ habere, q hic dici, si citatus poterat defraudare alios fideiussores idoneos facultatibus, vt nihilominus possit dare sibi attinẽtes nõ idoneos: aliàs nullũ esset priuilegiũ at

d tinentiũ: qa si nõ posset alios dare, sufficeret ✠ d iuratoria cautio, vt no. in l. j. §. tit. ij. Itẽ dicit Bal. q ideo istiˊ reputanˊ idonei: licet non sint soluẽdo: quia verisimile est q nõ sinet, q stipulatio ad ˊteresse vel pœna cõmitteˊ, etiã si nõ habebũt necesse soluere: quia ille pro quo ˌpmiserũt, se repræsentabit: quid ergo si põt ˌpbari contrariũ: puta, coniũcta persona vult ˌpmittere pro coniuncta, q se repræsantabit, ne iudex contra illũ procedat, ille contradicit dicẽs, si tu promittis pro me, ego dimittã te illa queatũ: quia nunquam comparebo, vtrũ admitteretur ille ad comparendum, si non est idoneus facultatibus: videtur quòd non: quia ceſſat dicta ratio. licet enim præsumptio iuris sit, q debeat comparere per rationem quam ponit gl. potest tamen

e probari contrarium: quia non est ✠ e iuris & de iure. Item quid in alio explicando per personam coniunctam? Respondeo, videtur idẽ qđ hic, si facilè fieri põt: puta, scriptor promisit mihi scribere librum, habeo ipsum suspectum de fuga, facio ipsum capi, vt librum scribat: ad quod possum præcisè compellere, vt not. in l. hæc stipulatio. §. siue. de oper. no. nuncia. vult dare coniunctam personam, quæ promittat, quòd ipse scribet vt relaxetur, & tamen non est idoneus facultatibus: videtur quòd fit recip

fit recipiẽda: quia verisimile est, q faciet, quod promisit, ne cõiuncta persona remaneat illaqueata. Isto tũ casu, cõtra recusantem nõ daretur actio pœnalis, de qua hic: quia edictũ prætoris loquitur solũ in fideiussore de iudicio sisti, in quo aliud est speciale, vt iudicia exerceãtur. †Vltimò dicit Ange. per glo. hic positam, q si statutũ dicat, q cõsanguinei clericorũ cõpellantur soluere datia, & collectas pro clericis, nõ valet: a sicut si diceret, q clerici cõpellãtur: quia videtur hoc dicere in cõsequẽtiam, & nõ sit verisimile, quòd clerici patiantur cõsanguineos compelli sed potius volent ipsi soluere: & sic est cõtra ecclesiasticam libertatem. & pro hoc l. hæres meus §. fin. de condi. & demonstra. & est casus in c. sciant cuncti. de elect. lib. vj.

2 ¶ Nõ valet. adde Ange. consi. cxlvi.

b ✠ Secus in cõtentionalibus. Aliud est qñ pluribus stipulationibus, vna pœnalis adiungitur, quo casu in singulis repetita pœna videtur. neque refert, an diuidue sint an nonˊ. Adeò vt etiã si in multis sit satisfactum, pœna tũ debetur, si quid vel tãtulũ deest, & ita intelligo d. l. si seruus. ſ §. fi pluriũm in fin. si qs cau. Aliud, qñ vni stipulationi facti indiuidui pœnalis subiungitur, tũc enim simplex & vna est stipulatio, ideoq; vt pœna diuidatur, attẽdẽda est qualitas & natura principalis stipulationis, & ille est intelle. d. l. eadẽ §. Cato. ff. de ver. obli. Iam vide quam differat à superiori. & no.

c ¶ Impedientẽ de hoc latè per Ped. cõſ. cclx.

LEX II.

1 VI duos homines. † Stipulatio pœnalis committetur, etiã si in vno promissor deficiat: licet alia impleuerit. h. d. In istis tamen præparatorijs iudiciorũ, licet mero iure committatur, obstat exceptio pro illa parte, quæ impleta est: vt j. si quis cau.

b l. si seruus §. fi plurium. ✠ b secus in cõuentionalibus, vt l. eadẽ §. Cato. de verbo. obli. & dic, vt ibi. & in d. §. fi plurium.

Ne quis eum qui in ius vocatur, ui eximat. Rubrica.

1 †Notandũ est, q interdũ citatus nõ cõparet nulla iusta subsistente causa. & loquitur titu. si quis in ius voc. nõ ierit. vt tanquàm cõtumax possit mulctari. Interdũ subsistente aliqua iusta causa: quia mittit excusatorem & promissorẽ de cõparẽdo, & loquitur tit. præcedẽs. Interdũ impeditur facto tertij ipsum eximentis vel detinẽtis: & loquitur iste tit. in quo prouidetur actori contra illum tertium. & etiam titu. de eo per quem factũ erit. in quo prouidetur tam actori quàm reo, etiam si nõ interuenit violentia: & sic plenior est ille, quàm iste: cum ibi agatur ad verum interesse, hic ad æstimationem litis, per iuramẽtum actoris, etiã si lis sit calumniosa. & sic nullum ius habeat actor: vnde est merè pœnalis, vt j. eo. l. pe. in fi.

a ✠ Delegatus ordinarij quòd possit procedere contra tertium impedientem citatum comparere, quando hoc facit ad impediendum iurisdictionem eius, & pœna nõ applicatur parti.

3 *Patronus uocatus in ius sine uenia, an debeat esse contentus pœna uel exceptione, ut non procedatur?*

4 *Aliquid potest esse delictum, & tamen impunitum, ut in statutis de offendẽdo bannitũ.*

5 *In pari causa quòd sit deterior conditio actoris.*

Si quis dat articulos, quorum unus uidetur alteri contrariari, qualiter intelligantur, ad tollendum contrarietatem.

LEX I.

1 HOc edictum prætor. † Eximens per violentiã reum citatũ ne cõpareat, tenetur actione in factũ ex hoc edicto, quæ est pœnalis: & oritur ex maleficio: ideo ex facto serui datur contra dñm ignorantẽ noxalis. hoc tamẽ verũ, nisi citatio fuerit nõ ritè facta: quod multis modis potest contingere, vel ex persona actoris si fecit vocari sine venia, quẽ vocare non debebat: vel ratione loci ad quẽ vocabatur: vel ex defectu iurisdictionis citãtis: vel ex qualitate personæ citati: quia nõ poterat esse in iudicio, vt seruus: nã istis casibus eximens non incidit in pœnã edicti. I dẽ si citatio erat facta ritè, tñ non à iudice ordinario, sed à delegato. h. d. vsq; ad l. q si quis §. fi. & hoc vltimũ de delegato videtur intelligẽdum de delegato ab ordinario, propter eius vtilitatẽ. vt dicit glo. se-

2 cus in delegato à principe, per ea quæ no. † Inno. in c. j. de offi. delega. vbi tenet, q talis delegatus potest procedere cõtra ter-

c tium impedientẽ citatũ cõparere, qñ hoc facit ad impediendum iurisdictionẽ eius. Quid autẽ, si nõ propter hoc, sed propter inimicitiã quã habebat cum illo citato? dic vt ibi per eum qui plura dicit, ad declarationẽ huius tit. tñ ipse loquitur quãtum ad pœnã inferendã à iudice, propter eius cõtẽptũ: hic verò loquitur, de pœna quæ applicatur parti. Vnde potest dici, quòd nec edictũ prætoris, cũ loquatur nisi de citato ab ordinario, non habeat locũ quantũ ad hoc etiam in citato à delegato principis, licet ille possit mulctare, & excõmunicare impedientes. Et adde quod not. Bar. in l. j. si quis ius di. nõ obtẽ. In tex. ibi. [hoc edicto.] cuius verba nõ habemus integraliter in hoc titu. sed partim ponuntur in rubrica: partim in l. sed eximẽdi.

§. fi. partim in l. si per alium §. in eum. par- 2
tim eadem l. §. docere. vel saltem ponitur
hic sententia, nõ verba formaliter, in qbus
omnibus potest integrare verba. In tex.
ibi [deniq;], hic intẽdit ostẽdere, q actio
pœnalis quæ oritur ex hoc edicto, de qua
in l. si per alium §. j. est ex delicto: quod patet, quia ex facto serui datur cõtra dominum noxaliter, aliàs daretur de peculio. vt l. iij. §. ex causa. de peculio. In tex. ibi [quæ in ius vocare non potuit.] supple, vt nullo modo, vt in casu l. ij. & iij. ſ. de in ius voca. vel sine venia. vt j. subiscitur veluti parentes &c. & no. quòd isti nõ ritè vocãtur, posito etiã quòd vocarentur rectè. & ideo eximens nõ incidit in pœnã edicti. & glo. videtur sentire, q mero iure valeat vocatio, sed ope exceptionis possit elidi.

3 †In gl. sequẽti que incipit, [facias vim,] super verbo, sed & fortius. & ex hoc determinatur quæstio secundũ Cy. si patronus fuit vocatus in ius sine venia, & comparens vult q nõ procedat, & q non teneatur libertus &c. sed q absoluatur ab instãtia iudicij. libertus autẽ vult, quòd procedatur offerẽs se paratũ soluere pœnã quin

c quaginta aureorum: quia hæc sola pœna ponitur in edicto. & hoc nõ fuit declaratũ in titu. de in ius voc. & dicũt quidã, q patronus debet esse altero cõtẽtus: vel exceptione, vt nõ procedatur, vel pœna, & tũc permittat procedi: vtrũq; autẽ cõsequi nõ potest: vt l. rescriptũ j. de pac. in cõtrariũ quia tex. hic dicit, q nõ potuit vocari. ergo vtrunq; cõsequeretur, arg. in l. vbi pactum C. de trãsac. & in istã partẽ videtur Cy. inclinare. qd autem si nõ opponat, an valeat processus: dic vt not. in l. quãuis. de in ius vocã. vbi distinguitur, an procedatur cõtra præsentẽ, an cõtra absentẽ. In tex. ibi: [nõ deliquit. qui eximit.] glo. dicit verũ esse. quantũ ad hoc vt incidat in pœnã edicti, tñ re vera bene delinquit: quia facit cõtra hoc edictũ, vt j. l. proxi. quæ

4 videtur huic cõtrariari. †Ex hoc not. secundũ Bal. q aliquid potest esse delictũ, & tñ esse impunitũ: quia impunitas non facit, q non sit delictũ. & hoc no. pro eo quod dixi in l. vt vim. de iusti. & iur. qa refert, an statutũ dicat, q offendens bannitũ nõ puniatur, an dicat, q liceat bannitũ offendere: si quærimus an bannitus cõtra offensam possit se defendere. Idẽ dic, secundũ Iac. but. & Bal. q hic nullo modo delinquit eximẽs. lex autẽ sequens vult dicere, q posito, q delinqueret: tñ quia ambo sunt

5 in pari causa, deterior est conditio actoris. †Et hoc no. secundum Bar. pro articulis, si qs dat articulos, quorũ vnus videtur alteri cõtrariari, q ad tollendũ cõtrarietatem, intelligãtur hoc modo: si primus dicit, q nõ deliquit, vel non fecit, secundus in quo videtur dicere contrariũ, intelligatur positio, quòd deliquerit vel fecerit, quod tamẽ negatur: dicit sic. Vel pone, dixi me tibi nunquam promisisse, postea facio aliũ articulũ, quòd præscripsi contra te. & sic videor dicere contrariũ, quòd promisi, aliàs nõ potuissem præscribere, quòd intelligatur positio sine præiudicio veritatis, quod promiserim, dico quòd præscripsi. tamen cauti procura. semper hoc dicunt expresè, iuxta notata per glo. in l. & si quidem. C. de excep.

2 ✠ In hoc edicto qualiter probetur dolus eximentis.

LEX III.

1 VOd si quis seruum. §. Quod prætor Præcepit. †In eximẽte vt incidat in pœnã edicti, nõ requiritur dolus respectu exempti seu citati, licet requiratur respectu agẽtis. h. d. tex. cũ glo. In gl. ibi sed quantũ ad vocantẽ, necesse est dolũ cõmitti: si ego feci vocari Titium, & tu in itinere, cum veniret, propter inimicitias quas habebas cum illo, vulnerasti illũ, vel aliter detinuisti, nõ vt mihi noceres: nõ incidis in hoc edictũ, per istã glo. †habeo ergo necesse

2 ostendere, q hoc feceris, vt mihi noceres: aliàs succũberẽ agẽs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Violentas.tali tamen casu pot ab eo absolui, vt hic latius per do. Ias. adde quod voluit Cal. consil. v. desenten. excom.

b ¶ Recomendari. adde Bal. consil. clxvij. ij. lib.

c ¶ Eximentem. No. q ille cuius causa debitor alicuius aufugit, tenetur ad omne interesse, secundū Io. de ana. consil. lv. vbi etiā dicit, q ita consuluerūt Sali. & Pe. de ancha. per iura ibi alleg.

d ¶ Qualitate. Quòd qualitas posit, pbari cū actus deduceret qualificatos, facit, q dicit Io. and. in c. j. de homi. q cū quis aceuaret quendā q occiderat hominem Christianū, q ex eo, q non probauit, quod ille esset Christianus, non potuit obtinere. sequitur Alex. in multis cō silijs maximè consil. j. ij. lib.

do, hoc edicto, sicut in casu l. penul. §. docere. j. eo. vídeť tamen posse dici, q si sciebat ipsum vocatū ad meā instantiā, si alia causa vel inimicitia nō apparet inter te & illū, vídeať semper hoc fecisse in eius preiudicium. Debet igitur hoc allegare in libello, & probare, q sciebat citatū ad eius instantiā: sed si tu vis te defendere, proba q secū habebas inimicitiā, vel q propter aliā causam feceris. nā dolus nocet quantum ad illū, cuius respectu cōmittitur: nō quantū ad alium, vt l. si Fulcinius. §. quid sit latitare. j. quibus ex cau. in pos. eatur.

2 ☞ *Statutum si imponit pœnam capitis rapiendi filiam alienam vel mondalem ad habeat locum in eo qui abduxit, non tamen de manibus rapuit?*

3 *Si aliquis inclusit clericum in aliquo loco, licet eum non tetigerit, quòd incidat in excommunicationem, sicut si manus violentas iniecisset.*

LEX IIII.

SEd eximendi verbum. † Nota quòd rapere, est propriè de manibus alterius auferre: vt si citatus esset quis personaliter, & captus à familia, & de manibus eius auferretur, sed eximere est etiā, si de manibus non auferatur, sed per violentiam impediatur: vt si erat citatus verbaliter tm̄, & in itinere fuit detentus, etiā si corpus eius non fuit tactū, locum habet edictū, & primū dictū facit ad q. Iac. but. † Si statutum imponit pœnā capitis rapiēti filiā aliēnā, vel rapienti monialem, q nō incidat in pœnā ille qui abduxit, nō tamē de manibus rapuit. Contrariū tamen tenet ipse & etiā Ange. & Bal. posito q diceret statutum, si rapuerit de manibus patris: quia verbū manus ponitur pro potestate, vt l. manumissiones. de iusti. & iur. requiritur tamen violētia, saltem in persona rapti: vt per violentiā fuerit abductus: aliàs verbū rapere nō verificareť, secundū Ang. Nec ob. l. j. C. de rap. virg. vbi dicitur rapere etiam qui violenter seduxit vel abduxit: quia ibi largius sumitur ex interpretatione illius l. nō de proprio significatu. † Itē facit iste tex. q si aliquis inclusit clericū in aliquo loco, licet eū non tetigerit, incidat in excommunicationem, sicut si manus a violentas[a] iniecisset & per c. si quis suadente. xvij. q. iiij.

2 ☞ *Si aliquis est incarceratus ad tui instantiam non tamen debitè: an posim facere eum recommendari pro debito meo?*

1 §. Item is qui. †Not. hic mirabile in quo stat vtilitas totius ti. q si petebam à Titio mille, qui tamen non tenetur nisi in centum, vel in nihilo, & tu impediuisti ipsum venire: possum actione in factum ex hoc edicto agere contra te, ad ista mille, delato mihi iuramēto, & stabitur solo iuramento meo, vt j. l. proxi. §. j. nec habeo aliter ostendere, quòd ille mihi teneretur: hoc eit bene mirabile, quòd pro tam modico, quis teneatur ad maximam quantitatem. quod Bald. nullo modo videtur fateri. & ideo aliter intelligit l. sequen. in §. j. sed communis intellectus vide ť ille quem dixi. & posito, q ille mihi teneretur, possum agere contra te ad totum: & tu solvendo mihi, non liberas illum quominus ab illo possim petere: quia respectu tui est mera pœna. l. fi. j. e. Sed opponitur de leg. j. §. fin. cum se. š. eo. Sol. ibi citatus erat quis non ritè. hic verò non rectè. & hoc vult hic glo. quæ incipit, sed quare. Et hoc

2 inducit Bar. in q. quę incipit, Lapus. † quando aliquis esset incarceratus ad instantiam tui non tamen debitè, an posim facere eum recommendari

b [b] pro debito meo? & tunc distinguit, aut fuit peccatum in captura respectu formæ: vt quia non poterat capi virtute illius instrumenti vel die feriata, & non possum: sed tanquam spoliatus est ante omnia restituēdus, vt š. de in ius vo. l. plerique. in fin. aut non erat peccatum in forma, sed in materia: quia non erat debitor: quia fortè soluerat, licet instrumentum non esset cancellatum: & possum ipsum facere recommendari. argu. eius quod dixi per istū tex. in quo se fundat, in d. q. Lapus in solutiōe quæstionis, vbi declarat istū tex.

LEX V.

1 SI per alium quis. †Not. in hoc prin. quòd qui mandat maleficiū cōmitti, tenetur, etiā si non sit præsens tēpore quo committitur, & fortè non reperitur alibi ita bene.

2 ☞ *Solutio facta ab eximente, an liberet debitorem primò cōuentum, & quid ecōtra?*

1 §. In eum autem qui. †Not. casum istius §. notabilem q cōtra eximentē datur actio in factū, intantū, quātū per actorē fuerit lis æstimata, mediāte iuramento. h. d. In tex. ibi: [sed quanti ea res est ab actore æstimata.] No. quia nō fecit mentionē de iuramēto in item, secundū Pe. licet glo. intelligat, q debeat referri: & cōmuniter docto. sequuntur intellectū glos. vnde si petebā aliquam speciem à Titio, in qua cadebat affectio: possum eam æstimare secundū affectionē meā: nec est mihi necesse probare verū valorē, nec quòd Titius mihi teneretur: sed sufficit, q ab eo petebam tantū: & q si fortè venisset, fuisset cōdēnatus: possum etiā iurare, propter aliud interesse: quia si venisset, potuisset ipsum facere detineri pro alia causa: & hoc est mirabile, quòd pro tā modico teneatur eximēs tāta pœna. vide Bal. qui dicit debere intelligi, quòd æstimatio fiat per iudicē, nō respectu eius q petitur, sed respectu sui excessus, quem intellectū iste tex. nō patitur. glo. etiam quæ est hic dicit † q si ille erat verus debitor in hac actione, venit illud debitum: & hoc casu actio non dicitur pœnalis, sed rei persecutoria. & ideo solutione liberatur ille: quod est expresse cōtra l. fi. j. eo. & ideo glo. reprobaē per doc. Tu dic secundū Ange. q si primò egi cōtra te, & soluisti, nō liberatur ille. & ideò possum illum iterū conuenire, & exigere: sed si primo egi cōtra te, & obtinui: non possum postea illud à te exigere. & ista distinctio placet: & quia probatur in l. Stichum §. dolo j. de solu. & de pet. hære. l. nec vllam §. fi. vbi plenè no. & plenius per Barto. in l. quoties. si fa. fur. fe. di.

2 ☞ *Contra eximentem quæ debeat actor probare?*

3 *Quando lex requirit actum qualificatum, non sufficit actum probare sine qualitate.*

Quid si qualitas non erat requisita per legem ad actum, sed agens fecit de ea mentionem in libello suo? nu. 4.

4 *Statutum quòd villa teneatur pro homicidio commisso in suo territorio: non habet locum, si reperiatur aliquis occisus in illo territorio, nisi aliter constet.*

5 *Agens si fundat se in negatiua: tenetur illam probare.*

Quòd quis non comparuit probatur ex inspectione actorum.

Negatiua scripturæ probatur per inspectionem ipsius.

1 c §. Docere autem debet. †Qui agit cōtra eximentē [c] ex hoc edicto, tenetur probare, q exēptus non cōparuit propter exēptionem: quia si hoc non obstāte comparuisset non teneretur eximens, postquàm iniuria non habuit effectū. h. d. Et aduerte ad tres casus: nā aut comparuit in termino non obstante emptione, & nō tenetur eximens. Aut nec in termino nec post & tenetur. & isti duo casus colliguntur ex hoc tex. Aut nō comparuit in termino sed post. & tunc puto distinguendū, an re integra: qua ius actoris non erat effectum deterius. & idē quod in primo. Aut erat effectū deterius: quia aut actio erat extincta tempore: vel res quam petebat erat vsucapta, vel præscripta: & tunc idē quod in secūdo per l. mancipiorum j. de opt. lega. nisi cōparens velit in se iudiciū suscipere, perinde ac si actio non esset extincta. arg. j. de dolo l. elegāter §. pe. & de pe. hære. l. sed

2 & si lege §. pen. † Plura ergo tenetur agens probare. primò, q citatus cū cōpareret, fuit exemptus. secūdò q per vim. tertiò q in necem & dānū ipsius agētis, vt sibi noceret: vt not. š. eo. l. iij. in fi. quartò, q nō cōparuit. quintò, q propter hāc causam non comparuit. pone enim, q fuit detētus per vim, & postea relaxatus in sua libertate: sed superuenit sibi infirmitas, propter quā nō cōparuit in termino: si nō accidit propter exemptionē, eximens nō tenetur. † No. ergo, quòd quādo lex requirit actum

3 d qualificatum, nō sufficit probare actū sine qualitate[d] vt l. prætor §. docere j. vi bon. rap. & qui. ex cau. in possessio. ea. l. Fulcinius §. ij. qui incipit cum hoc. & ibi omnino vide glo. & Bar.

4 Vnde dixit Mar. † sili. propter hoc, quòd si statutum dicat, quòd villa teneatur pro homicidio cōmisso in suo territorio, & reperiatur aliqs occisus in illo territorio, non sufficit hoc ad cōdēnationē villæ: quia potuisset esse occisus alibi, & portatū esse

esse corpus ibidem. Quid aūt si qualitas non erat requisita per l. ad actū, tamē agens fecit mentionē de illa in suo libello, narrando illa in actū, an teneatur illā probare: videtur, q nō: post quā non erat necessaria per id quod no. Cy. C. de probā. l. cum te. & gl. in. c. ij. de reseri. Bar. tamē in. l. diuus de re iudi. & in. d. §. cū hoc vídetur tenere contrarium, quasi se astrinxerit, post quam per modum qualitatis adiecit. arg. in l. habebat. in prin. de insti. & c. licet causam de proba. secus si nō per modū qualitatis. & ita possunt intelligi allegata in contrariū. † No. etiā

5 hic casum, q ille qui agēdo fundat se in negatiua, teneť illā probare. de hoc articulo vide Cy. in l. ij. C. de iu. emph. & per Inn. in c. super his. de accu. & per Bar. in l. hoc iure. de ver. obl. Qualiter aūt probabit ipm non cōparuisse? Rnd. q ex inspectione actorū, q si cōparuisset, fuisset sua com partitio scripta in actis: & ita est præsumendum, & negatiua scripturæ probatur per inspectionem ipsius: puta, q quis non sit matricularis, per in-

a spectionem matriculæ[a] vt l. si de rebus ne. & l. Titiæ textores. de leg. j. & per Bar.

1 ☞ *Quando unus teneť ex contractu ad rem uel interesse, alter uerò ad pœnā similiter ex cōtractu, illo soluente pœnam, liberatur alter quatenus desinit interesse: etiam ipso iure, & quid econtrà, & quid si tunc alter tenetur ad pœnam legalem.*

3 *Solutum per iudicem in syndicatu quia tulit iniquam sententiam, non prodest parti quæ per iudicem inique fuit absoluta.*

1 §. Hoc iudicium. †Si pluresfuerūt eximētes, qui libet ipsorū tenetur in solidum & vno soluēte nō liberatur alter, & etiā oībus soluētibus nō liberabitur exēptus: cū sit merè pœna. h. d. cum l. fi. In tex. ibi [in singulos] dabit scilicet cōtra quēlibet insolidū. ergo vno soluēte nō liberabit alter: quia est merè pœnale, vt l. itē mela. §. si plures. ad l. Aquil. similiter oībus soluētibus nō liberatur exēptus, vt sequit: quia ex diuersis causis tenētur. nā exēptus potest teneri ex cōtractu, sed eximētes tenētur ex suo maleficio: ideo quod soluunt nō prodest exēpto, vt l. qui seruū. & ibi

2 vide in tex. & gl. j. de interro. act. † Quādo autē vnus tenetur ex cōtractu ad rem vel interesse, alter verò ad pœnā similiter ex cōtractu: tūc illo soluēte pœnā, liberaretur alter, quatenus desinit interesse. arg. in l. prædia. de act. emp. etiā ipso iure. sed ecōuersò soluto interesse tolleret actio pœnalis ope exēptionis, vsq; ad concurrentē quantitatē, nō vltra, per eandē l. sed quando vnus ad rem vel interesse ex cōtractu vel quasi: alter ad pœnam legalem, si pœna nō consistit in æstimatione illius rei: soluta re, non tollitur pœna nec econtrario. l. si pro fure. de condi. furt. sed si consistat in æstimatione rei illius, vt hic, quia eximens tenetur ad illud, quod petebatur à principali. & eius respectu dicitur pœna: tūc distinguitur an primò fuerit actū ad pœnam: & exacta non liberabitur debitor principalis vt hic: an econuersò. & tunc secus: vt l. Stichum. §. dolo. & l. nec nulla. §. fin. in fine de pet. hære. & quod ibi not. & plenius per Barto. in l. quoties. si fa. fur. fe. dic. Ex his dicit etiam Angelus

3 quòd † illud, quod soluit iudex in syndicatu: quia tulit iniquā sentētiam non prodest parti, quæ per iudicem iniquè fuit absoluta: quia iudex soluit pœnam sui quasi maleficij. de hoc nota. in l. mancipia. C. de serui. fug. per eundem Bal.

2 ☞ *Actiones pœnales quando transmittantur ad hæredes lite non cōteštata, ut actio furti? & an tunc posit iurari in litem?*

3 *Habens facultatem iurandi in litem, eam transmittit ad suos hæredes, non contra hæredes.*

4 *Iuramentum de futuro est personale, & non transit ad hæredem ut efficiatur periurus si non detur: uel fiat: tamen hæres compellitur illud facere, uel dare, si contractus super quo iuratum fuit, non erat à iure prohibitus, licet non approbatus.*

1 §. Hæredibus aūt ita. †Hæc actio nō transmittitur ad hæredē, nisi eius interfit: nec datur cōtra hęredem, post annū: quia est pœnalis intellige quādo lis non erat cōteštata: aliasvídetur trāsire indistinctè ad hæredē, & cōtra hæredē, & dari post annū: quia per

2 petua est iuxta ea quæ habentur in. l. j. de priua. delict. † In gl. ibi, [quia solā continet iurisdi.] Not. quia glo. cautè loquitur: nō enim dicit, quòd est pœnalis: nam etiā actiones pœnales si per eas quis non prosequitur vindictam, transmittuntur ad hæredes lite non conteštata, vt actio furti, quæ competit propter damnum rei familiaris: & nisi quis damnum recepisset,

a ¶ Matriculæ. an per librum probeť negatiua, vide per Franc. de Are. consil. lxxxij. ij.

b ¶ In periurij. de hoc per do. Ias. hic qui alleg. Lud. ro. consil. cclxxx. & ei adde Fede. consi. cclxxxj. vbi ponit an hęres donantis teneatur seruare eius iuramentum.

actionem furti non haberet, quia competit ei cuius interest furtum nō fuisse commissum: sed dicit, quòd continet vindictam, sicut actio iniuriarum, quæ cōpetit b etiam si iniuriatus damnum non recepit, sed solam contumeliā: ita & hîc. nam etiā si actor erat calumnioſus, & sic nullū damnum recepit habet hanc actionem, vt š. ea. l. §. j. in fi. & l. præcedenti. §. pen. ideo non transmittitur lite non conteſt. nisi hęredis interſit, puta, quia actor nō erat calumnioſus, sed verus creditor, & sic receperat damnū: & hoc habet necesse hęres probare, licet defunctus nō haberet docere, sed staretur eius iuramento hoc autem probato subdit gl. quòd agere potest non solum ad interesse, quod ipse probauit: sed etiam vltra, quatenus in litem

3 iurabit, quod perpetuò tene menti, quia per hoc apparet, † q qui habet facultatē iurandi in litem, eam trāsmittit ad suos hęredes: videbatur enim cōtrarium, quasi hoc iuramentū sit merè personale. Et hoc no. pro pupillis, quando possunt iurare in lit. contra tutorem non conficientem inuentarium, vel male conficientem: vt transmittant ad hæredes, licet contra hæredē tutoris in litem non iuretur propter dolum tutoris, vt l. j. & ij. C. de in lit. iur. quia magis esto dioſum ex parte rei, quam actoris, similiter in casu l. si quando C. vnde vi. & in l. numis. cum ibi not. de in lit. iur. vbi si contra doloſum iuratur in litem de veritate, vel affectione, transmittetur facultas ad hæredem, nō

4 contra hæredem. tene menti. † Poſtquam autem quis iurauit de futuro aliquid facere, iuramentum est personale, & non transit ad hæredem, vt efficiatur periurus, si non detur, vel fiat. & ita loquitur quod not. Innocen. in c. veritatis, de iureiur. bene tamen compellitur hæres illud facere, vel dare si contractus super quo iuratum fuit, nō erat à iure prohibitus, licet non esset approbatus: quia propter iuramentum redditur approbatum, & sic virtus iuramenti facit ipsum validum, vt no. in authen. sacramenta. C. si aduer. ven. & per Bal. in l. fi. C. de pact. secus si esset reprobatus, vt vsurarius contractus, nam si promitto soluere vsuras, & iuro: licet tenear soluere, & non soluam, sum periurus: si tamen decesi ante terminum solutionis, & hęres meus non soluit, nec est periurus. nec tenetur soluere: quia est merè personale, nec reddit cōtractum licitum propter sui vitium: non sic si non esset vitioſus: vt si minor vel mulier iuraret, quia licet sine iuramento non teneretur seruare, cum iuramento tenetur, & facit hęredem teneri: sed non facit illum

b incurrere in periurium. [b] tene menti.

Qui satisdare cogantur vel iuramento promittunt. Rubrica.

1 † Not. quòd interdum citatus non comparet, & tunc loquūtur tres tituli præcedentes: interdum comparet, & tunc si non posſidet immobilia, tenetur satisdare de iudicio sisti: id est de prosequenda lite vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, & illa lata liberatus est fideiussor, vt l. grege. §. sed litem. de fide iusſo. Ex hoc apparet esse differentiam inter hunc titulum, & titulum in ius vocati vt eant. meliorem quàm gl. assignet. quia ibi non cōparuit, sed misit excusatorē, qui promisit eum sistere nō in tota lite, sed in primo actu. & statim q sistit, liberatus est.

2 ☞ *Promissio de satisfaciendo intelligitur de uera solutione uel de faciendo, quòd creditor remaneat contentus.*

3 *Promittens facere me cautum & securum quando non liberetur nisi det fideiussorem licet paratus sit per instrumentum se obligare?*

Cautio quando intelligatur de pignoribus.

4 *Idoneus facultatibus quia posſidet immobilia quando non teneatur dare fideiussores: sed sufficiat quòd se obliget per instrumentum cum hypotheca suorum bonorum?*

5 *Iuratoria cautio quando sufficiat? & quòd forensis posſit remitti ad locum sui domicilij: ut ibi satisfaciat, si non poteſt in loco iudicij?*

In criminalibus ubi imponitur pœna corporalis non est quis relaxandus cum fideiussoribus: & quid in pœna pecuniaria?

Quid si est mulier, quòd detrudatur in monaſterio ab aliquo custodienda?

LEX I.

1 SAtisdatio. † Satisdare est reddere aduersarium securum, datis fideiusſoribus: & habet similitudinem cum satisfactione, quia sicut dicitur satisfacere ille qui non soluit

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

a ¶ Satisfacere, intelligitur qui dat fideiussorē vel pignus vel aliquā rē in solutū, vt l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. act. & de sol. l. satisfactio. & de re iud. l. iij. §. ait prætor. aliquando tamen ad sol. tantū restringit. ff. vt in pos. lc. l. is, cui. §. satisfactionis. & que dicuntur. Iuris factio congrua, videtur ff. c. sicut. de cohā. cle. per Inno. & Host.

b ¶ Securū, si statutum mādat, q debitor creditori p̄stet securitatē qualiter debeat intelligi, vide hic per Bal. & quā cautionē p̄stare debet q̄ p̄misit facere securū ad sensum sapientis, vide gl. in l. si mandato Titi. ad fi. §. manda. & in l. ex ea pte. de ver. ob. per Alexā. in cōsi. x. iij. lib.

c ¶ Suorū bonorū. de hoc latè per Old. cōsi. lxvij. & q̄ idone⁹ facultatib⁹ nō teneneaē satisdare, tenet Ale. cōsil. xxxvij. ij. lib.

d ¶ Mittitur. adde q̄ idē Paul. cōsi. cccxlvj. in secundo impressis cōsuluit q̄ est in arbi trio iudicis cōsideratis qualitatibus.

e ¶ Iuramento. xiiij. casus in quibus nō stat cautioni iuratorię, vide hic per do. Ias.

f ¶ Satisdet. idē consuluit Alexan. cōsi. lxiij. in. lib.

g ¶ Excussione. q̄ necessaria non sit excussio cū debitor principalis nō sit facilis ad cōueniēdū, vide per Lu. Ro. consil. cclxxxvij. & p Alex. cōsi. lxxvij.

h ¶ Non dicitur idoneus quia idoneus nō tam ex patrimo. quā ex fide intelligendus est. opti. tex. si quis stipulatus. §. fi. ff. de ver. obli,

sū quod debet, tamen reddit creditorem contentum: alio modo ita dicitur satisdare ille qui non soluit, sed reddit creditorē securū dando fideiussores. hoc dicit. † Per istum text. videtur, quòd si promittis mihi satisfacere, non tenearis propterea soluere, quia qui satisfacit non soluit: sed alio modo voluntatem creditoris implet, vt ibi patet. & ff. quib. mod. pigno. vel hypothe. sol. l. item liberatur. §. j. & fi. de pigno. act. l. rem. §. omnis. versū. satisfactum. Contrarium est verum, secundum Gulie. de cu. vt est casus in authen. si quando. C. de consti. pe. Tu dic, secundum Ange. nō obst. iste text. quia satisfactio non est nisi quando creditor remanet contentus. Si ergo velles mihi dare promissorem, cum promisisses satisfacere, [a] de hoc quod tu vel alius debet: non diceris satisfacere mihi, si de hoc non cōtentor: & ideo tua promissio intelligit̄ devera solutione, vt in d. auth. si quando. † Item patet ex isto tex. quod si promisisses me facere cautum & securum, non liberaris nisi des fideiussorem: licet sis paratus per instrumētum te obligare. facit l. Titius. in fin. ad Trebel. Contrarium videtur determinare Bar. in l. j. §. communes. ff. de præto. stip. Dicas secundum Ang. & bene, quòd aut promisisti facere me securum [b] de eo quod mihi debes & locum habet primum dictū, quia nihil importaret secūda promissio, si primo eras efficaciter obligatus per instrumentum. patet ergo, quod plus debet importare hæc promissio de faciendo me securum & cautum, videlicet vt des pro illa fideiussores. Argumento hic. & si de primo debito non habebam instrumentum: vt si promisisti me facere securū de eo, quē Titius mihi debet: tunc sufficit, q̄ te obliges solenniter, per instrumētum absq; eo quod des alium fideiussorē. & ita potest intelligi quod not. Bart. in illo §. communes. & hoc si habeas immobilia vel multa mobilia, ita quòd nō erat verisimile vt aufugeres. iuxta no. ff. eo. l. sciendum. aliàs secus, vt si eras forensis, & poterat verisimiliter suspicari. per id quod not. gl. in auth. de ehiben. reis. §. suscepto. vt ibi. Sed de pignoribus, potest dici contrarium, vt tenet glo. in auf. offeratur. C. de lit. contest. & in l. nemo. §. in eo. de reg. iur. duplici ratione: quia ista est cautio prætoris, quæ debet iudicari ab edicto prætoris, vt l. in cōuentionalibus. de ver. ob. Sed per edictū prætoris daē certa forma, q̄ caueatur cum fideiussoribus: ergo reus inuito actore nō habet immutare hanc formam. Item quia periculū est, & labor in custodiendo pignora, quibus actor nō tenetur se subijcere. Ista tamen gl. cōmuniter tenetur per casum in §. iubet. quem allegat. & est casus in l. prętor. de præto. stip. la. ij. secundū vnā lectu. & vide per Bar. de hoc articulo & de quibusdā aliis quæstionibus: quas mouet circa hoc. † In gl. ibi, [c] itē dicis.] dicas idē etiā de illis, q̄ sunt idonei facultatibus, vt C. de epis. audi. l. de creationib⁹. & in l. quicū q̄. de fun. patrim. li. xj. per quas patet, q̄ sicut ille qui possidet immobilia, nō tenetur ad istam satisdationem, de iudicio sisti, vt ff. eo. l. sciendū. Ita nec quilibet alius, à quo petatur satisdatio prætoria, puta, vt legatorū nomine caueaē, vel de dāno infec. cum similibus. non em̄ teneē dare fideiussores, si est manifestè idoneus facultatibus: sed sufficit q̄ se obliget per instrumentū, cum hypotheca sorū bonorum [d] & ita intelligas etiam in omnibus superioribus casibus, quādo quis releuatur à datione fideiussorū per l. filio. in fin. vt ff. vt in pos. leg. & per l. omnes. ante fi. C. de epis. & cle. & vbi casus videtur esse, q̄ tunc teneaē promittere certam pœnā, seu quantitatem nomine pœnæ quando releuaē à datione fideiussoria, vt not. gl. in l. nisi. §. quāuis. ff. si cui plusquā per l. Falcidiā. † In gl. ibi, [remittitur iuratoriæ cautioni,] hoc in ciuilibus: in criminalibus verò vbi venit imponenda pœna pecuniaria, siue etiam fideiussores daret, mittitur [d] ad carceres, nisi sit mulier, vt ff. de custodia reorum. l. si quis reū. cum ibi not. & C. eod. ti. auf. sed nouo iure. quando autē imponiē pœna corporalis, etiam si velit dare fideiussores, non relaxādus est. quod dic, vt l. j. de custodi. reo. & de muliere, quid tunc debet fieri, dic vt dicā in authen. sed nouo iure. quia detruditur in monasterio aliquo custodienda. In gl. ibi, [vt iuret fideiussorē dare non posse.] no. quia glo. vult, q̄ de hoc stetur suo iuramento [e] quod Bal. dicit esse verū, nisi iudici ex aliquibus coniecturis contrarium appareat. Et adde, quòd hoc casu quando nō potest in loco iudicij, quia est forensis: remitti pōt ad locū sui domicilij, vt ibi satisdet [f] vt ff. eo. l. si fideiussor. §. si necessaria. & l. de die. §. tutor.

1 Ideiussor. † Fideiussor debet esse idoneus facultatibus, & facilitate cōuenien di. h. d. & etiā se obligandi, q̄ possit se obligare: aliàs nō valeret, & teneretur alium dare. ff. proximo. §. secundū secundam lectura. & l. quoties. ff. eo. & q̄ non habeat priuilegium fori, patet in l. j. §. fi. si quis in ius vo. nō ierit. † Quæro, quid si à principio fideiussor erat locuples, postea effectus est inops, an debeat alius dari dicas, q̄ sic in stipulationibus prætorijs: vt in l. prætoriæ. de præto. stipula. la. ij. secus in alijs, si venditor tenetur dare fideiussorē de euictione, vel ratione cōuetudinis: vel qa sic fuit actum: vel in casibus in quibus de iure tenetur, licet regulariter secus, vt l. illud de euictio. Nam si dedit fideiussorē locupletem, qui postea factus est pauper, tenetur alium dare, secundū Ang. q̄ allegat ad hoc l. pupilli. §. soror. ff. de sol. † Itē scias, q̄ si principalis esset diues, sufficeret fideiussor non idoneus facultatib⁹. ita sentit gl. in l. mulier. C. de iure do. quę incipit licet. & debet fideiussor possidere immobilia, ad hoc vt sit idoneus: vt no. in auf. de exhi. reis. §. suscepto. seu in §. sanci mus. vel multa mobilia. vt not. in Spec. de satisda. §. dicto. ver. sed si scholaris. † Vltimò no. gl. dum dicit existente in castello forti: q̄ talis non dicitur posse faciliter conueniri, & ex hoc inducit Ang. etiam, quòd si eras debitor meus, & dederas fideiussores, q̄ possem cōuenire fideiussores, nō facta alia excussione [g] principali, tanquā nō possit ille notoriè cōueniri, aliàs excuti nō pōt. arg. in l. fi. & quod ibi no. ff. si certū pet. & l. decē de ver. ob. & hoc si sit de iurisdictione illius iudicis, si tamē de facili cōtra eū nō poterat executio fieri, secus: & hoc casu debet intelligi dictū Gul. de cu. qui videē tenere contrarium eius, qđ tenet gl. quando esset sub iurisdictione illius: dicunt etiam doctores per istum tex. q̄ † si quis vellet dare fideiussorem aduocatum vel procuratorem cauillosum, non dicetur idoneus, [h] vel militem vel magnū nobilem vni rustico, qui de facili cōtra illum non posset iustitiam consequi. & idem in similibus.

2 ☞ *Fideiussori de iudicio sisti competit exceptio de nullitate processus quando conuenitur ad interesse.*

Reus qui contra excommunicatum vel bannitum agentem opposuit exceptionem banni vel excommunicationis: si tamen fuit compulsus fideiubere de iudici sisti: illa datio fideiussionis non valet nec fideiussor obligatur.

3 *Fideiussor de iudicio sisti non est proprie fideiussor, si solus promisit, & quid si simpliciter datus sit à principali? & nu. 5.*

4 *Fideiussor de iudicio sisti non habet beneficium de fideiussoribus, ut prius conueniatur principalis, & si essent plures, an habeat locū beneficium epistolæ diui Adriani & nu. 5.*

5 *Beneficium epistolæ diui Adriani datur etiam constitutoribus.*

1 §. Si quis ex his. † Satisdatio de iudicio sisti præstita ab eo qui non potest esse in iudicio, vel ab eo qui nō pōt se obligare, nō valet h. d. secundū communē lectura. Nā legit̄ quatuor modis in gl. Primò vt in text. vt non

vt non sit dictio ex, & tunc illud verbum his, est casus datiui. Secundo, q̄ ibi sit dictio ex, & tunc est casus ablatiui: & secūdū istam lect. legitur tribus modis. & gl. exemplificat in seruo qui non pōt esse in iudicio agendo, vel defendēdo: & iudiciū cū eo agitatum, est ipso iure nullū, vt ff. de iudi. l. idcirco. §. fi. & C. eo. tit. l. seruus. Et in prima positione casus, & etiā in tertia, seruus erat actor: sed in prima recepit satisdationē ab eo. In tertia dedit satisdationem de lite prosequēda, quę habet similitudinē cū ista satisdatione. In iij. lect. seruus conueniebatur. In ij. verò lectu. nec agebat, nec conueniebatur sed fuit datus fideiussor. & in primis tribus, non valet satisdatio: nec agitur, vt ita non detur. In hac vlti. quæ est secunda in ordine gl. nō valet, tamē reus cogitur dare idoneum, quia iudiciū valebat, vt ff. eod. l. quoties

2 rite, i. solenniter, rectè &c. vt in gl. l. ij. de inoffi. testa. † In glo. super verbo ex. Ex ominibus istis lect. not. secundùm Bart. q̄ fideiussori de iudicio sisti competit exceptio de nullitate processus, quādo conuenitur ad interesse: nam ad defendendū se pōt obijcere exceptionē, q̄ processus est ipso iure nullus, propter aliquam cām. Item patet ex prima lect. q̄ si excōicatus vel bannitus, qui nō possunt agere sed conueniri, si agat, & opponatur exceptio banni vel excōicationis, & hoc non obstante reus fuerit compulsus dare fideiussorē de iudicio sisti. non valet illa datio, nec ille fideiussor obligatur: quia iudiciū postea factum in contemptū legis vel canonis nō valet, iuxta no. in addi. Spec. in tit. de re iud. super rub. vbi recitatur quæstio lac. de Are. qui hoc tenuit in bāno. & no. in l. j. C. de hęr. inst. per Bal.

3 † In fi. glo. ibi quia non debet. No. istā gl. quæ semper allegatur, q̄ fideiussor de iudicio sisti, nō est propriè fideiussor. Gul. de cu. reprehēdit istam gl. quia habuit respectū ad obligationē principalem, qua reus conuenitur. Sed non debuit illum respectum habere, q̄ fideiussor de iudicio sisti nō accedit illi obligationi: sed alteri secundariæ, qua tenetur comparere, & litigare si citatur à iudice competēte, & ad instantiā illius, qui nullum ius habet contra eum. Nam hoc nō obstāte, potest esse iudiciū inter eos: & si ferretur sentētia pro actore, valebit: quod nō est contra ius publicum: sed contra ius partis: vt est casus in l. cum putarem. ff. fami. erci. huic ergo obligationi fideiussor accedit: & sic non est verū, q̄ non habeat principalē obligatum. Sed aduerte, si principalis conuentus se obligaret ad sisti endū: & postea daret fideiussorem procedit ista ratio. Sed certè & si principalis se non obligat, potest se obligare fideiussor. Vnde dicunt doctores alibi, esse speciale in fideiussore de iudicio sisti, quòd potest stare sicut principalis: licet non sit in fideiussore, de iudicato soluendo, vt plenè no. Bar. ff. iudicatum solui. super rub. per l. si barsatoram. C. de fideiusso. & istum respectū potuit habere gl. quia non semper principalis se obligat, maximè quando non comparet, sed mittit excusatorem qui promittit, vt §. in ius voc. vt eant. & tamen ibi appellatur fideiussor. Sed gl. dicit ibi idem, quod hic, q̄ propriè loquendo non est fideiussor. & il la gl. potest clarius procedere quā ista: quia hīc loquitur quādo reus comparuit: vnde tunc se obligat. Et posito, quòd non se obligaret, iudicis tamen officio pōt compelli vt in l. ij. §. si quis in ius voca. non ierit. & iudi. offi. potest fideiussor accedere, ita nobili iudicis offi. vt l. cùm quis. §. si quis pro reo. ff. de sol. sicut mercenario. vt l. centum Capuæ. & l. fi. de eo quod cer. loc. Sed alia ratio facit pro glo. quia tunc dicitur propriè fideiussor, qñ se obligat ad illud idem, ad quod est obligatus principalis: secus si ad aliud: vt in l. grege. §. illud de fideiusso. & quod plenè not. in l. nemo. de duobus reis. Sed fideiussor de iudicio sisti obligat se ad aliud patet, quia reus tenetur ad suum proprium factum, id est assistere: sed fideiussor non obligatur ad aliud idem, imo non valeret ab eo, quòd sic promitteret factum alienum, & sic non valeret, vt l. stipulatio ista in princip. de verb. oblig. Sed promittit suum factum proprium: ideſt se facturum & curaturum, q̄ ille assistet, quod valet: vt est tex. in l. quoties

4 quis. de verb. obl. † Sed respondet q̄ propter hoc nō minus dicitur fideiussor, vt est tex. in l. sicut reus. ff. de fideiusso. aliàs in nulla obligatione facti posset fideiussor accedere: quia nunquàm promittit factum principalis: sed suum proprium: & tñ communiter tenetur contrarium: quod dic, vt plenè notatur per gl. & Bar. in l. si quis pro. in prin. ff. de fideiusso. Sed Bal. adducit pro gl. rationē subtilē, propter quā defendit gl. q̄ si esset propriè fideiussor, saltem hodie haberet a beneficium de fideiussoribus. vt primo executiatur reus, vt in auf. præsente. C. de fideiusso. & ideo non posset incipi ab isto fideiussore: sed debet incipi à reo. sed in contrariū est, & sic totus iste titulus esset corruptus. Nam secundū ista iura posset inci pi à fideiussore, iubendo sibi, q̄ sistat: & si non sistat, incipit teneri ad interesse: vt in §. fi. istius legis: & tamen ad illud interesse principalis non est obligatus: ergo est necesse dicere, q̄ non propriè fideiussor: sed est promissor: secundum quod tenet gl. in l. etiā in eo. §. nemo. de reg. iur. & sic non

5 habet beneficiū de fideiusso. † & si essent plures, nō haberet locum beneficiū epistolæ diui Adriani inter se, quod non datur nisi fideiussoribus: certè & datur similibus fideiussorib⁹ & cōstitutoribus vt in l. fi. C. de cōsti. pec. Breuiter pōt dici, q̄ si solus fideiussor se obligauit ad sistendū, procedit dictū Bal. & etiam ista glo. & alia quę est in d. l. in eo. Si verò solus principalis dedit fideiussorē, qui simpliciter fideiusit, nō exprimēdo in quo vel quid promitteret. & tūc erit propriè fideiussor: quia censet solū promittere interesse, si nō sistat, put in alijs obligationib⁹ facti. no. in d. l. si quis pro eo. & tūc non poterit incipi à fideiussore. vt propter suam morā tenetur: sed incipiet à principali, & propter morā principalis committet stipulatio cōtra vtrunq̄: & tunc habebit beneficiū de fideiussoribus, vt primo executiat principalis. Si verò vtrunq̄ promisit tunc pōt incipere iudex à quo vult, & si incipiat à principali, ille poterit dici, propriè fideiussor, si à fideiussore tūc secus. & erit idem, q̄ in primo casu. & ita reduco ad istam concordiam istas opiones subtiles.

a ¶ Aliquid. facit l. si emancipati. ff. de adop. ibi quocunq; loco. s. idoneo, & qđ no. extrā de ordi. cog. c. tuarū ibi quocūq; mō cognoscāt. & C. ā bonis quę lib. l. j. ibi quocūq; tit. & qūlibet & qūcunq; in c. indēnitate de ele. li. vj. & dictione qualitercunq;. vide de testamento mil. l. j. §. ex mandatis.

2 ☞ *Quicunque tenetur dare fideiussorem ex aliqua causa potest dare proprium filium, & quando hoc procedat?*

Verbum qualiscunque qualiter restringatur.

Statutum quòd qualitercunque fierit sententia arbitri uel instrumentum publicum, mittatur executioni: debeat intelligi, dummodo sit aliqua uel aliquod.

Si dicat quòd quilibet posit accusare de tali crimine, restringitur ad habilem.

1 §. Prætor. † Si conueniantur personæ hīc contētæ, possunt dare fideiussorem etiam non idoneū facultatibus, dūmodo sit talis, qui efficaciter obligetur. h. d. text. cum glos. vsq; ad §. fi. Et est notandum, q̄ hīc erat conuentio inter actorem & reum, per quā actor non poterat reum conuenire sine venia, & sic tenebatur illi ad reuerētiam, & ista est cā, quare reus est in hoc priuilegiatus, vt posit dare quemlibet fideiussorem: licet secus sit in alijs, vt in principio huius l. quādo non est conuētio inter fideiussorem & reum, quā dat, & tunc loquitur titulus. §. in ius voc. vt eant. & in hoc differt ab isto. Nā & ibi dari pōt non idoneus facultatibus, per rationem ibi assignatam in glo. † Per istum tex. in ver. & filij. videtur secundum Bal. q̄ quicunq; tenetur dare fideiussorē ex aliqua causa, posit dare proprium filium. Contrarium dic, secundum Ang. quia reputatur eadē persona cum patre vt in l. fi. C. de impuberum & alijs substi. potest dici, q̄ si habet bona propria aduentitia, in quibus pater non habet vsumfructum, vel etiam postquā facit de consensu patris, locum habeat dictum Bald. aliàs non potest dari nisi in isto casu speciali. & ita loquitur dictū Ange.

3 † Not. in ver. quod ait. iuncta glo. q̄ istæ verba generalia, qualiscunque fideiussor &c. restringuntur solum, ad non idoneos duntaxat facultatibus, possunt tamen se obligare: non tamen comprehendunt illos, qui non possunt se obligare. & sic non

4 esset fideiusio. † Et sic facit, si statutum dicat, q̄ qualiscunq; fuerit sententia arbitri, vel instrumentum publicum, mittatur

a executioni: debeat intelligi, dummodo sit aliquid[a] vel aliquod quod tunc habet naturam sententiæ vel instrumenti, secus si esset ipso nulla propter defectum compromissi, vel quia non esset notarius, secundum Bart. Pro hoc. l. diuus. ff. de testamen.

5 mili. † Et si dicat, quòd quilibet possit accusare de tali crimine, restringatur ad habilem. de hoc in l. j. §. item nunciatio. de operis noui nuncia. per Barto. post Iacob. de Are.

2 ☞ *Contra fideiussorem iudicij, qui tenetur actione ex certi conditione, ut hic procedit ordinariè dando libellum & litem contestando, & quantum ad actum sistendi potest procedi executiuè, iubendo sibi quòd sistat.*

An ista stipulatio committatur ad interesse totale propter cōtumaciam particularem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Apud sempronium. Adde qđ voluit Luro.cõsil.cxx.versus fi. incip. In dei nomine sciebãt Romanus & filius.

¶ Vel culpã.sed quid si sunt duo custodes, & vnus fuit cum carcerato, an alter punietur stante statuto & fugiens à carceribus capite puniatur, vide per Ro.sing.suis.fol.j.

Quid in custode carceris si carceratus ausugit?

Fideiussor de iudicio sisti quando cogatur promittere certam quantitatem, seu pœnam si reum non sistet?

Fideiussor de iudicio sisti an teneatur de eo, quod ceresset, ut quia reus inquisitus de uulnere illato postea condemnatus est de homicidio, quia uulneratus mortuus est.

In actione pœnali licet actor tractet de lucro captando: tamen illud lucrum appellatione interesse continetur & dicetur pati damnum si illud perderet, postquam semel est iuncta quæstio ad ipsum.

Fideiussor de iudicio sisti an teneatur reũ sistere toties, quoties opus fuerit, quousq; sit lis finita, & in criminalibus etiam post sententiam?

Quid si actor non prosequitur litem?

Quid in causa appellationis, & quid si reus est mortuus?

Vbi de crimine uenit imponenda pœna pecuniaria: tunc fideiussor qui promisit reum sistere & non sistat, tenetur ad illam pœnam, & quid si ueniebat imponenda pœna corporalis.

§. In fideiusorem.

† In fideiussorem de iudicio sisti non sistente, datur actio ad interesse: quod consistit in quantitate petita, dummodo sit verè debita, & si petatur nomine pœnæ, nisi fideiusit ad certã quantitatem: quia tunc ad illam tantũ tenetur. h.d. cum l. seq. Et habet materiã subtilem secundũ Bar. †Intex.ibi, [ait prætor.] non intelligãs, qp ista sit actio prætoria, licet gl.hic sentiat contrariũ, dum dicit, qp est actio in factum: imò est ciuilis, scilicet certi cõdictio, quæ oritur ex stipulatione, licet ipsa stipulatio sit prætoria, vt ff. de in ius voc.l.fi.cum ibi no.fic ergo in hac actione proceditur ordinariè contra fideiussorẽ iudicij, dando libellũ & litẽ contestando. sed quantũ ad actum sistẽdi, posset procedi executiuè, iubendo sibi qp sistat, ff.eod.si decesserit. & cõpellendo quando qp præcisè ad hoc vt ff. de in ius vo.l.eũ pro quo. & ibi dixi. Est aduertendum qp ista stipulatio ad interesse totale cõmittitur propter cõtumaciam particularẽ vt si essem iussus sistere, vt respondeam libello, vel positionibus, secus in aliis obligationibus factí, habentis tractũ successiuum: quia propter moram particularem committitur stipulatio ad particulare interesse, nõ ad totale, vt l.stipulatiões. §. planè. de ver. obli. sed ad totale demum lapso toto tempore: idem videbatur hic, nisi sit totum tẽpus instantiæ nõ committeretur ad totale interesse, cuius contrariũ dicit Pet. quẽ omnes sequuntur. Et ex hoc, quia rigorosè agitur in iudicijs, in alio releuatur reus, quoniã admittitur purgatio moræ: quandocũq; etiam post lit. contest. supple ad interesse: & etiã post modicũ tẽpus, quod in aliis nõ est: vt l.ij. §. fi. ff. iudicatũ solui. vbi omnino vide p Bart. si vis intelligere: nisi esset adiectum certũ tẽpus, quod tunc demum intra paucos dies, vt ff. si qs cau. & si post tres. Sed pone, qp fideiussor reum sistit in iudicio: sed ille non vult respondere libello, vel positionibus: respondeo, qp idẽ est ac si non sistisset: quia non propter sistere, sed propter litigare facta est promissio. vnde debet intelligi qp sistat cum effectu: & qui non respondet, pro absente habetur, vt l. non alieno. ff. de interroga. act. & l. damni. §. cum pariete. de dam. infec. & ita tenet Bal. ff. eod. l. j. quod no. vnde gl. in auc. qui semel. dicit contra talem procedẽ dum esse ad missionem ex primo decreto, ac si non comparuisset. In tex. ibi: [in veram quantitatem.] dic, id est in quantitatem petitam, dummodo probetur verè debita: intellige gl. hic quæ incipit si aliam. sed contra, qp nõ sit necesse probare, qp verè deberet, vt ff. ti. j. l. penul. §. j. Sol. ibi agitur cõtra eximentem actione in factum ex suo delicto: hic contra fideiussoren certi conditione ex suo contractu, ideo mitius agitur. Sed contra primũ op. qp imò idem sit. quod in secundo, vt not. ff. si quis ius dicẽ. nõ, obtẽ. l. j. §. fi. in secũda lectu. & in reprobatione ipsius, quam facit ibi gl. Sol. ibi agitur actione in factũ ex delicto consistente in non faciendo, qp reus nõ cõparuit dolosè, sed tit. præcedens quando ex delicto consistente in faciẽdo, quod est gratuitus, vt no. in l. j. ff. ad sillania. In tex. ibi: [si pro certa quantitate] dic sed quid si illa quãtitas erat minor quã interesse. Respõdeo non tenetur nisi ad illã. nec ob. quod no. gl. in l. fi. ff. si quis in ius voca. nõ ie. in vlti. gl. quia illa debet intelligi in ipso principali, sed fideiussor non tenetur vltra quantitatem, in qua se obligauit, vt l. fideiussorem. §. j. ff. de fideiusso. Sed quid si erat maior: videtur non teneri vltra verũ interesse: quia fideiussor in plus, quam principalis potest obligari, vt in l. græcè. §. illud de fideiussori. contrariũ dic qp imò propter suam morã, põt in plus teneri quã principalis, & promittere pœnã quã principalis non promisit, vt colligitur ex l. centũ Capuę. & ibi per Bar. ff. de eo quod cer. lo. & est gl. ordinaria in l. si cum reus. in fi. gl. quam tene mẽti. ff. de fideiusso. † Vltimo no. in l. sequẽti. qp licet in actione pœnali, actor tractet de lucro captãdo, tamen illud lucrum appellatione interesse cõtinetur quia dicetur pati damnum, si ipsum perderet, postquã semel ius est quæsitũ ad ipsum, vt patet in l. ñ. §. merito. ne qd in loco publ. † super prima gl. ibi, vsq; ad sententiã. & sic nõ semel tantũ: sed pluries & quoties opus fuerit tenetur eum sistere, quousq; lis sit finita: sed lata sententia liberatus est fideiussor, & hoc quãdo fideiusit pro eo, qui comparuit. Si aũt pro illo qui non cõparuit, videtur se obligare ad faciendũ ipsum semel tantũ cõparere: qa propter hoc dũtaxat fideiusit. & ita intelligo tit. ff. in ius voc. vt eãt, sed videtur indistinctè sufficere, qp ipsum semel exhibuerit. ff. de iureiurã. l. duobus. §. si ei qui. circa fi. ibi post promissionẽ etiam cum gl. ibi posita. Sol. intelligo istũ tex. vel in hoc secũdo casu, quando pro nõ comparente, vel si intelligas in primo, qp fuit liberatꝰ quantũ ad exceptionẽ pro illo actu, nõ pro sequẽtibus. Item intelligo hanc glo. quando promissio fuit facta parti, vel iudici recipiẽti pro parte. Si verò pro securitate officij, vt in casibus criminalibus fit, quia promittit quis aliquẽ captũ repræsentare ad mandatũ curiæ, & facere eum relaxari, tunc etiã lata sententia nõ liberatur, imo tenetur exhibere pro executione per ea quæ plenè not. per Bar. in l. si quis. de custo. re. vbi oĩno vide. Item intellige hanc glo. quando actor litem prosequitur: aliàs liberaretur fideiussor lapsu duorũ mensium, vt C. de fide iusso. l. pen. quam alleg. vt glo. quod dic, vt ibi: liberatur & fideiussor peremptã instantia, & licet incohetur de nouo, non tenetur in illa, si esset fideiussor iudicatum solui, vt l. cum apud Sempronium [a] ff. iudi. solui. Item intellige gl. & si fuerit appellatum à sententia quia non tenetur ipsum exhibere in causa appellationis. vt no. in authen. de his qui ingred. ad appellandũ. in princ. & per Bart. in d. l. cum apud. liberatur & ipse fideiussor mortuo reo licet non pereat instantia, sed transeat in hæredem, & sic nõ tenetur sistere hęredem, vt ff. e. si decesserit, cum ibi not. quod est not. † In glo. quæ incipit quærebatur ibi, iudex existimat: vt quia ibi non est dare interesse partis æstimabile. tamen dic, quod aut ex crimine veniebat imponẽda pœna pecuniaria, & tunc fideiussor qui promisit reum sistere in iudicio censetur se obligare ad illam pœnam si non sistat, sicut in causa ciuili, quia est eadem ratio: aut pœna corporalis, & tunc nõ censetur se obligare ad illam, quia non potest, vt not. xxiij. q. v. c. cùm homo. Nec obstat. C. de custo. reorum. l. ad commentariensem. quia ibi loquitur in custode carceris, qui punitur eadem pœna, qua carceratus, si eius dolo vel culpa ausugit, non ratione suæ promissionis, sed ex dispositione legali propter suum dolum vel caulpam [b]: fideiussor autem ex sua promissione non potest ad illam teneri, & ideo recurritur ad pecuniam pœnã imponendã iudicis arbitrio: aliàs secundũ consuetudinem. quod dic vt in l. vir. ff. de custo. reorũ. In gl. ibi: [quia priuil. petebat.] dic, dũmodo probetur illud debitũ vt dixi super tex. & sic nõ continet quantitatẽ certam ista stipulatio: sed verum interesse, quod est incertũ, & venit per iudicẽ certificãdum, & iste est melior intellectus & verior expositio, quã illa cũ facit gl. illa in prin. † In gl. seq. ibi & contra quod no. dic hæc vera, quia non tenetur fideiussor releuare actorẽ ab onere probandi interesse. Si enim ꝓmitteret certam quãtitatem, si reum non sistet: nõ haberet actor postea necesse probare, qp id quod petebat, erat sibi verè debitum: hoc tamen fallit, quando id, qđ petebat non recipiebat æstimationes cõgruas: si erat causa status, vel alia similis, vt puta matrimonialis, vel criminalis: vt in l. procurator ad exhibendum. §. fi. rem ra. habe. & in l. iij. de custo. reo. & not. Inno. in c. causam. ante fi. qui fi. sint legi. Item similiter si esset consuetudo de exprimendo certam quantitatem de stylo curiæ. argu. l. quod si nolit. §. qui assidua. de ędil. edic. Item similiter quãdo quis releuatur à dando fideiussores, & cõmittitur suæ stipulationi, quia debet adiicere pœnã certæ quãtitatis cum hypotheca bonorũ: vt no. gl. no. in l. nisi. §. quãuis. ff. si cui plusquã per l. fal. Item qñ qs vult admitti ad purgationem

tionẽ moræ: vt no. ff. l. iij. §. de ali. iud. alias tene quod dixi. §. & dic vt plenè no. in l. fi. ff. de pto. stip. † In gl. fi. ibi. §. si numos dic ille. §. nihil facit qa nõ probat, qp propter morã rei augeaꝰ obligatio fideiussoris: [a] sed bene probat, qp fortificatꝰ: quia cẽsetꝰ se obligare in oẽs causas, quæ sint de natura contractus: vnde si mutuauit cẽtũ de pecunia aliena, & ꝓ ipso fideiusisti sine secuta cõsumptione, recõciliatꝰ mutuũ quo ad Titiũ, vt incipiat teneri certi cõdictiõe ex mutuo, ita & cõtra te, licet prius nõ tenereris, qa nõ erat mutuũ. & hoc vult ille. §. Sed ad augmentũ possiones ex culpa vel mora principalis debitoris non censẽt fideiussor se obligasse, vt in l. vbi ff. alle. ĩ gl. & in l. fi. ff. de fideiusi. quæ est valde notabilis ad hoc secũdũ Bal. Sed qđ si inquiriẽ cõtra aliquẽ, qp vulnerauit Titiũ, de quo venit imponenda pœna centũ, aliquis fideiusit de iudicio sisti pro eo, postea ex illo vulnere Titi[a] mortuus est, & ꝓpter hoc inquisitus cõdẽnatꝰ de homicidio, qppõt fieri virtute inquisitionis eiusdẽ, qa nõ est maleficiũ nouũ, sed effectus vulneris, de quo formata est inquisitio: vtrum fideiussor tenebitur, tanq; de occiso, saltẽ pecuniaria pœna & sic crescat obligatio, vide in Spe. de fideiusi. §. j. ver. sed pone egi. cum ver. seq. vbi allegat istam gl. & format istam quæstionem & soluit.

2 ☞ *Debitor speciei sicut per interitum ipsius speciei contingentem ante moram sine dolo, & facto suo liberatur ipso iure, ita & debitor facti si ante moram desinit posse fieri.*

5 *Iudex non debet iubere alicui aliquid impossibile: nec etiam lex hoc facit. & quid si non est omnino impossibile, sed difficile?*

4 *In satisdatione de iudicio sisti cùm agitur de actu sistendi, potest procedi executiuè incipiendo ab ipso fideiussore, antequàm reus sit in mora: non sic quando ab eo petitur quantitas.*

5 *Actus cõceptus in personam mortui: ut quòd exhibeatur titius qui mortuus erat, non ualet, sic etiam non ualet sententia lata cõtra mortuum, licet ignoretur mortuus, & quid si in eius fauorem. & nu. 8.*

6 *Impossibilitas superueniens intra terminum, quando, excusset à lapsu termini.*

7 *Præceptum pœnale de faciendo aliquid intra certum terminum, censetur habere in se tacitam conditionem, si erit possibile in termino illud fieri.*

8 *Mater habens animum ad petendum tutorem, si ante lapsum anni filius moriatur: & supererat tantum tempus, quòd si non fuisset mortuus potuisset tutorem petere, non incidit in pœnam legalem. & nu. 11.*

9 *Satisdatio de iudicio sisti, extinguitur morte rei principalis: & tunc hæres tenetur denuo satisdare.*

10 *Factum factum in instrumento, quòd debitor possit capi, non extenditur ad hæredes debitoris: secus in statuto dicente, quòd debitor possit capi.*

Si impetrauit iudicem delegatum contra Titium: tunc lite cõtestata transit iurisdictio delegati, & instantiæ contra hæredem Titij: secus si lis non sit contestata.

11 *Vbi certum est factum non posse impleri, an ante terminum committatur pœna seu stipulatio ad interesse.*

12 *Fideiussor de iudicio sisti quando non liberetur per mortẽ rei principalis. & nu. 10.*

LEX IIII.

1 SI decesserit. †Si reus moriatur naturaliter vel ciuiliter, antequàm fideiussor de iudicio sisti sit in mora sistendi, & sic antequam sit commissa contra eum stipulatio ad pœnam vel ad interesse, liberatur fideiussor, nec posteà stipulatio cõmittitur. si verò post moram, & sic postquàm est commissa, tunc propter morã non resoluitur, nec liberatur fideiussor: idem in fideiussore iudicatum solui: quia si reus est cõdemnatus & sic stipulatio est contra eum commissa, licet posteà reus moriatur naturaliter vel ciuiliter, fideiussor non liberatur. hoc dicit cum principio legis sequentis, & est subtilis in tex. & gl. & Cy. multum ipsam commendat & per multa verba. Et primò loquitur in satisdatione de iudicio sisti, scilicet in ista. l. posteà in principio legis sequentis, in satisdatione de iudicato soluendo, secundum vnum intellectum, quòd sit litera affirmatiua. si verò pro connumerato &c. vel in satisdatione de iudicio sisti secundũ alium intellectum, prout habetur in litera negatiua, si verò pro non condemnato &c. Et istæ duæ leg. colligũtur ex gl. quæ loquitur obscurè. Potest etiã intelligi tertio modo, vt loquatur non de iudiciali satisdatione, sed de extraiudiciali: quòd condemnatus in aliqua quantitate, promisit actori eam soluere, & fideiussorem dedit, & sic decessit naturaliter, vel condemnatus est de crimine capitali, & sic ciuiliter videtur decessisse & ista gloss. videntur tenere Petr. & Cyn. Item prima pars subditur: quia primò loquitur quando res decessit, antequam fideiussor esset in mora sistendi. & ponit tria dicta vsq; ibi, sin autem: postea loquitur, quando decessit a
2 postquam fideiussor fuerit in mora. † No. primò, quòd sicut debitor speciei per interitum ipsius speciei contingentẽ ante moram liberatur ipso iure, vt in l. si ex legati causa. de verb. obl. ita debitor facti, si ante moram illud factum desijt posse fieri, sine dolo & facto suo aliàs secus, vt hîc in prima gloss. nam idem est etiam in debitore speciei, si suo facto species periret, vt l. si seruum. in prin. de verb. obl. † Item not. in isto princip. quòd iudex non debet iubere alicui aliquid impossibile, sed nec lex hoc facit vt l. si ideo cum ibi not. C. de his quibus vt indig. in ver. qđ si ignorans. no. quòd præceptum iudicis impossibile non valet ipso iure, licet iudex ignoret impossibilitatem. pro hoc tex. in l. fi. C. quæ sniæ sine appel. rescin. Si aũt non erat omnino b impossibile [b], sed difficile: tunc si iudex c sciebat, similiter est ipso iure nullum: sed si ignorabat, valet mero iure: sed ope exd ceptionis rescinditur, vel per in integrum restitutionẽ, vt l. quæsitũ. cum ibi no. ff. de
4 re iud. † Item hic est tex. quòd in satisdatione de iudicio sisti, cũ agitur de actu sistenti põt, pcedere executiuè, & incipiendo ab ipso fideiussore, & sic antequã reus sit in mora: non sic qñ ab eo petitur quãtitas vt l. ij. §. fi. & qđ dixi
5 in §. j. eiusdẽ l. † Item patet hîc, qp actus cõceptus in personam mortui, puta, qp exhibeat Titius, q mortuus erat. nõ valet. Sic & sniа lata cõtra mortuũ, licet ignoret mortuus, & licet in instantia non sit perẽpta, sed transeat in hæredẽ, & licet mortuus defenderet per procuratorẽ, nihilominus hoc nõ obstãte. sniа cõcepta in personã mortui. nõ valet: licet si cõcepta esset in personã hæredis, ad quã trãsiuit instantia, vel in personã ꝑcuratoris valet, vt est casus in l. pe. §. fi. quæ sniæ sine appel. rescindã. & in l. de qua re. §. j. ff. de iud. etiã si esset lata pro mortuo. l. eius q in
6 prouincia. ver. qp si stipulatus. ff. si cer. pe. † Item no. in ver. vel post. qp impossibilitas superueniens intra terminũ excusat, ne ex lapsu termini qs constituat in mora. sicut excusaret si affuisset ante dictũ terminũ, vt in tex. præcedẽti. & hoc. qñ ille cui datus erat terminus, se nõ arctauit: aliàs dic vt in gl. & qp no. Inn. in c. pe. de off. dele. de illoqui fuit excõicatus, nisi solueret intra certũ terminũ, si fuit negligẽs & in procurãdo pecuniã, & post eà superuenit difficultas vel impossibilitas', an incidat in excc cõicationẽ. [c] † Itẽ no. qp præceptũ pœnale de faciẽdo aliqd in
7 tra certum terminũ, censeꝰ habere in se tacitã conditionẽ, si erit possibile in termino illud fieri. Et iõ si non est possibile nõ cõmittitur pœna, qa nõ extat cõditio sub qua censeꝰ imposita: & hoc sentit gl. mag. circa mediũ ibi, dũ dicit, qp hoc pactũ duo ha
8 bet in se. ff. diem. & conditionẽ, si tunc viuat. † Et iõ mater, quæ habet animũ ad petendũ tutorẽ, si ante lapsum anni filius moriatur & supererat tm̃ tps, qp si nõ fuisset mortuus, potuisset tutorem petere, nõ incidit in pœnã legalẽ: secus tm̃ si se arctauit qp intra tempus qđ restabat, & si viueret, nõ potuisset tutorem
d petere, & ita aliàs consului. [d] Adde qđ dicam super gl. In glo. magna. ibi fideicõ. libe. dic melius. facit ratio, quia instantia transit in hæredẽ in l. cum si hominẽ. de fideiusso. & satisdatio de iudicio sisti præstatur occasione instantiæ, patet, qa finiẽ illa finita, vt dixi in prẽcedenti. §. ergo videꝰ extẽdi ad personã hæredis: & sic præceptũ de exhibẽdo Titium, qui iam erat defunctus, nõ videtur cõtinere impossibile: sed qđ debet in per
9 sonã hæredis impleri. † In gl. ibi: [vt tibi prosit nõ vt noceat.] dic secundum hoc, videtur qp si sententia lata est in fauorẽ mortui, valet, sed si esset lata contra eum, nõ valeret. l. pe. quæ sniæ sine appel. rescin. Sed hoc non est verum, vt seruetur æqualitas sicut in simili. quia sicut non valet sententia lata contra absentem non citatũ, ita nec ꝓ eo, vt no. in l. furioso. ff. de re iud. & in l. ea quæ. C. qũo & quãdo iud. dic ergo, quòd in l. cum quæsi. est speciale in libertate: quia aliud est cõtra eam. de quo ibi. Ec qa ibi decretum iudicis nõ continebat aliquod personale: hîc sic. & per hoc respondeꝰ ad rationẽ supra tactã, qp fideiussor q pro-

¶ Fideiussoris. de hoc per Lu.ro. cõsil. cccc vij. & vide per Io.an. in addi. ad Spe. in tit. de satisdat. per eũdem Lu.ro. sing. suis. f. iij.

¶ Impossibile. impossibilia etiã dicunt q saluo honore fieri nõ possunt. Vnde cõsuluit Old. qp custos carceris, q secundũ cõsuetudinem hispaniæ est, pdiror, si aliꝰ restituit id quã ei qui sibi custodiam dedit fiat præceptum sub pœna excõicationis, qp illud dño restituat qp obedire non tenet. & potius debet pati excõicationem, quã subire infamiam, & crimen proditionis. vide ibi multa pulchra.

¶ Excõicationẽ. Adde Old. cõsil. cclxxvij. Ro. consi. cccl xxviij.

¶ Consului. adde eundem consi. cccc xvj. in primo impressis.

Universidad de Salamanca
Biblioteca

a ¶ In statuto. Adde Lu.ro.consil.cxx.

b ¶ Decesit. inquantum d.Iason hic dicit se consuluisse, q̃ stante statuto, q̃ mortua vxore vir lucret dotẽ q̃ si mulier ingrediat religionem, q̃ maritus debet lucrari, dic, q̃ nõ videt bene consuluisse, quia Ancha. consil.cclxxiij. consuluit contrariũ. & dicit, q̃ non valeret statutũ q̃ vxore intrãte religionem maritus lucretur dotem.

c ↛ Mihi dubius. Tu dic solutionẽ illarũ. ll. non esse in distinctione pœnæ, & interesse, vel pœnæ legalis & cõuentionalis, vt vult hic Pau. sed in verbis ipsius contractus, & die adiecta. Nã aliud est dicere, si ante calẽdas Maias nõ venerit, quo casu dies calẽ darũ nõ est præscriptꝰ obligationi, & petitioni. & est hoc de iure. ff. de ver. ob. Aliud si calẽdis nõ dederis, quo casu apparet diẽ calendarũ præfixum esse, & est casus l. in illa stipul. si calendis. c. ti. in quibꝰ, statim veniente die conditiõis, venit & dies obligationis. Porro aliud in l. insulam intra biennium, in qua nõ conditiõi dies præscriptꝰ est quia nulla est, sed stipulationi ipsi, vnde fit vt ante diem nõ comittatur. in tex. autẽ l. stipulationes diui dantur. §. fi. attendenda est dictio tunc, & nota hanc conciliationem.

misit Titium sistere, nõ intelligit promisse de hærede eius, cũ sit actus personalis, vt C. de cadu. tol. §. ne aũt. Et eodẽ modo iussus iudicis non debet intelligi vltra illud, ad quod fideiussor tenet. Et ex istis collige secundũ Bal. q̃ satisdatio de iudicio sisti, extinguit morte rei principalis: vt dixi in præcedẽti. §. Et ex hoc sequitur, q̃ hęres tenet satisdare de nouo, quia desijt esse cautũ, & stipulatio est prætoria. vt ff. de præto. stipu. l. prætoriæ. & ff. eod. si ab arbitro. in fi. & l. si finita. de dã. infe. † Nota etiã secundũ Bart. ar. q̃ si fiat pactũ in instrumento, q̃ debitor possit capi, nõ extendit ad hæredẽ eius. secus in statuto[a] dicẽte, q̃ debitor capi possit, vt idẽ Bar. no. in l. postulare. in prin. ff. ad Treb. facit secundũ Ang. q̃ si impetrauit iudicẽ delegatum, cõtra Titiũ, non possum virtute huius impetrationis corã illo, cõuenire hęredem Titij. dicit tamen Inn. tenere contrarium in c. significauit. de emptio. Hoc verum si tempore impetrationis Titius erat mortuus q̃ nõ valet rescriptũ, sicut nõ valet sententia in persona mortui. text. est in l. pe. quæ sententiæ sine appel. rescin. sed si tunc viuebat, & postea mortuus est ante litẽ cœptã. dic vt in c. significauit. & c. quia. v. de iudi. Si verò post litẽ cœptã, clarum est, q̃ põt cõueniri: quia perpetua est iurisdictio. & instantia tranſit in hæredẽ. †In gl. ibi, [sed quid si decesit.] [b] dic non tandum, q̃ tex. iste loquitur, quando post iussum factum, vt sistat intra certũ terminũ, ante lapsum termini mortuus est reus cũ superesset adhuc tãtum de termino, q̃ sinon esset mortuus poterat commodè sisti: & sic fideiussor nec erat in mora, nec in culpa. sed gl. hic quærit quid si nõ erat in mora, quia terminus nõdum erat lapsus, postquã duntaxat in mora cõstituitur, tũ erat in culpa, quia se arctauerat in tantũ, q̃ nõ supererat tantũ de tẽpore, q̃ posset sisti, & si viueret, quid iuris, an fideiussor teneatur? & gloss. hic loquitur obscurè, & præsupponit sic. tamen est dubium an statim sit commissa stipulatio, & ante lapsum terminum ad pœnam vel ad interesse, aut demũ post lapsum termini? & gl. dicit q̃ hic sunt duo cõsideranda. s. dies, & conditio. declara quia ista satisdatio continet duo. s. factũ, vt si stat. & istud habet diem. s. intra talem terminũ. Item pœnã, vel interesse si non sistat. & ista pars habet in se conditionẽ, si non sistat. & hoc voluit dicere gl. licet fortè per inaduertentiam aliter fuerit locuta, quia vult q̃ conditio est illa. s. si viueret tunc reus. certè verum est, q̃ illa conditio ineſt tacitè primæ obligationi facti, tamen non reddit obligationem cõditionalẽ, quia ineſt ex propria natura actus per l. conditiones quæ extrinsecus. de cõdi. & demõ. Et ideo secundũ istã conditionem nihil ad propositũ gl. sed alia cõditio bene reddit stipulationẽ cõditionalẽ. & ita intelligit Bal. vult ergo dicere gl. q̃ si inspicim⁹ conditionẽ, dicendũ esset, q̃ stipulatio ad pœnam vel interesse statim esset cõmissa, licet termin⁹ nõ sit lapsus. Sed verũ est dicere ipsum nõ sistisse intra terminũ, postq̃ impossibile est eũ sistere: & sic frustra expectat lapsus termini. Sed si inspiciamus diẽ, sec⁹: qa sicut ante lapsum diei nõ est cõmissa stipulatio ad factũ, qa prius nõ tenet sistere: ita nec ad pœnã vel ad interesse quę succedũt loco pœnę, & etiã prędualet fm gl. illud põt intelligi duobus modis. s. q̃ per hũc lapsum diei stipulatio nõ sit cõmissa, vel q̃ sit cõmissa, tn nõ possit peti ante lapsum diei. p prima pte facit l. insulã. de ver. ob. vbi videt casus: pro secũda pte facit l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo. eo. tit. iũcta l. in illa stipulatione si calẽdis. q̃ aũt sit cõmissa, & peti possit añ lapsum termini, facit l. hoc iure. e. ti. quas leges gl. hic allegat ad vnum propositũ: sed inuicẽ cõtrariant. Breuiter, si pœna non fuit cõmissa, & quęritur an cõmittatur stipulatio ad interesse, locũ habet l. insulã. intra biennium, & vult q̃ nõ & sic spectat lapsus termini, qa interesse est quędã pœna legalis: & mitius agit cũ l. & in illa l. & in hac rõne fundat decisio c. cõmissa. de elec. li. vj. in prin. qđ inducit ad plures q. notabiles per Bar. in l. cũ stipulatus. & facit ad q. quã habui de facto: si mater fuit negligẽs in petendo curatorẽ, q̃ se nimis arctauit, & filius iuxta finẽ anni de cesset, cũ non superesset terminus de tẽpore, q̃ si viueret posset petere attento stylo curiæ, & solennitatibus requisitis, & cum ista sit pœna legalis, q̃ priuet hæreditate filij, nõ incurrit ante lapsum anni: & sic poterit hęreditatẽ filij adire sed lapso anno videt q̃ possit sibi auferri, sicut aufertur legitima in d. c. cõmissa. & iste passus est satis[c] ↛ mihi dubius. Si verò fuit promissa pœna: tũc ante lapsum termini committit, postquã cœpit esse factum nõ posse impleri. Et iste est casus in l. cũ stipulatus sim mihi. nõ tamen poterit peti ante lapsum termini per l. in illa stipulatione si calẽdis. nec ob. l. hoc iure. quia prædicta, quando stipulatio pœnalis incepit à præcedenti disponere, vt in l. cũ stipulatus. vel à præcedẽti conditione cõsistẽte in facto promissoris: vt in l. in illa. si verò nõ consistente in eius facto: sed in euẽtum fortunæ, vt si promisisti mihi decẽ, si Titius nõ erit consul hinc ad annũ: statim q̃ incipit esse certũ illum nõ posse esse cõsulem. licet annus nõ sit lapsus, committitur stipulatio, & peti possit. & ita loquitur illa l. Sed aduertendũ est q̃ istæ ll. non videntur facere ad propositũ qõnis: de qua hic: quia loquunt q̃ fuit promissum factũ ad actũ succesiuũ, in quo si fuisset adhibita diligẽtia profuisset: puta facere domũ. nos loquimur q̃ factũ instantaneum puta, sistere in tali die. ponamus ergo, q̃ ille sistendus erat longè per decem dietas, fideiussor tantũ se arctauit, q̃ si viueret nõ posset ipsum sistere, ille mortuus est per duos dies ante terminũ in loco vbi erat: scilicet per prædicta si fideiussor tenet ad pœnã vel interesse, distinguendo tamẽ vt s. dixi. Sed doc. hic videntur tenere contrariũ, dicentes, q̃ ista negligentia nõ erat ordinata ad hũc terminũ: ideo dicũt istũ non teneri de casu per l. si vehẽda. §. idẽ iuris. ff. ad l. rhodiã de iact. ego nescio, qđ illud sit dicere, & vident sibi ipsis cõtrariari. Tu ergo dic verũ esse q̃ non tenet per rationẽ quã ipsi non tangũt quia si viueret, & diligẽtia esset adhibita in reducendo eũ ad locum vbi erat sistẽdus, ex quo tamẽ debebat sistere certa die, & non ante, & ille mortuus est ante, nihil profuisset diligẽtia, ergo nec negligentia in non reducendo debet nocere text. est qui ponit istam rationem in l. fi. §. pe. ff. quis ordo in bono. posses. ser. & ista dant intelligere passum & etiam ll. s. allega. † Et recolligę, quòd si fideiussor se arctauit, si quidem reus qui erat sistendus non est mortuus, nocet fideiussori negligentia: vt ff. si quis cau. l. j. §. si quis tamen. Si verò est mortuus, aut ipse fideiussor fuit causa mortis, quia ipsum interfecit vel interfici fecit: & statim cõmittitur stipulatio cõtra eũ, & exigit etiã ante lapsum termini, vel dic q̃ innitit, sed nõ exigit, vt e. tit. l. si eũ. §. j. & in prima gl. huius legis. Si verò non fuit ipse in cã. distingue vt s. dixi. q̃ aut diligẽtia ꝓ fuisset si se nõ arctasset: & tũc tenet vel dicẽdo, q̃ cõmittitur stipulatio incõtinenti, vel per lapsum tẽporis, secundũ tã dicta. Si aũt nihil profuisset, tũc nõ tenet, secundũ q̃ vident oẽs do ct. tenere, licet nõ assignẽt dictã rationẽ, nec isto modo distingũt. In fi. glo. postea aliud, dic tu nõ esse fiendã differentiã inter stipulationẽ iudicialẽ, vel extraiudicialẽ: sed in hoc an stipulatio pœnalis incipiat à præcedenti stipulatione aut quia promisisti aliquid dare vel facere intra certũ terminum, vel, pmisisti pœnã. & tunc si intra terminum desijsti posse dare vel facere sine aliqua tua culpa, cũ adhuc nõ sis in mora, stipulatio pœnalis nõ cõmittitur, vt est casus hic in ver. vel post. quia cum præcesserit stipulatio de dando vel faciendo, censetur pœna cõmissa. si erat in mora dandi vel faciendi. & hic nec est in mora, nec esse põt in futurum: aut incipit à præcedenti cõditione. puta, si Stichũ non dedero vel si talem non sistero, promitto decẽ: tunc non censetur commissa in casu moræ: quia cũ non cõpetat actio, vt det Stichus vel sistat qa hic nõ est ꝓmissum: nõ põt in hoc constitui in mora: quia vbi nulla petitio nulla mora, vt in l. pupillus. ff. de ver. obli. censetur etiam promissa solũ in euentũ cõditionis. Si aũt Stichus ante lapsum terminum moriatur; licet promissor non sit

in mora

in mora, nec in culpa, nihilominus ad pœnã obligatur. & est casus in d. l. in illa stipulatione si calendis. non tamen petitur ante lapsum tẽporis, quando conditio pendebat ex facto suo, vt ibi: alias sic vt l. hoc iure.

2 ☞ *Notoria & manifesta non indigent probatione.*
Differentia inter notorium & manifestum.
3 *Approbans fideiussores tenetur si non sunt idonei.*
Iniuria est, diffamare aliquem de paupertate cùm sit dives, & potest agi actione iniuriarum.
4 *Iudex retinens in carceribus pro pœna pecuniaria illum qui vult idoneè satisdare, tenetur in syndicatu de iniuria.*
Item cum aliquem capit qui vult dare fideiussorem de comparendo, & inuitum ducit, nisi causa sit criminalis.
5 *Qui se fundat in diuitijs debet probare se diuitem.*
Fundans se in paupertate debet illam probare.
Qualiter probatur quem esse pauperem uel diuitem, remiſ.

LEX V.

1 SI verò. †Qui recusat recipere idoneum fideiussorem, tenetur actiõe iniuriarũ tam ei qui
2 obtulit, quam etiam fideiussori. h. d. †In tex. ibi: [cui dentissimè.] propter illud verbũ, semper allegatur iste. §. q̃ ea quæ sunt notoria & manifesta, nõ indigent probatione: & pone hic exemplũ, si volebat dare vnũ campsorem cõmuniter reputatũ diuitẽ, vt no. ff. de in di. adic. l. iij. §. fi. & quę sit differen-
a tia inter notoriũ, & manifestũ. [a] not. in l. ciues. C. de app. & in c. vestra. ff. de cohabi. cler. & mu. & in c. fi. eo. tit. notoriũ est factũ permanẽtis, sed manifestũ factum trãseuntis: vt no. in l. ab
3 accusatione. §. nuntiatores. ff. ad Turpil. per Bar. †In tex. ibi: [approbatum.] dic de illis qui approbãt fideiussores, habetur ff. eo. arbitro. & l. si ab arbitro. Et nota quia tenent, si fideiusso-
res nõ sunt idonei, vt l. cũ ostendimus. §. fi. ff. de fideiuss. tut. In tex. ibi: nõ sine qualibet iniuria. No. hic secundũ Ang. q̃ iniu-
b ria est diffamare aliquẽ de paupertate, [b] cũ sit diues: & sic pos-
4 set agi actione iniuriarũ. †No. etiã cõtra iudices, qui retinent in carceribus pro pœna pecuniaria illũ, q̃ vult idoneè satisdare: quia tenet in syndicatu de iniuria. Similiter contra iudicẽ, qui aliquẽ capit: & cũ velit dare fideiussorẽ de cõparẽdo, inuitum ducit hoc est verũ, nisi esset causa criminalis, in qua nõ es-
5 set relaxãdus cũ fideiussoribus. †Vltimò not. hic gl. q̃ ille qui se fundat in diuitijs, debet se diuitẽ probare, & eodẽ modo si fundat se in paupertate, debet eã probare: & hoc nõ melius reperitur alibi, secundũ doct. in l. fi cõstante. ff. sol. matri. vbi per
c Bar. qualiter probetur quẽ esse pauperem[c] vel diuitem.

a ☞ *Paria sunt quem non esse: uel esse inutilem.*
3 *Satisdatio si non est idonea qualiter agitur.*

LEX VI.

1 QVoties. †Paria sunt aliquid nõ esse factũ, vel nõ
2 idoneè. h. d. †Facit l. non putauit. §. non
3 quæuis de cõtrata. de au. tut. l. nulla. †sic paria sunt, quẽ nõ esse, vel esse inutilẽ. l. j. §. qbus. ff. quod cuiusq̃ vniuer. no. In gl. ibi & ex integro satisdãdũ est, dicit hic Ang. hoc ꝓcedere, qñ quis tenet satisdare ex forma legis, vel statuti. Si aũt ex forma cõtractus, tũc cõtra nõ idoneè satisdantẽ non agit vt iterũ satisdet, sed ad interesse: quia nõ satisdedit: vt in l. si stipulatus sum. §. fi. ff. de ver. ob. secũdũ verũ intellectũ. Est etiã alia differentia: quia in primo casu si satisdatio sit idonea à principio, & ex postfacto desinat esse idonea, debet iterũ satisdari. vt ff. eo. si ab arbitro. in fi. & ff. de prẽto. stipula. l. prętoriæ. Sed in secũdo casu nec agit vt iterũ satisdet nec ad interesse, quia nõ satisdatum postquã à principio fuit idoneè satisdatũ, vt l. pupilli. §. soror. ff. de sol. ltẽ scias q̃ qñ satisdatio nõ est idonea solũ propter defectũ facultatũ, tunc demũ agitur vt iterũ satisdetur si ignorãter fuit recepta: secus si scienter. Qñ aũt propter defectũ obligationis, quia nõ poterat se efficaciter obligare, tunc etiã si scienter fuit recepta, non videtur impleuisse quod debebat. quod dic vt in l. iij. ff. de fideiuss. & ibi plenè no.

2 ☞ *Qui non contradicit protestationi sibi factæ, censetur ei acquiescere, & quando hoc procedat, & remedium est semper quòd contradicat.*

LEX VII.

1 SI fideiussor. †Licet fideiussor qui offertur sit idoneus facultatibus, si tamen haberet priuilegium fori, non reputatur idoneus,

nisi illi renunciet tacitè vel expressè. h. d. a
& concordat. l. j. §. si quis in ius vo. non ie.
2 †Not. glo. fin. q̃ ille qui non contradicit protestationi sibi factæ, censetur ei acquiescere: remedium est, semper q̃ contradi-
b cat, dicit hic Ang. hoc verum quãdo quis protestatur ei, & quando cum quo contrahitur, protestatio tendit solum ad excu
c sationem priuilegij illius, cui protestatio fit: secus si cum illo non contrahebat, vel tendebat protestatio ad illum obligandũ quia ex sola taciturnitate non obligatur. Et no. ista verba, & vide per Bar. in l. non solum. §. fi. de no. ope. nun. Sed opp. quòd non sufficiat ista taciturnitas cum priuilegio fori sit specialiter & expressè renunciandum vt in l. j. §. si quis in ius voc. non ie. Dicit Bart. quòd ideo non sufficiebat protestatio cum taciturnitate, quia dabatur in subsidium cum reus alium fideiussorem non haberet: vt patet hic in fi. dum dicit si aliàs cauere non posset: aliàs procederet contrarium. Angel. tenet idem, quòd satis censetur specialiter renunciasse, etiam expressè, postquàm protestatio fuit specialiter facta, & expressè de priuilegio fori, & ille tacendo tacitè acquiescit. & hoc magis placet.

a ¶ Et manifestũ. Iatè per Fran. de are. consil. clxiiij. & quis dicat vsurarius manifestus vide Abb. cõsil. lxxx.
b ¶ De paupertate. Ad de qđ voluit Ro. consil. ccviij. q̃ ille qui est vocatus fugitiuus in iuriarum rectè agit.
c ¶ Pauperem. qualiter probet paupertas vide per Ro. cõs. cccxlv. Ang. consi. cclxx.

2 ☞ *Vbicunque petuntur res ab aliquo suspecto: ut quia agens cognouit res esse suas uel aliter, quando debeant res sequestrari? & quando persona detineri.*
Qualiter debeat tunc præstari satisdatio, & quando sufficiat iuratoria cautio, si non est persona suspecta.
3 *Sequester an dicatur officialis publicus? & an posit quis ad hoc compelli, & qualiter obligetur?*
4 *Iudex non debet statim credere parti alleganti aduersarium 'suspectum, & petenti q̃ capiatur: sed debet moueri ex iustis causis & rationibus assignatis. & nume. x.*
5 *Sequestrum facti propter litem agitandã debet reuocari statim cũ offertur satisdatio.*
Quid si factum fuit pro executione instrumenti uel sententiæ, & quid tũc requiratur.
An ad petendum talem tenutam reuocari, admittatur alius pro alio sine mandato.
Actor si negligit potest ille qui passus fuit sequestrum facere illi terminum assignari ad agendum.
Materia sequestri. remissiuè.
6 *Satisdatio interdum petitur à non suspecto propter naturam iudicij uniuersalis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sequestrari. Adde Alexan. late cõsil. ix. iij. tij. lib.

b ¶ Suspicionis. vide vbi proxi. & per Lu. Rom. consi. cclxx. per Pau. cons. xliij.

c ¶ Tene menti. Adde Alex. cõsil. vltr. iiij. li. & de materia vide per Fulg. cõsil. clxix. per d. Card. consi. cxlv.

§. Si satisdatum.

†Si res mobilis petitur à suspecto, debet sequestrari quouscp̃ satisdet vel lis finem accipiat. h.d. †Et practicatur contra transeuntes cum animalibus alienis: quia domini recognoscentes animalia sua faciunt ea recõmendari, vel sequestrari[a] penes hospitatorem de mãdato iudicis, quod sequestrũ debet reuocari illo comparente, & satisdante de iudicio sisti. & de re illa non transportanda extra locum illum. & hoc vult dicere gl. non baratanda. Et aduerte ad tres casus. Nam interdum petitur ab aliquo aliqua res immobilis. & tunc si non habet alia bona tenendo illam opi. q̃ res quæ est in controuersia, non releuet ab onere satisdandi, de quo videtur casus ẋ. l. proxi. §. quidã etiam aiũt. debebit iste solum satisdare de iudicio sisti: & si non satisdat, nõ sequestratur ipsa res immobilis: quia nõ cadit in ea sequestrum sed possent sequestrari fructus, etiã pendentes: licet videantur esse pars soli: vt in l. fi. §. j. & ibi per Bar, ẋ. de requiren. reis. iuncta l. ab executione. C. quorũ appel. non recip. Interdum petitur res mobilis ab eo, qui alia bona non possidet. & tunc habet locum iste §. vt præstetur duplex satisdatio: aliàs res ista ponitur in sequestro, si est psona suspecta: aliàs innuit contrariũ. Et sic videtur, q̃ si non põt satisdare, & nõ sit persona suspecta, relinquatur suæ iuratoriæ cautioni, secundũ ea quæ dixi in præcedenti. §. Aut petit pecunia vel aliud consistẽs in genere: & tunc si est iuspectus, & nõ satisdedit, sequestratur ipsa persona: quia capit tanquã suspecta & fugitiua, & retinet quousq̃ satisdet. arg. huius §. & l. ait prætor. §. fi, delatorẽ. quæ in frau. credi. †Et debent assignari causę suspicionis, [b] aliàs iudex nõ debet cõmittere capturam: de hoc per Ang. plenè in repe. l. nemo carcerẽ. C. de exac. tribu. & iste §. principaliter allegatur ad hunc articulũ. In tex. ibi, [apud officium. gl. exponit. i. apud officialem. & sic innuit, q̃ sequester dicatur officialis publicus: ergo ad mandatum iudicis cogetur recipere sequestrum, quia hoc est de natura publici officij: quia inuitus quis compellitur ad illud. l. munerum. §. iudicandi. & §. defensores, de mune. & hono. Angel. hic dicit contrariũ. quia hoc nõ reperitur iure cautũ, sed potius contrariũ: vt C. de iure domi. impe. l. fi. circa medium. & patet quia sequester obligatur ex quodam quasi cõtractu, actione præscriptis verbis: vt in l. si oleũ. ẋ. de dolo. & nemo compellit̃ contrahere, vel quasi contrahere: vt in l. nec emere. C. de iure deliberand.

4 †In tex. ibi, [si hoc iudici.] No. tex. pro eo quod s̃. dixi: q̃ iudex non debet statim credere parti alleganti aduersariũ suspectum, & petenti, q̃ capiat: sed debet moueri ex iustis causis &

5 rationibus allegatis. †In tex. ibi, vel satisdatio detur. Not. q̃ statim cum offertur satisdatio, debet sequestrũ reuocari, quod fuit factum propter litem agitandã: si verò ad finẽ, vt soluat, & sic pro executione instrumenti vel sententiæ, nõ reuocat, nisi soluat: quia illud requirit̃ ad reuocandũ, quod requirebatur ab ipso principio, ne tenuta daretur vel sequestrũ fieret. ista regula traditur in l. si pecuniæ. §. ij. ẋ. vt in poss. lega. nec etiã alibi ita bene reperitur. ideo tene menti. [c] Et dicunt quidã q̃ ad petendum hanc tenutam reuocari, admittit̃ alius pro alio sine mandato, quia obtinet vicem defensoris: vt not. per Iaco. de are. in l. de pupillo. §. qui remissionis. ẋ. de no. ope. nun. In tex. ibi, [vel lis finem accipiat.] supple, vel per actorem stet: vt ẋ. de

6 dolo. si oleum. †Et ideo si actor negligit, põt ille qui passus est sequestrũ, facere illi terminũ assignari ad agendũ, iuxta no. in l. vnica. C. vt nemo inuitus. ẋ. de pe. hære. l. si quis libertatẽ, circa mediũ. de materia autẽ sequestri vide in mercurialibus, in regula locupletari. & per Bar. in l. interesse puto. de acq. poss. & Archi. xj. q. si res. & per Cy. C. de prohibita sequest. pecu. l. j. Et adde q̃ interdum petitur satisdatio etiam à nõ suspecto propter naturam iudicij vniuersalis. ẋ. de peti. hære. l. diuus. §. fin.

2 ☞ *In præparatorijs iudiciorum fauetur actori, in prosecutione pariter utriq̃, in fine verò fauetur reo, ut in dubio absoluatur.*

3 *Si est contentio inter partes qualiter debeat formari punctus quæstionis mittendæ ad consilium sapientis, iudex habet diuinare, vel qualiter debeat concipi instrumentum pacis vel compromissi.*

4 *Dicta in præcedentibus censentur repetita in sequentibus, & quando?*

Stipulatio quando committatur arbitrio iudicis, & quando non ualeat si dies omittatur, uel facta sit sine die. & nu. 3.

LEX VIII.

DE die ponenda.

†Quãdo dissentio est inter partes circa diem sistẽdi, relinquit̃ arbitrio iudicis terminada, q̃ debet in hoc fauere actori. n. d. Bar. & ideo † qa agit̃ de præparatorijs iudiciorũ, in quibus semp̃ fauet actori, vt admittat. & ad hoc allegat̃ princi. cũ l. si qs intentione. cũ sua gl. ẋ. de re iud. & l. inter stipulantẽ. §. j. de ver. obli. In prosecutione verò, pariter fauet̃ vtriq̃, vt veritas inquiratur. ẋ. si quis cau. l. si eum. in princi. & de proba. l. fi. cũ similibus, in fine vero fauet̃ reo potius quã actori, vt in dubio absoluatur. l. arrianus. de act. & obli. verba fuerũt Azo. in summa pandectarũ ad quam semper remittit̃. & plenè per Bart. in d. l. inter stipulãtem. §. j. Et primum dictũ istius legis, est clarum. secundũ verò in ver. si non conueniãt. legitur duobus modis in glo. Primo vt loquatur in stipulatione nondum interposita sed interponenda: & secundum illam summam. & hanc prosequitur gl. magna vsq̃ quasi in fi. in ver. item quid si nulla. & tenendo istam lectu. non obst. aliquid de cõtrarijs formatis in glo. quia omnia loquuntur in stipulatione iam interposita, qualiter debeat interpretari. hic verò in interponenda. & hoc modo soluit gl. omnia contraria. & secundum istam, fa-

3 cit †vt si cõtentio est inter partes, qualiter debeat formari punctus quæstionis mittendę ad consilium sapientis: q̃ iudex habeat dirimere, qualiter debeat concipi in instrumẽtum pacis, vel cõpromissi, quãdo ex forma statuti tenent̃ partes ad cõpromittendum vel pacẽ faciendũ facit. l. in copulãdis. C. de nupt. & in l. in venditione. l. j. de bo. autho. iudi. poss. Alio modo legit̃ vt loquatur in stipulatione, iam interposita sine die, qualiter debeat interpretari, & de qua die intelligatur. & tunc obstãt contraria gl. quæ sunt quatuor vel quinq̃. In text. ibi conueniri, & tũc est clarũ q̃ debet apponi dies de qua erũt in concordia.

In tex. ibi, [si non cõcordẽt.] & propter hoc impediat̃ stipulatio interponi secundũ propriã lecturã. Vel dic, q̃ fuit interposita sine appositione alicuius diei. & postea actor requirebat promissorẽ, q̃ sisteret illum intra xx. dies. ille dicebat se nõ posse sistere, nisi vsq̃ ad mẽsem. & allegabat causas rationabiles: certè iudex dirimet. quia si actor petit id quod rationabile est, sequit̃ eius petitionẽ. aliàs moderabitur vt sibi videbit̃: verum dic pro solutione omniũ contrariorũ, quæ formãtur in glo. q̃ iste tex. prout intelligit̃ de stipulatione interposita sine die, q̃ debeat fieri interpretatio secundũ mentẽ stipulatoris, & arbitrio iudicis recipit tres vel quatuor limitationes. Prima, q̃ procedit in præparatorijs iudiciorũ, in quibus fauendũ est actori: in decisorijs verò vel extraiudicialibus fieri debet interpretatio pro reo. & ita loquit̃ primũ cõtrariũ gl. de l. quicquid astringendæ. de ver. obli. & sic tene primã solutionẽ gl. q̃ hic est spe-

4 ciale in iudictjs sup. & quidẽ in præparatorijs iudiciorũ. † Secunda limitio est, q̃ procedit nisi partes fuissent concordes de certa die apponenda: puta calendarũ talis mẽsis: & postea per errorẽ vel obliuionẽ fuit omissa apponi: nam censet apposita: quia dicta in præcedentibus cẽsentur in sequẽtibus repetita. & ita loquitur contrariũ, quod format gl. d. l. eũ qui. ẋ. si cer. pe. ta. ibi dum dicit, vel dic, aut agebat quilibet &c. Ang. tamẽ hic videtur hoc reprobare, dicens q̃ l. eum qui. loquitur in contractibus qui re contrahuntur, sed in stipulatione, quæ contrahitur verbis non censetur aliquid tacitè repetitũ, cum verba sint necessaria per l. quicquid astringendæ. sed certè etiã in stipulationibus idẽ est, vt l. Titia. §. idem respondit. eo. ti. Tertia limitatio est, q̃ procedit iste text. in duobus casibus quando partes inter se nõ egerunt, quod deberet aliqua dies apponi in stipulatione, vel si egerunt, q̃ apponatur dies, non specificaueriũt eam. & postea ex certa scientia omiserũt apponere. nam quoli bet istorũ casuum non redditur stipulatio nulla: sed habet locum, quod dicitur hic. Si verò egerunt, q̃ apponat̃ dies, nõ tamen specificando eam. & postea per errorẽ omiserunt eam apponere, tunc stipulatio esset ipso iure nulla. & ita loquitur tertium contrarium, quod colligitur ex gloss. in ver. item adhuc videtur contra. de l. ita stipulatus. in prin. de verbo. oblig. quæ per istum tex. declaratur & limitatur quid iuris sit quando ex certa

certa scientia omiserũt. nam ille tex. vult q̃ stipulatio non sit nulla, sed non declarat quæ dies intelligatur apposita: sed hoc declaratur hic. Quarta limitatio est q̃ tunc recurritur ad interpretationem iudicis, & ad iudicium actoris, quando de cõsuetudine non est determinata certa dies: aliàs staretur consuetudini. & ita loquitur quartum contrarium gloss. d. l. si finita. in princip. supra de dam. infec. Cætera dic vt in glo.

2 ☞ *Minor sine curatore quẽ habet licet non possit se obligare, si tamen fideiubet pro suo procuratore in causa, valet obligatio etiam sine curatore, si procurator erat constitutus cum authoritate curatoris.*

3 *Causa mota marito sup̃ re dotali dicitur ad uxorẽ pertinere, propter interesse ipsius. Sententia lata contra maritum præiudicat mulieri si sciuit causam agitari.*

4 *Possessio rei quæ est controuersia quando releuet reum ab onere satisdandi.*

1 2 ## §. Qui mulierem.

†Mulier[a] minor & miles non sunt idonei fideiussores, nisi in causa propria. & dicit̃ propria mulieris quæstio quę mouetur

c marito super re dotali. h.d. vsq̃ ad §. si seruus. †In tex. ibi, [vt pro suo procuratore.] no. singulariter q̃ licet minor sine curatore, quem habet nõ possit se obligare: si tũ fideiubet pro suo procuratore, in causa sua, valet obligatio etiã sine curatore, q̃ est singulare: quia non læditur. hoc intelligo verũ q̃n procura-

3 tor erat legitime cõstitutus cũ autoritate curatoris. † In ver. quidã aiunt. no. q̃ causa mota marito sup̃ re dotali dicitur ad vxorẽ pertinere, propter interesse ipsi[a], q̃a interest sua ne remaneat indotata: vt l. si p̃re. §. j. ẋ. de euic. † Et ex hoc videt̃ q̃ sententia lata cõtra maritũ præiudicet mulieri. q̃ est verũ si sciuit eã agitari, aliàs secus: vt ẋ. de re iud. l. fi. Et adde tex. in l. Titio centũ. §. titio genero. in fi. ẋ. de cõdi. & demõ. Videt etiã hic p̃bari q̃ possessio rei quæ est in cõtrouersia, nõ releuet reum ab onere satisdandi de iudicio sisti. videlicet si peto à te fundum, & nõ habes alia bona immobilia, teneris satisdare, cũ in satisdatione venias tenendus ad aliud interesse. puta impensarum vnde non sufficit mihi q̃ sim tantum securus de fundo. & isto modo potest solui cõtrarium. de quo in gl. quæ incipit sua esse melius quam glo. soluat & no. ẋ. eo. l. Iulianus. in fin. glo.

a ☞ *Cautio rati sicut non potest peti post litem contestatam, ita non possunt peti aliæ cautiones prætoriæ cum sit exceptio dilatoria, sed iudicialis sic. & nu. 3.*

Quid in declinatoria fori?

3 *Minor & mulier si non apponunt exceptionem dilatoriam ante litem contestatam, non prohibentur opponere post: & idem in rustico: secus in alijs quos ignorantia non excusat.*

1 ## §. Si seruus.

†Si datus fuit seruus in fideiussorem cum non sit idoneus, potest peti vt alius detur, dummodo lis non sit cõtestata, si tamen actor esset minor, vel mulier, etiam post litem contest. petere posset: hoc dicit secundum intellectum magis notabilem in ver. minor. vsque ad §. si

2 fideiussor. †No. secundum q̃ glo. intelligit, exponẽdo literã q̃ sicut post litem contesta. non potest peti cautio rati: vt in l. pomponius. §. rati. de procur. quia cẽsetur legitimata persona: ita non possunt peti aliæ cautiones prætoriæ & iudiciales: puta de iudicio sisti, vel iudicato soluendo. tex. est cum gl. hic nec ita bene scio alibi. & doct. videntur idem sentire, & intelligere etiam si ignoranter omisit petere, cum sit exceptio dilatoria, in qua post terminũ præfixum à iure non prodest ignorantia non petẽtis, ita no. in l. qui procuratorem dat. §. j. in parua gl. textuali. ẋ. de procur. dum dicit hoc sciens vel ignorans nõ curo. quod perpetuo tene menti. non tamen hoc procederet in declinatoria fori per l. si per errorem de iurisdi. omn. iud. quia illa concernit effectum iurisdictionis: sed procedit in alijs dila

b torijs[b]. tene menti. † Item no. in ver. minori. secundum intel

3 lectum Io. quẽ gl. ponit in fi. licet ipsum non videatur tenere: sed est valde notabilis, q̃ minor, & mulier si non opponunt exceptionẽ dilatoriam, ante litem contesta. non prohibentur

c opponere post: quia censentur in dubio fecisse[c] per imperitiã iuris propter quam excusantur. Et idem videtur in rustico per l. cum de indebito. de probat. non sic in alijs, quos ignorantia iuris non excusat. possunt ergo post litem contest. petere cautiones iudiciales: puta, de rato, vel iudicio sisti, vel iudicato soluendo: si tamen apparet q̃ mulier ex certa scientia omisisset secus esset per l. si is à quo. in fi. vt in poss. lega. & per l. in eum. in fin. de regu. iur. tene menti.

1 ☞ *Si ago contra unum ex fideiussoribus, & ipse opponit mihi exceptionem cedendarum: an tenear sibi cedere actionem contra fideiussorem cui successi.*

2 *Quid si ago contra unum ex duobus reis debendi, & a pecunia pertuenit ad illum cui successi.*

1 ## §. Si fideiussor.

†Si actor succe b dit fideiussori, iterũ est cauendum, quia desijt esse cautũ. h.d. videbatur contrarium: quia facto suo hoc contingit: quia adiuit eius hæreditatem: sed certè hoc nõ cadit in culpã: ideo c nõ est sibi imputandũ, quod no. diligẽter, secundũ † Ang. & hoc ego induco: si ago

2 contra vnũ ex fideiussoribus & ipse opd ponit mihi exceptionẽ cedendarũ d actionum, q̃ teneor sibi cedere actionẽ contra fideiussorem, & nõ possum opponere: qa illi successi: & sic nõ possum cedere cõtra me ipsum, q̃ ista exceptio non ob. mihi, quia non põt mihi imputari, q̃ eius hæreditatẽ adiui. & hoc verũ in fideiussore: vt dixi contra quẽ nõ cessa actione nõ posset agere iste, contra quẽ ago: sed ponendo in duobus reis debendi: & quod ad vnũ pervenerit pecunia, & illi successi, & nunc ago contra alterũ, bene põt mihi exceptionem illam obijcere: quia posito q̃ non cederet. si ille soluerat, haberet regressum contra illum ad quem pecunia peruenit, & eodẽ modo contra me tanq̃ eius hæredẽ. ideo põt me repellere per exceptionẽ, dolo facis tene menti.

2 ☞ *Satisdatio quando dicatur uoluntaria & quando necessaria ut quis in eam præstandam teneatur? & nu. 4.*

3 *Tenuta ex primo decreto potest dari contra absentes etiam non contumaces.*

4 *Excommunicatus, uel bannitus si petit tenutam reuocari non molestatus ab aliquo admittitur tanquã reus necessarius, si sine contumacia uel culpa possit esse tenutam.*

5 *Facilius admittitur quis ad purgandum contumaciam ante tenutam quam post.*

6 *Qui petit remissionem pro testibus alibi existentibus, ut scribatur iudici illius loci, q̃ illos examinet, debet iurare de calumnia: q̃ hoc non facit animo protelandi litem: sed q̃ credit per illos posse probare suam intentionem.*

7 *Si potuit illos testes semel facere examinari in loco iudicij, & neglexit, & sic recesserunt testes: non potest petere remissionem ad locum ubi sunt.*

8 *Non cogitur quis subire iuramentum, ex quo de facili possit incurrere periurium.*

1 ## §. Tutor & curator.

†Propter cautiones, quæ præstantur ex dispositione & necessitate legali, remittendus est quis ad locum domicilij, si in loco in quo petitur præstari non põt: præstito tamen iuramẽto de calumnia: & q̃ ibi non põt, sed in loco domicilij, põt. Fallit in duobus casibus in quibus non est remittendus, scilicet cum vult satisdare pro purganda contumacia & recuperãda tenuta data propter eius contumaciam vel culpam: secus si sine culpa. Item fallit, q̃ in loco domicilij potuit semel satisda-

2 re, & noluit. h.d. vsq̃ ad fi. l. †Et est notãdum, q̃ satisdatio quæ petitur ex dispositione legali interdum petitur ab inuito per modum agendi, implorando iudicis officium, & ab eo qui nihil petit: & tunc dicitur merè necessaria. de hoc loquitur primum exemplum positum in text. de satisdatione rem pupilli saluam fore. & etiam cõtrarium exemplũ in versi. heres quoq̃, in satisdatiõe legatorũ quã præstat hæres per ti. vt le. no. caue. pone etiã exemplũ in cautione dã. infec. interdum petitur per viã exceptiõis, ab eo qui aliquid petit: quia de hoc loquitur secundũ & tertiũ exẽplũ in ver. item de restituenda. & in ver. itẽ legatarius. Et ista nõ est merè necessaria, cum habeat causam voluntariã, vbi etiã peteret vsumfructũ vel legatũ, ad hanc satisdationẽ non cõpelleretur, & petitio sua voluntaria est: & nihilominus idem in ista quod in præcedenti. Interdum nõ petitur per modum agendi vel excipiendi, sed per aliũ offertur: vt aliquid consequatur: puta, reuocationẽ tenutæ, quã passus est, & quã recuperare nõ põt nisi satisdet. tunc distinguitur hic in ver. planè. q̃ aut est passus propter suã cõtumaciã, vel culpam, & reputatur satisdatio voluntaria, nec est pro ea remittendus, aut sine culpa vel contumacia, & tunc reputatur necessaria, et

3 remittẽdus est. †Cõstat enim, q̃ tenuta ex primo decreto põt dari cõtra absentes, etiã nõ cõtumaces: vt si abessent causa reipublicæ: quia sufficit, q̃ nõ defendantur: vt in l. ignorare. de re

4 sti. mili. †Et no. istã diffinitionẽ per quã videtur posse determinari, quia excõicatus vel bannitus si petit tenutã reuocari, nõ molestatus ab aliquo, vtrũ debeat admitti, tanq̃ reus necessarius, vel debeat repelli tanq̃ voluntarius. si enim ab alio molestaretur, & per modũ exceptiõis obijceret de nullitate tenu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Appellatur appellari an posit ab interlocutoria et an valeat statutū, q̄ nō possit appellari. Vid per Fra. de are. cōsil. cvij. an aūt in sentētie probatiōe sup approbatiōe fideiussorū, pars sit citanda. Lud. Ro. cōsi. lxxij. tenet q̄ sic cū tamē cognitionē desideret, & per alia de quibus ibi per eū. & an sentētia super legitimatione persona rū sit interlocutoria & quid si non est appellatū, vide per Ioā. de ana. consi. xciij.

tæ clarū est q̄ est necessarius. Sed hoc casu videtur distinguendum per istū tex. q̄ aut sine cōtumacia vel culpa passus est tenutā, & dicatur necessarius: aut per cōtumaciā, et tunc voluntarius. & sic debet limitari quod no. Bart. in l. de pupillo. in §. si procurator. & in §. qui remissionem. de ope. nouī nun. Prædicta quando quis cōparet, vt aliquid recuperet, offerre debet satisdationē. Si verò vt aliquis cōsequatur aliquid cōtra ius cōmune, & tunc dicitur voluntaria: vt si vnus ex pluribus tutoribus offert satisdationem vt sibi soli concedaī administratio tutelæ: vt patet ex notatis in l. ij. §. de admi. tu. & no. gl. in l. si fideiussor. in §. si necessaria §. e. Quādo aūt dicatur voluntaria merè. dic vt ibi per gl. Sed opp. cōtra istum ver. planè. Nā si ante tenutā concessam obtulisset satisdationē in municipio, impediuisset tenutā cōcedi: ergo si eā offert post debet ipsam posse facere reuocari per regulā quæ ponit in l. si pecuniæ j. vt in posses. leg. in §. j. †Gl. quæ incipit, aut ergo. solui t istud contrariū, & bene. dic ergo, q̄ hic petebat se admitti ex priuilegio ad purgandū cōtumaciā: q̄d difficilius sit ibi de iure cōi, ante tenutā cōcessam quod sit facilius, & hoc est singulare secundū Ang. hic qui dicit ab alio nō esse hoc dictū, & esse bonā limitationē, q̄ colligit ex d. l. si pecuniæ §. j. Itē† not. in ver. iubet. q̄ ille qui petit remissionē pro testibus alibi existentibus: vt scribatur iudici illius loci, q̄ eos examinet: debet iurare de calumnia, q̄ hoc non facit animo protelandi litē: sed q̄ credit per illos posse probare suam intentionem. †Itē no. in fi. q̄ si potuit illos testes semel facere examinari in loco iudicij & neglexit: & sic recesserunt testes, q̄ non poteſt petere remissionem ad locum vbi sunt: quod tene menti secundum docto.

8 †Vltimò no. in §. nam non sic, q̄ non cogitur quis subire iuramentum, ex quo de facili possit incurrere periurium.

2 ☞ *Qualiter illud quod fuit malè decisum per commissariū unius articuli, possit per iudicis officium retractari, non per modum appellationis? & an tamen habeant tunc locum tempora appellationum?*

3 *A sententia iudicis delegati super articulo incidenti, per quam fiat legitimatio personarum, cum sit talis interlocutoria, cuius grauamen non poteſt reparari per appellationem à diffinitiua, poteſt appellari ad iudicem causæ delegantem: & si non appellatur transit in rem iudicatam.*

4 *A sententia arbitri q̄ hodie possit appellari.*

5 *Ea quæ requirunt causæ cognitionem, si expediuntur iudicis officio mercenario deseruiente actioni propositæ, possunt delegari.*

6 *Iudex sicut poteſt unam causam ex toto delegare, ita & unum articulum illius causæ, licet transferret iurisdictionem in delegatum si est ordinarius.*

7 *Fideiussor idoneus dicitur ille, qui scienter fuit receptus, licet idoneus non sit & quid si ex postfacto desijt esse idoneus.*

8 *Debitor qui tempore contractæ obligationis erat eiusdem conditionis & status: ut est nunc, licet pauper, non tamen poteſt ut suspectus capi.*

9 *Cautela pro aduocato capti.*
Cautela pro aduocato facientis capi.

LEX IX.

1 ARbitro. †Si super aliquo casu incidenti eligatur arbiter: ab illius sententia pōt appellari ad iudicē causæ h.d. singulariter secūdū primā lect. quę colligitur ex prin. gl. dū dicit hoc esse speciale, q̄ à snīa arbitri cōpromissariį appelleī, q̄n fuit electᵃ? sup aliquo incidēti articulo causæ secus ergo si sup tota cā. & ita loquit l. j. C. de ar. & ista lect. fundaī in hoc, q̄ si iudex illū arti. p suā interlocutoriā decidisset potuisset eādē interlocutoriā reuocare p l. q̄ iusit. de re iu. eo. modo poterit retractare sentētiā istius arbitri, secūdū Bart. tn̄ ista rō nō est gn̄alis quia posset esse talis articulus, quē si ipse decidisset, reuocare nō posset: qa non oīs interlocutoria

2 reuocaī. †Secūdū aliā lect. dicit q̄ rectè magis videī determinare, q̄ pōt retractari per officiū iudicis nō per modū appellatiōis: & ista plus placet Bart. propter idē fundamētū de quo s. & per l. fi. j. quibus app. nō licet. Et sic dicit, q̄ tēpora appellationū nō habebūt hic locū: sed certū est, quātū ad iudicē, defectu cuius interlocutoria nunc̄ trāsit in rē iudicatā, quominus possit eā reuocare: vt in c. cū cessante. de app. l. in vj. sed si respectu patris, esset secus. Vnde nisi intra tēpus appellandi, proponeret quærelam, nō audiretur vt j. l. proxi. in princ. vbi est cassus. sed post quærelā propositā posset procedere, q̄ dicit Bart. verū vt nō teneaī obseruare tēpora appellationis interpositæ prosequendæ. & adde q̄ no. in l. cū antea C. de arbi. †Secundū aūt tertiā lec. quā gl. prosequitur hic in ver. tu dic. dicit, q̄ à sententia iudicis delegati super articulo incidēti, per quā fiat legitimatio personarū, cū sit talis interlocutoria cuius grauamen non pōt repararī per appellationē à diffinitiua, pōt appellari ad iudicē causæ delegantē, & si nō appellaī, transit in rē iudicatā. h. d. cū principio legis sequentis. & ista est cōior lec. & semper ad hoc allegaī ista lex & probaī in l. ait prætor §. permitti

3 tur j. de mino. & notaī in Spe. de test. §. j. vers. recepta aūt. †In gl. ibi, q̄n nata erat. ista rō valet. & in sentētia iudicis est idē. videlicet q̄ añ. x. dies nō paritī actionē: sed paritī post. & tn̄ ab ea appellatur: ergo & à sententia arbitri, vt tollaī illa spes per appellationē pariēdi actionē, post x. dies. olim verò ante & post x. dies pariebat. ideo non appellabatur: vt in l. j. C. de arbit. Et sic teneo cōtra istā gl. & etiā cōtra Ange. qui eā tenet. & teneo opi. Bar. †In gl. ibi, [cū causa cognita fiat.] dic q̄ illud est ma-

4 lum fundamētū, quia causæ mere iurisdictionis requirunt plenam causæ cognitionē: vt in l. iudices C. de iudi. et tn̄ delegantur. dic q̄ cōtrariū gl. procedit in his quæ expediuntur iudicis officio nobili & sic sunt de imperio: vt si requirant plenā causæ cognitionē, nō possint delegari, quia sunt de magno gradu imperij: sec⁹ si paruā vel minimā: vt no. in l. ij. §. de offi. eius cui man. est iurisdi. Sed ista delegatio in aliquo articulo causę incidenti, expeditur iudicis officio mercenario deseruienti actioni propositæ: & si est de simplici iurisdictione. merito pōt

5 delegari. †No. ergo singulariter, q̄ sicut iudex pōt vnam causam ex toto delegare, ita & vnū articulū illius causæ: licet trāsferat iurisdictionē in delegatū. Hoc verū si est iudex ordinarius: si verò sit delegatus ab ordinario, qui nō pōt totā causam predelegare an possit delegare vnū articulum: dic vt dixi in l. & quia. & no. in cle. j. de offi. dele. & Spe. in c. ti. §. sequit. Et ex his remanent euacuatæ oēs solutiōes glos. quæ nihil valent ad istud cōtrariū: sed ex ea colligitur aliud cōtrariū, q̄ ab interlo

a cutoria nō appellatur. ²Et ad istud respōde, vt dixi in summario, nisi afferat præiudiciū, q̄ ab appellatiōe diffinitiua nō possit reparari. & hoc contingit q̄ncunq̄ fertur super legitimatio

7 ne personarum. & ad hoc allegatur iste text. †Vltimò scias, q̄ ille dicitur fideiussor idoneus, qui scienter fuit receptus: licet idoneus non sit, & si à principio erat idoneus, & ex postfacto desijt esse, dandus est alius idoneus, quia stipulatio est prætoria. & h. d. §. qui ex causa. qui sequitur. †Et dicit Ang. per istū

8 §. se feciſſe multos captos, pro debitis relaxari. Quia iudices imperiti statim cum aliquis vadit cum instrumento debiti, & iurat debitorē suspectū, cōmittunt, q̄ capiatur. Certè hoc non est faciendū, si ille debitor tēpore contractæ obligationis erat eiusdē cōditiōis & status cuius est hodie, licet paup. Nā imputet sibi qui secū contraxit, quia cēsetur ipsum pro diuite approbasse: vt est tex. hic dum dixit, cōtentus his esse debet. tūc ergo pōt allegare ipsum suspectū, & facit eū capi q̄n mutauit condi

9 tionē, & effectus est pauper ex post: & sic superuenit causa noua, aliās secus per l. in omnibus j. de iud. & quod no. in l. si creditores. de priui. credi. †Sis ergo cautus cū eris aduocatus capti, q̄ videas cōmissionē capturæ, & si capi faciēs nō expressit de mutatione status, captura fuit in debitē commissa, & facies ipsum relaxari. Si verò eris aduocatus faciētis capi, sis cautus, vt nō solū fiat fides de debito, & de causæ suspiciōe, sed etiā q̄ superuenit cā de nouo post obligationē cōtractā p l. si is à quo §. fi. j. vt in possessio. le. & per l. q bona §. de illo. de dā. infect. et per l. fi. C. despon. & per d. l. in omnibus. & d. l. si creditores.

2 ☞ *Satisdatio de iudicio sisti uel de iudicato soluendo debet peti ante litem contestatam à reo, uel eius procuratore: sicut satisdatio rati à procuratore actoris.*

3 *Si dedi tibi mandatum de prosequenda lite, quam meo nomine inchoasti sine mandato, uideor ratificare quicquid gresseras si sciebam te inchoasse iudicium: & modus est ut in instrumento mandati ratificentur expressè quæ prius gesta sunt.*

4 *Commutatio dicitur quando fit de aliquo in aliquod, an etiam quando fit de nullo in aliquod.*
Quid in causa possessionis an fiat mutatio de nulla in aliquo?

5 *Conditio uel status eius qui aliquem defendit sine mandato, q̄ dicatur aliqua, uel aliquis etiam antequam superueniat mandatum sed conditio illius qui agit pro alio sine mandato, q̄ dicatur nulla ante superuenientiam mādati, & quando procedat.*

6 *Ad defendendum admittitur quis non solum inuito eo qui defendit sed etiam inuito actore*

actore quando uenit ad defendendum simpliciter non animo transferendi in se iudicium animo nouandi.

7 *Ratihabitio an tunc retrotrahatur, quādo fit ex parte agentis: an etiam ex parte rei uel utriusque.*

8 *Ex mutatione procuratoris de non mandato ad mandatum, uel mutatione instantiæ etiam de persona in personā: quando satisdationes uel fideiussores dati remaneant obligati & nu. 3.*

Qualiter fiat translatio instantiæ, de procuratore in dominum.

LEX XI.

1 IVlianus. †Fideiussores dati non habentes mandatum ad agendum, tenentur superueniente mandato. h. d. vel sic, satisdatio præstita per eum qui alieno nomine sine mandato agebat non euanescit superueniente mandato. h. d. Quinimò confirmatur: quia si mandatum non superuenisset, nec ratificatio facta esset, nō posset cōmitti: quia non ad interesse ipsius agentis, ad quem nō fuit habitus respectus, sed ad interesse domini: vt j. si quis cau. l. si procurator. nec ad interesse domini postq̄ non ratificat, quia non interest sua fideiussores teneri. Mandatum ergo vel ratificatio implet causam, propter quā satisdatio fuit interposita, non autem immutat: & ista l. reputatur difficilis propter gl. quę formal difficile contrariū de l. si ante acceptum j. iud. sol. quā Bar. ibi dicit esse difficiliorem, quam sit in illo libro, & eam multū plenè examinat, & ibi vide pro intellectu istius glo. In tex. ibi petitur fundum: patet ergo, q̄ non erat adhuc lis contestata, quando satisdationem recepisti: quia dicit petiturus l. amplius

2 non petī j. rem ra. ha. †Et sic patet q̄ satisdatio de iudicio sisti vel de iudicato soluendo debet peti ante litem contestatam à reo, vel ab eius procuratore, sicut satisdatio rati à procuratore actoris. vt l. Pomponius §. rati. j. de procura. & hoc tenent gl. & doc. j. iudi. sol. super rubrica per l. de die §. seruus s. eod. Patet etiam secundum Ang. hic ex isto verbo, q̄ solutio illorum ad contrarium d. l. si ante qui dicunt, q̄ hic contingit mutatio post litem contesta. vt habetur post medium gl. magnę in ver. alij verò soluunt ergo istum tex. quia hic non erat contestata. Certè illi non habuerunt respectum ad tempus satisdationis interpositæ: quia fateor, quòd tunc ideo non erat contestata: vt hic sed ad ipsum tempus mutationis factæ, id est mandati superuenientis: quia dicunt, quòd superuenit post litem contestatam, sed in l. si ante, superuenit ante contestationē. Sed cerstatam, sed in l. si ante, superuenit ante contestationē. Sed certè hoc nō bene dicunt: vt patebit in sequenti versiculo. In tex. ibi agere instituerīs dic ex hoc manifestè confunditur dictum illorum: quia patet, q̄ superuenit mandatum antequam agere tur: & sic ante contestationem quia tunc diceris agere: quia dicitur hic, instituisti agere post mandatum superueniens. Posset etiam intelligi, quòd mandatum superuenit post litem contestatam: & tunc expone instituerīs agere, idest perseuerare in actione intentata: & ita exponit Bald. nec est vis, an mandatū superuenit ante contestationem, vel post secundum verum intellectum, quia vtrobiq̄ est eadem ratio. In tex. ibi: [fideiussores teneri.] dic videbatur contrarium, quia tempore quo eos recepisti, eras negotiorum gestor, & non procurator: nunc esfectus procurator, & tibi tanquam procuratori se non obligauerunt: vnde cum primus status suus desierit, & inceperit nouus, videbantur fideiussores non teneri: quia istæ satisdationes iudiciales euanescunt propter modicam mutationem, puta iudicis, vel instantiæ: vt in l. ij. & l. ij. j. iudi. sol. & etiam pro curatoris vt in l. stante eo. tit. Sed contra, quia imò se obligauerunt tibi tanq̄ procuratori, sed non omnes. Si enim appellassem te negotiorum gestorem simplicē sine mandato, non eras admittendus ad agendum, & sic illi se non obligassent. Super

ueniens ergo mandatum, facit vt videaris fuisse à principio iurisdictionis legitimæ, licet non fueris: & sic vt s. dixi, potius implet causam, propter quam se obligauerunt, tanq̄ perimat.

3 †Et no. quia glo. hic posita, vult, q̄ istud mandatum cōtineat tacitam ratificationem eorum, quæ prius erant gesta: licet de sui natura, aliud sit ratificare iam gesta: aliud sit mandare de alio gerendo. Quia ratificatio semper respicit præterita: mandatum verò respicit semper futura, vt j. mand. l. si verò non redatum verò respicit semper futura, vt j. mand. l. si verò non remunerandi §. si post creditorē. & ibi bona gl. Tamen hic respicit etiam præterita: quia datur mandatum sine prosecutiōe iudicij inchoati, quæ non potest fieri nisi prius gesta valeant, cū sequentia habeant dependentiam à præcedentibus. Ideo qui vult vnū vult aliud: vt in l. illud. j. de acqui. hære. Et dicit Bal. & Ang. hic q̄ nō reperitur alibi in corpore iuris, q̄ si dedi tibi mandatum de prosequenda lite, quā nomie meo incoasti sine

a mandato, eo ipso videar ratificare [a] quicquid prius gesseras. certe Ioā. an. in addi. Spec. tit. de procur. §. j. hoc tangit & allegat istā l. ad hoc. & videtur sentire, q̄ hoc sit verum, quādo sciebā te inchoasse iudicium: aliās ad ignorata non videī habuisse respectū, vel ratificasse per l. si quis ita. §. fi. j. de testa. tute. modus est ergo no. Fm eum, vt in instrumento mandati ratificen

a tur expresse, quæ prius gesta sunt. In prin. glo. ibi cuius iudicium est nullum. dic q̄ nō est nullū iudiciū: quia si hoc esset, nō posset per ratihabitionē reconualescere: vt no. Inno. in c. pruadentiam. de offic. deleg. & no. j. de iudi. l. licet nullum. in vltima glo. in ver. itē q̄ si iudex. Et tamen glo. statim dicit contra rium. Potius ergo dicitur pendere: nō tamen facit præiudiciū, dummodo non ratificet: quæ quantū id ipsum procuratorem & eius præiudicium valet: & si non sequitur ratihabitio, committitur stipulatio rati contra eum, & valebit sententia contra eum lata quantum ad eius præiudicium. l. procurator ad ex hi bendum. §. j. rem ra. habe. In glo. ibi, si ante acceptum, in fine legis. dic certe, etiam principium, & medium illius l. obstant. nam siue contingat mutatio de procuratore in nō procuratorem: vt in princ. illius legis, siue econuerso, vt in fine: siue quia de procuratore efficiaī dominus, vt in medio: stipulatio & satisdatio iudicatum solui, per talem procuratorē præstita, euanescit: vt ibi & l. j. §. fina. quibus modis pignus vel hypotheca soluatur. cuius contrarium habetur ibi. Dic istud contrarium glo. ibi soluitur quatuor modis, si bene inspiciatur. Primo q̄ hic loquitur in procuratore actoris, qui egit sine mandato: ibi in defensore rei, qui defendit sine mandato: & postea superuenit mandatum: & istud prosequitur vsque ad versic. alij vero. Secunda solutio est, quòd hic contingit mutatio, & mādatum superuenit post litem contestatam: ibi vero ante. Quam solu. glo. reprehendit, & bene. Tertio soluit Azo in versic. porro, qui dicit totum econuerso, quòd hic contingit mutatio ante litem contestatā: ibi post. Sed nec ista est vera: quia cōtra illum textum dum dicit si ante iudicium. Quarto soluit secundum Bulgarum, quòd ibi loquitur in satisdatione de iudicato soluendo: ista vero debet intelligi de satisdatione de iudicio sisti: vt conueniat titulo. & sic secundum Bulgarum, si defensor rei sine mādato satisdediſſet de iudicio sisti, & postea superuenit mandatum: fideiussores nō essent liberati, nec haberet locum illa lex. Vnde non est fienda differentia inter procuratorem actoris, & rei: sed inter vnam satisdationem & alteram. ista est intentio Bulgari. Bartolus in hac lege non videtur tenere hoc imo dicit q̄ facilius euaneſceret satisdatio de iudicio sisti, quā de iudicato soluendo. Quia videmus, quòd prima euaneſcit lata sententia: sed non secunda: vt l. græce. §. post litem. de fideiussoribus. hoc non placet: sed puto, quòd Bulga. dicat verū in hoc: quia in satisdatione de iudicio sisti, cum habeatur respectus non ad sententiam, sed ipsum iudiciū, & ad factum ipsius defensoris, vt sistat & defendat: licet superueniat mandatum iste respectus non mutatur: imo idem adhuc sistendus est. Sed in satisdatione de iudicato soluendo bene mutatur respectus: vt statim dicam. Breuiter doctores tenent primam solutionē, quòd ibi in defensore rei: hic in procuratore actoris. Et ista est vera quantum ad terminos istarum legum: sed quantum ad intellectum iuris, dic secundum Petrum & Gul. de cug. ibi loquitur, quado fuit mutata conditio satisdantis: hic quādo mutata conditio satis recipientis. Vnde si iste qui agebat nomine alterius sine mandato, non accepisset satisdationem, sed dediſset: puta de rato, propter superueniens mandatum, vel ratihabitionem, euaneſcet satisdatio: quia fuit facta propter defectū mandati: & sic propter interesse, petendo ab ipso agente si nō ratificetur. Secuto ergo mandato, ceſſat iste defectus, & non po test eum obtinere propter defectū mandati: ideo fideiusso-

a ¶ Ratificare. amplia vt hoc nō solum habeat locū in domino, sed etiā in procuratore habente mandatū ad substituēdum, vt postq̄ effectus est dolitis, possit ratificare gesta per substitutum, anteq̄ haberet mandatū, ita dicunt do. de rota de procura. decicccxxx. eccliē. & seq. in antiquis dicūt etiā, q̄ melius est q̄ expresse ratificet, & vide etiā in titu. de appella. deci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

res liberantur: vt in l. si sine. rem ra. hab. non sic in alia satisdatione, in qua non mutaretur respectus, puta, de lite prosequenda secundum aut. offeratur C. de litis contesta. licet Bar. videtur idem dicere, sed non placet ratione prædicta tenendo tamen solutionem gl. labor magnus est in videndo rationem diuersitatis inter procuratorem seu defensorem rei sine mandato, & procuratorem actoris. & gl. hic laborauit, & posuit duas rationes. vnam quam prosequitur vsq; ibi, adde. & non est bona. & glun verbis suis conculcat & implicat multa, quæ sunt falsa: vt statim dicā. aliam ponit in ver. adde & ibi tangit veritatem, ibi nec ex illa de iudicato: licet vtatur multis verbis ineptis, & superfluis. vera ergo ratio est ista, quia dixi, fideiussor rei sine mandato satisdedit de iudicato soluendo: & fideiussores illi videntur se obligasse pro sententia, quæ facit contra defensorē, & quæ ipsum defensorem ligabit & contra ipsum exe
cutioni mittetur, postq; sine mandato se offert l. Plautius ff. de procu. Et si non superueniret mandatum vel ratificatio, fideiussores tenentur: sed propter mandatum superueniens, sententia quæ posteà feretur contra defensorem, non ligabit defensorē: vt mittatur executioni contra eum, sed cōtra dominum: vt d. l. Plautius. vnde si fideiussores censerentur obligati, tenerentur pro illo pro quo nō fideiusserunt: & sic non haberēt actionem mandati contra eum: & tenerentur pro sententia ad quā se non obligarunt: ideò liberātur, quia cessat ille respectus pro quo ipsi fideiusserunt, & ista est ratio illius l. si ante. in fi. similiter in prin. si procurator habens mandatum, satisdedit de iudicato soluendo, illi fideiussores censentur se obligasse pro sententia, quæ habebit ligare dominum, & contra ipsum mittitur executioni, post quam dederat mandatum. Si ergo dominus reuocat procuratorem, & actor hoc sciat, & nihilominus litem prosequitur contra eundem procuratorem, & sententia feratur pro eo, non ligabit dominum: nec contra ipsum executioni mittetur, sed contra ipsum procuratorem reuocatū, pro quo fideiussores non interueniunt: ideo liberantur, ne remaneant obligati pro illo, pro quo non fideiusserunt. Sed quādo contingit mutatio ex parte procuratoris actoris, non mutatur ille respectus, pro quo fideiussores interueniūt: imo impletur, vt dixi, super textu: si non superuenisset mandatum, fideiussores non tenentur: & sic mandatum non facit deficere satisdationem, sed effectum sortiri, & in hoc stat substantia istius contrariꝰ: & qualitercunq; contingat mutatio ex parte procuratoris actoris, non mutatur satisdationem recipientis, non euanescit satisdatio de iudicato soluendo. vt in l. in causæ §. ex parte ff. de procura. In gl. ibi est ratio. Ex ista prima ratiōe quam prosequitur vsq;
4 ad ver. adde. recollige plura quæ sunt de intentione gl. † Primò cōmutatio dicitur, quando fit de aliquo in aliquod, secus quando de nullo in aliquod. Istud non est bene dictum. nam habemus regulam, q; nemo potest sibi solo animo immutare causam possessionis, nisi extrinseca causa superueniat. Et tamen ista regula locū habet quando fit mutatio de nulla ad aliquam. vt in l. cum nemo & ibi plenè no. in gl. C. de acqui. poss.
5 † Secundò vult ista gl. q; conditio vel status illius qui aliquem defendit sine mandato, dicatur aliquis vel aliqua etiam anteq; superueniat mandatū: sed conditio illius qui agit pro alio sine mandato, non dicatur aliquod, sed nulla ante superuenientiā mandati. Istud etiam non est bene dictum. nam aut considerāt præiudicium domini: & tunc neutrius cōditio est aliqua: quia neuter ipsorum potest præiudicare domino, qui non mandauit nec ratum habuit. Aut considerant præiudicium ipsius defendentis, vel agentis: & tunc vtriusq; ipsorum cōditio est aliqua. quia iudicium & sententia valet in ipsorum præiudicium vt contra defensorē mittatur executioni: vt l. plautius. de procura. & contra agentem alieno nomine, faciet committi stipulationem de rato ad interesse: vt in toto titu. rem ra. ha. solùm ergo est differentia in hoc, quoniam ad agendum pro alio cū sit actus quasi odiosus, quia tendit ad molestandum alium, nō admittitur quis, quando constat ipsum non habere mandatū, etiam si velit cauere de rato, nisi sit coniuncta persona. & tunc etiam non admittitur quando constat de expressa contradictione: vt in l. pomponius §. fi. ff. de procur. sed ad defendendū aliquem, cum sit actus fauorabilis admittitur quis, etiā si constat nō habere mandatum, quinimo etiam pro inuito in præiudicium ipsius defendentis: vt in l. solutionem et iudicium ff.
6 de sol. † Tertiò vult glo. q; ad defendendum admittatur quis, nō solum inuito eo qui defendit: imò etiā inuito actore. Istud potest procedere, quando venit ad defendendum simpliciter, non animo transferendi in se iudicium animo nouandi: quia tunc nihil nocet actori, sed prodesse potest. si sententiam obtineat: sed si velit in se suscipere iudicium animo nouandi. & sic liberando illum quem defendit, & transferendi in se obligationem illius, tunc non admittitur inuito actore. quia non cogitur actor suam obligationem, vel actionē innouare l. si mandato. in fine principij: ibi, dum dicit aut si velit actor &c. l. Stichum ff. de noua. in fi. licet gl. in l. liberto §. litem. super ver. agere ff. de neg. gest. sentiat cōtrarium, sed reprobatur per omnes, vt plenè no. de hoc per doc. in l. solutionē & iudicium ff. de so-
7 lu. † Quartò vult ista gl. q; ratihabitio tunc retrotrahitur, quādo fit ex parte agentis: quia dominus ratificat factū illius, qui eius nomine egit sine mandato: non sic quando fit ex parte rei, quando ratificat factum illius qui eum defendit sine mandato: quia non trahitur retro. certè gl. malè loquitur & per omnes repellitur, quia ista differētia nullo modo repellitur: sed potius contrarium in l. licet ff. de iudic. quæ loquitur indistinctè. & in l. si mater §. hoc iure. de excep. rei iudi. vnde si reus ratificat factum defensoris, censetur à principio fuisse procurator, & sententia lata contra eum mittetur executioni contra dominum, sicut si à principio habuisset mādatum. Sed ex verbis gl. videtur contrarium. posset tamen procedere gl. in vno casu, quando susciperet in se iudicium animo nouandi consentiente actore. nam tunc agitaret iudicium suo nomine, nō nomine absentis: ideo non posset per absentem ratificari, vt efficiatur negotium suum: quia non nomine meo gestum ratum
8 habere nō possum, vt efficiatur meum l. si pupilli §. si ego ff. de neg. gest. † Quinto et vltimo vult ista gl. q; ista lex non restringatur ad illum qui non potest agere sine mandato: vel saltem contra mandatum. Sed si sit dare casum in quo quis admittatur ad agendum pro alio contra eius voluntatem secundū ea quæ no. in l. pomponius §. fin. de procu. ff. tunc non habebit locum ista lex: quia ipsius conditio est aliqua ante superuenientiam mandati. & sic mandato superueniente dicitur fieri mutatio de aliqua in aliquam. istud est falsum. & miratur Angel. de ista glo. dicens nescio quis hanc reuelauit gl. quia ista l. loquitur indistinctè: & indistinctio est intelligenda etiam in casu prędicto, cum sit eadem ratio quam superius tetigi: quia nō variatur respectus, propter quem fideiussores se obligarunt: in quo tota substantia consistit. Nihil ergo valet, quicquid dicit glo. ab isto ver. vsq; ad versi. adde. Dic ergo superius vt dixi, ad solutionem huius contrarij: adde q; illa quæ ibi dixi, procedunt quando ex mutatione status vel conditionis non resultat mutatio instantiæ aliàs indistinctè ex parte etiam agentis satisdationem, agentis satisdatio euanesceret: istæ satisdationes iudiciales concernunt instantiā in qua interpositæ sunt & illa extincta vel mutata extinguntur: vt l. cum lite mortua. iudi. solui. & l. cū apud Sempronium. quæ loquitur in satisdatione, de iudicato soluendo. & idem de satisdatione de iudicio sisti: vt no. in authen. de his qui ingrediuntur ad appellandum in prin. vbi non extenditur ad instantiam causæ appellationis & pone exemplum, quando fit translatio instantiæ de procuratore in dominum per modum nouationis, puta, tu contraxisti nomine meo cum mandato, & recepisti satisdationem, posteà partes innouarunt litem, hoc modo: quia de consensu tuo iam omnes actus factos vno contextu renouamus: nam tunc omne ius instantiæ directum, quod erat apud te directū, extinguitur iure nouationis, & remanet in persona mea ad similitudinem delegationis: vt not. in l. mutari ff. de procura. Et ista dicitur noua instantia, in qua fideiussores tui dati, non tenentur nisi se obligauerint de nouo: quia in obligatione nouante, non censentur repetita, quando nouatio est voluntaria. vt l. aliam ff. de noua. & hoc tenet Bar. in d. l. si ante acceptum. & Ang. debet ergo intelligi, quando non fit nouatio instantiæ: quia fit mutatio de eodem in eundem. Et sic ipse idem per sequitur litem, & idem si fieret de procuratore in dominum, non tamen per modum nouationis, sed cessionis iuris, quod habet procurator, vel etiam si nō cedat, & procurator ratione vtilis

vtilis iuris instantiæ quod habet: vt l. in causæ. in fi. de procur. prosequatur litem, quod potest: vt no. Bar. in l. post litem. eod. tit. Nam tunc fieret prosecutio in eo statu in quo instātia erat: & sic de eadem instantia. ideo fideiussores tenētur. & ista sunt de intentione doctorum.

2 ☞ *Debitor ex contractu uel quasi, uel in diem, uel sub conditione cogitur ex legitima causa cauere de soluendo adueniente die uel conditione, & quæ sit iusta causa.*

3 *Substitutus uulgaris non percipit bona de manu hæredis, sed propria authoritate, & an petat cautionē, ut hic à grauato? & posit peti à uenientibus ab intestato si non fuit datus talis substitutus uel per fideicommissum?*

4 *Vniuersalis oratio restringitur interdum ad euitandum absurditatem.*

Statutum quòd quælibet sententia arbitri mittatur executioni, intelligitur de ualida.

Instrumentum continens quòd omnes de concilio uel capitulo consenserint, intelligitur de præsentibus, neque notarius redarguitur de falso.

5 *Quis dicatur substitutus directus, uel per fideicommissum, ut possit capere propria authoritate.*

Seruitutem ususfructus dicitur habere ille, qui potest propria authoritate colere fundum, & capere fructus.

LEX XII.

1 INter omnes. † Institutus sub conditione si ea pendente possessionem rerū hæreditariarū fuerit adeptus, de iure vel de facto tenetur cauere, de nō diminuendo bona & de restituendo ea in defectu cōditionis substituto vulgari, quæ cautio tunc cōmittitur defecta conditione substituti, si adierit ex substitutiōe, & egerit petitione hæreditatis, & fuerit declarat'
2 hæres. † Idem debitor ex cōtractu vel quasi, sub cōditione vel in diem cogitur etiā cauere de soluendo adueniente die vel cōditione, dummodo hoc casu subsistat iusta causa. h. d. valde nō tabiliter cū l. seq. maxime in primo dicto: quia forte non est alibi. sed secundum dictum probatur etiam in l. in omnibus. ff. de iudi. & l. si creditores. de priuileg. credito. Et est notandum q; in primo casu non requiritur aliqua alia causa legitima, sed in secundo sic: vt colligitur ex verbo ex causa. & tunc est legitima, quando est suspitio de fuga vel de paupertate. Et quando talis causa superuenit post obligationem contractam, vel creditor haberet sibi imputare: vt dixi §. eodem. l. si arbiter. §. j. & ita docto. intelligunt illas leges, in l. bonæfidei. & l. si creditores. † In tex. ibi substitutum supple vulgarem, vt gloss. intelligit: & ideo redditur ista lex notabilis. Nam si esset substitutus per fideicōmissum, clarum esset quòd posset petere hanc cautionem cum fideiussoribus, per titu. vt lega. nomine ca. quia hæres est grauatus vel obligatus saltem sub conditione ad restituendum sibi hæreditatem: sed non sic est obligatus substituto vulgari: quia nō est grauatus sibi aliquid restituere, cum ille non habeat percipere de manu hæredis: sed de manu sua: quia potest adire hæreditatem, & propria authoritate capere bona: si non sunt per alium occupata. l. cum hærede. de acqui. possess. & quod not. Innocen. in c. præsentia. de proba. Et ideo si haberemus ſtam legem, non video ex quo capite possemus dicere istum hæredem compelli ad cauendum: sed inducitur hic per istam legem in hoc casu ad similitudinem illius cautionis præstatur per illud edictum: & ideo puto quòd debet esse cum fideiussoribus, sicut illa. Sed an eodem modo debebit cauere venientibus ab intestato, si nō erat datus substitutus vulgaris, cum ad eos sunt bona deuentura deficiente conditione, puto q; sic cum sit eadem ratio. circa hoc vide quod no. in Spe. de testa. §. pen. ver. quid si quis est sub cōditione institutus. &
2 ibi facit mentionem de ista lege. † Et no. hic gloss. cum tex. q; vniuersalis oratio vel dictio, restringitur interdum ad euitandum absurditatem: vnde inducitur, si statutū dicat quòd quęlibet sententia arbitri mittatur executioni intelligitur de valida[a]. & si in instrumento continetur, quòd omnes de concilio vel de capitulo consenserunt, intelligatur de illis qui fuerunt præsentes[b]. & sic notarius non potest redargui de falso, si dicatur quòd multi de concilio qui fuerunt absentes etiam consenserunt. ideo nō debuit sic generaliter loqui: quia potest se excusare, quòd non intellexit de absentibus, sed de præsentibus, vide quod not. Bart. post Iac. de are. in l. j. §. j. de no. opernunci. & bonā glo. quæ est in l. oēs. C. sine censu vel reli. † In gl. quæ inci. scilicet nō diminuēda, ibi cū directo sit ei substitutus dic, ista gl. semper allegatur ad cognoscendū, quis dicatur substitutus directus vel fideicōmissarius, vel quæ sit differētia inter eos. nam videtur directè institutus, qui non habet capere de manu aliena, sed propria authoritate capere adeundo: vt §. dixi. sed per fideicōmissum, censetur capere de manu aliena. facit l. fundi trebatiani. de vsufru. lega. cū ibi no. nā ille dicitur habere seruitutē vsusfructus, qui pōt propria authoritate colere fundum, & capere fructus. Si autē pōt recipere manu aliena, nō dicitur habere seruitutē vsusfructus, sed potius ius personale. vt ibi no. in l. si quis ita ff. de vsufru. & not. in l. Caius. de annu. leg. Et ideo multi errant putēdo se immitti in tenutam bonorū, tanq; hæredes, asserentes se adiuisse hæreditatem, cum tamen non sint hæredes instituti, vel directè substituti scilicet per fideicommissum, & vidi multos procuratores in hoc errare, ignorātes importantiā verborū, & credentes tales substitutos esse hæredes adueniente conditione substitutionis: & faciunt eos adire hæreditatem, & postea petunt se immitti in tenutam. & aliàs Florentini dicebant totum processum esse nullum: quia super inepta petitione fundata: quia debent ei, petere sibi hæreditatem restitui: & hoc facto petunt tenutam bonorū, & prius non habent aliquid in illis bonis, licet habeāt actionē ex testamento ad restitutionē fiendā. In fi. gl. ibi: [vel dic, & non &c.] hæc vera secundū doct. & ista nō est restitutio iuris, sed potius facti. nam prima fit solo verbo, & per eā transferuntur iura: sed ista requirit factum, per restitutionem rerum corporalium.

a ¶ *De valida. Adde hic q; posui in l. iiij. §. cōdēnatū ff. de re iudi. & Pe. de anch. consil. ccxc.*

b ¶ *Præsentes. facit q; voluit Fede. consi. cc. lxxxviij. vbi consuluit, q; si notarius facit instrumētū, q; cōmunicato cōsil. inuenerit. A. B. & C. q; faciunt duas partes pōt se excusare, q; nō intellexit de absentib⁹.*

c ¶ *Releuare. Adde, an dominus teneatur releuare procuratorē, vide per Io. de ana. cō si. lxxxij. Frā. de areti. consi. cxxxv. Ro. consi. lxij.*

2 ☞ *Comparens ad allegandum causas absentiæ in causa criminali, an teneatur satisfdare, & quid in ciuili?*

3 *Dominus potest in instrumento mandati releuare procuratorem ab onere satisdandi, de iudicato soluendo.*

Quid si dominus non possidet immobilia saltem in loco iudicij uel in eius territorio?

4 *Tutor in causa pupilli non satisdat de iudicato soluendo, sed de iudicio sisti, sic. & quid si per alium litigat?*

5 *Quid in patre in causa filij.*

LEX XIIII.

1 FIliusfamilias. † Ad defendendū absentē non dicitur quis idoneus, etiam si sit filius vel pater illius, nisi satisdet de iudicato soluendo. h. d. Concordant l. in eo §. nemo. de regulis iuris & ff. de procu. l. qui aliū & l. minor in fin. † In text.
2 ibi: [defendit.] subaudi plena defensione. sed si compareat ad allegandum causas absentiæ, non tenetur satisdare gl. est sing. in d. l. in eo. §. nemo de regulis iuris, quæ non est alibi. sed illa gl. loquitur in causa criminali, & in satisdatione iudicatū solui. sed in causa ciuili. si aliquis comparet ad allegandū causam absentiæ, ne procedatur contra illum tanq; contra contumacē, videtur q; saltem de iudicio sisti nō dico in tota lite, sed saltem semel teneatur cauere, si saltem non sit idoneus defensor, per l. j. §. si quis in ius voc. non ierit. & per titulum sequentē in
3 ius vocati vt eant &c. vt ibi dixi secundum Bal. † Item intellige hanc l. etiam si venit ad defendendum cum mandato: vt teneatur satisdare de iudicato soluendo, vt in l. si ad defendendum ff. iudi. solui. & in l. j. C. de satisdando. tunc tamen dominus pōt ipsum releuare ab hoc onere satisdandi, si in instrumē to mandati promittat pro eo iudicatum solui, vt insti. de satisda. & est communis stylus & cōsuetudo iudiciorum, vt ibi habetur: debet tamen tūc possidere immobilia ad hoc vt teneat ista releuatio: aliàs sicut si defensor daret alios fideiussores, nō possidentes immobilia, nō dicuntur sufficientes. vt no. gl. fin. in auth. de exhiben. reis §. sustento. ita nec iste dominus qui loco fideiussoris est, ergo dicitur sufficienter ipsum releuare[c] se cundum Ang. hic & propter hoc dat tibi cautelam, si procurator alicuius absentis in longinquis partibus agit contra te, & tu petis, q; caueatur tibi de iudicatis soluendis in causa reconuentionis, in qua tenetur illum defendere: aliàs non admittitur ad agendum: vt ff. de procurato. l. seruū §. ait prætor. & ipse producat instrumentū mādati in quo dominus releuat ipsum ab ista satisdatione, opponatur sibi q; dominus non possidet immobilia, vel si ea possidet, non tamen in loco iudicij vel in eius territorio, quod requiritur: vt ff. l. proxima, secūdo respō-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Veteres. Iaſon p Lu. Ro conſil. cclxxvi. & ibi vide quod voluit.

b ¶ Non obſtantibus. vide Ro. conſil. xl. & conſi. cccxxii. & ecc. xc. Alex. conſi. lxxx. j. lib.

ſo. & no. de princip. agentium in rebus l. fin. Et iſto modo poteris euadere & dictũ procuratorẽ repellere. quod perpetuo tene menti. †In gl. ſi. ibi: [& tutor non ſatiſ det.] ſcilicet de iud. ſol. ſed de iudicio iſti, tunc tenetur ſatiſdare in cauſa pupilli q̃n nec pupillus nec ipſe poſsidet immobilia vt colligitur in l. proxima §. tutores. Item intellige gl. quando tutor per ſe agitat cauſam, ſi per alium ſecus. vt inſti. de ſatiſd. vbi dicit tutorẽ & curatorẽ teneri p̃eſtare illam ſatiſdationẽ, & ita gl. ibi intelligit. & eo tempore nõ tenetur ſatiſdare in p̃ cedenti caſu: quia illam ſatiſdationem iudicatum ſolui nõ p̃ ſtat ſuo nomine conuentus: vt inſti. de ſatiſda. §. ſed hodie. ſed cauſa pupilli videtur propriè tutoris, cum ſit legitimus adminiſtrator, quaſi dominus. vt in l. ſi fideicõmiſ. §. ſi fundũ ſ̃. pro emp. †In gl. ibi reſponde. collige ex iſtis ſolutionibus. nã aut Joquitur de iure iſto, & tunc pater non erat legitimus adminiſtrator filij, ideo tenebatur indiſtinctẽ ſatiſdare, vt hic: aut loquitur de iure Codicis. quo fuit prius hoc introductum: vt eſſet adminiſtrator legitimus, & tunc aut erat caſus in quo nec erat nec eſſe poterat, quia nõ habebat vſumfructum, vt ſi erat filius emancipatus, vt in cauſa caſtrenſis peculij, vel quaſi, vel alio modo non habebat vſumfructum: vt in authẽ. excipitur C. de bo. quæ lib. & tunc idem. Aut erat legitimus adminiſtrator, & tunc aut defendebat filium non tanc̃ legitimus adminiſtrator, & tunc idem. & omnibus his caſibus potuit procedere hæc l. aut tanquam legitimus adminiſtrator: & tunc non ſatiſdat ſicut nec tutor. vt in d. §. defenſionem.

2 ☞ *Mulier conſtante matrimonio non eſt uerè domina rei dotalis, ſed maritus. tamen dicitur fictè domina & propter fictum dominium & poſſeſsionem talis rei dotalis, releuatur ab onere ſatiſdandi. ut hic.*

3 *Idoneus ficulatibus releuatur ab onere ſatiſdandi, etiam in ſatiſdatione prætoria uel de iudi. ſoluendo. & quid ſi petat reuocari tenutam alteri conceſſam propter contumaciam.*

4 *Habens bona emphyteutica uel liuellaria dicitur habere in bonis.*

5 *Lex noua generaliter uel ſimpliciter loquens recipit limitationem & diſtinctionem per leges ueteres ſpecialiter, & cum diſtinctione loquentes.*
Quid ſi in reformationibus ſtatutorum dicatur non obſtante aliquo ſtatuto generaliter uel ſpecialiter loquente?

6 *Releuatus ab onere ſatiſdandi ex eo, q̃ poſsidet immobilia ut hic uel ex priuilegio: uel quia non reperit fideiuſſores, tenetur cauere cum hypotheca bonorum, & an etiam cum iuramento?*

7 *Poſsidens unam rem immobilem qua cõuenitur à me non releuatur ab onere ſatiſdandi. ſecus ſi etiam per alium mota fuerit controuerſia de pecunia quantum ad illũ.*

8 *Quod in meum præiudicium non poſsit iſte petens quantitatem facere fieri executionem ſuper ea re.*

9 *Ratio quare poſſeſsio rei immobilis uel multorum bonorum mobiliũ releuet ab onere ſatiſdandi.*
Idoneus fideiuſſor cenſetur coniuncta per ſona, licet non poſsideat immobilia.

LEX XV.

1 SCiendum. †Poſſeſſor immobilium releuatur ab onere ſatiſdãdi de iudicio ſibi, ſiue poſsideat in ciuitate, ſiue in rure dummodo poſsideat ratione dominij directi vel vtilis veri vel ficti etiam iure proprietatis: ſecus ſi ratione alterius iuris realis vel perſonalis quod habeat in re etiã immobili. h. d. vſq; ad §. tutores. & illud quod dixi quicquid colligitur ex §. ſi fundus. †quia mulier conſtante matrimonio, nõ eſt vera domina rei dotalis. ſed maritus: vt in l. doce ancil. C. de rei vendi. tamẽ dicitur fictè domina. vt l. in rebus C. de iure do. & releuatur ab onere ſatiſdandi, propter hoc fictum dominium & poſſeſsionem. †In tex. ibi: [non compellit.] dic hoc verum niſi reuocaret tenutã alteri conceſſam in ipſa contumacia: tunc enim nõ releuatur ab onere ſatiſdandi, propter poſſeſsionem immobilium. vt no. gl. in auẽ. de exhibendis §. ſi vero. vel in §. ſiue ergo. & tangit Bar. in l. cautum §. fi. ex quibus cau. in poſſeſ. eatur facit l. diem §. tutor & §. planè ſi miſſo ſ̃. eod. & hoc in odiũ contumaciæ. Item hic loquitur de ſatiſdatione de iudicio ſiſti. idem videtur in alia ſatiſdatione prætoria & neceſſaria: quia idoneus facultatibus releuatur ab onere dandi fideiuſſores. vt l. de creationibus C. de epiſcopali audientia & l. quicunq;. de fund. patrimo. lib. xj. et dixi ſ̃. eo. l. j. ſimiliter in ſatiſdatione de iudicato ſoluendo: vt hic in prin. gloſſæ magnæ. In text. ibi in iure dic, & ſic in territorio illius loci, vbi conuenitur vnde iudex poteſt in illis executionem facere, ſecus ſi in loco remoto vt no. gl. C. de prin. agen. in reb. l. ſi. quod no. pro cautela quam 4 ponit Ange. in l. præcedenti. †In text. ibi: [emphyteuticum.] dic no. q̃ ille qui habet bona emphyteutica, vel liuellaria, dicitur habere in bonis: de quo fuit hodie dubitatũ, cum teſtes dixiſſent talem non habere in bonis, & repertum fuit, q̃ habe- 5 bat rem liuellariam, an videreẽ teſtificari falſum. †In gl. mag. ibi: [ſed illa determinatur per iſtam.] no. quia iſta gl. ſemper al
a legatur, q̃ lex noua generaliter ſeu ſimpliciter loquẽs recipit limitationem & diſtinctionem per leges veteres[a] ſpecialiter, & cum diſtinctione loquentes. quod dic, vt dixi ſ̃. de legibus in l. non eſt nouũ. cum ll. ſequentibus. quod eſt vtile pro reformationibus nouiter factis, & indiſtinctè loquentibus: vt non
b cenſeatur per eas correcta, vel per ſtatuta quæ loquuntur cum diſtinctionibus, ſed debeat diſtingui ſecundum illa. Quod eſt verum ſi in tali reformatione dicatur non obſtantibus[b] quibuſcunq; alijs ſtatutis: quia debet intelligi, de illis qui non poſſent cum iſtis ſe compati, cum diſtinctione aliqua, & ſic ſunt contraria gl. eſt ſing. in auẽ. de hære. ab inteſta. in prin. niſi adderatur, non obſtante aliquo ſtatuto generaliter vel ſpecialiter loquente. vt no. Bar. in extraua. ad reprimendum ſuper verbo 6 non obſtantibus. †In gl. ibi C. de dignita. l. quoties. dic. doct. reprehendunt iſtam gl. quia in illis legibus releuantur illę per ſonæ ab onere ſatiſdandi ex quodam priuilegio illis indulto: & ideo in alio grauantur, & tenetur cauere nuda cautione, & cum iuramẽto, & hypotheca bonorum, vt etiam patet in l. omnes §. in hac C. de epi. & cleri. ſed hic poſſeſſor releuatur de iure communi, non ex priuilegio. ergo nõ oportet in alio gratiari. & ita ſeruat cõſuetudo ſecundum omnes. Breuiter quã quam ſit de conſuetudine, de iure tamen etiam iſte poſſeſſor tenetur cauere nuda cautione per publicum inſtrumentũ. text. eſt cũ gl. ſ̃. ea l. §. ſi. in ver. cautionem. & illum tex. nor. Bald. ad hoc & etiã videtur, q̃ debeat obligare bona ſua per l. filio. vt lega. nomine caue. Nam etiam ille qui releuatur propter impoſ tentiam & difficultatem reperiendi fideiuſſores, videtur releuari de iure communi: quia de iure naturali eſt, q̃ quis non arctetur ad impoſsibile: vt l. ſi deceſſerit ſ̃. eod. & tamen tenetur cauere cum hypotheca bonorum vt ibi. & etiam cum promiſ ſione pœnæ: vt no. gl. in l. vbi §. quamuis. ſi cui pluſquam per 7 l. fal. eſſe dicatur. †In glo. ibi: [intelligendo ergo hanc l.] dic ſe cundum Bulga. de quo ſ̃. Sed aduerte quia gl. in l. Iulianus. in fi. magnæ gl. recitat iſtã opi. Bulga. per alium modũ. Pet. tenet contrarium videlicet q̃ ſi poſsidet vnam rẽ immobilem duntaxat, & ego ago ad illam, q̃ poſſeſsio illius non releuat te ab onere ſatiſdandi in hac lite, quam habebas mecum pro illa re: licet ſi alius mouerit etiam tibi controuerſiam de pecunia, poſſeſsio illius rei, licet ſit in controuerſia, bene releuaret te quantum ad illum. & ita intelligitur §. ſi fundum ſ̃. ea. l. & iſtã opi. approbat ibi Pe. per l. de die §. quidam aiunt ſ̃. eo. ſed hic recitat per modum contrarium, q̃ imò releuat te quantum ad modum: quia ſum ſecurus q̃ ſi obtinebo ſententiam ſuper illa re, potero executionem habere: non ſic releuat te, quantũ ad aliũ gl. reprobat hanc opi. et hoc vltimò, q̃ imò releuat te etiã quãtum ad alium, dummodo ſit tantæ æſtimationis, quantum eſt lis quæ per alium mouetur. & ita reſtringit hanc legẽ. Quantum verò ad primũ, q̃ releuat te quatenus à me fuerunt reperta aliqua verba quæ reperiuntur incorruptè ſcripta, vt dicũt: ſed iſta ratio non valet. Et volunt dicere q̃ iſta opi. non eſt vera: quia ſi intelligimus hanc l. modo quo intelligit Bal. non eſſet dare rationẽ, quare ſi poſsideres tanc̃ fructuarius vel tanquam creditor non deberes releuari: quia etiam tunc ſum ſecurus, q̃ ſi obtinebo ſententias habebo etiam executionem: & tamen hic dicitur contrarium: ergo non poteſt intelligi modo prædicto. & q̃ non releuaris, quantum ad me probatur in d. §. quidã aiunt. licet gl. videatur tenere contrarium, q̃ etiã quantum ad me non releuaris ibi. & in d. l. Iulianus. tu dic vt ſ̃. dixi 8 ſecundum Pet. †In gl. ibi: [cum enim ſuccedat loco.] no. ratione, quare poſſeſsio rei immobilis releuet ab onere ſatiſdandi ſi æquiualet æſtimationi litis: quia actor eſt ſecurus, cum in illa poſsit fieri executio: & ita ſentit iſta glo. Pet. dicit, q̃ iſta ratio non eſt bona: quia ſi ago contra mulierẽ ad quantitatem, et obtineo, non poteſt fieri executio in re dotali conſtante matrimonio:

tum de tempore, q̃ poſſet cõmode tutorẽ a petere vel tutelã aſſumere. eodẽ modo intelligo hic q̃ iſte qui fuit excuſatus propter poſſeſsionem, durauit in poſſeſsione vſque ad conteſtationem litis, & poſtea deſijt poſsidere: certe nõ reincidit in onus ſatiſdandi, quia ſatiſdatio erat præſtanda ante litẽ conteſt. & ipſe toto illo tempore erat excuſatus: & ſi deſijſſet, poſſet poſsidere ante lit. conteſt. dico q̃ compellereꝰ tur ſatiſdare: quia excuſatio nõ erat perfecta, et ita intellige iſtum text. licet glo. &
3 doct. nõ declarent nec dicant hoc. †Vltimo not. quando res peruenit ad caſum à quo non potuit incipere ante vltimã perfectionem, ſi ille caſus tendit ad idem, cũ illa re non irritatur: quia ſi præſtitiſti ſatiſdationem, quia non poſsidebas & poſt ea incepiſti poſsidere lite pendente, non irritatur ſatiſdatio: quia ſuperuenientia poſſeſsionis tendit ad ſecuritatem meam b ſicut & ipſa ſatiſdatio. ſecus ſi ad contrarium effectum, quod dic vt no. in l. ſi plu-
4 ribus §. ſi placet. ſ̃. de verb. obli. † Et per hoc determinatur, ſi mulier facit ſibi conſignari dotem, quia vir vergebat ad inopiam, licet poſta vir ſit factus diues, & ſic ceſſat cauſa: non propterea finitur conſignatio: quia nuptiæ tendunt ad eundem effectum cum conſignatione, ſcilicet ſecuritate mulieris. & ita tenet Bar. in l. ſi conſtante. ſol. matr. & iſte tex. melius facit q̃ alius ſecundum Bald.

a ☞ *In omni iuramento intelligitur excepta authoritas legis uel ſuperioris, & ſi eſt præſtitum ſuper contractu reprobati, an firmet contractum: ſi poſit ſeruari ſine peccato? & nu. 4.*

3 *Debitor ſi iurauit nullam exceptionem obijcere, & poſt ea ſuperior conceſſit ſibi dilationem temporalem, an poterit eam exceptionem obijcere.*
Iurans ſeruare laudum & non reducere ad arbitrium boni uiri, intelligitur ſi laudum erit æquum, et alia iuſta cauſa non ſuperueniat.

4 *Periurium non eſt ſine dolo: nec requiritur abſolutio epiſcopi, quando iuramentum non ſeruatur ex cauſis hic c poſitis.*

LEX XVI.

1 QVi iurato. †Non dicitur periurus qui iuramentum nõ ſeruat ex cauſa à iure permiſſa. h. d. Pone exemplũ hic per l. ij. ſ̃. ſi quis in ius voc. non ierit. ſi fuit iuſſus ſiſtere die feriata. Item per l. ij. ſ̃. ſi quis cautio. ſi iuſto impedimento detentus non potuit ſiſtere generaliter, vbicunque ſi non iuraſſet, non incideret in pœnam pecuniariam ſi non ſeruaret promiſſum, propter iuſtam cauſam, ibi ſi iurauit, non incidit in pœnam periurij: vt hic quia hoc facit lege permittẽ-
2 te. † Et in omni iuramẽto præſumitur excepta authoritas legis. ad hoc allegatur iſta lex, & etiam autoritas ſuperioris, cui tenebatur obedire: vt l. fina. infra ad municip. Et hoc inducitur ad quæſtionem de ſcholari qui iurauit non exire Bononię diſtrictũ ſine licentia creditoris: ſi poſta iuſſus à patre, vel epiſcopo ſuo, vel alio ſuperiore vt redeat domum, receſsit ſine licentia: vtrum ſit periurus. & eſt argu. quòd non: quã quæſtionem diſputauit Feder. de ſenis, vt habetur in opere ſuo conſi.
3 clxxxvj. †Item inducitur per Cyn. C. ſi cõtra ius vel vti. publi. l. fin. in. iiij. q. ſi debitor iurauit nullam exceptionẽ obijcere, & poſtea ſuperior conceſsit ſibi dilationem quinquennalem, q̃ poſsit iſtam exceptionem obijcere non obſtante iuramento,
b in qua intelligitur excepta ſuperioris[b] authoritas. dic vt ibi. Similiter inducitur ad quæſtionem de illo, qui promiſit ſeruare laudum, & non reducere ad arbitrium boni viri: nam hec
c promiſsio habet in ſe cõditionẽ tacitã, ſcilicet ſi laudum[c] erit æquum: vt l. ſi libertis. de ope. liber. & eodẽ modo intelligitur

F iiij

a ¶ Paruí. facit quia de minimis non curat prætor. l. ſciode in integ. reſt. & facit ſtare ſtatuto q̃ forẽſis non poſsit acquirere immobilia, poterit acquirere rẽ paruã ſecundũ Lud. ro. ſing. ſuis, fol. xj. & q̃ voluit Fede. cõſi. ccxxx. q̃ prelat[a] q̃ iurauit nõ alienare põt alienare resmodi ci valoris, & q̃ voluit Ro. ſin. ſuis q̃ p modico debito qs nõ põt iudicari ſuſpect[a]. dicit tamẽ q̃ Florẽtię ſeruaẽ cõtrarium. & alia vide q̃ poſuit Alex. cõſi. c. q̃ ſtãte ſtatuto, q̃ falſificãs monetã igni cõburãt nõ habet locũ i fabricante bagatinos & denarios paruos.

b ¶ Superioris. qualiter intelligatur hoc verbum, vide Old. cõſi. cxij. vltra mediũ. & quia d. Iaſ. hic multa etiã ipſe cumulauit: adde q̃ iurans non recipere arbitriũ in puniendis criminib[a] nõ eſt periurus, etiam ſi motu p̃prio recipiat ſecundũ Ludo. conſi. ccccl xv. q̃ iurans q̃ ſemper ſtetitin ciuitate, nõ eſt periur[a]: licet aliquo tẽpore, p̃pter peſtẽ foris ſteterit, ſecundũ eundẽ ro. cõſi. cclxij. & an iurãs nõ alienare bona eccleſię poſſit ſine labe per iurij alienare vel locare, vel fructꝰ ad lõgum tempus vendere vide per cal. conſi. xj. de iureiur. lapũ alle. xxxj. quis poſsit circa iuramẽta diſpenſare, vide per do. Iac. et ei adde Ro. cõſi. xij.

c ¶ Laudũ. adde d. Car. conſi. xcij. cal. cõſi. ij. de arbi. & cõſi. iiij. de iureiu. fulgo. cõ. cclx.

Universidad de Palermo Biblioteca

2 ¶ Testimonio. Adde q̃ voluit dñs can. cõs. xxxv. & an periurus possit puniri pœna iuris ciuilis per laicũ et an laicus sit iudex cõpetens in declarando periurũ, vide Ro. sin. fuis. folio xcj.

ineſſe iuramento: ideo ſi petit reduci, & obtinuit, ex eo qui ſit iniquũ, nõ erit periurus: vt eſt caſus in c. quintauallis. de iureiu. ſecus, ſi ſuccumberet per ea quæ habentur in tex. & per docto. in l. qui romæ §. duo fratres. de verb. obli. & per Bar. tãgitur in l. Iulianus. de condi. indebi. intelige tamen qñ cauſa iuſta ſuperuenit poſt iuramentum: vnde de illa non cenſetur cogitaſſe nec illi renũtiaſſe. vnde iuramentum ad incognita non extenditur etiã de iure canonico. Si verò ſuberat à principio, tũc aut excludebat voluntatẽ, vt ſi fuit inductus dolo ad iurandum, & idẽ, quia deceptus non conſentit: & vltra intentionẽ iuramentũ non ligat vt probatur in c. ij. de pac. li. vj. aut non excludit voluntatẽ: & tunc tres ſunt caſus. Nam aut non poteſt ſeruari ſine peccato ipſius iurantis: & idẽ, quia mero iure nõ ligat de iure canonico, iuxta ea quæ habẽtur in c. cũ cõtingat. de iureiu. aut põt ſeruari ſine peccato iurãtis, ſed nõ ſine peccato illius, cui eſt iuratũ: & tũc ligat mero iure, ſed põt peti relaxatio à iudice eccleſiaſtico: vt in iuramento de ſoluendo vſuras: vt in c. debitorẽ. de iureiu. & in iuramẽto extorto per metũ: vt in c. ad aures. q̃ met. eau. & quod no. Inn. in c. venerabilẽ. in fin. de elec. & vbi cunq; contractus eſt improbatus odio creditoris l. tametſi de meta. & no. Bar. ſingulariter in l. ſi quis pro eo. de fideiu. verſi.

4 iiij. quæro. † An põt ſeruari ſine peccato iurãtis, & eius cui iuratũ eſt, tũ eſt præſtitũ ſuper contractu reprobato: vt ſi ſtatutũ dicat nõ valere contractũ minoris vel mulieris ſine certa ſolẽnitate: & tunc aut ſtatutũ de iuramẽto mẽtionẽ non facit. & in telligit q̃n cõtrahit ſine iuramẽto: ſed qñ cũ iuramẽto, licitũ eſt cõtrahere ſine illa ſolẽnitate: prout no. gl. in ſimi. in auc. ſacramenta puberũ. in vlt. gl. ſi aũt diceret expreſsè, q̃ nõ valet, etiã ſi fuerit iuramẽto vallatũ: tũc Bal. hic, & in auc. ſacramẽta. vide& tenere, q̃ iuramentũ nõ valeat: quia ſtatutũ fouet iuſtã cauſam. ſed hoc nõ placet: quia hoc nõ ſufficit cũ deficiat poteſtas ſtatuẽtiũ: qa iuramentũ nõ eſt hodie de foro ſeculari, ſed canonico: vt in c. ſi. de exce. li. vj. per indirectũ tñ poſſent laici irritari ſtatuẽdo, q̃ cõtractus ſine illa ſolẽnitate præſumat̃ dolo factus vel ſimulatus: nam tũc etiã iure canonico iuramentũ præſtitũ ſuper contractu ſimulato vel inito per dolũ, nõ ligat d. c. ij. de pac. lib. vj. & no. gl. in l. emptiõe C. plus va quod agitur in hoc tangit Bar. in l. oẽs populi. in quæſtiõe illa ſup quibus poſſint fieri ſtatuta. Vltimò glo. hic tenet, q̃ mero iure incidat hic in periuriũ, ſed debeat relaxari. & ſic eſt neceſſaria abſolutio epiſcopi: & ante q̃ fiat tan q̃ periurus poterit repelli à teſtimonio[a]. & pro hac glo. facit l. ij. §. ſi quis in iudicio ſi quis cau. vbi q̃ mero iure incidit in pœnã pecuniariã, licet iuſtè fuerit impeditus, ſed habet exceptionẽ. Cõtrariũ dic, ſecũdũ Bal. & Ang. q̃ imò ipſo iure nõ incidit in periuriũ, qm̃ nõ eſt periuriũ ſine dolo, ſicut nec furtũ vel falſum: vt l. qui iuraſſe. ẽ. de iureiur. & iſte nõ eſt in dolo vel culpa: ſed in pœna pecuniaria põt incurri mero iure, etiã ſine dolo & culpa: vt patet in l. ad diẽ. de verobli. licet ſuccurraẽ per exceptionẽ vel per reſtitutionẽ in integ. Eſt etiã alia ratio ſubtilis: quia licet pœna pecuniaria committatur, nõ trahit ſecũ executionẽ: ideo nõ nocet ei qui nõ eſt in culpa: ſed ſi incideret in periurium ſtatim traheret ſecũ. executionẽ, & ligaret animam: vt in c. paſtoralis. de app. ſicut dicunt canoniſtæ de ſententia excommu. & no. gloſſ. ẽ. l. ſed ſi à non compe. iu. & ẽ. de iniuſt. teſta. l. ſi quis filio §. irritum.

Si ex noxali cauſa agatur. *Rubrica.*

a ☞ *Dominus in caſu huius legis tenetur etiam ſatisdare de ſiſtendo ſeipſum ſi nõ poſſidet immobilia.*

3 *Singularis ſucceſſor non ſequitur forum ſui authoris, ſecus in uniuerſali.*

LEX I.

1 SI quis eum de quo. † Conuentus noxali actione tenetur ſatisdare de ſiſtendo ſeruum, cuius nomine agit in iudicio in eadẽ cauſa qua eſt tempore ſatisdationis: & tunc videtur ſiſti in eadem cauſa quando ius actoris non eſt effectũ deterius in altero iſtorum facto ipſius promiſſoris, niſi factum ſit neceſſarium. hoc dicit tota lex cum principio. l. ſeq. Et primo declarat qualiter intelligatur cautio præſtita de ſiſtendo ſeruũ, quia intelligitur ſcilicet in eadem cauſa in qua erat tempore cautionis præſtitæ vſq; ibi, in eadem. Secundò qualiter dicitur ſiſti in eadem cauſa vſq; ibi & ſi. Tertio qualiter dicitur ſiſti nõ in eadem cauſa, vt ſi committatur ſtipulatio: quia quando actio erat iam perempta culpa rei tradentis ſiſtere, vel ſeruus deſierat eſſe in ſua poteſtate facto ipſius voluntario, vſq; ibi: ſed non xæ. Quartò dicit ſecus, quando facto eius neceſſario: quia dederat ipſum alteri ſimiliter pro noxa: nã poſito, q̃ ex hoc ius actoris ſit effectum deterius: quia neceſſe habet agere cũ nouo poſſeſſore: tamẽ quia ius eius non eſt extinctũ non nocet promiſſori, q̃ nõ ſiſtat: in caſibus tamen ne committatur ſtipulatio contra eũ: quia non eſt quid ſibi imputetur cũ fecerit exneceſſitate. quod etiã eſt de mente gl. ſi. † Et no. quia etiã tenetur dominus ſatisdare de ſiſtendo ſeipſum ſi non poſsidet immobilia. vt no. gl. ẽ. eo. ſi cũ vno. Item ſcias, q̃ iſta ſatisdatio de ſiſtendo ſeruum in eadem cauſa, ideo fit, quia ſi dominus deſineret ipſum habere in ſua poteſtate ante cœptum iudiciũ noxale, ideſt ante litem cõteſtatam deſineret teneri noxali: quia iſta actio eſt in rem ſcripta, & daretur contra nouum poſſeſſorem. vt ẽ. de nox l. ſi noxalis. in prima charta. ſi ergo dedi libellum contra te, tempore quo eſt in tua poteſtate, & tu recuſas reſpondere libello, quia es incertus de facto, & vis primo loqui cum ſeruo, quia eſt abſens, non cogeris ſtatim reſpondere. vt no gl. ẽ. eo. l. ij. §. ſi abſens. ſed dabitur tibi terminus. arg. ẽ. de iureiur. l. iuſiurãdũ & ad pecunias §. j. quia igitur poſſet iterum alienare & ſic euitare iudicium, compelleris hoc caſu ſatisdare de ſiſtendo ſeruum in eadem cauſa i. non alienatum nec manumiſſum quouſq; reſpondeas libello. Nam poſt reſponſionẽ non expedit prouidere ſuper hoc quia alienando poſtea non poteſt euitare iudicium iam inchoatum. & ideo text. dicit hic donec iudicium accipiatur, & expoſitio gl. dum dicit: ſentẽtia detur. non placet: quia hoc non ſonant literæ, licet docto. videantur ſequi, qui non declarant mentem huius literę, & quãdo ſic teneatur cauere, de hoc in glo. † Vltimò not. in ver. atq; ſecundum Bal. q̃ ſingularis ſucceſſor non ſequitur forum ſui actoris: ſecus in vniuerſali: vt ẽ. de iud. l. hæres abſens.

2 ☞ *Practica in actione noxali.*

3 *In actione noxali interponitur ſecundum decretum contra abſentem etiam non latitantem.*

Idem in cauſa damni infecti & quando prius exponatur res uænalis antequã fiat miſſio ex ſecundo decreto.

4 *Confeſſio ſerui probat, ſi ſunt alia indicia facientia ſemiplenam probationem uel interueniente tortura ſi non ſunt indicia. & quando procedat, & nu 5.*

5 *Indicia per quæ peruenitur ad torturam, non requiritur q̃ ſint talia quæ faciant ſemiplenam probationem.*

6 *Non creditur uulnerato etiam in articulo mortis conſtituto: ſi dicat talem ipſum uulnerauiſſe.*

7 *Statutum q̃ pater teneatur ſoluere pœnam pro maleficio filij, an confeſſio filij probat maleficium, ut contra patrem poſſit peruenire.*

8 *Quandocunque confeſſioni unius ſtatur in præiudicium alterius ex forma legis uel ſtatuti, tamen ille alter poteſt contrarium probare.*

9 *Statutum, q̃ de maleficio reperto per familiam poteſtatis ſtetur relationi familiæ, uel q̃ denuntiationi factæ per ſyndicum communitatis ſtetur, & relationi illius, debet intelligi niſi contrarium probetur uel uidebitur.*

LEX II.

SEd alio iure.

1 §. Si abſens ſit ſer. † Conuentus noxali ſi habet ſeruum in ſua poteſtate & hoc fatetur: tenetur alterum de tribus facere, vel ſuſcipere iudiciũ. i. reſpondere libello & ſeruum defendere, ſi credit illum non dediſſe noxã. vel ſi dubitat, ſatisdare de ſiſtendo ipſum in iudicio: vt interrogetur & interim non cogetur libello reſpondere: vel ſi certus eſt, q̃ noxã commiſit & nõ vult eam emendare tradat ipſum pro noxa permittendo actori q̃ ipſum capiat vbicunq; reperiat, & caueat de tradendo ipſum actori qñcunq; ad eius manus perueniat: & tũc nõ cogit̃ ſuper uacaneam litem ſuſcipere: ſed ſi habet in ſua poteſtate & falſo negat ſe habere, conuictus de mendacio tenetur ſuſcipere iudiciũ abſq; noxæ deditione, quia non liberabitur volens dare ipſum pro noxa. Idẽ ſi dolo deſijt poſsidere, & ſi nullus defendat ſeruum, & ſeruus præſens ſit: actor mittitur in poſſeſsionem ipſius ſerui ex primo & ſecundo decreto, & efficitur eius ſed domino abſenti & poſteà reuerſo ſuccurrit̃ per reſtitutionem in integrum ſi paratus eſt ipſum defendere vt ipſum recuperet &

ret. & tunc actio quã actor habebat & quam per conſecutionẽ ſeruí fuit amiſſa reintegratur. h. d. vſq; in fin. & text. ſuppletus eſt in pluribus prout debet ſuppleri, ſm quod ſenſerũt glo. & doct. † Et ponit iſte tex. practicã in actione noxali, & cõtinet duas partes principales: qa primo loquit̃ qñ dns erat præſens vſq; ibi, [ſed ſi ſeruus.] Secũdo ecõtra & quelibet pars cõtinet tres caſus principales. Prima pars loquit̃ qñ ſeruus erat in ſua poteſtate, & ipſe hoc fatebat̃ vſq; ibi, ſi vero. Secundo qñ erat ſed falſo negabat, vſq; ibi, ideo q̃. Tertio qñ nõ erat, qa dolo ſuo deſierat eſſe. Itẽ in ſecunda parte prouidet actori vſq; ibi, [ſed cauſa cognita &c.] poſtea, [ſed dño reuerſo &c.] vſq; ibi, [ergo.] ibi, [tertio iterũ prouideat actori.] † No. circa finẽ, q̃

3 in actione noxali interponit̃ ſecundũ decretũ cõtra abſentẽ et nõ latitantẽ: ſi eñ latitaſſet, reuerſus nõ reſtituereẽ in integ. ad ipſam rẽ, cuius contrariũ hic dicitur in ver. ſed cauſa cognita. idẽ in cauſa dãni infec. l. ſi finita. §. ſi forte. de dã infe. vbi interponit̃ cõtra abſentẽ cauſa reipub. & ratio eſt, quia in iſtis iudicijs agit̃ nõ ex delicto, vel facto ipſius abſentis: ſed ꝑpter delictum rei ſuæ vel ſerui, vel etiã defectũ: puta domus ruinoſę: et ideo ſufficit, q̃ ipſa res deliquerit vel defectũ cõmittat, vt ſup ea poſsit interponi: nõ ſic cũ igitur ex facto ipſius abſentis: nã tunc requiriẽ latitatio: vt l. fulcinius. §. quid ſit autẽ latitare. ẽ. quib. ex cau. in poſ. ea. Itẽ ꝓ hoc q̃ agitur ex delicto vel defectu ipſius rei, nõ autẽ dñi, locũ habet in eis ſecundũ decretũ ꝓprie loquendo: quia non exponitur res venalis: ſed traditur inſolutum agenti pro tota æſtimatione, quã petit. Sed in aliis quando agitur ex facto abſentis, nõ interponitur proprie ſecundũ decretũ, nec traditur inſolutũ ꝓ tota quãtitate: ſed exponitur primo venalis: vt in tit. de bo. auth. iudi. poſ. & ſi nõ reperitur emptor, datur inſolutũ ꝓ iuſta æſtimatione: & miſſus ex ſecũdo decreto ſtatim efficitur dominus, ſi ille contra quem eſt facta miſsio, erat dominus: alĩs acquiritur vſucapiẽdi cõdictio vt hic in gl. circa quod vide omnino quod no. gl. fi. in c. cũ contingat. de dolo & cont. & Io. and. in nouel. in c. quoniã frequẽter. in fi. Et propter iſta Cyn. hic tractauit materiã primi & ſecundi decreti: & hic finiuit dies ſuos. nec vlterius reperitur de ſua lectu. in ff. vete. In glo. ibi, [ſed fugiat cauere debet &c.] ſed ſiue iſta eſſet ratio, quare requiritur q̃ ſiſtat in eadem cauſa: nam ſi eſſet manumiſſus, vel alienatus, ſi ſiſtatur, poterit interrogari, & ſtabitur eius dicto, vt loquit̃ in gl. ideo dic q̃ alia

4 eſt cauſa quã dixi ẽ. eo. l. j. licet etiã propter iſtam ſit ſiſtendus. † In glo. ibi, [& forte credetur cõfeſsioni ſerui, non tamẽ ſo-

a li[a].] ſed ſi adſunt alia indicia facientia ſemiplenã probationẽ. vt ẽ. de ædil. edic. l. quæro. in fi. vel ſi illa deficiunt interuenien-

c te tortura: quæ etiã hoc caſu vim habet ſemiplenæ probatiõis. vt l. cũ probatio. ẽ. de proba. & ſi dicatur q̃ ſi non ſunt indicia, nõ poteſt ad torturã peruenir̃i: vt l. j. ẽ. de quæſt. dic q̃ bene deberent adeſſe indicia: non tamẽ requiruntur talia, quæ faciant ſemiplenam probationẽ: & hæc voluit gl. ſing. in d. l. cum pro-

5 batio. quæ ſemper allegatur, † q̃ indicia per quæ peruenitur ad torturam, non requiritur q̃ ſint talia quæ faciãt ſemiplenã probationem: iſta ergo confeſsio ſerui, facit probationẽ ſemiplenã: vt patet ex prædictis. Et eſt ſpeciale hoc caſu, quòd ſeruus ſit idoneus teſtis, ſed cum agitur de facto ſuo: & idem videtur in alia perſona inhabili ad teſtificandum: puta propter vtilitatem, vel quia infamis: vt cum agitur de facto ſuo probã do cõtra alium, quòd ſit idoneus teſtis ad faciendam probatio nem ſemiplenam: non ſic dicendum quando repelleretur alia ratione propter quam non præſumeretur dicere verum, ſed loqui ex affectione. Si vero non interrogatur quis, tãquam teſtis, tunc licet ipſe in ſuo teſtamento vel aliter extra iudicium confiteatur aliquid de facto ſuo, quod tendit in præiudicium alterius, non ſtatur eius dicto, etiam quãtum ad ſemiplenam probationẽ. & ſic loquitur in l. Seia mãcipia. infra ad velle. in prin. cum his quæ ibi dixi. & l. ſi quis in graui. §. j. ad Sille. vbi

6 tex. no. quòd † non creditur vulnerato, etiam in articulo mortis cõſtituto, ſi dicat talem ipſum vulneraſſe, licet tunc nõ præſumatur mentiri. & hoc quotidie cõtingit de facto. & propter

7 iſtam gloſſ. videtur decidi † quòd ſtatutum dicat, quòd pater teneatur ſoluere pœnam pro maleficio filij, tunc confeſsio filij expreſſa vel tacita probat maleficium, vt ſic poſsit peruenir̃i contra patrem: quæ quæſtio fuit diſputata per Barto. & eam

8 ponit in l. cum filius. ẽ. de verb. oblig. dic a vt ibi. † In glo. ibi, [aduerſarius contrarium &c.] iſta gl. reputatur in hoc ſingularis: & dicitur non eſſe alibi, quòd quan docunque cõfeſſioni vnius ſtatur in præiudicium alterius, ex forma legis vel ſtatuti: nihilominus ille alter poteſt contra-

b rium probare[b], & illam confeſsionem reuocare, vt poſſet ſuam reuocare factã per

9 errorem. † Ideo ſi ſtatutum dicat q̃ de maleficio reperto per familiã poteſtatis ſtetur relationi familiæ, vel quod denunciationi factæ per ſyndicum cõmunitatis ſtetur: et relationi illius, quòd hoc debeat intelligi, niſi contrariũ probetur, vel videbitur contrarium: licet alias verba ſtatuti debeant intelligi cum effectu, vt l. j. §. fi. ſ. quod quiſque iur. & ſic quod videatur, q̃ non admittatur probatio in contrarium: ſed certe quia lex dicit ſtãdum inſtrumẽto publico. C. de prob. l. cum precibus. & etiam idoneis teſtibus. l. in exercendis. de fid. inſtr. & nihilominus admittatur probatio in cõtrarium, vt ibi no. & in c. cum Ioannes. in tit. extra. & hoc dicitur fuiſſe de mente Iac. but. in l. ſ. C. de re iud. & ibi Bal. hoc tangit & eſt glo. ordinaria maioris authoritatis quã ibi allegat. ideo eam tene menti notabiliter.

a ☞ *Contumacia procuratoris nocet domino in his quæ ſunt modici præiudicij: ut perueniatur ad primum decretum, non ad ſecundum.*

b ¶ Soli teſti. vide text. in c. poſſeſsionẽ. de pba. an creditur epo de collatione beneficij per ipſum facta et inquantũ do. Ias. hic dicit, q̃ vni teſti non creditur quãtæcũq; authoritatis ſit: dic q̃ hoc indiſtincte nõ ꝓ cedit: quia Papæ & imperatori creditur, etiã de his quæ viderunt ante papatũ & imperatorią dignitatẽ. ita dicit Ro. & q̃ cum à papa eugenio fuiſſet interrogatus, ſi valeret ei[a] dictũ ſui per quadã reſignatione facta metu tẽ pa pæ Martini, quo tẽpe tunc Eugenius cardinaliseſſet. dicit q̃ mu ſauit, & q̃ deide inuenit duas glo. Io. in c. j. de renũ. & ſ. c. ad apoſtolicæ. de re iud. quæ dicunt q̃ ſoli papæ et imperatori creditur de his quæ viderũt ante adeptũ culmẽ dignitatis. & q̃ tunc lętus acceſsit ad ſummum pontificẽ Eugenium & hoc dicit ſingulariter ſuis ſo. iij.

b ¶ Probare. de his quę dicit hic etiã do. Iac. Adde Lud. ro. cõ. cij.

c ¶ Ad ſecundũ. Adde Spe. in titu. de primo et ſecundo decreto. in §. nunc de effectu. vltra medium.

LEX III.

1 SI cũ vſufructuario. † Forma ſecundi decreti contra vſufructuariũ eſt, vt ſibi denegetur vſusfructus. h. d. Dic vt in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. de dam. infect. & l. hoc amplius. eo. titu. In tex. ibi, [vſusfructus perſecutio.] & transferatur in actorem, non ius ipſius vſusfructus quia perſona non poteſt ſeparari, ſed commoditas. & ideo nõ morte ipſius actoris finitur hæc commoditas: ſed morte vſufructuarij, in quo reſidet ius vſusfructus. vt l. neceſſario. §. fin.

2 de peri. & commod. rei vendi. † Sed an propter contumaciã

c vſufructuarij, peruenitur ad ſecundum[c] decretũ contra proprietarium: hic innuit, quòd non: ſed in contrarium facit, quia eſt procurator proprietarij. l. fina. de ope. no. nuncia. & infra quẽad. vſufruc. ca. l. j. in fi. & contumacia procur. nocet domino: vt l. iij. C. de procur. ſed dic hoc verũ in his quę ſunt modici præiudicij: vt perueniatur ad primũ decretũ, non in his q̃ ſunt magni. ſecundum Bar. ibi, & in dicta l. hoc amplius. & hic.

LEX IIII.

1 SI cum vno. † Defenſio non poteſt fieri pro parte: ſed debet fieri inſolidum: & ideo quilibet ex pluribus dominis vnius ſerui in cauſa noxali debet ipſum defendere inſolidum, & ſuo nomine: & ideo non tenetur ſatisdare de iudicato ſoluendo propter ſocios: quia nõ venit illorum nomine: ſed ſuo proprio: & qui ſuo nomine conuenitur, de iudicato ſoluendo nõ ſatisdat. h. d. ſecundum glo. & doc. In tex. ibi, [noxali iudicio agetur.] et illevult in ſe iudicium ſuſcipere, & ſeruum inſolidũ defendere. ſed actor dicit q̃ cũ plures alij ſint domini, ipſe ceſetur defendere partim ſuo nomine, & partim noĩe ſociorum: & quatenus defendit nomine illorũ, tenetur ſatisdare de iudicato ſoluendo. vt ẽ. de procur. l. mutus. §. qui aliũ. quæritur ergo quid iuris? & reſpondetur contrariũ, & aſsignatur ratio, q̃ imo ſuo tantũ nomine defendit, cum defendere debeat, & defenſio non niſi inſolidum fieri poſsit. ergo totam facit ſuo nomine, & non ſatisdat: vt inſtitu. de ſatisdat. §. ſed hodie tamen in contrarium facit: quia iſto iure etiam conuentus ſuo nomine ſatisdabat de iudicato ſoluendo. vt inſti. de ſatisda. in prin. §. j. ſed certè hoc verum, quando conueniebatur actione reali,

Universidad de Salamanca Biblioteca

2 ¶ Quid nouum facit quod voluit Ro. sinfuis q si vēdo domū quæ erat alteri obligata sub conditione: & promitto manutenere in eadem forma q purificetur conditio, q nō teneor emptori in aliquo.

secus si personali, vt ibi habetur, & not. ff. ti. j. l. Iulianus. sed actio noxalis est personalis: licet in rem scripta: ergo &c.

2 ☞ Si ago actione iniuriarū contra seruū petendo ipsum puniri corporaliter: & dicitur potius accusatio quòd possum petere mihi caueri de sistendo ipsum vsque ad sententiam inclusiuè, in eodem statu, quia mea interest.

3 In pœnis imponendis inspicitur tempus condemnationis & quando tempus cōmissi criminis & quid in laico, qui postea efficitur clericus?

4 Quando illud quod erat in potentia, reducitur ad actum: non dicitur quid nouum.

Quando status alicuius pendet ex aliquo euentu, dicitur habere implicitum utrumq; euentum.

LEX V.

1 SI seruum. †Nō dicitur sisti in eadem causa, qui sistitur mutata qualitate, quæ alterat condemnationem, nisi hoc actori non noceat, vel nisi mutetur ex causa de præterito: quia tunc non dicitur noua. h. d. cum l. seq. †In tex. ibi: [nō certè sistitur.] & sic pœna contra ipsum cōmittitur, si promissa est. Et sic no. q si ago actione iniuriarū contra seruum, & peto ipsum puniri corporaliter, & sic ago potius criminaliter, quàm ciuiliter ad pecuniam mihi applicādam: vnde potius dicitur accusatio: interest mea q nō manumittatur, vt acrius puniatur, tanquam seruus & possum petere mihi cauere de sistendo ipsum vsq; ad sententiam, inclusiuè in eodē statu, & si manumittatur, videt interesse mea. & ideo possum petere pœnā promissam: licet nō tendam nisi ad vindictā, & duritiē, vt l. seruus. ff. de ser. ex. quod est mirabile.

§ †No. etiā q in pœnis imponēdis inspicitur tēpus condēnationis, non tēpus cōmissi crimīnis: sed cōtra. de leg. j. ff. de pœnis. Istud cōtrarium est difficile. & gl. soluit pluribus modis. doct. similiter dicunt q ibi loquitur quando pro maleficio venitebat imponēda certa & determinata pœna à iure: & tūc inspicitur tēpus delicti cōmissi, & licet postea mutetur status, nō mutat pœna: hic quādo nō erat certa & determinata pœna, si veniebat imponēda arbitrio iudicis, qui debet arbitrari tempore sententiæ, & nō habet respectū ad tēpus præcedens, sicut in simili habetur in l. iij. §. in hac. ff. cōmodati. q̄n interesse probatur per iuramētum in litē, q inspicitur tēpus sententiæ, nō tēpus moræ præcedentis. Nō est ergo distinguendū inter publica maleficia vel priuata: sed inter pœnas: aliàs autē hæc distinctio non videretur locū habere, si quis mutat statum de laico in clericū: quia si laicus cōmittit homicidium, nō poterit puniri pœna capitis: quia nec secularis iudex potest pœnā huiusmodi imponere: nec eccleſiasticus imponit pœnam sanguinis: sed cōmutabit. dixi in d. l. j. ff. de pœ. † Vltimò not. in l. fi. secūdùm Bal. q quādo illud, quod erat in potentia reducit

2 ad actum, nō dicitur quid nouū*. nam statuliber non dicitur habere libertatē in potētia, & in habitu pēdente conditione: illa verò existente, hæc potētia reducitur ad actum. Vnde nō dicitur consequi libertatem de nouo, sed illa quā prius habebat dicitur fortificari, sicut videmus in simili. l. in suis. de libe. & posthu. q cùm filius viuente patre dicatur habere dominiū potius in potētia, quàm in actu, mortuo patre non dicitur acquirere nouum dominium: sed q prius habebat dicitur fortificari & impugnari. & Bal. multum notabile verbū hic dicit de implicitis statutis ex isto tex. q quādo status alicuius pendet ex aliquo euētu, dicitur habere implicitū vtrūq; euentum.

De eo, per quem factum est quominus in iudicio sisti. *Rubrica.*

1 †Per hunc ti. prouidet actori dūtaxat, interdū reo dūtaxat: interdū vtriq;. primū cōtingit qn̄ ppter hoc, q citatus fuit impeditus cōparere, actio fuit extincta vel tēpore perēpta. nam tunc agit actor cōtra impedientē ad totū illud, ad quod cōpetebat actio, probādo tm̄ legitimè, q actio sibi cōpetat, nec sufficit probare per iuramentū in litem, & ita loquit l. fi. in princ. & §. fi. ff. e. ad pœnā verò quā promiserat ille sistēdus, nō agit, quia si stetisset, illā pœnā nō fuisset actor consecutus: quia nō fuisset cōmissa: ipse autē agit ad id quod fuisset cōsecutus si ille stetisset, & tn̄ nō est consecutus nec cōsequi potest facto illius tertij. vnde ægtas dicta, q dolus illius nō sit sibi nociuus: ipse autē reus hoc casu nō agit: quia dānū nō recepit, sed potius lucrū ex facto illius, cū sit liberatus ab actione. Si verò actio nō est extincta: & sic ius actoris est adhuc saluū, & pōt ipsum cōsequi, tūc ipse nō agit cōtra impedientē, sed potest agere cōtra illum qui debebat sistere: quia nō stetit ad pœnam promissam vel ad interesse: & tūc ipse reus, quicqd soluit ex ista causa, recuperat ab illo eximēte. & ita loquitur ista l. j. & maximè in §. si reus. in fi. nec obst. si dicaf imòvidetur q actor nō possit agere ad pœnā, cū ille fuerit impeditus, cū habeat exceptionē: vt l. ij. §. si quis in iudicio. ff. ti. j. quia illud esset verū q̄n fuisset impeditus facto naturæ: & sic cōtra nullū haberet regressum vel facto hominis cōtra quem nō haberet regressum: puta, facto magistratus exercētis suū officiū, vt ea l. j. circa fi. in ver. simili modo. idē si haberet regressum de iure, sed non de facto: quia nō esset soluēdo: si verò haberet tā de iure q̄ de facto, tūc non vtit exceptione cōtra actorē, sed soluit & ab illo tertio postea repetit, vt patet in d. l. ij. in fi. cū l. seq. & hoc etiā vult tex. hic in §. si reus. in fi. videt tn̄, q liberet cedendo actionē cōtra illum. vt no. Cy. de cōtrah. & cōmit. sti. l. nō moriturū. post prin. De tertio casu, dic: vt d. l. fi. §. sed si stipulator. ff. eo. Ex his apparet in quo iste tit. pinguius prouideat, quā tit. ff. ne quis eū qui in ius voc. est. nam ille nō prouidet, nisi actori, sed si actor nollet agere contra illum, sed ageret ad pœnā cōtra illū qui promittit se sistere, & exigere pro illo. Itē ex illo tit. nō prouidet sibi contra tertium, & in aliquibus ille titulus pinguius prouidet quàm iste: quia ibi sufficit probatio per iuramentū in litē, ibi nō. Item ibi actori succurritur contra impedientē, etiā si actio sua non sit extincta: secus in isto. quia q exigitur ibi est mera pœna: hic interesse & datur etiam ibi actori etiam calumnioso. hic non: vt l. pen. §. j. eo. tit. cætera dic vt in gl.

2 ☞ Si tertius in præiudicium litigantium uel alterius eorum procurauit absentiam iudicis: an incidat in hoc edictum, uel in illud, ne quis eum qui, &c.

LEX I.

1 AEquissimū putauit. †Quæro, quid si iste tertius impediens ignorabat illum esse vocatum ad iudiciū & sic nō fecit, animo impediēdi iudicium sed alia causa: Respondeo, nō tenetur actori hac actione, etiam si per hoc actio ipsius sit extincta: quia nō cōmisit dolum respectu ipsius arg. ad hoc. ff. quib. ex cau. in pos. l. Fulcinius. §. q si aduersus. cum §. preced. & de fal. l. filius. §. fi. ante fi. ibi: [quia nō aduersus &c.] dabitur tamē actori restitutoria actio cōtra reū qui ex dolo tertij sensit lucrū, vt ff. e. l. fi. in fi. prin. sed ipse reus, si per hoc cadit in pœnā, quā actor ab eo consecutus est, bene ei dabitur actio, quia cōtra ipsum fuit cōmissus dolus, licet nō ad hūc finem. & sic nō erat obligatus ad hoc ordinatione: sed istud nō inspicit in dolo, vt ff. de posi. l. j. §. si rem depositam. licet inspiciat culpa. l. & in totā. ff. de impē. & tetigi in l. si vehēda. §. j. ff. ad l. Rhod. de iact. & adde quod no. Inn. in c. j. de offi. deleg. †Itē quæro quid si tertius in præiudiciū litigātium vel alterius eorum procurauit absentiā iudicis, an incidat in hoc edictum vel in illud, ne quis eum. dicit Inn. q nō circa fi. c. pastoralis. de offi. deleg. q̄n ista iura loquunt de impedientibus alium ad iudicium venire, nō de iudicem impedientibus.

2 ☞ Principalis faciens licet non delinquat, quia non faciat dolo: tamen mandans qui fuit in dolo tenetur, & quid si maleficium denominatur ab ipso iure.

3 Mandatarius si erat facturus etiam sine mandato, an mandans teneatur.

1 §. Feciſse autē dolo. † Not. q illa verba, si per aliquem factū est, quominus quis in iudicio sistat, dicūtur in rem scripta: & sic cōprehēdunt nō solùm facientē, sed etiā fieri facientē. nā exponuntur hoc modo, si per aliquē factū est, supple, aliquid propter quod sequatur iste effectus, q quis nō stetit in iudicio. sed mandans est huiusmodi, & propter hoc secutus est iste effectus: & ideo incidit in verba, & in sententiā: nō sic in edicto, ne quis eū &c. & sic nō cōprehendunt de proprio significato, nisi illū qui per seipsum eximit: ideo in illo edicto per interpretationē extēsiuam additū fuit, etiā de fieri facientē: vt l. sed eximēdi. in fi. cum l. seq. e. tit. quæ extēsio si nō fuisset facta nō cōprehēdebat fieri faciens: & ista inducūtur ad q. Si statutū dicat, si per aliquem factum est vt quis vulneretur in platea, puniat pœna dupli: q nō solùm ipse vulnerans incidit in pœnā, sed etiam mandans: secus si dixerit si quis vulnerauit in platea: quia solus vulnerans incidit, vide per Barto. in l. hæc verba. de adult. Cyn. tamen in l. si per alium. §. ne quis eum. tenet secundùm quosdam etiam

etiam hoc casu si eri facientē cōprehendi, per multas rationes.

2 † Itē no. in fi. q licet principalis faciens nō delinquat: quia nō faciat dolo, nihilominus mandās qui fuit in dolo tenetur similiter in l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. in ver. sed si alius. q dic vt ibi dixi esse verū, quādo maleficiū denominatur ab ipso facto, vt corrūpere album vel aliquē occidere, secus si denominatur ab ipso iure, vt furtū & falsum: quæ sunt nomina à iure inuenta resultantia ex quibusdā factis: quia si principalis non furatur: quia nō habet animū furandi, vt mādans, nō tenetur furti: licet habuerit animū furandi, vt l. si is qui's. §. si quis titiū.

3 ff. de furtis. † Vltimo quæritur quid si iste mandatarius erat facturus etiā sine mandato, an mandans tenetur. Iac. but. sentit q non. nam interdū mādatur aliquid quod de sui natura est maleficiū, vel de genere prohibitorum. puta q seruus fugiat à domino. & tunc etiā si aliàs fugitiuus erat, tenetur mandans:

2 quia nō debuit malū propositū cōmendare[a]. vt ff. de seruo corrup. l. j. §. persuadere. in fi. aut mandat illud, q nō est de sui natura maleficiū, vt q aliquem retineat per verba persuasiua, ne vadat ad talem locū. & tunc si erat aliàs facturus, non tenetur: quia nō incidit in pœnā, nisi propter hoc quod impediuit sistere, sed iste nō dicitur impediuisse, postquā iste etiā sine mandato idem erat facturus, sed Bald. & Ang. tenent cōtrarium hoc casu, q imò etiā incidit: & ita dicūt practicari. de hoc vide plenius per Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur.

2 ☞ Credulus propter publicam uocem & famam, quòd excusetur.

3 Si aliquis fecit positionem falsam, & tu ipsam per errorem fuisti confessus, quòd etiā post sententiam poteris petere restitutionem aduersus confessionem, & quid in interrogatione.

4 Cintus ad locum non tutum quòd non teneatur comparere, & quando.

5 Nimia credulitas excusat à dolo.
Quid in nimia incredulitate, an excuset?

1 §, Dolum autem malum. † Not. hic si. q si fuisti nimis credulus: & sic possum petere à te pœnā: quia in iudicio non stetisti sicut debebas, nec illa credulitas te excusat in præiudiciū mei: sed potes ab illo recuperare per hanc actionē: quia ille nō pōt tibi imputare quare sibi credidisti, cū te ad hoc

2 inducit, & in hoc cōsistat sub gl. hic posita in fin. † Primū dicit

c cum procedit, nisi ille erat talis, cui erat credendū[c] veri similis ter: quo casu excusaris etiā q ad me, vt ff. de condi. & demon. l. Titio fundus. & no. ibi in gl. & l. Paulus. §. j. de bo. lib. vel nisi esset publica vox & fama: quia tūc excusatur, qui illi credit. &

3 iste est vnus effectus famæ, per l. miles. §. mulier. ff. de adult. & C. si seruus ad decurio. aspi. l. præses. † Ex secūdo dicto dicūt doc. q si aliquis fecit positionē falsam, & tu ipsam per errorem fuisti cōfessus, q cū ipse induxerit ad confitendū etiā post sententiā, poteris petere restitutionē aduersus hanc cōfessionem, nec ille potest imputare quare sibi credidisti, cum ponendo te affirmatiue, induxerit. & per hoc tex. glo. in l. ij. §. quæsitū. ff. q̄n actio de pecu. est annalis. nō sic, si non ad positionē: sed ad interrogationē, quæ non fit affirmatiue, fuisti cōfessus falum: ga nō potest reuocari post sententiā, quæ transiuit in rem iudicata etiā per restitutionē in integ. si alia legitima causa nō sub-

4 sistat. l. error. C. de iur. & fact. igno. † In tex. ibi, [& pronuntiauerit triste.] puta q in loco iudicij erat inimicus eius, vel in

d itinere erāt latrones: quæ si essent vera, nō teneī cōparere[d]. & saltē ope exceptionis poterat euitare pœnā: quia non tenetur ire ad locū nō tutū. vt in cle. pastoralis. de re iud. sed nō erāt vera. & si fuissent vera, iste nunciator nō teneretur: quia non fuit in dolo nunciādo veritatē: sed si enunciasset tale quid q etiam si esset verū, teneretur cōparere, puta q ipse vel pater esset mortuus, & propter hoc ille retrocesisit, & non iuit ad iudiciū: nam nō debebat propter hoc dimittere, quominus faceret illud, ad quod tenebatur ex forma promissionis: tunc si erat verū, non tenetur nunciator: sed ipse bene teneī actori, si erat falsum, similiter tenetur & nunciator actori sibi: quia nō potest sibi imputare quare hoc nō obstante, nō iuisti cū ire deberes, etiam si

5 hoc fuisset verū. † Itē scias, q licet nimia credulitas non excusset à culpa, nisi in casibus vt supra bene tamē excusat à dolo, à qualibet causa etiam iniusta excusat. vt not. in l. j. in. fi. magnæ glo. in fi. ff. si quis ius dicē. nō obtem. econ

2 uerso si aliquis fuit nimis incredulus, cū diceretur sibi veritas, & noluit credere, an excusef ex eo: quia dicat se nō debuisse esse nimis credulus? & sic nō deliqsset. vide q no. Cy. C. de rei vē. l. si fundū. et q habetur in l. si quis inficiatus. ff. depositi.

2 ☞ Ei cui sufficit exceptio, non prouidetur de actione ordinaria, & quando hoc procedat?

3 Stipulatio pœnalis committitur contra non sistentem, licet non fuerit in dolo uel culpa: secus in periurio.

Impeditus à tertio licet habuerit iustam causam non cōparendi: tamen non habet excep. aduersus petitionem pœnæ si potest illam recuperare ab illo tertio: secus si non posset.

§. Si reus dolo actoris.

1 †Si dolo actoris reus in iudicio nō stetit aduersus petitionē pœnæ, datur sibi exceptio doli, secus si dolo tertij, tunc si soluit pœnā ab illo tertio repetit. h. d. quod declara vt dixi super rubr. † Not. q ei cui

2 sufficit exceptio, nō prouidetur de actione. simile in l. j. §. si debitor. ff. vt in possess. leg. quod est verum de actione extraord. & in subsidium reperta. vt hic: sed ibi secus de ordinaria. & infra quod met. caus. l. metum. §. sed quod prætor. vbi habet vtranque. & ff. de liber. lega. l. quod mihi. nisi sit talis actio, quæ tanquam odiosa cū

c alio remedio non incurrat, vt est actio dolli. vt infra de dolo. l. j. §. idem Pōponius.

3 † Nota etiam hic, quòd stipulatio pœna lis committitur contra non sistentem: licet non fuerit in dolo, vel culpa: quia impedit* facto actoris vel tertij, secus in periurio: vt l. fin. & ibi dixi. §. qui satisda. cog.

d Item quòd licet impeditus à tertio habuerit iustam causam nō comparendi, tamen non habet excep. aduersus petitionē pœnæ postquam potest illam recuperare ab illo tertio: secus si non posset: vt dixi supra eod. in rub.

2 ☞ Actio quando datur ad interesse, si desinit interesse, desinit etiam actio cōpetere.

3 In actione persecutoria, licet postea ex parte eorum qui cōueniuntur fit pœnalis uel efficiatur mere pœnalis ex post facto: tunc uno soluente, alij liberantur.

4 Legatum rei quam hæres possidet ut suam, eum sua non sit, sed usucapiat, debetur legatario usucapione completa, & quid ante.

5 Assassini dicuntur qui per pecuniam delinquunt & tenentur tam ipsi quàm eorum hæredes talem pecuniam receperunt restituere ei contra quem deliquerunt ultra pœnas criminales, quæ eis imponuntur.

§. Si plures dolo.

1 †Hæc actio est rei persecutoria ex parte eius cui cōpetit: quia datur ad interesse, & ideo si sunt plures impedientes licet quilibet teneatur insolidum: vno tamen soluente liberātur omnes. hoc primo. Item pœna oritur ex delicto ideo ex facto, sed non datur noxaliter contra dominum. hoc secundo. ex parte vero illius contra quem competit, dicitur pœnalis: quoniam ab eo petitur id, quod sibi non adest: & hoc respectu non datur vltra annum, nec datur contra hæredē ante litem cōtestatam, nisi in eo quod ad eum peruenit detur hæredi, propter hoc q est persecutoria rei ex parte eius cui cōpetit. hoc tertio & vltimo vsque in fi. l. In tex ibi, [omnes tenentur.] i. quilibet insolidum: quia & insolidum quilibet delinquit, vt ff. de iurid. om. iudi. l. si quis id quod. in fi. licet ista dictio, omnis quæ est collectiua innuat cōtrarium, q omnes simul tenentur, sed ex eo q sequitur patet contrarium: quia si quilibet tenetur pro parte, non est verisimile q vnus solueret totum, cuius cōtrarium sequitur. In tex. ibi, [pœnam.] habito respectu ad soluentē cui nihil adest, sed habito respectu ad recipientē, male se habet ad

2 interesse, quia peteret quod sibi abesset: & hoc est q sequitur, cum nihil interfit &c. † In tex. ibi, [cum nihil interfit,] nam hæc est regula generalis, q quando actio datur ad interesse, si

¶ Cōmendare. de hoc vide pulchre p Ang. cōsi. xxij. incip. in nomine dñi pro decisione q. vbi ponit, qualiter teneatur mandās ei qui omnino facturus erat homicidium etiā si confiteatur cōtenta in inquisitione vera esse, & inquisitio fuerit formata cōtra tractantē, ordinatorē vel mandatorem.

¶ Credulus. adde archi. in c. q magnum. xxiij. q. iij. & gl. in c. inosces. xxiij. q. iij. in c. si quis præpostera. & ic. inquisitioni. de sent excō. et d. Iac. hic prosequitur more suo late, qū q̄s nō teneat cui inquantū dicit, q nō teneor credere sententiā cōtra me latā, & aduersariū appellasse, nisi, p ductis instrumentis. adde q. si p iudicē vel arbitrū, q tulit sniam vel laudum mihi intimetur q teneor credere absq instrumento, ita cōsuluit ro. cōsi. vij. per iura quæ breuitatis causa omitto.

¶ Credendū. an sit credendū honesto, vide eundē Pau. cōf. xciij. Lud. ro. cōs. proxime alle. & cōsi. & an sit iusta credulitas credere q dixerit author suus q habuit rem à tali: vide per Arc. consilio. xxv.

¶ Cōparere. an citat ad locum non tutum teneatur comparere, vide per Oldra. consilio. lxxx.

Universidad de Sevilla Biblioteca

desinit ad interesse desinit actio cõpetere. l. si procurator̃. ff. mandati. quia nõ debet quis bis idẽ consequi, vt l. bona fides. depositi. In tex. ibi: [noxali iudicio agendum] & sic liberat̃ dãdo seruum pro noxa: ergo est ex delicto: aliàs si daretur de peculio, & nõ liberaretur dando seruum pro noxa. In tex. ibi: [sed nõ vltra annũ.] hoc & etiam id quod sequit̃ intellige qñ non erat lis cõtestata ante lapsum anni, vel ante mortem, aliàs esset effecta perpetua & transitoria ad hæredes, vt C. ne ex deli. defun. l. j. & l. ij. de priua. deli. cũ ibi not. †In gl. quæ incipit in l. interesse. in fin. ibi. l. si cum exceptione. §. fi. dic, q̃ quãdo actio est merè pœnalis tam ex parte agẽtis, quàm conuenti tunc si fuit pœnalis ab ipso principio, locũ habet, quod cõtra dixit gl. q̃ vno soluẽte non liberãtur alij per iura §. alle. sed si à principio fuit persecutoria, licet ex postfacto efficiatur merè pœnalis propter aliquod accidens de nouo superueniẽs, tunc inspicitur mera natura, & vno soluẽte liberãtur alij, sicut si nõ esset merè pœnalis. & loquitur hæc allegatio gl. & no. in l. metũ. §. licet. eo. ti. No. ergo, q̃ sicut in actione merè perse cutoria ex parte agẽtis, licet ex parte conuenti sit pœnalis: vt hic, quod no. & hoc qñ competit cõtra plures ex eadẽ causa: si autẽ ex diuersis causis, tunc isto casu quando ex vna parte est persecutoria ex vtraq; parte vno soluente alij liberãtur: ita in illa quæ est persecutoria rei: in altera pœnali, vno soluẽte non liberãtur alij. & hoc voluit gl. j. l. fi. §. fi. & l. qui seruum. de interrog. act. In gl. quæ incip. sed qualiter ibi vt cõpleatur vsucapio: quę si nõ esset completa, legatarius nõ posset eam consequi. ita sentit gl. †Ex qua no. q̃ quãdo testator legat rem quam hæres possidet vt suam, cùm sua nõ sit, sed vsucapiat: nõ debetur legatario nisi vsucapio cõpleatur, & superueniat hæredi dominium. Sed cõtra d. l. vnũ ex familia. §. fi rem. de le. ij. Sol. ibi legauit rem quæ erat verè hęredis, & tũc debetur indistinctè sicut si legaret rem propriã: si autẽ legat rem quæ nec est sua, nec est hæredis, sed vsucapiebat̃ per ipsum, vel per hæredem, tũc ante vsucapionẽ completam videtur distinguẽdũ, an sciuerit nõ esse suam vel ignorauerit, & hoc secũdo casu an legatarius esset coniuncta persona, vel nõ, vt l. cùm alienã. C. de legi. sed vsucapione cõpleta indistinctè debetur legatario propter superueniens dominium, in hac glo. quæ ita sentit: & perpetuò tene menti. †In gl. ibi: [eximit per pretium.] isti tales qui delinquunt per pecuniam dicuntur assassini, contra quos emanauit. c. j. de homi. lib. vj. & vult hæc gl. sing. quæ in hoc non est alibi: q̃ tam ipsi, quàm hæredes ipsorum teneãtur talem pecuniam quam receperunt restituere ei, contra quem deliquerunt, vltra pœnas criminales quæ sibi imponuntur, quod perpetuò tene menti.

2 ☞ *Actio sicut potest dari noxaliter ex facto serui, ita & exceptio.*
Actio sicut datur alternatiuè, ita & exceptio.

LEX II.

1 SI actoris seruus. †Si seruus actoris impediuit reum sistere sciente domino, & non prohibente, aduersus ipsum petentẽ pœnam datur exceptio doli simpliciter: si verò ignorauit datur non simpliciter, sed noxaliter alternatiuè: vt vel nõ agat,
2 vel si agat, det seruum pro noxa. h. d. †Ex quo not. quòd sicut actio datur noxaliter ex facto serui, ita & exceptio. Itẽ quòd sicut potest datur alternatiuè, & ita exceptio.

2 ☞ *Doloso existente non soluendo, datur in subsidium regressus cõtra alium, qui ex dolo alius lucrum sentit, & quãdo hoc procedat, & de forma libelli, an reus remaneat liberatus? & an actor restituatur in integrum? & nu. 3.*
3 *Rescissoria actio non durat ultra annum.*
4 *Satisdatio de iudicio sisti extinguitur extincta actione principali.*
5 *Actio quòd per litis contestationem perpetuetur in xl. annos licet prius non haberet tantum durare.*
Per citationẽ non perpetuatur actio: sed bene interrumpitur præscriptio, & debet denuo incipere, & quæ præscriptiones interrumpãtur solum per contestationem.

LEX III.

1 EX hoc edicto. †Si propter impedimentum illatum à tertio, actor perdit actionem suam, datur sibi hæc actio contra impedientem, ad totum illud, ad quod actio competebat vel eius æstimationem, & illo existẽte nõ soluendo, datur regressus cõtra
2 reum ne ex dolo illius lucrum sentiat. h. d. Et propter hoc vltimum allegatur principium huius l. † q̃ doloso existente non soluendo, datur in subsidium regressus cõtra alium qui ex dolo illius lucrum sentit, quod potest multis modis contingere: si tamen ille participasset dolum, tunc etiam in subsidium daretur actio contra reum. vt in gl. §. ne quis eum. in l. sed eximẽdi. §. j. super versi. amittere. Item illud est verum quod dixi, qñ dolus consistebat in faciendo: si autem in non acquirẽdo, non datur regressus contra alium qui sensit lucrum, vt no. in l. j. C. si quis omis. caus. test. & ibi vide Bart. Item non solùm contra illum qui sensit lucrum, sed interdum etiam contra illum ad quem res peruenit ex causa onerosa, vt l. planè. §. j. ff. de lega. j. la secunda. & no. per Cyn. C. de reputa. quæ fiunt in iudi. l. j. in fi. vbi omnino vide. In tex. ibi: [quanti actoris interfit.] sed ipsi reo non datur actio hoc casu contra impedientem: quia nõ est damnificatus ex facto illius, sed potius lucrũ sensit, vt dixi super rubrica. Sed quid si hoc lucrum nõ profuit, quia illo existente non soluendo datus est regressus contra eum, vt in fin. an si postea efficiat̃ soluẽdo, repetat ab illo doloso? puta quia si factum illius doloso nõ interuenisset, habuisset necesse soluere vel restituere rem. Non ergo potest conqueri, si coactus est facere quod fuisset facturus illo nõ impediente: propterea tractaret de lucro captando. & hæc actio datur pro damno euitã-
3 do. †In tex. ibi: [soluendo nõ fuerit.] sic ergo videtur q̃ antequa agat cõtra reũ debeat interuenire excussio illius doloso aliàs non est apertavia agendi, & succũberet sicut cùm agitur contra fideiussorem. C. de fideiuss. auth. præsente. vel dic, q̃ ibi est data certa forma hic non: & ideo si actor scit illum nõ esse soluendo, agere potest & hoc narrare in libello, & in hoc iudicio fidem facere q̃ ille non est soluendo: & sufficiet, & hoc magis placet. In tex. ibi: [restitutoriam actionẽ.] gl. intelligit, q̃ sit necesse petere restitutionem in integrum contra reum libe
ratum, qua concessa habebit actionem primam vtilem quæ dicitur rescissoria, & non durat vltra annum: etiam si prima erat perpetua: vt l. in honorarijs. §. sed cùm rescissa. de act. & obli. & hoc voluit gl. quæ incipit, vtilem. dum dicit, habita restitutione in integrum. Mihi videtur q̃ ista restitutio nõ sit necessaria, sed q̃ restituatur ipso iure per edictum prætoris viui, vel autoritate istius l. sicut qñ quis per metũ fuit coactus liberare suum debitorem, vt j. quod met. cau. l. metũ. §. volenti. & sicut quando per intercessionem mulieris factam animo nouandi liberatur debitor: quia ipso iure restituitur actio in pristinum debitorem, sine restitutione iudicis: vt j. ad Velleia. l. quãuis. §. quoties. cum pluribus similibus. & hoc innuit iste tex. dum dicit restituturã. & sic erit eiusdem naturæ, cuius est prima: vt non finiatur actio si illa non finiebatur. Et iste intellectus est valde vtilis, quia nõ erunt necessaria duo iudicia sicut essent, si gl. diceret verum. & docto. hoc non tangunt de quo miror.
Vltimò Bart. format hic vnam oppositionẽ, q̃ nõ detur actori hæc actio contra dolosum: quia licet actio prima sit perdita tamen loco sui est alia subrogata, quæ oritur ex stipulatione de iudicio sisti, quo ad totale interesse: vt l. fi. §. si quis in ius vocã. nõ ie. Vnde sicut nõ ageretur si actio prima non esset sublata, quia non esset damnificatus in ea, ita nõ agit: cùm est alia subrogata, postquam alia est restituta. propter hoc dicit ipse tex. istud esse intelligendum quando nõ interuenerat satisdatio de iudicio sisti: aliàs procederet contrarium. Et propter hoc reprehendit gl. rubricam, & vltra differentiam, quam ponit inter hunc titulum, ne quis eum. dicit q̃ iste loquitur post satisdationem de iudicio sisti: dicas quia imò etiam ante, vt in hac lege, quam necesse est sic intelligere. Istud dictum suũ nõ placet, & est econtrà. §. fina. vbi interuenerat satisdatio de iudicio sisti: & tamen ibi dicitur idem quod hic, vt detur actio contra impedientem. Respondetur, agitur ad hoc contrariũ, & hoc nõ tangunt gl. nec doct. de quo miror, quòd †imò non
4 subrogatur actio ex stipulatione loco primę: imò sicut prima fuit extincta, vel perẽpta, ita & stipulatio de iudicio sisti, quæ est eius sequela. text. est expressus in l. si eum. §. qui iniuriarũ. in titulo j. qui tamen loquitur quando extinguitur prima per mortem: sed eadem ratio est, quando extinguitur tempore vel aliter de sui natura: & intelligendo hoc modo cessant multa, in quibus gloss. & doctores faciunt difficultatem in §. fina. j. ea. l.

5 ea. l. †In gl. j quæ incipit, sed nonne. in prin. ibi, [perpetua est actio.] gl. in hoc verbo loquitur inepte, per inaduertentiã: debebat em dicere q̃ interrupta est prescriptio, vt postea dicit in fi. nam tunc dicitur perpetuari, qñ vita eius producitur vsque ad quadraginta annos, licet non prius tãtum deberet durare, sed hoc non fit nisi per litis contesta. vt l. fi. & l. cũ notissimi. C. de præscrip. xxx. ann. nec vnquã reperitur q̃ per solã citationem perpetuetur ad. xl. ann. sed bene reperitur, q̃ præscriptio
a interrũpitur[a], & effect⁹ interruptiõis est, q̃ præscriptio debet de nouo incipere, & durat tanto tpe quãto prius durabat, vel erat durata, vt l. sicut. C. de pscri. xxx. ann. ad istud cõtrariũ gl. reiecti⁹ solutionib⁹ eius, dic q̃ hoc nõ reperitur in prescriptionibus longissimi tẽporis. xxx. anno. quę currunt in actionib⁹ sui natura perpetuis: & sunt introductæ mere in odium negligẽtis: & hoc ideo quia faciendo citari cessat negligẽtia: & per hoc solũ interrũpitur præscriptio, vt d. l. sicut. sed de ista nõ potest loqui ista lex, quia talis præscriptio non fuit inuenta iure isto Digestorũ, sed iure Codicis, vt not. glo. j. ad l. A quil. qui occidit. §. j. super verb. amisit. Vsucapio vero triennij, quæ est inducta fauore vsucapientis, nõ interrũpitur etiã per cõtestationẽ litis: vt no. & probatur in l. si post acceptũ. j. de rei vend. Præscriptio vero longi tẽporis quæ currit cum ti. & bona fide & introducta partim fauore præscribentis, partim odio negligentis, interrũpitur per solam contestationẽ, vt C. de rei vend. l. more litis. & in istis potest loqui ista lex, quia erant introducę iure isto: potest etiã loqui in actionibus tẽporalibus de sui natura, vt est redhibitoria & quanto minoris, vel aliæ prætoriæ pœnales. vt §. co. l. j. in fi. nam istę non perpetuantur per solam citationẽ, sed p libellum datũ principi vel per litis cõtest. & vide quod no. Bar. in l. ij. §. fi. j. pro empto. In gl. seq. in fin. dic, vtraque potest esse vera: nam interdũ actio prima per præscriptionẽ tollit ipso iure. pone exemplũ in vsucapione triennij, per quam acquiritur directũ dominium & ipsa directa rei vendicatio, quæ cõpetebat priori domino ipso iure extinguitur: & tunc reintegratur vtilis, non directa: quia non potest actio extincta reuiuiscere, vt l. qui res. §. areã. de solu. interdũ non extinguitur ipso iure, vt in præscriptione longi temporis vel longissimi, per quas dominium directũ nõ acquiritur, sed vtile, vel exceptio iuxta not. in authẽ. nisi tricennalis. C. de bomater. & tunc sicut durat dominium directum apud priorem dominum, licet sine effectu: ita etiam durat directa rei vendicatio: sed nec illo existente non soluendo incipit recuperare effectum, & sic intentabitur prima directa. & si excipietur de præscriptione, replicabitur de dolo tertij, quo mediante fuit completa, & quod non debet ei prodesse.

2 ☞ *Licet eo casu quo reus fuit impeditus ut hic non posit dari actio utrique tam actori quàm reo: sed vel uni vel alteri, tamẽ quando uterque fuit impeditus potest dari utrique, & quid si non fuit præstita satisdatio de iudicio sisti?*

1 §. Sed & si stipulator. †Si tam actor quàm reus fuit impeditus in iudicio sistere cuilibet eorum datur actio contra impedientem ad in-
2 teresse suum. h. d. † Et no. q̃ licet eo casu quo reus fuit impeditus, non possit dari actio vtrique, tam actori quàm reo: sed vel vni vel alteri, vt dixi super rubrica: quando tamen vterq; fuit impeditus, potest dari vtriq; in hoc §. & licet loquatur quãdo à diuersis personis, idem tamen quãdo ab eadem: cũ sit eadem ratio: quando autẽ alter vel vterq; fuit impeditus, tunc fit inuicem cõpensatio doli ad dolũ, vt hic habetur. In tex. ibi, [vterq; aduersus eum.] sed quid petit reus ab illo, qui eum impediuit? respondeo, pœnã in quam incidit: quia nõ cõparuit: & quam potest actor ab eo exigere, vt §. eo. l. j. §. si reus. in fi. & j. eo. tit. in l. ij. in fin. Sed contra q̃ hoc non possit procedere: quia post quam actor non cõparuit, nec contumaciã illi⁹ accusauit, ille reus non habetur pro cõtumace: imò circunducitur edictum citationis. & habetur citatio, pro nõ facta, vt j. de iud. l. & post edictum. §. quòd si is. ergo non incidit in pœnam, & sic sua nõ interest agere, cotra impedientem. glo. quæ est hic, voluit formare hoc contrarium, licet loquatur obscure: & in fine ponit vnã solutionẽ quæ esset singularis, si esset vera, q̃ contrarium procedat quando citatus non promiserat de iudicio sisti, nec etiã pœnam, si non sisteret: vnde tunc non potest mulctari tanquam contumax, nec contra ipsum procedi ad missionem ex
primo vel secundo decreto, vel ad alios a actus præiudiciales virtute illius citationis, quæ habetur pro nõ facta. Sed quãdo promisit sistere in iudicio, sine pœna, tũc durius agit cum eo, vt cõmittatur ista pœna, etiam cũ effectu, si nõ sistat, licet actor non cõparuerit in termino, quod etiã voluit glo. in l. iij. in fi. in vltima gl. quæ incipit, idem & si iudex. §. si quis in ius vocãnõ ierit. nam & alibi videmus q̃ quando non promisit in iudicio sistere, si fuit impedit⁹ sistere casu fortuito, ipso iure nõ est contumax: sed quãdo promisit, est cõtumax mero iure, vt patet in l. ij. §. si quis in iudicio. in fi. dum dicit diffusum. & glo. exponit. i. differendũ. Breuiter docto. non approbant istam glo. quia non debet nocere reo hæc cõparitio, ex quo si cõparuisset, nec fuisset actum propter absentiam actoris, sicut si propter absentiam iudicis, vt j. de arbitris. l. arbiter calendis. cum sit eadem ratio. dicunt ergo quòd in casu istius §. nõ agit iste reus ad pœnam, quia eam nõ incurrerat: sed agit ad aliud interesse, quod potest prętendere, vt si procuratores & aduocatos conduxerant, vel aliud simile quid fecisset, comparuisset, & non potuit ire.

a ☞ Interrũpitur. etiam si sit præscriptio. x. annorũ si subrogata loco præscriptionis lõgissimi tp is vt dicit Lud. ro. cõsi. xxxvij. & vide q̃ voluit Are. cõsi. xxvij. an autẽ per citationẽ factã corã arbitro interrũpat̃ præscriptio, vide p̃ Old. consi. lvj. inualida tũ citatio nec libellus ineptus præscriptionẽ interrumpunt secundum Bal. in addi. ad Spec. in tit. de citatio.

2 ☞ *Promissio hominis non tollit prouisionem legalem pleniorem.*
3 *Impediens ut hic si soluat tan libertur reus? & nu. 4.*
4 *An tunc liberetur fideiussor à pœna contractus.*
5 *Si eximens vel impediens erat soluendo tempore quo impediuit, & postea effectus est non soluendo, an actor poterit agere in subsidium contra reum qui lucrum sensit?*

1 §. Si a fideiussore. †Hæc actio cõpetit cõtra impedientẽ ad integrum interesse. licet in stipulatiõe de iudicio sisti, minor pœna fuerit imposita. h. d. nõ ergo præiudicat sibi qui minorẽ pœnã stipulatur. q̃ sit interesse vel negotiũ principale, vt l. apud Celsum. §. itẽ quæritur si cũ eo. j. de doli excep. & no. in l. fi. §. si quis in ius voc. nõ ie. in gl. fi. in ver. sed quid si. & patet in l. prædia. de act. emp. In tex. ibi, [repetiturus.]i. & petiturus. In fi. tex. ibi, [cõpetebat.] supple etiã si non cõpetit: sed est extincta vel sublata præscriptio, ne aliàs nõ posset agere cõtra impedientẽ ad ipsa centum
2 dum dicit q̃ vtraque actio ideo expiret: & etiã in fi. & ita apostillat Bar. istum tex. †In tex. ibi, [minorẽ summã.] & sic no. q̃ prouisio hominis, non tollit prouisionẽ legalem pleniorem nam actio in factum cõpetit huic actori ex prouidentia legis, ad integra centum, & ipse sibi prouidet solum de quinquagintа: sed quando est æque plena prouisio hominis, facit cessare prouisionẽ legis, respectu tamẽ eiusdẽ personæ. vt l. fi. cũ ibi not. C. de pac. conuẽ. & l. cũ ex filio. §. filio. de vulga. & pupil. Sed oppono extra gl. q̃ etiã si prima actio non sit extincta, cõpetat actori actio, si reus non stetit in iudicio: vt l. ij. §. fi. §. qui satisd. cog. Sol. verũ est contra ipsum reum, & etiã fideiussores eius stipulatione de iudicio sisti. vt ibi, non contra impedientẽ. cũ actio in factũ quæ datur in eũ, sit legalis & prætoria, & in subsidium inuenta. quod no. † Sed oppono, & nunc intro gl. quæ
3 est difficilis, q̃ etiam si actio prima sit extincta, cum tamen loco eius subrogetur actio ex stipulatione de iudicio sisti, non detur actio in factũ contra impedientẽ, si non fuisset extincta: vt loquatur qñ interuenit stipulatio de iudicio sisti. gl. voluit formare istud contrariũ, & soluit q̃ imò cõpetat: quia interest nostra habere plures debitores ad idem obligatos. Ista solutio nõ tollit contrariũ: nam si actio prima nõ esset extincta, adhuc vigeret ista ratio, & tamẽ non daretur sibi actio contra impedientẽ: vt in prin. huius legis à cõtrario sensu: vnde glo. in ver. item potest esse. Sol. alio modo, q̃ iste reus principalis nõ promisit de iudicio sisti, & sic non est verum q̃ alia actio sit subrogata loco primæ: & propterea non potest esse fideiussor, vbi non est obligatio principalis: & hic dicitur quòd erat datus fideiussor. Docto. tenent primam, & respondent quòd si actio prima non esset extincta, non daretur actio cõtra impedientẽ sed quia est extincta, ideo datur, licet alia subrogetur eodem loco: quia eodem instanti. quo illa extincta est, oritur actio ex stipulatione de iudicio sisti, cõtra reum, & actio in factũ con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ab ista die.de his dictionibus vide per Old.consi.xlviij.
b ¶ Consulitur. facit quod voluit Ludo. ro.consi.lj.

tra impedientē,propter extinctionē primæ actionis:& neutra ipsarum alterā prę cedit:& ideo nō est dare rationem,quare vna aliā vincat,ideo vtraq; remanet.ar.ĵ. de duob.reis.l.si reus.& de fide.l. generaliter.sed si prima nō esset extincta,cū illa præcedat secundā:impedit secundā nasci contra impedientē. secundū Iac.but.& omnes & dicit Bal.q ista est subtilis ratio. Mihi videtur potius verbalis,quā realis. Nā sicut prima non extincta potest impedire ortū secundæ,cōtra impedientē: ita & altera subrogata loco illius,pōt impedire ortum alterius:licet eodem tēpore debeat oriri: quia facit cessare causam propter quā oritur,secundū interesse:nō enim interest sua habere actionē in factū contra impedientē,ex quo sibi oritur actio ex stipulatione cōtra reū.Ideo tam de vna,quā de alia non potest melius dici,vt dixi in princ.huius.l.q imò extincta principali,extinguitur stipulatio de iudicio sisti,quæ sequitur naturā illius per.l.si eum. §.iniuriarū.ĵ.titu.j.& tam cōtra reum quā contra fideiussorem:& sic nō est verū quod alia subrogetur.Et tunc cessant difficultates quæ sequuntur in gl.nā posita opinione glo.pro vera,q actori datur actio ex stipulatione contra reum ad interesse,& cōtra fideiussorem ad pœnam,& contra impedientem actione in factum,similiter ad interesse.

3 †Quæritur de duobus.primò si impediens soluat,an liberetur reus.Et in hoc gl.simpliciter tenet q sic,cū ambo teneantur ad interesse.per.l.j.§.si plures.ĵ.eo.quod etiam tenet Bar. & multi alij.Mar.contra quia ille loquitur quando plures tenentur ex eadē causa:hic verò ex diuersis:quia reus ex stipulatione,& impediens ex delicto suo vel dolo:ergo vno soluente,nō liberatur alter per.l.qui seruū.ĵ. de interro.actio.in tex. & gl.hanc dicit Bal.fortè esse meliorem.Nec ob.si dicatur,q sequeretur inconueniens videlicet,quòd si impediens primò soluat:deinde reus similiter soluat,repetat ab ipso impediente,vt.l.j.§.si reus.ĵ.eo. & sic impediens cogeretur bis soluere, quod esset inconueniens. vt.l.bona fides.depositi. Nam dicit Bar.nō esse verum,quòd reus possit petere ab eximente: quia soluit istud quod in omnē euentū erat debiturus,siue sisteret, siue non,secundū sortem principalem,vnde nō lædit̃:sed si soluisset pœnā,quā incurrisset,quia nō stetit, bene repetit:qa si stetisset,illā nō incurrisset nec soluisset:& sic lædit̃.& ista opi.videtur mihi verior.Vt distinguamus,vt plures teneantur ad interesse merū:& tunc vno soluente alter liberatur indistinctē:vt.l.si duo.ĵ.titu.j.Aut ad interesse nō merum,sed q ex parte actoris est interesse,ex parte conuenti est pœna,vt in hoc tit.& tunc sit distinguendū vtrum omnes teneātur ex eadem cā:puta,omnes ex delicto,vel omnes ex cōtractu: & idē vt in.§.si plures.aut ex causis diuersis:puta,vnus ex delicto,alter ex contractu:& tunc secus,vt. d.l.qui seruū.& quod vnus soluit ab altero ipsorum nō repetit:nec sequitur inconueniēs
4 de quo.ĵ. †Secundò quæritur an soluente illo impediente,liberetur fideiussor à pœna contractus; & gl.in hoc vacillat.Et primò tenet,q sic eodem iure quo reus:postea tenet cōtrariū, quia reus & impediens tenentur ad interesse,ideò vno soluente alter liberatur cū teneātur ad idē. Sed fideiussor tenetur ad pœnā contractus, & impediens tenetur ad interesse,& sic ad res diuersas &ex diuersis causis.Nec ob.l.prædia.de act.emp. vbi si cōpetit actio ad pœnā,& etiā ad interesse, per solutionē vnius tollitur alter, vel ipso iure vel ope exceptionis,vt ibi: quoniam ibi ambæ actiones cōpetunt contra eundem, & sic ex eadem cā videntur cōpetere:hic verò vna contra vnū,altera contra alterū,Item nō ob.si dicatur,ergo secūdum tuā glosationē soluente illo tertio liberatur reus:ergo & in cōsequentiā eius fideiussor cū impediens soluēdo succedat loco rei principalis.Et si reus principalis soluisset,fideiussor esset liberatus vt dicit gl.& hic se inuoluit,q nō liberatur,quia iam erat liberatus reus ab actione prima:istud nihil est dicere,quia incideret in secundā:pro qua fideiussor interesserat:& hic fit liberatio ab ista secunda per solutionē illius impedientis:ergo liberari debet fideiussor.& hanc tenent doct.cōtra gl.per rationē quia si fideiussor solueret,repeteret à reo actione mandati hāc pœnā,& postea reus ab illo impediente:quia hanc pœnā non soluisset,si non fuisset impeditus:& sic ille bis solueret,primò interesse,postea pœnā cōuentionalem. Ex hoc sequitur,q in vtraque quæstione gl.nō bene sensit,sed potius est dicendum econuersò ad id quod tenet gl.q soluente illo tertio,nō liberatur reus ab interesse,licet gl.teneat contrariū,vt dixi.§.qa tūc nō sequitur inconueniēs de quo dixi:sed quia nō liberatur fideiussor,sequeretur dictū inconueniens,licet gl.dicat contrarium.†Vltimò quæro,& hoc cadit potius circa principiū.l.si eximens vel impediens erat soluendo tēpore quo impediuit, & postea effectus est non soluendo,an actor poterit agere in subsidiū cōtra reū,qui lucrū sensit,quia actio fuit extincta:& distinguendū est,aut potuit sibi imputari negligentia ad ueniendū eum,aut non:quia subito lapsus est facultatibus:& tunc secus:vt colligitur in.l.j.§.penul.ĵ.de magi.conueni.qui incipit si magistratibus.

Si quis cautionibus iudicio sistendi causa factis non obtemperauerit. *Rubrica.*

2 ☞ *Miliare legale continet mille passus:& quilibet passus continet quinque pedes.*
3 *Dies dati termini non computantur in termino,& quando computentur?*
4 *In dubijs debemus eligere illam partem per quam utrique parti consulitur, & quæ minus est onerosa.*
Si dubium est an appellatio sit deserta,inclinandum est in partem,quòd non.
5 *Miliare hodie sumitur prout sumitur uulgariter.*
Mensuratio intelligitur per itinera consueta,& non per rectam lineam,eundo per campos & agros.

LEX I.

1 Vlcena milia. †Pro singulis. xx. miliaribus datur vnus dies pro termino ad veniēdū. h.d. Et est.l.vulgaris,in qua nō de vulgari intelligitur miliario,sed legali.qui cōtinet mille passus,& quilibet passus cōtinet quinque pedes.l.mille.de ver.sig. & de dicta legali quæ est de.xx.
2 miliaribus.† In tex.ibi: [dinumerari.] intellige sanè.s. à die quo recipit literas,& iussum de veniendo,& quo potuit cōpo nere sarcinulas suas,tenetur iter arripere.arg.ĵ. quib^v ex causa.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.In tex.ibi:[præter eū diem quo cautū promittit:ur.] No.secundū gl.q dies dati termini nō cōputantur in termino:hoc verū,si fuit dictū ab ista
2 die,[a] vel ex ista die:quia istę dictiones separationē significant vt.l.à calligato.C.de nup.& ibi per Cy.ĵ.de act.emp.l.ratio.§. cū per venditionē.in ver.quod à brundusio. Idē si simpliciter esset assignatus terminus decem dierū,quia intelligeretur ab ista die,arg.hic:secus si datus esset terminus ad decē dies:quia
3 fieret cōputatio de momēto ad momentū,secundū † Iac.bu.& alios.sed si daretur intra decē dies,videretur tota dies dati termini cōputanda per tex.in.l.si quis sic dixerat.circa mediū ti. ĵ.de ver.sig.& de hoc art.vide Arch.in.c.pia.de excep.li.vj.& in Spe.de citatione.§.viso.circa fi.& de dila.§.j.ver.sed pone. & quod ibi no.in addi.In tex.ibi:[& eū in quē sistere in iudicio oportet.] intellige.s.cōmodè.nā si distabat per centū miliaria,& habuit quinq; dies ad veniēdū,& in vltima die tarda hora applicuit,arctabitur ne die sequēti sistere:quia fortè vix reperit hospitiū vel fortè aduocatū vel procuratorē &c.putarē recurrendū ad arbitriū iudicis,& ita loquitur.l.de die,qui satisd.cog.de qua gl.opponit.In tex.ibi:[neutri litigatorū &c.]
No.bonā regulā,q semper in dubijs debemus eligere illā par
b tem,per quā vtriq; parti cōsulitur,[b] & quæ minus est onerosa bene facit.l.ex his.ĵ.quæ in frau.cre.& allegabā cam his diebus:si est quęstio,an appellatio sit deserta,& sint rationes pro & cōtra,q in dubio inclinandū est in partē,q nō:quia vtrique parti cōsulitur,cū neutrius ius lædatur.Sed inclinādo in par-
4 tē affirmatiuā,ius appellantis esset extinctū.igitur &c. †Vltimò hic hodie secūdum cōem vsum sumerētur miliaria, prout vulgariter sumūtur,nō secundū istā mensurā:vt si cōiter dicatur vsq; Bononiā sunt octuaginta miliaria,nō q quodlibet sit de mille passibus propterea,sed de pluribus.p nor.per Inn.in c.nonnulli.de præscrip.Itē quod hic dicitur,procedit quando agitur de veniendo:& tūc distātia sumitur prout hic:sed si nō ad effectū veniēdi sumeretur per directā lineā.puta,dicit statutum,q nō possit eligi potestas de terra qui nō distet ad minus per octuaginta miliaria ab illa vrbe,vt est Florētię,pone ergo ciuitas Perusina bñ distat p octuaginta miliaria eundo per

per itinera cōsueta,quæ sunt in pluribus locis distincta: sed si fieret mēsuratio,per rectā lineā eundo per cāpos & agros dicta via,nō distaret vltra sexaginta miliaria,an poterit idē eligi.Bar.videt tenere q nō, & dicit q debet fieri c cōputatio isto modo.Vñ dicit fuisse factā quādā extrauagantē p Benedictū papā.Mihi videt cōtrariū,qa statuētes legē nō habuerūt respe
2 ctū ad istā mensurā:sed ad mēsurā vulgarē[a], & cōem vsum loquēdi:vt l.cū delanionis.de fun.instru.& l.liberorū.§.quod tū Cassius.de leg.iij. & hunc casum habui hoc anno de Florētia, & illa extrauagans seruatur in terminis suis.

2 ☞ *Si remittitur principale,quòd uideatur remitti pœna,& quando?*

LEX II.

1 NOn exigimus, †Tranctio super sorte, facit ne pœna cōmittatur, & vt cōmissa ope exceptiōis resoluatur, nisi sit facta cū reseruatione iuris cōpetētis in pœna.h.d. Bal.in tex. ibi,[fuerit transactū.] Nā etiā si stetisset,& fuisset detentus,secuta trāsactione deberet relaxari: vt l. ne quis impuberes. §.j. in fi.ĵ.de in ius vo. facit ergo hæc transactio stipulationē pœnalē nō cōmitti,si prius non erat cōmissa: sed si erat facit exce
2 ptionē cōpetere vt sequitur. † in tex.ibi,[quis em de pœna.] iste tex.semp ad hoc alleg.cōtra quē oppono,& de eo,q habeē in l.executionē.§.pe.de verb.ob.sol.& tene menti: aut trāsigit
b sup forte,& cēsetur etiā transactū sup pœna[b], quia videtur remissa,etiā si erat talis q petat̃ petita sorte.vt in hoc tex.singulari,qui simpliciter loquit̃.& idē si aliquis esset absolutus à sorte ex eo,quia sors nō esset debita.arg.etiā in l.si quis cū Titiū.§.si ancillā.ĵ.de excep. rei iud.quia per absolutionē & transactionem ipsum principale deducit̃ in dubiū, & per cōsequēs esset pœna. Aut soluitur ipsa sors,& si constat de debito principali & tunc si quærit̃ an hoc præiudicet in pœnā. Aut erat talis.q nō poterat peti vnā cū principali, qa succedebat loco interesse, & præiudicat l.apud Celsum.§.Labeo de doli excep. aut erat talis,quæ non poterat peti propter clausulā rato manente pacto.vt ĵ.de ver.ob.l.cū stipulatus sim mihi à proculo.& istis casibus loquitur tex.in d.l.executionē.§.pe.& ibi p doct.& glo. & ista procedunt in pœna cōuentionali: in legali vero dic,vt l.si pro fure.de condi.fur.In alijs accessionibus pro quibus nō cōpetit actio:sed officium iudicis mercenarium,vt pro vsuris vel interesse. dic vt in l.fina.ĵ. de eo quod certo loco. Et ex his remanet expedita glo.quæ incipit,quasi dicat.

2 ☞ *Licet quis non fuerit in dolo nec in culpa,tamen si non facit quod promisit,incidit in pœnam mero iure,& quòd de æquitate sibi detur exceptio.*
3 *Citatus qui fuit impeditus comparere non potest dici contumax.*
4 *Si promisisti sistere certa die in causa quam habebas mecum,& postea alia die uocaris & compareas coram alio tribunali maiori ratione iudicis,uel causæ excusaris,si non compares coram quo promisisti.*
5 *Quis iudex dicatur maior,& quæ causa dicatur maior.*

1 §. Si quis municipales. † Impeditus sistere in iudicio sine sui dolo vel culpa,si non habet regressum cōtra alium aduersus petitionē pœnæ:quæ nihilominus de rigore cōmittitur habet exceptionem doli de æquitate.Secus si fuit in culpa, vel fuit impeditus facto tertij,contra quem potest habere regressum.hoc dicit in effectu vsque ad l.sed si quis. Et primo loquitur quando non fuit in culpa, nec habet contra alium regressum,vsque ad §. si quis cum.Secundo loquitur, quando fuit in culpa,& etiam in casu supradicto,vsque ad vltimum versi. qui incipit,sed si priuatus.Tertio loquitur in illo versi. quando facto tertij, contra
2 quem habere poterat regressum cum l.sequen. † No.quòd licet quis non fuerit in dolo,nec in culpa,nihilominus si non facit quod promisit,incidit in pœnam mero iure,licet de æquita te detur sibi exceptio. Sed contra quòd nec exceptio detur, vt l.ad diem.& quod ibi notatur in glo.infra de verb.oblig. Sol. ibi pœna fuit apposita dationi, hic vero factum quod non placet:quia etiam quando dationi:licet non detur exceptio mero iure propter tamen iustam causam ignorantiæ vel aliam,datur in integrum restitutio. Qua impetrata dabitur exceptio, vt ibi per Dyn.& Bar.sed quando facto non est necessaria restitutio,sed ipso iure datur exceptio,siue loquamur in stipulationibus iudicialibus,vt hic, siue in conuentionalibus,vt l.si vehenda.§.idem iuris erit si cum ea.ĵ. ad legē Rhodiā de iact.

a §.si in arbitriū. & adde quod no.in c.quā breui.in prima glo.de iureiur. Dicit etiā hic Ang.probari,q licet quis fuerit impe
b ditus comparere,nihilominus potest dici contumax,postquam contra eum cōmittitur stipulatio,& condemnabitur in expensis.& dicit hoc tenere gl. in c.venerabilibus.de sen.excō.quod nō placet. nam si habet exceptionē contra cōmissionem
c pœnæ, vt hic, fortius etiā ne condēnetur in expensis: quia hæc est pœna legalis, à qua facilius quis excusatur: propterea si iudex scit impedimentum, nō valet sentētia data cōtra eum,vt l.quæsitū. cū ibi no.
c de reg.iur.ergo non pōt dici contumax[c].
3 †No.in ver.simili modo.q si promisisti sistere certa die, in causa quā habebas mecum,& postea illa die vocaris coram alio tribunali ad testificandū,excusaris si corā d illo cōpares, & non corā quo promisisti. hoc verū si illud erat maius tribunal vel
4 ratione iudicis, † vel ratione causæ, vt l. contra pupillum. §. qui ad maius.ĵ. de re iudi.Si autem esset æquale,tunc videtur quòd possis cōparere corā quo vis & alio excusaris.vt l. si quis in graui. §. si cum omnes.ĵ.ad Sille.& si coram neutro cōpares,in vtroque es contumax. & si illud erat minus, tunc coram primo, vt hic. Item quando sunt paria,præfertur illud quod præuenit in citando.
5 arg.in l.si quis postea.ĵ. de iudi.† Quis autem iudex sit maior: dic q ille qui maiorē iurisdictionē habet in illa causa: puta potestas respectu consulum artis,qui possent de eadem causa cognoscere: vnus tanquā specialis, alter tanquā generalis. vt l.j. de offi.præfe.vrb. sed respectu territorij nullus dicitur maior: quia quilibet in suo territorio est maior,vt no.gl.singularis in l.apud.ĵ.mand.nisi sit iudex causæ appellationis,qui in illa est maior primo iudice indistincte.Quæ autē causa sit maior altera.dic vt no.C.de iudi.l.per minorē.& prædicta qñ non posset cōparere corā vtroq;:quia ad eandē diē & horā fuit citat[e], coram vtroq;: aliàs in vtroque deberet comparere indistincte, etiam vnus sit maior altero:vt no.Bar.in l.ij.§.fi.de custo.reo. & facit l.sed & si quis.§.illud in eo.

¶ Vulgarē. hanc opi. Pau.de cast. sequitur Alex. cōsi.xxij. li.iiij. & do.Iasō hic p iura de quibus per eum.
¶ Pœna.adde q cautelatio rōnis nō induci t remissionē pœnæ nisi aliquibus cōcurrētibus de quib^v per Ro.consi. cxliij. exactiōe vero principalis forte sic:vt ibi p eū.
¶ Cōtumax. Facit q voluit cal.consi.v.de dila.q citatus vt cōpareat personaliter, non tenetur cōparere personaliter si esset impeditus: quia citatio cuiusuis iudicis non arctat ad impossibile, causas autē iustas à personali comparitione,vide ibi.
¶ Præscrip.an nō valēti agere,currat præscriptio vel detur restitutio,vide p eund. Pau.cōsi.clxxj.in primo impressis.

2 ☞ *Qui nō pōt cōparere personaliter,an & quādo teneatur mittere procuratorē?*
3 *Si iustum impedimentum superueniat in persona eius, qui sistere debet absque culpa promissoris,qualiter sit ei prorogandus terminus per iudicem? & nu.1.& 4.*
4 *Non ualenti agere de iure,non potest currere præscriptio: sed non ualenti agere de facto,currit:sed restituitur in integrum.*

1 §. Si quis in iudicio. † In tex.ibi,[cum enim.] respondet tacitæ obiectioni: quia posito, quòd sit impeditus personaliter cōparere, debuit mittere procuratorē. Ad hoc respondet q hoc non potest sibi imputari:quia postquam promiserat sistere,videtur promisisse de sistendo personaliter,& sic procurator nō fuisset admissus. Et hoc modo qualiter intelligitur satisdatio de iudicio sisti, patet in l.si decesserit.ĵ. qui satisd.cog. nisi enim sic intelligeretur,non liberaretur qui promisit aliū sistere,si ille decederet ante diē sistēdi,quia non redderetur factū impossibile.Sed cōtra,quia qui promisit sistere aliū,liberatur siue sistat illū per
2 sonaliter siue nō,dū tū absentē defendat, vt ĵ. eo. l.si eū. in fin. prin.† Sol.intellige quod s.dictū est qñ præsentia personę erat necessaria,propter aliquid quod non poterat per procuratorē expediri:secundū ea quę habentur in l.si actor.ĵ.de proc.aliàs videtur procedere contrariū.& hic tangit vnū articulū,an qui nō potest cōparere personaliter, teneat procuratorē mittere? quē Bar.prosequit̃ in l.j.C.de perpe.& tēp.præscrip[d]. dicit breuiter,q aut loquimur in actore ad præscriptionē interrūpendam,& tunc tenetur mittere:aliàs imputabitur sibi: quia non interrūpitur,vt d.l.j. aut loquimur ex parte rei, & tunc erat citatus vt personaliter cōpareret,& nō teneretur procuratorem mittere, quia præsentia erat necessaria. arg.istius tex. aut erat citatus,vt cōpareret per se vel per aliū:& tunc si nō pōt per se, saltem debeat mittere procuratorē, secundū Bal.& Ang.arg.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

a ¶ Impedimētū. quāliter ꝓbetur impedimētum vide p Ang. cons. cxliij. Fed. de senis cōs. lxxviij. p Ro. cōsil. clxxiij.

b ¶ De facto. laſ. dicit tenēdā opi. Bart. tanquā cōmunē inducēdo ſtrictū. d. l. qui cō meatus, vt hic per eū. cui adde, quod dictū Bart. ſequitur Ange. in cōſi. ccxix.

in l. Stichū aut Pamphilū. de ſolu. aut erat citatus ſimpliciter, & tunc in cauſa multū ardua nō teneꝫ mittere procuratorem, vt no. in c. querelā. de. ꝓcur. In cauſa verò nō ardua, aut habebat priuilegiū, ne poſſet ad iudiciū vocari ſimpliciter, vt ſunt ꝑſonę de quibus in l. j. §. de in ius voc. & nō teneꝫ ꝓcuratorē mittere, aut habebat priuilegiū, qđ nō poterat ī ius vocari ꝑſonaliter, ſed ꝑ ꝓcuratorē, & nō teneꝫ mittere, vt l. ſi. C. de in ius vocā. aut nullū habebat priuilegiū, & tūc aut erat abſens ex cauſa volūtaria, & tenetur mittere, vt infrà, eū q̄ per vim defendere debet &c. l. j. aut erat neceſſaria, & improbabilis, & idē, vt ff. de minori. l. Papinian⁹ exuli. aut erat neceſſaria & probabilis, & tūc ſecus. arg. hic & vbicunq; dixi, quē teneri ꝓcuratorē mittere, intellige prętera quam ad litē conteſtandā, vel ad ſententiā audiēdā, vt no. glo. notabilis in l. ſi quis inſtituatur. de hæred. inſti. circa fi. Itē intellige hoc, ſi commodè poterit reperiri. arg. ff. pro ſo. l. idemq; in prin. aliàs ſecus & quod ibi per Bar. & per eundē in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori de ope. no. nuntia. † In tex. ibi: [diē iudicij eſſe diffuſum. Idic. i. intra terminū citationis eſſe ꝓrogatū. ſed glo. exponit diffuſum, id eſt, differendū: & ſic quòd non ſit prorogatus ipſo iure, ſed veniat ꝓrogandus per iudicē. quod etiā probatur: quia ſi eſſet ipſo iure ꝓrogatus, nō cōmitteretur ſtipulatio pœnalis ipſo iure, vt l. cum ſtipulat⁹ ſim mihi à Proculo. de verb. obli. & ff. ſi cer. pet. l. lecta. §. ſed cū ſortis. cuius cōtrariū hic patet. Nec obſtat. c. cùm dilect⁹. de dolo & cōtu. vbi videtur ꝓrogat⁹ ipſo iure: quia ibi quādo ſuberat impedimentū[a], quia citatus erat, vt cōpareret intra decē dies & vltima dies erat feriata, vnde prorogatur in diem ſequentē ipſo iure. hic verò, quādo erat impedimentū facti, quod nō eſt ita ſufficiēs ad prorogandum. Hinc eſt, quòd nō valēti agere de iure, nō pōt currere præſcriptio. l. j. † ī fi. C. de anna. excep. ſed non valenti agere de facto, currit, ſed reſtituit⁹ in integrū: vt in l. j. §. itē ꝑpter, de itine. actuq; priua. & plenè no. Cy. in l. quoties. de preci. impera. offe. in caſu tamē fit prorogatio ipſo iure, niſi iudex ſcit impedimētū factū: ga cōtra eū nō debet ꝓcedere. & ſi cōtra facit, ipſo iure non valet: vt l. q̄ſitū. cū ibi no. de re iud. licet ſtipulatio pœnalis ipſo iure cōmittatur, vt hic, quia durius agitur cum homine, quàm cū lege: vt l. ſed Celſus ff. de arbit. l. licet in effectu idē ſit. Vnde etiā in alio caſu videmus, quòd pœna legalis nō cōmittitur ante lapſum termini, licet certū, ſit ad tēpus promiſſa impleri non poſſe. vt l. [inſulā intra biennīū.]de verb. obl. & in c. commiſſa. de elect. li. vj. in prin. & tamē ſec⁹ in pœna cōuētionali quę ſtatim cōmittitur, licet ante lapſum termini peti nō poſſit. vt d. l. ſi ſtipulat⁹ ſim mihi à Proculo. de ver. ob. & l. in illa ſtipulatiōe ſi calēdis. e. ti.

1 **§. Si non propter.** † No quòd mulier grauida nō teneꝫ perſonaliter comparere in iudicio, quod not. & ſic non poteſt conſtitui in contumacia. Item, quòd nō dicitur infirma, antequā pariat, ſed poſt partū, donec iacet in partu, dicitur infirma. Item quòd parcit vitio naturali. & licet gl. intelligat quando eſt grauida ex marito ſuo. doct. dicunt idē. quādo ex alio. Nec ob quòd tunc eſt in culpa: quia non eſt ad hoc ordinata.

a ☞ *Impedimentum vel caſus fortuitus contingens ei qui non potuit uenire in termino qualiter probetur?*

2 *Non ſufficit dicere uel probare flumen ita creuiſſe, quòd non potuit trāſire niſi etiā probet ſe fuiſſe ad flumen, & an etiam, quòd fecit diligentiam ut tranſiret?*

4 *Impedimentū ſuperueniēs facto magiſtratus, dat exceptionē reo: ſecus ſi facto tertij. Conuentus ad pœnam liberatur cedendo illam contra tertium impedientem.*

2 **§. Si quis tamen cum poſset.** † No. iſtū. §. contra illum qui ſe arctauit, quòd nō ſubuenitur ſibi, quia eſt in culpa: circa quod vide, quod no. Innocen. in. c. P. & G. de offic. delega. & Ioan. and. in. c. imputari. de regu. iur. in mercu. & in c. cupiētes. §. cæterum. de elect. lib. vj. in gloſſ. ſuper verb. octo dies. & gloſſ. in auſ. de trien. & ſemiſ. §. non enim. dicit autem ſe arctaſſe: ſed ponam⁹, quòd fuit citatus, vt ſiſteret vſque ad mē ſem, cùm diſtaret à loco iudicij per centum miliaria: & ſic poterat venire ante finem menſis: † & ipſe ſe arctauit ad venien dum intra quinque dies vltimos: & cùm eſſet in itinere vel vi fluminis, vel aquarum inundatione fuit impeditus cōparere in termino: certè debuit cogitare hunc caſum euenire poſſe: ideo debuit ante iter arripere, quod ſi feciſſet potuiſſet eſſe in termino. Non tamen eſt ſibi imputādum, quare ſtatim iter non arripuit, cùm ſatis haberet de termino: vel ſi promiſerat ſiſtere Romæ, intra quinque dies, cùm ibi eſſet perſonaliter, & voluntariè inde receſſerit cum intentione redeundi intra terminum, & fuit impeditus redire: certè eſt, quòd ſibi imputetur. & iſti duo caſus ponūtur hic. Qualiter autem probetur hoc impedimentum, ſiue caſus fortuitus: Guliel. de Cug. dicit hic, quòd per iuramentum, quòd poteſt procedere quando agitur de paruo præiudicio: vt l. theſaurus. ff. ad exhi. & l. ſi. C. de fide inſtrumen. vel quando accidit in loco ſylueſtri: vel vbi non poterant teſtes haberi, vt in mari. vt C. de naufrag. l. quoties. Et vide ibi Barto. qui multa bona dicit circa iſtum articulum. & quod not. in Specu. de pigno. §. j. verſ. & not. de appel. §. nunc videndum. ver. quid ergo. per Bar. in l. ſi quis ex argētariis. §. fin. ff. de eden. † Not. etiam hic Bart. vnum verbum notabile, q̄ non ſufficit dicere vel probare flumen ita creuiſſe, quòd nō potuit tranſire, niſi etiam probet ſe fuiſſe ad flumen, & feciſſe diligētiam, per l. qui commeatum. ff. de re iudi. quam allegat pro ſingulari. Sed in contrarium facit, quia non videt ſibi imputādum, ſi non fecit diligentiam, quam ſi feciſſet, ſibi non profuiſſet, vt l. ſi. §. pe. ff. quis ord. in bon. poſ. ſeruetur. nec obſtat lex quam allegat, quia ibi ita de facto[b] contingit, & eſt cautum ita facere, nō tamen eſt neceſſarium probata virtute.

b

4 † Vltimò no. in verſi. ſimili modo, quòd impedimentum ſuperueniens facto magiſtratus dat exceptionem reo: ſecus ſi facto tertij. Quia contra primum non habet regreſſum, vt exerceat officium ſuum: contra ſecundum, ſic, per tit. præcedētem. & ad primum dictum vide quod no. Cy. C. locati. ſi de fundo. in diſtinctione. & ad ſecundum. quod not. idem. C. de contrahen. ſtip. l. non moriturum. poſt prin. qui tenet, quòd conuentus ad pœnam liberatur credendo actionem contra illum tertium impedientem, quæ eſt magna limitatio ad tit. præceden tem, maximè in l. j. §. ſi reus. in fine.

2 ☞ *Relegatus poteſt eſſe in iudicio per procuratorem.*
Banniti poſſunt conueniri, & debent ſe defendere per procuratorem.

3 *Exceptio quæ incipit competere reo poſt mutationem ſtatus, ut quia eſt deportatus non tranſit in fideiuſſorem: ſed tunc tranſit, quando incipit competere integro eius ſtatu permanente.*

LEX IIII.

1 **SEd & ſi quis.** † Qui non potuit ſiſtere ex eo, quia poſt promiſsionem de ſiſtēdo, & antequam eſſet in mora ſiſtendi, fuit condēnatus de crimine capitali, vel de alio, ita q̄ in ciuitate ſtare non poterat: contra petitionem pœnæ habet exceptionem: ſecus ſi non erat condemnatus, licet eſſet accuſatus, vel inquiſitus, vel proceſſus criminalis contra ipſum penderet, niſi propter talem cauſam criminalem eſſet in vinculis mancipatus, ita q̄ ſiſtere non poterat. hoc dicit vſque ad §. prætereà. In tex. ibi [ſed & ſi quis.] quaſi dicat non ſolùm datur exceptio contra petitionē pœnæ, ei qui fuit impeditus ſiſtere ſine aliqua culpa ſui, ſed etiam aliquando ei, qui fuit impeditus ſui culpa: quæ tamē nō erat ordinata ad hunc caſum, nec propter hūc caſum commiſſa: vt ſi erat damnatus de crimine, ita quòd in ciuitate ſtare non poterat: & ſic non eſſet in iudicio. In tex. ibi: dixerit aliquis. Reſpōdet tacitę obiectioni, nam ſi erat dānatus de crimine capitali, puta, in metallū, vel deportatus, cùm perdit ea quæ ſunt de iure ciuili, nō poteſt amplius ſtare in iudicio, quod eſt de iure ciuili, nec agēdo, nec defendendo: quia nō eſt capax ſed exceptio nō datur niſi ei qui eſt in iudicio, & litigat ſeu litigare pōt, ſicut nec actio datur niſi ei qui eſt habilis ad agēdum: ergo nō ꝓcedit quod §. dictū eſt: quia huic ignoſcit, & datur exceptio ſicut in caſibus præcedētibus. Et ad hoc reſpōdet, q̄ imò hoc poteſt procedere nō propter ipſum, ſed fideiuſſores, quos dedit cōtra quos cōmittitur ſtipulatio mero iure: ſed ſi cōueniaꝫ, poſſunt vti exceptione; quia nō potuerūt ipſum

ipſum ſiſtere, cum non eſſet condemnatus de crimine capitali: ſed de alio propter quod ciuitatē non perdebat, licet in ea ſtare nō poſſet: † vt ſi fuit relegatus, nam iſte poteſt eſſe in iudicio per procuratorē, etiā in loco vbi relegatus eſt: vt l. Papinianus exuli. ff. de min ori. ſi ergo agatur cōtra ipſum ad pœnam, & cōpareat defenſor vel procurator, po terit hanc exceptionē

a opponere: quia ſiſtere nō poterit perſonaliter. [2] Quod nota pro bannitis qui poſſunt cōueniri, & debent ſe defendere per procuratorē: ſi tamē ille ſiſtēdus mortuus erat naturaliter, ante morā ſiſtiſtendi nō cōmittitur ſtipulatio pœnalis ipſo iure: quia factū: propter quod venit cōmittenda, eſt effectū impoſſibile: & ideo eſt extincta obligatio principalis ad factū, ſicut per interitū ſpeciei extinguitur obligatio ad dandū: vt l. ſi ex legati cauſa. de ver. obli. ſed quando nō eſt mortuus naturaliter tūc factū nō eſt reddītū impoſsibile de natura, licet de iure ſic, ſi eſt cōdemnatus prout hic dicitur. & ideo cō mittitur ſtipulatio principalis, & conſequēs etiā pœnalis: ſed hic eſt vnū cōtrariū difficile: quia videt q̄ in primo cauſu fideiuſſoribus

5 non cōpetat exceptio per l. j. C. de fideiuſſ. vbi habetur, q̄ † exceptio quæ cœpit cōpetere reo, ꝑpter mutationē ſtatus, vt quia eſt deportatus, nō tranſit in fideiuſſorē: ſed tunc tranſit quādo incipit cōpetere integro eius ſtatu per manēte. Iſtud contrariū voluit formare gl. quæ incipit aliàs. & dic hoc eſſe ſpeciale. Tu dic, q̄ ſi fideiuſſor incepit efficaciter obligari principali: licet poſtea principalis deportetur, non extinguitur obligatio eius ipſo iure, vel ope exceptionis, ſed tranſit in fiſcum vna cū bonis eius & perſona deportati amiſſa obligatione eximitur merito nec liberaꝫ fideiuſſor, ſed remanet obligatus pro fiſco, ſicut remaneret obligatus pro hærede principalis. ita loquit⁹ cō trarium: ſed ſi fideiuſſor nō inceperat obligari pro principali, ſed veniebat obligatus ex facto principalis ꝑpter deportationem, illud factū redditum eſt impoſsibile, nō obligari cū effectu. & ita loquit⁹ hic. & per iſtū tex. & per l. ſi deceſſerit. §. qui ſatiſd. cog. quidā antiquus doctor Bononiēſis cū promiſiſſet in iudicio ſiſtere quenda ſcholarē ſub pœna & antequam eſſet in mora ſiſtendi, ſcholaris ille aufugit de ciuitate, ad hoc vt non teneret⁹ ad pœnā, fecit ipſum accuſari vel ingri de crimine: & quia non cōparuit ex forma ſtatuti: fecit ipſum poni in banno. cum verò poſtea fuiſſet requiſitus, vt ſiſteret, dixit ſe nō poſſe eum ſiſtere: quia bānitus erat à ciuitate, & in ea ſtare nō poterat & ſic pœna non eſt contra ipſum cōmiſſa: ſed ſi poſſet probari, q̄ ipſe fecerit hoc fieri, non poterit ſibi prodeſſe hęc fraus per l. ſi eum. §. j. ff. eo. & quod no. gl. j. in l. ſed ſi deceſſerit.

2 ☞ *Contra exiſtentem in uinculis uel in carceribus non poteſt procedi in cauſa ciuili: & quid ſi poſſit reperire procuratorem?*

1 **§. Illud ſciendum.** † In §. illud. no. quòd ſi pendet proceſſus criminalis in vna curia, & proceſſus ciuilis in alia, tenetur ſe in vtroq; defendere, nec excuſatur in ciuili, ſi non cōpareat propter proceſſum criminalem: quod eſt verum, ſi citatur vt veniat eo tempore, quo non habet neceſſe cōparere in criminali: quia factæ fuerunt citationes diuerſis diebus, & horis: ſi aūt in eadē hora, tunc debet cōparere in criminali: quia eſt iudiciū maius vt no. in l. per minorem. ff. de curato. & excuſaretur in iudicio ciuili: vt l. contra pupillum. §. fi. de re iud. & vide Bart. in l. ij. in fin. de cuſto.

2 reo. de quo gl. opponit. ſed ſolue vt ex prædictis patet. † Nota etiam in fi. q̄ contra exiſtentē in vinculis vel in carceribus nō poteſt procedi in cauſa ciuili: ſed dic hoc verū qñ citat⁹, vt perſonaliter cōpareat, & ita hic: quia promiſerat ſiſtere: vt l. ij. §. ſi quis in iudicio. ver. cū em. ſ. eo. aliàs diſtingue an poſſit reperire procuratorē facilē, vt nō vt dixi in l. j. & ij. ff. de in ius voc. vt not. Bar. in l. is qui reus. ante fi. de pub. iud. certè etiā in precedenti caſu ſi erat obligat⁹ ex ſuo cōtractu ſiſtere ꝑſonaliter, & poſt obligationē cōmiſit crimē, ꝑpter quod fuit incarcerat⁹, cū hoc venierit ſua culpa, videnꝫ nō excuſari: ita dicit glo. quæ incipit imò ver. vel dic, q̄ eſt verus, hoc nō placet, quia hęc culpa nō erat ordinata ad hūc caſum: vt l. ij. §. ſi verò ꝓp. cum his quę ibi dixi. ſ. eo. & ꝑ principiū iſtius l. licet Bal. & Ang. videāt adhęrere. nā text. hic in fi. in ver. pe. gñaliter loquit⁹: vñ pōt intelligi ſiue delictū erat cōmiſſum añ, ſiue poſt. gl. tñ eſt ſignata in prima ꝑte. §. vbi nō erat in vinculis: ſed tūc etiā ſi erat cōmiſſum añ, teneret⁹ ſe defendere in eā ciuili, ſi poterat: nec excuſat

propter proceſſum criminalē: & ita debet a intelligi prima pars. §. ſecus ſi eadē hora debebat cōparere in criminali. vt ff. dixi.

2 ☞ *Si in renuntiatione dicatur non obſtante quocunque caſu contingente in mari, an dicatur ſpecificatus uis tē peſtatis uel naufragij ſeu piratarum. & nu. 3.*

3 *Singularitas an habeat in ſe plus quàm ſpecialitas.*

4 *Generalitas ſeu generalis diſpoſitio tantum valet quo ad omnia, quantum ſpecialitas quo ad quædam. niſi reperiatur contrarium, & caſus ſillentiæ ſunt ſpeciales propter aliquas ſpeciales rationes.*

5 *In iudicijs ſi aliqui caſus ſpecificentur, & poſtea ſubijcitur clauſula generalis, non obſtantibus quibuſcunque alijs caſibus, talis quidem generalis renuntiatio nihil operatur, etiam in ſimilibus ſpecificatis: ſecus in contractibus, & nu. 6.*

6 *Differentia inter caſum fortuitum, & periculum.*
Generalis renuntiatio caſuum fortuitorum uel omnis periculi de futuro, quid operatur in iudicijs, & quid ſi præcedat unus caſus ſpecificatus, & quid in extraiudicialibus.

7 *In exceptionibus competentibus tempore contractus etiam in iudicijs ſufficit generalis renuntiatio, ſallit in exceptione fori, & in criminalibus.*

1 **§. Quæſitum eſt.** † Generalis renuntiatio fortuitorū caſuū vel exceptionū orientiū ex cauſis de futuro, nō valet in iudicijs, ſed ſpecialis & ſpecifica ſic. h. d. & ſemper allegatur cum ſua gl. quia cōtinet materiā vtilē pro qua ſemper remittitur ad iſtū §. & glo. j. legit ipſum duobus modis. & lec. vtraq; eſt bona: tñ ſecunda clarior eſt & melior. & iſtę lecturæ, pueniunt propter verbū, deſerta, poſitū in tex. quod pōt determinare verbū, exceptio: & tunc eſt caſus nominatiui: & exponit deſerta. i. cōmiſſa ſpecificari: qa quædā fuerūt ſpecificatæ, & de illis nō eſt dubiū, quod renūtiatio teneat in eis: multæ aliæ non fuerūt ſpecificatæ, ſed fuit appoſita clauſula gñalis, & eſt dubiū, an extendaꝫ ad illas nō ſpecificatas, & ſic deſertas. i. omiſſas ſpecificari: & dicitur, quod non. & ita loquit⁹ prima lect. poteſt etiā determinare verbū promiſsione, quod immediatè procedit, & tūc eſt caſus ablatiui. & exponit deſerta. i. nō obſeruata: quia promiſit ſiſtere omni exceptione remota, ſub certa pœna: & non ſiſtit eum. & ſi deſeruit promiſsionē, habuit iuſtā cauſam t amē, ſecundū ea quæ dicunt in legibus præcedentibus. vnde eſt dubium an, ex eo quòd dicit omni exceptione remota, perdat beneficiū legū præcedentiū, vt ſic per hoc videatur renūtiaſſe legitimis exceptionibus, & defenſionibus, reſpondetur, quod non: quia hic generalis renuntiatio non ſufficit. & hoc dixit Vlpianus iuriſcōſultus au thor legis, ſupplendo dictū Attiliani. Dicit enim, q̄ ſi fuiſſet facta ſpecialis expreſſa renuntiatio: puta, quòd etiam ſi foret impeditus caſu fortuito contingente in mari vel in flumine, nihil ominus volebat teneri ad pœnam ſi non ſiſteret: quia tunc bene teneretur cū effectu: quia valeret talis renuntiatio: & ſic nō corrigit Attilianum, ſed ſupplet caſum in quo veriſimile eſt Attilianum dixiſſe, ſi fuiſſet interrogatus. Ipſe em̄ locutus fuit quādo ſtetit in finibus gñalis renūtiationis. Vnde à contrario

2 in ſpecificatis, cenſetur voluiſſe contrariū. † Aduerte tamen, q̄ cum in mari poſſint cōtingere caſus diuerſis modis, puta vi tē peſtatis vel naufragij vel piratarū: non ſufficit dicere etiā ſi cōtingat in mari, ſed debet exprimi ſigillatim: puta propter fortunam maris & piratarū &c. aliàs diceretur generalis, quantum ad dictos caſus: & nō valeret. ita intelligit Angel. & allegat quod habetur in ſimili in elemē. appellāti. extra de appe. ibi dum dicit ſi gillatim. & iſtā dicit eſſe mentem iſtius §. dum

3 dicit ſpecialiter ſunt expreſsę, id eſt ſingulariter: † nā in plus

b ſe habet ſingularitas, quā ſpecialitas, [b] iuxta no. per Bart. in l. ſi quis, in prin. teſta. de leg. iij. Tutius tamen videtur cōtrarium per ea quæ ibi not. per Bar. poſtquam dicit ſpecialiter. Nā inter caſus fortuitos qui poſſunt contingere tam in terra quam in aqua fluminis, etiam in mari ſpecialis dicit renuntiatio quā tum ad contingentes caſus in mari, ſi dicatur nō obſtante quocunque caſu in mari contingente, licet aliter non ſpecificet. dicitur enim ſpecialis & expreſſa, licet non ſit ſingularis: q̄ tex. non loquitur de ſingulari, vt dicit Bar. in ſimili in d. l. ſi quis in

4 princi. † in gl. magna ibi, [contra, quæ valeret &c.] Dic q̄ regulariter eſt verum iſtud, quod gloſſ. dicit in hoc ve: ſi. quòd

a ¶ Perſonaliter. Adde vt per Io. an. in addit. ad Spe. in tit. de defen. ſuper rubrica.

b ¶ Quàm ſpecialitas. Adeo ſpecialiter ſunt exprimēdæ cauſæ, q̄ ſi ante ſententiā quis appellaret abvno vel duob⁹ grauaminib⁹ eū clauſula generali: & omnibus alijs qui colligi poſſent exactis, q̄ nō poſſet conſequi niſi quo ad ſpecialiter expreſſa ſecū dum Rotā de appella. in nouiſsi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Specificati. de hoc vide per Lu.Ro.cōsil. cclxxv. & ccccxciij. Fran. de arc. consil.lx. per Ang. consil.ccxix.

b ¶ Tene menti. Adde q̄ dicta, additio fuit originaliter Old.cōsil. xciij. de quo etiā mentionē facit Lu.Ro. consil.cccxcv. vbi & ipse in facto cōsuluit. & ibi etiā aliud dicit ad corroborationem sui dicti, q̄ refert hic do. Ias. q̄ si q̄s pacisci tur q̄ non vult teneri de casu fortuito, q̄ tū tenebit̄ de casu fortuito qui ꝓcedat culpa familie sue: de quo dicto ipse Lu. memorat singu. suis fo. xij. & q̄ si quis ꝓmittat de casu fortuito, non tenet de illo qui venit culpa aduersarij sui, secūdum eundē sing. suis fo. iiij. an aūt iuramētum in gñali renūciatione casuū fortuitorum aliq̄d operet, vide q̄ Alex. cōs. xxvij.

tantum valet generalis seu gñalis dispositio quo ad omnia quantū specialis quo ad quædam: vt in legibus allegatis per glos. vbicūque autem reperitur contrarium, q̄ non sufficiat generalis dispositio: sed requratur specialis vt est in casibus legū. s. per gloss. allegatarum. dic quòd sunt speciales casus fallentiæ propter aliquas speciales rationes, inter quas est iste. ita soluit glo. contrarietates istarum legum in l. si seruitus. in fi. glo. j. de serui. vrba. prædi. & in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. hęre. Quæ autem sit ratio in casu istius §. gloss. prima in positione casus ponit vnam rationem, quam reprobat, scilicet quòd præsumitur facta per metum, quod est falsum: quia in iudicijs propter præsentiam iudicis, nihil censetur fieri per metum vel illicite: vt in l. si. prin. infrà q̄ me. cau. Præterea si ista ratio esset vera, etiam specialis renunciatio non valeret. Cy. in l. si. C. commoda. dicit esse rationem, quia generalitas parit obscuritatem. vt l. ita fidei. j. de iure fisc. sed nec ista est bona: quia tunc esset idem in contractibus, cuius contrarium j. patebit in gl. Dicit ergo Bar. quem sequitur Bal. & Ang. quòd est speciale in stipulationibus iudicialibus & prætorijs & præparatorijs iudiciorum, vt mitius agatur in eis: quia dijudicantur ex mente prętoris, qui noluit sub inuolucro & generalitate verborum quem decipi, sicut & aliud est speciale in ipsis præparatorijs. j. eo. & si post tres. & aliud in l. seruus. §. si plurium. j. eo. tit. † In gl. ibi: [respondeo,] sic, quia hic sola generalis negatur valere. tenet ergo ista gl. quòd in iudicijs etiam si aliqui casus specificentur, & posteà subijciatur clausula generalis, videlicet non obstantibus quibuscunque alijs casibus, talis generalis renūciatio nihil valet, & nihil operatur, etiam in non specificatis: & iste est casus, hic secundum primam lecturam, etiam in similibus specificatis, & si essemus in contractibus: vt habetur. j. in gloss. in ver. bul. autem & hæc est vna differentia inter stipulationes iudiciales, & extraiudiciales: bene tamen valet in specificatis, & hoc voluit hic Vlpia. & sic gloss. videtur formare hic quæstionem in casu istius §. in versi. sed ego. vel dic, quòd habuit respectum ad secundam lecturam in qua nulli fuerunt specificati. vnde glo. quærit, quid si aliqui fuerunt specificati [a] & postea secuta clausula generalis, & respondet, vt in ea habetur. In glo. ibi. extra quæro, ista est vtilis quæstio in qua gloss. recitat tres opinio. & quarta colligitur ex versi. sed quid si dicat. licet glo. ibi procedat per modum nouæ quæstionis. † Tu autem aduerte ad hunc passum, quòd est differentia inter casum fortuitum & periculum. Nam casus dicitur quando venit sine aliqua culpa, & ei præuideri non potest: periculum autem se habet in plus: quia comprehendit casum obuenientem sine culpa, & obuenientem cum culpa & sic potuit præuideri: quia non veniret adhibita bona diligentia vt colligitur ex l. opus. j. loca. In hac ergo quæstione dic, quòd in contractibus extraiudicialibus si aliquis suscipit in se expressè casus fortuitos, etiam si nullos specificat, valet, & tenetur de omni casu siue dicat de casu, sine apponat verbū periculum: puta: suscipio periculum casuum fortuitorum, siue non apponat: vt C. de pig. actio. l. quæ fortuitis. & hic in gloss. ver. sed quid si dicat. Et hic est alia differentia inter contractus extraiudiciales: quia in iudicialibus non sufficeret, si diceret ita, generaliter etiam si mentionem faceret de casibus fortuitis sed debet specificari, puta incendij, ruinæ naufragij &c. Aut nō facit mentionem de casibus fortuitis, sed solum de periculo, dicendo: suscipio in me periculum, tunc operatur quanto minus potest. Vnde si erat contractus, de cuius natura veniebat lata culpa, tū faciet venire leuem, & nō vltra. Si veniebat leuis faciet venire leuissimam, si veniebat leuissima, faciet venire, casum, vt aliquid operetur: vt dicta l. opus, ꝓbatur. Si veniebat casus, tunc vt aliquid operetur ista expressio, facit, vt veniat casus contingens, & culpa alterius partis: dummodo cesset dolus. casus est singularis in l. qui officij. in fi. j. de contrah. empt. Sed si non suscepisset in se periculum, non teneretur de casu contingēte culpa alterius partis. vt C. de naufrag. l. cùm proponas. Aliquando etiam si erat contractus, de cuius natura veniebat culpa, nihilominus faciet venire casum: puta, si res non erat apud eum, qui suscepit in se periculum: nam tūc in illa nō potest culpam cōmittere: & ideo ne susceptio periculi inutilis operatur, vt teneatur de casu secūdùm doct. per l. si in vendītione. in prin. j. de peri. & commo. reiven. quam sic intelligūt. Vel pone casum sic si aliquis suscepit in se custodiam alicuius castri tempore belli, seu fortilitij suscipiendo in se periculum: nam videtur actum ex qualitate tēporis, q̄ teneatur etiā si per violentiam sibi auferatur, cui violentiæ nō potest resisti: quia censetur vis maior: vt d. l. opus. in fi. ità determinat Io. And. in addi. Spe. in tit. de loca. super rub. quod perpetuò tene mēti [b]. Et sic facit mentionem de vtroque specificando aliquos casus, & postea generaliter suscipiat in se omne periculum, tūc etiā si erat contractus de cuius natura veniebat culpa, talis susceptio periculi extēditur etiam ad alios casus fortuitos similes specificatis. & ita intelligatur opi. Bul. & probatur etiam sm Old. arg. in l. fi. §. cui dulcia. de vino tri. & oleo lega. † Tres ergo differentiæ sunt inter stipulationes iudiciales & extraiudiciales. Prima quia in iudicialibus nō sufficit exprimere verbum periculum, sed debet exprimi verbū casus: sed in extraiudicialibus aliquādo sufficit, vt patet ex prædictis. Item in iudicijs non sufficit generaliter suscipere in se casus fortuitos, sed debent specificari, sed in contractibus sic. Item in iudicijs quibusdam specificatis non sufficit quantum ad non specificatos generaliter: sed in contractibus sic. † Et prædicta in exceptionibus orientibus de futuro post contractum celebratum: sed in competentibus tempore contractus, etiam in iudicijs sufficit generalis renunciatio: quia potuit de illis esse requisus: & hoc probatur in auth. matri & auiæ. in corpore vnde sumitur. C. quando mul. offi. tut. fun. potest. & in authē. iubemus. C. de iudi. fallit in exceptione fori, in qua requiritur specialis: vt l. j. §. si quis in ius voc. non ierit. Item fallit in criminalibus in quibus non videtur q̄ valeat etiam specialis, quando venit imponenda pœna corporalis: vt no. in l. pactū inter hæredem. circa fi. magnæ glo. j. de pact. vel dic vt ibi dictū est. nā cōtrarium faciunt assessores, quia faciunt vt confessus de crimine renūtiet omnibus suis defensionibus, dicendo se nullas habere & cōsentiunt q̄ statim feratur sentētia. & gl. videt hoc approbare. j. de su. balne. l. j. quod videtur procedere quando non constabat eos defensionem habere: aliàs procedat quod cōtra dixi. cætera tū vide per Bar. & ista faciēt te clarius intelligere, quàm alia scripta doctorū: quia nō ita clarè loquūtur.

a aliqui fuerunt specificati

2 ☞ *Si est præstita satisdatio quæ non debebat an posit condici liberatio?*

3 *Si pro interesse pronuntiatur pœna maior quàm sit interesse, seu quàm sit quātitas debita ex certa scientia, præsumitur prouisio facta in fraudem usurarum, & quid si stipulatio pœnalis fuit adiecta obligationi facti?*

1 §. Item quæritur si quis. †Satisdatio præstita per errorem pro toto vel in parte non valet, in effectu: secus si ex certa scientia, licet

2 debuerit præstari. h. d. † In text. ibi: [per errorem.] scilicet iuris vel facti. l. j. vt in pos. leg. In text. ibi: [fideiussoribus.] no. quia nō dicit de ipso principali: nam quantū ad ipsum principale, posito q̄ possideret immobilia, & sic nō teneretur dare fideiussores, saltem tenebatur cauere nuda cautione: vt patet in l. sciendum. in fi. §. qui satisda. cog. in ver. cautio. cum sua gl. non ergo fuit indebitè præstita quo ad eū hæc cautio: & ideo nec habet exceptionem aduersus petitionē pœnæ: nec habet liberationem condicere, sed quantum ad fideiussores, fuit indebitè præstita: ideo possunt exceptionem obijcere: vt hic sequitur, & liberationem condicere, vt d. l. j. j. vt in possessione legatorum. si autē fuisset indebita etiam quo ad principalem, vt in casu illius legis j. tunc si fuisset interposita per errorem facti, condiceretur liberatio quantum ad se, & quantum ad fideiussores: sed si per errorem iuris, tunc quo ad fideiussores tā tùm. & ita intelligunt doct. illam legem. de quo vide per Dy. Iaco. de Aret. & Bart. qui eos recitat in l. si patronus. de dona. vbi examinatur iste articulus satis implicitè, quando præstita est satisdatio quæ non debebat, an posit condici liberatio. de quo

3 quo tangit gl. in l. quærat. j. famil. erciscūdæ. † In text. ibi, nā & Iulianus. supple ibi: quando satisdatio erat in totum indebita: hic autem pro parte, quod quia debebat promittere inter esse, ꝓmisit pœnā multò maiorē. Nā est inutilis promissio in eo qd̄ est plus si per errorem. secus si ex certa scientia. Sed contra quod etiam si ex certa scientia. quia præsumitur promissio facta in fraudem vsurarū: vt C. de vsur. l. cum allegas glo. hic. fi na. quæ semper allegatur, dicit quod ibi loquitur quando stipulatio pœnalis fuit adiecta obligationi quantitatis: hic quando obligationi facti, & tunc non præsumitur in fraudem vsurarum: & propter hoc vsurarij quando faciunt fieri instrumentum restitutionis sortis cum positione pœnæ faciunt ista modo, quòd ille restituat sortem in tali termino, vel consignet, & si non consignauerit, quòd possit peti pœna: quia tunc dicunt posse peti pœnam, quando adiecta est obligationi facti de con

a signando pignora: [a] & sic non præsumitur in fraudem vsurarum: & ista consuetudo inoleuit Bononiæ: & quasi omnia instrumenta fiunt hoc modo. Bar. in l. cum seruus. j. de condi. & demon. reprehendit hanc cautelam, & dicit hanc gloss. loqui quando post primam obligationem dandi interuenit secūda obligatio faciendi, id est de sistendo in iudicio: sed quando ab ipso principio pro executione obligationis dādi adijcitur obligatio faciēdi, vt in casu prędicto censeā adijci in fraudē. & ibi omnino vide per eū pro declaratione istius gl. & in l. si stipulati sumus. de ver. obli. l. v. §. fin. eod. titu.

a ☞ *Priuilegium unius ex socijs in re indiuisibili quòd prosit alteri, sed in damnis fictum seu pactum unius ex socijs non noceat alteri.*

3 *Pœna adiecta per unum ex socijs, communicatur cum altero.*

Tolerandum est potius quòd neuter lucretur etiam non doloſus, quam quòd uterq; lucretur & sic dolosus.

4 *Vnus socius potest testificari pro alio, quando non sunt socij in eo, de quo agitur, nec omnium bonorum.*

LEX VI.

1 SI duo rei stipulandi. † Pactum ex duobus reis debendi socijs nocet alteri in lucris acquirendis, & si non noceret dolosus, iuuaretur ex dolo uo, cū quicquid exigatur, debeat secum communicari. h. d. Et sic ꝓpter dolosum vel culposum ne sibi prosit dolus suus, perdit ille qui nec est in dolo, nec est in culpa: sed si neuter eorū esset in dolo vel in culpa: interdum propter habilitatem & capacitatem vnius, alter licet de se sit inhabilis & incapax, nihilominus capit. vt j. de li. leg. l. si is qui duos de qua glo. opponit, & ad hoc facit l. si communem. j. quēadmodum serui. amit. in princi. vbi priuilegium

2 † vnius ex socijs prodest alteri in re indiuisibili: in dānis verò factū seu pactū vnius ex socijs non nocet alteri: vt j. de pact. l. si vnus. in prin. quia cessat ratio de qua s. In text. ibi, [ita demū.] si ergo non essent socij tūc pœna quæ exigeretur per vnū, nō esset alteri cōmunicanda: vt hic patet. Et sic pactū alterius alteri non noceret: & hoc ideo, quia pœna petit̄ quodāmodo ex causa lucratiua: quid autē in sorte, quę petit̄ interdū ex causa onerosa, an exacta per vnū ex socijs credēdi veniat alteri cōcādat gl. sentit q̄ sic in l. frater à fratre. post prin. gl. primę magnæ & in l. Titio. de lega. ij. Tu distingue super hoc vt not. per Bar-

3 tol. in l. qui hominem. §. j. de sol. † In text. ibi, [ne ꝓsit.] not. ergo q̄ pœna exacta p vnū ex socijs, cōicat̄ cum altero: licet sit ex cā lucratiua, si exigeret vnus nūmus vt hic patet in gl. facit. l. vtrū. de pet. hęre. Itē q̄ potius est tolerādū, q̄ neuter lucretur ēt nō dolosus, q̄ uterq; lucret̄, & sic dolosus ex dolo suo. In gl. j. in fi. ibi vel de illa lite ad minus. ista gl. reputat̄ singularis: qa declarat omnes leges loqtētes de duobus reis socijs quomodo intelligat̄: videlicet, qñ sunt socij omniū bonorū vel illius obligationis. de qua agit̄: aliàs si nō essent omniū bonorū, nec illi⁹ obligationis, sed alterius nō haberent̄ pro socijs quantū ad ali

4 quem effectū societatis. ad hoc j. rem ra. habe. l. si quis vni. † & ideo vnus socius potest testificari pro alio, quando nō sunt socij in eo de quo agitur, nec omniū bonorum secundum Ange.

2 ☞ *Si conuenio unum ex reis debendi, nec uendico mihi quòd debent quantum ad alterum si ab illo sortem non exegi, quòd possum eo diuiso ad alterum ire.*

Quid in duobus reis credendi, si unus primò egit?

3 *Filiusfamilias licet isto iure digestorum non haberet proprium, tamē ex suo cōtractu uel obligatione poterat conueniri & condemnari & exigi.*

4 *Plures quando tenentur ad merum interesse, uno soluente, alter liberatur.*

Quid si est merè pœna ex parte conuentis?

a ¶ Pignora. vide Alex. cōsil. xciij. vbi mē tionē facit de hac pignorū presentatione.

¶ Liberat̄. Adde Bar & ibi Alex. de Imol. in l. quoties. infrà si fa mil. fur. fe. dica. Fran. Cur.

§. Item si duo rei pro. † Si sunt duo obligati ad idē, & ab vno exigat̄ pœ b na nō pōt ab altero exigi sors nec ecōuersò sicut si vnus tm̄ esset obligatus ad sortē & pœnā. h. d. & primò loquit̄ qñ duo erāt obligati ex eorum contractu, tanquā duo rei debendi. vs q̄ ibi, [æquè.] nec q̄ curat̄ hic si essent socij vel nō nisi in ordine exigendi, vt dicit gl. post ea loquit̄ qñ vnus erat obligatus ex suo cōtractu, & alter ex dispositione legali, vt filius & pater de peculio. In tex. ibi, [cōrepta sua promissiōe.] & sic incidit in pœnā ad quā ipse solus tenet & nō correus: qm̄ ad illā se nō obligauit. † In tex. ibi, [ab altero rē petat.] dic. i. sortē. & sic facit, q̄ si cōuenio vnū ex reis debendi, nec vēdico mihi, q̄ debent, quantū alterū si ab illo sortē nō exegi, possim eo dimisso ad alterū ire, etiam si fuit litē contestatus cū primo: quinimo etiam si sententiā condemnatoriā obtinui: vt l. fin. C. de fideiusso. sed in duobus reis credendi, si alter tantū agit lite contestata, censetur præoccupasse debitum, & debitor ab altero liberat̄: vt in l. ij. in fin. j. de duobus reis. In tex. ibi, [exceptione submouetur.] nisi in casu quo pœna excederet partem exactam: qm̄ etiam si ab eodē exegisset sortē, posset postea pœnam exigere quatenus sortē excederet & ecōuersò: vt j. de actio. emp. l. prædia. & not. in l. fi. §. si quis in ius vo. nō ierit. fortius quando ab altero exegit sortem, quatenus autē concurrūt sortes & pœna tolluntur, ad inuicem respectu vnius & eiusdē obligationis. d. l. prædia. & l. apud Celsum. §. Labeo. de doli exce. nisi fuerit apposita clausula rato manēte pacto. vt l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. de ver. ob. in gl. ruge. quod etiā procedit in diuersis participantibus de eadē obligatione, qui habēt̄ pro vno, licet ad pœnā alter tantū eorū sit obligatus: vt est hic casus notabilis. & hoc fortè faciebat dubiū: sed certè in sorte quilibet erat obligatus, & sic dicebantur participare de eadem obligatione principali: & intellige hic quando exegit sortem: non enim sufficeret egisse si nō exegisset: vt j. de his qui defece. vel effu. l. perceptione. † In tex. ibi. [deinde actor egerit.] cum supple. & exegerit. Et sic no. quòd iusto iure licet filiusfa. non haberet proprium, tamen ex suo contractu vel obligatione poterat conueniri, & condemnari, & exigi: vt not. in

3 l. & si cōdēnatus. j. de noxali. sed quomodo poterat fieri executio, ex quo nihil habebat. vide quod no. in l. si filio. j. tol. matri. per Bar. & de dā. infe. l. si finita. §. si de vectigalibus. circa fin. p eundē & poterat incarcerari: vt l. j. C. q̄ bo. cede. pos. adde l. tā ex cōtractibus. j. de iudi. In gl. j. in fi. ibi. §. dolo. Tu dic, secundū Ang. q̄ aut sors consistebat in quantitate, & similiter pœna: & tunc siue sint socij siue nō refert, quæ ipsarū primò exigatur: imò vna exacta, tollitur exactio alterius. & ita loquitur iste tex. qui simpliciter loquit̄. & non dicit q̄ isti essent socij. & probat̄ in l. si quis dolo. §. j. de re iudi. quē ipse Ange. sic intelligit, aut sors consistebat in specie, & pœna in pecunia, vt cōtingit quādo possessor dolo rem desijt possidere, quo casu dolosus tenetur ad æstimationem loco pœnæ, & contra possessorem agi potest ad rē: & tunc habet locū distinctio istorum iurium allegatorū in gl. qa si primò egit ad æstimationē contra dolosum, & exegit, nō prohibet̄ agere ad rē & etiā exigere: secus econuersò. Certè illæ leges loquunt̄ in actionibus realibus vel mixtis in quib⁹ est ratio: qa licet exegerim ęstimationē à doloso, nō desino esse dominus rei: nec ideo nō ꝓhibeor ipsam petere ratione dñij: sed si primò egi ad rem & obtinui, desinit mea interesse: ideo nō possum agere ad æstimationē ad quā mihi prodita est actio propter interesse: ita loquunt̄ illa iura: nos loquimur in actione personali quæ non sequitur possessorem rei: & ideo nō videtur adhibenda distinctio, quā adhibet gl. nec illa quam adhibet Ange. sed indistinctè sic dicendū vt hic: quia nō

4 refert quæ ipsarum primò exigatur. & vide quod no. † Bar. in d. §. si quis dolo. & j. si fa. fur. fe. dica. l. quoties. & hunc text. allegauit in l. j. §. si. s. ti. j. quòd qñ plures tenent̄ ad merum interb esse vno soluēte alter indistinctè liberatur. [b] nam hic pœna loco interesse succedit, & isti tenebantur ex diuersis causis: nam ad sortem tenebantur ex primo contractu: sed ad pœnam vnius solus tenebitur ex suo facto: & nihilominus vno sol-

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Arbitrio iudicis. Adde ꝙ hanc cõiter docto. sequunt vt hic per Alex.de Imo.in ij. col. & adde qđ licet dicat, ꝙ purgari possit mora intra paucos dies intellige tñ nisi alterius partis interest, & sic sua esset sibi acquisitũ, ita Lu.ro. in allegatiõibus suis quas habes inter cõsil. Paul. de Ca. noua. post cõsi. cxxxvij. incipiunt allegationes spiritussancti gratia inuocata. I ij. col. ver. quo ad sedm, & ibi etiã habes, ꝙ qñ constitutio post lapsum certi termini inducit excõicationem, latæ sniæ, nunquã admittitur purgatio moræ alleg. gl. ordi. in c. cupientes. §. qđ si per xx. de elec. li. vj. Frã. Cur.

uente liberatur alter: non sic quando est merè pœna: quia ex parte agentis est inter esse, ex parte conuentis est pœna. nam tũc distinguitur an teneretur ex eadem causa vel diuersis: vt ibi dixi.

LEX VI.

SI is qui fideiussorẽ. † Exceptio quę incipit competere reo extenditur ad fideiussorem. hoc intellige, quando incipit competere propter aliud quàm propter mutationem status. nã primo casu actionẽ elidit & inutilem reddit: vt l. si vnus. §. pactus. j. de pact. in secũdo casu non. sed solùm personam eximit ab obligatione, & ipsam obligationem transfert in fiscum: & ideo fideiussor remanet pro fisco obligatus vt l. si debitori. C. de fideiusso. iuncta. l. j. C. eo. titu. de fide iusso. & l. defensiones. de exceptio. & ibi dixi in l. sed & si quis. ℨ. eod. in princip.

a ☞ *Serui non debent nec possunt se occupare in publicis negotijs.*

LEX VII.

1 SI quis seruum. † In materia indifferenti, quæ ita conuenit seruis, sicut liberis, iura loquentia de liberis, locum habent etiam in seruis. secus in materia differenti. h. d. Et nota istam regulam. In tex. ibi, [idẽ in exceptionibus:]quia si seruus non potuit sistere quia impeditus vel infirmitate vel alia causa necessaria, secũdũ ea quæ habentur in l. ij. §. si quis in iudicio. ℨ. eo. cõmittit stipulatio pœnalis, sed nõ cum effectu sicut si, pmisisset sistere liberũ hominẽ: quia ista impedimẽta ita possent cadere in seruo, sicut in libero: nõ sic in impedito cã reipu. de quo in l. prẽce. illud em in seruo cadere non põt propter rationẽ quæ sequit quam not.

2 † qa serui nõ debẽt nec possunt se occupare in publicis nego.

2 ☞ *Practica huius legis.*
Qui promisit alium sistere: potest moram purgare intra sex menses.
3 *Pauci dies qui dicantur?*
4 *In promissione pœnæ si fuit apposita dies non admittitur purgatio moræ in extraiudicialibus & iudicialibus & decisorijs iudiciorum. & quid in iudicialibus & præparatorijs iudiciorum? & nume. 5.*
Quid in contractibus bonæ fidei? nume. 6.
5 *Propter interesse ad damnum impensarum non dicitur ius actoris effectum deterius, nec impeditur purgatio moræ nisi ipsa actione perempta & quo remedio tandem exigantur atque repetantur tales impensæ. & quid in extraiudicialibus. contrarium vide numero 6.*
6 *Purgatio moræ an liberet aliquem ipso iure?*
7 *Mora ut contrahatur quæ requirantur.*
8 *In obligatione dandi speciem purgatur mora per solam obligationẽ ante lit. contest. sed post requiritur etiam consignatio & depositio: & quid in obligationibus quantitatis vel facti?*
9 *Purgatio moræ ad acquirendum an admittatur?*
10 *Mora contracta propter malefacere & factum sit instantaneum purgari non potest.*
11 *Moræ purgatio non admittitur eo casu quo executio est facta, uel per hominem uel per legem. & quando etiam tunc admittitur.*
Si aliquis habetur pro confesso, quia non respondit positionibus ad mandatum iudicis: uel quia nõ cõparuit in termino banni ex forma statuti, nõ habet purgationẽ moræ.
Quid in exclusо à potentia producendi instrumenta per lapsum terminj?
12 *Distinctio, quando stipulatio committitur, & etiam quando est commissa, qualiter mora purgetur?*

LEX VIII.

1 ET si post tres. † In stipulatiõibus iudicialibus & præparatorijs iudiciorũ, etiã vbi est dies & pœna admittitur purgatio moræ intra paucos dies si ius actoris non est effectum deterius in actione. h. d. secundum communem & verum intellectum: & sic põt intelligi duobus modis. s. quando erat dies & pœna, licet de pœna non fiat mentio, in tex. sed videtur necessarium sic intelligere propter vnam oppositionem, quam facit gl. in ver. item aliã vel quando erat dies & non pœna: qñ autem est pœna & non dies loquit l. qui Romæ. §. Flauius. de ver. obl. Et qñ nec pœna nec dies loquit l. si insulã. eo. tit. vbi Bar. examinauit istam materiam plenissimè & ordinatè. Angel. verò nititur aliqua eius dicta supplere & limitare aliqua in ista l. Et not. ꝙ leges præcedentes loquuntur de illo qui non stetit iusta causa impeditus, quo casu aduersus cõmissionem & petitionẽ pœnæ habet exceptionem. Vnde nõ expedit ꝙ purget morã nec ꝙ faciat 2 secum agendi potestatem. lex † ista verò loquitur quãdo non sine iusta causa non stetit, & sic exceptionẽ non habebat, sed volebat eam acquirere faciendo secũ agendi potestatẽ, & purgando moram: quia cõparuit in iudicio: & facit actorẽ citari offerendo se paratũ, in iudicio stare vt pœna ab eo nõ exigat. Actor autem volebat primò consequi pœnam & postea paratus erat in iudicio stare: & dicitur hic, ꝙ iste reus intra paucos dies post, quibus sistere debebat hoc faciat & ius actoris nõ sit effectum deterius: quia actio sua nõ est extincta permittitur sibi hoc facere & exceptionẽ acquirit. si autem actio esset extincta, nihil prodesset actori, quod reus esset paratus in iudicio stare. quia postea opponeret exceptionẽ de nõ iure agẽtis & sic actor succũberet, & hoc contingeret culpa ipsius rei, quia si cõparuisset, actio fuisset perpetuata: nõ ergo tunc euitauit pœnã, imo eã soluit: qa succedit loco actionis perditæ: & si pœna nõ esset promissa, fuisset cõmissa stipulatio ad interesse, id est æstimationẽ totius lit. nec esset extincta licet actio prima extincta foret: quia hoc cõtingit culpa ipsius rei, & ideo cõueniri posset ad interesse ex illa stipulatione, similiter nõ admitteretur moræ purgatio ratiõe prædicta. † In gl. prima ibi. vel dic verius quod in illa in fi- 3 deiussore loquitur, id est in eo qui promisit aliũ sistere. quod cùm sit difficile mitius agitur secũ vt possit purgare morãvsq; ad sex menses: hic in eo qui promisit sistere seipsum, ꝙ cùm sit facilius durius agitur secum vt non nisi intra paucos dies. a & quot dicãtur pauci dies: dic ꝙ relinquitur arbitrio iudicis[a]: sed in quibusdam casibus expressis in iure: aliquãdo hoc limitatur ad duos: aliqñ ad tres: aliquando ad quinq; : sed vbi non inuenitur hoc expressum standum est iudicis arbitrio: vt l. j. ℨ. 4 de iur. delib. † In gl. ibi: item alia ratione. pro declaratione istius ver. clarius & apertius, cñ gl. loquatur opponit, ꝙ ista l. sit superflua, nec fuerit necessaria, dũ loquitur de purgatione moræ. Nam tũc dicitur mora purgari, qñ stipulatio est cõmissa propter morã ad pœnã vel interesse, & sic moro sus incepit ad illã teneri, sicut tũc purgando morãvult exceptionẽ acquirere contra petitionẽ pœnæ, vel interesse modo si ius actoris non est effectũ deterius, quod requirit vt possit mora purgari vt hic dicitur, stipulatio nõ est commissa ad interesse, vt l. ij. in prin. ℨ. ti. j. vbi si actio nõ est extincta, nõ datur actori actio in factũ ad interesse contra eximẽtem: quia sua nõ interest: ergo nõ est necessaria moræ purgatio, & quãdocunq; poterit cõparere. Timore huius dicit gl. ꝙ ista l. potest intelligi qñ fuit ꝓmissa pœna, si nõ sisteret: licet tex. de ea mentionẽ non faciat: quo casu licet actio nõ sit extincta nec sua interest: pœnalis tñ stipulatio fuit cõmissa: quia est stricti iuris, & sufficit ad eius commissionẽ euentus cõditionis, sub qua fuit cõcepta: scilicet nõ sistere tali die, nec aliud cõsideratur: vt l. quicquid adstringendæ. de verb. oblig. † Est ergo necessaria purgatio moræ 5 intra paucos dies, vt euitetur pœnæ cõmissio: tamen non permittitur, nisi ius actoris nõ sit effectũ deterius: sed ista simpliciter videtur procedere. Nam incidimus in aliud contrarium multo maius: si enim fuit promissa pœna postquã etiam erat apposita dies, nõ debet admitti purgatio moræ ad euitandam pœnã, etiam intra paucos dies. & etiam si ius actoris nõ sit effectum deterius, vt l. traiectitia. §. de illo. de actio. & oblig. & l. magnam. C. de contrahẽ. & cõmit. stipu. propter hoc quidã recesserunt ab isto intellectu: vt patet ℨ. in gl. in ver. licet quidã. & dicunt, ꝙ est necesse intelligere istam legem, quando non fuit promissa pœna sed interesse & simpliciter promisit sistere: quo casu videtur promissum interesse si non sistat: vt l. ij. in fi. ℨ. qui satisda. cogan. Vnde ad euitandum istam obligationem contractam ad interesse totale, necessaria est moræ purga- 6 tio. † Est etiam vtilis hæc lex in alio secundùm gl. ponendo, quòd hic non fuerit promissa pœna, & quòd actio non sit extincta: quia licet actoris interesit propter aliud puta, ꝓpter expensas quas fecit, nihilominus nõ prohibetur reus purgare moram, etiam si non reficiat illas expensas. & si dicatur, hoc videtur

videt iniustũ, ꝙ debeat in istis expẽsis dãnificari propter moram. respõdet gl. ꝙ in h is expensis prouidet actori per aliã viã: qa põt eas repetere pactionẽ in factũ, quæ orit ex edicto, si qs ius dicẽ. nõ obtẽ. dũmodo iudex iusserit illi, ꝙ sisteret, & sic fuit iurisdictio cõtempta: aliàs secus. Quòd autẽ istud interesse impensarum[a] nõ impediat purgationem moræ, patet à cõtrario sensu in hoc tex. qui vult, ꝙ solum impediatur, quando ius actoris est effectũ deterius: & sic actio est perẽpta: aliter nõ dicit effectũ deterius. Et sic dicat, imò videtur sufficere, etiã si ꝓpter aliud impediat moræ purgatio, nisi illud interesse refundat: quia nõ debet remanere in dãno ꝓpter morã rei: vt l. si cũ dies. in fi. cum l. sequen. ℨ. de arbi. & ita cõmuniter leges in hac materia loquunt, quia non requirunt, ꝙ ius actoris sit effectũ deterius sed solũ ꝙ sua interfit: id est, ꝙ remaneat in damno facta purgatione moræ vt impediatur purgatio, nisi illud damnum resarciatur. l. si ita quis. §. Seia. de verb. obl. cum similibus. Respondetur, quòd omnia prædicta loquuntur in extraiudicialibus, in quibus nõ posset actor tale damnũ recuperare per aliã viam, nisi impediendo illum purgare morã non refecto dãno: nos loquimur quãdo mora committit in iudicio. quo casu prouidetur actori per aliam viã ad recuperãdas dictas expensas, vel damna retardati processus. vt in d. l. si qs ius dicen. & C. de fru. & lit. expẽ. l. nõ ignorat. hęc est substãtia gl. in effectu quæ loquitur obscurè. Breuiter docto. tenẽt istam l. loqui etiã quando fuit promissa pœna, & ad cõtrarium de §. de illo. & de l. magnam. respondet, ꝙ loquuntur in extraiudicialibus, in quibus duriter agit: & idẽ in iudicialibus & decisorijs iudiciorum, vt b quãdo est dies & pœna adiecta, nullo modo admittat[b] moræ purgatio etiã intra paucos dies. & etiam si ius actoris non sit effectum deterius, & etiã si iudex vel arbiter apposuit tempus legale in soluendo, vt est tex. in l. Celsus. in prin. ℨ. de arbi. licet si non esset expressum à iudice vel arbitro, non impediret purgationem morę tempus legale, tacitè subintellectũ esset etiam vbi esset promissa pœna: vt si cũ dies. §. fi. eo. ti. vt est tẽpus quatuor mensium, ꝙ datur iudicatis miserationis gratia, non illud 6 quòd interpellat, vt impediat moræ purgationẽ. † Cum verò loquimur in iudicialibus & præparatorijs iudiciorum, locũ habet ista l. vt etiã si sit dies & pœna, possit purgari mora concurrẽtibus his duobus, de quibus hic. quòd intelligatur quãdo pœna fuit promissa, patet: quia hic dicitur, quòd per purgationem consequitur exceptionem: sed si non fuisset promissa pœna, stipulatio tunc cõmissa ad interesse totale, id est æstimationem litis per purgationem resolueretur ipso iure: quia desineret & interesse si ius actoris non erat effectum deterius. ita intelligitur l. si insulam. de verbo. obligatio. nam actio quæ cõpetit ad interesse, si incepit cessare, desinit ipso iure competere vt ℨ. manda. l. si procura. §. mandati. sicut actio competens ad speciem, illa perempta ipso iure extinguitur l. si ex legati causa. de verborũ obligatio. non sic stipulatio pœnalis: quia licet pœna loco interesse apponatur, tamen etiã si non interfit, committitur, & etiam vltra quã interfit. nec habet necesse stipulator probare interesse, cùm agit ad pœnam propterea, nõ cogitur quis promittere totam pœnam, vt non releuet actorem ab onere probandi interesse: vt not. in l. fin. de præto. stipu. & dixi in l. ij. in fi. ℨ. qui satisda. cog. Angel. vero tenet indistinctè, quòd vbi est dies & pœna admittat purgatio moræ. per istam l. quæ fuit opin. Marti. & ad §. de illo respondet quòd ibi fuit duplex mora: vna per lapsum diei, altera per interpellationẽ. Item ad l. magnam. respondet, quòd ibi nihil dicitur de purgatione moræ licet dicatur de commissione pœnę. Sed Bal. C. de vsur. in l. cum allegas. dicit, quòd in cõtractibus bonę fidei ibi est dies & pœna, admittitur purgatio moræ indistinctè. per l. Lucius. ℨ. de act. empt. licet glo. ibi sentiat contrarium: & per l. insulam. §. j. ℨ. locati. Sed in stricti iuris contractibus seruãda est distinctio | Doct. videlicet vt distinguatur inter extraiudiciales contractus: & etiam inter iudiciales, pertinentes ad decisionem litis, & pertinentes ad præparationem. Quòd autem hic dicit de expensis li. Bal. tenet contra glo. ꝙ nõ admittatur iste ad purgãdum moram, nisi etiam reficiat expensas. si ergo transiuerũt, pauci dies, vel actio est perempta: tunc indistinctè excludit à morę purgatione. Sed si ista cessant, & alio modo interest actoris: ita ꝙ facta purgatione, remaneret in damno, non excludit simpliciter: sed ita demũ, si a damnum non reficit: vt d. l. si cũ dies. in fi. cum l. seq. & ibi not. de arbi. & hoc placet: licet Iac. but. videatur tenere gl. & etiam Ang. ꝙ sufficiat quantũ ad istam glo. Potest etiam intelligi ista l. secundũ doct. qñ b nulla fuit promissa pœna: & sic stipulatio de iudicio sisti fuit commissa ad interesse. i. ad litis ęstimationem, licet actio prima non sit extincta. Nec ob. l. fi. ℨ. titu. j. in princi. quia loquitur in actione in factum prætoria, quæ fuit inuenta in subsidiũ. & sic non cõpetit, si actio prima nõ erat ex- c tincta, quia est extraordinaria, vnde non cõcurrit cum ordinaria: nos loquimur de illa quæ oritur ex stipulatione. & sic ex cõtractu, & diligentia ipsius actoris, qui vo luit sibi prouideri in casu quo non sisteret, licet actio sua remaneret firma: & sic pin guior est ista prouisio. prout in simili no. gl. in §. fi. illius l. ibi dum dicit ex suo prouidenti animo &c. purgãdo ergo mora m liberat ipse reus tã se, quã suos fideiussores ab ista obligatione. Bart. autẽ dicit istam regulã non multum sibi placere: quia ista purgatio parũ sibi prodest, cum remaneat obligatus actione prima. quæ cõpetit ad illud idẽ ad quod competit hic secunda. dic, ꝙ imò multum prodest. primò quantũ ad fideiussores, qui sunt in se- d cunda, & nõ in prima. Item si prima consisteret in facto, vel in dando certã speciẽ. nam hæc secunda contrahitur ad æstimationem illius facti vel rei: & fortè potius vult soluere factum, vel illam rem, quam æstimationem: sed si consisteret in quantitate, & non essent dati fideiussores, pro- 7 cederet ratio Bar. † Nunc oppo. quòd ter minus purgandi moram sit lit. contest. vt l. si insulam, de verb. obli. de qua contestatione hic nõ fit mentio. Doc. volunt quòd ista lex suppleatur per illam: & sic requiruntur ista tria, vt mora possit purgari: quòd lis nõ sit cõtesta. vt ibi: nec actio sit extincta, nec sit lapsum modicum tẽpus, vt hic. Mihi videt & in hac opi. semper fui, quãdo obligatio habebat diem certã: & ita loquuntur omnia iura quæ de isto modo tẽpore mentionẽ faciunt: vt l. si ita quis. §. Seia. de verb. ob. sed qñ nõ habet diẽ certam, & sic contrahit mora per interpellationẽ cõcurrentibus etiã aliis, de quibus in sequẽti gl. magna circa mediũ: tũc terminus purgandi morã fit duntaxat lite cõtesta. & antequã facta sit etiã post modicum tẽpus, imò etiã longũ, põt mora purgari. vt in l. cõtraria. nam modicũ tẽpus debet habere certũ principium, quod est, qñ prima obligatio habet certã diẽ: nõ sic qñ nõ habet ga multa requirunt ad hoc vt cõstituat in mora, quæ possunt diuersis tẽporibus cõcurrere. nã pone ꝙ hodie sit interpellatus, & tũc ignorabat se teneri, post mensem incipit habere notitiã. Nam incipit esse in mora nõ prius. vnde ergo, computarentur isti pauci dies nõ à die interpellationis, quia tunc mora non fuit cõtracta: nec à tẽpore scientiæ, quia est incertũ respectu actionis: sed qñ habet certũ diẽ statim ipsius lapsu cõ c tracta est mora: ☞ qa scit vel scire debet. & ista est veritas quic quid dicãt doc. qui hoc nõ considerauerũt: raro eñ cõtingeret ꝙ intra istos paucos dies contestaret lis, & sic rarò per contest. lit. præcluderetur via purgandi morã, & tñ lex vult contrariũ.

8 † Itẽ oppono, ꝙ etiam post paucos dies, & etiã post cõtesta- d tionẽ admittat purgatio moræ: vt ℨ. de verb. obli. l. interdũ. §. fi. & ℨ. de cõstitu. pecu. l. sed & si alia. Sol. ibi loquit quo ad obligationem dandi, contractam ad certam speciẽ & sine promissione pœnæ: quo casu si debitor est in mora, non contrahitur obligatio ad aliud, propter moram: quia in obligationibus dãdi post moram non succedit obligatio ad æstimationem, vel ad interesse, sed solùm operatur mora vt teneatur debitor de interitu, etiã sine sui culpa contingente: ꝙ non erat ante morã.

¶ Impensarũ. quòd ex pensæ non impediant purgationẽ moræ, ad de Ang. & ibi Alex. de Imo. in l. insulam. colum. ij. infrà de ver. obli. Fran. Cur.

¶ Admittatur. an vbi est dies & pœna, admittat purgatio moræ, vide per Rap. con si. clxxvij. & aliquos casus in quibus non admittatur purgatio moræ, vide per ro. cõ si. cccxxxij.

✠ Contracta est mora. Inno. in pœnalib⁹ stipulationibus quibus dies præfixus est, elapso die non videt debitor in mora, sed stipulatio pœnalis q̃ in diẽ erat, nascitur, extincta priori stipulatiõe: vnde fit vt nul la purgatio moræ locum hic habeat. sic intellige vulg. l. magnã C. de contrah. & commi. stipulatio. vbi nota, & malè, diẽ interpellare pro homine: quod ita verũ est, vt dixi quando pœna ad dita quia elapso die, nasci statim obligatione ad pœnam.

¶ Contestationẽ. Sed an mora non purgata ante lit. contest. possit purgari in causa appellationis, vide per Lud. Rom. singu. fuis fo. xv. & quando vltima mora noceat: vide per eundem vbi ℨ. fol. vij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 ¶ Mancipiorum. In hoc vide pulchrè Ol. cōsil. 1ij. vbi ponit intellectū, d.l. mancipiorum. per Fran. de are. cōsil. xcv. col. v. & ade etiā hic quæ notauī s. ea. l. in addit. mci. arbitrio iudicis. & ad decundā pau. de ca. cōsil. xcix. in antiqs incip. quia per suprascriptos. vbi, q̄ quādo pœna est cōmissa ipso iure: & cōmissa executio nunquam admittitur moræ purgatio. Franc. Cur.

Actor igitur post moram non pōt petere nisi illam eandē speciē, si petat, & reus offerat eam, & sic illud idē qđ petit ad morā purgandā vt liberetur ab interitu: tūc etiā post modicū tps, & post litē cōtest. pōt hoc facere. † In hoc tñ est differētia: qa añ litē contest. solū obligatio sufficit: & ita intelligitur illa l. interdū. §. fi. quicqd dicat ibi gl. quæ nō bene intellexit. sed post litē cōtesta. requirit & cōsignatio, & depositio, & aliter nō purgat mora, quātū ad euitādum periculū & pœnā. & ita loquit l. sed si alia. de cōsti. pecu. secm intellectū Bar. q est singularis, & alij istū passum nō intellexerunt: nec etiā illā l. sed si alia. nos loquimur qñ propter morā fuit obligatio cōtracta ad aliud, puta, ad pœnam si erat ꝓmissa vel ad interesse, seu ad æstimationē, vt in obligationibus facti: quo casu si petit ipsa pœna vel interesse, & operaē aliud, quam erat in primæua obligatiōe ad euitandū obligationē istam secundariā, & tūc ꝓcedit ista materia, q̄ in extraiudicialibus & vbi non est certa dies, pōt purgari mora, quouscq; lis sit cōtest. super pœna vel interesse, per obligationē rei vel facti in prima obligatione deducti. sed si est certa dies, tunc vsq; ad modicū tps, & vsq; ad contestationē: nā quodlibet illorum impediret purgationē. siue esset lis cōtest. siue nō: licet modicum tps nō esset lapsum siue ecōuerso. secm q̄ doc. intelligunt istā l. supplēdo eā per l. si insulā. saluis tñ his, quæ superi⁹ dixi, qñ est dies & pœna vt distiguaē inter cōtract⁹ extraiudicia les & inter p̄paratoria iudiciorū, & decisō. Sed tertiò opp. de §. Seia. & de l. g. Romæ. §. flauius. in qbus admittit purgatio etiā vbi est dies & pœna, & etiā in extraiudicialib. Sol. qñ ambæ in sunt locū habet qđ s. dixi. sed si est dies tm & nō pœna nō impeditur purgatio intra modicū tps: vt §. Seia. & ecōuerso si pœna
9 & non dies: vt in §. Flauius. † Item contra, q̄ nullo modo admittatur purgatio: vt l. Thais. §. si inter. de fideicō. lib. Sol. quæ s. dixi loquuntur in reo qui vult purgare ad se liberandū: sed si loquimur in actore, qui fuit in mora, & vult purgare ad acquirendum: tunc distingue an erat dies & pœna, & non admittitur eius purgatio indistinctè: vt l. si possessione. C. de transact. Aut erat dies tantū, & tunc aut tendebat ad actionem de nouo acquirendam. & idem vt d. §. intra. aut de quesita retinenda, &
10 tunc potest intra modicum tempus: vt d. §. Seia. † Sed quinto oppo. quòd nullo modo admittatur etiam per reum vt l. j. §. si rem. j. depos. sol. quæ supra dixi loquuntur, quādo mora fuit contracta in non faciendo, seu propter non facere: si vero propter malè factū: tunc aut erat factum instantaneū, & nō potest purgari. vt d. §. si rem, & in v sibus feu. si vasa. alie. feu. recupera. aut factū successiuum, & tunc potest purgari intra modicū tē-
11 pus. vt l. si in l. §. colonus. j. loca. † Vltimò adhuc opp. quòd non habeat locum purgatio morę in casu l. si ob rem. de condi. inde. & l. si is qui. de leg. ij. dicunt doc. ꝙper illas leges limitantur omnia iura loquentia de purgatione morę vt nō possit fieri eo casu, quo executio est facta, vel per hominem. vt d. l. si ob rem. vel per legem: vt d. l. si is cui. & ideò si aliquis habetur pro confesso, quia non respondit positionibus ad mandatum iudicis. vt in c. si post prętitum. de confes. lib. vj. vel quia non comparuit in termino banni, ex forma statuti: quia executio facta est ipso iure, non habet locum purgatio moræ. & dicit Angel. de hoc esse glo. quam Bar. non alleg. in c. cupientes. de elec. lib. vj. super verbi. expectatoris. ipse tamen hoc limitat nobiliter, præterquam in sententia excommunicationis, quæ trahit secū executionem: & tamen excommunicatus potest purgare moram: quia excommunicatio est medicinalis: vt in cap. j. de sententen. excomm. libr. vj. Fallit etiam, quando mora non tendit ad id, ad quod est ordinata in aduersarij damnū, sed solum in dānum ipsius morosi. nam tūc habet locum purgatio, etiam post factam executionem à iure, si ius aduersarij erat integrū: vt in
a l. mancipiorum. [a] de optio. leg. & ideo post terminum datū ad producendū instrumenta, licet executio sit facta, quia exclusus est à potētia producēdi, vt lapsus termini aliquid operet iuxta no. per gl. in l. j. §. quod dicitur. si cui plusquam per l. fal. nihilominus admittitur ad producendum, si ius actoris erat integrū, vsque ad conclusionem in causa. vt in c. cùm dilectus. de fide instru. & no. in cle. sæpe. circa fi. de verb. sig. & per doct. in d. l. mancipiorū. quia ista mora tendebat solum in præiudiciū morosi, non partis aduersę. & de ratione vide per Bar. in d. l. si insulam. sed ex prædictis habes omnes principales partes, & totam vtilitatem & substantiam etiam eorū quæ dicit ibi Bart.
12 Ista gl. magna examinat duos articulos principales. † Primus est, quādo stipulatio cōmittitur vsq; ad versi. item ea cōmissa. Secundus, postquā est cōmissa, qualiter mora purgetur. Et est notandum, q̄ primus articulus fuit necessarius propter hunc articulum de quo tractat ista lex, cū sua materia: nam purgatio moræ tendit ad resoluendum stipulationem cōmissam, & eius effectum. Vnde primò necessarium est scire, qñ cōmittatur: cùm priuatio præsupponat habitum. l. decem. de ver. oblig. Et primam partem gl. prosequitur per duos articulos principales. Primus quādo stipulatio est simplex. i. nō pœnalis. Secundus quādo est duplex, & sic pœnalis: & iste secūdus subdiuiditur in tres, quia stipulatio pœnalis interdū incipit à præcedenti cōditione, vt si stichum nō dederis, dabis decē. Interdum à præcedenti dispositione nuda: quia promittis stichum per pactum nudū, & si nō dederis promittis x. nomine pœnę. Interdum à præcedenti dispositione vestita, vt si promittis stichum per stipulationē: & si non dederis, promittis x. nomine pœnę. & istos omnes articulos prosequitur. Est etiam quintus de quo gl. non facit mentionē, quando stipulatio pœnalis est cōmissa, & præcedebat conuentio principalis vestita. vtrum per cōmissam stipulationis conuētionalis, præcedens conuentio sit nouata, vt sic ex ea non possit agi, ad id quod in ea deuenit? An autem nouata non sit: & sic possit actor agere, vel ad illud, vel ad pœnā, & iste articulus & difficilior aliis quē examinat Bar. in ea. l. Circa vltimā oppositionem recitādo quàm plures opin. de hoc etiam tractatur in l. prædia. & ibi tetigi de act. & emp. Circa secundam partem gl. recitat tres opi. & tenet veram quæ fuit Bul. fuerunt etiam aliæ, sed finaliter Dyn. reduxit ad quatuor cōbinationes, q̄ interdum est dies & pœna: interdum pœna & non dies: interdum dies & non pœna: interdum nec dies nec pœna. quod prosequere, vt per Bart. in d. l. si insulā. in fi. & etiam in oppositionibus de quibus omnibus extraxi substantiam in oppositionibus factis. §. in gl. j.

2 ¶ Negatiua postposita signo uniuersali ficit æquipollere suo contrario.
3 Si in obligatione est facta indiuiduū, ut facere domū, tūc stipulatio dicitur indiuidua nec diuiditur inter hæredes promissoris: sed ad quemlibet transit insolidum.
4 Si in obligatione est quantitas uel certa species, & non est alternatiua, sed simplex diuiditur obligatio inter hæredes: tamen creditor non tenetur recipere solutionē partis. sed si recepit, contingit liberatio.
5 Si in obligatione est species incerta uel obligatio alternatiua, tunc est diuidua respectu obligationis: sed indiuidua respectu solutionis.
6 In obligatione generis solutio partis in una specie, nec liberat soluentem, nec tenet actorem in suspenso: & quid in alternatiua.
7 Si in obligatione principali est datio, tūc nisi totū detur, cōmittitur stipulatio pœnalis insolidū: & exigitur nō solum cōtra principalem: sed & contra hæredes qui dederunt pro parte sua, si unus non dedit pro partibus hæreditarijs. Quòd illi solum propter culpam unius recuperant ab illo per actionē famil. erciscum.
8 Dario quando possit per aliam explicari, & quando non?
Fideiussor quòd possit soluere de substantia debitoris & transferat dominium, ne ipse cogatur soluere de suo, cùm si soluisset posset ab eo recuperare.
9 Si in obligatione principali est factum indiuiduū, nisi fiat totū, cōmittitur & exigitur tota pœna etiam ex facto unius ex hæredibus. & quid in facto diuiduo?
10 In prætorijs stipulationibus ex facto uel non facto unius ex hæredibus nō committitur stipulatio contra alterum: sicut nec in præparatorijs: nec in bonæ fidei contractibus: nec etiam de iure canonico.

LEX IX.

Si seruus iudicio.

§. Si plurium seruorū. † Stipulatio facti indiuidui in præparatorijs iudiciorum, si pro parte non impletur, cōmittitur stipulatio pœnalis insolidū mero iure pro parte ꝓ qua fuit impleta, sed de æqtate obstat exceptio. h. d. & habet materiam profundā quæ tractatur in l. eadē. §. Cato. j. de ver. obl. & iste §. loquit in persona principalis promissoris. sed ille §. quasi totus loquitur in persona hęredū suorū si decessit pluribus

ribus hæredibus relictis post talem stipulationē. in fi. tamē illius §. loquitur de ipso principali, ꝑmissore, & contrariaē huic §. quia ibi vult ꝙ committaē insolidū, & cū effectu cōtra ipsum principalem: sed hic dicitur ꝙ mero iure & non cum effectu: quia obstat exceptio: sed solue, ꝙ hic in prę paratorijs iudiciorum in quibus mittjus agitur: licut & in l. præcedenti. ibi in extraiudicialibus. In decisorijs autem iudiciorū idē, quod in extraiudicialibus. vt l. v. §. fi. eo. titu. vbi pœna compromissi quæ concernit sententiam arbitri committitur, & exigitur insolidum, nisi in totū pareatur sententiæ sicut est in materia l. prędecentis. in stipulatione quę concernit decisoriā non admittitur purgatio moræ vbi est dies & pœna l. Celsus in prin. j. de arb. licet secus in præparatorijs. vt d. l. præcedē. In tex. si pluriū. puta, trium gratia exēpli si stetisti duos & tertium non stetisti, exigetur ergo pœna pro tertia parte, & pro duabus partibus
e obstat exceptio. † In tex. ibi, [omnes statos nō esse.] i. non oēs statos esse. & sic debet litera resolui. nam sumendo prout iacet
2 esset sensus ꝙ nullus status esset: quia negatiua [a] postposita signo vniuersali facit ęquipollere suo cōtrario: vt l. legitimos. §. an ergo. & ibi no. j. de legiti. tuto. Vnde dicēdo omes non curunt æquiualet huic, nullus currit. Sed quando proponitur signo vniuersali facit æquipollere suo contradictorio, vt non omnis homo currit, i. quidā currit, quidā nō. & ita fuit hic: qa quidam stati fuerūt, scilicet duo, sed non omnes. & hoc voluit gl. in effectu quæ est super isto versi. & incipit. i. non sit verum.
5 † Pro declaratione gl. magnæ diuide eam in tres partes secundum Bar. & bene. nam primò loquitur quādo aliquid est in cōditione, & non in obligatione vsq; ibi, [secundo casu.] Secundò contra, quando est in obligatione, & nō in cōditione vsque ibi, [& hoc in principalibus.] In tertia parte qñ est in obligatione respectu sui & in cōditione respectu alteri⁹: puta pœnæ. & iste casus propriè pertinet ad materiā istius §. Et aduerte qa in primo casu soluēs vel faciens pro parte tēdit ad acquirendū actionem de nouo, & lucrū consequendū. In secunda parte tēdit ad liberationē obligationis consequendam, qua teneē. In tertia parte tendit, vt non incidat in obligationē stipulationis pœnalis. Item in primo casu faciendo vel dando conditionem implet, & ex eius euentu actionem consequitur, vel consequi sperat. In tertio casu faciendo vel dando non implet, imò facit deficere cōditionem, sub qua stipulatio pœnalis erat cōcepta: puta, si non daretur vel non fieret; & ista sunt necessaria: & tamen Bar. nō cōsiderauit: & ideo pro intellectu cuiuslibet particulæ formanda est vna oppositio, vt videaē, propter quid glo. sic laborauit hic. Pro intellectu ergo primæ partis oppo. contra tex. q̄mò nō obstat exceptio, sed cōmittatur stipulatio pœnalis insolidū, & cum effectu: quia nihil debet prodesse stetisse duos, ex quo non stetit tertiū: quia lege caueē, ꝙ si legaui tibi fundum sub conditione si dares x. hæredi meo, ꝙ etiam si das nouem, & in vno deficias, tibi nihil prodest: quia de legato ni hil consequeris. l. cui fundum. de condi. & demon. Solu. casus sunt diuersi: quia ibi loquitur quando solū erat in conditione, hic erat etiam in obligatione. Item ibi tendebat ad implendā conditionem, vt cōsequeretur lucrū & actionem: hic tendebat ad faciendum deficere conditionem sub qua pœna erat promissa: scilicet si non staret. in casu ergo illo sufficit implere conditionem pro parte, vt consequatur actionem & lucrum saltē pro parte. gl. hic distinguit, quòd aut cōditio fuit imposita vni aut pluribus, & bene loquitur, saluo quod in vltimo membro dum loquitur de facto, quòd debebat distinguere, an esset factum indiuiduū: & tunc procedat quod glo. dicit, an diuiduū: & tunc idem quod in datione. Et ista nō est materia nostra, sed de ipsa plenè per Cy. in l. si plures. C. de cōdi. inser. Aduerte etiam quia gl. dum dicit tenetur, & dum dicit, nec liberatur, impropriè loquitur: quia illud quod est in conditione, non est in obligatione: vt l. si quis sub conditione. si quis omis. cau. testamen. vnde expone, teneē. i. facere debet: & dum dicit, nec liberatur. i. conditionem non impleuit. Pro intellectu secundæ partis, opponitur, si verum est quòd istud sistere seruos in casu istius §. sit in obligatione, quia si promisit, sequit quòd sistendo duos debet ipso iure liberari, in illis duobus: vt l. si stipulatus. §. j. j. de sol. & sic pœna ipso iure videtur cōmitti pro illis duobus, cuius contrarium hic dicitur. Solut. contrarium procede-

a ¶ Quia negatiua. Ad de Bartol. in extraua. quoniam in ver. nouella. & Abb. in cā nostra. in primo notabili extra de rescri. Fran. Cur.

ret quando quæriē an soluēdo partē eius ad quod quis est obligatus, liberatur ab illa obligatione pro parte? nos quærimus an posito ꝙ liberetur, faciat etiam deficere conditionē sub qua pœna fuit promissa? & sic nihil ad propositum. In primo articulo glo. distinguit hos casus: quia interdum in obligatione est factum indiuiduum, puta facere domum, quod ideo dicitur indiuiduum, quia factum pro parte non releuat in totū: quia pars non affert tantam vtilitatem respectu partis, quantam totum respectu totius: & quia habet certam formam, & omnis forma est indiuidua duplici respectu, scilicet respectu obligationis: & propter hoc isto respectu nō diuidiē inter hęredes promissoris, sed ad quemlibet transit insolidum. Item respectu solutionis, quia si fiat pro parte, non contingit libera
4 tio pro illa parte: & idem in stipulatione seruitutis. † Interdū in obligatione est quantitas, vel certa species, & non est alternatiua sed simplex: & tunc dicitur diuidua respectu obligationis, quia diuiditur inter hæredes, & respectu solutionis: quia solutione partis liberaē ipso iure ab illa parte: creditor tamen non tenetur recipere solutionem partis vt l. tutor. §. Lucius. de vsur. sed si recipit, contingit liberatio. † Interdum in obligatione est species incerta, vel obligatio alternatiua, & tunc est diuidua respectu obligationis, quia diuidiē inter hæredes: sed est indiuidua respectu solutionis, quia solutione partis, nō cōtingit liberatio pro illa parte. Et hoc ne contingat ꝙ fiat solutio in duabus rebus: quia si quē teneris ad hominē in genere, soluēdo partem in Sticho, liberaris ipso iure: posses postea soluere aliam partē in Pamphilo, quod esset inconueniens: & idē
6 in obligatione alternatiua. † In hoc tamē est differentia inter eas: qa in obligatione generis solutio partis in vna specie nec liberat soluentē, nec tenet actionem in suspēso: imò potest agi adhuc ad integram rē, ac si nihil esset solutum: & id quod solutum est repeti potest, tanquā indebitè solutum. l. si stipulatus. §. j. j. de sol. Sed in alternatiua licet solutio partis non liberet soluentem, tenet tamen actionē in suspenso: quia si debes Stichum aut Pamphilū, & soluis partē in Sticho vel Pāphilo, suspendit in altero eorū, vt §. de cōdi. inde. l. si nō sortē. §. fi. & iste articulus non pertinet ad materiā istius §. sed de ipso iure tractaē in l. ij. & iij. j. de ver. obli. & est de apicibus iuris. vnde gl. in d. l. ij. dicit mirāda nouitas, subtilis subtilitas, quis eā ruminabit: & Cy. tractat in l. pro hæreditarijs. C. de hæredi. actio. Bar. ꝑfundius in l. eadē. §. Cato. de ver. ob. i primis oppositionibus, dic vt ibi, quantum ad cætera quæ hic deficiunt. Circa vltimam partem gl. quæ concernit materiam istius §. cadit op
7 positio quam feci in prin. de d. §. Cato. in fi. & solue vt ibi dixi. † Ex glo. autem collige tres casus, nam interdum in obligatione principali est datio: & tunc siue de quantitate, siue de ipse cie certa vel incerta, non est vis: quia non est differentia fienda inter reū principalem, & hęredes eius: sed est dicēdum, quòd nisi totum detur indistinctè, committitur stipulatio pœnalis insolidum & etiam non solum contra principalem, imò etiam contra hæredes, qui dederunt pro parte sua, propter vnum, qui non dedit: quod tamen illi soluunt propter culpam vnius, recuperant ab illo per actionem fam. erc. vt l. hæredes. §. in illa. ff. famī. ercīs. & l. v. §. fi. de verb. obli. committitur quidē nō insolidū cōtra quēlibet, sed pro partibus hęreditarijs cū sit stipulatio diuidua in se, quia cōtinet quantitatē: & ratio, quia cōmittitur cōtra illos qui dederunt propter illū, qui nō dedit, quia cum potuerint etiā pro illo dare, imputaē eis quare nō de
8 derunt, ne pœna committereē. † nam datio potest per aliū explicari. vt l. fi. de condi. insti. & si dicatur imò interdū non pōt: qa si erat danda res hæreditaria, nō poterant illi dari nisi partem suā, nō partē illius non dantis. Dicunt doc. notabiliter, ꝙ imò hoc casu, ne pœna cōmittatur contra eos, etiā partē illius dare poterant, & in dominū trāsferre, licet illud sibi nō haberēt per l. si procuratorē. §. si ignorantes. j. mā. vbi fideiussor potest soluere de substātia debitoris, & trāsfert dominiū, ne ipse cogaē soluere de suo: cū si soluisset, posset ab eo recuperare: & ita isti etiā possent, vt dixi: & hoc est singulare & notandum, quod etiā probaē in auth. & si captiui. C. de epi. & cle. quod no.
9 glo. in l. diuortio, super verbo, possit. j. de neg. gest. † Secun-

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Principaliter. Ampliatur per eũdẽ Pau. consil.cxxj. incip. ista dña lisa. q̃ subrogatũ sapit naturã illius in cuius locũ subrogat, etiam si subrogatũ in aliquo discreparet.

b ¶ Ad hæredẽ. limitatur per gl. no. in c. fi. in gl. ii. de sepul. & in gl. xvj. q. v. c. ſi episcopũ. Bal. in l. vnic. ne ex de lic. defuncto. Anto. de but. in c. ſi diligẽti. de præscrip. q̃n aũt incipiat currere annus an a die illatæ iniuriæ, à die sciẽtiæ, & an elapso anno sit sublata ciuilis & naturalis vi de per do. de rota, decisionibus suis de iniurijs. & an etiã ciuilis tollat sicut prætoriæ de quo etiam per Ange. consil. xcv.

dus casus est q̃n in principali esset factum indiuiduum, & tũc idem per oĩa, vt nõ sit differentia inter principalẽ & hęredes: qa nisi fiat in solidũ, committit & exigitur tota pœna, maximè si propter vnum qui nõ facit, stipulator caret cõmodo totiꝰ stipulationis: vt si promisisti nõ impedire me ire agere & duo de hæredibus tuis nõ impediuerũt, tertius verò impediuit, vt d. §. Cato. ibi, ab omnibus &c. Tertius & vltimꝰ casus est quando in obligatione principali erat factũ diuiduũ & non indiuiduũ: vt non agere vel ratũ habere & tunc glo. ab illo versi. sed diuiduũ, vſq; in fi. recitat tres opi. sed tenet secundã, quę ponitur in ver. vel posset dici: vt tunc sit differentia inter principalem debitorem, & eius hæredes. Primo casu, quia nisi faciat in solidũ, committitur stipulatio pœnalis in totũ, & etiã exigitur, tam in extraiudicialibus: vt d. §. cato. in fi. quã in iudicialibus decisorijs: vt d. l. v. §. si sortem. in fi. sed in præparatorijs iudiciorũ, locum habet, quod hic dicitur, vt cõmittatur in solidũ de rigore, sed obstat exceptio de æquitate pro rata eius, quod factum est. Si verò loquimur in hæredibus eius, inter quos diuiditur obligatio, q̃ hæreditarijs portionibus in tali facto diuiduo tũc si aliqui faciunt, aliqui non, stipulatio pœnalis non cõmittitur etiã ipso iure, nisi contra nõ facientes: & iste est casus in §. cato. in prima parte. Sed quare tũc non est ita, sicut quãdo in obligatione erat datio diuiduæ rẽ dabatur, qa hocnõ põt imputari illis, qui fecerũt pro parte ipsorum quare etiã non fecerant pro parte aliorum: quia licet datio facienda per vnum, possit expediri per aliũ, nõ est factum sic cõcernẽs personã: nam põt vnus ratũ habere pro alio cum voluntas, & consensus sit personalis. Si ergo esset tale factum diuiduum, quod non cohæreret personæ, & posset per alium expediri: dicerẽ secus sicut in datione. Pone exemplũ si promisisti fossam fodere, nam hoc factũ videtur diuiduũ quia non habet certã formã, & factũ pro parte affert vtilitatẽ respectu partis, & sic vnus posset fodere pro alio, & nisi faceret, esset idem quod in obligatione dandi: & idem in similibus casibus.

10 † Prædicta omnia procedunt in stipulationibus non prætorijs sed in prætorijs datur regula singularis in l. pœnales. §. Iul. ad leg. falc. quod ex facto vel non facto vnius ex hęredibus nõ committitur stipulatio contra alterũ propter æquitatẽ prætoriã, propter quam mitius agitur, sicut in pręparatorijs: quia ista est stipulatio prætoria, & eadem ratione in bonæfidei contractibus: in quibus magis consideratur æquitas ex facto vnius ex hæredibus: & ideo tenetur, nec conuenitur alter, vt ĵ. deposi. l. in depositi. cum l. seq. Et eadem ratione de iurecanonico, quod considerat æquitatem: vt in c. suam. de pen. vbi est casus. Cætera quæ in prædicto articulo deficiunt vide per Bart. & Bald. in d. §. Cato. nam ista pertinent solùm ad declarationem glossꝰ.

2 ☞ Qui promisit alium sistere in iudicio, si uidet se non posse sistere, quia ille aufugit, uel se absentauit, ne committatur stipul. contra eum, potest se offerre paratum suscipere defensionem pro illo, cùm satisdatione de iudicato sol.

Quid si esset necessaria præsentia personæ?

LEX X.

1 SI eum iudicio sisti. † Etiam si actor non habebat actionẽ qui tamen promisit alium sistere potest compelli vt sistat, vel defendat, vt veritas reperiatur. h. d. In tex. ibi: [fortè non tenebitur.] & ego qui promiseram ipsum sistere, offerebam me paratum hoc probare, nunc compellitur sistere: certè non debeo audiri: quia veritas huius rei melius reperietur ipso præsente: & hoc vult iste text. puto tamen, quòd si appareret notoriè & manifestè, quòd actor actionem non habebat, non deberet iste compelli ad sistendum. In text. ibi: [actio in me danda est.] vt vel exhib. sed contra quia ex ista stipulatione datur actio ad interesse, vt l. ij. in fi. qui satidar. cogan. Solut. etiam ad factum, vt pręcise fiat daꝰ, vt hîc patet q̃d est notandũ, & dixi ſ. qui satisda. cogan. l. eum pro quo. melius tamen super hoc implorare iudicis officium, in quo proceditur executiuè: sed exe-

2 cutiue datur libellus. † In tex. ibi: [vel defendam.] Not. singulariter istum tex. q̃ ille, qui promisit alium sistere in iudicio, si videt se nõ posse sistere quia ille aufugit vel se absentauit, ne cõmittatur contra eum, potest se offerre paratũ suscipere defensionem pro illo, cum satisdatione de iudicato soluendo. & hoc sufficit, & videtur tex. de hoc ĵ. de fideiuſ. l. sancimus. ver. & si quidem. & secundùm illum tex. intellige istum. hoc tamẽ verum, nisi in his in quibus esset necessaria præsentia personę vt ſ. eo. l. ij. §. si quis in iudi. ver. cùm tantùm.

2 ☞ Interitu speciei contingente facto debitoris etiam ante moram non liberatur debitor & illud factum pro mora habetur.

1 §. Homo iisti promissus. † Si dolo eius qui sistere, promisit, mortuus est sistendus, committitur stipulatio pœnalis etiam ante diem si stendi, tamen non exigitur nisi illa transacta. h. d. In tex. ibi: [ante diem.] hoc faciebat dubium quia si nondum venerat dies sistendi, promissor nõ erat in mora: ergo si decessit ille sistendus, stipulatio pœnalis videbatur non committi per l. si decesserit. qui satisd. cog. sed est verum si nec esset in mora, nec in culpa, vel dolo, & moreretur: sed ex quo hic fuit in dolo, perinde est ac si fuisset in mora vt patet in l. si seruũ. de ver.

2 obli. † vbi non liberatur debitor interitu speciei contingente facto debitoris etiã si per prius non fuerat in mora, quia illud factum pro mora habetur. In tex. ibi: [nam ante pœna peti possit.] præsupponit ergo, q̃ stipulatio pœnalis sit commissa, etiam ante diem si stẽdi: quia certum esset incip. amodo ipsum sisti non posse: vt etiam probatur in l. cùm stipulatus sim mihi à proculo. de verb. obl. non sic committitur ad interesse, quod est pœna legalis, nisi lapso tẽpore: vt l. insulam intra biennĩ. eo. tit. & dixi in l. ea. l. decesserit. In tex. ibi: [die collata.] & vi detur supple, id est conditionem scilicet si non sisteret, quæ cõditio censetur impleta, postquã amodo sisti non potest, & hoc facit, vt stipulatio committatur. sed superest adhuc dies, intra quem sisti debebat: & hoc facit, vt non exigatur, vt ĵ. de verb. obli. in illa stipulatione si calendis. quam tamen limita & declara, vt ibi. cum l. hoc iure. quæ illi contrariatur. & etiam tetigi in d. l. si decesserit.

2 ☞ Actio subrogata loco alterius sapit illius naturã, uel eodem modo extinguatur, sicut illa quando accessorię subrogatur.

Qualiter dicitur accessorie subrogari uel principaliter.

3 Actio iniuriarum ante lit. contest. nõ transmittitur ad hæredem, nec cõtra hæredem.

Culpa q̃ noceat ut hic, q̃n propter eam casus non euenit, & an cõmittatur stipulatio.

Actor si fecit quicquid potuit, ut contestaretur lis, & propter rei cauillationes remã sit, an tunc actio perpetuetur?

4 Ad perpetuandam actionẽ, uel interrũpendam præscriptionẽ, quæ forma sit seruãda?

1 §. Qui iniuriarum. † Stipulatio de iudicio sisti etiam commissa, extinguitur si actio super qua fuit interposita extinguatur morte actoris, vel rei etiam conuẽtione partium, nisi culpa vel mora rei hoc acciderit, q̃ extinguatur: quia si stetisset, non fuisset extincta, hoc dicit & semper alleg. iste §. q̃ actio subrogata loco alterius, sapit illius naturam: vt eodem modo extinguatur, sicut illa, de quo per Bart. in l. j. ĵ. si fa. fur. fe. di. quod est verum, q̃n

2 subrogatur accessorię: secus si æquè principaliter [a] l. item illa. §. quod adiicitur. ĵ. de constit. pecu. & dicit accessorię subrogari, quando non cõtinetur illud idem, quod erat in actione: sed aliud quod erat illi accessorium, vt hic patet: nam in stipulatione, iudicio sisti, nõ promittebatur illud quod poterat exigi per actionem iniuriarum: tũc enim nõ diceretur accessorię subrogari, sed æquè principaliter, & non extingueretur: vt d. §. quod aũt adiicitur. sed promittitur sistere: & sic illud quod accedebat actioni principali: & ista est melior solutio ad illud cõtrarium, quàm illa quam ponunt gl. do. quia nõ dant intelligere, quæ dicatur æquè principaliter vel accessorię. † Not. q̃

3 b actio iniuriarũ ante lit. contest. nõ transmittitur ad hæredẽ [b], nec contra hæredem. Item q̃ licet stipulatio de iudicio sisti sit cõmissa propter hoc, q̃ reus fuit in mora sistendi, si tamen propter istam morã non fuit extincta, quia posito, q̃ sistisset, nihilominus fuisset adhuc lis cõtestata tempore quo alter ipsorum decesserit extinguitur etiã ipsa stipulatio cõmissa: quia nõ fuit interposita propter se, sed propter ipsam principalẽ. Item quòd si non fuisset extincta, si stetisset: quia post moram trãsiuit tantum

uit tantũ tempus, q̃ si stetisset fuisset lis cõtest. tunc licet extinguaꝰ actio iniuriarũ tñ nõ extinguitur stipulatio iam cõmissa: & ista est intẽtio huius literę in fi. nõ nocet ergo culpa, q̃n ppter eã casus nõ euenit: aliàs secus vt in l. & in totũ. ĵ. de pœnis. Et audiui à Bal. dicẽte se audiuisse à Bar. viua voce, q̃ hic in fi. erat casus, q̃ si actor fecit quicqd potuit vt cõtestareꝰ lis, & propter rei cauillationes remãsit q̃ actio perpetuaꝰ tã ex parte tẽporis, quã vt trãseat ad hęredẽ, acsi fuisset lis cõtestata, qd̃ esset

2 valde notabile si esset verũ: [a] tñ iste tex. de directo, pbat oppositũ qa vult q̃ nihilominus licet actio iniuriarũ nõ perpetueꝰ, sed extinguaꝰ: tñ nõ, ppterea extinguiꝰ stipulatio iã cõmissa de

4 cuius natura non erat, q̃ p. mortẽ extingueretur: † dic ergo q̃ ad ppetuandã actionẽ, vel interrũpẽdã pręscriptionẽ, seruãda est forma. l. vt pfectius. C. de anna. exce. cętera dic vt in gl. p. Bart.

2 ☞ Mutatio fori contingens postquam quis est præuentus ab uno iudice, per quod priuilegium principis eximatur ab illo foro coram quo erat præuentus.

LEX XI.

1 SI quis iudicio. † Etiam liber homo sistẽdus est in eadẽ causa, quæ erat tẽpore promissionis, & videꝰ sisti in ea causa, quãdo ius non est mutatum: liet sit mutatũ factũ, quia de diuite effectus est pauper, & sic reddita est exactio difficilior. h. d. cũ prin. l. sequen. † No. gl. quæ est in l. qui autẽ. in prin. in duabus solutionibus quas ponit ad l. si quis postea. ĵ. de iudi. nã ex prima col ligiꝰ talis limitatio ad illã l. q̃ dũ ibi diciꝰ, q̃ mutatio fori contingens postq̃ quis præuẽtus est ab vno iudice, non eximit eũ ab illo foro coram quo erat præuẽtus, locũ habet nisi mutet forũ ex aliquo priuilegio principis cõcesso, nõ ad sui postulationẽ, sed proprio motu. Nam tũc, etiã si sit generale priuilegiũ, puta, q̃ nõ teneaꝰ respõdere nisi corã tali iudice, proderit sibi etiam quo ad iudicẽ, corã quo erat præuẽtus, vt nõ teneaꝰ corã eo in illa causa respondere. Ex vltima etiã collige aliã limitationẽ, q̃ etiã si erat concessum ad sui postulationẽ sibi tñ non erat omnino generale, sed faciebat mentionẽ de illo iudice, coram quo præuentus nõ tenebitur respõdere coram illo: & his duobus casibus, põt procedere principium istius l. & ideo, qui promisit eum sistere, nõ videꝰ eum sistere in eadem causa: quia actor non potest eum ibi conuenire: & ideo committitur stipulatio contra promissorem ad interesse: quod intellige verũ nisi ille sponte offerret se paratum iudicium suscipere non obstãte priuilegio vt l. j. §. si quis in ius voc. nõ ierit. & l. si fideiussor. in prin. qui satisda. cog. si autem priuilegium sit generale, & cõcessum ad sui postulationẽ non prodest: & hoc vult verbũ, prę uentus, sed debet restringi ad futuras causas, in qua opin. fuit glo. in fi. & ita intelligitur illa si quis postea.

2 ☞ Licet desinat interesse, si tamen non desinit damnum de præterito non desinit actio ad interesse competere, & quando procedat?

LEX XII.

1 QVi autem nouo.

§. Illud tenendum est. † Licet hodie non interfit mea in causa sisti, quia actio mea est extincta, si tamẽ intererat sisti tempore quo sisti debebat: quia non erat extincta, & propter moram in sistendo extincta est actio prima, non extinguitur actio mihi orta ex stipulatione de iudicio sisti ad interesse.

2 hoc dicit & allegat, † q̃ licet desinat interesse, si tamen nõ desinat damnum de præterito, non desinit actio ad interesse competere: & pone exemplum per §. qui iniuriarum. & sic restringe ad casum, quando desinit interesse propter culpam & moram rei aliàs secus, vt ibi in prima parte. & l. si procuratorẽ. §. mandati. ĵ. mand. & de hoc articulo vide per Cy. in l. ad cõparandas. C. mãd. & Bar. etiã hic facit vnã longã distinctionem.

LEX XIII.

1 QVoties seruus, † Si seruus promittat se sistere tanquam litigaturus, vel promissionem ab alio recipiat de sistẽdo, nõ valet promissio cum in iudicio esse non possit. hoc dicit. Et si alius promitteret ipsum sistere, non vt cum eo litigaturus, sed propter aliud, bene valeret promissio & idem si ipsemet promitteret

a ¶ Verũ dicit hic do. Iaſ. q̃ cõmunis conclusio est, q̃ q̃n reus vadit per cauillationes et subterfugia lis habetur pro cõtestata, ac si verè esset, vt hic per eũ cõprobatẽ septẽ mednis: cuius dicta verifica per eã q̃ voluit Lud. cõſi. clxxiij. & meliꝰ. ccxix.

b ¶ Ferijs. sed quid si ferię citius inducãtur in loco rei: quia fructus citius maturantur, ante, quam in loco actoris vel iudicis vel vbi causa ducit quid sit attendendũ vide in titu. de ferijs per Specu. §. j. ver. sed pone.

in causa, in qua posset in iudicio sistere, puta, in criminali. vt ſ. eo. l. ſi quis seruum & l. j. ſi ex noxali causa agatur.

LEX XIIII.

1 SI procurator ita. † Stipulatio procuratoris in causa pertinẽte ad dñm cõmittitur ad interesse domini, non ad interesse procuratoris. & ideò valet licet de interesse dñi nulla fuerit facta mentio. h. d. & hoc q̃n tanquam procurator stipulatus est quod facere videtur eo ipso, q̃ nominat se procuratorẽ, vt l. fin. ĵ. de insti. de quo vide per Bart. in l. j. §. j. de operis noui nun. & quod idẽ no. in l. iij. §. ſi fortè iudica. ſolui. idẽ ſi non appellauerit ſe procuratorẽ: tamẽ causa nõ poterat nisi ad dñm pertinere, vt l. post mortẽ. §. j. quãdo ex facto tuto. ſed ſi poterat pertinere ad ſe, nõ faciendo mẽtionẽ de officio procuratoris, videꝰ ſuo nomine actũ feciſſe, vt l. & magis. ĵ. de ſolutioni. In tex. ibi: [propemodũ. [quaſi dicat prima facie videtur, q̃ iſta ſtipulatio nõ valeat, quia nõ poteſt cõmitti. Poſtquàm enim nõ fuit ſtipulatus pœnã, nõ poteſt cõmitti niſi ad intereſſe. Sed ſua nihil intereſt, cũ cauſa nõ pertinet ad eũ. ſed reſpõde vt ſequitur in ver. ſed cũ demum. q̃ imò cõmittitur ad intereſſe dñi, & acquiriꝰ ipſi procuratori directa actio ad dictũ intereſſe, dño verò acquiritur vtilis: qa interpoſita eſt in iudicio, vt i l. in cauſę. in fi. ĵ. de procu. ſed extra iudiciũ regulariter ex ſtipulatione procuratoris non acquiritur vtilis domino, ſine ceſſione: ideò ad illã faciendã tenetur l. poſſeſsio quoque. §. & ſi poſſeſsio. de acqui. poſ. & hic in glo.

LEX XV.

1 SI tutor iudicio. † Ex ſtipulatione de iudicio ſiſti, neceſſarius adminiſtrator finito officio non tenetur nec patitur executionem ſententiæ. hoc dicit Bal. quid autem in voluntario vt in procuratore: dic vt l. procurator qui pro euic. ĵ. de procura. per Bar.

b *De ferijs & dilationibus & diuersis temporibus ex quibus causis feriæ non impediuntur.* *Rubrica.*

2 ☞ Per citationem factam tempore feriato non interrumpitur præscriptio nec præoccupatur iurisdictio.

3 Citatio ut, quis compareat usque ad talem diem: non est nulla licet dies sit feriatus.

Citatus si tunc uult ante ultimã diem cõparere, quòd debeat facere citari aduersariũ.

4 Feriæ habent etiam locum in causa mota contra uniuersitatem, licet uniuersitas non occuparetur à rebus rusticalibus.

Non ſolũ principales personæ debent gaudere ferijs, ſed etiam accessoriæ, ut teſtes.

5 Teſtes non possunt cogi comparere tempore feriato pro fœdo testimonio, licet partes renuntiauerint ferijs.

Citatus tempore feriato ſi ſponte compareat, & non uult litigare, ſed petat aduerſarium condemnari in expensis an hoc posit?

Quid ſi eſſet ſuſpectus, & feriæ multum durarent quòd posit compelli ſatisdare de ſtando in iudicio finitis ferijs.

LEX I.

1 NEquis meſsium. † Not. in hoc principio, q̃ citatio facta tẽpore feriato nõ valet ipſo iure, quia nõ arctat citatum: vt patet in verbo cõpellẽdi nõ ſunt. quod etiã

2 tenet gl. in proximo. §. quæ incipit hic no. in fi. † Ex quo ſequitur q̃ per eã nõ interrumpitur præſcri. vt not. in l. ſi pater. C. ne de ſtatu defun. nec præoccupatur iuriſdictio: vt no. in l. cũ plures. de offi. dele. lib. vj. ſed cõtra. de c. cũ dilectus. de dolo & cõtu. vbi teneꝰ cõparere finitis ferijs: ego tenui ſolu. interdũ quis citatur, vt cõpareat tali die, & illa dies eſt feriata, & tũc procedit, quod dixi: nec puto, q̃ teneatur cõparere poſtquam citatio fuit vitioſa, & peccauit in forma, vt l. ij. in fi. ſ. ſi quis in ius voca. nõ ierit. † aut fuit citatus vt cõpareat vſq; ad talem diem, & illa dies erat feriata: & tunc citatio nõ eſt nulla: quia nõ eſt citatus pro illa die ſed etiam pro alijs quæ ſunt vſque ad illã diẽ. Vnde ſi non poteſt cõparere, debet illam diem præuenire: debebit tamen tunc facere citari aduerſarium, quia eſt incertus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Festiuam.adde Fede.cōsil.cxliij.& xj. do.de Ro.decī.suis de fere.in nouis. vbi an per edictum die feriata quis citari possit?

b ¶ Suspectus.tū si citetur à iudice incompetenti, potest allegare incompetētia secūdum Fracī.de Are.cō fi.xcv.& Pet.de Ancha.consi.clx.

c ¶ Renuntiare. vide Alex.cōsil.xxxvj.col.pe.in fi.& seq.in ij.li.& quādo exceptio feriarū debeat opponi, vide p eūdē Pau.cōsil.ccxij.& qū possit renuntiari feriis:vide latissimè in repe. clemen.sepe. col.lxxxviij.in prin.cle.Frāci.Cur.

d ¶ Datio libelli.& litis cōtestā.die feriata possint ne iudici præsentari?vide per Ro. consi.c.

qua die cōparere debeat:licet quādo cōpareat in vltima die termini,nō requiratur citatio aduersarij,vt no.Bar.in l.item illa.de cōsti.pecu.& in l.qui ante calēdas. de ver.obli.& per gl.in cle.quāuis.de ap. Si autē non potest ante comparere,debet postquam primū potest & iste est casus in d.c.cū dilectus. †In glo.quæ incipit bona ratio,ibi.tu dic ista vera:& ideò etiā in causa mota cōtra vniuersitatē habēt locū feriæ,licet vniuersitas nō occupetur in rebus rusticalibus,sed possit se defendere per syndicū,vt no.in c.fi.de iudi.per Inn. In gl.ibi per alios scilicet per alios testes.

†Not.q non solū principales personæ debent gaudere feriis:imò etiam accessoriè,vt testes. Vnde tēpore feriato nō possunt cogi cōparere pro ferendo testimonio.pone enim,q partes renuntiauerunt feriis,vt in proximo.§.certè hoc nō nocebit aliis,vt possint trahi in iudicium pro ferēdo testimoniū:& hoc voluit gl.C.eo. in l.omnes.la.ij.in vlti.glo.& adde pro eo quod.ī.dixi.de citatione facta tēpore feriato,†quod plenè no.in Spe.de citatio.§.j.ver.etiā excipitur, quòd sit ad diē festiuam.[a] & in §.viso.versi.quod si aliqua.vbi dixi,q licet citatus non teneatur cōparere die feriata:si tamen comparet sponte,nec vult litigare,sed petit aduersarium condemnari in expensis,quia temerè facit ipsum citari,debet condemnari & requiritur noua citatio:quod perpetuò tene mēti.

b Et adde quòd etiā si esset suspectus,[b] & ferię multum durarēt, posset compelli satisfdare de stando in iudicio finitis feriis.arg. l.si adulterium cum incestu.§.fi.de adulte.

a ☞ Feriis repentinis quæ inducuntur ob publicam utilitatem uel gratulationem renuntiari non potest.

b Renuntiatio feriarum debet fieri ante latam sententiam,uel factum processum:sed si fieret post,tunc sententia nulla non reconuinceret.
Procuratores partiū possunt renuntiare feriis,si hoc nō tendit in præiudiciū dñi.

4 Citatio licet non ualuerit, ex quo tamen pars est præsens,quòd ualeat sententia lata contra ipsam:& quid si nunquam fuisset citata?
Absens & non comparens non dicitur consentire in eo,quòd sit contra ipsum.

5 Citatio quando non tenet,quicquid fit contra citatum & non comparētem est ipso iure nullum.
Iudex qui est minister iustitiæ non potest aliquid immutare in causis,quæ agitantur coram eo de his quæ sunt disposita & determinata à iure.
Sic non potest prorogari instantia causæ principalis,uel appellationis.
Si audit excommunicatum uel bannitū non obstante exceptione,& procedit in causa,processus est nullus.

6 A sententia nulla non est necesse appellare.
Quòd possit peti declarari nulla.
An sententia lata super ista nullitate dicatur diffinitiua uel interlocutoria:& quomodo possit pronuntiarit & nume.q.

7 Si partes in instrumento cōpromissi renuntiauerunt feriis,uel dicatur in eo quòd arbitri possunt procedere & pronuntiare diebus feriatis:tūc arbitri acceptando compromissum,uidentur in hoc consentire,ut possint etiam eo tēpore cōpelli iudicare.

8 Si peto annullari uel infirmari aliquem actum,qui sit ipso iure nullus,petitio non est inepta:& intelligitur id est infirmum pronuntiari:& reuocari quatenus de facto processit.

9 Sententia quando & usque ad quantum tempus possit peti declarari nulla?

§. Sed si prætor. †Nota q feriis messium & vindemiarum possunt partes renuntiare.[c] & sic patet,q sunt introductæ ad priuatā vtilitatem,nō sic in feriis inductis in honorē dei,& sanctorū,de quibus in hoc titu.nihil dicitur,quia tūc nō erāt cognitæ.sed.C.eo.tit.tractatur in pluribus legibus,q illis renūtiare nō potest,vt no.ī.eo. si feriatus.in gl.†nec etiā feriis repentinis,quę inducuntur ob publicam vtilitatē vel gratulationē,vt no.in cle.sæpe.de verb. signi.super ver.feriarum. †Et not.quia dicit Cy.notabiliter C.de arbi.l.cū antea.in fi.quòd ista renuntiatio, debet fieri ante latam sentētiam vel factū processum:si autē post sententiā, tunc nihil prodesset,vt faceret recōualescere sentētiā,quæ nulla erat.Sed an procuratores partiū possunt renuntiare feriis? dic q sic,si hoc tendit in præiudiciū dñi quia ista est exceptio dilatoria.ar.l.si fideiussor.§.quędā.ī.mād.secus in perēptoria, cui procurator renuntiare nō pōt qa haberet vim donationis, vt l.si quis delegauerit.de noua.ad quod no.Bar.in l.fi.in prin. quæ in fraud.credi.& Inno.in c.cū olim.de offi.dele.ante finē.

4 †Itē no.hic,q licet citatio nō valuerit,ex quo tū pars est præsens valet sententia lata cōtra ipsam,& eo.modo si nūquam fuisset citata:circa quod vide qđ dixi in prin.l.j.ī.de in ius vo. In ver.sinautē.no.q absens & nō cōparēs nō dicitur cōsentire,in eo quod fit cōtra ipsum:& ideò si iudex est incōpetēs & procedit cōtra absentē etiā citatū,semper pōt opponi de incōpetentia:qa nō cēsetur prorogata iurisdictio,sicut hic nō cēsetur renuntiatū feriis,vt C.de epi.audiē.l.si qui ex cōsensu. †Itē no. q qñ citatio nō valet quicquid fit cōtra citatū & non cōparētē est ipso iure nullum. Itē no.in ver.neq; enim q iudex,qui est simplex minister iustitiæ nō potest aliqd immutare in causis, quæ agitātur corā eo,de his quę sunt disposita & determinata à iure.facit.ī.de oper.li.l.cerdonē.vnde non pōt prorogare instātiā causæ principalis vel appellationis.Et etiā videt,q si opponatur exceptio,quæ habet impedire ingressum iudicij,vt in c.j.de lit.cōtest.lib.vj.vel excōicationis.& ipse hoc nō obstāte audit excōicatū vel bānitū,& procedit in causa:tū quod fecerit in contēptū iuris nō valebit nec processus ad quod vide qđ no.in c.inter monasteriū.de reg.iur.in nouella.per Ioan.and.

6 †Vltimò no.q à sentētia nulla nō est necesse appellare.Item potest peti,q declaretur nulla:vt hic in tex.& gl.super ver.infirmabatur.& quo iure hoc petat,vide Bar.in l.quæ sub cōditione.§.fi.de cōdi.insti.& in c.fi.de officio iudicis.per Inno.& an sit necessaria hæc declaratio:vide per eūdē Bar.in l.cū prolatio.ī.de re iudi.& C.de sen.quæ sine cer.quāti.l.fi.Et an sententia lata super ista nullitate,dicatur diffinitiua vel interlocutoria:vide Inno.in c.vt litis.de procu.qui tenet q sit diffinitiua: quod est verū si principaliter fuit hoc petitū:secus si incidēter secūdū Bal.& bene qa sententia lata super incidēti est semper interlocutoria & facta ista pronuntiatione oīa gesta & attētata virtute talis sententiæ retractātur,vt no.in c.ex ratione.de procura. †In glo.q̄ incipit hic no.tria ibi:& dic,qđ ibi partes cōsenserūt,hic cōiter tenet:sed videt cōtrariari ei q dixi in.l.precedēti.qa cōsensus partiū renuntiatū feriis nō videt p̄iudicare arbitris,vt tēpore feriarū cōpellātur iudicare:sed respōde secū dum Bal.& Ang.q ista gl.debet intelligi,qñ partes tēpore cōpromissi renūtiauerūt feriis,vt quotidie videmus:qa in instrumento cōpromissi dicitur,q possunt procedere & pronūciare diebus feriatis:nā tūc acceptādo cōpromissum etiā ipsi arbitri videtur in hoc assentire l.iij.§.j.ī.de arbi.vnde possunt cōpelli ratione præcedētis cōsensus,secus si hoc nō fuisset dictū in instrumēto,sed postea partes renūtiassent feriis:quod tene mēti secundū eos. In gl.ibi:[aliqd de iure relaxatur.]hoc est verū in his quæ cōcernūt partiū fauorē secus in his,quæ sunt in solē

d nitate iudicij,puta,vt est datio libelli,[d] litis contestatio,& sic de similibus,vt not.in l.j.de lit.cōtest.& in c.de causis.de offic. deleg.& in auē.de exhibē.reis.§.j.& in cle.sepe.de ver.sig.per Io.an.& Pau.de leaza. In gl.ibi dic,q sic.de hoc est casus in c. tuis extra de testi.& vide Spe.de test.§.sequitur.ver.& not.qđ requiritur iudicis authoritas. In gl.ibi:[itē in tertiū.]de hoc

8 vide per Dy.in c.quæ cōtra ius.de reg.iur. †In gl.fi.ibi infirma esse ostendetur.no.istā expositionē per quā patet,q si peto annullari vel infirmari aliquē actū,qui sit ipso iure nullus,petitio nō est inepta,quia debet exponi id est infirmū pronūtiari: & reuocari quatenus de facto processit,facit l.ex empto.§.is qui vina.de actio.empt.& c.j.vt lit.nō cōtest.& idē si iudex ita

9 pronuntiat vt sentētia nō sit nulla. †In gl.ibi,[respōdeo.]no. ista glo.semper allegaī,q si appellaī à sentētia nulla,quo casu etiā nullitas deuoluit ad iudicē appellationis: vt l.quædā mulier.fa.ercis.q pōt super ea pronūtiare,dicēdo,superfluè appellatū,qa sentētia est nulla licet deseratur appellatio & eius instantia,& nō propterea sentētia reconualescit intelligetamen sanè,vt possit postea etiā vsq; ad.xxx.annos peti,quod declaretur nulla principaliter agēdo:quia ius dicēti de nullitate nō præfigitur tēpus à iure eo modo,quo præfigitur appellationi, tamen virtute illius instātiæ,causæ appellationis,cū illa sit perempta,nō potest à modo iudex super nullitate pronuntiare, licet potuisset si perempta nō esset.& hoc voluit Inno.in c.sæpe.de appel.& vide quod not.Bar.in l.si expressim.eo.titu.

Illud

a ☞ Illud quod inducitur propter necessitatē,censetur inductum eatenus quatenus necessitas urget.
Actor potest etiam uti ipso beneficio feriarum.

3 Causa alimentorum potest agitari tempore feriato.& quando non?

4 Potest quis iudicem adire principaliter,& petere declarari se esse maiorem.xxv.annis,ut sic posit liberè contrahere,& an hoc posit fieri tempore feriato?

5 Si aliquis est uulneratus,& dubium est an ex uulnere sit remāsura cicatrix:& sic necesse sit adhibere medicos & peritos quòd hoc posit fieri tempore feriato.

6 Testes senes & ualitudinarij sicut possunt examinari ante litē cōtestatam,ne pereat probatio,ita & tempore feriato propter messes.

1 ## §. Sed excipiuntur. †No.in hoc.§.cum l.seq.& sequenti plures casus notabiles in quibus nō habēt locū feriæ inductæ ob necessitatē hominū, & oēs reducuntur ad duos terminos scilicet propter causam necessitatis,& propter causam pietatis.vnde Spe.in tit.de feriis.§.ij.vbi etiā ponit plures alios:dicit q causæ misserabilium

2 personarum,possunt retractari tēpore isto feriato.†& not.ex hoc.§.duo.Primū,q illud quod inducit propter necessitatem, censetur inductū eatenus quatenus necessitas vrget facit l.senatus de officio prefidis.& ī.de iud.l.sed & si restituatur.§.sed & si dies. Item no.in fi.in ver.alterutro,q etiam actor potest vti beneficio feriarū,videbatur cōtrariū,postquam ipse incepit litē pro volente litigare tēpore feriato,non posset actor cō-

3 tradicere:sed cōtrarium patet hic secundū Ange.& Bal. †Itē in l.ea.no.ibi dum dicit aliundè cōstituantur,q causa alimentorum agitari potest tēpore feriato.Gul.de cu.dicit hoc verū,

a quod petuntur iudicis officio,[a] puta,à filio vel à patre vel ab vxore vidua,quæ nō habuit adhuc dotē suā:quia tunc censentur peti ex causa pia,cū istud ius petendi nō omnibus cōpetat sed quibus pietas suadet:secus si iure actionis petuntur,quia fuissent legata:nā istud potest cōpetere cuilibet etiā diuiti.&

4 vide quod no.Bar.in l.fi.ī.de ap.reci. †Itē no.dum dicit ætates probantur.q quis potest iudicē adire principaliter,& petere declarari se esse maiorē.xxv.an.vt sic posit liberè cōtrahere ad hoc.ī.de mino.l.minor annis adito præside & per Bart. plenè in l.de ætate.eo.tit.vbi alleg.istū tex.ad hoc.& quod po-

5 test fieri tēpore feriato propter messes. †Item not.ibi:[aut vt aspectu atrox iniuria æstimetur &c.]exēplificando aliter quā glo.dic,q si aliquis est vulneratus,& dubiū est an ex vulnere sit remansura cicatrix vel nō quia statutū imponit maiorē pœnam & sic sit necesse adhibere medicos & peritos q hoc potest fieri tēpore feriato,& possunt referre iudicū eorum:quia hoc non faciunt iudicialiter,de hac cicatrice habetur in l.quæritur §.fi.ī.de ædi.edic.& de ser.fu.l.j.de vsufru.l.locum.§.proprietarius.†No.etiam in glo.quæ incipit,quia facile:quòd quādo

6 examinantur testes senes & valitudinarij possunt ante litem contesta.examinari.†si sunt tamē ita debiles vt ad iudiciū venire non possint,debent in domibus eorum examinari.†ne pereat probatio.vt c.quoniā frequenter,vt lit.non cōtest.ita & tempore feriato,propter messes.

2 ☞ Feriæ messium & uindemiarum dicuntur feriæ indictæ per hāc l.sed ille quæ sunt in honorem dei dicuntur feriæ solennes,& sunt ordinariæ.
Extraordinariæ feriæ dicuntur repētinæ quæ ex casibus innominatis inducuntur:& inducuntur solum à superiore non à iudice.

LEX IIII.

1 ## Præsides prouinciarum. †Spe. in tit.de feriis.§.j.dicit q de iure cōmuni feriæ messium incipiunt.viij.calendas Iulij,& durant vsq; ad calendas Auguisti:& feriæ vindemiarum incipiunt.x.calendas Septembris,& durāt vsq; ad idus Octobris:& sic licet iura dicāt, q sit duorū mēsium:tamē continent plus & minus. Quicquid tamen sit,cōsuetudo loci seruanda est,vt hic patet:& per statu

2 tum solet in hoc prouideri. †Dicit etiā,quòd feriæ messium & vindemiarum dicuntur feriæ inductæ per hanc l.sed ille quæ sunt in honorē dei dicuntur feriæ solennes:& iste sunt ordinariæ.Sed extraordinariæ dicuntur repentinæ,quæ ex casibus inopinatis inducuntur,vt ī.quibus ex causis maio.l.sed si prætorem.§.si feriæ.cum sequenti,vbi hæc verba probātur:iste tamen repentinæ non possunt induci nisi à superiore nō autem

b à iudice.[b] vt C.eod.l.à nullo.& hic in glo.l.pridie calendas Ianuarij.sequitur l.pridie calendas.

LEX V.

1 ## Ridie calendas. †Not.q licet officiū quod incipit calēdis Ianuarij duraturū per annum durat vsq; ad alias calēdas exclusiue,tamen vltima die anni, officialis officiū nō pōt exequi. licet adhuc non sit priuatus officio,nec iurisdictiōe:& sic habet habitū,sed non actum:& hoc est vtile b

quia de consensu partiū posset fieri prorogatio de habitu ad actū,per not. per Inn. in c.prudentiā.de offi.deleg.& not.in l.ij. ī.de iudi.posset ergo de cōsensu partium proferre sententiā & valeret.Scias tamen q secundū varias cōsuetudines locorum aliquando per paucos,aliquando per plures ante finem officij perdit executionē,licet non officiū.vt Florētiæ:quia bene per octo vel decē dies,ante finitū officiū, auferuntur sibi libri &acta. Vnde dicunt,q

2 potestas perdit acta:id est non potest amplius exercere officium in causis.

2 ☞ Causa nullitatis an impediat executionem sententiæ sicut causa appellationis.

c

LEX VI.

1 ## Si feriatis diebus. †Not.in hac l.q exceptionulli tatis sententię impedit executionē: qa dicit qđ nō cogit soluere iudicatū, hoc est verum,qñ nullitas apparet ex sententiæ,tenore vel pōt de facili ,pbare,aliās secus:qa fit executio p̄stita cautione de restituendo,si apparebit de nullitate,vt no. in l.iij.§.cōdemnatū.ī.de re iu. & ibi per Bart.Itē si posset etiā de facili probari, & haberet probationes in promptu, si tamē sunt latæ tres sententiæ diffinitiuæ conformes,licet omnes allegētur nullæ,non poterit impediri executio per exceptionem nullitatis,vt est hodie expressum in cle.vt

c calumnijs.[c] de re iudica.Et prædicta procedunt, quādo executio inchoareī prius

2 & cōtra eā opponereī exceptio nullitatis.† Sed quid si prius inchoaī causa nullitatis p mediū agēdi implorādo iudicis officium,& petēdo sententiā declarari nullā qđ fieri pōt.ī.e.l.j.§. j.in fi.in ver.infirmabit.an pendēte hac cā nullitatis debeat superseder executiōi sicut supsedeī pendēte appellatione?dicit Inno.in c.cum iure. de offi.delega. q non meminit se legisse, sed dicit videri sibi,q nō impediaī executio:dicvt ibi per doc. & cōtrariū vidi seruari Florētiæ. Vnde cauti ,pcuratores pue niūt in mouēdo iudiciū nullitatis, vt eo pēdēte nihil innoueī.

2 ☞ Dilatio data ad probandum est peremptoria etiam si non dicatur in ea secus in dilatione quæ datur ad ueniendum,nisi sit aliud quod habeat uim peremptorij.

3 Vt dilationes dari possint quæ requirātur,& qualiter dari debeant? & an possit dari quinta,uel etiam plures?

4 Quando post renuntiationem ad probandum, uel conclusionem in causa admittatur noua dilatio,etiam absq; restitutione in integrum?

5 Probationes factæ non data dilatione per iudicem,quando ualeant.& an tunc ualeat sententiæ? & quid si termino dato ad probandum,nullæ probationes fiant?

6 Potest dari una dilatio ad probandum per instrumenta,& testes,sed communiter datur prima dilatio ad probandum per testes, & alia postea ad producendum iura sua,ut instrumenta:& an tunc intra primum possint produci instrumēta? & quid econuerso?

7 Terminus producendi instrumenta est usq; ad conclusionem in causa: & quid si alias terminus sit à iudice præfixus?

LEX VII.

1 ## Ratione quidem. †In ista l.tractatur de secunda parte rubricæ & etiam in l.seq. & habet vtilem materiam. Ad probandum non debet dari in causis ciuilibus nisi vna dilatio, ex iusta tñ causa possunt concedi plures.h.d.

a ¶ Iudicis officio.intellige etiā cū à filio vel patre,vel ab inope.aliās secus, etiam si statutū diceret q in causa alimētorū procederet die feriata, vt voluit Frā.de are.cōsi.xcvij.An autē causæ electionū possint die feriata tractari,vide per Io.an. hoc tit.

b ¶ Non autē à iudice. adde q populus etiā non recognoscens superiorem pōt indicere tales ferias repentinas & qs sit talis populus,vide per Bart. in l. hostes.ī.de capti. in l. nō ambigitur.ī. de legibus. in l.j.§. de quæ.ī. de posti. & de istis feriis repētinis,adde,q si quis ex inductione ipsarum lædit.q restituit in integrū.d.§.fi feriæ.& per gl.in cle.sepe.de verb. signi.& per moder.in c. fina. de feriis. fran. Cur.

c ¶ Vt calumnijs. de hoc vide pulchrē per Ol.cōsi.cvj. vbi in facto consuluit.adde tñ si opponit de nullitate resultāte rōne defectus iurisdictionis:talis exceptio habet impedire executionē dictarum trium sententiarum conformium. ita d. Alex.de imo. in suo cōsi.lxxvij..co.iiij. ver.præsuppositis ergo in ij.vo.ita impedit retur executio,si notoriè constaret de nullitate.ita idē d.ale.in cōsi.cvij.col.fi. ver.ex alio etiam capite.in iij. vol.alleg.Lud.ro.hic & in l.si verò.ī.fo.ma. in xxxij. Fallentia. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vsque ad quintã. Adde quãdo & quinta, & sexta dilatio sit dãda: & vide per eum dẽ Paul. de ca. in cõsi. suo. cccxxxiij. inci. visa appellatione inter posita. in antiquis. Franc. Cur.

b ¶ Quinta. quãdo dilatio quarta sit cõcedenda, an exceptionibus dilatorijs? vide per Lapũ allega. lxxxij. & adde quæ hic posui in apostillis ad Bart. in characteribꝰ de tortis.

c ¶ Concludi an post conclusionẽ in causa possit aliqd produci, vide per Lud. Ro. in consi. xx. & latius cõsi. clxxvj.

d ¶ Per hoc etiã. Adde do. Alex. de Imo. in l. j. §. de edenda. j. de edẽ. Et vide ad materiã pulchra dicta p moder. in repeti. cle. sæpe §. & quia. de re iudi. Franc. Cur.

3

in causis verò criminalibus, dic, vt l. in fi. †In tex. ibi: [priusquam semel.] cum hoc concordat principiũ l. fin. & ex hoc cõiter dicunt doc. q dilatio data ad probãdum est perẽptoria, etiã si nõ dicat in ea: quod patet: quia perimit ius probãdi cũ ampliꝰ dari nõ debeat, sine iusta causa: non sic in dilatione, quæ datur ad veniendũ, vt audiat sentẽtiã: qa nõ dicitur perẽptoria nisi hoc dicatur, vt l. ad perẽptoriũ. j. de iudi. vel nisi sit aliud quod habeat vim peremptorij, vt l. tres denũtiationes. C. quomodo & qñ iudex. & eo. tit. l. j. & habet locum quod hic dicit, siue dilatio ad probãdum detur ante litẽ cõtestatã ad aliqd incidens vel emergẽs, siue etiã post licet quidam distinxerunt dicẽtes, q dilatio data ante litẽ cõtestatã, nunquam est perẽptoria: sed data post, semper est perẽptoria: quæ distinctio est falsa, vt dicit Spe. in tit. de ferijs. q nõ meminit se hoc legisse. Nõ ergo in hoc fienda est differentia: sed ad quid detur an ad probãdũ, an ad veniendum. †In text. ibi: [causa cognita.] quia si fuit impeditꝰ, & dabitur tertia. & sic de singulis, vnde plures dilationes dari possent, ratione impedimẽti. Et sic illud ver. iterũ sumitur pro sæpius, id est, quoties opus fuerit subsistẽte iusta causa, vt l. veluti. §. hæc vox. j. de eden. & hoc modo debet limitari primũ dictum l. fi. j. eo. quæ suppletur per hãc l. Glo. tñ videt ibi sentire,

a q vsq; ad quintã[a] dilationem dari potest ratione impedimẽti. quinta autẽ nõ est dãda. Spe. vero in tit. de dilatio. §. vidẽdum. ver. in summa. intelligit aliter, q prima detur cũ modica causę cognitione, in qua verluntur ista quatuor, scilicet q petaꝰ, qa nõ petẽti nõ datur: & q nõ calũniosè petatur. & q detur secundum distãtiã locorũ, q nõ instat tẽpus instãtiæ pereundæ. Secũda verò daꝰ cũ maiori causæ cognitione: qa requirũtur prędicta quatuor, & vltra hoc, q fuerit impeditus in prima & de impedimẽto statur eius iuramẽto. Tertia verò & quarta datur cũ maxima causæ cognitione: qa requirũtur prædicta quinq;, cũ nõ statur iuramẽto de impedimẽto cõtingente in secunda,

b sed debet probari per testes. Quinta[b] verò dilatio nunquam datur etiã si probeꝰ impedimẽtũ per c. vltra tertiã, de testibus. & per auc. at qui semel. C. de probatio. & in corpore vnde sumitur Bal. in l. fi. j. eod. melius dicit, q probato impedimento etiã quinta & sexta & vlteriores possent dari: nã sic dictat naturalis ratio. In hoc tñ dicit verũ, qñ in primis nõ fuerunt aliqui testes producti, vel nõ fuerunt examinati: si autẽ in præcedentibus fuerũt factæ quatuor productiones testiũ, & fuerũt testes examinati, non datur quinta dilatio, vt fiat quinta productio: & sic loquuntur dicta cõtraria, qa præsumiꝰ didicisse testificata id est propter productiones. & examinationes. Nã & si intra primã dilationem feciſſet quatuor productiones, & adhuc

4 superesset de prima, nõ admitteretur ad quintã productionẽ, multomagis ad secundã dilationẽ, & ista est ipsa veritas. †Dicit etiã Inno. elegãter in c. cũ venisset. de testibus. q sicut subsistente iusta causa post lapsum dilationis, auditur qs ad petẽdũ nouã dilationẽ, vt hic ita post renuntiationẽ & cõclusionẽ ad probandũ, quod prius nõ probauerat: & plus videt sentire, q etiã sine noua dilatione, debeat admitti, & absq; restitutione in integrũ ipso iure. Quod intellige verũ, qñ probatio post renuntiationẽ & conclusionẽ nouiter deuenit ad eius notitiã, vt si inuenit instrumẽtũ solutionis, & de hoc fidẽ faciat vel testes de nouo superuenerunt, quos prius ignorabat: nõ autẽ sufficeret aliud impedimentũ cõtingẽs in præcedẽti dilatione, quia esset sibi imputãdũ quare renuntiauit probationibus iã factis

c & quare permisit cõcludi:[c] sed nõ sic imputãdũ est in his, quæ de nouo ad eius notitiã peruenerũt. Videt etiã hic probari dũ vult, q debeat cõcedi noua dilatio ad probandũ q probationes factæ nõ data dilatione per iudicẽ nõ valeãt. In cõtrarium

5 videtur text. in l. cũ à nobis. C. de dilatio. †& ibi dixit Bal. non vitiari processum, licet in eo nõ appareat aliquã dilationẽ fuisse partibus cõcessam: quod est notandũ. Tu dic hoc verum esse sine dubio, vbi dilatio nõ erat de iure cõcedẽda, vt in crimine adulterij, vt j. de adul. l. in crimine. & etiã vbi erat cõcedẽda, si reperiuntur factæ probationes p aliquã partiũ, licet nõ data dilatione: & ita intelligo l. cũ à nobis. sed si nullæ reperiũtur probationes factæ, nõ posset ferri sentẽtia diffinitiua etiã absolutoria: quia nõ posset dici nõ probatũ, sed nihil sufficiẽter agitatum: & ideò debet ferri sentẽtia absolutoria ab obseruatione iudicij, vt est casus in l. pperãdũ. §. & si qdẽ. C. de iudi. & si cõfecerit, nõ valeret diffinitiua sentẽtia tanquam lata sine causæ cognitione, per no. in l. prolatã. C. de sentẽ. & inter. om. iudi. & in l. ij. de sentẽ. ex peri. reci. Sed si fuisset datus terminꝰ ad probãdũ, & nullæ probationes essent factę, bene posset ferri diffinitiua sentẽtia absolutoria: vt l. qui accusare. C. de edẽ. & videt de mente Bar. in d. §. & si quidẽ. & in l. admonẽdi. j. de iureiur.

6 †Vltimò videtur hic tex. dũ dicit instrumẽtorũ & testium, q possit dari vna dilatio ad probãdũ, per instrumẽta & testes: cõmuniter tñ datur prima dilatio ad probandũ per testes, & alia postea ad producẽdum iura sua, id est instrumẽta: & tũc intra primũ terminum nõ poterunt produci instrumẽta: qa termini nõ debẽt cõfundi: & hunc casum habui de facto Florẽtiæ: nec ecõuerso in termino secundo non debẽt produci testes, & hoc determinat Spe. in ti. de dilatio. §. vidẽdũ. ver. q si data est dilatio. & ver. itẽ no. Sed vbi nõ esset ista distinctio terminorũ ex forma statuti & daretur dilatio ad probãdũ, intelligereꝰ data per omne genus probationis: & sic tam instrumẽta, quã testes possunt produci: & ea lapsa nõ admitteretur ad producẽdũ testes, vel instrumẽta sine causa impedimẽti. casus est hic. & hoc tenet Spe. eo. §. itẽ qd si data est. Et licet quidã tenuerint cõtrariũ, quãtũ ad instrumẽta, sed nõ habẽt in se rationẽ, si nõ potuerunt produci q etiã illi fatentur: ergo lapsus dilationis impedit amplius ea produci, aliàs quod operet dilatio vt dicit gl. in

7 l. j. §. cũ dicit. j. si cui plusquam per l. falcidiã. per †hoc etiã[d] determinatur illud, de quo plurimũ dubitaꝰ, an post lapsum termini dati ad producẽdũ instrumẽta, possint etiã produci vsq; ad cõclusionẽ: nã hic est casus, q nõ ga admittitur ad petẽdum nouã dilationem, ergo nõ possunt produci nisi subsistat iusta causa impediméti: in prima tñ hoc vltima vt no. in l. mãcipio. rum. de op. leg. per doc. & in cle. sæpe. de ver. signi. per gl. ante fi. Nec obstat, q terminus producẽdi instrumẽta est vsq; ad cõclusionẽ in causa, vt in c. cum dilectus. de fide instru. quia illud verum, nisi alius terminus sit à iudice præfixus. nã terminus dilatoriarum præscriptionũ est lit. cõtest. vt l. ita demũ. C. de procu. & tamen potest iudex abbreuiare assignãdo aliũ terminũ, vt in c. pastoralis. de exceptio. Nec ob. q iudex nõ potest auferre partibus illud, quod eis à iure cõmuni cõceditur. s. eo. l. j. §. j. ver. neque enim. nam ad hoc respondeꝛ, vt no. per Dy. in c. indultum. de regulis. lib. vj. vbi tangit de hoc articulo.

1 §. Illud videndum. †Hæredi danda est noua dilatio, licet prima data fuerit defuncto. h. d. intellige etiã absq; eo, q probetur defunctũ fuisse impeditũ in prima aliàs iste. §. nihil adderet ad superiora: intellige tamẽ hoc verũ, quãdo decesit dilatione pendẽte, & dilatio finita est iacente hæreditate: vel post eam aditam inconti nenti, ita q hæres non habuit spatium cõpetẽs ad faciendum probationẽ: nã hoc solũ sufficit pro iusta causa impedimenti. Sed si lapsa esset dilatio in vita defuncti iam fuisset defunctus excluſus, & non potuisset transmittere ad hæredẽ plus iuris, quam ipse haberet, & similiter si hæres habuit longũ spatium, quia multũ restabat de dilatione tempore aditæ hæreditatis, & ipse hoc sciebat: nam esset sibi imputãdũ, nec daretur noua dilatio, & hoc credo fuisse de mente istius literæ dum dicit in fin. causa cognita. & adde l. fin. C. si pen. appella. mors interue. vbi ponitur similis casus notabilis, & singularis, quòd hæredi plus fauetur, quàm defuncto.

§ Dies legalis quæ sit? quæ conuentionalis? & quæ ecclesiastica?
2 Aurora & crepusculum quod est post solis occasum, attribuitur nocti.
3 Quid in statutis sit, si acrius puniantur delicta commissa de nocte?
4 Statutum si punit maleficium commissum tali die puta sancti Ioannis acrius quàm aliis diebus, quòd intelligatur de die artificiali.
5 Positus in banno nisi se repræsentet tali die coram iudice vel habuit dilationẽ à iudice ad se repræsentandum coram eo poteſt se præsentare usque ad mediã noctẽ: & qualiter

qualiter iudex recipiet præsentationem ad suum tribunal.
Quid in causa criminali?
6 Tantum valet dare pignora quantum fideiussores, ut quis de carceribus relaxetur: & quid si in defectum pœnæ pecuniariæ venit imponenda pœna corporalis?
7 Vbi non admittitur qui uolens soluere, nisi offerat congruo loco & tempore, dicitur congruum tempus de nocte, nisi creditor posset prætendere interesse.
Sententia lata de nocte quando ualeat?
Sententia arbitrorum assumptorum de iure & de facto poteſt ferri de nocte.
8 Quid in alijs contractibus?
Si notarius conficiat instrumentum de nocte, tunc post mediam noctem apponit in eo diem sequentem, sed ante mediam ponit diem præcedentem.
Dies cœpit quando habeatur pro completa?

LEX VIII.

1 MOre romano dies. †Not. hic de iure naturali, quod habet xxiiij. horas & cõprehendit etiã partẽ duarum noctium. Et de die artificiali, q appellaꝰ lux, vt ibi luce media. & ibi dũ dicit, lucis: & istę non comprehendit nocẽtes, & dicitur ab ortu solis vsq; ad occasum, vt in authoritatibus allegatis in gl. j. veteris testamẽti & etiã noui: & ista non habet certas horas deputatas, sed aliquando pauciores: sed de

2 istis duobus diebus habetur, in prima gl. †Est & alia dies, quę dicit legalis, & ista venit de momẽto ad momentũ, & locũ habet ius in odiosis, & de ista habetur in secunda gloss. mag. in fi. Est & quarta dies cõuentionalis, & ista est prout cõtrahẽtibus placet, & de hac in l. eũ qui certarũ. j. de verbo. obliga. in principio. Est & quinta dies ecclesiastica, qua vtitur ecclesia in indulgentijs & in diuinis officijs & festiuitatibus, & ista incipit à vesperis vigiliæ, & continuatur vsque ad vesperas sequentis diei incluſiuẽ. & tunc finitur indulgentia: & de ista habetur in

3 c. fi. §. adducimus de senten. excom. lib. vj. † In glo. ibi, mane vsque in vesperas, expone glo. j. ab ortu solis vsq; ad occasum. & secundum hoc aurora, quæ est ante ortum solis attribuit̃ noc

a cti, [a] quod no. propter statuta punientia acrius delicta commissa de nocte: quia si fuerunt cõmissa in aurora ante solis ortum, vel in crepusculo post occasum locum habebit statutũ de quo per Bar. in l. aut facta. j. de pœnis, & etiã tangit in l. Titius. §. j. de lib. & posth. statuta tñ solẽt hoc declarare, q nox intelligaꝰ in cãpana quę pulsaꝰ: quo casu vide quod no. Bar. plenè in

4 l. j. §. hoc autẽ senatus. j. ad ille. Sed †quid si statutũ punit maleficium cõmissum tali die, puta sancti Ioannis, vel beatæ virginis acrius, quã aliꝭ diebus, an intelligatur de naturali sumẽdo ipsum prout in hoc tex. an de artificiali, consuluit Fede. de senis, q intelligaꝰ de artificiali, quasi ille sit propriè dies cũ sol est super terram: quia quod factũ est de nocte, fictè fingiꝰ factũ de die, vt hic colligitur in ver. perinde, quod est signũ improprietatis & fictionis, quæ nõ habet locum in statutis, maximè pœnalibus, & odiosis, & hoc habetur in consilio suo ccxlvij.

In gl. ibi, [secundũ romanã ecclesiam.] tu dic q romana ecclesia sumit aliter, quantũ ad indulgẽtias & festiuitates: vt s. dixi.

5 † In gl. sequenti in principio ibi, habuit dilationẽ à iudice ad se repręsentandũ coram eo, vel si positus fuit in bãno, nisi se repręsentaret tali die: ista enim secundũ gl. potest se repręsentare vsq; ad mediam noctẽ. Et dicit Ang. hic, q iudex de sua camera debebit descendere ad suum tribunal, vt recipiat præsentationẽ suã, & conficiaꝰ publica scriptura ne incidat in pœnã banni. Si autẽ esset citatus ad audiendã sententiã tali die, tunc sentẽtia cũ non ferat de nocte, vt j. sequiꝰ in gl. censebiꝰ citatus ad horã qua dãtur sententiæ. Iudices tñ faciunt citari vt cõpareat hora iuridica, & hoc est cautius, licet etiã si hoc nõ dicere

6 tur, subintelligereꝰ si in citatione assignaꝰ causa, quæ nõ expe ditur nisi de die. In gl. ibi, [vel dant pignora in cõmuni.] vult dicere gl. q si aliquis est citatus in causa criminali in qua impo

a niꝰ pœna pecuniaria, vt cõpareat corã iudice taliꝰ die, põt cõparere de nocte, quia nõ est citatus ad sententiam audiendam, & quia debet relaxari cum satisfactione, postquam imponiꝰ pœna pecuniaria si fortè non reperiret fideiussores, poterit dare pignora, vt relaxetur aliàs poneretur in carceribus iuxta no.

6 in l. j. de custo. reo. †Et no. hoc quia tantum valet dare pignora, quãtũ fideiussores, vt relaxeꝰ: qđ est singulare: dubiũ erat, qa periculũ est de custodiẽdo pignora, sed dic, vt l. prætoriç. j. de præto. stip. & l. pmissor stichi. in fi. de cõsti. pe. Quid autẽ si

a in defectũ pœnæ pecuniariæ venit imponẽda corporalis, an debeat relaxari cum pignoribus vel fideiussoribus vide per

b Bar. [b] in d. l. j. de custo. reo. † In gl. ibi: [vt

7 soluatur in die.] vt j. de sol. l. si soluturus. vbi nõ admittiꝰ qs volẽs soluere, nisi offerat cõgruo loco & tẽpore, & nõ dicit congruum tps de nocte. hoc tñ verũ, si creditor põt ptẽdere interesse, aliàs secus secũ-

8 dũ do. †In gl. ibi. [q̃ de die ferri debet.] de hoc in c. cõsuluit extra de offi. deleg. & plenè per Io. an. in addi. ad Spe. in tit. sen. §. iuxta ver. sed nũqd. vbi cõcludit sententiã latã de nocte, nõ valere, nisi sit lata cõtra præsentẽ, & cõsentientẽ, vel tacẽtẽ vel nisi, sit consuetudo, vt in magnis vel dñis prælatis, q occupãtur in plurib⁹. Sententia etiã arbitrorũ assumptorũ de iure & de facto quã habet vim trãsactionis, põt ferri de nocte. vt C. de trãsactio. l. nõ minorẽ. & ideo possunt eã ferre vsq; ad mediã noctẽ vltimi diei positi in cõpromisso, per istã l.

9 †In gl. ibi: [si autẽ generaliter velis hãc l. intelligere,] supple, nõ solũ materia dilationũ & cõparationũ, sed etiã quãtũ ad aliꝭ effectꝰ adhuc multũ operaꝰ ista l. pu

b ta, si rogatꝰ est notarius de cõtractu celebrato nocte, qđ fieri põt, vt d. l. nõ minorẽ vel de testõ. qđ etiã fieri põt vt l. ad testiũ §. posse de test. cũ debeat apponere diẽ, si rogatus est post mediã noctẽ apponat diẽ sequentẽ. & si ante mediã noctẽ, apponet diẽ pcedẽtẽ: & hæc est intẽtio gl. similiter põt qs testari postquam cõpleuit xiiij. & dicitꝰ cõpleuisse si vltima dies cœpta erat l. qua ætate. j. de test. si ergo ista die compleo. xiiij. annũ, possum testari incõtinẽti post incœptã noctẽ præcedentẽ: quia videor cõpleuisse quartum decimũ annũ. & sic multum est vtilis ista lex.

2 Tempore feriato quãdo & in quibus positi procedi?

LEX IX.

1 DIuus traianus. † Feriæ messiũ & vindemiarũ habẽt locũ in negotijs iudicialib⁹, & nõ extraiudicialib⁹, nec in causis carceratorũ. h. d. & hoc vltimũ est notabile, secũdũ Ang. hic, q si aliqs est in carcerat⁹ pro cã ciuili vel criminali, q̃ illa cã põt procedi tpe feriato si ipse vult, vt hic. & l. custodias. j. de publi. iudi. Ex quo patet à cõtrario sensu, q si nõ est in carceribus ĩ cã criminali, locũ habẽt feriæ sicut in ciuilib⁹, nisi cũ procedit cõtra ĩsignes latrones, & de capitali crimine accusatos, vt l. prouinciarũ. C. eo. tit. Nec ẽt habẽt locũ feriæ in actib⁹ volũtariæ iurisdictionis, q nõ requirũt causæ cognitionẽ, licet expediãtur corã iudice, vt in emãcipationib⁹, & adoptionib⁹, vt in l. act⁹ oẽs. C. eo. secus si requirerent causæ cognitionẽ, vt interpositionẽ decreti sup alienationibus bonorũ immobiliũ & minorũ, facit

a qđ no. in fi. in l. ij. de offi. ei⁹ cui mã. est iurisdicta l. nec quicquã. §. vbi decretũ. de offi cio procon. Nec etiã habet locũ in executionib⁹ sentẽtiarũ, q̃ possunt fieri tpe feriato propter messes & vindemias nõ ĩ honorẽ dei, vt est casus ĩ c. fi. extra de iudi. secũ dũ vnũ intellectũ, nõ sic ĩ executionib⁹ instrumẽtorũ, q̃ fiũt sine causæ cognitiõe. & postquã sunt factæ reuocanꝰ dubiũ: nã tũc dr̃ executio mixta. ad qua ĩ l. si nõ cognitio. C. si cõtra ius vel vti. pub. cũ nõ posset fieri tpe feriato, qa nõ posset cognosci de

¶ Doct. Adde quando dies dicatur vel nox, quæ pulchrè ponit practicus Are. in suo opere maleficii. in vers. de nocte. colla. j. Et ad ibi dicta p eũ adde, quæ pulchrè ponit Panor. in c. si per fodiens. de homi. col. ij. in princi. vbi q̃ an aliqd dicatur cõmissum de die vel de nocte, relinquatur arbitrio iudicis, qui arbitrabitur an esset tãta claritas, q̃ discerni possit. & tũc dicitur de die, aut non possit discerni. & dicitur de nocte dicit tamẽ mitiorẽ partẽ eligendã. allegat Ioã. an. in d. c. si perfodiẽs. & de materia vide Alberi de rosa. in ij. parte stat. q. xviij. mod. in c. si per fodiens. & in c. cõsuluit. de offi. deleg. qui multa cumulat & Ang. de perusio ĩ suo cõsi. cxciij. inci. visis processibus. Francis. Cur.

¶ Vide per Bar. in d. l. j. adde eundẽ Bar. in l. ij. de pub. iu. & concludit q nõ. & adde vt plenè per Angel. Are. in suo tract. malefi. in verb. fama publica. col. xij. vers. xj. quæro, qđ si à principio. & ibi ponit cautelam. & adde cæpo. veronẽ. in suo consil. xl. & Ioan. de ana. in cõsi. j. adde tũ vnum, quod notanter dicit idẽ Paul. de ca. in suo cõsi. cccxxxiij. inci. clarum est in iure, q̃ per ea quæ in iiij. vol. consil. nouorũ vbi dicit q̃ relinquitur in arbitrio iudicis etiam relaxare inquisitum pro causa, pro qua veniret imponẽda pœna sanguinis fideiussoribus si hoc sibi videtur ex causa iusta: vt puta, si vnus ribaldus vel vilis accusaret probum & famosum virũ vel alia iusta causa: ibi tñ dat consilium iudici, vt faciat in actis apparere qualiter ex tali & tali causa iusta motus fuerit ad relaxandũ inquisitũ. fide iussoribus, quod nonam ex tali doctrina habes. q̃ si esset quis inquisitus de crimine, pro quo veniret puniendus criminaliter, in defectũ solutionis pœnæ pecuniariæ, iudex posset ex causa iusta ipsum relaxare, fideiussoribꝰ. quod nota. in practi. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Actor. Ad hoc vide quod voluit. d. Si. de me. consi. lxj.
b ¶ Non releuat. Adde Ludo. Ro. consi. ccxxvj.
c ¶ Quindecim dies tūc appellare potest, secundū Lud. Ro. cōsil. cclxj.
d ¶ Abbreuiare. an iudex possit abbreuiare dilationē statutariam, & prorogare, vide per Roma. cōsi. lxxvj.
e ¶ Nisi statutū. Adde eundē Pau. de ca. in l. j. C. de dilatio. Francis. Cur.

iustitia eius, nisi fieret contra suspectū & fugitiuum, & tūc posset fieri etiā die dominica, vt no. glo. singu. in l. dies festos C. eo. tit. quæ nō est alibi. sed executio sententiæ dicitur mera, qñ sit sine causæ cognitione præcedente: ideò potest fieri etiā cōtra nō suspectū. de talibus executionibus vide in c. pastoralis §. quia verò. extra de offi. dele. & in c. de cętero. extra de re iud.

§ ☞ *In causis criminalibus in medijs causis melioris est cōditionis accusatus, quàm accusator, fortius in fine.*
In principijs verò videtur fauendum accusatori.
Dilatio non debet dari sine causæ cognitione, & quæ cognitio requiratur?
Non debet quis admitti ad probandum quod probatum non releuat.
An pro singulis impedimentis uel capitulis danda sit dilatio? & nume. ij.

Dilatio secunda ut possit dari quæ requirantur: & an probari debeat impedimentum fuisse in prima, & quid in alijs? & nume. x. & ij.
An in causa appellationis possit dari noua dilatio?
In criminalibus non datur dilatio ad deliberandum.
Iudex si daret secundam dilationem eo casu quo dare nō deberet, quòd non ualeat, nec etiam probationes factæ intra illam.
Qui non admittitur ad probandum intra nec ad ponendum.
Dilatio antequàm sit finita potest prorogari non post: & quid si nō subsistit aliqua causa.
In criminalibus si reo fuit data tertia dilatio, an reus possit ei renunciare ad hoc, ut accusator ea non utatur?
Dilatio data ad probandū non incipit currere, antequam aduersarius responderit positionibus, quod procedit quando post positones daretur dilatio. & nume. x.
Dictum testium an trahatur ad diem iuramenti?
Qualiter probetur impedimentum pro obtinenda secunda, uel ulteriori dilatione.
In criminalibus potest iudex ex officio suo quærere defensiones, & probationes rei uel accusatoris, & prosequi processum.
Dilatio probatoria semper est peremptoria, & debet notificari absenti, sed dilatio expectatoria nisi hoc dicatur uel detur præsenti sed si datur absenti qualiter requirātur plures?
Idem quando peruenitur ad primum uel secundum decretum.
Quid in alijs actibus?

LEX X.

1 IN pecuniarijs causis. †No. ex prima regula istius l. quòd in causis ciuilibus quæ ad priuatā vtilitatem agitātur, in medijs causis cū agitur de pro-
a bationibus fiendis, nō est melioris cōditionis reus quā actor, nec econtrario actor sed æqualis: quia neutri eorum datur nisi vnica dilatio, sed in principijs causarum actor est melioris cōditionis, in fine autem reus, vt dixi §. qui satisdare cogātur l. de die. in prin. Gl. tū magna ante fi. in ver. primū tamē fallit: videtur opponere, ꝙ reus debeat hic esse melioris cōditionis, quā actor per l. petendæ C. de tēpo. in integ. resti. & per l. si qñ C. de dilatio. & p l. cū à nobis. eo. tit. & respōdet ad hāc vltimā, nō ad primas duas. sed dic, quod in l. petendæ. actor se arctauerat, ideò sibi non datur dilatio: quia erat quod sibi imputaret: reo verò nō sic, cui nihil erat imputādū. similiter ad l. si qñ. quia petebat ibi actor dilationē, ad aliquid ad quod debuisset venire instructus: si enim fecit reū citari, qui cōparuit, debebat actor secum portare libellū. Si verò portat, & petit terminū ad dandum libellū vel ad producēdū rescriptū delegationis, non debet sibi dari: sed cōdēnabitur in expēsis, quia eum frustratoriè vexauit: hic petebat terminū ad probādum, nec enim debebat probationes secum ducere eo modo quo libellū vel rescriptū.
2 †Ex [secunda regula no.] ꝙ in causis criminalibus in medijs causis melioris est conditionis accusatus, quam accusator: fortius in fi. quia sanctius est nocētē absoluere, quā innocētē condemnare l. absentē. ff. de pœnis. In principijs verò videt faueēdū accusatori, sicut in ciuilibus: quia vbi nō reperit aliter expressum, idē est ordo procedendi in criminalibus, qui est in ciuilibus, vt d. l. absentē. †Ex vltima parte in ver. sed vtrunq; not. secundū intellectū glo. qui est, ꝙ referatur ad vtrāque regulā, ꝙ nulla dilatio dari debeat sine causæ cognitione. prima gl. ta-
3 men intelligit de modica causæ cognitione, & in qbus illa cōsistat, dic, vt dixi in l. oratione. quia in quatuor, & adde etiam quintum, & ꝙ illud quod vult probare faciat ad causam, aliter iudex etiā primā dilationē ad illud non daret l. ad probationē C. de probatio. vbi nō debet quis admitti ad probandū non re-
b leuat. b In tex. ibi: [in pecuniarijs causis.] id est, in causis ciuilibus, quæ cōcernunt vtilitatē priuatorū, siue agatur de pecunia, siue de re æstimabili, vt de statu. Quòd autē infrà subijcitur, in capitalibus, expone: id est in criminalibus siue imponatur pœna capitalis, siue etiam pecuniaria ad publicā vtilitatē, vel vindictā, & hoc modo videtur intellexisse gl. mag. in pluribus partibus eius dū loquitur de ciuili & criminali. & ita etiā cōiter practicatur secūdū Bal. & Ange. hic. Sed Guli. de cu. intellexit tex. prout iacet, & hoc verbū in pecuniarijs intellexit etiā in criminalibus, vbi imponit pœna pecuniaria. Bar. hic vi
d detur quodāmodo huic consentire. Tu tene quod supra dixi.
4 †In tex. ibi, [singulis causis.] glo. parua exponit tribus modis & gl. mag. tenet vltimā expositionē, vt intelligatur de singulis impedimentis: & tūc bene probatur, hic, qđ dixi in l. oratione. ꝙ nō solū quinque, sed etiā sex dilationes, & vltra dādę essent, si in oībus præcedētibus fuisset qs legitimè impeditus, dūmodo de hoc fecerit fidem: & in præcedētibus nō essent quatuor productiones: quia tūc nō propter pluralitatē dilationū repelleretur, sed pluralitatē productionū: quia tūc est timor subornationis. Bar. autē tenet secundā expositionē, vt exponatur in singulis capitulis, qa possunt tāgere plura capitula in eadē causa. limitat tñ vt intelligat simul cōcurrere, qñ nō possunt se cōpati, quia vnū est præiudiciale ad alterū: & ideò tūc data dilatione super vno dabitur postea super altero etiā si in prima nō fuit impeditus. Si autē poterāt se inuicē cōpati, tūc vna dilatio danda esset super oībus, vt etiā patet in ca. pastoralis. extra de exceptio. vbi datur vna dilatio ad oēs dilatorias proponēdas, quia possunt oēs simul proponi, & postea non daretur altera si
5 nō fuisset impeditus in prima. †In tex. ibi: [pluſquam semel.] hoc limita pluribus modis. primo, per l. oratione §. eod. nisi in prima fuerit impeditus. Secundò si in eadē instātia in qua prima data fuit: sed in causa appellationis bene poterit dari noua dilatio super eodē licet in prima nō fuerit impeditus: quoniā prima dilatio se nō extēdit ad causam appellationis, sicut nec generalis renūtiatio probationū: nec cōclusio in causa, quę habet vim renuntiationis. vt no. Inno. in c. cū venisset. in fi. extra de resti. iūcto eo, qđ ipse no. in c. pastoralis. de causa pos. & prope. Tertio limita, vt habeat locū, qñ prima dilatio fuit integra, alias dabitur secūda licet nō fuerit impedit' in prima: vt si
c debuit dare mēsem, & dedit quindecim [c] dies vt not. in c. vltra tertiā. extra de testi. Bar. hic tenet cōtrariū, quia potuit abbreuiare. Tu intellige Inno. qñ sine causæ cognitione hoc fecit: &
d sic nō debet abbreuiare. [d] Dictū vero Bart. qñ cū causa abbreuiauit: & de hoc cōstat, vnde sit cautus iudex, ꝙ dicat causam quare abbreuiat: & de hoc vide quod no. Spe. de dila. §. videndum. ver. itē no. quod iudex. Quartò limita qñ cōditio aduersarij efficeretur deterior: qa si fuissent producti, testes nota primam dilationē, ipse habebat alios testes, per quos potuisset illos reprobare: nunc verò nō habet. Vnde interest sua ꝙ nō detur noua dilatio. Si autē conditio sua esset integra quia ita posset hodie reprobare, sicut poterat tunc, dicit Bar. ꝙ de æquitate putat posse dari nouā dilationē, licet nō fuerit impeditus in prima. Certè hoc fuit dictū Spe. licet ipse non alleget in tit. de dilatio. §. nunc videamus. versi. sed nunquid. nā dicto casu secundū omnes possent instrumēta produci post terminū, vt no. in l. mancipiorū. de opti. leg. ergo & testes pari ratione cū æqui parentur, vt l. in exercēdis C. de fide instrumentorū. Vltimò
e limita nisi statutū [e] diceret, ꝙ darentur tot dies, puta, quindecim in prima dilatione, & secūda darētur decē, & in tertia darentur quinque, prout dicit statutū istius ciuitatis, & in pluribus locis sunt simlia statuta: nam tūc dabitur secunda, & tertia absque eo, ꝙ fuerit impeditus in prima vel in secunda hic, dicitur in criminali & miror quòd doctores nō tāgunt hic sed ita practicatur vbique, & sic illo casu prima dilatio non est peremptoria nec secunda. Quid autem, si statutum hoc non dicat, iudex tamen dixit do tibi quindecim dies prima dilatione, an tenebitur dare secundam si non probat se impeditum in prima? videtur quòd sic: quia eoipso quod dixi pro prima, videtur pollicitus se daturum secundam, vt non dicatur prima nisi respectu secundæ. Bartolus tamen hic sentit contra

cōtrariū, ꝙ videat pollicitus dare secūdā si merebitur de iure vt qa fuit impeditus in prima, qa nec aliter debet dare secūdā. si nec pōt immutare dispositionē iuris, vt ꝛ. eo. l. j. §. j. ver. neq; enim nō sic si statutū diceret illo modo, quia potest derogare
6 dispositioni iuris cōis. †In tex. ibi: [nō potest.] ex hoc verbo consuluit Bar. ꝙ si iudex daret secundā dilationē eo casu, quo dare nō deberet, non valeret. nec etiā probationes factæ intra illā, & ad hoc etiā allegat l. iij. & iiij. & de iure deliberā. j. C. eo. tit. de iure delibe. l. fin. §. sed quia quidā. Et vide in Spe. de dilatio. §. j. ver. itē quid si datus. vbi etiā vult, ꝙ post lapsum terminī, si nō subest iusta causa, quare fuit negligens, nō admittitur etiā ad volendū dare positiones, vt aduersarius eis respondeat medio iuramēto: qa si nō admittitur ad probandū, ita nec ad proponēdū, cū sit species probationis: qa releuetur ab onere probādi, per cōfessionē aduersarij: hoc probat optimè in l. de cōtractibus §. de illo C. de nō nume. pecu. & bene facit j. de
7 iudi. l. sed & si restituatur §. ex quibus causis. †Sed vtrum iu-
a dex [a] per viā prorogationis nō nouæ dilationis possit dilationem elōgare? dicit Ang. hic fortè ꝙ sic, ante quàm dilatio sit finita: quia nō est noua dilatio sed extēsio primæ, vt l. sed si manente j. de præcario. & quidā putāt hoc dictum singulare, sed certè hoc fuit dictū Spe. expressè, quē Ang. non allegat in tit. de dilatio. §. nunc videamus. ver. & sunt hæc in arg. cū præcedenti ver. vbi distinguit, an hoc fiat durante prima dilatione, vel ea finita: & hoc perpetuò tene mēti: quia si vides dilationē
b finiri, & te nihil feciſſe vel fuisse negligentē, vadas [b] ad iudicē, priusquam finiet, & facias tibi dilationē prorogare: & cū dilationes sint in arbitrio iudicis, poterit facere ante eā finitā, non post. Videtur tñ dicere, ꝙ debeat facere, nisi subsistente aliqua causa, non tñ tanta quāta requireretur in noua dilatione. tenementi. In tex. ibi: [reo tres dilationes.] subaudi ad defendendum, nō autē ad deliberādū, quia in criminalibus nō datur dilatio ad deliberandū, cū debeat esse certus de facto suo licet secus in ciuili, vt in aut. offeratur C. de li. cōresta. & ita no. glo. iij. q. ij. in summa. in fi. glo. & not. in c. ij. extra de dila. & Bal. in l. j.
8 C. qui accu. non pos. †In tex. ibi: [duæ dari possunt.] sed si reo fuisset data tertia, similiter accusator poterit vti illa, & intra eā facere probationes, vt l. petendæ C. de tēpo. in integ. resti. Sed an tunc reus possit eis renuntiare, ad hoc vt accusator ea non
9 vtatur? dic, vt ibi not. †Vltimò Bald. dicit, ꝙ dilatio data ad probandū, non incipit currere antequam aduersarius responderit positionibus: qa cū possit quasdā cōfessare, nescit ille cui dilatio data est, quas earū habebat probare: ideò tāquam iuste impedito, facto aduersarij non debet sibi dilatio currere. Mihi videtur hoc dictū posse procedere, quādo post positiones dare tur dilatio: sed si daretur prius, vt quotidie videmus fieri: quia post litē contestatā datur dilatio vtriq; parti ad probandū intentionē suā, censetur data ad ponendū, & ad articulandū & etiam producēdū testes super eis & faciendū eos iurare, & hęc omnia debet facere intra dilationē: & postquam aduersarius respōderit, & poterit eos facere examinari super positionis
10 bus negatis, etiā post terminū. †quia dictū testiū trahitur ad diem iuramēti, vt no. in cle. j. de offi. deleg. per glo. & Bart. in l. dānī. §. fabini. de dam. infec. nisi fuisset dilatio ad probādū &
c probatū habendū, [c] nā secundū cōsuetū stylum vbiq; intelligi tur quòd etiā examinari facias intra terminū. In gl. mag. posit principium ibi: [si probat se iusta causa impeditum.] in prima no. quod dabitur, nisi quaten' fuit impeditus in prima. Vnde si in prima producit duos testes, & cum velles alios producere fuit impeditus, nō dabitur secūda nisi ad producendū illos in quibus fuit impeditus, non alios quos non probat se voluisse producere. hoc tenēt docto. per l. admonendi j. de iureiur. ibi dum dicit, quibus iam solis vsurus sit &c. & si fuit impeditus in duobus diebus, duo tantū dies dabuntur in secunda dilatione, & intra duos dies debet hoc petere, aliàs negligētia in pētendo duorum dierū absorbet dationē nouæ dilationis, per id quod no. glo. j. de in integ. resti. l. fi. in prin. glo. mag. Primū tamen dictū intellige, nisi impedimentū duorum dierum abstulisset sibi cōmodum totius delegationis: quia tunc tota dilatio
d esset reintegranda [d] per l. & ideo hæsitatur. & quod ibi no. per
11 doct. j. de ver. obli. †Qualiter autē probetur impedimētum, satis patet per id quod dicit Spe. vt pro obtinēda secunda dilatione sufficiat, pbare impedimentum in a
e prima per solū iuramentū, [e] si aliter difficile erat probare: sed pro obtinenda secūda, & tertia vlteriore requirat exacta probatio cū aliqua sit præsumptio cōtra partem, quæ toties dicit se fuisse impeditā, vt b
dixi in l. oratione. In gl. ibi sed vtilior cognitio. iste ver. gl. recipit duplicē intellectum. Primus quòd in criminali pro obtinenda, vel tertia dilatione, de quibus hic, non expediat probare impedimentum in prima licet secus in ciuili: & iste est bon' intellectus. Secūdus est in criminali post quā actor habuit duas dilationes nō dabi c
tur sibi tertia etiā si velit probare impedimentū in illis: & si reus, nō dabit quartā: licet in primis fuerit impeditus: & istum intellectū innuit gl. dū subdit ꝙ hic in criminalibus nō dicit de singulis causis. i. singulis impedimentis: sed intellectus non est bonus, nec verus: quia non solū si reus d
petit, debet sibi cōcedi, sed etiam si nō peteret, iudex ex officio etiā coniuncto de- e
beret, & posset defensiones illius quærere per l. si nō defendātur. ff. de pœnis. Quin- f
imò etiā post sententiā l. j. §. fi. de quęstio. g
simpliciter ex parte accusatoris potest ex suo officio accusatore etiā nō petente: sed volente desistere, quærere probationes, & prosequi processum. l. plenè. in prin. de
12 publ. iudi. & l. ij. C. de abolitio. †In gl. ibi solu. hic in præsenti. dic, ꝙ hic loquitur de dilatione probatoria: quæ siue detur præsenti siue absenti, semper est peremptoria de sua natura: debet tamē absenti notifi- f
cari [f] aliter ipsum nō arctat. l. ij. C. vbi pro h
batur in simili: & no. in l. Iabeo. ff. de iureiur. leges autē ꝛ. in contrariū allegatæ loquunt in dilatione expectatoria quæ datur, vt quis veniat ad sententiā audiendā: in illa bene refert an detur præsenti, & censetur peremptoria etiam si non fuerit dictū. C. quomodo & quādo iud. l. ij. absenti & tunc nō dicitur peremptoria, nisi fuerit dictū: ideò nō sufficit vna dilatio, sed debent dari plures, vt l. ad peremptoriū cū l. sequēti. j. de iudicijs. & idē quando peruenitur ad primū vel
13 secundū decretū, vt l. presenti. C. de his q̄ ad eccle. cōfugi. †sed quantū ad alios actus nō requiritur citatio peremptoria, id est
g ꝙ hoc dicatur, imò omnis citatio [g] est peremptoria, si citat' qs, id est, quod compareat intra tot dies ad videndū iurare testes, & sic alijs actibus. vt not. Bar. plenè in l. si finita. §. iul. de dam. infect. & fuit originaliter de mente Inno. in c. ad petitionem. extra de accus. aliàs est in c. cōsuluit. de officio deleg. extra.

¶ Sed vtrū iudex. ad de ꝙ hic idē Paul. de ca. in d. l. j. C. de dil. & Lāphrā. de Brixia. in repetitio. c. qñ cōtra. in verbo dilationes. j. de proba. Cur.
¶ Vadas. fulg. & do. Alexā. hāc reprobāt. tū do. Ias. dicit illā tenendam. dic ꝙ cōtra Spec. dicit ro. cōsi. ccc xliij. in vltimis verbis esse tex. rotādum not. per Bal. ibi ad illud in l. Titio centū. de condi. & demon.
¶ Probatum habendum. de hoc & multis alijs verbis quæ ponunt in huiusmodi dilationibus vide per do. Sign. cōsi. xix. per Fede. de senis cōsil. clxxxj. do. de rota decisi. suis hoc titu.
¶ Reintegranda. Adde Lud. ro. cōsi. cccxcvij. Ange. cōsi. xxij.
¶ Iuramentum. Adde Fed. consi. cxiij.
¶ Notificari. adde vt per Federi. cōsil. ccxc.
¶ Omnis citatio. Adde, ꝙ etiā dicitur sententia interlocutoria, glo. est in l. quoties. C. de priuile. schol. li. xij. in. ver. sententia & gl. in aut. de lit. §. ad hoc. in §. sed etiā insti. quibus alie. licet vel nō. & in l. fi. §. necessitatē. C. de bo. quę lib. in gl. magn. ver. itē quid in præceptor Cur.
¶ Gerundij. De natura gerundij, vltra do. Ia. in rub. ea. adde Lu. roma. cōsil. cccclxxxiij.

De edendo. *Rubrica.*

1 †Super gl, rubricæ ibi, vt ostenderet quandam necessitatem. docto. dicunt aliter, ꝙ intentio iurisconsulti fuit tractare de actu editionis, qualiter, & quando, & quomodo fieri debeat: & ideo fuit locutus per gerundium, quod significat actum prout est in [i] fieri, non autem de substātia & de effectu editionis: ideo non fuit locutus per nomen verbale, quod significat substantiam. Et no. istam gl. quæ semper allegatur de significato gerū
2 dij [h] quia importat necessitatem. de quo etiam vide quo no. lo. h
and. in c. j. de postu. præla. lib. vj. in nouella. & in additio. Spe. de lib. concep. §. iam nunc. in princip. & Bald. C. de furt. l. falsus. & de episcopis & cleri. l. id quod. Et Iac. but. in l. j. C. de his qui latrones. vbi dicit vnum verbum, quòd si gerundium iungitur verbo, quod de se nihil importaret, ponitur declaratiuè. Vnde si te accusaui, quia deliquisti occidendo talem, vel receptando bannitos, videor te accusare de homicidio vel receptatione quia verbū deliquisti nihil de se importaret sine adiunctione gerundij. Si autem reportaret, vt si accuso te, quòd me insultasti vulnerando non videor te accusare de vul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Modū libelli. Sed quid si stāre statuto, q̄ in causa debeat offerri libellus & super ea procedi sine strepitu & figura iudicij: quidā producit libellum, & dicit non per modū libelli sed aliqualis & simplicis petitionis an super tali libello posit fundari iudicium? Pe. de ancha. cōsi. xxxiij. tenet q̄ non p̄ rationes & iurā ibi allegata.

b ¶In tali castro. adde Alex. cōsil. clxxxij. li. ij. & an procedat libellus generalis, & quādo, vide Ang. cōsil. xxv. & dicit Sigmō. cōsi. clxxxvij. q̄ libellus quātuncūq; generalis, & obscurus dummodo cōcludat admittitur. & vide Ange. consil. lvj. & Alex. cōsi. xxiiij. quat. lib.

7 Editionis actio non sufficit ad hoc ut reus reddatur certus.
8 Libellus in petitione hæreditatis.
9 Q̄aliter posit peti executio summæ non liquidæ, & in ipsa executione fiat liquidatio?
10 Causa debet taliter exprimi in libello, quòd ex eo necessario sequatur conclusio: aliter libellus est nullus ipso iure, & de nullitate potest opponi etiam post sententiam.
11 Causa est duplex scilicet proxima, quæ sufficit exprimi in rei uendicatione: & remota quæ requiritur in actionibus personalibus, ut reus reddatur certus de natura actionis, & quid si non exprimatur, nec opponatur & quando non fiat præiudicium in alia causa quam expressa?
12 In libello tria sunt necessaria: scilicet expressio rei: expressio causæ formaliter uel æquipollenter.
Item conclusio quæ sequitur ex illa causa: & an debeat exprimi nomen actionis.

LEX I.

QVa quisque actione nere sed de insultu: quia illud verbum insultasti satis importabat, sine adiunctione illius gerundij: vnde non ponitur expositiue, sed cumulatiue: quod tene menti. De natura verò supini vide gl. in l. Mæuia. ff. soluto matrimo. in principio.

Primò ponitur vnum dictum vsq; ibi, nā æquissimū. Secundò ponitur eius ratio concernēs fauorē rei vsq; ibi, & si contēdēdū. Tertiò ponitur ipsius dicti effectus, cōcernens fauorē actoris vsq; ibi, eden. Quartò ipsius dicti declaratio vsq; ad §. editiones.

1 †Ex prima parte colligūt glossatores fundamentū, q̄ actionis nomen sit exprimendū in libello, vt no. in fi. gl. magnæ ad quod etiā allegat alias leges. Cōmunis tñ opinio est in contrariū, quæ approbatur in c. dilecta. extra de iudicijs. & fuit opi. Ioan. & Azo. & etiā Pla. licet moueatur diuersis rationibus & gl. reprehendit rationē Pla. quia si illa opi. est vera plus sibi placent rationes Io. & Azo. & hæc est intētio gl. mag. ab illo ver.
2 & item circa. quæ est post mediū gl. vsq; in fi. †Ex secūda parte nota, q̄ actio debet taliter edi, vt reus reddatur certus, an velit cedere vel cōtēdere: postquàm ad hūc finē fit editio & quæ sunt illa, quæ requirantur ad hoc, ponuntur in princi. glo. vbi cunq; igitur taliter sit editio, q̄ reus redditur certus, dicit' sufficienter fieri, nec vltra requiritur: aliàs secus: & ex hoc determinantur plura, de quibus disputat' in hac gl. & de q̄bus gl. nō bene sensit: scilicet q̄ nō requiritur expressio nominis actionis: quia satis redditur certus reus, si exprimatur res vel causa, vnde si dico, q̄ mutuaui tibi centū, quare peto te condēnari ad ista centū: nō expedit q̄ dicā ad hoc propono certi condictionem generalē vel ex mutuo: quia satis redderis certus per prima verba. Itē non expedit q̄ dicā te esse obligatū ad illa centū: quia obligatio dicitur causa proxima actionis, sed sufficit expressio causæ remotæ, quia mutuaui: cum ex illa resultat iuris præsumptio, q̄ sis obligatus, & sufficit q̄ libellus cōcludat præsumptiue, vt l. omnes §. lucius ff. quæ in frau. credi. glo. tñ videtur sentire cōtrariū, q̄ sit fienda mētio de causa remota, & etiā proxima, quòd falsum est. Similiter si dico, peto à te centū per certi condictionem ex mutuo, procedit iste libellus, quia satis redderis certus, q̄ ago ex cōtractu mutaui, & ad quid, & qua actione, licet non fecerim mentionē de mutuo, quia illa verba,

a Actio debet taliter edi: vt reus reddatur certus an velit cedere, uel contendere? & quæ sint illa quæ requirantur ad hoc? & qualiter debeat exprimi res uel causa?
3 Reus in causa ciuili debet habere dilationem ad deliberandum, an uelit cedere uel contendere?
Non cogitur quis inuitus litigare, si uult liti cedere.
4 Reus si habuit terminum ad deliberandum, & postea comparet: non sufficit quòd dicat deliberaui contendere, ideo detis mihi terminum ad portandum exceptiones dilatorias: sed debet eas secum portare.
5 Actio editur quatuor modis, primò quòd portet unā scripturam quam dimittat apud notarium: & si aduersarius uult habere copiam, det eam sibi suis expensis: & quid si portet duas scripturas, & qui sint alij tres modi?
6 Libellus iste an procedat, peto à te omnes res quas possides in tali castro, nullam earum specificando?
Libellus iste procedit peto rem cum fructibus perceptis uel castrum cum pertinentijs.

certi condictio ex mutuo, nō significāt cōtractum, sed nomen actionis. glo. tamē voluit contrariū & nō bene in ver. sed nonne: & no. per Cy. C. eo. in l. edita. in ij. q.
3 †No. etiā ex hac parte, q̄ reus debet habere dilationem ad deliberādū, an velit cedere vel contēdere, vt habetur in auc. offeratur C. de lit. cōtest. & hoc in ciuili: secus in criminali, vt dixi ff. eod. l. proxi. Not. etiam ex hac parte quòd nō cogitur inuitus litigare si vult liti cedere, quod nemo potest facere in totum vel pro parte, vt j'. si pars hære. peta. l. permittendū. & l. quidā æstimauerunt j'. si certum petatur.
4 †Ex tertia parte nota diligēter, quòd si reus habuit terminū ad deliberandū, & postea comparet, non sufficeret, q̄ dicat, deliberaui cōtendere, ideò detis mihi terminū ad proponendas exceptiones dilatorias: imò debet eas secū portare, cum debeat venire instructus, nec dādus est terminus, secundū Barto. quod dicit esse subtile. facit l. si quādo. de dilatio.
5 †Ex vltima parte no. quatuor modos edendi actionē. Primo quòd edatur in scriptis, & hoc fieri potest duobus modis. Primò quòd portet vnā tantū scripturā, quā dimittat apud notarium: & si aduersarius vult habere copiā, det eam sibi suis expensis. Vel quòd portet duas scripturas quarū vnam dimittat notario, alteram det parti suis expensis, & sic expensis ipsius actoris, & modus iste traditur ibi, vel debeo cōplecti & dare, & iste modus hodie approbatur in authē. offeratur C. de lit. cō test. seruanda tamē est cōsuetudo locorū. Secūdus modus est, quòd nō portet scripturā, sed intentionē suā dicat notario, qui scribet in libro actorum: & iste colligitur ibi, vel dictare. Tertius modus est, quòd faciat intētionē suā dici per aduocatum vel procuratorē suum: & iste colligitur ibi, eū quoq;. Quartus modus est, quòd per scipsum dicat parti non dando in scriptis nec dictādo notario: & iste colligitur in fi. ibi, vel ideò dicēdo &c. hodie verò regulariter debet portari libellus, & dari copia parti: licet fallat in quibusdā casibus, quod dic vt per Inno cen. in c. j. de libel. obla. extra, & in casibus in q̄bus debet procedi summariè & de plano sine strepitu & figura iudicij, debet portari scriptura continēs intentionē eius, nō tamē per modū
a libelli, [a] sic non tenebitur dare copiā aduersario: vt in cle. sæpe. de verbo. signi. & quotidie procuratores dicunt nō per modū libelli sed aliqualis simplicis petitionis, quæ verba hoc important, si erat casus in quo libellus non erat dandus, nō censetur
6 datus. †Quæro an libellus iste procedat, peto à te omnes res
b quas possides in tali castro [b], nullā earum specificādo? videtur quòd nō, per istā gl. post prin. ibi in singulari autē. & per l. iiij. §. ornamenta j'. de rei vendi. Contrariū videtur tenere Inno. in c. certificari. extra de sepul. dic, vt ibi no. per Bar. & glo. in l. rei appellatione j'. de ver. signi. & per eundē Bar. in l. de pupillo. ver. qui nuntiat. in fin. de ope. no. nun. Item an procedat iste libellus, peto rem cū fructibus perceptis, vel castrum cū pertinentijs, nō specificando quantitatē fructuū, vel pertinentias? dic q̄ sic, quia in accessorijs nō requiritur illa specificatio, quæ in rebus principalibus, & de hoc per Cy. in l. cum propria C. si quis alteri vel sibi. & per Bal. in l. j. ff. secundò nup. mulier. & c. cum dilectus. in principio, de ord. cog. & in ca. cū ad sedem. de resti. spolia. Glo. autē mag. quæ est hic si vis eā gustare, recita per quinq; oppositiones vsq; ad ver. itē & circa. & vnam quæ-
7 stionem ab illo versi. vsque in fi. †Prima oppositio colligitur in prin. vsque ad versi. rei, quòd nō sufficiat aditio actionis ad hoc vt reus reddatur certus: vt si dico, ago cōtra te certi cōdictione ex mutuo: nā si aliud nō dico, non redderis certus: tamē verum est dicere, q̄ actionē edo. Sol. supple ad tex. vt in glos. q̄ requiratur etiā res, & causa. Secunda oppositio est, quòd nō requiratur expressio rei: quia si ago petitione hæreditatis talis absque expressione rerū hæreditariarū, vt colligitur ex l. iiij. j'. de peti. hære. vbi sententia lata pro me poterit executioni mandari, etiam in rebus quas incepisti possidere post datum libellum, & tamē illos specificare non potui. Sol. distingue, vt in gl. nā res debet exprimi, tamē aliter in vna actione, aliter in alia.
8 & no. ex glo. †quòd procedit iste libellus, peto hæreditatē talis quam possides. Doc. dicūt, quòd imò debeo petere declarari me hæredem talis, & hoc petitur iure actionis, & te condemnari ad restitutionem rerū hæreditariarū, & hoc peto officio
9 iudicis mercenario: ita formatur iurisconsul. in l. licet minimam. de peti. hære. j'. †No. etiam glo. quæ semper ad hoc allegatur, quòd

quòd pōt peti executio summæ nō liquidę, & in ipsa executione fiet liquidatio. Eodē modo dicūt doct. si statutū dicat, q̄ in-
a strumentū mittatur executioni [a], & ego habeo instrumentū super summa nō liquida, puta super interesse: possum petere executionem, & facere capi te vel bona tua, & postea liquidabo quantitatē, & de quo etiā per Bar. in l. j. in fi. j'. de leg. ij. & in l. j.
10 iudi. sol. j'. †Tertia oppositio in ver. item in causa. q̄ nō sufficit sola expressio causæ: quia si dico, & peto à te. x. quia rex est in Francia, exprimo causam, & tamen ex ea nō pōt sequi condemnatio. Sol. causa debet esse talis, ex qua necessario sequat' conclusio: quia nihil aliud est actionē edere, nisi applicare causam ad conclusionē: quod est argumentū legistarum, vt dicūt vltramontani & refert Cyn. in l. edita. C. eo. & dicit Bar. ibi q̄ quando cōclusio nō sequitur ex causa præmissa, libellus ipso iure est nullus: & in quacunque parte iudicij pōt de nullitate opponi, & etiam post sententiā, quia non valeret etiā si nō fuis-
11 set oppositū. tene menti. † Quarta oppositio in ver. q̄ autem, quòd nō requirat' expressio causæ: quia si ago cōtra te rei vendicatione, sufficit me dicere dominum, absque eo quòd exprimam causam, ex qua dominium acquisiui: vt probat' in l. an eadem. §. actiones. in fin. de exce. rei iudi. j'. Sol. causa est duplex, scilicet remota & mediata: item proxima & immediata. In actione reali sufficit exprimere proximā immediatā, & illa est dominiū, quod parit rei vēdicationē, nec requiritur expressio causæ remotæ: posset tamē exprimi, & tunc si exprimatur sententia absolutoria simpliciter lata, solū in illa præiudiciū faceret, vt l. si mater. §. si quis autē. j'. de exce. rei iudi. sed si nō exprimatur in libello, facit præiudiciū in oībus, quæ tēpore libelli subsistebant vel subsistere poterāt, posito etiā q̄ in prosecutione fuerit alterā prosecutus tantū: sed nō faceret præiudiciū in causa superueniente postea, vt d. l. si mater. §. eandē. & d. l. an eandē. §. actiones. j'. de exce. rei iudi. Expedit ergo reo, q̄ potī' nō exprimat' causa remota in libello, quā q̄ exprimat'. vñ dicit Bal. q̄ pedē sibi peremit cū ligone, q̄ in rei vēdicatiōe causam remotā petit exprimi. In actionibus vero personalibus econuerso requirit' expressio causæ remotę, puta cōtract' vel quasi nec sufficit expressio causę ꝓximę, puta oblig. Nō em sufficit dicere te mihi obligatū ciuiliter & naturaliter ad centū, nisi dicā ex qua causa, licet oblig. sit ꝓxima causa actionis. Rationē diuersitatis gl. hic nitit' ostēdere p verba obscura & modici saporis. Sed dic q̄ ideo in rei vend. sufficit exprimere causam. s. dominiū: quia ex quacunq; causa habeat', semp est vniforme: siue ex cōtractu bonæfidei, siue stricti iuris, siue de iure ciuili, siue de iure gen. siue ex causa onerosa, siue lucratiua: nam non sic obligatio est vniformis. nam alterius naturæ est q̄n descendit ex contractu bonæfidei, alterius quādo iuris: & sic de causa lucratiua & onerosa: vnde nisi exprimatur causa, reus non redditur certus de natura actionis propositæ, quę sequitur naturam obligationis sed exprimēdo dominium satis est certus: qui vnica & vniformis est rei vendi. nec variatur ex varietate causarum, & ideo ex actionibus personalibus cum requiratur expressio causæ remotæ, sententia absolutoria non facit præiudicium in alia causa quam expressa: vt d. §. actiones. sed si nō fuisset expressa, & reus non potuisset facere præiudicium in omnibus. secundum gloss. hic in ver. vbi autē reus. quam not.
12 & tene menti. & hoc vsque ad ver. sed nonne ibi est. † Quinta & vltima oppositio, quòd sufficiat exprimere nomen actionis, cum illo expresso censeatur etiam expressa causa: quia si dico, peto à te centum certi condictione ex mutuo, satis patet quòd ago ex causa mutui. Tamen glo. tenet contrarium quia illud verbum ex mutuo. non ponitur ad significandū causam sed ad exprimendum nomen actionis. Docto. contrarium tenent, quia reus satis redditur certus. Conclude ergo, quòd tria sunt necessaria, scilicet expressio rei, expressio causæ formaliter vel æquipollenter, vt in proximo præcedenti casu. item cōclusio quæ sequitur ex illa causa: quia non sufficeret narratio, nisi sequeretur petitio, quare peto te condemnari &c. licet secus in criminalibus, in quibus non requiritur conclusio. vt no. Cy. in l. in causis C. de accu. & in l. nec exemplo. de fal. glo. tamē notabilis, in c. quia præsulatus. j. q. iiij. videtur dicere, q̄ nec etiam in ciuili requiratur, sed falsum est: & vide q̄ no. Bar. in l. certi condictio in princ. si cer. pe. Expresio vero nominis actionis non requirit', secūdum Pla. Io. & Azo. quod approbatur in c. dilecti. de iudi. licet gl. hic in fi. dicat contrariū. & si ex primatur licet inepta, non vitiatur libellus dūmodo intentio sit apta, vt no. Inno. in c. examinata, de iudi. secus si esset inepta. & ita debet intelligi l. j. §. j. j'. si mensor fal. mo. dixerit.

a Editio est duplex. & qualiter fiat productio? et quādo requiratur originalis scriptura? & an sit danda copia aduersario?
3 Copia producta cum die & consule q. faciat fidem contra partem quæ eam dedit.
4 De instrumentis productis quando sit danda copia cū die & consule? & quando possit uendicari originale. & nu. 5. & 6.
5 Si actor uellet redarguere instrumentum de falso, nō debet sibi edi cum die & consule.
6 Actu quare eduntur cum die & consule?
Liber actorum uel protocollorum si reperitur penes aliquem priuatum, non reputatur suus: sed eorum quorū negotia ibi continentur.
7 Si produco aliquod instrumentum contra te, & continet aliquid protestandum est ei pro te sicut pro me.
Quid, si produco instrumentum in parte, & partibus faucientibus pro me & non aliter?
8 Si quis non uult producere in iudicium aliquod instrumentum ex aliqua causa, tamen portet ipsum iudici in camera ad instructionem eius, & iudex reperit aliquid ibi contra ipsum, & pro aduersario, an possit illi stare ac si esset in iudicio productū?
9 Si in libello meo facio mentionem de aliquo instrumento potest aduersarius meus petere, q. eam sibi illud instrumentum, ante quam respondeat libello.
10 Cessionarius agens an debeat ante omnia edere instrumentum cessionis?
Minor mulier, & rusticus excusantur à dolo præsumpto de præterito, & quid in dolo præsumpto in futurum, ut si uellent producere testes post dictum testificata.

1 §. Editiones sine die. † Instrumentorū quæ in iudicio producuntur dan

a ¶Executioni. Adde Lud. Ro. cōsil. ccxj. q. hic à do. Iaso. nō allegatur & tñ ibi tenet, q̄ debet intelligi de instrumētis liquidis, nō liquidandis quan quā idē ro. consi. lxxvj. transeat cum opi. Bar. hic sed melius loquit' in alio consilio, in quo dicit q̄ ita legēdo semper tenuit. reliqua I materia huius principij vide hic ad dicta Bar. & Alexan.

b ¶Corpus instrumēti. Vid' in practica papi. in verbo exhibet & producit.

c ¶Principium instrumenti. Adde qđ hanc productionē approbat Inn. in c. qm̄ contra. colli. j. in versi. instrumētorū de proba. & sequitur Pet. de ancha. in consi. xlj. incipit prima facie. col. ij. in prin. Franc. Cur.

da est copia aduersario petenti, sine die tamen & consule confecti instrumēti ad euitandum suspicionem falsum fabricandi: de die tamen collatæ solutionis danda est copia: sed si producatur liber rationum danda est copia diei & consulis confectarū rationū. Item illorū duntaxat copia danda est, quæ in iudicio quis producit vel producturus est nō de illis quę nec produxit nec est producturus. Et contra non dantē datur actio in factum ad interesse, nisi excusetur ratione sexus, vel rusticitatis, vel ætatis. h. d. vsq; in fine l. Et primò loquitur qualiter debet fieri editio parti idest datio copiæ eorū quę in iudicio sunt producta vsq; ad §. edenda. Secundò quæ sunt illa de quibus debet fieri editio parti, idest dare copiam? vsq; ibi, eis. Tertiò qualiter prouidetur cōtra illū qui dare debuit copiā & nō de-
2 dit: † Et scias, q̄ duplex est editio. Quædā quæ fit iudici: & ista fit de originalibus instrumentis vel scripturis, & dicitur productio quæ debet fieri verbaliter & realiter nec sufficeret dicere verbaliter produco quoddā instrumentū, quod habeo scriptū manu talis notarij, nisi etiā realiter corpus ipsius instrumē-
b ti [b] portaret corā iudice: & hoc vult gl. super verbo & aliū. quę est in præcedēti §. in fi. gl. & de ista productione loquitur tex. in §. edenda. in ver. editurus est idest producturus est corā iudice, sicut etiā producuntur testes, vt l. produci j'. de testibus q̄ etiā probatur C. si certū pet. aut nouo iure quod instrumenta nō proficiūt nisi producenti, & sic vtenti. Quædam est editio quæ fit parti, & ista non fit de originali scriptura, sed de copia ipsius C. eo. l. procurator. originalia verò vel remanent penes iudicem, vel pars deportat sibi domū, postq̄ produxit & fecit
c describi productionē, & principiū & finē instrumenti: & ita est in vsu & in romana curia totus tenor instrumenti describitur in actis, quod est vtilius: quia tunc licet originale perdatur illa copia fidē faciet, vt no. in l. chirographis §. fi. de admi. tu. et de hac secunda edictione, quæ fit parti, loquūtur isti text. & §. edenda. in prin. debet enim intelligi §. edenda sunt omnia parti, quæ quis apud iudicem editurus est idest producturus corā iudice, & sic loquitur de prima productione. Et no. pro declaratione omniū gl. & doct. q̄ in ista materia fuit diuersitas opinio. inter Azo. ex vna parte. & Io. & Hug. ex altera. Qui azo tenuit, q̄ non sit danda copia aduersario, nisi de instrumentis quæ quis in iudicio produxit, vel est producturus: & tunc in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sicut pro me. Adde Ioa.ro.cōſ.lxxj.& cōſ. cccxlvij. & ibi an talis ꝓductio poſſit reuocari, de quo etiā p d. Sign.cōſ.cxxl.fi. dicta tū omnia limita nō ꝓcedere cū q̄s ꝓduceret app.aduerſarij ſui in paſsibus ꝓ eo faciēdo & cōtra partē aduerſam: quia ēſſe talis ꝓteſtatio cōſeruat ius ipſius ꝓducētis, ſecundū Ro. deci. ſuis in nouis de fide inſtr. Et de dicta clauſula in illis ptibus &c. vide per Io. pe. ferrariē. practicū pap. in ſua practica in forma ꝓductionis inſtrumētorū. col.iij. ver.in illis paſsibus. & Barb.in ſuo conſi. xvij.col.xv.inſecūdo volu.Car.

b ¶ Informabit.do.Ia. dicit hic, q̄ hæc non fuit intentio gl. vide hic p̄ ipſum.

c ¶ Anteq̄ rñdeat.intelli ge niſi iurauerit,q̄ tunc nō habet illa in ſtrumenta in prōptu quia iurādo ſic,debet ꝓcedi in cā ſecundū rotā deci. ſuis de fide inſtr. in antiquis inc. ſi in libello.

d ¶ Quid i ceſſionario. vide per Lud.ro.cōſi. clxiij. & ibi vide qd de emphyteuta,et feu datario,an debeāt do minis edere inueſtitu ras:de quo per d. Raf. l.ſequen.dicitur.

diſtincte ſit danda tam reo ab actore,quā econtrario:nec etiam diſtinguitur ad quē finem petatur, vel vt petens fundet ſuam intentionem ex eo, vel vt ſe defendat:ſi autē non ſint in iudicio producta vel producenda tenuit Azo indiſtincte q̄ quis nō teneatur dare copiam aduerſario, nec reus actori, vt l. qui accuſare.C.eodē. nec econuerſo,quia nō eſt ſuſtum,quod quis de domo mea ſumat arma contra me, argu. C. de teſtibus. l. nimis graue. iſta ſua opin. videtur recte probari in §. edenda. vbi videtur caſus de vtroque dicto, & in iſtis refert q̄ iſte §. qui dicit dandam eſſe copiam ſine die & conſule,non intelligitur de illis inſtrumentis quæ fuerunt in iudicio producta,de illis vero non eſt tractandum qualiter ſit danda,poſtquam ſecundum eum nō eſt danda. Sed Ioan. eſt in contraria opin.in vtroque dicto,quòd nō ſolum debeat dari copia de productis in iudicio,de quibus non eſt dubium: ſed etiam de non productis vel producendis ſi tamen petatur per reum ab actore, ad fundandum exceptionem, vel per actorem reo ad fundandum replicationem, vel ad intentionem ſuam fundatam coadiuuandam,ſed ad non fundatam fundandam non debet fieri, vt l. qui accuſare.& hoc probat ipſe per l.fina.& per l. inſtrumenti. & l. non eſt nouum.C. eodem. ſed Azo dicit, quòd illæ leges loquuntur in rationibus,quæ ſunt communes. Nos loquimur in inſtrumentis quę ſunt propria illius,qui recolligit à notario. Nec obſecundū Ioā. §.edenda. in fi.quia debet intelligi de illis, quibus quis non vtitur, q̄ nō ſit fienda editio parti ſic indiſtincte,licet de illis quibus vtitur fiat indiſtincte: ſed cum diſtinctione prædicta bene debet fieri, vt in illis legibus quas Ioā. intellexit in inſtrumentis,nō in rationibus. Tenuit etiā Ioā.iſtum §. dum dicit editionē fiendā ſine die & cōſule debere intelligi de inſtrumētis quæ nō fuerūt in iudicio producta,in illis caſibus in quibus fiēda eſt editio,vt dixi ſ. ſed ſi ſunt producta,vt vult Io.q̄ tunc fiat editio in totū,cū die & conſule per §.edenda.in ver.omnia.Breuiter in primo dicto teneē opi. Io.cōiter p doc. in ſecunda opi. Azo. per viuā rationē, quia q̄n ſunt in iudiciū producta,editio quæ poſtea fit parti,non fit ad finē inſtruendi iudicē:quia ſatis eſt inſtruct⁹ in prima editione,ſed ſi ad inſtructionē partis,quę pōt inſtrui ſine die & cōſule.Sed q̄n nō ſunt in iudiciū producta, licet fiat parti in caſibus prædictis, ſit tū ad finem vt inſtruat iudicē;ſed ſi daretur ſine die et cōſule,iudicem nō inſtrueret: quia non daret tali copiæ fidem,cū nō ſit
3 in publica forma,& ſic nulli⁹ eſſet vtilitatis editio.†Et ſi dicatur etiā ſi fiat cū die & conſule cum ſit copia, iudex non dabit fidē.Reſpondeo q̄ imò dabit,poſtquā data eſt aperte,quia cōtra eam quæ dedit copiā fidē faciet.quod dic vt no. Bart.plenè
4 in auē.ſi quis in aliquo.C.eo. † Quod autē hic dicitur,dandā eſſe copiam ſine die & cōſule de inſtrumentis productis. Fallit in quatuor caſibus. Primus quando quiſpetit copiā,volens redarguere inſtrumentū de falſo: & tunc debet ſe ſubſcribere ad pœnā talionis.vt l.optimā.C. de contrahē.& cōmit. ſtip.& l.fi.C.de fide inſtr.dicunt tamē doc. q̄ hoc nō eſt in vſu, ſed debet ſe obligare ad aliquā pœnam arbitrio iudicis,ſi nō probat falſitatem, ne malitioſe petat diem & cōſulem, nec debet fieri iſta interrogatio de qua hic in gloſſ.an valet redarguere circa diem vel alia.vt not.Cyn.in d.l.fin.Secundo fallit quādo non poſsit aliter deliberare,niſi haberet copiam diei & conſulis,vt ſi aliquis tanquam prior creditor in hypotheca agat contra ſecundum: nam non poteſt deliberare ſecundus, niſi videat an ille ſit prior vel nō:& hoc nō pōt ita fieri. niſi detur copia diei
cū anno,& menſe. Tertio fallit:q̄n nō poſſet ſciri dies ſolutionis niſi ſciretur dies confecti inſtrumenti, vt ſi promiſiſti ſoluere intra ſex menſes à die confecti inſtrumenti:nam iſta dies ſolutionis editur, vt hic. Sed non pōt edi perfecte niſi ſciatur à quo die incipiunt iſti ſex menſes, vnde in conſequētiam diei editi debet etiā iſte edi,ſecundum doct.Item procedit q̄ hic dicitur, quando petitur editio ab illo contra quem inſtrumentū
5 producitur, & ſic proſequitur ſuam iniuriā. † Quid autem ſi actor vellet redarguere inſtrumentum de falſo, an debeat ſibi edi cū die & conſule:dic q̄ non,quia nō proſequitur ſuā iniuriam.hoc voluit Bar.notabiliter in l.tutor qui repertoriū,ante fin.de admi.tuto. Prædicta locū habent,q̄n ille qui petit editionem ſibi fieri,non eſt dñs inſtrumenti in totum vel pro parte, ſed eſt ille à quo petitur:quia recolligit ipſum à notario de ſua pecunia.Si aūt petens eſſet dñs in totum,vel pro parte,nō haberet neceſſe petere copiā, ſed poſſet vēdicare ipm originale inſtrumentū,et ſic fieret editio cū die & cōſule,vt l.ſi quę ſunt actiones.ff.fami.herc.& l.procurator. C.eo.& hic in glo. Item ꝓcedunt prædicta,q̄n editio petitur nō à priuato,ſed à perſona publica,vt à notario qui fuit rogatus ab ipſo petente: ſimiliter deberet edere in publica forma ipſum originale inſtrumētum,nō copiam,& ſic cū die & conſule: ſicut etiam argentarij edebant librum rationū, in quorum loco ſuccedunt ho
6 die notarij.vt ff. eod.l.prætor.§.j. † & hæc eſt ratio quare acta eduntur cum die & cōſule.vt l.ij.C.eo.& hic in glo.quia editio petitur à notario qui cōfecit acta, vel ab officialibus publicis apud quos acta ſunt depoſita. Et idem videtur ſi liber actorū vel protocollorū reperitur penes quendam priuatum,quia nō reputatur ſuus,ſed eorum quorū negotia ibi cōtinētur.& hoc voluit Inno.in c.j.extra de proba.vbi etiā dicit q̄ de inſtrumētis tutelæ,procurationis,vel emancipationis,in iudicium productis, & aliis quibuſcunque pertinentibus ad legitimationē perſonarū,debet fieri editio cū die & conſule:quia in illis conſiſtit principalis intentio producētis,nec etiam petētis intētio fundatur:& ita de facto ſeruatur.quod not. Et ex his remanēt declarata oīa,quæ tāguntur hic in gl. valde obſcure.& vide q̄
7 no.in cle.j.de vſur.& inſti.de inuti.ſtip.§.item verborū. † Et no.circa fi.gl.ſi ꝓduco aliquod inſtrumentū cōtra te,& ibi cō
a tinetur aliquid pro te,q̄ ſtandū eſt ei pro te ſicut pro me[a]. Sed quid ſi dico prout quotidie faciunt procuratores,produco inſtrumentū in parte & partibus facientibus pro me, & non aliter nec alio modo:Bald.in l.j. C.vt quæ deſunt aduocatis partium.videtur expreſſe tenere,q̄ iſta verba nihil operanē q̄ nihilominus ſtabitur in parte faciente pro te cōtra me,q̄ eſt ſingulare.De hoc tñ vide in Spec.de inſtru.edi.§.videndū.verſi. quid ſi aliquis.& verſic.quid ſi producitur. vbi videtur ſentire
8 oppoſitum & habui iſtum caſum de facto. † Nota etiam iſtā gloſſ.dum dicit,vel non vtendo, ad vnum quod vidi de facto, & ſæpe contigit,quia pars habebit vnum inſtrumētum quod non vult in iudicium producere propter aliquam cauſam tamen portat ipſum iudici in camera ad inſtructionem eius,iudex reperit aliquid ibi contra ipſum: & pro aduerſario videtur velle iſta gl. q̄ poſsit illi ſtare, ac ſi fuiſſet in iudicium productum. Hoc tñ videtur mihi periculoſum: quia non conſtat
b ſibi vt iudici,ſed vt priuato:ſed tamē ad alia informabit[b] mentem eius,vt pronior ſit pro altera parte circa §.edenda.not.in
9 ver.editurus. † quia hic videtur caſus, quòd ſi in libello meo facio mentionem de aliquo inſtrumento, poteſt aduerſarius
c meus petere quòd edam ſibi illud inſtrumentum,antequam[c] reſponeas libello, & hoc habetur per Inn. in c.j. de probat.& in Specu. de inſtru.edit.§.nunc dicamus.verſi.quid ſi quis.&
10 per Barto.in l.edita.C. cod. † Quid in ceſſionario[d] agente,
d an debeat edere ante omnia inſtrumentū ceſſionis? vide Bar. in l.ſi duo rei.ff.de ſolu.& l.poſtquam. §.ſi dies.ff. vt leg.no.ca. & C.de procura.l.qui ſtipendia.& in ſpec.de action. verſi. ſed pone quidam &c. Vltimo not.in fi.legis q̄ minor,mulier,& ruſticus,excuſantur à dolo præſumpto de præterito:ſed à dolo præſumpto in futurū an excuſentur:vide Bar. in l.j.§.nuntiatio.ff.de ope.no.nun.vt ſi vellē producere teſtes poſt dilata teſtificata, quo caſu præſumitur ſubornatio, an iſtæ perſonæ excuſenē ab iſta præſumptione,vt ſic poſsint ꝓducere: dic vt ibi not.vbi allegatur iſte tex. ad deciſionem do.Paul.de ca.

incepit hic audire iura ciuilia in hac lege à do.Bal.& habebat duos

duos ſocios, qui erant filij ſui, & ſedebant in vna bancha, & dicit q̄ verba ſua nō erant pro nouitijs,& cū receſsiſſet ab eius ſchola,cito recolligebat verba ſua,quæ nō erant pro nouitijs.

2 §ff Vbicunque quis tenetur edere aduerſario ſuo non tenetur dare originale ſed copiam:quando dominium inſtrumenti pertinet ad ipſum edentem.

LEX II.

1 Si legatum petatur. † Legatarius petens legatum,licet in libello mentionē faciat de teſtamento,non tenetur hæredi dare illius copiā ad illius inſtructionem,cū debeat & ſoleat habere penes ſe originale.h.d.valde notabiliter. & ſic limitat §. edenda.qui videtur velle contrariū:nam intelligitur niſi reus ſit talis,qui de illo inſtrumento tanq̄ ad ſe principaliter pertinente præſumatur vel teneatur habere originale, vt hic:nō tamen poterit legatarius obtinere,niſi poſtea cedat, id eſt producat particulam teſtamēti in publica forma ad fundandam ſuam intentionem:& ita loquitur tex.in l.poſtq̄ §.ſi dies ff. vt leg.no.ca.& tūc poſtq̄ produxerit, poterit hæres eius petere copiā,vt in §.edenda.quia per productionē,factū eſt de actis, etiā acta ſunt cōia.ita notabiliter intelligit Bal.hic iſtā primā lectu.In tex.ibi:[petatur.]ponēdo in libello ſibi fuiſſe legatā talē rem,vel quantitatē,vt conſtat in inſtrumēto teſtamenti facto à tali notario,vnde petebat hæres copiā illius teſtamēti, vt poſſet deliberare an vellet cedere vel contendere:dicit q̄ non eſt danda,quia hæredes ſolent habere exēplum,id eſt exēplar ſeu originale:cū ad ipſos principaliter pertineat, vnde non debent petere ab alio.vt ff. eo.l.ſi quis ex argentarijs §. prohibet. ſecunda aūt lectu.gl.nō placet,vt loquatur, quādo legatarius petit ab hærede:& dicit gl.q̄ hæres non tenetur dare originale:ſed certè nec copiā:quia actor non pōt petere à reo ad ſuam intentionem fundandā.vt l.qui accuſare C.eo.& eſt caſus contra iſtā gl.in d.§.ſi dies.vbi legatarius debet producere ad hoc
2 vt vincat.vt ſ. dixi. †No.tñ gl. q̄ vbicunq̄ quis tenetur edere aduerſario ſuo,non tenetur dare originale,ſed copiam:quando dominium inſtrumenti pertinet ad ipſum edentem, quia recolliget à notario de ſua pecunia:& vide quod notatur in l. eos §.ſuper his C.de appellatio.in tex.& gl.& per Bar.

a §ff Quòd tempore editionis poſsit apponi conditio, q̄ ille cui editur non poſsit uti contra edentem.

LEX III.

1 Ne quiſquam eorum. † Fiſco etiam agenti tenetur reus edere ad intentionē fundandam nō tamen niſi inſtrumenta ad cauſam illā faciētia h.d.& eſt ſpeciale in fiſco,& etiam in agente contra argētariū:vt ab his edatur ad intentionē fundādam vt ff. eo l.argentarius.in principio regulariter ſecus,vt lege qui accuſa.C.eo.In gl.ibi,quæ eſt contra,hæc vera, vt dixi: ſequens aūt ſolutio vult q̄ fiſcus agens contra priuatum non poſsit petere ſibi edi,nec eo modo quo poſſet alius priuatus ſed ad fundandam replicationem, & ſic nihil eſſet ſpeciale in
2 fiſco.†Vltimo no.glo.in fi.q̄ tempore editionis poteſt apponi conditio q̄ ille cui editur non poſsit vti contra edentem,ſecundùm Ange.

2 §ff Notarius ſi facit aliquam donationem, & ipſemet conficit inſtrumentum, tenebitur edere mihi inſtrumentum in publica forma etiam ad intentionem fundandam.

3 Mercatores & campſores moderni tenentur libros rationum quos tenent in loco publico edere contra ſeipſos cum die & conſule.

4 Quòd non debeat edi niſi particula quæ pertinet ad petentem: & uide hic unam cautelam.

Quòd hæc editio petatur officio iudicis.

5 Dominium libri protocollorum eſt ipſius notarij:& poteſt ipſum legare cui uult, ut habeat utilitatem inſtrumentorum,quæ inde publicabuntur.

6 Qui non rogauit notarium,non poteſt ab eo petere q̄ det ſibi inſtrumentum in publica forma,& quando hoc non procedat:& quid ſi alicuius intereſt, quæ inſtrumenta poſsit petere,uel acta: & nume.10.

7 Notarius qui conficit inſtrumentum de aliquo contractu qui celebratur ex conſenſu utriuſque partis,non debet ſcribere rogitum:niſi rogetur ab utroque contrahēte.

8 Quia ſi conſiſtat in uoluntate unius tantum? ſufficit q̄ ab illo rogetur.

In actu in quo non ſit dare partem: quia eſt actus ipſius notarij, ad teſtamentum eius, non requiritur rogatio alicuius.

Quid in actu qui non dependet ex uoluntate alicuius,ſed à caſu, ut à natiuitate alicuius.q̄ debeat interuenire iudicis authoritas.

9 Contractus quando concernit utilitatem alterius contrahentium, ut donatio: licet donatarius fuerit rogatus in utroque, non tamen debet ipſum tradere in publica

forma,niſi donatario.

Idem in inſtrumento finis & quietationis.

10 *Duo requiruntur ut quis compellat notarium ad dandum inſtrumentum in publica forma, de quo fuit rogatus.*

LEX IIII.

a ¶ De mādato. adde a-lex.cōſi.lviij. j.lib.& xcvij. ij.lib. tamē idē eſt quia duplicatū & vide per Lud.ro. cōſilio.cccxcviij.

1 Prætor ait argentariæ. Supra locut⁹ eſt de editione quę fit de iure ciuili vel fieri debet:hic de illa quę de iure prætorio,ſecundū Odofredū,Bal.& Ange.

1 †nam erāt officiales de publico deputati,q̄ vocabanē argētarij,& quid pertineret ad eorū officiū, dic vt hic in gl. ad quorū ſimilitudinē ſunt hodie cāpſores,q̄ vocanē numularij, de quibus ff. eo.l.quædā.§.numularios.& nō erat licitū talē artē aſſumere,niſi illis q̄ de publico deputanē, & ꝓpter hoc q̄ publica authoritate fungebanē,ſtabatur libris eorū,non ſolū cōtra ſe, ſed etiā inter tertias perſonas: ſicut ſtatur inſtrumentis & ꝓto collis librorū notarij. Ideo emanauit edictū prætoris,q̄ tales argentarij cōpellerentur ab eis reddi rationes, vel cōtra ſe,vel etiā cōtra tertiū tenerēt edere cū die & cōſule:ſicut tenenē edere inſtrumēta in publica forma illis qui eos rogauerūt.Et primo ponunē verba edicti.Secūdo cōmendat edictū ponēdo rationē,quæ mouit prętorē,vſq̄ ibi,ſed & filius:& loco iſtorum ſuccedunt hodie notarij,vt gl. ff. ea.l.ſi quis ex argētarijs. §.j.q̄ incipit,ſed ante edat,falſum & q̄ hodie illi nō ſint in vſu, quia deputanē à publico,ſed quilibet aſſumit ꝓ voluntate,& p con ſequens libris eorū nō ſtaret inter tertias perſonas:ſed ſolū cōtra ipſos ſolos ſcribentes,vt no. ff. eo.l.quædā.§.numularios.& q̄ editio ſit fienda etiā cū petit cōtra ipſum argentariū ad intētionē agentis fundandā,licet liber ſit ipſius argentarij,patet ff. eo.l.argentarius.in prin.& iſtud ſpeciale eſt: regulariter em ſe cus,vt l.qui accuſare.C.eo.eſt etiā ſpeciale in fiſco,vt ſ. l. proxi.

2 †Et ꝓpter hoc pōt dici,q̄ ſi notarius facit quandā donationē, & ipſemet cōficit inſtr. q̄ videtur poſſe fieri, quia nō tendit in præiudiciū niſi ſuum,per ea quæ no.in l.ij.de ſtipu.ſeruo.q̄ tenetur mihi edere inſtru.in publica forma.& ſic cū die & conſule, & aliis ſolennitatib⁹ etiā ad intentionē fundandā cōtra eū
3 per l.argētarijs. † Sed quid de modernis mercatorib⁹,& campſoribus, an teneantur edere libros cōtra ſeipſos? dicendū eſt q̄ ſic cū die & cōſule: quia tales rationes dicūtur pertinere ad illos,qui cū eis habent agere:& eo ipſo q̄ cū ipſis agunt vel cō trahunt, videntur eis mādare q̄ ſcribant in libris ipſorū: ideo tales rationes dicuntur quaſi ꝓprie dictorū cōtrahentiū vt hic dicitur ibi,in cum quodāmodo &c.licet dominiū libri ſit ipſorum mercatorū.Sed ſi aliquis non faceret artē in publico licet conficeret vnum librū in camera ſua, in quo ſcriberet omnes ſuas rationes quas habet agere cum alijs, non tenetur illum librum edere,quia nō cenſetur ſcribere de mandato cōtrahentium:&ſic eſt illorum naturę vel quaſi:et hoc videtur fuiſſe de mente Iac.but.& aliorum in l.j.C.eod. & idem videtur in mercatoribus, & campſoribus ſi habent aliquem librum ſecretū, quem non tenent in publico, ſed in domo ipſorum, vt faciunt quaſi omnes:quòd illum teneantur oſtendere, ſed ſolum illos quos in loco publico tenent: quia ibi videtur ſcribere de man
a dato[a] contrahentium. † Et hic not.in principio dum dicit ad
4 ſe.& gloſſ. exponit, ſcilicet petentem,quòd non debet edi niſi particula quæ pertinet ad petentem. facit c. cum contingit.de fide inſtrument. extra. Et ideo Florentiæ eſt ordinamentum inter mercatores q̄ qui habent ſchedulas, vel vti volunt ſchedulis, de manibus ipſorum facientibus mentionem de qualitatibus perſonarū & de quantitatibus apud eos depoſitis,vel in quibus ſint debitores, cauere debeant quòd contineant nomē libri & etiam folium,vt illud tantum oſtendatur,& ſi non fieret mentio, non tenerētur oſtendere totum librū. Ideo ſint cauti qui habent agere cum eis,vt ſemper faciant apponi prædicta. In glo.quæ incipit nō q̄ ſit meum ibi,quia tunc actionis iure poſſem petere,& tamen non petitur actionis iure hęc editio,ſed officio iudicis vt no.glo.l.j.§.editiones.circa finem
5 gloſſæ magnæ & patet in ea lege vbi exigitur. §.primo. † In gloſſa ibi, [vnde ſuus eſt liber.] not.ergo quòd dominium libri protocollorum eſt ipſius notarij, & ideo poteſt ipſum legare cui vult,vt habeat vtilitatem inſtrumentorum,quæ inde publicabuntur, vt infra eod. l.quædam. §.nihil. & in Spec.de

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ Publicā formā frd an appellatus possit petere ab appellato, vt copiā appellationis sibi edat, & corā quo sit fienda talis petitio, vide p. Fed. cōsi. ccx.

b ¶ Codicē. Si petitur edi codex ab aliquo tanq̄ vsurario, ante omnia probandū est q̄ sit talis, ita Ro. cō. ccxxvj. & de editione fienda per hæredes vsurarij, vide per Abbatē cōsi. lxxx.

instru. edi. §. ostenso. versi quid si aliquis.

6 † In gl. ibi, sed alia: quia me mandāte. no. ergo ex ista glo. q̄ ille qui non rogauit notariū nō pōt ab eo petere, q̄ det sibi instrumentū in publica forma. Istud est verum nisi in instrumētis forensibus, id est quæ fiunt ī foro & authoritate iudicis, vt sunt instrumenta emancipationū vel adoptionum vel actorū: nā quilibet cuius interest potest petere à notario, vt sibi det ī publicam formam[a] vt no. per Inn. in c. j. de proba. & ideo si talis fuit excōmunicatus in curia episcopi, & postea agit cōtra me, & ego volo ipsum repellere per exceptionē excōmunicationis, possum petere à notario curiæ episcopalis, q̄ det mihi in pub. formam, & idem si fuerit bannitus. In aliis autē instrumentis forensibus, an tertius qui non rogauit, possit petere sibi publicari, si aliquod interesse prætendit, vide in Spec. de instru. edi. §. postquā. ver. & breuiter. cum seq. & tangit etiā Inn. in d. c. j.

7 † In gl. ibi, [sed cum hodie.] collige ex ista gl. q̄ notarius qui conficit instrumentum de aliquo contractu, qui celebratur ex cōsensu vtriusq̄ partis, nō debet sumere rogitū, nisi rogeāb vtroq; cotrahente, etiam si talis sit contractus, ex quo non resultat vtilitas nisi vni tantū, puta donationis. Idē in distractu,

8 vt puta est instrumentū finis & quietationis. † Si autē sit actus qui cōsistit in voluntate vnius tantū, sufficit q̄ ab illo rogetur, vt in instrumento aditionis hæreditatis, vt no. in auē. de tabel. §. nos autem. col. ij. & si sit aliquis actus in quo nō sit dare partem, quia est actus ipsius notarij, puta testamentum eius non requiritur rogatio alicuius: sed potest de ipso conficere instrumentū, vt not. Bart. in l. ij. ff. de stipulatione ser. & si sit aliquis actus qui non dependet ex voluntate alicuius, sed à casu, puta natiuitate alicuius. Pone exemplum, quod ego vidi Florētiæ: quia quidam Lucanus cum fugisset ibi propter pestem, natus est sibi filius, volebat de hoc confici instrumentū publicum, vt ille gauderet beneficio ciuitatis, tanquam ibi natus: certe notarius non debet de hoc cōficere instrumentum ad rogationē suam, nisi interueniat iudicis authoritas: & ita sibi cōsului. &

9 hoc ponit Io. an. expresse in d. §. postquā. ver. & videtur. † Secundo collige ex glo. q̄ quando contractus cōcernit vtilitatē alterius cōtrahentiū, vt donatio, licet fuerit rogatus ab vtroq;, non tamē debet ipsum tradere in publica forma, nisi donatario, non autē donanti, quod est singulare: & idem in instrumē

10 to finis quietationis: vt no. Bart. C. de fideicō. l. instrumenta. in fin. † Duo ergo requiruntur ad hoc vt quis compellat notariū ad dandum instrumentum in publica forma, de qua fuit rogatus. Primum q̄ ipse rogauerit alterum quòd contineat suam vtilitatem, nec sufficeret primum sine hoc secūdo, sicut in hac gloss. Sed an econuerso: dic vt dixi supra: quia aliquando sufficit in actibus forensibus.

9 ☞ *Si pater posuit filium ad officium notariatus in palatio, an poterit conueniri pater vt edat librum confectum per filium si forte filius non reperitur, an teneatur ad interesse.*

1 §. Sed & filiusfa. † No. ex hoc §. cū seq. talem distinctionē si filius meus vel seruus exerceret argentariā, & quæritur an ego teneat edere librum rationum confectum per eos, sicut ipse filius teneretur & tunc si non edo, teneor actione in factum ex hoc edicto ad interesse, vt ff. eo. l. si quis ex argentariis. §. ex hoc. Tres sunt casus in quibus teneor. Primus si expresse cōsensi, q̄ exerceret. Secundus si non expresse sed tacite: quia quæstum illius negociationis mihi refert. Tertius quando ncutrum istorum est: sed liber rationum reperitur penes me. extra istos casus non teneor dum modo iurem librum penes me non esse: si tamen in negotiatione peculiari hoc facerem, possem cōueniri ad interesse vsq; ad

2 vires peculij. † Pone eim q̄ pater posuit filium ad quoddā officiū puta notariat[a] in palatio, an poterit cōueniri pater vt edat librum cōfectum per filium, si forte filius non reperitur: & an teneatur ad interesse si non edit: patet ex prædictis.

2 ☞ *Testamentum vsurarij licet desinat exercere usuras non valet nisi seruata forma de qua hic remittitur. & quid in filio?*

Notarius priuatus officio notariatus adhuc est sub iurisdictione cōsulum notariorum quantum ad ueteres rogitat.

3 *Vsurarius debet compelli ad restitutionem usurarum in illo loco, ubi tenuit altare paratum, non in alio: debet tamen restituere etiam hominibus aliorum locorum.*

An quando quantitas taxata per episcopum pro male ablatis, quia non comparent creditores usurarum, sit distribuenda inter pauperes illius loci, ubi tenuit altare paratum?

1 §. Is etiam qui desiit argen. † no. in hoc §. secundum Bal. q̄ licet vsurarius desinat exercere vsuras, tamē pōt compelli ad

b edendum codicē[b] suum quē primo fecerat per cle. j. de vsuris.

2 † Item no. q̄ non valet eius testa. nisi præstita cautione secundum formā capituli, quanquā. de vsur. lib. vj. sicut si pater mortui vsuras exerceret. Item q̄ notarius priuatus officio notariatus, adhuc est sub iurisdict. cōsulum notariorū quantum ad ve

3 teres rogitus. † No. in fi. arg. q̄ vsurarius debet cōpelli ad restitutionē vsurarum in illo loco vbi tenuit altare paratū nō in alio: debet tñ restituere hominibus aliorū locorū. Et quid si nō cōparent creditores vsurarum, & taxatur per episcopū certa quātitas distribuenda inter pauperes de incertis & male ablatis: aut fuit distribuēda pauperibus illius loci, vbi tenuit altare paratum, an in alijs: vide Fede. de senis in consi. xxxij.

2 ☞ *Mercator Florentinus si conueniatur Florentiæ pro negociatione hic gesta: & habet libros suos hic non tenetur eos illuc reducere nec ibi edere, nisi expensis & periculo ipsius petentis.*

3 *Mercator pro negociatione gesta hic potest conueniri in loco domicilij si bona sufficiunt creditoribus illius loci.*

4 *Non est imputandum mercatori, uel notario, si librum protocollorum portat in villam, & an teneatur eum edere in ciuitate: & quid si eum transtulit ad alium locum alterius iurisdictionis.*

1 §. Sed est hoc constitutum. † No. in primo casu istius §. q̄ si aliquis mercator Florentinus tenuit hic banchū vel apothecā, nō debet libros banchi vel apothecæ trāsferre ad aliū locum remotum: puta Florentiā: & si contra facit eoipso est in culpa, ex quo sequitur q̄ si actor qui conuenit ipsum hic occasione negociationis hic gestæ, vult q̄ ipse reducat libros huc, tenetur suis expēsis reducere, & periculo, & tunc dabitur sibi spaciumvt l. seq. sed si non curat, q̄ reducantur: puta quia ipse mercator fatetur se recepisse pecuniam ab illo agente, tamē dicit se restituisse in diuersis vicibus, prout cōstat in libris suis, & petit terminū ad producendum eos, non debebit sibi dari, sed cōdemnabitur: quia intentio actoris est fundata ex confessione sua, & illi imputandum quare nō habet libros suos secum: ad quod l. si quod. C. de dilatio. Item si libri perderentur, ꝓpter hoc q̄ sunt alibi trāslati periculum esset ipsius & teneretur ad

2 interesse si non editum expediret edere, vt ff. eodem. l. si quis. §. hoc edicto. † Ex secundo casu in versic. quod in alio. non econuerso: sed si cōueniatur Florentiæ, pro negociatione hic gesta, & habet libros suos hic, non est sibi imputandum quare non habet ibi. & ex hoc sequitur q̄ non tenetur ibi edere, nisi petens velit, quod illuc reducat libros expensis ipsius petētis suo etiam periculo. argu. l. vnde. in princip. ff. commoda. & est mirandum quare tunc compellitur subire hunc laborem post quam sibi non potest aliquid imputari cur ibi non habet. Sed hoc contingit: quia persona sua est obligata, & potest ibi con

3 uenire: & sic not. † quòd pro negociatione gest. hic potest conueniri in loco domicilij hoc modo, tamen si bona quæ ibi habet sufficiunt creditoribus illius loci & ibi agenti, aliàs deberet remitti ad locū istum, vt l. ꝓcuratoris. §. si plures. ff. de tab.

4 exhiben. † Vltimo no. in prin. l. si quis. q̄ nō est imputandū mercatori vel notario, si librū ꝓtocollorū portat in villā, & iō si aliquis peteret sibi edi in ciuitate, est in electiōe ipsi[o] notarij dicere, veniasmecū in villā & dabo tibi, vel de illa mittere sibi nō sic quādo transtulit ad alium locū alterius iurisdictionis, vt in primo casu nisi illud fecisset ex iusta causa, timore ne perderetur, vt si erat dubium de tumultu vel statu ciuitatis, secundum Ang. hic qui dicit se hoc vidisse Perusij.

2 ☞ *Quando unus ex hæredibus habet ficulnam totius rei restituendæ ille solus potest insolidum conueniri: & quando istud non procedat.*

3 *Scriptura redditur suspecta ex qualitate personæ scribentis, si erat homo malæ famæ non tamen est omnino nulla.*

Notarius si fuit condemnatus de falso in strumento, an instrumenta ab eo postea facta ualeant, & quid si de crimine.

Plures

4 *Plures notarij si sunt rogati de uno instrumento sufficit quòd unus scribat, & alij se subscribant.*

Si sunt plures iudices delegati, sufficit quòd unus pronunciet alijs præsentibus & consentientibus.

5 *Suspicio mali cessat propter adiunctionem boni.*

Quòd persona inhabilis adiuncta noceat.

LEX VI.

1 SI quis ex argen.

§. Cogantur etiam. † No. primo, q̄ hæredes notarij tenent edere librū vel protocollū, cū expedit: si ergo nō edunt tenent ad interesse, sicut ipse notarius: sed an poterit publicare instru. ex ꝓtocollo? dic q̄ nō, etiā si sunt notarij: & sic eiusdē

2 professionis, nisi eis cōmittatur à iudice[a] vt in c. cū. P. tabellio. extra de fide instru. & q̄ no. in Spec. eo. tit. §. ostenso. ver. illud prætermittendū. cū seq. aliàs tenetur ostendere librū vt publicent instru. per illum cui iudex cōmiserit siue sint eiusdem ꝓfessionis siue non, vt ff. eo. l. quædā. §. nihil. quid autē in legatario cui notarius legasset sua protocolla, dic vt ff. eo. §. is autē. iste eī est singularis successor. Itē de alio ad cuius man[u] liber protocollorū peruenisset, dic vt per Inn. in c. j. extra de proba.

2 † Item no. in ver. quod si plures, q̄ quādo vnus ex hæredibus habet facultatē totius rei restituendæ ille solus pōt insolidū cōueniri nō ꝓ hæreditaria parte. duntaxat ad hoc. l. ij. §. hæres. ff. cōmo. Sed cōtra op. de. l. si tibi homo. §. cum fundus, de leg. j. Solu. ibi in actione stricti iuris. sed in bonæfidei locū habet. §. hæres. & idem in officio iudicis, q̄ in hoc æquiparatur bonæfidei actioni, casus est hic. & ita not. per Bar. in l. eadem. §. Cato. ff. de ver. obl. vbi plenissime de hoc articulo: & ibi allegat istū tex. glo. tamen in l. earum. ff. si serui. vend. videtur dicere quòd officium iudicis non æquiparatur actioni bonæfidei, sed illud quantum ad deferendum iuramentum in litem, sed quantum

3 ad effectum de quo hic: secus vt ibi patet. † Item not. text. ibi,

b [si humilis & deploratus.] q̄ scriptura redditur suspecta[b] ex qualitate personæ scribentis, si erat homo malæ famę non tamen est omnino nulla. Et ideo potest cessare suspitio, si corroboretur subscriptione aliorum fidedignorum. ideo glo. inducit, q̄ licet notarius fuerit condemnatus de falso instrumento

c instrumenta tamen ab eo postea facta velebunt[c], si nō fuit priuatus officio notariatus, licet minor fides eis adhibeatur: post ea determinat contrarium per l. si aliquid. C. de fusce. & archa. lib. xj. vbi prohibetur exercere officium, in quo deliquit. dic breuiter quòd si notarius fuit condemnatus de aliquo crimine: puta de furto vel homicidio, & sic sit infamis: locum habet illa pars: quòd nisi sit priuatus expresse officio notariatus: remanet notarius, quod valent eius instrumenta postea confecta: licet minor fides adhibeatur. Ideo requiruntur aliæ conditiones ad hoc vt eis detur plena fides: vnde si esset subscriptum ab alijs notarijs, nō nocet infamia illius. et de hoc est casus hic, ipse tamen nō potest testificari pro instrumento, cum sit inhabilis, aliàs secus, vt l. iubemus. C. de probatio. Si autem sit con-

d demnatus de falso cōmisso in[d] officio notariatus, tunc etiam si non sit priuatus officio, expresse nō poterit decætero instrumenta conficere, de nouis contractibus per illam l. si aliquid. sed veteres rogitus poterit publicare, vt no. in auē. de tabula. §.

e nos autem. col. ij. quid autem[e] si ignorabatur ipsum esse condemnatum de falso: videtur q̄ tūc instrumenta postea confecta valeant, vt no. eo. tit. §. pe. de quo dic vt per Bal. in l. j. C. de test. & l. militibus. C. de test. mili. & C. de senten. l. ij. dic vt ibi.

4 & vide per Bart. in l. eadem. ff. ad l. iul. pecu. † Item not. circa fin. q̄ si plures notarij sunt rogati de vno instrumento, sufficit quòd vnus scribat, & alij se subscribant: & facit in argumentum, quòd si sunt plures iudices delegati, sufficit quòd vnus

5 pronunciet alijs præsentibus, vt in c. fi. de re iud. lib. vj. † No. quòd cessat suspicio mali propter adiunctionē boni, facit tex. in authen. vt diffe. iudi. §. primo. col. nona. sed alibi nocet adiuncta persona inhabilis & inducit vitium, vt in c. cum super. de offic. delega. extra: & vide ad ea quæ supra dixi de tabel. in additio. Specu. de instru. edi. §. restat. ver. quid si tabellio. §. ostenso. versi. sed nunquid credetur.

2 ☞ *Mercator cum quo fuit factum saldum de partitis hincinde, & remansit debitor in xx. & posuit istam particulam in aliquo folio libri, an posit cogi ut ostendat istud saldum: licet non contineat partitas hincinde?*

3 *Consules artis si habent iurisdictionem in causis mercantiarum duntaxat, censentur habere etiam in dependentibus ab eis.*

Quid in fideiussore dato, qui est subditus alterī iudici?

f §. Rationem autē esse. † No. hic rationem & causam quare emanuit clemētina prima, de vsur. in qua statuitur, q̄ vsurarij teneantur edere codices eorū ad quid enim fuit necessaria? quia videtur per edictū istud, q̄ possent cōpelli. Certè non est verū: quia hoc edictū loqui c tur de rationibus et codices vsurariorum non continent propriè rationes, quæ consistunt in actibus concurrentibus adinuicem & vltro citroq; obligatoriis, sed continent mutationē & receptionē pignoris, quæ propriè loquendo nō sunt rationes, vt hic in ver. nec illā. & versi. nec si pignus d & ideo propter odiū eorū illa clemētina quæ fuit necessaria: quia nō possent aliter conuinci de vsuris, & habet locū, etiam si non tenebāt altare paratū: sed cōficiebāt libros in camera. Vnde nō pōt dici q̄ sint cōfecti ad mandatū aliorū: nō sic in alijs,

2 vt dixi in l. prætor. in prin. † Itē no. in fin. istius §. in versi. sed quia si habui agere cū e aliquo mercatore pluribus vicibus, & finaliter saldauit rationē, & ipse remansit mihi debitor in viginti: & constituit se soluturū: & istā particulā posuit in quodam folio libri: & ego peto, q̄ ostēdat istud saldum, ipse nō vult ostēdere, eo quia illa nō est ratio: quia nō cōtinet partitas hincinde, sed bene vult ostēdere aliās partitas, et saldare de noua ratione. Certè per istum textum possum ipsum cōpellere quia hoc constitutū seu saldū descēdit ex ratiōe: & g quod iuris est de illa idē de isto quod not.

g quia de dependētibus[g] idē est iudicium.

3 † Et vidi allegari istum textum, q̄ si consules artis habent iurisdictionē in causis mercantiarū duntaxat, censeantur habere etiam in dependentibus ab eis: puta in pœnis impositis in talibus cōtractibus. facit ff. de instito. l. cuicunq;. & l. si ei quem in fi. & quod no. in l. ij. C. vbi causę fisca. Et quid si tu qui dedisti mihi fideiussorē qui est subditus vni iudici, quod eodē modo videatur ipse, fideiussor coram illo posse conueniri?

1 §. Ex hoc edicto. † Hic videtur casus de eo quod no. gl. in l. prætor §. j. ff. & q̄ non posit quis petere à notario, qui fuit rogatus de contractu, q̄ edat instrumentum in publica forma, nisi ille qui rogauit, per se vel per procuratorem eius & sic instrumentū procuratoris factum procuratorio nomine debet edi domino tantum nec requiritur, q̄ procurator cedat domino hoc ius petendi, secundum Bal. hic, cū loquatur indistinctè: licet secus in actione acquisita per eum, vt l. possessio quoq; §. si possessio ff. de acquirē da possess. dicit enim hic Ang. q̄ hæres rogantis vel singularis successor potest petere: pone si rem quam emit, vendidit Titio & ipse nondum recollegerat instrumentum: nam Titius posset compellere notariū ad publicandum instrumentum.

2 ☞ *Dies & consul appositi in protocollo censentur repetiti in instrumento postea publicato.*

1 §. Si initium tab. † Dies & consul appositi in principio libri vel in vna ratione, censentur repetiti in sequentibus in quibus deficiunt. h. d. Et intelligitur duobus modis: primo quando sunt dies & consul positi in intitulatione libri, & tunc non habet dubium: & hoc seruant notarij qui apponunt annum, & diem, & signum in prin

H iij

a ¶ A iudice. Adde tu an poterit notari[us] vir tute dictæ cōmissionis extendere imbreuiaturas talis notarij defuncti & q̄n dic vt per eūdē Paul. de cast. in cōsi. suo. clxxiij. incip. videt dicendū. in nouis. Cur.

b ¶ Redditur suspecta. adde spe. in tit. de procu. §. ratione autē formæ. vers. item q̄ non sunt. & dicit Ang. de perusi. in cōs. cclxxxiij. inci. præmitto ad euidentiā. Fran. Cur.

c ¶ Valebit. de hoc per eundē eius cōsi. clxij. in impressis & addictū testis infamis cor roboretur per dictū aliorū, vide per Lud. ro. cōsi. ccxc. & Alex. cōsi. lvū. ij. lib. per ro. consi. ccccl xxxv j.

d ¶ In officio notariatus. adde eundē Paul. de ca. in consi. ciiij. inci. ponitur in facto, q̄ in cā in nouis. & in proposito etiam vide Ange. de are. in opere malefi. in ver. falsario col. iij. ver. quæro aliquis notarius Franc. Cur.

e ¶ Quid asit. Adde de hoc vt per do. Alexā. de imol. in consil. fuo cxxxviij. col. ij. versi. ad idem in j. Vol. Frā. Cur.

¶ Rationē autē esse. ratione eius, q̄ exerceret nō teneē librū edere, secundū Lud. cōsi. ccij. & sequēti. Aret. cōsi. xxxiiij. & xliij. ro. consi. ccccix.

g ¶ De pendentibus. adde Lud. ro. cō. cccc lxv. & quæ dicantur dependentia & cōnexa, vide per Alexā. in consi. lviij. col. fi. in j. vo. & in cōsi. cc. in fi. in ij. volu. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod autē conſtat. Adde eundē Paul. de ca. in cōſi. cccl viij. in nouis incip. circa primum. Fran. cur.

b ¶ Si vero nō iure. Adde q̄ hoc idem tenet Alexā. de imo. conſi. lviij. col. ij. circa finē in j. volu. Cur.

c ¶ Sē perdidiſſe. Adde q̄ idem Paul. de ca. in conſi. cccl viij. inci. circa primū videtur dicendū in nouis dicit q̄ amiſsio inſtrumenti, pbatur ſolo inſtrumento. Fran. Cur.

d ¶ Incēdio. de hoc per Io. de ana. conſi. lxxj. & per Lud. ro. conſi. cccj. per Ancha. conſi. cccxlix.

e ¶ Iterū. facit q̄ voluit ro. cōſi. cccc iij. quod ſi factū eſt cōpromiſſum vigore ſtatuti, q̄ nō habuit effectū, debet de nouo compromitti. & idē tenet Alex. conſi. lxx. Ra. cu. cōſi. cxxj. & qñ teſtes poſsint repeti ante publicationē, & poſt, vide latiſsime p̄ cano. in c. per tuas. de teſta. Fran. Cur.

cipio quinterni, vt oīa inſtrumenta poſtea ſequentia ſine appoſitione anni intelli guntur cōfecta illo anno. Cōſueuerūt tamen apponere in ſequentibus menſes, & dies diuerſos dicentes eodē anno mēſe, & die tali: & tunc nō habet dubiū. Secundo pōt intelligi q̄ in ratione tua, q̄ præcedit meā continetur dies & conſul: ſed in mea quæ ſtatim ſequit neuter cōtinet, & vult iſte tex. q̄ cenſeatur mea facta eodē die & ſub eodem cōſule: ideo mihi ſit edendus dies & conſul. ita intelligit Spec. in tit. de inſtru. edi. in §. oſtenſo. verſi. q̄ ſi forte. & vide quod idem not. in §. poſtremo. aliàs in §. inſtrumētū. ver. quid ergo. per duas columnas. poſt principium. vbi tenet† q̄ dies & conſul appoſiti in protocollo, cenſeantur repetiti in inſtrumento poſtea tamen publicato, ſi ibi deficiunt. item vide quod no. Cy. in l. in cauſis. C. de accuſ. cætera vide hic per Bar. de queſtione molēdini de qua in gl. vide plenius per eundē Bar. in l. quominus. ff. de fluminī.

☞ *Notarius ſi perdidit librum protocollorū, pōt petere ab illis quibus reſtituit inſtrumenta in publica forma quòd ei tradant, ut reficiat librum de nouo.*

Quid ſi notarius diceret ſe erraſſe in aliquo, & uellet errorem ſuum corrigere?

An etiam ex illa iuſta cauſa petere poſſit ab illo cui tradidit.

Notarius licet ediderit parti inſtru. in publica forma, præſumendum eſt tamen quod apud eum remanſerit originalis ſcriptura, quæ uocatur protocollum.

Si dubitatur de uiribus inſtrumenti editi, recurrendum eſt ad illam ſcripturam.

Notarius ſi ſumat copiam de inſtrumento per eum confecto, etiam poſtquam aliis edidit, licet dicat hoc eſt exemplum talis inſtrumenti manu mei confecti &c. quòd huic exemplo dabitur fides, ac ſi eſſet originale.

Qui dicit ſe perdidiſſe rem quam conſtat apud ſe fuiſſe, neceſſe habet probare perditionē: & ſi nō cōſtaret apud eū fuiſſe, crederetur uerbo eius aſſerētis ſe nō habere niſi aliqua præſumptio eſſet contra eum: quia ſtaretur eius uerbo cū iuramento.

Non ſufficit probare ſe perdidiſſe, niſi etiam probetur quòd per caſum fortuitum.

Dolus uel culpa non præſumitur regulariter niſi in furto, uel incendio.

§. Prætor ait argentario. †No. hic primo ad quod allegatur, q̄ ille qui debet inſtruere aliosnō debet petere ſe ab illis inſtrui, & ideo eſt turpe doctori, ſi petat cōſilium à ſcholari. †Itē not. q̄ ſi notarius perdidit librū protocollorū poteſt petere ab illis quibus reſtituit inſtrumenta in publica forma, quod ei tradāt vt reficiat librum de nouo: eſt & alia cauſa, ꝓpter quam notarius poteſt petere ab illo cui tradidit inſtrumentum, quòd ſibi reddat, quādo diceret ſe erraſſe in aliquo, & vellet errorē ſuū corrigere, vt not. Barto. in l. fin. §. de tab. exhib. & l. ſi librarius. infra de reg. iur. aliàs regulariter non, niſi alleget aliquam iuſtam cauſam, nō eſt audiendus per rationem de qua hic. † Ex qua nota tria ſecundum Bart. quòd licet notarius ediderit parti inſtrumentum in publica forma, præſumendum eſt tamen quòd apud eum remanſerit originalis ſcriptura, quæ vocatur protocollus: & ideo ad illam ſcripturam recurrendum eſt, tanquàm magis originale, ſi dubitatur de viribus inſtrumēti editi, vt not. in authentica de tab. §. nos autem. col. ij. & in l. Sempronius. infra titu. j. de leg. ij. vbi vide Bart. † dicit etiam Bar. hic quòd ſi notarius ſumat copiam de inſtrumento confecto per eum, & dicat, hoc eſt exemplum talis inſtrumenti manu mei confecti &c. quòd huic exemplo dabitur fides, ac ſi eſſet originale, qa ipſe eſt certus & inſtructꝰ de negocio, vt hic. Nā & cum facit ſibi reddi inſtrumenta, qui alijs edidit, ſumit inde copias, & tamen ex illis facit originale librum. quod nota. & pro eo eſt caſus in authent. ſi quis in aliquo. §. eodem. licet ſecus de exemplis aliorum non confectorum per ſe. † Item nota, quòd qui dicit ſe perdidiſſe rem quam cōſtat apud ſe fuiſſe, neceſſe habet probare perditionem, & ſi non conſtaret apud eum fuiſſe, crederetur verbo eius aſſerentis ſe non habere: niſi aliqua præſumptio eſſet contra eum: quia ſtaretur eius verbo cum iuramento, vt §. eod. l. prætor. §. ſed ſi ſeruus. verſic. ſed ſi

a inſcio. quando autem conſtat[a], quòd res ad eum peruenit, neceſſe habet probare perditionem, vt infra mandati. l. creditor. §. ſi inter in glo. ſuper verbo negetur. & ſic tenebitur ad reſtituendum iure actionis. debet tamen probare legitimis probationibus ſe perdidiſſe, vt infra de pigno. actī. l. ſi creditor. ſi vero[b] non iure actionis, ſed officio iudicis petitur, probat per iuramentum, vt l. fin. C. de fide inſtrumentorum. & ita debet intelligi hic, quia iudicis officio compellitur edere, vt infra l. vj. §. j. † Nota etiā, quòd non ſufficit probare ſe perdidiſſe[c], niſi etiam probet quòd per caſum fortuitum: & ſic non per culpam. contra hoc glo. oppo. quòd imò aduerſarius tenetur probare quòd per culpam & non per caſum: quia qui culpā allegat, illam probet, vt infra de prob. l. quoties. §. qui dolo. etiam ſoluitur multis modis: dic quòd hoc ideo probat: quia agebat, & ſuam intentionem fundabat in caſu fortuito: ſi autem conueniretur, tunc aduerſarius qui agit & fundat ſe in culpa, neceſſe habet illam probare: aliàs abſolueretur: † quia dolus vel culpa nō præſumitur regulariter vt in furto vel incēdio[d], quę præſumitur euenire propter culpam male cuſtoditis: & ideo illi incumberet onus probandi cum ſine culpa, iuxta no. infra pro ſocio. l. cum duobus. §. damna. in gl. ſuper verb. ſubreptū. & vide circa hunc articulum quod not. in Specu. de pigno. §. primo. ver. & no. quod ſi creditor. & per Bar. in l. quoties. C. de naufra. lib. xj. vbi ponit aliqua bona dicta.

b ☞ *Notarius eo caſu quo ex cauſa cogitur iterum publicare inſtrumentum, poterit publicare etiam imbreuiaturam cancellatam, & debebit publicare in eadem forma, qua primo.*

Atteſtationes teſtium ſi ſunt perditæ, uel ſi teſtes non fuerunt plene examinati, poſſunt iterum examinari.

Notarius qui publicauit inſtrumentum, ſi in aliquo minus plene publicauit, poteſt cōpelli iterum publicare, aliter tenetur ad intereſſe.

Notarius ſi antequam redderet inſtrumentum perdidit protocollum, poteſt petere examinari teſtes ſuper contractibus, ut ſecundum dictum eorum poſtea conficiat protocollum.

§. Nam & ipſi argentario. †No. hunc text. ad illud quod allegatur, quòd ſi quis ſemel habuit inſtrumentum à notario, & iterum petat: notarius non tenetur. nec debet iterum publicare, niſi ſubſiſtēte iuſta cauſa, quia forte perdidit: & tunc debet fieri cum authoritate iudicis, & citata parte, quæ poſſet lædi, & cum magna ſolennitate, quæ ponit Spe. in tit. de inſtru. edi. §. poſtquam. verſic. vbi autem. & ideo notarij poſtquam conſtruxerunt inſtrumentum in publicam formam, ſolent cancellare abbreuiaturas, et ponere in protocollo cancellatum, quia redditum in publicam formam. † Et nota quòd eo caſu, quo ex cauſa cogitur iterum publicare, poterit publicare etiā imbreuiaturam cancellatam, & debebit publicare, & in eadem forma qua primo. Et ideo cauti notarij retinent ſibi formas in eorum libris, ne deprehendantur variaſſe, ſi poſtea reperiretur aliud deperditum: & adde quod habetur C. de diſcuſsio. l. ne caſu. libro decimo. & per Barto. in l. fina. de tabu. exhib. & eſt arg. † quòd ſi atteſtationes teſtium ſunt perditę, vel ſi teſtes non fuerunt plene examinati, poſsint iterum[e] examinari poſt didicita teſtificata, ſecundum Guſi. de cug. hic. † Nota etiā dum dicit minus plene editum: quòd notarius qui publicauit inſtrumētum, ſi in aliquo minus plene publicauit, poteſt compelli iterū publicare, & niſi faciat, tenetur ad intereſſe, vt not. Bar. in l. ſi. de tab. exhib. ff. vbi etiā dicit, q̄ ſi notarius antequā redderet inſtrumentum, perdidit protocollum, poteſt petere examinari teſtes ſuper contractibus, vt ſecundum dictum eorum poſtea conficiat protocollum, quod nota: quia frequēter notarij recipiunt notas in vno folio, & poſtea portant domū, & ponunt in libro, ſi contingeret quòd perderent illud, anteq̄ ſcribant in libro quòd facile poteſt contingere.

a ☞ *Perditio inſtrumenti quando probatur per ſolum iuramentum non admittitur publicatio, niſi ſemel poſt primam uicem.*

b *Acta iudicij uel cauſæ eum ſint communia, fienda eſt copia cuicunque parti petenti, quoties uoluerit, dummodo notario ſatisfiat de mercede.*

c *Notarius cum publicat inſtrumentum, ſi pars uult quòd faciat plura inſtrumēta eiuſdem tenoris, quia unum forte uult portare ſecū, aliud dimittere: tenetur notarius hoc facere, nec requiritur alia cauſæ cognitio, nec iudicis authoritas.*

LEX VII.

VEluti.

§. Hæc

1 §. Hæc vox iterum. †No. q̄ iſta dictio, iterū, nō importat bis tantū, ſed quoties opus fuerit, hoc edendū eſt, ſi iteratio nō tēdit in grauamē alterius, aliàs importat bis tantū, vt ff. de leg. iij. l. fideicōmiſſaria §. ſi quis decē. quā allegat gl. † Itē procedit, qñ probaret per dictio legitimè per teſtes: ſed ſi probaē ſolū per iuramētū, nō admittitur niſi ſemel poſt primā vicē: caſus eſt ſingularis in l. ſi. §. de fer. quia ad probandū impedimētū per iuramētū, nō admittit quis niſi ſemel: caſus eſt ibi: & ſi vltra quā ſemel diceret ſe impeditū, deberet legitimè probare. adde quod dicit Inn. in c. quoniā cōtra falſam. extrà de proba. in gl. † No. etiā q̄ iſti text. procedunt, qñ inſtrumēta vel ſcripturæ nō fuerūt adhuc in iudicio producta, ſed poſtq̄ fuerūt producta, et ſic effecta de actis, tūc cū acta ſint cōmunia: fienda eſt copia cuicunque parti petenti, quoties voluerit, etiā nō probata perditiōe primæ copię. quod no. nō ergo habēt locū iſti tex. in notario cauſę, qui rogatur de actis: cum nō teneaē dare copiā niſi ſemel nō ſubſiſtente iuſta cauſa: imò ſemp & indiſtinctè cū ab eo petit: dūmō ſibi ſatisfiat de mercede ſua. vt no. ff. e. l. argētarius. in prin. † Scias etiā, q̄ in prin. cū notarius publicat inſtrumētū ſi pars vult, q̄ faciat plura inſtr. eiuſdē tenoris, qa vnū fortè vult portare ſecū aliud dimittere: teneē notarius hoc facere, nec requiriē alia cauſæ cognitio, nec iudicis authoritas. per l. vnū teſtamentū ff. de teſta.

2 ☞ *Arbitri à partibus aſſumpti non faciunt litē ſuā, niſi ratione doli uel latæ culpæ.*

Dolus uerus quid ſit? & quid præſumptus? & quid culpa leuiſſima? & quid lata culpa?

Quòd de omnibus prædictis teneatur argentarius uel notarius.

3 *Mulier, minor, & ruſticus à quo dolo excuſentur? & quando?*

An admittantur ad producendum teſtes poſt didicita teſtificata?

An excuſentur à uera contumacia?

LEX VIII.

1 VBi exigitur. †Not. ex hoc principio, q̄ notarius propter inſtrumentū nō reddit nō tenē niſi rōne dolī vel latæ culpæ: ſicut in alijs officialibus publicis aſſumptis de cōſenſu partiū, vt l. j. §. j. ff. ſi mēſor falſum modū dixe. & in l. ſi. de magiſtra. cōue. † & ſic arbitri à partibus aſſumpti nō faciūt litē ſuā, niſi rōne dolī vel latæ culpæ. Dolus aūt eſt duplex, ſ. verus, q̄ probaē ex indiciis, et dicit culpa latiſsima: & præſumptus, qñ nō facit id qđ de iure facere teneē, nō ſubſiſtēte iuſta cā. vt l. dolus ff. mādati. & l. ſi. p. curatorē §. fi. e. ti. dicit culpa latior. Itē lata culpa, qñ nō facit id quod oēs faciūt, vt plenè no. in l. qđ Nerua ff. depoſi. per Bar. et de omnibus iſtis teneē argētarius, vel notarius: non leuī culpa vel leuiſsima, qa imputēt ſibi eligētes qui talē elegerūt: ſed dolus verus vel præſumptꝰ ſine lata culpa præpōderat culpę partiū. † Sed op. qa mulieri, minori, ruſtico & militi nō edētibus parcit vt §. e. l. j. in fi. ſed à dolo pſonæ prædictæ nō excuſantur vt l. auxiliū §. in delictis ff. de mino. ergo nō edēs debet teneri aliter, quā de dolo: aliter nō eſſet aliqd ſpāle in pſonis pdictis. Sol. ſi pſonæ pdictæ eſſent in vero dolo, nō parceret eis: nec haberet locū l. cōtraria. ſed eſt ſpāle in eis, q̄ excuſanē à dolo præſumpto, nō ſic aliæ perſonæ. Sed cōtra hoc op. q̄ debēt excuſari à dolo præſumpto, qa ſic dareē materia eis delinquēdi. Sol. à dolo præſumpto in præteritū excuſanē, vt ibi, ſed à præſumpto in futurū nō, per rationē prædictā: ideo determināt doctores, quòd mulier, minor, vel ruſticus volentes admitti ad producendum teſtes poſt didicita teſtificata, non debeant audiri:

2 quia contra eos militat præſumptio: vide de hoc articulo[a] per Dynum & Bart. in l. j. §. aduerſus ff. de nouī operis nunciatio. & per prædicta dicunt doctores quòd dictæ perſonæ priuilegiatæ non dicuntur conſtituī in vera contumacia propter hoc quòd citati perſonaliter non compareant: quia non præſumuntur hoc feciſſe per dolum: & ſic poterunt appellare, quod perpetuo tene menti. Sed ſi expreſsè dicerent nolo comparere, vel iudicem contemnerent, tunc eſſent in dolo vero, et non excuſarentur à vera contumacia.

2 ☞ *Si quis tenetur mihi ad aliquid iure actionis & illud non facit, ſuccedit obligatio ad intereſſe, & interim tempus morę.*

3 *Quid ſi poteſt compelli officio iudicis.*

1 §. Is aūt qui in hoc. † Qui[a] nō edit, incipit teneri ad intereſſe, nec liberaē ab iſta obligatione, licet poſtea petentis nō interſit edi: qa ſufficit q̄ interfuerit ſemel & actio formata ad certū intereſſe nō variatur: licet intereſſe ceſſet, vel minuatur. In tex. ibi, [no. quod hodie intereſt.] ſuppendi. † In tex. ibi, [intereſſe deſinit.] ſed q̄ edatur vult dicere, q̄ licet hodie non interſit mea, q̄ fiat editio, quia actio mea in qua volebam probare per illam editionē eſt extincta tēpore, quia non interfuit edi cum petij, & cū iudex iuſsit, & quia facta non fuit editio, probare nō potui. Et ſic ſum dānificatus, quod dānum nō fuiſſem paſſus ſi editio facta fuiſſet, non deſinit mihi actio cōpetere ad intereſſe: quia nō deſinit dānū de præterito, ſecus ſi deſineret, vt no. in l. qui autē. §. j. ff. ſi quis cau. In gl. mag. ibi, [vt ſi extitit hęres ei &c.] dic hoc exēplum nō eſt bonū: quia hoc caſu ceſſaret dānum de præterito, ſi volebā per rationes conuincere Titium, cui poſtea ſucceſsi: & ſic mihiſpſi ſoluere nō poſſum: vñ nō recipio damnū ex nō editione. Tene ergo ſequēs exēplum q̄ actio mea nō eſt extincta tēpore quo non fuiſſet extincta, ſi

2 facta fuiſſet, imo in ea obtinuiſſem. † In gl. ibi, ſed videtur, q̄ in alio tēpore quā decreti iudicis conſideretur intereſſe tēpore moræ, quæ pōt cōmitti per interpellationē extraiudicialē: vel per litis cōteſt. per interpellationē præceſsit, vt l. ij. ff. de tuto. & cura. gl. ſe inuoluit. dic breuiter, q̄ interdū quis tenetur mihi ad aliquid iure actionis, & ſi illud non facit, ſuccedit obligatio ad intereſſe: & tunc inſpicitur tēpus morę, vt contrahatur obligatio ad illam quantitatē, quā mea interfuit tēporis: nec poſtea variatur augendo, vel diminuēdo, vt l. hominem. ff.

3 manda. † Interdū nō teneē iure actionis, ſed pōt cōpelli officio iudicis: & tunc nō inſpicitur tēpus moræ contractæ per interpellationē, ſed tempus quod iudex iuſsit: & iſte eſt caſus nota. iuncta l. cū poſtulaſſet. ff. de dam. infec. cū ibi no. quia non contrahitur mora officio iudicis per ſolā interpellationē extraiudicialem, ſed ꝓ iuſſum iudicis, nec propterea varabitur quantitas, & hoc qñ ad intereſſe contrahitur obligatio: & ſic venit intereſſe iure actionis: quia eſt intereſſe extrinſecū. Si autē venit officio iudicis mercenario, qa eſt intereſſe extrinſecū quod conſiſtit circa æſtimationē indebite, tunc eſt materia l. iij. §. in hac. ff. de tritica. & l. vinum. ff. ſi certū pet. in qua materia gloſſatores habuerunt intellectum offuſcatum. & not. hunc §. ſecundum dictum intellectum.

a ¶ De hoc articulo. ad de q̄ cōmunis cōclusio eſt, q̄ ſuccurratur minori vt etiā per Alexā. de imo. hic & ad de, q̄ aduerſus dolū præſumptū ſuccurrit ipſi minori, vt ꝓ eundē Alex. in conſi. ciij. col. vij. ver. & dicit. & col. viij. ver. & licet. in j. vol. & per eundē in cōſi. xxxv. in fi. in v. volu. & vide in ꝓpoſito eundem Alex. in d. §. aduerſus. ff. de no. ope. nun. Fran. Cur.

2 ☞ *Quilibet cuius intereſt an poſſit petere à notario exhiberi ſibi inſtrumentum de contractu celebrato inter aliosſi & an etiam ab alio priuato?*

LEX IX.

1 QVædam ſunt perſonæ. † Si pōt dari actio ordinaria ex contractu, vel quaſi ad edendū, ceſſat officium iudicis, & actio in factū ex hoc edicto, quę ſunt remedia extraordinaria. h. d. Et no. q̄ interdū editio fit officio iudicis mercenario, vt §. eo. l. j. in illis caſibus quando petitur fieri editio de inſtr. productis, vel nō productis ſecundū ea quę ibi no. & iſta ſiunt de iure ciuili. Interdū petit fieri officio iudicis nobili, qñ lis non erat mota, & petitur fieri à perſona publica, vt numularij & argentarij: & hodie notarij: & iſta fit de iure prætorio, de qua loquitur lex prætor cū ſeq. §. eo. vſq; ad hāc l. interdum iure actionis ordinariæ, vt in caſibus not. hic in glo.

Sed op. nam etiā in proximo præce. caſu, pōt dari actio mandati, quia argentarij nō tenentur edere niſi rationes vel inſtrumenta, quas vel q̄ cōfecerunt de mandato partiū, vt §. eo. ſi ex §. pertinere. ſolu. ex illo mādato nō oriē actio mandati, qa mādatū debet eſſe gratuitū, & de voluntate acceptari, & recuſari, vt l. j. ff. māda. ſed iſtæ perſonę publicę recipiūt tale mādatū ex quadā neceſsitate, ꝓpter publicū officiū: quia nō poſſunt recuſare nō ſubſiſtente iuſta cauſa, ſm doc. hic. & in l. j. C. eo. † Itē dicit hic Ang. q̄ audiuit allegari gl. quæ eſt hic, in palatijs, circa princ. ibi, aliàs actione in factum ſi mea interſit, exhiberi: q̄ quilibet cuius interſit poteſt petere à notario exhiberi ſibi inſtrumentum, de contractu celebrato inter illos, licet ille non

Universidad de Diustro
Biblio

a ¶ Interesse. adde vide Lu.ro.cõsi.lxxxiij.
b ¶ Et postea se subscribere. adde Alexan. de imo.consi. cxxix.col. pe.fi.j.vol. & vide eũ de Alex. in consi. xlj. col.j.co. vol. Cur.
c ¶ Admittantur. q̃ appellatione successoris veniat nõ vniuersalis, vide Fel. i c.qa V. de iudi. in vlt.col. q̃ si copulatiue dicat hæredib⁹ et successorib⁹ et nõ cõprehẽdit singularis secũdũ d. Iaf. hic cõtra d. Alex. cõsi. cxciij.ij.lib. p quo ad de Fran.cur.cõsi.xlv. in fi. vbi concludit q̃ appel. successoris cõprehenditur quicũq; successor.
d ¶ In armario. scriptura archiui publici facit notoriũ secũdum Ro.cõsi.cccij. & scriptura archiui præfert scripturæ factæ à camerario cõitatis. tan quam à priuata persona secundum eũdem consi.cccxix.
e ¶ Mercatorum. de hoc pulchre per Ro. cõsi. ccv. et quid si cõtinet diuersa cap. vide per eund. cõsi. ccexlvj. & an liber rationũ scribæ sit publicus? vide per eundẽ cõsi.lxx. & an libris mercatorũ detur fides? vide per Archi. cõsi. xiiij. et an consuetudo q̃ libris mercat. detur fides, sit irrationabilis? vide per eundẽ cõsi. xlv. et in materia præd. vide Io. de ana. consi. xl. & Iiij. an autẽ liber thesaurarij præiudicare possit cõmuni? vide per signorolum consilio. xix.

mandauerit, nec alius p̃ eo regauerit notariũ, nec successerit roganti: ipse tñ dicit hoc non esse verũ per d.l. si quis ex argentarijs. §. pertinere. & p̃ principiũ istius l. Tu potes dicere notabiliter, an ille q̃ non rogauit notarium possit petere, vt sibi publicet instru. & tradat, & dicendum est q̃ nõ per ea quæ no. glo. in l. prætor. ſ. eo. aut quærimus, an possit ipsum compellere ad ostẽdendũ, protocollũ solũ, vt iudex videat: & potest dici q̃ sic. vt in hac gl. si iurat sua interesse[a], cum hoc sit modici præiudicij per l. thesaurus. j. ad exhi. et hoc modo potest intelligi q̃ no. Inn. i c.j. extra de p̃ba. & idem videt de quolibet alio priuato, qui habet penes se suum instru. vt teneat illud ostẽdere ei cuius interest: nõ tñ contra se, nec dare copiam eius, & ita possunt intelligi iura de quibus in titu. ad exhib. duo loquuntur de exhibitione scripturæ vel chartæ.

2 ☞ *Publicatio instrumenti ex protocollo notarij defuncti nõ potest fieri per filium etiam hæredem notarij, nisi committatur à iudice.*
Ille qui succedit in ius alterius partibus illius fungi debet & sic eiusdem conditionis & naturæ censetur.
4 *Notarius potest legare sua protocolla ad utilitatem legatarij, similiter & donare.*
Notarius potest facere scribi instrumentum per alium notarium si ipse est impeditus, & qualiter postea se subscribet?
Notarius non potest subscriptionem alteri committere, nec etiam dictamen.
5 *Successorum appellatione in dubio continentur successores uniuersales, qui dicuntur successores iuris, ut sunt hæredes & bonorum possessores.*
Item pater & dominus in gestis per filium uel seruum.
Si aliquis recipit emphyteusim pro se & successoribus, & ipse uni ex filijs aliquid reliquit iure institutionis, alios uero instituit uniuersales hæredes, an primus admittatur ad partem?
6 *Testator quando instituit aliquem hæredem ut post eius mortẽ bona sua perueniant in talem, & eius successores, si ille non reperiatur uiuere tempore mortis, sed reperiantur eius successores quidam uniuersales, & quidam in re certa, an isti ultimi admittantur?*
7 *Officiũ iudicis ex hoc edicto partim habet naturã personalis actionis, partim realis.*
8 *Contra singularem successorem datur in subsidium actio in factum, ad edendum de æquitate, quando contra hæredem uniuersalem non potest dari.*
Si protocolla notarij reperiantur penes aliquem tertium, quando iste tertius possit compelli edere, sicut ipse notarius?
9 *Hæres eoipso est in culpa, quando quis fuit protestatus quòd alteri non tradat antequam factus sit editio.*

1 §. Nihil interest. †No. ex principio secũdũ Ang. q̃ si hæres notarij est notarius, eoipso habet cõmissionem à iure de publicando instrumenta ex protocollo defuncti sui: & ita dicit seruari de facto. Certe iste tex. probat cõtrariũ. quia dicit hęredẽ argẽtarij teneri siue sit eiusdẽ, pfessionis, siue nõ: & eodẽ modo hæres notarij tenet ergo sequit q̃ iste tex. nõ loquit de illa editione, de qua loquit Ang. quia si nõ esset eiusdẽ, pfessionis, nõ posset instru. publicare. Loquitur ergo de simplici editione facti, quã quilibet facere põt, qui habet penes se vt ostẽdere & tradere, vt alius publicet. † Sed publicatio nõ põt fieri per filiũ etiã hæredẽ notarij, nisi cõmittatur à iudice per c. cũ P. tabellio. extra de fide instru. & ita etiã sentit ipse ſ. e. l. si quis. §. j †No. etiã ex hoc principio q̃ ille qui succedit in ius alterius, partib⁹ illius fungi debet, id est censeri eiusdẽ conditionis & naturæ, sic ff. de re iudi. qui in ius. & c. cũ quis. de reg. iur. in vj. & extra de rescrip. c. significauit. † In ver. is autẽ. no. q̃ notarius põt legare sua protocolla ad vtilitatem legatarij. de hoc in Spec. de instru. edi. §. ostenso. ver. quid si aliquis. similiter põt donare. per hoc dicũt doc. q̃ notarius põt facere scribi instru. per aliũ notariũ, si ipse b est impeditus, & postea se subscribere[b], & ita quotidie fieri videmus. & in subscriptione dicit notarius, se alijs impeditũ, fecisse per aliũ scribi. facit l. fin. §. sinautẽ dubius. C. de iure delib. & no. Spe. de instr. edi. §. restat. ver. quid de hoc. & per Bar. in l. diuus. §. itẽ senat⁹. ff. de fal. subscriptionẽ vero nõ põt notari⁹ alteri cõmittere. nec etiã dictationẽ: sed debet ipse prius ponere totũ in suo protocollo, ita q̃ alius notarius nihil aliud habeat agere, nisi scribere: circa quod vide q̃ no. Bal. super rubr. C. de fide instr. † Item no. q̃ appellatione successorũ, in dubio continẽtur successores vniuersales, qui dicuntur successores iuris, vt sunt hæredes & bonorũ possessores: item pater & do. in gestis per filiũ, vel seruũ. vt l. tam ex cõtractibus. ff. de iudi. & hoc inducitur ad q. notabilẽ. Si aliquis recipit emphyteusim p̃ se et suis successoribus, & ipse vni ex filijs vel filiabus aliqd reliquit iure institutiõis, alios vero instituit vniuersales hæredes, vtrũ admittatur ad partẽ, cum nõ sit successor vniuersalis: sed loco legatarij habeatur. vt l. quoties. C. de hęre. instit. & iste tex. facit q̃ nõ: sed Bar. videt cõtrariũ determinare in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. de ope. liber. & Spec. in simili quæst. † quando testator instituit aliquẽ hæredẽ, & post eius mortẽ bona sua peruenirẽt in talẽ, & eius successores: si ille nõ reperiatur viuere tpe mortis hæredis, sed reperiant⁹ ei⁹ plures successores, quidã vniuersales, quidã in re certa, vtrũ isti vltimi admittãtur[c]? ego habui istam q. de facto hoc anno. & Spe. mouet istam q. & determinat q̃ sic fauore vltimę voluntatis, in Spec. de testa. §. j. in fi. Bal. videtur cõtrariũ dicere allegando istum tex. cõtra Bar. in l. liberti. C. de ope. liber. & postea recitando Spec. in sua quæst. videtur ipsum sequi, & sic sibijpsi cõtrariat. Ego in hac quæst. aliter distinxi in dicta l. quoties. & reperio Ang. eodem modo distinguentẽ, licet ipsum non viderim. † Item no. q̃ officium iudicis ex hoc edicto partim habet naturã personalis actionis partim realis: personalis, ideo quia nõ datur contra successorẽ singularẽ: realis, ideo quia nõ datur nisi cõtra eũ, qui habet facultatẽ edendi. Vnde etiã cõtra hęredẽ nõ datur, nisi qñ habet vel dolo desijt habere. † Item no. q̃ cõtra singularem successorem datur in subsidiũ actio in factũ ad edẽdum de æquitate, quando cõtra hæredẽ vniuersalẽ non potest dari. vnde Inn. in c. j. extra de prob. dicit q̃ si protocolla notarij reperiunt penes quendã tertiũ, potest cõpelli ad edendũ sicut ipse notarius. q̃ videtur limitandũ secundũ istum tex. sed in subsidium quãdo nõ potest dari actio cõtra hæredẽ, vel ipsum notariũ. Sed si notarius viueret, & posset peti editio ab ipso, non deberet peti ab alio tertio: & idem si mortuus est hæres eius, & fuit in culpa quòd ad manus eius tertij peueniret. † Vltimo not. quòd hæres eoipso est in culpa: quando quis fuit protestatus, quòd alteri non tradat, antequam facta sit editio etiam si illi fienda erat traditio: quia fuerant sibi legata. facit l. dolo. infra ad legẽ Falcidiam. tene menti omnia prædicta.

2 ☞ *Illa scriptura potest dici authentica, cui de consuetudine datur fides, licet non sit confecta à notario.*
3 *An hodie stetur libris mercatorum, uel cõsorum cũ non habeant officium hodie de publico, sed quilibet pro suo libito eligit sibi banchum, & in seq. l.*

1 §. Numularios quoque. †No. tex. ibi, [& frequentissime &c.] per quam dicit Bar. q̃ scripturis officialium publicorũ, pura gabellariorum, licet non sint notarij datur fides, in his quæ concernunt ministeriũ eorũ, ac si essent publicæ scripturæ, & scriptæ d manu notarij: & idem in libris, qui tenẽtur in armario[d] cõmunis, & sunt cõfecti per priuatas personas in aliquo officio publico. Ad hoc facit c. cum dilectis. extra de fide instr. † vbi potest dici scriptura authentica illa, cui de cõsuetudine datur fides: licet non sit confecta à notario. † Vltimo nota glossam, quæ semp allegat, an hodie stetur libris istorũ mercatorũ[e], cũ non habeãt officium hodie de publico: sed quilibet pro suo libito eligit sibi banchũ: olim em quia eligebat de publico, stabatur nõ solũ cõtra se, sed etiã pro se, & etiã quo ad extraneos. Bart. tamen dicit se putare q̃ etiã olim non stabatur pro se, sicut nec hodie staretur scripturæ notarij pro se, nisi ratione cõnexitatis: si essent duo capitula cõnexa, vnũ pro se, aliud cõtra se: & ego acceptarẽ vnũ: puta secundũ cõtra se: nã teneor acceptare etiam primum: puta si cõtinebat me vendidisse pro centum, & ego accepto, & dico q̃ vendidi pro centũ & quinquaginta, certe nõ possum diuidere, sed debeo vel totam scripturã acceptare, vel totã recusare, vt l. publica. i fi. ff. depos. breuiter

ergo

ergo hic gl. tenet q̃ hodie statur contra eos, non pro eis: quod intelligẽ nisi statutũ vel cõsuetudo sit in contrariũ, vt Florentiæ, quod vsq; ad certã quãtitatẽ stet libris mercatorũ etiã pro se. Quid aũt, quãtũ ad extraneas personas: gl. nõ tãgit. doc. dicunt q̃ faciũt simplenã probationẽ propter hoc, quod ad eorum fidem frequenter recurritur: & hoc est notandũ: nã dictis ipsorũ sine iuramento datur semiplena fides: & hoc ideò, quia difficilius scriberent falsum in libro suo, cũ nõ dicerẽt propter timorẽ falsitatis: quia nõ de facili quis conficit falsam scripturam: maximè in libro suo quẽ tenet pro authẽtico. & Florentiæ si reperiretur aliqua falsitas puniretur sicut notarius de falso. Vnde multum cauent quãdo scribunt in libris suis, sed nõ sic, in simplici verbo.

LEX X.

1 ARgentarius ratione. †No. hic casum in quo reus edit[a] acto
2 ri ad intentionẽ actoris fundandã. est & alius ſ. e. l. nec quisquã. regulariter secus, vt l. qui accusare. C. eo. sic ergo notarius etiã cõtra se tenet edere, ad actoris intẽtionẽ fundandam. vt dixi ſ. eo. l. prætor §. j. itẽ dicit Ang. hic per hũc tex. dũ dicit, nec q̃ alios absimiles &c. q̃ mercatores & cãpsores moderni ga nõ eligunt à publico, nõ tenentur eorũ codices edere ad actoris intentionẽ fundandã contra se, licet si edãt statur eis cõtra se, vt no. in prin. d. §. & hoc videtur velle expresse glo. in cle. j. de vsur. per locũ à speciali, quia si est speciale in vsurario, ergo in contrariũ est ius cõmune. & ita dicit seruari. sed Iaco. but. & Bar. in l. j. C. eo. tenẽt contrariũ. quia de cõsuetudine, cõficiunt libros & rationes, cẽsetur eius mãdatum à contrahentibus cũ eis & sic eorũ rationes sunt cõmunes: deberet ergo edere cum die & cõsule: & hãc partẽ tenui in l. prætor §. j. ſ. e. quæ æquior est. Debet tñ petens allegare nomẽ libri, & foliũ in quo dicit contineri suam rationẽ: quia nõ tenetur totũ librũ ostẽdere: vt ff. proxi. ſ. & dixi in d. l. prætor. in prin. ideo qui habẽt schedulas, de ipsorũ manu facit apponi prædicta. ad cle. autẽ primã, quid addat specialitatis, tetigi. ſ. eo. l. si quis §. rationem. prædicta de iure. de cõsuetudine autem diuersimodè seruatur, & illa est seruanda, vbi viget.

2 ☞ *Editio consistit in faciendo inspici, & etiam describi.*
3 *Notarij non tenentur edere instrumenta non data pecunia, & si ediderint an possint petere sibi solui de labore? & qua actione?*
De salario notariorum. uide remis. ibi.

1 §. Edi autem ratio. †No. hic vnũ, q̃ in omni negotio debet seruari vtà capi
2 te incipiatur non à cauda: quia potissima cuiusq; rei est principiũ, vt l. j. ſ. de origi. iur. † itẽ no. q̃ editio consistit in faciendo inspici & etiam describi. adde c. contingit. extra de fide instru.
3 †No. etiam glos. quæ est in principio istius legis, quæ dicit, q̃ notarij non tenentur edere instrumenta nõ data pecunia: sed si ediderint, an possint petere sibi solui de labore? videt q̃ non per l. j. §. j. vel ij. de var. & extraordi. cogni. Bar. tamen dicit cõtrarium, quia censentur locasse operas suas: vnde possunt agere actione locati ad id quod consuetũ est argu. C. locati l. excepto. & adde l. vlti. C. de prin. agen. in rebus. lib. xij. & de colonis illyricanis l. fi. li. xj. & de proximis sacro. scrinio. l. in sacris. circa prin. lib. xj. & in c. statutum. de rescriptis. lib. vj. vbi fit mẽtio de salario notariorum. & in Specula. de salar.

a ¶ Edit. dicit Ro. cõsi. cccxcviij. q̃ reus sem per edit actori ad sundandam eius intentionẽ & ex magna causa: & vbi vertit maximũ periculũ animæ.
b ¶ Ad oculum. Adde tex. & ibi Bar. in l. nemo j. de hære. instituta. Bar. in l. meuius j. de leg. ij. & Bar. et Alex. in l. si stipulatus fuero. de verb. obli. Cur.

2 †Et no. in secunda parte, q̃ licet notarius vel alius qui tenetur mihi edere ad probãdum intentionem meã contra te, non ediderit, si tamẽ poterã probare aliter, vt per testes vel instrumenta, non tenetur mihi notarius ad interesse, licet malè fecerit & deliquerit: quia non videor recipere damnum hoc ex suo delicto, sed ex mea negligentia: quia potui, & nolui. † & idẽ si probaui: sed iudex per iniuriam tulit contra me sententiã iniquã: nam possum agere contra iudicem, & non cõtra notarium, tene menti: quia prima facie videretur cõtrarium, q̃ culpa mea vel delictum iudicis, nõ excusaret dolum notarij: quia eo ipso est in dolo præsumpto, q̃ non edit cum edere debeat: & sic videtur q̃ non posit mihi imputare culpam meã, cum dolus eis præponderet: cogita super hoc de ratione, quia regulariter secus vt l. item si obstetrix ff. ad l. aquil. in fine. Allegatur etiã iste
4 tex. pro casu † q̃ sententia absolutoria, quia actor non probauit est diffinitiua: & sic transit in rem iudicatam, & impedit actorem iterum agere. Quod patet, quia si posset iterum agere non ageret contra argentarium ad interesse, quia non edidit tunc, si vellet edere hodie: & sic posset consequi suam intentionem: cuius contrarium hic patet. Nam hodie non interest sua amplius sibi edi, cũ succubuerit in causa, & amplius agere nõ potest. & propter hoc tenet gl. q̃ sit diffinitiua in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & patet in l. imperatores ff. de re iudi. & C. eo, ti. l. sub spe. vbi non retractatur talis sententia propter instrumenta de novo reperta. † dicit etiam Ange.
5 hic probari per istum tex. q̃ si volui aliquos inducere in testes, qui sciebant veritatem, & ipsi se absentauerunt studiosè, vt nõ redderent testimonium, & propter hoc succubui, q̃ hoc probato, q̃ sciuerint veritatem & recusauerint testificari, renetur mihi ad interesse: quinimo si iurassent & se abientassent possent puniri de falso: quod non solum committitur dicendo falsum, sed occultando veritatem l. presbyteri C. de episcopis &
6 clericis. cum ibi not. † Vltimò dicit Ang. hic probari, q̃ interesse non probatur per iuramentum contra illum qui originaliter non tenebatur iure actionis, sed officio iudicis: nam vult iste text. quòd contra argentarium debeat plenè probare interesse: sed contra illum qui tenetur iure actionis si fuit in dolo, prout hic fuit argentarius, probaretur per solum iuramentum, vt l. semper §. interdicto ff. quod vi aut clam. & l. in actionibus. in fin. ff. de in litem iuran. & l. si quando C. vnde vir. contra illum verò qui non fuit in dolo indistinctè requiritur plena probatio: quod dic vt not. in l. j. C. de sententijs, quæ pro eo quod interest.

De pactis. *Rubrica.*

2 ☞ *Verbum ius naturale, ubicunque refertur ad actus qui non possunt conuenire nisi hominibus exponitur ius naturale, id est gentium.*
3 *Obseruatio fidei fuit de iure gentium primitiuo.*

LEX I.

IVius edicti æquitas. Iurisc̃onsultus primo commendat edictum prætoris factũ super hac materia, cuius verba habentur ff. eo. l. iurisgentium §. ait prætor. vsq; ibi, pactum autem. Secundò ponit deriuationem verbi, pactum, & etiam diffinitionẽ vsq; ibi conuentionis. Tertiò probat diffinitionem inquantũ ibi dicitur, in diem placitũ & cõsensus, vsq; ibi adeo. Quartò ex ipsa probatione infert ad vnum vsq; ibi, sed conuentionẽ. Quintò & vltimo ponit triplicem diuisionẽ.
1 †No. ex prima parte, q̃ dictio hic, hæc, hoc: est demonstratiua
b ad oculum[b] intellectus, non solum ad oculum corporis, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

iurisconsultus cõmendat edictum, cuius verba adhuc non poluerat: sed erat positurus, vt in prin. gloss. dic de hoc, vt l. j. in prin. ff. de ope. nouī nun. vbi gloss. dicit q quando iurisconsultus ita facit, videtur prophetizare, tamen hoc non est verum, quod dic vt ibi per Bar. no. In gl. j. ibi, id est naturali ingenio ex industria hominum introducta, quod est ius gētium. & hoc est regulare, vbicunq; hoc verbū ius naturale refert ad actus, qui non possunt conuenire, nisi hominibus, vt exponatur ius naturale, id est gentiū. †Et aduerte, quia obseruatio fidei fuit de iure gētium primitiuo, quod fuit eo ipso, q gentes esse cœperunt. Et ideo naturalis obligatio, quæ oritur ex illa æquitate, vt fides seruetur, cadit in seruo: quia attento illo tempore, cõditio seruorū non erat annihilata, quia nõ cognita, vt probatur in c. ius naturale. j. distinc. non autem de iure gentium secundario, quo status seruorū fuit annihilatus, scilicet postquam gētes creuerunt, quo iure fuerunt inductæ seruitutes, & bella: quia tunc nõ caderet naturalis obligatio in seruum, sicut nec dominium, quod fuit introductum illo iure quod dic vt no. in l. si id quod. ff. de condi. indebi. In glo. inter eos. ibi parabolicè loquitur. Tu dic contrarium, q tex. loquitur de his quæ homines agunt inter se, & in illis obseruatio fidei est præponenda omnibus alijs: gl. verò loquit de religione, quam homo debet habere ad deum: & in illa fatendum est, q præponitur omnibus alijs per rationem glos.

¶ Pax. de pace et eius effectu vide Ludo. consi. vlti. an autē per pacē intelligatur remissa damna: vide per Ale. cōsil. clxvij. ij. libr. & an per pacē intelligatur remissa qualitas aggrauans delictum licet de illa nō fit facta mētio: vide per Ro. cōsil. cccc. xlix. cōtractus nominatus. Adde Alex. cōsil. xl. lib. iiij.

¶ Tāgeret manum. adde gl. in c. j. de spōs. duo. & gl. in c. fundamenta. in verbo, dextra. de elec. in vj. quia per tactū manuū pręsumitur dilectio: & adde q etiā per osculum remittitur iniuria. gl. in c. pacem. in versic. probauerit. de consē. dist. iij. item cēsetur remissa per salutationē, vt per Hostien. in c. olim. extra de iniur. & dicit Bal. in l. filio quē pater. ff. de lib. & posth. quod ſtellige, ꝓcedere, nisi iniuriatus recepisset iniuriam ad animū: & lis super ea fuerit contestata. ita do. Anto. de Butr. & ibi mod. in c. repellātur. de accu. Cur.

2 ☞ *In pacto dicitur esse actus pacis & concordiæ.*

3 *Tactus palmarum significat pacem & concordiam: & per quos actus remittantur inimicitiæ?*

4 *Promissio vel donatio facta absenti, etiam in præsentia testium, vel etiam si sequatur ratificatio, non valet, nisi notarius recipiat nomine absentis.*
Quid in pacto vel in pace facta absenti nullo pro eo recipiente?

5 *Pactum seu mandatum de soluendo alteri quando possit reuocari.*

1 §. Pactum autē a pactione. Not.† in secūda parte tria vocabula, scilicet pactionem, pactum & pacem, & iurisco͂l. videtur velle q pactio se habeat per prius, & pactum per posterius, à pactione, & pax vltimo loco ab ipso pacto: sed secundum deriuationem grammaticæ quam ponit Isido. debet dici totū ecō uersò secundùm glos. dic quòd pactio significat actum, id est pactū prout est in fieri. pactum verò significat effectū, prout est in facto esse, vt patet hic in diffinitione pacti: & ideo, quia actio paciscendi prætendit effectum, ponitur hic pactio per prius, & pactum tanquam effectus per posterius: quoniam ex pactione resultat pactum: pax verò est pactum spirituale, quod fit super discordia & inimicitijs: & ideo prius ponitur pactum tanquam genus, & subijcitur pax tanquam species: et hunc respectum habuit hic iurisconsultus, quem etiam puto de mente glos. licet per alia verba loquatur. Et do. Ioan. de Lignano in princ. sui tracta. de pace, ponit ista verba exponēdo istum tex. cum glos. licet alio respectu verbum, pax, se habeat in plus, quàm pactum: quoniam pax dicitur cōcordia animorum, & potest esse circa omne pactum: vnde pax[a] potest dici, etiam vbi nulla fuit inimicitia inter illos qui ita concordant, & amicantur adinuicem, sed est dare pacem cōuentionalem, quando præcedit inimicitia: & hoc respectu se habet in minus quàm pactum, & hoc modo assumitur hic: ideo ponitur vltimo loco. †Et not. hic in glos. j. q in pacto dicitur esse actus pacis, & concordiæ: ideo dicit Bald. hic si dicit instrumētum, quòd talis fecit pactum cum tali de iniuria sibi illata, licet nō diceret pacem, censeretur remissa iniuria, et facta pax: & prodesset istud instrumētum ad reuelationem pœnæ, si statutum diceret, quòd habenti pacem diminuatur certa pars pœnæ.

3 †No. etiam glos. in fi. quòd tactus palmarum significat pacem & concordiam: ideo quis videretur remittere iniuriam, si tangeret manum[b] inimico suo. Item per alios actus inimicitiæ censentur remissæ, vt not. in l. ipsius. C. famil. erciscund. &
4 Institu. de iniur. §. fi. †No. ex tex. dum dicit duo pro glos. quæ est in l. illud. C. de sacrosan. eccle. quòd si dicerem in præsentia testium, ego dono, vel promitto Titio centum, si Titius non esset præsens, nec aliquis qui pro eo reciperet, nō valeret donatio vel promissio, quæ requirunt consensum duorum: & hic non est nisi vnus: ideo cautela est quòd notarius recipiat nomine absentis: aliàs etiam si absens hoc sciens postea ratificaret, non valeret, quia careret fundamento. Et videtur hoc verum etiā in pacto liberatorio facto absenti nullo pro eo recipiente: de quo not. in l. idē in duobus. ff. eo. & plenè per Bar. in l. non solùm. §. si liberationis verba. de lib. lega. hæc vera in pacto expresso: sed pactum tacitum bene potest fieri absenti, etiā nullo pro eo recipiente, vt C. e. tit. l. ij. & ibi no. Et ex prædictis patet, an pax possit fieri absenti, nullo pro eo recipiēte: de quo vide per Bald. C. de libe. & eorum liber. & l. ij. & adde l. Labeo. cum ibi not. ff. de iureiur. Vltimò glo. quæ incipit: dandum quæ ponit opi. contrarias pro quarum cōcordia, dic quòd si verbum promissiuum non refertur ad alterum, procedit prima opinio, quòd non dicitur pactum: vt si dicas mihi, quòd Titius promisit Seio centum, vel mihi, quæ promissio debet assumere originem in personam loquentis: aliàs est inanis, vt l. ea quæ ciuiliter. ff. de acquirē. re. do. nec reconualesceret licet mea inciperet interesse, quòd ita fieret, quia deficit in forma, vt no. in l. stipulatio ista. §. si quis insulā. de verb. oblig. sed si verba promissiua conciperentur in persona nostra, vt quia promitteres mihi, quòd Titius dabit mihi centum, vel q tu dabis Titio, vel quòd Titius dabit Seio: tunc non est peccatum in forma: ideo potest dici pactum: sed peccatur in materia, si mea non interest: aliàs secus, & ideo primo casu non oritur actio: secundo sic, vt d. §. si quis insulam. & si à princip. nō intereret, & postea incipit pactum reassumere vires ad effectum agendi secundùm Gul. de cun. pro quo allego glos. ordina. ff. mand. l. si verò nō remunerādi. §. si tibi mandauero. & l. cùm seruus. §. si seruus exter. ff. de liber. lega. vbi conualescit mandatum: quia incepit postea interesse. & etiam glos. quę est ff. de seruit. l. quoties. la j. & vide quod not. Cyn. C. eod. tit. l. pacto successorum. †Item illud quod dicit gl. circa fi. quòd si paciscor tecum, quòd des Titio centum, vel talem rem, & non potes ei soluere: non est pactum. Nam si debebas mihi illa cētum, vel illam rem, paciscēdo vel stipulādo tecum, quòd illam soluas Titio videor mandare, quòd soluas: vnde potes soluere nisi reuocem mandatum expresse vel tacitē, & liberaris. text. est singularis in l. cùm Cornelius. ff. de sol. & ibi vide per Bart. sed si à principio quando te obligasti, promisisses dare mihi, aut Titio: non possem postea te inuito reuocare mādatum de soluendo Titio. l. aliud. & l. seq. ff. de solu. quia tali competit sa
5 cultas soluendi ex natura contractus primæui, non sic quādo ratione mandati postea subsecuti licet mediante contractu postea facto: vt d. l. si cùm Cornelius. sicut si esset simplex mādatum, de soluendo.

2 ☞ *Licet aliqui contractus cõtrahantur re, aliqui verbis, aliqui rei interuentu: tamē in omnibus requiritur consensus in substantia.*

3 *Ex stipulatione quòd oriatur naturalis obligatio, postquam ineſt consensus.*

1 §. Conuentionis verbum. †Ex tertia parte in §. conuentionis. not. quòd hoc verbum conuentio, in plus se habet, quàm verbum pactum: quia comprehendit conuentionem corporū & conuētionem animorum: sed pactum animorum tantùm. Et ideo bene probatur hic diffinitio pacti: quia in iure pactū
2 dicitur consensus pluriū in idem. †Itē no. q licet aliqui cōtractus contrahantur re, aliqui verbis, aliqui rei interuentu, nihilominus, in omnibus requiritur consensus in substātia, & nisi adsit deficit contractus in substantia. Nam ideo dicitur stipulatio contrahi verbis, non quòd sola verba sufficiunt: sed ideo quia sine verbis esse non potest. Item mutuum, commodatum, & depositum non ideo dicuntur re contrahi, quòd sola res sufficiat: sed quia sine re non contrahuntur; tamen etiam cum re consensus requiritur. facit l. si ego. si cer. pet.

cer. pet. in contractibus verò qui solo consensu contrahuntur, vt emptio, & venditio: locatio & cōductio, solus consensus sufficit sine verbis vel re. †Item ex hoc text. patet ex stipulatione oriri naturalem obligationem, postq; ineſt cōsensus: & est casus in l. si fideiussor ff. de condi. indebi. licet quidam contrariū dixerunt: sed malè, vt in gl. quæ incipit not.

2 ☞ *Pactorum quædam fiunt inter præsentes, quædam inter absentes per nuntiū uel epistolam.*

3 *Pactorum quædam sunt expressa, uel quædam tacita.*

4 *Dicta in tractatu & in præstitionibus intelliguntur repetita in his quæ postea incontinenti aguntur.*

5 *Stipulatio q sit contractus nominatus: & quis effectus resultet?*

1 §. Sed conuentionum. †In hac vltima parte no. triplicem distinctionem pactorum, quia quædam sunt pacta habentia speciale nomen, de quibus ponit hic exemplum, & ff. eo. l. iurisgentiū. quę dam quæ non habent speciale nomen, vt sunt cōtractus innominati, de quibus ff. de præscrip. verb. per totū. & prima pacta seu conuentiones sunt maioris efficaciæ: quia producūt actionē statim, q sunt: alia pacta nō nisi secuto implemento, ex vna parte, & tunc oritur actio implenti, non ei qui non impleuit.
2 †Secunda diuisio est, q quædam fiunt inter præsentes, quędā inter absentes. Ā duerte tamen tunc, q requiritur nuntius, vel epistola, aliàs non cōtraheretur nullo pro illo recipiente, vt di xi in prin. l. & de hoc vide bonam gl. in l. consensu. ff. de actio.
3 & obliga. †Tertia diuisio est, q pactorū quædam sunt expressa, quæ fiunt consensu expresso vel specificato verbis: quędam tacita, quæ fiunt consensu specificato: sed qui colligitur rebus ipsis & factis. Et de hoc ponit primò vnum exemplum: si creditor restituat debitori suo instrumētū debiti, nam videbitur sibi facere pactum de non petēdo, & remittere debitum: licet hoc non dixerit expresse, non sic, quando restituit pignus. & hoc dicitur in l. seq. cum sequēti. Item postea in l. item quia. ponit tria alia exempla. Primū de conditione domus, quia inuecta & illata censentur tacitè obligata pro pensione: licet hoc non dixerit expresse. Item in tacita conditione, quia si fiat promissio ex causa dotis, censetur ineſſe tacita conditio, si matrimonium contrahatur, licet non fuerit specificata: & nisi con-
4 trahatur, euanescit stipula. ideò si agatur ante contractum matrimoniū, malè. i. nulliter agitur. †Tertiū exemplū est de tacita repetitione: quia ea de quibus fuit actū in tractatu, vt appo sita videantur in stipulationē, licet postea nō fuerint expresse appositа, tamen censentur tacitè repetita, vt si petisti à me cētum mutuo promittendo etiam vsuras, hoc acto tamen, q non possim te astringere ad restituendum, donec mihi soluas vsuras: si postea confecimus instrumentum de mutuo, & de prorogatione de restituendo simpliciter, & non fuit facta mentio de eo, quod per prius fuit inter nos tractatum: si tamen potes probare, non possum te compellere, perinde ac si illud pactum fuisset expresse appositum, & sic tacitum habetur pro expresso: & ad hoc allegatur iste tex. & etiam q dicta in præfationibus, tacitè intelliguntur repetita. l. Titia §. idem respōdit ff. de verb. obli. quod est verum in his quæ postea incontinēti agun
tur: secus si ex interuallo, vt l. per retentionem. cum ibi not. C. de vsur. & his diebus habui consulere, & allegaui istū text. cū in tractatu emptor promiserat restituere pro eodem pretio: & tamen in instrumento venditionis de hoc pacto nulla erat fa
a cta mentio, q nihilominus eo probato[a] tenetur restituere. ca
5 sus est hic in d. §. idem respondit. †In tex. ibi, [vel in stipulatio ne,] hic est casus, q stipulatio est contractus nominatus: & ad hoc allegatur iste tex. & hoc est magni effectus, quia communiter cum de contractibus conficiantur instrumenta secundū voluntatem partium & notarij in eis semper apponunt stipulationem, q partes sibi inuicem per stipulationem omnia sū pradicta promiserunt sibi adinuicem obseruare, rarovel nunquam per instrumentū poterit probari contractus innomina tus: quia licet de sui natura esset innominatus, transit tamen in stipulationem, quæ est contractus nominatus. & ita no. Bar. in l. ij. in fi. C. de condi. ob cau. & eo. ti. in l. fi. & ex hoc sequitur, si conuenimus de permutando librum tuum cū meo, & permutatio de se est contractus innominatus: si confectum est instrumentū de hac cōuentione, possum agere ex stipulatiōe, vt im-

pleas contractū, posito etiam, q ex parte mea non impleuerim, dūmodo offerā me impleturū, vt l. Iul. §. offerri. de acti. empt. secus si nō esset cōfectū instrumētū, quia non sufficeret oblatio, cū possis pœnitere integravt d. l. ij. de cōdi. ob cau. & l. si pecuniā. sed nō sic licet pœnitere in contractu innominato vt no. in d. l. fi. ideò sufficit oblatio. vbi aūt impleuissem, tradēdo librū meū, tūc bene possem agere etiā in
b strumēto nō confecto, nec interueniente stipulatione, vt ff. eo. l. iurisgen. §. j. & vide circa hæc omnino quod no. Cy. C. eo. ti. l. j. in vlti. col. & C. de transl. l. siue apud acta. in quinta oppositione in additiōibus, qui vult q quādo interuenit stipulatio super contractu innominato, sufficiat implere eatenus quatenus impleri pōt, licet nō possit perfectè impleri ad hoc vt competat actio: sed si nō interueniret stipulatio, non posset agi, si perfectè non esset impletus, licet nec impleri possit de sui natura: vt si promisit nō petere: qa licet nō petat hodie, pōt petere cras, vt d. l. j. cum ibi no. in gl. magna circa finem.

a ¶ Eo probato. & q pactū de retrouendēdo possit probari per testes, & etiam per cōiecturas, adde eundē Pau. de cast. in consi. cxliij. in nouis. incip. viso processu & attestationibus. & latissimè per do. Alex. consi. cxxij. per totum in ij. volu. Cur.

b ¶ Liberatū. An instrumentū debiti repertū penes debitorē faciat vt pręsumatur liberatus, vide p. ro. consi. ccccxlvj. et hoc vide latissimè per do. Alex. vltra hic dicta per eum in consil. lix. col. pe. & fi. in ij. vol.

2 ☞ *Ex particularibus nihil infertur.*

3 *Instrumentum restitutum si possit continere aliquam aliam utilitatem, non uideretur creditor feciſſe pactum de non petendo.*

4 *Si habeam duo instrumenta de eodem debito, an restitutio unius aliquid operetur?*
Si sint duo obligati insolidum, & fieret restitutio uni, q censeatur factum pactum utrique.
Pactum factum uni ex reis debendi an prosit alijs?

5 *Si penes debitorem reperitur instrumentum debiti cancellatum: uel non cancellatum: sed non apparet q creditor ipsum sibi tradiderit, an sit fundata intentio debitoris asserentis se liberatum?*

6 *Quòd quicquid reperitur in scriptura quæ est penes me, præsumatur factum de uoluntate mea, & quando procedat?*

LEX II.

1 LAbeo ait, conuenire. †In l. labeo ibi, vbi re i. tacito cōsensu q colligitur rebus & factis: & sic tangitur hic tertia diuisio. & ad hoc etiā tēdit ver. sed etiā tacitè. vbi iurisconsultus redijt ad id, q dixit hic re. & etiā ordinatè loquit prout gl. vult simile ff. pro socio l. iij. in princ. vbi dicit societatē coīre, & etiā verbo. i. cōsensu declarato, re, vel verbis. In text. [ibi inter absentes hoc tangit secundā diuisionē.] & ad istū casum referas, q §. dixit p epistolā vel per nūtiū, tūc enim requirit epistola vel nuntius, quoniā inter absentes cōtrahit: nec est aliqs qui p absente recipiat, aliàs nō diceret cōtrahi inter absentes: pōt etiā inter pręsentes celebrari contractus mediāte epistola
2 vt ff. de cōst. pec. l. Titius. quod dic vt ibi per Bar. †Vltimò no. gl. quæ incipit, nō est bona ratio, q ex particularibus nihil infertur, nā nō sequitur, Titius currit, Sempronius currit, & hic de alijs: ergo tu curris. Quia fit ar. à particularibus. Sed bñ sequit, omnis homo currit, tu es homo: ergo tu curris: qa es homo, & hoc voluit ista gl. vnde ponit, q illatio quā facit hic lu
risco. hō sit bona: qa nō sequit cōuētiōes pñt fieri tacito cōsensu: ergo restituēdo instrumētū debitori, videor sibi feciſſe pa
3 ctū de nō petēdo: sed respondet, vt in gl. †Itē no. aliā gl. quæ est in l. postq; ff. in rōne diuersitatis, quā facit inter pignus & instrumētū, ex qua sequit, q si restituto instrumēto posset cōtinere aliquā aliā vtilitatē, nō videret creditor feciſſe pactum de nō petēdo, secūdū Guli. de cu. vt si habeo instrumētū vēditiōis in quo mihi es obligatus ad pretiū: & quia mouet tibi lis super re vēdita, vt possis te defendere, trado tibi instrumētū: nā non
4 videor remittere pretiū, secūdū eū. †Itē no. secundū eūdē, q si habere duo instrumēta de eodē debito, & restituā vnū, adhuc haberet locū, quod hic dicit per l. fi. ff. de his quę in testa. delen. q no. ibi tñ loquit, qñ fieret cācellatio. Itē si essent duo obligati insolidū, & fieret restitutio vni, cēseret factū pactū vtriq;: vel dic de hoc vt no. ā l. si vn⁹. in prin. ff. e. an pactū factū vni ex reis
5 debēdi, prosit alijs? †No. etiā gl. quæ melius examinat vnū articulū, quā alibi in aliqua parte iuris, si penes debitorē reperitur instrumentū debiti cācellatū vel nō cancellatū, nō tamen apparet, q creditor ipsum sibi tradiderit, vtrum sit fundata intē
b tio debitoris, asserentis se liberatum[b] in quo videtur hic, q

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Inuecta. sed idē sit in secundo cōductore, vt etiꝫ bona sint tacitè hypothecata? do. Ro. sing. suis dicit ꝙ nō per l. si in lege. §. colonus. ff. loc. & an idem sit cùm locatio nō est in pecunia, vt de per eundē sing. suis fo. vij. sequitur opi. ꝙ idem sit.

b ¶ Satis æqua. Adde Io. An. in addi. Spec. in ti. de don. inter vi. & vxo. §. fi. ver. quid si mulier. Bal. Angel. & ibi Alex. de Imol. in l. si constante. in prin. ff. so. mat. & bal. l. vnica. §. sed & plenius. C. de rei vxo. act. & in l. fi. C. de leg. tur. & ibi dicit hanc esse cōmunē ſnſam Cur.

c ¶ Liquida. Adde de hoc & ibi habes practicam liquidādi per Alex. de Imol. consil. xxv. & in consil. xcj. in ij. vol. & in consil. xc. col. pe. in iij. vol. et per eundem Alex. in consi. cxix. in j. vol. et in consil. cxxxvj. col. ij. versic. præterea. v. volu. Cur.

6 xij. col. & in l. si vnus. C. de testa. qui dicit † ꝙ quicquid reperit in ſcriptura quæ est penes me, præſumitur factū de voluntate mea: quod no. Si tamē debitor esset persona domestica, & quę cōsueuisset in strumēta mea tractare, tunc præſumptio esset, ꝙ ſine voluntate mea hoc fecisset. & ita videt esse de mente Gul. de Cu. hic. & vide Dy. in l. si de possessione. C. de proba.

1 ☞ Quatuor requiſita, ut inuecta & illata per conductorem, ſint tacitè obligata.
2 Qualiter bona etiam immobilia minoris recipientis dotē, tacitè obligentur, licet non interuenerit decretum iudicis cùm tantum in expreſſa obligatione requiratur?
3 Mutus potest pacisci tam tacitè quàm expreſſè non verbis, ſed ſignis.
Mutus non potest iurare.
Qualiter concipiatur inſtrumentum de contractu celebrando per mutum? remiſ.
4 Promiſsio facta pro dote nomine dotis habet in ſe tacitam conditionem, ſi matrimoniū contrahatur.
Quid ſi fieret legatum à tertio pro dote?
5 Ante conditionis euentum nullo modo potest agi?
Quid ſi maritus habet inſtrumentum quod ex forma ſtatuti habet executionem parata. & cōtra quod nulla exceptio potest opponi, et matrimoniū nō fuit ſecutum?
6 Potest fieri pactum, ut creditor non petat ſortem quouſque debitor ſoluat uſuras.
Si actum ſit quòd ſors nunquam petatur, an illud quod pro ea ſoluitur annuatim, ſit uſura?
7 Creditor quādo paciſcitur ut non poſsit agere uſque ad certum uel incertum interim contra ipſum non curret præſcriptio.
An tunc currant uſuræ dicto tempore, ſi de uſuris nihil fuerit dictum.
8 Quid ſi agitur quòd debitor nō poſsit ſoluere niſi ad beneplacitum creditoris, quòd tale pactum non ualeat.
9 Si debitor denegat reſtituere, offerens ſe paratū ſemper ſoluere uſuras, an tūc poſsit conſtringi ad ſoluendum ſortem?

LEX IIII.

ITem quia cōuentiones. Ex l. itē ga. not. tres cauſus. primus de tacita conuētione: ſecundus de tacita cōditione. tertius de tacita repetitione. † Circa primum no. ꝙ

a quatuor requirūtur ad hoc, vt inuecta[a] & illata per cōductorem ſint tacitè obligata, quibus cōcurrentibus nō ſolùm propēſione, ſed etiā pro deterioratione rei cōductæ obligata ſunt vt l. ij. ff. in qui. cau. pig. ta. contra. Primum, quod ſit conductū prædium vrbanū: & dicit vrbanū nō ſolùm illud. quod habitatur per hoīes, ſed etiā ſtabulū vel horreū in quibus retinent animalia, vel frumēta: vt l. iiij. eo. tit. in ruſtico autē dic vt l. certi iuris. C. loca. Secūdò, requritur ꝙ res ſit ipſius conductoris. Tertiò vt inferātur, vt ibi perpetuò ſint quouſcꝫ durat locatio. Quartò requirit, ꝙ cōductor ſit perſona quæ poſsit expreſsè obligare: aliàs non poſſet plus operari tacita obligatio, quàm expreſſa: vt l. qui ad certū. ff. loca. & iſta colligūtur ex gl. vnde tenet gl. ꝙ ſi pupillus cōduxit domū cum authoritate tutoris & poſtea intulit res ſine illius authoritate, ꝙ illæ nō ſunt tacitè obligatę, & iſtā gl. tenet Bar. indiſtinctè. in cōtrarium vide

2 tur alia gl. in l. fi. C. de legi. tuto. ꝙ † ſi minor recipit dotem, bona eius etiam immobilia tacitè obligātur per l. licet nō interuenerit decretū iudicis, cùm tantū in expreſſa obligatione requiratur, vt in toto tit. de rebus eorū: quia tacita obligatio inducit per l. vnde nō indiget decreto iudicis, ſi expreſſa ſit per hominē. Gul. de cu. ſaluat vtrāq; gl. quia iſta loquit quā ad obligationem tacitā inducendam requiritur factū ipſius minoris: puta inuectio vel illatio, quibus mediātibus lex obligat: ideo hoc caſu quia minor est, lex nō obligat. Contraria verò gl. qñ nullum factū requiritur circa res quæ tacitè veniunt obligandæ: quoniam eoipſo, quòd minor vxoris recipit dotem, bona ſua tacitè obligantur ſine aliquo facto ſuo interueniēte ſuper illis bonis. Bar. reprehendit hanc diſtinctionē in l. ſi cōſtante. ff. ſol. mat. per l. lex quæ tutores. ff. de admi. tut. & per l. prædia. C. de præd. mino. in quibus habetur ꝙ minor non potest cōſtituere dotem vel donationē propter nuptias in rebus ſuis ſine decreto iudicis: iſta iura nihil faciunt pro Bar. ſecūdum Ang. hic: quia ibi loquitur in translatione dominij; nos loquimur in tacita obligatione. Item loquūtur, quādo principaliter minor diſponeret ſuper rebus ſuis; nos loquimur quando acceſſoriè lex diſponit. vnde Odof. tenuit etiam contra iſtam gl. ꝙ licet conductionis cōtractus fuit cum authoritate tutoris celebratus, ꝙ ſuccedit diſpoſitio legalis in rebus ſuis inuectis & illatis: qui non dicitur lædi, cùm vtatur iure cōmuni. & iſta est

b ſatis æqua[b] opi. licet Ang. teneat diſtinctionem Gul. † No.

3 etiam ꝙ mutus potest paciſci tam tacitè quàm etiam expreſsè non verbis, ſed ſignis ſecūdum gl. quam not. nam expreſſum dicitur, ſi interuenerunt verba ab vna parte: licet ab alia non ſed ſigna. hoc vult iſta gl. quam perpetuò tene menti: non ſic potest mutus iurare: quia in iuramento requiruntur verba, vt no. Gul. de cu. & Bar. in l. qui iuraſſe. ff. de iureiur. & vide circa hunc articulum de muto quod no. Bar. in l. mutum. ff. de acquirenda hære. qualiter concipiatur inſtrumentum de actu celebrato per mutum. in l. j. ff. de verb. obli. † Ex ſecundo dicto

4 in verſi. huius rei no. quod promiſsio facta pro dote, nomine dotis habet in ſe tacitam conditionem, ſi matrimonium cōtrahatur, quod intelligę ſiue ſit facta ab ipſa muliere præſente, ſiue ab alio pro ea, vt ff. de iure dot. l. tali facta ſtipulatione. & l. talem ſtipulationem. quia non præſumitur tertius velle donare mulieri, niſi matrimonium ſequatur, & eo nō ſecuto, potest ipſe non repetere ſi dediſſet, vt l. ſi ego. eo. tit. ſi fieret autem legatum à tertio pro dote, an habeat in ſe conquiſitionem. dicvt l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. verſ. ſed

5 cum ante nuptias. † Item not. quòd ante conditionis euentum nullo modo potest agi: vt hic in tex. & in gl. quæ exponit malè petitur, id est, nullo modo petitur, ad hoc. ff. de ædi. edic. l. bouem. §. ſub conditione. Sed quid ſi maritus habet inſtrumentum, quod ex forma ſtatuti habet executionem paratam, & cōtra quod nulla exceptio pōt opponi; dicit Ang. hic fuiſſe determinatum per iſtum tex. cum ſimilibus, quòd nihilominus poterit opponi hæc exceptio, ꝙ matrimonium non fuit ſecutum, ſicut ſi iſta conditio fuiſſet ſpecificata in inſtrumento; quia quod tacitè agitur inter partes, habetur pro ſpecificato, vt in fine iſtius l. conſtat autem quòd talia inſtrumēta ad hoc

c vt poſsint executioni mandari, debent eſſe liquida[c]. argu. in l. fin. C. depoſi. & ſi ſunt cōditionalia non dicuntur liquida, niſi

6 liquidentur ex conditionis euentu. † Ex vltimo caſu nota, quòd potest fieri pactum, vt creditor non petat ſortem, quouſque debitor ſoluat vſuras: ſi ergo ſemper ſolueret, nunquā posſet peti, nihilominus id quod ſoluitur est vſura, vt hic patet, vnde audiui Bal. allegare iſtum tex. quòd licet actum ſit, quòd ſors nunquā petatur, hoc nō facit propterea, quòd ſors illud quod recipit annuatim, non ſit vſura: vt ſi aliquis poneret penes mōtem vel monaſterium: & ſic nunquā posſet repetere capitale: poſſet tñ ipſum vēdere: & iſto cōtractu multum vtunt mulieres viduæ Florētinæ, quia tradunt ꝙ habēt alicui monaſterio, cùm hoc ꝙ debeant ipſas perpetuò gubernare, et poſt earum mortem illa pecunia remaneat apud monaſteriū,

an ſit

a an ſit vſura: [a] communiter dicimus, ꝙ ſi erat præſumptio vt deberet tantū viuere, ꝙ alimēta aſcēderēt ad ſortē vel vltra, tunc ſit vſura, aliàs nō arg. C. de vſuris l. ſi ea pactiōe. quod no. Inn.

7 in c. in ciuitate. & extra de vſu. † Sed quæro, qñ creditor paciſcitur vt nō poſsit agere vſq; ad certū tēpus vel incertū, an interim cōtra ipſum currat præſcriptio? dic ꝙ nō, cū impediat agere cōtra ipſum currat præſcriptio? dic ꝙ nō, cū impediat agere de iure præter pactū. de hoc per Cy. in l. quoties C. de preci. impe. offe. Itē an tunc currāt vſuræ dicto tēpore, ſi de vſuris nihil fuit dictū: reſpōde, aut veniebant ex mora, & nō currūt: vt l. lecta. ver. ſed cū ſortis ff. ſi cer. peta. aut nō ex forma, ſed rōne

8 ſtipulatiōis, iuxta id quod habetur in fi. illius l. lecta & tūc curſtipulatiōis, iuxta id quod habetur in fi. illius l. lecta & tūc currūt l. nō ſolū la. ff. §. j. in tex. & gl. ff. de liber. lega. † Vltimò quæro, quid ecōuerſo, ſi agitur inter creditorē & debitorē, ꝙ debi-

b tor nō poſsit ſoluere niſi ad beneplacitū[b] creditoris: iſtum caſum habui de facto iſtis diebus: quia quidā mutuauit certam quantitatē frumēti, & in inſtrumento cōtinebatur, ꝙ non poſſet ipſum reſtituere niſi ad beneplacitū mutuantis: debitor volebat ſe exonerare, & nō habere ſemper cuſtodire conſuluí, ꝙ hoc pactū nō valebat, quia cōtra publicā vtilitatē, quæ ſuadet vt vnuſquiſq; ab hac ſeruitute debiti poſsit ſe liberare: & allegauí gl. ordinariā, quæ videt hoc decidere in l. fi. C. de pac. pig. Quid autem ſi debitor denegat reſtituere, offerēs ſe paratum ſemper ſoluere vſuras: an poſsit conſtringi ad ſoluendum ſortem, hoc non obſtante? habes tex. C. de iure dot. l. ſi. in fi. ꝙ ſic. ſequitur l. conuentionum.

2 ☞ Qui confirmat, non diſponit, nec dat, ſed datum roborat.
3 Pax an poſsit dici niſi inter unam remp. & alteram?
4 Pupillus uel minor ſine tutore uel curatore an poſsint facere pacem de morte patris? & ꝙ faciendo non uideantur hæreditatem adire, ſicut nec faciendo uindictam.
5 Treuga non dicitur propriè pax, quia fit ad tempus, & pax in perpetuum.
6 Treuga uel pax non poſsunt fieri à capitaneis modernis ſine uoluntate illorum quorum nomine gerunt.
7 Qui gerunt bellum proprio nomine ut aliquando communitas uel dominus, cum faciunt pacem poſsunt facere remiſsionem de damnis & iniurijs datis ſuis ſubditis etiam ſine conſenſu ſubditorum.

LEX V.

1 ONuentionum autem. † Not. hic de triplici conuētione: quia quædā est publica, & de hac habetur in iſta l. ſi. in fi. quædam priuata de iure ciuili, quæ dicitur legitima, & de hac in l. ſequen. quædā priuata de iuregentiū: & de hac in l. iuriſgentiū. In tex. ibi: [aut legitima aut iuriſgentiū:] ex hac alternatiua, quæ ponitur inter diuerſa, datur intelligi, ꝙ illa conuentio, quæ est legitima de iure ciuili, nō ſit de iuregentiū, cū ponatur tanq; ſpecies diuerſa: & est verū in ſe. nam regulariter omnes cōuentiones & cōtractus de iuregentium ſunt: fallit in quibuſdam, quæ ſunt de iure ciuili: addē ꝙ ſunt iuriſgentiū, vt habetur in l. ex hoc iure. in fi. cū gl. ff. de iuſti. & iur. & quæ ſint illæ numerantur ibi in gl. & etiam in l. ſeq. in princ. gl. mag. & iſtud est, quod facit dubiū in l. ſeq. quia ſi legitima conuentio nō est de iuregentiū, ſed ciuili, tex. in l. ſeq. quę proſequitur iſtā

2 ſpeciem, dū dicit ꝙ legitima cōuentio est quæ lege aliqua confirmatur: † quia qui cōfirmat nō diſponit nec dat, ſed datum roborat: vt l. & quia ff. de iuriſd. om. iudi. & ſic innuit iſte text. in ver. cōfirmat. ꝙ legitima cōuentio fuit introducta de iuregentiū. ſed per l. confirmatur. quod est cōtra iſtū text. qui vult, ꝙ nō ſit de iuregētiū introducta, vt differat ab illa, quæ est iuriſgētiū. Sol. fateor hoc, & quod ibi dicit cōfirmatur, expone, ſcilicet eoipſo, ꝙ per legē inducit. & ſic iſta nō est propriè confirmatio. Nam & epiſcopus cū confert beneficiū, talis collatio habet vim electionis, & confirmationis, vt dicunt canoniſtæ: iſta inductio & confirmatio, quæ fit per ius ciuile est de illis cō-

3 uentionibus. † Vltimò not. in fi. quia hic videtur caſus, ꝙ pax non poſsit dici niſi inter vnā rēpublicā & alterā, cū fiat ſuper guerra præterita: quia pax dicitur publica cōuentio, & tamen videmus cōtrariū fieri, quia fit inter priuatos. Dic ergo, ꝙ hic exemplificat publicā cōuentionē, quia fit inter dū per pacem, nō aūt intēdit reſtringere ſignificatū pacis, quinetiā habeat lo-

4 cū inter priuatos. & an † pupillus, vel minor ſine tutore vel curatore poſsint facere pacē de morte patris? vide in Spe. de hoc. mi. §. j. in ver. illud. & an faciendo videantur hereditatem adire. §. j. in ver. illud. & an faciendo videantur hereditatem adíre. dic ꝙ nō, ſicut nec faciendo vindictā, vt ff. de ſepul. vio. l. quę

5 ſitū. & l. ſepulchri violati actio. in prin. † Vltimò hic videt tex. cū gl. quā refert Io. an. in addi. Spe. in titu. de treuga & pace & an treuga dicat pax. & determinat ꝙ ſic: de primo videtur, hic tex. cū gl. quia tex. loquitur hic de pace. & gl. exēplificat in treugis & inducīs, verū

c tamen nō placet[c] de propria virtute verborū: quia pax est illa, quę ſit, vt perpetuo ſit: treuga verò ad tēpus: ideo qui habet treugā cū inimicis, non gauderet beneficio ſtatuti loquentis de habente pacē, vt

6 diminuatur pœna. † Et ita ſentit Ange. ꝙ bellū & pax nō pōt fieri per duces niſi habeant liberā adminiſtrationē, vt est Imperator: ita debet intelligi tex. ſed treugę ſic

b ſecundū Bar. qui dicit capitaneū guerræ posse facere treugas, per iſtā gl. cū tex. vel

c dic melius ſecūdum Ang. ꝙ iſti capitanei belli moderni, cū gerāt bellū alieno noīe, nec pacē nec treugam facere poſſunt ſine voluntate illorum quorū nomine gerunt ſicut nec procurator conſtitutus ad litigā-

d dum, vel ſolutionē recipiendā, posset trāſigere vel terminū facere ſine ſpeciali māndato: vt l. mandato generali. infrà de procu. & l. qui Romæ §. Callimachus. de ver. obli. ſecus in ducibus belli, gerētibus bel-

7 lum proprio nomine vt Imperator Rex vel prínceps. & de illis debet intelligi iſte tex. & ſi aliqua cōmunitas faceret guerrā ipſa cōmunitas diceretur dux belli, quantum ad hoc. † Vltimò ſcias, ꝙ illi qui gerunt bellū proprio nomine, vt aliquando cōmunitas, vel dominus, cum faciūt pacē,

d poſſunt facere remiſsionē de dānis, & iniurijs datis ſuis ſubditis[d], etiā ſine cōſenſu ſubditorum, ſecundū Inn. qui no. elegan ter in c. in noſtra. infrà de iniu. & dāno dato: licet alia iura ipſorum auferre non poſſunt regulariter: vt l. quoties ff. de polli. cū ibi no. & l. antiochenſium ff. de priui. cred.

a ¶ Vſura. de hoc habetur ꝙ eūdē Pau. cōſil. cclxxxvj. i nouiſ. per Fed. cōſ. ccciij. panch. cōſi. xxix. per ro. cōſi. ccccxxxiij. Alb. de roſ. in l. iubemus. la grāde C. de ſacroſanc. eccle. Bal. & eundem Pau. de caſt. in l. de fideicom. C. de trāſact. Cu. & ful. conſuluerūt in eorū cōſi. quod inc. caſus ꝓponit talis. ꝙ cōc. Fran. Cur.

b ¶ Ad bene placitū. Adde, ꝙ habes hoc cōſil. in nouis cōſil. cxlv. inci. pactū iſtud ꝙ nō liceat. Cur.

c ¶ Nō placet. facit qđ voluit Bal. in ti. de pace cōſtā. c. j. §. vaſalli. vbi dicit, ꝙ ſicut nō accedēs ad ſoluēdum propter guerrā, excuſat: ita propter treugā. refert et ſingulariter ro. ſingu. ſuis fol. viij. & vide per Cald. de treuga & pace multa ibi.

d ¶ Suis ſubditis. adde vt per Signo. conſil. cxxxj. & multa de pace facta inter priuatos, vide per eundē cōſil. lxx.

a ¶ Lex ſta tria continet ſcilicet dictum: illationem: & illationis declarationem ſecunda ibi, & ideo. tertia ibi, quoties & proſequitur hic ſecundum membrum, de quo in l. præcedenti. de conuen. ſeruata & legitima, id est de iure ciuili non de iuregentium: nam illa dicitur legitima, quæ à lege inuenta, vel inducta est: ideſt à iure poſitiuo, non à iuregentium. Et ita loquitur dictum, quod exemplificatur per gloſ. in quatuor obligationibus inuentis à iure poſitiuo, cum regulariter cōuētiones omnes fuerint inuentæ à iuregentiū. & dū tex. dixit, confirmatur. debet exponi, ſcilicet eoipſo, ꝙ per legem inducitur per id quod dixi in l. præcedēti. ex quo ſequit, ꝙ cū lex ſit ſufficiēs ad inducendū de nouo aliquā cōuētionē & ad dandū ſibi robur & effectū, vt actionē pariat: & ſimiliter multomagis ſufficiens est dare robur illi cōuentioni inuentæ à iuregentiū, quæ tantū de ſe nec haberet robur, nec effectū pariēdi actionē: quia eſſet

1 ¶ Legitima conuentio, † Lex iſta tria continet ſcilicet dictum: illationem: & illationis declarationem ſecunda ibi, & ideo. tertia ibi, quoties & proſequitur hic ſecundum membrum, de quo in l. præcedenti. de conuen. ſeruata & legitima, id est de iure ciuili non de iuregentium: nam illa dicitur legitima, quæ à lege inuenta, vel inducta est: ideſt à iure poſitiuo, non à iuregentium. Et ita loquitur dictum, quod exemplificatur per gloſ. in quatuor obligationibus inuentis à iure poſitiuo, cum regulariter cōuētiones omnes fuerint inuentæ à iuregentiū. & dū tex. dixit, confirmatur. debet exponi, ſcilicet eoipſo, ꝙ per legem inducitur per id quod dixi in l. præcedēti. ex quo ſequit, ꝙ cū lex ſit ſufficiēs ad inducendū de nouo aliquā cōuētionē & ad dandū ſibi robur & effectū, vt actionē pariat: & ſimiliter multomagis ſufficiens est dare robur illi cōuentioni inuentæ à iuregentiū, quæ tantū de ſe nec haberet robur, nec effectū pariēdi actionē: quia eſſet

Universidad de Sevilla Biblioteca

¶ Pactū nudū, q̄n pactum nudū pariat actionē, vide Mat. no. suis fol. xxv. per Lu. ro. consi. xxx. & cōsi. lxxvj. per Ang. lix. et lxxvj.

cōuentio nuda. †Nā potest facere lex, vt pactū de sui natura nudum, & nō aptum actionē producere, nihilominus ꝓducat, si fiat ad producēdū: & si fiat ad actionē tollendā, licet de sui natura non posſit eā tollere, elidere tn̄ potest, ga est nudū: vt l. siun⁹. §. pact⁹. ff. e. & pōt facere l. q̄ eā tollat ipso iure. Hoc aūt
a cōtingit, qn̄ tale pactū, licet nudū[a], lege aliqua ciuili, vel prætoria vel senatusc̄osulto roboratur & adiuuat. h. d. ista l. subtilis. Et sic illatio quæ ponitur inver. & ideo generalior est q̄ sit primū dictum l. quia primū dictum restringit ad illas tm̄ conuctiones quæ fuerūt per legē seu ius positiuū inuctæ quę sunt paucæ, sed illatio nō solūm illas cōprehendit, imò etia inuentas de ſuregētium sine tn̄ efficacia: quia de sui natura sunt nudæ. & hoc vult gl. mag. post prin. ibi dū dicit: nā hic generali⁹ ꝓcedit, q̄ huius l. principiū, & iste est vnus intellectus ad istā illationē. Alius est, quod loquat. de inuctis à iuregētium, cum robore, & cū effectu, vt sunt cōuentiones vestitæ; & hūc intelectum ponit gl. in versi, vel si vis intelligere, ante finē. & istū intellectū ideo gl. posuit propter difficultatē in recipiēdo exē pla, circa præcedentē intellectū, qualiter cōuentio de sui natura nuda, & nō apta ad pariēdum actionē, vel ad ipsam tollendam ipso iure per approbationē & coadiuuationē legis vel senatusc̄osulti posſit eam parere: vel ipso iure tollere: super quo gl. multū laborauit, & plura exēpla posuit, quorū quædā sunt bona, quædam nō: & quædā licet bona, tn̄ inepta à glos. posita sunt ideo odio exēplorū gl. ponit fm̄ intellectū: qui tn̄ nō placet, propter dictionē, interdū, quę significat ꝓ regulariter, nō nascebat actio: sed si loqueretur de vestitis, fm̄ propriā lectu. daret actio: licet aliqn̄ nō, vt etiā gl. dicit. & sic illa dictio, interdū, nō bene staret etiā, quia de vesti. loquit l. sequēs. vn̄ nō est credēdum ꝓ Iurisc̄o. de illis senserit, Hic tene ergo præce-
3 dentē, & illo casu, † qn̄ conuctio de sui natura est nuda: sed p. l. coadiuuat. & parit actionē, adhuc pōt dici legitima licet non fuerit à l. inuēta: & ista est intētio istius l. & sic dupliciter dicit legitima; s. inuēta à iure positiuo, nō à iuregētium: & de ista loquitur principiū. Item inuēta à iure gentiū; sed sine effectu & corroborata à iure positiuo dāte sibi effectū: & in his consistit intellectus istius l. difficilis. In tex. ibi. & ideo, & ꝑsequere
4 vt scriptū patet per ordinē s. † In tex. ibi: [& ideo.] interdū propter hanc dictionem glo. vult, ꝓ ista illatio sit generalior, quàm principium legis, quia principium loquitur de conuentionibus a iure ciuili inductis, vnde in illis non posſet saluari hæc dictio, interdum quæ significat, quòd aliquādo nascitur actio, aliquando non. Nam ex illo semper & indistinctè nascitur: quia ius ciuile non induceret conuentionē inutilem. In tex. ibi: [ex pacto.] scilicet de sui natura nudo: vt quia non cadit in contractu nominato: tamen quia coadiuuatur lege, dicitur vestitum legis auxilio, præter sui naturam. † In tex. ibi:
5 [actio.] scilicet quando fit ad agēdum, & quod subiicitur, vel tollitur, supple, quando fiat ad deliberādum, vt pactū de non petendo, per quod aliquando tollitur actio ipso iure, quando iuuatur legis auxilio; regulariter autē non tollitur actio, nec ciuilis obligatio per tale pactum, licet tollatur naturalis, sed elidūtur, quod dic, vt ff. eo. l. si vnus. §. pactus. In tex. ibi, [lege.] supple, ciuili vel prętoria. In hoc ergo stat difficultas isti⁹ l. cum glos. in reperiendo exempla qualiter pactum de sui natura nudum iuuatur lege ciuili, vel prætoria: & senatusc̄osulto, vt pariat actionem si fiat ad agendum. Item qualiter iuueſ, vt tollatur actio ipso iure, quando fit ad deliberandum. Et videtur in primo articulo, qualiter iuuetur lege ciuili, vt pariat actionem: pone exēplum per l. ad exactionem. C. de do. ꝓmiſ. vbi ex pacto nudo fauore dotis oritur actio præscriptis verbis, auxilio illius l. Exēplum autem quod ponit gl. de l. vnica. C. de rei vxo. act. non bonum: quia ibi non oritur actio ex pacto nudo: sed ex stipulatione ficta quæ est conuentio vestita, nec etiam exēplum de l. si quis argentum. C. de donat. & de l. j. ff. de suffra. quia in illis non oritur actio ex pacto: sed ex legibus illis propter pactū, vnde agitur in illis cōdictione ex lege
6 non actione præscriptis verbis. † Qualiter autem iuuetur l. prætoria. pone exēplum per l. si tibi. §. de pignore. ff. eo. vbi solo pacto nudo constituitur ius hypothecæ: ex quo iure oritur hypothecaria actio, quæ est realis, & hoc iure prætorio: vt ibi dicitur. Nec obst. si dicatur: pignus est contractus nominatus ergo etiam iure ciuili debet parere actionem. Nam verum est quando est propriè pignus, quod tūc dicitur, quando incipit à traditione, cùm pignus dicatur à pugno. vt l. si rē. §. propriè. ff. de pigno. sed conuentio, ꝓ res tua sit mihi obligata, non dicitur pignus, sed pactum de pignore, quod iure ciuili non parit actionem. † Qualiter autem iuuetur senatusconsulto. glo.
7 ponit mirabile exemplum, si fiat pactum inter hæredem, & fideicommissarium vniuersalem: vt post restitutam hæreditatē fideicommissarius soluat debita hæreditaria & legata: nam etiam sine pacto, hoc disponit senatusconsultum Trebellian. ideo hoc pactum dicitur iuuari senatusconsult. quia fit super eo, quod senatusconsultum disponit. Vnde concurrit dispositio legis & hominis, & contra idem: ideo conuētio dicitur fortior. Gl. habuit bonum intellectum: sed ineptè loquitur, dum ponit quòd interuenit inter hæredem & fideicommiſ. nā non potest parere actionem creditoribus & legatarijs. Pone ergo quòd inter creditores & legatarios exvna parte, & fideicommiſ. ex altera. Et tunc est exemplum notabile, quòd ex tali pacto, licet de se nudo, oritur actio ciuilis præscrip. verbis: quia iuuatur senatusc̄on. quòd est de iure ciuili. Sed cōtra, quia hoc casu in cæteris similibus emanauit edictum prætoris, de cōsti. pecu. quando fit pactū super debito præcedente, vt ex eo oriatur actio de constitu. pecu. quæ est prætoria, & fuit necessaria. Sol. dicunt doct. quòd si fiat pactum de constituta super debito præcedente, & efficace: licet oriatur actio de constituta, nō tamen propter hoc fuit necessarium edictum prætoris, quoniam poterat oriri etiam ciuilis actio auxilio legis, quæ illud debitum faciebat ratum: sed si debitum non erat efficax, puta naturale tantùm: tunc actio de constitu. fuit necessaria: quia lege ciuili non iuuatur pactum. tene menti. Nam in quodam examine vidi istum passum refricari, & cùm quererem à quo-
8 dam docto. ego allegaui istam glos. & ipse confessus est, quòd hæc erat glo. ordin. † Circa secundum articulum, qualiter iuuetur, vt tollatur actio ipso iure per legem ciuilem. glosſ. ponit exemplum, in acceptilatione: tamen addit quòd acceptilatio non est pactum nudum, cùm non habeat solennitatem verborum, sicut stipulatio. Item qualiter iuuetur per legem prætoriam: pone exemplum in actione iniuriarum, & alijs orientibus ex maleficio: quia tollūtur ipso iure per pactum, & hoc iure prætorio, vt ff. eod. l. si tibi. §. quædam. & in l. si vnus. §. pactus, versi. sed si pactum conuentum. Item qualiter iuuetur senatusconſ. gl. ponit in Macedonaniano & Velleiano: & videt velle, quòd mulier & filiusfamilias habeant exceptionem taciti pacti. glosſ. non bene loquitur: quia tex. vult, quòd tollatur actio iure auxilio Senatus: sed mulier & filiusfa. licet sint tuti exceptione: tamen naturaliter & ciuiliter sunt obligati: & cōtra eos cōpetit actio mero iure. vt l. quia naturaliter. ff. ad Macedo. & l. qui exceptione. ff. de condic. † Pone ergo secundùm Bal. hic in princi. quòd creditor liberauit mulierem vel filiūfamiliam, per pactum à fideiusione vel mutuo: certè hoc pactū quia concurrit cum dispositione Senatusconsul. etiam eos liberat, vt ipso iure liberentur ab omni obligatione: & etiam tollatur actio ipso iure, quod ante pactum nō erat: quod perpetuò tene menti.

a ☞ *Ex contractu innominato, do ut des, uel do ut facias: ei qui dedit contra non dantem uel non facientem datur actio præscriptis uerbis, quæ oritur ex isto cōtractu & datur etiam contra illum qui impleuit, tamen imperfectè: quia implementum non durauit.*

3 *Quid sit dare actionem datiuam & natiuam?*

4 *Quando subest causa ex qua potest oriri actio, non recurritur ad actionem datiuam. Ex contractu, facio ut des, contra illum qui dedit, sed non perfectè, datur actio præscriptis uerbis: sed contra eum qui nullo modo dedit, datur actio de dolo.*

5 *Permutatio non est contractus nominatus, & quis dicatur contractus nominatus?*

6 *Quæ differentia est inter contractus qui re contrahuntur: & per mutationem in qua etiam requiritur rei interuentus?*

7 *Donatio an sit contractus nominatus?*

8 *Ex stipulatione de permutando sufficit sola oblatio, ut non habeat locū pœnitentiæ.*

LEX VII.

VRisgentium conuentiones.

1 † Conuētio iurisgētiū nominata parit actionē, secus si est inno

est innominata, nisi vestimento iustæ causæ vel cohærentia cō tractus vestiatur h. d. vsq; ad §. adeo. secundū Bar. qui multū bene & cōpendiosè summat. Et primo loquitur de conuentionibus nominatis vsq; ibi: sed & si in aliam. Secundo de innominatis: & hæc secunda subdiuiditur, quia primò loquitur quando vestiuntur implemento iustæ causæ, vsq; ibi, si ob maleficiū: & non dicit eas vestiri implemento causæ iniustæ vsq; ibi: sed cū nulla. Tertio dicit, ꝓ si nulla subest causa iusta vel iniusta, tales conuentionales innominatæ non pariunt actionem, quia sunt nudæ: & ex nudo pacto nō oritur actio si fit ad agendum, sed si fieret ad liberandū bene oritur exceptio vsq; ad §. quinimo. ibi aūt dicit tales conuentiones nudas de sui natura, si apponantur iuxta contractū bonæ fidei, qui de se est vestitus actionē ex illo cōtractu informant, supple, etiā de se actionem pariunt præscriptis verbis: & sic vestiuntur cohærentia cōtractus, dummodo incontinenti non ex interuallo apponantur. In prima parte, ibi, quædā actiones pariunt, quædā exceptiones: dic quasi dicat, quædam sunt vestitæ, quæ si fiant ad agendum pariunt actionē: quædam sunt nudæ quæ si fiant ad agendum pariunt actionē: sed si fiant ad liberandū pariunt exceptionē: & sic habent aliquā efficaciā in liberando, quā nō habent in agendo: quia fauorabilior est liberatio quam actio. vt
2 l. Arrianus. de actī. & obliga. † In tex. ibi: [quæ pariūt actionē in solo nomine nō stant: sed regulantur.] nā interdū pariunt, etiā si in suo nomine generali stant. vt ff. proximo §. quādo vestiuntur vestimento iustæ causæ: scilicet rei interuētu, vel etiā cohærentia cōtractus vt ff. §. quinimo, vel l. auxilio. vt l. præcedenti. In §. sed & si in aliū contractū, collige, ꝓ ex cōtractu innominato, do vt des, vel do vt facias, ei qui dedit contra nō dātem vel non facientē, datur actio præscriptis verbis, quæ oritur ex isto contractu, tanq̄ iusto, rei interuentu, & sic implemento iustæ causæ & hoc vsq; ibi. & ideo similiter datur contra illū qui impleuit, tamen imperfectè: quia implementū non
3 durauit. vt in ver. & ideo puto. † In quo etiam no. alia duo vel tria. Primò, ꝓ est dare actionē datiuā & natiuā: nec est text. in mundo, qui melius probet: licet vt audio do. Rapha. Fulgo. dixerit oppositum, ꝓ nō reperitur tex. qui ponit hāc distinctionem; & ideo dicebat omnes actiones natiuas: ꝓ est contra istū
4 tex. expresse. † Item no. aliud ad quod semper allegatur, ꝓ qn̄ subest causa ex qua potest oriri actio, non recurritur ad actionem datiuam. Item est hic casus, ꝓ ex contractu facio vt des, contra illum qui dedit, sed nō perfectè datur actio præscriptis verbis similiter ff. de præscript. verbis l. naturalis §. sed si dedi tibi seruum. sed contra illum qui nullo modo dedit, nō datur actio præscriptis verbis, sed de dolo. vt in ea l. §. quid facta, ꝓ dic, vt ibi dixi. & dum tex. dicit hic ciuilem obligationē, supple, scilicet & actionem: & sic obligationē cum effectu: & ista dicitur præscriptis verbis, quæ oritur ex contractu innomina
5 to. † In gl. magna ibi. C. de re. permuta. super rubrica. ibi ponit melius veritatem. nam ideo permutatio nō est contractus nominatus, quia hoc nomen est generale, & cōuenit cuilibet cōtractui. Nam & emptio & venditio dicitur permutatio, quia permutatur res cum pecunia: similiter & locatio & cōductio. Et propter generale nomen redditur contractus nominatus: vt patet in prin. istius l. ibi suo nomine, sed generalis: vt ibi ex ponit gl. requiritur enim speciale nomen tale quod non cōue-
6 niat aliȝ cōtractibus, ad hoc vt dicatur nominatus. † Sed quæ differentia est inter contractus qui re contrahuntur: & permutationem, in qua requiritur rei interuētus: gl. hic videtur velle ꝙ illi qui re contrahuntur, non dicuntur perfecti quousq; res interuenerit: non enim dicitur commodatum, depositum, vel mutuū, nisi postq̄ res interuenerit: sed permutatio dicitur etiā anteqū res interuenerit: scilicet ipsa conuentio de permutādo, & secuto postea implemento oritur actio ex conuentione nō ex implemento. Breuiter hoc non placet: quia conuentio de permutando non dicitur permutatio. vt patet ex l. placito C. de rerum permuta. propterea pone, ꝓ non præcesſit conuentio: sed incepit à traditione: certè actio non oritur nisi ex implemento: & sic cessat theorica gl. Dic ergo, ꝓ in contractibus qui re contrahuntur, cōtrahitur obligatio ad illud idem quod traditum fuit, vel ad tantūdem in genere quod facilius fit: sed in permutatione non contrahitur ad illud idem: sed ad aliud.

Et ideo ista dicuntur diuersa. Nam primi a
contractus dicūtur vestiri re: contractus autē innominati in quibus obligatio con trahitur ad aliquid, dicuntur vestiri interuentu rei: & oritur actio ex interuētu rei, non ex conuentione præcedente, cū posſit esse ꝓ nulla præcedat. In gl. ibi: [hodie vero nominatus.] † Tu dic, ꝓ donatio & 7
olim & hodie erat & est contractus nominatus: quoniam habet speciale nomē, b
quod alteri nō conuenit. Item si olim fuiſ
set innominatus, [a] habuiſſet locū pœnitē
a tia in eo cuius contrariū erat etiā olim: vt l. Aristo. infrà de dona. Et si dicat si olim nominatus, quare non oriebatur actio ex nudo pacto donationis: Respōdeo, quia donatio dicitur doni datio. vt l. senatus §. primo. infrà de donatione causa mortis. & datio, est dominij translatio: vnde propriè loquendo, nō dicitur donatio nisi cū peruenitur ad traditionē, & dominij translationem: & sic nō perficitur solo consensu: sicut nec contractus, qui re contrahitur: sed contractus qui contrahuntur consensu, statim dicun
b tur perfecti, ꝓ consensus interuenit. Pactum[b] ergo de donando, non dicitur donatio: & ideo olim erat nudum, quia nō pariebat actionem. hodie operatur, vt nascatur conditio ex l. si quis argentum. de hoc articulo vide in l. fina. ff. de condict. ob
8 cau. † In gl. ibi: [cum his casibus licet pœnitere.] no. istā glos. pro eo quod dixi s. eo. l. j. in fi. vbi omiſi allegare istā gl. & supple eā, per ea quæ ibi dixi. quia nō habet locū, quando interueniſſet stipulatio de permutādo: tūc enim sufficeret sola oblatio qa cōtractus esset innominatus: & nō haberet locū pœnitētia.

1 **§. Si ob maleficium.** † Implementum causę iniustæ non vestit contractū innominatū h. d. In tex. ibi, [promiſſum sit.] scilicet nudo pacto. & tunc licet causa subsequatur, nō vestitur pacto quia nō est iusta, cū ille debeat abstinere gratis à maleficio vnde si vult premium dicitur esse turpitudo ex parte sua. vt l. fi. ff. de cōdi. ob tur. cau. si autem interueniſſet stipulatio, tunc propter solēnitatē verborū, quia est promiſsio vestita, oriret obligatio & actio mero iure: sed obstaret exceptio. vt l. pen. ff. de cōdictio. ob tur. cau. & hoc, cū quis promittit ne maleficiū fiat, quo casu vertitur turpitudo ex parte recipientis tantū: si autem promiſit vt maleficiū fiat, tunc versatur turpitudo ex parte vtriusq;: & tunc etiam si interueniret stipulatio, esſet ipso iure nulla. vt probatur in l. plagij. ff. de verb. oblig. & ista procedunt qn̄ turpitudo versatur in causa, non in eo quod promittitur: quia illud non est turpe: sed dare pecuniā: si aūt versatur in eo, qđ promittitur: quia promittit quis maleficiū facere: tūc stipulatio sine dubio est nulla. vt l. generaliter ff. de verbo. obliga. & ex his remanet declarata glo. quæ loquitur imperfectè.

2 ☞ *Si promitto centum, & non dico causam de præterito propter quam tenear: an ualeat stipulatio. & an censeatur interposita ex fatuitate. & nu. 3.*

3 *Ex pacto nudo an de iure canonico detur actio de æquitate?*

4 *Si in stipulatione exprimitur causa omnino falsa ꝙ præsumatur animus donandi: sed in pacto non, nisi quando non est omnino falsa.*

5 *Si reperiatur instrumentum in quo continetur ꝙ tales conuenerunt adinuicem de faciendo hoc uel illud: tunc istud uerbum conuenerunt, importat pactum nudum: nec per tale instrumentum probatur stipulatio.*

Secus in uerbo promisit etiam in scriptura priuata: & de ratione diuersitatis inter scripturam & testes.

1 **§. Sed cum nulla subest.** † Simplex conuentio innominata si nō vestitur implemento iustæ causæ, dicit nuda: ideo nō parit actionem: sed si fiat ad liberandum bene parit exceptionem. h. dicit. In text. ibi: [cum nulla subest causa.] hoc potest intelligi tripliciter. Primo, quando non fuit facta ob aliquam causam de futuro: sed si simpliciter promiſi tibi centum pacto nudo, vel fuit facta ob causam de futuro, & in illa non fuit impleta: puta, vt ires pro me Romam, & non iuiſti: neutro enim casu potes agere: quia conuentio non est vestita implemento iustæ causæ: & tunc intellige vt dixi de simplici conuentione in qua nulla interuenit stipulatio: si autem

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ De iure ciuili. Adde an & qñ pactū nudum producat actionem, & quid de iure canonico per Ale. & imol. in consi. xvj. co. ij. ver. quod autē. in fi. vol. consi. xlj. colū. fi. in iij. vol. & hic adde quæ plenè habes per Calcalupū in suo solennitra. de pa. Cur.

b ¶ Pacto nudo. Adde gl. in c. quicunq. xij. q. ij. gl. & Archi. in c. iuramenti. xxij. q. v. do. Ant. & Imo. in c. per tuas. extra de arbi. Ludo. ro. in l. ij. de ver. oblig. & consi. suo xxx. Archi. in c. sunt nōnulli. j. q. j. & non solūm pactū nudum sed simplex pollicitatio. secundùm Anto. de but. & in c. ex parte. extra de censib, de qua per Abb. in c. inter vniuersas. extra de elect. & qñ ex pacto nudo agi possit, vide per Mar. notabilibus suis fol. xxv.

c ¶ Promisi. De hoc in l. lecta. quā ego repetri anno iij. studij mei. j. si cert. pet. & in l. sciēdum. vbi posui in apost.

interuenisset, tunc vtroq; casu nasceretur actio mero iure: sed ī primo casu qñ fuisset facta sine causa, obstaret exceptio, vt l. ij. §. circa. de do. except. in secundo casu qñ ob causam de futuro, quæ nōdū esset impleta, similiter obstaret exceptio, nisi offeret se velle implere, & per promissorem staret, vt dixi ī. e. l. j. in fi. quæ obligatio nō sufficeret si non interuenisset stipulatio: vt no. ī. ea. l. §. j. in fi. magnæ glo. potest etiam intelligi in causa de præterito: & tūc potest intelligi in cōuentione etiā verbis vestita, vt in stipulatione, † si promitto centum & nō dico causam de præterito propter quā tenear ad ista cetum: & tūc etiā stipulatio valet merō iure: sed obstat exceptio, & hoc modo intellexit Mar. quē quidam reprehēderunt: quia videtur continere causam donationis: & sic exceptionē non obstare. gl. sustinet Mar. dicēs ipsum intellexisse, qñ fuit expressa causa, sed quādo falsa & per errorē, puta promitto tibi centū, in quibus teneor ex tali causa: nam si nō reperitur falsa, nō potest dici q animo donādi promiserim, sed potius exoluendi debitū: ideo obest exceptio. Si aūt scirem illā falsam esse videret promittere aīo donādi, si soluerē ob causam quā scirem falsam: quia solutio & promissio æquiparātur: vt ȳ. de condi. indeb. l. si is qui in perpetuū. si aūt nullā causam exprimerem verā vel falsam, sed simpliciter promitterem, nō potest dici q animo donandi promiserim, cūm lex dicat exceptionem mihi cōpetere, vt d. l. ij. §. circa. de dol. excep. & sic potius ex fatuitate videor, promisisse, vt not. Bal. in l. generaliter.

3 C. de non nu. pec. † In tex. ibi: [obligationem.] scilicet efficacem cū productione actionis: & eo modo expone verbum

a obligationem, quod ȳ. sequitur: & hoc est verū de iure ciuili[a]:

b sed canonistæ dicunt ex pacto nudo[b] nudo dari actionē de æquitate. vt in c. j. extra eo. tit. notate. Sed videtur q nullum pactum promissum possit dici nudum: quia si alia causa non appareat præsumeretur interpositum animo donandi. ar. in l. diuortio. ȳ. de ver. oblig. & sic saltē hodie oritur actio per l. si quis argentum. C. de do. & videtur de hoc gl. ordi. ȳ. de consti. pecu. l. q si maritus. §. j. super ver. exceptionē. in fi. dicit Gul. de Cu. quòd ex nudo, vel propter nudum pactum donationis non oritur actio, nisi quādo promittitur aliquid dari: secus si aliquid fieri vel non fieri. & ita limitat illam l. si quis argentum. quod Bar. hic reputat notabile. & idem videtur tenere in l. si vnus. §. pactus. ȳ. eo. Bal. hanc opi. reprehendit in l. pacta quæ contra. C. eodem. Respondeo ego ad contrarium, quòd ex pacto nudo vel propter ipsum, tunc oritur actio, quando constat quòd est interpositum animo donandi: & ita loquitur d. l. si quis argentum. si autem non constat, non præsumitur q animo donādi. quia sic cōcurrerent duæ specialitates, vna q præsumeret animo donandi, quod in dubio non est, cùm nemo præsumatur iactare suum. l. cùm in debito. ȳ. de proba. altera q pactum nudum pareret vel parere faceret actionem, quod esse nō debet, vt duæ specialitates simul concurrāt: vt l. j. C. de do. promis. & hoc videtur de mēte doc. vt no. Bar. ȳ. proxi. §. & probat. nam stipulatio interposita sine causa non præsumitur interposita animo donēdi in dubio, sed ex fatuitate: & ideo obst. except. vt in d. §. circa. fortius in pacto nudo, quia tunc ipso iure non nascitur: sed ū fuit expressa causa falsa, tunc videtur posse dici q aut ignoranter, aut scienter: & tunc aut loquimur in stipulatione, & præsumitur animus donandi, vt ī. dixi. Aut in pacto, & tunc aut non erat omnino falsa, quia tenebat, sed obstabat exceptio. & tūc valet, & censetur illa exceptio remissa animo donandi. & ita loquitur glos. quæ est in l. quòd si maritus. ȳ. de consti. pecu. Aut erat omnino falsa: vt quia nullo modo tenebatur: & tunc glos. quæ est in l. hactenus. eodem tit. ȳ. de constitu. pecunia. videtur tenere, quòd iure ísto pactum non valeret: hodie sic: & præsumitur animus donādi. quā Bart. videtur hic tenere cum dicta distinctione: sed contrariū dic per

4 id quod dixi ī. ne concurrant duę specialitates. † & in hoc est differentia inter stipulationē & pactū: quia in stipulatione si exprimitur causa omnino falsa præsumit animus donādi: sed in pacto nō, ratione prædicta: qñ autem non est omnino falsa idem in pacto, q in stipulatione. Et not. quia iste passus malè declaratur per doct. & per Bar. maximè in d. §. circa. qui trāsit

5 multū leuiter: sed ex prædictis patet plena veritas. † In gl. quæ incipit cautè vltra exempla, quæ ponit gloss. de pacto nudo, quæ tamen limita, vt hic per doct. dic, & reducas cum practica: quòd si reperitur instrumentum in quo cōtinetur, quòd tales conuenerunt adinuicem de faciendo hoc vel illud. hoc verbum, conuenerunt, importat pactum nudum, nec per tale instrumentum probatur stipulatio: vt ī. si cer. pet. l. lecta. versꝰ.

c denique. & ibi per Barto. secus si continet verbum promisit ᶜ, vel in scriptura publica, vt l. sciendum. ȳ. de verb. oblig. vel in priuata scriptura: vt C. de inutil. stipul. l. j. quia intelligitur per stipulationem. Sed si hoc verbū, promisit, proferatur acephala: quia non esset confecta scriptura: tunc etiam non probare tur stipulatio, sed pactum nudum: nisi haberemus, quòd præcesserit interrogatio, & incōtinēti secuta est promissio: quod dic vt not. in l. j. C. de vsur. & quæ sit ratio diuersitatis inter testes & scripturam, vide per Bart. in d. l. j. sciendum. & in d. l. j. & in materia istius gl. vide per Cyn. C. eo. tit. l. lege.

2 ☞ *Pactum nudum iuxta contractum uestitum & incontinenti appositum, non inest actioni, sed contractui: tamen informat actionem & etiam contractum & de alio effectu, remissiue.*

3 *Quòd illud inesse habeat se per modum causæ: & informare & parere se habeant per modum effectus, & quòd possit subesse causa: & tamen non ambo effectus sed alter tantum, & quando?*

Pactum quando dicatur apponi iuxta contractū: qualiter dicatur apponi ex interuallo?

4 *Pactum quando apponitur circa substantialia etiam ex interuallo dicitur interesse, ut actionem pariat: & si circa accidentalia etiam ex interuallo quando pariat exceptionem. & quid in supernaturalibus? & nu. 7.*

5 *Quatuor sunt uires pactorum: quia pariunt, perimunt, informant, & elidunt.*

6 *Pactum iuxta contractum appositum si continet illud idem quod contractus in alia tamen forma, ut si agitur quòd debitum purè debeatur sub conditione uel in diem tunc inest: & censetur recessum à prima forma: quid si contineat aliud diuersum?*

7 *Pactum incontinenti appositum tunc inest, quando legem contractui dat: id est quādo continet tale quid quod potuisset in ipso contractu uenire. & nu. 7.*

8 *Dictio quinimo, quòd augeat effectum præcedentium.*

9 *Si habita relatione pacti incontinenti appositi resultet cōtractus innominatus, quòd tale pactum tunc operabitur tria, quia informabit actionem ex contractu, & pariet actionem præscriptis uerbis, & quia faciet resultare contractum innominatū ex quo oriretur actio præscriptis uerbis: & sic erunt duæ diuersæ actiones præscriptis uerbis: & quæ sit utilitas?*

10 *Actio depositi uel commodati quæ re contrahitur, non potest competere ad id quod deuenit in pacto, si est penitus diuersum ab illa re. & nu. 7.*

11 *Contractus conditionalis utrum uestiat pactum purum, ut faciat ex eo statim actionē præscriptis uerbis competere.*

12 *Actio ex contractu informata à pacto, quòd non succedat loco præscri. uerbis oriētis ex pacto, sed utraque actio seruet suam naturā, nisi quando cōpetit ad accessoriū.*

13 *Omnis conuentio aut uestitur à iure gentium, aut ciuili: & quæ sint ista uestimenta.*

14 *Vestimentum rei interuentu quòd faciat oriri actionem ad rem diuersam, ut in contractibus innominatis: et quid in uestimēto rei? & quid si res nōdum interuenerit.*

15 *Contractus stricti iuris an informent pactum incontinenti appositum?*

Pactum quando cesseatur pars contractus?

16 *Promissio nuda an uestiatur à stipulatione pœnali.*

17 *Stipulatio si est pro me & pactum pro te, non potest actio mihi competens ex stipulatione informari à pacto, & quid econtra?*

18 *Actio de dote non oritur constante matrimonio: sed quòd sit nata obligatio & quòd oriatur statim soluto matrimonio, licet exactio nō antequā labatur annus hodie, & olim triennium. & nu. 20.*

19 *Pactum quòd dos restituatur statim, & non tempore præfixo à iure quando dicatur apponi ex interuallo?*

20 *Pactum nudum ex interuallo sicut proficit reo ad excipiendum, an ita debet proficere actori ad replicandum?*

1 **§. Quinimo interdum.** † Pactū de sui natura nudū, iuxta contractū vestitū appositū, incōtinēti nouā actionē ex eo cōtractu parit, & veterē informat, & etiā nouā præscrip. verbis parit, secus si ex interuallo, qñ post cōtractū absolutū apponeret, licet tēpore quo actio nascit: quod tribus demōstrat exēplis: bene tamē parit exceptionē si apponat, p reo. h. d. totus §. vsq; ad §. adeò. & diui

& diuiditur in quatuor partes. quia primò ponitur dictū bimembre, q si sit appositū iuxta cōtractū bonæfidei qui est vestitus: sibi inest: & ex hoc sequitur effectus, q actionem ex illo

2 cōtractu informat. † Et aduerte diligēter: qa nō inest actioni: sed cōtractui: tamē informat actionē, & etiā cōtractum: & habet aliū effectū. de quo in tex. expresse nō dicitur: sed colligitur ex dictione etiam, quæ est implicatiua, & includitur in illa dictione, quin: secundū gl. & probatur in l. in bonæfidei. C. eo.

3 & in l. ij. C. de pac. inter empto. & vendi. † Ineſſe, ergo se haberet per modū causæ: & informare & parere se habent per modum effectus, & potest subesse causa, & tamen nō ambo effectus: sed alter tātū: quia nō semper informat: scilicet quādo nō reperit informandā, vel quādo reperit: sed non est apta informari, vt no. glo. in l. pacta. ȳ. de crōthaen. emp. & tamen tūc habet effectum pariendi nouā actionem præscrip. ver. quia propter inesse vestitur cohærentia cōtractus per approximationem, sicut quādo quis calefit ex igne propinquo, non sic ex remoto, secundū Bald. hic. & hoc vsque ibi: sed hoc. ibi declarat, quādo dicatur apponi iuxta cōtractū, vt sibi insit, dicens quòd quādo incōtinēti: secus si ex interuallo vsq; ibi, vt puta. & quādo dicatur incontinēti colligitur. vt ȳ. in ver. ea enim. Sed quādo in ingressu contractus, vel quasi contractus vt colligitur ex ver. idē Marcellus. vbi loquitur de quasi contractu tutelæ: tūc autem dicitur fieri in ingressu quādo fit tēpore quo cōtractus celebratur, & sic est in fieri: quia nondū recepit formā: ideò de facili informatur à pacto, postquàm verè est habitus pro soluto: ideò recepit formā: vnde amplius nō variatur. ȳ. de ver. obliga. l. insulā intra biennū. tertio in versi. vt puta exēplificat, tribus modis, qualiter dicatur apponi ex interuallo: & primum exemplū est actoris, secundū est Marcelli, tertiū Papiniani. & volunt ista exēpla, q licet apponatur tempore quo actio nascitur: si tamē fuit appositū dudū post contractū celebratū, nō dicatur inesse, nec informet, nec actionem pariat, quia non inest actioni, sed cōtractui: ideo debet apponi iuxta cōtractum, non iuxta originē actionis: & hoc vsq; ad ver. fin. qui incipit: sed ex parte. ibi quarta: in qua loquitur qñ pactū apponeret pro reo quo ad liberationē: quia tūc etiam si ex interuallo, parit excep-

4 ptionē. † & aduerte: quia iste. §. primus loquitur, quādo pactū apponitur circa accidētalia, vel ex interuallo: si verò circa substantialia, vt est cōsensus, itē res, & pretium in vēditione: tunc etiā si ex interuallo dicitur inesse vt pariat actionē. vt l. pacta cōuenta. ȳ. de contrahē. emp. in §. sequēti adeò. Scias etiā, quòd licet primo casu si apponitur ex interuallo, nō pariat actionē: vt hic: tamen etiā si sit appositū pro actione ad finē agēdi, parit exceptionem: quia si ille qui promisit per pactū, agat ex cōtractu, repellit exceptionē ne seruet pactū, quod est singulare: vt est casus in d. l. pacta. ver. sed quod dicit. & sic inducta ad agendum, interdū proficiunt ad excipiēdū: licet nō sic ecōtrario, inducta ad excipiēdū proficiunt interdū ad agēdū. vt ȳ. de iure-

5 iuran. l. sed & si possessori. ver. proinde. † Itē scias, quòd quatuor sunt vires pactorū: quia pariūt, perimunt, informāt, & elidunt, vt no. gl. in l. pacta quæ cōtra. C. eo. & in prin. istius. l. ista l. tractauit de prima videlicet qualiter pariunt actionē. & in §. j. in isto. §. de tertia qualiter informāt. de secūda verò qualiter perimunt, pone exemplū in pactis, quæ ipso iure actionē tollunt, de quibus dixi. ī. l. proxi. de quarta qualiter elidunt, pone de his quæ ipso iure actionē nō tollunt, sed elidūt, quod est re-

6 gulare in pacto de nō petēdo. vt l. si vnus. §. pactus. ȳ. eo. † Vltimò scias, q interdū pactū iuxta cōtractū appositū cōtinet illud idē, quod cōtractus: in alia tamē forma, vt quia primò fuit stipulatus purè, postea per pactū agitur, q debeatur in diē vel sub cōditione, forma tūc inest, & effectus istius inhærētiæ est, q censetur recessum à prima forma cōtractus, & factus transitus ad secundā: vt perinde sit ac si stipulatio fuisset interposita in diē & sub conditione: & iste est casus secundū verū sensum in l. lecta. si cer. peta. & sic ista informatio est peremptio primæ formæ, & appositio secundæ: interdū cōtinet aliud diuersum, & tunc informare non est perimere: sed ei addere, vt actio ex cōtractu nō solū detur ad id quod venit in contractu: sed etiā ad id, quod continetur in pacto: vt hic declaratur per glo. In

7 tex. ibi: [quinimò.] de hac actione, qualiter ponatur, vide Bar. in prima cōstitutione. C. circa finē. † In tex. ibi: [quia legē cō-

tractui dāt.] No. quia iste tex. declarat omnes tex. loquētes de materia: nā tunc pactū incontinēti appositū inest, quādo legē contractui dat: idest, quia cōtinet tale quid quod potuisset in ipso contractu venire. Nā possum vendere tibi domū pro centum, & vt scribas librū, vel vadas Romā, & hoc pactū habetur loco partis pretij. vt l. fundi partē. de contrahen. emp. & ideò si vendo simpliciter pro centū, & postea appono pactū incontinēti, q scribas librū vel vadas Romā, perinde est ac si vēdidissem vt scriberes librū: & sic istud pactū potest venire in actione ex vēdito, tanquàm pars pretij: sed si depono apud te rē pacto appositō, q scribas librum: istud pactū nō dat legē contractui: quoniā à principio non potuit fieri depositū in re: & hoc pacto contra naturā actionis depositi esset, quòd daret ad hoc factū, cū re tantū cōtrahatur: ideo tūc nō informat. Dicit tamē hic Ange. q bene vestitur à cōtractu depositi, vt actionē præscriptis verbis pariat: quod mihi nō videtur verū: quia si non inest propter quod legē cōtractui non dat, vt ex hoc tex. colligitur, ergo nō informat nec parit: quia isti sunt effectus inhērētiæ: & vbi nō subest causa, nec potest subesse effectus. In tex. ibi, extra naturam expone: id est extra substātiā vel substātialia: si enim apponeretur super substātialibus: tūc etiā si ex interuallo diceretur inesse ad pariendū actionē vt d. l. pœna cōuenta. ȳ. de contrahē. emp. sic etiā super naturalibus, quæ tamē nō sunt de substātia, idē, quod super accidentalibus. vt distinguatur an incontinēti, an ex interuallo, pone exēplū, nā de natura venditionis est, vt vēditor de euictione teneatur, vt caueat nuda promissione: non tñ est de substātia. quia potest esse cōtractus vēditionis absq; eo: quia venditor teneatur de euictione, vt si fuit hoc actum expresse. vt l. emptorē. §. ibidē. ȳ. de actio. emp. & si post vēditionē perfectā cōueniant per pactū, q vēditor det fideiussores, quos regulariter nō tenetur dare. vt l. illud ȳ. de euictionibus. cū ibi not. nō informabitur actio ex empto: vt detur ad hoc: sed si fieret pactum vt vēditor de euictione nō teneatur: tunc etiā si ex interuallo valeret, & pareret exceptio

8 nem, quia fit ad liberādū: & pro reo. vt in fi. iltius. §. † In glo. j. magna quę incipit. quin pro etiā, circa principiū ibi: & sic corrigitur minus plenè dictū: vel dic melius, quòd suppletur, & ista prima cōtinuatio placet propter naturam dictionis, quinimò, quę auget effectū præcedentiū, & hoc venit per modū augmenti: quia pactū nudū nō solū parit exceptionē. vt ī. proximè immediatè: sed etiā informat actionē. Bar. tamen sequentē tenet sed non curo. In glo. ibi. [& q actionem pariat.] scilicet præscriptis verbis q in hoc tex. expresse nō dicitur: sed in legibus allegatis in glo. Vltramōtani tñ reprehēdunt gl. quoniā actio præscriptis verbis nō oritur nisi ex cōtractibus innominatis. vt ȳ. de præscri. verb. per totū. & tñ pōt esse tale pactū ex quo habita relatione ad contractū, nō resultat cōtractus innominatus, vt si stipulor à te centū cū pacto, q scribas mihi librū: nam & stipulatio & pactū ponuntur pro vno: sed in cōtractibus innominatis vnū est pro vno, alterum pro altero: nō ergo isto casu ex tali pacto potest oriri actio præscriptis verbis, secū

9 dum eos, & tñ gl. indistinctē loquitur. † Doct. nostri sustinent glo. per. l. quas gl. allegat. & per. l. in bonę fidei. C. eo. ti. vbi tex. dicit, q oritur actio ex pacto non ex cōtractu innominato resultante habita relatione pacti ad cōtractum: nō tamē negant quin si habita relatione, resultet contractus innominatus, etiā ex tali cōtractu oriat actio præscriptis verbis, & sic tale pactū operabitur tūc tria: licet gl. hic dicat duo qa informabit actionem ex contractu: & quia pariet actionē præscriptis verbis: & quia faciet resultare contractū innominatum, ex quo oriretur actio præscriptis verbis: & sic alia est actio præscriptis verbis, quæ oritur ex pacto incōtinēti appositō: alia quæ oritur ex cō tractu innominato: hoc vult glo. in l. ex pacto. C. de re. permu. & hoc est vtile: quia sublata vna per pactū, vel per iusiurandū cū oriantur ex diuersis principijs, nō sunt aliæ sublatæ. vt ȳ. de iureiur. l. si actor. & arg. ȳ. de serui. vrba. prędi. l. si domus. & l. si

10 ædes. in fi. principij. † In glo. ibi. [quia cū actio ex vendito cōsueuit dari ad pretium:] hic petitur dari ad hoc, vt Romā vadas: & hoc ideò, quia actio ex vendito potest recipere hāc formam. Cū enim sit bonæfidei, nō solū in ea veniunt ea de quibus principaliter est actū, vt pretiū: sed etiā ea, quæ equum est venire tanquàm accessoria. vt ȳ. de actio. empt. l. Iulianus. §. ex

Universidad de Salamanca
Biblioteca Histórica

vendito.etiam actione ex empto.co.titu.ſecus,quãdo eſt talis actio,quæ nõ poteſt hanc informationẽ recipere,nec ad illud quod deuenit in pacto,cõpeteret,vt in actione depoſiti vel cõmodati,quę re cõtrahitur:vnde nõ poteſt,cõpetere ad id quod deuenit in pacto,ſi eſt penitus diuerſum ab illa re,vt dixi ſuper text.vel pone in ſtipulatione,ſi fuit ſtipulatus centũ pacto appoſito,ꝙ ſcribas librum:nã ad certũ datur certi cõdictio generalis,quæ nõ poteſt informari à pacto,vt detur ad factum, quod eſt incertũ,quia eſſet contra propriã naturã actionis:bene tamẽ informatur ipſa ſtipulatio:quia pactũ ineſt ipſi cõtractui:vt hic patet.Ideò quãdo nõ poteſt informari actio,ſi poteſt informari cõtractus,informatur vt in hoc caſu,nã iſta ſtipulatio poteſt parere duplicem actionem,ſcilicet certi condictionem ad certã rationẽ ex ſtipulatu ad factũ,quod eſt incertum.vt ℣.ſi cer.peta.l.ſi quis certũ,& illa dicitur informari à pacto:perinde enim eſt ac ſi fuiſſet ſtipulatus quãtitatẽ,& etiam factũ:quo caſu eſſent duæ ſtipulationes,& ex vna daretur certi condictio,& ex altera actio ex ſtipulatu,& ita dicit Bart.in d.l.lecta & bene ſubtiliter. Idẽ intelligit quãdo reperit informandã,aliàs nõ format,ſi cõtractus erat cõditionalis,& pactũ purum.Nã conditione pendẽte,nõ eſt nata actio ex cõtractu: ergo nõ poteſt informari à pacto,& hoc voluit glo.in l.pacta conuenta.tamẽ ex tali pacto oritur actio præſcriptis verbis: quia veſtitur cohærẽtia cõtractus.Et ita intelligunt doc.l.ſi in venditione.℣.de peri.& cõmo.rei vendi.in prin.vbi bene colligitur ſubtiliter intelligendo.Bar.autẽ in d.l lecta.videtur aliter intelligere,ꝙ ibi non oriatur actio ex pacto,tanquàm veſti to:quia tũc cõtractus ſit conditionalis:& ſi non habeat vigorẽ pro ſe,nõ poteſt alteri dare,ſicut nec ab illo pacto informari: ſed oritur ex cõtractu innominato,qui reſultat habita relatione pacti ad contractũ:quia ideò vendo tibi ſub conditione,vt mihi ſcribas librũ:& ex parte mea cõtractum impleui,quia cõditionem cõditionalẽ feci:vnde poſſum agere vt librũ ſcribas. Et ſecundũ hoc licet conditio deficiat,nihilominus habeo libru̇,quod videtur abſurdũ.& l.ſi in vẽditione.loquitur in alijs
11 terminis.& iſte articulus videtur mihi ſatis dubius† vtrũ contractus conditionalis veſtiat pactũ purũ,vt faciat,ex eo ſtatim actionem præſcriptis verbis cõpetere:vel faciat reſultare contractum innominatũ,ex quo ſtatim cõpetat præſcrip.verbis actio conditione pendẽte vel de facto.Mihi verius videtur,ꝙ non oriatur actio niſi cõditio exiſtat.Fallit in caſu iſtius legis ſi in venditionẽ,cũ vendidi ſub cõditione cũ pacto,ꝙ periculũ pendente cõditione pertineat ad emptorẽ,quod nõ eſt regulariter.vt l.neceſſariò.eo.tit.§.quod ſi pendẽte.nã ſi res interim pereat,videtur quòd licet cõditio pendeat,vel defecerit,poſ-
12 ſum agere ad pretium:aliàs pactũ nihil operaretur. †In glo. ibi.[cũ actio ex vẽdito eſt bonæfidei,erit ſtricti iuris.]Doct. dicunt cõtrariũ.quia nõ eſt verũ,quòd actio ex cõtractu informata à pacto,ſuccedat loco præſcriptis verbis orientis ex pacto:imò vtraq; actio eſt æquè principalis,cum cõpetãt ad idẽ. Ideò quælibet earum ſeruat ſuã naturã.l.item.§.j.de cõſti.pecu.tunc enim dicitur ſuccedere,quãdo cõpetit ad illud,quod eſt acceſſoriũ.vt l.ſi eũ.§.qui iniuriarũ ſuprà ſi quis cau.& ibi dixi.erit ergo actio informata bonęfidei,etiã pro eo quod deuenit in pacto:vt patet in l.ij.C.de pac.inter empt.& vendi.ibi veniunt quæ nõ venirẽt in actione ſtricti iuris:vel poteſt dici, quòd etiã illa habebit naturã bonæfidei propter adhærentiã contractus,per id quod no.in l.Titius.℣.de præſcri.ver.in glo.
13 quæ incipit no.etiã per pactum. †In glo.ibi.[& not.ꝙ pactũ certis veſtitur modis &c.] Bar.reducit ad duos articulos dicens,ꝙ omnis cõuentio aut veſtitur à iuregentiũ,aut ciuili,& de veſtimẽtis iuriſgentiũ tractatur in hac.l.quia ſunt tria:ſcilicet veſtimentũ nominis,vt in principio:& rei interuẽtu.vt in §.j.& cohærẽtia cõtractus vt in hoc.§.alia veſtimenta ſunt de iure ciuili:ſed de primis duobus fateor:de tertio,puta,quod potius ſit de iure ciuili:qa nõ oẽs gẽtes vtuntur hac ſubtilitate de cohærentia contractus:ſed oppono,quòd etiam in primis duobus veſtimentis proueniat etiam à iure ciuili: quia nihil aliud importat veſtimentum,niſi quòd producat actionẽ:ſed omnis actio producta & inuenta eſt de iure ciuili,& in contractibus iuriſgentiũ nominatis,nõ autẽ à iuregentiũ. vt ℣.de ori.iur.l.ij.§.deinde ex his.& ſic videtur,ꝙ quælibet conuẽtio poſſit dici legitima:& ꝙ nõ debeant fieri duę ſpecies: quæ ſiũt ſ.eo.l.conuentionum. Bar.dicit,ꝙ lex nõ veſtit conuentionẽ iuriſgentium,ſed coadiuuat ad veſtiendũ,ꝙ de ſe non erat ſufficiens:tamen veſtimentum dicitur prouenire à iuregentium: ſed coadiuuat ad veſtiendum,quòd de ſe nõ erat ſufficiens:tamen veſtimentum dicitur prouenire à iuregentium: ſicut homo hominem generat,cum auxilio tamen planetarũ,ſine quo generare non poſſet: & tamen generatio nõ fit à planetis: ſed ab homine,qui eſt cauſa immediata:& vlterius dicit, non eſſe verũ quod dicit gl.ꝙ ſit dare veſtimentũ legis auxilio. Quia lex nõ veſtit:ſed coadiuuat ad veſtiendũ. Mihi nõ placẽt hæc verba:qa ſecundũ hoc nulla eſſet cõuẽtio legitima, niſi ea quæ eſt inuẽta à lege:& tñ cõtrariũ eſt,qm̃ etiã ea quę inuẽta eſt quę iuregẽtiũ,eſt ſine effectu:qa innominata:ſi tñ lex dat ſibi effectũ actionis pariẽdæ dicit̃ legitima,& legitima reputat̃.Dicas ergo ꝙ de iuregẽtiũ nõ erãt ,pductę actiones:tñ erãt quędã cõuentiones quę ẽt illo iure ſortiebanť effectũ executiõis manu regia vel militari.vt l.ij.in prin.§.de ori.iur.& iſti erãt cõtract⁹ nominati,ẽt innominati ſecuto implemẽto ex vna parte.Nam & æquitas naturalis dictabat,vt etiã altera pars teneret̃ implere.Poſtea lex induxit actiões ſup iſtis cõuẽtionibus:& ſic potius detraxit iurigẽtiũ,quã addiderit:qa de iuregẽtiũ poterat incipi ab executione:ſed poſt̃ ſuperuenit ius ciuile, non põt ſed debet agi ordinariè.vt l.ſi pacto quo pœnã. in fi.C. eo.titæ ergo conuentiones denominantur à iuregentiũ potius quàm à iure ciuili.& ab illo iure dicunť veſtiri,vt ſortianť effectũ:licet per ius ciuile ſit limitatus iſte effectus.Quædam autẽ erant conuẽtiones de iuregentium inuentæ,quæ illo iure nõ ſortiebantur effectum etiã manu regia vel militari:& etiã ius ciuile regulariter reliquit ſine effectu: quia non dedit regulariter actiones,vt ſunt pacta nuda,qñ nulla ſubeſt cauſa:ſed in quibuſdam caſibus conuentiones tales lex coadiuuat,dando eis effectum actionis pariendæ:& ille denominanť iure ſcripto:ideo dicunť legitimæ nõ à iuregentiũ. Quoniã ab illo nullũ effectũ ſortiebanť:ideo ab illo fuerũt inuẽtę. denominanť ergo ab illo iure,qđ dat eis effectũ:quæ autẽ ſint illæ,dictũ eſt in l.præcedẽti.& etiã in hoc §.patet de vna. ſed qñ apponiť iuxta cõtractũ
14 veſtitũ.& gl.hic ponit alias.qđ dic vt in ea. †In gl.ibi,[ſed rei interuẽtu põt eſſe &c.]dic vt dixi in prin.iſtius l.quia veſtimẽtum re facit oriri actionẽ ex cõtractu,ad candẽ rẽ vt in actione depoſiti,vel cõmodati,vel ad tantũdẽ in eodẽ genere:vt in mutuo:ſed veſtimentũ rei interuentu facit oriri ad rẽ diuerſam,vt in cõtractibus innominatis:vtroq; tñ caſu nõ oritur,niſi cũ res interuenerit,& antequã interueniat dicit̃ contractus;licet iſta gl.ſentiat,ꝙ contractus innominatus dicat̃ anteq; interueniat res qñ partes conueniũt.Vnde ſecuto implemẽto oriť actio ex præcedenti cõuentione:quod nõ placet:quia conuẽtio de permutãdo nõ eſt permutatio,vt patet in l.ex placito.C.de re.permu.præterea pone ꝙ nulla interceſſit conuentio: ſed incipit à traditione: certũ eſt,ꝙ iſta eſt permutatio; & tamen hoc caſu
15 gl.ratio locũ non habet. †In gl.quæ incipit: ſed quid in iudicijs ſtricti iuris:reſpondeo idẽ,vt pariat & informẽt. & dic vt in l.in bonæfidei.C.eo. ꝙ maior dubitatio erat in cõtractibus bonęfidei,quã ſtricti iuris:quia propter exabundantiã bonæfidei videtur pactum veſtiri,& ſi apponatur ex interuallo , & hoc voluit tollere iuriſcõſ.in illo §.ꝙ etiã tunc requiratˀ,ꝙ incontinenti.Mihi videť ꝙ maior dubitatio erat in cõtractibus ſtricti iuris:& ꝙ nec iſta fuerit mens iuriſcõ.quia propter ſtrictam naturam eorum vudetur ꝙ nihil influerent in pactum,vt ipſum veſtirent,nec influerẽtur à pacto vt informationem ab illo reciperent.&d.l.lecta.in qua gl.ſe fundat parum facit quia non loquitur de illa informatione de qua loquitur iſte §. per quam augetur effectus actionis, vt competat ad aliud , quàm ſit de natura contractus:ſed loquitur de illa per quam recedit̃ur à priſtina forma.vt ſ. dixi.l teml. petẽs, diuerſos habet intellectus:cõmunis tamen opinio eſt prout gl. tenet,quiapoſtquam pactum apponitur incontinenti,cenſetur eſſe pars contractus , & pars ſtipulationis,& cenſeat̃ quis ſtipulatus vtrũq; non ſic videtur in contractu mutui , qui eſt ſtricti iuris , ſi apponatur pactum ꝙ recipiens teneatur aliquid facere: nã actio ex mutuo nõ poteſt pro illo cõpetere,nec illud pactũ videtur veſtiri:quia cõtinet vſurã.& probatur in l.rogaſti.§.ſi tibi.℣.ſi cer.peta.

16 cer.peta.cũ ibi no. †In ea.glo.ibi:[reſpondeo nõ veſtitur pactum principale ab acceſſorio.]Pe.& Cy.in l.petẽs.C.eo.tit.dicunt hoc procedere pœna nondũ ſoluta:ſed ea ſoluta dicunt poſſe veſtiri rei interuẽtu:quia qui ſoluit pœnã cẽſetur ſoluiſſe rẽ:& ſoluendo rẽ implet contractũ ex parte ſua,ex quo impletur cõtractus innominatus.Breuiter aduertẽdũ,quia gl.loquitur qñ aliquid mihi promiſiſti pacto nudo:& ſi illud nõ dares,vel faceres,promiſiſti mihi pœnã nec ſtipulationẽ.Ego autem nihil promiſi tibi:hoc caſu procedit determinatio glo.ꝙ prima promiſsio nuda nõ veſtitur à ſtipulatione pœnali:quoniam principale nõ recipit robur ab acceſſorio.l.ꝙ per manus ℣.de iure codici.Nec eſt curandum an pœna ſit ſoluta vel non: imò multominus poſtquàm eſt ſoluta peti poteſt,ꝙ in pacto deuenit:quia non debet habere rẽ & pœnã,etiam ſi pactũ non fuiſſet nudum,ſed veſtitũ.vt l.apud Celſum.§.Labeo.℣.de doli excep.& ſic hoc caſu verba Pet.nõ poſſunt procedere:ſed ſi aliquid promiſiſſem tibi aliquo pacto nudo,puta,cõuentionis de permutãdo librũ meum cũ tuo pacto nudo,& tu promiſiſti mihi pœnã per ſtipulationẽ ſi nõ ſeruares pactũ,ſi conſecutus ſum à te pœnã,quia pactũ nõ ſeruaſti:locũ habent tunc verba Pet.quia tũc ſi ſeruaſſes tradẽdo librũ tuum:veſtiuiſſes cõtractum,& poſſes agere præſcriptis verbis,vt tradã eum.ita & ſi ſoluiſti pœnã quia nõ tradebas quoniã ſuccedit loco rei:& ſic poteris agere vt tradã librũ meum ſecundũ Pe.quod eſt mirabile:& licet cũ eo tranſeant Cy.& Bart.mihi nõ videtur verũ: quia ſecundũ hoc tu habebis librũ meũ,& ego nõ tuũ,quẽ petere non poſſum,poſtquàm ſoluiſti pœnã,propterea illã ſoluiſti,propter tuam morã. Vnde nõ debet prodeſſe tibi.vt actionem nõ cõſequaris,ac ſi non fuiſſes in mora.nec ob.quòd loco rei ſuccedit:quia eſt verũ quantũ ad me,cum nõ poſsim petere rem poſtquàm habui pœnã,ne habeã vtranq;:ſed non quo ad te proficiunt,ne mora tua ſit impunita.Nec ob.ꝙ propter hoc lucrabat cũ dãno tuo:quia dãnũ,quod qs ſua culpa ſentit,ſentire nõ videtur:& ſic habebo pœnã,& nõ tradam librũ meum.
17 & pro nũc ita mihi videtur,ſalua meliori deliberatione. †In fi.gloſ.ibi:[nõ dicitur veſtri.]cũ nõ habeat pro ſe,à quo veſtiatur.Cy.in l.petẽs.ſeu in l.in bonæfidei.reprehẽdit hãc glo.inquãtũ ſic generaliter dicit ꝙ nõ veſtitur:& approbat aliã,quæ eſt ibi,quæ nõ ſic generaliter loquitur.Sed dicit,ꝙ non informatur à pacto:& iſtud bene eſt verum.Nã ſi ſtipulatio eſt pro me,& pactum pro te:nõ poteſt actio mihi cõpetens ex ſtipulatione informari à pacto quia eſſet dicere,ꝙ daretur mihi ad id quod deuenit in ſtipulatione cõtra te,contra id quod deuenit in pacto contra me:quod eſt ridiculũ.vnde ad hoc vt informetur,debet pactũ eſſe cũ illo,cui cõpetit actio ex primo contractu:ſed licet nõ informet ſtipulationẽ,veſtitur tamẽ ab ea ſaltẽ rei interuentu:quia habita relatione ſtipulationis ad pactũ: reſultat cõtractus innominatus,vnde ſoluẽdo mihi,quod promiſiſti per ſtipulationẽ,ages præſcri.ver.ad id,quod ego promiſi per pactũ ſecundũ doc.certè etiã videť,ꝙ veſtiatur cohærẽtia cõtractus,nõ rei interuẽtu per.l.ex morte.& l.extraneus. ℣.de pact.do.& per.l.j.§.accedit.℣.de rei vxo.act.vbi ſimiliter per ſtipulationẽ promiſit marito dotẽ & maritus per pactũ nudum promiſit illius reſtitutionẽ,hoc pactũ veſtiť cohærẽtia ſtipulationis,& parit actionẽ præſcriptis verbis.& hoc videť de mente Cy.in d.l.petẽs.in j.q.nõ ergo informat actionẽ,ſed bene veſtitur à ſtipulatione:& etiã facit reſultare cõtractum innominatũ.Cætera vide per Cy.in d.l.in bonæfidei.vbi mouet
18 plures quæſtiones circa iſtã materiã. †In ver.vt puta pro declaratione glo.magnæ quæ eſt difficilis:ſcire debes ſecundũ verã opi.ꝙ actio de dote nõ oritur cõſtãte matrimonio,ſed demum eo ſoluto.vt l.ij.in prin.℣.ſol.matri.& l.ij.in prin.℣.de dote præleg.& ibi loquuntur plenè doc.de hoc articulo in l.ſi cõſtante.§.j.℣.ſolu.matri.benè tñ nata eſt obligatio matrimonio conſtãte.videbatur autẽ,ꝙ actio etiã eſſet nata:quia certũ eſt matrimoniũ debere diſſolui.Vnde cũ in omnẽ euentũ,ſit certum dotẽ debere reſtitui,videtur ꝙ obligatio habetur pro pura:& ſic ſtatim parit actionẽ,licet obſtaret exceptio.argu.in l. pupillus.§.ſub cõditione.℣.de ſolu.& hac ratione attenta glo. mag.ſi.in fi.videtur hoc expreſsè tenere.& glo.etiã ſequens in ver.idẽ Marcellus.quæ incipit:ſed non ſtatim,ſed in dote &c. ſed nõ obſtat illa ratio.& illa glo.in hoc reprobatur:nã proce-
deret,ſi eſſet certum an,& quãdo,vt ſi promitto ſi eras ſol orietur:& ita loquitur.§.ſub cõditione.& hic eſt certũ an:ſed non quando:ideo actio nõ naſcitur.Itẽ debes ſcire,ꝙ ſoluto matrimonio ſtatim naſcitur etiã antequam labatur annus hodie,& olim trienniũ quod prẽfigitur à lege ad exactionẽ fiendã.vt C. de rei vxo.ac.§.exactio.tale enim tẽpus nõ ſuſpendit natiuitatem actionis:ſed exactionẽ tantũ:vt patet in l.in rebus.in fi.C. de iure do.vbi ſtatim incipit currere præſcriptio,quãdo matrimonium eſt ſolutũ,quod nõ eſſet,ſi actio nõ eſſet nata:ſed na-
19 ſcitur.vt l.cũ notiſsimi.§.illud.C.de præſcrip.xxx. †anno.his præmiſsis:quia in hoc tex.vult iuriſcon.ponere exẽplũ de pacto nudo appoſito ex interuallo:nã dubitatur quãdo dicatur apponi ex interuallo hoc pactũ,quòd dos reſtituatur ſtatim, non tẽpore præfixo à iure. In glo.ſunt duæ opiniones.prima fuit Mar.qui tenuit,quòd duo requiruntur,vt dicatur apponi ex interuallo:ſcilicet quòd ſit appoſitũ ſoluto matrimonio & etiã dudum poſt:quia iam erat nata actio & receperat formã ſuam.Si autẽ cõſtãte matrimonio,quo tẽpore actio nõ erat nata.Mar.vult ꝙ diceretur appoſitum incontinẽti,& ꝙ pareret actionem & fundat ſe ſuper.l.qui negotia.℣.mãda.in fi.prin.vt ibi no.in glo.quæ incipit debeat.idẽ videtur,ſi illo inſtãti quo diuortiũ fit:& ſic actio naſcitur,vt innuit,dum dicit ex interuallo,à cõtrario ſenſu:vnde cõſiderauit natiuitatẽ actionis:vt tũc dicatur incontinẽti,qñ apponitur antequàm naſcatur,vel tẽpore quo naſcitur.Secus ſi poſtquàm nata eſt,& legit literã planè vt iacet ſuper tex.dum dicit cõuenit:ſcilicet ex interuallo poſt diuortiũ. Alia eſt opi.Ioan.ꝙ tunc dicatur fieri inconti nenti,qñ fit iuxta cõtractũ dotis,quod eſt quãdo dos promitti tur,vel traditur,vel qñ promiſsione nõ præcedẽte traditur,& quandocunq; fiat ante vel poſt cõſtãte matrimonio,vel etiã eo ſoluto dicatur fieri ex interuallo,& fundat ſe per.l.quoties.ſ. ſol.matri.& iſta opi.eſt vera per iſtũ text.in ver.ea enim pacta. dum dicit quæ ingreſſu cõtractus:quia nõ debemus inſpicere natiuitatẽ actionis:ſed originẽ contractus.nec ob.l.qui negotia.in qua Mar.ſe fundat.vt ibi not.in glo.vel dic vltra glo.& doc.ꝙ aliud in quali cõtractu adminiſtrationis,qui habet tractum ſucceſsiuũ,& ſemper dicit̃ eſſe in fieri quouſq; durat adminiſtratio:quia ſemper quaſi cõtrahit:ideo pactũ factũ ea durante dicitur fieri incontinẽti,cũ quaſi cõtractus nondũ ſit habitus pro ſoluto:aliud in cõtractu dotis,qui expeditur momẽto,cũ promittitur vel traditur:licet matrimoniũ habeat tractũ ſucceſsiuum.vnde nõ ſufficit fieri matrimonio cõſtãte:ſed debet fieri cũ contractus celebrať ad hoc vt dicatur incontinẽti, & hæc eſt veritas.& ad iſtũ tex.qui videtur innuere contrariũ à contrario ſenſu,qui dicit,ꝙ poſt diuortiũ conuenit:& ſic innuit,quòd ſi ante diuortiũ non eſſet ex interuallo.loã.reſpondet,ꝙ illud verbũ diuortiũ nõ determinat verbũ conuenit.ſed verbũ ſtatuto:qa tẽpus à iure ſtatutum incipit currere poſt diuortiũ:cõuentio autẽ ſiue ſit facta ante diuortiũ ſiue poſt,dum tamẽ nõ tẽpore dotis datæ vel promiſſæ,dicitur facta ex interuallo:& iſta eſt veritas. Contra tũ vtranq; opi.op.ꝙ hoc pactum cũ ſit fauorabile doti,ſemper valeat ſiue fiat ex interuallo,ſiue non.vt l.de die.cũ.ll.ſeq.℣.de pac.do.glo.vult ꝙ illæ leges reſtringantur per iſtũ.§.vt locũ habeat quãdo incontinẽti &c. Iſta eſt nimis magna reſtrictio:vnde die vt in ſequẽti cõtrario:vnde fortiſsimè opponitur,ꝙ iſtud pactũ ſit vtile mulieri, etiã quando ex interuallo:quia mulier habet actionẽ de dote, ex primo cõtractu dotis veſtito quæ fuit nata ſolu.matri.& licet intra annũ obſtaret exceptio:intẽtabit ergo illã actionẽ,& ſi excipiętur de tẽpore legali,replicabit mulier ꝙ maritus re-
20 nuntiauit ei per pactũ. †Nã ſicut pactũ nudum ex interuallo proficit reo ad excipiendũ.vt in ſi.iſtius.§.ita debet proficere actori ad replicandũ,vt in hoc actor dicatur reus:quod patet, quia petit ſibi edi etiã ad replicationẽ fundandã,ſicut reus ad exceptionem.vt l.ſi.C.de eden.glo.nõ ſoluit hoc cõtrariũ.imò vtitur quibuſdã verbis obſcuris:in quibus videť ſibi cõtrariari,dum dicit,ꝙ mulier habet actionẽ & nõ habet:vult enim dicere,ꝙ habet actionẽ ex primo cõtractu dotis quem nõ habet ex pacto poſtea ſecuto.audiui Bal.valde clamantem ſuper his verbis glo.ꝙ glo.interdũ ſtudio loquebãtur obſcurè vt facerẽt poſteros muſare,& cogitare ſuper eius mente ſicut ſuper textibus.Pet.ergo nõ videns aliquã aliã reſponſionẽ ad hoc cõtra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Puta fisci. Adde Io. Bartachinū de firmo in, tract. de gabell. par te octa. quæst. xv. & ibi Cur.

b ¶ De ludo. Adde q̄ pecunia numerata in ludo, nō repetitur, sī à colludente fiat, secundū Io. in l. fi. de alea. & an acquisitū in ludo possit retineri? vide glo. summæ. xxxv. di. Cardi. in cle. fin. §. sed & tales. de vi. & honestate cle. & an mutuatū in ludo possit repeti? vide per Are. cons. lxxxj.

c ¶ Cedere actionē. no. q̄ si semel cessi in potentiorē non nomine officij, q̄ nō possum amplius alicui quantuncunq; vili cedere: nec per ꝓcuratorem agere ꝓ singulari ponit roma. sing. suis.

riam, negauit actionē fore natam mulieri statim matrimonio soluto: & dicit etiā nō nasci finito anno: & sic cessat oppositio, q̄m actio quæ nō est, nō pōt replicatione iuuari. vt l. sub prætextu. la. j. C. de transa. & dixit hoc esse gñale in omni obligatione: videlicet vt an diē, nō nascat actio. vt no. Cy. ponēdo disputationē Pe. in l. vnica. C. ne ex delic. defun. Idcirco fatē hoc in die vel tpe legali. secus in conuētionali: quia fortior est lex ad impediendū natiui tatē, quā homo. Bart. tenet eā natā: quia il lud tēpus apponi? exactioni, vt dixi: vt est casus in d. l. in rebus, cui nō pōt rnderi. & ad opi. gl. rndeo fatēdo, q̄ si mulier intentabit actionē ex primo cōtractu dotis pactū erit sibi, ꝑficū: quia ex ea poterit sibi actionē suā iuuare replicando: licet ex eo nō possit agere: vt hic. & isto mō pōt intelligi l. de die. cū l. se. j. de pac. do. cū si sit factū incōtinēti, ꝑficit ad agēdū & replicandū si ex interuallo, ad replicandū tm. Bal. & Ang. hic dicūt posse dici, q̄ nec ad replicandū. Nam tūc pōt actio replicatione iuuari per pactū, quod nō proficit ad agendū q̄n per replicationem non peteret plus: sed hic replicādo censetur petere plus tpe. Vnde licut nō pōt agēdo ex pacto: ita nec replicādo hoc cōsequi, q̄d est subtile. De quo in gl. quę sequitur. & dic vt l. lecta. j. si cer. peta.

a ☞ *Si de contractu debet solui gabella ex forma statuti: & fuerit à contractu recessum ex interuallo quòd tamen debeat solui gabella.*

Quid si renouatur contractus & sit augmentata res uel pretium an debeat solui duplex gabella: & qualiter possit fieri ut non censeatur facta renouatio? & num. 3.

Si recedatur ab emptione pro parte & cum uerbis repetitiuis, ut hic, an dicatur recessum à prima uenditione uel contractu quantum ad illam partem quæ remanet empta.

§. Adeo autem in bonæfid. † Contractus qui solo cōsensu contrahunt cōtrario consensu re integra resoluunt in totū vel pro parte. & in hoc secundo casu si resolutio cōtinet renouationē cōtractus: in altera parte ex tali conuentione pōt agi, etiā si facta sit ex interuallo post primū contractū. h. d. Et loquitur hic de pacto vel conuētione facta super substantialibus cōtractibus, nō de substantia emptionis & vēditionis est cōsensus. Itē res & pretiū hic facta est secūda cōuentio super primo consensu: scilicet quia partes recesserūt à primo cōsensu: vnde valet recessus etiā ex interuallo. quia sicut cōtractus solo consensu fuit vestitus ad pariendā obligationē, & actionem: ita & distractus solo cōsensu fuit vestitus ad perimendū oēm obligationē, & actionem ipso iure, perinde acsi contractus nō fuisset celebratus. & hoc casu si recedat in totū à contractu talis conuētio nō proficit ad agendū, sed ad perimendum actionē & obligationē si res erat integra: sed si res nō erat, qa interuenerat: post triduo ab aliqua ꝑte vel vtraq; tūc dic vt j. l. ab emptione

2 quę tractat de eadē materia. † Aduerte tñ qa ꝑtes nō pñt recedere ab isto cōtractu in ꝓiudiciū illius cui esset ius q̄sitū puta,

a fisci[a] si de cōtractu debet ꝓlui gabella ex forma statuti vt Bononię, qa ꝓluer: licet à cōtractu fuerit recessū: qa nō potuerūt facere ꝓiudiciū fisco, cui erat ius q̄sitū. ar. in l. insulā. §. fi. j. ꝓlu. mat. & l. fi. j. e. & hoc q̄n ex interuallo recesserūt: sed si aliquā diu erterēt ad alios actus: secus qa tūc nō videret cōtract[v] fuisse celebrat[v], post q̄ nō habuerūt ipm ꝓ pfecto. ar. il. si ita scriptū. j. de leg. j. & de his q̄ in test. dele. l. j. post mediū. & l. cōtractus. C. de fi. instr. si verò resoluat ꝓ ꝑte: tūc pōt aliter fieri q̄ censeat renouatus cōtractus in alterā partē siue reformatus, vt si dicat q̄ nō sit vēdita tota: sed ꝓ dimidia. Nā tūc recessum est ꝓ vna dimidia. Itē ꝓ altera recessum est à prima & renouata p hāc secundā, & tūc ista secūda cōuētio licet ex interuallo pariat actionē. & hoc vult dicere tex. in ver. q̄cū est: scilicet q̄ valet ex ꝑte actoris, & ꝓficit ad actionē: & hoc differt à §. ꝑedēti. qa ibi q̄n sup accidētalib[v] vel naturalibus: hic q̄n sup substātialib[v]: & eodē modo si nō esset recessū à prima: sed esset aucta res vel pretiū, istud augmētū ꝓ dest taliter, q̄ cēset renouat[v] cōtractus: pu

ta, vbi erat vēdita pro centū q̄ sit vēdita pro centū & quinquaginta, vel quinquaginta tantū. & vbi erat vendita pro parte sit vendita in totū vel ecōuerso: & tūc idē per oīa vt oriatur actio ex hac secūda cōuētione, tāquam ex cōtractu renouato: vt est casus in l. pacta cōuenta. j. de cōtrahen. emptio. quæ differt ab hoc. §. quia hic loquitur q̄n fuit recessum pro parte: ibi q̄n fuit augmentata res vel pretiū: & sicut per hoc potest fieri renouatio. ita & ibi. Et aduerte: qa tūc soluerētur duplex gabella: scilicet de primo cōtractu: licet ab illo fuerit recessum & ex hoc secundo tāquam renouato, posset etiā taliter fieri, q̄ nō cēseretur facta renouatio, vt si solum agitur, q̄ vna pars sit inempta, vel q̄ augeatur pretiū vel diminuatur absq; repetitione cōtractus: & tunc nō parit actionē. & vide Cy. in l. pacta nouissima C. eo. † In tex. ibi. [& dissolui pro parte emptionē.] pro altera verò parte, nec dissoluitur nec renouat: cū illa pertineat ad cohæredē, cū quo hæc secunda cōuētio facta nō est. Remanet ergo primus cōtractus, & ex illo tantū agitur. Quidā autē dixerunt, q̄ etiā si cū principali emptore vel vēditore recedatur ab emptione pro parte & cū verbis repetitiuis: puta, q̄ non sit vendita in totū, sed pro parte: vel nō sit vendita pro centū, sed pro octuaginta: nō dicetur per hoc recessum à prima venditione, vel contractu, quantū ad partē quæ remanet empta: sed cēsetur cū illa vēditione sequēs venditione accumulata, & sic poterit agi ex vtraq; emptione: & hāc opi. recitat glo. magnā in l. pacta cōuenta. post principiū. alij dicunt veterē & c. sed gl. aliter ibi distinguit. tamē nec ista opi. nec distinctio gl. bona est. quod dic, vt dixi, q̄ aut hoc fit eodē instāti, antequam diuertāt ad alios actus: & prima vēditio cēsetur nunquam fuisse facta: sed solū hæc secunda de parte per. l. lecta. j. si cer. peta. & per iura. §. allegata. aut ex interuallo. & tunc patet pro prima perfecta: sed ipso iure reuocata per secundā. vt d. l. si ante scriptū. nō autem remanet prima: quia super eadē parte non deberēt esse duæ venditiones ab eadē persona factæ. argu. j. de rescin. vend. si id quod. vbi hoc colligitur. soluerentur tamē duæ gabellæ. vt §. dixi. sed si nō fuerunt verba repetitiua, remanet prima tantum, & secunda ei nō adijcitur.

2 ☞ *Cōtractus q̄ est celebratus dolo, nō potest ex eo agere dolosus, sed dolū passus sic.*

3 *Factū inter officialē & cōmunitatē q̄ in syndicatu debeat cōmunitas dare sibi honorantias, id est, arma seu banderia cum armis, non uale: licet hic possit fieri gratis.*

Pactum inter ludentes quòd nullus eorum recedat de ludo quousque perdiderit tantam pecuniam, non uale.

4 *Si per statutum prohibetur popularis cedere actionem nobili: & facit nobilis se constitui procuratorem, cum pacto, quòd cōstituens non petat ab eo rationem reddi de eo quod exigeret, & postea agat tanquam cęssionarius potest, reus obijcere & repellere ipsum, si potest probare de tali pacto.*

§. Prætor ait pacta quæ. † Not. tria necessaria ad hoc vt pactum valeat: scilicet q̄ non fuerit dolo initum. Itē q̄ nō sit cōtra legem vel cōtra aliquam partē iuris ciuilis, quæ sit lex, vel legis vim habeat. Itē q̄ nō sit factū in fraudem legis: & his cōcurrētibus, prætor vult pacta seruari: intellige scilicet vestita, quantū ad agendū: & nō vestita, quantū ad excipiendū. vt §. ea. l. §. igitur nuda. cum sequēti. nec per hoc, q̄ prætor simpliciter dicit hic, alia iura distinguētia corrigātur: sed si alia nō appareant, tunc hæc verba prætoris importarent: vt oīa pacta etiā nuda essent seruanda tantū ad agēdū, quantū etiā ad excipiendū per. l. statuas. j. de acqui. re. do. † Vltimò no. glo. super verbo dolo malo: q̄ quādo cōtractus celebratus est dolo, nō potest ex eo agere dolosus: sed ille qui passus est dolū, potest: quia aduersarius nō potest excipere de dolo suo. & ita no. in l. in causæ. j. de mino. l. eleganter. in prin. de dolo. & j. de actio. empt. l. Iulianus. §. si quis colludente. † Itē no. glo. super verbo, plæbiscita: per quā dicit Odoffre. nō valere pactū inter officialē & cōmunitatem, q̄ in syndicatu debeat cōmunitas dare sibi honorātias id est arma seu banderiā cū armis, licet hoc possit fieri gratis, vt quotidie fieri videmus: tñ per pactū nō potest se astringere cōmunitas, cū officialis nō possit pacisci vltra esculentū & poculentū. Itē no. aliā glo. super verbo, senatusconsulta, per quā dicit Ang. hic nō valere pactū inter ludentes, q̄ nullus eorū rece

b dat de ludo [b] quousq; perdiderit tantā pecuniā. Itē no. aliam glo. super verbo edita: per quā patet, q̄ si per statutū popularis

c prohibetur cedere actionē [c] nobili: & facit nobilis se constitui procuratorē cum pacto, q̄ cōstituens nō petat ab eo rationem reddi,

reddi, de eo quod exigeret, & postea agat tanquam simplex procurator, nō tanquam cessionarius: potest reus obijcere & repellere ipsum si potest probare de tali pacto: quia in foriatur actio ex hac secūda cōuētione, tāquam ex cōtractu renouato: vt est casus in l. pacta cōuenta. j. de cōtrahen. emptio. quæ differt ab hoc. §. quia hic loquitur q̄n fuit recessum pro parte: ibi q̄n fuit augmentata res vel pretiū: & sicut per hoc potest fieri renouatio. ita & ibi. Et aduerte: qa tūc soluerētur duplex gabella: scilicet de primo cōtractu: licet ab illo fuerit recessum & ex hoc secundo tāquam renouato, posset etiā taliter fieri, q̄ nō cēseretur facta renouatio, vt si solum agitur, q̄ vna pars sit inempta, vel q̄ augeatur pretiū vel diminuatur absq; repetitione cōtractus: & tunc nō parit actionē. & vide Cy. in l. pacta nouissima C. eo. † In tex. ibi. [& dissolui pro parte emptionē.] pro altera verò parte, nec dissoluitur nec renouat: cū illa pertineat ad cohæredē, cū quo hæc secunda cōuētio facta nō est. Remanet ergo primus cōtractus, & ex illo tantū agitur. Quidā autē dixerunt, q̄ etiā si cū principali emptore vel vēditore recedatur ab emptione pro parte & cū verbis repetitiuis: puta, q̄ non sit vendita in totū, sed pro parte: vel nō sit vendita pro centū, sed pro octuaginta: nō dicetur per hoc recessum à prima venditione, vel contractu, quantū ad partē quæ remanet empta: sed cēsetur cū illa vēditione sequēs venditione accumulata, & sic poterit agi ex vtraq; emptione: & hāc opi. recitat glo. magnā in l. pacta cōuenta. post principiū. alij dicunt veterē & c. sed gl. aliter ibi distinguit. tamē nec ista opi. nec distinctio gl. bona est. quod dic, vt dixi, q̄ aut hoc fit eodē instāti, antequam diuertāt ad alios actus: & prima vēditio cēsetur nunquam fuisse facta: sed solū hæc secunda de parte per. l. lecta. j. si cer. peta. & per iura. §. allegata. aut ex interuallo. & tunc patet pro prima perfecta: sed ipso iure reuocata per secundā. vt d. l. si ante scriptū. nō autem remanet prima: quia super eadē parte non deberēt esse duæ venditiones ab eadē persona factæ. argu. j. de rescin. vend. si id quod. vbi hoc colligitur. soluerentur tamē duæ gabellæ. vt §. dixi. sed si nō fuerunt verba repetitiua, remanet prima tantum, & secunda ei nō adijcitur.

2 ☞ *Cōtractus q̄ est celebratus dolo, nō potest ex eo agere dolosus, sed dolū passus sic.*

3 *Factū inter officialē & cōmunitatē q̄ in syndicatu debeat cōmunitas dare sibi honorantias, id est, arma seu banderia cum armis, non uale: licet hic possit fieri gratis.*

Pactum inter ludentes quòd nullus eorum recedat de ludo quousque perdiderit tantam pecuniam, non uale.

4 *Si per statutum prohibetur popularis cedere actionem nobili: & facit nobilis se constitui procuratorem, cum pacto, quòd cōstituens non petat ab eo rationem reddi de eo quod exigeret, & postea agat tanquam cęssionarius potest, reus obijcere & repellere ipsum, si potest probare de tali pacto.*

§. Pactorum quædam sunt. † Pro declaratione istius tex. dic, si quæritur, an pactū de nō petendo sit personale, an reale: aut persona, cui fit, apponitur verbo promissiuo & in datiuo casu, puta, tibi non petere: & tunc nō redditur ex hoc personale, sed persona adijcitur ad ostendendū, cū quo pactū fit. vt in hoc tex. dicitur expresse. Aut adijcitur verbo executiuo, & in ablatiuo casu, puta, promitto nō petere à te: & tunc aut apponitur dictio taxatiua, puta à te. x. dumtaxat vel tantū: & tunc est omnino personale, quia nec trāsit ad hæredē tuum te mortuo, nec etiā te viuo transit ad fideiussorē tuum, vel ad patrem qui loco fideiussoris habetur aliquādo, licet si nō esset apposita dictio taxatiua, extēderetur ad illos. vt l. ad hęredē. §. fi. j. eo. & ibi Bar. aut nō est apposita illa dictio taxatiua, & tunc quantùm ad hæredē vt ad ipsum nō transeat, adhuc dicitur personale, sed quantū ad alios vt ad eos nō transeat viuēte eo secus, vt no. in l. qui in futurum. j. eo. §. j. & ibi etiā vide Bar. & quod ibi no. in l. si sic. j. de ver. obli. & Cy. in l. veteris. C. de cōtrahen. stipu. & quod no. Ioan. and. in regula priuilegiū de reg. iur. &

2 in mercurialibus in vj. in solutione quæstionū. † Vltimò no. secundū Bal. hic. ibi, nō minus ex verbis. quòd inspicięda sunt semper verba cōtractus, & q̄ statur verbis quādo aliter de mente non appareat. facit. l. si alij. j. de vsufruc. lega. & j. de verbo. obli. l. si stipulatus sim illud aut illud. Sequitur. §. dolo malo.

2 ☞ *Libellus in quo quis dicit contractum simulatum, nō procedit nisi dicatur species simulationis: idem in exceptione.*

1 §. Dolo malo ait prætor. † Not. in fin. quòd omnis cōtractus factus per dolū, dicitur cōtinere simulationē, & sic potest dici simulatus: sed aduerte, quia propriè loquēdo tunc dicitur simulatus, [a] quando simulationi cōsensit vtraq; pars, & hoc potest fieri tribus modis. Primus, quādo partes agunt de faciēdo vnū contractū: & tamē simulant facere aliū, & de hac simulatione loquitur titu. C. plus valere quod agitur: quia in veritate plus valet quod in veritate agitur, quàm quod simulatè cōcipitur: & eadem simulatio censetur esse in iuramēto. l deò licet iurent seruare contractū quē simulāt facere: non tamē tenētur ipsum seruare: vt no. glo. in l. emptor. j. de aqua plu. arcē. sed dubium est, an hoc iuramētū extēdatur ad cōtractū qui nō agitur quia super illo nō fuit præstitum: & ideò videtur, q̄ nō extēdatur, cum sit stricti iuris. Alio modo fit, quando agitur inter partes quòd nihil fiat, & tamē simulāt se facere. & de hac simulatione loquitur. l. nuda. de contrahē. emp. & l. imaginaria. de reg. iur. quia nihil agitur. Tertio modo quādo agunt aliquid facere, & ita faciunt: tamē agunt, vt parū duret: & tūc præsumitur simulatio, vt l. iij. §. si ab ignoto. j. de manu. & quòd noluerūt re vera illum contractū facere, postquàm erat parum duraturus: &

b quia simulatio potest fieri multis modis, [b] vt dictum est: cōsulit Bart. in cōsi. quod incipit: † Petrus Nicolæ, nō procedere

2 libellum in quo quis dicit contractū simulatū, nisi dicat speciē

c simulationis. [c] quia reus non redditur certus, an velit cedere, vel contēdere: & ideò si fuit oppositum de ineptitudine, non valebit sententia lata super illo libello: similiter si excipiatur de simulatione, quia exceptio debet esse clara sicut actio. l. j. §. j. j. de flu. & l. Titiæ textores. j. de lega. j. similiter nec depositiones testium. argu. in l. eū actum. j. de nego. gest. & j. de proba. l. matrem tuā. Quando autē cōtractus fuit dolo initus, in hac simulatione nō consensit altera pars: sed dumtaxat dolosa. Ideò nō potest propriè dici simulatus totus contractus, licet simulatio intercesserit: quia dolosus simulauit aliquid esse, cū non esset, vel dissimulauit aliquid nō esse, cū esset. l. j. §. j. j. de actio. emp. sufficit secundū do. Paul. de cast. tu adde quod not. Barto. in l. emptor. j. de aqua plu. arcen. & in l. Lucius. la. ij. j. depositi.

a ☞ *Fraus & dolus in quibus differant?*

Ad remotionem generis, sequitur remotio speciei.

Ad positionem generis non sequitur positio speciei.

§. Sed si fraudandi causa.

1 † De pacto inito per fraudem prætoris non facit expressam mentionē, sed solum de inito per dolū: nec expediebat specialem mētionē facere: quia fraus est species

d doli, [d] & ineſt dolo tanquàm species: & ad remotionē generis, sequitur remotio cuiuslibet speciei. Vnde cum dixerit non

c esse seruandū pactū dolo initum, per cōsequens, nec etiam fraude initum. Itē pactū fraudulenter extortū, vel est iniquum, vel superuacuum. Iniquum, quādo extorquetur quod extorqueri nō debeat. Superuacuum, quādo extorquetur id quod extorqueri nō erat necesse. h. d. in effectu secundum glo. & diuide eā. Nā primò ponitur

d vnum dictū, q̄ edictū prætoris deficit in hoc, quòd de pacto inito per fraudē mentionem nō facit, vsq; ibi: sed elegāter. Secundò antequàm excusęt prætorē ab isto

e defectu, ponit aliud dictum Labeonis, q̄ tale pactum vel est iniquum, vel superuacuum, vsq; ibi: inest enim: ibi excusat prætorem, q̄ nō expediebat expressam mētionem facere: quia exprimēdo de dolo taci

2 tè videtur expressisse de fraude: † cum

e fraus tanquàm [e] species, insit dolo tanquàm generi, & argumentū procedit negatiuè, si non est seruandū pactū factū dolo nec factum fraude: quia ad remotionē generis, sequitur remotio speciei: non sic sequitur affirmatiuè, quoniam ad positionē generis non sequitur positio speciei: nā non sequitur animal est, ergo homo est: sed bene sequitur non est animal: ergo nō est homo. Sed in quo dolus est, cum se habet in plus quàm fraus? respondet glo. quia dolus cōmittitur sine cōsilio, aut propter vtilitatē meā, siue alterius: sed fraus solùm quādo etiā propter vtilitatē meā: vel dic, quòd dolus cōmittitur & tacendo, & etiā mentiendo, vt j. de act. emp. l. j. §. j. sed fraus mentiendo, sicut & fallacia, vt no. glo. s. proxi. §. quæ incipit calliditas. Alij dixerūt quòd imò fraus se habet in plus: quia vt genus: dolus vt species: quia fraus comprehēditur, per illam circunuentionē quæ cōmittitur re & consilio. Itē per illā quæ re tantū: & tūc exponitur fraus id est damnū. nā qui damnificatur dicitur fraudatus: licet sine dolo alicuius & dicitur fraus re ipsa. vt no. in l. si quis cū aliter. de verbo. obli. sed dolus non cōprehendit nisi primā speciē fraudis: aliàs tunc excusatio edicti prætoris, nō esset bona, quoniā ad remotionem speciei nō sequitur remotio generis. nā sequitur, homo nō est, ergo non est animal. Eodē modo non sequitur, pactū dolo initū non est seruandū: ergo nec initum per fraudē. Tene ergo præcedentē: negari tamē nō potest, quin primo respectu dolus se habeat in plus, quam fraus: & secūdo respectu ecōuerso: tamen intentio prætoris nō fuit reprobare pactū, in quo quis frauda

tus est re ipsa sine dolo aduersarij, sed sibi imputet. Et hoc fortè voluit Labeo: quia si bona fide feci tibi pactum de nō petendo gratis: licet sim fraudatus id est dānificatus nō possum venire cōtra pactum, quia esset iniquum: sed solū voluit reprobare pactū in quo quis est fraudatus dolo aduersarij. & ideo Bal. vt ab eo audiui, legebat alio modo istum tex. quòd in ver. eleganter, iurisconsultus excusat prætorē, quare prætor nō fecit mentionē de fraude dicendo nō esse seruandū pactum in quo quis fraudatus est: quia aliàs sequeretur vel iniquitas, vel superfluitas. Iniquitas, si exponeretur fraudatus, scilicet, re ipsa: quia sequeretur, quòd possem venire cōtra pactū de nō petendo bona fide factum, quod esset iniquum: sed si in dānificato & sic fraudato, superfluitas sequeretur si exponeretur fraudatus, scilicet, re & cōsilio: quia si dolo me induxisti ad faciendū pactum de nō petēdo, vel fraude, possum venire cōtra pactū: licet in edicto non sit facta mentio: quia fraus ineſt dolo tanquam species generis: & sufficit fuisse factā mentionē de dolo: & iste videtur mihi planior intellectus: sed secundū primā po-

a ¶ Simulatus. Adde hic quæ plenè tradit Bar. vero. in suo tracta. de simula. contra ciuum. Cur.

b ¶ Multis modis. de quibus per eūdē in l. in emptione. C. plus valere quod agit. per cepol. in tractat. suo de emptio. & vendi.

c ¶ Speciē simulationis. Adde Alex. in cō sil. cxij. col. j. & seq in iij. volu. & eundē in consi. xxvij. col. iij. in v. vol. Ang. Are. in §. fuerat. insti. de act. & Cepo. in d. tracta. prę sump. xxvj. col. fin. & per Fracis. de Are. in consi. lxxv. Cur.

d ¶ Doli. Adde Abba. consi. lxix. inci. videtur primò dictū magistrum.

e ☞ Et adde q̄ Angel. hic ait, fraudē tūc tan quam speciē sumi, qñ cōmittitur ad cōmodum fraudātis: dolū verò, vt generis, quādo cōmittitur ad cōmodum vel incōmodum dolosi. Et adde rursus, an econtra genus possit ineſse speciei, & qualiter, vt hic per eundem Ang.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Protestatæ. an hoc fit simpliciter verũ vide Anch. cõs. cxxxij.

b ¶ Intellectus. Adde tamen q̃ si testis deponendo super his quæ cõstituunt iudicio intellectus, rederet nõ interrogatus ratione concludentẽ, q̃ talis deposito teneret, & probaret, vt plenè habes per Alex. in cõsi. x. col. pen. ver. & præterea. in ij. vol. & in cõsi. ij. col. ij. in iij. vol. in cõsil. xv. col. v. ver. & non sunt duo. in consi. lxxij. col. pen. Versi. nec etiam obstaret. & in consi. cxlj. col. pen. in j. vol. & in dictis locis, q̃ tunc testis etiam nõ interrogatus debet reddere rationem dicti sui, alias non probaret. Cur.

c ¶ Non probato. Nã probatio falsi debet de necessitate concludere secundum dom. Ale. consi. lxx. col. ij. in cõsi. lxxiij. col. j. & in consi. lxxiij. colũ. iij. in j. vol. & ibi q̃ requiritur maxima probatio.

d ¶ Quoniam tum ne iuramento quidẽ firmaretur actus, sed nec mutuũ filiofamfactum: vt hic infert Ange. ex sententia Iaco. belui. & gl. in l. fi. §. filij. C. de bon. quæ libe. simi. ratione vide hic apud eundem Ange. Et adde, quod nec actus confirmabitur iuramento, qui tendit aduersus priuilegia publica, vt in c. si diligenti. de foro compe. quos aũt comites habere debeat iuramentũ, vide glo. in auc. quod eis. C. de nupt. & in c. animaduertendum. xxij. qõ. ij. & Abb. in. c. & si Christus. in. j. col. de iureiurando.

sitionem gl. & doc. iste ver. sed eleganter, deberet exemplificari, quando primò feci pactum de non potendo bona fide, & posteà per fraudem extorqueo à te pactũ de petendo: hoc secundum pactum est iniquum: sed si primũ pactum feci deceptus à te: & posteà per fraudem extorqueo pactum de petendo, hoc secundum est superuacuum, quia nõ expediebat extorquere cum etiã sine ipso possem agere: & si excíperes de pacto poteram replicare de dolo: sed ista est vna inuolutio ponere quod primò feci pactum de nõ petẽdo: & post eà, per fraudem extorquere pactum de petendo, quia hoc nõ dicitur in text. ideò præcedens intellectus pulchrior est.

§. Siue aũt ab initio. †

Siue dolus cõmittatur ab initio in contractũ, siue ex postfacto cum agitur, parit exceptionem doli. h. d. facit. l. ij. §. circa. ĩ. de doli exc.

☞ *Verba quando possunt trahi ad duplicẽ intellectum, recipiunt illum intellectũ de quo partes fuerunt expreſsè protestatæ: sed si non reciperent duplicem intellectum, sed alterũ tãtum, protestatio illa cõtraria nõ seruaretur.*

Si dicatur quòd talis respondet libello affirmando uel negando: non tamen animo contestandi, posset tamen iudex compellere ipsum ad constandum si esset causa in qua necessariò lis esset contestanda.

Testes si dicant, quòd talis promisit tali per stipulationẽ, non probarent stipulationem, nisi dicant, quòd promisit præcedente interrogatione. & statim secuta responsione.

Subscriptio testium in instrumentis hodie non est in usu: sed sufficit quòd notarius apponat eorum nomina.

Inuocatio domini non est de necessitate instrumenti postquàm potest incipere ab annis domini: licet quasi ubique seruetur contrarium.

Idem de signo crucis in inuentario.

Instrumentum non dicitur redargui de falso quando probatur aliquid contra præsumptionem iuris resultantem ex instrumento: non tamen contra tenorem instrumenti, seu contra ea, de quibus notarius attestatur.

Vbicunque de iure cõmuni uel municipali non admitteretur probatio: nisi per aliud instrumentum uel scripturam: debet illud intelligi, quando uellet probare contra tenorem instrumenti: si autem contra præsumptionem quæ resultat ex instrumẽto, admitteretur probatio etiam per testes: & duo sufficerent.

Licet ad reuocandum legatum requirantur quinque testes: tamen ad probandum inimicitiam interuenisse inter defunctum & legatarium ex qua resultat tacita reuocatio, sufficiunt duo testes.

Si in instrumento continetur rogauit Titius, spopondit Meuius, licet probetur quòd sponsio seu responsio fuit facta ex interuallo, quòd non redarguitur instrumentum de falso: & quid si probatur Meuium fuisse absentem?

§. Quòd fere nouissima. †

Vbi præcedit interrogatio, & sequitur responsio, dicitur esse stipulatio: nisi de contraria intentione partium appareat. h. d. & semper allegatur maximè propter glo. & dicit † Inno. in. c. cum. M. extrà de consti. per ĩstum tex. quòd quando verba possunt trahi ad duplicem iutellectum, recipiunt illum intellectum de quo partes fuerunt expreſsè

a protestatæ, [a] quia non debent operari vltra intẽtionem agentium. l. non omnis. ĩ. si cer. peta. sed si non reciperent duplicem intellectum, sed alterum tantum: protestatio illa contraria nõ seruaretur: vt si diceret instrumentum, quòd tales fuerunt inuicem stipulati, non animo stipulandi: ista verba sunt in se cõtraria, vnde staretur primis verbis, nõ secundis. facit. l. alimenta. C. de nego. gest. & si diceret, quòd tales fuerunt litem contestati, non animo contestandi, dic idem: sed si dicat, quòd præcessit interrogatio, & secuta est responsio, istud stat in facto, tamen non resultat iuris effectus, scilicet stipulatio, si partes

3 volunt: & ista possunt simul stare. † Item si dicat, quòd talis respondet libello affirmando vel negando: non tamen animo contestandi litem: vt not. in. l. j. C. de lit. contesta. posset tamen iudex compellere ipsum ad contestandum, si esset causa in qua necessariò lis esset contestanda. vt l. j. §. ex hoc rescripto.

4 ĩ. de ven. inspi. † Per istum tex. etiã patet, q̃ si testes deponerẽt q̃ si talis promsit tali præcedente interrogatione, & incontinenti secuta responsione probarent stipulationem: quia deponunt de facto, quod sensu corporeo percipiũt, ex quo resultat iuris effectus. sed si dicerent testes, q̃ talis promisit tali pro stipulatione, non probarent stipulationẽ: nam inquantũ dicunt promisit, ista promissio potuit esse etiã non præcedente interrogatione: & dubia probatio nõ releuat probantem. vt in c. in præsentia. extra de proba. inquantũ dicunt per stipulationem, deponunt de effectu iuris, quẽ oculo corporeo non percipiũt: sed solùm per iudicium intellectus: & testes debent deponere de his quę percipiunt sensu, non iudicio intellectus. [b] vt l. b qui testamẽto. §. fi. ĩ. de testa. aliàs potius essent iudices, quàm testes: & de his no. in l. j. C. de vsu. non sic si ista verba reperiantur in instrumento publico. vt ibi not. in l. sciendum. de verb. obli. † In glo. j. in prin. ibi subscribunt testes: hæc subscriptio

5 testium nõ est hodie in vsu: sed sufficit q̃ notarius apponat eorum nomina: circa quod vide quod not. Bal. in l. antiquæ. & in l. j. C. ad Velle. † In gl. ibi, in prin. autem anni domini: Bald. hic notabat ex hac gl. q̃ inuocatio domini non est de necessitate instrumenti, postquam potest incipere, ab annis domini: & hoc modo vtuntur pistorẽ: quia omnia instrumenta incipiũt per annum: scilicet anno domini &c. licet vbi q̃ quasi seruetur contrarium: sed vocatur solennitas leuis, cuius defectus non vitiat, sicut signum crucis in inuentario. vt l. j. §. fi. ĩ. de vẽ.

6 inspi. & ibi no. † Glo. sequens est singularis, & ad quædã allegatur. Primò, q̃ non dicitur instrumentum redargui de falso, quando probatur aliquid contra præsumptionem iuris resultantem ex instrumento, non tamen contra tenorem instrumenti: seu contra ea de quibus notarius attestatur: & sic nõ re-

7 darguitur notarius de mendacio, aliàs esset secus. † Secũdò allegatur quòd vbicunq̃ de iure communi vel municipali nõ admitteretur probatio nisi per aliud instrumẽtum, vel scripturam: vt l. testium. C. de testi. illud debet intelligi, quando vellet probare contra tenorem instrumenti: si autem contra præsumptionem, quæ resultat ex instrumento, admitteretur probatio etiam per testes. & licet in instrumento essent plures testes, vi derentur tamen sufficere duo ad probandam præsumptionẽ: sicut in simili ad reuocandum legatum requiruntur quinq̃ testes, & tamen ad probandum inimicitiã interuenisse inter defunctum & legatarium ex qua resultat tacita reuocatio, sufficiunt duo testes. vt l. fideicommiss. C. de fideicommiss. & l. iij.

8 §. fi. ĩ. de adi. lega. † Not. tertiò ex hac gl. q̃ si in instrumento continetur rogauit Titius, spopondit Meuius licet probetur, quòd sponsio seu promissio fuit facta ex interuallo, non redarguitur instrumentum de falso: quia notarius non dicit contra

c rium incontinenti: licet non probato [c] contrario hoc præsumetur. Et idem, si probatur Meuium fuisse absentem: vt videtur sentire ista glo. secundum Ang. hic. Sed contra hoc: quia si erat absens, potuit respondere tempore confecti instrumenti, licet responderit post: sed notarius non debuit de illa respõsione, instrumentum facere: sed solum de his quæ fuerunt gesta tempore instrumenti confecti, iuxta not. in c. j. extra de fide instru. per Innocen. & adde quod not. C. de apo. publi. libro x. & per Bar. in l. quæcunque.

2 ☞ *Contra factum meum possum uenire alieno nomine & quando etiam meo nomine?*

1 §. Si paciscar vt neque. †

Potest quis per pactum remittere ius suũ, etiam liquidum, & etiam ex maleficio proueniens, & etiam in iudicium deductum, dummodo factum non sit contra iuscommune: ius verò publicum alterius ius non potest remittere: & quando pactum non tenet, quia reprobatum à iure, nec etiam iuramento, vel stipulatione firmatur. hoc dicit, vsq̃ ad §. si adtam. Et hoc quod dicit de iuramẽto, procedit de iure ciuili, de iure autem canonico seruandum est, licet contractus de se sit nullus, dummodo possit seruari sine interitu salutis æternæ,

d & non sit contra publicam [d] vtilitatem principaliter, nec sit cõtra bonos mores, nec dolo, vel metu extortum, nec contra ius tertij, vt in c. ij. de pactis. libro vj. quod plenè prosequere vt per Bart. in l. si quis pro eo. de fideiuss. & declarauí in authen. sacramen-

mẽta puberũ in repetitione quam super ea feci. C. si aduersus ven. In gl. quæ incipit, sic enim. ibi sed an idem aget. Dic, secundum Gul. de cu. in hoc articulo, quando remittitur ius publicum, & sic non valet remissio: an ego idem possum venire contra, & prosequi? Dic quòd aut remittẽdo delinquit, & incidit in Turpilianũ, puta, quia destitit ab accusatione inchoata sine abolitione: & tunc quia efficit infamis, non posset postea prosequi, vt. l. destitisse. ĩ. ad Turpil. & l. quanuis. C. eo. aut non incidit in Turpilianum, quia obtinuit abolitionem: vel erat actus extraiudicialis, seu in quo abolitio non erat necessaria: vt in casu quæstionis, de qua hic, cum remittitur nuntiatio nouí operis: & tunc, aut erat casus in quo lex permittit trãsigere super iure publico, vt quando ingeritur pœna sanguinis: & tunc non possum venire contra, licet alius possit, & ita intellígitur. l. transigere. C. de transacti. præiudico ergo mihi, nõ alijs. Aut erat casus in quo non licebat transigere, de quibus habetur in eadem lege: & tunc, aut alius volebat prosequi, & ego non admittor ad prosequendum, nec debeo illi præferri: & sic intelligitur. l. si marit°. §. si negauerit. ĩ. de adul. & hic in gl. dũ respondet ad illum. §. aut non extabat alius, qui vellet prosequi, & tunc ego possum venire contra, postquam nõ valuit re-

2 missio, vt in hac glos. notabili. † nomine autẽ alieno bene possum venire contra factum meum, vt. l. iubemus. §. fane. C. de sacr. san. eccle. & etiã nomine meo, & super iure priuato, quando factum meum erat necessè à lege reprobatum [a] vt. l. quem-

a admodum. C. de agrico. & censi. & idem si alio modo erat funditus nullum: puta propter defectum solennitatis vel alium: seeus si non erat omnino nullum, sed pẽdebat. vt. l. per fundum. ĩ. de ser. rusti. prædi. nam ibi non erat actus à iure reprobatus, nec erat peccatum in forma: sed ideò non valebat concessio quantùm ad ius reale, ne fieret præiudicium socio, qui nondũ consenserat. Potius ergo pendebat quàm esset nulla cõcessio.

2 ☞ *Si filius sperans hæreditatem patris illo uiuente facit se liberari à creditoribus paternis: talis liberatio ualet sibi post mortẽ patris quantùm ad doli exceptionem.*

Quid si ipse donaret hæreditatem paternam patre uiuente?

3 *Quid si liberat debitores paternos?*

1 §. Si ante aditam hæreditatem. †

Hic incipit tractare de vna materia satis bona & quotidiana, quam prosequitur vsq̃ ad. l. rescriptum. §. si pacto. nã contingit interdũ, q̃ ille cui delata est hæreditas, non vult eã adire propter multa de-

b bita [b] hæreditaria, ne laceretur à creditoribus, vel teneatur vltra vires hæreditatis nisi creditores remittant sibi partem debiti, creditores autẽ deliberant hoc facere, ad hoc. vt habeant quem cõueniãt, volẽtes potius carere parte quàm toto, & habere eam expeditã potius quàm laborẽ in reperiẽdo bona hæreditaria, & faciendo ea vendi & dari eis curatorẽ. Vnde circa hoc occurrũt aliqua dubia, quæ declarãtur in istis textibus. Et primũ est, an hoc pactum vel remissio factũ vel facta ei ante aditam hæreditatẽ valeat, & sibi prosit post aditam hæreditatem: & dubiũ est: quia tunc adhuc nõ est debitor ipse hæres, & sic nõ prætendit interesse: ideò videbatur pactũ non valere de rigore iuris: & hunc articulũ prosequitur vsque ad. §. hodie. & determinat contrariũ, si iste hæres erat liber homo, & sic non mutabitur status eius per additionẽ hæreditatis. Nec obst. contrarium, quia hoc pactũ confertur in tẽpus quo erit debitor & in quo sua intererit: nõ autẽ erat seruus, puta, institutus à domino sub cõditione, nã ea pendẽte non est liber, nec hęres, sed sperat esse adueniente cõditione, & tunc pactũ nõ valet de rigore iuris adueniente cõditione, quia efficitur hæres necessarius & liber: nec sibi proderit pactũ de rigore propter duo. Primum, quia factũ tẽpore seruitutis non prodest ei facto libero, cũ censeatur esse alius homo. ĩ. de reg. iur. l. quod quis. Alia ratio potest esse, quia eueniente cõditione nõ potest recusare hæreditatem cũ efficiatur necessarius hæres: sed hoc, quod creditores possint remittere, fuit inductũ pro vtilitate creditorũ ne hæres hæreditatẽ repudiet: & sic nõ habeant creditores quem conueniãt, & sic per cõsequẽs ex quadã necessitate: sed in casu nostro nõ habent de hoc timere. Postquàm autẽ extitisset conditio, vel si esset purè institutus, & sic iam esset factus liber, & hęres, & per cõsequens debitor, nullũ esset dubiũ quòd remissio sibi facta à creditoribus valeret: sicut

a cuilibet alteri debitori: quia cessat omnis ratio dubitãdi: & hoc dicitur in ver. Marcellus. & idẽ de quolibet alio, qui hæredi tatem adiuisset. Sed licet in præcedẽti casu de rigore iuris non valeat pactũ, quan-

b tùm ad hoc vt pariat exceptionẽ pacti ei libero facto, bene tamen valet de æquitate quantũ ad hoc, vt ei pariat exceptionẽ doli, si veniat cõtra factũ suum. & hoc dícitur in ver. sed si quis. quod probat duobus exẽplis in filiofa. qui post pactũ de nõ petendo mutat statũ, & efficitur sui iuris: quo casu reperitur determinatũ, quòd licet non prosit exceptio pacti, prosit exce-

c ptio doli. Idẽ ergo est dicendũ in seruo in quo est eadẽ æquitas: quia quãdo pactum producit exceptionẽ pacti, tollit naturalem obligationẽ, & obligat paciscentẽ ad non petendũ: vt ĩ. eo. l. si vnus. §. pactus. & etiam elidit ciuilẽ actionem, & producit exceptionẽ, & sic habet quadruplicẽ effectum. Sed q̃n nõ producit nisi exceptionem doli: quia de rigore nõ valeret iure pacti, sed ex æquitate debet seruari: tũc nõ producit nisi hũc effectũ, exceptionis doli secundũ Bal. hic, quod est pulchrũ & subtile: & dat intellectum multis legibus istius tituli, in quibus dicitur pactũ non producere exceptionẽ pacti: sed doli. vt ĩ. eo. l. rescriptum. §. fi. & l. & hæredi. §. j. cũ similibus pluribus. In ver. Marcellus. in tex. ibi, priusquam se immisceat, idẽ post, cũ sit eadẽ ratio. In tex. ibi puta, filiusfa. hæres institutus purè quodãmodo ex mero iure, vt differat à sequenti ver. & sic hæreditatẽ acquisiturus erat patri, si eã adiuisset eius iussu: pactum ergo sibi factũ à creditoribus hæreditarijs dum est in protestate patris: cẽsetur potius factũ ad vtilitatẽ patris: quia si eã adiuisset & patri acquisiuisset, pactum factũ filio prodesset patri. vt ĩ. eo. l. & hęredi. §. idem si filius. si ergo emãcipatus adit, & sibi ipsi acquirit, nõ potest sibi prodesse decætero: quia nõ fuit factũ, vt sibi prodesset: & ideò non producit exceptionẽ pacti: sed de æquirate produ-

2 cit exceptionem doli. † In tex. ibi idẽ probat. no. singulariter istum ver. q̃ si filius sperans hæreditatẽ patris illo viuente facit se liberari à creditoribus paternis: talis liberatio valet sibi post mortẽ patris, quantũ ad doli exceptionem: licet videatur fuisse solicitus de hæreditate viuentis: sed hoc nõ nocet quãtũ ad actum liberatoriũ: sed quantũ ad obligatoriũ si ipse donaret hæreditatẽ paternã, vel partem eius, vel aliquid occasione speratæ hęreditatis, esset illicita cõuentio, & tãquàm indignus priuaretur, nisi hoc fecisset cũ voluntate patris, quod dic: vt l. fi.

3 C. de pac. † Quid autẽ, si filius liberat debitores paternos [c] viuẽte patre, an valeat, & facit sibi pręiudiciũ post mortẽ patris? Cy. & Bar. in l. si filius. ĩ. de solutionibus. & l. cũ dominus. §. si filius. ĩ. de penu lega. & tangitur. ĩ. eo. l. & hæredi. §. filiofa. Et collige q̃ aut ille qui sperat hæreditatem alicuius, facit se liberari viuente illo à creditoribus illius, & prodest sibi postea factum postea hæredi, quantũ ad doli exceptionẽ, vt in vltimo casu istius. §. quod videtur posse procedere in quolibet sperante hæreditatem alterius, nõ solum in filio: licet tex. loquatur de filio, camẽ fauore liberationis, aut post mortẽ illius: tamen aut postquàm factus est hæres, & tunc prodest sibi quantũ ad dictam exceptionẽ pacti. & in ver. Marcellus. aut antequàm sit effectus hæres, & tũc aut postea hæres efficitur nõ mutato statu, & idem in princi. istius. §. aut eo mutato de seruo in liberũ, vel de existente in aliena potestate in effectum sui iuris, & tũc prodest sibi quo ad doli exceptionem pacti, vt in versic. sed si seruus. & in. §. sed si quis. in princi. & in ver. vt puta.

¶ Reprobatum. vide per Fran. de Are. cõsi. cxiij. vbi ponit, an prælatus possit venire cõtra alienationẽ per ipsum factam & iuramẽto firmatam.

¶ Multa debita. dicit Roma. q̃ si ad, instantiã vnius creditoris ego ago, vt cæteri ad eius instantiã aliquid mihi remittãt, q̃ ideò ille creditor tenetur & ipse aliquid mihi remittere arbitrio boni viri. allegat. gl. in l. cũ omnes. eo. titu.

¶ Paternos. Adde Spec. in titu. de pac. §. pe. ver. quid si filius. & Domi. de sancto Geminiano. quãuis. de pac. in vj. & eundem Paul. de ca. in l. filius paciscendo. C. eo. titu. Cur.

2 ☞ *Si maior pars creditorum alicuius mercatoris qui aufugit uel deficit, uelit facere remissionem de parte debiti, an alij cogantur stare? & nu. 4.*

Quid si faciant inducias, puta quinquennales?

3 *Si aliquis de remittentibus facientibus maiorem partem prætendat aliquod debitum quod alij dicant esse fictitium, & in fraudem factum, hoc probato non computabitur in maiori parte, & poterunt alij allegare hanc simulationem pro ipsorum interesse.*

4 *Inter dissentientes relinquitur arbitrio iudicis, qui debet sequi æquiorem partem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quotidianum. Ad de quod ſi pars maior creditorũ vellet totũ remittere, q̃nõ poſſet in præiudiciũ aliorũ. ita Ro. in ſing. ſuo. xcix. incipiẽ. creditores poſſunt.

¶ Maiori pti. q̃ maior pars nõ poſsit aliquid facere niſi omnibus conſentientibus? vide per Ro. conſ. cccliij. ſing. ſuis fol. iij. & ſequẽ. vbi dicit, q̃ maior pars ſufficit ad eligen. officialẽ, non tamen ad reformandũ.

Si factum maioris partis creditorum contineret euidentem iniquitatem, poſſet minor pars appellare.
In his quæ continent delictum, nunquam factum maioris partis nocet minori non conſentienti nec abſenti etiã in actibus collegialibus.

IT ſuum hæredẽ. §. Hodie tamen ita demum. †Hic determinãtur duo alia verba circa prædicta. Primum eſt, an creditores poſsint facere hoc pactũ ſeparatim, an vnus vna die, alter altera die? vide batur enim q̃ ſic. per l. per fundũ. ĩ. de ſerui. ruſti. prædi. Contrarium tamen determinatur, q̃ imõ debent omnes conuenire & ſimul deliberare, & ſic eſt hic caſus in quo in his quæ pertinent ad plures vt ſingulos, non ſufficit cõſenſus præſtitus ſeparatim, ſed debet præſtari communiter: ratio colligitur ex ſequenti notabili. Secundum dubiũ eſt, ſi non omnes volunt hanc remiſsionem facere: ſed aliquis hæres aut non vult adire niſi omnes faciant, an poſſit ille facere in præiudicium nolentium? videbatur quòd nõ: quia in his quæ pertinent ad plures, vt ſingulos, requiritur cõſenſus omnium, per regulam quod omnes tangit. Cõtrarium tamen determinatur, quòd ſufficiat pactũ & conſenſus maioris partis, & præiudicabit etiam alĳs: nam ſi hoc non eſſet, ſequeretur quòd diſſenſus minoris partis noceret maiori, quoniam hærede non adeunte non habent quem conueniant. Cõuenientius eſt ergo, q̃ pactum maioris partis minori parti noceat, quàm econuerſo: maximè quia non præiudicat aliquis, imõ etiam prodeſt, quia habebunt quem cõueniant. Item hæc eſt benignior pars fauore liberationis: & ad hoc q̃ pactum maioris partis noceat minori parti, requiritur q̃ communiter cõſentiant & deliberent. Et aduerte quia Guli. de cu. dicit hic aliqua ſingularia dicta. Primò quòd iſte §. non haberet locum, quando iam eſſet adita hæreditas: quia tunc, cum hęres iam ſit obligatus omnibus creditoribus, nullam vtilitatem conſequeretur minor pars creditorum de remiſsione facta per maiorẽ, & ęquitas iſtius. §. fundatur in hoc. †Itẽ quod ſi viueret prĩcipalis debitor, ſimiliter non haberet locum, vt maior pars poſſit remittere in præiudicium minoris eadem ratione: & iſtum caſum de facto in terminis habui hoc anno: & eſt quotianus in iſtis mercatoribus fallentibus vel deficiẽtibus facultatibus, q̃ ſi aliqui creditores vel maior pars facit ſibi remiſsionẽ de parte debiti: alĳ non coguntur ſtare. Et ita de facto conſului: licet quidam dicerent contrarium ſeruari de conſuetudine, ſed nõ curo de hoc. Sed ſi nollent remittere, ſed facere inducias quinquennales, bene poſſet in hoc maior pars præiudicare minori. vt C. qui bo. cede. poſſ. l. ſi. Videretur tamen poſſe dici, quòd ſi debitor aufugiſſet & nollet redire niſi omnes remitterent partem debiti, quod tunc, quia ſubeſt eadem ratio, & pactum maioris partis poteſt auferre vtilitatem minori, haberet locũ iſte §. tene menti, quia quotidianum[a] eſt. Item dicit iſtum tex. nõ habere locum, quando pars vellet remittere totum debitum, ſed ſolũ q̃ñ partem: quia in hoc caſu nullam vtilitatem conſequeretur minor. Item quòd in numero maioris partis, illi qui mandauerunt hæredi, quòd adiret dando ſibi intentionem, q̃ non interueniretur vltra vires hæreditatis, & poſtea alĳ remiſerunt, qui cum illis faciunt maiorem partem, illi autem nolũt remittere: nã ſufficit quòd ſemel cõſenſerunt mãdato. tex. eſt notabilis cum glo. in l. apud Celſum. in princi. ĩ. de doli exce. & tenebuntur ſeruare pactum aliorũ. † Vltimò dicit, quòd ſi aliquis de remittentibus faciẽtibus maiorem partem, prætẽdat aliquod debitum, quod alĳ dicant eſſe fictitium & in fraudem factum: hoc probato, non computabitur in maiori parte, & poterunt alĳ allegare hanc ſimulationem pro ipſorum intereſſe arg. in l. ſi cui. C. de non nume. pec. † Not. etiam quòd inter diſſentiẽtes relinquitur arbitrio iudicis, qui debet ſequi æquiorem partem: vnde dicit hic Bal. ſi ſunt quatuor executores ad diſtribuẽdum bona in pauperes: & duo volũt diſtribuere in quoſdam, alĳ duo in quoſdam alios: quòd iudex poterit eligere, quam partem vellet: facit l. j. C. de nupt. & ſi cauſa eſt cõmiſſa pluribus cõſulenda, & diſcordãt, & ſunt æquales: poterit iudex eligere quos ſequi velit: circa quod vide quod not. Bar. in l. duo ex tribus. ĩ. de reg. iur. & l. j. §. ſi plures. ĩ. de exercito. Et ex ſecũdo dicto iſtius. §. patet ratio primi, quare requiritur, q̃ cõueniant in vnũ: quia factũ maioris partis nocet minori, aliàs eſſet ſecus. vt d. l. per fundum. & ideò dico, q̃ ſi omnes cõſentirent, quia tũc ceſſaret dicta ratio, nõ eſſet neceſſe quòd conuenirẽt in vnũ: ſed quilibet in domo ſua poſſet conſentire, & pactũ facere per illam. l. per fundum. & hoc ſatis colligitur hic in prin. ibi, ita demum creditoribus obeſt &c. & ſic loquitur eo caſu quo factũ aliquorum nocet alĳ: ſed hic non, imõ factum cuiuslibet ſibĳpſi nocet, non factũ alterius. †Item ſcias circa ſecundũ dictũ, quòd minor pars poſſet appellare, ſi factũ maioris partis cõtineret euidentẽ iniquitatem valet. not. Bar. in l. fin. ĩ. de appel. reci. licet ſit iſte actus extraiudicialis, à quo de iure ciuili parum reperitur, vt poſsit appellari, licet de iure canonico multa iura de hoc loquantur, vt per Bar. in d. l. ſi. pone enim, quòd maior pars denegat facere pactum & hoc facit magis propter odium aliorũ, & ſic cõtinet manifeſtam iniquitatem: tunc ergo ſtatur maiori parti: quoniã eorum ſententia æquior eſt. †Itẽ ſcias, quòd in his, quæ cõtinent delictum, nunquam factum maioris partis nocet minori nõ cõſentienti, vel abſenti etiam in actibus collegialibus. vt l. j. in princi. ĩ. de magiſtra. conuenien. vbi caſus notabilis & ſingularis.

Modicum additum paritati reducit pares ad imparitatem.

LEX IX.

MAiorem eſſe partem. †Nor. hic, quod numerus perſonarũ primò attenditur, quã dignitas earum, & præfertur dignitati: & hoc verum in caſu iſtius legis. Sed in his quæ ad fidẽ pertinent: primò inſpicitur dignitas. vt ĩ. de teſti. l. ob carmen. §. fi. ſecundũ Iac. But. & vide quod no. Bar. ĩ. de re iudi. l. ſi vni. in ĳ. q. qualiter cognoſcatur maior pars in his, in quibus ei ſtatur. Item adde, q̃ cæteris paribus, præferuntur attinẽtes defuncto cæteris extraneis. vt ĩ. eod. titu. l. antepenul. ſecundũ vnam lect. per quam limitatur iſta lex multum no. etiam †quòd modicum additum paritati reducit pares ad imparitatem. facit. c. duobus. ĩ. de reſcri.

Si ſunt plures rei credendi, non tamen ſunt plures actiones ſed unica, quæ competit cuilibet in ſolidum: uel quòd ſunt plures obligationes & plures actiones, ſed dicitur una, quia ſufficit una ſolutio.

Non inſpicitur pluralitas perſonarum, quando non prætendunt niſi unum debitũ: uel non repræſentant niſi unam perſonam.

Non attenditur pluralitas debitorum quando eſt una tantùm perſona cui debetur.

Vnus tutor plurium pupillorum, licet repræſentat plures, non habetur pro pluribus: ſi illi plures repræſentati habebantur pro uno.

Tutor in caſu de quo hic, põt remittere debitũ pupilli gratis: licet regulariter ſecus.

Si ſtatutum dicat, quòd cauſæ cõſanguineorum compromittantur, tale compromiſſum poterit fieri à tutore nomine pupilli, & de iure, & de facto.

In fauorabilibus fit coaceruatio plurium debitorum, ſecus in odioſis.

Si donaui mille Titio & Seio ſine inſinuatione, an iſta dicatur una donatio? ut ſic non ualeat ultra quingenta, an dicantur duæ donationes?

LEX X.

SI plures ſint qui. †Plures repręſentãtes vnum debitũ vel vnum creditorem loco vnius habentur: idem in vno repræſentante plures, vnum tamen debitum prætendentes: idẽ in vno plura debita prætendente. Itẽ ad faciendũ ſit cumulatio plurium debitorũ: vt habeatur pro vno. hoc dicit tota lex. †No. primò in princi. ver. candem actionem: quòd ſi ſunt plures rei credẽdi, nõ tamen ſunt plures actiones, ſed vnica, quæ competit cuilibet inſolidũ: vel dic, quòd ſunt plures obligationes, & plures actiones: vt l. iĳ. §. fin. de duob. reis. ſed pro tanto, dicitur vna, quia ſufficit vna ſolu. & ideo dicit propter hoc vnum de bitum. & hoc vult glo. quæ incipit hoc quantum ad vnam. †Item nota quòd nõ inſpicitur pluralitas perſonarum, quando non prætendunt niſi vnum debitum, vel non repræſentant niſi vnam perſonam: vt in primo & ſecundo caſu iſtius. l. & econtrariò non attenditur pluralitas debitorum, quando eſt vna tantum perſona, cui debentur: vt in verſicu. nam nec, ſcilicet ad hoc vt plures habeantur, q̃ in pluribus requiritur pluralitas, & perſonarũ, & debitorum

debitorum quæ prætẽduntur. †Item no. in verſ. necnon. q̃ vnus tutor plurium pupillorũ, licet repræſentat plures, nõ habetur pro pluribꝫ, ſi illi plures repræſentati habebãtur, p̃ vno: quia prætẽdebat vnũ tantùm debitũ. Nam nõ debet haberi in plus repręſentãs, quàm repręſentatus. Si ergo illi pupilli prętendebat diuerſa debita, à contrario ſenſu iſtius tex. vnus tutor plurium pupillorũ & haberet pro pluribus, ſicut & plures habẽtur interdũ pro vno: & hoc tenet hic Gul. de cug. ponderans illud verbũ, vnum debitũ. & etiam Bal. vt ſit cõcluſio, q̃ idem iuris eſt de repræſentante, quod eſt de repræſentato.

†Not. etiam ſingu. in hoc ver. quòd tutor in hoc caſu poteſt remittere debitũ pupilli gratis: licet regulariter ſecus: vt no. ĩ. eo. l. tutoris. quoniamex hac remiſsione conſequitur pupillus etiam vtilitatẽ. & quia fit etiam ex cauſa neceſſaria. Ideo dicũt doc. q̃ ſi ſtatutum dicat, q̃ cauſæ conſanguineorũ cõpromittantur, tale compromiſſum poterit fieri à tutore nomine pupilli[a], & de iure, & de facto: quia facit de neceſsitate ſtatuti: aliàs nõ poſſet facere de facto, & dare licẽtiam arbitris, quòd auferant de iure pupilli. †Vltimò not. quòd ſit coaceruatio plurium debitorum in fauorabilibus, ſecus in odioſis. l. ſi idẽ cum eodem, cum ibi not. de iuriſdic. omnium iudic. Vnde ſi dicat ſtatutum, quòd bannitus in centum, poſsit impune offendi: ſi eſt bannitus ex vna[b] cauſa in quinquaginta, & in quinquaginta ex altera, nõ dicetur bãnitus in centũ vt poſsit offendi, vt no. in l. fideiuſſor. ĩ. de ſol. ſed ſi eſſet cõdẽnatus in quinquaginta, ſi non ſoluerit intra menſem incideret in alĳs quinquaginta: & tunc quia hæc ſecunda pœna adĳcitur primæ, & propter moram commiſſam cenſeretur cõdemnatus in centum, ſecundùm Ang. hic per iſtum tex. dum dicit vt ſuras appliceant: ſubdit tamen, q̃ non videtur q̃ iſte §. vltimus debeat intelligi quando iſte qui prætendebat plura debita ex diuerſis cauſis, debebat facere pactum: & ſic ſua ſententia erat benignior: ideo fit cumulatio. Sed ſi contradicebat pacto, nõ fieret cumulatio: quia ſua ſentẽtia eſt iniquior. arg. d. l. ſi idem cũ eodem. C. de iur. om. iud. & ita limito iſtũ tex. † Item Gul. de cu. inducit iſtum text. ad q. ſi donaui mille Titio & Seio ſine inſi nuatione: vtrũ iſta dicatur vna donatio, vt ſic nõ valeat vltra quingenta: an dicantur duę ꝓpter duas donatiões, ita q̃ cuilibet videãtur donata quingẽta, & ſic neutra erat vltra ſummã legitimã: & tenet hanc ſecũdam partem: vt inſpiciatur potius pluralitas perſonarum, quàm vnitas ſummæ ſpecificatæ per l. iancimus. C. de donat. §. ſi quis autẽ. & per l. ſi mihi & Titio. ĩ. de verb. ob. Ad iſtum autẽ tex. nõ rñdet, qui videtur probare cõtrarium, q̃ potius inſpiciatur vnitas debiti, quàm numerus perſonarũ. Vnde dic q̃ aut me obligo ex cauſa donationis Titio & Seio in mille: & cuilibet eorum inſolidum, tanquã duobus reis ſtipulandi: & tũc videbitur vna donatio, & hoc ꝓbat iſta l. in prin. quia vnicũ tatum debitũ eſt, pro quo cuilibet eorum inſolidum actio cõpetit: & ſi alter ipſorũ ageret, & totum conſequeretur nõ teneretur participare alteri, cùm ſit ex cauſa lucratiua, vt no. in l. ſi Titio. de leg. ĳ. & in l. ſi hominem. §. ĩ. de ſo. per Bar. aut me obligo eis ſimpliciter, vel ſimpliciter dono, incipiendo à traditione: & tũc cuilibet eorũ videor donare, pro dimidia: & ſic erũt duę donationes per l. reos. §. cũ in tale. pro dimidia. & ſic erũt duę donationes per l. reos. §. cũ in tare. pro dimidia: & ſic erũt duę donationes per l. reos. §. cũ in tabulis. de duob. re. & tunc habebit locum dictum Gul. de Cugbulis. de duob. re. & tunc habebit locum dictum Gul. de Cug. de duob. re. & tunc habebit locum dictum Gul. de Cug. de duob. re. & tunc habebit locum dictum Gul. de Cug

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hypothecam. an fiscus habeat hypothecam ex maleficio vide Paride de puteo in tracta. de syndicatu.

b ✠ De qua vide opti. tex. in l. cũ proponas. C. de trãsac. & ibi do. & in l. ita stipulatus. de ver. ob. ff. & in c. fi. de loca. & doc. in cap. inter R. seniorem. de elect.

fuisse citatũ. Prædicta tñ cõmittitur pluribus simpliciter: sed si diceret in cõmissione ꝙ priores vel septimus ex eis possẽt talẽ actũ facere: an tũc septimus nõ requisitis alijs posset actũ facere: vide quod ponit Barto. notabiliter in l. hæredes mei. §. peto. ff. ad Treb. & l. si vni. ff. de re iudi. & videt tex. ꝙ sic ff. de arbi. l. non distinguimus. §. cũ in plures. & in c. cũ plures. de offi. dele. li. vj. cũ gl. sed intellige, & distingue, vt no. Bar. in locis prædictis. In glo. quæ incipit hypothecas tacitas, ibi, quo casu fiscus alijs nõ præferẽ. no. ga ista gl. nõ dicit, ꝙ fiscus ex maleficijs nõ habeat hy-

a pothecã: [a] licet quidã allegẽt eã ad hoc, sed nõ bene. Sed dicit ꝙ alijs creditoribus nõ præferẽ: qđ põt intelligi, posito etiã ꝙ habeat hypothecã: & alijs creditores nõ habeãt: quia tractat de lucro, & creditores de dãno: sicut & creditores etiã hy tothecã nõ habentes, præferunt̃ legatarijs habẽtibus. l. j. §. fi. C. cõmunia de lega. & hęc est veritas: ga fiscus habet hypothecã, nõ solũ ex cõtractibus suis, sed etiã ex delictis: vt no. glo. in l. j. C. de pe. fis. lib. x. licet nõ præferat alijs: quod etiã tenet Dyn. in l. qđ placuit. ff. de iure fis. & etiã alij doc. vt no. Cy. in l. si qs posthac. C. de bon. dãna. & Gul. hic dicit tñ ꝙ contra hiẽ ista hypotheca demũ lata sentẽtia qm̃ anteq̃ sit lata, crimĩosus nõ est obligatus fisco ad pœnã aliqua obligatione vel actione psonali: p l. eius q delatorẽ. ff. de iure fis. & Bal. hic allegat ad hoc l. si qua pœna. ff. de ver. signi. quod etiã ꝓbatur secundũ Guli. in l. post cõtractũ. ff. de don. vbi põt liberẽ alienare bona: qđ nõ esset, si essent obligata: & sic nõ est dare principaliter obligationẽ: vbi nõ est dare hypothecariã. Sed Ang. dicit eã cõtrahi statim lit. cõtest. super crimine. i. facta rñsione ad inquisitionẽ vel accusationẽ: ga in iudicijs, quasi cõtrahiũt per cõte. litis. vt l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. nõ solũ p sniam. p̃dicta vera in maleficijs, ex quibus nõ venit cõfiscatio bonorũ: sed venit interponẽda certa pœna pecuniaria: aliàs cũ in fiscũ sit trãsiturũ dñiũ, nõ põt dici, ꝙ bona sint fisco obligata. vt l. neq̃ pignus. ff. de re iudi. secũ

4 dũ Guli. de cug. & alios. & not. † ꝙ fiscus vel camera cõis, debet cõtentari de eo, qđ cõtentant̃ alij creditores vel contẽtari debẽt: & sic iura loquẽtia in priuatis, vendicãt sibi locũ in fisco vt ff. de pe. hære. l. itẽ veniũt. §. ait senatus. & §. in priuatorũ secundũ Bal. hic. In gl. quæ incipit, scilicet pñtiũ ibi. l. si ꝑceden te. §. fi. ille §. videt obstare in duobus. Primò in qm̃ dicit, ꝙ pactũ maioris ptis p̃iudicat absentibus priuilegiatis in actione psonali, & ibi videt dicere cõtrariũ: & ad hũc fi. gl. format hoc cõtrariũ. Sed solue melius quã gl. & do. ꝙ p̃iudicat in pte debiti remissa: vt hic: sed in remissa nõ p̃iudicat priuilegio: & sic vtenẽ eo cõtra alios nõ priuilegiatos in illa pte: & ita debet intelligi ille tex. fm Iac. but. Itẽ ob. i alio, inquãtũ hic gñaliter dr̃ ꝙ si absentes non hñt hypothecas, fit eis p̃iudiciũ per pñtes: & ibi dicit contrariũ, si habebat fideiussorẽ vel mandatorẽ, licet non hypothecã: sed solue, ꝙ iste text. in hoc supplet per illum, cum sit eadẽ ratio quæ est in hypotheca: qm̃ habẽt quẽ conueniant, posito, ꝙ ille non adeat hæreditatẽ: & ideo ex remissione nullum consequent̃ comodũ: & istud, ꝙ factũ maioris partis noceat minori, fuit ideo inductum, quia nõ omnino nocet: imò in aliquo prodest: quia efficitur, vt habeant quem conueniant: quem non habent, si hæreditas non aditur.

2 ☞ *Conuentio liberatoria non nouatur per conuentionem stipulationis pœnalis, & quid de conuentione obligatoria?*

3 *Si dico promitto tibi tale quid sub pœna centum: illa uerba sub pœna important stipulationem.*

Si dico mutuo tibi centum sub hoc pignore, censetur pignus obligatum.

1 §. Si pacto subiecta. † Veniẽs cõtra pactũ de nõ petẽdo, põt exceptiõe repelli: & ẽt ad pœnã ꝓmissam cõueniri, put elegerit cõuẽtus: simul verò vtroq; remedio vti nõ põt: sed debet altero cõtent̃ esse.

2 h. d. & allegat̃ fm gl. † ꝙ conuẽtio liberatoria nõ nouat̃ per cõuentionẽ stipulationis pœnalis, & de hoc nullus dubitat p istũ tex. sed de conuẽtione obligatoria, an teneant̃: tot fuerunt sententiæ, quot capita: quas refert Bar. in l. ita stipulatus. ff. de ver. obli. Ego dixi id quod mihi videtur in l. prędia. ff. de ac. empt. Et reperio, ꝙ Ange. hic est in opinione mea, ꝙ indistinctè nõ fiat nouatio: quia tex. qui principaliter allegatur. s. obligationum ferè. §. fi. ff. de actio. & obli. & nõ dicit, ꝙ fiat nouatio sed quasi nouatio, quod declara vt dixi in d. l. prędia. In tex. ibi, si pacto. s. de nõ petendo. In tex. ibi, põt stipulatio: quia promisit pœnã si veniret contra pactũ de nõ petẽdo: vnde quęrit, qđ remediũ habebit debitor. & ff. subijcit, ꝙ potest eum repellere per exceptionem pacti, & etiã ab eo petere pœnã, prout tũc elegerit: & sic ambo remedia orta sunt, & in origine concurrũt. Ideo posuit dictionẽ, vtraque: quę est dictio collectiua: sed nõ concurrũt in executione, prout in simili habetur in l. j. C. de furtis. & intelligo hũc tex. si opposuit exceptionem, & obtinuit: quia fuit absolutus, vt tũc sit excluſus à consecutione pœnæ, quinimò teneatur promissorẽ liberare per ecceptilationẽ, vt ff. subijcitur, quasi pœna habuit ex hoc intentũ repulsionis, aliàs sufficeret ꝙ ipsi debitori competeret exceptio, & petẽdo se liberari videretur plus petere: quod dic vt nota. Bart. in l. iij. §. nunc de effectu. ff. de lib. leg. Si verò succubuisset in exceptione, vel penderet adhuc lis, nõ puto, ꝙ teneat illũ liberare: imò in primo casu posset redire ad pœnã, postquã prima electio nõ est fortita effectum, prout in simili habẽt in l. fi. C. de fideiusso. & ff. si cer. pe. l. fi. nã creditor teneẽ eligere vnũ ex duobus reis debẽdi: ga nõ põt à quolibet eorũ totũ petere, vt cõsequat̃ cũ effectu: & tñ si elegit, & succubuit, non prohibetur ad aliud redire: quia petijt, sed non exegit: vt dictis iuribus. facit l. perceptione. ff. de his qui deie. vel effu. non emi ista remedia electiõe tollunt̃: quia non sunt inter se cõtraria, aliàs esset secus. vt l. fi. C. de codi. & l quod in hærede. §. eligere. ff. de trib. In glo. quæ incipit altera, ibi, vel verius: tu dic vt s. dixi quia dictio, vtraq;, refertur ad originem: & verum est, ꝙ in ea concurrunt ambo remedia, nõ autẽ ad executionem: quia nõ vtiẽ vtraque, sed altera. In fi. gl. ibi & perpetuã habes securitatem. ratio est: quia qñ debitor est liberatus per acceptilationẽ, cum creditori nulla remãserit obligatio, vel actio, potius dicit repelli ex defectu iurissui, quã ab ipso debitore: nam & si debitor taceret, iudex ipsum repelleret: quia vidit eũ sine actione agere. vt l. vbi pactũ. C. de transac. & ibi not. in gl. ideo habẽt recursum ad pœnã. Sed qñ est liberatus per pactũ, tũc remanet creditori actio, licet elisa. Vnde si opponat exceptio, dicitur repelli ab ipso debitore: quia si debitor nõ opponeret, nõ repelleret̃, vt no. ff. e. l. si vnus. §. pactus. post̃q; ergo debitor vsus est vno remedio cõtra eum, nõ debet vti altero: sed in primo casu nõ videt fuisse vsus primo, ideo nõ prohibet̃ vti altero: & hæc est rõ subtilis. Est etiã alius casus in quo cõuentus põt vtrũque cõsequi. s. repellere agentẽ, & petere pœnã, qñ pactũ fuisset iuramẽto vallatũ, vt l. si quis maior. C. de transac. Itẽ ali° qñ esset appositaclau

b sula, [b] rato manente pacto. vt ff. de trãsac. l. q fidẽ. & in principio sequẽtis gl. magnæ. In gl. quę incipit aliud. ibi sed hodie. Cõtra ista gl. nescit qd dicat. nã l. fi. C. de noua. quę vult, ꝙ hodie nõ ꝓsumat̃ nouatio, nisi agat̃ expresse: quod olim non erat, qñ in secunda stipulatione interueniebat plus, quã in prima: vel interueniebat noua persona: loquit̃ in stipulationibus coequiuocis: quo casu qd iuris erat olim, & quid sit hodie, vide Bar. in l. Iulianus. ff. de ꝓto. stipul. Qñ aũt vna est obligatio vel stipulatio principalis, altera pœnalis: an prima remoueat̃ per secundã illã legẽ de iure veteri: ideo dic, vt in locis suprà allegatis. In gl. ibi, ꝙ autem ista gl. vult hic ostendere, ꝙ conuẽtio liberatoria possit nouari per stipulationẽ pœnalem, nã licet nouatio sit vnius obligatiõis in alterã transfusio. vt l. j. ff. de noua. & hic sit liberatio, vnde videbat̃ non posse trãsfundi in pœnalem stipulationẽ. tñ dicit gl. ꝙ in omni pacto liberatorio ineſt etiam obligatio naturalis: ad non petẽdũ. vt not. in l. si vnus. §. pactus. ff. eod. & ideo potest hic cadere nouatio: quia illa obligatio naturalis transfundet̃ in aliã obligationem pœnalẽ: & tunc ad contrariũ, quod posset fieri. Et si ita est, ergo iste conuẽtus nõ debet posse vti exceptione pacti: quia illud pactũ est sublatũ iure nouationis, trãsfusum per stipulationẽ pœnalem: solũ ergo debet posse peti pœna, cuius contrariũ hic dicit gl. rñdet, ꝙ hoc debet intelligi, qñ fuit actũ expresse, ꝙ nõ fieret nouatio. Vel dic, ꝙ loquitur secundũ iura Codicis, secundum quæ nõ fit nouatio nisi expresse agat̃, ꝙ fiat: licet solutio prima est diuinatio: secunda est falsa: ga vt dixi per illã l. fi. nihil inducit̃ de nouo in hoc casu. Dicas ergo ꝙ ꝓsupposito, ꝙ conuen

cõuentio obligatoria possit nouari per cõmissionẽ stipulationis pœnalis: nõ tñ sic in liberatoria: quia per nouationẽ omnis effectus primæ obligationis tollit̃, & trasfundit̃ in secũda, qđ potest fieri in obligatoria, sed in liberatoria nõ. Nam licet sit verũ, ꝙ ex pacto de nõ petẽdo nascat̃ naturalis obligatio, etq; ista possit trãsfundi in secũdã: tñ etiã illud pactũ operat̃ alios effectus: quia tollit naturalẽ obligationẽ, & elidit ciuilem, & etiam actionẽ. Et isti effectus nõ possunt trãsfundi in stipulationẽ pœnalẽ: quia sunt penitus cõtrarię naturæ illius, & cum ea nõ possunt se cõpati: & hæc est ratio, quia fm oẽs, cõuentio liberatoria nõ nouat̃ per cõmissionem stipulationis pœnalis.

3 †Vltimò no. in fi. gl. quæ est sing. ꝙsi dico, promitto tibi tale quid sub pœna centũ: illa verba sub pœna, important stipulationem: & est perinde ac si dixissem, si non dedero vel fecero ꝓmitto tibi pœnã per stipulationẽ: & ista gl. semp allegat̃ ad hoc. & vide Bart. in l. ad diem. ff. de verb. obliga. simile si dico,

a mutuo tibi centũ sub hoc pignore [a]: quia cẽsetur pignus obligatum: vt l. cod icillis. §. instituto. & ibi no. de leg. ij. & ff. de annuis leg. & l. fundus. & ibi Bar.

2 ☞ *Differentia inter exceptionem pacti directam, & exceptionem doli remiſſ.*

3 *Licet in conuẽtionibus obligatorijs ubi adest rigor oritur directa actio, ſed ubi deficit rigor, et adeſt æqtas, oritur uel datur talis actio ex illo cõtractu, uel à prætore.*

Ex conuentione liberatoria ubi deficit rigor, & adeſt æquitas, non oritur utilis exceptio pacti, ſed exceptio doli.

4 *Ex conuentione liberatoria facta procuratori nomine procuratorio, acquiritur exceptio doli domino, ſine aliqua ceſſione ipſo iure: & quid in obligatoria?*

5 *Habens generale mandatum ad negotia, poteſt etiam agere, licet in inſtrumento de hoc nihil dicatur.*

6 *Tutor et curator poſſunt facere pacem de morte patris pupilli, & remittere iniuriã.*

7 *Rector uniuerſitatis, uel prior collegij uel alij præpoſiti uniuerſitatis dicuntur habere generalem ad miniſtrationem cum libera.*

An priores ciuitatum poſſint præiudicare niſi habeant ſpeciale mandatum?

1 §. Plærũque solemus. †Pactũ de nõ petẽdo factũ procuratori, prodest dño quo ad doli exceptionẽ: non pacti: sed factũ à procuratore nõ nocet domino nisi in tribus casibus: s. si habẽt specia le mandatũ ad hoc, vel habet generale cũ libera: vel est procurator in rem suã. Item habẽtes legitimã administrationẽ, vt tutor & curator, & magistri societatũ, seu rectores, dicuntur habere generale cum libera: & pactum ipsorũ potest prodesse & obesse. h. d. & gl. intelligit & limitat, & bene qñ nõ cõtinet dominationẽ: & sic aliqua vtilitas ex eo resultat. Nã in generali mãdato etiã cum libera nõ venit vt donare possit: vt ff. eod. cõtra

2 iuris. §. fi. & hoc dicunt isti tex. vsq; ad l. si cùm emptor. †In tex. ibi, in subsidium esse pacti exceptionis, quia cõtingit interdum de rigore iuris, ꝙ nõ possit parere exceptionẽ pacti: & tamẽ suadet æquitas cõtrariũ: & ideo fuit inuẽta exceptio doli subsidiaria: vt ibi deficit rigor, & adest æqtas, & deficiat directa exceptio pacti, vt detur exceptio doli, vt s. eo. l. iurisgẽtium. §. si ante aditã. ver. sed an vel doli &c. & quæ sit differen

5 tia effectualis inter exceptionẽ pacti directã, & exceptionem

3 doli: dic vt dixi post Bal. ibi. †No. ergo ꝙ licet in cõuẽtionibus obligatorijs vbi adest rigor, oritur directa actio: sed vbi deficit rigor, & adest æquitas, oriẽ vel datur talis actio ex illo contractu, vel à prætore. tamen ex conuentione liberatoria, vbi deficit rigor, & adest æquitas, nõ oritur vtilis exceptio pacti, sed exceptio doli: quia nõ requiritur vtilis exceptio pacti: qa nec est necessaria, cum habeamus generalem doli exceptionem, quæ competit ex æquitate, vbicunq; æquitas suadet: vt l.

4 qui exceptionem. ff. de doli excep. †No. etiam hic secũdum Bart. magistraliter, quòd licet in cõuentionibus obligatorijs, si stipulatur procurator procuratorio nomine domini, nulla actio acquiratur domino ipso iure: sed ipsi procuratori solùm acquiritur directa, qui tenetur eã cedere: vt l. possessio quoq;. §. sed si possessio. de acqui. pos. quia cessione facta, habet vtilẽ. Ex conuentione tamen liberatoria facta procuratori nomine procuratorio, acquiritur exceptio domino sine aliqua cessione ipso iure: quia exceptiones non ceduntur: directa verò nõ, propter rigorem iuris, qui est, quòd alteri non potest quis stipulari vel pacisci. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. obl. In text. ibi, sicut pactum procuratoris mihi nocet: dic factum à procuratore meo: nam s. locutus est in pacto facto procuratori meo de non petendo à me, hic loquit̃ de facto à procuratore

a meo, quòd ego non petam ab alio: & dicit̃ ꝙ in tribus casibus nocet mihi, qui sequũtur, quando dedit speciale mandatũ &c. Item quãdo generale ad negotia, supple, secundum glo. cum libera. aliàs nõ posset alienare bona, ergo nec actionem, vt l. mãdato generali. s. de procura. sed qui habet liberam, potest vtrunq;. vt l. procurator q

c libera. eo. tit. intellige tñ, dummodo nõ cõtineat donationem, puta, quia factum est debito modo bene liquido, & expediebat dño ita fieri, aliàs fuisset condẽnatus in expensis, quia nõ probauerat. ad quod. ff. de iureiur. l. tutor. in prin. & quod not. in d. l. contra iuris. §. fi. sicut dixi s. in tutore & curatore. Est & tertius casus, qñ est procurator in rem suã, vt d. l. sed si tantũ. in vers. fi. & hunc casum declara vt in l. si cum emptor. ff. proxi. quæ emanuit ad huius declarationẽ: si autẽ procurator habebat specia le mandatum dũtaxat ad agendũ, non potest facere pactum in præiudicium domini. vt in d. l. sed si tantum. in prin. sed nec ad eius vtilitatem: quia extra illã causam ad quã habet mandatũ, reputatur penitus extraneus, vt C. de procu. l. si procurator ad vnam. & hoc voluit gl. quæ incipit, & habuit liberã in fin. Aduerte ergo diligenter, ꝙ in istis tribus casibus, in quibus procurator potest pacisci in præiudicium domini: multo magis potest pacisci in eius vtilitatem, quòd à domino non petatur. Sed extra istos casus, si habet generale mandatũ sine libera, licet nõ possit pacisci ad damnũ, vt in gl. potest tñ pacisci ad vtilitatem, ꝙ à domino nõ petatur: & de tali procuratore põt intelligi iste vers. vt puta. & hoc etiã est de mente illius gl. nec requiritur alia ratihabitio dñi: quia in gñali mandato, videtur a

b ctum vt possit facere oĩa vtilia. [b] Vnde ff atim sibi etiam ignoranti acquiritur doli exceptio, cum præcesserit voluntas dñi, vnde non requiritur ꝙ sequatur. vt l. si procurator. ff. de condi. inde. & ibi, qñ non haberet mandatũ speciale ad vnum actum, puta ad agendũ, si sibi fieret pactum de nõ petendo à domino, non acquireret sibi statim exceptionem doli, quin ad hoc non habuit mandatum gñale vel speciale. & ita intellige quod dixi s. Sed si dominus ratum haberet, & tunc acquiretur exceptio domino: quia retrotrahitur, & mandato comparatur, vt l. fi. C. ad mace. & quod not. ff. de neg. gest. in l. si ego. Ex his apparet, quòd rationes quę hĩc ponuntur per iurisconsultũ, non videnẽ bonæ nec sufficientes, dum primo dixit, quòd pactum procu. potest prodesse: quoniam potest etiam nocere: nam non potest nocere nisi in tribus casibus, & tamen potest prodesse etiam in quarto: quando habet generale mandatum sine libera. Item dum dicit, quòd potest ei solui: nam non sequitur, ergo potest pacisci, vt patet in obiecto. & hĩc in glo. quæ incipit, nõ est bona ratio. † In tex. ibi cum placuit. not. hĩc secundum docto. ꝙ

5 habens generale mandatum ad negotia, potest etiam agere, licet in instrumento nihil de hoc dicatur: nam & hoc inter negotia computatur, de hoc. ff. manda. l. si procuratorem. §. j. & in c.

6 qui generaliter à procu. lib. vj. † Item Iac. But. inducit l. tutoris. quòd tutor [c] & curator possunt facere pacem de morte pa-

c tris pupilli, & remittere iniuriam: quia hoc est vtile pupillo, nec dicitur continere donationem, supplendo tex. prout intelligit glo. quòd pactum tutoris potest prodesse, supple & nocere, quando continet donationem. † Vltimò not. in l. item ma

7 gistri quę semper allegatur, quòd rector vniuersitatis vel prior collegij vel alij præpositi vniuersitatis, qui diuersis nominibus nuncupãtur, dicuntur habere generalem administrationẽ cum libera: & sic possunt facere conuentiones ad vtilitatem, & etiã ad damnum, si non continet donationem, quod est not. & acquirunt vniuersitati, & faciunt eam repelli ab agendo. Et glos. hĩc quærit, quid de prioribus ciuitatum: & tenet non posse præiudicare, nisi habeant speciale mandatũ: sed non video rationẽ diuersitatis inter præpositos aliorum collegiorũ, vel corporũ, & priores qui dicuntur magistri vniuersitatum facientiũ ciuitatem, castrum, vel villam, possunt ergo pacisci ad vtilitatem, sic etiam ad præiudicium: nisi continet ambitionem. id est donationem de debito liquido, vt l. præses. C. de transact. nisi haberent ex forma statuti. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod intelligendū est, ſi opponaſ, vel allegeſ: aliquā nō repellit, vt per Bart. in l. ſi vnus. §. pactus ne pet. in vj. col. hoc tit. j. Et de impletione huiuſmodi pacti vide p Bal. in l. j. ex placito. xx. q. de re. permut. & adde ꝙ huiuſmodi pacti literis eſt impeditiuum; adeo vt in hoc duas parant exceptiones: nimirū declinatoriā, et peremptoriā. vt per Bald. in marg. in verb. pactū. ver. j.

b ¶ In libello. vide per do. de Rota deſio. ſuis in nouiſ. de liſe. obla. & quod cedēs agens ex iure ceſſo, teneatur hoc exprimere in libello p Alex. de Imo. in conſ. cxxxviij. col. ij. ver. ij. ex alio. in ij. volumine. Cur.

☞ *Ceſſionarius ſi non fecit pactum de non petēdo, quòd cedens poſsit efficaciter intentare actionē directum quæ apud eum remanſit, niſi interueniat quod hic dicitur. & nume. r.*

Emptor hæreditatis de facto conuentus à creditoribus hæreditarijs ſi litem ſuſcipiat, an ex tunc videatur facere pactum quòd non petant à venditore?

Pactū quando ſit ab eo qui habet vtiles actiones, an præiudicet habenti directas, & quid econtra?

I cum emptore. † Pactum de non petendo factum debitoribus hæreditarijs ab emptore hæreditatis; qui habet vtiles actiones, nocet vendi tori penes quē remāſerunt directæ actiones. h. d. & dicas, ꝙ nocet in hoc, qa ſi hoc pactum non eſſet factum, poſſet venditor agere contra debitores hæreditarios, intentando directas, nec poſſent tunc eum repellere, propter hoc, ꝙ hæreditatem vē didit alteri: niſi in tribus caſibus, ſcilicet, ſi emptor eis denuntiaſſet venditionē ſibi factam, & inhibuiſſet quòd nihil ſolue rent venditori: vel ſi emptor incepiſſet agere priuſ contra eos, & litem fuiſſet conteſtatus, in actionibus vtilibus, vel niſi partem debiti ab eis recepiſſet: & hæc habentur in l. iij. C. de noua tio. quæ licet loquatur in cedente, locum habet etiam in dicto caſu, per iſtam l. aggreditur quartus caſus, in quo non poſſum
a repellere venditorē agentem. ſ. ſi emptor fecit eis pactum [a] de nō petendo, & hoc dat intelligere iſtam l. & iſta eſt optima,
2 & magna ſuppletio ad illam l. iij. † In tex. ibi & venditor hæreditatis petat: bene ergo patet hic, ꝙ licet hæres hæreditatem vendiderit, & vtiles actiones in emptorem tranſtulerit contra debitores hæreditarios: nihilominus ipſe agere poteſt, intentando directas, & obtinere, ſi emptor non feciſſet pactum de non petendo, vel niſi aliquod ex illis tribus interueniſſet.

In tex. ibi vtiles actiones, ſupple vt etiam iudicis officium cō petat venditori: nam & illud transfertur in emptorem, vt j. de optiō. lega. l. ſi optio. §. j. & hoc in actionibus, quas venditor habet actiue contra debitores hereditarios, ſed illas quibus tenetur paſsiuè non transfert, etiam vtiles in emptorem: quia nō eſt in ſua poteſtate ſe liberare à creditoribus, & alium reū dare loco ſui, & ideo ipſe eum conueniret, & non emptor. C. de
3 hæred. vendi. l. ſecunda. † ſi tamen de facto creditores conueniant emptorem, & emptor litem ſuſcipiat, ex tunc videtur facere pactum cum eo, ꝙ non petant à venditore, & ſic acquirit venditori exceptio taciti pacti, etiā abſenti & ignoranti, & iſte eſt caſus ſingularis. C. eo. l. iij. ex quo ſequitur, ꝙ ſicut pactū pro curatoris in rem ſuam nocet domino, vt in hoc tex. ita & prodeſt vt ibi. Doc. tamen videntur ibi ponderare, quòd illud pactum ſit tacitū: & ideo poteſt prodeſſe alteri abſenti & ignorāti: ſecus videntur tenere in pacto expreſſo, quod mihi non videtur verū, ne maioris efficaciæ ſit tacitum quàm expreſſum. vt no. ſ. eo. l. item quia. propterea ſi pactum ſimplicis procuratoris pōt prodeſſe domino abſenti & ignoranti: vt ſ. e. l. reſcriptum in fine. ergo & procuratori in rem ſuā: quia quodammodo participat de hac obligatione: ideo poteſt alij acquirere, ſicut & fideiuſſor paciſcendo expreſsè quòd à reo non petatur, prodeſt ei quantum ad doli exceptionem. vt j. eo. l. idē in duobus. in fi. cum l. ſeq. ſecus in omnino extraneo, qui de illa obligatione non participat. vt no. in d. l. idem in duobus. & l. nō ſolum. §. ſi liberationis verba. j. de liber. leg. ideo autem emptor dicitur procurator, quia non intentat niſi vtiles: & ideo neceſ-
b ſe habet facere mentionem in libello, [b] de venditione ſibi facta ab illo qui adiuerat hæreditatem, & ꝙ per hoc factus erat creditor iſtorum, & iura ſua tranſtulit in eum, vnde cum nitatur ex perſona alterius l. qui ſtipendia. C. de procuratoribus. dicitur procurator illius: ſed quia omnis vtilitas actionis remanſu ra eſt penes eū, dicitur procurator in rem ſuā: & ſic potius habetur pro domino, vt poſsit debitum remittere: & hæc eſt intentio iſtius l. & no. quia ex pacto non oritur exceptio pacti, ſed doli: quia mero iure nō potuit illi præiudicare in ſuis directis: ſed de æquitate ſic: poſtq̄ effectum illarū directarū & vtilitatē
4 earum tranſtulit in emptorē. † In prima gl. diuide iſtā glo. in tres partes. nam primò formando vnā quæſtionē facit vnā reſponſionē, ex qua reſultāt duo caſus, vſq; ibi, ſi aūt hæres. Secū dò limitat id qđ dixerat in primo caſu, vſq; ibi, hoc aūt accipe. Tertiò limitat id qđ dixerat in vtroq; & reputat difficilis iſta gl. & qđ cōtrariat ſibiipſi: queſtio em̄ eſt ꝗa tex. loquit qñ pactū fit ab eo q habet vtiles actiones, an prejudicet habēti directas? qđ econtra in eo qđ fit ab habēte directas, an præiudicet habēti vtiles? Et ex gl. colligunt duo caſus. Primus qñ fieret ante interueniſſet aliquod de illis tribus, quę habent in l. iij. C. de nouationibus. & tūc vult gl. à cōtrario ſenſu, qđ noceat nā tūc habebat directas efficaces: ideo ſicut poterat eas intentare in prejudiciū habētis vtiles, ita & remittere. Secundus eſt, qñ fieret poſtq̄ aliquod de illis tribus interueniſſet: & tūc ſecus, per rōnem cōtrariā: quia tūc habet directas inefficaces: & ſicut nō pōt eas intētare in præiudiciū habētis vtiles, ita nec remittere. Poſtea limita primū dictū, vt ſit verū in venditore hereditatis, penes quē remāſerunt directę cū effectu: ſecus in hæreditatis, penes quē remāſerunt directę cū effectu: ſecus in hæreditatis, penes quē licet remanſerint directæ, tñ ſunt totaliter inutiles: & ideo indiſtinctē etiā antequā interuenerit aliquod de iſtis tribus, ſicut nō pōt eas intētare in prejudiciū fideicōmiſſarij, ita nec remittere, & dicit Angel. hic q ratio eſt, qa reſtituēdo hæreditatē ponit fideicōmiſſariū in locū ſuū: & per hoc dicit ſe cōſuluiſſe, & obtinuiſſe, q ſi in inſtrumēto ceſſionis dicat, ꝙ cedēs poſuit ceſſionariū in locū ſuum, etiā antequā aliquod illorū triū interueniret nō pōt cedēs intētare directas per l. qui quadraginta. j. ad Trebel. mihi videt ꝙ malē cōſuluerit, quia eo ipſo ꝙ quis cedit, ponit ceſſionariū in locū ſuū, ſicut & qui reſtituit hæreditatē, nec eſt illa rō, quare directæ quæ remāſerunt penes hæredē q reſtituit hæreditatē pñti inefficaces ſunt, ꝙ poſuerit fideicōmiſſariū i locū ſuū: ſed ratio eſt authoritas ſenatuſcōſ. Treb. ꝙ vult hoc, vt poſt reſtitutā hæreditatē ſicut hæres eſt liberatus à creditoribus, ita creditores liberent̄ ab eo: nō ſic eſt in vēditore hæreditatis, qui non liberat̄ à creditoribus: & ideo nec debitores liberāt̄ ab eo per ceſſionē: & hæc eſt veritas. Poſtea vltimò gl. i fi. limitat vtrū q dictū, vt tūc procedāt ea quæ dicta ſunt, qñ debitores liberati per pactū. ſciebāt hęreditatē venditā vel reſtitutā: vt tūc diſtin guat vt ſ. ſi autē ignorabāt, tūc propter ꝓbabilē ignorantiā, ne decipiant̄ à quocūq; factū fuerit pactū, vel ab illo qui vendidit vel ab eo qui reſtituit, & quocūq; tpe, vel antequā interueneret aliquod de illis tribus, vel poſt: tale pactū eis prodeſt, & no cet habenti vtiles, & hæc eſt intētio glo. peſsimè declaratæ per doc. q dicunt, quòd ſibiipſi contrariat: cū primò facit differentiā inter illū q vendidit, & illū qui reſtituit. & poſtea in fi. nullā differentiā facit. Sed ſalua pace, nō cōtradicit ſibi: qa ibi loquitur qñ ignorabant debitores hęreditatē venditam vel reſtitutam: & tunc vult q non ſit differentia, nec in perſonis nec in tempore. Quādo autem ſciunt, ſi pactū fuit, poſtquàm aliquod de illis tribus interuenerit, ſimiliter nō eſt differentia: quia ſicut factum ab illo qui reſtituit nō valet in præiudiciū habentis vtiles, ita nec ab illo, qui vendidit: ſi verò antequā aliquod de illis tribus interuenerit, tūc facit differentiā inter illū q vendidit, & illū qui reſtituit: & hæc eſt intētio glo. malè intellectę per do. Nūc ergo eſt videndū an iſta gl. dicat verū, circa qđ breuiter vltra q̄ do. dicāt diſtingue tres caſus cum quęrit, vtrū alius qui habet directas actiones p̄iudicet illi qui habet vtiles? nā aut loquimur in pacto gratuito, vel in cōfeſsiōe. ſi cōfiteret illud non eſſe debitum efficax & tunc dico eſſe diſtinguendos duos tm̄ caſus, ꝙ aut tranſlatio vtiliū actionū fuit facta ad cōmoditates habentis directas: puta, ſi aliquis ceſsit ſibi actionē ſuam contra me, & fuit actum ꝙ quicquid exigeres, redderes ſibi & tūc reputaris ſimplex procurator poſtquam commoditas non eſt remanſura penes te: & cum reputetur ille principalis dominus: & ideo pactum ab illo mihi factum & etiam confeſsio præiudicat tibi tanquam facta à domino. argu. hic in fi. iſtius l. aut fuit facta ad vtilitatem tuā, & commoditas erat penes te remanſura: & tunc indiſtinctē pactum illius vel cōfeſsio tibi nō nocet, ſiue ego fuerim ignoras, ſiue ſciens de trāslatione facta: nec poſſum cōqueri qñ ſim ignorans, quia nihil perdo de meo; licet non acquirā lucrū. l. qui autem. §. ſimili modo.

j. quæ

j. quę in frau. credi. quia nō eſt in poteſtate illius reuocare ceſſionem: ergo nec aliquem actū facere per quem inducatur reuocatio in effectu. nec etiam diſtinguo hoc caſu, an hoc pactū vel confeſsio fiat, antequā interueniat aliquod de illis tribus, de quibus in l. iij. C. de noua. quia illa loquitur in alio caſu vt dicam j. Et hoc modo intelligo illa, quod doc. no. in l. fin. C. de procur. per Cy. & in l. facta. §. ſi hæres. j. ad Treb. per Bar. vbi diſtinguunt an ceſsio ſit facta ad cōmoditatem cedentis, vel ceſsionarij: aut loquimur de pacto nō gratuito, puta, de trāſactione quæ fit aliquo dato vel retēto: & hoc caſu ſi ceſsio fuiſſet facta ad cōmoditatem cedētis: idem dico per omnia quod
b ſ. Sed ſi ad commoditatē ceſsionarij, dico diſtinguēdum hoc caſu, ſolùm in hoc, an ſciebam translationem vtilium factam: & non prodeſt mihi translatio facta cum habente directas in præiudicium habentis vtiles: aut ignorauit, & tunc ſecus: vt l. ſi. j. de tranſact. & tunc diſtinguo, an remanſerunt penes illū directæ efficaces, vt in cedente, & in venditione hæreditatis: an efficaces: vt in hærede qui reſtituit hæreditatem, vt ibi patet. & hoc ne bona fides mihi noceat, quia tranſigendo fortè aliquid dedi vel feci, quā nō dediſſem vel feciſſem, ſi ſciuiſſem vtiles fuiſſe translatas. nec etiā diſtinguo hoc caſu, an facta ſit translatio antequā interuenerit aliquod illorū triū de quibus in d. l. iij. vel poſt ſed ſolū, an ſciuerim, vel ignorauerim & ſi ſciui nō prodeſt mihi, licet facta ſit antequā aliqđ illorū triū interuenerit: aut non quærimus ſi agat contra me ille, penes quem remanſerūt directæ: an poſsim repellere dicēdo, quòd iura ſua ceſsit alteri, vel tranſtulit vtiles in alium. & hoc caſu loquitur illa l. iij. C. de noua. ꝙ ſi aliquod illorum triū interuenerit, poſſet ipſum repellere: ſi nullū illorū triū interuenerit, non poſſet: licet ſciam ceſsionem factam, & velim hoc probare. Hoc tamen verum quando penes illū remanſerunt directæ efficaces, præterquā in dictis tribus caſibus. Secus ſi ineſſicaces, vt in hærede qui reſtituit hæreditatē: nā poſſum ipſum repellere, etiam ſi nullum illorum triū interuenerit per id quod dicit iſta gl. declarata vt ſ. dixi. Bart. autem videtur intelligere hæc vera, quando ceſsio fuit facta ad cōmoditatem cedentis: & tunc poſsim ipſum repellere poſtquā aliquod de illis tribus interuenerit, & ante non: & ita videtur intelligere illam l. iij. ſed ſi ad commoditatem ceſsionarij indiſtinctē non poſſum: ſed iſta eſt nimia reſtrictio ad illam l. Ideo hoc caſu, quādo agitur de repellendo cedentē ab agendo, nō puto adhibendam diſtinctionē, ſed ſolùm illā de qua loquitur illa lex: an agat, antequā interueniat aliquod de illis tribus, vel poſt: & iſta videtur mihi veritas in hoc articulo malē declarato per doc. & in quoſ̄ ſemper dubitaui, & muſaui, & pluries habui de
a facto [a] diuerſos caſus, & occurrit mihi dubitatio: quia quædā gl. fundant ſe ſolùm in ſcientia, vel ignorantia, & quædam an interuenit aliquod de illis tribus. aliàs non, vt not. in d. l. ſi. de tranſact. & l. nomen. C. quæ res pig. oblig. poſ. doc. verò faciūt vim ad cuius cōmodum ceſsio ſit facta vel non: & omnia iſta poſſunt eſſe vera, & procedere diuerſis reſpectibus, & caſibus quos ſ. dixi: & quos doc. nō ponderant, & ſi bene cōſiderētur rationes omnes palpātur, & omia ad cōcordiam reducuntur.

2 ☞ *Si ex contractu procuratoris non ſit domino acquiſita utilis actio ante ceſſionem quòd dominus poſsit illud debitum remittere inuito procuratore cum poſſet illum compellere ad remittendum.*

1 §. Sed ſi inter dominum. † Præmitte, ꝙ ſi procurator meus de mandato meo vendat tibi rem meam, acquiretur mihi vtilis actio ex vendito ad pretium, & ſine ceſsione, vt l. Iul. §. ſi pro curator. de act. emp. & per l. quòd procura. ex re. j. de procur. & ſibi non remanet directa: regulariter autē mihi non acquiritur ſine ceſsione. vt l. poſſeſsio. §. ſi poſſeſsio. j. de acqui. poſſ. pone ergo quòd re tibi vendita & tradita: conuenit tecum vt diſcedatur à venditione, & ꝙ reſtituas rem eidem procuratori: quæritur, ſi procurator poſtea agat ad pretium actione directa, an poſsis illum repellere ratione pacti mecū initi? dicitur hic, quòd ſi ſit pactum meum, qui habeo vtilem nocet habenti directam: quoniam ego effectus ſum principalis dominus, poſtquam vtilitas contractus ad me erat peruēturа, ſicut in præcedēti caſu: & hæc eſt vera poſitio caſus quē ſentit gl. in
2 prin. † Sed quæro qđ ſi erat talis cōtractus factus à procura re, ex quo non erat mihi acquiſita vtilis a actio, ante ceſsionem: vtrum poſsim illud debitum remittere inuito procuratore? videtur, ꝙ non poſtquàm nullam actionem habeo. Bar. tamen conſuluit quia poſtquā actio erat mihi cedenda, & poteram procuratorem ad hoc compellere, & etiam de illa actione facere quicquid mihi placet. vt
b j. man. l. idemque. §. ſi tui. poſſum debitū remittere, ſicut & procuratorem compellere [b] ad remittēdum per illum tex. vt etiā ipſe no. l. apud celſum. §. mādaui. j. de doli excep. vbi videtur de hoc gl. ordi. & alle gat etiam Bart. hunc tex. ad hoc. & l. mulier bona. §. fi. de iure do. tamē iſte tex. loquitur qñ habebam vtilem ſine ceſsione.

LEX XVIII.

Si tibi decem milia.

1 † Obligatio quæ re contrahitur, non poteſt amplius contrahi, quamperuenerit etiam ſi cōtrarium ſit actum expreſsè. h. d. & facit l. rogaſti. §. ſi tibi. j. ſi certū petatur. & ibi melius declaratur iſte caſus quàm hic in glo. In gloſ. ante finem ibi hodie contra. innuit iſta glo. ꝙ hodie iſta l. eſſet correcta: quia alia. x. poſſunt peti tā quàm donata & orietur actio ex pacto nudo. Tu dic, ꝙ hoc poſſet procedere, ſi conſtaret ꝙ animo donandi promiſit alia. x. aliàs non præſumitur animus donandi, ne duæ ſpecialitates concurrant vt dixi. ſ. eo. c
l. iuris gentium. §. ſed cum nulla. potius ergo præſumitur promiſſa, pro remuneratione mutui, & ſic tanquā vſura: & ideo ta le pactum non veſtitur cohærentia traditionis odio vſurarum vt in l. iij. C. de vſu. licet regulariter ſecus vt l. traditionibus. j. eo. & ſic ergo in mutuo, nō eſt prohibita remuneratio quæ fit animo donandi ex mera liberalitate: ſed illa quæ fit non ex liberalitate, ſed ex quadam neceſsitate, ne ſors exigatur vel alia cauſa, illa eſt prohibita: & adde quod dixi in illo §. ſi tibi.

2 ☞ *Conuentio legitima dicitur ea quæ coadiuuatur lege, ut ipſo iure tollatur quòd non eſt de natura pacti.*

3 *Qui deliquit, cenſetur conſentire ad pœnam legalem ficte.*

4 *Remittens in confeſsione coram ſacerdote iniuriam inimico, an cenſeatur remiſiſſe actionem iniuriarum ad pœnam?*

1 §. Quædam actiones. † Actiones ex maleficio ipſo iure tolluntur per pactum de non petendo. hoc dicit. ratio eſt, quia non oriūtur ex conſenſu, ideo ſunt debiliores: quia ſunt odioſæ. † &
2 iſte eſt caſus in quo dicitur legitima conuentio ea quę coadiuuatur. l. ipſo iure tollat, quod non eſt natura pacti vt dixi in l. legitima. ſ. eo. Circa ſi. glo. ibi idem puto in ſimilibus, quæ continent famoſam cauſam. Hoc eſt verum, ſi deſcendunt ex maleficio. ſecus ſi ex contractu, vel quaſi: nam etiam ex illis interdum oriuntur actiones famoſæ vt l. j. ſ. de inſa. & illæ non tollerentur ipſo iure per pactum, quoniam habent conſenſum, & ſic ſunt fortiores: & ſecundùm doct. videtur, quòd etiam orien
3 tes ex maleficijs habeant conſenſum, † quia qui deliquit, cenſetur conſentire ad pœnam legalem. l. j. §. beſtias. j. de poſtul. ſed ille non eſt verus conſenſus, ſed fictus: ideo non ita potens
4 eſt, ſicut verus. † Quærunt autem hīc doct. ſi aliquis in con
c feſsione [c] coram ſacerdote remittit iniuriam inimico, an cenſeatur remiſiſſe actionem iniuriarum ad pœnam: & tenent ꝙ non: quia tenebatur remittere, ſed ſolum rancorem animi, niſi petatur ab inimico, quod non eſt verum, cum euangelium dicat, niſi remiſeritis de cordibus veſtris. Bene tamen eſt verum, quòd non tenetur ſibi loqui, nec oſtendere amicitiam niſi ille petat, & ſe humiliet. & ita intelligitur authoritas magiſtri ſen-

¶ De facto. adde eundem Paul. de ca. in cōſi. ſuo. xcj. Flore. in l. ſi parte. §. ſi per fundū. j. quēad. ſer. amit. Bart. & Inn. & Alex. à. in l. facta. §. ſi hæres. j. ad treb. & doc. in l. facto. j. de pcu. & Salt. in l. ſi. C. eo. tit. de pcu. cur.

¶ Compellere. videt hoc limitari debere rebus ſtātibus in eodē ſtatu, eademq; cā vbi aūt noua ſuperueniret cā poſt ius conuētione procuratoris cōſtituētis quæſitū, dictū doc. non videt procedere: qa tale ius cū ſit tum pōt auferre ipſi dño hac rōne. qa maiores eſſe debēt vires in auferēdo ius quæſitum alteri ex meo facto, quā auferēdo ab alio qđ per ſe factum eſt ar. de fidei. c. liber. l. ſi filius. §. crit de le. ij. i. preſenti. de ca. & poſt li. reuer. qđ ſi in libello. ſed procurator ex noua cauſa pōt immutare ſibi inſūcta à dño. l. ſi hominē. j. mand. ergo ex cā ſuperueniēte poterit immutare. qđ ſua ope factum eſt. & vtme is detur audacia verbis iſta ſunt verba Lud. Ro. conſi. xciij.

¶ Confeſsione. adde de hoc & dic vt late vltra allegata per Alex. hic vt per Ang. de are. in ſuo trac. maleſi. in verſ. cōparēt inquiſiti in termino de fenſionis. col. iiij. ver. quid ſi alleg. Curt.

Universidad de Salamanca
Biblioteca

a ¶ De iuriſd. dicit Angel.cõſil.cclxvij.q̃ iure digeſtorũ erat ve recũdia dimittere iniuriam multam alle. tex.in l.miles.§.ſocer. j.de adulte.

b ¶ Liberatũ.in hoc articulo vide, q̃ voluit conciuis noſter d.Signo.de homo. conſil. xlj.& ſeq.

c ↦ Vt l.epiſtola.§.de inofficioſo.& ibidem Bar.j.hoc cod.tit. Et quando pactum dicatur pſonale,vide eun dẽ Bar.ẽ.in l.niſi.& j.in l.qui in futurum.

d ↦ Et ſic nõ recõualeſcit ex cõſequenti qũ ab initio eſt inualidũ vt in reg.iur.in vj.nõ firmatur per Dy.

tentiarũ.& Bar.allegat. Adde quod not. Inno.inc.noſtra.extra de iniu. a & q̃ not. in addi.Spe.in tit.de inſtr.edi.§.nec non aliã.in addi. quæ incipit per hoc videtur ſolui quæſtio.

☞ Hypothecaria ſicut ſolo cõſenſu contrahitur,quæ re quirantur ut etiam eodem modo contrario conſenſu ipſo iure tollatur.

Quando remittitur debitum principale, cenſetur remiſſum pignus, ſi remiſſio debiti fuit nulida. & quid ſi inualida?

Mulier ſi liberat uirum à debito principali animo donã di,licet liberatio ſit inutilis,quòd tamen remaneat liberatum pignus.

§. De pignore,iure.

† Obligatio pignoris & actio hypothecaria ſolo conſenſu contrahit. & oritur nõ tamẽ ſemper tollitur ipſo iure ſolo cõſenſu,licet per exceptionẽ.h.d.& qñ hoc ſit gl.mag.laborauit diſtinguẽdo. In tex.ibi,iure honorario.i. prætorio approbante hanc conuentionem:& ſic dicitur legitima conuentio, quia licet de ſui natura ſit nuda,tam à ſolẽnitate verborũ, quã à traditione rei,nihilominus ex ea oriẽ actio, vt ſequiẽ: & iſta actio hypothecaria eſt realis,quia continet vendicationẽ rei. Vt l.ſi fundus.§.in vẽdicatione j.de pig.& ſic cõtra quẽlibet datur poſſeſſorẽ,non contra obligantẽ tantũ,ſi nõ poſsidebat:& ideo gl.hæc magna circa medium,non videtur bene loqui, dũ ſentit,q̃ ex tali obligatione pignoris oriatur ciuilis & naturalis obligatio:quonia actiones reales nõ præſupponunt obligationem,vt not.inſti.de actio.circa princi.vnde nec magis hæc actio fundatur principaliter ex naturali,quia oritur ex cõtractu:ſed ex dominio,& poſſeſsione aduerſarij. vt l.vnica.C. de alie.iudi.mu.cauſa facta. In tex ibi,tollitur autem ſcilicet interdum non ſemper,quoniã aliquãdo tollitur ipſo iure per pactum,ſicut etiã naſcitur vt l.prout quiſq̃.j.de ſolu.& hoc cõtingit tribus concurrentibus,quæ colliguntur ex gl.† Pro declaratione ergo gl.oppo.q̃ ſi hypothecaria contrahitur ſolo conſenſu debet eodem modo contrario conſenſu ipſo iure tolli.vt ſ.eo.l.iuris gentiũ.§.adeo.cuius contrarium hic dicitur,in ſecundo dicto:propter hoc gl.facit vnam diſtinctionem lõgam & tædioſam,ex quo colligitur,q̃ contrarium procedit tribus cancurrentibus,& altero deficiente nõ procedit:& ſic iſte tex. non poteſt intelligi eo caſu,quo concurrant illa tria: ſed quando aliquod illorum deficit:& ſic in tribus caſibus. Primò enim requiritur,q̃ res ſit integra,& ita loquitur §.adeo ſed quãdo nõ eſt integra,quia proceſſum eſt ad traditionem non ſoluitur ſolo conſenſu,ſed requiritur reintegratio,q̃ reſtituatur res. vt j.eo.l.ab emptione.ſic ergo iſte tex.poteſt intelligi quando poſt obligationem contractã ſolo conſenſu proceſſum eſſet ad traditionem rei obligatæ,quo caſu remiſsio obligationis nõ extinguit hypothecariam ipſo iure, niſi interueniat actus retro ſimilis,& hoc tangit gl.circa ſi. Secundò requiritur,quòd fuerit remiſſa obligatio pignoris principaliter & directò, ſi verò in conſequentiã,puta quia remittitur debitum principale,quo caſu in conſequentiam videtur remiſſum pignus.vt j. qui.mo. pig.vel hypo.ſol.l.ſoluitur.j.tunc,ſi principalis obligatio tollitur ipſo iure,ſimiliter & pignus & hypothecaria tolluntur ipſo iure:nec hoc caſu poteſt loqui hic. Si autem per exceptionem,vt per pactũ de nõ petendo:tunc ſi hypothecaria per exceptionẽ:& hoc caſu intelligitur hic. Tertiò requiritur, q̃ remiſsio fiat expreſsè, ſecus ſi tacitè:vt cũ creditor conſentit debitori alienanti rem obligatam,quo caſu tacitè cenſetur remittere pignus.vt.vt l.ũcur. §.ũ voluntatẽ. quibus modis pigno. vel hypothe.ſol.& ex iſta tacita remiſsione, non tollitur ipſo iure iſta tacita hypothecaria:ſed ope exceptionis. Et hoc caſu poteſt intelligi hic. † Quod autem ſupra dixi, quando remittitur debitũ principale,q̃ cenſetur remiſſum pignus,ſi remiſsio debiti fuit valida:ſi verò inualida, tunc diſtinguitur an cauſa inualiditatis concernebat pignus, ſicut & debitum principale,puta quia per dolum vel per metum:& tũc etiã remiſsio pignoris eſt inutilis. Aut non eodẽ modo cõcernebat pignus:vt in muliere,quę nõ põt donare viro cõſtante matrimonio: ſed bene põt rem viri à ſe liberare.vt l.etiã.C.ad Velleia.tũc ſi liberat virũ à debito principali aĩo donãdi:licet liberatio ſit inutilis,remanet tñ liberatũ b pignus:& hoc vult gl.circa mediũ in ver.ſi verò debitũ remittat: & ex his remanet clara diſtinc.gl.

2 ☞ Pactum ſi fiat ſimpliciter concipiendo uerba in rem,ut promitto non petere quod mihi debes,intelligitur nec à te nec ab hærede tuo:uel tuo procuratore.

3 Pactum factum ſuper eo,quod ego ſolus debebam tibi, ut illud non peteres à me nec à Titio quem ſperabam effici meum hæredem, ad Titium non tranſit, licet efficiatur hæres meus: & quid in filio? & nume. 5. & quid ſi ſequatur ratihabitio? & numero 6.

Quid ſi Titius & ego tenebamur inſolidum? & quid ſi ei ſuccedam? numero 4. & numero 5.

Quid ſi ego tenebar tibi ex una cauſa in centum? & Titius tenebatur tibi alia cauſa in alijs centum? & num. 4.

4 Poſſum paciſci ne petatur à me uel ab hærede meo non nominando perſonam proprio nomine.

Si dicatur,quòd non petas à me nec à filio meo,an uidear ſtipulatus filio ut hæredi?

5 Quando ſtipulor uel paciſcor aliquid dari uel fieri filio meo tanquam extraneo, ut propter merita per ipſum mihi impenſa,propter quæ etiam cuilibet extraneo idẽ feciſſem nulla actio ſibi acquiritur.

6 Quid ſi propter merita impẽſa promiſſorit quòd tunc uidear ſtipulatus ex cauſa aduẽtitia & quæritur ſibi utilis actio.

7 Si uerò non propter merita,tunc ſi ſub nomine filiationis uideor ſtipulatus tanquam filio, & tunc quæritur utilis:ſi uerò ut hæredi,tunc acquiritur directa actio.

8 Quid in dubio,ſi ſtipulor tale quid quod tranſit ad filios, ut filios, ut feudum uel emphyteuſim? uideor ſtipulatus ut filio.ſi uerò non tranſit ad filios ut hæredes, & tunc ut hæredi.

§. Si quis paciſcatur.

Hic incipit tractare de materia,quam proſequitur vſque ad l.ſi vnus.§.pactus ne peteret,videlicet an pactum factum vni de nõ petendo,vel factum ab vno, proſit vel noceat alteri? Et primò,an factum vni proſit alteri? vſque ad l.ſi vnus. Poſtea an factum ab vno noceat alteri? Item in hac prima parte primò loquitur,quando pactum conceptum eſt in perſonã paciſcentis,an extendatur ad aliam? vt ſi paciſcor tecum nõ petere,an hoc proſit alteri? quam proſequitur vſque ad §. filius. poſtea,quando confertur in perſonã alterius, vt quia paciſcor tecum de non petendo ab alio,quam à te. Item in prima parte primò loquitur,an proſit ſucceſſori vniuerſali,vſque ad §. pactus. Poſtea an proſit ſingulari? vſque ad §.cum poſſeſſor. Tertiò an proſit alteri, qui non eſt ſucceſſor vniuerſalis vel ſingularis:quia non habet cauſam ab eo qui pactus eſt,licet ab eo exciderit hæreditatem,cuius occaſione pactus eſt? Pactum † perſonale c non extendiẽ ad hæredes:& ſi paciſcor,ne petaã à Titio,nõ valet pactũ etiam ſi Titius ſit filius meus,& etiã ſi poſtea mihi ſuccedat: quia cenſetur factum ſibi tanquam extraneo,quod paciſci non poſſum.hoc dicit vſque ad §. pactũ. † In textu ibi,ſed vt ab hærede petatur: hæc verba non erant neceſſaria ad excludendum hæredem à beneficio pacti:quia ſufficiebãt verba præcedentia,ne à ſe petatur,quæ faciunt pactum eſſe perſonale, vt dixi. ſ.eodem.l. iuriſgentium. §. pactorum.ſi verò ſimpliciter fuiſſet factum pactum, concipiendo verba in rem:non in perſonam,puta,promitto non petere, quod mihi debes:intelligeretur nec à te nec ab hærede tuo,vel tuo procuratore. In textu ibi:ſi pactus ſim nec à me:in hoc non ſtabat dubium:ſed in eo quod ſequitur. † In text.ibi:ne vel à Titio petatur,hic aduerte:nam poteſt intelligi altero de tribus modis. Primus eſt,quòd hoc pactum fuit factum ſuper eo ſolo, quod ego ſolus debebam tibi,vt illud non peteres à me,nec à Titio, quem ſperabam effici meũ hæredem:& iſtum puto eſſe verum intellectum iſtius §.qui ſolũ intendit oſtẽdere, an pactũ mihi factũ,tranſeat ad hæredẽ meũ,& dicit,q̃ hoc caſu nõ tranſit,licet efficiaã hęres meus. Videbaã eñ contrariũ, † quia poſſum paciſci ne petaã à me vel ab hærede meo:ſed hoc eſt verum nõ nominãdo perſonã,pprio nomine:quia tũc videor paciſci tanquã hæredi. Sed ſi exprimo nomẽ propriũ,ne petaã à me vel à Titio,vitiũ eſt in cõceptiõe verborũ:quia nõ videor paciſci vt hæredi:ſed vt extraneo:& licet ipſe efficiaã hęres meus, nõ reconualeſcit d propter vitium quod ineſt exceptioni cõceſſionis,quod videtur verũ,etiã ſi dixiſſem,ne petas à Titio, ſi contingat ipſum eſſe hæredẽ meũ:quia cenſetur hęreditatẽ meam habere à fortuna: & iſta diſtinctio probatur expreſsè ex notabili text.infrà] de le.iij.l.ſed ſic.in prin.& §.ũ.cum ibi not.ſed ſi non exprimetur nomen proprium,nec nomẽ hæreditariũ,ſed ſolum

ſolùm nomẽ filiationis,puta q̃ nõ petas à me, nec à filio meo videtur ſtipulatus ſibi tanquã hæredi: quia verbũ filius plerunq̃ ponitur pro hærede:licut e contrario,vt l.pro hęrede.§. ſi quid tamen.j.de acqui.hære.maximè hoc caſu,in quo iſtud debitũ quo ego teneor,non poteſt in ipſum tranſire,niſi vt hę redem:& pro hoc l.auus.j.eo.vbi caſus. Secũdo modo poteſt intelligi q̃tam Titius,quã ego tibi tenebamur,vt qlibet inſolidum,vel pro parte mea valet, vel pro parte Titi non valet, etiam ſi efficiatur hæres meus. Sed contra,quia licet à principio nõ intereſſet mea ſibi prouidere,quia erat penitus extraneus,poſtquam eſt hæres,incipit mea intereſſe, quia intereſt mea prouidere etiam hæredi meo.l.ſi pactũ.j.de probat.ergo debet recõualeſcere per id quod dixi ſ.eo.l.j.in prin. & per id quod no.j.manda.l.ſi remunerandi.§.ſi tibi mandauero. Sed reſpõdeo,ſi ego ſucceſsiſſem Titio,& ſi inciperet mea interẽe propter vtilitatẽ meam,reconualeſceret, vt in contrarijs: ſed ſi ipſe ſucceſsit mihi,non reconualeſcit:quia non intereſt mea prouidere hæredi meo,niſi in his quæ habet à me,vt hęres:ſed pro parte qua ipſe tenetur,non tenetur vt hæres meus, nec à me repræſentat:& iſto modo videtur intelligere gloſ.mag.in prin.in q.quam facit,an pro parte teſtatoris proſit Titio. Ter tio modo poteſt intelligi, q̃ ego tenebar tibi ex vna cauſa in centũ & Titius tenebatur tibi ex alia cauſa in alijs centũ, hoc pactum ne petas à me nec à Titio valet quantũ ad me:ſed quã tum ad Titium, non: nec reconualeſcit licet efficiatur hæres meus:ſed hoc eſt verũ,vt detur ſibi exceptio pacti. Sed an detur ſibi ſaltem exceptio doli.gloſ.format hoc dubium.j.eo.in l.idem in duobus.§.j.& determinat,q̃ non per hunc text. qui ſimpliciter vult Titio nõ prodeſſe,cum ſit penitus extraneus, & non participet de hac obligatione mecum.licet gl.in l.non ſolùm.§.ſi liberationis verba.j.de lib.leg. videatur tenere cõtrarium:ſed alia reprobatur. In alijs autẽ participantibus dic, vt j.eo.l.& hęredi.§.fin.cum ſequen. † In tex.ibi,neve à filia. ſed nominando eam nomine proprio:& ſic tãquam ab extranea. Si verò ſimpliciter à filia,quæreret ſibi exceptionem doli vt j.eo.l.& hæredi.§.Iulianus. ſed hoc quãdo ſuper eo qđ ipſa filia debet,ſed quãdo ſuper eo quod ego debeo, pactum illud nõ petatur à me nec à filia ſeu filio:tunc ſi filius vel filia efficiatur hæres meus,acquiritur ſibi pacti directa exceptio,quia videor pactus vt hæredi,vt ſ.dixi:ſed ſi expreſſo nomine,pprio nec pacti nec doli exceptio quæritur,& iſta ſunt ſubtilia,ſi bene conſideras. In gloſ.mag.in prin.ibi:ſed an pro parte teſtatoris proſit? & ſic patet:q̃ intelligit glo. iſtũ §.quando hoc pactũ,q̃ nõ petas à me nec à Titio,fuit factũ ſuper debito cõmuni inter me & Titium,quia ambo tenebamur tibi,puta,in decem,vt vult gloſ. q̃ licet quantum ad me & partem meam valeat pactũ,& me viuo:me tamen mortuo non valet quantũ ad Titium,& ſi ſit hęres meus,& etiam in parte mea:quia fuit perſonale quantum ad me:& ſic non tranſit ad hęredẽ meum. In parte verò ipſius Titi,non valet,nec me viuo nec me mortuo etiam ſi fiat hæres meus. In gl.ibi.j.l.auus.& l.hæredi. §.nos autem.iſti text.contrariantur adinuicẽ. nam iſte §.vult q̃ nõ proſit filiæ,nec quantũ ad exceptionem directam pacti, nec quãtum ad exceptionem doli,ſed §.nos autẽ.in ver.Iulianus.vult q̃ proſit quantũ ad exceptionẽ doli,nõ pacti.l. verò auus.vult q̃ proſit quantũ ad directã exceptionem pacti: propter hoc gl.diſtinguit tres caſus,& reputatur valde notabilis, & ad eam ſemper remittit. Sed aduerte,quia ſua diſtinctio poteſt optimè procedere,quãdo ſtipulor vel paciſcor aliquid dari vel fieri filio meo:vt diſtinguamus prout glo.diſtinguit: quia ſi tanquã extraneo, puta, propter merita per ipſum mihi impenſa:propter quæ etiam cuilibet extraneo idem feciſſem, nulla actio ſibi acquiratur, quoniam extraneo non poſſum 6 paciſci vel ſtipulari. † Si verò propter a merita impenſa proa miſſori,tunc videor ſtipulatus ex cauſa aduentitia:& ſic queb rimus vtilem ſibi actionem:& hoc vult Bar.in l.q̃ dicitur b.j. 7 de verb.oblig. † Si verò non propter merita:tunc ſi ſub nomine filiationis videor ſtipulatus tanquam filio, etiam ſi exprimatur nomen propriumvna cũ appellatiuo,vt illa filiatio cẽſeatur me inducere ad hoc faciendũ:& tũc quæritur vtilis: vt l.quæcunq̃.§.j.de verbo.obliga.illa tamen loquitur, quando fuit ſibi ſtipulatus poſt mortem meam:ſed idem videtur hodie,ſi me viuo:cum ſit capax obligationis a ſi verò vt hæredi, tunc acquiritur directa 8 actio. † in dubio ſi ſtipulor tale q̃d q̃ trãſit ad filios, vt filios puta,feudũ vel emphyteuſim,videor ſtipulatus,vt filio:ſi verò nõ tranſit niſi ad filios, vt hæredes, & tunc vt hæredi: & iſtos caſus proſequere vt plenè no.Bar.in d.l.quòd dicitur j.de verb.obl. ſed quando paciſcor ne ab eo petatur, tũc loquitur §.quo caſu ſi ſuper eo, q̃ ego ſolus debeo,iſtud nõ pertinet ad eum niſi vt ad hæredem:& ideo ſi pactus ſum ſub nomine proprio ſibi, nõ prodeſt, etiam ſi ſic hæres: ſi ſub noĩe appellatiuo filiationis, vel hæredis, prodeſt ſibi, quo ad vtilẽ exb ceptionem pacti,ſi tanquã filio pactus fui faciendo mentionem de filiatione,vt in §. nos autem in fi. Sed ſi expreſsi duntaxat nomen proprium,nulla quæritur ſibi exceptio,vt in hoc tex. ſed videtur, q̃ imò ſecuta ratihabitione queratur exceptio doli:nam ſi eſſem procurator ſuus,acquirerẽ ſibi.vt ſ.eo.l.reſcriptũ.§.fi.ergo & idem ſi ſum negotiorum geſtor, ſecuta ratihabitione per l.fi.C. ad Maced. & iſtam opi.facit hic Bal. Sed reſponde clarius,quã ipſe,q̃ hoc procederet,ſi filius nomine & tãquã eius procurator,cum nõ ſim,fuerim factus: & tũc poſſet ratificare,& ratificato mãdato comparetur. Sed hoc debet intelligi,qñ non nomine illius recepi pactũ,ſed ſimplicì: & ſic noĩe meo videor paciſci,ne ab illo petas. Vnde per ratihabitionẽ non efficitur actus ſuus,qui ſuo nomine nõ eſt geſtus. vt l.ſi pupilli.§. ſi ego. de nego.geſt. tenemẽti: quia difficilia ſunt in perſcrutando, & difficilia valde.

2 ☞ Poteſt quis paciſci ne patiatur ab illo qui habet cauſam ab eo: & quærit illi directam exceptionem pacti,qua intereſt ſua quòd cauſa illi non moueatur.

3 Pactum perſonale facilius tranſit authore uiuente in ſingularem ſucceſſorem,quàm eo mortuo tranſeat in uniuerſalem.

§. Pactum conuentũ.

† Pactum conceptum in rem, vel perſonam tranſit in ſingularem ſucceſſorẽ: & ex cauſa onoroſa vel lucratiua, in quem tranſit res ſuper qua factum eſt. h.d. & pone ſic caſum, quòd tenebas & poſsidebas rem meam, feci tibi pactum de nõ petendo eam,tu eam vendidiſti,vel donaſti,volo petere ab emptore vel donatario: ille opponit mihi exceptionem de pacto facto tibi, à quo ipſe cauſam habuit,dicens,quòd exceptio cõpetens tibi,tranſit in eum: hîc dicitur hoc eſſe verum, ſi fuerit conceptum in rem:vt quia promiſi nunquàm petere illum fundum: nam intelligitur nec à te nec ab alio qui cauſam à te habeat. Si verò in perſonam,quia promiſi non petere à te,ſimiliter nec ab alijs poſſum petere te viuo: ſed te mortuo ſic: cũ non fuerit factum pactum niſi reſpectu tui,nec tranſit ad hæredem tuum: ergo nec reſpectu aliorum: ne ſit melioris conditionis ſucceſſor ſingularis quam vniuerſalis:ita intelligunt glo.& doct.iſtum tex. In text.ibi:cum venditore factum:& tunc eſt clarum,q̃ tranſit in emptorẽ & in donatariũ,quia ex eo principaliter acquiritur exceptio pacti tibi venditori, vel donatori, quę poſtea trãſitvna cum re ſuper qua factum eſt pactũ,in ipm emptorem vel donatariũ: licet enim actiones cõpetentes venditori vel donatori occaſione rei venditæ vel donatæ non trãſeant in emptorem vel donatarium ſine ceſſione,vt patet.j.de euic.l.ſi res.in fi.exceptiones tamẽ bene tranſeunt in ſingularẽ ſucceſſorem,quę cõpetunt occaſione rei.vt j.de iureiu.l.etiã in rem.in prima parte. & in l.hoc iudicio.j. cõi di.circa mediũ.& plenè per Bar.poſt Dy.in l.ſi tertius.§.ſi prius.de aqua plu.arcen.namexceptiones nõ ceduntur,vt dixi ſ.eo.l.reſcriptũ.§.fi. Vel dic,q̃ venditio vel donatio factæ erant ante pactum:& ita intelligit glo.mag.in prin ſed tunc eſt maius dubium: quia in perſona vẽditoris vel donatoris pactũ non operaã effectũ:quia cum non poſsideãt,nec dolo deſierint poſsidere,nõ poteraã ab eis peti res:ergo pactum de non petẽdo erat ſuperfluũ in pſona ipſorum:& ſic inutile.vt j.e.l. hæredi.§.j.vnde videbitur poſſe facere tranſitum in aliũ,arg.de ſeruí.ruſt.prædio.l.tria prædia. Sed tñ ſi pactum fuit in rem conceptũ,de natura verborũ comprehendit illum cui fit,etiã qui habet cauſam ab eo æquè principaliter:ideo licet in prima ſit inutile, tamẽ eſt vtile in ſecũda.

↦ Adde tũ q̃ hic elegãter not.Ang.nẽpe q̃ tum,pbandũ foret huiuſmodi merita præceſſiſſe:qñ tunc prĩs confeſsio ſola ei non prodeſſet,vt no.in l.ſi donatione.C.de collat. & l.ſi forte.j.de caſtrenſ. Cuius rationem hic aſsignat idẽ Ang. q̃ cõfeſsio emanãs inter,phibitos fraudulenta præſumat: niſi quatenus veritas probetur eius, qđ in confeſsionẽ deductũ eſt: vt ſingulariter habeſ j.de probat. q̃ in teſtõ.

¶ In l. quod dicitur. vide ibi in apoſtillis ad Barto.& ad Alex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

g ¶ In l.iusiurandum. adde ☞ Paul. de castro ibi tenet contrarium.et adde hic quę notãt in proposito Inno.& ca no. in c.nihil. & in c. transmissam de elec. per Bar.& ibi doc. in l.si vrbana. j.de cõdi. indeb. & ad materiã huius §. vide Alex.in l.si actione.C. de pac. Car.

h ✠ Et huius sententiæ est hic Angel.

g ✠ Quia patria. Imõ dic, quia pater & filius,censentur esse vna persona, sicut dominus & seruus. glo. in verb.domino.l.stipulat. ista habere licere.§.alteri. ff.de verb. obli. l. si Pamphil.ff. de op.leg.

Et sic no,☞ potest quis pascisci ne petatur ab illo qui habet causam ab eo, & quęrit illi directã exceptionẽ pacti: quia interest sua,☞ causa illi non mouęat, vnde nõ dicit omnino extraneus, cuius pactũ alteri nõ prodest.vt §.proxi.§,si enim pacisc̃e do generaliter ꝗuirit illi, fortius si specialiter, siue habeat causam onerosam, siue lucrativã,siue habeat regressum de euictione,siue nõ,per rationẽ prædictã, ☞ etiã sentit gl.mag.circa fi.In text.ibi, etiã si in personã conceptũ. est cõtra istũ text. faciũt leges allegatæ in gl.j.eo.l.nisi. & l. idẽ in duobus.§.j.vbi pactũ personale nõ extendit ad aliũ.Propter hoc in glo. sunt tres opi.vna,☞ hoc intelligitur, qñ pactũ fuit factũ post vẽditionẽ vel donationem factã:quo casu quia nõ põt operari in persona venditoris vel donatoris, operatur in personã emptoris & donatoris : sed si factũ esset ante,tũc quia posset operari in personã illorũ, nõ extenditur in psonas aliorũ,vt in cõtrarijs:hæc opi. in vtroq; mẽbro falsa est.Nã in primo,post☞ pactũ est psonale,cũ sit inutile in persona illius cui factũ est,quia ille nõ põt cõueniri, non potest esse vtile in persona alterius:vt j.eo.l.& hæredi.§.j. nisi ille sit dñs,quia tũc ꝑdest quo ad doli exceptionẽ, vt ibi & in §.nos autẽ.ver.nã qñ nec ob.☞ §. ꝓxime dixi:quia illud est qñ fuit in rẽ conceptũ,& sic de natura verborũ poterat cõprehẽdere plures æquẽ principaliter:nos loquimur hic qñ in persona.& sic nõ poterat cõprehendere nisi illãvnde si in illa est inutile,similiter & in alijs accessorijs psonis.Itẽ in secũdo mẽbro quia video ☞ pactũ personale,☞ potest operari in psona eius, cui fuit, nihilominus ad aliũ extenditur.vt j.eo.l.acquirerẽt, §.j. Vnde alij dixerunt,☞ aut ille alius haberet regressum de euictione,si petatur ab eo cõtra pactũ,si petat ab alia persona; & sic inquantum hic loquit̃ de donatario,intelligunt ☞ donatio incipit à præcedẽti scilicet pactione,& sic habet regressum de euictiõe:secus si à traditione:ista est nimia restrictio ad istũ casum. Et ideo dic melius, tertiò ☞ siue inceperit à traditione siue à pactione.Item siue habeat regressum de euictione, siue non,pactum personale factũ authori prodest successori singulari per rationẽ supradictã: quia sibi primò acquirit̃ exceptio, & postea transit in successorẽ:& hoc quando pactũ præcesit venditionem vel donationẽ:sed si secutũ est,non prodest.quia cum sit inutile in principali,est inutile in successore, vt §.dixi. Nec ob.opp.primo loco formata: quia verũ est,☞ pactũ personale non prodest hæredi pacisc̃tis post eius mortem:sed prodest eo viuẽte successori singulari,vt hic in prin.& j. e.l.acquirũt.§.j.&etiã fideiussori.vt j.l.& hęred.§.fi.& est ex hęredibus prædictorũ quousq; viuit pacisc̃ens:postea verò nõ: quia sicut finitur in persona sua,ita in persona aliorũ, ad quos transit accessorie ex persona illius.vt d.l.& hæredi.in prin. & ista vera, nisi pactum sit personalissimũ cũ appositione dictionis taxatiuæ: quia tunc non prodesset personis prædictis etiam viuẽte
3 pacisc̃ente:& ita loquitur l.nisi.ſ.eo†.Facilius ergo transit eo viuente in singularem successorem,quam eo mortuo transeat in vniuersalem:& hæc est conclusio. Non sunt alia.

1 §ª Pactum factum falso prælato vel intruso,quòd non prosit vero prælato.

1 §. Cum posſessor alienæ. †Pactum factum possessori hæreditatis,non prodest vero hæredi,nec nocet h.d. Et iste verus hæres propriè nõ dicit̃ successor illius ꝑputatiui possessoris: quia non dicitur habere causam ab illo,licet hęreditatẽ ab eo euincat:sed à lege vel à testatore.& sic videt̃ per istũ tex.☞ pactum
a factũ falso prælato vel intruso nõ prosit vero ꝑlato: & hoc no. in l.iusiurandũ[a] qđ ex cõuentione.§.j.ſ. de iureiu. secus si erat verus,licet post pactũ priuet, vt ibi not.& probat̃ in l.si post. ſ.de consti.pecu.de qua gl.opponit secundum intellectũ Bar. & vide quod not.ſ. ad Trebel.l.si hæres.

a ☞ Paciscens si concipiat uerba in personam alterius,uel suam, aut in rem: ut est filius uel seruus,quare hoc casu prosit patri uel domino.

b Quando uerba concipiuntur in personam patris uel domini:non fit differentia inter filium uel seruum,nec super quo debito pater uel dominus conueniatur: & quæ differentia fiat quando concipiuntur in personam suam?

c Pactum licet sit personale tamen uiuente paciscente potest extẽdi ad alias personas accessorias,nisi sit personalissimum.

d Pater non tenetur defendere filium præcise si non uult.

e Pactum non potest plus operari in persona aliorum, quàm operetur in persona paciscentis.

f Pactum inutile in persona paciscentis, est etiam inutile in persona alterius cui deberet prodesse in consequentiam.

g Si petitur à domino quòd censeatur peti à seruo, & ideo de æquitate competit domino exceptio doli,si conuenitur ex contractu serui.

Et an mortuo seruo durabit exceptio in personam domini?

1 §. Si filius vel seruus. †Si filiusfamiliàs vel seruꝰ bona fide possessus pacisc̃at̃ ne petat̃ à patre,domino,vel possessore,acquirũt illis directam exceptionẽ pacti,tam super debito ad quod tenet ex persona pacisc̃entium,quã ex persona propria:hoc primo. Sed si pacisc̃unt̃ ne petatur à se, distinguit̃:aut loquimur in filio: & tunc pactũ est validum in persona sua,cũ ab eo peti non possit de iure,& ideo extendit̃ etiã ad patrẽ,quatenus põt cõueniri ex contractu filij,& nõ aliter, & quousq; filius viuit, & non post eius mortem:quia tunc distinguitur quo ad vtrunq;,cum sit personale:ipso verò viuente prodest patri,& hæredi patris, quatenus cõuenitur ex persona filij:hoc secundo. Sed si loquamur in seruo,pactum tanc̃ superfluũ non valet in persona serui cum ab ipso nõ põt peti de iure in iudicio: & ideo nec extẽditur ad dominũ de rigore,& quãtum ad exceptionẽ directã pacti,etiã quatenus cõuenitur ex persona serui: sed de æquita
b te extẽdit̃ quãtũ ad exceptionẽ doli, ✠ quasi videaꝫ peti à seruo,si petit̃ à dño:& sic venit̃ contra pactũ, & hoc vltimo: vsq;
2 ad l.& hæredi.& §.nos autẽ. †Et not.☞ in §. præcedentibus. paciscens cõcepit verba in personã suã vel in rem,& quærit̃ an extendatur ad alterũ:hic qñ in personã alterius, vel suã aut in rem,& sic quærit̃ quare hoc casu prodest patri vel domino, in
c eo ad quod tenet̃ ex proprio cõtractu.Respõdetur[c], quia patria & dominica potestas ad hoc ordinant̃:vt subiectus eis sibi acquirat directã actionẽ,& exceptionẽ.Secus in in eo qui non est subditus,qui nõ potest illi acquirere regulariter, & si aliqũ reperiaꝫ contrariũ,acquirunt illi exceptionẽ doli.ſ.eo.l.idẽ in duobus.in fi.& l.seq.l.si vnus.§.j.sed quãdo concipiunt verba in propriã personam,quare prosit illi quatenus ꝓuenit ex persona pacisc̃entiũ:hoc nõ est ratione potestatis: sed ex eo quia pater & dominus tunc tenent̃ accessorie,sicut fideiussor:& pactum principalis etiã in suã personam conceptũ extendit̃ ad fideiussorem,licet non sit in illius potestate, vt d.l.hære.§. fina.
3 †Item not.☞ in primo casu quando verba concipiuntur in personam patris vel domini non sit differentia inter filium vel seruum,nec idẽ super quo debito pater vel dominus conueniaꝫ: sed quando concipiunt verba in propriã personam fit differẽtia inter filium,& seruum.Item refert super quo debito conueniaꝫ pater:quia solũ prodest sibi, quãdo conuenit̃ ex persona
4 filij, non propria. †Item not.ex l. acquirent.§. itẽ & si filius. ☞ licet pactum sit personale,tamen viuente paciscente potest extendi ad alias personas accessorias,& per hoc declaraꝫ l.si tibi.§.pactum.ſ.eodem.& etiã supplet̃ l.& hæredi.§.fi.ſ.eo. vbi dicam:sed si esset personalissimum cum dictione taxatiua, nõ extẽderetur ad alias personas:hoc vult gl.quæ incipit, quia cũ fit in persona &c.in ver.sed quid si esset. Item not. in l.vel de
5 in rem,dum dicit si hoc maluerit,secundũ†Bal.quod pater nõ tenetur defendere filium præcisè,si non vult. Item notatur in l.& hæredi.quòd pactum nõ potest plus operari in personam aliorũ,quam operetur in personam pacisc̃entis: quia si extinguitur in eius personam,extinguitur etiam in personam alio
6 rum.†Vltimò notatur in §.quòd si seruus.quòd pactum inutile in persona pacisc̃ẽtis,est etiam inutile in persona alterius, cui deberet prodesse in consequentiam:facit.§.nos autem.ibi,
7 nam quòd ipsi &c.& quod dixi in §.pactũ.†Not.etiam,quòd si petitur à domino,censeturpeti à seruo: & ideo de æquitate competit domino exceptio doli, quod intelligo, si cõuenitur contractu

contractu seruí: & est speciale hoc casu, quòd pactum inutile in persona principalis, fit vtile scienti de æquitate in persona accessoris, aliàs regulariter puto secus vt dixi in dicto §.pactum. Sed an mortuo seruo durabit exceptio in personam dominí? videtur quod non,sicut nec mortuo filio, in personam patris,vt in princip.istius legis. Quidam dicunt contrarium, quos glo.refert,quia hoc casu non dependet hæc exceptio ex aliqua alia principali causa,quę fit in persona seruí:& ideo iudicatur de per se. argu. eius quod no.in l.iŋ.§. fina.de liber.& posthu. Docto.tamen determinant contrarium: quia debet regulari à forma pacti,licet ex eo non sit orta exceptio in persona principalis,sed ex forma pacti illud non egreditur personam seruí. ergo &c. licet enim istud pactum in persona seruí sit meri facti:quia tantum nõ producit iuris effectum. cum ab eo peti non possit in iudicio,nihilominus debet limitare effectum,quí ex eo resultat in personam domini: vt non sit maior quàm esset in persona seruí:si esse posset.

a ☞ Si habeo contra te actionem, tamen non possim probare debitum, nisi per unum testem:quia alius est mortuus: & sic actio est inutilis:tan si illam cedam Titio, poterit postea Titius inducere illum, & etiam me in testem?

LEX XXII.

ET hæredi patris.

2 §. Nos autem his. †Si pater paciscitur ne petatur à filio, expresso duntaxat nomine ꝓprio illius nõ prodest filio,nec quãtum ad directã exceptionẽ pacti,nec quãtũ ad exceptionẽ doli, quia censetur factũ tanc̃ extraneo:bene tñ prodesset sibi,si hoc actũ foret expresse,aliàs secus: ga cũ nõ valeat in personã filij, in quã principaliter cõcipit, nõ valet etiã in personã ipsiꝰ in quẽ accessorie deberet extendi: sed si expresso noĩe appellatiuo, filiationis, prodest filio quantũ ad doli exceptionẽ: quia cẽsetur factũ,vt in filiũ.h.d. vsq; ad §.filiafa. & loquitur iste §. qñ fit pactũ super eo ad quod tenetur ipse filius:& sic nõ põt dici,☞ sit factũ sibi tanc̃ hęredi:qm̃ ad illud nõ põt teneri,vt hęres:sed vt ipse: si autẽ sup eo ad quod tenebatur ipse pater, tũc loquitur §.si pacto.in l.si tibi.ſ.eod. qm̃ ad illud põt teneri,vt hæres,si cõtingat eũ hęredẽ fieri,nõ autẽ vt ipse.Et nisi sit hæres,nõ tenetur in vtroq; casu, si fuit expressum nomẽ propriũ nõ prodest vt filio: nec in hoc secundo, posito etiã ☞ sit hæres, vt in illo §.si pactus. nec in primo,vt in princ. istius §. Si vero expresso noĩe filiationis tantũ, vel etiã verbo, vel noĩe ꝓprio, tunc in hoc secundo casu qñ super debito ad quod solus pater tenetur, si efficiatur hæres proderit sibi quo ad directam exceptionẽ pacti:quia censetur factum sibi vt hæredi, licet nõ sup hæreditario nomine. vt j.eo.l.auus.vbi casus.sed in primo casu quando super eo ad quod tenebatur filius prodest, quo ad doli exceptionem: quia non potest dici factum sibi vt hæredi cum non tenetur,vt hæredi:nec factũ vt extraneo,postquã nomen filiationis fuit expressum:sed vt filio:& pater filio vt filio potest pacisci, & stipulari quo ad vtilem exceptionem.l.quocunq;.§.j.j.de verb.obliga. & quo ad doli exceptionem, quæ loco vtilis habetur,vt hic: licet ecõuerso filius possit patri pacisci quo ad directã.vt l.si tibi.in fi.cũ l.seq.in fi.ſ.e. quia nõ ita ordinata est patria potestas ad quęrẽdum filio, sicut ecõuerso.

In glo.ibi non est danda pacti conuenti exceptio supple,nec doli: vt differat à sequenti casu, quando expresso nomine appellatiuo:aliàs non esset aliqua differentia, ☞ est cõtra mẽtem istius literę. Sed oppono fortiter, quod etiam hoc casu prosit filio postquam in ipsius persona fuit speciale collatũ, ex quo super tali debito,ad ☞ ipse filius poterat conueniri principaliter,& pater accessorie de peculio,vt patet supra dum dixit,nomine eius aduersus me instituas, quia videmus quod pactum fideiussoris collatũ in persona principalis illi prodest quo ad doli exceptionẽ.vt j.eo.l.idem.in fi.cũ l.seq.cũ pater habeatur loco fideiussoris.l.cum filius.de ver.oblig.Sol.intelligo istum text.eo casu quo pater ex persona filij non tenebatur actione de peculio vel de in rem, vel aliqua alia: sed dirigebatur actio in patrẽ tanquã defensorẽ filij, & hoc patet ex text.dum dicit, nec defensori competit aliàs quia perticiparent in hac obligatione,vnus vt principalis,alter vt accessorius:procederet contrarium,quia prodesset filio etiã si nomẽ tantũ propriũ fuisset expressum.Si tamen vellemus cõtrarium dicere possemus dicere ☞ in l. cõtraria fideiussor fuit pactus,ne petatur à principali tanc̃ principali,sed hic qñ exprimit nomẽ propriũ tãtũ ne petatur ab illo tãc̃ à principali,quia ipse nõ habeĩ vt principalis,nisi vt filius non vt extraneus.pater enim non cõueniẽ ex cõtractu filij:nisi celebrato vt filio:& ista videt̃ ratio subtilior, quando ergo nominatur vt filius,tunc si pater poterat cõueniri accessoriè,prodest filio de iure cõi sicut pactũ fideiussoris principali: vt in illa l.§.& per Dy.& Bar.in l.filius j.de solu.& l.cum dominus §.si filius j.de pe.le. Vltimò scias,hodie ☞ non solũ filius, qui non habet,nec sperat habere cum erit sui iuris non potest remittere,sed etiam illa quæ habet tanc̃ aduẽtitia, si pater in eis habet vsumfructum & si est legitimus administrator, non põt remittere sine consensu patris,vt l.si.§.filijs autem C.de bonis quæ lib.& sic primus casus istius §.non est correctus. quia nõ loquitur de dote aduentitia:sed profectitia.Secundus verò vt detur correctus:nam etiam si existeret conditio durãte patria potestate, acquirerentur filio quo ad proprietatem, & patri, quo ad vsumfruct.& nec posset tunc remittere per istũ §.ergo nec pendente conditione,si postea conditio existat durãte patria potestate:sed si ea finita per emancipationem secus: quia tunc pater non haberet vsumfruct.nec esset legitimus administrator,& sic cessaret dispositio illius §.In gl.j.ibi sed in id tempus,innuit ista gl.☞ nisi cõferatur pactum in tempus, quo erit sui iuris,non valeat sed contrariũ dic,☞ imò valet in præiudiciũ suũ,vt postea effecta sui iuris agere nõ possit.vt j.de pa.do. l.cum dos.versũ.si verò sit pacta.sic & in dicta l.iŋ.§.☞ si in patris j.sol.matri.In gl.ibi:nõ valere,quia pactũ per quod efficitur conditio dotis deterior,non valet si fiat constante matrimonio:vt in legibus allegatis in gl.vnde intellige,quod fuit fa

a ¶ Testificari. An cedens possit esse testis pro cessionario, vide per Ang.cõsi.cccxvj. per Lud.ro.consi.cccc xx.& Alexã.de imol. in cõsi.xiij.col.v.in fi. in j.volu.& in tract. de testi.quarta parte. col.iiij.Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ Etiã quo ad acquiſitionẽ vt in l. ſi filius §. de ver. obl. non perinde in vltimis volũtatibus: vt in l. j. §. ſi ſer. ad ſylla. Et vide Alexã. in d. l. ſi filius. Rapha. b. Car. in clemen. ſi. pe. cõ. de cleſ. Et Fio. in l. papi. ff. de ſeruit. Et Bar. in d. §. ſeruũ.

b ¶ Iurat. Ad hoc vide quod voluit Aret. cõſil. cxliij. vbi ponit de prælato qui iurauit in contractu alienationis, an poſsit poſtmodum conueniri.

c ¶ Conſuluí. adde eundem Paul. de Caſtr. in conſil. cxxxix. Franc. Cur.

d ✠ L. acquirẽt §. j. §. ille loquitur de pacto perſonali facto filio, quod patri prodeſt. Rationẽ eſſe puto, nõ quod parer fideiuſſor filij habeat. vt ſ. dixit Paul. ſed quia pater & filius vna perſona cẽſeatur vt dixi ſ. l. ſit ibi. §. Pactũ cõuentũ ideo vide an dictum Paul. fit verũ.

e ✠ Et de hoc, an pactũ principali factũ profit fideiuſſori. & ecõtra, vide Bar. fl. pxi. ſeq. & in ti. de fideiuſſorib. j. e. & Dy. in xj.

f ✠ Et ideo pactũ cuius nõ intereſt, nõ valet, quia in faciẽdo cõſtitutus ſecus tũ quã in iure trãſferẽdo cõſtitit ſecũdũ Bar. in l. j. C. de pac. inter emp. & vẽ.

ctum ante ſecũdum gl. vel ſecũdũ doct. quia fuit factũ poſt ſolutũ matrimoniũ, & melius. † In gl. ſeq. ibi ſed legatũ filio quæritur tertio diuerſitatis eſt, quia in contractibus conditio[a] retrotrahitur. vt l. qui potior. & l. qui balneũ j. quia potio. in pig. hab. ideo ſi filius fami. ſtipulatur ſub conditione, deinde conditio exiſtat tempore quo eſt effectus ſui iuris, acquiritur ex illa ſtipulatiõe ius patri, in cuius poteſtate erat tẽpore interpoſitæ ſtipulatiõis: vt ll. allegatis j. in gl. ſed in legatis nõ trahitur retro, vt l. j. §. j. & ibi no. j. ad Silleia. ideo ſi tẽpore conditionis exiſtentis reperiat ſui iuris, acquiritur ſibi & nõ patri: & hæc habentur in l. quæ legata j. de reg. iu. & hoc caſu loquitur hic. In gl. hic non oberit patri: hoc eſt clarũ, quia patri nõ poteſt obeſſe in ſuo vſufructu, etiam ſi non eſſet ille §. filij aũt. cũ per alia iura vetera, hoc ſit prouiſum, quia proprietarius põt alienare proprietatẽ etiam inuito vſufructuario, tamẽ ei nõ præiudicat l. locum §. proprietatis. j. de vſufruct. & l. iuſto §. non mutat j. de vſuca. non ergo fuiſſet neceſſarius ille §. filijs aũt. propter hoc, quia patri præiudicet. Vnde dic, quia ille §. vult, † quia filiusfami. de aduẽtitijs in quibus pater habet vſumfructum, nõ poſsit diſponere ſine voluntate patris, etiã in præiudiciũ ſuimet: nec valet diſpoſitio, vel alienatio etiam quo ad proprietatẽ: & ſic ipſemet põt venire contra factũ ſuum reprobatũ à iure per l. quẽadmodũ C. de agric. & cẽſi. lib. xj. & ratio videtur eſſe, quia pater eſt legitimus adminiſtrator: & legitimus adminiſtrator eſt ſicut tutor & curator: vnde ſicut minor vel pupillus non põt alienare ſine cõ

ſenſu tutoris vel curatoris, ita nec filius ſine conſenſu patris,
b etiam proprietatem. Sed eſt dubium, ſi alienat, & iurat[b] nõ venire contra: an hoc nõ obſtante poterit: nam ſi daremus illam prohibitionẽ quæ ibi ſit, ſieri, ne præiudicium ſit patri: clarum eſſet, quia nõ valeret iuramẽtum etiam iure canonico. per c. ij. de pact. lib. vj. dum dicit dummodo non ſit in præiudiciũ tertij. & in auth. quia locũ in C. de do. cau. ſed ſi dicimus illã prohibitionem fieri, non propter præiudiciũ patris: ſed quia nõ poteſt alienare ſine illius cõſenſu, tunc videretur ſecus: quia videmus quia minor non põt alienare ſine conſenſu curatoris, & tamen ſi alienat & eſt adultus, & iurat nõ venire cõtra, ſeruandum eſt iuramentũ tamen de iure ciuili. vt in authẽ. ſacramẽta C. ſi aduerſus vendi. gl. mouet hoc dubiũ in §. filijs aũt. & nõ ſoluit. & nunc habeo de facto, & per plures fuit cõſultũ non valere iuramentum: ſed nõ reſpondetur rationi prædictæ, & ſundat ſe nec præiudiciũ fiat patri, quia fundamentum non videtur bonum. Bald. tenet iſtam partem in illo §. & etiam Ange. quia non valet iuramentũ. & ex verbis ſuis colligitur reſponſio, quia interdũ prohibetur actus fore prohibiti, vt minoris, & mulieris: & tũc firmatur iuramento. vt in d. authen. & in c. cũ contingat j. de iureiu. Interdum odio potius, ne malè vtatur ſubſtantia ſua, præſumens quodam modo ipſum prodigum: & hoc caſu ſecus vt ibi: quia tex. dicit, quia filius habeat alimenta à patre, non poteſt ſubeſſe iuſta cauſa quare debeat proſilire ad alienationẽ. Vn-
5 de reputat eum id prodigaliter facere. † conſtat autem, quia alienatio facta à prodigo cui bonis eſt interdictum, non firmatur iuramento: quia prodigus æquiparatur furioſo, vel pupillo, vt l. is cui bonis j. de verborum obligationibus quorum contractus iuramento non firmatur, ita nec cõtractus prodigi: & ita tenet Bar. in d. l. is cui bonis j. de verborum obligationibus. & diſputando tenuit Federi. de Senis, vt habetur in quæſtione ſua xxx. de quo etiam Bar. voluit mentionem facere, dum allegauit quendam valentem canoniſtam: & non nominauit: &
c ita ego conſului[c] pro hac parte: licet iudex aliter pronuntiaue

rit: ſcilicet iuramentum non eſſe ſeruandum in præiudicium patris: ſed in præiudicium filiæ ſic, vt non poſsit reuocare alienationem reſpectu proprietatis: ſed non bene pronuntiauit, tene menti.

2 §§ *Quatuor limitationes in quibus pactum factum principali, non prodeſt fideiuſſori. & nu. 6.*

3 *Pactum dicitur perſonaliſsimum propter dictionem taxatiuam: & non extenditur ad aliam perſonam etiam acceſſoriam.*

4 *Pactum factum uni ad hoc, ut profit alteri, requiritur q. ſua interſit pecuniariter.*

5 *Pactum fideiuſſoris q. non profit principali, limitantur quatuor modis.*

§. In his quæ eiuſdem. † Pactum de non petendo, factum debitori principali, prodeſt fideiuſſori etiã quo ad directam exceptionem, niſi contrarium ſit actum expreſsè: ſed econuerſo pactum fideiuſſori factum, non prodeſt reo principali, quia ſua non intereſt, quia profit, ſed bene intereſt econuerſo, ſcilicet reo, quia profit fideiuſſori quia ſi non prodeſt, conuentus & ſoluens recuperaret à reo: & ſic nihil ſibi proficeret pactum: ſi tamen eſt fideiuſſor in rem ſuam, ipſe reputatur principalis, & econtra principalis reputatur fideiuſſor: hoc dicit vſq; ad l. idẽ in duobus. In text. ibi in rem pacta. puta ſi promiſi tibi nõ petere id quod mihi debes: nam verbum tibi, non facit pactũ perſonale, vnde dicitur in rem quia relatum ſolum ad debitum. Sed certè etiã ſi eſſet perſonale quia promiſiſſem tibi non petere à te, adhuc prodeſt fideiuſſori, ſicut & parti quouſq; tamen viuus eſt vt ſ. eo. l.
d ✠ acquirent. §. j. ſed eo mortuo extinguitur. vt d. l. hæredi. ſecundo reſponſo: ſed in præcedenti caſu, pactum eſt perpetuum & perpetuam pacti exceptionem inducit tam principali quam fideiuſſori: ſed hoc caſu temporalem tantũ producit. Sed an ſententia lata pro principali, profit fideiuſſori? vide Bar. et alios in l. ſi. de iureiu. quia videtur idem, quod in pacto,
2 † & hoc de pacto. glo. hic quæ incipit, niſi animo, limitat quatuor modis, in quibus pactum factum principali, non prodeſt fideiuſſori: vna limitatio colligitur in l. proxi. alia in l. ſed
e fideiuſ. alia in l. q. dictũ j. eo. alia mã. l. ſi pro re. † In tex. ibi dũ
3 taxat in l. ſeq. & ſic eſt pactum perſonaliſsimũ, propter dictionem taxatiuam, quia non extenditur ad aliam perſonam, etiam acceſſoriã vt hic patet. In tex. ibi de fideiuſſore petatur, hoc nõ erat neceſſe exprimere in pacto, hoc eſt ad excludendum fideiuſſorem à beneficio pacti vt dixi ſ. e. l. ſi tibi §. ſi quis paciſcar. In l. ſequẽ. ibi quia nihil eius intereſt. nam ſi exigatur à principali non repetit à fideiuſſore, ſed econtra ſic. † In tex. ibi neq;
4 enim. forma caſum. nã hic poteſt intereſſe fideiuſſoris, quia profit principali ratione amicitiæ. Et reſpondetur quia non quodlibet intereſſe ſufficit, vt pactum factum vni profit alteri, ſed re
f quiritur, quia[f] interſit ſua pecuniariter quia non eſt hic: & hoc vult vſq; in fine. & ſic non debet eſſe §. ibi cum alio &c. ſed cõtinuatiue debet legi: ſed quſdã habent §. & tũc iſte ver. legitur cum præcedentibus, & intelligitur de intereſſe pecuniario, quod fideiuſſor nullo modo prætendit & in ſeq. §. cum alio debet poni caſus in intereſſe affectionis, prout ſupra poſui: & ad idẽ tẽdit cum præcedenti. † Iſtud autem, quia pactum fideiuſſoris non
5 profit principali, ſimiliter limitatur quatuor modis in gl. quæ incipit niſi, & vna ponitur in l. idẽ in duobus §. j. j. de aliꝰ dic vt in gl. In l. ſequẽti quæ incipit nõ videtur hoc ſtare poſſe, ibi reus non erat ſoluendo: tenet ergo iſta gl. quia ille qui tenetur actionem cedere, non excludatur ab agendo, ſi non cedit. ſi ille contra quem ceſsio erat fienda, nõ ſit ſoluendo & ſic ceſsio eſſet inutilis. Docto. tenẽt contrarium, quia licet nunc nõ ſit poterit tamen effici in futurum: & ſic efficietur vtillis: ſed ſi pupillus eſſet ineficaciter obligatus, tunc non repellitur ſi non cedat. vt l. quãuis §. Marcellus j. ad Velleia. vbi hoc colligitur.
6 † In glo. ibi alij dicunt hæc verba, quia iſte fideiuſſor non poterit agentem repellere exceptione pacti, cum ad eum non porrigatur: ſed bene poterit repellere exceptione doli, non illa quæ eſt ſubſidiaria pacti. vt ſ. eo. reſcriptum §. fi. ſed quæ oritur ex alia cauſa, videlicet quia debitori cedere actionem ſua culpa non poteſt. puta, propter ſententiam iniuſtam, quam creditor contra ſe importauit ſua culpa &c. l. Stichum §. penul. j. de ſolu. & quia debet agere primò contra principalem, quando ex ſua culpa agere non poteſt: ſi autem propter ſui culpam, ex neutro capite poſſet repelli: vt ſatis colligitur ex hac glo. ſecũdum

Bar.

Bar. vt per eum in d. l. Stichum §. penul. quod not. quia quotidianũ & de facto habui. & ſimiliter ſi cõſenſiſſet pacto, vel renuntiaſſet beneficio cedendarum, & boneficio nouę conſtitutionis, non poſſet eum repellere, vt in præcedentibus ſolutionibus gl. q. & quod no. j. commo. l. vnde quæritur. in glo. ſi.

LEX XXVI.

1 IDem in duobus reis. † Pactum de petẽdo factum vni ex duobus reis debendi, prodeſt alteri, ſi ſua intereſt q pro ſit non aliter: h. d. ſecũdum verum intellectum. Quod ergo dixerat in præcedentibus legibus, quando duo ſunt obligati ad idem debitum, vnus principaliter, alter acceſſoriè, q pactum factum nõ prodeſt alteri, ſi intereſt paciſcentis, q profit ſecus ſi vnius intereſt, locum habet in pluribus quorum quilibet eſt obligatus æquè principaliter: ideo dicit idẽ in duobus: nã illa dictio, idem, refertur ad totalem diſtinctionem legum præcedentium, licet gl. non clarè intellexerit. In glo. j. in fine. ltẽ ibi credendi, hic debendi. hæc vera, & ibi quæritur, an pactum ab vno ex reis credendi noceat alteri? & dicitur, q non hic quæritur an pactum factum vni ex reis debẽdi profit alteri: & vult q ſic, ſi ſua intereſt, q profit. Tunc autem intereſt indiſtinctè, quando ſunt ſocij omnium bonorum vel illius obligationis: quia ſi non prodeſſet, alter conuentus etiam ſi vnum numum ſolueret, recuperaret pro parte à paciſcente, actione pro ſocio: & ſic intereſt ipſius, vt profit in totum, & ita intelligitur hic. Sed ſi non ſunt ſocij: tunc aut ſunt rei ex cauſa onoroſa: puta, ratione pecuniæ eis mutuatæ, & tunc intereſt paciſcentis, q profit correo, eatenus quatenus ad ipſum paciſcentem de pecunia peruenit, & non vltra: quia ſi alter conueniretur inſolidum, & ſolueret, eatenus poſſet repetere à paciſcẽte, quatenus ad eum peruenit, actione negotiorum geſtorum, vel mandati iuxta not. in l. j. C. de duobus reis. Aut ſunt correi ex cauſa lucratiua, quia promiſerunt decem animo donandi cuilibet inſolidum: & tunc nihil prodeſt: quia non intereſt, cum alter cõuentus, & ſolidum ſoluens nihil recuperaret ab altero, cum illius negotium non geſſerit forte ſuo mandato, ſed obligaſſet, cum ipſe paciſcens duntaxat vellet donare, non correus: nam tunc correus loco fideiuſſoris haberetur. Facit quod notatur in authen. de fideiuſſori. & mãda. collatio. j. circa principium. quod ergo ſupra dixi, intellige quãdo vter q volebat donare.

a ☞ *Paciſcens nomine extranei ne ab extraneo petatur, ſi habebat mandatum, ſtatim acquireret illi exceptionem: & ſi non habebat, tunc ſecuta ratihabitione.*

1 §. Pactum perſonale. † Pactum perſonaliſsimum non egreditur perſonam paciſcentis ipſo viuo vel mortuo. Item pactum fideiuſſoris, ne petatur à reo, prodeſt illi quantum ad exceptionẽ doli: licet paciſcentis non interſit pecuniariter. h. d. cum l. ſequen. notabiliter. Et no. q in §. his cum l. ſequenti locutus eſt iuriſconſultus, quando pactum fuit conceptum in rem: quid autem, ſi in perſonam: tractat hic. In tex. ibi ad alterum non pertinere, ſcilicet viuente paciſcente, ſicut nec ad hæredem eo mortuo, vt ſequitur. Sed tũc contra ad principium de l. ſi tibi §. pactũ. & l. acquirent §. j. ſ. eo. Solu. intellige hic quando fuit perſona liſsimum per dictionem taxatiuam, prout in l. niſi ſ. eod. aliàs prodeſſet alteri ſaltem viuo paciſcẽte, & hoc vult gl. j. dum remittit ſe ad no. per eum in d. l. iuris gentium §. pactorum ſ. eo. vbi ponit, quis ſit ille alter, cui poſsit prodeſſe illo viuente: & enumerat quatuor, ſcilicet donatarium, emptorem. vt in §. pactum. principalem. vt in l. acquirent. §. j. & fideiuſſorem eadẽ condemnatione. In tex. ibi: quamuis fideiuſſoris pactum ſcilicet conceptum in ſuam perſonam vel ſimpliciter in rem, nulla perſona expreſſa, quo caſu loquitur l. fideiuſſoris ſ. eo. quando tamen concipitur in perſonam ipſius rei, ne ab illo petatur parit illi exceptionem doli, non pacti, etiam ſi ſua non intereſt, vt ſequitur: & ideo non pacti: quia eſt extraneus. ergo &c. vt ſ. eo. l. hęredi §. nos autem. & l. ſi tibi. §. ſi pac. ideo autem dolí, quia licet ſint extranei, inuicem tamen ſe contingunt in hoc debito, cum quilibet eorum ſit ad illud obligatus, & ſi ſe non contingerent, nõ competere illi etiam doli exceptionem, vt in contrarijs. Et hoc eſt, de quo quærit hic gloſſ. titulo primo determinat in fine, & bene, licet primo arguat in contrariam partẽ, & illam tenet in l. nõ ſolum. §. ſi liberationis verba. j. de lib. leg. doct. vero approbant iſtam per l. illum. §. nos autẽ. &
2 p §. ſi pactus. † quod intellige qñ ſimpliciter extraneus pactus eſt, ne ab extraneo petatur: ſed ſi non ſic ſimpliciter, ſed nomine illius extranei, reciperet tale pactũ: tunc ſi habebat mandatum, ſtatim quęretur illi exceptio doli. l. reſcriptũ. §. fi. ſi nõ habebat, tũc ſecuta ratihabitione per id q no. in l. ſi ego. de neg. geſt. & tetigi ſm Bal. in d. §. ſi pactus. Oppono q etiã ſi contingant, non profit, vt in d. §. nos autẽ. dum loquitur de patre, qui tenetur ex contractu filij: & tamẽ non prodeſt ſol. vt ibi dixi.

Vltimo ſcias q glo. in l. fideiuſſores ſuper eo, quę incipit, niſi poſt princ. in ver. item cũ pactũ eſt in reum, dum allegat iſtum §. videtur intelligere, q profit reo, etiã ſi nõ fuit conceptũ ſpecialiter in perſonam illius, ſed in rem: quod non eſt verum, vt ex hoc tex. manifeſte apparet: & hoc ſentit glo. ſcilicet quę incipit videlicet in princip. Sequitur lex ſi vnus.

2 §§ *Vno ex duobus reis agente, non poteſt ei opponi exceptio de parte ſocij: & qualiter iſte teneatur cõmunicare cum ſocio illud quòd receperit.*

3 *Quòd aliquis ut filiusfa. uel ſeruus qui mandato patris uel domini mutauit pecuniã patris uel domini, uideatur habere mandatum ad ſolutionem recipiendam, & tamen quòd non poſsit remittere nec nouare.*

Monachus ſi de mandato abbatis mutauit, tunc debitor reddendo eidem monacho liberatur.

Quid in adiecto, ut cum ſtipulor mihi aut Titio, quòd Titio poſsit ſolui: & tamen nõ poſsit Titius liberare debitorem.

4 *Pactum unius ex ſocijs remuſsiuum debiti, quòd ualeat in præiudicium paciſcentis non alterius ſocij.*

5 *Sex caſus quibus unus ex reis credendi uel ex ſocijs ut hic poteſt alteri præiudicare. & num. ero 2.*

6 *Si ſunt plures ſocij unius mercantiæ uel fundici, an quilibet eorum poſsit agere inſolidum contra debitores fundici? & nu. 8.*

7 *Quid in argentarijs?*

Si plures emerunt gabellam à communi, & ſic ſunt poſiti in loco communis, quilibet agit inſolidum.

LEX XXVIII.

1 SI vnus ex argentarijs. † Vn⁹ ex reis credẽdi ſocijs non poteſt alteri præiudicare paciſcendo, de non petendo vel etiam obligationẽ nouando, ſed bene præiudicat agendo, & litem conteſtando, & etiam ſolutionem recipiendo: quia per hoc præoccupat ſibi debitum, quod conceditur vni ex reis credendi, non autem poteſt ipſum remittere. hoc dicit. In text ibi, vt ſolidum alter petere poſsit, ſcilicet cum effectu, litem conteſtando: per quod cenſetur debitum præoccupare: nam ante conteſtationem non dicitur petere l. amplius non peti. rem ratam haberi. nec eſſe facta præoccupatio. Per hanc ergo præoccupationem præiudicatur ſocio, vt lite pendente non poſsit petere, etiam ea finita ſi præoccupans tenuit ſententiam. Sed ſi ſuccubuit, habetur occupatio pro nõ facta, & non prohiberetur alter petere, ſicut in ſimili notatur in eo qui intentat vnam de actionibus contrarijs: & in ea ſuccumbit, vt poſsit ad aliam redire. l. prima. C. de furtis. per do. et hoc ſentit Bar. in materia de duobus reis. in repetitione au-
2 thenticæ hoc ita. C. de duobus reis. † nec poteſt huic agenti opponi exceptio de parte ſocij vt ſequitur. In text. ibi, quamuis ei recte ſoluatur, & per hanc ſolutionem liberatur debitor ab vtroque, & ſic in hoc poteſt præiudicare ſocio: quia etiam hoc modo præoccupatur debitum: tenebitur tamen quod receperit communicare cum ſocio, iudicio ſocietatis: & in hoc non præiudicat ſocio, recipiendo ſolutionem. Sic ergo collige ex hoc textu duo, in quibus vnus ex reis credendi poteſt alteri præiudicare: ſed ex gloſſ. colliguntur alia tria: & vltra
3 addam quartum. † text. ibi, ſicut enim. reſpondet tacitæ obiectioni, quæ poteſt fieri, q ſi poteſt ſolutionẽ recipere, quod eſt plus: ergo & paciſci quod videẽ minus. Ad q reſpondet, cõſequentiam nõ eſſe bonam: quia videmus q aliquis poteſt ſolutionem recipere, ſed nõ paciſci nec remittere: vt filiusfamilias vel ſeruus, qui de mãdato patris vel domini mutauit paternã pecuniam vel dominicam, nõ videtur habere mandatũ ad ſolutionem recipiendã, vt j. de ſolutio. l. quod ſeruus. & infra de poſiti. l. quod ſeruus. & tamẽ nõ poteſt remittere, nec nouare: tene menti: quia per hoc patet, quod ſi monachus mutauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Insolidum. Adde Ful.consil.cij. & do. Alex.cons.cxlvj.secũ do li.& ad materiam vide per Pet.de anch. consil.cccxxxiij.& cõsil.ccccj.

de mandato abbatis,debitor reddẽdo eidẽ monacho liberatur:& vide ꝙ no. Bar. in d.l.quod ſeruus.& l.filiæ ℣.de ſo. quod perpetuo tene mẽti. Ponit etiã exẽplũ in adiecto,vt cũ ſtipulor mihi aut Titio: qa Titio põt ſolui:& tñ non põt Titius libe
4 rare debitorẽ l.nõ abſtulit C.de nouatio.†In glo. quę incipit ibi,vel verius,tu dic melius,ꝙ pactũ vnius ex ſocijs remiſsiuũ debiti,nõ nocet ſocio:quia debitũ nõ eſt ipſius paciſcẽtis dũta xat,ſed cõmune:ideo vnus ex eis nõ põt illud remittere,vt hic ſicut nec aliũ actũ præiudicialẽ põt vnus ex ſocijs facere, in re cõi, vt l.vnus ex ſocijs ℣.de ſeruitu.ruſticorũ prædiorũ. videt tñ hoc eſſe intelligendũ,ꝙ nõ poſsit præiudicare, quatenus ad ſocũ pertinet de illo debito,ſed quatenus pertinet ad paciſcentem,& eſſet ei reſtituendũ iudicio ſocietatis,ſi ſocius exigeret totũ:& propterea videtur,ꝙ in illo valeat pactũ,quo ad præiu diciũ ipſius paciſcẽtis,per l.ſi fundũ ℣.de ſerui.ruſti. prædio.& ſic ſocius poterit petere totũ,ſed quatenus ad ipſum pertinet iure ſocietatis:licet Bar.hic in ſolutione iſtius contrarij, videa tur dicere contrarium,ꝙ poſsit totũ petere,& nõ habeat aliqd reſtituere paciſcenti:quia ſui culpa & defectu cecidit à debito quod nõ placet. Quia ſicut pactũ illius non debet ſibi nocere, ita nõ debet ſibi eſſe lucroſum:& hanc puto veritatẽ, per quã
5 optimẽ declaratur iſte tex.†Sed in alio, bene põt nocere ſoeius,pluſcꝫ nõ ſocius,& agendo & petendo facit̃ incidere in pœnã ſociũ,quã ipſe ſocius promiſit,ſi ageret & peteret, quia agẽte vel petẽte ſocio etiã ipſe agere vel petere videtur: & hæc eſt ratio,quare quod ille agẽs exigeret,habebit ſecũ cõicare,vt hic eſt caſus:et in l.cõtraria. Sed ſi nõ eſſent ſocij,et nõ haberẽt ſecũ cõicare,vt ſi eſſent rei ex cauſa lucratiua, iuxta notata in l.qui hominẽ §.j.℣.de ſolutionibus,per Bar.nec tũc quia ceſſaret dicta ratio faceret illũ incidere in pœnã. Si aũt ex cauſa oneroſa,tũc petendo totũ faceret illũ incidere in pœnã,ſi de illo toto haberet aliquid cũ illo cõicare:vt quia debitũ eſſet contractum de pecunia cõi vel illius tantũ:ita intellige l.cõtrariã, & habes verũ intellectũ. Itẽ in alio plus præiudicat ſocius quã nõ ſocius,ſcilicet in acquirẽdis:quia impedit acquiſitionẽ fieri ſocio,ne dolus ſuus faciat ipſum lucrari:quia ſocius ſi lucrareꝫ ſecũ cõicaret:& hic eſt caſus in l.ſi duo ℣.ſi quis cau.ſed in queſtis perdendis,minus præiudicat ſocius quã nõ ſocius:vt hic ratione prædicta,quia debitũ eſt cõe:& idẽ ſi non eſſent ſocij,& debitũ eſſet cõe:ſecus ſi nõ eſſent, vt ex cauſa lucratiua: qa pactum vnius ex reis credendi ex cauſa lucratiua præiudicaret correo,ſicut & nouatio facta per eũ:vt l.ſi rẽ §.ſi duo ℣. de nouatio.& hoc videt de mẽte Bar.In gl.ibi:vel dic hic re, nõ conuẽtione ſocij erãt.Iſta nõ eſt vera,quia tũc non poſſet quilibet eorũ agere,cuius cõtrariũ hic dicitur,vbi inſolidũ alter petere poſsit,puta,ſi duo ſucceſsiſſent vni creditori. Nam inter eos eſſet ſocietas incidẽs,vel de qua loquit̃ gl.& quilibet ageret pro parte,cũ actio diuidatur per gl.inter hæredes:dic ergo, ꝙ erãt ſocij omniũ bonorũ vel illius obligationis.vt no.gl.in l.duo ſ. ſi quis cau.in gl.j.in fin.& ℣.rẽ ratã habe.l.ſi quis vni.& ſic erat ſocietas cõuẽtionalis incidẽs.In fi.gl.ibi.Sol.aliud in acceptilatiõe:quia habet vim ſolutiõis.Vnde ſicut ſolutionẽ verã recipiẽdo,vnus ex correis credendi præiudicat alteri, quia ſoluens ab vtroꝙ liberat̃,vt hic dũ dicit,cui̇s ei rectè ſoluatur:ita & accepto ferẽdo.Et aduerte quia iſta gl. in acceptatilatiõe & in delatione iuramenti nõ diſtinguit,an iſti eſſent ſocij,vel nõ ſed indiſtinctè,ꝙ alteri præiudicet in his duobus ſicut prę iudicat litẽ cõteſtãdo,vel ſolutionẽ recipiẽdo:ſed in l. & per iuſ
7 iurandũ in fi.videt diſtinguere,an ſint ſocij vel non:& iſta eſt verior.In pacto verò,bene diſtinguit:quia ſi ſunt ſocij: pactũ vnius nõ nocet alteri.idẽ ſi nõ ſunt ſocij,tñ ſunt ex cauſa oneroſa,quia pecunia ab vtroꝙ proceſsit:& qualiter hoc intelligitur,ꝙ alteri nõ noceat dic,vt ſ.dixi in eo q ꝙ ad alterũ eſt peruenturũ ex hac obligatiõe:ſed in eo,ꝙ ad ipſum paciſcẽtẽ bene præiudicat,vt ſ.dixi licet Bar.aliquãdo videat hoc tenere, dũ dicit,ꝙ ſi pecunia ceſsit à paciſcẽte,dũtaxat præiudicat:qm ad illũ tota debet peruenire, & ipſe habeꝫ pro ſolo creditore ꝙ placet,& aliqñ tenere videt cõtrariũ ꝙ nõ præiudicat: quia nec tenet alter cõicare paciſcẽti id qđ exigit,cũ ſua culpa cecidit à debito per pactum:ꝙ mihi nõ placet:ſi aũt ſunt ſocij, nec ſunt ex cauſa oneroſa,ſed lucratiua:vt ſi Titius animo donã di tibi & mihi & cuilibet inſolidũ promiſit x.videnť doct. cõcor dare,ꝙ tũc pactũ meũ de nõ petẽdo præiudicat tibi, vt poſteà nihil petere poſsis,ſicut nec ego:quia hoc creditũ non eſt cõe, ſed cuilibet propriũ & allegãt ad hoc l.in l.fal.hoc obſeruandũ ℣.ad l.falci.mihi aũt videtur totũ oppoſitũ,ꝙ tũc nihil tibi noceat,& ꝙ poſsis petere totã quantitatẽ:licet nõ ſic in præcedẽtibus caſibus per rõnẽ doc.quia cuilibet cenſetur propriũ hoc debitũ,& pactũ meũ excludit me à petẽdo, quatenus eſt meũ: ſed te nõ debet excludere per regulã quæ ponitur ℣.ea l.§.ante omnia,ꝙ pactũ factũ ab vna perſona nõ præiudicat alteri,niſi reperiatur expreſſum:ſed hoc nõ reperio nec obſtat iſte text. qui facit vim in hoc,ꝙ iſti erant ſocij & ſic tenuit: ſecus ſi non erant,& ꝙ tunc præiudicet:nã imò aliud vult dare,quia in ſocijs videbatur ꝙ pactũ vnius alteri noceret magis, ꝙ in ſocijs: cũ hocvideamus in caſu l.ſi duo ℣.de arbitris.& in caſu l.ſi duo
8 ſ.ſi quis caut.tamẽ hic dicitur cõtrariũ, ꝙ ſcilicet remittendo quod eſt cõe:ſed ſint ſocij;alter alteri nõ præiudicat per pactũ licet bene præiudicet in acquirẽdis vel in faciẽdo ſociũ in pœnã incidere.vt in legibus contrarijs.Si aũt nõ ſunt ſocij, nullo modo præiudiciũ debet,poſtꝙ debitũ eſt cuilibet propriũ,qa ſuper alieno,nõ põt quis paciſci,vt ℣.ead.l.§. & in ſumma. ſed vnũ eſt, ꝙ fortiter obſtat,ſcilicet l.ſi rem §.duo C.de noua. de qua gl.quæ incipit imò.opponit:nã illa vult, ꝙ nouatio facta per vnum ex reis credendi,noceat alteri:quia iſte tex.dicit ex preſsè cõtrariũ,ibi.nã nec nouare. Plures dãtur ſolutiones: & finaliter nõ eſt dare meliorẽ,quã iſtã,ꝙ hic loquatur in ſocijs: illa in nõ ſocijs,& ſic nõ ſocijs nõ præiudicat, cuius contrariũ ſ.dixi.Sol.aliud in pacto,qđ nõ tẽdit ad extinguendũ vel perimendũ omnino obligationẽ,ſed ad excludendũ paciſcentem ope exceptionis:vnde nõ extenditur ad alterã perſonã. Aliud in nouatione,per quã perimit̃ prima obligatio ex toto, & hoc concernit vtrunꝙ,ſed ſi ita eſt,ꝙ perimat,ergo deberet præiudicare,ſiue ſint ſocij ſiue nõ,vt in gl.hic dicit̃ de acceptilatiõe, quæ perimit,& tamẽ doc.dicũt contrariũ,vt ſaluentur iſti tex. qui ſunt contrarij.Bar.in l.ex duobus ℣.de duobus reis.mouet hoc dubiũ & non ſoluit:ſed dicit,cogita tu pro ſolutione. Sed in hoc dic aliud in acceptilatione quæ omnino perimit aliud in nouatione,quæ licet perimat vnã,aliã ſubrogat loco illius. Vnde non videtur perempta,quia ergo nouata verè perimi
6 tur,plus nocet nouatio quã pactum:ſed quia videtur nõ perempta,minus nocet nouatio quã acceptilatio:et hic aperies aures tu prouecte:quia iſta ſunt difficilia:& de apicibus iuris.†Vltimò Alberi.dicit per iſtum tex.dũ dicit inſolidũ alter petere poſsit,ꝙ ſi ſunt plures ſocij vnius mercantiæ,vel fundici,quilibet eorum agere põt inſolidũ cõtra debitores fundici, in quibus cõtinetur,ꝙ talis puta,ꝙ Titius & ſocij debent reci pere centũ à tali:opponebat cõuentus,ꝙ niſi oſtẽdat mandatũ à ſocijs,nõ poterat aliquid petere,nec partẽ quidẽ illorũ nec partẽ ſuã:quia nõ cõſtat quotã habeat partẽ, & dicit fuiſſe determinatũ cõtrariũ per iſtũ tex.ſed videtur cõtra ipſum expreſsè determinatio Bar.in l.eadẽ ℣.de duobus reis.qui tenet,ꝙ qñ tenent mercantiã per ſe,& in eodẽ loco nõ dicantur plures rei debendi,nec debeatur cuilibet inſolidum & hoc per l.ſi tamẽ plures de exercito. reprehendẽdo Cy. qui tenuit contrariũ in
7 l.ſi te in gallia C.ſi certũ petatur.& ad hũc tex.†reſpondeo, ꝙ loquitur in argentarijs,qui habebant officiũ de publico,vt no. in l.quædã §.numularios ſ. de edendo.vnde in illis fatetur, ꝙ
8 quilibet habet actionẽ inſolidũ,†& eodẽ modo,ſi ſunt plures qui emerunt gabellã à cõi,& ſic ſunt poſiti in loco cõis,quili
a bet agit inſolidũ[a] cõtra debitores gabellæ,vt in l.j.cũ ſua gl. ℣. de lo.pu.fru.ſecus dicit in exercẽtibus mercantiã priuatã: põt tamen dici,ꝙ qñ exercent per ſe alternis vicibus,quia aliquando ſtat vnus in apotheca,aliquando alter:tunc alter alterũ videtur inſtituere:ſicut quando in diuerſis locis vt idẽ Bar.dicit & ſic quilibet poterit agere inſolidũ,iuxta notata per Bald.in d.l.ſi te.cętera vide per Bar.in d.l.ex duobus ℣.de duobus reis.

2 ☞ *Per liberam perſonam licet non acquiratur alteri actio:an tamen acquiratur exceptio doli?*

3 *Quando ſuſpenditur aliqua lex,uel ſtatutum,uel ſententia uel interdictum, ad tempus tranſacto tempore non expedit reiterare:ſed à ſeipſis reaſſumant iſtus uires. Quid in ſententia excommunicationis.*

1 **§.Si cum reo ad certum.** †Pactum tẽporale,vltra tempus nõ prodeſt paciſcenti,nec etiã alteri ex perſona eius.Itẽ pactũ factum principali,ne petatur à fideiuſſore,parit illi exceptionẽ de æquitate,licet ſecus de rigore h.d.ſicut econtra,vt ſ.e. l.idẽ in duobus,in fine cũ l.ſequẽti:& ſic intelligo,ꝙ hic parit exceptionem doli,prout ibi,nõ directa pacti.In tex.ibi quia eũ demum.vult dicere,ꝙ exceptio debet ſumere originẽ in perſonã principalis:& poſteà facit trãſitũ in fideiuſſorẽ.Sed hic nõ ſumit originẽ,quia nõ fuit cõceptũ in perſonã principalis: vnde ſibi nulla exceptio competit.Sed dic,ꝙ ſi incíperet in perſonã principalis,illa eſſet directa exceptio pacti,quæ tranſiret in fi
2 deiuſſorem:etiã de rigore iuris:ſed quia non ſumit inde origínem,eſt ſolum exceptio doli de æquitate.†In tex.ibi, non ſic enim,reſpondet tacitæ obiectioni,quæ poſſet fieri, ꝙ nec doli exceptio debeat cõpetere,quia per liberã perſonã alteri nõ acquiritur.Sed reſpondet,ꝙ potius per hunc actũ proſpicit̃ ipſi paciſcenti, ꝙ acquiratur fideiuſſori.& glo.dicit,ꝙ proſpicit̃ in hoc,ꝙ amicus ſuus eſt liberatus,quod eſt magnũ. Nam interest ſua,ꝙ alius non ſit obligatus pro eo,cum per hoc illi obligetur ad antidora.Meliús põt dici,ꝙ per liberã perſonã alteri non acquiritur actio:ſed ſi quæritur,an acquirat̃ exceptio doli:diſtinguitur:an ſe contingant in eadem obligatione,vt hic, et acquiritur,vt ſ.l.proxi.aut non ſe contingũt,& tũc ſecus, vt l.idẽ in duobus §.j.e.notabili.In gl.quæ incipit neꝙ ibi ex pacto,ſubaudi tacito,quod reſultat expreſsè:quia ſi paciſcor nõ petere à te intra annũ,tacitè videor paciſci de petendo poſt an
a nũ,vult igit̃ gl.ꝙ fideiuſſor nõ cõueniꝫ ex hoc tacito,[a] quoniã in illo nõ conſenſit:pactũ verò de nõ petẽdo ſibi incipit proficere:vnde hoc nouũ nõ nocet,vt in ſi.℣. eo. ſecundũ cõuenitur ex primo cõtractu,qui cõſenſit:quia pactũ tẽpore,ſuſpendit illum contractũ ad tempus,& illo tranſacto nõ expedit illũ con
3 tractũ reuocare,qa per ſeipſum reaſſumit vires.†Ex hoc not. ſecundũ Ang.hic,ꝙ qñ ſuſpenditur aliqua lex,vel ſtatutũ, vel ſententia,vel interdictũ,ad tẽpus:quia tranſacto tẽpore,nõ expedit reiterare,ſed per ſeipſum reaſſumit iſtas vires, & ita fuit determinatũ Bononię tẽpore Ioãnis de olegin qui fuit dominus,& tangitur per Bar.℣.proxi.§.& dicit ſe habuiſſe de facto in quadam ſentẽtia ſuſpenſa per dominũ Barnabouẽ. Et ſentẽtia excõicationis nõ põt ſuſpẽdi,ſed tolli:tamẽ ideo nõ remitteretur in primã ſentẽtiã,ſi nõ ſeruauerit mãdata, ſed opus eſ
b ſed de nouo[b] excommunicare,vt notatur in §.ſequenti.

2 ☞ *Vnum factum per aliud non tollitur.*
Eliſio dicitur quædam debilitatio.
3 *Per ſtipulationem ſequentem omnis effectus ſtipulationis præcedentis tollitur, ſi hoc actum eſt,& an per acceptilationem? & an ipſo iure? & quid in pactis,& nu.4.*
4 *In ſtipulationibus qualiter continetur ius? & in pactis factum uerſatur. & nu.11.*
Ad inducendam nominationem præcedentis obligationis,quare non ſufficit pactum: ſed requiratur ſtipulatio.
Debitum ex una cauſa ꝙ poſsit conuerti in aliam cauſam per ſtipulationem non ſic per pactum,niſi pecunia ſit parata ſolutioni.
5 *Pactum de non petendo quatuor effectus operatur:quia tollit naturalem obligationem ortam ex primo contractu,& elidit̃ ciuilis,& etiam actio:& producitur exceptio aduerſus actionem:& paciſcens obligatur naturaliter ad nõ petendum.*
6 *Prius pactum de non petendo per poſterius de petendo non tollitur quantum ad tres effectus primi pacti:ſed aduerſus eos paratur replicatio. & nu.7.& 8.*
7 *Quartus effectus de naturali obligatione inducta per pactum de non petendo,tollitur per pactum de petendo:licet ſit ordinata ad liberandum:& ſic eſt ordinata ad agendum:ꝙ tollatur per pactum de non petendo. & nu.8.*
8 *Licet ad producendum actionẽ requiratur concurſus naturalis & ciuilis,tamen poſtquam eſt in effectu producta poteſt ſuſtenturi in naturali tantùm.*
9 *An ſit uerum indiſtinctè ꝙ per pactum de non petendo tollatur naturalis obligatio?*
10 *An ſit uerum indiſtinctè ꝙ pactum de nõ petendo inducat naturalem obligationem ad non petendum.*
11 *Quæ ſit utilitas iſtius obligationis naturalis?*
Si lex uel ſtatutum prohibet quem obligari ſine certa ſolennitate, non poterit etiam de non petendo facere ſine illa ſolennitate.
12 *Qui opponit de beneficio pacti,non habet neceſſe allegare aliquid quod conſiſtat in iure ſed ſufficit quòd alleget pactum ſibi factum: & ipſum probet, & quid in ſtipulatione?*
13 *Quando quis habet ius mero iure,licet illud poſsit elidi per exceptionem uel replicationem:ſi pars aduerſa excipiat uel replicet,etiam ſi iudici conſtat de illa exceptione uel replicatione,dabit ſententiam pro illo qui habet ius mero iure: nec debet ſupplere de facto.*
Quando conſtat quem mero iure non ſouere ius, & non habere actionem uel exceptionem,tunc põt et debet ipſum repellere ex officio.
a *In quibus aliis poteſt iudex ſupplere de facto ex officio?*
14 *Quare propter hoc quòd in pactis uerſatur fidũ,unum pactum non tollitur per aliud: & qua in ſtipulationibus uerſatur ius,una ſtipulatio per aliam tollatur? & nume.4.& 11.*
15 *Qui uult probare ſtipulationem, neceſſe habet probare iſta tria:quòd præceſſerit interrogatio, & incõtinenti ſecuta reſponſio.*
Verbum promiſit in ſcriptura publica uel priuata poſitum,hæc tria importat.

§.Pactusne peteret poſt

1 eã. †Pactum de petendo non tollit ipſo iure præcedens pactum de non petẽdo: licet ſequens ſtipulatio interpoſita animo nouandi,tollat præcedẽtem ipſo iure:nec etiã tollit effectum ipſius pacti,ſcilicet exceptionẽ:ſed etiam elidit, inducendó ad
b uerſus eam replicationẽ: qua mediãte iuuatur actio ex præcedenti contractu:quę non erat ſublata per præcedens pactum de non petendo: ſed eliſa,vt poſsit intentari tam contra principalem quàm contra fideiuſſorem,ſi conſenſit in vltimo pacto: hoc primo.Et ſi per pactum præcedens actio erat ipſo iure ſublata,per ſequens pactum de petendo non reſuſcitatur: & ſi erat talis, ꝙ non oriebatur ex pacto,ſed ex maleficio: nec etiam noua producitur. Secus ſi erat talis,quæ oriebatur ſolo conſenſu: tunc enim licet vetus extincta nõ reſuſcitetur,noua tamẽ producitur, tan quàm renouato contractu:hoc ſecundo. Si vero actio ex primo contractu non erat extincta:nec etiã ex toto eliſa, ſed erat diminuta in re:vel aucta in tempore per vltimum pactum cõforme primo cõtractui reducit̃ in priſtinũ ſtatũ actio; nec poterit dici cõditio actionis deterior: licet per pactum præcedẽs fuiſſet effecta melior, vt iſta melioratio tollatur per vltimum pactum,poſtquam actio reducitur ſuę formæ,& primitiuę naturæ:hoc tertio & vltimo dicit iſte §. ſolennis & ſubtiliſsimus magiſtralis, & difficilior maxime in glo.quàm hoc anno habuerimus. & loquitur totus iſte text. quando tres interuenerunt conuentiones inuicẽ cõtrarię,prima obligatoria, ſecunda liberatoria, quæ contrariatur primæ: tertia reſtitutoria ad primam,quę contrariatur ſecundæ.& hic principaliter agitur de virtute iſtius vltimæ:quid operetur circa ſecũdam, & quid circa primam: de qua materia tractatur etiam C. eo.l.pacta no uiſsima. Et diuiditur in tres,vt in ſummario,primo vſque ibi ſed ſi pactum: & in illa,pactum de petendo,appoſitum ad tollendum obligationem & actionem ex primo cõtractu, ipſam non abſtulerat,ſed eliſerat ſcilicet ciuilem obligationem & actionem, licet naturalem abſtuliſſet: ideo ſequens pactum, petendo,non inducit de nouo actionem,ſed facit vt actio quę remãſerat tantũ eliſa,efficiatur efficax, & producit replicatio nem ad ipſam coadiuuandũ. In ſecunda parte quæ durat vſqꝫ ad verſ. ꝙ ſi nõ,vt tollaꝫ per pactum præcedens de nõ petẽdo, fuerat actio & omnis obligatio ipſo iure ſublata: vnde per pactum ſequens de petendo non reſuſcitatur: ſed ſi quæritur,an noua producatur: diſtinguitur an prima eſſet talis,quæ non oriebatur ex contractu:ſed ex maleficio,vt iniuriarũ,vel furti & ſimiliter non producitur de nouo. Aut erat talis, quæ oriebatur ex contractu, ſed ſolo conſenſu contrahebatur, & tunc producitur de nouo tanquam ex renouato contractu per vltimum pactum.Si autem non contrahebatur ſolo conſenſu,innuit eſſe ſecus,quod eſt verum & vltra:propterea,quia præcedens actio non erat eliſa per primum pactum de non petendo, nec ipſo iure extincta: ſed diminuta vel aucta in re, vel in tempore:quo caſu etiam ſi erat talis quę ſolo cõſenſu naſcebatur,vt tollebatur cum per pactum præcedens non eſſet ſublata,ſed per ſequens: per vltimum pactum non producitur noua actio, ſed vetus cum effectu inſtituitur, quia per vltimum pactum reducitur ad priſtinã formam vel naturam, quælibet etiã iſtarũ partiũ recipit ſubdiuiſionem. Nam & prima pars quę eſt difficilior, & in qua ſunt omnes gloſſæ magnæ ſubdiuiditur in quatuor: quia primo ponuntur duo dicta inter ſe contraria:vnũ in pacto,aliud in ſtipulationevſqꝫ ibi,quia. Se

1 ☞ Sed bene conuenit ex prima obligatiõe fideiuſſoria. Quoniã prorogatio termini principali facta fideiuſſorẽ nõ liberat,ſed tantũmodo prorogat terminũ vt ipſi principali.& ad hoc facit optime ſecũdũ Ange. l.fi.C. de vſur.quod ſi mitabis.vt hic ꝙ eundem niſi fideiuſſor ad tẽpus ſe obligaſſet,et prorogationi non cõſenſiſſet.

a ¶ De nouo.Sed an de legatus qui excõicatum abſoluit ſub cõditiõe nõ adimpleta, ille poſsit ſup reincidentia pronunciare, maxime ſi alij executori cõmiſſa ſit executio,vide per ro. conſi. cccxxxj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundò ponitur ratio diuerſitatis inter illa, vſq; ibi: & ideo. Tertiò ponitur quædam illatio ex qua declaratur primũ dictũ de pacto, qualiter intelligitur dum dixerat, prius pactũ per poſterius elidi, vſq; ibi eadẽ. Quartò & vltimò declarat vnũ dubiũ circa ipſum primũ dictũ. In tex. ibi prius pactũ, infert effectus præcedẽtis pacti de non petendo, qui conſiſtit potius in iure quã in facto: & tamẽ nõ tollitur per vltimũ pactũ de petendo, ſed eliditur ipſum aũt pactum prout facti eſt, clarum eſt, q nõ
2 nõ tollitur: † quia vnũ factum per aliud nõ tollitur. vt l. in bello §. factæ ff. de capt. In tex. ibi, eliditur. quaſi dicat, nõ aũt tolli tur, vt patet ex ſequenti ver. & dicitur eliſio quædã debilitatio: hoc autẽ declaratur in verſi. & ideò: quia exceptio orta ex præcedenti pacto, de nõ petendo, per ſequẽs pactum de peten do nõ tollitur ſed aduerſus eam inducitur replicatio, per quã
3 eliditur. † In tex. ibi: ſicut tollitur ſtipulatio per ſtipulationem intelligas q ſtipulatio prout eſt facti, ſicut & cæteri cõtractus. vt l. cõſilio §. fi. de cura. fu. tollitur per aliã ſtipulationem, quia hoc eſt impoſsibile, q ſtipulatio quæ ſemel fuit cõtracta, non fuerit contracta: nã dicunt philoſophi, q hoc ſolo priuaẽ deus, quia non põt facere, vt id quod factũ fuit, nõ fuerit factum: licet poſsit fingi q factum non fuerit, & licet poſsit tolli omnis eius effectus, ac ſi factum nõ fuiſſet, et ita intelligitur hoc: quia tollitur omnis effectus præcedẽtis ſtipulationis per ſequentẽ interpoſitã animo nouãdi, & omnis oblihatio ciuilis, & naturalis, & etiam actio. Et in hoc differunt ſtipulationes à pactis: quia vltimum pactum nõ tollit effectum precedentis pacti. vt §. dixi ſed aduerſus ipſum inducit remedium exceptionis: hic vero tollit ipſo iure: licet effectus pacti ſicut & effectus ſtipulationis conſiſtant in iure: & hoc prout iſte tex. intelligitur in ſtipulatione coæqueua: põt etiã intelligi in ſtipulatiõe cõtraria, ideſt in ſtipulatiõe, per quã tollitur ipſo iure præcedẽs ſtipulatio, ideſt omnis effectus eis, vt vult gl. quæ incipit Aquiliana: præcedẽs tamẽ magis placet per id quod infrà ſequitur. ſi hoc actum eſt: nã ſi loqueretur in acceptilatione, nõ expediebat illud dicere, eo q ſemper videt hoc actũ: ſed q ſtipulatio ſequẽs nouet primã, nõ ſemper videt actum, ſed ita demum, ſi cõtinebat aliquid pluſq; primo iure iſto vt l. qui vſumfru. de ver. obl.
4 & hodie ſi hoc fuit expreſsè actum vt l. ſi. de noua C. † In text. ibi, in ſtipulationibus ius cõtinetur: in pactis factum verſatur gl. hic quæ incipit in opponẽdo, laborat multum in intellectu iſtorum verborum: et videtur ponere quatuor intellectus. ſed doc. reducunt ad duos: quia tertius intellectus tendit ad idem cum primo, et quartus ad idẽ cum ſecundo: tu autẽ reiectis ambagibus, licet gl. dicat aliqua quæ ſunt notanda: dic, verus ſenſus iſtorum verborum eſt iſte. Nam certum eſt, q omnis contractus etiam ſtipulatio, prout denotant actum cõtrahendi: dicuntur in facto conſiſtere. vt l. conſilio §. fin. de cu. fu. & in hoc nõ eſt differẽtia inter pactum & ſtipulationẽ: ſed in effectibus eſt longa differentia, quia cum ſtipulatio ſit conttactus à iure inuentus, datur ſibi magnum robur à iure: ſed pacto nudo nõ datur à iure ciuili tã magnum robur, & ideo ſtipulatio potentior eſt ad tollẽdum omnes effectus cõtractus, quã ſit pactum quod nõ roboratur à iure. Hinc eſt, q ad inducẽdã nouationẽ præcedẽtis obligationis, nõ ſufficit pactum, ſed requiritur ſtipulatio, vt patet in l. j. de no. iuncta l. itẽ illa §. fi. de cõſti. pec. & qã ibi no. Bar. qui dicit per ſequẽs pactum nõ nouari præcedẽtem obligationẽ, puta, pactum de cõſtituta: quia nõ eſt ad hoc ſufficiẽs. Ad hoc etiã videmus, quia debitũ ex vna cauſa, põt cõuerti in aliã cauſam per ſtipulationẽ, etiã ſi pecunia non ſit parata ſolutioni: nõ ſic per pactũ, niſi ſit parata, vt C. ſi cer. pet. l. ſi ex pretio. & quod plene no. in l. ſingularia ff. e. ti. ſtipulatio ergo põt tollere ſtipulationẽ, & etiã omnẽ alium contractũ iure nouationis. i. effectum, videlicet ciuilẽ, & naturalẽ obligationẽ, & actionẽ: licet pactum nudum nõ. Hinc eſt, q pactũ de nõ petẽdo, licet tollat naturalẽ, non tollit ciuilẽ, nec actionẽ: licet inducat exceptionẽ: & ideo nec ſequẽs pactũ, de nõ petẽdo tollit effectum præcedẽtis pacti, ſcilicet dictã exceptionẽ: ſed elidit, quia in eo nõ cõſideratur robur iuris, ſed ſimplex factũ: cum à iure robur ſibi nõ detur regulariter, licet aliquando detur, & tunc bene conſideratur: quia tollit ipſo iure, vt in ſequẽti ver. vt cum iuuatur l. auxilio vt §. eo. l. legitima. Pro declara-
5 tione gl. j. magnæ præmitte quod habetur in fi. ipſius gl. q † pactum, de nõ petendo, quatuor effectus operabatur: quia tollit naturalẽ obligationẽ ortã ex primo cõtractu, & ex hoc ſequitur ſecundus effectus: quia eliditur ciuilis, & etiã actio, & ex hoc ſecundo ſequitur tertius, quia producitur exceptio aduerſus actionẽ: & ex omnibus iſtis ſequitur quartus, q paciſcens obligaẽ naturaliter ad non petendum. Et hoc vltimum ſolus Azo dicit, q per alios approbatum fuit: & probat tribus rõnibus, vt patet poſt medium gl. ibi obligat quoq; paciſcentẽ. Secundò præmitte, q quidã intellexerunt textum dum dicit, q
6 † prius pactum, de nõ petẽdo, per poſterius, de petẽdo, nõ tollitur: ſed eliditur: q nullus de dictis quatuor effectibus tollaẽ, & ſic q nõ reſuſcitatur naturalis extincta, nec remouetur eliſio, nec tollaẽ exceptio: ſed aduerſus eas paretur replicatio. Et ſi dicaẽ, ſi actio remanet eliſa, quomodo põt habere vigorem. Reſpõdeo, ſicut vulneratus poſt ſanatum vulnus, licet remaneat cicatrix, recuperat tñ primas vires. Itẽ dicũt ipſi, q nec tollitur naturalis obligatio, qua tendit ad nõ petẽdum: & in hoc vltimo cõſiſtit difficultas: quia in præcedẽtibus ſine dubio dicunt verum. Sed videtur in vltimo nõ dicere verũ: & q imò naturalis obligatio orta ex pacto, de nõ petẽdo, tollatur per ſequẽs pactum de petẽdo, patet per l. Stichũ §. naturalis j. de ſol. & in ſolutione iſtius cõtrarij volendo ſuſtinere dictã opi. laborat quaſi tota iſta gl. & ponit in effectu quinq; ſolutiones. Prima, q ibi loquitur in obligatione naturali orta ex primo contractu, quę erat iuncta cum ciuili: & illa tñ tollitur per pactum de nõ petẽdo: quia cũ per ipſum elidaẽ ciuilis, etiã naturalis in cõſequentiã, quia modicũ fermẽti &c. vt in gl. hic verò in naturali orta ex pacto, de nõ petẽdo, quæ non erat iuncta cũ ciuili. Vnde nõ recipit corruptionẽ à corruptione ciuili. gl. reprehẽdit hãc ſolut. per l. fi. de iureiur. vbi ſiue ſit iuncta cũ ciuili ſiue nõ, tollitur per ſequentẽ cõſenſum. Propterea extra gl. eliſio ciuilis nõ debet eſſe cauſa ſublationis naturalis: ſed potius ecõuerſo ſublatio naturalis debet eſſe cauſa eliſionis ciuilis, vt dixi §. pro hac tñ opinione faciebat quod alibi habemus in poſ. naturali, quia qñ eſt coniucta cũ ciuili, facilius perdiť, quã per abſentiã: ſecus ſi nõ ſit cõiuncta, vt illa quã habet fructuarius, vt no. in l. licet C. de acqui. poſ. ſed hic nõ obſtat: quia ideo perdiť, qñ eſt iuncta cũ ciuili, quia ſufficit ciuilis ad retẽtionẽ, cum retineaẽ ſolo animo: qñ nõ eſt opus aliqd fingere de naturali, quæ retineẽ corpore. Sed qñ nõ eſt cõiuncta, ſi perderetur naturalis per abſentiam, nihil remaneret penes fructuariũ: ideo fingitur habere quid nullitatis, vt animo ſolo retineatur. Secũda ſolutio eſt, q ille tex. §. naturalis. dũ dicit naturalẽ ipſo iure tolli per pactũ, de nõ petendo, intelligitur ſecũdũ iſtũ, nõ q extinguatur naturalis, ſed q à iure producitur exceptio aduerſus eam, ſicuti hic aduerſus exceptionẽ inducit replicationẽ: hæc eſt bona. quia hic nõ eſſet tollere, ſed elidere, vt hic & ibi dicitur, q tollitur. Tertia ſolutio eſt econuerſo ad primam, q qñ eſt iuncta cũ ciuili, nõ tolliť: & ita intelligitur hic, quia cum vna ſit ſubſtãtia vtriuſq;, ſi tolleretur naturalis, tolleretur etiã ciuilis; quod eſſe nõ põt per nudũ pactũ. Si autẽ non eſt iuncta, tũc debitor eſt: ideo facilius tollitur, vt contraria. Hæc eſt falſa in omni ſui parte: nã hic nõ erat iuncta, cũ eſſet certa de pacto, de non potẽdo, quod erat nudum: & tñ nõ tolliť ſecũdum primã opinionẽ, cuius contrarium iſti dicũt. Item in contrario erat iuncta, & tamen textus ibi dicit, q tollitur, nec eſt verum, q ſit vna & eadẽ ſubſtantia vtriuſq; ſecundũ gl. hic licet gl. inſti. de ob. in prin. hoc ſentit. ſed iſta melius ſentit, cũ tantũ ſint aduerſa nomina, ſunt etiã diuerſæ ſubſtãtiæ. arg. in l. ſi idẽ. C. de cõdi. & vna prouenit à iure gentiũ, vt l. hoc amplius §. is natura debet. de reg. iu. altera ex rigore iuris ciuilis, vt e. ti. de ob. in prin. & ad textũ in quo illi ſe fundant dic, vt in gloſ. Quarta fuit ſolutio Azo. quã Accur. ſequitur in ver. qualiter ergo, qui per plura verba vult hoc in effectu, q interdũ obligatio naturalis ordinatur ad agendũ, vt eſt illa quæ oritur ex primo contractu & illa per pactũ, de non petẽdo, qñ ordinatur ad liberãdum, & ſic eſt fauorabilis, tollitur, & ita loquitur cõtrariũ. Interdũ ordinaẽ ad liberandũ, vt eſt illa quæ oriť ex pacto de nõ petẽdo: & illa per ſequẽs pactũ nõ tolliť, ſicut nec vera liberatio, quæ fuiſſet facta per verã ſolutionẽ: quia liberatio fauorabilis eſt, & ſequẽs pactũ de nõ petẽdo odioſum reſpectu præcedẽtis. & ſi dicaẽ, tu implicas cõtradictionẽ in verbis tuis, cum

obligationem

obligationẽ naturalẽ appellãs liberationẽ, cũ ſint inter ſe contrariæ. Rñdit Azo, nõ mireris: nã & alibi libertas dicit ſeruitus aliquo reſpectu. vt l. j. de ſer. vr. prædi. & tamẽ ſunt inter ſe cõtrariæ: quia libertas ſeruitutẽ extinguit, & econuerſo, vt l. ſi ædes §. libertas e. ti. Itẽ ſi dicaẽ, rõ, quæ ponit in text. eſt gñalis ad vtrunq; caſum, dũ dicit, qa in pactis verſaẽ factũ: & ſic videtur q ſi tollaẽ illa quę ordinaẽ ad agẽdũ orta ex pacto, ſimiliter & illa quæ ordinaẽ ad liberãdũ: reſpõdeť q iſte tex. dũ dicit, in pactis factũ verſaẽ, debet reſtringi ad pacta liberatoria, in quibus verſaẽ pactũ liberatoriũ: nõ autẽ haberet locũ iſta rõ in pa
7 ctis obligatorijs, in quibus nõ verſatur tãtus fauor. † Breuiter iſta rñſio eſt nimis violẽta: & ideo alij ponũt quintã ſolutionẽ, quæ colligiť ab illo verſi. propterea. vſq; ad verſ. ſi obijciaẽ. vbi gl. præmittit duo ad euidẽtiã, & poſtea videť ſoluere ſecũdũ illos ſub dubio tñ: fortè q iſte tex. dũ dicit prius pactũ per poſterius elidi & nõ tolli: debeat reſtingi quãtum ad tres effectus primi pacti, vt illi nõ tollanť: quia nec reſuſcitaẽ naturalis extincta, nec tollitť exceptio, licet aduerſus eas paretur replicatio. Sed quantũ ad quartũ effectũ de naturali obligatiõe inducta per pactũ de nõ petẽdo, dicẽdũ eſt pactũ tolli: quia illa tollitur per ſequẽs pactũ de petẽdo, licet ſit ordinata ad liberãdũ, ſicut illa quæ orta eſt primò ex primo cõtractu: & ſi eſt ordinata ad agendũ, tollitur per pactũ de nõ petẽdo, vt in §. naturalis & ſic nõ ob. & debet intelligi iſte tex. ſecundũ illũ: & per illũ limitari: & iſta opinio, & ſolutio cõiter teneť q doc. Nã tollitur æquitas, in qua fundabatur iſta obligatio naturalis, ex qua nõ poterat agere de iure, & ſic tenebitur abſtinere: ex hoc reſultat obligatio naturalis, ſicut, q qs nõ cõmittat furtũ vel delictũ, vt inſti. de obli. quæ ex deli. naſ. in princ. nũc vero poſt pactũ de petẽdo, põt agere de iure & ſic nõ teneť abſtinere: ergo ceſſat obligatio, qua tenebať abſtinere. Guli. vero de cu. nõ fateť hoc, dicẽs, q ſi tolleretť iſta naturalis, etiã alij effectus pacti de nõ petẽdo tollerẽtur: quia procedũt ab iſto: ſed hoc nõ eſt verũ, imò iſte ſequiť ex alio: nã põt eſſe, q pactũ de nõ petẽdo pareret duos alios effectus, & tñ nõ iſtũ vt j. dicã per l. ſi pater §. j. j. de iure do. Secũdò principaliter opponiť, pro declaratione eius quod ſequiť in gl. in ver. quare fit. nã ſi per pactũ, de nõ petẽdo, ſublata fuit naturalis obligatio, & per pactũ, de petẽdo, nõ reſuſcitaẽ: ſequitur q actio ex primo cõtractu orta fuit: qa fundabať in naturali obligatiõe ſublata, & in ciuili: deſtructo vno fundamẽto principali, neceſſario fuit ædificatũ. ar. in l. nã origo j. q vi aut clã. igiť nõ põt actio quæ nõ eſt, replicatiõe iuuari C. de trãſ. l. ſub prętextu. nec in iudiciũ effectualiter inſtituí, cuius contrariũ vult gl. & etiã §. dixi propter h. d. Io. q pactũ de petẽdo licet nõ reſuſcitat naturalẽ extinctã, producit tñ nouã, quæ iungiť cũ ciuili nõ extincta ad ſuſtentandũ actionẽ gl. reprehẽdit, & vult q nõ producat nouã obligationẽ naturalẽ, qa nõ fit ad hũc finẽ: nã obligatio producit ad finẽ producẽdi actionẽ: ſed hoc pactũ nõ fit ad finẽ, vt actionẽ nouã producat, quia nec põt, cũ ſit nudũ, ſed vt coadiuuet veterẽ, & illa nõ eſt extincta, licet ſit extincta naturalis obligatio, ex qua fuit orta: ergo nõ eſt neceſſe, q noua producaẽ: aliàs eſſet dicere, q duæ obligatiões oriẽtes ex diuerſis principijs, & cauſis, & in idẽ tẽpus nõ cõcurrẽtibus, producerent actionẽ vnã, quod eſt abſurdũ: nam ambæ debent oriri ex eadẽ cauſa, vt producant vnã actionẽ: aliàs ordinantur ad plures actiones, ſicut plures ſunt cauſæ: dicit ergo gl. ad contrariũ, q licet regulariter actio oriatur ex naturali & ciuili obligatione, quia ciuilis ſe habet vt pater naturalis vt mater, ſecundũ doc. tamen aliquando reperitur, q naſcitur ex ſola ciuili, vt in chirographo poſt bienniũ, & in re iudicata: ergo põt in ſolo ciuili ſuſtentari: doct. reprobant hæc exẽpla, quia in chirographo poſt bieniũ, & in re iudicata dicũt adeſſe naturalẽ obligationẽ, quæ oriť ex principijs iuris gẽtiũ: nã adeſt cõſenſus in chirographo, & equitas iuris gẽtiũ, vt magiſtratibus pareamus, in re iudicata, vt l. veluti §. de iuſti. & iu. & no. in l. Iul. j. de cõdi. inde. ideo ſolue alio mo
8 do, q † licet ad, pducẽdã actionẽ requirať cõcurſus naturalis & ciuilis, poſtq; tñ eſt in eſſe producta, nõ requiritur ad ſuſtentationẽ ipſius. imò põt ſuſtẽtari in naturali tantum. vt patet in ſententia abſolutoria per quã tollitur ciuilis, cũ ſit de iure ciuili, & remanet naturalis, vt d. l. Iul. & etiã patet in præſcriptiõe, per quam tollitur ciuilis, & remanet naturalis: & etiã in actione aduerſus quã quis eſt tutus exceptione, vt no. in l. ſi. j. rẽ ra. ha. ſic ergo põt remanere ī ſola ciuili, ſi naturalis fuit extincta per pactũ vel p iuſiur. remanẽte ciuili, licet eliſa, vt hic & l. ſi. j. de iureiu. Cõcludiť ergo, q pactũ de petendo duos tm̃ pducit effectus: quia naturalẽ obligationẽ ortã ex pacto de nõ petendo tollit, ſm̃ quintã ſol. §. traditã, & inducit replicationẽ aduerſus exceptionẽ: nõ aũt producit nouã obligationẽ, nec reſuſcitat veterẽ extinctã, nec tollit eliſionẽ nec exceptionẽ. Alij vero dicũt, q pducit quatuor effectus pactũ de nõ petẽdo, vt in fi. gl. q nõ placet: tñ põt dici ſm̃ Ang. & hu. q inducat naturalem oblig. ad hunc fi. vt nõ apponat exceptionẽ pacti, de non potẽdo, cũ debeat abſtinere ab apponẽdo: & poſtq̃ fecit pactũ de petẽdo, naturaliter obligaẽ ad abſtinendũ, ſicut quis naturaliter obligaẽ abſtinere à furto: ſed iſta nõ eſt pprie & formaliter naturalis obligatio de qua loquimur, ſed quędã aſtrictio. Vltimo qa tota gl. remanet expedita p prædicta, videndũ eſt
9 de tribus quæ tacta fuerũt, & nõ examinata perfecte. † Primũ an ſit verũ indiſtincte, q p pactũ de nõ petẽdo tollaẽ naturalis oblig. gl. tenet q ſic, Gul. de cu. dicit hoc eſſe verũ, qñ fit liberatio p verba de pñti: puta libero te ab eo in quo mihi teneris: qa hæc liberatio de directo ordinaẽ ad obligationẽ tollendã: ſed ſi dico, pmitto nõ petere: iſta, pmiſſio nõ ordinaẽ ad obligationem tollendã, ſed ad factũ meũ impediendũ. ſ. vt non peťa, & obligatio & petitio ſunt diuerſæ: igiť de vna in alterã nõ infertur. Bart. tenet cõtrariũ per tex. in §. ſed ſi ſtipulatus j. ea. l. qui loquiť in pacto de nõ petẽdo. & tñ dicit per ipſum totã oblig. reſolui, quia ſaltẽ indirectũ ordinatur ad hoc: limitat tñ hoc vt pcedat in pacto de nõ petendo, ſecus in pacto de nõ agendo: illud eñ naturalẽ oblig. nõ tollit, vt colligitur ex no. per Inn. in c. exceptio. obiectis. de lit. cõteſt. lib. vj. Eſt & alia differẽtia quia pactũ de nõ agẽdo dirigiť ad impediendã petitionẽ iudicialẽ duntaxat, nõ extra iudicialẽ: ideo ſi petit extra iudicium, nõ facit cõtra pactũ. Secus ſi promiſiſſet nõ petere, quia intelligitur tam in iudiciũ q̃ extra: & ideo magis inſicit oblig. ſm̃ eũdem. Alia limitatio eſt, vt habeat locũ q dixi in pacto de nõ petendo, quod, pducit exceptionẽ pacti, ſed in caſibus in quibus illa nõ producit doli exceptionẽ, vt §. eo. l. reſcriptũ. §. fi. & l. iu
10 riſgent. §. ſi ante aditã. & tunc nõ tollit naturalẽ vt ibi dixi. ſm̃ Bal. ltẽ tertio pcedit in pacto perpetuo, ſecus ſi, pmitteret nõ petere vſq; ad tps: tũc eñ ſolã exceptionẽ tẽporalẽ, pduceret, vt inſti. de exce. §. tẽporales. nõ aũt tolleret naturalẽ, nec elideret ciuilẽ: ſicut nec exceptio Velleiani vel Macedoniani, vt j. ad Ma. l. quia naturalis. † Secũdo videndũ eſt an ſit verũ indiſtincte, q pactũ de nõ petendo inducat naturalẽ oblig. ad non petendũ. Azo tenuit q ſic per tresrationes poſitas hic in gl. circa mediũ ibi, q patet & c. tñ duæ parũ faciunt ad ppoſitũ: quia qui naturaliter tenetur abſtinere, puta à furto, magis dicitur aſtringi, quàm qui naturali obligatione & formali dicitur teneri, vt dixi ſupra. & l. vbi pactum. C. de tranſactio. dum dicit vinculis: intelligitur modo prædicto de quadam aſtrictione. Dic ergo quòd aut fit per verba promiſsiua, vt promitto non petere: & tunc, quia promiſsio ordinatur ad obligandum, naturaliter obligatur: quia ſi promitteret ſolenniter per ſtipulationem, obligaretur ciuiliter & naturaliter. Si vero non fiat per verba promiſsiua, ſed cauſatiua vt profiteor te non teneri mihi, vt infra eodem. l. tale pactum. in principio. vel libero te, vel renuncio iuri quod habeo contra te, tunc non obligetur naturaliter, vt infra de iure dotium. l. ſi pater. §. qui debitorem. & quod notat Baldus in dicta l. vbi pactum. C. de tranſact. in ſecunda oppoſitione. & in l. iubemus. C. ad velleia num. licet gloſſa in dicto §. quæ debitorem. aliter loquatur.
11 † Tertio & vltimo quæritur quæ ſit vtilitas iſtius obligationis naturalis. Reſpondeo magna, quia ſi lex vel ſtatutum prohibet quem obligari ſine certa ſolennitate, non poterit etiam pactum de non petẽdo facere ſine illa ſolennitate, ſecundum Baldum: & de hoc vidi magnam altercationem: examina tamen hunc articulum, vt hic per eum. Super alia gloſſa quæ incipit in opponendo, quę eſt difficilis & modicæ vtilitatis, pro ipſius declaratione opponitur cõtra tex. dum ponit ratiõ nẽ diuerſitatis inter pacta & ſtipulationes, dicẽdo, q in pactis verſatur factũ in ſtipulationibus cõtinetur ius contra naturã. Aut cõſideramus ipſum pactum, & ipſam ſtipulationẽ, prout

Universidad de Deusto
Biblioteca

* ¶ Non. Adde q̄ contrariū tenet Anto. de but. post Io. and. in c. fraternitatis. de test.
b ¶ Iniquitate. adde g Car. cōsilio xxix.

sunt cōtractus: & tūc sicut pactū est facti, & ita etiā stipulatio, & oīs cōtractus, vt l. cōsimili §. fi. de cu. fur. aut cōsideramus effectus prædictorū: & tūc sicut effectus stipulationis sunt iuris, ita etiā effectus qui producuntur ex pacto, & nō nisi à iure producūtur: ergo non videt differētia: propter hoc gl. vult, q̄ Iuriscōsultus nō habuit cōsiderationē ad aliquod de prædictis duobus, sed ad aliud, scilicet ad vsum pacti vel stipulationis: qui vsus cōsistit in opponēdo beneficiū pretij vel stipulatiōis: & ponit quatuor intellectus. Primus vsq; ibi vel pactū. Secūdus ibi, imò ideo. & aduerte quia ante illud verbū imò: vel post, quidā habēt in gl. hęc verba, hic tēdit ad primā expositionē: quę verba nō sunt de gl. sed antiquitus fuerūt apposita extra gl. & vitio scriptorū fuerūt inserta in gl. & volūt dicere, q̄ in hoc ver. imò ideo, vbi ponit tertius intellectus, nō est intellectus nouus, sed declaratio primi intellectus: & sic gl. iste ver. tēdit ad primā expositionē, & aliter declarat, quā fuerit dictum in prima, & hoc vsq; ad ver. vel melius. ibi ponitur quartus, qui tēdit ad idē cū secundo tamen per aliū modū. Primus gl. intellectus est, q̄ ideo in pactis dicitur versari factū, † quia qui opponit de bōficio pacti nō habet necesse allegare aliquid, qd cōsistat in iure, et per cōsequēs nec pröbare: sed sufficit, q̄ alleget factū, id est pactū sibi factum, & ipsum probet. Ille verò qui allegat stipulationē nō solū habet necesse allegare factū, imò etiā solēnitatē quę cōsistit in iure et probare, vnde nō sufficeret si allegaret interrogationē præcessisse & respōsionē secutā esse, nisi etiā diceret & probaret q̄ in continēti: quia igiturvnū factū nō tollit̄ per aliud factū: vt l. in bello §. factæ ĵ. de cap. ita vnū nō tollit̄ per aliud pactū, & quia vnū ius tollit̄ p aliud, ideo vna stipulatio tollit̄ per alterā stip. & h. d. gl. in prin. Et q̄a ille q̄ allegat pactū releuat in hoc, q̄ nō habet necesse allegare vel probare solēnitatē. In alio cōtrariat q̄ per pactū, de petēdo nō tollit̄ præcedēs pactū de nō petēdo. Itē per pactū, de nō petēdo, nō tollit̄ præcedēs obligatio ciuilis nec actio: sed q̄a ille q̄ allegat stipulationē, grauat in probāda solēnitate, ideo releuat in alio: vt si aliqs allegat acceptilationē, & probat solēnitatē, vel aliā stipulationē animo nouādi, appareret liberatus ipso iure à prima: & ista voluit gl. in iij. expositiōe ibi, quin etiā nō sufficit vsq; ad versi. vel melius. sed q̄a ista sunt verba inutilia, & nullius efficacię vel valoris: ideo gl. tenēdo dictū intellectū, declarat aliter in ver. imò valet: quia ille in cuius fauorē pactū est factū, si vult q̄ sibi prosit, necesse habet opponere, & allegare beneficiū pacti, aliàs sibi nō prodesset, etiā si ex cōfessiōe aduersarij cōstaret de ipso pacto iudici. Vnde si feci tibi pactū, de nō petēdo, quia actio nō est sublata, si posteà ego mero iure bene ago, quia actionē habeo, sed de æquitate nō bene ago, quia illa actio est elisa, & cōtra eū cō petit exceptio: certè licet ex cōfessione mea cōstaret de hoc pacto: si tū tu nō opponis exceptionē, iudex debet te cōdemnare quia tibi non prodest post q̄ nō vteris, & iudex me mero iure bene agere dicet. Et si tu feci̇sti mihi pactū posteà, de petendo, & ago & tu opponis exceptionē pacti, de nō petēdo, mero iure bene opponis: quia nō fuit sublata vt in tex. sed de æquitate nō, quia mihi cōpetit replicatio ex vltimo pacto: certè si non vtor beneficio ipsius eā opponēdo, licet ex cōfessione tua appareat iudici de dicto scilicet pacto, nihilominus te absoluet, quia vidit te bene excipere mero iure, nec debet supplere de facto in mei fauorem, sicut etiā si diceres factū tibi pactum, de nō petēdo, licet per merū: nā adhuc parit exceptionē, licet aduersus eū detur replicatio doli vel metus, quā debeo opponere, si volo q̄ mihi prosit. Non sic in stipulatiōibus, quia si te liberaui per acceptilationem, & posteà de facto ago, si constat per confessionē meā, q̄ te liberaui per acceptilationē, cum cōstat iudici, mero iure dicet me nō bene agere: quia ago sine actione, & repellet me: licet tu de acceptilatione non excipias: & hoc etiam voluit gl. C. e. ti. l. vbi pactū. No. ergo istā glo. quę
13 semper allegatur vna cū illa, † q̄ qñ quis mero iure habet ius, licet illud posit elidi per exceptionē vel replicationē: nisi pars aduersa excipiat, vel replicet, etiā si iudici constat de illa exceptione vel replicatione, dabit sententiā pro illo, qui habet ius mero iure, nec debet supplere de facto. Secus q̄n constat sibi quē mero iure non fouere ius, & nō habere actionē vel exceptionē: quia tunc pōt ipsum, & debet repellere ex officio. Breuiter ista gl. dicit verū in hoc, nisi inquantū dicit hoc primū dictum verū esse: etiā si constaret per confessionē partis: quia dico, q̄ tunc cū appareat de calumnia ipsius agētis vel excipientis per suā cōfessionē, debet ipsum repellere ex officio, etiā parte altera nō opponēte, vt per gl. ordinariā quæ est C. de iura. calum. l. ij. §. si actor. & per id qđ no. Inn. in c. cōstitutus ĵ. de filijs presby. Idē si cōstaret nō per cōfessionē suā, sed alio modo tantum inerat illa exceptio vel replicatio cōtractuū, quia orieba
14 rant istū tex. † nā gl. voluit declarare quare propter hoc, q̄ in pactis versatur factū, vnū pactū per aliud non tollitur: & quia in stipulationibus versatur ius, vna stipulatio per aliam tollitur: & certè per prædicta hoc nō declaratur. Ista enim tēdunt ad demonstrandū effectum & vtilitatē istius dicti, videlicet q̄ vnū pactum nō tollatur per aliud: quia vtilitas resultat in hoc, quod est necesse allegare, aliàs sibi nō prodest: licet non sic est necesse allegare stipulationē, qñ iudici constat de ipsa quia videtur funditus carere actione: & ideo melius declara tex. vt ſ.
15 eo. dixi. † No. etiā ex gl. q̄ ille qui vult probare stipulationem necesse habet probare istā tria, q̄ præcesserit interrogatio, & secuta responsio, & incontinenti: & si in quoquā deficeret, nō probaret. Hoc verū, qñ per testes vult probare, vt l. j. C. de vsu. vt no. per glos. secus, si per scripturam publicam vel priuatam quia verbum promisit: importat hæc tria: vt l. sciendum. cum ibi no. ĵ. de verb. obli. & l. j. C. de inuti. stipu.

2 ☞ Lata culpa futura potest remitti, sicut & leuis, uel leuissima.
Dolus præsumptus in futurum non potest remitti.
3 Compromissum de iure & de facto cum promissione non reducendi laudum ad arbitrium boni uiri, etiam si sit iniquum, intelligitur de modica iniquitate, & sic non esset dictum etiam si sit iniquum, posset peti etiam pro modica iniquitate.
4 Dolus futurus qui committitur in malè agendo an possit remitti per pactum.
Dolus de præterito an possit remitti. & nu. 5.
Pactum ne agatur depositi non importat ut res deposita remaneat penes depositarium, sed solum ne conueniatur ratione doli uel latæ culpæ commissæ in illa re.
5 Si paciscor non agere contra te commodati, uideor remittere leuissimam & leuem culpam, & an etiam dolum?
6 Pactum q̄ si ingrediaris uineam meam licebit mihi te uulnerare non ualet.

1 §. Illud nulla pactione. † Dolus futurus non potest per pactum remitti: sed præteritus sic. h. d. secundum verum intellectum doctorum vsq; ad §. item ne experiar. & primo loquitur de futuro, vsq; ibi q̄uis. Secūdò de præterito vsq; ibi pacta. Tertio clarius exemplificat de vtroq; sed glossæ quæ sunt hic intelligunt totum istum primū §. in dolo de futuro. & dicunt, q̄ illud non potest remitti expresè, vt in primo dicto: sed tacitè sic. vt in secundo, qui intellectus non est bonus per tex. dum dicit nulla pactione. & sic nec expressa, nec tacita: quia subest eadem ra
2 tio: ne detur materia delinquendi l. cōuenire. de pac. do. † Circa primum de dolo futuro, quæritur an lata culpa futura possit remitti. Respondeo sic, sicut & leuis, vel leuissima: vt sentit glos. in l. j. §. si conuenerit ĵ. depositi. Item quæro, an dolus præ
a sumptus in futurum possit remitti. Respondeo, nō: a sicut nec
3 verus: pone exemplum in l. quod neq; ĵ. depositi. † Itē not. aliud notabilius probari per istum text. q̄ si fecimus compromissum de iure, & de facto, & promisimus laudum non reducere ad arbitrium boni viri, etiam si sit iniquum, vt intelligatur de modica iniquitate: vt quia lædit in parua quantitate, quo casu non præsumitur dolus in arbitris, si verò in magna, tunc præsumatur dolus. arg. in l. omnes §. lucius ĵ. quæ in frau. cre. ideo tūc nō obstante pacto, poterit peti reductio secūdū doct. sed si nō esset dictū, etiā si sit iniquū, posset peti etiā pro modica iní
b quitate, b quia illa promissio habet in se cōditionē dūmodo sit æquum.

æquum, vt l. si libertus. de ope. liber. & de hoc dic per Bar. in l.
4 si societatē. §. arbitrorū. ĵ. p socio. & Gu. de cu. tāgit hic. † Itē quæro an dolus futurus, qui cōmittitur in male agendo possit remitti per pactum, vide per Bart. not. in l. si quis cum à lite. in fin. ĵ. de ver. obli. Circa dolum vero præteritum, ille pōt remitti, nō tamē expresse, vt in §. pactione, agatur depositi. in qua actione venit dolus: vt in versu, quāuis hoc tū pactū non importat, vt res deposita remaneat penes depositarium, sed solum ne cōueniatur ratione doli vel latæ culpæ cōmissæ in illa re: vt l. ei cui. ĵ. de libe. leg. & ibi per Bart. licet Gul. de cug. aliter hic
5 senserit, quē Bar. reprehendit in l. iij. §. fi. eo. tit. † Sed quid si sit alia actio, in qua veniat etiā leuis vel leuissima culpa, vt cōmodati, si paciscor nō agere contra te commodatū: dicit hic Gu. q̄ videor remittere leuissimā, & leuem culpā, nō dolum: quia satis est q̄i illis possit operari. Bar. in l. aurelius. §. caio. ĵ. de libe. lega. tenet cōtrarium q̄ etiā censeatur remisisse per d. l. ei cui. hoc tamen intellige in dolo, ex quo nihil abest dolo: si autem abesset, & remittens ignoraret, ille nō censeretur remissus: vt ĵ. eo. l. tres fratres. Vltimo glo. hic intelligit, q̄ tunc videatur remissus dolus præterit°, quādo remisio facta est inter viuos. secus si in vltima voluntate per d. §. Caia. docto. tenent cōtrarium quādo fit liberatio ab aliqua actione singulari: quia tunc nō refert an fiat in contractu vel vltima voluntate: sed quādo
a ab actione vniuersali, puta tutelæ a, vel negotiorum gestorum
6 tunc bene distinguitur, quod dic vt in d. §. Caio. † Et inducit
b Gul. hunc tex. q̄ non b valeat pactum, q̄ si ingrediaris vineā meā, liceat mihi te vulnerare: nam sicut nō potes te vulnerare impune: ita nec mihi concedere. arg. in l. filium. ĵ. ad Mace. & adde quod no. in l. j. §. vsqueadeo. ĵ. de iniur.

a ☞ Pactum de non petendo nō elidit actionem uel obligationem ciuilem, nisi postquā fuerit oppositā exceptio pacti.

1 §. Si cum mihi decem debe. † Pactū de maiori summa operatur in minori, sed nō econuerso. h. d. † No. text. ibi
2 per exceptionē mihi opponendā q̄ pactum de nō petendo nō elidit actionē vel obligationē ciuilē nisi postquā fuerit apposita exceptio pacti, & sic sit cōuentum: postquā vero reus obtinuisset in exceptione, videtur q̄ sublata sit oīs actio & obligatio per l. si plures. ĵ. de fide. & quod no. ĵ. de dolo. l. si oleum. §. j. & plene per Bar. in l. Iulianus. ĵ. de condi. inde.

2 ☞ Casus in quo pactum habet uim solutionis.
3 Pactū factū super una re non extenditur ad alteram, nisi duæ res dubiæ fingātur una.
4 Verbum tota, qualiter capiatur.

1 §. Sed si stipulatus decem. † Pactum de nō petēdo vnam ex rebus alternatiue debitis, liberat debitorem etiā ab altera, nisi expresse sit pactum cōtrarium. h. d. & hoc est verū siue electio
2 sit debitoris siue creditoris. & no. gl. ĵ. proxi. §. † & est hic casus in quo pactum habet vim solutionis: quia fingitur soluta res super qua factum est pactum: vt patet hic dum dicit vt solutione &c. & sic valet tantū, quantū valet acceptilatio, quantū ad hoc, vt etiam hic patet, licet regulariter secus: vt l. iij. §. nunc
3 de effectu, ĵ. de libe. leg. † No. etiam q̄ hic ponitur vna exceptio à regula quę datur. ſ. in. §. ante omnia. q̄ pactum factum super vna re, non extenditur ad alterā: nam fallit hic, vbi licet sint duæ res debitæ, tamen finguntur vna: quia sufficit solutio vnius. ad quod vide quod no. in l. aliud. ĵ. de cōsti. pe. in prin. se cus si plures res essent debitæ copulatiue: quia tunc sicut solutione vnius nō liberaretur ab altera, ita nec per pactū, vt patet ſ. proxi. versi. item si cum. In tex. ibi, nam vt solutione, & pe titione. Innuit iste tex. q̄ in obligatione alternatiua, possit creditor vnam tantum rem petere, quod est verum: quia censeretur petere plus: sed bene petere alternatiue: vt instit. de act. §. plus. & patet in text. ſ. dum dicit, & petā Stichum aut decē: & propter hoc facta est hæc glo. j. quę intelligit tex. diuersis modis, tu potes dicere, q̄ sicut facta petitione modo debito: quia petis Stichum aut decem, secuta solutione de decem liberaris
4 etiā à Sticho: & si promitto decē non petere, & sic solutiones gl. sunt superfluæ. † In tex. ibi, totā obligationē: propter hoc verbum, totam, quod verificatur in toto integra, id est quidā voluerunt dicere q̄ substantia ciuilis obligationis & naturalis, sit vna & eadē. & simile verbum habetur ſ. ea. l. §. pactum. versi. idem dicemus & in bonæ fidei. sed a cōtrariū cōmuniter tenetur, & istum tex. & illū exponunt doct. tota, id est omnis c: quia ista dictio potest verificari etiam ex partibus disgregatis in totam. Vel dic q̄ ista dictio, tota, non refertur ad totalitatē obligationis, prout est ciuilis & naturalis: non enim vult dicere q̄ vtraq; obligatio tollatur, vel quælibet earum: quia nō tollitur ciuilis tota, licet doc. sic exponendo videantur sentire cōtrariū: sed refertur ad totalitatē rerū cōsistentium in obligatione vt sit sensus, q̄ tollitur oblig. non solū respectu rei super qua factū est pactū sed etiam alterius, vtraq; eā est in oblig. Quod aūt subijcitur, resoluitur, intellige sane. ſ. ipso iure, put refertur ad naturalē, & ope exceptionis prout ad ciuilē. In gl. c quæ incipit, imo videtur, ibi vel aliter hęc vera: nam ibi acceptilatio facta pendente cōditione erat in suspenso, & habebat in se conditionē tacitā, si tempore conditionis existētis, res extaret, super qua fiebat acceptilatio: si ergo tunc non extabat, acceptilatio redditur nulla: vnde cum nihil operetur in illa re, nec etiam operatur in altera. Nam acceptilatio nō valet nisi res in obligationē deducatur: quia fit ad obligationē tollendam. Sed si pendente condi tione desinat res extare, iō nō pōt postea in oblig. deduci, nec cōditio retrotrahit̄: qa extrema nō sunt habilia. In fi. gl. dic me li° ſm doc. q̄ l. Proculus. ĵ. de rescin. vē. aliàs incipit, sic emptio loquit̄ in cōtractu vltro citroq; obligatorio, vt emptionis q̄ si fact° est de duab° reb° alternatiue, et postea resoluat in vnā nō resoluit̄ in altera: qa forte interest debitoris. q̄ nō resoluat ad hoc vt habeat locū pactū, & ecōuerso: sed in stip. interest debitoris, q̄ resoluat in vtraq;: hoc verū, nisi stipu. esset interposita super cōtractu emptionis: nam tunc esset idem censendū de ea q̄ de eoipso principali cōtractu. ar. in l. si stipulat°. ĵ. de vsur.

a Tutelæ. Adde vt q̄ Ange. consi. xxv.
b Nec pariter valebit pactū, inquit Ang. q̄ si nō soluero intra certum tēpus possis me tua autoritate capere & pignorare, qm̄ potestas capiendi & pignorandi pertinet ad iudicē nō ad priuatū, vt ĵ. de dā. infe. l. iij. in corpore de exhi. reis. §. si vero. & in corpe vt non fiant pigno. in nig. & rub. nec obstabit l. iij. C. de pign. qm̄ illa loquit̄ in pignore in quo ius reale quæsitū erat creditori, absq; vlla traditione, secundū eundē Ang.
c Tota. i. oīs. de hac dictione habes. xvij. q. ij. c. nulla. in gl. & in c. cū eps. de offi. ordi. in. vj. & in l. iubem°. C. de testa. totorum. i. oīm. instit. p so. i prin. & ex qui. cau. ma. nō lice. §. cū autē totos. i. oēs. C. de libe. præte. l. maximū vitium. §. in totū. aliquādo postea pro parte. vt ĵ. de acq. re. do. l. adeo. §. insula. versi. quod si vno.

2 ☞ In obligatione alternatiua an perepta una re tollatur obligatio quo ad alterum. Quid in obligatione gñis, si fiat acceptilatio super una specie, & quid si fiat pactum.
3 Quid in obligatione gñis, si fiat acceptilatio super una specie, & quid si fiat pactum.
1 §. Sed si generaliter hominem. † In obligatione generis pactum de non petendo super vna specie, non perimit obligationem in aliquo, sed si illam tantum speciem eximit ab obligatione, creditor potest eā petere, posito, quod habeat electionem ex forma contractus. h. d. Ratio diuersitatis inter hunc casum & etiam præcedentem est: quia in obligatione generis, nulla species est in obligatione, licet quælibet dicatur esse in solutione: & illa quæ soluitur, fingitur à principio sola in obligatione fuisse. l. Meuius. §. duobus. ĵ. de lega. iij. & ideo pactum factum super vna specie, nō dicitur factum super re debita, merito non tollit obligationem in aliquo: sed in obligatione alternatiua, quælibet species est in obligatione: ideo pactum factum supervna, dicitur factum super re debita. In glo. magna ibi, opponitur exceptio intentionis: tu dic quòd intelligendo istum tex. prout gl. infra intelligit, q̄ creditor habebat electionem. tex. stat proprie: quia cum posset petere Stichum, valuit pactum super Stícho: & sic excludit eum ab illa potestate petendi, mediante exceptione, vt. ſ. ea. l. §. si cū mihi. si autē non haberet electionē creditor, sed debitor, tunc pactū resolueret totā obligationē vt ĵ. sentit glo. In glo. ibi. §. duobus. dic melius quā glo. quod ille tex. intelligitur quantum ad solutionē, vt supra dixi, scilicet si in obligatione nō est aliqua species à principio, licet vna soluta fingatur fuisse. In glo. ibi, si enim promissor haberet electionem, illum elegisse videtur de quo est pactum, & ex hoc sequitur secundum doct. q̄ tunc non haberet locum iste tex. imò pactum factum super vna specie, liberaret debitorē in toto, aliàs pactū nihil operaretur: sed quando creditor habet electionē, satis operat̄ in specie, in qua factum est: quia illam poterat petere, & pactum excludit eum

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ Bona hæreditaria. multa cumulat d. Ias. hic cui inquantū dicit, ꝙ renunciatio hæreditatis paternæ facta per sororē vni fratri, nō ꝓdest alijs, adde Pau. de ca. cōsi. ccxj. & inquātū dicit ꝙ exceptio prohibita opponi contra instrumentū, nō intelligit ꝓhibita per aliū non nominatū in instrumento, adde ro. consilio xliij.

b ¶ Sed meliorē facit, ꝙ ſtāte ſtatuto ꝙ minor nō ꝓsit se obligare nisi seruata certa solennitate, ꝙ illa nō seruata poterit se 2 obligare, vt se liberet à captiuitate secūdùm Lu. ro. cōsi. ccxlvj. & hic adde Ias. hic allegantē eundē Lud. cōsil. cccliij. & in cæteris eis adde q̄ posui in l. more. de acquir. hæred. 3

sum. respondeo &c. ista placet doct. licet gl. teneat sequentem & ideo in obligatione generis distingue: aut fit acceptilatio super specie. & indistinctè tollitur tota obligatio: vt in præcedenti contra. Aut fit pactum, & tunc distinguitur: aut electio pertinebat ad debitorē, & idem vt gl. ſ. ſentit, aut ad creditorē & tunc nō operatur nisi in illa re: & ita loquitur iste §. aut nec acceptilatio, nec pactum: sed repudiatio quæ est alterius naturæ, quæ cōsistit in voluntate repudiantis tantùm, sed pactum & acceptilatio in voluntate duorum: & tunc distinguitur, aut repudiatio illa nō valuit, aut fuit facta antequam sibi competeret ius eligendi, & tunc non nocet etiam in specie repudiata, vt l. hominis. ff. de optio. lega. aut valuit, & tunc videtur distinguendum, prout suprà in pacto.

2 ☞ *Si paciscor de non petendo fundum tunquam meum an exclusus sim, si peterem ex alia causa, ut quia mihi debitum actione personali.*

1 §. Item si pactus sum. †Exclusus per pactum à toto, cētetur etiam exclusus à singulis partibus integralibus vel subiectiuis, si peteret eas ex causa ex qua exclusus est. h. d. In tex. ibi, pacti cōuenti exceptio aptāda erit: videbatur cōtrariū per regulā quę ponit in §. ante omnia. ſ. ea. l. ꝙ pactū factum super vna re, no extenditur ad aliā: nam alia est hæreditas, alia sunt bona hæreditaa ria[a]; quia hæreditas est ius incorporale siue iuris vniuersitas, quę potest esse sine aliquo corpore: vt l. hæreditas. ff. de pe. hæ. res autē hæreditariæ nō sunt hæreditas, nec pars hæreditatis, vel quota: licet de hæreditate, seu partes subiectiuæ: sed dic, ꝙ ideo repellit à petitione rerū: quia pacisc̄edo ne petā hæreditatem cēsetur actū, ꝙ nō possit amodo se allegare hæredē: vnde si petat bona hæreditaria ex eo quia dicat se hæredē, iamvenit cōtra pactū: sed si peteret ex alia causa, nō repelleret sicut nec in sentētia: vt l. cōqueritur. ff. de excep. rei iud. In gl. quę inci. sed quare, ibi, sed aduersario denegari, asserens se dñm illius fundi, quē promisit nō petere, & sic venit cōtra pactū: quia cē setur fuisse actum, ꝙ non posset se allegare dñm: & ideo allegat agēdo negatoria, pro re tanquā sua, sed si non allegaret se dominū & peteret vſumfru. formalē sibi dari, nō prohiberet: quia ageret ex alia causa, cū ex illa ex qua fuit exclusus. In gl. ſi. ibi, respondeo aliud. tu dic, ꝙ istud procederet in casibus legum allegatarū in gl. sed in casu istius §. nō, quia si sum exclusus à dominio fundi per pactū, non possumpetere seruitutes etiā prædiales ad eundē fundū, cùm hoc nō cōcedatur nisi 2 dño: vt l. ij. ff. si ser. ven. † In gl. seq. in fi. ibi, in pacto nō ponit causa. tu dic, ꝙ imò sit, vel imponitur ex aliqua causa: si enim dicebam fundum meum, pacisc̄edo, de nō petendo ipsum, videor pacisci de nō petēdo tanquam meum: & vbicunq; ipsum vel aliquid aliud ad ipsum pertinēs peterē ex iusta causa, quia fundus est meus, ita loquitur iste tex. sed si peterē ex alia causa, vt quia mihi debitum actione personali nō repellerer, sicut nec à petitione vsusfruc. formalis, quem non potero nec petere possem tanquam dominus. l. vtifrui. ff. si vsusfru. pet.

2 ☞ *Maior est defectus formæ quàm defectus materiæ.*

1 §. Si acceptilatio inutilis. †Inutilis acceptilatio habetvim pacti, ad hoc allegat: & hoc verum in cōiunctiua acceptilatione: secus si fieret super inutili transactione, quia non valeret in re pacti: vt l. cū hi. §. Caio si causa cognita. de transact. & ibi per Bar. in auc. in fi. In gl. hic est arg. pro Martino: nam in l. an inutilis. de acceptil. habetur duplex litera secundùm vnā dicit ꝙ illud quod dicit iste §. ꝙ inutilis acceptilatio habet vim pacti: & si non valet quod ago vt ago, valeat vt valere potest, & illam literam dicit Mar. veram, pro quo videtur esse casus hic: secūdum aliam literā dicit totū oppositū, & illā approbat Bal. gl. distinguit secundùm Io. & saluat vtrāq; opi. Et ex hac glos. 2 no. & ad hoc allegat † ꝙ maior est defectus formæ, quàm defectus materiæ, quia primus facit ꝙ si non valet quod ago vt ago, nec vt valere potest: valet non solùm cùm tractatur de obligatione quærenda: vt l. j. §. qui. ff. de consti. pecu. sed etiam cum deliberatione: licet sit fauorabilis: vt hic. secundo casu secus. l. si tam angusti. ff. de ser. & in hoc §. & diceretur hic defectus materiæ, quando fieret super contractu iuris gentiū non deducto in stipulationem Aquilianam: nam acceptilatio requirit præcedere contractum iuris ciuilis.

1 §. Seruus hæreditarius. †Seruus hæreditari[o] non potest pacisci hæredi futuro nominatim: sed simpliciter hæreditati sic. h. dicit. Tūc enim acquiritur hæreditati, & per hæreditatē acquiritur postea hæredi adeunti: sed si fiat nominatim, nō acquirit primò hæreditati, nec etiam nominato potest acquiri hæredi, in dominio seruus adhuc non est. & sic primum, quia noluit: hoc quia nō potuit. In gl. ſi. adde quartum casum, si pacisc̄ar expresso nomine proprio, & appellatiuo: quo casu videtur ꝙ inspiciē illud quod præcedit l. ſi seruus. ff. de stipu. ser. sed Gul. de cu. multum notabiliter limitat illam l. vt tunc inſpiciat quod præcedit quando actus potest vtrūq; si autē non potest nisi ſecundùm vnum, vt in casu istius §. cum gl. tūc illud tantùm inſpiciatur: & ideo si præcederet hic nomen proprium, & sequeretur appellatiuum hæredi &c. valeret pactū inſpecto appellatiuo, & acquireretur exceptio hæreditati, & per illam hæredi futuro postea. Tenementi istam limitationē quam ſequuntur doc. tanquam notabilem.

LEX XXIX.

1 CONtra iuris ciuilis. †Pupillus sine tutoris authoritate non
b potest facere cōditionē suam deteriorē, sed meliorē[b]. Sic similiter legitimus administrator nō potest pacisci in præiudiciū eius, cuius negotia administrat: sed in fauorē sic. h. d. vſq; ad §. si filius. In gl. ij. ibi, tu dic per replicationis remediū: sed cōtra de d. l. j. ſ. quarū re. act. nō detur. Sol. intellige illam secūdùm d. l. iuſiurandum, ꝙ ex cōuentione §. j. ff. de iureiurā. Item cōtra, quia pupillus sine tutore nō habet legitimā administrationē bonorū. & ideo sicut non valeret ipſo iure alienatio facta p eū, ita nec ꝓmiſsio, nec liberatio valere debet: doc. hoc nō declarāt: sed pot dici, ꝙ aut nō erat doli capax, nec ꝓxim[o] pubertati, & procedit cōtrariū, & verior sit præcedēs opi. aut erat proximus pubertati, & tunc quia sine tutore saltē natura liter potest se obligare: vt no. in l. j. de noua. eadē ratione potest & debitorē suū liberare ab obligatione naturali, nō à ciuili: nec tollere actionē, sed elidere, & ad elisionē tollēdam dabi tur sibi replicatio, prout gl. dicit. Posset etiā dici ꝙ nullo modo elidat ciuilem obligationē vel actionē: sicut nec potest eas inducere promittēdo sine tutore: & ideo quia remanēt in suo vigore non elisæ contra exceptionē pacti, quæ resultat ex eo quia sublata sit naturalis obligatio, datur replicatio.

2 ☞ *In generali administratione cum libera, non venit ut quis possit donare, nec ut ille possit fideiubere pro alio, nec etiam uenit dolus, & an talis possit compromittere de iure, & de facto?*

3 *Non omne pactum de non petendo continet donationem.*

Cautela contra opponentem de insinuatione non facta.

4 *Plus potest nocere pactum factū à filio uel seruo tēpore contractus celebrati per eos,*

quàm

quàm dubium post.

3 *Tutor solus sine decreto iudicis, licet non possit alienare rem immobilem pupilli sine decreto iudicis, si tamen tempore quo emit, apponat pactum de retrouendendo quadocunque uenditor restituerit pretium, an ualeat.*

Procurator habens mandatum ad contrahendum uel ad uendendum: quòd possit habere fidem de pretio uel dare terminum ad soluendum pretium, item ut possit pro mittere duplam.

6 *Filius non potest remittere actionem iniuriarum quæ sitam patri ex iniuria ipsi filio facta: liu et possit remittere quæ sitam ibi, sed pater potest remittere actionem quæ sitam filio etiam eo inuito.*

1 §. Si filiusfamilias aut seruus. †Si filius vel seruus paciscitur ne ipse petat: nō valet pactum, si neuter ipsorū agere potest: sed solus domin[o] vel pater: sed si poterat, tunc valet quātum ad excludendum eos, nō quantū ad præiudicium patris vel domini. h. d. hoc principium istius §. cū principio l. in persona. quæ debet iungi cū hoc principio: sed si pactum eorū sit conceptum in rem, tunc cōprehendit persona patris, vel domini, ꝙ nec illi petent: tamen ita demum præiudicat eis hoc pactum si actio competens patri vel dño erat peculiaris, & filius vel seruus habebat administrationē peculij cum libera: & pactum nō continebat donationē. Aliquo vero istorum cessante, nō præiudicat patri vel dño, nisi fuisset appositū tēpore cōtractus celebrati per filiū vel per seruū, & non cōtineret totalē remissionē debiti, sed dilationē ad tēpus: quia his duobus cōcurrentibus nocet & nō aliter. h. d. tex. cū gl. vſq; ad l. in personam. & §. qui pecuniā. & sic primo loquitur, qñ isti cōceperūt verba pacti in suā personā, promittendo ꝙ ipsi nō peterent vt in princ. §. & in principio. l. in personā. Secundo, qñ fuit conceptum in rem, quo casu cōprehenditur eis persona, quæ possit petere, & sic pater vel dñs: et ista secunda subdiuiditur in alias duas: quia primo loquitur qñ ex interuallo post contractū celebratū fuit appositū. secundo quando tēpore cōtractus in l. si autē dominicā. in princ. §. ibi inutile est pactū: quia nō potest operari in eorum persona, cū etiā sine pacto non possint petere, vt ſ. eo. l. & hæredi. §. j. & in l. iuris gentiū. §. sed si fraudandi. ſ. eo. tit. nec in persona patris, cū fuerit personaliter conceptum, & in eorū tantū persona, & sic alia persona non cōpre-
2 henditur. † No. ergo ex hoc §. illud, ad quod semper allegat, ꝙ in generali administratione cum libera, non venit vt quis
a possit donare[a], cū donatio sit dānosa datio quæ non censetur cōmissa: eadē ratione nō venit, vt ille cui cōmittitur, possit fide iubere pro alio quādo ex hoc nō resultat vtilitas ei, qui liberā concesit, vt l. in personā. §. j. ver. quod si quasi. Nec etiā venit dolus: vt l. creditor. §. Lucius. ff. māda. Et ex hoc patet, an talis possit compromitere iure & de facto: & certe cū illud verbū de facto importat, vt possit de iure vni auferre, & dare alteri, vt ff. de arbit. l. si de meis. §. recepisse. hęc potestas nō cadit in ta
3 li mādato: secus si de iure tantū. † Item no. ꝙ nō omne pactū de non petendo continet donationē, puta si ex eo cōsequeretātundem vel maius cōmodum, vt ff. in tex. circa fi. vel si fieret super debito non liquido: vt l. tutor. in prin. ff. de iureiur. & sic
b non requiritur insinuatio[b] illo casu, licet fieret super summa excedente legitimā summā donationis. Quando autem super debito liquido, & ex mera liberalitate, tunc contineret donationē, vt no. in l. si quis obligatiōe. ff. de re iudi. & requireretur insinuatio. Sis ergo cautus, quādo opponitur de insinuatione nō facta ad impugnandū pactum, ꝙ facias articulum, ꝙ debitum non erat liquidum, vel ꝙ non fuit factū ex mera liberali-
4 tate. † Item no. in l. sinautem dominicā. quæ est singularis, ꝙ plus potest nocere pactum factū à filio vel seruo tēpore cōtractus celebrati per eos, quā dudum post, quia primo casu acquiritur domino cum sua causa, vt l. ij. ff. de rebus eorū. Item in primo casu fuit acquisitū ius simpliciter, vnde ex postfacto non pōt per eos limitari. glo. tamen intelligit hanc legē. no. qñ pactum nō erat omnino præiudiciale, sed aliqualiter: quia concedebat dilationē ad tēpus, vel erat de soluendis minoribus vsuris, quā esset confectū: quæ pacta ex interuallo non potuissent fieri, non cōcurrentibus illis tribus, de quibus in præcedenti §. sed tēpore cōtractus potuerunt fieri, etiā nullo eorū concurrente: quia plus possunt isti præiudicare in acquirendis, quàm
5 in acquisitis. arg. l. fin. C. de acqui. poss. † Et ideo licet tutor sine decreto iudicis non possit alienare immobilem rem

pupilli, si tamē tempore quo pro pupillo a emit, apponat pactū de retrouendendo, qñcunq; venditor restituerit pretiū, videtur valere & acquiritur pupillo cū hac cō b ditione. An autē hoc sit verū tractat Ioā. and. in addi. Spe. in tit. de pactis. Videtur etiā per hanc l. q procurator habens mandatū ad cōtrahendū, vel ad vēdendū, possit habere fidē de pretio vel dare terminū ad soluendū pretiū: ad hoc ff. de pig. act. l. eleganter. §. si vēdiderit. Itē vt possit pro mittere duplā. eo. ti. l. si pignore. §. si creditor. Adde ꝙ no. in l. si procurator. ff. de iure
6 fisci. † Vltimo in l. in persona. no. ꝙ filius nō pōt remittere actionē iniuriarū quæsi tam patri, ex iniuria ipsi filio facta, licet possit remittere quæsitā sibi, vt in glo. sed
c ecōuerso pater bene pōt [c] remittere actionem quæsitā filio etiā eo inuito, vt in glo. c ꝙa censeē cū maiori deliberatione: cōcordia ergo & pax facta p filiū nō diminuet pœnā ex forma statuti agēte patre. In l. sinautē dominicā sup gl. ibi qñ seruus mutuis tm̄ pecunijs prepositº est: vult dicere glo. ꝙ ista lex debet intelligi eo casu, quo seruus habebat potestatem mutuādi pecuniam dominicam, & tunc potest mutuare, cum pacto continente dilationē: sed si non haberet potestatem mutuandi, tunc mutuare nō posset, nec transferre dominium: vt ideo tale pactum appositum in mutuo, de non petendo, non præiudicaret domino, quominus statim posset repetere pecuniam suam: & hoc vult gloſſ. in fin. sed ex interual lo non posset etiam hoc pactum dilationis facere in præiudicium domini: quia plus potest præiudicare in acquirendis, quàm in acquisitis. & hoc est quod sequitur in glossa, vnde si post contractum &c.

2 ☞ *Quinque modi intercedendi pro alio, & ꝙ in tribus modis remaneat obligati, & principalis & intercessor, et in alijs duobus remaneat obligatus solus intercessor.*

3 *Quòd illi duo modi differant à primis tribus in multis.*

4 *Partes possunt restringere effectum stipulationis qui datur à iure, ut sit minor quam à iure detur.*

Stipulatio secunda quando continet pus quàm prima, an nouetur prima ipso iure, an ope exceptionis?

¶ Donare. adde ꝙ voluit Fede. consi. iij. & hic adde quę posui in l. præses. C. de trāsac.

↦ Et vide Alexā. ab imo. in l. quis ob. ff. de re iudic. & Bald. in l. illud. iij. col. ver. secūdo quæritur. C. de sac. fanc. eccle. Ange. in l. Nesennius. §. seruo. in fi. ad l. falci. & fusissime per eund. Alex. in l. si mulier. de cōdi. ob causam. Bald. in l. j. C. de bonis mat. Et pau. ipsum in l. tale pactū. ff. hoc eo. tit. & no. in l. tutor. ff. de iureiuran. Aduerte tamē ꝙ fec[o] foret in transactione supᵇ lite vt per Alex. in dicta l. si quis obligationis.

¶ Bene potest. limita secundū Ange. Lud. imo. in l. lucius. ff. fol. mat. & vide Hosti. in summa in ti. de iniur. doc. in c. cū illorū. de senten. excōi.

LEX XXXI.

1 IN persona,
§. Qui pecuniam à seruo. †Quando stipulatio interposita animo nouandi non valet, nec aliquā obligatio produxit, nō nouat primā: nec facit exceptionē aliquā cōpetere contra agentē ex prima: secus si valida est, & ꝓducat actionem vel obligationē, etiā si nō in tantū, inquantū cōpetit prima. h. d. & hoc qñ cōstat ꝙ fuit interposita animo nouādi, ꝙ præsumebatur iure isto, qñ interueniebat noua persona. aliàs nō induceret nouationē, si cōtineret minus, secus si plus: vt l. q vſumfructū. ff. de ver. ob. & præmitte hic ꝙ seruus fideiubēdo pro alio nō obligat dñm nec de peculio: quia nō censetur hoc venire in administratione peculij, cū non sciat administrare, sed dilapidare: nec producit aliquā obligationē, etiā naturalē in persona serui. vt l. seruus inscio. ff. de fideiuſ. quod autē dixi quando fideiubet, idem si quocunq; alio modo intercedat pro alio: puta suscipiendo in se obligationē animo nouandi, cum plures sint modi intercedendi: vt hic in gl. quæ est singularis, & oēs sunt ꝓhibiti seruo: hic tamē nō loquitur nisi quādo animo nouandi intercesit. In text. ibi, quā sibi Titius debebat. & sic animo nouandi. sed hodie hoc non præsumitur, vt l. fin. C. de nouatio. In text. ibi, an exceptione pacti, supple taciti, quòd videatur resultare in stipulatione facta cum seruo: arg. C. eodem. l. ij. & in versi. quia pactum videatur &c. ex quo tacito pacto, si resultaret acquireretur Titio absenti, & ignoranti exceptio: vt dicta l. ij. cum per extraneum expresso pacto nō posit alteri acquiri: vt l. & hæredi. §. nos autē. ſ. eo. In tex. ibi. in dominū istius serui de peculio actio &c. videbatur enim in

Universidad de Salamanca
Biblioteca

a ¶ Pecunia nō peruenit. Adde vt per Lu. ro. cōsi. xcviij. & anq promittit liberè solue re, habeat beneficium excussionis, vi de eundem cōsil. ccxj.

cōtrarium q̄ ista actio nō competeret, qa poterat esse q̄ in peculio esset minus, quā esset debitū illius Titij: sed hoc nō habet obstare, postquā apparet q̄ animo nouādi fuit interposita propter interuentū nouæ personæ: nam & si nulla actionē produceret, sed solam obligationē naturalem, nouaretur prima: vt Instit. qui. mo. tol. obl. §. præterea. & ĵ. in gl. fi. multomagis quādo oritur actio, licet in minus, propterea poteſt peculium crescere. In text. ibi, quia fortè tantùm de pecunia Titio debuit: nam hoc casu intercessio nō est prohibita seruo: quia nō continet dilapidationē vel donationem: sed quādo nō suberat iusta causa, secus vt sequitur. In text. ibi, æquè nullo modo prohiberi, etiā in primo casu, quando intercessio fuit valida: & sic ex ea datur actio de peculio contra dñm. Nam quod dictum est ſ. stipulatorē non posse agere cōtra debitorē primū. procedit, si sciebat conditionē istius secūdi promissoris, quod erat seruus: & sic quod ex promissione sibi facta per eū nō poterat sibi cōpetere actio nisi de peculio: vnde sibi imputet. Si verò putabat ipsum liberū, & sic debere actionē sibi contra eū cōpetere insolidū, cùm nō cōpeteret, nec cōpetat, nō nouatur prima: quia hoc nō fuit de intētione sua. Pro declaratiōe gl. quę incip. imò opponit cōtra tex. q̄ etiā casu eo quo ex stipulatione interposita cū seruo datˉ cōtra dñm actio de peculio, nihilominus agere possim cōtra principalē debitorē, præsertim olim iure isto quo dabaſ electio creditori, quē vellet cōuenire an principalē, an intercessorē: vt ĵ. de fide. l. nō rectē. magis q̄ iure aur. quæ habet necesse primò principalem cōuenire: vt in auth. de fi. & ma. & §. j. col. j. gl. notabiliter dicit, †q̄ qnq̄ sunt modi intercedēdi, ſ., fideiubēdo, mādando, & cōstituendo: & in his tribus procederet cōtrariū, & nō haberet locū iste §. qa tūc est dare principalē obligatū, & etiā intercessorē: & sic habet locū quod ſ. dixi. Secus etiā in alijs duobus modis, quādo à principio, cū suscipis in te obligationē quā alius erat suscepturus, & hoc facit pro illo, vt cū Titius esset mihi promissur⁹, actū fuit vt nō promitteret ipse sed tu pro eo, quo casu diceris expromissor: qa te obligas pro nō obligato, de quo in l. elegā ter. §. seruus pactionis. ĵ. de dolo. & per gl. not. in auth. de fi. & mā. §. j. col. j. in gl. mag. circa prin. vel qñ Titius erat obligatus sed animo nouādi trāstulisti in te obligationē suam: quo casu ipse liberaſ: & tu solus remanes obligatus: & his duobus casibus nō habet locū cōtrarium: quia nec olim, nec hodie possum Titium cōuenire si stipulatio secūda tecū interposita est valida. Iste tamē tex. loquiſ solū hoc vltimo casu: nā in primo, siue esset valida siue nō, possem Titiū cōuenire: quia nūquā se obligauit secūdo sic, si stipulatio secūda nō est valida, vtroq̄ tamē casu diceris interceſſor, quia pro alio te obligasti. †Et aduer
3 te quia isti duo modi differunt à primis tribus, in multis, vltra ea quæ dicta sunt. nā in tribus primis si sunt plures interceſſores qlibet obligaſ insolidū, vt Insti. de fid. §. si plures. in his verò duobus quilibet pro parte: vt est tex. cū gl. not. in l. si paternam. C. ad velle. Item in primis pactū factū principali, vel alia exceptio incipiēs principali cōpetere, trāsit in interceſſorē, vt ſ. e. l. & hæredi. §. fi. & l. exceptiones. §. rei. ĵ. de excep. sed in se cūdis duobus, pactū factū principali, vel alia exceptio postea apta cōpetere, acquisita nō trāsit in interceſſorē: quia cū principalis nō teneaſ, pactū vel alia exceptio nō poteſt sumere originem in persona eius, ideo nō transit in interceſſorē. l. qui libertum. in fi. ĵ. de oper. lib. vbi rex. est nota. & hoc quādo post obligationē cōtractā incipit cōpetere: sed si tēpore obligationis ex natura ipsius cōtractus inciperet competere: puta, quia cōtrahebatur stipulatio per metum, vel per dolum, vel ex alia causa improbata, & ille qui erat se obligaturus, vel erat obligatus ex tali causa, dedit expromissorē à principio, vel nouatorem ex postfacto talis exceptio cōpetit expromissori & nouatori. tex. est sing. in l. j. §. exceptiones. ĵ. quarū rerum act. nō detur. tene mēti perpetuò. Item isti secūdi nō babent beneficium auth. de fide. sed bene possent habere beneficiū, de duobus reis, si plures se insolidum obligarēt modis prædictis pro alio. Adde sextū modum quē gl. nō tāgit quādo plures se obligarent æquè principaliter tāquā duo rei debendi, sed vtilitas contractus ad alterū tantū peruenīret quo casu ipse censetur principalis, & alter interceſſor: quia isto casu videtur dicendū idem, quod in primis tribus. Gul. de cu. in l. sed Iulianus. §. j. ĵ.
a ad Maced. videtur velle q̄ ille ad quē pecunia [2] nō peruenit, postquā se obligauit, æquè principaliter, nō habeat beneficiū de fideiussoribus, scilicet vt possit petere alterū primò excuti: quia censetur illi beneficio renuntiasse, ad hoc vt illa obligatio sit facta aliquid pl⁹ operetur, quàm si fideiussorio nomine & hoc tene menti, quia hoc quotidie cōtingit q̄ creditores volunt tam principalem quàm interceſſorē ſibi principaliter, & insolidū obligare. Bar. tamē in materia duorū reo⁹, videtur velle q̄ si alius dicat totā pecuniā ad alterū peruenīſſe, & petat illum excuti probato q̄ ad illū peruenit primò: q̄ excutiēdus est expēſis & periculo illius petētis: & nō sic in fideiussore, qui poteſt petere, q̄ principalis excutiatur sumptu & periculo agētis, & fundat se per l. vnde quæritur. ĵ. commo. & ibi tetigi. alterius enim est naturæ executio quæ fit de iure authē. quā sit ista quę poterat peti etiā iure digestorum per d. l. vnde
4 quæritur. †In ista gl. intētionis nō iuris. hoc cōter tenetur sequens verò est diuinatio, tamen ex ea not. q̄ partes possunt restringere effectū stipulationis, qui datur à iure, vt sit minor
5 quàm à iure detur. facit l. iuris gentium. §. quod ferè. ſ. e. †Ex vltima gl. no. quia gl. sentit q̄ sit de iure: q̄ quādo stipulatio secunda continebat plus quàm prima non nouatur prima ipso iure, sed ope exceptionis per l. qui vsufr. ĵ. de ver. ob. nec obſt. l. pe. ĵ. de præt. stip. in qua gl. se fundat. quia loquitur in stipulationibus prætorijs quę iudicanī ex mēte prætoris inductæ, non ex mente contrahentium: ideo secunda non est adeo potens ad nouandum primam ipso iure, sicut conuentionalis.

2 ☞ *Qualiter aliquid dicatur fieri contra legem. & nu. 3. & 4. Consuetudo quando dicatur contra legem.*
3 *Consuetudo quare non tollitur per legem generalem.*
4 *Rescripta principis qualiter dicantur esse contra legem.*
5 *Vendentes equos morbosos uel uitiosos scienter, si dicant uendere cum omnibus uitijs, qualiter nihilominus teneantur.*

LEX XXXII.

1 PAcisci contra edictum. †Valet pactū contra te norem legis disponētis aliquid merè in fauorē pactētis, cum posit illi renunciare. h. d. ideo dixi merè, quia si cum illo esset coniunctus fauor pub. vel fauor alterius, nō valeret, si tales fauores ab inuicem nō possent separari: vt patet in l. de die. ĵ. de pac. dota. & plenè per Barto. in l. pen. C. eo. vbi ponit
2 vnam bonam distinct. quam omnino vide. †In gl. mag. in prin. ibi, nec enim edictum prohibet paciſci. no. istam gl. qualiter aliquid dicatur fieri contra legem, scilicet quando l. illud expresè fieri prohibet, si non expresè, sed mandat aliquid fieri, & nō prohibet fieri cōtrarium: nam adhuc si contra fit, dicitur fieri contra l. tē si prohibet aliquid fieri, & nō irritat actū qui fiat in contrarium, adhuc si fit, dicitur fieri contra l. & non valet, vt l. nō dubium. C. de leg. & ĵ. circa fi. gloſſ. vbi concedo ergo. sed consuetudo tunc dicitur contra l. & nulla, quādo expresè reprobatur per l. vt in auth. nauigia. C. de fur. & tā tolli tur causa præcedens, quàm futura consuetudo. argu. id est l. li seruitus. de seruit. vrb. præd. sed si non reprobat expresè consuetudinem, sed mandat vel prohibet aliquid fieri, & consuetudo vult contrarium: tunc consuetudo prævalet. l. siue etiam
3 sit præterita. †Sed quare non tollitur per legem generalem: quia de illa mentionem non facit: vt in c. fin. de constit. lib. vj. siue sequatur legem: quia eam vincit in illo loco: vt l. ij. C. quæ sit long. consuetu. & vide hoc omnino quod not. Cyn. in l. rescripta. C. de preci. impe. offe. †qualiter rescripta principis dicantur esse cōtra l. vel cōtra ius. & ibi alleg. hāc l. per quavidět q̄ eoipso dicātur cōtra l. q̄ sunt cōtra tenorē legis, sed per l. nō sunt expresè, phibita: sed gl. ista dicit q̄ tex. loquitur impropriè, & ponitur contra, pro præter, qñ ergo pactū est cōtra tenorem. l. nō contra. l. quia non est prohibitū, nec contra præceptum vel prohibitionē. l. & sic dicitur potius contra tenorē an tūc valeat: distingue, vt no. ĵ. eo. l. ius public. & plenius per Bar. in d. l. pe. In gl. ibi, & hoc si vtrunq̄ ignorauit: nam etiā tunc locum habet beneficium edicti, vt ĵ. de ædilit. edict. l. j. §. causa. ideo pactū poteſt aliquid operari, & in hoc casu loquitur ista lex. Si verò emptor ignorabat, & sciebat vēditor multo magis

to magis locū habent verba edicti, cū tunc pactum nō prodeſt venditori: quia dolo versatus est, si nō certiorauit emptorē, vt
f l. j. §. j. et l. quęro. ĵ. de act. emp. † Quod no. cōtra illos q̄ vēdūt
a equos [a] sciētes morbosos vel vitiosos, & dicunt se vendere cū oībus vitijs & suprosibus: quia nolunt de illis teneri. Nam nihilominus tenētur, vt patet ex eo q̄ sequitur in gl. si nō certio rant emptorem: ĵ. si autē vterq̄ scit, vel emptor tātum, nō habet locum beneficium edicti: & ideo nec pactum valet tanquam superfluum: quia non est super quo operetur.

2 ☞ *Cessante unica ratione legis, cessat legis dispositio: secus si non esset unica.*
3 *Sententia lata pro reo, an prosit fideiussori, & quid in iuramento usi acceptilatione facta uni eorum: & quid in alijs exceptionibus.*

LEX XXXIII.

1 QVod dictum est. †Exceptio competens reo tunc, p̄deſt fideiusso ri, quādo si nō prodeſſet posset à reo recuperare per actionē mandati vel aliā actionē: secus si non posset,
2 vt quādo fideiusit animo donādi. h. d. † Et allegatur q̄ cessan
b te [b] vnica ratione legis, cessat legis dispositio. secus si non esset vnica, vt l. si nō lex, de hære. instit. & q̄ no. in l. liberorū. §. notanter. ĵ. de insa. In text. ibi, forte si donādi animo. sed quid si alia ratione, puta pro debitore meo in centū fideiusit quidam qui erat debitor illius similiter in centū, nam si iste fideiussor
c mihi soluat, nō repetit [c] à reo, sed liberatur ab eo, vtrum hoc casu pactū factū reo prosit fideiussori, de hoc videtur text. cū gl. q̄ non: quia interest ipsius fideiussoris, q̄ sibi prosit, cū semel habeat soluere quod debet, vel mihi, vel illi debitori meo. ĵ. qua. re. act. non detur. l. j. §. fi. quē omnino vide & perpetuo te
3 ne menti. † Itē quæro, an hæc distinctio quæ fit hic in pacto, locū habeat, seu in sententia lata pro reo, si quæritur, an prosit
d fideiussori? Respondeo [d] sic. vt no. p. doc. in l. fi. §. fi. ĵ. de iureiu. vbi omnino vide Bar. nō sic habet locū in iuramento, vel acceptilatione facta vni eorū: nam prodeſt alteri sicut vera: cū tunc habebat vim solutionis, nisi fuerit expresse actū cōtrariū, vt ĵ. de iureiu. l. duobus. §. si à fideiussore. & ĵ. de accepti. & l. & per iusiurandū. §. si legatorū. & no. ſ. in l. fideiussoris. in gl. quę incipit nisi in principio. Itē ista lex loquiſ in exceptione, quę incipit cōpetere tēpore cōtractus celebrati, vt exceptio Macedoniani vel velleiani. dic in Macedo. locū habet distinctio istius l. sed si pater. §. nō solū. sed in velleiano, secus quia prodeſt etiā fideiussori, qui animo donādi interceſsit, vt ĵ. ad Velle. l. si mulier cōtra senatus. §. fi. in alijs autē except. videtur idem quod in Macedo. vt locū habeat hæc distinct. per l. j. §. exceptiones. ĵ. quarū re. act. nō datur. Item quid si inceperat cōpetere, ante fideiusſionē factā. Respondeo, tunc nō videē adhibēda distinctio, de qua hic, sed alia: an ex certa scientia, an per errorem fideiusſerit: vt ĵ. de fide. si quis postquam. &. l. sed & si quis. §. fi. ſ. si quis cautionibus. & l. j. ĵ. vt in poſſ. leg. quod dic vt ibi & in l. si patronus. ĵ. de dona. per Bart. In glo. quæ incipit vel alio modo. in fi. ibi quia pacti beneficiū est reale, nō personale: certe etiā personale est pactum à reo, puta ne ab ea petatur: & sic est adeo personale, q̄ ad hæredē non transmittitur, nihilominus prodeſſet fideiusſori viuente reo, per l. acquirent. §. j. ſ. eo. & dixi in l. & hæredi. §. fi. sed dic, q̄ licet hoc pactum sit personale, hoc respectu, quia non transit in hæredem: non tamē hic cōtingit propter priuilegium, & prærogatiuā personæ cui cōpetit: sed propter formā pacti: ideo dicitur magis reale, quantum ad hoc, vt trāseat in fideiusſorē. sed gl. loquiſ de beneficio personali mere introducto fauore personæ, vt minoris ætatis vel ne quis cōueniatur vltra quàm facere possit: quia erat maritus vel socius: vnde non transit in fideiusſorem, in quem non transit qualitas maritalis, vel societatis propter quam illud beneficium competit.

2 ☞ *Per pactum liberatorium potest uni tantum ex hæredibus prouideri, sed per pactum obligatorium & acquisitorium secus: quia tunc cuilibet ex hæredibus pro hæreditaria portione acquiritur. & nu. 3.*
3 *Quid in stipulationibus fiat?*
4 *Si superior imponit aliquod onus communiter sibi subiectæ, ut de soluendo decem milia quæ ueniunt distribuenda inter homines illius cōmunitatis per solidum & libram, & postea præfatus dominus uel communitas uni illorum concedit ex priuilegio, quòd non teneatur conferre, an de summa decem milium debebit detrahi summa quæ illi tangebat.*
5 *Priuilegia & beneficia sunt interpretanda in dubio contra ipsum concedentem.*

LEX XXXIIII.

1 AVus neptis nomine. † Per pactum liberatorium poteſt quis prouidere vni tantum ex hæredibus. h. d. ista lex notabilis, & forte nō est alibi: & est difficilis ad sustinendum propter contraria formata in gl. In tex. ibi, ne à se, neue à filio suo, dos c
c peteretur scilicet quā promiſerat genero & non soluerat: & sic duas partes continebat hoc pactum: prima q̄ non peteretur ab auo: & respectu partis pactū erat personale: & si non fuiſſet facta mētio de filio, ad nullum hæredem transiuiſſet: vt ĵ. eo. l. iurisgētium. §. pactorū. & l. idem. §. j. alia fuit pactio, ne petatur à filio, qui erat futurus vnus ex hæredibus: & hoc etiam erat personale, nec egrediebatur personā filij: ex neutra ergo istarū partium cohæres filij se poterat tueri: & hoc est quod se
d quitur: sed ipse filius sic: non ex prima parte pacti: quia ex illa nō transit ad hęredes vt dictum est, sed ex secunda parte in suā tantum personam concepta: & sic intelligo, quòd filius iste fuit nominatus sub nomine appellatiuo tantum, cum forte non haberet nisi vnicum filium: vel expresso proprio nomine vnā cum appellatiuo, si habebat duos: cum hoc pactum vtroque casu non posset videri factum sibi nisi vt hæredi, postquam factum erat super eo in quo tenebitur ipse auus: si vero sub proprio nomine tm̄, non valeret, licet postea auo succesſisset: vt ſ. eo. l. si tibi. ĵ. si pactus. & super eo ad q̄ te
nebitur ipse fili⁹ pōt videri pactū, vt filio, postquā fuit expreſsum nomen appellatiuū, & cōpeteret sibi vtilis exceptio: vt ſ. eo. l. & hæredi. §. Iulianus, sed si expresso proprio nomine, tūc nulla: quia tanquā extraneo: vt ĵ. §. nos autem. sed hic cōpetit directi pacti exceptio, quā poteſt quis acquirere hæredi sicut
2 sibi, cū hæres ipsum repræsentet. † In fi. l. ibi, nec quicquā ob stat vni tm̄ ex hæredibus prouidere. ſ. per pactū liberatorium, vt est hic: nam nō extēditur nisi ad iliud, in quo filius iste tanq̄ hæres obligatur. ſ. pro hæreditaria portione: & ideo nulla iuris subtilitas hic repugnat, sed per pactū obligatorium, & acquisitorium secus: quia si stipulor à Titio decē dari mihi, & tali filio meo vt hæredi: nō acquiriē obligatio soli filio: imò cuilibet ex hæredibus pro hęreditaria portione, & mētio facta de filio, habetur, p̄ nō facta. l. continuus. §. fi. ĵ. de ver. obli. quia si nō fuiſset facta mētio de ipso, hæc stipulatio fuiſſet acquisita mihi, & postea transiret ad oēs hæredes pro hæreditarijs portionibus: licet pactū de non petendo à me, nō transeat: & ideo cohæredes & filij possent se iuuare ex prima parte pacti: quod non est in casu istius legis. Ex quo sequitur, q̄ ille filius ex vna parte se iuuare nō poteſt: tū quia debitor esset obligatus in solidum ipsi filio, & etiam alijs cohæredibus pro hæreditarijs portioni bus, quod non fuit de intētione sua: & etiā quia ista stipulatio in personā filij non restringeretur ad hæreditariā partem, eo modo quo pactū, de nō petendo, q̄ fit super parte debiti: quia tenetur, vt dictū est: & sic sequeretur incōueniēs, q̄ vni ex hæredibus posset prouideri vltra quā sit mihi hęres, quod esse nō pōt: quia non repræsentat me, nisi quatenus est hæres, & vltra quā sit hæres, reputaē mihi extraneus. in l. ij. §. fi. ĵ. de præt. stip. Non ergo posset prouideri, nisi quatenus me repræsentat, nō quatenus habet pro extraneo: & hęc est ratio illius l. cōtinuus.
3 §. fin. quā gl. allegat pro cōtraria. † sed si stipularer factū, tunc possem concipere in personā vnius ex hæredibus, vt ibi habetur. Cætera de hac materia vide ibi plenissime per Bar. quí, p̄ sequitur per plures cōbinationes, & est materia subtilis, & obscura. In prin. gl. ibi. Respondeo tota. doc. tenent cōtrariū, q̄ imò cohæres non conueniretur pro parte hæreditaria: quia obligatio qua tenebatur defunctus, nō in plus trāsiuit in eum ergo non poteſt nęc in plus conuenire, quia deficit actio, nec

a ¶ Equos. adde Io. an. & Spe. in tit. de emp. & ven. §. j. ver. quid si vēditor Abb. in c. nō iustū. de re. permu.
b ¶ Cessante rōne. d. Iaſ. hic multa dicit, q̄ rō legis est mens & aīa ipsius, vide q̄ ipsum & ei adde Ang. cōsil. suis. clxxx. et. cclxxx.
c ¶ Nō repetit. pater fideiubens pro promittente dotē, p̄ filia ei⁹, nō repetit secundum Lu. ro. singu. suis fol. xiiij. an autē hæres fideiussoris soluēs mādato fideiussoris repetat, vide text. in l. si fideiussor. de leg. j. an aūt q̄ hic dicit d. Iaſ. q̄ soluēs mandato testatoris nō repetit, in distincte procedat, vi de Bal. ſ. l. vnica. §. ne autē de cadu. tollen.
d ¶ Et in hoc q̄ per sententiā pro reo latā liberetur fideiussor, & ei prosit, adde Bal. in l. properandū. §. finau tē re⁹. ij. col. C. de iudi. & Bar. in l. si. ĵ. hoc ti. vbi ait hoc adeo versū esse, vt is omnino remaneat liberatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Grauamen.d.Iaso. dicit ꝙ hæc est benignior pro qua alleg. Ale cõsil.clxxviij.& et ipse facit tres casus de quib⁹ hic per ipsũ tu adde quod voluit Ancha.vbi in terminis cõsuluit cõs.cclxj

b ¶ Et in hoc vide per Ias.may.ẽ.de constit. prin.in l.beneficiũ.et Bal.in l.nec auus. de eman.lib.& eundem in hãc legẽ. & ipsum Paul.de cast.in d.l.beneficium.

c ¶ Abdicare. stante tñ reformatione statuti ꝙ duo agnati in omnibus & per oĩa penitus reputẽtur extranei nisi in duobus casibus,isti nõ poterũt cogi ad cõpromittendum vigore statuti disponentis, ꝙ inter agnatos fiat cõpromissum secũdum Ludo.ro.cõs.lxxxij.licet d.Ias. relatis omnib⁹ motiuis Lud.ibi dicat ipsum errare.

d ¶ Soror. An & quando appellatione fratris cõprehẽdat soror vide per Alex.consil. lxxxv.iiij.li.Paul.de Ca.cõsil.cccxxxviij. Ful.consil.lij. Sign.de Mediol.cõsil.clxxiij. Rap.cu.cõsi. cxxviij.

e ¶ Carnales. De hoc vide per Alex.consil. cxcvij.ij.lib.Lud.ro. consi.ccccxj.

obst.l.ab omnibus.ĩ. dẽ lega.j. quæ videt probare cõtrarium:quia loquitur,quãdo testator in vltima voluntate vnũ ex hæredibus liberat,& exonerat à solutione legatorũ,vel debitorũ: quo casu si cõsistebant in pecunia,censentur hæredes grauati,vt solida præstẽt,& sic etiam partem illius exgrauati,quod facere potuit testator in vltima voluntate:si autẽ cõsistebat legatio in re hæreditaria: tũc sicut illa nõ transiuit ad cohæredes nisi pro hæreditarijs portionibus,ita nec in plus tenentur, & sic ad portionem grauati, quæ non est apud eos, sed apud eũ exgrauatũ. & iste est casus in l.fundum.§.libertus.ĩ. de le.j. nos loquimur qñ liberauit vnum,per pactum,quo casu non potest dici ꝙ alij censeantur onerati de soluẽdo partem illius: quia hoc nõ potest fieri per cõtractum, sicut per vltimã voluntatẽ: vt l.pacto succesſorũ.C.eo.tit.& ar.ĩ.eo.l.inter debitorem.& ista faciunt ad q.†Si dominus vel cõitas superior imponit aliquod onus cõmunitati sibi subiectæ, puta de soluendo x. milia quæ veniunt distribuenda inter homines illius cõitatis per solidum, & libram postea præfatus dñs vni cõmunitas vni illorũ concedit ex priuilegio, ꝙ nõ teneatur conferre in illa collatione:quæritur an de summa x. milium debebit detrahi summa quæ illi tãgebat, an verò tenebit cõmunitas integrã summã soluere. Bart. mouet in l.ab oĩbus,& videt tenere istam vltimã partem pro qua facit:quia hoc debitum est impositũ vniuersitati, sed vniuersitas remanet eadem: & quia superior exgrauãdo vnum potest onus illius in alios trãsfundere,sicut testator in vltima voluntate:cõtrarium vult Gul.de cu. ꝙ debeat detrahi,ne priuilegium cõcessum vni redundet in aliorũ

a grauamen[a]:vt s̃.eo.l.si vnus.§.antep.sed in §.sed generaliter. idem Spe.expresse in ti.de cẽsi.§.j.ver.quid si aliqua cõitas.& pro hac parte facit,ꝙ nõ per viã vltimæ volũtatis:sed per actũ inter viuos fit hæc exoneratio:& istã partẽ vidi obseruari,&

5 benignior est:†quia priuilegia & beneficia sunt interpretanda in dubio cõtra ipsum[b] cõcedentẽ:vt no.Inn.in c. dilectus. extra de noua.& dixi in l.beneficium.s̃.de consti.princ. In gl.ibi,prima verior:hoc verũ est quantũ ad solutionẽ dicti cõtrarij:sed præcedens l.est vtilis ad imitationẽ istius l.vt debeat intelligi,quãdo testator sciebat vel scire præsumitur plures sibi debere hæredes esse,& tamen noluit prouidere nisi vni: si autem credebat vnũ tantùm sibi fore:quia vnicũ tantùm filiũ habebat,nec plures sperabat:tũc si susciperet alios, qui succedant cũ illo,tale pactum proderit omnibus per l.tale pactũ.§. fi.ĩ.eo.quod no.quia est sing.limitatio ad hanc l. In glo. vel verius,ibi acquirit omnibus,sed exceptiõe remouet &c. hoc nõ placet,nec est vera:imò ibi acquiritur omnibus ipso iure, & cũ effectu,& nõ illi soli nominato vero. Ergo soluta est illa quæ colligitur ex his,quæ dixi super tex. In fi.gl.ibi magis videtur datio quàm factũ:ista gl.contrariatur sibijpsi in eo qđ dixi s̃.in ver.solu.ibi in dando:hic autẽ in retinendo,vbi vult ꝙ hoc pactum de non petendo,sit potius factum,quàm datio. dic ergo ad l.quod dicitur.ꝙ ibi loquitur in eo quod pater stipulatur filio patre viuente,quo casu nõ stipulatur sibi vt hæredi:sed vt ipsi patri,cui per filium acquiritur:ideo distinguitur an stipuletur tale quid, quod possit acquiri patri, vt datio,& an tale quid,quod nõ possit acquiri,vt pactũ cohærens personæ filij,& nõ valet. Hic verò pacisci tur post mortẽ suam,& vt hæredi:& illa l.quod dicitur,nihil facit od propositum.

2 ☞ *Verbum liberum in singulari & in substantiuo quòd ponatur pro filio.*

LEX XXXV.

1 c VS autem agnationis.† Per pactũ nõ potest quis à se abdicare[c] agnatione,sicut nec filiationem:& per consequens nec iura quæ occasione illarum sibi competunt. h. d. sicut nec libertatem:nec iura quæ sibi competunt,ex eo ꝙ est liber homo:quia iura non sunt quid separatum ab ipsa agnatione,filiatione,vel libertate: quod prosequere vt pulchrè & subtiliter examinat Bar.in l.is potest.ĩ. de acquir. hæredi. vbi

2 omnino vide pro declaratione istius legis. †In tex.ibi libe rum.no.hoc verbum in singulari: & in substantiuo ponitur pro filio.simile in l.si quis prioris.§.illo.C.de secun.nupt.& ĩ. de inoffi.testa.l.si quis in suo.& Instit. per quas person. nobis acquir.§.hæc quoque.

2 ☞ *Fratrum appellatione continetur soror.*

Quòd etiam filij duorum fratrum appellentur fratres.

3 *Confessio simplex habet vim pacti liberatorij in actione personali,si scienter est facta secus si per errorẽ:in actione verò reali etiam si scienter eam fecerim,non videor facere pactum de non petendo:nisi promissem eam non petere.*

4 *Actio si est singularis,& verba sint generalia,tunc quietatio seu transactio restringitur ad illam.*

5 *Transactio seu quietatio facta super petitione generali:cùm sit generalis, extẽditur ad omnia etiam ignorata nisi dolus aduersarij occultantis interuenerit, & quid in diuisione. & nu.3.*

Quid si pro ignoratis non competat adhuc actio.

6 *Liberatio uel transactio generalis qualiter concipi debeat?*

7 *Si partes promiserunt non reducere laudum ad arbitrium boni uiri sub certa pœna: & unus dixerit iniquum, & petijt ipsum reduci:licet fuerit pronunciatum æquũ: tamen aduersus petitionem pœnæ habebit exceptionem doli,si erat iniquum: & poterit ostẽdere quòd iniustè succubuit:idem si nõ potest ostendere de iniquitate: sed iustam causam habuit credendi quòd esset iniquum,licet non esset.*

LEX XXXVI.

1 TRes fratres Titius,† Generalis quietatio facta in generali, vel vniuersali actione,extẽditur ad omnia mero iure etiam ignorata:sed si ignorabantur dolo aduersarij subtrahẽtis contra exceptionem pacti resultantem ex eo,competit replicatio de æquitate.hoc dicit ista notabilis l.& famosa. †In tex.ibi,& Seia &c.& sic appellatione fratris continetur soror secũdum gl.Ray.dicit hoc verum cùm profertur à lege: secus si ab homine.Ang.hic dicit idem si ab homine. per l.Lucius. §.Meuia.ĩ.ad Treb.potest dici,ꝙ cùm profertur in plurali:vt

d fratres,ꝙ comprehendatur soror[d]: & ita loquitur hic: sed in singulari,secus cùm ista vocabula sint diuersa: de quibus autẽ fratribus intelligatur,dic ꝙ de fratribus qui secundùm vulgare,dicuntur carnales[e],in secũdo gradu de iure ciuili, & in primo de iure cano.non autem de patruelibus,id est filijs duorũ fratrum,licet etiam ipsi appellentur fratres,vt no.in l.hic alle.

3 ĩ.de leg.iij.l.Lucius.§.quæsitum.vt ibi per Bart. †In text. ibi,nihil ꝙ sibi commune remansisse cauerunt in hoc stat vis: quia non erat verũ hoc,cum bona illa occultata remanserint cõmunia quæ non fuerunt diuisa,& gl.hic supplet text. quòd etiam promiserint stare diuisioni,& nõ venire cõtra eam occasione aliorum bonorum,quæ communia remansissent. dicens, ꝙ nisi ita fecissent,istis arg.nulla obstaret exceptio de rigore iuris,cuius cõtrarium patet in fi.sed ista gl.nõ videtur bene dicere:quia imò etiam tunc videretur obstare per l.tale pactum.in prin.ĩ.e.vbi simplex confessio habet vim pacti liberatorij. Dicunt doct.notabiliter soluendo gl.ꝙ illa l.loquitur in actione personali,vt si confitear te non esse debitorem meũ videar pacisci de nõ petendo;quod tamen est verũ si sciebam contrarium,ꝙ eras debitor:secus si per errorẽ hoc dixissem.l. j.C.de fal.cau.adie.leg.sed nos loquimur in actione reali, quã habeo contra te ex eo,quòd possides rem meã insolidum, vel pro parte,ratione cuius habeo rei vendic.hoc enim casu, licet confiteor te nihil habere de meo etiam scienter,nõ videor facere pactum de non petendo, & sic hoc non obstante possum etiam mero iure agere & vendicare probando,ꝙ sit mea per l. cum falsa.C.de iur. & fac.igno.nisi promisisset eam nõ petere vt in hac glo.quo casu si faciebam,obstat exceptio mero iure: & non in effectu etiam si dolo tuo interueniente hoc contingebat ꝙ ignorarem,vt in hoc tex.tene perpetuò mẽti hæc verba:licet doct.nõ ita declarent. In tex.ibi,qui absentes erãt, supple,maximè.nam idem si præsentes erant, & tamen ignorauerunt:licet tunc minus iustam causam ignorantiæ habeãt, cùm filij præsumantur scire bona paterna vel materna,tamen adhuc potest subesse iusta causa ignorantiæ: vt si erant talia, quòd tenebant occultè, vt pecunia. Quid autem si isti fratres

tres sciuissent illã pecuniã subrectã:dic vt s̃.dixi:quia si promi

4 serũt nõ venire cõtra,nõ pñt venire,aliàs sic,nõ ob.cõfessione per d.l.cũ falsa. †In fi.l.ibi,obijciãs:si ergo mero iure põt obij ei exceptio,ꝑpter generalitatẽ verborũ in qua cõprehenditur oĩa:qñ actio fa. erc. sup qua fuit facta hæc quietatio,est generalis vel vniuersalis,ĩ qua oĩa veniebãt: secus si fieret sup actione singulari:quia tunc verba generalia restringerẽtur ad illã, vt C.de trãsa.l.si de certa.& de exce.l.si ex maiore.& ꝙ ibi no.

5 Cy.quẽ oĩno vide. †In gl.mag.ibi de trãsa.l.sub prętextu.ad hoc cõtrariũ collige solutionẽ ex eo,ꝙ infra subijcit glo.in secunda cõbinatione in ver.si autem cõtra.ꝙ quando petitio est generalis,quia sub generali actione facta est,etiã trãsactio vel quietatio in se est generalis & extenditur ad oĩa etiã ignorata si tñ nõ dolo aduersarij:& ideo prætextu specierũ de nouo repertarũ nõ rescinditur mero iure nec in effectu,et hic est casus l.cõtrariæ.Si autem dolo aduersarij occultãtis,secus ne dolus suus sit sibi lucro:& iste est casus nota.istius legis:& si dicatur qualiter in præced. casu,qñ cessat dolus aduersarij,põt extẽdi de ignorãtia,cũ in his quæ quis ignorat,nihil dicatur agere,vt in l.ex maleficijs.§.longe melius.ĩ. de act.& obli.Rñdeo ꝙ licet nõ cogitauerit in specie,censetur cogitasse in gñe, postquã proposuit actionẽ generalẽ vel vniuersalẽ,& voluisse,ꝙ extẽdatur ad oĩa quæ sub illa actione cõprehẽduntur etiã ignorata,& hoc tñ valet quantũ si specialiter cogitasset:vt l.qui iure militari.ĩ. de testa.milĩ.Item limita istũ casum qñ dolus nõ interuenit,vt tunc extendatur ad ignorata:qñ pro eis cõpetebat actio, tẽpore transactionis vel quietationis factæ, aliàs secus, vt si erat fideicommissum conditionale,cuius conditio postea extitit,vt ĩ.tit.j.l.qui cũ tu.§.fin. Ex prædictis videtur ꝙ Bart. hic errauerit in vno, quod ipse dicit super secunda cõbinatione gl.dum dicit,ꝙ fallit: quando aliquid est subtractum,vt hic idẽ dicit ipse,si nõ est subtractũ per l.ei cui.ĩ. de lib.leg.quia qs nõ videt remississe reliqua, siue illa quæ sunt apud aduersariũ, quominus restituat:sed hoc videt cõtra illam l.sub prætextu. & ad l.quam allegat, respondeo ꝙ loquitur quãdo fit quietatio super actione singulari, vt si libero te ab actione depositi vel cõmodati:hoc em̃ non importat,vt rem depositã vel cõmodatã nõ restituas,vt ibi:sed solum vt non tenearis de culpa vel dolo prætẽrito,cum cõmissis in illa re,vt dixi s̃.eo.l.si vnus.§. illud.nos loquimur qñ facta est super actione generali vel vniuersali certa quantũ ad cõbinationẽ,quã gl. facit examinanda pleniusvt per doc.in d.l.sub prętextu.& l.si de certa.C.de transa.

6 †Et si vis ꝙ liberatio nõ possit occasione prædictorũ cassari facias apponi in instrumento,ꝙ dicta liberatio & trãsactio sit & intelligatur esse plena, & plenissima, & extendatur etiã ad incognita dolo aduersarij, vel nõ dolo: & super his in quibus de pñti cõpetit actio,vel in futurum cõpetere poterit: & si fiat super dependentibus ex testõ,adjciãtur etiã alia verba.s.inspectis cognitis ꝙ verbis testamẽti:vt ĩ.tit.j.l.de his. In fi. gl. ibi, vel dic ibi cũ male pronũciauit hęc cõiter tenetur,quia re vera nõ cẽsebat remissum fi deicõmissum conditionale per l. qui cũ tutoribus.§.fi.iudex tñ ,pnunciauit cõtrariũ,& sentẽtia transiuit in rem iudicatã: & quia snia habetur pro veritate, cẽsetur ipse venisse cõtra transactionẽ:& ideo facit illa snia illũ incidere in pœnã,quã ꝑmisit si veniret cõtra trãsactionẽ:sicut si snia esset iusta.glo.tñ hic in fi.dicit vnũ singulare verbũ, ꝙ licet ibi fit cõmissa pœna mero iure,tñ petẽti obstabit exceptio: & poterit cõuentus ad pœnã opponere de iniquitate snię quanũ ad euitandã pœnã,licet nõ possit quantũ ad illud super quo lata est snia,quia in illo habetur pro iusta et ꝙ veritate:vt l.res iudicata.ĩ.de re iudi.& h.d.gl.per arg.istius l.in fi.Sed Bart.in d.§. duo fratres.videtur tenere cõtrariũ, ꝙ pœna cõmittit cũ effectu:& sicut non põt allegari iniquitas sentẽtię,quantũ ad id fuctu:& sicut non põt allegari iniquitas sentẽtię,quantũ ad id fuper quo est lata,ita nec quãtum ad pœnã quia quo errore facit in principali, etiã in accessorio ꝙ l.ex diuerso.§.j.ĩ.de rei ven. Dicit Ang.se audiuisse Bar.cõsuluisse semel ꝑm istam gl.ꝙ ob stat exceptio.& dicit ꝙ idẽ ipse consuleret,si casus occurreret: quia benignior est ista pars,quicqd dicat Bar.in illo.§.'et fra-

7 tres.†Ex quibus sequitur notabilis decisio in alio,si partes ꝑmiserũt nõ reducere laudũ ad arbitriũ boni viri sub certa pœna,certe intelligi nisi sit iniquũ[a] per l.si libert°.ĩ.de ope.libe. & ꝓ c.quintaualis. extra de iureiur.pone ergo,ꝙ dixi iniquũ, & petit ipsum reduci.& hoc tenuit Dy.et cõsuluit. certe si poterit ostendere ꝙ iniuste succubuit, quia re vera erat iniquũ, licet fuerit pronunciatũ æquũ,aduersus petitionẽ pœnæ habebat exceptionẽ doli ꝓ istã gl.notabilẽ, quã perpetuo tene mẽti.

a ↦ *Quod fieri põt octo modis, nẽpe quatuor modis ꝑplus & quatuor modis ꝑminus secũdũ Bal.in l.ĩ. §. sed si quis. j. col. C. cõmunia de leg.*

Idem si nõ potest ostendere de iniquitate, sed iustã causam habuit credendi ꝙ esset iniquum,licet non esset, vt not. Io. an.in addi.Spec.tit.de arbit.§.fin.vbi omnino vide.

2 ☞ *Traditio à te fienda alteri propter me, re integra, potest reuocari ex postfacto, & quid si gratia tui erat fienda? & nu.3.*

3 *Quid si non tradidisti, sed obligasti te illi ad tradendum, quia pro tradita habetur, an poterit reuocari?*

4 *Contractus innominatus quando est factus gratia uniu, quòd non possit reuocari & quòd secus sit si gratia utriusque.*

5 *Non dicitur contractus innominatus, nisi quando in eodem instanti do uel facio, ut des uel facias.*

6 *Si tibi debitori meo mandaui,ut id quod mihi debes soluas Titio creditori meo, & tu acceptasti mandatum,& scripsisti in libro tuo debitorem Titij absentis & ignorantis prædicti,an potero reuocare mandatum tubendo quòd non soluas.*

LEX XXXVII.

1 SI cum fundum meum.† Pactum tecum factum, quòd rem meam quam possides alij tradas, facit vt traditione secuta non possim te ad illam cõuenire, idem si non erat secuta, si tamen hoc casu duo concurrant,scilicet quòd tui gratia hoc fecerim:& quòd per te nõ stat quominus tradis. hoc dicit. Primum dictum est satis clarum, sed secundum dictum est valde obscurum in ratione sui: quia postquam nõdũ tradideras,videbitur quòd licet tui gratia, & licet per te non stet quominus tradas, possum revocare mandatum,cum res sit integra:vt l.mandati.C.manda.& si dicatur ꝙ iste fuerit quidam contractus innominatus, adhuc re integra locum habet pœnitentia,vt l.si pecuniam.infra de cõdit.ob cau. etiam si per te non stet, vt ibi.& quod not. glo. supra eod.l.iurisgentium.quæ incipit idem in aliis.in fin.& quia difficile est soluere ista contraria: dixit Petr.de bella pertica, quòd ista l.si cum fundum. destruit totum mundum. In text.

2 ibi, fundum meum. idem si est mihi debitum à te Bal. †In tex.ibi,conuenisse mihi tecum, ista conuentio habet vim mandati,si traditio fienda Titio,propter me fienda erat,& nõ propter te: ideo re integra sine dubio posset reuocari: vt l. si cum cornelius. infra de solu. & hoc quando ex postfacto hæc conuentio facta est: sed si tempore obligationis; puta promisisti soluere mihi aut Titio:licet quo ad Titium habeat vim mandati,vt l.Iulianus.§.j.cum ibi not.ĩ.de verb.oblig.non tamen potest reuocari: quia cõpetit tibi hæc facultas soluendi alteri ex forma contractus. & interest tua posse pluribus soluere,vt liberer is: vnde hanc facultatem tibi auferre non possum: vt l.

3 fin.ĩ.de solu.& l.alij. † In tex. Si autẽ iam tradidisses: idem si non tradidisti,sed obligasti te illi ad tradendum,quia pro tradita habetur,etiã si mei gratia traditio fienda erat: nec possum revocare mandatũ,& te dimittere illi obligatum.vt ĩ.de consti.pecu.l.verũ in fi.& de pub.l.si quis prohibuerit.& ĩ. mand. l.si mandassem.& quod not. ĩ.de neg.gest.l.si ego. Si autem te nõ obligasti,tunc postquã adhuc nõ tradidisti, ita demum poteris defendere te aduersus me vendicantem, si cõcurrunt illa duo de quibus ĩ.videlicet,ꝙ tui gratia sit fienda traditio.Certe idem videtur si gratia tui & mei:quia licet respectu mei possis revocare,non sic respectu tui. Item ꝙ per te nõ stet. Si ergo per te staret,non prodesset tibi illa conuentio: licet tui gratia facta fuerit,ex quo illã nõ seruas,vt hic patet. Quomodo ergo soluemus contraria.de quibus s̃. Rñdeo ꝙ quando gratia tui, non põt proprie dici mandatum, nec etiã quatenus tui gratia: sed potius dicitur consilium:vt ĩ.mand.l.ij.in fi.verũ quia iste actus traditionis venit expediendus in re ad me pertinẽte, ad huc nõ dicitur simplex cõsilium,sed quædã concessio vel permissio sapiens naturã donationis, quã tibi auferre nõ possum postquam est perfecta.l.aristo.ĩ.de dona. sicut si permitterem tibi, ꝙ possis in fundo meo saxum vel arenam fodere: vt ĩ.de dolo.l.si cũ mihi.& l.qui saxum.ĩ.de dona. Vel si vellemus dicere ꝙ iste sit quidã cõtractus innominat°,scilicet libero te ab

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Quotidianus. do. Ias. hic adde tex. in l. vt. rūq. de constit. pec. & in l. si quis prohibuerit. de publi. & in l. si mandasse in. j. mā.
b ¶ Reipub. Adde eundem consil. cccxx. & de potestate horū administratorum, vide per Alex. consil. xxij.
c ¶ Contractū. Limita per istud quod voluit Ioan. and. in addi. ad Spe. in tit. de loca. §. j. vers. quid si colonus,
d ¶ Et adde, q ambiguitas in contractu posita debet declarari per præcedentia & sequētia, vt per Ia. n. in c. innotuit. de arbi,

actione, qua mihi teneris, si tradas Titio, vel vt Titio tradas. quare verba prima subintelliganē eoipso, q permisi tibi tradere tui gratia. †Rnd. ad. l. q pecuniā. q hoc casu de quadā opinione antiquorū, quā gl. mag. ibi recitat in prin. licet eā nō teneat, q qñ cōtractus innominatus est factus gratia vnius tm̄, nō potest reuocari: licet secus, qñ gratia vtriusq; vt in illa l. si pecuniā. quā opi. sic declaro: nā si do tibi aliqua: vel facio q tu des vel facias: si datio tua vel factio cōcernat dūtaxat vtilitatem meā, & datio vel factio mea cōcernit dūtaxat tuā, tūc habet locū illa l. vt si dedi vel feci, tu verò adhuc nec dedisti nec fecisti, possum pœnitere, licet sis paratus dare vel facere: si verò datio vel factio tua cōcernat tm̄ vtilitatē tuā vel meam: tūc si ego dedi vel feci & tu adhuc nō dedisti nec fecisti, sed parat' es dare vel facere, nō possum pœnitere in tui præiudiciū: casus est in hac l. quē doc. nec pōderāt nec declarāt. & hoc voluerūt illi antiqui in d. l. si pecuniā. q est magna limitatio ad d. l. si pecuniā, quā perpetuo tene mēti. In gl. ibi, tūc haberet locū pœnitētia: tu dic in cōtrariū si traditio illa fiēda per te cōcernebat tuā tm̄ vtilitatē, vel tuā & meā, & ſ. dixi. cū sit eadē ratio hoc casu: secus si meā tm̄. nā tūc habet vim mādati, & vim cōtractus
5 innominati, qui pōt reuocari. †No. ex hac gl. q nō dicit' contractus innominatus, nisi qñ in eo instanti do vel facio, vt des vel facias: sed si darē vel facerē simpliciter, & postea ex intervallo agerē, vt dares vel faceres, nō diceret' cōtractus innominatus, vt in hac gl. sed posset dici cōtrariū, habita relatione ad pactū, de quo tacitē videt' actū, vt ab eo non petat: de quo fuit
6 expresse actū. †Quæro, qd si tibi debitori meo mādaui, vt id quod mihi debes, soluas Titio creditori meo, & tu acceptasti mandatū, & scripsisti in libro tuo te debitorē Titij absentis, & ignorātis prædicta, postea volo reuocare mādatū, & iubeo q nō soluas: vtrū possum. Io. an. in addi. Spe. super rub. de depo. dicit Dy. & Alb. Accursiū cōsuluisse, q si Titius postq̄ peruenit ad sui notitiā, acceptauit & scribit tibi q erat cōtentus, non possum reuocare: sicut si iā tradidisses vel obligasses te illi, ſm ea quæ dixi per l. si ego. ff. de neg. gest. sed si nondū acceptauit, videnī velle q possim reuocare per l. si cū Cornelia. ff. de solu,
3 tene menti: quia est casus quotidianus[a], & si nō esset authoritas prædictorum, videretur prima facie dicēdum q indistincte possim reuocare: quia non est tui gratia sed mei: & res est adhuc integra, postquam te non obligasti.

a ☞ *Consilium ciuitatis quod repræsentat totum populum potest remittere debitum etiam liquidum sicut totus populus.*

3 *Priores licet nō possint remittere, si tamen confitētur solutum esse reip. & sunt tales qui positi sint ad recipiendū solutionē talis confessio præiudicat reip. & ei statur.*

4 *Quid in confessione procuratoris alicuius priuati.*

LEX XXXVIII.

IMperatores Seue. & Anton.

1 †Administratores reipu. nō possunt gratis remittere debitū reipu. h. d. & est casus de eo quod no. gl. ſ. eo. l. itē magistri. q priores vel anciani nō possunt remittere, nisi habeāt speciale mādatū, nec p pactū: vt in tex. nec p trāsactionē, vt in gl. & hoc qñ debitū est liquidū: qa remissio cōtineret ambitionē: vt l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. & C. de trāsa. l. præses. sed si nō esset liquidū, possent tā trāsigēdo, q̄ paciscēdo, si interesset
2 reip. hoc facere: vt ſ. e. l. cōtra ius. circa fi. †Cōsiliū verò ciuitatis, quod repræsentat totū populū, vt not. ff. de dolo. l. sed ex dolo. §. j. in gl. & C. quæ sit lō. cōsue. super rub. bene posset re-
3 mittere etiā liquidū, sicut totus populus. †Licet autē curatores vel priores nō possint remittere, si tamē cōfitentur solutū
b esse reipu.[b] & sunt tales, qui positi sint ad recipiēdū solutionē talis cōfessio præiudicat reipu. & ei statur, vt l. ij. C. de quadri. præscri. ante fi. & l. si procurator. cū ibi not. ff. de iure fis. & l. ne
4 casu. C. de discusso lib. x. †licet nō sic in cōfessione procuratoris alicuius priuati, cui nō statur in præiudiciū dñi: vt C. de noua. l. non abstulit. & quod no. Bar. in l. ij. ff. si cer. pe. In gl. ibi:

sed dic, videlicet tacitè: ista distinctio p̄cedit in sorte debita, sed in vsuris: quia est debitū odiosum, dicūt alig valere remissionē factā per tales administratores habētes legitimā administrationē: vt no. in l. præses. C. de trāsac. & ibi vide per doct. facit ff. de vsur. l. qui semisses, & l. cū post. de iu. dot. cum ibi no.

2 ☞ *Priuatus nō potest etiā cū iuramento renunciare ei quod est inductū principaliter in fauorem vel utilitatē public. & si secūdario inductū est, potest cū iuramēto. Quid si nec principaliter nec secundario?*

LEX XXXIX.

1 VS publicum pri. †Glos. quæ est hic, malè declarat istam l. & exēplificat eam quinq̄ modis, vt patet ex ll. alleg. per eam vsq; ad versic. sed cùm postea. vbi format vnā q. q cum omne ius dicatur publicū authoritate: quia publica authoritate cōfectum, sed vtilitate nō omne ius dicitur publicū: nam quædā iura tractāt de merè vtilitate publica, vt illa quæ tractant de magistratibus & sacerdotibus, in quibus cōsistit respub. l. j. §. ius publicum. ff. de iusti. & iur. & iura quæ tractāt de iure fisci.
2 l. ij. de iur. fis. †Quędam verò cōcernunt vtilitatē priuatā principaliter, secūdario publicā, vt iura quæ tractāt de fauoribus dotis. l. j. ff. sol. mat. Quædā quæ nec principaliter nec secundario pertinent ad pub. vtilitatem & c. vtrū ista l. locum habet in omnibus istis: & dicit gl. q in primis locum habet sine dubio, intellige q priuatus nō potest etiā cū iuramento renūciare ei quod est inductū principaliter in fauorē vel vtilitatem publi. vt in c. si diligenti. de fo. cōpet. in secūdo casu, qñ secūdario nō possunt sine iuramēto: vt l. de die. ff. de pac. do. sed cū iuramento, sic: vt in c. cùm cōtingat. extra de iureiur. In tertio quando nec principaliter, nec secūdario: quidam dixerūt, idē propter multos casus enumeratos in l. pactū inter hæredes. per gl. ff. e. & C. eo. l. pe. gl. tenet cōtrariū. pro qua l. paciſci. ſ. eo. & in illis casibus est dicere diuersitates rationis. Breuiter qñ est tale ius quod non continet nisi meram vtilitatem renunciantis, valet renūciatio per l. paciſci. ff. eo. si verò. cū illa est etiam admixta vtilitas publica vel alteri[a] priuati. Aut possunt inuicem separari, aut nō. ad quod ff. de do. inter vir. l. si sponsus. §. generaliter. cum ibi no. Si cōtineret odiū alterius, potius quàm fauorē renunciantis: similiter non potest renunciari: vt l. tam & si. ff. ad Maced. cætera circa istum articulum vide plene in distinc. quam Bar. melius prosequitur hic in d. l. planè. C. eo.

a ☞ *Probatio debet esse clara, & cōcludens necessariò uel præsumptiuè præsumptione à iure approbata: aliàs non releuat probantem.*

3 *Differentia inter ambiguitatem & obscuritatem & incertitudinem.*

LEX XL.

1 MEteribus placet. †Pactio obscura vel ambigua interpretatur contra
c proferentem, vel cōtra eum[c] in cuius fauorē fuit appositā. h. d. Et ratio est in promptu: quia ille habet fundare suam intentionem in ea, & per cōsequens habet eam probare: siue
2 agat siue excipiat, vt l. ij. ff. de proba. †probatio verò debet esse clara, & cōcludens necessariò, vel præsumptiuè, præsumptione à iure approbata: aliàs non releuat probantem: vt in c. in
3 præsentia. extra de proba. & in l. nō hoc. C. vnde cogn. †In tex. ibi, vel ambiguam: supple appositā a vēditore vel locatore, vt sequitur: & hoc si cōstabat: sed si nō constat à quo modo fuerit apposita: quia sunt verba notarij: tūc inspicitur in cuius fauorem apposita fuit: & ab illo censetur fuisse apposita: & fit interpretatio cōtra eū: & hoc modo potest intelligi l. si in emptione. in prin. ff. de cōtrahen. emp. Cōsistit autē obscuritas in dictione, sed ambiguitas. in oratione, qñ habēt duplicē intelle
d ctum: quorū vnus est vtilior altero: tūc sumitur minus[d] vtilis: & de hoc no. in l. quoties. ff. de re iud. adde q aliquādo non est obscuritas nec ambiguitas, sed incertitudo: vt in obligatione generis vel alternatiuę: & tunc nō habet locum ista l. licet lex si ita. in prin. ff. de contrahen. empt. & aliquando datur electio vni, aliquādo alteri: vt no. in l. electio. ff. de le. ij. & adde, q obscuritas vel ambiguitas circa principale, interdum vitiat sed circa accessorium nō, vt d. l. si in emptione. in prin. ff. de cōtrah. empt. & vide gl. in c. ex literis. extra de spon. & Io. and. in c. in obscuris. in mercu. & etiam Dy. ff. de reg. iu. & gl. in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur.

Verba

a *Verba enunciatiua prolata ad liberandum, dispositionem inducunt secus si non ad liberandum.*

b *Confessione emissa ad liberandum quem, non requiritur causa & ualet: secus in emissa ad obligandum.*

4 *Verbum appositum in pacto liberatorio quando non reddat uerbum personale?*

5 *Confessio creditoris quòd debitor sibi non tenetur: quando non inducat pactum de non petendo.*

6 *Pactum de non petendo si tenebaris mihi ultra quingentos aureos, an ualeat sine insinuatione.*

LEX XLI.

1 TAle pactum. †Confessio creditoris, q debitor sibi non tenetur, habet vim
a pacti de non petēdo.[a] h. d. notabiliter & semper allega
2 tur ad tria. †Primò q verba enūtiatiua prolata ad liberandū dispositionē inducūt: secus si nō ad liberandū, nā cōfessio extra iudicium ad obligandū nō inducit obligationem, sed eam probat, vt ff. depositi. l. publica. §. fi. contra quam probationem admitteret probatio in contrarium: vt l. cum falsa. ff. de iur. & fac. igno. sed hic non solū probat nō esse debitum, quod in dubio præsumitur, postquā creditor ita confessus est: sed etiā inducit pactum de non petendo, posito q sit: & sic non admittitur probatio. In contrarium facit l. j. C. de fal. cau. adie. lega. & intelligo sanè quando scienter emissa est confessio: secus si per
3 errorem, vt d. l. j. † Secundò allegat', q confessione emissa ad li
b berandum quem, non requiritur causa, & valet licet nulla causa sit expressa, secus in emissa ad obligandū. [b] l. cū de indebito.
4 §. fi. de proba. †Tertiò patet ex hac l. q verbū te appositū in pacto liberatorio, qñ determinat verbū obligatiuū, non redit pactū p̄sonale, vt si dico, p̄fiteor te nō teneri: nam inducitur pactum, de petēdo reale vt patet in fi. dū dicit q prodest hæredibus: secus si determinat verbū executiuū, vt in pacto expresso, quo promitto, nō petere à te, vt l. iuris gentiū. §. pactū. & in l. duobus. §. j. ſ. eod. & sic maioris efficaciæ est, in hoc istud pactum tacitū resultans ex hac confessione, quā sit expressum, &
5 hoc per rationē prædictā. †Limitatur aūt ista l. primò, quia habet locū qñ debitor erat pñs, secus si absens, & sic nō cōsentiēs: vnde nō pōt valere pactū qđ requirit cōsensum duorū, vt ſ. eo. nisi interuenerit nūtius, vel epistola. l. Publia. §. fi. depositi. vel nisi creditor in suo libro scripserit talē nō esse debitorē suum: qa hęc scriptura tm̄ operat', quantū epistola: vt l. nuda. ſm vnū intellectū cum ibi no. ff. de dona. vel nisi notarius reciperet nomine absentis iuxta no. in l. cū quis. §. j. ff. de leg. iij. per Bart. vel alius nomine absentis habet mandatū vel nō: & postea sequit' ratihabitio. ar. ff. de nego. gest. l. si ego. istis cessantibus, licet in pñtia Titij, vel testiū cōsiterer te absentē nō esse debitorē meū, nulla acquireret tibi exceptio pacti vel doli iuxta not. in l. nō solū. §. si liberationis verba. ff. de liber leg. per Bar. & qđ no. gl. in l. illud. de fac. fan. ec. & hoc probato, q si debitor etiā scienter cōfessus fuerit, videt' q cōfessio facta extra iudicium parte absente faciat semiplenā p̄bationē per c. fi. extra de succes. ab intesta. & no. Bar. in l. admonēdi. ff. de iureiur. [c] adde qđ not. Cy. in l. gñaliter. C. de nō nu. pecu. de confessione facta in testamē
c to. Aliā limitationē ponit hic Ia. bu. satis notabilē, quā etiam Angel. sequitur vt habeat locū ista l. post xxx. dies nō ante per l. in contractibus. C. de nō nu. pe. vel dic fortè melius, q aut cōfiteor te mihi soluisse, & tunc loquitur illa l. vt ista cōfessio nō probet contra me, nisi post xxx. dies, postea verò probat, sed non inducit pactum de non petendo, & sic loquitur contrariū. Aut confiteor te non esse debitorē & statim præiudicat & in-
6 ducit pactum de non petendo, vt hic quod tene menti. † Vltimò quæritur, an valeat hoc pactum, si non interuenit insinuatio: & tenebaris vltra quingentos aureos mihi. Iaco. bu. dicit, quòd sic: quia non est mera donatio, sed probatio non debiti. Ang. hic melius q si non cōstat te fuisse debitorem: verū est quod dicit Iac. & tunc inducit probationē & non pactum: sed si constabat, q eras debitor: tunc inducit pactum de nō petendo. Et ideo qui habet vim donationis, non valet vltra legitimam summam: vt nota. in l. si quis obligationem. ff. de re iudi.

a ☞ *Pactum habet uim confessionis, sicut econtrà.*
Conuentio simplex de standō iudicatis, quòd habeat executionem paratam sicut sententia diffinitiua: licet regulariter secus.

3 *Si nō statur iudicatis, an fiet executio de sententia prima an de cōuentione prædicta:*

§. Qui prouocauit pa.

1 †Pactum de stādo iudicatis si nō seruet
c transactio facta app. pen. facit vt existētes cōditione, prima sententia mittit' executio ni per iudicē cōpetentē. h. d. secundū glo. vel per iudicē appellationis. h. d. secundū Gul. de cu. vel q ipsum pactū: nō autē prima sententia mittatur executioni per iudicem appellationis, tanquā cōfessio facta coram eo: & sic iudicialis. h. d. secundum Bar. & est singularis §. secundū quālibet lecturā, sed hæc vltima videtur magis singularis: quia est casus ex quo pactū meū habet vim cōfessionis: sicut econuersò pactū nudū habet effi-
2 caciam, quando roboratur legis auxilio. & sic no. †q pactū habet vim cōfessionis sicut ecōtrariò vt in prin. ff. istius. l. Est etiam aliud speciale mirabile, q simplex cōuentio habeat executionem paratā, sicut sententia diffinitiua regulariter secus, vt l. si minor xxv. annis cui fideicōmissum. ff. de mino. cū ibi no. & C. de execu. rei iu. l. minus. & l. ij. §. si conuentione. de re iu. & l. si pacto quo pœnā. in fi. C. eo. In tex. ibi se satisfacturū, supple, & postea non soluit pecuniā quam soluere promiserat ex trā-
sactione intra terminū. Vnde quęritur, quæ sint partes iudicis appellationis, an debebit procedere vlterius in causa & discutere an prima sententia fuerit iusta vel iniusta, & eam approbare, vel improbare: & respondetur q non. Imo nulla facta discussione de prædictis, compelletur reus soluere totā quātitatem in qua fuit cōdemnatus non obstāte transactione per quā fuit actum, q soluta certa parte, omnes liberentur ad residua: quia sibi non prodest postquā eam nō seruauit: fiet ergo exe-
3 cutio contra eum. †sed dubium est, de quo fiet executio, an de prima sententia an de conuentione prędicta, qua promisit sta
4 re iudicatis. tē † est dubiū per quem fiet ista executio, an per iudicē qui tulit primā sententiā, an per iudicem appellationis, pro quo vltimo facit: quia si appellans nō fuisset appellationē prosecutus, prima sentētia mitteretur executioni per iudicem primū: quia appellatio habetur pro nō facta, cum prima sentētia fingeretur nō fuisse per appellationē rescisa. per l. ſi. C. de temp. appel. in §. illud. & no. per gl. in l. eos. C. de appel. & ff. de infami. l. furti. §. j. idem ergo videtur in casu isto, quia per hoc pactum de stādo iudicatis, censetur appellationi renuntiasse, & tantū valet renuntiatio expressa, quantū tacita resultans ex non prosecutione: & hanc partē hic gl. sentit, & sic committet executioni sententia prima, & nō conuētio, & quidem per primum iudicē: sed quia iste tex. videtur sonare contrariū, dum dicit iudex appellationis gl. intelligit, q hic primus iudex qui delegauit, mitteret executioni, & non primus iudex qui fuit delegatus à quo fuit appellatum ad delegantē sed q ipse delegans, non tanquā iudex appellationis, sed tanquam delegans qui habet executioni mandare sententiā sui delegati: vt l. à diuo pio. in princ. de re iud. mittat illam sententiam executioni: sed si esset lata ab vno ordinario, qui potuisset eam mittere executioni, si non fuisset appellatum similiter poterit appellatione deserta vel ea sublata per renuntiationē: sed quia ista est diuinatio, q primus iudex fuerit delegatus. Gul. de cu. intelligit q iudex appellationis mittet eam executioni, sicut si illā sentētiā expresse cōfirmasset, per suā sententiā: quo casu virtus primę sentētię trāsfusa esset in secunda, & remaneret rescissa: quia ex secūda tantū orię actio in factū, vt d. l. furti. §. j. cū ibi not. &

4 ¶ De non petendo. ad de vt p do. Sig. de mediolano cōsi. xxxiij.
¶ Ad obligandū. an cōfessio sine causa sit potēs ad obligandū, & quid si est geminata, vide per And. sic. consil. lxxj. ff. li. an autem cōfessio facta pte absente de iure cā. noceat quo ad obligandū maximè in terris ecclesiæ, vide aret. consil. lxiiij. & ad libe randū de æquitate canonica tenet, q sic. ius consil. o. lxj. & hic adde do. Ias.
›› In hoc adde etiam Alex. in cōsi. xcvj. iiij. parte. tamen obligationem non inducit, sed obligationis tam inductæ probationē vt per d. mar. senē. in consi. xxj. incip. visis ver. vj. prædicta conclusio in prima pte.

Universidad de Salamanca
Biblioteca

eodem modo ipse iudex appellationis, debet suam sententiam executioni mãdare, prout est casus. C. de epis. auf. si quis litigãtium. & sic vult q̃ ista conuẽtio de standō iudicatis, succedat loco sententiæ cõfirmatoriæ ferendæ per iudicẽ appellationis: sed secundũ hoc nõ potest dici q̃ prima snĩa mittat executioni, sicut nec mitteret, si iudex appellationis illã cõfirmasset vt s. dixi: ideo Bar. sequẽdo istũ intellectũ pro parte vult, q̃ nõ mittatur executioni prima sentẽtia: quia illa fuit rescissa p appellationẽ, nec fingit̃ non rescissa: qa nõ fuit appellatio deserta per nõ prosecutionẽ sed per expressam renũciationẽ, & p̃missionẽ de parendo iudicatis. Et sic ipsa p̃missio mittit̃ executioni: sed si nõ interuenisset promissio, sed sola renunciatio appellationis, idẽ esset, qd̃ in præcedẽti casu, qñ nõ fuisset prosecutus. qa primus iudex mitteret primã snĩam executioni, ac si nõ fuisset appellatum. Ista sunt subtilia, & debes intelligere, qñ hęc, p̃missio fuit facta tpe trãsactionis: si aũt post ex interuallo, tũc per eã nõ reuiseret prima sententia, eo q̃ per transactionẽ videret̃ actioni renũciasse, & si nõ seruaret̃ trãsactio deberet agere solũ ex ea: vt seruaret̃ nõ ex prima snĩa quę remanet rescissa: nec ex pactione qa nuda: & ĩo si trãsactio esset facta per pactũ nudũ, ex quo nõ posset agi imputãdũ esset sibi, & sic oportet eũ agere de nouo. Hæc recolligo ex dictis Doct. & sunt multa subtilia. † In glo. ibi. Rñdeo nõ. sed suspendit̃: hæc intelligit respectu futuri euentus: qa põt recõualescere si deseraũ appellatio: sed respectu p̃tis status snĩa per appellationẽ rescindit̃ vt ff. ad Turpil. l. j. §. fi. & ibi hoc tenet gl. & etiã ista eadẽ gl. j. dũ dicit & snĩa nõ: qa est extincta: fingit̃ aũt nõ fuisse extincta, si deseraũ appellatio: & est hæc cõis opi. & sic recõualescit de fictione de veritate † nõ. sed si appellatio nõ deseraũ, & ferat̃ snĩa per iudicẽ appellatiõis etiã cõfirmatoria primæ nõ reuiuiscit prima, sed eius virtus in scdam trãsfundit̃: qa nõ possunt esse duę snię diffinitiuę valide super eodẽ ita q̃ vtraq; p̃ducat effectũ: vt no. in l. q restituere. ff. de rescin. ven. ĩo tũc iudex appellatiõis exequit̃ snĩam suã, & si in sua iurisdictione nõ habeat bona scribat iudici primo in cuius territorio habet, vt exequaũ sicut cuilibet alteri iudici: vt l. properãdũ. §. sinaũt reus. C. de iud. Bal. aũt hĩc plenè disputãdo super hoc articulo, an extinguaũ, vel suspẽdaũ, facit decẽ rõnes ad quãlibet partẽ valde pulchras & demũ concludit, q̃ nõ annullaũ: qm̃ annullatio esset respectu præsentis & etiã futuri, q̃ facit appellatio sed extinguit̃ respectu actus & suspẽdit̃ respectu aptitudinis, dũ dicit actus & aptitudinis: qa vult dicere id, q̃ supra dixi respectu præsentis status vel futuri. † In gl. ibi q̃ staret̃ snĩæ quæcunq; esset: no. istã gl. q̃ si partes p̃mittunt stare snĩæ qualiscũq; erit, antequã ferat̃ cẽset̃ renunciasse appellatiõi futuræ & valet renunciatio. vt l. j. §. j. ff. à qbus appel. nõ li. C. de tẽpo. appel. l. fi. §. fi. si verò dixissent qualiscunq; fuerit secus: qa verba illa possent intelligi. f. si erat iusta vt l. si libertus. ff. de ope. liber. sed qa põt renunciare appellationi futurę & nõ reductioni ad arbitriũ boni viri: nam etiã si expressè renunciet̃ reductioni, intelligit̃ si laudũ erit æquum secũdum cõem snĩam per d. l. si libertus. & c. quintauallis. extra de iureiur. & tñ nõ si renuntiẽt appellationi: quia intelligit̃ siue sit æqua siue non vt dictis legibus dicunt doc. ideo quia snĩæ iudicum, p̃sumunt dari cum maiori deliberatione, & iustitia, quã sententiæ arbitrorum. Intellige, q̃ appellationi futurę põt renunciari per pactum factum, coram iudice vel extra iudicium, q̃ põt fieri super iure futuro, sed per simplicem renunciationem non, nisi in iudicio: quia illa non fit super iure futuro: & hoc vult gloss. & in d. l. j. §. j. à qui. appel. non li. & Bald. in l. j. C. de pact.

2 ☞ *Quilibet extraneus offerendo creditori pro debitore, impedit eum agere contra debitorem: & sic debitor conuentus, si potest probare de obligatione tertij: repellet creditorem agentem.*

3 *Quòd inuito debitore poßit quis pro eo soluere, & liberare creditore uolente, & etiam iudicium suscipere animo nouandi.*

1 **§. Post diuisionem bonorum.** †Perceptio vsurarũ facta ab vno ex hæredibus debitoris, p tota sorte, nõ impedit creditorẽ agere ad sortẽ, p hęreditarijs portiõibus. h. d. videbat̃ cõtrariũ, quasi p hoc videret̃ fecisse pactũ, de nõ cõueniẽdo alios cohęredes ad sortẽ, sed solũ illũ qui soluit vsuras pro tota sorte. cum inter ipsum, & alios cohæredes interuenisset pactũ, q̃ ille susciperet in se istud debitum totum. argu. in l. ij. C. de pact. sed ibi loquitur quando cõueniret ille qui suscepit in se hoc onus hic nõ conuenit, sed ab eo recipit vsuras quas illo offerẽte recusare nõ potuit: ideo nõ facit sibi præiudicium, sed si egisset, fecisset hoc voluntariè, ideo sibi præiudicium facit. In text. ibi, & æris alieni: quia cùm ibi essent duo creditores, puta Titius & Seius, actũ fuit inter te & me diuidentes hæreditatẽ, q̃ ego solus soluerẽ Titio, & tu Sempronio solueres: hoc pactũ nõ præiudicat creditoribus, quominus quilibet eorum possit cõuenire quemlibet nostrũ pro hæreditaria parte: vt C. eo. tit. l. pacto successorũ. nisi interueniãt obligationes: quia ego me obligẽ Titio insolidũ, & tu Sẽpronio quo casu iure nouationis sum liberatus à Sẽpronio & tu à Titio. Dubitatur ergo si delegationes factæ nõ sunt, & solui ego Titio vsuras pro tota sorte: an ille recipiendo faciat sibi præiudicium, sicut si recepisset delegationẽ vel promissionẽ de tota sorte: & dicitur, q̃ nõ: & sic potest te cõuenire, ni si ego offerã sibi totã sortẽ. † Et hoc vltimò no. diligẽter: quia secundùm Ang. hic est casus, q̃ quilibet extraneus offerẽdo creditori pro debitore, impedit eum agere cõtra debitorẽ, nec potest dicere creditor, nolo te soluere, sed debitorẽ meum: & sic debitor conuentus si potest probare de oblatione tertij, repellet creditorẽ agentem, quod perpetuò tene mẽti. † Quòd aũt inuito debitore possit quis pro eo soluere & liberare, creditore volẽte, hoc est clarum, & etiam iudiciũ suscipere animo nouãdi: vt ff. ad Turpil. l. j. §. fi. & ibi hoc tenet gl. & etiã ista eadẽ gl. j. dũ dicit & snĩa nõ: qa est extincta: fingit̃ aũt nõ fuisse extincta, si deseraũ appellatio: & est hæc cõis opi. & sic recõualescit de fictione de veritate † nõ. sed si appellatio nõ deseraũ, & ferat̃ snĩa per iudicẽ appellatiõis etiã cõfirmatoria primæ nõ reuiuiscit prima, sed eius virtus in scdam trãsfundit̃: qa nõ possunt esse duę snię diffinitiuę valide super eodẽ ita q̃ vtraq; p̃ducat effectũ: vt no. in l. q restituere. ff. de rescin. ven. ĩo tũc iudex appellatiõis exequit̃ snĩam suã, & si in sua iurisdictione nõ habeat bona scribat iudici primo in cuius territorio habet, vt exequaũ sicut cuilibet alteri iudici: vt l. properãdũ. §. sinaũt reus. C. de iud. Bal. aũt hĩc plenè disputãdo super hoc articulo, an extinguaũ, vel suspẽdaũ, facit decẽ rõnes ad quãlibet partẽ valde pulchras & demũ concludit, q̃ nõ annullaũ: qm̃ annullatio esset respectu præsentis & etiã futuri, q̃ facit appellatio sed extinguit̃ respectu actus & suspẽdit̃ respectu aptitudinis, dũ dicit actus & aptitudinis: qa vult dicere id, q̃ supra dixi respectu præsentis status vel futuri. † In gl. ibi q̃ staret̃ snĩæ quæcunq; esset: no. istã gl. q̃ si partes p̃mittunt stare snĩæ qualiscũq; erit, antequã ferat̃ cẽset̃ renunciasse appellatiõi futuræ & valet renunciatio. vt l. j. §. j. ff. à qbus appel. nõ li. C. de tẽpo. appel. l. fi. §. fi. si verò dixissent qualiscunq; fuerit secus: qa verba illa possent intelligi. f. si erat iusta vt l. si libertus. ff. de ope. liber. sed qa põt renunciare appellationi futurę & nõ reductioni ad arbitriũ boni viri: nam etiã si expressè renunciet̃ reductioni, intelligit̃ si laudũ erit æquum secũdum cõem snĩam per d. l. si libertus. & c. quintauallis. extra de iureiur. & tñ nõ si renuntiẽt appellationi: quia intelligit̃ siue sit æqua siue non vt dictis legibus dicunt doc. ideo quia snĩæ iudicum, p̃sumunt dari cum maiori deliberatione, & iustitia, quã sententiæ arbitrorum. Intellige, q̃ appellationi futurę põt renunciari per pactum factum, coram iudice vel extra iudicium, q̃ põt fieri super iure futuro, sed per simplicem renunciationem non, nisi in iudicio: quia illa non fit super iure futuro: & hoc vult gloss. & in d. l. j. §. j. à qui. appel. non li. & Bald. in l. j. C. de pact.

2 ☞ *Quilibet extraneus offerendo creditori pro debitore, impedit eum agere contra debitorem: & sic debitor conuentus, si potest probare de obligatione tertij: repellet creditorem agentem.*

3 *Quòd inuito debitore poßit quis pro eo soluere, & liberare creditore uolente, & etiam iudicium suscipere animo nouandi.*

1 **§. Pater qui dotem.** †Pactum collatum in personam alterius tanquã futuri hæredis paciscentis si ille non est hæres, sed alius non prodest illi, sed ei qui hæres est: quia censetur factũ hæredi, non vt talis. h. d. §. singularis: qui semper allegatur cum sua gl. In tex. ibi, pactus est. sed quomodo potuit prodesse ad agẽdum simplex pactũ factum per patrẽ: nã videtur requiri stipulatio, licet in extraneo sufficiat pactũ: vt l. quoties. ff. so. mat. & C. de iur. do. l. auia. Sol. illud qñ ageret̃ de præiudicio filiæ: qa matrimoniũ solueret̃ morte mariti: & sic actio esset cõsolidanda in filiam: vnde nõ impedit per simplex pactũ: hic verò agit̃ de præiudicio filiæ: quia matrimoniũ fuit solutũ morte filiæ: tene mẽti.

In tex. ibi, maneret. hoc verbũ stat, ppriè: & si ista dos nõ fuit soluta exponitur maneret, id est, reuerteret̃: & hoc vult gl. hic quod no. & ad hoc l. sicũ ante. C. de do. ante nup. & sic hoc verbũ maneret, potest dici cõe: quia habet propriũ & impropriũ significatũ: & potest intelligi, vt in primo casu: & per obliquũ 2 vt in secũdo: vt no. Bar. in l. cẽturio. ff. de vul. & pup. † In tex. ibi, per exceptionẽ: hoc verbũ stat propriè, si maritus eo casu, quo dos fuit sibi soluta, conueniat̃ ad restitutionẽ per fratrem istius donãtis, qa poterit maritus excipere, q̃ nõ debeat̃ sibi ista dos, licet fuerit noĩatus in pacto: qa fuit noĩatus vt hęres, et nõ est hæres, sed filius, vñ sibi nõ debeat̃ vt filio: & sic no. q̃ potest reus cõuẽtus se iuuare de iure tertij, qñ est exclusiuũ iuris agẽtis ipso

4 *Poteſt reus conuentus ſe iuuare de iure tertij, quando eſt excluſiuum iuris agentis ipſo iure, & dicere hoc debitum quo ego teneor non debetur tibi ſed alteri: ſicut in rei uendi. iſta res non eſt tua, ſed cuiuſdam tertij.*

Quid ſi eſſet excluſiuum ope exceptionis.

3 *Inſtitutur qui ſint hæredes, non quis fuerit nominatus.*

Si aliquis recipit emphyteuſim uel feudum pro ſe & filijs hæredibus, quòd niſi filij ſint hæredes, nõ poſſunt habere emphyteuſim: et qd ſi recepit ſolũ pro ſe et filijs?

4 *Diſpoſitio collata in aliquem ratione alicuius qualitatis uigentis in eo, uendicat ſibi locum in perſona alterius in quam tranſit illa qualitas.*

Commiſſio uel indulgentia facta per papam alicui prælato ſub nomine prælaturæ, quòd poſt eius mortem tranſeat in ſucceſſorem tanquam facta potius prælaturæ & dignitati quàm perſonæ.

5 *Diſpoſitio concepta in unum caſum, locum ſibi uendicat in alio caſu, quando eſt ueriſimile quòd diſponens idem diſpoſuiſſet, ſi illum cogitaſſet.*

6 *Quòd propter filios de nouo ſuſceptos, quos quis non ſperabat reſcinditur donatio, facta per eum tanquam deficiente cauſa finali: & an etiam legitimatio facta de ſpurio?*

Quòd propter natiuitatem poſthumi de quo teſtator non cogitauit irritentur legata: nec conſeruentur per authen. ex cauſa.

7 *Si diſpono in aliquem tanquam meum hæredem, quòd uideat ipſum hæredem facere: & an ualeat inſtitutio.*

8 *Intellectus huius tex.*

Subſtitutio de aliquibus tanquã hæredibus non haberet locũ in eis, niſi adeãt hæredi.

tis ipso iure, & dicere hoc debitũ, quo ego teneor non debetur tibi, sed alteri: sicut in rei ven. ista res non est tua, sed cuiusdam tertij. l. fi. C. de rei ven. sed si esset exclusiuũ ope exceptionis, dic vt l. cum seruus quispiam. ff. de ser. fugi. potest etiã intelligi improprièˌ id est per replicationẽ, si cõueniant̃ filij qui sunt hæredes, & ipse maritus excipiat, ego promisi restituere fratri testatoris, non vobis: nam poterũt ipsi replicare, tu promisisti illi, tã quàm hæredi: sed ipse non est hæres, sed nos: vnde non debet illi, sed nobis: & sic in primo casu, se iuuat maritus contra agẽtem: in secundo casu se iuuant filij agentes, cõtra maritum excipientem. † In tex. ibi, vt hæredibus consulatur, & sic inspicit̃, qui sint hæredes, non quis fuerit nominatus: & hoc expressum secundum Bal. q̃ si aliquis recepit emphyteusim vel feudũ pro se, & filijs hæredibus, nisi filij sint hæredes non possint habere emphyteusim, quod etiam tenet Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberti. ff. de ope. liber. secus dicit esse Bar. si solũ pro se & filijs recepisset. facit auth. hoc lucrum. C. de secun. nup. q̃ etiam examinat Bar. in libertæ. q̃. C. de ope. liber. Sed dubium est, quando recipit pro se, & filijs hæredibus: si filij nõ sunt hæredes, sed alij: & sic non admittuntur filij: an admittentur alij: hoc nõ examinat Bal. & videtur q̃ sic per istum text. si erat talis emphyteusis, quæ consueuit transire ad quoslibet hæredes etiam extraneos, vt si recipiebatur à priuato, vt no. in ath. si quis ruinas. ff. de sacrosan. eccl. & tunc puto illud verũ per hunc tex. si verò ad filios tm̃, vt em phyteusis ecclesiastica, vel etiam feudum, & tunc secus: quia duo requiruntur vt possint venire ad eam. s. q̃ 4 sint filij, & q̃ sit hæres, postquam dixit hæredibus. † Not. etiam singulariter ex hoc text. q̃ dispositio collata in aliquem, ratione alicuius qualitatis vigentis in eo, vendicat sibi locum in persona alterius, in quam transit illa qualitas: etiam hoc inducit glo. ad q. de commissione vel indulgentia facta per Papam alicui prælato, sub nomine prælaturæ, q̃ post eius mortẽ transit in successorem tanquam facta potius prælaturæ, & dignitati, quã personę: de hoc in c. quoniam abbas. extra de offideleg. & Gul. de cu. tangit hoc. 5 † Not. q̃ dispositio concepta in vnum casum, locum sibi vendicat in alio casu: quando est verisimile, q̃ disponens idem disposuisset, si illũ cogitasset, vt no. hic glo. in fi. quæ semper aliegatur, & est optima regula secundum Bal. in statutis & in concessionibus principis. † In text. 6 ibi, alios filios non habuit arg. est hic, q̃ propter filios de nouo susceptos, quos quis non sperabat, rescinditur donatio[a] facta per eum, tanquam deficiente causa fin. l. si vnquam. C. de revoc. dona. & etiam legitimatio facta de spurio: de hoc tamen dic plenius in l. ex facto. ff. de vulg. & pupi. per Bar. Est etiã ar. secundum Bar. q̃ propter natiuitatem posthumi, de quo testator non cogitauit, irritentur legata, nec seruentur per authen. 7 ex causa. † In fin. l. ibi iudicium supremum contulisse videatur. dixit Bartol. per hunc textum, quòd si dispono in aliquem tanquã meũ hæredem, videor ipsum hæredẽ facere: dicit tantum non valere institutionem quia sine solennitate facta esset ad piã causam, vel inter liberos. Quibus casibus ex dictis verbis enunciatiuis probatis, etiam in contractu, resultaret institutio Bald. & Angel. contra quia & contractus, & vltimæ voluntates differunt in forma & in effectu l. verba contraxerunt. infrà de verborum significa. & sic ex verbis prolatis in contractu, nunquam resultat institutio, & videtur casus per lo 8 cum à speciali in l. licet. C. eodem. † Nec obstat iste text. quia intelligitur, scilicet destinatiuè, & non dispositiuè: quia sic destinauerat in animo facere fratrem hæredem, postquam carebat liberis: & sic tanquam in hæredem futurum disponebat, non tanquam tunc factum: & ista est veritas, & mirandum est, b quòd Bart. illud non dixerit. [b] facit ad istum text. quòd habetur in l. qui plures. ff. de vulg. & pupil. vbi substitutio de aliquibus tanquam hæredibus, non haberet locum in eis, nisi adeant hæreditatem. facit etiam l. lucius. ff. de manu. testa.

* ☞ *Pactum de liberando in futurum producit exceptionem de præſenti.*

Si teſtator mandauit hæredi, quòd liberet etiam antequam liberetur, habet legatarius exceptionem contra hæredem agere uolentem.

3 *Si aliquod inſtrumentum debet cancellari, uel ex forma pacti, uel de mandato principis etiam antequam cancelletur, eſt inefficax ad agendum.*

4 *Contractus innominatus poteſt fieri per ſi, & quando fiat, per ut?*

5 *Contractus innominati dijudicẽtur ſecundũ modũ incundi, nõ ſecundũ modũ implẽdi.*

LEX XLII.

a ¶ Donatio. de hoc q̃ Old. conſi. clxxiij. Ludo. ro. conſi. cclxxxix. & quid de legitimatione, vide in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. in apoſtillis.

Si intra illum diẽ. †Sol. quæ sit ex causa necessaria, non vestit pactum vel contractũ innominatũ. h. d. in effectu secundũ verũ intellectũ, quẽ gl. hic non posuit, sed colligis ex notatis in l. in traditionibus. ff. eo. † In tex. ibi, & te liberabo, supple eo q̃ postea intra terminũ solueris partem debiti, de qua fuit actũ: ego verò liberationem per acceptilationem ad huc non facta, volo te conuenire ad residuum: dicitur hic, q̃ non possum: quia licet ex illo pacto nõ habeas actionem, vt te liberem per acceptilationẽ, habes exceptionem pacti: & sic illa verba promitto te liberare, per acceptilationẽ habẽt vim pacti, de non petẽdo, ante factã acceptilationem, licet sit in futurũ dũtaxat emissa: nam nihilominus habent effectũ de præsenti, sicut videmus in liberatione per testatorem relicta, vel si mandauit hæredi, quòd liberet: non etiam antequã liberet, habet legatarius exceptionẽ contra hęredem agere volentẽ: vt C. de fideicõ. l. si creditoris. & ff. de cõdi. indebi. l. si non sortem. §. adeo. cum ibi no. in gl. quam omnino 3 vide. † Et sic est arg. q̃ si aliquod instrumentũ debet cancellari, vel ex forma pacti vel de mãdato principis, etiã anteqũ cãcelletur sit inefficax ad agendum: vide in addi. Spec. de initr. edi. §. ostenso. in addi. quæ incipit dixit Rolandinus. In gl. ibi, pactũ non fuit factũ in traditione rei: istam dicunt doc. esse bonã ad contrariũ de l. in traditionibus. ff. eo. sed ego dico, nõ esse bonam: quia & si tempore traditionis fuisset apposititũ hic pactũ, non fuisset vestitũ cohærẽtia traditionis: quia traditio fuit facta ex causa necessaria. s. ex obligatiõe pendẽte: ideo nõ vestit pactũ, vt ibi not. in gl. sed difficilius cõtrariũ est, quia videt̃ vestiri rei interuẽtu, quasi fuerit cõtract̃ innominatus, liberabo te si mihi solues partẽ intra certũ terminũ: & tu impleuisti ex parte tua. gl. ista in fi. dicit, q̃ iste fuit cõtractus, facio vt des, facta denominatiõe ab eo qñ ego, p̃misi facere, licet tu pueneris ĩ dãdo ex cõtractu, facio vt des: nõ dat̃ actio p̃scri. verbis, sed de dolo actio: nã de dolo cessat, vbi cõpetit alia vel etiã exceptio cum ergo hic tibi posit competere exceptio, nec de dolo actio dat̃, ppter eius odiũ, nec prę scriptis verbis, ppter naturã cõtractus. † Not. ergo ex hac gl. duo, primò q̃ cõtractus innominatus potest fieri per [c] vt liberabo te, si mihi solueris: alibi not. atur contrariũ, q̃ non fit per si, sed per vt ff. de iureiur. l. si quis cum debitore. doc. dicunt q̃ si ex cõplemẽto cõditionis, aliqd adest alteri pti põt fieri per si, aliàs secus: qd dic vt ibi not. p doc. 5 † Itẽ no. ex hac gl. q̃ cõtractus innominati dijudicant̃ secundũ modũ ineundi, nõ secundũ modũ implẽdi: quia si, p̃mitto facere vt des, dicit̃, facio vt des, nõ do vt facias, licet prœuenias in dãdo & hoc est ideo, qa primo nõ dat̃ actio prę scriptis verbis: sed de dolo; ex secũdo bñ dat̃ l. naturalis. §. q̃ si faciã. ff. de præscriptis verbis. doc. dicũt q̃ imò ex vna parte dicit̃ facio vt des, ex altera do vt facias: sicut in cõtractu emptionis & venditionis, ex vna dicitur emptio, & venditio, ex altera venditio & 3 emptio, non inspecto ordine ineundi nec exequẽdi: & si hoc est: obstat contrariũ: sed respondeo, q̃ sicut traditio quæ fit ex causa necessaria non vestit pactum vestimento cohærẽtiæ: ita nec vestimẽto rei interuẽtu: vt hic est casus quem perpetuò tene mẽti, quia limitat totã materiam. l. naturalis. quia si conuenio tibi dare, vel facere vt aliqd des vel facias aliquid: teneris ad dandum vel faciendum, si vis me posse compellere, & si nõ das vel facias non imples contractum ex parte tua, vt posis agere: vt hic est casus singularis, licet ex hoc posim excipere, si promisi liberare. In glossa ibi: non debet parere liberationem & actionem circa eandem causam, hoc non valet: quia ista non est circa eandem: sed circa diuersas partes: nam pars soluta parit liberationem ab illa parte, nec potest parere repetitionem eiusdem partis solutæ: vt l. cũ his. §. j. de cõdi. inde. &

Universidad de Murcia Biblioteca

De collectis vero quæ hodie personis imponuntur, si res propter quas ipse imponuntur in alium transeant, an cum onere suo transeant? vide per do. Bart. Sozin. in consilt. cclxiij. versi. confirmari vidētur & secundo sin ij. parte. Et quid, si in ecclesiā res prophanę per trāseat, vide Bar. & Bal. in l. placet. C. de sac. san. ecc. in j. col. xiij. no. & Bar. post gl. in l. incola. ver. querit gl. quid si. ff. ad municip. & l. fi. C. de exact. tri. lib. x. & in l. rescripto. §. sciendum. ff. de mu. & hono. Et adde Bal. in consil. factum tale est, quidam lactus. & Alex. in l. Titia. ad municip.

sic loquitur id, quod dicit glo. sed quando posit parere actionem ad liberandum ab illa parte, hoc non est conueniens. nec est contra illam regulā: & tamen hīc dicitur, ꝙ non parit: dic ergo rationem, vt §. dixi.

☞ *Fiscus pro functionibus fiscalibus, etiam temporis præteriti quo res fuit apud authorem meum, potest uenire contra me possessorem & qua actione? & an etiam contra authorem? nume. 7.*

Si tunc habebam rem iure dominij, tunc soluam nomine meo & solutum pro tempore præterito repetam: sed si iure pignoris: tunc soluam nomine debitoris & ab eo repetam.

Onus tributi est merè reale, quia imponitur rei sed non personæ: & an idem in onere collectæ? & an res transeat in ecclesiam cum illis oneribus.

Creditor licet posit ius suum inuito debitore transferre in alium per uiam cessionis, non sic debitor inuito creditore ius pasiuum.

Iura quæ dicunt quòd ex parte rei debitoris potest constitui procurator in rem suam debent intelligi non in præiudicium creditoris.

LEX XLIII.

INter debitorē.† Pactum priuatorum iuri publico derogare nō potest. Hoc dicit: sed nec iuri aliorum. vt C. eo. pacto succes-
2 sorum. & §. eo. l. si vnus. ver. ante omnia. † In text. ibi: inter debitorem & creditorem: idem si inter venditorem & emptorē: vel donatorem & donatarium, vt C. sine censu, vel reli. l. ij. & l. fi. semper enim fiscus pro functionibus fiscalibus, etiā temporis præteriti, quo res fuerit apud authorem meum potest uenire contra me possessorem. l. fi. eo. tit. & j. de pub. l. imperatores. quia res est obligata pro tali debito: pro futuro autem tempore
3 quo res est apud me, non est dubiū, † si habebam rem iure dominij: sed si iure pignoris, adhuc potest: non tū tunc soluam nomine meo, sed debitoris, & ab eo repetam: secus in casu præcedenti, vt quia soluam nōie meo. l. apud Iulia. §. hęres. j. de leg. j. & non repetam: sed si illud potest solui pro tempore præterito:
4 quia nomine illius videor soluisse. † In text. ibi: onus tributi: istud est onus merè reale, quia imponitur rei, & non personæ. Idem tamen videtur in onere collectæ, quod imponitur principaliter personæ propter rem, vt l. rescripto. §. fin. de mune. & hono. nam etiam pro illo est obligata res fisco, sicut patet. j. de iure fisc. l. aufertur. §. fiscus. & sic potest conuenire possessorem hypothecaria. In hoc tamen differentia inter tributū, & collectam: quia in primo, etiam si res trāseat in ecclesiā, transit cum illo onere, tam pro præterito tēpore, quam pro futuro vt l. iij. C. de epi. & cle. licet glo. ibi videatur dicere, ꝙ hodie est correctū per auc. item nulla cōmunitas. C. eo. tit. videlicet, ꝙ pro tempore futuro, post quā peruenit ad ecclesiam, non tenetur illa res ad tributum, licet olim teneretur: pro præterito verò, non est dubium, quia iam erat effecta ipsa res: vnde trāsit cum sua causa. Sed pro futuro, nō videtur effecta quousq; venit tēpus, pro quo sit soluendum: sed tūc reperitur apud ecclesiam. Vnde nō potest effici, quod etiam videtur probari in c. j. de immu. ec. li. vj. circa fi. quod etiam tenet Bar. in quodam consilio, ꝙincipit, ex pacto licet in l. reus. §. fi. j. de mu. & hon. sentiat contrarium, dum dat remediū, vt bona transeāt in ecclesiā cum onere fiscali, quod per statutum vel l. populi efficiantur omnia prædia tributaria: tñ illud dictum nō approbatur vt no. Bal. in l. ij. C. sine
a cen. vel reli. vbi omnino vide. In collectis verò [a] quę imponunt principaliter personis propter res, non est dubium, ꝙ si transiuerint in ecclesiam, pro tempore postea secuturo illa collecta non posit imponi ecclesiæ, quia imponeretur personæ nō subditæ: sed nec posset imponi ipsi rei, quia nec illa reputatur subdita laicis, postquam peruenit ad manus ecclesiæ: licet si de manu subditi peruenirent ad manus alterius laici nō subditi, tūc licet non posset imponi personæ, qa non est subdita, vt d. l. rescripto. §. fi. posset tñ imponi ipsi rei, quia reputatur subdita, postquam est in territorio imponentiū, per ea quæ no. Inn. in c. postulasti. extra de foro compe. & hoc modo debet limitari. l. Libertus. §. sola. j. ad mu. vt intelligatur ibi, ꝙ non posit imponi personę sed rei bn̄ posset imponi: & hoc quotidie videm⁹ fieri: quia forenses pro possessionibus quas habēt, cogunt ad tales collectas, nō tamē posset capi persona: quia impositio eā non afficit cùm nō sit subdita: sed possunt capi fructus. Sed quid si erat posita in æstimo vēditoris, & postea transferī in ecclesiā, vtrū eoipso ꝙ erat in æstimo dicatur effecta pro futuris collectis, vt sic trāseat in ecclesiā cū illo onere, sicut transit cū onere tēporis præteriti: dic ꝙ nō. Nam affectio nō incipit à tempore trāslationis factæ, licet posita sit in æstimo per ea quæ notant in l. incola. j. ad mun. & hoc determinauit Bar. in d. l. ex pacto. per plures alias rationes. & de hoc per Io. an. in nouel. in d. c. j. de immu. ec. li. vj. circa fi. † In text. ibi, nō est seruāda. no. ergo
5 ex hac l. ex pacto succes sorū. §. alleg. ꝙ licet creditor posit ius suum inuito debitore trāsferre in aliū per viam cessionis, non sic debitor ius, quo ipse tenetur passiue, potest inuito creditore in aliū transferre: fallit in hærede rogato de restituēdo hæreditatē, qui potest se exonerare restituēdo authoritate sena-
6 tusconsulti Treb. vt l. j. j. ad Treb. in prin. † & iura quæ dicūt, ꝙ ex parte rei debitoris potest cōstitui procurator in rē suam, vt j. fami. erc. l. planè. & ibi no. in glo. quæ incip. sic not. debet intelligi nō in præiudicium creditoris, sed quantū ad ipsum procuratorē, vt j. man. l. si mādato meo. in fin. principij ibi, aut
7 si noluit creditor &c. † In glo. quæ incip. quominus ibi sine censi. vel re. l. omnes. & hoc est verū ꝙ possessor potest conueniri, tam pro tēpore præterito quàm futuro: etiā si res illa non sit adhuc posita ad æstimū suū, sed adhuc sit in æstimo vēditoris vel donatoris, vt expressè probatur in l. illa omnes. vbi val de hoc no. Bar. sed qua actione aget fiscus contra possessorē? Respō deo, pro tēpore præterito agit hypothecaria, nō personali: nā personali actiōe fuit affecta persona authoris: sed pro tēpore futuro etiam personali. Quidā tamē dicūt ꝙ nō habēt nisi hypothecariā, & iste est casus in quo cōpetit hypothecaria sine principali: vt no. gl. in d. l. imperatores. de publi. tamē ibi gl. sentit cōtrarium, ꝙ imò sit reperire personalem, saltem hodie per auc. quā allegat ista glo. in fi. Breuiter dic, ꝙ aut loquimur in tributis, quæ imponūtur principaliter rebus, & in illis poterat procedere opinio illorū: tamen adhuc melius est dicere, ꝙ procedat opinio gl. etiam iure veteri: quia potest dici imponatur secundario personæ, vnde persona potest capi pro tributo, nō solùm res: si autem loquimur in collectis: tunc econtrario principaliter personæ, & secundario rei: & sic est dare personalem. In glo. ibi, alij distinguunt. sed quantū ad solutionē cōtrarij, de l. epistola. §. pactū. j. e. sed ista distinctio nō est bona, quantū ad sol. cōtrarij. nam in hac l. nō solùm fuit actum ꝙ possessor seu creditor nō solueret: sed ꝙ ipse debitor solueret, vt ibi, dū dicit soluēdi eius necessitas ad debitorē spectaret, cuius cōtrarium isti dicūt: potest tamen in se esse vera: quia si solū fuit actū ꝙ possessor nō solueret, nō valeret pactū, nec quantū ad præiudiciū fisci, nec quantū ad interesse: & ita loquitur tit. C. sine cen. vel reli. & idem si aliquis dicat, vendo tibi hāc rem dēpto canone, vel liberā ab omni onere fiscali: quia hoc tm̄ possunt partes facere. Si aūt venditor, pmittat soluere fisco, tūc valet inter eos, vt virtute istius cōiunctiōis possit cōpelli ab emptore: vt l. epistola. §. pactū. sed nō in prejudicium fisci, vt nō possit cōuenire, vt in hac l. sed Nicol. mat. distinxit inter creditorē & debitorē: quā dist. Bal. reprobat ī d. l. ij. C. sine cen. vel reli. In gl. ibi, hodie tamen pro declaratione istius ver. opponitur ꝙ fiscus poterit ire cōtra nō possessorē: i. illū qui alienauit, vt in auc. de mā. prin. §. & nō permittas posita. C. sine cen. vel reli. auc. sed periculum. gloss. fatetur ꝙ hodie potest, si possessor est minus idoneus, nō tamen tollitur quin possit ire contra possessorem, si est idoneus. Et aduerte ꝙ pro tēpore præterito sine dubio potest ire cōtra alienantē: qa persona sua est affecta etiā iure veteri: sed pro tēpore futuro, iure veteri nō poterat ire: hodie verò si possessor nō est idoneus, potest ire cōtra authorē, per illā auc. & tēpore alienationis debet se obligare prout in hac glo. & ideo dicit Bar. in l. incola. j. ad muni. ꝙ res vēdita nō debet remoueri de libro vel castrato vēditoris, qñ cōstat emptorē nō esse idoneū: ideo si aliquis alienaret in forē sem vel in ecclesiā, quia nō reputātur idonei, cū non possint cōpelli personaliter, semper res deberet remanere in æstimo venditoris, quousq; emptor se obligaret fisco, pro futuro

turo tempore: taliter, ꝙ fisco esset cautum: quod perpetuò tene
a menti [a] & Bal. in d. auth. sed periculū. dicit, quòd ecclesia potest hoc facere: & tunc conuenitur ad collectā ratione suę promissionis, nō ꝙ personæ ecclesiasticæ possint cōpelli, & altrin gi personaliter per iudicem secularem, sed coram episcopo cō uenient: tene menti. quia ista sunt quotidiana & singularia.

a ☞ *Quæ sint illa ad quæ tenetur uenditor emptori: & emptor uenditori?*

LEX XLIIII.

1 IN emptionibus scimus. †Not. valere pactū cōtra naturalia vel accidētalia cōtractus. §. e. l. pacisci. sed cōtra subst̄ātialia nō: vt l. cū precario.
2 j. de pca. & no. j. e. l. pactū. †quę aūt sint illa ad quę tenet vēditor emptori, habent in l. ex empto, ꝙ totā l. & in l. seq. j. de act. emp. Et quę sint illa ad quę teneat emptor vēditori, habent in l. Iulia. §. ex vēdito. & ad vnū tñ aduerte, ꝙ de natura vēditionis sit, ꝙ si venditor est dñs per traditionē trāsfert dñium: si apponitur pactū, ꝙ nō trāseat, id pactū facit videri istā nō esse vēditionē: vt l. cū manu sata. §. fi. j. de cōtrahē. emp. nisi dicas illū §. debere intelligi, qñ nō constat quē vendidisse, sed tradidisse hoc pactū, ꝙ nō transferī dominiū: sed si dixi vendo: tunc non videtur alterari natura cōtractus ex hoc pacto: quia nō est contra naturā vēditionis, ꝙ dñiū nō trāsferat: ergo &c. vt in hac l.

a ☞ *Quod quis facit in persona alterius, tenetur suscipere in suam.*

LEX XLV.

1 GVm in eo esset pupil. † Si tutor est creditor pupilli sui tenetur stare ei pacto, ad quod alios creditores eiusdē pupilli induxit. h. d. & est l. singularis & notabilis quā not. & potest intelligi duobus modis. Primò ꝙ induxit maiorē partē creditorū ad remittendū partē debiti, & tunc nō haberet dubiū: nā si alij tenent stare maiori parti: vt §. eo. l. iurisgentiū. §. fi. ergo & ipse multò magis. Secundò pōt intelligi secundū Guliel. ꝙ inducit maiorē partem creditorū, vel aliquos: sed nō tot, ꝙ facerēt miorē partē sine eo: sed addito ipso tutore erat maior pars: & tūc est not. & singularis: quia licet in præcedēti casu, qñ est maior pars, alij teneant stare: ipse tñ tutor qui induxit bene stare, teneatur, & etiam facit vt reputet
2 maior pars: tene ergo menti. † quod facit in personā alterius, tenet suscipere in suā: facit j. de cōd. indebi. frater à fratre. ver. porrò. & j. mā. l. si negotia. & qd ibi not. in gl. fi. In gl. circa fi. ibi ar. cōtra. j. quęad. test. aper. hoc cōtrariū soluit gl. j. de admini. tu. l. cū hæreditas. & ibi videt intelligere istā l. ꝙ hic maior pars creditorū remisit partē debiti. Vnde officiū suū nō est sibi dānosum: sed factū maioris ptis creditorū ex dispositione legali: vt l. iurisgentiū. §. fi. & tunc ista lex nō esset multū notabilis. Sed tenēdo intellectū Guliel. de cug. licet Bal. teneat p̄cedēte: dic ad hoc contrariū, ꝙ nō officiū fuit sibi damnosum, sed id qd̄ ipse tutor fecit occasione officij: quia creditores alios induxit. Vnde æquitas suggerit, ꝙ idē ipse facere debeat. Sed si hoc nō feciſſet, tunc factū minoris partis creditorum, non noceret tutori, sicut nec alijs: quia si noceret ei soli, officium suū esset sibi damnosum, quod esse non debet. & no. ex hac l. secundum Guli. ꝙ creditor pupilli pōt esse eius tutor. Sed contra de auth. minoris debitor. C. qui da. tut. possunt. & sic cōtra ista dic, ꝙ hic loquitur de tutore testamentario, ibi, de datiuo, vel legitimo: & sic ista lex non corrigit per illā auc. qd̄ est verū, si testator sciebat illum esse creditorem suum, quia videtur approbasse personā eius &c. dic vt no. in d. auc. licet Guliel. de cu. hic formet plures quęstiones circa istū articulū, quæ magis cadūt ibi, quā hic.

LEX XLVI.

1 DIuisionis placitum. †Conuentio nuda nō sufficit ad agendum, nisi vestiatur traditione vel stipulatione. h. d. sed tūc nō erat nuda. & pone casum hic, ꝙ cum haberemus rem cōmunē pro indiuiso, diuisimus eam inter nos solo verbo, ꝙ à tali loco vsq; ad talē sit meū, & residuū sit tuū: si postea non vis stare diuisioni verbaliter factæ, non possum te compellere ad standū, nisi interuenerit stipulatio vel traditio: quia posui te in possessionem residuę partis: quo casu cōuētio vestita est rei interuentu: & resultat quidam contractus innominatus.

a ☞ *Argumentum de ultima uoluntate ad contractum est bonum, quando subest eadem ratio.*

Creditores usurarum quòd posint remittere usurarum cautionem, ut sic ualeat testamentum usurarij & habeat liberam sepulturam.

Quilibet potest renunciare fauori suo quando non habet admixtum fauorem publicum uel alterius priuati: nec etiam odium alterius.

Pactum quòd non possit probari debitum nisi per instrumentum publicum, & non per testes, non ualet.

Pactum quòd scriptura priuata fidem faciat, nō ualet: nec quòd stetur sacramento partis, de dānis & interesse.

In criminali causa non potest reus renunciare defensioni suæ, & quid si fuit confessus maleficium?

LEX XLVII.

PActum inter hære
2 dem. † Cautio vel satisdatio legatorū potest remitti per pactū, sicut per vltimā voluntatē. h. d. & allegat ꝙ de vltima voluntate ad contractū bonum est arg. quod est verū secundū Guli. de cu. qñ subest eadē ratio: & ita etiam debet intelligi. l. seruū filij. §. eum qui chiro c
graphū. j. de leg. j. aliàs secus; quia multa possunt remitti per vltimam volūtatem, quæ nō per pactū, & econuersò: dicit etiā
3 † Bal. per istam l. posse dici, ꝙ creditores vsurarū, possint remittere vsurarum cautionem, quam tenent̄ præstare virtute. c. quanquā. de vsu. li. vj. vt sic valeat eius testamentū, & habeat liberam sepulturā, [b] ꝙ nō esset facta, vt in illo. c. † In text. ibi, vo
4 luntatē defuncti: qa defunctus pōt remittere hāc satisdationē in p̄iudiciū legatarij. vt C. vt leg. no. ca. l. scire debetis. ergo & legatarius, cū sit introducta merè in eius fauorē: & qlibet pōt renūtiare fauori suo, vt in fi. isti [c] l. quę et ad hoc allegat: & hoc qñ nō habet admixtū fauorē pub. vel alterius priuati, nec etiā odiū alterius: aliàs nō posset: & ita loquunt oēs casus allegati hic, in gl. ma. in qbus dicit fallere regulā, vt possit qs renūciare iuri suo: sed in illis, nō erat merus fauor renuntiatis. Et recollige istos casus ex distinctione quā ponit Bar. in l. pe. C. eo.
5 ti. † Et adde, ꝙ nec valet pactū, ꝙ nō possit, pbare debitum nisi per instrumentū pub. & nō per testes. vt est gl. sing. quæ nō est alibi in auc. vt sine p̄hi. matres. §. qa verò. col. v. & not. in Specu. de proba. §. nūc videndū. ver. sed pone, quia fauor pub. est,
6 vt nō angustet materia probationis, vt C. de hæret. l. qm̄ † nec
c valet pactū, ꝙ scriptura priuata fidē faciat, [c] quia dareē materia fabricādi falsum, vt no. Inn. in c. cū p. tabellio. extra de fide instr. nec quòd stet sacramento partis de damnis & interesse, eadem ratione, vt not. Dyn. in l. si quis in conscribendo. C. de episcopis & clericis. de quo etiam per Bartol. in l. fina. infrà de
7 præto. stipula. † Vltimò not. istam gloss. circa finem ver. item pactū ne quis se defendat: quia semper allegat, quòd in criminali causa non potest reus renunciare defensioni suæ sed assessores & iudices maleficiorum quotidie faciunt contrarium: quia post responsionem factam ad inquisitionem, vel accusationem, vel confessionem rei, faciunt quod reus renuntiat omni defensioni, dicendo se nullam defensionem habere: sed ista gloss. ponit intellectum, quando reus non fuit confessus maleficium: aliàs procedit obseruantia illorum, pro qua facit l. addictos. C. de episcopa. audien. & de pœnis. l. addictos, vbi fiebat executio statim lata sententia, sic videtur renunciatio appellationis tenere. vide Bartol. in l. custodias. in fin. j. de publicis iudicijs. vbi tangit & allegatur gloss. quæ est in l. j. j. de fur. Baldus ꝙ videtur hic dicere contrariū eius quod ista l. dicit Bal. videt distinguere in l. fi. §. de ser. an renuntietur defensionibus, & nō valet, vt in hac gl. an termino, vel p̄batione: & tunc secus: quia ista sunt diuersa, vt not. Innoc. in c. cū olim. extra de offi. dele. quæ distinctio est potius verbalis, quàm realis: vnde mihi videt verior distinctio, quam feci: aut reus fuit confessus maleficiū, aut non: quia per cōfessionem fit notoriū.

¶ Tene menti. Adde in hac mteria quod consuluit Anchar. cō filio cxxiiij.

a ☞ *Partes possunt facere ut actus earum non sortiatur illum effectum qui sibi datur à iure.*

¶ Et adde quod idem Bal. ait in l. executore. iiij. col. ver. vnū nō omitto. C. de execu. rei iudi. ꝙ vsurarius pōt dare cautionē de restituendis vsuris coram honestis personis, qñ stat per episcopū sacerdotē, vel notariū, quominꝰ eā recipiāt: vel inter fideles, vbi episcopus vel sacerdos nō esset. & quid si in testamēto ægrotus sit confessus se vsuras à Sēpronio exegisse, et promisit se restituere: ā si post recōualescat, possit confessionē reuocare? vide eundem Bald. in l. generaliter. x. qui de nō. nu. pec. C. & ibidē per Cy. & ꝙ Alex. in l. fi. ff. de sol.

¶ Fidē faciat. Intellige hoc verū in scriptura priuata fidē a: non tñ in iam facta. ita d. Alex. de imo. in cōsil. cxxj. col. pe. in fi. in iij. volu. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Scribentem. Adde eundem Paul. consil. cccl vj. Alexan. consil. cclvj. & adde vt per Are. consil. cxiij.

b ¶ Cancellarũ. an sufficiat bannum cancellatum verbo, vide Cepol. consilio xxxix. per Alex. cõsil. cxij. j. li.

LEX XLVIII.

EMptor prædii. xx. 1
cauę. † Pactum, de petendo, factũ post pactũ de non petẽdo, facit vt agi possit ex primo cõtractu: & vt aduersus exceptionẽ præcedentis pactĩ detur replicatio ex vltimo pacto. h. d. & idẽ dicitur in l. si vnus. §. pactus. ff. eo. In tex. ibi: & stipulãti sponderat. in hoc faciunt doc. vim. quia iste cõtractus non stetit in terminis merè iuris gentiũ: quia tũc, sicut solo consensu fuit cõtracta, ita per primum pactum, de nõ petendo, fuisset solo dissensu & ipso iure dissolta vt ff. eo. l. vnus. §. adeo. & j. eod. l. ab emptore. & sic non posset agi ex primo cõtractu: qm̃ actio ex illo semel extincta, nõ reuiuisceret, sed ageret ex vltimo pacto tanquã contractu renouato vt in d. §. pactus ne peteret. ver. idẽ dicemus & in bonæ fidei; sed qa trãsiuit in stipulationẽ, qui est contractus iuris ciuilis. & nõ contrahit solo cosensu, similiter nec solo nõ cõsensu fuit dissoluta ipso iure: nec actio ex eo nata fuit sublata p pactũ de nõ petendo, sed elisa, vt in d. §. pactus ne peteret. ideo põt iuuari ope replicationis: vt d. §. pactus. & p hoc. j. qñ lic. ab empt. disc. l. emptio. in fi. non tñ per hanc stipulationẽ coęquam fuit nouatus primus cõtractus: & sic potest agi tam ex empto, quã etiam ex stipulatione: vt l. duo societatem. j. pro so. & plenè per Bar. in l. singularia. j. si cer. pet. In tex. ibi: cauit sibi conuenisse. expone cõuenit. In tex. vt cõuentus esset. xiij. & sic remisit. vij. per pactum de nõ petendo. In text. ibi: conuentus. s. extra iudicium. nam in iudicio potuisset cõuenire ante lapsum termini; & hĩc fuit cõtrarium, vt patet ex eo quod sequitur ibi: vt si ea soluta intra præfinitum tempus &c. In tex. ibi: ex prima cautione. i. ex primo contractu, stipulatione vallato. In fi. tex. ibi: posset & si obijcietur exceptio ex præcedenti pacto de non petendo, replicabitur ex vltimo: nec propterea hæc replicatio tollit exceptionem ipso iure, sed eam elidit sicut nec pactum de non petendo sustulerat actionem ex primo contractu ipso iure: sed eam eliserat, & etiam ciuilem obligationem, licet naturalem ipso iure sustulisset: vt l. Stichum. §. naturalis. j. de sol. † In glo. ibi: rũdeo. dic ꝙ egerunt inter se: sed expresse, vt differat à sequenti: sed hæc est diuinatio. Non tñ ex ea, ꝙ partes possunt facere, vt actus earum non fortiatur illum effectũ, qui sibi datur à iure, & sic censentur dari nisi partes egerint cõtrarium: simile notatur in l. eleganter. j. de pign. acti. & l. alia. j. de sol. facit. ff. eo. l. iurisgentiũ. §. quod scire, in fi. † In glo. ibi, quòd non totum primũ fuit sublatũ, quia nõ interuenerũt verba sapientia renouationem contractus: si enim dixisset, ꝙ fundus qui erat venditus pro. xx. sit venditus pro. xiij. tunc procederet contrarium, quòd totus primus contractus fuisset ipso iure resolutus, & omnis obligatio, & actio, si non interuenisset stipulatio: & tunc per vltimum pactum censeretur contractus renouatus, non resuscitatus primus, & si ageretur ex vltimo: sed fuit dictum, quòd de. xx. in quibus tenebitur ratione primi contractus, nõ teneretur soluere nisi. xij. ideo durat adhuc primus contractus, & agitur ad totum pretium: licet obstet exceptio. in. vij. vt in eo. §. pactus ne peteret. ver. ꝙ si nõ vt tollet vbi casus: sed quia hĩc interuenit stipulatio, etiã in præcedenti casu: non censetur primus contractus sublatus secundum docto.

2 vt C. de transac. l. si de certa. & in cõpromisso: vt j. de arbit. l. si cum dies. §. plenum. sed Gul. de cu. Cy. & Bart. dicunt nõ esse fiendam differẽtiã inter transactionẽ & pactũ: cùm sit eadem ratio: sed solùm est cõsiderandũ per quæ verba fiant, an sint talia quæ nõ possunt restringi salua rõne recti sermois, & tũc nõ restringunt per l. pluribus. j. de accep. nã in trãsactione potest fieri remissio generalis etiã de eo de quo nõ erat lis qñ constat de intẽtione partium, vt j. tit. j. l. aquil. si verò poterant restringi, tũc restringunt nõ solùm in trãsactione, vel in cõpromisso, vt in dictis legibus, sed etiã in pacto gratuito p l. ex pluribus. in prin. j. de sol. & per l. Aurelius. §. sticho. j. de lib. leg. C. de excep. l. si ex maiore. qñ autẽ dicant posse restringi, & qñ nõ, dicã super tex. & ista fuit intẽtio istius §. fm verũ intel. reprobato intellectu gl. † Scias tñ ꝙ etiã qñ nõ possunt restringi salua ratione recti sermonis, nõ propterea extẽduntur ad occultata dolo alterius partis: vt ff. eo. l. tres fratres. nec etiam ad ignorata tam in genere qm̃ in specie, licet sine dolo partis, vt j. tit. j. l. quæ cum tutoribus. ver. ei qui. nec ad superuenientia de nouo, vt ea. l. in fi. sed ad incognita in specie, cognita tñ in genere, vt si erat ꝓposita actio vniuersalis, puta tutelæ, vel negest. quæ de sui natura cõprehẽdit diuersas species, bene extẽderet ad oẽs, licet aliqua ignorarent: quia ꝓnõdo talẽ actionem cẽsetur in genere cogitasse de oĩb⁹ speciebus, quę sub illa cõprehendũtur: vt C. de trãsac. l. sub prætextu. la ij. In tex. ibi summa autẽ aureorũ, s. prædicta de qua s. In tex. ibi, ex qua cũq causa. ista verba faciebãt dubiũ, quia videbãtur cõprehẽdere etiã illa, quæ nõ erãt de ratione mẽsę: sed cõtrariũ est, qm̃ possunt restringi ad rationẽ mẽsæ, cũ in illa ratione plures & diuersæ causæ venirẽt: vt patet in prin. §. sed si dixisset, ex qua cunq causa tã pertinẽte ad mẽsam qm̃ nõ pertinẽte, tũc nõ posset fieri restrictio & habet locũ determinatio gl. † Sed quid si fuit dictũ ꝙ quietatio ista esset plena, & plenissima: Rñ. adhuc deberet restringi ad illa quæ cõcernũt rationẽ mensæ de quibus s. tamẽ fuerat locutus, dũ dicit ex ratione mẽsæ quã mecũ habuisti ex cõtractib⁹ plurimis, vt patet in d. l. si cũ dies. §. plenum. ver. sed si fortè. & no. Bar. in l. aquiliana. cũ l. seq. in fin. j. tit. j. oportet ergo ꝙ dicat ad hoc vt sit generalis, valet tam de pertinẽtibus ad mẽsam qm̃ aliunde. In tex. ibi, vanum, & pro cancellato habebit. dicit gl. ꝙ iste Lucius Titius cõsensit huic epistolæ si iste scribens voluit esse liberatus ab eo de alia summa, ad quã sibi tenebitur extra rationẽ mensæ: sed potest intelligi ꝙ ecõuerso voluit illũ liberare ab eo, in quo ipsi scribẽti debebatur ab illo absente, & tũc procederet clarè. † Ex præcedenti no. duo. Primò secundum Bar. ꝙ ille qui se subscribit scripturæ factæ per alterũ in sui præiudiciũ, perinde sibi præiudicat, ac si tota scriptura facta esset per ipsum scribentẽ[4], ad hoc j. de pig. l. fideiussor. §. j. in fin. & hoc qũ se subscripsit animo consentiendi scripturæ, nõ vt testis: vt not. j. de pig. actio. l. Caius. † Secũdò no. ꝙ aliqua scriptura põt cãcellari, & cassari solo verbo, si hoc agat inter partes, ꝙ habeat pro cassa & cãcellata. Est & alia cãcellatio, quæ fit interueniẽte facto, de qua habetur j. de pet. hære. l. si quis libertatẽ. in gl. super verbo, inducatur: quæ semper allegat ad hoc, qualiter dicat fieri cãcellatio, & est arg. si in capitulis pacis cõtineatur: ꝙ bãna & condẽnationes quorũdam deheãt cãcellari, an sufficiat cãcellare verbo: & videt ꝙ sic, vt hic: cõtrarium cõtra arg. dic, quid censetur actũ de cãcellatione reali: aliàs nõ expediret amplius verbo cãcellare, qm̃ agẽdo vt cancellarẽtur pro cãcellatis, arg. ff. & si intra. & quod ibi dixi. facit l. inductũ. C. de sol. quia multũ operatur cãcellatio realis per no. j. de adul. l. fi. per Bar. nã excusaretur offendẽs bãnitũ, qui poterat impunè offendi, si eius bannũ non esset cancellatũ[b] realiter, licet esset verbaliter: qa excusaretur auct. pu. scripturæ, quæ reperitur accensa si ignorabat cancellationẽ verbalem: aliàs secus, & sic nõ cõmisit negligẽtiã in ignorãdo, vt ibi no. In tex. ibi, vt patrono eius cccredderẽtur. gl. intelligit duobus modis: mihi placet illa expositio ꝙ iste Lucius Titius misit huic Caio Seio ista trecenta, vt daret huic patrono & nõdũ dederat: & sic tenebat eidẽ restituere vel illi dare: & ipse volebat se excusare, ꝙ neutrũ teneretur, quasi esset ab ista summa liberatus propter verba epistolæ generalia, ꝙbus Lucius Titius consenserat: sed ille dicebat se nõ intellexisse, nisi de pertinẽtibus ad mẽsam, de ꝙbus facta erat

4 ☞ *Generalis quietatio uel pactum quòd non possunt restingi salua ratione recti sermonis non tamen extenduntur ad occulta dolo alterius partis, nec etiam ad ignorata, nec ad superuenientia de nouo.*

3 *Quid si fuit dictum quòd quietatio ista esset plena & plenissima?*

4 *Qui se subscribit scripturæ factæ per alterum in sui præiudicium animo consentiendi scripturæ non ut testis, perinde sibi præiudicat ac si tota scriptura facta esset per ipsum subscribentem.*

5 *Quòd aliqua scriptura possit cancellari, & solo uerbo & an sufficiat cancellare uerbo? & qualiter dicatur fieri cancellatio? & quid in bannis?*

1 §. Lucius titius Caium. † Generalis quietatio vel pactum post cõputum & saldum alicuius rationis, restringitur ad illa tantum de quibus erat facta cõputatio vel saldum. h. d. secundũ verũ intellectum: licet glo. aliter intelligit scilicet sed dic, ꝙ imo gñaliter operetur, ꝙ dicta restrictio non debet fieri in pacto, sed in trãsactione bene deberet fieri, vt restringat ad illa de quib⁹ erat lis

erat computatio: quia sic cõtinebatur in epistola, vt patet ff. ex tex. ibi ex ratione mẽsæ: &c. & ista non pertinebat ad rationẽ mẽsæ nec in cõputato erat aliqua mentio facta de ista sum. ma: sed de pluribus alijs diuersis, si inuicẽ habuerãt agere: & in hoc stabat. In fi. tex. ibi tñ ratio accepti atq; expensi esset computata: hic est tex. expressus pro intellectu do. cõtra gl. vt illa generalia verba non extendantur, nisi ad illa quæ reperiũtur in

2 computo[a] ex quo factum saldum de. ccclxxxvj.

2 ☞ *Promittens per stipulationem, licet non possit apponere pactum in sui fauorem, quòd uestitur cohærentia promissionis: tamen qui tradidit, licet non ad sui commodum sed recipientis bene potest apponere: & uestitur.*

3 *Traditio quæ fit ex causa necessaria non uestit pactum, nec uestimento cohærentiæ nec uestimento rei interuentu.*

LEX XLIX.

1 IN traditionibus rerum. † Pactũ nudum appositum in traditione ad cõmodum tradentis, vestitur cohærentia traditionis. h. d. & ad hoc allegat ista l. & l. legẽ. C. eo. ti. & sic est vnũ de vestimentis pactorũ, de quibus per gl. ff. eo. l. iurisgentiũ. §. quinimo, licet gl. ibi non videat illũ computare, sed solum vestimento rei interuẽtu: & etiã gl. vult hic, ꝙ hoc sit

2 vestimentũ rei interuẽtu, quod nõ placet, vt dicã. † Et aduerte ꝙ licet ille qui promittit per stipulationẽ, nõ possit apponere pactũ in sui fauorẽ, ꝙ vestiat cohærẽtia promissionis: tamen ipse stipulator, cui actio acquiritur, bene põt, vt l. petẽs. C. eo. ille tamen qui tradidit, licet non ad sui commodũ, sed recipiẽtis, bene põt apponere, & vestiũ vt hic. In tex. ibi in traditionibus, nõ nudis, sed ex quibus trãsferat dominiũ, vel vsucapiendi cõditio: vel dicit intelligo secundũ ꝙ gl. intelligit ꝙ etiam si esset nuda traditio ad vtilitatẽ tamẽ recipiẽtis, vt si cõmodo rem, pacto appositio, ꝙ aliquid faciens pro me, nõ habita relatione cõmodati ad pactum, resultat cõtractus innominatus, qui vestiũ ex parte mea interuenti rei: secus si fiebat ad meam vtilitatem vt si tradidi ex causa depositi, & tunc nõ potest resultare talis contractus. In gl. magna in prin. de religiosis, quid si locus. solu. ibi est speciale fauore religiosis, ꝙ pactum cõtra eum nõ vestitur cohærentia traditionis in l. vero. cũ l. sequenti. C. de vsu. quomodo ius speciale: ideo vsurarũ: & ad idẽ tendit l. si tibi. in prin. ff. eo. j. allegata. in gl. in ver. pe. j. eo. & ideo quia sicut pactum solum non proficit ad acquisitionẽ iuris realis, siue dominij, vt j. sequitur in gl. ita nec ad impediẽdum ius reale, vt si paciscor tecum, ꝙ rem tuã non possis alienare, vel obligare: nam impediret ius tuũ reale, qđ cõsistit in posse facere de illa, quicquid vis. vt l. in re mandata. C. man. ad idem tendit l. si creditor. §. fi. j. de distr. pig. secundũ vnã literã: licet secundũ aliã dicat cõtrarium: sed dic vt dicã j. e. l. pe. Itẽ in l. auia. C. de iure dot. est ideo quia ibi traditio fiebat ex causa necessaria, quia pater tenebat filiã dotare: ideo nõ vestit pactũ. vt j. sequit in gl. & ad idẽ tendit l. quoties. j. so. ma. secundũ Bar. sed cõtra hanc rationẽ facit, quia si esset emãcipata, bene vestiret pactũ: & tñ etiam tunc tenet eã dotare, vt l. fi. C. de do. promis. ideo dic de hoc vt in d. l. auia. quia difficile est assignare rationẽ. In gl. ibi: itẽ & vbi est reale. pro declaratione istius ver. vide gl. quæ est in l. j. j. de don. quę est valde magistralis. In glo. ibi: quia vestitũ est rei interuẽtu. Iac. but. dicit, ꝙ imò cohærẽtia traditionis, ꝙ vestimentũ est diuersum à vestimẽto rei interuentu. Bar. sustinet gl. qa nõ vestit pactũ, nisi qñ fit in fauorẽ tradẽtis, cũ traditio fiat fauore recipiẽtis, & sic habita relatione traditionis ad pactũ, resultat cõtractus innominat[v], qui vestit rei interuẽtu: sed certè hoc esset verũ, qñ pactũ esset finalis causa traditionis, vt si trado vt vadas pro me Romã: sed possibile est, ꝙ nõ est finalis causa: tñ est in fauorẽ tradẽtis, nec resultat cõtractus innominatus, & tunc nõ vestit rei interuẽtu, sed cohærẽtia traditionis, vt dicit Iac. but. vt similiter tradat dotẽ cũ pacto, ꝙ so. mat. dos sibi restituat: nã nõ mouet ad tradendũ propter hoc pactũ sed ꝓpter hoc matrimoniũ: vnde nõ põt resultare cõtractus innominatus, quia nõ ideo dat, vt ille ꝙmittat, & tñ vestit pactũ, vt

3 C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. accedit. & de pa. l. legẽ. † In gl. ibi: qa traditio fiebat ad me liberandũ, no. istã glo. semper allegat: & pro ea est casus. ff. eo. si intra, ꝙ traditio quę fit ex causa necessaria, nõ vestit pactũ, nec vestimẽto cohærẽtię, nec vestimẽto rei interuentu: sed vt ibi dixi, qñ ergo mulier vel extraneus ꝙmittit dotẽ, si vult pactum de restituẽdo vesti ari, & opponat ipsum tẽpore promissionis quia illa sit ex causa voluntaria, & si apponeret postea in traditione, non vestiret. & de hoc est casus in l. ex morte. C. de pa. do. ante fi. sed si inciperet à traditiõe, tũc posset apponere pactũ: & ita loquit, ꝙ suprà dixi. In gl. ibi: sed secus in cõtractibus innominatis. s. qñ inceperunt à cõuentione nuda: vt si cõuenimus de permutando librum tuũ cũ meo: nã ex ea neuter põt cõpelli, antequã sibi sit impletus cõtractus vt ff. eo. l. diuisionis. & in l. ex placito. C. de re. permu. si ergo alter ipsorum postea impleat tradendo, quia hoc facit ex mera voluntate, potest tunc apponere pactum, & vestitur: secus si præcessisset cõuentio vestita. & hoc vult glo. dicere.

2 ☞ *Pactum quòd quis possit pro debito capi, & incarcerari aliter quàm de iure liceat, an ualeat?*

LEX L.

SI quis crediderit. c 1
† Valet pactũ, ꝙ debitor non conueniatur vltra quam facere possit. hđ. In gl. ibi: & sic habeat ratio sui, ne egeat. quærit Guli. de cu. quid si agẽs, est indigens, & tunc nõ habet aliud vnde viuat, nisi creditũ, an reus poterit vti hoc priuilegio aduersus eum, & ipse indiget: videtur ꝙ sic, quia sunt in pari causa: & sic potior debet esse cõditio rei, vt l. si seruũ. §. sequit. j. de ver. ob. contrariũ tenet ipse: nã nõ sunt in pari causa, cum actor tractet de dãno vitãdo, & reus de lucro captãdo: quia hoc priuilegiũ tẽdit in lucrũ eius, & dãnũ agẽtis: debet ergo esse potior cõditio agẽtis: vt j. de mino. l. verũ. § fi. cũ l. seq. & facit qđ habet ĩ materia. l. si fideiussor. §. nõ malè. in gl. fi. † In fi. gl. ibi secus. si fauore psonæ: qa tũc esset cõtra bonos mores, quia cõcedit ob rẽ uerentiã psonæ: ergo &c. vt ff. eo. l. vnus. §. pacta quę contra. &

b hoc inducit ad q. an valeat pactũ, ꝙ possit qs pro debito[b] capi, & carcerari, aliter quã de iure sit: quod dic vt d. §. eleganter.

¶ In computo. Adde Alex. consil. xj. ñ. lib. ✠ Et vide contra. qđ de pacto: vt liceat, qđ de iure cõmuni licet, per Bar. in l. sicut. §. apud Põpo. si seruiv ẽ. Et adde, quid de illo pacto, per quod qs paciscit, vt possit capi, & carcerari creditoris authoritate propria. Et an possit renũciari beneficio authen. imò à debito. positæ ad l. ob æs. C. de ac. & obl. per Bal. adde tũ qđ gl. in l. interdũ. §. qui furẽ. ff. de fu. tenet ꝙ valet pactum per qđ qs obligat ad priuatos carceres creditoris. Et idẽ Bal. in addi. Spe. ti. de obl. & sol. habes tñ gl. cõtrariam in d. auẽ. imò. tu videto ibidem per eũdem Bal.

¶ Per pactũ. An illa qđ potest fieri per pactũ possit fieri & per statutũ & ecõtrà. vide per Cald. cõsil. ñ. de pac. per Lud. Ro. cõsilio cccxcix.

2 ☞ *Quod non potest fieri per pactum priuatorum, an possit fieri per legem?*

3 *Quòd hoc pactum: ne ficias seruum meum fiverem uel fugitiuum, importet duo scilicet quòd nõ solicites, ut talis fiat: & quòd nõ negligas taliter, quòd ab alio fiat. & n. 4.*

4 *Promissio de non delinquendo erga me uel rem meam, non continet turpitudinẽ imò honestatem, & est ualida, sed promissio de dando tibi præmium si non delinquas, bene continet turpitudinem ex parte tua.*

5 *Depositarius, commodatarius, & conductor licet teneantur custodire rem, ne perdatur: & si propter negligentiã perditur, depositarius teneatur de lata, cõductor de lata, & leui, & commodatarius etiam de leuissima culpa, non tamen tenentur adhibere diligentiam ne eorum pantur ab alio.*

6 *Si promisisti me nõ offendere sub pœna pecuniaria, si me offendis, an incidis in illam & etiam in pœnas legales, uel statutis?*

7 *Si promisisti me non offendere in rebus uel in persona quid importat hæc promissio?*

LEX LI.

1 NOn impossibile puto. † Potest fieri per pactũ, quòd quis teneatur de eo, ad quod teneretur per i. etiam si pactum non fuisset factum. hoc dicit. vn

c de allegatur, ꝙ illud quod potest fieri per pactum, [c] & econtrà quod põt fieri per pactũ, põt & per l. vel statutũ: & quod nõ potest fieri per pactũ, vel statutũ ita vult gl. C. de decre. decu. sup rubri. sed alia gl. dicit contrariũ in l. nec ex prætorio. & l. nec ꝙ

2 pign[v]. §. priuatorũ. j. de reg. iu. sed doct cõcordãt hoc mõ, † ꝙ si aliquid nõ põt fieri per pactũ priuatorũ, eo qa cõtra bonos mores, nõ potest fieri per l. seu per statutũ, quia l. debet esse honesta. liij. dist. §. erit. sed si propter aliã causam, puta, quia contra pub. vtilitatẽ, tunc licet non possit fieri per pactum priuatorum, quia nõ possunt derogare iuri pu. vt l. iurisgẽtium. §. si paciscar. ff. eo. bene tñ põt fieri per l. vel statutũ, quia fit authoritate publica, & sic est pactum publicum, per quod potest derogari iuri pu. quod dic vt per Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. in iij. q. principali. vbi tractat super quibus possunt fie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ri statuta. † In text.ibi:hoc est not.diligenter,ꝙ hoc,ne facias seruum meũ furẽ vel fugitiuũ,importat duo,ſ.ꝙ non ſollicitet, vt talis fiat,&ꝙ nõ negliges taliter,ꝙ ab alio fiat:& hocvltimũ est multum ſingulare. Nam prima facie nõ videbatur importare,niſi primũ, vnde ſi fieret ab alio, nõ videbatur ꝙ diceres teneri expacto,qđ fuit conceptũ in perſonã tuamvel ſuper pacto tuo.ar.ĵ.cod.qui futurũ.§.fi.nõ enim tu feciſti,ſi alius fecit:ſed dic,ꝙ hoc præcederet ſi fieret hoc pactũ ſuper ſeruo meo non cõmiſſo tuę cuſtodiæ,ſed hîc erat cõmiſſus,quia depoſitus,cõmodatus,vel locatus:ideo pactũ importat plus, & hoc dat intelligere iſtam l.& hoc.ĵ.loca.vbi bona lex.l.in lege,tñ aduerte,ꝙa ibi fuit actũ ne faceres,nec vt ſineres fieri, & tũc iſta magis claret, ꝓpter illud verbũ ſines, qđ intelligitur ſcilicet ab alio: ſed iſta lex vult hoc plus,ꝙ & ſi illud verbũ non ſit appoſitũ,idẽ ſit ꝙ hîc videtur multũ ſingulare & ſupplet illam l.limitãdo tñ vt dixi. In text.ibi:ita poteſt hęc pactio locũ habere ad hoc.C.cõ
4 munia de le.l.j.verſi.cum em & qđ ibi per Cy. † In gl.ibi.§.ſi ob maleficiũ. dic ꝙ promiſsio de nõ delinquendo erga me,vel rem meã,nõ continet turpitudinẽ,imo honeſtatẽ,& eſt valida, vt hîc:ſed prmiſsio de dando tibi præmiũ,ſi non delinquas,bñ continet turpitudinẽ ex parte tua:quia debebas hoc facere gratis.ergo &c.ĵ.de condi.ob tur.cau.l.ſi. In gl.ibi:cũ & iure contractus ad hoc teneatur,& ſic videtur nullum tanquã ſuperfluũ vt§.eo.l.itriſgentiũ.contra.ſed ſi fraudandi.gl.dicit ꝙimo cõtinet tres vtilitates,vt ſequitur,& poſito ꝙ nullũ contineret,ad huc non eſſet nuliũ per l.quæ mutua.ĵ.manda. quia poteſt fieri ad abundantẽ cautelam,& iſta eſt intentio iſtius l.qđ etiã tenet Bar.& dicit plus ꝙ etiam tunc ſi ſit nudũ de ſui natura:nec veſtiatur cohærentia cõtractus,nihilominus valet,& producit actionem:quia cum cõtineat idem,qđ cõtinet lex,dicitur cõuentio legitima,& veſtitur.l.auxilio:vt§.eo.l.legítima cũ ibi not. in gl.ad§.ſed ſi fraudãdi, rñdetur ꝙ ibi ſuperfluitas erat cũ vitio,ſecus ſi ſine vitio. In gl.ibi:ad quę dicas,ꝙ per pactũ tenebitur etiã curare, ne hæc fiant: vult ergo glo.ꝙ ſi pactũ non eſt appoſitum,ſolũ teneretur de facto ſuo,ſi ipſum faceret furẽ,vel fugitiuum,nõ aũt ſi negligeret,& fieret ab alio.Bart.cõtra ſal-
5 tem in cõmodato,vbi venit etiã leuiſsima culpa.† Breuiter puto glo.verũ dicere,licet enim depoſitarius,& cõmodatarius,et conductor teneantur cuſtodire rem, ne perdatur, & ſi propter negligentiam perdatur,depoſitarius tenetur de lata, tñ conductor de lata & leui,cõmodatarius etiam de leuiſsima: nõ tñ tenetur adhibere diligẽtiam,ne corrũpantur ab alio,niſi interueniat pactum:& hæc eſt intentio iſtius l.cum glo.ergo ipſi eum corrumperent,triplici authoritate tenerentẽ,ſcilicet actione ſeruicorrupti, & actione ex eo contractu quæ poteſt cum illa cõcurrere,ad quod.ĵ.pro ſol.l.rei cõmunis.cum l.ſeq.Item ex pacto iſto incontinenti appoſito,vel etiam ex interuallo,quia tũc reputatur conuentio legítima,prout dicit Bar. ſi verò ipſi non corrumpant: ſed negligãt,& ab alio corrũpitur.tunc ſi negligentia cadit in culpã latam,teneretur actione ex eo contractu, & etiam ex hoc pacto,ſed actione ſerui corrupti,nõ: quia in illa venit duntaxat dolus,vt glo.dicit:ſi ergo cadit in culpã leuẽ vel leuiſsimam,tunc tenetur ſolùm ex pacto iſto:& itam demũ ſi fuit incontinenti appoſitũ,& ſicveſtitur cohęrẽtia cõtractus, ſi verò ex interuallo,non poſſet dici conuentio legitima: quia non eſt facta ſuper eo ad qđ de iure teneretur,ſi facta non eſſet per id qđ.§.dixi.& ita intellígo iſtam materiã,vltrà quam dicit
6 Bar.† In gl.item põ eſſe,ꝙ apponiť pœna.per iſtam gl.determinat Bar.ꝙ ſi promiſiſti me non offendere ſub certa pœna pecuniaria, ſi me offendis incidis in illã, licet etiã incidas in pœnas legales,vel ſtatuti:contra qđ facit,quia debemus eſſe cõtenti legalibus pœnis.vt l.ſi ita ſtipulatio facta.ĵ. de verb.obli.ſed reſpondet Bar.ꝙ illa loquitur in caſu ſuo,qñ apponeretur pœna in cõtractu,vel in diſſolutione matrimonij,qđ debet eſſe liberum à pœna conuentionali:& ſufficere debet pœna legalis: aliâs extra illum caſum,ſecus.Poſſumus aliter dicere,quòd pœna legalis applicatur fiſco,ſed iſta pœna conuentionalis applicatur parti. Breuiter quicquid ipſe dicat, diſputando fuit terminatum contrariũ: vt dicit Ioan.And.in mercu.in regula fu
ſtra.lib.vj.miror,quòd Bar.non allegat.nec etiam Bal.not.ta-
7 men determinationem Bart.† quæ fortè verior eſt limitando, vt dixi. Quid autem ſi promiſiſti me non offendere in rebus vel in perſona quid importat hæc promiſsio. Reſponde,ꝙ ſi offendis me in rebus, potero agere ad intereſſe, ſi interuenit ſtipulatio.§.ſi quis cau.procurator.& ſi qs in iusvoc.l.fi.ſi autẽ in perſona,tũc quia nõ cadit æſtimatio pecuniaria rõne dãni, ſed ſolùm ratione cõtumeliæ.dicit Bar.ꝙ talis promiſsio importat duo .primò ꝙ criminaliter de illa offenſa debes acrius puniri tanquã fregeris pacẽ:vt in ti.de pac.tenẽ.& eius vio.in gbus feu.& per ſtatuta ſolet imponi maior pœna faciẽti cõtra pacem:nam ex hoc pacto reſultat pax,vt§.e.l.ĵ.in prin. ſecundò importat vt æſtimationẽ in iure , quam poterã petere per actionẽ iniuriarum,quæ eſt odioſa, & nõ tranſmittitur ad hæredem ante lit.conteſt. vt l.eum qui.§.qui iniuriarum.§.ſi quis cau.ex ſolo pacto tolliť,& ipſo iure:vt§.eo.l.ſi vnus.§. pactus. ver.ſed ſi pactũ.nõ potero petere per actionem ex hoc pacto, ſeu ſtipulatione,& ſic tranſmittetur ad hæredẽ ante lit. cõteſt. nec ob.§.qui iniuriarũ.quia ibi in illa quę veniebat acceſſoriè iſta venit ęquè principaliter,quia ſuper eo,vt ibi dixi per l.itẽ illa.§.quod adjicitur.ĵ.de conſti.pecu.ꝙ non tollitur ipſo iure per pactum:vt d.§.pactus.tene menti.quia notabilia ſunt.

2 ☞ *Error cauſæ an impediat effectum pactiť & quando utiliter legatum? & nu.3.*
3 *Per acceptilationem liberatur debitor ipſo iure,ſed propter errorem debet agi conditione ſine cauſa,ut ſe reponat in priſtinam obligationem.*

LEX LII.

1 SI cum te ex cau.legati. † Pactũ de nõ petendo, factũ per errorẽ non valet ipſo iure,hoc dicit tota lex: & primò loquitur quando fuit erratum principaliter in ipſo facto, quia credebat quem teneri ad ipſum faciẽdum , cùm nõ teneretur,vſq; ibi idem in eodẽ. Secundò quando fuit erratum in alio,& alio,& occaſione illius erroris deuentũ fuit ad pactũ.
2 † In glo.ibi,dic ergo,nõ ſubmoueri .ſ. efficaciter.iſta glo.deſtruit tex.qui dicit ipſo iure non liberari debitorem:& ſic hoc pactum ipſo iure nullum eſt,nec aliquẽ effectũ producit:& ſic non inducit exceptionem,vt ſequitur in tex.ad contrariũ dic ꝙ error nõ impedit effectum traditionis : ſcilicet translationẽ poſſeſsionis,vel dominij:& ita loquitur cõtrarium§. formatũ ſed effectũ pacti ſic,vt hic.Ratio diuerſitatis:quia traditio cõſiſtit in actu facti,factũ in actu verbi,& potẽtior eſt actus facti vt patet in cancellatione,quia ſi proceditur, actus facti potentior eſt quàm ſit actus verbi,iuxta no.in l.naturam.C.de reſti.
3 iuncta l.ſancimus.& hoc voluit iſta lex. †In gl.ibi,quod dico locum habere etiam ſi per acceptilationẽ eum liberaſſet,licet idem cõtra:hæc ſecunda eſt verior: quia cùm acceptilatio habeat magnum robur à iure,& habeat vim ſolutionis , propter errorem nõ impeditur eius effectus traditionis: ideo libe ratur debitor ipſo iure ab obligatione:ſed propter errorẽ debet agi conditione ſine cauſa,vt te reponat in priſtinam obligationem:vt ĵ.de condi.ob cauſ.l. ſi quis accepto. ſecundùm Bar.& bene. In gl.ibi;ſi alter non erat legaturus:hoc eſt diuinare hic:& ideo dic,aut erratur in cauſa finali:& tunc etiam ſi non probetur,ꝙ quis non fuiſſet aliter facturus, nihilominus actus vitiatur. Tunc autem dicitur cauſa finalis,qñ ſi eſſet vera,eſſet obligatoria & arctaret quantũ ad illum actũ , & tunc dicitur ineſſe actui:vt l.cùm tale.§.falſam.ĵ.de cõdi. & demõ. & no.in l.demõſtratio.§.qđ autẽ iuris.e.ti.per Bart.& ita erat hic,quia putabat ſe grauatũ in vltima voluntate, puta in codicillis de liberãdo:quod ſi eſſet verũ tenebitur liberare poſtęᵭ hæreditatẽ cedũt,ſi verò illa cauſa nõ erat obligatoria , & per cõſequẽsnõ inerat,ſed erat extrinſeca,puta,putabã te geſsiſſe negotia mea,& propter hoc te liberaui:cùm tñ nõ geſsiſſes,et poſito ꝙ geſsiſſes,non tenebar te liberare,hoc caſu.error non impedit liberationẽ niſi probetur ꝙ aliàs non fuiſſem liberaturus,ſi ſciuiſſem te non geſsiſſe negotia : & ita intelligitur ꝙ gl.dicit,& quod plenè no.in l.damus.ĵ.de condi. indeb.

2 ☞ *Si appello te cohęredem meum cùm non ſis:an hoc mihi præiudicat?*

LEX LIII.

1 EPiſtola qua quis. † Verba enunciatiua emiſſa principaliter propter aliud.nec veritatem immutant nec probationem inducunt.hoc dicit,& pro declaratione iſtius articuli, diſtin-
gue,

2 gue,† ſi ego appello te cohæredẽ meum,cũ non ſis,an hoc mihi præiudicat:nam aut quærimus vtrum per hoc efficiaris cohęres:& clarũ eſt ꝙ non,per rationẽ , quæ hîc ponitur in glo. quia hæres qui fit per inſtitutionẽ factã ab illo de cuius hæreditate agitur,vel per§.vt l.obuenire.ĵ.de ver.ſign.nõ per alios 1
actus inter viuos,vt dixi§.eo.tale pactum.§.fi.& ideo licet ex certa ſcientia, te talem appellaſſem,eſt etiã caſus in quo induceretur probatio:ſed ea quæ ſtatim dicam,ſi tu cõſenſeris te non fuiſſe hæredẽ,ſed fortè factum per verba mea, nõ induceretur probatio:ſi autem quærimus,an inducatur probatio, vt ſic teſtetur verbis meis:niſi probetur contrariũ:tunc diſtingue,aut ego appellaui te hæredẽ meum,& per errorẽ:& nõ pręiudicat mihi,vt l.ĵ.§.fi.& l.edicto.in fi.ĵ.de iure fiſc.diſtingue tñ inter errorẽ facti,vel iuris,ibi,vt habetur in gl.nõ fateť.ĵ.de confeſ. an ex certa ſcientia.& tunc aut eſt emiſſa dicta confeſsio principaliter propter aliud. & inducit ꝓbatio,vt hic ſecundũ aliũ intellectũ.& l.nõ nudis.& l.nõ epiſtolis.C.de proba. aut principaliter ꝓpter te, & tunc aut te præſente,& inducit probatio vt ibi not.per Cy.& in l.j.§.Iulianus.de lib.agno.per Bar.aut te abſente, & tũc:aut extra iudiciũ, & nõinducit probatio. vt l.certũ.§.ſi quis abſente.ĵ.de confeſ.aut in iudicio dando libel lum,in quo appello te cohæredem,vel exceptiones , & tũc aut lis non erat cõteſtata,& nõ inducitur probatio, quia poſſum libellũ reuocare:& iſte eſt caſus notabilis in l. qui familiæ.ĵ. famil.erci.aut lis erat conteſtata:& tunc mihi præiudicat illa cõfeſsio vt ibi no.in gl.& per Bar.in l.ex hac ſcriptura. in fi.ĵ. de dona.ibi ita intelligit illã l.in caſu tamen fauore libertatis prę iudicat confeſsio contenta in libello ſupplicatorio, licet lis non ſit conteſtata,vt C.de libe.cau.l.cum precum.

2 ☞ *Si creditor uendat rem debitoris iure pignoris,licet non ſit dominus,tamen tranſfertur dominium in emptorem.*
Si debitor prius rogauit emptorem,ut emeret à creditore,& retineret,quouſque ſoluerit pretium computatis etiam fructibus,quos emptor perceperit & deinde reſtituere,quo iure teneatur emptor ſeruare tale pactum?
3 *Quid ſi creditor fecit tale pactum,ut quandocunq; debitor offerret pretium teneretur emptor ei reſtituere an debitori acquiratur actio.*

1 §. Si inter debitorem. † Hæres tenetur ſeruare pactum licitum factum à defuncto.h.d. † In text.ibi:quaſi debitoris negotium gereret,ſcilicet eum qui fundum &c. quod eſt ſuprà , rogaui enim te, quòd emeres fundum meum à creditore meo , qui vendebat iure pignoris:& vt retineres quouſq; haberem pecuniam: quòd tunc computatis fructibus quos perceperis in ſortem,& ſoluto reſiduo deberes mihi fundũ reſtituere : debes enim ſcire quòd in te transfertur dominiũ illius fundi, licet dominus non eſſet venditor,ex quo vendit iure pignoris:vt l.ſi conuenerit.ĵ.de pig.act.nec teneris mihi reſtituere, ſi hoc pactum non interuenilſet,ſed propter pactum teneris,& etiam computare fructus in ſortem , quod non eſſet ſi ſpecialiter non fuiſſet hoc actũ,cũ ſint percepti ex re tua,vt l.ĩ.C.de pac.inter emp.&ven. ſed quo iure teneris,tu vel hæres tuus ſeruare pactum , cum ſit nudum: glo.hic reſpondet,ꝙ fuit veſtitum cohęrentia contractus mandati quod tibi feci:vel dic etiam ſi non fuit veſtitum, quia primò mandaui vt emeres ad mei vtilitatem: & ex interuallo appoſitum eſt pactum:nam poſſum agere actione mandati vt reſtituas.vt l.ſi ita quis.§.Seia.de ver.obli. & ſi obijcias de pretio per te ſoluto,replicabo ex pacto,ꝙ fructus debeas in illud computare,ſecundum Bart.idem videtur,ſi tibi non mãdauí quòd emeres : ſed tu nomine meo tanquam gerens negotium meum,emiſti:& ego poſtea ratum habui : deinde appoſui pactum,quòd fructus deberes computare in ſortem : nam agam actione negotiorum geſtorum,vt reſtituas:& ſi obijcias de pretio,replicabo de pacto:ſed Angel. dicit vnum verbum fatuum,quòd hoc pactum fuit veſtitum cohærentia cõtractus emptionis factæ inter te & illum creditorem,quod verbũ non
3 meretur recitari. † Sed quid ſi ille creditor fecit tecum pactũ, qui emebat nomine tuo vt teneris mihi reſtituere , quãdocũ ꝙ tibi offerrem pretium,an mihi acquiratur actio:videtur quòd non,quia alteri per alterum non poteſt acquiri:in contrarium eſt caſus infrà de pigno.actio.l.ſi cum venderet.dic vt ibi quia creditor in hoc cenſetur procurator meus , paciſcitur ſuper re mea,ideo mihi acqrit actionẽ in factũ.ar.ĵ.de procu.l.qđ.pro-
curator ex re &.ĵ.fami.erciſcun.l.ſi pigno.in fi.vbi ex tex. no.

§. Pactum vt ſi quas ſummas. † Pactũ ſuper ſolutione tributorum inter priuatos valet quo ad eos.hoc dicit.

§. De inofficioſo patris teſt. † Pactum tẽpore limitatũ vltra illud non producit effectum ſuum.h.d. In tex.ibi:præſtaretur,& ipſe deſiſteret in querela perpetuò:& tunc ſi ſeruatur pactũ quouſq; hæres vixerit,nõ poteſt amplius ad querelã, redire:ſecus ſi non ſeruaretur,ſed ſi promiſit deſiſtere à querela,quouſq; hæres viueret,& ſolueret:tunc hærede mortuo,ſicut finitur ſolutio,ita & pactũ de reſiſtendo,& poſſet ad querelam redire,& hæc eſt intẽtio. In tex.ibi:pactũ,ſcilicet inter ueniente ſtipulatione,aliàs nõ poſſet agi ex eo. In tex.poſtulabatur,quaſi tempus nõ eſſet modus finiendi obligationẽ:vt l.obligationum ferè.§.placet.ĵ.de acti.& obli.ſed verũ eſt mero iurẽ:tamen obſtat exceptio,vt l.eum qui ita.§.qui ita.ĵ.de verbo.obliga.&.ĵ.de ſeruí.l.iij.Sed cõtra de hoc tex.qui ſequitur,dum neq; iure vllo,& ſic innuit,ꝙ etiam ipſo iure,ſed expone iure vllo.ſcilicet ſcripto:& dum ſubdit æquitate,ſubaudi ſcripta vel non ſcripta,ſecundũ Ray.nõ autem vult dicere quòd ipſo iure duret obligatio poſt mortem,nõ ergo conceſſum ad tempus,cenſetur poſt tempus denegatũ:facit.l.Impera tor.ĵ.de poſtu.& l.ſtatuliberum.§.Stichum.ĵ.de leg.ij.&.ĵ.de lega.iij.l.pater filium.§.fundum.

2 ☞ *Pactum de quota litis quòd non ualeat , & qui illud facit,dicitur litis redemptor, & debet ſibi interdici officium aduocationis,uel procurationis: & perdit actionẽ mandati quam habebat ad id,quod ſoluit pro clientulo.*

LEX LIIII.

1 SVmptus quidem proro. † Aduocatus vel procurator poteſt paciſci cũ clientulo,ꝙ reſundantur ſibi expenſę,quas de ſuo feciſſet in litẽ,non autẽ de quota parte litis:
2 hoc dicit.& ſemper allegatur ad hoc, † quòd nõ valet pactum de quota litis:& qui illud facit,dicitur litis redemptor,& debet ſibi interdici officium aduocationis,vel procurationis,& vltra hoc etiã punitur quia perdit actionem mãdati,quam habebat ad id quod ſoluit pro clientulo:vt.ĵ.man.l.ſi remunerãdi.§.Maurus.vbi tex.not. In glo.ibi:pactus eſt de octo,quæ erant in lite:idem ſi nõ dixiſſet de his quæ erant in lite:ſed pactus eſt in caſum victoriæ,ꝙ ſi contingat eũ vincere,clientulus dabit ſibi.x.ſi autẽ nõ vincat,nihil det.Nam etiã tunc dicitur litis redemptor,quia datur ſibi materia calumniãdi & perastutias & verſutias obtinẽdi,ne perdat laborem:ſed ſi pactus eſſet,quòd in caſu victoriæ aliquid plus habeat,hoc non eſſet improbatum:quia ceſſaret ratio prędicta,cum nõ perdat labo rem,& ſic dicitur palmariũ:quod non eſt improbatũ niſi ratio ne magni exceſſus reſultaret præſumptio fraudis,quod dic vt l.j.C.de ſuffra.& l.ſalarium.ĵ.manda.

LEX LV.

1 SI pactus ſim ne. † Tutus exceptione pacti etiam tẽporalis , nõ cõſtituitur in mora per interpellationem : & ideò ſi res debita poſtea pereat , ſine ſui dolo,vel culpa:liberatur ipſo iure.h.d. In tex.ibi:non intelligitur mora mihi fieri:licet interpellet debitorem,ꝙ mihi tradat,tempore quo erat tutus exceptione pacti:deinde Stichus mortuus eſt durante exceptione,vel etiam ea finita:quia lapſum erat tẽpus,tamen nõ interuenerat noua interpellatio,& ſic nõ erat adhuc in mora:quia obligatio non habebat certũ tẽpus,intra quod teneretur ſoluere,ſed pactũ, de nõ petendo,habebat tẽpus,ꝙ non peteret intra annũ:nam anno finito finitum eſt pactũ,non tamẽ debitorem in mora cõſtitueret,ſine noua interpellatione:ideò per interitum ſpeciei debitæ liberatur,ac ſi nunquam fuiſſet interpellatum:vt l.ſi ex legati cauſa.ĵ.de verbo.obliga.

2 ☞ *Opera eſt diurnum officium.*

LEX LVI.

1 SI debitor ſit fru. † Seruus in quo habeo vſumfructũ, poteſt paciſcẽdo acquirere mihi exceptionem & replicationẽ.h.d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ratio dubitãdi erat, ga talis ſeruus acquirit mihi dũ taxat ex opera ſua, vel ex re mea, ex alijs cauſis acquirit proprietario: ſed hoc pactũ nõ videtur cõſiſtere in opera eius, ga † opera eſt diurnum officiũ. l. j. ff. de ope. libe. & hoc nõ conſiſtit in diurno officio, nec videtur conſiſtere in re mea: ſed imò videtur ex re mea, poſtquam ſum debitor, vel creditor, ſi paciſcitur quòd à me non petatur, vel quòd ego petere poſsim, non obſtante pacto, de nõ petendo, quod ego facerem: ſicut ſi ſtipularetur penſionem ex re mea, & hoc vult iſta lex.

2 ☞ *Contractus ultro citroq; obligatorius, ut locationis, uel uenditionis, licet non uale ret niſi à principio eſſet actum, quòd uterque teneretur, unus ad rem, alter ad pretium uel penſionem: ſi tamen ita fuit conuentum, licet ex poſtfacto agatur, quòd conductor uel emptor non teneatur ad penſionem, uel ad pretium, non annihiletur contractus.*

3 *Si tales contractus reſoluantur ab una parte, an cenſeantur etiã reſoluti ex altera? & nume. 4.*

4 *Actio ad hoc ut oriatur, requirit regulariter ciuilem & naturalem obligationem: & tamen poſtquam eſt orta, altera ſublata, poteſt in altera ſola remanere.*

LEX LVII.

1 SI conuenerit ne. † Ex cauſa põt vna pars contractus tolli alia rema-
2 nente. h. d. † Not. ergo hic q̃ licet cõtractus vltro citroq; obligatorius, vt locationis, vel venditionis, non valeret niſi à principio eſſet actũ, q̃ uterq; teneretur, vnus ad rẽ alter ad pretiũ vel ad penſionẽ vt j. loca. l. ij. in prin. ſi tamen ita fuit conuentũ, licet ex poſtfacto agatur, q̃ cõductor vel emptor nõ teneantur ad pẽſionẽ vel ad pretiũ, nõ annihilatur contractus, imò remanet ex parte locatoris vel vẽditoris, vt poſsint cõue-
3 nire ad rem, & ſic claudicat cõtractus. † cõtra hoc glo. opponit quia tales cõtractus, ſi reſoluuntur ab vna parte, cẽſentur etiã reſoluti ab altera. vt j. de reſcinden. vẽditio. l. cũ empti. & l. ſi. j. de accepti. & ſoluit tribus modis, & quælibet eſt bona: vnde diſtingue, q̃ aut fuit actũ expreſsè, q̃ non ſiat reſolutio niſi ab vna parte, & tunc nõ fit, vt hic ſecundũ vltimã ſol. glo. & quod no. ff. eo. l. emp. in princi. per glo. licet à principio nõ potuiſſet hic cõtrahi, vt alter teneretur & alter nõ: quia multa fieri prohibentur à principio, quæ ex poſtfacto non irritãtur vt l. patre
4 furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. † ſic & actio ad hoc vt oriatur requirit regulariter ciuilẽ & naturalẽ obligationem, & tamẽ poſtquam eſt orta, altera ſublata poteſt in altera ſola remanére. vt l. ſi vnus. §. pactus. cũ ibi no. ff. eo. aut non fuit actum expreſsè: & tũc aut res nõ erat integra, quia vẽditor vel locator rem tradiderat, & poſtea fecit pactũ, de nõ petẽdo pretium vel pẽſionẽ, & idẽ, vt nõ reſoluatur reſpectu vẽditoris, & ideo tale pactũ, quia nõ reſoluit cõtractũ non tollit ciuilẽ obligationem, & actionẽ ad pretiũ, ſed elidit & inducit exceptionem pacti. vt d. §. pactus. aut res erat integra, & tunc aut ſuberat iuſta cauſa remiſſionis ab vna parte, quæ ceſſabat ab altera, & idem, vt in ſecũda ſolutione glo. aut non ſuberat, & tunc locum habet contrariũ, quòd liberato emptore vel cõductore à ſolutione pretij vel pẽſionis, cenſetur liberatus venditor vel locator à traditione rei, & reſolutus totus contractus: & ſic omnis obligatio ſublata ipſo iure, & etiam actio: vt j. eod. l. ab emptione. in princi. & l. iuriſgentium. §. adeo. ff. eo.

2 ☞ *Caſus in quibus reſultat tacitum pactum de non petendo.*

3 *Quòd dominus non cogatur recipere penſionem ab emphyteuta pro pluribus annis futuris, & quare?*

LEX LVIII.

1 QVi in futurum vſuras. † Pro tempore quo quis perce-
2 pit vſuras, videtur feciſſe pactũ nõ petẽdo. h. d. no. † Et ſic no. de tacito pacto, de quo etiã. ff. eo. titu. l. ij. cum. l. ſeq. adde alium caſum. C. de pac. cõuen. l. q̃ de reddẽda: cũ glo. & aliũ. j.
3 de fide. l. inter creditorem. † & eſt argu. iſta lex, quòd non cogatur dominus recipere penſionẽ pro pluribus annis futuris ab emphyteuta, quia per hoc perderet ſpem, q̃ propter canonem non ſolutum in futurũ ille perderet poſſeſsionem. Adde quod not. in l. ſtipulatio. §. inter certam. j. de verbo. obli.

2 ☞ *Pactum negatiuum quando dicatur perſonale?*

1 §. Si ex altera in perſonam. † Pactum perſonale ex vna ta-
men parte, non tranſit ad hæredem ex illa parte, ſed ex altera
2 ſic. hoc dicit. † In tex. ibi, nec ego petam, ſupple tamen & ita etiam. j. ſequitur ne à te petatur. ſupple tñ ſecundũ la. de bel. & Bar. & ſi volunt, q̃ ſi nõ eſſet appoſita dictio taxatiua, ſed ego dicerem, ego promitto tibi q̃ ego non petã à te, hoc pactũ non eſſet perſonale ex parte mea, & ſic nec hæres meus petere poterit per l. ſtipulatio iſta. in prin. de verb. obl. vbi ſi promitto per me fieri, quominus tibi ire agere liceat, iſta promiſsio ligat etiã hæredem meũ, quia qui promittit de ſe, cenſeẽ etiam promittere de hærede: vt l. ſi neceſſarias. §. de vendendo. j. de pig. act. ſimiliter ſi promitterẽ non petere à te, ſi nõ dicam tñ nec ab hæ rede tuo, petere potero. ſed idem Bart. in l. & hæredi. §. fi. ff. eo. videtur aliter ſentire, q̃ hoc pactum, ne petam à te, etiã non appoſita dictione taxatiua eſt perſonale, quantum ad hoc vt non tranſeat ad hæredem tuum: ſed quantũ ad hoc vt non tranſeat ad alium te viuente, puta, ad fideiuſſorẽ tuum vel ad patrẽ, nõ eſt perſonale, niſi apponatur dictio taxatiua, vt ibi dixi: ſi autẽ paciſcor, ne petas à Titio, fatetur ipſe, q̃ etiam non appoſita dictione taxatiua, eſt perſonale cùm non egrediatur perſonam Titij per l. & hęredi. §. nos autem. ff. eo. & fortè verius eſt, quod ipſe dicit hic in perſonam debitoris, ſed in perſonam creditoris, ſi dico, promitto, q̃ ego non petam à te, videtur q̃ non ſit perſonale niſi apponatur dictio taxatiua per iura. ff. allega.

2 ☞ *Quòd non ſit donatio niſi procedatur ad traditionem, ſed pactum de donando, ex quo hodie oritur conditio ex l. ſi quis argentum. & quòd ab illo pacto re integra poſsit ſolo conſenſu recedi, & tollatur omnis obligatio, & actio: & quid ſi ſolo conſenſu non contrahatur?*

3 *Omnia tunc dicuntur eſſe integra, quando non eſt proceſſum ad traditionem rei principaliter deductæ in contractu, uel etiam pretij, uel mercedis in totum uel pro parte uerè uel fictè, nec etiam aliquid propter quod alter ex contrahentibus ſit liberatus ab eo in quo tenebatur, & contractus non fuit deductus in ſtipulationem.*

4 *In dictis caſibus ſi res non ſit integra, quòd conuentio reſolutiua nihil operetur niſi ſie ret reintegratio ſponte ab utraque parte, & an inducat exceptionem.*

Solutio arrharum non facit deſinere rem eſſe integram.

Si ſolutis arrhis partes agunt ut uenditio habeatur pro infecta, cum reſoluatur ipſo iure it ſum principale, reſoluitur etiam arrharum datio, & reſtituendæ ſunt per conditionem ſine cauſa.

5 *Quid ſi ſunt ſolutæ pro arrhis, & pro parte pretij?*

6 *Si tradita erat pars rei uel pars pretij, poſtea agitur, quod uenditio habeatur pro infecta, & non eſt facta reſtitutio eius q̃ eſt traditum, nec altera pars uult eam facere, quia pœnitet: nec põt cõpelli: an ſaltẽ reſoluta ſit pro altera parte non tradita.*

7 *In iudicijs, quando dicatur res eſſe integra: & quid in contractibus innominatis?*

8 *Pactum de non petendo tollit ipſo iure naturalem; ciuilem uerò actionem non: ſed elidit: & ſic opus eſt exceptione.*

Quid in pacto reſolutiuo?

9 *Pactum reſolutiuum poteſt etiam fieri incontinenti, antequam partes diuertant ad alios actus: & tunc ſicut uideri contractum non fuiſſe celebratum.*

Quid ſi ſit ex interuallo?

10 *An tunc debeat ſolui gabella ex forma ſtatuti?*

11 *Emphyteuta uel feudatarius ſi uendat irrequiſito domino, & poſtea reſoluatur uenditio, ut ex tunc: non incidit: ſecus ſi ut ex nunc.*

12 *Si dominus rei emphyteuticæ concedit licentiam uendendi ſaluo iure ſui laudemij & emphyteuta uendat, poſtea reſoluat, an dominus debebit habere ſemel, uel bis, uel nullum pretium pro laudemio?*

13 *In contractibus ablatiui abſoluti non inducunt diſpoſitionem, ſed conditionem tantum: ſed in ultimis uoluntatibus ſi reſtrantur ad perſonam quæ poteſt grauari, inducunt diſpoſitionem, aliàs conditionem.*

14 *Contractus eo caſu quo eſt bonæfidei, ſimiliter & diſtractus, dolus dans cauſam contractui bonæfidei, ſicut reddit ipſum nullum ipſo iure, ita & diſtractum.*

15 *Venditor ſi tradidit rem & emptor nondum tradiderat pretium, & poſtea agitur quòd uenditio habeatur pro infecta, & ut emptor retradet rem, & uenditor pœnitentia ductus non uelit eam recipere, an poterit compelli? nume. 16.*

16 *Si uenditi & tradiditibi rem, habita fide de pretio, & ſic tranſtuli dominium, poſtea ex interuallo conuenimus quòd niſi ſolua: pretium intra menſem, uenditio habeatur pro infecta, iſtud non eſt pactũ legis cõmiſſoriæ, & qualiter fiat tale pactũ?*

17 *Venditor ſi fictè rem tradidit per conſtitutũ, & ſic põt conuenire rei uendi. uel interdicto uti poſſidetis, non actione ex empto, & poſtea conuenit, q̃ uenditio habeatur pro infecta, an iſta conuentio pariat uenditori exceptionẽ & retentionẽ? & nu. 19.*

18 *Si interuenerit uera traditio ex parte uenditoris, an ſufficiat ficta ex parte emptoris, ut dicatur actus retroſimilis?*

19 *Traditio inſtrumenti non habet uim traditionis rei, ſeu iuris quod quis habet in re.*

20 *Venditor conſtituendo ſe emptoris nomine poſſidere, liberat ſe ab actione ex empto, & quòd tamen poſsit reconueniri ad realem traditionem.*

Si conſtituat ſe emptoris nõle precario poſſidere: quid operetur illud uerbũ precariò?

LEX LIX.

1 AB emptione & venditione. † Con-
tractus qui ſolo conſenſu contrahuntur, contrario conſenſu re
integra

integra reſoluuntur: ſecus ſi res non erat integra, niſi interueniat actus retroſimilis, & pactũ appoſitum ad reſoluendum, ſi nõ reſoluit, nõ proficit ad agendum. hoc dicit & diuiſe in tres partes. Primò, q̃ res erat integra ab vtraq; parte, vſq; ibi, Arıſtoni. Secũdò, ab vna parte tantũ deſiderat eſſe integra vſque ibi. nec quicquam. Tertiò, q̃ ab vna vel vtraque: & iſta tertia ſubdiuiditur: qa primò determinat nõ reſolui ſolo conſenſu, vſq; ibi, illud niſi ſponte interueniat actus retroſimilis. Secundò, determinat vnũ dubiũ, q̃ nõ parit actionẽ, vt poſsit cõpelli pars ad retradẽdum rẽ, ſi ſponte noluit retradere. † In prima
2 parte leg. ibi ceteriq; obligationibus. ſcilicet quę ſolo cõſenſu cõtrahũtur, vt mãdatũ, vt ſocietas, & ſimiles. & glo. mag. in fi. videtur idẽ dicere hodie in donatione, q̃ ſolo cõſenſu cõtrahitur: licet olim ſecus: vel dic, q̃ nõ eſt donatio, niſi procedat ad traditionẽ, cũ ſit doni donatio: ſed pactũ de donando ex quo hodie oritur cõdictio ex l. ſi qs argẽtũ. & fatendũ eſt, q̃ ab illo pacto re integra poteſt ſolo conſenſu recedi. & tollitur omnis obligatio, & actio. Si verò nõ cõtrahatur ſolo cõſenſu, tũc nec ſolo cõſenſu reſoluuntur: vt l. nihil tam naturale. de regu. iur.
3 † In tex. ibi integris oibus: tũc dicũtur omnia eſſe integra, qñ nõ eſt proceſſum ad traditionem rei principaliter deductæ in contractũ, vel etiã pretij, vel mercedis in totũ vel pro parte, verè vel fictè. nec etiã interueniat aliq̃d propter quod alter ex cõtrahentibus ſit liberatus ab eo in quo tenebatur: vt j. de reſcin. vẽdi. l. cũ emptor. in gl. magna, poſt prin. ibi itẽ ſufficit. & quã
4 do cõtractus ille nõ fuit deductus in ſtipulationẽ: † in præcedentibus tñ caſibus, ſi res nõ eſſet integra, cõuentio reſolutiua nihil operaretur, niſi fieret reintegratio ſpõte ab vtraq; parte: ſed in hoc vltimo operatur, vt inducat exceptionẽ vt. j. de reſcin. vendi. l. emptio. in fi. & ff. eo. l. emptor. in prin. ſecundũ intellectũ doctorũ, † ſolutio verò arrharũ non facit deſinere rem
5 a eſſe integrã, [a] quia nõ ſunt res principaliter deductæ vt in glo. ij. quæ no. ga per hoc tenet, q̃ ſi ſolutis arrhis partes agũt, vt vẽditio habeat pro infecta, cũ reſoluatur ipſo iure in ipſum principale, reſoluitur etiã arrharũ datio, ſi ſic ſunt reſtringendę per conditionẽ ſine cauſa. hoc tamẽ intellige, niſi ſint ſolutæ pro arrhis, & pro parte pretij, & poterãt ſic ſolui, cũ cõſiſtunt in pe
b cunia, [b] nã tunc cõtractus nõ eſſet reſolutus, & nihil operatur cõuentio, q̃ habeatur pro infecto niſi arrhis realiter reſtitutis, & ſic adhuc poſſet agi ad implementũ cõtractus ab vtraq; par
6 te nõ obſtãte pacto reſolutiuo. † Sed quærit Guli. quid ſi tradita erat pars rei vel pars pretij, poſtea agitur, q̃ vẽditio habeatur pro infecta, & nõ eſt facta reſtitutio eius, quod traditũ eſt, nec altera pars vult eã facere, quia pœnitet, nec poteſt cõpelli virtute talis cõuentionis, vt in ff. iſtius. l. an ſaltem reſolutus ſit pro altera parte modo tradita: q̃ videtur arguendo de toto ad partem: vt l. quæ de tota. de rei ven. contrariũ ipſe determinat, & bene, quia ex hoc ſequeretur, q̃ remanerẽt in communione rei inutilis, quod nõ eſt dicẽdũ vt. l. ſi nõ ſortẽ. §. ſi centũ. de cõdi. inde. & ad hoc. j. de in diẽ adie. l. q̃ ſi vno. & adde quod no.
7 Cy. in l. ij. qñ lic. ab emp. diſce. † In iudicijs autẽ quãdo dicatur res eſſe integra, die vt. l. ſi defunctus. j. de procu. & in cõtractibus innominatis die vt. l. ſi pecuniã de condi. ob cau. † In tex.
8 ibi recedi poſſe. glo. intelligit, q̃ recedatur ipſo iure ab omni obligatione, nõ ſolum naturali ſed etiã ciuili: & etiam tollitur actio. nec ob. ff. eo. ſi vnus pactus. quia ibi in pacto de nõ petẽdo, quod nõ eſt tantæ efficaciæ: quia nõ reſoluit contractum, nec facit haberi, perinde ac ſi eſſet celebratus: vnde non tollit ipſo iure niſi naturalẽ, ciuilẽ verò actionem non: ſed elidit, & ſic eſt opus exceptione, etiam ſi fiat ſuper cõtractibus, qui ſolo conſenſu cõtrahuntur, vt in caſu. l. ſi conuenerit. ff. eod. nos loquimur in pacto reſolutiuo, per quod agitur, vt cõtractus habeatur pro infecto, quod eſt maioris potentiæ: nõ tamen habet locum in cõtractibus qui ſolo conſenſu cõtrahuntur: & quan
9 do omnia ſunt integra, vel ſponte reintegrata. † Item iſtud pactum reſolutiuum poteſt fieri vel incontinẽti antequam partes diuertant ad alios actus: & tunc facit videri contractũ non fuiſſe celebratum, ex quo tempore non habuerunt ipſum pro perfecto & abſoluto vt. l. contractus. de fide inſtru. C. & argu. in l. ſi ita quis de lega. j. poteſt etiam fieri ex interuallo: & tunc aut ex pacto facto tempore cõtractus, puta. l. commiſſoriæ vel addictionis in diẽ: & idem; aut nõ fuit hoc actũ tempore contractus, ſed fit ex nouo conſenſu, & tũc ſin a
a gitur nunquã fuiſſe factũ, ſed perinde ac ſi factũ nõ fuiſſet, reſoluit, & ſic vt ex nũc: ſed in præcedẽtibus caſibus, vt ex tũc: ſicut quãdo ex poſt facto legatũ adimit, ga nõ fingitur nõ datũ, ſed dicitur ademptũ, ſicut quando ante voluntatẽ habitam pro abſoluta, quia fingitur tunc nõ datũ: vt d.
b l. ſi ita quis. & de his quæ in teſtamẽ. delẽ. l. j. & iſta ſunt magni effectus, & vtilita-
10 tis, & plura determinant ex iſtis. † Primò ſi quæritur, an debeat ſolui gabella quæ ex forma ſtatuti ſoluit pro contractibus. Nã in primis caſibus, qñ fingitur nõ fuiſſe factus, nulla gabella ſolueret: ſed in vltimo caſu ſoluetur de primo contractu, à quo partes nõ potuerũt recedere in præiudiciũ fiſci, cui ius erat quæſitũ: vt j. e. l. ſi, & dixi ff. e. l. iuriſgẽtiũ. §. adeò. de reſolutiõe verò nõ ſoluet: qa illa nõ eſt cõtractus, ſed diſtractus, niſi fiat per modũ noui cõtractus, qđ poſſet ꝓcedere, ſi fuiſſet ꝓceſſum ad traditionẽ rei vẽditæ, & poſtea agit vt retradat, & reuẽdat vẽditori pro eodẽ pretio, quod adhuc ſolutũ nõ erat: nã tũc ſoluet tam de ꝓrio quã de hoc vltimo, ſecundũ Gul. & Ang. V ñ ſunt verba diligẽter inſpiciẽda: an ſonent in nouum contractum: an verò ſonent in reſolutionem primi.
11 Similiter † determinat quæſtio, emphyteuta vel feudatarius vendat irrequiſito domino, & poſtea reſoluatur venditio, an incidat in commiſſum: & diſtingue eodẽ modo, aut fit reſolutio, vt ex tunc, ita quòd fingatur nunquam fuiſſe facta, & tunc non incidat: an vt ex nunc, & tũc ſecus: ad hoc in vſibus feu. in
12 tit. ſi vaſallus poſt aliena. feu. recuperauit. † Itẽ determinat quæſtio, ſi dñs rei emphyteuticę cõcedat licentiã vendendi ſaluo iure ſui laudemij, ga debet aliq̃d recipere pro laudatiõe, & emphyteuta vendat, poſtea reſoluat, an debebit habere ſemel vel bis vel nullo: & ſi quidẽ fiat reſolutio, vt ex tunc, qm̃ fingitur nõ facta, nihil debebit habere: ſi verò ex nũc, tunc ſi eſt ſimplex reſolutio, debebit ſemel habere, & ſi eſt noua vẽditio, debebit habere bis: & iſta colligunt ex dictis Gul. de cu. hic licet
13 per multa verba. † In ſecũda parte legis ibi, vt rurſus præſtitis mihi à te. Bart. colligit ex hoc tex. q̃ in contractibus, ablatiui abſoluti non inducunt diſpoſitionem, vt colligit ex hoc textu iuncto ff. iſtius l. vbi patet q̃ ex his verbis nõ poteſt agi vt præſter, & ſic important conditionem duntaxat: ſed in vltimis voluntatibus, ſi referant ad perſonã quæ poteſt grauari, inducũt diſpoſitionem vt l. fideicommiſſa. §. cum eſſet. de leg. iij. aliàs cõditionẽ. vt l. à teſtatore. de cõdi. & demõ. ſed certè hic ideo nõ inducũt diſpoſitionẽ, quia cõuẽtio erat nuda: vñ nõ poterat actionẽ parere: ſed ſi eſſet veſtita, videret idẽ, qđ in vltimis vo-
14 luntatibus, vt ſi interueniret ſtipulatio: & ita ſentit Ang. † In textu ibi, quia bonæfidei, multũ no. Bar. hunc text. dicens hic caſum, q̃ eo caſu quo cõtractus eſt bonæfidei, ſimiliter & diſtractus, & hoc eſt vtile: quia ſicut dolus dans cauſam cõtractui bonæfidei reddit ipſum nullũ ipſo iure. vt l. eleganter. in prin. de dolo. ita diſtractũ, ad hoc lex de tutela, & ibi no. C. de in integ.
15 reſti. & quod no. in l. ſub prętextu. la. j. C. de tranſ. † Vltimò quæro circa iſtam partem, quid ſi venditor tradidit rẽ, & emptor nõdũ tradiderat ꝑtiũ, poſtea ſi agitur, vt venditio habeat pro infecta, & vt emptor retradat rem, deinde cũ emptor velit retradere, venditor non vult eam recipere pœnitentia ductus, an poterit compelli: Reſpondeo, nõ virtute illius conditionis: quia ſicut emptor non poterat compelli ad tradẽdum, ſi poſtea pœniteret, vt in fi. iſtius l. ita nec econuerſò venditor ad recipiẽdum, vt æqualitas ſeruetur: & hoc verũ, niſi interueniſſet ſtipulatio. & hoc tenet Angel. Guliel. de cu. etiam videtur idem ſentire, aſſimilans hanc conuentionem contractui innominato, à qua poteſt quis pœnitere. Sed Bar. & Ange. hanc ſimilitudinem reprobabat, & dicũt etiam doct. quòd nõ ſolum in primo caſu iſtius l. fit reſolutio ipſo iure, ſed etiam hic, quando reintegratio eſt facta ſponte, & ſic liberatur emptor ipſo iure à pretio, & etiam expreſsè hoc tenet gloſſ. ſuper verbo intereſſe, licet Ioan. dixerit contrarium, q̃ ope exceptionis. Circa tertiã partẽ in verſi. illud. no. q̃ poteſt intelligi duobus modis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fingitur tradita. Adde eundē Paul.de ca.in l.Iulia.§.ex ven dit.de actio.empt.& Alex.de imo.in cōsil. xxxvij. col. penul.in fi.in ij.volu.Cur,

Primo,si venditor tradidit rem, & postea egit cum emptore vt venditio habeatur pro infecta,& nihil aliud dictū fuit: deinde agit venditor vt sibi res retraderet, emptor pœnitentia ductus,nō vult retradere,quæritur an virtute illius cōtrauentionis vēditor agere possit: Respōdetur, q nō: quia illa conuentio fuit facta ad resoluendū cōtractū,& sic ad tollendā obligationē hincinde,nō autē ad ipsam pariendam: vnde nō debet operari contrariū effectū,& iste est bonus intellectus: potest etiam intelligi,q fuit actum nudo pacto,vt res retradatur,quod nō sufficit ad agendū,secus si interuenisset stipulatio. Nunc opponitur,q imò ista cōuentio resolutiua pariat actionē,nō solum personalē sed etiā realē,vt patet in pacto.l.cōmissoriæ & adiectionis in diē: per quod agitur,vt venditio habeatur pro infecta,si venditor nō soluat pretiū in termino,vel si melior conditio offeratur: & posito quòd aliud nō agatur si existat cōditio,nō tamē resoluitur vēditio,etiā si res erat tradita,& transfertur dominiū ipso iure,& sic vēditor nō solum habet actionē personalē ad recuperandū rem,sed etiam a
16 vtilem in rē. †Glo.ergo quæ incipit quid ergo,multū singulariter dicit quòd illud ideò,quia illa conuentio resolutiua fuit apposita tēpore celebrati contractus: hic verò debet intelligi, quando postea ex interuallo,quam solu.perpetuò tene menti: quia limitat & declarat titu.de.l.cōmissoria.quòd si vēdidi & tradidi tibi rem habita fide de pretio,& sic transtuli dominiū, postea ex interuallo cōuenimus,quòd nisi soluas pretiū intra mensem,vēditio habeatur pro infecta,istud non est pactum.l. commissoriæ,vt resoluat venditionē ipso iure,vt possim agere personali,vel reali,sicut possim pœnitere: sed necesse habeo agere ad pretium dūtaxat,per istū text.cū glo.quod nunquam exeat mentē tuā quia ista glo.fortè nō est alibi in hoc,& multi possent errare,si nescirent istā glo.quam doc.reputāt multum singularē. Adde dicit Guli.quòd tūc dicitur pactū.l.cōmissoriæ,quando de directo cōcernit resolutionem cōtractus,quia agitur vt venditio habeatur pro infecta,secus si non directo, sed per obliquum: quia nō fuit dictū,q habeatur pro infecta, sed quòd res ad me reuertatur,vel q mihi restituatur & superueniat ad manus emptoris: tūc enim nō transfertur dominiū ipso iure,licet pariat actionem personalē,si fuit apposita iuxta contractū,vt habetur in l.j.& ij.C.de pac.inter emp.in tex.glo. & adde quod not.in l.j.ff.de dona. In glo.magna in prin.ibi, sed nunquid etiā exceptionē in pretio præstet scilicet ista conuentio resolutiua facta post traditionē rei & ante solutionem pretij: & videbatur q sic: nā ista cōuentio nō fuit facta,vt produceret actionē,ideò venditor actionē non habet,sed vt obligationem tolleret hincinde. Istum autē effectū potest operari in emptore,qui nondū pretium soluerat: licet nō in vēditore, qui iam tradiderat & sic erat liberatus. Contrariū determinat glo.& bene.nā verū est,quòd fuit facta,vt obligationē tolleret,dumtamē cōtractus hincinde resolueretur: sed nunc nō resoluitur,postquàm emptor nō vult retradere rem,nec ad hoc potest cōpelli: ideò pro non facta habetur,aliàs sequeretur inconueniens,quòd emptor nō haberet rem nec pretiū,vt etiam
17 no.per doct.in l.ij.C.quando li.ab emp.discē. †In glo.ibi,sed quid si venditor.quæstio ista valdē ardua est,& tendit finaliter ad hoc: nam si vēditor rem nō tradidit,& postea agitur,vt venditio habeatur pro infecta,ista cōuentio nō parit venditori actionem ad recuperandā rē,si emptor sponte nō vult tradere: vt in fi.istius.l.& habetur pro nō facta,quia nullū effectum parit. Pone ergo,quòd nō tradidit verè,sed fictè constituendo se nomine emptoris possidere,certum est,q per hunc transtulit possessio.ciuilē & naturalē,& dominiū in emptorē,& apud ipsum remansit sola detentio,sicut penes colonum: vt l.quod meo.in princi.de acqui.poss.& sic potest cōueniri rei vendicatione,& etiam interdicto vti possidetis,si non velit rem sibi aliter tradere,quia turbaret emptorē in sua possessione,à qua turbatione nō potest desistere,nisi restituat detentionē iuxta no.in d.l.possidere.§.ad nundinas.ff.de acqui.pos.per actionē verò ex empto,id est condictionē realiter nō potest cōueniri, quoniā ab illa fuit liberatus,per fictam traditionē,sicut fuisset per verā vt not.glo.in authē.sacramēta.C.si aduer.ven.quæritur ergo,si postea conuenit cū venditore,q habeatur pro infecta, vt ū ista cōuentio pariet huic venditori exceptionē,& retentionē aduersus emptorē,qui pœnitētia ductus vult habere rem,& vult q prima venditio sortiatur effectū,quòd cōuentio resolutiua nō valeat: ad hoc tendit ista quæstio: sed enim si verè tradidisset,nō pareret sibi actionem,nec ex quo nō tradidit verē,sed fictè videtur q facilius possit parere retentionē. ar.ff. eo.l.iurisgētiū.§.igitur nuda.& §.quinimò.in fi.glo.hic tenet contrariū,& probatur quatuor rationibus secundū doct.vsq; ibi & econtra: postea facit tres rationes in contrariū subtiles, & exquisitas,& ad quālibet earū respondet.& doc.videtur sequi glo.in decisione,non in respōsionibus quas facit ad rationes: vnde soluunt alio modo. Hic est effectus glo.& licet doct. dicant,q facit quatuor rationes,vt ista cōuentio resolutiua nihil valeat: re tamē vera non sunt nisi duæ: prima est,nā ad hoc vt venditio solo cōsensu resoluatur,requiritur,vel quòd res sit integra vt in prin.l.vel sponte reintegretur per actū retrosimilem vt in.§.Aristo.sed hic neutrum istorū interuenit,& quòd nec primū,patet quia quādo res est tradita nō dicitur res integra vt in.§.Aristo.sed per hoc videtur,q fingitur tradita a lege: vt d.l.quod meo.& ista ficta traditio idē operatur quod vera, quia transfert omne dominiū & possessionē,ergo &c.Item ad idē,nā quandocunq; interuenit aliquid,propter quod venditor liberetur à traditione,definit res esse integra vt.ff.de rescin.ven.l.cū emptor.sed ista est huiusmodi,quia se cōstituendo,liberat se ab actione ex empto qua tenebatur tradere vt.§. dixi.& hoc dicit glo.vsq; ad ver.itē nō perit ergo.quòd autem nō sit reintegrata,patet,ga nō interuenit actus retrosimilis,& hoc facit glo.in ver.itē actus.declaro,nā venditor constituit se emptoris nomine possidere,& in ipsum transtulit dominiū & possessio.sed per istā cōuentionē solū fuit actū,vt venditio habeatur pro infecta,nō autē emptor cōstituit,se venditoris nomine possidere: nec in ipsum transtulit dominiū,nec pos.ergo &c.Alia est ratio,quā tangit glo.in ver.itē nō parit: quòd ista conuentio nō pariat vēditori retentionē,vel exceptionē.& est talis. Primò propria natura cōuentionis non ordinatur ad resoluendā omnem obligationē,ergo nō parit exceptionē: quia de natura exceptionis est ad hoc,vt propriè dicatur exceptio, quòd actio,& ciuilis obligatio nō sint sublatæ cū dicitur actionis exclusio,& vbi nō est actio nō potest dici exceptio,nisi intentionis,quæ non est propriè exceptio: & posito,quòd de sui natura pareret exceptionē,tamen.l.in hoc casu nō potest,quia vel diceremus quòd pareret eam aduersus actionē ex empto: & hoc dici nō potest,nec expedit,quando ab illa fuit vēditor ipso iure liberatus,per hāc fictam traditionem,vt dixi. Aut dixmus,quòd pariat eā aduersus rei ven.vel interdictū vti possidetis,quibus potest cōueniri,& hoc dici nō potest,quia non ordinatur ad illas actiones tollendas,sed ad tollendā actionē personalem: ideò cōcludit glo.cōuentionem istā nihil operari,& venditorē posse cōpelli ad rei traditionē: intellige tamen soluendo pretiū,ne habeat rem & pretiū,vt in prin.glo. Sed in contrariū,primò glo.arguit sic,quia licet res non esset integra,fingitur tamē res integra,eoipso,quòd fuit actū vt habeatur pro infecta. Primò ex eo,quia rem vēditā apud ipsum venditorem dimisit,quod loco traditionis habetur vt instit.de rerum diui.§.interdū.glo.respōdet,quòd imò.§.ille facit in contrariū,quia nō dicit,quod dimissio,sit traditio,sed dicit quòd transfert dominiū & possessionem sine traditione: certè verū est scilicet vera,sed bene habet vim fictæ traditionis,aliàs non transfertur dominiū vel possessio sine vera vel ficta traditione: vt l.traditionibus.C.eo.titu.glo.fortè sentiens hoc contrarium,dicit,quòd non sufficit ista ficta traditio,vt dicatur interuenisse actus retrosimilis,imò requiritur verus actus & vera traditio. Certè hoc nō videtur bene dictū,maximè in casu nostro,vbi fuit facta ficta traditio,eodē modo videtur sufficere
18 traditio ficta,vt dicatur actus retrosimilis: plus dicit Bart.†q etiam si interuenisset vera traditio ex parte venditoris,sufficeret ficta ex parte emptoris,eo q cōstitueret se venditoris nomine possidere post dictam conuentionē resolutiuā. quia quod hic dicitur,q requiritur actus retrosimilis,debet intelligi vel æquipollens,secundū eum,quod not.licet glo.innuat contrarium.& ideò ad hanc primā rationē nō est sufficienter respon

sum per

15 sum per gl.vel per do.†Secunda ratio est,quia videmus quòd traditio instrumenti habet vim traditionis rei: vt l.j.C. de dona.ergo & recisio seu incisio instrumēti,debet habere vim traditionis.arg.in l.prout quisq;.ff.de sol.& in l.nihil tam naturale.ff.de re iudi.sed eoipso q conueniunt, q venditio habeatur pro infecta,censetur cancellare, & rescindere instrumentum vēditionis,quod potest fieri solo verbo.vt §.eo.l.emptor.§.Lucius.gl.respondet,quòd illud,re integra. Hoc dictum nihil est secundū doc.ideo dicunt ipsi,quòd traditio instrumento,nō cē setur tradi res,sed ius qđ qs habet in re: sed in casu isto, vt fiat resolutio,requiritur retraditio rei. Certè peius videntur dicere quam gl.prima,contra tex.in d.l.j. qui expressè dicit quòd tradito instrumento mancipiorū censentur tradita mancipia: propterea ius quod habeo in re,non possum in te transferre,ni si mediante traditione rei vera vel ficta: vnde si trāsfero ius, vt dicunt doc.ego fingor tradidisse rem. Tertia ratio subtilis,quę colligit ex gl.potest sic formari,quòd licet res non sit omnino integra: si tamen aliquo respectu potest dici integra,quia resta bat adhuc aliquid fiendum ex parte venditoris, potest recedi nudo consensu,vt patet si venditio fuit translata in stipulationem,animo nouandi,in eandem personā vel in aliā intercedē tem pro venditore: nā dicit res non integra, quia actio exempta,est sublata: sed alio respectu dicitur integra,quia adhuc restat aliquid fiendum per venditorē.ff.traditio,per actionem ex stipulatu: & ideo dicit in l.emptio. de rescin.ven. ff. quòd solo consensu receditur,saltē ope exceptionis, licet si esset omnino integra,ipso iure recederet vt dixi §.eo.l.emptor.gl. respōdet q ibi non recederet per dictam cōuentionem ab illa obligatione,quę fuerat solo cōsensu cōtracta,cum ab ea fuerit recessum per stipulationem: quia secunda obligatio stipulationis fuit liberatio à prima siue primę. Doc.dicūt,q ibi etiā ab obligatione quæ orit ex stipulatione,liberat per hanc conuentionē ope exceptionis: & ita hic,si hoc foret actū,q liberaret à rei ven.& ab interdicto vti possidetis,ego nescio quid sit hoc dicere: nā ibi etiā,si aliter non appareat,nisi quòd voluerunt venditionē haberi pro infecta,videt actum, q nec ex stipulatione posset agi,& ideo tollit ope exceptionis: ergo eodem modo, videt dicendum in casu isto,vt videat actū,q non possit agi rei vendi. vel interdictō: nā intentio eorū fuit,q ista venditio non sortiretur effectū,ergo videtur voluisse omne illud, q sequitur ex hoc,vt non possit agi dictis actionibus,quia illæ competūt occasione venditionis factæ: ideo salua reuerentia gl.& doc. mihi videt hæc secunda pars verior,per has rationes subtiles quibus non est sufficienter respōsum. Nam doc.volunt, q si vltra dictam conuentionē fuisset actum,q res remaneret penes venditorem,& quòd ibi possibat nomine emptoris, nunc possideat nomine suo: ista venditio est resoluta, & reacquisitum dominium, & possessio ipsi venditori: ergo quia idem licet hoc non fuerit dictum,cum saltem tacitè fuerit intellectum,& sensum ab vtraq; parte ar.in l.cum ad.ff. si cer. peta. cū sine hoc dicta conuentio esset inutilis,ergo partes cēsentūr hoc voluisse arg.in l.quamuis.C.de fideicom. maximè autem hoc procederet,si emptor instrumentum dictæ emptionis retraderet vēditori,vel si mandaret notario,quòd cancellaret protocollum
20 iuxta secundam rationē,quam gl.facit ad hanc partē. † Vltimò not.istā gl.quę semper allegat,quòd venditor constituendo se nomine emptoris possidere,liberat se ab actione ex empto. Alij dicunt contrariū,q adhuc potest cōueniri actione ex empto ad realē traditionē,quia quo ad illam, censetur adhuc res esse integra,quod mihi placet.ar.ff. de act.emp.l.si hæres testamento.& in l.Iulianus.§.ex vendito.cum ibi no.in gl.super verbo precaria.& no.per doct.in l.ij.C.quando lic.ab emp. discē. Quid autē,si venditor dicat,constituo me emptoris nomine precario possidere: quid operatur illud verbum, precario? dic,q tunc transfert ciuilem possessionem & naturalem: sed postea eodem instanti censetur naturalis res translata in venditorem: quia hoc est de natura precarij,si aliter non appareat, quòd qui precariò possidet,habeat naturalem & in hoc differt à casu præcedenti,quando non est positum illud verbum: quia tunc solum detentationem habet: ista patent ex notatis. ff. per Bar.in l.interdum.in fi.prin.ff. de acqui.possess.

a ☞ *Pactum factum putatiuo hæredi, ut adeat hæreditatem quòd prosit uero hæredi.*

LEX LXI.

IMperator Antoninus. Lex ista secundum secundā lect.glo.quā doc.sequuntur notabiliter limitat.l.maiorem.ff.eod.vbi habetur,†q si creditores qui volunt remittere partem debiti,vt adeatur hæreditas sunt pares in cumulo debiti,& numero personarū alijs qui nolunt remittere: q tunc iudex debet stare humaniori parti. Ista lex limitat,nisi ex vna parte sint cōiūctæ personæ defuncto,ex altera extraneæ,quia tūc præferuntur voces cōiunctorū: nā tūc nō dicuntur omnia paria.& per hoc.l.j.ff. de priuile.cre. Gul. tamē de eu. hanc non tenet,imò dicit,quòd minus est credendū cōiunctis,quàm extraneis: ga præsumuntur hoc facere ex affectione magis quàm ex æquitate. doct. tamen tenent istā lecturā. †Secundū aliā lectu. scilicet primā & vltimā,quæ tendunt ad idē,ista lex limitat.l.si tibi.§.cū possessor.ff.eo.vbi habetur,quòd pactū factum putatiuo hæredi,non prodest vero: nā hoc est verū,nisi quando fit,vt putatiuus hæres adeat hæreditatem: quia tunc censetur potius fieri contemplatione hæreditatis,quàm personæ: ideò prodest vero hæredi postea adeunti. tene menti.

a ☞ *Pactum de non alienando rem propriam quando ualeat, ut si prohibitus alienat, non ualeat alienatio & si alienatio tenet quando teneatur alienans ad interesse.*

LEX LXII.

1 EMo pacisCendo. †Non valet pactū, vt quis non possit rem suā alienare: vel de ipsa facere velle suum.h.d.& pro declara-
2 tione huius & etiā contrariorum formatorū in glo.†distingue,si paciscor tecum vt rē tuā non possis alienare: aut quærimus an valeat pactū,quantū ad hoc,vt si alienas,nō valeat alienatio: aut quantū ad hoc,vt licèt non valeat tenearis mihi ad interesse: primo casu,q non regulariter per istā.l. Fallit si in re tua haberemus aliquod reale,puta dominiū directū: vt l.ij.C. de iure emphy. vel ius hypothecæ: vt j. de di.pig.l.si creditor. §.fi. secundū vnā literā per quam dicitur,nullā esse venditionem &c. secundū Bar. qui dicit illam esse veram lectura prout ipse & do.Fran.de pisis cū haberent de facto,fecerūt videri in pandectis pisis. & ideò cautela est,quando facis tale pactum, q facias tibi obligari rem,pro omni interesse tuo vt no.Bar.in l. j.ff. de superfi. Fallit etiam si fuisset actū,q quoties peruenieris ad aliquē actum alienationis,statim & ante ipsam perfectam, donas mihi eā,& constituis te nomine meo possidere vt not. Bar.in l.absenti.ff. de acqui.possess. Fallit etiam si esset alienatio retractabilis,vt datio libertatis: vt l.ea quidem.C.si manci.ita fue.alie.vt manumittatur.& not.in l.ea lege.C.de cōdictio.ob cau. Secundo casu,aut apponitur in traditione rei meæ & super ipsa re ita,q ista duo concurrunt: & tūc licet valeat alienatio,tamē obligaris ex pacto vestito cohærentia traditionis,ad interesse,quod cōsistit in æstimatione rei,etiā si de alio interesse non appareat,vt d.l.ea.cū ibi no.C.de condi.ob cau.& hoc modo potest intelligi solu.glo.quam facit ad primū cōtrariū, dum dicit,q loquitur quādo apponitur in traditione.& gl.dicit contrariū in l.in traditionibus.ff.eo.sed dic,q ista loquitur, quando ista duo cōcurrunt: si verò deficit alterū,puta,quia nō fit in traditione rei in re ipsa,vel si fit tunc,nō tamē de ipsa re, sed de alia re tua,tunc loquitur glo.in l.in traditionibus.nam tunc est distinguendū,aut nō possum docere de aliquo interesse,& tale pactum nō valet,etiā vt possim agere ad interesse, per illā glo.& per illam.l.quoties.la prima.ff. de serui. Aut possum docere de aliquo interesse,& tunc valet,vt possim agere ad illud,licet non impediat alienationem: & hoc modo debet intelligi aliud contrarium formatū in glo.de l.j.§.si quis.ff. de aqua quo.& æsti.& etiam.l.fi.de pact.inter emp.& vendi.C.& facit.l.venditor.ff. cōmunia prædio. ideo si vendo tibi domum cum pacto,quòd non possis ibi exercere talē artē,si mea interest quia prope illam ego exerceo, valet pactum vt ibi per Bar. not. aliàs secus vt d.l.quoties.ff. de ser.

a ☞ *Qui fideiusit pro eo qui recepit castrum in custodia usque ad certum tēpus, non tenetur de custodia eo tempore elapso, nisi consensit, quòd ille in eadem custodia remaneret.*

1 *Fideiussor datus in compromisso habente terminum, non tenetur si prorogetur compromissum, sine eius consensu.*

LEX LXIII.

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Iudicatã. Adde q̃ cõpromitti põt etiã post rẽ iudicatã, dum modo renũtietur rei iudicatæ ita expresse tenet Ro.consil.cccl.xix. qui hic ad o. Iaſ. nõ allegatur. itẽ ſuꝑ trãſactione põt trãſigi ſecundũ Rap. Ful. conſil. cxix. vbi dicit, q̃ non meminit ſe cõtrarium cõperiſſe. an autẽ publicatis atteſtationibus vel poſt cõcluſionẽ in cauſa, poſſit peti cõpromiſſum fiendũ neceſſitate ſtatuti. do. Iaſ. allegat hic Alex. Pau. de ca. Rapha. cu. in cõſiliis. ac Frã. de Are. cõſi. cj. ſed aduerte. quia Are. nõ ſequitur ſimpliciter dictũ Bal. hic allegatũ per do. Iaſo. ſed dicit hæc verba quod dictũ eſt veriſſimũ in caſu noſtro cum ſumus in tẽpore quo nihil vltra ex forma ſtatuti allegari poteſt.

b ¶ Probabili. dubitatio probabilis dicit illa, quæ mouet animum ſapientis, & nõ inſipientis, ſeu ignari. tex. eſt & ibi Abb. in c. ſi de cri. ſal.

c ¶ Eſſe lis. Vide Ang. conſil. lxv.

1 ☞ Lis ſeu res quòd multis modis finiatur.

2 Res dicitur non dubia poſt confeſſionẽ ſponte factã aduerſus quã uenire non poteſt.

3 Tranſactio fieri poteſt ſuper re dubia, ſiue propter litem præſentem, uel quæ in futurum eſſe poſſit, propter negationem probabilem, ſiue non propter litem, quia confitetur, ſed propter dubium futurum euentum.

4 Si habeo contra te ſententiam uel confeſſionem tuam uel inſtrumẽtum habẽs paratam executionem tus meum non efficeretur dubium propter negationem tuam.

5 Si ſuper certo non poteſt tranſigi, ita nec compromiſſum de iure, & de facto fieri.

6 Clauſula in compromiſſo appoſita quòd intelligatur eſſe lis & queſtio de omni eo, ſuper quo fierit laudatum, quid operetur?

LEX I.

Si reus poſtquam fatus. †Exceptio quæſita fideiuſſori etiã pacto rei principalis, nõ poteſt ſibi auferri per eundẽ, & etiã ſine eius volũtate. h.d. concordat. l. inſulã. §. ſi. ſolu. ma. & ĵ. de pact. cõuen. l. cũ maritus. §. j. ĵ. de ver. obli. l. qui Romę. §. Callimachus. & quod no. Cy. C. ſi cer. peta. l. ſi abſentis. in fi. fortius ſi erat quæſita ſine facto principalis: puta per. l. ſi poſt mortẽ. §. fi. de cõtratab. ſed ſi nõ erat quæſita, ſed ſperabaꝫ acquiri, bene poteſt facto rei impediri, ne acquiratur vt. ſ. quod quiſque iu. l. iij. §. ſi is pro quo & quod ibi no. in gl. niſi ſperaꝫ acquiri ex forma cõtractus, vel ex his quæ fuerunt tũc tẽporis acta, vt ĵ. loca. l. itẽ quæritur. §. qui impleto. ĵ. de admini. tut. l. Lucius. §. ij. vel. iij. & quod not. Barto. de illo †qui fideiuſſit prò eo, qui recepit caſtrum in cuſtodiã, vſq; ad certũ tẽpus, & poſt tẽpus remanſit in eadẽ cuſtodia: nã non tenetur fideiuſſor, ſi poſtea culpa principalis perdatur caſtrũ, ſi nõ conſenſit, q̃ remaneret: & ad hoc etiã. ĵ. de arbi. l. Labeo. §. fi. cũ. l. ſeq. †vbi fideiuſſor datus in compromiſſo habẽte certũ terminũ, nõ tenetur, ſi prorogetur cõpromiſſum ſine eius conſenſu, quia ſtatim lapſo tempore eſt liberatus.

De tranſactionibus. *Rubrica.*

6 & no. C. de procu. l. j. & no. †quòd ſi ſuper certo nõ poteſt trãſigi, ita nec compromiſſum de iure & de facto fieri, quia habet vim tranſactionis. vt. C. de iudi. auf. ſi verò. & ideò in generali cõpromiſſo quantũcunq; pleno, nõ veniũt illa quæ ſunt certa & liquida, & ſuper quibus ſpecialiter cõpromitti non poſſet,

7 etiam †ſi apponatur clauſula, q̃ intelligaꝫ eſſe lis & quæſtio de omni eo, & ſuper eo ſuper quo fuerit laudatũ, quæ clauſula eſt multũ in vſu Florentiæ, cũ ſimpliciter ſpecialiter nõ poſſit tranſigi, vel cõpromitti ſuper liquidis, nõ video qualiter illa clauſula poſſit operari ſup liquidis & claris, & intelligatur compromiſſum, cui reſponderi poteſt: licet Ange. videatur hic dicere cõtrarium, q̃ poteſt operari circa alia nõ liquida, de quibus eſſet dubiũ, an venirẽt in cõpromiſſo, tanquàm de illis nõ fuerit cogitatũ vt l. ſi cum dies. §. plenũ. ĵ. de arbi. & ĵ. eo. l. cum Aquiliana. nã iſta clauſula faciet, vt de eo ſuper quo fuerit pronuntiatũ, cẽſeatur cogitatũ, ſaltẽ in genere: licet ſi nõ eſſet appoſita, non cenſereꝫ cogitatũ, nec in genere nec in ſpecie: & in hoc vtilis illa clauſula, quod no. perpetuò. qa eſt pulchra practica ad euadendũ dubietatẽ, quæ poteſt oriri per. l. ſi de certa. C. eo. titu. & per. ll. ã allegatas. In fin. glo. ibi dic in actore idẽ: hãc diſtinctionẽ gl. ſerua q̃n calũnia cõmittebatur in litigãdo: ſi verò fuit cõmiſſa in ipſa tranſactione, tũc nõ refert ex qua parte, quia videtur dicere doc. q̃ nõ redditur trãſactio nulla, licet alio remedio prouideaꝫ, q̃ dic, vt l. in ſumma. ĵ. de cõdi. indeb.

2 ☞ Si liberaui te per pactum & poſtea non ſeruas tranſactionem, poſſum agere prima, & ſi excipias de tranſactione, replicabo de dolo, quia eam non ſeruaſti.

LEX II.

Tranſactum accipe. † Tranſactio poteſt fieri mediante aquiliana ſtipulatione, & acceptilatione, vel ſolo pacto. h.d.

2 †Et no. quia eſt longa differẽtia, quia ſi liberauí te per pactũ, & poſtea nõ ſeruas tranſactionẽ, poſſum agere actione prima: & ſi excipias de tranſactione, replicabo de dolo, quia eam nõ ſeruaſti. vt l. ſiue apud acta. & l. cũ proponas. C. eo. tit. ſed ſi liberauí te per acceptilationem, non poſſum agere actione prima, quia nõ reſuſcitatur: ſed de dolo agetur, vt me reponas in priſtinã obligationẽ. de cõdi. ob cau. quod dic vt l. actione. C. eo.

3 ☞ Præteritio matris qualiter etiam hodie habeatur pro exhæredatione.

4 Teſtamentum quod poteſt querelari, non reſcinditur per tranſactionem factã ſuper querela.

5 Factum & negligẽtia unius, nõ debet in alienã iniuriã nec in alienũ dãnum cõuerti.

LEX III.

Imperatores. †Tranſactio facta inter ſcriptũ hæredem, & legitimũ, nõ præiudicat legatariis qui poterunt ſolũ hæredẽ ſcriptũ cõueni

2 re, h.d. †In tex. ibi matrẽ, ſupple exhæredatã vel præteritam, quæ præteritio habebatur pro exhęredatione, hoc iure, & etiã hodie, dũmodo fiat cũ cauſa: alias reddit teſtamentũ nullũ, vt dicitur in auẽ. de hære. & fal. §. exhæredatos. col. j. ſicut econuerſo, ſi filius prętereatur à matre habebat ergo iſta mater quærelam, quã ſi intereſſet, obtinuiſſet, & legata fuiſſent effecta caduca hoc iure. vt l. Papinianus. §. fi. ĵ. de inoffic. teſta. licet hodie ſecus, vt in auẽ. ex cauſa. ſi ergo ſcriptus hæres tranſegit cũ matre, & dedit ſibi partẽ hæreditatis, cõfundetur cõmodũ, & videbatur etiã fieri cũ onere legatorũ: vt l. planè. de cõdi. & demon. nec poterunt cõqueri legatarij, qa per hãc trãſactionẽ eorum legata ſalua facta ſunt, ſaltẽ pro parte, quæ fuiſſent in totum irrita, ſi querela fuiſſet in totũ probata & hæc erat ratio dubitãdi. cõtrariũ tamẽ determinatur, quòd licet ſit reſciſſum teſtamentũ, quia hoc ſuo tantũ facto, & nõ cõſenſu legatariorũ euenit, ſibi ſoli nocere debet: fortè enim legatarij oſtẽdiſſent cauſam propter quam fuiſſet à querela excluſa, & ſic reſpondetur ad contrariũ. Si autẽ cõſenſiſſent, tunc videtur, q̃ eis præiudicet: & intellige hanc. l. quãdo legata nõ fuerunt repetita ab inteſtato, & ſic non poterant deberi niſi à ſcripto hærede idem fuerunt repetita, & illi matri non fuit data quota pars hæreditatis, ſed certa quantitas, & tota hæreditas remanſit apud ſcriptum hæredem: ſi autem quota eſſet ab inteſtato repetita, tunc eſſet idem in legatarijs, quòd in creditoribus: quia deberent pro rata quemlibet eorum conuenire, vt infrà

3 eodem lege controuerſia. cum ibi not. †Not. ergo hic, quòd teſtamentum, quod poteſt querelari, non reſcinditur per tranſa

tranſactionem factã ſuper querela, licet tranſactio habeat vim ſententiæ, quantũ ad litẽ finiendã, vt C. eo. l. fratris. requiretur vera ſententia iudicis, vt no. in l. antiqui. in fin. glo. quæ incipit

4 imo. ſi pars hære. pet. †In glo. etiã principium & finẽ iſtius, tex. eſt, quòd factũ & negligentia vnius non debet in alienam iniuriam conuerti, nec in alienum damnum.

§. Cum tranſactio propter.

† Trãſactio nõ porrigitur ad codicillos de nouo repertos. h.d. & videt hoc procedere, etiã ſi habebãt notitiã de codicillis propter id, quod habeꝫ. ĵ. eo. l. de his, quæ qa eſt ſpecialis in his depẽdet ex vltima volũtate, q̃ ſuper eis nõ poteſt trãſigi, etiã ſpecialiter, niſi inſpectis, & cognitis verbis teſtamẽti, & codicillor ũ: ergo nec veniũt in generali tranſactione, ſi te liberaui ab omni eo, in quo mihi teneris ex vltima volũtate, talia in trãſactione facta ſuper fideicommiſſo in teſtamẽto relicto, vt hic fuit. In text. propter fideicommiſſum. ſupple, relictũ in teſtamẽto, cũ etiã in codicillis plura alia relicta eſſent huic matri: & aliquo dato huic matri liberauit hæredẽ ſcriptũ generaliter, ab omni eo in quo ſibi tenebatur ex vltima volũtate illius filij vel teſtatoris. Vnde videbatur, q̃ nõ poſſet petere relicta in codicillis: quia verba illa erãt gñalia, & cõprehẽdebãt quãlibet ſpeciẽ vltimę volũtatis. Cõtrariũ tamẽ eſt, qa nõ cẽſetur cogitatũ de illis qui poſtea reperti ſunt. vt ĵ. eo. l. qui cũ tutoribus. §. fin. & poſito, q̃ de illis haberet notitiã: qa nõ fuerũt prælati, adhuc idẽ videreꝫ per. l. de his. ĵ. eo.

b de ſol. l. pecuniæ. de illo emˇ, quod ſoluit b tenetur quietationẽ facere, & inſtrumentũ cãcellare. vt C. de condi. ex le. l. diſſolutæ. †Dicunt etiã do. p hãc l. q̃ arbiter vel arbitrator quãtũcunq; habeat plenũ vel pleniſſimũ arbitriũ, nõ põt iubere alteri pti, q̃ faciat alteri generalẽ quietationẽ de omni eo, in quo poſſet ſibi teneri ex quacũq; cã: qua iſtud nõ cadit ſub illis verbis, ſed ſolũ de quibus erat inter eas lis. vt l. ſi cũ dies. §. plenũ. ĵ. de arb.

5 niſi aliter appareat de intẽtione ptiũ, puta †ſi in cõpromiſſo eſſet appoſita clauſula q̃ intelligereꝫ eſſe vel fuiſſe lis ẽt de omni eo, ſup quo fuerit laudatũ, & ad hũc finẽ fuit inuẽta illa clauſula ad faciendũ has leges. An autẽ iſta verba gñalia extẽdant ad ignorata: rñdeo, q̃ ſic qa ſaltẽ in genere cenſeaꝫ cogitaſſe. arg.

6 in l. q iure militari. ĵ. de teſt. mili. iũcta l. ſub ptextu. C. e. † Vltimò dicit hic Bar. vnũ verbũ notabile, q̃ talis arbitrator, ſi erat lis de fundo, nõ põt c arbitrari, q̃ det mihi alĩ fundũ, & ille nõ remaneat ſibi: quia arbitrareꝫ ſuper eo quod nõ erat in lite: ſed bene poſſet arbitrari, q̃ des mihi pecuniã, quia per pecuniam reſtimantur: & ideo nõ dicitur alia res. vt ĵ. de fide. l. ſi ita.

a ¶ Erat lis. adde quod voluit Ludo. Roma. conſil. lxxxix.

b ¶ Quod ſoluit. Adde quod imò põt facere confeſſionẽ cum expreſſa reſeruatione iurium ſuorũ, ſecundũ Bal. in Liij. §. contrario de contrario iudi. tut. & dictum Bart. ſequit. ro. cõſi. clv. vbi etiam dicit, q̃ partes poſſunt emologare laudũ latũ extra id, q̃ non eſt cõpromiſſum, allegat caſum in c. examinata. extra de cõſtitu. vtili vel inuti.

c ¶ Nõ põt. Adde Lu. Ro. cõſil. ccccliij. Ale. conſ. cxxiij. & cxlv. ij. li. & an pro adꝫ quatione partiũ poſſit arbiter cõdemnare vnã partẽ ad dandũ aliq̃d alteri, vide ro. cõſ. liv. & vide quod voluit conſi. cxvj.

§. Debitor cuius pignus.

† Tranſactio facta cum putatiuo hærede, nec prodeſt nec nocet hæredi vero. h.d. ſecundũ ambas lecturas. Itẽ ſolutũ putatiuo hæredi nõ repetitur ab eo per verũ hæredem, ſi à principio nõ habuit ratum, ſed reprobauit, vel ſi ſolutũ eſt ex cauſa trãſactionis, vel ſi fuit ſolutũ indebitũ. h.d. ſecũdò ſecũdũ diuerſos intellectus glo. quæ incipit neq; exceptio. Si autẽ fuiſſet debitũ ſolutũ ex cauſa debiti, & per verũ hẽ redẽ rata fuiſſet habita ſolutio: tũc per ipſum repetereꝫ per petitionẽ hæreditatis: vt l. poſſeſſor. §. bonæ fidei. ĵ. de peti. hære.

2 ☞ Per acceptilationem non tolluntur obligationes iuriſgentium, niſi prius transferantur in Aquilianam ſtipulationem.

3 Debitor qui ſoluit non poteſt compellere creditorem ad faciendũ ſibi generalẽ quietationem de omni eo in quo ſibi tenetur, niſi de eo quod ſoluit.

4 Arbiter uel arbitrator quantuncunque habeat pleniſſimum arbitriũ non poteſt iubere alteri parti, quòd faciat alteri generalẽ quietationem de omni eo in quo poſſet ſibi teneri ex quacunqua cauſa: niſi aliter appareat de intentione partium.

5 Clauſula in compromiſſo appoſita, quòd intelligatur eſſe uel fuiſſe lis etiã de omnẽ eo, ſuper quo fuerit laudatum, an extendatur ad ignorata?

6 Arbitrator ſi lis erat de fundo, non poteſt arbitrari, quòd des mihi alium fundum, ſed bene quòd des mihi pecuniam.

LEX IIII.

Aquiliana ſtipulatio. †Stipulatio aquiliana, & etiã acceptilatio generaliter facta in cõtractu trãſactionis generaliter operaꝫ, & hoc ſi fuit de mẽte partiũ: & cõprehẽdit etiã illa de quibus non erat lis: in dubio vero reſtringiẽ ad illud tantũ, de quo erat lis. h.d. cũ. l. ſeq. tũc autẽ cẽſetur eſſe de mẽte partiũ qũ ſalua ratione recti ſermonis nõ põt fieri reſtrictio, puta, lis erat ſuper fundo trãſegimus q̃ dares mihi cẽtũ, & ego dimitterẽ fundũ, & liberarẽ te gñaliter ab omni in quo mihi teneris vel teneri poſſis ex quacũq; cauſa, quæ dici vel excogitari poſ

2 ſet, nã liberaberis etiã ab illis de q̃bus nõ erat lis, a nõ dico q̃ ſuper illis dicatur fieri iſta trãſactio: quia nõ fit niſi de eo, de quo eſt lis vel eſſe ſperaꝫ: ſed occaſione trãſactionis, quæ fit ſuper lite de fundo, fit iſta remiſsio, etiã de his, quæ nõ ſunt in lite, ſecũdũ Bar. ſed ſi poterat fieri reſtrictio, puta: lis erat de pertinẽtibus ad menſam numulariã vel apothecã: tradidiſti mihi aliquid, & ego te liberaui ab omnibus, in q̃bus poſſes mihi teneri ex quacunq; cauſa: certè hæc verba poſſunt reſtringi ad cauſas pertinẽtes ad mẽſam, in qua poſſunt eſſe plures & diuerſæ cauſæ: nã iſti numularij de pluribus negotiãtur vt l. fi. ĵ. q̃ cum eo. & patet in l. emptor. §. Lucius. ſ. eo. tit. j. oporteret ergo dicere ab omni eo, in quo mihi teneris ex quacunq; cauſa pertinente ad mẽſam, vel extra mẽſam, vt ibi dixi. †In tex. ibi, oẽs præcedentes obligationes ſcilicet iuriſgentium vel ciuilis: & ideò fuit inuenta, quia per acceptilationem non poterant tolli

a ¶ Lis. Vide Ludo. Roma. conſil. lxxxix.

b ¶ Quod ſoluit. Adde quod imò põt facere confeſſionẽ cum expreſſa reſeruatione iurium ſuorũ, ſecundũ Bal. in Liij. §. contrario de contrario iudi. tut. & dictum Bart. ſequit. ro. cõſi. clv. vbi etiam dicit, q̃ partes poſſunt emologare laudũ latũ extra id, q̃ non eſt cõpromiſſum, allegat caſum in c. examinata. extra de cõſtitu. vtili vel inuti.

c ¶ Nõ põt. Adde Lu. Ro. cõſil. ccccliij. Ale. conſ. cxxiij. & cxlv. ij. li. & an pro adꝫ quatione partiũ poſſit arbiter cõdemnare vnã partẽ ad dandũ aliq̃d alteri, vide ro. cõſ. liv. & vide quod voluit conſi. cxvj.

2 ☞ Tranſigens ſuper legato, quod putabat eſſe de x. & erat de xv. ſibi non præiudicat: & quid ſi nihil reperiatur relictum. & nu. 5.

3 Cautela eſt ſi tranſigitur ſuper relictis in ultima uoluntate: quòd dicatur inſpectis & cognitis uerbis teſtamenti uel codicillorum.

4 Pactum gratuitum non inſpectis uerbis teſtamenti, non ualet.

5 Legi prohibitiuæ renuntiari non poteſt.

6 Si legatarius petit legatum, & hæres fuit abſolutus quia teſtamentum non fuit productum: & poſtea appareat teſtamentum, an dicetur ſententia nulla: quia fuit lata non cognitis uerbis teſtamenti?

7 Legatarius ſi habebat certam notitiam de legato per teſtes, uel per notariũ, qui fuerunt præſentes, non tamen uiderat ſcripturam, quòd ualebit tranſactio.

Quid ſi de teſtamento non ſit confecta ſcriptura?

LEX VI.

De his controuerſijs. † Super dependẽti b ex vltima volũtate non põt tranſigi, niſi veritate reperta per inſpectionẽ vel cognitionem vltimæ voluntatis. h.d. & ſemper allegatur,

2 & eſt ſingularis. & gl. ponit caſum duobus modis. † Primo q̃ legatarius putabat ſibi minus eſſe relictum, cum eſſet plus: vt quia credebat ſibi relicta x. cũ eſſent xv. tranſegit ſuper x. per v. certè præiudicat in alijs v. de his x. ſed de illis v. quæ non putabat ſibi relicta, non præiudicat ſecundũ iſtam lec. Certè, hoc vltimum bene eſt verum, ſed præcedens non, ſcilicet q̃ præiudicet in alijs v. de illis x. quantũcunq; haberet opi. de his: ignorabat tamen veritatẽ, & ita ſolũ opinabaꝫ. requiriẽ ergo, q̃ viderit vel veritatẽ ſciuerit, ita q̃ non habeat ſolam opinionem, & credulitatem, ſed certam ſcientiam: aliter non valeret etiã in illis v. & hæc eſt ſecunda lectura, & vera & multo magis ſi non habebat opinio. quòd aliquid eſſet ſibi relictum, cum tamen eſſet vel credebat contrariũ, q̃ relictum non eſſet. ergo, multò magis & hoc fuit inductũ duplici cauſa, ſcilicet fauore vltimæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Legi prohibitiuæ. Adde do. Mari. Sozi. in c. si diligenti. de so. cõpe. in ver. circa tertium mẽbrũ. Barb. in cõsi. xij. col. iiij. in cõsi. xlviij. col. ij. & in cõsi. lxvij. col. ij. in iu j. vol. & cundẽ in consi. lxj. col. vj. & in consi. lvj. col. x. in secundo lib. Cur.

b ¶ Nõ facit. Ias. sequit opi. Pau. de ca. & hęc l. applicat vt p. Ang. consi. xxiiij. & limita vt per Fulg. cõsi. lj. & Alex. cõsi. xj. ij. lib. an tũc verba testamenti sint intuẽda. & an dispositiõi huius l. remũtiari possit, vide ang. vbi. s. Sig. consi. cxcj. & ecclj. & ccclvij. in fi. cõsi. & ibi an p pactũ.

c ¶ Trãsigi. In hac materia & circa ea quæ dicit hic do. Iac. vide Anc. cõsi. cccl. xxvj. & an valeat transactio sup alimẽtis inter virum & vxo. vide Lu. ro. consi. ccccc. xvj. & an legatũ alimẽtorũ p præterito tpe peti possit, cũ eius indigẽtia relicta est cõscientia alimẽtarij; an possit declarare elapso triennio? vide per eundẽ consi. ccccl. viij.

voluntatis, vt exitũ habeat. vt in l. vel negare. ff. quemad. testa. ape. nã in hoc versat publica vtilitas. Item † odio occultantiũ testamẽta: vñ nõ habet locũ quod hic dicit in debitis ex cã inter viuos, in qua nõ vertit tantus fauor, vt in fi. glo. mag. Sis ergo cautus, qñ trãsigit super talibus, vt dicas inspectis & cognitis verbis testamẽti vel codicillorũ. & vide Bar. in l. qui Ro. §. duo fratres. in iij, q. vbi examinat & declarat istam l. ff. de verb. ob. † In gl. mag. ibi sed nunquid pactũ gratuitũ valet? Rñdeo, nõ idem tenet Bar. sed Gul. de cu. tenet cõtrarium & puto, q verius, quia ille qui gratis remittit, in nullo decipit si aliqd est plus quam putet in veritate, cùm intẽdat vti liberalitate si apparet, q voluit remittere oẽm quantitatẽ, quãtuncũq; magnã: alias secus, quia facilius remittit parua, quã magna. Sed ille qui trãsigit, cum non intẽdat vti liberalitate, sed aliter recedere ꝓcipit, si aliter est quã credat. † In gl. ibi puto, q sic. doc. oẽs tenent contrariũ, quia cũ legi prohibitiuæ[a] nõ põt renũtiari. vt no. gl. in l. ij. C. ne fideiuss. do. denẽ. qa non fuit hoc inductũ solum in fauorẽ priuatũ sed publicũ & odio alterius. vt §. dixi & etiã in l. pactũ inter hæredẽ. §. tit. j. In gl. ibi item qd si hęres. hũc casum habui de facto hoc anno, quia hæres non viso testamẽto, cum vxor testatoris diceret sibi fuisse relicta q dam, tã pro suis dotibus quã proalio: trãsegit cum ea, pro certa quantitate, ꝓ omni eo, quod sibi relictũ esset in testamento, & postea non reperit aliquid fuisse relictũ, dicebatur hæredẽ teneri, postquã se obligauerat ad certã quãtitatem arg. C. de fal. cau. l. si nõ designata contrariũ deciditur, quia hoc feci per errorẽ qui ꝓbatur eo ipso, q contrariũ appareret, & de hoc est glo. quinimo etiam si aliquid fuisset relictũ ex quo non viderat verba testamenti credit errasse. † Sed vtrũ ista lex habebit locũ in sententia, si legatarius petit legata, & hæres fuit absolutus, quia testamentũ nõ fuit productũ, post ea apparet testm in quo facta sunt legata, an dicẽt sentẽtia nulla? quia lata nõ cognitis verbis testamẽti. Gul. de cu. dicit q nõ imo valet mero iure: sed aliter succurrit legatario. vt l. si matre, de excep. rei iud. in prin. quę certè nõ facit, [b] nam ibi agebat ex vna cã & succubuerat. nũc volebat agere ex altera, vnde nocet sibi sententia, sed si ex eadẽ cã noceret, quia debuit, ꝑbare postquam egit, vt dixi §. de edẽ. in l. legatũ. per l. postquã. §. si diesvt le. no. ca. & Bal. allegat ad hoc gl. quæ est §. e. tit. l. iij. §. j. † Item quæro, quid si legatarius habebat certã notitiã de legato per testes vel per notariũ, q fuerũt pręsentes, nõ tñ viderat scripturam, vtrũ valebit trãsactio? Bar. tenet q sic, aliàs si de testamẽto non esset cõfecta scriptura, nunquã posset transigi, quod est absurdum & ita intelligit hanc l. in d. §. duo fratres. vt hic. & videtur casus. ff. de opti. leg. l. si his qui. & ibi per eundem in fine.

b ¶ Dicto priuilegio. Adde d. Frã. de Areti. in c. cæterum. col. iij. de iud. Cur.

c ¶ Præfatione. Adde Lud. Ro. cõsi. lxxiij. Bal. in l. ff. j. de hæred. instit. & in l. ti ę quia §. idẽ §. ti. proxi. Et adde q ꝑfationes denotãt cãm finalẽ. Bart. in l. ambitiosa j. de decr. ab ordi. fa. Bald. in j. cõsti. C. & p. Alex. de imo. in cõsi. xlij. colũ. v. in fi. in j. vol. Fran. Cur.

c ¶ Doc. intellige q si ecclesia vel minor volũt adhibere solẽnitatẽ, possunt, nõ aũt ille qui cũ eis cõtraxit se cũdũ Mat. h. notabilibus suis, fo. xxiiij.

1 Canonistæ dicunt quòd licet dicatur sententia, non tamen dicitur res iudicata: ideò habent titulum de sententia, & de re iudi. Legistę dicunt contrariũ, quia habent solum tit. de re iud. in quo tractatur de vtroq; & tex. hic habemus. † In §. j. no. singulariter, q exceptio cõpetens principali, prodest fideiussori, licet inceperit cõpetere postquàm fideiussor fuit condẽnatus, & sentẽtia trãsiuisset in rẽ iudicatam, sicut si incepisset cõpetere antè: quo casu nõ est dubium, vt l. exceptionis. §. rei. de excep. & si nõ haberemus istũ tex. posset esse valde dubium, quia sicut nõ prodesset fideiussori transactio sua facta secum, postquàm fuisset cõdemnatus: & sentẽtia transiuisset in rẽ iudicatam, vt patet in ver. tamen ipse. vbi patet, quòd talis transactio est inutilis, multòminus videretur sibi prodesse transactio facta cũ principali: cuius contrariũ hic dicitur, ideò est bene singulare, nã illa est valida. quia quantũ ad principalẽ, non erat res iudicata, nec finita: vnde cũ valeat in persona ipsius, porrigitur ad fideiussorẽ: sed facta cũ fideiussore nõ valet: quia quãtum ad ipsum lis erat finita, & sic cõsequit fideiussor per principalem, quod per se nõ potest consequi. Per hoc determinat Guli. de cug. si eras mihi obligatus naturaliter, tantũ dedisti mihi fideiussorẽ, qui obligatur ciuiliter & naturaliter, vt l. j. de fide. quòd si facerẽ pactũ fideiussori, de nõ petendo, tolleretur naturalis, nõ autẽ ciuilis, nec etiã actio: sed elideretur. vt in. §. pactus ne peteret. l. si vnus ex argentariis. §. titu. j. secus, si facio tibi pactũ, de non petẽdo, sic tollitur naturalis, & nulla alia remanet quantũ ad te. Dicit Guli. q etiã tollitur ciuilis, & etiam actio contra fideiussorẽ, & sic ipso iure liberatur ex pacto facto principali, & nõ liberaretur ex pacto facto secum. Ange. hic dicit esse tex. cũ glo. in l. iij. ff. quando lice. ab emptio. disce. In glo. super ver. liberari. & in glo. fi. & quod no. quia pulchrũ & subtile. † Vidi etiã de facto dubitari, an exceptio superueniens vni ex correis debendi, postquam alter fuerat condemnatus, proficiat illi? & de hoc videtur esse casus, hic quòd sic, si erat talis qui illi proficeret: secus si nõ esset, cũ videantur inuicẽ fideiubere: iuxta no. in l. vir vxori. ff. ad velle. † Not. etiã hic casum, quòd sentẽtia lata cõtra fideiussorẽ non præiudicat principali: si enim præiudicaret, faceret rẽ certã cõtra eum: sic nõ valeret transactio postea facta cũ eo, cuius contrariũ hic patet: sic econuerso lata cõtra principalẽ nõ præiudicat fideiussori, vt contra eum possit executioni mandari: sed est necesse quòd de nouo cõdemnetur: nisi sit fideiussor iudicatum solui, quod dic vt per Barto. in l. j. ff. iudi. soluí. & per tex. in l. fin. ff. de vsu. rei iudi. & per glo. in c. j. de iniur. & damno dato. lib. vj.

2 ☞ *Res dicitur iudicata, licet sententia nondum transierit in rem iudicatam.*

3 *Exceptio competens principali prodest fideiussori: licet inceperit competere: postquam fideiussor fuit condemnatus: & sententia transiuit in rem iudicatam, sicut si incepisset competere ante.*

4 *Exceptio superueniens uni ex correis debendi, postquàm alter fuerat condemnatus, an prosit illi?*

5 *Sententia lata cõtra fideiussorẽ quòd non præiudicet principali, & quid econuerso.*

LEX VII.

1 IT postrem iudicatã. † Post sentẽtiam, quæ nondum transiuit in rem iudicatam, potest transigi. Hoc primo, & exceptio transactionis competens principali, prodest fideiussori etiam si incipit competere, postquã fideiussor extitit condemnatus. Hoc secundo, & solutum ex causa inutilis transactionis
6 conuertitur in debitũ. hoc tertio & vltimo dicit tota lex. † No. in princ. q res dicitur iudicata, licet sententia nondum transierit in rem iud. quia potest appellari vel iam fuit appellatum.

2 ☞ *Licet ex contractu non transferatur dominiũ nisi traditione secuta, si tamen peruenit ex ultima uoluntate, quia grauatus fuit uendere, statim facta uenditione & soluto pretio transfertur dominium sicut ex causa legati.*

3 *Homines affectant potius habere modicum de præsenti, quàm sperare multum in futurum.*

4 *Decretum quod interponitur in hac translatione, dicitur interponi inter consentientes, & sic est actus uoluntariæ iurisdictionis: & an possit interponi die feriato?*

5 *Illud iuris est in his quæ pertinent ad aliments, & sunt pars alimentorum, quod est in ipsis alimentis ut est habitatio & uestiarium.*

Si statutum dicat quòd in causis damnorum datorum sufficiat probatio per iuramentum, an quicquid contingat causa damni dati, dicatur gaudere dicto priuilegio?

6 *Verbum relicta, pertinet ad ultimas uoluntates, non ad contractus.*

7 *Quatuor species ultimæ uoluntatis scilicet testamentum, codicilli, donatio causa mortis, & mortis causa capio, & etiam in duobus ultimis quòd habeat locum ius accrescendi.*

8 *Ex præfatione restringitur dispositio legis.*

9 *Si relinquitur certa quantitas, ut ex commodo ipsius se alat, non potest hæres dicere: uolo retinere quantitatem, & dare tibi commodum.*

10 *Licet diminuatur tibi commodum, si hoc contingit facto, non diminuitur tibi onus.*

11 *Non dicitur fieri conditio creditoris melior, si soluatur sibi ante terminum, si uerisimiliter sit pecuniam consumpturus, uel dilapidaturus: aliàs secus.*

12 *Non ualet alienatio rei ecclesiæ uel minoris non seruata solennitate, uel etiam facta ex causa à iure nõ permissa, etiam si conditio ecclesiæ uel minoris efficiatur melior.*

LEX VIII.

1 CVm ii, quibus alimentis fu turis debitis ex vltima voluntate, vel ex aliquo quod habeat vim vltimæ voluntatis: vt ex donatione causa mor. vel ex mortis causa capione nõ potest transigi, [c] vel paciſci, nisi cum authoritate prætoris, qui debet in hoc causæ cognitionẽ adhibere, & nõ permittere trãsigi, nisi expe

diat alimentario. h. d. in effectu quasi tota lex: licet multa particularia circa prædicta tangantur. In primo eñ ponitur intẽtio senatuscon. cõstituti ad orationẽ diui Marci, vt q ibi, solet. postea ponuntur expositiones & declarationes circa multos & diuersos casus cõtingẽtes: & fuit hoc introductũ duplici fauore. s. vltimæ voluntatis, & etiã alimentorũ, ex quibus etiam resultat fauor publicus ne pauperes fame pereãt. Et iõ non bñ videtur dicere Gul. qui tenet hoc q testator põt dare licentiã ei cui reliquit alimẽta, q possit trãsigere sine prætore, postquã hoc cõcernit publicã vtilitatẽ: solũ enim põt remittere illa quę cõcernunt suã cautionẽ legatorũ. vt l. pactũ inter hæredẽ. §. tit. j. Dicit etiã Gul. vnũ aliud, quod est mirũ, q etiã si debeant ex cõtractu inter viuos, qui habet dependentiã ab vltima vol. vt si testator grauauit, q venderet aliquid, ꝑ alimentis, & vẽdidit. licet vẽditio sit immediata causa, quia tñ procedit ex vlti. volũtate, habet idẽ priuilegiũ: & hoc facit, ꝑ eo q no. Dy. in l. vxorem. §. agri plagã. ff. de leg. iij. † q licet ex cõtractu nõ trãsferat dominiũ, nisi traditione secuta. vt l. traditionibus. C. de pact. si tñ, puenit ex vltima voluntate, quia grauatus fuit hæres vẽdere, statim facta venditione, & soluto pretio transferẽ dominiũ sicut ex causa legati: quod est singulare. † No. ex principio, q hoies affectant potius habere modicũ de pñti, q̃ sperare multũ in futurũ. & gl. allegat prouerbiũ. † Secundo no. ex ver. solet q hoc decretũ, quod interponit in hac transactione, dicit interponi inter cõsentientes: & sic est actus voluntarię iurisdictionis, vñ videt posse interponi tpe feriato per l. actus. C. de fer. In cõtrariũ facit. qa debet adhibere causæ cognitionẽ, vt ff. eod. l. j. §. vult igitur. & §. si prætor. & nõ sequitur in hoc voluntatẽ partiũ, quia partes vellẽt trãsigere: tñ ipse nõ permittit, nisi videat expedire: & ideo nec delegare põt hãc interpositionẽ decreti. vt ff. ea. l. ver. sed nec mandare. Breuiter cõtraria pars his nõ obstãtibus videt verior: quia partes possunt renunciare ferijs inductis ꝓpter necessitatẽ hominũ. l. ii feriatis. §. de fer. secus si in honorẽ Dei, vt ibi no. † No. in ver. eiusdẽ, vbi exponit verbũ, alimẽta, q idem iuris est in his q̃ pertinẽt ad alimẽta & sunt pars alimentorũ, q est in ipsis alimẽtis: & est habitatio & vestiarium. Inducit Bar. alibi ff. de ali. lega. in l. iij. circa finẽ, si statutũ dicat q in causis dãnorũ datorũ sufficiat ꝓbatio per iuramentũ, q quicquid cõtingit causa dãni dati, diceret gau-
a dere dicto[a] priuilegio: vñ no. stylũ quod si ad ꝓbationẽ dãni dati sufficit iuramentũ & etiã ad probationẽ dominij vel possessionis, puta q res sit mea vel per me possessa, sine quibus nõ possem recipere damnũ: licet prima facie videretur q solũ in primo arti. sufficeret iuramentũ, quod dictũ valde not. Bal. C.
6 de reb. cred. in l. j. † No. in ver. hæc oratio. vbi exponitur verbum relicta, positũ in principio l. q illud verbum, pertinet ad vltimas voluntates, nõ ad cõtractus: facit de ver. signi. l. verbũ
7 relinquẽdi. & per Bar. in l. j. in fine. ff. de tabu. exhib. † No. etiã ex eodẽ §. quatuor species vltimæ voluntatis. s. testamentũ, codicillos, donationẽ causa mortis, et mortis causa capionem: & sic istæ duæ vltimæ gaudent priuilegio vltimæ volun. & sic habet locũ ius accrescẽdi, sicut in relictis in testamẽto per modũ dispositionis. vt C. de cadu. tollen. l. j. in fin. relictũ tamẽ gratia cõditionis implendæ, non põt peti, quia nõ est in obligatione
8 vt l. si quis sub cõditione. ff. si quis omis. cau. test. † Not. etiam ex eodẽ §. secundũ Bar. iuncto principio legis, quòd ex præfa
b tione[b] restringit dispositio legis: nam in præfatione locut[c] est de alimẽtis relictis, & postea subditur generale statutũ, in quo de relicto non facit mentionẽ, sed dicit ne aliter alimentorum transactio rata esset &c. & nihilominus restringit & limitatur ex præfatione, & ita intelligit alimentorũ scilicet relictorũ in
9 vltima volũtate, nõ debitorũ ex causa inter viuos vt in ver. plane. † Vlterius no. in §. si integra. quòd si relinquitur certa quãtitas, vt ex commodo ipsius se alat, non põt hæres dicere volo retinere quantitatem, & dare tibi cõmodum, puta tot pro cẽtenario quolibet anno: sed tenetur quantitatẽ tradere legatario, intellige præstita cautiõe de restituẽdo finita cã alimẽtorũ. vt
10 ff. de vsufr. ea. re. quæ vsu cõ. per totũ. † No. etiã ex eodẽ §. q licet diminuatur tibi cõmodum, si hoc cõtingit facto, nõ diminuitur ibi onus, cõcordat l. iij. in principio. §. eadẽ l. ad alias secus. vt l. Plautius. ff. de condi. & demon. † Vlterius in §. etiam no. quòd nõ dicitur fieri cõditio melior creditoris, si soluatur
a sibi ante terminũ, si verisimiliter sit pecu- niã cõsumpturus, vel dilapidaturus, secus si nõ sit cõsumpturus vt qa erat industrio
b sus, & volebat inde facere aliquã mercantiã, ex qua plurimũ erat lucraturus, & seipsum alimẽtaturus: quo casu nõ requirit decretũ prætoris: quia nihil aliud agit oratio, & tenatuscon. nisi vt cõditio alimẽta-
12 rij nõ efficiat deterior. † & gl. inducit hic, q valeat alienatio rei ecclesiæ vel minoris, nõ seruata solẽnitate, vel etiã facta ex causa à iure nõ permissa, si cõditio ecclesię vel minoris efficiatur melior. Idẽ videtur tenere §. de officio eius cui manda. est
c iurisdictio l. iij. §. j. contrariũ determinat gl. in l. si fundus j. de reb. eorũ. quã hic gl. allegat, & illã tenent doct. [c] nec obstat hic istud ideò quia sic est expressum in hoc §. aliàs haberet etiam locum contrarium.
d

2 ☞ *Vbicunque lex uult aliquid fieri cum decreto iudicis debet intelligi q. iudex antequàm interponat decretum, adhibeat causæ cognitionem.*

3 *Qui petit decretum interponi, debet allegare & specificare causam, & etiam probare: aliàs non auditur.*

4 *Alimenta q. sint præstanda ubi hæres grauatus habet do nicilium, non ubi habet legatarius.*

5 *Si plures sunt mihi obligati ex eadem causa ad unam quãtitatem, quilibet pro parte, an possim omnes conuenire uno libello?*

6 *Ex quantitate parua uel magna deprehenditur bona fides uel dolus.*

1 VVlt ergo oratio. † In causæ cognitione requirũ tur tria, de quibus in hoc text.
2 vsq; ad §. qui trãsigit. † Et no. q vbicunq; lex vult aliquid fieri cũ decreto iudicis, debet intelligi q iudex anteq; interponat decretũ adhibeat causæ cognitionẽ, sicut §. de in ius vocan. l. sed si hanc §. pe. † Item not. q qui petit decretũ interponi, debet allegare & specificare causam, & etiã probare: aliàs nõ auditur: vt hic & C. de prædijs curi. l. j. lib. x. & vide quod ibi not. Bar. & etiam ff. de procurato. l. item si suspectus. in gl. & ibi per eundem. & quod no. gl. in c. si quando. extra de rescrip. quę in
4 cipit arg. † No. etiam in tex. & gl. q alimenta sunt præstanda, vbi hæres grauatus habet domicilium, non vbi habet legata-
d rius, [d] hoc declara & examina vt per Bar. in l. j. de alimen. leg.
5 † No. etiam dum dicit singulos conuenire difficile eis sit: q si plures sunt mihi obligati ex eadem causa ad vnam quantitatem, quilibet pro parte: q debeo singulos singulariter conuenire, & contra quemlibet dare suum libellum: sed in contrariũ q possim omnes conuenire vno libello. facit ff. de procura. l. si quis cum procuratorio §. vnius litis. vbi appellat vnam litem licet contra plures: sed si contra singulos darentur singuli libelli, essent plures lites: & de hoc articulo vide Spec. qui allegat vnum tex. in ti. de lib. concep. §. fi. versic. sed pone cum seq.
6 † Vltimò no. in ver. modus aũt. q ex quantitate parua vel magna, deprehenditur bona fides, vel dolus. facit extra de empt. & ven. c. ad nostram. & quod no. in Spe. de loca. §. nũc aliqua. ver. quinquagesimonono. & quod not. Bart. in l. societatem §, arbitrorum ff. pro socio.

2 ☞ *Quæ ueniunt in legato alimentorum: remiss.*

1 Qui trãsigit de alimen. † No. hic singulariter, q licet in legato alimentorũ veniat habitatio, vestiariũ, & calciariũ, sine quibus viuere quis nõ põt l. legatis ff. de alimen. & cibaria. lega. ex remissione tñ alimentorũ, quã fecit quis, etiã interueniẽte decreto prætoris, prædicta tria nõ veniũt: sed requiritur, q specialiter ita remittantur, & hoc non est de proprietate verborum: quia deberent venire in remissione, sicut in relicto: sed speciale in statuto principis diui Marci. Ideo sis cautus, qñ facias fieri instrumentũ trãsactionis super alimẽtis, facias apponi spe-
2 cialiter de his tribus: & hoc voluit gl. hic & etiã doc. † quę aũt veniant in legato alimentorum, an medicinæ &c. & alia sine quibus quis viuere non potest: dic vt no. in d. l. lega.

2 ☞ *Si relinquitur fundus ad alimenta, uidetur relicta proprietas: nec illa uerba ad*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Abrupto. adde Per. de anch. cõſi. lxxvj.
b ¶ Licet nõ exprimãt. adde d. Alex. de imo. qui hoc idẽ dicit refe-rẽdo Pau. hic in cõſi. lxxx. col. ij. poſt prin-cip. Cur.
c ¶ Ceſſat præſumptio fraudis. adde Alexã. de imo. in cõſi. lij. col. ij. in. j. vol. & oĩa præ-ſumũt ſoleniter acta: vt per eundẽ Alex. in cõſ. cxxv. col. iiij. ver. alia eſt in d. j. volu. & duplicatũ in cõſi. lij. in. iij. vol. et adde eun dẽ Alex. in cõſi. lxxx. col. ij. in prin. ĩ. v. vol. & in cõ. cl. co. li. Cur. & vide tu late per eũ dẽ Cur. in ſuo conſil. xlvij. col. iij.
d ¶ Vitiat. q̃ ſolẽnita-tis omiſſio vitiet a-ctũ, hic p̃ doct. dicit, ſed ipſo iure, an vero p̃ ſententiã? vide Lu. ro. cõſ. ccciij. & d. Ias. dicit alias cõſuluiſſe q̃ licet in teſtõ cæci debeat præcedere hæ redis inſtõ. q̃ tũ ſi præ poſteratur, nõ vitiat teſtũ, adde videndũ Signo. conſi. elv.
e ¶ Iure nõ valeret. ad-de eundẽ Pau. de caſt. in cõſi. ccxx. incip. vi ſis oĩbus ſ. ſcriptis. in prin. i antiquis. ange. in cõſi. ſuo cxciij. Ale. de imo. in cõſi. lij. col. pe. in. iiij. vo. & in l. q ro. §. duo fratres. col. ix. j. de ver. ob. & in l. is cui bonis. eo. tit. per Bar. in l. ſeq. et expreſ ſe ſ. de tut. & cura. da tis ad his. Fran. cur.

alimenta, reſtringunt legatum.

3 *Prohibiti ſimpliciter alienare: non poſſunt etiam inter ſe alienare.*

4 *Plures emphyteutæ an poſſint rem emphyteuticam inter ſe diuidere, uel alienare ſine conſenſu domini.*

5 *Minor ſine decreto non poteſt renunciare iuri hypothe cæ in re immobili, ſicut nec rem alienare: & quid in muliere?*

6 *Fundus ex quo relicta ſunt alimenta, non ſolum eſt obligatus, imò etiam omnia bona teſtat.*

Si vni pluribusve. †In vẽdi tione fundi relicti vni vel plurib⁹ ad alimẽta, etiã ſi fiat inter eoſdẽ, requiritur decretũ prætoris, ſicut in tranſact. alimentorũ: & idẽ in remiſsione hypothecæ fundi obligati p alimentis. h. d. †In tex. ibi, neceſſe eſt prætorem arbitrari &c. cũ authoritate ergo prętoris, poteſt iſte fundus alienari, & per hoc reprbatur gl. j. quæ tenet q̃ licet relinquendo fundum ad alimẽta, cenſeatur relicta proprietas, attamen non cenſetur relicta, niſi donec vixerit legatarius, & eo mortuo debet redire ad hæredẽ; ſed certe ſi hoc eſſet verũ etiã cũ autoritate prætoris nõ poſſet alienari in præiudiciũ hæredis, cuius contrarium patet hic, & ita melius no. per gl. quàm hic in l. iiij. §. fi. ĩ. de alim. & ciba. lega. vbi per glo. & Bar. qui plene diſputat hunc artic. & tenet cõtra Oldr. qui tenebat opi. iſtius gl. & ſic modus adiectus huic legato, ſcilicet ad alimẽta, nõ reſtringunt legatũ, nec reſpectu proprietatis, vt cenſeatur potius relictus vſusfructus, quàm proprietas nec reſpectu tẽporis, vt cenſeatur relicta ad vitã, cũ iſte modus cõcernat vtilitatẽ legatarij: vnde non debet operari reſtrictionẽ, vt ibi. & facit l. donationes in cõcubinam. §. ſpecies. ĩ. de don. †In tex. ibi, & hi inter ſe tranſigant. no. ſecundũ Gu. ar. q̃ prohibiti ſimpliciter alienare, nõ poſſunt etiã inter ſe alienare. Nec obſt. l. voluntas. C. de fideic. quia ibi non erant prohibiti ſimpliciter, ſed extra familiã: & ſic alienando inter ſe, non faciebant cõtra prohibitionẽ. Vnde videtur per hunc tex. †q̃ ſi conceſſa eſt res in emphyteuſim pluribus, veluti fundus, non poſsint inter ſe alienare ſine cõſenſu domini, quia ſimpliciter alienare prohibentur ſine dñi cõſenſu: & hoc tenet Gul. Bar. tenet cõtrariũ in l. ſi domus. §. fi. ĩ. de leg. j. in fi. & in l. qui Romo. §. duo fratres. ĩ. de verb. oblig. pro quo facit c. ex inſinuatione. extra de iurepatron. & in tit. quib. mo. feud. amit. §. itẽ ſi fuerit. & de alien. feu. pat. c. j. Breuiter ſi quæritur, an poſsint diuidere inter ſe, ſed in diuiſione fiat alienatio: quia ĩ portio vnius pro indiuiſo, ſuccedit loco portionis alterius, permittitur diuiſio eo caſu quo prohiberetur alienatio. vt l. cũ pater. §. hęreditatẽ. la. ij. ĩ. de leg. ij. & facit l. Iulianus. in prin. ĩ. de ſac. fan. eccl. vbi eccleſia põt diuidere, licet nõ alienare. Sed ſi quæritur de alienatione, quia alter eorũ vult partem ſuã vendere ſocijs, tunc eſt magis dubium, & opi. Bart. videtur verior per illud c. ex inſinuatiõe. Nec obſtat iſte tex. quia hic, p̃hibetur alienatio in fauorẽ alienãtis, ne fame pereat: et idem fauor vertitur q̃n alienat ſocio, ſicut q̃n alij. Sed in caſu, ꝓpoſito prohibetur ne præiudicetur dño: & dño nõ præiudicatur q̃n alienatur ſocio, cũ ſocius ſit emphyteuta vel vaſallus ſicut alienãs & ſic tenebitur tunc pro tota re, licet príus teneretur pro parte vt ſic quoquomõ accreſcat ſibi onus, ſicut & parti: ĩ hac ratione videtur ſe Bart. fundare, nõ ſic q̃n alienatur in extraneũ, & adde q̃ no. in c. illud in gl. fi. extra de iurepatr. & de prohi. feu. alie. §. præterea. †In fine tex. ibi, nam nec pignus, eſt arg. ſm Bal. hic, q̃ minor ſine decreto nõ poſsit renunciare iuri hypothecæ in re immobili, ſicut nec alienare rem. vt l. ij. de rebus eorum. in contrarium facit tex. etiã C. ad Velleia. vbi mulier põt renunciare tali iuri, & tũ rẽ dotalẽ nõ poſſet alienare: ſed alia ratio eſt: vt patet ex ibi no. †In gl. ij. in fi. ibi dẽ alimen. leg. l. ij. hæc vera. & etiã no. in l. ij. eo. tit. hodie vero clarũ eſt q̃ nõ ſolũ fundus ex quo relicta ſunt alimenta, eſt obligatus: imò etiam omnia bona teſtatoris, vt C. cõmunia de lega. l. j.

1 a **§. Si prætor aditus.** †Non tenet decretũ prętoris interpoſitum ex abrupto[a]: id eſt nõ adhibita cauſæ cognitione. Item ſi nimium ſolennitatis omittatur, tota diſpoſitio vitiatur: & ſemper allegatur iſte §.
2 per primũ dictum videri decidi quæſtionem. †quod ſi ſtatutũ dicat, q̃ mulier vel minor non poſsit ſe obligare ſine autorita te iudicis, quòd nõ ſufficiet vt iudex authoritatem interponat niſi contineatur in inſtrumento, quòd adhibuit cauſæ cognitionem, & q̃ reperit illum cõtractũ cedere in vtilitatẽ eorum: quia ſtatutũ noluit cõmittere iudici rem negligendã, vel donã dam, ſed perquirendã. vt in hoc tex. not. Spec. tamen in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendũ. verſi. & breuiter. & videtur dicere, q̃ vbi reperitur decretũ iudicis interpoſitũ, præſumatur adhibita cauſæ cognitio, q̃ nõ videtur verũ per hunc tex. niſi in inſtrumento expreſſe hoc caueatur, & tunc videtur ſuffice
b re, q̃ dicatur cauſa cognita, licet nõ exprimãtur[b] particularia.
3 & in hoc vtile poteſt eſſe dictum † Spec. & ita tenebat Bal. per not. in l. j. C. de fide inſtru. & iur. haſtæ fiſc. lib. x. & adde, quòd vbi reperitur decretũ iudicis interpoſitum cũ cauſæ cognitio-
c ne, ceſſat præſumptio[c] fraudis, doli, & metus. vt no. in l. j. C. de prædijs curi. lib. x. & adde quod not. Bal. de decreto iudicis. C. de bo. quæ libe. l. quæcunque. & in l. j. in pen. col. C. qui admit.
4 ad bon. poſſ. † Ex ſecundo caſu not, q̃ quãdo ſunt plura neceſ ſaria ad ſubſtantiã alicuius actus, defectus vnius vitiat totum, facit l. j. ĩ. de tute. & rationibus diſtrahen. in §. prętereа. & ĩ. de diuor. l. fi. & ĩ. de itinere actuq̃ priua. l. j. §. hoc autem. & infra quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur. in l. Fulcinius. §. cum hoc edictum. & not. ſ. de adop. l. non aliter. & adde quod not. per Ioan. and. in queſtione diſputata in regula, ſine culpa. circa princ. in mercurialibus. de reg. iur. in ſexto. † Itẽ not. q̃ nihil
d de ſolennitatibus eſt omittendũ, aliàs actus vitiatur[d]: vt ĩ. de in integ. reſtit. l. diuus poſt princi. Vltimo no. glo. quòd arg. à ſufficiẽti partium enumeratione, licet videatur bonũ in iure vt ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. l. patre furioſo. notatur: eſt tamen multũ fallax, & ſic eſt debile: quia quis putat enumera-
6 re oẽs caſus, & tamẽ nõ enumerat, quod dic vt in gl. † No. etiã finẽ glo. q̃ ſi prætor perquiſiuit de oĩbus, & reperit tranſactionem nõ expedire: & nihilominus decretum interpoſuit, valet tranſactio: ſed iſta gl. nõ videtur vera, quia decretũ debet eſſe iuſtũ non ſolũ ex ordine, ſed ex cauſa: quia cauſa propter quã interponitur ſit vera, & iure approbata, aliàs ipſo iure non va
e leret[e]: ſed ſecus ſi ſit ſententia diffinitiua, vt l. j. §. hęc verba. ſ. ne vis fiat ei. & l. magis puto. §. fi. ĩ. de rebus eorũ. & no. in l. Fulcinius. §. cũ hoc. ĩ. quib. ex cau. in poſſ. eatur. Sententia vero diffinitiua licet iniuſta, valet, ſi ſeruata eſt ſolẽnitas. vt l. cõputare. vt ĩ. fami. ercif. niſi expreſſa ſit in ſententia falſa cauſa. & tunc dic, vt no. in l. ſi is ad quem. ĩ. de acquir. hæredit.

a ☞ *Si aliquis uult facere examinare teſtes ad perpetuam rei memoriam: debet hoc fa cere corã iudice, qui eſſet cõpetens in illa lite: niſi neceſſitas ſuadeat contrarium.*
3 *Quid ſi petitur laudum reduci ad arbitrium boni uiri?*
Ille iudex eſt competẽs ad dandum curatorem liti, coram quo lis agitatur, licet actor cuius in lite datur, non ſit ſibi ſuppoſitus, quia clericus.
4 *Quod iuris eſt de alimentis, ut ſuper eis non poſsit tranſigi ſine prætore, idem eſt de lite quæ uertitur ſuper alimentis licet res ſit diuerſa.*
Minor ſicut non poteſt alienare rem immobilem ſine decreto iudicis: ita nec tranſigere ſuper lite quæ agitatur de re immobili.
5 *Lis ficta habetur pro non lite.*
6 *Lex non eſt circumuenienda.*

§. transla

1 **§. Tranſactiones alimentorum.** † Not. ſingu-
a lariter hic, q̃ ille eſt iudex cõpetẽs ad interponendũ decretũ[a] vel authoritatẽ, qui eſſet iudex cõpetens in illa lite: & per. h. d.
2 † Bar. q̃ ſi aliquis vult facere examinari teſtes ad perpetuã rei memoriã, debet hoc facere corã iudice qui eſſet cõpetens in il-
b la lite. Dicit hic Ang. hoc eſſe verũ, niſi neceſsitas[b] ſuadeat cõtrariũ, prout accidit libi in ciuitate iſta in quodã Perufino, qui fuit letaliter vulneratus in guerra et fecit teſtamentũ de bonis ſuis quæ habebat Perusij coram teſtibus, & ſine ſcriptura: nã fecit eos examinari corã potestate iſtius ciuitatis, licet ille non eſſet competẽs iudex ſuper illis bonis quia neceſsitas hoc ſuadebat cum illi non eſſent iturí Perusium, & poſſent iterũ mo-
3 rí: & pro hoc allegat ipſe tex. notabilem cum ibi not. in l. quo-
c ties C. de naufra. † Facit etiam iſte tex. quis ſit iudex cõpetens, cũ petitur laudum reduci ad arbitrium boni virí: de quo pro-
c bat in §. arbitrorum. in verſi. quęro quis erit iudex[c]. l. ſi ſocietatem ĩ. pro ſocio. facit etiam, q̃ ille iudex ſit competens ad dãdum curatorem liti, coram quo lis agitatur: licet actor in cu-
d ius lite datur, non ſit ſibi ſuppoſitus: vt quia clericus, [d] de hoc in l. ſi. §. j. & ibi per Cy. no. C. de admi. tuto. et adde c. fi. de iudi.
4 lib. vj. † In §. ſi cum lis. no. quia quod iuris eſt de alimentis, vt ſuper eis non poſsit tranſigi ſine prætore, idem eſt de lite, quæ vertitur ſuper alimentis, licet ſit res diuerſa: ideo videtur q̃ ſi-
cut minor rem immobilem ſine decreto non põt alienare prætore inconſulto: vt in ti. ĩ. de rebus eorũ. ita non poſsit tranſige
e re ſuper lite, quæ agitatur de re immobili. † Item no. q̃ lis ficta habetur pro non lite, & ideo ſi data eſſet ſententia, quæ tranſiuiſſet in rem iudicatam: licet partes poſteà litem fingerent, vt poſsit tranſigere vel cõpromittere, non valeret trãſactio, nec
e iuuaretur excluſa illa, q̃ intelligeretur lis & quæſtio[e] de omni eo quod fuerit pronuntiatum: quia non eſt in poteſtate partiũ id poſſe ſuper re iudicata, ſecundum Ang. quod not. pro eo, q̃
6 dixi contra eum in l. j. ſ. eo. † Vltimò not. q̃ non eſt circunue-nienda lex, facit ĩ. de dolo l. arbitro §. dolo et C. de iura. calum. l. ij. §. ſed quia. ver. hoc etiam: ibi ne lex circunſcribi.

a ☞ *Conditio indebiti q̃ ſit talis naturæ, q̃ non detur niſi quatenus recipiens effectus eſt locupletior: & niſi mala fide receperit.*

2 **§. Si eidem alimenta.** † Solutum ob tranſactio nem alimentorum inutilem, conuertitur in aliud debitum purum, quod extat, & reſiduum in alimenta prętęriti temporis ſi qua debentur: reſiduũ vero repetitur quatenus recipiens effectus eſt locupletior, & nõ vltra. h. d. cum §. ſequen. vſq̃ ad §. ſi in annos. non ergo cõuertitur in alimenta futuri temporis: ideo ſi alimentarius reci piens cõſumpſerit, nec eſt effectus locupletior, cogitur ſoluẽs iterum ſoluere, quod aliàs non ideo requireretur, q̃ eſſet effectus locupletior: & imputet ſibi debitor alimentorũ, qui trãſegit circa formam datam à iure, & ſoluit. In tex. ibi & ſuperfluũ in alimentariam cauſam ſupplet prætęrita. vt ſtatim ſequitur. In tex. ibi ſanè ſi is. ſuprà dixit, quando ſoluens ex cauſa tranſ actionis inutilis erat debitor recipientis purè, vel ex alia cauſa alimentorum prætęriti temporis, quo caſu ſolutum non repetit: ſed in illas cauſas imputat vſq̃ ad concurrentem quanti tatem: hic quando non erat debitor, vel quando quantitas ſoluta excedebat quantitatem debiti, quo caſu ſolutum repetí tur. & gl. dicit non per condictionem indebiti: ſed ſine cauſa: tu dic etiam indebiti quia tranſactio erat inualida, & alimenta futuri temporis adhuc non debebantur, ſed erant conditio nalia, ſi viueret, ergo &c. vt ĩ. de condictione indebi. l. ſub con
a dictione. & l. in ſumma §. j. † quæ condictio indebiti eſt talis naturæ, q̃ non datur niſi quatenus recipiens effectus eſt locupletior, et niſi mala fide receperit. vt l. ſi non ſortem §. libertus. in fine, & dicta l. in ſumma §. in frumento. & q̃ ibi no. eo. titu. & per prædicta ſunt expeditæ gl. quæ ſunt hic. vna quæ incipit, nec repetetur. & alia quæ incipit hoc ſi erat.

1 **§. Si in annos ſingulos.** † Legatum annuum factum diuiſi non præſumitur factum in cauſam alimentorum, ideo de ipſo poteſt trãſigere: ſecus ſi ſit factum pauperi, & de modica quantitate. h. d. & ſemper allegatur & adde ĩ. de annu. leg. ſi cũ & l. codicillis.

a ¶ Decretũ. adde Lud. ro. conſi. cccl xxvj.
b ¶ Neceſsitas. idẽ q̃n periculum eſt in mora, ſecundum Arc. cõ ſilio. xcv.
c ¶ Iudex. vide Signor. conſi. lxxviij. vbi in facto conſuluit.
d ¶ Clericus. de hoc per do. de rota deciſioni. ſuis de foro competẽ. in antiquis.
e ¶ Et quæſtio. adde de hac clauſula per Cæpolam in ſuo cõſilio clxxxvj. Curtius.
f ¶ Alimentorũ. Adde to. conſi. clviij.

2 ☞ *Inter pecunia relictã pro habitatione, & ipſam habitationẽ ita cenſetur omnimo da ſimilitudo, quòd qui recipit ex eis cenſetur etiam aliam recipere.*

1 **§. Si cui non numos.** † Super alimẽtis etiam cõ mutatio fieri inconſulto prætore non poteſt: nec de re ad rem, nec de loco ad locũ, nec de perſona ad perſonã, niſi conditio alimentarij deterior non efficiatur: non tamen reputatur fieri deterior, ſi cũ relicta eſſet habitatio, tranſegerit vt pro eo habeat pecuniã, vel econtra, ſi relicta erat pecunia pro habitatione, vt loco eius habeat certã habitationem, licet illa ſubijciatur periculo caſus fortuiti, pu-
2 ta, incendij. h. d. vſq̃ in fin. l. & hoc vltimo no. † quia intantum cenſetur omnimoda ſimilitudo inter pecuniam relictam pro habitatione et ipſam habitationem, q̃ qui recipit vnam ex eis cenſetur etiam aliam recipere: & ſic non dicitur immutari forma aliqua, nec deterior fieri conditio recipientis: licet vtilius eſſet ſibi habere pecuniam annuatim: quia illa perire non poteſt, id eſt ipſum debitum perſonale, vt l. incendium. C. ſi cert. petatur. & ſic habitatio recepta poteſt perire.

2 ☞ *Quinque caſus in quibus generalitas tranſactionis reſtringitur.*
3 *Quòd reſtringatur quando reſtrictio poteſt fieri ſalua ratione recti ſermonis.*
4 *Remittens in tranſactione omne ius quod habere ſperat, puta occaſione adminiſtrationis tutelæ: quando intelligitur ex cauſa de præſenti & probabili?*
5 *Tranſactio generalis quando non extendatur ad ignorata.*

LEX IX.

1 **Qvi cum tutoribus.** † Generalis tranſactio nõ extenditur ad ea quæ non includebantur in actione propoſita: nec etiã ad ea quæ includebantur, ſi partes expreſſe noluerunt ad ea extendi: vel ſi ſit veriſimile, quòd remittens noluerit, vt quia erant occulta dolo alterius partis, nec etiã ex tenditur ad alia ignorata, nec etiã ad ea pro quibus actio tempore tranſactionis non competebat, ſed incipit poſtea compe
2 tere. hoc dicit tota lex, & eſt vulgaris † & ponit quinq; caſus, in quibus generalitas tranſactionis reſtringitur, vt ad illos nõ extendatur: vt ex tex. colligitur. ſunt tamen iſti caſus ſatis dubij in declaratione. In primo caſu ibi, de ſola portione egerat: nota, quia non dicit tranſegerat, tunc enim non haberet dubium: quia eſſet petitio & tranſactio ſpecialis: vt hic in gloſſa quæ incipit, in quibus. in fine: ſed ſolum egerat pro portione ſua, & poſtea generaliter tranſegerat, promittendo non molestare tutorem occaſione adminiſtrationis tutelę: iſta enim verba poterant comprehẽdere non ſolum partem ſuam, pro qua potuit agere, & egit ſuo nomine: ſed etiam partem fratris cui ſucceſsit, pro qua potuit agere, tanquam hæres, & illius nomine, licet non egerit: & conſtat quòd occaſione litis quæ eſt ſuper vno, poteſt etiam remitti aliud, de quo non eſt lis, vt dixi
3 ſupra eod. l. Aquiliana. † tamen hic dicitur, quòd reſtringitur ad portionem, pro qua egit, quod intellige quando poteſt fieri reſtrictio ſalua ratione recti ſermonis, vt in caſu prædicto: quia poteſt intelligi, quòd non moleſtabit ipſum occaſione tutelæ geſtæ, ſed pro parte ſua pro qua egerat: ſecus, ſi poterat fieri reſtrictio: quia dixiſſet ex perſona mea vel alterius: vel dixiſſet, pro omni iure, quod ratione geſtionis habeam, vel habere poſſum, vel ſpero. vt ſupra titulo. l. emptor. & §. Lucius. cum ibi nota. In text. ibi, extiterat. hoc poteſt intelligi dupliciter: primo quòd tempore tranſactionis iam extiterat hæres fratri ſuo: quia mortuus erat, & ipſe eius hæreditatẽ adiuerat.

Universidad de Deusto
Biblio

¶ Ab omni eo, de hac clausula vide late per do. Alexan. de imo. in cõsil. xj. per totũ in. ij. volu. & ad quæ extẽ datur trãsactio generalis per eundẽ Alex. in consilio. xlij. col. v. & seq. in. j. volu. & in dicto consil. xj. Cur.

b ¶ Ad ignorata. adde do. Alex. de imo. in cõ sil. xj. ꝫ. allegato. in. ij. 4 volumi. col. iij. in fin. Fran. Cur.

vel mortuus erat, & eius hæreditas erat sibi delata, non tamẽ adhuc adita: & tunc proceedunt ea quæ supra dixi: & nec tunc obstaret contrarium formatum in glos. magna de §. duo fratres. quia ille loquitur de iure, quod incipit cõpetere post diuisionem & transactionem factam, vt in vltimo casu istius legis: hic inceperat iam competere, vel erat in actu, vel in sua potestate erat, quod competeret. † Secundo potest intelligi ꝙ extitit hæres post trãsactionem factam, & tunc etiã si remisisset verbis generalibus, in quibus nõ caderet restrictio, puta quia

g liberauit eum ab omni eo[a] quo tenetur, vel posit teneri occasione dictę administrationis: & ab omni iure quod habet vel habere sperat occasione prædicta: adhuc nõ noceret ista trãsactio, etiam in portione fratris postea sibi obuenìente: quia verba illa debent intelligi, habere sperat, scilicet ex causa de præsenti & probabili: sed quod possit succedere fratri directo ex testamento vel ab intestato, nõ dicitur esse spes probabilis viuente illo, de cuius hæreditate agit, vt l. post emãcipationẽ. ꝯ. de libe. leg. & in l. si. C. de pact. vnde illud ius non censetur remissum quia nec remittere potuit sine voluntate illius, & si faceret, priuaretur. vt in d. l. si. no. C. de pac. et tunc cadit cõtrariũ de §. duo fratres. quod gl. soluit multis modis, & inter alias ponit vnam quã Bart. approbat, & valde notãter, ꝙ hic istius ius superuenit ex indirecta successione, de qua non poterat habere spem illo viuẽte: vt dictũ est, ibi ex fideicõmissaria, per quã non succedebatur ei qui tunc viuebat, & per cuius mortẽ sperabat: sed succedebatur defuncto, qui fideicommissum reliquerat: licet post mortem ipsius viuentis, quo casu poterat habere spem probabilem: licet grauato viuente, vt patet in l. archimedo ram. C. quãdo dies leg. ce. &. no. glo. in l. j. C. de pac. vnde poterat illud ius remittere. vt d. l. §. & per consequens in generali remissione, qñ verba nõ possunt restringi, cadit talis remissio secus si verba poterãt restringi, vt in fine istius legis: & hic tenendo opinionem, quod ibi bene fuerit iudicatum: nam oportet intelligere, quòd verba non poterant restringi: sed alia opinio est, quòd ibi male fuerit iudicatum: & hanc tenet Bart. & Dy. & tunc non discordat: sed si cõcordat cum hoc principio

f in fine istius legis. † Vltimo quæro cum in versi. ei qui. dicatur simpliciter ꝙ generalis transactio non extenditur ad igno

b rata[b], & sic etiam, si aduersarius fuerit in dolo, quare in versi. qui per fallaciam. videtur iurisconsul. requirere dolum: Respondẽ, tunc requiritur dolus, quando fuit proposita actio generalis, vel vniuersalis: quo casu de omnibus, quæ possunt in illa actione includi, cẽsetur cogitasse, saltem generaliter, licet specialiter ignorauerit: & ideo si non interuenisset dolus aduersarij, præiudicaret etiã in ignoratis specialiter. vt l. sub prętextu. C. eo. tit. la secunda. sed interueniente dolo aduersarij, per quẽ sibi adest, non præiudicat, vt hic & in l. tres fratres. §. tit. j. & in alio casu ibi notato in glo. si vero nõ fuit proposita vniuersalis actio, tunc generalia verba non extenduntur ad ignorata, etiam si non interuenit dolus aduersarij, & ita intelligo versi. ei qui. cætera dic vt dicto c. duo fratres.

a ☞ Post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam, quando posit transigi. & nu. 6.
g Qualiter intelligatur quòd post sententiam non valet transactio, nec etiam ut pactũ gratuitum. & nu. 4.
4 Calumnia rei non vitiat transactionem, secus in calumnia actoris: & quãdo etiã rei? Qualiter appareat negationem factam per calumniam.
5 Statutum quòd causæ inter consanguineos compromittantur de iure & de facto, non habent locum in sententia, quæ transiuit in rem iudicatam contra consanguineum: & quid si quis fronte compromiserit?
6 Quid si sententia allegabatur nulla ex aliqua causa probabili, vel dicebatur posse rescindi per restitutionem in integrum?
In generali compromisso non veniunt illa, de quibus est iudicatum: & si super illis laudetur, non valet.

LEX XI.

1 POst rem iudicatam. † Post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam potest trãsigi, si negetur iudicatum: et per negationẽ potest probabiliter ignorari, an iudicatũ sit, & sic posit effici res dubia. h. d. † In tex.

2 ibi, vel. expone' vel, pro &: quia per negationem potest ignorari iudicatum sit: & potest intelligi duobus modis, primo ꝙ nõ negabant factum, sed ius: quia fatebantur sententiã latam, sed dicebant eam nullam, ex aliqua causa probabili, & euidenter nõ calumniosa: vel dicebant eã posse rescindi per restitutionẽ in integrũ, si propter hoc dubium fuit transactũ, valet transactio: & intelligo ꝙ in tantũ valet ꝙ etiã si postea vellem probare ꝙ imò sententia erat valida, & quòd aduersus eam non poterat peti restitutio: nõ sim audiendus, et obstat mihi exceptio transactionis, per quam ista lis super nullitate vel restitutione fuit finita. Potest etiã intelligi, quando negabatur factũ, id est sententia lata, nõ tamen per calumniã, puta quia non erat lata cõtra aduersariũ negantẽ, sed contra defunctũ, cui successerat, & sic poterat hęres probabiliter ignorare. vt in c. si quis in ius. de re. iu. lib. vj. certe si pars aduersa nõ probat, nec ostẽdit sententiã quã allegat poterit transigi super negato principali: nec audietur, si postea velit docere, & ostendere sententiã: quia per hoc nõ detegetur calumnia negãtis, qui iustam habuit causam negandi, cũ nõ ageretur de facto suo: & in hoc stat vtilitas huius legis. Si vero lata erat cõtra eũ, ꝙ ipse negabat, et quia pars aduersa nõ poterat ostendere, trãslegerunt, deinde pars aduersa vult ostẽdere sententiã, & dicit transactionẽ nõ valere, quia facta post sententiã, quæ transiuit in rem iudicatã: tunc dico ꝙ admittetur, quia per hoc docet de calumnia negãtis, & ita intelligo hic secundũ solu. gl. quã facit ad contrariũ in versi. præterea negatur iudicatũ &c. quæ est singularis, & hoc modo declarata, patet intellectus istius legis. Quod talis transactio tũc nõ valeat, patet in l. & post rem. §. j. versi. si tamẽ. §. eo. & C. eo. l.

3 si causa cognita. † Pro declaratione glo. opponitur si verum est ꝙ dicitur in hoc tex. sempervalebit trãsactio facta post sententiã, quę transiuit in rem iudi. quia semper potest negari iudicatũ esse, & efficietur res dubia, & valebit vt hic, cuius tamẽ cõtrarium iure cauetur, quod imò est inutilis. vt §. eo. l. & post rem. §. j. ver. si tñ ipse &c. & C. eo. l. si causa cognita. vbi doc. dicunt ꝙ nõ valet, nec vt transactio, nec vt pactũ gratuitũ. gl. soluit hoc contrariũ tribus modis. Primo, ꝙ leges cõtrariæ debẽt intelligi, qñ nõ negatur iudicatũ, sed dicebat condemnatus se nõ posse soluere, sed si actor volebat trãsigere pro modico, reperiet & soluet: tunc ergo si transigat, nõ valet transactio vt in legibus cõtrariis: sed si negat iudicatũ, valet, vt hic. Ista solu. est falsa: & primo quia debet negare per calumniã, secundo quia si nõ negatur iudicatũ & sic nõ est in calumnia, non põt negari quin talis transactio debet valere, saltẽ vt pactum gratuitũ: potest enim quis remittere partem debiti liquidi, vt aliam partem statim consequatur. vt §. tit. j. l. si intra. ergo non potest dicto casu intelligi illa l. si causa cognita. cum doct. dicant, quòd non valet vt transactio, nec vt pactum gratuitũ. Intellige ergo contraria quãdo negabat iudicatũ, sicut hic: vnde soluit secundo, quòd aut negabat per calumniam, & sic loquuntur leges contrariæ, aut non per calumniã, sed probabiliter: & loquitur

4 ista lex, & ista est ipsa veritas. † Qualiter autem appareat negationẽ factam per calumniam: dic vt dixi super tex. & intelli ge, quãdo calumnia nõ erat euidens tẽpore negationis: sed ex postfacto detegitur, vt differat à sequenti: & si dicatur, imõ calumnia rei non vitiat transactionem, licet secus in calumnia actoris. vt l. ij. C. eod. & not. in l. in summa. de condi. inde. Respondeo, et tene menti perpetuo, illud est verum quando reus qui calumniose negat, non erat cõdemnatus: aliàs derecta sua calumnia illa condẽnatio facit, vt transactio sit ipso iure nulla per hanc gl. notab. Tertio solu. glo. cõtraria loquuntur quãdo negabat per calumniã manifestã, quia de sententia apparebat per acta: & tunc vult gl. quòd negatio non facit rem dubiam: hoc no. etiã, quòd tunc transactio nõ valeat. Ego dico quòd licet nõ valet iure transactionis, cum negatio pro nulla habeatur, tamen valet iure pacti gratuiti: cum enim actor posit petere sententiã executioni mandari non obstante negatione si

5 hoc postfacto transigit, idem iuris est hoc casu, quod in primo quando reus nõ negat iudicatũ, tene menti: quia per prędicta declaratur ista lex melius quàm doct. declarent. † Et per prædicta determinatur quæstio, si statutum dicit, quòd causæ inter consanguineos cõpromittantur de iure, & de facto: certe si habeo sententiã quę transiuit in rem iudicatã cõtra cõsanguineum, non

a neum, non cogor cõpromittere[a]: quia cõpromissum est quædam transactio ad quã nõ cõpellor, postquã res est liquida: si tamẽ sponte cõpromitteretur, licet doc. videantur dicere ꝙ nõ valeat, ego dico ꝙ valebit iure pacti gratuiti: & si arbiter condemnabit ipsum pro parte, & me ad liberãdum pro alia parte, valebit laudũ, & imputetur mihi cur cõpromisi, quia pote-

6 ram euadere, allegando sententiã nullã: tene menti. † Si tamẽ allegabatur sententia nulla ex aliqua probabili causa, vel dicebatur posse rescindi per restitutionẽ, & non apparebat de calumnia manifesta, possum cõpelli etiam ad cõpromittẽdũ ex forma statuti, & valebit iure cõpromissi, & iure transactionis per hanc legẽ. Sed si negabat per calumniã, & ego nõ poterã eam ostendere, & propter hoc cõpromissum, & laudum fuit latum cõtra, si postea possum ostendere de calumnia, irritabo laudum, vt in secunda solutione gl. & ita potest saluari determinatio docto. & in hoc speciali cõpromisso: in generali vero compromisso non veniunt illa de quibus est iudicatum: & si super illis laudetur, nõ valet, vt in c. exposita. extra de arbit. & quod not. per Ioan. and. in addi. Spe. in tit. de arbi. §. j. in additione quæ incipit, & est sciendum.

2 ☞ Si aliquis habuit penes se acta & attestationes, si dicat se nõ legisse, vel legisse nisi per unam virgulam, præsumitur tamẽ totum legisse, & sic tanquam sint didicita testificata, non poterit testes producere: & an posit probare quòd non legit?
3 Licet dicatur quòd hæres extraneus præsumatur habere notitiam de toto testamento, licet secus in hærede suo non sic in codicillis.
Quòd hodie etiam quilibet extraneus posit adire hæreditatẽ etiam clausis tabulis.

LEX XII.

1 NOn est ferendus. † Qui vidit primã partem totum vidisse, nõ sic præsumitur codicillos. h. d. & per hanc l. dicit Bal. C. de tẽpo. appel. et l. per hanc.

2 in. ij. col. † quòd si aliquis habuit penes se acta, & attestationes: si dicat se non legisse nisi per vnã virgulam, præsumitur tamẽ legisse totũ: & sic non poterit producere testes post didicita testificata: quinimò etiã si non dicat se aliquid legisse, ex quo tñ

b fuerũt apud eum, præsumitur legisse[b] & didicisse, vt est tex. cũ gl. in c. cõstitutus. circa fin. in verbo dispositis. extra de testib. per Innoc. in c. vltra tertiã. post princ. eo. tit. & per Bar. in auf. at qui semel. C. de proba. per illum text. qui hoc probat in verbo subtraxisse. & idem esset in casu huius legis: et sic nõ posset rescindere transactionẽ tanquam factã non inspectis aut cognitis verbis testamenti: sufficit eñ constare ꝙ apud ipsum fuerit, vel quòd aliquid legerit. Sed quid si vult probare cõtrariũ: quòd si nõ legit, vel si legit, non tñ totum: Respondeo, in casu huius legis, puto ipsum non admittendũ: qa dicit non est ferẽdus, & ꝙ contra eũ sit præsumptio iuris & de iure: & hoc ideo quia transegit de cõtentis in eo, ac si perlegisset: sed in illo qui habuit penes se acta, licet præsumptio sit contra eum, si tamen vellet probare cõtrarium, puto ꝙ admitteretur: quia nihil dif

3 posuit ipse, sed cõtra eũ attẽtatur dispositio: quia dicitur ꝙ didicit: hic vero cõcurrunt duo, vt dictũ est. † No. etiã in versic. si tamen. quòd licet communiter dicimus quòd hæres extraneus præsumitur habere notitiam de toto testamento, licet secus in hærede suo. vt l. eius qui in prouincia. in fine. ꝯ. si cer. pe. & quod not. in l. cũ hæres. ꝯ. de libe. lega. nõ sic præsumitur habere notitiã codicillorum. facit l. fi. §. j. de leg. ij. in prin. tamen de hoc dicto semper dubitaui. quia cũ hodie semper & etiã qui libet extraneus adire posit hæreditatẽ, & etiã clausis tabulis vt C. de cadu. tollen. §. in nouissimo. non video quare præsumatur habere notitiam oĩm contentorũ in testamẽto, cũ sufficiat sibi ad adeũdum, quòd fuerit informatus de institutione sua relatu amicorũ, qui interfuerint vt no. Bar. in l. is potest. ꝯ. de acquir. hæred. vide quod idem Barto. not. in §. duo fratres. circa hunc articulum in l. qui Romæ.

LEX XIII.

1 NVlli procuratorum. † Dubitatio isti[c] legis est quia procurator Cæsaris habet legitimã administrationẽ, sicut tutor & curator: vnde videbatur ꝙ posset transigere super dubijs, sicut ipse tutor vel curator: vt l. præses. C. eo. sine alia licentia principis: sed speciale est, vnde dicit Bald. ꝙ collectores apostolici, qui possunt dici quodammodo procu-

c ratores Papę, nõ possunt transigere etiã[c] a in causis dubijs inconsulto Papa.

2 ☞ Legata repetita ab intestato possunt peti ab hærede legitimo, cui data est quota pars hæreditatis per scriptum hæredem, saltem in illa quota sicut ab hærede scripto.
3 Positioni captiosæ non est respondendum, & dicitur captiosa, quando in quacunque parte respondeatur, diceret contra se.
4 Allegans contraria contra diuersas personas auditur.
Quando debeat quis eligere, an uelit inniti causæ testati uel intestati?
b Creditores hæreditarij habent intentionem suam fundatam contra illum qui possidet bona hæreditaria licet non appareat, ꝙ sit hæres.
5 Si non appareat quæ quota peruenerit ad unum, & quæ ad alium hæredem, qualiter sustinere debeant onera creditorum?
c 7 Quando penes scriptum remanserit certa res uel quantitas & omnia alia bona peruenerunt ad legitimum: quis eorum sit conueniendus?
8 Quid si hæreditas auferatur ab hærede scripto, ꝙ solus fiscus tenetur tam creditoribus quàm legatarijs.
d

LEX XIIII.

1 COntrouersia inter le. † Si per transactionẽ factã inter scriptũ hæredẽ, & legitimũ diuisa fuit hęreditas per quotas: creditores hæreditarij quẽlibet eorũ cõueniunt, pro rata, scilicet scriptũ tanꝯ hæredẽ ex testamẽto, & legitimũ tanꝯ hæredem ab intestato. h. d. et nõ est alibi determinatio istius l. nec habemus nisi duas leges de hac materia, scilicet istã, quæ loquit in creditoribus: itẽ legẽ tertiã, in prin. §. e. quę loquit in legatarijs ad quarũ declarationẽ gl. hic multũ plenè & subtiliter distinguit. & dicũt doct. ꝙ in toto corpore iuris nõ est aliqua lex me lius glossata in sua materia, quã ista. In gl. vel subtilius distingue. nõ intelligas, ꝙ velit solutiones præcedentes reprobare, vt patet ex sequẽtibus: nã quælibet earũ est bona in se: sed hic addit tertia ex quibus tribus colligit distinctio sequẽs satis plena

2 & pulchra. † In gl. ibi: idẽ in legatarijs ex testamẽto, facta repetitione ab intestato: sed cõtra, ꝙ ista repetitio nõ vẽdicet sibi locũ: nã fiet hoc mõ, si nõ valet iure testamẽti, valeat iure codicillorũ: sed si per trãsactionẽ remãsit quota penes scriptũ hæredẽ saltẽ in illa quota videtur valere iure testamẽti: ergo cessat repetitio, quia deficit cõditio, sub qua facta est solutio. Verba illa cõditionalia, si nõ valet iure testamẽti exponunt, id est, qua tenus nõ valeat p. l. Stichũ q meus erit ꝯ. de leg. j. & ideo, cũ pro illa quota quę puenit ad legitimũ, videat nõ valere iure testamẽti, locũ habebit repetitio, & ad hoc semp allegatur ista gl. & optimè probat in d. l. Stichũ. In gl. huic quæstioni rndere non

3 tenent. ex hac gl. no. plura. † Primò. ꝙ positioni captiosę[d] non d est rndẽdũ, & dicit captiosa, qñ in quacunꝙ parte rndeat, dicet cõtra se: vt etiã no. in l. q iurasse §. si pater ꝯ. de iureiu. † Se-

4 cundò no. ex gl. ꝙ allegãs cõtraria cõtra diuersas personas, audiet: vt no. in l. Papi. §. sed nec impuberis ꝯ. de inof. test. Tertiò no. limitationẽ ad l. fin. C. de codi. vbi qs debet eligere an velit initi causæ testati vel intestati: hoc nõ est verũ, nisi ex facto ad

e uersarij reddat[e] incertus, quã eligat: vt l. j. §. qa aũt ꝯ. quorũ legi-

5 ga. † Quartò etiã no. & tene mẽti, secũdũ Bar. ꝙ creditores hæreditarij habẽt intẽtionẽ suã fundatã cõtra illũ, q possidet bona hæreditaria: licet nõ appareat, ꝙ sit hæres: pone eñ, ꝙ non vult rndere, vel est absens: & sic nõ põt interrogari: & est causa in qua põt procedi cõtra absentẽ vsq; ad diffinitiuam, vt est Florẽtiæ, vbi lapsis certis diebus[f] post datũ libellũ, lis habet pro cõtestata, & procedit vsq; ad diffinitiuã inclusiuè: nã cõtra illũ dabitur libellus tanꝯ contra hæredẽ, & cõdẽnabit sicut con-

6 staret eũ esse hæredẽ. † Sed quæro circa hãc gl. qd si nõ appareat, quæ quota peruenerit ad vnũ, & quæ quota ad aliũ: quia non diuiserunt per quotas, sed per singulas res: puta, ꝙ legitimus habeat tales, & tales possessiones, & scriptus tales: hunc casum nõ tãgit gl. nec doc. & est valde dubius, & frequentius põt cõtingere, puta rẽ relinquendã arbitrio iudicis. vt si posset reduci ad quotã, reducat: aliàs fiat æstimatio, & pro rata æsti-

a ¶ Cõpromittere. Adde cano. ſ c. exposita. extrà de arbit. Ioã. de imol. ſ c. sup eo. extra de trãſac. & idẽ est in eo qui habet ſchedulam manu mercatoris ſcriptã quæ ex forma ſtatuti habet plenã fidẽ, & nihil oppoſ nj põt: ſecũdũ Ang. in l. ſi ſta ſtipulatus. §. chry ſogonus de ver. obliga.

¶ Præſumit legiſſe. Adde hic quæ not. ad Pau. in d. auf. qui ſemel. Et prædictis adde Feli. in glo. j. in procemio Decret. col. vj. in prin. Fran. Cur.

¶ Tranſigere. Adde in hac materia quod voluit Panor. in cõſ. lv. & conſil. lxiij. inci. illud de iure quærit.

¶ Captioſæ. quæ dicatur captioſa poſitio, vide per Ioan. de imo. conſi. xlij.

¶ Incertus. Dominus Iaſon dicit ſe putare ꝙ iſta limitatio non ſit bona rationibus de quibus hic p ipſm.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Clausula rato. De clausula, rato manente pacto, vide p Frāc. de are. cōl. xxiij. & per do. Petr. Philip. corneum in consil. lij. inij. volu. & in consil. xl. in. ij. volu.

b ¶ Et in hoc articulo. Adde quod idem tenet. d. Ale. de imo. cōsil. lxxj. col. pe. ver. nō omitto. in. v. volu. et refert Paul. de castr. hic. Cur.

mationis sustineat onus creditorum. † In gl. ibi, quid si ad legitimū: in hac q. qñ penes scriptū remāsit certa res, vel quātitas, & oīa alia bona peruenerunt ad legitimū quis eorū sit cōueniendus: dic q creditores hæreditarij, & etiā legatarij quorū legata sunt ab inteſt. repetita, cōueniunt solum legitimū, quia possunt: cū ius illorū nō magis pendeat ex causa testamēti quā inteſtati: sed illi quorū legata nō fuerunt repetita, cōueniunt solū scriptū: quia legitimū conuenire non possunt. & si dicatur iſte scriptus nō habet pro hærede, postquam res singularis tm apud eū remāsit. vt C. de hære. inſt. l. quoties. rñ debitur, q hoc euenit facto suo, q nō debet esse nociuū legatarijs, vt ſ. eo. l. iij. vñ quantū ad eos, habeī pro hærede: & hoc vult dicere gl. fm quoſdā. Sed eis recte posit obijci, quia transegit &c. & hoc solo casu locū habet opin. Hug. quæ ſtatim sequitur: ſed in præcedentibus habet locū præcedens opin. quæ ponit in hoc ver.

8 † In gl. ibi, capere nō posse. i. accipere: vt quia dicaī, q est indignus, vt patet ex legibus quas gl. ȳ. allegat, iſte eī licet ſibi auferatur hæreditas, remanet tñ hæres, vt l. ex facto. §. Iulius. de vulg. et pup. ideo gl. vult, q ipse solus cōueniaī: tu dic cōtrariū q imò solus fiscus tam à creditoribº, q̄ à legatarijs: qa nō venit vt hæres ex testō: & sic cessant ea q̄ ſ. dicta sunt, ſed loco hæredis ex testō succedit, vt hic ꝓbaī in l. ꝓxime. & l. cācellauerat. ȳ. de his quæ in teſt. delen. & l. recuſare. §. fiſco. ȳ. ad treb.

a ☞ *Transigentes ſi egerūt quòd inſtrumentū debeat cōcipi ad conſenſum, & conſilium ſapientis: ſapiens poterit conſulere, quòd interponatur Aquiliana ſtipulatio & etiam ſtipulatio pœnalis: & an poſſit aliud addere?*

LEX XV.

1 PActo cōuento aqui. † Vtilius est reo trāsigēdi ſtipulari pœnā, ſi actor veniat cōtra transactionē, qua faceret ſe liberari ipſo iure per acceptilationē, præcedētē Aquiliana ſtipulatione, & pœnā nō ſtipulari. h. d. & ī hoc ſtat vtilitas: quia ſi in hoc promiſſa est pœna, & actor de facto veniat cōtra transact. & obtineat de facto: & ſic eā reſcindat, reo quidebitur de pœna, nec poterit ſibi obijci, quare nō oppoſuiſti exceptionē pacti vel intētionis, & me non repuliſti: quia ex hoc ipſe actor lucrū ſenſit, quia obtinuit, vt l. cū in fundo. poſt prin. ȳ. de iure do. & hoc est q vult dicere iſte tex. in fi. quia reſciſſo forte pacto &c. ſed ſi pœna nō esſet promiſſa, & tūc ſi obtineret de facto, reo nō esſet in aliquo conſultū: ſi aūt actor nō obtineret: ſed reus, tunc nō poſſet reus petere pœnā, ex eo q fecerit cōtra eū, ſed debet reus eſſe altero cōtētus, vt l. ſcriptū. §. ſi pacto. ſ. de pact. niſi in trib⁹ caſibus. ſ. ſi esſet appoſita clauſula rato manēte pacto. vt in l. ſeq. q̄ venit ad declarationē iſtius: vel niſi tranſactio fuiſſet iurata, quo caſu etiā alias pœnas pateret: vt l. ſi qs maior. C. e. vel niſi fuiſſet liberat⁹ ipſo iure, p acceptilationē, vt eo. tī. l. vbi pactū. In tex. ibi ſubijci ſolet. & hoc est vtilius reo, q̄ liberari ſolo pacto, per ea quę dicta ſunt in l. ſi vnus. §. pactus. in gl. in apponēdo. ſ. tit. j. ſed multo vtilius est apponere ſtipulationē pœnalē, vt ſequit. & ſic iſta lex cōſuluit

4 reo. vnde dicit Ang. † hic q ſi partes tranſigentes egerunt, q inſtrm debeat cōcipi ad ſenſum & cōſilium ſapientis: ſapiens poterit cōſulere, quod interponatur Aquiliana ſtipulatio, & vltra hoc etiā ſtipulatio pœnalis: nūquid autem aliud addere poſsit ſapiens: vide Bar. in l. illa inſtitu. ȳ. de hæred. inſtit.

2 ☞ *Pœna quando committitur, ſi actor uenit contra tranſactionem.*
3 *An per pœnitentiam poſsit quis euadere pœnam? & uſque ad quantum tempus? & numero. 4.*
4 *Compromiſſum quòd ſoluatur iudicio, ut ſi factum ſit ante litem conteſt. ſoluatur conteſtatione, & ſi poſt ſoluatur ſententia: quid in arbitratore?*
5 *Per ſtipulationem pœnalem etiam poſtquam eſt commiſſa, non nouatur præcedens conuentio liberatoria, & quid de obligatoria?*
6 *Veniens contra tranſactionem non poteſt ſe iuuare ex clauſula: rato manente pacto. & nume. 9*
Pace facta cū clauſula, rato manēte, ſi unus poſtea offendat, tūc alter ꝓuocatus offendēs nō incidit in pœnā pacis ruptæ: & an incidat in alias pœnas legis uel ſtatuti?
7 *Actor quando uenit contra tranſactionem poteſt etiam reus inuito actore tranſactionem reſcindere, & repetere data, & quid econuerſo?*
8 *Qui uult reſcindere tranſactionem. nullum commodum debet ex ea conſequi.*
9 *An ſtipulatio commutatur ad intereſſe, ſi pluries fuerit contra factum.*

LEX XVI.

1 a QVi fidē licite trāſact. † Clauſula rato manente pacto, facit vt poſſit opponi exceptio, et etiā peti pœna. h. d. ſed ſi nō eſſet appoſita, reus deberet eſſe altero cōtentus, vt l. reſcriptū. §. ſi pacto manente. ſ. tit. j. & ſic venit aduersatiue ad l. præcedentē vbi nō fuit appoſita: vnde ibi nō cōmittitur pœna cum effectu, niſi reſcindatur tranſactio, quia actor egit, & obtinuit. hic vero etiā ſi non reſcindatur: vt quia ſuccubuit & reus obtinuit, appoſita exceptione. In gl. ibi, rem ratā haberi. l. amplius nō peti. ꝓ declaratione iſtius gl. vidēda ſunt

2 duo. † Primo qñ cōmittatur pœna, ſi actor venit cōtra tranſactionē, & hoc diſtinguendū est: aut promiſit amplius nō petere, & nō cōmittitur niſi poſt lit. conteſt. vt d. l. amplius. aut promiſit non mouere controuerſiā vel quæſtionē, vel ſimpliciter nō venire cōtra, & ex his caſibus, ꝓſequere plenē, vt ibi ꝑ Bar.

3 † Secundo est videndū, an per pœnitentiā poſsit quis euadere pœnā, & uſq; ad quantū tempus: Et hic aduertendū, q pœna nondū erat cōmiſſa, & ideo uſq; ad lit. cōteſt. tunc qñ pœna erat cōmiſſa, & tunc ſi quęritur, an liceat pœnitere, & tunc clarum est q ſic: vt ſi promiſerat non petere, & dederat libellū, & fecerat reū citari, nondum tamen lis erat conteſtata: poteſt eī libellum retrahere, vt non incidat in pœnam, & hæc est intentio huius glo. aut erat iam commiſſa: & tunc aut loquimur de pœna legali, quæ cōmittitur ꝓpter male agere: & pōt per pœnitentiā euitari uſq; ad ſententiā, vt l. qui cū maior. §. accuſaſſe. de bo. lib. & C. de iuriſd. om. iud. l. in criminali. cum ibi no. ſ. de in ius vocan. l. quamuis. aut loquimur de conuentionali: & tunc aut loquimur in actore, qui pro male agere incidit in pœnam: non poteſt eam euadere per pœnitētiam: quia ſtatim ius est acquiſitum aduerſario, etiā ſi lis non erat cōteſtata, vt quia promiſerat non mouere controuerſiam: & ſic dando libellum & faciendo citari, dicitur mouiſſe controuerſiam: quia ius acquiſitum aduerſario ex contractu, non poteſt ei auferre ſine ſua voluntate. vt ſ. titu. j. l. fi. Aut loquimur in reo. & in hoc diſtingue, nam aut incidit in pœnā, ꝓpter nō facere, quia tranſactionem non ſeruauit: aut propter male facere. Primo caſu diſtinguendū, aut tranſactio facta fuerat ante litem conteſta. & durat poteſtas purgandi moram, & euitandi pœnā uſq; ad lit. cōteſt. ſuper pœna, vt l. ſi inſulam. de verb. obl. aut fuerat facta poſt lit. conteſt. & tunc poteſt purgari mora uſq; ad ſententiā, vt l. ſiue apud acta. in fin. cum ibi no. in vlt. glo. & l. ſi maior. la picola. C. eo tit. nam ſicut lit. cōteſt. est terminus in his quę eam præcedunt: ita & ſentētia in his quæ eam ſequuntur, ſecundū Petrum & alios doct. & per hoc dicit Bart. declarari quod habetur. ȳ. de arbi. l. ſi quis rem. & l. non diſtinguemus. §. cōpro-

4 miſſo. in quibus dicitur † q compromiſſum ſoluitur iudicio: quia ſi fuit factum ante lit. cōteſt. ſoluetur cōteſtatione, ſi poſt ſoluetur ſententia: & etiā vltra hoc videtur dicere prout habetur in quibuſdā lecturis, q illę leges quæ loquūtur in arbitro locū habent etiā in arbitratore, ſecundū eum: aliàs dicit oppoſitum, & iſtā partē videt tenere Ang. & dicit eſſe notandū, qa per alios nō tangitur. Pro hac parte allego tex. quem ipſi non allegant. ȳ. ſi cer. pe. l. pecuniā. vbi qñ cōpromittitur in arbitratorem, est quædā trāſactio, & actio ſperatur tolli per ſententiā arbitri: ideo ſi actor recurrit ad iudicū pendente cōpromiſſo, pōt repelli per exceptionē, per illam l. non ſic in arbitro iuris quia ex laudo ipſius non oritur exceptio, vt l. ij. ȳ. de arbi. ſicut nec actio, vt l. j. C. eo. ergo nec ex pendentia compromiſſi, ſed

b multominus & in hoc b articulo veritas eſt iſta: videlicet q aut aduerſarius opponit exceptionē de dependentia copromiſſi in arbitratorem: & tunc quia repellitur actor, & ſic iudiciū nō procedit, non pōt dici q ſoluatur iudiciū: & ſic nō habēt locū illæ leges. Aut non opponit, & tunc est idem, q ſupra dixi in arbitro: vt ſi erat factum ante lit. cōteſt. ſoluatur cōteſtatione, vel ſi poſt, ſoluaī ſentētia: tene mēti, quia iſta nō tanguntur per alios. Si vero reus incidit in pœnam propter male facere, tunc an poſsit moram purgare, & pœnam euitare: diſtingue vt no. Bar. in l. ſi inſulā. quia aut tenebitur ad factū inſtātaneū: & nō poteſt morā purgare per l. j. §. ſi rem. ȳ. depoſiti. aut ad factum ſucceſsiuū, & pōt eam purgare duobus concerrētibus: ſcilicet, quòd ius actoris nō ſit effectum deterius id est nō remaneat in

damno

damno, facta purgatione: & q nō tranſiuerat multū tempus, q iudicis arbitrio relinquitur. & hoc per l. ſi in lege §. colonus

5 ȳ. locati. † In gl. no. hic q ſi fiat nouatio. tu dic, q hic nō poteſt fieri nouatio: quia per ſtipulationem pœnalem etiam poſtquā est commiſſa, nō nouatur præcedens conuentio liberatoria vt l. reſcriptum §. ſi pacto ſ. tī. j. ſecundū omnes. licet de obligatoria, magna ſit diſceptatio: vt ibi dixi. In gloſ. ibi: ſed quid ſi hoc

6 caſu. gl. in hoc ver. vult tria in effectu †. Primò, q actor qui venit contra tranſactionem non poſsit ſe iuuare de clauſula, rato manente pacto, ſed ſolū qui non venit contra: quia cenſetur appoſita in fauorem ſeruantis tranſactionem, & contra nō ſeruantē: & idem eſſet econuerſo, ſi reus nō ſeruaret, & actor ſic. Et ex hoc determinatur quæſtio, ſi duo faciunt inuicem pacē, & promittant ſe inuicē nō offendere cū clauſula, rato manente pacto, ſi poſteà vnus offendit alterū, & ſic incidit in pœnam pacis ruptæ, poſteà offenſus offendit offendentem, q ipſe non incidit in pœnā pacis ruptæ: quia primus offendens nō pōt dicere, q pax adhuc durabat propter clauſulā, rato manente pacto: quia verū est, q durabat in fauorē offenſi, vt ſic ſi iterū offenderetur, iterū incideret in pœnam pacis ruptæ, ſecundū ea quæ dicā in fi. gl. ſed durabat in fauorē offendentis: & ſic non dicitur ſibi rumpi pax, poſtq̄ ipſe ſemel ruperat, & hoc quantū ad pœnā contractus: bene tñ incidit in pœnā legis vel ſtatu-

a ti offenſus, reū offendēdo ad vindictā nō ad defenſam a. l. ſcien tiam §. qui cū aliter ȳ. ad l. Aquil. & de his omnibus pleniſsimè no. in regula, fruſtra ſ. in mercurialibus, in quæſtione diſputata ibi per Io. an. in reg. iur. & in addi. Spec. ſuper rub. de treug. & pace. tāgitur per Dy. & Bar. in l. cū pater §. libertis ȳ. de leg.

7 ij. † Secundo vult hæc gl. q quando actor nō ſeruat fidem reo, quia venit contra tranſactionem, pōt etiam reus inuito actore tranſactionē reſcindere, & repetere data. Quid aūt econuerſo ſi reus non ſeruat fidē actori, an actor poſsit tranſactionē reſcindere, & redire ad actionē primā? hic diſtingue: aut actio prima non erat ipſo iure ſublata & pōt: & ſi excipiatur de tranſactione, replicabitur de dolo: quia eā non ſeruauit, & iſte est caſus in l. ſiue apud acta. C. eod. aut erat ipſo iure ſublata. & ſic ad primā nō pōt redire. Sed quærīt an poſsit agere, vt reus ſe reponat in priſtinā obligationē: et tūc dicendū est regulariter, q ſic. arg. in l. ſi quis accepto ȳ. de condi. ob cau. fallit in tribus caſibus. Primus qui habetur in l. ſi pro fundo C. eo. qñ reus fecit ex parte ſua quicquid potuit, licet illud nō profuerit: quia rem quā debebat tradere, tradidit, ſed malè: quia fuit euicta: & ſic nō tranſtulit dominiū, vt debebat. Secundo fallit in caſu l. cū mota C. eo. qñ actio erat talis, quæ per conuentionē partiū nō poterat reintegrari, vt q̄rela vel actio ex maleficio vt l. ſi vnus §. pactus. ver. ſed ſi pactū ſ. tī. j. Tertiò in caſu l. actione, qñ poterat reſuſcitari, tñ actor nō perfectè impleuerat ex parte ſua: quia ſolū promiſerat factū negatiuū, puta, nō petere: quia licet non petat hodie, petet cras: his ergo caſibus nō egit, vt reus ſe reponat in priſtinam obligationē, ſed alio modo ſibi ſuccurri

8 tur contra eū nō ſeruantē: vt patet ex illis legibus. † Quartò et vltimò collige ex hac gl. q ille qui vult reſcindere tranſactionem, nullum cōmodum debet ex ea cōſequi: vnde ſi reus vult repetere propter hoc, quia actor venit contra, non debet exceptionē opponere, nec pœnā petere: ſed ab vtroq; abſtinere. & ita colligitur ex forma quæſtionis facta per glo. dū dicit velle ſtipulor pœnā obmittere, et etiam exceptionē, & tranſactionē reſcindere, ſupple: & ſic repetere data. et hoc verū etiā quando est appoſita clauſula, rato manente pacto: quia ſic loquitur gl. quia ſic iſto caſu non prodeſt ſibi illa clauſula, poſtq̄ tranſactionē reſcindit, vt poſsit ex ea cōmodū, cōſequi: & no. omnia

9 iſta. † In gloſ. ibi poſſet dici non introduci pro eo tanq̄ fauor. vult dicere gl. q iſta clauſula rato manento pacto, non fuit appoſita ſolum ad commodū rei: quia tunc propter obſeruantē fieret interpretatio, contra eum, iuxta l. veteribus ſ. tī. j. ſed fuit appoſita in fauorē ſeruātis tranſactionē: & ſic tā rei quā actoris & cōtra nō ſeruantē. vnde nō habet locū l. veteribus. de qua gl. vult opponere. In fi. gl. ibi ȳ. de arbi. l. ſi duo §. fi. tu dic, quòd aut quæritur, an ſtipulatio pluries committatur ad intereſſe, ſi pluries fuerit contra factum, & est dicendum q ſic: etiam ſi aliud non fuit dictum. vt l. ſi cōquerebatur. iudi. ſoluī. aut quæritur an committatur ad pœnam promiſſam: & tunc dic, q ſemel tātum cōmittitur, niſi fuerit dictū q toties cōmittatur b quotiesfuerit factū, vt l. ſi duo. §. fi. & ita cōiter notarij apponūt in inſtrumentis ſecundū Iac. but.

a ☞ *Cedens qui habet adhuc directas actiones, poteſt eis uti agendo præterquam in tribus caſibus.*
3 *Tranſactio facta cū debitore ignorante ab hærede uendente, quòd præiudicet emptori hæreditatis, & fidei commiſſario: & qualiter iſti agant?*

a ¶ Ad defenſam. Adde per Lu. ro. cō. cclviij.

b ¶ Quod toties cōmittatur. Adde quod vicibus verificatur dicta clauſula, & dic quòd quatuor vicib⁹ vt p Bal. i l. j. C. de his quæ pœn. no. col. x. & per Alex. de imo. in cōſi. cxlv. ī. ij. vol. Frā. cur.

LEX XVII.

1 VEnditor hæreditatis. † Debitor trāſigenscū illo qui habebat directas actiones, etiā penitus inutiles, libe ratur ab eo qui habet vtiles & efficaces, ſi probabiliter ignorabat vtiles in illū fuiſſe translatas. h. d. notabiliter, & hoc, ne iuſta ignorātia ſua ſibi noceat. C. de tab. l. generali. lib. x. quia trāſigendo, aliquid dat vel facit: et idem dico ſi ſolueret animo ſe liberādi eadē ratione: quia remanet in dāno, ſi nō liberareī ab illo. quid tñ in pacto gratuito ſibi facto, quo caſu ſi nō prodeſt nō remanet in dāno, licet nō lucretur: dic vt dixi ſ.

2 tit. j. l. ſi cū emptore. † In tex. ibi, mādatis actionibus, ceſsis, ſed etiā ſine hoc translatę erāt vtiles in emptore, vt l. ij. C. de act. et oblig. & nihilominus emptor poterat venditorē cōpellere ad oſtēdendū directas, vt ȳ. de hære. vel act. ven. l. antepe. in prin. per quā ceſsionē trāsfertur exercitiū directarū, nō ipſe directę quæ ab oſsibus euelli non poſſunt, vt ȳ. pro ſoc. l. iij. in princi. cū ibi no. in gl. & l. quis ergo caſus. de pecul. nō tñ adeo transfertur exercitiū: quin etiā remaneat penes cedentē, quo poterit vti agendo, præterquā in tribus caſibus poſitis in l. iij. C. de noua. ſed in caſu ſeq. quādo hæres reſtituit fideicōmiſſario, remanſerunt apud eum directę, ſine exercitio authoritate ſenatuſcō. vt l. j. in prin. ȳ. ad Treb. † & ideo in illo caſu maior erat

3 dubitatio, vtrū tranſactio facta cū illo, vel ſolutio, profit debitori cōtra fideicōmiſſum: tamē adhuc idem dicitur, q prodeſt quia totū hoc reducitur ne ignorantia ſibi noceat, & iſta ratio generalis est in eodē & vtroq; caſu. In gl. j. in fin. dic breuiter q ſi ſciuit aliquod de iſtis tribus modis qui ponuntur in l. iij. C. de nouat. nō prodeſt ſibi tranſactio, vel ſolutio, cōtra habentē directas: quia ſciebat, vel ſcire debebat, ſe non poſſe cōpelli ad tranſigendū vel ſoluendū per illū qui habebat directas: quia poterat obijcere, q tranſtulerat vtiles in alium: & ille iam ſibi denunciauerat q nō ſolueret, & hoc in vtroq; caſu iſtius legis: aut ſciebat aliter quā per illos modos, & tunc aut loquimur in vltimo caſu huius legis, & idē quia ſciebat vel ſcire debebat ſe poſſe cōpelli ab hærede, poſtq̄ reſtituerat hæreditatē, cū apud ipſum remaniſſent directæ penitus inutiles: aut loquimur in primo caſu iſtius legis, & tunc aut venditor hæreditatis vel cedens iam inceperat mouere ſibi litē, q poterat, poſtq̄ nullum de illis trib⁹ interuenerat: & tunc excuſaī iſte debitor: quia nō poterat huic agenti reſiſtere, licet ſciret in aliū trāslatas vtiles, poſtq̄ ille negligens erat: quia nec ſibi denunciauit, nec litē cōteſtatus eſt. vt d. l. iij. aut nondū litē mouerat, et tunc idem, q in primis caſibus, etiam ſi dicebat ſe moturū: quia poterāt eluſorię minę fieri. vt l. hęc aūt. in prin. ȳ. ſi cui pluſq̄ per legē Falc. & ſic videtur potius ſponte tranſegiſſe vel ſoluiſſe, q̄ ex aliqua neceſsitate. Vñ excuſaī poſtq̄ ſciebat in illum trāslatas vtiles: debebat eī expectare: quouſq; habens directas ipſum moleſtaret, & prius ſibi nō ſolueret, nec tranſigeret: & no. quia iſta nō tangūtur per alios, & ſunt ipſa veritas: & ſic ſaluantur amabæ opiniones tacitę in hac gl. In glo. quæ incipit, hæc tranſactio, ibi datur emptori vel fideicōmiſſario actio. ſed ad quid? Reſpondeo ſi debitori integraliter ſoluiſſet hæredi datur, vt hæres illud reſtituat, quod receperit: vt in legibus hic allegatis. Sed ſi non ſoluit integraliter, quia tranſegit & modicum ſoluit: tunc dabitur actio, vt non ſolum reſtituat id quod receperat: ſed etiam id quod non recepit, & in quo illum debitorē liberauit, cum contra illum agere non poſsit emptor vel fideicōmiſſarius, vt in hac l. & factum hæredis non debet eſſe nociuum fideicommiſſario vel emptori.

Finis Secundi Libri Digeſtorum.

Universidad de Navarra Biblioteca

Sequitur Liber Tertius.

De postulando. Rubrica.

1 ☞ *Iudicium non fundatur in aduocatis, sed in principalibus, & in procuratoribus: sed per aduocatos adiuuā tur proponentes actiones & excipientes.*

Super glo. rubricæ, dum dicit quis eas actiones, ponat & excipiat. Contra istā glo. videtur text. in c. pastoralis. extra de iudi. vbi dicitur ꝙ † litigātes debent pro ponere factū, & actiones, & exceptiones suas per semetipsos vel per procuratores: nō alitē per aduocatos: & ista gl. videtur dicere contrariū. Nam iudiciū non funda tur in aduocatis, sed in principalib[o], & in procuratoribus. Breuiter intellige glo. sanè, dum dicit qui eas actiones proponat & excipiat, id est proponētes & excipien tes adiuuet, vt in contrario: & circa materiam huius tituli a vide plenissime in Specu. de aduocatis. vbi multa[a] & infinita dicit satis pulchra.

1 ☞ *Quilibet regulariter admittitur ad postulādum seu officium aduocati faciendum si non reperiatur prohibitus.*
2 *Pueri usque ad decem & septem annos, & surdi nec pro se, nec pro alijs postulare possunt.*
3 *Mulieres & cæci utroque lumine ac infames graui infamia pro se tantum postulare possunt, non autem pro alio, & qui posūt etiam postulare pro alijs.*
4 *Debet quis uteri suam dignitatem suo ingenio.*
5 *In his quæ cōceduntur de gratia speciali etiā quo ad Deum, sit differētia seu exceptio personarum, sed in his quæ sunt de iustitia non est facienda differentia. & nu. 6.*
6 *Officium aduocationis exercere dicitur, qui coram iudice uadit, & quæ uerba uult, exponit.*
7 *Statutum si uetet doctoribus legentibus, ne exerceant aduocationis officium, poterūt tamen in camera consulere necnon allegare: & quid in consultore.*
8 *Delegatus iudex habet iurisdictionem delegatam, & exercitium ordinariæ iurisdictionis: sed notionem habet arbiter.*
9 *Puericia potest dici usque ad decimum septimum annum completum: sed regulariter pueritia ætas dicitur usque ad. xiiij. in masculo. & .xij. in fœmina. postea dicuntur adulti: & quòd in diuersis casibus diuersimode capiatur. remiss. & nu. ij.*
10 *In legibus mere positiuis uel in his quæ sunt de iustitia positiua, non potest semper reddi ratio: nisi quòd ita usum est legislatori: & sic sufficit pro ratione uoluntas. & nume. ij.*
11 *Illiterati nō possunt esse aduocati, sed in aliquibus partibus: ut Venetijs, dicuntur certi iuuenes aduocati, licet ignorent iura.*
12 *Enumeratio plurium actum, remiss.*
13 *Non solum pars potest mulctari quando non obtemperat iudici: sed etiam aduocatus in causa.*
14 *Pater interdum datur cognosci per filium, quādo filius est maioris uirtutis & famæ. Non debet lex fieri, ex qua posset resultare derisio.*
15 *Multa remanent facta ex post facto quæ à principio non essent fienda.*
16 *Cæcus remanet in officio. & dignitate, si cæcitas superuenit post adeptū officium & dignitatem: sic & prælatus in prælatura, licet postea superueniat impedimētum.*
17 *Pyrrhus qui obsedit Romā: & propter magnitudinē animorum ipsorum Romanorum, quia noluerunt redimere eorum captiuos propter seueriſſimam sententiam Alij cæci recessit desperatus. & non potuit dominum urbis habere.*
18 *Consilium quod acceptatur in publico uocatur sententia.*

LEX I.

1 HVnc titulum. † Præmitte quod iste titulus vel edictum prætoris de postulando est prohibitiuum: quia regulariter quilibet admittitur ad postulandum, seu officium aduocati faciendum si non reperiatur prohibitus: ante verò, quàm fieret edictum prætoris indistinctè quilibet admittebatur: sed quia erat hoc iniustum, non fieret exceptio personarum, quia plus defertur vni quàm alteri, & etiam contra honorem prætoris, qui ius reddebat Romæ, vt quilibet coram eo admitteretur: ideo fecit edictum in quo prohibuit aliquos postulare: in quo edicto fecit tres ordines.

2 † Primus est de illis qui non possunt postulare: nec pro se, nec pro alijs: & in hoc duo tantum genera personarum comprehendebantur: videlicet pueri vsque ad decimumseptimum, item surdus rationibus positis in textu, vsque ad §. secundo loco. † Secundus ordo est de illis qui possunt postulare pro se tantum, non autem pro aliquo alio: & in isto comprehendebantur tria genera personarum: scilicet mulieres, item cęci vtroque lumine: itē infames graui infamia qui nominantur in §. remouet. & hoc vsque ad §. ait prætor. Tertius ordo est de his qui possunt postulare pro se, & non pro certis personis, quæ enumerātur in §. fi. & extra illos nō possunt. & si qui sunt notati graui infamia: quia diuersis legibus reperiuntur prohibiti postulare propter infamiam: nam illæ leges intelliguntur præterquā pro se & pro certis personis, de quibus hic: licet in eis istud non dicatur: & ista pars durat vsq; ad l. puto.

4 §. si quis. † Nota ex prima parte, primo in principio dum dicit habendæ rationis causa: quòd est fienda differentia personarum, & quòd debet quis tueri suam dignitatē suo ingenio. glo. dicit hoc verū, quo ad mundum, non quo ad Deum. doct.

5 dicunt † quòd imò in his quæ conceduntur de gratia speciali, tam quo ad mundum, quàm quo ad Deum: quia etiam quo ad

b Deum plus meretur[b] vnus quàm alter, & maiorē gratiam habet vnus quàm alter à Deo: sed in his quę sunt de iustitia, non est fienda differentia, iuxta illud: Ita magnū iudicabis vt parvum, nec erit apud te acceptio personarum. vt in c. nouit de iudicijs. † Item nota in §. postulare. quòd ille dicitur exercere

6 officium aduocationis, qui coram iudice vadit, & verba exponit quæ vult. † Si ergo statutum vetat doctoribus legentibus

7 ne exerceant aduocationis officium, cū magis vacent lecturæ bene poterunt in camera consulere, & etiā allegare, dummodo non vadant ad palatium. Certe de consulendo clarum est, sed de allegando secus: quia satis occupatur quotidie, qui allegat in dubijs occurrentibus, non sic in consultore: & sic cessat

8 ratio statuti. † Glo. hic in verbo iurisdictioni: dicit delegatum iudicem non habere iurisdictionem, sed notionem: sed nō est verum, imò habet iurisdictionem delegatam, & exercitium

c ordinarię iurisdictionis: vt l. j. §. qui mādatam. de officio[c] eius sed notionem habet arbiter, vt notatur in l. ait prætor. de re iudicata. † Item nota in §. initium. quòd pueritia

9 d[d] potest dici vsque etiam ad decimumseptimum annum: sed regulariter vsque ad. xiij. in masculo, & .xij. in fœmina: postea non dicuntur pueri, sed adulti. In certis alijs casibus diuersimode potest assumi hoc verbum: circa quod vide glo. ff. de adoptionibus. l. arrogato. §. fin. & not. glo. magnam de diuersitate tem-

10 porum: & vide per Ioan. and. in prooemio sexti libri. † Not. etiam dum dicit hanc ætatem: ratio est, quod in legibus mere positiuis, non potest reddi alia ratio, nisi quòd ita visum est legislatori: pone exemplum in temporibus diuersarum præscriptionum: nam non potest dari ratio, quare magis de isto tem-

11 pore, quàm de illo. † Nota etiam gl. quæ incipit, tam in iure. quòd illiterati possunt esse aduocati. Doctores tenent contrarium, quia debēt examinari in iure; cum debeant in iure allegare, vt l. neminem. C. eodem. ergo debent esse in iure periti. Aliquando contingit istud quod dicit glossa, vt Venetijs, vbi certi iuuenes dicuntur aduocati: licet ignorent iura. Item no. in §. initium, quòd pueritia dicitur vsque ad decimumseptimū annum completum: licet puerilis ætas dicatur vsque ad quar

12 tumdecimum annum. † Nota etiam in verbo, natus, textum cum gloss. quæ semper allegatur, quòd in his quæ sunt de iustitia positiua, non potest reddi semper ratio, nisi quia sic fuit visum legislatori: & sic sufficit pro ratione voluntas. vt l. nō oīm ff. de legi. nam nō potest assignari quare in vsucapione magis fuit statutum triennium, quàm tempus diutinum. gloss. etiam enumerat hic ætates: sed plenius per Ioan. and. in prooemio

13 sexti libri. † Not. etiam in §. propter casum in fin. quòd non solum pars potest mulctari, quando nō obtemperat iudici: sed

14 etiam aduocatus in causa. † Not. dum dicit aspernari patrē, secundum doctores, quòd interdum pater datur cognosci per

15 filium, quando filius est maioris virtutis & famæ. † Item no. non debere fieri legem, ex qua potest resultare derisio, vt hic iuncta glo. Item quòd multa remanēt facta ex postfacto, quæ à principio non essent fienda: & sic prælatus remanet in prælatura, licet superueniat sibi aliquod impedimentum, propter

16 quod si tenuisset à principio, non fuisset promotus. † Et sic cæcus remanet in offi. & dignitate, si cæcitas superuenit post adeptum officium & dignitatem: quam tamē non habuisset si

17 cæcitas à principio fuisset. † No. glossam quæ incipit, nō recipiendis

cipiendis de isto Pyrrho: qui obsedit Romam: & propter magnitudinem animorū ipsorum Romanorum, quia nōluerunt redimere eorum captiuos, recessit desperatus, ꝙ non posset ha

18 bere dn̄ium vrbis. † Vltimò no. secundum Bal. dum dicit sententiā de captiuis Pyrrhi non recipiendis, ꝙ consilium, quod acceptatur in publico vocatur sententia.

2 ☞ *Casus in quibus contrahitur infamia grauissima ipso facto seu ipso iure, & sic sine sententia. remissiue.*
3 *Delinquere non videtur qui inuitus patitur.*
Virgo violenter corrupta, desinit esse virgo: sed habetur pro non corrupta.
4 *Quod tunc posset ingredi monasterium inuito uiro sicut si non esset corrupta, quod facere non posset si fuisset à viro cognita secundum canonistas.*
5 *Virginitas carnis, corpus est incorruptum: sed virginitas animi fides est incorrupta.*
6 *Condemnati de crimine publico, uel de calumnia commissa in accusatione publici criminis, dicuntur infames grauissima infamia.*
7 *Infames mediocri infamia qui sint: & ꝙ possint postulare etiam pro alijs. remiss.*

1 §. Remouet. † Not. hic de sodomitis[a] qui sunt infa-
a mes grauissima infamia, quæ contrahitur ipso facto. i. eoipso ꝙ deliquerunt absq; eo, quod sint con-

2 demnati per iudicem, & ipso iure. i. per sententiam. l. † & adde istum casum ad alios qui ponuntur in l. j. in prin. & §. fi. j. tit. j. in quibus contrahitur infamia grauissima ipso facto seu ipso

3 iure. gl. ibi addit quosdam alios. † Itē no. cum quis inuitus patitur, non videtur delinquere: & ideò virgo violenter corru-

4 pta, desinit esse virgo, sed habetur pro non corrupta: & † per consequens potest ingredi monasterium inuitoviro sicut si nō esset corrupta, quod facere non posset, si fuisset à viro cognita,

5 secundū canonistas. † Ista tamen virginitas non est virginitas corporis, sed animi: iuxta illud Augustini: Virginitas carnis, corpus est incorruptū: virginitas animi, fides est incorrupta. & Azo dicebat prout audiui à domino Bal. hic. Tolle voluntatē de medio, & omnis actus erit indifferēs: vnde Lucretia nō fuit

6 iudicata adultera, quia violenter stuprata est. † Not. etiā, quod condemnati de crimine publico, vel de calumnia commissa in accusatione publici criminis, dicuntur infames grauissima in

7 famia. Sed † alij de quibus in l. j. ver. qui furti. vsq; ad ver. etiam dicūtur infames mediocri infamia, qui possunt postulare, nō solùm pro se, sed pro multis alijs personis, de quibus in tertio ordine edicti prætoris de quo in §. ait prætor. vsq; ad l. puto.

2 ☞ *Locans operas suas ad pugnandum cum bestijs ferijs cum effectu, est infamis ipso iure, & pro alijs postulare non potest.*
3 *Quòd sufficiat locare operas licet non depugnauerit, nec ratio est, ꝙ puniatur affectus, licet non sequatur effectus: quia statim facta locatione secutus est effectus quo ad infamiam.*
4 *Licet quis non locauerit operas suas: sed gratia virtutis, uel propter bonum publicum dicat se pugnare cum bestijs: si tamen in arena post victoriam patitur se præmiari pecunia, perinde infamatur ac si locasset, & quid si corona præmietur? & nu. 7.*
5 *Delinquens eoipso, quòd delinquit uidetur consentire: ut sibi imponatur pœna à iure præfixa.*
6 *Delinquens naturaliter obligatur ad pœnam delicti, etiam antequàm sit condemnatus, & postea etiam ciuiliter, & secundum aliquos ꝙ ante condemnationem nullo modo sit obligatus, sed eius bona sic.*
7 *Simonia sicut committitur recipiendo præmium antequam committens faciat, ita & si recipiat post factum.*

1 §. Bestias. † Not. potius inspici accidens, ꝙ naturam. ꝙ
est verum, quando in accidenti cōsistit ratio

2 l. vt hic erat in edicto prætoris. † nam motus est prætor ad infamandum illum, qui locat operas suas ad pugnandum cū bestijs propter fetitatē bestiarum: quia se subijcit periculo personis propter spem lucri, & sic propter maximam auaritiā: si ergo bestia non est fera accidentaliter, licet sit naturaliter, cessat ratio edicti prætoris: & econuerso si esset accidentaliter, licet non naturaliter, edicti ratio non cessaret: si autē ratio legis non fundatur in accidenti, sed in natura, potius inspicitur natura, ꝙ accidens: & ita solue contrarium glo. super verbo, feritate.

3 † Itē no. ꝙ sufficit locare, licet nō pugnauerit: quia edictū prætoris loquitur in eo qui locauit, non in eo qui pugnauit. & sic non est verum, quod dicit glo. quæ incipit punitur ergo affectus, licet non sequatur effectus: quia hic statim facta locatione, secutus est effectus, quia delictum fuit consummatum: de hoc in l. si quis non dicam rapere. de episcop. & cleri. Et vide Dy. in regula semel malus. de reg. iur. & quod no. glos. j. de rei

4 ven. l. vendicatio. & Bart. in l. qui habet. de tute. † Item not. in versi. denicꝫ. ꝙ licet quis non locauerit operas suas, sed gratia virtutis vel propter bonum publicū dicat a se pugnare cum bestijs: si tamen in arena post victoriam patitur se præmiari pecuniariter, perinde infamatur, ac si locasset: aliàs de facili fraudaretur edictum prætoris: & ita intellige, quod habetur in gl. su- b per verbo honorari: quę ponit duos intel
5 lectus: & Bart. tenet secundum. † Ex quo no. ꝙ delinquens eo ipso, ꝙ delinquit videtur consentire, vt sibi imponatur pœna

6 à iure præfixa. † Vnde allegatur, ꝙ delin- c
quens naturaliter obligatur ad pœnā delicti, etiam antequā sit cōdemnatus: posteà verò est obligatus & ciuiliter, & naturaliter: alij dicunt, ꝙ antequā sit condemnatus nullo modo sit obligatus, tamē bona sua sunt obligata: de hoc. ff. de pact. rescriptū. in gl. quæ incipit, si tacitas: & quod no. in l. aufertur §. fiscus j. de iure fisci. & l. fi. de
7 iniur. & l. si quis posthac. de bon. dā. † & sic non placet aliqua de lectu. gl. nec prima, quando fuit præmiatus corona: quia ex hoc non debet puniri, sed potius præmiari: nec secunda, ꝙ fuerit condemnatus in arena: sed tertia, quæ non ponitur in gl. quod fuerit præmiatus pecunia, ac sic locasset operas: & no. secūdū Bal. cōtra simoniacos, ꝙ sicut cō mittunt simoniā recipiendo præmium anteq̄ faciant, ita & si recipiant post factum: & iste est verus intellectus.

2 ☞ *Infames etiam grauissima infamia possunt esse tutores & curatores.*
3 *Casus in quo concurrit pœna extraordinaria cum ordinaria.*

1 §. His igitur. † No. intellectum istius secundi articuli
in quo habet, quod ista tria genera personarum prohibentur postulare pro alijs, nō pro se, vt possint etiam pro alio postulare si illius curam vel tutelā gerant: quia

2 vident postulare pro se, quia negotia illius procurēt ad ipsum cura & solicitudine facta l. fi. in eo. † Ex hoc not. ꝙ etiam infa-
b mes grauissima infamia possunt esse tutores[b] & curatores: ga potius est onus, quā honor. Item not. in ver. qui aduersum. ca-

3 sum † in quo concurrit pœna extraordinaria: quia facientes contra edictum prætoris, vt infrà est, pœna ordinaria, & vltra hoc etiam pecuniariter mulctantur, propter suam præsumptionem & audaciam.

2 ☞ *Clausula in fine posita refertur ad proximè dicta, quādo non potest commodè referri ad omnia præcedentia.*
3 *Restitutio ad famam, & sic aduersus infamiam debet fieri à principe quando queritur de restitutione gratiosa, non ab inferiore, nisi quando queritur de non gratiosa, sed de iustitia. & nu. 4.*
4 *Restitutio aduersus infamiam est de causis seruatis principi.*
5 *Personæ pro quibus infames possint postulare.*
6 *Affinitas dissoluitur per mortem quo ad effectus ciuiles: non de iure canonico, quo ad effectus canonicos.*
7 *Affinis appellatione comprehenduntur etiam illi, quibus dictio pro adijcitur: & sic pronurus appellatione nurus.*

1 Ait prætor. † Hic ponit de tertio ordine edicti præto-
ris, in quo continetur de his qui possunt postulare pro se, & pro quibusdam personis, quæ habentur in l. j. §. fi. cū legibus seq. & isti sunt infames non grauissima infamia, de quibus multæ leges j. tit. j. loquuntur. nā oēs intelligūtur, præter ꝙ pro se & pro personis prædictis: licet in eis hoc non dicatur, quod tene menti. Nam idē esset in statuto prohibente quē postulare propter infamiā, vel aliud simile, ꝙ perpetuo tene mēti, secundū Ang. pro alijs ergo nō postulabit. Sed quærit in edicto prætoris, post oēs tres ordines, continebatur clausula, nisi aliquis ex prædictis infamibus, de quibus suprà, fuerit in integrum restitutus: quomodo intelligatur ista clausula, etiam de quibus, in secundo ordine. Et sic de grauissima infamia, an solum de infamibus, de quibus in tertio ordine, & sic non grauissima: videbatur de omnibus: quia text. dicit qui ex his omnibus &c. contrarium dicitur quia intelligitur de contentis in tertio ordine, qui facilius obtinent restitutionem

2 quam in grauissima infamia: quia difficilius obtinent. † Et iste
c versic. deinde allegatur, quod clausula[c] in fi. posita refertur ad proximè dicta, quando nō potest commodè referri ad omnia

a ¶ Sodomitis. An tales possint testari? Vide vltimū consilium Barba. secundo libro vbi latè per dominū Anasta. platū conciuē & collegam meū.
b ¶ Tutores. Adde hic quæ ponit dominus Nell. de san. Ge. i tra. banni. in j. parte secūdi tēporis quæstione xj. Franc. Cur.
c ¶ Quod clausula. Ad de vt per Alexan. de imol. in consil. xj. col. pe. in ij. vol. & in cōs. cxvij. per totū in j. volu. & ibi quando est generalis, per dominum Fran. de Aret. in l. talis scriptura. de lega. j. & per Fely. latè in ca. causam. col. iij. de rescrip. Frāc. Cur.

Universidad de Salamanca Biblioteca

præcedentia, licet verba sonent in contrarium: de hoc in l. si idem. de iur. om. iudic. † Itē dubitatur à quo debeat fieri hæc restitutio aduersus infamiam, vt tollatur, et recuperet famam, & respōdetur q̄ à Principe vel Senatu: quando non queritur de restitutione gratiosa: non autem ab inferiore, nisi quando quæritur de nō gratiosa, sed iustitia, vt cùm conferret ex dispositione legis scriptæ, vt si restitueret aliquē minorem ex edicto de minoribus aduersus sentētiam latam contra eum de famoso crimine: nam tunc tolletur omnis pœna criminis, & per consequens etiam infamia, tene menti perpetuò istū §. de qua,

2 ¶ Principi. Sed an papa possit laicū famæ restituere? Vide per Ab. in d. c. cū te. et vi de Ro. cōs. cccxcvii.

b ¶ Potest repellere. ad de hic quæ latè ponit d. Alex. in l. iiij. §. hoc aūt iudicium. j. de dā. infect. & de teste intellige hoc verū si ex actis cōstat de inhabilitate. ita Angel. in aut. de testa. in princ. & in l. sivel parens. j. de inof. test. & Lāfr. de Ori. in c. q̄m cōtra. in ver. testium depositiones. extra de prob. per doc. in c. cum causam. de testa. Cur. 4 quia semper allegatur † q̄ restitutio aduersus infamiā non potest fieri nisi à prin-

a cipe quia est de causis seruatis principi[a], circa quod vide cū te. de re iud. per Inno. & l. dist. c. domino sancto. & quod ibi per gl. & Bar. in l. fi. C. de sen. pas. & iij. q. j. §. intelligitur. C.

5 de nup. l. imperialis. ante fi. per Cy. † Quæ autem sint personę pro quibus possit postulare, habetur in sequē. §. inter quas ponūtur pupillus, & pupilla: furiosus & furiosa: fatuus & fatua: quibus tales infames, phibiti, dati sunt tutores, & curatores. Nam etiam positi in secūdo ordine, possunt pro illis quorum administrationem gerūt postulare: vt §. ea. l. §. est æquissimū. fortius isti positi in tertio ordine: quia minori infamia grauatur: hoc siue sint dati à iudice, siue à patre, vel à maiori per te tutores. Item pronuntur affines, vt socer pro genero vel econuersò: quod est intelligendum si affinitas duret, secus si dissoluta per mortem. & sic no. † q̄ de iure ciuili affinitas per mortem dissoluitur, quo ad effectus ciuiles, non de iure canonico, quo ad effectus canonicos ad impediendum matrimonium: si ergo statutum dicit q̄ causæ inter affines compromittātur, si affinitas sit dissoluta per mortem, non habebit locum statutum, licet non sit dissoluta de iure canonico, circa quod vide l. sed hoc ita. cum ibi not. de re iudi. per Bal. in l. fi. C. de verbo. sign. comprehenduntur etiam affines, quibus adiicitur dictio, pro: & sic appellatione nurus comprehēditur pronurus: & ad hoc semper allegatur iste §. affinitates.

1 ☞ *Gerens officium necessarium potest ratione ipsius officij postulare pro eo, pro quo officium gerit, licet alias prohibeatur.*

LEX VI.

PVto. Iurisconsultus hic ponit vnam conclusionem generalem circa tex. præsentes, qui loquūtur de tutore & curatore, vt possunt postulare p illis quorum tutelam vel curam gerunt, non obstante q̄ sint infames, & tales qui non possint postulare nisi pro se, & quibusdā per-

2 sonis, † vt habeat locum in quocunq; alio officio necessario, quod quis gerat, vt ratione ipsius officij possit postulare pro eo pro quo officiū gerūt: licet sint infames, vel postulare prohibiti: quia debet intelligi præterquā pro prædictis personis.

2 ☞ *Potestas si inhibuit alicui aduocato ne amplius coram eo possit aduocare: potest tamen coram successore uel alijs iudicibus aduocare: & quid si inhibitio fiat per sententiam diffinitiuam?*

3 *Iudex sicut potest prohibere officium aduocationis: ita & ciuitatem uel prouinciam, & alia similia.*

1 §. Si quis. † Ratio dubitandi erat hic, quia in officio publico successor reputatur eadem persona cum prædecessore, quoniam eadem fungitur iurisdictione: vt in c.

2 nouit. de elec. † si ergo potestas inhibuit cuidam aduocato ne amplius coram eo possit aduocare, poterit tamen coram successore aduocare, licet enim fungatur eodem officio, tamē cū sint personæ diuersæ, restringuntur ad personam prohibētis: eadem ratione poterit aduocare corā aliis iudicibus eiusdem vel alterius tribunalis, & in eodem loco etiam durāte officio inhibentis: & hoc quando per interlocutoriam fuit facta inhibitio. Si autem per sentētiam diffinitiuam facto processu per accusatorem vel inquisitorem, & ex causa famosa, licet virtute verborum non videatur inhibitus, nisi vt suprà, tamē ratione infamiæ quæ durat, videtur generaliter prohibitus coram quocunq;, præterquā pro personis, de quibus in §. fin. l. j. cum

3 legibus seq. §. eo. † & adde hic q̄ sicut iudex potest prohibere officium aduocationis, ita & ciuitatem vel prouinciam, & alia similia: vt §. de offi. præfec. vrb. l. fi. in fi.

2 ☞ *Procuratorem inhabilem uel testes inhabiles ad ferendum testimonium potest iudex ex officio repellere.*

3 *Si aliquis pro maleficio cōmisso in aliquem fuit cōdemnatus personaliter uel realiter: non poterit ille contra quem deliquit, remittere pœnam applicādam reipublicæ.*

LEX VII.

QVos prohibet. † Lex prima quæ ponit tres ordines nō valentium postulare, loquitur quādo ille, contra quem postulare vult, opponit q̄ non debeat admitti: quia non est habilis, & petit vt repellatur à iudice. Quid si non opponit, iudex tamen cognoscit q̄ non est habilis: videtur q̄ possit repellere, vt l. quarta. §. hoc autem iudicium. de dam. infecto. contrarium est verius.

2 † quia prohibitiones de quibus §. non fuerunt factæ pro vtilitate priuatorum, contra quos aduocare volunt: sed pro decore, & etiam iudicis, vt in prin. legis j. & sic iudex ex officio po

b test repellere[b]: vt in hac l. notabili, quæ semper allegatur: & idem in procuratore inhabili. et idē in testibus inhabilibus ad ferendum testimonium: vt no. Inn. in c. intimaui. extra de testibus. & vide in Spe. de offi. iud. §. impedit. nam ille aduersarius tacendo aut renunciando prohibitioni potest præiudicare rei pub. & honori prætoris: & pro hoc dicit Gul. de cun. † si

3 aliquis pro maleficio commisso in aliquem fuit cōdemnatus personaliter vel realiter, nō poterit ille contra quem deliquit, illam pœnam remittere alteri applicandam sibi: ad quod §. de publi. licit. §. quod illicitè.

LEX VIII.

IMperator. † Nota hic, q̄ pœna temporaliter apposita, finito tēpore finitur ipso iure absq; alia declaratione fienda per iudicem: & hoc quando fuerit appositum certum tempus. Si autem incertum puta, quousq; tale quid fecerit: cùm possit esse dubium, an fecerit, licet fecerit, nō est finita quousq; hoc sit declaratum per iudicem, vt no. Inn. in c. cùm bonæ. de postul. prælat. Aduerte

2 † tamen, audiui à Baldo legente, quòd cùm quis esset confinatus ad tempus, & finito tempore reuersus fuerit ad ciuitatem confisus de dispositione huius legis absq; alia licentia, ex dispositione cōmunis fuit captus & decapitatus, & nihil sibi valuit ista lex. Sit ergo cautus qui habet agere cum ciuitate: vt

3 etiam ipse non veniat sine licentia. † Gl. opponit cōtra tex. in vet. nec adhibe distinctio. q̄ imò sit adhibenda: quia si inhibitio est facta ex causa famosa, quòd habetur in l. j. §. titul. j. q̄ finito tempore, licet sit finita prohibitio facta à iudice, non tamen est finita infamia, imò durat perpetuò, nisi sit restitutus à principe: vt §. tit. j quæstione de qua. & ideo durat prohibitio legalis, licet prohibitio hominis sit finita. Et sic nō poterit aduocare, nisi pro personis de quibus in l. j. §. fi. §. eodem, vel pro se: si sit de contentis in secūdo ordine: quia sit notatus grauissima infamia de qua in §. remouet.

2 ☞ *Prohibitus aduocare ex causis irrogantibus infamiam, quòd repellitur etiā extra territorium communitatis.*

3 *Consuetudo uel statutum ciuitatis debet seruari in terris comitatus nisi sit ibi statutū contrarium approbatum per ciuitatem.*

4 *Consuetudines locorum debent seruari in curia episcopali inter laicos ibi litigantes, quo ad decisionem causæ, non quo ad ordinem procedendi.*

5 *Clericus si litigat in curia seculari contra laicum, tunc seruatur stylus secularis quo ad ordinem procedendi.*

6 *Statuta & consuetines laicorum an ligent clericos, remissiuè.*

7 *Episcopus est major potestate & quæ possit inhibere potestati.*

LEX IX.

EX ea causa. † Nota hic quòd si Potestas Paduę inhibet alicui quòd non exerceat officium aduocationis: ista prohibitio, si est facta ex causa quę non irrogat infamiam impedit ipsum aduocare nō solùm coram ipso Potestate: sed etiam coram alio quolibet iudice huius ciuitatis, & etiam castrorum comitatus huius ciuitatis: sed si vadit Bononiam vel Florentiam non potest sibi obijci de prohibitione hic facta: quia extra territorium non extēditur. Sed cōtrà, imò videtur q̄ prohibeatur solùm corā Potestate, nō coram alijs iudicibus ciuitatis, vel cōmunitatis.

vt §. eo.

vt §. eo. l. puto §. fi. Secūdò ibi fuit prohibitus corā se prohibē-

2 te, hic simpliciter, & sic plus importat. † Sed quęro, quid si fuit prohibitus ex causis irrogātibus infamiā: gl. quæ incipit alioquin. dicit q̄ tūc propter infamiā, nō propter verba prohibitionis, repellit etiā extra territoriū cōitatis, & ista gl. semper al-

3 legatur ad hoc. † Itē alia gl. super verbo, à sententia, inducit hāc

a l. q̄ cōsuetudo vel statutū ciuitatis, debet[a] seruari in terris comitatus, q̄ intelligę, nisi sit ibi statutū cōtrariū approbatū per ciuitatē, & pro hoc l. de quibus §. de leg. vbi consuetudo vrbis Romanę seruat in alijs locis subditis imperio romano. et istud videmus quotidie in terris cōitatis qñ deficiūt statuta, & consuetudines, & eorū specialitates, qa recurrūt ad statuta ciuitatis cui sub sunt vel cōsuetudines. † Itē dicit gl. q̄ cōsuetudines

4 laicorū debēt seruari i curia episcopali: licet episcop[o] sit maior quā potestas: intellige q̄ seruat inter laicos ibi litigātes, sed inter clericos: quia nō liganī statutis, & cōsuetudinibus laicorū. Itē seruatur scilicet quo ad decisionem causę: sed quo ad ordinē procedēdi, seruatur stylus curiæ episcopalis. vt in c. q̄ cleri-

5 cus. de foro cōpetēti. † Et ecōuerso si clericus litigaret in curia seculari cōtra laicū, seruaretur procedēdi stylus secularis, vt l.

6 cū clericis. de episcopis & clericis. † An aūt sit verū q̄ statuta laicorū & cōsuetudines nō ligēt clericos: dic vt notat per Bar.

7 in l. cunctos populos. de summa trinitate. † No. etiā gl. quæ dicit, q̄ episcopus est maior potestate, & semper allegatur gl. in vtroq; dicto: & dic q̄ maioritas cōsistit in hoc, quia episcopus pōt inhibere potestati, ne procedat in aliqua causa, in qua versetur turpitudo, vel quæ sit de foro ecclesiastico: & q̄ admittat exceptio excōicationis, & hoc sub pœna excōicationis: & tñ nō sic potestas pōt inhibere episcopo: facit c. solitæ. de maioritate & obedientia. sicut enim sol maius lumen est quā luna, licet sint diuersa lumina: ita & iurisdictio ecclesiastica maior est quā temporalis: non tamē ratione maioritatis potest iudici seculari auferre iurisdictionem, vel eam impedire, nisi ex causis sibi commissis, cum sint iurisdictiones diuersæ & non dependet altera ab altera, vt notatur in aut. de manda. princi.

LEX X.

HI qui. † Generalis procurator vel aduocatus fisci pōt iuuare personas, de quibus hic, etiā cōtra fiscū: quia nō intelligitur assumpsisse procurationē vel aduocationē cōtra se, vel istos de quibus hic. Itē decuriones durante officio, quod habēt in cōi, non possunt aliquē adiuuare contra cōitatem nisi personas de quibus §. h. d. notabiliter & hoc nō solum in causis, in quibus fiscus cōtra illos est, sed etiā in inceptis per fiscū, cū auxilio eorū, si posteà peruenīat ad se, vel ad filios, vel parētes, possunt pro eis agere & aduocare cōtra fiscū ex causa de nouo superueniēte. vt l. seq. quę est notab.

2 ☞ *Aduocatus qui uidit iura unius partis, quando possit aduocare pro altera?*

3 *Aduocatus qui primò consuluit pro te potest tamen esse aduocatus meus, in illa causa contra te, ex alio fundamento quam tacito in consilio.*

4 *Aduocatus unius partis in causa principali tenetur eum iuuare in causa appellationis non tamen pro eodem salario, sed si ille nollet sibi soluere, excusaretur aduocando pro altera parte.*

LEX XI.

APrincipe. † No. hic bonā & discretā legem, q̄ si aliquis fuit aduocatus pro te et pro fisco cōtra patrē meū in aliqua causa: & posteà ea nōdum finita datus fuerit mihi tutor, vel curator: pōt in eadem causa me pupillū suū vel adultū iuuare cōtra te, vel ecōtra fiscū: quia intelligitur acceptasse pro te vel pro fisco cōtra alias personas nō cōtra illū, cuius tutela fuerit sibi decreta, quod est notādū. Glo. opponit de superfluitate: quia quod dicit in ver. sed & illud. satis fuit dictū in prin. l. & nō expediebat repetere. gl. soluit: sed tu dic melius, q̄ prin. loquit generaliter, & sic pōt intelligi, qñ fuisset aduocatus cōtra patrē meū aliquo priuato: si aūt pro fisco, maior erat dubitatio, an posteà posset aduocare contra eum pro pupillo, cui datus est tutor propter priuilegiū fisci & hic dicitur, q̄ idem est: & sic fiscus non est in hoc magis pri-

2 uilegiatus. † Itē gl. per hanc l. dicit, q̄ licet aliquis aduocatus viderit iura tua & instrumenta tua, & de omnibus habuit perfectam notitiam: nihilominus poterit esse aduocatus meus contra te per hanc l. quæ vult, q̄ si primo aduocauit pro te contra meum patrem, potest nunc aduocare pro me contra te: & tamen vidit omnia iura tua: & ita dicit fuisse determinatū Bono

nię Guliel. de cug. hoc improperat dicēs, a q̄ illa gl. loquit secundū Lōbar. & q̄ istud nō est verū: quia hic loquit, q̄ vult aduocare pro me pupillo suo: quia tūc ratione officij publici & necessarij licitū est sibi via riare. facit l. puto. in prin. §. eod. sed si non erat pupillus eius, & sic nō habuit necesse sumere aduocationē meā, honestas nō patitur, vt post q̄ vidit iura tua, debeat esse cōtra te. Doctores dicūt, q̄ si ostendisti iura tua, & requisiuisti eū de aduocatiōe, & ipse dedit tibi spē: si posteà nō stat per te, quia vis eū pro aduocato, & sibi solue- b re: nō pōt esse aduocatus meus. Sed si requisisti eū de aduocatione, vel per te stat, quo minus ipse sit aduocatus, quia nō vis sibi soluere, bene poterit esse, p me: aliàs daret materia cuilibet auferēdi mihi aduocatos: quia cuilibet aduocato suo ostēderet iura sua, ad hoc, vt non posset esse

3 posteà cōtra te. † Sed ponamus, aliquis aduocatus primò consuluit pro te: nūc in illa causa vult esse aduocatus meus contra te: an possit? Ista gl. innuit, q̄ sic. Io. an. in additio. Specu. eo. tit. §. nunc. dicit q̄ ipse nunquā hoc faceret, nisi ex alia causa, vel ex alio fundamento, q̄ tacito in consilio

4 suo, & ista est veritas. † Sed pone fuit aduocatus tuus in causa principali, nunc in causa appellationis vult esse meus, gloss. videtur tenere, q̄ possit. Doctores dicunt contrarium: quia est eadem causa licet diuersa sit instantia: & conclusio esse debet: quia tenetur eum iuuare non pro eodem salario: sed si ille nollet sibi soluere, accusaretur.

a ¶ Debet seruari. Adde circa hoc quæ ponit ipse idem Paul. de Castr. in consili. suo cxxix. inci. statuta pisana. in antiqs. & cōsuluit Lud. Ro. in cō sil. suo. ccxvij. incip. præsens casus. Franc. Cur. Adde tu, & vide latissimè de veritate per dominū meum Sozi. i cōs. suo. lxxxj. col. ij. in cōsil. cclxxxviij. co difficultas. IT.

b ✠ Quid aūt sit infamia facti, quid item infamia iuris. Et q̄ in fames infamia iuris, & qui facti vide plenissimè simul & doctissimè per do. Iaso. in l. cunctos populos in xj. col. ver. & ne la boretis in æquiuoco. in lectura ij. C. de sum. tri. & fid. Et adde hue etiā esse quandā infamiā canonicā, vt per Abbat. in c. testimo. de testib. & facti triplicē esse vt per Bald. in c. j. in vsib. feud. an remo. deb. tes. qui par. es. des.

De infamibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Casus in quibus quis efficitur infamis.*

2 *Infamia quædam est iuris, & quædam facti, quæ non habet effectus quos habet infamia iuris.*

3 *Infamia iuris, quædam est iuris & de iure, quando quis infamatur per sententiam legis scriptæ absque sententia iudicis, & continet septem casus. & nu. 4.*

4 *Quædam uerò dicitur iuris tantum uel de iure tantum per sententiam diffinitiuam iudicis competentis: & continet duodecim casus.*

5 *Infamia ubicunque infligitur per sententiam iudicis ratione delicti, eadem ratione infligeretur ex genere pœnæ, sed non ferretur sententia, sed inciperet iudex ab executione, & quando.*

6 *Infamia est læsæ dignitatis status legibus, & moribus improbatus: & ad quid inhabilitet? & nu. 7.*

7 *Fama dicitur illæsæ dignitatis status: legibus & moribus approbatus.*

8 *Sententia iudicis incompetentis sicut nec infamat, ita nec alius actus gestus ab eo.*

9 *Qui cantant cantilenas in diebus festis & exigunt pecunias uel alios ludos derisiuos faciunt, q̄ sunt infames.*

10 *Mentes gabellam prostibuli & quærentes mulieres, ut ibi stent, qui dicuntur lenones, sunt infames.*

11 *Infamia facti quot effectus habeat, & an repellat quem à testimonio?*

12 *Quòd ex nulla actione oriente ex causa famosa, quis infamatur, nisi ratione doli licet actio posit competere ratione culpæ.*

13 *Quòd nulla actio oriens ex delicto famoso uel ex causa famosa infamat, nisi hoc reperiatur expressum in iure.*

LEX I.

PRætoris. † Lex prima reputatur singularis: quia numerat omnes casus in quibus quis efficitur infamis, ponendo verba edicti prætoris, facti super hac materia & non est dare meliorē legem in corpore iuris. Circa quod sciendum, q̄ quædam est infa-

2 mia iuris, de qua loquitur iste tit. & omnes casus ponit in hac. † quædam est infamia[b] facti, de qua loquitur l. ob hęc verba j.

b eodem & j. de obsequijs. l. honori. & etiam prima gloss. huius l. quæ infamia facti non habet effectus, quos habet infamia iu-

3 ris; sed habet quosdam alios, vt in illa prima glos. † Item debes scire, q̄ infamia iuris, quædā est iuris & de iure: vt qñ quis infamat ipso facto per sentētiā legis scriptæ absq; sententia iudicis, de qua infamia habet in primis tribus casibus huius l. vbi ponuntur tria exēpla vsq; ad versi. qui in iudicio. & etiam de qua habet in ver. qui eā. vsq; in fi. l. vbi ponūtur quatuor exempla.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Leprosum, Adde Fede. de Sen. consilio lxxxviij.
b ¶ Non nocet. De hoc per Cal. consil. iiij. & per Io. de ana. consil. lxxxv. per Abb. cõsil. xxv. & intellige qñ opinio erat incõpetes.
c ¶ Attestimonio. Intelige verũ in causa criminali: vt per Bal. in l. j. C. de sacrosan. eccl. et per Ab. & ibi doc. in c. testimoniũ. de testi. in causa autẽ ciuili bene potest esse testis, licet ei de fide diminuatur: vt per Bart. in l. j. §. duæ cauſæ. ff. ad car. & de hoc vide per Fel. in c. licet col. iiij. de prob. & in d. c. testimoniũ. colũ. iiij. ver. alia est & qñ infamis infamia facti, nõ sit idonea testis in criminalibus, tenet ertã Alex. de imo. in cõsil. xj. in prin. in j. vol. & per rudẽ in cõsil. iij. in v. vol. & ibi quid in cã matrimoniali in subsidiũ. Frã. Cur.
d ¶ Degradationis. In cuius locũ sit subrogata hæc pœna qñ ad illã peruenire possit, vide q. Anc. cõsil. cl. vj.

executione, quia repertus fuisset quis in flagranti crimine, ita q erat notorium & manifestum: & de hoc loquitur l. ictus fustium. ff. eo. †Est autem infamia iuris, læsæ dignitatis status legibus & moribus improbatus, sicut econuerso fama dicitur,
7 illæsæ †dignitatis status legibus & moribus approbatus, vt l. cognitionum. de var. & extraor. cog. nõ tamen statũ annihilat, sed deprimit: quia non facit perdi libertatem, vel ciuitatẽ: tunc enim annihilaret: sed facit quẽ repelli ab officijs publicis vt ff. l. prox. cum ibi not. in gl. & afficit hominẽ, & corpus eius
a & animam, sicut lepra leprosum[a]: & excõmunicatio excõmunicatum, vt no. tit. j. l. ex ea. & ideo sequitur hominẽ quocunq; vadat. & etiã inhabilitat etiam si vadat ad locum non subditũ iurisdictioni eius, qui sententiam tulit: vt ibi no. quod nõ contingit in alijs quæ non ita afficiunt personam. argu. in l. fi. ff. de
8 iurisdi. omnium iud. †Not. hic in prin. secũdum Ang. dum dicit ab imperatore eove cui de ea re &c. q sicut sententia iudicis incompetentis nõ infamat, ita nec alius actus gestus ab eo: & ideo si aliquem verberaret vel mitraret, qui actus solent ingerere infamiã, etiam sine sententia, vt ff. e. l. ictus. vel etiam exauthoraret, id est, degradaret, qui similiter actus infert infamiam. vt ff. j. proxi. §. ignominia. ver. sed si. nõ efficeretur infamis infamia iuris. Facit c. at si clerici. de iudi. vbi etiam cõfessio facta coram iudice incompetente nõ nocet[b]. †Item no.
9 in versi. qui artis. contra istos qui cantant in diebus festiuis in certis locis cãtilenas palatinorũ, & exigũt pecunias, vel alios ludos faciunt derisiuos, q sunt omnes infames: quia æquiparantur illis qui in scæna prodiderãt in loco deputato ad tales
10 ludos. †Item in ver. qui lenociniũ, cõtra emẽtes gabellã prostibuli, & querentes mulieres, vt ibi stent, qui dicũtur lenones similiter sunt infames. Et adde q istos casus singulariter prosequitur Iurisconsultus exponendo & declarãdo dubia circa quælibet & sic per modum commẽti vsq; ad l. quid ergo. §. ex cõpromisso per ordinẽ, prout hic stant. deinde determinat ali
11 quas quæstiones circa materiam. †No. etiam primã gl. quæ dicit q infamia facti habet duos effectus, de quibus in gl. Alij
c dicunt q habet tertium, quia repellit quem à testimonio[c]: vt no. in l. Cassius. ff. de senato. Alij dicunt contrarium, quia non reperitur expressum: & hoc tenet Ang. per l. furti. §. j. eo. quia pendente appellatione est infamis infamia facti, & nõ repellitur, dic vt plenè per Bar. in d. l. Cassius. no. in l. j. C. de sum. tri.
12 †No. etiam gl. quæ incipit, ponit in ver. item quod subijcit, q ex nulla actione oriẽte ex causa famosa quis infamatur nisi ratione doli, licet actio possit competere ratione culpæ, quia
13 tunc non infamatur. †Item no. ex præcedenti gl. quæ incipit scilicet actione, q nulla actio oriens ex delicto famoso, vel ex causa famosa infamat, nisi hoc reperiatur expressum in iure: nam furtũ est causa famosa, ex eo oritur actio furti ad pœnam, & condictio furtiua ad rem, etiam certi condictio ad pœnam vel ad rem. Certè licet omnes oriãtur ex furto: sola tamẽ actio furti est illa, quæ infamat, non condictio furtiua, vel certi condictio generalis, & eodem modo pactum factum super aliqua de istis non infamantibus: si enim sententia lata super eis non infamat: ergo nec pactum. cùm ista duo ponantur ad paria in ver. qui furti.

1 ☞ *Missus ab exercitu dicitur non solum qui à toto exercitu, qui est collectio omniũ militum, sed etiam qui à parte exercitus.*
2 *Ignominiæ causa dicitur missus, quando in missione exprimitur crimen.*
3 *Miles condemnatus l. Iulia de adulterijs, efficitur infamis, etiam si non fuit missus ab exercitu: & talis infamia soluit cum à iuramẽto militiæ.*
4 *Infamia superueniens non solum repellit quem à dignitate futura, sed etiam ab illa in qua est de præsenti, & ab omni officio publico, utilitate & authoritate & à testimonio.*
5 *Causa quando debeat inseri in sententia?*
6 *Exauthoratio uel degradatio clericorum delinquentium qualiter fiat?*

LEX II.

1 QVod ait prætor. †Iureconsult. hic exponit primum casum legis præcedentis vsque ad §. ait prætor de eo qui missus est ab exercitu, ignominiæ causa, dicens. Primò, q de illo intelligit, qui erat simplex miles sine aliqua præeminentia: & etiam de illo qui habebat aliquam præeminẽtiam: vt qui erat centurio, vel caput cohortis, vel alæ, vel legionis, vel totius exercitus: nam in hac pœna reatus omnem honorẽ excludit: & ita punit paruus sicut magnus: licet in alijs criminibus non sic, quia gravius puniũtur viles, quàm nobiles, & in dignitate positi. Item dicitur secundò q missus ab exercitu dicitur, non solum qui à toto exercitu, qui est collectio omnium militũ, sed etiam qui à parte exercitus, vt ab aliqua legione, vel ala, vel cohorte, & istud glo. multum no. quia per hoc patet q odium ampliatur, cùm verba prætoris loquãtur de misso ab exercitu, nõ de misso à parte exercitus: sed dic q hoc contingit propter publicã vtilitatẽ, & quia odium est rationabile, circa quod vide Bart.
2 C. de agric. & censi. l. quemadmodum. †Tertio dicitur q ignominiæ causa dicitur missus, quando hoc exprimitur in missione, intellige secundùm glo. q exprimitur causa, id est, crimen propter quod remittitur: non autẽ expedit dicere, remittimus ex causa ignominiosa: pro qua facit tex. dũ dicit cur miles mittatur. & hoc in glo. quæ incip. not. causam. †Item quartò dicitur, q miles condemnatus l. Iulia de adulterijs, efficitur infamis, etiam si non fuerit missus ab exercitu: quia cõdemnatus de crimine publico: & talis infamia soluit eum à iuramẽto militiæ: nam iuralle non euitaturum mortem pro bono publico.
4 †Et sic videtur hic casus, q infamia superueniens, non solùm repellat quem à dignitate futura, sed etiã ab illa in qua est de præsenti: & dicit gl. q repellit ab omni officio publico, quod intellige vtilitate & authoritate. Sed an repellat à testimonio quod est publicum authoritate non vtilitate: cõmuniter tenẽt docto. quòd sic, quia non est confidendum de testimonio suo.
5 †In gl. quæ incipit, nõ causam. ibi, de re iud. dic q in sententia diffinitiua nõ est necessarium exprimere causam, quãtum ad hoc vt valeat, imò cautius est nõ exprimere: quia posset exprimi causa falsa, quo casu, an esset valida sententia vel non: dic vt no. in l. si is ad quẽ. ff. de acqui. hær. & adde quod no. in l. qui Romæ. §. fi. de ver. obli. & l. fi. ff. quod cum eo. quantũ verò ad alios effectus, videlicet, an sententia faciet quẽ infamẽ, vel nõ: & an ille plus graueẽ vel minus? debet exprimi causa, vt hic: iste tñ §. loquit in interlocutoria nõ in diffinitiua. Sic ergo cõclude q cùm quid potest fieri ex pluribus causis, ex quib[9] resultãt diuersi effectus, debet inseri causa, vt sciatur, & scimus certi de effectu, si hoc expedit: vt l. si legatarius. §. fi. de fideic.
6 liber. †de articulo verò ax authorationis, vel degradationis[d]
d de quo loquitur sequens gl. & qua vtũtur canonistæ cõtra clericos delinquẽtes, & incorrigibiles, vt tradat eos curiæ seculari pro pœna corporali, vide in c. degradatio. de pœn. lib. vj.

Scæna

2 ☞ *Scæna quid sit, & quando in scænam prodeuntes sint infames.*

1 §. Ait prætor. †Iurisconsultus hic incipit prosequi secundũ casum, de eo qui in scenã prodierit. †Nam sciendum, q scæna est locus ludorũ: vt in tex. qũ intellige periculosorũ, puta, vt pugnetur cũ bastijs, vel vt descendat per chordas, quos ludos aliqui faciũt causa lucri: & de istis ludis loquuntur isti tex. sequẽtes. Itẽ dicitur locus ad pronuntiandũ aliquid, puta, turpes cantilenas, & de hoc nõ loquitur hic. licet tex. in l. j. §. qui artis ludicræ, pronuntiandi ve &c. bene loquatur. dicitur ergo hic quod illi notantur infamia, qui hoc faciunt propter quæstũ: nec sufficit locasse operas ad hoc, si effectualiter non ascendit: quia verba edicti notant ascensum, non locationẽ: licet secus in edicto de postulando: vt l. j. §. bestias ff. ti. j. dicit etiam, q si nõ causa lucri: sed virtutis agitandæ vt sunt athlete. i. nouj milites qui ponũt se ad ludos, causa experiendi se, non notantur: & idem in eis, qui non ludunt, sed exercent aliqua mysteria circa lusores, de quibus tex. facit mentionem ponendo certa vocabula, quorum significatũ nõ habemus: quia non sunt in vsu: sed gl. ponit de istis ludis, qui fiunt in die epiphaniæ repræsentãtibus aduentum magorum in natiuitate christi, qui non fiunt gratia lucri captãdi, sed gratia delectationis populi.

2 ☞ *Plus relinquit qui delinquit in se & in alium simul: & plus punitur quã ille qui in se tantum.*

LEX III.

AThletas autem.

1 §. Ait prætor. †No. istum §. contra emptores prostibulorum, qui sunt infames ipso facto, & cõtra tenẽtes hospitia, vel stuffas &
2 in eis tenẽt mulieres quæstuarias. †No. etiã gl. in ver. Pomponius super verbo qui in seruitute, q plus delinquit ille, qui delinquit in se & in aliũ simul, & plus punitur, quã ille qui in se tantũ. facit l. fallaciter de aboli. Itẽ vide qũ per hoc no. Guli. de cu. in l. deo nobis. C. de epi. & cle. & no. extra de celeb. missa. c. de homine xiij. q. c. j. & Cy. in l. qui sepulchra. de sepul. vio.

2 ☞ *Calumniator non efficitur infamis nisi de calumnia sit condemnatus.*
3 *Præuaricator quis dicatur: nec efficitur infamis, nisi postquam est condemnatus.*
4 *Accusans aliquem, si maleficium non probat, præsumitur calumniator, & q crimen non sit uerum, sed falsum: & q ipse sciuerit esse falsum: & quãdo excusetur à præsumpta calumnia.*
5 *Modus duplex puniendi calumniatorem.*

1 §. Calumniator. †Hic iurisconsultus incipit prosequi casus in quibus irrogatur infamia ratiõe iniæ iudicis, nõ ex solo delicto, & incipit à ver. qui in iudicio. posito in l. j. vbi ponunt tres casus secundũ glos. quæ est ibi. sed iurisconsultus nõ prosequit nisi duos, & propter hoc, quidã dixerũt, q imò nõ sunt duo casus gl. tñ ibi tenet cõtrariũ nec obstat q hic nõ prosequit nisi duos: quia primus de condẽnato de publico crimine nõ indigebat hic expositione:
2 sed illud prosequit iurisconsultus in l. infamẽ. de publi. iud. † dicitur ergo hic q calũniator nõ efficit infamis nisi de calumnia sit condẽnatus: licet præcedẽtes incurrãt infamiã sine sentẽtia
3 ipso facto. †Itẽ dicitur q præuaricator[a] est ille, qui ex vna par
a te est corpore, ex altera mente vt est ille qui accusat aliquẽ de maleficio nõ vt faciat eũ puniri, sed potius absolui: & sic corpore est pro republica cuius est delinquẽtes punire: sed animo pro accusatore: vel pone in aduocato vnius, qui se intelligit cũ aduersario, & permittit se vinci ab eo: licet nõ sit propriè præuaricator. vt in tit. de præuari. Iste enim efficit infamis, postq
4 fuerit condẽnatus nõ prius. †Hic est vna gl. magna satis clara, quæ prosequitur articulũ de calumniatore: & tene, q ille qui accusat aliquẽ, & maleficiũ nõ probat, præsumat calũniator: et quòd crimen non sit verum, sed falsum, & q ipse sciuerit esse falsum: ista enim duo requirunt ad hoc, vt sit calũniator. & dicit verũ secũdũ Bar. licet quidã dixerint cõtrariũ, vt gl. posteà dicit. de hoc articulo vide per Cy. in l. j. de aduo. diuer. iudi. & per Bar. in l. j. ad Turpil. intellige tñ, q nõ sit præsumptio iuris & de iure, imò possit probari cõtrariũ. & hoc etiã vult gl. ista. Itẽ dicit gl. hoc fallere in quibusdã casibus, quos enumerat, in quibus quis excusatur à præsumpta calumnia ex aliqua iusta causa: quos casus gl. enumerat. & tene mẽti. Intellige tñ vt §. di

xi, q etiã in illis si appareret de euidenti a calumnia, diceretur calumniator, et sic dicta regula & excep. procedunt in dubio, non eo casu quo esset certũ, vel probaretur contrariũ. Adde alios casus, in quibus accusator excusaretur à præsumpta calũ-
b nia[b] quando erat publica vox, & fama, q accusatus cõmiserat istud maleficium: vel quando accusator audiuerat dici à personis fide dignis: licet nõ esset publica vox, c & fama, vt l. athlete[c]. de falsis. & ff. de adulte. l. miles §. pen. & in c. j. libr. vj. de elec. li. vj. sed Bal. videt tenere cõtrariũ: quia est sibi imputandum, quare nõ se præmuniuit de probationibus posteã accusabat: quia non debebat se ponere ad accusandũ, si non sciebat probare per idoneos testes. arg. in l. qui accusare. C. de eden. super hoc puto standum discretioni iudicis: an fuerit accusator leuiter motus, vel grauiter, vt possit sibi imputari vel non. Item dicit † ista glo. q modus puniendi calũniatorẽ
5 est duplex. vnus, q in eadẽ sentẽtia absoluat reũ, non probato crimine, & condemnet accusatorẽ absq; alio nouo processu: alius modus est, si hoc nõ facit in eadem sentẽtia, quod posteà ex interuallo, nõ faciat nisi cũ nouo processu, & præcedente accusatione, non inquisitione, in casu in quo inquisitio nõ permittitur C. de calumnia l. j. Item pœna est similitudo supplicij, quando pœna maleficij erat certa, & determinata. Quid aũt si non erat determinata, sed remittebatur arbitrio iudicis? quo casu debet cõsiderare qualitatem, & conditionẽ personæ: quia quidam grauius puniuntur, quã alij, si accusator vnius conditiõis, vel accusatus alterius, an debet puniri, secundũ quod punit accusatus, si maleficiũ fuisset probatũ, an secũdũ q puniret ipse accusator, si fuisset de illo maleficio accusatus? Quidam tenent vnũ, quidã aliud: mihi videt, q inspiciatur cõditio ipsius accusatoris: quia ipse est ille qui patitur pœnam: vnde non esset iustum, q pateretur ad similitudinem alterius.

¶ Præuaricator. qd sit præuaricator, vide j. ad Turpil. l. j. & C. de aduo. diuer. iud. q Io. and. c. ij. de in interest. in vj. ij. q. iij. siquidem §. notandum.
¶ Calũnia. add Abb. cõsil. iiij. & an religio fus excusẽt à præsumpta calumnia? vide q Aret. consil. cxiij.
¶ De dolo. an propter dolum quis infametẽ? vide per Lud. ro. cõsil. ccxlviij.

a ☞ *Condemnatus de furto est infamis: licet in ueritate furtum non fecerit, nec admitti tur ad probandum contrarium. & nu. 3.*
3 *Si non fuisti condemnatus: sed transegisti data pecunia mihi, ut ab accusatione desisam: adhuc es infamis: sed poteris probare contrarium.*
4 *Paciscens q uideatur confiteri, si in iudicio, tunc illa confessio est sufficiens ad condemnationem etiam in delictis, & quando infamet: sed si extra iudiciũ secus, sed sufficit ad torturam. uide tamen nu. 6.*
5 *Fur si rem subtractam restituat ex hoc solum non efficitur infamis.*
6 *Confessio tacita & ficta facta uel quæ fingitur facta in iudicio super crimine, habet uim condemnationis, quantum ad inducendam infamiam: non quantum ad pœnam maleficij & quid in contractibus uel quasi? & quid si extra iudicium?*

1 §. Item si quis, †Hic prosequitur alios quatuor casus, qui ponuntur in l. j. §. qui furti. in quibus quis infamatur propter sententiam iudicis ratione delicti priuati: primus, furti, vi bonorum raptorum, & iniuria-
c rum[c], dummodo sint condemnati proprio nomine non alieno: & non solum quando sunt condemnati, imò etiam si fuerunt pacti vel transegerunt cum accusatore data sibi pecunia vt desisteret ab accusatione, quòd per hoc videntur confessi crimen. & hoc vsque ad l. furti. Posteà circa istos casus mouet aliqua dubia vsq; ad §. mandati. In ista parte sunt duæ glosi. vna in §. isto. altera in l. sequen. & quælibet earum mouet duas
2 quæstiones. prima, quæ incipit sed quid. quærit primò † si accusauit te de furto, & fuisti condemnatus, & sententia transiuit in rem iudicatam: posteà cum petis officium publicum vel produceris in testem, per aliud opponitur tibi q non sis habilis, quia es infamis propter illam sententiam: tu dicis quòd illa sententia fuit iniusta: quia reuera nõ commisisti illud furtum: & offers te paratum probare illã negatiuam, opponitur, quod non potes: quia transiuit in rem iudicat. replicas, quòd hoc tibi nocet respectu mei, pro quo lata est sententia non respectu aliorum pro quibus non est lata. quæritur quid iuris? Martinus tenet q debes admitti: & q illa sententia noceat tibi solũ respectu mei nõ aliorũ. glo. tenet contrariũ & melius quia pro veritate habetur, & facit ius quo ad omnes arg. in l. j. in fi. de libe. agno. Et sic nõ obst. ti. res inter alios acta. quia fallit, qñ sentẽtia cõtinet diminutionẽ status, quia tũc dicitur facere ius nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ De iudiciali. Et qñ confessus de delicto, puta furti, efficiatur infamis infamia furti? 3 vide per Ale. de imo. in consi. clij. col. iij. in v. vol. Fran. Cur.

solùm respectu personarũ, inter quas est lata, sed etiam respectu omnium: & sic nõ admitteris ad probãdum cõtrariũ. †Itẽ quærit gl. quid si nõ fuisti condemnatus, sed pactus, id est, trãsegisti data pecunia mihi, vt desistam ab accusatione gl. tenet q̃ tunc si põt probari cõtrarium, debet admitti. Nec obst. tex. qui æquiparat istos duos casus: quia verum est, quantũ ad hoc vt vtroq; casu infameris per rationẽ quæ hic ponitur, nõ quantum ad hoc; vt possit probare contrarium: quia sententia inniti tur publica authoritate, vt habeat pro veritate: & sic probatio in cõtrarium nõ admittitur: sed transactio nõ innititur authoritate publica, & sic potest probari cõtrariũ: in dubio ergo siue fuisti condemnatus, siue pactus, præsumeris verus fur, & es infamis; tamen si fuisti cõdemnatus, non admitteris ad probandum contrarium: sed si nõ fuisti cõdemnatus, sed pactus, bene admitteris. ita intellige istam gl. licet Bar. alia verba dicat quæ non sunt necessaria: vt patet ex prædictis. Et inquantum glo. in fi. dicit, dic ergo furti, quod constat factum. Tu dic aliter, quòd condemnatus & pactus de furto, est infamis, licet non constet ipsum factum, & q̃ condemnatus non põt probare contrariũ, sed pactus bene potest. Et ex isto casu patet, q̃ si aliquis facit pacem cum eo, offendit in crimine famoso & pro pace habenda dat pecuniam vt diminuatur vel tollatur pœna ex forma statuti, nõ euitat infamiam: licet euitet pœnam maleficij, vel diminui faciat secundùm doct. sed nimirum quia loquuntur doct. quando constat maleficium fuisse commissum, & sic postea cõdemnatum, pœna applicãda fisco. sed si nõ constaret maleficium fore commissum dicendum est: vt §. quia si postea, cõdemnatur, licet insuste est infamis & nõ potest probari cõtrarium: sed si non condẽnatus potest probari contrarium, & nõ erit infamis: nam licitũ est redimere vexationẽ suã etiam dando pecuniã, si potest postea constare q̃ maleficium non cõmisit: vt C. de adulter. l. seruum qui in eo. & Canonistæ habent plures text. †Glos. in l. sequenti, quærit de duabus quæstionibus. Primò, dum text. dicit, quòd qui paciscitur videtur confiteri, de qua confessione loquitur, an de iudiciali[a] vel extraiudiciali: & determinat quòd de iudiciali: quia illa est sufficiens ad condemnationem etiam in delictis: sed extraiudicialis nõ: sed solùm ad torturam: vt l. capite quinto. cum ibi notatis. ff. de adulteriis. Prima ergo sicut sufficit ad condemnationem: ita sufficit ad infamiam inducendam: & hoc vult iste textus. Secunda, & sicut non sufficit ad condemnationem, ita nec ad infamiam. Sed oppon. contra primum, quia si intelligatur de iudiciali, videtur quòd non infamet: quia iussu iudicis facta videtur, ergo &c. vt §. eadem l. §. qui iussu. Breuiter si pactum vel transactio esset facta in iudicio iudice iubente, vel authorante non infameret: vt ibi. sed si esset facta extra iudicium infamat: quia habet vim confessionis factæ in iudicio, quæ infamaret licut sententia: quia illam non iubet iudex fieri, sed fit sponte. †Item quærit, quid si fur rem subtractam restituit, an hoc solùm sufficit ad infamiam? videtur quòd sic: nam si sententia & transactio infamãt, etiam si nõ constet maleficium commissum, multò fortius restitutio rei, per quã apparet maleficium commissum. glo. tenet contrarium & bene: quia lege non reperitur, quia ista restitutio potius tendit ad absolutionem, & liberationem, quàm ad condemnationem, vel infamiam inducendam. argu. in titu. j. l. si reus paratus.

4 †Vltimò recollige ex illa l. quoniam. quòd tacita & ficta cõfessio facta vel quæ fingitur facta in iudicio super crimen, habet vim condemnationis, quantum ad inducendum infamiã, vt est illa quæ resultat ex trãsactione facta, super istis quatuor crimínibus: non sic quantum ad pœnã maleficij, in qua etiam expressa confessio non habet vim condẽnationis: sed requirit expressa condẽnatio, vt pœna possit peti: vt l. si confessus. de custo. reorum. licet in contractibus vel quasi bene habeat vim condemnationis, vt non requiratur alia cõdemnatio, sed possit mitti executioni sicut vera condemnatio, vt C. de confess. l. vnica. Facta verò extra iudicium non sufficit in criminalibus ad perfectam probationem, vt ex ea possit condemnari; sed facit indicium ad torturam: vt nota. in l. capite quinto. de adulteriis.

1 ☞ *Furti damnatus etiam non manifesti, sit infamis etiam intra tempus appellandi. & numero 9.*
2 *Pendente tempore appellandi nulla potest fieri executio ab homine, vel à iudice: & quid à lege? & si interim condemnatus de crimine irrogante infamiam irrogãte infamiam testificaretur, non ualeret dispositio.*
3 *Furti damnatus si appellat, habetur pro non infame, quousque durat appellatio, & poterit interim testificari. & nu. 9.*
4 *Si appellationem non prosequitur; & sic appellatio deseratur lapsu temporis prosequendi habetur retro, pro infami.*
5 *Si fuit appellationem prosecutus, & iudex appellationis pronuntiauit, malè appellatum & bene iudicatum, redditur infamis, non ut retro sed ut nunc.*
6 *Iudex appellationis si pronunciat malè appellatum & bene iudicatum ipse debet sententiam suam exequi: sed si pronunciauit appellationem desertam: tunc iudex primæ sententiæ exequitur suam.*
7 *Appellatio si extinguit iudicatum, potest reuiuiscere fictè, si appellatio deseratur: & si pronuncietur malè appellatum & bene iudicatum: uidetur tunc iudicatum suspendi fictè: cium transfenditur in secundam sententiam.*
8 *Condemnatus de crimine publico: & sic inhabilis ad testandum, in continenti si appellat, efficitur habilis: nisi postea pronuncietur malè appellatum, & nu. 9.*

LEX VI.

1 EVrti. †Hic incipit exponere verba prætoris de quibus §. Et primò verbũ furti, vt intelligat tam de manifesto, quã de non manifesto. Secundò, verbum damnatus, seu condẽnatus. nã debes scire q̃ statim facta condemnatione est infamis, intra tempus appellandi: † nec obstat q̃ nulla potest fieri executio pendente illo tẽpore: quia verum est ab homine vel à iudice: sed iste q̃ cõdẽnatus efficiatur infamis, fit à lege, vel à iure, sicut sententia excõmunicationis: quia statim trahit executionẽ, nõ expectato tẽpore appellandi: & etiã ad alios effectus iuris, q̃ efficiatur seruus pœnæ, vel q̃ perdat ciuitatẽ, vt l. qui vltimo. de pœn. & sic non obstat tit. nil no. appel. pen. Et hoc voluit Ioan. in ff. glo. q̃ sic si interim testificaretur pro aliquo nonvaleret dispositio sua tanquam facta ab eo qui vere erat infamis. †Hoc præmisso dubitatur de tribus. Primo si postea appellet, quid erit de infamia? Et respõdetur quod tollitur, & quousq; durat appellatio, habeẽ pro nõ infame & etiã re vera nõ infamatur, quia sicut appellatio extinxit sententiam l. j. in fi. ad Turp. similiter extinxit effectum sententiæ: scilicet infamiam: potest ergo interim testificari pro alio, licet ante appellationẽ non potuerit, & valet testimoniũ q̃d dic vt statim dicam. †Secũdò quæritur quid si appellationẽ non prosequitur, & sic deseratur lapsu tẽporis prosequendi? Respondetur q̃ retro habetur pro infami: quia per desertionẽ appellationis sententia prima quæ erat rescissa fingitur nõ rescissa: & eodẽ modo infamia: & est perinde ac si appellatũ non fuisset quo casu verè durasset & perseuerasset infamis, nunc verò non verè sed fictè. †Sed tertiò quæritur quid si nõ deseratur appellatio: imõ fuit eam prosecutus, & iudex appellationis pronunciauit malè appellatum, & bene iudicatum? Respondetur q̃ eodem modo redditur infamia: tamen non vt retro, sed vt nũc cùm fertur secunda sententia: quia prima sententia extincta nõ reuiuiscit verè vel fictè: ergo nec infamia: sed virtus pœnæ trãsfunditur in vltima sententia. Et ista vltima est illa, quæ mittitur executioni nõ prima: ista ergo vltima est lata hodie, ergo hodie efficitur infamis, vt ex nũc nõ vt retro: non sic in casu præced. quãdo appellatio fuit deserta: quia tũc nõ potuit virtus primæ, transfundi in secũdam, quæ lata nõ fuit: vnde fuit necesse fingere, q̃ prima resuscitaretur fictè: ergo retro reuertit infamia: hoc dicit iste §. subtilis & alle

6 gatus in pluribus. †Et per ipsum dicimus q̃ iudex appellationis, si pronũciauit malè appellatũ & bene iudicatũ est ille, qui debet sententiam executioni mãdare: quia nõ est dare nisi vnã sententiam, quã ipse debet prosequi: sed si nõ pronũciauit malè appellatũ, sed pronũciauit appellationẽ desertã, tũc iudex primę sniæ mãdat executioni: quia tũc nõ est dare nisi vnã sniam vt C. de epi. aud. aut. ibi posita. In gl. j. p eius declaratiõe quę ritur primò quæ sit ratio q̃ si cõdẽnatus appellauit, pendente appel. nõ est infamis: gl. rñdet quia per appellationẽ extincta fuit snia, & in cõsequẽtiam etiã infamia, quæ erat eius sequela: vt est tex. in l. j. in fi. ad Turp. Alibi ergo tenet q̃ appellatio nõ extinguit: sed suspẽdit sentẽtiã: vt no. in l. tale pactũ. §. q̃ quocauit. ff. de pac. & hoc p istũ tex. in ver. si autẽ oia, quia si extingueretur nõ posset resuscitari: vt l. qui res. §. areã. de solu. & tñ

ille ver. innuit cõtrariũ, qui dicit q̃ deserta appel. retro infamis est: et sic ex prima sentẽtia, ergo nõ rescissa, sed suspẽsa propter appellationẽ: & sic remãsit substãtia: & remota suspẽsione propter desertionẽ appellatiõis, reperit substãtia primæ sentẽtiæ, ex qua efficit infamis. Breuiter istud nõ obstat: ga hic nõ resuscitat verè sed fictè: quia fingit nõ prouocatũ, & sententia nõ fuisse rescissam: & sic dũ dicit infamis est, exponit, idest fingit, intelligẽdo tex. qñ appellatio fuit interposita, sed eã nõ fuit prosecutus: vt no. in seq. gl. q̃ aũt fuisset rescissa substãtia, glo. probat primò, quia condẽnatus de crimine publico, & sic inhabilis ad testandũ, incõtinẽti si appellat, efficit habilis, & põt facere testamẽtũ, & valet: intellige sanè, q̃ ista validitas durabit, si postea sentẽtia rescindat, quia pronũtietur bene appellatũ, & malè iudicatũ: sed si pronũtiet cõtrariũ, malè appellatũ & bene iudicatũ, vel deserat appellatio, & sic prima condẽnatio fictè resuscitetur, ex tunc annihilabit, sicut si factũ fuisset ante condẽnationẽ: quia secuta cõdẽnatiõe quæ trãsiuit in rẽ iudicatã, rescindit vt l. eius qui. de testa. Item probat gl. quia pẽdẽte appellatione, nihil est innouandũ virtute primæ sentẽtię: ergo fuit rescissa postq̃ non põt fieri virtute ipsius: istud dictum fallit in multis casibus, quos enumerat Ang. hic satis notabili

7 ter: sed nõ est materia nostra. †Sed nunc opponit gl. q̃ nõ extinguatur, sed suspendat: quia condemnatus de crimine publico, & publicatis bonis eius, licet per appellationem reponatur in pristinis terminis in quibus erat ante appellationem, & sic possit alienare bona sua, sicut poterat ante appellationem: ille tamen qui emit incautè emit: quia deserta appellatione restituet: vt l. chirographis §. j. ff. de admi. tut. gl. faretur, hoc tñ propterea nõ probat formã nõ fuisse extinctã, sed bene probat posito q̃ fuerit extincta, quia tñ põt reuiuiscere fictè, si deseratur appellatio, vel nõ reuiuiscere, sed trãsfundi in secundã sententiam, si pronũcietur malè appellatum & bene iudicatũ: quantum ad hoc videtur suspendi, non tamen verè sed fictè: &

8 hoc vult gl. in effectu quæ est subtilis. † & istud idem dixi in testamento §. igitur licet valeat, & nõ possit rescindi tanq̃ factum ab inhabili, bene põt tamen rescindi, tanq̃ ex causa de nouo superueniente, sicut rescinderetur, si factũ fuisset ante condemnationẽ, & postea secuta fuit condemnatio, quæ transiuisset in rem iudicatam: nam factum fuit ab inhabili, sed rescinditur

9 ex inhabilitate postea secuta. †Circa secundam glo. quæritur in ver. si aũt omnia. dum dicit omnia tẽpora prouocationis, de qua prouocatione loquitur, de quo tẽpore. in gl. sunt duę opi. vna, q̃ loquatur de prouocatione nõ facta, sed fienda: & de tẽpore prouocãdi, quod erat olim biduũ, vel triduũ, hodie decẽ dies: & vult dicere, q̃ si condemnatus nõ prouocauit, sed promisit labi tẽpus appellandi, & sic cõdemnatio trãsiuit in rẽ iudi. retro est infamis i. durat, & perseuerat: quia iã erat infamis per sentẽtiã: sed quia poterat appellari, ita infamia videbatur stare in suspenso ratione futuri tẽporis, licet ratione præsentis nõ staret: sublata ergo ipse prouocãdi, retro est infamis: & sic illud verbũ, est, propriè stat. Secundò põt intelligi de prouocatione iam facta, de tẽporibus eam prosequendi, quæ sunt annus, & ex causa biennium: vt in aut. ei qui. de tempo. appella. Et hoc magis conuenit literæ, dum dicit omnia tempora: quia ad appellandũ, non est nisi vnũ tempus ad prosequendũ, sed sunt plura fatalia. Et tunc dum text. dicit est, exponitur. i. fingitur, quia per appellationem erat extincta infamia, nec verè resuscitatur, sed fingitur resuscitari deserta appellatione. Quidam tamen quos gl. recitat in fi. dixerunt, q̃ nõ efficitur statim infamis facta condemnatione, sed demum postq̃ transiuit in rem iudicatam: quia appella. pen. vel etiam tempore appella. nõ est innouandũ: sed prima opi. lo. est verior: & ad hanc oppositionem respõde: vt §. dixi secũdum lo. qui tenet statim fuisse infamem effectũ, sed infamiã tolli, & extingui per appel. & ex his respondetur ad quæstionem factam in gl. Si iste condemnatus interim pro alio testificatus est, & postea deseratur appella. an testimoniũ reddatur nullum? & videtur q̃ sic. arg. istius ver. si autem. breuiter si ante appel. fuit testificatus, tunc non valuit, quia erat inhabilis cũ esset infamis: vt no. §. e. l. ij. §. miles. in gl. & tunc est clarum. sed si post appel. interpositam, & sic tempore quo erat habilis, dicendum est, q̃ valuit testimonium: sed si appellatio deseratur vel pronuntietur bene iudicatum, tũc est dubium, an rescindatur. & doct. tenent q̃ non: quia hoc tangit præiudicium tertij, cui non debet nocere negligẽtia nõ prosequẽtis, vel sententia cõfirmatoria, vt l. iñ. §. duę causę. ad Carbo.

2 ☞ *Conuentus actione famosa, si non compareat ipse sed mittat procuratorem, q̃ secuta condemnatione nec ipse nec procurator erit infamis.*
3 *Conuentus siue à principio seu ex postfacto mittat procuratorem ipse procurator qui est præsens condemnatur.*

1 §. Si quis alieno. †Hoc intendit: videlicet exponit tertium dubiũ, dum verba edicti dicunt, suo nomine: quia condemnatus non suo nomine, non est infamis, vt procurator: defensor: tutor vel curator crimino si, qui fuerunt in iudicio: & sic fuerunt condemnati non ex facto proprio, sed alieno; nec ex sua obligatione, sed aliena. Idẽ in hærede crimínosi qui condemnatur ex facto alieno, licet ex prima obligatione quæ fuit contracta, adeundo hæreditatem. Sed quid erit dictis casibus de principali, qui non fuit in iudicio, nec fuit condemnatus, an erit infamis? videtur q̃ sic: quia saltẽ fictè videtur cõdemnatus condemnato suo procuratore, vel tutore, quod patet: quia talis sententia mittitur executioni contra eum l. Plautius ff. tit. j. tamen dicitur contrariũ: quia nõ est condemnatus verè, licet fingatur quo ad executionem sententiæ. Et hoc si litigatur à principio per procuratorem, quia

2 tunc ipse procurator condemnatur. †Est ergo consilium, cum quis conuenitur actione famosa vt non cõpareat ipse: sed mittat procuratorem, quia secuta cõdemnatione, nec procurator erit infamis, nec ipse: quod perpetuo tene mẽti, per istum text.

3 tum. in fi. quem doct. dicunt non esse alibi. † Innuit etiam iste tex. q̃ si aliquis litigaret per seipsum: & postea mitteret procuratorem, q̃ non esset condemnatus procurator sed ipse, & sic efficeretur infamis. glos. tamen hic tenet contrarium. quæ incipit, maximè: de hoc tamen dic: vt in l. j. C. de sententijs. & sic siue à principio, siue ex postfacto mutat procuratorem: ipse procurator condemnatur, qui est præsens: non autem ipse, qui est absens.

4 §. Pactus. †Not. hic, q̃ pactio tunc infamat, quando nõ est gratuita, sed data pecunia, quantumcunq; modica, secus si ea non data. h. d. Nam primo caluersatur turpitudo: quia nõ est verisimile, q̃ daret pecuniam, si maleficium non commisisset ideo videtur confessus maleficium. vt l. proxima. quæ confessio habetur pro cõdemnatione hoc casu: sed quando non dedit pecuniam, præsumitur non commisisse, sed suam innocentiam gratis, & mediantibus amicis purgasse, & si non prodesset, non curaret reus interponere amicos, vel precibus impetrare: nec procederetur in actione, vel accusatione, quod esset inhumanum. † In tex. ibi, quantumcunq; no. secun

2 dum Ang. contra clericos simoniacos, q̃ quantumcunq; modicum præmium consequuntur ex facto, dicuntur simoniaci & incurrunt pœnas eorum. † In fin. §. ibi quod erit inhumanum. no. secundum eundem legem semper sic esse restringendam vel ampliãdam, vt non sequatur inhumanitas. & per istũ

4 textum videtur secundum doct. non † prodesse pacem ad euitandum vel minuendum pœnam statuti, quæ facta fuit data pecunia. Tu dic, q̃ imò prodest, quia tunc fit etiam si constat de maleficio, quia statutum præsupponit maleficium fore cõmissum, tamen habenti pacem minuit pœnas. Nos loquimur, quando fit pactum vel transactio super maleficio, de quo adhuc non constat, quæ ideo nõ est licita, si sit data pecunia, quia dans videtur confessus maleficium: & si non dat pecuniam, non videtur confessus: non autem ad diminutionem pœnæ, pro hoc quod no. probatur suprà eodem athletas. in fin. dum dicit, q̃ bene prodest pax si fit post condemnationẽ: quia tunc constat de maleficio, non sic si ante.

1 §. Qui iussu. †Iussus iudicis & etiam iuramentum de maleficio non commisso excusat pacisce

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Pacē. dic q̄ iudex potest rogare partes ad pacem, inter quas diu fuit discordia, secūdum Ro. cōsi. cxxvj. an tutor possit facere pacē de morte patris pupilli, vide per eundem consi. clx.

sponte, sed si non contradixit, nō videtur prodesse iussus iudicis, quasi videatur potius sponte dedisse, quàm coactè. argu. l. ait prætor. §. permittitur. de mino. Ité intellige secundùm Ray. quando erat maleficium dubiū; vnde propter iussum nō videtur confiteri, sed potius iussui iudicis obedire: secus si erat iam cōuictus de crimine, quia tūc videē potius in fraudem fuisse factū iussum, ad
2 fraudandum edictū prætoris. †Et no. quia semper allegatur, q̄ iussus iudicis excusat à crimine, quod est verum in leuibus, secus in grauibus: ad quod vide quod no. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. Gl. quærit quid in iussu iudicis delegati? & arguit pro & contra. doc. distinguunt, aut erat delegatus ad vniuersitatem causarum, & habetur pro ordinario, & excusaret sicut iussus ordinarij. aut erat specialiter delegatus, illa causa: & tūc
3 secus, pro ratione gl. †Et no. ex eo, q̄ iudex ordinarius vel delegatus nō potest quē præcisè cōpellere ad transigēdum, vel
8 contrahēdum, vel ad faciendum pacem[a] cum aduersario suo: bene tamē potest suadere: & si sibi paretur, parens excusatur, q̄n non grauiter deliquit: vt hic. & ff. eo. l. liberorum. §. fin. hoc verum nisi inimicitia eorū esset scandalosa in repub. quia tūc bene posset cōpellere ad pacem: vt l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. de capti. †Item quærit gl. quid in arbitror? doct. di-
4 stinguunt inter arbitrum & arbitratorē: & in primo dicunt, iussum eius nō excusare: quia laudū arbitri nō habet efficaciā de p se, sed ei pareret metu pœnæ: sed laudū arbitratoris bene habet efficaciā de p se, ga habet vim trāsactionis: vt C. de iud. auc. si verò. vnde videtur coactè hoc fecisse, nō spōte: dicūt tū
5 †laudum arbitratoris non esse propriè transactionē, licet cōmuniter dicatur cōtrarium, quia non habet specificum cōsensum partis, licet secus in transactione. Et ideo potest arbitrator in totum absoluere, vel in totū cōdemnare: licet in transactione propriè sumpta hoc non sit: quia nō dicitur nisi aliquo dato vel retento. l. transactio. C. de transact. & vide Bar. in l. q̄ si Ephesi. ff. de eo quod certo loco. do. Io. an. in ti. de arbit. §. iij.

§. Mandati.

Hic incipit exponere verba prętoris quę sunt in l. j. ver. quæ pro socio. ff. eo. qui loquitur de cōdemnato ex contractu vel quasi, quo casu infamatur: quia in quatuor, scilicet quando in actione pro socio. Item quādo in actione tutelæ. Item quādo in actione mādati. Item in actione depositi. Et hoc verum quando in actione directa,
1 & suo nomine, nō quando in contraria. †Modò hic quæritē in actione mandati cōtraria, quæ datur fideiussori ad recuperandum pecuniam, quam soluit pro debitore, si debitor condemnatus est, cùm resistētiam fecisset, an sit infamis? & respōdetur q̄ sic: quia sic mandatarius condemnatus in actione directa, est infamis: quia fallit fidem, si nō perfecit mandatū, vel malè perfecit: ita & mandans hoc casu: quia dedit fidem mandatario de restituēdo, quod pro eo solueret, & sic resistendo fidem fregit. & hoc vsq̄ ad §. illud. in alijs autem actionibus cō trarijs, secus: vt in edicto prætoris: & hic in §. fin. vbi redditur ratio: quia regulariter in actione contraria non agitur de fide
2 rupta, sed de calculo, & cōputatione. †Ité quæritur secūdò, an in istis actionibus hæres rei possit aliquando condemnari proprio nomine, vt sic sit infamis: cùm tamen regulariter dicatur cōdemnari alieno nomine, & ex facto alieno, ff. defuncti vt ff. ea. l. §. si quis alieno, in verbo, vel hęres. Et respondetur q̄ in actione depositi, vel mādati, potest hoc contingere: quādo cōdemnatus ex facto proprio: quia in re deposita, vel mādata malè habuit: nam per mortē defuncti mādatum vel depositū nō erat finitū, sed ad hæredem trāsiuit: cōuenit ergo hæres ex cōtractu defuncti, licet per suum factū ideo est infamis, quia in hoc ipse fidē fefellit: sed in actione tutelæ vel pro socio hoc nō potest cōtingere, q̄ hæres tutoris vel socij etiā propter suū factū cōdemnetur suo nomine: quia tutela, vel societas finita fuit morte, nec ad hæredē trāsiuit. Et licet hæres teneatur explere cœpta per defūctū, si nō explet vel malè explet, nō cōuenitur ex cōtractu defuncti actiōe tutelæ vel pro socio: sed alia actione, & propter suum factū: & ideo, quia in alijs actionib[b] extat illa, de quibus in edicto prætoris cōdemnatus nō efficit infamis, similiter hæres nō efficietur: hoc in effectu dicunt isti tex. subtiles vsq̄ in ff. §. simul. cum glos. mag. quæ incipit nisi.

†Gl. quæ incipit, nisi quæ est posita in ff. l. oppo. contra finē q̄ cōdemnatus in actione contraria, efficit infamis, sicut dānatus in directa: vt ff. §. mandati. ver. nō solum. glos. dicit q̄ fallit ibi: sed quæritur ab ea postea, an sicut condemnatus in actione contraria mādati, in casu illius versi. efficitur infamis, quia cōdemnatus de tacita fide rupta: ita & in alijs actionibus, quā mandati: si condemnatus in actione contraria commisit perfidiam: & sic est condemnatus de fide rupta, eodem modo efficiatur infamis: & videtur q̄ sic propter eandem rationē. Ioā. cōtrà, quia leges pœnales & odiosæ nō sunt extendendæ vltra terminos, & casus de quibus loquuntur: sed hoc non reperiat nisi in contraria mādati, quæ datur fideiussori, p eo quod soluit: & ideo nō debemus ad alias actiones famosas, vel ad aliū casum etiā in actione mādati vltra extēdere. Præterea nō esset differētia fiēda inter directā & cōtrariam, quod tñ voluerunt verba edicti: sed solū an quis esset cōdemnatus de fide rupta, vel nō; q̄d nō fuit de prætoris mente: & hoc vult gl. in effectu.

LEX VII.

IN actionibus. †In ista lege dicitur q̄ licet in quatuor actionibus orientib[b] ex delicto: de quibus in l. j. §. qui furti. ff. eo. non solùm damnatus suo nomine efficitur infamis, sed etiam qui non est damnatus verè, sed pactus, vel transegit data pecunia, similiter infamis efficitur: non sic in quatuor actionibus oriētibus ex contractu, vel quasi; de quibus in ver. pro socio. pactus, vel ille qui transegit efficitur infamis: sed demū qui cōdemnatus est per sententiam iudicis: & redditur ratio, quia nō tanta turpitudo versatur in orientibus ex cōtractu, sicut in orientibus ex delicto. Not. ergo illud verbum, pactus ne erit. positum in ver. qui furti. in ff. intelligitur repetitum in seq. ver. qui pro socio &c. †Et sic dicta in vno capitulo legis, nō intelliguntur in sequenti, & immediato capitulo. Sed contra de l. quemadmodum. ad leg. Aquil. Sol. quæ pertinent ad facti narrationem, non intelliguntur repetita: vt hic: secus in pertinētibus ad iuris decisionem: secus in cōtrario. vel dic, q̄ hic erat diuersa ratio, propter diuersitatē actionū, quia orientes ex delicto sunt magis turpes quàm orientes ex contractu: de isto articulo, an dicta in vno capitulo, videātur repetita in sequenti? dic vt plenè per Bar. in l. prætor. §. j. ff. vi bono. rapt.

LEX VIII.

GEnero inquit. †Hic iurisconsultus incipit exponere verba prætoris posita in l. j. ver. qui eam. quiversi. loquitur de illis qui notātur infamia ipso facto, non per sententiam, & durāt expositiones vsq̄ ad l. quid ergo. §. ex cōpromisso. & primus casus erat ibi, in eo qui mortuo genero suo maritoq̄ filiæ suæ, cùm hoc sciret, filiam suam alteri tradidit nuptui: quod erat prohibitum propter incertitudinem prolis, quia posset nasci ex ea partus tali tempore, q̄ esset dubium an esset ex primo marito, an ex secundo, vt si pareret post septimum mensem: nam posset esse secundi viri, cùm posset nasci in mense septimo: & posset esse primi, si à morte primi non transiuerūt nouē menses, quia potest nasci & nascitur regulariter in nono mense. Item nec propter aliam rationē, ne apud secundum virum oriatur aliqua sinistra suspicio de morte primi viri, & sic scandalū inter ipsum & vxorem: nam talis pater efficitur infamis, nō filia quę iussu patris nupsit: quia iussus excusat, vt in l. liberorum.
Quæritē ergo de tribus in hac l. Primò, quare prætor in verbis suis positis in illo §. qui eam. cùm eum mortuum esse sciuisset; respōdetur, ne ignorantia puniatur: quia si ignorabat eum mortuū,
2 non contēpsisset. l. vel edictum prætoris. †Sed quæritur secundò, pone q̄ ignorauit, & ignorātia durauit per annum, & vltra, post mortē generi: nunc peruenit ad notitiam, & vult filiam maritari, an poterit? an debebit ex pectare per aliū annū vt sic sibi ignorāti nō cesserit annus, sed debebat cedere à die scientiæ? videbatur q̄ sic: quia sicut ignorantia sibi nonnocet vt infamis efficiatur: ita nec debeat prodesse: vt durāte ignorantia cucurrit annus, & sic posset eā maritare alio anno non expectato. contrarium quòd imo currit annus ei ignoranti: & sic

& sic ad cōmodum suū. licet nō cucurrerat ad incommodū: licet ergo ignorātia nō noceat, potest tamē prodesse. †Sed ter
3 tiò quæritur, ex quo potest eā maritare non expectato alio anno, cū dicta mulier propter ignorantiā mortis, non mutauerit vestes, nec aliquod signū fecit de morte: an antequam maritetur, debeat mutare vestes in reuerentiā primi viri, ne videatur
9 ipsum contēsisse? & respondetur q̄ sic: nā vna & eadē die potest vestes mutare, & induere lugubria, & ea postea tollere, & alteri nubere: nec videtur fecisse contra edictū, & sic cessat ratio prohibēs, quia nō potest esse dubiū nūc de prole. No. primò quòd ignorās nō delinquit, nec punitur: & sic ignorantia
1 excusat ab vtraq̄. †Sed oppo. extra glo. & doct. q̄ imò si pater
4 ignorat mortē generi, & nihilominus filiam suam alteri maritat, multò magis incurret infamiā: quia non minus, imò plus delinquit, quàm si sciret: nā cū ignorat, credit eā nuptam, licet nō sit: maritādo eā alteri, delinquit: ga nō potest habere duos maritos, quod in ecclesia cōtinetur in l. j. dū, dicit binasve nuptias. Solu. licet videatur fuisse? sua intentio, q̄ haberet duos
a maritos,[a] tamē rei veritas se habebat in cōtrarium, postquam primus erat mortuus: de illa intēctione nō punitur, sed potius inspicitur veritas, quàm opinio. vt l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis. & nō punitur, q̄ contēpserit annū luctus, quia ignorabat ipsam debere lugere, postquam credebat maritum viuere.
Oppo. secūdò cōtra secundū dictū, q̄ tēpus nō currat ignorā
ti. vt. ff. de calūniato. l. annus. in fi. Solu. non currit ad eius incō modum, vt possit dici negligēs, vt aliquod dānū vel pœnā consequatur, vt l. cōtraria. sed bene currit ad eius cōmodū, cū non habeat aliud tempus expectare: ita loquitur hic. Ad tertium oppo. q̄ erit ista vna derisio, sumere vestes lugubres, & eadem die dimittere, & alteri nubere. Sol. hoc fit in memoriam primi viri, & ad euitandā infamiā facti, quia per hoc ostendet se mutasse vestes, quia ignorauit mortem viri, mutatura si sciuisset.
5 †Extra prædicta Bar. ponit hic aliqua verba notabilia, dicēs: q̄ ignorans potest allegare suā ignorātiā ad euitationē pœnę. Et sic ad eius commodū, vt in primo casu, hic. Ité alius non po
7 test allegare cōtra eū ignorantiā ad illius incōmodū, vt hic in secundo casu, quia nō potest alius dicere, tu ignorasti mortem viri, vnde annus luctus non incipit tibi currere: expecta ergo quòd currat: nā poterit ipsa allegare, quòd imò cucurrit: quia erat sibi vtile, q̄ cucurrisset, nō dānū, vt hic in l. inter omnes. §.
6 rectè. de furtis. †Si ergo aliquis interfecit bannitū, qui poterat interfici ex forma statuti, quē tñ ignorabat esse bannitū: vnde nunc dicitur, q̄ statutū sibi non prodest, postquàm ignorauit, quia nō videtur voluisse eo vti: & si allegat ignorantia ad suū damnū: potest ipse replicare, q̄ ignorātia sua nō nocet sibi, sed prodest: postquam veritas erat, quòd erat bānitus: vt sic inspiciatur potius veritas, quam sua credulitas per illū. §. rectè. Sed si allegaretur nō ad suū incommodū, sed vt nō lucraretur, vt si statutum dicat q̄ præsentās bannitū habeat tantū præmiū, vel occidēs, & aliquis præsentauit vel occidit, tñ ignorabat ipsum esse bannitū, bene potest allegari ignorātia cōtra eum, vt propter eā non lucretur cōmodū quoniā ad hoc vt cōsequatur lucrum, nō debet facto occidisse vel præsentasse, sed ex proposito. vt l. si quis ingenuus. §. vtrū. ad Silleia. & ff. de condi. & de
7 mon. l. ij. cū ibi no. †Dicit etiam, q̄ cōstitutio episcopi statuēs, quòd executores vltimæ volūtatis nō exequentes intra annū, sint priuati, & exēcutio deuoluatur ad eū, debet intelligi quando sciuerūt executionē ad eos deuolutā, & tunc currat annus: secus si ignorauerunt: ista fuit quæstio disputata. Nā quidā dixerunt cōtra, & etiā dicunt, q̄ de facto ita seruatur, siue sciue-
b runt siue ignorauerunt[b] currit annus: quia hic nō agitur de cō
mo. vel incommo. & potius esset cōmodū, quod euitarēt labo
rem executionis: de hoc vide per Bar. in l. fi. §. j. C. cōmu. de le
8 ga. †Et adde aliā quæstionē de qua per Bart. in l. fi. ff. si quis testa. liber esse iussus fue. si statutum dicat, q̄ potestas non possit inquirere de aliquo maleficio retro cōmisso per annum: & aliq̄ maleficiū fuit occultè cōmissum, & annus trāsiuit, an poterit inquirere? & Bar. ibi, nō soluit: ga tūc pēdebat de facto. Guli. de cu. posuit vnā doctrinā in l. si cū extraneo. §. si qs clemēter. ff. q̄d met. cau. q̄ tps p̄fixū ad accusandū, vel inquirēdū, propter odiū accusationis vel inquisitiōis, currit ignorāti, & sic nō
patiē inquirere. Ité regulare est, q̄ tps legale in dubio in conti-

→Duos maritos. Absurdus videtur ille intellectus. Ideò attēde, num ignorātia soceri mei? intelligi possit de tpe mortis quam de morte: vt sciat illū quidē mortuum, sed ignoret à quo tēpore.

¶ Ignorauerunt. an executori ignoranti currat annus? vide per Ludo. Ro. consil. ccxxvij. & ccccix

¶ Spōsalia. vide Bal. consi. cclx. lib. ij.

→Definit esse tutrix. Videtur tū q̄ esse iure non definit ipse tutrix sed expelli à tutela debeat, p hæc verba, expelli eam à tutela conuenit, in authē. sacramentū. C. quādo mulier tut. offi.

nuū currat, etiā ex postfacto: vt no. gl. no. a
ff. de diuer. & tēporali. præscri. sup, rubrica in fi. Et hāc partem videtur tenere Bal. hic. Sed Ang. cōtra & dicit se habuisse de facto, & obtinuisse causam: rationes suæ sunt satis debiles: nam †allegat illā gl. rubricæ per cōtrariū, q̄ tēpus legale sit vtile, cum dicat contra, quòd est continuum. b

LEX IX.

MXores viri. †Prosequitur eandē materiā c de qua in l. præcedēti. Et primò de d vxore quæ teneē lugere maritū per annū, & abstinere à secūdis nuptijs: quod si non facit, efficitur infamis, vt in edicto prætoris. Et determinat aliqua dubia circa hoc vsq̄ ad. l. liberorū. §. notabitur. postea de illo, qui nō ducit intra annum luctus: vt l. quid ergo. §. si qs in alieno. postea de illo qui eodē tēpore cōtraxit binas nuptias, vel bina spōsalia: vsq̄ ad. §. cōpromisso. qui casus oēs cōprehēduntur in verbis edicti prætoris: de qbus in l. j. §. q̄ causa. vsq̄ ad fi. l. & in ista cū. l. seq.
2 declarātur quatuor dubia: scilicet duo in qualibet earū. †No
ta ex primo casu istius legis, q̄ statim mortua vxore marit? potest accipere aliā, absq̄ metu infamiæ: licet secus ecōuerso: ga non timeē perturbatio sanguinis, sicut ecōuerso: vt l. liberorū post prin. in vestib? tñ, secūdū cōsuetudinē debet lugere. Secūdum dictū, dū dicit, spōsi em, dic q̄ propter illā dictionē enim, quę est cōtinuatio: & videē loqui in eodē casu. Iste ver. videē legi tribus modis in gl. primo, ponaſ spōsi, id est mariti, & sic repetit idē quod suprà dixerat: vel propriè, & tūc addit aliū casum, vt sicut maritus nō teneē lugere vxorē, ita nec spōsus spōsam. †Vel tertiò & ista est melior & vtilior, q̄ licet vxor tenea
3 tur lugere maritū: spōsa tñ per verba de futuro nō teneat luge re spōsum, nec in habitu, quia nō teneē vestes mutare, nec etiā expectare per annū, q̄ nō nubat eadē rōne: ga nō timeē pertur
4 batio sanguinis. †Idē tenet gl. notabilis in vxore cōtracto matrimonio p verba de presenti, nōdū tñ ducta: qa eadē ratio est. Aliæ ergo leges q̄ ipsam infamāt, si nubat intra annū, loquuntur q̄n fuerat ducta, & cōsummatū matrimoniū p carnis copu
5 lam. †No. hic, q̄ solus princeps pōt cōcedere licētiā nubendi intra annū, nō inferior magistratus: qa solus princeps pōt tollere legē, sicut & eā facere. Et dic q̄ in rescripto debet esse clausula, nō obstāte aliqua lege cōtrariū disponente: aliàs rescriptū nō valeret, tāquam surreptitiū, nisi diceret ex vera scientia: q̄d tātū valet, quātum clausula derogatoria. Sed opp. q̄ inferior à principe possit hoc cōcedere authē. licet infamia sit contracta, vt nō contrahaē: vt ff. eo. facti. §. qui iussa. Sol. ibi loquit, q̄n sup maleficio de quo nō cōstabat, sed erat dubiū, an fuisset cōmissum vel nō: quo casu trāsactio data pecunia facit p̄iumi cōmissum: vt l. q̄m. sed si fiat iussu iudicis, cessat dicta p̄umptio. Nos loquimur i casu, quo cōstabat infamiā debere incurri, si fieret; vñ inferior à principe nō pōt hoc impedire vel tollere. Et idē si esset in casu istius. §. fe. sup delicto, q̄d cōstabat fore cōmissum, iudex p̄mitteret trāsigi data pecunia: qa nō euitareē infamia: imò sicut ex cōdēnatione efficeretur infamis: ira ex trāsactio-
6 ne. †Ité nota ex sequēti parte, q̄ intra annū luct? mulier pōt cōtrahere spōsalia, p verba de futuro absq̄ metu infamię: videtur etiā eadē rōne, q̄ possit contrahere matrimoniū p verba de p̄senti, dūmō nō cōsummet: qa cessat suspicio p̄turbationis sanguinis: p id q̄d no. in l. p̄ceděti. hic tñ est dubiū: qa licet esset illa ratio, subest alia. ff. q̄n facta est inhibitio: vt not. ff. l. pxi. Et allegatur iste ver. in ar. q̄ †mulier q̄ gessit tutelā filij, si nō reddita
7 rōne cōtrahit spōsalia cū alio, nō incurrit pœnas de qbus. C. de secū. nup. auē. eisdē pœnis. q̄d est verū Ang. qa tex. in corpore illi? auē. loquit de illa q̄ nupsit, & nō de illa q̄ spōsalia cōtraxit: c sed an priueē tutela statim, q̄ cōtraxit spōsalia? c dicit Ang. forte, q̄ nō. Bar. in l. si qs sub cōditione. de test. tutela. auē. sine. quā Ang. nō allegat, tenet expresè cōtra: q̄ imò eoipso, q̄ apparet eam cōtrahere velle, quod satis apparet ex contractu spōsalio-
d rū, →definit esse tutrix[d], etiā si nō cōtraxit spōsalia, sed iuit ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed sponsa. de hoc late per Abb. cōsi. suo j. & per eundē Paul. consi. lxxviij.

b ¶ Seruatur. an pœne editæ contra secundo nubētes, hodie seruētur: vide per Ioan. de ana. cōsi. xxxix. per Ancha. consi. lxx.

c ¶ Authorizantis. authoritas in ipso actu consensus etiā potest interuenire, vt p Ro. consi. ccclvj.

iudi. & petijt licentiā cōtrahēdi: dic vt ibi.

8 †Itē inducitur ad statutū, q̄ vir lucretur dotē vxoris præmortuæ, q̄ si spōsa de futuro dederit dotē, & præmorietur, non lucrabitur dotē: quia nō erat vxor: sed sponsa. [a]Et hoc est verū, licet sponsus fecisset magnas expēsas. de hoc in l. nō sine. C. de bo. quæ liber. per Cy. †Sed opp. q̄ idē ius debet esse de sponsalibus, quod est de matrimonio: vt l. oratione. j̄. de sponsa. gl. nō soluit. dic, q̄ prohibito matrimonio perpetua prohibitione, prohibētur etiā sponsalia, per quæ peruenit ad ipsum: sed si non perpetuò, sed tēporali: vt hic, secus, vt licet prohibeatur matrimonium in annum, non prohibētur sponsalia: vt hic.

9 aliæ pœnę quę imponūt mulieri secūdo nubēti in fauorē filiorū primi mariti, de q̄bus in alijs legibus illi' tit. de secū. nup. nō sunt sublatę p dictū apostoli, vel per ius cano. q̄a nō fuerāt impositæ, ex eo q̄ nupserit intra annū, sed ex eo q̄ secūdo nupsit. Alij sunt in cōtraria opi. q̄a nō fuit intētio apostoli tollere pœnas ciuiles: sed ostendere q̄n possit mulier cōtrahere matrimonium cū alio, vt valeat: q̄a nō viuente primo viro, etiā si diuortium mittat, quod olim erat, sed demum matrimonio soluto: quia matrimoniū est hodie inseparabile viuente vtroq; , qđ olim nō erat: q̄a poterat dissoluī diuortio, sine morte, sed hodie nō est. & sic tit. de diuor. nō est receptus, vt no. in l. diuortio. j̄. de neg. ge. tū præcedēs opi. tanquā benignior seruatur cōiter.

LEX XI.

Liberorum. †No. q̄ licet mulier debeat lugere liberos, aut parentes, aut alios consanguineos: nō propterea tenetur abstinere à nubēdo, per annū: q̄a cessat ratio prohibitionis. †Itē not. in §. j. q̄ licet vir nō sit lugēdus propter suū delictū, quod tū sic dic, vt j̄. §. nō solent. tū vxor debet abstinere à nubēdo intra annū: quia tunc etiā habet locū ratio prohibitionis. In quo ergo non est lugēdus, si debet abstinere intra annū: Rūdeo, in vestibus: q̄a nō tenetur eas mutare, nec tristitiā ostendere de mortis culpa illius

3 viri cōtingētis †& hoc no. pro illis, quorum cōsanguinei propter eorū delictū iustitiati sunt ad mortē, vt nō debeāt ostēdere tristitiā, nec in habitu, nec in actu zelo reipublicæ. †Item no. rationē quare fuit introductus annus luct⁹, propter timorē turbationis sanguinis. Et est alia ratio: vt in gl. tū illa nō cōsiderat, eo casu, quo nō est lugēdus: licet prima cōsideret, vt hic, quæ tū cessare pōt, licet mulier aliū duceret, vt hic, in ver. Pompo. sed in verè lugēdo, licet cessaret ratio turbationis sanguinis: vt in casu ver. Pompo. nō posset mulier durāte alia rōne, secundū ver. vt no. gl. q̄ incipit cū vir, quæ semp allegat, & proba tur in l. si non lex Elia. de hære. instī. q̄ qñ sunt duæ rōnes, licet vna cesset, si alia non cessat, locū habet disp̄sitio: qñ quælibet per se sufficeret, aliàs secus. ar. in l. si hæredi plures. de cōdi. in-

5 stī. †Super glo. q̄ incipit bona ratio, quęrit, si nubat intra annum. & nascat puer post septē mēses, & sic dubitat an sit ex primo viro, ex quo potuit esse: an ex secūdo, ex quo etiam potuit esse: quia non trāsierat vltra. lx. mēses, quærit cui succedit iste natus: an primo viro: an secūdo: Et fuit q̄ęstio disputata per Iac. de belui. & per Bal. in sua iuuentute: vt inquit Ang. breuiter videt, q̄ neutri succedere possit: & neutri hæreditatē petere possit. nili probet cuius sit filius: nec etiam retinere propter incertitudinē, quę habet vitiare intētionē suā. Si enim petat hę reditatē vnius, tāquam filius ei⁹, habet probare q̄ sit filius: vt l. ei qui. j̄. de proba. & similiter si ab eo petit, cū sit in possessione: & excipiet q̄ ad eū pertinet, q̄a filius, cū intētio agētis sit fundata, si nō est filius habet necesse probare: quia in excep. funda ta intētione actoris reus quo ad onus probādi, videt actor, vt l. in exceptionibus. de proba. posset autē probare, q̄ sit filius secundi mariti: q̄a secundus tenuit ipsum, & reputauit filiū. vide quod no. in c. Michael. de filijs presby. Super alia gl. quæ incipit, cū vir, posita in ver. Pompo. opponit, si verū est quod hic dicitur, q̄ cessante dubio turbationis sanguinis, cesset prohibitio nubēdi: nō debuit induci prohibitio annalis, quia trāsactis quatuor mēsibus à die mortis primi viri, cessat dubitatio prædicta: quia si post quatuor mēses nubat, & pariat, erit certū de quo viro sit. propter hoc dixit Io. istū ver. Pompo. loqui eo casu, quo vir non est lugēdus. Nā tūc est verū, q̄ cessante dicta ratione cessat prohibitio: sed qñ vir erat lugēdus, nō cessat: q̄a ista nō est ratio prohibitionis, sed alia de qua in glo. & ideò fuit statutus annus: & ita cōiter tenet, licet Azo intellexit in-

6 distinctè istū tex. sed tūc ad oppositionē nostrā. †Item opponitur, quòd hodie cessant istæ leges, licet nubat intra annū, q̄a nec est infamis, nec patitur alias pœnas, quas olim patiebatur. per. l. j. C. de secun. nup. propter dictū apostoli Pau. Mortuo viro statim vxor nubat in dño. glo. fatetur contra. vt in c. vltimo

b vel penul. de secū. nup. & ista opi. cōiter seruat[b] per Bart. licet

§. Notatur.

†Hic loquitur de illo qui duxit in matrimoniū mulierē nubentē intra annū luctus. Nam efficitur infamis sicut ipsa, si scies duxit, dubitat nūc de aliquibus. Primò quid si ignoranter: & rndetur, q̄ si ignorauit factū: puta, q̄ nuberet intra annū: nō est infamis. Si ignorauit ius: q̄a bene sciebat, q̄ nubebat intra annū, sed ignorabat, q̄ propter hoc resultaret infamia: quia ignorātia sibi nō ꝓdest quominus infamis efficiat: tene mēti, q̄ ignorātia iuris non excusat ab infamia. Sed cōtra de no. in l. j. vbi gl. dicit, q̄ infamia non incurritur nisi ratione doli: qui aūt ignorat ius, non est in dolo, sed in lata culpa: ergo lata culpa sicut nec dolus infert infamiā. glo. notabiliter dicit hoc verū, in infamia quæ incurritur per sententiam: quia non nisi ferat ratione doli: hic de illa quæ incurritur ipso facto, in quo sufficit lata culpa: tene mēti.

Item opponitur, q̄ ignorantia iuris excusat: vt j̄. de adult. l. si adulterium cum incestu. §. fratres. gl. dicit verū esse in mulieribus nō in masculis. Sed hic loquit in masculo ducēte vxorem. Ange. dicit, q̄ etiam mulier nō excusaretur propter ignorantiam iuris, hoc casu, quia est quodammodo iuris naturalis, vel quasi naturalis, quod non excusat: vt no. in l. regula. de reg. iu. igitur & hoc satis placet. Secundò dubitatur, iste qui eam ducit, si est sui iuris, & scienter eam ducat, infamat: quid si erat in potestate patris, & iussu eius duxit: rndetur, q̄ non infamatur ipse qui obtemperauit patri, licet posset nō obtemperare, si vo luisset: tamen obtēperando, excusatur: pater verò qui iussit vel passus est, cū posset prohibere, not. infamia. Tertiò dubitat, qd si pater postquā iussit mortuus est, vel illū emancipauit, & ille retinet eandē vxorē: rndetur q̄ propterea non incurritur infamia, sufficit enim q̄ interueniat iussus à princi. Quartò & vltimò, dubitat quid si non iussit, sed postea qñ duxit ratū habuit: respōdetur q̄ propter hoc, ipse pater nō incurrit infamiā: quia prætor notauit primū. §. qñ iussit, & nō sequens tempus: aliud

2 est enim iubere, aliud ratū habere, hoc quarto & vltimo. † Et sic not. ex hoc vltimo, quòd qñ requiritur cōsensus alicuius in principio, & postea interuenit ratihabitio non sufficit. Vnde si statutum dicat, q̄ mulier & minor non contrahant sine consensu propinquorum. si non interuenit consensus, licet postea propinqui ratum habeant contractū, nō reconualescit: ad hoc allegatur iste tex. circa quod vide Bal. in l. j. C. qui admi. ad bono. pos. & gl. in clemen. pe. de sponsa. Circa quod no. quòd interdum requirit consensus alicuius in præiudiciū ipsius, ne sibi fiat præiudicium ignoranti vel contradicēti: & tūc non refert an interuenerit à principio, vel ex postfacto: vtroq; enim casu, valet actus: q̄a de natura cōsensus est, vt possit interueni re, ante & post: & tūc habet locū regula, q̄ ratihabitio retrotrahit, & mādato vel cōsensui cōparatur. vt in l. fi. C. ad Macedo. Interdū requirit cōsensus, nō ꝓpter præiudiciū illius, qui habeat consentire: sed propter præiudiciū illius cui est cōsentiendum, vt in casu proposito, quod minor vel mulier non contrahat sine consensu consanguineorū: & tūc consensus requiritur

c ad similitudinem authorizātis: [c]quia per ipsum integrat̄ persona minoris, vel mulieris. Ratio tunc est, sicut authoritas debet interuenire in ipso actu: vt in l. obl. §. tutor. de autho. tuto. ita & iste cōsensus. Et in hoc stat intellectus huius quæstionis.

LEX XIII.

Vid ergo.

§. Si quis alieno.

†Hic incipit exponere multa verba dicti prętoris

toris posita in l. j. in fin. §. eo. de illo qui suo nomine, vel pro se, vel pro eo, vel ea quē vel quam habet in potestate, eodē tēpore contraxit, vel passus est contrahi bina sponsalia, vel binas nuptias. Nā vter q̄ efficitur infamis, cū quilibet debeat stare contentus vna vxore, vel vno viro. Circa q̄ verba occurrūt quinq; dubia, quæ hic declarātur. Primū est, quid de extraneo, qui mādato vnius cōtraxit pro illo, an erit infamis: & dicitur q̄ non: sed solū pater qui habet illū in potestate. Secūdū est, quare potius pater, quā extraneus: Et respondet q̄a id, quod facit pater ipse videt fecisse. Nā sine cōsensu patris nō poterat ista tēpore filius vel filia matrimoniū cōtrahere: vnde debuit pater, & potuit prohibere, q̄ cū nō fecerit, meritò infamatur. Tertiū dubiū, quia verba dicūt eo. tēpore: qd si diuersis tēporibus fuerūt cōtracta: respondetur, q̄ idē, si tñ eodē tēpore ex postfacto reprobētur remanere: quia non inspicitur initiū, sed progressus. Quartū dubiū est: verba dicūt bina sponsalia binasq; nuptias. Quid si cōtraxit sponsalia cū vno, & postea nuptias cū altero: iste casus nō cōprehēditur in verbis edicti: sed dicitur, quòd cō prehēditur in sententia. Quintū dubiū est, quid si prima sponsalia erāt valida, vel primū matrimoniū: secundū verò vel secunda sponsalia, erāt inualida, quia cōtracta cū consanguinea vel cōsanguineo: Respōdetur idē, vt infamētur quia verba edicti

2 denotant factū, nō autē validitatē eius. †Ex primo dicto no. casum in quo, mādās punitur, q̄a infamatur, & mādatarius nō punitur, quia nō infamat. Sed contra. C. de accusa. l. nō minus. vbi punitur vter q̄. Sol. ibi. in his quæ sunt de genere prohibitorū, si quis enim occidit vel percuti facit per aliū, ille qui percutit, est principalis delinquens: sed mandās est accessorius: & sic vter q̄ punitur. Sed hic matrimonium vel spōsalia, quæ per aliū fuerunt cōtracta noīe alterius, nō sunt, nec erāt de genere prohibitorū: licet cōtrahēs infametur, q̄a cū duobus cōtraxit:

3 sed per actū nō infamatur. †Circa secundū quæritur, quæ sit ratio, q̄ pater qui habet in potestate potius punitur, quā extraneus: Respōdetur, q̄a sine cōsensu suo filius vel filia cōtrahere non poterat. C. de nup. l. si vt proponis. vnde cum posset impedire, & nō impediuit: plus punitur, quā extraneus, qui prohibere nō potuit: imò sic passus est filiū vel filiā contrahere scies:

4 vt §. in l. liberorum. §. fi. †Et illū tex. & istū Bar. inducit ad quę stionem de matre, quæ neglexit petere filio tutorē, vel tutelā assumere intra annum. Nā si pupillus moritur in pupillari ętate, priuatur hæreditate eius, & deuoluitur ad sequentē in gradu proximiori. Patet ergo, quòd ista mater habebat patrē, in cuius erat potestate, qui est proximior sequens, & qui passus fuit matrē negligere: an hæreditas pupilli deuoluitur ad eum matre exclusa: & dicit quòd cū ista quæstio esset de facto, ipse allegat istos tex. contra patrē, qui tanquam legitimus administrator matris, potuit hāc negligentiā matris corrigere, & nō pati, quòd annus laberetur: & dicit q̄ nesciebat magis propi-

5 tiores text. allegare ad hoc, quam istos. †Circa tertiū dictum not. secundū eundē: vt si eodē tēpore videantur duo in studio simul, licet simul non venerint, sed diuersis tēporibus, & sic cō traxerunt ex postfacto, nō à principio, vt hic in ver. quòd ait.

6 †Ex quarto dicto in ver. item si alterius. nota diligēter, quòd qui contraxerit spōsalia cū vna, si postea cōtraxit matrimoniū cum altera, licet spōsalia rumpātur, & matrimoniū valeat, nihilominus infamatur: quia rumpit fidē primæ: quod est verū, si nō renuntiauit primis sponsalibus: aliàs secus: vt in l. j. C. de

7 spon. secundū doct. †Vlterius no. ex vltimo dicto, quòd punitur quis si fecit actum prohibitum, licet actus nō valeat. Sed contra de l. ea quidē. si man. ita fuerit ali. quia paria sunt actū gestum non fuisse vel gestū fuisse & non valere, vt l. quoties. §. qui satisfda. cog. soi. quod hic dicitur cōtigit: q̄a prætor qui prohibitionem fecit potius inspexit factū, quā iuris effectum. Scie bat enim, quòd cū duobus non poterat quis habere licitū matrimonium, vel licita sponsalia: postquam ergo prohibuit ne post contractū factum cū primo, fiat cū altero: videtur sensisse de facto cum altero, etiā nulliter: quia non insimul etiam fieri

8 poterat. †Aduertendū tamē ad hoc, vt propter ipsum incurrit infamia, debet esse validū respectu formæ & primæ apparentiæ: licet tamē nullum sit in substantia. Si enim nō esset forma seruata, & sic esset nullum duplici ratione, nō incurreretur infamia: secundū Barto.

§. Ex compromisso.

1 a ¶ Minorem. sed quid si sine causa mutet, vel minuat pœnā, an puniatur, & qualiter? vide per L.u. Ro. singu. iuris. fo. xiij.

§. Ex compromisso.

†Hic iuriscō sultus post expositionē verborum edicti, incepit determinare aliqua dubia circa materiā. Nota hic: q̄ sententia arbitri nō habet infamare, licet lata sit super delicto

2 famoso. Et ratio est, q̄a talis sententia nō habet efficaciā. †Non enim ꝓducit actionē in factū, nec executionē: licet metu pœnæ sibi pareatur, ideò nō pōt ab ea appellari, vt l. j. C. de arbit. Prætor autē dū in suo edicto locutus est de cōdēnato, intelligitur habuisse respectū ad cōdēnationē validā, quæ de se producit actionē in executione. & hoc vult dicere tex. dum dicit, nō

3 per oīa sententia est. Vnde dicit Bar. q̄ †si ex forma statuti sententia arbitri vel arbitratoris haberet efficaciā, & deberet miti executioni, sicut sententia iudicis, bene infamaret: argu. hic à

4 cōtrario sensu. †No. etiā, q̄ de crimine potest cōpromitti, qđ est verū quantū ad effectus ciuiles, & ad pœnā applicādā parti, non ad effectus criminales, quatenus deberet priuari pœna applicanda fisco vel corporaliter: quia hoc cōcernit rēpublicā l. licitatio. §. quod illicitis. de publi. vnde nō propter priuatum hoc tolleretur per cōpromissum. vt §. de pact. l. si vnus. §. itē ne

5 experiatur. cū pluribus si. †No. etiā gl. quæ est hic, q̄ cōfessio facta corā arbitro, non infamat sicut nō infamaret eius sententia. Et dicit Ang. q̄ non est alibi. nec etiā infamaret cōfessio facta coram iudice incompetēte, nec valeret, sicut nec sententia, vt in c. at si clerici. de iudi. sed nec alius actus facti gestus corā eis, infamaret: licet si esset cōpetēs iudex, infamaret, vt l. j. in prin. §. eo. dum dicit eo vel cui de ea re &c. & ibi tetigi secūdū Ang.

§. Quantū.

†Interlocutoria nō infamat: licet diffinitiua infamaret. l. ob hæc verba. j̄. eo. ti. Nā verba edicti prætoris dū loquunt de cōdēnato, nō possunt intelligi nisi diffinitiuè: aliàs nō diceret condēnatus. vt j̄. de re iudi. l. quod fusit. Gl. tū hic dicit, q̄ bene q̄s efficit infamis infamia facti, per hæc verba prolata à iudice. †Itē si à patre: q̄ tene mēti,

2 & caueas diligēter nō irritare patrē, ne prorumpat cōtra te ad verba iniuriosa, & opprobriosa: quæ si prolata essent à iudice diffinitiuè, incurrerēt infamiā iuris. Nā saltē incurrūt infamiā facti, & facitū repelli à dignitate, & etiā repelli admitti ad quærelā ipso instituto à patre tāquā instituta turpi persona: & etiā repelli à testimonio. iuxta no. l. casus. §. de senato. licet qdā cōtra in hoc & ista no. semp ī effectu: à qb⁹ est potissimè cauēdū.

§. Pœna grauior.

†Si pro pœna pecuniaria infertur personalis, quæ reputat̄ maior, & grauior: cēset cū infamia dispēsatū: & cōdēnatus nō effi citur infamis: secus, si pro pecuniaria minori imponat̄ pecuniaria maior: & hoc siue agatur criminaliter, de delicto, siue ciuiliter. h. d. iste. §. famosus, & vulgaris: qui etiā habet materiā satis difficilē. Et primò ponit dictū in genere vsq; ibi: vt puta. Secundò exēplificat, & sic procedat qñ personalis imponat̄ pro pecuniaria. Nā cū grauat̄ in vno, releuatur in altero. necnō fit infamis. Et etiā loquit̄ qñ de crimine agebatur criminaliter ad pœnā applicandā fisco, & hoc vsq; ibi: sed & si in cā. Tertiò limitatur dictū, vt nō habeat locū, qñ pro pecuniaria minori imponatur pecuniaria maior: & loquit̄ qñ de de delicto agebat̄ ciuiliter ad pœnā applicādā parti, & sic vsq; ibi: quāuis. Quartò redit ad primū exēplū qñ pro pecuniaria fuit impōsita personalis. Et dicit, q̄ hoc fieri potest etiā eo casu, quo de crimine agebatur ciuiliter ad pœnā applicādā parti: quia iudex potest imponere corporalem: & sic præiudicaret agēti in pecuniaria,

2 qđ tñ qualiter procedat, est dubiū casus. †No. primò, q̄ iudex potest imponere grauiorē pœnā pro delicto, quā lex vel statutum dicat: & eodē modo pōt imponere minorē [a] vt C. eo. l. & si seruetur. Sed cōtra, quia dicit q̄ hoc facientēdo debet puniri eadē pœna quā imponere debuit: vt §. ne sanctū baptis. l. fi. in fi. & j̄. ad le. Iul. pe. l. lege Iulia. ī fi. fol. verū est, qñ causa iusta hoc fecit, secus si iniusta causa. Et pōt esse iusta, vel si auget delictū vel minuat, vt in exēplis positis in gl. magna: vel nō auget delictum, vel minuit: sed propter aliud bonū publicū, quia multis grassantibus in eodē delicto delinquētib⁹, ad terrorē oportuit aliquē grauius punire, vt alius abstineat: vt l. aut facta. de pœnis. ī fi. Aduertēdū tñ, q̄ qñ causa ob quā minuit pœnā minuit

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ✣ De hoc vide p Ias. in instit. de actio. §. pœnales.

b ¶ Vel iuuene. Idē dicas in nobili, q dignobili: & quod ætati, & nobilitati in pœnis imponendis iudex afferre debeat, voluit Fulgo. cōsil. clviij. & acur. consil. xcv.

etiā delictum, puta: quia deligt sine dolo, tñ cū culpa lata: vel delinquēs erat minor & sic merebaf veniā: vel erat multū antiquus, & sic nō reputabaf tā magnū delictū. † Istæ causæ minuentes delictum minuūt pœnā: & ita censef cum infamia dispensatū: & ita loquif l. & si seuerior. C. eo. Sed si cā auget delictū, q̄d q̄n̄ sit, pulchra exēpla ponunf in l. aut facta. ff. de pœnis. tūc nō videf verū, q̄ pœna sit grauior, quā lege caueaf. Et ideo tūc nō cēseref cū infamia dispēsatū, nec ī isto casu, pcederet, q̄d hic dicitur: sed solū q̄n nō auget: sed ppter alid bonū publicū fuit imposita grauior pœna, qa multis grassantibus fuit locus exē plo: hoc casu loquif iste tex. Sed q̄d si nulla cā fuit, & sic ut dex veniebat puniēdus, vtrū censeaf esse dispensatum cū infamia: gl. mag. sentit q̄ sic: quia delictū iudi. potius debet ꝓdesse condēnato, quia plus grauauit sine cā, quā si subesset aliquacā: ergo debet releuari. † Itē no. in primo exēplo, q̄ pœna psona
a lis grauior est omni a pecuniaria. Posset tñ esse cōtrariū, si esset vilis, & vellet potius portare mitrā, vel fustigari, quā soluere: iuxta no. in l. in seruorū. in fi. de pœ. † Itē nor. in secundo exē-
5 plo, q̄ licet sit actū actione furti nō manifesti, ad duplū, valet sententiā quę condēnat in quadruplo, tanq̄ sit manifestū. Sed contra, diuersæ sunt actiones cōpetentes ad duplū pro nō manifesto, & ad quadruplū pro manifesto, & diuersa sunt delicta. Sed si est intimata vna actio, & ferat sententia in altera, in qua nō fuit lis contestata, nō valet: sed nouo iudicio opus est. l. non pōt videri, de iudi. dixit Guli. de de cu. ꝓ hic nō fuit intentata actio furti nō manifesti, licet tex. hoc videat dicere: sed potius manifesti, & ita fuit dictū i libello: tñ ista qualitas, manifesti, nō fuit ꝓbata, ppter q̄d furtū potius censebaf manifestū: tñ iudex condēnauit in quadruplo. Ista sentētia ideo valuit: qa nō discrepat à petitis, imò se cōformat cū libello, tñ grauat post q̄ non erat probata qualitas. Bar. nō approbat: quia si in libello fuit expressa qualitas furti manifesti, debuit probari, aliās nō potuit ferri sentētia in furto non probato. Vnde ipse tenet, q̄ in libello non fuit specificata qualitas furti: sed simpiciter dictum, q̄ rem subtraxerat: nec probauit, q̄ fuisset furtū manifestum; vnde debebat potius condemnari in duplo, & condemnauit in quadruplo: quia nō discrepat à libello, sed est iniusta, quia non fuit probata qualitas, quæ meretur hanc pœnam.

6 † Ex vltimo dicto no. mirabile, q̄ licet quis egerit ad pœnam applicandam sibi, iudex potest condemnare ad pœnam corporalem: & sic præiudicat parti. Videt em extraneū: nam fuit ciuiliter actū, & cōdemnatio videt acta criminaliter, nec potuit iudex auferre ius quæsitū parti. Dicit glo. q̄ hic addidit pœnā corporalem ad pecuniariā: nō autē abstulit pecuniariam. Vel dic q̄ abstulit, tamē ex eo si crimino sus non erat soluēdo, quo casu pecuniaria transferē in corporalem. Bart. reprehendit, & hic multa verba effundit circa fin. huius §. & loquif subtiliter. vide hic per eum: quia longum esset omnia sua verba recitare.

7 † Quæro, quid si pro pœna pecuniaria iudex deportauit, vel condemnauit in metallum: Bal. tenet nō habere locum, q̄ hic dicitur: quia per tales pœnas perditur status, cū perdaf ciuitas vel libertas: vnde nō potest reuocari fama. Debet ergo intelligi quod hic dicif in prius q̄n imponif talis pœna personalis, per quam status non tollitur vel minuitur: vt est relegatio ad tempus, & idem si fustigareē vel mitrareē. Nō obstat j. e. ictus fustium. quia ibi fuit imposita grauior pœna quam l. diceret. Or, aduertatis: quia iste §. est satis notabilis & famosus valdè. Nunc sciendum, q̄ in isto §. sunt quatuor gl. recitandæ. In prima quæ incipit, pone in eodem oppo. contra text. dum dicitur in primo exemplo si eū qui in parte bonorum mulctari debuit
8 præses relegauit &c. † Et sic innuit, q̄ relegationē tantū patif non publicationem bonorum, contra q̄ imò vtranq̄ pœnam tam pecuniariā quā personalē: vt C. de episc. audien. l. nemo. la ij. dic q̄ ibi est casus specialis, in quo per eandem legem imponitur duplex pœna pro eodem delicto: & tunc vtraq̄ est imponenda: vt ibi, nisi iudex vellet expresè contra. quod esset, si diceret impone talē pœnā pro tali, q̄ tūc solū illā pateret ꝑm glo. Regulariter aūt nō ita est: qa vna sola imponif. Bar. dicit, q̄ vbi duę essent imponēdę si imponaf vna vē altera remissa, absq̄ eo q̄ altera exprimaf, nec censetur altera cōdēnatus à lege, nec
c deberet à iudice cōdēnari, postquam lege imponēte diuersas pœnas, vna tantū esset imponenda vt in l. senatus. cū ibi plenè no. ff. de accu. Et idē si ab eadē lege imponerētur alternatiuè nō copulatiuè. vt. C. de seruis fugiti. l. iij. seu. ij. & tūc cuius sit electio, dic, vt ibi no. Itē oppo. in fi. eiusdē gl. cōtra primū exemplū, q̄ nō valeat cōdēnatio in pœna corporali, si veniebat imponēda pœna pecuniaria: quia nō debet ferri sentētia in alio, quàm petitū sit, vt in l. fi. C. de fideicom. liber. gl. fatetur q̄ in casu isto valet, quod dicit esse mirabile, & non assignat rationē.

9 † Tu dic, nō esse mirabile, quādo accusatur quis criminaliter de crimine in quo venit imponenda pœna pecuniaria: quia in accusatione, nō habet verū cōcludere, q̄ imponatur pecuniaria: sufficit enim, q̄ narret delictū cōmissum, & petat eū puniri, nō exprimēdo pœnā, licet in libello in causa ciuili, necessaria sit cōclusio ad certā rē vel quātitatē, nō sic in criminali, q̄d dic vt no. Cy. in l. exēplo. C. de falsis. & l. in causis. de accu. Et si dicatur, sentētia debet esse nulla ex alio capite, qa cōtinet expressum iuris errorē: respōdetur nō esse verū, propter arbitriū, quod daf iudici imponere nobis, etiā aliter quā l. disponat ex causa rationabili: & sic q̄ posit augere vel minuere. vt. ff. de pœ. l. hodie. Et per hoc est expedita illa gl. quę ponit tria exem
10 pla in isto ver. vt puta. † In secūda gl. quæ incipit, scilicet cōseruāda oppo. cōtra tex. dū dicit, cū eo trāsactū &c. Nā innuit, q̄ per trāsactionē tollatur infamia: imò inducif vt. ff. eo. athletas. §. sed eē. l. seq. & l. furti. §. pactus. gl. soluit tribus modis. primo, q̄ nō est intētio iurisconsul. cōtra dicere, q̄ per trāsactionē tollatur infamia, sed per duriorē pœnam: sicut in causa ciuili, per trāsactionē tollatur actio prima: vel dic, q̄ cōtra loquif, cū trāsigitur super crimine: hic verò, cū super fama, vel dic, q̄ hæc trāsactio fit mediāte authoritate prætoris, quæ excusat ab infamia vt. l. furti. §. qui iussu. posset tñ aliter solui, sed non est vis: quia oppositio est leuis. Tertio in tertia glo. quæ incipit, imò opponitur, cū hic dicitur, q̄ si fieret, imponaf grauior pœna pecuniaria, quia pro duplo cōdēnatur ad quadruplū, cēseē subsata infamia: quia maior est infamia, quā alia pœna pecuniaria: cū honor sit præferēdus omni pecuniæ, vt. l. iulia. si qs ex causa testa. Sed cōtra de. l. furti. ff. vbi videtur cōtra gl. soluit multis modis. finaliter dic, vt not. ff. eo. athletas. §. fi. in gl. ibi qa ibi non fuit proposita actio famosa furti, sed rei ven. vel cōdictio, quæ nō infamat, etiā si maior fiat cōdēnatio quā debuerit fieri per iuramentū in litē: sed q̄ proponitur actio famosa furti, licet maior pœna imponatur, nō cēsetur cū infamia dispensatū. Aliud est ergo quærere an maior pœna fiat quē infamari, qui ideò fuisset infamatus, si deinde fuisset cōdēnatus: aliud, an maior pœna tollat infamiā, quæ nō fuisset orta, si talis maior non fuisset imposita ei. Expeditæ sunt istę tres gl. primę: veniamus modo ad gl. mag. quā recito per tres opiniones, & p tres quæstiones, vt clarius habeatis. Glo. magnā recito, per tres opiniones, vsq̄ ad ver. vt hic. & per tres quæstiones, vsq̄ in fin. prima opi. quæ cōcernit totū. §. licet gl. sit signata super fine opponit, q̄ nō sit in potestate iud. augere pœnā vel minuere: sed hoc cō sistit in potestate legis mortuæ, vel viuētis, vt principis, vt l. ad
11 Turpilianū. & l. moris. §. istæ ferè. de pœnis. & l. j. §. fi. de quæstionibus. † Sol. postquam iudex imposuisset pœnā per sententiā diffinitiuā, functus esset officio suo, nec posset eā pœnā augere vel minuere: sed solū princeps, vel qui locū principis tenet: quia nō recognoscit superiorē saltē de facto. Sed antequā imposuit, datur sibi à lege arbitrium, vt ex causa posit augere
12 vel minuere. vt. l. hodie. ff. de pœnis. † Sed cōtra secūdo, q̄ imò non detur, sed puniatur si auget, vel minuit. vt. l. si. C. ne saltem val. & j. ad leg. Iuliā pe. l. lex Iulia. circa fi. verū est, si sine causa
13 iusta, aliās habet arbitriū, sicut dictū est. † Quæ autē sint causæ glo. hic enumerat tres causas sufficiētes, ad minuēdū, quas no.
14 Nā † illæ causæ minuunt etiā delictū, & tūc loquitur tex. & seuerior. C. eo. ne cēseatur cū infamia dispēsatū propter minoritatē delicti. Et no. gl. q̄ delictum reputatur minus, vel leuius in
b antiquo vel iuuene, b quam in homine prouecto: & cōmissum sine dolo, quam cū dolo: & quotidie isti casus eueniūt, & pauci sunt qui perpēdāt, & sciāt aliquē defendere, & bene est, si quis habeat præ manibus liberare quē à morte propter istas causas. In augendo verò ponit vnā, quę nō auget delictū, vt cū multis crassantibus locus fuit exēplo ad terrorē aliorum, quo casu loquitur iste. §. Sunt & aliæ plures quæ colligūtur ex. l. aut facta. ff. de pœnis, propter quas delictū augef: puta, ratione loci: quia cōmissum in platea, vel in ecclesia, vel in palatio: & tūc nō habet locū iste. §. quia tunc nō imponif maior quā. l. caueaf. Sed
15 tertio opponitur, qa sunt multa crimina in qbus non imponif
a certa pœna per. l. terminata: a sic nō poterit videri, vel perpendi, an sit aucta, vel diminuta. gl. respōdet & bene, q̄ imò nō poterit, si cōsuetū fuerit imponere talē, & imponatur maior, vel
15 minor: & hoc vsq̄ ibi, vt hic. † Nūc quæritur primo, qūo & qñ procedit quod hic dicif? & in d. l. & si seuerior. q̄ pœna aucta vel diminuta tollitur infamia. gl. ponit hic vnā distinctionem lōgā. Ex qua collige quatuor regulas, duas negatiuas, & duas affirmatiuas: & tene mēti istam glo. quæ est valdè magistra & subtilis. Prima regula in pœna pecuniaria, vt indistinctè siue imponatur maior pro minore, siue minor pro maiori: itē siue causa cognita, siue sine causa, si delictū erat famosum nō cēseatur cū infamia dispēsatū. Ratio est, qa infamia est maior pœna omni alia pœna pecuniaria. arg. in l. Iulia. si qs omissa causa testa. Secunda regula est, qñ pecuniaria imponeē pro tēporali, & multo magis, vt indistinctè nō tollatur infamia. Alię duę sunt affirmatiuæ: vna qñ tēporalis imponitur pro pecuniaria, vt in distinctè siue cū causa, siue sine causa tollitur infamia, pro hoc habēt. §. quod tñ. Intelligę sanè nisi corporalis minuat, vel tollat statū: quia facit perditionē ciuitatis: vel libertatis. vt. ff. dixi. secundū Bal. vt l. cognitionū. de var. cognitio. Alia regula affirmatiua est, qñ imponeretur corporalis, pro corporali: & tūc gl. distinguit, aut maior pro minore: & tollitur infamia p principiū vsque ad. l. licet exēpla: quæ postea ponuntur, nō sunt de isto casu: aut imponitur minor pro maiore, quo casu loquitur lex, & si seuerior. & tūc distingue, aut cū causa quæ minuit delictū, & tollitur infamia: aut sine causa, & non tollitur: imò iudex punitur: sit ergo cautus iudex vt in sententia faciat mētionē de causa: vt sic nō puniaf, & cōdēnatus nō infametur. Secunda est eo casu quo imponif pœna corporalis maior vel mi
3 nor: & sic cēsetur dispensatū cū infamia, finito tēpore. An saltē eo durāte, & sic durāte tēpore sit infamis: Glo. q̄ sic vt colligif ex d. l. & si seuerior. si tñ nō esset pœna temporalis: sed instāta-
16 nea, puta, fustiū: tūc nō est infamis ea durāte. † Tertiò & vltimò quæritur: finito tēpore pœnæ finif infamia: qñ pœna fuit
b aucta, vel minuta cū cognitione causæ. Sed an crimino sus fini to dicto tēpore recuperet b honorē deperditū, vt si fuit relegatus ad tēpus, & sic nō fuit vsus officijs publicis: an finito tēpore posit vti? vel si fuit priuatus aliquo officio particulari, vsq̄ ad actū tēpus, an finito tēpore posit illo vti vel debeat admitti ad alia officia, de qbus nō fuit priuatus? Glo. hic notabiliter ponit vnā pulchrā distinctionē, & longā, quam tene: nec in ea habetur: quia nō reperio in aliquo eā reprobari: non sunt alia.

1 §. Crimen stellionatus, † Dubiū istius. §. cōsistit: quia si nō est crimen publicū, sed priuatū, videbatur nō infamare: quia nō continetur inter quatuor crimina priuata, ex quibus infamatur quæ ponuntur in l. j. §. quæ furti. ff. eo. Si enim esset publicum, non esset dubiū, quia cōdemnatus de quolibet crimine publico, est infamis, vt in l. infamare. de publi. iudi. sed respondę, q̄ imo videtur cōtineri sub illis quatuor: qa succedit loco actionis de dolo, quæ est famosa, & datur ad interesse priuatū: sed ad pœnā publicā, pōt dolosus accusari crimine stellionatus: & tunc dānatus est infamis, sicut dānatus in actione de dolo: si autem succedit loco alterius actionis, quæ nō infamat, tunc se
c cus: c & ita loquif l. ij. ff. de crimi. stellio. quæ contrariatur huic. sed glo. soluit vt dixi. Sequitur. l. seruus cuius.

LEX XIIII.

1 SEruus cuius. † Hæres damnatus etiā ex facto suo famoso, non infamatur, si fuit dānatus ex instantia cœpta cū defuncto: hoc di
2 cit notabiliter, & sic nota, q̄ † instātia iudicij trāsit in hæredē: & ad hoc allegatur etiā l. q̄ si hominē. de fideiu. aliās, si cū homine. In tex. ibi dūs accepit, per contestationē litis factam cū eo: & sic si fuisset cōdemnatus dūs, non fuisset effectus infamis: quia nō fuit cōuentus ex suo delicto, sed ex delicto serui; sed ipse dūs decesit nondū lata sentētia, a instituto seruo cū libertate, ī quē nō trāsit instantia: cuius virtute cōdēnatus vide batur infamari: qa ipse cōdēnatur ex delicto suo, vel propter delictū suum: & sic no mine suo videbatur cōdēnatus. Cōtrariū dicitur, quia cōdēnatur ex instātia cœpta cum dño: & sic potius noīe alieno, quàm suo, ergo &c. ff. eo. furti. §. si quis alio. tene mēti. Oppponitur pro declaratione glo. q̄ imò iste seruus succedēs, si condēnetur, efficiatur infamis: quia videt potius suo nomine, quàm noīe dñi cōdēnatus. Nam obligatio qua ipse seruus tenebaf ex suo
b delicto, erat principaliter: illa verò qua tenebatur dūs noxaliter pro eo, erat accessoria, sed qñ principaliter obligatus succedit obligato accessoriè, extinguitur accessoria, & durat principalis. vt l. generaliter. de fideiuss. ergo nō videtur cōdēnatus de accessoria: sed ex sua principali. gl. soluit, q̄ tūc accessoria cōfunderet, qñ principalis esset ciuiliter, & vniuersaliter obligatus: quia tunc principalis est potētior: ideò confundit accessoriā. Hic verò non erat obligatus nisi naturaliter: & sic erat potentior ista accessoria, per. l. quam allegat gl. sed hæc solutio nō est bona, secundū Bal. quia seruus postea factus liber, ciuiliter & naturaliter obligatur: vt patet ex sequēti. q. gl. ideò dic, q̄ posito, q̄ obligatio domini esset accessoria, qa in iudicium erat deducta, & sic perpetuata, non tollitur: licet cōiugaē principali. Sed tūc d
3 quærit glo. † an poterit iste seruus postea factus liber cōueniri ex sua persona omni sa instantia primæ litis? glo. tenet q̄ sic: & tūc infamabitur, si cōdēnetur: nō tñ poterit simul conueniri ex persona sua, & etiā ex persona domini defuncti: quia pro eodem conueniretur bis, quod non est dicendum.

LEX XV.

1 NOtatur quæ. † Mulier quæ per calūniā fecit se mitti in possessionem bonorū nomine vētris, efficitur infamis, si de hoc cōdēnetur: secus, si decepta hoc fecit. h. d. ista. l. vsque ad. l. ob hæc verba. & iste casus nō ponitur in l. j. §. eo. sed ponif hic per iurisco. propter hæc, quia prætorē decepit, licet nō condēnetur de delicto publico vel priuato, sed de sola calūnia cōmissa in delicto publico vel priuato. Tria ergo requiruntur vt sit infamis, scilicet q̄ per calūniā sciēs se nō esse prægnātē. vel nō marito prædefuncto fecit se mitti in possessionē bonorū defuncti, tanquam de eo esset prægnans, vt titu. de vētre in posse. mittē. Secūdò, quòd esset sui iuris: vel q̄ nō fecerit iussu patris. Si autē erat in potestate patris, & eius iussu fecit, pater notatur nō ipsa. Tertiò q̄ fuerit de hoc condēnata, & sic non infamatur ipso facto, sed per sententiā. Sed quæro, si per statutū inducitur infamia, & ex statuto non apparet, an voluerit incurri ipso iure, facto, vel pro sententia? Dic, quòd in dubio mitior interpretatio facienda est, & sic requiritur sententia secundū Cy. & Bal. C. de legi. l. ij. in fi. ad quod facit ista lex non alia.

LEX XX.

1 BHæc verba. † Interlocutoria per quā quis pronuntiatur calūnioſus instigator litis, non infamat. h. d. secundū vnā lectu. vel dic idē si diffinitiuē. Non tñ declaratur qualitas instigationis. Si autē declaratur, dic vt in gl. quia aut instigator & coadiutor producit testes, & similia facit: & tūc infamatur, aliās nō: & secundū intellectū primū, q̄ loquatur de interlocutoria cū qua concor
2 dat. l. quid ergo. §. quātū. facit. q̄ † bānitus de crimine famoso,
d nō sit infamis: quia bānū est interlocutoria, d nō diffinitiua: vt

✣ Et adde, quòd cū pœna venit imponēda, quæ lege cauta, aut determinata non sit, tum ea arbitraria aut extraordinaria dicitur vt in l. j. §. expilatores. ff. de effracto. & exp. & ibi per Bart. & l. sanctio. de pœnis. Bal. in rub. de fide instru. C. xj. colū. & Specu. de accu. §. j. ver. demū autē. Alex. in l. hodie. de pœ. glo. & Cardi. in cle. j. xij. no. de testa. & in cle. ij. §. nominati. de hære.

¶ Recuperet. an restitutus intelligatur integrè restitutus, vide per And. Barba. cōsi. xlviij.

✣ Vt in l. j. & ij. C. cōmi. vel epistō. & l. iij. C. de mod. mulct. & ideo hann. reuocari mutari ac limitari, vt interlocutoria posteā ꝙ etiam fiet per cōparitionē secundū not. Bal. C. de hære. insti. An autē infametē vide per eundē Bald. in l. cū mulier. in. xix. col. ver. quęro igit. ff. sol. mat. & in l. j. C. de mod. mul. & ibidem Bar. & gl. Budē Bal. in l. iij. exercen. C. de fid. instru. & Alex. in l. infamen. de pub. iudi. ff.

✣ Et adde ꝙ crimen stellionatus nō est legitimū, & ideò pœnā legitimam nō habet, sed extraordinariam vt in l. in. §. pœna. de crimine stelli. & l. ij. eod. titu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non nocet de hoc per Alex. in l. sepe. in repetit. de re iudi. per Signi. de medio. cõsi. cclix.

b ¶ Citata. An noceat parti sententia lata cõtra notarij de falso adulterio, vide per eundem consi. lxxx.

c ¶ Non erit an periurus is qui fidē fallit, sicut qui iurat? vide per do. de Rota decisio. suis de iureiu.

↦ Adde illud Cicero. lib. iij. offic. maximè pertinēs. Nō enim, inquit, falsum iurare, peierare est: sed quod ex animi tui sententia iurauerris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, periurium est.

d ¶ Necessaria. de hoc latissimè per Franci. de Are. cõsi. clxiij. & ibi an sententia requiratur in notorijs.

no. in l. eos. C. de calum. de hoc tangit per Bar. j. l. littus. circa fi. & per Bal. C. de fur. l. etiã. vbi vide plenè per eũ. Et secundum primũ intellectũ no. † q dũ dicitur sententia q interlocutoria vocatur sententia, sed nõ propriè: quia cũ loquimur de sententia, videmur loqui de diffinitiua: vt. l. quod posit. j. eo. de reg. iur. In tex. ibi callido cõmento & dolosi. In tex. ibi. instigator. vide hic, quod not. in cle. j. de pœnis. In tex. ibi pudor potius honoratur id est incurritur infamia facti nõ iuris. In fi. l. ibi mandatoris opera fungitur id est dicere non infamatur: licet fuerit instigator, eo modo, quo infamaretur, si fuisset mãdator: q instigatio põt fieri duobus modis: vel sufferẽdo, vel coadiuuando: & tũc nõ incurritur infamia: vel coadiuuando, & tũc secus. vt in gl. sed mãdator punit sicut principalis. In glo. ij. ibi. alij dicunt. dic ita procedit, casum ponẽdo, q ista fuerit sententia diffinitiua: & tunc distingue, vt in hac glo. & adde. j. de extraor. crimi. l. j. §. si quis in postulãdo cõtra illos † qui susurrant in auribus iudicis, cõtra aliquẽ, q deliquerit, ad hoc, vt iudex cõtra eũ procedat, & postea reperitur, q nõ est verum, an ille debet puniri: Nã dicitur instigator nõ tamẽ coadiutor, an plus puniatur: & nota bene glo. sic secundũ Ange. † quia non ita bene reperitur de diuersitate istorũ vocabulorũ: quia mandator in plus se habet: quam exhortator, vel monitor, vel commendator, vel cõsultor, vel promissor. Vnde statutũ loquẽs de mandatore, non vendicat sibi locum in aliquo de prædictis.

2 ☞ Sententia lata contra testes accusatos de falso, non nocet parti, quæ ipsos produxit: sed debet alia sententia ferri contra partem, ut sententia in firmetur.

3 Si quis fuit condemnatus de falso instrumento, hoc non nocet alteri, illo utenti nisi de nouo contra eum pronuncietur.

4 In arbitrio iudicis est sequi dicta testium, vel non sequi, & probationes in lite dependent ex arbitrio iudicis.

5 Periurus quando sit infamis?

LEX XXI.

1 LVcius Titius. †Sententia lata cũ parte, per quam declarat testẽ falsum dixisse, non nocet testi, vt incurrat infamiã tanquam falsarius. h. d. vel sic. Si alter ex litigãtibus succumbat: qa nõ fuit data fides testibus q ipsum inductis tanquam dixerint falsum, non nocet testibus, vt videatur de falso cõdẽnati, & sic nõ efficiuntur infames. h. d. & est sing. casus qui semper allegat. † Sic
2 a econuerso lata cõtra testes accusatos de falso, nõ nocet [a] parti, quæ ipsos produxit, vt per hoc sententia retractetur: vt no. in l. j. C. qui accu. nõ pos. feu. de accu. p Cy. debet ergo alia sententia ferri cõtra partẽ, vt sententia infirmet vel cõtra testes, vt infametur:
3 quia res inter alios acta, alijs præiudicare nõ põt. † Et idẽ in instrumẽto, si pars q produxit instrumentũ fuit repulsa, vel succubuit, tãquam instrumentũ fuerit falsum: hoc nõ nocet alteri vtenti illo instrumẽto: nisi de nouo cõtra eũ, pnuncietur. vt. ſ. de fide instru. l. si vteris. In tex. ibi. quasi iniuriã passus. & sic egit actione iniuriarũ, & induxit testes ad probandũ iniuriã, quos fecit examinari: & postea dicta eorũ tradidit iudici: & iudex absoluit reum, nõ adhibens fidẽ testibus, quod potuit esse: vel quia nõ plenè probabãt: & tũc non sequitur, non probãt. ergo sunt falsarij: vel q expressè reprobauit tanquam dixerint falsum, vt in textu, ibi, quorũ testimoniũ reprobatum est. & tunc ideò nõ sunt falsarij, quia ista sentẽtia nõ fuit lata cõtra testes: sed cõtra actorẽ pro reo. Vnde siue iusta, siue iniusta fuerit, nõ debet nocere testi. vt in fin. Et iste intellectus est notabilior, & vtilior. Sic ergo licet notarius sit cõdẽnatus de falso, nõ nocet
b parti habẽti instrumẽtũ, si nõ fuit in processu citata, [b] vel cõtra eã nõ fuit inquisitũ: ad quod vide Inno. in c. causam. qui si. sint
4 legi. tene mẽti istũ singularẽ casum. † Not. etiã hic, q i arbitrio iudicis est, sequi dicta testiũ, vel nõ sequi. pro quo. ſ. de testibus l. iij. ibi dã dicit: tu magis scire potes &c. Nã probationes in lite depẽdẽt ab arbitrio iudicis: sic etiã no. Bar. C. vnde vi. l. si qã & Bar. in l. nõ hoc. C. vñ cog. Pro declaratione mag. gl. opp. q imò si at infames postq sunt reprobati tanq falsarij, vt in legibus alle. in gl. Soluit gl. duobus modis. Primo, q nõ fuerũt reprobati tanquã falsarij, secũdũ q nõ fuit eis habita fides: vnde non sequitur, ergo dixerunt falsum. Ista est vera in se: tñ ratio quæ ponitur in fi. l. nõ venirer ad propositũ. dic ergo, q fuerũt expressè reprobati tanquam falsarij: & tũc ratio facit ad propositum: quia ideo nõ nocet sententia, quia nõ fuit lata contra
5 eos, sed contra eũ: q non probauerat quod intendebat. † Sed videtur opponere secundò pro declaratione glo. quia ista sententia probat eos salte esse periuros, sed periurus est infamis. l. si quis maior. C. de transactio. gl. notabi. dicit nõ esse verum, q semper periurus sit infamis: quia si iurat aliquid de præsenti, vel de præterito, quod tamen non sit verũ: non est periurus: & ita fuit hic: quia testis iurat de præsenti vel de præterito. Sed si iurat de futuro, quia promittit aliquid dicere, vel facere cum iuramento, & non facit: tunc bene efficitur infamis, quia dupliciter delinquit. Nam fallit fidem partiti: itẽ deo: & ita loquit l. si quis maior. sed si nõ iuraret parti, sed sibi ipsi, puta q nõ comedet carnes, vel quod comedet: etiam si in futurũ aliter facit
c nõ erit periurus: [c] quia nõ fallit fidẽ, quia gl. semper allegat in hoc, nec reperio ipsam reprobari. Tamen mihi videt q ista quę dicit gl. non fuerint necessaria hic: quia dicta sentẽtia, sicut non probat eos falsarios: ita non probat eos periuros: quia nõ possunt dici periuri, nisi falsum dixerint: tene tamen mẽti hãc glo. an periurus sit infamis: quia semper ad eam recurritur.

2 ☞ Executio in notorijs tantum valet quantum sententia: & in notorijs prosequitur executiue. & num. 3.

3 Crimen quando dicatur notorium?

4 Confitens extra iudicium secuto ictu fustium, vel in iudicio sine ictu efficitur infamis. vide tamen nuum. 6.

5 Confessus in iudicio in ciuilibus, habetur pro condemnato: nõ in criminalibus: & qualiter procedat? & num. 6.

6 Cautela pro reo qui dubitat condemnari ex causa famosa, quòd ante litis contesta. soluat, & euitabit infamiam.

7 Condemnatus ex inquisitione super crimine famoso, an sit infamis?

LEX XXII.

1 FCtus fustium. †Si in crimine famoso inciatur ab executione pœnę corporalis, non præcedẽte sentẽtia diffinitiua, diffamatur reus, ac si esset condẽnatus: & ex hoc genere pœnæ mediãte cã famosa. h. d. notabiliter. & hoc qñ potuit pro
2 sequi executiuè: quia delictũ erat notoriũ, vel erat repertus in flagranti crimine: vt gl. tantum † ergo valet executio, quãtum
d sententia: quia in notorijs, sententia non est necessaria, [d] vt in l. emptorem. vt j. de act. emp. secus, si non potuisset incipi ab execution, quia delictum nõ esset notoriũ, nec fuisset repertus in flagranti crimine vt j. de re iudi. l. si cum nulla. & C. de execut. rei iu. si vt. & l. j. Pro declaratione g Ioss. magnæ opponitur, q nõ fuerit incipiendũ ab executione, vt d. l. si cũ nulla. propter hoc gl. legit duobus modis, primo circa fi. q hic nõ incepit ab executione, imò processit sententia super facto, vel alio maleficio, & in executione fuit fustigatus, & velit dicere, q nõ ipsa executio vel fustigatio est ipsa, quę infamat, sed causa & etiam sententia præcedens: & tunc ista lex non esset multum notabi. Secundò no. q fuit processum executiuè non præcedente sentẽtia. Et ad contrarium respõde, q loquitur, quando delictũ non erat notorium, aliàs bene potest procedi, vt hic: quia sententia requiritur, vt declaretur delictum. Sed quando est no-
3 torium, non indiget declaratione. † Sed quando dicitur notorium. glo. vult, q tunc quando fuerit repertus per familiam iudicis in flagranti crimine: & hoc not. quia delictum commissum coram iudice, vel eius familia, dicitur notorium: idem si in conspectu populi. Et sic no. quòd in notorijs proceditur exe
4 cutiuè. vt not. Inn. in c. ex parte in Christo. de verb. signi. & in Spe. de notorio crimine. † Item dicit gl. quòd si confitebatur extra iudicium, similiter erat notorium: & secuto ictu fustium
5 cum confessione, efficitur infamis. † Sed si confessio emanasset in iudicio, propter ipsam solũ esset infamis, sine ictu fustium, vt ſ. ea. l. quando licet sola confessio non sufficeret ad pœnam maleficij, sine condemnatione. vt l. si confessus. de custodia reorum quam, in ciuilibus sola confessio sufficit: si facta est in iudicio, quia habetur pro condemnato, vt l. j. C. de confes. Aduerte, quia

te, quia hic requiritur implicatio: nam debes scire, quòd quatuor sunt casus. Interdũ crimino sus nõ confitetur vere vel fictè, sed vocatus a d iudiciũ, ante litis cõtesta. soluit quantitatẽ, quæ petitur, ne iudiciũ cogatur subire, & tũc nõ habetur pro cõfesso, sed euitat iudiciũ: & nõ efficitur infamis. vt. l. si reus paratus. j.
6 titu. primo. † Ideò sit cautus reus, qui dubitat cõdẽnari, nõ expectet litigare, sed soluat, & euitabit infamiã. Interdũ non soluit quãtitatẽ, quæ petitur, sed trãsigit aliquid dãdo, vt agentẽ vel accusantẽ remoueat: & tũc videtur turpiter cõfessus, & infamatur, etiã si extra iudiciũ hoc faciat. vt. ſ. eo. l. athletas. §. fi. & l. furti. §. pactus. quod verũ videtur, nõ solũ in quatuor criminibus, de quibus ibi: sed etiã in alijs criminibus famosis, seu de quibus in l. j. §. j. ſ. eo. licet nõ sic actionibus ex cõtractu, vel quasi. vt l. furti. Interdũ nec soluit, nec transigit, sed simpliciter cõfitetur delictũ: tũc aut extra iudiciũ, aut in iudicio. Primo casu glo. vult q talis confessio vna cũ pœna inducat infamiã: sed certè sola confessio non faceret notorium, sed induceret semiplenã probationẽ: vt no. in l. tantę. ver. de adulteriis. licet in ciuilibus inducat plenã probationem. Ideò nõ posset facere, vt ab executione deberet incipi: & sic etiã cum ictu fustium non infamaret, nisi cũ eo cõcurrerent alia indicia, quæ facerent notorium. Si autẽ fiat in iudicio, glo. hic vult, quòd habeatur pro condẽnato, quantũ ad infamiã, licet nõ quantũ ad pœnã maleficij. Bar. tenet cõtra, quia hoc nõ reperitur iure cautũ, licet reperiatur cautũ, qñ transigit & paciscitur: quia turpius est. Ideò dicit, q sicut nõ sufficit ad pœnam ista cõfessio, imò etiã requiritur condẽnatio: ita nec ad infamiã: hoc credo verius: & adde
7 quæ dixi in d. l. athletas. §. fi. † An autẽ condẽnatus ex inquisitione super crimine famoso, sit infamis, fiet dubitatio: de qua vide in l. etiam. C. de fur. & per Bart. in l. infamen. de pub. iudi.

LEX XXIII.

1 PArentes. †In ista. l. cum sequẽtibus nolo vobis aliqua scribere: quia sunt clara de se. Sufficiat vobis de hac materia.

De procuratoribus & defensoribus. *Rubrica.*

Sequitur titulus de procuratoribus quẽ dimittamus, & trãsferamus nos ad titu. de neg. gest. in quo videbitis plura vtilia, quia est vnus titulus valdè difficilis & intricatus: quẽ nondũ legi in hac ciuitate: quo finito, legam ad libitũ vestrũ. si nõ dimittetis me facere, damnũ erit vestrũ. Ego scio quid magis vobis expedit, quã vosmet. Iste est vnus difficilis titulus: qui non ita de facili potest intelligi, nisi audiatur in voce & videtur hic, quòd docto. non bene declarant: & oportet me laborare, vt posim vobis dare ad intelligendum. Or basta: alia vice legam post hunc titulum.

1 ☞ Procurator non dicitur nisi qui habet mandatum etiã si de iure posit agere sine mandato, ut ſ. eo. iuncta persona.

2 Statutum quòd procurator uentens ad iudicium debeat in primo actu ostendere instrumentum mandati, aliter gesta cum eo non ualeant, non comprehendit coniunctam personam agentem pro alia coniuncta.

3 Mandatum generale regulariter sufficit, & in quibus casibus requiratur speciale?

4 Procurator potest constitui in absentia, secus in curatore ad litem, & quare?

5 Quòd tunc requiratur nuntius, uel epistola.

6 Procurator constitutus si fuit in lite sine instrumẽto procurationis, quia adhuc illud non receperit, uel etiam receperit, & non fuit oppositum de non mandato, potest domino præiudicare, & etiam prodesse: dum tamen posit apparere de mandato.

7 In eadem causa potest quis esse nuntius, & procurator.

8 Actus debet cõcipi, & iudicium fundari in personam procuratoris litem cõtestando: sed respectu nuntij, debent uerba concipi in personam domini uide tamẽ nume. 10.

9 Litis contestatio nõ fit nisi inter præsentes: & dicitur simul attestatio, & habet uim stipulationis.

10 Potestas constituendi procuratorem est de genere permissorum.

11 Nullus potest compelli per seipsum litigare, sed procuratorem mittere, nisi ex iusta causa in citatorio exprimenda: & an idem in causis criminalibus?

12 Mittens procuratorẽ censetur declarasse se nolle litigare per seipsum: & debet procurator tunc citari ad sententiam.

13 Citatus si misit procuratorem cum mandato non sufficienti, hoc postea declarato reputatur uerus contumax, & uidetur protestatus se nolle aliter comparere.

14 In quibus casibus non posit quis litigare per se, sed compellatur mittere procuratorẽ: & in quibus teneatur comparere per se, & sic personaliter ẽ remissiue.

15 Electio ita facta, eligo illum in quo maior pars cõsenserit, nõ ualet: & quid si est alter natiua? & quid si eligatur Titius, cum plures sint Titij?

16 Procurator si fuit in absentia constitutus, requiritur ratihabitio, & quãdo uideatur habere ratum uel non? & si primò refutauerit, quando adhuc posit mandatum acceptare?

17 Vbi requiritur consensus, tunc furiosus non habetur loco absentis, nec loco præsentis, mortui: & quid ubi consensus non requiritur?

18 Procurator potest constitui ad litem, quæ adhuc non est, & quid in delegatione iudicis?

19 Procurator simpliciter constitutus, & generaliter ad omnes lites, an porrigatur ad futuras?

20 Verba præsentis temporis in his quæ sunt modici præiudicij, trahuntur etiam ad futura.

21 Mandatum procuratoris & iurisdictionis cũ æquiparentur in multis, quòd iudex poterit delegari ex dic, & ad diem, & in perpetuum.

22 Procurator cõstitutus usque ad tres menses, si causa non erit finita intra illud tempus, an posit post illud tempus adesse litis remissiue.

23 Licet in actibus uniuersitatum, uel capitulinõ sint citandi absentes à ciuitate: sed sufficit citatio per sonũ campanæ exceptis tribus casibus, modo conueniant duæ partes ex tribus ad quas specìat cõuentio: tamen si sunt intra ciuitatem, uel in continentibus ædificijs, debent requiri.

24 Procurator in rem suam qualiter agat? & an dicatur propriè procurator.

25 Procurator in rem suam quomodo cognoscatur an uideatur intentare utilem actionẽ, an directam? & in dubio uidetur intentare directam.

26 An posit compelli per aduersarium ad producẽdum instrumentum cessionis de quo fecit mentionem in libello, antequàm cogatur litem contestari?

27 Tutor & curator, ac executores ultimarum uoluntatum non possunt ante litẽ contestatam procuratorem constituere, sed actorem: sed prælati ecclesiarum, & etiam pater legitimus administrator filij. in aduentitijs bene possunt.

28 Procuratoris constitutio quòd ualeat, siue constituã Titium procuratorem cum potestate substituendi quem uoluerit: siue cõstituam procuratorem quem Titius nominauerit uel elegerit.

29 Procurator substitutus post lit. contesta. dicitur recipere potestatem à substituente, & potest ab eo reuocari: sed ante litem contestatam uidetur recipere à domino & non poterit reuocari à substituente. & nume. 29.

30 Primus constitutus si est inhabilis in ratione potestatis constituendi, an posit alium substituere?

31 Ratio quare procurator constitutus ad negotia, & etiam tutor & curator possunt indistincte procuratorem ad negotia constituere, & talis procurator posit etiam litigare, & constitutus ad iudicia non posit ante lit. contesta.

32 Constitutus ab eo qui potest procuratorem constituere, censetur constitutus procurator: licet ille dicat constituo te in syndicum, uel actorem, aut factorem.

33 Constitutus ab eo qui potest procuratorem constituere, censetur constitutus procurator: licet ille dicat constituo te in syndicum, uel actorem, aut factorem.

34 Constitutus ab uniuersitate quando dicatur procurator? & quando syndicus? & an tunc mercede interueniente erit contractus locationis. & quod inter constituentes & constitutum, tunc non oriatur actio mandati.

LEX I.

1 PRocurator est, qui. †Iurisconsultus víque ad l. filius. quinq facit principaliter. Primò ponit diffinitionẽ procuratoris, vsq ibi procurator. per quam declaratur substãtia. Secũdò declarat in qbus, vel ad quæ, posit cõstitui, vsq ibi, cõstitutus: quia vel ad vnã rẽ, vel generaliter ad oẽs, & cũ hac particula iũge ver. quãuis, vbi recitat opi. quorundã: q ad vnã rẽ nõ posit cõstitui: quia tũc diceretur magis nũtius, quã procurator in cã, sed eã reprobat. Tertiò in ver. cõstitutus, declarat, qs potest cõstitui procurator: qa tã præsens quã absens, dũmodò hoc casu interueniat nũtius, vel epistola; & cũ hac particula, iunge ver. fi. cũ l. seq. vbi vtrũq dictũ limitatur tribus modis. Primò, qa requirit q sit certus: itẽ q ratificet: itẽ q sit sanæ mẽtis iunge etiã cũ hac particula. l. præses. cũ duabus seq. Quartò in ver. vsus autẽ, declarat ad quid fuit inuentus vsus procuratoris. Quintò & vltimò in l. itẽ. & ad litẽ ibi ex die & c. declarat qualiter posit constitui: qa purè & sub
2 cõditione. Itẽ ex die, & ad diẽ, & in ppetuũ: & hoc sufficit pro summario. † Ex prima parte no. q non dicitur procurator, nisi qui habet mãdatũ, supple, etiã si de iure posit agere, sine man
a dato: vt est cõiuncta persona [a] vt j. eo. l. sed hæc. in prin. iuncta l. iij. §. si fortè. j. iudi. sol. vbi dicitur, q nõ ,ppterea dicit ,pcurator: & sententia lata cõtra eũ piudicaret ei, pro quo egit, nisi ra-
3 tum haberet. & hoc not. † qa si statutũ dicat, q procurator venies ad iudiciũ debeat in primo actu ostẽdere instrumẽtũ mãdati, aliter gesta cũ eo nõ valeãt, vt dicit Flo. nõ cõprehẽderet persona cõiũcta, q egit, vt cõiũcta: qa nõ agit, vt procurator: &
4 statutũ de procuratore tãtũ loquitur. † Ex secũda parte no. in ver. omniũ, q regulariter sufficit gñale mãdatũ: requiriti tñ speciale, nisi in certis casibus notatis p gl. in c. q ad agẽdũ. eo. ti. li.
5 vj. † Ex tertia parte no. q procurator põt cõstitui in absentia, secus in curatore ad litẽ vt no. Ia. Are. in l. qui habet. j. de tute.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Receperit. adde Frā. de are. consi. lxviij. & ibi vide an valeāt ei⁹ acta tanquam facta à procuratore

b ¶ Nō placet. sed cuⁱ cū ā apparet de animo committentis & ipsa rum partium

c ¶ Maior pars. adde vt p Lapū alleg. vj.

d ¶ Integra. sed quid si quis constituit Titiū & si nō acceptat Sēproniū, Titius acceptat: & ex causa renūtiat: an Sempronius possit esse? vide rom. 7 sing. suis fol. vj.

e ¶ Ad futuras. de hoc per d. de rota dec. i suis de procu. in antiquis dec. dlxvij.

Fecit in eius fauorē, nō, p deest: hoc etiā voluit Spe. e. ti. §. j. verū. quid si procuratoriū. cū ver. seq. & Archi. in c. ij. eo. tit. lib. vj. & gl. in cle. j. e. ti. quę tū videt velle, q bñ suscipiat officiū, sed nō exercitiū: tu dic, q nec officiū: sed i iudice delegato, anteq̄ recipiat rescriptū, p̄cedit illa gl. quia cogit̄ suscipere officiū, si subest delegāti: ideo etiā ignorāti & inuito acquirit̄ officiū, & iurisdictio. vt l. cū furiosus. j. de iudi. licet nō exercitiū. vt in c. super eo. de app. de hoc etiā articulo plenè per Bal. in l. falsus. añ fi. C. de fur. & tangit̄ per eundē in l. licet. C. eo. tit. hic vero dicit Bal. vnū verbū q̄ putat hoc dictū, p̄cedere, si opponat̄ sibi per aduersariū de nō mādato, aliās dicit se nō videre rationē quare actus gesti inter cōsentiētes nō valeāt: licet instrumētū nō repisset. q̄ dictū nō placet. b Nam verū est, q valet quantū ad p̄iudiciū, p̄curatoris: nos quærimus de p̄iudicio dñi, sed si recepisset instrumētū ipse tū in iudicio nō, p̄duxisset, nec fuisset opositū, tūc bene p̄iudicaret dño, & ēt, p̄desset, q̄cunque posset apparere: quia actus esset gestus ab habente officiū & exercitiū: & hoc voluit Spe. in præalle. loco & in ver. sequēti post illū ver. qd, p̄curatoriū. † Itē no. in ver. quāuis. q in eadē cā p̄t quis esse nuntius, & p̄curator: ideo cōiter notarij scribūt, q cōstituit ipsum procuratorē, & nuntium specialē: & respectu primi † pot actū cōcipere in personā suā, & iudicium fundare item contestādo: respectu secūdi concipit verba in personā dñi nec posset iudiciū fundare, q̄m ad litē contestandam nō admittitur nuntius, sed procurator, secundū Cy. hic in a ddition ib⁹.

8 & est ratio secundū † Bal. quia actus gestus cum nuntio, dicitur actus gestus cum absente: & litis contestatio non fit nisi inter p̄sentes, vt l. fi. §. illud. C. de tēpo. a pp. l. j. C. de lit. cōtest. cū dicat simul attestatio, & habet vim stipulationis: sed aliqui actus, in quibus iudiciū non fundat̄, possent gerī per nūtiū, sicundē eo dem. ad quod alleg. Ang. l. ad honores. §. fi. de mun. & hono. puta excusare absentiā l. liberto. §. fi. de neg. gest. & j. eodē. l. seruū quoq;. §. publicè. † Ex quarta parte in ver. vsus not. primo q potestas constituendi, p̄curatorem est de genere permissorū: quia generaliter quilibet pōt, nisi reperiat̄ prohibi

12 tus: & ad hoc allegat̄. † Itē q nullus pōt cōpelli per semetipm litigare, sed procuratorē cōstituere: & quia hæc potestas datur à iure, iudex nō pōt eā auferre: nec cōpellere quē ad p̄sonaliter cōparēdū, vt in l. indultū. de re. iur. lib. vj. & §. de fer. l. j. §. j. ibi neque p̄toris factū nisi ex iuxta causa. vt C. eo. l. fi. & in c. j. de iudi. lib. vj. quā tñ cām debet exprimere in citatorio: aliās nō arctat citatū, iuxta not. per Inno. in c. ij. extra de dilat. secundum Bal. vade in causis criminalibus, etiā in quibus imponitur pœna pecuniaria, licet de iure admittat̄ procurator: vt no. in addi. Spe. e. ti. de p̄cur. iudices tñ citāt, vt p̄sonaliter cōpareat, ad informādū curiā de q̄busdā: q̄ informatio nō pōt haberi nisi per p̄sentationē p̄sonę. & ista practica adeo inoleuit, q in causis criminalibus iudices nunquā admittunt procuratores: vt not. in l. reo. C. de accu. & propter hoc, quia citatus timet cōparere nec

13 sum ex forma statuti. † Dicit etiā Bar. per hunc text. q ille qui misit procuratorē, censet̄ declarasse se nolle litigare per seipm: & ideo agitato iudicio p̄ p̄curatorē si ad sententiā citaret̄ dñs, & non p̄curator: nō valeret sentētia, licet dñs habeat iura vtilia, instāte rōne quorū pōt p̄sequi, etiā inuito p̄curatore: licet ipsum remouere nō possit post litē cōtestatā. vt not. Bar. j. eo. l. post litē. sed si nō apparet velle prosequi, censet̄ velle cōtrariū: ideo nō sufficit illius citatio: & etiā hoc no. Bar. in l. procuratoribus. eo. ti. C. dicēs fuisse etiā antequā sentētiā aduocati Läbertini de rāponibus. Dicit etiā Bar. q † si citatus misit procuratorē cū mādato nō sufficiēti, hoc postea declarato, reputat̄ verus cōtumax: qa videt̄ protestatus, se nolle aliter cōparere. ergo &c. vt no. in l. fi. j. de in integ. resti. & hoc no. Bar. in l. si finita. §. Iulianus. de dā. infe. † In quibusdā autē casibus, q notātur in c. pastoralis. extra de iudicijs, nō pōt quis litigare per se: sed cōpellitur mittere procuratorē, vt in casu, l. fi. C. de iniurijs. & in quibusdā nō, nisi per se: vt qñ p̄sentia personæ desideraī. vt

16 in l. ij. C. de his qui ve. æta. impe. †Ex l. ij. in prin. no. secundū Inno. in c. cū in iure. extra de elec. nō valere electionē ita factā:

c eligo illū, in quē maior pars c cōsenserit, quia facta est de incerto: sed an dicat̄ incertus rōne alternationis: vt cōstituo Titiū, aut Seiū: dic q nō: quia diuuncta ponitur pro cōiūcta: vt C. de ver. sig. l. pe. tūc autē propriè est incertus: q̄n nō potest certificari: vt cōstituo Titiū cū plures sint Titij, & nō cōstat de quo sentit vt l. duo sunt Titij. de testamē. tute. & adde q̄ dicā sup gl.

17 Not. etiā † q requirit̄ ratihabitio procuratoris in absentia cōstituti, & dicitur ratū habere, & acceptare officiū eo ipso, q recipit instrumētū p̄curatoris sciēter, & nō protestat̄ cōtrariū, vt est hodie casus in cle. j. eo. ti. Et posito, q primò refutauerit,

d si res est integra, d quia dñs nō reuocauit mādatū, pōt pœnitere & acceptare, vt in c. licet. eo. ti. lib. vj. licet in cōtrariū facit. l. Pōponius. de neg. gest. & l. dispēsatorē. in fi. de sol. Rūdeo, alia

18 hic sic: quia volūtas cōstituētis adhuc durabat. † Itē no. q vbi requirit̄ cōsensus, furiosus nō habetur loco absentis, nec loco p̄sentis, sed loco mortui. secus, vbi nō requiritur cōsensus exp̄ressus, sed sufficit nō cōtradicere: quia tūc loco absentis habe

19 tur: vt l. j. §. volūtate. j. sol. ma. † Itē no. l. itē q pōt procurator cōstitui ad litē, quæ adhuc nō est, sed sperat̄ esse, vel etiā nō sperat̄. qd in delegatione iudicis: dic vt in c. fi. extra de offi. de-

20 leg. † Quid autē si fuit simpliciter cōstitutus, & generaliter ad oēs lites: dicit Guliel. de cug. q nō videtur cōstitutus ad futu-

e ras. e arg. in l. dāni. §. is qui vicinas. j. de dāno infe. nisi illæ lites essent de p̄senti, quia tūc, ne aliās inutilis esset cōstitutio pro curatoris ad lites: simpliciter facta ad futuras etiā porrigitur. arg. j. de fundo instru. l. fundus q locatus. Bal. sentit hic, contra arg. l. si seruitus. j. de serui. vrba. p̄ed. & qa nō agit de p̄eudi-

21 cio cōstituētis, sed de vtilitate cū videam f, † q̄d etiā in his quæ sunt præiudicij, si tñ modici, verba p̄sentis tēporis trahant̄ etiā ad futura. vt C. quæ res pig. obli. pos. l. fi. & de hac particula no.

22 in l. omniū. j. eo. † Itē dicit Io. per hanc. l. q cū mādatum procuratoris & iurisditionis, æquiparētur in multis vt patet in l. & quia. §. de iurisdi. om. iu. q iudex poterit delegari ex die, & ad

23 diē, & etiā in perpetuū, vt patet in cōseruatoribus, qui dātur in perpetuū, & sunt delegati vt in c. fi. de offi. dele. li. vj. † Quid autem, si procurator erit cōstitutus vsq; ad tres mēses, & causa nō erit finita intra illud tēpus, an possit post tēpus liti adesse, vt eā prosequantur cœptā, post eius cōtestationē, & sic in plu-

24 res nō cadat: vide per Bar. in l. ita autē. in fi. j. de admi. tut. quæ facit distinctionē. † Vltimò dicit Bal. per istā. l. præsens, cum duabus seq. q licet in actibus vniuersitatū, vel capituli nō sint citādi absentes à ciuitate, sed sufficit citatio per sonū cāpanæ, exceptis tribus casibus notatis in c. præsentiū per glo. de testi. lib. vj. dūmodo cōueniāt duæ partes ex tribus, ad quas spectat cōuentio. vt j. tit. j. l. nul. & planè. si tamē sunt intra ciuitatē, vel in cōtinētibus ædificijs, debēt requiri, quia nō dicūtur absentes, nec iura in talibus, in quibus loquuntur de absentibus, locum habēt: sed potius sunt præsentes, licet non in loco curiæ vel capituli, vt in istis legibus: in quibus hic ita disponitur. te-

25 ne menti singulariter. † In principio glo. ibi vel dic subaudi quòd imò est propriè procurator habito respectu ad ius. id est ad actionem, quam in iudiciū deducit: nam deducit actionem directam, quæ est sua, sed cedentis: à cuius ossibus non potuit separari per cessionē, licet in cessionario transferatur exercitiū, proprietas tū remansit penes cedentē: licet respectu vtilitatis dica

tis dicatur dñs, nō procurator: quoniam ad suā vtilitatē agit: et hæc est intentio gl. certè procurator in rem suam potest in iudicio deducere vtilem actionē, quæ sibi cōpetit suo nomine: licet sit ex sua causa: & cessabit ista ratio, & nō aget vt procurator, sed vt dñs: vel dic q tūc, & alio respectu pōt dici q agat vt procurator: quia narrationem incipit à persona cedentis: et narrat deberi ipli cedenti nō sibi, & cessionē sibi factā: & aduersarium cōdemnari ad dādum sibi: respectu igit̄ narrantis, semper videtur agere vt procurator: sed respectu cōclusionis agit vt dñs: nā semper procurator nō petit cōdemnari ad dandum sibi, sed ad dādum dño: nisi habeat mandatū ad exigendum vt l. hoc iure. j. de sol. licet petat cōdemnari sibi. Et p prædicta respōdetur ad quæstionē, statutū dictat q p̄curator debeat in primo actu producere cōmissionē mandati, aliās non valeat, p̄cessus, etiā si pars nō opposuerit, ac si esset falsum: an habebit locū in procuratore in rē suam? Bar. sentit ibi q nō, p̄ præcedentē sol. glo. Dicit, q dicitur impropriè procurator, & verba statuti sunt propriè intelligēda: sed certè gl. videt̄, recedere ab illa solu. vt patet per prædicta: & sic videt̄ dicere cōtrarium: quomodo aūt cognoscat̄, an videat̄ intētare vtilē, vel di

26 rectam. vide † Bar. in l. qui stipēdia. C. eo. & in dubio videt̄ te-

27 nere Spe. in §. j. eo. ti. quod videtur intētare directā. † Sed an posit cōpelli per aduersariū, ad producēdum instrumentum

a cessionis, de quo fecit mentionē in libello a, anteq̄ cogat̄ litem cōtestari: vide per eundē Bar. in l. si duo rei. j. de sol. & in Spe.

28 de actore. vers. sed pone quædā. † In gl. & prælatus ecclesiæ. dic q in hoc verbo gl. per oēs reprehēditur: quia licet tutor, et curator nō possit ad litē pupilli cōstituere procuratorē solūm ad litem cōtest. sed debēt cōstituere actorē cum decreto iudicis: quia nō sunt dñi, licet videātur quasi dñi: vt l. qui fundū. §. tutor. j. pro empt. prælati tamen ecclesiarum plus iuris habēt, quia faciūt fructus suos, & sic tanq̄ dñi possunt cōstituere, p

b curatorem ante lit. contest. vt habetur in c. petitio. extra eo. & in cle. fi. eo. tit. idem in patre legitimo b administratore filij, in aduētitijs: quia nō est nudus administrator, cùm faciat fructus suos. & hoc tenēt doct. in l. neq;. C. eo. licet glo. quæ cōmuniter reprobat̄, teneat cōtrarium. vt l. j. C. de bo. mat. & adde q not. Inn. in c. cùm deputati. extra de iudi. & in c. edoceri. extra de reseri. quid autem in executoribus vltimæ volūtatis? dic q cū sunt nudi ministri, idem quod in tutoribus: vt no. in Specu. de

29 instru. edi. §. nunc aliqua. ver. sed nunquid. † In gl. ibi: quod potest esse verum, si dixi, q faceret certum: dic q ista gl. reprehenditur in hoc verbo, quia potest dari potestas substituendi alium quem voluerit ipse procurator etiam incertū, vt est casus hodie in c. j. extra eo. tit. per quem reprobatur ista glo. nec obst. j. l. ij. quia aliud est constituere procuratorem cum potestate alium substituendi etiam incertum: vt d. c. j. quia tūc requiretur certitudo cùm substituit, nō cùm sibi datur potestas substituēdi. Aliud est dicere, constituo procuratorem illum, quem Titius nominauerit, vel elegerit: nam tunc nonvalerer: quia in ipsa constitutione, est incertitudo: tunc enim nomina-

c tus ab illo, censetur constitutus à primo c, vel à me: nō ab ipso Titio nominante. l. ita autem. §. gesisse. j. de admi. tuto. Cùm autem cōstituo procuratorē cum potestate substituendi: substitutus datus à me, quàm ab ipso substituente: vt l. item eorū. §. j. j. quod cuiusq; vniuersi. no. Hinc est, q ipse postea nō po-

30 terit illū reuocare, etiā re integra: sed ego vt in c. ij. extra eodē libro vj. vnde videtur melius dictum, q tunc nocet incertitudo, quando per constituentem non committitur declaranda in aliam personam certam, sed in futurum euentum alterius conditionis: puta cōstituo illum qui primò ascēderit palatiū: vel q̄n nullo modo potest certificari: vt dixi §. in text. & ita intelligitur l. ij. sed q̄n cōmittitur declarāda in arbitriū tertij, vitetur q nō noceat, vt l. quidā relegatus. de reb. dub. & l. j. §. cū quidā. & ideo videt̄ dicēdū q siue cōstituam Titiū procuratorem cū potestate substituēdi quē voluerit, siue cōstituā, p̄curatorē illum quē Titius nominauerit, vel elegerit, valeat cōstitutio per d. c. j. extra e. li. vj. per l. itē eorū. §. j. j. ti. j. & l. vnū ex familia. §. j. j. de le. ij. & quod no. gl. in l. apertissimi. C. de iudi. in

31 vlt. gl. † Si autē procurator post lit. cōtest. aliū substituat, dicit substitutus recipere potestatē ab eo: quia iā est effect⁹ dñs litis

a ¶ In libello. posui. 3. vbi etiam tetigi & allegaui do. de Ro. dec. 1. suis, de libel. obla.

b ¶ Legitima. sed an executores possint ante lit. contest. p̄curatorē constituere, vide per eundē cōsil. cxcij.

c ¶ Aprimo. adde quod voluit Fed. cōsi. cxiij.

32 & ipse posset reuocare † q plenè dicit no. a Bar. in l. si procuratorem. §. j. j. mādati. qd aūt, si primus constitutus sit inhabilis ratione potestatis cōstituendi, an possit aliū b substituere? glo. sentit q sic in l. cum esset. j. de serui. rust. prædi. tu dic q clemē. si religiosus. eo. tit. † In glo. ibi: nam & p̄curator ad negotia dicit̄ &c. sed quæ est ratio, c quare, p̄curator ad negotia cōstitutus, & etiam tutor, & curator, possunt indistinctē procuratorē ad negotia constituere: & q plus est, talis procurator poterit etiā liti gare: quia & hoc dicit̄ esse de negotijs: vt in d. l. p̄curatorē. §. j. j. manda. & tñ cōstitutus ad iudicia non pōt cōstituere ante lit. conte. Rūdeo, quia negotia bñ possunt dici ipsum procuratorē ad negotia cōstituit: & etiā ipsius tutoris, & curatoris cōstitutio ex ipsa solicitudine ante litem inchoatam: vt j. ti. ij. l. si pupilli. in prin. cum ibi no. iō dicit̄ cōstitui à dño, sed procurator ad iudicia antequā incohanē, nō dicit̄ ipsius dñs. facit l. itē eorū. §.

33 ij. j. tit. ij. † In glo. ibi: sed dic ibi. procuratorem pro syndico poni. doc. dicunt, q nō est fienda inverbis vis: nam si constituit̄ ab eo, qui pōt procuratorē constituere: etiā si dicat constituo te in syndicum meū, vel actorem, aut factorē, exponit̄. i. procura-

34 torem. † vt no. Inn. in d. c. petitio. sed q̄n constituit̄ ab vniuersitate: tūc aut tota vt sunt ciuitates, quæ regūt semper semetipsas: & oēs conueniunt cum aliqua negotia gerūt, & tūc adhuc dicit̄ procurator: vt in l. filius. §. milites. in fi. in verbo numerī. j. eod. vbi constitutus à numero militū, dicit̄ procurator. Aut regūt se per suos administratores, vt vniuersitas ciuitatis, castri, vel villæ, quæ regūt se per cōsiliarios, priores, & ancianos: & nō semp conueniūt oēs, nisi cum faciāt parlamentū, sed cōueniūt cōsilia rij: tunc cōstitutus à talibus cōsiliarijs, dicit̄ syndicus, nō, p̄curator: & requirit̄ authoritas superioris, si eum habēt: & ita debet intelligi ista glo. facit q not. j. de iureiu. l. iusiu. & ad pecunias. §. defensor. in glo. & etiam per doct. & qū no. C. y. in l. j. C. cōia per procuratorē cām in ante. rest. agi posse. in fi. gl. ibi: nā mercede intereuenīente, erit̄ locatio: sed tu dic, q licet tunc inter eos non oriatur actio mandati, q̄m mandatum debet esse gratuitū ad hoc vt actio mandati oriatur: vt l. j. j. mandati. & tunc talis constitutus dicitur verè, procurator: quia voluntatem dñi habet aliās semper posset opponi, q quis non est procurator, cū vt plurimum non gratis faciant & hoc cauetur in l. naturalis. §. sed si facio, vt facias in priore specie &c. j. de præscript. verb.

2 ☞ *Filius q̄n potest solus agere, seu esse in iudicio, nel etiam procuratorē constituere.*

LEX VIII.

1 **Filiusfamilias ad.** † Filiusfamilias potest procuratorem constituere quanquam per seipsum non potest esse in iudicio sine patre. h. d. in effectu. In versi. ipse quoq;. † Filius potest etiam regulariter in castrensi, vel quasi peculio: etiam si pater sit pūs, cum habeat proponere factum, & exercitium eius cōpetat filio & non patri iure etiam fforum. Item in ver. actionibus quæ habentur in l. filiusfa. la j. & l. in factum. j. de acti. & oblig. quæ in directē cōpetebant filio: etiam iure ysto: sed exercitium erat patris, si erat pūs: aliās erat ipsius filij. Et idem in actione de dote, & tūc poterit cōstituere procuratorē abñte patre, & p̄curatore eius: & idem videt̄ hodie in aduētitijs quorū p̄ habet vsumfructum. Item etiā in furto, & dāno sibi illato, vltra alias actiones: qa cōpetebat omni iure ysto sibi actio vtilis, p̄e absente, & etiā exercitium: licet non sic patre p̄nte. vt in l. si longius. §. j. j. de iudi. pōt etiam esse in iudicio se defendendo: quia poterat etiā iure ysto conueniri, & condemnari, & carcerari: vt in l. j. C. q bonis cedere possunt. Item hodie in beneficialibus, siue pater sit præsens, siue absens: vt in c. fin. de iudi. lib. vj. & in causa matrimoniali iuncta not. in c. ex parte. extra de restitu. spoliato.

1 **§. Ipse quoque filius.** † Istum text. intelligit gl. C. de bo. quæ lib. l. non solum, §. necessitatem. q̄n pater cōsentit, aliās dicit filiū non posse esse procuratorē alterius, sicut nō pōt agere pro se sine cōsensu patris: sed hoc hodie reprobat̄. per c. qui generaliter. eo. tit. lib. vj.

1 ☞ *Syndicatum uniuersitatis de qua ipse est, cogitur quis acceptare: & quid in tutela, & cura.*

2 *Procurator etiam postquā acceptauit officiū, non compellitur præcise exercere: & ad*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Contradicente. adde de hoc per And. sic. consil. xvij. per Ludo. ro. consil. ixxij.
b ¶ Parti. Adde quod voluit Lu. in religioso procuratore, consil. clviij.
c ¶ Relevando. adde q̃ licet ꝓcurator dicat, q̃ dñs releuat eum & eius substitutum vel substituendum: tñ nõ per hoc intelligitur data potestas substituendi: secũdum Rotam decis. suis hoc ti. in antiquis. cccxlv. incip. si in procuratorio.

quid teneatur tunc, & quando compellitur præcisè.
Qui non contradicit, si scit, & patitur, an habeatur pro contradicente uel consentiente?

§. Inuitus procurator.

1 † Iste tex. põt intelligi duob⁹ modis. Primò, q̃ non cõpellit̃ qs acceptare officium procuratoris, cũ sit merè volũtariũ, & priuatũ authoritate & vtilitate: sed bene cõpellit̃ qs acceptare syndicatũ alicuius vniuersitatis, de qua ipse est: vt l. munerũ. §. defensionis. ff. de mun. & ho. & officiũ tutelæ & curæ. Ideo minus subuenit̃ ꝓcuratori, qui voluntariè acceptat quã ei qui ex necessitate: vt ff. eo. ꝓcurator. l. q procuratorẽ. cũ ibi no. Secundò potest intelligi, q̃

2 † etiã postquã acceptauit, nõ cõpellit̃ præcisè exercere: tenebit̃ tñ dño ad interesse act. mandati: & ẽt aduersario, si ꝓmisit de iudicato soluẽdo ex clau. de defendendo vt ff. e. inuitus. §. fi. cũ l. seq. fallit, qñ duo cõcurrũt, quo casu cõpellit̃ præcisè iudiciũ suscipe. vt ff. e. l. §. fi. cętera dic vt in l. inuit⁹.

3 C. e. † & an ille q̃ nõ cõtradicit, si scit, & patit̃, habeat̃ ꝓ cõsentiẽte vel cõtradicẽte? dic vt in c. q tacet. de re. iu. ĩ vj. ff. & p Bar. ĩ l. q̃ dotis. ff. so. ma. nã veritate attẽta, nec dr̃ cõsentire, nec dissentire: sed tenet mediũ. vt in l. j. §. sciẽtiã. ff. de tribut. sed aliqñ fingiẽ cõsentire, aliqñ cõtradicere, qđ dic vt ĩ dictis trib⁹ notatis.

a ☞ In concernentibus publicam utilitatem, uel honorem & decorem reip. potest iudex supplere de facto, etiam parte non petente, uel contradicente, & quibus aliis posit?
3 Exceptio, tu non potes esse procurator: non potest opponi post litem contestatam, nisi contra eum qui non potest esse in iudicio, nec pro se, nec pro alio.
4 Licet post litem contestatam pars non possit repellere militem, iudex tamẽ bene põt. Litis contestatio præcludit tunc uiam parti, non iudici.
5 Sententia interlocutoria licet transeat in rem iudicatam quo ad partem non tamen quo ad iudicem, quominus eam semper possit reuocare.
6 Miles potest esse procurator pro toto numero, in quo est, non pro parte, ut pro una banderia.
7 Vniuersitas etiam constituit procuratorem & quando.

§. Veterani procuratores.

1 † In prin. huius §. dicunt doc. q̃ milites nostri tẽporis possunt esse ꝓcuratores aliorũ: qa nõ occupantur circa remp. † In ver. miles em̃, dũ dicit nec ſi velit ad

2 uersari⁹, no. q̃ in his quę cõcernũt publicã vtilitatẽ, iudex põt supplere de facto etiã pte nõ petẽte vel cõtradicẽte. Idẽ in his q̃ cõcernũt honorẽ, & decorẽ reipu. vt l. quos, ꝓhibet. ff. de postu. & in quibus alijs possit. dic vt no. in. l. iŋ. §. hoc aũt iudiciũ. ff. de

3 dam. infe. † Itẽ no. in ver. nisi hoc. q̃ post lit. cõtest. non põt opponi exceptio: tu nõ potes esse ꝓcurator. vt. C. e. ita demũ sed hoc est verũ, q̃ nõ põt esse pro alio: pro se tñ bene posset agere: sed qñ nõ posset, nec pro se, nec pro alio esse in iudicio: vt seruus, vel monachus: tũc secus, quia in quacunq; pte iudicij, posset de hoc opponi: quia funditus est nullũ: vt ff. de iud. l. non idcirco. §. fi. & per docto. in d. l. ita demum, sed hic mero iure est

4 ꝓcurator: licet obstet exceptio. † Itẽ videt̃ velle iste textus, q̃ sicut post litẽ contestatã pars nõ possit repellere militẽ, ita nec iudex: & ita videt̃ intelligere Bal. q̃ mihi nõ placet: & gl. videt̃

b sentire cõtrariũ, quia litis cõtestatio precludit viã parti, ⁶nõ iu-

5 dici, sicut in simili † sententia interlocutoria trãsit in rem iudicatã quo ad partẽ, nõ quo ad iudicẽ, quominus eã semper possit reuocare, vt in c. cũ cessante. ff. de appel. † Vltimò no. in fi. dũ dicit omnis sui numeri. nam pro toto numero in quo est, potest esse procurator, nõ pro parte, puta, pro vna banderia secũ-

7 dũ Ange. hic. † not. etiã q̃ vniuersitas cõstituit procuratorem, quod declara vt dixi in l. j. in prin. super glo. ŝ. eodem.

2 ☞ Clausula quãdo dominus constituit procuratorẽ absentem, & in instrumento relevatio ipsum ab onere satisdandi, promittit de iudicato soluendo, prout hodie fit, quid operetur?
3 Quæ sint iustæ causæ ex quibus procurator postquam acceptauit officium, possit illũ recusare exercere, quæ tamen si subsistant, quando acceptauit, censetur eis renuntiasse? & num. 4.
4 Casus in quo quis præcisè compellitur ad factum. Procurator quando, & in quibus casibus compellatur præcisè litigare. ibi. & num. 9.
5 Quandocunq; quis compellitur ad aliquid faciendum, uel ad suum consensum præstandum debet intelligi, nisi causa legitima denuo superueniat, de qua non cogitauit.
6 Non tenetur quis gerere negotium inimici sui.
7 Non compellitur quis aliquid facere contra suum honorem & dignitatem.
8 Non compellitur quis dimittere facta sua propter aliena.
9 Licet quis nõ cõpellatur præcisè suscipere iudiciũ in causa sua: tamen si est præsens, etiã potest cõpelli causatiuè: si nõ vult pati mutationẽ ex primo, uel secundo decreto.
10 Si in procuratorio dicitur, quòd quis aliquem constituit procuratorem ad defendendum, & ad soluendum de satisdatione de iudicato soluendo data, & procurator recipiat instrumentum sine protestatione: compellitur præcisè defendere, non autem soluere.
11 Absentia necessaria sicut excusat quem, ita & merè uoluntaria, quando sit religionis gratia.

§. Procuratorem.

1 †Satisdatio iudicatũ solui præstita per dñm pro suo, ꝓcuratore eo consentiẽte vel patiẽte, facit vt ipse ꝓcurator præcisè cõpelli possit iudicium suscipere, nisi ex causa iusta de nouo superueniẽte excuset̃, vel nisi dñs sit præsens, & possit ipse cõpelli suscipere. Sed si ius actoris tractu tẽporis est periturũ, etiã cã legitimę excusationis subsistente cogit suscipere iudiciũ, vsq; ad contestationẽ. h. d. vsq; ad l. ſi defunctus. & sic sunt tres casus. Nã aut dñs est præsens, & põt cõpelli suscipere, & tũc procurator indistinctè nõ cõpellit̃ præcisè ab aduersario: & sic cã excusatiõis nõ subest. vt l. vel hęreditas. ver. hic amplius. q̃ est valdè no. dico tñ, q̃ si acceptauit officiũ, & postea recusat, tenetur dño ad interesse, vt dixi ŝ. ea. l. §. inuitus. aut dñs nõ est præsens, vel est, sed nõ põt compelli, ꝓpter aliquã cãm de iure, vel de facto: & tunc aut ius actoris est periturũ tẽpore, indistinctè cõpellit̃, ne pereat, etiã si cã subest legitima: vt in l. sed ẽt intellige vsq; ad cõtest. vt ff. de iud. sed & si restituat̃ ver. sed si dies. & l. senatus. ŝ. de offi. præſi. qa ppetuabitur: & cessabit periculũ. Aut non est periturũ tẽpore, & tunc distinguit̃, an nulla superuenerit cã de nouo, & pretisè cõpellitur per aduersariũ: vt in prin. huius §. q̃ loquit̃, qñ dñs in iudicio, ꝓcuratore præsente & cõsentiẽte satisdedit. † Hodie verò propter vsum quotidianũ q̃ est qđ dñs cõstituit, ꝓcuratorẽ absentẽ, & in instrumẽto releuãdo⁶ ipsum ob onere satisdãdi, ꝓmittit de iudicato soluendo, de quo vsu habeat̃ inst. de satisda. §. sed hodie statutũ est per cle. j. eo. ti. q̃ locũ habeat, q̃ hic dicit̃ de præcisa cõpulsione, etiã dicto casu, si postea, ꝓcurator instrumentũ, ꝓcuratiõis sciẽter recipit, nulla facta, ꝓtestatione in cõtrariũ, ac si illa satisdatio ꝑstita esset in iudicio, ꝓcuratore pñte, & cõsentiẽte, & sic supplet iste. §. in duob⁹ not. decisio. & vide ibi dicta in gl. quæ declarat istũ §. & l. si defunctus. si autẽ cã legitima de nouo superueniat, nec præcisè cõpellitur per aduersariũ nec causatiuè per dñm efus. qa nõ tenet̃ sibi ad interesse, licet recuset officiũ exercere: qã suus consensus, & acceptatio à principio facta cẽsset facta sub tali cõditione, nisi aliqua iusta cã de nouo superue-

3 niat, ꝓpter quã mihi nõ expediat officiũ exercere. † Quæ aũt causæ iustæ sint, vide ff. e. post litẽ in fi. cũ li. seq. & plures alios non numeratos, ibi, quæ relinquũt arbitrio iudicis. vt hic & in l. vel hęreditas. ibi; vel ex alia iusta cã. In tex. ibi: pro quo consentiente supple vel pro quo sciente: & nõ cõtradicẽte cũ possit. vt ff. eo. si defunctus. In tex. ibi, accipere cogã. ſ. pcisè ad instantiam actoris, cui⁹ interest, licet ipse velit dño suo interesse

4 soluere: quia per hoc actori nõ ꝓuidet̃. † Et not. casum in quo quis præcisè cõpellit̃ ad factũ. ſ. in iudicio cõparere. Qñ aũt, & in quibus casibus, ꝓcurator cõpellatur præcisè litigare: dic vt plenè no. ff. e. l. sed hæ. §. prætor. in gl. mag. In tex. ibi: ex cã, sub audi, de nouo supueniẽte. secus si superat tpe ꝑstitæ satisdationis, qa censeret̃ illi renũtiasse. l. qui bona. §. de illo. ff. de dã. infe.

5 & C. de spo. l. fi. & no. hic talẽ reg. secundũ Bar. † q̃ quandocũq; dicit aliquẽ cõpelli ad aliquid faciendũ, vel ad suũ consensum ꝑstandũ, debet intelligi nisi causa legitima de nouo superueniat, de qua nõ cogitauit, facit l. quæ cum tutoribus. ŝ. de transact. In tex. ibi capitales. idẽ si nõ capitales. vt in c. ij. e. ti. lib. vj.

6 & ibi per Archi. Et not. quòd † non tenet̃ quis gerere negotiũ inimici suĩ. In tex. ibi: denegari actionẽ. dic tam actori, quam

7 etiam dño suo ad interesse, vt ff. eo. si post datũ. † Itẽ not. in ver. seq. q̃ nõ compellit̃ quis aliquid facere contra suum honorẽ &

8 dignitatẽ. † Itẽ in l. vel hęreditatis. no. q̃ nõ cõpellit̃ quis di-

9 mittere facta sua, ꝓpter facta aliena. † Itẽ in ver. hoc amplius. not. q̃ licet quis non compellat̃ pcisè suscipere iudiciũ in causa sua, qa põt pmittere rem abduci, si agitur actione reali, vel pati missionẽ ex j. vel ij. decreto. vt ŝ. de in ius vocan. sed hic in fi. nih

si. nihilominus si est præsens etiã põt cõpelli causatiuè, si non vult pati missionẽ: nã cõpellitur procurator suscipere tunc, si alia causa excusationis nõ subest, licet actori fortè magis expediret procuratorẽ iudiciũ suscipere: quia peruenìret ad declarationẽ iuris sui, & ad sententiam diffinitiuã: & totũ hoc est ideo, quia nõ est æquũ, ꝓcuratorẽ cõpelli, qñ actor habet prin-

10 cipalẽ præsentẽ, cũ quo potest litigare. † Vltimò quærit̃ qđ si in procuratorio dicit̃, q̃ quis aliquẽ cõstituit procuratorẽ ad defendẽdũ & ad soluẽdũ satisdationẽ de iudi. sol. data, ꝓcurator recipit instrumẽtũ sine protestatione & c. an cõpellat̃ præcisè defendere, & dicit̃ q̃ sic. vt in d. cle. Sed an cogat̃ præcisè soluere, & videtur q̃ sic, quia cẽsetur præstasse consensum in omni eo quod continet instrumentũ: & hoc videt̃ probari in d. cle. dũ dicit negotijs alijs. Bar. hic videt̃ dicere cõtrariũ, si ne cesse haberet soluere de suo, quia nõ teneẽ dimittere facta sua pro factis alienis: & certè tex. illius cle. nõ facit in contrarium quoquo modo, solùm enim probat q̃ solũ cogat̃ defendere in omni eo ad quod est cõstitutus: nõ autẽ q̃ cõpellatur soluere, si bene inspiciatur: & declaratio Bar. videtur fuisse superflua.

11 Vltimo no. hic gl. in l. aut dũ dicit, vt quia iuit ad sanctũ † Ia-

a cobum[a], q̃ sicut absentia non necessaria excusat quem: ita & merè voluntaria, quãdo fit religionis gratia: & est ratio quia habet quodammodo necessitatem in redemptionẽ peccatorũ quod perpetuò tenę menti: quia Bal. valde notabat istam glo.

a ☞ Satisdatio præstita pro procuratore consentiente tacitè uel expressè nõ facit desinere rem esse integram quantum ad expressam reuocationem ante litis contest. etiam nulla causa subsistente, nec procurator efficitur dominus litis.
3 Quid operetur talis satisdatio.

LEX XV.

1 SI defunctus. †Satisdatio iudicatũ solui præstita per dñm pro suo procuratore, etiam consentiẽte vel etiã patiente: facit vt mandatum procuratoris morte dñi non finiatur, etiam ante lit. contesta. secus, si pro procuratore ignoraẽte. h. d. & est singul. casus, q̃ satisdatio faciat desinere rem esse integrã, quantũ ad tacitam reuocationem mãdati, quæ contingit per mortem domini: & ideò, cùm hodie in omni instrumento procuratiõis contineat dicta satisdatio, postquã instrumentũ fuerit receptum per pro

2 curatorem: licet dominus moriatur ante lit. contesta. non erit finitum mandatũ secundùm Bar. † quod perpetuò tene mẽti: nõ tamẽ sic facit desinere rem esse integrã, quantũ ad expressam reuocationem: quia poterit expresè per dñm reuocari ante lit. cõtes. etiam nulla causa subsistẽte, vt ff. l. prox. & ibi no. per gl. nec etiam efficitur dominus litis, vt possit aliũ substituere eo modo quo fit per contest. litis. secũdùm Ange. hic & bene:

3 † duo igitur operatur dicta satisdatio præstita pro procuratore consentiente tacitè vel expresè: quia facit ipsum compelli præcisè defendere, vt in tex. præced. & facit mandatum non finiri morte: non autem res dicitur esse integra ante lit. contest. licet sit præstita satisdatio. Et adde tex. eo. Titius. circa fi. titu.

§. Qui ad commun.

1 †Procurator constitutus iudicio diuisorio, dicitur esse procurator actoris & rei cũ in dicto iudicio quelibet pars sit actrix & rea: & ideo duplicem præstat cautionẽ, ſ. de rato, tanquã procurator actoris, de iudicato sol. tanquam procurator rei. h. d. In glo. j. in fi. ibi, vel hic, habeas mandatũ à domino ad defendẽdum in causa reconuẽtionis: sed lex ibi iniungit hanc necessitatem, vt defendat: & si nõ vult defendere, ad ſolam pœnam tenetur quia repellitur ab agendo: & si vult defendere, nõ cõpellitur aliter cauere: sed in iudicijs duplicibus habet mandatũ tam ad agẽdum quàm ad defendẽdum in ea-

2 dem causa: & ideo si vult defendere, necesse habet præstare satisdationem duplicem, vt sic in primo iudicio cõpellatur defendere, & in alia causa, scilicet reuocationis.

2 ☞ Procurator non efficitur dominus litis etiam per legitimationem personæ.
3 In causis in quibus non contestatur lis, procurator efficitur dominus litis, postquam incipit tractari de meritis causæ.
4 Qui scit & non contradicit, quando dicatur inuitus.
5 Procurator eoipso quòd absentat se de loco ubi debet officium exercere, hæc est legitima causa reuocandi ipsum, nisi sit in breui reuersurus, ita quòd nullum damnũ imminet.
6 Licet subsit legitima causa propter quam potest procurator remoueri, tamen quotiescunq; sit remotus, adhuc durat mandatum.
7 Mandatum licet transmittatur ad hæredem mandantis, a nec reuocetur morte: tamen potest reuocari per hæredem expressè.
8 Procurator nimium senex, uel nimis iuuenis, non compellitur iudicium suscipere: & an possit remoueri: & quid si est minor. xxv. annis.
9 Procurator post litem contestatam sicut non potest inuitus remoueri, ita & inuitus compellitur litigare.
10 Procurator ad negotia potest reuocari quantum ad gerẽda: nisi ueniant in consequentiam tam gestorum.
11 Si dominus comparuit in iudicio, & aliquem actum fecit in causa, quando uideatur tacitè reuocasse procuratorem: & an talis actus ualeat?
12 Allegans aliquem suspectum, quando debeat causam suspicionis allegare & probare.

LEX XVI.

1 ANte litem contestatã †Procurator litis potest ante litem contest. libere reuocari, etiam nulla causa subsistẽte: postea verò ipso vel aduersario contradicẽte, reuocari non potest, nisi subsistente legitima causa de nouo superueniente: propter quã etiam ipse procurator põt inuito dño officium dimittere. h. d. vsq; ad l. quę oĩa. & sunt tex. notabiles in multis. & reperitur hoc idem in c. ij. eo. tit. lib. vj. vbi additunt duo quia primo declaratur, q̃ hîc dicit̃ libera potestas: nam intelligit̃. i. nulla causa subsistẽte. Idem additur ad l. seq. q̃ licet nõ possit reuocari nõ subsistente causa, põt dñs adesse cãe suę, si suspicatur de

2 collusione, quæ additio ex. l. Pau. ff. eo. tit. sumpta fuit. † In tex. ibi: ante lit. contest. subaudi scũm Ang. hîc, etiã si erat facta legitimatio personæ: quia producẽdi erat instrũm mandati, & iudex pronũciauerat mãdatum esse sufficiens: nã adhuc nõ est effectus dñs litis, q̃ not. In tex. ibi: libera potestas est. dic. ſ. dño lit. qui ipsum constituit, siue sit principalis dñs, siue procurator post lit. cõtest. q̃ alium substituit: nã põt ipsum revocare antecq; aliquid incipiat gerere. Sed si dedi, ꝓcuratorem cum ptãte aliũ substituendi, & ipse substituit virtute huius ptãtis, nõ posset eũ reuocare ante lit. cõte. quia functus est officio suo: vt in c. iij. eo. tit. lib. vj. In tex. ibi: mutandi, ꝓcuratorẽ, dic q̃ tunc mutat̃, qñ alius procurator datur, quo casu censet̃ primum reuocasse, nisi dicat cõtrarium. vt ff. eo. si qs cum procuratorio. §. fi. si nõ erat

3 lis cõtest. aliâs secus. † In tex. ibi: post litem aũt cõtest. sed qd in causis, in qbus non contestat̃ lis? dic q̃ postquã incepit tractari de meritis causæ, q̃ habet vim cõtestationis. vt not. doct. in l. ni si. C. eo. & est glo. in c. j. de elect. lib. vj. In tex. ibi: reus subaudi vel actor: vt j. e. quæ oĩa. in prin. In text. ibi: inuito, ꝓcuratore, subaudi, vel etiã aduersario: vt ea. l. quę oĩa. nã & ipsius interest

4 non mutari, ne cũ diuersis personis habeat litigare. † Dicunt autẽ inuiti, qñ expresè cõtradicunt, vel qñ ignorãt, quia sunt absentes: si verò sunt præsentes, & patiunt̃, censent̃ cõsentire: & ita sentiunt oẽs doct. cõtra quos opp. de l. filiusfamilias. §. inuitus. ŝ. eo. solutio & tene menti. Quidã est actus, ad quẽ quis nõ potest inuitus cõpelli indistinctè, puta, acceptare officiũ procuratoris: in illo dicit̃ inuit⁹ etiã ille qui scit, & nõ cõtradicit: vt in contrario, quidã est actus, ad quẽ põt quis cõpelli ex aliqua causa, licet non indistinctè: puta, ad dimittendũ officium procuratoris subsistente legitima causa: & tũc si scit, & nõ contradicit, non dicitur inuitus, sed cõsentiens: quia discussio an subsit cã, vel nõ, tunc requirit̃ cum ipse hoc postulat, & nõ aliter vt ff. eo. mutari. in fi. tene menti. quia dant tibi intellectum ista verba.

5 † In tex. ibi: vel in ciuitate manente. gl. exponit vel pro &. no. ergo, q̃ eoipso, q̃ procurator absentat se de loco vbi debet officium exercere, hæc est legitima causa reuocandi ipsum, etiam si nulla alia causa subsit, q̃ intellige sanè. ſ. si per hoc lis põt dãnificari: quia non agitat, & ipse se absentat, & nescit̃ quo iuerit vel scitur: sed longo tpe est affuturus. vt ff. eod. aut longa. secus si est in breui reuersurus: ita q̃ nullum damnũ imminet. ar. ff. de

6 iud. si longius. in prin. cum ibi no. † In tex. ibi: sex etiam hæredis eius. no. q̃ licet subsit legitima causa propter quam põt remoueri quouscunq; tñ sit remotus, adhuc durat mandatũ: & licet dominus moriat̃ non extinguitur: quia res non est integra. Nor.

7 etiam, q̃ licet † mãdatum transmittat̃ ad hæredẽ mãdantis, nec reuocetur morte, põt tñ reuocari expresè per hæredẽ sic. ff. de

8 acqui. pos. in l. fundi. §. item si amicus. † In tex. ibi: verum etiã ætas. dic prout glo. dicit, nimis iuuenis, dummodo non minor xxv. annis. Primum dictum põt clarè procedere, si nimia sene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Reuocasse. dicũt d. de ro. decisio. suis, hoc titulo in antiquis, q dñs faciendo actum necessariũ, & magis sufficientẽ, non videt procuratorẽ reuocare. de quo etiã per Ludo. cõsil. xxvj.

b ☞ Vt in c. quãuis. de procu. li. vj. per gl. & Bar. in l. itẽ si suspect⁹ ff. eo. tit. de procu. Et adde q procurator suspectus põt ex iudicis officio repelli, secũdũ Bal. in l. ij. in iij. no. C. de pc. & l. mãcipat. Ver. itẽ pcu. C. de seruis fugit. qd qualiter intelligendũ sit, vide per eund. Bald. in d. l. ij. & in l. mãdatũ. C. mãd. ſtuti & rixos⁹, & cauillosus: vt per gl. doc. & Bar. in l. fi. C. de procur.

ctus superueniat postquã datus est, & lis est cõtest. Sed secundũ dictũ videt dubiũ, quia nimia iuuentus nõ põt superuenire: ideo videtur impurãdũ ei, q talẽ cõstituit sed intellige gl. qñ quis cõstituit absentẽ: de cuius persona perfectã notitiã non habeat, si postea reperit q est nimiũ iuuenis & inexpertus, licet maior xxv. annis, põt ipsum remouere: sed si esset minor, nõ caderet remotio nisi facti, quia nõ potuisset procurator cõstitui. vt j. eo. minor. † Vltimò no. in l. mutari. dũ dicit, vel ipso procuratore postulante, ſm Bar. q post lit. cõtesta. procurator cõpellitur præcisè iudiciũ prosequi: quod patet, quia nõ põt committere nisi subsistente legitima causa, & ipso postulante. Intelligo etiã si pro sciẽte & cõsentiente, vel non cõtradicẽte dominus nõ satisfecit de iudicato soluẽdo, vel etiã si lis nõ esset cõtestata, cõpellereẽ præcisè. vt l. filiusfa. §. fi. ff. eo. tit. Tantũ ergo facit contestatio, quantũ illa satisfatio: q perpetuò tene mẽti: & est rationabile satis: vt sicut inuitus non põt remoueri, ita & inuitus cõpellat litigare, vt eadẽ sit ratio contrariorũ. † Quæro qd in ꝓcuratore ad negotia? Rñdeo quantũ ad ea quę gesta sunt reuocari nõ põt, nec quantũ ad gerẽda, si veniãt in necessariã consequentiã gestorũ. vt in l. si quis prohibuerit. j. de publi. aliàs quantũ ad gerenda, reuocari põt quia quantũ ad illas res, dicit integra: vt j. de cond. ob cãm. l. si pecuniã. §. itẽ si quis dederit &c. & de hoc dic vt per Cyn. in l. mandatũ. C. mãdati. & per Bar. in l. ij. §. itẽ si quis dederit. j. de dona. † Itẽ quæro, quid si dominus cõparuit in iudicio, & aliquem actũ fecit in causa: vtrũ hoc ipso videt tacitè reuocasse[a] procuratorẽ: iste articulus expedit in c. si quẽ. e. tit. lib. vj. & ibi non distinguit ante lit. cõtest. vel post. sed indistincte dicit, q nisi de contraria voluntate tacita vel expressa appareat, censet ipsum reuocari, nisi fuit cõstitutus, quoties ipsum dominũ abesse cõtingat. sed in cõtrariũ facit istæ leges, quæ distinguũt ante lit. cõtest. vel post. loã. and. dicit breuiter debere intelligi quãdo procurator scit, & patit dominũ illũ actũ facere, supple & etiã aduersarius per l. quæ omnia. j. eo. & per id q s. dixi, qa nõ requirit examinatio causæ nisi cum cõtradicit: si autẽ alter ipsorũ contradicit, vel abest: tũc habẽt locũ istæ ll. vt distinguamus, q facit actũ ante litis cõtest. adhuc censet ipsum reuocare cum posit nisi de cõtraria volũtate appareat: aut post. & tunc secus, nisi subsistat iusta causa. Sed nunc tertiò dubitat, an actus talis factus à domino, valeat: & breuiter eo casu, quo cẽseatur procurator reuocatus, nõ est dubiũ, q sic: sed si non censetur reuocatus, quia abest procurator vel est præsens & tacẽs vel aduersarius cõtradicit, vel etiã ipse procurator & non subsistit causa iusta tunc est maius dubiũ. & Bart. nõ multũ clarè examinando tenet hic q sic. qñ licet apud procuratorẽ, sit directũ, ius instãtię apud dominũ tamen est vtile quoniã in actibus iudicialibus acquiritur domino, ius vtile & vtilis actio, ex dicto procuratore sine cessione: ratiõe cuius iuris vtilis põt litẽ cõseq. Sed cõtra ipm Bar. fortissimè oppono, q imò nõ valeat. Primò p text. vbi videt expressum. C. eo. l. procuratorib⁹. Vbi dicit, q dominus post litem contest. per procuratorẽ, non habet ius prosequendi litem. & illam l. Bart. nõ allegat: quia video, q etiã eo casu quo procurator potest reuocari post litẽ cõtest. debet lis transferri de persona sua in personã domini per cessionem, quia procurator debet cedere ius instantiæ: vt not. per gl. j. eo. in causæ. §. fi. super verbo transferri. vel iure cuiusdam nouitatis reperendo omnia acta in eius persona cum tex. velit non solũ ipso domino, sed etiam aduersario petente reuocari vt sentit gl. in l. mutari. quæ semper allegatur. Ad quid ergo ista trãsactio esset vtilis si dominus posset prosequi rationẽ vtilis iuris, q haberet sine ipsis. nunquid ꝓpterea procurator, qñ habet directũ ius posset in dominũ vtilẽ transferre actionẽ sine cessione ex stipulatiõe iudiciali: vt j. eo. si ꝓcurator meus. Istum passum reperio non bene expeditũ per doc. Ang. hic dicit valere actũ: si dominus dicat expresse facere ipsum ratione iuris vtilis, q habet aliàs dicit nõ valere: hoc non placet; quia si posset valere ratione directi iuris vtilis, non expediret, q hic dicitur, & q censereẽ feciſſe hoc isto iure quo melius põt. vt in l. miles qui destinauerat. j. de testa. milit. Pro Bart. tamen facit quia nõ põ negari, quin dñs posit assistere procuratori: vt d. l. Paulus. j. eod. sed ille qui assistit põt etiã actũ facere, vt testes, & instrumẽta producere: vt not. gl. j. de inoff. test. l. si suspecta. in prin. & in d. c. ij. in gl. fi. Breuiter in isto passu puto sic dicendũ, q aut procurator est absens, quando dominus talẽ actum facit: & sic nõ contradicit expresse & tũc valeat actus, licet nõ reuoceẽ procurator per procuratorẽ. Bart. etiã si aduersarius cõtradicat, quia licet sua cõtradictio admittat, quantũ ad hoc vt procurator mutet, quia in hoc prętendit interesse, non tamẽ debet admitti quantũ ad hoc, vt impediat dominum iure suo vti, nõ facta mutatione procuratoris: aut procurator est præsens & cõtradicens: & tunc aut offert se facturũ illud quod dominus facere vult, & dicit se præferendum tanquã habentẽ directum ius: & tunc nõ valet actus factus per dominũ; & ita intelligit. l. procuratoribus. C. eo. aut nõ offert se facturum illud quod dominus facere vult, & tunc nõ obstante cõtradictione sua valet actus factus per dominum aliàs non ꝓdesset sibi pose assistere: & hoc expresse voluit gl. in l. suspecta. & in c. ij. in fin. qui volunt, q assistens communiter possit producere iura, & actum facere: quando ille cui assistit hoc non vult face re. tene menti, quia non reperies per aliquem ita bene declaratum: & per hoc remouetur practica Ang. hic, qui dicit, si s cautus quando aduersarius tuus comparet in iudicio post litẽ cõtesta. per procuratorem facias scribi in actibus te contradicente, & non consentiente, quia facies illum actũ non valere: quia hoc non est verum, quoniam contradictio partis non operatur hoc: sed contradictio procuratoris. † Not. etiam vnam gloss. in l. item suspectus, quia ille qui allegat aliquem suspectum, debet[b] causam suspitionis allegare, & probare. Breuiter aduerte, quia interdum suspicio quam habeo: & allego nõ tendit in dedecus alicuius: & non teneor allegare causam, sed debet stare dicto meo vt in l. quia poterat. j. ad Trebel. Aut tẽdit in dedecus alicuius, & tunc aut illi non erat acquisitum ius aliquod contra me: vt in iudice delegato si allego ipsum suspectum, & tunc gloss. hic distinguit inter ius ciuile, & canonicũ, & mihi videtur quòd etiam de iure ciuili debeam allegare causam suspitionis: sed potero eam probare, per iuramentũ, quia multæ possunt esse causæ quæ non sigillant famam illius, & nõ tendunt in eius præiudicium, sed si non allego, non deberem audiri. argumen. s. de transact. l. cum hi. §. in causa. sed de iure canico videtur alleganda, & reprobanda: vt in c. cum speciali. extra de appel. si verò illi esset acquisitum ius contra me, vt in procuratore post litem contestatam: tũc debeo allegare & plenè probare vt in hac gloss. & si allego debitorem suspectum & fugitiuum debeo allegare: & probare de iure & facta captura debeo probare plenè quoniam ius habeo contra me, quòd non capiatur nisi post debitum, contractum sit mutata eius conditio: vt in l. creditores. infrà de priuileg. credito. & vide omnino Baldum. C. de iudi. in l. apertissimi. circa finem.

2 ☞ Non solum procurator potest contradicere, quando post litem contestatam dominus vult ipsum reuocare sed etiam aduersarius.

3 Si dicis mihi iniuriosa uerba, licitè possum dicere tu mentiris, nec teneor actione iniuriarum.

4 Testis qui non citatus uadit sponte ad deponendum, reputatur suspectus: & eius dicto non statur: tamen hoc non seruatur.

5 Si sunt dati diuersi iudices in eadem causa in diuersis rescriptis eiusdem datæ, non potest alter alteri inhibere, ne procedat nisi requisitus à parte, & cessat suspicio.

6 Tutor accusatus suspectus an possit interim administrare: & quid in procuratore litis? & num.i.

LEX XXV.

1 QVæ omnia. † Si cã suspitionis allegata per dñm negeť esse vera per procuratorẽ vel aduersariũ, discuti debet, & interim procurator debet abstinere: nisi offerat se paratũ in omnẽ euentũ officiũ dimittere, ẽt si reperiaẽ falsa: tũc eẽ si vult, admittit ad prosequendũ litẽ, ẽt pendẽte cognitione illi⁹ causę. h. d. vsq ad ver. plenè, secũdũ vnũ intellectũ. In tex. ibi, sed si aduersarius. no. q non solũ procurator potest contradicere, quando

quando post lit. cõtest. dominus vult ipsum reuocare. l. post litem. s. eo. sed etiam aduersarius cuius interest non habere litigare cum noua persona nõ instructa, & ideo si absente aduersario, licet præsente procuratore & patiente dominus aliquẽ actum faceret in iudicio, non propterea cẽseretur procurator reuocatus: quia debet consentire vterq; tacitè, vel expresse. &
3 ita limitatur, & debet intelligi c. ij. eo. ti. lib. vj. † In text. ibi, dominus mẽtiri: quia allegabat procuratorẽ suspectum propter cullusionẽ fortè factam cum aduersario: & sic no. q li dicis mihi verba iniuriosa, licitè possum dicere tu mentiris: nec teneor crimine iniuriarũ tanquã ex verbo iniurioso: facit j. de bo. lib. qui cùm maior. §. j. vers. quid si te prouocauit. Iacob. de But. dicit hic q si verba iniuriosa, quæ tu mihi dixisti erant vera, & ita postea est compertum, potes agere iniuriarum cõtra
a me ex illo verbo iniurioso[a]: nisi dicat se hoc non facere, propter affectionem ad officium, sed causa purgandi honorẽ suũ: quia si abstineret, interim resultaret sibi aliquod dedecus: quia quodammodo esset præsumptio, q collusisset: vnde vult interim prosequi, & paratus est dimittere procuratorem, etiam si appareret causam fore falsam. tunc etiam admittetur ad prosequendam interim, sed si nõ diceret, imò vellet remanere in officio, si reperiatur causa falsa: tunc interim non est audiendus, si velit prosequi, quia hoc ipso reputatur suspectus, & hoc intelligitur q sequitur: & tunc expectabitur euentus: & si reperiat causa vera, remanebit: si falsa, secus: sed in casu præcedenti re-
4 mouetur in omnem euẽtum. † In tex. ibi: nam hoc ipso suspectus est, per istum text. dicunt doc. q testis qui non citatus vadit sponte ad deponendum, reputatur suspectus: & eius dicto non stat ur, vt not. in l. post legatum. §. his verò. de his qui. vt indig. & per Iac. de Bel. in aut. de testi. hoc tamen parum vidi seruari Florentiæ, vbi nõ coguntur testes per iudicem, nec citantur: sed ipsæ partes ducũt eos, & multoties corruptos, & cum multis blanditijs: dicit etiam Inn. per istum text. in c. pa-
5 storalis. extra de rescri. q si † sunt dati diuersi iudices in eadẽ causa in diuersis rescriptis eiusdẽ datæ, & sic est cõtentio quis eorũ habeat cognoscere, q nõ potest alter alteri inhibere, ne procedat nõ, requisitus à parte, quia esset suspectus: quia ingerit operã suã: sed hoc debet facere requisitus à parte, & cessat
6 suspicio. facit j. de fal. l. vxori. §. j. † No. etiã q quicquid dicat quãdo tutor accusatur de suspecto, an interim possit administrare. de quo in l. eũ qui. j. de suspec. tut. & in l. & si fortè. j. de sol. & ibi per Bar. & in præal. c. venerabilibus. extra de officio deleg. in tex. ibi: & gl. In prouocatione tamen litis, seruandum est, q hic dicitur in hac notabili l. vt statim debeat abstinere à prosecutione litis, nisi prout s. dixi &c.

a ¶ Iniurioso. de hoc per Lu. ro. cõsil. clxx. per Old. cõsil. liij. per Anch. consil. xxxvij.

b ¶ Legitimè. cuius efficaciæ sit tale mandatum, vide per Lud. Ro. consil. lxiij.

2 ☞ Licet ex tenore instrumenti procuratoris prima facie non appareat quòd quis sit procurator in rem suam. sed simplex: tamen admittetur ad probandum cõtrarium si uult, ut non posit multus remoueri.

3 Procurator in rem suam quòd possit fieri dupliciter: & an possit reuocari.

4 Procurator potest retinere instrumenta causæ quousq; refundatur quicquid expendit de suo.

5 Mandatum procuratoris continens quòd dominus promittit ratum habere quicquid per ipsum legitimè factum fuerit non est sufficiens, & quare?

1 §. Plane si dicat Iurisc õsultus. † Hic vsq ad l. in causæ. ver. sed hoc ita. ponit tres casus, in quibus etiam ante litem contest. & etiã causa subsistẽte nõ potest ꝓcurator remoueri. Primus, qñ est procurator in rem suam. Secundus, qñ aliquis expendit de suo in causa, & petit illud sibi refundi, antequam amittat officium, & non refunditur. Tertius, qñ vult reuocare quo ad quædã, & quo ad quædã nõ, quia nõ debet audiri, sed q vel reuocet quo ad oĩa, vel in nullo. In secundo casu not. se-
2 cundùm Bar. dum dicit, & hæc probauerit, † q licet ex tenore instrumenti procuratoris, prima facie nõ appareat, q quis sit procurator in rem suam sed simplex: nihilominus si vult cõtrarium, admittetur, quod est no. vt sic nõ possit remoueri inuitus. Contra istum primũ casum opp. extra gl. q imò procurator in rem suã possit reuocari, anteq; interuenerit aliquod de illis tribus quæ habẽtur in l. ij. ff. de noua. vt patet per illam gloſ. in l. ante litem. in prin. j. gl. s. eo. sentiens illud cõtrarium, videtur ipsum fateri, & limitare istum text. secundùm illum. Tu dic, licet dominus seu cedens admittatur ad agendũ actio ne directa, antequã interuenerit aliquod
a de illis tribus: nõ propter hoc, procurator in rem suam censetur reuocatus: quia ista sunt diuisa à domino: & quicquid exiget, b restituet cessionario. Idem. l. apud celsum §. quòd si is. j. de doli excep. & quod no. s. de tut. l. fi. in gloſ. fi. Item opp. de l. siquidem. C. de actĩ. & obli. vbi reuocatur gloſſ. & Bar. ibi dicunt, q ibi non erat procurator in rem suam, quod non est verum, cum
3 esset ibi ad suam voluntatem. † Dic ergo secundum Bal. & optimè, quod etiam cogitauerã antequam Bal. viderem, q procurator in rem suam potest fieri dupliciter. Primò, transferendo in ipsum iure actionis ad sui commodum, vt cum vendo tibi actionem quam habeo contra Titium. vt in l. ij. j. de act. & obl. vel cum tibi cedo ex causa venditionis vel donationis: quo casu transfero in te vtilem & exercitium directarum: & tunc nõ possum te reuocare ante litem contes. vel post. nec auferre tibi, quod in te transtuli: licet tamen possim agere sicut tu, antequã aliquod illorum trium interuenerit: & ita loquitur iste tex. Secundo modo potest fieri non transferendo in tevtilem actionẽ quia necvendo: nec cedo: sed solum exercitium directarũ: quia facio te procuratorem ad exigẽdum: & quicquid exiges, apud te remaneat: nam diceris propter hoc vltimum, procurator in rem tuam: & isto casu tam expresse q̃ tacitè per mortẽ re integra reuocari potest, quia & per mortem reuocat mandatum: et iste est casus in d. l. si quidem, & in l. ad eum. in prin. j. de dona. & adde quod no. gl. j. quibus mod. pignus vel hypoth. solui. l.
4 sicut. §. li procurator. & Bal. in l. j. de actĩ. & oblig. † Ex secundo casu colligit Barto. quòd procurator potest retinere instrumenta causę quousq; refundatur quicquid expedit de suo.
5 † Ex tertio casu colligit Barto. non esse sufficiens mandatum procurationis, in quo continetur, quòd dominus promittit ratum habere quicquid per ipsum legitimè[b] factum fuerit: quoniam posset postea dicere non probo, quia non fuit legitimè factum, & sic quædam approbaret, quædam reprobaret quod facere non põt: vt hic: debet ergo dicere, q promittit rata & grata habere omnia per ipsum gerẽda sine aliqua limitatione, secũdum quod no. hic ex dictis Bar. Et de articulo facto hic per gl. an admittat variatio: vide per Bar. in l. de rebus. j. rerum amo.

2 ☞ Patiens aliquid fieri suo nomine, qualiter censeatur facientem proponere ad illud & mandatum dare.

LEX XXVII.

1 IN causæ. §. Sed ita hoc, si. † Gesta per illum qui non habet mandatum, non præiudicant: ideo reuocatio non est necessaria, nec distinctio ante lit. conte. vel post. h. d. In tex. ibi: non præiudicant, subaudi. Sed sibi, sic & in principali negotio, si efficiatur hæres dñi: vt not. in addi. Spe. tit. de sen. §. fi. in fi. & facit. C. quibus res iud. non nocet. l. j. & vide Bar. in l. licet. C. eo. glo. in l. iiij. & in l. si iure. §. hoc iure. j. de exce. rei iud. hæc vera,
2 si te ignorante gesta sunt. † Si verò te sciente, & patiente, aliqs nomine tuo fuit in iudicio: an tibi præiudicent gesta per eum, si non habeat mandatum in ipsa, postea ratificasti? Dic quòd egit tuo nomine, & tunc præiudicat tibi, quia videris mandasse patiendo, cum posses cõtradicendo ipsum impedire. Et hoc voluit Inn. in c. ex parte decani. extra de rescrip. licet Bar. sentiat contrarium in l. sæpe. j. de reg. iu. de quo per Bal. C. eo. l. licet. de fur. l. falsus. facit ad hoc. l. j. §. magistrum. j. exercitoria. et l. fi. j. quod cum eo. vbi patiens aliquid fieri suo nomine, censetur facientẽ præponere illi ministerio, & mandatum dare si nõ venit ad iudicium de defendẽdo eum, quia põt defendere etiã inuitum: vt in l. solutionem, aliàs iudicium. j. de sol. nõ sic videris consentire, per ea quæ no. gl. in l. Caius. j. de pig. act. dicit tamen Bal. hic vnum verbum notabile, q saltem in subsidiũ gesta præiudicabunt tibi, quia si bona eius nõ sufficiunt pro executione sententiæ, quę debet mitti executioni contra eum, vtl. Paulus. j. eo. mittetur executioni contra te: & dicit esse tex. notabilem ad hoc probãdum. C. vbi de cri. agi oportet. in aut. qua in prouincia. §. j. qd dictũ perpetuo tene mẽti, sec⁹ si ignorasses.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Et ſtricti iuris, vt l. 2. fi. C. ſi plures vna ſen. & gio. in l. Iul. verũ. ff. de condi. indebi.

b ☞ Reſpondiſſe, q̃ per procuratorẽ quærat. domino actio ſine ceſſione: firmauit Lud. Ro. conſilio lxxvj. & conſilio lxxxvj.

☞ *In iudicialibus quæritur domino per procuratorem utilis actio ſine ceſſione.*

Et quid ex contractu procuratoris, ex quo fuit confectũ inſtrumentum guarentigiæ contiuens præceptum notarij? quod meretur executionem ex forma ſtatuti, tanquam præceptum iudicis factum in confeſſum.

Quando ſit translatio inſtantiæ de domino in procuratorem, & econuersò, ad quid ſit neceſſaria ceſſio, ſeu proſit.

In ceſſione requiritur titulus: ſcilicet contractus uenditionis uel donationis.

1 §. Si ex parte actoris. †Translatio inſtantiæ ex parte agentis de domino in procuratorem vel econuersò vel de vno procuratore in alterum, nõ impedit committi ſtipulationẽ, iudicatũ ſolui. Item & illa ſtipulatione pro procuratore interpoſita quæriẽ vtilis domino ſine ceſſione. h. d. Primam partẽ declara, vt plenè habeẽ, & dixi in l. Iuli. §. qui ſatisfda cog. quia ſecus, quando ſit translatio ex parte rei: & quę ſit ratio diuerſitatis: dic vt ibi. Ratio autẽ quare, eſt duplex: vna, quia ſtipulatio iudi. ſolui eſt prętoria: & regula eſt, q̃ in prætorijs ſtipulatio. quæriẽ vtilis domino per procuratorẽ ſine ceſſione. l. in omnibus. de præto. ſtip.

2 †Alia eſt iudicialis fauore iudiciorũ, & ad hoc allegaẽ iſte §.
a q̃ patet quia ſententia non eſt de iure prætorio ſed ciuili: a & tamen ex ſentẽtia lata pro ꝓcuratore quæriẽ vtilis dño ſine ceſſione, vt j̃. l. proxi. & ex hoc Bar. in l. ante litẽ. cũ ſeq. ſ. eo. dicit q̃ domino quæriẽ vtile ius inſtantiæ inchoatæ per procuratorem, & acquiritur ſine aliqua ceſſione ratione cuius põt actus geri in litem, vt valeat eo caſu, quo procurator non eſt reuocatus: quod dic vt ibi dixi. quare ergo requiriẽ ceſſio quã glo. hic dicit requiri cũ ſit trãslatio de curatore in dominum? dic vt dicam ſuper ea. Dicit etiam Bar. †in l. poſſeſſio. §. & ſi poſſeſſio. j̃. de acqui. poſ. per iſtum tex. q̃ ex contractu procuratoris, ex quo fuit confectum inſtrumentum guarentigiæ in quo continetur præceptum notarij tanquam iudicis ordinarij, propter quod ex ſua forma ſtatuti meretur executionem ſicut ſententia diffinitiua, vel præceptum iudicis factum in confeſſum, iuxta l. debitori. j̃. de iudicijs, poterit dominus petere executionem, licet procurator ſibi ius non ceſſerit: quia cenſetur actus iudiciarius, vt notarius tanquã iudex ordinarius ex forma ſtatuti faciat dictum præceptum. Et ita de facto dicit ſe reſpõdiſſe,
b b cum opponeretur cõtra dominũ petentẽ inſtrumentũ executioni mandari, quòd ius non erat ſibi ceſſum: & ſic videbaẽ non poſſe peti per illũ §. & ſi poſſeſsio. Et hoc in procuratore habente mandatũ: ſed ſi nõ habeat, ſecuta ratihabitione domini, quæriẽ ſibi vtilis ſimiliter ſine ceſſione, vbicunq; ſi habuiſſet mandatũ fuiſſet à principio acquiſita. Ita not. per eundem Bar. in l. iij. §. j. j̃. iud. ſol. In tex. ibi, dicimus cõmitti iudicatũ ſol. ſtipulationẽ, videbatur contrariũ: quia ſi dominus incepit litem, & fuit ſtipulatus, certum eſt, q̃ reus promittit ſoluere omne illud in quo erit condẽnatus dominus ſtipulanti. Si ergo poſtea transferatur lis in procuratorem, condemnatio cõcipitur in perſonam procuratoris, non in perſonam domini: ſicut econuersò ex parte rei ſi reus transfert litem in procuratorem, poſt conteſtationem factam per eum quia condemnaẽ procurator & dominus qui non eſt in iudiciũ. l. j. C. de ſen. & no. in l. ſi quis cum procuratorio. in gl. j̃. eo. ideo videbaẽ ſtipulationẽ non committi quaſi non impleta cõditione ſub qua fuit facta. ſed contrarium eſt, quia ſi condemnatur procurator, cenſetur condemnatus dominus: & idem econuersò, ſi procurator fuit ſtipulatus, id, in quo reus condemnabitur ſibi & poſtea litem conteſtatus eſt ex iuſta cauſa condemnatio fiet ipſi domino & tamen ſtipulatio committetur. Aduertendum tamẽ, quia hoc caſu committetur procuratori quo ad directam actionem: domino verò quo ad vtilem, vt in fi. huius §. licet ex ſententia quæ concipitur in perſonam procuratoris, nec vtilis, nec directa, procuratori quæritur, ſed domino. in caſu autem præcedẽti, quando ſtipulatus eſt ipſe dominus, committitur ſibi quo ad directam procuratori nõ: nullo modo, ſed ex ſententia lata pro procuratore, bene quæritur procuratori directa: domino vtilis. & ita colligitur ex iſto tex. ſi bene inſpiciatur. Et ex glo. ſubtiliter intuendo in gl. ſuper verbo, transferri, ibi oportet, q̃illud ius ceed-at: vult ergo iſta gl. q̃ ſi dñs fuit litẽ cõteſt. & ſic translatum eſt ius inſtantiæ in perſonã eius, ſi poſtea cõſtituat procuratorẽ: quia fortè ipſe nõ põt, ꝓſequi aliȝ impeditus: neceſſe eſt vt cedat procuratori ius inſtantię: aliàs nõ poſſet procurator proſequi: & ita econuersò ſi procurator fuiſſet litẽ conteſtatus, & poſtea fuiſſet remotus ex iuſta cauſa, nõ poterit dominus proſequi, niſi procurator ſibi cedat. gl. verò. ſ. eo. l. mutari. j̃. ponit aliam practicã, q̃ omnia illa acta & geſta reputanẽ eo contextu inter, illũ in quem facta eſt translatio litis, & reũ. Eſt ergo longa differentia inter iſtos modos: nam iſte vltimus non habet locũ, niſi reus conſentiat: in primo verò nõ requiriẽ eius conſenſus: quia poſſum cedere ius quod habeo contra te, ẽt te inuito. In ſecũdo ſit quædã nouatio q̃ vim habet cuiuſdã delegationis: & ſic penes primũ, vtile remanet: & in ſecũdũ, in quẽ ſit trãslatio, incipit directũ ius inſtãtiæ: ſed primo caſu, penes cedentẽ remanet directa, & transferẽ vtilis in ceſſionariũ. ex his ſequiẽ tertia differẽtia, quia in vltimo caſu euaneſcit ſtipulatio iudicatũ ſolui: & fideiuſſores, q̃ nõ cenſenẽ repetiti in obligatiõe noua niſi agaẽ expreſsè. l. aliam. j̃. de nouatio. repetenẽ, ſed in primo caſu ſecus: & ita declarat Bar. in l. ſi ante acceptum. ante fi. j̃. iudicatum ſolui. †Sed videndũ eſt ad quid ſit neceſſaria iſta ceſsio? Nam ſi procurator fuit litem conteſtatus, domino acquiritur vtile ius inſtantię ſine ceſſione. vt ſ. dixi, ſecundum Barto. ratione cuius poteſt proſequi: ergo ceſsio non eſt neceſſaria hoc caſu. Item ecõtrariò ſi dominus fuit conteſtatus, & poſtea conſtituat procuratorem, licet nõ cedat ius inſtantiæ, & ſic non transfertur vtile: tamen cedit ſibi exercitium directo iure inſtantiæ, ſicut ſi ante litem conteſtatam cõſtituiſſet ipſum, & concederet ſibi exercitium ſine actione, ratione cuius poſſet agere, licet ſibi actionem non cederet: ergo iſta ceſsio non eſſet neceſſaria, nec prędicta nouatio: & hoc tenet hic Bal. dicens non reperiri iure cautũ, q̃ iſta ceſsio debeat fieri. nõ tñ declarat, vt dixi. Et hæc opi. mihi placet: quia video ex parte rei, q̃ ſi poſt lit. cõteſt. per eũ, conſtituo procuratorẽ, põt proſequi & condẽnari: licet in eo nõ ſit radicatũ ius inſtãtiæ, ſecundũ opi. gl. vt no. in l. liber. §. fi. j̃. de neg. ge. & j̃. e. ſi qs cũ procuratorio. in j. gl. & in l. j. C. de ſent. nec dicũt ibi gl. aliqd de iſta ceſsione: idẽ tertiò debet eſſe ex parte actoris. Poſſet tñ dici, q̃ licet nõ ſit neceſſaria, ſi tñ ſit, poſſet eſſe vtilis: nã ſi procurator trãsfert in dñm, & cedat nõ poterit poſtea aliquẽ actũ facere dño, phibente, quaſi remãſerit apud eũ ius directũ inutile. l. iij. C. de nouatio. ſed ſi nõ ceſsiſſet poſſet aliquẽ actũ facere præiudicialẽ dño, rõne directi iuris: qđ in eo adhuc reſidet: & ecõtra ſi dñs fuiſſet conteſtatus, & poſtea cõſtitueret procuratorẽ, & non cederet ius inſtãtiæ poſſet ipſum q̃cunq; reuocare etiam poſt geſta per eũ, & ſine cauſa: quia in procuratore nõ eſt radicatũ ius inſtantiæ, ſed poſtquã ceſsit, non poſſet reuocare ſine cã, maximè poſt aliqua geſta per eũ: & iſta nõ tangunt per aliquos: & pro iſta opi. q̃ iſta trãslatio fiat ſine ceſsione facit. j̃. de euic. l. ſi ideo. & de iud. l. tã ex cõtractibus. In gl. ibi, inter abſentes. iſtã gl. diſputãdo reꝑhendit Pe. de cerne. vt refert Io. an. in addi. Spe. ti. de ceſsione actionis: nam aut interuenit nuntius, vel epiſtola: & iſta gl. non habet dubiũ: aut non interuenit; & † eſt falſa. quia in ceſsione requiritur titulus. ſ. cõtractus venditionis: vel donationis. l. per diuerſas. C. mand. qui non geruntur inter abſentes, niſi mediante nuntio vel epiſtola. l. conſenſu. j̃. de actio. & oblig. cum ibi notatis.

2 ☞ *In quibus acquiritur domino utilis actio ſine ceſſione ex ſtipulatione interpoſita cum eius procuratore?*

3 *Procurator ad agendum, quòd non poſſit petere executionẽ ſententiæ ſine nouo mandato, niſi ſit conſtitutus in rem ſuam, uel ad exigendum, uel etiam ad lites futuras: uel pro expenſis factis in lite agat. & num. 4.*

4 *Actio utilis cõpetens domino quando præferatur directæ, quæ competit procuratori.*

5 *Quòd debitor ſoluens procuratori uirtute directæ actionis liberetur non tamen cogitur ſoluere.*

LEX XXVIII.

1 SI procurator. †Ex ſtipulatione iudicatũ ſolui per procuratorẽ interpoſita, & ex ſentẽtia lata pro eo, acquiriẽ dño vtilis actio, procuratori verò directa quã intẽtare nõ põt, niſi ſit procurator in rem ſuam vel niſi ad hoc habuerit mandatum. Ex ſtipulatione verò prædicta per procuratorem vel defenſo

defenſorem rei interpoſita, dñs nullo modo tenetur directa vel vtili licet ſnia lata contra procuratorẽ dñs teneatur vtili: nõ ſic ex lata cõtra defenſorẽ ſine mandato. h. d. tota l. Et ſic primò loquitur in procuratore actoris: ſcõ in ꝓcuratore vel defenſore
2 rei, vt ibi per contrariũ. In tex. ibi: ex ſtipulatu † actio vtilis eſt ſubaudi ſine aliqua ceſsione. vt ſ. proxi. §. in fi. & eſt ſpãle duplici ratione, vt ibi dixi ſic, vt in quibuſdã caſibus enumeratis per gl. inſti. de inuti. ſtip. §. fi. quia regulariter eſt cõtra. vt l. poſſeſsio quoq;. §. & ſi poſſeſsio. j̃. de acq. poſſ. & põt intelligi ſiue procurator fuerit litẽ ꝓſecutus vſq; ad ſniam incluſiuè, ſiue fuerit reuocatus in caſu, in quo potuerit remoueri. In tex. ibi: inuito &c. videtur aũt agere me inuito, eoipſo q̃ nõ oſtendit nouum mandatũ: vt patet. j̃. dum dicit nec ad eandẽ rem ꝓcurator factus. j̃. eo. nõ ſolũ. §. ſed interdũ. vbi cogitur cauere de rato, ſi dubiũ eſt de tali mãdato, poſito, q̃ intentet directã ſibi cõpetẽtem: primũ enim mandatũ nõ extendiẽ ad actiones iſtas de nouo poſt ipſum queſitas, licet per procuratorem & ipſi procuratori quæſitæ ſunt ad vtilitatẽ domini: vnde videnẽ ipſius domini, & ſicut illæ quæ ſunt propriæ ipſius dñi, quæſitæ poſt mandatum primum, non poſſunt per procuratorẽ interpretari nouo mandato: ita nec iſtæ licet directæ cõpetant procuratori. Sed cõtra, imò poſsint interpretari, niſi in tribus caſibus poſitis in
3 l. iij. C. de noua. ſol. licet hoc nõ tangatur per alios, q̃ ibi loquitur in directa, quæ ſemel fuit propria illius cui cõpetit, & ad illius vtilitatem introducta: licet poſtea per ceſsionem tranſlata fuerit vtilitas in aliũ: hîc in directa, quæ à principio fuit procuratori quæſita nõ ad ipſius vtilitatem ſed dñi: vnde penes ipm eſt penitus inutilis, etiã in caſu illius l. † & ſic reus ab ipſo cõueꝛtus, põt cõtra ipm excipere, & eũ repellere, niſi oſtẽdat ſe habere nouũ mãdatũ: vel q̃ ſit ꝓcurator in rẽ ſuã, etiã ſi dñs expreſsè nõ contradicat, nec interuenerit aliq̃d de illis tribus, ſicut in directaq̃ remanet penes hęredẽ poſt reſtitutã hęreditatẽ: & idẽ ſi petat executionẽ ſnię implorãdo iudicis offm. Sed adhuc cõtra q̃ imo preferaẽ directa cõpetens ꝓcurator. per l. procuratori
4 bus. C. de. ſol. † Et hoc etiã no. quantũ ad ipſam inſtantiã ꝓſequendã ius directũ qđ eſt apud procuratorẽ, preferiẽ vtili qđ eſt apud dñm: & põt ꝓcurator impedire illũ ꝓſequi, ſi vult facere id qđ ipſe dñs vellet facere. vt dixi. ſ. e. ante litẽ cum ſeq. ga ſententia eſt ꝓpria ipſius ꝓcuratoris: ſed in his quę cõcernunt executionẽ ſniæ & finẽ lit. vtilis cõpetẽs dño, preferiẽ directæ cõpetẽti ꝓcuratori: qa executio nõ debet fieri ad vtilitatẽ ꝓcuratoris, ſed dñi: tene mẽti: quia iſta declarãt iſtã l. Et ſic cũ quæriẽ an vtilis præferaẽ directæ, vel ecõuerſo directa vtili? debemus inſpicere, cui põ ſit negotiũ, cui cõpetũt: qa ſi eſt illius, cui cõpetit directa, illa præferiẽ vtili: vt in l. qua rõne. §. litẽ. j̃. de acq. re. do. & j̃. de lo. pub. vtẽ. l. ij. ſi verò eſt illius cui cõpetit vtilis, tũc illa pferiẽ, vt hîc de quo articulo vide per Cy. in d. l. iij. C. de noua. In tex. ibi: nec ad eandẽ rem ꝓcurator factus: vñ aũt ad hoc fact9 ſi haberet mãdatũ nõ ſolũ ad agẽdum, ſed etiã ad exigẽdũ, vel ad agendum gñaliter ad oẽs lites preſentes vel futuras, ſecm Bar. & poſſet petere executionẽ ſniæ. Adde alium caſum ſin. j̃. eo. l. actoris videlicet qñ ſibi debeẽ à dño pro expẽſis factis in lite, ſi pars ſibi nõ ſatisfaciat extra iſtos caſus: licet habeat directã actionẽ, tam ex ſtipulatione iudicatũ ſolui, quã ex ſnia, nõ põt eã intendere, nec petere executionẽ ſniæ: & idem videẽ in procuratore, qui alieno noie contraxit per inſtrm guarentigiæ. vt nõ poſsit petere executionem ipſius, licet ex eo ſit ſibi quæſita directa actio: quia nõ ad ſuam vtilitatem: ſed contra: quia ex ſuo
5 contractu põt ſibi ſolui. vt ſ. de pec. l. ſi vnus. poſt prin. & l. ſi ser uus. de ſol. † Sol. ſi debitor ſponte ſibi ſolueret, virtute directę actionis vel iuris, liberaretur fauore liberationis, vt ibi: ſed ſi non vult ſponte, non compellitur ei ſoluere, nec iudicium cum eo ſuſcipere: niſi in caſibus ſupradictis: & iſta not. quia malè declarantur, nec tanguntur per alios.

2 ☞ *Si dato libello cõtra unum, compareat alius, tanquã procurator in rem ſuam pro ſua perſona, niſi actor ſuo intereſſe, põt talis opponere exceptionẽ competentem ex ſua perſona, niſi actor dicat q. perſona domini ſit legalior: & quare, & quando procedat? & nu. 3. & 4.*

3 *Qualiter probatur quem eſſe legaliorem altero.*

4 *Si agitur actione reali contra eũ qui dolo deſiit poſſidere, & cõpareat poſſeſſor, an poterit actor excipiẽdo dicere q. nult litigare cũ primo poſſeſſore, qa eſt legalior?*

5 *Si ago contra unum, & compareat alius, quando tenear ipſum admittere? & nu. 6.*

6 *Quando eſt neceſſe, q. principalis compareat, quia procurator non habet mandatum ſpeciale: tunc procurator debet facere ipſum comparere, & uenire ſuis expenſis.*

LEX XXIX.

1 SI actor malit. †Si dato libello contra vnũ cõpareat alius ad illum defendendum pro ſuo, ꝓprio intereſſe, & ſic tanquã procurator in rem ſuã, nõ cogiẽ actor ipſum admittere, ſi allegat, & ꝓbat, dñm cõtra quẽ libellum dederit, fore legaliorẽ. h. d. et eſt ſing. lex. & fortè nõ eſt alibi. Pone caſum, cùm agitur actione reali cõtra emptorẽ & poſſeſſorẽ rei: & cõparet vẽditor pro ſuo intereſſe: quia ſi ille ſuccũberet haberet regreſſum de euictione cõtra eum. Vel pone in actione perſonali, ſi creditor hæreditarius agat cõtra hæredẽ qui hæreditatẽ vẽdidit: nã remãſit obligatus, & actiones paſsiuas nõ tranſtulit in emptorẽ: vt no. gl. in præced. ver. circa fi. gl. mag. Si cõparet emptor pro ſuo intereſſe, quia ſi vẽditor cõdemnaretur, & ſoluet et, repeteret ab emptore: quia ſic cenſeẽ actũ à prin. vt habeat hæreditatẽ cum omnibus oneribus & emolumẽtis. In tex. ibi: dñm ſubaudi, cõtra quẽ dederat libellũ. In tex. ibi, cõuenerit. ſ. litẽ, ꝓſequi.
2 †In tex. ibi, quã eũ qui in rẽ ſuã ꝓcurator. ſubaudi admittere ad proſequẽdum tanc̃ cauſam propriã: nõ enim tm̃ ſi nõvult: ſi autẽ vellet, poſſet: & tũc ille deberet promittere in primo caſu rem reſtituere, licet eam nõ poſsideat ſub pœna: vt not. in l. iij. §. fi. j̃. de alie. iu. mu. cau. fa. Sed opp. q. imò actor cogatur ipſum admittere: vt in l. ſed ſi lege. §. ſi rem. in fi. l. de pet. hęr. et in l. ꝓcurator ad exhibẽdum. j̃. rem ra. hab. vbi dicitur, q. talis ꝓcurator poteſt opponere exceptionẽ cõpetentẽ ex ſua perſona, vt j̃. mã. idẽq. §. generaliter. ſol. illa iura limitanẽ per iſtã l. ſingul. niſi actor dicat perſonã illius, cõtra quẽ dedit libellum
3 fore legaliorẽ: ita intelligit gl. hãc l. per l. fi. C. eo. & † tũc debet probare, q. ꝓbauit aliquo de modis qui habenẽ in l. j. & ij. j̃. de alie. iu. mu. cau. fa. ſed adhuc cõtra q. iſta diſt. nõ ſit adhibenda imò indiſtinctè reneaẽ admittere procuratorẽ, maximè ſi haberet mandatũ: vt ſ. eadẽ. §. vſus. ſol. ſi vellet cõparere tanc̃ ꝓcurator vel defenſor ſimplex, fateor cõtrarium, quia ſi tũc perſona dñi eſt legalior, poterit arctari ad cõparendũ in iudicio, nõ reſpõdendũ poſitionibus, & ſua rñſio præiudicabit in litẽ: quia ſuo noie agitaẽ, & ſic remanet cõſultũ actori: ſed q̃n vult admitti tanquã procurator in rem ſuã pro ſuo intereſſe, reſpõſiones quæ poſtea fierẽt per dñm, nullũ præiudiciũ ſibi faceret quia lis eſſet propria ipſius procuratoris: & ſic nõ remaneret conſultũ actori: & in hoc fundatur deciſio huius l. ſingu. & eo modo debet intelligi & limitari. l. planè. j̃. fam. erci. Et ad primum exẽplum quod poſui de actiõe reali: vide gl. quæ ipſum ſentit in l. j. C. vbi in rem act. in j. gl. dum alleg. iſta l. & l. ti. C. e.
4 ti. de proc. †Sed quæro, dicto caſu, quid ſi ago actione reali contra illum qui dolo deſiit poſsidere, & cõparet poſſeſſor, & vult in ſe ſuſcipere iudiciũ, ego nolo ipſum admittere, dicens velle litigare cũ primo poſſeſſore, quia legalior, & melius informatus. An habebit locũ iſta lex? quidã tenent q. ſic: & iſto modo ponũt hîc caſum, vt patet in prĩ. gl. mag. vſq; ibi: ſed hũc reproba. gl. hîc reprehẽdit, quia talis poſſeſſor nõ põt dici ꝓcurator in rem ſuã, ſed potius dñs: quia actio realis vel in rẽ ſcripta, debet principaliter dirigi cõtra ipſum: vnde non cõparet, vt procurator, ſed vt dñs: & ſi vult litem in ſe ſuſcipere, liberat primũ à iudicio, & poteſt primus iudiciũ declinare, quod videtur approbari in ll. alleg. in gl. j̃. de noxa. in l. de illo. circa fi. & in l. etiã. §. item ſi quis do. j̃. de pe. hære. quæ nõ debent limitari per hãc l. quã reputat Bar. valde no. ſed ſi ago cõtra poſſeſſorem, & cõparet, non vt poſſeſſor pro ſuo intereſſe, ſed cõparet vt ꝓcurator in rem ſuã: habet locũ iſta l. Sed cõtrà, quia hoc caſu loquiẽ l. ſed & ſi lege. §. ſi rẽ diſtraxerit. j̃. de pet. hæ. & tñ in fi. illius §. dicit idẽ, q. ille liberat cõuentũ offerẽdo ſe paratũ ſtare liti, ac ſi poſsideret, quare ergo reſtringimus illũ §. per iſtã l. & nõ ſic præcedẽtẽ. Rñde, ꝓpter ea quæ ſ. dicta ſunt, qa iſta l. loquitur qñ procurator in rem ſuã non dñs comparet: & hoc ideo, quia hîc nõ erat in poteſtate actoris auferre ius cõpetens ſibi: talis enim procurator comparẽs pro ſuo intereſſe, poteſt opponere exceptionẽ ex ſua perſona, vt ſ. dixi. ſi ergo poſſem ipſum repellere, auferrem ſibi hanc commoditatem. Reſpondeo, nõ eſt verum, quia poſito q. proſequatur litem, cùm poſſeſſor poterit opponere dictam exceptionem, vt faciat ipſum abſolui: & iſto modo poteſt intelligi ille §. item ſi rem diſtraxerit. in fi. ſed ſi ipſum admitteret, non remaneret hîc conſultũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Morte.quãdo morte mandãtis nõ finiat mãdati, vide per Ro. consi.ccj. & cxix.

2 ↦ Morte. imõ finitur regulariter vt l. mandatum. C. mand. si ti mãdat. ignorãs aliqd egerit. bene egisse dicitur, quia inter ignorantes nõ fit mãdati distractꝰ sicut nec cõtractus, & hoc videt tangere Bart. in d. §. si amicus. vt finiat, requirit scientia mandatarij, de morte mandantis. Ad hoc si scientibus hæredibus, gerat aliquid, & nõ contradicentibus, tacitè videt continuatũ mãdatum. sic intelligẽd. l. fundi. §. si amicus. ff. de acquir pos.

b ↦ Sed quid si haberet mandatũ ad solutionem recipiendam, an terminũ creditoribꝰ prorogare possit? vide per Barto. in l. qui Romæ. §. Callimachus. de ver. obl. Bar. in l. nõ abstulit. versi. sed an procurator. C. de nouat. & Alex. in d. §. Callimachꝰ. Bal. autẽ variat. doc. can. abundè tractant in c. cum olim. de off. dele.

b ↦ Adde quod scribit Bar. in l. si cum villico. & in l. in eum. §. ff. de instit. ac. vbi concludit q̃ non. & no. de literis credentiæ.

contra possessorem, per ea quę suprà dixi circa secundum exemplũ, de actione personali, quando creditor hęreditarius agit contra venditorem hæreditatis, & cõparet emptor. Quæritur, quid econuerso, si agit contra emptorem, & comparet venditor: certè istud nõ potest procedere nisi emptor velit sponte iudicium suscipere, quia non est obligatus, vt in l. ij. C. de pactis, sed posset procedere per viã recõuentionis, si emptor ageret contra creditorẽ ex causa hæreditaria, & creditor vellet reconuenire venditorẽ, & vellet, q̃ emptor caueret de defendendo: & isto modo ponũt quidã casum vt habeẽ in gl. ibi secundo ponẽ: quẽ casum finaliter reprobat: qa emptor cum habeat causam onerosam, licet in hoc dicatur procurator in rem suã, nõ tenetur defendere venditorẽ in causa recõuentionis: vt j. e. si quis rem suã. Breuiter †ergo recollige, q̃ si ago cõtra vnũ & comparet alius, an teneat ipsum admittere: nam si comparet vt simplex procurator, vel vt simplex defensor, indistinctè teneor ipsum admittere. per l. j. §. vsus. s. eo. & sic erit necesse, q̃ primus compareat ad respondendum positionibus, & tanquàm melius informatus poterit cõpelli ad cõparendum per l. fin. C. eo. supple nisi procurator faceret sibi dari à domino speciale mandatum ad respondendum: & ita limitat lac. but. illam l. per c. cum dilectus. extra eo. tit. & ita practicatur in ciuilibus: sed in criminalibus, non sufficeret hoc in fi. quo ad citatum excusandum: sed opus esset personali cõparitione, ex qua iudex posset melius informari, vt eum posit po

nere ad torturam, vt videat quo vultu, qua trepidatione &c.

6 vt in l. de minore. §. tormenta. s. de quæstionibus. † Et nota q̃ quando est necesse quod principalis compareat: quia procurator non habet mandatum speciale: tunc procurator debet facere ipsum comparere, & venire suis expensis, aliàs repellitur, & proceditur contra absentem tanquam contumacẽ: quia miserit procuratorem minus plenè instructũ: de hoc est gl. ordinaria, quam perpetuò tene menti in l. ij. §. rectè defendit. j. ex quibus causis in possessorium. Aut comparet animo nouandi, & trãferendi totum iudiciũ in se, & liberandi primum conuentũ: & non tenet actor ipsum admittere indistinctè per l. si mandato meo. in fi. prin. j. mãda. licet gl. sentiat contrarium l. liberto. §. fi. j. de neg. gest. & hęc est cõmunis. vt nõ. in l. solutionẽ ad iudicium. j. de sol. interdũ cõparet pro suo interesse tm̃, & tunc distingue: vt s. quia aut potest dici verus dominus, vt si agit actione reali contra non possessorem, & comparet possessor: & debet indistinctè admitti: aut erat procurator in rem suam: tamẽ quia agitur contra possessorem, & non comparet nõ vt possessor, à quo habuit causam, & habet locum ista l. in actione autẽ personali similiter pone exemplum vt s. dixi.

a ☞ Casus in quo procurator actoris potest agere iudicati, uel petere executionem sententiæ, licet non habeat nouum mandatum, nec sit procurator in rem suam.

LEX XXX.

1 Actoris procurator. † Nota, q̃ procurator quando obtinet, potest repetere expensas quas fecit de suo, si autem succumberet dic, vt j. eod. qui proprio. §. litis impendia. cum ibi notatis.

2 † Item no. casum singularẽ, in quo procurator actoris potest agere iudicati, vel petere executionem sententiæ, licet non habeat nouum mandatum, nec sit procurator in rem suam. s. quãdo fecit expensas, ad quas restituendas dominus tenetur, & nõ est soluendo. Et idem puto si esset soluendo, & abesset, vel soluere nollet: quia eadem æquitas viget: tunc poterit petere vsq̃ ad quantitatem quæ sibi debetur: ita intellige hanc legem.

a ☞ Procurator rei si ei succedit, quòd possit conueniri iudicati utraq; actione & directa & utili, & qualiter?

3 Mandatum de soluendo illud ad quod mandans est obligatus, non finitur morte mandantis.

4 Procurator rei non dicitur habere mandatum ad soluendum: nisi appareat expressè.

5 Procurator actoris ad agendum non censetur habere mandatum ad exigendum, uel solutionem recipiendam.

6 Qui soluit condemnationem pro defuncto, uel etiam pro condemnato recuperat ab eius heredibus per uiam repetitionis, & sic ipso condemnato: sed utrunq; per uiã agendi mandati, & quando nego. gesto.

LEX XXXI.

1 Si quis cum procura. † Procurator rei condẽnatus Potest conueniri iudicati, vel contra eum sentẽtia mitti executioni, si factus est dominus litis: quia successerit principali domino, prò parte qua successerit, & si aliquid soluit vltra sponte, recuperat actione mandati: vel neg.

2 gest. h. d. † In tex. ibi, non rectè recusabit quam tamen recusare poterat, si domino non successisset si habuit mandatum: secus si non habuerit, vt j. eo. l. Plautius. qñ autem habuit, licet dicta actio iudicati competat contra eum, est tamen inutilis: sed cum postea succedit domino, efficitur vtilis: & ita intelligunt quidam istũ tex. q̃ conueniatur directa suo nomine: non tanquam hæres, sed quasi hæres, propter quòd citatio est efficax, non autem vtilis: quia tenebatur dominus: quia vbi potest habere locũ directa, cessat vtilis, vt l. Stichum. §. aditio. j. de solu. & hoc vult hic gl. ij. dum allegat illũ §. vel dic q̃ vterq; potest conueniri: & directa nomine suo, & vtili nomine defuncti: qa

3 posset conueniri quilibet alius hęres. † In tex. ibi mandati actionem. ex isto textu collige primò secundum Bal. intelligendo secundũ primam lect. gl. q̃ loquatur de mandato facto à defuncto, q̃ mandatũ de soluendo illud ad quod mãdans est obligatus, non finitur morte[a] mandantis re integra, probatur in l. fundi. §. si amicus. j. de acquir. pos. & in hoc fundat c. si super

4 gratia. de offi. deleg. lib. vj. † Not. secundò, q̃ procurator rei non dicitur habere mandatũ ad soluẽdũ, nisi appareat expressè: quòd patet ex eo, quod sequitur de actione nego. gest. quæ

5 nunquam daretur, si semper censeretur habere mandatũ. † sic econtrario procurator actoris ad agendum, non censetur habere mandatum ad exigendum, vel solutionẽ[b] recipiendam, vt l. hoc iure. j. de solu. & s. de pactis. l. sed si tantũ. in principio:

6 † Tertiò & vltimò not. secundum eundem, quòd ille qui soluit condẽnationẽ pro defuncto, vel etiã pro condẽnato, recuperaret ab eius hęredibus per viã repetitionis. Et sic ab ipso cõdẽnato: sed vtrũq; per viã agẽdi mãdati, vel negotij gesti. Dic q̃ aut soluit spõte, tũc agẽdo neg. gesto. sed si fuisset aliquis coactus per iudicem, vt quia erat fideiussor, mandati: & si fuerit facta executio: contra eum, potest petere vt eodem officio compellatur cõdemnatus ad restituendũ: de quo hic vide per Bal.

2 ☞ In causa criminali plures possunt accusare: uel accusari ex eadem causa, & eodem libello.

3 Causæ ex quibus plures uolunt agere, si sunt diuersæ, quòd sit in electione rei uel pati ab eis cõuenti uno libello, uel facere sibi dari à quolibet libellũ: & quid econuerso.

4 Pluralitas personarum facit ut plures possint dari procuratores in eadẽ lite, ut quilibet suum dominum defendat: & quid si sit una lis, & una persona? & quid in pluribus hæredibus unius?

1 §. Vnius autem litis. † Not. ex isto §. q̃ plures eodem libello possunt agere, & conueniri: vtro q̃ enim modo potest intelligi tex. dum dicit, plurium personarum. s. ex parte agentiũ, vel ex parte conuentorũ: & quòd eodẽ libello patet, dũ dicit, vnius litis: aliàs sunt tot lites, quot libelli: & tot instantiæ & tot sententiæ veniunt ferendæ: sed hic sufficit vna. Prædicta sunt vera, quãdo

2 ex eadem causa agunt vel conueniuntur, † sicut & in causa criminali: vt C. de accusato. l. si accusatoribus. & accusari. vt in l. j.

3 si reus vel accu. mor. fu. & l. si quis homicidij. † Si verò sunt causæ diuersæ, ex quibus plures vellent agere, in electione rei esset, vel pati ab eis conueniri vno libello, vel facere sibi dari à quolibet libellum: & econuersò si vnus vellet conuenire plures ex diuersis causis: esset in electione illorum, vel pati conueniri eodem libello, vel facere vt contra quemlibet detur libellus, vt in l. ad officium. C. communi diuidun. & vide Bart. in l. supra inter. §. casus. j. de aqua plu. arcẽ. & in l. ij. j. de duo. reis

4 & facit. l. si quis seperatim j. de appel. † Item not. quòd pluralitas per

tas psonarũ facit vt plures possint dari procuratores in eadẽ lite: vt quilibet suum dominũ defendat, vel agat pro suo domino, & non pro alijs: & pluralitas causarum facit, q̃ in qualibet causa poteſt constitui procurator diuersus, vt j. eo. l. omniũ. Si

3 autẽ sit vna lis, & vna persona ex parte agentis, vel cõuenti: an possint dari plures procuratores? dic q̃ sic, sed quilibet insolidũ: quia non videtur datus nisi vnus. s. ille qui præoccupabit, vt j. proxi. l. si vero non insolidũ: tunc aut vult eos dare pro diuersis partibus, vt si ago in decem, & volo dare vnum procuratorem in quinq̃, & aliũ in alijs quinq̃, vel ipse reus: etiã hic nõ debet admitti, vt j. eo. l. nõ tantum aut q̃ omnes simul in tota summa litigent, & q̃ vnus fine alio non possit: & tunc debent admitti: & plures habentur loco vnius: vt in c. si duo. in princ. eo. tit. lib. vj. & not. in l. seq. in fin. glo. sed in casu huius §. nõ habent esse omnes simul, vel concordare: sed quilibet poteſt interuenire pro suo mandato: & quatenus ad ipsum pertinet de causa. In glo. fin. in fi. ratio est. quia omnis numerus illorum qui loco vnius succedit, pro singulari numero habẽdus est, vt in l. cui fundus. in fi. de cõdi. & demon. & quod dicit hic q̃ ex parte rei & c. idem videtur ex parte actoris, q̃ si lis fuit inchoata per vnum qui postea decedat pluribus hęredibus relictis, q̃

illi non possunt dare diuersos procuratores, sed quilibet pro parte sua: sed debeant dare vnũ, vel plures insolidũ: vel plures insimul pro omnibus causis, sicut ipse defunctus, quia eadem est ratio, vt qui cõtraxit distringuat̃ per diuersos aduersarios. contra l. j. in fine cum l. seq. j. de exercitoria.

2 ☞ Si datur nouus iudex, an censeatur primus reuocatus?

3 Mandatũ si reperitur in eadem persona, quando censeatur recessum à primo mãdato.

4 Curator ad litem poteſt ante litem contestatum libere reuocari, sicut procurator: & post lit. contesta. cum causa.

1 §. Iulianus ait. † Not. in isto §. quare communiter in instrumentis procuratorum, quæ hodie fiunt, dicitur: talis constituit talem procu. citra reuocationem aliorum procura. suorum. quia si hoc non diceretur, censeretur primos reuocasse: hoc intelligendum est, quando in eadem causa, & contra eandem personam, secus si in diuersis vel contra diuersos: ita no. per gl. & doct. in l. cũ simul. j. de adult. Item locum habet iste §. etiam si secundus procurator nõ acceptat. arg. in l. plane. in princ. la. j. j. de lega. j. & cum in secundo. j. de iniust. testa. & ita determinat glo. in c. si duo. e. ti. lib. vj. &

2 alleg. Spe. hoc tenentem. † Quid in iudicibus: an si datur nouus iudex, censeatur primus reuocatus? Ange. tenet quòd sic, per id quod not. in l. cum prætor. j. de iudi. per glo. Tu dic melius quòd aut loquimur in delegato: & dic vt in c. cęterũ. extra de rescriptis. quia aut secundum rescriptũ facit mentionem de primo iudice & tollit per vnum: aut non facit mentionem, & tunc secus. In ordinario vero, si attributa est iurisdictio primo vni iudici, postea attribuatur alteri, non censetur adempta primo: etiam si primus habeat generalem, & secundus specialem respectiue. casus est singularis in l. j. C. de offic. præfect. vrb. & sic fallit hec regula, generi per speciem derogatur fauore publico: quia iurisdictiones in fauorem publicum cõceduntur: de hoc vide per Bar. in l. vnica. §. vbi autẽ. C. de cadu. tollẽ. vbi singulariter tractat istum articulũ. Erit ergo tunc melior conditio occupantis, vt in l. proxi. & j. de iudi. si postea aliquando tamẽ dando specialiter iudicem, censetur adempta iurisdictio iudici generali, quando hoc fieret priuilegium personarum: vt si dicat statutum, quòd de causis fiscalibus seu cõmunis, vel pupillorum, aut viduarum cognoscat vicarius domini potestatis: nam potestas qui habet generalem iurisdictionem: po-

3 test se de talibus casibus intromittere: hoc voluit Bart. in d. §. vbi autẽ. & est tex. expressus, quẽ ipse nõ allegat. s. de offi. pro consu. l. nec quicquã. secũdo respõso, ibi, sane si fiscalis causa Secus videtur, si in fauorẽ esset puta q̃ de damnis datis cognoscat talis: nam & potestas poterit: sicut dicitur de causa annonaria fauore annonæ, quę datur pluribus. & tunc dic vt plene no. per Moder. in c. prudentiã. extra de offic. deleg. vt patet in d. l. j. de offic. præfe. vrb. & in causa hæresis in c. per hoc. de hæreti. lib. vj. & prædicta qñ diuersis legibus, vel statutis diuersis datur iurisdictio super eo: quia regulariter potius accumulatur iurisdictio iurisdictioni, quã adimantur. verba sunt Io. an. in addi. Spe. in tit. de cõpe. iudi. aditione. §. j. in additione quæ

incipit antecẽ, post medium: si autem eadem l. vel statuto datur pluribus, tu dic, an censeatur data omnibus simul, ita quòd vnus sine altero non possit: an quilibet insolidum, vt s. de offi-

3 cõsu. l. j. † Vltimò no. hic gl. primã, quæ vult, q̃ etiam si in persona eadem repetatur mandatum, & censetur recessum à primo mandato, hoc intelligit Ang. verum, quando additur nouа forma vltimo: aliàs si contendat ad idem per omnia cũ primo, non censetur à primo recessum: sed poterit vti, quo vult: et hoc placet per l. si eum cui §. j. l. fi. ibi. cum hoc enim edicto nõ transferẽ actio, sed adijcitur j. de exercitoria. & quia iure isto per secundam stipulationẽ continentem, q̃ primò non nouabatur prima, sed tunc demum, quando aliquid addebatur, vel noua persona interueniebat l. qui vsumfructum j. de ver. obli. & qui bis idem. cum similibus eo. ti. & hoc no. Si statutũ diceret, q̃ agens alieno nomine, teneatur producere in primo actu instrumentum mandati: aliàs non valeat processus. Nam si gl. esset vera simpliciter, & talis procurator produxisset primum instrumentum mandati, non teneret processus: quia illud esset reuocatum. sed tenendo illud quod dixi, poteſt producere

4 quod ipsorum vult. No. etiam gloſſ. † vltimam in fi. q̃ procurator ad litem, põt ante lit. conte. liberè reuocari, sicut procurator: & post lit. contest. cum causa, similiter sicut procurator: videbatur tamẽ, quod imò ante litem contestatã reuocari non posit liberè, propter decretũ iudicis interuenientis. Sed dic, q̃ decretum iudicis non intelligitur interpositum ad hoc vt faciat, quominus talis curator possit reuocari, sed intelligitur interpositum secundum naturam actus. vt in l. omnium C. de testa. sed Bal. intelligit dictum gl. sanè, q̃ in reuocatione debeat interuenire iudicis authoritas, sicut interuenit in constituẽdo: argu. C. de nuptijs, si vt proponitur de diuortijs. auk. ibi posita. vbi requiritur in destruendo. illud quod requisitũ fuit in constituendo etiam reintegra: & ideo per dationem secundi curatoris generalis, non censetur primus remotus, sed ei secundus additus, vt in l. ventri. in fi. de tut. & cura. datis ab his. nec debet dari secundus sine causę cognitione, vt l. curatorem C. qui petant tuto. sed per dationem secundi curatoris ad litem, censetur primus remotus ante lit. contest. vt in hac gl. notabili. & adde quod no. Bar. in l. cum semel j. de tute.

2 ☞ Si duo procuratores simul insolidum constituti, si mul concurrant in præoccupando officiũ, iudex eliget alterum eorum, uel ratificabit eum qui sibi placuerit.

3 Si unus litem præoccupauit, an poterit dominus eam in alium transferre?

4 Clausula in mandato posita q̃, non sit melior conditio occupantis, sed q̃ unus incipit alter prosequi, & finire possit: quid importet?

5 Præoccupatio qualiter dicatur fieri?

6 Si duo procuratores constituantur non insolidum ad petendum. x. quæ debentur, non poterit unus sine altero agere.

7 Si unus confitetur, alter negat, quomodo fiet?

8 Dictio, cuilibet: q̃ attribuat actum unicuique insolidum.

9 Pluribus curatoribus datis simul ad litem, si non fuit dictum, & quemlibet eorum in solidum, an censeantur in solidum?

LEX XXXII.

1 Pluribus procuratoribus. † Si plures procuratores simul constituantur insolidum, ille solus censetur cõstitutus, qui præoccupabit officiũ: quia præoccupatione facta per vnum, censetur nunc̃p alius fuisse constitutus. h. d. in effectu. & glo. satis. ista l. in c. si duo. eo. ti. lib. vj. vbi declaratur, suppletur, & limitatur: & fuerũt omnia illa multũ necessaria ad intellectum

2 huius l. quid ergo, si ambo † simul cõcurrãt in præoccupãdo? Respondeo, iudex eliget alterũ eorũ, vel ratificabit eum qui sibi placuerit, vt j. de acc. l. si plures. † In text. ibi simul h. d. propter præcedentẽ §. quia si diuersis partibus, nõ esset locus præoccupationi: sed vltimus tantũ esset, nisi fuisset dictũ, citra reuocationẽ primo, quo casu idẽ esset q̃ hic: sed si iam erat facta

3 præoccupatio per primum, sicut dñs non poterat inuito primo litẽ in se suscipere: ita nec in aliũ trãsferre, quod dic: vt dixi

4 s. e. ante litẽ. † In tex. ibi melior cõditio, & etiã nisi fuerit dictũ q̃ non sit melior conditio occupantis. Quo casu verba prædicta, nõ propter hoc faciunt quò minus melior sit: nã & qui præoccupabit, præfertur alteri: sed faciunt vt illo postea impedito, vel prosequi nolente: alter prosequi possit: q̃ nõ esset, si ista verba nõ fuissent apposita: quoniã, tũc alter haberetur pro nõ dato: vt hoc tex. & sic acquireretur nouũ mandatum. Sed hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

verba faciunt, vt nō requiratur: imò vt virtute primi proſequi poſsit: & niſi iſte ſecūdus poſteà impediatur, vel nolit proſeq; primus nō poterit amplius ſe impedire, licet eſſet impedimentum: ſed ſi ſecus poſteà impediatur, vel nolit, primus poterit reaſſumere: & hæc habentur in dicto c. ſi duo. hodie verò ſolet addi in inſtrumentis, q nō ſit melior cōditio occupātis: ſed qū vnus incepit, alter poſsit proſequi, & finire. Quæ vltima verba ſimportant, vt etiā ſi primus præoccupās nō impediatur, alter tñ poterit proſequi: & ſic mixtim poterūt procedere: & ſic vnus facere vnū actū, et alter alterū: ſecundū quod caſus occurreret. vt in gl. mag. poſt principiū. † In tex. ibi q eſt lit. cōteſta. nō aūt hæc omnia declarant in d. c. ſi duo. q iſta præoccupatio fiat per conteſta. lit. & gl. ibi. aliàs dicitur occupare, qui prior ad ſentētiā peruenit. Iſtū articulū ibi plenè tractāt doct. & ibi per Bar. in l. ſi pluribus ff. de leg. j. qualiter dicatur fieri præoccupatio, & quantū ad propoſitū: & ſi agitur de præoccupatione officij ſine iuriſdictione, quæ fit per cōteſta. vt dictū eſt: ſiue rò cum iuriſdictione, fit per citationē & per quēlibet actū quē quis facit, vt iudex: habeē in c. gratū. & in c. relatū. extra de offi. dele. & ff. de iudi. ſi poſteà. Si de præoccupatione iuris, tunc aut nondū quæſiti ſed quærendi: & ſit per cōteſta. vt d. l. ſi pluribus. de leg. j. Si verò iam quæſiti, præferēdi tūc præter ſententiā vt in ll. hic allegatis in gl. cætera dic vt ibi. Circa ſinē gl. ibi reſpōdeo, † propter te aget, nō intelligas gl. q ſi decē ſunt debita, vnus petat. v. & alter alia. v. iſte enim intellectus reprobatur ff. eo. nō tantū. ſed intelligas, q nullus eorū inſolidū: & ſic vnus ſine altero nō poterit agere, ſed ambo ſimul ad tota x. & hoc declarat in d. c. ſi duo. in prin. ſed † dubiū eſt poſteà, vnus confiteē aliquid, alter negat, qūo fiet: dic vt ibi no. in gl. et ſi nō haberemus deciſionē illius c. poti° videret hic dicēdū propter hoc dubiū, q nullus eorum admittat, ne aduerſarius in plures perſonas diſtinguatur. Qñ autē ſunt plures agentes, quilibet eorū pōt conſtituere procuratorē pro rata, quæ ipſum tāgit: & ſic ſinguli procuratores pro ſingulis dñis agent: & per conſequēs quilibet pro parte: nō aūt oēs ſimul. vt ſ. l. proxi. §. pe. & ſi vnus tantū dñs plures mouet actiones in eo. lib. tūc, in qualibet earū pōt cōſtituere diuerſos procuratores: & tūc nō agent ſimul, ſed quilibet pro parte ſua: vt ff. ea. verſ. vnde eſt quæſitū. In fi. gl. ibi † qñ inſolidū cuilibet fuit mādatū: vel dic: ſecūdum doc. q ibi fuit appoſita dictio, quælibet, vel alia ſimilis, quæ actum atribuit cuilibet inſolidū: vt ff. de arb. l. nō diſtinguemus §. cū in plures. vt ſi dico cōſtituo Titiū, & Seiū, & quēlibet eorū: vel dic, q ſi daē ad vniuerſitatē, cēſetur quilibet datus inſolidū: vt in l. j. §. ſi plures ff. de exerci. Si aūt ad negotiū ſingulare locū habet quod ſ. dictū eſt, ſecūdum doct. ad quod vide oīno Bar. in d. §. ſi plures. † Quid aūt in pluribus curatoribus datis ad litē ſimul, ſi nō fuit dictū quēlibet inſolidū: vide Bart. in l. cū ſimul ff. de tute. q loquiē cōtra iſtā gl. & d. c. ſi duo. in prin. æqui parando tales curatores procuratoribus, vt no. ſ. §. proxi.

2 ☞ *In capitalibus quando poſsit ferri ſententia contra abſentem? & nu. 8.*

3 *In capitalibus qualiter admittatur quis ad allegandum, q. abſens et citatus non poteſt comparere, & ſic excuſatur? & quando in non capitali admittatur ad plenam defenſionem? & nu. 1. & 5. vide etiam nu. 10.*

4 *In cauſis ciuilibus, & criminalibus etiam capitalibus, ubicunque poteſt ſententia ferri contra abſentē admittitur defenſor ſine mandato ad oſtendendum, abſentē non teneri uel eſſe innocentem: & ſic ad actum proficuum abſenti. & nu. 5. & 8.*

5 *Quòd tunc iudex poſsit ſupplere de facto pro abſente: & quærere ſuas defenſiones etiam nullo eum defendente.*

6 *Vbi agitur de crimine ciuiliter ad commodum agentis, ſeu accuſatoris ad pœnam ſibi applicandam, admittitur procurator ex utraque parte. & nu. 7.*

8 *Quid ſi pœna requirit præſentiam perſonæ: & crimen non ſit capitale, ut ſi deberet mitrari?*

9 *Reus conſtitutus in carceribus, non poteſt in cauſa criminali conſtituere procuratorē ad reſpondendum inquiſitioni, uel accuſationi, uel poſitionibus, uel ad ſententiam: ſed debet perſonaliter duci ad banchum: ſed ad alios actus, ſic.*

10 *Perſecutio criminis non poteſt fieri per procuratorem: ſed generaliter conſtitutus ad mittitur ad opponendas exceptiones non tangentes crimen.*

11 *Excuſator abſentiæ non tenetur cauere de præſentando abſentem, ſi uult probare impedimentum abſentiæ.*

12 *Pœna quando eſt pecuniaria, licet admittatur procurator ex parte accuſati: tamē nō admittitur ex parte accuſatoris, niſi ſequatur proprium intereſſe.*

13 *Citatio in criminalibus, ut reus perſonaliter compareat ad informandum curiam de ueritate, quæ ſine ſui præſentia haberi non poteſt, permittitur ex cauſa iudici ordinario.*

14 *Quid ſi fuit admiſſus procurator eo caſu quo non erat admittendus.*

LEX XXXIII.

Seruum quoque.

§. Publice. † In cauſis ciuilibus & etiā criminalibus in qbus pōt ferri ſententia cōtra abſentē, pōt pro eo interuenire procurator. in capitalibus verò, in quibus ferri nō pōt: pōt interuenire excuſator. h. d. ſecūdū intellectū gl. ſecūdū quē primo loquiē in ciuilibus vſq; ibi, vbicunq;: ſecūdo in nō capitalibus. Nā debes ſcire, q † in capitalibus nō pōt ferri ſnīa cōtra abſentē, etiā ſi fuit cōteſtata lis: ſed in nō capitalibus, ſic, vt l. abſentē ff. de pœnis. & propter hoc in primo dicto, dū loquiē in capitalibus. gl. intelligit dū dicit, defenſio impropriè i. allegatio impedimenti abſentis. † qa admitteē quis ad allegandū, q abſens, & citatus nō pōt cōparere, quia eſt impeditus impedimēto facti, puta, in firmitatis, vel quia detentus: & hoc ad impediendū proceſſum vt nō procedaē cōtra ipſum, nō dico ad ſentētiā diffinitiuā, ad quā nō pōt procedi, vel aliqua mulcta imponi tanq; cōtumax. Sed dū loquiē de nō capitali, admittiē ad plenā defenſionē, & ad oſtēdēdū, & probādū de innocētia: vt patet ibi, & innocentiā excuſantē &c. licet qdā etiā iſto caſu intellexit de excuſatione, quæ eſt cōtra iſtū tex. & hęc eſt cōis ſentētia. Sed Bar. dicit nouū intellectū, & intelligit totū §. in caſu, quo poſsit contra abſentē peruenīri ad diffinitiuā ſentētiā: quod pōt interdū cōtingere, etiā in capitalibus, vt in caſu l. dies feſtos C. de ferijs & hodie in crimine lęſæ maieſta. vt in extrauag. Federici: quę incipit, quoniā ex forma ſtatuti, quod habet, q abſens & cōtinuās poſitus in bāno, habeē pro cōfeſſo, † condēnaē diffinitiuè. & vult dicere iſte tex. q ſi loquamur in ciuilibus, ſiue in criminalibus capitalibus, ſiue non capitalibus, ſi ſit caſus in quo poſsit ferri ſentētia cōtra abſentē, admittatur defenſor: nō dico procurator, ſed etiā defenſor ſine mandato, vel ſi habet, nō tanq; habet, vt procurator, ſed vt defenſor, ad oſtendendū q abſens nō debet cōdēnari, vt ſi cauſa ſit ciuilis, q oſtēdat ipm nō teneri: ſi aūt criminalis: q oſtendat ipſum eſſe innocentē: et hoc vult iſte §. ſingularis. & ſic iſte ſolū admittitur ad actū proficuū abſenti, vt faciat ipſum abſolui, non tanq; procu. cū mandato: quia tūc poſſet facere oēs actus etiā præiudiciales, quo caſu procederet intellectus gl. quia eſſet diſtinguendū inter cauſas, ſed hoc caſu nō eſt diſtinguendū: quia nō agitur niſi de actu fauorabili ad quē quilibet eſt admittēdus, etiā mulier, vel quilibet inhabilis: & hoc probat ſubtiliter: quia ſi eſt cauſa ciuilis, & proceditur in abſente: lex dicit, q † iudex pōt tunc ſupplere de facto pro abſente, & quærere ſuas defenſiones. etiam nullo eū defendente ff. de app. l. ampliorē. in prin. ita etiā in criminali: vt q accuſatus, vel inquiſitus nō fuerit qui talē interfecerit, quia occiſus fuit per aliū: vel q erat bānitus talis occiſus, & talis qui poterat impunè occidi: certè ad iſtū actū defenſionis, & oſtēſionis q abſens venit abſoluēdus, nō cōdemnādus, quilibet admittitur etiā ſine mandato h. d. iſte §. ſingularis ſecundū eū: et licet ſibi appropriet, videē tñ fuiſſe antiquorū doc. ſecundū Ia. de Are. & Dy. qui cōſuluit in quadā cauſa, de Rhegio vt refert Io. an. in addi. Spec. e. ti. §. j. & Gandinus in libello maleficiorū rub. xxj. vbi plenè tractat de materia huius §. et plures no. quæſtiones format. nō tñ diſtinxit inter defenſorē, & procuratorē, nec declarant hoc modo ſicut declarat Bar. q ſolū admittitur ad actum proficuū, & ad oſtendendum abſens debet ſoluī: ſed dixi per iſtum §. q vbicunq; pōt abſens cōdēnari etiā in cauſa capitali, vt ex forma ſtatuti, pōt procurator pro ipſo interuenire. Et in hoc nimis largè fuit locutus: quia ſi poſſet interuenire, vt procurator cū mādato, poſſet etiā actum præiudicialē facere, vt aliquid confiteri cōtra abſentē. Et Bar. hoc negat, & ipſius lectu. multū mihi placet: & puto eam verā, tanq; euāgeliū per ſuas rationes, quibus non pōt reſponderi. Non tamen curo, an habeat mandatū vel non: quia ſi admittitur ſine mādato, fortius cū mādato. Sed ſolū curo, ad quē actū petat ſe admitti: quia ſi vt oſtēdat aduerſariū debere abſolui, tanq; non obnoxiū, vel innocentē: debet admitti, vt defenſor. Sed ſi generaliter peteret ſe admitti ad omnes actus tanq; procurator, non eſſet admittendus in cauſa capitali: ſed in ciuili, et in non capitali, ſecus. Pone caſum ſic ſecundum gl. intellectū, q per iudicē proceditur contra quendā abſentē, & eſt caſus in quo

quo pōt peruenīri ad diffinitiuā, et cōdēnari: vt quia erat lis cōteſt. ſi erat ciuilis, vt ſi erat criminalis, & nō erat capitalis, cōparet quidā ad ipſius defenſionē ſine mādato, vel etiā cū mādato. ſed in gl. quæritur, an ſit admittēdus: reſpōdeo. q ſic duplici ratione. Primò propter publicā vtilitatem, quia publicè intereſt abſentē à quibuſcunq; defendi. Secūdò per arg. à maiori: nam in cauſis capitalibus, in quibus nō pōt ferri ſnīa cōtra abſentē, adhuc admittitur defenſor pro abſente: fortius in nō capitali, vbi poteſt ferri: & ex his infert, et concludit, q vbicunq; abſens dānari pōt, ibi quilibet volens pro illo facere verba, & innocentiā eius oſtēdere, etiā ſi mandatū nō habeat, debet admitti: ad hoc ff. e. l. nō ſolū. in fi. & C. e. l. exigēdi. † Pro declaratione materiæ iſtius §. quæ eſt periculoſa, & cōfuſa, & paucos tex. habemus in ea, & infinitas opi. debes ſcire, q cū quæriē an in criminalibus admittaē procu. ex parte rei vel actoris, ſeu accuſatoris, refert. Nam aut de crimine agitur ciuiliter ad cōmodum agētis, ſcilicet ad pœnā ſibi applicandā: & eſt clarū ſecundū oēs, q admittiē ex vtraq; parte: caſus eſt in c. tūc extra de. nā cū agitur ad ſeparationē tori, dicit agi ciuiliter: vel ſi ad remouendū tutorē de ſuſpecto, quo caſu interuenit procurator, vt in l. iij. ff. de ſuſpe. tut. † interdū agitur criminaliter ad pœnam pub. vel applicandā fiſco, ſine cōmodo accuſatoris: et tūc habemus tres tex. ſ. iſtū §. & l. pe. §. ad crimē ff. de publ. iu. & l. j. §. j. ff. an per aliū cauſæ app. qui videntur in ſe variī: nā iſte tex. videē pōderare, an ſit crimē capitale, vel non capitale §. vero ad crimen. videē pōderare tantū crimē, an ſit publicū, vel priuatū vt l. j. §. j. ver. ſed ſi aliū. & etiā l. ij. C. de procu. videnī pōderare, an imponaē pœna pecuniaria, vel non pecuniaria: & propter has varietates reperio ſex fuiſſe opi. Prima fuit antiquorū, vt diſtinguatur an crimē ſit pub. vel priua. vt in d. §. ad crimē. quā opi. gl. ibi dānat per l. fi. C. de iniu. quia crimē iniuriarū eſt priuatū: & tñ qñ agit criminaliter, non interuenit procu. fallit in perſonis illuſtribus: vt ibi habeē. Cū ergo ibi dicit in §. ad crimē publicū. publici iudicij, ſupple, vel priuati. Secūda fuit, vt diſtinguaē an imponaē pœna capitalis per quā perdiē vita naturalis, vel ciuilis, puta, libertas, vel ciuitas: vt in deportatis, & dānatis in metallū: vt l. edicto §. rei capitalis ff. de bo. dā. & tūc nō admittitur procu. ex parte accuſati, vel accuſatoris vt patet in illo §. ad crimen. qui loquitur de vtroq;: an alia pœna inferior, puta, relegatio, vel remotio ab ordine, vel quæcunq; alia pœna, per quā vita ciuilis vel naturalis nō perdiē, neq; ſtatus annihilaē: & tūc admittaē procu. & iſta opi. fundaē in tali rōne quia in capitalibus nō pōt procedi cōtra abſentē: vt l. abſentē. ſ. de pœnis. vnde ſi admitteēt procura. reus nunq; cōpareret, ſed mitteret procura. ad obuiandum: ne bona eius annotentur & ne procedaē cōtra eū, tanq; cōtra cōtumaceē ad aliquā mulctā, & vt ſi poſsit, obtineat abſolutionē: & ſi reperiēt culpabilis, & veniret dānandus, nō poſſet pati cōdēnationē: & ſic ipſe mittendo procu. faceret ſuā cōditionē meliorē, & cōditionem reipub. deteriorē, cuius intereſt delicta puniri. Ideo ſtatutū eſt q perſonaliter cōpareat, ſi vult euitare annotationē bonorū, et cōtumaciā, & etiā obtinere abſolutionē, ad finē, vt poſtq; cōparuerit, poſsit detineri, & ſi reperiaē culpabilis cōdēnari. In alijs aūt inferioribus pōt ferri ſnīa cōtra abſentē: ideo ceſſat ratio prædicta: quia poterit, licet miſerit procuratorē, cōdēnariī: & cū poſteà venerit in fortiā cōis, poterit executio cōtra eū fieri: & hæc videē cōis opi. quā etiā gl. fundauit per illū §. j. & per iſtum dicūt, q dictio vſq; ibi poſita, ponitur excluſiuè. Tertia fuit opi. Iac. de ra. & Pet. cōtra gl. inquantū dicūt, q ſi imponiē inferior pœna capitali, puta, relegatio, vel remotio ab ordine, q poſsit interuenire procura. nā dicūt contra caſum in cōtrariū in d. §. j. ver. ſed ſi ea, quæ retorqueret cū gl. nā ibi primo dixerat in capitalibus nō admitti procuratorē, poſtea dicit, ſed ſi alia pœna vſq; ad relegationē, quæ nō ſit pecuniaria. ideo ſecus ſi eſt pecuniaria: ille enim ver. ſed ſi alia, nihil adijciat: cuius cōtrariū patet de mente Iuriſconſul. Ideo dicunt, q dictio, vſq; ibi ponitur excluſiuè. Vnde tenent ipſi in effectu, q quæcunq; imponatur, ſi nō eſt pecuniaria, nō pōt interuenire procu. ſecus ſi pecuniaria, ſed volentes ſuſtinere gl. q dū primo loquuntur de capitalibus, ponitur ſtrictè, cum perditur vita naturalis, dum ponitur: ſed ſi aliā addit, de alijs duabus capitalibus, cū perditur libertas vel ciuitas: ſed certè fruſtrà diceret de pecuniaria, ſi etiā in pecuniaria poſſet interuenire. Quarta fuit opi. Gul. de cu. qui tenuit viā mediā, qñ pœna nō eſt capitalis: nā dicit ipſe q aut eſt corporis afflictiua, puta ictus fuſtiū vel abſciſio mēbri, quæ vere nō eſt capitalis, ꝓprie loquēdo, vt no. Bar. in l. ij. ff. de pub. iud. & tunc nō poſsit interuenire ꝓcu. quia licet poſsit ferri ſnīa cōtra abſentē, tñ erit ſine effectu, & eluſoria: quia nō poterit mitti executioni. Ideo vt inducaē ad ꝓſonaliter cōparēdū, ſi vult euitare pœnā cōtu. vel obtinere abſol. ſtatuiē q ꝓcu. nō poſsit mittere ad ſi. de quo ſ. Aut nō eſt coporis afflictiua, vt relegatio vel remotio ab ordine: & tunc poſsit interuenire. & in hoc cōcor. cū glo. ſed in præced. cū. P. Quinta fuit opi. Dy. qui dicit q ſi erat caſus in quo poſsit ferri ſnīa cōtra abſentē, tūc ēt ſi ſit crimē capitale poſsit interuenire ꝓcur. p hunc tex. vbi dicit eſſe caſum: poterat aūt iure iſto, in quibuſdā caſibus ſpecialibus: vt in caſu l. ne diu. C. de pœ. & iō cū hodie vbiq; p ſtatuta poſsit hoc fieri, quia abſens poniē in bāno, & habeē ꝓ cōfeſſo, & poſtea cōdemnaē, q cū venerit in fortiā cōis, decapiteē, poterit procu. interuenire, & ita cōſului de facto. ſi aūt nō pōt fieri cōtra abſen. videē ſequi gl. Hāc opi. in prima parte dānat Bar. † quia in cauſa capi. regulariter pōt ferri ſnīa cōtra abſentē, vt l. ampliorē. de app. ī prin. & tñ ſi eſt capitalis, in ea nō interuenit procu. vt d. l. j. §. j. an p aliū cauſa op. Ideo fuit ſexta opin. Bar. qui dicit, aut quis vult admitti vt defenſor ſine mādato, ad oſtendendū de innocētia, & q venit abſoluēdus: & tūc admittiē, vbicūq; pōt ferri ſnīa cōtra abſentē, ꝓ ratione de qua ſ. qa etiā ſi nullus cōpareret, iudex ex officio teneret ingrere de hoc: vt l. ſi nō defendanē. de pœ. & hūc dicit eſſe caſum iſtius §. vñ iſte talis ſolū admittiē ad hūc arctari nec ſubijcit ſe ſnīę, nec venit ad plenariā defenſionē cauſę, nec pōt aliquid facere quod præiudicet abſenti: & ſic nō venit vt ꝓcu. ſicut Dy. voluit: quia tunc perſiſteret vſq; ad ſnīam: & oīa poſſet facere tam proficua q̄ nociua. Vnde iſte dicitur defenſor, et excuſator innocētiæ, nō ꝓcu. Si vero nō poterat ferri ſnīa: cōtra abſentē: tunc dicit ipſe, q in practica, & in conſulēdo, non recederetur ab opi. gl. q̄ cōiter tenet, & minime ſunt mutanda &c. ſed in pūcto iuris putat opi. Pet. & Iac. de ra. veriorē. Mihi videtur poſſe addi ſeptimā opi. qñ crimē nō eſt capitale: vt ſi ſit talis pœna in qua requiratur ſententia perſonæ, licet non ſit corporis afflictiua: & tunc nō admittaē ꝓcu. puta ſi deberet mitrari: & in hoc diſcrepo à Gul. de cug. qui requirit, q ſit corporis afflictiua. Si vero nō requirit præſentiam, vt ſunt pœnæ perſonę priuatiuæ alicuius honoris: vt remotio ab ordine vel relegatio: & tunc poſtquā poteſt ferri ſententia cōtra abſentē, & etiā pœna prędicta infligi, quia ſi eſt priuatiua trahit ſecum executionē, tunc poſsit interuenire procu. quia non ſubeſt alia ratio, vel cauſa quare non poſsit, cū ſint duæ rationes, vna quia non poteſt ferri ſententia contra abſentē: altera quia hoc poſito, q poſſet eſſe eluſoria: & ambæ iſtæ ceſſant in hoc caſu: ergo nō video, quia non debeat admitti. Si ergo quādo imponitur pœna pecuniaria: clarum eſt ſecundū oēs, q poteſt interuenire: nam & procurator poteſt in ea condemnari, & contra eum fieri executio, ſi ſe obligauit. Item quādo imponitur pœna capitalis, ſimiliter clarū eſt ſecundū omnes exceptis primis antiquis, qui volebāt q ſi crimen erat priuatū, poſito q pro eo imponeretur pœna capitalis, vt puta in furto, quod ſit capitale crimen ex forma ſtatutorū, vel vt olim in crimine iniuriarū, ſi erat atrox: vt inſti. de iniur. §. in ſumma. & l. ſi. de iniur. ff. quòd procur. poſsit interuenire, quæ opi. falſa eſt, per l. fi. C. de iniur. Prædicta omnia † procedunt, quando reus eſſet abſens: ſed ſi eſſet in carceribus, dicit Bar. q tunc poſſet cōſtituere procuratorem ad oēs actus, præterquā ad ſententiā: & ita dicit practicari, quia ceſſant rationes prohibitiuæ. Ange. contra, quòd ad reſpōdendū inquiſitioni, vel accuſationi, vel oppoſitionibus, nō poſsit cōſtituere procuratorē: ſed debeat perſonaliter duci ad banchū, & per ſeipſum reſpondere: & ita de facto ſeruatur ne procurator conferendo inferat præiudicium grauiſsimū incarcerato, vel negādo, acquirat difficultatem accuſatori in probando: nā ſi eſſet præſens, non auderet negare. Ideo iudex debet videre, qua fronte, trepidatione &c. vt l. de minore. §. tormenta. de quæſtionibus. Ad alios vero actus vt ad producendum teſtes, & ad dandum articulos procedit dictum Bar. & tunc, ſi non eſſet in carceribus, etiam ad iſta non poteſt con

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Casu quo procurator admissus in causa criminali, in qua non erat admittendus, non facit corruere iudiciū, secundū Ludo. Ro. consil. cccxvj. de quo per do. de rota de ci. suis de procu. in nouis decisionib. si clericus contra laicum intentauit crimen sacri legij &c.

stituere: quia à quo remouetur genus, & quælibet eius species, vt l. si causa cognita C. de trāslact. cū ibi notatis. † sed §. ad crimen. denegat prosecutionē criminis fieri per procuratorē: quod verbū prosecutio est generale ad oēs actus. Bene tñ pōt cōstitui, & generaliter cōstitutus admittere tur ad opponēdas exceptiones nō tangētes crimē, sed personā iudicis, q̄ sit cōpetēs vel personā accusatoris in defectū processus, quia istud nō cōtinetur sub nomine persecutiōis criminis, & hoc voluit notabiliter in c. veniēs. de accu. Excusator aūt absentiæ bene admittit, vt d. §. ad crimē. quod est verū, qñ nō poterat per procuratorē cōparere, vel propter naturā causæ. vel quia citatus, vt personaliter compareat: sed si poterat procuratorē mittere, excusator absentiæ nō admittitur, quia imputatur illi quare nō misit procuratorem, quē ita potuit mittere sicut excusatorē: vt est casus in c. cū dilecta. de dolo & cōtuma. talis aūt excusator absentię, nō tenetur cauere de præsentādo absentē secundū gl. quæ est singularis, quæ semper allegatur in l. in eo §. j. de reg. iur. licet in cōtrariū videatur titu. §. in ius voc. vt eant, vel satisdent: sed dic, si vult probare impedimentum absentiæ, nō cōpellitur cauere: sed si solū allegat, & nō probet, iudex nō tenet admittere: sed si vult pōt dummodo ille caueat de repræsentando. & ita pōt loqui
11 cōtrarium. & vide Spe. de excu. in prima parte Spe. † Vltimò scias q̄ licet qñ pœna est pecuniaria, procurator admittat ex parte accusati, ex parte tñ accusatoris nō admittitur, nisi prosequatur propriū interesse, per l. sed in prin. ff. eo. & sic maior est prohibitio ex parte accusatoris, quā accusati: cuius contrariū quilibet prima facie diceret. Et etiā ex parte accusati, licet de
12 iure admittatur. † iudices tñ tenent talē modū q̄ nunquā admittūt: quia citant, vt personaliter cōpareāt ad informandum curiā de veritate. quæ sine sui pñtia non habetur, quæ citatio permittitur ex causa, iudici ordinario, vt C. de procu. l. fi. in c. j. de iudi. lib. vj. & ita seruat totus mundus: & nisi hoc fieret. nūquā dareť aliqua sentētia in criminalibus, quia semper mitte-
13 rent procu. qui cum suis cauillationibus obuiaret. † Quid aūt
a si fuit admissus procu. eo casu, quo[a] non erat admittēdus: nor. per gl. in d. c. j. de iudi. lib. vj. Cætera vide per Bar. in d. §. ad crimen. & in Spe. de procu. §. j. in ver. item quod causa est criminalis. & per Gand. in suo lib. maleficiorum. rub. xxj.

1 **§. Ait prætor.** †Agēs alieno nomine, tenetur illum defendere in causa reconuentionis & satisdare de rato, si dubitatur de mandato. h. d. & ſ. locutus est, vt plurimū: de procuratore rei hic incipit de procu. actoris. ponendo editū prætoris, habēs duo capita, & primū casum prosequit vsq; ad l. nō solū §. j. vbi prosequit secūdum vsq; ad l. fœminas. In prima gl. ibi alleg. cauet. qñ agere volet. idē no. gl. in l. actione C. eo. ti. sed in l. sed hæc §. prætor j. eo. hoc limitat esse verū, qñ habet iustā cām: quare de præsenti nō recōuenit, quia nō habet sua iura in promptu q̄ totū relinquit iudicis arbitrio dirimendū: aliàs imputandū esset reo, quare de presenti nō recōuenit, si procurator est paratus de præsenti defendere: vnde nō grauabit onere satisdādi: quia hoc fortè esset sibi difficile. Pet. aūt vt dicit etiā Cy. in d. l. actione, tenet indistinctè ipsum nō cōpelli ad cauēdū de defendēdo: quia hoc nō cōtineť in edicto prætoris: sed solū, q̄ defendat, cū reus vult recōuenire, nec alibi reperiť iure cautū: & quia dareť reo materia malignādi, et repellendi procu. quia semper diceret se velle recōuenire do minū in magna quātitate, vt grauaret fideiussorē in onere satisdandi: sed doc. cōiter tenēt gl. p. l. j. C. de satisda. vbi dicūt esse casum ad incōueniēs. Petrus respōdit per id, qđ no. glo. in d. §. prætor. quia iudex qui habebit discutere, vtrū subsit iusta causa, vel nō. Pet. aūt dicit l. illā C. de satisda. debere intelligi in satisdatiōe de iudicato soluēdo, quē præstat procu. actoris, cū incipit dñm defendere in causa reconuētionis iā motæ, nō aūt, q̄ caueat de defendēdo cū mouebiť. Io. an. in addi. Spec. de procu. §. j. tenet opi. Pe. per talē rōnē satis vrgentē. licet doc. nō faciāt de hoc mētionē qa nō est præstāda satisdatio, quę non pōt cōmitti. vt j. e. l. nō cogēdū §. fi. cū ibi no. sed ista nunq̄ posset, cōmitti: quia si caueret de defendēdo & posteà nō defenderet nō propterea patiť aliā pœnā. nisi quia denegatur sibi actio. vt j. e. l. inuitus §. pœna. nō aūt teneretur ad interesse: quia nō defendit: sed hanc pœnam posset pati, etiā non præstita satisdatione. Ad quid ergo superfluo satisdatur, si ad interesse nō cōmittitur? & per hoc quod notatur ſ. eodem l. si defunctus §. fi. in prima gl. & ista ratio multum placet.

2 ☞ *Cessionarius uel procurator in rem suam intentando utilem, non dicitur agere procuratorio nomine, nec cauet de rato, nec tenetur defendere cedentem. & quid si intentat directam?*

3 *In casu in quo procurator in rem suam non tenetur defendere dominum in causa recōuentionis, an saltem possit sibi obiici cōpensatio ex persona cedentis, si cedens erat debitor conuenti ex causa liquida?*

LEX XXXIIII.

1 **SI quis in rem suam.** †Etiā procurator in rem suam tenetur in causa reconuentionis defendere dominū, si erat ex causa lucratiua, & volūtaria. Idem si ex causa onerosa, & factus in fraudē: secus si ex causa necessaria: vel ex onerosa, & nō factus in fraudē. h. d. cū l. seq. & exponit hoc verbū quis: positū in primo capite edicti: dū dicit cui[9] nomine gs actionē sibi dari &c. vsq; ad l. sed hic §. nō solū. In gl. ibi, cū debitor inops creditori cedit actionē: ista expositio nō placet, nec habet in se vtilitatē: nā tunc fieret cessio ex causa onerosa, quia esset quædā datio in solutū: vt etiā si nō esset inops, nec faceret ex necessitate, sed ex mera voluntate: nō teneret cessionarius defendere cedentē si cessio nō est facta in fraudē: vt j. l. proxi. vnde hoc verbū ex necessitate, frustra hic ponereť. In glo. ibi vel dic, q̄ promissio præcessit cessionē, supple, factā ex causa lucratiua: et hāc exposition. no. ga vult, q̄ sic, qñ cessio fit ex causa onerosa, nō tenetur cessionarius defendere cedentē in causa recōuentiōis: nisi facta sit in fraudē. Ita qñ fit ex causa lucratiua, si donatio incepit à præcedenti promissiōe, quia fit ex necessitate promissionis: tunc ergo teneť defendere, qñ promissio nō præcesit. sed Ang. nō videť tenere hoc exemplū: quia siue præcesit promissio, siue nō: cām lucratiuā dicit habere: ideo exēplificat vna cū Bar. istū tex. aliter, q̄ gl. per l. planè. fami. er. quādo fieret quis procurator in rem suā per iudicē diuidentem hæreditatē inter hæredes, & assignantē aliquod debitū vni tantū: quia ille tenetur recipere. & nō teneť cohæredes defendere. Certè etiam hic subest alia ratio: quia dicit ex causa onerosa: nam loco illius assignatiōis nominis, assignať alius de portione illius: ideo pōt poni exēplū, vt aliquid importet ista necessitas, qñ fit ex causa lucratiua: tñ nō habetur ista causa lucratiua in illo nomine cessō: sed in alio, vt sic saluemus Ange. puta, promisit tibi centum ex causa dona. posteà vero volens fortè aliunde soluere, cessit tibi actionē cōtra Titiū: hoc casu licet habeas causam lucratiuam, quia tñ nō donauit tibi actionē contra Titiū, sed centū in genere, et ex necessitate huius donationis cedit, nō teneris me defendere: & etiā hoc modo intelligatur ista gl. sed si donarē tibi actionē cōtra Titium, tūc quia in illa habes causam lucratiuā, siue præcesserit promissio, siue nō, teneris me defendere: & ita loquitur Ang. & no. prædicta in l. seq. in gl. ibi arg. ad con-
2 trariū. † dic secundū Iac. & alios, q̄ ibi loquitur in ipso, qui intentat actionē sibi cōpetentē ad cōmodum tñ alterius: vnde licet agat suo proprio nomine, reputatur simplex procurator, & tenetur cauere de rato, vt & ibi: & etiā defendere dñm in cā recōuentionis. arg. huius gl. sed hic gl. loquiť qñ quis intentat actionē sibi cōpetentē ad suū propriū cōmodū, & tñ cessionarius intētat vtilē: quo casu nō dicit agere procuratorio nomine. sed proprio: vnde nec cauet de rato, nec teneť defendere cedentē indistinctè: siue habeat cām lucratiuā, siue onerosam: cū verò intētat directā, quæ nō cōpetit sibi, sed cedēti: dicit agere procuratorio nomine, et tūc habēt locum distinctiones istorū tex. q̄ aut habet causam lucratiuam, aut onerosam: & in primo casu distingue, vt ſ. dixi. aut habet lucratiuā in illam actione, aut in alio, & ex illa deuentum est ad cessionem: in secundo casu distinguitur, vt in hac l. si quis in rem. Alij autem dicūt non esse distinguendum, an intentat vtilē, an directā: nā etiam in primo casu videtur agere procuratorio nomine, saltē quantū ad narrationem libelli, qui sumit originē ex persona cedentis, vt l. qui stipendia C. eo. & hoc magis placet. aliàs istæ ll. essent in dubio, quia semper intētaret vtilē, propterea hic videtur

tur de mente huius l. si quis. dum loquitur de emptore hæreditatis, in quē trāseunt vtiles sine cessione, ex solo tit. emptionis nec facit mētionē de cessione: & sic loquiť etiā cū intentat vtiles, & vult q̄ nō teneať defendere: quia prętēdit causam onerosam: vñ secus si lucratiuā: vel si venditio fuit facta in fraudē: & ista pro certo verior est. In gl. fi. circa fi. ibi, itē vbi est in rem
7 suā ex causa lucratiua, supple & volūtaria: si aūt necessaria, di
b stingue vt ſ. dixi. † In gl. fi. ibi, sed † an iure cōpensationis: ista
4 gl. vult quærere de hoc, an in isto casu in quo procu. in rem suā nō teneť dñm defendere in causa recōuentionis, vt si est ex causa nō lucratiua, et nō in fraudē, an saltē possit sibi obiici cōpensatio ex persona cedentis, si cedens erat debitor illius cōuenti ex causa liquida, et si ipsemet agens, potuisset sibi obiici cōpensatio, an eo modo si cedit, & agat cessionarius? docť. cōiter tenent q̄ sic: sed in cōtrariū facit: quia si nō teneť defendere cedentē in causa recōuentionis, multomin[9] videť repellēdus alia exceptione, q̄ est plus. doc. tū mouenť, quia nō potuit qs cedere actionē aliter quā sibi cōpeteret: nec debet cessionarius esse melioris cōditionis q̄ cedēs. arg. in l. fi. §. j. j. ad Velleia. & no. per Cy. in l. eius. C. de cōpē. & per Dy. in reg. si quis ius. lib. vj. nec ob. si dicať, ista exceptio nō est realis, quia nō tagit debitū: sed patet q̄ nec est personalis sed in rem scripta secundum eos. sed hoc q̄ sit in rem scripta non bene probant. vnde mihi videtur oppositū quia ista exceptio nō elidit aliquam exceptionē, nec actionē: quod patet, quia si tutus hac exceptiōe etiā p̄ igno rantiā ea omissa soluat, nō repetit tanquā indebitū: quia nō faciebat esse indebitū, vt l. qui inuicē, cū ibi no. j. de condi. inde. si ergo cessi tibi actionē, quam habeo contra Titium: licet ipse Titius haberet contra me exceptionē cōpensationis, si contra ipsum egissem: si tñ tu agis, non habet, qm̄ agis ad tuū propriū cōmodum: vnde nō obiicit cōpensationē de eo, quod amplius debet: quia actio mea in te trāsiuit libera, & sine aliqua elisione. Eo vero casu quo teneris me defendere, poteris etiam per istam exceptionem repelli. Adde infra de compensa. l. in rem suam. qui loquitur in alio casu.

a ☞ *Coniuncta persona agens pro alia coniuncta uel affini, cauet de rato, & gesta per eam non præiudicant illi pro quo agitur, nisi ratum habeat.*

3 *Coniunctæ personæ quæ possint agere pro alia coniuncta persona quæ sint?*

4 *In casibus in quibus requiritur speciale mandatum, quæ coniuncta persona, & quando admittatur sine mandato?*

5 *Coniunctus admittitur pro coniuncto minore, uel furioso, aut prodigo cui bonis est interdictum.*

6 *Coniunctus contra aliam personam coniunctam non admittitur sine mandato.*

7 *Magnus amicus admittitur sine mandato, sicut coniuncta persona, dummodo caueat de rato.*

LEX XXXV.

1 **SEd & hæ personæ.** †Not. quòd coniunctæ personæ & affines possunt agere pro coniunctis, & affinibus, licet non habeant mandatum, & in hoc statur: dummodo non appareat de contraria voluntate illius: quia tunc non
2 admitterentur: vt j. eo. l. Pomponius in fi. † dum tamē caueant de rato, vt l. exigendi. C. eod. & nisi ille ratum habeat gesta per
a ipsam coniunctā pesonā illi non præiudicant, vt l. [a] iij. §. si for-
3 tè. iudi. sol. † Sed quæ sunt istæ coniunctæ personæ? dic quòd ascendentes & descēdentes vsq; in infinitū, vt l. parentes. ſ. de in ius vocā. & in transuersalibus vsq; ad quartū gradū, secundum Gul. de cu. Alij dicunt vsque ad illū gradū, in quo admittitur ad successionē, de hoc per Inno. in c. nōnulli. extra de re-
4 scrip. facit quod no. in l. fœminę. C. ad Tur. sed † an in casibus in quibus requiritur speciale mandatū, admittatur coniuncta persona sine mādato? dic quòd sic, etiā si prætendit proprium interesse: vt l. patri pro filio. j. de mino. vbi est tex. not. aliàs secus, ſm doc. sed contrariū facit illud c. nōnulli. dicunt quidā, q̄ si est frater, bene admittit etiā tunc: secus si remotior à fratre.
5 † Item quæritur an coniunctus admittatur pro coniuncto minore, vel furioso, aut prodigo, cui bonis est interdictū? videtur q̄ non, quia isti soli non possent constituere verū procuratorē ergo nec fictū. Contrariū est quia cū verus procurator constituitur ab ipso si valeret cōstitutio, posset sibi nocere. sed fictus procurator, vt est cōiuncta persona datur à lege, & nō potest nocere nisi ratum habeat. oportebit ergo quòd personæ prędictæ ratū habeant cū authoritate sui administratoris, & de præ-
a dictis est casus in d. l. patri pro filio. adde
6 q̄ cōtra † aliā personā cōiūctā nō admitti tur: qa par rō cōiunctiōis eū repellit: arg. in l. nō solū §. j. j. de rit. nup. Dicit etiā Guli. hic vnū verbū no. q̄ probať multis rōnibus, † q̄ sicut cōiunctus admittiť sine mā
7 dato p cōiūcta, ita & magnus amic[9]: [b] & b probata amicitia, nō requiritur q̄ habeat mandatū, & admittiť posito, q̄ cōstat ipm nō habere, dūmodo caueat de rato: q̄ dictū perpetuo tenere menti: nā hic dicit esse eandē rationē. q̄ in cōiuncta: quia nō est verisimile, q̄ amicus dimittat eū illaquea tū: vt in simili not. in l. cū sequēti. suprà in b ius vocati vt eant.

2 ☞ *Quando de crimine agitur ciuiliter: tunc agitur per modum actionis: sed quando criminaliter, tunc per accusationem.* c

§. Patronus libertum.

1 † No. hic q̄ qñ de crimine agitur ciuiliter indistinctè, interuenit procurator, etiam si imponatur pœna capitalis cū præiudicio libertatis: nā hic agiť ad cōmodum patroni, non ad vindictā publicā: aliàs dic
2 vt in §. publicè ſ. l. ꝓxi. † qñ enim agiť ciuiliter, tunc agiť per modū actionis: sed d
qñ criminaliter, tūc per accusationem: & hoc vult gl. hic in effectu: nō tamen intelligas, q̄ hic intentetur actio, sed implorat ur iudicis officium nobile, vt in c. fi. extra de of. iud. dele.

2 ☞ *Reconuentio quando & coram quo possit fieri?*

1 **§. Non solum autem.** †Quocunq; genere agēdi agatur, siue ordinario siue summario, teneť procu. defendere dñm. in cā tū recōuen-
2 tiōis: eo. tñ loco sub cōpetēti tribunali, nō in alio. h. d. † No. ga hic videť casus, secūdū doc. q̄ in cā summaria posit fieri recōuētio, sicut in ordinaria: nā cū petiť cautio dāni infecti, summariè procedeť, vt in l. j. de dā. infect. & tñ hic dicitur, q̄ procura-
c tor teneť dñm defendere in causa recōuētionis: docť. tñ dicūt cōtrariū, loquēdo de causa quæ propriæ dicit recōuētiōis, quę debet simul agitari cū principali, & eadē sñia diffiniri, vt in c. j. extra de mu. pe. licet eā principalis est summaria, & cā recōuētionis ordinaria, nō posset hoc fieri: quia in prima dātur breues dilationes: in secūda, secus. Nec obstat, iste tex. quia loquiť de cā recōuētiōis impropriè sumpta: nā recōueniēs nō curat, q̄ recōueniať. Vnde prius dicit cōuētio in verbo cōuētionis, quā recōuentio: & de ista intelligiť in c. dispēdia §. reus. de
• rescriptis, li. vj. nā in p̄cedēti debet statim fieri post lit. cōte. sed in hoc sufficit exiteruallo fieri. Itē p̄cedēs nō pōt fieri corā eo. iudice: ista vero pōt fieri ēt corā alio iudice ordinario: dūmodo cōpetēti. Et ideo gl. hic nō bñ loquiť, dū vult, q̄ nō nisi corā eodē: qa loquiť cōtra mentē literæ, corā alio verò delegato nō
d posset fieri, [d] vt d. §. reus quem. & rationem vide ibi per glo.

a ☞ *Cōditio dñi nō debet fieri deterior facto procuratoris, nec etiā aduersarij. Vnde si necesse est habere præsentiā dñi ut respōdeat positiōibus nō habet necesse actor suis expēsis cum facere citari sed ipse procurator debet facere ipsum comparere.*

1 **§. Defendere autem est.** †No. regulā hic positā in fine, q̄ conditio procuratoris nō debet esse deterior, quā cōditio dñi, p̄terq; in satisdatiōe, quā p̄stat, pcurator, sed dñs ipse eā nō p̄staret: & loquiť de satisdatiōe iud. sol. quę p̄stať à procuratore rei, vel de
2 rato, q̄ à procuratore actoris: sed ipse dñs eā nō p̄staret. † & sic cōditio dñi nō debet esse deterior facto, pcuratoris, quā esset si p̄ seipm litigaret, vt no. ſ. e. l. si procurator. in vltima gl. magna ibi. licet quare & c. nec etiā aduersarij, vt j. q. ex causis i pos. ea. l. ij. vñ si necesse est habere pñiam dñi, vt rñdeat positiō[bus], nō habet necesse actor suis expēsis facere eū citare: sed ipse procurator debet facere ipsum cōparere, & nisi faciat, nō videť rectè defendere: & pōt procedi cōtra absentē, tanq̄ cōtra cōtumacē quia non misit procuratorem bene instructum, vt no. in l. ij.

2 ☞ *Procurator actoris an teneatur satisdare de defendendo in causa reconuentionis?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Litē cōtest. de hoc vid. p eūdē Paulū cō si. xiij. in primo impressis.
b ¶ Vno libello. de hoc vide per Lud. Roma. consi. ccxlvj.

§. Præter satisdationē.

1 †Procurator actoris q̄ in cā recōuētiōis satisdedit de iud. solue. cogit̄ præcisè iudiciū suscipere: nisi ab officio fuerit remot⁹ ex iusta cā. h. d. Sic ergo in procuratore actoris nō distinguit̄, an dñs satisdederit pro eo sciēte, & patiente: an ipsemet procurator satisdedit: sed indistinctē p̄stita satisdatiōe cogit̄ p̄cisè iudiciū suscipere: in procuratore aūt rei distinguit̄, vt dictū fuit in l. fi. filius §. fi. & l. si defunctus. & in gl. mag. quā no. q̄a melior est, quā sit in hac materia: & an sit rō diuersitatis? dic vt in ea. In tex. ibi: satisdationē q̄dā intelligūt de satisdatisdatiōe iudi. sol. quā p̄stet porrecto libello, vt j. proxi. §. cū ibi notatis. nā & vltra illā tenet̄ præcisè defendere: & sic

2 dictio, p̄ter, ponit̄ inclusiuè, & hæc est vera. †Ā ij intelligūt de satisdatiōe de defendēdo, ad quā p̄stādam dicūt procuratorē nō teneri: & hoc probāt per hūc textū, dicentes, q̄ dictio præterstat exclusiuè gl. vero i hoc distinguit, an reus habeat iura sua in prōptu, vel nō: licet alia gl. in l. seruū §. ait prætor. indistinctē dicat ipsum teneri ad eam præstandam: vel dic, vt ibi dixi.

2 ☞ *Conuentus ex suo contractu, uel quasi: ex delicto, uel quasi, potest cōpelli præcisè iudicium suscipere: ideſt respondere libello: & litē contestari per capturam personæ, uel per capturam pignorum, uel indictionem mulctæ: & quid in conuento ex defectu, uel delicto rei?*

3 *Quid in procuratore comparente?*

§. Defendere autem. †Procurator actoris in causa reconuentionis nō cōpelliť præcisè iudiciū suscipere eo casu, quo ipse actor nō cōpelleret, sed p̄t pati missionē: & nihilominus dicit̄ defendere vt per hoc admittat̄ ad agendū: q̄ probat quatuor exēplis. h. d.

2 cū l. sequēti. †Et præmitte, q̄ ille q̄ cōuenitur suo cōtractu, vel quasi: delicto, vel quasi: p̄t cōpelli præcisè iudiciū suscipere i.

2 rīdere libello, & litē cōtestari[2] per capturā personę, si est pñs: & si nō in domo, vel per capturā pignorū, vel per indictionem mulctę, si actor hoc vult, vt probatur in l. cōsentaneū C. qūo & qñ iudex. & in l. j. §. quid ergo j. de vētre inspiciē. sed si nō conuenitur ex suo contractu, vel quasi: delicto vel quasi: sed ex defectu siue delicto rei, vel ex sua culpa, tūc nō p̄t p̄cisè cōpelli: q̄a p̄t cedere rei, & permittere illā abduci, & in cā missionē fieri, vt in actione noxali, vt §. si ex noxali causa aga. l. ij. §. j. et cū petitur cautio dāni infecti. Si ergo procurator meus agat cōtra te: & tu vis me recōuenire actione noxali, vel petere cauere de dāno infe. procurator vero meus nō vult iudiciū suscipere, sed pati, q̄ mittaris in possessionem seruī mei, vel domus

3 meæ ex primo, & secūdo decreto. †Tu vero dicas, q̄ q̄a me nō defendit, debet repelli ab agēdo: quę riť, quid iuris? & breuiter respōdeť, q̄ imō admittit̄ ad agēdū: quia quātū ad hoc, cēsetur me defendere. cū faciat illud, q̄d ego facere poterā, nec in plus teneť, nec ob §. proxi. §. quia ibi loquit̄ post præstitā satisdationē de iudi. sol. tunc em̄ fateor, q̄ cōpellereť præcisè etiā in casibus istis procu. actoris, licet in procu. rei distinguat̄: vt ibi per gl. nos loquimur, qñ nondū satisdedit de iu. sol. & ita intelligo hūc tex. & si dicat̄ qñ nō satisdedit, tūc nec procu. actoris nec rei cōpellit̄ præcisè indistinctē: vt ibi no. in gl. respondeť verū esse, q̄ nō cōpellit̄ p̄cisè sed causatiuē: vnde cōpellit̄, si vult admitti ad agendū eo casu quo dñs eius cōpellit̄ præcisè litē contestari vt in casibus de quibus §. sed qñ dñs nō cōpelleret̄ præcisè: tūc procurator actoris nec p̄cisè cōpellit̄, nec etiā causatiuē, imō admittit̄ ad agēdū licet iudiciū nō suscipiat sed patiat̄ rē adduci: & iste est casus in hoc §. cū sequenti. & ex his dat̄ intelligi melius quā gl. In gl. prima magna in prin. vbi videť defendere vt nō incidat in stipulationē de defendēdo. ista gl. sentit q̄ iste procurator satisdederat de iud. sol. quę satisdatio cōtinet clausulā defendēdo: sed nō placet: q̄a puto, q̄ tūc teneť p̄cisè defendere p̄ §. præcedentē. cuius cōtrariū vult gl. & vltra hoc, vult etiā q̄ nō cōmittat̄ stipulatio ex illa clausula. Dic ergo, q̄ re vera nō defendit & ita loquit̄ opi. gl. & probat̄ in l. fi. in prin. j. eo. sed tñ habeť pro defendēte, quātū ad hūc effectū: vt nō repellat̄ ab agēdo, tan q̄ nō defendente post q̄ facit illud quod dñs suus esset facturus: quia nō poterat dñs præcisè compelli, vnde nec ipse cōpellit̄ causatiuē. Sequens etiā solutio est bona in se, q̄ faciēdo hoc nō teneť dño, si hoc expediebat dño, aliàs teneret̄: sed iste tex. nō loquit̄ quātū ad hūc effectū: sed lo quit̄ respectu rei recōueniētis. In gl. ibi: fed nō q̄ dñs. hic gl. voluit formare aliā opp. in quātū hic dicit̄, q̄ si reus vult recōuenire actorē pro se, circa nūtiationē no. ope. & sic interdicto de molitorio, vt destruat̄ opus factū spreta nūtiatione, quod procurator dicit̄ defendere, si patit̄ ipsum reū mitti in possessionē operis: vt illud destruat suis expēsis. sed cōtra q̄a dñs istius procuratoris nō liberareť hoc patiēdo, imō deberet ipse destruere suis expēsis, vt l. cōpetit §. in summa. j. q̄ vi aut clā. ergo nec p̄curator dicit̄ defendere, nisi hoc faciat breuiter solue, vt in fin. gl. quia hoc cōtrariū procederet, si nuntiatio fuisset facta dño istius procuratoris, vel ei à quo ipse dñs habuit cām ipso dño sciente, quia dñs posteà ædificauit: sed hic debet poni casus, in quo facta fuit nuntiatio authori istius dñi ipso dño ignorante quo casu nō teneretur ipse dñs demoliri suis expēsis; sed posset pati, vt aduersarius mittat̄ in possessionē operis, & ipsum destruat suis expēsis, vt etiā habetur in d. §. in summa. & prætor j. de ope. no. nun. eo. modo procurator eius. In alia gl. magna legis sequētis, ibi: & in alio casu quę hic. gl. tāgit hic veram sol. istius cōtrarij: sed eā nō declarat. Dic ergo, q̄ casus sunt diuersi: nā contrariū loquit̄ in procuratore, qui nuntiauit nouū opus, & posteà agebatur cōtra eū ad remissionē nuntiationis. quo casu dicebatur procurator rei: & nō cauet de rato, q̄a talis causa nō p̄t cōmitti: vt ibi no. vnde nō debet superfluo cauere, vt j. eo. l. nō cogendū. in fi. cū ibi no. hic verò loquit̄ in procuratore illius, cui vel cuius authoritate facta erat nuntiatio, q̄ licet sit procurator rei, hoc casu nō cōueniť interdicto demolitorio: ideo tamē cauet de rato: quia interest agentis, q̄ dñs ratā habeat missionem, quā ipse procurator patitur fieri: ne posteà dominus reuersus ipsam missionē reuocet, sicut in simili contingit in quibusdā casibus, in quibus procurator rei cauet de rato, vt j. eod. l. non solū. §. si status. cū seq. l. Pomponius §. sed & his. quia per cautionem de iudi. solu. non plenè prouidetur actori: & iste est vnus de casibus similis illis, qui ponuntur in §. sed & his. per rationem quæ hic tangitur in glos. & ista stipulatio poterat committi: ideò interponitur.

2 ☞ *Procurator dicitur me defendere, licet per seipsum non defendat.*

3 *Actiones plures quādo mouētur ad diuersa debita licet contra eandē personā, possunt ex parte conuenti constitui plures defensores. i. singuli in singulos casus.*

4 *Plures actiones ad diuersa competentes possunt intentari uno libello, modo non obstet aliqua de regulis impedientibus cumulationem.*

5 *Quando est una lis, est unitas personarum, ut si agis contra me ad decem, non possum dare duos procuratores, quorum unus defendat in quinque, alius in alijs quinque.*

6 *Mandatum generale ad agendum in omnibus litibus, & causis ipsius domini, an extendatur ad causas de futuro?*

7 *Si constituo procuratorem ad causam, quam habeo cum Titio, & generaliter ad omnes alias: an ista clausula generalis restringatur ad alias. s. cum Titio: an etiam cum alijs personis?*

8 *Si habeo duas causas cum Titio, & constituo procuratorem ad causam, quam habeo cum Titio, an uideo constituisse in ambabus?*

LEX XXXVII.

1 Omnium autem. †No. hic primo, q̄ licet p̄curator meus agat contra te solū vna actione, & ad vnū debitū: nihilominus si tu vis me reconuenire pluribus actionibus, & ad plura debita, si vult admitti ad agendum, debet me defendere in omnibus, & sic non sequatur æqualitas. Videbatur contrariū, quia ista necessitas, quæ sibi incūbit defendendo me, videtur incumbere: quia te molestat, dum æquitas dictat, q̄ etiam à te molestetur: vnde videbatur eatenus quatenus te molestat, posse molestari: cuius contrarium hic patet. similiter habetur in l. penulti. §.

2 penul. §. quod quisq; iur. †Item no. in versi. vnde, talis procurator dicitur me defendere, licet per seipsum non defendat, si tamen sumit defensionem pro me, et defendat, & sint parati iudicium suscipere. †Tertiò not. q̄ quando mouentur plures a-

3 ctiones ad diuersa debita, licet eandem personam: possunt ex parte conuenti constitui plures defensores. i. singuli in singulis causis, sicut quando mouetur vna quæstio cōtra plures, vel per plures, vt §. eo. l. si quis cum procuratorio §. vnius lit. vt sic, quod operatur pluralitas personarum, vt ibi operatur pluralitas actionum, vt hic intellige ad diuersa competentium. †No.

4 etiam q̄ plures actiones ad diuersa competentes possunt in-

b tentari vno libello. [b] facit l. si idem cum eo. §. de iurisdi. om. iu. nisi

a nisi obstet aliqua de regulis impedientibus cumulationē[2]. q̄d dic; vt not. Bart. in l. edita. C. de eden. ibi tamen videtur tenere contrarium, q̄ requirantur plures libelli, nisi sint actiōes eiusdem generis in forma: quo casu dicit posse intentari eodem libello. Mihi aūt videtur id quod dixi, q̄ etiā si sint diuersi generis per illam l. si idem. quia tot reputantur libelli, quot sunt ibi causæ diuersæ: & ita videtur notari in c. quærelā. extra de elec.

5 penul. gl. †Vltimò no. q̄ quando est vna lis, & est vnitas personarum, vt si agis contra me ad x. non possum dare duos procuratores, quorū vnus defendat in quinq; alius in alijs quinq; quia tua conditio deterior fieret interuentu alterius procuratoris: quia distringereris in plures aduersarios: sed si constituerent duos vel plures, vt omnes simul in totum defenderent, nec vnus sine altero, vel vt quilibet posset insolidum, tūc bene posset hoc fieri: vt §. eo. l. pluribus. & ibi dixi. & in c. si duo. eo. titu.

6 lib. vj. †In gl. magna ibi: sed nunquid etiā nomine futurarum. i. earū quæ incipiūt competere. post q̄ procurator fuit admissus ad agendum. & tenet hic gl. q̄ solum in illis, quæ competebant tunc tēporis. Vnde allegatur ista gl. q̄ generale mandatum ad agendum in omnibus litibus, & causis ipsius domini, solū extendatur, & cōprehendat actiones, quæ tēpore constituti procuratoris competebant dño: & q̄ talis procurator nō posit intentare actiones incipientes cōpetere post, nisi oriretur ex causa de præterito, vel essent cōiunctæ causis de præterito: & istam opinionem sequitur Bar. per l. si procurator §. e. vbi procurator constitutus ad litē, si obtinet sententiā, nō p̄t intentare actionem iudicati, quæ incipit cōpetere post procuratorium suum: de hoc per ipsum no. in l. damni §. Sabini j. de dā. infec. Spe. tñ determinat contrariū in tit. de procuratore §. ratione aūt formæ. versi. quid si procuratoriū. q̄a hic agitur de modico præiudicio, & sic sub verbis simplicibus, vel de præsenti, veniunt futura, vt C. quæ res pig. obli. l. fi. sed Ioan. an. ibi dem in addi. secundum Dy. & alios tenet, q̄ primo loco dixi.

7 †Sed quæro, quid si constituo procuratorem ad causam quā habeo eum Titio, & generaliter ad omnes alias, an ista clausula generalis restringatur ad alias s. Titio. vel intelligatur generalis, & cum alijs personis: vide Bar. qui tenet primam partem

8 legis quæ habet §. si pupillus. infrà de tutel. †Item quid si habeo duas causas cū Titio, & constituo procuratorem ad causam quam habeo cum Titio loquendo in singulari, an videor constituisse in ambabus, cū singulare aliquando ponatur pro plurali: vide in addi. Spe. in dicto §. ratione formæ.

2 ☞ *Confessio procuratoris emanata per modum contentiosæ iurisdictionis, præiudicat domino: si alio modo, si ex mera sua uoluntate.*

3 *Interrogationes si fiunt in iudicio quando debeant fieri domino, & non procuratori? & nu. 5.*

4 *Procur. tria genera: & quis eorum iuret de calumnia, & debeat interrogari? uide etiam quartum genus. nu. 5.*

5 *Satisdatio uel promissio sequens quæ fit ex necessitate à iure imposita, nunquam nocuat præcedentem.*

6 *Procurator meus si fuit à te interrogatus, an ego sim hæres Titij, & respondeat q. im & non erat in ueritate: seu respondeat me esse, prout erat: uel neguit, & tamen erat, uel respondit, me esse, & tamen non erat hæres, qualiter & quando teneat uel non?*

LEX XXXIX.

1 Non solum autem in act. †Procurator actoris in causa reconuentionis tenetur respondere interrogationibus, quæ fiunt ante litem contesta. ad præparationem iudicij, per titu. de interrog. acti. & etiam positionibus, quæ fiunt post lit. contesta. ad decisionem litis, & eius confessio, vel negatio, vel taciturnitas nocet domino, eo casu, quo propria confessio sibi noceret hoc dicit text. cum gloss. & propter hoc vltimum

2 allegatur principium istius. l. †q̄ confessio procuratoris emanata per modū contentiosæ iurisdictionis, puta, respōdendo libello, vel interrogationibus, vel positionibus, præiudicat dño quia fit ex necessitate à iure imposita, vt hic: secus si alio modo fit ex mera sua volūtate: & ita intelligatur j. de cōfes. l. certo §.

3 sed an ipsos. aliàs in vltima gl. pro cōtraria. †Pro declaratione primę gl. magnæ, q̄ iste ꝓcurator actoris nō sit interrogādus, sed dñs: opponit̄, nā interrogatiōes quę fiūt in iudicio, fiūt mediāte iuramēto de calūnia: vt sic respōdeat quis cū iuramento veritatis, vt l. ij. et auc. ibi posita. C. de iura.

a cal. sed tale iuramē. nō præstat̄ per procu. sed dm̄: ergo talis procu. nō debet interrogari, sed dñs. Super hoc cōtrario laborat tota gl. ex qua colligūtur quatuor sol. prima q̄ cōtrariū ꝓcedat in interrogatiōibus, q̄ fiunt post litē cōtest. quia iuram̄. de calū. statim lit. contest. præstatur, postea fiunt interrog. & positiones ad decisionē causæ. iste tñ tex. debet restringi ad interrog. quæ fiunt ante litē cōtest. ad prę parationē iudicij, illæ em̄ nō fiunt virtute iuramenti de calū. cū nō præsteť ante litē cōtest. ideo possunt fieri ꝓcuratori. Certe ista est nimia restrictio ad hūc tex. qui loquit̄ indistincte, dū dicit, iure interrogatus ex oibus causis &c. licet exemplū q̄ sequit̄, an hæres sit &c. sit de interrogatione quæ fit ante lit. cōtest. sed certe exēplum nō arctat regulā prędentē. vt l. regula. §. fi. de iur. & fac. igno. vnde gl. intelligit tam de his, quę fiunt ante lit. cōtest. q̄ post: & tunc ad cōtrariū datur secunda sol. dū dicit̄ in terrogationes quæ fiunt post lit. cōtest. fiunt virtute iuramenti de calū. fateor istā. Sed procur. nō iurat de calū. imò dñs: nego istam: quia nō est simpliciter vera: sunt enim quidā procu. qui iurāt de calū. & de illis pōt intelligi hæc lex: quidā sunt qui nō

4 iurāt, sed dñs: in illis ꝓcedet cōtrariū † cui⁹ rei gratia dicit gl. q̄ tria sunt genera procu. nam quidā dicitur procu. in rem suā qui est ad cōmodū, & incōmodū suū, et iste reputatur principalis: ideo ipse iurat, siue conueniat̄ directa actione, siue vtili, i m gl. licet Azo distinxerit, an directa vel vtili: & in hoc sine dubio pōt loqui ista lex. Quidā vero dicitur ꝓcur. nō in rem suā respectu cōmodi, quia si obtinet, nō ad suum cōmodū, sed obtinet ad alienū cōmodū: sed respectu periculi, dicitur in rem suā quia si succūbit, succūbit etiā ad sui incōmodū, vt si ipse latitat de dit de iudi. sol., p̄mittēdo de dando fideiussores: quia dñs ipm nō releuauit. Nā si ipse obtinet, ad cōmodum dñi obtinet. Sed si succūbit: ad suū incōmodū succūbit: quia tenet̄ soluere iudicatū ex sua ꝓmissione: & in isto pōt ꝓcedere ista lex, i m Azo. vt ipse iuret de calū. tan q̄ causa sit ꝓpria ratione periculi, et sic ipse posit interrogari. glo. nō dicit esse distinguēdum, an ipse cōueniatur virtute suæ promisionis post lata lent. & verū sit quod dicit Azo, an ante sen. & sic actione, qua tenetur dñs: & tunc dictum Azo. nō sit verū: quia in illa nō pōt dici causa ꝓpria. vnde nec iurabit de calum. nec interrogabitur de vltima. hoc etiā dicit gl. reprehēdendo Azo. qui dicit per talē satisda. à procur. prælitā liberari reum principalē iure nouationis: q̄ non est verū, cum ista satisdatio prę stetur ex necessitate, qñ nō

5 fuit releuatus à dño absente, ex qua gl. singulariter no. † q̄ satisdatio vel promissio sequēs, quæ fit ex necessitate à iure imposita, nunq̄ nouat præcedentē etiā iure veteri, & etiā quando interueniebat noua persona: licet secus esset tunc, si esset præstita ex mera voluntate. iuxta not. in l. ij. de noua. Quidā vero nullo modo dicitur procu. i rem suā, nec respectu cōmodi, nec incōmodi: quia nō satisdedit ꝓ seipso, sed dñs ipsum releuauit iuxta §. sed hodie. insti. de satisd. & in his ꝓcedit cōtrarium: q̄a talis procu. nō iurat, nec interrogat̄, sed dñs: & sic in eo nō haberet locū ista lex. Certe ista adhuc esset nimia restrictio: ideo datur tertia sol. quæ colligit̄ ex versu. litē qñ. vt etiā in tali ꝓcu. locū habere possit, & ad cōtrarium: dum dicitur dñs iurat de calū. nō procu. fateor istā: ergo dñs debeat interrogari & non procu. fateor etiā istā, si actor vult, sed si vult q̄ procu. interrogetur, adhuc pōt, licet nō iurauerit de calū. nec est mirum: licet interrogationes fiant virtute iuramēti: possunt tñ interdū fieri nullo præcedente iuramēto: patet quia tale iuram̄. pōt tacite obmitti, vt l. ij. §. sed quia veremur. C. de iur. cal. & nihilomin⁹ interrogationes fiunt. Ista est bona sol. & vera. & subdit gl. q̄ est dare aliud genus ꝓcuratorū. s. cū quis sine mandato aliquē defendit, animo trāsferēdi in se iudiciū, & liberādi principalē & iste potius dicitur dñs quā procu. de quo loquitur l sol. j. de sol. & potest liberare reum etiā inuitum, nō tñ dicit gl. inuito actore, talem nō cogitur recipere si nō vult: ita sentit glo. licet cōtrarium sentiat in l. liberto. §. fi. j. de neg. gest. & ista verior est per l. si mādato meo in fin. principij. j. mana. Datur quarta solu. in fin. glo. quòd iste text. loquitur secundum iura vetera, secundum quæ ipse procurator de calūnia iurabit. Contrariū aūt procedit de iure nouo, quo iurat dominus, vt i auc. princi-

Universidad de Palermo Biblioteca

pales.C.de iur.cal.& secundū istā sol.corrigere. hodie ista lex inquantū intelligere. de interrogatiōibus quę fiūt post litē cō test.sed correctio legū est euitanda.ideo sol.ista nō approbat. Dat & quinta sol.extra gl.ne cōtrariū procedat in eo procura tore,q ex propria uolūtate aliquē defendit:sed hic loquit in ꝓ curatore actoris,q defendit dñm ex quadā necessitate causati ua à iure iniūcta,si vult admitti ad agēdū:& ideo actor nō solū pot,si vult,ipsum interrogare:imò etiā tenet interrogare ipm, si procurator est paratus rndere,& cōpelli ad defendēdū:et est notabilis solutio:tñ iste tex.vult q procurator cōpellat rndere & solutio vult,q actor cōpellatur interrogare:ideo nō multū placet:tene ergo tertiā sol.gl.q̄ p p̄dicta remanet in totū expe
6 dita & declara.†Pro declaratiōe seq.magnæ,q̄ est difficilis op ponit cōtra tex.dū dicit in fi.q si procurator rndерit, tenebit: nec dicit,qs teneat:& sic pōt intelligi tā dñs quā ꝓcurator:sed cōtra.nā ponamus:q ꝓcurator meus interrogatus à te an ego essem hæres Titij:qa volebas me recōuenire,vt hæredē, rndit q nō:& ita erat in veritate:iste tex.vult,q ista rnsio licet vera, faciat me teneri,vt hęredē,et etiā ipsum procuratorē teneri ad defendēdū me,vt hæredē:q videt iniquissimū,postq̄ rndit ve ritatē,secūdū quā ego nō debeo teneri,nec etiā ipse.timore hu ius gl.ista post mediū in ver.si aūt.rñdit nō esse vera, nō est ex eo.ver.Ad cōtrariū respōdet istū tex.nō posse intelligi hoc ca su,pro quāto respōdit,q nō erā in re vera,nō erā:quia talis re sponsio non facit me teneri,nec etiā ipsum:sed pōt intelligi in alijs tribus casibus,quorū primus est ecōtrario,qñ rndit me es se,et erā.Secūdus,qñ negat me esse,et tñ erā pro parte:nā sicut si ego negassem,mādatū meū faceret me teneri insolidū vt l.de ætate §.q tacuit.ĵ.de interro. act. ita & mandatū procuratoris mei si habebat mādatū:secus si nō habebat:dicit tñ gl. ante si nē,q possum recuperare à procuratore,si non habuit speciale mandatū ad negādū:quia nō debuit mentiri.Est & tertius ca sus,qñ respōdit me esse hæredē,& tñ nō erā:nā sicut si ego re spōdissem,noceret mihi,quia possem cōueniri,& cōdēnari vt hæres,licet nō sim,vt l.fi.de interro.actio.ita & cōfessio procu ratoris mei:recuperabo tñ ab ipso per actionē mādati,si nō ha bebat ad hoc speciale mādatū.nec ob.secūdū gl.q cōfessio ꝓcu ratoris nō nocet dño vt l.certū §.sed an ipsos ĵ.de cōfes.quia verū est,si probet cōtrariū,q nō erā ista sol.nō est bona:qa hic præsupponimus q appareat cōtrariū q nō erat.Dic ergo vt s. dixi:q qñ emanat per modū uolūtariæ iurisdict.procedit con trariū:secus,qñ ex necessitate,vt interrogatus à iudice, vel re spondendo libello,vel interrogationibus,aut positionibus.

7 ☞ Intētans actionē sibi cōpetentē,et ad cōmodū suū,licet orientē ex facto alterius, non cauet de rato:& quid si habet eam communem cum alio?& nume.1.

Quis dicatur agere alieno nomine?

4 Procurator agens actione directa quam ipse acquisiuit,tenetur tamen cauere de rato, nisi ostendat mandatum.

5 Procurator quando teneatur cauere de rato,licet habeat mādatum?& nu.1.& quid operetur talis cautio?

6 Mandatum procuratoris debet ostendi per instrumentum publicū,& etiā per testes.

7 Agens alieno nomine qñ non constat de mandato,nō admittatur etiā cum cautione de rato,nisi sit persona coniuncta,& quomodo dicatur constare q habeat mandatū.

8 Quid si asserit se habere mandatū,& hoc ostendit per unum testem,uel quia habere penes se instrumenta causæ sed non ad plenū docet, & ante teneatur satisdare de iudi.sol.& nu.9.

9 Procurator ad exigendum quando dubitatur de mandato,non admittitur cum cautione de rato:sed debet docere de mandato.

10 Dominus de consuetudine potest releuare procuratorem ab onere satisdandi de iudi. sol.non de rigore iuris:& quam utilitatem habebit actor ex hac satisdatione.

1 **Qui alieno nomine.** †Agens ad cōmodū alie nū tenetur satisdare de ra to,qñ dubitatur de mādato,siue intentat actionē cōpetentē ili,siue cōpetentē sibi ad cōmodū illius.h.d.cū §. seq. vsq̄ ad §. quæritur.& primo casu dicitur agere alieno nomine, & ad alie num commodū.Secūdo dicitur agere proprio nomine,sed ad commodū alienū.Adde aliquos casus,qui ponūtur in §.fin.de dote.& in §.si pater ĵ.ea l.sed quando intētat actionē, quā ha bet cōmunem cū alio,& tūc etiā cauet, nō tñ indistinctē vt ibi
2 no.in gl.†Itē quando intentat actionē competentē sibi, & ad commodū suum:licet orientē ex facto alterius,tunc non cauet vt in §.si pater filij.& incipit hic tractare de secundo articulo comprehenso,vt in edicto prætoris.de quo s.eod.l.seruū §.ait prætor.nam de primo tractauit hucusq̄,qualiter teneatur pro curator actoris defendere dominum in causa reconuentiōis.
3 †Iste tex.ibi:cauere debet.i.satisdare cum fideiussore, vel pi gnore.& h.d.edictum prætoris.in d.§.ait prætor. dicitur autē agere alieno nomine,quando intentat actionē competentem alteri,& agit ad cōmodum illius,nec dubitatur circa declara tionem edicti prætoris:quid si intentat actionē competentem sibi ad commodum tamen alterius? & hoc est quod sequitur in ver.seq.sed interdum,vbi incipiunt expositiones.†In text.
4 ibi iurauit q. s. procurator qui detulerat iuramentum reo, & reus sibi retulerat,& iurauit domino absente deberi à reo: nā ex hoc iuramento actio directa acquiritur quasi procuratori, tamen ad commodū domini:vtilis nō acquiritur domino per l.si procurator meus.s.e.si agit directa sibi competente, nihilo minus cauet,licet non agat directo nomine sed suo.& hoc no. quia per hoc patet,q si procurator meus stipulatus est à te pro curatorio nomine meo,ex qua stipulatione sibi acquiritur ac tio directa,quam tenetur mihi cedere, non potest intentare illam directam sine voluntate mea:& ideo si agat illa actione, debet vel ostendere mandatum,vel si dubitatur de ipso, cauere de rato:& si certum esset ipsum non habere mandatum, re pelleretur ab agendo per id quod ibi no.in glos.sicut intentaret actionem competentem mihi,probatur etiam s. eodem l.si procurator.nam & sententia lata pro procuratore meo,acqui ritur sibi directa actio iudicati, mihi verò vtilis. Et dicitur q non potest intentare illam directam contra voluntatem meā: sed si diceret se habere mandatum,sed esset dubium:dico q ad mitteretur ibi,cum cautione de rato,per istum text.& idem si fuit stipulatus iudicatum solui,ex qua stipulatione sibi acqui
5 ritur directa.†Et collige tres casus ex glossi.Primus est quan do constat de mandato:& tunc non tenetur cauere de rato, vt ĵ.eo.l.si procuratorem.& hic in prin.glo.adde,q hoc est verū, nisi dubitetur,an illud mandatum sit sufficiens ad causam istā: nam etiam tunc est locus cautioni,vt ĵ.de man.l.illud §.fin.Itē est verum,nisi dubitetur,an illud mandatum fuerit reuocatū: nam etiam tunc cauetur,vt l.vulgo.ĵ.de admi.tut.ratio autem est,quia non cauetur,quando constat de mandato, colligitur ex eo,quod no.glo.ĵ.ibi.& est ratio:nam non interest rei caue rí, cum sit securus aduersus dominum: quia si obtinebit sen tentiam contra procuratorem,& posteà dominus velit veni re contra,repellet ipsum per exceptionem, ostendendo man datum.Sed oppono,q imò interest rei,q adhuc præstetur cau tio rati:quia si dominus posteà de facto veniat contra, com mittitur stipulatio rati per procuratorem, saltem ad expensas litis,vt l.siue §.cum autem.rē ra.ha.& potest interesse rei,pos se recuperare à procuratore,si fortè dominus succumbens & condemnatus in expensis,non sit soluendo:fateor,q si talis sa tisdatio fuit præstita,committetur tunc dumtaxat ad expēsas litis,vt ibi:sed ista non est causa, quòd propterea debeat præ stari satisdatio eo casu quo apparet de mandato, cum debeat præstari arbitrio boni viri,vt d.§.ait prætor. & bonus vir nō debet arbitrari,q procurator grauetur hoc onere post q̄ ostē
6 dit mandatum.†Habet autem ostendere per instrumentum publicum non autem per testes secundum Pet.& not.Cy.in l. pe.C.eo.& hoc obseruat stylus iudiciorum vbiq̄:quia instru mentum mandati confectum inter procuratorem & dominū suum,faciet fidem pro reo contra ipsum dominum: sed rece ptio testium facta inter procuratorem & reum non præiudi caret domino non citato,& sic reus non esset securus. Bar.ta men opp.quòd etiam per testes.Ioan.and.in addi.Specu.eod. titu.tenet primam partem,quæ mihi videtur verior,& opti
7 ma ratione fundata.†Secūdus casus est,quādo constat ipsum non habere mandatum:& tunc non admittitur, etiam si velit cauere de rato,nisi sit coniuncta persona,quæ potest agere si ne mandato,vt s.e.l.sed & hæ.non tamen contra voluntatem, vt s.eod.l.Pompo.in fin.dicitur autem constare,q non habet mandatum,quando ipse hoc fatetur,vel dicit se habere:tamen nihil penitus ostendit.Sed contra.quia reus negat ipsum ha bere mandatum,ex ista negatiōe dicitur res fieri dubia, vt hic no.circa fi.gl.& quando est dubiū,admittitur cū cautione rati, vt l.j.C.e.Sol.quādo nihil penitus ostendit: tunc negatio non facit rem dubiā ad cōmodum negantis:nā si taceret, diceretur

res

res certa,& nō admitteretur cū cautione rati negatio: sic ergo nō debet sibi nocere,vt faciat procu. admitti cū cautione rati.
8 †Est & tertius qñ res est dubia,puta quia asserit se habere mā datū,et aliquod ostēdit,nō tñ ad plenū docet,sed præsumptiue puta per vnū testē: vel quia penes se habet instra causæ,vt no. in l.iij.§.causæ.ĵ.ad Carbo. & tūc negatio rei cū præsumptiōe in cōtrariū,facit rem dubiā,vt sic admittat cum caut.rati.Hoc tamē est verū qñ per dictā cautionē plene prouideret reo, aliter nō admitteret,sed necesse haberet mādatū ostēdere & iste est
9 casus quē gl.alle.ĵ.ad Treb.l.qui ita.§.j. †Itē est verū in ꝓcu cōstituto ad agēdum:si vero ad exigēdum, tunc adhuc nō ad mittit cum cautione rati,licet dubitetur de mādato:imò debet docere de mādato:per l.hoc iure.ĵ.de sol.& per id q no.in gl. dum alle. istā legē.& hoc in procu. actoris:proc. autē rei, licet doceat de mādato,nihilominus tenet satisdare iud.sol. p duas rationes quas hic ponit gl.in versi.& est ratio. Sed opp.cōtra primā:quia si docet de mādato,videt q actoris nō intersit præ stare satisda.de iudi.sol.quia est securus q sent.lata cōtra ꝓcu. rei admitti poterit p executionē cōtra dñm,vt ĵ.eo.l.Plautius. sicut etiā qñ ꝓcu.actoris doceret de mādato,nō præstat cautio rati:quia reus est securº cōtra dñm.sol. nō est eadē rō. Nā reus est securº cōtra dñm, & est in possessione: sed ecōtrario actor licet sit securº cōtra dñm,vt posit mitti insa cōtra eū executio ni,non tñ est in possessione eius,q erit.Vñ interest adhuc sua, q procu.se obliget,& det fideiussores de iudi.sol.quia interest actoris plures habere debitores,vt hic in gl.in ver.est & alia q
10 nō cōtenta prima ratione annectit secundā. † Sed cōtra,quia dñs pōt suū ꝓcu.releuare ab hoc onere,si i instro procu. ꝓmit tit soluere iudicatū,quo casu ꝓcu.non tenebit se obligare,nec dare fideiussores, & sic eluderet hanc prouisionē, de qua s.quia actor nō erit securus nisi cōtra dñm:postq̄ ergo ostēdendo mā datū,eodē modo est securus,nō videtur, q aliter debeat secu rari per eū,q obliget se,vel det fideiussores. Ista oppo. semper fecit me dubitare,ꝓpter quā dico q de rigore iuris dñs nō po test releuare procu.ab onere satisdādi de iudi.sol.ad hoc vt a ctor sit securus, nō solū cōtra ipm reū, sed etiā cōtra procu. & suos fideiussores,de cōsequendo debitum,postquā iura prouí dent,q qui aliū defendit, siue cum mādato, siue sine,teneatur satisdare de iudic.sol.vt ĵ.eo.l.qui proximo.§.ei qui.sed ꝓpter cōsuetudinē iudiciorum,quę erat in cōtrarium,hoc toleratur vt dicitur in §. sed hodie.insti.de satis. fuit ergo introductū po tius de cōsuet.quā de iure,q dns posit releuare procu.ab one re satisdandi:et nihilominus hoc approbatur propter cōmunē obseruantiā:vt patet insti. de satisd.in fi.sicut in simili cum pe tuntur apostoli: quia sufficit vno contextu dicere,peto sæpe, sæpius,& instanter: q tamē nō est de rigore iuris, sed diuersis vicibus deberēt peti, prout habet in cle.ij.de appel.iuncto eo, quod no.in l.si cōuenerit.ĵ.de pig.act.per gl.& hoc propter cō suetudinē litigātium:vt dicitur in d.cle.sed quā vtilitatē habe bit actor ex hac satisdatione,postquā per eū nō securatur, nisi cōtra dñm,cum & sine ea tam esset securus, ex quo habeat mā datum:quia cōtra dominū dabitur actio iudicati. vt no.s.eo.l. si procurator.in fi.gl.mag.respondeq habebit duplicē actio nem, scilicet ex sentētia, vt ibi, & ex ꝓmissione procuratoris & hoc est sibi vtile: quia si succumbat in vna, potest redire ad aliā,vt ĵ. de reg. iur.l. si actor.& quia vtilius est posse dominū conuenire ex sua promissione, quàm ex dispositione legali: quoniam habebit iudicem fauorabilem, ad quod facit quod no.ĵ.de noua.l.si pupillus.& infra de rei vendi.l.non solum.in vlti.glo.& in l.iij.§.si rem.infra de leg.iij.

2 ☞ Ciuri debet ille ad quem negotium principaliter pertinet,& quem prima causa tangit,non alij.

3 Relatiuum præsupponit interdum antecedens diuersæ qualitatis.

1 **§. Quæritur apud Iulianū.** †Cauendū est, q dominus habe bit ratum,non autem quòd debitores domini, licet ex senten tia absolutoria possint lædi: quia nō dicitur per hoc res ad eos principaliter pertinere.h.d. In tex.ibi,vtrum dominū solum, supple vel hæredes eius. vt infra rem ratam habe. l. si sine.§.si in stipulatione.quia reputatur eadem persona:et sic ista dictio solum,eos non excludit. In text.ibi,an etiam creditores,sup ple quibus potest fieri præiudicium per absolutoriam rei,si de bitor cuius nomine agitur nō erat soluendo: & videtur quòd sic: quia in hoc prætendunt interesse, & sic res dicitur ad eos pertinere:ergo &c.vt s.eod.l.seruum.§. ait prætor.ibi eum ad quem ea res pertinet &c. sed contra eum,vt sequitur,quia sub illis verbis cōprehenditur ille ad quē pertinet principaliter,vt est dominus.A d creditores autē pertinet ad consequentiā. Si
2 mile,† in cautione,quia debet citari ille,ad quē negotiū prin cipaliter pertinet,& quem prima causa tangit, nō alij, vt l.j.§.
3 denunciare.ĵ.de ven.inspi. † In gl.ibi,dic cæteros impropriē poni:facit ĵ. de mino.l.in causæ.la.ij.in princi.& sic not.ex hac gl.q sicut relatiuum subsstantię ponitur interdū impropriē,& facit simplicē relationē:vt ibi mulier damnauit, quæ saluauit. no.in l.iij.C.de neg.gest.ita &relatiuum diuersitatis,vt dictio alius,alia:& dictio cæteri:quæ præsupponunt antecedēs eius dem qualitatis:sed interdum diuersæ qualitatis,vt hic.

2 ☞ Pater quando est utilis persona,quòd exercitium actionis de dote competat filiæ, & pater non admittatur sine cautione de rato.

1 **§. Si de dote agat.** †Dubitatio istius §.erat quia pater cum agit actione de dote, agit ad cōmodum suum,vt ipse possit iterum filiā dotare,vel si filia moriatur remaneat sibi dos:ergo videbatur quòd non te neretur de ratihabitione filiæ: quia intentat actionē cōpeten tem sibi patri,quo ad substantiam,& exercitium:& sic suo no mine tm videbatur agere,vt ĵ. proxi.vers.sed certe, agit etiam ad cōmodum filiæ,& intentat actionē, quæ est cōmunis inter ipsum & filiā:vnde his duobus respectibus, dicitur agere no mine filiæ:& sic tam sui quàm filiæ. Vnde seruatur media via: quia nō semper cauet de ratihabitione filiæ: sed solum quādo
2 filia est absens,& ignorās,vt l.ij.§.voluntate.s.solu.mat.† vel quādo pater est vilis persona,quo casu exercitium actionis cō petit filię,& pater nō admittitur sine cautione,vel quādo filia esset emancipata:nam tunc actio est cōsolidata in filiam,& sic agit ibi nomine alieno. Si vero est in potestate siquidē est præ sens & tacens, consentire censetur: ideo nō requiritur cautio rati,nisi contradicit expresse,& non habet causam contradi cendi:si autem habet, tunc etiam in cautionē non admittitur. & hoc est quod voluit hic glo.in affectu.

2 ☞ Ex iniuria facta filio sequitur etiam iniuria patri:& sic est duplex iniuria:& ex facta filio acquiritur actio ipsi filio:sed pater habet in illa exercitium, nec cauet de rato:licet procurator patris secus.

1 **§. Si pater filii nomine.** †No.quòd quando quis intentat actionē cōpetentem sibi,licet ex facto alterius, si agit ad suam propriā vtilitatē, dicitur agere proprio nomine, & non cauet de rato.
2 † Item.ibi,filij nomine,id est occasione iniurię factæ filio prin cipaliter:ex qua sequitur iniuria etiam patri: & sic est duplex iniuria: & ex illa quæ facta est patri, oritur actio ipsi patri, & nō filio: & illa intendebatur hic: ex facta vero filio oritur ipsi filio quæ nec acquirebatur patri: & erat casus specialis in quo iure isto filius habebat actionem,quę patri non acquirebatur sunt & alij,de quibus in l. si longius.§.si filius.ĵ. de iudi. habet tamē pater in illa exercitium:& quia est legitimus administra tor, adhuc non cauet, sicut nec tutor vel curator: sed si ageret procurator patris,secus vt hic in gloss.

2 ☞ Procurator potest etiam in causa status intervenire,si agitur civiliter.

3 Controversiam alteri facere quis dicitur non solum cum agendo illum molestat,sed etiam cum excipiendo sibi resistit.

4 Vbicunque agitur de re inestimabili semper in cautione rati,uel alia iudiciali,debet apponi certa pœna,uel stipulatio:alias non posset commutti.

5 Sententia lata in causa status,tunc facit præiudicium omnibus, quando est lata cum legitima contradictione:alias secus.

6 Contradictor legitimus dicitur ille,quem negotium specialiter tangit.

1 **§. Si status controuer.** †Quando per satisda tionem de iudi.sol. non plene prouidetur actori, etiā procu.rei cauet de rato.hoc dicit iste §.vsque in fi.l.& ponuntur tres casus,vel tria exempla de hoc:quartū exemplum ponitur in l.sequen.§. sed & his.& iste primus est in causa status:quia si aliquis asserat se liberū, & ex pos. seruitutis prouocet in libertatē, & sic est actor,si cōparet procurator rei,qui prætendit illum seruum, nō admittitur ad defendendū dominū sine cautione rati:licet sit procuratorrei: multò fortius, si ipse procurator agat contra illum, qui est in

Universidad de Salamanca
Biblioteca

quasi possessione libertatis: quia tunc est procurator actoris. Regulariter autē procurator rei nō cauet de rato: vt l. non cogendum. §. fi. ff. eo. cùm possit quis alium defendere, etiam inuitū: vt l. sol. sed non sic potest quis agere pro inuito: ideo pro curator actoris semper cauet de rato, si dubiū est de mandato: procurator autē rei non, nisi quando per satisdationem de iudi. sol. non satis prouidetur actori, vt est in casu isto: quia satisdatio de iudi. sol. quātum ad id quod principaliter petitur, nō præstatur, nec petit declarari se liberum, sed quidē declaratione facta nihil est soluēdum, sed sententiæ acquiescēdum: & sic transit se cum executione: non ergo cauet de iudi. sol. ppter hoc, sed bene propter quædam alia accessoria, vt hic in gl. fi. si ergo dñs, quem procurator defendit, nō haberet ratū, nec dedisset mandatū, non esset prouisum agēti, & sententia lata pro eo esset nugatoria, quia nō noceret dño: & sic nec consequeretur à domino libertatē, nec etiam aliquam pecuniam ab ipso procuratore seu defensore: cauet ergo de rato cū promissione certæ pœnæ ad quā soluendam tenetur, si nō habet mandatū, & dominus nō habet ratū. Ideo autē promittitur pœna: quia si non promitteretur cautio rati nō committeretur nisi ad interesse, i. ad æstimationē litis, & ista lis nō recipit æstimationē, cùm agatur de libertate, quæ nō potest æstimari: ideo promittitur certa quantitas nomine pœnæ: nō tamen per hāc cautionem rati prouidetur plenè agēti: quia non obtinet libertatē, si dñs nō dedit mandatū, nec ratum habet: sed saltē consequitur pœnam à defensore: quia asserebat se habere mandatū: & ista eadem ratio locū habet in vltimo casu istius legis: quia nec ibi præstatur cautio de iudi. sol. quātum ad illud. Quia principaliter petebat, sed in sequēti casu in vers. est & casus. & in l. seq. §. sed & his. est & alia ratio: nam in illis casibus bene præstat satisdatio de iud. sol. quia sententia nō trahit secum executionē, & sic veniebat aliquid soluēdum: tamen procurator si nō habebat mandatū, non potest illud perfectè soluere: ideo dominus postea ratum nō habens, potest illud solutum retractare: ideo nō plenè prouidetur per satisdationē de iudi. sol. sed pro toto cauetur de rato: tamēn non expedit apponere certam pœnam, quia præstatur super re æstimabili. Vnde potest cōmitti ad æstimationē lit. & nihilominus actori remanet regressus
2 cōtra principalem. †In tex. ibi, quia ratū non habuit, nec mā datum dedit &c. no. hic q in causa status potest interuenire, procurator, sed cōtra: quia si ille qui dicebat se liberum: succūbat, perdit libertatē, & hæc videtur pœna capitalis: ergo nō potest interuenire: vt l. pe. §. ad crimen. de publi. iudi. sol. verū si ageretur criminaliter per viā accusationis, vel inquisitionis principaliter ad pœnā infligēdam: hic verò agitur ciuiliter ad cō
3 modum priuatū, vt ff. eo. l. sed hæc. §. j. †Item no. q dicit quis alteri facere cōtrouersiam, etiā cùm excipiēdo sibi resistit, nō solùm cū agendo illum molestat: & ad hoc allegatur, facit qđ no. in l. j. C. de testi. & gl. hic inducit ad quæstionē, quod dic, vt ff. ea. l. facit. l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Treb. cum ibi nota.
4 †In gl. fi. in prin. ibi, & certa quātitas. no. istam gl. q vbicūq agitur de re inæstimabili semper in cautione rati, vel alia iudiciali, debet apponi certa pœna, vel stipulatio, aliàs non posset cōmitti, tene mēti, & ita dicit Inn. in pluribus locis. In gl. ibi, si pro libertate iudicetur, s. in alio iudicio agitato cū domino, vel cum vero ipsius procuratore: non autē intelligas de hoc iudicio, in quo iste procurator cauet de rato: in quo nec habebat mandatū, nec dominus ratā habuit sententiam vel pro libertate nō proderit actori: vnde reputatur adhuc seruus, & nō po
5 terat agere ad hanc pœnā. †In gl. ibi, respōdeo verum est. no. gl. q tunc sententia lata in causa status nō facit præiudicium omnibus: quādo est lata cū legitima contradictione: aliàs secus, quod no. ad declarationē l. ingenuum. ff. de sta. ho. & l. j. §. fi. ff.
6 de lib. agno. facit l. si cum nō iusto. ff. de col. deteg. †dicitur autē legitimus cōtradictor ille, quē negotium principaliter tāgit, sicut in sententia lata super querela, legitimus cōtradictor est ipse hæres nō legatarius: & sententia lata contra hæredē facit præiudiciū legatarijs, etiam nō citatis, vel ignorantibus, quia facit ius: sed lata contra legatarios nō facit præiudicium hæredi. iuxta ea quæ habent in l. Papinianus. ff. de inof. test. in fi.

In fi. gl. ibi, hoc nō placet, quantum ad id quod principaliter petitur, scilicet libertatem & sic quantum ad clausulam, quam verbum sonat: non enim venit soluēdo libertas, si pronuncieť pro ea, sed sententię acquiescendum: quantū verò ad clausulā de defendēdo, & de dolo, prestat & etiam quantum ad expensas litis: quia in illa sententia non trahit secum executionem: & ita intellige gl. in eo, quod sequitur.

2 ☞ *Restitutio in integrum cùm petitur ad fundum, & petens obtinet, condemnatur reus ad fundum, & fructus perceptos.*

1 §. Est &. †Quæro hic, quare procurator rei cauet de rato: tor text. dicit q nō habebat mandatum, & si dñs non haberet ratū iudicium, posset aliquid petere. gl. intelligit puta, pretium rei: tu dic q iste minor repetebat fundum vendi tum, cuius dñium transtulerat in emptorē, si obtineret sententiam, & procurator restitueret fundum, & postea dominus nō haberet ratum, posset repetere eundem fundū: quia sententia lata cōtra falsum procuratorē, sibi nō præiudicaret, vt ff. eo. l. in causæ. §. j. & sic retractaret executionē factam: sic in casu l. seq. §. sed & his. secus si dominus nō posset executionem retractare, vt si agebat de pecunia quā procurator soluisset de sua bursa: tūc enim satis est prouisum actori, de satisdatione iudi.
2 sol. vnde non esset necessaria satisdatio rati. †Vltimò not. in fin. quæ incip. vt fructus. q cùm petitur restitutio in integ. ad fundum, si petens obtinet, & cōdemnatur reus ad fundum, & fructus perceptos, licet habuerit titulum, & bonam fidem, & sic eos non lucratur: & hoc propter naturam restitutionis in integrum, quæ reponit omnia in pristinum statum.

1 ☞ *Quando agitur ad remotionem tutoris tanquā suspecti, potest interuenire procurator ex parte tutoris, nisi agatur ad puniendum eum criminaliter.*

2 *Quare talis procurator debeat cauere de rato, licet sit procurator rei?*

3 *In causa famosa requiritur speciale mandatū: & in quibus alijs casibus requiratur?*

4 *Cautio rati potest præstari etiam ubi requiritur speciale mandatum, si ille asserat se habere, & sit dubium an habeat, nel non?*

5 *Sententia ubi potest ferri contra absentem, potest quis comparere ad ipsum defendendum sine mandato, etiam si sit casus, in quo requireretur speciale mandatum: quod no. & probatur in l. exigendi. C. eo. tit.*

LEX IIII.

1 Pomponius scribit non. †Hic ponit vnuscalus, in quo requiritur speciale mandatū ex parte actoris, sicut in casu præcedentis §. requiritur ex parte rei. alios casus vide in d. c. qui ad agendum. eo. ti. lib. vj.

2 ☞ *Qui non ratificat stipulationem receptam suo nomine, non potest ex illa agere.*

1 §. Si stipuletur procurator. †Qui petit cauēri de dā. infec. vel noxe legatorū alieno noxe, cauere debet de rato. h. d. dubiū est: quia tūc intentat officiū iudicis nobile: vnde in eo videbat habere locū edictum prætoris, quod loquitur in eo qui agit, & sic

& sic intentat actionē, vt ff. eo. l. seruū. §. ait prętor in vers. actionem. Sed certe & officiū iudi. nobile, interdū loco actionis ponit, vt in casibus prædi. & cū petitur restit. in integ. vt in c. fi. extra de offi. iudi. del. g. In gl. circa mediū ibi, nā si ratū haberet, ipse & fideiussores eius tenerētur: & sic patet q glo. loquit eo casu quo ille à quo petit cautio de dāno infec. cauit, sed nos possumus ponere casum, q nō cauit: sed fuit absolutus à petitione procu. tanq cautio nō esset præstāda. Certe si procu. habuisset mandatū vel dñs ratū habuisset, nō posset postea reum molestare, p cautione: sed si nō habet ratū, nec dederat mādatum: illa sentētia absolut. sibi non nocet, vt ff. eo. l. in causæ. §. j. interest ergo ipsius rei à quo petitur cautio quod ,pcur. caueat de rato propter hunc casum: quia pōt cōtingere. s. q absoluat à petitione. Si autem cōdemnatur, & caueat, tunc loquitur gl. quæ vult q etiā tunc potest interesse ante dānum illatum vt si reus cauit & dedit fideiussores quos voluit, postea dñs qui mā datum nō dederat, nō habens ratum, petit iterū cauēri & dari alios fideiussores & sic reus iterū vexabitur, & cū difficultate reperiet. inrerat ergo sua, q dñs habuisset ratum: postquā eos reperiet. inrerat ergo sua, q dñs habuisset ratum: postquā vero damnū est illatū, tūc magis interest rei, q nō habeat ratū quia tunc nec ipse nec fideiussores eius poterunt conuenīri ex stipulatione rati, sed si habuisset ratū possunt conuenīri: & per hunc casum nō præstatur cautio rati, & procedit cōtrariū formatum in glo. †no. ergo quòd qui non ratificat stipulationem
2 receptam suo nomine, potest ex ea agere.

3 ☞ *Procurator rei si satisdedit de iudi. sol. & non sit per hoc consultum actori: quare etiam teneatur cauere de rato: & quid operetur talis cautio? & nu. 5.*

4 *Quid si per talem cautionem non remaneret actori saluum ius ad ipsam rem petitam quòd tunc requiratur mandatum.*

5 *Procurator rei si constat quòd non habet mandatum quare admittatur cum cautione rati: & procurator actoris non nisi sit coniuncta persona.*

6 *Forma libelli, & pronunciandi in rei uendic. & in alijs actionibus realibus.*

7 *In his quæ contraria sunt, nec possunt stare simul, si pronuncietur super uno: censetur pronunciatū cōtrarium super altero: sed si reus absolueretur, quia actor nō probauit, nō censeretur pronunciatum super iure actoris. s. quòd ipse non sit dominus.*

8 *Procurator rei si satisfecit de iud. sol. quare per eam satisfa. nō im consultū actori in actione reali, uel personali ad speciem: sicut in mere personali.*

9 *In rei uendic. reus cōdemnatus ad restitutionem, statim quòd restituit est liberatus à sententia, licet simplicem detentationē transtulerit: etiam si postea res ad ipsum reum rediret: & eodem modo procurator qui satisfecit de iudi. sol.*

10 *Obligatus ad dandum licet tradiderit, & non transtulit dominium potest conueniri ac si non tradidisset: & eodem modo procurator suus qui satisfecit de iudi. sol.*

11 *Iudex pronunciando simpliciter rem meam esse, uidetur de tota re pronunciare, licet de tota non exprimat.*

1 §. Sed & is qui. †Cum agitur rei vendicatione, procurator vel defensor rei vltra satisdationem de iud. sol. cauet etiā de rato, si nō constat de mandato. h. d. & sic est quartus casus in quo procu. rei cauet de rato, quia
6 per satisdationē de iudi. sol. nō est consultum actori: † si enim sententia feratur pro actore, & postea procurator cōuentus sa tisd. de iud. sol. tradat vel restituat rem petitā, ita liberatus est ipse reus, sicut liberaretur condemnatus. Si ergo contingit, q dñs non habeat ratū: nec mandatū: reuersus poterit retractare quod actum est: quia sibi non prejudicat sententia lata contra falsum procuratorē, & actor nō habebit regressum cōtra procuratorē ex stipul. iudicatum sol. quia semel ei præstauit, & liberatus est, vt dixi: & sic non remanebit actor delusus, & illa sentētia nihil sibi proderit. propter hoc statuitur q caueat de rato: quia ex ista cautione poterit agere contra procu. ad æstimationem rei, si dñs reuersus retractat executionē. Sed cōtra quia per hoc nō propterea habeat intentū suū: nam ipse quærit habere intentū suum, scilicet rem, & tunc nō habebit rem, sed æstimationē: nemo autē cogitur vendere rem suā: ideo videtur q etiā cum cautione rati nō admittatur: sed debeat ostē dere mandatū per l. qui ita. §. j. ff. ad Tertu. hoc cōtrarium formatur Bar. in l. j. §. j. §. eo. & soluit q hic licet non habeat intentū suum per cautionem rati, tamē remanet sibi saluum ius suum contra dominum istius procur. qui asserit se dominum rei si
7 cut & actor: & poterit iste actor probare de iure suo, & obtinebit rem: & sic habebit primo æstimationem. quam fuit con secutus à procuratore agendo stipulatione rati: & postea obtinebit rem, si probat de dominio, nec postea restituat æstimationem, vt patet ex his quæ habentur infra de peti. here. l. nec
3 illam. §. item si quis dolo. & l. Stichum. §. dolo. ff. de solu. † sed si poneremus casum q nō remaneret sibi saluum ius ad ipsam rem: puta egi cōtra te rei vendicatione, et fuisti absolutus: ego autem appellaui in causa appellationis, comparet aliquis nomine tuo offerens satisdationē iudicatum solui, de cuius mandato dubitatur. & petit se admitti cum cautione rati: certe nō teneor ipsum admittere, sed debet ostendere mandatum: quia si non haberet mandatum: nec tu haberes ratum: prosequutio facta cum falso procuratore, non præiudicaret tibi: & sic sententia lata pro te transiret in rem iudicatam, tanquàm ego nō fuerim prosequutus legitime appellationem, quia non contra appellatum: et sic non remaneret mihi saluum ius ad rem licet haberem actionem, contra procuratorem ad æstimationē rati: sed hoc mihi nō sufficit: quia potius vellem rem meā, & hoc voluit hic Gul. de cu. notabiliter valde quem refert Cy. in l. ij.
4 ff. de in diem. tene menti: quia per hoc declaratur iste tex. † In tex. ibi, etiā de rato debet cauere. intellige hoc, siue dubitetur de mandato, siue constet q non habeat: secus in procuratore actoris, qui nō admittitur cū cautione rati, quando constat q nō habet mandatū nisi sit coniuncta persona, vt dixi ff. proximo. §. j. ratio diuersitatis, quia ad defendendū absentē admitti tur quis sine mandato, quinimò etiā pro inuito, vt l. solutionē. ff. de sol. nō ergo repellitur ex eo, q mādatū habet: sicut nec cō iuncta persona, & sicut illa cauet, vt l. exigendi. C. eo. ita & defensor qui habet facultatē defendendi à iure scripto sicut con iuncta persona habet facultatē agendi pro cōiuncta. & ita sen
5 tit hic Bar. & bene. †In tex. ibi, rem meam esse pronuntietur. no. formā pronunciandi in rei vendicatione, & eodē modo libellandi: quia petitur declarari rem ad actorē pertinere, & ita etiā est pronūciandū idem in alijs acti. realibus. vt l. sicuti. §. si quæratur. ff. si ser. vendi. In tex. ibi, velit fundum vendicare. i. retractare executionē sententię, & recuperare rem quæ fuit tradita actori per procuratorē: certe poterat, si nō dederat mandatum, nec ratū habet: & sic sententia erit inutilis actori: quia nō pōt amplius cōuenire procuratorē ex stipulatione iudicatum sol. à qua liberatus est: quia ei paruit. Intereat ergo sua, quòd esset verus procurator: quia tunc dñs nō posset retractare executionē factā: & hoc est quod sequit in vers. deniq. quia eo ipso q est declaratū, rem esse actoris, cēsetur pronunciatū non esse rei: vt sequitur: & ista tacita pronūciatio noceret reo, si ille esset verus procurator: ideo sibi volenti retractare executionē obstaret exceptio rei iudicatæ: & hoc intendit dicere. & no. fi.
6 istius §. q in his † quæ cōtraria sunt, nec simul stare possunt, si pronuncietur super vno, certe censetur pronunciatū cōtrariū super altero: sed si reus absolueretur: quia actor nō ,pbauit: nō ,pterea cēseretur ,pnunciatū super iure actoris: scilicet q ipse
7 nō sit dñs. iuxta no. in c. Iulianus. de cōdi. inde. † In gl. mag. ibi, sed quare: nō sic in qualibet psonali actione, supple, in qua petitur pecunia. vt patet ex eo quod sequit in gl. nā procu. cōuentus ex satisdatione iudi. sol. soluit de sua bursa: ideo dñs licet nō habeat ratū, nec dederit mandatū, non pōt solutionē retractare quæ nullum sibi fecit præiudiciū vnde remanet cōsul tum actori: nō in rei vendicatione, si traderet rem petitā, quia faceret prejudiciū dño, q eā posidebat, et spoliaret ipsum sua possessione. vnde sicut de facto esset sibi ablata, ita & facto deberet sibi restitui: nō discusso de iure proprietatis: & sic actor remaneret delusus. Si autē agitur actione personali ad speciē tunc videtur cadere ratio, quæ in actione reali: quia procu. solueret de bursa dñi: & dñs posset retractare: & tñ nō præstatur cautio rati. cur ergo secus gl. in seq. q. rñdet subtiliter, quā not.
8 quia semp allegatur scilicet † q in rei vendi. reus cōdemnatus ad restitutionē, statim q restituit est liberatus à sententia, licet nullum ius trāstulerit, sed simplicē detentationē: & ideo licet postea res ad ipsum reum rediret, non posset conueniri ex illa sentētia. glo. est in l. Claudius. ff. qui po. in pig. hab. ante fi. ibi: dū dicit actione in factū & sententia, nō &c. & eodē modo, pcurator qui satisdedit de iudi. sol. quia ista satisdatio, est eiusdē na
9 turę, cuius est actio principalis: & vide hic † quod no. per Iac. de are. & Bar. in l. permiserunt. §. fi. ff. de acqui. pos. sed ille qui tenetur ad dandū, licet tradiderit, si non trāstulit dominiū pōt cōuenire, ac si non tradidisset: quia non fecit id ad quod tenebatur. l. cum quis. §. qui hominem. infra de solu. & eodē modo procurator suus qui satisdedit iudicatū solui, eadē ratiōe vnde

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Illusorii. Ideo dixit Ro.cōs.cccclxvij. q̄ iudex debet aduertere ne actus illusorij coram eo fiant.

b ¶ Pronunciatū. adde Ananiam consl.xvij. & ibi an talis sit̄a dicatur interlocutoria.

c ¶ Quinq. Etiam si omissa sit prima instātia, potest opponi in causa appellatiōis vt voluit Ludo. Ro. consl.cccl.xxxvj.

d ¶ Acta. De hoc vide Anch.consl.xlj.Frāc. de are.consl.lxxiij. Signo.de Me.cōsl.cviij.

retractata executione remanebit cōsultū actori contra procuratorē ex stipulatione iudicatum sol.ex qua poterit conueniri,ac si nō tradidisset. Nec est intentio gl. ideo nō est necessaria cautio rati postquā præcedens sufficit. Adde quod no.glo.in auē.sacramenta pub.C.si aduerſ.ven.quæ est similis huic:quia dicit vēditor liberari,& simplici traditione facti:quia non tenetur nisi ad tradendū licet non transferat dñium,re tamē euicta resuscitatur, vt no.in l.cùm plures.ff.de euic. †In gl.fin. ibi,& totam.ista gl.cōmuniter reprobat, quādo iudex pronunciat rem meam esse quia non expedit dicat totam: licet glosſ. innuat cōtrarium:quod hoc intelligitur:vt no.gl.ff.de reiven. l.si in rem.in ij.gl.super verb.totā.& vide per Bar.in l.de pup. §.qui nunciat.ff.de ope.no.nun.& l.certum.ff.de confeſ.

2 ☞ *Exceptiones dilatoriæ quæ non tangunt negotium principale,debēt opponi ante litem conteſta.postea non.& nu.7.*

3 *Procurator si saltem semiplenè probauit de mandato,tunc si lite conteſt. reus uellet assumere in se onus probandi,quòd ipse non esset procurator,deberet audiri et eo probato repelleret procuratorē & absolueretur ab obſeruatione iudicij,& n.8.*

4 *Quòd etiam iudex ex officio suo non obstante quòd lis sit conteſtata,posset ipsum cōpellere ad producendum mandatum,uel cauere de rato:aliàs sibi denegare audiē tiam,ne iudicium sit eluſorium:secus si cauisset de rato.*

5 *Procurator si nullam probationem fecit de mandato:licet litis conteſtatio facta esset simpliciter:non censeretur legitimata persona sua:& reus in quacunq; parte litis posset sibi obiicere q̄ nō est procurator nisi doceat de mādato uel caueat de rato,*

6 *Procuratoris persona tribus modis legitimatur: qua legitimatione facta non potest sibi obiici,quousque durat lis quòd non sit procurator nisi aduersarius assumat in se onus probandi,& hoc probet.*

7 *Quælibet satisfactio iudiciaria debet peti ante litem conteſt.non poſt. & nu.9.*

8 *Per alios actus circa conteſtationem factam cum procuratore ante litem conteſt.non censetur persona procuratoris approbata.& quid in procuratore ueniente post litem conteſt.& nu.7.*

9 *Exceptio,tu non es procurator,admittitur quandocūque,sed exceptio, tu non satisfecidisti,non admittitur poſt litem conteſt.*

10 *Procurator si cauit de rato,debet reus audiri,cùm offert se paratum ostendere,quòd procurator non habet mandatum,& quid si fuit pronunciatum ipsum esse legitimum procuratorem?*

11 *Qualiter potest probari quòd procurator non habet mandatum.*

12 *Procurator quot modis possit ostendere uel probare mandatum?*

1 §.Ratihabitionis. †Cautio rati si non est petita ante lit.conteſt. postea peti nō

2 potest.h.d.& semper allegatur† q̄ exceptiones dilatoriæ quę non tangunt negotium principale,debent opponi ante litem conteſt.& postea non admittūtur.facit l.ita demum.C.eo. In tex.ibi nō compellitur:quia eius reus cōtestando litē cum eo simpliciter,tanquā cum procuratore, cēsetur perlonam suam approbasse.tāquā legitimam:& ideo nō potest petere, q̄ producat mandatum,nec q̄ caueat de rato:nisi fuerit conteſtatus præmissa protestatione,q̄ in ipsum nō consentit,tanquam in legitimum procuratorē,nisi doceat de mādato, vel satisfdet de rato:tūc enim quādocunq; post litem conteſt. alterum de his fieri,vt l.inter quos.§.alieno.secūdum vnum intel.quem tāgit hic Bar.ante ſi.ff.de dam.infec.& aduerte quia iste §.debet intelligi,quando iste procurator semiplenè vel per coniecturas docuit de mandato,& sic etiam ante lit.conteſta. non poterat compelli ad producēdum mandatū: sed ad cauēdum de rato, si nolebat admitti,vnde post lit.conteſta.similiter non potest compelli mandatū producere:multominus nec etiam de rato

3 cauere.† quia censetur ista satisdatio remissa per conteſtationem simpliciter factā.Si tamen reus vellet in se assumere onus probādi,q̄ ipse non esset procurator,deberet audiri,quo probato repelleret procuratorē,& absolueretur ab obseruatione

4 iudicij:& hoc vult gl.in ſi.† iudex etiam ex officio suo nō obstante,q̄ lis sit conteſt.posset ipsum compellere ad producendum mandatū,vel cauere de rato,aliàs denegare sibi audien-

a tiam,ne iudicium sit eluſorium[a].gl.est sing.in c.j.de elect. lib. vj.super verb.absentia.quia ad hoc allegatur:sed si cauisset de rato,non posset iudex ex officio ipsum compellere ad producēdum mandatū,postquā legitimauit suam personā secūdùm formā iuris:vnde nō debet iudex beneficiū iuris sibi auferre:

5 vt in c.indultū&c.de re.iu.†Si verò nulla facta probatione de mādato plenè vel semiplenè,vel per coniecturas:tūc licet litis conteſt. facta esset simpliciter,non censeretur legitimata persona sua:& reus in quacunq; parte litis posset sibi obiicere, q̄ nō est procurator:& ipsum repellere nisi doceat de mandato, vel caueat de rato:ita intellīgitur.l.licet.C.eod.& videtur isto modo intelligere istū §.Io.And.in nouel. & Inn. in c.quoniā cōtra falsam &c.de prob.in ix.vel x.col.vbi omnino vide per

6 declarationē istius §.melius quàm alibi.† Tribus ergo modis legitimat̄ persona procuratoris,qua legitimatione facta non potest sibi obiici quousque durat lis,q̄ non sit procurator,per aduersarium,nisi assumat in se onus probandi, & hoc probet. Primus est,quando cauit de rato siue ex necessitate fuerit admissus,quia de mandato semiplenè docuit,siue ex voluntate, quia nullo modo docuit.& tamen reus ipsum admisit cū cautione:& de isto habetur in d.l.inter quos.§.qui alieno. Secundus modus est,per lit.conteſt.quādo docuit semiplenè, & nō fuit prestita cautio rati,& lis conteſt.& de ista loquitur iste §. Tertius modus est quando de mandato fuit disceptatū coram

b iudice,& pronunciatū[b] fuisse legitimum procuratorē. & de

7 hoc no.per doct.in l.licet.C.eo. †In gl.ibi.C.de satisda. l.j.in fi.& §.qui satisd.cog.l.de die.§.si seruus.vt ibi tetigi. & ibi per doct.in l.j.ff.iudi.sol.& idem in qualibet satisda.iudiciaria : vt debeat peti ante litē conteſt.& postea non possit peti, si prius non fuit petita. In glo.ibi,hæc exceptio,ſ.tu non debes admitti,quia non satisfecidisti,& non ostendisti de mandato:sed exceptio dilatoria debet opponi ante litem cōtest.l.ita demū. C.eo. In glo.ibi,& si post incontinenti fiat : hoc reprehendit Ang.quia exceptio dilatoria non potest opponi lit.conteſta. etiam incōtinenti,& si etiam ignoranter fuerit,vt ff.e.l.qui pro-

8 curatorem dat.no.in gl.quæ incip.sciens vel ignorans. †In gl.ibi,si autē post lit.conteſt.& tunc satisda.i. potest peti satisdatio:quia conteſtatio præcedens,nō potest esse terminus opponēdi exceptiones dilatorias cōtra procuratorē venientem post lit.cōteſt.nō enim reus debet diuinare:intelligere tamen q̄ possit peti, nisi sit processum cum ipso procuratore ad aliquē actum,tanquam cum procuratore:nam tūc non posset postea opponi,quia tantū operatur ille actus in procuratore veniēte post lit.cōteſt.quantū in procuratore veniente ante:per alios autem actus circa cōteſtationē factam cū procuratore ante litem conteſt.non censetur persona procuratoris approbata: vt patet hic ex eo tex.quod no.secūdùm Ang.simile. ff. de iurisd. om.iud.l.si conuenerit.cum ibi no.& adde quod no. Cyn.in l. nihil.C.eo. In gl.ibi.C.eo.l.licet.intelligit ergo gl. illam l.qñ reus volebat in se assumere onus probandi,q̄ procurator non habebat mandatū,quo casu debet audiri indistinctè,& post litem conteſta.quia ex hoc apparebit iudicium retro nullū: sed si nō vult hoc onus in se assumere,tūc non audietur,si dicat,tu nō habes mandatum:ideo non debes admitti,nisi ostēdas,vel nisi caueas. Iste intellectus est bonus præsupponēdo q̄ procurator docuit semiplenè,vel præsumptiue de mādato per ratio-

9 nem,quam ff.dixi:sed si nullo modo docuit, tunc etiam si non assumat in se onus probādi,debet audiri etiā post lit.cōteſt.& ita intelligunt illam l.prout colligitur ibi ex not.per Bart.qui

9 dicit† q̄ ista exceptio,tu non es procurator,quādocunq;[c] ad-

c mittitur,vt in casu prædicto : sed ista,tu non satisfecisti,nō admittitur post lit.cōteſt.vt hic:quod intellige,& declara modo

10 prædicto,prout videtur intelligere† Ioan.An.post Inn. in c. quoniam contra falsam.extra de proba.vbi omninovide:deberet etiam reus audiri,cùm offert se paratū ostendere q̄ procurator nō habet mādatum,etiam si cauit de rato. Quid aūt si fuit pronunciatum ipsum esse legitimū procuratorē? adhuc puto idem:nisi velit deducere aliquid,quòd fuisset deductum per prius,et fuisset(illo reiecto)pronunciatū procuratorē esse legitimum:& sic fuisset repetita,vel reiecta exceptio:tunc illa nō posset amplius in iudicium deduci:vt l.ſi.C.de ſi.instr.& l. si autem.§.ſi.ff.de neg.gest.l.quod in diem.§.si rationem.ff. de

11 compē.† Qualiter autem potest probari hoc negatū &c.probando q̄ mandatū fuit reuocatū:hæc est enim affrmatiua,qua probata sequitur negatiua,q̄ ille nō habet mādatum:& adde,

12 †quòd si procurator vult mādatum ostendere,debet vel pro-

d ducere originale instrumentum,vel producere acta[d], in quibus

bus notarius attestatur quòd instrm̄ mādati semel fuit in iudicium deductū: licet in actis nō cōtineatur totus tenor:ita vult Inn.& alij post eum in d.c.qm̄ cōtra falsam. vel debet ostendere quòd semel sibi fuit oppositum, quòd non erat procurator: & hoc nō obstāte fuit admissus, vt procu. licet expresse iudex non pronūciauerit, quia tacite videtur pronunciasse.arg.in c. ex parte.extra de appel.secundum eos. & adde ea quæ dixi q̄ no.in d.l.qui procura.datur.in vltima glo.

2 ☞ *Plus est expresse contradicere,quàm non consentire,quod tenet medium inter cō tradicere & consentire.*

3 *Plus operatur expressa reuocatio,quàm tacita,contingens per mortem.*

4 *Si dedi mandatum coniunctæ personæ in quibusdam,& in reliquis uidetur contraria uoluntas,seu in reliquis uideor prohibere: non admittetur etiam cum cautione rati:& quid ad defendendum?*

5 *Procurator si cauit de rato,an reus possit postea litigare,cū protestatione,q̄ si appareat ipsum nō habere mandatū,tunc q̄ omnia gesta habeantur pro non gestis.*

1 §.In his autem. † Coniuncta persona admittit̄ pro cōiuncta, nisi appareat de cōtraria volūtate illius, quo casu & si velit cauere de rato, nō admittit̄.

2 h.d.& semper allegat̄ q̄ † plus est expresse cōtradicere, q̄ non consentire: q̄ tenet mediū inter cōtradicere & consentire. arg

3 eorū quæ not.ff.de tribu.l.j.§.scientiā.& † ad prædictū notab. vide tex.in c.maiores.extra de baptiſ.& facit l.iij.in prin. extra de manu.vind.vbi plus operatur expressa reuocatio,q̄ taci

4 ta contingens per mortē.videtur † autē contraria voluntas,si dedi cōiunctæ personæ mandatū in quibusdā:nam in reliquis

a videor prohibere[a],& nō admitterer,etiā cū cautione rati:vt l. maritus.C.eo. vbi probatur sic:ergo cōtraria voluntas siue sit expressa,vt hic, siue tacita, facit coniunctā personā repelli: vt ibi. Aliud est em̄ venire cōtra voluntatē,quod nō permittitur vt hic & ibi:aliud prēter voluntatē:& hoc ex parte agentis:sed ad defendendū admittitur quis cōtra voluntatē defensi cauendo de iudi.sol.& etiā de rato,in illis casibus, in quibus ꝓcurator rei cauet de rato:quia per cautionē iudicatum solui,nō est plene ꝓuisum,vt ſ.ea.l.§.sed & his.iuncta l. solutionē et iudicium.ff.de solu.& C.eo.l.exigēdi.In glo.ibi,de liberali causa.l. iij.& iiij.dic̄ q̄ ibi prosequebatur propriā iniuriā,ideo admitti

5 tur cōtra voluntatē:in l.autē,nō tantū. de appel. ꝓsequebatur humanitatē naturalē. Quando autē agit̄ de pecuniario cōmodo,cōcernente personā,pro qua volebat interuenire dūtaxat: nō admittitur cōtra voluntatē illius, vt hic. † Vltimo quæro circa istā materiā,& etiā ex præcedētibus:quid si procu.cauit de rato,& reus postea vult litigare cū eo, cū protestatione q̄ si appareat ipsum nō habere mandatū,vult q̄ oīa gesta habeantur pro nō gestis:vtrū possit hoc facere:Bar.videtur tenere,q̄ sic,in l.inter quos.§.qui alieno.ff.de dā. infect.secundū sensum quē ibi dat:mihi videtur cōtrariū hoc casu,postquā ab eo recepit satisdationē rati:quia tunc esset sibi cōtrarius:nā inquantū ille recepit,videtur cōsensisse,q̄ siue postea ostendat mādatū, siue sequatur ratihabitio, gesta valeāt: nec faciendo hāc protestationē videtur velle contrariū,q̄ si non habet mandatū,licet sequatur ratihabitio,nō propterea valeat. Vnde nō debet audiri veniens contra id quod semel voluit. Facit ff.de aqua pluarcē.l.in diem.cum ibi no.sed si nō recepisset illam satisdationem,fateor q̄ posset cum eo litigare:cum illa protestatione,et tunc si postea non appareret de mandato,ratihabitio sequens nihil operaretur ad validandū gesta:sed si illam protestationē non fecisset ante,operaretur,vt l.licet.ff. de iudic.nec etiā ante quàm sequatur ratihabitio, posset reus impugnare gesta cum procur.sed bene posset super gerēdis opponere:nolo amplius litigare tecum, nisi ostendas de mandato, vel caueas de rato, etiam si lis erat cōteſtata:si tamē de mandato nullo modo fuit ostensum etiam prēſumptiue,vt supra dixi. aliàs secus:vt in §. præcedenti secundum intellectum quem supra tetigi.

2 ☞ *Casus in quibus mulier est deterioris conditionis,quàm masculus.*

LEX XLI.

1 Fœminis pro parentibus. † Mulier nō admittitur ad agendum pro alio tanquam procuratrix:nisi in tribus concurrentibus,quòd illa sit coniuncta persona, & quòd impediatur seipsum litigare,& quod

2 alium idoneum non reperiat.h.d. † Et no.casum, in quo mulier est deterioris conditionis quàm masculus:alios plures casus vide in Spe. eo. tit.§.j.& §.de ſta. ho.l. in multis. In text. ibi,pro parētibus. potest hoc verbum large sumi,nō solum pro ascendentibus,sed etiam pro collateralibus: vt pro fratre,vt b not.ff.eo.l.si minor.per glo. nam secundū vulgare,consanguinei vocantur parentes,id est attinentes. In glo.ibi,sed si mulier defendat scilicet coniunctam personam, & sic satisdat de iudi. sol.& per consequens intercedit,quoniā se obligat per illam, vtrum iuuabitur Velleiano, si conueniatur ex illa cautione:glo. tenet quòd non,ne aduersarius,id est actor remaneat deceptus authoritate legis faciētis mulierem agere:& non poterit expelli. Si enim iuuaretur Velleiano, actor remaneret deceptus.& ita not.C.eo.l. exigendi. q̄ esse nō debet,vt l.in commodato.§.sicut.ff.commod.et l.j.C.de hisqui ve. cautius tamen est quòd faciat eam renunciare Velleiano, quando ipsam admittit,secundum glo.& doc. In fin.glo.ibi, quia tutorem debent habere.hoc in filiis pupilli:in maioribus qui nō debent habere tutorem vel curatorē, si essent impediti morbo,vel alia causa,& alium idoneum nō reperirēt,locū haberet ista l.quinimò etiam in collateralibus.vt §.dixi.

¶ Prohibere. facit q̄ dicit Ro. singu. suis, q̄ coniuncta persona habēs mādatū,nō potest ante lit.cōte.substituere,sicut nec alij procura.

¶ In popularibus.ad de Lu.ro.cōſi.clviij.

2 ☞ *In criminibus etiam ubi uenit imponenda pœna pecuniaria ex parte accusatoris,nō potest interuenire procurator, licet ex parte rei possit: nisi accusator prosequatur proprium interesse.*

LEX XLII.

b 1 Licet in popularibus[b]. † In actione popularī non potest quis dare procuratorē, nisi prosequatur prium interesse.h.d. & hoc est verum ante litem cōteſta. quia tunc actio nō est propria cuiuslibet de populo, sed est reipub.& in actione aliena non potest quis cōstituere procuratorem,per diffinitionem procuratoris,qui dicitur ille,qui domini aliena negotia administrat. vt ff.eo.l.j.post litem vero conteſt.efficitur propria illius,qui egit,vt l. si cui.de verbo. signifi.vnde tunc posset procuratorem constituere,sicut & procurator & tutor.vt C.eodem.l.neque.& in l. quis. In tex.ibi, dari non possit.ante scilicet litem conteſt. & ab eo qui nō prætendit proprium interesse: ab eo vero qui prætendit potest vt sequitur. In text.ibi, ex prohibitione legis. ex eo quòd vicinus vult facere in via pub.ex quo ego recipio læsionem priua tam,non solum tutores pu. & tunc actio dicitur mea, ratione priuati interesse:assignant autē gl.duplicem rationem in primo dicto,ex qua glo.cum tex.dicit Bar.in l.pe.§. ad crimen.ff.

2 de pu.iudi. † quòd in criminalibus, etiam vbi venit imponenda pœna pecuniaria ex parte accusatoris, non potest interuenire procurator, licet ex parte rei possit: nisi accusator prosequatur proprium interesse,quia non habet plus iuris in accusando, vnus de populo, quàm alter,vnde incōueniens esset,q̄ alter esset procurator alterius: hoc tamē est limitandum, nisi post litis conteſta.per id,quod supra dixi.quia per præccupationem videtur effecta propria ista causa.

2 ☞ *Venditor hæreditatis conuentus à creditoribus hæreditarijs,si soluit qualiter recuperat solum ab emptore?*

3 *Fideiussor qui soluit,qualiter recuperat à principali.*

4 *Tria quæ producuntur in esse eodem tempore,nec unum præcedit aliud.*

5 *Obligatio est mater actionis: & actio personalis natiua, non potest esse sine obligatione præcedente.*

1 §.Ea obligatio quæ. † Ex mādato, oritur obligatio,& actio,mandati:nisi fiat occasione præcedentis contractus,vel mandati: quia tunc non agitur ex contractu,vel mandato præcedente. h.d.in effectu: & primo loquitur in procuratore simplici,qui soluit pro dño:nam recuperat ab eo ratione mandati,vsq; ibi, aliquādo. Secundo loquitur ecōtra,in domino qui soluit pro procur.in rem suā,qui magis est dominus quàm procurator: & econuerso dominus est magis procurator quàm dominus. Vnde si soluit pro procuratore, potest ab eo petere, non tamen actione mandati vtili, sed ex contractu præcedente, seu ex mādato de

Universidad de Deusto
Biblioteca

gestis cum procuratore in rem suam: de quo ponit duo exem
2 pla: †vnum, in vēditore hæreditatis, nam emptor dicitur pro
curator in rem suam, qui censetur emere cum omni onere, &
sic tenetur soluere debita: non tamen potest cōueniri à credi
toribus hæreditarijs ipse, sed venditor, nisi spōte velit iudiciū
suscipere: vt l.ij.C. de pac. & C. de hær. ven. l.ij. & si cōueniatur
venditor, & soluat, recuperat ab emptore per actionē ex ven
dito: si autem conueniatur ipse emptor, & sponte suscipiat iu
dicium dictū, & cōstituat venditorē procuratorem suum, qui
satisfaciat de iudi. sol. & soluat, non recuperat per actionē man
dati orientem ex hoc vltimo mandato, sed per actionē ex ven
dito sicut recuperaret: si ipse fuisset cōuētus, vt emptor. Aliud
3 †exemplum ponit in fideiussore, qui soluit, & recuperat per
actionem mandati, si reus cōuentus faciat fideiussorem suum
procuratorem, & ille qui soluit recuperat virtute primi māda
ti, non virtute vltimi: vel aliter, pone istū casum, vt in gl. q̄ fuit
conuentus fideiussor, qui fecit reum principalem suum procu
ratorem, & fideiusit pro eo de iudicato sol. si soluit, non recu
perat ex hac vltima fideiusione, sed ex prima: & sic nō est in
spiciendum primum & originarium contractū & illo esse agē
4 dum: ad hoc ff. depos. l.j. §. si te rogauero. †No. etiam in prin.
§. tria quæ producuntur in esse eodem tempore, nec vnū prę
cedit aliud: tñ in ordine intellectus, ad alterum precedit aliud
circa cōtractū obligationis & act. nam cōtractus inducit obli
5 gationē, et sic se habet p prius: obligatio parit actionē. †Vnde
allegatur q̄ obligatio est mater actionis, & q̄ actio personalis
nō potest esse sine obligatione præcedente: quod est verum in
actione natiua, secus in datiua, vt in actione in factū subsidia
ria, quæ datur à l. & hæc no. in l. iurisgē. §. & nō puto. ff. de pac.

2 ☞ *Procurator post litem contestatum, sicut potest constituere procuratorem quēli
bet extraneum, ita & ipsum dominum.*

1 **§. Is cui hæreditas.** †Habens vtilem actionem, potest facere procuratorē ha
bentem directam: & habens ius in re, pro ipso prosequēdo po
test facere procuratorem dominum: & vnus ex correis deben
di vel credendi, potest facere correum. h.d. vsq̄ ad §. si plures.
2 & ex primo dicto patet, †q̄ procurator post litem cōtest. sicut
potest cōstituere procuratorem quemlibet extraneum, ita &
ipsum dominum: & sic erit quis procurator sui procuratoris,
quia ius directum instantiæ est penes procuratorē, vtile non
penes dominum: & sicut habens actionem vtilem potest face
re procur. habentem directā, vt hic: ita & econuerso. In tex.
ibi, hæredem iure dabit procuratorē: quia in actione vtili quā
2 habet fideicommissarius, hæres nullum ius habet, sed est pro
pria ipsius fideicōmissarij: vnde nō dicetur hęres in eadē actio
ne, dominus & procurator, sed dicitur dñs in directa, & pro
curator in vtili. In tex. ibi, ad Seruianā, i. ad hypothecariam
intentandam, cōtra tertium possessorem: nam in illa nullum
ius habet dominus pignoris, cùm sit ius diuersum, s. dominij,
& proprietatis, quod est apud dominū: & pignoris, quod est
apud creditorem: vt l. neq̄ pignus. ff. de re iudic. & sic non erit
dominus & procurator in eadem actione. quod prima facie
dubium faciebat. In text. ibi, non negabimus posse dare, s. in
actione de constituta: quia est propria illius, cui factū est con
stitutum: alter in ea nullum ius habet, meritò potest in illo esse
procurator: sed in actione primitiua quæ est penes quemlibet
eorum insolidum. gl. sentit hic contrariū, quia censetur vnica,
& non plus iuris habet in ea vnus, quàm alter, ergo &c. vt in
prin. huius l. cum sua gl. sed cōtrarium est verius: quia licet vi
deatur vna actio propter vnam exactionē tantùm, verè tamē
sunt plures obligatiōes & plures actiones: vt l. reos. & l. iij. de
de duo. reis. & in persona cuiuslibet residet vna actio & obli
gatio: meritò alter alterius potest esse procurator. Sed in duo
bus reis debendi cùm alter ipsorū tantùm cōueniatur, vt sequit
in ver. sed ex duobus. non enim potest videri ratio diuersita
tis, quare magis in illis quàm duobus reis credendi: nec obst.
principiū istius l. quia litera loquitur in actione populari, quę
non est cuiuslibet de populo ante litem contest. sed est reipu.
vnde cùm plus iuris habet vnus quàm alter, non potest alter
alterum facere procuratorem: sed in duobus reis credendi, nō
sic: imò etiam ante litem contest. actio est cuiuslibet eorū, cùm
sint plures actiones & obligationes, vt dixi.

2 ☞ *Duo contraria officia, non possunt esse in persona eiusdem.*
3 *Sententia concipitur in personam procuratoris actiuè & passiuè: quia condemnatur
quis procuratori, s. ad dandum domino, et eodem modo condemnatur procurator
procuratorio nomine, non autem dominus, qui non fuit in iudicio.*
4 *Non potest quis esse obligatus sibijpsi, nec condemnari sibijpsi, etiam diuersis respecti
bus. & nu. 2.*
5 *Duo pupilli si inuicem agant, non potest tutor utriusque agere nomine unius, contra
seipsum nomine alterius: & qualiter fiet condemnatio.*

1 **§. Si plures hæredes.** †Non potest esse procura
tor actoris, et rei, in eadem
2 causa: quia nō posset condemnari sibijpsi. h.d. no. †q̄ duo cō
traria officia non possunt esse in persona eiusdem: nec potest
quis cōdemnari sibijpsi, etiam diuersis respectibus, puta tan
quam procurator tuus sibijpsi. tanq̄ procuratori meo, vt hic
3 patet: & sic not. †q̄ sententia cōcipitur in personam procura
toris actiuè & passiuè, quia condemnatur quis procuratori: s.
ad dādum domino, non autē ipsi procuratori: nisi sit constitu
tus ad exigēdum. aliud est enim condemnatio, aliud solutio:
& eodem modo cōdemnatur procura. procuratorio nomine,
nō autem domini, qui non fuit in iudicio: quod dic: vt l.j.C. de
4 sen. †sic non potest quis esse obligatus sibijpsi, vt ff. de condit.
indebi. l. frater à fratre. & ibi not. in fi. pe. gl. mag. Debet enim
esse personalis distinctio, inter condemnatum & illum cui fit
cōdemnatio: sicut inter condemnatū, & cōdemnantē: vt ff. de
arbi. l. pe. & ij. q. iiij. c. nullus. & quod habetur in c. fi. extra de
instit. & l. ij. ff. de itip. ser. & quod ibi per Bar. no. & ff. de furt. l.
5 ne cum filio. & ff. de tut. & cur. da. ab his. l. prætori. †In glos.
quæ incipit, collige. arg. ibi autē pupilli inuicē agebant in fin.
vel dic q̄ ibi potest poni casus q̄ pupilli inuicē agebāt: primo
casu, licet ille qui esset tutor vtriusq̄, nō posset agere nomine
vnius, contra seipsum nomine alterius, nec suscipere officium
agēdi, & defendendi: potest tamē vni ex pupillis agēti autho
rari contra alterum se defendentē: quia tūc cessat ratio de qua
hic: non enim cōdemnabitur ipse tutor sibijpsi: quia ipse non
agit, nec defendit: sed authoratur agenti & se defendenti: sed
alter ex pupillis condemnabitur alteri, secundùm doct.

2 ☞ *Actor non cogitur admittere plures defensores eiusdem rei sine mandato, sed po
test dicere quòd veniat unus tantùm.*

1 **§. Reo latitante.** †Fideiussores iudicij possunt reū
latitantē defendere, ne cōtra eos
cōmittatur stipulatio ob rem nō defensam: non tamen plures
admitt̄untur ad defensionē, sed vel debet vnus defendere no
mine omniū, vel vnus extraneus constitutus ab omnibus, vel
2 à quibusdam ex eis. h.d. †Sed cōtra: quia quis potest cōstitue
re plures procuratores ad se defendendum: vel dādo cuilibet
mandatū insolidum, vel simpliciter eos cōstituendo: & sic di
uidetur defensio in plures, vt patet ex his quæ habent in l. plu
ribus. in tex. & gl. ff. eo. tit. sol. ibi, qñ veniunt cum mandato. Si
verò sine, non cogit̄ actor admittere plures defensores eiusdē
rei: sed potest dicere, q̄ veniat vnus tantū: casus est nota
bilis hic, quē tene mēti: & potest hoc intelligi, q̄ fideiusserant
de iudicio sisti: nā deberēt vel ipsum sistere, vel si non possunt
debēt ipsum defendere, ne stipulatio committatur: vt ff. si quis
cau. l. si eum. in fi. prin. potest etiam intelligi de fideiussoribus
de iudi. sol. in qua stipulatione continetur clausula de defen
dendo, & reus se non defendebat, sed latitabat, vnde possunt
ipsi defendere, ne committatur stipulatio ex illa clausula.

2 ☞ *Dictio forsitan, quòd non inducat dubitationem, sed temperamentum loquendi.*

LEX XLIIII.

1 **MVtus & surdus.** †In text. ibi, non quidem ad
agēdū, quia in iudicio opor
tet q̄ loquat̄ ideo nō potest esse in iudicio, sicut nec esse
tutor, quia nō posset authorari cùm requiratur loquela vt hic
dicitur in gl. sed quid vt solent dicere philosophi cùm tempe
ramentū sit quidam modus loquēdi prudētium virorū, qui vt
plurimū loquuntur dubitatiuè: vt puta fortè sic, vel fortè non,
ne videant̄ præsumptuosi in asserēdo: & tamē illud de quo lo
2 quuntur est verum sine dubio. †& sic illa dictio forsitan, non
inducit dubitationem, sed temperamentum loquendi.

2 ☞ *Procurator regulariter potest cōstitui in qualibet causa, nisi reperiatur expreßè
contrarium in iure.*

2 **§. Cum quæritur an.** †Quilibet est habilis ad
constituendum procura
torem

2 torem, nisi reperiat̄ expresse, phibitus per legē. h.d. cū gl. † &
in qualibet causa regulariter pōt cōstitui, vt §. e.l. ga vlus. nisi
reperiat̄ expresse cōtrariū in iure, vt l. pe. §. ad crimē. ff. de pub.
iud. In tex. ibi, quia hoc edictū prohitoriū est. Ista ratio potius
facit in cōtrarium ei q̄ dixi in summario: nā si edictū, phibito
rium est, phibēs cuilibet, pcuratorē cōstituere, in quibusdā ex
cipiēdo, permittit, & sic qui vult procuratorē cōstituere debe
bit ostēdere, q̄ sit de personis exceptuatis: aliàs subijciē regulę
prohibitiuæ, p qua semper præsumit̄. in l. oīs diffinitio. ff. de re.
iur. nisi cōtrariū appareat. ppter hoc facta est relatio, quę dicit
q̄ hoc edictū nō habemus, & poterat loqui alterutro de duo
bus modis: quia vel poterat prohibere ne fieret vis, procurato
rem volenti constituere: & tunc non obstat contrarium: quia
sic apparet, q̄ volebat regulariter admittere: & tamen dicitur
prohibitoriū respectu volentiū vniuersaliter inferre. Secundo
poterat loqui prohibendo constituere, & tunc dic q̄ prohibe
bat certis personis, vnde certis alijs censebatur permittere: si
vero prohibuisset generaliter, locum haberet oppositio.

2 ☞ *Modus agendi: quando intentatur actio popularis.*
Modus accusandi aliquem, de aliquo delicto, ibi.

1 **§. In popularibus.** †Qui intentat actionē popula
rē, nō tenet̄ defendere populū,
nec quēlibet de pop. h.d. videbat̄ cōtrariū, q̄ actio popularis
est reipu. & sic totius pop. vñ ea intentās videbat̄ agere alieno
noīe. s. populi: ergo tenebit̄ illū defendere, vt §. eo. l. seruū. §. ait
prętor. in princ. sed cōtra est, q̄ nō agit noīe populi sed suo. nā
litē cōtestando appropriat sibi illam actionē ac si à prin. semp
fuisset sua: & pœna ex tali actione applicat̄ sibi nō populo, vt
l. sicuti. ff. de verb. sig. & no. in l. si quis id quod. de iurisd. om. iu.
2 †& no. hic diligēter modū agēdi, qñ intentat̄ talis actio: quia
debet dicere, ago tanquā vnus de populo: & eodē modo quan
do quis aliquē accusat de aliquo delicto, ex quo venit imponē
da pœna pecuniaria applicanda fisco, quo casu quilibet de po
pulo potest accusare de cōmodo fisci, & reipu. licet secus si ac
cusaret ad pœnā corporalē, nisi crimē esset publicū, vt no. in l.
fi. ff. de pub. iud. & de po. act. sup rubr. debet ergo dicere, accu
so tanq̄ quilibet de pop. & aliàs vidi impugnare vnū, pcessum
quia non vtebatur istis verbis: & dicebatur q̄ male egerat vel
accusauerat: & allegabatur iste tex. & hoc no. Bar.

2 ☞ *Procurator de cuius mādato dubitatur, ubicunque debet admitti cū cautione rati,
intelligitur, & limitatur, nisi dominus sit intra ciuitatem uel prope.*
3 *Curator potest dari absenti, sicut etiā absens pōt dari curator præsenti: & an iudex
ex officio debeat dare, sicut furioso uel prodigo? & nu. 5.*
4 *Decretum iudicis potest stare in pendenti: licet lac. de are. tenuerit contrarium.*
5 *Minor potest constituere procuratorem ad petendum sibi dari curatorem: sic in cau
sa beneficiali, & matrimoniali.*
6 *Minor uel ille qui procuratorē petit dari, debet etiā noīare personā, quā uult dari.*
7 *Procurator cōstitutus à minore ad petēdū curat. si de eius mēdato dubitatur, & uult
cauere de rato, cui sit præstāda hæc cautio? & ad quid cōmittatur ista stipu. ratis?*

1 **§. Is qui curatorē.** † Præmitte q̄ curator nō datur
adulto, nisi petenti: ergo cū qui
dam petebat me dari curatorē cuidā adulto, ego dicebā me nō
esse dandū, quia nō apparebat de petitione illius: iste petēs di
cebat se habere mandatū ad hoc, & tamē ipsum nō ostendebat
plene, sed semiplene vel præsumptiue, & volebat admitti cum
cautione rati: dicitur hic notabiliter, q̄ si adultus erat presens,
nō dico in iudicio, vel corā iudice, sed in ciuitate vel in subur
bijs, ita q̄ de facili poterat haberi eius præsentia: nō est iste au
diendus cū cautione rati: si vero absens ita, q̄ faciliter nō pos
sit haberi, tunc debet admitti sicut regulariter in alijs causis.
2 †Ex primo dicto no. singulariter limitationē ad oīa iura dicē
tia procuratorē de cuius mandato dubitat̄ debere admitti cū
cautione rati, nam oīa debent limitari fm hunc tex. nisi dñs sit
intra ciuitatē, vel ppe, ita q̄ faciliter possit haberi eius præsen
3 tia fm Ang. hic, q̄ perpetuo tene menti. †Itē no. q̄ curator pōt
dari absenti: sicut etiā absens pōt dari curator præsenti, vt l. fi.
4 ff. qui pe. tu. † Ex hoc no. tertio fm Ang. hic, q̄ decretū iudicis
potest stare in pēdenti: nā in datione tutoris interuenit iudicis
decretum & tñ ista datio & decretū pendent ex ratihabitione:
quia si ratū habebitur, valebit, aliter nō: licet lac. de are. tenue
rit cōtrariū, q̄ nō posit stare in pēdenti in l. qui habet. §. si pu
5 pillus. ff. de tut. † Vltimo ex hoc tex. patet, q̄ minor potest cō
stituere procuratorē ad petendū sibi dari curatorem, quoniā
ad hunc actum habet legitimā personam a
sine curatore, cū ipse per se possit petere:
ergo & procuratorē ad hoc dare. vt l. di
uus. ff. qui pe. tu. & quod ibi no. sic in cau
sa beneficiali. vt in c. fin. de iudi. lib. vj. &
matrimoniali. vt in c. ex parte. cū ibi not.
de resti. spolia. Opp. cōtra fi. istius §. q̄ cu
rator non sit dandus nisi præsenti, & pote
rit, vt ff. de tut. l. qui habet. §. qui pupillus.
cū seq. cuius cōtrariū hic dicitur, q̄ absen
ti datur, & non petenti. Sol. si absens esset & nullus peteret, p
ipso, iudex ex officio non deberet dare, licet furioso vel prodi
go dare possit. vt l. fulcinius. §. adeo. ff. quib. cau. in poss. eatur.
& ita debet intelligi contrarium: si absenti & alicui petenti p
ipso, qui dicat se habere mandatum ab eo & ostenderet, vel de
rato caueat, bene potest dari: tex. est hic notabilis, per quē de
claratur ille §. & etiā vult glo. in l. hoc autē. in princ. ff. quib. ex
cau. in poss. eatur. ad quæ est hic tex. sed si diceret se habere
mandatū, & probat semiplene vel præsumptiue: sed si nō asse
rit se habere, regulariter non admittitur, etiam si velit cauere
de rato, nisi sit coniuncta persona, quo casu potest etiam intel
ligi hic, vt admittatur ad petendū: licet nō dicat se habere man
datū cauendo de rato. † Debet etiā ipse minor, vel ille qui pro
eo petit curatorem dari non solum petere, sed etiā nominare
personā, quam vult dari, vt not. in l. si minor. ff. de bonis autho.
iudi. posi. in glo. quæ dicit q̄ ipse debet sibi reperire curatorē:
7 nō autē iudex. & not. dictas glo. † Sed cui est præstāda hæc
cautio rati &c. si petitur dari ad negocia, debet præstari ipsi
curatori, cui petitur dari. Si vero ad iudicia, tunc illi cum quo
minor est litigaturus, & hoc colligitur ex glosſ. magna hic po
sita. Sed ad quid committitur stipulatio rati. glosſ. per multa
verba hic laborat. demum vult quòd si fuit petitus procurator
dari ad litem, quo casu præstanda est aduersario cum quo erat
litigaturus, committitur ad interesse si nō habetur ratum: quia
si aduersarius obtineat sententiā, illa non præiudicaret minori
tanquā curatorem non legitime habenti: & ideo cū non possit
mitti executioni cōtra eum: mittetur cōtra istum, qui cauit de
rato, & fideiussores eius, quia conuenirentur ex stipulatione
rati ad illud, in quo facta est condemnatio. Si vero fuit petitus
dari ad negocia, & sic fuit præstita cautio ipsi procuratori,
tunc committeretur sibi ad interesse, si minor non habet ra
tum, quod potest consistere in hoc, si ipse curator se obligauit
pro minore, puta vendendo rem minoris, & promittendo du
plam, quia ita erat de more regionis. Vnde si minor nō habet
ratum, poterat rem vendicare ab emptore, emptor habebit re
gressum contra curatorem, ad duplam, & postea curator repe
tet ab illo qui promisit de rato, & fideiussoribus eius. Sed si mi
nor haberet ratum, non posset retractare venditionem, & hæc
est substantia glo. quam no. in eo, quod dicit q̄ licet cogatur
ligitime petere, & habere curatorē, quādo petitur: non tamen
cōpellitur habere hunc vel illum: & ideo si non dedit manda
tum de certa persona, potest dationē factam non habere ratā:
& tunc sententia lata contra illum curatorē, sibi non nocebit:
& sic comittetur stipulatio rati.

¶ Recōuentionis. Et
sic q̄ habet mandatū
ad agēdū, pōt dūm de
fendere etiā in causa
reconuentionis. adde
Spe. in tit. de proc. §. j.
versi. sed pone. & ibi
Io. an. in addit. et abb.
i c. cōstitut⁹. extra eo.
ti. & late d. maria. soc. i n c. j. art. v. princi
pali, de mu. peti. Cur.

1 **§. Pœna non defendentis.** † Per hunc §. di
cunt quidā, pcu
ratorē actoris, non teneri cauere de defendendo in causa recō
uentionis[a], si reus non vult de præsenti reconuenire, sed petit a
sibi caueri de defendendo, qū recōuenire volet licet gl. in l. ser
uus quo q̄. §. ait prętor. ff. eo. tit. dicat cōtrariū. & etiā in l. sed &
hoc. §. præter. ff. eo. tit. vbi loquitur cū distinctione. Pet. autem
tenuit contrarium, pro quo facit iste tex. quia si caueret de de
fendendo, & postea nō defenderet, nullā aliam pœnā patere
tur, nisi quia repelletur ab agendo, quam pœnam posset pati,
etiam si nō cauisset de defendendo: ad quid ergo cauet? dic vt
no. in addi. Spec. eo. tit. §. ratione formæ. nisi dicamus q̄ si ca
ueret de defendendo, ista cautio prodesset in hoc, quia postea
præcise cōpellerēt defendere, & iudicium suscipere, sicut si ca
uisset de iudicato sol. vt d. l. sed & hoc. §. præter. nā tunc nō cō
pellit̄ præcise nisi quia illa stipulatio cōtinet clausulā de defen
dendo: sed si non cauisset, non cōpelleretur præcise, sed repel
leretur ab agendo: & pro primo dicto facit ff. eodem. l. qui non

Universidad de Deusto
Biblioteca

cogitur.vers.nam eos qui non coguntur &c. & per hunc modum potest sustineri opinio Bart.& etiam gl.tenētium, quòd debet tenere cum distinctione quam ponit gl.in d.§. præter. in j.glos.in fi.

2 ☞ *Vtilius est domino quòd acquiratur sibi directa, quàm utilis actio.*
3 *Melius est meum, quàm nostrum, & proprium, quàm commune.*

§.Si procurator agat. †Si dominus abest cautio sibi præstāda, potius debet præstari seruo suo si ipsum habet quàm ꝓcuratori suo. h.d. ratio est, quia primo casu acquiritꝫ sibi directa. & sine cessione: in secundo casu acquiritur directa ipsi procuratori, vtilis acquiritur domino: quia stipulatio est iudiciaria, & sic sine cessione: vt ſ.e.l.in causæ.§.fi.si non esset iudiciaria, requirere
2 tur cessio: † vtilius autem est domino, quòd acquiratur sibi directa, quàm vtilis: & hoc vult iste tex. et in l.quoties.ff.de admi.tut. quia tunc ipse solus habet actionē: sed in secundo casu
3 vterꝫ: † & melius est meū, quàm nostrū: & proprium, quàm cōmune: & ad hoc potest allegari. In tex.ibi, cauendū esset, supple à reo, si conueniebatur suo nomine, & non possidebat immobilia, vel de iudicato soluendo, si conueniebatur nomine alieno, & aliquando de rato, quando per præcedentem nō esset actori plenè prouisum, vt ſ.eo.l.non solùm.§.fi.status.cū sequē.de omnibus enim his potest hic tex. exemplificari, dum loquitur de cautione præstanda à reo.

4 ☞ *Si satisdedisti de iudicato sol. pro aliquo, quē defendebas & postea ille efficiatur nō soluendo, quia bona sua inceperunt possideri per creditores, habes iustam causam recusandi defensionem, & ulterius non litigandi pro eo.*

1 **§.Qi non cogitur.** †Procurator rei qui cauit de iudicato soluēdo, cōpellit̄ præcisè iudicium suscipere, si actio erat tēpore peritura. Sed si nō erat peritura, & ipse habebat iustam causam recusandi defensionem, nō cōpellitur præcise suscipere, sed causatiuè. Sic, si nō vult aduersus ipsum cōmitti stipulationē ad interesse propter rem nō defensam, ex clausula de defendēdo. h.d.cū l.seq. cum prin.l.seq.vsqꝫ ad §.qui ita. & diuide in tres partes: quia primò ponit resp̄sionem quorundam antiquorū nimis generalem, qui dixerūt indistinctè, illum qui cauit teneri ad defendendū licet si nō cauisset, nō teneretur: vsqꝫ ibi, Labeo. secūdò ponit dictū Labeonis qui ponit duos casus. Primus, qñ actio erat tē pore peritura: & dictū præcedens tunc est verum indistinctè. Alius qñ erat peritura, & ipse habet, & superuenit iusta causa quia recusabat defendere & tūc dictum præcedens est falsum indistinctè, quia nō compellit̄ nec præcisè nec causatiuè vsque ad l.nō cogēdum. Tertiò ponit responsionē Sabini, quæ non reprehendit Labeonem supplet: quia Labeo admisit tertium casum, ſ.qñ actio non erat tēpore peritura, & quādo nō superuenit iusta causa recusandi: & istū casum determinat Sabinus ꝙ tūc compellitur nō præcisè sed causatiuè, nec contra ipsum cōmittatur stipulatio. Ex hoc apparet, qualiter primū dictum antiquorū debeat intelligi, dū dicūt simpliciter ipsum cōpelli defendere: quia aliquādo cōpellitur præcisè, qñ scilicet actio erat tēpore peritura, & tunc compellitur vsqꝫ ad contestationem lit. per quā efficietur perpetua, & si superuenit iusta causa recusandi defensionē: hoc enim casu nō prodest. Itē potest intelligi ꝙ cogatur defendere nō præcisè, sed causatiuè quando nō est tēpore peritura, & nō subest iusta causa, vt responsio Sabini cōueniat: qñ autē subest iusta causa, & nō est tempore peritura, dictū antiquorū nō potest procedere, quia tūc nullo modo cōpellitur: & cum hac diſt. debet saluari dictū antiquorum, & loquitur hic in procuratore rei. procur. autem actoris, qui cauit de iudi. sol. in causa recouentionis, cōpellitur præcisè iudicium suscipere: siue actio sit tēpore peritura, siue non: nisi habeat iustam causam recusandi, vt ſ.e.l.sed hic.§.præter. & quare magis arctaꝫ procurator actoris, q̄ rei: dic vt ibi per gl. Item loquit̄, quādo procurator rei cauet pro seipso: idē per omnia, si dominus cauisset pro ipso procuratore ignorante: si verò pro ipso sciente, & patiente, tunc in primo & in secundo
2 casu, & idem per omnia, quod ſ.dixi: sed in tertio casu, quādo
3 actio nō erat peritura tēpore, & nō fuerat iusta causa recusandi. tūc est aliud: quia cōpellitur præcisè iudicium suscipere, ne fidem rūpat duobus, ſ.domino, qui pro eo cauit: & etiā aduersario: vt ſ.e.l.filius.§.fi.cū l.seq.& l.si defunctus. sed qñ dominus nō cauit pro eo, sed ipsemet, vel cauit pro ignorante, tunc quia nō fallit fidem nisi aduersario, modo cōpellitur præcisè, sed causatiuè: vt in hoc §.Sabinus. & hæc est intentio glo. tam hic quàm in §.præterquā. etiā in d.l.si defunctus. in d.l. filius.
2 §.fi. †No. in fi. istius l. ibi: aut bona absentis. circa quod si satisdesti de iudic. sol. pro aliquo, quē defendebas: & postea ille efficiatur nō soluendo, quia bona sua inceperūt possideri per creditores, quod est iusta causa recusandi defensionem, & vlterius nō litigandi pro eo: quia si condemnareris, & solueres, non posses ab illo recuperare: nō ergo teneris amplius litigare, nec cōmittetur cōtra te stipulatio ob rē non defensam, nec ob clausulam quam verbum sonat, si prosequerer litem cōtra absentem & facerē eum condemnari, quia fortè lis erat contestata: nō potero te conuenire ex stipulatione iudi. sol. si recusasti defensionē per istam causam, & fuit admissa excusatio tua, vt hic patet. In tex. ibi, Sabinus ait. iste Sabinus loquitur, qñ actio non erat tempore peritura: nec superuenerat iusta causa recusandi, vsqꝫ ibi, at si iustas: quem casum non tetigit Labeo, & vult ꝙ non compellatur præcisè, tamen si non defendit, cōtra ipsum committitur stipulatio. In text. ibi: at si iustas. hic declarat secundum casum Labeonis, qui dixit ꝙ quando superuenerat iusta causa, non cogitur defendere. nam dicit Sabinus ꝙ nec tunc contra ipsum, vel fideiussores eius committitur stipulatio, & sic non agitur præcisè, nec causatiuè.

LEX XLV.

NOn cogendum.
§. Qui ita de publico agunt.

1 †Quando cum publica vtilitate, vel commodo, mixtum, est priuatū reputaꝫ causa merè priuata, quantum ad hoc vt agens possit procuratorē constituere: sed quantū ad hoc vt succūbat si aliꝰ repellaꝫ ab agēdo, reputaꝫ merè publica. h.d. in effectu. & hoc vltimū intellige nisi velit docere de præuaricatione primi: vel nisi doceat se ignorasse de primo & prosequatur prorium interesse. vt ff. de iureiu. l. eum qui. §. in popularibus. ifta l. si cui. §. ifidem. de accu. Interdum ergo causa est merè publica: quia cū ipsa non est mixta vtilitas priuata: & tūc agens ante lit. contest. nō potest constituere procuratorē. vt ſ.e. licet per rationē tactam in glo. & si succūbat alius, eandem causam reincipere nō potest, nisi in casibus prædictis. Interdū causa est merè priuata, & tunc agens potest constituere procuratorem, & si succūbat, alia persona penitus diuersa, nō repellitur ab agēdo: quia reputatur causa diuersa propter diuersitatem personarum: vt l. & an eandem. in prin. ff. de excep. rei iud. Interdum causa est mixta: quia cum vtilitate publica mixtū est commodum priuatum: & tunc quantū ad constituēdum procuratorem reputatur merè priuata, sed quantū ad hoc vt alius repellatur ab agendo illo succumbente, reputatur merè publica in hoc §. & adde l.iij.ff. de popu.act.

2 ☞ *Cautionibus superfluis nō est utēdum: & dicitur superflua, qñ nō potest cōmitti.*
3 *Agens ad remotionem impugnationis sibi factæ, licet alium prouocet ad iudicium, tamen dicitur reus: & dicitur se defendere priusquam agere.*
4 *Excommunicatus uel bannitus, petens se cācellari, uel declarari excommunicationē nullam, uel bannum, uel tenutam datum contra eum, qualiter non repellatur?*
5 *Mandatum ad ædificandum ad quid extendatur?*
6 *Iniuria facta procuratori meo nocet mihi, tanquā mihi facta: quando abest culpa procuratoris.*

1 **§.Si procuratori opus.** †Procurator rei nō caret de rato: & vbi stipulatio nō potest cōmitti, nō est necessariò interponēda: ad hæc duo allegaꝫ iste §. primū dictū fallit in casibus, de quibus ſ.e.l. nō solùm. §. si status. cum seq. & l. Pomp. §. sed & is. cū secundo
2 dicto cōcordat. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. no. ca. † qui tex. allegat simul cū isto, ꝙ superfluis cautionibus nō est vtendum. Et dicit superfluum qñ nō potest cōmitti. †Allegatur etiā ad tertiū, ꝙ ille qui agit ad remotionē impugnationis sibi factæ, licet aliū prouocet ad iudicium, tñ dicit reus, & dicitur
4 se defendere potius q̄ agere: & hoc facit ad q. † nā excōmunicatus vel bānitus nō potest agere. pone ergo ꝙ petit cācellari vel declarari excōicationem nullā, vel bannum vel tenutā data tam[a] contra eum, an repellatur? & facit iste tex. ꝙ nō quasi dicatur potius se defendere quàm agere qui agit ad remotionē scilicet impugnationis sibi factæ: & defensio non denegatur eis: & pro hoc l. de pupillo. §. remissionē. ff. de ope. no. nunti. tñ hic nō est verū indistinctè, sed distingue vt no. Bar. ea. l. §. fin.
5 † In text. ibi: si procuratori. pōt intelligi, ꝙ erat ꝓcurator ad ædificandū, vel negotia: & ponit̄ pro constanti, ꝙ erat procurator: & doctores videntur intelligere ꝙ de tali mandato constabat quod ædificaret: propter quod censet̄ etiam constare de mandato, in omnibus, quæ concernūt ædificationē, videlicet, vt sibi si nūtiet̄ nouū opus, possit satisdare de demoliēdo, si apparebit ipsum iniustè ædificare, ꝓpter qđ censebit̄ remissa nūtiatio, & ea nō obstāte licitè pōt ædificare, nec demoliet̄ opus quousque sit cognitū, & ꝓnuntiatū ꝙ iniustè ædificauit. Sed si nō satisdedisset, demoliret̄ de facto, etiā hoc nō cognito tanꝙ attentatū. vt l.j. in prin. ff. de op. no. nū. censet̄ etiā habere māda
6 tū ad agendum interdicto, ne vis fiat sibi ædificāti, nō ostante satisdatione p̄dicta, si nuntiās adhuc ipsum molestat, & impedit ædificare de facto, qa igit̄ videt̄ cōstare de mādato in omnibus p̄dictis, sicut cōstat de ædificādo, ideo nō cauet de rato. vt ff. e.l.si ꝓcu. & ita videt̄ intelligere Ia. bu. & Bar. & ēt gl. fi. in ver. vel dic, ꝙ nō cōmittitur. Sed certè text. fundat se in alijs rōnibus. ſ. quia sustinet partes defensoris, & qa stipulatio non posset cōmitti: vnde nō videt̄ bonus iste sensus, ꝙ constabat de mādato: quia tūc non haberet dubiū, nec oportuisset assignare istas rōnes: qñ em̄ constat de mandato, etiā si sit ꝓcurator actoris, & posset admitti, nō esset cauendū de rato. Dic ergo, ꝙ hic erat dubiū de mādato & nihilominus sine cautione rati admittitur. In tex. ibi: nuntiatū sit. supple & ipse satisdederit de opere demoliēdo, si apparebit iniustè ædificare, ꝓpter qđ nuntiatio censet̄ remissa: & pōt de iure ædificare: hoc tñ nō obstāte nuntians adhuc ipse impediebat p interdictū, de quo ff. qđ intētare nō pōt si nūtiatio nō esset remissa, & hoc vult gl. j. In tex. ibi defensoris partes eū sustinere. l. quantū ad id de quo sequit vt nō teneatur cauere de rato: sicut regulariter nō tenet̄ procurator defensoris: verè tñ dicit̄ ꝓcurator actoris, qm̄ agit, & aliū ad iudiciū ꝓuocat: & hoc probaꝫ in d.l. de pupillo. §. fi. ff. de ope. no. nun. aliàs est l. qui in re. §. fi. vbi patet, ꝙ imò conuentus hoc interdicto, tenet ꝑtes defensoris: ergo agēs tenet ꝑtes actoris. aliàs vtraque pars diceret̄ defendere, qđ videret̄ absurdū: & hoc sentit gl. quæ incipit, quantū: In tex. ibi, & si satisdederit. hæc est ꝓpria & fundamētalis rō: quare ista cautio non sit præstanda: nō ex eo, ꝙ sit procurator rei: sed ex eo, quia si præstaret, nō posset committi: & superfluis cautionibus nō est vtē dum, propter quod videt̄ procu. rei seu defensoris, qui non tenet̄ ad talem cautionē. In fi. tex. quo casu stipulatio cōmittaꝫ, qđ probaꝫ sic: nam aut sequet̄ ratihabitio, vel ostēdetur de mādato: & tūc patet, ꝙ stipulatio nō committit̄ quia stipulans habet qđ quærebat, nisi fortè ad expēsas: in secūdo casu qñ apparet de mādato, vt l. si sine. rē ra. habe. propter hoc tñ non est arctandus ad cauēdum. vt dixi. ſ.e.l. non solū. §. j. aut non sequeretur ratihabitio, nec ostēdetur de mādato: & tūc aut nuntians in isto interdicto, ne vis fiat succumbet, & ꝓcurator obtinebit & tūc ipse nuntians consequit̄ ex hoc vtilitatē, ꝙ dñs non ratificauit: quia illa sentētia non ꝑderit domino nec nuntiāti nocebit. & sic cautione nō obstāte, adhuc poterit ipsum impedire: ergo adhuc non cōmittitur stipulatio, cum nō nisi ad interesse cōmittit̄: & istū casum tangit gl. fi. in prin. vsqꝫ ibi: sed nō. Aut nuntians obtinebit in hoc interdicto, & procurator succūbet. & hoc casu videt̄ ꝙ possit cōmitti, quia si dominus ratū haberet, sententia illa sibi noceret, & prodesset nuntiāti: sed si nō habet ratū, secus, vt ſ.eo.l. in causę. §. j. & sic interest sua, ꝙ ratum habeatur, & nō habēdo ratū sentit damnū, ideo videt̄, ꝙ possit repetere virtute cautionis rati. gl. videt̄ soluere tribus modis. Primò, ꝙ hoc nō pōt contingere nisi de facto & per iniustam sententiā, postꝫ nuntiatio censet̄ remissa: & nō debemus habere respectū ad id, qđ iniustè pōt, vt ille compellaꝫ cauere. Hoc non placet, imò pōt sequi iustè: & si ille dedit fideiussores non idoneos illo ignorante, vel si effecti sunt, nō soluendo: vel mortui sunt sine hærede: nam perinde est acsi nō esset cautū, & potest nūtius adhuc impedire; quousqꝫ de nouo caueat,

& hoc no. in d.l. de pupillo. §. fi. per. d. vel a dic, ꝙ hic constabat de mandato secundū quod ſ. dixi ꝙ non placet. Tene ergo tertiam, & vltimā sol. gl. quia si dñs nō habet ratū, quod ille egerit interdicto, similiter non censet̄ habere ratū, ꝙ ille satisfecerit de demoliēdo: & sic satisfactio prædicta, postꝫ non est ratificata, nō proderit dño, ex quo sequit̄, ꝙ nuntiās potest prosequi suā nuntiationē, quia nō cēsetur remissa: & poterit impedire illū ędificare, & si ædificauit: faciat ipsum demoliri de facto, tanꝫ attentatū, ac si nulla remissio nuntiationi facta esset: interest ergo nuntiātis, & hoc casu ꝙ non habuerit ratum vel saltē nō dānificatur: si enim haberet ratū, posset ipsum prohibere virtute snię quā obtinuit cōtra ꝓcuratorē si nō habet ratū nō pōt ipm̄ ipedire virtute snię, sed impediret ipm̄ virtute primę nūtiationis, q̄ nō cēset̄ fuisse remissa: & in
6 hoc stat intellectus istius §. difficilis. † Et no. gl. in vno verbo, q̄ dicit, ꝙ est notandū, ꝙ iniuria facta p iudicē, ꝓcuratori meo, nocet mihi, tanquā mihi facta: licet secus, si facta alteri, qui nō repræsentaret personam meam. vt l. si imprudētiam. ff. de euic. cum similibus. intellige glo. quando abest culpa procuratoris vt C. man. l. etiam. & not. Bar. in l. exceptione. ff. de fideiuss. vbi de hoc articulo vide an iniuria facta vni, alteri noceat.

2 ☞ *Licet lis sit cōtestata per dominū: condēnatur procurator postea interueniens: & q̄ translatio litis fiat per solā cōtestationē procuratoris, sine cessione iurisinstātia.*

LEX XLVI.

1 QVi proprio nomine. †Potest reꝰ etiā post lit. contest. per eum cōstituere procuratorē, & totā litē in ipsum trāsferre, debet tñ pro ipso satisdare de iudicato sol. h.d. certè etiā, si ipse non satisdaret pro illo: si tamen ipse procurator satisdat, sufficit: vt ff. eo. §. qui aliū &c. & hoc text. patet ꝙ
2 † licet lis sit contestata per dominum, condemnaꝫ procurator postea interueniens: aliàs: ad quid præstareꝫ ista cautio per eū, si non esset condemnatus: & hoc tenet glo. vbiq̄ videbaꝫ, ꝙ imò dominus sit condemnatus, postꝫ in ipso fuit̄ tatum est iudicium: sed certè etiā dominus potest condēnari, ex quo lis cōtest. est sec⁹, si nūquā fuisset in iudicio. vt l.j. C. de sen. vel dic, vt ibi. Fit autē hæc translatio litis, per solam contestationē procuratoris: absq̄ eo, ꝙ dominus cedat sibi ius instantiæ in sua persona radicata: vt hic colligit̄. quia de exceptione mentionē non facit, & dixi secundum Bal. in l. in causæ. §. fi. ff. eo. In text. ibi audiri debet, supple etiam actore inuito, nisi talis procurator vellet suscipere iudicium animo nouandi, & liberandi primum reum, nam tunc non posset inuito actore. vt not. glo. in l. non solum. in fin. glo. primæ magnæ. ff. eo. licet glosſ. notauerit contrarium in l. liberto. §. fin. ff. de nego. gest.

1 ☞ *Qui ſponte defendit, potest unam causam tantum defendere: & si recepit instrumentum procurationis simpliciter, uel comparet cum mandato, an si postea non defendit, teneatur domino ad interesse?*

§. Ei qui defendit. † Glo. intelligit istum §. in defensore sine mādato in q̄ cōparet cum mandato, sed tudic ꝙ sic constitutus erat ad defendendum in pluribus causis, si nō vult defendere nisi in vna, nō compellit̄ in alijs, scilicet per aduersariū. sed si acceptauit officium, vel recepit instrumentū procurationis simpliciter, & sic videtur acceptasse, quantum ad omnes causas. vt in cle. j. extra eo. tit. tunc si non defendit in omnibus, tenebitur domino actione mandati ad interesse. vt not. ſ.eo.l. sed hæc. §. defendere in glosſ. magna post princip. ibi, sed tamen domino. Sed op po. de §. item quæritur ff. eodem. Solut. hic loquitur quando causæ erant diuersæ, & vna ab altera non dependebat. Vnde si defendit in principali, tenetur etiam defendere in dependēti & potest cogi per aduersarium: tene menti.

2 ☞ *Locuples regulariter non tenetur dare fideiussores.*
3 *Defensor alterius nō tenetur satisdare de iudicato sol. si sit relenatus à domino in instrumento procurationis, uel non nisi opponatur ante litis contesta. & quid si non habebat mandatum, & ſponte se obtulit litis & num. 1. & 4.*
4 *Fideiussor obligari non potest sine principali.*

1 **§. Qui alium defendit.** † Defensor alterius tenet̄ satisdare de iud. so.

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

¶ Vtrunq; adde eundem Pau. de ca. in cõsi. 1. in fi. & in cõsi. ce xuij. quę in proposito cõsuluit d. Pau. late in c. cũ ex literis. col. antepe. circa fi. & col. seq. extra de rest. in in te. & per Dy. Ioã. fab. & Bal. in §. rusus. in 1. in ver. rescissa. inst. de act. & pro ista opi. facit glo. & quod ibi Bar. in l. quæ de inofficioso. §. j. ff. de inoffic. test. vbi querela de in officioso, cũ petitiõe hæreditatis, in vno et eodẽ libello succesiuè intentanť. Facit ẽt quę ponit Bar. in l. nõ ab re. C. vnde vi. & l. fi cõstãte. §. quoties. j. sol. ma. in forma libel landi. Adde tũq; si minor simpliciter peteret sibi restitui rẽ, quã vẽdidit: q; pcedit iste libellus, quia tacitè videť petita rescisio cõtractus, tanquã pambulsũ ad restitutionem l. illud. j. de acqr. hære. Et ita dicit do. Ant. de bu. in c. cõstitutus de relig. do. & refert d. Alex. de imo. in consil. clxxvij. col. fi. in v. volu. Cur.

hoc dicit, supple etiam si constet de ipsius mandato. vt l. vnica. C. de satisda. Item etiã si sit locuples, & in dignitate positus. vt j. eo. l. minor. in fi. cum l. seq. † licet regulariter ille, qui est locuples, non teneať dare fideiussores. vt j. de epi. au. l. de creationib⁹. cum ibi no. & l. quicunq;. C. de fun. pat. li. xj. sed fallit hîc. † Itẽ est verũ, nisi sit releuatus à dño in instrumẽto procurationis, quia, pmiserit pro eo. vt insti. de satisd. §. si verò quis. & in prin. istius l. & tunc ipse defensor non teneť se obligare, vel alios fideiussores dare: licet quidam in principio dicant cõtrariũ: quia dñs qui, pmisit pro eo dicitur fideiussor ipsius: † & fideiussoria obligatio non põt stare sine principali vt no. in l. si hæres pecuniã. j. ad Treb. per gl. sed põt dici, q; hoc casu diceret fideiussor impropriẽ, & potius expromissor. vt not. per gl. ŝ. qui satisd. cog. l. ij. §. j. in fi. gl. magnæ. & in l. in eo. §. nemo, j. de reg. iur. de hoc articulo vide per Cy. in d. l. vnica. C. de satisda. & per Bart. in l. j. seu super rubri. j. iud. sol. In tex. ibi: satisdare. & sic obligare & fideiussorẽ dare, de iudic. sol. In tex. ibi, idoneus defensor. hîc si opponať, aliãs erit idoneus. secundũ Iac. but. & Ang. hoc intellige si ante litem contesta. postea verò non posset opponi: quia censereť legitima eius persona: vt not. ŝ. eo. l. Pomponius. §. rati. in principio primæ glo. In glo. ibi. l. non solum. §. si status. & §. fi. quia in illis casibus, nihil erat soluendum ex parte condemnati: sed sententiæ acquiescendum, quia trahebat secum executionem: ideo non præstatur satisdatio ista: & idem vbicunque hoc esset, sed præstatur tunc satisdarati, licet ad eam regulariter non teneatur defensor. vt l. proxi. §. fi. In glosl. ibi conuenitur iudicati. quandocunque scilicet, quando non habebat mandatum: sed sponte se obtulit liti. vt d. l. Plautius. & l. iij. ff. de re iudica. aliãs si haberet conueniretur dominus, & non ipse: & contra dominum fieret executio. vt ibi. not. & ŝ. eod. l. si procurator. §. fi. in vltima glosl. magna.

1 ☞ *Minor læsus in perditione rei suæ uel suæ actionis, duplex iudicium habet intentare. s. rescindens, quod dicitur restitutio in integrum, & rescissorium, & quando per ipsam rest., consequatur ipsam rem, & quando sufficiat unum iudicium tantum?*

2 *Quando læsio abstulit solum possessionem, tunc in restitutione in integrum potest in eo libello intentari utrunque iudicium, unum, sub conditione alterius ut peto me restitui aduersus contractum, & ipso rescisso me declarari dominum illius rei, intentando rescissoriam, & posteriorem condemnari, & quando non?*

3 *Licet in uenditione rei immobilis minoris, interueniat authoritas iudicis non tamen denegatur restitutio in integrum, si legatur.*

4 *Si ago rei uendicatione contra illum qui habet causam à me, tanquam à domino: non habeo necesse probare dominium sed illam causam probare sufficit, si de ea fecimentionem in libello, & etiam asserere me dominum.*

5 *Qui defecit aliquem in causa capitali, & obtinuit; si aduersus sententiam petatur restitutio, quare etiam teneatur in illa causa defendere?*

6 *Et si actor fuit restitutus aduersus sententiam & demum reassumatur prima causa, quòd teneatur defendere in hac causa reassumpta.*

1 **§. Item quæritur si.** † Qui defendit aliquem in iudicio rescindẽte, tenetur ipsum defendere etiam in rescissorio, quod ab illo descendit, secundũ primam lec. glos. In tex. ibi, iudicium acceperit defensor. scilicet rescindens, in quo intentatur iudicis officium nobile, per quod petitur rescindi contractus, acceptilatio, vel vsucapio, ex quibus agens consequutus est damnum perditionis dñij sui. In tex. ibi: restitutus sit supple, & sic fuit rescissus contractus, liberatio, vel vsucapio. tũ adhuc actor non habet rem suã: vnde vult intentare actionẽ rescissoriam. i. vti. rei vendicatione quæ prius erat directa, & quæ durat intra annũ tantũ. vt in l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. j. de act. & obl. quæritur, an idẽ defensor cõpellatur etiã in hoc iudicio defendere? videbatur, q; non, cum sit diuersum à primo. vt ŝ. ea. l. §. qui contrariũ tamẽ dicitur, & solue vt ibi dixi. In text. ibi cogendum. hoc põt intelli dupliciter. scilicet à minore, quę obtinuit in primo iudicio & tunc cõpellitur præcisè: quod est notandum, vt licet adhuc nõ satisfecerit de iud. sol. nec dñs regulariter cõtra: vt ŝ. l., px. §. j. cum ibi no. sed fallit hic: quia hoc secũdum est de appendi tijs primi, vnde nõ videtur in primo perfectè se defendisse, nisi defendat etiam in hoc secundo sicut in primo postquã incepe rat defendere, poterat cogi præcisè prosequi, ita & nũc cogetur, quasi hoc sit de prosecutione primi. In his consistit ratio 2 fundamentalis istius lecturæ. † Ex qua not. q; minor læsus in perditione rei suę, vel suæ actionis, duplex iudiciũ habet intẽ tare, scilicet rescindens, quod dicitur in integ. restit. vt j. de minori. per totum: & per illud consequitur ipsam rem: & hoc est verum quando per contractum solùm fuit læsus in dñio, nõ in possessione, quia aduersarius possidebat rem ante venditionẽ si vero etiam in possessione, quia vẽdidit & tradidit, tũc sufficeret vnum iudicium per quod peteret rescindi contractũ, & restitui rem: sed in præcedenti casu nõ potest hoc facere, quia restitutio illud tantũ restituit, quod abstulit læsio. Sed læsio nõ abstulit possessionẽ, sed solùm dñium, quia possessionẽ prius 3 habebat & hoc vult glo. hic circa istã l. in effectu. † No. tamẽ 2 q; in eo libello posset intentari vtrunq;[a]: vnum sub cõditione alterius, puta peto me restitui aduersus cõtractum, & ipso rescisso peto me declarari dñm illius, intentãdo rescissoriam, & possessorẽ cõdemnari: & hoc probatur in l. fine hærede. §. interposito. j. de admi. tut. & no. per Cy. in l. quo tempore. C. de resti. mili. & prædicta, quando res reperitur penes illum qui emit à minore: sed si primus ipse emptor in alium transtulisset, tunc etiam si minor fuisset læsus per contractum tam in dominio quàm in possessione, nihilominus si vellet inchoare à primo emptore duplex deberet esse iudicium: quia primum in quo rescinditur contractus, non posset recuperari res, quia ipse non posset: & secundùm quod agitandum est contra possessorẽ, posset tñ agens breuius agere, scilicet inchoãdo cõtra possessorẽ & petere contractũ rescindi, vel rem restitui: quia iudicium restitutionis in integ. est in rem scriptũ, & hæc habenť in l. in causæ. la j. §. interdum. & §. fi. j. de mino. & ideo vide Bar. In glo. post princ. ibi, vendiderat cum decreto. hoc ideo dicit, quia si sine decreto, venditio esset ipso iure nulla, facta de re immobili, vt C. de præd. mino. l. qui totum. vnde non esset necessaria restitutio: vt l. in causæ. in prin. j. de mino. la ij. 4 Et no. ex hac gl. iuncto tex. † q; licet in vẽditione ista, interuenerit authoritas iudicis, nõ propterea denegatur restitutio in integ. sed contra j. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. ver. qd tamen si prætor. sol. vt ibi not. in gl. quæ incip. sed cur secus. & 5 C. si, ppter pub. pẽ. l. fi. † In gl. ibi, cùm ab eo habeat causam. no. istã gl. q; si ago rei ven. cõtra illum qui habet causam à me tanquã à dño, non habeo necesse probare dominium: sed sufficit probare illam causam asserere me dominũ, quia ille non põt mihi refricare quæstionẽ dñij: ad quod vide qđ no. Inno. extra de in integ. resti. c. cùm ex literis. Sed cõtra istã gl. videť alia gl. quã doc. tenẽt in l. ita vt si fur. j. cõmo. Breuiter pro cõcordia, videtur mihi dicẽdum: q; aut in libello, quo ago rei vẽdicatione, facio mentionẽ de illa causa, & tũc sufficit mihi illã tãtùm probare: & ita loquitur ista gl. nam hîc dicebat se vẽdisse, & venditionem esse rescissam, vel rescindẽdam, & se dominum illius rei quã petebat sibi restitui. & hoc modo etiam Spe. in tit. de reb. eccl. nõ alie. format libellum eo casu vt si ecclesia fuit læsa in alienatione rei suæ, vt petat alienationẽ rescindi, & rem restitui, nec habebit necesse probare dñm. Aut in libello nõ facit mentionem de causa, sed simpliciter asserit se dominũ, & petit aduersarium cõdemnari, & si aduersarius obijcit, imò non es dominus, tenebitur probare dñium: vt C. de rei vẽ. l. fi. nec sufficiet sibi per modum replicationis dicere q; ille habuit causam ab eo, puta, cõmodati, vel depositi tanq; à domino: & non potest ratificare cõtra dominum, quia poterit dici q; ipse nõ egit vt cõmodator, vel depositor, postquam de hoc mentionẽ non facit: sed egit vt dominus: probet ergo dñium, & istam puto veritatẽ in hoc arti. circa quẽ vide quod no. Spe. in ti. de loca. nec ponit istam distinct. adde quod not. Bar. in l. si arrianã. j. sol. mat. In glo. ibi, vel pone casum in eo maiore. ista positio tẽdit ad idem vt prima: quia antequã quis se absentaret causa reip. aduersarius incepit possidere rẽ suam & postea durante absentia compleuit vsucapionem, certè iste minor

minor petendo se in inte. resti. solũ restituiť aduersus vsucapionem, quia rescinditur nõ tñ recuperat rem cuius pos. non perdidit propter absentiã, ideo necessariũ est nouũ iudiciũ scilicet 6 rei vendicationis vtilis. † In gl. ibi ego. hîc est alia lect. penit⁹ diuersa à præcedẽte, secundũ quã. h. d. ille qui aliquẽ defendit in cã capitali, & obtinuit, si aduersus sententiã petať restitutio teneretur etiã in illa cã defendere. h. d. no. Sed cõtra, quia non tenetur defendere in cã appellationis. vt C. eo. l. inuitus. gl. dicit, q; cã appellationis nõ censeť alia, quia est de appẽditijs principę. ista verba videnť habere saporẽ: nã quare magis est de appenditijs, quã cã appellationis? dicit Iac. but. quia in causa appellationis mutatur iudex, sed in causa restitutionis nõ mutatur. vt l. perfectè allegať in gl. itẽ restitutio in integrũ concediť ob specialem fauorẽ petentis. ideo fauorabiliter est interpretanda, vt nõ cogať habere nouum defensorẽ: sed possit cõpellere primũ: tene menti hanc l. quia singularis est. Cyn. secundũ Pe. in l. inuitus. C. eo. ponit tertiã lect. adhuc magis clarã, & no 7 tabilẽ. † q; ille qui defendit aliquẽ in prima causa, & obtinuit, si actor fuit restitutus aduersus sniam, demũ reassumať cã prima, teneri in hac cã reassumpta: & ista est etiã tertia lectura.

2 ☞ *Tutor si aliquid recepit, ut interponat authoritatem, quòd debeat illud restituere pupillo.*

3 *Si mutuauit pecuniã pupilli ad usuras, tenetur pupillo restituere usuras, quas recepit.*

4 *Donum datum Ambasiatoribus, an sit Ambasiatorum an mittentium?*

1 **§. Procurator vtĩ cæteris.** † Procurator tenetur reddere rationẽ: & omne lucrũ, quod cõsequitur ex lite, vel eius occasione teneť dño restituere, etiã si sit iniustũ: quod autẽ soluit, recuperat, nisi soluat propter suã culpã, vel delictũ: & etiã recuperat expensas litis, siue obtineat siue succũbat, si soluit de suo: 2 hoc dicit vsq; ad §. si duobus. † In text. ibi, siue extrinsecus ob eam rem puta pœnã. ad quod j. mand. l. item quæritť. §. si procurator, & l. ex mandato. & est ar. q; si tutor aliqđ recepit, vt interponat authoritatẽ, debeat illud restituere pupillo, de quo per 3 Gul. de cu. in l. oẽs. j. de in inte. rest. † In tex. ibi, nõ debitũ cõse quutus fuerit. supple, nomine dñi & si tutor mutuauit pecuniã pupilliad vsuras, tenetur pupillo restituere vsuras, quas rece- 4 pit. de hoc per Cyn. in auť. nouissima. de administ. tuto. C. † In gl. secunda in fi. de hac q: consulũ Mediolanensiũ, vide Bal. in 2 d. l. si verò. §. itẽ quicquid. ŝ. sol. mat. nã distinguitur, [a] an contemplatione mittentiũ fuerit facta donatio, vel ipsorũ ambasiatorũ; quod ex qualitate doni põt percipi. In gl. quæ incipit non, in fine. solu. q; hoc operať culpa, vel delictũ procuratoris, cum non sit eadem ratio contrariorum. vt j. pro socio. l. de illo: in fi. regulariter secus. vt l. & si cõtra. j. de vulg. & pupil. & l. fi. infrà de legat. iij. In gl. seq. in fi. ibi; an veniat &c. vide gl. in l. liberto. §. fina. infrà titu. ij.

2 ☞ *Vnus tutor potest agere contra alterum, in eo quòd ille tenetur pupillo.*

3 *Vnus ex pluribus executoribus ultimæ uoluntatis, datus ad distribuendum bona non instituto aliquo hærede speciali, sed pauperibus Christi: poterit agere contra alterum executorem debitorem defuncti: secus, si erat aliquis specialiter institutus hæres.*

4 *Exceptio, tu non potes agere contra me, quia sum procurator sicut tu, nisi doceas de expresso mandato potesse opponi quodcunq;, etiam post lit. contest. & post sententiam, sicut exceptio tu non es procurator, quæ reddit iudicium retro nullum.*

5 *Si constituti duos procuratores: an & quando alter possit contra alterum debitorem domi agere?*

6 *Actio tutelæ non oritur occasione administrationis, nisi finita tutela: tamen actio mandati oritur contra procuratorem ad negotia, etiam durante administratione.*

1 **§. Si duobus mandata.** † Si dantur plures procuratores insolidũ ad agendum, non potest alter procuratorio nomine agere contra alterum nisi fuerit hoc expresse dictũ in mãdato. h. d. sing. multum cum duabus legib. seq. & primo ponit dictũ vnũ affirmatiuum, q; alter contra alterũ põt agere. secundò illud limitat in l. seq. q. hoc est verũ si simpliciter & expresse fuit hîc dictũ: aliàs secus. Tertiò in l. itaque, tollit vnũ dubiũ, qđ posset fieri eo casu, quo fuit expresse dictũ in hoc, secũdum primam lect. quę colligiť ex prima solutione gl. quidã verò intelligũt istum §. j. qñ erant constituti insolidũ, & generaliter: leges verò sequentes, qñ non fuit dictũ insolidũ, & sic alter sine altero nihil facere potest, vt no. ŝ. eo. l. pluribus. nimirũ si nõ potest alter agere, contra alterũ: quia tunc solus ageret, quod facere nõ potest cõ tra tertiũ: ergo nec cõtra procuratorẽ: & a hũc itellectũ habuit Bal. & Ang. Et dicit Ang. q; ẽt Bar. idẽ sentit, sed salua pace ismò Bar. vult expresse cõtrariũ, q; iste §. & leges seq. loquũť qñ qlibet erat datus insolidũ, & nihilominus alter potest agere contra alterũ, nisi sit expresse dictũ, licet contra tertium, quilibet eorũ solus possit agere: & ideo reputant istũ tex. sing. in vi dẽdo rõnem diuersitatis, qñ autẽ nõ esset datus insolidũ tũc nul lũ esset dubiũ: rõ diuersitatis est: qa non videť alicui ipsorũ de disse mandatũ, contra alterum, nisi generaliter dederit mandatum, vt agat cõtra quoslibet suos debitores. Nam nõ censeť censisse de ipsis procuratoribus, si alter ipsorũ sit debitor, q; alter contra ipsum agere possit: nisi dixit expresse si propter cõmune officiũ, quod eis dedit: quia potest alter dicere ego sum procurator ad agendum sicut tu: vnde non potes exercere mã datum contra me: & qua ratione habes potestatẽ agendi cõtra me: eadẽ ratione habeo potestatẽ excipiẽdi cõtra te. sed si fuit datũ expressum mãdatũ, nũc põt alter replicare. vt l. ita q;. in fi. 2 † Contra istũ tñ intellectũ videť tex. in l. cũ plures. j. de admi. tu. vbi vnus tutor potest agere contra alterũ in eo, q; ille teneť pupillo: quia quilibet eorum habet administratione insolidũ. sol. aliud in tutoribus & curatoribus qui habent administrationem à lege, vnde seruatur rigor: hic in procuratoribus, qui habent administrationem ab homine: vnde regulatur secundum tacitum intellectum constituentis: & lex præsumit q; noluerit alteri cõtra alterũ dare mandatũ, propterea in tutorib⁹ nõ subest persona principalis quę sit idonea ad, puidendũ sibi ideo l. sibi, puidet: sed hic subest pſona principalis, quæ põt sibi prouidere, vt ipsa agat vel speciale mandatũ det: & ideo in 3 pluribus † executoribus vltimę volũtatis, si sunt dati ad distribuendũ bona non instituto aliquo hærede speciali, sed pauperibus Christi: poterit alter contra alterum agere si erat debitor defuncti: quia non subest persona principalis, quæ possit sibi prouidere, secus si erat aliquis specialiter institutus hæres qui possit per se agere. & ita limito quoddã dictũ Bar. qui simpliciter dicit hic vnũ executorẽ posse agere cõtra alterũ: imò 4 distingue vt ŝ. dixi theoricã ipsiusmet Bar. † Per prædicta patet qđ in casibus istarũ legũ, ista exceptio tu nõ potes agere cõtra me, quia sum, pcurator, sicut tu: nisi doceas de expresso mãdato, põt opponi quandocunq; etiã post lit. contesta. quinimò etiã post sententiam: quia ista est exceptio, tu non es procurator, quia hoc non comprehenditur in tuo generali mandato: & ista exceptio tu non es procurator, poteit opponi quandocunq; etiam post sentẽtiam: quia reddit iudiciũ retro nullum. vt C. eod. licet. & hoc vult hic Bart. sicut enim si nullum mãdatum haberet: & hoc esset vt ibi: ita si habet, & nõ ad hoc: per rationẽ, quam ponit hic gl. ante fi. nam quod facit in totũ &c. & quia gl. ponit hîc plures solutiones, quarũ quælibet potest esse bona in se: † tu recolligendo, dic quando constituti duos procuratores, an alter possit agere contra alterum? Aut ipsos constituit, quo ad diuersa, puta, vnum in Italicis, alterum in prouincialibus. tunc si iste secundus est debitor meus ex contractu italico, potest alter, constitutus in Italicis, cõtra eum agere: quia quantũ ad Italica, ille nõ est in aliquo procurator, vt hîc in tertia solu. gl. ibi: vel dic: nam iste constitutus in Italicis posset agere contra quemlibet extraneum qui nullo modo esset procurator: ita & contra istum qui non est in Italicis: sed in aljs non. & hoc vult dicere gloss. Aut sunt constituti ad idem: quia quilibet eorum in omnibus, & tunc aut non fuit dictum insolidum; & clarum est, q; alter contra alterum non potest agere quia nec posset contra tertium alter sine altero aliquid facere. vt in c. si duo. eo. lib. vj. in princip. Aut fuit dictum, q; quilibet insolidum, & tunc aut fuerunt dati vel ad agendũ, vel dirigendum expresse, & tunc alter cõtra alterũ potest agere etiã sine expresso mandato: quia cum illi qui est debitor no potest videri datum mandatum de agendo contra seipsum, censeť in consequentiã datum alteri, q; contra illum agat, vt hic in secũda gl. i ver. alij distinguũt. Aut fuerũt cõstituti ad negotia quo casu etiã in cõsequẽtiã venit, vt agere possit: & tũc aut alter incipit esse debitor post mandatũ datũ, & alter non poterit age-

¶ Nã distinguiť. Adde Bar. & ibi Alexã. de imo. in addi. in l. socius. j. pro so. Bar. & ibi Io. de imo. in l. sed si plures. §. in arrogato. j. de vul. & pupil. & Flor. in l. si seruũ. j. de vsufruc. & eundem Paul. in d. l. si verò. in prin. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re contra illum,quia generale mandatum quod habet, nõ extendit ad actiones post mandatum acquisitas.vt no.ff.eo.l.oĩm.& hic in vltima fol.gl. Aut inceperat esse debitor ante mandatũ datum: & tunc,scdm quosdam,potest agere vt in secunda solu. Tu dic contra ꝙ nec tunc potest agere, ni si habeat expressum mandatũ,de hoc.vt ff.eo. dixi:vel nisi nõ subsit persona principalis quæ posit sibi prouidere,vt dixi in tutoribus.& iste est intellectus istius §.vt limitetur per leges seq.& hoc etiam voluit Bar. quia.l.itaque.fuit Caij. sicut iste §.fi. vt patet ex intitulatione istius l.qui proprio.sub qua situatus est, & Caius loquitur in l. itaque. quando specialiter fuit mandatum: vnde non est credendum,quòd fuerit sibi contrarius:sed in isto §.si duobus.intelle xit quando haberet quilibet mandatum. † Vltimò no. gloss.fin.quòd sicut actio tutelę non oritur, occasione administrationis,nisi finita tutela.vt l.nisi finita.ĵ.de tut.& ra. dist.ita nec actio mandati contra procuratorem datum ad negotia:nisi finita administratione. docto. tenent contrarium per l.cum curatore.de admini.tuto.ĵ.& per not.in l.ĵ.C.eod.titu.& ĵ.tit. ñ.l.nam & seruus.§.j.& not.in additi. Specu. in titu. de instru. edit.§.nunc vero aliqua. in additi. quæ incipit de episcopo, quòd imo oriatur etiam durante administratione.

LEX XLIX.

IGnorantis. †Glossa dicit,ꝙ hoc fallit in tribus casibus, quos tu potes dicere quòd etiam fallit in omnibus,ad quos mandatum extendit: vt in illis posit facere dñi conditionem deteriorem:potest etiã negligendo,& contumacia committendo,præiudicare dominо,in his quæ sunt parui preiudicij.iuxta nota.per Bal.in l.hoc amplius.ĵ.de damno infecto. & etiam de procurato.l.iij. quod dic vt l.j.si procurator.ff.si quis ius dicen.non obtemp.

a ☞ *Minor.xxv. annorum admittitur ad defensionem patris absentis, contra quem potest ferri sua diffinitiua,uel ad defensionem matris, seu aliorum ascendentium.*

3 *Minor.xxv.annorum & maior.xvij.potest esse procurator ad negotia,non ad iudicia;siue per se satisfecerit,siue dñs pro eo: etiam si ueniat cum mandato,uel siue.*

4 *Quando uenit ad iudicium pro se siue curatore:non valet iudicium,nec sententia ipso iure,sed quando uenit pro alio, & aduersarius ipsum non repelleret ualeret mero iure:sed restitueretur in integrum.*

5 *Si petit se admitti, & offert se paratũ iurare non uenire contra processum uel suam, & de non petendo restitutionem: an tunc teneatur aduersarius ipsum admittere?*

6 *Exceptio tu non es legitimus procurator,quia minor qñ posit obijci? & quid in seruo? Quid in monacho?*

Quis debeat probare: an ille qui excipit de ætate quòd sit minor? an ille qui petit se admitti quòd sit maior?

LEX LI.

1 MInor.xxv.annis. † Minor.xxv.annis non est idoneus procurator ad iudicia:qm̃ si admitteret & cõdemnaretur, posset in integrum restitui tã ipse,quã fideiussores eius.h.d.Concordat.l. exigendi.C.eo.quę loquitur magis generaliter,nõ faciens mẽtionem de restitutione in integrũ:& ambę loquuntur,qñ venit
2 ad defensionem rei. † Fallit in casu illius l. exigendi. qñ venit ad defensionem patris absentis cõtra quem poterat ferri diffinitiua sententia, quia lis erat contest. tunc enim admittitur:& glo.ibi,& hic dicit, quòd tunc non restituitur in integrum,ne aduersarius decipiatur authoritate illius legis,quę facit ipsum habilem hoc casu:& idem,si veniret ad defensionem matris vel aliorum ascẽdentiũ vbi hic no.gl.prima magna, quam tene mẽti tu,quia supplet illam legem. concordat etiam,c.qui generaliter,quòd minor.xxv. annis, non habeat legitimam personã, vt possit esse procurator ad iudicia: & sic non solũm ex parte rei,quo casu timet condemnationẽ:& si condemnaretur posset restitui,sed etiam ex parte actoris, quo casu condemnationem non timet:& ideo,quidam dicebãt ipsum posse admitti,sed gl. vltima in fi.tenet contrarium: & ista opinio hodie approbatur per illud capi.vt etiam si veniat ex parte rei & dominus releuauit ipsum ab honore satisdandi, & sic posito quòd possit condemnari,tamen executio non potest fieri contra eum,sed contra dñm: nihilominus non est legitimus defensor per illud ca. quod generaliter loquitur,quod ad iudicia nõ est idoneus procurator: nec emanauit illud capitul. propter diuersitatem opinionũ,quæ fuerunt in hac l.quia quidã intellexerũt eã solũm qñ venit ad defendẽdum sine mãdato,& obligat se de iud.sol. & dat fideiussores:quia tũc cõdemnaretur & fieret cõtra eum executio,& sic posset restitui:vnde actor non teneret ipsum admittere,quia nõ esset sibi consultũ. Qñ verò venit cũ mandato,& dñs releuat ipsum ab onere satisdandi,tũc ista cessant:& ideo dixit Iac.de are.ꝙ tunc potest esse legitimus procurator dũmodo cõpleuerit decimũ septimũ annũ.per l.si collectanę. ĵ.de manu.vin.vbi minor potest manumittere seruũ suũ,vt sit reus procurator,dũmodo habeat decimũ septimũ annũ:et ista ætas ideo requiritur:nõ quia timeat damnũ dicto casu: sed quia etiã in aduocato requiritur,qui nõ timet damnũ, vt ff.de postul. l.j.§.initiũ.Sed alij dicũt ꝙ illa lex loquitur qñ manumittebat, vt esset procurator ad negotia,quod reprobat † Iac.prędictus
3 quia tũc nõ oporteret,ꝙ manumitteret, quia etiam seruus potest esse ad negotia:vt ff.eo.l.seruum quoq;.in prin. nec requiritur illa ætas:qm̃ etiã pupillus potest esse procurator ad negotia,sicut & institor,& exercitor:vt ĵ.de institor.l.sed & si quis.§. j.& ĵ.de exer.l.j.§.parui.& plenè refert Cy.in d.l.exigẽdi.sed quicqd sit de rigore iuris,Capitulũ illud approbat opi.glo.ꝙ indistinctè non sit idoneus ad iudicia,nec ex parte rei, nec ex parte actoris,& siue per se satisfecerit,siue dñs pro eo: & siue veniat cũ mandato,siue sine:sed ad negotia põt esse, si est maior xvij.anno.nec obst,quod ff.dixi,nõ fateor quia nõ agit de præiudicio alterius,sed cõstituentis cuiuscũq; ætatis sit,& etiã si sit seruus,potest esse ,procurator ad negotia,sed in præiudiciũ alterius nõ:pone ergo ꝙ sumus socij alicuius mercantiæ tu & ego & quilibet debet esse ad exercẽdum. Tu alijs impedit[a] vis cõstituere quẽdam procuratorẽ,qui est seruus,vel minor.& li beret teneor ipsum admittere, sed ad iudicia nõ, nisi transue-a
rit[a] xxv.& ita declarat Bal.in d.l.exigẽdi. † Aduertẽdũ tñ ꝙ
4 licet minor xxv.dicat nõ habere legitimã personã in iudicio pro alio,sicut nec pro se:vt volũt oẽs istæ gl.per l.j.& ij.C. qui leg.perso.in hoc tamẽ est differẽtia:quia qñ venit pro se,si sine curatore,nõ valet iudiciũ,nec sententia in eius præiudiciũ ipso iure:vt l.acta.C.fi.ĵ.de re.iur.& not.in l.cũ & minores.C.si adu er.rem iud.sed qñ venit pro alio, si aduersarius ipsum nõ repelleret,sed admitteret,de facto valeret mero iure, sed restitueretur in int[a]g.vt est casus in hac l.si enim ipso iure non valeret,restitutio nõ esset necessaria: vt l.in causę.la ij.in prin.de
5 mino.cuius cõtrarium patet hic. †Sed quæro, quid si petit se admitti,& offert se paratum iurare nõ venire cõtra processum,vel sententiam,& de nõ petẽdo restitutionẽ vtrũ tunc aduersarius teneatur ipsum admittere? videtur ꝙ sic quia tũc nõ poterit petere restitutionẽ:vt i auf.sacramẽta pube.C.si aduervend.& sic cessat ratio istius l.cõtrarium determinet Gul. qm̃ illa auf.loquitur post præstitũ iuramentum. Fateor enim, ꝙ si aduersarius ipsum admitteret cum tali iuramento, non posset postea restitutionem petere:sed si offert se iurare,non propterea aduersarius cõpellitur ipsum admittere: quia hoc non dicit illa auth.ꝙ propter obligationem iuramẽti legitimetur eius persona,& ꝙ aduersarius teneatur ipsum admittere tanquam habẽtem legitimã personã,licet dicat ꝙ si admittat, nõ restituitur,& cùm sit cõtra ius commune:vt ibi no.non debet
6 extẽdi secundùm Gul.cuius verba tene menti. †Itẽ quæro quãdo posset obijci ista exceptio,tu nõ es legitimus procurator quia minor? gl.in d.l,exigẽdi.dicit ꝙ vsq; ad lit. contesta. potest per l.ita demũ.C.e.Bar.dicit ꝙ etiam post qñcunq; etiã illa l.ita demum.loquitur de illo qui nec pro se, nec pro alio: quo casu,hæc exceptio semper potest opponi:vt ff. qui satisd. cog.l.ij.§.j.& ĵ.de iud.l.nõ idcirco.§.fi.& no.per Cyn.in d.l. ita demũ.Ang.hic dicit,& melius,ꝙ cùm minor habeat legitimam personã ſtãdi in iudicio pro se solum,eo casu quo male litigaret pro se,& sic lederet:sed qñ bene,tũc secus:ne quod inductum est in eius fauorẽ vertatur in eius odiũ:vt l. nõ eo minus.C.eo.ista exceptio poterit poni,quousq; est dubiũ, an sententia veniat ferẽda pro eo,vel cõtra eum:& sicvsq; ad cõclusionem causæ,vel vsq; ad apertura testium. Postq; aũt incipit esse certum,tũc si apparet ꝙ sententia veniat ferẽda pro eo,nõ poterit opponi,qa nõ malè litigauit,sed bene:et sic fingit ex nunc ipsum habuisse legitimam personam.per d.l.non eo minus. si autẽ venit ferenda cõtra eum,tũc fateor ꝙ aduersarius posset oppo

opponere,sed fatuè facit opponere postquã haberet sniam cõtra eũ,quę erit valida.nã fortè ille nõ petit restitutionẽ intra tẽpus debitũ:& sic remanebit snia,si aũt ipsum repelleret sniam cõtra eũ nõ obtineret.Ex his apparet ꝙ ista exceptio non põt opponi post sniam,quia si lata est pro minore:censeret habuisse legitimã personã:si cõtra eũ fatuè faceret excipiens licet ex verbis Bar.videat colligi contrariũ per leges ff. allegatas. sed dic, ꝙ nõ obstãt quia loquunt in seruo q est omnino incapax iudicij siue litiget in sui fauorem,siue contra se: & neutro casu potest valere sententia tam lata pro se,quã cõtra se:quia iudicia sunt de iure ciuili cuius ipse seruus est incapax.vt l.quod attinet.ĵ.de reg.iur.sed minor est bene incapax in sui fauorem:licet in eius odium. † Quid autem in monacho?[a] videtur idẽ,
a quod in seruo per ea quæ no.Inno.in c.cum olim. &c.de priuile.quo loco iura loquentia de seruis, locum habent in monachis in contrarium,quia inspicitur capacitas monasterij:vnde si data est in fauorem monachi,valebit ad commodũ monasterij.vide per Cyn.in d.l.non eo minus. †Vltimò quæritur quis habeat probare an ille qui excipit de ætate, ꝙ sit minor?an ille
b qui petit se admitti tanquam maior,[b] quòd sit maior? vide per de proba.l.cum te.Non sunt alia.

☞ *Defensor quando possit uti defensione competenti ipsi domino, & quando possit uti competenti defensione persona ipsius defensoris?*

1 §. Quoniam. † Videt intelligendus in defenso re,cũ mãda- ꝙ quo dns fideiusserit,de iud.sol.quo casu fieret executio sententiæ contra dñm:& ideo põt uti defensiõe cõpetẽte ipsi dño,licet illa sit personalis,qa vti fensioni,& satisfecerit,videt cõtra eũ:qa tũc fit executio cõtra eũ vñ nõ vtereť ad cõmodũ dñi,sed proprũ. Videt tñ dicendũ ꝙ si sit casus in quo soluẽdo repetere posset a dño: posset idẽ dici,qđ hic:quia finaliter vtit ad cõmodum dñi. Sed an possit uti defensionibus ex sua persona? dic ꝙ non:nisi sit procurator in rem suam:vt hic.iuncta l.item quæritur.§. generaliter.ĵ.manda.& l.procurator ad exibendum.§.j.ĵ.rem ratam haberi.

1 §. Is qui. † Opponitur de l.de creationibus.C.de epi.au. vbi locuples nõ tenet dare.glo.non soluit:dic,ꝙ hic loquitur de defensore volũtario,ibi in necessario: & si habet legitimam personam,vt tutor,& curator, etiam si non sit locuples,releuatur à satisdatione de iud.sol.vt l.fi.§.defensionem,C.de admi.tuto.& hic in glo.fi.

a ☞ *Ad allegandum causas absentiæ,quæ consistunt in facto,admittuntur etiam inhabiles:non ad plenam defensionem,nisi sit filius,ut est minor & poterat pater in absentia damnari.*

3 *Contra personam procuratoris potest obijci:tu non es idoneus,quia es electus. Ambasiator,uel Potestas castri uel urbis,uel es forensis,uel quia es clericus.*

LEX LIIII.

1 NEque fœmina. † Not.hic ꝙ licet defensio sit actus fauorabilis,ad ipsam tñ non admittunt inhabiles,sicut admitterent ad agendũ, quia est actus odiosus.Cõtra hoc opp.de eo,qđ notat glo.ff.eo. seruũ quoque.§.publicè.in fi.gl.mag.† Sol.ad allegandũ causas absentiæ bene admittunt inhabiles: ita loquit illa gl. quod
2 intellige qñ consistũt in facto, quia tũc admittunt sine mãdato:secus si in iure,quia tũc requirit mandatũ & sic habilitãtur per ea quę no.Inn.in c.veniẽs.extra de accus.ad plenã verò de fensionẽ inhabiles nõ admittunt,vt hic. Sed cõtra l.exigẽdi.C. eo.in fi.ergo ibi est speciale in filio,vt admittatur ad plenã defensionẽ patris,licet sit inhabilis, qa minor si poterat pater in absentia dãnari,admittit:nõ sic esset in alijs: ideo personæ de qbus hic, non admitterent pro extraneo, qa fœmina iuuare Velleiano,si sit obligare de iudicato so.Item melius haberet pscriptionẽ fori,& sic de alijs qbus hic põt timere dãna diuer-
3 la.† Itẽ no.ꝙ põt obijci cõtra personã ꝓcuratoris, tu nõ es idoneus quia electus ambasiator,vt hic.ver.abfuturus, vel es electus ptãs castri vel vrbis,vt hic in ver.magistratus vel es forẽsis,vt hic,dũ dicit iudiciũ pati nõ põt: & sic nõ posset cõueniri ibidẽ,ex sua ꝓmissione,vel nõ possidet immobilia. vt no. in l. j.§.si qs in ius voc.nõ ierit.gl.etiã dicit hic de sacerdote: certè
c idẽ in quocunq; clerico[c] etiã habente primã tonsurã, qm̃ haberet pscriptionẽ fori,quia nõ põt cõueniri corã iudice seculari.

vt in c.si quis cõtra clericũ &c.de foro cõpe.& c.si iudex laicus.de sen.excõ.lib.vj.

2 ☞ *Procurator in rem suam,seu cessionarius, intentans utilem actionem intentat eam suo nomine non cedentis:secus si intentaret exercitium directæ:& qualiter cognoscatur, an intentet utilem an directam? & an posit compelli declarare, quam intentet?*

LEX LV.

1 PRocuratorem in rem.† Habens vtile præferẽ habenti directũ.h.d.& hoc qñ negotiũ ad ipsum pertinet:siue sit ꝓcurator c
in rẽ suã,vt hic siue sit dns,& ꝓcuratori simplici competat directa.vt ff.eo.l.si ꝓcurator meus.sed si negotium ptineret ad habentẽ directã,ille deberet pferri.vt l.qua ratione.§.lex.ff.de re.di.& in l.j.ff.de loco pub.fruẽ.& pdicta qñ vtilis & directa inuicẽ nõ contrariant: aliàs semp vtilis prefert directæ:vt est illa quæ competit pcribenti,cõtra dnm, cui cõpetit directa.vt l. sicut emptionis.C.de prescrip.xxx.anno. nam prescribẽs tit.cũ bona fide , aduocat etiã à priori dño , licet apud eũ remãserit directũ dnium & sic directa vendicatio quia remanet sine effectu.Itẽ prędicta qñ cõpetunt ad idẽ.Si verò ad diuersa, tũc alter nõ præferť alteri:sed quælibet competit pro suo iure,vt est vtilis,quæ cõpetit emphyteutæ,vel superficiario,aut feudatario rone vtilis dñj:& in directa quæ cõpetit dño:nã vtilis sub alternat sibi,non autẽ contrariat:& quilibet in suo iure cõseruandus est.vt l.ij.§.qui in perpetuũ.si ager vectig. vel emphy.
2 tetarur.† Et no.hic in fi.ꝙ intentãs vtilẽ intentat eã suo nomine,nõ nomine cedẽtis:sed si intẽtaret exercitũ directæ,tũc haberet ꝓcuratorio nomine cedentis,& sic loquit.l.si qs in rẽ suã. ff.eo.qualiter autẽ cognoscet an intentet vtilẽ vel directã? an posit cõpelli declarare quã intentet? vide quod no. Bart.in l. si duo.ĵ.de solu.& in Spe.in titu.de procu.§.fi.gl. hic opponit
3 de l.iij.C.de noua.†vbi probat contrariũ, ꝙ præferť habẽs directã.nisi in tribus casibus:de quibus ibi gl.dicit hãc legẽ debere intelligi secundũ illam l.in aliquo de illis tribus casibus. Tu dic,ꝙ ibi loquit,qñ habens directã præuenit in agendo habentẽ vtilẽ:hic loquit quando concurrũt:quo casu habens vtilem repellit habentẽ directã indistinctè:& etiã aduersarius cõtra quem agit,posset ipsum repellere:& sic obijcere de iure tertij,iam moto contra eum.facit lex ita tñ.§.quoties.ĵ.ad Treb. licet si nõ esset motum,secus:facit etiam l.bonæ fidei.circa medium.ĵ.depos.& C.de po.l.fi.cum auf.ibi posita.

LEX LVI.

1 ADrem mobilem. † Habens mandatum ad sequẽtia,cẽsetur habere ad precedentia.h.d.cũ l. ad legatũ.ĵ.e. quæ ambę allegantur simul idem econtrario:ꝙ habens ad præcedentia,censetur habere ad sequentia.vt l.proxi. & de his duobus articulis tangit per gl.ff.de iurisdi.om.iu.l.ij. vbi allegat plura iura,ad quodlibet istorũ.qđ ergo iuris est de vno,idẽ de altero:& sic de cõnexis:quia idẽ est iudicium.vt C. de neg.gest.l.si cognati.& extra de constitu.c.translata.

2 ☞ *Verbum agere:quid importet? & num.r.*

3 *Procurator specifice constitutus ad litem contestandam, an uirtute istius mandati poterit prosequi,& finire?*

4 *Habens mandatum ad opponendum crimina, & defectus:censetur habere mandatum ad ipsa probanda.*

5 *Cognitio causæ si fuit alicui commissa:an ille etiam poterit pronuntiare?*

6 *Per clausulam,talis audiat & iustitiam faciat, in rescripto appositam censetur commissa diffinitio.*

7 *Compromissum si fiat in aliquem,ut possit procedere iure & de facto an etiam poterit pronuntiare?*

8 *Princeps si alicui ordinario rescribat,quod in tali causa quæ pertinet ad ipsum ex ordinaria iurisdictione procedat summariè, & de plano,quòd iste in procedendo erit delegatus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Crimina. adde q̄ nīs mandatū ad opponēda crimina, si illa nō specificentur in mandato: vbi sumus in cā electiōis, vel postulationis: q̄ illa nō pōt opponere secus si habet mandatum ad agendū, & defendēdū in alijs causis, quā. s. memoratis, secūm rotā decis. suis in nouis. hoc tit. & quo ad principalē q. de mādato, i quo est dictio duntaxat. dic q̄ Rota decis. suis in antiqs hoc tit. dicit q̄ pcu. dat⁹ dūtaxat ad audiendum sniam nō pōt appellare: sed in cōclusionib⁹ Rot. p d. Bert. de bisignete i recollectis hoc tit. habet contrariū q̄ posit app. nō asit appellationem ꝓsequi.

1 Vi procuratorem. †Constitutus ad agendum, censet non solū ad intrandū litē, sed etiā ad mediandū, & finiendū, si in ꝓcuratorio dicat, vt statim vel cōfestim agat: quia ista verba restringunt mandatū ad merum principiū iudicij. h. d. no. videbat contrariū, quia verbum agere, verificat in sola litis cōtestatione: nam verū est dicere, illum egisse, qui litem tm̄ contestatus est: sicut est verū dicere ipsum petiisse. vt l. amplius nō peti. ff. rē ra. hab. videbatur ergo q̄ si aliquis erat cō stitutus ad agendū, statim facta cōtest. lit. esset functus officio suo, nec posset prosequi, nec finire, cum expresse hoc caueat in procuratorio, quasi prosequutio & finitio litis sint res diuersæ. ar. in l. procurator ad vnam. C. eo. l. diligenter. ff. mand. maximē si appositū fuerit verbum cōfestim: cū illud videat excludere tractū successiuū, qui consistit in prosequutione: & restringere actum instantaneū, 2 qui consistit in cōtestatione. Contrarium tn̄ hic dicitur. † quia verbum agere, hoc casu importat principiū, medium, & finem litis: & sic ponitur pro verbo peragere. ideſt perfectè agere: talis em̄ lex præsumit, q̄ fuerit mens cōstituentis, nec est hæc extranea interpretatio: nam etiam qui prosequit, dicitur agere. vt l. qui cum maior. §. accusasse. ff. de bo. liber. & est intētio istius l. verum est ergo dicere, q̄ ille qui litem contestatus est, egit, tn̄ non peregit: & eodē modo erit verum dicere q̄ ille qui prosequitur, fieri facit. Ergo ista oīa includuntur in mādato 3 agendum. †Sed quid si cōstitutus esset specifice ad litē cōtest. an virtute istius mādati poterit ꝓsequi, & finire? istum articulum tangit Cy. in d. l. procurator ad vnā. C. eo. & Inn. in c. petitio. extra eo. qui videtur tenere, q̄ sic, nisi fuerit apposita dictio taxatiua duntaxat: & ideo, quia postquā est lit. cōtest. est effectus dns litis: ergo in consequentiā posset mediare, & finire. Et sic aduerte, quia nō ex virtute verborū hoc pōt facere. nam lit. contest. est pars lit. §. principiū: prosequutio, & finitio, sunt aliæ partes vt in auc. ad hoc. C. de iudi. vnde cōstitutus ad vnam partem de vi verborū non censet constitutus ad alias partes diuersas sed ex necessaria cōsequentia illud venit ista aūt necessaria consequentia tollit propter dictionem taxatiuā. Sed verb. agere: de natura verbi importat totā litem. §. principiū, medium, et fi. Ideo propter dictionē taxatiuam, non impedirēt prosequi, vel finire, sicut nec propter verbū, confestim. Excludunt enim duntaxat ea, quæ non possunt dici, pars huius litis: & adde qā not. in Spe. eo. tit. §. ratione formæ. versi. quid si habet mandatum. vbi etiam not. † q̄ habens mandatū ad opponendū crimi 4 a na,[a] & defectus censetur habere mandatū ad ipsa probandum, per quandā consequentiā, non in vim verborū: ne oppositio sit inutilis: ideo tunc per dictionem taxatiuā excluderetur potentia probandi. In glo. ibi respon. non. sed in contrariū facit iste tex. & id, quod glo. suprà dixit, qm̄ ad positionem præcedentiū sequitur positio sequentiū: item ratione necessarię consequentiæ: quia de qua re cognouit iudex, de ea pronuntiare debet. vt ff. de iudi. l. de qua re. sed ad istam legē potest responderi, quod verbū, agere, cum possit poni pro perfectè agere, & sic pro peragere: quia dictio, per, non excludit significatū agendi, sed ampliat, qui enim peragit, agit, sicut in simili in l. cui eorum. §. ite Pomponius. ff. de postulando. sed verbum cognoscere de sui significatu non importat verbum finire, seu terminare: multis enim competit potestas cognoscendi, qui tamen finire nō possunt. vt patet. ff. de offic. procon. l. solent. circa principium. & in authen. ad hæc. allegat glosſ. quæ voluit ad hoc inducere. Nec obstat. l. de qua re. quia loquitur, & debet intelligi in illo, quem constat habere potestatem cognoscendi, & determinandi: eo 5 casu si cognouit, debet determinare: † nos loquimur in eo, cui solùm fuit cōmissa cāæ cognitio. Breuiter istū articulū tractat Bar. in l. à diuo pio. in prin. ff. de re iud. qui tenet istam glo. sed Spe. tenet cōtrarium allegando hāc gl. & reprobādo in tit. de offi. deleg. §. sequitur. ver. & no. quod simpliciter. & idē sentit Inn. in tit. c. ad hoc & c. de offi. archi. Et no. in c. super quæstionum. §. porro & c. de offic. deleg. breuiter dic q̄ aut cōceditur iurisdictio ordinaria: & tunc, licet cōcedatur per hoc verbum cognoscat, nihilominus censetur totum commissum, q̄ etiam finiat, vt probatur ff. de offi. præfect. vigil. l. iij. §. cognoscet. & hoc tenet ibi Bal. & etiam Io. and. in addi. Spec. in d. §. versi. & no. quod simpliciter, idem videtur si committatur vniuersitas causarū: quia talis cōmissarius æquiparatur ordinario, quod patet, quia potest subdelegare. hoc tenet Iac. Bu. & Ang. hic. Idem si mittatur in vna causa tantùm à principe, qui non solet sibi reseruare diffinitionem, quando cōmittitur in loco remoto, ne partes fatiget laboribus, & expēsis: & hoc tenet hic Guliel. de cu. per l. j. in fi. C. qui pro sua iurisd. Si verò committatur ab ordinario, vel à principe in curia romana, vbi vertitur quęstio, quo casu cessat ratio prædicta: tunc procedat ista gl. cùm non censeatur finita, & determinata diffinitio causæ, nisi dicatur expresse: ideo ponitur in rescripto, cōmittimus tibi talem causam audiēdam, cognoscēdam, & fine debito terminēs vice & etiam Vicecancellarius quādo signat supplicationē in hoc vltimo 6 Papę †dicit, audiat talis, & iustitiam faciat. in hoc vltimo verbo, censetur cōmittere diffinitionem. †Sed quid si fit 7 cōpromissum in aliquē. vt visit procedere, & de iure, & de facto, & sic est arbitrator: arbitrator certum est q̄ posit procedere, sicut arbitrator de facto, nō seruata solēnitate iuris. Sed dicit eo modo terminare, & sic auferre de iure vnius, & dare alteri, cùm cōmuniter in instrumentis dicitur, q̄ cōmittunt de iure, & de facto procedendo: sed in sentētiando, de iure tantùm: Sed quid hoc non est dictum, sed solùm q̄ posit procedere de iure, & de facto: & videtur, q̄ etiam proficiare. Quia appellatione processus, sicut & appellatione actorum, videtur contineri sententia: vt l. actorū verba. ff. de reg. iu. contrarium tamen determinat Iac. but. & Bal. q̄ illud verbum restringatur ad solum processum, cùm sit contra ius cōmune, & etiam odiosum, q̄ posit de iure vni auferre, & alteri etiam in modica quātitate: & sic verbum procedere, restringitur, sicut verbum cognoscere, vel audire per ea quæ dicit glos. hic. Nec obst. l. actorum verba. quia ibi, quando profertur à lege hoc verbum, nos loquimur quando à partibus: & tunc etenim strictius debet intelligi, cùm neutra pars præsumatur voluisse q̄ 8 sibi de facto aliquis auferatur. †Per prædicta etiam videtur determinari quæstio, si princeps alicui ordinario rescribat, q̄ in tali causa quæ pertinet ad ipsum extraordinaria iurisdictione, procedat summarie & de plano, q̄ iste in procedendo 9 erit delegatus: † & sic si appellatur ab aliqua interlocutoria, appellabitur ad principem delegantem, sed in procuratorio erit ordinarius, & sic appellabitur à diffinitiua, appellabitur ad proximum superiorem: & hoc vult hic Iac. but. quod multum placet mihi de iure: licet Io. an. in c. vndiq̄ &c. de offi. deleg. videtur tenere q̄ in omnibus sit delegatus propter alterū modum procedendi: & idem sentit Bald. dicens, q̄ talis est in sententiando, qualis fuit in procedendo.

9 ☞ *Si tunc appellatur ab interlocutoria, q̄ appellabitur ad principem delegantē: & si à sniā appellabitur ad proximum superiorē: & an in omnibus sit delegatus?*

LEX LVII.

1 *Si terminus præfixus fuit à iudice ad proponendas exceptiones dilatorias ante litem contest. tunc exceptio procuratoria omissa per ignorantiam, qualiter posit adhuc opponi?*

2 *Si quis renūciauit expresse omnibus exceptionibus dilatorijs, & procuratorijs, talis renunciatio non extenditur ad ignorata.*

3 *Contra procuratorem qualiter & quando posit opponi exceptio procuratoria post litem contestatum.*

1 §. Si quis remiserit. †Exceptio procuratoria semel omissa vel remissa non pōt ex pœnitētia opponi. h. d. gl. parua intelligit, si sciens, siue ignorās omisit, cōtra quā gl. videtur tex. in c. pastoralis. extra de except. Sol. & tene mēti: aut terminus opponēdi exceptiones præfigitur à iure scripto, vt est terminus litis contestationis. C. e. l. ita demū. & tūc si nō opponat ante lit. contest. nō pōt postea opponi, etiā si ignorās omiserit: & ita intellige istā gl. 2 pro quo vide quod no. † Inn. in c. cùm tua. extra qui ma. accus. posſ. vbi dicit q̄ terminus præfixus à statuto: & sic à iure scripto præiudicat etiā ignoranti: aut terminus præfigit à iudice, ad prop

ad proponēdas exceptiones dilatorias, quod facere pōt iudex ante lit. cōtest. & sic auferre parti beneficiū datū à iure scripto, vt possit opponere vsq̄ ad cōte. quia lapso termino, adhuc lis nō sit cōtest. nō possit oppo. vt d. c. pastoralis. & tūc nō præiudicat ignorantia, vnde si post lapsum terminū iurat ad sui notiā̄ nouiter peruenisse, poterit opponere: & iste est casus ibi. Plus ergo præiudicat dispositio iuris scripti, quā factū iudicis: cū em̄ iudex auferat in vno beneficiū datū à iure, cōpēsat pars in alio, cū regulariter nō possit auferri. vt in c. indultū. de reg. 3 iur. in vj. & §. de feriis. l. j. circa fi. † Sed quid si renuntiauit expresse omnibus exceptionibus dilatorijs, & procuratorijs. rñ. non refert ad ignorata. vt §. de trāſa. l. qui cū tutoribus. in fi. nisi cōtradixerit expresse. vt ff. de testam. milī. l. qui iure militari.

4 † In gl. quę incipit, hæc duplex, tu dic, q̄ triplex. s. tu nō potes esse ꝓcurator, quia miles, vel fœmina, vel de alijs, de qbus ff. ea. l. nec q̄. etiā si habeat mādatū, & ista nō pōt opponi post lit. contest. hoc verū à parte, vel ad eius instantiā. vt l. ita demū. C. sed per iudicē ex suo officio bene pōt obijci, & repelli, si cōcer b nebat publicā vtilitatē: vt quia miles. vt no. §. eo. l. filius. §. veterani. in glo. quæ incipit no. & §. de postulā. l. quos, phibet. secus, si cōcerneret priuatā vtilitatē, vt quia est fœmina, vel morbo ꝓpetuo impeditus, vel absuturus, de quibus §. eo. l. nec q̄. qa in cōcernētibus priuatā vtilitatē, iudex nō supplet de facto regulariter: vt no. C. vt quę desunt aduo. ptium. l. vni. alia except. est, tu nō cauisti de rato &c. licet de mādato, pbaueris semiplenè, nō debes admitti. vt C. e. l. j. & ista similiter non pōt opponi post litē cōte. vt §. e. l. Pomponius. §. rati. nisi opponēs recipiat in se onus, pbandi, q̄ mādatū nō habet no. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dā. infe. iudex tn̄ ex officio poterit etiā post litē contest. denegare audientiā, nisi doceat de mandato, vel caueat de rato. vt no. gl. singularis in c. j. de elect. lib. vj. super verb. absentia. & per Inn. in c. cū in iure. extra de offi. deleg. & de eo q̄ fur. or. susce. innotuit & dixi in d. §. rati. Tertia est tu nō habes mādatū: quod est qñcunq̄ nullo modo etiā si semiplenè vel ꝓsum ptiuè docuit de mādato: nam verè tu potes dicere tu nō habes mandatū, quia ita præsumit: & ita pōt opponi qñcunq̄, etiam 6 post litē cōtest. quinimò & post sententiā, quia reddit iudiciū retro nullū & ēt absq̄ eo, q̄ opponēs suscipiat in se onus probandi: & hic est casus in l. licet. C. eod. nisi in duobus casibus, si fuisset admissus cum cautione rati, licet reus non teneretur admittere qa tunc esset legitima sua persona. vt d. l. inter quos. §. qui alieno. cū ibi no. nisi assumat in se onus probādi, vel nisi de mādato fuisset disputatū, & p iudicē pronuntiatū ipsum habere legitimū mādatū expsse, vel tacitè reiecta hac exceptione, quia talis ꝓnuntiatio faceret eū haberi pro legitimo procuratore, vsq̄ ad fi. litis. vt d. l. licet. postea verò si lata esset sententia, & pro eo cōpeteret fieri executio: probatio illa non faceret fidē sed requireret vera, pbatio, quæ faceret fidē de man a dato. vt ibidē no. nec ista, pbatio faceret præiudiciū, [a] dño absenti, qui diceret se nō dedisse mandatū. vt §. eo. l. in causæ. §. j.

2 ☞ *Libera administratio dicitur concedi procuratori, quando hoc specialiter exprimitur in instrumento procurationis, non autem per solam generalem administrationem omnium negotiorum commissa.*

3 *Libera censetur commissa per ista verba: plenam administrationem.*

4 *Item censetur commissa per ista verba: quòd posit facere quicquid dominus posset.*

5 *An etiam intelligatur cōmissa quando in instrumento procurationis cōtinetur, quòd dominus promittit ratum & gratum habere quicquid procurator fecerit?*

6 *Habens speciale mandatum super aliquo negotio, cum libera, super altqua causa, poterit transigere, & etiam compromittere de illa causa, de iure, & de facto, dummodo habeat liberam super tota causa: & si diceret super lite, tunc solum haberet super instantia.*

7 *Actus de quibus hic celebrati per procuratorem cum libera dicuntur cōtinere alienationem.*

8 *Omnis legitimus administrator ut tutor uel curator uel administrator reip. seu syndicus, dicuntur habere liberam administrationem, & possunt tales actus facere de quibus hic & quando posint donare?*

9 *Episcopus si confert alicui generalem administrationem cum libera, & uacat beneficium, quod episcopus habet necesse conferre, non tamen magis uni, quàm alteri, & si gratificat uni potest dici donatio, non tamen dicitur mera.*

10 *In libera administratione, intelligitur exceptus dolus.*

LEX LVIII.

1 Procurator cui generaliter. †Habens generale mandatū cū libera, pōt facere actus etiā conti

a ✠ Domino absenti. licet cēt regulariter res iudicata pro veritate habeat: illud tn̄ inter ligendū est inter eos, inter quos lata est sententia: absentibus aūt res inter alios iudicata non nocet. l. j. ff. & iij. C. qbus res iu. nō nocet. l. j. ff. de exce. rei iudi. text. l. sæpe. ff. de re iud.

b ¶ Libera. Amplia hāc materiā vt per Alex. cōsil. xxij. n. ij. & adde qd voluit Car. cōsi. lxxxvij. & amplia vt per Lapum alleg. lxx.

4 Itē † per hęc verba, q̄ possit facere qcquid dns posset, vt ff. mā. l. creditor. §. Iucius. dicūt etiā qdā q̄ censet dari libera, [b] qñ in 5 instro continet † q̄ promittit ratū, & gratū habere qcqd procurator fecerit: aliās ista verba nihil operant. & hoc p l. j. §. de off. proc. Cæſa. in prin. vbi p ista verba cēset ꝓcuratori Cęsaris data libera administratio, vt ibi no. p. Cy. fm quosdā. & hoc tenet expsse gl. ordinaria iuris can. in c. ptuas. de arb. & de trāſ. c. contineat. & de religio. do. cū dilectus. dicētes, q̄ tūc poterit talis ꝓcurator cōmittere in arbitrū, & arbitratorē: & trāsigere: qđ nō posset si nō haberet liberā administrationē vt ff. eod. ti. l. mādato. sed gl. ordinaria quę est ff. e. l. j. ꝓcuratorem absentē. super verbo ratū. sentit expsse cōtrariū q̄ illa verba superfluę ponunt in instrumēto, posſ. de alijs verbis cōstat de mandato: nam etiā si nō fuisset apposita, tenerēt ratū & gratū habere, nec alia ratihabitio expectat: vt ff. de cōdi. inde. l. ij. ꝓcura. post prin. ibi. nec postea expectandū. & istā partē plenè disputando tenet Pe. & Cy. in d. l. j. de offi. ꝓcu. Cęſ. periculosum em̄ est dicere cōtrariū: cū quasi in oībus instrumētis hoc cōtineat, & qđ ꝓcurator posset facere ibi prę iudiciale dño, ꝓpter hęc verba. 6 † In tex. gñaliter, idē si habebit ſpeciale mandatū sup aliquo negotio cum libera, vel sup aliqua cā: vt in c. qui ad agendum. extra eo. ti. lib. vj. & no. Bar. in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de ver. ob. & tunc poterit transigere, & etiā compromittere de illa causa: de iure, & de facto dūmodo habeat liberā super tota causa secus si diceret super lite, quia tunc solū haberet super instantia. nō sup negotio principali: vnde posset cōpromittere de instātia, nō de negotio principali: vt sentit Bar. in d. l. mādato. & in d. §. Callimachus. † In tex. ibi exigere. scilicet oēs actus de quibus hic: dicunt cōtinere alienationē, quia si procurator exigit, liberat soluentē à dño suo, vt l. vero procuratori. ff. de solu. & sic aufert sibi actionē suam idē cū noua. Item cum pmutat vel soluit aufert dño dominiū, & ista est alinatio vt l. alienationis ver. ff. de ver. sig. pōt etiā trāsigere, & cōpromittere: vt colligit ex l. mādato à cōtrario sensu: quia nō habebat liberā. † Adde, q̄ omnis legitimus administrator, vt tutor, vel curator, vel administrator reipublicæ, & syndicus dicunt habere liberā administrationē, & pōt facere istos actus, de qbus hic, vt sentit gl. in l. mādato generali. in vltima gl. nō tamen potest donare, vt de pac. l. cōtra ius. §. fi. nisi ex qualitate personæ aliud præsumat, vt l. filius. ff. de do. vel nisi debitū sit vsurarium vel odiosum. vt no. gl. C. de trāſac. l. ꝓſes. quā tene mēti: vel nisi sit dubium quia tūc nō diceret libera donatio: per l. tutor. ff. 9 de iureiur. vel nisi fiat ex quadā necessitate. † vt si episcopus cō fert alicui generalē administrationē cum libera, & vacat beneficium, quod epūs habet necesse cōferre, nō tn̄ magis vni, quàm alteri: vnde si gratificat vni illius respectu pōt dici donatio sed quia necesse habebat conferre, non dicitur mera. iuxta not. in c. significatum &c. de præbē. & istam donationem facere potest sicut & alienare fructus, qui seruando seruari nō possunt. vt §. e. l. pcu. tu. in fi. ita no. Cy. post Pet. in d. l. j. §. de offi. pcu. Cęſ. 10 debes etiā scire † q̄ in libera administratione intelligitur exceptus dolus: vt d. l. prætor. §. Lucius. ff. manda.

2 ☞ *Procurator qui fuit in iudicio condemnatur & non dominus.*

3 *Lis si fuit contestata cum procuratore, & postea fuit translata in dominum condemnabitur ipse dominus.*

4 *Ex sententia datur actio directa contra procuratorem, & utilis contra dominū, quæ*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nō possidet. firmat in terminis Arc. cōsi. cxxxv. etiā si tpe quo p̄mittit releuare fuit fet soluēdo & tpe iudicij, nō esset solueñ. & q̄ sufficiat si dñs est in carceribus faciunt no. per domi. de Ro. decis. suis hoc tit.

b ¶ Epūs. adde late do. de Rota de proba. in nouis & in antiquis.

præfertur directæ, & quid econtra?
Defensor sine mandato, si fuit condemnatus, & soluit, an poterit repetere à defenso?

LEX LXI.

1 PLautius ait †In procuratorem condē-natum non fit executio: nec datur in eum actio iudicati, sed in dominum: ni si in tribus casibus, videlicet quando erat procurator in rem suam, vel quando fuit mentitus de mandato asserens se habere, cum non haberet, vel de satisdatione, asserens fore satisdatum cum non esset: vel si comparuit tanquā defensor sine mandato.

2 hoc dicit tota l. & semper allegatur. † In tex. ibi procuratorē damnatū, patet ergo q̄ ipse procurator qui fuit in iudicio condemnatur non dñs siue in toto iudicio interuenit quo casu nō est dubium siue lis fuerit contest. cum dño, & postea interuenit procurator vt §. eo. l. qui proprio. in prin. cū ibi not. sed in casu

3 contra. † q̄n fuisset cōtestata lis cū procuratore. & postea fuisset trāslata in dñm, cōdemnaretur ipse dñs. quod dic vt l. j. C. de sen. In tex. ibi conueniri. glo. dicit actione in factum ex snia. supple, nec contra procuratorem fiet executio: sed cōuenietur, & contra dominum fiet: quia ipse potius videtur cōdemnatus, quam procurator. & ipsius personam censetur actor potius in spexisse, quam procuratoris: vt no. gl. j. eo. l. procurator qui pro

4 euictione. † videtur tn̄ posse dici, q̄ actio directa ex sententia, detur contra procuratorem, & vtilis contra dñm, ista præfertur vnde sicut econtrario, si procuratori fieret condemnatio acquireretur directa procuratori, & vtilis dño, quæ præfertur directæ. vt §. eo. l. si procurator meus. ita & non passiue, vt not. in d.

5 l. si procur. in glos. † Vltimo quæro, si defensor sine mandato fuit condemnatus, & soluit: an poterit repetere à defenso? de hoc est glo. ordinaria in l. liberto. §. fi. j. de neg. gest. quæ dicit, q̄ expensas non pōt repetere: sed sortem principalē, sic: quod intellige verum, si defensus fatet se fuisse debitorē, aliās, nō nisi talis defensor hoc probet: & tunc petit per actionem neg. gest. quia ipsum liberauit. snia autem illa nō probat cōtra eum: vt §. eo. l. in causæ. §. j. adde alium casum, in quo sit executio contra procuratorem, scilicet in expensis, in quibus fuisset condēnatus propter suam calumniam, vel contumaciam: vt C. de admi. tut. l. non est incognitum. & l. qui solidum. §. etiam. j. de leg. ij.

2 ☞ *Defensor sine mandato, quòd possit etiam post litem contestatam remoueri à domino, nisi defendat animo donandi.*

LEX LXIIII.

1 ES cuius. † Litem inchoatam per procuratorē pōt dñs in se suscipere, causa cognita. h. d. & aduerte ad tres casus: nam interdum dñs non vult removere procuratorem, sed se liti assistere: & tunc pōt indistincte tam ante lit. cōtest. quam post: nec requiritur alia causę cognitio: vt j. eo. l. pau. aut vult nō solum assistere, sed aliquem actū face re citra reuocationē procuratoris, & tūc an possit? dic vt dixi. §. eo. l. ante lit. cum sequētibus. Interdum vult procuratorē reuocare, & litem in se transferre: & tunc aut ante lit. contest. & pōt adhibita causę cognitione, circa tria: de quibus hîc in glo. post lit. verò cōtest. regulariter non pōt, nisi ex aliqua de causis enumeratis. §. eo. l. post litē. cum sequētibus: & ista procedūt prout ista lex intelligitur in defensore cum mādato, quæ pōt præiu-

2 dicare dño, † sed pōt intelligi in defensore sine mandato, qui pōt aliquem defendere etiam inuitū quantū ad sui præiudicium, non defensi. & tūc Bar. sentit, q̄ difficilius possit remoueri. Tu dic, q̄ facilius tam ante lit. cōtest. quā post: nisi defendat añ o donandi: quia tūc nec ante nec post, pōt: quia non interest rei ipm removere. Sed q̄n non añ o donandi, interest, quia ille condēnatus, & soluens pōt ab eo repetere, vt dixi in l. plautius. & est gl. in l. liberto. §. fi. j. titul. ij. vnde interest ipsius defensi, quia fortè sunt aliqua, quæ ille ignorat: & cauti⁹ & melius defendet cām.

a ☞ *Procurator actoris ita potest à domino releuari à satisdatione rati, sicut procurator rei à satisdatione de iudicato soluen. quando dominus possidet immobilia: & an sufficiat si dominus est in carceribus?*
3 *Instrumentum procuratoris debet continere nomen procuratoris, & etiam casum in quo constituitur: & quæ alia?*
4 *Ratihabitio non expectatur, quando de mandato constat.*
5 *Literæ quando probent mandatum procuratoris?*
6 *Mandatum procuratoris ad lites potest etiam probari per testes, sed communis usus iudiciorum requirit publicum instrumentum.*
7 *Iudicium agitatum per procuratorem reuocatum, quando ualet? & quando debeat reuocatio notificari? & nu. 8.*
8 *Dolus iudicis plus afficit processum, quàm dolus partis.*

LEX LXV.

1 SI procuratorem. †Quādo constat de mandato, nō cogitur procurator cauere de rato & potest cōstare etiā per literas priuatas dñi, nō tamen sunt approbatæ: & renouatio facta ignorante aduersario & iudice, aduersario nō nocet, sed quantum ad eius præiudicium, pro nō facta habet. h. d. & est solēnis, &

2 semper allegatur. † in tex. ibi, satisdatione releuare velit. no. q̄ sicut, pcurator rei potest à dño releuari ab onere satisdandi de iudicato sol. vt §. eo. l. qui proprio. in prin. & Insti. de satisd. §. fin. ita & procurator actoris à satisdatione rati: vt hic: primū tn̄ intellige, scilicet q̄n dñs possidet immobilia, aliter nō esset idoneus fideiussor pro suo procuratore, sicut nec alius extraneus, & potest opponi q̄ nō est idoneè releuatus per l. ij. §. qui satisd. cog. & quod no. in auf. de exhi. & introdu. reis. §. fusce-

a pto. col. v. quod no. quia de facili poterit repelli, si nō opponatur q̄ nō possidet[a] immobilia, & nō potest probari: si tamen dñs esset in carceribus in loco iudicij, hoc sufficeret: quia suia nō erit illusoria fm Ange. hic q̄ dicit se ita plurics practicasse.

3 † In tex. ibi, quibus significet &c. no. q̄ instrumentū procuratoris debet cōtinere nomē procuratoris, & etiā casum in quo cōstituit: vide de hoc gl. plenā, quæ ponit plura alia quę debēt

4 cōtineri in c. mādato. extra eo. tit. in j. gl. † In tex. ibi, ratūq̄ se habiturū. gl. dicit q̄ ista verba superfluè apponuntur: nā postquā ex præcedētibus constat de mādato, nō expectat alia ratihabitio: vt j. de cōdi. indeb. l. si procurator. & sic nō est vera opi. illorum, qui tenuerūt q̄ ista verba importāt liberā administrationē: vt dixi §. l. procurator cui libera. † In tex. ibi, literis eius approbatis. dic q̄ approbatæ videtur, si aduersarius fa

5 teatur, q̄ sunt de manu dñi scriptæ, vel de ipsius voluntate, vel ab ipso subscriptæ vel q̄ continēt sigillum dñi, & q̄ fuerit appositū de volūtate dñi: vt l. ij. C. de re. alie. nō alie. si autē negat literas de manu dñi, & etiā subscriptas, & negat sigillum esse dñi, vel fuisse appositū de volūtate domini, tūc nō sunt approbatæ per aduersariū: & ideo requiritur alia approbatio, puta q̄ habeāt testimoniū publici notarij, & testium, vel subscriptionem trium testiū: vt l. scripturas. C. qui po. in pig. ha. vel q̄ habeant sigillū authenticū, quod est q̄n dominus esset in digni-

b tate cōstitutus, puta episcopus[b] qui habet sigillum authēticū: nam tūc præsumeretur appositū de voluntate dñi, quia tale sigillum diligētius solet custodiri, & nō ponit sine volūtate domini: non sic in sigillis nō authenticis secūdùm Gul. de cun. vt l. diuus. §. de of. præsi. & l. si publicanus. §. de rebus. j. de publ.

6 & in c. post cessionē. cū ibi plenè no. extra de prob. † Et ex prędictis dicit Gul. de cu. mandatū procuratoris ad lites posse, probare per testes, postq̄ potest, probari per literas priuatas, approbatas per testes, qui viderūt eas scribi vel mādari scribi, vel qui subscripserint, licet Pet. tenuerit cōtrarium, q̄ nō: nisi per instrumentū publicū: vt no. Pet. C. e. l. j. sed vsus iudiciorū magis approbat opi. Petri, vt dixi §. eo. l. nō solùm. §. j. & no. in addi. Spe. §. j. co. tit. per rationē quā ibi dixi: quia instrumentū cōfectum inter procuratorē & dominum, facit fidem cōtra dñm: & sic aduersarius poterit se tueri aduersus dñm, si sententiam obtinebit: sed testificationes receptæ inter procuratorē, et aduersarium nō præiudicāt dño: vnde non remanet aduersario

7 cautū de tali fide, quod etiā videt velle Bal. in l. j. C. e. † Vltimo pro declaratione gl. fi. & suæ materiæ, q̄n dominus reuocat procuratorē suum, & nō obstāte reuocatione procurator prosequit litem, vt aduersario noceat, & fertur sententia, quid iuris? dic q̄ aut quærimus quantū ad præiudicium reuocātis, puta, quia fertur sententia in eius fauorē, & est dicēdum, q̄ reuocatio est valida, licet in aduersarij vel iudicis notitiā nō venerit, siue sit facta ante lit. contestat. siue post: & non proderit domino dicta sententia: hæc videt fuisse mens Hosti. quē refert gl. in c. j. lib. vj quinimo videt q̄ tūc nec poterit dñs ratificare gesta per procuratorē, postquā semel reprobauit per l. dispen

sationem

sationē, in fi. cū ibi no. j. de so. licet si nō reprobasset, sed si nunquam mandatū dedisset, posset ratificare gesta per eū etiā post sententiā latam in eius fauorem: vt not. in l. si mater. j. de excep

a tionibus rei iudi. licet Pet. tenuerit contrariū: sed nō bene in l. si tutor. C. in qui. cau. in integ. resti. nō est necessaria. aut quærimus, quantū ad prę iudiciū aduersarij, vt si sententia sit lata in eius fauorē ubi nō prosit contra dñm, qui procuratorē suū reuocauerat. & tunc dic, q̄ aut reuocauit ipm eo casu, quo nō poterat reuocare, puta, post lit. cōtest. nō subsistētē iusta cā: & tūc reuocatio habetur pro nō facta, nec nocet aduersario, et si ipse vel iudex sciuit eā: & sic, p derit sibi sententia, acsi facta nō fuisset & ita intellige si. gl. aut fuit facta eo casu, quo poterat fieri, puta ante lit. cōtest. vel post cū iusta causa: & tūc, si nō puenit ad notitiā iudicis nec ēt aduersarij, idē posito q̄ peruenisset ad notitiā, pcuratoris reuocati: & hoc casu loquit iste text. in fi. Aut peruenit ad notitiā, & tūc nō valet iudiciū, nec sententia in fauorem aduersarij nec sibi, p dest cōtra dñm reuocātē. imputet em sibi, quare fuit litē, p secutus post reuocationē, cuius notitiā habuit. Aut peruenit ad notitiā solius iudicis: & idē, per rationē quā posuit gl. aut solius aduersarij: & tūc valet mero iure sententia lata in fauorē aduersarij, sed de æquitate tolletur ope replicationis post q̄ sciuit reuocationē: nō tn̄ est nulla ipso iure, post q̄ iudex bona fide, p cessit, & nihil de cōtingētibus omisit

8 quo ad se, vt in gl. quā no. † qa sic dolus iudicis plus afficit, p cessum quā dolus pris. facit quod no. in l. quæsitū. j. de re iudi. per

a gl. p. dicta, p cedunt q̄n mandatū peruenerat in notitiam[a] partis añ reuocationē vel post: si ergo ad illius notitiā nō peruenerat, nec iudicis, tunc nec reuocatio necessariò debet ad notitiā illorū puenire: sed valet etiam ambobus ignorātibus, & perinde est, acsi mandatū nunq̄ fuisset factū: & ita quidam notabiliter intelligūt. c. ex insinuatione. extra eo. ti. vbi nō fit mētio, q̄ ad notitiā aduersarij peruenerit, & hoc modo videtur intelligere gl. singularis in d. c. ij. extra eo. lib. vj. quā limita & intellige vt dixi, scilicet q̄ non peruenerit ante reuocationē, vel post: nā tunc aduersarius non litigauit cum illo procuratore contemplatione mandati, quod ignorabat fuisse factū: sed potius sub fiducia, q̄ dominus deberet ratificare. Si ergo non vult ratificare, imputet sibi nec potest se iuuare de mandato, quod fuit reuocatū, licet ipso ignorāte: sed si non fuisset reuocatum, bene posset, licet ipsum ignorauerit quia potius inspicitur quod est in veritate, quā quod in opinione: quo ad hoc: vt j. de iuris & fac. ign. l. regula. §. qui ignorauit. cætera dic vt no. in d. c. māda to. extra eo. & eo. ti. c. ij. & per Cy. in l. vnica. C. de satisdando.

LEX LXVI.

1 QUis qui. †Creditor qui habet electionem in alternatiua, videtur eligere, si ratam habet petitionē suo nomine factā per aliū de altero illorū. h. d.

2 ☞ *Procurator quando finito officio etiam teneatur? & quid in administratore necessario? & num. 3. & 4.*
3 *Quando contraxit procuratorio nomine & contractus est ultro citroq; obligatorius, licet etiam non teneatur ad soluendum, tenetur tamen ostendere se fuisse tunc procuratorem, uel facere quòd dominus ratum habeat, alias tenetur soluere.*

LEX LXVII.

1 PRocurator qui. †Procurator qui rem vēdidit procuratorio nomine, si de euictione promisit, etiam finito officio procu

2 ratoris: nomine proprio tenetur, hoc dicit. & est fatorum sa lex, & reputatur singularis. † Opponitur contra istam l. de l. fi. j. de instit. per quā videtur q̄ finito officio procuratoris, non teneatur, sicut nec tenetur institor: licet promiserit. soluit dixit lac. de are. vt refert Cyn. C. quod cum eo. l. ei qui. quod ista l. debet intelligi, quando dixit expressè, q̄ promittebat de euictione suo proprio nomine: sicut si dixisset, q̄ procuratorio nomine, quod dicere videt, eo ipso, q̄ tanquā procurator p̄mittit: vel si dicat, procurator talis promittat &c. nam videt dicere procuratorio nomine eo ipso, q̄ fit mentio de ipso officio: & tunc eo finito non tenetur: & hic est casus in l. cōtraria. & ista sol. non videtur bona: quia etiam si procuratorio nomine promittat videtur teneri proprio nomine: vt l. j. §. est autem. j. de exercito. vbi magister nauis, qui contraxit, vt magister, potest nomine proprio conueniri directa: licet exercitor conue-

niatur vtili: videtur etiā text. expressus. j. a man. l. seruū titij. circa medium. in ver. & puto. q̄ licet vendat tanquam procurator, nihilominus de euictione tenetur; & ideò si res nō erat domini sed ipsius procuratoris, & ipse ignorabat: nō poterit vendicare ab emptore, licet dominū nō trāstulerit, per regulā, quem de euictione tenet actio &c. vt patet in d. l. seruū titij. hoc est difficile cōtrariū, & quilibet prima facie diceret contra illū tex. & audiui solēnissimos doctores valde mirari de decisione illius tex. propter hoc Pe. & alij intelligunt hāc l. etiā, quando procuratorio nomine promisit de euictione per illā. l. seruū titij, & ista opi. videtur hic fuisse de mēte glo. quę facit differētiā inter iudiciū & cōtractū: & inter administratorem voluntariū vt est procurator, & necessarium, vt est tutor: aliās istæ differentiæ nō essent bonæ: nā iudiciū semper agitat procuratorio nōie: nō enim procurator meus causam meā potest agitare suo nōie: item administrator necessarius, cum nō tenetur finito officio, q̄n administratorio nomine cōtrahit. secus si proprio, vt l. tutores qui post. §. aduersus. j. de admini. tut. vt ergo differētiæ prædictæ sint bonæ, intelligatur glo. in casu, quo actus gerit administratorio nōie: vt sit differētia inter iudiciū, & cōtractū. & inter administratorē voluntariū, & necessariū: q̄n enim propriè nō est differētia, qa vterq; tenetur finito officio: & tenēdo hūc intellectū ad. l. fi. j. de instit. respōdetur, q̄ institor nō contraxit nec aliqd promisit, sed quædā verba enuntiatiua scripsit, ex quibus nō resultat obligatio, sed cōfessio: secundū Bart. ibidē, quæ solutio nō videtur bona: quia imò nō contraxit, sed protulit verba dispositiua vt patet in verbo, cauit: & ibi dū dicit, quos denarios vobis numerare debebo. q. d. promitto numerare, vt patet in l. quidā. j. de cōsti. pecu. vbi ponuntur similia verba: & inducunt cōstitutū. ideo Bar. in hoc articulo habuit aliū notabilē intellectū in eo casu, quo contraxit procuratorio nōie, vt distinguatur, an talis cōtractus non erat vltro citroq; obligatorius, vt est stipulatio & mutuū in quibus promissor, & recipiēs tātū obligantur: & tunc si procuratorio nōie recipiat, vel promittat, finito officio nō tenetur, & iste est casus in illa. l. fi. aut facit cōtractū vltro citroq; obligatoriū. vt quia vēdit, in quo cōtractu vēditor obligatur ad tradendū rē, & emptor sibi ad soluēdū pretiū: & tūc, quia obligatio ad pretiū acquiritur procuratori, nec dīs potest eā intentare sine cessione: vt l. possessio quoq;. §. & si possessio. j. de acqui. pos. l. loquor de directa: nā vtilis bene acquiritur dño sine cessione per. l. se. & per. l. iul. §. si procura. j. de act. empt. & hoc casu ipse procurator, vendēs, qui etiā ad tradēdū fuit obligatus, remanet obligatus etiā finito officio: & iste est casus in l. seruū Titij, & etiā est obligatus de euictione. & dicit hoc probari per. l. solutū. §. per liberā. j. de pig. act. in ver. & ideo quia supra dixerat, procurator i quæri actionē directā, scilicet, hypothecariā. Ex hoc infert q̄ ipse etiā tenei, & conuenit pignoratitia. q. d. si nihil fuisset acquisitū sibi ex illo cōtractu nec etiam, teneret: sed quia fuit acquisita directa hypothecaria, ideo etiā tenetur pignoratitia: & tūc ad istū tex. tenēdo intellectū Iaco. de Are. q̄ si promisisset procuratorio nōie, nō teneretur respōdetur, vt teneatur ex ipsa stipulatione, ex qua nihil sibi fuit acquisitū, cū sit cōtractus obligatorius ex vna parte tātū: & de hac loquitur iste tex. sed actione ex empto ad interesse, quę oritur ex cōtractu emptionis & vēditionis, bene tenetur per illā l. seruum Titij. & si dicatur hoc est imponere. l. verbis: respondeo, non est, quia actio ex empto solū datur ad interesse, sed in stipulatione solet promitti dupla. cōuenietur ergo procurator finito officio ad interesse re euicta: sed ex stipulatiōe ad duplā, non secundū Iacob. de Are. per illam. l. finalem. nec obstat iste tex. quia loquitur quando promisit proprio nomine secūdum eum, vt colligitur ibi, dum dicit fidem suam adstrinxit, & ibi vinculum obligationis suscepit. & iste est intellectus Bart. per quem suppletur intellectus Iac. de Are. qui est pulcher, & vtilis: & ex hoc patet responsio ad. l. j. §. est autem. j. de exercito. quia ibi loquitur in contractu vltro citroque obligatorio, vt

¶ In notitiam. adde quæ voluit Cal. cōsi. iij. de offi. leg. vbi ponit de gestis per legatum reuocātum ante notitiā reuocationis. & nota. singulariter, q̄ licet acta sint nulla postequam reuocatio venit in notitiam iudicis, vel partis: tamē hoc nō procedit, vbi notitia reuocationis superuenerit post cōclusionem in causa, quia sententia lata post reuocationē tenet, cū ipso procuratore: casus est singularis secundū Ro. in c. auditis. de procu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vendidit.sed quid si vendidit & accepit arrhas,& soluto integro pretio procuratori, emptor petit arrhas: procurator aufugit, an dñs teneatur vide tex.singularem in l.quoq; versſ. item si institor.ſ.de instit.

b ¶ Sine,cessione.adde vt per Lud.Ro.cōsil.lxxxvj.& qualiter sint cōputienda verba,cū procurator stipulatur:vide Bar.cōsil.xlviij.& vide q voluit Ludo.Ro.cōsil.cccccxij.

ibi satis colligitur:ideo vult magistrū ex suo contractu teneri,etiam finito officio: & si soluit,recuperat domino,per actionē mandati: vt d.l.seruū Titij.in fi.& si esset casus in quo nō haberet actionē mādati, vel dñs esset nō soluēdo,nō posset cōuenire procurator,vt ibi not.in gl.per.l.si procura.ſ.de acqui.re.do.† & dicit Bar.q cōuentus liberatur cedēdo actionē mādati cōtra dñm per.l.quid debeſ.ſ.de pecu.sed hoc nō videſ verū:quia nō teneſ propter hoc solū,q habet actionem mandati.quo casu loquitur illa.l.q teneſ ex eo,quia cōtraxit:& sic illa lex nō habet locū,vt l.nā & seruus.ſ.fi.ſ.de neg.geſ.dixit etiā Bar. q qñ cōtraxit procuratorio noīe,& contractus vltro citroq; est obligatorius,licet nō teneaſ,nec possit cōueniri vt soluat.d.l.fi.tenetur tamē ostēdere se fuisse tūc procuratorē,vel facere q dñs ratū habeat:aliās teneretur etiā vt solueret,quia decepit aduersariū cōtrahēdo,vt procurator, cū non esset:& sic aduersarius sperabat habere dñm obligatū, & nō habet:vnde iustū est,q teneatur ipse deceptor,& h.d.la co.Bur.de euic.l.j.& si volumus tenere q ista lex loquatur indistincte,cū procuratorio noīe promisit,debebit intelligi vt teneatur scilicet ad ostēdēdū se procuratorē,& ad soluēdū,si nō ostēdat:& sic tribus modis potest intelligi secūdū eū primo q promisit proprio noīe secūdū lac.de Are.& tūc indistincte tenetur.Secūdò,q promittit procuratorio nomine:& tūc nō tenetur indistincte nec simpliciter,sed vt ſ.dixi.Tertiò q nihil promisit sed solū vendidit:& dicit extersit,supple,nō promittendo aliquid,sed eo ipso q vēdidit:& tūc idē qđ in primo casu cū sibi fuerit acquisita actio ad pretiū etiam si procuratorio

a nomine vēdidit[a] per illā.l.seruū Titij.& adde omnino qđ no. Cy.C.de iura.calū.l.ij.ſ.quod obseruari.post prin. In gl.magna ibi,secus si iudiciū pro alio subeat procura.tu dic,nō esse differentiā inter iudiciū,& cōtractū:nā etiā in iudicio si procurator promitteret,puta iudicatū soluí,vel rato,tenetur ex sua promissione,etiā finito officio.vt d.l.Plautius. In gl,& super ver.cōueniri.sed qñ nihil promittit,actum gerit procuratorio nomine,tūc,sicut in iudicijs si est cōdēnaſ,non teneſ finito offic.d.l.Plautius.sed solū dñs ita quod cōtrahēdo procuratorio nomine,vel dic qđ qñ nihil promisit hæc est differētia,qa in iudicijs nō tenetur procura.ex sentētia lata cōtra eū,sed in cōtractibus distinguitur:an sit vltro citroq; obligatorius:nō vt ſ.dixi.& sic glo.potest saluari. In gl.ibi,itē in tutelis similiter secus,certe nō videt esse fiendā differētiā inter ,pcuratorē & tutorē:nā aut cōtrahūt proprio noīe,& tunc sicut procurator tenetur finito officio vt hic,ita & tutor:vt l.quí post.ſ.aduersus. ſ.de admini.tuto.& l.post mortē.ſ.j.ſ.qñ ex fa.tu.Aut cōtrahunt administratorio noīe:& tūc neuter tenetur secundū doc. vel dic hic,esse differētiā,quia in procuratore distinguit:an sit cōtractus vltro citroq; obligatorius:vt dixi:sed in procuratore necessario nō distinguitur:imò indistincte,si cōtrahit administratorio nomine,nō teneſ finito officio vt in l.alleg.in glo.

4 & sic potest saluari,& hoc placet,licet doc.nō tāgāt.† Collige ergo,q quidā sunt actus,qui nō cōcernūt personā dñi,vt agitare causam dñi,quā suo noīe potest agitare:& tūc si cōdēnaretur procuratorio noīe,nō tenetur finito officio,sed solum dñs,vt d.l. Plautius.per rationē gl.supra positā.quoniā aduersarius cēseſ tur potius habuisse respectū ad dñm quā ad procuratorē:nisi ex casibus supra positis in l.plautius.Quidam sunt actus qui b possunt exerceri noīe dñi,& etiā procuratoris,vt sunt contractus:nā potest vendere rē dñi noīe illius,& etiā suo & similiter promittere:& tūc distinguitur,aut cōstat,q proprio noīe contraxit & ipse tenetur nō dñs & si sit administrator necessarius, nō tenetur si est volūtarius,distinguit aut erat cōtractus vltro citroq; obligatorius vel nō,aut dubitatur:& tūc si fecit mētionē de officio,quia dicit,talis procurator vel tutor talis,& tunc videtur procuratorio vel tutorio noīe fecisse per.l.illā.ſ.de in sti.aut no fecit mentionē:& tūc,aut expreisit se facere in vtilitatem dñi,puta recepit mutuū dicēdo q recipiebat mutuū,vt expēderet in talē rē talis,& tūc illius noīe videtur fecisse,licet nō dixerit,se procuratorē illius:vt ſ.tit.ij.l.si pupilli.ſ.j.ibi vt creditorem tuū,vel pignus liberaret &c.& ibi no.per.Bar.idē si gerit contractū supra rē dñi,puta,locādo rem illius vt l.post mortē.ſ.j.ſ.qñ ex fa.tu.& isto casu cēsetur potius proprio nomine cōtraxisse,quā dñi administratorio noīe.ar.in l.& mag. ſ.de sol. Vltimò scias q vbi dixi supra procuratorē vel curatorē nō teneri,si administratorio noīe aliqd facit:procedit nisi animo nouādi,hoc faciat,sic loquitur.l.iij.ſ.in eū.ſ.de administra.re.ad ciui.perti.& hic in prin.glo.vel nisi fuerit in dolo: quia promisit illud ad quod sciebat dñm nō posse cōueniri,vt si tutor promisit dotē pro pupilla vltra quā pupilla haberet in bonis:nā tenebit proprio noīe,quasi videatur illud plus donare,quia fuit in dolo,licet administratorio nomine promiserit: vt l.cū post.ſ.j.ſ.de admini.tut.& ibi no.an autē teneaſ dñs ex contractu procu.dic,vt plenè habetur in d.l.si pupilli.ſ.titu.ij.

2 ☞ *Procurator meus si emat rem nomine meo,an acquirat mihi utilem actionem sine cessione,ante traditionem rei,& etiam de euictione?*

3 *Procurator ad hoc ut ex re domini acquirat illi actionē siue cessione, qualiter debeat esse concepta stipulatio?*

4 *Quid in tutore,& curatore vel alio legitimo administratore? & quid in patre & quid in seruo vel filio.*

LEX LXVIII.

QVod procurator.† Ex re dñi potest procurator illi actionē acquirere sine cessione,licet regula sit in cōtrariū.h.d.text.cū glo.probaſ autē regula in l.possessio quoq;.ſ.& si possessio.ſ. de acqui.pos. In gl.ibi vt fructus vsuras:primū exēplū de fructibus est bonū,& intellige de fructibus naturalib⁹,quos res producit:vel de ciuilib⁹,quos producit prouisio dñi.tñ ex re, vt est pensio domus:si procurator meus locaret rē meā,& stipulatur mihi pēsionē.Idē in eo,quod succedit loco rei,vt pretiū, si vendat rē meā:& stipularetur mihi pretiū,vt l.Iul.ſ.si procurator.ſ.de act.emp.idē secūdū Bar.& multo fortius si ipsam rem meā,vt C.ad exhi.l.placet.sed gl.ordinaria in c.quāquam. de vsu.lib.vj.super verbo posit:videt expresse dicere contrariū.Sed dictū Bar.est verū in re mea,quæ durat mea.idē si desineret esse mea:ex traditione procuratoris,& stipularetur idē corpus eiusdē rei.l.si cū venderetur.ſ.de pignoratitia actio.secus si tantundē in genere:vt l.certi.ſ.quoniā.ſ.si cer.pet.si verò nō est mea nec vnquam fuit mihi debita,tunc loquitur illa glo.quā omnino vide pro declaratione huius.l.Secundū autē exemplū de vsuris nō est bonum,quia illæ nō veniūt ex re:sed propter rē,in quo nō habet locū ista.l.patet ex.d.l.possessio.ſ.

2 & si possessio.de acqui.possed.† Quæro,qd si procurator meus emat rē nomine meo,an acquirat mihi vtilē actionē sine cessione ante traditionē rei,& etiā de euictione:videtur dicendū,q si soluat pretium ex pecunia mea,acquirat per hāc.l.secus si de sua:& sic intelligitur.l.possessio.ſ.& si possed.ſ.de acqui.pos. & ita videtur ibi sentire Bart.sed in contrarium,q indistincte acquirat,videtur casus in d.l.Iulianus.ſ.si procurator in fi.secundū secundā lect.gl.sed gl.ibi illā lec.nō tenet:& dicit istam esse.q.Sabbatinam:& tenet indistincte,q non acquirat nisi in subsidium:si procurator,qui habet cedere,esset absens:& sic non posset cōpelli ad cedendū per.l.j.in fi.ſ.de insti.& ista placet:nec obstat ista.l.quia posito,q pretiū sit solutū de pecunia mea,nō tamē prouenit traditio ex illa pecunia,sed propter eā: & sic non habet locum ista.l.vt est casus in illa.l.possessio.qui requirit,quòd reddatur.Est ergo speciale quādo ex mandato, vt ſ.eo.l.in causæ.ſ.fi.vel quādo mihi præsenti stipulatur,vt l. si procuratori.ſ.de verbo.obli.vt acquiratur actio sine cessio-

b ne,[b] regulariter secus,nisi in subsidiū.vt ſ.dixi,& hic in glo.si.

3 †Vltimò queritur qualiter debeat esse cōcepta stipulatio ad hoc,vt habeat locū ista lex glo.ij.dicit,quia debet stipulari ipsi domino,vel sibi,nomine dñi.Primū dictū potest intelligi dupliciter:scilicet,q stipuletur ipsi domino,concipiendo verba obligatiua & etiā executiua in personā domini,puta,promittis domino meo dare.x.& tunc glo.nō diceret verum:quia talis stipulatio esset ipso iure nulla per.l.quæcunque gerimus. ſ.de

ſ.de act.& obli.& per.l.cū qui.ſ.Iul.ſ.de consti.pecu.Secūdò potest intelligi q verba obligatiua cōcipiuntur in personam suā & executiua in personā domini:vt,promittis dare domino meo:& tūc bene dicit glo.& in hoc casu habet locū propriè ista lex:licet regula sit in cōtrariū,q requiratur cessio.Sed cōtra,q nec tunc valeat,nisi interlit stipulantis pecuniariter illi solui,vt l.stipulatio ista.ſ.alteri.& ſ.si quis insulā.ſ.de verbo. obli.Sol.ibi in extraneo,qui nō stipularetur tāquàm procurator,tunc nō valet etiā si obligatiua verba cōcipiat in suā personā,executiua in personā alterius,nisi sua interlit:sed quādo stipulatur,vt procurator,nō requiritur q alteri interſit.id ... sentiat vtilitatē,q soluat domino:nā ... vt not.in l.omnibus.ſ.de commodū,qñ officiū suum ... qñ stipularis alteri si vis q valeat, præto.stipu.tene... promissiua in tuā personā,& executiua in per- cōcipias ... stipulareris,procuratorio nomine:& si non esset ... curator ille ratū habēdo reconciliat actū:sed si simpliciter stipulareris,non valeret,nisi vtilitatē ex hoc sentires & sic nec cedere posses.Secūdò dictū glo.qñ stipulatur sibi nomine domini,scilicet cōcipiendo verba promissiua & executiua in suā persona,nō domini,sine dubio valet stipu.vt no.glo.quæ semper allegatur in illa.l.huiusmodi.in prin.ſ.de lega.j.tñ puto,q tunc ista lex nō haberet locū,vt quæratur vtilis sine cessione: imò quæritur ipsi procuratori,postquàm persona dñi fuit à stipulatione exclusa etiā si stipuletur,ex re domini & erit neces-

4 saria cessio:cætera circa istum articulū,videper Bart.† in d.l. stipulatio ista.ſ.si stipuler.In tutore autē & curatore vel alio legitimo administratore,nō refert qualiter verba sint concepta vel in quē:imò in omnibus casibus prædictis,si stipulētur in negotio pertinente ad illū cuius negotia administrēt,vel stipulētur tāquàm administratores,& tūc acquirunt illi vtilitatē sine cessione:vt l.eum qui.ſ.& si actori.ſ.de cōsti.pecu.& idē hodie in patre stipulāte in aduentitiis,cū sit legitimus administrator:vt not.ſ.de pigno.l.si legati.in seruo verò vel filio,simi liter nō refert qualiter verba cōcipiantur:quia semper est valida stipulatio:tamē in hoc est plus,quia acquirunt directam illi in cuius sunt potestate.vt d.l.eum qui.in fi.cum l.seq.

LEX LXIX.

PAulus respondit. †Et intellige hanc l.quādo lis erat contest.per procuratorē:& sic nō poterat eū reuocare, si habet ipsum suspectū,[a] potest tamē adesse in singulis actibus,sed si nō esset contestata,potest ipsum reuocare: ad quid autē possit agere ille qui abest:dic,vt not.in l.si suspecta.ſ.de inoffic.testa.in glo.& extra eo.c.ij.in fi.& dixi.ſ.eo.l. ante litem.cum sequēti.& no.in legibus.C.hic allegatis in glo.

a ☞ *Ista lex quòd non sit correcta per authenti.minoris debitor.C.qui pe.tuto.*

b *Si debitor uel creditor pupilli pupillo detur tutor,non valet datio uel decretum,& quid si est testamentarius? & nume.2.*

4 *Si detur de facto,& de facto administrat,& erat creditor,an cadat à iure suo?*

LEX LXX.

PAter filio. †Procurator in rem suam ex causa lucratiua,tenetur defendere dominum in causa reconuētionis.h.d.in effectu & cōcordat ſ.eo.l.seruū quo q.ſ.fi.sed in alio videtur discordare:quia ibi dicitur,q qñ effectus est procurator ex necessitate,nō tenetur defendere:& tamen hic erat factus ex necessitate.Sed respondet,vt hic in gl.quæ incipit imò:quia verū est,q fuerat necessitas in persona hæredis grauati:sed in persona testatoris fuit mera liberalitas,& sic habuit originē liberalē,nō necessaria:& hoc attēditur. In tex.ibi administrata tutela:ex qua administratione effectus est debitor ipsius pupilli in centū:& sic erat debitor in vna manu,& creditor ex contractu,pater verò in alia manu. In tex.ibi eiq; mandatæ sunt actiones:pondera hoc:& sic fideicōmissarius intendebat directā actionē sibi cessam,& exercitiū directi:& per cōsequēs agebat procuratorio noīe hæredis cedētis,vt l.si qs in rē.ſ.eo.merito teneſ ipsum hę redē defendere:sed & certè etiā sine cessione cōpetit sibi vtilis vt l.legato nominis.C.de leg.& si illā intēderet suo noīe ageret nō procuratorio:vt no.ſ.eo.l.procurator in rē suā.& ideò,non teneretur hæredē defendere:vt not.in d.l.si qs in rē suā.in prima gl.fatuē ergo facit sibi cedi,& intentat actionē cessam, postq; sine ea pōt proprio nomine agere:& est melioris cōditionis.

a ¶ Suspectū.dic q procur.pōt reuocari vel propter inimicitiā cū dño exortā,vel amicitiam,& affinitatē cū aduersario cōtractā. vt in l.post litē.hoc titu.sed an in hac petitiōe reuocationis procuratoris ob cās dictas,debeat seruari solennitas iudiciorum? tu dic q nō,vt est gl. singularis in l.in causæ.ſ.hoc autē.ſ.eod.in verbo mutandi.

2 †Pro declaratione primæ gl.quærit de tribus. Primò vtrū ista l.sit correcta per auc.minoris debitor.C.qui da.tu.&c.inquantū hic dicit,q iste testator dedit tutorē istū Semproniū suū creditorē,cū ibi dicaſ,q debitor vel creditor pupilli non posſit esse ... tutor,iste erit futurus creditor pupilli tanquā hæredis:& hoc breuiter dicas,q non est:quia illa auc.loquit, & debet intelligi in tutore datiuo vel legitimo,in quibus adest suspicio,si est debitor vel creditor pupilli:nō autē in testamētario,cuius personam pater censet approbasse:vnde de fide ipsius nō est dubitandū:hoc tñ verū,si pater sciebat ipsum debitorē vel creditorem:ignorās em nō censetur remittere.l.athletæ.ſ. dat remissionem.ſ.de excu.tu.& hoc ex sentētia doct.quicqd gl.hic dicit.† Secūdò dubitaſ in tutore datiuo,vel legitimo,in quibus loquiſ auc.illa,an valeat datio mero iure vel decretū:gl.hic videt tenere,q nō,qñ scit se esse debitorē vel creditorē:secus,qñ ignorat.Tu dic,q etiā si ignorat,nō valet:quia cōtra dispositio nē illius auc.cui iudex nō pōt derogare, & qa erraſ in facti cā, ideo datio est surreptitia:vt l.tutor petitus l.& l.Seiq; egressæ.

4 ſ.de tuto.& cura.da.ab his.† Tertiò quæritur,si deſ de facto, de facto administrat,an cadat à iuramēto suo,si erat creditor: & in hoc distingue,aut ignorabat:& tūc nō cadit: aut sciebat, & tunc si nō tacuit,idē quia nō est in dolo:secus si tacuit, quia tunc videſ acceptasse,vt prædā faceret:vt in l.in eas.ſ.de tu.& sic intelligaſ illa auc.& in corpore vnde sumitur,vt hic qui se oblig.& dic:vt no.ſ.de admi.tu.l.propter litem. in principio.

a ☞ *Excusator si allegauit iustam causam absentiæ rei,& iudex ea non obstante processerit,processus est ipso iure nullus.sed si ignoraſſet causas,ualeret,& restituetur ille in integrum.*

LEX LXXI.

ABsens reus. † Intellige hanc l.qñ habebat necesse cōparere personaliter, & tūc si est impeditus,sufficit q mittat ad allegandū causas absentiæ:si autē poterat cōparere per ,pcuratorē,nō excusaſ mittendo excusatorē, qa eo mō poterat ,pcuratorē mittere, casus est in c.cū dilecta.extra dolo & cōt.& no.in Spec.de excusa. circa prin.Itē intellige, q tūc sit necesse habere mandatū ,,aut nō qñ vult allegare cās absentię tā cōsistētes in facto,vt qa erat infirm⁹,vel detētus:quā etiā in iure vt qa locus ad quē citabaſ nō erat sibi tutus vel quia iudex non erat cōpetēs:si em haberet mādatum potest omnes dictas causas allegare: sed si non haberet mandatum,non posset allegare nisi causas facti,nō iuris, quia ignoratur,an absens vellet vti illis excusationibus,vel nō. sed quādo est impeditus de facto:necesse habet velit,nolit,vti: ita

2 not. Inno.in c.veniens.&c.de accu. † effectus autē istius allegationis est,quia si iudex ,pcedat nō obstātibus causis allegatis,,pcessus est ipso iure null⁹: sed si ignorasset causas, valet,& restituetur ille in integrū:vt l.quæsitum.cum ibi not.ſ.de re iudi.

a ☞ *Dominium & possessio acquiritur domino per procuratorem, ex traditione ei facta nomine domini,& quæ alia ei acquirantur sine cessione? & num.2.*

LEX LXXII.

PEr procuratorem. † Procurator regulariter non potest domino acquirere actionem sine cessione: sed bene potest eam quæsitam conseruare,interponendo prescriptionem, vel actum faciendo quid tendens ad conseruationem iuris quæsiti: etiā si propter illum actum veniat noua actio acquirenda, nō ex illo,sed ex mora,vel culpa aduersarij propter actū. h.d. text.cū gl. † In tex.nō semp acquirimus actiones supple sine cessione.q.d.in quibusdam casibus, bene acquirimus.ſ.e.l.qđ procura.ex re.cum ibi nota. dominium & possessionem semper acquirimus ex traditione eis facta,nomine nostro,vt l.possessio.ſ.& si possessio.infrà de acquiren.possed.& C.eodem titulo.l.per procuratorem. ratio colligitur ex l.ea quæ ciuiliter.infrà de acquirē.re.do.quia traditio est actus naturalis,ex quo facilius acquirimus,quā solis verbis:quæ sunt act⁹ ciuiles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Verbali.operatur tũ verbalis,cum ille cui offeratur,recuſat vt voluit fulgo.cõſi. cen.& de oblatione, & eius effectu, vide per eundẽ conſi.cxxxix.& conſil.ccxxiij. Ancha.cõſil.lxxx.& an quo ad purgationem moræ ſufficiat oblatio verbalis? vi de per Pran.de Arecti. conſi.cxliij.

b ✣ Dolo verſatus. Imò non videtur in dolo,qui ſuũ petit cũ licet nec iniuriã facit qui ſuo iure vtitur. Ideo pœnã pati non debet.vnde ſit vt detur illa.l.ſi per emptorem.§.j.ff.de act.emp. aliter intelligi debeat,& ibi gloſ.placeat Paul.de ca.Et in hoc caſu creditor licet in mora fuerit recipiendi ſi tũ interpellaret,debitorẽ moroſum facit, vlti.enim mora nocet.l.ſi forſ. §.j.de ver. obli.debet enim prudẽs & cautus eſſe debitor vt promptas ſemper habeat pecunias, quas etiã inuito creditore cõſignare poſſit,& ſic omnino liberari.l. acceptũ.C.de vſur.l.ſi reſiduum.& l.ſi priuſquam.C.de diſtrac. pigno.

c ¶ Excõmunicatione.adde Oldra.cõſil. cclxxvij.per Lu.Ro. conſi.lxxxvij.

In text.ibi conueniat.ſcilicet in actione temporali,de ſui natura,vt ſunt actiones prætoriæ pœnales,vel quę ſunt præter iuris regulas,vt inſti.de perpe.& tẽp.actiõ. nã perpetuãtur, per interruptionẽ,quod dic:vt l.fin.in prin.ff.de eo per quẽ fac.eſt.

In tex.ibi nouũ opus fieri:ſcilicet fiebat contra debitã ſeruitutẽ:nã cõſeruat ſeruitus,& actio cõpetens pro eo,ſcilicet,confeſſoria:& etiã adiſcitur noua forma agẽdi,ſcilicet interdictũ quod vi aut clam,aq ædificiũ demoliendũ,ſi cõtra fiat:& ſi dicatur hæc eſt noua actio,ergo non poteſt nobis acquiri.vt in prin.iſtius.l.hoc verũ, in actione noua quæ nõ tendit ad cõſeruationẽ veteris,quæ oritur ex facto procuratoris:ſed iſta tendit ad cõſeruationẽ veteris,nec oritur ex facto procurato.ſed ex dolo aduerſarij ædificantis cõtra prohibitionẽ:licet oriatur propter factũ procuratoris:& hoc intendit in fi.& adde.l.ſi quis ſolutioni.§.mora.ff.de vſu.vbi hoc declaratur in ver.nec hic.& in l.iiij.§.j.quod vi aut clam.

2 ☞ *Debitor non euitabit iudicium, propter morã commiſſam extra iudicium,licet offerat ſolutionem ante litem conteſtatam: & quid ſi offerat expenſas à creditore poſt, & propter moram?*

3 *Purgatio moræ regulariter non admittitur niſi refuſo intereſſe.*

4 *Creditor antequam moueat iudicium: quare debeat prius interpellare debitorem?*

5 *Qui vult ſe liberare pro euitando aliquod periculum in futurum,nec ſit perſona ſaltẽ legitima,quæ recipiat, quem modum ſeruare debeat?*

6 *Per confeſſionem factam ad libellum,inducitur litis cõteſtatio:niſi ultra confeſſionem offeratur ſolutio,vel niſi fiat non animo litem conteſtãdi:& quid ſi ei fiat præceptum de ſoluendo?*

7 *Præſumendum eſt contra illum qui interpellatus non ſoluit: & poſtea cum nõ eſt qui recipiat,offert,ut oblatio ſibi non proſit.*

8 *Creditor ſi pecuniam oblatam noluit recipere, & poſtea debitorem reperit: & ſoluere nõ valẽtem ipſum interpellat:non prodeſt ſibi interpellatio:nec debitorẽ in mora conſtituit.*

9 *Pauperi parcitur,ſi interpellatus non ſoluat:ut non conſtituat in mora vel in culpa: & an difficultas ſoluendi excuſet,quem à mora,vel ab excommunicatione?*

10 *Confeſſus in iudicio maleficium famoſum,quòd efficiatur infamis,ac ſi eſſet condemnatus: & quid ſi offerat ſolutionem?*

11 *Delegatus etiam poſt litem cõteſtam non efficitur dominus, ſed poteſt impartiri ſuũ officium:ita in his quæ emergunt ante litem conteſtam ſicut poſt.*

12 *Quando offertur ſolutio ante ſententiam, & ſequitur abſolutio ab obſeruatione iudicij:quòd iſta abſolutio ſit interlocutoria.*

LEX LXXIII.

1 SI reus paratus. †Licet debitor fuerit in mora ſoluendi,ſi tamẽ offert ſe ſoluturum ante litẽ cõteſt.nõ cogitur eã cõteſtari,nec iudicium ſuſcipere:ſi verò poſt,nõ debet condẽnari,ſed abſolui ab obſeruatione iudicij:& ſi nõ eſt perſona quæ poſſit recipere debet cõſignari & deponi officio iudicis.h.d.iſta.l.ſingulariſſima:quæ ſemp allegat:intellige tñ de oblatione rei nõ verabali[a] tãtũ:debet enim portare pecuniã ſecũ,nec ſufficit dicere, ſum paratus ſoluere.l.prætor.§.ſi qs paratus.ff.de ope.no.nun. debet etiã numerare corã iudice:nec portare in marſupio,qa poteſt ignorare,an ſit tota pecunia,an etiã ſit congrua,vt not. 2 in l.cũ ſeruus.ff.de cõdi.& demon. †Itẽ intellige qñ nõ intereſt actoris,vt procedatur ad iudiciũ facta ſolutione:ſecus ſi ſua intereſſet,q peruenire ad ſententiã,per.l.vtiq.ff.de rei vẽdi.& ſi aliter intereſſet,puta,quia propter moræ cõmiſſam extra iudicium,creditor habuit neceſſe recolligere inſtrumẽtũ debiti,& cõducere procuratorẽ,& aduocatũ,quod nõ feciſſet ſi debitor ſoluiſſet:tunc nõ euitabit iudiciũ,niſi refundat illas expenſas, 3 †ſicut nec regulariter admittitur moræ purgatio,niſi refuſo intereſſe.l.ſi cũ dies.in fi.cũ.l.ſeq.ff.de arbi.& ita no.Gul.de cu. C.eo.l.edita.ſed ſi non fuiſſet in mora extra iudiciũ,nõ teneret 4 illas expẽſas refundere:†& propter hoc nõ debet eſſe crẽditor pronus ad iudiciũ mouẽdũ ſed debet prius interpellare debitorem:vt ff.de ſerui.vrba.prædi.l.quidã Iberus.C.de pi.l.ſi debitores.C.de obſequijs patrono & c.l.ſi manumiſſori.Item ibi procuratore agẽte.ſupple,qui erat cõſtitutus ſolũ ad agẽdũ:& ſic nõ poterat ſolutionẽ recipere:vt l.hoc iure.ff.de ſol.nec etiã erat præſens dñs,q poſſet eã recipere:& ideo reus videbit excuſandus tã à iudicio vt nõ cõpellatur ipſum ſuſcipere qa eſſet iniquũ poſtquam vult ſoluere,maximè ſi actio eſſet famoſa, qa efficeret infamis,ſi cõdẽnaret:ſed ſi nõ condẽnaret,nõ eſſet infamis.vñ eſſet iniquũ cũ nõ ſit culpa,q cogat ſubire cõdẽnationẽ.Sim[illegible] videbit excuſandus à ſolutione poſtquam nõ erat qui reciperet.vt [illegible] cũ quidã.§.ſi pupillo & l.pecuniarius.ff.ſed in cõtrariũ,q imò videtur [illegible] in culpa,ſi fuit requiſitus:propter enim eſt,qđ imputet dño,ſed illi potius:vnde videt cogendus ſuſcipere iudiciũ,& ſubire cõdẽnationẽ:& cũ dñs poſtea reuertetur,ſibi ſoluat.T[illegible] iuriſcõſul.determinat cũ diſtinctione,ſeu elegit mediã,viã videlicet q excuſet à ſuſceptione iudicij,& cõdẽnatione,nõ tñ à ſolutione.& dũ dare nõ eſt q recipiat.reſpõdeo,q per iudicẽ debet prouideri,& pecunia debet deponi penes ędẽ ſacrã:vel ſecundũ q iudici videbit pura penes quenda campſorẽ,ſiue offeraꝫ ante litẽ cõteſt.ſiue poſt.Fortè enim,cũ fuit interpellatus à dño,nõ habebat pecuniã in promptu:nec obſtat illi.l.pecuniæ funebris.& l.cũ quidã.§.ſi pupillo.qa loquuntur in eo,q nũquam fuit interpellat⁹,nec vnquam fuit in mora:quo caſu,ſi nõ eſt qui recipiat,à mora futura liberaꝫ.nec cogitur exburſare pecuniã:†ſi tñ vult liberare pro euitãdo ali quod periculũ in futurũ,poterit adhuc modũ datũ hic tenere ſcilicet adire iudicem,& offerre pecuniã,& facere eã conſignare,& deponi vt l.mulier fundos.ff.de l.commiſ.vbi tex.notab. iuncta.l.obſignatione.C.de ſol.quod maximè videt eſſe neceſſariũ,qñ eſſet obligatus ad certã diẽ ſub aliqua pœna:nã aduenient die incideret in pœnam,niſi ſic obtuliſſet,licet nõ eſſet qui reciperet,vt clarè patet ex illa.l.mulier fundos.ſicut.ff.de ver.obli.l.ad diẽ.cõſiliũ ergo eſt,q nõ offerat nec deponat per ſe:ſed iudice mediãte per hãc.l.notabilẽ,ſecundũ quã poteſt in 6 telligi illa.l.mulier. †In tex.ibi nã iniquũ eſt per iſtũ tex.quidam reprehẽdũt gl.quæ eſt in l.j.C.de lit.cõte.quæ dicit,q per cõfeſſionẽ factã ad libellũ,inducit cõteſtatio litis:dicũt enim, q imò euitatur litis conteſtatio,vt hic Bar.dicit eos malè dicere:quia loquit in illo qui dũtaxat cõfitet vnde poſtquam eſt datus libellus,niſi dicat ſe cõfiteri nõ animo litẽ cõteſtãdi cenſet lis cõteſta.& hoc vult illa gl.& bene.ſed ſi hoc diceret,vel non eſſet datus libellus,nõ inducereꝫ lit.cõteſt.ſi fieret ſibi præceptum de ſoluẽdo:& ſic loquit.l.ſi debitori.ff.de iudi.in præcedẽti verò caſu procedit in cauſa,& cõdẽnatur diffinitiuè præceptũ verò de ſoluendo nõ eſt ſententia diffinitiua,ſed interlocutoria:iſte autẽ tex.loquitur in eo,qui cõfitet,& vltra hoc offert ſolutionẽ.Tũc fateor,q nõ inducitur cõteſt.imò euitaꝫ vt 7 hic. †In tex.ibi,qui præſente dño.no.præſumendũ eſſe cõtra illũ,qui interpellatus nõ ſoluit:& poſtea cũ nõ eſt qui recipiat, offert:vt oblatio ſibi non proſit,quaſi videatur dolo ſe feciſſe: 8 quod nota.ſic ecõuerſo ſi creditor †pecuniã oblatã noluit recipere,& poſtea debitorẽ reperit,& ſoluere non valentẽ ipſum interpellat:nã nõ prodeſt ſibi interpellatio,nec debitorem in b mora cõſtituit,tanquam dolo verſatus ſit.✣vt ff.de actio.emp. l.ſi per emp.in fi.& ibi eſt gl.ordi.notabilis.& ff.de peri.& cõmo.rei ven.l.illud.in ver.oĩa integra &c. In tex.ibi facultates 9 nõ habuit.No.†hic,q parcitur pauperi,ſi interpellatus nõ ſoluet,vt nõ conſtituat in mora vel in culpa:qđ an ſit verũ,dic,vt no.in l.quod te.ff.ſi cer.pet.& ff.de ver.obli.l.cõtinuus.§.illud. vbi plene per Bar.in illo articulo,an difficultas ſoluẽdi excuſet quẽ à moraꝫ& adde quod no.Inn.in c.j.&c.de oſſi.lega.vbi c dicit,q excuſat ab excõicatione,[c] & ſi ſit excõicatus,niſi ſolueret intra meſem,licet aliquãdo intra menſem poterit ſoluere:ſi tamẽ circa fi.poſſet ſoluere,ſi nõ ſoluit,vel in malitia nõ fuit excuſat à mora,quæ requirit dolũ,etiã ſi cõſenſit excõicari:quia excõicatio non debet infligi ex pacto,ſed ex delicto:ſic ſupra 10 de pac.l.ſi vnus.§.pactus.ver.ſed & ſi pactũ. †In tex.ibi ſi & famoſa ſit actio.per iſtũ tex.reprehendũt quidã glo.quæ eſt in l.ictus

l.ictus fuſtiũ.ff.de inſa.quę dicit q cõfeſſus maleficiũ famoſum efficitur infamis, ac ſi eſſet cõdemnatus.ſi cõfiteꝫ in iudicio:qa confeſsio tunc pro condẽnatione habeꝫ:vt C.de cõfeſ.l.vnica. ipſi dicũt contrariũ per hunc tex. quia imò euitaꝫ infamia:ſed malè dicunt:quia hic loquit in eo,qui confiteꝫ,& ẽt ſolutionẽ offert:ſed gl.illa loquit in eo qui nõ offert,ſed ſolũ confiteꝫ.Itẽ per iſtum tex.officiales in ſyndicatu qñ veniunt cõdemnandi pro aliqua barataria,vel furto,vel debito,vt euitent infamiam iuris,vel facti,offerunt ſolutionem,& poſtea faciunt ſe abſolui,quæ oblatio debet admitti per ſyndicos:aliàs facerent ſibi iniuſtitiam,& tenerentur ipſi nihilominus:& condẽnarentur per hunc tex.notabilem. In tex.ibi,in ædẽ ſacrã,ſupple,vel a 11 libi prout iudici videbitur,vt C.de vſu.l. acceptam. † In fine tex.ibi,q ſi lis conteſtata eſt gl.non bene intelligit iſtũ tex. nã vult,q intentio iuriſcõſul.velit,q ſit facere differentiã inter iudicem ordinarium & delegatum vt iudex ordinarius poſsit facere fieri depoſitum etiam ante litem conteſtatam ſed delegatus,non niſi poſt litem conteſtatã quaſi prius non ſit dominus litis,ſed poſtea efficiaꝫ dominus.Iſte ſenſus non eſt verus quia nec poſt efficitur dominus:licet ſecus in procuratore: vt ff.de iudic.l.iudicium.vbi poteſt reuocari:quod non eſſet,ſi eſſet effectus dominus,ſicut nec procurator.& hoc no.gl.ſ.e.l. poſt litem.in gl.ij.quæ incipit,ſed quare:nõ propterea iudex delegatus hoc itaꝫ põt impartiri ſuum officiũ,in his quæ emergũt ante litẽ cõteſt.ſicut poſt:nam põt facere citari,item compellere ad reſpondendum interrogatorijs pertinentibus ad præparationem iudiciorũ:& ſic de ſimilibus, vt patet ex notatis in Spec. de offi.iudi.§.deſeruit. ver.ſed quærit.cum ſequẽti.dic ergo q alia intẽtio literę,videlicet vt ad officiũ iudicis tã ordinarij, quã delegati ptineat recipere obligationẽ pdictã:& facere fieri depoſitũ ſiue fiat ante litẽ cõteſt. ad euitandũ cõteſtationẽ: vt ſ.ſiue poſt litem cõteſt.ad euitandum condẽnationẽ, vt hic: & ad faciendũ ſe abſoluere ab obſeruatione iudicij:vt inſti. de 12 perpe.& tẽp.actio.§.fi.vbi omnia iudicia ſunt abſolutoria:† ſi offeratur ſolutio ante ſententiam,& iſta abſolutio ab obſeruatione iudicij,eſt interlocutoria.no,in ſimilij.ſi ſeruit.ven.in & l.earum.in gl.ſuper verbo abſoluetur.

LEX LXXIIII.

1 NEc ciuitatis. † Nota q ſicut tutor & curator ante litem conteſt. nõ poſ
2 a ſunt conſtituere procuratorem.[a] vt l.neq;.C. eo. ita nec actor ciuitatis,qui eſt legitimus adminiſtrator, ſicut ille. Videbatur fortè contrarium quaſi maiorem authoritatem debeat habere:quia gerit negotium publicum authoritate,& vtilitate:ſed illi priuatum,quo ad vtilitatem,licet publicum authoritate,& hoc colligitur hic.

2 ☞ *Caſus in quo unus defenſor cauet alteri defenſori, & caſus in quo defenſor cauet de rato.*

3 *Habens mandatum ad defendendum,cenſetur illud habere ad omne illud,quod ad talem defenſionem pertineat.*

4 *Forma denuntiandi ueniditori, ut ueniat ad defendendum: & an ſufficiat quòd cauſæ aſſiſtat,nec cauſam in ſe totaliter ſuſcipiat?*

5 *Non ſufficit uenditorẽ ſcire litem motam:niſi ſibi denuntietur, ad hoc ut teneatur cauſam defendere ſuis expenſis. & num.ii.*

6 *Emptor cui mota eſt lis, & fecit expenſas in ea,ſi non recuperauit ab eo qui litem mouit:poteſt eas recuperare à uenditore,ſi fuit requiſitus ut ueniret ad cauſam defendendum. & nume.ii.*

7 *Emptor quando denuntiat uenditori litem motam,debet ſibi mittere copiam libelli cõtra ipſum porrecti,& etiam totius proceſſus.*

8 *Cautio rati ſicut præſtatur in iudicio ita & in denuntiatione quæ ſit extra iudiciũ per aliquem qui aſſerat ſe procuratorem alterius, ſi dubitatur de illius mandato, & quando idem in negotiorum geſtore?*

9 *Venditor ſi defendat emptorem abſentem in cauſa euictionis,& ſuccũbat: poteſt rem reſtituere euincenti.*

10 *Emptor non tenetur habere ratum id,quod uenditor fecit,ſi non dederat ſibi mandatum. & num.ii.*

11 *Venditor ſicut tenetur defendere emptorem, & quando ipſe emptor conuenitur, ita & ſi agat quia cecidit à poſſeſſione, & peruenit ad alium.*

12 *Notarij quòd apponant in inſtrumentis uenditionũ,quòd uenditor promittit defendere, & disbrigare, & quandocunq; lis mouebitur emptori ipſam in ſe ſuſcipere, & defendere proprijs ſumptibus, & expenſis,ad euitandum opiniones.*

13 *Venditor cum defendit emptorem in cauſa euictionis, licet uideatur agere cauſam propriam. & ſic defendit,ut procurator in rem ſuam:tamen quòd tenetur præſtare ſatisdationem de iudicato ſoluendo.*

LEX LXXV.

1 VI abſentem. † Defenſor empto
ris petens à vẽditore,q defendat: tenetur ei de rato cauere,ſi de mãdato nõ
2 conſtat.h.d.notabiliter. † & ſic eſt caſus in quo vnus defenſor cauet alteri defenſori. Itẽ hic eſt caſus,in quo defenſor cauet de rato,licet regulariter ſecus.vt.ſ.eo.
3 l.nõ cogendũ.§.fi. †In text.ibi defendebat.cũ mãdato,vel ſine,non tñ de ipſo cõſtabat,cũ aliàs haberet mãdatũ ad defendendũ,cenſeretur habere ad omne aliud, quod defenſionẽ cõtingat,& ſic ad denũtiandũ vẽditori,q veniat ad defendendũ: vt l.ad rẽ mobilẽ.& l.ad legatũ. †In tex. ibi defendebat.cũ mãdato,vel ſine:nõ tñ de ipſo conſtabat,cũ alias haberet mãdatũ ad defendendũ,cẽſereꝫ habere ad omne aliud,qđ defenſionẽ cõtingat:& ſic ad denuntiandũ vẽditori,q veniat ad defendendũ:vt l.ad rẽ mobilem.& l.ad legatũ. In tex.ibi à vẽditore fundi,vt ab eo defenderetur.No.formã denũtiãdi ſcilicet vt veniat ad defendẽdũ. ſic.ff.de euic.l.ſi plus.§.mota.& extra de emp.& ven.c.ſi.vel ad aſsiſtendũ cauſæ:vt.C.de pericu.& cõmo.rei ven.l.pe.& C.de euic.l.emp.actio.& l.ſi parẽtes.& ad ipſam cauſam inſtruendã monumentis,& teſtibus vt no.in Spe.de emp.& ven.§.fi.ver. forma autẽ.& ſic requiritur primo modo,q ſi veniret ad defen
b dẽdũ,ſufficeret q cauſæ aſsiſteret[b] per iura ſupra allegata,nec cogeretur ipſam totaliter in ſe ſuſcipere,vel trãſferre per dicta iura,ſecũdũ Bal.qđ no.etiã Ang.hic niſi in inſtrumẽto vẽditionis diceretur cõtrariũ.ideo notarij,vt plurimũ,ponunt,q promiſit vẽditor mota eã euictionis,totã litẽ in ſe ſuſcipere,& defendere. †Ex prædictis no.ſecũdũ Bar.q nõ ſufficit vẽditorẽ ſcire litẽ motã emptori,niſi ſibi denuntiet:quia denũtiatio nõ fit ſolũ vt ipſe ſciat(quo caſu ſciẽti non eſſet ſienda:vt ff.de act. emp.l.j.in fi.)ſed fit vt aliquid faciat quo caſu potius eſt requiſitio,quã denuntiatio:& debet fieri etiã ſciẽti: vt l.denũtiaſſe. in prin.ff.de adul.& ita determinat ibi Bar.& etiã hic reprehẽdo gl.quæ eſt in l.emptor.C.de euic.quæ voluit cõtrariũ.Hoc idẽ determinat per Io.an.in addi.Spe.in d.§.fi.vbi dicit Io.an. ſe mirari,q doc.ſcribẽtes de hoc nõ perpẽderunt:& fortè Bar. habuit ab eo:ſed Bal.& etiã Ang.in l.ex cã.ff.iud.ſol.videntur dicere,quãtũ ad hoc vt vẽditor arceꝫ ad veniẽdũ,& defenden dũ,cãm ſuis expẽſis:requiriꝫ,vt requiraꝫ ad hoc:& niſi requireꝫ,non teneretꝫ p ſe venire,etiã ſi ſciret.Et effectus huiuſmodi eſſet iſte:qa ſi poſtea emptor obtineret in cã,nõ poſſet vẽditor recuperare expenſas,quas nõ recuperauit ab aduerſario,poſtquam res nõ eſt euicta:& ipſe fuit requiſitus,vt defenderet.& ita ſaluari põt gl.in l.vẽditores.ff.de ver.ob.quæ.h.d.ſed quãtũ ad cõſeruãdũ ſibi ius agẽdi de euictione ſi res euincaꝫ nõ expedit,q illi denuntieꝫ,ſi ſciebat litẽ motã:& ſi ignorabat,ſufficit denuntiare ſibi litẽ motã abſq; eo,q requiraꝫ,vt veniat ad defendendũ & audiui à Bal.dicente,q iſta erat ipſa veritas:& ſic 6 ipſum cõcordari cũ gl.quæ eſt in d.l.emptor. †Ex hoc apparet ſol.alterius dubiũ qđ fit à gl.ſcilicet an emptor cui ſit mota lis,& fecit expẽſas in ea,ſi nõ recuperauit ab eo qui litẽ mouit, an poſsit recuperare à vẽditore quã quæſtionẽ mouet hic glo. in d.l.vẽditores.& ibi tenet,q ſic:quaſi res fuerit euicta:qa cũ habuit regreſſum ſuper principali.ſ.æſtimationẽ rei,habet & ſuper acceſſorio:ſed ſi nõ fuit euicta,ſecus:qa ceſſat dicta ratio Bar.tenẽtis q etiã ſi nõ fuit euicta,cũ teneatur vẽditor cauſam defendere,vt hic & etiã in.ll.ſ.allegatis,q intelligitur ſuis expẽſis.Tu diſtingue exp̃dictis,q aut fuit requiſitus vt veniret ad cãm defendẽdã:& verũ dicit Bar.aut nõ fuit requiſitus,& verũ dicit gl.q id,qđ dicit Bal.& Ang.ſed plus dicit Bar.in d.l.
7 emp.C.de euic.†q emptor qñ denũtiat vẽditori litẽ motã,debet ſibi mittere copiã libelli cõtra ipſum porrecti,& etiã totiꝰ proceſſus,cũ debeat ipſum facere certũ de lite:nec aliter diceretur ipſum certificare.arg.C.quæ res pig.obli.poſ.l.nomẽ.in
8 verb.certior factus.& ita practicatur. †In text.ibi de rato ſatisdare debere.nota.hic,quòd ſicut in iudicio præſtatur cau

a ¶ Procuratorẽ.ſed an iudex dãdo tutorem vel curatorem poſsit illi dare poteſtatẽ cõſtituendi procuratorẽ, ante lit.cõteſt.dode rota concluſionibus ſuis hoc tit.tenet q nõ quia licet ſit data à iudice,tñ poteſtatem recipit à iure, quod ius nõ permittit ante litẽ conteſta. procuratorem conſtituere.

b ¶ Aſsiſteret.in hac materia vide per Io. de Ana.cõſi.xxxij.& conſi.xxxviij.& ibi, an emptor teneatur denuntiare primo vẽditori,an ſecũdo vẽditori,cum per plures manus res fuerit vendita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iudicium sibi noceat. Hoc ita intelligendū est, si emptor ignoret. si enim sciret venditorē de proprietate rei venditæ litigare, sententia contra venditorē lata non noceret etiam emptori scienti, & est casus oppo. l. fæpe. vers. sed scientibus. ff. de re iudicata.

tio rati, ita & in denūtiatione quæ fit extra iudiciū, per aliquē q̄ asserat se procuratorē alterius, si dubitat de mādato illius. l. de pupillo. §. si procurator. ī. de oper. nouū. nā debes scire, q̄ etiā neg. gest. quem cōstat nō habere mādatū, potest interpellare debitorē, & ipsum constituit in mora, si interpellatio habeatur: vt l. si qs coloni. §. mora. ī. de vsu. certè ad hoc vt consti tuatur in mora, requirit, q̄ caueat de rato, si petatur. per istū tex. aliàs nō cōstituitur, nisi ostēdatur mādatū: quod perpetuo tene mēti. Nam hic iste vēditor nō cōstituitur in mora, vel in culpa, ex hac interpellatione, nisi de rato caueatur, & secuta euictione nō teneret, ac si denuntiatio facta non fuisset: vt ī. de euic. l. si fundo. §. fi. & iste est effectus istius legis cū vtilitate, quę colligi pōt ex prędictis.

9 †In fi. tex. ibi agēti restituerit. no. hic q̄ si venditor defendat emptorē absentē in causa euictionis, & succumbat, potest rem
10 restituere euincenti. †Itē no. q̄ emptor nō tenetur habere ratum id, qđ vēditor fecit, si nō dederat sibi mādatū: & sic potest retractare vēditionē. Videbatur cōtrariū, cū ad ipsum vēditorē videatur principaliter periculū pertinere: & sic ipse videtur dns huius litis, potius quā emptor. ar. ī. l. proxi. sed certè etiam emptor prætēdit interesse, q̄ sibi res nō auferat potius quā agere euictione. & ideo requirit etiā eius mādatū, vel cōsensus, ad
a hoc vt ¶ iudiciū sibi noceat. †Vltimo no. in fi. q̄ sicut vēditor
11 tenetur defendere emptorē, q̄n ipse emptor cōuenitur: ita & si agat: quia cecidit à possessione, & pertenit ad aliū. Nā & tunc si succūbat, dicitur res euinci: vt l. euicta. §. j. ī. de euic. ergo ista dicit causa euictionis, & per cōsequēs vēditor tenet ipsum defendere: casus est hic. quod est no. secundū doc. In glo. ibi vel melius. Sol. videt eadē cū præcedēti: ideo Fran. accur. posuit super hoc ver. hæc verba: vacat totū hic. Tu dic, q̄ nō est eadē: nā prima loquitur de sumptibus primæ litis, quos vēditor defendendo fecit de suo: sed in admittēdo, si emptor nō habeat ratū, quia cū sententia lata pro euincente, nō nocet emptori: iterū potest sibi lit. mouere, & venditor tenebitur ipsum iterū defendere suis expensis: poterit ergo dicere: bene placet mihi, q̄ vēditor nō habuit ratū, quia sic nō potest agere cōtra me de euictione virtute illius iudicij: tū poterit agere virtute alterius, in quo poterit succūbere, & in quo nō oportebit me iterū ipsum defendere meis expensis: dicit ergo, restituas sumptus quos fecit: nam si sciuissem te nō habere mādatum, nō veniissem ad defendendū, quia sciebā res nō posse euinci virtute illius iudicij, & sic recuperabit ab isto defensore, & fideiussoribus eius statim, quod emptor nō habebit ratū, etiam antequam inchoetur nouum iudiciū, dictos sumptus: & ista placet. Secunda solutio potest intelligi de sumptibus fiendis in secunda lite cū ipso, vt iterū defendat: & tūc non posset ipsos recuperare, quouiq̄ sint facti: & nō placet hæc solutio: nā sufficit, q̄ possibile sit iterum litem moueri, & ipsum teneri, & iterum sumptus facere, vt sic possit recuperare primos, quos constat inaniter factos: sed tenendo, q̄ non recuperet primos, sed debeat recuperare secundos, expectatur q̄ fiant: & sic multū stabit in pēdēti: quod videtur iniustū, cū cōstet primos factos inutiliter. In gl. ibi venditorem teneri ad sumptus litis. glo. voluit inducere ad. q. de qua suprà tetigi, sed inductio nō videtur bona: qa illa quæstio loquitur, q̄n sumptus fiunt per ipsum emptorē: qa vēditor non venit ad defendendū, & dubitat an possit recuperare à vendi tore, sicut recuperat pretiū rei re euicta: in quo distingue vt. §. dixi: q̄ si res euincitur, sine dubio recuperat tāquam interesse, & in hoc oēs cōcordant: si verò obtinet, fuerunt opiniones: sed tu dic, vt §. dixi, q̄ si fuit requisitus vt veniret ad defendēdum suis expēsis, & nō venit: idē si nō fuit requisitus, licet sciuerit litē motā, vel sibi nō fuerit notificata lis, nō tenetur quātuncū q̄ propter hoc, q̄ sciebat ius emptoris esse saluū in agēdo de euictione, secundū Bal. opinionē de qua suprà. Nos autem loquimur, q̄n venit venditor ad defendendū, & ipsos sumptus fecit, vnde qd ad propositū: tñ sustinēdo gl. quia iste tex. innuit, imò vult expresse, q̄ teneatur eos facere, cū defendit emptorē: & si inaniter facit, recuperat ab illo qui cauit de rato, vt §. dixi. qui tenetur eos facere; ergo si requisitus nō facit, etiā si res non sit euicta: tenebitur eos restituere emptori: & hoc modo voluit glo. inducere istū tex. & sic nō recuperat ex eo, q̄ res sit euicta:
12 sed ex eo, q̄ nō defendit requisitus. †Et propter hoc dubiū no tarij in instrumētis apponunt, q̄ vēditor promittit defendere, & disbrigare. & quādocunq̄ lis mouebitur emptori, ipsam in se suscipere, & defendere propriis sumptibus, & expensis, ad euitandū istas opiniones: & tūc est res clara, loquitur autē ista glo. tota, q̄n iste vēditor defendendo succumberet: si autē vinceret, nō videtur, q̄ stipulatio rati posit cōmitti, licet emptor non habeat ratū: quia nō est in dāno, cum non possit agere de euictione, ex quo res nō est euicta. Ideò glo. istū casum nō probat: sed adhuc posset dici contrariū: quia si emptor nō habeat ratū, sententia lata pro venditore, sibi nō prodest, sicut nec noceret: & si hoc est ille qui primo egit, iterū agere potest, tanquam egerit cum nō legitimo cōtradictore: & sic tenebitur venditor
13 iterum defendere, & expēsas etiā facere: recuperabit ergo primos sumptus inaniter factos ex cautione rati. †In fi. glo. ibi aut de iudi. sol. no. singulariter hāc gl. q̄ licet vēditor cū defendit emptorē in causa euictionis, videatur agitare causam propriam, & sic defendit, vt procurator in rem suā: nihilominus tenetur prestare satisdationē de iudi. sol. venditor: licet videatur contrariū saltē hodie: quia nemo cōuētus suo nomine illā præstat: sed solū cōuentus alieno nomine vt insti. de satisdat. §. sed hodie. sed hic, q̄ licet vno respectu dicatur cōueniri suo nomine, alio tamē respectu dicitur conueniri nomine emptoris, cuius interest, ne res sibi auferatur: & ideo illā præstat. ad hoc. C. de satisdat. l. vnica. & reputabat Bald. istam glo. notabilem.

2 ☞ *Defensor rei si satisdedit de iudicato soluendo, loco domini, id est loco principalis huius causæ habetur, nec periculum pertinet ad absentem quem defendit sine mandato: ideo de paupertate illius non est curandum, potest tamen reuocari.*

Non est dicendum uel faciendum id, quod parum, uel non multum dictum uel factum, prodest.

LEX LXVI.

1 FItius cum. †Glo. legit istam duobus modis: & neutra est vera: vnde legitur tertio modo secundū doc. qui nō ponitur in glo. secundū primam lec. h. d. inopia principalis rei superueniens post satisdationem de iud. sol. præstitā per defensorē, liberat ipsum defensorē, vt nō teneatur amplius defendere, nec cogatur iudicium suscipere pro eo: sed nō prodest fideiussoribus eius, quominus possit cōueniri ex stipulatione, propter rē nō defentam ad interesse. h. d. & istā prosequitur gl. vi q̄ ad ver. & sic est cōtra. & fundatur prima pars, q̄ liberet defensorē in l. nā is. ī. de dolo. quia sicut liberat ipsum principalē, vt ibi ita & defensorē, qui nunc est loco principalis. In secūda parte fundatur in ratione: quia hoc est priuilegiū personale quod personā nō egredit, & sic nō prodest fideiussoribus, nec ipsi recuperabunt à principali. ista lec. est falsa. & fundata in malo fundamēto, quia. l. nā is. ī. de dolo, nō probat, q̄ inopia superueniens debitori, ipsum liberet, vel pariat sibi exceptionē iuris: sed inducit difficultatē facti: vt sic actio quodammodo sit inanis de facto, non de iure. Itē est cōtra istū tex. inquantū dicit, q̄ iste defensor est loco domini: nā si ipse liberaretur, ista ratio nō faceret ad propositum. Itē vult in fi. q̄ fideiussores recuperent ab eo. & ista lec. vult cōtrariū. Vnde legitur secūdo modo, q̄ ista inopia prosit principali, cū nō teneatur defendere: & etiā fideiussoribus, vt cōtra eos nō cōmittatur stipulatio cōtra principalē cōmissa, ob rem nō defensam: quia si nō prodesset fideiussoribus, videret obesse ipsi principali, quia possunt à reo recuperare: vt. §. de pac. l. quod dictū. ista lect. est magis tolerabilis quā præcedēs & pro ipsa facit tex. in l. mutus. in fi. eo. vbi videtur casus pro ea. ibi autē bona absentis possideri cœperint: nā ibi probatur, quòd prodest defensori, & etiam fideiussoribus eius, iuncta. l. nō cogendum. §. sabinus. glo. tamē eā reprehendit, & tenet primam lec. suā & ad illā. l. mutus. in fi. respondet multis modis, & nulla est vera. Breuiter nec ista lect. vera est. quia expresse contra mentē literæ, quæ colligitur ex duplici ratione hic assignata.
2 †Dic ergo tertiò, quòd talis inopia non excusat principalem, nec fideiussores eius, quominus si non defendant, committatur stipulatio ad interesse ob rem non defensam: non dico, quòd cogatur præcisè defendere; nam illud tunc procedit quando

quādo ipse dominus pro defensore sciēte, & cōsentiēte, vel patiente satisdaret. vt §. eo. l. filius. §. fi. sed quādo ipse defensor satisdat pro seipso, tūc non cogitur præcisè, sed causatiuè: si non vult stipulationē cōtra ipsum cōmittī: vt d. §. sabinus. & hoc casu loquitur hic. Quòd autē nō prosit principali, quominus cōtra eū cōmittatur: probat dupliciter. Primò, quia ipse defensor postquam satisdedit de iudicato soluēdo, reputatur dns ipsius causæ, quia totū periculū ad ipsum pertinet, & cōtra eū fiet executio: non ergo est curādū: q̄ ille absens, & defensus efficiatur nō soluēdo, cū cōtra illum nō sit fienda executio. Secūda ratio est, quia si diceremus defensori prodesse, vt cōtra eū nō cōmittatur stipulatio, parū sibi hoc prodesset, quia saltē cōmitteretur cōtra fideiussores, qui possent ab illo recuperare, & iste est verus intellectus. Sed tūc obstat fortiter illa. l. mutus. in fi. iuncto. §. sabinus. quia illa vult, q̄ prosit vter q̄: & ista vult, q̄ neuter prosit: sed reiectis: sol. gl. dic, q̄ illa loquitur in defensore cū mādato: hic in defensore sine mādato. Primo enim casu, actor habet respectum ad personā defensam, cōtra quā poterit fieri executio. Secūdo casu, nō: sed solū ad personā defensoris. Ideo primo casu attēditur casus superuenies in personā defensi, quasi ipse nō sit dns, sed ipse defensor: hæc est ipsa veritas.

In tex. defenderet supple sine mādato, secundū verū sensum: & hic tollitur contrariū de quo supra. Itē ibi cōcedi oporteat: & respōdet, q̄ nō per duas rationes, quæ sequuntur. †In tex. ibi, dñi loco habēdus est. iste tex. semper allegatur, per quē aliqui dicūt. Quòd si defensor rei, qui satisfecit de iudicato sol. est adeo effectus dns litis: sicut si fuisset lis cōtesta. & q̄ licet lis non sit cōtest. nō poterit reuocari sine causa, vt §. eo. l. post litē. itē dicunt, q̄ poterit substituere, sicut posset post litē cōtest. eo neuter istorū verū est. Primū dictū est contra glo. §. eo. l. ante litem. in fi. quæ determinat expresse cōtrariū, q̄ possit reuocari expresse: licet per mortē nō videatur reuocatus: vt l. si defunctus. §. eo. & sic nō tātū operatur ista satisdatio, quātū lit. cōtē. dic ergo, q̄ iste tex. nō vult dicere, q̄ efficiatur dns litis, sed dicit, q̄ loco domini est id est loco principalis istius causæ: quia totū periculū ad ipsum pertinet, non ad absentē, quē defendat sine mādato: ideo de paupertate istius nō est curandū. In tex. ibi non coegerit. supple causatiuè, quæ indicat, q̄ nō multum sibi prodesset, si diceremus cōtra ipsum non committi stipulationem: quia committeretur cōtra fideiussores: & illi recuperarent ab ipso. Not. ergo, quòd nō est dicendū vel faciendum id, quod parum vel nō multum, dictū vel factum, prodest. facit. §. eo. l. non cogendum. §. fi.

Quod cuiusque uniuersitatis nomine uel contra eam agatur. Rubrica.

Super glo. Rubricæ ibi, qui propriè actor vel syndicus dicitur. Est autē differentia inter syndicū, & actorē: quia syndicus cōstituitur tam ad negotia, quam ad iudicia: sed actor ad lites tantū. Itē syndicus habet mandatū generale regulariter: actor verò cōstituitur ad vnā causam: & sic habet speciale mandatū. Itē syndicus constituitur ab ipsa vniuersitate: actor autē potest constitui ab administratore vniuersitatis, puta à syndico sicut à tutore, vel curatore vt C. de procura. l. neq̄ & quod no. in tit. ī. l. cum alicui. vbi Bar. dicit, q̄ potestas loci potest constituere actorē pro vniuersitate. Itē syndicus constituitur sine decreto iudicis ab ordine decurionū. l. j. §. itē collegium. ī. ad treb. sed actor quādo cōstituitur nō ab ipsa vniuersitate, sed ab administratore, debet constitui cū decreto iudicis: id est magistratus: vt d. l. neq̄. & l. si actor. C. de appel. Itē syndicus cōstituitur ad lites præsentes, & futuras: sed actor vniuersitatis ad præsentes tantū, vt l. item eorū. & §. sed si ita. ī. eo. vbi probatur vtrunq̄ dictum. & vide in Specu. de acto. & de syndico.

2 ☞ *Plures homines si se inuicē congregarent in aliquo loco, & construerent aliquod oppidum, eo ipso censeretur approbatum.*

3 *Quòd ad hoc ut habeat nomen Ciuitatis, requiratur hodie Papalis authoritas ut constituat ibi episcopum.*

4 *Fraternitates uerberatorum an sint licitæ?*

5 *Sodales habentes societatem licitam, ut collegium, possunt habere proprium rectorē, & ipsum eligere, & dare ei iurisdictionem inter se, & facere statuta & ordinamenta concernentia duntaxat facta ipsorum, sine præiudicio aliorum, & sine superioris authoritate.*

6 *Ex congregationibus hominum sæpe turbatur respublica propter coniurationes.*

7 *Ligæ factæ inter unam communitatem & alteram, ad defensam principaliter, sunt permissæ.*

8 *Pauciores quàm tres non faciunt uniuersitatem, nec syndicum.*

Plures scholares si causa commodioris uitæ conueniant se in una domo licita, erit societas ibi.

LEX I.

1 NEque societas. †Nota hic q̄ omnis congregatio seu collegium a regulariter prohibetur, nisi reperiat, expresse concessum, vel à iure scripto, vel approbatū per superiorem tenentē locū principis: quæ autē sint approbata à iure scripto, tex. facit hic mē tionē de quibusdā, & remittit ad quædā alia, quæ habent in l. fi. ī. de iure immu. & hic in glo. super aliorū pro quorū intellectu vide omnino quod no. Inn. in c. cū dilecta. extra de excess. plā. & extra de offi. ordi. c. cū ab ecclesiarū. & Bart. in l. fi. ī. de colle. illicitis. aliàs nō intelligeres: sunt eīm quædā approbata de iure gē. vt vniuersitates faciētes ciuitatē, castrū, vel villā, vel
2 prouinciam. ff. de iusti. & iure. l. ex hoc iure. † & ideo si plures homines se inuicē cōgregarent in aliquo loco, & construerent
3 ibi aliquod oppidū, eo ipso censet approbatū: tamē† ad hoc vt habeat nomē ciuitatis requiritur hodie Papalis authoritas, vt constituat ibi epm: aliter nō dicit ciuitas, licet aliud esset olim. & vide quod no. Inn. de ope. no. nū. c. cū ex iiuncto. de homini bus expulsis de aliquo loco, an possint in alio loco facere municipiū. Itē vide per Bar. in l. ij. in fi. ī. de ver. sign. & ī. ad mu. l. eius qui. §. celsus. & gl. ordinaria. ī. quibus mo. vsusfr. amitta.
4 l. si vsusfr. In gl. ibi, itē causa religionis. † Quid de fraternitatibus b istorū verberatorū: vide Archi. lxij. distinctione, si qs fideliter. vocātur autē sodales illi, qui habēt societatē licitā, vt
5 collegiū: vt l. sodales. ī. de colle. illi. † & possunt habere pptiū rectorē, & ipsum eligere. vt l. fi. C. de iurisdi. om. iu. & dare sibi iurisdictionē inter se, vt ibi habet: & facere statuta, & ordinamenta concernētia dūtaxat facta ipsorū, sine præiudicio aliorum: nec requirit superioris authoritas in hoc: ad quod vide bonam gl. in c. constitutionē. de ver. sig. li. vj. & quod habetur
6 in l. ij. §. fi. C. de consti. pecu. †In gl. ibi regulariter, ea prohibita propter scandalū, quod pōt sequi ex cōgregationibus homi num: quia sæpe turbatur respublica, cū faciant coniurationes.
7 † Sed quid de ligis quæ fiunt inter vnā communitatē, & alteram, dic q̄ sunt permissæ si fiant principaliter ad defensam, secus si ad offensam. vt no. Inn. in locis prædallegatis. facit l. j. C. de
8 monopolijs. †In fi. gl. ibi cum licita sit societas: istam approbat doct. q̄n plures scholares cōueniūt in vna domo, cā cōmodioris vitę: dūmodo sint tres, vel vltra: quia pauciores nō faciūt vniuersitatē. vt l. Neratius. ī. de ver. sig. & sic facient syndicum.

2 ☞ *Vniuersitates quòd debeāt habere syndicum uel curatorem qui eas defendat: & an possint cogi ad ipsum constituendum? & quid in causa criminali? & quòd in cōtractibus non cogantur facere syndicum.*

3 *Pro debito uniuersitatis non debent capi bona singularium personarū. sed ea quæ sunt communia uniuersitatis: & si non habent in communi, compelluntur facere collectam.*

4 *Collectam applicandam camerę fiscali, facere nō possunt sine authoritate superioris.*

5 *Vniuersitates patiuntur primum decretum, si non defendantur, & etiam secundum decretum, si sunt tacitè in arengo: id est quando sunt simul congregati: & si sint in dolo & latitatione.*

6 *Paria sunt non esse: uel esse inutile.*

7 *Sicut ad defensionem priuati absentis, admittitur quilibet, dummodo caueat de iudi. soluendo: ita & ad defensionem uniuersitatis: licet non sit propriè absens, si non est qui eam defendat constitutus ab ea.*

8 *Plures creditores alicuius cessantis & fugitini, capientes & uendentes bona sua, solent constituere syndicum, licet non faciant societatem, uel collegium.*

9 *Syndicus qualiter debeat constitui, ut dicatur habere legitimam administrationem, uel liberam.*

10 *Syndicus & procurator licet sint diuersa nomina, interdum tamen ponitur & intelligitur unum pro altero, secundum subiectam materiam: & qualitatem personarum.*

1 §. Quibus autē permissum. † Quatuor sunt di

¶ Collegium. Quæ collegia sint licita, vide per Sig. de mediolano consi. lxxxxij. per d. Car. consi. xj. quam iuridictione habeat superior collegij, per eundem consi. lxij.

¶ Fraternitatibus. de istis fraternitatibus vide eūdē Paul. de cā. cōsi. lxxxij. & ibi, an sint pia loca: & an dicant ecclesiasticæ personę per alex. in addi. ad Bar. in l. semper. §. quibusdā. ī. de iu. immu. d. maria. soz. in c. j. ver. ix. declaratio. & in c. proposuisti. ar. v. principali extra de foro cōp. Bar. in l. j. ī. de pœnis. & Frā. de are. in c. fi. de fo. cōpe. in fi. qui tenet q̄ nō. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possunt cogi. & q̃ posit cogi officio iudicis, adde Spec. & ibi Bal. in addi. in tit. de accusa. ver. sed q̃d si nulla. & Bal. in fi. ver. vnde dicit Iaco. C. de testa. & in l. ij. §. hoc etiã. C. de iur. calum. & per Bart. in l. fœtẽ. ff. de ali. & cib. le. Cur.

b ¶ Criminali. qualiter vniuersitas delinquens sit citanda: & posit puniri. vide p Ange. consil. clxv. & cxcv.

c ¶ Liberã. adde Alexan. cõsi. xxij. lib. & plenè per ipsum in d. l. iij. §. actor. ĵ. de re iudi. Cur.

d ¶ Teſtificari. adde d. Car. cõsi. cv. & consi. cxx. & consi. ccxxxiij. in fi. volu. & in cõsil. xcix. col. iij. in fi. in. v. volũ. & in col. seq. & ibi quòd etiã si vt singuli sentirent cõmodum, si tñ pro eo commodo percipiẽdo solebant aliq̃d, q̃ etiã dicẽtur idonei testes. de quo etiam per do. Fran. de Aret. in c. cũ nuntius. de testi. & vide quæ latissimè posui in tractatu meo de test. ver. iij. conclu. & Fel. plenè declarat in c. in super per totũ de testi. Fran. Cur.

cta vsque in fi. l. Primũ vsq; ibi, quod si nemo. Secũdũ vsque ibi & qdẽ. Tertiũ vsq; ibi: & si extraneus. Quartũ vsque in fi. Ex primo dicto, nota dum dicit ad exẽplum reipubli. quod nõ omnis societas vel collegiũ dicitur habere rẽpub. licet habeat aliq̃d ad eius similitudinẽ. rẽ autẽ publicã nõ habebat olim, niſi po. roma. vel imperator. C. de iure reip. & hodie quælibet ciuitas, quæ nõ recognoscit superiorẽ: aliæ verò ciuitates, vel castra subdita, nõ dicũtur propriè habere rẽpub. licet largo modo videantur habere: vt l. eũ qui vectigal. ĵ. de ver. signi. collegia verò quæ sunt infra ciuitatem, vel castrum, & sic sunt pars ipsius reipu. nõ dicũtur habere rẽpu. quoquomodo: sed habent similitudinẽ illius, quo ad regimen: vt in his quæ sequuntur hic, in tex. quia habẽt areã cõmunẽ, & dicunt qdã q̃ appellatur fiscus, non est propriè niſi apud rẽpub. quæ dicit camera fiscalis: & non est penes ciuitates subditas: vt ĵ. ad muni. l. non simile. vbi est casus. & C. de mune. & actua. l. in prouincijs. li. xij.

2 †Itẽ no. q̃ istæ vniuersitates debẽt habere syndicum, vel curatorẽ, qui eas defendat. Adde, q̃ possunt cogi[a] ad ipsum constituendũ vt l. iij. §. addici. ĵ. de fideicõ. liber. secundũ Iac. de Are. ad qđ vide quod no. Barto. in l. iij. §. si actor. ĵ. de re iudi. & per tales syndicos potest vniuersitas defendi, etiam in causa criminali, [b] licet non per procuratorẽ, vt. C. de re milita. l. tã colatores. quod no. quia facit quãdã persona reputatã, quæ nõ potest in iudicio comparere, ideo necessitas facit, vt admittatur in causa criminali alius pro alio, qui aliàs nõ admitteret. arg. in l. qui potuerũt. ĵ. de manu. vindi. & in c. iij. extra de regulari. vbi necessitas facit licitũ, quod aliàs nõ esset: in cõtractibus autẽ, nõ habẽt necesse facere syndicũ, si nolũt: quia possunt per seipsos cõtrahere. vt l. §. si autẽ collegiũ. ĵ. ad Trebel. & ibi per Bar. qd autẽ si ad lites nolũt facere, qualiter procedetur cõtra eos: vide per eundem. C. de iur. reipub. l. j. li. xj. †Ex secũdo dicto no. q̃ pro debito vniuersitatis, nõ debent capi bona singulariũ personarũ: sed ea quæ sunt cõmunia vniuersitatis, vt patet ibi, quod eorũ cõmune erit. si autẽ nõ habẽt in cõmuni, glo. hic dicit, q̃ cõpellãtur facere collectã: & est casus. C. sumptus iniuncti muneris. l. j. lib. xj. & de oper. pu. l. oẽs. la. iij. †collectã verò applicãdam camerę fiscali facere non possunt sine authoritate tutoris. C. de exact. trib. l. j. & de excus. mune. l. placet. lib. x. & adde qđ no. Bar. in l. iiij. §. si actor. ĵ. de reg. iur. †Not. etiã, q̃ vniuersitates patiuntur primũ, & secundũ decretũ, si nõ defendunturi: sed in secundo decreto est dubiũ, quia requiritur latitatio etiã dolosa. vt l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ĵ. qui. ex causa. in pos. ea. & istæ vniuersitates non videtur posse latitare, vel dolũ cõmittere: sed contrariũ est, vt patet ex no. in l. sed ex dolo. §. j. de dolo. vnde ad hoc, quod sint in dolo, requiritˉ q̃ citẽtur in arengo id est qñ sunt simul cõgregati: vt no. glo. notabilis in l. aliud. §. refertur. ĵ. de re iudi. citatio verò syndici, vel actoris non faceret eos censeri esse in dolo, vel latitatione: nec prodesset ad secundum decretum, iuxta no. in l. iij. C. de procu. †Ex tertia parte no. in l. fi. q̃ paria sunt, non esse, vel esse inutile: & ad hoc semper allegatur sic. ĵ. de regu. iur. l. nihil interest. & §. qui satisfda. cog. l. quoties. & hoc potest induci ad multa. †Ex vltima parte no. quod sicut ad defensionẽ priuati absentis, admittiˉ quilibet dũmodo caueat de iudica. soluen. vt C. de procu. l. exigendi. & §. tit. j. l. seruum quoque. §. publicè. & l. qui proprio. §. qui alieno. ità & ad defensionẽ vniuersitatis. licet propriè non sit absens, si nõ est qui eã defendat constitutus ab ea. In glo. quæ incipit: differũt. ibi tñ ab episcopo, supple, vel abbate, vel alio prælato ecclesiastico, vel ab ecclesiastico collegio cũ consensu prælati. †In gl. ibi & pro pluribus, supple, licet nõ faciãt colegiũ vel vniuersitatẽ: pone exẽplum, in pluribus creditoribus alicuius cessantis, & fugitiui, capiẽtibus bona sua, & vẽdentibus: nã solẽt constituere syndicũ: & ita appellatur Florẽtiæ, licet nõ faciãt societatẽ vel collegiũ. †In glo. ibi quasi singulorum expone id est pluriũ, secũdũ Iac. de Are. & an talis syndicus habeat legitimã administrationẽ, & sic habeat liberã, [c] & posit trãsigere, & alienare: dic q̃ sic, si est cõstitutus ab vniuersitate faciẽte ciuitatẽ, castrũ, vel villã, quæ regãtur per alios, puta per ancianos, & consiliarios: tñ ad cõstituendũ syndicũ, fuit cõgregata tota vniuersitas, vel etiã cõsiliarij, qui repræsentant totũ populũ: vt no. C. quę sit lon. cõsue. super rub. & tũc dicitur habere legitimã administrationẽ: & sic loquitur. l. munerũ. §. defensores. ĵ. de mu. & hono. si verò sit cõstitutus nõ à toto populo, vel cõsilio: sed forte ab ancianis, qui sunt administratores: vel est talis vniuersitas, quę nõ regit se per alios, sed per seipsam, quia tota cõgregaˉ in omnibus actibus expediẽdis pro ea: & tunc talis syndicus nõ habet legitimã administrationẽ, & ista patẽt ex notatis per Cy. etiam per But. gl. præsens. C. de trãsa. & per gl. & Bar. ĵ. de iureiu. l. iusiurãdũ & ad pecunias. §. defensor: vbi omnia vide. †Itẽ scias, q̃ licet ista noĩa sint diuersa, interdũ tñ vnũ ponitur pro altero. Vnde si priuatus diceret: cõstituo talẽ syndicũ, exponeretur id est procuratorẽ: & econtrariò si vniuersitas cõstitueret aliquẽ procuratorẽ, & exponeretur syndicũ: nã & syndicus dicit procurator: q̃ gerit publica negotia: & verba debẽt intelligi secundũ subiectã materiã l. si vno. ĵ. loca. secundũ qualitatẽ personarũ cũ filius. ĵ. de legat. iij. & l. plenum. §. equitij. ĵ. de vsu & habita. & ita no. Inno. qui semper allegatur ad hoc in c. petitio. extra de procura.

2 ☞ Si impetrauí rescriptũ contra homines talis uniuersitatis, possum omnes conuenire: tanquàm unicã personã repræsentantes: sed per clausulã generalẽ ponitam in rescripto, puta, contra Titium & plures alios non possim conuenire nisi quatuor.

LEX II.

SI municeps. †Licet vniuersitas consistat ex pluribus, vnius tamẽ personam omnes repræsentãt. h. d. & hoc est vtile, propter tria, de quibus in gl. & etiã, propter aliud, quod not. †Inno. in c. cũ in multis. extra de rescri. quia si impetratur rescriptũ cõtra homines talis vniuersitatis, possum oẽs cõuenire tãquam vnicã personã repræsentantes: & tñ in generali clausula posita in rescripto, puta, cõtra Titiũ, & plures alios, nõ possum conuenire nisi quatuor: vt hic habetur. In tex. ibi quasi à pluribus: nã singuli homines de vniuersitate, sunt quasi mẽbra facientia vnũ totũ, q̃ dicitur vniuersitas: quæ vniuersitas reputaˉ quædã persona ficta repræsentata à pluribus viris. †In gl. ibi quilibet de vniuersitate posit ferre testimoniũ, hoc verũ, qñ nullũ cõmodũ sentiunt in singulari de illa causa: vt si vniuersitas habet molẽdina, vel alios reditus: secus si sentirẽt cõmodũ: vt si habet pascua in quibus singulares habẽt ius pascẽdi, si enim litigat vniuersitas de dictis pascuis nõ possent singulares testificari: [d] qa testificarenˉ in causa propria vt no. Cy. in l. omnib⁹. C. de testi.

2 ☞ Vniuersitas potest esse sine rectore uel capite.
3 In defectum capitis recurritur ad Magistratũ, quia uniuersitas æquiparatur pupillo.
4 Quòd tunc recurratur ad Magistrum seu Potestatem non solum pro ipsa communitate, pro qua est Potestas, sed etiam pro singularibus collegijs & uniuersitatibus existentibus in illa communitate.
5 Vniuersitas scholarium si careat Rectore, potest Potestas supplere uices rectoris.
6 Syndicus non requiritur quòd sit cõstitutus à tota uniuersitate, id est ab abundantia generaliˉ sed sufficit quòd sit constitutus à consilio, quod repræsentat totum populũ: & quid si constituatur ab ancianis?
7 In actibus uniuersitatis ad hoc, ut ualeant, requiritur quòd conueniant duæ partes ad minus, & in uno loco: nec sufficeret omnes esse uocatos niſi duæ partes uenirent, nec sufficeret in instrumento dicere congregato consilio generali, niſi etiam dicatur, quòd duæ partes uel ultra fuerunt.
8 Sufficit quòd conueniant duæ partes ex tribus dummodo omnes sint uocati uel per sonum campanæ, uel uocem præconis, & quid si aliqui sint absentes.
9 Si sunt duæ partes præsentes duntaxat, possunt eligere unum ex se. & an teneat uicẽ eligentium & electi.
10 Pater & filius, & etiam plures fratres, possunt esse de consilio ciuitatis.
Item quòd alter alteri potest dare uocem suam, tam in cõcernentibus honorem, & commodum, quàm onus.
Item quòd non uideretur dare ut pater, uel filius, uel frater, sed ut consiliarius.
11 In his quæ sunt publici iuris non consideratur patria potestas, uel ratio sanguinis, licet regulariter secus.

Collegiati

vt hæc actio detur gestori, licet res, in qua facta est impẽsa post gestionẽ, perierit: sed si nõ expediebat dño nec erat factuius, quod præsumiˉ si erat pauper, & impar sumptui, nõ diciˉ vtiliter gestum, vt in secũdo casu, qñ gestor hoc sciebat: sed nec etiã si ignorabat, & credebat vtiliter gerere, nõ solum respectu rei sed personæ: vt in vltimo casu: circa quẽ vide Inno. in c. cũ venissent. in fi. extra de eo qui mit. in pos. vbi allegat istum tex. & dicit esse speciale in hoc: & q̃ regulariter bona fides, & opinio, sufficeret, vt si similẽ in possessionẽ rei alterius fecerat impensam, quã dñs nõ erat facturus, tamẽ erat vtilis respectu rei, dic q̃ potest eã repetere, quia fecit propter suspitionẽ necessitatis, sed hic in gestore, nõ habent hãc suspicionẽ: vnde debuit esse magis curiosus in explorando, si dñs erat facturus vel nõ.

3 †Et iste tex. semper allegatur. & no. q̃ qs potest relinquere rẽ suã, & permittere domũ suã ruere, si est impotẽs ad reficiendũ, nec cogitur reficere vt hic, dũ dicit vnicuiˉ q̃ liceat: & iura quæ vidẽtur dicere cõtrarium loquuntur in eo qui põt reficere. vt ĵ. de offi. præ. l. j. præses prouinciæ. & facit. ĵ. de dam. infe. l. prætor. §. hoc edictũ. & qđ no. extra de cõsti. in c. quę in ecclesiarũ.

2 ☞ Depositarius quare teneatur solum de dolo & lata culpa?
3 Si petijsti à me ut tibi commodarẽ equum, quem tenebã in pascuis, & dixi, quòd eram contentus, & quòd ires ad pascua, & reciperes: & tu postea completo usu restituisti eum ad eadẽ pascua me ignorante, & latrones eum furati sunt, quod teneaˉris de casu.
4 Gestor licet posit gerere illud quod uult, & alia dimittere, quòd tamen dominus negotiorum debeat omnia approbare, uel omnia reprobare.

LEX XII.

SI negotia. †Gestor negotiorum nõ solũ tenetur de dolo, & lata culpa, & leui: sed etiã de casu, si aggrediatur negotiũ insolitũ, itẽ lucrum
2 cũ dãno cõpẽsatur. h. d. †Cõtra primũ dictũ huius. l. oppo. extra glo. q̃ gestor non teneatur regulariter nisi de dolo, & lata culpa: quia gestor nõ sit gratia ipsius, sed gratia dñi negotiorum, sicut in deposito: ga nõ tenetur depositarius nisi de dolo, & lata culpa: quia depositũ nõ fuit factũ gratia ipsius, sed gratia deponẽtis. l. si vt certo. §. nunc videndũ. ĵ. cõmo. istud cõtrariũ nullus format: sed respõde, q̃ hoc cõtingit hic: quia gestor se obtulit gestioni, non requisitus à dño: vnde grauius onerat: depositarius verò se nõ obtulit, sed rogatus custodiã recepit, nec video aliã responsionẽ. facit. ĵ. cõmo. l. si vt certo. §. interdum planè. Itẽ opponiˉ in. j. gl. similiter q̃ ex solo dolo, & lata culpa teneatur vt l. iij. §. interdũ. s. eo. Solu. ibi negotiũ, vel negotia erãt deserta, & nullus erat gesturus: hic qñ nõ erãt deserta, nec cõstabat q̃ alius nõ fuisset gesturus: & sic venit leuis culpa, nã in dubio, cum lex dixit, aliquẽ de culpa teneri, intelligitur de leui, nõ de leuissima. vt no. in l. si vt certo. §. nunc videˉ dum. ĵ. cõmo. & ita intelligit hic gl. Itẽ tertio oppo. q̃ imò teneaˉ etiã de leuissima, vt insti. de obli. quæ ex quasi contractu. §. j. in fi. & l. si pupilli. §. videamus. s. eo. Solu. verũ est si dñs negotiorũ erat diligẽtissimus, vel alius diligẽtissimus fuisset gesturus, si ipse nõ gessisset, hic nõ constabat de aliquo ipsorum, ideò nõ teneretur nisi de leui, vt etiã no. in l. iij. §. interdũ. s. cõmo. Itẽ quarto oppo. in iij glo. q̃ teneaˉ de casu, nõ solũ qñ est aggressus negotiũ insolitũ, sed etiã in pluribus alijs casibus, in quibus leges dicunt dñm nõ teneri, nisi quatenus est locupletior: & sic, si gestor expendit quinquaginta vtiliter, tñ dñs non est locupletior nisi in. x. & si reliqua perempta sunt casu fortuito, dãnũ est gestoris, & sic teneretur de casu. vt s. eo. l. si pupilli. in prin. & §. sed & si qs negotia gl. fatetur, q̃ sunt alij casus, in quibus gestor teneˉ de casu, sicut in casu isto qđ dic vt in gl. & vltimò gl. inducit istũ tex. à cõtrario sensu, dũ dicit gestorẽ teneri de casu, qñ gessit negotiũ insolitũ, & sic si erat solitũ, à cõ
3 trario sensu nõ tenetur. †Ad quæstionẽ de eo qui dimisit equũ in pascuis, quod declara, si habebã equũ quẽ tenebã in pascuis quia non poterã ipsum in domo gubernare. & requisisti me vt ipsum tibi cõmodarem, & ego dixi, q̃ erã cõtẽtus, & q̃ ires ad pascua, & reciperes, postea tu cõpleto vsu restituisti eũ ad eadẽ pascua, me ignorante, & ibi dimisisti: & latrones ipsum furati sunt, vel lupus occidit: repeto à te equum, quẽ habuisti à me & mihi nõ restituisti: tu dicis te dimisisse in pascuis, sicut tu reperisti, & sicut erã solitus dimittere, videtur per istũ text. à contrario sensu, q̃ nõ tenearis de casu, quia fecisti, quod facere cõsueui. hoc etiã tenet Pe. & Cy. in l. nemo. C. de episc. aud. Cõtrariũ videtur tenere Spe. in tit. de loc. §. postquam. ver. q̃ si locaui tibi boues, dicens, q̃ cõmodatarius teneˉ de culpa leuissima, & licet culpa mea dimittẽtis in pascuis sine custode nõ sit punienda, sed reprehẽdẽda: in illo tñ nõ solũ reprehẽdẽda, sed puniˉ da est, vt ĵ. sol. ma. l. si cõstante. §. si maritus. debuit enim ipsum cõsignare cõmodati & ista opi. rationabiliter videtur. Pro declaratione glo. mag. fi. opponitur cõtra vltimũ casum huius. l.
4 tribus modis, q̃ nõ debeat cõpẽsari lucrũ cũ dãno. †Primo qa negotiũ de quo hic, erat meũ ratihabitione, possum ego ratum habere, & approbare illud, ex quo resultauit dãnũ: & sic nõ teneor cõpẽsare, qa primũ est meũ, secundũ nõ: nã volũtas huic rei sinẽ imponit. l. tutori. C. eo. gl. negat hoc, q̃ debeo vel ambo approbare, vel ambo reprobare per. l. Caius. ĵ. de vsuris. ad cõtrarium nõ respõdet: sed dic, q̃ loquitur in gestore, quia põt gerere illud qđ vult, & alia dimittere. Nos loquimur in dño negotiorũ, qui debet vel oĩa approbare, vel oĩa reprobare. Item opponitur secundo, qa hic videˉ cõtrarietas: nã primũ dixit, q̃ damnũ est gestoris, & lucrũ est dñi negotiorũ: postea dicit, q̃ si euenit damnũ vel lucrũ, cõpẽsatur lucrũ cũ dãno, ergo non est verũ, q̃ lucrũ sit dñi, postquam lucrũ cõpẽsat. gl. soluit duobus modis. Primo q̃ hic loquatur, qñ lucrũ & dãnũ euenit in vna & eadẽ re: sed glo. reprobat, quia tũc nõ potest dici lucrũ tantũ deducto dãno, vel dãnum tãtũ deducto lucro. Vnde soluit secundò, & ita teneˉ, q̃ primũ dictũ loquatur, qñ accidit dãnum tantũ, & nullũ lucrũ: quia tũc etiã nullũ dãnum. Vltimũ dictũ loquitur qñ in vna re accidit lucrũ, in alia dãnũ & tũc est propriè cõpẽsatio: & sic nõ est contrarietas. Vltimò ad idẽ opponitur, q̃ nõ fiat cõpensatio. l. de illo. ĵ. pro socio. quidã dicunt, q̃ ibi in vero contractu: hic in quasi cõtractu: sed non tenetur. Ideò dic melius, q̃ hic quando dãnũ euenit sine culpa gestoris, & tunc fit cõpensatio: ibi quando cum eius culpa, & hoc tenet Bar. hic. & ĵ. eo. si quis negotio. & in glo. hic.

2 ☞ Filius familias isto iure ffrorum, & in castrensi peculio nõ habebat hæredem ab intestato: sed pater iure paterno occupabat non tanquam hæres, sed bene poterat testari.

LEX XIII.

SVccessori. †Succedens ex. l. Cornelia vel alio speciali iure, habet hanc actio. in qua cõsiderãtur oĩa, quæ veniũt in gestione viuẽtis. h. d. In
1 tex. ibi: hæc actio dãda erit, dubiũ erat: quia iste nõ succedit capto de iure cõmuni, cũ nõ possit, cũ ille decesserit seruus reverat: sed succedit de iure speciali, ppter fictionẽ. l. Corneliæ quæ fingit eũ mortuũ prima hora captiuitatis, & sic liberum: vnde erat dubium, an ad eũ trãseat hæc actio cõtra gestorẽ, vel econtra, an trãsit cõtra eũ. & dicitur q̃ sic: quia tãtũ operatur fictio,
2 quãtum veritas. Similiter in casu sequẽti erat dubium: quia † filiusfamiliàs, iure isto etiã in castrensi peculio nõ habebat hæredem ab intestato, sed pater iure paterno occupabat, nõ tanquam hæres: sed tanquam pater. l. iij. ĵ. de castren. pecu. sed bene poterat testari, & tũc habere hęredẽ ex testamẽto. vt l. si seruus Meuij. & castrensis peculij. ĵ. de stip. seruo. & sic pater non erat hæres de iure cõmuni: sed ex priuilegio militis, & castrẽsis peculij. Sed respõde, vt supra, etiã in ambobus casib⁹ in hac actio ne cõsiderãda sunt illa, quæ de iure cõmuni cõsiderãtur, si esset hæres: & hoc est quod sequitur in ver, sicut autem.

2 ☞ Actio negotiorum gestorum, datur non solum uoluntario gestori, sed etiã necessario, ut curatori. intellige de utili non de directa.
3 Curator datus hæreditati iacenti potest res hæreditarias alienare, quæ seruando seruari non possunt, & sibi soluere.
4 Dominus si gerat negotium emphyteutæ, non potest res incidere in commissum propter pensionem non solutam: quia debet sibijpsi soluere.
5 Prædia tributaria non committuntur in fiscum propter non solutum tributum, licet possint uendi: secus in emphyteuticis.

LEX XIIII.

DEbitor. †Gestor non tenetur de casu, niſi culpa præcedat: est autẽ culpa retinere pecuniã debitã creditoribus, si qs habet eã solutioni paratã, non
2 subsistẽte iusta causa. h. d. tota. l. secũdũ Bart. †In tex. ibi: eius hæreditatis curationẽ suscepi. No. ergo hãc actionẽ dari, non solũ voluntario gestori, sed etiã curatori, qui gerit successionẽ necessitatis, quod est intelligendũ de vtili nõ de directa. l. cu-

R

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratoris.C.eo. In tex.impedit.x.& sic debebãtur mihi sexaginta in dicta hæreditate, videlicet.l.ex primo cõtractu celebrato cum defuncto:& decẽ ex gestione facta post mortẽ eius. In
3 tex.ibi:redacta ex vẽditione rei hereditarię.†No.secũdũ Bal. curatorẽ datũ hæreditati iacẽti posse res hæreditarias alienare:itẽ sibi in alijs soluere, vt hic.& ĵ.patet in ver.nã & si debuerim.primũ dictum intelligo, de rebus quæ seruãdo seruari nõ poterãt, vt sunt fructus:si ergo vẽdit frumentũ, nõ imputatur ei ũ postea sit factũ carius, secundũ Bal.qui dicit se habuisse de facto:facit.C.de admini.tuto.l.fi.in fi.†Per.h.d.Gul.de cu.φ si dominus gerat negotiũ emphyteutę, nõ potest res incidere in cõmissum propter pensionẽ nõ solutã, quia debet sibi ipsi soluere. In tex.ibi:& sine culpa mea, subaudi commissa in perditionẽ:sed licet in hoc nõ habuerim culpã, potui habere in retentione, si sine iusta causa retinui, & nõ soluí mihi nec alijs:vnde tũc casus perditionis mihi imputatur, qa culpa præcedit. vĝ ĵ.sequitur. In tex.ibi:sola.xc.restituẽda quæ restitutio sit cõpensando dãnum, cũ debito præcedẽti. †In tex.ibi:ne prædia in
5 publicũ cõmitterẽtur:intellige, de prædijs emphyteuticis, quę tenebãtur à repu.si autẽ prædia essent tributaria, propter non solutũ tributũ, non cõmittuntur in fiscum, licet possint vendi, secundũ Guliel.ĵ.de rescin.ven.l.fundus qui Lucĳ Titĳ.

2 ☞ *Si gessi negotiũ pupilli siue contemplatione tutoris principaliter siue pupilli, & durante gestione est factus adultus, & continuaui gestionem quòd pro gestis post pupillarem ætatem non possim eum conuenire, nisi quatenus est locupletior, sicut in pupillari ætate.*

3 *Si gessi negotia filij familiàs, & eo liberato à patria potestate continuaui gestionem, quòd pro gestis post teneatur, nisi inquantũ facere potest, sicut durãte patria potestate:ea tamen durãte poterat insoliũ conueniri, & cõdemnari. & nume.8.& 9.*

4 *Quid si gessi negotia peculiaria serui tui:& durãte gestione eum manumisisti, qualiter.& contra quem agam? & nume.8.*

5 *Inspicitur initium contractus seu gestionis quantũ ad hoc, vt sciatur quatenus uel inquantum detur actio:sic & quando quæritur de qua moneta debeat fieri solutio.*

6 *Negotia licet sint plura tamen si uno animo fuerint gesta, dicitur una gestio non plures:si autem animo diuerso, tot sunt gestiones, quot animi.*

7 *Quando quis committit unum delictum per plures annos, an dicatur unum delictum uel plura?*

8 *Seruus ex gestis tempore seruitutis, quòd nõ teneatur liber factus, nisi ex deposito.*

LEX XVI.

1 POmponius. †Si pẽdẽte gestione mutetur cõditio dñi negotiorũ, pro negotijs gestis post mutationẽ status eo modo conuenitur, sicut pro gestis ante mutationẽ, si fuit vnica gestio, quia debet inspici initiũ:sed si fuerunt plures gestiones, vna ante mutationem, altera post:tunc pro gestis post, cõuenitur, inspecta qualitate, quæ tunc erat, nõ inspecta qualitate prima. Dicit autẽ vnũ, vel plura, respectu gestoris:quia si habuit animũ gerẽdi oĩa, tunc erit vna pro toto tẽpore:si verò animo gerẽdi quædã, & facta mutatione aggressus est alia, dicũtur plures gestiones, & secũdum diuersitatẽ tẽporũ, variat actio inspecta qualitate personæ.h.d.cũ.l.seq.& istæ duæ leges loquuntur qñ variat cõditio dñi negotiorũ. sed.l.sequẽs, cũ sequẽtibus qñ variata est conditio gestoris. Itẽ pondera φ quæstio est de gestis post mutationẽ status:nã de gestis prius, nõ erat dubium. Et primò ponitur
2 dictũ Pomponij, vsq; ibi, hic & ego.†Secũdò ponitur approbatio Pauli iuriscõsulti, cũ limitatione tantũ:& incipit limitatio ibi, nisi ab initio vsq; in fi.postea in l.seq.ponitur probatio vtriusque tam dicti, quã etiã limitationis. Cõstat autem si gessi negotium pupilli sine contẽplatione tutoris principaliter, siue sine contẽplatione pupilli ex priuilegio pupilli:nõ obligatur mihi pupillus, nisi quatenus est locupletior.l.si pupilli.in prin.ĵ.eo.& C.eo.l.ij. Quid ergo si durante gestione efficitur adultus, & ego continuaui gestionẽ:certũ est φ pro gestis durante pupillari ætate, nõ possum eũ conuenire, vltra quàm sit locupletior factus:sed dubium est de gestis post. Pomponius dicit, idẽ, quia inspicitur initiũ:cũ enim incepi gerere, videor eũ voluisse obligare, pro tota gestione, eatenus quatenus poterat
3 obligari in præsenti:qa finis trahitur ad principiũ.†Itẽ si gessi negotia filij tui:licet li ipsum conuenirẽ durãte patria potestate, potuissem cõuenire insolidũ, si tñ ipsum conuenio finita patria potestate:pro gestis ea durãte, non possum conuenire, nisi quatenus facere potest.vt ĵ.quod cũ eo, per totum. Quid ergo erit de gestis postquam est liberatus à patria potestate? dicitur hic idẽ, vt conueniatur quatenus facere potest, sicut si illa fuissent gesta durãte patria potestate, & post finitam cõueniretur: habentur ergo pro gestis durante patria potestate:non tamen habetur perinde, acti ea durante fuisset conuentus, quia tũc potuisset insolidum conueniri.l.& si condemnatus.ĵ. de noxa.&
4 hoc voluit in effectu glo.ij.super ver.punitio.†Item si gessi negotia peculiaria serui tui, ex hac gestione seruus nõ fuit obligatus efficaciter, sed naturaliter tantũ:& sic nec factus liber poterat à me conueniri:sed tu poteras actione de peculio conueniri. Quid ergo si durãte gestione ipsum manumisisti? quid erit de gestis post:idem videtur dicendũ, vt ipse conueniri nõ possit. Sed an tu possis conueniri:hic est dubium:quia cum seruus manumittitur inter viuos, censetur sibi remissum periculũ, nisi fuerit ademptum:vnde tu non videris posse cõueniri de gestis post, quia non gessi negotia tua, sed serui, cuius erat peculium:sed nec seruus per id quod hic dicit, φ inspicit prin. quo inspecto ipse nõ fuit obligatus, ex quo resultat iniquitas, φ per dam quod impendi:& sic seruus locupletabit cum aliena iactura. Istud dubiũ fecit dubitare antiquos propter qđ recesserũt ab ista lectura, vt habetur in gl.& posuerunt alias. Alij dicunt non esse reddendum, & constat, φ si retinuisti peculium, cessat dubium:quia dixi post φ gessi negotium tuum, & sic sicut tu potes cõueniri de peculio pro gestis ante, & ita pro gestis post: licet post seruus conueniri non possit:sed si peculium non retinuisti, non potes tu conueniri:quomodo ergo tunc respondebitur ad inconueniens? quidam dicunt φ imò poterit conueniri:quia actio quæ erat danda contra te, si remansisset sibi peculium, dabit contra seruum, si nõ retinuisti:quia est ambulatoria de persona ad personã. Alij dicunt φ imò conueniris tu:
5 quia est tibi imputandũ, quare peculiũ non retinuisti:sed certè si ignorasti gestionem, non potest tibi imputari. Guliel.de cu. dicit, φ neuter vestrũ poterit conueniri attenta ratione prædicta:sciliset ne seruus locupletet cum aliena iactura:ergo potero agere contra eum, nõ hac actione, sed cõdictione sine causa. vt l.fi me & Titiũ.ff.li cer.pet.& sic omnia saluantur:& si rigor, & etiã æquitas:& ista placet. licet Bar.nõ tangat. Et ex hoc apparet difficultas huius l.quæ ideo cõsistit in isto art. si bene inspiciat gl.quę malè declarat per doc.Not.ex ista l.duo. †Primò, φ inspicitur initiũ contractus, seu gestionis, quantũ ad hoc vt sciatur, quatenus vel inquantũ detur actio:sic etiã quando quæritur de qua moneta debeat fieri solutio, si quis se obligaret ad x.annua, & postea moneta mutaret, & spõderet alia deterior:quia debet solui ex stipulatione prima:vt in c.olim.extra de censi.de quo not.per Bar.in l.cũ quid.in fi.ĵ. si cer.peta. & fuit quæstio dispu.per Iaco.but.quæ incipit quidã colonus.
6 †Secundò not.φ licet negotia sint plura, si tamen vno animo fuerunt gesta:quia quis accesserit tanquã omnia gesturus, dicit vna gestio, non plures:si autem animo diuerso, quia accessit vt gesturus vnũ, postea mutauit animũ, tot sunt gestiones, quot animi:& sic inspicitur animus gerentis, nõ multitudo negotiorũ:& hoc facit ad materiã, quã tractat Bar. in l.inficiãdo.
7 §.si infans.ĵ.de fur.vbi tractat † quãdo quis committit vnum delictũ per plures annos, an dicatur vnũ delictũ, vel plura? & distinguit, an pendeat ex animo, & inspicit animus: & si est vnus, erit vnũ delictũ. Si plures erãt, erũt plura delicta. Sed vbi non inspicit animus, sed actus corporis, tot sunt delicta, quot sunt actus, & ad præcedentẽ casum, bene facit ista l. Vnde si alĳ quis occupauit rem meam per plures annos, vel aliquã terram contra superiorem, quia hic agitur de pos. occupata quæ possessio retinetur animo, dicetur vnum delictum, non plura. vt hic in versũ.nisi ab initio glos.prima magna, ponit casum vsq; ad versũ.φ de seruo. qui casus communiter tenetur:tamẽ addendum dicit, tñ non fiet condẽnatio, supple de gestis post mutationem status:de illis enim hic tantũ requirit. Et dũ subdit, nisi eo modo quo fuerit cõditione eorum non mutata:expone nisi eo modo quo fieret gestis ante mutationem status:& ista verba dant intelligere glo.vt patet ex his, quæ postea sequuntur. Secundo glo.format oppo.vsq; ad ver. vt autem. Tertio propter quartam & vltimam opp.ad quam non apparet bona responsio.gl.aliquantulũ se inuoluit:& videt ponere duos alios intellectus ad istam l.qui differunt à primo: tamen tu tene primũ:& pone casum, & respõde ad opp.secũdũ quod dixi secundum

8 dum Gul. †Nũc oppo.primo cõtrario, qđ dictũ est de seruo, φ ex gestis tẽpore seruitutis, nõ tenetur liber factus:contra de leg.i.§.si apud.ĵ.depositi.vbi ex deposito, quod recepit tẽpore seruitutis, cõuenitur liber factus.glo.dicit, quòd nõ cõuenitur actione personali ex cõtractu depositi, sed conuenitur actione reali rei vẽdicatione, tanquam quilibet possessor:sed hoc non placet:quia nõ faceret ad titulũ. Solue ergo, vt ibi, quia specialiter est in deposito, secus in alijs cõtractibus. Nã contractus depositi in aliquibus melioris cõditionis est, quã alij. Secũdo oppo.φ imò licet fuerit vna gestio cõtinuata, nihilominus secundum varietatẽ cõditionis, personæ varietur actio. Cuius cõtrarium hic dicitur, φ imò det secũdũ qualitatẽ, quę erat ab initio
1 tutor qui tutelã.ĵ.de admini.tut. Glo.dicit, φ diuersus est casus:nã hic loquitur, qñ variatur status dñi negotiorum:supplé quo casu, quia ille obligatur ignorans, ideò mutatio status sibi nõ nocet, vt in plus obligetur pro gestis post, quã fuerit obligatus pro gestis ante. Ibi, qñ fuit mutatio in personã gestoris, qui obligatur sciẽs:vnde mutatio status sibi potest nocere, vt in plus obligetur pro gestis postquàm pro gestis ante:si seruus incepit gerere, & postea factus liber, continuauit, tenebit pro gestis post:licet pro gestis ante, nõ teneretur:& sic vna fuit gestio. Tertiò oppo.de l.si quod.§.si filiũ.ĵ.pro socio.ad idẽ solvit glo.sed doc.aliter, φ ibi fuit cõtinuata gestio de voluntate vtriusq;:hic de voluntate vnius tantũ. Breuiter vltima solutio glo.mihi placet, φ re vera ille.§.in nihilo.cõtradicit huic, si bene inspiciatur. Ibi enim dicit, φ pater post emãcipationẽ de gestis per filiũ nõ obligatur:& certè nec hoc negatur:nã etiã hic idẽ esset. Sed quartò oppo.fortiter in ver.& secũdũ hãc lectu-
2 ram &c.& in ista oppositione laborat glo.vsq; in fi.nã hic ponitur vnus casus, in quo si seruemus positionẽ casus suprà factã, resultabit iniquitas, scilicet, qñ gessit negotia pecuniaria serui tui:constat enim, φ pro gestis durante seruitute ipse non fuit obligatus, nisi naturaliter. Tunc verò dñs de peculio, & ipse pro gestis tẽpore seruitutis, non potest conueniri liber factus:sed tu bene potes cõueniri de pẽculio. Quid ergo, si continuaui gestionẽ, postquam est factus liber, & impẽdi circa eũ vtiliter:cõstat φ seruũ pro illis nõ possum conuenire, sicut nec pro gestis ante:sed nec te cõuenire potero, quia nõ gessi negotia tua, sed negotia illius serui, facti liberi:quia periculũ censetur sibi donatũ in dubio, & sic perdat illa:& sic iste seruus locupletabitur cũ dãno meo. Quidã antiquus glossator, vocatus Hugo de porta rauennata, fatetur hoc inconueniens:sed dicit esse tolerãdũ, quia imputat mihi gestori cur perseueraui in gestione:nã debebam hoc scire, vel scire potui. glo.hoc reprobat: quia põt esse, φ ignoraui manumissionẽ vnde nõ est mihi imputãdum. Alĳ reprobãt positionẽ casus supra factã, dicẽtes, φ mutato statu variat actio, vt det secũdũ qualitatẽ personæ quę erat tẽpore gestionis:vt in personã serui det illa, quæ erat tẽpore inchoatæ gestionis:& sic dicũt, φ pro gestis post manumissionẽ obligatur seruus, liber factus, licet nõ fuerit obligat° pro gestis in seruitute:& si dicatur secũdũ hoc differentia quæ fuit hic, an fuerit vnica gestio, vel plures? nihil valet:qa siue sit vnica, siue plures variatur actio, secũdũ qđ variat status:ipsi respõdet, φ imò ista distinctio habet aliũ effectũ, & propter illũ facta est, nõ propter hoc:φ actio nõ variet:quia qñ est vnica gestio, licet actio varietur, tñ est vna pro toto tẽpore:sed qñ sunt duæ gestiones, erunt duæ actiones, & effectus primi cõsistit in hoc quia actio de peculio quæ dabat cõtra dñm pro gestis ante, nũc dabit cõtra seruũ tã pro gestis ante, quã pro gestis post: & sic trãsit de persona dñi, ad personã serui præter ordinẽ iuris, qui est vt nõ transeat nisi in successorẽ vniuersalẽ, vel singularẽ, vt in cessionarĳ, & hic trãsit, licet seruus nõ sit hæres dñi, nec cõtra eum facta sit cessio. Vnde põt dici, φ pro gestis ante nõ trãseat:sed detur cõtra dñm, pro gestis post, bene, transeat: & ista est probabilior:alĳ sustinẽt primã positionẽ casus, & dicunt dari actionẽ pro gestis post contra dñm, quia sibi est imputandũ cur peculiũ nõ retinuit, cũ posset:& si dicat, sequit secundũ hoc, φ si gestio durauit vltra annũ post manumissionẽ, dic, φ non poterit ista actio de peculio dari cõtra dñm:quia facta manumissione, actio de peculio quæ erat perpetua, efficit annalis. vt ĵ. qñ actio de pecu. est annalis. glo.rñdet, φ imò:qa annus incipit currere post finẽ gestionis, qñ datur pro gestio-
ne habẽte tractũ successiuum, quia oritur in fi. sed si fuisset orta ex alio contractu, haberet locum ille titulus. Breuiter istæ sunt ĩbrationes, & reddunt istũ passum obscurũ. Tu dic, secundũ Guliel. de cu. vt §. dixi tenẽdo prima positionẽ, φ nõ dabatur cõtra seruum actio negotiorũ gestorũ, ne obstet ista lex: sed cõdictio sine causa, ne locupletetur cũ aliena iactura. Alĳ verò alio modo legunt:sed ad idẽ tendũt cum ista secũda, licet aliquãtulũ plenius: sed dic vt in gl.& per hoc est declarata ista glo. quæ videtur difficilis maximè in isto vltimo cõtrario. Or sufficit nũc. [Ie molto difficile & speculatiuo.]aduertatis[che ve dico che sono anni.xlv.chio lego.& hora ma dato fatticha come comenazasse adesso.io ve dico cio non vefati de bona terra bisogona che studia chi vole sapere.io ben vedo per le post ille mie che fin alhora io duraua fatica. credete à me.]

Vltimò pro declaratione glo. sequẽtis opponit in glo.in ver. sed si tũc fuisset. hic dicitur, φ inspicitur initiũ. quid si ego gessi negotiũ peculiare filĳ tui, & continuaui post emancipationẽ: videtur, φ pro gestis post emancipationẽ, filius cõueniatur, & cõdẽnetur insolidũ: quia si fuisset cõuentus, & cõdemnatus tẽpore primæ potestatis, fuisset cõuentus & cõdẽnatus insolidum, ergo & nũc ex quo inspicimus initiũ. Sol. non est ita: nã inspicimus initium, quo ad hoc, vt gestio facta post emancipationem, fingatur fuisse facta ante:nõ quantũ ad hoc, vt cõuentio quæ fit post, fingatur fieri ante:vnde, cõclude φ pro gestis, ante verè, vel fictè cõuenitur post, & condẽnatur quatenus facere potest, & non vltra, & quòd cõuentio facta post, nõ fingitur fuisse facta ante:& hæc est conclusio.

2 ☞ *Ex gestis in seruitute non conuenitur hac actione liber factus:& quid si continuerit post libertatem adeptam? & nume.1.& 3.*

4 *Actio quæ non fuit à principio nata, non nascitur ex postfacto, quando contractus uel quasi contractus est purus.*

LEX XVIII.

1 EVm actum. †Gestum in seruitute non venit in hac actione, nisi fuerit vnica gestio cœpta in seruitute, continuata in libertate: quo casu venit, nõ vt ex ea agatur, sed propter eã agitur ex negligentia commissa in libertate, non in exigendo à se debitũ ex mala administratione facta in seruitute:& sic agitur ex negligẽtia, non ex mala administratione:sed si à se exigere nõ potuit, adhuc venit nõ vt in eo fiat cõdemnatio, sed vt à capite reddatur ratio, & separetur gestum in seruitute, à gesto in libertate, & à primo absoluatur, in secũdo cõdẽnet. h.d.vsq; ad.l.at qui natura.§.si libero.& sunt re vera tex. difficiles, & differunt à legibus præcedẽtibus in duobus:nã ibi qñ variatur cõditio dñi negotiorum: hic quãdo variatur cõditio gestoris. Itẽ ibi vertitur dubitatio super gestis post mutationem status: hic verò econuerso vertitur super gestis, ante mutationem:an illa veniãt in hac actione, sicut veniunt gesta post. Et primò ponitur vnũ dictum, vsq; ibi:planè. Secũdò ponitur vel exceptio, vel limitatio eius, vsq; ibi:denicq;. Tertiò ponitur exemplũ primi dicti, vsque ad.l.Proculus. Quartò ponitur declaratio exceptionis, quãdo potuit à se exigere, vsq; ad.l.atqui natura.in §.Scæuola. & sic quinto quãdo nõ potuit in illo.§.Scæuola. & oẽs gl.quæ sunt in istis legibus, finaliter tendũt ad declarationem literæ, qua intellecta nõ restat materia examinãda:plus enim habẽt
2 isti tex.de difficultate, quã de materia.†Recollige ergo, si seruus tuus incepit gerere negotia mea, & malè gessit tẽpore seruitutis, ex qua mala gestione incepit mihi obligari naturaliter tantũ, & si postea factus sit liber, an possem ipsum cõuenire, & sic an incipiat obligari ciuiliter, & etiã nasci contra eũ actio:licet à principio nõ sic fuerit obligatus, nec actio nata cõtra eũ, sed contra dñm sic, de peculio, si nõ continuauit gestionẽ in libertate, & sic constat, φ cõueniri non possit liber factus, sicut
3 nec ex alio cõtractu. vt C.an seruus ex suo facto.l.ĵ.†Nã actio, quæ nõ fuit à principio nata, nõ nascitur ex postfacto, qñ cõtractus vel quasi cõtractus est purus. l.serui & filĳ.in princi.ĵ.de fur. licet secus qñ cõditionalis:& ita potest intelligi regula, quę ponit in prin.huius.l. Si autẽ continuauerit post libertatẽ adeptam, cõstat qñ ex mala gestione facta post libertatẽ oritur obligatio ciuilis, & naturalis, & etiã actio cõtra eũ:& si quæritur an in ea veniãt etiã gesta in seruitute? distinguitur, aut erat vnica gestio cõnexa, & inseparabilis:pone exemplum in cultura

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnius vineæ in qua plura requiruntur,& quædã fuerũt gesta vel neglecta in seruitute,quædã in libertate:tunc actio quę proponit progestis in libertate,extenditur etiã ad gesta in seruitute:vt in ver.planè.sed si nõ erat administratio conexa,vt si primo emmit areã in qua ędificauit,& sui culpa corruit,postea locauit areã & pretiũ cõsumpsit: si cõueniat hac actione ad ptiũ, nõ venit malè gestũ in seruitute,quia sine illo põt reddi ratio gestorum in libertate.vt in ver.deniq.q aũt dictũ est in præcedenti casu,& in ver.planè.q qñ erat cõnexa,& inseparabilis gesta in seruitute veniũt,debet intelligi nõ vt conueniat ex mala administratione facta in seruitute,sed conuenitur ex negligẽtia cõmissa in libertate,si potuit à se exigere debitũ naturale, & non exegit,vt quia peculiũ fuit sibi cõmissum à manumittẽte.Idẽ si fuit admissum:tamẽ post manumissionẽ aliquid acquisiuit ex prospera fortuna.vt l.at q natura.in prin.& tũc gesta in seruitute veniũt,vt etiã condẽneẽ ad interesse. Sed si nõ habuit, vñ à se exigereẽ,adhuc veniũt gesta in seruitute,nõ vt ex illis condemneti:sed vt videat ratio q̃ debet reddi à capite:& repertis q̃ fuerint gesta in seruitute,& q̃ in libertate,à primis absoluer, in secundis condemnabit.vt in §.Scæuola.Et prædicta qñ cõstat quę sunt gesta in seruitute, & q̃ in libertate. Si autẽ nõ cõstat, & tñ certũ est q vtroq; tpe gesit.gl.fi.huius l.eũ q format quęstionẽ: & determinat reũ absoluendũ ab omnibus:qa qui agit debet ꝓbare id qđ est causa suæ intentionis.vt l.ij.ff.de ꝓba.Et istud est causa:quia tũc fit condẽnatio,quia intentata actio. Sed actio nõ orit sibi nisi pro gestis in libertate: si ergo nõ cõstat q̃ fuerint gesta in libertate,constat q nõ agat cum actione:ideo reus absoluitur:& ista opinio probatur in l.non solũ.§. sed vt probari.ff.de oper.no. nun.& ad hoc allegatur ista glosſ. cum illo text.cætera quæ sunt in glosſ,sunt leuia,& tendunt ad declarationem tex.quia satis remanet declaratus per prædicta.

LEX XX.

AT qui natura.

§.Si libero. †Necessitas vera vel putatiua impedit actionẽ mandati,non autem hanc actionẽ neg.gest.h.d.Oppo.q imò deẽ actio mandati.vt ff.commo.l.si is qui.§.fi.qui valde contradicit, & remittit ad ibi no.Breuiter prima sol.quæ ibi ponit communiter tenetur,q hic loquit opinio mea concordabat cum sua:quia ego credebam ipsum esse seruum meum,& ipse similiter.& sic non fuit intẽtio sua se obligare ex mandato. Ibi verò quando discordabat:quia ego credebam seruum meum, & ipse sciebat se liberum:tamen ex aliqua causa sciebat, & hoc non allegabat: & sic sua intentio fuit se obligare ex mandato , post acceptauit, & sciebat se non teneri ad acceptandum: quia poterat in libertate prouocare.

2 ☞ *Si aliquis præscripserit rem meam bona fide:& post completam præscriptionem peruenit ad eius notitiam,quòd res erat mea,non tenetur eam mihi restituere, etiam si erat gestor negotiorum meorum:& quid in foro conscientiæ?*

3 *Si verò ante completum præscriptionem ad eius notitiam peruenit , quòd res est mea, & gerebat negotia mea:ne teneatur mihi hac actione debet à se exigere,& restituere mihi:aliàs possem sibi imputare,quia non fecit quod ego fecissem: & quid si non gerebat negotia mea?*

4 *Cautela ne teneatur mihi,& ut agere ꝓsit de euictione,quòd non restituat mihi pro pria authoritate:sed admittat aliquem tertium,qui in iudicio petat ab eo:& an requiratur sententia,& denuntiatio,ut uenditor ueniat ad defendendum?*

5 *Dominium quando ꝓsit probari per publicam uocem,& famam?*

6 *Si talis gestor litigando cum illo submisserit expectare sententiam, non iurabit de calumnia:sed poterit confiteri rem esse illius,cuius nomine compellitur.*

7 *Contestatio quando fit per confessum,non est necessarium iuramentum calumniæ: & qualiter contra confessum ꝓsit ferri sententia?*

8 *Statutum si prohibet aliquam exceptionẽ opponi sub pœna,non habet debitor imputare fideiussori,cui illam non opposuit.*

9 *Emptori nõ põt imputari, cur non opposuit exceptionẽ declinatoriam iudicij, uel dilatoriã per quã potuisset repellere euincentẽ:sed demũ si nõ opposuit peremptoriã.*

§.Cum me absente. †Iste §.semper allegat cum gl.& h.d. gestor negotiorũ potest bona fide præscribere rem domini negotiorũ,qua præscriptione completa nõ põt sibi imputari,cur à se rem non exegit.nec tenebitur exigere,nec tũc tenet reddere:sed si ante eam complerã peruenit ad eũ notitia,q res erat domini negotiorũ,si non vult hac actione teneri,ex eo q non exigat, debet facere à se euinci submisso petitore,q ab eo petat nomine dñi, vt ꝓsit habere regressum de euictione.h.d. notabiliter. & semper allegatur tex.cũ gl. †No.ex primo dicto,q si aliquis præscripserit rem meã bona fide,& post cõpletam præscriptionem peruenit ad eius notitiã,q res erat mea,nõ tenetur eã mihi restituere,etiã si erat gestor negotiorum meorũ.Sed an teneatur in foro cõscientiæ tanquam iniquè lucratus sit dñs: de iure ciuili cõstat q nõ:argu.hic.de iure cano.dic vt not.in c.fi. extra de præscri.& facit quod no.glo.in l.cũ quis.§.si quis pro reo.ff.de sol. †Itẽ no.q si ante cõpletã præscriptionẽ peruenit ad notitiã eius,q res est mea,si gerebat negotia mea,ne teneatur mihi hac actione,debet à se exigere & restituere mihi:aliàs possem sibi imputare,quia nõ fecit,quod ego feciss em:si enim fuissem præsens,ab eo vendicassem:& sic in mala fide versatus est,si mihi non restituit:sed non gerebat negotia mea,non esset sibi imputãdũ,quare mihi nõ restituit:si per me petita nõ fuerat. †Tertiò not.cautelã ne teneatur mihi &c.& vt agere ꝓsit de euictione,q non restituat mihi propria authoritate, sed admittat quendã tertiũ,qui in iudicio petat ab eo:& tũc si ei restituit agnoscendo bonã fidẽ,agere potest de euictione, siue sequatur sententia cõdẽnatoria,siue non:secundũ quod sentiunt glo.& doc.In hoc tñ est differẽtia:quia si secuta est sentẽtia per quã fuit ipse cõdẽnatus ad restituẽdũ,denuntiatio tamẽ facta eit vẽditori,q veniat ad defendendũ,& nõ defendit:tũc ipse emptor habet regressum de euictione:& sufficit sibi sola sententia,ad probandũ,q res erat aliena:& sic venditor fuit in culpa vendẽdo,vt suã.Sed si sentẽtia non est secuta,& propria authoritate restituit:tunc si agit de euictione necesse habebit probare,quòd res erat aliena,& q bene fecit restituere,& bonam fidẽ agnoscere,& tũc obtinebit:si autẽ hoc non probaret, succumberet:quia vẽditor dicere potest,q nõ bene fecit restituere,sed debebat expectare,q sibi auferretur:& hæc est substantia eius quod hic no.per gl.& doc.& vide quod no.Bar.in l.Aristo.ff.de dona.& Ioan.And.in c.ij.de rescri.lib.vj.Hic est vna glo.quæ reputatur notabilis in pluribus:& potest recitari per quatuor oppositiones.Prima est,quia dicitur q tu gestor vt tibi reseruetur ius agẽdi de euictione,debes submittere aliquem qui meo nomine rẽ à te petat,& tũc poteris eã mihi restituere:& nõ teneberis mihi hac actione,& habebis regressum de euictione.Contra imò nõ habebis:quia hoc nõ sufficit,nisi feratur sentẽtia,q res sit mea,& teneris ad restitutionẽ.l.vtiq; ff.de rei vendi.glo.fatetur & supplet istum.§.per illã.l.vt etiã requiratur sentẽtia.†Sed cõtra secundò,q imò nõ requiratur sententia,sed sufficit q à te fuerit petita nomine meo:& q eam mihi restitueris.l.emptorem.in prin.ff.de act.emp.gl.soluit tribus modis.Primò,quòd hoc est verũ,si erat notoriũ,quòd res esset mea,quia tantũ valet notorietas,quantũ sententia:& hoc quãdo erat notoriũ facti permanẽtis.Alij dicunt,q etiam non permanẽtis,puta,per publicã vocem,& famã.Innuit ergo glo. q per publicã vocẽ probatur dominiũ.doct.dicũt cõtrarium, q non sufficit fama ad probationẽ dominij plenã,vel semiplenam:licet coadiuuet eã,puta,si testes nõ erant omni exceptione maiores,vt si erant cõsanguinei:nã minor fides eis adhibetur.Sed hanc suspicionẽ tollit publica vox,vel fama.ff.de testi. l.ij.§.j.& ij.in antiquis.Tamen in quibus nõ reperitur aliquis qui posit de veritate testificari,fama bene posset facere probationem.vt no.Bal.C.de rei vendi.l.cũ super.facit quod no.Inno.in c.veniens.extra de ver.signi.Vel solue tertio,q nõ est necessaria sententia,dummodo adsit veritas,q res erat aliena,& q fuerit petita nomine domini,& restituta.nec ob.l.vtrique.ff. de rei vendi.& quod dictũ est in princi.glo.quia illud quando emptor erat incertus,an res erat aliena vel non:vnde tũc expectet sententiã.per quã hoc declaratur:& tunc,si postea agat de euictione,non habebit necesse probare,q res erat aliena:quia hoc probauit sola sentẽtia,per quam hoc est declaratũ venditore sciente,& contrariũ nõ probante,& eo requisito.Sed si emptor certus est,quòd res est aliena,& cõfidit posse hoc probare,etiã nõ lata sententia posset restituere:tamẽ cũ agat de euictione habebit necesse probare,q erat aliena,& sic,quòd iustẽ restituit,& sic,quòd potuit agnoscere bonã fidẽ,vt suprà dixi: tene mẽti ista:quia sunt substãtialia.Non ergo debet restituere,nisi ab ea fuerit res petita nomine domini:sed si est petita, bene

bene potest restituere etiã nõ lata sentẽtia cõtra se,dummodo postea probet,quod bene & iustè restituit , quia aliena:& hoc probet. †Sed tertiò opponi.in ver.quoquo modo &c.ponamus,q vult expectare sententiã,quomodo iurabit in casu huius.§.de calumnia,litigando cũ isto submisso,si ipse scit rẽ esse domini negotiorũ:non potest negare sine periurio.glo.respõdet duobus modis.Primo,quia hoc nõ facit animo calumniandi,sed animo sibi cõseruandi ius de euictione:& sic,poterit negare contra cõscientiã:hoc nõ placet glo.quia iuramẽtũ de calumnia nõ ita cõcipitur secundũ glo.Vnde soluit secundò,q poterit cõfiteri rẽ esse illius,cuius nomine petitur:nec erit necessarium tũc iuramentũ de calumnia. †No.glo.q quãdo cõtestatio fit per confessum,nõ est necessariũ iuramentũ calumniæ,quod tene mẽti:& post confessionẽ dabitur sentẽtia.Nec ob.l.perinde.ff.ad.l.Aquil.per quã videtur,q nõ sit necessaria sententia in cõfessum:nã imò potest ferri,si facta est confessio animo litem cõtestandi,& dato libello:nõ tamẽ est necessaria probatio,vel causæ cognitio,postquam reus cõfessus est,vt in glo. Sed quarto & vltimo in ver.itẽ opponitur,q in terminis istius.§.non sufficiat gestori submisisse tertiũ,qui peteret nomine domini,vt agere ꝓsit de euictione:quia emptor cũ contra eũ ageret,poterit sibi obijcere,quòd ille tertius agere non potuit nomine dñi,cũ nõ haberet mandatũ:& iste gestor poterat eũ repellere,dicendo,tu nõ potes agere,quia nõ habes mãdatum:& ita eũ à iudicio repellere. Quia cũ nõ fecerit,sibi est imputandũ.ff.de euictioni.l.si rem quã.cũ aliis allegatis in glo. respõdet glo.tribus modis.Primo,quod hic nõ poterit imputari gestori,si istã exceptionẽ non opposuit:quia hoc fecit timore,ne teneretur domino negotiorũ,quia rem sibi nõ restituit. †No.istam solu.secundũ Bart.q si statutũ prohibet aliquam exceptionẽ opponi sub pœna,non habet debitor imputare fideiussori,cur illam nõ opposuit:quia fideiussor poterit replicare,quia hoc fecit,q non opposuit,ne incideret in pœnã statuti. †Secundo soluit:quia ista exceptio erat declinatoria,nõ peremptoria:tene mẽti,quia emptori nõ potest imputari,cur nõ opposuit exceptionẽ declinatoriã iudicij,vel dilatoriam,per quam potuisset repellere euincentẽ:sed demũ si non opposuit peremptoriã. Tertio solu.q.hoc fecit authoritate huius.§.quia cum permittat sibi,vt posit tertiũ submittere ad petendũ,videtur etiam permittere,vt talẽ exceptionem nõ obijciat:aliàs ista cautela esset elusoria. Vltima solu.tendit ad idem cũ prima.& no.istam glo.quæ subtiliter loquitur.

2 ☞ *Negotiorum gestor hodiè non tenetur pecunias domini ponere ad usuras,licet dominus consueuerit fœnerari.*

3 *Negotiorum gestor si recepit pecuniam ad usuras pro gerendo negotia domini,uel pecuniam expendidit,quando ꝓsit eam à domino repetere?*

§.Non tantum. †In hac actione tam directa,quam contraria veniũt usurę.h.d. In tex. ibi ex pecunia aliena id est domini negotiorũ. In tex.ibi prestabimus subaudi,scilicet,nos gestores:non enim debemus lucrari ex gestione,sed si pecuniã domini tenuimus otiosam,cũ possumus eam ponere ad usuras,adhuc tenemur,vt sequitur: & sic erimus in dãno,sed supra fuimus in lucro.†Sed hoc intelligit glo.si dñs consueuit fœnerari,aliàs gestor nõ tenetur pecunias domini ponere ad usuras,vel cum eis negotiari.facit.l. si negotia.ff.eo.†Itẽ erat hoc verum iure isto:secus hodie quia sunt prohibitæ de iure canoni.& diuino. Sed pone,gestor negotiorum recepit pecuniã ad usuras pro gerẽdo negotia dñi, an repetet usuras à domino.Respondet q sic.vt in ver.contra quod.Et idẽ,si pecuniã expendimus in negotijs dñi:primum dictum,& etiã secundũ procedit:nã maiorẽ vtilitatẽ dominus cõsequitur ex hoc,quàm sint usuræ.vt l.& in cõtraria.ff.de usuris.& etiam si nos pecuniã nostrã exposuimus fœnerari:aliàs non possemus repetere à domino,nisi ratione moræ commissæ in restituendo,& hoc colligitur in ll.allegatis in glo.

§.Dum apud hostes. †Gerenti negotia capti ab hostibus,competit hęc actio contra ipsum captũ postea reuersum:& cõtra eius successores,si non reuerteretur.h.d.cum.l.seq.& hoc totũ ratione fictionis,quæ fingit primo casu nunquàm fuisse captum:& secundo casu fuisse mortuum præambula hora captiuitatis:sed si hoc esset verum,sicut fingitur,videretur quis gessisse negotia viuentis,vel mortui,quibus casibus competit hęc actio:sed inspecta veritate gesit negotia serui:& sic non haberet actionem,vt not.ff.eo.l.Pompo.la.ij.nam quousque viuit,est seruus hostium:& nulla bona habet.

2 ☞ *Vnus ex tribus captis ab hostibus,si aufugit,& alij duo capti soluerunt pro illo, poterunt solutum ab illo repetere:secus si capientes non erant hostes.*

3 *Captus pro repræsaliis si soluit,repetit ab illo cuius causa captus est,si repræsaliæ fuerint licitæ & concessæ:& quid si non licitæ?*

LEX XXII.

NAm & Seruius. †Supra,quando non captus gerit negotia capti:hic quando vnus captus gerit negotia alterius capti,soluendo pro ipso,ab hostibus impositã talliam:nã repetit ab illo,cui si soluisset & nõ captus. Videbatur cõtra:quia erat seruus durãte captiuitate:& sic videbatur nõ acquiri sibi hãc actionẽ,quasi nõ sit capax:sed certè ipso reuerso fingitur,non fuisse captus,& sic liberè gessisse negotia.

In tex.ibi,vt duo quoque pecuniã pro eo darẽt,& in hoc oẽs cõsenserunt,tam capti inter se,quã etiã capientes,& cũ eis:& sic erãt obligati naturaliter quilibet ad suam talliam.Isti ergo duo qui remãserũt soluẽdo pro tertio misso,& nõ reuerso,gesserunt negotiũ illius ipso gestu:quia liberauerunt illũ à naturali obligatione,sed si inuicem nõ consensissent,tũc habet locum quæstio glo.†Pone ergo,q vnus ex tribus aufugit ab hostibus,& alij duo coacti fuerunt soluere pro illo,an poterũt repetere.glo.disputat & determinat q nõ:quia nõ videtur gerere negotiũ illius,cum ille nõ cõsenserit,nec ratũ habebat:tenemenți. In tex.respõdi,æquum esse.q.de rigore iuris:secus per rationẽ quam.ff.dixi.quia tẽpore,quo gesserunt,erãt serui hostium:& quia nõ fuit vtiliter gestũ:sed respõde vt ff.dixi.quia finguntur,postquam reuersi sunt,& vtiliter gestũ videt,postquam ille cõsensit,vt pro eo soluerent.Sed tũc videtur habere locum actio mãdati,nõ negotiorũ gestorũ.Sed dic q non mãdauit vt soluerẽt,sed cõsensit necessitate ductus. In glo.ij.ibi sed quid si nondũ promiserãt:ista glo.præsupponit,q isti duo posint repetere à tertio,quod soluerũt pro ipso:quia ista promiserunt capientibus.& sic fuerũt naturaliter obligati. Vnde quæritur,quid si nõ promiserunt,& tertius fuit missus,& non reuersus:Vel pone clarius,q aufugit:& determinat,quòd alij duo coacti soluere pro illo,non repetunt ab eo,quia nõ videntur gessisse negotium illius vtiliter:nõ enim illius iure tenebatur ad soluendũ illã talliã.Vel dic,q imò tenebatur,si capientes erant hostes:quia licitè potuerunt talliã imponere:secus si non erãt hostes.†Et facit in argu.si aliquis fuit captus pro repræsaliis,& soluit,an posit repetere à sua communitate propter cuius defectũ in nõ administrando iustitiã fuerunt cõcessæ repræsaliæ,vel ab illo propter quẽ fuerunt concessæ?Et videtur distinguendũ,an repræsaliæ fuerint licitè cõcessæ,& tũc posit repetere:quia gesit negotiũ illius propter quem fuerũt concessæ,& liberauit illum à debito.vt ff.eod.l.soluendo.sed si non licitæ,quia ille nõ erat debitor,vel communitas non fuit negligens in administrando iustitiam,& tunc secus:quia iniuria isti soluenti facta,aliis nocere non debet.de hoc vide per Barto.in tractatu repræsaliarum.

2 §☞ *Si defunctus erat pupillus,& hæres est maior pupillo,& gesta sunt negotia hæreditatis iacentis,quòd obligabitur hæreditas insolidum.*

§.Qui negotia. †Gerens negotia hæreditatis habet actionẽ insolidum cõtra hæreditatem iacentẽ,& cõtra hæredẽ postea adeuntẽ,etiã si pupillus fingatur retro adiuisse.hoc dicit.Ista ergo fictio non nocet gestori,quominus habeat actionẽ contra pupillũ pro gestis hæreditate iacẽte:quia hæreditas nõ repræsentat hæredẽ,sed defunctũ.Sed pro gestis post,teneretur quatenus solũ est locupletior.vt C.eo.l.ij.§.eo.§.si pupilli.in princi. In tex.ibi.sed ei obligat,subaudi,insolidũ,si vtiliter gestũ est:licet vtilitas non durauerit,per regulam quæ ponitur in l.sed an vltro.§.j.ff.eo. quasi dicat,nõ obligat sibi pupillum hæredẽ instituẽtũ:quia nõ obligaret insolidum,sed quatenus erat locupletior.Imo obligat hæreditatẽ iacentẽ,quæ repræsentat personam defuncti.l. hæreditas.ff.de acqui.re.do.& defunctus poterat insolidũ obligari:transit ergo ista hæreditas sic obligata insolidũ etiam ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 pupillum adeuntē cū onere suo. †Sed quid cōtra, si defunctus erat pupillus, & hæres est maior pupillo, & gesta sunt negotia hæreditatis iacētis? videtur attenta dicta ratione, q hæreditas quæ repræsentat personā defuncti, qui erat pupillus, nō obligetur, nisi quatenus est locupletior non respectu personæ hæredis: sed in cōtrarium videtur tex. cum glo. in l. proxi. in glo. dic vt ibi.

2 ☞ *Gestor tenetur complere quæ inchoauit indistinctè tam uiuente quàm mortuo domino negotiorum: & siue alius fuisset gesturus, siue non.*

3 *An teneatur noua inchoare?*

4 *Quæ fiunt causa explicandi uetera, non refert an fiant intra terminum uel post.*

5 *Testes si iurauerunt intra terminum datum ad probandum possunt examinari etiam post terminum: secus si non iurassent.*

1 §. Si uiuo Titio. †Mortuo domino negotiorum gestor tenetur cōplere, quod incœperat: sed nō tenetur inchoare noua. Hoc dicit: quod est intelligendū etiā, si inceperit gerere tanquàm omnia gesturus: aliàs si dominus negotiorū nō esset mortuus, teneretur tūc etiā noua inchoare. vt no. ſ. eo. l. si pupillus. §. fi. Sed si non accesſit, vt gesturus omnia, tunc etiā dominus viuens nō teneretur noua inchoare, nisi alius diligens fuisset gesturus omnia, si iste non incepisset. vt d. §. fi. ita intelligunt doct. istū. §. ad hoc vt habeat vtilitatem & dubitationē. Et primo ponuntur duo dicta vsq; ibi: vt accidit. Secundò probat ea per simile. secūda ibi. nā quecunq;. Tertio respōdet oppo. quæ posset fieri contra primum dictum. †Nota ergo quòd gestor complere tenetur, quæ inchoauit indistinctè, tam viuēte quam etiā mortuo domino negotiorum: & siue alius fuisset gesturus, siue non: vt dixi in d. §.

3 fina. †Sed cū quæritur, an teneatur noua inchoare? distinguēdum est, vt ibi dixi: & tamē illa vendicant sibi locū viuēte domino negotiorū: sed eo mortuo nullo modo tenetur inchoare, vt hic. †Itē nota regulā, quæ ponitur in fine: quòd ea quæ

4 5 fiunt causa explicandi vetera, nō refert quando fiant, an intra terminum, vel post terminū: †& si testes iurauerunt intra terminum datū ad probandū, possunt examinari etiam post terminum: sed si nō iurassent, secus, de hoc in l. damni. §. sabini. ſ. de dam. infec. per Bart. facit. ſ. de contrahen. emp. l. qui fundū. & in Specu. de teste. §. qualiter. ver. is quoque.

2 ☞ *Qui tenetur ex eo solo quòd habet actionem contra alium, eam cedēdo liberatur.*

1 §. Mandato tuo. †Qui tenetur ratione suæ culpæ, non liberatur cedendo actionem contra aliū, si quam habet: quia nō videtur teneri ex eo, q

2 actionem habet, sed propter suā culpā. hoc dicit. †Secus, si non teneretur ratione culpę, vel ratione suę promissionis: sed propter hoc tantū q habet actionē cōtra alium: nā tūc, bene liberatur eā cedēdo. l. vt debetur. ſ. de peculio. In tex. ibi. tu mihi actione negotiorum gestorū. subaudi, & ille Lucius tibi actione mādati, quam potes intentare cōtra eū, etiā antequam mihi soluas. vt ſ. eo. si quis mādato. Sed an ille Lucius teneatur mihi actione negotiorū gestorū, sicut tu: & sicut tenetur tibi actione mandati? & certū est, q sic, si sciens negotia esse mea gesit, quia mei cōtēplatione videtur gesisse, sicut contēplatione tui mandati. l. iij. §. fi. ſ. eo. sed si ignorauit negotia mea, & sic non contemplatione mea gesit, dic vt ibi no. in glo. quæ ponit opi. contrarias. vnam Azo. alteram Ioan. dic, vt ibi dixi.

2 ☞ *Negotia hæreditaria non possunt dici alicuius uiuentis, nec etiam defuncti qui nihil habet, nec etiam hæredis futuri. sed hæreditatis.*

3 *Etiam si sint gesta negotia pupilli quando impensa est necessaria, qua non facta, res fuisset perempta, uel deterior facta, tota indistinctè repetitur: sed si solum est utilis, tunc pupillus uel hæreditas tenetur, quatenus est locupletior.*

4 *Ex eo ex quo quis uenit puniendus, non debet lucram, uel commodum consequi.*

LEX XXIII.

1 Siue hæreditaria. †In negotio gesto necessario, quicunq; casus superueniens non nocet gestori, nisi culpa præcedat ca-

2 sum. h. d. †In tex. ibi, siue ea, quæ alicuius essent subaudi: scilicet viuētis. Nota ergo, q negotia hæreditaria nō possunt dici alicuius, cū hic ponantur tāquam diuersa: sed verū est, q nō possent dici alicuius viuētis, nec etiā defuncti, qui nihil habet: nec etiā hæredis futuri, qui nullum ius habet ante hæreditatē aditam: sed dicuntur hæreditatis, quæ est quædā persona ficta

3 repræsentans defunctū, l. mortuo. ſ. de fideius. †In text. ibi si necessariò pondera hoc verbū, quia quando expensa est necessaria, qua nō facta res fuisset perēpta, vel deterior effecta: indistinctè tota repetit, etiā si sint gesta negotia pupilli: tūc em̄ pupillus tenet quatenus est locupletior, qñ negotium erat vtile, nō autem necessariū: sic debet intelligi l. si pupilli. in princ. ſ. e. ideo in casu huius legis procedit, quod dicit glo. j. q etiā si ista hæreditas esset hæreditas pupilli, procedit quod hic dicitur, q gerens posit repetere, quod impedit: etiā si nulla vtilitas pupillo, vel hæreditati resultauit: aliter si non fuisset negotiū necessarium, nō repeteretur nisi quatenus eius hęreditas esset locupletior: quia hæreditas repræsentat personā defuncti pupilli: secus si pupillus erat hæres institutus, & defunctus erat maior, quia non inspicit persona hæredis, quæ hęreditatem non repræsentat, sed personam defuncti: ideo tūc daretur actio in-

4 solidum. ſ. l. proxi. §. qui negotia. † In fin. l. ibi, nam cum iste finis semper allegetur, quòd ex eo, ex quo quis venit puniendus, nō debet lucrum vel commodum consequi, vt in glo. quæ allegat concordantes. In tex. ibi, damnandus sit, non declarat in quo, & si intelligeretur, scilicet, ad emandationem frumenti vel vini deperditi, sequeretur, q gestor esset in duplici dāno propter culpam; quia perderet pretium, quod impēdit in emēdo, quando adhuc nō recuperauerat. vt ſ. innuitur. & vltra hic emendaret frumentum, vt vinum deperditum. sed glo. fin. magna hoc non consentit, vt habeat emendare frumētum, vel vinum deperditum, si non recuperauerat expensas factas in emēdo, sed quòd illas perdat. Dic ergo q non est damnandus in emendatione frumenti, vel vini: sed in alijs damnis, quæ dominus vel hæreditas consequitur ex perditione illius frumenti vel vini: & hoc vult glo. super isto verbo, damnandus.

2 ☞ *Quod operatur propositum in proposito, debet operari oppositum in opposito.*

3 *Dominus negotiorum quando teneatur tam solutionem indebitam, quàm etiam exactionem probare, uel utrunq; reprobare.*

4 *Gestor si indebitum exegit, & dominus ratum habuerit, tenebitur dominus soluenti conditione indebiti, gestor uerò non tenetur: & quid si non ratificaret.*

LEX XXIIII.

1 Si quis. †Negotiorum gestor tenetur domino restituere, quod eius nomine exegit, etiā si sit indebitū: sed si indebitū soluit, à domino non recuperat. h. d. & sic non est eadem ratio contrariorū: nam exigere, & soluere, videnē cōtraria: & ideo sicut exigēdo indebitū, tenet dño restituere. & sic dominus sentit cōmodū. Ita & si indebitū soluit, deberet posse à domino recuperare, vt

2 sentiat incōmodum: †quia quod operat propositū in proposito, debet operari oppositū in oppōsito. l. & si cōtra. ſ. de vulga. & pupil. & l. fin. de leg. iij. Glo. voluit ita opponere, & soluit, q imò nō sunt directò contraria, quia quando exigit, adest ratificatio domini: sed quando soluit, nō adest: sed si poneremus, q adesset, procederet contrariū, quod fatendū esset q à domino recuperaret indebitū, quod soluit: & dominus repeteret ab eo

3 cui solutum est. † Intellige tamen prædicta secundū Bar. in diuersis gestionibus: sed in vna & eadem gestione videtur, q si tenetur restituere quod exegit: ita posit recuperare quod soluit, etiam si dominus non ratificet: quia tenet vel vtrunq; approbare, vel vtrūq; reprobare. Vnde si approbat exactionē, videtur approbare etiam solutionē indebiti: & allegat l. in causæ. ſ. de procura. facit l. cū quæriſ. ſ. de admini. tu. In tex. ibi, indebitū exegerit, subaudi, & dominus ratū habuerit, quo casu ipse dominus tenetur soluēti cōdictione indebiti, ac si ipse gesisset: gestor verò nō tenet: sed si non ratificaret, non teneretur

4 restituere domino, sed ipsi soluēti. † In tex. ibi q indebitum soluit, subaudi, & dominus non ratificauit: aliās non esset ipsi gestori imputandum, sed posset à domino negotiorum repete re, quod soluit. facit l. si vendidero. §. si Titius. ſ. de furtis.

2 ☞ *Solutionem factam gestori creditoris potest dominus inuito soluēte ratificare, secus si data sit pecunia nuntio, uel procuratori debitoris, ad portandum eam creditori: & re integra debitor reuocet mandatum.*

3 *Soluens procuratori, statim liberatur.*

4 *Quando dicatur res integra?*

5 *An statim, quòd dominus negotiorum ratum habet traditionem, uel solutionem factam neg. gest. suo, acquiratur sibi dominium etiam antequam gestor eā domino tradat.*

6 *Dominium pecuniæ solutæ gestori creditoris, est apud debitorem ante ratihabitionem: non tamen eo modo, quo prius erat. & num. 7.*

7 *Dominij natura est quod sola uoluntate nō abdicatur, si alteri non applicatur, nisi cum quis habet rem pro derelicta: secus in possessione, quæ solo animo perditur, licet alteri non applicetur.*

8 *Ratificatio debet fieri intra præfixum tempus acquirendi.*

LEX XXV.

1 Si ego. †Soluens negotiorū gestori creditoris, nō liberatur à creditore: nec dñium rei solutæ transfert in eū, nisi secuta ratihabitione, quā facere potest etiā inuito soluente. h. d. & frequēter allegatur ista lex, cū suis gloss. In text. ibi. si ego subaudi debitor tuus. In tex. ibi procuratori. id est ei qui asserebat se procuratorē tuū, cū tñ nō esset, sed gestor negotiorū, sine mandato. In tex. ibi: dem. id est tradā: non enim volui transferre dominiū, in istū gestorē: sed in te dñm, vt sequitur. In tex. ibi. quia procurator in acci-

2 piendo creditori duntaxat &c. †Nota rationē, quare potest ratificare me inuito: quia recipiens gerebat negotiū tuum, sed nō meū tuo nomine recepit: sed si gessisset meū, vt quia ipsum procuratorē cōstitui, vel etiā nuntiū ad portādū tibi pecuniā, re integra, & solutione nondū facta possem reuocare mandatum, & tūc nō posses ratificare me inuito. l. si cum Cornelius. ſ.

3 de sol. cū si. & istud est bene ponderandū. †Oppo. in j. glo. dicit tex. q soluit procuratori, si erat procurator, ego statim sum liberatus, & statim in te est translatū dñium. l. vero procuratori. ſ. de sol. dicūt quidā, q erat procurator meus, nō autē tuus: ad hoc bene facit. l. quam gloss. allegat. ſ. de dona. inter vir. & vxo. l. si sponsus. Alij dicunt, q erat tuus, tamē nō specialis ad hoc, sed generalis: hoc nō placet. Nā & tunc liberaret, si gerat negotia, sicut si esset specialis: vnde glo. soluit. Tertio, vt dixi, super tex. quia nō erat procurator, sed asserebat se, cū esset gestor, & tūc omnia planè procedunt. Itē oppo. si diceremus, q etiā si procurator meus, vt primi dicebant, nō esset verū, q recipiēdo geret negotia tua, sed mea principaliter: & sic nō possem me inuito ratificare, quia possem reuocare mandatū. gl. fa-

4 tetur, & sic illa opi. nō procedit. †Possem autē reuocare re integra: & quādo dicatur integra, dic vt in glo. quæ dicit, q tūc si esset meus, nō posset creditor habere ratū non suo nomine gestum. Certè imò posset ad sui dānū, & debitor liberaretur ab eo, non vt ipse posset agere, actione negotiorū gestorū contra illū, qui nō recepit suo nomine: hoc dicit secūda glo. quasi repetit

5 idē cōtrariū, & soluit, vt dixit. †In glo. fi. quæritur primo: an statim, q ratā habes traditionē, vel solutionē factā negotiorū gestorū gestori tuo, acquiraſ tibi dñium: supple, etiā antequā ille tradat tibi: vt quæstio glo. habeat colorem, tenet q sic, per tres rationes: nec ob. quòd dñium acquiriē traditione. l. traditionibus. C. de pac. qa hic interuenit traditio facta gestori, quæ

6 reputatur fuisse facta tibi, secuta ratihabitione. †Itē quęritur secundo penes quē est dñium ante ratihabitionē? an penes tradentē, an penes recipientē, an stet in acre, & sic penes nullū? videtur hæc vltima pars verior: nam tradēs voluit à se abdicare: ergo abdicauit. Itē in recipientē noluit trāsferre, sed in credito rem cuius noīe ille recipiebat: ergo in eū nō trāstulit. Valet ergo esse in aere: & voluit glo. in l. si hominē. ſ. de sol. glo. sub dubio dicit hic cōtrariū, q est penes debitorē, & istā probāt doct.

7 quia requiritur, voluit se abdicare, ergo abdicauit: †quia dominiū est istius naturæ q sola volūtate nō abdicaſ, si alteri nō applicatur, nisi cū qs habet rē pro derelicta: qđ hic nō est. vt ſ. quib. ex cau. maio. l. nec vtilē. vbi est bonus tex. licet secus sit in possessione, quę solo animo perdit: licet alteri nō applicet. l. iij. §. in amittēda. ſ. de acqui. poſ. Aduerte tñ, qa licet sit penes debitorem, nō tñ eo modo quo prius erat: nā antequam traderet, non poterat sibi auferri sine sua voluntate. l. id quod nostrum ſ. de regu. iur. hic verò secus: quia creditor potest ratificare in-

2 ☞ *Potestas alicuius ciuitatis, uel terræ potest creare administratorem bonorū illius terræ, uel ciuitatis, similiter & ordo decurionum.*

3 *Diuisio administrationis facta inter gestores, seu administratores quid eis prosit?*

4 *Quilibet administrator publicorum authoritate, & utilitate tenetur insolidum, & alter pro altero, & quòd unus soluit propter culpam alterius repetit ab illo, per actionem negotiorum gestorum.*

5 *Quid si sint publici authoritate, sed utilitate priuati, ut sunt tutores & curatores: & quid in merè priuatis?*

LEX XXVII.

1 Cum alicui. †Si vnus ex pluribus gestoribꝰ sit nō soluendo, alij pro eo nō tenētur, in eo, q ille solus gesit: hoc dicit in effectu. Et erat dubiū hoc: quia isti tres gestores fuerūt creati à repub. quæ putabat bona ad se pertinere, & tñ nō pertinebāt, sed ad quēdā Sēproniū legitimū hęredē: ipsi tñ administrauerūt, tāquam gestores reipub. & sic ex officio necessitatis: & si bona pertinuissent ad rēpub. quilibet tenebaſ insolidū, etiā pro eo qđ alter ipsorū administrasset, quia diuiserāt administrationē inter se sine superioris authoritate: & sic pro illo, qui nō esset soluēdo, alij tenebātur: & hoc ipsi sciebāt, vel scire poterāt, & sic eo aio gesserunt: qa tñ nō tenetur reipu. Sed Sēpronio ad quē negotia pertinebāt, videbaſ eodē modo teneri. Et tñ hic dicit cōtrariū, q alter pro altero nō teneſ: qa respectu illius nō videtur gesisse ex necessitate, nec negotia reipu. potius ergo inspicit veritas, quā eorū opinio. & opi. ipsorū quantū ad rēpublicā non nocet

2 eis, quātū ad priuatā. †In text. ibi magistratus, puta, potestas. Nota ergo, q potestas alicuius ciuitatis vel terrę potest creare administratorē bonorū illius terræ vel ciuitatis: similiter & or-

3 do decurionū. ſ. eo. l. ex facto. †In tex. ibi, idq; gerūt sine authoritate &c. & sic illa diuisio habebatur pro nō facta, quantū ad præiudiciū ciuitatis: qa nō proderat eis, quomin⁹ alter pro altero teneretur: sic in tutorib⁹ diuidētib⁹ inter se administrationem, sine authoritate superioris: iuxta plenè not. in l. j. C. de transac. sed bene prodest eis, quantū ad præiudiciū priuati, ad quē re vera bona pertinebant, vt quilibet teneaſ pro se, & pro administratis à se, nō pro administratis ab altero: vt vult ista. l. Dānū ergo erit dñi negotiorū, pro his quæ ille defunctus administrauit, nō administratorū: sed si nō diuisserunt, tūc periculum ad oēs cōiter pertinet, vt in glo. super verbo, solus gesit.

4 †Qualiter autē administratores teneantur? dic q administratores publici authoritate, & vtilitate, quilibet teneē insolidū, & alter pro altero. l. ij. ſ. ad municipa. & qđ vnus soluit propter culpā alterius, repetit ab illo per actionē negotiorū gestorū. vt

5 ſ. eo. l. ex facto. †similiter si sunt publici authoritate, sed vtilitate priuati, vt tutores, & curatores, de qbus dic vt l. j. C. de trāsa. sed in merè priuatis, si habēt mādatū: dic vt plenè not. in l. j. §. si plures, de exerci. per Bar. si nō habēt mādatū, sed sunt gestores negotiorū, habet locū ista. l. vt nō teneaſ alter pro altero, in eo quod qlibet p se gesit: sed dānū sit dñi negotiorū, non obstāte falsa opinione eorū, qui credebāt se obligari insolidū ciuitati.

In gl. fi. ibi. Sol. hic factus est nō soluendo: ista cōiter tenetur.

2 ☞ *Impensæ necessariæ factæ à gestore, indistinctè repetuntur etiam à pupillo: & quid de utilibus uel uoluntariis?*

3 *Expensæ ut censeantur factæ causa pietatis, seu ad hoc ut non repetantur, debent esse factæ in personam non in rebus: & quòd illa persona sit coniuncta: & quòd illæ expensæ non sint multum magnæ, sed paruæ.*

4 *Si sunt duo fratres, quorum unus habet familiam, uidentur uoluisse, quòd familia alterius communiter uixerit, non autem quòd alter teneatur tempore diuisionis plus conferre, propter expensas suæ familiæ.*

LEX XXVIII.

1 Ex duobus. †Pro expēsis merè voluntarijs nō datur gestori hæc actio, nec etiā pro factis causa pietatis, & sic animo donādi: hoc dicit tota l. & no. istū primū casum. quia quotidie potest contingere. In tex. ibi habēti habitationes paternas, subaudi, quæ sufficiebāt inspecto statu ipsorū, absq; alia ampliatione, de qua sequitur. In tex. ibi ampla ædificia ædificauerat, subaudi, gratia suæ delectationis non necessariò nec vtiliter, licet prędiū videatur ad hoc factū melius, & maioris valoris: tñ qa nō habebat prædiū vænale, hoc nō inspicitur: aliàs secus, iuxta no. in l. in fundo. ſ. de rei vendi. †Nō ergo dicitur impēsa vtilis sed merè volūtaria: & sic no. q quædā sunt impensæ necessariæ, & illæ recuperantur indistinctè, quēcunq; exitū res habuit. vt ſ. eo. l. siue hæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

reditaria, etiam à pupillo. vt no. ff. eod. si pupilli. in prin. quædã vtilis, & in istis idẽ in maiore pupillo. l. sed an vltro. §. j. ff. eo. ri-
secus in pupillo: quia nõ nisi quatenus est locupletior. vt d. l. si pupilli. in prin. quædam sunt merè volũtariæ: & in istis habet locũ ista lex: nec à maiore nec à pupillo repetunt, sed bene abraduntur. dicit glo, quod tamen intellige vt in d. l. in fundo. &
3 vide glo. in d. l. si pupilli. in prin. † Item not. vltimum casum de expensis factis respectu pietatis, vt non petantur, quia censentur factæ animo donandi, non repetendi. Sed quãdo habet locum hoc? respondeo, plura debent concurrere: scilicet q illæ expensæ factæ sint in persona, non in rebus vel bonis: vt sunt expensæ alimentorum: & quòd illa persona sit cõiuncta, vt hic: & q illæ expensæ non sint multum magnæ sed paruæ. quod dic vt l. si filij tui. C. de dona. inter vir. & vxo. & facit ff. de relig. & sumpt. fune. l. si quis. §. sed interdum. & hic omnino vide qd
4 not. Bal. in l. si patrono. in fi. C. eo. † Et est ar. hic q si sunt duo fratres, quorũ vnus habet familiã videatur voluisse q familia alterius communiter vixerit, nõ autem quòd alter teneat tempore diuisionis, plus conferre propter expensas suæ familiæ. & vide Ang. C. de colla. fun. & c. si duo fratres. de duobus fra. de nouo beneficio inuesti. & Bal. in c. j. de beneficio fratris.

2 ☞ *Si gessisti negotia mea de mandato alterius, quòd etiam tenearis mihi actione negot. gesto. & quid si ignorabas esse mea?*

LEX XXIX.

1 SI quis mandato. † Si mandato alterius gessisti negotia mea, teneris illi actione mandati ad interesse meũ, ad quod
ille mihi tenet, & ille agere potest cõtra te, etiam an-
2 tequã sit exactũ à me, seu mihi soluerit. h. d. Quæro hic dicit † q si gessisti negotia mea de mandato Titij, teneris Titio actione mandati: sed an tenearis mihi hac actione? dic q sic si sciebas negotia esse mea: si autẽ ignorabas, distingue, vt no. per glo. & doc. in l. ij. §. fi. ff. eod. & sic habeo duos obligatos, hac actione: scilicet mandantem, & mandatarium: & interest mea habere plures debitores, ad hoc quod dici. ff. eo. Inam & seruus. §. fina. Item tex. dicit q teneris Titio quatenus interest Titij & etiam mei: an sit duplex interesse, vel vnum? Respondeo vnum: nam Titij interest, quatenus interest mei: nam ex eo q tenetur, mihi tu teneris ei. Vltimò gl. sup vltimo dicto huius legis, quod est vt Titius agere possit, cõtra te etiã antecz soluat mihi formatquincq quæstiones, de qbus dic vt in c. sed in iij. q. quę ponitur in ver. quare ergo. gl. ponit vnã rõnem diuersitatis inter fideiussorẽ q nõ potest agere cõtra illũ pro quo fideiussit, nisi soluerit, vel condemnatus fuerit ei, penes quẽ fideiussit: & isti mandantem, qui potest agere antequam mihi soluat, vel sit mihi condemnatus, quæ est ratio diuersitatis. Et dicit glo. quia fideiussor fideiubendo dat fidem debitori de soluẽdo: vnde nõ impleuit fidẽ, antequã soluat, vel condemnatus sit. Sed iste mãdans non talẽ fidẽ dedit: quam rationem reprobat Per. & Cy. C. manda. si pro ea. qui tenent, q fideiussor nõ dat fidem de soluendo præcisè: quia si hoc esset, & propter solutionem non facta creditor vẽderet pignus, teneret ad omne damnũ & interesse ipsius debitoris: & tamen contrariũ patet ex his quæ habẽtur in l. j. C. de dolo. vnde ipsi assignant aliam rationem: quod dic vt ibi per eos: sed pro nunc transeat ista, cætera dic vt in gl.

2 ☞ *Posthumus habetur pro nato: in his quæ concernunt suam utilitatem.*

LEX XXX.

1 QVm pater. † Gestum nomine vẽtris ab eo qui tutor erat datus, deuoluit in actione tutelæ posthumo nato: aliàs venit in hac actione. h. d. Primum dictum huius legis est clarũ, vt si posthumus non nascatur, locum habeat hæc actio non tutelæ: quia nunquã fuit tutor posthumo nõ nato: sed secundũ dictũ, qd posthumo nato pro gestis antecz nascereꝫ, habeat locum actio tutelæ est debitũ: quia tũc nõ erat tutor: & licet postea nascatur, nõ videt fingi prius natus: quia secundus nasci non potuit taliter, q innueret: & fictio nõ est super eo, quod fieri non põt naturaliter. vt no. in l. Gallus. §. si eius. ff. de libe. & posthu. Vnde videtur, q illa veniant in hac actione, non in actione tu
2 telæ: contrariũ tñ hic dicitur: † quia posthumus habet pro nato: in his quæ concernũt suam vtilitatẽ, nõ dico q fingatur natus, sed perinde omnia procedãt, acsi esset natus. l. qui in vtero. ff. de statu homi. interest autẽ posthumi potius habere actionẽ tutelæ quam negotiorum gestorum, propter tacitã hypothecã quæ est in actione tutelæ & non in actione nego. gest.

2 ☞ *Quando sunt plures administratores publici, quorum quilibet tenetur insolidum, & sic per culpam vnius alter potest exigisi exigatur, repetit ab altero per hanc actionẽ quòd eius culpa. & defectu soluit: etiã si sunt inæqualis potestatis. & nu. 1.*

3 *Quando alter est consetus de culpa, & tacuit, & potuit prouidere: & non prouidit quod soluit non repetit, ab illo quòd videtur soluisse propter culpam suam.*

4 *Non solum potestas uel magistratus potest creare curatorem bonis ciuitatis, sed etiã ordo decurionum, ideſt consilium ciuitatis.*

5 *Gestionis negotiorum octo species. remissiue: & si quis gerat negotium alterius non principaliter, sed ratione cuiusdam consequentiæ: quòd non detur hæc actio nisi cedatur.*

LEX XXXI.

1 EX facto. † Sicut inter collegas æqualis potestatis, est actio negotiorũ gestorum, si alter soluit pro malè gestis per alterum, vel ex culpa alterius: ita si sunt potestatis inæqualis. h. d. † Not. ergo hic q quando sunt plures administratores publici, quorũ quilibet tenetur in solidum, & sic per culpã vnius alter potest exigi: q si exigatur, repetit ab altero per actionẽ quod eius culpa & defectu soluit: & dixi. §. eo. l. cũ alicui. Itẽ no. q istud est verũ, nõ solũ, quando sunt paris potestatis, vt sunt duo tutores vel curatores vel magistratus, principaliter dati: sed etiã si non sunt paris potestatis, sed inæqualis: vt si datus est vnus curator principaliter, & postea alius sibi adiunctus, pro eo adiutorio, vt habeat illi obedire: si contingat q propter culpã istius secũdi, primus fue
3 rit cõuentus & exactus: vt hic vult iurisc̃ consultus in fi. † Terẽtio not. circa fi. dum dicit si nõ cõscius q qñ alter est cõscius de culpa alterius, & tacuit, & potuit prouidere, & non prouidet, quod soluit, nõ repetit ab illo: quod videt soluisse propter suã culpã: & istud valdè põderabat Bal. circa hoc vide no. per Bal.
4 in l. j. C. de transac. † No. etiã in prin. dum dicit decreto ordinis, q nõ solũ potestas vel magistratus potest creare curatorẽ bonis ciuitatis: sed etiã ordo decurionũ id est cõsiliũ ciuitatis, vt dixi in illa. l. cũ alicui. In glo. pe. ante fi. ibi. sed si ita est, pro declaratione glo. oppo. iste tex. vult in versi. Valerius Seuerus respõdit: q si vnus tutor totũ soluit, repetit ab altero eadẽ ratione, nisi cessa sibi actione: & tamẽ illũ liberat. vt ff. de fideiuss. vt fideiusso. glo. soluit tribus modis. Secũda solutio est bona, & subtilis: quia fideiussor soluẽdo liberat alterũ, nõ officio gestionis, quia nõ soluit cõtẽplatione alterius fideiussoris, nec vt illum liberet, sed cõtẽplatione principalis debitoris, vt illũ liberet, & etiã se liberet: ergo liberato principali, sequitur etiã liberatio alterius fideiussoris: quia nõ potest accessoria remanere sine principali sublata principali: hoc non est de officio gestionis, quod habet producere hãc actionẽ: sed est ratione cuiusdam cõsequẽtiæ, vt patet. ff. de dolo. l. fideiussor. in fi. vbi bonus est tex. licet glo. & doc. nõ allegẽt: sed vnus tutor vel magistratus soluẽdo, videtur soluere animo liberãdi alterum, & hic
5 gerũt eius negotiũ: ideò habet vtilẽ negotiorũ gestionẽ. † Est ergo hic quinta species gestionis, de qua glo. nõ facit mẽtionẽ in l. si pupilli. §. itẽ quæritur. §. eo. scilicet qñ quis gerit negotiũ alterius, nõ principaliter, sed ratione cuiusdã cõsequẽtiæ. quã specie adde ad illas quatuor, de quibus ibi per gl. secũdũ Bar. sunt & aliæ tres, de quib⁹ ibi dixi: & in hac specie nõ datur hæc actio nisi cedatur: potest tamen peti cessio. vt in d. l. contraria.

2 ☞ *Actio negotiorum gestorum concurrit cum utili institoria: licet non cõcurrat cũ actione mandati contra eandem personam.*

LEX XXXII.

1 LIberto. † Ex contractu celebrato cũ procuratore debitoris, cõuenitur dominus hac actione, & etiã vtili institoria, posito etiam, q pecunia non
2 fuerit in eius vtilitatẽ conuersa. h. d. notabiliter. † Not. q hæc actio concurrit cũ vtili institoria, licet nõ cõcurrat cũ actione mandati, cõtra eãdẽ personã. Sed oppo. q hic creditor habeat actionẽ mãdati cõtra dominũ, nõ negotiorũ gestorũ, quia interuenit mandatũ, vt hic patet vt. C. man. l. si literas. solu. si literæ mandati fuissent directæ creditori, fateor cõtrariũ, quia tũc mandatũ esset factũ creditori: sed hic fuerũt directæ procuratori ipsi, vt acciperet pecuniã à quacunq; persona posset: & sic non à certa & determinata persona, iuxta ea quæ notantur in l. si pupilli. in princi. §. eo. in glo. sic ergo mãdatum fuit factum procu-

procuratori, nõ creditori: vnde non producit actionẽ mandati inter creditorẽ, & mandantẽ: sed inter mandatarium. Item oppo. q detur directa institoria nõ vtilis ad exemplum directę. vt j. de insti. per totum. Sol. iste non erat institor propriè loquendo, quia non erat præpositus negotiationi vniuersali & quæstuariæ: quo casu loquitur ille titulus: sed vni tantum contractui. s. pecuniis recipiendis mutuo. Vnde datur vtilis ad exemplũ directæ quæ cõcurrit cum hac actione directa: vt hic patet.

1 §. Inter negotia. † Si ego negotium, quod ad te pertinet cura, & solicitudine, & ad Titium re ipsa, tui cõtẽplatione geram, teneor tibi de mala administratione, & etiã Titio: licet ignorauerim ad ipm pertinere: & si agis, debes cauere mihi de defendendo aduersus Titiũ, ne habeam bis soluere. h. d. sc̃m intellectũ glo. Et differt à l. si pupilli. in prin. §. eo. quia hic gestor malè gessit: vñ quæritꝫ, quis teneat? an ille tñ ad quẽ pertinebat cura, & solicitudine, cuius cõtemplatione fuit gestũ: an ille ad quẽ ptinebat re ipsa? ibi vero bñ gessit: vñ quæritꝫ qs ex p̃dictis obligetꝫ & dicit, q ille ad quẽ ptinet cura, & solicitudine insolidũ, & ille ad quẽ re ipsa, si erat
4 pupillus, tenet quatenus est locupletior. Et aduerte quia hic nõ erat quæstio de negotijs pertinẽtibus ad Semproniũ re ipsa, qñ ipse gestor sibi teneretur: sed erat qõ de negotio pertinente ad Titium, qui tñ ipse putabat pertinere ad Semproniũ, & ipsius Sempronij contẽplatione gesit, & præsupponit q pro illo teneatur ipsi Titio, ad quẽ re ipsa pertinebat: licet eius contẽplatione nõ sit gestum. Sed dubium est an etiam teneat ipsi Sempronio? & dicitur hic, q sic. Sed tũc opp. pro declaratione gl. q imo Sempronio ad quẽ non pertinebat re ipsa, nõ teneatur: qa nec ipse Sempronius tenetur gestori, vt §. eo. l. item si cum. §. fi. propter hoc antiqui dicebant, q hoc gesit cum mandato Sempronij: & q Sempronius teneꝫ actione mandati. l. contraria, nõ interuenit mãdatum. Tu dic, q contrarium loquitur, quando ad Sempronium nullo modo pertinuisset negotiũ, sed ad Titium: hic verò ad ipsum pertinebat cura, & solicitudine: vnde gestor obligatur sibi, vt hic: & ipse obligatur gestori. d. l. si pupilli. in prin. Item opp. inquantũ hic dicitur, quòd iste gestor ignorabat pertinere ad Titium: & tñ dicit Titio competere actionem, contra eum: contra imo requiritꝫ, quòd sciuerit. vt §. e. l. si pupilli. §. si quis ita simpliciter. in fi. glo. nõ clare respondet: sed tu responde, vt ibi not. quia ibi subauditꝫ maximè: nam etiã si ignorauit, & sic nullo modo sui cõtemplatione, nihilominus tenetur, postquàm re ipsa negotium ad se pertinebat. glo. ergo ponit casum vt in ea habes: & doctores ipsum sequunt. Vltimo opponi. in alia glo. super verbo actio, dum dicitur hic, etiã Titio datur hæc actio, imò videtur, q non ista, sed actio in factũ. l. si mandauero. §. si curator. ff. manda. Sol. vt in glo. quia hic erat negotium, quod pertinebat ad Titium re ipsa, ibi non.

2 ☞ *In procuratorem uenientem cum mandato post litem contestatam, potest ferri sententia: & an etiam in dominum? & nume. 4.*

3 *Iudex non obstantibus causis absentiæ allegatis, potest contra absentem procedere, et sententiam ferre: si tamen causa absentiæ allegata erat uera, & hic probetur: uel allegans obtulit se eam probaturum, & iudex nolnit audire: sua erit ipso iure nulla.*

4 *Defensor qui uenit ad plenam defensionem: si contra eum feratur iusta sententia, & ab ea non appellat: non est sibi imputandum, uel etiam si sententia transiuit in rem iudicatam sine sui culpa: & ad quid agat contra defensum?*

5 *Comparens ad defendendum absentem, an posit in se suscipere iudicium animo nouandi, & defendendi absentem inuitis partibus?*

1 §. Litem in. † Ille qui allegat causas absentiæ rei, non condemnatur, sed ipse reus: nec etiam sibi imputatur, si à condemnatione non appellat: sed ille qui venit ad plenam defensionem, etiam post litem contest. bene condẽnatur: & ideo sibi imputatur, si non apppellauit: vnde non potest repetere, nisi ab absente. h. d. & semper allegatur ista l. propter istum. §. quia sunt duo bona dicta: & maximè secundum, quòd in defensorẽ comparentem post lit. contest. cum dño, & sic non existente dño lit. quia dominus efficitur per contestationem, nihilominus fertur sententia: sed Mar. & Azo dicebãt contrarium, q ferenda est sentẽtia contra illum, qui fuerat litẽ contestatus: quia ipse est dñs lit. sed Io. de hoc non curauit: quia dicit ferendam esse sententiam in illum, qui est presens, non in dñm litis absentem: & allegabat istum tex. pro casu qui loquit
2 in gestore sine mandato. † Idẽ & fortius in procuratore, q habet mandatũ, vt hic tangitur per gl. de hoc in l. j. C. de sen. In tex. ibi, litem in iudicium deductã. & sic erat lis cõtest. cũ reo.

3 † In tex. ibi, à reo desertã, qui se absentauerat, & cùm pluries citatus esset, nõ cõparebat: vnde dicebatur frustrator: & cũ dubitaretur cõtra eũ sentẽtiam fore ferẽdam, amicus eius cõparuit corã iudice, allegãs ipsum nõ esse cõtumacẽ, sed impeditũ cõparere: vel quia erat detẽtus in alio loco, vel quia infirmus, & hic petebat à iudice nõ procedi cõtra eum tanquã cõtra cõtumacẽ, iudex hoc nõ obstãte procesit, & dedit sentẽtiam cõtra absentẽ: quod no. vt iudex possit ad vlteriora, p cedere contra absentẽ, nõ obstante q quis allegauerit causam absentię iustam. Aduerte tñ quia si causa absentiæ allegata erat vera, & hoc probet, vel ipse allegãs obtulit se eam probaturũ, & iudex noluit audire: talis sentẽtia esset ipso iure nulla, vt no. in l. quæsitum. j. de re iud. & l. ij. §. si quis in iudicio. in fi. dũ dicit iubet diẽ iudicij esse diffusum, quia debebat supersedere. & ita no. p
4 Bar. in illa l. quæsitũ. † In tex. ibi, cæterũ si amicus eũ absentẽ defenderet: subaudi plenariè præstita satisfactione de iud. sol. vt §. de procu. l. minor. in fin. cum legibus seq. quo casu potest ferri sentẽtia cõtra eum, vt sequitur, & si appellauit, & iterum succubuit tũc sui culpa, repetet ab absente, quẽ defendit: sed si nõ appellauit, secus: quia cũ ipse fuisset condẽnatus, debuit appellare, si erat dubiũ an sentẽtia esset iusta vel non, vel erat clarũ q erat iniusta. Sed si fuisset iusta, nõ esset sibi imputãdũ, si nõ appellauit. C. de admi. tu, l. si bona. & j. de euict. l. Herennius. §. Caia. secũdùm Bal. hic. Pro declaratione gl. sup ver si. cæterũ. opp. inquantũ tex. dicit q iste amicus defensor fuit cõdemnatus: quia nõ potuit condẽnari, si cũ eo nõ erat lis cõtest. sed cũ reo absente. l. j. C. de sen. Mar. fatetur ideo intelligit istũ tex. vt nõ prosequat eundẽ casum, de quo §. de illo amico qui cõparuit post litẽ in iudicio deductã: sed de illo qui cõparuit à principio, & cũ eo fuit lis cõtest. gl. sed Io. tenet cõtrariũ, q p
5 sequatur eundẽ casum: & sic allegat istũ casum pro se, vt iustificiat esse in iudicio, licet nõ sit dñs, vt cõdemnari possit: de quo no. plenè in d. l. j. C. de sent. vbi gl. dicit ad cau. vtrũq; condẽnari tam absentẽ, quàm procuratorẽ præsentẽ, vel defensorẽ: licet nõ sint domini litis, vt in gl. seq. In alia gl. super verbo, agere. quæritur primò, si defensor fuit condẽnatus, & sentẽtia trãsiuit in rem iud. sine sui culpa, & oportuit eũ soluere: potest agere cõtra defensum, vt hic collígitur: sed ad quid? q si defendit cum mãdato, aget ad sortẽ principalem, & etiã expensas litis: sed sine mãdato aget ad sortẽ, nõ ad expẽsas. l. iam tñ. §. in hac. j. iud. sol. Itẽ quæritꝫ, si cõparuit post lit. cõtest. cũ reo, an ipse possit cõdemnari, cũ non sit dñs litis. gl. dicit q si cõparuit cũ mandato, quia erat procurator, sine dubio potest condẽnari, secũdùm Io. licet Mar. & Azo tenuerint cõtrariũ. Idẽ dicit gl. in defensore, sine mandato: vt hic per istũ tex. vbi est casus: multò ergo fortius cum mãdato. Nõ est ergo necesse q lit do
minus litis, vt possit cõdemnari. † Sed tertiò quæritur, si aliquis cõparet ad defendẽdum absentẽ, & vult suscipere in se iudicium nouãdi animo, & defendẽdi absentẽ, an hoc possit facere inuitis partibus? & constat q inuito reo potest, quia sibi proficit, nõ autẽ dãnificauit: sed an inuito actore? glo. tenet q idem, si satisfdat de iud. soluen. doct. tenent cõmuniter contrarium: quia actor vel creditor nõ cogitur liberare reum, si non vult, nisi sibi soluat: vnde ipso inuito non potest nouatio fieri per l. si mãdato. §. j. ff. man. & not. in l. nõ solùm. §. de procur. & per Cyn. in l. j. C. vbi in rem actio. vbi omnino vide. & j. de so. l. solutionem & iudicium. & ibi per Bart. quãdo ergo quis cõparet animo nouãdi, actor tenetur ipsum admittere: sed si nõ animo nouandi, sed tanquam simplex defensor, vel tanquam defensor, siue procurator in rem suam pro suo interesse, bene tenetur actor admittere, nisi reus principalis sit legalior persona, vt §. de procur. l. si actor malit. quod declara vt hic.

LEX XXXIII.

1 QVi aliena. † Intellige istud principium altero de duobus modis. Primò quãdo dñs negotiorum consueuit fœnerari, & iste gestor tenuit pecuniã otiosam, cũ potuisset ipsam dare ad vsuras: & ita intelligit gl. quæ est hic. Vel qñ fuit in mora exigẽdi à seipso. & ponẽdi ad rationẽ dñi: & tũc etiã si nõ erat cõsuet⁹. facit j. de pig.

act.l.quãuis.§.fi.cũ l.seq.hodie istę vsuræ cessant si petanť, vel lucrũ:secus si vt damnum emergens.vt no.ĵ.pro socio.l.sociũ.

2 ☞ *Executores testamenti non debent egredi sententiam à testatore taxatam: etiã si fuerint moti ex aliqua causa,quæ visa fuerit eis iusta.*

3 *Si mandauí tibi quòd rem mihi emeres pro x.& emisti pro xv.quia tantum ualebat, & etiam plus:quod non potęs repetere quod ultra soluisti.*

1 §. Libertos. †Executor testamenti si plus impendit, quã testator expresserit, nõ repetit ab hę-
2 rede.h.d.& Io.an.in c.nos quidẽ.extra de test.† No. executores non debere egredi sententiam à testatore taxatam,etiam si fuerint moti ex aliqua causa,quæ visa fuerit eis iusta: quia non
3 debent hoc facere in præiudicium alterius:† & hoc facit ad q. si mandauí tibi,q rem emeres mihi pro x. & emisti pro xv.qa tantum valebat,& etiã plus, quòd nõ potes repetere,quod vltra soluisti:vt in gl.& no.in l.fi.C.eo.Sed opp.cõtra tex. q imò potuerit expẽdere plus:sed nõ minus, propter ista verba taxatiua.l.in testamento.ĵ.de verbo.sign. Sol.notabiliter aut testator mandauit hæredi q expendat in monumento cẽtum tantũ & tunc potest expendere plus,sed nõ minus,vt in cõtrario: quia nõ nocet nisi sibi:aut mandauit alteri quàm hæredi,& tũc potest expendere minus,sed non plus:quia hoc noceret hæredi, & vult iste tex.& etiam gloss.super verbo voluntas.

2 ☞ *Hæres pupillus quòd teneatur explere incepta per defunctum.*

1 §. Tutoris. †Si tutor gerat negotium,quod ad pupillũ non pertinet,pupillus nõ tenetur: sed inter ipsum & illum ad quẽ pertinet, datur hæc actio tutelæ.h.d.& gl.ponit casum pro cuius declaratione opponiť quòd iste tex. nõ habeat dũbium:quia clarum est q tutela non transmittitur ad hæredem.l.tutela plerunque.ĵ.de tute.So.Verum est tamẽ, quòd si tutor aliquid incepit,hæres eius tenetur explere. facit ĵ.eod.l. nam & seruus.§.si viuo.sed si hæres est pupillus, non
2 tenetur,sed ipse tutor:& hoc vult dicere iste tex. † & hoc not. quia per hoc limitantur omnes leges dicentes hæredem teneri explere incepta per defunctum:quia verum est,nisi sit pupillus.vt in isto tex.cum gl.& sic limitatur eo.§. si viuo.cum simí.

2 ☞ *Tutor licet ante litem contesta.non possit constituere procuratorem in negotijs pupilli:potest tamen constituere actorem uel facere constitui suo periculo.*

3 *Quod quis non potest per se, quòd non possit per alium: & quomodo procedat remissiue.*

4 *Qui non potest alienare,non potest etiam rem in iudicium deducere: nec solutiones recipere à debitoribus.*

5 *Coniunctæ personæ non potest solui,licet agere possit sine mandato.*

6 *Mater hodie potest esse tutrix filij sui:& qualiter possit actorem constituere? & nume.2.& 7.*

7 *Duplex modus constituendi actorem.*

1 §. Quanquam. †Qui negotia gerit,non potest constituere actorem ad agendũ suo pe-
2 riculo,cum ipse non possit.h.d.præmitte† q tutor licet ante litem contest.non possit cõstituere procuratorẽ in negotijs pupilli,potest tamen constituere actorẽ,vel facere cõstitui suo periculo.l.necĝ.C.de procu.sed istud est verũ in illo, qui erat verus tutor:sed mater de qua hic,non erat tutrix filij sui,licet haberet voluntatem patris in administrando bona eius:quia nec
3 esse poterat tutrix isto iure.l.tutela.& l.fin.ĵ.de tute.† Ideo ad ipsam non pertinet dare,vel dari facere talem actorẽ: quia nec ipsa agere poterat:& quod quis nõ potest per se,nõ potest per alium,de quo dic vt in l.ij.ĵ.de admit.re.ad ciuit. perti.nec po-
4 test alienare bona pupilli.†& qui non potest alienare,nec etiã rem in iudicium deducere.l.ait prætor.ĵ.de iure delibe.nec potest recipere solutiones à debitoribus pupilli, & eos liberare,
5 multominus agere.†Et sic no.q coniunctæ personę nõ potest solui,licet agere possit sine mandato:& hoc totum colligiť ex
6 isto tex. † Opp.q iste §.hodie non procedat,quia mater nõ potest esse tutrix filij sui.vt in auť.matri & auię.C. quando mulier tut.offi.fungi potest.& sic etiã potest dari tutrix in testamẽto: sed hic videť fuisse data,quia tex.dicit,q habebat voluntatem patris:si ergo pater voluit,q administraret,videť voluisse q etiam tutrix.Gl.soluit tribus modis:quam Bal. multũ notabat & eam dicebat non esse alibi:quia non sequiť,habuit voluntatem patris,ergo fuit data tutrix,nã requiritur, q sint verba apta: vt dicat do talem in tutricem vel tutorem filij mei: quia tutor datur personæ principaliter.Sed si roget vxorem, vel aliũ administrare bona filij,per hoc videť ipsum vel ipsam dare tutorem, vel tutricẽ:postq verò se non retulit ad personã filij, sed ad bona administranda,→non videť illã tutricem dedisse,←& hoc videť tex.quẽ Bal.nõ allegat l.j.ĵ.de cõsir.tu. † Aduerte tñ ad vnũ: quia licet hic dicať q mater ista nõ põt cõstituere suo periculo istũ actorẽ:quia si ageret,ex potestate data à matre ageret,quæ nullam potestatẽ habebat agendi:nõ tamẽ puto sibi inhibitum,quin possit facere dari actorẽ ab ipso iudice, si expedit:quia duplex est modus constituendi actorẽ.s.vel q constituatur à tutore cum decreto iudicis, vel q cõstituatur à iudice.l.si actor.C.de app.cum consensu tutoris tantũ:quia iste non habebat tutorẽ,solus iudex poterat supplere.l.bonorũ.C. qui admit.ad bo.pos.Sed nonne procurator constitutus ad negotia,potest agere,& etiã procuratorem cõstituere.l.si procuratorem.§.j.ĵ.mãda.& ista mater habebat voluntatẽ patris,& sic saltẽ erat procuratrix:ergo falsum est,quod agere per se nõ potuerit.Sol.etiam si verum esset,q diceretur procuratrix ad negotia:non tamen erat habilis ad agendũ:quia mulieres non possunt esse procuratrices etiam filiorum,propter verecundiã sexus ad agendum.l.fœminis.& ibi no.in gl.s.de procura.

2 ☞ *Forma libelli, & sententiæ in seruitute prædij.*

1 §. Vno defendente. †In causa seruitutis prædij communis,quod vnus ex sociis soluit,ab alijs repetit per hanc actionẽ.h.d. Et pone casum, q tu & ego habebamus prędium cõmune cui debebať seruitus aquæ ducendæ per prędium Titij,& cum essemus in quasi possessione seruitutis, Titius agere incepit contra nos actione negatoria,dicendo prædium suum esse liberum,& seruitutem non debere,dato libello.Ego solus comparui,& causam defendi & obtinui sententiam. Quæritur an possim à te recuperare partem impensarum,si eas nõ potui recuperare à Titio:& qua actione? videbatur,quòd nõ:quia ista seruitus debebať vtriq nostrum insolidũ,cum seruitutes sint indiuiduæ: & sic videar gessisse negotium meum non tuum.Contrarium est verum,q recupero à te per hanc actionem,nec obst.contra iũ,quiaimò gessi negotium commune,quod patet,quia sententia non concipitur in personam meam,q debeatur mihi seruitus:sed concipitur in prædium:pronuntiat†enim iudex seruitutem debe-
2 ri prædio communi.hoc dicit notabiliter, & ad hoc vltimum semper allegatur,quòd seruitus prædialis, & cętera verba iudicij,vel sententiæ debent concipi in ipsum prædium, non in personam domini,vel dominorum:non ergo debeo dicere mihi dẽberi seruitutem in prædio tuo:sed debeo dicere,quòd prędio meo debetur seruitus in prædio tuo:vt hic. Si tamen fieret contrarium,non propterea libellus vel sententia esset inepta. vt ĵ.si serui.vendi.l.ij.& ibi tangitur per Bartol.

2 ☞ *Agens actione inepta frustra agit,cum ista exceptio impedit litis cõtestationem, nec tenetur reus respondere libello.*

LEX XXXIIII.

1 Videiussor.† Quod quis facit contemplatione mandati,per errorem, non venit in il-
la actione sed in ista. Item creditor vendens ius suum in pignore,nõ teneť actione pignoratitia.h.d.Bar.& ponecasum q Titius recepit primò à te.c.mutuo pro quo nõ dedit fideiussorẽ,sed pignora valẽtia ccc.postea recepit alia c.,q qbus nõ dedit pignora,sed dedit me fideiussorẽ. Et cũ tu ageres cõtra me ad c.ego cõsiderans Titiũ nõ esse soluẽdo, & si soluerẽ, nõ recuperarẽ ab eo:volui tibi soluere,nõ tm centũ q petebas, & pro qbus me obligauí:sed etiã alia centũ, pro qbus erãt data pignora,vt mihi traderes pignora,quæ possem retinere pro vtriq.c.& credebã me posse hoc facere occasione mãdati facti mihi per Titiũ,qđ tñ nõ poterã,tu hoc fecisti. Titius postea vult agere cõtra me ad recuperationẽ pignorũ:vel ago contra ipsum ad recuperandũ qđ solui,quę actio dabiť? videbať q actio mãdati quæ solet dari inter fideiussorẽ & eũ, pro quo fideiussit.Contrariũ est verũ,nã hoc ,pcedit in eo,in quo fideiusserã:sed pro illis c.,q qbus erãt data pignora,nõ fideiusserã, nec nec tenebar illa soluere nec tenebaris tradere pignora.Habebit ergo locũ actio mãdati,in qua venit culpa,nõ casus:si casua liter illa pignora pdanť:qa nõ videor fuisse prędo in recipiẽdo ipsa,quia nõ feci animo prędandi sed mihi prouidẽdi. Sed an Titius

Titius poterit à te recuperare tanquam malè feceris restituere mihi? respondetur quòd non: quia in nulla culpa fuisti, si ius quod habebas in eis,mihi vẽdidisti:quod facere videris ea tradendo,& à me debitum recipiendo. In tex.ibi,imperitia lapsus: & sic errauit in iure, credens posse hoc facere, vel teneri ad faciendum actione mãdati, quòd à Titio debitore susceperit. In tex.ibi:alterius quoq contractus.& sic fuerant diuersi contractus,non vnus. Vnde tene secundam positionem casus,quã ponit glo.quia magis conuenit literæ. In tex.ibi,susceperit.s.à creditore. In tex.ibi,cõfessis.id est retentis.Bal.& sic cessant
2 expositiones glo.quæ sunt super isto verbo. In tex.ibi,ob eas res.hic incipit respondere. †In tex.ibi,frustra conuenietur. No.quòd qui agit actione inepta,frustra agit:& sic reus potest ipsam à iudicio repellere: ergo ista exceptio impedit litis contest. quia reus nõ tenetur libello respondere, secundũ Bal.hîc.

1 §. Ignorante. †Qui me ignorante recipit rem ab eo, qui mihi donabat, teneť mihi hac actione,non actione mãdati vel depositi:quia ignorãs nec mandat, nec deponit.h.d.& supple, quòd ex receptione illius facti meo nomine,acquiritur mihi dñium, & possessio, postquã ratificauero.s.eo.l.si ego.Nec obstat.ĵ.depositi.l.dies sponsaliorũ,vbi datur actio depositi: quia ibi quando me præsente recepisti.

LEX XXXV.

1 Haeres viri. †Pro rebus mariti quæ reperiunť penes vxorem soluto matrimonio, sicut non datur actio furti:ita nec intentatur crimen expilatæ hæreditatis,quod loco furti succedit: sed datur actio ad exhibendum, vel negotiorum gestorum, si vxor gerebat negotia viri.hoc dicit.facit lex quamuis.C.de furtis.

2 ☞ *Casus in quibus ascendens per lineam maternam, si præstitit alimenta descendenti,uel aliquam impensam fecit,possit eam repetere,uel non.& nu.3.& 4.*

3 *Frater quando dat dotem pro sorore,an uideatur dedisse animo donandi:remissiue.*

4 *Clausula solim apponi in libellis.s. saluo iure addendi,corrigẽdi,& c.nihil operatur.*

5 *Sententiæ per quas communiter diuiduntur contentiones amicorum,per medium non fundatæ aliqua ratione, reprobantur.*

LEX XXXVI.

1 Nesennius. †Si mater vel auia gerat negotia filij vel nepotis, suæ filiæ, vel neptis:li-
quid impendit pro alimentis eorũ,non censetur impendisse animo danandi,vel ex officio pietatis,sed animo repetendi:ideo datur hęc actio,vel computatur cum alio debito,in quo eisdem tenetur.Idem si non gereret negotia;tñ fuisset protestata,q intendebat repetere. Idem si nõ fuisset protestata,tñ onus alimentandi non pertinebat ad filium,vel nepotẽ,sed ad alium,puta,patrẽ. Hoc vult ista lex in effectu.Et sic posuit tres casus in quibus ascendẽs repetere põt alimẽta facta circa descẽ-
2 dentem.† Recollige ergo sic in rñsione Pauli quatuor casus,in quibus mater,vel auia,vel alius ascendens per lineam maternã ad quos regulariter non pertinet alere filium,vel nepotem:sed ad patrem vel ascendentem ex linea paterna,si præstitit alimẽta,potest petere. Primus,qñ fuit protestata,q animo repetenti,quia protestatio declarat animum,quo casu non loquitur l. alimenta.C.eo. Secundus,qñ onus alimentandi pertinebat ad alium,puta ad patrem,vel alium,quem mater credebat viuere, vel sciebat:nam tũc etiam sine alia protestatione nõ videtur fecisse cã pietatis,sed aio repetendi:quia non suberat pietas inter
3 ipsos,& illum,ad quẽ pertinebat onus alimẽtãdi.† Tertius casus,qñ gerebat negotiũ filij vel nepotis: & tũc idem,etiã si non fuit protestata. Videť cm potius expendisse de bonis illius,quã de suis, vt in casu huius l.& hoc not. pro qõne quæ ponitur per glo.in l.fi.C.de dotis promiss.qñ frater dat dotem pro sorore,an videatur dedisse animo donandi? vt distinguať,an gerebat negotia sororis,vel non: vt ibi no. Quartus colligiť circa fi.ibi maximè enim &c.qñ ex libro rationum ipsarũ apparet de aio ipsorum, quia dictas impensas alimentorũ posuit in libro vna cum alijs impensis repetẽdis. Si autẽ fecerunt impensas nõ circa personam,sed circa bona:tunc indistinctè repetit,nisi essent valde paruæ: quia in illis præsumitur animus pietatis.l.alimẽta.§.j.C.eo.Item si esset casus in quo tenerenť alere,vt mater in tra triennium.C.de pat.pote.l. pe. vel si filius caret patre, & est inops,& mater diues:vel quia erat modica impensa, tunc indistinctè non repetit, etiã si fuerit protestata: & hoc vult hîc glo.

4 †Et hoc allegatur pro illa clausula,quę solet poni in libellis saluo iure addendi,corrigẽdi &c.vt nihil operetur cõtra statutum à iure,qñ possit addi vel corrigi,s.vsq ad litem contest. vt in l.edita.C.de eden.vnde non potest ex sua protestatione reseruare sibi ius aliter,quã l.caueať:sicut non potest mater se eximere per protestationẽ eo casu quo teneť, & hoc qñ teneť præcisè,si autẽ causatiuè,puta tenetur petere tutorẽ, vel dari facere intra annum,vt priuetur successione filij:tũc expensas quas facit circa personã suam nõ repetit,quia debet hãc operã præstare suis impẽsis:vt l.suo sumptu.ĵ.de ope.lib. sed illã quã faceret circa personã filij, inducẽdo eũ corã iudice vel in alio loco necessario,dicendũ est:vt s.& in his cõsistit quædã lõga
5 distin.quã ponit hic Bar.cæteræ vero†gl.quæ sunt hic,tẽdunt omnes ad declarationẽ literæ. Et vltimò allegať vltima gl. cũ tex.ad sentẽtias rusticorum,qui volunt diuidere cõtentiones amicorũ per medium,vt si peto centũ & tu negas totũ, & cõpromittimus in rusticos:nam dicunt q habeam medietatẽ,& tu absoluaris ab alia medietate,non fundantes se in aliqua ratione,quod reprobatur per istũ tex.in fin.Nec obst.l. Lucius. ad Trebel.quia ibi ambo patrimonia spectabant,vel spectare putabantur ad vnum,hic ad diuersos.

2 ☞ *Maritus à quo dos repetitur diuortio facto,qualiter & in quantum teneatur, & conueniri possit.*

3 *Non debet quis se præcipitare,nec est ei imputandum.si hoc non facit.*

LEX XXXVII.

1 Diuortio. †Si gestor negotiorũ non exegit à se, quod debet dño, cũ exigere potuerit, sed fuit in mora,debitũ ex prima causa cõuertitur in actionem negotiorũ:& per illam petí potest, si expedit vel est vtile dño, q ista conuersio fiat:vt si erat debitũ ex aliqua actione,quæ non erat solidi persecutoria,sed quatenus reus facere poterat:quia hæc actio bene est solidi persecutoria, & sic interest eius hanc actionẽ habere,vel si actio prima erat tẽporalis,quia ista actio est perpetua,& sic interest dñi eã habere.vel si actio nõ erat vsuraria,vt quia erat stricti iuris:nã ista est bene vsuraria,quia est bonæ fidei,in qua venisti vsuræ post moram.Sed si nõ intererat eius,quia actio prima est solidi persecutoria,& perpetua,& vsuraria,sicut de ista,non fit in ista cõuersio:sed bene fieret cõuersio in actione tutelæ quæ est priuilegiata magis,quàm prima,cũ habeat tacitã hypothecã, si prima nõ habet.Si tñ gestor nõ potuit cõmodè à se exigere, licet esset soluẽdo,quia nõ habebat pecuniã, & oportuisset ipsum vẽdere bona sua,nõ est sibi imputãdum si incõtinẽti hoc non fecit,quia nõ debuit se præcipitare:sed si nimis distulit, bene imputatur,& fieret in ista conuersio.Ita nec imputať, si aliqd debebat â dño repetere occasione debiti,in quo ipse erat obligatus,& nõ potuit sibi soluere:quia nõ reperit in bonis: nam nec tenebitur à se exigere, si non poterat sibi soluere.h.d. ista pulchra lex:et etiam difficilis in tex.quã diuide in tres partes. Nam primò loquitur qñ intererat dñi negotiorũ ex eo, quia prima actio non erat solidi persecutoria, vt quia erat actio de dote:quia maritus nõ potest conueniri vel condẽnari mulieri nisi quatenus facere poterat:vnde intererat mulieris q cõueteret in hac actione,quæ est solidi persecutoria,& in ea fit condẽnatio insolidũ:& ista prima pars durat vsq ad ver.illũ autẽ. Secũdò loquitur qñ intererat dñi:quia actio prima erat tẽporalis,vt redhibitoria,quæ durat sex mẽsibus, vel quãto minoris,quæ durat anno.Nam interest eius,q cõuertatur in istam quæ est perpetua:& ideo cõuertereť,si esset in mora exigẽdi à se:tñ nõ fuit in mora hic,quia occasione illius debiti debebat à dño aliqd recipere,quod recipere nõ potuit:quia nõ repetit ea in bonis,de quo ponũtur plura exẽpla:& hoc durat vsq ad ver.cæterũ.Tertiò loquitur,qñ non intererat domini,q fieret ista cõuersio,quia actio prima erat solidi persecutoria,& perpetua vsuraria,sicut ista:licet secus sit in actione tutelę,quę est priuilegiata.& tacita hypotheca:sed ista nõ. Ideo in illã bene cõuertetur,licet sit solidi persecutoria,& perpetua,& etiã vsuraria.Item prima pars subdiuiditur in plures:nã primò ponit dictum, q fit conuersio actionis de dote in istam, vsque ibi, hoc ita. Secundò ponitur restrictio,& limitatio dicti, vt sit verum, si tempore gestionis facere potuit, quia erat sol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uēdo: & vltra hoc etiā potuit à se exigere, quia pecuniā paratā habebat: secus, si nec erat soluendo, nec exigere à se vsq; ibi. sed & postea. Tertiò ponit effectus dicti, ad quid sit vtile, q; primū debitum conuertatur in hanc actionē, quia per eam potest totum exigere, quod per actionem de dote non poterat, & hoc vsq; ibi, sed hic. Quartò determinat casum dubium, quid iuris si erat soluendo, & sic facere poterat, tñ non potuit cōmodè soluere, vel à se exigere, quia non habebat pecuniā, sed bona quę poterat vendere, tamen nō vendidit: an sibi imputeť, & fiet cōuersio in ištam; nam distinguit, aut nō multū tempus trāsiuit à tempore, quo incepit gerere, & postea effectus est nō soluendo: & tunc nō potest sibi imputari cur nō vendidit, & sic conuertitur in ištam. Aut trāsiuit multū tēpus, quod relinquit arbitrio iudicis: & tunc est sibi imputandū, & fieret conuersio in ištam, & condemnareť vltra quā q facere posit, not. vsque ibi: sed si facere posit. Quintò & vltimò in illo versi. concludit ad primū dictum, si facere potuit: quia erat soluēdo cōmodè, quia pecuniam habebat, & non fecit, hodie similiter nō est soluēdo, fit conuersio in ištam, & per eam potest peti: quia interest actoris q fiat, cum possit effici nō soluendo: & sic per actionem de dote non consequeretur totū, sed per ištā sic. Et de ista materia incepit iurisconsul. tangere in l. si pupilli. §. fi. circa fi. ſ. eo. in l. sinautē. ver. certè. sed hic latius. Pone, ergo dos erat de quingē tis, marītus tempore gestionis fuit soluendo, & potuit commodè à se exigere, & nō exegit: nec finita gestione similiter est soluēdo: dicitur hic q mulier potest repetere dotē, tam per actionem de dote, quā per ištā: quia facta est conuersio propter moram: & sic patet q hic non tollitur actio prima, nec fit nouatio: & si quæratur ad quid fit ista conuersio, si nō reperiť soluēdo, nam ita potest consequi totā dotē per actionem de dote, sicut per hanc actionē? Ad hoc respōdetur in ver. sed si facere posit. q propter casum qui poterat euenire. ſ. q efficiatur non soluendo, anteq; agat: si eīm facta non esset cōuersio per actionem de dote, nō sic cōsequeretur vltra quā ille facere posit. † Vnde si omnia bona perdidit exceptis mille, quæ erāt necessaria pro victu suo, non sibi auferrentur: sed haberet necesse expectare mulier, quousq; alia bona acquireret, nec viro per hanc actionem auferrent sibi quingēta pro dote: & si dos esset de mille, omnia sibi auferrent, & vltra hoc incarcerar nisi cedat bonis: nō est ergo parua vtilitas, q conuertat in ištā. Prædicta qū durante gestione potuit à se exigere, cōmodè & etiā nunc pōt. Sed si nec potuit, nec hodie potest, quia nunquā fuit soluēdo: non est sibi imputandū: quia non sit in mora, & sic nō fieret cōuersio: & hoc dicit in ver. hoc ita, quia ponit duos casus: & effectus ponitur in versi. sed & postea: quia per hanc actionem exigetur totū, quod per actionē de dote exigi nō posset: licet haberet tantū, q sufficeret ad dotē, si illud erat sibi necessariū ad vitam. Sed pone q cum cœpit gerere, facere poterat, quia erat soluendo, & non solū mille quæ erant sibi necessaria habebat, sed etiam duo milia: tamen non habebat pecuniam: & si non exegit, postea perdidit mille: & sic remanserunt sibi tantū alia mille, quæ erant necessaria: mulier agit hac actione, & petit sibi auferri mille, quia dicit conuersionem esse factam, quia potuit à se exigere: & non exegit, potest enim vendere bona, si pecuniam nō habebat: dicit hic, q si postea incepit gerere vsq; ad perditionem, non transit multum tempus, nec est sibi imputandum, cur non vendidit: ideo non est facta conuersio, nec auferetur sibi aliquid de illis mille: sed multum tempus transierit, & fuit in mora: & sic facta esset cōuersio, & auferrent sibi illa mille, vel ea quę essent necessaria pro dote: & hæc est intentio
3 literę. † Ex quo nota q nō debet quis se præcipitare, nec est imputandum sibi, si hoc non facit. l. j. §. quibus. ĵ. de suc. edict. & ĵ. de interrog. act. l. & quia ĵ. de sta. li. l. si pecu. §. fi.

1 ☞ Quæ actio possit conuerti in actionem negotiorum gestorum: & num. 2. & 3.
2 Actio redhibitoria durat sex mensibus, & ad quid detur?
3 Actiones temporales quæ sint, & quæ perpetuæ?
4 Causæ quatuor propter quas id quod debetur actione particulari, conuertitur in actione uniuersali negotiorum gestorum, uel tutelæ ex diuersis causis.
5 Actio particularis, in aliam particularem non transfunditur.
6 Diuortium (quod est separatio matrimonij ualidi) non habet locum de iure canonico, uel diuino, ut eo facto tam uir quàm uxor possint transire ad alia uota, & quid per ingressum religionis? & num. 7.

7 Matrimonium factum inter coniunctos usq; ad quartum gradum, si declaratur nullum non dicitur diuortium, sed separatio facti.

§. Illum autem. † Suprà quando gestor negotiorum tenebať domino, tamē actione quæ non erat solidi persecutoria, & sic intererat domini, q fieret conuersio in ištam, quæ est solidi persecutoria: hic loquitur quando actio prima erat tēporalis: & sic etiā interest domini, q fiat conuersio, quia ista est perpetua. Item ſ. quādo gestor tenebatur domino, sed dominus nō tenebatur gestori: hic quā do etiam dominus tenebatur gestori: & non reperit gestor in bonis domini vnde sibi posset soluere: ideo non impuratur, si à se non exegit. Sed si inuenisset vnde posset sibi soluere, imputaretur: & sic fieret conuersio, vt hic colligitur à cōtrario sensu: & ad istud contrariū aduersar ver. sequens cæterum. quia hic loquitur quando actio prima erat temporalis: ideo imputatur quia intererat domini quod fieret cōuersio in ištā perpetuam. Sed quando prima esset perpetua, sicut ista, non fieret cōuersio: quia non interest domini, q fiat, cum tantū possit consequi per primā, quantū per ištam: & hoc vult gl. super illo ver. cæterum. in prin. Ponitur enim hic casus primo, q quādo gestor mutauerat domino negotiorum, & ab eo receperat pignora antequam inciperet gerere negotia eius, & postea non exegit à se pignus: nam si non potuit sibi soluere de eo quod mutauit, quia nō reperit in negotijs domini, vnde non est sibi imputandum: quia non tenebitur restituere pignus, nisi recepta pecunia debita. Si ergo reperit, & sibi non soluit, nec pignus restituit, illud quod reperit tenebitur gestor restituere, atq; etiam pignus per hanc actionem, absq; eo, q recuperat pecuniā mutuatam, & hoc vult gl. † Secundus casus ponitur quando gestor tenebatur domino actione redhibitoria, pro animali morboso, quod vendiderat: vnde tenebiť restituere pretium per actionē redhibitoriā, quæ durat sex mēsibus: sed à domino debebat rehabere animal debitum, & etiam accessionem: vt si erat equus & fecit pullum: vel vacca, & fecit vitulū, tenebiť etiā ad interesse, si animal prædictum culpa vel dolo suo fuisset deterioratum: item etiam si fuisset seruus, tenebiť restituere quic quid per ipsum seruum fuisset acquisitum, non ex re ipsius emptoris: si istam non reperit in bonis domini, cū potuerit ea rehabere, non imputatur sibi præiudicium, si à se non exegit: ga non tenebitur ipsum reddere, nisi omnia ista rehaberet vt in tu. de ędi. edict. † Nunc ergo gl. super versi. cæterum. opponit
3 ex istis duobus versic. colligitur distinctio inter istos duos casus quando actio prima erat temporalis, & tunc fit conuersio: & quādo erat perpetua, & tunc nō fit: q cōtra non debeat fieri: nam nulla est actio ita perpetua, quæ non tollatur tempore præscriptionis: patet in l. ij. C. de consti. pec. & in ti. de præscri. xxx. ann. tēporales enim actiones dicunť ille, quæ fuerunt introductæ in esse, cum certo spatio tēporis, vt contingit in actionibus prætorijs: sed perpetuæ dicuntur, quæ fuerunt introductæ sine meta temporis. Tamen postea per alias leges tollunť tempore præscriptionis. Si ergo tenebaris mihi actione perpetua reali, vel personali, & de præscriptione longi vel longissimi tēporis non supererāt nisi duo dies, qñ incepisti gerere negotia mea: & tu sciens hoc, cū posses à te exigere, nō exegisti: an conuertar illud debitū in hanc actionē? gl. secundū lo. dicit q sic: & q inter perpetuam & temporalem non est differentia substantialis: nam in vtraq; distinguitur: aut lapsum est tempus durante gestione, & tunc in vtraq; fit conuersio: aut nō est lapsum, & tūc in neutra fit. Solū ergo est differentia: quia plurimum contingit, quòd in temporali durante gestione finitur tēpus, sed in perpetua nō sic: quia longius est tēpus pscriptionis. gl. tenet q nō requirar, vt tēpus labatur durante gestione, & satis colligiť ex princ. l. quod loquitur, qū fuit soluendo durante gestione, & etiam nunc ea finita est soluendo: q nihilominus si fuit in mora exigendi à se, fuit conuersio: vt ibi, pptercasum, qui potest euenire, q potest effici nō soluendo, vt in si. primę partis. eodem modo, qñ actio erat tēporalis, & durāre gestione tēpus non est finitū: nā nihilominus fit conuersio, quæ finiri potest. Dic ergo, & istud non tangit gl. quòd si esset finitū tēpus durāte gestione, nō esset differentia inter tēporalē, & ppetuā: sed si non est finitū, est differētia: qa si est tēporalis, fit conuer

4 conuersio, quia pōt cito finiri: sed si est perpetua, secus. † Et qa plures sunt cāę propter quas id quod debet actione particulari conuertitur in actione vniuersali negotiorū gest. vel tutelæ ex diuersis causis. gl. hīc notabiliter ponit quatuor causas, ppter
5 quas potest hoc fieri, qđ dic, vt in ea. & signa ipsam. † Sed vna particularis in aliam particularē non transfundiť. ad qđ. ĵ. in l. si remunerādi. §. apud Iulia. cętera dic, vt in gl. quę nō tendunt ad aliud, nisi ad declarationē literę quæ remanet declarata per
6 prædicta. † Et vltimo no. glo. l. j. in fi. quæ semper allegatur, q de iure canonico, vel diuino, nō habet locum diuortiū, quod est separatio matrimonij validi: vt eo facto, tam vir quā vxor possunt transire ad alia vota, vel matrimoniū. Nam hoc hodie nō pōt fieri: quia si matrimoniū est validū, non pōt separari, vt qui libet eorū possit transire ad alia vota: licet possit separari totus vel propter religionē, vel propter crimen adulterij: tñ quilibet
7 remanebit sine alio cōiuge. † Si vero matrimoniū nō tenuisset vt quia factum inter cōiunctos vsq; ad quartū gradum, tūc possit declarari nullū, & non diceret diuortiū, sed separatio facti, & quilibet posset transire ad aliud matrimoniū: & ista propter diuinam scripturā. Quod Deus cōiunxit, homo nō separet. Et sic etiā authoritate Papę nō posset fieri diuortiū, si matrimoniū esset cōsummatum copula carnali: sed si per verba tantū de pręsenti, posset propter ingressum religionis duntaxat: imo etiā si ne Papæ authoritate ingrediēdo religionē, soluereť, vt probat in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. & quæ sit ratio diuersitatis inter vnum casum, & alterum, quantum ad potestatem Papæ, habetur in cap. ex publico. extra de conuer. coniung. per gloss.

LEX XXXVIII.

1 Si liber homo. † Gerens susp icione necessitatis, quæ non suberat, habet hāc actionē. Item soluens creditori, liberatur ipso iure à suo creditore, si etiam ipse soluens tenebatur eidem, cui soluit. h. d. Et idem si res sua erat illi obligata pro eo quod soluit. l. solutū §. solutam. ĵ. de pign. act. aliās liberaretur tamen ope excep. l. si opera. ĵ. de doli except. In tex. ibi mutuam pecuniam. sup. fit ex quo mutuo, ipse obligatur mutuanti, & ego: quia ipse exposuit in rem meā obligor sibi. ſ. hac actione, licet non gesserim sponte, sed ex suspicione necessitatis, quæ tamen non suberat: ideo non facit hanc actionem cessare. Ergo etiam obligor mutuāti actione, de in rem verso. vt in gl. & sic ex cā, ex qua liber homo tenebatur mutuāti, ergo etiā teneor, licet diuersis rōnibus: & ista est rō, quare si soluo mutuāti, tollitur actio negotiorū gestorum, quæ illi libero homini cōpetebat contra me ipso iure. Sed si nullo modo teneť creditori eius. qa tñ erat suus creditor liberaret ope excę. vt in d. l. si opera. nisi esset obligata res mea.

2 ☞ si quis gerat negotia ecclesiæ sine authoritate prælati, tenetur ecclesia in quantū est locupletior: si cum authoritate prælati, tenetur in solidū, & quid si res desinat esse?

LEX XXXIX.

1 Litis contesta. † Quandocunque esse illum locupletem est causa actionis dandæ sufficit, quòd sit locuples tempore lit. contest. vt agi posit. licet priusvel postea non fuerit. h. d. & ad hoc allegatur. & pone casum, quando fuerunt gesta negatia pupilli, qui ex priuilegio pupillari non tenetur vltra quam sit effectus locupletior. vt ca. l. si pupilli. in princi. & C. eo. l. ij. Sed oppo. quòd imo inspiciatur tempus sententiæ. vt ĵ. solu. matri. l. rei iudica. & ĵ. de peti. hære. l. si à domino. §. quo tempore. glo. respondet, quòd si est locuples tempore contestationis, licet prius non fuerit, vel postea desinat, habeat locum, quòd hīc dicitur: sed si tūc non fuit, sed postea incipit esse, tunc sufficit, quòd reperiatur tempore sententiæ vt in ll. contrarijs. Bart. dicit, quòd hīc quē esse soluendo, erat causa actionis dandæ: sed in ll. contrarijs, erat causa condemnationis moderandę. Sed qualiter cognoscitur? respondeo, inspicitur modus loquendi: quia si lex, vel statutum dicat quem teneri vel obligari si est locupletior, tunc est causa actionis dandæ: & ita est hīc: sed si dicat quem non condemnari, nisi quatenus est locupletior: tunc erit causa conditionis moderandę. Istud potest transire, quòd tunc inspicitur tempus rei iudicatæ. tamen in præcedenti casu, videtur tenenda opi. glo. quæ satis videtur probabilis. In tex. ibi: sine tutoris authoritate: si enim cum authoritate tutoris gestor gessisset: obligaretur pupillus insolidum: vt C. si tut. vel cura. interue. l. etiam. † Idem in ecclesia dicēdum est q si quis gerat negotia eius sine authoritate prælati, tenetur ecclesia inquantū est locupletior: si cum authoritate prælati, tenetur in solidum. Bald.

Item opp. q licet desinat res esse, nō desinit esse locupletior: vt ĵ. quod met. cau. l. si ipsa. sol. ibi erat conuersa in aliam rem: vnde nō videtur desijsse, nec locupletior esse. Tertio oppon. q pupillus teneatur insolidum, quatenus est locupletior, vt ĵ. de sol. l. in pupillo. §. j. Sol. vt no. in l. si pupilli. in prin. in iij. gl. ſ. eo. quia ibi in negotio necessario gesto vt ſ. eo. l. siue hæredi
2 taria. l. autem si pupilli. & ista loquuntur in negotio nō necessario gesto. Quid autē si lex vel statutum dicat quē condēnari, vel teneri si res ad eum peruenenerit. nō autem dicit quem teneri vel actionem dari: nec dicit quē condemnari quatenus est locupletior: sed solùm teneri si ad eum peruenerat, & res peruenit: sed non durauit, an sufficiet peruenisse? de hoc dic vt ĵ. quod met. cau. l. videamus. cum l. seq.

1 §. Si pecuniæ. † In hac actione veniunt vsuræ, & habetur in ea ratio culpę, nō aurem casus fortuiti. h. d. In tex. ibi, si pecuniæ, ſ. dominicæ secūdum Bal. In tex. ibi, negotia gessit, ſ. fœnerādo: quia dñs cōsueuit fœnerari: aliās esset in culpa, aggrediēdo negotia insolita, vt ſ. e. l. si negotia. & sic teneť de casu. In tex. ibi, vsuras, ſ. quas pcepit ex suis cōtractib⁹. In tex. ibi, & piculū eorū nominū, subaudi, ppter culpā eius, qui mutuauit illis quia nō erant soluendo: vel de quibus dubitabatur q efficerentur non soluendo.

2 ☞ Filius in potestate uel emācipatus si habeat beneficium ecclesiasticum, & pater gerat eius negotia: tenebitur sibi, & ipse patri actione neg. gest.

1 §. Pater si. † Etiam inter patrē et filium dari potest hęc
2 actio. h. d. † & no. q si filius in potestate, vel emācipatus habeat beneficium ecclesiasticum: & pater gerat eius negotia, tenebitur sibi, & ipsi patri hac actione.

2 ☞ Maius delictum est in faciendo, quàm in non faciendo.
3 Tutor uel alius administrator publicus, si pecuniam pupilli uel reipub. conuertat in suam utilitatē, tenetur ad cētesimas usuras. & nu. 1. & quid in gestore uoluntario?
4 Vsura dicitur pœna quando debetur, uel exigitur propter moram, & potest pluries committi, sed stipulatio pœnalis semel tantum committitur.

LEX XL.

1 Qui sine † In hac actione veniunt vsuræ non centesimę, sed cōmunes. h. d. tota lex. Vel sic gestor si à se nō exegit quod exigere debuit, & potuit, tenetur ad vsuras illius pecuniæ, quā exigere debuit, ſ. quæ in regione frequētantur, nō aūt ad cētesimas ad quas bene teneť tutor, vel alius administrator publicus, si pecuniā pupilli, vel reipub. in suam vtilitatē cōuertat, quia plus delinquit faciēdo quod nō debet, quàm nō faciendo quod debet. h. d. in effectu.
2 † Et sic not. q maius delictū est in faciendo, quā in nō faciēdo. vt no ĵ. ad Silleia. l. ij. In prin. l. ibi, creditoris sui negotia gessit, sub. nec à se exegit Rayne. In tex. ibi, debiturū vsuras. sup. si dñs negotiorū consueuerat fœnerari, vel ipse gestor fuerit in mora: aliās secus. vt no. ſ. e. l. si autem. & ĵ. de viur. l. qui semisse. hodie cùm omnis vsura sit prohibita, cessat quod hic dicitur. In tex. ibi, q si dies soluēdæ pecunię. Isto ergo casu debitum erat in diem, & lapso die esset in mora quia interpellat l. magnam. C. de contrahen. & commit. stipu. & sic indistincte teneretur gestor: sed si debitū erat purum, non esset gestor in mora, nisi foret interpellatus iuxta no. in l. mora. ĵ. de vsuris.
3 † In tex. ibi, cuius tutelam negotia've administrat. Videtur ergo velle iste tex. quòd non solum tutor, sed etiam gestor voluntarius, si pecuniam pupilli vel domini cōuertat in suam vtilitatem teneatur ad centesimas vsuras. Sed contra in gestore: quia imò non tenetur nisi ad illas quæ frequentantur in regione: licet tutor bene teneat, & etiā magistratus publicus. Vnde opponit glo. de l. idemq. §. ij. ĵ. manda. qui incipit, si procurator. versi. si pecuniam. & ver. quòd si non exercuit: sed ad suos vsus conuertit. Et soluit finaliter, quòd hic non loquitur de voluntario gestore, sed solùm de tutore: & dum text. dicit, cuius tutelam negotia've, exponit, id est tutelaria negotia. Breuiter ista solutio videtur contra mentem literæ. Vnde potest dici q aut gestor reperit pecuniam in negotijs domini, & ipsam in suam vtilitatem conuertit, & tunc loquitur l. contraria; quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

non tantū videt deliquisse,cū in exigendo interuenit eius industria:vnde mitius agitur cū eo,quā cum illo qui nullā industriam exercuit in exigēdo:& idē posset dici in tutore, & alio administratore publico:& isto casu loquit ille §. si bene inspiciatur. In tex.ibi:maximas vsuras, id est centesimas. † In tex. ibi:vice cuiusdam pœnæ.no.q vsura dicitur pœna: hoc verū, qñ debet vel exigit ꝓpter morā:sed aliqñ exigit etiā sine mora,qa deductę fuerūt in stipulationē.l.lecta.in fi.ff.si cer. pet.& tunc nō dicitur pœna,quia illa nō debetur sine delicto,vel mora. Item stipulatio pœnalis semel tantū cōmittitur.vt ff. de arb. l.si duo,cum ibi notatis,sed vsura pluries committi potest.

☞ Soluēs pro alio inuito,an & qualiter possit hac actione recuperare, quod soluit?

Potest quis alteri inuito prodesse,non autem nocere:nec eius conditionem deteriorem facere.

Casus in quibus potest quis exigere pecuniam,quæ alij debetur.

LEX XLI.

OLuendo. †Potest quis soluere pro inuito vel ignorante & ipsum liberare,sed non potest actionē alteri auferre,exigēdo, quod alteri debetur,quia soluens non liberat.h.d. & cum ista l. coniunge l. cum pecuniā.ff.e.quia quod hic deficit per illā suppleť: hic ēm dicitur,ꝙ potest soluere pro inuito,& ipsum liberare:sed non dicitur hic,an quod soluit pro reo,possit repetere: & ibi dicit ꝙ potest. †Sed intellige,qñ soluit pro ignorāte: si autē pro inuito contradicēte,licet illū liberauerit, actionē tñ cōtra illum non habet,vt est casus in l.si pro te.ff.manda.licet alij contradicentes dicant,ꝙ interdum quis gerit pro inuito aliquid, quod gerendo delinquit & tunc non habet actionē.l.fi.C.eo. interdum gerendo nō delinquit:quia non tangit res alienas,sed soluit pro vetante vel cōtradicente:& tūc non obstāte prohibitione,habet actionē.Breuiter ista distinctio tollitur per illam l. si pro te.quæ loquit in promittente & soluēte pro alio inuito, & contradicente:& sic nō delinquit, & nihilominus nō repetit, & sibi imputat.Sed an possit petere à creditore cui soluit,vt cedat sibi actionē cōtra istū debitorē contradicentē:dic vt no:C. de sol.l. nulla. In tex.ibi:nō potest iure exigere: vt sī exigit, nō liberat soluentē:& sic nō tollit actionē creditori inuito.facit l.Stichum.ff.de noua.in fi. In tex.ibi naturalis ēm.† Nota regulā,ꝙ potest quis alteri inuito prodesse', nō autem nocere, nec eius conditionē deteriorē facere:& semper allegatur ista l. In gl.j.ibi.sed contra.ff.de reg.iur.l.inuito.dic secundū Dy. & alios reiectis solu.gl.ꝙ si aliquid gerendo te inuito,nulli alteri cōfero vtilitatem,quām tibi, nō possum illud facere te inuito,vt in contrario:sed quando affero alteri vtilitatem quām tibi,vt in casu isto,qa sicut interest sua liberari,ita interest creditori recipere,quod sibi debetur:tunc illud bene possum facere te inuito,& in vtrunque confero beneficium:in alio contrario gl.dic vt in ea.† Not.glo.sequentē in qua enumerant casus,in quibus quis potest exigere pecuniam, quæ alij debet. hoc intellige,pro ignorante non pro inuito. Regulariter secus:quia quis non potest tollere obligationem, vel actionem alteri competentē.vt l.Stichum.§.fi.de noua.fallit in istis.

LEX XLII.

SI communes ædes. †Quod in re cō muni quis facit, non ex necessitate communionis, venit in hanc actionem,nō in actione communi diuidundo. hoc dicit.& semper allegatur ad hoc.

LEX XLIII.

QVi seruum. †Qui defendit seruum alienū in actione noxali, habet hanc actionē, nō actionē de peculio h.d.nā nō contrahit vel quasi cōtrahit cū seruo,quo casu dat actio de peculio cōtra dñm,sed potius videt cōtrahere,vel quasi cōtrahere cum dño,defendendo rem suā,ne alteri adiudicet. In tex. ibi defenderit,subaudi,& cū probata esset noxa, soluit agēti damnum, quod fortè erat in x.ne aduersarius agens faceret sibi adiudicare seruum pro noxa,qui valebat multò plus illa,ergo x.repetam per hāc actionem,non per actionem de peculio:sed si maius erat damnū, quā seruus,videlicet nō bene fecisset soluere: sed potius habuisset pati,quòd seruus daretur pro noxa: & sic non repeteret,& hoc vult gloss.

LEX XLIIII.

SI serui. †Qui gerit negotia dñi persuasu serui, habet hanc actionē contra dñm,si mandato serui habet actionē de peculio.h.d. primo casu videtur gessisse contēplatione domini,non serui:in secundo verò contēplatione serui: & sic potius gerit negotiū serui,quā dñi. In tex.ibi:si verò mandato serui,subaudi,& eius contēplatione nō mea,& propter eius mandatum: nā tunc contraxisti cum seruo. Ideo habes actionem de peculio contra me,& de in rem verso:sed in præcedenti casu,nō cū seruo, sed mecū videris cōtraxisse:licet motus fuerit rogatu serui. Est autem lōga differentia inter hanc actionē,& de peculio:quia ista datur in solidum,sed de peculio nō:sed quatenus est in peculio. In fine primæ gl.ibi sed consilij dandi,ad quod vide quod not.ff.de infami.l.ob hæc verba.in vltima gloss.

LEX XLVI.

SI qui. †No.hic secundū Bal.ꝙ pupillis non habentibus tutorē quilibet amicus potest facere sibi dari:& si habet,quilibet potest ipsum accusare de suspecto,& facere ipsum remoueri, qa est opus pium. Itē,ꝙ expēsam quam in hoc fecit,non recuperat,sed censet fecisse animo donādi,si habuit amicitiā cū patre: quod intelligo si sint paruæ:nā in magnis,nō ita præsumit animo donandi,nec etiā præsumeret in alia impēsa nō pia, quæ nō esset circa personam pupilli:datio enim tutoris est circa personam, quia tutor dat principaliter personæ.& ad hoc l.alimēta.C.eo. glo.opponit ꝙ licet amicitia paternali videtur hoc fecisse, posset tamen repetere,vt ff.eodem l.si pupilli.§.si ego. glo. soluit: sed clarius ibi, super verbo amicitia. Tu dic melius:quia aut propter amicitiam quam habui cum patre tuo gero negotiū tuum pium.& circa personam tuam modicum non impendo: & tunc loquitur hic,quòd videor fecisse animo donandi. Aut propter amicitiam patris tui gero negotium ipsius patris, & etiam alio respectu est tuū: & tunc loquitur contrarium: quia videor contemplatione patris gerere, vt repetam, non vt donem. Est ergo hic pietas paternalis, & charitatiua erga filium contemplatione patris.vt no.gloss.in dicto §.sed ſi ego.

☞ Ad honores perueniendum est per gradus.

Negotium si pertinet ad aliquem ratihabitione, ea ratihabitione secuta parit hanc actionem.secus si non habeat ratum.Si verò pertinet ad eum reipsa licet non ratificet,dabitur gestori hæc actio neg.gest.

Pro honore habendo inhoneste datur pecunia.

LEX XLVII.

VÆ vtiliter. †Impensa quam gestor facit in acquirendo honorem domino, dicit vtilis,& potest repeti per hanc actionem, si honestè & per gradus acquiuit.h.d.† semper allegatur,ꝙ ad honores perueniendum est per gradus.i.de minori ad ad maiorem, nō autem postpositis gradibus: quia tunc habet locū authoritas gl. ꝙ casum sibi quærit,ꝙ post ruptis positis gradibus, ꝑ abrupta quærit ascensum:& ponit hic exemplum, si gestor impetrauit à superiore aliquod officiū pro dño,qui merebat, & erat aptus ad illud exercendū,& soluat cancellario pro litera, & alias impensas consuetas facit,si dñs ratū habeat,repetet à domino ex pensas,aliàs secus:† quia erat negotium quod pertinet ad dominum ratihabitione:quia nili ratum habeat,nec damnū nec vtilitatem sentit ipse,vel res suæ:qñ autem sentiret,vt si expenderē in rem tuā, tunc dicit reipsa:vel si te liberarē soluendo,vt ff.e.l.soluēdo.licet ēm postea nō ratifices, tñ habeo actionem. vt l.cum pecuniam.ff.eod.licet antequam solueres inhibuerim. secus vt dixi in l.soluendo. † Opp.quòd non posset honestè dare pecuniam pro honore acquirendo,cū talis incidat in l.Iuliam ambitus. Quidam dixerūt, quòd olim dabatur honestè, hodie ista non placet. Alij dicunt quòd palam datur honestè, clam non. Tu dic,quòd si do pecuniam pro honore habendo, inhoneste do, & tunc habet locum ille titulus:sed si pro honore dato gratis,do pecuniam pro literis habendis, vel pro alijs expensis,tūc licitè do,& de istis loquitur iste tex.

☞ Seruus cui relicta est libertas purè & simpliciter,licet non teneatur reddere rationem de antè gestis,tenetur tamen reddere quicquid habet de bonis defuncti.

§.Qui

§.Qui purè † Seruus cui relicta est libertas purè & simpliciter,non tenet reddere rationē de antè gestis.h.d. sed si sub cōditione rationes reddiderit, secus, vt in gio.& etiā aliquando posito,ꝙ purè sit relicta.vt l.ſi.§.pe. ff.de pet.hære.& rationē specialitatis ponit hic gl. quia ibi vnū inducebatur pro ipso,cōtra ius cōe: ideo aliud inducit contra ipsum,iuxta illud qui in vno grauatur,in alio releuat,& econuerso.l.eum qui.ff.de iureiur. † In tex.ibi libertatem accepe-
rit:& sic adita hereditate statim sunt liberi:& si hæres petat,vt reddat rationem de prius administratis, non tenet reddere:qa videtur hoc per testatorem remissum. Si tñ aliquid haberent de bonis defuncti,reddere tenentur: quia in dubio reliqua nō videntur remissa.l.si quis rationem.ff.de libe.lega.

☞ Vbicunque quis remanenet in damno, si quid indebite soluit,non posset repetere, non tamen semper dabitur ei actio nego.gesto.

Quo cognoscitur,an quis soluerit nōie proprio,uel hæreditario,& qñ solutū repetat.

§. Titius pecuniam. † In negotio quod pertinet ad aliquē ipso gestu, ille tenetur ad quē inveritate pertinet,licet alterius contēplatione sit gestum.h.d.vel sic.Qui soluit debita hæreditaria contēplatione illius quē putat hæredē,cum nō sit,repetit à vero hærede,licet eius contēplatione non soluerit.h.d. facit.ff.eo.l.item.§.fin. In tex.ibi hæredem ex testamēto extitisse,& sic contēplatione sororis,aliās non facturus:& hoc faciebat dubitationē, scdm Bal.† Sed quia si nō posset repetere à verò hærede,à nullo alio posset repetere,& sic perderet quod soluit,& hoc non est iustū, cum soluerit bona fide. Ideo si conceditur,vt contra eum agat: & hoc retento gl.opponit:quia si ista ratio est bona,sequitur,ꝙ vbicunꝙquis remanet in damno indebitè,si qđ soluit non posset repetere,dabitur sibi hæc actio: & tñ hoc non est verū,vt in gl.propter hoc gl.supplet ad tex.quod dic vt in ea. Opp.in gl. ꝙ iste soluens non repetat à vero hærede, sed ab eo cui soluit: quia licet illi deberetur, non tñ debebatur à soluente,sed à vero hærede: ergo soluens videtur soluisse indebitū respectu sui, & hoc videtur sufficere,vt habeat condictionē indeb.vt l.si pœnæ.§.j.ff.de condic.indeb.sed iste tex.vult ꝙ non repetat ab eo, cui soluit, sed à vero hærede.gloss.soluit, ꝙ contrarium loquitur,quando soluisset proprio nomine:hic loquitur,quādo soluit hæreditario nomine. † Sed quomodo cognoscit hoc, an soluerit proprio nomine,vel hæreditario? dic vt ibi dixi. Nam si credo me hæredem indubitāter:quia nullus mihi mouet litem de hereditate,videor soluisse nomine proprio:quia postquam adiui desinit esse hæreditas:vnde non potest dici,ꝙ soluam nomine hæreditario,& tunc repeterem ab eo, cui soluissem,si nō indubitanter credebam me hæredem:imo cum dubito,ꝙ fortè mihi mota erat lis,vel controuersia:tunc videor soluisse nomine meo,si sum verus hæres: & si apparebit contrarium,videor soluisse nomine hæreditario, seu nomine veri hæredis. Ideo tunc,si apparet me non esse,repeto à vero hęrede,cuius contēplatione videor soluisse:& ista videt mihi veritas.licet per glo. & doc.non tangatur.videtur in casu istius §.si credebat indubitanter sororem esse hæredem quia nulla lis vel controuersia erat mota,quòd tunc posit repetere ab eo cui soluit: sed si erat mota,repetit à vero hærede per hanc actionem.

☞ Vna species nego.gest.quæ pertinet ad dominum,quia uoluit, uel mandauit quòd gereretur: nec ad eum pertinet reipsa, nec ipso gestu, nec cura & solicitudine, nec etiam ratihabitione.

Si tale negotium geratur per patrem mandatarij,& sic contemplatione filij ad quem pertinebat cura, & solicitudine, quare non dabitur inter patrem & dominum actio negotio.gestorum.sed detur filio mandatario actio mandati?

Procurator ad negotia statim quòd acceptat mandatum,censetur esse negotium suum cura,& solicitudine:& potest tunc alium substituere.

Si iudicium agitur nomine domini, non dicitur negotium procuratoris constitui ad iudicia,nisi post licem contest.ideo prius non potest alium substituere suo nomine.

LEX XLVIII.

MAndasti filio. † Si gessi negotium,quod alteri mandasti gerendum, tui tantùm contemplatione,non mandatarij: datur inter te & me hæc actio, sicut si nulli alteri mandasses gerendum: sed si hoc feci contemplatione mandatarij,ne ipse tibi teneatur mādati, tunc non datur inter te & me hæc actio. sed si mādatarius erat in potestate mea,datur mihi ex persona sua actio mādati quæ fuit mihi per ipsum acquisita.& tibi datur contra me, de peculio:sed si nō erat in potestate mea,nulla actio datur mihi contra te:sed datur hęc actio cōtra mandatarium, & mādatario contra te datur mādati.h.d.& est vna noua lex † Africani qui fecit leges subtiles & speculatiuas. Et dicit Bart.ꝙ hic ponitur vnū genus seu vna species negotij gesti, vltra alias quas posuit glos.in l.si pupilli.§.item quæritur.ff.eod.quod dicitur tuum.quia voluisti vel mandasti ꝙ gereretur nō alia ratione, vel respectu. Mandasti enim ꝙ tibi emeretur fundus. Istud negotium nō pertinet ad te re ipsa, quia nihil geritur circa rem tuam,si fundus ematur:nec ipso gestu,quia emens non soluit aliquid ad quod teneris, nec te liberat. nec cura & solicitudine,sed potius ad ipsum mandatarium isto modo pertinet:nec ratihabitione,quia ratihabitio sequitur actum:hic verò mandatum præcesit:pertinet ergo ad te,ideo quia voluisti geri:et in hoc differt ab eo quod est tuū ratihabitione: quia hic præcesit mandatum,ibi verò sequitur ratihabitio, in quo genere seruandum est quod hic dicitur. In tex.ibi,ego ipse cùm tibi emi:supple, cùm pretium de pecunia mea soluī. Vnde volo ipsum à te repetere,quæritur an possim & qua actione? distingue,vt sequitur. In tex.ibi,nam si propterea ꝙ tibi necessariū esse,supple,& sic tui cōtemplatione, nō autem contēplatione filij mandatarij:quia nō emi,ne filius tuus tibi teneatur mādati,si negligeret implere mandatū:quia bene sciebam ꝙ nō negligeret:sed emi vt tibi seruirem,postquam ista erat voluntas tua,ꝙ emeretur. Vnde perinde habeo contra te hanc actionē, acsi nulli mādasses ꝙ emeret,& ego sciens ꝙ hoc volebas emi.

In text.ibi,si verò propterea emerim,ne filius meus mandati iudicio teneatur,subaudi,& sic contēplatione filij mei non cōtemplatione filij tui:in isto casu non habeo cōtra te actionem neg.gestorū:licet istud negotiū ad te pertineret. Quia voluisti ꝙ emeretur nō alia ratione,sed gessi negotium filij mei: qa ad ipsum pertinebat cura,& solicitudine postquā mandatum susceperat.Et ideo sicut filio emēti & soluenti de suo, daretur actio mādati si non esset in potestate mea:ita & mihi ementi, & soluenti de meo,datur mādati ex persona filij: quia ex contractu suo tecum celebrato ea mihi acquisiuit.l. cùm seruus.ff. mand.& C.si seruus exte.l.j.tibi verò datur cōtra me actio de peculio ex cōtractu celebrato cum seruo meo nō tātùm iussu meo. †Sed oppo.ꝙ imò detur mihi contra te hæc actio:quia istud negotiū censetur pertinere vno respectu ad te,alio respectu.ff.cura vel solicitudine ad filium meū,sicut negotium pupilli dicit ptinere ad tutorē cura,& solicitudine.sed si negotiū gerat cōtēplatione tutoris,nō solū ipse tutor teneť,sed & pupillus:ita & hic debes tu teneri.vt ff.e.l.si pupilli.ī prin.& insolidum:quia nō es pupillus.Sol.& tene menti:quia subtile cōtrarium loquitur:& haberet locū in negotio quod ad te posset pertinere re ipsa vel ipso gestu: hic verò neutro istorum: imò solùm ex hoc,quòd geri mandasti: quo casu si gerat contēplatione eius cui mandasti,non datur actio ista cōtra te in aliquo mihi gerenti,sed datur ei cui mandasti actio mādati,vt est casus hic:& nunc intelligis subtātiam huius legis: & differentiam inter casum,& casum. Sed contra, ꝙ idem si pertinebat ad te ipso gestu:vt in casu qui ponitur circa finē, quando mandasti vt fideiuberet pro te:nam idem dicitur quod ff. & tamen istud ad te pertinet ipso gestu:quia fideiussor si soluat, te liberat:sed quòd pro te fideiubeat, non pertinet ipso gestu ad te, sed si solueretur,fateor contrarium:& super hoc contrario, vi de hic Bar. †In tex.ibi,quia & si Titius id mandatum fuscepisset:dum dicit Titius intellige scilicet qui non erat in potestate mea.& not.hic secundùm Barto. quod statim quòd procurator ad negotia mandatum acceptat,censetur esse negotiū suum cura & solicitudine:& hæc est ratio: quia potest saltem alium substituere,vt ff.manda.l.si procuratorem.§.j.† sed si iudicium agitatur nomine domini,actio non dicitur negotium procuratoris cōstitui ad iudicia,nisi post lit.cōtest. ideo prius nō potest alium substituere suo nomine secūdùm Bar. Vltimò pro declaratione gl.opp.inquantū hic dicitur patrē teneri de peculio si cōtemplatione filij emit:imò videt teneri insolidū,quia agnouisse videt officiū,quod filius assumpsit emendo,vt videmus in patre agnoscēte tutelam delatam filio: vt ff. de tut.l.si filius.gl.soluit pluribus modis. Cōuniter tenetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 ¶ Calumniatoribus. Adde quis dicat calūniator: & vide tex. in l. j. ff. ad Turpil. & in l. athletas. §. calūniator. j. de infa. & ꝙ ibi Bar. & in §. notan dū. iij. q. iij. & intelligę, ꝙ quis nō solū dicitur calūniator agēdo, sed etiā excipiēdo, vt l. j. C. de aduoca. diuer. iu. & dicit Old. in suo consil. iiij. Ioā. an. in tit. de accus. ad fin. Cur. adde tu in hoc d. Bart. sozi. in cōsi. cxlvj. colum. v. ver. nec obstat.

secūda sol. ꝙ speciale sit in tutela datiua, quæ datio fit per iudicem, vt pater agnoscens teneatur insolidū: secus in testamētaria. vt l. Lucius. j. de admi. tut. & idē in alio officio priuato, vt hic: sed ad quid teneī de peculio, vel ꝓpter qđ dic vt in gl.

2 ☞ *Actio negotiorum gestorum directa quæ sit, & quæ utilis, & an sit differentia inter eas in effectu. & n. 3.*

3 *Actio utilis, uel utile interdictum, tunc datur quando non adsunt uerba nec etiam mens: sed adest interpretatio legalis extendens legem, de casu ad casum,*

LEX XLIX.

Actio negotiorum.

†Præmitte ad euidentiā, ꝙ olim actiones proponebanī cū certis solēnitatibus verborū, quæ dicebanī formulæ quæ hodie sunt sublatæ quæ erāt occupationes verborū. vt. C. de formulis. per totū. & tunc iudicia dicebanī solennia, & actio directa dicebaī: hodie sublatis formulis actio magis dici pōt vtilis, & iudicia extraordinaria. Vnde quæriī hic an sit differentia inter actionē, quæ olim proponebaī cum formulis, & illā quæ hodie proponitur sine formulis: & dicīt ꝙ non secundū primam lect. gl. secundū quam non habet contrariū, nec dubitationem: quia illa eadem actio, quæ olim proponebaī, hodie proponiī, licet nō eodē modo. †Sol. præmitte, ꝙ actio directa negotiorū gestorum datur voluntario gestori, & contra eum: sed necessario, vt curatori, nō datur directa, sed vtilis: quia edictum prætoris, & eius verba loquunī de voluntario. Vnde quæriī an sit directa, quæ datur ex verbis legis, & vtilis quæ secundū gl. datur ex mēte? & dicīt hic ꝙ non: & sic sunt eiusdem vtilitatis: & tantū quis consequitur per vnā, quantū per alterā. In hoc ꝙ gl. dicit, vtilē dari ex mente legis, licet nō ex verbis. Vltramōtani reprehendūt dicentes ꝙ ex mente legis: & ita datur directa, sicut ex verbis & mente. vt l. j. vti poss. C. & ff. nā edictum prætoris loquiī ibi de ædibus, & tamē quia est eadē ratio in aliis prædīs, & sic

3 adest mens, licet nō verba: datur directū interdictū. † tūc ergo datur vtilis actio, vel vtile interdictū, qñ nō adsunt verba, nec etiam mens: sed adest interpretatio legalis, extēdēs legē de casu ad casum: quia præsumit legislatorē sic voluisse, si de hoc cogitasset: sicut videmus in tacita pupillari, cōprehensa in expressa vulgari, & ecōuerso. l. iam hoc iure. j. de vulg. & pup. nā est verè interpretatiua: quia nec venit ex verbis, nec ex mēte, sed ex interpretatione iurisconsultorū: & illa est quæ non excludit matrē. l. hoc iure. j. de vulg. & pup. & C. de instit. & substit. l. fi. sed si haberet mentē, licet nō verba, quę possent colligi ex aliquib cōiecturis, nō esset merè interpretatiua, & matrē excluderet, sicut si esset expressa: in actione quę non ꝓuenit ex verbis, sed bene prouenit ex mente, vt dicaī directa potius quā vtilis. Itē op. ꝙ imò sit differentia inter directā, & vtilem: quia in directa eo modo teneī hæres, quo defunctus, scilicet dolo, lata culpa, & leui: sed in vtili in plus tenetur defunctus quā teneaī hæres. vt eo. tit. C. l. tutoris. & not. §. eod. l. iij. §. hac actione, & §. interdum. Solu. fateor, ꝙ in hoc differunt, quando datur cōtra hæredē, sed quando cōtra principalem gestorem, non differunt in effectu. Cætera circa istum articulum de directa, & vtili, dic vt l. j. C. de act. & oblig. per Cyn. & eod. tit. j. per Bart. in prin.

2 ☞ *Si acquisiui actionem pro te, & tu non uis quòd tibi cedam, potes me cōpellere, ut liberem debitorem, uel quòd eam alteri cedam: & ante cessionem possis debitorem liberare.*

LEX L.

1 AGnorante. † Qui acquirit actionē pro alio, tenet de illa facere, quod illi placet. h. d. & tene menti. si ergo procuratorio nomine tuo stipulor, vel vendo, vel emo: quia mihi acquiriī tur actio, non tibi: quia nō potest quis alteri stipulari vel pacisci, vt illi acquiraī, tñ teneor cedere actionē mandati. l. possessio quo ꝙ. §. & si possessio. j. de acqui. possī. si tu non vis, † ꝙ cedā, sed ꝙ liberē debitorē, potes me ad hoc cōpellere, vt est casus hic: & idem si velles, ꝙ cederem alteri, quā tibi. facit l. idē ꝙ. §. si cuius. j. mandati. quinimò tunc etiā ante cessionē pōt liberare debitorē, per pretiū: vt tetigi s. de pact. l. si cū ptore. & probaī j. de iure dotiū. l. mulier bona. §. fi. qui incipit mulier. aliàs est l. & j. de doli exceptio. l. si cum exceptio. §. mandauit.

2 ☞ *Si in re mea quam credebas tuam, impensam facis: non habes actionem cōtra me.*

3 *Si uendis rem meam nomine tuo sine meo consensu, quòd habeam actionem in factū de qua hic, uel negotiorum gestorum, si ratifico, & res sit perempta seu præscripta.*

LEX LI.

Si rem. †Si vendis rem meā nomine tuo sine cōsensu meo, ea pempta vel ꝑscripta cū agere nō posim ad eā possum cōtra te agere ad pretium vtili negotiorum gestorū, habendo venditionē ratā in subsidiū, licet nō fuerit facta nomine meo: ad hoc semper allegaī tex. cum gl. de cuius materia vide plenē per gl. & Cy. in l. mater. C. de rei ven. & per Bar. in l. si cum seruū. j. si cer. pe. vbi subtiliter declarat. Et legiī duobus modis, in gl. vno modo: vt ponantur hic tres casus. Primus vsque ibi: vt dare debere. Secundus vsque ibi, sicut ex cōtrario. Tertius vsque in fin. Alia l. est, ponat duos tantū. Primus vsque ibi, sicut ex cōtrario. Secūdus vsque in fi. pro cuius declaratione, vt intelligas opp. cōtra ver. dari deberet. nam luriscī videī adducere prabationē primi casus, per alium casum simlem: quia si egeris negotiū meū, credens esse tuum, datur tibi actio cōtra me: tñ si rem meā credēs esse tuā, vendis, datur mihi cōtra te actio ad pretiū: quia videris gessisse negotium meū in veritate, credēs esse tuū. † Sed cōtra, quia si in re mea quā credebas tuam impensam facis, nō habes actionem cōtra me. vt l. si in area. j. de condi. inde. in fi. sed solū exceptionem: propter hoc dicit Azo, ꝙ nō est intētio texdicere ꝙ si gessisti negotium meum, credens esse tuum, detur mihi actio contra te, vel tibi contra me: sed vult dicere, ꝙ sicut quando vendidisti rem meam nomine tuo, ea perempta daī mihi actio contra te ad pretiū: ita si non est perempta, vel præscripta, ga eadē est ratio, cū desinat mihi esse consultū ad rem: æquitas dictat, ꝙ agā ad ptium cōtra te. Oppo. in gl. quæ incipit insolidū, ꝙ nō posim habere hanc actionē cōtra te, ad pretium, nisi ratam habeā venditionem: nam istud est negotium quod ad me non pertinet reipsa, nihil enim impendisti in ea re ex quo res sit effecta melior, pertinet ergo solū ratihabitione: sed hic de ratihabitione nihil dicīt. Propter hoc gl. subaudit, ꝙ ego ratum habui aliàs hanc actionē nō possem habere: quia negotium non esset meum, nec ratihabitione. † Sed contra secundò, ꝙ imò habeam actionem, etiam si non ratificē per l. si & me & Titium. j. si cert. pet. Sol. actionem negotiorū gestorū non habeo, si non ratifico: quia negotiū nō est meum: sed actionem in factū ex æquitate illius legis, ne locupleteris cum mea iactura, bene habeo, vt ibi. Contra tertiò, ꝙ illam nō habeam: quia non est vērū, ꝙ locupleteris cum mea iactura, cum titulum onerosum habueris à me, quia emisti seruū cum peculio, & illa lect. loquiī quando nullum titulum habebas: vel habebas lucratiuū. Sol. in seruo, & in peculio, & rebus peculiaribus bene habebas titulū onerosum: sed in ista re subtracta, & perte vendita, nullum tit. habebas: quia non erat peculiaris, & sic locupleteris, si non redderes mihi pretium.

De calumniatoribus.[a] *Rubrica.*

2 ☞ *Licitum est mihi dare, ne detur iniqua sententia contra me: nō est licitum dare, ut detur æqua pro me: & si dedi sed non repeto.*

3 *Differt iste titulus à titulo de condi. ob turpem causam: quia iste prouidet ei in cuius præiudicium datum est, quod non est in titu. de condict. ob turpem causam.*

4 *Hoc edictum non extenditur, quando datur in negotio extraordinario: sed tunc talia lucra auferuntur à fisco.*

1 †Suprà tit. præcedenti loquitur quādo quis gerit negotia nostra nostro nomine, & ad nostram vtilitatem. iste ti. tractat de eo qui gerit non nostra, sed sua negotia, non nomine, sed suo, & ad nostrū damnum: vt litigabamus tu & ego, & tu cum nō foueres iustitiam, dedisti pecuniam iudici, vt daret contra me sententiam pro te, vel procuratori meo ipsum corrumpendo, vt permitteret dari contra me: nam super hoc emanauit edictū prætoris, quo cauetur vt mihi detur actio in factum, contra iudicem, vel procuratorē ad pecuniam receptam cum triplo: & sic ad quadruplum. Et iste est vnus casus, quando datum fuit negotiū vt fieret per calumniam in iudicio contra alium: alter casus est, quando darem eidem, ne daretur contra me iniqua sententia:

sententia: quo casu vertitur turpitudo solū ex parte recipiētis, nō ex parte mei dantis. Sed in præcedēti ex parte vtriusq; certe etiā hoc casu datur hæc actio in factū ad repetendū pecuniā datā cū triplo: & sic sicut dedisti vt fiat, et ego vt nō fiat: habeo

2 actionē ad repetendū data per te, & etiā ad repetendū data per me, et ad quadruplicata, vt j. eo. l. & generaliter. §. illud. † & sic licitū est mihi dare, ne detur iniqua sententia cōtra me: sed nō est licitū dare, vt detur æqua sentētia pro me, & si dedi nō repeto: quia turpiter videor dedisse iudicem corrūpendo, vt j. de

3 condi. ob tur. cau. l. ij. in fi imò perdo litē. vt ibi dicītur. † Sed ad quid emanauit hoc edictū prætoris? nonne satis erat titulus ille de cōdic. ob tur. cau. Sol. nō ibi eī tractatur, an repetere possit ille qui dedit: quo casu distinguitur, an versetur turpitudo ex parte recipientis tantū, & datur an ex parte dantis, vel ex parte vtriusq;, & nō datur: hic vero edictū prætoris prouidet ei, in cuius præiudicium datum est, vt licet dans nō possit repetere, tamen repetat ille in cuius præiudicium, & damnū dedit & etiam ille qui dedit, sed nō turpiter habet hanc actionē, quę est famosa, & datur ad quadruplum cōputato simplo. Item habemus in ista materia titulū. C. de pœna iudi. qui ma. iudi. vbi sunt cōstit. principis punientes dantē, vt perdat causam, de qui-

4 bus fit mentio hic in versi. sed hæc constitutio. † Item aduerte quia hoc edictū loquitur qñ datur vt aliquid fiat ꝑ calumniā in negotio iudiciario, nō ergo extenditur quando in negotio extraiudiciario: ideo si dares pecuniā Titio vt me offenderet, vel aliā iniuriā faceret, nō datur mihi hæc actio cōtra Titium ad repetendum data: sed auferētur ab eo, & fisco: quia illicita lucra sunt auferenda. vt j. eo. l. in hæredem.

2 ☞ *Actio ex hoc edicto cum sit famosa, non datur contra pareutē uel patronum: sed datur actio in factum generalis, quæ datur in subsidium aliarum actionum, nec agens consequitur hic quadruplum.*

3 *Qui aliquid dedit alteri, ut negotium iudiciarium fiat per calumniam, tenetur etiā ipse ad quadruplum sicut ille qui recepit.*

4 *Actio ex hoc edicto quòd sit famosa.*

5 *Si quis accepit, uel dedit alteri, ut negotium alteri fiat, quando puniatur pœna appli canda parti, & quando fisco.*

6 *Non potest quis de uno delicto criminaliter puniri diuersis legibus, & sic diuersis pœnis.*

7 *Si tu dedisti ut fiat mihi negotium calumnioſe, et ego dedi, ut non fiat: habeo actionē in factum ad repetendum quod ego dedi quadruplicatum: & si decedo antequam agam, hæres aget solum ad simplum per hanc actionem.*

8 *Quare non detur hæredi ad pœnam?*

9 *Quòd pro eo quod tu dedisti, cōpetat etiam mihi actio, & non tibi, & an eam transmittam ad hæredem.*

LEX I.

1

IN eum qui. †Diuide istum titulū in quatuor partes. Nam primo ponit verba edicti prætoris, quæ continēt duos casus. Primus est de illo qui dedit, vt alteri negotiū fiat per calumniā: & sic versatur turpitudo ex parte dantis, & accipiētis. Secundus de illo, qui dat vt sibi per calumniam non fiat: & sic nō versatur turpitudo ex parte dantis, sed ex parte recipientis & vtroque casu dicit, dari actionē in factum ei, ob cuius damnum datum fuit ad recipiendum in quadruplum, & sic contra recipientem: & hoc vsq; ibi, hoc iudicium. Secundo prosequitur primum casum declarādo. v. vel. vj. dubia circa ipsum vsq; ad l. & generaliter. ver. fin. qui incipit, quæritur si quis à te pecuniā &c. Tertio prosequitur casum secundū, declarādo simi liter. iij. vel. v. dubia vsq; ad l. annus. Quarto mixtim prosequitur vtrunque casum vsque in fin. titu. Similiter in prima parte

2 sunt duæ glo. vel tres. † Prima limitat tex. quòd hæc actio, cū sit famosa, non datur contra parentem, vel patronum, vt infra de obse. l. parens. scilicet, vt detur contra eos actio in factum ex hoc edicto, sed dicitur dari actionem in factum generalem quæ datur in subsidium aliarum actionum: & in hoc bene dicit. Item dicit, quòd per illam actionem in factum generalem, consequitur agens quadruplum, sicut per istam. Hoc non placet: quia illa non fuit introducta ad pœnam petendam, aliàs non esset differentia inter vnam, & alterā. Vnde nō esset ratio quare illa generalis daretur contra parentem & patronū, cum ista nō detur postquā actor tantū prosequitur ex ista, quātum

3 ex illa. Itē ñ gl. dicit † ꝙ nō solū ille qui recipit, tenetur in quadruplum: sed etiā ille qui dedit. Allegat aliquas leges, quę non probant, licet dicāt dantem in alio puniri: scilicet quia perdit

4 causam, et si bonā causam habeat. † Tertiò gl. super verbo, cōpetit, dicit hanc actionē esse famosam: quia oritur ex turpitu-

5 dine recipiētis. Super secunda parte sunt duæ gl. magnę. † Prima, quæ incipit criminale, enumerat alias leges, per quas punitur, qui accipit, vel dat alteri, vt negotiū alteri fiat: nā quædā puniūt recipientem ciuiliter pœna applicanda parti, vt est hoc edictum: quædā vero criminaliter pœna applicanda fisco. vt l. Iulia repetundarū. & l. Cornelia de falsis. & illæ nō requirunt ꝙ detur, vt calumnioſe fiat: sufficit enim dari, vt fiat. Illud aūt edictum, bene hoc requirit. Item si fuerit vna, & punitus fuerit quis ciuiliter, non tolluntur aliæ per quas punitur crimina liter: quia licet ciuilis, vel criminalis simul intentari vel agitari non possint: vna tamen finita, potest altera inchoari. vt l. interdum. de publi. & C. quando ciuilis actio l. vnica & j. vi bo.

6 rap. l. prętor §. j. & ibi per † Bar. sed si punitus est vna pœna criminaliter, tollitur altera similiter criminalis, quia nō pōt quis de vno delicto criminaliter puniri diuersis legibus: et sic diuersis pœnis. Imò si punitus est vna inducta per vnā legem, tollitur altera inducta per vnā legē: quod dic: vt l. senatus. infrà, de accusat. Altera glossa magna, quæ incipit nisi ille, primò limitat istum tex. dum dicit dātem puniri, quia perdit causam, per auth. sed nouo C. de pœ. iudi. qui malè iudi. quando ꝙpōte hoc confiteretur, postea vero cōtinuat verbū: nam tractari pōt cū tex. præcedenti. vsque ibi. & dic casum. Tertiò ponit casum in isto versicu. nam tractari. Quartò determinat vnum dubium. Quintò & vltimò ponit vnam distinctionē pro intellectu titu li: & dic vt in ea, quia nō habet puncta multum vtilia vel sub-

7 stantialia. † In tertia parte, quæ incipit in ver. quare dubitatur. primò in l. hæc actio. si tu dedisti, vt mihi negotiū fiat calūnioſè, & ego dedi, vt non fiat, certum est ꝙ habeo actionem in factum, ad repetendum, quod ego dedi quadruplicatum. Quid, si decedo antequam agam: an transmittam ad hæredem? & respondetur ꝙ non: quia sufficere debet hæredi, ꝙ possit repete re quantitatem, quam dedi: nō aūt debet agere posse ad pœnā. & h. d. dubitatur in gl. primò, qua actione poterit hæres repete re, quod dedit: an hac actiōe quę oritur ex hoc edicto? quidam dixerunt, ꝙ non: sed ꝙ repetet cōdict. ob turp. cau. vt j. l. proxi. §. sed etiam. Alij dicunt, ꝙ imò etiam hac actione, & hęc vera: quia tex. in prin. loquitur de hac actione, & dicit nō dari eā hæredi, scilicet ad pœnam. Ergo dum subijcit ꝙ debet sufficere, vt possit repetere quod dedit, debet intelligi scilicet per hāc

8 actionē de qua loquitur prin. † Sed quæro secundo, quę sit ratio, ꝙ hæredi nō datur ad pœnam? quidā dicūt ꝙ cōtinet meā vindictam, sicut actio iniuriarum. gl. hoc reprehēdit in fi. quia actio iniuriarū, ideo dicitur dari ad vindictā, quia ei qui recipit iniuriam, nihil abest nisi iniquitas animi, & ei qui fecit nihil adest: sed nō est ita in casu isto: quia danti abest, & recipienti adest. Est ergo ratio, quia sic legislatori placuit, cum sit ma-

9 gna pœna. † Sed tertiò quæritur, mihi cōpetit actio etiam pro eo quod tu dedisti, non autem tibi: quia versatur turpitudo ex parte tua. Sed an istam quæ mihi competit transmitto ad hæredem? gl. tenet, ꝙ sic, etiam ad pœnam. Hoc non placet: nam si illa quæ mihi datur pro eo, quod ego dedi, non transmitto ad hæredē quo ad pœnā petendā: multominus illā quæ mihi datur pro eo, ꝙ tu dedisti: quia illa non datur nisi danti, qui videī cōtrahere, vel quasi cōtrahere cū recipiēte: sed ego nō dedi: & sic mihi nō cōpetit: ergo ipsam nō trāsmitto. Sed nec tibi cōpetit propter tuā turpitudinē: datur ergo ad quadruplū: sed cum nō transmitto: nisi quo ad simplum: & per hoc est expedita gl.

2 ☞ *Turpia lucra sunt auferēda non solum ei qui turpiter lucratus est: sed etiam eius hæredibus quatenus ad eos peruenit, licet sint bonæ fidei possessores.*

LEX V.

1 IN hæredem. †Secundum dubiū est, an hæc actio ad pœnā, detur contra hęredem recipiētis, licet nō detur hæredi dantis? & respō detur ꝙ sic, per rationē quæ ponitur in tex. & l. semper allegatur †, ꝙ turpia lucra sunt auferenda nō solum ei qui turpiter lucratus est, sed etiam eius hæredibus, licet sint bonæ fidei possessores: & hoc quatenus ad eos peruenit. Sed in quo differt

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ablatorum. Adde Bar. l. defuncto. j. de publ. iu. Ange. in l. si vacatia. C. de ho. vac, & Bal. in l. quitandum. C. de condict. ob tur. cau. & in l. ea qui dē. C. de accus. & Ro. in cōsi. clxij. Ang. in l. j. C. qñ ciuil. act. præiu. cri. & Gādi. in tractat. malefi. in forma libelli accu. Cur.

ista lex, à lege præcedenti: nā etiā ad hęredem transit quatenus defuncti⁹ dedit, & sic quatenus sibi adest. Si dicamus ergo, ꝙ contra hæredem datur, quatenus sibi abest: non erit differentia inter hæredem agentis, & hæredem conuenti. & tamen ista lex. ll. videntur facere differentiā, vt colligitur. Ex alternatiua aūt pōt dici, ꝙ si occasione eius quod datū fuerit, aliquod lucrū defuncto vel hæredi peruenit, ꝙ fortè æquiualeat: pone, ꝙ etiā ad illud lucrū agi possit, si es penes hæredem: & in hoc erit differentia, ꝙ ad hæredem dantis non transit, vt pœnam petere possit: sed contra hæredem recipientis agi potest etiam ad pœnam, non solū ad quod datum fuit, si ex eo aliquod lucrum ad eum vel hæredem eius peruenit: aliàs non videtur bona aduersatio.

1 §. Sed etiam. †Tertiū dubium est, si dedi, vt mihi nō fiat: detur mihi alia actio, ꝙ ista: et respō detur ꝙ sic. s. condict. ob turp. caus. quia non fuit turpitudo ex parte mea, sed nō sic datur ei qui dedit, vt fiat: quia ibi turpitudo versatur ex parte sua: ista tñ cōditio nō est pœnalis. Sed op. ꝙ licet dederim, vt mihi nō fiat, nō debebā habere condict. ob turp. cau. j. de cōdict. ob turp. caus. l. ij. Sol. ibi nō dedi vt mihi non fiat negotiū per calū. sed dedi, vt detur pro me sentētia iusta, quia sperabā fouere iustā causam: & tūc nō datur: quia videtur voluisse iudicē corrumpere. Sed aliud, quando non do vt pro me feratur, sed non, vt contra me iniusta sententia.

2 ☞ *Si ego condictione ob turp. cau. ad simplum, quod consecutus fui, an tollatur actio ex hoc edicto in totū, an autem tollatur in simplum solum, & detur ad triplum?*

1 §. Quare. Quartū & vltimum dubium est †, quādo dedi, vt mihi nō fiat negotiū per calū. habeo cō-
2 dict. ob tur. cau. quæ non est pœnalis, sed datur ad simplā. †Itē habeo actionē ad quadruplū. Pone ꝙ egi condictiōe & fui cōsecutus simplū, quid erit de hac actione? an tollatur in totū, vt sic nec ad simplū detur, nec ad pœnā? an tollatur solū in simplo, & sic detur ad triplū: & dicamus ꝙ in illo quadruplo cōtineatur simplū, vt regulariter cōtingit, qñ lex imponit pœnam per hæc verba multiplicatiua. vt l. fi. C. de spō. an verò in nullo tollatur? & sic totum quadruplū fit pœn. & possit peti simplū, & etiā quadruplū: Iuriscō. nō respōdet clarè, sed dicit alternatiuè actionē sufficere: per hoc videt primā partē verā, ꝙ actio tollatur in totum. gl. super hoc laborat. & finaliter gl. tenet hic contrariū, quod tollitur in simplo, & durat in triplo: & secūdū hoc istud quadruplum totū, nō est pœna: imò continet rei prosecutionē: & hoc tenet gl. & est verū. quia mitior pars est tenēda. Sed dubiū facit, ꝙ totū sit pœna per l. si quis ab alio j. e. breuiter, dic, vt in fi. gl. quia interdū cōpetit vni: et tūc in quadruplo ineſt simplū: interdū duobus, puta, dedisti vt mihi non fiat negotiū calumniosè, ego nō ratifico: vnde nō possum repetere simplū, & tu repetes: ego aūt licet nō ratificaui, cū petā quadruplum, propter delictū recipiētis: & ꝙ regulariter in triplo, vel quadruplo insit simplum, habetur j. de pub. l. hoc edicto. in fi. & C. de pe. l. fi. l. j. & de spō. l. fi. & est declarata gl. quæ est hic.

2 ☞ *Tempus datum à lege, ꝙ à principio sit utile: sed postquā incepit, sit continuum.*

LEX VI.

1 ANnus. †Annus qui datur ex hoc edicto, est vtilis quo ad prin. ideo non incipit currere ignorantibus, nec etiam scienti & non valenti agere: & scire dicitur quis, cum tractatur de facto suo, in quo non potest prætendere ignorantiam: sed si de facto alieno, dicitur ignorare,
2 quouscp apparet de sciētia. h. d. †Item videtur in quolibet tempore dato à lege, nisi exprimatur contrarium, ꝙ sit vtile à princip. sed postcp incepit, fit continuum: vel dic vt not. j. de diuer. & temp. præscrip. super rub.

LEX VII.

1 SI quis. †Datum ne mihi negotium per calumniā fiat per alium, de voluntate mea repetitur per me: & non per dantem cum pœna huius edicti, sed si sine mea voluntate simplum repetitur per dantem, sed quadruplum repetitur per me: & est noua lex. in primo ergo casu solus repeto quadruplum, in quo ineſt simplum: & sic nōn est totum pœnale: sed in secundo casu totum quadruplum, ꝙ ego repeto, est pœnale: & ita intellígit gl. istum tex. s. eo. l. in hęredem. §. fin. & ad idem tendit sequens §. in fi. In tex. ibi, ne mihi negotium, subaudi, iudiciale, & per calumniam: & sic non fuit turpitudo ex parte dantis, sed recipientis. In text. ibi mandato meo, subaudi, expresso vt differat à seq. in quo fuit tacitū sub generalitate verborum, qñ erat procurator ad negotia. In tex. ibi: ego dedisse intellígor, supple, & sic ego solus repeto. Ray. vt differat à sequēti, in quo vter ꝙ repetit. In tex. ibi, licet materiæ causa. dic istā materiam habuit respectu mei, non respectu illius, cui dabat: ideo datum repetitur: secus si respectu illius, cui dabat, materiā habuisset vt in glo. quæ incipit, quod dedit.

2 ☞ *Filius potest facere conditionem patris meliorem: sed non deteriorem.*

1 §. Si vt. †Actio in factū ex hoc edicto ex persona filij com petit patri, sed non cōtra patrem. Item datio meo nomine, ne mihi negotium fiat, me non ratificante, repetitur à dante quo ad simplū: sed à me quo ad quadruplum. h. d. & sic continet tria dicta, seu tres casus: vt patet ex litera. In text. ibi etiam patri. q. d. non solū filio: nā vt dicit gl. j. actio in factū est ipsius filij quo ad dñm, etiā iure isto. vt j. de act. & obli. l. in factum. sed quo ad exercitium, est patris: & facta exactione per vnū, tollitur quo ad alterum. Videtur ergo, ꝙ quilibet eorum
2 agat ad quadruplum: sed vno soluēte, alter liberatur. †In text. ibi, in ipsum, subaudi, filiū q. d. nō in patrē: nā filius pōt facere cōditionē patris meliorē, vt in præcedēti casu, sed nō deteriorē, vt hic: vt faciat patri ē teneri ad pœnā. In tex. ibi & si alius ei, scilicet, filio supple, vel cuicunq; alteri. vt in prin. legis. In tex. ibi meo noīe dedit, supple, & ego nō ratificaui, vt procedat ꝙ infrà subijcit. scilicet, vt tā ipse ēp ego agere possumus. In text. ibi tūc etiā, ipsum repetere, & me quadruplū: sed si ego ratificassem, ego solus repe, erē quadruplū, et ita etiā intelligunt gl.

1 §. Cum pub. †Cum datur officiali pub. etiam ob negotium extraiudiciale, locū habet actio pœnalis ex hoc edicto. h. d. gl. tamen videtur sentire, ꝙ sit speciale in publicano: & non sic esset in aliis. In text. ibi mancipia retinet, dicens, esse deperdita: quia non erat soluta gabella, cū tamen esset soluta. In tex. ibi datacp ei pecunia esset subaudi, vt restituerentur mancipia: & sic datum fuit negotium per calumniam, vt non retineat mancipia tancp publicata: quia dās nō poterat probare, ꝙ tunc soluisset gabellā: nūc verò pōt. Vnde dubitatur, an possit repetere simplum cū pœna quadrupli, nā sine pœna, non est dubium: & videbatur, ꝙ non: quia non fuit datū, vt non fiat in iudicio, sed extra iudicium. Contrarium tamen est hoc casu: vel quia datū publicano, contra quē speciali ter prouidetur per edictum de publi. & etiā per istud: vel quia erat officialis publi. & sic esset idem in alio officiali publico.

2 ☞ *Accusator accipiens pecuniam, ut desistat ab accusatione calumniosa, crimine nō probato non solum punitur ciuiliter (unde restituit datum cum pœna tripli) sed etiam extra ordinem per iudicem, criminaliter pro modo delicti.*

3 *Iudex qui cognouit de pœna ciuili potest incidēter punire criminaliter sicut si cognouit principaliter de criminali, potest incidenter condemnare reum ad restitutionem ablatorum.*

LEX VIII.

1 SIab. †Accipiens pecuniam vt desistat ab accusatione calūniosa, crimine nō probato, tenetur hac
2 actione, & ad pœnam huius edicti. †In fi. l. ibi & ei qui commisit. No. quia non solum punitur ciuiliter iste accusator qui non probauit crimen, & sic accusatio pręsumitur calūniosa, vnde restituit datū cum pœna tripli: sed etiam extra ordinē per iudicem criminaliter punitur, pro modo delicti. facit l. lici
3 tatio. §. quod illicitè. de publi. Itē †iudex qui cognouit de pœna ciuili, incidenter potest punire criminaliter, vt hic patet: sicut econuerso iudex qui cognoscit principaliter de criminali, potest incidenter condemnare reum ad restitutionem ablato
2 rum[a] vt l. interdum. §. qui furem ff. de fur. facit j. finiū regun. l. iiij §. si dicatur. & quod no. Bart. in d. §. si furem. & Cyn. in l. si quis à se fundum C. ad l. Iul. de vi. & de condict. ob turp. cau. l. quod euitandi. & per Innoc. de accu. c. cum oportet. in fi. magnæ glo.

2 ☞ *Separatorum, separatu debet esse ratio: & ꝙ non sit bona argumentatio de uno ad aliud.*

3 *Liberi homines non debent poni ad torturam non præcedentibus indicijs, & quid in seruo? & si calumniosè accusatus sit: et ad torturam positus, mortuus est, uel aliàs factus inutilis, qualiter prouideatur dominoꝰ*

Lex

LEX IX.

1 DE seruo. †Calumnioſus accusator tenetur ad pœnam ciuilem, & etiam criminalem. h. d.
2 †& allegatur communiter ista lex ad id quod dicitur in fine: ꝙ separatorū separata debet esse ratio, & ꝙ non est bona argumentatio de vno ad aliud: facit j. de mino. l. Papinianus exūli. ibi, dum dicit, quid enim commune habet &c. C. de dona. inter vi. l. maritus. & j. de Carb. edict. l. de bonis. in prin. cum ibi no. in gl. & de acqui. pos. l. naturaliter §. nihil commu
3 ne. In tex. ibi postuletur quæstio. i. tortura. †In text. ibi habetur, subaudi, indistinctè etiam nō precedentibus indicijs probente vtilitatem serui, non sic in liberis hominibus, qui non debent poni ad torturam, non præcedentibus indicijs. vt l. pe. & fi. j. de quæstionibus. Quid ergo si nō fuit confessus, & tamen
a in tortura mortuus est[a], vel effectus inutilis, et sic dominus damnificatus, quomodo sibi prouidetur? respondetur, vt sequitur: quia recuperat pretium serui duplicatum: & vltra hoc propter calumniam accusatoris imponitur pœna criminalis: sunt enim pœnæ separatæ, & vna per alteram non tollitur: nā vna respicit damnum priuatum, altera respicit iniuriā factam rei-pub. & no. gl. hic quæ distinguit quando seruus accusatur, vel petitur vt ponatur ad torturam pro accusatione facta de alio, de quibus leges loquuntur diuersimodè: quas glos. reducit ad concordiam cum distinctione.

Incipit Liber Quintus.

De iudicijs. *Rubrica.*

a ☞ *Potestas Paduanus, licet acquirat iurisdictionem supra illos qui in eum consenserunt, puta Vicentinos, ac si essent sibi, quo ad ius, subditi: non tamen poterit cogere alios Vicentinos ad testificandum, si inducerentur in testes, uel patrem alterius ex litigantibus ad consentiendum filio.*

9 *Si Potestas iste finiat officium, antequam causa terminetur, successor eius poterit eam terminare.*

4 *Si iste Potestas ex forma statuti Paduæ poterat procedere summariè & deplano, & non poterat ab eius sententia appellari: idem erit in hac causa prorogata, & ꝙ interdum sit fortioris naturæ, quàm prima.*

3 *Licet ab episcopo possit appellari, tamen si laici prorogent eius iurisdictionem, quòd tunc non possit appellari.*

6 *Potestas Paduæ si delegauit causam inter duos Vicentinos, & sic non ualuit delegatio, & tamen partes scientes non ualere, litigèt coram delegato: an per hoc uideantur prorogare iurisdictionem Potestatis? remis.*

7 *Iudex si est præsens, & partes se expreßè submittunt iurisdictioni illius, tunc statim ille acquirit iurisdictionem, absque eo, ꝙ sit processum ad lit. contest. uel ad alium actum litis.*

8 *Si non submiserunt se expreßè, sed tacitè litigando coram illo, scientes illum esse incompetentem, nisi exceptio incompetentiæ ab initio opponatur, ꝙ uideatur iurisdictio prorogata, & an possit opponi usque ad litem contesta.*

9 *Si iudex non est præsens tempore quo in ipsum consentiunt, non habeat locum pœnitentia ante litem contest. ex parte unius partis, quin teneatur ad interesse uel ad pœnam promißam: & quid quo ad iudicem?*

10 *An tā clerici quā laici possint prorogare iurisdictionē, in iudicem non suum. & nu. 11.*

11 *Cōpromißum fit inter aliquos in iudicē nō suū, tanquā in arbitrū, talis arbiter non habet inter eos iurisdictionē: sed acquirit notionē sed si in propriū iudicem ordinarium, non ualeret. & quid si compromitterent tanquàm in arbitratorem?*

12 *Compromißum quando fit in aliquem tanquam in arbitrum, & arbitratorem: an pronuntiauerit ut arbiter, an ut arbitrator, cognoscetur ex modo procedendi. & essē eius est, quia si pronunciauit ut arbiter, standum est sententiæ metu pœnæ: sed si ut arbitrator, peti potest reduci ad arbitrium boni uiri de iure ciuili.*

13 *Compromißum solet fieri ꝙ in procedēdo possit ut arbitrator cognoscere, sine iudiciario ordine: & in sententiando de iure tantū, & tūc censetur sua lata ab arbitro.*

14 *Licet de iure ciuili non possit compromitti in proprium iudicem ordinarium, tanquā in arbitrum, tamen secus est de iure canonico.*

15 *Clericus exēptus à iurisdictiōe sui episcopi, ut Abbas, qui immediatè subest Papæ, an possit prorogare iurisdictionē episcopi, à qua exēptus est sine licētia Papæ? remis.*

16 *Iurisdictio delegata potest prorogari sicut ordinaria, de tempore ad tempus, et de re ad rem: & de loco ad locum, non de persona ad personam: & quare. & nume. 17.*

17 *Iurisdictio ordinaria dicitur fauorabilis, sed delegata dicitur odiosa.*

18 *Iurisdictio iudicis chartularij, & sic notarij qui eam habet habitu, nō actu, potest prorogari de habitu ad actum.*

19 *Potest prorogari iurisdictio non solùm illius qui habet eam plenam, cum imperio mero & mixto: sed etiam illius qui habet semiplenam, ut simplicem iurisdictionem.*

20 *In causa criminali, an possit iurisdictio prorogari in non suum iudicem?*

21 *Prorogatio iurisdictionis non habet locum in spiritualibus, quantū ad potestatem absoluendi uel excommunicandi.*

a a *An ista lex procedat etiam quādo alter ex litigatoribus tantum sciebat iudicem incompetentem.*

LEX I.

1 SI se subiiciat alicui. † Iurisdictio ordinaria potest prorogari de persona ad personā, id est per nō subditos, si consentiunt, & se subijciunt iurisdictioni iudicis incompetentis, siue talis iudex habeat tribunal, siue nō. h. d. de habente tribunal pone exemplū in potestate: de non habente, pone exēplum in rectore scholarium, qui habet iurisdictionē ordinariā, sicut cæteri rectores vniuersitatum, vt l. fi. C. de iurisd. om. iud. nam potest iurisdictio prorogari ad alios, qui non sint scholares, si subijciāt se suæ iurisdictioni, & cōsentiant ꝙ habeat cognoscere de eorum lite: possunt etiā poni plura alia exempla, sed ista sufficiant. In tex. ibi, iurisdictioni. scilicet non sui iudicis: vt si duo Vicentini se subijciant iurisdictioni potestatis Paduæ secundū Odofre. In tex. ibi, consentiant. scilicet vt ille cognoscat de eorum lite, differentia, tanquā potestas, non tanquam potestas, non tanquā arbi-
2 arbiter vel arbitrator. † In tex. ibi, inter cōsentientes. no. hoc verbum secundum Ang. q. d. non inter alias personas, etiam si sint ad istam causam necessariæ: & ideo potestas Paduæ licet acquirat iurisdictionem supra illos, qui in ipsum consenserunt, & si possit eos arctare ad cōparendum, ac si essent sibi quo ad ius subditi, & eos mulctare si non comparent, vt supra si quis iusdi. non obtem. Non sic acquirit iurisdictionem supra alios Vicentinos, qui inducerentur in testes istius causæ, vt possit eos compellere ad testificādum, vel supra partem alicuius ex litigantibus, vt possit ipsum cogere ad consentiendum filio, in præiudicium prorogati: quoniam illorum duorum factum, non potest alios onerare. In text. ibi, cuiusuis iudicis. id est cuiuslibet iudicis ordinarij habentis tri
3 bunal, vel non habētis, vt sequitur. † Sed quæritur hic, quid si potestas iste vel rector finiat officium, antequam causa terminetur: vtrum successor eorum poterit terminare? puto quòd sic indistincte: quia censetur habitus respectus ad ipsam iurisdictionem, non ad personam, postquam tanquam in iudicem ordinarium consenserunt, & iurisdictio non mutatur: imò est eadem cum persona successoris, vt in c. nouit. extra de elect. licet Spec. in titu. de competen. iudi. adi. §. j. versi. quid si duo Pisani. videtur distinguere an habuerit respectum ad iurisdictionem, vel ad personam. sed non video, quòd ad personam poterit habere respectū: qa persona est de se priuata: ergo nō potest sibi dari iurisdictio cōsensu priuatorum, vt l. priuatorum. C. de iurisdict. omn. iudic. sed illam quam habent, possunt pro
4 rogare. † Item, quid si potestas iste ex forma statuti Paduæ poterat procedere summarie, & de plano, & non poterat appellari ab eius sententia, vtrum erit idem in hac causa prorob rogata? dic quòd sic: quia est eiusdem naturæ [b] cum prima, quā habet inter suos subditos. arg. in l. etiam. C. de iure do. infra de pact. do. inter socerum. §. cum inter. in fi. vbi idem iuris est de
5 augmento, quod de principali. & hoc tenet † Pet. in l. si qui ex consensu. C. de episco. audiē. Interdum tamen contingit, vt sit fortioris naturæ iurisdictio prorogata, quàm prima: vt si laici prorogant iurisdictionem episcopi: nam licet ab ipso possit appellari, cum procedit inter subditos ex sua originali iurisdictione: vt in authē. si quis litigantium. C. de epi. audien. quādo procedit ex iurisdictione prorogata, non pōt appellari. vt d. l.
6 si quis ex consensu. & l. episcopale. eo. titu. † Item pone, quòd potestas Paduæ delegauit causam inter duos Vicentinos: & sic nō valuit delegatio. quia declinauit causam ad suam iurisdictionē nō pertinētē. vt l. j. C. qui per sua iurisdi. partes scien-

¶ Mortuꝰ est. adde tu & vide qua pœna, & qñ puniat iudex, qñ tortus moriꝰ in tortura, per Bar. in l. quæstionis. j. de quæstio. Cy. & Bal. in l. Gracchus. C. de adul. Bal. i l. j. C. de emēd. ser. vbi distinguunt, ꝙ aut excessit modū in tortura, aut aut nō: & refert etiā Ang. de are. in tracta. malefic. in versi. fama publ. col. antepe. versi. octauo quærit, & late ponit do. Amad. de anch. in suo syndi. in versi. ꝙ dictus ptās, et officiales plures carcerari &c. & vide in ꝓposito Bal. in cōsi. cccc xxxvj. in. iiij. lib. & Franc. de aret. in suo consi. lxxx. Cur.

¶ Iuste naturę. Ad de ꝙ hoc pro singulari ponit Ro. sing. suis fol. j. sed quid si iudex incōpetens ex tacita ꝓgata iurisdictione: quia ꝓcessus erat nullus, me absoluit ab instantia iudicij? si cōueniatur iterū, possit ne reus opponere declinatoriā, Gul. de cu. in l. eum qui. de cō sti. pecu. tenet ꝙ nō excep. in l. si quis repetere. j. ad turpil. ita refert & sequit Ro. sing. suis fol. iiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad interesse. intelligе siue sit dãni emergentis siue lucri cessantis: cũ vtrunq; veniat ſ obligatiõibus facti l. stipulationes nõ diuiduntur §. celsus. j. de ver. oblig. Cur. 7

b ¶ Archidiaconi. De hoc in speciе vide per Abb. cõſ. xxv. ñ. libr.

c ¶ Ex modo procedẽdi. adde tucp in dubio censẽt vt arbitrator. ita Bald. Ange. & ibi do. Alex. de imol. in l. ſi seruus pluriũ. § fin. j. de leg. j. Et dicit hoc ſingulare do. Ioan. de imo. in l. nemo potest col. ix. j. e. ti. f. de leg. j. & Pet. de anch. tenet in cle. fæpe. de verbo. ſig. & Ang. in ſua diſpu. inci. duo ad iudicẽ litigãtes. col. pe. dicẽs, cp ita ſeruatur in practica: & hoc idem tenet prædicta etiam referendo d. Alexã. de imol. in cõſil. ſuo xiij. col. iiij. ver. vel poſito in j. vol. duplicatiõ eo. vol. & conſil. xcvj. & idẽ etiã tenet in conſil. xix. col. ñ. verſ. terea fortius. ĩ iiij. vo. Cur. 8

tes nõ valere, litigãt corã delegato, an per hoc prorogare videatur iuriſdictionẽ Poteſtatis vt ſic recõualeſcat delegatio: vide gl. & Cy. C. qui, p ſua iuriſdi. in l. vnica. in j. q. & in Spe. de app. §. nũc trãſeamus. qd ſi de facto. † In prima gl. mag. in prin. ibi. & litẽ contestando. Tu dic, cp ſi iudex eſt præſens, & partes expreſsè ſe ſubmittunt iuriſdictioni illius: tũc ſtatim ille acquirit iuriſdictionẽ abſcp eo, cp ſit proceſſum ad conteſtationẽ, vel ad aliũ actũ litis, & ita debet intelligi iſta lex, ſecundũ verũ ſenſum. & l. eſt receptũ. de iur. om. iud. & c. j. extrà eo & ita intelligit Gul. de cug. vide tur tñ Gul. requirere, cp etiã ipſe iudex acceptet: ſed ſatis videt acceptare, ſi nõ contradicit: ga non tractaᷓ de ipſius præiudicio, ſed fauore: & ſic præſentia cũ tacitumnitate habetur pro cõſenſu, iuxta materiã, de qua in l. filiusfa. §. inuitus ſ. de procu. † Si verò partes nõ ſubmiſerunt ſe expreſsè ſed tacitè litigãdo corã ipſo, ſcientes ipſum eſſe incõpetentẽ: tunc procedit id quod dicit gl. de cõteſtatione. Nã ſecũdũ gl. per actus factos ante cõteſt. nõ induciť prorogatio: & ſic ſemper põt opponi exceptio incõpetẽtiæ iudicis, quouſcp lis ſit cõteſtata, etiã ſi ſit proceſſum ad alios actus, ſecũdũ opi. gl. Aliį dicũt, cp intelligi

tur prorogata etiã per alios actus, quantũ ad hoc vt illi actus valeãt, tanƈ facti corã iudice cõpetẽti: aliàs non valeret: & ſic nõ põt ſequi cõteſtatio: tñ iſta prorogatio eſt reuocabilis, quouſcp lis ſit cõteſtata. vt l. ſi cõuenerit ſ. de iuriſ. om. iud. poſt litẽ vero cõteſt. efficiť irreuocabilis. & hãc ſequitur hic Ang. Alia eſt opi. cp etiã per aliũ actũ factũ ante conteſtat. litis inducatur prorogatio irreuocabilis, ſi apparet cp p illũ conſenſerũt tanƈ in iudicẽ: vt ſi reus oppoſuit exceptionẽ procuratoriã, vel excõicationis, vel bãni: & petit ſuper ea pronũtiari: nã nõ potuit poſteà opponere exceptionẽ incõpetẽtię per l. ſed ſi ſuſceperit in prin. ſ. e. ideo lex dicit, cp exceptio incõpetẽtię debet opponi initio ante oẽs alias: ga ſi aliæ prius opponerenť, iſta nõ poſſet poſteà opponi vt C. de excep. l. ſi. & iſtũ tenet Bar. j. de re iudi. l. quidã cõſulebat. vbi plenè examinat iſtũ articulũ, de quo

9 etiã plenè habeť in c. inter monaſteriũ. extra de re iudi. † Si verò iudex nõ eſt præſens tẽpore, quo partes in ipſum cõſentiũt: & tũc aut erat iudex oĩno incõpetẽs, & per talẽ cõſenſum non acquirit iuriſdictionem: ideo partes poſſunt pœnitere ante lit. conte. & iſte eſt caſus in l. ſi cõuenerit. de qua gl. hic opponit. ſi tñ cõuẽtio fuit veſtita ſtipulatiõe, põt agi cõtra pœnitẽtẽ ad in

a tereſſe. [a] & ſi fuit appoſita pœna, põt agi ad pœnam, etiã ſi non fuit nuda, ſecũdũ doct. & no. de cõpe. iud. adi. in Spe. licet Pet. dicat cõtrariũ: quia licitè pœnitet, cũ iuriſdictio nõ ſit prorogata, ergo nõ debet incidere in pœnã. Sed certè verũ eſt, cp licet pœnitet, quãtũ ad iudicẽ, qui adhuc non acquiſiuit iuriſdictionẽ, nõ quãtũ ad partẽ, cui frãgit fidẽ, ga promiſit iuriſdictionẽ illius non declinare, ergo &c. vt l. ſtipulatio iſta §. alteri j. de verb. obli. vbi hoc probatur in ratione ſui. Si aũt ille non erat omnino incõpetẽs, licet eius iuriſdictio poſſet declinari, p obiectũ exceptiõis, vt in iudicibus quos habet ſcholaris: & tũc per coniũctionẽ etiã factã extra iudiciũ, põt illi exceptioni renũtiari: & ſic nõ poterit amodo opponi: iſte eſt caſus in l. ſi gs

10 in cõſcribẽdo C. de pac. † Item gl. ibi, tu verò dicas indiſtinctè hãc l. log, ſupple, tã in laicis quã in clericis q iure iſto, & etiã clerici poterãt cõueniri ſub iudicibus ſecularibus, vt l. cũ clerici. C. de epiſ. & cle. & ſic cp iuris erat in laicis: in clericis idẽ etiam erat. De iure aũt Cano. quo ſunt exẽpti à iuriſdictione iudicis ſecularis & etiã de iure nouiſſimo. auẽ. ſtatuimus C. de epiſ. & cleri. qd iuris ſit: gl. in hoc ſe innoluit, & nõ declarat perfectè: quia nõ fuit bonus canoniſta. Accurſius allegat tñ iura, ex quibus patet determinatio. Nam aut volũt prorogare in iudicem ſecularẽ, & nõ poſſunt: etiã cũ cõſenſu propriį iudicis ſ. epi: & etiã cũ iuramẽto. vt in ç. ſi diligẽti. extra de foro cõpe. Aut voluntprorogare in aliũ iudicẽ eccleſiaſticũ, nõ tñ ſuum iudicẽ, & tũc aut ille erat oĩno incompetẽs: & nõ põt ſine cõſenſu pro

b priį iudicis: & iſte eſt caſus in c. ſignificaſti eo. tit. Aut non erat omnino incõpetẽs, vt ſi aliquis clericus ſit ſubditus epiſcopo, et archidiacono. nã epiſcopus eſt generalis, archidiaconus ſpecialis: & ſi conueniatur corã epo, ex quo põt petere ſe remitti

b archidiacono: hoc caſu põt ſine cõſenſu archidiaconi [b] conſentire in epm & hoc no. Inn. in c. dilecto. extra de offic. archi. & iſta dicitur renuntiatio fori, i. exceptionis fori, quam habet ex priuilegio, quæ eſt permiſſa de iure canonico, ſicut de iure ciuili. licet gl. hic ſentiat cõtrariũ. Contrahendo vero vel delinquendo in alterius dioceſi prorogat clericus iuriſdictionem illius epi, etiã ſine cõſenſu ſui propriį epi quia magis dicit prorogatio iuris, quã hominis. vt in c. j. de priuile. lib. vj. iũcto c. dile-

11 ctis ſiue dilecti. extra de foro cõpe. vbi caſus. † In gl. ibi tũc em inter eos iuriſdictionẽ nõ habet, ſupple, ſed acquirit notionẽ. vt in l. ait j. de re iu. quã gl. allegat, & valet cõpromiſſum tanƈ in arbitrũ, qñ ſit in iudicẽ nõ ſuũ. Si aũt in propriũ iudicẽ ordinariũ, tũc nõ valeret: & ſic nec iuriſdictionẽ acquireret: quia iã habet notionẽ per cõpromiſſum: quia nõ valet. vt l. ſed & ſi ſertorẽ, bene valeret vt ibi no. in l. j. §. & poſt operis j. de no. oper. & quare in clericis requiritur conſenſus propriį iudicis, & in

12 laicis non? † In gl. ibi ex his, quæ proceſſerunt inter eos. Nota compromiſſum in aliquem tanƈ in arbitrum, & arbitratorẽ, qualiter cognoſcetur, an pronuntiauerit vt arbiter, an vt arbitrator: effectus eñ eſt magnus. Quia primo caſu ſtãdũ eſt ſententiæ metu pœnæ: ſiue ſit æqua ſiue iniqua. vt ſ. de arbi. l. diẽ proferre §. ſtari. nec petitur reduci ad arbitriũ boni viri, de iure ciuili licet cano. dicant contrariũ. ſecũdo caſu ſecus, quia reducitur ad arbitriũ boni viri. vt l. ſi ſocietatẽ §. arbitrorũ j. pro

c ſocio. & breuiter allegatur iſta gl. cp cognoſcit ex modo [c] procedendi: quia ſi coram eo datus fuit libellus, & lis conteſta. & proceſſum fuit coram iudice, cenſetur elegiſſe viam arbitri in pronuntiãdo, ſicut in procedẽdo. arg. l. j. ſ. de arbi. ſi verò ſine ordine iudiciario, tunc viam arbitratoris. de hoc Spe. de arbi.

13 §. fi. verſi. ſed nunquid. † Solet tñ fieri cõpromiſſum, cp in procedẽdo põt vt arbitrator, ſine iudiciario ordine ſ. in ſententian

14 arbitrator pronuntiat de facto: prout ſibi æquũ videtur. † Itẽ ſcias, cp licet iure ciuili nõ poſſit cõpromitti in propriũ iudicẽ ordinariũ, tanƈ in arbitrũ, ne fiat iniuria iuriſdictioni ordinariè. vt ſ. dixi. Cano. tñ tenent cõtrariũ nõ curãtes de hoc. vt ha-

15 betur in c. ex parte. extra de arb. et per gl. Inn. ibi. † Vltimò cit iſta gl. quę tractat de clericis quæritur, quid in clerico exempto à iuriſdictione ſui epiſcopi, vt in abbate exẽpto, qui ſubeſt immediatè Papæ an poſſit immediatè prorogare iuriſdictionẽ epiſcopi, à qua exẽptus eſt ſine licẽtia Papæ: fuit quęſtio diſputata quæ ponitur in regula, ſciẽti. in mercu. per Io. an. & ibi

16 vide multa bona circa iſtã materiã. † In gl. quæ incipit, ſed ordinariè, ibi habet delegatã iuriſdictionẽ; & hic vult iſta gl. cp iuriſdictio delegata poſſit pr orogari ſicut ordinaria: quod eſt verum de tempore ad tẽpus. vt j. l. proxi. ſed §. & iudex. & de re ad rẽ. vt j. eo. ti. l. de qua re. & in c. cũ olim. extra de offi. delega. & de loco ad locũ. vt in c. ſtatutũ §. illo. de reſcrip. lib. vj. nõ de persona ad perſonam. vt in c. p. & g. extra de offi. deleg. & not. Cy. in l. ſi qui ex conſenſu C. de epiſ. audi. & aſsigat rationem, quia iuriſdictio illa eſt limitata reſpectu perſonarum contentarũ in reſcripto, & ſic nõ põt extendi. vt l. in agris limitatis j. de acqui. re. do. ſed Ang. dicit, cp etiã ordinaria eſt limitata reſpectu ſubditorum, tantũ. vt l. extra territorium ſ. de iuriſ. om. iud. et tamen poteſt extendi. vt in hac l. ideo tenet ipſe idem, in delegata de iure ciuili, per hãc gl. relatam ad text. qui loquitur de prorogatiõe de perſona ad perſonam: & dicit illud c. loqui de iure Cano. & ſic ipſum ſeruandum in terris eccleſię, non in terris imperij. Sed hoc eſt malè dictũ, ſalua pace ſua: quia imo concluſio eſt, cp idem ſit de iure ciuili, nec eſt bona argumentatio ſua: quia licet ordinaria iuriſdictio ſit limitata reſpectu ſubditorum, dicitur tamen vniuerſalis: ſed delegata dicitur particularis: & vniuerſitas facilius recipit incrementum quam ſingularitas

gularitas. vt l. fin. j. de fun. inſtru. & l. ſi grege. j. de lega. j. & cp

17 nota. in l. ſi ita. de auro & argen. leg. † Item ordinaria eſt fauorabilis: quia non tendit in præiudicium alicuius: ſed delegata dicitur odioſa, quia tendit in derogationem ordinariæ, vt no. gloſſ. in clemen. vnica. de offic. deleg. & in c. ſi papa. de priuile. ante fin. in gloſſ. quæ incipit, ſed ſunt. ergo. & c. vt in c. odia. de regu. iur. lib. vj. Item ſi delegata poſſet prorogari de persona ad personam poſſet de facili exinaniri ordinaria iuriſdi. quia omnes ſubditi cõfluerunt ad illum delegatum, ſi eſſet eis acceptabilis: non ſic poſſet contingere ei ordinario, vt licet poſsit prorogari per perſonas extraneas, reddatur inanis iuriſdictio alterius ordinariį: quia non ſic de facili ſubditi vnius ordinariį vadunt ad locum alterius ordinariį, ſicut irent ad delegatum eiuſdem loci: & iſtæ rationes conſueuerunt aſsignari quare

a delegata non poteſt prorogari de persona ad perſonam [a].

18 † In gl. ibi, vt iudices chartulariį, id eſt notariį, qui etiam ſunt iudices ordinariį ex natura officij: & ita ſe appellãt in ſubſcriptionibus eorum. Sunt tamen ſine adminiſtratione, quia non reddunt ius inter homines: & ſic habent eam in habitu, non

b actu. vult iſta gl. quòd poſsit prorogari [b] de habitu ad actum: quod no. quia ſemper allegatur. & ita no. in ſimili per Inno. in c. prudentiam. extra de offi. deleg. quę prorogatio videtur poſſe fieri etiam per ignorãtem: & ſic per taciturnitatem. Inn. ibidẽ & videtur eſſe gl. in l. proxi. §. j. quæ incipit, ſed quid ſi ſcholaris. & de his iudicibus chartulariįs habetur etiã per gl. j. l. rem nõ nouam. C. eo. l. ſi. vbi & apud quẽ, & vide etiã cp de ipſis no.

19 Bar. C. de ſac. ſanc. eccle. l. iubemus. §. ſane. † In ſi. glo. ibi, vt quia iuriſdictionẽ habet. ſupple duntaxt ſine imperio, vt ſunt magiſtratus municipales: & iſtam etiam tenet Inn. in c. de cauſis. de offic. deleg. quòd poſsit prorogari iuriſdictio, nõ ſolum illius qui habet eam plenam cum imperio mero, & mixto: ſed

20 etiam illius qui habet ſemiplenam, vt ſimplicem iuriſdictionẽ. † In gl. ſi. ibi, cũ hæc ſpecialiter demandentur. Vnde ſicut nõ poſſunt in alium transferri per delationẽ, vt l. allegata in glo. ita nec per cõſenſum partium, & hanc partem videtur tenere Inno. & Spe. in tit. de cõpe. iudi. adi. §. j. ver. ſed nunquid in iudicem alterius iuriſdictionis in cauſa criminali: pro quo facit cp in eis vertitur intereſſe publicum, cui partes nõ poſſunt derogare. vt l. iuris gentiũ. §. ſi paciſcar. ſ. de pact. ſi eñ poſſet prorogari, ſequeretur cp ſi vnus Paduanus commiſſiſſet hic maleficium dubitans hic puniri, iret Vincentiam, & faceret ſe ibi accuſari, & conſentiret in poteſtatem Vincentium, ad finem vt abſoluatur vel in modica pœna condemnetur: & ſic fieret iniuria reipu. Paduanę, cuius intereſt delicta ibi cõmiſſa puniri vt l. ſi à reo. §. illud quod vulgo. j. de fideiuſ. & l. ita vulneratus j. ad l. aquil. Item ſi pœna eſſet pecuniaria, nõ applicaretur cameræ Paduanæ ſi eſſet ibi condẽnatus. gl. tamen j. determinat

c cõtrarium per l. j. C. vbi de cri. agi opor. & ita etiã no. in l. inter cõuenientes. j. ad municipales. & ad l. Corn. de ſica. l. j. in glo. qualiter. & ad l. flauiam de pla. l. nõ valet. & videtur cõmunis opi. ſed ad rationes factas in cõtrarium non reſpondet. Vnde dic cp prorogare in ſui præciudicium, nõ in præiudiciũ huius reipu. vnde ſi fuit ibi abſolutus, iterum hic poterit puniri, & accuſari, quaſi videatur cõclusum, vt l. ſi cui. §. hæredẽ. j. de accu. Si autẽ condẽnatus, tunc aut pœna corporali, & debita, & amplius nõ accuſabitur, ne de delicto eodẽ pluries inquiratur l. pe. §. fi. ſ. nau. cau. ſtabu. Si autẽ ad pœnã pecuniariã vel non debite fuerit punitus, non tenebitur iudex Paduanus

21 habere ratũ, quod factũ eſt: de quo vide quod no. in addi. Spe. titu. de cõpe. iudi. adi. † Vltimo ſcias, cp in ſpiritualibus non habet locum prorogatio iuriſdictionis, quantum ad poteſtatem abſoluendi [c], vel excommunicandi, cum iſta procedunt à ſolo deo, vt notat Archidia. in c. quoties cordis oculus. j. q. vij.

22 & † Inn. extra de offi. deleg. c. de cauſis. Item iſta lex loquitur quando ambo litigantes ſciebant iudicẽ incõpetentem: quid autẽ ſi alter tantũ: dic vt not. in l. ſi per errorem. j. de iuriſ. om. iudi. & in Spe. loco ſ. alleg. verſi. quid ſi duo adeãt. & per Cy. in l. ſi quis ex conſenſu. C. de epiſc. audien.

a *Caſus in quo error iuris & error facti cõparantur, ſcilicet quo ad impediendam prorogationem iudicis: ſed in multis alijs differunt, & in quibus.*

3 *Si partes errauerunt à principio, poſtea incœperunt ſcire iudicem incompetentẽ, & tamen continuarunt litigare coram eo, quòd actus ualebunt.*

4 *Si non apparet an sciuerint uel ignorauerint, inſpicitur a ſi ſit ruſticus uel idiota, ut præſumatur ignorasse uel ſciuiſſe.*

5 *Contumax licet habeatur pro præſente, & conſentiẽte: & eſt cauſa in qua poteſt procedi ſummariè et de plano: tamen abſens contra quem fit proceſſum ad diffinitiuam per iudicem incompetentem, non habetur pro præſente, & contumace, nec dicitur conſentire.*

6 *Caſus in quo conſenſus coactus, non dicitur conſenſus, licet regulariter ſit ſecus.* b

7 *Coactus facere non dicitur ille, cui iudex aliquid iubet, niſi ipſe reſiſtat iubenti: & dicat ſe non teneri hoc facere.*

8 *Iudex niſi iubeat ſubdito, tunc eius compulſio idem operatur, quod compulſio priuati.* c

LEX II.

Conſensisse autem.

1 † Qui errat in facto vel iure nõ dicitur cõſentire, quantũ ad prorogandam iuriſdictionẽ nec etiã qui cõpulſus eſt litigare coram ſuo, iudice, etiã cõpulſione iuriſdiciali. h. d. † No. primo caſum in quo er-

2 ror iuris [d] & error facti comparantur, & in idẽ comparantur ſcilicet quo ad impediendã prorogationẽ iudicis: ſed in multis alijs differunt, vt in inducenda condi-

d tione indebiti: ſed error iuris nõ ſic. vt l. error. C. ad l. fal. et C. de iur. & fa. ignorã. l. cũ quis. & j. de cõdi. inde. l. j. cũ ibi plenè no. Itẽ error facti eſt iuſtus, & excuſat tam in damnis euitandis, cp in lucris captandis: ſed error iuris eſt iniuſtus quia leges et iura debent ab omnibus ſciri: & licet excuſet, in damnis vitandis, nõ ſic in lucris captãdis, vbi potuit peritiorem conſulere, quod dic vt l. iuris j. de iur. & fa. ignorã. et

3 in regula, ignorantia facti, in prin. † Sed quærо hic, quid ſi à principio partes errauerũt, poſteà vero inceperũt ſcire iudicẽ incompetentẽ, nihilominus continuarũt litigare corã eo, an valebũt actaᷓ videtur, cp nõ: quare inſpiciamus initium, arg. in l. vnica. C. de vſu. transfor. vbi mala fides interueniens interrũpit præſcriptionem, vel vſucapionẽ inchoatã ratiõe prædicta.

Contrariũ tamen determinat gl. in l. j. C. vbi de crimi. agi oportet. & ibi etiã per doct. † Itẽ quid ſi nõ apparet, an ſciuerint vel

4 ignorauerint: Rñde ſi ſit ruſticus, vel idiota, præſumitur ignoraſſe, vel ſciuiſſe. arg. j. de cõdi. inde. l. cũ indebito. & no. in Spe

5 cu. de cõpe. iudi. adi. §. j. ver. ſed nũquid præſumitur. † Itẽ quęro, quid ſi eſt cauſa in qua põt procedi ſummariè & de plano, & fuit proceſſum contra abſentẽ, vſq; ad diffinitiuã per iudicẽ competentẽ: videtur valere, ſi fuit poſitus in cõtumacia, [e] quia cõtumax habetur pro præſente & conſentiente: quia abſentia eius dei præſentia repeletur vt l. properandum. C. e. tit. Cõtrariũ dic: quia non valuit citatio facta per iudicẽ incõpetentem: & ſic nõ dicitur contumax. arg. in l. vir bonus j. iudi. ſol. vnde

6 nõ dicitur abſens cõſentire, de hoc tex. in l. ſi quis ex conſenſu C. de epiſcop. audi. in verbo abeſſe. † In ver. aũt, ſi cũ reſtituiſſet. no. caſum in quo cõſenſus coactus, nõ eſt cõſenſus: regulariter, cõtra vt ſ. cp me. cau. l. mulier. §. pe. ſunt et alij caſus ſpecia

7 les, de quibus ibi no. † Itẽ no. cp nõ dicit coactus facere ille, cui iudex aliquid iubet, niſi reſiſtat iubenti, & dicat ſe non teneri hoc facere. vt ibi in tex. ſi cũ reſtituiſſet. quod perpetuo not. & probatur ſ. de mino. l. ait prætor §. premittitur. ibi dum dicit allegans ſe minorem. Et facit ad l. quã habui de facto: quia debitor cuiuſdam Titij ſoluit debitũ de mandato officialis tyranni, & cum ille poſteà reuerſus eſſet, & peteret debitũ, dicebat ſe liberatum: quia fuit cõpulſus alteri ſoluere: allegabat hunc tex. contra ipſum: quia nullam reſiſtentiam fecit, quando illi iuſſerunt: vnde præſumitur ſponte ſoluiſſe: fortè enim ſi reſti-

b ¶ De persona ad perſonam. Et adde tu, qñ poſsit prorogari de persona ad perſonã, vide per Bal. in l. ſi quis ex cõſenſu. C. de epiſ. audi. & per do. Maria. ſozi. late in ca. ſignificaſti. argumen. iij. q. vj. de foro competen. Cur.

c ¶ Prorogari. in hac materia vide Ang. cõſi. clxij. & de multiplici prorogatione, vide eũdẽ cõſi. xciij. Et vide latè per do. mariaſozi. in d. c. poſtulaſti. ar. iiij. qõ. x. de foro cõpet. Cur.

¶ Abſoluẽdi. Hoc an ſit ſimpliciter verũ, vide per Old. cõſi. lxxiij. in fin.

¶ Error. Adde an & qñ error impediat p rogare iuriſdictionẽ & dic vt per eundem Pau. de caſ. in l. ſi per errorẽ. ſ. de iuriſ. omiu. & in propoſito, vi de bonã limita. quã ponit idẽ Pau. de caſ. in l. pridiẽ. ſ. de fer. & refert Alex. in d. l. ſi p errorem. Cur.

¶ In cõtumacia. Et prorget iuriſdictionẽ. Ad de vt per do. Alex. de imo. in l. ij. ſ. ſi quis in ius voc. nõ ie. & in l. nõ videť. ſ. e. ti. & per Barto. ibi. cp intelligе verũ ſi iudex eẽt ipſo iure incõpetẽs. ſec⁹ ſi p exceptionẽ. ita Inn. i. c. præterea de dil. & Bal. in l. ſi qs ex conſenſu C. de epi. aud. & Alex. in d. l. nõ videť & vide Ang. in d. l. ij. §. fi. ſ. ſi qs in ius voc. non ier. & Bald. in l. j. C. de iuriſ. om. iudi. & Inn. in c. innotuit. de eo qui fur. ord. fuſce. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Deſtitiſſent.de hoc per Abb.cõſili.lxv.p Anch.conſil.lxxx.

b ¶ Inn.in cõſi.cap.ex officij.Addet de hoc vide p Alex.de imol. in l.ſi per errorẽ §.de iu.om.iud.& ibi cõis opi. eſt in contrariũ. Cur.

c ¶ In ſchalis.adde Alex.de imol. in conſil. cxxxvij. & in conſil. ſeq.q fuit dñi Ange. de Aret.quod eſt numero cxxxviij. in ij. volu.Cur.

d ¶ Conſenſus. An expreſſus conſenſus partium poſsit derogare diſpoſitiõi cap.in nullo.de reſcrip. vide per do.Car.cõſil.lxxj.

a tuiſſet,deſtitiſſent[a] illi à iuſſu.ad quod vide Bal.in l.parentes.C.de teſti.& in l. ſub prætex.C.de hæredi.act. †Not. etiam caſum in quo compulſio iudicis idem operaꝝ, quod cõpulſio priuati vt reddat actũ nullum.In cõtrariũ facit:quia iudex exequitur officium:& ſic ſua compulſio videtur iuridica,vt patet,quãdo ponit aliquẽ ad torturã.Sed dic,q̃ fiebat ſuper eo,qđ ad officium eius nõ pertinebat:nõ enim debebat quærere ſibi prorogari iuriſdictionem.arg.§.de ar.l. nõ diſtinguemus. §.quæſitum ergo &c.vt in c.quę à iure.de reg.iu.lib.vj.& in l.factũ à iudice.ĵ.de re. iur.tunc enim parendum eſt iudici, quando iubet ſubdito.vt l.non poteſt dolo carere.de reg.iur.ſed hic iubebat,non ſubdito.ergo &c.

2 ☞ Iudex ſi credat ſe iudicem,& eſt:non tamen ex illo capite ex quo putat ſe eſſe,ſed ex alio:ut ſi putat ſe eſſe ordinarium cum ſit delegatus,uel eõuerſo:ut procedat ex iuriſdictione putatiua:ualet nihilominus proceſſus ex uera iuriſdictione.

3 Si partes prorogauerunt iuriſditionem ordinariam de re ad rem,quia iudex non poterat cognoſcere ultra c.libras,& partes prorogarunt uſque ad cc.& iudex hoc ignorat,q̃ acta coram eo geſta non ualeut.

4 In iuriſdictione proroganda tunc requiritur conſenſus priuatorum:& ſi erratur in iure,uel in facto,non prorogatur,quando agitur de prorogatione iuriſdictionis penitus incompetentis:ſed ſi non erat penitus incompetens,tamen prorogatur iuriſdictio de habitu ad actum:licet exceptio declinationis iuriſdictionis omittatur per ignorantiam uel errorem.

5 Quando ſunt plures delegati ſine clauſula,q̃ ſi omnes non,q̃ quilibet eorum habeat iuriſdictionem in ſolidum:tunc quilibet eorum habet iuriſdictionem in habitu,non in actu,licet omnes ſimul habeant in actu.

6 Sufficit eſſe ſatisfactum uerbis legis,nec ulterius eſt quærendum:cũ non debemus eſſe dementiores lege.

7 Citatio ad domum requiritur de iure communi,ſi perſona non reperitur: & ſi ſtatutum dicat,q̃ debeat citari in ſchalis palatij,an hoc ſufficiat? & nu.o.

§. Conuenire autem. †In prorogatione iuriſdictionis ordinariç de perſona,ad perſonam ſufficit cõſenſus litigantiũ:nec requiritur cõſenſus iudicis.h.d.ſecus in prorogatione iuriſdictionis delegatæ de tẽpore ad tẽpus:vt in proxi.§.& ibi dicam,ratione diuerſitatis.In tex.ibi:ipſius prætoris cõſenſus i.ſcientia,q̃ ſi iudex incompetẽs:&q̃ partes litigent corã eo ſciẽter animo prorogandi iuriſdictionem:vt patet in ver.proinde.qui venit exẽplificatiuè,ad id de quo hic quæritur licet gl. aliter intelligat.

2 †In tex.ibi & putet ſuam iuriſdictionẽ:ille procedere ex iuriſdictione ordinaria,& originali,nõ aũt ex prorogata: & ſic eſt hic caſus,q̃ ſi iudex credat ſe iudicẽ,& eſt:nõ tñ ex illo capite, ex quo putat ſe eſſe,ſed ex alio.Vt ſi putat ſe ordinarium,cum ſit delegatus:vel eõuerſo,& procedat ex iuriſdictione putatiua,valet nihilominus proceſſus ex uera iuriſdictiõe,& ita de-
b terminat Inn. [b]in c.cũ ex officij.de præſcrip.ad quod bene fa
3 cit l.ſeruum filij.infrà manda. †Sed quęro,ad in prorogatione ordinariæ iuriſdictiõis ad re ad rem:puta,erat iudex qui non poterat cognoſcere,vltra centũ libras:& partes ſcientes, prorogent uſq̃ ad ducentas,iudex tñ ignorat ipſas partes prorogaſſe iuriſdictionẽ:an erit prorogata,vt ſic ualeãt acta,an non & ſi non ualeãt:dico q̃ nõ:quia tũc ſcit vel ſcire debet nõ habere iuriſdictionẽ vltra centum libras:nõ enim in hac cadit iuſta ignorantia:ſecus in perſonis.Quia non tenetur iudex ordinarius habere notitiã omniũ ſubditorũ ſuæ iuriſdictiõis:ideo habet iuſtã ignorantiã ſi patet litigantes ſibi ſubditos, licet non ſint ſi ſcienter litigant:ſed bene tenetur ſcire metam ſuæ iuriſdictionis,quæ ſibi datur à ſtatutis uſq̃ ad quantũ cognoſcere poſſit:& ideo ſi ultra cognoſcat,& credit ſe non poſſe cognoſcere:ideo nõ ualeant geſta corã eo.arg.in l.quęro.ĵ.de eo qui proc.& ĵ.§.proxi. Aliud eſt ergo credere firmiter ſe eſſe iudicẽ competentẽ ex una cauſa,licet ſit ex alia:quia tunc nõ vitiatur proceſſus,vt hic aliud eſt credere ſe non eſſe,licet revera ſit quia partes prorogarunt iuriſdictionẽ,quod tũc ipſe ignorat, & tũc nõ ualẽt acta d.l.quæro.& quod no.Bar.in l.multũ.ĵ.de
4 condi.& demõ.& iſta dant intelligere iſtũ §.† In gl.ibi,ſed qđ collige ex hac gl.q̃ tũc requiritur cõſenſus priuatorum in iuriſdictione proroganda:& ſi errat in iure vel in facto,non prorogatur,qñ agitur de prorogatione iudicis penitus incompetentis:& ita loquitur prin.huius l.ſi aũt nõ erat penitus incompetens,quia mero iure iuriſdictionem habebat, poterat tamẽ declinari,per obiectum exceptionis:tunc,licet illam exceptionem omittat proponere per ignorãtiam,vel errorẽ,nihilominus prorogatur iuriſdictio de habitu,ad actũ:hoc vult iſta gl. quã perpetuò tene mẽti.& facit quod no.§.de procu.l. qui procuratorẽ dat.§.j.& quod ibi dixi ſuper perua gl.quod eſt vide
5 tur velle Inn.in c.prudentiã.extra de offi. dele. †qñ ſunt plures delegati,ſine clauſula, q̃ ſi non oẽs. q̃ quilibet eorũ habebat iuriſdictionẽ inſolidũ,tñ exercitiũ eſt apud omnes ſimul, non apud quẽlibet:& ſic quilibet eorũ habet iuriſdictionẽ in habitu,nõ in actu:licet oẽs ſimul habeãt in actu: & tenet ipſe, q̃ prorogeꝫ iuriſdictio vnius eorũ,de habitu ad actũ: etiã per
6 ignorantẽ. †Vltimo Bal.allegabat hunc tex.in fi.dũ dicit,an legi ſatisfactũ ſit,q̃ ſufficit eſſe ſatisfactum verbis legis:nec eſt vlterius quæritandũ:quia nõ debemus eſſe dementiores lege. vt in auc.de iudi.§.oportet & ideo,ſi ſtatutum dicat,q̃ debeat quis citari in ſchalis palatij.& q̃ ſi fuit citatus ibidẽ, hoc ſufficiat:licet nõ fuerit citatus ad domũ,quã ibidẽ habet. Videbatur contrarium †quia citatio ad domum requiritur de iure cõ
7 muni,ſi perſona non requiritur. Statutum autem poteſt intelligi,q̃ addat ad ius commune,& q̃ requiratur etiam citatio in ſchalis:ſed Bal.vult contrarium,poſtquam ſtatutum hoc ex-
c preſsè non dicit: ſed ſolùm, q̃ citetur in ſchalis. [c]nam ſatisfactum eſt verbis ſtatuti ergo &c.

2 ☞ Quãdo fit prorogatio iuriſdictionis de tempore ad tempus,requiritur expreſſus conſenſus partium:quando fit de loco ad locum,uel de re ad rem expreſſus cõſenſus iudicis non requiritur,ſed tacitus,qui colligitur,ſi ſcit partes prorogaſſe.

3 Ordinarius delegans inferiorem à principe, an poſsit inhibere prorogationem iuriſdictionis,de tempore ad tempus?

4 Laici poſſunt eam prorogare ſine conſenſu proprij iudicis niſi prior iudex prætendat intereſſe ſportularum,uel niſi ſit iudex perpetuus,uel niſi ſit ſtatutũ in cõtrarium.

5 Delegans poteſt poſt prorogationem factam,reuocare iuriſdictionem: etiam poſt litem conteſtatam.

6 Iuriſdictio ordinaria an poſsit prorogari de tempore ad tempus?

7 Tempus præfixum inſtantiæ dicitur præfixum cauſa publicæ utilitatis,nec ei poteſt renuntiari,et quid in tempore præfixo iuriſdictionis per delegationem ut legem:

8 Peremptã inſtantia cauſæ appellationis,perimitur ius partis:ſecus ſi cauſæ principalis:& ideo illa poteſt de conſenſu partium prorogari.

9 Tempus appellationis interponendæ,an poſsit conſenſu partium prorogari?

10 Quinque caſus in quibus ſit prorogatio iuriſdictionis remiſſ.

11 Appellatione interpoſita ab interlocutoria ſi pronuntiatur bene appellatum, tota iuriſdictio etiam ſuper negotio principali deuoluitur ad iudicem appellationis: ſi autẽ malè appellatum,remittitur ad primum iudicem.

12 Quid ſi partes conſentiant,q̃ cognoſcat omiſſo articulo appellationis,q̃ poſsit cognoſcere,cum fiat prorogatio de caſu ad caſum.

Papa uel Imperator non indiget prorogatione,cũ ſit iudex competẽs in omni cauſa.

§. Sed ſi iudex. †Iuriſdictio delegata poteſt prorogari de tempore ad tẽpus:requiritur tamen tunc conſenſus litigantium,& etiam iudicis.h.d.Ratio eſt:quia iudex ſcit,vel ſcire debet,q̃ lapſo tẽpore contento in reſcripto,ipſe non eſt iudex:& ideo ad hoc vt ualeant acta coram eo.requiritur,q̃ ſciat partes prorogaſſe iuriſdictionẽ ſuã, vt poſsit cognoſcere vltra tẽpus:ſi enim hoc ignorat,licet partes prorogauerint,cũ credat ſe non eſſe iudicem, non poſſunt
2 acta ualere:poſito etiam,q̃ eſſet ex ſolo conſenſu partiũ. Ang. in l.quęro.ĵ.de eo qui pro tut. †Item dico,q̃ qñ fit prorogatio
d de tempore ad tempus, requiritur expreſſus conſenſus[d] partium,qñ fit de loco ad locum,vt in c.ſtatutũ §.in nullo. de reſcrip.lib.vj.aliàs nõ poſſet deuenire in notitiã iudicis,qui non põt ſcire id,quod partes habent in corde:& idẽ videtur in prorogatione de re ad rem:& hoc fuit de mente gl.hic poſitæ in l. fi. Adde quod no.ĵ.c.cum olim.extra de offic.deleg. in iudice autẽ non requiro expreſſum cõſenſum,ſed ſufficit tacitus, qui colligitur ex ſcientia,ſi ſcit partes prorogaſſe iuriſdi.ar.§.proxi.ibi,ignoret conſentire,à contrario ſenſu: quia ſi ſcit partes
3 conſentire,videtur & ipſe cõſentire,vt ibi colligitur.† In tex. ibi principali iuſsione,hoc q̃ princeps delegauit: ſed quid in alio ordinario delegante,an poſsit inhibere prorogationem de tempore ad tempus:vide Io.and.in adi.Spec.de inſtru.edi.
4 †Et hic eſt oppoſitum argumentum,ſecundum Ange. q̃ per ſtatutum poſsit fieri,vt ſubditi non poſsint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis. Si enim non eſt ſtatutum, laici poſſunt

ſunt prorogare ſine conſenſu proprij iudicis, niſi prius iudex prætendat intereſſe ſportularũ,ſecundũ Bart.vel niſi ſit iudex perpetuus,q̃ dic vt per eũ in l.j.§.& poſt operis ĵ.de oper. no.
5 nuncia. †In fi.tex.ibi prorogari.ſed an tũc poſt prorogationẽ factã,poterit delegans reuocare iuriſdictionẽ:Spe.in ti.de cõpe.iudi.ad.§.j.verſi.ſed quid erit de legato,dicit q̃ nõ,ſi lis erat conteſtata,aliàs ſecus.Tu dic indiſtinctè,q̃ põt per l.iudicium ſoluitur.ĵ.e.quia illius naturæ eſt iuriſdictio prorogata, cuius erat prima.arg.in l.inter ſocerum.§.cũ inter.ĵ.de pact.dota.in
6 fi.† Itẽ quæro,quid in iuriſdictione ordinaria,an poſsit prorogari de tẽpore ad tẽpus:Rñdeo q̃ aut per lapſum tẽporis non finiebatur ipſo iure iuriſditio:ſed ſolũ exercitiũ,vt ſi dicat ſtatutũ,q̃ petant per xv.dies,ante finem ſui officij:aliàs nõ poſsit ſe impedire de cauſis,& q̃ auferanꝫ ſibi acta,vt Florentiæ. nihilominus poterit prorogari ſine conſenſu partiũ, nõ obſtãte ſtatuto,quod debet intelligi,niſi partes conſentiant. Aut per lapſum temporis taliter finiebatur:& tunc ſecus,quia fieret in iuria ſucceſſori:diſtinguebat Bald.ad quod facit quod ſ.dixi ex no.per Inn.in c.prudentiã.& ſ.feci mentionẽ.l.præcedẽ. &
7 quod no.Bal.in l.ſi qui.C.de epiſco.audi. †Gl.quæ incipit,ſcilicet à delegãte ibi reſpõdeo nõ.ratio eſt:quia tẽpus præfixum inſtantiæ dicitur præfixũ cauſa publicæ vtilitatis,cui non põt
a renunciari[a],vt patet ex l.properandũ.C.e.ſed tẽpus,quod præfigitur iuriſdictioni per delegationẽ,nõ põt dici præfigi rõne publ.vtilitatis,ſed ſolũ litigantiũ,cũ nõ ſit generale,ſed ſpeciale quo ad eos:ſi aũt per legẽ,vel ſtatutũ præfigeretur tẽpus generaliter iuriſdictioni,videtur idẽ ac ſi præfigeretur inſtantię: quia loco illius ſuccedit:licet quidam aliter dicant, q̃ aliud ſit præfigere tẽpus iuriſdictioni,aliud inſtantiæ.vt d.l. properan
8 dum.per l.vnicam.C.vt omnes tã ciuiles q̃ criminales.†& intellige gl.in inſtãtia cauſæ principalis,per cuius emptionẽ nõ perimitur ius partis:ſecus in inſtantia cauſæ appellationis per cuius peremptionẽ ius perimitur.Et ideo quia de maiori agit præiudicio,poteſt cõſenſu partiũ prorogari, vt in cle. quãdiu.
9 extra de appella quod dic,vt ibi no.in gl.†Sed an tẽpus appellationis interponẽdæ poſsit cõſenſu partiũ prorogari?videt q̃ ſic,eadem ratione,quia per ipſius lapſum,totũ ius partis perimitur:ad quodvide quod notatur in auc.idem ſi appellationẽ.
10 de tem.app.†In gl.ibi,qñque de re ad rẽ:adde quartũ caſum, ſcilicet de loco ad locũ.arg.in l.quæro.ĵ.de ſol.& eſt tex.in ca. ſtatutũ.§.in illo.de reſcrip.lib.vj.licet quidã dicant contrariũ. vt no.Cy.in d.l.ſi quis ex cõſenſu.& hæc eſt cõmunis opinio.
11 †Adde quintum caſum,ſcilicet de caſu ad caſum. Pone exemplum,cum appellatur ab interlocutoria:nã pronuntiatur,bene appellatum,& tota iuriſdictio etiam ſuper negotio principali deuoluitur ad iudicem appellationis:ſi autem malè appellatur,remittitur ad primum iudicem.vt l.intra vtile ſ.de mino. non ergo iudex appellatiõis põt cognoſcere de negotio principali,anteq̃ expediat articulum appellationis,& pronuntiet
12 bene appellatum.†Quid ergo,ſi partes conſentiant,q̃ cognoſcat omiſſo articulo appellationis:videtur q̃ poſsit cognoſcere,eo q̃ fiat prorogatio de caſu ad caſum.per c.ordi.de ap. lib. vj.& ibi per Inno.Princeps tamen vt papa vel Imperator etiã partibus ambabus non conſentientibus,ſed vna tantum poterit cognoſcere:quia non indiget prorogatione, cum ſit iudex competens in omni cauſa,quia cum omni inferiore iudice in poteſtate & iuriſdictione concurrunt:& iſte eſt caſus in illo c. ordi.

a ☞ Plures modi ex quibus ſortitur quis forum,& ſi ratione domicilij ſortitur forum poterit ibi etiam abſens conueniri,& contra eum procedi uſque ad ſententiam diffinitiuam,ſi eſt cauſa in qua non requiritur lit.conteſt.uel in qua habeatur lit.conteſt.pro facta.

b In locis ubi ſortitur forum alia ratione quàm domicilij, non poteſt ibidem conueniri, niſi reperiatur:ſed ad proprium trahitur,ſi ibi adeſt:uide tamen,nu.3.& 6.

c Repertus in alio loco quàm in loco domicilij, in quibus caſibus non poſsit ibi conueniri?

d Aduena & uiator qui ſtatim ſunt receſſuri,contrahendo in loco non ſortiuntur ibi forum ratione contractus,etiam ſi ſint ibi ex cauſa uoluntaria,niſi tacitè fuerat actum,ut ibi debeat ſtatim ſolui.

e Si in illo loco ſortiebatur forum alia ratione,puta,originis propriæ,uel paternæ, uel communis patriæ,repertus ibi tanquàm aduena,uel uiator,poterit conueniri pro contractibus alibi celebratis.

f Et quid ſi erat ex cauſa neceſſaria,et qualiter compellatur cauere de iudicio ſiſti, uel dimittere procuratorem,ſi inde recedat,& ſi non fuiſſet ibi repertus non potuiſſet illuc trahi?

g Si ibi haberet aliqua bona poſſet fieri remiſſio in illis bonis,nec procederetur ulterius ad ſecundum decretum, nec ad ſententiam diffinitiuam.

h Abſens poteſt conueniri,& trahi ad locum domicilij.

i Domus ponitur pro domicilio:& ibi quis dicitur habere domum,ubi habet domicilij,etiam ſi non ſit præſens,& illa dicitur propriè terra.

a ¶ Renuntiari. adde Abb.ĩ c.venerabilis. & de iudi.& de multis quibus renuntiari nõ põt vide per Fely. in c.pe.de foro cõpe.

§. Legatis in eo quod ante. †Suprà tractauit de iuriſdictione prorogãda:hic incipit tractare de iuriſdictione reſtringenda,vſq̃ ad vltimũ verſum iſtius legis,qui incipit his datur. & h.d. Qui ſe transfert de loco proprij domicilij ad aliũ locũ, in quo alia ratiõe ſortiatur forũ, ex cauſa neceſſaria & probabili,vel probabili tantũ:durante illa cauſa,non poteſt ibidem conueniri pro cõtractibus vel obligationibus alibi contractis ſi habet ius reuocandi domum ad locũ proprij domicilij.h.d. not.de hoc ponit plura alia exempla notabila vſque ad §.oẽs.

2 †Præmitte ad euidẽtiam, quòd multis modis quis ſortitur forum ſcilicet ratione domicilij:vt in loco in quo habet maiorem partem fortunarũ,& in quo habitat eius familia:& in illo loco poteſt conueniri ſiue ſit ibi præſens ſiue abſens, & poteſt procedi contra eum abſentem vſque ad ſententiam diffinitiuam,ſi eſt cauſa in qua nõ requiraꝫ litis cõteſtatio, vel in qua habeatur lit.conteſtatio pro facta,propter cõtumaciam,vt eſt ſtatutum Florentiæ. Item ratione propriæ originis,vel paternæ.Item ratione communis patriæ,puta,Romę. Item ratione cõtractus,quod dic:vt ĵ.eo.l.hæres abſens §.j.in ij.gloſſ.mag.
3 quæ incipit niſi ratio.& in c.ſi.de fo.compe.lib.vj. † an iſtis locis,vbi ſortitur forum alia ratione,quam domicilij non poteſt conueniri ibidem,niſi ibi reperiatur:vt ſ.eo.l.hęres abſens.in prin.& in c.romana §.contrahẽtes.de for.compe.lib.vj.& hoc fuit inductum,ne quis trahatur extra proprium domicilium: quod eſſet ſibi durum. Sed ad proprium bene trahitur, ſi ibi adeſt:quia hoc non debet eſſe ſibi durum. Modo iſte §.declarat,quod dixi:nam ſi ibi reperitur, verũ eſt,quòd põt cõueniri.vt d.l.hæres abſens.ſi eſt ibi ex cã merè voluntaria:vt quia
4 venit cauſa faciendi mercantias. †Si autẽ ex cauſa neceſſaria, de quibus hic in tex.licet mero iure cõueniri poſsit, tamen ex æquitate habet priuilegium à iure,vt non teneatur ibi reſpondere: ſed poſsit petere ſe remitti ad locum proprij domicilij, quaſi nõ videatur ibi eſſe,poſtquam eſt ex cauſa neceſſaria durante illa cauſa & idem dicit gloſ.ſi nõ erat neceſſaria,ſed probabilis, vt cauſa religionis, ſi venerat illuc pro aliqua indulgentia:vel cauſa ſtudij,ſiue ſit ſcholaris, ſiue pater eius qui venerat ad videndum eum in ſtudio,vt ibi non poſsit cõueniri, licet ibi ſortiatur forũ ratione cõmunis patriæ, vt Romæ,vel originis propriæ vel paternæ:vel alia ratione,pręterquã contractus:quia tũc ſeruandum eſt id,quod habetur in ſeq.§.tenementi hos caſus.quia dicit Bart.quòd ſi non poteſt quis conueniri in dictis locis,pro ſe,& ratione ſuæ obligatiõis:ita non poterit capi pro repræſalijs pro alio:& ratione alterius obligationis, quaſi videatur habere ſecuritatem à iure ſcripto, per iſtum §.Ange.dicit,quòd hoc non ſeruatur niſi in legatis,ſiue ambaſiatoribus,quibus plus conceditur quam alijs,de quibus hic:vt patet in ſe.§.omnes.& ideo nullus cõſidat accedere ad locum,vbi conceſſæ ſunt repræſalię pro aliqua de iſtis cauſis, licet neceſſaria, vel probabili, niſi ſit ambaſiator vel legatus per iſtum text.In ver.ei quoque, determinatur, q̃ in cauſa appellationis nõ habeat locum reconuentio, quando appellans adit iudicem appellationis ex quadam neceſsitate, nec ſententia contra eum lata tranſeat in rem iudicatam, & ſic non ob.l. cum pap.C.de ſen.quia loquitur in eo qui adit iudicẽ ex propria voluntate,& ita determinat Bartol.in auc.& conſequenter ibi poſita.ſed Ang.hic diſtinguit & dicit eſſe ſuam opin.q̃ hoc procedat, quando interponit appellationem extra locum ſuæ prouinciæ vbi fuerit agitata cauſa principalis:& ita loquitur iſte text.ſecus ſi infra eundem locũ. Tu dic, idem,quia eadem ratio ſubeſt, ſi iudex appellationis non eſſet, aliàs iudex competens ipſius,ſed efficitur per reconuẽtionem, poſtquam ipſum adit ex cauſa neceſſaria.ſequitur omnes. Opponitur quòd iſti de quibus hic, non poſſent conueniri in loco, in quo reperiuntur,etiam ſi eſſent ibi ex cauſa uolũtaria, ex quo ſunt forenſes,& aduenæ l.extra territorium.ſ.de iuriſdict.om.iud.

Universidad de Deusto Biblioteca

l.si quis ex aliena.ff.eo. Ad quid ergo fuit vtilis iste §.istam opi. sentit gl.super verbo destinatū.in fi.& soluit:vt s.dixi in summario,q debet hoc intelligi,q in loco in quo reperiebant fortiebantur forū alia ratione,puta,cōis patriæ:quia Romæ, vel originis proprię,vel paternę vel contractus:& sic nō erant omnino forenses. Vnde possent conueniri,si essent ex causa voluntaria.†Sed adhuc contra,q etiam tunc non possent,postq̄ sunt aduenę & stant recessuri vt ff.eo.l.hæres §.j.versi.nūquid. sol.diuersi sunt casus:nam aut quærimus vtrū aduena & viator quia statim sunt recessuri,contrahendo in loco, sortiantur tunc ibi forū ratione contractus:& dico,q non:& sic nec possunt conueniri ratione illius contractus,qui non facit eos forū sortiri.etiā si sunt ibi ex causa voluntaria,nisi tacitè fuerat actū, q ibi debeat statim solui:vt si emat in nundinis,vel emat equū: quia nō censetur actum,vt venditor vadat ad domicilium suum
6 vt in fi.illius legis.Item fallit in casu sequentis §.omnes.†Aut quærimus,quando quis in loco illo sortitur forū, alia ratione, puta originis propriæ,vel paternæ vel cōis patriæ & posteà reperitur ibidem tanq̄ aduena,vel viator,vtrū possit conueniri pro cōtractibus alibi celebratis,nō ratione fori cōtractus, sed ratione fori,de quo supra:& est dicendū q sic:licet sit aduena,
7 vel viator, si erat ibi ex causa voluntaria.†secus si necessaria. Casus est hic à contrario sensu.Et sic compelluntur cauere de iudicio sisti in loco,si reperiuntur ex causa necessaria, & recedendo inde debent dimittere procuratorem,& si non fuissent
8 ibi reperti,non potuissent illuc trahi.Sed†si ibi haberent aliqua bona,posset fieri missio in illis nec procederetur vlterius, ad secundū decretū,nec ad diffinitiuam,etiā si sit causa in qua possit procedi lite non contest.& ita debet intelligi d.l.hæres
9 absens.§.j.& c.romana.§.contrahentes.de fo.cōpe.li vj.†non sic in loco domicilij, ad quem pōt trahi,licet absit. vt s.dixi.& ista declarant istū §.& necessaria sunt nec tanguntur per doc.
10 tene menti.†Vltimò no.hic tex.cū gl.dum dicit reuocādi domum suā,q domus ponitur,pro domicilio : & ibi quis dicitur habere domū,vbi habet domicilium,etiā si non sit præsens. vt l.j.§.j,ff.de libe.agno.& illa dicit ,ppriè terra sua vt notat Bal.

a ☞ *Conuenti in loco in quo sortiuntur forum alia ratione quàm proprij domicilij seu contractus,quia ibi reperiuntur,licet mero iure conueniri possint:sed habent priuilegium reuocandi domum,quia reperiuntur ex causa necessaria,necesse habēt allegare hoc priuilegium.*

8 *Si alias tempore quo quis erat in alico loco,non ut aduena,nec ut viator, fuit ibi celebratus contractus,tamen habebat pergulam uel armarium:& nunc non reperitur ibi,ut tamen ex causa necessaria,an habebit priuilegium reuocandi domum?*

4 *Verba,non obstante aliquo priuilegio & c.reperta in statuto,uel rescripto principis, debent intelligi de priuilegio non clauso in corpore iuris scripti.*

1 §. Omnes autem isti. †Vsq̄ ad ver.fin.istius l. ponuntur sex limitationes ad §.præcedentē. Prima vsq̄ ibi,planè. Secūda ibi,itē si extra. Tertia ibi:sed si agāt. Quarta vsq̄ ibi:sed si dubitaē. Quinta vsq̄ ibi:in omnibus. Sexta vsq̄ ibi,his datur. Et ista prima limitatio est,q illi de quibus in §.præcedēti,si conueniuntur in loco,vbi reperiantur,occasione cōtractus ibi celebrati,vel tūc vel ante,nō habent priuilegiū reuocandi domū:fallit in legatis,qui habēt,si conueniantur pro contractibus celebratis nō tunc,sed ante.Si aūt tēpore legationis,tūc etiā ipsi perdunt priuilegiū istud,vt l.eū qui in §.Iulianus.infrà de constit. pecu.& no.ff.eo.l.si quis in legatione.sic ergo no.q licet in §.præcedēti legati,& alijs de quibus ibi æquiparentur:tamē legatis plus conceditur interdū,vt in casu isto,ideo dicit Ang.in §.præcedenti.in articulo de repræsal.q dictū Bar.nō seruatur , nisi in
2 legatis.†Et aduerte ad vnum quod omisi in §.præcedenti.q isti mero iure possunt ibi conueniri ratione fori,quem ibi sortiuntur,& quia ibi reperiuntur,sed de æquitate,quia reperiuntur ex causa necessaria,habent priuilegiū reuocandi domum: & ex hoc sequitur,q necesse habent allegare hoc priuilegium vt ff.eo.l.si quis ex aliena.& est casus in c.fin.de fo. compe.& si non allegarent,etiam si per errorem omitterent , valeret processus:quia factus corā competenti iudice,gl.est s.ea.l.§.j.quę incipit,sed quid si scholaris:secus,si ipso iure nō sortiretur ibi forum,vt in prin.huius legis.& l.generaliter.& quod ibi not. Pet.et Cy.C.de epis.& cle.opponitur,q si conueniantur pro cōtractu celebrato ibidem,tunc tēporis non possent ibi conueniri:quia cū sint ibi tanq̄ aduenæ statim recessuri,nō sortiuntur forum ratione illius cōtractus:vt dixi in §. præcedenti per l.hæres absens.§.j.Sol.verum est,si ibi non sortirentur forum alia ratione:sed hic loquitur,& debet intelligi,quando alia ratione sortiebātur,puta,communis patriæ,quia Romæ vel originis propriæ,vel paternæ:nā tūc huic foro accumulatur alius forus,scilicet contractus celebratus tanq̄ ab aduena: & sic duplex forus facit id,quod alter ipsorum facere nō posset: & hoc voluit gl.j.quæ incipit,scilicet Romæ:quod etiā tenet gl. in d.
3 l.hæres absens.§.j.quæ incipit,hoc dicūt quidā:et in c.romana §.contrahentes.in fi.magnæ gl.†Quid ergo si ille contractus fuit ibi celebratus,non tūc,sed aliàs,& tēpore quo nō erat ibi vt aduena,nec vt viator,sed habebāt pergulā, vel armarium: & nec reperitur ibi vt aduena,tñ ex causa necessaria,an habebit priuilegium reuocandi domū?prima glo.hic sentit,q sic,si non sortiebatur ibi forū alia ratione,quam illius cōtractus:& idē sentit in §.præcedēti,super verbo destinati,ibi, dum dicit: vel licet ratione contractus:pro quo etiā facit principiū §.præcedentis.dum dicit cōtraxerint , referendo illud verbū ad oēs illos. de quibus ibi.Sola ergo ratio duplicis fori , facit ipm per dere hoc priuilegiū:& hæc est intentio gl.Itē sortitur forū tūc ratione contractus,etiā celebrati,tanq̄ ab aduena : licet secus,
4 si nō haberet ibi aliū forū.†In gl.quæ incipit,imò quæ est ibi, itē contra,scilicet ad hoc,quod hic dicitur de legato,q nō possit ibi conueniri rōne contractus ibi celebrati,si non fuit celebratus tempore legationis,sed ante,propter priuilegium legationis:quia imo videtur,q nullo priuilegio obstante,possit cōueniri in loco cōtractus:vt in l.allegata,hic in gl.quā tene mēti.quia si ista verba reperiantur,in statuto,vel etiā in rescripto principis,non obstante aliquo priuilegio &c.debent intelligi de priuilegio non clauso in corpore iuris scripti:illa enim quę sunt clausa in corpore iuris communis,vel statutorum,nō intelliguntur sublata per illa verba:quod perpetuo tene menti, & nunquam obliuiscaris:& ita intelligas quæ not.in auf. qua in prouincia C.vbi de cri.agi opor.& ff.eod.l. hæres absens.in prin.in gl.super verbo excusatur.

2 ☞ *Præfecti in legationem,uel aliam causam,dū præstarēt recessum,dicuntur abesse ibi ex causa necessaria.*

1 §. Plane & si perfecta. †Hic est secunda limitatio q cessante causa priuilegij,cessat priuilegium:nā causa priuilegij in legatis est , quia sunt in loco ex causa necessaria.Si ergo illa causa perfecta est, amodo,voluntarię non necessario morantur:ideo cessat priuilegium.Dicit tamen gl.& bene,q debet intellígi cū distinctio
2 ne:†nam etiā præfecti in legationē,vel aliam causam,dū præparāt recessum,dicūtur abesse ibi,ex causa necessaria pro hoc s.qui.ex cau.ma.l.ab hostibus §.sed quod simpliciter. ibi dum dicit,de tempore,quo componit sarcinulas:& eodem modo si fuit ibi in officio:quia sicut gaudet priuilegio durante officio, vt §.legatis.ibi vel si quis iudicādi causa.ita & tempore syndicatus:quia licet sit finitū officiū,non pōt adhuc recedere.

1 ☞ *Illa dicitur prouincia uel ciuitas sua,in qua quis habet domicilium:non illa in qua natus est,si domicilium ibi non habet.*

1 §. Item si extra prouinciam. †Hic ponitur tertia limitatio quia id quod dicitur in §.legatis.q illi possint reuocare domum,procedit quando conueniuntur pro contractu celebrato in loco domicilij,vel in prouincia illius domicilij : secus, si conueniretur pro contractu celebrato alibi , vt si hispanus reperiatur Romæ legatus,& conueniatur pro cōtractu celebrato in Anglia,nā pro illo nō pōt petere se remitti in hispaniā:et idē si pro contractu celebrato in Italia:& multo fortius si Romæ.h.d.secūdū secundā lecturā gl.quæ est vera.Alij vt Alberi cus intelligūt aliter istū §.vt veniat ad limitationē eius , quod dicit in §.oēs.ibi dū dicit,dūmodo ante legationē à contrario sensu:nā ibi innuit,q si tēpore legationis cōtraxit Romæ.pro alio contractu,non habet priuilegiū reuocādi domū: & est verū:vt l.eū qui.ff.de cōsti.pecu.dixit Albericus idē esse , si tēpore legationis celebraret contractū in Italia:licet nō Romę,secus alibi.Et si dicaē,si est Romę,qūo pōt cōtrahere in alia parte Italiæ vel alia prouincia:Rñdeo, p procuratorē. Fundabat autem

autem se Albericus in l.cùm furiosus.in fi.ff.eod.ibi:dum dicit in Italia contractum:& istud dicebat de mente istius §.quam lec.glo.reprobat.quia quātū ad contractum celebratū,tēpore legationis, non perdit legatus hoc priuilegium, nisi celebret
2 ipsum Romæ,vbi est:non autem si in Italia.†Hic est expressum, q illa dicitur prouincia vel ciuitas sua, in qua habet domicilium,non illa in qua natus est,si domicilium ibi non habet.

1 ☞ *Qui in aliquo loco non potest inuitus conueniri,si ipse agat reconuenietur ab illo contra quem agit: & si poterat mero iure ibi conueniri , sed ex priuilegio non, quòd perdat priuilegium,quo ad omnes alios.*

2 *Clericus conueniens laicum in curia seculari,poterit ibidem reconueniri à laico, nisi in tribus casibus.*

4 *Agens pro iniuria illata sibi,uel furto,non potest reconueniri.*

1 §. Sed si agant cum. †Hic ponitur quarta limitatio ad §.legatis.nam ibi demū illæ,de quibus ibi,habent priuilegiū reuocandi domum,si non agāt cōtra alios.Vnde si alios non molestāt, nec ipsi molestātur,si autē agāt,& molestant,tunc perdunt priuilegiū reuocandi domum,& pñt etiam ipsi cōueniri,si agant voluntariè:secus si rōne iniurię,vel maleficij in eos commissi tempore illo:tunc enim videntur agere quodāmodo necessariò ad defensam:aliàs esset in potestate cuiuslibet,offendere eos,& sub
2 ijcere iurisdictioni illius loci. †No.ergo q qui in aliquo loco non potest inuitus conueniri,si ipse agat,conuenietur.Aduerte,quia si non poterat reconueniri de iure cōmuni,ga non fortiebatur ibi forum, poterat recōueniri ab illo tm,cōtra quem agit.vt l.fi.& in auf.ibi posita.C.de sen.sed quando mero iure poterat recōueniri:sed in priuilegio, non, tūc si ipse agat contra vnum,perdit priuilegiū quo ad omnes,& pōt ab omnibus recōueniri,vt est hic tex.dū dicit,aduersus omnes, & ita intelligit gl.super verbo,cōpellūtur. & Inn.in c.fin.extrà de fo.cōpe.Alij dicunt contrarium, q etiam tunc non conuenirentur nisi ab illis cōtra quos agūt:& sic tex.dum dicit aduersus oēs, debet exponi scilicet agentes:nō aduersus nō agentes.& hāc partē tenet Gul.Dy.& Iac.bu.p l.Fulcinius.§.q si aduersus.ff. quib.ex cau.in pos.ea.Tu tene opi.glo.& Inn.secundum Angel.quia hic agitur de cōseruatione priuilegij:ibi de conseruatione iuris cōmunis,quod difficilius perditur quā priuilegiū,
3 iuxta plenè no.per glo.in l.j.C.si aduer.vendit. †In tex.ibi, aut impunè contumelijs afficientur &c.ga timore ne perdant priuilegium reuocandi domū,non agent pro iniuria, vel furto in eos commissis:vel si agent, perdant priuilegiū:& sic erit in potestate cuiuslibet, faciendi eos priuilegiū perdere,quod esse non debet. facit l.non in potestate s.de arb.& s.de iu.om. iu.l.si idē cum eo.§.quod sumitur.ibi nec in ptāte &c.& ff.ad Carbo.l.j.§.sed & si quis. Et hunc tex.allegant doc.ad duo. Primò,quod clericus cōueniens laicum in curia seculari,potest ibidem reconueniri à laico, nisi in tribus casibus:vt si cōueniat ipsum ratione iniuriæ vel ratione furti sibi commissi, vt videtur text.in auf.de san.episc.§.reuerendissimi.col.ix.& ita cōmuniter tenēt etiā Cano.in c.at si clerici.extrà de iudi.& Archi.iij.quæstione viij.cuius in agendo:& si recōueniant ex causa famosa,vel spūali.vt ibi per doc. Pe.aūt dicit Cy.in auf. & consequenter.tenere contrarium,q non posset recōueniri: quia clericus non pōt prorogare iurisdictionē iudicis secularis,& ista esset quædam prorogatio:sed respondeo,q est potius iuris,quā hoīs.Ang.aūt tenet opi.Pet.eo casu,quo clericus nō poterat recōuenire laicū,nisi corā iudice seculari:qa ex quadā quasi necessitate, adit illū iudicē,ergo &c.vt in §.legatis.quæ ratio nōest bona:nā tunc nūquā posset aliquis agens corā iudice rei,ibidem recōueniri, si ille non erat suus iudex,cū semper ex quadam necessitate adeat illum iudicē:quia actor debet sequi forum rei,& tamen cōtrarium est verius,vt est casus in illa l.fin.C.de sen. Tene ergo primam opi.vt dicit Innoc.in
4 d.c.at si clerici.quia minimè sunt mutanda &c.† Allegāt doc. istum text.ad limitationem illius legis fin.& auf.quòd ille qui agit pro iniuria illata sibi, vel furto , non posset reconueniri: quod tenet Spe.in titul.de reconuen.§.j.ver.quid si laicus.

2 ☞ *Super exceptione declinatoria fori,debet adhiberi causæ cognitio,aliàs processus ad ulteriora,non ualeret.*

3 *Quod iudex debeat super ea pronuntiare uel expresè uel tacitè procedendo ad ulteriora,post causæ cognitionem adhibitam,quia tunc censetur illam repellere: & quid si procederetur contra absentem?*

4 *Iudex quando remittit partē ad alium iudicem cōpetentem,potest aßignare sibi terminum intra quem compareat coram illo: si in iudice à quo ad iudicē appellationis,ut si pars non compareat intra terminum,appellatio habeatur pro deserta.*

5 *Sic quando iudex secularis remittit ad curiam ecclesiasticam propter aliquem articulum spiritualem.*

6 *Declinans forum unius iudicis,non ipso iure,sed ex priuilegio, & petit se remitti ad alium iudicem alterius territorij:non autem eiusdem, debet cauere de comparendo coram illo iudice.*

7 *Forensis non debet astringi ad dandum fideiussores , quando esset sibi difficile, & tunc saltem tenetur promittere pœnam.*

¶ Compareat.potest etiā præfigere terminum appellanti,infra quē fidē faciat de sua persecutiōe,ad hoc vt elapso termino posit suā sententiā exeq,secūdū Fede.cōl.xxviij.

1 §. Sed si dubitetur. †Hic ponitur quinta limitatio ad §.legatis.quòd licet illi habeant ius reuocādi domū,tenenť tñ cauere de sistendo iuri,
2 in loco proprij domicilij nuda cautione,sine fideiussore. † In tex.ibi,ipse prætor debet cā cognita.no.ergo q sup exceptione declinatoria fori debet adhiberi causę cognitio:& si iudex causę cognitione nō adhibita,procederet ad ulteriora, nō valeret processus,secūdū Ange.quod no.†Secundò no.q iudex debet super ea pronūtiare,vt patet inverbo,statuere,quod intelligit vel expresè vel etiam tacitè procedendo ad vlteriora postquā causæ cognitionē adhibuisset:quia cēsetur illā exceptionē repellere:vt in c.ex parte.extra de ap.& colligit ex hoc tex.dum dicit teneri cū gl.Sed si procederetur cōtra absentem & nō allegantē exceptionē fori,tūc si nō erat exēptus ipso iure,sed ex priuilegio:valeret processus per l.si qs ex aliena ff.e. & per c.cū personæ.de priui.lib.vj.sed si ipso iure non suberat iurisdictioni illius,nō valet,etiā si pronūtiet se iudicē cōpetentē:quia nō censeť ille abnīs cōsentire,nisi fortè sibi notificeť ,pnūtiatio:quia tūc imputet sibi,quare nō appellauit:de hoc articulo tetigi in l.ij.s.fi qs in ius vo.nō ierit. In tex.ibi statuen-
4 te prętore in quē dicit &c.†Not.q qñ iudex remittit partē ad aliū iudicē cōpetentē,pōt aßignare sibi terminū,intra quē cōpareat corā illo:sic videmus in iudice à quo,qui pōt aßignare
2 terminū appellāti,intra quē cōpareat[a] corā iudice appellationis:& si nō cōpareat,appellatio habeť pro deserta.vt in c.pßonas.& c.ex ratione.extra de ap.† & qñ iudex secularis remit-
5 tit ad curiā ecclesiasticā propter aliquē articulū spūalē.vt in c. tua.extra de ordi.cogi.similiter pōt aßignare terminū prædictū,nō intra quē ille iudex ecclesiasticus habeat terminare cām, vel articulū, qa hoc ad ipsum secularē nō ptinet:sed intra quē pars cōpareat:quod dic vt no. Bar.ff.l.prßes.C.de ap.vbi oīno
6 vide.& in c.ex rōe.extra de ap. †No.ēt q qñ quis declinat forū vnius iudicis,& petit se remitti ad aliū iudicē, debet cauere de cōparēdo corā illo iudice.Quod glo.limitat duob⁹ modis, scilicet qñ declinat ex priuilegio, nō ipso iure:quia mero iure erat cōpetēs.Secus si erat oīno incōpetēs.Itē qñ petit se remitti ad alium iudicē alterius territorij,secus si eiusdē,vt in seculari cōuēto corā potestate,q ex priuilegio petit se remitti ad rectorē,nā nō debet tūc cauere ℔m gl.& no.istas duas limitationes,
7 & adde qđ no.Io.an.ff.c.fi.extra de fo.cōpe. †Vltimò no.ff.q forēsis nō debet astringi ad dādū fideiussores,qñ eēt sibi difficile:qm̄ p hoc,sine iusta cā pderet priuilegiū:qđ esse nō debet, vt hic.facit infra,si cui pluśq̄ per leg.fal.cū nō facile.et l.nisi.§. quāuis.& quod ibi no.in gl.quæ cōcordat cum glo.hic posita, quod tūc saltem tenetur promittere pœnam, postquā releuatur à datione fideiussorum:aliàs non cōpelleretur promittere pœnam,& ita intelligitur gloss.l.fina.ff.de præto.stipu.quæ videtur contrariari:& supra, qui satisda.cogan.l.ij.§.fina.quæ incipit,sed an compellatur.& ibi tetigi.

2 ☞ *Exceptio fori dum discutitur,tempus præscriptionis non labitur,si reus in exceptione succumbit.*

3 *Isti qui possunt petere se remitti ad domum, & actor hic fatetur, uel non dubitetur: tamen si actio erat tempore peritura consultè petat actor , quòd non remittatur nisi lite prius contestata.*

1 §. In omnibus autem causis. †Hic ponitur sexta & vltima limitatio. Nam ita demum possunt illi de quibus in §.legatis.petere se remitti ad domū,qñ actio non erat tēpore peritura:aliàs cōpelluntur ibi rñdere libello,& litē cōtestari:& sic actio perpetuaē.h.d.secundū vnū intellectū,qui probaē.ff.eod. l.sed & si restituaē.ver.sed & si dies.de quo §.glos.op.& soluit

Universidad de Sevilla
Biblioteca

a ¶ Obtineret. adde vt per eundem Pau. cōsil. xxij. vbi vide qd in simili voluit.

b ¶ Iudicium. adde ad hoc glos. xxiij. q. iij. si ecclesia. Dicit tamen Roma. ꝙ aliquo tex. non probantur dicte gl. saluo per c. non est nobis. de sponsa. qui tex. non facit regulā.

multis modis. tu dic secūdùm istum intel. ꝙ non contradicit, imò concordat: & iste tex. dum dicit, sine tẽporali dãno creditoris, exponitur & intelligitur, s. vt teneat respondere libello: & sic creditor nō erit in damno. Curreret ergo tẽpus non facta reſpōſione: & remitteretur ad domū. Legitur alio modo, ꝙ imò ipso iure nō curat: & ita sonat litera prima facie: & tunc ille §. contrariaꝛ. Sed solue melius, quam glo. ꝙ interdum reuocat in dubiū exceptio fori allegata: quia reus alleget se ibi esse ex causa necessaria, & petit se remitti: actor verò negat: & super hoc discutitur, & transit tempus in discussione, & tũc ista discussione durãte tẽpus non currit: & ita loquitur iste tex. vnde Bal. summabat hoc modo, dū† exceptio fori discutitur, tempus prescriptionis nō labitur: facit ad hoc l. intra vtile. §. de mino. & ℣. de excu. tu. l. si cū ipse. & l. fi. in fi. & quod ibi no, Cy. C. de adult. Tñ aduertẽdum est: qa istud videtur debere intelligi, si reus in exceptione succumbit, quia tũc apparet per eius frustrationes, actorẽ fuisse impeditū: sec⁹ si obtineret[a], per ea quæ no. per Cy. de inof. test. l. cū maiores. & per Bar. l. ij. ℣. ad Ter. vt §. nō solū. l. si finita. §. Iulianus. ℣. de dã. infec. † Interdū aũt de exceptione opposita nō dubitatur, quia actor fatetur eam verã, & reus obtinet remissionẽ, & tũc tempus actionis bene currit ipso iure: vt colligitur ex l. cōtraria. & ideo consultè facíat actor repellere, & petere ꝙ non remittatur, nisi lite prius contestata: & iste est verus intellectus.

2 ☞ *Qui iudices, & qualiter posint mulctare.*

3 *Iudex quando aliquem condemnat, an posit apponere tempus intra quod si non soluat, loco pœnæ condemnat in quarto pluri.*

4 *Mulcta propriè dicitur, quando uenit applicanda fisco, non parti.*

1 **§. His dantur mulctæ di.** † Potestas mulctādi nō competit nisi iudicib⁹ ordinarijs: delegatis autẽ nō, nisi fuerit eis expresè cō missum. h. d. secundùm verum intel. qui cōmuniter tenetur de iure ciuile: & ideo in rescripto delegationis apponitur vt delegatus posit coercere, mulctare authoritate delegãtis. † De iure autẽ canonico delegatus principis potest mulctare: vt in c. pastoralis. extra de offi. deleg. & not. in Spe. de sen. §. ij. vers. est & quartus. de iure etiam ciuili in casu C. de sport. l. ij. Ordinarij verò iudices indistinctè possent, diuersimodè: tum quia magni iudices possunt mulctare magnis mulctis: paruí verò paruis mulctis, vt no. in l. j. in prin. ℣. si quis ius dicẽ. non obtẽ. & l. eos. C. de modo mul. & C. de defen. ciuit. l. defensores. & l. magistratus. ℣. de iu. om. iudi. & in aut. de defen. ciui. §. audiẽt. col. iij. † Et ex prædictis videtur determinari q. qua quæritur an iudex aliquẽ cõdemnat, an posit opponere tẽpus intra qd, si non soluat loco pœnæ cõdemnat in quarto pluri: hanc q. tenet Spe. in tit. de defen. §. ij. ver. sed nunquid. & Bar. C. vbi causæ fisc. l. eius summæ. nam videtur distinguẽdum, an sit talis iudex qui posit mulctare. & tunc valeat, aut non, & tunc secus: & ita videtur determinare Ang. C. de re. iur. lib. iij. vbi videtur tex. ꝙ posit talem pœnã adijcere: licet in cõtrarium faciat totus tit. C. cõminationes, vel epistolas. sed ille loquitur, qñ non cognito de causa aliquid præcipit, quod requirit causæ cognitionem: quia non est à præceptis, & ab executione inchoãdū. vnde nec tũc incidit in pœnã cõminatam. Nos loquimur quãdo causa cognita condemnauit diffinitiuè, cui cõdemnationi est obtemperãdum: & meritò non obtemperans mulctari potest. † Non tamẽ est propriè mulcta, si venit applicanda parti, sed cùm applicatur fisco, vt C. de modo mul. per totum. & l. j.

2 ☞ *Contra absentem citatum non comparentem, nec allegantem declinationem fori ad quos actus posit procedi?*

LEX III.

1 **NOn videtur frustrandæ.** † Cõtra eum qui habet declinationem fori, licet non cõpareat, nec eam opponat non potest procedi tanquã contra latitãtem. h. d. notabiliter. & sic nō poterit procedi ad secundum decretū in quo requirit latitatio, vt l si Fulcinius. §. ij. ℣. quib. ex cau. in pos. ea. quia latitatio requirit dolum: vt in §. quid sit latitare. ea. l. & iste non potest dici in dolo, postquã si esset præsens, non cõpelleretur iudicium suscipere: modica enim causa, & multo magis, iusta excusat à dolo, vt no. §. si quis ius di. nõ obtem. l. j. in fi. magnæ

2 gl. † ad alios autẽ actus, in quibus non requiritur tanta exquisitio, & qui possunt exerceri contra cõtumacem, poterit bene procedi, postquam non cõparet, nec allegat. vt ℣. eod. l. si quis. quæ per istam l. declaratur. & tene eam mtẽi. & vide quod no. Iac. de Bel. per istam l. in aut. de liti. §. ad excludendas. col. viij. qui videtur eam generalius intelligere, ꝙ quacunq; exceptione sit tutus, nõ solùm fori, excludatur à pœna cõtumaciæ. Ad id quod ℣. de pecu. l. eo tẽpore. sed doc. aliter sentiunt ꝙ solùm excusatur à processu, qui requirit lationem, sed mulcta & pœna contumaciæ potest indici etiam nõ latitante, ergo &c. In gl. j. ibi, quem cõstat. Tu dic secũdùm Bar. etiam si non cõstaret, sed etiam dubium esset, & ex post facto apparet ꝙ habeat declinatoriam fori: vnde reuocabitur quicquid factũ est contra eum, tanquam cõtra latitantem: quãtum verò ad hoc, vtrũ teneatur comparere, si citatur: & si compareat, sit contumax, non dico latitans: bene distinguitur, an tunc constaret vel non torium esset, ipsum non esse de iurisdictione citantis, & nõ est contumax: aut non constat, & tunc secus, vt no. in l. ij. vbi plenè ℣. si quis in ius voc. non ierit.

1 ☞ *Lis, seu iudicium quando posit esse inter patrem, & filium?*

LEX IIII.

1 **LIs nulla nobis.** Lex ista nõ habet locũ de iure canonico. † Inter patrem,

b & filium in potestate, potest esse iudicium[b] vt no. glos. notabilis in c. fi. extra eo. in glo. fi. & not. ij. q. vij. quæritur. nec etiam videtur habere locũ hodie etiam de iure ciuili, in aduentitijs, in quibus patri nõ quæritur vsusfru. nam inter ipsum, & filium cadit obligatio ciuilis: vt no. in l. frater â fratre. ℣. de cõdi. indebi. & per Bar. & in aut. vnde si parens. C. de inof. testa. ergo iudicium aliàs ciuilis obligatio esset frustratoria, quia ordinatur ad actionẽ, & actio ordinatur au iudicium. Tene menti. Si autem patri quæritur vsusfructus, tũc pater bene potest obligari filio ciuiliter, sed filius patri, non: quia potest in eum exercere patriam potestatẽ, cùm sit legitimus administrator: ideo nõ est necessaria. Ita tenet Bar. in d. l. frater â fratre. ideo videtur tũc ꝙ iudicium nõ posset esse, si pater moueret ipsum filio: secus ecõuerso. Item adde ꝙ etiam hodie locũ habet ista l. si pater vellet agere contra filium, vel ecõuersò iure sibi cessa ab alio: quia alter contra alterum non potest recipere cessionem. gl. est ordinaria & sing. in l. si pater. §. j. ℣. de iur. dot. & in l. actiones. ℣. de act. & obli. quod perpetuò tene mẽti. Quod ergo dicit hic gl. ꝙ nomine alieno alter contra alterum posset agere, intellige, & ad commodum alienum, non proprium, vt cum ageret iure cessо: licet etiam tunc agat alieno nomine si intentet exercitium directè, vt l. qui stipendia, C. de procur. & signa gl. quæ ponit casus fallentiæ.

2 ☞ *Citatus coram iudice non suo, si non ult comparere: qualiter poterit iudex cõtra eum procederet & quid si talis sit citatus extra territorium.*

LEX V.

1 **SI quis ex aliena.** † Citatus à iudice ordinario, licet non sit de iurisdictione illius, ipso iure vel ex priuilegio, tenetur in dubio comparere, & exceptionẽ fori, seu priuilegium opponere. h. d. & semper allegatur, & primò loquitur de illo, qui ipso iure non subest, sed ex priuilegio potest declinare. † In primo tamen casu est differentia inter istos: quia contra ipsum potest procedere ad mulctam, tanquam contra contumacem, & ad excommunicationem, si erat iudex ecclesiasticus: si super negotio principali, non potest: & si contra facit nonvaleret processus, etiam si esset talis, in quo posset procedi contra absentẽ lite non contestata: & quandocũque apparebit de non iurisdictione, irritabitur processus: quia non videtur consensisse, nec iurisdictionem prorogasse: per l. si quí ex consensu. C. de episco. audien. & dixi in l. j. ℣. eo. In secundo verò casu valeret processus, etiam super negotio principali, quia iudex nõ erat omnino incompetens: & sic, si est agitatus coram iudice competente. Idem si per errorem, exceptionem & priuilegium nõ opposuit, vt not. gl. ℣. e. l. j. §. j. & ita videtur declinari l. ista per Io. and. in q. disputata. quam ponit in regula, scienti, in mercurialibus

rialibus: vbi vide multa bona sine quibus materia istius l. nõ potest bene intelligi, de quo etiã per Inno. in. c. ij. extra de dila. vbi dicit vnũ verbũ notabile, ꝙ primũ dictũ istius legis quod loquitur in eo, qui nullo modo erat subdit⁹, debet intelligi qñ citatio ipsum apprehendit intra territorium citãtis: quia tunc potest esse dubium, an sit subditus, vel nõ: secus si extra territorium: quod no. De materia autẽ istius legis plene per glo. & legistas in l. j. §. si quis in ius vo. nõ ierit. vbi vide per Cy. & Bar. & ibi tetigi. & adde gl. no. in c. j. in gl. fi. de inuesti. in maritum facta in vlib. feud. & Inn. in c. j. extra de iudi. & Cy. in l. generaliter. C. de epiſ. & cle. & in addi. Spe. in tit. de expen.

2 ☞ *Iurisdictio non perpetuatur per solam obligationem libelli, nec litispendentia inducitur, & quid aliud requirantur. & nu. 3. & 5.*

3 *Nuncij quòd non possunt citare aliquem, sine cõmissione, nisi ex statuto seu consuetudine contrarium inducatur.*

4 *Relatio nuncij requiritur, ut iudex posit procedere contra aliquẽ tanquã citatum.*

5 *Quòd talis relatio fieri possit etiam utraque parte absente.*

6 *Citatus coram iudice ordinario, si postea efficiatur alterius fori, & deinde impetret iudicem delegatum, uel cõtra eam impetretur, an poterit declinare fori: & quid si conueniatur coram nouo iudice. & quid si fuit cõtumax coram primo. & nu. 7.*

7 *In crimine hæresis, nullus iudex præoccupat uiam alteri.*

8 *Qui post delictum commissum, & citationem secularis iudicis factus est clericus: an possit declinare forum iudicis secularis.*

LEX VII.

1 **SI quis posteaquam.** † Si citatus post citationẽ efficiatur alterius fori, non potest propterea in causa illa declinare forũ primi iudicis citantis. h. d. & semper allegatur. & concordat c. proposuisti. extra de fo. cõpe. & sic additur forus foro: nõ autẽ mutatur, quãtum ad illam causam: sicut in

2 simili not. in c. de excep. lib. vj. per doc. † In tex. ibi, in ius vocatus est. nõ ergo sufficit fuisse simpliciter libellum cõtra eum porrectũ in authen. nisi secuta sit citatio: quantũ ad hoc, vt videatur præuentus: quia per hoc non inducitur litis pendentia. vt no glo. in l. j. de in ius vo. nec sufficit, ꝙ facta fuerit cõmissio nuncio, nisi etiã sit executioni mandata per eum arg. ℣. de acq.

3 poss. l. qui absenti. §. si quis secũdũ Bal. † nec etiã sufficit ꝙ nuncius ipsum sine cõmissione citauerit. arg. ℣. de reg. re. l. nemínem. nisi ex forma statuti vel consuetudinis cõtrarium inducatur, ꝙ nuncij curiarũ possint citare sine cõmissione, vt no. in

4 c. quoniã contra falsam. extra de proba. † nõ tamẽ requiritur relatio nuncij quantũ ad perpetuandũ iurisdictionẽ. arg. ℣. de dona. inter vi. l. si sponsus. in prin. licet requiratur quo ad hoc

a vt iudex procedere[a] posit cõtra eũ, tanquã citatum. iuxta no.

5 p. Bar. ℣. de cõdi. & demõ. in l. multũ, ſm eundẽ Bal. † Talis autem relatio fieri põt vtra ꝙ parte absente, cũ sit quædã executio, vt no. Bar. in l. Theopom. ℣. de dote prælег. et adde ꝙ idem no. C. de col. fun. patrim. l. Palatinos. & l. si finita. §. Iulian. ℣. de dam. infe. per Bar. in. vj. col. bene tamẽ requiritur, ꝙ citatio sit valida: aliàs nõ perpetuaret iurisdictionẽ: vt no. in l. si pater. C. ne de statu defun. & in c. cũ plures. do offi. deleg. lib. vj. in glo. & ꝙ Archi. ij. q. v. c. nõ ita. vt si fuisset facta tẽpore feriato, qđ Bal. intelligit, si in honorẽ dei: si autẽ ob necessitatẽ hominum tenet citatio: dato ꝙ non sit iusta cõparitio, vt l. j. §. de feriis, ꝙ paret, quia si cõpararet, & de feriis non opponeret, valeret processus ad perpetuandũ iurisdictionẽ: sufficit ꝙ sit actus aliquis potentialiter. argu. de iniusto testa. l. cũ in secundo. ſm Bal. & Oldr. si ergo ,pnunciaretur processus nullus, posset iste de quo hic, opponere declinatoriã fori, post primã citationẽ nouiter acquisitã, quia nõ obstat citatio nulla per l. hos accusare. §. hoc beneficio. ℣. de accu. licet nõ sic in eo, qui scienter litigando coram incõpetenti iudice, iurisdictionem eius prorogasset: quia etiã per processum prorogatur, cũ etiã ibi sit voluntas partis quæ prorogat. vt l. j. &. ij. §. eo. & ideo licet ,pnuncietur processus nullus, si postea corã eo conuenitur, nõ potest allegare iudicis incõpetentiã. arg. in l. si quis repetere. ℣. ad Turpil. ita eleganter glo. hanc Gul. de cu. in l. eũ qui. in prin. §. j. ℣. de cõstitu.

6 pecu. † An autẽ habeat locũ hæc l. si quis primo citatus est ab ordinario, & postea impetret, vel contra eũ impetretur iudex delegatus: vide quod not. Bart. in authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. & l. ij. C. vt lit. pen. In tex. ibi, ius reuocãdi forũ nõ habebit: nocet ergo sibi hæc præuentio in hoc: sed certè etiã prodest, vt si cõueniatur corã nouo iudice, posit illius forũ declinare, & petere se remitti ad primũ iudicẽ, vbi lis inchoata videtur, per l. vbi cœptũ. ℣. eo. & idẽ si à principio erant duo iudices ordinarij, quorũ quilibet habebat iurisdictionẽ insolidũ, vt sit locus

b ¶ Procedere posit. an relatio nuncij requiratur ad perpetuandam iurisdictionem?

¶ Secularis. vide Oldra. consi. iiij.

preuentioni, vt ℣. de offi. cõsul. l. j. & facta citatione ab vno verbali, vel etiã personali per capturã psonæ, alter se impedire nõ posit statim. & ℣. de procu. l. pluribus. & si cõtra faciat, nõ valeat, tanquã sit iudex incõpetens. Vnde põt primus illi inhibere, vel intimare preuentionẽ. vt no. in c. tuã. extra de ordi. cog. & si nõ esset facta intimatio, forte propter iustã ignorantiã valeret, quod ageret secundus. arg. ℣. de offi. præsi. l. si forte. & c.

7 duobus. extra de ap. † Prædicta tñ vera sunt, qñ citatus cõparet corã primo citãte: secus autẽ si cõtumax est: quia sicut corã primo nõ auditur, nec gaudet illo, ,pcessu, nisi refundat expensas. C. eo. ita & corã alio iudice, nõ potest se iuuare de illo processu, allegãdo litis pendentiã, & petendo se ad illũ iudicẽ remitti, nisi forte purgaret contumaciã. & hoc no. Bar. elegãter & plene ℣. de sepul. viol. l. sepulchri. vbi oino vide. Eallit etiam in crimine hæresis, in quo si mille essent iudices, nullus præoccupat viam alteri. vt in c. vt officiũ. de hæret. lib. vj. Prodest & præoccupatio ista ad perpetuandã iurisdictionẽ iudicis delegati, vt c. gratum. & c. relatũ. de offic. deleg. † Et prædicta allegantur ad. q. de illo, qui post delictũ cõmissum, & citationem

8 secularis iudicis, effectus est clericus: an posit declinare forũ iudicis secularis[b]: quã plene vide per Bar. in l. j. ℣. de pœnis. & per Ioan. and. in nouella in c. j. de oblig. ad ratiocinia. & tetigi in l. fin. ℣. si ex noxali causa agatur.

b

LEX VIII.

1 **SI quis in legatione.** † Qui simpliciter constituit se soluturum, quod priùs nõ debebat, nõ potest conueniri nisi in loco in quo poterat ante constitutum: quia cõstitutum tanquã accessorium sequitur naturam principalis debiti. h. d. secundũ verũ intellectũ, & tunc nõ obstat contrariũ difficile formatũ in glo. de. l. eum qui. §. j. ℣. de consti. pecu. quia hic in legatione existens, cõstituit se soluturũ simpliciter, non dicendo in quo loco: ideo nõ fortitur ex hoc forũ, in loco legationis, nec perdit priuilegium reuocãdi domum: ibi vero expresse dicit se soluturũ Romæ vbi erat legatus: & tunc perdit priuilegium reuocandi domum. Hæc est vera solutio, quæ etiã ponitur in l. cõtraria. in. iij. solutione glo. reiectis omnibus aliis: & sic tam ista lex, quã ille §. loquuntur in debito prouinciali. i. in prouincia cõtracto: vel etiã Romæ, sed ante legationem: nam & in illo habet priuilegiũ, vt ℣. eo. l. ij. §. omnes. ver. exceptis. nisi iterum cõstituat se ibi soluturum, existens in legatione, quo casu perdit vt in illa l. eum qui. §. j. In text. ibi, si quis in legatione, supple existens. nõ intelligas, ꝙ constituerit ibi se soluturũ, imò cõstituit simpliciter se soluturum: vnde regulatur secundum naturam primi debiti, & sic sicut pro illo, non poterat ibi conueniri cum effectu, ita nec pro isto. facit ℣. qui pot. in pig. hab. l. iij. in princ.

2 ☞ *Insulæ Italiæ dicuntur quæ ultra centum miliaria non distant ab Italia: et etiã ultra, si non sit propinquior alteri prouinciæ uel alteri insulæ alterius prouinciæ, & dicuntur pars Italiæ.*

3 *Domini Veneti, & Genuenses, & alij habentes portum, dicuntur habere iurisdictionem, & imperium in toto mari sibi propinquo per centum miliaria.*

4 *Portus insulæ dicitur pars insulæ.*

LEX IX.

1 **INsulæ Italiæ pars.** † Prẽmitte hic, ꝙ ,puincijs præerãt præsides: sed Italiæ præerant quidam, qui dicebantur correctores, qui habebãt eandẽ iurisdictionẽ in tota Italia, quã præsides in ,puincijs, & quã prætores habebãt Romę. vt ℣. de offi. præsi. l. ex oibus causis. expediebat ergo scire, an talis corrector haberet iurisdictionẽ in insulis ,pp Italiã, vt i insula Siliciæ, Corsicæ, & Sardiniæ: & dicit hic ꝙ sic: quia sunt pars Italiæ. Et eodẽ modo insulæ ,ppinquæ aliis prouincijs, dicunt pars illarũ prouinciarũ, & præsides earũ habebãt

2 iurisdictionẽ in eis, sicut i terra firma. † Dicunt aũt insulę Italiæ, ꝙ vltra centũ miliaria nõ distãt ab Italia, & quæ nõ faciũt vltra duas dietas per mare. ar. de rescrip. cũ nonnulli. ita deter

Universidad de Deusto

2 ¶ Piratas. De domi-nio Venetorũ quod habent in mari, vide per eundem Ange. cõ silio cclxxxix.

b ¶ Adepta. vide Bart. Soc. cõs. mihi lxxvij. vbi latè de hac mate ria nondum tamen impressa sunt, sed bre ui imprimentur.

minat Bar. in tract. de insula: & etiã si dis stat vltra centũ miliaria ab Italia, si tamẽ nõ plus distat ab insula Italiæ quàm pro trahatur insula ab Italia, vt insula Sardi niæ, quæ est propinqua insulæ Corsicæ quæ insula nõ distat vltra centũ miliaria, licet insula Sardiniæ magno fretu distet, sed nõ ab insula Corsicæ. ar. ſ. de acquirẽ. re. do. l. pe. §. Paulus respõdit. & l. insula. secũdùm Bar. in eodem tract. Sed Ange. dicit q si distat vltra etiam centũ miliaria, si tñ nõ est propinquior alteri prouinciæ quàm Italiæ, dicitur pars Italiæ: & accedit per l. vnicam. C. de classi. lib. xj. quã Barto. ibi dicit nõ esse alibi. Et per hãc l. dicunt doc. † q dñi Veneti & Genuenses, & alij habẽtes portũ, dicunt habere iurisdictionẽ & imperiũ, in toto mari sibi propinquo per centũ miliaria, secũdùm Bart. vel etiã vltra secũdũ Ang. si nõ propinquãt alteri prouinciæ: & sic possunt dñi Veneti animaduertere in piratas ibi deprehẽsos, ſ. ita dicit Bar. fuisse seruatũ Pisis tẽpore suo, de consilio suo, & do. Francisci Tigrini: & adde pro eodẽ modo, & multo fortius † q portus insulæ dicit pars insulæ, & deprehẽsi in portu cõmittẽtis maleficia, licet stent in aqua, & nõ in terra subiciunt iurisdictioni præsidẽtis insulæ: vt l. Cæsar. ſ. de pub. & d. l. vnica. C. de clas.

2 ☞ Statutum si imponat pœnã desistenti à lite, duo debent probari, ut pœna locum habeat.

3 Aliud est differre, aliud verò desistere, vel deserere.

4 Habens iustam causam litigandi, si postquam superuenit scientia quòd non fouet iustiam ut per ostensionem instrumentorum, vel per testes, & statim cedat liti: non condemnatur in expensis, & si hoc non faceret, condemnabitur in expensis, quæ postea fierent.

5 Actor quare nunquam excusatur ab expensis?

6 Actor vel accusator non potest renunciare liti inuito aduersario, si aduersarius prætendit interesse.

LEX X.

1 DEstitisse is videtur, † Desistere à lite nõ dicitur propriè nisi ille qui ex toto renũciat, & nisi lis sit improba, & calũniosa: si autẽ non ex toto, dicitur potius differre: & si non erat improba, nõ dicitur desistere, sed differre. h. d. in effectu, & ratio est, quia verbũ desistere, sonat in malã partẽ: quia regulariter desistẽs punit, sed differẽs nõ. Nam primus incidit in Turpillianũ, vt ſ. ad Turpil. l. qui desistit. licet largo modo, qui litẽ
2 deserit, dicatur desistere. † Et hoc no. & tene mẽti, si statutum imponat pœnã desistẽti à lite: quia necesse est probare duo, vt pœna locũ habeat, ſ. q renũciauerit ex toto, liti, supple, expẽsè vel tacitè, quia fuit sibi assignatus terminus ad prosequendũ: & nõ fuit prosecutus, de quo vide in l. si ea. C. qui ac. nõ pos. & in l. Titia. ſ. de accus. q illa lis erat improba, & calũniosa: aliàs
3 verba statuti nõ verificarẽtur in eo, per hanc l. sing. † In text. ibi, qui distulit: aliud est ergo differre, aliud desistere, vel deferre. & ideo l. edita. C. de eden. quæ loquit in desistẽte vel deserente, in tantũ loquitur de mutatione: quia mutat libellum trãseundo de vna actione ad alterã: desistit à primo ex toto. & inhæret secũdo, non corrigitur per tex. vt in auẽ qui semel. C. quo. & qñ iud. ibi loquitur in differẽte secũdùm Ang. & bene. & sic adhuc hodie habet locũ l. edita. vt possit actor mutare: et corrigere libellũ prout edicti perpetui monet authoritas &c. nõ obst. illa auẽ. quæ prouidet cõtra differẽtẽ. In tex. ibi, planè. intellige istũ ver. in reo. præcedentẽ verò tex. in actore. Nã si reus cõuenitur ex cõtractu paterno, de quo iustã ignorãtiã prætẽdere põt, vt in c. qui in ius alterius. de reg. iur. lib. vj. si ne gat debitũ, & litem prosequit, nõ videtur improbã litem instituisse, quo ad se, si postea ostẽdatur instrumẽtũ debiti, ex quo apparet q re ipsa est improba: & sic nolens in ea perseuerare, si liti cedit, nõ dicitur desistere: sed differre: ideo non punitur
4 in expẽsis propter iniustã causam litigandi. Vnde † Bart. per istam legẽ: & l. si quis inficiatus. ſ. deposi. dicit esse assumendã notabilem practicã, vt ille qui habuit iustã causam litigãdi, nõ cõdemnetur in expensis si postea superueniat scientia, q non fouet iustitiam, per ostẽsionẽ instrumẽtorũ, vel testium depositiones, q statim cedat liti: & si hoc nõ faceret condemnaretur in expensis quæ fierẽt post: non in his quę fuissent factæ ante.

5 † Actor verò nunquã excusat ab expensis, etiam si videbatur habuisse iustã ignorãtiam: quia debuit perquirere, aliàs puniretur tãquã temerè litigãs, nõ tanquã calumniator, vt l. quem temerè. ſ. eo. sed vt incidat in pœnã Turpillianã, requiritur q fuerit calumniator, vel q destiterit sine abolitione: vt in legi-
6 bus hic alleg. in gl. † Sed an possit actor vel accusator renũcia re liti, inuito aduersario? dic q nõ si aduersarius prætendit interesse, vt in casu l. vtiq. cum ibi no. ſ. de rei ven. & l. fallaciter. C. de abo. & quod no. in si quis libellos. C. de appel.

2 ☞ Litigãs cũ monasterio, si lite pẽdente efficiatur monachus, illius soluitur iudicio.

LEX XI.

1 SI ame fuerit arro. † Iudicium soluit, si antequam finiatur peruenit ad casum, à quo nõ potuit incipere. h. d. sed de hoc brocardo vide Bar. post Dyn. in l. pluribus. §. & si placet. ſ. de
2 ver. obl. † & per istã l. patet q si litigãs cum monasterio lite pẽdente efficiatur monachus, illius soluitur iudicium, facit l. si mulier. ſ. sol. mat. & l. si constante. §. fi. eo. tit.

2 ☞ In officio publico cõmisso pluribus, quod quibusdam prohibetur, cæteris uidetur esse permissum, & quando debeat unus subrogari loco alterius?

3 In priuatis officijs ut in pluribus procuratoribus uel executoribus ultimæ uoluntatis non habet locum subrogatio, si unus remoueatur, uel decedat.

4 Concessum uni quòd uideatur alijs inhibitum.

5 Si super damnis datis constituatur nouus officialis, utrum censetur adempta iurisdictio potestati. super illis qui habet generalem in omnibus.

6 Coniuncta persona non potest agere pro coniuncta absente, si reperitur quòd dimisit procuratorem, & ille procurator agat.

LEX XII.

1 VM prætor vnum. † Cùm prætor sup. q delegauit causã pluribus, & postea vetat vni, q se nõ impediat: nã videt q nec alij possent se amodo ipedire, sicut si ille esset mortuus: quo casu expiraret officiũ oĩm, & sine noua delegatione non possent se alij impedire, vt in c. vno delegatorũ. extra de offi. dele. sed aliud est, qñ vnus moritur, aliud qñ superior qui delegauit iubet delegatũ: quia tũc cẽsetur velle q alij sine illo expediãt: nec est necessaria noua delegatio. vt est hic casus singul. quod
2 perpetuò tene mẽti. † & idẽ videt in quolibet officio publ. cõmisso pluribus, ita q oẽs simul habeant interesse: & vnus sine alio nõ possit, vt si cõmittẽs vel cõmittentes postea vnũ illorũ priuẽt officio, vel ipsum remoueãt, vel sibi inhibeãt, q se non impediat, poterũt alij soli expedire, & sic accrescit eis totũ officiũ, quod diligẽter no. licet secus si vnus ipsorũ mortuus esset: vt dictũ est. Sed cõtra q imò alius debeat subrogari loco illi[o] & q ante subrogationẽ alij nõ possunt se impedire: vt l. si quis sub cõdi. ſ. de testa. tu. sed ibi in pluribus tutorib[o] quorũ quilibet habet officiũ insolidũ: & ideo licet vnus remoueat, nihilominus possunt alij exercere officiũ, ex natura officij: & nihilo
3 min[o] alius subrogat loco remoti: & sic nõ differt, ppterea propter subrogationẽ fiendã. Nos loquimur qñ oĩbus simul fuit cõmissum officiũ, vt alter sine altero nõ poterat, & si expectaret subrogatio, impediret interim officiũ: vñ fateor q potest alius subrogari: vt ſ. e. l. si lõgius. tñ nihilominus ante subroga
3 tionẽ, alij poterũt, pcedere per hãc l. & hoc in officijs pub. † In priuatis verò nõ habet locũ subrogatio, vt si moueat vnus ex pluribus, pcuratoribus, nã iudex aliũ nõ subrogat: & idẽ si vn[o] ex pluribus executoribus vltimæ vol. decedat, ad quod vide Bal. in auẽ. hoe amplius. C. de fideicõ. & in l. cũ magistratus. C.
4 qñ prouo. nõ est ne. † Et glo. dicit hic idẽ ecõtrario, vt id quod
5 cõcedit vni cẽseat alijs inhibitũ: quod facit ad q. † si sup dãnis
b datis cõstituat nouus officialis, vtrũ cẽsẽt adẽpta [b] iurisdictio super illis, potestati qui habet iurisdi. generalẽ in oĩbus: & facit hęc gl. q sic. sed cõtrariũ videt in tex. in l. j. C. de offi. ꝑfe. vr. Ang. hic tenet primã partẽ, & dicit illã l. facere potius, p ea: ga nisi illa l. hoc diceret expresse q nõ cẽseat adẽpta, censeret adẽpta. Cõiter doc. videtur aliter sentire fauore publico, propter quem datur iurisdictio pluribus, licet pro ista parte faciat. c. vt officium. de hæret. li. vj. per locũ à speciali: tetigi de hoc in l. si
6 qs cũ pcuratorio. §. fi. de pcu. ſ. † Et per istã gl. etiã dicit Spec. q coniuncta persona nõ potest agere pro cõiuncta absente. si reperitur q qñ se absentauit, dimisit pcuratorẽ: per hoc enim videtur alijs inhibuisse: & coniuncta persona nõ potest agere contra

cõtra voluntatẽ, licet præter voluntatẽ possit, vt ſ. de procu. l. Pomponius. in fi. ad quod facit l. maritus. C. eo. tit. de procu. vt ipse no. in tit. de cõiuncta persona. Tu dic hoc verũ, si ille, pcuagat vel agere intẽdit: aliàs perinde est, ac si nõ esset datus, vt ſ. eo. l. si lõgius. §. si filius. vbi hoc probat. Debet ergo requiri, si opponat cõtra cõiunctã personã, q agere non põt, ppter hanc causam: tene menti. facit l. filius. §. sed & filia. de procur.

2 ☞ Sicut per consuetudinem datur iurisdictio non habenti, ita & potestas delegandi non habenti.

1 §. Iudices dare possunt. † Iudices ordinarij et etiã delegat[i], pconsulis, & multo fortius principis, itẽ illi quibus ex cõsuet. cõpetit, possunt delegare causas ad eorũ iurisdict. pertinẽtes. h. d. vsq; ad ver. nõ aũt. In tex. ibi, vel senatusco. cõceditur. supple iurisdictio: & ista est ordinaria, quia datur à lege, vt ſ. de iurisd. iud. l. more. maiorũ. cũ l. seq. In tex. ibi, cui mãdata est iurisdi. restringe hoc ad mandatũ, pcõsulis: et quod dicit hic in legato procõsu., pcedit in delegatis legatorũ à latere, vt sunt cardinales, qui æquiparãtur procõsulib[o], vt in c. ij. ſ. de off. deleg. & no. gl. in l. j. in fin. ſ. de offi. præfe. præto. Ang. de quo statim subijcit: quia regulariter delegat[a] nõ subdelegat, nisi sit delegatus à principe, vt l. à iudice. C. eo. In tex. ibi, sicut præfectus vrbis, cęteriq; Romę magistr. sed nõne isti sunt ordinarij? ergo poterant delegare absq; cõsuet. põt dici q præfec. vrb. erat ordinarius in criminalib[o], nõ in ciuilib[o]: & in criminalibus nõ habet
2 locũ delegatio, nisi cõcedatur ex cõsuet. † Per istũ autẽ text. dicit Ang. ꝑbari q sicut ꝑ cõsuet. datur iurisdictio nõ habẽti, vt l. j. C. de emã. li. ita & prãs delegãdi nõ habẽti, q dicit notandum esse, & sic limitat l. à iudice. C. eo. vt delegati ab inferiore à principe possunt subdelegare, si hoc est de consuet.

2 ☞ Personæ quibus delegari iurisdictio non potest, nec possunt iurisdictionem exercere: & quid in cæco, si cæcitas post iurisdictionẽ acquisitam superuenit, & quando debeat talis exceptio opponi & nu. 5.

3 Delegatus si non est infamis, ut quia non esset de crimine condemnatus, licet esset criminosus, ut homicida, uel fur, non posset cõtra eum opponi hæc exceptio criminis.

4 Iudex an possit se excusare à suscipienda delegatione ex eo quòd ipse esset infamis.

5 Exceptio infamiæ non potest opponi contra iudicem ordinarium, quousque in officio toleratur.

6 Iurisdictio quando confertur iure proprietatis, ut est illa quam habent reges & principes in eorũ regno, tunc in illa succedit furiosus, & impubes, & datur coadiutor.

7 Fœmina quòd tunc possit per seipsam exercere iurisdictionem.

1 §. Non autem omnes. † No. q regula est affirmatiua, vt cuilibet possint causæ delegari per habentẽ ptãtẽ delegãdi: nisi prohibeat aliquo de modis hic cõtentis: nõ tñ poterit agi ad suscipiendũ delegationẽ, nisi sit subdit[o] delegãtis: vt l. j. C. qui, p sua iurisd.
2 † Itẽ no. quoscdã ꝑhiberi ꝑpter mẽtis exiliũ, vt furiosus perpetuò, in quo nõ põt iurisdictio fundari, cũ ad eius exercitiũ requiratur iudicij, quod in eo nõ est. Quidã propter mẽtis defectum, vt impubes, in quo nõ est mentis exiliũ, sed imperfectio & speratur perfici, nõ sic vt in furioso. Tñ idẽ est q in furioso hoc casu, vt in eo nõ possit iurisd. fundari: et ideo ista exceptio q iudex sit furiosus vel impubes, poterit qñcunq; opponi etiã ante litẽ cõtest. & post sentẽtiã, quia reddit iudiciũ retro nullũ fm Inn. in c. scisscitatus. extra de rescrip. Quidã prohibẽtur ratione sensualitatis, vt mutus & surdus, in quibus non deficit mens, sed qui differunt à mente: & in istis idẽ videtur, quia est defectus naturæ per Inn. ibidẽ. & not. quia de cęco nihil dicit: vnde videtur q cæco possit delegari per l. cæcus. ſ. eo. licet gl.
2 ibi sentiat cõtrariũ, q habeat locũ, qñ cæcitas [a] supuenit post iurisdictionẽ acquisitã: secus qñ suberat ante ipsam acquisitã. Contrariũ videt q hunc tex. qui ita fecisset mentionẽ de illo, si cut de istis. Quidã vero prohibẽnt rõne pœnalitatis, vt infamis: de hoc loquitur ver. l. impedit. quia remotus à senatu, est infamis, & propter infamiã prohibet ei delegari, & idẽ in quo libet infami. Tamẽ aduertendũ q ipse non est incapax iurisdictionis, cũ habeat iudiciũ naturale, licet prohibeatur sibi delegare: & etiã prohibetur vti iurisdictione, si opponatur: vñ dicit Inn. q ista exceptio debet opponi ante litẽ cõtest. & q post opponi nõ potest, vt d. c. scisscitatus. nec potest opponi ad delegationẽ, seu rescriptũ, q ex hoc reddatur subrectitiũ, si de hoc nõ facit mentionẽ, cũ nõ concernat ius partis, nec reddit subreptitium ex hoc: sed debet opponi ad personã fm Inno. in c. cũ

3 super. extra offi. deleg. † Qui etiã dicit, q a si nõ est infamis, vt quia nõ esset de crimine condemnatus licet esset criminosus, vt b homicida vel fur, nõ posset cõtra eum opponi hæc exceptio criminis: quod perpetuò tene mẽti: licet cõtra testẽ bene posset
b opponi [b], vt in c. testimoniũ de testi. † Dicit etiã Inno. ibidẽ q licet cõtra eum pos, c
4 sit opponi hęc exceptio infamię ad ipsum remouendũ: ipse tñ iudex nõ posset se excusare à suscipienda delegatione ex eo q ipse esset infamis: quia sic allegaret turpitudinẽ suã, & infamia esset sibi proficua. d Sed Bart. tenet cõtrarium per l. præses. C. si ser. aut liber ad dec. aspi. Ang. cõcordat vt si eligatur iudex ordinarius, locum habeat dictũ Bar. quia illa iuridictio est honor, & dignitas, ad quã infames aspirare non possunt, vt l. infames. C. de digni. lib. xij. vñ debet defectũ suũ procedere. Si autem datur iudex delegatus, locũ habet di
c ctum Inno. quia illa iurisdictio non est honor, sed onus [c], cum posit cõpelli, vt l. munerũ. §. iudicandi. ſ. de mune. & hono. & ideo ab onere non potest se excusare, ne sibi sit infamia profi-
d cua [d]. † Dicit etiam Inn. quòd exceptio infamiæ non potest
5 opponi contra iudicem ordinarium, quousq; in officio tolerat. argu. ſ. de offi. præto. l. Barbarius, melius in l. cassius. ſ. de sena. quæ oĩa dicta sunt notanda, & declarant istum tex. & vide q idẽ no. in c. super literis ante fin. extra de rescrip. Quidã autẽ prohibentur moribus, vt fœminę, quia turpe est, vt se ingerant publicis officijs. Item serui, & dicit Inn. & etiam Spec. in tit. de excep. §. nunc videndum. versi. sed quæro. quod ista exceptio debet opponi ante litẽ cõtest. & postea non. Tu dic in seruo contrarium: quia est incapax iurisdictionis, cum pro nihilo reputet de iure ciuili: & ideo nõ cadũt in eodẽ quę sunt iuris ciuilis, sicut ciuilis obligatio, & iurisdictio: & sic processus corã eo agitatus non potest valere, sicut nec cũ eo, quando interuenit in iudicio, vt pars, vt ſ. eo. l. non idcirco. §. h. cum iudicium constet ex tribus personis: scilicet ex iudice, actore, & reo, & vbi altera deficit, non potest esse: vt in c. forus. extra de ver. signi. & hic deficit persona iudicis. In fœmina non fit dubitatio, quia etiã illa prohibetur fungi ciuilibus officijs: ideo dicit Spe. quendã processum fuisse irritatum, quia factum coram fœmina tanquam iudice: licet exceptio non esset opposita ante litem contestatam. Ipse tamen determinat contrarium secundum Inn. in dicto ver. sed quæro. per not. in l. ita demũ. C. de procu. in glo. sed ibi loquitur quando interuenit, vt procurator: tunc enim non est omnino incapax, cum pro quibus-
dam possit esse procuratrix, vt l. fœminis. ſ. de procu. sed nõ reperitur, q possit esse iudex: vnde magis placet q non valeat,
6 sicut nec in seruo per l. ij. ſ. de reg. iur. † Et prædicta procedunt qñ iurisdictio confertur, vt officiũ pub. non iure proprietatis: sec[o] si ĩ iure ꝑprietatis, vt est illa quã habẽt reges, & principes in eorũ regno, & principatib[o]: nã in illa bñ succedit impubes, & fœmina, & furiosus: qa datur coadiutor: vt in c. grãdi. extra
7 de supꝑl. negli. præla. † Fœmina vero põt ꝑ seipsam exercere, iuxta no. ĩ l. fi. C. de arbi. vt etiã videm[o] ĩ regina Neap. & in comitissa Matilda: de qua no. in d. l. fi. nã & regina Ioanna legitur sedisse ꝑ tribunali, & dedisse sentẽtiã cõtra illos de balso.

2 ☞ In dubio debet ferri sententia absolutoria, & sic pro reo.

3 Iudicia diuisoria de quibus hic, quare dicuntur duplicia?

4 In ciuilibus actor & reus sunt pares in dilationibus dandis.

5 Clericus an possit petere diuisionem in curia seculari contra laicum?

6 In istis iudicijs diuisorijs, si ego te prouocaui dando libellum, & tu uis postea alium libellum dare, & petere diuisionem fieri sicut & ego petij, uel nõ fieri, & sic uis esse actor sicut & ego, an debeat libellus tuus admitti, & quid in rei uendi.

7 Negotium dubium potest dirimi sorte non reprobata, nisi sit ficti, uel nisi tendat in magnum præiudicium alterius.

LEX XIII.

1 IN his tribus iudi. † In iudicijs diuisorijs q dicuntur duplicia, ille dicit actor q ad iudiciũ ꝑuocauit, et ꝑuocat[o] dicit reus, & si simul ꝑuocauit, forte dirimunt. h. d.

Universidad de Deusto

a ¶ Contrarium. Vide per Barb. in d.c. cùm contingat. per Bald. consi. lx. v. lib.

b ¶ Arbitro. ꝙ arbi. facit litem suam, sicut iudex, tenet Ro. sing. fuis fo. xj.

c ¶ Secūdū Ange. adde eundem cōsi. lxxxiij.

cum l. seq. expedit autem hoc scire: quia rei fauoribiliores sunt, quàm actores in fi. iudicij: †quia in dubio debet ferri absolutoria: vt l. Arrianus. C. de act. & obli. & quia si sunt plures iudices, qui cognouerunt de causa, & tulerūt diuersas sententias, præferē absolutoria, vel illa quæ magis fauorabilis est: vt l. inter partes. ff. de reg. iur. & sic præferri illa, quæ lata est pro prouocato: & ita potest intelligi gl. dum dicit, nec sic erūt fauorabiles. †Sed quare dicūt duplicia hæc iudicia, postquā ille tm̄ dicit actor q̄ prouocauit: Rn̄. dicūtur duplicia ante aliquā prouocationē factā quia quilibet eorū potest prouocare, & prouocari: & sic esset actor & reus, qui in pari causa sunt, vt dicit text. nō sic in alijs: quia si est debitor meus, prouocatio non pertinet ad te, sed ad me: vt C. vt nemo inui. in rub. & nig. Vnde ego nō possum dici actor tā anteq̄ agā, quàm post: & tu solùm reus. Vnde ista sunt simplicia: & ista dant intelligere istā l. In glo. ibi, & paciores ei dabūtur dilationes. †In hoc gl. reprehēditur: quia in ciuilibus actor & reus sunt pares in dilationibus dandis: vt l. fi. ff. de fer. quæ facit cōtra gl. licet alleget eam pro se. †Et ista lex facit, an clericus possit petere diuisionem in curia seculari cōtra laicum: videtur q̄ nō: quia clericus corā seculari potest agere, nō cōueniri. Sed hoc iudiciū est duplex, & sic est actor, & reus. Cōtrarium dic: nā duplex est, antequā prouocet: postq̄ prouocauit est tm̄ actor, & nō reus. †Ex hoc sequitur q̄ si pro uocaui tūc dando libellum, si vis postea aliū libellū dare, & petere diuisionē fieri, sicut & ego petij, vel nō fieri, & sic vis esse actor sicut & ego: q̄ nō debeat admitti libellus tuus, quia potes consequi virtute libelli mei absque nouo libello. Nam ista lex vult q̄ tm̄ sim actor ego qui prouocaui: ergo nō potes facere te actorem. Et hoc etiam tenuit Inn. in simili. in c. cùm cōtingat. extra de offi. deleg. q̄ si dedi libellum cōtra te petens declarari sentētiam cōtra me latam esse nullam, & inualidam, nō admittit libellus tuus: in quo petas pronūciari cōtrarium[a]: quasi esset necesse ferre duas sentētias: vnā super libello meo, alteram super tuo. ar. ff. in l. de quare. ff. eo. & sic possent ferri sentētiæ cōtrariæ, quod no. Nam eodē modo in rei vēdi. videretur dicendum, si petij declarari rem meā esse, & tu das illum libellum petendo declarari q̄ sit tua: nā potes consequi hoc sine libello, videlicet per sentētiā absolutoriam adiecta causa, quia res est tua: & tm̄ valebit hęc adiectio, quātum si fuisset admissus libellus tuus. Sed in cōtrarium facit quod not. Host. cōtra eundem Inn. in c. ex conquestione. de resti. spol. Cogita super hoc, qa est pulcher passus. †Vltimò no. negotiū dubiū dirimi sorte. Hoc itellige. f. nō reprobata: secus si reprobata, vt qñ fit cū incātatione spirituū: & ita loquit̄ ti. de sor. Itē itellige qñ est quęstio iuris: secus si facti: quia tūc nunquā cōmittitur sortilegiū: vt no. gl. in l. vnica. C. vti pos. quæ inci. sed qualiter formabit iudex in fi. Item intellige qñ nō tendit in præiudicium alterius: vel est parui præiudicij: vt instit. de leg. §. optionis. & l. fi. C. cōmu. de le. post prin. secus si magni præiudicij, alterius tertij, quia tūc non cōmittitur sorti: sed discordantes se inuicē impediunt: ideo concordent: vt l. quoties. ff. de vsufru. & l. huiusmodi. §. fi. ff. de leg. j. insti. de satisd. tuto. §. quòd si nemo. & vide quod per hoc no. Io. an. in c. si duobus. de rescript. lib. vj.

2 ☞ Cautela pro iudice qui timet cōdemnari in syndicatu propter imperitiam, ut alleget se filiumfami. & probet: & tunc nisi aduersarius probet quòd habeat aliquid de peculio, remanebit delusus.

3 Sententia iudicis qui per imperitiam uel dolum malè iudicauit, an sit nulla: & an faciat litem suam?

4 Arbiter per imperitiam uel dolum malè iudicans, ita facit litem suam, sicut iudex: arbitrator uerò non nisi sit in dolo uel lata culpa, ad instar agrimensoris.

5 Idem in notario, si per imperitiam uel dolum facit malum instrumentum.

6 Iudex si nō stetit ad syndicatū, poterit pro extortis & ablatis in patria sua cōueniri.

7 Licet ab iniqua sententia pars appellauit & succubuit, uel appellationem deseruit, tamen iudex ei tenebitur.

8 Iudex non repetit à parte pro qua tulit iniquam sententiam illud quod propter hoc soluit in syndicatu.

9 Si appellatio pendebat tempore syndicatus condemnabitur iudex, ut caueat de indemnitate.

10 Iudex qui tulit iniquam sententiam secutus consilium sapientis, non excusatur.

11 Quòd tunc consultor non tenetur iudici.

12 Hæres iudicis non tenetur stare ad syndicatum pro defuncto.

Nec pater pro filio: & an conueniatur quatenus est in peculio: & quid in maleficio uel quasi?

13 Sententia lata contra filium, si non haberet peculium, an mittatur executioni contra patrem, saltem in eo quod tangeret filium pro legitima?

LEX XIIII.

1 SI filiusfa. iudex. †Iudex qui per imperitiā malè iudicauit, cōdemnat quatenus religioni iudicātis æquum videbitur, quod quātitatem peculij no excedit, si erat filiusfami. si verò per dolum cōdemnat, in vera æstimatione litis: & tūc actio nō trāsit contra hæredem eius. h. d. cum l. seq. & primò loquitur quādo per imperitiam, vsque ibi iudex. †Secundò qñ per dolum. Sit ergo cautus iudex, quādo videt se debere cōdemnari in syndicatu propter imperitiam, vt alleget se filiumfa. & probet: nam tunc si aduersarius probet q̄ habeat aliquid de peculio, remanebit delusus. †In tex. ibi, vel sordes. Sed opp. quia tūc sententia est nulla: vt C. quando prouoc. non est necel. l. vænales. ergo nō facit litē suam, quia pars nō lædit̄. gl. est in l. fi. ff. de var. & extraordi. cog. Sol. intellige hoc, quantū ad expensas, vel sumptus litis, in quibus potest lędi: vel dic q̄ sententia fuit executioni mādata de facto, aliàs procederet cōtrariū. †Sed quæro quid in arbitro[b] q̄ dic idem, quia facit litem suam, sicut iudex: vt l. si quis in conscribendo. in fin. C. de pact. arbitrator verò non dicitur facere litem suam, nisi sit in dolo vel lata culpa ad instar agrimensoris. gl. est in l. fi. C. de cōtrahen. emp. secundùm Ang. †Item in notario, vt in l. fi. de magi. conueni. si per dolum vel imperitiam fecit malū instrumentum. †Item quæro, quid si non stetit ad syndicatū, an in patria sua possit conueniri pro extortis & ablatis: dic q̄ sic per tex. cum gl. in l. ij. ff. ad leg. Iul. repet. †Item quæro quid si pars appellauit ab iniqua sententia, & succubuit, vel appellationem deseruit: videtur q̄ iudex non teneatur, quoniam sentētia habetur pro iusta, nec potest allegari amodo iniqua. iuxta not. in l. Iulianus. ff. de condi. indebit. sed hoc est verum respectu partis, in cuius fauorem est lata: sed contra iudicem adhuc potest allegari iniqua, & eius iniquitas detegi: vt no. Inn. in c. iæpe. extra de ap.

8 †& Bar. in q. disputata per eum, quæ incipit à sententia iudicis. Item quęro an iudex repetat à parte pro qua tulit iniquā sententiam, illud quod propter hoc soluit in syndicatu: dic q̄ non: quia soluit pœnam sui delicti, nec ista solutio aliquid prodest parti. arg. ff. de interrog. act. l. qui seruum. & l. j. §. nunc tractamus. ff. de tu. & ra. dis. & ita not. in l. mancipia. C. de ser. fu.

9 per Bald. & Ang. †Quid autem si appellatio pendebat tempore syndicatus: Respondeo, quia dubium est de euentu, condemnabitur, vt caueat de indemnitate. arg. in l. pen. ff. de, petit. hæred. si enim appellans obtineat, non damnificabitur: etiam de facto iudex non tenetur: secus, si succumbat. †An autem

10 iudex qui tulit iniquam sententiam, secutus consilium sapientis, excusetur: dic quòd non secundùm Ang.[c] hic: quia nō tenebitur sequi ipsum. l. ij. in princ. & §. si manda. Item, quia iudex asserit se peritum. l. ij. §. quod quisque iur. hoc tenet Iacob. But. †addens quòd consultor non tenetur iudici. de hoc per

11 Barto. in l. in bonorum. ff. de bon. possess. & de re iudi. l. si cōuenerit. Ang. †Vltimò no. in l. seq. quòd hæres iudicis non te-

12 netur stare ad syndicatum pro defuncto, sed nec pater pro filio, nisi quatenus esset in peculio: regulariter autem ex maleficio, vel quasi, non datur actio de peculio, contra patrem, nisi quatenus peculium esset locupletatum: vel nisi esset iam condemnatus, quia tunc daretur actio ex sententia quæ nō est ex maleficio, sed ex quasi contractu: vt l. ij. §. si filius. & §. ex causa. ff. de minori. nec etiam tenetur pater noxali pro filio, licet

13 pro seruo sic: quia non potest filius dari pro noxa. †Est tñ dubium an sentētia lata contra filium si non haberet peculium, mittatur executioni cōtra patrem, saltem in eo quod filium tā geret pro legitima: de quo vide per Gul. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in Spe. de sen. execu. §. sequetur. ver. quid si filius. & in c. ij. extra de delic. pu. per Io. an. & adde qđ no. ff. de noxa. l. quoties. & qđ no. Bar. in l. si finita. §. si de ve ctigalibus. ff. de dam. infec. in vlti. col. & l. si filius. ff. solu. matr.

2 ☞ Officium iudicis est indiuiduum: & ratione partis impeditur totum.

3 Si tres habeant rem communem, & inter duos istorum oriatur quæstio ratione dictæ rei, quòd tertius habens rem communem non poterit esse iudex in hac causa.

Lex

IVlianus ait. †Si iudex efficiatur pars per successionem, alius iudex est adeundus. h. d. Nec poterit talis iudex hoc casu causam delegare: secus tamen in aduocato facto iudice, quod declara vt per Ange. in l. prætor. ff. de iurisd. iud. & sic iudex succedens parti, est suspensus, quasi habens consimile:

2 & an sit consimilis, relinquitur arbitrio iudicis. † Item allegatur ista lex, q̄ officiū iudicis est indiuiduum: ideo ratione partis impedientis impeditur totū. Ang. & per istum tex. cū gl. di

3 cit Bar. † q̄ si tres habeant rem cōmunem, & inter duos istorum oriatur quæstio ratione dictæ rei, q̄ tertius habens rem cōmunem, non poterit esse iudex in hac causa. Bar.

2 ☞ Si dati sunt tres iudices cum clausula, quòd si non omnes poterunt interesse, duo ex eis possint iudicare: & alter ipsorum impediatur impedimento parum duraturo, non debebunt alij iudicare, sed expectare.

3 Idem in aduocato.

Idem in notario scribente acta unius causæ.

4 Quid in arbitris? & quid si alter ipsorum mortuus est.

5 Delegatus an subsistente iusta causa, possit lite contest. reuocari.

LEX XVII.

1 SI longius spatium. †Si iudex delegat impediatur lōgo impedimento, alius est subrogandus. h. d. si autem non est longo, expectandus, vt l. placet. §. finali. de vaca.

2 mune. †& idē videtur in quocū q̄ alio officiali, & si dati essent tres iudices, cum clausula, q̄ si non omnes poterunt interesse, duo ex eis possint iudicare: & si alter ipsorū impediatur impedimento parū duraturo, non debebunt alij iudicare, sed expectare: secus quando diu duraturo: & ita no. Inno. in c. pruden

3 tiam. ff. de offi. deleg. arg. prædictarū legum: † idem in aduocato per l. ait prætor. §. fi. ff. eo. ex qui. cau. ma. Bar. & Ang. Idem in notario scribēte acta vnius causæ. Ang. Sed quid si erant tres iudices, & alter impediatur longo impedimento? videtur q̄ alij duo possint sine ipso, nec sit alius subrogandus: vt l. cū prætor. in prin. ff. eo. Sol. ibi, qñ vnus remouetur à delegāte, vel sibi inhibetur q̄ se non impediat: nam tunc videtur velle delegans, q̄ alij duo[a] possint. Hic vero sine facto delegātis ille impeditur, vnde alij nō possunt, sed debēt expectare subrogatū.

4 †Quid in arbitris? Rn̄deo, nō expedit expectare, imò alij duo poterunt requisito prius illo impedito: & hoc de iure cano. vt in c. fi. de arbi. lib. vj. secus de iure ciuili, vt l. si in tres. ff. de arbi. aliàs incipit, itē si vnus. §. fi. l. seq. nisi aliud appareat ex cōpromisso, vt l. nō distinguemus. §. cū in plures. e. ti. Sed qd si alter ipsorū mortuus est? rn̄deo, in iudicibus & etiā in arbitris de iure ciuili nō sufficit alterum subrogare, nisi de nouo detur ptās etiā alijs, qm̄ officiū oīm expirauit in c. vno. extra de offi. dele. & vide ad prædicta, quod no. Bar. in l. duo ex tribus. ff. de reg.

5 iur. & Ioā. an. in c. si cōtra vnū. de reg. iur. lib. vj. in nouella sup tertia gl. † An subsistēte iusta causa, de qua hic, indistincte lite cōtest. delegatus possit reuocari? dic q̄ sic secundū Ange. hic. Cōtrarium dicit Gul. in l. & quia. ff. de iur. om. iud. q̄ nō pōt reuocari nisi subsistente iusta causa. aliàs non.

2 ☞ Filius qualiter & quando possit agere sine consensu patris etiam præsentis. & numero. 4.

3 Propter suspicionem fugæ aliquid permittitur, quòd aliàs non permitteretur.

4 Si fiat captura pro executione instrumenti uel sententiæ: non citato parte ad dicendum, quare non debeat instrumentum executioni mandari, quòd debeat reuocari nisi subsistitio sit de fuga.

1 §. Si filiusfa. ex aliqua. †Vbi pater & eius procurator abest, filius ex suo cōtractu, & de delicto in se cōmisso, maxime si sit actor, pōt prorio noīe in iudicio experiri. h. d. iste §. vulgaris & notabilis:

2 circa †quē aduerte q̄ interdū actio fuit aquisita ex cōtractu patris, vel ex delicto in patrē cōmisso: & tunc illā nō pōt mouere filius suo proprio noīe, sed nomine patris tanquam cōiuncta psona, sic cauendo de rato, vel etiā procuratorio noīe, si habebat mandatū: & si pater erat præsens, nō, nisi pater cōsentiat: quia tūc nō est præstāda cautio rati, cū possit de facili haberi cōsensus, vt l. mutus. §. is qui. ff. de procu. & ibi dixi. & hoc casu non loquitur iste §. sed loquit̄ gl. Interdū fuit acquisita actio ex cōtractu, vel quasi cōtractu celebrato per filiū, vel ex delicto cōmisso in psonā eius: & tunc loquit̄ iste §. nā dicto casu interdū

cōtingit, q̄ actio directa acquirit̄ ipsi filio a & penes ipsum remanet, & nō acquiritur patri iure isto: vt in casib[o], qui habentur in l. filiusfa. & in l. in factū. ff. de act. et obl.

a ¶ Alij duo. De hoc vide per do. de Ro. decisuis in nouiss. de offic. deleg. in deci. clxvj.

& tunc licet proprietas actionis sit filij, exercitiū tn̄ est penes patrē: & ideo si pater vel eius procurator est præsens, filio[p] nō pōt se impedire: si autē abest vterq̄, tunc exercitiū tribuit̄ filio per istū §. nec habet necesse cauere patre ratū habiturū: quia agit suo noīe, proprio, non paterno, qui habet actionē directā vnà cū exercitio residēte in eius persona. Interdum cōtingit q̄ acquiritur filio, sed momēto nō residet penes eū, imò statim acquirit̄ tur patri, vt regulariter in oībus alijs casib[o]: & tunc similiter si pater est præsens, filius nō pōt se impedire: si autē ipse & eius procurator abest, tunc actio directa patri quæsita nō reuertit̄ ad filiū, quia est inseparabilis ab ossibus patris: vt l. quis ergo casus. ff. de pecu. sed loco illius directæ datur sibi vtilis actio, quā etiā suo nomine potest intentare: & similiter non cauebit patrē ratū habiturū, & hoc etiā quasi loquitur iste tex. Hodie vero dictis casibus, quibus acquirebatur patri, si acquiritur ex aduētitio peculiū nō acquiritur patri proprietas actionis, sed ipsi filio, & apud ipsum remanet per tit. de bo. quæ libe. patri vero datur exercitiū, si habet vsumfructū: si autē nō habet, tūc etiam exercitiū cōpetit filio: & hoc etiā casu posset loqui iste tex. quia si pater vel eius procurator abest, exercitiū quod erat apud eum requiritur ad filiū, & similiter suo noīe poterit agere, & non cauebit de rato. Potest etiā pater qñ est præsens, exercitiū cōcedere filio, per aut̄. quod locum. C. de coll. & hic in gl. mag. ver. sed nunquid. et tunc etiam videtur q̄ non caueat, quia suo nomine agit, & ad suā voluntatē: & ex istis remanet expedit[o]

3 tex. cum gl. mag. † In tex. ibi, quia patris nomine agat. Secus ergo si esset procu. patris, & vellet agere: nam tunc si filius etiā tanquā cōiuncta persona, nō posset: quia pater cōstituēdo aliū videretur sibi inhibuisse: vt tenet Spe. in tit. de cōiuncta persona. cuius dictū limita, per hunc tex. qñ procu. vult agere: secus si nollet, vt dixi. ff. eo. l. cū prætor. in prin. In tex. ibi, se subtrahat. no. aliquid permitti propter suspicionem fugæ, quod aliàs nō permitteretur: vnde pro debito conditionali, vel in diē pōt ꝓcedi ad capturā psonæ vel pignorū, si suspicio est de fuga, vt cōpellat̄ cauere de soluēdo, aduenīēte die vel cōditione vt no. ff. de pig. l. quæsitū. & ꝓcedit ad capturā ipso nō citato, ne fuga instruat̄: secundū † lac. but. vt ipse no. in l. cōsentaneū. C. qūo

4 & qñ iudex. secus si nō est suspect[o] de fuga, & fieret captura ꝓ executione instrumenti, vel sententiæ, quia pars debet prius citari ad dicendū, quare non debeat instrm̄ executioni mādari, aliàs captura deberet reuocari tanquā indigne vel nō legitime facta. arg. in l. si qus criminalis. C. de epis. & cle. & ibi Bal. hoc expresse no. In gl. mag. circa prin. suo noīe nō dantur actiones, supple etiā quæsitæ per filiū: de quæsitis em̄ per patrē non est dubiū, vt ī gl. j. In gl. ibi, hodie vero. referas istū ver. ad alias actiones præter illas sex de quibus ff. quæ olim per filiū quærebantur patri, nec momēto residebāt penes filiū, vt hodie remanent si aduentitia causa sunt quæsitæ. In gloss. ibi, si admittat vsumfructū, quia tunc est legitimus administrator filij: sed si vsumfructū repudiat, vel acquiritur filio, cū cōditione q̄ nihil acquiratur patri: tunc pater non est legitimus administrator: ideo nō habet exercitiū illius actionis. Tamen tenet cōsentire filio agenti in signū repudiationis vsusfr. nō ad legitimandū personā filij, fm̄ vnā opi. sed alij dicunt ad legitimandū, quod dic vt no. ī l. cū nō solū. §. necessitate. vbi Bar. C. de bo. quę lib. videtur tenere primā opi. In. gl. ibi, sed nunquid in omnibus supradictis pōt cōcedere pater. sup. qñ est presens: nā qñ abest nō est necessaria cōcessio patris, quia lex ipsa cōcedit: vt ī hoc §. & dic q̄ pōt cōcedere generaliter, & etiā extra iudiciū, & p nunciū vel epistolā, vt ff. de decu. l. honores. §. fin. fm̄ doct. In glo. ibi, rn̄deo nō. quia licet filius nō possit agere inuito patre: bene potest tn̄ conueniri: vt not. de mino. l. ij. §. sed vtrum. & ff. cōmo. l. ij. §. si filio. In gl. ibi, puto q̄ si liti. q. d. nō personæ cū sit in patris ptāte. si tn̄ cōcedatur personæ, nō vitiat̄. quia exponitur. i. liti. arg. ff. si ser. ven. l. ij. in princi. & ibi secundū Bart. de quo est hodie casus in c. fi. de iud. lib. vj. In glo. ibi, itē quid in manacho. & de hac quæst. vide in c. ex parte tua. in gl. quæ incipit, aliàs vero, extra de elect. & quod no. doct. in authē. causa

Universidad de Navarra Biblioteca

quæ fit cum monacho.C.de epis.& cleri.

☞ Quòd pro legatis & fideicommissis hæres non conueniatur in loco in quo defunctus fortiebatur forum, nisi ibi esset maior pars hæreditatis.

Priuilegium proprium dicitur,si non est clausum in iure communi:sed illa quæ sunt clausa,dicuntur cõmunia.

Quòd istius priuilegijs communibus poterit uti hæres,ut non sequatur forum defuncti, nisi lis erat cœpta cum defuncto:quia tunc etiam si clericus succedat laico,tenebitur defendere coram iudice seculari.

LEX XIX.

1 HAeres absens. †Hæres sequitur forum defuncti,à quo non potest se excusare,ratione proprij priuilegij.h.d. In text.ibi,vbi defunctus debuit:& sic in loco originis defuncti propriæ vel paternæ:& in loco vbi defunctus habebat domicilium, licet hæres nõ habet,nec ad ipsum transeat domicilium defuncti, quia est personale:transit tñ effectus. Aduertẽdum tamen est quia defunctus potuisset cõueniri in loco domicilij, etiã si ibi nõ fuisset repertus:vt dixi.ff.eo.l.ij.§.legatis.sed hæres nõ,nisi reperiatur,vt sequitur ibi,ipse hæres habet ibi domicilũ: vel intellige istum tex.qñ conuenitur hæres ex persona defuncti.

2 id est,pro eo pro quo poterat defunctus cõueniri: †secus si cõueniatur pro legatis & fideicõmissis, in quibus defunctus cõueniri nõ poterat,licet à defuncto processerit: tunc enim non conuenitur in loco in quo defunctus fortiebatur forũ:nisi ibi esset maior pars hæreditatis:quod dic, vt ff.e.l. si fideicõmissa. in prin.l.quod legatum.in gl. In tex.ibi,si ibi inueniatur. dic etiam,si nõ inueniatur:si tamẽ lis erat cœpta cũ defuncto:quia debet se ibi defendere:vt ff.eo.l.si quis Romæ.quando autẽ nõ erat cœpta, si ibi non reperiatur, non potest contra eum dari libellus,nec contra eum procedi:nisi ad missionem ex primo

a decreto,si ibi sunt aliqua bona hæreditaria: [a] vt in proxi.§. & idem in omni alio loco, vbi quis fortitur forum alia ratione,

3 quàm domicilij:vt dixi in §.legatis.& no.ff.proxi.§. †In tex. ibi,nullo[ex] suo proprio priuilegio excusatur: dic, propriũ priuilegium dicitur si nõ esset clausum in iure communi: sed illa quæ sunt clausa,non dicuntur propria:sed cõmunia, vt est priuilegium quod habẽt legati, vt possint se remittere ad domũ: vt d.l.legatis.& illud quod habẽt viduæ & pupilli:vt C.quando imper.inter vi.& pu.& in c.ex parte.extra de foro cõpe. & illud quod habent clerici,vt non conueniantur coram iudice

4 seculari: †istis tamẽ priuilegijs bene poterit uti hæres,quia nõ sunt sublata per hũc tex.qui loquit de ,pprijs, & nõ de cõmunibus:& hoc vult gl.not.& bene:sed nec istis poterit uti, si lis erat cœpta cum defuncto,etiã si clericus succedat laico, tenebitur defendere coram iudice seculari,per illam l.si is qui Romæ.ff.e.ad quod vide quod no.xj.q.j.c.clericum nullus.& per istum tex.consuluit d.Cy.contra fratres de Carmelo,qui erãt exempti ab episcopo,& suberãt immediatè Papæ, deinde successerunt cuidã laico:agebatur cõtra ipsos ex persona laici coram episcopo,allegabãt priuilegium exemptionis:certè, quia illud non erat clausum in corpore iuris,non poterant allegare:sed priuilegium clericatus quod erat clausum, bene poterant allegare.vt sic nõ cõueniantur coram iudice seculari,sed coram episcopo, nisi iudicium fuisset cœptum contra defunctum in curia seculari:per ea quæ dicta sunt,tene menti.

2 ☞ Si agitur de reddenda administratione priuata,remittendus est reus ad locũ contractus vel quasi,sicut pro reddenda ratione publica: & an posit procedi usque ad sententiam diffinitiuam,& in quibus casibus non posit procedi ultra mutionẽ ex primo decreto?

3 Licet per solum pactum extra præsentiam iudicis posit quis cõueniri in loco, in quo non fortiebatur forum:non tamen forum acquiret.

4 Forus qui sine pacto esset competens,potest per pactum declinari.

5 Aduena quando fortiatur forum in loco contractus,vel quasi: & quando nõ,& qualiter:& quando posit contra eum procedi? & nu.7.

6 Quòd contra eum non posit peruenire ad primum decretum sine citatione.

7 An iudex talis loci posit de directo mittere nuntium suum ad citandum illum existẽtem in alio loco,sibi non subditũ? an debeat scribere iudici illius loci, quòd ipsum citet ex parte sua?

8 Remissio ad locum contractus vel quasi,in quibus casibus fiat?

9 Qui casualiter se absentauit potest ad locum domicilij remitti,& qualiter?

10 Remissio an fiat in criminalibus?

11 Iudex loci contractus an possit pronunciare ut fiat missio in bonis alibi sitis contra nõ defendentem se,si in loco suo non reperiuntur bona?

12 Scholaris nõ uidetur habere domicilium in loco in quo est causa studij, & quid si ibi stetit per decennium?

13 Aduena si emit mercantiæ,uel equum,nõ ad credentiam,uidetur actum,quòd statim soluat,& si non soluit,potest capi & detineri:quia suspectus & fugitiuus.et n.3.

1 §. Si quis tutelam. †In loco contractus, vel quasi fortiẽ quis forũ vt possit ibi cõueniri:& si se nõ defendat patiatur missionẽ ex primo decreto,si habet ibi aliqua bona.nisi cõtrariũ exprese actũ sit,qnõ possit ibi cõueniri sed alibi:& nisi cõtraxerit tanquã aduena, velviator citò recessurus et creditor hoc sciebat:qa tũc nec fortitur forũ ibi,nec ibi tenẽ se defendere,sed in proprio domicilio.Tunc autẽ dicit aduena,& viator,qñ nõ habebat hic pergulã.vel armariũ:aliàs secus, licet nõ haberet domiciliũ.h.d. in effectu iste §.vulgaris & sing.ad quẽ semper remittitur,nõ est melior in iure in ista materia.Et ptimò loquit de quasi contractu vsq; ibi:pro nõ.Secũdò de contractu vsq; ibi:nunquid. Tertio reuocat in dubiũ illud quod dixerat in hoc secundo,s. an sit simpliciter verum, an autem debeat distingui vtrum cõtraxerat vt viator & aduena,an non, vsque ibi,quo magis. Quartò respondet pro hac parte q; debeat distingui vsq; ibi: nauf.Quintò assignat rationẽ diuersitatis declarando qualiter dicatur aduena,& qualiter nõ aduena: †In tex.ibi,bona

2 possideri patienter,certè hoc casu:qa agit de reddẽda administratione priuata,etiã si ibi nõ reperitur:remittendus est illuc sicut pro reddẽda ratione publica:nã iudex ad locũ vbi officiũ exercuit remittẽdus est,vt stet ad syndicatũ:vt l.j.ver.ipse aũt. C.vt tã ciuiles q; criminales.in j.lib.& C.vbi de ratiocinijs agi oportet per totũ.& hoc tenẽt Gul.& alij doc.q; iste sit casus in quo in ciuilibus debet fieri remissio ad locũ, quasi cõtractus: & ideo postquã tenẽ se ibi defendere,etiã si ibi nõ reperiatur poterit ,pcedi etiã ad sentẽtiam diffinitiuã:si erat casus in quo vel ex forma statuti,vel cõsuetudinis nõ requirebat lit.cõtest. vel actus in quo contestatio habere pro facta, vt est Florẽtiæ post certos dies:quãdo autẽ nõ est fienda remissio, vt est regulariter in cõtractibus,de quibus loquitur sequẽsver.tunc non potest procedi vltra missionẽ ex primo decreto , etiã in dicto casu,quo aliàs posset procedi cõtra præsentẽ lite nõ contestã. vt si latitaret,nõ propterea procederetur ad secundũ decretũ: sed hoc operat latitatio, vt iudex illius loci vbi cõtractus est celebratus,posit pronũciare actorẽ esse mittẽdum in pos. bon. existentiũ etiã in alio loco,si in illo non essent bona.& iste est

3 casus in c.Romana.§.cõtrahẽtes.de fo.cõpe.lib.vj. †In text. ibi,nisi alio loco vt se defenderet cõuenit,subaudi,& non ibi, vbi cõtractus fiebat:& sic no.diligenter q; licet per solũ pactũ extra præsentiã iudicis,posit cõueniri in loco in quo fortiebatur forũ,nõ propterea quis forũ acquiret:vt §.de iurisd. om.

4 iud.l.si conuenerit. †bene tñ potest per pactũ declinari forus, qui aliàs sine pacto esset cõpetẽs:vt est hic casus: q; sic scholaris potest per pactũ renũciare foro rectoris. †In tex.ibi,nunquid.referas istũ ver.ad casum §.proximè præcedentẽ de contractu,nõ ad primũ de quasi cõtractu,& de gestione negotiorum:quia nõ potest quis gerere negotia in aliquo loco, tanq; aduena,& statim recessurus:cũ gestio habeat causam successiuam & tractũ tẽporis.Itẽ lege literã suspẽsiuè & interrogatiuè vsq; ibi,quo magis.quærit emn an id quod dictũ est in versi. præced.q; in hoc cõtractu fortitur quis forũ,& tenet se ibi defendere,nisi cõtrarium actũ sit,an sit verũ simpliciter:an autẽ debeat distingui,an cõtraxerit vt aduena,& creditor hoc sciebat,& nõ sit verũ:an autẽ vt aduena,& tũc sit verũ:& respondet pro hac parte,vt ista dist.sit adhibẽda. Pone exẽplũ qñ cõ traxit vt aduena:si Perusinus venit Venetias vel Florẽtiam, & emit ibi mercãtiã ad credẽtiã cũ certo termino:namvẽdens qui sciebat ipsum statim recessurũ,postq; dedit terminũ solutionis,nõ censet habuisse intẽtionẽ q; ibi solueret adueniente termino:qa sciebatvel scire poterat q; tũc ibi nõ esset sed Perusij:ideo censet habuisse intẽtionẽ accedẽdi Perusiũ,si nõ seruaret fidem:hoc ergo casu licet ille postea reperiat Venetijs, vel Florẽtiæ post lapsum termini nõ ,pterea poterit ibi cõueniri qa cũ tacitè cẽseat fuisse actũ q; nõ ibi sed Perusij solueret, nõ

fortitur

fortiẽ forum ibi rõne illius cõtractus,licet ibi fuerint verba celebrata,sed magis in[spicit] loc[o] collatę solutiõis:vt no.ff.e.l.fi.licet gl.ibi sentiat cõtrariũ,q; p do.reprobat.& not.ff.cõtraxisse. ff.de act.& ob.nõ ergo poterit Venetijs, vel Florẽtię cõueniri: licet ibi postea reperiat:qa nec fortiẽ forũ rõne originis,vel domicilij,nec ẽt ratione illi[us] cõtractus:oportebit ergo seq domiciliũ eius. Sec[us] si nõ vẽdidisset sibi ad credentiã,sed credẽs statim sibi solui,qa tũc fortiret ibi forũ,& si nõ solueret posset ibi cõueniri:licet esset aduena:vt no.in c.Romana,de fo.cõpet.li. vj.vt in gl.sup verbo rñdere.p§.vltimũ istius l.qd ẽt tenet hic Bar.si aũt iste mercator,qñ emit nõ erat ibi vt aduena, sed habebat pgulã,vel armariũ,i.cõduxerat ibi domũ, vel apothecã p aliquibus diebus,vel aliquo tpe:tunc indistinctè fortiẽ forũ ibidẽ,& cẽseat actũ vt ibi soluat:& tũc habet locũ ver.pcedens, vt teneat ibi se defendere:& si se nõ defendat fit missio in pos. bonorũ,quę ibi habet ex primo decreto,subaudi, & etiã vltra ,pcedi vsq; ad sniam diffinitiuã,si fuit ibi deprehẽsus tpe quo fuit cõuctus,licet postea se absentaret:aliàs nõ potuisset ibi cõueniri,si iam recesserat & pgulã dimiserat,nisi vt fiat missio ex primo decre.vt vt dictũ est:nec ibi est remittẽdus p d.c. Romana.§.contrahentes.vbi determinat iste articul[us]: de quo hic dis putat in gl. In tex.ibi durissimũ est,q; quot locis tex. iste videt probare attẽta eius rõne,quia etiã in loco vbi qs fortiẽ forũ ratione cõtract[us] vel alia rõne quã domicilij,si reperiat ibi vt aduena,vel viator,nõ propterea posit cõueniri, nisi p rõnem de qua hic:sed ita demũ,si venit cã morãdi:sed in cõtrariũ videt l. ij.§.legatis.ff.e.q; speciale est qñ reperit ibi ex cã necessaria:ergo secus si ex volũtaria:& iste text.intelligit vt ibi dixi. qñ est quęstio,an ex cõtractu celebrato tpe quo erat ibi aduena, fortiat forũ ibi:& dicit q; nõ. Sed si tũc non erat ibi,vt aduena,& sic fortiẽ forũ,si postea recedat,deinde repit ibi,vt aduena,nihilominus põt cõueniri,nisi ex cã necessaria erat, & sic poterit capi ad instãtiã creditoris,vt veniat ad rñdendũ libello, & caueat de iudicio sisti:& postea licet se absentet ,pcedet cõtra eũ vsq; ad diffinitiuã:& sic debet dimittere ,pcuratorẽ,si vult cautè agere.Sed si nullo mõ ibi reperit,nõ põt aliud fieri, quã ff.dixi.qa nõ arctat cõparere:& si dicat, q; nõ arctat cõparere,non cõstituit in cõtumacia per citationẽ:vt ff.e.l.nõ videt.ergo non põt ,pcedi cõtra eũ ad missionẽ ex primo decreto. Rñdetur q; imò põt:qa quantũ ad illud,nõ requirit cõtumacia:sed sufficit q; nõ defendat:qđ patet,qa põt interponi vt cõtra pupillũ, & cõtra absentẽ eã reip.qui nõ possunt cõstitui in cõtumacia: & hoc ideo,qa est parui ꝓiudicij:vt l.ff.finita.§.ff fortè.ff.de dã. in fe.vt in l.ignorare.& ibi no.p Cy.de reit.mili.Ad secundũ verò decretũ,vel ad diffinitiuã ẽt vbi põt ,pcedi lit.nõ cõte.nõ potest pueniri rõne pdicta:qa in illis requirit cõtumacia vera,vt in missione ex secũdo decreto,vel ficta,vt in snia. vt l.ff ab eo. C.qũo & qñ iudex.& in nulla istarũ põt cõstitui, postq; nõ tenet se ibi defendere,& ista dãt intelligere istã materiã: † bene tñ põt citari,sine qua citatiõe etiã ad primũ decretũ nõ posset pueniri. †Sed qualiter fiẽda sit citatio:an iudex illius loci possit de directo mittere nũtiũ suũ ad illũ existẽtẽ in alio loco sibi nõ subdito[a]? An aũt debeat scribere iudici illius loci,q; ipm citet ex pte sua:Cy.disputauit et terminauit ,p primam pte p l.oẽs. §.si vero apparitor.C.de epis.& cle.licet in cõtrariũ videt:quia nõ põt vnus iudex in territorio alterius falcẽ mittere,nec executionẽ aliquã facere:vt,in l.extra territoriũ.ff.de iurisd. om. iu. ideo videbat pro secunda parte,q; deberet scribere iudici: sed dic,q; citationẽ realẽ seu psonalẽ nõ posset facere in alieno territorio,puta,mittẽdo suã familiã,& faciẽdo ipm capere,vt no. in l. qđ si fugitiuus.in §.idẽ Celsus.ff.de ędi.edic. Sed verbalẽ citationẽ,p quã parũ derogat iurisdictioni alterius iudicis,bñ põt fieri facere p suũ nuntiũ,&ita loquit determinatio Cy.hoc tñ verũ,qñ ambo subsint eidẽ superiori:aliàs etiã verbalẽ nõ posset facere,sed deberet scribere iudici illi[us] loci:et ita determinat Bar.in l.j.ff. de requi.reis.& per c.pastoralis.de reg.iur.vbi fuit reprobata sententia Imperatoris lata cõtra regẽ Robertũ,quẽ fecerat citari p nuntiũ in regno Neapolitano,qđ non erat sub iurisdictione Imperatoris sed Papę:qa debuit scribere Papæ. Vltimò q̃ro qñ habeat pgulã vel armariũ,nõ tñ domicilium, si inde recesit,nõ tñ pgulã dimisit,pone exemplũ in istis Florẽtinis q; tenẽt banchũ in diuersis locis:& aliqñ reuertunt Florẽ

tiã dimittendo factores suos,an poterint a cõueniri,licet ibi nõ reperiat,vt hic posit cõstitui i cõtumacia,& ,pcedi ad diffiniti uã:puto q; sic posit sicut si haberet ibi do b micilium,& imputet sibi si ,pcuratorẽ nõ dimisit,si poterat ,pcedi lit.nõ cõte. aliàs esset necessaria pñtia:qa qđ operat domicilium quo ad oia, debet operari hæc pergula vel armariũ quantũ ad ptinẽtia ad ipsam pgulã:& ita intelligo hunc tex. secus si recessisset ex toto , remouẽdo pergulam: tunc enim non posset cõueniri, nisi reperiretur ibi : & tunc bene posset, quia ex contractu celebrato tempore quo tenebat pergulam,fortiebat forũ. Et no.bene prędicta:quia melius de clarauit quã reperias declaratũ per aliquẽ & gl.quę sunt hic rea 8 manẽt clarę pdicta. †In gl.j.mag.in prin.ibi:ied si ibi inueniat.hęc vera,& approbat in d.c.Romana.§.cõtrahẽtes. vt ad locũ cõtractus nõ sit remittẽdus,si ibi nõ reperit:sed solũ ,pcedat cõtra eũ ad missionẽ in pos.ex primo decreto in bonis quę ibi habet:& si nõ habet,& latitet,tũc in bonis sitis in alio loco: nec vlterius cõtra cũ põt ,pcedi:quia si nõ tenet cõparere, non põt in cõtumacia cõstitui:vt ff.eo.l.nõ videt,& sic nõ põt sibi in dici mulcta,quia requirit verã cõtumaciã:vt l.j.§.si quis ius dixerit.nõ ob.licet Io.& Azo dixerint cõtrariũ.vt ff.sequit in glo. nec ,pcedi ad secundũ decretũ vel ad sniam diffinitiuã, in quibus etiã requirit cõtumacia:vt §.dixi.& hoc est generaliter verũ,etiã de quolibet alio loco,vbi quis fortiẽ forũ alia rõne quã domicilij,vt ita demũ posit ibi cõueniri,si ibi reperit: & si ibi nõ reperit,,pcedit sicut in casu prędicto. Fallit aũt in casibus in quibus precisè compellit venire:& sic est locus remissionis,& mulctę:vt in casu.C.vbi de rõ.agi oportet. Itẽ vbi de curiali vel coartali. Itẽ vbi status:licet in illis agat ciuiliter,qa agit de cõditione psonæ & reddẽda administratione,quę male põt reddi,nisi in loco administrationis esset: ideo si aliquis mercator Florẽtinus tenuisset banchũ Bononiæ,& postea aufugeret,remittẽdus esset illuc pro reddẽda administratione bãchi de iure cõi. Fallit etiã,qñ lis esset inchoata in aliquo loco,& ,pmissa b set iudicio sistere maximè cũ iuramẽto,[b] quia posset illuc trahi inuitus vt in auc.de exhi.reis.§.vero etiã quidãiurẽt.col.v.Fallit etiã secundũ gl.notabilẽ quę est in l.j.§.si quis in ius voc. nõ 9 ierit.in eo q; renũtiasset foro. licet Ang. †dicat illã gl.nõ esse vera.sed Bar.ibi,& hic videt eã sequi.Ad locũ verò domicilij,bñ videt qs remittẽdus,si casualiter se absentauit: quia nõ est durũ sibi illuc remitti,sicut est durũ, q; extrahat de domicilio: & sicut si esset in loco domicilij,posset à iudicibus loci capi,& pcisè compelli rñdere illi libello:vt l. cõsentaneũ. C. qũo & qñ iu.ita poterit si ibi non est,scribere iudici loci vbi est, q; ipsum 10 capi faciat,& remittat. † In criminalibus aũt,quod iure istorũ fforũ fiebat in crimine sacrilegij:vt l.si cui.§.sacrilegiũ.ff. de ac cu.postea per auc.vt nulli iudi.§.si qs nõ cõprehẽsorũ.cola.ix. fuit statutũ generaliter in omnibus criminalibus: vt qs ad locũ delicti remittat,nõ q; ille iudex posit ipm facere capi in a lieno territorio,licet posit facere ipm citari verbaliter:vt §.dixi.sed q; scribat iudici illius loci, vt capi faciat : & hoc olim qñ omnes prouinciæ fuberant vni princ.nam si iudex loci, vbi ille est,non obtemperabit literis illius iudicis scribentis, poterit adire superiorẽ,& eum facere puniri.Hodie verò, quia quælibet ciuitas habet suum prędictũ,& nõ recognoscunt eundẽ superiorẽ:istæ remissiones non sunt in vsu:quinimò etiã in illis quæ subsunt vni superiori,vt in pluribus terris subditis dominationi Venetorũ de vna ad alteram,non sunt in vsu remissiones. Dicit autẽ ista gl.vnum verbũ.ff.in versi. Item in auc.q; æquiparatio quę fit de delictis ad cõtractus per auc.vt om.obe. iudi.prouinciæ.§.& hæc considerantes intelligitur, quantum ad illa quæ iam erant inducta tempore illius authen. conditæ, non autem extenditur ad remissionem fiendam , quæ fuit inducta per auth.vt nulli iudi.§.si quis verò comprehensorum. col.ix.quæ fuit post illum.§.& hoc cõsiderantes.quod dictum esset notabile,si esset verum. Nam per hoc sequeretur q; si statutum æquiparet nobiles popularibus, & post illud statutum concedatur popularibus aliquod priuilegium,quod prius nõ habebant:illa æquiparatio ad hæc nõ trahit, & sic nobiles nõ gaudebunt illo priuilegio.sed doc.tenent contrariũ per l.nam

c Non subdito. De hoc articulo vid Frã. de are.cosil.cxliij.per Old.cosil.lxxxvij.

c Cum iuramento. Quid operẽ iuramẽtũ, qñ quis promisit rndere sub quocũque iudice? vide per Anc. consi.cxciij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Decenniũ. videdo. Ant. de but. in c. q̃ clericis. de fo. compe. do. Car. in cle. dignũ. de celeb. miſ. gl. xiij. q. ij. Franc. de Aret. in l. ex facto. §. verũ. j. de hære. inſtitu.

b ¶ Si debitori. ſed qd ſi iudex in caſu huius l. proferr ſniam diffinitiuã, que nõ põt valere, vt ſnia, an valeat vt præceptum ẽ do. de Ro. decr. ſuis de re iu. in antiqs tenẽt, q̃ ſic: vt actus poti⁹ valeat quã pereat: & an tale præceptũ impediat litis conteſt. ſicut ſnia diffinitiua ẽ, de d. concludũt q̃ ſic: deciſ. ſuis nouiſ. de litis cõteſta. & poſteriores. §. de legib. qa l. ſemper loquit vt l. Arriani. C. de hære. & ideo hodie cum concedit nouum priuilegiũ, ſuccedit primum ſtatutũ, quod ipſum trahit ad nobiles, ſicut ſi hodie illud ſtatutũ fieret: & ſimiliter ſi ſtatutum diſponeret, q̃ valeat teſtamentũ corã tribus teſtibus, & poſt illud ſtatutũ fiat aliud, q̃ maior. xij. annis, licet minor. xiij. poſſit teſtari, primum ſtatutũ trahetur ad teſtamentum iſtius maioris, vt poſſit teſtari corã tribus, licet à principio illud ſtatutũ non comprehenderet teſtm̃ minoris xiij. quia tunc non poterat teſtari, ſed certè illud ſtatutũ debet intelligi de illis qui poterant tũc teſtari, & etiã de illis qui in futurũ efficientur teſtabiles: vt not. per Bar. in l. iij. j. de leg. j. in l. j. §. j. j. ad leg. Falc. nõ eſt ergo bona reſpõſio gl. Sed reſpõde melius, quòd æquiparatio quæ fit inter delicta, & contractus, ſit quantum ad ſortiendũ forum: vt ſicut in loco cõtractus quis ſortitur forum: vt in hoc. §. ita & in loco delicti. Ita intelligit glo. l. omnẽ. j. eo. quod no. propter idquod ibi dicam: non autem fit, quantum ad actum remiſsionis, quæ in delictis de iure communi ſienda erat regulariter per illum §. ſi quis vero comprehenſorum. in contractibus autem, non reperitur, in
11 caſibus de quibus. §. Ideo tenendũ eſt contrarium. † In fin. gloſſ. ibi: ſed quidam interlocutoriam dicunt: ſecus dic &c. ſed malè dicunt, & contra illum. §. cõtrahentes. mouebantur autẽ ibi ad faciendum hanc differentiam: quia in executione ſententiæ diffinitiuæ quam tulit iudex illius loci, bene poterat idem iudex pronũciare, vt fiat miſsio in bonis alibi ſitis, ſi in loco ſuo non reperiuntur bona: quia cum fuerit iudex in principali, ſ. in ferenda ſententia, eſt etiam competens in acceſſorio, ſcilicet in executione ipſius: nam ad ipſum pertinet executio ſuæ ſententiæ: quæ ratio ceſſat, quando nullam diffinitiuam dedit contra abſentem, ſed vult pronunciare tenutã dandam eſſe in bonis, propter hoc, q̃ ſe non defendit in loco ſuo: quia ſolũ poteſt pronunciare ſuper bonis ſitis in ſuo territorio: ſed contrarium eſt tam de iure ciuili: vt l. cum vnus. alleg. in glo. quàm de iure canonico: vt d. §. contrahentes. quia ſufficit, quòd ſit iudex cõpetens, & quòd citatus ibi ſortiatur forum, vt poſsit hanc pronũciationem facere in bonis alibi ſitis. Videtur tñ velle tex. in illo §. contrahentes. hoc eſſe verum, q̃ ſi latitat: aliàs ſolùm in bonis, quæ habet in ſuo territorio. Bar. autem vlterius intelligit text. illum, quòd in duobus concurrentibus quòd latitet in loco vbi eſt, & quòd in loco contractus non habeat aliqua bona, quòd tunc ſit locus remiſsioni: ſed ille tex. hoc non dicit. & Io. And. ibi tenet contrarium. & etiam Ang. hîc vt ſolùm tunc pronuncietur tenuta in bonis alibi ſitis. & ſic non propterea procedet ad miſsionem ex ſecundo decreto, nec ad diffinitiuam: vt §. di-
12 xi. † In glo. quæ incipit, vbi ratione domicilij ibi, nec enim eoipſo, quòd Romæ cauſa ſtudiorum habitet &c. No. q̃ ſcholaris non videtur habere domicilium in loco in quo eſt cauſa ſtudij, ſed aſsimilatur habenti pergulam, vel armarium. Sed contrarium videtur tenere alia gloſſ. magna. j. ante fin. ibi dum dicit vel ſtudij ſcholaſtici: ſed dic, q̃ illa gloſſ. non dicit, quòd habeatur domicilium in loco ſtudij, ſed dicit quòd ſi ibi cõtrahit ſortitur ibi forum, vt poſsit conueniri coram ſuo iudice, ſcilicet rectore, vel epiſcopo: domicilium autem non dicitur habere, etiam ſi per mille annos ibi ſtaret: ſi conſtaret q̃ ex cauſa ſtudij
a &c. aliâs ſi ſtetiſſet per decennium: [a] diceretur ibi contraxiſſe domicilium. quod dic: vt not. Cy. in l. ij. C. de iuriſdi. om. iud. & Bar. in l. lex Cornelia. j. de iniur. & vidi Bononiæ vnum Siculum & vnum Catellanum qui ſteterant ibi ſub nomine ſtudij bene per. xxv. an. ſed potius ſtabant cauſa ſolatij, quia multum delectatur illa ciuitas ſcholaribus ſtudẽtibus. In fi. gl. ibi: hîc tñ aduena cauebit de iudicio ſiſti. dic hoc eſt falſum, & cõtra no. q̃
13 gl. in l. ij. §. ſed ſi dubiteť. ſ. e. quam gl. hîc allegat. † In gl. ſuper verbo, quot ibi puto ſiue tunc ſiue poſtea &c. hæc vera, & approbat̃ in d. c. ro. ver. nec etiã. & ibi per glo. quæ dicit iſtas opi. hodie ceſſare per illũ tex. niſi ſit actũ, q̃ ibi ſoluat̃ vt in caſu quẽ ſ. poſui de aduena, qui emit mercãtias vel equum nõ ad credẽtiam, quia cenſet actum, q̃ ſtatim ſoluat: & ideo ſi nõ ſoluat, poteſt capi & detineri, quia ſuſpectus & fugitiuus eſt. In gl. ibi: in legato. tamen certè & multo magis in nõ legato: vt in ſi. gl. qñ tanquã aduena contrahit in loco in quo alter ſortiebat forum, vt ratione cõmunis patriæ vel alia ratione: vt etiã cõtractus prædicti ſortiuntur, & ſic addatur forus foro, & vltra hoc etiã præſtat priuilegiũ, quod habebat reuocãdi domũ, quantũ ad iſtum contractũ ibi tunc celebratũ: vt in §. omnes. allegato in glo. debet ergo iſte tex. intelligi, qñ in illo in quo contraxit, vt aduena, non ſortiebatur forũ alia ratione quàm cõtractus: & tunc ratione contractus ſortiatur, niſi fuerit actum tacitè vel expreſsè, quòd ibi ſoluat. arg. huius l. in fi.

1 §. Apud labeonem. †Ratione contractus celebrati per alium, ſortiť quis forũ, ſicut celebrati per ſe. h. d. ſi ergo factor, vel diſcipulus alicuius mercatoris Florẽtini tenent banchũ, vel fundicũ Bononiæ contrahat, ibi etiã ille mercator exiſtens Florẽtię, ſortitur Bononiæ forũ vt ſi ibi reperiatur poſsit cõueniri in ſtitoria directa vel vtili: quæ competit ex facto talium: vt §. de inſtit. per totum. & l. Iulianus. §. ſi procurator. j. de act. emp.

2 ☞ *Si contrahimus hic, & alibi confertur ſolutio: non cenſetur contractus celebratus hic, ſed in loco collatæ ſolutionis.*

1 §. Illud ſciendum. †In loco domicilij, & etiã vbi fiẽda eſt ſolutio, poteſt quis cõ-
2 ueniri. h. d. †Et no. gl. quæ eſt hic, q̃ ſi cõtrahimus hic: & alibi confertur ſolutio, iſte cõtractus nõ cenſetur celebratus hic: nec virtute ipſius poſſum hic cõueniri, ſi alia ratione nõ ſortiebatur hic forum, ſed in loco collatæ ſolutionis: & iſta gl. cõmuniter tenetur. & no. in l. iij. j. de bo. auth. iu. poſ.

LEX XX.

1 OMnem obligationẽ. †Non ſolùm in loco contractus, vel quaſi, ſortitur quis forũ: vt in §. ſi tutelam. ſed etiã in omni loco vbi aliquid facit ex quo obligatur, puta, ſi delinquit. h. d. Ita intelligit gl. iſtam l. in d. §. ſi quis tutelam. in gl. j. magna, circa prin. ibi, dum dicit, cùm ſint quo ad ius fori, delicta & contractus paria: vt ſ. eo. l. omnẽ. ex quo ſequitur q̃ aliquãdo quis obligatur ad pœnã, quia cùm quis delinquit, ſicut conſentit in delinquendo, ita cenſetur conſentire in pœna iuris, vt no. ſ. de poſtu. l. j. §. beſtias. in gl. quę incipit, ſi habes. ibi dum dicit: quia cũ primũ maleficiũ cõmittebat, videť poſſe pati velle in arena dãnari &c. & qđ no. Inno. in c. in noſtra. extra de iniur. & dic q̃ obligať obligatione naturali, ſm doct. q̃ ex ea oriatur actio, ſed iudicis officiũ nobile propter cãm impartitur, ſiue procedať per viam accuſationis, ſeu inquiſitionis.

2 ☞ *Litis conteſtatio non poteſt fieri niſi dato libello.*
3 *Præceptum factum in confeſſum eſt interlocutoria, & poteſt contrario imperio reuocari, licet ſecus in diffinitiua.*
4 *Præcepto facto in confeſſum, ſi confeſſus dicat ſe errasſe in confitẽdo, poteſt ab eo appellare, et errorem ſuum corrigere in cauſa appellationis, niſi confeſſus eſſet etiã conuictus per teſtes uel inſtrumenta.*
5 *Ex tali præcepto oritur actio in factum, ſicut à ſententia diffinitiua. & nu. 14.*
6 *In confeſſum quando feratur ſententia diffinitiua?*
7 *In confeſſum qualiter nullæ ſunt partes iudicis, niſi in cõdemnãdo? & an poſsit adijcere pœnã ſi confeſſus in quem factum fuit præceptum de ſoluendo, non ſoluat?*
8 *Verbum competenti, quod importet idem quod donec.*
9 *Lite finita per ſententiam ſi condemnatus nult gaudere dilatione legali, quæ datur miſerationis gratia ad ſoluendum, neceſſe habet ſatiſdare, ut hic.*
10 *Pendente dilatione conuentionali non debet quis compelli ſatiſdare: niſi ſuperueniat noua cauſa ſuſpicionis.*
11 *Pendente dilatione legali uel datæ à principe, compellitur debitor ſatiſdare, etiam ſi ſit idoneus, & ſoluendo: & quòd poſsit capi uel detineri, quouſq; ſatiſdet.*
12 *In mora modici tẽporis non poteſt eſſe periculũ, niſi cõtrariũ cõſtaret, ut in fugitiuis.*
13 *Tẽpus dicitur magnũ uel modicũ arbitrio iudicis, niſi reperiatur determinatũ à iure.*
14 *Confeſſus coram iudice habetur pro condẽnato, nec in tali confeſſione requiritur cauſa: & quòd requiratur præſentia partis, ſicut in extraiudiciali.*
15 *Præceptum ſi fiat in confeſſum, tunc dantur debitori decem dies de conſuetudine.*
Quid in debitoribus fiſcalibus condemnatis tibi.

LEX XXI.

b 1 SI debitori meo. b†In cõfeſſum non eſt ferẽ da ſententia diffinitiua, ſed ſit ſibi præceptũ de ſoluẽdo intra tẽpus, quod dať iudicatis, qua dilatione gaudet ita demũ, ſi ſatiſdat de ſoluẽdo adueniente

ueniẽte termino. hoc dicit & ſemper allegatur, & practicatur.
2 † In tex. ibi: actionẽ cedere: & ſic nõ erat datus libellus: ſed volebat actor ipſum dare. Ideo cõfeſsio rei nõ habet vim litis cõteſtatæ, quia conteſtatio nõ põt fieri niſi dato libello. vt in auť. offeratur. C. de litis conteſta. ergo non poteſt ferri diffinitiua
3 ſententia: ſed poteſt fieri præceptum † q̃ eſt ſentẽtia præcepti, & eſt interlocutoria. de qua in Spec. de ſenten. §. ij. & poteſt revocari contrario imperio per legem quod iuſsit j. de re iudica-
4 ta, licet ſecus in diffinitiua: † & põt ab ea appellari, ſicut à diffinitiua, ſi dicat ſe errasſe in cõfitendo: poterit enim errorẽ corrigere in cauſa appellationis: vt l. creditor. §. iuſſus. j. de appel. ſecus in eo qui eſſet confeſſus & coniunctus per teſtes, vel inſtrumenta, quia nõ appellat ar. l. ij. C. quorũ appel. nõ reci. † & ex eo oriť actio in factũ, ſicut à ſententia diffinitiua, ſi nõ appellatur. vt l. ſi poſtulauerit. §. ſi liber homo. & quod ibi not. infrà
6 de adult. ſed ſi libellus † fuiſſet porrectus, tunc aut cõfiteť non tamen reſpondendo libello: & tunc ex tali cõfeſsione, ſicut ex negatione inducit litis conteſtatio. vt l. rem non nouã. C. de iudi. niſi dicat contrariũ, q̃ confitetur non animo litem conteſtãdi: [2] vt no. in l. j. de lit. conteſt. tunc ergo feretur diffinitiua, quę non poteſt contrario imperio reuocari: & in primo caſu dant de conſuetudine decem dies ad ſoluendum: vt hic in glo. licet de iure detur tempus, quod datur iudicatis: vt in fin. iſtius l. in ſecundo caſu, non loquitur conſuetudo: & ſic ſolũ datur tem-
7 pus, quod datur iudicatis. † In tex. ibi audiendum eũ, ſubaudi, ſi dicat ſe nolle litigare, nec reſpondere libello: vt l. ſi ſeruus paratus. ſuprà de procu. & hoc eſt, quod alibi dicitur, q̃ in confeſſum nullæ ſunt partes iudicis, ni ſi in condemnãdo. infrà ad legem aquiliam. l. proinde. in fine ſcilicet in cognoſcendo, ſeu cogendo litigare, & in ſententiando diffinitiuè: ſed bene ſunt in præcipiendo, q̃ ſoluat: an autem poſsit adijcere pœnã ſi non ſoluat: vide Spec. de ſenten. §. ij. ver. ſed nunquid iudex. & reti-
9 gi ſ. eodẽ. l. ij. in fi. † In tex. ibi: cum cõpetenti cautela. id eſt fideiuſſoribus, vel pignoribus. & ſic no. ſignificatũ huius verbi cõpetenti: nã idem importat, quod verbũ donec. ſ. cũ ſatiſdatione, ſeu fideiuſ. vt j. mand. l. ſi mandato Titij. §. fi. de fideicõ.
lib. l. iiij. §. adjcitur. & de pœn. l. pe. † Sed oppo. q̃ non debeat ſatiſdare de ſoluẽdo, quia conuentus ſuo nomine ſatiſdat de iudi. ſol. vtj inſti. de ſatiſ. §. fi. Solu. & tene menti, hoc eſt verũ, lite
pendente: ſed ea finita per ſententiam, ſi vult gaudere dilatione legali quæ datur miſerationis gratia, ad ſoluendum, neceſſe habet ſatiſdare, vt hic, quod perpetuò tene menti: nam per ſententiam extinguitur ſatiſdatio de iudicio ſiſti, quam præſtiterat, licet ſuo nomine: vt l. Græcè. §. & poſt litem. j. de fideiuſſo.
10 meritò prouidetur de alia ſatiſdatione. † Iteˉ adhuc oppo. quia non debet quis compelli ſatiſdare pendente dilatione, niſi ſuperueniat noua cauſa ſuſpicionis. Sol. illud eſt verum pendente dilatione conuentionali: quia imputet ſibi creditor q̃ eã dedit, vt nõ poſsit niſi ex noua cauſa petere ſatiſdationẽ. l. omnibus. j. eodẽ. ſed hic loquitur in dilatione legali, quæ datur præter voluntatẽ creditoris: vnde non eſt, quid ſibi imputeť: vnde
11 non attendit, an ſuperueniat noua cauſa. † Et ſic no. q̃ pendẽte dilatione legali, cõpellitur debitor ſatiſdare, etiam ſi ſit idoneus, & ſoluendo concordat. l. ſi conſtante. §. quoties. infrà ſolut. matrim. Item ſi dilatio detur à principe: vt l. vniuerſa. C. de preci. impera. offer. ex hoc ſequitur q̃ condemnatus in cauſa ciuili, vel criminali, ad certam quantitatem licet habeat dilationem ex forma ſtatuti, vel iuris communis ad ſoluendum, & nihilominus poterit capi, & detineri, quouſq̃ ſatiſdet. & dicit Ange. hic q̃ vidit quendam poteſtatem condemnari in ſyndicatu, quia quendam condemnatum de crimine, in pecuniã capi fecerat: & quia allegauit dilationem ſtatuta riam, ad ſoluendum ipſum, relaxauit ſine fideiuſſoribus, quia non debuit relaxare: certè ſi aufugiſſet, vel eſſet effectus non ſoluendo, & ſic reſpu. eſſet læſa, iuſtè fuit cõdemnatus: ſed ſi eſt præſens, & ſoluẽdo, ita q̃ capi poteſt, nunc de nouo malè condẽnatus fuiſſet, nõ fuit in dolo: aliâs ſecus: vt §. ne quis eum qui in ius. l. penul.
12 §. j. cum his quæ ibi dixi. † In tex. ibi: nec q̃ enim. not. iſtũ tex. quia ſemper allegatur q̃ in mora modici temporis non poteſt eſſe periculum: hoc verum præſumptiuè: ſecus ſi contrariũ cõſtaret, vt in fugitiuis, quibus non eſt danda dilatio etiam modici temporis: vt l. aiť prætor. §. ſi debitorem. j. quæ in fraud.
cred. & not. in l. extat. §. quod metus cauſa. Nam interdum etiã in inſtanti, eſt peri-
13 culũ, vt l. j. in princ. de exer. † In text. ibi: modicũ autẽ tempus. hæc quæſtio in alio
caſu, quã iſto relinquitur in arbitrio iudicis modicum, vel magnũ: vt l. j. §. j. j. de iure deli. ſi nõ reperitur aliàs determinatũ
14 à iure: ſed hic eſt determinatũ. Et ſic not. † q̃ cõfeſſus coram iudice, habetur pro condemnato: quia datur ſibi dilatio, quæ datur condemnato. concordat. l. j. C. de confeſ. vnde talis cõfeſsio parit actionẽ in factũ: ſecº in cõfeſsione extraiudiciali, quæ nõ parit actionẽ vel obligationẽ, ſed ſolũ probationẽ: vt l. publia. §. fi. j. depo. nec requiritur cauſa, qñ fit corã iudice: ſicut nec in ſententia requiriť cauſa, ſed qñ extra iudiciũ, ſecus: & aliàs nõ valet: vt l. cũ de indebito. in fi. j. de proba. & quod plenè not. in l. j. C. de cõfeſ. vtraq; tñ requirit partis preſentiam: vt l. certũ. §.
15 ſi quis abſente. j. de cõfeſ. † Quod autẽ hic dicit, pcedi de iure, ſed de cõſuetudine hoc tempus abbreuiatur: ſcilicet ad decem dies: vt in glo. auť. de exhiben. reis. §. ſuſcepto. ſuper verbo lite cõteſta. col. ix. Quid autem in debitoribus fiſcalibus condemnatis, dic vt j. de iure fiſci. l. in fraudem. §. in fiſcalibus.

LEX XXII.

1 QVi non cogitur. †Omne agens in agendo repatitur: ita ſummabat iſtam l. Bal. & eſt dictum Ariſto. vel ſic in loco in quo quis agit poteſt reconueniri, licet ſi non aget, reconueniri non poſſet. h. d. Et intellige: vt dixi ſ. eo. l. ij. ſecus ſi agat, quia ſi non poterat ibi conueniri, ratione alicuius priuilegij, de iure tamen communi poterat: tunc agendo contra vnũ, perdit priuilegiũ quo ad oẽs ita q̃ à quolibet alio põt conueniri, vt ibi ſecundũ vnum intellectum gl. quẽ doc. tenẽt. & etiã Inno. vt ibi dixi. ſed ſi non poterat conueniri de iure cõmuni, quia nullo modo ſortiebatur ibi forũ: tunc ſolũ poteſt recõueniri ab aduerſario, cõtra quẽ ipſe agit nõ ab alio: vt l. ſi. de ſen. difficilius emˉ perdiť ius cõmune, quã priuilegiũ vt l. eius milites. §. militia. j. de teſta. mili. & plenè no. in l. j. C. ſi aduer. vendi.

2 ☞ *Iudicium non debet fundari ſuper iure de futuro, ſeu quòd quis ſperat in futurum competere.*
3 *Si pendente conditione ago, & habeam aliquod ius de præſenti, poſſum petere te condemnari ad dandum adueniente conditione.*
4 *Cautela pro actore in articulando de debito, quòd articulet de tempore ante litem cõteſtatum: aliàs ſibi non prodeſſet probatio.*
5 *Probatio dubia non relcuat probantem.*
6 *Si ago nomine alieno, cum non habeam poteſtatem agendi, & lite conteſtata ſuperuenit hoc ſufficit ad victoriam obtinendam.*
7 *Si ago nomine proprio, tunc ſi tempore litis conteſtæ. deficiat mihi ius in acceſſoriis, & ſuperueniat poſt litem conteſtã. poterit ferri ſententia diffinitiua pro me, etiam ſi in libello non petij. & uide duas limitationes.*
8 *Ex iure ſuperueniente actori, quando poſsit ferri ſententia diffinitiua pro eo?*
9 *Quid ſi ſuperueniat ex cauſa noua, & quid ſi ex cauſa de præterito.*

LEX XXIII.

1 NOn poteſt videri. †Ius ſuperueniens actori poſt lit. conteſt. nõ ex cauſa de ẽterito, nõ ſufficit ſibi ad victoriã obtinẽdam: ideo reus abſoluiť: ſed actor poterit agere de nouo: q̃ illud ius nõ fuit in iudiciũ deductũ: & ſic abſoluto ria nõ parit illi ꝑiudiciũ. h. d. iſta l. vulgaris, & pone exẽplum vt in ſi. gl. ma. ſi agebã cõtra te ad centũ, q̃ dicebã te mihi ꝑmiſiſſe ex cã donatiõis: & tñ nõ erat verũ, deinde poſt lit. cõte. promittis: & articulo, & ꝓbo de iſta promiſsione: certè non proꝓterea debes cõdẽnari, quia ſup ea nõ fuit litis facta cõteſtatio, cũ nõ eſſet in rerũ natura tẽpore cõteſtationis factę, & ſine cõteſtatione nõ põt diffinitiua ferri. Abſoluerís ergo, quia non ꝓbaui, qđ in libello deduxi. ſcilicet te mihi ꝑmiſiſſe ante libellum datũ: & poſtea de nouo, potero libellũ dare, quia ago ex noua cauſa: & ſic nõ obſtat exceptio rei iudicatæ: vt l. cũ quæritur. j. de exce. rei iudi. Põt etiã poni exemplũ in actione reali vel mixta: vt ſi ago rei vendi. aſſerens me dominũ cũ non ſim: & poſt litẽ cõteſt. efficior dominus: quia ſucceſsi vero domino qui me inſtituit poſt litem cõteſt. debeo ſuccumbere: quia ſuperuenit ex cauſa poſt litẽ cõte. ſuperueniẽte. Secus ſi ante, vt ſi eram inſtitutus, non tamẽ adiuerã tempore conteſtationis: ſed poſtea adiui: nã trahitur retro aditio: & videor fuiſſe do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minus à morte testatoris: ideo hoc mihi sufficeret per l.hæres quoq; & ibi no.de hoc.ff.de acqui.hær.sed in quo differt ista l.à lege, nō quemadmodū.ff.eo. Rñd.hîc agebam tanquā super iure de præsenti mihi cōpetente,cum tñ non cōpeteret,sed incœpit postea competere:ibi agebā non tanquā super iure mihi cō petenti de præsenti sed tanquā super eo,quod sperabā in futurū mihi cōpetere:vel dicebā expresse,vt † si ago cōtra te ex persona defuncti:quia dicam te esse institutum ab illo, & q spero,vt adeas eius hæreditatē: & peto te condēnari ad soluendū in casu, quo hæreditatē adeas, certè non debet admitti iste libellus:
3 quia nō debeo fundare iudiciū super iure futuro. †Et eodē modo si debes mihi sub cōditione, & ago ipsa pendente, petens te condēnari ad dandum adueniente cōditione, quia non debeo admitti,imo tanquā nulliter egerim,debes absolui,vt ff.de ædil. edi.l.bouē.§.si sub cōditione.nisi de præsenti habeam aliquod ius,vt si debes mihi decem annua ex cā legati:nam pro præsenti est legatū purum,pro sequentibus est cōditionale:ratione ergo præsentis puri possum petere te condemnari ad dandū pro isto anno,& etiā in annis sequentibus,ne quolibet anno habeā de iure meo contestari:vt in l.j.in fin.glo.C.de senten.quæ sine
4 cer.quanti.& no.in d.l.non quemadmodum.in vlti.glo. †Et per istam l.dicit gl.no.in c.abbate sanè. de re.iu.lib.vj.q actor debet esse cautus in articulando de debito,q articulet de tēpore ante litē contest.aliās sibi nō prodesset probatio. Si ēm dixi te esse debitorem meum, ex tali cōtractu, vt testes deponerent verum esse,q fuerunt præsentes,hoc non sufficit ad victoriam. quia istud potest esse post litem contest. q non sufficeret:vt in hac l.debeo ergo articulare de tpe, ante litem cōtest.f.q con-
5 tractus fuit celebratus tali tēpore,ante litem cōtest. †quia aliās dubia probatio nō releuat probantem:non sufficit enim quòd ita poterat esse,quòd post litem contesta.foret celebratus con-
6 tractus:vt in c.præsentia.extra de proba. †Recolligendo autem contraria glo.debes scire,q interdum ago nomine alieno, cum nō habeam potestatem agendi,& litis contest. superuenit & tunc sufficit ad victoriam obtinendā:vt l. Iulianus. cum ibi not.ff.quī satisda.cog. & etiam si ex causa de præsenti superue-
7 niat.† Interdum ago nomine proprio,& tēpore lit.cōtest. deficit mihi ius:tuncaut nō deficiebat in re principaliter petita,sed in accessoriis:& tunc sufficit, q superueniat post litem contest. & potest pro me ferri diffinitiua, etiam si in libello non petij: quia sufficit,q postea petam in calculo ferendæ sententiæ:vt l. ædiles.§.item sciendū.ff.de ædil.edic. & l.si quis missum.§.iudex.cum ibi no.ff.de dam.infec.& hîc in prin.glo.magnæ.quā ita intellige. Hoc tñ limita duobus modis. Primo qñ illud accessorium veniebat de natura principalis actionis in iudicium deductæ:vt si egi cōtra te rei ven.ad fundum,& tēpore litis cōtest. nondum perceperas fructus:& sic ad illos petēdos non habebā ius:& post lit.cōtest.percepisti.nam debes in eis cōdēnari,quia veniūt officio iudicis mercenario, de natura actionis ppositæ: & idem in vsuris, quæ veniūt ex natura actionis bonæ fidei: si verò nō veniūt ex natura actionis pone exemplū in vsuris pro missis per stipulationē in cōtractib⁹ stricti iuris,quæ sunt accessoriæ:non tñveniunt de natura actionis,nec officio iudicis deseruiente: sed per stipulationē: & tūc super eis quæ inceperunt deberi post litem cōtest.nō posset fieri condēnatio: vt l.j.& ibi plenè no.C.de iud. Secunda limitatio est,quod dixi intelligat de accessoriis,quę incipiūt deberi lite pendēte si aūt post litē finitam per sniam diffinitiuā,tūc illa nō pertinet ad officiū iudicis,nec posset iudex cōpellere cōdemnatū ad cauendū de tradē do,vel soluendo id,qđ post sniam incipiet deberi,licet loco ac-
8 cessionis: & hîc est casus in l.j.§.j.in fi.ff.de vsu. † Aut deficiebat actori ius super eo, qđ principaliter petebat: & tunc aduerte,q aut nō deficiebat ex toto, imo aderat sibi ius,sed nō exercitium,quia deficiebat extremū ex parte cōuenti, vt in peti.hæ. & in rei vē.si agens erat hæres vel dñs, cōuentus aūt nō possidebat:vñ ille habebat pe.hær.& rei vē.nō cōtra illū cōuētū, sed cōtra aliū possessorē:& tūc sufficit,q cōuētus incipiat possidere post litē cōtest.vt possit condēnari:vt l.si aūt.§.j.ff.de rei vē.& l. iiij.ff.de pe.hære.& in actio.de peculio, si ago cōtra te ex cōtractu celebrato cū seruo,vel filio tuo:nā habēt actionē,sed nō exercitiū cōtra te,si nihil erat i peculio,sufficit ergo,q lite pendē te incipiat esse:vt l.quæsitum.ff.de peculio. Et per hoc videf,q si ago cōtra te,tanquā contra hæredē debitoris mei,cū nō esses: & post lit.cōtest.effectus es hæres etiā ex noua causa, vt quia alius ad quē deuoluta erat,repudiauit, q hoc sufficit ad condemnationē,quia non deficiebat ius ex parte mea: nā habebā actionē,licet nō cōtra te. Interdū deficiebat ex toto ius ex parte mea,sed superuenit post:tūc aut illud ius incipit superuenire in illo actu cōtestationis, & propter ipsam cōtestationē, & sufficit mihi vt in casu l.si Titius & Seius,separatim.ff. de verob.l.nuda.C.de cōtrahē.stip.Aut superuenit nō ante cōte.nec in illo actu,sed post:& tūc videf hic distinguere pro sol.multa rum ll.quęvidenē cōtradicereq aut illud ius superuenit ex cā quæ nō habuit originē ante lit.cōtest.sed post loquif ista l.ponēdo exēplum:vt ff.posui.Aut habuit originē ante lit.cōte.& tūc nō habet locū ista l.quia sufficit ad cōdēnationē: vt l.si rē. §.si.ff.de pig.act.& in exēplo quod ff.posui qñ egi anteq aditē hæreditatē:& isto iure loquunt plura iura quæ videtur huic
9 obstare. †Sed aduerte q ista mēbra recipiūt limitationē. Primum ēm qñ superuenerit ex causa noua, procedit fm Inn. in c.abbate sanè.de reg.iu.in vj.qñ egi specificādo causam: puta, egi ad centū quæ promisisti mihi tali die.& tali mēse ante litē cōte.cū nō promisisses,sed postea promisisti:vel ago rei vē.asserēs me dñm ex vēditione mihi facta per talē,cū adhuc nō vendidisset,sed vēdidit post. Si aūt egissem generaliter dicēdo, q mihi teneris in centū ex causa donationis,nec dixi qñ fuisset facta,vel egi reivē.dicendo me dñm,nec dixi ex qua causa.tūc tenet.Inn.de hoc fecit festū in d.c.abbate sanè.q nō habeat locum ista l.imò q si post lit.cōtesta.incipis debere ex causa donationis,vel incipis esse dns ex causa noua, q hoc sufficiat de æquitate vt possis cōdemnari, & q iudex salua cōscientia nō potest te absoluere:de qua decisione Pet.de Bel.per.truffatus est:& dicit eā nō esseverā de iure nostro,vt refert Cy.in l.vnica.C.de alie.iud.mut.cau.fa.credo in vj.q.quia imò tunc propriè loquitur ista l.aliās nō haberet dubiū, si specificasset causam contractū factū tali die vel mēse,cùm nō esset:nā quis dubitaret hoc casu:quia nō deduxit in iudiciū nō factū, nisi contractū factū tēpore præcedēti.Cōprobat etiā Pet.aliis subtilibus rationibus.Ideo illa decretalis esset seruāda in terris ecclesiæ non in terris imperij in curia seculari,iuxta no.in c.fin.de arb.li.vj.Secūdum membrū est qñ superuenit ius ex causa de præterito,q illud sufficiat.Ang.videt hoc limitare, si talis acquisitio iuris retrotrahitur ad tēpus causæ:pone exemplum,si debes mihi sub cōditione ex cōtractu,pēdēte cōditione, ago, & lite pendē.superuenit cōditio,nā trahitur retro.vt l.potior. & l.qui balneum.ff.qui pot.in pig.hab.& tūc ratio esset clara, quia attēta fictione,videor habuisse hoc iustēpore lit.contest. quia nec verè nec fictè habuissem ius tēpore cōte.vnde nō pōt dici iudiciū deductū. Mihi nō placet hæc distinctio:nec videt esse de mente gl.& doct.& videtur cōtra l.si rem.§.fi.ff.de pig. act.quia ibi solutio debiti nō trahitur retro, imò operat, vt ex nunc:nec ibi singitur pignoratitia nata à prin.sed nascitur hodie post solutionē:licet non ex ipsa solu.sed ex traditione pignorū prius facta:& hoc sufficit ad cōdemnationem: & idem dicerem in legato conditionali. Alia limitatio est, quia proceditquando petitur tanquam debitū de præsenti, cùm tamen non debebatur. Si autem tanquā debitum, quod sperat sequi tunc non debet actor admitti,nec debet obtinere sententiam, licet postea sequatur:quia ineptè egit fundando iudicium super futuro:& hoc casu loquitur.l.non quemadmodum.

2 ☞ Ecclesia non dicitur pati defectum in diuinis,si unus ex pluribus ministris subtrahatur uel deficiat,& alij sufficiant.

In literis Papæfrequēter ponit clausula,dūmodo in diuinis nō patiatur defectū debi-
3 In loco in quo quis adit hæreditatem, non fortitur fōrum sola ratione additionis, nec ibi potest conueniri,& in quo loco debeat conueniri?
4 Restitutio hæreditatis ex Trebelliano idem operatur quo ad iura utilia in fideicommissario: quòd operatur aditio quo ad iura directa in hærede.
5 Licet in fideicommissarium transeant actiones utiles:non tamen transit priuilegium quod habebat hæres restituens hæreditatem super eis directis, non tamen tanquā hæres:sed alio respectu concernente personam suam tantum.
6 Sicut post lapsum termini dati ad probandū,nō admittitur quis ad probandū per testes uel instrumēta:ita nō admittitur ad articulandum, & petēdum aduersariam compelli quòd respōdeat articulis,et positionibus,mediāte iuramēto de calūnia.
7 Illud quod fit causa necessitatis,eatenus fit,quatenus necessitas urget,& non ultra.
8 Remissio processus de uno iudice ad alium.

Restitu

9 Restitutio hæreditatis ex Trebelliano quòd petatur actione ex testamento:& an officio iudicis?
10 Agens officio iudicis nobili,an possit reconueniri?

LEX XXIIII.

1 NOn aliàs in eos. † Lex ista cum sequentibus vsq; ad l.sed si restituatur.in §.si pater.tractat de materia l.ij.§.legatis.ff.eod.& tria facit iurisc̄sul.in effectu: quia ponit quatuor casus,in quibus legatus potest conueniri tempore legationis:nec habet priuilegium reuocādi domū. Vnus est ratiōe cōtractus tūc ibi celebrati,per eū:vt in prin.istius l. Secūdus ratione delicti cōmissi per eū,vel auum suum,ibidē si conuenitur actione noxali.vt in prin. Alij duo casus ponuntur in l.sed & si restituatur.§.ædium.& §.sed si dies.quando periculum est in mora,vel ratione rei de qua agitur, vel quia actio erat tempore peritura:quia tunc compellitur quatenus necessitas exposcit,& non vltra. Secūdo principaliter ponit duos casus, in quibus videbatur indistinctè posse conueniri:& tamen non ita est. Primus,quando conueniretur rei ven. pro re mobili aliena,quam reperitur tunc possidere:nam rei vendi.datur ratione præsentis pos. cū ergo possessio cōsistat in facto, & ipse nunc exerceat illud factum,videbatur posse cōueniri & sic pro contractu vel delicto tunc ibi celebrato:& tamē nō ita est, sed cum distinctione.Nam quidam distinguebāt,si auocaretur ab eo illa res,ipse legatus pateretur defectum ministerij: vt quia habebat vnum tantum seruū alienū,vel duos: & ambo erāt necessarij:& vno sibi ablato necesse haberet alium subrogare: vt tunc,pro illo non possit cōueniri. Aut habebat multos, ita q ablato vno,posset trāsire cū alijs:& tūc possit cōueniri.Sed Iurisc̄sul.reprobat hanc distinctionē,& ponit aliā:q aut incœperat possidere aliū seruū ante legationē, & tūc indistinctè nō possit pro alio cōueniri ne auocet ab officio legationis. Alius casus est in quo videbatur posse cōueniri,& tñ non conuenit, scilicet,qñ tēpore legationis:& in illo loco adiuit aliquam hæreditatē,sibi delatam,vel fecit eam sibi restitui per fideic̄. nā per hoc censet quasi cōtrahere cū creditoribus,& legatarijs,vt l. hoc autē. §.fi.quibus ex causis.ff.ea. & sic videbitur posse conueniri,sicut pro contractu ibi celebrato,vt in princi.l.quia quantū ad hoc,cōtractus & quasi contractus æquiparantur ar.
2 ff.e.l.hæres.absens.in prin.& §.j.&l.omnē & nihilominus determinatur contrariū in d.l.de eo.cū l.seq.cū prin.se. & ratio est: 1
quia iste quasi contractus celebratur cū incerta persona,& sine consensu illorū,quibus obligat:vnde non remanēt decepti:licet ex hoc nō sortiant ibi forū. Secus quādo cū persona certa: quia remaneret decepta,si nō posset eū ibi cōuenire: & sic non ob.contrariū. Tertiò & vltimò circa prædictam materiā determinat duo dubia.vnde in l.sed & si restituat.in §.ex quibus.& ista sufficiant pro summario,& casum in terminis nō potuisse melius vobis recolligere,& nisi per istū modū recolligeremus isti tex.infrascarēt intellectū & doct.nō declarant. Not.in l.nō alle.in ver.sed si postulat.ibi.si verò ex multis &c.arg.optimū,
2 secundū Ang.† q ecclesia nō dicatur pati defectū in diuinis.si vnus ex pluribus ministris subtrahatur,vel deficiat: quia sufficiunt alij:secus si esset vnus,vel duo,& vnus sine altero nō sufficeret,& hoc no.quia frequēter Papa in suis literis imponit ii
3 lam clausulā,dūmodo in diuinis nō patiat defectū.† Itē no.in l.de eo.quia videtur ibi casus,q in loco in quo quis adit hæreditatem, nō sortif forū sola ratione aditionis, nec ibi pōt cōueniri:sed quo loco debeat cōueniri,dic vt ff.e.l. hæres absens.in prin.qñ cōueniē ex persona defuncti pro debitis hæreditarijs: quia in loco in quo poterat defunctus,vt ibi,subaudi etiā in loco in quo ipse adhuc sortif forū ratione suæ originis,vel paternæ vel domicilij.Pro legatis verò & fideicō.dic vt ff.eo.l.quod
4 legatur.& l.fideicōmissum.in prin.† Itē not.in l.sed & si restituat.circa prin.q restitutio hæreditatis ex Trebelliano, idem operat quo ad iura utilia in fideicōmissario, qđ operatur aditio,quo ad iura directa in hærede:quia sicut per additionem acquirit hæres dominiū directū,& directas actiones hæreditarias:ita & fideicōmissarius vtile dñiū,& vtiles actiones actiuē
5 & passiuē.† Itē no.§.j.q licet in fideicōmissariū transeāt actiones vtiles,nō tñ trāsit priuilegiū qđ habebat hæres restituens hæreditatē sup eis directis,nō tñ tanq hæres, sed alio respectu concernēte personā suā tm:facit l.si hęres a
6 pecuniā.ibi no.ff.ad Tre.† Itē no.in §.ex quibus ar.imò casum,q sicut post lapsum termini dati ad probandū,nō admittitur quis ad probandū per testes, vel instrumenta:ita non admittit ad articulandū, a & petendū aduersariū cōpelli,q respondeat articulis,& positionibus mediāte iuramēto de calūnia:ga ista est species probationis,& optimè facit l.in cōtractibus.
7 §.illo.C.de nō nu.pec.† Vltimò no.in ver.sed si dies. q illud, quod fit ppter cām necessitatis eatenus fit, quatenus necessitas vrget,& nō vltra facit l.senatus.ff.de offi.præs.† No.etiā de remissione,pcesus de vno iudice ad aliū: oēs gl. quę sunt hic tendūt ad declarationē literæ quæ satis est clara per prędicta. Vna tamē gl.in l.sed & si restituat in prin.videtur velle dicere
9 duo,in quibus reprobat. Vnum est † q restitutio hæredita.ex Trebel.petitur officio iudicis. Certè imò petit actione ex testamento,sed quòd hæres cōpellatur adire, bene poterit officio iudicis,ita no.hic & melius in l. & sine scriptura.C.ad Trebel.
10 & eo.tit.ff.ad Trebel.l.si legatis.in prin.† Aliud dicit gl. q ille qui agit officio iudicis nobili,nō pōt recōueniri, quod etiā reprobat per l.j.§.fin.ff.de varijs & extra.cog.qđ dic vt in auc. & consequenter.C.de senten. Ad contrariū autem formatum in gl.de l.ij.§.sed si agant.ff.eo. respōde, vt ibi not.in gl. super verbo compelluntur.in prin.& hoc in fi.illius glo.

2 ☞ Si aliquis decesserit relicto uno filio iam nato,& uxore prægnante: & filium iam natus egit contra debitores hæreditarios pro dimidia,cum debuisset solum admitti ad quartam partem,& succubuit.& postea unus tantum natus est, & sic fuit hæres in dimidia,an sententia sibi noceat solum in quarta?

3 Rerum natura dicitur esse certa de omni eo, quod est in substantia, licet nullus homo mundi hoc sciat.

Lex dicitur esse certa de omni eo quod est certum in rerum natura: & secundum illud operatur effectus suos legales.

4 Iudex nō debet nec potest præiudicare de occultis:sed de his quæ sunt uerisimilia, & esse possunt.

LEX XXVIII.

SEd & si restituatur.

§.Sed si pater fa. † In ventre præsumunt in dubio esse tres: ideo iam natus interim ad agendū tanquā hæres pro quarta tantū parte admittitur.hoc dicit. Et aduerte quia tres sunt casus, in quibus si aliquis decesit intestatus relicto filio iam nato,& vxore prægnante vel facto testamento,in quo instituit iam natum,& ventrem vxoris suæ. Primus est,q pro quota portione iam natus pendente natiuitate posthumi sit hæres suus, & necessarius per l.& iste articulus extendit in l.cum quidam.§. quod dicitur.& §.suum hæredem.ff.de acquirē.hære.quia pro illa parte,quæ ipsum verè tangit,est hæres,attento numero liberorū,qui sunt in vtero:vnde si erat vnus ipse est hęres in dimidia:si duo,in tertia:& sic de singulis:& hoc postq partus formatus est,quod per certos dies cōtingit,vt dicūt physici, quia tūc sicut est certū in rerū natura,quot sunt in vtero:ita & lex reputat esse certa,& pro illa parte facit ipsum hæredem:sed ante partū formatū,non est certū in rerū natura, quot debeant formari:& quia possunt formari plures ex eo,cōceptu vsq; ad vij, seruatur media via, vt efficiatur iam natus hæres pro quarta tantum parte,& postea crescat, & decrescat, secundū q casus postea eueniet. Secundus casus est,si iste iam natus iterū vult agere,tanquam hæres pro quota portione admittitur ad agendum:& in hoc indistincte dicendū est,q nō admittit, nisi pro quarta,etiam si esset hæres insolidum,quia nullus esset in vtero,vel pro dimidia,quia esset vnus tantum, & hoc expedit in l.antiqui.ff.si pars hæred.pe.quia licet lex sit certa, & rerum natura:non est certus iudex,nec aduersarius:vnde cum posset cōtingere contrarium,quòd plures sint in vtero,nō debet iudex admittere ipsum in plus, quod etiam probatur hic. Tertius casus, si fuit admissus in plus, puta insolidum, vel pro dimidia, & lata fuerit sententia contra eum absolutoria, & appareat postea quòd ipse erat hæres pro illa parte,pro qua egit, sci

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet insolidũ,vel pro dimidia,an in totail la parte noceat sibi snia, postquã fuit in to ta admissus,& tota sibi cõpetebat an antẽ noceat solũ in quarta parte,ad quã dantaxat debeat admitti:& in hoc habemus istum tex.qui videt velle,ꝙ solũ noceat in illa parte,in qua debuit admitti,& nõ vltra. Item habemus.l.si pater.ff.de solu.quę de directo sentit oppositum.gl.tenet sibi primã partem per istum tex.& sic sentit,ꝙ Iulianus ibi malè determinat.Bart.ibi distinguit, an ante latam sniam superuenerit certitudo,& tũc habeat locũ illa l.vt noceat in toto:aut.f.post sniam,& tũc habeat locũ iste ℣.& illa gl.posset dicere melius,ꝙ aut fuit opposita exceptio per aduersariũ, quod nõ debeat admitti in plus,& ea nõ obstãte,fuit admissus: & tunc factum iudicis nõ debet aduersario prodesse.præter sui voluntatẽ,qui nolebat eũ admitti in plus: & ita loquit iste tex. Aut nõ fuit opposita exceptio,& tũc sicut aduersario nocuisset condẽnatio in totum postquã nõ opposuit:ita & prosit sibi absolutio in totum in quo reperitur ille fuisse hęres:& ita intelligitur.l.cõtraria.& hęc magis placet:& rõnabilior est:licet doc. eam non tangant. † In tex.ibi relicto vno filio,& vxore prægnante subaudi,i.intestatus, vel facto testõ, in quo vnicũ filiũ instituit,& etiã ventrẽ vxoris,qui filius egit cõtra debitores hęreditarios ,p dimidia, & succubuit & postea vnus tantũ natus est:& sic apparet ꝙ erat hæres in dimidia,& ꝙ inspecta veritate potuit dimidiam petere,& inspecta ignorantia iudicis & aduersarij, non erat admittẽdus nisi ad quartã partẽ. Vnde quæritur,an in quarta tantũ parte noceat sibi snia,& sic ea non obstante posit aliam quartã partẽ petere an noceat in tota dimidia ? rndet,vt sequitur, ꝙ non rectè fuit admissus vltra quartã partem,quamuis ex postfacto appareat,ꝙ esset hæres in dimidia:quia vnus tantũ natus:& quãuis esset hoc datũ,tñ certũ est in rerũ natura:& sic exponit cum,ꝙ quãuis. Debuit ergo mitti solum pro quarta parte, ergo pro illa tantũ nocebit sentẽtia. potius em debemus inspicere inscientiã, id est ignorantiã quæ erat apud iudicẽ,& partẽ,quã incertitudinẽ, quæ erat in rerum natura. † No.ergo ꝙ rerum natura dicitur esse certa de omni qđ est in substantia: licet nullus homo mũdi hoc faciat. Item ꝙ de omni eo,qđ est certum in rerum natura,similiter lex dicitur esse certa:& secundũ illud operat effectus suos legales.† Item not.ꝙ iudex non debet,nec potest iudicare de occultis: sed de his quæ verisimilia sunt,& esse possiunt:& ita dicunt Canoñ.ꝙ ecclesia non iudicat de occultis. Vndeadmittit ad sepulturam vsurarium,& quemlibet morientẽ in peccato mortali,si de hoc non constat, quòd potius præsumitur contrarium: vt patet in istis qui occidunt,& suffocantur non confessi,& sine sacramẽtis:nam præsumit ecclesia quòd in illo puncto confessi fuerint Deo,& mortui fuerint in charitate:quod esse potuit: & si contrarium constaret,verum statueret.

a ¶ In.j.addevt per Abba. in c.j.de ordi.cog. & per Federi.consilt. clxxviij.

a ☞ Causa reconuentionis dicitur quando ante litem contestã. uel etiam post inconti nenti,datur libellus in ea: si ex interuallo , dicitur causa principalis conuentionis & quòd tunc dicatur mutua petitio.

§ Regula qui prior appellat,prior agat,quando procedat ? nume.2.

LEX XXIX.

1 QVi prior appellat. † Glo. ponit hîc casum in causa cõuentionis, & recõuentionis:sed cõtra in auf.de his qui conue.& recõ. posita.C.de sen.auf.& cõsequẽter.vbi patet, ꝙ in vtraq; cã proceditur simul.& iste tex.videt velle ꝙ prius expediat causa cõuentionis,quę primo fuit inchoata.So.scđm gl.fateor,ꝙ simul in vtraq; parte datur,tñ in singulis actibus expediẽdis, ille qui primo incœpit agere, debebit esse primus: & postea in eadem snia terminabitur vtraq; causa,incipiẽdo à causa conuẽtionis, & postea in cã recõuentionis:& hoc vult ista l. & sic dum dicit prior agat, nõ debet exponi.i.peragat:vt sic prius expediatur causa cõuentionis,quã aliquid fiat in causa recõuẽtionis:sed de
2 bet exponi.i.prosequat in singulis actibus.† Tũc aũt dicit causa recõuẽtionis,qñ ante lit. cõte.vel etiã post incõtinenti datur in ea libellus:si aũt ex interuallo.nõ dicit cã recõuentionis:sed principalis conuentionis: nec tũc habebit locũ ista.l. nec id qđ ℣.dixi:qa nullus ordo erit inter dictas causas:imo etiã super secũda,si natura causę hoc patit,poterit per prius procedi,& terminari:& de hac loquit tex.in c.dispendia.§.reus,de reseri.lib. vj.dicitur tñ mutua petitio:vt in tit.de mu.pet.& ℣.de iur.om. iud.l.si idem cũ eo. †Secũdò opp. ꝙ prius expediat secunda causa:& interim supersedeat in prima:vt in l.j.C.qui accus.nõ pos.Sol.ista l.loquitur qñ vtraq; causa est ciuilis: siverò ambæ sunt criminales,tũc adhuc potest habere locũ, quod hic dicit. ſ.ꝙ primò expediat causa prius inchoata, anteq; aliqd audiat in secũda:& sic exponetur prior agat,i.peragat. Primus casus est,qñ prima accusatio esset de maiori crimine, quàm secũda: vt ff.eo.l.per minorẽ.Secũdus casus est qñ essent æquales, vt l. negãda.C.qui accu.nõ pos.quia nõ relatione criminũ, sed innocẽtia reus purgat:vt l.is qui reus.ff.de pu.iudi. Tertius autẽ casus est,qñ secunda esset de maiori crimine,tñ proponeretur postq; nomẽ accusati esset receptũ inter eos,nec ille,pſequeret suam vel suorũ iniuriã:vt d.l.negãda.Si autẽ ante nomẽ receptum inter eos,tũc habet locũ l.cõtraria:quia debet supersederi in prima,& expediri secũda quæ est de maiori crimine,maximè si est præiudicialis ad primã: vt si te accuso ꝙ vulnerasti seruũ meum de mẽse Iunij:& tu me reaccusas ꝙ eũdem seruũ occidi de mẽse Maij:si enim hoc esset verũ,prima accusatio est falsa:quia nõ potuistivulnerare iã occisum:ideo supersedetur in prima,& procedet in secũda,vt in cõtrario. Idẽ videt,si non esset maior,tñ esset præiudicialis vt si te accusaui de aliquo crimine,& probaui per testes, tu reaccusas me ꝙ produxi falsos testes,nã si hoc est verũ,probatio mea nõ prodest,de hoc vide tu per Cy.in d.l.j.ante ff.Sed opp.de l.ff.C.de ord.iud.fol. dic hic vtraq; erat ciuilis in cõtraria,prima erat ciuilis, secunda
2 criminalis:vnde supersedet in prima[a],& procedet in secunda quia criminalis semper cẽsetur maior,& hoc no.fm Ange.qa si mouet tibi quæstio ciuilis magnæ quãtitatis, & ff vis facere accusatorẽ de aliquo crimine,caueas tñ ꝙ possis probare:alias cõdemnareris de calumnia,& interesse. Quartò opp. insti.de act.℣.præiudiciales so.intellige hanc l.qñ vna nõ erat prędiudicialis ad alterã,aliàs procederet in præiudiciali, & in alia supersederetur,vt si egi cõtra te ad centũ,tu recõuenis me super statu,dicẽs me esse seruũ tuum:nã proceditur in hac secunda. vt l.qñ Alexãdrum. C.de adul.interdũ tñ supersedet in præiudiciali:vt si prima erat vniuersalis,vt petitio hæreditatis, & secũda particularis,quæ facit præiudiciũ in prima:quia nõ est iustũ,ꝙ per particulare fiat præiudiciũ in vniuersali: & ita loquitur l.si quis libertatẽ,cũ sua materia.ff.de pet.hære.& C.eo. ti.l.ff. Quintò op.de l.si de vi.ff.eo.sol.ista loquit qñ vtraq; est petitoria:si autẽ in prima est petitoria,in secũda possessoria,loquitur l.cõtraria:quia supersedet in prima , & procedet in secũda:quod dic vt ibi. Vltimò op.de l.j.C.de ord.iud.Sol.ista quæ dicta sunt,procedũt qñ vtraq; causa est æquè principalis quia præponit per modũ agẽdi.Si autẽ j.est principalis,secũda verò incidẽs,vel emergẽs:qa ,pponitur per modũ excipiẽdi,tũc loquit l.cõtraria.quia fundata intẽtione actoris, anteq; super ea feratur sentẽtia,discutit de exceptione,nõ tñ super ea pronũciatur expresè,sed sufficit ,pnũciari super principali vt in l.cõtraria.& hoc qñ tãgebat negotiũ principale.Si aũt personam tm agẽtis,vel iudicis,vel procuratoris, tũc illa nõ dicit incidẽs,sed emergẽs,& sup ea est priùs cognoscẽdũ,& ,pnunciãdum,vt no.ff.e.l.de qua re.Et sic ex prædictis recollige tres casus.Interdũ vtraq; est ciuilis,interdum vtraq; est criminalis. Interdum altera ciuilis,altera criminalis. Primo casu,si secũda est præiudicialis ad primã,vel est possessoria,& prima petitoria, vel præiudicialis:tunc aut ex causa reconuentionis , aut principalis cõuẽtionis.quod dic vt ℣.dixi.In secũdo casu non est nostra materia,sed dic de ea plenè per Cy. in d.l.j.& l.negãda.& per Bar.in l.is qui reum.ff.de pub.iudi. Tertio casu, dic,vt l.ff.C.de or.iud.& ex hoc remanet tota gl.expedita.

2 ☞ Præuentio potest allegari per præuentum ad sui commodum:ne coram alio iudice trahatur inuitus,sed interdum nocet præuentio, ut coram alio trahatur inuitus,licet postea mutauerit forum.

3 Iudex delegatus uel arbiter si inceperunt cognoscere de causa in uno loco, possunt eum mutare,& eam terminare in alio loco: & tũc quando citatur pars ad sententiam,debet exprimi locus secundus,& quid in iudice subrogato: & mu.4.

4 Iudex ordinarius qui habet certum tribunal,ubi incepit cognoscere,ibi debet determinare,nec potest mutare locum sine consensu partium.

5 L.is inchoatã coram potestate contra mercatorẽ,ſt deinde uacet officiũ potestatis, potest trahi coram consulibus mercatorum si non speratur de proximo successore.

Lex

LEX XXX.

a a 1 VBi cœptum [a] est. †Pone hic casum si erãt duo iudices ordinarij, quorũ quilibet habebat iurisdictionẽ & exercitiũ insolidum in aliqua causa,puta,potestatis & consules mercatorũ in causa mercãtiæ. Incœpi agere coram potestate cõtra te mercatorẽ in causa mercantiæ,postea lite cœpta incipio te cõueniri coram cõsulibus mercatorũ, certè potes obijcere de litis pendẽtia,& petere te remitti ad potestatẽ qui pręuenit in iurisdi. Et no.ꝙ hoc casu quo vterq; iurisdictionẽ habet, dicetur quis pręuenisse per solã citationẽ,vt ff.eo.l.si quis postea. non sic,si primo te conuenissem coram iudice incõpetente, quia nõ videret pręuenta iurisdictio,nisi cõparuisses,& in illũ consensisses prorogando iurisdictionẽ tacitè vel expresè secundũ Bart.& bene:sed in primo casu etiã si adhuc nõ cõparuisti, nõ tñ eras cõtumax,adhuc posses:aliàs nõ posses te tueri de pendentia illius litis coram alio iudice, sicut nec coram primo , & hoc ponit Bart. plenè in l.sepulchri.ff.de sepul.viol.vbi oĩno vide. & in l.hoc amplius.infrà de dam.infect.& vide omnino quod
2 no.†Guliel.de cu. in 1.cum nemo. C.de iur. om.iudi. & sic in ista l.prędictio põt allegari per prędictũ,ad sui commodũ,nec coram alio trahat inuitus:sed interdũ nocet prędictio vt coram primo inuitus trahat,licet postea mutauerit forũ: & sic loquit l.si
3 quis postea.ff.eo. † In gl.nã etiã in alio loco apud eundẽ iudicẽ edictũ.intellige gl.in iudice,qnõ habebat certũ tribunal:vt est iudex delegatus,vel arbiter:nã si incœperũt cognoscere de causa in vno loco,possunt eũ mutare,& eã terminare in alio loco:& hoc vult ista gl.quã no. Aduertendũ tñ est,ꝙ si citat pars ad audiendã sententiã,debet exprimi locus secũdus:aliàs censeret citata ad locũ primũ,& sentẽtia lata in alio loco nõ vales
b ret,tanq; parte nõ citata.[b]vt l.si vt ,pponis.C.quo &qñ iu.†sed
4 iudex ordinarius,q habet certũ tribunal,vbi,incœpit cognoscere, ibi debet terminare: quia nõ põt mutare sine consensu partiũ. In gl.ibi primũ fallit.ff.eo.l.si lõgius. dic illa nõ est bona fallẽtia,qa loquit in iudice subrogato,q censet idẽ cum illo in cuius loco subrogatus est:sicut iudex delegatus idẽ cũ delegante:vt sequit in gl.& l.ista loquit, qñ esset penitus diuersus iudex:sed bene fallit ff.e.l.sed & si restituat ver. sed & si dies actionis.in fi.vbi lis inchoat coram iudice loci,vbi legatus erat quis missus,& facta statione remittitur processus ad iudicẽ domiciliũ,qui erat penitus diuersus.Sed dic,ꝙ ibi fuit ex necessitate lis inchoata coră primo,ne dies actionis periret:ideo non
5 põt vlterius illa progredi:& necessitas facit licitũ,quod aliàs non erat. †Et hoc sequit ꝙ si lis sit inchoata coram potestate cõtra mercatorem,deinde vacat officiũ potestatis , poterit trahi coram consulibus mercatorũ,secundum Bar.quod videtur verum,si non speratur de proximo successore,aliàs ille debet expectari per l.si longius.ff.e.in prin.

a ¶ Vbi cœptũ. Adde vt per Areti. consilio xxix.per Bar.Soz.cõsilio xxxvij.

b ¶ Non citata.adde ꝙ voluit Rota decisio. suis.clxxij. de tekta.in nouis.ꝙ si testes sunt, citati ad iurandũ, & pars ad videndũ iurare ad diẽ nõ iuridicã, & illa die iurãt in absentia partis,ꝙ nõ valet, nisi iudex de benignitate in diẽ crastinũ terminũ prorogasset partibus præsentibus:per ea.consuluit.de offi.dele.

a ☞ Actio sicut diuiditur inter hæredes,ita & instantia inchoata super ea quæ ita trãsit ad hæredem,sicut actio,& etiam in alium uniuersalem successorem: sed fallit in fisco qui habet proprios iudices.

LEX XXXI.

1 SI petitor plures. †Si vnus ex pluribus hęredibus litigatoribꝰ litẽ per defunctum inchoatã insolidum prosequatur sententia lata cõtra eũ,alijs qui nõ consenserint,nõ præiudicat.h.d.no.sicut em vnus ex hæredibꝰ nõ poterat inchoare,nisi pro parte sua,quantũ ad præiudiciũ aliorũ,vt l.sæpe. in prin.ff.de re iu.ita nec prosequi,vt hic, quod est not.Sed cõtra. C.de consor.eiusl.litis.l.ij.ſo.bene admittit tanquã cõsors:licet de mandato nõ appareat dummodo nõ appareat de contraria voluntate:nõ tñ præiudicat aliꝭ,nisi ratificent,vt hic:& ideo cum admittitur,tenet de rato cauere.vt in l.contraria.Sicut videmus in coniuncta persona,quæ licet admittat pro con
2 iuncta,cauet de rato,& sententia cõtra eũ non præiudicat,ni si ille ratam habeat.vt l.iij.§.j.ff.iu.sol.Sic ergo.† not.hic,ꝙ sicut actio diuiditur inter hæredes,ita & instantia inchoata super ea: & sic instantia transit ad hæredẽ, sicut actio vt l. si cum hominem.ff.de fideiuss.& etiam in alium vniuersalem successorem. vt ff.eo.l.tam ex cõtractibus. Fallit in fisco,qui habet proprios iudices:vt l.si constante.§.fin.ff.solu.matri.

LEX XXXII.

1 SI iudex cui. † In secunda delegatione censet repetitũ totum tempus,quod erat appositum in prima,nõ solũ illud quod restabat primo iudici.h.d.& loquit in secũdo delegato subrogato loco primi,qui causam non expederat,& sibi parũ restabat de tẽpore:nã iste secundus integrũ tẽpus habebit:& sic loquit de tẽpore præfixo instantiæ, vt est trienniũ:in illo em dic,vt in l. allegata in gl.pro cõtraria.C. de iudi.l.,pperandũ. & in illo ꝙ habebat solũ id,qđ restabat: dũmodo nõ restaret minus tertia parte tẽporis,puta,anno:aliàs debet suppleri, vsq; ad annũ:& si minus tẽpus prefigeret instãtię per statutũ,idẽ esset dicendũ pro rata.

In tex.ibi:tanta ex integro:patet ergo,ꝙ nõ datur solũ istud quod restabat,licet glo.videat aliter sentire,simile in l.& ideo hæsitatur.ff.de ver.obli.vbi propter impedimentum modici tẽporis,totum integrum tempus restituitur , vt habeat ędificator commoditatem totius temporis:& ita erat hic:quia nouus iudex noua deliberatione indiget,nec debet habere minus tẽpus ad deliberandum,quam habuit primus.In text. ibi legitima tempora.dic,scilicet præfixa instantiæ vt est triennium:illud enim non ita de facili prorogatur.

a ☞ Petens copiam libelli uidetur à iudice petere,quòd partem compellat, & si petit sibi dari terminum ad deliberandum,non uidetur in iudicem consentire.

3 Excipiens de incompetentia iudicis si protestatur,quòd in eum iudicem consentire nõ intendit cautus sit,ut addat, nisi quatenus teneor de iure: & quare?

4 In dubio non censetur quis eligere uiam, per quam actus suus impugnetur.

LEX XXXIII.

1 NOn videtur. † Qui petit copiam libelli, non censetur per hoc in iudicem consentire.hoc dicit.Et dicunt doct. ratio est, quia nihil petit à iudice:sed si aliquid ab eo peteret, vt si opponeret exceptionem contra personam agentis,quo casu videtur tacitè petere , quod super ea pronuntiet, videret in ipsum tanquam in iudicem consentire,& sic esset prorogata iurisdictio,licet lis adhuc non esset cõtestata per l.sed & si suscepit.in prin.ff.eodẽ.& not.in c.inter monasterium.extra de re
a iudi.& Bar. in l.quidam consulebat.ff.de reg.iur.†Sed certè etiam qui petit copiã libelli videtur à iudice petere, ꝙ partem compellat.Propterea ponamus quòd petit sibi dari terminum ad deliberandũ,certè adhuc non videt in iudicẽ consentire,vt colligit in auf.offerat.C.de lit.contest. Dic ergo ꝙ per illa quæ pertinent ad deliberationẽ non censetur quis in iudicẽ consen
3 tire,licet ab eo petat:secus in his quæ ad deliberationẽ nõ pertinent:vt si opponitur exceptio,†nisi opponat prędicta protestatione quòd in iudicem cõsentire non intendit. Sit tamen cautus,qđaddat nisi quatenus teneor de iure:sed si simpliciter hoc diceret,tunc iudex potest statim pronuntiare ipsum habere pro contumace:ita eleganter,& singulariter notat Innoc.in c.Romana.de elect.libro vj.dicẽs,quòd fatuus est aduocatus, qui ita simpliciter protestatur,quod per ea quæ facit non intẽdit in iudicẽ consentire,quia iudex potest dicere, & ego nunc authoritate qua fungor,te contumacem reputo, & procedere contra eum tãquam cõtra contumacẽ. Et dicit Angelus ꝙ semel allegauit contra quendam magnum aduocatum, qui cum vidit Innocentium,fuit valde turbatus: quia appellabat eum fatuum , quia sic simpliciter fuerat protestatus,& si non haberemus authoritatem Innocen.posset probabiliter dici,quòd talis protestatio prodesset,quia intentio protestantis fuit & fuisse præsumitur,nõ cõsentire in illũ si nõ erat iudex cõpetens:& in illum tñ casum censetur suã protestationẽ contulisse non autem in casum,quo esset cõpetens.Vnde superfluũ videtur addere,nisi quatenus de iure pertineat,cũ istud debeat subintelligi: tñ propter eius authoritatem caueas ab illa protestatione sic simpliciter facta:si tamen non pronũtiaret,eum haberi pro contumace,illa protestatio satis operaretur: quia si appareret postea,ꝙ iudex esset incõpetens,nõ censeretur prorogata iurisdictio:& sic non valerent acta coră eo facta : ad qđ facit l.mi

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Sub cõditione. An valeat snia sub conditione lata, vide per eundem consi. cxxvj. per Ale. consi. clxxxvj.

les qui destinauerat. ff. de testa. mili. vbi in dubio non censetur quis eligere viam, per quam actus suus impugnetur.

LEX XXXIIII.

1 SIis qui Romæ. † Hæres tenetur prosequi litem in eo foro, in quo contra defunctum erat inchoata, licet alterius fori. hoc dicit. & nota. & ista est verum etiam si ibi non reperiatur, secus si non esset per defunctum inchoata: quia tunc non teneretur, nisi ibi reperiretur. vt supra eod. l. hæres absens. in princip. Item intellige etiam, si sit clericus: quia lis erat inchoata coram iudice seculari: secus si per defunctum non esset inchoata: quia tunc contra hæredem clericum deberet inchoari coram episcopo, vt ibi dixi. & not. xj. quæstio. j. clericum nullus.

2 ☞ Fideiussor potest recipi etiam antequam sit inchoata obligatio principalis, & ea postmodum contracta valeat fideiussio: secus in iudicio.
3 Libellus conceptus tanquã super debito puro, cum sit cõditionale, qualiter admittatur?
4 Iudicium non debet esse elusorium.
5 Libellus an admittatur in quo peto te condemnari ad rem uenditam, & si eam non tradas, te condemnari ad interesse?
Idem si peto te condemnari ad rem, & ad fructus percipiendos lite pendente.
6 Pro debito conditionali, qñ pendente cõditione posit agi: & qñ etiam executio fieri.
7 Sententia lata sub conditione extrinseca: licet ualeat mero iure propter hoc solum potest appellari, & rescindi, & quid sub conditione intrinseca.
8 Sententia potest ferri in omnibus, & per omnia secundum formam consilij uenturi.

LEX XXXV.

1 NOn quemadmodum. † Iudicium non potest fundari super futuro, sed contractus sic. h.d. circa quod aduerte, quia sicut obligatio fideiussoria requirit fundamentũ obligationis principalis, & sine illo esse nõ potest, ita & iudicium requirit fundamentũ iuris agentis, vt patet in l. j. circa prin. ff. si pars hære. pe. in hoc tñ est differẽtia: quia possum † recipere fideiussorem, etiam antequã sit inchoata obligatio principalis, & valet ea postmodũ contracta, sed interim est in pendenti: nõ sic in iudicio, quia super iure meo, quod adhuc nõ est in rerum natura, sed esse speratur, non possum fundare iudicium, agendo, & petendo, ꝙ feratur pro me sententia sub conditione, & in quo casu in quo illud ius in esse producatur, etiam si suberat causa de præsenti, vt quia promiseras mihi sub cõditione, & purè: ago petens te cõdemnari ad dandũ, si contingat conditionẽ existere, vel cum esset tibi delata hæreditas debitoris mei, & nondum eam aduertas, non possum agere contra te, petendo te cõdemnari, in quo casu adeas & hoc dicit ista l. Talis nanq; petitio est inepta, & debet repelli, & posito ꝙ fuerit repulsa, & contingat lite pendente conditionem existere, vel redire, nõ propterea debes mihi condemnari, & si conficeret, nõ valeret, tanquam lata super inepto libello, iuxta not. insti. de ob. in prin. & per Bal. in l. actori. C. de rebus cre. † nõ sic si egissem tanquã super debito puro, cũ esset cõditionale: quia tũc libellus nõ esset ineptus, & ideo si lite pendẽte cõditio existeret, deberes cõdemnari, qa superuenit mihi ius ex cã de præterito, qđ sufficit. vt l. si rem. ff. j. de pig. act. & dixi ff. eo. l. non põt videri. † In tex. ibi: ita iudicium in pendenti &c. & põt esse ratio, quia iudicium nõ debet esse elusorium. vt j. eo. l. si prætor. nec iudex debet hoc pati. vt ff. de arb. l. litigationes. ff. si. sed si deficeret conditio, oĩa gesta & fundata in iure conditionali remanerẽt elusoria: & hanc rationem ponit Inn. in c. quia nonnulli extra de rescri. † Sed opp. de no. in l. j. in prin. ff. de act. emp. per glo. quæ dicit, ꝙ possum petere rem venditã, & si eam non tradas, petere te condemnari ad interesse: & sic ista secunda petitio fundatur in futuro euentu, & de se est cõditionalis. so. scđm Ang. ꝙ hîc dicit. Fallit qñ conditio in qua fundat libellus necessario, vel impletur, vel deficit lite pendẽte: qa tunc bene admittit libellus cõditionalis, vt ibi: aliãs secus, vt hîc, vñ etiã super exceptionibus futuris, & ortũ habẽtibus lite pẽdente admittit, vt si peto te condẽnari ad rẽ, & ad fructus percipiẽdos lite pẽdente, iuxta no. in l. cum propria. C. si quis alte. vel sibi. † In gl. ff. ibi: sed sola differt executio: hoc ideo, quia ibi agebatur ex culpa: secus, si ex dolo: quia tũc nõ differt. vt l. locum. ff. condẽnatio. ff. de tab. exhiben. nõ ergo ob. illa. l. aquil. qa ibi agit ex delicto de pñti, per qđ sub lata fuit mihi spes conditionalis: vnde nõ ago, nec fundo me in illa spe cõditionali, sed in facto tuo, quod nõ est cõditionale, sed de præsenti, qa deleuisti instrumẽtũ meũ cõtinẽs debitum cõditionale. Aliud em̃ est agere ex debito, cõditionali: aliud p debitũ cõditionale, ex tua in dilatione. In glo. ff. ibi, rñdeo. ita idem no. in l. j. C. de sen. quæ sine cer. quan. sed cõtrariũ no. in l. j. C. e. ti. de iud. la. bu. tenet illã gl. cũ ff. qñ præstatio annua debetur rõne cõtractus: qa tũc est vna p oĩbus annis, & licet solutio differat in tẽpus: vt l. Srichũ. ff. liberatio. ff. de ver. ob. sec' si deberet pro libito volũtatis: quia tũc pro primo anno est pura, p sequẽtibus est cõditionalis: sed is vtroq; casu tenet hanc gl. in l. vbi aũt. ff. si sortẽ. ff. de ver. ob. niſi sit in potestate agẽtis, impedire cursum sequẽtiũ præstationũ: vt cũ debes mihi sortem & vsuras annuas nõ possum petere sortẽ, qua soluta, non currerẽt amplius vsuræ: tũc etiam nõ possum petere vsuras, p anno primo & sequẽtibus: vt l. j. ff. j. de vsur. secus qñ nõ est in potestate mea, vt qñ annua præstatio nõ est accessoria ad obligationem sortis: sed est principalis: quo casu rene hãc allegationem cum ff. m Bar. In fi. glo. ibi, de sentẽtia &c. dic sic. ergo fm istã gl. potius toleratur incertitudo in sentẽtia, quàm in libello: qa si fertur snia sub cõditione[a], valet mero iure, licet sic nõ debuerit ferri, sed si porrigit libellus cõditionalis, nõ valet nec debet admitti. vt in hac l. sed ĩ cõtrariũ facit: qa imò æqua debet esse, qa maior certitudo requirit in sentẽtia quàm in libello, vt patet ex no. p gl. in l. j. ff. si qs argentũ. ff. depos. & insti. de act. ff. curares. so. verũ est respectu rei quæ petit, vt in terminis illius gl. sed respectu iuris in quo fundat petitio: secus, vt in hac gl. qa nõ debet fundari super incerto iure, puta, cõditionali, licet snia possit ferri sub cõditiõe. vt in hac gl. † Notandum tñ est ꝙ si esset cõditio extrinseca, licet snia valeat mero iure, ꝑpter hoc solũ põt appellari, & rescindi, vt l. ij. ff. biduũ. ff. qñ ap. sit. si verò intrinseca, tũc si de præterito, vel de præsenti, valet, nec ꝑpter hoc rescindit, qa nõ suspẽdit: vt si iudex condẽnat reũ sub cõditione, si actor ꝑ hauit suã intẽtionẽ, qđ frequẽter faciũt assessores, qñ instat tẽpus instãtiæ & ipsi nõ potuerũt videre ꝓcessus maturè, ne cadãt in pœnã statuti, vt no. in l. cũ iudex. C. de sen. sed melius facerẽt fm Ang. iurare non liquere sibi de causa, & essent excusati: vt l. si de meis. in fi. ff. de arbi. Sed certè sermo esset sic summariè, aliàs periret instãtia, & oporteret inchoare de nouo, sed tũc solũ perquirerẽt, an sit probatum, & fit de hoc declaratio, & sic snia nõ erit inutilis: & ita practicat. Si verò cõditio est de futuro, tũc si depẽdet ex facto illius, p quo fertur snia, debet incõtinẽti impleri, aliàs snia sibi nõ prodest: vt l. si qs iusiurãdum. & l. gñaliter. in princi. de iureiur. C. cũ ibi no. secus si nõ defecisset ex facto illius, qa põt impleri ex interuallo: vt l. à diuo Pio. ff. in venditione. ff. de re iud. & no. in d. l. cũ iudex. † & hoc no. qa frequẽter cõmittunt causæ cõsilio sapientis, & quia instat tẽpus instantię & consilium nõdum venit, solẽt assessores, ꝓnũtiare in oĩbus, & per oĩa secũdùm formã consilij vẽturi, & valebit sententia: licet ex interuallo veniat. de hoc vide per Bal. in d. l. cũ iudex. seu in l. cùm eorum. C. de sen. & adde quod no. Bart. in l. iudex post ff. de re iud. & l. moris. ff. iste fere. ff. de pœnis.

a ☞ Iudex quando ex iusta causa prorogat dilationẽ, debet recipere iuramẽtum à parte, quòd non petit tantum dilationem per calumniam, & quid aliud requiratur?
b Iudex non substitente iusta causa non potest tempus instantiæ prorogare.
c Testes non debent recipi ante lit. contest.
d Tempus ex forma statuti præfixum etiam iudicatis potest à iudice prorogari.
e Mors dicitur casus fortuitus.
f Casus dicitur ille cui per humanum ingenium, uel industriam præuideri non potest.

LEX XXXVI.

1 INterdum ex iustis. † Ex causa iusta iudex potest dilationẽ prorogare. h. d. Bar. pone exẽplum prout vidi in quadam causa hic: nam statutum prefigit terminũ instantiæ quadraginta vel quinquaginta dierum: venit quidam forensis, & mouit litẽ cuidam, cui ille negauit intẽtum agẽtis, agens dicit se habere testes in ciuitate Genuæ, & in ciuitate Forliuij, & petit dari tres mẽses de termino ad faciendũ ipsos examinare, & literas iudicis, quæ dirigant iudicibus illorũ locorũ: opponebat ꝙ hæc dilatio nõ erat dãda, qa trãscendit tẽpus instãtiæ, & qa statutũ nõ dat pro dilatione, niſi x. dies. Certè per hãc l. probatur cõtrariũ, ꝙ subsistẽte iusta causa põt sustineri & differri in

a ri instantię[a] ex dispositione huius l. cũ statuta debeãt intelligi, & limitari secundum dispositionem iuris communis. vt not. in
b l. ff. §. in cõputatione. in fi. gl. mag. C. de iure deli. † debet tñ iudex recipere iuramentũ à parte, ꝙ nõ petit tantã dilationẽ calũniose: sed quia credebat posse ꝓbare, & etiã vltra hoc, ꝙ deponat salariũ pronũtio. vt no. gl. fing. in c. statutũ. §. ff. de resci. lib. vj. quã oĩno vide. & sic iudex debet pronũtiare interim nõ
3 currere tempus instantiæ, & valet: † licet aliàs nõ subsistẽte iusta causa in iure expressa, nõ posset iudex tẽpus instãtiæ prorogare, nec facere quominus currat: vt l. properandũ. §. j. C. eo. ti. Sed oppo. ꝙ actori nõ debeat cõcedi ista dilatio: qa debuit se
4 ꝓmunire antequã litẽ moueret. ar. in l. si qñ. C. de dila. † Rñ. de test. nõ potuit se prẽmunire, qui nõ debuit recipi ante lit. cõte. vt extra, vt lite nõ cõtest. per totũ. vnde necesse habuit litẽ inchoare: sed in instrumẽtis, põt distingui, aut põt sibi imputari culpa, qa fundabat se sup instrumẽtis, quę non habebat penes se: sed sciebat esse penes alios: & tũc imputeẽ sibi, qa debuit prius mò illa recuperare, antequã litẽ moueret: quia sciebat vel scire debebat hoc euenire posse: secus si nõ erat, quid sibi imputaret vt si fundabat intentionẽ suã in alio: & ꝑpter exceptiones rei, de quibus non potuit cogitare necesse habet habere instrumẽta quę nõ habet penes se: per ea quę no. in d. l. si qñ. & ar. in l. pe
5 tendæ. C. de tẽpo. in int. rest. pe. in fi. & not. † ꝙ si etiã ex forma statuti, præfigit certũ tẽpus iudicatis, nihilominus iudex põt illud prorogare ex iusta causa: vt plenè not. Bar. in l. ij. ff. de reg.
6 iur. † In tex. ibi: amiserũt parẽtes. est ergo hi: casus, ꝙ mors dicit casus fortuitus, vt patet. ff. dũ dicit fortuitos casus. Videbatur cõtrariũ: quia casus dicit ille, qui habet se ad esse & nõ esse: sed mors hominis nõ habet se nisi ad esse quia necesse est homi
7 nẽ semel mori: vnde nõ videbat posse dici casus, & tñ contrariũ patet hic & ꝓbat in l. Iulianus. ff. q & à qui. † Nam alibi,
b diffinitur casus, ꝙ est ille, cui per humanũ genus, vel industriã prouideri nõ põt. vt l. ij. §. si eo tẽpore. ff. de admi. re. ad ciui. pertinet. Tũc ergo quero, quid si homo fuit interfectus: certè, non videt, ꝙ iste posit dici casus, quia huic potuit prouideri per humanũ igeniũ, ne cõtingeret: contrariũ dic per notabilem quæ est insti. de capi. dimi. in prin. quæ dicit, quòd omnis mors hoc
c m inis est mala, ' de qua dixi, prouenit dei iudicio, quasi dicat quòd huic non posit prouideri humano ingenio: aliàs diuinum iudicium falleretur: tene menti.

a ☞ Etiam ratione quasi contractus perdit quis priuilegium reuocandi domum sicut ratione contractus.

1 §. Senator si negat. † Argu. est hic secundũ Bar. ꝙ si religiosus exemptus fuit executor testamẽti posit cõueniri corã ẽpo, vt reddat rationẽ administrationis, nõ obstãte exceptione. facit c. j. de pri. lib. vj. vbi si exemptus contrahit in loco nõ exẽpto, posit conueniri corã ordinario. Et erat autẽ hic dubitatio: quia senatus necessarius est in vrbe pro repu. gubernanda. vnde videbat, ꝙ non posset conueniri in prouincia, & impediri quominus Romam redeat: sed cõtrarium est si gesit negotia in prouincia. Sic er-
2 go not. † ꝙ ratione quasi cõtractus perdit quis priuilegiũ reuocandi domũ sicut ratione contractus. Nec ob. l. de eo. ff. eod. quia hic erat celebratus quasi cõtractus, cum persona incerta: quia hic cum persona certa, scilicet cum illo cuius erant negotia.

a ☞ Si intento contra te possessorium retinendæ, & tu postea contra me petitorium uel cõtra, an admittatur concursus? & quòd iudex pronuntiabit prius in possessorio meo, & inhibebit tibi ne me turbes, & postea procedet in petitorio tuo.
b Petitorium & possessorium uel ecõtra, an possint simul, & an etiam in eodem libello intentari.
c Agenti possessorio recuperandæ, quando obstet exceptio dominij seu proprietatis: & quid in interdicto retinendæ?

LEX XXXVII.

1 SI de vi & pos. † Lex ista legit tribus modis, in gl. primò secundũ intellectum Ioã. & Azo. secundũ quẽ h. d. Iudicium petitorium põt occasione eiusdẽ rei, eodẽ tẽpore & inter eosdẽ cõcurrere cũ possessorio, cuiuscũq; generis: sed altero tãtũ est agẽdũ, & cõsilium est, ꝙ inchoet à possessorio, quo finito disputabitur de petitorio. h. d. in effectu supplendo text. prout colligitur ex gl. secundũ hoc, ergo ista l. dat consiliũ, sed si actor nollet ipsum sequi. sed vellet inchoare à petitorio, & cũ eo cumulare possessoriũ, posset hoc facere, quod etiã tenet hic gl. post' prin. in ver. quid autẽ si volo agere. Secũdo modo legi
b tur secundũ intellectũ & opi. Mar. quã sequitur gl. vt totũ in hoc summariũ restringatur ad possessoriũ retinendæ possessionis, vt illud nõ possit cõcurrere cũ petitorio ratione contrarietatis: qa qui agit pos. c retinẽdę dicit se possidere, sed qui agit rei vẽdi. dicit aduersariũ possidere: ideo repellit ratione cõtrarietatis, siue eodẽ libello intentet vtrunq; siue vnũ in vno, post-
ea, alterũ in altero: & hoc casu serua quod dixi: scilicet in summario, in oĩbus & p oĩa. Nõ autẽ procedit in possessorio adipiscẽdæ vel recuperãdę, qa nulla est ibi cõtrarietas: q enim intẽtat illa possessoria, nõ dicit se possidere, sed aduersariũ. Et eodẽ modo si agat rei vendi. Possunt ergo simul cumulari tã eodẽ libello, quã diuersis: & ambo iudicio simul, & eodẽ tẽpore agitari: & hoc probat in l. cũ fundũ. §. fi. ff. de vi & vi ar. & in c. pastoralis. extra de cau. pos. & propri. non ergo habet locũ ista. l. quæ vult, q; prius discutiat de pos. & terminet possessoriũ, & postea peruenias ad petitoriũ: & ista lect. sequitur glo. & etiã doc. qa verisima est in se. Pet. vt refert Cy. C. de rei vẽdi. l. ordinarij. tenuit ꝙ omne possessorium etiã retinẽdæ posit cõcurrere cũ petitorio, dicẽs, ꝙ nõ est aliqua. l. si bene in spiciat, quæ probet cõtrariũ. Leges enim q in cõtrariũ allegantur, nõ dicũt ꝙ nõ possunt cumulari: sed bene dãt cõsiliũ actori, ꝙ inchoet à possessorio: quia si in illo obtineat, releuabit ab onere probandi in petitorio: & sic magnũ est cõmodũ post: qa de facili probat possessio, nõ sic' dñiũ: imò difficilimũ est ipsum probare: vt no. in l. cũ res. C. de proba. dicit etiã, ꝙ nulla est ratio, vel regula impediẽs cõcursum prædictũ: & ꝙ ista est veritas sicut euangeliũ: sed Bar. in §. nihil cõmune. dicit ꝙ imo ista opinio est falsa, sicut Iudas scarioth, & ꝙ imò plures regulę impedientes cõcursum actionũ possunt hic locũ habere: quod declara, & examina, vt ibi plenè per eũ nota. qui tenet opi. glo. & Mar. Tertio modo legitur secũdũ quosdã antiquos, quorũ lectura glo. post mediũ. in ver. vel loquit'. I. ista recitat, vt ista lex non ponat ordinẽ inter petitoriũ, & possessoriũ. sed inter causam criminalẽ, & ciuilẽ: vt primo cognoscatur, & terminet causa criminalis, & postea perueniat ad ciuilem, pro qua facit text. dum dicit de vi, exponẽdo id est de violẽtia, quæ est crimen, & ista lectu. nõ habet dubiũ in se: quia de hac est casus in l. ff. C. de ordi. iudi. vnde cõiter tenetur secũda lect. secundũ quã pone casum duobus modis. Primò ꝙ inter te & me erat cõtẽtio de possessione, & proprietate cuiusdã rei: quia quilibet nostrũ dicebat se possessorem, & dñm, & se ab alio turbari in possessione: vnde dedi libellũ cõtra te, in quo narraui me possessorẽ, & dominũ: & cõquestus sum ꝙ me turbas in possessione, quare petij me declarari esse dñm, & possessorẽ, & tibi inhiberi ne turbes me: & sic econuerso tu dedisti simile libellũ cõtra me. Dicitur hic, ꝙ nõ est cognoscendũ de proprietate seu dñio, antequã sit cognitũ & pronuntiatũ de pos. prius ergo ab illa est inchoandum, & declarãdũ qs nostrũ sit possessor: nã si declaro me esse possessorẽ, nõ habeo necesse probare me dñm: sed incumbit tibi probatio: & nisi probes te dñm, absoluar postea à petitorio per te intẽtato: & ita ecõuerso, quia exitus quæstionis de pos. dat aditũ ad quæstionẽ proprietatis, vt sciat quis in illa debeat esse actor & qs reus: vt j. de acqui. pos. l. exitus cõtrouersiæ. & C. de interdic. l. incerti. admittit' ergo vterq; libellus super possessione: quia interdictũ vti pos. quod videt nũc intẽtatũ, dicitur duplex: quia vterq; est actor, & reus, vel esse potest sup iudicio autẽ proprietatis pẽdẽte quæstione possessionis, nõ proceditur, tũ ratione prędicta, tum etiã, qa nõ potest cumulari ratione cõtrarietatis: quare ergo cumulauit: Respõ. quia me turbabas in eo, sicut turbas in possessorio. Potest etiã poni casus, ꝙ alter tantũ dedit libellũ: & ꝙ alter nõ asserebat se possessorẽ, sed dñm: & dicit hic ꝙ expeditur primo possessoriũ. In tex. ibi, si de vi & possessione, gl. exponit de vi id est de violẽta possessione, & dum subdit in possessione id est proprietate: qa interdũ verbũ possessio ponit pro proprietate. Tu potes dicere, ꝙ ambo ista verba ponuntur pro vno, & ꝙ illud verbum vi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Cū petitorio. De hoc per eundē Pau. conſi. cclix.

quod eſt ſubſtātiuum reſoluatur in adiectiuū, iuxta illud. Arma virumq; cano. id eſt virū armatum. vt no. in l. j. circa prin. ſ. de pac. & ſic exponat de vi, & poſſeſſione id eſt de violēta poſ. violenta dico turbatiua nō expulſiua: nā in turbatiua, dicitur violētia vt l. vim facti. ff. de vi & vi ar. & ſic loquitur de poſ. retinendæ, qđ intētatur propter turbatiuā violētiā: nō de recuperāda, quia tūc ſimul agitaſ vtrunq; iudiciū, vt ſ. dixi: & poſtea ſubaudias, & etiā de proprietate, vt procedat qđ infrà ſubijcitur, quā de proprietate &c. In tex. ibi, prius cognoſcēdū, ſubaudi, & pnuntiādū. vt d. l. exitus cōtrouerſiæ. In tex. ibi. de vi. dic de dicta poſ. violēta violētia turbatiua: nō autē intelligas, id eſt de crimine violētiæ, ſicut quidā intellexerunt de tertia lectura. In tex. ibi, de proprietate id eſt de dñio. In gl. magna poſt principiū ibi, de poſ. primo quærit, quā de crimine violentiæ. Dic & hic videſ dici cōtrariū, dū dicit prius cognoſcēdum de vi. Sed reſpōde q ibi erat quæſtio criminalis de vi id eſt de violentia, & etiā ciuilis de poſ. & hæc ſecūda erat preiudicialis ad primā, ideo de ipſa primo diſcutitur: hic verò vtraq; erat ciuilis de vna poſſeſſione violēta dicebaſ per nomen qualitatis, nō principaliter ad puniendū de crimine: altera de proprietate: & dicit q debet præcedere prima ex ordine, ratione qua. ſ. dixi. †In glo. ibi, ſiue vnus cōtra vnum, ſiue viciſsim inter ſe. Dic primū, qñ vnus cōtra vnū vult intētare vtrunq; iudicium eodē tēpore, eodē libello, vel diuerſis: ſcilicet poſſeſſoriū retinendę, & petitoriū: clarū eſt, q nō poteſt ratione cōtrarietatis, niſi ſecūdū quod infra dicā diſtinguēdo: & tunc conſiliū eſt, q incipit à poſſeſſorio. Sed qñ vnus cōtra alterum primo intētat poſſeſſorium retinēdæ, & alter poſtea contra illū petitoriū, vel ecōuerſo: nō videtur impediri cōcurſus, quia hic nulla eſt contrarietas, imò cōcordia: quia ſi dico me poſſidere, & à te turbari, & tu fateris, ſed dicis te eſſe dñm, & tūc me turbare, & petis declarare te dñm: iſta iudicia ſe cōpatiuntur. Vnde in hoc glo. non videtur bene dicere, vt debeat præcedere quæſtio poſ. ſed ſalua gl. q nō impediť cōcurſus ratione cōtrarietatis, ſed præcedere debet in diffinitione queſtio poſ. Nā cū per tuā cōfeſsionem appareat me poſſidere, ſimiliter apparet te non poſſe me turbare de iure: licet ſis dñs, quouſque obtinueris in rei vendi. etiam ſi violēter à te poſſideo, vt no. Inno. in c. veniēs. extra de reſcrip. & dicā in fi. glo. ideo iudex pronuntiabit in poſſeſſorio meo. & inhibebit tibi ne me turbes, & poſtea procedeť in tuo petitorio: & ſic obtinebis, & poſ. à me auocabis: & ſic meū poſſeſſoriū reddeť inane: & de his duobus articulis, qñ primo intentaui poſſeſſoriū, & tu poſtea petitoriū cōtra me, vel ecōuerſo, an procedat ſimul: examinat plenè Bart. in d. l. naturaliter. ſ. nihil cōmune. in iij. & v. cōbinatione tam in poſſeſſorio retinendæ, quā adipiſcēdæ, & recuperādæ. dic vt ibi qñ ab vno tñ cōtra alterū examinat in prima ſecūda, & tertia cōbinatione.

In gl. ibi, reſpōde nō intromittit ſe lex. Vult ergo iſta gl. q ſi ſum in poſſeſsione, & ſic poſſum intētare poſſeſſoriū retinēdę quod eſt mihi vtilius: ſi tñ nolo ab hoc incipere, poſſum intētare petitoriū, & nō vtar beneficio poſſeſsionis, quia cōtēno cōſiliū legis, quæ cōſuluit vt incipiā à poſſeſſorio, vt hic ſecundū intellectū Martini. Sed hæc q̄ſtio ſtare pōt. quia rei vēdicatio datur poſſeſſori, cū preſupponat aduerſariū poſſidere. Reſpōdeo, pōt procedere ſi aduerſarius detinet detētatione facti, vt ratione poſſeſsiōis quā ipſe habet, habeat etiā poſſeſſoriū quo poterat vti, & cōſulto feciſſet, & ratione detētationis aduerſarij intētet rei vendicationē, in qua neceſſe habebit probare de dñio, & ſibi imputetur. Poteſt etiā poni, q aduerſarius nō detinebat, nec poſſidebat: & tūc intētādo rei vendi. cēſetur renuntiare poſſeſsioni, ſi ſciebat ſe poſſidere, & videtur eā trāsferre
3 in aduerſariū, vt no. in ſ. l. nihil cōmune. †In gl. ibi, nunquid ergo dic ab iſta quæſtione, & varietate opinionū quæ ſunt in ea, procedūt varietates lecturarū in hoc. ſ. fuerūt enim tres opi
a niones. Vna, q nullū poſſeſſorium concurrat cū petitorio: [a] & iſta fuit opi. Io & Azo. & ideo intellexerūt hāc. l. generaliter in quolibet poſſeſſorio. Alia fuit econuerſo q quodlibet poſſeſſoriū cōcurrat cū petitorio: & iſta fuit Petri quā glo. hic nō recitat, ſed Cy. in l. ordinarij. qui dicit hāc. l. cū ſimiliť[9], nō prohibere cōcurſum, ſed cōſulere vt incipiatur à poſſeſſorio per id quod. ſ. dixi. Tertia fuit Mar. quā gl. ſequiť, vt poſſeſſoriū adipiſcendæ vel recuperādæ cōcurrat cū petitorio, & poſſent intētari eodē libello, vel diuerſis, ab eodē tēpore agitari vtrunq;, & examinari, quia nulla eſt cōtrarietas: & hoc probať iure legum in l. cū fundū. ſ. fi. ff. de vi & vi ar. & per cano. in c. paſtoralis. extra de cauſa poſſeſsionis, & proprie. Sed poſſeſſoriū retinendæ nō cōcurrit cū petitorio ratione cōtrarietatis, & in illa intelligatur iſta lex & l. incerti. C. de interdictis. & ſic quātū ad prohibēdū cōcurſum. l. iſta inducit neceſsitatē: ſed quātū ad inchoandū à poſſeſſorio, inducit conſiliū: & in hoc differt iſta opinio ab opinione Petri, qui vult q ſolū cōſilium inducit: & iſta opinio cōiter tenet. Aduerte tñ in poſſeſſorio adipiſcendę vel recuperādæ q aut intētatur ab eodē ſimul, & in eodē libello, & ſine dubio procedit concurſus, & vtrunq; ſimul agitaſ in eodē tēpore: & ſi in vtroq; cōſtabit pro actore, ferеť pro eo ſentētia in vtroq;. Et ſi quæras, qd prodeſt ferre in poſſeſſorio, cū per latā in petitorio auocet poſ. ab aduerſario? Reſpōde. vt no. Cy. in d. l. incerti. qui dicit prodeſſe hoc quātū ad expēſas litis. Si autē pro actore, cōſtabit in altero tātū, tūc in illo obtinebit ſentētiā, in altero reus abſoluetur, & actor ſibi cōdēnabiť in expēſis, quātū ad aliud. Quid autē ſi pro actore cōſtat in vno, puta, de poſ. pro reo verò cōſtat in altero, puta. certū eſt, q fertur ſentētia pro actore in poſſeſſorio. Sed an feretur pro reo in petitorio: diſtinguе. aut reus in petitorio nullū dedit libellū, nec petit declarari ſe dñm, & dūtaxat abſoluеť à petitorio intenta to per actorē, & nō declarabiť eſſe dñs, qa nō petiť. Aut dedit libellū petēdo declarari ſe dñm & tūc declarabiť, & etiā abſoluatur à petitorio intērato p actorē, & prodeſt ſibi hæc declaratio: qa ſi cadet à poſſeſsione & perueniet ad actorē virtute illius ſententiæ, ab eo recuperabit per. l. ſed & ſi poſſeſſori. circa prin. ff. de iureiu. & probatur hæc diſtinctio ex his quæ no. per Hoſt. & Io. an. in nouel. in c. ex cōqueſtione. extra de reſti. ſpo. proderit etiā in alio. quia licet actor non obtineat in petitorio, ex quo reus declaratur dñs: ſententia lata in poſſeſſorio nō mitetur executioni cōtra reū, quia petitoriū de quo cōſtat p ſententiā, in exceptione præferť poſſeſſorio. & ſic ſentētia lata in poſ. eſt inanis. tex. eſt in c. cū eccleſia. & c. cū ſuper. & c. cū dilectus. extra de cau. poſ. & proprie. Et ſi dicať, quomodo potuit dare libellū in petitorio, poſtquam poſſidebat, & actor fatebatur ipſum poſſidere eoipſo, q agebat poſ. recuperādæ vel adipiſcendæ? Reſpōdeo, potuit dare libellū ex eo, qa actor ipſum cōueniebat, etiā petitorio: vnde potuit reus ſe in illo defendere, vt patet in d. c. cū eccleſia. ſed ſi non fuiſſet cōuentus petitorio, ſed ſolū poſſeſ. tūc videret ſecus, q nō admitteretur libellus eius in petitorio maximè, ſi erat poſſeſſoriū recuperādæ cōtra qđ nō admittiť exceptio dñij; ergo nec recōuētio ſuper dominio ad excludēdū agēte. Vtilius eſt ergo, ſpoliato ſolū poſſeſſoriū recuperādæ intētare, quā cumulare etiā petitoriū, per quā cumulationē præbet aduerſario cauſam deducēdi petitorium, per modū exceptionis, & principalis petitionis: in quo ſi obtinebit, redderеť poſſeſſoriū inutile, vt dictis capitulis. Si autem actor primo intētauit petitoriū, & poſtea ex interuallo, & in alio libello intētaret, poſſeſſoriū: tūc, ſi vult, q ſuper vtroq; procedatur, idē per oīa, quod. ſ. dixi. Sed ſi vult, q ſuſpēdatur petitoriū prius intentatū: tunc prouiſum eſt de iure cano. per illud c. paſtoralis. q hoc poſsit facere vſq; ad cōcluſionē factā ſuper petitorio. Poſtea verò nō poſsit, per rationē ſibi aſsignatā: ſed de iure ciuili. Bar. in ſ. nihil cōmune. videtur velle, q etiā poſt concluſionē admittatur ad hoc petendū, ſi erat poſ. recuperandæ. Si verò adipiſcendæ, tūc ſi apparebat ex proceſſu ſententia ferendā pro reo in petitorio, nō admittatur ad ipſum ſuſpēdendum: quia exceptio dominij quod in promptu offertur, excludit poſſeſſoriū adipiſcendæ. vt l. ij. de edic. diui adria. tollen. licet non ſit recuperādæ. In poſſeſſorio verò retinendæ: dicplenius quā gloſſa, quòd aut proponitur vtrunq; iudiciū pro iure incorporali, & pro quaſi poſ. illius iuris. & tunc admittitur concurſus vtriuſque iudicij, quia nulla eſt contrarietas, cū confeſſoria vel quaſi confeſſoria quæ datur ratione proprietatis, detur etiā quaſi poſſeſſorio illius iuris. vt l. ſicuti. ſ. Ariſto. co. titu. Si verò pro re corporali, & eius vera poſ. tunc aut diuerſis reſpectibus: vt ſi intento vti poſſ. pro poſ. ciuili, quam dico eſſe penes te, idē pro nuda detentatione: & tunc admittitur cōcurſus: quia nulla reſultat cōtrarietas: nec tūc habet locū opi.

Marti.

Mar. iuxta plenè no. in l. clā poſsidere. ſ. qui ad nundinas. ff. de acquir. poſ. Aut ratione eiuſdē poſſeſsionis, pro qua intentaui poſſeſſoriū, intento etiā petitoriū: & tūc procedit opi. Mar. & gl. vt nō admittatur cōcurſus ratione cōtrarietatis: qa in poſſeſsorio dico me poſsidere, & in petitorio dico te poſsidere. Mihi videtur hoc verū: qñ hoc dico expreſsè, vel quādo nō expreſsè dico, ſed tacitè: quia cōcludo in petitorio te cōdēnari ad reſtitutionē rei, nā eoipſo videor dicere te poſsidere: ſed ſi concludo ſolū ſuper declaratione iuris mei, non video quid repugnet, quo minus poſsint cumulari. Nā ſi dico me poſſeſſorē, & dñm, & te turbare me in poſ. poſſum intētare poſ. retinēdæ petendo declarari me poſſeſſorem, & tibi inhiberi ne me turbes: poſſum etiā in eodē libello petere declarari me dñm, licet non habeā neceſſe hoc facere. Poteſt tñ eſſe vtile, ſi habeo probationē in promptu de dñio: qa ſi tu allegares te poſsidere, & probationes de poſ. eſſent æquales, ego qui probarē de dñio, deberē præferri: iuxta no. in materia, interdicti vti poſsidetis. Et ſi dicatur qūo poſſum petere hoc, pōſtquàm poſsideo? Reſpōdeo. nō eſt mirū, poſtquam me turbas in poſſeſsione: qa poſſum petere declarari ius meū, vt habetur in tex. & gl. ff. de iureiurā. l. ſi duo patroni. quæ incipit hæc dictio. in verſi. ſed qualiter. & l. ſi cōtendat. ff. de fideiuſ. & arg. in l. diffamari. ff. de inge. & manu. & hoc modo pōt procedere opi. Pet. qui dicit, q nō poterat cadere in capite ſuo, quin omne poſſeſſoriū etiā retinēdę, quia de aliis nō eſt dubiū, pōt cōcurrere cū petitorio. Nō enim dicit Petrus, q ſemper & ego intellexi ipſum, q natura poſſeſſorij retinendæ non excludat cōcurſum petitorij: ſed cōtrarietas bene poſſet excludere. Hoc autē caſu, nō ſubeſt cōtrarietas: & iſtud puto verū, ſicut euangeliū. Sic dicit Pet. licet Bar. ipſum mordeat: & ſi bene cōſiderabis, videbitur tibi veriſsimū. & ita limito iſtā materiā, licet hoc nō tāgatur per aliquē. Nā & frequenter hoc videmus in practica, q duo cōtēdūt de proprietate & poſſeſsione: & vterq; dat libellū, in quo narrat ſe poſſeſſorē, & dñm: & ſic cumulatur vtrunq; iudiciū: & vtrunq; tēdit ad declarationem iuris agēdis: hoc enim quærit, & nō aliud quilibet eorū, nec eſt credēdū, inquantū dicit ſe dñm, petere aduerſarium cōdēnari ad reſtituēdū rē, cū aſſerat ſe poſsidere, ſed ſolū q declaretur dñs: & hoc pōt, propter turbationē aduerſarij, & eius cōdēnationē, vt in iuribus ſuprà allegatis: nec ſibi cōtrariatur.

In fi. glo. ibi, qđ puto verū. iſta glo. cōiter reprobaťur: qa nimis
a indiſtinctè loquitur, & vult in effectu, q exceptio dominij [a] ſi probeť, excludat intētionē agētis poſſeſſorio cuiuſcunq; generis: per regulā, dolo facis petere, qđ reſtituturus. Nā imò eſt diſtinguendū. Aut agiť poſſeſſorio adipiſcēdæ: & tūc diſtinguitur: aut reus incōtinēti offert ſe paratū probare de dñio, & verum dicit glo. Aut nō, & tūc ſecus: qa nō impediť poſſeſſoriū: vt hæc habētur in l. ij. C. de edicto diui Adri. tollē. & in l. illi, à
4 quo. ſ. j. ff. ad Trebel. †Aut loquimur in poſſeſſorio recuperandæ, & tunc glo. nō dicit verū, qa ſi offertur probatio de dñio in promptu no admittitur p regulā, q ſi ſpoliatus ante oīa, eſt reſtituēdus. vt l. ſi qs à ſe fundū. C. ad l. iul. de vi. & l. ſi maritus. ff. de do. inter virū & vxorē. & l. j. ſi per vim vel alio modo. Bar. Fallit primo, ſi agēs poſſeſſorio admiſit reū excipiētē de dñio, & nō replicauit: vt in c. j. de reſti. ſpo. vbi eſt tex. ſingularis. Secundo fallit ſi agēs poſſeſſorio recuperādæ intētauit etiā petitoriū per. d. c. cū eccleſia. & ſ. dixi. & c. cū ſuper. & c. cū dilectus quia reus poteſt ſe à petitorio defendere. Tertio fallit qñ dominiū rei eſſet notoriū notorietate iuris. vt in c. decimas. de reſti. ſpo. lib. vj. Quarto fallit, qñ eſſet notorium notorietate facti: & in reſtitutione poſſeſsionis verteret periculum animæ qđ eſſet irreparabile. vt in c. ſignificaſti. de diuor. vt ſi mulier receſsit à viro, & ſic ipſum ſpoliauit, & vir agit poſſeſſorio recuperandæ & mulier excipit, q eſt cōſanguinea: & nō tenebat maritū: nā ſi fieret reſtitutio, verteretur periculū animæ, qa cognoſceret cōſanguineā, ideo nō fit. Et idē videtur eadē ratione, qñ verteret aliud periculū irreparabile: vt ſi ſpoliaſti me quodā caſtro fortiſsimo, & ego ago interdicto recuperandæ, & tu offers in promptu probatur[b] de dñio: ſi fieret mihi reſtitutio, licet obtineres in dñio, difficile eſſet tibi recuperare poſ. Vnde iſto caſu videť admittēda exceptio proprietatis, ſi incōtinēti offerť probatio. d. c. ſignificaſti. & qđ no. Inno. extra de filijs presby. c. cō querēti. & c. qm̄. Vltimo fallit, qñ petereť reſtitutio officio iu

dicis, per modū attēt ationis. nā Inn. videť a velle q tūc obſtat exceptio proprietatis. in c. bonæ. de app. quādo eſſet notoriū notorietate facti, licet nō eſſet periculū: & licet ſecus qñ agereť interdicto vnde vi. no ta hoc dictū. Si verò intentať interdictū retinendæ, tūc Dy. in c. qui ad agendū. de reg. iur. li. vj. videť velle, q admittať exceptio proprietatis, vt no. per Cy. in l. ij. C. de edi. di. Adria. tol. ſed in contrariū eſt gl. ordinaria in l. ſi de eo. ſ. fi. ff. de acq. poſ. quia nō licet domino turbare poſſeſſorē in ſua poſſeſsione. etiā ſi vitioſè poſsideatur ab eo: quia ſi poſſes me turbare, poſſes etiā ſpoliare: & tamē contrariū eſt verius. Nā etiā ſi te ſpoliaui, nō licet tibi ex interuallo me ſpoliare, nec illā poſſeſsionē recuperare, pria authoritate. vt ff. de vi & vi ar. l. qui poſſeſsionē. ergo nec debet licere tibi me turbare: & hoc expreſsè vult Inn. in c. veniēs. extra de reſcr. agas ergo interdicto recuperandę vel alio remedio, nō autem pria authoritate turbes me, vel ſpolies me: & adđ qđ no. Bar. poſt gl. in l. fi. in fi. ff. de rei vēdi. cōtra intellectū huius gl. in fi.

¶ Exceptio dominij. de hoc per do. de rota deciſio. iuris in titu. de cauſa poſ. & proprie. & in ti. de reſt. ſpo. per Sozi. in repetitione l. rem quę nobis. ff. de acquiren. poſ.

2 ☞ Quæſtio criminalis, ſi proponitur per modum exceptionis, & ciuilis per modum actionis, & in ciuili diſceptatur in proprietate: cognoſcetur de his ſimul, & ſola ciuilis terminabitur.
3 Si in ciuili, tunc diſceptatur de poſſeſsione, ciuilis præfertur & criminalis reijcitur.
4 Quid ſi ab eodem proponitur ciuilis, & criminalis?
5 Quo ad ordinē iudicij poſſeſſoriū præfertur petitorio, et de ipſo prius cognoſcēdū eſt.
6 Iudicium poſſeſſorium etiam retinendæ poſſeſsionis poteſt cum petitorio ab eodē intentari: quando ceſſat ratio contrarietatis.
7 Tres regulæ quæ impediunt concurſum poſſeſſorij, cum petitorio.
8 De poſſeſsione quæ per interdictum uel aliter agatur, & in quibus poſſeſſorijs neceſſe habeat agens probare ſe habere ius in proprietate?
9 Petitorium in quibus caſibus detur poſsidenti.
10 Petitorium & poſſeſſorium ſi intentatur à diuerſis eodem tempore per modum actionis, & poſſeſſorium quod intentatur abſorbet proprietatem: tunc non admittitur concurſus: & quid ſi non abſorbeat petitorium? & num. 19.
11 Vbicūq; cōcurſus admittitur, q, tamē in ſingulis actibus primò procedatur ſuper poſſeſſorio, quàm petitorio. ſicut in cauſa conuentionis, & reconuentionis. & nu. 12.
12 Petitorium & poſſeſſorium ſi ab uno intentatur, ſed unum poſt aliud, per modum actionis, quando procedatur ſuper primo intentato & ſecundum non admittatur? & quando econtra procedatur in ſecundo & ſuperſedeatur in primo? & quando procedatur ſuper utroque.
13 Si intentuntur ab eodem ſimul, & ſemel, quòd regulariter admittatur concurſus, niſi obſtet aliqua de tribus regulis, de quibus hic. & nu. 6.
14 Poſſeſsorium ſi proponitur per modum actionis, ut interdictum adipiſcendæ, & petitorium per modū exceptiōis, quòd exceptio dominij, excludat agentē poſſeſſorio.
15 Agēs poſſeſſorio retinēdæ, & ſic uti poſsidetis, q, nō poſsit exceptione dominij repelli.
16 Quid in interdicto recuperandæ? & quando agenti hæc interdictio obſtet exceptio dominij? & ſic non habeat locum regula, quòd ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus. & num. 16.
17 Fructuarius, emphyteuta, conductor ſeu inquilinus, quos dominus propria authoritate deiecit, qualiter agere debeant contra dominum?
18 Caſus in quibus ſpoliato denegatur reſtitutio, remiſ.

LEX XXXVII.

¶ I de vi. Hæc lex diuidiť duobus modis in gl. Primò, vt ponat ordinē inter petitoriū, & poſſeſſoriū: & hāc, pſequitur gl. Secundò, vt ponat ordinē inter cauſam ciuilē, & criminalē: & iſtā lecturā tangit gl. circa medīū ibi. vel ſic, q loquiť &c. Ad iſtā lecturā facit l. j. C. de epi. & l. qui rē. ſ. j. ff. ad l. iul. de vi pub. quas gl. allegat dū tractat de petitorio, & poſſeſſorio: ſed nō faciūt ad propoſitū. Et quia iſta nō eſt vera lectura huius l. ideo nec gl. nec doc. eam proſequunť: & ideo: vt ipſam expediā, pono ſecundum caſum. h. d.
1 †Quæſtio criminalis prius debet expediri, quā ciuilis de proprietate. h. d. ſecundū verā lecturā gl. Sed hoc eſt intelligendū, qñ proponunť à diuerſis, per modum actionis, & acculationis principaliter. Nā tūc criminalis ſemp præferť: ſiue primò fuerit, p poſita, ſiue ſecūdò, puta: agis cōtra me ciuiliter ad debitū, & p ducis inſtrumentū: ſed ego dico illud falſum, & te de falſo accuſo: quæſtio mea præferť, & ſuſpēdit ſuā, & procedeť in mea.
2 vt C. de ordi. iud. l. fi. vbi probať hæc lectura. †Si autem propo netur criminalis per modū exceptionis, & ciuilis per modū actionis: ſi quidē in ciuili diſceptať de proprietate, ſimul de his cognoſcetur, & ſola ciuilis terminabitur, vt eo. ti. l. pen. Si verò
3 †in ciuili diſceptať de poſſeſsione, tunc ciuilis præferť, & criminalis reijcitur. C. de edic. diui adria. tol. l. ij. & ibi per Cynū.

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

Pauli de Castro prima super Digesto Veteri.

Si verò proponitur ab eodē ciuilis,& criminalis:tunc,ita præfertur criminalis,si primo fuit intentata:nā postea nō admittitur ciuilis:& ita debet intelligi hoc.Sed si primo esset intētata ciuilis:pendēte iudicio non admittitur criminalis:sed in ciuili sola procedit:& sic nō procederet ista.l.casus est in l.interdū ff.de publi.iudi.& in l.ij.§.j.ff.vi bo.rap.& ita intelligitur.l.j.C.de appel.si verò nulla fuit,prius intentata,sed vult simul ambas intētare,non admittitur,sed debet alterā elīgere.vt C.quādo ciui.ac.crimi.præiu.l.vnica.& tunc similiter nō procederet ista lec.in hac.l.cætera circa hanc materiā,dic plenè per Cy.d.l.vnica.quādo ciui.ac.cri.præiu.& Bar.in d.l.ij.§.j.ff.vi bo.rap.

Secundū istā lecturam exponas text.si de vi id est violētia,& possessione,& de proprietate:& propter id quod sequitur,de proprietate &c.sed nō est vis.Nā idem si ciuilis esset de possessione,quia semper ciuilis criminali præferē:in casibus supra dictis.Sed secundū aliā lecturā intelligitur diuersimodè:& primo,quia nullum possessoriū cōcurrat cū petitorio vel ecōtra: Sed de possessione primo est cognoscendū.h.d.secūdū Ioā.& Azo.& sic secundū eos.l.prohibet cōcursum petitorij,& possessorij:ad idē facit.l.ordinarij.C.de rei vendi.& l.incerti.C.de interdi.quod verū est omni possessorio,secundū eos.Sed glo. tenet,q nō prohibeē cōcursus petitorij & possessorij,nisi quando sunt cōtraria scilicet quādo actor proponēdo vtrunq;,sibi ipsi contraria dicit,inquantū.l.intelligatur:vt prohibeat.Hoc dicit secundū eū,petitorij & possessoriū nō possunt simul intentari propter cōtrarietatē:sed cōsiliū est,q ille cui cōpetunt ambo remedia,primo proponat possessorium,& primo de illo recognoscatur:hoc dicit secundū glo.& sic partim continet prohibitionē dicti cōcursus,& partim consiliū,dum cōsuluit, q de possessione prius quæratur.hæc lectura approbatur per canonistas in c.pastoralis.extra de causa pos.& proprie.& licet sit vera in se,doctoribus tamē nō placet,q hæc.l.intelligatur,q velit prohibere concursum:sed vt velit ista iudicia ordinari,& secundū eos hoc dicit: †quo ad ordinē iudicij possessorium præfertur petitorio,& de ipso prius cognoscendum est. 4

Pro cuius euidētia premitto,quòd rectus ordo petitionis,est vt recognoscatur in eo,quis sit actor & reus:cū actori incumbat onus probādi.vt l.sicut.§.si quæritur.ff.si seruī.vēdi.& hoc est commodū possessionis.vt instītur.de interdic.§.cōmodum ergo rectus ordo est,vt de possessione cognoscatur,& huius cō troversiæ dabit aditum ad petitoriū:vt ff.de acqui.pos.l.exitus controversiæ.& hoc est bonū cōsiliū,quod dat.l.habēti vtrunque remediū,vt primo intentet possessoriū,quia si obtinet in petitorio,fiet reus:& de isto consilio,loquitur.l.ordinarij & l. incerti.Sed tamē si non vult hoc cōsilio vti,non cogitur:nam potest intētare primo petitoriū,si vult:vt dicit glo.hic.& ff.de rei vendi.l.is qui.Itē si vellet ambo intentare.vtrum possit,vel non:nihil dicit ista.l.vt l.incerti.& l.ordinarij.licet Azo & Io. cōtra.Sed quæ opinio est tenēda:dic q opi.glo.cum declarationibus,& suppletionibus quas ibi subijcia:& expone literā de vi id est de violēta possessione per figurā,quæ vocatur hendiadis:nā quādo duo substātiua simul copulātur,vnū resoluitur in adiectiuum alterius,si omnino possunt ambo simul commodè stare,per illā figuram,vt ibi.Arma virunq; cano.id est virū armatū & no.vt ff.de pact.l.j.§.j.& de tute.l.j.in prin. In tex.ibi.quæratur subaudi,& de proprietate:vt responsio conueniat quæstio.iurisconsulti. Gl.in verbo si de vi quæ est prima,diuiditur in duas partes principaliter.Nā primo loquitur quādo petitoriū & possessoriū proponuntur per modū actionis ab vno,vel diuersis.Secūdo qñ possessoriū per modū actionis,& petitorium per modū exceptionis:secunda ibi,itē quæro. Primo subdiuiditur in quatuor:nā primo ponit opi.Io.& Azo.cum tribus opi.Secundo lecturā suā cū vna quæstione. Tertio format vnā quæstionē generalē,quo ad ambas lect.in qua ostendit,quæ sit verior in sua vel aliorū.Quarto ad determinationē tripliciter opponit:secunda ibi,tu pone casum.Tertia ibi,nunquid ergo.Quarta ibi,nūc oppo.quod est. Quero, igitur circa primā partē glo.vtrū admittatur cōcursus petitorij,& possessorij:in qua consistit tota difficultas istius materię, & huius lecturæ,& aliarū.Aduerte tamē quia licet glo.formet quæstionē,vtrum possint intētari in eodē libello:& eadē charta:in eo tamē nō est facienda vis.Sed vtrū possit eodē tempore super vtroq; procedi simul,siue proponatur ab vno,siue à diuersis:& in hac quæstione sunt duæ opi.& aliæ duę sunt extra glo.Prima fuit opi.Io.& Azo.q nunquam possunt simul cōcurrere,sed de possessorio,primo lit agendū. Secūda fuit opi. Marti.& Accur.qui dicunt petitoriū cū possessorio recuperā dæ vel adipiscendæ possessionis semper concurrere:quia nulla est ratio,quare nō possint:quod probatur in l.cū fundus.§. fi.ff.de vi & vi arma.& in c.pastoralis.extra de resti.spo.sed cū possessorio retinendæ nō cōcurrat,ratione cōtrarietatis:quia agendo rei vēdicatione dicit aliū possidere.sed agendo interdicto vti possidetis,dicit se possidere:& sic tāquam cōtrarius repellitur:debet igitur alterum elīgere.vt ff.tit.j.l.Papinia.§.si quis irritū.& C.de fur.l.j.& si quæritur quod debeat prius elīgere,vtrū possessoriū vel petitoriū:Respōdetur q possessoriū: & hoc dicit hæc.l.quæ debet intelligi tantū de interdicto vti possidetis,inquantū dicimus eā prohibere concursum:& præmissa sunt secundū glo. † Tu dic secundū docto.q etiā in possessorio retinēdæ potest cōcurrere petitoriū,vbi cessat ista cōtrarietas:puta,si ago rei vendi.ad rē,quā detines,vel naturaliter possides,& interdicto vti possidetis ratione ciuilis quā habeo:tūc enim nō sunt cōtraria.ad hoc.ff.de rei vendi.l.officiū. ita no.in l.clam possidere.§.qui ad nundinas.in fi.& l.naturaliter.§.nihil cōmune.ff.de acqui.pos. Tertia fuit opi.q omnimodo possessoriū cū petitorio simul cōcurrant,quia cōpetunt ad diuersa,cum diuisa sit proprietas à possessione:vt l.si duo. in fi.ff.vti possidetis.sed cōcursus tunc impeditur inter duo remedia,quādo cōpetunt ad idē:vt l.nemo.§.quoties.ff.de regu. iur.Itē quia nulla alia ratio prohibitionis cōcurrit,& hanc dicunt esse verā sicut deus est:& plenè refert Cy.in l.ordinarij. C.de rei vēdi.sed Bar.dicit eā esse falsam,sicut Iudas scarioth, quia imò multæ regulæ concursus possunt reperiri inter possessorium & petitoriū:vnde tenet quartā opi.videlicet,q tunc cōcurrant,quādo regulæ illæ nō obstāt. Pro eius euidētia secunda est,† q sunt tres regulæ quæ impediunt cōcursum,quæ possunt in hoc reperiri.Prima est regula cōtrarietatis:vt l.j.C. de fur.Secunda,quādo remedia per electionē tolluntur.vt l.si. in princi.C.de codicil.Tertia quādo sentētia lata in vno parit exceptionē rei iudicatæ in alio.vt l.fundus.& l.fundi.ff.de exceptionē.vnde Bar.facit multas cōbinationes,& multa verba.Sed tu sub breui cōpendio reducas ad duas.Et premitte quædam, quæ respiciunt possessoriū,quædā petitoriū,quædā vtrunque. 6

Circa primū no.†quòd de possessione interdū quæritur per interdictum,vt sunt illa tria retinēdę,adipiscēdæ,& recuperādæ:interdū per condic.ex lege.Vnde.l.cū quęrebatur.C.vnde vi.& illa recuperandæ.vt C.de edic.diui Adria.tol.l.edicto.& illa est adipiscendæ.Itē no.q possessoria quædā habēt in se causam proprietatis,quædā quæ nō habēt in se causam proprietatis,quæ cōtinentur in l.ij.§.quædā.ff.de interdic.deinde dic q non potest quis obtinere in possessione,nisi probet etiā se habere ius in proprietate:sicut possessoria,in quibus quis tendit ad cōstitutionē noui iuris,vt de iti.actuque priua.tamē agitur ad restitutionē viæ,vt de arboribus cædendis.vt l.j.ff.de arbo. cæden.Itē illa possessoria in quibus est præsumptio iuris contra agentē possessorio,q nō sit dominus,vel non habuit ius in re:vt in interdicto de aqua ex ca.vel flu.pub.ducē.nā tunc talia nō possunt cōcedi,nisi à principe hoc ipso præsumetur contra agentē possessorio,nisi doceat de principis priuilegio.vt l. j.§.fi.ff.de aqua quoti.& æstiua.Et in hac ratione fundatur.c. ad decimas.extra de resti.spo.li.vj.& in istis nunquam admitteretur concursus petitorij,& possessorij:quia sentētia lata in vno parit exceptionē rei iudicatæ in alio.vt l.j.in fi.ff.de aqua quoti.& æstiua.& not.in d.§.quædam.in l.ij.ff.de interdictis. 8

Circa petitorium no.†q aliquando possidēti nō datur,vt est rei vēdicatio.vt l.j.§.interdū.ff.vti possi.& in c.examinata.extra de iudi.Aliquādo datur,vt sunt iudicia duplicia,familiæ erciscun.cōmuni diui.finiū regun.quæ dātur etiā illis qui possident pro indiuiso.vt l.j.fa.ercif.& ibi no.Itē alia quę dātur pro iure incorporali vt cōfessoria,& negatoria.vt ff.si seruitus vendet & si forte.§.j.& l.sicuti.§.si quæratur.Et hoc est necesse scire,quia illa petitoria quæ non dantur possidenti,non concurrunt cū interdicto retinēdæ propter regulam contrarietatis. ita intelligitur glosſ.hic;sed illa quæ possidenti dantur,concurrunt.

currunt.vt not.in §.nihil cōmune.in l.naturaliter.ff.de acqui. pos. Circa vtrunq; no.q interdictū petitoriū,& possessorium sic se habent,q electione tolluntur : sicut actio ex testamento quæ competit pro hæreditate relicta per fideicōmissum,& possessorium.l.edicto.C.de edict.diui Adria.tol.quæ cōpetit pro hæreditate relicta directò.Et ista similiter nō cōcurrunt,sed alterū qs habet elīgere. C.de codicil.l.fi.& ibi no.&facitl.j.§.qđ
9 ait prætor.ff.quorum legatorum.†His præmissis,dic q petitorium & possessoriū interdum intentant à diuersis. Interdū ab vno,& eodem.Primo casu aut possessorium quod intentatur, absorbet proprietatem alterius:vt est condictio ex l.vt l. si constiterit.C.si.regū.& l.si quis in tantā.C.vnde vi. & tunc nō admittit concursus:sed procedit super tali possessorio,quod etiā habet vim petitorij:quia est præiudicialis ad petitoriū propositū per alterum.vt C.de adul.l.qm Alexandrū.& C.ad l. fauiā de pla.l.si præses.& insti.de actio.§.præiudiciales.vnde nō placet opi.Bar.dicentis,q conditio l.si cōstiterit. C.si. regun.proposita per vnum,cōcurrit cum petitorio proposita per alium:
12 quia si vera esset intentio primi,falsa est intentio secundi. Interdum possessorium non absorbet petitoriū:& tunc, aut proponitur diuersis respectibus,ita,q nulla resultabat contrarietas: vt cum ago interdicto vti possidetis ratione possessionis quam habeo,& ratione eiusdem agis rei vendi.contra me:vel cum ago interdicto vnde vi ratione ciuilis & naturalis possessionis quibus me spoliasti & agis rei vendi.ratione detentationis,quia mihi eandē locasti:& tūc procedēt ambo iudicia & super vtroq; proceditur simul & semel : quia nulla regula repugnat,& hoc videē probari in c. electione. ibi cum ecclesia. extra de cau.pos.& proprie.licet Inn.laboret ad respondendum quomodo possint procedere illa iudicia. ratio est quam dixi:
10 quia nulla resultat ibi ratio prohibitionis. † Aduerte tamen quia in singulis actibus primo procedit super possessorio,quā petitorio,sicut in causa conuētionis & reconuētionis: vt dictū est ī.e.l.cum prætor.& ita debet intelligi c.ij.extra de cau.pos.
11 & proprie.†Nec,ob.q cōtra agentē interdicto retinēdæ vel recuperandæ nō admittit qō dñij:vt no.in l.si de eo.§.fi.ff.de acqui.pos.& c.qui ad agendū.in fi.de re.iur.lib.vj.per Dyn.quia verum est per modū exceptionis,vt no.in fi.sed per modum actionis,non:vnde difficilius admittitur in primo,quā in secundo propter priuilegiū possessori.hæc ratio colligitur ex c.cum dilectus.de ord.cog.Interdum nō proponitur eodē respectu, ita q resultat contrarietas , vt cum ago interdicto vnde vi, dicens te me expoliasse possessione:tu econtra agis rei vendi.dicens eandem possessionem non penes te sed penes me esse: & tunc non admittitur cōcursus:sed procedit prius super possessorio per me intentato, propter eius priuilegiū. Item quia agendo interdicto,vnde vi,dico me nō possidere,dū tamen possessorio nō fuerit cōfessus,non posset agere possessorio,quia esset sibi contrarius:à j.cōfessione non potest recedi post lit.conte.
vt ff.de rei ven.l.is qui se obtulit. & ideo tūc procedetur super
12 petitorio prius tamen intentato. † Si verò intentatur ab eodem,tunc aut vnum post aliud,aut ambo simul. Primo casu dicit,q tres sunt casus.Interdū procedit super primo intentato, siue sit petitoriū,siue possessoriū , & secundo non admittetur: interdum econtra proceditur in secundo,& supersedeē in primo.Interdum super vtroq; procedetur:primum dictū procedit in quatuor casibus.Primus,si secundum(quod proponitur cum primo)est tale quod electione tollatur. Nam proceditur in primo,& secundum nō admittitur:quia per electionem primi,præcluditur via in secundo, & si secundū fuerit petitoriū, vt in casu l.si.C.de codi.& est quando sententia lata in vno parit exceptionē in alio,vt in possessorio qui habet causam proprietatis:nam etiā tunc procedetur in primo,& secundus non admittetur.ar.l.fundi.de exce.Tertius est, q agēdo primo petitorio,renuntiat possessorio:vt si agat primò rei ven.sciens se possidere:nam videē renuntiare possessioni, & ideo postea nō potest intentari interdictum vti possidetis,vt no.in §. nihil cōmune.in l.naturaliter.ff.de acqui.pos.Quartus,cum iudicium proponitur post conclusionē in causa super primo,quia nō admittitur,sed ne lites litibus inuoluantur:in c.pastoralis.extra de cā pos.& proprie.quod procedit de æquitate canonica non de subtilitate iuris ciuilis,secundū Bar.quod dic vt per eū in d. §.nihil cōmune. Secundò verò,dum dictū est,q procedatur in secundo,& supersedeatur in primo,habet locū quando cessant dicti quatuor casus,& ex modo proceditur in duobus casibus.Primus,cū quis agit primò rei vendi.ignorās se possidere postea intētat interdictū retinendæ:nā tunc videtur renuntiare primo,& procedere in secundo.vt in d.§.nihil cōmune, secundū intellectū qui no.hic in glo.Secūdus est,quādo proponens secundo possessoriū,vult gaudere tit.possessionis,& vult supersedere in petitorio primò intentato.Nam audiētur si de sui natura possent simul cōcurrere,vt in dicto capit.pastoralis. & fit quotidie,vbi cessant dicti casus,ibi proceditur super vtroque,prius tamē admittuntur probationes super possessorio,& sic in suis singulis actibus;& vna sentētia terminabuntur,præmisso tamē possessorio.vt d.c.ij.& c.cum ecclesia.extra de cau.
12 pos.& proprie.†Si verò intētatur simul,& semel ab eodē,tūc dicit,q regulariter admittitur concursus,vt super vtroq; procedatur,secundū cōmunem opi.nisi obstet aliqua de tribus regulis:vt regula cōtrarietatis,cū intentatur rei vendi.& interdictum vti possidetis.vel quia sic se habent,q sententia lata in vno parit exceptionē in alio,vt in habētibus causam proprietatis,vel quia electione tolluntur.Ex quibus patet in quo casu potest intelligi.l.ista cum.d.l.incerti.& d.l.ordinarij,vt sem per præsupponamus,q vbicunq; simul cōcurrunt,adhuc tamē possessoriū prealeat,vt hic in singulis actibus primò proceda tur in eo,sicut in causa cōuentionis:in prædictis verbis cōprehenduntur multa in substantia,quæ Bar.per prolixiora verba recitat in d.§.nihil cōmune.& nullus casus ponitur per ipsum, qui nō cōprehendatur in præmissis.Hæc vera si interdictum
13 vtrunq; proponitur per modū actionis. †Sed glo.quærit in fine quid si possessoriū proponitur per modū actionis,& petitorium per modū exceptionis vt exceptio dominij,excludat agentē possessorio:Glo.respondet indistinctè,q sic.Sed dico quòd exceptio habet locum etiā in possessoriis.ita no.in l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad Trebel.& C.loca.l.si quis cōditionis.& de regu.iur.l.in condēnatione.§.j.& videtur expressum in l.ij.§.Cauæ.ff.de carbo.edicto.Sed omnia iura loquuntur in possessoriis adipiscēdæ,in quibus admittitur exceptio dominij,si excipiēs est statim paratus docere de dominio.vt l.ij. C.de edic.diui Adri.tol.& est ratio:quia ibi excipiens nō possidet vitiosè ab aduersario:in hoc bene dicit glosſ.†Sed quid
14 in possessorio retinendæ,vtrū agēs vti possidetis,quia turbatur,possit ab eo interdicto exceptione dominij repelli,si turbans dicat se esse in possessione,& licere sibi turbare:ista glo. sentit,q sic:dum loquitur indistinctè,ita not.per Dy.in c.qui ad agendū.de reg.iur.li.vj.per Cy.in l.ij.C.de edic.diui Adria. tol.Sed cōtrariū videtur tenere glo.ordi.in l.si de eo.§.fi.ff.de acqui.pos.quæ dicit,q etiā domino nō est licitum turbare possessionē,& sic non poterit interdicto vti possidetis repelli.Itē ille qui turbat possessionē,dicitur vim & violētiā facere.sicut ff.de vi & vi ar.l.j.Sed hoc est semper prohibitū dari sibi.Præterea si licet turbare,licet etiam spoliare:quod tamen nō licet, etiā domino,quod nec etiā spoliato licet,vt ff.de vi & vi ar.l.ij. §.cū agitur.& ista est vera opi.quā tenet Bar.& omnes moderni docto.Plus dixit Inno.notabiliter,q etiā spoliato non est licitum turbare spoliantē in possessione &c.etiā si ille qui spoliauit,agat vti possidetis pro possessione.ita no.ipse in c.veniens. extra de rescri.in magna glo.& ibi plenè per eum.vnde in hoc
15 ista glo.reprahēditur.†Itē reprahenditur in interdicto recuperandę,quia agēs interdicto vnde vi,nō potest per exceptionem repelli,etiā si excipiens sit paratus statim probare de dominio,quia talis excipiens possidet vitiosè ab aduersario:vnde spoliatus ante omnia est restituendus.l.si maritus.C.de dona.inter vi.& vxo.& l.si quis à se fundum.ff.ad.l.Iuliam de vi publica.l.si coloni.C.de agri.& censi.lib.xj.& in capi.ex literis.& in capi.cum quis.& in capi.solitæ.extra de restitu.spolia.& ibi nota.Hoc autem fallit in quibusdam casibus,in quibus admittitur exceptio dominij,contra agentem possessorio recuperandæ.Primus est,quando non agitur de violentia vera,vel ficta; vt C.vnde vi.l.cum quærebatur: & istum casum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſolũ ponit Bar. Secũdus eſt, quãdo agẽs poſſeſſorio, patitur, q̃ excipiat de dominio: de hoc eſt caſus notabilis in ca. j. extra de reſtit. ſpo. Tertius eſt, quãdo agẽs poſſeſſorio, intẽtabat etiam petitoriũ. nã reus poteſt ſe defendere ſuper petitorio, & ſic cõſtabit de proprietate pro eo, & parũ proderit alteri poſſeſſorium, vt in c. cũ eccleſia ſutrina. & c. cum ſuper. extra de cauſa poſ. & proprie. Quartus eſt, ſi dubitetur de graui peccato, ſi fieret reſtitutio quo ad illũ actũ, ex quo poſſet intentari peccatum, ſi offerãtur probationes in promptu ſuper petitorio: ſed quo ad alios caſus, nõ, vt c. literas. extra de reſti. ſpo. Ita intelligitur. c. porro. de diuor. Quintus eſt, q̃n quis poſtea quam fuit expoliatus, peccauit cõtra illud, ad quod ſe petit reſtitui. Nam tunc petit ius petẽdæ reſtitutionis, vt in c. ſignificaſti. extra de diuor. Sextus eſt, q̃n agens poſſeſſorio, petit dari ſibi nimis magnas dilationes ad probandã poſſeſsionẽ, & reus ſtatim paratus eſt probare de dominio, vt not. ſingulariter per Io. an. in d. c. ſignificaſti. Septimus caſus eſt vbicunq; poſſeſſoriũ habet in ſe cauſam proprietatis: iuxta illa quæ habentur in l. ij. C. de interdi. Octauus eſt, q̃n res cuius poſſeſsio petitur nõ poteſt ſine inſtitutione obtineri. arg. l. j. §. fi. ff. de aqua quoti. & æſti. vt cũ quis petit ſe reſtitui ad beneficiũ, de quo fuit ſpoliatus: nã poſſeſſor poteſt ſibi obijcere, q̃ ipſe habet potius ius in beneficio, quam ille qui petit ſe reſtitui, & debet admitti cauſa iſtius qui poſsidet, & cognoſci, & demũ denegari reſtitutio, quouſcq; de ipſa ſit cognitũ, ne pateret vitioſus ingreſſus. argu. extra de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruã. c. j. li. vj. quia beneficiũ ſine canonica inſtitutione & vero titu. nõ poteſt poſsideri, vt ibi. & c. ex frequẽtibus. extra de inſti. ſecus in rebus prophanis, quæ poſſunt teneri, & præſcribi cũ titu. putatiuo, vel nullo, vt j. de vſuca. l. Celſus. & C. de præſcri. xxx. an. l. omnes. Ita verò ſeruat audientia apoſtolica, & Pariſienſe parlamentũ: quia ſi ille cõtra quẽ petitur reſtitutio, probat ſe habere potẽtiorẽ titulũ reſidẽtiæ, nunquam reſtituit. Dices tu, hoc eſt cõtra caſum. c. ex literis. & c. itẽ cum quis. de reſti. ſpo. vbi in beneficialibus reſtituitur etiã prædo, nec admittitur cõtra eũ exceptio criminis, vel nõ canonicæ inſtitutionis. Sol. fateor q̃ exceptio nõ canonicæ inſtitutionis petẽtis reſtitutionẽ, non admittitur: quia per illã excipiens nõ fundat ius ſuũ: ſed vult tantũ elidere ius aduerſarij, & rationabiliter quia articuli obijciẽtis nõ admittũtur, niſi obijciens fundauerit ius ſuũ: & ita loquuntur contraria. Sed ſi obijciens diceret ſe habere potius ius, tũc bene audietur cõtra petentẽ reſtitutionẽ, vt hic, quod verũ eſt, ſi nõ occupauerit beneficiũ propria authoritate, ſed fuit poſitus in poſſeſsione per capitulũ, vel per executores, & alter deiectus. Si autẽ propria authoritate, perdet ius omne, quod habet, & ſic non poſſet de illo experiri. vt in c. cũ quis. de præbẽdis. in vj. & l. ſi quis in tã. C. vnde vi. Nonus caſus eſt, q̃n ex libello ageret poſſeſſorio, & cõſtat plenè de nõ iure ipſius in petitorio: vt puta, ſi quis dicat, dico q̃ tu ſpoliaſti me tali re quam poſsidebam, licet ad te pertineret iure dominij vel quaſi. & ita peto me reſtitui. Nã ex iſta cõfeſsione cõſtat agentẽ nõ habere ius in proprietate, nec repellitur à poſſeſſorio, vt no. Inno. in c. cõſtitut°. extra de filijs preſby. ſtatur tamẽ iſti confeſsioni factæ in libello, vt C. de lib. cauſa. l. cũ precũ. & per ipſum fit notoriũ, dominiũ nõ eſſe agẽtis. vt in c. literas. & c. fin. de coha. cle. & mulie. Decimus caſus eſt, vbicunq; præſumptio iuris eſt cõtra agẽtẽ poſſeſſorio, quãdo nõ habet in proprietate aliquod ius: quæ præſumptio indu cit notoriũ tale, quod nõ indiget probatione, vnde denegatur ſibi reſtitutio, niſi doceat ſe ius habere vt in ca. decimas. extra de reſti. ſpo. li. vj. Si verò ſit tale notoriũ, quod indigeat probatione, tũc nõ excludit agentẽ poſſeſſorio: vt in c. porro. extra, de diuor. niſi quo ad actũ, ex quo poteſt peccatũ reſultare, vt in c. literas. de reſti. ſpo. dices tu, hæc ſunt contra iura, quæ dicunt, q̃ etiã prædo reſtituẽdus eſt vt in c. nõ à iudice. & d. c. ex literis. & c. itẽ cũ quis. quæ præſupponũt ipſum prædonẽ eſſe, & nõ habere ius in proprietate. Sol. illa iura intelligũtur quãdo prædo petit reſtitutionẽ aduerſus illũ, qui nõ habet ius in re, ſecus ſi aduerſus dominum. argu. j. de poſ. l. bonafides. & ſic
16 ceſſant omnia contraria. †Si tamẽ peteret reſtitutionẽ aduerſus dominum, fatetur illũ eſſe dominũ, cũ dicat ſe habere ius in poſſeſsione, etiam aduerſus dominum reſtituitur, pone exemplum in fructuario vel emphyteuta de quo habes in l. j. §. qui in perpetuũ. j. ſi ager vectigal. vel emphy. Idẽ dicitur in conductore, vel inquilino, quẽ dominus propria authoritate deiecit. Nã licet illi nõ poſsideãt, quia tunc habent ius detinendæ, cõpetit eis officiũ iudicis reſtitutorium, vel actio in factũ: iuxta ea, quæ notãtur per glo. in l. nõ tãtũ. §. j. j. de pet. hære. & per Bart. in l. & quidẽ. & §. neratius. & in Spe. in ti. de petito. & poſ. §. j. verſi. ſed nunquid deportatus. Iuxta prædicta, quæro quid ſi cõſtat per ſentẽtiã, de dñio illius cõtra quẽ agitur poſſeſſo. vtrũ impediat poſſeſsionẽ recuperandæ? hãc queſtionẽ format Bart. in d. §. nihil cõmune. in iſtis terminis: videlicet, vtrũ ſententia lata in petitorio, pro vno, pariat exceptionẽ rei iudicatæ in poſſeſſorio? & ſic loquitur in ſentẽtia abſolutoria. Sed
17 ego generaliter, vtrum † in omni ſentẽtia in petitorio lata pro vno, alteri noceat in poſſeſſorio? breuiter dic ſic. Aut poſſeſſoriũ, quod intẽtatur habet in ſe cauſam proprietatis, & tũc non eſt dubiũ, q̃ ſentẽtia lata in petitorio pro vno, facit præiudicii in poſſeſſorio cõtra aliũ. vt l. ij. §. fi. de aqua quoti. & eſti. Et hoc verũ qualitercunq; ſit lata pro vno, ſiue quia probauit de iure ſuo, ſiue quia alter nõ probauit. Itẽ ſiue tũc feratur incõtinenti ſententia, ſiue petatur terminus ad producendũ eã. Ratio quia tunc idẽ ſunt petitoriũ, & poſſeſſoriũ. Si verò nõ habet cauſam proprietatis, tũc aut lata fuit ſentẽtia pro ipſo, cõtra quem agit poſſeſſorio, quia alter qui agebat petitorio de iure ſuo nõ probauit, puta egi rei vendi. cõtra te, & quia nõ probaui de dominio, fuiſti abſolutus: nunc volo agere poſſeſſorio, & certè poſſum nõ obſtãte illa ſentẽtia: quia per illam nõ fuiſti declaratus dominus, & hoc per. l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. ff. de iureiurã. licet ergo ſentẽtia diffinitiua lata, quia nõ probauit, ſit diffinitiua, & faciat plenũ præiudicium: vt l. argentarius. §. cũ autem. ff. de eden. & plenè no. in l. Iulianus verum debitorẽ. j. de condictio. inde. Illud eſt verũ in eo, de quo agebatur: ſecus in alio, ſi non ſit lata ſententia in interdicto adipiſcendæ, aut recuperandæ, aut retinendæ. Primo enim caſu ſexceptio rei iudicatæ obſtat, ſi paratus eſt incõtinẽti docere de ſentẽtia per. l. ij. C. de edic. diui adria. tol. Secũdo caſu cum agitur recuperãdæ dicit Bar. q̃ exceptio talis ſentẽtiæ nõ nocet: quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus. Sed ſalua reuerẽtia malè dixit & cõtra. c. cũ dilectus. & c. cũ eccleſia, extra de cauſa poſ. & proprie. Itẽ, quia exceptio dominij notorij, admittitur cõtra agẽtẽ interdicto recuperãdę, vt ſupra dictũ eſt: ſed per ſentẽtias ſit notoriũ. vt c. literas. & c. fin. extra de coha. cle. & mulie. Dic ergo ſic: qa aut poſt ſententiã latam in petitorio, tu expoliaſti me, & tunc fateor, q̃ agã interdicto vnde vi. nec potes te iuuare de illa ſententia, quia peccaſti faciẽdo tua propria authoritate. ſic intelligo quod no. per Inno. extra de priui. credi. c. cũ olim. in glo. & c. ſignificaſti. cũ glo. in ratione ſui de diuor. Aut illa violentia fuit illata ante ſentẽtiã latã in petitorio, & tunc aut ipſam non producis, ſed petis terminũ ad producendũ: & nõ debeo impediri in poſſeſſorio meo: quia licet faciat notoriũ, tamen ex quo non producitur, indiget probatione: poſtquam negaſt: & ideo reſtitutionẽ nõ impedit. ſicut nec in c. porro. de diuor. vt ſ. dixi. & in hoc differt ab interdicto adipiſcendæ, vbi daretur dilatio, ſi paratus eſſet incontinẽti producere. Si verò producatur realiter, tũc impedit poſſeſſoriũ, per rationẽ quã dixi. Itẽ quia ſi feratur ſentẽtia in poſſeſſorio pro altero, nõ habẽte exceptionẽ, fruſtra admittitur, & iſtud probaẽ in d. c. cũ dilectus. & in c. ſuper. & c. cum eccleſia. in fi. extra de cauſa poſ. & proprie. & ibi per Inno. expreſsè in d. c. cũ dilecta. & c. veniens. circa fi. extra de præſcri. plus ipſe dicit, q̃ ſi actum eſſet petitorio, & poſſeſſorio ſimul per vnum: & lata eſſet ſentẽtia in petitorio primò, & in poſſeſsorio nõ fuiſſet lata, cũ fieri non deberet quodãmodo ſentẽtia in poſſeſſorio, nõ ferretur, quia eſſet fruſtratoria, cũ prima abſorbeat ſecundã. Si verò ſimul feratur ſentẽtia, ſuper vtroq; : pro vno in petitorio, pro alio in poſſeſſorio: ſimiliter ſentẽtia poſſeſſorij non habet executionẽ. Caſus eſt in d. c. cum dilecta. & no. in Spe. in tit. de peti. & poſ. §. j. ver. quid ſi is. Tertio vero caſu, cũ agitur interdicto retinẽdæ dico q̃ ille cõtra quẽ agitur, nõ poteſt ſe iuuare de ſentẽtia lata pro eo in petitorio: quia tũc ſemper agit̃ pro turbatione, & violẽtia preſente, quæ cõmittitur poſt ſentẽtiã: vñ nõ eſt licitũ turbare poſſeſſorem, nec ſentẽtiã executioni ſua authoritate demandare, per ea quæ not. in d. c. cum olim. extra de priui. & hoc eſt verũ, cum agitur

agitur interdicto retinendæ, ratione turbationis: ſi verò quia cõtẽdũt ſe poſsidere, tũc ſentẽtia lata pro vno in petitorio, faceret vnde vinceret in poſſeſſorio, niſi alter de bono tit. doceret: quia q̃n duo æqualiter de poſſeſsione probant, interdicto vti poſsidetis, datur ſentẽtia pro illo, q de meliori tit. docet, vt in c. licet cauſam. & ibi no. extra de proba. & per Cy. C. vti poſſidetis. l. j. & per Bar. in l. ſi de eo. §. fi. j. de acqui. poſ. & in d. §. nihil
18 cõmune. eo. tit. † Vltimò no. q̃ ſunt quidã caſus, in quibus ſpoliato denegatur reſtitutio, quos vide in Specu. titu. de peti. & poſ. §. quoniam in ſuperioribus, & hic eſt finis. Deo gratias.

2 ☞ *Hæres ubi poſſit conueniri?*

LEX XXXVIII.

1 QVod legatur. † Speciem legatã nõ tenetur hæres tradere niſi in loco vbi eſt, licet alio loco fuerit cõuentus, & cõdemnatus (niſi aliud actũ ſit) Sed ſi legatũ cõſiſtit in genere, vel quantitate, tenetur ſoluere vbi cõdẽnatus eſt, niſi ſit genus ſubalternũ certo loco coarctatũ. Itẽ actio realis põt intẽtari in loco, vbi res eſt, licet reus in alia ratione non ſortiatur forũ: ſecus in actione perſo-
2 nali. h. d. in effectu, iſta. l. † In tex. ibi, ſi propter perſonalem actionẽ exigitur: quaſi dicat, exactio nõ poteſt fieri tunc in loco vbi res eſt, ſi alia ratione non ſortitur hæres ibi forũ: ſed debet fieri in loco, vbi ſortitur forum id eſt vbi ipſe habet domiciliũ, vel vbi eſt maior pars hæreditatis, vt j. eod. l. ſi fideicõmiſſum. & ibi debet fieri cõdẽnatio. Tamẽ nõ tenetur hæres ibi tradere, poſtq̃ res eſt alibi, nec teneẽ eã illuc traducere, ſuis expẽſis ſed põt dicere legatorio, vadas vel mittas ad talẽ locũ, vbi eſt, & ibi faciã tibi tradi. Dicit tñ gl. quod ſi legatarius peteret eã reduci ad illũ locum ſuis expenſis, & ſuo periculo, teneretur eã hæres reducere, & ſic hũc laborẽ ſubire per. ll. allegatas in glo. mag. & pro hoc. l. prætor. in fi. cũ. l. ſeq. ſ. de eden. ſed alij dicunt cõtrariũ, vt habetur in gl. iij. prima pars videtur æquior.

In tex. ibi dari debet: id eſt non tenetur hęres alibi dare, ſed ſi vult dare in loco vbi actũ fuit, & facta fuit cõdẽnatio, nõ prohibetur hoc facere, niſi appareat, q̃ teſtator voluit eam tradi in
a loco vbi eſt: quia tunc nõ poſſet hoc facere inuito legatario, vt j. eo. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. In text. ibi, etiã ibi peti debet id eſt poteſt, † licet ibi alia ratione non ſortiatur forũ. vt C. vbi in rem actio. l. j. quod intellige, ſi hæres ibi reperitur: alias ſecus, ſi degit in alijs locis, vbi ſortitur forũ, præterquam ratione domicilij: cũ extra domicilium nõ ſit trahẽdus inuitus. vt no. ſ. eo. l. hæres abſens. poteſt etiã peti in loco, vbi ſortitur hæres domicilium alia ratione: licet iſte text. prima facie innuat contrariũ, vt patet ex no. in glo. Sed oppono, q̃ nõ ſit fienda differẽtia, an agatur actione perſonali, vel reali pro ſpecie legata, quia vtroq; caſu poteſt peti, vbi res eſt, licet hic innuat contrariũ: quia teſtator cenſetur voluiſſe, q̃ ibi ſoluatur, ſi tẽpore teſtamẽti ibi erat: ergo ibi poteſt peti. vt j. eo. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. & §. ſi ea. & j. de lega. j. l. cũ res. Gul. de eu. in l. j. C. vbi fideicom. petatur. vi-
3 detur hoc fateri. ſed in contrariũ facit iſte tex. aliàs iſta diſtinctio quæ hic fit, fruſtra fieret. & etiã glo. mag. in fin. poteſt dici, q̃ ſi tempore teſtamẽti erat alibi, & teſtator hoc ſciebat, procedat dictũ Gul. per prædictã rationẽ. Aliquo verò iſtorũ deficiente, locũ habeat diſtinctio huius. l. & etiam glo. mag. in fi. q̃ per actionẽ perſonalẽ nõ poſsit peti in loco vbi eſt, ſi alia ratione nõ ſortitur forũ, ibi, ſed per realẽ ſic: & hoc etiã ſatis patet,
b & colligitur. C. vbi in rẽ actio. in rubro & nigro. vbi notanter loquitur de actione in rẽ, vt poſsit intẽtari in loco, vbi res eſt. Itẽ videtur in perſonali in rẽ ſcripta. vel etiã quãdo datur ad reſtitutionẽ, vt depoſiti, cõmodati, quæ ſequuntur naturã realis: & hoc ſentit expreſsè Spe. in titu. de cita. §. j. ver. & no. vbi dicit, q̃ tunc dieræ cõſiderantur ex loco vbi res eſt, nõ ſolũ ex loco domicilij, ſi cauſa extra locum domicilij delegetur, ſicut in actione reali. Vnde vult expreſsè q̃ in illo loco poſſunt tales perſonales actiones moueri, aliàs non fieret cõputatio ad aptũ locum vt in capi. cum dilectus. extra de foro compe. Vltimò in iſta. l. eſt vna bona gloſſ. magiſtra, quæ diſtinguit multùm plenè, & perfectè in hac materia, recolligendo omnes tex. qui ſunt j. in l. ſi fideicommiſſum. vſque ad. l. vix certis. qui tractãt de iſta materia. & eſſet legenda poſt illos textus. Not. etiam, quòd in fine huius. l. eſt caſus de. q. quam format glo. in l. fina. C. vbi in rem actio. vtrũ illa lex & ille tit. a habeat locũ in re mobili, q̃n pro eo propo niſ actio in rẽ: vt cõuentus ſortiat forum in loco rei: & hic eſt caſus, quòd ſic. vt ibi per Cynum & gloſſ.

1 ☞ *Iudex adiunctus an habeat eandem iuriſdictionem, quam habet ille cui adiungitur.*

5 *Iuriſdictio acquiritur abſenti, & ignoranti à tẽpore dati reſcripti licet non acquiratur ſicut exercitium: niſi poſt præſentationem reſcripti. & quid ſi delegatio fiat non ſubdito delegãtis? & quid in arbitro? & n. 5.*

4 *An ex mandato procuratoris, conferatur poteſtas in abſentem, & ignorantem?*

LEX XXXIX. b

1 QVm furioſus. † Si cauſa delegeẽ furioſo habẽti dilucida interualla, valet delegatio: & acquiriẽ ſibi iuriſdictio, licet tẽpore delegationis eſſet in furore: nõ tamen poteſt eã exercere, niſi cũ ſanæ mentis effectus eſt. h. d. ſed ſi eſſet perpetuò furioſus, nõ valeret delegatio ipſo iure: vt ſ. eo. l. cum prætor. §. nõ autẽ omnes. ibi, & perpetuò furioſus, nec ſibi acquiriẽ iuriſdictio. Sed ſi tunc eſſet ſanæ mentis, & ſic acq̃ſita eſſet iuriſdictio: licet poſtea talis furor ſuperueniret, eam nõ perdit ipſo iure: ſed põt per delegationem ab eo auocari: vt e. l. iudex datus. Sed oppo. q̃ perpetuò furioſo poſsit acquiri iuriſdictio: quia poteſt acquiri dñium, & obligatio ex contractu celebrato per ſeruũ ſuum, vel per procuratorem eius nomine vt no. j. ſi cer. pet. l. ſi à furioſo. q̃ iuriſdictio & dominium æquiparantur. vt l. qui furẽ. ſ. de ſta. ho. Reſpondeo æquiparatio nõ eſt per omnia bona, q̃n ad exercitiũ dñij non requiriẽ eius voluntas (cũ cõſiſtat in ſolo facto) ſed ad exercitium iuriſdictionis, quod cõſiſtit in adminiſtrãdo iuſtitiã partibus. requiritur eius volũtas, & cõſenſus. vt patet in l. ſi teſtamẽto. j. de excep. rei iu. & ſ. de arbi. l. qualiter. §. dicere. † In tex. ibi. adijcitur. no. hic q̃ interdũ vnus iudex adiungiẽ alteri. Sed an iſte adiunctus habeat eandẽ iuriſdictionẽ, quam habet ille cui adiungiẽ? Reſpondeo, aut adiũgitur ordinario, aut delegato: primo caſu ſiquidem adiunctio fit per l. habet eandẽ iuriſdictionem. ſ. ordinariam, vt in auẽ. ſi verò contigerit. C. de iudi. vbi epiſcopus adiungiẽ iudici ſeculari per illam l. Aut adiũctio fit per hominem, vt per ſuperiorẽ: & tunc adiũctus eſt delegatus, licet primus ſit ordinarius: & hoc voluit Bart. in l. duo iudices. j. de re iu. quẽ omnino vide, ſi verò adiũgiẽ legato, clarum eſt q̃ eſt delegatus: ſed an ſit perinde, acſi in principio fuiſſet datus vnà cum illo, cui adiungitur? videtur q̃ ſic. vt in c. coram. extra de offi. deleg. & de hoc vide quod plenè not. Ioan. and. in c. cum plures. eo. titu. lib. vj. in nouella. In text. ibi quod
3 hodie. ſcilicet cum adiungitur. † In tex. ibi nõ poteſt iudicare ſubaudi, quia eſt in furore: nã nihilominus ſibi iuriſdictio acquiritur per rationẽ quam j. ſequiẽ. quia ſperatur ſanæ mentis effici, cum habeat dilucida interualla: & ſic non nocet, q̃ tẽpore adiunctionis nõ habeat intellectũ, quia quantũ ad acquirendam ſibi iuriſdictionem, nõ requiriẽ eius preſentia vel ſciẽtia. Quod no. quia per hoc dicũt legiſtę, q̃ iuriſdictio acquiriẽ abſenti, & ignorãti à tẽpore dati reſcripti: licet nõ acquiratur ſibi
b exercitiũ nisi poſt preſentationẽ reſcripti, etiã ſi ſciat aliũde ſe fore delegatũ: quia nõ debet hoc credere, niſi videat reſcriptũ ſuperioris. arg. C. de mã. prin. l. vnica. & ſic nõ poteſt procedere in cã: quia nõ ꝓcederet tanquã iudex, per ea quæ no. per Bart. in l. multũ. j. de cõdi. & demonſt. hæc intellige vera. q̃n delegatio fit ſubdito delegãtis, qui põt cõpelli ad ipſam ſuſcipiendã. vt l. munerũ. §. iudicãdi. j. de mune. & hono. vnde ſi põt conferri iuriſdictio in inuitum, ergo in ignorantem, & abſentem. vt l. qui poteſt. infrà de re iudi. l. iiij. §. j. infrà de fideicõmiſ. liber. iuncto eo, quod no. in l. j. C. qui pro ſua iuriſdictiõe. & per Bar. in l. abſenti. j. de dona. ſecus ſi fieret non ſubdito, qui non poſſet cõpelli, iuxta not. in d. l. j. qui pro ſua iuriſd. tunc eñ nõ acquireret niſi à tẽpore preſentationis reſcripti & acceptatiõis, ſicut nec dñium, quod non confertur in inuitũ, vel poſſeſsio vt l. qui abſenti. j. de acquirẽ. poſ. Inno. verò & Hoſti. in c. ex con-

Debet, id eſt põt. ad uerte quæſo, num dictio illa debet, neceſſitatẽ ſignificet, vt in rei vendicatione nul lũ aliũ iudicẽ quã ei? loci vbi res eſt ſita, adire poſsimus. Illud eñ colligitur hinc, & ex l. ſi. C. vbi in rẽ act. legẽdo poſteriorẽ partẽ legis ſine cõiunctione. Sed in locis in quibus res &c. ſic eñ legiẽ in antiquis exemplaribus. & ita hãc l. intelligunt Moder.

Exercitiũ. in hoc articulo vide Are. cõſil. lxviij. vbi tenet, q̃ nõ valet laudũ ſi arbiter vel arbitrator nõ vidit cõpromiſſum in eũ factũ, licet pro certo ſciret ſic factũ: & ibi etiã ponit de procuratore, de quo j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Excusandus. quæ necessaria sint ad hoc vt perueniri possit ad capturã: vide per Roma. cõsi. cexxviij.

quæstione. extra de resti. spo. videtur dicere, q̃ iurisdictio acquiratur ipso iure à tẽpore præsentationis rescripti per. c. super eo. de appe. in fi. sed ille tex. potius facit in contrariũ, qui appellat ipsum iudicẽ etiã ante præsentationẽ. Vnde tene, quòd acquiritur mero iure iurisdictio, sed nõ exercitiũ, secũdũ Fed. de se. vt ipse not. in cõsi. xxiij. & allegat glo. in c. olim. in fi. mag. glo. de priui. quę vult, q̃ si rescriptũ perdatur antequã sit præsentatũ, facta de hoc fide, & eius tenore probato, põt procedere in causa. Cy. autẽ in l. mandatũ. C. mãda. in j. vel in ij. q. dicit, q̃ de iure ciuili acquiritur ignorãti, vt hic. de iure cano. nõ secundũ Hosti. & q̃ ius ciuile est seruandũ in foro ciuili, ius Cano. in foro Cano. Tu dic melius vt dixi, quia nec iura canonica cõtradicunt, licet cõtradicant authoritates prædictæ: sed ratio quã. s. dixi fortior est. quæ etiã iuuatur authoritate præfati Federici. Solũ ergo est distinguendũ, an fiat subdito vel nõ subdito. Gl. etiã sentit hic, q̃ præsentatio sit necessaria solũ, quantũ ad exercitiũ. in cle. j. de procura. †Quid autẽ in mãdato procuratoris: an ex eo cõferatur potestas in absentẽ, & ignorãtẽ: dic q̃ nõ, ipso iure. licet illa glo. in d. cle. j. videatur idẽ dicere, quod in mãdato iurisdictionis. Sed certe alia subest ratio: quia officium procuratoris est voluntariũ, nec cõfertur in inuitũ. vt l. inuitus. C. de procur. & ita cõsuluit Bart. q̃ ita requiratur nũtius vel epistola, & etiã exhibitio mãdati. licet Dy. voluerit contrarium. de hoc plenè no. & subtiliter per Bald. C. de fur. l. falsus. vbi omnino vide. & in l. licet. C. de procu. †In glo. j. ibi. quia arbiter suis partibus debet fungi: dic ista est mirabilis glo. quã no. secundũ Bar. sed Ange. eã non approbat, dicẽs se nõ videre rationẽ diuersitatis inter iudicem delegatũ, & arbit. quia etiã arbiter de voluntate partium potest dare dilationẽ extrinsecus, & causam protelare propter suas necessitates, cũ arbitria dependeant à cõpromisso, & à voluntate partiũ. vt l. non distinguemus. §. de offic. s. de ar. sed si partes sciunt illũ esse furiosum, & habere dilucida interualla, censetur tacitè consentire, quòd tempore quo est in furore, non procedat in causa, sed differatur.

1 §. Qui legationis causa. †Ex contractu celebrato in loco, & tempore legationis, potest legatus ibi cõueniri, licet sit accessorius ad aliũ contractũ ibi celebratũ. h. d. in effectu: & istud faciebat dubiũ, propter id quod habeẽ. s. eo. si qs in legatione. sed hic nõ fuit simpliciter factus, sed collatus in loco legationis, ibi sic. Et ideo regulariter secũdũ naturã primi cõtractus. In glo. ibi sed cõtra. s. qui satisda. cog. l. si fideiussor. vbi per solã fideiussionẽ nõ perdit priuilegiũ fori, nisi specialiter & expressè ei renuntiet, & iste tex. vult contrariũ, q̃ ex sola fideiussione facta, perdat priuilegiũ reuocãdi domũ. Sol. vt in glo. vel dic secundum Cy. quòd ibi factũ non erat contrarium priuilegio: hic sic.

1 ☞ Quæ possit facere iudex ex arbitrio suo, nec ad ea teneatur, si non uult.
2 Quòd in eis omnibus casibus, & similibus, non possit appellari si iudex denegat facere id, quod nõ compellitur, licet hoc facere possit, si uult, nec tenetur in syndicatu.
3 Quòd debeant diligenter inspici uerba legis, an dicant, quòd iudex possit aliquid facere an dicant, quòd debeat facere uel sibi iubeat?

LEX XL.

1 NOn qui quid. †Illud quod per. l. cõmittit in arbitrio iudicis, nõ cõpelletur, nec tenetur iudex facere, si non vult, licet facere possit, & ideò si nõ facit, nõ puniẽ: secus si iudici præscribiẽ per. l. h. d. tota lex. †Glo. dat aliqua exẽpla parũ vtilia: tu pone exemplũ in prin. l. j. in iuramẽto in litẽ. quod iudicis arbitrio cõmittitur, vt ipsum deferat: nã potest nõ deferre. vt j. de in litẽ iu. l. videamus. §. iurare. & §. itẽ videdũ. & l. in actionibus. §. si iudex. & si detulit potest ipsum nõ sequi, vt ibi patet. Itẽ in arbitrariis, ratione loci: quia põt delationẽ facere ad interesse si vult: & potest nõ facere, sed absoluere: vt l. q̃d si Ephesi. §. j. j. de eo quod certo loco. Itẽ potest iudex facere aliquẽ capi, & ad seipsum duci, vt respõdeat libello alterius: si tñ nõ vult, nõ teneẽ ad instãtiã partis hoc facere: nisi ille cõstitutus esset in cõtumacia. vt l. cõsentaneũ. C. qũo, & qñ iud. & ibi plenè not. Itẽ põt torquere existẽtibus indicijs, nõ tñ tenetur vel cõpelliẽ, si nõ vult. Itẽ potest dare sentẽtiã in termino peremptorio, & tñ nõ teneẽ si nõ vult: sed de benignitate vult expectare: vt j. eod. l. & post edictum. & in c. cõsuluit. extra de offi. deleg. Itẽ potest interrogare partẽ in quacunq; parte litis, etiã post cõclusionem. vt l. vbicunq;. j. de interroga. actio. & in c. cũ Ioannes. extra de fide instru. non tñ cõpellitur ad instãtiã partis, si nõ vult. †Et no. q̃ in omnibus prędictis, & similibus nõ potest appellari, nisi denegat facere id, quod facere nõ cõpellitur: licet hoc facere possit, si vult, & hoc tenet Inno. in c. cõquestus. extra de ferijs. q̃ in arbitrarijs appellari nõ potest, nec tenetur in syndicatu. vt no. Specu. de offic. iudi. §. impedit. versi. quid si iudex. & adde. l. j. cum ibi no. C. quomodo & quãdo iudex. †Debẽt tamẽ diligẽter inspici verba. l. an dicant, quòd iudex possit aliquid facere (quia verbum possit, necessitatẽ non inducit) an dicant, quòd debeat facere, vel sibi iubeat, adde. s. de offi. præsi. l. sæpe.

2 ☞ Quæ dicatur iusta causa per quã debitor in diẽ, uel sub cõditione, interim tenetur cauere uel satisfacere de soluẽdo? & quid si alio modo sit cõsultũ creditorię & nu. 3.
3 Debitor si habet à lege dilationem ad soluendum (etiam si nulla causa de nouo superueniat) tenetur satisfacere de soluendo, adueniente termino.
Idem, si à Principe.
Idem, si ex ultima uoluntate.
Quid in dilatione ad litigandum?
4 Creditor si de debito habet testes, sed non instrumentum publicum, & uult, quòd fiat instrumentum, poterit debitor ad hoc compelli: si sibi nihil nocet: alias secus, quia forte ex forma statuti haberet executionem paratam.
5 Debitor in diẽ uel sub cõditione ubi ex iusta causa tenetur interim cauere de soluẽdo, adueniente die uel conditione, si non cauet, potest creditor mitti in possessionem bonorum, & postea adueniente termino procedere ad uendicationem.

LEX XLI.

1 IN omnibus bonæ. † Debitor in diem, vel sub cõditione, tenetur interim cauere de soluendo adueniẽte die vel cõditione: & ad hoc potest compelli si subest iusta causa. h. d. & semper allegatur. & vide. l. si creditores. j. de priui. credi. quæ est glo. istius legis, & ipsam supplet in quatuor. Primò quia loquitur de bonæfidei cõtractibus, vel obligationibus, illa vult esse idẽ in stricti iuris. licet glo. hic in fi. teneat contrariũ, & nõ bene per illã. l. Itẽ ista loquitur simpliciter de cautione: illa verò vult, q̃ illa cautio fit cũ fideiussore, & sic dicatur satisdatio: licet glo. hic sentiat cõtrariũ, & nõ bene, quia intelligit in simplici cautione. Sed certè per illã nõ esset cautũ creditori, plus quam prius, si habebat de debito publicũ instrumentũ: superflua enim esset noua cautio, sine fideiussore. vt l. qui bis idẽ. j. de ver. obli. †Tertiò, quia hic simpliciter dicitur si iusta subest causa, & illa declarat, q̃ tũc dicatur iusta, qñ superuenit de nouo post obligationẽ contractã, vt quia incipit esse suspectus de fuga, quod prius nõ erat, ga depauperatus est, vel apparet q̃ tẽdit ad fugã, & q̃ superuenerit eius culpa vel defectu. Si autem superueniat tẽpore contractus, vel debiti, imputet sibi creditor, quare cũ eo cõtraxit: & nõ potest petere fideiussores tradi ex post facto, nec ipsum facere capi, vt caueat tanquam suspectus, & fugitiuus. vt l. is à quo. in fin. j. vt in pos. leg. & l. qui bona. §. de illo. j. de dam. infe. & arg. in l. fi. C. de spon. q̃ puto verum, si poterat sibi imputari: secus si reputatur dies. & postea ad eius notitiã peruenit cõtrariũ, ita q̃ meritò sit excusandus argu. in l. cõfirmãdo. j. de confir. tu. & in ca. pastoralis. extra de excep. Requiritur etiam, q̃ sui culpa vel defectu superuenerit causa suspitionis, aliàs secus. vt si casu fortuito bona eius perierunt, vt patet ex illa. l. si creditores. & prædicta procedunt, quãdo debitor habebat dilationẽ ex cõuentione partiũ. †Si verò à. l. fine voluntate creditoris, tũc etiã si nulla causa de nouo superueniat, tenetur satisdare de soluẽdo, adueniẽte termino. vt s. eo. l. si debitori. & l. si cõstante. §. quoties. j. solu. matri. Idẽ si à principe. vt l. vniuersa. C. de preci. Impe. offe. Idem si ex vltima voluntate. vt in titu. vt lega. no. ca. & s. qui satisda. cog. l. inter oẽs. & ibi tetigi, & prædicta cũ habẽt dilationẽ ad soluendũ: si verò ad litigandũ. de qua tũc distingue, an ex priuilegio: & nõ satisdat cũ fideiussore, sed cũ promissione pœnæ vel obligationis literarũ. Aut de iure cõmuni, & tunc nullo modo cauet: vt no. s. eo. l. ij. §. sed si dubitetur. in glo. quæ incipit subaudi, & leuius. †Itẽ intellige prædicta nisi alio modo sit consultũ creditori scilicet per viã retẽtionis: quia tũc nõ potest petere cauere. vt l. iiij. circa prin. j. de cõdi. ob causam. si verò nõ propter dilationẽ, debitor habeat, creditor petit cauere, sed vt habeat paratam

tã probationẽ: ga fortè de debito habet testes, & nõ instrumẽtũ publicũ, & ipse vult q̃ fiat instrumẽtũ, an cõpellat debitor: dicas, sic: quũ sibi nihil nocet, aliàs secus. ar. in l. dissolutè. C. de cõdi. ex. l. iũcta. l. ij. in prin. j. solu. ma. quod dic per Bart. in l. iij. §. nũc de effectu. j. de libe. lega. & l. si finita. §. elegãter. j. de dã. infect. noceret autẽ debitori, si instrumẽtũ ex forma statuti haberet paratã executionẽ cõtra eũ: nã interest sua, q̃ ordinaria via potius agat, secundũ Ang. †Quartò & vltimò suppletur: ga si nõ cauet vt debeat, põt creditor mitti ī pos. bon. & postea procedi ad vẽditionẽ, subaudi, adueniẽte postea cõditioe, vel termino, & nõ ante. & ex his patet, q̃ gl. istã l. non bene intellexit. In text. ibi si agat, subaudi, implorãdo iudicis officium.

LEX XLII.

1 SIuxor a legato. †In loco vbi fit diuortiũ, potest peti dos: licet contractus alibi fuerit celebratus, nõ obstante priuilegio legationis. h. d. & est speciale in dote, secundum verũ intellectũ gl. hic adde alias specialitates, de quibus habeẽ in l. j. j. solu. matri. nã diuortiũ non obligat sed purificat obligationẽ orientẽ ex præcedẽti cõtractu. & tñ facit sortiri fo rum: sicut ipse cõtractus dot. vel dic q̃ nõ facit sortiri forũ, ga hic sortiebaẽ Romæ ratioe cõis patriæ: sed facit perdi bñficiũ legatiõis: ga ínterim venit factũ ipsius legati in loco & tpe legatiõis, & hęc magis placet: & ideo si fieret diuortiũ in alio loco, vbi nullo mõ sortireẽ forũ, nõ faceret ipsum forũ sortiri: & idẽ si Ro. soluereẽ matrimoniũ morte mulieris, nõ pderet maritus bñficiũ legatiõis: ga nõ iteruenerat factũ suũ: & istũ puto verũ intellectũ. Sed opp. de. l. exigere dotẽ. j. e. vbi debet exigi in domicilio viri. Sol. limita illam l. per istã, vt nõ habeat locũ, quando matrimoniũ soluitur Romæ per diuortiũ ibi factum.

LEX XLIII.

1 VM qui insulã. †Interesse succedẽs loco facti, certo loco expedienti, põt quolibet alio loco idoneo peti. h. d. Præmitte quòd si promittis mihi dare certo loco, puta, Capuæ &c. in mora ibi soluendi, possum te cõueniri in quolibet alio loco idoneo. i. in quo sortiaris forũ, vt condẽneris ad quãtitatẽ promissã, & ẽt ad interesse ratiõe loci. vt l. j. &. ij. j. de eo q̃ certo loco. Sed quid si ꝓmisisti Capuæ facere domũ intra certum tẽpus, & nõ feci sti? certè nõ possum petere, q̃ facias in alio loco, ga istud factũ cohęret certo loco: & si fieret in alio, esset factũ diuersum: aliàs fortè nõ interesset mea alibi fieri. Sed quia in obligatiõibus facti post morã succedit obligatio ad interesse. vt, l. si quis ab alio. j. de re iudi. poterat esse dubiũ, an idem sit in interesse, vt nõ possim illud petere in alio loco? videbaẽ, quòd sic, cũ succedat loco facti, & sic debet sortiri naturã facti. Contrariũ hic determinaẽ: quia datio non cohęret certo loco: & si habet diuersam naturã à facto, ideo põt vbiq; peti, sicut si fuisset principaliter ꝓmissũ. & hoc dicit ista. l. vñ intellige alio loco idoneo, id est in quo sortiaris forũ, licet quidã intelligant simpliciter, vt iacet, quos gl. reprobat. & bene vt ẽt no. in d. l. j.

2 ☞ Vna & eadem causa potest pro parte expediri, & terminari: & pro altera parte non: nisi sit inchoata contra unum.
3 Arguere ex rubricis, an sit licitum?
Promittens scribere textum, uel lecturam, tenetur etiam scribere rubricas.
4 Propter absentiam unius ex aduocatis, non debet causa differri, nec dari dilatio si adsint alij sufficientes ad causam defendendam: aliàs secus.
5 Plures obligati ex eadem causa, possunt eodem libello conueniri.
Plures creditores ex eadem causa, possunt agere eodem libello.

LEX XLIIII.

1 NOn idcirco iudicis. † Causa inchoata contra plures[2] quibusdam absentibus potest expediri, quantùm ad præsentes, saluo remanente processu, quantùm ad absentes. h. d. & semper allegatur. & vide Bart. in l. de vnoquoque. j. de re iudica. & in l. ij. §. fi. j. de duobus reis. in iij. q.
2 †Et sic no. q̃ vna & eadem causa potest pro parte expediri, & terminari: & pro altera parte, non. Sed oppono de notatis in l. j. C. si aduer. rẽ iud. l. apud Celsum §. itẽ q̃rit si cũ eo. j. de doli excep. Solu. ibi cã inchoata erat cõtra vnũ: nã si peto à te centũ, & iudex te condẽnat in quinquaginta, et de alijs nihil dicit, nõ valet ipso iure sniã: quia debet tota ex a pediri. vt in l. hoc iudicio. j. fami. ercis. debet ergo in alijs quinquaginta, vel cõdemnare, vel absoluere. Sed hic erat inchoa b ta cõtra plures, & sic recipiebat diuisionẽ inter eos, & tot videbãtur causę quot erãt partes. Vnde nõ videtur expediri pro parte, sed in totũ, quantũ ad illas, contra quas expeditur: & idẽ esset si cõtra, super diuersis tamen rebus. arg. in l. etiã cũ ibi not. s. de mino. quod no. in c. cum inter R. extra de elect. per Inn. & quod etiã in c. cum ve c nissent. j. de institu. & adde quod not. in l. quid tamen. in prin. s. de arbi. In textu ibi impeditur. dic, quominus possit expedire causam, quantũ ad præsentes, saluo & remanẽte processu cõtra alios. †In gl. ibi vt 3 manẽte processu cõtra alios. †In gl. ibi vt b dicit ipsa rubric. dic posse argui ex rubrica, quia rubricæ videntur esse de tex. ideo dicit Ioã. an. in procemio vj. libr. q̃ qui promisit scribere tex. vel lecturã teneẽ etiã scribere rubricas, et de isto articulo, an sit licitũ arguere ex rubricis, not. in l. j. C. ne fideiuss. do. dentur. in fi. gl. & in auẽ. de inceſt. nup. circa prin. in gl. ibi tutores conueniebanẽ nomine pupilli: dic ex ista prima 4 lect. no. secundũ Ange. arg. †q̃ propter absentiã vnius ex aduocatis, non debet causa differri, nec dari dilatio, si adsunt alij sufficientes ad causam defendendã: aliàs secus vt no. in c. j. vt li te nõ contestata. † Ex secũda lec. gl. no. q̃ plures obligati ex ea 5 dem causa, possunt eodem libello conueniri. facit s. de proc. l. si quis cũ procurator. §. vnius litis. & l. j. C. si reus vel accus. mor. fuerit. & sic plures creditores ex eadẽ causa possunt agere eodem libello vt s. l. inter. §. quod tamen Cassius. & ibi not. per Bar. j. de aqua plu. arcen. tetigi in illo. §. vnius.

2 ☞ Si iudex pronuntiauit procuratorem serui esse legitimum, cum non sit, non per hoc præiudicat domino, sed aduersario sic, ut non possit postea in tota lite allegare ipsum non esse legitimum, nisi assumat in se onus probandi.
3 Processus licet sit nullus: durat tamen officium iudicis in absoluendo, ab obseruatione iudicij.
Instantia licet sit perempta, poterit tamen iudex ab obseruatione iudicij absoluere, et etiam in expensis condemnare?
4 Sic etiam si pronuntiat se non esse iudicem competentem, uel rescriptum esse subreptitium, uel nullum, potest condemnare partem in expensis.
5 Processus agitatus per monachum, uel eius procuratorem, non ualet nec præiudicat monasterio.

1 §. Cum postea. †Iudiciũ agitatũ cũ procuratore seruiens, non valet. h. d. sicut si esset agitatũ
2 cũ seruo, qui nõ põt esse in iudicio iudicis vt l. seruus. C. e. †Sed quid si iudex pronuntiauit illũ procuratorẽ esse legitimũ? respõnde, nõ propterea valet: quia nõ est in potestate iudicis facere ipsum legitimũ: secus quando pronuntiauit aliquẽ tutorem esse legitimũ, quoniã ad iudicẽ pertinet dare tutorẽ, nõ sic procuratorẽ: vt l. j. j. quod fal. tu. & dicit Ang. esse casum hic, q̃ ista pronuntiatio nõ facit ipsum esse legitimũ, intellige quantũ ad præiudiciũ dñi, vt hic & l. in cõe. §. j. j. de procu. sed quantũ ad præiudiciũ aduersarij, valet, ꝓnũtiatio: vt nõ possit postea in tota lite allegare ipm non esse legitimũ, nisi assumat in se onus probãdi, & hoc probet, vt no. in l. inter quos. §. aliena. j. de dã. infec. & C. de ꝓc. l. licet. In tex. ibi absolui debitorẽ, subaudi, ab obseruatiõe iudicij: cũ sit ipso iure nullũ, nõ aũt à petiti 3 tiõe, q̃ patet: ga dño posteà agẽti nõ præiudicat, cũ sit interlocutoria, nõ diffinitiua: vt not. in l. Titia. j. de accus. †Not. ergo q̃ licet ꝓcessus sit nullus, durat tñ officiũ iudicis in absoluẽdo ab obseruatiõe iudicij, sic etiã licet instãtia sit perẽpta, põt iudex ab obseruatiõe iudicij absoluere, & etiã cõdẽnare in expẽ 4 sis: vt no. Cy. in l. properãdũ. in fi. C. eo. ti. †Sic etiã si iudex pro nũtiauit nõ esse iudicẽ cõpetẽtẽ, vel rescriptũ esse surreptitiũ, c vel nullũ: põt cõdẽnare partẽ in expẽsis, c vt in cle. j. de rescrip. videbiẽ cõtrariũ in oĩbus prædictis, post q̃ nõ habebat potestatẽ procedẽdi super negotio principali, q̃ nõ posset etiã in istis accessorijs: sed cõtrariũ ẽ, qa imo ex defectu ꝓdicto, sequiẽ ptãs in ꝓdictis: aliàs eẽt iniustũ, q̃ aduersariꝰ fuisset iniuste vexatꝰ: et vexãs nõ puniretur: vt j. e. l. eũ quẽ temere. habet enim istã ptãtẽ à lege, nõ ex rescripto: sed propter nouitatem rescripti sicut s.

V

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Non valet. Adde quod voluit Fed. consil. cxlvij.
b ¶ Præsentationē. posuit in d.l. cū furiosus.

LEX XLV.

1 ARgentarium. †Pro administratiõe reddenda, poteſt quis conueniri, vbi negotia exercuit. h.d. ſic. C. eo. l. hæres abſens. §. j. & C. vbi de ratioci. agi oportet. l. j. iſti ergo mercatores Florẽtini exercentes banchũ in alio loco, poſſunt ibi cõueniri, p his quę cõcernũt rationẽ banchi: nec excuſant, q miſerãt libros ſuos Florẽtiã: ſed tenent ſuis expẽſis, & periculo facere eos ibi duci, vt patet hic. & l. ptor. §. fi. ſ. de edẽdo.

2 ☞ Sententia lata à iudice unius loci, ſi non imploratur officium executiuum, ſed actio in factum, uel iudicati, quæ oritur ex ſententia, tunc poteſt actor illam coram quocunque iudice intentare, ſine literis primi iudicis.

3 Officium iudicis executiuum, non poteſt implorari contra tutorem uel curatorem, ſed actio in factum, ſic.

1 §. Nomine pupillæ. †Sententia lata per iudicem vnius loci, poteſt mitti executioni per iudicẽ alterius loci in bonis ibi ſitis: ad hoc allegatur. Intellige ad literas primi iudicis, vt no. in l. properandum. §. ſinautẽ reus. C. eo. & allegatur, † q ſi non imploratur officium executiuum: ſed actor vult intentare actionem in factum, vel actionẽ iudicati quæ oritur ex ſententia: tunc poteſt coram quocunq; iudice, nec requirẽtur literæ primi iudicis: & ita intelligunt doct. iſtũ tex. vt plenè no. in Spe. de exe. ſent. §. nunc dicendum. ver. ſed pone. & not. in l. ij. §. j. ſ. ſi quis in ius voca. non ier. & plenè per Bar. de hoc articulo in l. à diuo pio. §. j. de re iudic. & vide omnino Cyn. C. quãdo ex facto tuto. l. j.

3 qui dicit, q † officiũ iudicis executiuũ, non poteſt implorari cõtra tutorẽ vel curatorẽ. Sed actio in factum, ſic. Et ponit hic caſum, quòd quædã mulier habens domiciliũ in prouincia, & etiam quædam bona Romæ, recepit Romæ pecuniã mutuo, à quodã Romano, poſteà mortua eſt, relicta filia pupilla hærede, cui in prouincia fuerũt dati tutores, & in bonis ſitis Romę, fuerunt dati Romę certi curatores: creditor egit in prouincia, cõtra tutores nomine pupillæ & obtinuit cõtra eos ſentẽtiam, & cũ ea venit Romã, et ibi petit curatores ibi exiſtẽtes, cõpelli ad ſoluendũ de bonis ibi ſitis: dicitur hic, q poſſunt cõpelli: quod intellige modo p̃dicto, vt ſi creditor vult vti via executiua, debet habere literas iudicis, qui ſentẽtiã tulit. Si autẽ vult agere actione in factũ, põt ſine eis. Iſte tũ tex. dum dicit facere coguntẽ: innuit, q fuerit imploratũ officiũ executiuũ: aliàs non ſoluere, ſed litigare coguntẽ in actiõe in factũ, in qua daẽ libellus, & ordinariè procedit̃: vnde videt̃ hic tex. cõtra cõmunẽ opi. q non requirãtur literæ primi iudicis: quia de his nihil hic dicitur: & iura in quibus glo. ſe fundãt, loquuntẽ in interlocutoria, cũ iudex vnius loci, pronuntiat quẽ mittendũ in poſſeſſionẽ bonorũ alterius loci. l. cum vnus. j. de bo. aut. iudi. poſſi.

2 ☞ Iuriſdictio ſicut acquiritur ignoranti, quando confertur à ſuperiore, ita & aufertur ab ignorante: & quid de iure canonico?

3 Proceſſus agitatus coram iudice delegato reuocato, non ualet: licet ignoret reuocationem: etiam ſi partes ſcienter coram eo litigauerunt.

LEX XLVI.

1 IVdex datus. †Furor etiam perpetuus ſuperueniens poſt iuriſdictionẽ acquiſitã, ipſam non admit, ſed facit q ſuperior adimere poſſit. h. d. Adde q dixi. ſ. eod. l. cum furioſus.

2 †Not. hic caſum, q ſicut iuriſdictio acquirit̃ ignoranti: qñ confertur à ſuperiore: vt ſ. eo. l. cũ furioſus. ita & auferẽ ab ignorãte: nã furioſus, pro ignorãte habetur: & dicit Cy. in l. mandatũ in j. q. C. mãda. q iſtud eſt verũ de iure ciuili, vt ſicut nõ requirit̃ ſentẽtia in conferendo, ita nec in adimẽdo: ſed de iure canoni. ſecus, qa mero iure nõ acquiritur ignoranti: ſed ſolũ poſt

b præſentationẽ b reſcripti: & eodẽ modo nõ auferẽ ab ignorãte. Certè ſalua pace, malè loquit̃ in primo, dũ facit differẽtiam inter ius ciuile, & canonicũ, ſi nulla ſit differẽtia. licet Hoſt. & Inn. videantur illud dixiſſe vt dixi in l. cũ furioſus. Sed ſolũ eſt differẽtia an iure cõferaẽ à ſuperiore qui põt cõpellere: & tũc acquritur ignorãti: qa ẽt inuito. An cõferaẽ ab alio, cui delegatus nõ ſubeſt: & tũc nõ acqritur niſi ſciẽti, & acceptãti: & hoc vult Fed. de ſen. & alij moderni. Itẽ dũ dicit quo caſu, q̃ acquiritur ſolũ ſcienti, & acceptãti, nõ aufertur ab ignorãte. Imò auferẽ, quia etiã tũc ab inuito põt auferri iuriſdictio p ordinariũ ſuperiorẽ, etiam poſt litẽ conteſtatã. vt j. eo. l. iudiciũ ſoluitur. ergo & ab ignorãte: vt l. qui põt. j. de re iud. & l. iiij. §. j. j. de fideicom. libe. † & proceſſus agitatus poſteà coram tali iudice reuocato, nõ valet: licet ipſe ignoret reuocationẽ. gl. eſt ordinaria, quæ ſemper allegatur. j. ſi cer. pe. l. eius qui in prouinciam. quę incipit, ergo ſi ſciuiſſent. Et no. in Spec. de offi. deleg. §. reſtat. verſ. qd ſi delegat⁹ ignorãs. qa ipſo iure deſinit eſſe iudex, & ſic loco priuati habetur: vnde etiã ſi partes ſciẽter coram eo litigauerũt, nõ valet proceſſus per. l. priuatorũ. C. de iuriſd. om. iud. ſecus, ſi nõ ipſo iure deſijſſet eſſe iudex, iuxta no. in c. cæterũ. extra de reſcrip. & in c. cũ veniſſet. extra de teſtib. per Inn.

2 ☞ Quando eligitur tertius arbiter, uel notarius ad ſcribendum acta, quòd non debeat dari nominatim petitus. Cardinales tamen nominantur.

Si detur iudex nominatim petitus, quòd non poſſit appellari: ſed bene poſſit recuſari

LEX XLVII.

1 OBſeruandũ eſt. † Per bãc. l. dicũt doct. quòd qñ cauſa ex forma ſtatuti debet committi decidẽda, vel cõſulẽda: cõmittẽda eſt alicui, neutri parti ſuſpecto. Vnde de more eſt, q denũ nõ ſuſpecti & cõfidati: vt no. in aut. de trien. & ſemiſ. §. quod ſæpe. & de app. §. illud. col. iiij. & eo modo, qñ eligitur tertius arbiter, vel

2 eligiſ notari⁹, ad ſcribẽdũ acta. Et ſic de alijs ſimilibus †: nam ideo nõ daẽ nominatim petitus, qa habeẽ pro ſuſpecto, niſi vt dicitur in fi. vt ſi petaẽ dari aliqs Cardinalis: nã verecũdia eſſet ſibi, vt nõ daretur rõne ſuſpicionis, quæ ſuſpicio ceſſare debet in homine tãti ſtatus: & ita ſeruaẽ in curia, qa Cardinales nominantur, ſed alij nõ, in corpore ſupplicationis: licet in cauda ſoleat interdũ dici, & ſi placet, cõmittaẽ tali auditori. Et Cancellarius ſibi cõmittit, & lacerat illã particulã, ne videatur hoc feciſſe ad inſtãtiã partis: quia nõ apparebit ex ſupplicatiõe. Et vide, quod no. Inn. extra de reg. iur. c. cũ olim. Sed qd ſi detur nominatim petitus, an poſſit appellari: dicebat Bald. & nõ. ſed bene põt recuſari, & allega. Io. an. in addi. Spec. de offi. delega.

2 ☞ Poteſtas ſi mittit banimenta per ciuitatem, quòd ubicunque uult quid petere à tali notario ſuo, qui uult recedere, compareat intra tot dies: aliàs non audietur, quòd iſtud banimentum non liget aliquem creditorem.

3 Conſules artiũ, licet ſint iudices, poſſunt tñ durãte cõſulatu coram Poteſtate cõueniri.

LEX XLVIII.

1 RAtione literarũ. † Magni magiſtratus durante officio, nec agere, nec cõueniri poſſunt. h. d. Quid de familia ipſorũ: idẽ videt̃, qa ipſi nõ ſunt iudices cõpetẽtes in cauſis familiæ ſuæ: vt in l. ſenatus.

2 ſ. de offi. præſi. † Vnde dicit hic Ang. q ſi poteſtas mittit bãnimẽta per ciuitatẽ, q qcũq; vult aliqd petere à tali notario ſuo, qui vult recedere, cõpareat infra tot dies, aliàs nõ audiet̃, quòd iſtud bãnimentũ nõ ligat aliquẽ creditorẽ, quin debeat ab illo habere: quia ipſe poteſtas non eſt iudex cõpetens cõtra aliquẽ de ſua familia: non debet ergo dimittere ipſum recedere, quouſq; fuerit ſyndicatus, vel faciat ſecurari ab eo: aliàs teneretur pro ipſo ſecundum ea quæ nota. in l. j. §. familiæ. j. de publi.

3 † In glo. ibi: ſed quid de minoribus: pone exemplum in conſulibus artium, qui ſunt iudices artificum, & nihilominus durante conſulatu poſſunt coram poteſtate conueniri.

2 ☞ Qualiter fiet denuntiatio uenditori, de lite mota contra emptorẽ? & uide nu. 6.

3 Procurator in rem ſuam (ut eſt uenditor in cauſa euictionis) quòd habeat declinatoriam fori ex perſona propria, ſi eſt fiſcus uel clericus: & quid in alijs ex perſona principalis conuenti? & quas exceptiones poſſint obijcere?

4 Si res euincitur, ille idẽ iudex euictionis (coram quo uenditor cauſam defendit) poterit cognoſcere inter emptorẽ & uẽditorẽ in cã euictiõis ad intereſſe, uel ad duplum.

5 Venditor qui uenit ad defenſionẽ emptoris, an poſſit ex perſona ſua petere, quòd cauſa compromittatur? remiſ.

6 A ſtor quando cogatur admittere uenditorem ad defendendum cauſam?

7 Sententia lata contra emptorem, qualiter, & ad quid poſſit mandari executioni, in bonis uenditoris.

LEX XLIX.

1 VEnditor ab emptore. †Venditor tenetur defendere emptorẽ (vt in cauſa euictionis) coram iudice ipſius emptoris, coram quo lis cœpta eſt: nec põt cauſam trahere ad iudicẽ ſuum, quẽ habet ex priuilegio: vel de iure communi.

2 muni. h. d. & ſemper allegatur. † In tex. ibi vt euictiõis nomine eũ defenderet. no. qualiter fiat denũtiatio: nõ enim denuntiatur ſolũ, q lis eſt mota: ſed requiritur q veniat ad defendẽdũ: hoc declara vt dixi in l. q abſentẽ. de ꝓcuratoribus. ſ. In text. ibi, priuilegiũ habere ſui iudicis, idem ſi allegaret habere propriũ iudicẽ, de iure communi, non ex priuilegio: quia eſt ea-

3 dem ratio. † In text. ibi, ſequi ſolere. no. ergo q procurator in rem ſuã, vt eſt vẽditor in cauſa euictiõis, nõ habet declinatoriã fori ex propria ꝑſona: ex perſona verò principalis cõuenti, bene poſſet declinatoriã opponere, pro ſuo intereſſe, etiam poſt lapſum termini fixum ipſi principali, ſi procurator compareret poſt lapſum termini per ea quæ not. Inno. in c. capitulum. extra de reſcrip. in gl. quæ incipit: ſed dicẽs nomine. Aliquãdo autẽ etiam ex perſona propria poteſt allegare declinatoriã, vt ſi erat fiſcus. vt not. C. de iure fiſci. l. iij. in ŋ. lectu. & ibi etiã per Bart. Itẽ ſi erat clericus iſte venditor vt poſſit trahere ad curiã epiſcopi. ita no. gl. ſingularis in c. clericũ nullus. xj. q. j. & Spec. in tit. de primo & ſecũdo decreto. §. reſtat. verſi. quid ſi dominus. Peremptoriã verò exceptionẽ bene põt obijcere procurator in rẽ ſuã ex ſua ꝑſona: vt l. procurator ad exhibẽ-

4 dũ. §. j. rẽ ra. hab. & l. idẽ q̃. §. generaliter. j. mand. † Et adde hic ſi res euincaẽ, ille idẽ iudex euictionis corã quo venditor cauſam defendit poterit cognoſcere inter emptorẽ & vẽditorem in cauſa euictionis ad intereſſe, vel ad duplũ. tex. de hoc videt̃ in l. minor. in fi. princ. j. de euict. & quod not. in l. cum eorũ. de ſen. per Bar. & Bal. poſt Ia. bu. C. vbi cauſę fiſcales. l. cũ vendẽte. quod eſt notandũ: quia hoc fit in cõſequentiam primæ litis:

5 aliàs nõ haberet iuriſdictionẽ. † Itẽ iſte text. facit ad. q. quam Bar. diſputauit, ſi ex forma ſtatuti cauſæ inter conſanguineos debeãt cõpromitti: & tu cõſanguineus meus vẽdidiſti rẽ meã Titio, & ego autẽ mouì litem Titio, tu venis ad defendẽdum, & petis cauſam cõpromitti: quia eſt cõſanguineus meus. Ego dico cõtrariũ, q ille Titius cõtra quẽ principaliter lis eſt mota, nõ eſt mihi cõſanguineus, nec poſſet me cõpellere ad compromittendũ: ergo nec tu qui venis procuratorio nomine, ad defendendũ ipſum, quia ex interuentu procuratoris, nõ debet conditio actoris effici deterior. & iſte text. facit pro iſta parte. cõtrarium tamen videtur ipſe determinare: quia per hoc compromiſſum nõ mutatur forũ: dic vt not. per eũ in d. l. procuratori ad exhibendũ. §. j. & not. in l. j. C. vbi in rẽ actio. vbi ponitur iſte caſus de quo hic. † Item an actor cogatur indiſtinctẽ

6 admittere venditorẽ, ad defendendũ cauſam: diſtingue vt ibi no. per glo. & Cy. q aut vult venire animo nouãdi, & liberandi emptorẽ à lite: & nõ tenetur ipſum admittere: vt l. ſi mãdato. in fi. princi. in verſi. item ſi dum negotia. j. man. licet gl. in l. liberto §. fi. in glo. quæ incipit ad cõdemnationẽ &c. dicat cõtrariũ. ſ. de nego. geſt. & malè. & alia gloſ. quę in cõtrarium eſt in l. non ſolùm. in princ. circa fi. mag. glo. j. de procur. ſi autem non veniat animo nouandi: tunc licet veniat, vt procurator in rem ſuã, & ſic efficiaẽ conditio actoris deterior, quia põt obijcere exceptiones perẽptorias ex ſua perſona: nihilominus tenetur ipſum admittere: vt l. ſed & ſi lege. §. pe. ver. quid tñ ſi is qui vendit. j. de peti. hære. niſi perſona principalis ſit legalior: vt ſ. de procur. l. ſi actor malit. quam tamẽ declara, vt ibi dixi.

7 † In glo. ij. ibi & ſic fortè de rebus vẽditoris ſatisfiet: ſed quomodo hic quia agitur de re ipſius actoris, & ſic de re propria ſibi ſatisfit: Reſpõdeo intellige glo. quando vltra reſtitutionẽ rei eſſet condemnatus ad aliquid aliud, puta, ad expenſas vel ad eſtimationẽ fructuũ: nam tunc intereſſe recuperat emptor, à venditore: & iſto caſu locum habet glo. & pro iſtis ſatisfacere tenetur de rebus venditoris, à quo ſi ipſe emptor ſolueret, poſſet recuperare, & pro iſta gloſſ. facit. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. j. manda. ibi dum dicit, & ſubſtantia debitoris &c. & quod no. ſ. de nego. geſt. l. diuortio. ſuper verb. poſſit.

2 ☞ Delegatus poſtquam acceptauit delegationem cogitur pronuntiare, & ſi eſt ſubditus delegati, cogitur delegationem ſuſcipere.

1 §. Iudices a præſide. †No. hic q delegatio facta ab aliquo iudice ordinario, non expirat, licet expirauerit officium ipſius delegãtis, & venerit ſucceſſor: imò durat in tẽpore ſucceſſoris: gloſ. intelligit hoc verum, ſi res non erat integra: quia incœperat vti iuriſdictione, antequã ille finiret officium, ſaltem per citationẽ: licet quidam requirant litis conteſt. quod nõ eſt verũ: vt l. & quia. ſ. de iuriſ. om. iu. † No. etiã quod delegatus cogitur pronũtiare, poſtq̃ acceptauit delegationem. facit l. iij. ſ. de arbi. Ante verò an cogatur ſuſcipere delegationem: diſtingue, aut erat ſubditus deleganti, aut non vt l. j. C. qui pro ſua iuriſdi.

2 ☞ Hæres licet poſſit conueniri in pluribus locis, ubi ipſe ſortitur forum pro legato, uel fideicõmiſſo: ſemper tamen in executione habet exceptionẽ, ut non cõpellatur ſoluere, niſi ubi eſt maior pars hæreditatis: niſi teſtator mandauerit alibi ſolui.

3 Quaſi contractus additionis hæreditatis cenſetur celebrari in loco, ubi eſt maior pars hæreditatis: non ubi hæres adit hæreditatem.

4 Statutum q̃ confectio inuentarij non profit hæredi, quo minus teneatur omnibus creditoribus inſolidum, an ſit ſeruandum quantum ad bona alibi ſita, & creditores alibi exiſtentes?

LEX L.

1 SI fideicommiſſum. †Hæres, fideicommiſſum vel legatum in genere, vel quantitate conſiſtens, non cogitur ſolue re niſi vbi eſt maior pars hæreditatis, licet alibi fuerit conuen tus, & condemnatus: vel niſi in loco vbi teſtator voluit expreſsè vel tacitè: vel vbi hæres habet domiciliũ, vel ſoluere inchoauit, vel tacitè vel expreſsè ſe aſtrinxerit. h. d. quaſi vſq; ad l. vix

2 videtur, ergo hic caſus de opi. † Io. quam gl. reprobat in l. q le gatur. ſ. eo. q licet hęres poſsit conueniri in pluribus locis, vbi ipſe ſortitur forũ pro legato vel fideicommiſſo: ſemper tamen in executione habet exceptionẽ, vt nõ cõpellatur ſoluere, niſi vbi eſt maior pars hæreditatis, niſi teſtator mandauerit alibi ſoluì: tũc enim non põt illã exceptionẽ obijcere: videẽ aũt hoc voluiſſe, ſi hoc dixit expreſsè: vel ſi per coniecturas apparet de quibus in l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. & ij. &. §. fi. vel niſi ſe aſtrinxerit tacitè vel expreſsè. vt in fi. huius l. cũ. l. ſequẽ. & prin. ſeq. & miror q gl. illã opi. reprobat, niſi quia fortè minus generaliter fuit locutus: quia in loco ſui domiciliũ põt cõueniri, & compelli ad ſoluendũ, & ita intelligatur verſi. pe. huius l. licet alibi ſit maior pars hęreditatis, vt patet hic poſt principiũ, ibi, vt ibi petatur, q expone. i. peti poſsit: nã & alibi põt peti, vbi hæres

3 ſortitur forũ. † Et ſic no. q quaſi cõtractus additionis hæreditatis cẽſetur celebrari in loco, vbi eſt maior pars hæreditatis, nõ vbi hæres adit hæreditatem: quia ille locus non videtur inſpiciendus: vt ſ. eo. l. de eo. & iſta eſt ratio illius. l. Et per hoc videtur determinari quæſtio, quã vidi de facto †, cum Florẽtiæ ſit ſtatutũ, q cõfectio inuentarij non profit hæredi, quominus teneatur omnibus creditoribus inſolidum. Et quidã habens bona Florentiæ, & alibi reliquit aliquẽ hæredẽ qui adiuit: quæritur, an ſtatutũ prædictum ſit ſeruandum quantum ab bona alibi ſita: & creditores alibi exiſtentes: & videtur diſtinguendũ, an maior pars bonorum eſſet Florentiæ, vt tũc ſit ſeruandum illud ſtatutum, quaſi ibi videatur facta aditio, licet alibi facta ſit: aut non, & tunc ſecus. In tex. ibi, ab aliquo petatur. ſubaudi in loco vbi nõ eſt maior pars hæreditatis, fortitur tamen hęres ibi forum, & ſubaudi, q tuit condemnatus, & cum peteretur executio, dicebat alibi eſſe maiorem partem hæreditatis, et nõ poſſet alibi, q̃ ibi compelli ad ſoluendum. In tex. ibi, vt ibi petatur. ſcilicet, cum effectu: & ſic petatur, id eſt, exigatur: nã ibi non alibi regulariter hoc fieri poteſt: ſed ſimplex petitio & cõ

4 demnatio bene põt alibi fieri. vt in prin. l. In tex. ibi niſi probe tur voluiſſe, ſubaudi, expreſsè vel tacitè, quod vltimum proba tur per coniecturas prouenientes, vel ex genere comparationis. vt j. eo. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. vel ex qualitate perſonarũ quibus legatur: vt in §. ſed ſi proponas. vel quia legatum conſiſtit in certa ſpecie alibi ſita: nam cenſetur velle, q ibi tradatur: vt in §. ſi ea res.

2 ☞ Aes alienum non ſequitur fundum, ſed totum patrimonium concernit.

3 Creditores qui cum mercatore (puta Florentino) tenent ibi tabulam, occaſione tabulæ contraxerunt, præferuntur alijs creditoribus in illis bonis, & quando poſſint petere ſibi ſolui de bonis alibi ſitis? & nu. 2.

4 Onus ſoluendi de fructibus bonorum certi loci, ſi illi nõ ſufficiunt, non debet ſolui de fructibus bonorum alterius loci: & ſi fructus unius anni illius loci non ſufficerent, expectantur fructus ſequentium annorum.

5 Quando tale onus dicatur concernere reditus duntaxat certi loci? & quando non?

1 §. Tractatum eſt. †Pone hic caſum, q hęres conueniebatur in alio loco, vbi erat certa pars bonorum hæreditariorum, quæ (non deducto ære alieno) faciebant maiorem partẽ hæreditatis: ſed deducto ære

Universidad de Deusto
Biblioteca

alieno ibi cõtracto,faciebat maiorẽ partẽ:quæritur an ibi cogatur soluere:& certè sic:quia illud æs alienũ non cõcernit illam tantũ partẽ bonorũ, licet ibi sit cõtractũ:sed cõcernit bona vbicũq; sita,& totũ patrimoniũ diminuit. Vnde facta dimi
2 nutione pro rata, remanet adhuc ibi maior pars hæreditatis. Hoc tñ verum:nisi illud patrimoniũ ibi existens fuerit deputatũ certo oneri ibi soluẽdo,quod de alijs bonis soluendũ non erat:de quo ponit exemplũ,quia tunc illud onus diminuit solum patrimoniũ illius loci. †No.ergo & semper allegatur,q; æs alienũ non sequitur fundum,sed totũ patrimoniũ cõcernit. Si ergo aliquis mercator Florentinus,alibi tenens tabulã, cõtrahat ibi debita:creditores qui ibi cõtraxerũt (si non sufficiũt bona ibi sita)possunt ire Florẽtiã, & petere sibi soluí de bonis sitis Florentiæ, Aduertendũ tamẽ q; si cõtraxerunt occasione tabulæ,primò debet inspici an bona ibi sita sufficiãt:& nisi in
3 defectũ illorũ,nõ debet Florentiã accedere: † & in illis bonis preferunt alijs creditoribus,qui nõ cõtraxerũt illa cõtẽplatione:vt hæc probãtur in l.procuratoris.§.si plures.ff. de tribu.& 4 de testa.mili.l.si certatũ.in prin. †No.in vers.quid tñ,q; onus soluendũ de fructibus bonorũ certi loci,si illi nõ sufficiunt nõ debet soluit de fructibus bonorũ alterius loci:si tamẽ fructus vnius anni illius loci nõ sufficerent,expectant fructus sequentiũ annorũ:vt l.ex eo.ff. de vino triti.& oleo lega.& plenè not.
5 in l.inter stipulantẽ.§.sacrã.ff. de verb.obli.tunc † aũt dicitur onus cõcernens redditus duntaxat certi loci:qũ iniungit specificè illis redditibus,puta,de redditibus vel fructibus talium bonorũ,debeat quid tale soluí annuatim. Si autem in diuersis orationibus relinquereẽ alicui tota quãtitas annua, & postea in alia oratiõe assignãtur loci, vnde cõmodius posset fieri solutio,tũc deficiẽtibus redditibus illius loci, recurreret ad reditus aliorũ locorũ:casus est notabilis in l.quidã testamento.ff. de leg.j.inspicias ergo diligẽter,qualiter onus iniungit reddi tibus certi loci,an in vna oratione,an in diuersis.facit.l.si quis seruũ.§.ij.ff. de leg.ij.no.istũ.§. In gl.quæ incipit.i.hoc casu ibi cũ Romę habeat domiciliũ,dic ista glo.nõ bene loquitur:quia licet Romæ sortiatur forũ ratione cõmunis patriæ,vt ibi possit cõueniri,si ibi reperiatur:non tamen sequitur,quòd ibi habebat domiciliũ si non habet ibi maiorem partẽ fortunarum suarum:& ideo expositio glos.non est bona:quia hic non opponitur exceptio ad cõuentionem, sed ad solutionem.scilicet vt ibi non cõpellatur soluere, licet ibi sit cõuentus & cõdemnatus, nisi patrimonium ibi existens sit deputatũ certo oneri ibi soluendo,quo deducto non sit ibi maior pars hæreditatis.

1 §. Sed & si rescriptũ est. †Not.hic q; in debitis cõtractis occasione vltimæ volũtatis,inspicit domiciliũ hæredis:vnde pro debitis hæreditarijs, nõ solũ põt hæres cõueniri vbi defunctus poterat (vt ff.eo.l.hæres absens.in prin.)sed etiam vbi hæres ex sua persona sortit forũ,& sic additur forus foro.& glo.volũt q; in loco domicilij hæredis cõpellat hæres soluere fideicõmissum, vel legatũ in genere cõsistens:licet ibi nõ sit maior pars hæreditatis:vt hic no.in gl.& in l.quod legatũ.ff.eo.sed Ioan.voluit cõtrarium,vnde potest saluari,q; opi. Io.habeat locũ,quãtùm ad alia loca, vbi hæres sortitur forũ, aliter quã ratiõe domicilij:vt licet in illis possit cõueniri,& condẽnari,nõ tamen cogatur soluere si alibi est minor pars hæreditatis, sed in loco domicilij,sic:iste tamẽ text.non vrget:quia hic nõ dicit, q; cogatur soluere,sed bene potest hic peti:& fortè opi.Io.verior est,

1 ☞ *Hæres conuentus in uno loco,ubi potest forum declinare:si soluit uni, quando cogatur etiam soluere alijs.*

2 *Si in illo loco sortiretur forum, non tamen ibi erat maior pars hæreditatis in aliquibus casibus de quibus hic,quòd non possit obijcere exceptionem, quòd alibi sit maior pars hæreditatis,seu uideatur ei renuntiasse, & quid in peremptorijs exceptionibus.quid si nullo modo sortiatur ibi forum? & num.1.*

3 *Testator si dicat relinquo tales fideicõmissarios in omnibus alijs bonis præcedẽtibus, & fideicommissis,illi non erunt simplices executores,sed erunt hæredes.*

1 §. Quoties autem. †Hæres. ponũtur aliqui casus in quibus hęres nõ potest obijcere exceptionẽ,q; alibi sit maior pars hæreditatis, vt compellatur ad soluendũ fideicõmissum vel legatũ. Primus est,qñ alibi incœpit soluere,intellige alibi.ff.quã vbi sortiatur forum alia ratiõe,puta,cõmunis patriæ, originis propriæ, vel paternæ:& ibi reperitur. Nam ex hoc fortificat forus illius loci,vt non possit declinari quantũ ad so.& q; si soluit vni,ibidem teneatur etiã alijs soluere,quod est mirabile arg.in auf.de hære. & fal.§.si quis autẽ non implẽs.secundũ Cyn.& Bal.vt C.ad l.fal.auf.sed cũ testator.facit.l.cum quidam.C.de nõ nu.pecu. Sed si in loco illo nullo modo sortiretur forũ propter solutionem factã vni,vel de vno legato non inciperet sortiri forũ quo ad alia,vel alios:quia iste nõ est de modis aptis ad sortiendum forũ,cum nõ sit de nominatis hic per gl.in l.hæres absens.§.j. ff.eo.& ita intelligebat Bald. Secũdus casus est, quãdo cõsensisset expresse alibi soluere, quàm vbi est maior pars hæreditatis,quod intellige modo prædicto.ff.alibi,q; vbi sortitur forum:aliàs expressa cõuentio extraiudicialis nõ faceret ipsum sortiri forũ,nisi promisisset expresse ibi soluere:vt l.si cõuenerit.ff.de iurisd.om.iud.iuncta.l.eũ qui.§.j.de constit.pe.† Tertius casus est,qñ esset cõuentus in alio loco, vbi sortiretur forũ,non tamẽ ibi erat maior pars hæreditatis,& in libello petebatur ipsum cõdẽnari,& cõpelli ad ibi soluẽdũ, & ipse nõ opposuit exceptionẽ istã,q; ibi non erat maior pars hæreditatis, sed oppositis alijs exceptionibus,iudiciũ suscepit:nã videt illi renũtiasse.vt l.sed & si susceperit.in prin.per quã Bar.alibi tenuit,q; qui alijs exceptionib9 oppositis,obmisit opponere exceptionẽ de incõpetentia iudicis, censetur prorogasse iurisdictionẽ,licet lis nõ sit cõtestata:& sic secundũ hoc cõtestatio nõ est necessaria,licet gl.dicat cõtrariũ:vt ipse plenè not.in l.quidã cõsulebat.ff. de re iud.iste tñ tex.nõ multũ facit.pro ea:quia necessariò debet intelligi, quãdo cõueniebat in loco, vbi sortiebat forũ:& sic nõ habebat exceptionẽ incõpetentiæ, quãtũ ad cõuentionẽ,licet haberet exceptionẽ quantũ ad executionẽ sentẽtiæ,vt non cõpellatur ibi soluere,sed cũ ista nõ tangit iurisdictionẽ,nõ fit hic prorogatio iurisdictionis, quia nõ poterat istũ forũ declinare,quãtùm ad conuentionẽ. An autẽ sit verũ id,quod Bar.dicit,est distinguendũ. Aut facit aliquẽ actum ex necessitate,vt quia satisfecit de iudicio sisti:vel pertinentẽ ad pręparationẽ iudicij,& ad liberandũ,vt quia petit copiã libelli cũ termino ad opponendũ,non opposita exceptiõe competentiæ:& tunc nõ videtur prorogare.vt ff.eo.l.nõ videtur in iudicẽ. Aut fecit actũ ex voluntate,& non pertinentẽ ad deliberationẽ:tunc dictũ Bar.vt no. Inn.in c.inter monasterium. extra de reg.iur.& per eundẽ in l.si cõuenerit.ff.de iurisd.om.

2 ☞ *Testator habens bona alibi, si legat alicui tot sestarios frumenti ad mensuram Paduanam,hæres compellitur Paduæ soluere uolenti legatario,licet alibi sit maior pars hæreditatis.*

3 *Si legat alicui ecclesiæ Paduanæ uel doctori Paduano, id legatum debet solui Paduæ (licet alibi sit maior pars hæreditatis) dummodo Paduæ sit sufficiens patrimonium ad hoc soluendum.*

4 *Legatum quando consistit in specie certa,existente in alio loco, quàm ubi est maior*

pars hæreditatis,uidetur testator uoluisse,quòd ibi soluatur,ubi est.

3 *Hæres potest compelli in alio loco quàm ubi est maior pars hæreditatis, ad cautionem de soluendo legato adueniente die uel conditione, non autem ad solutionem.*

6 *Si mando hæredi meo quòd emat tibi aliquam rem, uideor uelle de suo uel de bonis hæreditarijs:non de pecunia tua.*

7 *Si mando hæredi ut emat tesseras frumentarias, debet intelligi.i.frumentum tot mensurarum:non solum ipsas mensuras.*

8 *Quãtitas modica uel magna dicitur,inspecta qualitate psonæ nõ inspecta quãtitate.*

LEX LII.

Sed & si susceperit.

1 §. Si libertis suis. † In hoc enim.§.cum duob9 sequẽtibus, ponuntur alij tres vel quatuor casus, in quibus hæres cõpellitur soluere in loco,vbi non est maior pars hereditatis,nõ propter suum sensum tacitũ & expressum,sed propter tacitã voluntatem defuncti,quæ resultat,vel præsumitur istis casibus. † Et
2 ex isto primò no.q; si testator alibi habẽs bona, & legat alicui tot sextarios frumenti ad mensurã Paduanam,q; hæres compellitur soluere Paduæ,volente legatario:licet alibi sit maior
3 pars hæreditatis.†Ex.§.sequen.no.q; si legatur alicui ecclesię Paduanæ vel doctori Paduano,id legatũ debet solui Paduæ, licet alibi sit maior pars hæreditatis,dũmodo Paduæ sit sufficiens patrimonium ad hoc soluẽdum:hoc casu, quia deus qui repræsentatur in ecclesia est nobilissimus:vnde etiã doct.appellantur nobiles:vnde alibi Papinianus appellatur nobilissimus:& quando ista duo cõcurrunt scilicet nobilitas legatarij existentis in certo loco,& q; ibi sit patrimonium sufficiẽs, licet ibi non sit maior pars hæreditatis,est tamẽ ibi soluẽdum:
4 vt est casus hic notabilis. †Alij duo casus ponũtur in §.si ea, quando legatum cõsistit in specie certa existente in alio loco, quam vbi est maior pars hæreditatis:quia testator videturvoluisse,q; ibi soluatur,vbi est:vt ff.eod.l.quod legatum.in prin. & de hoc ibi dixi, quòd etiã potest peti actione personali per l.fideicommissum.post princip.ibi,nisi probetur:quia vbi testator vult soluí, ibi etiã põt peti:quod ibi patet, sicut in loco, vbi contrahentes conferunt solutionem:licet illa.l.quod legatum,videatur innuere cõtrarium, q; demũ possit peti ibidem actione reali,& in fi.nõ personali.sed Guf.de cug.tenet quod
5 dixi:vel distingue,vt ibi dixi:& illud puto verius. †Vltimus casus quando non petitur solutio legati, sed petitur cautio de soluẽdo legato,aduenìente die vel conditione:nam ad istã est compellendus hæres,etiã in loco,vbi nõ est maior pars hæreditatis:quia cessat ratio cum non incõmodetur ex solutione. Et ita ibi potest commodè cauere sicut alibi. Et vide omnino
6 Gul.de cug.in l.j.C. vbi fideicommiss.peta. †Et in isto primo §.nota,secundum Ange.quod si mando hæredi meo,q; emat tibi aliquam rem, videor velle de suo, vel de bonis hæreditarijs,non de pecunia tua, quasi non solùm grauamen facti vi-
7 dear sibi iniunxisse:imò grauamen iuris:casus est hic. †Item quòd si mando,vt emat tesseras frumentarias, debet intelligi, id est,frumẽtum tot mensurarum,non solum ipsas mensuras,
8 secundum verum intellectum glos. †Item no.in §.q; si proponas.tex.cum glo.q; modica quãtitas,vel magna dicitur inspecta qualitate personæ, non inspecta quantitate. Vnde respectu vnius pauperis vna quantitas potest dici maxima, & respectu vnius diuitis eadem quantitas potest dici parua, vel minima:& ad hoc semper allegatur.& glo.hic facit mentionẽ de comitissa Malthidia, quæ habuit magnum dominium in Italia,& multas terras:quia fuit filia cuiusdam regis Italiæ:& fuit anno domini.M.lxiij.& fuit adeo potẽtissima,q; etiã contra imperatorem bellum durissimũ habuit, & fuit valde devota,& multa monasteria fundauit in Italia,& multas terras donauit ecclesiæ Romanę.& de hac etiã per Cy.C.de arbi.l.fi.

2 ☞ *In casibus, in quibus monachus potest in iudicio consistere cum abbate: abbas ministrat expensas monacho:sic ut dominus seruo.*

3 *Quòd uix fit, tamen fit: & quid significet ista dictio, uix?*

4 *Qui gesserunt aliena negotia possunt petere calculationẽ, & reuisionem rationis,ut absoluantur ab administratione.* LEX LIII.

1 Vix certis. † Seruus dominũ nõ potest in ius vocare, nisi in casibus hic expressis. h.d. quorũ quidã cõcernũt publicam vtilitatẽ,qui ponũtur in versi.itẽ auctoris:vsq; ad ver.prætereà.& quidã concernũt libertatẽ,ab illo ver.vsq; in finẽ.& etiã in primo exẽplo in quibus collige hanc regulã q; vbicunq; dñs tenetur dare libertatẽ (quod põt cõtingere multis modis, de quibus hic) seruus põt
2 implorare iudicis officiũ,vt cõpellatur dare. † Quid in monachor:an in casibus de quibus hic,possit in iudicio consistere cũ abbate:vide in Spe.de statu mona.§.j.vers.xxvj.Et per archi. xj.q.j.de persona.& per Inn.extra de priui.c.cũ olim.Et in istis casibus dñs ministrat expensas seruo,& abbas monacho: vt l.
3 fi.C.de ordi.cogn.† In tex.ibi,vix,id est cum difficultate:et sic no.quod vix fit,tamen fit:vt in c.per centesimũ. extra de cog. spiritua. Aliquãdo exponitur, vix,id est nullo modo.ff. de leg. iij.l.si iure.ver.sed vix.de hoc verbo etiã habetur eo.ti.l.qui fi-
4 liũ.post prin.& in c.in nostra.extra de procu. † In tex.ibi de rationibus excutiendis repetet,quod no.pro illis, qui gesserunt aliena negotia vt possint petere calculationẽ, & reuisionẽ rationis,vt sic absoluanẽ ab administratione,& ne perstẽt in suspenso:& post mortem hæredes molestentur de mala administratione,& illud frequenter cõtingit,& est sanum consilium.

2 ☞ *Vna causa dicitur maior altera,quando se inuicem contingunt: & una est præiudicialis ad alteram(quando est uniuersalis)ut petitio hæreditatis,alia particularis ut petitio certæ pecuniæ,tanquam ab hærede uel de hæreditate.*

3 *Vel quando una est causa status,alia uerò est pecuniaria,uel criminalis.*

4 *Vel quando una est de re principali, ut de dominio fundi: alia de accessionibus ut de fructibus,uel de seruitute debita fundo.*

5 *Causa criminalis de una re est maior, & maioris præiudicij,quàm ciuilis in altera.*

6 *Ratione ordinis potest esse una causa maior altera,ut in petitorio & possessorio.*

7 *Quòd in alia materia aliquid potest dici maius:altero,de tribus modis remissiue.*

LEX LIIII.

1 Per minorem causam. † In minori causa supsedet quousq; cognitũ fuerit de maiori,et etiã fuerit terminatum.
2 h.d. † Qualiter aũt causa dicatur maior altera:gl.hic ponit plura exẽpla:quæ omnia finaliter tendũt ad hoc,quando duę causæ se inuicem contingunt,& vna est præiudicialis ad alteram, quod põt contingere altero de tribus modis. Primo,qũvna est vniuersalis,vt petitio hæreditatis:alia quando particularis, vt petitio certæ pecuniæ,tanq; ab hærede,vel tanq; de hæreditate:& tunc vniuersalis dicitur maior ratione authoritatis, quia fuit introducta à senatoribus,qui erant centũ numero, & quorum magna erat authoritas: vt l fin.C.de peti. hæredi. & ideo quousq; speratur illam moueri,siue iam mota sit:debet supersederi in quæstionibus particularibus,siue vertãtur inter eosdem de hæreditate contendentes:vt ff.de arb.l. non distinguemus.§.si is.siue inter vnũ ex eis & alios extraneos: vt l. si quis paupertatis.ff. de peti.hære.& in d.l fi.C.eo.& hoc ne per particularem quæstionẽ fiat præiudiciũ alicuale petitioni hæreditatis:quia si pronuntiaretur te mihi teneri tanq; hæredi Titij, videretur declaratũ me esse hæredẽ Titij,& sic fieret præiudiciũ illi,qui mouit mihi quæstionem:vel speratur mihi mouere petitionẽ hæreditatis asserendo se hæredẽ: supersedetur ergo in illa quæ facit præiudiciũ,& procedetur in illa cui posset præ
3 iudiciũ fieri. † Secundò põt cõtingere,qñ vna est causa status, alia verò est pecuniaria, vel criminalis:vt si assero te seruũ meũ & tu me accusas,vel agis contra me,nã prima causa status,dicitur maior in præiudicialibus ad tuas:quia tu es seruus meus nõ potes mihi mouere aliquã quæstionẽ ciuilem vel criminalem regulariter:vt patet ff.l.proxi.à contrario sensu. Isto ergo casu postquã mota est causa status,supersedetur in alia, cui fit præiudiciũ per sententiã latã in causa status: & sic econtra ad præcedentes in qua supersedeẽ in illa,quæ præiudiciũ facit,& hic in illa cui fit præiudiciũ:vocatur etiã causa status præiudicialis,propter magnũ præiudiciũ quod fit ei cui mouetur:quia quæstio status reputat,quæstio vitæ,& mortis cũ duplex sit vita,scilicet naturalis,& ciuilis:quæ cõsistit in statu hominis & status cõsistit in libertate & ciuitate. Et prædicta probantur in
4 l.quoniã.C.de adul.& l.ordinata.de libe. cau. † Tertio modo dicitur præiudicialis vna ad alteram,quãdo vna est de re principali,vt de dominio fundi,altera de accessionibus, de fructibus vel seruitute debita fundo:nam prima reputatur maior,et ideo quousq; illa pendet,si primò inchoata est.non potest mouerì secunda,per eundem actorem: quia prima sic se habet, q;

Universidad de Deusto
Biblioteca

abſolutoria in ea lata facit prejudicium in ſecunda. Sed ſi primò moueſ ſecũda, quę eſt minor, nõ prohibetur poſteà mouere prima, quæ eſt maior: imò põt moueri: & ſupſedebit in ſecũda mota tãquã i minori, vt hęc habenſ i.l. fundi & l. fundũ. & l. ſed ſi añ. ff. de excepti. vbi oĩno vide Bar. q allegat hãc gl. ad oẽs põdictos caſus. Põt ẽt eſſe vna maior altera, licet ibi ſe iuicẽ cõtingãt. vt cã criãlis de vna re & ciuilis de altera. nam criãlis eſt maior qa maioris ꝑiudicij. & ita loquiſ. l. fi. C. de ordi. iudi. et vl
6 timũ exẽplũ poſitũ in gl. † Itẽ rõne ordinis vna põt eſſe maior altera: vt in caſu. l. ſi debitũ. C. de hære. act. & ĩ petitorio & poſ
7 ſeſſorio: vt ſ. eo. l. ſi de vi. cũ ibi not. † Et adde vltimò, q in alia materia aliqd põt dici maius, altero de tribus modis, quod dic vt no. xxx. q. v. c. ecce. & adde quod no. et dixi. ſ. eo. l. qui prior.

2 ☞ Iudex ordinarius ſi cõpleto numero citationum ad ſniam audiendam delegauit, & cõmiſit prolationẽ ſniæ alteri, an ille poſſit eam ferre alia citatione non facta?
3 Nouus iudex an det nouam dilationem? & añ nouo litigatori detur noua dilatio?
4 Si cõpleto numero citationũ, iudex pronũtiauit citatũ fore cõtumacẽ: an poſteà poſſit ferre ſententiam quandocunque ſibi placet? an ſolum ultima die dilationis?

LEX LV.

Dictum quod ab anteceſſore.

1 † Si numerus citationũ nõ erat cõpletus ab anteceſſore, compleſ à ſucceſſore: & vlterior dilatio nõ daſ: Sed ſi erat cõpletus, tunc à ſucceſſore datur noua dilatio, licet anteceſſor dare teneretur. h. d. not. quod intellige, niſi ꝑdeceſſor cõpleto numero citationũ, ꝓnuntiaſſet citatũ eſſe cõtumacẽ, vel poſuiſſet ipſum in bãno ex forma ſtatuti: quia tũc eſſet acgſitũ ius alteri parti, vt virtute illarũ citationũ, & dictæ pronũtiationis poſſet ad ſententiã procedi: nõ ergo regriſ hic noua citatio, imò ſecũdũ q tenebaſ prædeceſſor. ſ. dare ſententiã, virtute ꝑdictorũ duorũ tenebitur, etiã ſucceſſor facere. vt ĵ. eod. l.
2 mortuo. ſecundũ doc. † Et ex ꝑdictis determinatur. q. ſi iudex ordinarius cõpleto numero citationũ ad ſniam audiẽdã delegauit, & cõmiſit ꝓlationẽ ſnię, cuidã, vtrũ ille poſſit eã ferre, alia citatione nõ facta. An aũt teneaſ citare ad dicẽdũ cõtra cõmiſſionẽ, & poſteà ad ſententiã audiẽdã? quã. q. vidi de facto in quodã cõmiſſario qui ſniam tulit, nec apparebat de aliqua citatione facta ꝑ eũ, cui fuerat cõmiſſa ꝓlatio ſententię & eã ponit Spec. in ti. de cita. ff. ver. Itẽ q̃riſ ecce. & videtur terminari, q nõ teneaſ citationẽ facere p. l. mortuo. ĵ. eo. Ioã. an. ibi. in addi. videſ tenere cõtrariũ per hãc. l. ſed põt diſtingui: vt ſ. dixi. Aut delegãs ꝓnũtiauit ipſum cõtumacẽ, vel nõ: & adde quod not. Inn. in. c. dudũ extra de elec. in gl. pe. & Archi. v. q. iij. c. ſi ęgrotans. & xxiiij. q. iij. de illicita. † Item adde, q ſicut nouus iudex
3 nouã dat dilationẽ vt hic, ita & nouo litigatori. i. hęredi vni ex litigantibus noua daſ dilatio: licet in ꝑſonã defuncti numerus citationũ, eẽt cõpletus. vt ſ. de feriis. l. oratiõe. C. ſi pẽdẽ. appel. mors interue. l. fi. Iſta. l. tñ loquiſ de dilatiõe expectatoria. ſed illa in ꝓbatiõe, ꝓbatoria. & Bar. videſ velle q nouus iudex ſi cut poteſt dare nouã dilationẽ expectatoriã, vt hic: ita et ꝓbatoriã, q nõ placet: quia per lapſum primarũ dilationũ iam erat q̃ſitũ ius parti, vt noua dilatio ꝓbatoria eſſet danda, niſi ex cã iuſti impedimẽti, quod fuiſſet ĩ primis: vt l. fi. ſ. de fer. q ius nõ põt iudex auferre: vt in c. indultũ. de re iudica. lib. vj. & ſ. de fe. l. j. §. j. & ẽt. ſ. dixi. Sed nõ ſic queriſ ius p lapſum expectatoriarũ dilationũ, vt patet in l. & poſt edictũ. ĵ. eo. vbi poſt cõpletũ numerũ edictorũ, adhuc iudex põt ex ſupabũdãti, inuita parte aliud edictũ mittere. & in c. cõſuluit. extra de offi. deleg. niſi poſtquã ꝓnũtiaſſet partẽ fore cõtumacẽ, vel ipſam poſuerit in banno, & ꝓnũtiatio trãſũſſet in rẽ iudicatã. In tex. ibi: in numero trium edictorũ. i. citationũ quæ olim fiebãt ꝑ edicta quę ponebanſ in albo ꝓtoris; vel loco publico & erat neceſſarius numerus triũ edictorũ vt peruenireſ ad ſententiã diffinitiuã, ad quã debet perẽptorie citari: et perẽptoriũ dicitſ ꝑcedẽtibus tribus edictis: vt ĵ. eod. l. ad perẽptoriũ. & C. quomodo & q̃n iu. l. tres denũciationes. In tex. ibi, cõnumerari debet. ſubaudi, & cõpelli, debet à ſucceſſore numerus qui nõ fuerat cõpletus ab anteceſſore cõputato illo, nec vlterior citatio vel edictũ debet fieri à ſucceſſore: ſecus ſi ab anteceſſore fuerat cõpletus, vt ſe
4 quitſ. † Sed quæro hic iuxta ea quæ. ſ. dixi ſi cõpleto numero iudex ꝓnũtiauit citatũ fore cõtumacẽ, vtrũ poſteà poſſit ferre ſententiã q̃cũq; ſibi placet, illo vlteriꝰ nõ citato: videtur q nõ: ſed q debuit eã ferre vltima die citatiõis: aliàs nõ valeat, ſi illa die, qua dixit ſe laturũ ſententiã & ad quã audiẽdã citauit, eam nõ tulit: vt l. cum nõ eodẽ die. C. q̃n prouoc. non eſt neceſſe. vbi videtur caſus. cõtrarium ibi determinat Bald. & etiã cõſuluit, q dic vt ibi plenè per eum. & ſi ferret eam die ſequẽti, nõ eſſet in dubio: vt in d. c. cõſuluit. ſed quãdo eam ferret ex interuallo, eſt maius dubiũ per. d. c. cõſuluit à contrario ſenſu: & iſtam queſtionẽ habui de facto & cõſului ſecundum opin. Bald. qui mouetur pulchris rationibus. & ad oppoſitionem reſpondet.

2 ☞ Sentẽtia lata cõtra procuratorẽ ſuſſum, poteſt ratificari à domino in ſui prædicium, & uidetur eam approbare appellando ab ea, & ſi fuit lata pro ipſo procuratore, an dominus poſſit eam ratificare in ſui fauorem?
3 Ratificatio facta ex poſt facto in quibus caſibus nihil operetur?
4 Si aliquis tanquã delegatus, cum nõ eſſet, cognouit de cauſa, quod nõ poſſit ſuperior, ad quem pertinet delegatio ratificare proceſſum, & facere ipſum ualidum.

LEX LVI.

1 Licet verum. † Iudicum agitatũ cum falſo procuratore poteſt per dominum ratificari. h. d. In tex. ibi veriſſimũ eſt. q. d. & non falſum procuratorẽ, & ſic videbatur, q ſi falſus procurator meo nomine litem tibi mouit, & poſt litem cõteſt. ego ratum habui, & poſteà contra ipſum lata fuerit ſententia, quòd mihi nõ noceat in iure meo, vel in actione mea: quia inſpecto principio cum non habeat mãdatum, actionẽ meam & ius, meum in iudiciũ non deduxit, ergo nouo iudicio opus eſt: vt ſ. eo. l. non poteſt videri. ſed cõtrarium eſt, quia licet reuera non deduxerit in iudicio, ſecuta tamẽ ratihabitione quaſi mandato comparatur, & retrofingitur retro in iudiciũ deductum. Loquitur ergo iſta. l. quãdo ratificatio fuit facta lite pen
2 dente. † Idem ſi lite finita, & lata ſententia contra procuratorem meum: poſſum enim eam approbare in mei ꝓiudicium, & video approbare appellando ab ea: non dico quantum ad eius tenorem, quia qui appellat tenorẽ ſententiæ, approbat, ſed quantùm ad factum procuratoris, quod video habere ratum in l. iij. §. fin. ĵ. rem ra. habe. Quid aũt ſi fuit lata pro ipſo procuratore, an poſſim ipſam ratificare in mei fauorẽ. Pe tenuit q non. C. in quibus cauſis in integr. reſtit. non eſt neceſ. l. ſi tutor. vt ibi not. per. Cyn. ſed gloſ. ordin. tenet contrarium in l. ſi mater. §. hoc iure. ĵ. de excep. rei iudica. & illã tenet Bar. Bald. autẽ & Ange. hoc limitant notabiliter, ſi lata eſt cõtra preſentem: ſi autẽ lata eſt contra abſentẽ, & citatum ad inſtantiã falſi procuratoris, tunc quia citatio non arctauit citatum, q pater, quia ſi cõparuiſſet nõ tenebatur cum eo in iudicio ſiſtere, niſi probaret mandatum, vt ſ. eod. l. iij. talis ſententia non valet tanquàm lata contra non citatũ. Tu dic hoc verum, quãdo nunquã comparuiſſet in iudicio: & ſic nõ eſſet legitimata perſona procuratoris: ſi verò cõparuit, & perſona procuratoris fuit legitimata per lit. cõte. vel per pronũtiationẽ iudicis, tũc teneba
3 tur ad eius inſtãtiam, & in illa lite cõparere, quouſq; probaret illũ nõ eſſe procuratorẽ. vt l. inter quos. §. alieno. ĵ. de dam. infect. & iudiciũ eſſet validũ, quantũ ad perſonã procuratoris: licet nõ quo ad præiudiciũ domini, vel eius vtilitatẽ, ſi nõ ratificaret: ſecuta ergo ratificatione extẽdiſ ad vtilitatẽ dñi, quoſq; actus nõ erat ipſo iure nullus: quia ratificatio inuenit aliqd in quo operer, ſecus ſi nõ inueniret: vt dicã ſup. glo. & iſtã limitationẽ ad dictum Bal. & Ange. not. quia ipſi non preponderãt, & nimis generaliter fuerũt locuti. † Limita autẽ hanc. l. quia habet locum prę terquã in iudicio agitato coram principe per falſum procuratorẽ: quia non põt ratificari, per ea q̃ not. Inno. in. c. ex parte decani. extra de reſcrip. Et niſi iudex pronũtiaſſet illum procuratorẽ non eſſe ſufficientem, vel eius mãdatum non eſſe legitimũ vt not. Bald. in authen. ei qui. C. de temp. ap. dubito tamẽ an dictum ſuum ſit verum: quia iſta pronũtiatio nõ nocet domino. vt dixi. ſ. eod. non obſtat idcirco. §. fi. quo
minus poſſit ratificare. Itẽ limita, niſi dominus ſemel reproba uerit factũ falſi procuratoris: vt l. diſpenſatorẽ. ĵ. de ſolu. in fin. & adde quod no. Bald. in l. falſus. C. de fur. Itẽ vbi requiriſ iuſtus, nõ habet locũ ratificatio: quia iuſſus debet præcedere. vt l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. de acquir. hæred. Nec etiã vbi cõſenſus requiritur pro forma, vt ſi ex forma ſtatuti minor non poteſt agere ſine cõſenſu conſanguineorum, nec enim potuerunt ratificare ex poſt facto: quia actus nõ fuit celebratus eorum

rum nomine: & de hoc vide per Bal. in l. j. ante ſi. C. qui admit. ad bo. poſ. In gl. ibi, qui poterat eſſe procurator: dic idem dico, ſi non poterat, tñ poterat in iudicio conſiſtere per ſe, vt miles vel mulier, quia per lit. conte. legitimaſ eorũ perſona, & à dño dicuntur procuratores. vt l. ita demũ. C. de proc. ſecus, q̃n non poterat eſſe in iudicio, nec pro ſe, nec pro alio, vt ſeruus vel pupillus, vt ſequiſ in gl. quare tunc dñs non põt ratificare. Ratio eſt, quia illud iudiciũ eſt ipſo iure nullũ, etiã quo ad ipſum pupillũ, vel ſeruũ, poſtq̃ in iudicio eſſe nõ poſſunt. vt ſ. eo. l. non idcirco. §. fi. ergo non põt ratificare: quia ratificatio non reperit aliquid, in quo poſſit operari: nõ ſic q̃n poterat eſſe in iudicio ſaltem per ſe: quia tũc, tenet iudiciũ, ſaltẽ in eorũ præiudiciũ, vnde ratificatio reperit aliquid ratificabile: & iſta fuerunt
4 verba Ian. in c. prudentia. extra de offi. dele. † In gl. ſeq. in fin. ibi ſed cõtra. puto, ſubaudi, & bene, licet contrariũ no. gl. in l. j. C. qui pro ſua iuriſdi. ſed iſta cõiter tenet & alia quæ eſt in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. q ſi aliquis tanq̃ delegatus cum non eſſet, cognouit de cauſa, non poſſit ſuperiori ad quem pertinere t delegatio ratificare proceſſum, & facere ipſum validũ, etiã ſi ſine nomine ipſius cognouit: quia proceſſus eſſet ipſo iure nullus, cũ in iudicio requirantur tres perſonæ. ſ. actoris & rei: vt ĵ. eod. l. ſi inter litigatores. & etiã iudicis: vt in c. forus. extra de verb. ſig. & hic deficit perſona iudicis. & adde quod not. in d. c. prudentiam. extra de offi. dele. in prin. & quod not. gl. in l. ij. C. de iure fiſci. lib. x. & Bart. in d. l. j. C. vbi de cri. agi opor. & l. ſi vni. in fi. ĵ. de re iudi. & quod no. ix. q. ij. c. j.

5 ☞ Filiuſa. q. poſſit condemnari & carcerari: & q. in bonis caſtrenſibus poſſit exe cutio fieri, & an cõtra patrẽ fieri poſſit in peculio profectitio ſeu legitima?
6 Inſtantia ſicut tranſit in hæredem, ita & in uniuerſalem ſucceſſorem lite conteſ. fallit in fiſco, qui habet proprios iudices.
7 Inſtantia iudicij quando incipiat? & quando liſ? & quando iudicium?
8 Translatio inſtantiæ per mortem fit ipſo iure, nec requirit ceßionem. & nu. 7.
9 Succeſſor uniuerſalis, non tenetur ultra uires bonorum in quibus ſucceſſit.
10 Filius familias q. hodie habeat hæredem, & pater ſibi ſuccedat, ut hæres, & qualiter teneatur?
11 Iudicium cœptum à patre an tranſferatur in filium non hæredem? in his quæ ſibi competunt, ut filio.

LEX LVII.

1 Am ex contract. † Mortuo filio inſtantia inchoata cũ eo tranſit ad
2 patrem, licet actionis qualitas alteretur h. d. † In tex. ibi cõpetit actio: dic & põt condemnari, & carcerari: vt l. pe. C. qui bo. ce. poſ. & in bonis ſuis, ſi qua habet, fieri executio in caſtrẽſibus ĵ. de noxalibus. l. quoties. & l. ſi cõdemnatus. Sed an poſſit fieri executio contra patrem in peculio profectitio, quod eſt in dominio ipſius patris, licet in adminiſtratione filij? dic vt no. ĵ. ſolu. mat. l. ſi filio. per doc. & per Bart. in l. ſi finita §. ſi de vectigalibus. ĵ. de dam. infect. & ſi non habet peculiũ, an poſſit fieri in legitima, vel in his ad quæ pater ſibi tenebaſ pro alimentis? dic vt no. in Spec. de exec. ſententiæ §. ſequitur ver. quid ſi filius. & per Io. an. in c. ij. de delict. puerorum. & per Guli. de cu. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. l. ſi qua pœna. Et hoc viuente filio poſt condemnationẽ: ſed ſi filius moriatur ante condemnationem, an tranſeat inſtantia in patrem? & ſi tranſit, quatenus debet condemnari: loquitur ſequẽs ver. † In tex. ibi poſt
3 litem conte. transfertur iudicium in patrem. No. ergo quòd ſicut inſtantia tranſit in hæredem, & in vniuerſalem ſucceſſorẽ: nam iure iſto filiuſa. non habebat hæredem ſed pater diceba tur eius vniuerſalis ſucceſſor, quia omnia, quæ filius habebat etiam caſtrenſe vel quaſi, occupabat iure patrio. i. iure peculij, non tanquam hæres, ſed tanq̃ pater vt l. ij. ĵ. de caſtren. pecu. Longa autem eſt differentia inter hæredem & vniuerſalẽ ſucceſſorem: nã & fiſcus eſt vniuerſalis ſucceſſor, & non hæres: vt no. in l. inter eos. in fi. ĵ. de fideiuſ. In hoc tñ æquiparatur pater hæredi, vt in ipſum tranſeat inſtantia: nõ ſic, in fiſco. vt l. ſi conſtãte. §. fi. ĵ. ſol. mat. quoniã habet ſuos proprios iudices. Vnde potius extinguiſ inſtantia inchoata contra defunctũ, vel cõfiſcatũ quã tranſeat in fiſcum, vt ibi patet: in alio tñ eſt differentia inter hæredẽ & patrẽ: quia in hæredẽ trãſit inſtãtia, etiã lite nõ
4 cõteſtata: vt colligiſ ex l. defunctus. ſ. de proc. ſed in patrẽ non niſi lite coteſt. per filiũ: vt in iſto tex. ſecundũ † Ang. in l. ſi ſeruus. ſ. de infami. proprie tñ inſtãtia quantũ ad tẽpus triẽniũ, dicitur incipere à tẽpore lit. cõteſ. & nõ ante: vt l. properãdũ. poſt prin. C. eo. ti. ſed quantũ ad trãſmiſſionẽ, a
a põt dici incipi ab ipſa citatiõe, ſicut dicitſ incipere liſ: a vt in cle. ſi. vt lit. pen. & inſt. de pœna teme. litig. vbi iudiciũ dicitſ inci pere à citatiõe. vt no. ſ. de in ius voc. ſuper
5 rub. † An autẽ trãſeat inſtãtia in ſucceſſorẽ ſingularẽ, vel in fideic. vniuerſalẽ: vide per Bar. in l. ſi cũ homineꝫ. ĵ. de fideiuſ. & no. qa iſta trãslatio inſtãtiæ in hęredẽ vel ſucceſſorẽ vniuerſalẽ fit ipſo iure per mortẽ, nec regriſ alia ceſſio fiẽda ꝑ illũ, cõtra quẽ fuit inchoata, vt hic colligit. In text. ibi, dũtaxat de peculio glo. ſuper hoc verbo ſatis dubitauit: qa trãslatio debet fieri in eadẽ ſpecie, & qualitate, in qua erat inchoata cõtra filiũ, poſtquã perſona ſua transferẽ in patrẽ. Sed cõtra filiũ erat inchoata inſolidũ. i. vt debere inſolidũ cõdẽnari: ex nũc alterat iſta qualitas in perſona patris, vt nõ cõdẽnetur niſi de peculio: vnde ꝓcedit hoc. gl. nõ bñ declarat, nec Doct. Ego declaro ſic: nã ſicut in hæredẽ nõ trãſferẽ niſi eatenꝰ quatenus eſt hæres: ita nec in vniuerſali, niſi quatenꝰ ad ipſum pue nit de peculio, & de bonis filij: ergo eatenꝰ trãſit, vt vſq; ad vires peculij debeat cõdẽnari, & nõ vltra: & ĩtelligo de quocũq; peculio nõ ſolũ, ꝓfectio, ſed etiã caſtrẽſi, vel quaſi q̃ pater iſto
6 iure occupabat iure peculij. † Et ſic no. q vniuerſalis ſucceſſor nõ teneẽ vltra vires bonorũ in q̃bus ſucceſſit: ſic videmus ĩ fiſco. vt l. j. §. an bona. ĵ. de iure fiſci. ſed in hæredẽ q̃ totaliter repreſentat perſonã defuncti, & ſic teneẽ, et cõdẽnaꝰ inſolidũ ſicut defunctꝰ eſſet cõdẽnat, & vltra vires hęreditatis, iure iſto: vt l.
7 quę dotis. ĵ. ſol. mo. licet hodie, ſi cõficiat inuẽtariũ, ſecꝰ: † Ideo dico, q hodie cũ filiuſa. habeat hæredẽ, & pr̃ ſibi ſuccedit vt hęres nõ iure patrio, vt olim, nõ habebit locũ q̃ hic dicitſ. Imò ſi capit bona filij ꝓpria, vt aduẽtitia, vel ꝓfectitia, tenebitſ iſoli dũ, ſi nõ cõfecit inuẽtariũ. Sed ſi nõ habebat bona propria, ſed ſolũ ꝓfectitiũ: illud nõ occupat põ vt hęres, ſed iure peculij, vt olim, cũ ſit in eius dñio, & eius adminiſtratio filij finiẽ nõ mor te: vt patet in l. cẽtũ. C. fami. ercíſ. vñ in illo adhuc haberet locũ iſta. l. Sed oppono, q mortuo filio habebat de nouo liſ ĩchoari cõtra patrẽ, agẽdo actiõe de peculio annali. vt ĵ. q̃n actio de pec. eſt annalis. p totũ. Sol. illud, ꝓederet, ſi liſ nõ eẽt inchoata cõtra filiũ: ſed q̃n eſt ĩchoata, nõ expedit, q inchoeẽ de nouo: aliàs liſ ſup actiõe de peculio, q̃ eſt ꝓtoria, cũ trãſeraſ inſtãtia inchoata cõtra filiũ ſup actiõe ciuili, quæ trãſit ĩ patrẽ occupãtẽ bona filij: tñ alteraſ cõdemnatio: vt hic. Nõ ergo credas, q hic pater condẽnareſ de peculio in actione de pec. quia illa nõ fuit inẽtata cõtra filiũ, vt regulariter nõ cõtra filiũ, ſed vt contra patrẽ detur, niſi in caſib⁹. l. ſi filiuſa. ſ. e. ſed ferẽ in actione ciuili cõtra filiũ inẽtata. Et iſtud fuit de mẽte gl. magnę ĩ prin. dũ dicit, qa ſi añ liẽ cõteſtatã nouũ dareẽ iudiciũ in patrẽ, ſubaudi, in actione de peculio, ex illo tit. q̃n actio de pec. eſt anna.

In fin. tex. ibi trãſactio iudicij datur. q̃n ergo ꝓcurator moritur, transferẽ inſtãtia in dñm ſine ceſſione ipſo iure: ſed q̃n revocatur, videẽ neceſſaria ceſſio, vel nouatio, iuxta ea quæ no. ſ. de procu. l. mutari. & l. in cauſæ. §. fi. vel dic, vt ibi dixi: quia etiã tũc nõ regriſ, qa nullo iure hoc caueẽ: licet glo. q̃ ſunt ibi: dicãt cõtrariũ: vt ibi dixi ſecundũ Bal. In glo. ibi datur in patrẽ, ſcilicet tanquã legitimũ adminiſtratorẽ, ẽt ex cõtractu, vel delicto filij: olim nõ ex delicto, ſed ex cõtractu dabaſ cõtra patrẽ de peculio, & cõtra filiũ inſolidũ. Non ergo ſuſcepit hoc die pater iudiciũ ſuo noĩe ex cõtractu filij: licet olim ſuſciperet in actiõe de peculio, ſed ſuſcipit noĩe filij, ſicut tutor noĩe pupilli, & ſic cõdẽnatur executor in bonis filij ſicut in bonis pu
8 pilli. † Quęro qd ecõtraꝰ vtrũ iudiciũ cœptũ à patre trãsferatur in filium nõ hæredẽ in his, quę ſibi cõpetũt vt filio? vide de hoc bonũ tex. cum gloſ. in l. ſi operum iudicio. ĵ. de ope. liber.

2 ☞ Delegatus per litis conteſtationem factam coram eo, non efficitur dominus litis.
3 Mandatum iuriſdictionis poteſt quandocunque reuocari. ſed delegatus principis qui ſubdelegauit in totum, reuocare non poteſt, nec etiam iudex ordinarius excommunicatus poſt delegationem.
4 Reuocans delegationem: alteri cauſam delegare non poteſt, princeps tamen poteſt.
5 Iudicium & inſtantia coram delegato cœpta non ſoluitur, nec finitur, licet iuriſdictio ſit reuocata: ſed tranſit in ipſum delegantem, uel ſubrogatum.
6 Iudex ſuperior poteſt reuocare iuriſdictionem inferioris, qui eſt eiuſdem tribunalis, & ſibi inhibere ne in aliqua cauſa procedat: & quid ſi inferior non eſt eiuſdem tribunalis? & num. 7.
7 Archidiaconi iuriſdictio non poteſt, ab epiſcopo reuocari, licet poſſit ſibi inhiberi, ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Nō valebit, adde q̄ dicit Cal. cōsi. j. de offi. vic. q̄ si ēps existēs extra diocesim cōferat beneficiū ad q̄d cōferendū vicarius ēt habebat speciale mādatū & illud cōtulit ea die, qua ēps cōtulit, præfertur collatio ēpi tanquā superioris.

b ¶ Actis. dicit Iudo. Ro. cōsi. c. q̄ sūa lata per successorē, nō visis actis predecessoris est nulla, dato q̄ rectè pronunciauerit.

c ¶ Pertinere. De hoc verbo pertinere vide Bar. Sozi. consi. x. Ludo. Ro. cōsi. cccclxvj.

procedat in causa.

8 *Quando in curia seculari incidit aliquis articulus præiudicialis, & spiritualis, qui remitti debet ad ecclesiasticum: potest ecclesiasticus iudex inhibere seculari, ut interim in causa non procedat: & quid operatur talis inhibitio?*

9 *Ecclesiastica pēs dicitur maior, ad coercendū secularē.*

10 *Delegans sicut potest totam iurisdictionem delegatam revocare, ita & interlocutoriam latam à delegato, sicut etiam posset suam.*

LEX LVIII.

IVdicium soluitur. † Delegatus nō pōt in causa ꝓcedere, si delegās vetuit vel inhibuit, nec ēt inferior iudex si superior habēs maius imperiū in illa cā similiter ihibuit: & si delegatus acqrat iurisdictionē ordinariā delegantis, finit iurisdictio delegata. h. d. ista bona lex & vulgaris. † Primò dictū cōmuniter allegatur, q̄ delegatus per lit. cōtest. corā eo factam non efficitur dñs litis. quod patet, quia nihilominus potest ab eo iurisdictio aduocari per delegātem, vt hic: quod nō esset, si esset dominus litis effectus, vt videmus in procuratore post litis cōte. & hoc voluit glo. in l. & post litē. ff. de procu. quæ allegat ista. l. sed reuera ista. l. nō dicit, quòd delegans reuocauerit delegationē, sed q̄ vetuit delegatū in causa procedere, & ista possunt simul stare, quòd delegatio nō sit reuocata, & nihilominus delegatus nō possit vti iurisdictione, & sic habebit eam, nō tamē exercitiū. † Cōmuniter tamen illud dictū tenetur per oēs legistas, & Cano. q̄ mandatū iurisdictionis possit reuocari, quādocunq̄: licet secus, in mandato procuratoris. Hoc tamē verū, quādo delegās erat ordinarius, qui delegādo nō desinit esse iudex: si autē erat delegatus principis subdelegauit, siquidē in totū, tunc postquā subdelegatus incœpit vti iurisdictione, ille subdelegās desinit ex toto esse iudex, nec potest subdelegationē reuocare: vt est tex. hodie in c. quāuis. de offi. deleg. li. vj. secus si nō incœpisset vti iurisdictione, licet subdelegatus accepisset, vt ibi patet: sed ꝓcurator qui aliū substituit, ex potestate sibi data, postquā substitutus acceptauit, licet nō incœperit vti, non pōt illū reuocare: vt in c. iij. de procu. lib. vj. † Itē limita, quod dixi, si delegans ordinarius nō est excōicatus: aliàs si post delegationē incurreret excōicationē, nō posset reuocare delegationē. & ita limitat istā. l. Inn. in c. licet. de offi. dele. Itē Gul. de cug. limitat alio modo, vt possit reuocari quantū ad hoc, q̄ ipse delegans cognoscat per seipsum: nō quantū ad hoc vt possit alteri delegare, ne faciat iniuriā primo delegato: ita elegāter no. Gul. vt refert Bar. in l. & quia. & ff. de iurisd. om. iudic. per. l. placet. la. ij. C. de peda. iud. quod intelligo verū in ordinario de inferioribus à principe: nā princeps potest alteri delegare, si vult etiā nulla subsistente iusta causa, quare auocet à primò, cū habeat plenitudinē potestatis, nō sic alius inferior: & secundū intellectū dum tex. dicit iudicium soluitur, debet exponi, id est, iurisdictio reuocatur.

5 † Nam ipsum iudiciū, & instātia corā delegato cœpta nō soluitur, nec finit, licet iurisdictio sit reuocata: sed trāsit in ipsum delegantē, vt virtute eiusdē instātiæ, & processus possit seruare sententiā, sicut successor virtute & ꝓcessus inchoati corā prædecessore: vt l. mortuo. j. eo. & eodē mō alius delegatus surrogatus loco illius, quod facere pōt quilibet ordinarius ex cā iusta. vt ff. eo. l. si longius. in prin. nō sine cā, secūdū opi. Guli. quā

6 not. † In secūdo dicto pone exēplum, q̄ inferior est eiusdē tribunalis cū superiore, vt in episcopo, & eius vicario, qui vicarius habet ordinariā iurisdictionē: vt in c. j. de offi. vica. lib. vj. tñ episcopus est sibi superior: vnde pōt à vicario iurisdictionē auocare, vel sibi inhibere, q̄ in aliqua cā nō ꝓcedat et sic auferre sibi exercitiū, & tunc nō valebit [a], quod facit per hāc. l. Vel pone in potestate & suo vicario, qui ex forma statutorū solent iurisdictionē ordinariā habere: pōt etiā exēplificari q̄n habēt diuersa tribunalia, tñ inferior cognoscit tanquā vicarius superioris. vt in archidiacono, & episcopo: & tūc pōt inhibere ēps archidiacono, sed nō auocare ab eo iurisdictionē: licet sec⁹, in casu præcedēti, q̄a vicarius ēpi ponit ab episcopo, & vicarius potestatis à potestate, ideo possunt ab iniūcē revocari; quia eatenus est apud eū iurisdictio ordinaria ex forma iuris cōmunis, vel statutorū: quatenus est in officio de volūtate superioris: † sed archidiaconus potest poni à Papa, ideo nō potest ab episcopo revocari: licet possit sibi inhibere. & istud voluit Innoc. in c. dilecto. de offi. archidi. in quadā parua glos. Si autem non cognoscit inferior: vt vicarius superioris, sed iure suo, vt magistratus municipalis, qui subest prę sidi, puinciæ, vel episcopus qui subest archiepiscopo, nō pōt superior sibi inhibere, q̄ in causa aliqua non procedat nec iurisdictionem illius in aliquo impedire: vt in auc. de defen. ciui. §. interim. & §. nulla. col. iij. & no. per gloss. in cle. j. de celebratio. missa. quæ incipit

8 argu. collige. & facit. c. Romana. de foro compe. li. vj. † Potest etiam poni hic exemplū in iudice ecclesiastico quādo incidit in curia seculari aliquis articulus præiudicialis, & spiritualis, qui remittitur ad curiā ecclesiasticā: nam potest ecclesiasticus iudex inhibere seculari, vt interim in causa nō procedat, quæ inhibitio operaē, vt quicqd posteà fieret nō valeat, sed reuocetur per modū attētati per. c. tuā, cū ibi no. extra de ordi. cogni.

9 & in c. nō solū. de appel. li. vj. † In glo. mag. nā & ecclesiastica potestas dicitur maior ad coercendū secularē: vt no. gl. in c. li-

10 cet. de iureiu. lib. vj. † Et adde, q̄ sicut delegatus potest totā iurisdictionē delegatā revocare: ita pōt revocare interlocutoriam latam à delegato, sicut posset suam interlocutoriam: vt l. quod iussit. de regul. iur. & ibi per Bartol. in l fin. j. à quibus appe. non licet. & vide quod pro intellectu huius. l. notat Guliel. in l. vino. C. eodem titul.

LEX LIX.

1 **SI locus in iub.** † Per hanc. l. videtur, si potestas delegauit aliquā causam alicui doctori, q̄ ipse delegat⁹ debeat ferre sententiā in palatio potestatis, vbi solent dari sententiæ per potestatem, & suos iudices: & ita seruatur de facto Bononiæ & in pluribus locis. In medijs autē causis videtur q̄ possit sibi eligere locū honestū pro libito voluntatis, ad quem partes sine ipsarum incōmodo possit accedere, & inspecta qualitate personæ illius, vt si esset homo qui cōsueuisset stare in successibus, vt in villa prope ciuitatē, in qua partes possent commodè accedere: vt hic. & ff. de arbi. l. si cum dies. §. si arbiter.

LEX LX.

1 **MOrtuo iudice.** † Per hanc. l. dicit Spe. in tit. de cita. §. fin. ver. itē quæritur ecce id quod dixi. ff. eod. l. edictum, item patet declaratio ad. l. iudicium soluitur, vt ibi dixi: quia iudex surrogatus loco alterius, debet iudicare ex eisdem

b actis: [b] vt not. in l. si vt proponis. C. quomodo & quando iudex. & sic non soluitur iudicium, sed soluatur iurisdictio & quicquid text. innuat in. l. iudicium. ff. eod.

2 ☞ *Libellans si dicit rem quam possides ad se pertinere, videtur intentasse tam petitorium, quam possessorium, & qualiter procedat libellus?*

3 *Quando duo cumulantur in libello, quorum alterum sufficit ad victoriam, non habet actor necesse, nisi illud probare.*

4 *Agens rei uendicatione, non expressa aliqua causa dominij, quòd uideatur omnem causam dominij deducere in iudicium, & quòd ei sufficiat prosequi quandocunq; uelit, & idem in causa nullitatis.*

5 *Libellus, in quo peto hæreditatem, excepta tali domo, quòd procedat.*

LEX LXI.

1 **SOlemus quidem.** † In iudicio venit omne, quod sub petitione proposita potest includi, nisi contrarium sit

2 actum. hoc dicit. Pone † exemplum per. l. si quis in-

c tentione. j. eo. cum ibi not. quòd si dico rem pertinere [c] ad me quam possides, videor intentasse tam petitorium quam possessoriū: quia verbum, pertinere, potest intelligi iure proprietatis, vel possessionis. de hoc est casus in c. cum ecclesia. extra de causa possess. & proprie. & hoc est mihi vtile, quia etiam si alterum si non probo, debeo obtinere: & de facto nūc habeo, quòd quidem libellus ita generalis, q̄ potest cōprehendere petitionē hæreditatis, & rei vendicationem, & actor non probauit dominiū defuncti: sed bene probauit possess. quia tempore mortis tenebat, & possidebat, quòd sufficit in petitione hæreditatis: vnde ego dico, quòd debet obtinere sententiam pro se: per hanc. l. licet pars dicat cōtrarium, quia non probauit in rei ven-

rei vendicatione: sed nō obstat, quia nō habuit necesse illā in-

3 tentare, sufficit ergo q̄ probauerit in petitiōe hæreditatis: † qa quādo duo cumulant in libello, quorū alterū sufficit ad victoriam, nō habet actor necesse illud probare: vt no. Cy. in l. cū te. C. de proba. verba ergo libelli debēt intelligi, prout magis expedit actori. vt l. si quis intētione. nō aūt iudicatur secundū intentionē rei, & hoc dicit ista l. quia reus semper fugeret: & istū articulū declara, vt plene no. in l. inter stipulantē. §. j. j. de ver. obli. In tex. ibi de quo actū est subaudi inter actorē, & reū. Nō enim est necesse, q̄ in hoc cōcordēt, cum intētio rei in hoc non

2 sit inspiciēda, imo omne ius [a] actoris venit quod pōt cōprehendi in verbis libelli, nisi nominatim actū est. q̄ nō veniat, vt se-

4 quit. et iste tex. alleg. per Papā in d. c. cū ecclesia Sutrina. † Pōt etiā poni exēplū in eo, qui agit rei vēdi. nō expressa aliqua causa dñij, vt videatur omnē causam dñij deduci in iudiciū, & quo modocunq; sufficit ibi, dūmodo præcedat litis cōtestatio: vt l. si mater. §. candē. & l. an candē. §. actiones. j. de exce. rei iud. Et idē in iudicio nullitatis, si dico aliquā sententiā nullā, exprimendo causam, possum prosequi quācunq; cām volo. vt not. in l. j.

5 C. q̄n prouo. nō est nece. per Bar. ante fi. & no. secūdū Bar. † dū dicit, de quo nominatim actum est, ne veniret, q̄ procedit iste libellus, peto hæreditatem excepta tali domo.

1 **§. Latrunculator de re.** † Allegatur iste text. q̄ iudex maleficiorū

b nō pōt cognoscere de causa pecuniaria ciuili. [b] hoc est verum principaliter: sed incidenter sic, quia si condemnet furē ad furcas, pōt etiā cōdēnare ad restitutionē rerū subtractarū officio iudicis mercenario: vt l. interdum. §. qui furē. j. de fur. & ibi nota. per Cy. in l. si quis ad se fundū. C. ad l. Iuliā de vi. & Inno. in c. cū oporteat. extra de accusatiōi. Itē intellige, nisi prorogetur in ipsum iurisdictio. licet enim in habente simplicem iurisdictionem non possit fieri prorogatio de his quæ pertinent ad merū imperium: vt no. ff. eo. l. in vltima gl. in fi. secus est, quia in habente solū imperium, pōt fieri prorogatio de simplici iurisdictione, quæ est minoris gradus: vt no. in c. de causis. extra de offi. deleg. Et adde quod no. in l. defuncto. §. fi. j. de pub. iudi.

2 ☞ *In causa ciuili non potest regulariter procedi per inquisitionem: fallit propter publicam utilitatem, uel in causa miserabilium personarum.*

3 *Commodius est esse reum, quam actorem.*

LEX LXII.

1 **INter litigantes.** † Iudicium cōstat ex persona actoris, & rei. ad hoc allegatur, supple, & iudicis: vt in c. forus. extra de ver. sig. & sic tres personæ sunt necessariæ. q̄ facit ad, ea quæ dixi ff. eo.

2 l. licet. & sic patet per hanc. l. q̄ † in causa ciuili non pōt regulariter procedi per inquisitionē, quia tunc nō esset, nisi iudex, & reus: fallit propter publicam vtilitatē: vt l. j. C. de bonis vacan. lib. x. vel in causa miserabilium personarū. vt ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. & ne tenuis. & vide Inn. in c. ad nostrā. de iureiu. & quod no. Bar. in l. iij. §. hoc aūt iudiciū. j. de dam. infec. In text. ibi alter possessor sit, id est reus: nā habuit respectū ad iudicii reale, in quo reus solet esse possessor, subaudi, verus vel fictus vt si dolo desijsset possidere. vt l. is qui dolo. j. de rei vend. & l.

3 electio. §. is. j. de noxa. † In tex. ibi, qui cōmo. no. ergo q̄ commodius est esse reum quā actorem quia reus absoluitur actore non probante, licet ipse nihil de suo iure probet l. fi. C. rei vendi. ideo in iudicijs duplicibus contenditur, quis dicatur actor & quis reus: vt no. l. in tribus.

2 ☞ *Promittens aliquem defendere, si non suscipit iudicium, dicitur tamen defendere, si hoc erat utilius ei quem defendere debebat.*

3 *Quòd possit defendere per alium, nisi fuerit electa industria personæ.*

4 *Stipulatio de defendendo continet clausulam, iudicatum solui: & econtra stipulatio iudicatum solui, clausulam, de defendendo.*

Quòd etiam teneatur in iudicio sistere, si hoc expedit, & ubi mittitur ad absentem quem defendit: mitti debet expensis suis. uide ibi.

LEX LXIII.

1 **REcte defendi.** † Not. hic, quòd ille qui promittit aliquem defendere tenetur iudiciū suscipere: sed an pcisèr dic vt ff. de procu.

2 l. sed & hæc. §. prætor. in gl. † & aliqn si nō suscipit, dicit defendere, si hoc erat vtilius ei, quē defendere debebat vt eadē l. sed

3 & hæc. in fi. cū l. seq. † Itē not. q̄ pōt defendere per aliū, q̄ verū nisi fuerit electa industria personæ, vt si a

4 erat quidā expertus procurator, nā tunc nō posset defendere per aliū nō ita experb tum. ar. in l. inter artifices. j. de solut. † Itē no. q̄ tenetur soluere iudicatū, aliter non dicitur defendere. Et sic no. q̄ sicut stipulatio iudicatū solui cōtinet clausulam de defendēdo. vt l. iudicatū sol. j. iudi. sol. ita & stipulatio de defendendo cōtinet clausulā iudicatū solui q̄ ita bene nescio alibi. Et adde, q̄ etiam teneē in iudicio sistere, si hoc expedit: vt no. per gl. in l. si filius. ff. eo. qui satisda. cog. & adde q̄ habeē in l. ij. in fi. j. q. ex cau. in possess. ea. qa si expedit, vt mittaē ad absentē, quē defendit, debet mitti suis expēsis: vt ibi no.

2 ☞ *Forma iuramenti in litem, contra dolosum.*

¶ Omne ius. Maximè, cū est clausula, super quibus omnibus petit iustitiam ministrari, vt per Bar. Sozi. cōsi. xiiij. & xxvj. per eundem Pau. consil. cc xl.

¶ Causa ciuili. De hoc per Fulgo. consil. xlvij.

LEX LXIIII.

1 **NOn a iudice.** † Contra dolosum fit probatio intereſſe per iuramētū in litē, nō

2 aūt est necesse probare per testes. h. d. † In tex. ibi ex eo q̄ interest fit. i. ex eo q̄ probaē p testes verè interesse: hoc enim nō requiritē, sed sufficit, q̄ actor iuret pro tāto nolle illa re care re: & secūdū illud, qđ erit iuratū secuta tñ taxatiōe iudicis fiet condēnatio vt j. de in litē iu. l. videamus. §. pe. nō ergo iurat actor tm̄ sua interesse. i. in tāto dānificari: sed iurat ꝓ tāto nolle re carere. pōt eē esse q̄ res illa nō erat sua, & sic re vera nō damnificaē, & nihilominus sibi deferē iuramētū: & hoc est, q̄ seq

3 tur i ver. deniq;. & istud est de mēte istius l. In tex. ibi: nō dubitaē. subaudi & tñ honestū intereſſe nō ptēdit, sed dūtaxat affectiōis rōne cui⁹ iuraē in litē: & sic ꝓbat, q̄ in principio dixerat nō fieri condēnationē in eo, quod verè intereſt, secundū Bal.

1 **§. Si quis alio.** † Stipulatio iudicatū solui euaneſcit, siue mutetur iudex, siue causa, vel res, siue actio. h. d. tex. cum glos. & adde l. iij. j. iudi. sol. & l. cum ad Sempronium. cum ibi plenè notatis.

2 ☞ *Si in domicilio mariti sit statutum, de lucrando totum dotem uxore prædecedente in matrimonio: si in domicilio uxoris non sic, debet seruari statutum in domicilio uiri.*

3 *Confectio instrumenti non est sufficiens causa faciendi quem sortiri forū, si sit de contractu alibi celebrato.*

4 *Si in domicilio uiri erat statutum, q̄ uir non posit instituere uxorem, & non in domicilio uxoris, & eam instituit, ualebit institutio quo ad bona existentia in domicilio uxoris.*

LEX LXV.

1 **EXigere dotem.** † In contractu dotis est hoc speciale quia nō sortitur ma

2 ritus forum in loco celebrati contractus, si celebratus erat in domicilio vxoris: sed solum in domicilio proprio. h. d. Certè nō videtur hoc speciale: quia maritus receperit dotē in domicilio vxoris, tñ qa illuc accesſisset tanē aduena, & peregrinus, nō sortitur ex hoc cōtractu, ibi forū. Et hoc est regulare in quolibet alio cōtractu, & qualibet alia persona vt ff. eo. l. hæres absens. §. j. Itē quia licet ibi receperit, & ad restituendū se obligauerit, qa tñ nō erat ibi māsurus, sed ad propriū domicilij rediturus, solutio, & restitutio videtur in suū domicilium collata: quia ibi sperat matrimoniū solui morte viri, vel vxoris & constat hoc esse regulariter, q̄ licet cōtractus celebretur in vno loco, si tñ solutio confertur in alterius locū: nō sortitur quis forū in loco celebrati cōtractus, sed in loco collatæ solutiōis. vt ff. e. l. hæres absens. in fi. i tex. & gl. Nō ergo video quare debeat

2 dici esse speciale in dote, sicut Bar. dicit. † Et alleg. ista l. q̄ si in domicilio mariti sit statutū de lucrādo totā dotē vxore prædecedente in matrimonio: sed in domicilio vxoris nō sic, debeat seruari statutū, q̄ est in domicilio viri, vt no. in l. cūctos po. de sum. tri. & casus est iste. Et intellige hāc l. qñ in loco in quo receperit dotē, & cōfectū fuit instrumētū, in quo se obligauit ad ipsam restituēdā maritus, nō sortiebaē forū aliqua rōne. si autē sortiebaē, puta, Romę rōne cōis patriæ, tūc licet ibi dotē receperit vt aduena, pōt ibi cōueniri ēt tpe legatiōis: & sic forus q̄ poterat declinari ex hoc fortificaē, vt declinari non possit. vt ff. e. l. si vxor. secūdū itellectū quē ponit ibi gl. & l. ij. §. oēs. Sed d. Cy. intellexit hāc l. alio mō, q̄ maritus in domicilio vxoris cōfessus est dotē recepisse, nō tñ de receptione aliter apparet: ista

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

a ¶ Et recepisse. de istis verbis vide Bar. foz. consil. xix. vbi ponit materiam cuiusdam depositi.

b ¶ Alibi celebrato. de materia huius l. vide Barb. latè consil. xlvj. lib. ij. & Alexan. consilio lxxxiij.

c ¶ Declarandi. an potestas declarãdi trãseat ad hæredes? vide do. Sig. consil. cvij.

d ¶ Formã cõsilij. adde Ang. consil. clxxx.

cõfessio nõ est cõtractus quia nõ obligat confitentẽ: sed potius põt dici distractus, quia liberat vxorẽ vel patrẽ eius à ꝓmissione dotis illi facta: vnde dicit Cy. ꝙ ista l. intẽdit dicere ꝙ in loco distractus quis nõ sortiꝫ forũ licet sortiaꝫ in loco distractus. ista lect. nõ placet per l. quæ certo loco. ff. de cõdit. inde. vbi quis sortiꝫ forũ in loco distract⁹ licet quidã allegẽt illã l. in cõtractu. præterea ista cõfessio, ꝑbat solutionẽ dotis factã marito, & ideo si fieret per verbũ præteriti temporis, puta se habuisse & recepisse[a]. quia tñ ista receptio potuit fieri tẽpore instrumẽti cõfecti, præsumiꝫ tunc fuisse facta, vt plenè no. Bar. in l. post dotẽ. ff. sol. mat. in j. q. & l. si ita qs stipulatus. §. chrysogonus. ff. de ver. obl. si ergo sortiretꝫ forum ratione receptionis, ꝑbatæ per testes, ita & ratione receptiõis probatæ per cõfessionẽ: quia ista cõfessio, licet liberet vxorẽ, vel eius patrẽ tñ habet implicitã obligationẽ mariti: nõ dico ꝙ obligetur maritus ex cõfessione sed ex receptiõe probata per cõfessionẽ. Vnde nõ est verũ, ꝙ hic sit solus distract⁹: est ergo sola ratio illa, quã ſ. dixi: quia licet sit cõtractus, fuit tñ celebratus tãquã ab aduena, nec video aliquã specialitatẽ in dote nisi dicamus ꝙ etiã si ibi nõ erat vt aduena, sed habebat per gulã, vel armariũ, adhuc idem sit & tũc est speciale in dote, ga ista l. simpliciter loquiꝫ. Sed hoc puto verũ, qñ sperabaꝫ ibi cõtinuò morari. Sed si sperabaꝫ ad domiciliũ proprij redire, & tũc adhuc nõ videꝫ speciale in dote: quia solutio cẽsetur, adhuc non videꝫ speciale in dote: solutio cẽseꝫ adhuc illuc collata, vbi sperabitur matrimoniũ dissoluẽdum. Gl. etiã dat hic aliũ intelle. notabilẽ: vt velit dicere ꝙ in loco instrumẽti cõfecti de contractu nõ sortiatur quis forũ, si contractus nõ erat ibi celebratus: sed alibi nõ potest esse ꝙ de cõtractu celebrato in vno loco cõficiatur instrumẽtum in alio loco. & sic no. †ꝙ instrumẽti cõfectio non est sufficiens causa faciendi quẽ sortiri forũ, si sit de cõtractu alibi celebrato[b], quod no. †Facit etiam ista l. ad q. si in domicilio viri erat statutũ ꝙ vir non possit instituere vxorem: sed in domicilio vxoris, non erat: & vir instituit eam an valeat: & facit ꝙ non: sed hoc est verum quãtum ad bona ibidem extantia. Sed si habebat bona in domicilio vxoris, quantum ad illa, tam valebit per ea quæ no. per Cy. in l. cunctos populos. & in Spe. tit. de sen. vbi format hanc quæstionem.

2 ☞ *Verba dubia vel obscurè prolata in contractibus, interpretatur cõtra proferẽtẽ.*
Si proferantur à testibus interpretantur contra producentem, ibid.
3 *Dubietas vel obscuritas cadens in ineptitudinem, uitiat libellum, & exceptionem.*
4 *Si proferens non declarauit, & mortuus est: non poterit hæres declarare.*
5 *Declaratio semel facta, amplius uariari non potest.*
6 *Verbũ ptinere, in libello positũ, tribus modis intelligi põt, & qualiter intelligatur.*
7 *Rescriptum si est impetratum cõtra Titium: & sint plures Titij: non est nullum, sed ad impetrantem pertinet declarare de quo Titio senserit.*

LEX LXVI.

1 SI quis intentione. †In iudicijs verba dubia, vel obscura siue ꝓferanꝫ ab actore, siue à reo, debẽt interpretari ſm intentionẽ proferẽtis, & prout sibi magis expedit. h. d. Et semp alle.
2 tex. cum gl. †Sed in cõtractibus est ecõuersò: ga fit interpretatio cõtra proferentẽ, & prout sibi expedit vt ſ. de pact. l. veteribus. & l. si arborẽ. §. fi. de ser. vr. præd. & loquiꝫ ista l. qñ verba proferunt̃ â partib⁹: si verò à testibus, tunc si sunt dubia, fit interpretatio cõtra producẽtes: quia dubia probatio nõ releuat producentẽ, vt in c. in presentia. extra de prob. †Itẽ intellige hãc l. qñ dubietas vel obscuritas nõ cadebat in ineptitudinem, aliàs vitiaret libellũ: vt l. e. §. j. ff. si mens. fal. mo. di. & etiã exceptionẽ, quia etiã exceptio debet esse apta: vt l. j. ff. de flum.
4 †Sed qd si proferẽs nõ declarauit, & mortuus est, an hæres eius poterit declarare? gl. de rei ven. l. idẽ Põpo. scribit frumẽtũ. in fi. tenet ꝙ nõ, quã do. reputat notabilẽ: & eodẽ modo dicũt ꝙ sunt si ꝓlata à ꝓcuratore, nõ poterit declarare, nec interpretari, nec econuersò: est ergo declaratio adeo personalis, ꝙ personã nõ egrediꝫ: de hoc dic per Bar. in l. inter stipulantẽ. §. j. ff. dever. ob. & quod idẽ no. in l. terminato. C. de fru. & lit. ex
5 pen. †Et adde ꝙ declaratione semel facta, nõ licet amplius variare. gl. est sing. in l. triticũ. ff. de ver. ob. licet secus in electiõe, vt l. eum qui certarũ. ff. de ver. obl. nã & ius eligẽdi transmittiꝫ
c ad hæredem, nõ ius declarandi[c], vel interpretandi: vt ſ. dixi.
6 †In glo. ibi, vt si debita nõ pro sua. dic hanc gl. intelligi verã si actor solùm dicebat in suo libello, rẽ ad se pertinere: quia tũc licet posit intelligi tribus modis, ſ. iure dñij: itẽ iure pos. item quia erat sibi debita, cõfessio tñ rei, ꝙ ad ipsum pertineret, debet intelligi, ꝙ hocvltimo modo: quia magis hoc expedit reo: sed si actor expresè dixisset ad se pertinere iure dñij, cõfessio rei, ꝙ ad illũ pertinere deberet intelligi ſm quod actor asseret: quia simplex rñsio intelligiꝫ ſm interrogata: vt l. si defensor. §. j. ff. de interro. act. ſm Ang. & bene. & vide hic quod no. in Spe. de cita. §. j. ver. quid si impetro. vbi dicit per hanc l. †ꝙ si impetreꝫ rescriptũ cõtra Titium, & sint plures Titij, non est rescriptũ nullũ. Sed ad me pertineret declarare, de quo Titio senserim, sicut ergo verba prolata in iudicio intelliguñ ſm proferentẽ: ita & ꝓlata in supplicatiõe quæ fit superiori. qđ no

2 ☞ *Aliud est pronuntiare quem liberum: aliud pronuntiare esse liberandum.*
3 *Causa si committatur consilio sapientis, & sapiens consuluit reum fore absoluẽdum, & iudex ita pronuntiauit illum fore absoluendum: censetur ipsum absoluere.*
4 *Vbi non potest actori consuli contra contumacem per missionem ex primo decreto, interponitur decretum iudicis, quod habet uim diffinitiuæ sententiæ.*

LEX LXVII.

1 QVi se dicit suis. †Quiꝫ suo libello petit se manumitti, nõ debet pronũtiari esse liber, sed esse manumittẽdus, & exvia manumissionis erit liber. Sed si reus est cõtumax in cõtestãdo lit. & sic ad diffinitiuã non põt peruenire, tũc loco primi & secũdi decreti ꝓnũtiaꝫ liber, & tũc erit liber ex die decreti interpositi. h. d. in effectu no. In tex. ibi, numis suis redẽptũ: dic quo casu licet si bi cõsistere cõtra dñm in iudicio, & petere illum cõpelli ad se manumittendũ, vt ſ. e. l. vix. ver. sed si quis suis numis. In tex. ibi, ex quo sentẽtia redẽptus est. dic gl. exponit ꝙ per sentẽtiã declaratũ est eum redẽptũ, quæ expositio nõ placet: ga tũc statim lata snia, esset liber sine aliqua manumissione, cuius contrarium ſ. pãtet in ver. ꝓinde. vbi dicit ꝙ cõpelliꝫ manumittere: ideo expone, redẽptus est, i. declaratus debere manumitti, & secuta est manumissio. Nõ ergo iudex debet declarare ipm esse liberũ, sed liberandũ per manumissionẽ, & hoc est, quod sequiꝫ, quia cõstitutio &c. ſ. principalis quæ, ꝓuidet seruis hoc
2 casu. †No. ergo ꝙ aliud est pronũtiare quẽ liberũ, aliud ꝓnũtiare esse liberãdum: & hoc ideo, ga ad iudicẽ nõ pertinet liberare, sed facere, vt à dño liberẽt, aliàs pronũtiando ipsum fore liberandũ, videꝫ ipsum liberare. arg. in l. fundus qui Lucij Tiꝫ. ff. de rescin. ven. & hoc inducit ad q. †si causa cõmittit consilio sapientis, & sapiẽs cõsuluit reum fore absoluẽdum, & iudex
d pronũtiauit ſm formã cõsilij[d]: & per consequẽs illũ fore absoluendũ, censeꝫ ipsum absoluere: quia in sua potestate erat hoc facere: vide quod no. Cy. in l. j. C. si aduer. lib. quia hoc facit ad multa. In tex. ibi, sed & si latitet, subaudi, ſ. reus seu dñs, qui debet manumittere, & dic ante lit. cõtest. & sic nõ potest quæniri ad sententiam diffinitiuã, lite nõ cõte. nec ad missionẽ ex primo vel secũdo decreto in bonis suis: quia nõ petit quãtitas æstimabilis, sed libertas quæ est inæstimabilis: certè hoc casu loco primi & secũdi decreti iudex ꝓnũtiat ipsum liberũ: alias actor remanet sine promissione: & hoc exẽplo cõstitutio senatus cõsulti quæ loquit̃ qñ relicta est libertas per fideicõmissum & hæres qui debet manumittere latitat, tũc pronũtiatur liber
4 sine manumissione: & hoc est quod sequit̃. †Not. secũdùm doct. & tene menti, ꝙ vbi nõ potest actori consuli contra contumacẽ, per missionẽ ex primo decreto, interponit̃ decretũ iudicis, quod habet vim diffinitiuæ snię. Facit c. j. de eo q mit. in pos. lib. vj. & quod no. in aut. si omnes. C. si hæres se ab hæ. ab. & hoc dicunt doc. in materia primi & secundi decreti. de qua per Bart. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect.

2 ☞ *Quando iudex parte præsente monet, quòd tali die compareat ad audiendam sententiam, etiam si non dicat peremptorie nec aliam communationem faciat: tamẽ hæc monitio habet uim peremptorij fictii.*
3 *Citatio in quattuor casibus, debet esse peremptoria.*
4 *Citatio simplex, & unica, quando, & in quibus casibus sufficiat?*
5 *Citatio potest fieri per literas portandas per nuntium ad citandum, & per literas affigendas in albo, seu in uluis palatij, ad similitudinem edicti prætoris, & per quem ꝓsit hoc modo fieri.*

Citatio

6 *Citatio quando possit fieri per edictum & quid si quis nunquam fuit personaliter citatus, & quid si possit commode citari ad omnes actus.*
7 *Citatio debet fieri ad instantiam partis.*
Sic & sententia est ferenda parte petente, & contumaciam citati accusante.
8 *Mox fieri dicitur, id quod fit post decem dies, & quid significet hæc dictio rem.*

LEX LXVIII.

1 AD peremptorium. †Solẽne peremptoriũ dicitur, quod præcedẽtibus tribus citationibus cum interuallo x. dierum pro qualibet, fit quarta citatio ad malitiam conuincendã, cũ cõminatione, ꝙ amplius nõ expectabitur. Minus vero solẽne dicit̃, qñ in prima vel secunda citatiõe fit dicta cõminatio, ꝙ ad sententiã p. ocedeꝫ, ipso vlteriùs nõ expectato, vel citatur peremptoriẽ, quo casu vlterior citatio nõ requiriꝫ: sed vnica põt fieri pro omnibus. Solennissimũ aũt peremptoriũ est, qñ etiã post quartã citationẽ emanat quinta: quã iudex ex benignitate facere põt: & nõ cõparẽte reo in citationibus prædictis, ferꝫ sententia, vt pro ipso, vel pro actore, secundũ ꝙ reperiꝫ per iudicẽ ipsos fouere iustitiã. h. d. vsq; ad l. & post edictũ. §. ꝙ si is. et istę tres primæ leges loquunt̃ de peremptorio solẽni. l. nonnunq;. de mínus solẽni. l. aũt, in peremptorio, põt intelligi in vtroq;, & sic referri ad precedẽtes leges, & etiã ad sequẽtes. l. aũt, & post edictũ. loquit̃ de solẽnissimo, et etiã declarat quid fieri debeat reo
2 nõ cõparẽte in aliqua citatione. †Adde, ꝙ est dare peremptoriũ non verũ, de quo nõ loquuntur istæ ll. sed fictũ ſ. qñ iudex parte præsente, monet, ꝙ tali die cõpareat ad audiendã sententiam nã etiã si nõ dicat peremptoriè, nec aliã cõminationẽ faciat, vim tñ habet peremptoriæ hæc monitio: vt C. qũo & qñ iud. l. ij. & sic vlterior citatio nõ requiriꝫ, similiter si emanauerũt tres citationes, licet in vna earũ sit dictũ peremptoriè, nec posita cõminatio tñ habet vim peremptorij fictii. vt l. tres denuntiationes. C. e. ti. quomodo & qñ iudex. Quarta ergo citatio, de qua hic in l. & tertiũ. ibi, dũ dicit, quibus prępositis tunc peremptoriũ impetret ideſt quartã citationẽ, nõ est necessaria & inultominus quinta de quo in l. post edictũ. cum sufficiant tres d. l. tres denuntiationes. & sic patet ꝙ iudicis officiũ in istis dilationibus expectatorijs latũ est, vt posit etiã parte inuita citatũ de benignitate
3 expectare, licet expectare nõ teneatur: & hoc etiam modo põt exẽplificare l. nõ quicquid. ſ. eo. †No. j. in verbo peremptorio. ꝙ citatio debet esse peremptoria, dicit etiam Inn. in c. de petitione.
a extra de accusati. hoc esse verũ in quatuor[a] casibus scilicet cum iudex vult peruenire contra absentẽ, ad sentẽtiã diffinitiuã: & in hoc casu loquuntur istæ ll. vt patet in l. & post edictũ. in verbo, pronũtiabitur: vel cũ ad interlocutoriã de mittẽdo in poss. ex primo, & secũdo decreto: vt no gl. in l. presenti. §. cũ autem monitus. C. de his qui ad eccle. cõfugiunt, & etiã in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dã. infec. et ibi ꝑ Bar. qui hoc idẽ tenet. vel cũ peruenit̃ ad annotationẽ bonorũ in cã criminali, quæ æquiparatur primo, & secũdo decreto in ciuili: de qua in tit. de requi. re. vel cũ peruenit̃ ad absolutionẽ ab obseruatiõe iudicij, vt l. prope
4 randũ. §. & si quidẽ. ff. eo. ti. †In istis em requiritur peremptoriũ verũ, vel fictũ: aliàs nõ valeret pronũtiatio: sed in aljs suffi cit vnica & simplex citatio, vt cũ qs citaꝫ ad videndũ iurare te
b stes, nõ enim requiriꝫ, ꝙ dicaꝫ peremptoriè. [b] Itẽ habet locũ peremptoriũ in causis in quibus ordinariè procedit̃, nõ in illis, in quibus relaxatur ordo iuris & procedit̃ sine strepitu, et figura iudicij: vt in cle. fæpe. de verb. sig. Ang. hic aũt dat regulã generalẽ, ꝙ in omni interlocutoria magni præiudicij, requiriꝫ peremptoriũ, sicut in diffinitiua: secus si sit paruí præiudicij, argu. in l. ij. C. vbi in rẽ act. & l. sicut. C. de præscri. xxx. ann. Vbi sufficit vnica citatio ad interrumpendã præscriptionẽ, quia reputatur modici præiudicij: licet non fuerit dictũ peremptoriè, & ideo tenet, ꝙ ad missionem ex primo decreto nõ sit necessaria peremptoria: licet gl. & Bar. dicant cõtrarium: facit quod not. per Inn. in c. corã felicis. extra de resti. in integ. de interlocutoria paruí præiudicij, ꝙ aduersus eam nõ petitur in integ. resti. Item nõ requiritur peremptoria citatio, qñ par citat parem, vt iudex iudicẽ, vel arbitrũ, secundũ ea quæ habentur, in c. prudentiam. extra de offi. deleg. & in c. fi. de arbi. glo. est in cle j. de hæreticis, ꝙ sufficit vna citatio, etiã nõ peremptoria. Idẽ in ci
c tatione extra iudiciali, [c] vt cum capitulum vult procedere ad electionẽ, & debent citari absentes, nam sufficit vna citatio, li
cet non peremptoria vt no. Inn. in c. cum a nobis. extrà de elect. Itẽ si prima citatiõe citatus inuẽtus, dicat se nolle venire, non requiritur vlterior citatio peremptoria, etiã cũ peruenitur ad diffinitiuã: vt no. gl. in l. fi. ff. de in integ. resti. & in l. tres denũtiationes. C. quomodo & qñ iud. quã etiã tenet Bar. in §. iulianus. sed Cy. in auc. qui semel. in ix. q. C. quomodo & qñ iudex. vi detur tenere contrariũ ꝙ imò requiratur ad malitiã superandã. Et ista est tutior secundũ Ang. nec etiã requiritur, si ille qui erat citandus appellauerit ab aliqua interlocutoria, quia per hoc videtur protestatus, ꝙ amplius corã iudice nõ vult cõpare: ideo põt cõtra eũ procedi ad diffinitiã, eo vlterius nõ citato: vt est casus notabilis in c. ij. de dolo & cõtu. lib. vj. †Secundo no. in verbo edictũ. ꝙ citatio põt fieri per edictũ, quod põt intelligi duobus modis scilicet per literas portandas per nuntium ad citandũ, & hoc est clarum: secundo per literas nõ portãdas per nuntiũ, sed affigẽdas in albo, seu in valuis palatij ad similitudinem edicti prætoris: de qua ci-
b tatione habet in cle. j. de iudi. & per Bart. in extrauaganti ad reprimen. super verb. per edictũ. Et etiã hic in gl. & ista non poterat fieri, nisi per iudicẽ ordinarium, vel per delegatum à principe: secus si ab inferiore, vt hic in gl. & per Cy. in auc. qui semel C. quomodo & qñ iudex. Sed qñ poterat fieri hæc citatio per ordinarium, vel per delegatũ, vt arctet citatũ: iniustũ eũ videtur quẽ citari tali modo, cũ possibile
c sit ꝙ ad eius notitiã non peruenire tur: & sic sine culpa punietur pœna contumacię nam & alibi habemus, ꝙ debet quis citari personaliter, si põt reperiri: vel si reperiri non põt, debet citari ad domum iuxta ea quæ habentur in l. j. ff. de lib. agno. & in l. iiij. ff. de dam. infecto & in ca. causam. extra de dolo & contu. iste passus male declaratur per nostros docto. & maximè per Bar. in d. extrauaganti. qui voluit declarare, & imperfectè loquitur. †Dicas ergo, ꝙ aut fit de illo, qui nunquã fuit citatus
6 personaliter: & tũc fieri nõ põt talis citatio vt ipsum arctet, vel vt faciat ipsum haberi pro vero contumace, tanꝫ personaliter citato, nisi per principem, vel de ipsius expresso mandato, & etiam vltra hoc, ꝙ ipse impediat quominus citatio per nuntiũ possit ad ipsum peruenire, vel ad locum, vbi est citandus, non sit tutus accessus: & iste est casus in d. cle. j. de iur. Si verò semel fuit citatus per nuntiũ personaliter: tunc aut ad certum, & determinatum actum, & tunc ad alium similiter non poterit citari per edictum, nisi concurrentibus illis duobus, de quibus ſ. ꝙ fiat de speciali mandato principis & in casu de quo ſ. quia prima citatio non extenditur vltra illum actum, ad quem fuit facta. vt no. in d. c. ij. de dolo & contumacia. lib. vj. per gl. aut citatus generaliter. ꝙ veniret ad causam peragendam, vel causę adesset vsq; ad diffinitiuam sententiam. & per consequens videtur ad omnes actus citatus. quæ citatio potest fieri de iure. vt ſ. eo. l. si prætor. in prin. & l. consentaneũ. & in auc. qui semel C. quomodo & quando iud. quod tamen est verum de illo qui longe abest, & non põt commode in singulis actibus citari, nõ de illo qui põt, prout voluit Io. an. in addi. Spec. in ti. de cita. §. viso. & tunc, quia semel est citatus personaliter ad omnes & singulos actus causæ non potest commodè amplius in singulis actibus personaliter citari: tunc etiam sine speciali mandato principis posset citari ex superabundanti. per edictũ positũ in locis publi. & ita sentit Pau. de leaza. in d. cle. j. de iud. facit quod not. Innoc. in c. si aduersarius. extra de eo qui mit. in possess. & ita seruatur in curia Romana c. quoniam auditores palatij quibus committitur causa de toto mundo, decernunt primam citationem fiendam per nũtium personaliter, quia facta

→ Et huc addere potes, quot modis citatio fiat: nempe tribus modis: primo siquidẽ cũ interuenit trina citatio, per interualla non minora x. die. l. p interualla, hoc ti. quo niã tum tertia ꝙ peremptoria habet car. in cle. j. xv. no. de foro cõpe. Itẽ secũdo dicit̃ peremptoria etiã vna cũ verbo peremptorio, siue per nũtiũ, vt hic l. cũ se. & hic per Bart. ꝙ intellige si ea tantũ tẽpus cõtineat quantũ tres aliæ: secũdum Bar. in l. si finita §. iul. ij. col. ver. ij. quæro vtrũ. & Io. and. in c. fi. de elect. in vj. Tertio peremptoria dicitur post iudicis monitionẽ etiã sine verbo peremptorio l. cessante C. qũo & qñ iud. & ibi per doc. & Ange. post gl. in verb. edicti. Lanfrãc. in c. quoniã contra. de probatio.

→ Adde tñ ꝙ Bal. in l. si qñ. ij. col. versi. venio ad materiã vtilẽ C. de testi. tenet citationẽ partis peremptoriã ad testiũ iuramenta requiri licet nõ fic ad processus publicationẽ: tametsi. Bar. cõtra sentiat in l. cõsentaneũ. iij. col. ad prin. in vers. aduerte tũ. Et not. C. qũo & qñ iud.

→ Et adde ibidẽ Hosti. & Bal. in marg. in verbo, citatio. versic. xxvij.

Universidad de Navarra
Biblioteca

et habita citatione nuntij. postea amplius ad ipsum nuntiũ nõ mittunt: sed faciunt ipsum citari per edicta in audiẽtia cõtra dictoriarũ, vbi conueniunt oẽs procuratores curiæ, & virtute illarum citationũ peruenitur ad diffinitiuã. Et vidi semel quẽdam processum factũ in patria Forliuij, per quẽdam cõmissarium papæ ad instãtiam cuiusdã episcopi, cõtra quosdã nobiles qui fuerunt primò citati personaliter, et postea semper per edicta: & lata erat sentẽtia cõtra eos: dicebãt illi causam nõ valere, quia nunquã fuerunt citati nisi semel. & q illæ citationes per edicta ipsos nõ arctabant: & quidam doc. hoc consulebãt: sed ego dicebam q illud fundamẽtum non erat bonum, cùm semel fuissent citati personaliter, et generaliter vt adessent causæ: ideo postea poterãt citari per edicta, & illi doct. de hoc nõ perpendebãt, nec cõsiderabant. Sed propter aliud ego dixi q illæ citationes eos nõ arctabant: quia processus fuerat factus in eadem patria, & sic illi cõmodè poterant citari ad singulos actus: ideo illa citatio non valuit vt no. Io. an. in loco præalle. in addi. Spe. Tene menti: quia ista poterũt tibi facere honorẽ,
7 & pauci sunt qui bene intelligãt. † Tertiò not. in verbo, impetret: q citatio debet fieri ad instãtiam partis, ideo sis cautus q hæc ponãtur in processu, aliàs nõ valeret: & eodem modo sententia est ferenda parte petẽte: vt d.l. properãdum. §. & si quidem. & ibi etiam per Bar. supple, & contumaciam citati accu
8 sante: aliàs non reputaretur contumax, vt ibi patet. † Itẽ no. in versi. mox. q dicitur mox fieri, id quod fit post x. dies. de significato huius dictionis, dic vt no. in l. j. fol. mat.

2 ☞ *Citatio quod quis compareat quàm primum potest, valet quãtum ad hoc ut possit puniri à iudice de contemptu: si non comparet.*

LEX LIX.

1 PEr interuallum. † No. q citatio debet continere certũ terminũ, aliàs non valet, vt hic. & j. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. j. & not. Spec. de cita. §. sequitur. versi. quid si nõ præfixit, & per Bar. in l. liber homo. §. decem. j. de verb. oblig. & per gl. in auf. de exhib. reis. §. si verò. col. v. in contrarium facit c. eos. §.
2 j. de sen. excom. lib. vj. † vbi videtur velle q citatus debet cõparere cum primùm potest. sed dic primum dictum verũ quãtum ad hoc vt possit procedi cõtra citatum ad instantiam alterius partis ad aliquẽ actum præiudicialem citato: sed quãtum ad hoc vt possit puniri à iudice de contemptu si nõ comparet, valet citatio etiam si non contineat certum tẽpus, & debet cõparere cùm primùm potest: vt in d.c. eos. quod nota.

LEX LX.

1 IN peremptorio. † No. q peremptoria citatio dicitur qñ continet cõminationem, q de cætero amplius nõ citabitur, nec expectabitur: sed procedetur ad diffinitiuã vel actum, iustitia mediante, posito q non dicatur peremptoriè citatus: quia ista cõminatio tantùm importat, q si ponatur verbũ perẽptoriè, non esset necessaria ista cõminatio: si tamẽ cõminatio nõ esset certa, sed conditionalis, quia nõ diceret se processurũ ad sentẽtiam, sed diceret, cõtra te procedemus, prout iuris & rationis fuerit: tunc non habet vim perẽptorij: quia ius & ratio vult q iterũ citetur, vel requiratur peremptoria citatio: vnde videtur dicere, si istaverba ponunt in primavel in secũda citatiõe, pcedemus contra te ad tertiã, & ad quartã: & sic adhuc erit necessaria tertia. & ita no. Inn. in c. causam quæ. extra de rescript. & per Bar. in l. si apparitor. C. de coarta. lib. x. & in d. §. Iulianus.

2 ☞ *Forma peremptorij, in prima, vel secunda citatione.*
3 *Lex licet præcisè loquatur in dilatione expectatoria: ut quis non habeat minus x. dierum, potest tamen iudex abbreuiare.*
4 *Eodem modo si diceret, & non plus, poterit tamen prorogare causa rationabili subsistente arbitrio iudicis.*

LEX LXII.

1 NOnnunquam. † No. q prima vel secunda citatione potest mitti perẽptorium: † qualiter autẽ hoc fiat: vide bonã gl. in c. constitutus. de sen. excõ. li. vj. nam cõmunis stylus est q dicatur altero de duob' modis, citamus te, vt cõpareas ad sentẽtiam intra vj. dies, vel xij. vt iudici videbitur: quorum duos vel quatuor pro primo, alios duos vel quatuor pro secundo, alios pro tertio & perẽptorio assignamus: vel simpliciter dicat pro prima secunda & tertia citatione. Et aduerte, quia non est necesse, q tunc apponat in dicta citatione terminus qui veniret apponẽ
6 dus in omnib' aliis. vt x. dierũ pro qualibet: sed sufficit q apponatur vnius citationis, puta x. dierũ cum dicta appositione peremptorij, vel magis aut minus, secũdùm quod iudici videbitur, vt hic in fi. † Ex quo no. q licet lex præcisè loquatur in
3 dilatione expectatoria, puta q nõ habeat minus x. dierum. s. eod. l. per interuallum, nihilominus potest iudex abbreuiare:
4 † & eodem modo si diceret q nõ plus potest prorogare causa subsistente: quia illa verba præcisè debent intelligi, nisi causa rationabilis subsistat, quæ iudicis arbitrio relinquitur, vt hic patet: & circa hoc vide quod no. Bar. in l. ij. de re iudi.

2 ☞ *Contumax si non fuit citatus peremptoriè: sententia lata etiam pro eo non valet. Lite non contestata non peruenitur ad sententiam: & quando possit: ibid.*
3 *Statutum si dat formam citandi, puta quòd citetur trina citatione, non posset iudex hanc formam alterare.*
4 *Quando reus citatus in aliqua ex citationibus de quibus hic, non comparuit: actor verò in qualibet comparuit & contumaciam rei accusauit, tunc reus patitur condemnationem expensarum propter contumaciam commissam in primis citationibus, etiam si sententia pro eo postea feratur.*
5 *Quid etiam si actor non comparuisset in primis citationibus: sed in ultima?*
6 *Quid si reus comparuisset in prima vel in secunda? & actor non comparuisset?*
7 *Si actor & reus in prima citatione comparuissent, potuisset ferri sententia, nec esset necessaria alia citatio.*
8 *Quando in prima & secunda citatione, comparuit reus, & non actor: in tertia verò comparuit actor & non reus, quis eorum dicatur contumax?*

LEX LXIII.

1 ET si post edictum. † No. effectũ perẽptorij: quia si citatus non cõparet, facit vt possit ad diffinitiuã perueniri. Item q cõtumax nõ proterea perdit ius suum: quia si fouet iustã causam, sententia debet ferri pro eo, sicut si nõ esset cõtumax: solũ ergo nocet in expensis: vt no. in l. contumacia. §. contumax, j.
2 de re iud. † Et aduerte, quia si non fuisset citatus cõtumax, sententia lata etiam pro eo nõ valeret: vt no. in l. ea quę. C. quomodo & quãdo iud. & in l. furioso. j. de re iud. Item habet locum ista lex, lite contest. aliàs non posset procedi ad diffinitiuam, vt hic dicit gl. & bene, nisi esset causa in qua posset procedi lite non cõtest. vt in cle. sæpe. de verb. sig. poterat etiã iure isto ab absentia rei citati & contumacis, liquidari de causa & iustitia actoris: quia reo absente etiam iure isto contrahebatur heremodiciũ, id est litis desertio, pro parte rei, vt sic posset de causa liquidari, & ad diffinitiuam procedi, licet secus actore absente, sicut in sequẽti ver. q si his. cum his quæ ibi dicam. Item
3 † adde q si statutum daret certam formam citandi, puta quòd citetur trina citatione, non posset iudex alterare hãc formam, nec haberet locum l. nonnunquam. vt not. per docto. in c. ex tuæ. extra de cleri non resid. & etiam tenebat Iac. But. & Bal. qui alleg. ad hoc gl. in vsibus feudorum. de milit. vasal. qui cõtumax est. in prin. & vide omnino Innocẽ. in c. ad petitionem.
4 † Vltimo debes scire quòd istę leges loquuntur quãdo reus citatus in nulla citatione cõparuit: actor verò qui citari fecit, in qualibet comparuit, & contumaciam rei accusauit: quo casu reus propter contumaciam commissam in primis citationibus, patitur condemnationem expensarum, etiam si sententia postea ferat' pro eo: vt no. per Cy. in l. fancimus. C. eo. fed propter cõmissam in vltima citatione peremptoria, patitur diffi-
5 nitiuam cõtra se, vel pro se. Si † autẽ actor in primis citationibus non cõparuisset, sed in vltima: tunc reus in primis nõ posset dici contumax, cùm eius contumacia non fuerit accusata: & etiam si cõparuisset nihil fuisset actum. vt no. in l. ij. §. si quis in ius vo. non ierit. ideo non condemnaretur in expensis, nec etiam actor posset dici cõtumax eadem ratione: postquã reus non comparuit, nec illius cõtumaciam accusauit, ideo admitteretur ad vltimã citationem petendã, & etiam si non soluerit
6 expensas. Si † verò reus comparuisset in primavel in secunda, & actor non cõparuisset, tũc eius cõtumacia accusata per reũ, illę citationes haberẽtur pro nõ factis: vt j. ea. l. vers. sed si is. & actor nõ admitteretur ad aliam citationẽ petẽdam nisi refusis
7 expensis, vt in c. j. de dolo & contu. lib. vj. † Si autem comparuisset actor, & reus in citatione prima potuisset ferri sententia nec esset necessaria alia citatio: quia vlteriores citationes fiũt ad gra

ad grauandum contumaciã commissam in prima: & hic non est: & vide circa prędicta, quod no. Bar. in l. qui ante calendas.
8 j. de ver. obli. & ibi la. de are. † qñ in prima & secunda citatio ne comparuit reus, & nõ actor, in tertia vero comparuit actor & non reus: quis eorum dicatur contumax?

2 ☞ *In absolutione quæ fit ab instantia edicti seu citatione, non totius causæ: non est necessaria citatio alterius partis, & si actor qui citari fecit, & fuit contumax, iterũ faciat reum citari, qualiter refundat expensas? & nu. 1.*
3 *Terminus citationis sicut arctat citatum, ut in eo debeat adesse, ita arctat illũ, qui citari fecit, ut similiter adsit.*
4 *Lite contestata qualiter reo absente, vel actore, possit ferri diffinitiua?*
5 *Non solùm tota lis dicitur habere instantiam, imò singuli actus dicuntur habere suam instantiam.*
Sicut in tota lite fit litis contestatio, ita etiam in singulis actibus potest dici fieri litis contestatio.
6 *In criminalibus idem est modus citandi, qui in ciuilibus.*

1 §. Quod si is qui. † Si actor abest in termino perẽptorio, reus vero cõparuit, circũducitur edictũ, idest, citatio habetur pro nõ facta, & reus absoluitur ab instãtia dictæ citatiõis, non ab instantia totius causæ: ideo actor põt facere ipsum citari. h. d. vsq; ad §. sciendũ. et hoc declaratur hodie. s. dũmodo refundat expẽsas, aliàs nõ audit. vt in c. j. de dolo & cõtu. lib. vj. & dummodo vt dixi reus compareat, & actoris contumaciã accuset, & sine licẽtia nõ recedat aliàs secus, vt no. glo. in c. cupientes §. q si per vigínti. de elect.
2 lib. vj. † & adde q in absolutiõe, quæ fit ab instãtia edicti, non ab instãtia totius causæ, nõ est necessaria citatio alterius partis licet secus, qñ fieret ab instãtia totius causæ. vt no. per Innocẽtiũ in c. cõsuluit extra de officio delegati. & per Bar. in l. Titia.
3 j. de accusationibus. † In textu ibi, absit die cognitionis. nota ergo q sicut terminus citationis arctat citatũ, vt in ea debeat
2 adesse, ita arctat illũ qui facit citari, [a] vt similiter adsit: vide circa hoc quod no. Bar. in l. itẽ illa. j. de constit. pecu. In tex. ibi cir cunducendum edictũ, idest pronuntiabitur illa citatio haberi pro nõ facta, & citatũ non arctare & sic virtute ipsius non poterit actor posteà comparente reo absente peruenirí ad diffini
4 tiuã: sed erit necesse iterũ eũ citari ac si non fuisset citatus. † In tex. ibi neq; secundũ præsentẽ pronũtiabit': iste tex. alleg. q de iure isto licet reo absente post lit. cõtest. cõtraheretur heremodiciũ, vt possit peruenirí ad diffinitiuã contra eũ: vt in princ. l. siue causa erat liquidata ipso præsente, siue etiã liquidetur eo absente: tñ ecõtra absente actore non cõtrahebatur, in tantum q etiã si de causa liquidũ, & reus erat præsens, non poterat ad diffinitiuã procedi, absente actore casus est hic: sed solũ circun ducebatur edictũ. De iure aũt Codicis fuit immutatũ scilicet si de causa liquidatũ erat, reo præsente, posset ferri diffinitiua: si aũt nõ erat liquidatũ, nõ poterat liquidari: sed veniebat reus absoluẽdus, vel ab instãtia edicti, si multũ supererat de instantia litis, vt hic, vel si parũ supererat, instãtia totius litis: quia nõ sperabat' amodo posse liquidari, postq; parũ supererat, & iste est casus in l. properãdũ. §. & si quidẽ. C. ti. hodie vero per aut. qui semel. C. quomodo, & qñ iud. est introductũ, q etiã si non erat liquidatũ præsente actore posset eo absente liquidari per reũ: & etiã vltra hoc, nõ solũ si lis erat cõtestata: imo etiã si non erat: & q posit reus etiã lite nõ contestata, facta liquidatione de iure suo, petere se absoluí diffinitiue: & est casus: in quo diffinitiua fertur lite nõ cõtestata. & in hoc est deterioris cõditionis, quã reus: quia lite nõ cõte. regulariter contra reũ nõ posset ad diffinitiuã peruenirí nec ad liquidationẽ causæ sed solum post lit. cõtest. vt no. per gl. in prin. istius l. ver. item ex eo q hic dicit. In tex. ibi an amplius reus cõueníri possit, dic j. citari ite rum, vt sic durãte eadẽ instantia possit peruenirí ad diffinitiuã
5 non põt. † Et sic nõ. q nõ solũ totalis dicitur habere instantiã: imo singuli actus dicuntur habere suam instantiam, quod est mirabile: & alibi no. q sicut in tota lite fit litis contestatio, etiã in singulis actibus possit dici fieri litis contest. vt in c. pastora
6 lis. extrà de officio delegati. Et † vide circa materiam harum legũ, bonã gl. & plenam mouentẽ plures quæstiones in ca. de illicita xxiij. qõ. iij. & adde, q in criminalibus idem modus citandi est, qui in ciuilibus. vt j. de publi. iudic. l. inter. et j. de pœnis. l. absentem.

2 ☞ *Si constat iudici à quo, de vera contumacia, de qua hic: potest non deferri appellationi, & procedere cõtra eum ad executionem, quousque per iudicem appellationis sibi inhibeatur.*
3 *Si non constat iudici à quo sed iudici ad quem de tali contumacia, q pronuntiabit appellationem non tenere et remitteret appellationem ad primum iudicem.*
4 *Tempus appellandi qui sunt. x. dies, non currit ignoranti sententiam contra se latam sed à die scientiæ.*
5 *Quid si sciuit sententiam latam, sed ignorat an contra se, vel pro se?*
Quid si litigauit per procuratorem, qui fuit verus contumax?
6 *Probans se fuisse legitimè impeditum quominus posset comparere: non dicitur verus contumax.*

1 §. Sciendum est. Verus contumax non appellat. [b] h. d. ad hoc alle. & dicitur verus ille ad cuius notitiã peruenit citatio perẽptoria, siue fuerit apprehensus per nuntiũ, siue ficta fuerit citatio facta ad domũ & posteà ad notitiã eius peruenerit. l. ex cõsensu. §. fi. de ap. & ibi per Bar. licet in hoc arti. plures fuerint opi. quæ recitantur per gl. magistrã. & in cle. j. de dolo & contu. quã omnino vide:
2 † & si cõstat iudici à quo de dicta vera contumacia: põt nõ deferri appellationi, & procedere cõtra eũ ad executionẽ, quoscq; sibi per iudicẽ appellationis inhibeatur: vel etiam tanq; cõtra contumacẽ. Si aũt sibi nõ constat, tũc defertur appellationi in
3 terpositæ ad diffinitiuã: † sed iudex appellationis facta sibi fide de vera contumacia, pronuntiabit appellationẽ non tenere, & remittet appellationẽ ad primũ iudicem: ita no. per gl. in c. non solum. de appel. lib. vj. & in d. cle. j. sit ergo cautus appellans, vt probet, q citatus habuerit notitiã de citatione, si ramẽ compareret iudice adhuc sedente pro tribunali: licet post latã sententiã audiretur appellans vt §. de in integ. restitu. l. diuus.
4 † In tex. ibi si modo per cõtumaciam, subaudi, veram vt dixi: secus si fictam vt l. ab eo. C. quomodo & qñ iud. tunc enim non currit sibi tẽpus appellandi, quousq; ignorat sententiã contra se latã, et ex die, quo cognouit, põt appellare intra decem dies.
5 † Sed quid si sciuit sententiã latã: ignorat tamen an contra se, vel pro se, an sibi currat tẽpus appellandi? vide gl. in c. concertationi. de app. lib. vj. super verbo sciuerit. & Inn. vt lite nõ cõtest. c. j. super verb. sciẽs. & Bal. in l. ab eo. C. quomodo & quando iud. Item quid si litigauit per procuratorem, & procurator fuit verus contumax: Rñd. non nocet domino, quominus possit appellari, in hoc tamen nocet, q currit sibi tẽpus appellandi à die latæ sententiæ: licet ignoret causam latam: sed si litigasset per se, & esset verus contumax, non curreret sibi nisi à die scientiæ. vt s. dixi. & de hoc habetur in l. ij. §. fi. j. quando app. fit. & quæ ibi no. & per Inn. in d. c. j. vt lite non contest. & adde quod no. Bar. in l. fi. s. de in integ. resti. & est ista materia notabilis: quia frequenter contingit iste casus q citatus ad audiendam sententiã, quia scit eam debere ferri contra se, & non vult comparere, & multoties hoc vidi: & tamen nunquam vidi practicari istum tex. q denegetur sibi ius appellandi: caueat ergo
6 quia ista est magna pœna. † si tamẽ probaret se fuisse legitimè impeditum, quominus posset comparere, non diceretur verus contumax: quia non esset in dolo nec in culpa: & vera contumacia requiritur dolus.

¶ Citari. ideo dicit Pe. de anc. cõsi. clxvij. q stante statuto, q reo non cõparente in tra terminũ habeat pro contumace, & exhãnito quoad mis. in posi. & c. & q si actor nõ cõparuit, nec contumaciã accusauit, q non habet locum statutum.
b ¶ Appellat. de hoc & do. de rot. de dolo & contu. & de appellatio. in nouis & antiquis.

2 ☞ *Incidens quæstio quæ sit? & q super ea & de illa est cognoscendum, non pronuntiandum: & si pronuntiatur posit ab ea appellari.*
3 *Quid in quæstione emergenti? & quid sit quæstio emergens?*

LEX LXXIIII.

1 DE qua re cognouerit. † Per istum tex. dicit Inn. in c. ad hęc extra de offi. archi. q si cõmittitur alicui cognitio alicuius causæ cẽsetur cõmissa etiã diffinitio, sed cõtrariũ tenet glo. in l. qui procuratorẽ dat. s. de procu. dic vt ibi dixi. & per Bar. in l. à diuo pio. j. de re iud. itẽ gl. hic dicit hanc. l. debere intelligi, quando cognouit principaliter: si aũt incidenter tũc distin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Speciali. Adde Lu. Ro. consil. xlviij. vbi nec contumacia prorogatur iurisdi.

guit inter incidentē quæstionē,& emergentē. † Incidens q. est illa quæ prꝛponit̃ per modū exceptionis, vel replicationis, & tangit negotiū principale, vt exceptio perẽptoria, puta, pacti vel solutionis: & ista dicitur habere originem ante litẽ motā, & de ista est cognoscendū, & nō pronūciandū: vt in l. j. C. de ord. iud. quia pronūtiando super principali, censetur tacitè pronuntiatum super incidenti, vt ibi licet autē non sit necessariò pronūtiandū, si tamē pronuntiaī, valet vt l. intra vtile. ſ. de mino. & l. viro atq; vxore. ſ. ſol. matr. & ibi no. per Bar. & potest ab illa pronūtiatione appellari, de cuius app. natura dic, vt in c. fi. de appel. lib. vj. & si nō appellatur, an faciat præiudicium in principali? dic vt not. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ſ. de verb. obl. per Bar. in distinct. magna. & in iij.
3 col. & in d. l. j. de ord. iud. † Emergens autē q. est, quæ non tangit negotiū principale, sed concernit personas in iudicio existentes, vt si opponatur cōtra personā iudicis, vel eius iurisdictionē, vel cōtra personā actoris, qui est excōicatus, vel banni tus, nō debet audiri, vel cōtra testes, & ista dicitur habere originem tẽpore quo apponit̃, vel quo ille petit se admitti, & sic nō ante iudicium: & super ista ista gl. tenet fore pronunciādū expresè. & nisi pronūtietur, iudex nō potest advlteriora ꝓcedere, & si cōtra facit, nō valet ꝓcessus, quod not. ad quod vide quod no. Inn. in c. cùm inter R. extra de elect. sed in cōtrariū, q; expressa pronūtiatio nō est necessaria licet sufficiat tacita, quæ videtur fieri eoipso q; iudex ea nō obstante ad vlteriora procedit: vt in c. ex parte. extra de appel. facit tex. cū glo. ſ. ea. l. ij. §. sed si dubitatum. In glos super verb. tueri. dum tex. dicit tueri, vel statuere: de hoc tetigi in l. ij. ſ. si quis in ius voca. non ierit. vt per Bar. in l. ex prꝛcedente. C. de dila. dic vt ibi.

2 ☞ Ea quæ differunt secundum plus & minus, non dicuntur differre in substantia.
3 Ordinarius si non potest cognoscere, nisi usque ad certam summam, an eius iurisdictio prorogari possit ad maiorem? & quòd prorogatio fieri non possit per procuratorem sine speciali mandato?

1 §. Iudex qui vsque ad. † Iurisdictio potest prorogari de re ad rē. & ad hoc alleg. & loquit̃ in delegato sup vna re, vel vsq; ad certā sentētiam, vt posit prorogari ad maiorē: sed an ad aliam rem diuersam? puto q; non, quasi in illa reputetur oīno priuatus: sed ascensus ad maiorē quantitatē nō reputatur res penitus diuer
2 sa: † quia ea quæ differunt secūdùm plus & minus, non dicunt̃
3 differre in substatia: vt l. fi. de fun. instru. † Posset etiā habere locum in ordinario, qui nō potest cognoscere nisi vsq; ad certam summā, vt in magistratu municipali vt posit prorogari ad maiora, licet excedat gradū iurisdictionis: quia plures sunt gradus, vt no. in l. imperiū. ſ. de iur. om. iud. non tñ potest fieri prorogatio ad talem gradū, qui nō posset delegari: vt no. Inn. in c. de causis. extra de offi. deleg. In tex. ibi, cōueniat. subaudi, expresè: idē tñ videtur tacitè, vt si actor dedit libellū super maiori summa, & reus exceptionem nō opposuit: vt in c. cùm olim. extra de offic. deleg. & ibi etiam habetur q; prorogatio
a non potest fieri per procuratorem, sine speciali[a] mandato.
2 ☞ Defensor sine mandato condemnatus, licet non repetat sumptus ab eo quem defendit, repetit tamen sortem principalem quam soluit virtute condemnationis.
3 Reuocatio procuratoris contingens per mortem domini, non est necessariò intimanda parti: & quòd iudicium postea agitatum cum procuratore, non noceat hæredi, qui non fuit in aliqua culpa.

1 §. Cum absentem. † Iudicium agitatum nomine mortui qui viuere credebatur, quātum ad ipsum est nullum, sed nōe eius solutum poterit ab hærede cui præfecit, repeti, per actionē neg. gest. de æquitate, licet nō de rigore. h. d. No. istū §. quia frequēter alleg. In tex. ibi, nullum esse dic, ſ. in præiudiciū hæredum defuncti, sed in præiudiciū meum, sic vt ĵ. patet. Sed cōtra quia instantia quæ fuit incepta cū defuncto, trāsiuit cōtra hæredē: vt l. si cū homi
nem. ĵ. de fideiuſ. ergo debet hæredi nocere sniа. R. ūd. verum esset si noīe hæredū ego iudicium agitassem, sed agitādo noīe defuncti, nō valet in præiudiciū hæredū. casus est sing. hic, & in l. pe. ĵ. quæ sent. sine ap. rescin. Potest etiā hic intelligi q; instantia nō erat inchoata cū defuncto: sed fuit inchoata cū defensore, & tūc oppositio nō obstat, quia tunc instātia nō trāsiuit ad suum hæredē. In tex. ibi, & ideo hæredē, non liberari, subaudi, mero iure: quia nō solùm ratiōe obligationis qua tenebaī hæres: sed ratione cōdēnationis de me factæ: qua ego solus tenebar, sicut qñ fideiussor vel mādator soluit: nā nō liberatur mero iure principalis, quia nō censeī soluisse pro obligatiōe principalis, sed pro sua: quia sua. tñ si sua est accessoria ad principalē, liberaī principalis ope excep. quæ prouenit ex æq
tate, quæ est q; creditor nō debet bis idem debitū consequi, ſ. à fideiussore, & à principali: & hoc habeī in l. Papinianus. cum ibi nota. per gl. ĵ. mand. & in l. stichum. §. si mandato. ĵ. de sol. & ita est hic: ideo de æquitate hic repetit per actionē neg. gest. vt sequitur, licet de rigore repetere nō possit, ex quo illum de
2 rigore nō liberat, vt ĵ. de interr. act. l. qui seruum. † In tex. ibi, negotiorum tamē gestorū hic est tex. pro eo quod not. gl. in l. liberto. §. fi. de neg. gest. q; licet defensor sine mādato cōdēnatus nō repetat sumptus ab eo, quē defendit: vt no. in l. qui pro prio. §. litis. ſ. de procu. bene tamē repetit sortē principalē quā
3 soluit virtute cōdemnationis. † Item per istū tex. dicit Bart. ſ. de procu. l. procuratorē absentē. in fi. q; reuocatio procuratoris cōtingens per mortē dñi, nō est necessario intimāda parti: & q; iudicium post agitatum cū procuratore, nō nocet hæredi, qui nō fuit in aliqua culpa: licet secus reuocatiōe expressa, quia est imputādum dño reuocanti, si eam nō notificat aduersario, vel iudici & licvalet iudiciū, ac si nō reuocasset, vt ibi ha
betur: alia quæ sunt in gl. remanēt expedita & clara per prædicta, quia gl. malè declarat. facit enim gl. differētiam inter instātiam & actionē. sed truffa est. Tu autē facias differētiam inter ipsum defensorē & hæredē, quia quātum ad defensorē, & eius præiudicium valet: non quantum ad præiudicium hæredis.

a ☞ Si ex tenore sententiæ apparet manifestè de ipsius iniustitia, vel ex processu, tūc alius iudex qui debet eam exequi, potest exceptionē de iniustitia admittere, nec tenetur illam sententiam exequi sed remittet ad illum iudicem, non autem pronūtiat illam esse iniustam.
3 Contra iudicem qui exequi debet sentētiam alterius iudicis, quæ exceptiones possint opponi? & nu. 2.
4 Quòd citatio generalis, ut quis adsit causæ defendendæ teneat.
Si talis citatus multum distat à loco iudicis, debet saltem ad singulos actus citari per edicta posita in locis publicis, si in prima citatione fuit personaliter apprehensus.
5 Si citatus ad certum terminum, ut compareat tali die & hora, ad audiendum sententiam, non compareat: potest iudex differre sententiam ad diem sequentem, nec requiritur alia citatio, & quid si feratur ulteriori die?
6 Citatus generaliter ut adesset causæ, si semel cōparuit, illa citatio generalis euanescit & postea ad singulos actus est citandus.
7 Sicut in reali valet sententia declaratoria, ita in personali: licet non contineat condemnationem.
8 Executor merus dicitur iudex, cui postquā de causa cognitum & pronunciatum est, per alium committitur executio.
Mixtus executor dicitur, ut si non cognito uel pronūciato de causa committatur aliquid iudici. quòd faciat per modum executiuum.
9 Executori meri facti sine aliqua iurisdictione, ut est nuntius ad exequendum sententiam, potest iudex in causis utilibus, & suggerente necessitate committere, quòd audiret allegationem partium, & terminet.

LEX LXXV.

1 Si prætor iusserit. † Iudex qui exequit̃ sentētiam alterius iudicis, non debet admittere exceptionem de iniquitate snīç, postq; tractatum est in rē iud. quia præsumit̃ iusta, præsumptione iuris, & de iure: cū habeat pro veritate: hoc primo, sed de nullitate sentētiæ bene pōt exceptionē admittere. & dicit̃ nulla, si in ea cōcurrāt, q; sit lata cōtra absentē, itē per falsos testes, vel instrumēta. Item q; fuerūt, producti vel producta sciēter, hoc secūdō: similiter potest admittere exceptionē inducentē restī. in inte. vt sit lata cōtra absentē iusta causa impeditū cōparere, posito, q; nō per falsos testes vel instrumēta. hoc tertiò & vltimò dicit ista l. no. Primū dictum q; nō debeat admittere exceptionē de iniustitia snīæ, ꝓcedit sine dubio qñ talis iudex exequēs, exequitur de mādato superioris: vt si delegatus à principe mādat ordinario q; suam snīam exequaī, & tūc non debet audire talē exceptionē, nec retardare exceptionē, etiam si sciat & cognoscat illā snīam esse iniustā: sed teneī obedire, & parere: qa delegatus principis in illa causa est superior, eo qa à principe, cuī vice fungit̃: & hic est tex. in c. pastoralis. §. quia verò. extra de of. dele. Si autē exequit̃ eam, nō de mādato supioris, sed ad rogatū alterius iudicis paris, vt si vnus ordinari[o] exequit̃ snīam alteri[o] ordinarij imꝑtātis in suo territorio, & ad literas illi[o] ordinarij iuxta ea q̄ dixi in l. argētariū. §. fi. ſ. eo. & tūc aut ille q scripsit

scripsit erat ille idē iudex, qui eā tulerat: & idē qa nō est credēdū, q; reqreret aliū, si sciret se circūuētū in dādo snīam, & se de disse iniuitā snīam. Et ita elegāter dicit Inn. limitādo hāc l. in c. de cætero. extra de re iudi. Aut nō exequit̃ ad literas illius eiusdem, qui snīam tulit, sed eius successoris. Vel ex forma statuti, est aliquis iudex deputatus ad exequendā sentētias aliorū sine aliqua requisitiōe illorū, & tūc si exceptio de iustitia est notoria, adhuc idē in omnibus his tribus casibus pōt intelligi hoc
2 principiū. † Si aūt appareat manifestè ex tenore sententiæ, vel ex processu de ipsius iniustitia: tūc talis iudex pōt exceptionē
a admittere, [a] nec tenet̃ illā snīam exequi cōtra propriā cōscientiam: sed remittet ad illū iudicē, & exonerat se ab executione, nō autē pronuntiat illam esse iniustā: quia hoc ad eum nō pertinet: & hoc no. Inn. eleganter in c. j. extra de offic. ordi. & in c. cum Bertoldus. extra de re iudic. in gl. super vers. post diffiniti
uā. & etiā gl. ordi. in cle. pastoralis. de re iudi. in gl. quæ incipit
3 no. † Secundū dictū q; admittat exceptionē nullitatis, si offeratur probatio in prōptu: aliàs secus, iuxta not. in l. iiij. §. condemnatum. de re iudi. Itē procedit, nisi essent latæ tres sententiæ conformes quia tunc exceptio nullitatis etiā si offeratur pro
b batio in promptu, [b] non impedit executionē: vt est hodie casus in cle. vt calumnijs. de re iudi. quod de iure ciuili nō reperitur. Itē q; hic dicitur, sententiā fore nullā cōcurrētibus illis, est singulare, et nō alibi. nam aliquo illorum deficiēte, vt quia sit lata contra præsentē, licet per falsos testes, vel instrumēta, vel contra absentē, sed nō fuerūt producti testes, vel instrumēta scien ter, nec dolosè, si lata esset cōtra maiorē, valeret mero iure sed daretur aduersus eam restitutio in integ. intra quadriennīū, et ita loquitur l. diuus. ĵ. de re iudi. l. qui agentis. ĵ. de excep. & to tus ti. C. si ex fal. instr. qui limitatur & declaratur per istū vers. marcellus. Si aūt esset lata cōtra maiorē, tunc sufficit, q; sit lata per falsos testes vel instrumēta, vt sit ipso iure nulla. C. si ex fal. alleg. per totū. & idē aduersus fiscum vt C. de sent. aduersus fi. la. j. lib. x. & ibi vide Bar. circa tertiū dictum, si lata esset contra absentem, & impeditum, & iudex sciret impedimentum, esset ipso iure nulla. vt l. quæsitum. cū sua gl. ĵ. de re iudi. sed si iudex ignorat, tūc subiacet restitutioni in integ. vt etiā ibi not. & iudex debet admittere hanc exceptionē, nō dico, q; in integ. restī. qa fortē ad ipsum pertinebat: sed debet supersedere in executiōe, siue agatur actione in factū siue imploretur iudicis officiū: & hoc vult iste tex. in fi. dum dicit actionē denegandam. Quod refertur ad primū: vel exequi prætorē nō debere, q; refertur ad secundū: remittit ergo causam ad aliū iudicē: & idē dico si opponatur exceptio nullitatis: quia nō pronuntiat super nullitate, sed solū cessat ab exequēdo: aliàs posset inferior vel paritare sentētiā superioris vel paris, quod esse nō debet, et ita intelligit Inno. istum tex. in c. decætero. & Bart. in l. à diuo. post prin. de re iud. vbi omnino vide de ista materia quas exceptiones pōt admittere iudex, qui exequitur sententiā alterius iudicis. & pro illo dicto Inn. q; nō pronunciet super nullitate, vel restit. in integ. est casus in l. si vt proponis. ĵ. de execu. rei iu
4 di. et gl. quę sunt hic malè declarāt istā l. † In tex. ibi adesse, no. secundum Ang. q; tenet ista citatio generalis, vt quis adsit causæ defendendæ & probatur in l. consentaneū. & in auī. qui semel. C. quomodo & qñ iud. & virtute istius citationis pōt procedi ad singulos actus, vsq; ad sententiā diffinitiuā inclusiuè si fuit citatus peremptoriè, & nunq; cōparuit, secundum ea quę no. Inn. in c. cōsuluit. extra de offi. deleg. quod intellige sanè vt dixi in l. ad peremptoriū. qñ multum distabat à loco iudicis, & etiam tunc licet nō sit necessaria alia citatio personalis, debet saltē ad singulos actus citari per edicta posita in locis pu. nec requiritur tunc specialis iussus iudicis si in prima citatiōe fuit
5 personaliter apprehensus. † In text. ibi ordine edictorum per acto. Ang. no. istū tex. vt si aliquis est citatus ad certū terminū, puta, vt compareat tali die, & hora vesperarū, ad audiendā sentētiā si ipse nō compareat iudex nō debet ferre sentētiam illa
c die, [c] sed die sequēti. Bar. dicit cōtrarium, q; imo in extrema hora quando iudex surgit à bancho: q; pōt, & debet eam ferre: & si ferret alia die, nō valeret, vt ipse no. in l. fin. ĵ. quod vi aut clā. Tu dic, q; pōt differre ad diē sequentē, nec tunc est necessaria alia citatio, vt est casus in c. consuluit. extra de offic. delega sed si fieret vlteriori die, est magis dubiū, vtrum requiratur noua

a ¶ Admittere. adde q; voluit Lu. ro. cōsi. lj. vbi in facto cōsuluit.
b ¶ In prōptu. de hoc latè & pulchrè q; Oldra. cōsi. cvj.
c ¶ Illa die. de hoc vide cano. in c. cōsuluit. maximè barbatiam de offici. delega.

6 vt ibi & tetigi. ſ. ea. l. edictum. † vnū omissi in verb. præcedenti, quia si citatus generaliter, vt adesset causæ, semel cōparuit, illa citatio generalis euanescit, & posteà ad singulos actus est citandus, vt not.
7 Bart. in extrauaganti ad reprimen. super verbo, crimine. † In tex. ibi absentē debere. dic iste tex. allega. q; sicut in reali valet sentētia declaratoria: vt l. ex diuerso. §. j. ĵ. de rei ven. & l. sicuti. §. si quæratur. si serui. ven. ita in personali, licet nō cōtineat cō demnationē: quia si declaratte esse debitorē meū in cētū sufficit. nam tacitè videtur te esse cōdemnare ad illa centū, vt hic et l. quid tñ. §. si arbiter. ſ. de arbi. quod ergo dicitur in l. cū snīam de sen. nō valere sententiā nisi cōtineat absolutionē, vel condemnationē: debet intelligi per æquipollens, vt declarationē iu
8 ris agentis, quod not. † In text. ibi, qui de iudicato cognoscit. ſ. exequitur. & no. q; iste iudex, dicitur merus executor, ga postquā de causa est cognitū, & pronuntiatum per alium, sibi committitur executio aliquando aūt dicitur mixtus executor, vt si cognito vel pronuntiato de causa, committatur aliquid iudici, quod faciat per modum executiuū, puta, dicit princeps: eō quæstus est nobis talis, q; Titius spoliauit ipsum sua pos. quapropter si ita est, mandamus tibi vt facias sibi restitui: nam tūc si Titius fatetur proceditur via executiua vt ſ. eo. l. si debitori. si negat, procedit iudex faciendo dare libellum, & omnes exceptiones competentes audiet: & de tali loquitur tex. in l. & si non cognitæ. C. si contra ius vel vti. pu. ad quod vide, q; Innoc. plenè no. in c. illud extrà de præsum. & gl. in cle. vnica de offi.
9 deleg. & no. etiā in c. proposuit. de cōcess. præben. † Est & alius executor meri facti, sine aliqua iurisdictione, vt est nūtius, cui committit iudex quod sentētiā exequatur, mittendo aliquem in pos. & iste non habet de aliqua exceptione cognoscere, sed tantum obedire: & de isto etiam loquitur l. si vt proponis. secundum vnam lect. ĵ. de exce. rei iu. in causis tamen vilibus, & suggerente necessitate posset iudex illi committere, q; audiret alle. partium, & terminaret vt ĵ. eo. l. fi.

a ☞ Stante identitate formæ licet in substantia contingat mutatio, intelligitur eadem res, non diuersa.
3 Populus idem censetur hodie qui fuit iam centum annis.
4 Si ex tribus iudicibus mutatur unus, an sit necesse q; etiam alijs duobus denuo detur potestas, uel iurisdictio?
5 Si aliqua uniuersitas iurauit aliquid facere, deinde omnes sint mortui, & alij sint subrogati, non sunt periuri, licet non faciant, licet remaneant obligati.
6 Compromissum factum ab uniuersitate, non extinguitur, licet omnes de uniuersitate mutentur, & alij loco ipsorum subrogentur.
7 Interdictum ecclesiasticum positum in uniuersitate, non extinguitur, licet mutentur personæ, secus in sententia excommunicationis.
8 In nobis cibus, & potus necessarius est, cùm fiat ad restitutionem deperditi.

LEX LXXVI.

1 Proponebatur. † Mutatio iudicum quorūdam vel etiam omnium contingens pendente iudicio, & substitutio aliorū loco remotorum, non alterat nec innouat iudiciū, vel instantiā, imò reputatur idē, vel eadem, q; vel quæ prius fuerat. h. d. in effectu tota ista l. est valde pulchra quæ primò ponit hoc dictum in to to numerali. vsq; ibi neque in hoc: posteà illud probat per similе in toto vniuersali, vel collegiali, vsque ibi, itemque nauē. posteà per simile de toto integrali, vsque ibi: quod si quis puta
2 ret posteà per illius simile de toto, & diuiduali: † & in omnibus coneluditur, q; stante identitate formæ licet in substantia contingat mutatio, intelligitur eadem res non diuersa. h. d. in
3 effectu, & semper allegatur q; idem populus censetur hodie, qui fuit iā centū annis, licet oēs qui tunc erant, mortui sint, & alij subrogati. Ex prima parte, q; nō est necesse iudici inchoare de nouo, licet aliqui ex iudicibus sint mutati, & aliqui loco illorū substituti, imo illi substituti reassument causam in eodem statu in quo erat ante dictā mutationē: quod nō esset si mutare tur iudiciū & instantia. Itē patet, q; nō extinguitur stipulatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Excõmunicationis. adde vt per Federi. de Sen. consil. clxxxvii.
b ¶ Iustã causam. An iusta causa litigandi excuset ab expensis? vide Io. de Im. in cle. iij. de dolo & contu. do. de ro. co. ti. in anti.

iudicatum solui, quod nõ esset, si diceret mutare iudiciũ vel instãtiam: vt ff. eo. l. nõ à iudice. §. fi. cũ sua gl. pronũciabũt ergo isti subrogati ex eisdem actis. †Sed hic quæro, quid si ex tribus iudicibus mutet vnus, an sit necesse ꝙ etiã alijs duob⁹ det potestas de nouo, seu iurisdictio? Rñd. si mutatur quia se excusat, vel quia remouetur per superiorem: nõ expedit renouare iurisdictionẽ in persona aliorũ, quia nõ fuit finita iurisdictio: & hoc patet ex ista l. sed si vnus eorũ moreretur, & tunc finiretur iurisdictio cũm aliorum, vt in c. vno deleg. extra de off. deleg. licet nõ finiatur iudicium vel instantia, vt in hac l. ista enim possunt simul stare, vt patet ff. ea. l. mortuo. & ideo tunc esset necesse renouare iurisdictionem in persona aliorũ, vt dixi ff. eo. l. si longius quic quid sentiat Bar. in l. duo ex tribus. ff. de re iud. vnde tunc videtur extinguí stipulatio iudic. sol. per l. ij. in prin. & l. cũ apud. ff. iudi. sol. quia essent non iudices, & ex noua commissione.

†Item no. hic arg. ꝙ si aliqua vniuersitas iurauit aliquid facere: deinde omnes mortui sunt, & alij subrogati, ꝙ nisi faciant, sunt periuri: contrarium dic, quia iuramẽtum nõ ligat illos iurantes, tanquã vniuersitatẽ, cùm hoc nõ cadat in vniuersitatẽ, quæ nõ habet animã rationabilem, cùm liget animam quo ad eum, cùm sit personale, & extinguitur cũ persona: vt not. per Inn. in c. veritatis. extra de iureiur. obligatio tamẽ resultãs respectu partis bene transit in successores, ga illa cadit in vniuersitate, tanquã in vniuersitate, & persona ficta: † & eodẽ modo compromissum factum ab vniuersitate, nõ extinguitur: licet omnes de vniuersitate mutẽtur, & alij loco ipsorũ subrogentur.

†Item interdictũ ecclesiasticũ positum in vniuersitate nõ extinguitur licet mutẽtur personæ, quia cadit in vniuersitatem: secus in sententia excõmunicationis[a], quę nõ cadens nisi in singulares personas, ligat animã, vt in c. si sententia. de sen. excõ. lib. vj. Vltimò no. ex eo quod dicitur in fi. patet secũdũ † Bal. quare in nobis est necessarius cibus, & potus: ga fit ad restaurationẽ deperditi. Nam cùm quotidie de corporibus nostris cadant partes inuisibiliter, loco illarum aliæ subrogãtur per cibum & potum, quia cõuertuntur in carnem, & sanguinem.

LEX LXXVII.

¶ IN priuatis negotiis. †Declara istas duas leges, vt plenè no. gl. §. de arbi. l. quinetiam. & dixi §. de iurisd. om. iud. l. qui iurisdictioni.

Fouens iustum causam contra aliquem, si fecit vocari in ius alium, qui eodem nomine vocatur, tenetur ei fundere omnes expensas, & omnia viatica.

Quid, si talis compariuit, & litigauit, & dixit se esse illum, qui fuit citatus: et quid si non compariuit, & lata esset sententia pro actore quid iuris?

Quid si frei te vocari ut compareres tali die, & illa dies erat feriata & non ualebat citatio, nec tenebaris comparere & compariuisti?

Si ista temeritas fuit commissa per procuratorem, ipse tenetur, non dominus, nisi habuisset ad hoc speciale mandatum.

LEX LXXVIII.

¶ EVm quem temere. †Qui alium temere vocat in iusteneť nõ solùm ad sumptum litis, sed etiam ad viatica, & omne aliud interesse. h. d. & potest intelligi duobus modis. Primò ꝙ ista temeritas fuit cõmissa in causa, propter quã feci te vocari; quia prętẽdebã te esse debitorẽ meum cùm nõ esses, et hoc apparet postea per sententiam diffinitiuã, à qua absolueris: & ita loquiť j. lect. gl. cõtra quã gl. op. quia videtur ꝙ etiã si nõ temerè quia tamẽ obtines sententiam, debeã tibi in expẽsis condẽnari: vt C. e. ti. l. properãdum. §. sinautẽ. gl. fateť quantũ ad expensas litis sed temeritas facit hoc plus: quia facit me teneri ad viatica, & hoc in prin. gl. vsq; ibi, vel pone casum, vel dic melius, vt habetur in eadem gl. in ver. vel dic, qui debet cõiungi cum prin. quia cõcernit hanc lec. quia si nõ temere, quia fortè habeham iustã causam, puta reperi instrumentũ in domo, in quo promiseras patri meo nec sciebã te soluisse: vnde habui iustã causam[b] faciendi te vocari: tunc nõ tenerer tibi ad expẽsas lit. nec ad viatica, quia iusta causa litigãdi ab his excusat: vt l. qui insolidum. §. etiam. ff. de leg. ij. & in auť. de iud. §. om. colla. vj. dicit hic, temerè: hic tamen limita & declara: vt dixi §. e. l. destitisse. Secũdo modo potest intelligi ꝙ temeritas fuit cõmissa in modo citandi, nõ in causa: † quia bene fouebã iustã causam cõtra quendã, qui vocabať puta Titius Io. ego feci vocari Titium Ioannis. & nũtius venit ad domũ tuã, tu cõparuisti: ego vidẽs te dixi ꝙ nõ intẽdebã te facere citari, sed aliũ. Certè imputetur mihi, quia debebã facere taliter exprimi: vt intelligeretur ꝙs esset vocatus: ideo deberẽ fundere tibi oĩa viatica, & oẽs expẽsas, quas in itinere feciſti: & ab hoc non excusat iusta causa petẽdi vel iuramentũ de calumnia excusat in expẽsis litis nõ à pœna temeritatis. † Quid autẽ si cõparuisti, & litigasti, & lata est sentẽtia, tu dicis te esse illum, qui fuit citatus, cùm citatio esset generalis, & dubiar Rñ. nõ potes hoc dicere, quia videtur declarata cõi cõsensu nostro, ex quo simul litigamus: si autẽ nõ cõparuisses, & lata est snia cõtra Titium Ioannis, & esset duo sic vocati, & nõ apparet de quo gd iuris sit: vide qđ no. Bar. in l. demõstratio. ff. de cõdi. & demõ. † Quid si feci te vocari, vt cõpareres tali die, & illa dies erat feriata, & sic nõ valebat citatio, nec tenebaris cõparere: vt §. si qs in ius vo. nõie. l. ij. in fi. tñ cõparuisti, & petebas me cõdẽnari in expẽsis & viaticis: ego dicebã ꝙ tibi erat imputandũ quare cõparuisti, cùm nõ teneris. gd iuris? Rñ. nõ possum sibi hæc imputare, cùm de rim causam tibi. & ita no. in Spe. de cita. §. j. ver. item excipit ꝙ citatio sit ad diem festiuã, ibi, sed citatus ad diẽ festũ &c.

†Item quid si ista temeritas fuit cõmissa per procuratorem? Rñd. ipse tenetur, non dñs, nisi habuisset ad hoc speciale mandatum: quia in generali mandato hoc nõ cadebat, & ita habeť in c. licet in beato. extra de accu. per gl. iuncto eo, quod habeť in l. ij. §. quòd procurator. ff. quod quisque iuris.

§. Iudicibus de iure. †Relatio nõ debet fieri ad superiorẽ, sup his quæ cõstiterunt in iure. h. d. declara vt in gl. & C. de rela. l. vnica. & l. ij. C. de leg.

Si frei citari Titium Ioannis, & tu comparuisti, & inuicem litigamus, nõ potes postea dicere quòd illa citatio non comprehendebat te.

LEX LXXX.

¶ SI in iudicis. †Vide hic c. significante. de reseri. & quod no. in Spe. de cita. §. j. verſ. quid si impetro. vbi si impetraui iudicem Titiũ Ioan. & sint duo isto nomine vocati, & possunt declarare, de quo sensu; & statur soli declarationi meæ, vt dixi ff. eo. l. si quis intẽrogatione. & facit ista lex pro eo quod dixi ff. l. proxi. in prin. † ꝙ si feci citari Titiũ Io. & tu cõparuisti, & inuicem litigamus, non potes postea dicere ꝙ illa citatio non comprehẽdebat te, sed alium: si ergo dico oppositum, quia censemur declarasse ꝙ intelligatur facta de te.

LEX LXXXI.

¶ VI neque iurisdictioni. †Priuatorum consensus nõ facit iudicẽ illum, qui nulli iurisdictioni præest. h. d. Si ergo cõsensimus ꝙ Titius cognoscat inter nos, tanquã iudex cùm ipse sit merè priuatus, non valet quicquid egimus coram eo, secus, si tanquam arbiter vel arbitrator: item secus, si simpliciter: ꝙ videremus elegisse viam arbitri, vel arbitratoris, vt res magis valeat. arg. in l. miles qui destinauerat. ff. de test. mil.

In tex. ibi, qui neque iurisdictioni præest. quia tunc bene valeret, & censeretur prorogata eius iurisdictio. C. eo. l. j. & concor. l. priuatorum. C. de iur. om. iudi.

Si potestas committit militi suo vel notario, quòd ducat me in tenutam seu possessionem aliquorum bonorum, & non sit causa magnæ importantiæ: & subsit necessitas, potest sibi committere, quòd si apparebit aliquis contradictor, possit audire contradictionem suam, & habere consilium opportunum, & illam contradictionem decidere & examinare.

LEX LXXXII.

¶ NOnnunquam olent. †Nuntijs publicis nõ debet causa delegari, nisi necessitas vrgeat. h. d. Bar. sed nec tũc, nisi in vilibus causis: ita intelligit gl. hãc l. C. de exec. rei iud. l. sivt ꝓponis. vbi oĩno vide: & sic patet per istã l. ꝙ † si potestas committit militi suo vel suo notario ꝙ ducat me in tenutã & possessionẽ aliquorũ bonorũ, si nõ est causa magnæ importãtiæ & subsit necessitas. quia fortè ad locũ longinquũ mittitur, & commodè nõ potest haberi recursus ad potestatẽ pro aliquo dubio incidente, potest sibi cõmittere, ꝙ si apparebit aliquis contradictor, possit audire contradictionẽ suã, & habere consiliũ opportunum, & illã contradictionẽ decidere, & examinare, vt per hanc. l. in tex. ibi vice arbitri. id est delegati.

De inofficioso testamento. *Rubrica.*

Qualiter formetur libellus, in querela inofficiosi testamen. remiſ.

Quia post tractatũ generalem de iudicijs, de quo in tit. præcedẽti, tractaturus est iuriscõsul. de iudicijs particularibus, quorum quædã sunt vniuersalia, quædã particularia. Itẽ quædam realia, quędã personalia quædã mixta: de quibus omnibus tractaturus est: & quia vniuersalia digniora sunt, & maiora, vt est petitio hæreditatis intẽdit primo de illa tractare: verum quia querela inofficiosi testamẽti est preparatoria ad petitionẽ hæreditatis: quia per eã rescinditur testamentũ, & vbi primo competebat petitio hæreditatis hæredi scripto, incipit competere prædicta querela ipsi exhæredato: quia rescindit testamentũ: sententia super ipso iure reducit rẽ ad causam intestati. vt not. in l. in substitutione. ff. de vulga. & pup. Ideo hic præmitte istũ tit. de inoffi. testa. cõtra quod cõpetit exhæredato, vel pro exhæredato habito querela ista: quia est iste tit. præparatorius ad petitionem hæreditatis: & reputatur subtilis tit. & vtilis: tñ in multis iura ista fforũ corrigũtur, & immutãtur: per iura nouа. C. & etiã nouissima authẽ. de quibus. C. eo. l. quoniã noua lа. cũ legi. seq. vsq; ad fi. tit. quæ oẽs sunt leges nouæ. sed præcedentes sunt veteres, & loquuntur secundũ iura ista fforũ. exceptis tamẽ authẽ. † Et qualiter formetur libellus in querela, vide in Spe. de test. §. sequitur. ver. illud quoq;. & ponitur interdum largè, vt no. C. fa. erci. l. filię. in gl. ij. & facit. ff. eo. l. ij. vel. v.

Differentiæ inter querelam quæ datur ascendẽti & descendenti & querelã quæ datur fratribus & sororibus, & ad quid detur?

Querelandi materia hodie in multis casibus sublata est.

Exceptio non debet audiri, quia tua non interest, quòd sit peremptoria, & impediat agentem obtinere sententiam.

Si quis decedat relicto filio, qui est frater minor, vel aliter incapax ad succedendum, quòd talis filius non possit querelare.

Statutum quòd extante masculo, filia non succedat, an etiam habeat locum facto testamento: & quid si institutus sit extraneus, & filius exhæredatus?

Ex testamento filij emancipati vel nepotis, datur patri vel alij ascendenti per lineam paternam querela, si est exhæredatus, vel contratabu. sit præteritus.

Quid si filius erat in potestate, & testatus sit de castrensi peculio?

Quid si erat clericus & testatus sit de quasi castrensi peculio?

Quid si nec erat in potestate patris, nec emancipatus: ut si habeo filium in potestate, & ex eo nepotem.

LEX I.

¶ SCiendum. †Querela datur descẽdẽtibus & ascendentibus: sed collateralibus nõ datur, nisi fratribus, & sororibus germanis idest natis ex eodẽ patre: nõ vlterioribus. h. d. in effectu: † & aduertendũ, ꝙ liberis, & parentibus, datur quicunq; fuerit institutus, etiã nõ turpi persona, [a] si fuerint exhæredati expresse vel habiti pro exhęredatis, vt in linea materna in qua habetur pro exhæredatione. Sed fratribus, & sororibus, cõtra testamẽtũ fratris nõ datur nisi turpi persona hærede institura: & multæ aliæ differẽtiæ sunt inter querelã quæ datur fratri vel sorori, & illã quę datur ascẽdẽti, de quibus vide per Gul. de cu. in l. fratres & l. ũ fratris. C. eo. Itẽ datur querela liberis & parẽtibus nõ solũ quãdo sunt exhęredati vel habiti pro exhęredatis, sed etiã si sint instituti in minori parte quã esset legitima, vel in integra legitima: & essent grauati legatis, vel fideicommissis, vel cõditionibus potestatiuis: nã propter hoc agebatur querela iure isto: & irritabatur testamẽtũ. Hodie hoc corrigitur, ga non datur querela, sed suppleť legitima. vt l. omni modo. C. eo. & remouẽtur grauamina. vt l. quoniã in prioribus. C. eo. Item præteritio materna olim habebatur pro exhæredatione, & faciebat querelã cõpetere, hodie hoc procedit, si sit præteritus cũ causa: si autẽ sine causa, testamentũ est ipso iure nullum: & sic querela nõ est necessaria. vt no. glo. in auť. de hęre. & falc. §. exheredatos. col. j. & est cõmunis sentẽtia doc. in §. aliud quoq; capitulũ. auť. vt cũ de app. col. viij. † In tex. ibi frequẽtes esse. gl. dicit, ꝙ est mandatũ rarò enim vel nunquam intẽtatur querela, nec ego vnquam vidi intẽtari. & gl. dicit verũ in spectis iuribus nouis & nouissimis, per quæ iura materia querelandi sublata est in multis casib⁹. † In tex. ibi tam parẽtibus. scilicet vtriusq; sexus scilicet tam paternis quã maternis, & idẽ dicit de liberis in fi. l. ibi cũ obtinere, specie nõ laborent: dicit Ang. ꝙ hic est casus, ꝙ ista exceptio nõ debes audiri, quia tua nõ interest: nõ est exceptio dilatoria. prout dicit Inno. in c. cũ his. extra de accu. ga nõ posset opponi post litẽ cõtesta. ad impediendũ victoriã agẽtis imò est perẽptoria, vt hic patet: quia impedit agẽtẽ obtinere sentẽtiã: de hoc. ff. eo. l. posthumus. §. si quis ex his. Et no. istũ tex. pro cõsilio agere volentiũ, vt videãt antequam incipiãt, si possunt obtinere vel nõ: & si nõ possunt, fatuè incipiunt. Opponitur pro declaratione gl. magnæ ꝙ hic nimis generaliter loquatur ꝙ parentibus & liberis detur hæc querela. qd enim, si qs habet filios, nepotẽ vel pronepotẽ, & instituit extraneũ, & nepotem exhæredet: videtur iste tex. velle, ꝙ nõ solũ filius, sed etiã pronepos & nepos habeat querelã: quod est falsum: quia querela ordinatur, vt qs habeat hærẽdẽ, sed illi nõ possunt esse existẽte filio qui eos prędedit. gl. dicit ꝙ nõ est verũ, & dicit glo. intelligendũ, de alijs quis si testamẽtũ nõ esset factũ, possint ab intestato succedere alias secus. Fateor tñ, licet ab intestato quis nõ possit succedere, si tamẽ agat querela, & nõ fuerit expulsus, & obtineat sentẽtiã, nõ prodest sibi, sed alijs qui habẽt ius succedendi: vt est casus singularis. ff. eo. l. posthumus. §. fi quis ex his.

†Patet etiã per istã glo. ꝙ si quis decedat relicto filio fratre minore, qui nõ põt ei succedere ab intestato, nec ex persona sua, nec religionis quę nõ põt habere in cõmuni, nec in particulari testamentũ: nec est nullũ ratione præteritionis, nec inofficiosum ratione exhæredationis. & sic non potest querelare: & sic eodẽ modo si filius est incapax ad succedẽdũ. Pone † exẽplum in filia extãte masculo, si per statutũ excludatur à succedendo, non potest dicere testamentũ nullũ ratione præteritionis, nec inofficiosum ratione exhære. quod enim esset bonũ fauere ei nihil habituræ ab intestato. vt l. si post mortẽ. §. liberi. ff. de contratab. licet quidã teneãt cõtra statutũ, dicẽtes loqui ab intestato: vt filia existẽte masculo nõ succedat, & sic non haberet locũ facto testamẽto: certè si masculus qui eã esset excluſurus ab intestato fuerit institutus, multomagis excludit eã à iure dicẽdi nullũ, vel à querelãdo: ga si ei præfertur ab intestato, multomagis ex testamẽto: quia volũtatẽ patris habet expressam, sed ab intestato tacitã: si verò etiã instituť extraneus, [b] & filius esset exhæredatus tũc est magis dubiũ: quia cũ hæreditas nõ possit peruenire ad filium, propter exhæredationẽ, cuius filij fauore fœmina excludebatur: videtur, ꝙ filiæ exclusio nõ habet locũ, ne sibi noceat, & alteri prosit: tamẽ si obtinebit in querela, non proficiet sibi, sed masculo: quia exhæredatio annihilatur, sicut &c. in testamẽto disposita. vt l. filiũ. §. sed cũ exhæredatio. ff. de cõtratab. †Secundò oppo. ꝙ pater vel alij ascẽdẽtes per lineã paternã nõ possunt habere querelã contra testamentũ filij, vel nepotis: quia querela nõ præsupponit testamẽtũ mero iure valere, sed esse inofficiosum. vt ff. l. proxi. sed testamẽtum filij vel nepotis in potestate cõsistẽtis, eſt ipso iure nullũ. l. si filius. ff. de testa. propter hoc dicit, ꝙ hoc debet intelligi, qñ erant emancipati, quo casu valet testamẽtũ: & si parẽtes sunt exhæredati, datur cõtra ipsum querela per quam ipso iure rescinditur: si sunt pręteriti datur cõtratab. id qđ dicit cõtratabulas procedit hodie, si sunt præteriti inserta causa, alias testamentum filij emãcipati esset ipso iure nullum, si pater esset præteritus propter defectum solennitatis: sed inserta causa, si nõ esset vera valet: & rumpitur per cõtratab. sicut olim, vt no. in l. si filius. ff. de mino. & in auť. de hærc. & falc. §. exheredatos. col. j. †Sed tertio oppo, ꝙ etiã si sit in potestate, valet testamentũ, nõ potest expugnari per querelã, nec per cõtratab. vt C. eo. l. fi. in fi. gl. fatetur hoc, si fuisset testatus de castrẽsi peculio, ex priuilegio talis peculij: certè hoc erat verum de iure Codicis: hodie secus per ius authẽ. vt possit expugnari per querelã vt in authen. vt cum de appel. cognosci. §. aliud quoq; capitulũ. col. viij. cũ loquitur de querela, quæ datur parẽtibus, loquiť de filijs in potestate cõsti tutis; & præsupponit testamentũ valere mero iure, dari tamen

a ¶ Turpi persona. Sed an excommunicatus possit dici turpis persona? vide Bar. Soci. cõsi. xviij.
b ¶ Institutus extraneus. Adde Alexã. de Imo. in consil. lxxxix. in prin. in j. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

querelã,nisi aliqua de causis ingratitudinis ibi insertis probetur:hoc potest intelligi,nisi q testatus est de castrensi etiã hoc testamentũ nõ valeret:etiã si de consensu patris.vt l.fi.& pe.C. qui test.fa.pos,& hæc est cõmunis sententia,nisi filius sit clericus:quo casu non daret querelã,si testatus est de quasi castrensi sed daretur condictio ex.l.ad legitimã.C.de epis.& cleri.au then.presbyteros. †Quæro vltimò quid in eo qui nec erat in potestate,nec emancipatus:vt si habet filiũ in potestate,& ex eo nepotem,nã ipse nõ est in potestate patris sui,sed in potestate mea suprà de his qui sunt sui,vel alieni sui.l.nam & ciuium. nec est emancipatus à patre,super hoc,dic in glo.

2 ☞ *Testamento rupto per querelam,rescinditur solum substitutio directa,& institutio,per quam succeditur patri:cætera firma remanent.*

3 *Onus probandi causas expressas in exhæredatione uel præteritione filij esse ueras,incumbit hæredi:non autem filio probandi se gratum,uel merentem.*

4 *Dictio quasi,est nota improprietatis.*
Qui est quasi demens,non est demens.

5 *Differentia inter dictiones ritè & rectè:cum rite significet solennitatem requisitam à iure:rectè uerò causam.*

6 *Nouercæ præsumuntur inimicæ priuignorum,ut quicquid faciat pater cõtra filios habentes nouercas,præsumatur facere suasionibus nouercalibus,& sic non debet tolerari.*

7 *Quando dicatur quis præteritus?*

8 *Filius cui relictum est minus legitima,si illud acceptat,non perdit ius agẽdi ad supplementum,nisi hoc expresse dicat.*
De legitima filij hodie reijcitur omne grauamen,& quòd debeat relinqui iure institutionis.& numero.9.

9 *Posthumus non potest hodie exhæredari.*

10 *Querela inofficiosi testamenti an hodie habeat locum?*
Exhæredatio filij facta nulla causa expressa in testamento,est nulla.

11 *Rescriptum non redditur nullum,si ea quæ probanda erant ex postfacto,non probentur licet rescindatur:sed esset nullum si illa quæ requirebantur tempore impetrationis,non fuissent adhibita.*

LEX II.

1 HOc colore. †Testamentum inofficiosum rescinditur, quasi factum fuerit à demente, licet verè non fuerit demens ideò, mero iure valet:sed quia est contra officium pietatis,rescinditur. Item agens querela debet narrare, & probare se non meruisse exhæredari vel præteriri.hoc dicit lege sequẽti,vsque ad.l.posthumus. Ita hodie corriguntur:quia non rescinditur tãquam factũ à demẽte,cũ requiratur expressio causæ legitimæ,ad hoc vt valeat testamentũ mero iure:sed hoc nõ cõsueuit,nec potest fieri à demẽte hodie,licet olim rescisso testamẽto per querelã,oia rescinderẽtur,quæ essent in testamento.vt l.Titia.ĩ.eo.quia demẽtia cõcernebãt oia. †hodie nõ sic, quia solũ substitutio directa,& institutio per quã succeditur patri,vt est vulgaris,per querelam rescinditur:cætera verò firma permanẽt,vt in authẽtica ex causa.C.de liber.præter.vnde cõmuniter tenẽt do.q hodie nõ rescindatur,tãquam factũ à demente:sed tãquam factũ cõtra officiũ pietatis. †Itẽ q filius vel alius exhæredatus habeat necesse probare se fuisse gratum & merentẽ:nõ autẽ ingratũ corrigitur per iura noua codicis Iustiniani,quia onus incũbit hæredi scilicet probandi causas expressas esse veras,& ideò meruisse exhæredari vel præteriri, vt l.omnimodo.C.eo. †No.in princi.huius legis,de dictione quasi:quæ est no. improprietatis secundũ Bart.q qui est quasi demens nõ est demẽs. †Itẽ nota.ibi dũ dicit sed rectè.& glo. ponit id est ritè.differentiam inter istas dictiones ritè:& rectè: quia ritè significat solẽnitatem requisitã à iure:rectè significet causam:vnde testamẽtũ inoffic.dicitur ritè factũ,qa cõtinet solennitatẽ iuris scilicet exhæredationẽ:qa inter cætera quæ requiruntur ad solẽnitatẽ testamẽti,requiritur institutio vel exhæredatio ascẽdẽtiũ,si quos habet testator.l.inter cætera.de liberbe.& posthu.& nõ est ritè factũ,quia contra officiũ pietatis,si nõ habet causam iustã exhęredãdi:qa filius talis exhæredatus nõ meruit exhęredari:de hoc vide p Bart.ĩ.si cer.pet.l.lecta.in ĩ.quæstione.quod inducitur ad quæstionẽ si fiat cõmissio alicui,q cõsultat an talis actus fuerit ritè factus,q debet cõsulere,an rectè solũ fuerit solẽniter factus.non autẽ,an fuerit iustè factus,& ecõuerso si fuerit facta cõmissio & aliqs actus fuerit rectè factus,nõ habet cõsulere an fuerit ritè id est solẽniter factus,sed solũ an fuerit iustè factus,licet nõ solenniter. †Item not.in l.non enim.contra nouercas,vt præsumantur inimicæ priuignorũ,& q quicquid pater facit cõtra filios habentes nouercas,præsumat facere suasionibus nouercalibus:& sic nõ debet tolerari. † In ista l.nam ex his est vna gl.quę primò quęrit qñ dicat quis præteritus:& videt q qñ de ipso nulla mẽtio facta est in testamẽto:dicit gl.q hoc intelligit,qñ nõ est facta mẽtio instituendo vel exhæredando. Vnde si filio esset relicta legitima iure legati,diceret filius præteritus:quia nõ restituẽdo vel exhæredãdo dicerent testamentũ nullũ.So.gl.dicit istũ tractum seu ti.corrigi per l.codicis in tribus,& per iura auc.in qua tuor,de quibus,dic vt in glo. Sed tu primis tribus adde alia tria,in quibus corrigit per l.codicis:nã iure isto si relinquebat filio minus legitima,& filius acceptabat,sibi præiudicabat,& nõ habebat querelã,nec agere poterat ad supplementũ.vt l.papinianus.§.si sub cõdi.ĩ.eo.in fi.† Hodie verò nõ perdit ius agendi ad supplementũ nisi hoc dicat expresse.vt C.eo.l. gñaliter.§.fi. Itẽ iure isto si relinquebat integra legitima,& grauabatur legatis & fideicõmissis,habebat querelam hodie secus, quia reijciunt omnia grauamina.l.quoniã in prioribus.C.eod. † Itẽ tertiò iure isto poterat posthumus exhæredari cũ natus: nec dicebat testamentũ nullum,sed habebat necesse intentare querelã.ĩ.quinquẽniũ:postea nec querelã nec ius dicẽdi nullũ. ĩ.e.l. posthumus.in prin.l.si quis filiũ. in fi.C.eo.hodie non potest posthumus exhæredari,qa requiritur expressio causę in exhæredatione,ad hoc vt sit solẽnis,& valida:quã posthumus nõ põt cõmittere,& ideo reddet exheredatio nulla.vt l.si quis in suo.§.j.C.eo.circa ea verò in quibus corrigit,per iura auc.glo. primа dicit,q iure isto poterat relinqui filio legitima,quocũq relicti ti.id est iure legati vel fideicõmissi:sed hoc iure authenticorũ debet relinqui iure institutionis. Certè primũ dictũ nõ est verũ,nã imò iure fforũ,relinquenda erat iure institutionis: quia l.caueat,q inter cætera præcepta erat de liberis exhæredãdis,vel instituendis.vt l.inter cætera.ĩ.de liber. & posthu.& l. gallus.§.in omnibus.ergo erat relinquenda iure institutionis, & nõ legati:quia titu.est honorabilior:& patet,quia habet locum in eo ius accrescẽdi,quod nõ est in tit.legati.vt l.iii.ĩ.de lega.præstan.bene tamẽ est verũ,q iure codicis per l. oimodo, fuit hoc correctũ,& statutũ,q sufficiat relinquere iure legati: hodie l.illa in hoc corrigit,& reditur ad iura vetera,vt requiratur titulus institutionis.vt in auc.vt cum app.co.§.aliud quoq; capitulum.col.viij.& etiam multa addit,q sufficiat quantuncunq; modicum relinquat,etiã si vnus numus, vt querela non habeat locum,sed agat ad supplementũ.vt no.glo.in l.iij.§.sed vtrum.ĩ.de mino. † Vltimò gl.quærit an hodie locũ habeat iste tit.Mart.tenuit,q non & probata à sufficiẽti partiũ enumeratione.Nam aut in exhæredatione non fuit inserta causa legitima,& non valet,& sic testamentũ est nullũ,acsi foret præteritus:vnde quærela nõ est necessaria.vt in l.ij.huius ti.in fin. Aut fuit expressa,& probata:& tunc valet ita q non põt expugnari,quia testator non videt testatus contra officium pietatis,postq; filius meruit exhæredari:& in his duobus Mart.dixit veritatẽ. Aut fuit inserta,tamen non probata:& tunc Mar. dixit idem quod in primo.quia exhæredatio nõ valebat:quia textus in §.aliud quoque capitulum.vult q inseratur & probetur.Quodcunque ergo istorum deficiat,videtur exhæredatio nulla,sed in hoc loan.& omnes morderni reprehendũt.quia non est verum,q sit nulla, imò valet & agitatur quærela. Ad contrarium respondetur:quia dum dicit q debeat inseri,debet intelligi,scilicet tempore testamenti,& si hoc non fieret, fateor,q exhæredatio esset nulla: sed dum dicit q debet probari,debet intelligi,post mortem & pro hærede,& sic ex postfacto:certè licet hoc nõ fiat,nõ sequit ergo testamentũ à principio valuit.nõ em potuit stare in pendẽti:& sic oportet dicere q valuit,& licet nõ probetur,non sequitur q retro reddat nullum:nam fortè fuit culpa hæredis,si non probauit,& ad hoc inducit Bart.ea quæ habentur & no.in l.si vniuersa.C. de pre. imper.offer. † vbi rescriptum nõ redditur nullũ,si ea quæ probanda erant ex postfacto,non probentur, licet rescindantur: sed bene esset nullum si illa quæ requirebantur tempore impetrationis.nõ fuissent adhibita:quia talia vident concernere solennitatẽ,quæ debet adesse tẽpore actus celebrati: sed illa quę ex postfacto adhibent,nõ cõcernunt solennitatẽ,sed substantiã:& de ista quęstione vide per gl.& per Bart.in l.j.ĩ.de testa.

Si quis

2 ☞ *Si quis fuit excerptus de mortua matre,quòd idẽ iudicatur de eo,ac si foret natus.*

3 *Posthumus alienus,quòd hodie posśit hæres institui,& qualiter intelligatur alienus?*

4 *Non est imputandum alicui,quod intestatus non decesśit.*

5 *Querela non competit ei qui de iure ciuili,uel prætorio succedere non potest,cũ possit repelli.*

LEX VI.

1 POsthumus. †Posthumi habẽt hãc querelam vbicunque iam natus haberet,siue sint de suis,siue de legitimis,siue de cognatis.h.d.vsq; ad.§.si quis ex his.Et primo ponit dictũ trimenbre,vsque ibi, quid ergo.Secũdo opponit vsq; ibi,non enim.Tertio respon-
2 det vsque ibi,simili modo.†Quarto addit ad id quod dixerat, q posthumo qui nascitur naturaliter per seipsum.Nã addit casum,qñ non nascitur,sed de mortua matre fuerit excerptus,vt idẽ sit,quod esset si foret natus. In text.ibi qd ergo forma istã oppo.sic:nã videtur,q posthumus exhæredatus nõ possit habere querelã eo casu,quo si foret natus tempore testamẽti,non esset suus:quia dicebatur posthumus alienus,& talis nõ poterat iure isto hæres institui de iure ciuili,vt posset adire:licet de iure prætorio bene posset,vt haberet bono.pos.secundũ tabu. nam testator nõ potuit prouidere cõtra rupturam testamẽti, ipsum instituẽdo:quia nõ poterat instituere,si dicamus,q habeat querelã,similiter nõ potuit prouidere exhæredãdo:quia sine dubio rumpet testamentũ,cũ causam ingratitudinis non potuerit committere.ergo imputabatur patri quare intestatus
3 nõ decesśit,postquam nõ potuit aliter testari,quin testamentũ nõ rumpetur,sed hic nõ est dicendũ,q debeat imputari,cur in testatus non decesśit:sed imputatur postquam decesśit testatur,cur eã non instituit:quia licet nõ possit instituí de iure ciuili,vt adiret pos.potuit tamẽ instituí de iure prætorio,vt habere posset bo.pos.tam antequam nasceretur ex edicto de ventre in pos.mittẽdo,quàm etiã postquam natus erat per bo.pos.secundũ tabu.h.d.in effectu. †No.ergo hic q isto iure posse hũmus alienus nõ poterat hæres instituí:dicebatur alienus,nam si foret natus,non esset suus hæres.Istud fuit postea immutatũ per Gallum,in quodã casu,vt posset hæres instituí,vt nõ rumperet testamentũ.vt l.Gallus.ĩ.de libe.& posthu.hodie potest instituí de iure ciuili,sicut de iure prætorio.institu.de libe.&
4 posthu. †Itẽ not.q non est imputandum alicui,q intestatus nõ decesśit,vnde facit ad.q.posita per Bar.in l.fi.ĩ.ad Tertu.
5 †Item no.in effectu,quod ad hoc vt posthumus possit habere querelã,vt quilibet alius,requiritur q ab intestato possit succedere de iure ciuili,vel prætorio,alias posset repelli,vt patet.ĩ. §.proxi.quia nõ est bonũ fauere ei qui esset habiturus ab intestato.vt l.si post mortẽ.§.liberi.ĩ.de bo.pos.cõtratab.Glo.magna quæ est hic ponit exempla eorũ quæ dicuntur in textu,& tendit ad positionem casus,quæ satis patet per prædicta.

2 ☞ *Sententia lata in querela,rumpit testamentum ipso iure,& facit haberi perinde ac si factum non fuisset,& reducit rem ad causam intestati.*

3 *Sententia rescissoria lata pro eo cuius non interest,uidetur quòd non prodesśt sibi,sed alteri:& quid si aliquid petat? & nume.4.*

4 *Exceptio,tua non interest,quando posśit opponi usque ad litem contesta,tantum,& quando usque ad sententiam? & nume.3.*

5 *Res inter alios acta,quando alijs prosit?*

6 *Querela non actio,& an sit accusatio? & an tamen sit aliquando actio,an quoddam ius diuersum? & quod sit officium iudicis.*

7 *Qui agit querela non intentat petitionem hæreditatis.*

1 §.Si quis ex his. †Sentẽtia rescissoria lata pro minus legitimo petitore non prodest sibi,sed prodest legitimo.h.d.notabilis tex.qui fortè nõ est alibi & cõuenit ad declarationẽ eorũ quæ colliguntur ex principio:nã qui nõ esset ab intestato successurus,non potest habere querelã,vt ibi:qd si eã intẽtauit,& cũ posset repelli,nõ fuit repulsus,& obtinuit pro se sentẽtiã per quã rescissum est testamẽ tũ,an valeat,& cui prosit & si dicat q valet & nõ prodest sibi,
2 sed ei qui ab intestato erat successurus.h.d.notabiliter. †No. q sentẽtia lata in querela,rũpit testamẽtũ ipso iure,& facit haberi perinde ac si factũ nõ fuisset,& reducit rẽ ad causam intestati. †Itẽ no.q sentẽtia lata pro eo cuius non interest:videt, q nõ prodest sibi sed alteri,& hoc qñ est rescissoria:quia nõ petit aliquid sibi dari,vel fieri à parte:sed petit aliqd fieri à iudice,& ideo si ad petitionẽ eius cuius non interest,pronuntiatũ est cõtra electionẽ vel cõtra instrumentũ, a sentẽtia facit ius quo ad eos,quorũ interest nõ quo ad illũ qui egit:ad quod vide
4 †Inno.in c.in nostra.extra de procura.& b in c.super his.extra de accusa.vbi dicit,q ista exceptio,tua nõ interest,de quapatet hic in text.dum dicit si nemo eũ repellit,
a nõ potest opponi,a nisi vsq; ad litẽ cõtest. Ang.verò cõtra,per.l.j.§.eo.vbi oppo.ad impediendã sentẽtiã ferri pro eo,super eo quod petitur:vt si petis vnũ & tua nõ interest illud habere,vt erat hic:qa agebat querela,& nõ interest sua habere sentẽtiã: quia nõ per hoc obtinebit hæreditatẽ:& tũc quãdocũq; potest opponi,qa est perẽptoria,aut erat cõsecuturus vtilitatẽ si obti
5 neret,tũ debebat repelli,quia nõ intererat sua ad illud agi.tũc procedit dictũ Inno. †Gl.quæ est hic,colligit tria notabilia, ex isto tex. Primo,q res inter alios acta,alijs prodest:sed contra res inter alios acta.per totũ.C.glo.respõdet,q prodest non principaliter,vt ibi,sed per cõsequentiã,vt hic.vel dic,qñ quis petit aliquid sibi dari vel fieri à parte,prodest sibi & nõ alteri, vt in cõtrario:sed si petit solũ à iudice nõ sibi aliquid dari vel fieri:sed aliquid fieri,qđ ipsum nõ tãgit,vt rescindat testamentum,vel sentẽtiã,vel aliũ actũ,tũc facta rescisione alijs prodest,
6 quia tollit sibi obstaculũ,secũdũ Inno.in d.c.in nostra. †Secũdo colligit argu.q querela nõ est actio:quia si esset actio,sentẽtia lata super ea prodesset ei & nõ alteri,sed hic prodest alteri, & nõ sibi.probat etiã glo.hæc per alias rationes,in quibus differt à natura actionis realis,vel personalis. Sed an sit accusatio:videtur q sic.vt ĩ.proxi.§.in verb.accusationes.glos.tenet contrariũ,propter aliquas naturas quas habet,quæ nõ conueniunt accusationi.Vnde finaliter tenet q sit quoddã ius diuersum,tamen largo modo aliqñ potest dici accusatio.vt in §.seq. & aliquãdo actio,vt in l.seq.in ver.actionẽ.Bar.dicit q est of-
b ficiũ iudicis,b per qđ petitur testamẽtũ rescindi,& est officium nobile nõ mercenariũ:& sic in eo lis cõtestabitur,sicut in restitutione in integ.§.de mino.l.Papinianus exuli.§.fi.& ordinà-
7 riè procedetur vt in ca.fi.extra de officio iudi. †Tertio colligit glo.in fi.q qui agit querela nõ intẽtat petitio.hæredi.nã si ille intẽtaret & obtineret,sentẽtia prodesset sibi.& ei daretur petitio hæreditatis super qua videretur lata sentẽtia.arg.§.fit. j.l.de qua re.& tamẽ hic dicitur cõtrariũ,quia non dabitur sibi petitio hæreditatis,sed bene illis quibus pertinet hæreditas ab intestato,de hoc plenè per glo.ĩ.eo.l.qui de inofficioso.

a ☞ *Querela aliquando appellatur actio,aliquando accusatio.*

3 *Ad transmittendum querelam ad hæredem non est necesse quòd fuerit lis contestata, sed sufficit quòd sit præparata controuersia,uel etiam lis.*

4 *Præparatio dicitur,qualitercunque de intentione habẽtis eam,posśit apparere,quòd uelit eam intentare.*

5 *Soror si minatur fratri de parte hæreditatis petenda,uidetur hæreditatem adiuisse.*

6 *Filio in potestate non est necessaria bono.pos.gratia litis agnoscendæ,sed filio emancipato sic,ut ei detur querela.*

7 *Filio in potestate aditio hæreditatis est superuacua,ut sibi acquiratur hæreditas,cum sibi etiam ignoranti acquiratur.*
Querela non præparata,quòd hodie transmittatur ad suos descendentes.

8 *In ius non cadit aditio,sed immissio.*

1 §.Si quis instituta. †Querela præparata trãsmittitur ad quẽcunq; hæredẽ etiã extraneũ:secus si nõ sit præparata,& dicit præparata,si obtinuit prius bo.pos.gratia litis agnoscẽdæ,vel si quoquo modo apparet,q eã voluit intentare:vel qa dedit libellũ,licet lis nõ fuerit cõte.vel qa cõminatus est se daturũ:vel etiã si ipso facto apparet,q intẽtare voluit.h.d.cũ.l.seq.tñ istud verũ si in præparatione perseuerauit:secus si destitit,vel trãsigẽdo vel renũ-
2 tiando.l.si mota.C.de trãsa.†Et no.istos tex.in qbus aliqñ querela appellat actio,aliqñ accusatio,vnde gl.in §.præcedẽti ha-
3 buit iustã causam dubitãdi,an esset actio,vel accusatio. †Itẽ no.q ad transmittẽdũ ipsam ad hæredẽ,nõ est necesse,q fuerit lis cõtest.sed sufficit q sit præparata cõtrouersia vel etiã lis:& istud nõ reperitur in alijs actionibus nõ trãsitorijs,quia nõ inspicitur nisi an sit lis cõtest.an nõ. †Itẽ no.q præparatio dicitur qualitercunq; de intẽtione habẽtis eam posśit apparere q velit eã intẽtare,vel per verba,qa dedit libellũ super ea,vel cõminatus est dare:vel per facta,quia iter arripuit ad iudicem,vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dare libellū. & istud quod dicitur hic de cōminatione, inducit
1 Bar. ¶ † si soror minaī fratri de parte hereditatis petenda, vi-
deaī hereditatē adiuisse: quia per hoc apparet de intētione sua
& de animo habendi hæreditatē: & aditio vel immissio fit solo
6 animo declarato per verba. † Item no. ¶ filio in potestate nō
est necessaria bono. pos. gratia litis agnoscendæ, quia cogno-
scitur de iure ciuili: potelt tamē eam intentare si vult, sicut &
alia remedia prętoris haberent, secundū tabulas vel cōtratabu
las: vel vnde liberi. Est ergo illa bono. pos. necessaria filio emā-
cipato, qui de iure ciuili non cognoscebaī iure isto ab intestā-
to: sed bene cognoscebaī de iure prætorio sed querela erat de
iure ciuili: vnde non dabatur emācipato, nisi prius petita bo.
pos. de iure prætorio, quę dicitur gratia litis agnoscendæ, per
quā prętor ipsum admittebat ad querelā extendēdo remedia
iuris ciuilis ad cognitos per eum: vnde poterit dici querela ma
gis vtilis, quā directa per extensionē prætoris: nec ēm eam ha
bebat de iure ciuili, sed de iure prętorio post petitā bo. pos. &
7 ita intelligo qđ no. in l. Papinianus. ver. seq. loco, &c. † Itē no.
quòd in filio in potestate aditio hereditatis est superuacua: in-
telligę sanè, ¶ non est necessaria quantum ad hoc, vt sibi acqui
ratur hæreditas, cū sibi etiam ignoranti acquiraī per l. xij. tab.
3 quia est suus, & necessarius: & ideo decedens & etiam ignorās
transmittit eam ad quoscunq; hæredes suos iure suauitatis, iu
xta plenē not. per. Bar. in l. ventre. ī. de acquirenda hereditate.
vnde idem videbitur in querela sibi delata, ¶ eam ignorās trās
mittat: sed non est ita, quia illa non est insixa sibi, sicut est in-
sixa hæreditas: & ideo necessarium erat, quod præparasset eam
vt transmittat ad quoscunque hæredes. Hodie per l. sancimus.
in fi. C. eo. bene transmittit etiam nō prępараtā ad suos descē-
dentes, quantum verò ad hoc vt possit tilius conueniri cū effe
ctu à creditoribus hereditarijs, non sufficit, ¶ hereditas sit sibi
insixa per legē, cū habeat beneficiū prętoris, vt possit abitine-
8 re: sed requiriī ¶ se immiscuerit, nō dico, ¶ adiuerit, † quia in
suis non cadit aditio, sed immistio, l. cum bonis. ī. de acquiren.
hæredit. & nisi se immisceat, non potest cum effectu cōueniri:
nec est fundata intētio creditorum agentiū, si probetur ipsum
filium adiisse, vt condemnetur: nisi etiā probetur ipsum se im-
miscuisse, vt no. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. solu. mat.
& C. si vt se ab hęred. absti. l. ī. & l. necessarius. ī. de acqui. hęre.

a §☞ *Querelam delatam filio monacho, non potest monsterium intentare eo inuito.*
Si filius repudiaret hereditatem sibi delatam, hodie potest pater eam adire, & quid in querela?

LEX VIII.

1 RApinianus. † Querela data filiosa. non acquiritur patri, nec poterit ipsam intentare filio inuito: etiā de hoc iure. h. d. istud principium. Et hoc apparet, ¶ nō est actio: quia tūc acquireretur patri inuito filio iure isto, licet hodie secus. Sed oppo. ista querela quę oritur ex iniuria, quæ fit filio exheredato, vt hic, patet in verbo iniuria: sed ex iniuria facta filio, acquiritur actio non solū filio, sed etiam patri, & pater potest intentare actionē suam, & etiam habet exercitiū actionis filij, & eo inuito pōt eā intentare, vel remittere. l. sed si vnus. §. si filio. ī. de iniurijs. Sol. illud in aljs iniurijs, quę cadunt in delictū priuatum consistentibus in verbis, vel in factis, quia non solū fit iniuria filio, sed patri: ista verò iniuria exheredationis nō cōsistit in delicto: & sic nō cen
setur facta patri, sed soli filio, & ordinaī ad habendā hæreditatem: & sicut pater nō poterat habere hæreditatē delatā filio iure isto sine volūtate filij, cū habebat iubere ¶ adiret: ita nec pōt habere querelā, quę est prępараtoria ad hæreditatē obtinendā
2 vt hic. † Et sic est ar. ¶ querelā delatā filio monacho, nō possit monasterium intentare illo inuito. Hodie si filius repudiaret hæreditatem sibi delatam, pater posset eam adire. l. cū non solū. C. de bo. quæ liber. An idem esset in querela, si filius eam repudiaret: dubium est propter eius odium: cogita super hoc.

a §☞ *Quid si bonorum possessio gratia litis agnoscēdæ quæ etiam hodie necessaria est in filio emancipato, ut ei detur querela licet sit sublata differentia emancipationis & patrię potestatis ab intestato. & num. 3.*
3 *Bonorum possessio gratia litis ordinandæ quod ius tribuat? & quid de aljs bonorum possessionibus?*

1 §. sequenti loco. † Querela etiā quæ est præparata non transmittitur per filium ad patrem, qui sibi nō succedit iure hæreditario: sed tāquam vniuersalis successor oīa occupat iure peculij. h. d. nec obstat lex præcedens cū. §. præcedēti: quia bene trāsmittit ad hæredē, sed nō ad vniuersalē successorē, qui nō est hęres: hodie verò pater succedit filio iure hæreditario: vt in authē. de succes. ab intestato.
2 ideo ad ipsum trāsmitteret, si esset præparata. † Et sic no. glo. quæ declarat, quid sit ista bonorū pos. gratia litis agnoscēdæ: & adde quòd etiā hodie est necessaria in emancipato, licet sit sublata differētia emācipationis, & patriæ potestatis ab intestato: quia nō est sublata ex testamento: ita tenet Gul. de cu. & Bal. in l. ij. C. eo. In tex. ibi post agnitā bo. pos. litis ordinandę: sed videtur, ¶ nō habuit necesse eam petere, postquam erat filiusfa. & in potestate patris cōstitutus, vt §. l. proxi. post principium. Sol. hic dabaī querela cōtra testamētū patris, ¶ tūc esset fatendū: sed cōtra testamētum alicuius ex ascēdētibus ex linea materna, cui ipse nō poterat succedere de iure ciuili, sed prætorio tantū, vt auo materno: licet matri bene posset succedere de iure ciuili ex senatusconsulto Orficiano: vt patet ex no per gl. in l. posthumus. in prin. vnde sibi erat necessaria ista bo. pos. filio emācipato, per quā querelam, quæ est remediū iuris ciuilis
3 extēderetur ad ipsum. † Nota etiam hic: qualiter vocatur ista bono. pos. quæ dicitur litis ordinandæ gratia, quæ facit ipsum habilē ad intētādū querelā, cū prius non esset: Vltramontani verò aliter intellexerunt istā bono. pos. gratia litis ordinādæ, quàm intelligat glo. vt no. Cy. in l. ij. C. eo. sed doc. sequunt gl. quia intellectus illorū maiorē cōtinet dubitationē, quā intellectus glo. & dum dicit, ¶ ista bono. pos. & alię duæ nō tribuunt ius, intellige ius, scilicet dominiū in bonis hæreditarijs: licet secus sit in aljs bono. pos. quia statim quòd sunt petitę, vel hodie sunt agnitæ, acquiritur dominiū petēti vel etiā agnoscenti etiā sine apprehensione pos. sicut de iure ciuili acquiritur adeunti hæreditatē: sed in illis quæ nō tribuunt ius acquiritur detenta tio, vt in Carboniana, & in ea quæ datur nomine ventris: ista verò acquiritur habilitatio ad agendum querela.

1 §. Si quis postrem. † Desistēs semel per querelā lite inchoata amplius ad eam
nō reuertitur. h. d. cōcordat. l. postquam liti. C. de pact. per quā patet, ¶ idem in qualibet alia lite, si destitit renuntiando expresse liti & causæ: vt ibi no. Sed glo. quæ est supra facit differentiā inter super querela, vel super alia re: quia super querela non solū si renuntiat expresse, sed etiā si nō renuntiauit, & datus fuerit sibi terminus ad agēdū vel prosequendū, & nō fuerit prosecutus, si dicamus ¶ querela sit accusatio per. l. si ea. C. de accusa. secus si in aljs litibus super causis ciuilibus. doc. vidētur reprobare: quia idē modus est procedendi in causis ciuilibus, & criminalibus. l. absentem. ī. de pœnis.

1 §☞ *Testamenta ad pias causas subiacent rupturæ, vt si filius sit exheredatus, vel sit ei relictum minus legitima, quia tunc subiacet querelæ. & numero primo.*

1 §. Si Imperator. † Dignitas instituti nō excludit querelā. h. d. vnde dicit glos. ¶ etiā si testator instituat deum, si exheredat filiū indebite, dabitur querela, & rescindetur institutio, & allegat dictū Augustini,
2 propter quod semper allegaī ista glo. † ¶ etiā testamēta ad piā causam subiacent rupturæ, si in testamēto adeo filiū nō seruauit, quē seruare debebat. scilicet relinquendo legitimā integrā & etiā iure agendi ad supplementū, quia talia testamenta sunt contra officiū pietatis. Vnde deus vel ecclesia nō acceptat. vide per Bar. in l. j. C. de sac. sanc. eccle. Aliàs contra Veterani.

2 §☞ *Testamentum filijfami. de castrēsi peculio, an hodie subiaceat querelæ? & quid si est sui iuris?*

1 §. Papinianus. † Testamentū factū à veterano, etiā super castrensi peculio, subiacet querelæ. h. d. videbatur cōtrariū propter priuilegia veteranorum: sed certè in hoc nō sunt priuilegiati in præiudiciū filiorū: sicut nec Imperator vult vti tali priuilegio: sed contra. ī. proxi. §. & ī. eo. si instituta. §. de inoffic. Solu. ibi in testamento facto à mi
lite, ¶ propter publicū fauorē nō subiacet querelæ siue in militia siue post militiā intra annum missionis: hic in facto à nō milite, qui tamē fuit miles: & tēpore facti testamēti nō exercebat militiam, si erat veteranus. Inspiciendum est ergo in quo statu erat testator, tēpore cōditi testamenti, & etiā in quo statu erat tempore

2 tēpore mortis suæ. Sed cōtra † ¶ etiā si nō esset miles, si tamē testetur de castrēsi peculio, nō subiacet querelæ. vt l. fi. C. eo. Sol. loquitur in filiosamil. qui in castris tempore testamēti nō erat: quo' casu acquisita in castris retinēt nomē peculij castrensis, & propter hoc habet priuilegiū, vt querelę nō subiaceat: sed si nō erat filiusfami. sed sui iuris, tunc acquisita in castris desierunt esse peculiū, qui etiā nō est in aliena potestate, non habet pecu
lium propriè loquēdo: ideo nō habet hoc priuilegiū, vt hic. hodie verò dicit glo. illā. l. esse correctam, & testamentū subiacet querelæ: vt in authen. vt cū de appel. cog. §. simus. colla. vij. Et nota istā glo. nā contrariū dicitur in l. j. §. eod. in secūda glo. ibi dum dicit tūc enim tenet, sed eu' stat querelā: & etiam non vult ibi, ¶ hodie locum habeat illa. l. fi. doct. tenent istā: quia textus quem glossa allegat, loquitur in filiosami. qui non poterat testari nisi de castrensi peculio, & tamē vult testamentū eius subiacere querelæ, nisi probetur aliqua de causis ibi expressis: & isti Veterani fecerunt multas ciuitates prope Romam; videlicet Viterbium quasi vita inermium & Vitrallam.

2 §☞ *Respublica est magis priuilegiata, quàm Imperator.*

1 §. Si quis in militia. † Cōtra testamētū factum à milite durāte militia, nō datur querela etiā si finita militia moriaī intra annū tū missionis hoc dicit tex. cū glo. Intellige de missione honesta, vt propter senectutē vel aliud impedimētū: tūc enim testamentū factū in militia habebat priuilegia, etiā post militiā vsq; ad annū à tempore missionis, & licet careant solēnitate iuris ciuilis, nō sunt nulla: & licet sint inofficiosa, cōtra ea nō datur querela: sed finito anno nō valet amplius iure militari: sed iure cōmuni habēt
2 solennitatē debitā. † Not. hic ¶ magis est priuilegiata respublica, quam Imperator: nā priuilegia quæ dātur militibus dantur fauore publico, & propter hoc nō subiacent querelæ: & tamen testamentū in quo Imperator est institutus subiacet, quia in hoc non est fauor publicus: quod tene menti.

2 §☞ *Substitutio pupillaris expressa excludit matrem à legitima: secus in tacita, quæ resultat ex expressa vulgari, & si filius fecisset sibi tale testamentum post pupillarem ætatem, competeret matri querela.*
3 *In diuersis instantijs, & contra diuersas personas licita est uariatio: sed regulariter est prohibita.*
4 *Substitutio pupillaris dicitur esse testamentum patris, & filij diuersis respectibus.*
5 *Quòd hæc lex uariantem hæredem admittat.*

1 §. Sed nec impuberis. † Pupillaris substitutio non subiacet querelæ in
tētādæ per matrē pupilli, vel per fratrē eiusdē pupilli, licet fuerit substituta turpis persona: vel per putatiuū pupilli fratrem quondā defuncti testatoris. Itē rupto testamēto paterno, in totum rūpitur pupillare: secus si rūpatur pro parte. h. d. & est no
2 tabilis † & semper allegaī iste. §. ¶ expressa pupillaris excludit matrē etiā à legitima: nā hic mater nō volebat querelare pupillarem substitutionē, ¶a in ea erat prætерita: & sic legitima quę sibi debebatur in bonis filij, nō erat ei relicta, & si filius ipse fecisset sibi tale testamentū post pupillarē ætatē, habeī mater pro exhæredata & cōpeteret sibi querela: sed si haberet suā legitimā, nō potest mater cōqueri de illo testamento: & sic excludit à legitima hic. & probaī in l. precibus. C. de impu. & aljs substit. & in c. si pater. de testa. li. vj. secus in pupillari tacita, quę resultat ex expressa vulgari: ¶a ille nō admittitur contra matrē. vt l. fi. C. de insti. sub cōdi. fa. secūdū vnā lec. gl. Et prædicta procedunt siue substitutus sit honesta persona, siue turpis: sed in
quātū loquiī de fratre pupilli, vel de fratre testatoris, oportet text. intelligere, ¶ substitutus erat turpis persona: & propter hoc talis frater volebat talē substitutionē querelare. vt l. si fratris. cū l. fratres. C. eo. & tū dicitur ¶ nō possunt: & eadē ratione excludītur frater pupilli, ¶a dicitur sibi ¶ istud testamentū nō fecit ipse pupillus frater suus: sed ipse pater, & querela daī fratri cōtra testamentū factū à fratre, si turpē personā instituit: vt dictis. ll. nā poterit dici vt ŝ. dixi istud testamentū non fecit frater tuus, sed pater. contra loquimur in fratre patris, videbaī ¶ ille bene posset expugnare, si erat turpis persona instituta, postquam testamētū erat factū à fratre suo: sed cōtrariū dicit, quia licet sit factū à fratre suo, & propter hoc non possit expugnari à matre mea, à fratre pupilli: tū non est factū super hæreditate ipsius patris, fratrisq; sui, sed super hæreditate pupilli, &
querela datur fratri cōtra testamentū fa- a
ctum à fratre, super hæreditate ipsius fratris, quādo nō est institutus, instituta turpi persona: & isto modo substitutus diuersis vijs se defendit ab omnibus istis diēdo cōtra primos fuisse factū à patre nō à pupillo: & contra vltimū, quod est factū super hæreditate pupilli, nō super hæredi
3 tate ipsius. Vnde allegatur iste tex. ¶ in diuersis instantijs, & cōtra diuersas perso
nas licita est variatio: licet regulariter sit prohibita: sed re vera hic nō est variatio, quia nō sunt inter se contraria: imò se cōpatiuntur: nā verū est dicere, ¶ non est factū à filio sed à patre, & etiā est verū dicere, ¶ non est factū super hęreditate patris, sed
4 filij: † & propter hoc, talis pupillaris substitutio dicitur esse testamentū patris, & filij, diuersis respectibus: vt l. patris & filij. ī. a
de vulg. & pupil. de isto articulo an admittatur variatio' ¶ vi-
5 de Bar. in l. de rebus. ī. rerū amo. † In gl. super verbo impube
ris. ibi. & sic no. ¶ hæc. l. variantē hęredē admittit. Sed oppo. ¶ nō admittatur, nā mater, si substitutus dicat substitutionē non esse factā à filio, sed à patre, poterit replicare, ¶ sicut filius si fecisset, nō potuisset eā prætерire & legitimā sibi auferre: ita nec pater eius, qui noīe filij substitutionē fecit: nā nō potest plus facere ¶s alieno noīe quā ille suo nomine facere posset. Sed respondeo, ¶ pater substitutionē pupillarē nō facit noīe filij, sed nomine suo, ratione patriæ potestatis, licet eā faciat pro filio: hinc est, ¶ talis substitutio dicitur testamētum patris sicut filij: quod nō esset, si eā faceret noīe filij: & eodē modo si frater impuberis hoc diceret substitutus, & ipse replicaret, ¶ pater suus nō poterat ipsum priuare legitima: nā poterit respōderi, verū esse de hæreditate ipsius patris, sed nunc priuauit de hæreditate fratris super qua testatus est, in qua parte eidē nō tenebatur relinquere legitimā. licet enim ista bona fuerint paterna: tñ eo mortuo incœperunt esse filij pupilli. Vnde pater super eis non tenebatur aliq̄d relinquere alteri filio. Pro declaratione glo. super verb. obtentū. opponitur rebus modis. Primo inquantū iste tex. vult, quòd frater impuberis licet nō possit impugnare substitutionē pupillarē per se, & directo, poterit impugnare per indirectū scilicet impugnādo testamentū patris per querelā quia si ipsum rūperet in totū, rūperetur etiā pupillaris, quæ stare nō potest sine paterno testamēto. Cōtra ¶ nō possit impugnare in totū, sed solū pro dimidia pro qua erat successurus. vt ī. eo. l. mater. & l. circa. fol. fateor de iure. sed hoc debet intelligi, qñ petit rumpi in totū, & nō fuit repulsus, & de facto sentētia obtinuit. vt ŝ. eo. l. posthu. §. si qs ex his. Sed cōtra secūdo, ¶ nō possit rumpi pro parte, licet dixerim cōtra. vt ī. de iniu. test. l. pe. Sol. per querelā potest etiā rūpi pro parte, & dictū est: sed per cōtratabulas, vel per ius dicēdi nullū, nō potest rūpi nisi in totū vt in cōtrario. Ratio diuersitatis est, ¶a querela nō datur propter defectū solēnitatis, nā testamentū in quo filius est exhæredatus legitimè, licet iniustè, nō deficit in solēnitatē sed in substātia, quare potest expugnari: sed qñ rūpitur per cōtratab. vel per agnationē posthumi, rūpitur ex defectu solēnitatis, ¶a ratione preteritionis: nā testamētū in quo filius est preteritus, nō est solēne: quia deficit solēnitas priuata quæ est de filijs instituendis, vel exhæredādis. l. inter cætera. ī. de libe. & posthu. & solēnitas cōcernit totū, non autē partē, igitur nō nisi in totū rumpi potest. Sed tertio & vltimo oppo. ¶ licet rumpatur per querelā in totū: nō tamē rūpitur pupillaris substitutio. vt ī. de vulg. & pupil. l. ex duobus. Sol. qñ rumpitur per querelā, ideo rumpitur pupillaris substitutio: quia hæres desinit esse hæres ipso iure, ¶a querela est de iure ciuili, quod pōt facere quē desinere esse hæredē sed quādo rūpitur per cōtratabul. nō desinit esse hæres ipso iure, imò remanet hæres nomine, ¶a est remediū prætoris. qui nō potest tollere effectus inductos à iure ciuili in totū, licet possit quo ad aliquē effectum. Vnde primo casu pupillaris substitutio nō potest remanere nō remanente nomine nec effectu penes hæredem, vt in primo casu: sed remanēte nomine licet nō effectu, bene potest remanere substitutio pupillaris. & hoc vult dicere glo. ¶ in cōtratab. nō requiritur de iure testamēti, sed de iure prętoris. id est, ¶ nō expugnatur testamentū ipso iure: quia prætor non potuit, sed expugnatur in

¶ Variatio. adde an & quando variatio circa prorsus diuersa admittatur, nō circa idē vel connexa, per Bal. in l. quidā. in iij. oppo. C. de iure delib. & in l. si quis sus. C. de reb. cre. per Flo. in l. si cui. in fi. ī. de seruit. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Non reiſcitur grauamen. Adde Bar. in l. cum virũ. C. de fidei cõ. & ibi Bald. in iiij. opp. & do. Matthæſil. dicit pro notabili, in ſuo nota. clxiiij. inci. no. pulchram doctrinam. Cur.

b ¶ Ş. ſi Titio. vide ibi in apo. huius operis.

c ¶ Augmẽto. tãquam ſingulare ponit Ludo. Ro. hanc. q. ſingu. ſuis. fo. xiiij.

effectu vt petitor nõ remaneat fraudatus indebitè. vt ff. eo. l. filio. §. contratabu.

§. Si quis mortis cauſa.

†Si exhæredatus habet legitimã, etiam iure donationis nõ poteſt agere querela. hoc dicit & ſuper iſto. §. & ad eius declarationẽ venit. §. quoniã autẽ quarta. & §. quarta autẽ. qui ſunt difficiles. Opp. pro declaratione text. & glo. ꝙ imò iſte teſtator non ſecurè fuerit teſtatus: quia debuit relinquere filio legitimam iure inſtitutionis. l. inter cætera. ff. de libe. & poſthu. & hic nõ ſic, ſed iure donationis: ergo teſtamentũ nõ valuit: vt d. l. inter cętera. gl. j. dicit, ꝙ iſtud procederet hodie per auẽ. vt cũ de app. cog. §. aliud quoꝙ capitulũ. col. viij. ſed olim poterat relinqui quoquo relicti tit. hoc nõ eſt verum, vt dixi in l. j. ſ. eo. per. d. l. inter cætera. dic ergo, ꝙ neceſſario debet intelligi, ꝙ iſte filius erat exhæredatus, & ſic teſtamentũ erat ſolenne: ipſe autẽ volebat intẽtare querelam, & nõ poteſt, poſt quã habuerat legitimã, licet nõ iure inſtitutionis, vt ff. eo. l. ſi non mortis. ſecus, ſi non fuiſſet exhæredatus, quia eſſet non ſolenne: licet de iure Codicis non. l. omnimodo. & verũ eſſet, quod dicit gl. ſed illa corrigitur per authen. & reditur ad ius Digeſtorum.

1 §. Quoniam autem. †Qui nõ admittitur ad partẽ tñ admitti ſperat vel admitti põt, ſi vult põt facere partẽ etiã in legitima nepotũ ex filijs, eſt illa quæ eſt patris eorũ, ſi viueret. & ſi ſunt plures nepotes ex vno pauciores ex altero tñ habẽt plures inter ſe oẽs, quãtum pauciores facta diuiſione in ſtirpẽ. h. d. cum venit ad declarationẽ. §. ſi quis mortis. vbi habeẽ † ꝙ qñ filius exhæredatus habet quartã integrã hereditatis paternæ, licet non titulo inſtitutionis, nõ habet querelã. Circa hoc occurrit dubiũ in vi dendo qñ dicatur habere quartã integrã: pone enim ꝙ eramus duo filij exhæredati, quorum legitima erant tres vnciæ de xij. quæ faciebant quartã partẽ: teſtator reliquit mihi vnciã vnam cum dimidia iure legati, & tibi aliã vnciã cũ dimidia: tu taces, & non agis querela, ego ago, & dico me nõ habere legitimã integrã, quia legitima integra erãt tres vnciæ, & ego non habeo niſi vnciã cũ dimidia: & ſi dicaꝫ ꝙ tu habes aliã vnciã cũ dimidia, videbaẽ ꝙ hoc nõ poſſet dici, poſtꝯ tu nõ agis nec cõqueris: quia videbatur, ꝙ tu non faceres mihi partẽ, imò ꝙ pars tunc accreſceret parti meæ ſicut ſi repudiaſſes querelam, & ſic debeam habere integras tres vncias. vt ff. eo. l. qui repudiantis. contrariũ dicitur, quia licet nõ agas, agere tamen poſſes: quia non repudiaſti ideo facis mihi partẽ: quia illæ tres vnciæ ſunt legitima amborũ noſtrũ, inter ambos diuidenda: & ſic habeo partẽ meã integrã, & hoc ꝓbat per rationẽ. nã ſi nihil eſſet nobis relictũ, quilibet noſtrũ haberet querelã, vt patet. nec auocaret niſi dimidiam hereditatis, & ſic ſex vncias: ſed legitima eſt quarta eius, qđ tangeret ab inteſtato, ſed mihi nõ tangebãt niſi ſed vnciæ, & quarta de ſex vncijs eſt vna vncia cum dimidia. ergo quilibet noſtrũ habet integrã legitimã, quæ eſt quarta eius, quod ſibi tangeret ab inteſtato. Sed pone, tempore mortis patris nõ extabam⁹ nos ſed filij noſtri: videlicet vn⁹ filius expatre, & tres filij ex me: pater noſter, idẽꝫ auus eos exheredauit, & aliquid eis reliquit pro legitima, quantũ debet eſſe illud qđ relinquit, vt repellatur à querela? Reſpondeo ꝙ reſpectu filij tui debet eſſe vncia cum dimidia, quia tantum tangebat te iſta vncia cum dimidia, quicquid videaẽ ſecus. Itẽ reſpectu trium filiorũ eſt alia vncia cũ dimidia quæ venit diuidẽda inter oẽs tres: & ſic cuilibet eorũ tangit media vncia. Si ergo filio tuo relinquatur vncia cũ dimidia, & cuilibet ex filijs meis relinquat dimidia vncia, ſatis eſt, vt excludanẽ à querela. h. d. & ſic remanet tex. clarus. †Ex quo no. regulã primò ꝙ iure iſto legitima erat quarta pars hæreditatis: hodie triens ſi nõ excedit numerum quinque librarũ: aliàs eſt ſemis inter omnes diuidẽda. Itẽ ꝙ querela datur ei, qui non habet integrã legitimam: ſed ſi habet, nõ datur ſibi querela, ſiue ſit inſtitutus, ſiue exhæredatus. De iſto articulo, an qui admittitur ad partẽ, faciat partẽ? vide per Dyn. & poſt eũ per Bar. in l. huiuſmodi. §. ſi Titio. ff. de legat. † Sed quæro extra gl. teſtator exhęredato reliquit quartã partem bonorum, quæ ipſe habebat tempore mortis, poſt mortem augentur, & ex cauſa quæ habuit originẽ, ante mortem de illo augmento filius non reperitur habere partem: quæritur an agat querelaꝫ dic quòd non, quia ſufficit habuiſſe de bonis, quæ erant tempore mortis. textus eſt notabilis ff. de bon. liber. l. ſi patronus ex debita. §. ſi ex nobis. vbi omnino vide. † Et vltimò not. hic in fine, quòd nepotes ex filijs ſublatis patribus de medio, viuente auo licet veniant ad ſucceſſionem auí ſuo iure & ex propria perſona, tamen non debent habere pro legitima niſi tantum, quantum patres eorum: in hoc ergo veniunt, & venire videntur ex perſona patris eorum, ſed veniunt non iure tranſmiſſio. ſed ex propria perſona.

§. Si quis impuberi.

†Propter pupillarẽ ſubſtitutionẽ filius nõ, habet querelã: quia per eã nõ grauatur, ſed ſibi prouidetur, vt habeat hęredẽ, quẽ habere ſua intereſt. h. d. text. cũ glo. cõcor. l. ex tribus. C. eo. †Et ſic nõ obſtat, ꝙ in ea veniãt omnia bona pupilli, etiã quæ habuit aliunde quã à patre & etiã legitima ſibi debita in bonis paternis. vt l. ſed ſi plures. §. ad ſubſtitutos. ff. de vulg. & pup. quia totũ hoc eſt de prouiſione: ſed propter fideicõmiſſariã, quæ cõtinet grauamẽ, & ſi cõcipiatur etiã poſt pupillarem ætatẽ, bene habebat querelã hoc iure fforũ: ſed hodie, nõ: quia reiſcitur grauamẽ vt l. quoniã in prioribus. C. eo. qđ tñ erat verum, ſi erat inſtitut⁹ in minori portione, quã ei tãgeret ab inteſtato: quia tũc quarta Trebellianica quæ veniebat detrahẽda, nõ ſufficiebat ad integrã legitimã. Sed ſi in portione, quæ ipſi tãgebat ab inteſtato, tũc quarta illius portionis ſufficiebat ad legitimã: quia in ea cõputabatur, & cũ haberet integrã legitimã, nõ habebat querelã. vt in §. præcedẽti & etiã ſeq. ſed hodie quia legitima eſt tertia, & Trebellianica eſt quarta, etiã tunc Trebellianica nõ ſufficit ad legitimã: & ideo haberet querelã ſi grauamẽ nõ reiſceretur: ſed qa reiſcit nõ habet. Et prædicta, qñ grauamẽ eſſet relictũ ab ipſo impubere, ſed ſi ab hęredibus eius: vt à ſubſtituto pupillari, vel ab alijs veniẽtibus ab inteſtato, nõ reiſcitur grauamẽ etiã hodie: imò durat vſqꝫ quo egrediatur pupillarẽ ætatẽ. vt l. ſi fundũ per fideicõ. §. fi. cũ. l. ſeq. ff. de leg. j. & ibi per Dy. & per Cy. in d. l. ex tribus. & Bart. in l. j. de vulga. & pupil. †De legitima verò patroni etiam olim iure fforum, grauamẽ appoſitũ reiſciebatur. l. cũ patronus. ff. de leg. ij. In tex. ibi impuberi filio ſubaudi inſtituto in parte hæreditatis, & alius extraneus erat inſtitutus in alia parte: vnde pupillus volebat intentare querelã cõtra hæredẽ, & ſibi auferre portionem ſuã, dicens ſe grauatũ per ſubſtitutionẽ ſibi, factã, in qua veniebat legitima pupilli, ſicut & alia bona eius. & reſpondeo ecntrario, quod propter hoc ſolũ nõ habet querelã, ſed poſſet eſſe aliud in facto, propter quod eam haberet.

a ☞ Filius exhæredatus quãdo habet quartam integrã hæreditatis paternæ licet nõ titulo inſtitutionis, nõ habet querelã. & quãdo dicatur quis habere quartã integrã?

3 Legitima iure fforum. erat quarta pars hæreditatis, hodie verò eſt. triens: uel ſi liberi ſunt quinque uel plures eſt ſemis.

Querela datur ei qui non habet integram legitimam. ſecus ſi eam habet, ibidem.

Qui non admittitur ad partem, an faciat partem? ibidem.

4 Teſtator ſi exhæredato relinquit quartam partem bonorum, quæ ipſe habebat tempore mortis, & poſt mortem bona augentur ex cauſa quæ habuit originem ante mortem, quòd filius de illo augmento non aget querela.

5 Nepotes ex filijs ſublatis patribus de medio, uiuẽte auo, licet ueniãt ad ſucceſſionẽ auí ſuo iure, & ex propria perſona, nõ tñ habebũt pro legitima, niſi quãtũ patres eorũ.

ſaltem legitimæ incontinenti.

9 Si pluribus ſeruis relicta ſit libertas, & filius non habeat integram legitimam quem de iſtis ſeruis poterit retinere pro ſupplemento?

10 Legata libertatum, confirmantur per ſolam exiſtentiam ſui hæredis, & requirunt ſolum nomen hæredis, non effectum, niſi ſubſtitutus uulgaris adeat, & quid ſi teſtamentum reſcindatur per querelam? & nume. 12.

11 Suitas & neceſſitas cum fuerint introducta fauore patris ne pater decedat inteſtatus, poteſt pater huic fauori renuntiare, & qualiter dicatur renuntiare?

12 Datio uulgaris ſubſtituti, non tollit exiſtentiam ſui hæredis, niſi ſubſtitutus adiuerit.

13 Qualiter filio inſtituto repudianti dari poſſit querela, ſed hodie non datur, quia ſit ſuppletio: & remouetur grauamen.

§. Quarta autem.

Iſte §. redditur difficilis p duas glo. magnas quę ſunt hic. nã prima inſraſcat iſtũ tex. in ver. & nunqd minuũt. propter duas dictiones, ſcilicet ſi, & cũ: quæ videtur aduerſatiuæ: & exponit literã pluribus modis, de qbus parũ eſt curãdũ: quia nulla vtilitas reſultat: & finaliter ponit caſum vt in ſi. glo. vt quæratur de duabus quæſtionib⁹, vna in filio ex hæredato, alia in filio inſtituto. & hoc dicit in effectu. †legitima eſt quarta pars ei⁹ quod ſupereſt de bonis, deducto ære alieno & funeris impẽſa, & etiã ſeruis libertate donata. Hoc primo. Et ſic filius p teſtatorẽ fraudatur legitima, propter relicta libertatũ, etiã ſi filius ſit inſtitutus poteſt repudiare hæreditatẽ, & ſi habet ſubſtitutũ vulgarẽ qui adeat, intẽtabit querelã cõtra eum, & libertates irritabit: ſi nõ habet ſubſtitutũ, habet hæreditatẽ ab inteſtato, & nõ valebunt libertates quæ nõ fuerũt ab inteſtato repetitæ: nec incidet in edictũ ꝓtoris ſi omiſſus cauſa teſt. qa nõ videẽ fraudaſſe voluntatẽ defuncti: ſed fraudẽ quã defunctus cõtra eũ cogitauerat excluſiſſe. h. d. & primo ponit vnũ dictũ de ære alieno, & de funeris impẽſa, ꝙ debent deduci de hæreditate, qñ queritur quãta debeat eſſe legitima: & erit quarta pars eius ꝙ remanet, deductis prædictis duobus: vnde ſi in bonis erãt quadringẽta, & æs alienũ & funeris impẽſa aſcendebãt ad cẽtũ: legitima nõ erit quarta pars de quadringẽtis, ſed quarta de trecẽtis, deductis illis. c. & per hoc dicit Iac. but. ꝙ legitima nõ dicitur quarta pars hæreditatis, quia hæreditas cõprehendit debita actiuè & paſsiuè, ſed dicitur quarta pars[a] bonorũ: nã bona intelligun[2] tur deducto ære alieno. †Inſtitutus ergo in legitima, nõ videtur inſtitutus in quarta parte hæreditatis: ſed in quarta parte bonorũ: & ideo poteſt cõueniri à creditorib⁹, & legatarijs: ſed eſt cõueniẽdus hæres vniuerſalis, quod nõ eſſet, ſi fuiſſet inſtitutus in quota parte hæreditatis: & hoc vſq ibi: ſed an ibi. Formal duas quæſtiones, an ſicut æs alienũ & funeris impẽſa minuit legitimã, ita & relicta libertatum: ponit enim duos caſus. Primus eſt in filio exhæredato, ſi bona valebãt quadringenta, & erãt tot ſerui qui valebãt ducẽta, filius fuit exhæredatus, & relicta fuerũt ſibi quinquaginta, quæ ſunt quarta de ducentis, quæ remanẽt deductis ſeruis quibus fuit legata libertas, an poterit querelare? & certè dicit, ꝙ ſi libertates minuunt legitimã, & ſic debeãt deduci de bonis dicti ſerui reſtãt ducẽta, de quibus filius habet quartã, & ſic nõ poterit querelare: ſed ſi nõ deducerentur deberet habere centũ pro legitima ſi erãt in bonis quadringẽta, & ſic querelare, quia non haberet integrã legitimam: & iſta eſt vna quæſtio. Altera quæſtio eſt, in filio inſtituto. Pone enim, ꝙ erat inſtitutus in totũ, & erãt tot ſerui qui valebant. cccl. & nõ remanebãt niſi quinquaginta: relicta fuit libertas oibus iſtis ſeruis: iſte filius ſentit ſe grauatũ, ga de quadringẽtis quæ erãt in hæreditate nõ remanẽt ſibi niſi quinquaginta, quæritur qđ iuris? Reſpõderur ad vtrunꝫ dubiũ, ꝙ non debet cõqueri, quia libertates minuũt legitimã ſicut ęs alienũ, cũ funeris impẽſa: & hoc vſq ibi, cũ igitur, ibi mouet dubium: quia ex hoc videẽ ſequi incõueniens. Pone enim, ꝙ in hæreditate, nõ erãt niſi ſerui, filius fuit inſtitutus, & oibus ſeruis relicta fuit libertas: ſi debetur libertas omnibus, nihil remanebit penes filiũ, & ſic erit fraudatus integra legitima: iuriſcõſultus fatetur tñ & dicit, ꝙ aduerſus hanc fraudẽ, datur ſibi remediũ, vt repudiet hæreditatẽ, & ſi erat filius emãcipatus, & habebat ſubſtitutũ vulgarẽ peruenìat hęreditas ad ſubſtitutũ, & ſi adhibit, intẽtare poterit filius querelã contra ipſum, & etiã rumpet ſubſtitutionẽ, & per cõſequẽs etiã legata libertatũ: quia remanet gradus à quo depẽdeãt, vel in quo poſsit ſubſtituere: quia primus gradus inſtitutionis eſt annihilatus per repudiationẽ, quare ſubſtitutiones per querelam & libertates, quæ ab altero

a & paſsiuè, ſed dicitur quarta pars[a] bonorũ: nã bona intelligun

ipſorũ dependebãt, annihilantur neceſſario. †Si autẽ nõ habebat ſubſtitutũ, tũc ipſemet habebit hæreditatẽ ab inteſtato, & nõ tenebitur præſtare libertates, ſi non fuerunt ab inteſtato repetitæ: & ſi dicatur, imò tenebitur, quia incidet in edictũ prætoris, ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti. Reſpondeo, cõtra, ꝙ imò nõ incidet: quia nõ fecit doloſe, nec vt fraudaret edictum, ſed fecit vt effugeret fraudẽ paternã, qui voluit ipſum excludere à legitima. Nam illud edictũ loquitur in eo, qui doloſe volens fraudare voluntatem defuncti, repudiat ex teſtamẽto, & amplectitur ab inteſtato, vt non præſtet legata. Iſte verò noluit fraudare voluntatem defuncti, ſed potius fraudem defuncti à ſe excludere. hoc

4 vult in effectu. †Sic ergo no. ex iſto §. ꝙ legata libertatum fauorabiliora ſunt, quàm legitima, quod videtur mirandũ: quia legitima eſt debita de iure naturæ & pater nõ poteſt eam filio auferre ſine iuſta cauſa: ſed legata libertatũ nõ erãt debita de iure naturæ, & teſtator poterat ea non facere: quomodo ergo poteſt pater ea faciẽdo, præiudicare filio in legitima? & tamen iſte tex. vult, ꝙ præiudicet. glo. tamẽ dicit, ꝙ hodie non poterit per iſtũ tex. in authenti. de trien. & ſemiſ. §. prohibemus. colla. viij. licet ille tex. nõ loquatur in libertatibus. & ſecũdũ hoc iſte §. hodie nõ procederet glo. tamẽ ibi aliter loquitur, ſed docto.

5 videtur tenere iſtã. †Itẽ no. ſecundũ Bar. intelligendo tex. in verb. Falcidiã, ꝙ loquaẽ propriè de Falcidia iure inſtitutionis, de qua loquitur Titu. ad l. Falcidiã. non autẽ de legitima iure naturæ, eo ꝙ qui habebat Falcidiã iure inſtitutionis, nõ poterat conqueri, ꝙ nõ haberet legitimã: quia vna in alterã imputatur, & ſic nõ duæ quartæ, ſed vna erat retinenda: hodie verò retinerentur duæ quãdo filius erat grauatus ſub conditione, vel in diem; nã primo detrahit legitimam ipſo iure ſtatim vt l. ſcimus. C. eod. poſtea verò Falcidiã vel Trebellianicam, aduenìente cõditione, vel die vt no. in l. quanquam. C. ad l. Falcidiã.

6 †Item no. ꝙ ſicut Falcidia diminuebatur per libertates, non

7 econtrario, ita & legitima iure naturæ. †Vltimò not. in ver. cũ igitur ꝙ aduerſus fraudẽ teſtatoris datur remedium à iure: ſed fortè melius fuiſſet, ꝙ non permiſiſſet fraudẽ fieri quã permittere contra fraudẽ dare remediũ arg. l. ſi. C. in quí. cau. in integ. reſti. non eſt neceſſaria. & eſt notandũ ꝙ remedia quæ dat iuriſconſul. filio fraudato per patrẽ in legitima per legata libertatum in ver. niſi fortè locũ ſibi vendicant, ſiue ſit fraudatus in totũ, quia in hæreditate nõ erant niſi ſeruí, & omnibus fuit relicta libertas, vt in ver. cũ igitur. imò etiã quãdo nõ in totũ, ſed pro parte, quia aliena bona erãt, tamẽ deductis ſeruis, quibus erat libertas relicta, diminuebatur legitima: quia nõ debet eſſe in poteſtate patris ita filium fraudare: & ſic vtroꝫ caſu poteſt filius repudiare ex teſtamento, ſi habet ſubſtitutũ qui habebat querelare ſubſtitutionẽ: vel ſi nõ habet, retinetur ab inteſtato, & libertates nõ præſtantur. In hoc. §. ſunt duæ glo. mag. prima quæ incipit poteſt ita legi, quæ in principio ſui, vſqꝫ ad ver. quòd autẽ legit literã pluribus modis inſraſcando eã propter illas duas dictiones aduerſatiuas, ſcilicet ſi, & cũ: quia ſufficiebat altera, & in verbis glo. nulla eſt vtilitas. Bart. autẽ dicit illã dictionẽ cũ, poni pro quãdo, & breuiter proiectis iſtis expoſitionibus, pone caſum, vt dixi: & ita ponit iſta glo. in fin. vt ſint duæ quæſtiones in ver. quod autẽ, cũ ſequẽti, quod ponit duobus modis, & quia de vna quæſtione. Primo oppo. quod Falcidia minuat libertates. vt l. decem. ff. de fidei. lib. & l. ſi ſeruus. cũ l. ſequẽti. ff. ad l. falcidiã, cuius contrariũ dicitur in litera. Solu. leges illæ loquuntur de detractione fienda per alterũ, quã per hæredẽ: hic de fienda per hęredẽ. Si enim lego tibi, & grauo te de manumittẽdo ſeruum, & tibi fuerit facta detractio per hæredem de legato tibi facto, an poſsit detrahere de libertate, loquuntur illæ leges & ponuntur tres caſus. Primo ſi lego tibi ſeruum meũ, & iubeo teipſum manumittere, nec hæres meus detrahit tibi Falcidiã, nec etiam tu potes detrahere: ſed debes manumittere. Si lego tibi quinquaginta, vt manumittas ſeruũ tuũ, hæres poteſt detrahere Falcidiã tu verò teneris manumittere poſito, quòd reſiduũ non ſufficiat ad pretiũ ſeruí tuí, quia tantum videris æſtimaſſe, cũ recipiſti legatũ. Sed ſi legaui, vt

a ¶ Sed dicitur quarta pars. & ꝙ legitima dicaẽ pars bonorum, & nõ hereditatis no. in l. cũ à matre. C. de rei vendi. & in l. ſi. ſ. in cõputatione. C. de iure deli. Et in ſpecie ponit Bal. in l. gallus §. ille caſus. ff. de lib. & poſthu. Et repetentes in authẽ. nouiſſima. C. de inoffic. teſt. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

emeres seruum alienum, & manumitteres, si hæres detrahit Falci. & residuum non sufficit ad emendum seruum, non teneris emere, quia non potuit te grauare in plus, quã dederit. Hic verò loquitur quando ego legarem libertatem, non autem mã
8 do tibi, vt des libertatem. † Secundò opp. quòd legitima non minuatur propter libertates, sed potius econtrario libertates minuuntur per legitimam: qua filius non potest fraudari, vt auc. de trien. & semiſ. §. prohibemus. col. viij. gl. fatetur, & hoc corrigitur ꝙ hic dicitur per illum §. tamẽ ibi non loquitur de libertatibus, sed de vſufr. Falcidiæ seu legitimæ. nam olim poterat filius eo fraudari, quia poterat testator illum hæredẽ inſtituere in proprietatem bonorum, & vſumfructum omnium bonorum relinquere vxori, quouſq; vixerit: & ſic interim filius fame morietur carens vſufructu: hodie per illum §. debet habere vſumfructum ſaltem legitimæ incontinenti. vt ibi. & not. in l. omnium. ff. de vſufru. vnde gl. ibi opponit de iſto text. ibi pater poteſt filium fraudare legitima relinquendo ſeruis libertates, & dicit hunc §. corrigi, vt hoc non poſsit hodie, ſicut
9 nec poteſt fraudare vſumfructũ, vt ibi. † Retinẽdo ergo hoc ꝙ corrigatur, quæritur hic in gl. quid ſi pluribus ſeruis erat relicta libertas, & filius non habebat integram legitimam, quam de iſtis ſeruis poterit retinere pro ſupplemento: & remittit ad l. generaliter. §. quid ergo. ff. de fideicom. lib. per quam patet, quando de vltimò nominatis, quia primò nominati cenſentur magis dilecti, & ſic ſunt magis fauorabiles, vt libertates conſequantur. Cætera quę ſunt in gl. in ver. planius tẽdunt ad de-
10 claritionem literæ. † In alia glo. ſuper verbo ad ſubſtitutum quæ incipit: ſed quem habet, quæritur de tribus circa declarationem literæ. in ſi. Primò tex. loquitur, quando filius inſtitutus libertatibus grauatus, erat emancipatus. Qid ſi erat in poteſtate: nam videtur velle, ꝙ iſtud conſilium non habet locum glo. reſpondet duobus modis, de cuius declaratione præmitte quòd legata libertatum confirmantur per ſolam exiſtentiam ſui hæredis, quia etiam ſi filius in poteſtate qui eſt ſuus hæres per l. xij. tabularum repudiat hæreditatem, nihilominus remaneat hæres nomine. vt l. j. §. qui ſunt in poteſtate. ff. ſi quis omiſ. cauſa teſtamenti, legata libertatum valent propter eorum fauorem: vt l. cum quaſi. §. ſed & ſi quis. ff. de fideicom. lib. non ſic in aliis legatis non fauorabilibus: quia requirũt nomen, & etiã effectũ: vt l. eam quam. C. de fideicõ. nunc ad propoſitum: ſi filius erat in poteſtate, & habebat ſubſtitutum vulgarem præſuppoſito, ꝙ ſubſtitutio vulgaris non tollat exiſtentiã ſui hęredis, præfatus filius, licet repudiet, remanet hęres nomine, & ſi ſubſtitutus adeat, efficit hæres nomine & effectu, & legata incipiunt habere pendentiam à ſubſtitutione, quæ validior eſt, & non pendent ab inſtitutione, quæ conſiſtit in ſolo nomine, tunc ergo ſecundum gl. habebit locum, quod hic dicitur, quia filius poſt repudiationem ſuam & additionem ſubſtituti, irrita bit ſubſtitutionem, & additionem eius: & per conſequens etiam libertates, quæ inceperunt ab eo habere dependentiam. Sed ſi ſubſtitutus non adiret libertates à ſubſtitutione non penderent, ſed ab inſtitutione propter nomen hæreditariũ quod remanſit penes filiũ, & ille gradus non eſt omnino annihilatus, quia ſaltem remanet quo ad nomen: & ſic legata remanebunt firma: & cõſilium quod hic ponitur, non eſt filio vtile licet bene eſſet vtile, ſi eſſet emancipatus: quia non reſtaret nomen hęredis ex teſtamento penes eum, ſi haberet ab inteſtato: filius autem in poteſtate habet ex teſtamento, hoc ergo modo ſi lius in poteſtate fraudabitur legitima: vel dic ſecundũ gl. quòd habebat ſubſtitutũ, & ſi non adeat, nõ fraudabitur, quia per dationem ſubſtituti fuit ſublata exiſtentia ſui hæredis, taliter ꝙ repudiando non remanſit hæres nomine ex teſtamento: nam dando ſubſtitutum vulgarem, videtur dediſſe licentiam abſtinendi, quia concipitur hoc modo ſi hæres non erit, quia nolit, vel quia nõ poſsit. l. iij. C. de hære. inſti. & ſic ponitur in eius arbitrio, ſi vult hæreditatem, vel ſi non vult: ſicut ergo ſi inſtituiſſet ipſum, ſub iſta cõdi. ſi velit eſſe hæres, vel aſcẽderit capitolium, quæ eſt cõditio poteſtatiua, non eſſet ſuus & neceſſarius
11 hęres mortuo teſtatore. l. ſam dubitari. ff. de hęre. inſtit. † quia ſuitas & neceſsitas fuit introducta fauore patris, ne filius repudiando, reddat patrẽ inteſtatũ: pater põt huic fauori renũtiare dando licentiam abſtinendi: de quo videtur caſus ſecundum vnum intellectũ, ad quẽ ſemper recurritur in l. ſi filius hæres. ff. de libe. & poſthu. hoc ergo caſu repudiãdo, vt dixi, poſtquam habebat vulgarẽ ſubſtitutum, nõ remanſit penes eum nomen hæreditarium ex teſtamento, & ſic legata non poſſunt habere pendentiam ab illo gradu inſtitutionis. Si ergo inſtitutus nõ adeat, filius in poteſtate habebit bona ab inteſtato, non ex teſtamento, ſicut filius emãcipatus: & ſic poterit retinere bona, & libertates nõ præſtabit quia non fuerunt ab inteſtato repetitæ: & ſic nõ incidet in edictum, ſi quis omiſ. cauſa teſta. vt hic
12 dicitur, & iſtã tenent docto. † & reputãt iſtã glo. notabilem, & ſingularẽ, quòd datio ſubſtituti vulgaris tollat exiſtentiã ſui hæredis: ſed moderni docto. & maximè Papienſes tenent contrarium: & ita tenui in d. l. ſi filius hæres. quia ille intellectus, quem dant ibi glo. & doc. nõ eſt verus, vt ibi dixi: & ſic tenendo illud, quod primo dixit glo. vt diſtinguatur an ſubſtitutus adiuerit, vel non: ſed tenẽdo, ꝙ tollatur exiſtentia, talis diſtinctio non eſt fienda. Et ꝙ illud, quod dico ſit verũ, ſatis colligitur ex iſto tex. dum poſuit nõ ſine myſterio, ꝙ filius erat emancipatus, in quo poteſt procedere ſiue ſubſtitutus adeat ſiue nõ: ſed quando eſt in poteſtate, nõ procedit, niſi quando adit. iſta ſunt vtilia, & de apicibus iuris. poſtea glo. quærit iſte tex. intel
13 ligitur in libertatibus, per fideicõmiſ. relictis, quæ dependent à manumiſſione fienda per hæredem, quid in directis quæ ad hoc nõ pendẽt, & finaliter tenet idẽ, quòd hic dicitur. † Vltimò quærit qualiter filio inſtituto, & repudiãti dari poteſt querela cõtra ſubſtitutum vulgarem, cũ illa nõ detur exhæredato vel pro exhæredato habito? & l. cauetur expreſsè quòd filius repudians ex inſtitutione nõ poteſt conqueri de ſubſtitutione vulgari, quia ei ſit locus per ſuã repudiationem. vt l. ſi poſthu. §. quod vulgo. ff. de libe. & poſthu. glo. dat plures ſol. tenę priam alijs reiectis, quia nõ ſolũ exhæredato vel pro exhæredato habito datur querela, imò inſtituto, quãdo in minori parte quàm ſit legitima, vel quãdo in legitima, & eſt in ea grauatus: nam vtro ꝙ caſu iſte habebat querelam, licet hodie ſecus: quia ſit ſuppletio, & remouetur grauamen: ſed hic erat grauatus, & fraudatus legitima per legata libertatum, licet eſſet inſtitutus.

2 ☞ *Datum gratia conditionis implendæ, hodie non imputatur in legitimam.*
3 *Supplementum legitimæ quo iure petatur.*
4 *Quòd olim non agebatur ad ſupplementum, ſi filius agnouiſſet datum gratia cõditionis implendæ, & hodie ſic, ſi non erat exhæredatus, ſed inſtitutus in minori parte quàm ſit legitima: aliàs etiam hodie quòd non ageretur ad ſupplementum.*

1 **§. Si conditioni.** † Datum gratia conditionis implendæ per hæredem vel legatarium ei qui habet querelã, ſi ſcienter acceptat imputatur in legitimam, & excludit querelã. Idem ſi non eſt datum, ſed oblatum ante litem inchoatam ſuper querela. Hoc dicit in effectu. & not. quia primò loquitur quando aliquid datur inſolidum, gratia conditionis implendæ, vſque ad verſi. cæterum. & tunc clarum eſt, quòd ſi ſcienter recipit, ſciens ſe querelam habere, perdit eam per rationem quæ ponitur in tex. quia videtur iudicium defuncti approbare, quo caſu eſſet, quod ſi nihil recepiſſet, querelam perderet: vt ff. eo. l. ſi. & l. ſi is qui. in fin. ex hoc videtur, quòd etiam ſi id quod datum eſt nõ ſufficiat ad legitimam, nihilominus querelam perdit, poſtquam ex iſto capite eo quòd iudicium defuncti agnouit, vel approbauit, nec ageret ad ſupplementum, quia querela non competit exhæredato, ſed inſtituto in minori parte quàm legitima, quia illud recipiendo non cenſetur renuntiaſſe iuri agendi ad ſupplementum, quod eſt fauorabile. Et prædicta procedunt, ſiue procedit ab hærede, ſiue à legatario: maximè tamen quando ab hærede, quia ſi hæres fuit inſtitutus ſub conditione ſi dederit, non poteſt adire antequam det: & ſic dat ante aditam hæreditatẽ, quo caſu adhuc querela non eſt nata, vt hic dicitur in tex. quod eſt notãdum vnde impeditur eius natiuitas, quòd faciliter ſit. Idem ſi fuiſſet datum à legatario poſt aditam hæreditatem, & ſic poſt natam querelam, quia reſoluetur querela, vt hic colligitur in verbo, maximè. Poſtea verò in verſicu. cæterum, loquitur in oblatione facta per legatarium poſt natam querelam, ſi exhæredatus non vult recipere, an nihilominus tollatur querela, & iſtud eſt magis dubium, & finaliter iuriſconſultus determinat quòd ſic, ſi facta eſt oblatio ante litẽ motã ſuper querela:

querela: ſi ergo poſt, innuit ꝙ ſit ſecus. Tamen doct. videntur tenere ꝙ idem ſit, quod videtur habere repugnãtiam: nam tũc non poteſt dici ꝙ iudicium defuncti approbauerit: mihi videt ꝙ ſi illud quod deferebatur gratia conditionis implendę, ſufficiebat ad legitimam, habeat locum quod hic dicitur in text. ꝙ ſi offeratur ante litem motam, cogatur recipere: aliàs repellitur à querela, ſecus ſi poſt litem motam. Sed ſi nõ ſufficit ad legitimam, ſiue offeratur ante, ſiue poſt, non cogitur recipere nec perdit querelam: quia non eſſet iuſtum ꝙ cogeretur recipere, ſi ad legitimam non ſufficit, cùm poſsit eam habere intẽtando querelam: ſed qñ recipit ſibi imputet, quia iam approbauit. † hodie verò [a] datum gratia conditionis implendæ non
2 a imputatur in legitimã, quia non eſt de bonis hereditarijs: & legitima debet ſolui de bonis hæreditarijs: vt l. ſcimus. §. repletionem. C. eo. ti. & quod no. † Bar. in l. iiij. ff. ad l. Falc. ſuper ar-
3 ticulo de quarta debita iure naturę, vbi ponit pro regula ꝙ nõ ſit de bonis hereditarijs, in legitima computat. Sed oppo. iure iſto filius debet habere legitimã iure inſtitutionis, quomodo ergo datum gratia cõditionis implendæ imputabitur in legitimam: quia illud nõ capitur iure inſtitutionis, ſed iure mortis cauſa capionis: reſpõdeo, quia iſte filius exheredatur, & propter hoc ſolùm reddebatur teſtamẽtum validum, quia nõ poterat dici præteritus: vnde imputabitur in legitima ad hoc, vt excludatur à querela: ſed ſi nõ foret exhæredatus, nec inſtitutus, teſtamẽtum eſſet nullum: licet id quod erat dãdum gratia conditionis implendæ ſufficeret ad legitimam, tamen licet ſit nullum, ſi ſcienter reciperet, videtur approbaſſe: & ſic videtur recõualeſcere teſtamentũ de iure prętorio: vt l. filio præterito. de iniuſt. teſt. ſed qñ filius eſt exhæredatus, remanet firmum de iure ciuili: & ſic poteſt adiri hæreditas perpetuò: ſed qñ de iure prætorio, neceſſe habet petere bono. poſ. intra annũ. Pro declaratione gl. quæ incip. imò. opponitur, ꝙ etiam in primo caſu. Sed qñ recipit ſcienter, non repellatur ab agendo, imò ſi illud non ſufficiebat ad legitimã, poſſet agere ad ſupplemẽtũ: vt l. omnimodo. C. e. gl. reſpondet ꝙ ſupplementũ petitur nõ per querelã de qua loquitur hic, ſed per cõdictionẽ ex l. omnimodo. C. eo. vnde videtur fateri ꝙ bene poſſet agere querela, vt hic, vel dic, vt ſ. dixi ꝙ iure iſto nec ad ſupplemẽtum poterat agere, quia datur inſtituto in minori parte, quàm ſit legitima, nõ autem datur exheredato, & loquimur in exheredato, qui habebat querelam, quã perdidit recipiẽdo ſcienter cùm ſit odioſa, & hoc vult gl. j. dum dicit, nõ poſsit negare, quin vete-
4 ra iura in hoc corrigãtur: † quia olim non agebatur ad ſupplemẽtum ſi agnouiſſet datũ gratia cõditionis implendæ, hodie ſic: hoc intellige, ſi nõ erat exheredatus, ſed inſtitutus in minori parte, quàm ſit legitima: aliàs etiam hodie nõ ageret ad ſupplementũ. Item dicit ꝙ olim ſi non agnouit, quia non recepit, agebat querela, hodie non. Primum intellige ſecũdùm quod hic dicitur in ſi. §. qñ poſt motũ iudicium ſuper querela fuiſſet oblatum: aliàs ſecus, vt dicitur in text. hic indiſtinctè cogitur acceptare, poſtquam habet ex voluntate defuncti. quod intellige ſi erat inſtitutus in aliquo: ſecus ſi exhæredatus. Vltimò opp. in alia gl. quæ incip. niſi quod datum gratia conditionis implendæ hoc iure nõ imputetur in legitimam, vt l. id autem. ff. ad l. Fal. cuius contrarium colligit ex iſto tex. in ſi. vt ſ. dixi. Breuiter in quartã iure inſtitutionis, quæ propriè dicit Falcidia nõ imputabat, vt ibi: ſed in legitimã iure natu. ſic iure iſto. & quæ ſit ratio diuerſi. dic vt per gl. in l. in quartã. e. ti. ad l. Fal. quia nunquam fuerunt defuncti, ideo nõ a imputãtur in legitimã, per. l. ſcimus. §. repletionem. C. e. & in hoc corrigitur hodie iſte §. ſed nec imputant in Trebellianicã in liberis primi gradus. vt C. ad Treb. l. iubemus. in fi. vnde quod dicitur etiã in Trebellianica, corrigeret, quatenus iſte §. cõprehenderet liberos primi gradus, ſecũdũ b Bar. In tex. ibi, cum ei ſextans ex ſubſtãtia teſtatoris deberet: ſubaudi, vt legitima & ſic duæ vnciæ. Sed quomodo poterat hoc cõtingere: nam aut erat vnicus filius, & tunc pro legitima debebant ſibi tres vnciæ, quæ erant quarta pars totius hereditatis: aut erant duo, & tunc pro legitima non debebatur ſibi niſi vna vncia cum dimidia: & multominus deberet, ſi eſſent plures. Propter hoc quidam dixerunt, ꝙ tex. non intendit dicere, ꝙ ſextans. i. duæ vnciæ, deberentur pro legitima: ſed vult dicere, ꝙ debebantur ſibi ab inteſtato, vt quia erant ſex filij, & quilibet ab inteſtato ſuccedebat in duabus vncijs: vnde tunc pro legitima non debebatur niſi vna media vncia, quæ eſt quarta pars de duabus. & iſte eſt vnus intellectus glo. ff. alius eſt, ꝙ vult dicere, ꝙ debebatur pro legitima: & ad contrarium reſpondet, ꝙ erant duo, ſ. filia, & neptis ex filio præmortuo, quæ ſuccedebat iure iſto cum filio ab inteſtato, cum diminutione tertiæ partis, & ſic in quatuor tantũ vncias & illæ duæ quæ ſibi auferebantur, dabantur filiæ: licet hoc hodie ſit correctum per l. illam. C. de collati. & ſic filius ſuccedebat in vncijs ab inteſtato, & neptis ex filio in quatuor, ſed quarta, de vij. erant duæ vnciæ: ergo duæ vnciæ debebantur ſibi pro legitima. Sed aduerte quòd hoc contingit ita de facto, ſcilicet non denotat iuris miniſterium. Idem eſſet in quocunque, cui legitima deberetur, vel maior duabus vncijs, propter rationes quæ infra ſequuntur. Iſte tamen filius licet ab inteſtato ſuccederet in vij. vncijs non tamen fuit inſtitutus niſi in. vj. vncijs. ſ. in ſemiſſe totius hęreditatis, & fuit grauatus reſtituere poſt tempus. Vnde videbatur habere querelam, licet eſſet inſtitutus in maiori parte, ꝙ erat in legitima propter grauamẽ: licet hodie hoc corrigatur, quia grauamen remouetur. Tamen tex. dicit, ꝙ etiam iure iſto non habebat querelam, quia ex fructibus, qui ſolligẽtur interim poterit conſequi integram legitimam: & ſic totum ſemiſſem habebat neceſſe reſtituere: quod hodie corrigitur, vt dixi: quia iſti fructus nõ ſunt hæreditarij: licet colligantur ex rebus
3 hæreditarijs: vt l. his verbis. ff. de leg. iij. & no. tex. † ꝙ filio non ſolum debetur legitima, ſed etiam fructus eius tempore mortis defuncti: poterat tamen hoc iure de iſtis fructibus fraudari: vt ff. de vſufru. l. omnium. cum ibi no. & ff. de vſufr. leg. l. vxori. ſed hodie, ſecus vt in auc. de trien. & ſemiſ. §. prohibemus. col. iij. & no. in d. l. omnium. Vltimò opp. in gl. quæ incipit, iure naturæ, ꝙ fructus non computentur in legitimam, ſi erat filius primi gradus. vt l. iubemus. in prin. & ſi. C. ad Treb. glo. ſoluit duobus modis, & neutra ſol. tenetur per doct. nam prima continet diuinationem, ſecunda quam tenet glo. & ibi, vt diſtinguatur inter tẽpus certum, & incertum, adhuc continet diuinationẽ. Nam tex. hîc ponit pro certo, ꝙ fructus in legitimam cõputabantur. Dicunt ergo doc. iſtum tex. corrigi per illam l. ſi intelligatur hoc in liberis primi gradus, vt ſicut non computantur in Trebellianicam, vt ibi, ita nec in legitimam iure naturæ, in qua Trebellianica computabatur: & ſic not. dum text. dicit in
4 Falcidiam, † ꝙ legitima debita iure naturæ poteſt appellari
b Falcidia [b]: eſt enim hoc vocabulũ latum, vt ponatur pro omni quarta detrahenda: & ſic etiam pro Trebel. hodie vero non ſolùm per illam l. eſt hoc correctum in liberis primi gradus: ſed etiam per l. ſcimus. §. repletionẽ. quæ ff. e. nouior. C. eo. quia Iuſtiniani. & l. iubemus eſt Theodoſij. quę corrigitur generaliter in omnibus deſcẽdentibus, vt debeatur legitima de bonis hæreditarijs: & etiam fructus legitimi ſtatim mortuo patre: & quòd in eam non computentur fructus poſtea percepti.

2 ☞ *Libellus quòd poſsit ita concipi: Dico teſtamentum nullum, & ſi quod eſt, dico inofficioſum.*
3 *Poteſt quis dicere contractum nullum, & ſi quis eſt, petere ſe reſtitui aduerſus ipſum, quia læſus.*

1 **§. Vnde ſi quis.** † Fructus rerum hæreditariarum computabũtur hoc iure in legitimã ideo qui eos habuit vel habere poteſt querelam intentare nõ debet. hoc dicit. Hodie ſecus, quia debetur de ipſis rebus hęreditarijs, quæ erant tempore mortis defuncti in hæreditate: &
2 illæ propriè ſunt hæreditariæ: † ſed fructus qui poſt mortẽ recipiuntur ex rebus hęreditarijs, non ſunt propriè hęreditarij:

2 ☞ *Fructus qui poſt mortem recipiuntur ex rebus hæreditarijs non ſunt propriè hæreditarij, nec imputantur hodie in legitimam, nec etiam in Trebellianicam, quantum ad liberos primi gradus.*
3 *Filio & omnibus deſcẽdentibus, nõ ſolùm debetur legitima: ſed etiã fructus eius à tẽpore mortis defuncti: nec poſſunt hodie de iſtis fructibus fraudari, & nu. 4.*
4 *Legitima debita iure naturæ, poteſt appellari Falcidia.*

Hodie vero. adde hoc & dic latè vt per d. Alex. de imo. in d. l. in quartã. colũ. ix. & per Ang. de peru. aliquid in ſuo cõſi. cxxx iij. & mo. repetẽtes in auc. nouiſſima char. vij. col. ij. C. eo. ti. Cur.

Falcidia. tõ ſi pater inſtituit filiũ pro ſua falcidia, vel p ſua benedictione, videt ipſum inſtituiſſe i legitima. vt voluit Sozi. conſi. ccxlix. & facit qđ voluit do. Car. cõſi. lxij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nullum.& adde vt per Ang.cõsil.clxxxiij.vbi an procedat talis libellus & forma libellandi in actione querelæ inofficiosi, vide per Spec.in titu. de lib.con.cp.§.nunc videndũ. ver.sed nunc quid.& in tit. de test. §.f.ver.in querela. & ver.sed quare. Cur.

Electio in remedijs agendi datur actori, & circa loca in quibus est agendum, & circa iudices: sed in rebus solvendis, datur reo.

§. Si quis & irritũ. †

Debet qs eligere, an agat querela, vel dicat testamentũ nullũ: quia sunt viæ cõtrariæ quæ simul intẽtari non possunt. h.d.in effectu, nam ideo sunt contrariæ istæ viæ, quia dicit testamentũ inofficiosum præsupponit ipsum validũ mero iure: aliàs ex eo nõ posset adiri hereditas, nec per consequẽs exheredatio cõfirmari, nec posset cõpetere querela. vt §.in §.si cõditioni. sed si dicat testamentũ nullum, vel ruptũ, dicit nõ esse validũ, & ista sunt contraria: ergo non potest ea cumulare in eodẽ libello, sed debet eligere vnã, & si in illa succũbat nõ prohibetur intentare alterã etiam post quinquenniũ. vt l. cõtra maiores. & l. cũ quis. C. eo. Sed quæro an in eodẽ libello possit deducere non copulatiuè, sed alternatiuè? videtur q̃ sic per tex. dũ dicit vel ruptũ: sed certè illa dictio refertur ad verbũ irritum, & ad verbũ ruptum, & irritum: quãdo à principio esset nullũ: & ruptũ quando ex postfacto rũpetur: nõ autẽ referẽ ad verbũ inofficiosum. Vnde sicut nõ põt copulatiuè dicere testamentũ inofficiosum, & nullum, ita videtur q̃ nõ possit dicere dico testamentũ inofficiosum, vel nullum: sed alterum eligere. †

2 Vel dic, q̃ bene põt deducere conditionaliter, dico testamentum nullũ[a] & si quod est, dico inofficiosum: sicut videmus in sententia, quã quis põt dicere nullã, & si qua est appellare. C. quãdo prouoca. nõ est ne. l. j. cũ ibi no.

3 † Itẽ quis põt dicere contractũ nullũ, & si quis est, petere se restitui aduersus ipsum quia lęsus. vt in c. constitutus. de in integrum restitu. & not. hic q̃ in remedijs agendi datur electio actori. vt l. quod in hæredem. §. eligere de tribu. & etiam circa loca in quibus est agendum, & circa iudices coram quibus. vt l. iij. de eo quod cer. lo. sed in rebus quæ veniunt soluendæ datur electio reo. vt l. plerunque. in fine de iure dotium.

2 ☞ *Filius exhæredatus si est in bonorum possessione, quem modum tenere debeat circa querelam.*

3 *Quæ sunt annalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum: & qualiter hoc procedat.*

§. Si filius. †

Quando filius exhæredatus est, in bonorum possess. potest querelam deducere in iudicium, per modũ excipiendi, vel per modum reconueniendi. h.d.tex.cum gl. & semper allegat. circa cuius intellectũ, & practicam vide Bar. in l. nam & postea. §. si minor. ĵ. de iureiuran. & Inn. allegat istũ tex. in multis locis. Gl. opponit q̃ institutus in testamẽto sit mittẽdus in pos. bono. & q̃ exhæredatus non debeat audiri in proponendo querelam, quouscũq; sit facta executio testamẽti. l. fi. C. de edi. diui Adria. tol. & soluit q̃ ibi agebatur possessorio adipiscendæ, hic petitorio, scilicet peti. hęre. nam in primo non admittitur exce. proprietatis, quia nõ agit de proprietate, sed de possess. & querela tangit proprietatem. Vel dic, q̃ etiã si agebatur possessorio, debet audiri si sit paratus incontinenti probare testamentũ inofficiosum vt l. ij. illius tit. cum ibi no. Vel dic, q̃ si agebaẽ possessorio, testamentũ habebat defectum patẽtem: & sic nõ erat audiendus institutus.

2 quælibet est bona. † Sed vltimò quæritur quẽ modum habebit tenere filius: Respondeo q̃ nõ sufficit q̃ dicat testamentũ inofficiosum, sed debet petere, q̃ ita pronuntietur vt hic dum dicit quemadmodum ageret si non possideret: sed peteret. & erit vnum tantum iudicium in quo intentio agẽtis veniet principaliter, & intentio rei veniet incidenter, & vna dabitur sententia. Vel dic secundum gl. q̃ det libellum reconuentionis: & sic erunt duo iudicia. Prima pars melior est, & vtilior: intelligẽ tñ vtrã q̃ viã, ꝓcedere, si nõ est lapsum tẽpus intẽtandi querelã, videlicet quinquẽniũ: aliàs secus, sicut nõ audiret filius agẽdo, nec ita excipiẽdo vel recõueniendo, secundũ Inn. in c. cũ dilectus. extra de ordi. cog. in gl. quę incipit hãc exceptionem.

3 † Nec ob. l. purè. §. fi. ĵ. de doli exc. vbi q̃liuit an annalia ad agẽdum, sunt ꝓpetua ad excipiendũ, sed illud in illis quæ nõ possunt in iudiciũ deduci agẽdo. sed querela potuit deduci agẽdo licet agens esset in possessione, & petere potuit testamentũ annullari, si hoc nõ fecit sibi imputet: quia nec excipiẽdo poterit hoc facere, & hoc satis probatur in d. l. nã & postea. §. minor.

2 ☞ *Ablatum ab indigno, applicatur fisco: quando propter suum delictũ est indignus.*

3 *Querelans si antequam agat, repudiat, & in querela postea succumbat, tunc illud quod ex testamento percepturus erat ad sui commodum: remanet penes hæredem.*

4 *Qui prosecutus est litem & succubuit, præsumitur habuisse improbam litem & iuste succubuisse, etiam si tempore ferendæ sententiæ se absentauit: quia tunc etiam habet locum ille §. & num. 5.*

5 *Pœnitenti & desistenti parcitur in pœna legali: non in conuentionali & quid si delictum est consummatum.*

6 *Filius institutus si est grauatus de restituendo purè, non detrahit nisi unam quartam, si sub conditione, uel in diem, duas: & qualiter computantur.*

1 ## §. Meminisse. †

Succũbens in querela per sententiã latã cõtra ipsum præsentẽ, & litẽ prosequentẽ, perdit illud, quod ex testamẽto percepturus erat ad sui cõmodũ, & applicat fisco tanꝯ ablatũ ab indigno: secus si ante sentẽtiã destitit, vel lata est sententia cõtra ipsum absentem, & litẽ nõ prosequentẽ: vel erat ꝓcepturus ad cõmodũ alienũ. h.d. iste §. vulgaris, q̃ semper allegat, & potissimè † quod ab indigno auferẽ, applicaẽ fisco: nã gl. dicit, q̃ istũ nõ ita bene reperiẽ alibi, quã hic, q̃ tñ est intelligendũ qñ ꝓpter suũ delictũ erat indignus, aliàs secus vt in l. fi. C. de leg. & facit l. j. C. de secun. nup. & l. si pater. §. de hęre. instit. Et primò ponit duo dicta, scilicet q̃ perdit & q̃d applicabiẽ fisco vsq; ibi, sed ei, postea limitat primũ dictũ trib⁹ modis scilicet q̃d est verũ si succubuit per sententiã, secus si ex eo quia destiterit. Itẽ q̃ est verũ, qñ per sententiã latã contra ipsum præsentem & prosequentẽ: secus si cõtra ipsum absentẽ, & nõ prosequentẽ, quia nõ censeẽ perdidisse quia foueret iniustã causam. §. qa nõ fuit prosecutus vt ĵ. eo. l. si repudiãtis. & l. si ideo. ĵ. de euic. Tertia limitatio, quia est verũ, si erat ꝓcepturus ad cõmodũ suũ in eo qd̃ ad commodũ alienũ tẽderet, nec factũ suũ alteri præiudicet. secũda ibi, proinde. tertia ibi, eo aũt. In tex. ibi, id quod in testamẽto accepit. expone. i. sibi relictũ fuit: nam si realiter accepisset, repellereẽ à querela. vt ĵ. eo. l. si quis. §. fi. & non incideret in hanc pœnã, vt perderet. argu. in l. j. §. fi. š. quod quisq; iur. nisi de facto fuisset admissus, quia tunc perderet qd̃ acceperat, secundũ Bald. †

3 In tex. ibi, & id à fisco vendicari. dic hoc verũ, nisi antequã ageret illud repudiasset. quia tũc remaneret penes hęredẽ. l. perinde. ĵ. si cer. pet. sed si post litẽ motam repudiasset, nõ præiudicaret fisco de bo. li. l. liberto octoginta. & quod no. in l. si sequẽs. ĵ. ad sil. & ĵ. quẽadmo. ser. amit. l. si partẽ. in fi. & ĵ. de lega. j. l. si fundus sub cõd. §. Titius. & no. hic istã regulã, cũ gl. qa nõ ita bene reperiẽ alibi, vt ablatũ ab indigno appliceẽ fisco, & vide quod

4 not. in l. hæreditas. C. de his quibus vt indig. † In tex. ibi, lite improba. subaudi, scilicet præsumptione iuris: & sic not. q̃ ille qui prosecutus est litem, & succubuit, præsumitur habuisse improbã litẽ, & iure succubuisse: nõ sic, si non fuit prosecutus, vel etiam propter absentiã, & negligentiã succubuit. vt in seq. ver. proinde. &c. †

5 In tex. ibi, si ante sententiã destitit &c. no. ergo q̃ pœnitẽti & desistenti parcitur in pœna legali, vt hic, non sic in conuentionali: vt si promisisses pœnã si à me peteres, nã sufficit, q̃ à me petieris, & lis fuerit conteſt. vt incidas in pœnam: & licet desistas, nõ euitas pœnã. vt l. amplius nõ peti. rẽ ra. hab. In tex. ibi, vel decesserit subaudi & vt hęres nõ fuit ꝓsecutus poterat eũ si volebat, postq̃ erat querela præparata: vt š. eo. l. posthum⁹. §. fi. In tex. ibi, proinde si absente. eo die quo se absentauit, anteq̃ de iure suo doceret, vel haberet termin⁹ datus ad probandũ. Sed si post lapsum terminũ, & sic eo tẽpore quo cõstabat ipsum nõ fouere ius, nec restabat nisi ferre sententiã, se absentasset: si postea est lata sententia cõtra eum absentem, perinde perdet, acsi lata esset cõtra præsentẽ: aliàs daretur semper materia fraudandi istũ. §. quia videns se succumbere, se absentaret: debet ergo intelligi, quando se absentauit, re existẽte dubia, & nõ dimisit procuratorẽ ad prosequẽdũ: vel si dimisit, fuit negligens: aliàs ipse ꝓderet, acsi fuisset ipse semp præsens: vt no. in l. si ideo. ĵ. de euic. quod apparet, qa ꝓbã causam prosecutus est. In tex. ibi si hæres fuerit institutus: subaudi in parte hæreditatis, etiam quæ sufficiebat ad legitimã, & vltra: & grauatus fuit alteri restituere per fideicõ. nam isto iure ꝓpter grauamen habebat querelam, hodie non: sed reiicitur de legitima: vt l. quoniam in prioribus. Si ergo egit querela cõtra hæredem, & succubuit, de portione in qua erat institutus, non

aufertur nec applicabiẽ fisco, nisi quatenus erat retẽturus pro Falcidia, vel Trebel. residuũ præstabitur per hæredẽ ei cui restitutio erat fienda. Sed gl. quæ incip. idest, succubuit, videtur intelligere q̃ fuerit institutus insolidũ, & q̃ habuit substitutũ vulgarem, & etiã fideicõmissariũ, & q̃ repudiauit, & q̃ pernit ad vulgarẽ, & q̃ postea cõtra ipsum intẽtauit querelã, vt š. ea. l. §. quarta aũt. in fi. sed ista est vna inuolutio. Tene ergo qd̃ dixi, q̃ nõ insolidũ, sed pro parte. In gl. j. in fi. ibi, vt non perdat. dic quia per appel. sententia fuit rescissa, & ipse fuit repositus in eo statu, in quo erat ante latã senten. ergo si postea destitit, præsumitur destitisse nondũ lata cõtra eum sentẽtia: & sic nõ perdit, vt in isto ver. cæterũ. In gl. quę incip. parcitur pœnitenti. in fi. dic verũ esse qñ pœnitet ante consummatũ delic-

2 tum[a], vt hic: secus si post consummatũ: vt ll. contrarijs alleg.

6 in gl. †Quærit hic gl. fi. si filius est institutus, & grauatus de restituendo, vtrũ poterit detrahere duas quartas, vnam pro legitima tanquã filius, alteram pro Trebellianica vel Falcidia, tanquã quilibet extraneus institutus & de restituendo grauatus. & determinat q̃ si erat purè grauatus, nõ possit, quia tunc venirent detrahendæ vno & eodẽ instanti: & ideo Falcid. vel Trebellianica imputarẽtur in legitima, vt ĵ. proxi. §. si autẽ sit rogatus restituere sub cõditione, vel in diẽ, tũc detractio Trebellianicæ vel Fal. nõ veniet fienda nisi aduẽniẽte die vel condi. sed detractio legitimæ venit fienda statim. Vnde cùm tũc nõ sit dare aliã, quæ possit in ipsam legitimã cõputari, fit detractio legitimæ & postea adueniẽte die vel cõditione fit detractio Trebellianicæ vel Falc. & sic cũ hodie legitima filij sit tertia pars hæreditatis, & sic ilij. vnciæ de xij. Trebellianicave rò sit quarta pars residui, s. duæ vnciæ de viij. reſtãtibus, aduenięte die vel cõditione aduersus fideicõmissariũm vel legatarios retinebit vj. vncias, quæ faciũt dimidiã partẽ hære. Et ista opi. vbicũq; practicaẽ, & est cæterum zata in c. Raynutius. & in c. Raynaldus. extra de testa. & no. in l. quãquã. ad l. falc. sed de iure ciuili cõiter teneẽ q̃ nõ sit vera, & videẽ text. probare in l. iubemus. C. ad Treb. & vbi erat grauatus sub cõditione post mortẽ, & tñ aduenięte cõditione dicit illa l. quartã detrahẽdã, & dodrãtẽ restituẽdũ. sed si dicta opi. esset vera, nõ restitueret dodrãs, sed semis: tñ ita practicatur vbiq; q̃ ambæ detrahunt.

2 ☞ *Adoptans impuberem, tenetur relinquere eidem quartam.*

3 *Exceptio, tu nõ debes audiri, quia tibi non cõpetit ius agendi, uel actio quã intentas tibi non competit, & hoc sum paratus probare incontinenti, impedit lit. conteſt.*

4 *Exceptiones impedientes litis ingressum. remiſ.*

5 *Exceptiones impedientes litis ingressum, si nõ fuerunt oppositæ, uel non fuerunt admissæ, licet non impediant, possunt tamen opponi post per modum peremptoriarum ad finem obtinendi sententiam diffinitiuam.*

1 ## §. Si quis impubes. †

Qui potest detrahere quartam ex cõstitutione diui Pij, repellitur à querela, quia sufficere debet vna quarta, & si agit querela, & succubuit, nõ perdit illã quartã, quæ aliũde, quàm ex testamẽto sibi deberetur. h.d. hic ergo videtur casus, q̃ vna

2 tãtùm quarta sit detrahẽda, & cõputetur in alteram. † Et præmitte q̃ qñ quis adoptat aliquẽ impuberẽ, constitutio diui Pij arctat ipsum ad relinquendũ eidem impuberi quartã, vt š. de adop. l. nõ aliter. pone ergo q̃ quis adoptauit impuberẽ nepotem suũ ex filio, cui etiã si nõ fuisset adoptatus, debebatur legitima. Si ergo postea ipsum exhæredat, an posset intentare querelam, vt sic habeat legitimã, & etiam quartã ex cõstitutione diui Pij. & dicit q̃ nõ: quia cùm posset petere illam quartã ex illa constitutione, posito q̃ sit exhæredatus, quia exhæredatio excludit eum à legitima debita iure naturæ, nõ ad eã quartã, debet sibi aliqua quarta sufficere: quia imputaẽ in legitimam, & sufficit q̃ habeat vnam quartã, vt š. eo. §. quoniã autẽ quarta. & sic si egit, & succubuit, illam quartã ex illa cõstitutiõe petere poterit. nec ob. §. præcedens, quia ibi, in eo quod erat sibi relictũ in testamẽto, quod impugnauit: sed ista quarta nõ debetur ex testamento, sed ex dicta cõstitutione & extra testm̃.

No. tex. ibi dũ dicit, puto remouẽdũ à querela. & ibi, dũ dicit

3 aut nõ admittẽdũ ad inofficiosum. † q̃ ista exceptio nõ debes audiri, qa tibi nõ cõpetit ius agẽdi, vel actio quam intẽtas tibi nõ cõpetit, & hic sum paratus ꝓbare incõtinẽti, impedit lit. cõteſt. quia nõ teneor respõdere libello, quouscũq; deẽ mihi terminus ad ꝓbãdum, & nõ probãdũ, & si ꝓbo, iudex debet me ab soluere ab instantia iudicij, quæ absolutio

a est interlocutoria nõ diffinitiua. Si enim cogeret rñdere libello, non esset verũ hoc, quod agens remouereẽ, vel repelleretur à querela, imo admitteretẽ, licet posset postea in ea succumbere. Plures † ergo sunt exceptiones impedientes litis ingressum, de

4 quibus per Bar. in l. nam & postea. ĵ. de iureiur. & sic nõ solũ illæ de quibus in c. j. de lit. cõteſt. lib. vj. nam illę sunt exceptiones litis finitæ, sed & aliqua nõ pertinent, nec adhuc habent ꝓimpedire litis ingressum.

5 † Item no. in fi. q̃ exceptiones impedientes litis ingressum, si nõ fuerunt oppositæ vel nõ fuerunt admisse (licet nõ impediãt) possunt tamen opponi per modũ peremptoriarum, ad finẽ obtinendi sniam diffinitiuam. vt ĵ. de condi. inde. eleganter. §. si quis post. cum seq. secundum Bal. & adde quod not. extra de testib. capi. veniens. & Barto. in dicta l. eleganter. §. si quis post.

2 ☞ *Snia lata sup querela facit ius, licet regulariter secus.*

3 *Si quis egit querela, adhuc est in sua electione, an uelit esse hæres.*

4 *Sentẽtia lata in quibus casibus faciat ius, & qñ præiudicet nõ ciuitis, uel ignorãtibus.*

1 ## §. Si ex causa. †

Sententia lata super querela contra testamentum, rescindit ipsum ipso iure, & facit institutum desinere esse hæredẽ, & hæreditatem deuolui ad cãm intestati, & agentẽ effici suũ hæredẽ ab intestato, si erat in potestate. vel bo. possẽs. si erat emãcipatus, vel alio modo vocatus à prætore, non à iure ciuili, & etiam legata irritat, vt non soluta non soluanẽ, & soluta repetantur, vel per obtinentẽ, vel per soluentem. Si tñ sint legata libertatũ, si quidẽ per dilicomiss. sint prælatitæ nõ reuocantur: sed quilibet manumissus tenetur obtinenti dare xx. aureos. Si verò erant directæ: tunc si quis relę intentanẽ ante lapsum tempus, puta, quinquenniũ reuocãtur. Si vero post lapsum tẽpus ex iusta causa non reuocanẽ: sed idem, quod in fideicõmissarijs, vt quilibet ex seruis det xx. au-

2 reos obtinenti. h.d. iste. §. cum seq. † Et allegatur tex. cum glo. q̃ sententia lata super querela, facit ius: quia non est simpliciter declaratiua eius quod est, imo est annullatiua, qa de aliquo facit nullũ, & rescindit quod erat validum. regulariter secus, quia sententiæ nõ faciunt ius regulariter, sed declarant quod est, & habentur pro veritate. l. res iudicata. ĵ. de re iudic. ista vero sniа de testamento valido, facit nullum: itẽ legata valida annullat: item facit quem desinere esse hæredem, quod regulariter fieri non põt. Est eñ de iure ciuili, q̃ sicut aliquẽ facit hæredem: ita facere põt vt desinat esse hęres: vt not. in l. in substitutione. ĵ. de vulg. & pup. tractat ergo iste §. de effectu sententię latæ in querela. In tex. ibi, ipso iure rescissum est. dic, & sic institutus qui adiuit, desinit esse hęres ipso iure, & causa testati deuoluitur ad causam intestati, vt sequit: nam sic filius qui obtinuit, si erat in potestate, efficitur suus hæres ab intestato, qd̃ esse non põt, si cã testati nõ desijsset: quia sic duo essent hęredes insolidũ: vnus ex

3 testamẽto, alter ab intestato, quod esse nõ posset. † In tex. ibi: si hoc se contendit. quidã exponunt scilicet hoc vult: & dicũt hîc esse casum, q̃ ille qui egit querela nõ propterea videẽ adire hereditatem, si cõtingat ipsum obtinere, imo adhuc est in sua electione, an velit esse hæres vel nõ: solum eñ sibi aperuit viam ad cãm intestati, vt posit effici hæres, si vult, & nõ compellatur: & hoc est verum in se. Tamen iste tex. nõ vult hoc dicere: sed vult dicere, q̃ si non asserit se cogniturũ de iure ciuili, sed solum de iure prætorio, quia erat emancipatus, vel erat cognatus, vt nepos ex filia, non erit suus hæres: sed erit bono. possẽs. hodie ista sublata sunt: quia hodie de iure ciuili nouissimo cognoscit emãcipatus, & cognata: quia sublata est differẽtia emancipationis & patriæ potestatis: item agnationis & cognationis, vt oẽs admittãtur de iure ciuili: & sic possint adire perpetuo: vt in authen. de hære. ab intesta. col. ix. quod olim non erat: imo de iure prætorio tantũ, intra annum vel centum dies. In text. ibi & libertates. subaudi directæ, nam de his loquitur totus iste text. & etiam. l. sequens in princ. sed in versũ. sed Paulus ait. loquitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In causa filiationis. adde Abb.a. plene declarantē in c. quāuis. col.v.ver. quintus casus. extra de re iu. & do.in l.ingenuū. C. de inge. & manu. feit.ubi d.c.quāuis. & Alexā. in l.speci. de re iu. & adde, q etiā sententia lata super ætate, facit ius quo ad oēs. Nico. de neap. in l.spado. j. de exc.tut. Bar.in l.de ætate.q.vl.j.de interr. act.& Bal.in l.fi.in fi. C.de iuris & legit.Cur.

b ¶ Nō heredi.an & qū sententia lata contra hæredē noceat legatario per Alex. de imol. in l.si seruus.§.j.j.de lega.j. & in consil.clv. in fi.vol.Cur.

de fideicōmissarijs, quę præstātur per manumissionē hæredis, & illæ innituntur duplici iure: scilicet ex uolūtate defuncti, & ex testō. itē ex manumissione hæredis: & ideo nō reuocant, quia firmiores sunt: sed directę nō innituntur manumissioni, sed solū dispositioni defuncti: ideo nō sic sunt validæ, sed reuocant, qa querela fuit intētata de iure ciuili, quia intra quīn quēniū, & tunc nō reuocant: quia tūc fauorabiliores sunt illæ libertates, quā talis sententia lata de iure speciali: & hæc est intētio literæ. Opponit cōtra de l.si aūt. in fi. ꝙ libertates fideicōmissariæ nō præstent rupto testamēto per querelā: vtno. ꝛ.ea.l.§.quartam. in vlt.gl.mag.sol. verū est, si non fuerunt prestitæ: sed hoc debet intelligi, qū erāt prestitę, quo casu postea nō irritant, siue fuerit intētata querela de iure cōi intra quīnquēniū, siue de iure speciali ex magna causa post quīnquenniū. directæ enim etiā si cōpetierit, si rūpatur intra quinquennium, irritant, si post non soluūt xx. aureos pro quolibet.

4 † Nunc quęro, an sint alij casus in qbus sententia faciat ius, quā
a iſti hic traditi: gl.ij. dicit ꝙ sic, scilicet in cā filiationis.[a] l.j. in fine cū l.seq. j. de lib.agn. & in cā ingenuitatis. vt l. ingenuū. ꝛ.de sta.ho. nā istæ tres causæ, scilicet testamēti, & istæ de quibus dixi, tangūt multas personas quasdā principaliter, & quasdā accessorie & sententia lata in eis facit ius, qa de aliquo facit nihil, vel de nihilo facit aliquid, qa lata in querela rūpit testamentū, & additionē, & facit quē desinere esse hęredē, & ista tangūt creditores & legatarios, quia nō possunt ipsum amplius cōuenire: sententia ergo facit ius & pīudiciū nō solū hęredi cōtra quē lata est, sed creditoribus & legatarijs, licet nō fuerint citati, vel si fuerint citati, fuerūt ignorātes, vt patet ex not. per Bart. in l. decē. j. de ver.ob. licet Ang. hic allegādo Inno. videat dicere ꝙ debeat esse præsentes: aliās nō nocet. Quod nō placet, quia sic dicere ſ ius. nam quælibet sententia nocet citatis, & nō comparentibus, iuxta no. per Cy. in l.j. circa fi. C. de ordi. iud. & facit c. inter quatuor. extra de maio. & obe. & qđ no. in l.j.§. nō solū. ꝛ. de mino. & l. cū miles. §. fi. ꝛ. qui. ex cau. ma. similiter sentētia lata, ꝙ aliquis sit filius tuus nō solū tāgit te, & prejudiciū tuū, sed etiā tangit alios cōsanguíneos tuos: qa & hoc efficit cōsanguineus illorū, & ad illorū hæreditatē admittit: similiter lata, ꝙ aliquis sit ingenuus nō solū nocet ei contra quē est lata: sed etiā nocet reipublicæ, ꝙ admittat ad officia tanquā ingenuus, & etiā alias personas tangere pōt, & facit prejudiciū etiā ignorantibus, & non citatis. Secus in alijs sententijs nō facientibus ius, quia nō nocet alijs qui non sunt in iudicio nec citati. Tenementi. Hæc tamē vera, si latæ sunt nō interueniēte collusione: aliās secus, vt hic in glo. iij. & quando insunt latę cum principali contradictore: secus si non erat principalis. Pone enim, si filius exhæredatus egit rei ven. cōtra legatariū possidentē legatū, & egit tanquā hæres ab intestato, & legatarius opposuit ꝙ imō nō erat hæres sed exhęredatus, ipse replicauit ꝙ indebitē exhæredatus, & per modum contradictionis fecit pronūtiari testamentū inofficiosum. vtſ. ea.l.§. si filius. & ita fuit pronuntiatū ista sentētia nocet illi soli possessori legatario, nō hæ-
b redi,[b] nec alijs legatarijs: quia nō fuit lata cōtra persona principalē ad quā ptinet defensio testamēti, vt est hęres. & ita debet intelligi l.j. ꝛ. de excep. rei iu. de qua opponit gl. quę incipit nō rectē. facit l. non iusto. j. de coll. dete. similiter si alius fuit pronuntiatus esse filius tuus in lite, quæ nō erat tecum, sed cum alio, nō præiudicat tibi nec alijs sed illi soli, cōtra quem lata est.

2 ☞ Quando in causa sunt pares iudices, & feruntur diuerſæ sententiæ, quæ sententia sit præferenda?
3 Sententia lata per gratiam, an sit nulla?
4 Causa si fuit commissa consulenda pluribus: & ipsi dederunt consilia diuersa uel contraria, quòd inuestigandum sit, quod illorum sit uerius, ut illi stetur.

LEX X.

1 SI pars iudicantium. † Si sunt plures iudices super querela, & quidā pronuntient contra testamentum, & quidam pro testamento, & sunt pares numero, statur illi parti quæ est pro testamento, nisi euidenter appareat iniqua. h.d. & istud vltimū nō ita bene reperit alibi: nam limitat omnes leges: & est
2 notanda in hoc articulo, † qñ sunt pares iudices, & ferūt diuersas sentētias: nā in causa testamēti præferet illa, quæ est pro testamento: vt in causa libertatis. illa quæ pro libertate, in causa matrimonij illa quę pro matrimonio, in alijs causis illa quę pro reo: vt hæc habētur in l. inter pares. ꝛ. de re iudica. certè verum est in omnibus prędictis nisi illa quæ pro matrimonio, vel pro libertate, vel pro reo esset euidēter iniqua per istū tex. & dicit euidenter iniqua, quando ex actis causæ pōt apparere de iniquitate, sine alia extrinseca probatione. Quando verò iudices essent impares, stareť sentētię maioris partis: & prædicta cum sunt plures iudices ordinarij. si aūt delegati, stat ei, quē delegās approbabit. vt l. duo. ꝛ. de re iudi. Itē qñ sunt arbitri, nō ita stat si sunt pares: vt ſ. de arbi. l. diē proferre. §. si plures. vt habet in l. inter pares. ꝛ. de re iud. Quæro quomodo intelligat hęc ínquitas, in glo. sunt duæ opi. Prima † ꝙ intelligat quādo est nul
3 liter lata, vt per sordes, vel per gratiā secundum gl. innuit igit gl. ꝙ sententia lata per gratiā, ita sit nulla, sicut lata per sordes, quod reprobāt doc. quia imò valet mero iure. vt l. seruo inuito. §. cū prętor. j. ad Treb. nisi sit lata cōtra absentē. vt l. si prætor. §. marcellus. ſ. ti. j. alia opin. est, vt stet propriè, ꝙ sententia nō erat nulla, si erat iniquè lata pro testamēto, & hoc euidēter
4 ostendebat, & Inn. in c. causam. el j. † extra de offi. deleg. & in c. cū episcopi. extra de temp. ordi. vbi ponit, quid iuris, si causa fuit commissa consulenda pluribus, & ipsi dederunt consilia diuersa, vel contraria, cui statur. & dicit ꝙ est inuestigandum quod illorum sit verius, & illi statur: & sic non sit differentia pro qua parte sit latum, nec illa de qua in sententijs.

2 ☞ Filius exhæredatus uel præteritus relictus merus executor in testamento, acceptando officiū, & exequēdo, non uidetur renuntiasse querelæ nec iuri dicēdi nullū.

1 §. Illud etiam notissimum. † Percipiens cōmodū ex testamento, repellit à querela, nisi alij restituat. h.d. ratio est: qa ipm approbat, & agnoscit: vt ſ. eod. l. Papi. §. si conditioni. ex quo sequitur ꝙ debet intelligi, quando scienter agnouit, quia sciebat se exhæredatū, & habere querelam & erat maior: & quod poterat sibi præiudicare. Quid autē, si quod accepit non sufficiebat ad legitimā: respōdeo adhuc idē, vt dixi, in illo §. si cōditioni. quia adhuc subest ratio, quia videť testamentū approbasse. nam approbando, etiā si nullū cōmodum percepisset, repelleret à querela. vt ꝛ. e.l.fi. quanto magis si pcepit: istud tñ quod hic declarat per l. nihil. ꝛ. eo. vbi ponunt v. casus ad declarationem huius, & in duobus ex eis vltimis, agnitio nō præiudicat: sed in tribus primis præiudicat. In text. ibi nisi in totū. dic sed
2 quæ est ratio huius exceptionis. respōdeo quia tūc cēsetur esse nudus minister, postq totū, quod percepit alteri administrauit de mādato testatoris. Et ex. h.d. Bal. notabiliter † ꝙ si filius exhæredatus vel prēteritus, fuit relictus mer⁹ executor in testamēto, licet ipse acceptauit officiū, & exequat, nō videť propterea renūtiasse querelæ, nec iuri dicendi nullum. Ang. contra, quia satis per hoc videtur approbasse testamentū. pro opi. Bar. videť determinatio Io. an. in addi. Spe. in ti. de inſt. edi. §. nunc verò aliqua. in additione, quæ incipit admittatur &c. tene menti, quia quotidianū potest esse. Sed nunquid hodie si relictum quod acceptauit, erat minus legitima, posset petere supplementū per l. eo modo. respōdeo, sic si fuisset institutus in minori parte legitima: quia tūc non haberet quartam: sed si fuit exhæredatus, & iure legati fuit sibi relictū minus legitima: tūc puto, ꝙ secus: qa illud ius agēdi nō cōpetit exhæredato, sed cō petit querela, & illi videtur renuntiasse acceptando.

LEX XI.

1 ETiam si in querela. † Succūbens in querela nō perdit id quod capit extra testamētū. h.d. Bart. Quęro qd in donatione cā mortis: nā illa nō valet in vita, sed per mortē confirmat: an illam perdet filius, vel alius ꝙ egit querela, & succubuit? dic ꝙ nō, secundū gl. nā etiā illa nō videť pendere ex testamento. quod patet, nam mortuo testatore statim confirmatur etiam hæreditate non adita: vt not. in l. quam glos.

glo. allegat. ꝛ. de his quib. vt indig. l. post legatum. §. quæ mortis. iubdit glos. nisi sit testamento confirmata. sed hæc non placet: quia non propterea efficitur deterioris conditionis: imo adhuc sola morte confirmatur. Et not. hîc quòd impugnans vnam scripturam, non perdit ius, quod habet ex altera.

2 ☞ Non refert an quis acceptet relictum factum sibi, an factum filio suo uel seruo: quia utrobique censetur approbare testamentum, & quando differat.
3 Qui in fraudem recipit, recipisse uidetur.
4 Sicut ille qui recipit excluditur à querela, ita si non recepit tamen petit, & ille à quo petit paratus est soluere, licet petens mutauerit propositum, & nolit recipere.
5 Petitio quæ non habuit effectum, sine culpa petentis non nocet.
Non censetur quis approbare testamentum, si petitio fuit inefficax facto testatoris, uel hæredis.
6 Exhæredatus licet consequatur commodum propter testamentum: non tamen ex testamento nec sua uoluntate, non repellitur à querela.

LEX XII.

1 NIhil interest. † In ista l. vt dixi, determinantur dubia circa §. illud. inl. si is, qui & in tribus primis vsque ad §. si filius. ampliatur, quod ibi dicitur, vt repellatur à querela, in alijs duobus limitatur, vt
2 non repellatur. istud sufficiat pro summario. † Not. ex primo casu, ꝙ non refert an quis acceptet relictū factum sibi, an factū filio suo vel seruo, quia vtrobiq; censetur approbare testamentum. Idem si exhæredatus contrahat cum instituto: vt ꝛ. eo. l. cū proponas. §. j. aliquādo tñ est differentia, an legetur mihi, an vero filio meo vel seruo, scilicet quantū ad honorem, quia primū est mihi honorabilius: ideo per tit. de leg. præstan. si sum de liberis, vel de parentibus, illud relictum conseruatur, si fuí prætéritus cum essem emancipatus: sed relictum factū seruo meo, vel filio nō conseruatur: vt l. iij. §. j. ꝛ. de leg. præst. & h.d. gl. quę
3 est hîc. † Item no. in secundo casu in ver. quin etiā, scđm Bal. ꝙ ille qui in fraudē non recipit, recepisse videtur, vt sic nō euitet damnū, sicut nō euitaret, si verè recepisset, facit ꝛ. solu. matr.
4 l. filię. scđm Bal. † Item no. in tertio casu, ꝙ sicut ille qui recipit excluditur à querela: ita si nō recepit tamen petit: quod est verum, si ille à quo petit, paratus est soluere, licet petens mutauerit propositum, & voluit recipere: quia satis est, ꝙ petierit, vt
5 approbasse videatur. † In quarto casu in vers. si cum filius no. illum casum, ꝙ nō nocet petitio, quæ non habuit effectum sine culpa petentis, & ꝙ non censetur quis approbasse testamentū,
6 si petitio fuit inefficax facto testatoris, vel hæredis. † Vltimo not. ex vltimo casu, ꝙ licet exhæredatus consequatur commodum propter testamentū, non tñ ex testamento, nec sua voluntate non repellitur à querela: vt si ipse, & alius erant debitores testatoris, quilibet in solidum, & testator reliquit liberationem alteri non filio, & alter fuit ab hærede liberatus per acceptilationem: nam etiā filius liberatur ex natura acceptilationis, quę habet vim solutionis, & solutio vnius ex reis debēdi alteri prodest: quia tamen hoc contingit sine voluntate filij, non excludit à querela: & quod non licet de directo, licet per obliquū, secundum Bald. facit ꝛ. de liber. lega. l. ís qui duos.

2 ☞ Testamentū expugnatū per querelā, hodie nō dicitur rumpi tanq factū à demēte. Relicta in testamento inofficioso, quo iure possint peti.

LEX XIII.

1 NItia filiam. † Rupto testamento per querelam, legata rumpuntur, etiā si fuerit apposita clausula codicillaris: quia tunc rumpitur tanquā factum à demente, & demens sicut non pōt testari ita nec codicillari. h.d. ista notabilis. l. & semper allegatur. dicit tñ Dy. & etiā Bar. ipsum sequitur. ꝛ. ad Trebel. in l. si patroni. §. fi. quod ista l. non habet locum qñ testamentū impugnatur per querelā à fratre, turpi persona hærede instituta: quia tunc conseruarent legata, si sit apposita clausula codicillaris, quia tale testm non rūpitur tunc, tanquam factum à demente: sed ego miror de hoc. nam in l. j. ſ. eo. loquit non solùm de filio, sed etiā de fratribus, qui habent querelam, postea in l. ij. dicitur, ꝙ testamentū quod expugnatur per querelā, expugnatur tāquā factum à demēte, vnde debet referri ad oēs de quibus loquitur. l. j. vnde nou pu-
2 to istud dictū verum. Hodie † vero non expugnat tanquā factum à demente, cum requirat ad hoc, vt valeat exhęredatio, & non competat querela, & exprimatur legitima causa, quod
3 non cadit in furiosō. † Ideo relicta in testamento inofficioso possunt peti duplici iure, vel ex depositiōe vt ex causa, vel ex repetitione facta per clausulam codicillarem. Melius tamē est dicere ꝙ primo modo, nō secundo, quia debentur ex testamē to tanquam non sit annullatum in legatis & fideicommissis, sed sola institutio. Ergo non petuntur clausula per quam petuntur, sed potius ab intestato, quàm ex testamento.

2 ☞ Patri in bonis filij emancipati, & nō habenti liberos debetur legitima: sicut ecōtrario filio emancipato, debetur in bonis patris.
3 Si legitima eo casu non relinquatur patri pater habebat, & habet contra tabul.
4 In querela habet locum successorium edictum.
Positio casus in terminis.
5 Querela interdum datur præterito quando præteritio habetur pro exhæredatione, & quando præteritio patris habeatur pro exhæredatione.
6 Quousque filij possunt ad querelam admitti. pater nullum ius habet cōtra testamētū filij emancipati: sed eis exclusis, incipit habere, & an ei detur contra tab. & nu.
7 Paria sunt filios non extitisse, uel extitisse, & postea fuisse exclusos.
8 Exclusio unius ex liberis à legitima, an minuat legitimā aliorum, an uerò erit etiam tanta: licet non ad commodum excluſi sed aliorum liberorum. & nu. 15.
9 Filius exhæredatus si decedat relictis filijs, & patre, quòd pater nō possit per querelam rumpere testamentum, ad commodum filiorum defunctī. & uide nu. 14.
10 Hæreditas patris debetur filijs, etiam patre uiuente, non econuerso.
11 Filius quando præmoritur patri, turbatur ordo mortalitatis seu naturæ.
12 Relictum factum patri suo, an dicatur ad piam causam.
Quæ dicantur legata ad pias causas, & quæ sortiantur priuilegia piæ causæ.
13 Legitima filiorū sicut hodie est aucta de quarta ad tertiam, ita & legitima parentū.
14 Filio sicut debet relinqui legitima iure institutionis aliter diceretur prætéritus, & testamentum esset nullum: ita & parentibus, & an etiam possit relinqui titulo relicti, sicut & patrono.
15 Successorium edictum habet locum in querela de gradu ad gradum.
16 Successorium edictum non habet locum in iure dicendi nullum, uel contra tabul.

LEX XIIII.

1 PAter filium. † Lex ista reputatur difficilis maximè propter gl. & quia habet materiam altam & subtilem, & Bart. ipsam repetit satis vtiliter. Bal. autē adhuc in verbis magis subtilizauit. & h.d. in querela inofficiosi testamēti, filij defuncti præferuntur patri eius, si erat in successione intestati, quibus filijs defunctis vel à querela exclusis, pater ad eā admittit per successoriū edictum, licet sibi (turbato ordine naturæ) successio filij debeatur h.d. cū prin. l. seq. & diuide in tres partes. Primo ponit thema, ex quo resultat q. vſq; ibi, in quæstione. Secūdò ponitur brevis respōsio, vſq; ad l. nā & ſ. Tertiò ponit respōsio ad quandam oppositionē, quę posset fieri cōtra secūdum mēbrū respō
2 sionis. † Et præmitte ꝙ patri in bonis filij emācipati, & nō habenti liberos debetur legitima, sicut ecōtrario filio emācipato debetur in bonis patris: & hoc propter beneficiū quod pater in filium cōtulit, quia fecit eū sui iuris, & capacē acquisitionis, sicut in simili patrono debetur in bonis liberti, vt in tit. si
3 quis à pa. fue. ma. † Item præmitte ꝙ si patri nō relinquat dicta legitima, eo casu quo filius nō habet liberos, pater habebat. et habet contra tab. sicut ecōtrario filius emācipatus cōtra testa-
4 mentū patris: vt ꝛ. e.l. filio. §. contra. † Item tertiò præmitte, ꝙ in querela habet locū successoriū edictū: quia si ille cui primo loco differt excludit ab ea, & sequēs in gradu vel in ordine ad eā admittit iure suo, & ex ꝓpria persona sua, non p trāsmissionē illius excluſi: qa si est excluſus ab ea, non habet vnde nō potest transmittere: sed sicut in successione intestati exclu so primo in gradu, vel in ordine, sequens admittit, nō ex trāsmissione, vt dixi, sed suo iure, vt in ti. ꝛ. de succe. edi. ita in querela, vt hic. & ꝛ. eod. l. si is qui. sed quando ille cui defertur non est excluſus, tunc si querela est præparata transmittit eā ad hę redes suos quoscunq, etiam si non sint attinētes, nec sequētes in gradu, vel ordine: vt ſ. eo. l. posthumus. §. fi. cū l. seq. quibus præmissis ponit casus ꝙ filius emācipatus habebat duos filios vnum cōceptum ante emancipationē, qui remanserat in potestate patris sui, alterū conceptū & natū post, qui erat in ipsius filij potestate, nō patris sui: habebat etiā patrē viuētem: fecit testamētum, & extraneum hæredē instituit, & ambos filios exhæredauit: patrē verò præterijt: quęritur quis habeat querelam cōtra testamentū, an duo filij exhæredati: an pater prēteritus, & videť ꝙ tā ille ꝙ iste, per id quod dixi in euidētialibus, quia patri debebatur legitima, & fuit præteritus. Contrarium re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad piam causam. Intelligę hoc verum, ꝙ legatum factū patri dicit factū ad piā causam, si est factū patri pauperi. ita Io. an. in tit. de iniur. edi. §. nūc aliqua. ver. lxiij. in addi. inci. ad istū. et Pet. de peru. in tract. de can. episc. c. x. Cur.

b ¶ Contrariū. adde ꝙ contra Bar. tenet Bal. in l. omnis. C. de inof. test. & ibi dicit, econtra. Bar. cōsuluisse de quo etiā per ipsum in cōsi. incip. veritas est. & in cōsi. incip. super puncto. & hāc partē dicit verā Ange. de are. in §. igitur quarta. instit. de inof. testa. & hanc q vide latè examinatam per d. Fab. de sancto faui. in rep. auē. nouissima char. vij. col. iij. C. e. tit. Cur.

spondeē, ꝙ quouscꝫ filij viuunt, & possunt agere querela, pater ad eam non admittitur, quia filij præferunt in querela sicut in successiōe, quia prima causa est liberorū. pendet ergo intentio patris quouscꝫ filij possunt admitti. Et quod dixi in euidentiali, procedit si non extarent filij ex isto filio emancipato: si autē isti filij excludātur à quærela, vel morte, quia decesserunt ea nō præparata, vel tēpore, quia lapsum erat quinquenniū, vel sententia, quia egerunt, vel succubuerunt: ex tūc ac si non essent in rerū natura, pater ad quærelā vocatur, & suā obtinet voluntatē, & implet: qa consequitur hæreditatē à scripto hærede. Sed cōtra de l. nā & si. quod non possit hęreditatē consequi: quia hæreditas filij nō debetur patri, propter votū parētū, quod est acquirere filijs, nō autē ecōuersò. Sed respondeē verū esse hoc: sed si turbaē ordo, quia filius præmoriaē, pietas exigit vt hęreditas eius ad patrē perueniat: quæ ratio valet prędictis duobus suadētibus. h. d. & sic vna ratio vincit duas. In tex. ibi, duobus exhæredatis. nec est vis in hoc, quod vnus erat in sua potestate cōceptus, & natus post emancipationē, alter nō, sed patris sui, id est cōceptus ante: nam hoc cōtingit de facto, nec donat iuris ministerium.

5 Vterꝫ ergo habet querelā propter exhæredationē. † In text. ibi, patre prēterito. hoc faciebat dubiū, nam videbaē propter hoc, ꝙ sibi nō daretur querela, quæ daē exhæredato cōtratab. quæ datur prēterito: cuius cōtrariū dicit in fi. ibi, pater ad querelam vocatur. & super hoc laborat gl. tñ dic ꝙ istud nō est mirandum. nam interdum querela datur prēterito, qñ prætēritio habeatur pro exhæredatione, vt in prēteritione materna: & ita est in casu isto postꝫ extabāt filij defuncti, qui præcedebāt patrem in ordine: nam filius nō tenebitur patrī ad legitimā stātibus descendētibus eius, quorum causa prēferitur: ideo prætēritio patris pro exhęredatione habetur, meritò datur querela: sed si filij nō extissent, tūc tenebit filius relinquere patri legitimā, & prætēritio non habetur pro exhæredatione in linea paterna, sicut nec prætēritio filij emancipati, sed parit cōtratabu.

6 † In tex. ibi, adhuc pendet. scilicet ratione futuri euētus, quia quouscꝫ filij possunt ad querelā admitti, pater nullum ius habet cōtra testamentū filij emācipati: sed eis exclusis incipit habere. Interim ergo dicitur esse in pendenti. l. j. §. si pēdeat. j. ad

7 Mace. † In text. ibi iudicetur. dic, idem si lapsu temporis excludantur vel repudiatione, vel morte: & sic paria sunt filios

8 non extitisse, vel extitisse & postea fuisse exclusos. † Et propter istud notabile formantur aliquæ quęstiones de apicibus iuris in legitima filij, quæ est secūdum numerū liberorū. Si aliquis ex eis sit exclusus quanta erit legitima, an tanta esset si ille exclusus nunquam fuisset in rerum natura. an verò minor, vel maior, vt sic reputetur esse in rerum natura, licet non ad cōmodum suum sed commodum hæredis, à quo petiē suppleri: quas quæstiones mouet hic Bart. & Dyn. in l. planè. §. si coniuncti.

9 j. de leg. j. §. duobus. † In tex. ibi, & suam intentionē implere potest: dic, & sic non solum intentabit querelam, & irritabit testamentum, sed etiam consequetur hęreditatem, aliàs non impleret suam intentionem: quod etiā colligiē ex l. sequenti. dum dicit ibi, ꝙ patri debet relinqui turbato ordine mortalitatis: & sic vult, ꝙ pater habeat. quidam verò dixerunt contrarium, ꝙ pater ad querelam vocatur, & rumpit testamentum, non tamen ad commodum suum, sed commodum filiorum exclusorum, quia rupto testamento deuoluitur hęreditas ad causam intestati. in qua filij defuncti præferuntur patri: & sic habebunt ex facto patris obtinentis, quod ex persona eorum habere non poterunt, quia cōtra eos fuit iudicatū: quę opinio est

10 contra istū tex. & non teneē. † In l. seq. ibi non debetur filiorū hæredit. dic scilicet, quouscꝫ viuūt filij, sed incipit deberi ipsis præmortuis patri, causa pietatis, vt j. sequitur sed econtrariò hæreditas patris debetur filijs etiam patre viuente, tam ex voto patris, quia quicquid acquirimus liberis nostris ex voto pa

ramus: vt l. nihil. §. facilior. j. de bo. lib. & propter naturalē charitatē quę est vt filij superuiuant, & succedāt patri nō econuer

11 so, vt sequitur. † In tex. ibi, turbato tamen ordine mortalitatis. dic iste tex. semper allegatur, ꝙ quando filius præmoritur patri turbatur ordo. vnde dixit Bulgarus prę mortuo filio ordine turbato, succedis bulgare nato. † In text. ibi, non minus

12 parentibus, quàm liberis piè relinqui debet. dic ex hoc, quod dicit piè, ꝙ dicūt quidam ꝙ relictum quod quis fecit patri suo, dicitur ad piam causam. a & sic sortietur priuilegia legatorum ad piā causam, quod Ange. reprehendit. nā illa priuilegia dantur, quando sunt pia, respectu diuini numinis, quia sunt relicta deo, vel alijs repræsentantibus eū, vt in ecclesijs vel in pauperibus, de illis loquitur l. j. C. de sacrosanc. ecclesijs, & per plures decretales: quod dic vt no. in l. si Titio. j. de leg. ij. sed sunt quędam quæ etiam olim vocabantur pia, & tamē non contemplatione diuina, sed humana: vt si legaretur ad refectionem viæ, vel pontium vel murorum, vel pro dote: ista nō sortiuntur priuilegia piæ causæ, sed illa quæ reperiuntur specificata. † Item

13 dum dicit minus, allegatur quòd sicut hodie aucta est legitima filiorum de quarta ad tertiam, ita & legitima parentum, quibus non minus fauendum est: & etiam no. in auē. nouissima.

14 m. a. C. eodē. † Item sicut filio debet relinqui legitima iure institutionis, aliter dicetur prætēritus, & testamentum esset nullū, vt in auē. vt cū de appellatio. cog. §. aliud quoꝫ capitulū. ita & parentibus: licet Bart. in l. siue. §. j. j. de iure patrona. videa

b tur dixi: se contrarium, b ꝙ sufficiet ei relinquere quoquo relicti titu. sicut & patrono vt in l. filio prætērito. j. de iniusto test. tenet quod dixi. Gloss. magnam pro eius declaratione recita per tres opinio. Primam prosequitur glo. vsqꝫ ibi, sed secundū eum. Secundam vsque ibi, sed an post patrem. Tertiā vsqꝫ in fi. Primò ergo oppo. ꝙ exclusis filijs exhæredatis, pater non admittitur ad querelā, sed ad cōtratab. cum sit prēteritus nō exhęredatus nec pro exhæredato habitus, & ꝙ habeat cōtratab. patet in l. j. si quis à pa. fuer. ma. j. eo. l. filio. §. cōtratab. ꝙ autem non habeat quærelā, patet, quia querela est remediū subsidiarium, & non cōpetit, vbi datur aliud remediū, vt instit. eo. §. tā autē. & j. e. l. qui de inofficioso. In gl. sunt duæ opi. vna, ꝙ fatea mur contrariū: ꝙ hic nō habet querelā, & ꝙ tex. dū facit quærelam, exponaē, id est cōtratab. Nec ob. l. j. §. eo. vbi etiā parentibus datur querela, quia verū est si sint exhæredati: hic secus: & etiam tunc haberet locū, quod hic dicitur, vt pater ad querelā non vocetur quouscꝫ filij sint exclusi. & h. d. vsqꝫ ibi, sed old. Istud est destruere tex. ideo ista sol. nō est bona. licet gl. eā teneant alia opi. secunda est, ꝙ detur cōtratab. vt in cōtrario, & etiā querela, vt hic: & sic speciale in patre, vt querela cōcurrat cum cōtratab. secus in filio prēterito, qui non habet querelam: sed contratab. vt j. eo. l. si proponas. ista opi. licet gl. nihil dicat super ea, non est vera, quia non esset dare rationem, quare pater habeat plura remedia cui minus debetur hæreditas filij quam filio, cui magis debetur hæreditas patris. Est & tertia, quę non ponitur in glo. vt tex. stet propriè vt detur querela & non contratab. nec obstant ll. contrarię: quia debent intelligi quando nō extarent filij istius emācipati, sed solus pater. nam tunc patri non debeē legitima. ideo eius prēteritio nō habetur pro exhęredatione, vnde cū nō sit exhęredatus, nec pro exhęredato habitus, nō habet querelā, sed cōtratab. hic verò qñ filij prędecedēbāt, quo casu nō debeē legitima: ideo ipsius prēteritio pro exhęredatiōe habeē, meritò daē querela & ista est vera. Sed tūc opponiē secundò, & est tenēda opi. Albe. q dicit, dari nō solū cōtrata. sed querelā, ꝙ iste pater agēdo querela nō debeat audiri, quia intereē sua eā intentare. qa si in ea obtineat victoriā nō proderit sibi sed filijs, q fuerāt exclusi, quia reducet rē ad causam intestati, in qua illi filij sunt potiores patre. ē eodem. l. posthu. §. si quis alteri. fatetur hoc, sed non respondet ad contrarium. Bald. negat, quòd ad filios deuoluatur per l. qui repudiātis. j. eodem. sed ad hæc respondet, ꝙ loquiē in filio repudiāte ad quē nō deuoluiē postea: qa censeē repudiasse hęreditatē ab intestato, nos loquimur in filijs q nō repudiauerunt: sed per sentētiam sunt exclusi. Bar. tenet opi. Bal. quia paria sunt esse exclusos per repudiationem, vel per sententiam: qa q acquieuerit sententiæ pro repudiāte habeē. Prętera tex. hic in fi. & in l. se. in prin. hoc vult, ꝙ remaneat apud patrē: aliàs non

nō diceretur implere suā intentionē: prēterea nō admitteretur ad agendū, tanquā sua nō interfit: sed posset repelli, vt dicitur in §. si quis ex his. tenendo ergo opi. glo. ꝙ non agatur querela sed contratabulas, oppositio obstabit, quia cōtratabulas intentata post aditam hęreditatē non reducit rem ad causam intestati. & sic filij exclusi per sententiam nō possunt abintestato venire, nec auferre patri, qui videtur habere potius ex causa testati quàm intestati cum habeat per contratab. & hoc in gl. vsqꝫ ibi, item no. ibi gl. colligit vnū notabile, ex quo resultat tertia opp. difficilis, s. ꝙ non intereē, quē filios nō habuisse, & fuisse exclusos: quia vtrobiꝫ pater admittitur suo iure ad querelā. Sed cōtra in ver. sed post patrem, ꝙ exclusis filijs pater non admittat: quia video ꝙ excluso filio à querela nepos ex eo non vocaē: cui tamen magis debetur hæreditas tanquā descendēti, vt l. si quis filio exhæredato de iniu. test. gl. respondet aliud esse in patre, quā in nepote: quia pater attinebat filio suo emancipato in primo gradu ascendentiū, & nepotes filijꝫ emancipati attinebant patri similiter in primo gradu descendētium, & sic erat in primo tam patri quā filijs: sed nepos, est auo, in secundo gradu: & sic remotio: nimirum si excluso filio nepos nō admittitur, vt in cōtrario tanquā remotior sed excluso filio bene admittitur pater, tanquā in eodē gradu cōsistens: & ideo non esset idē in auo & proauo, quia exclusis filijs filij emācipati auus & proauus nō admitterētur ad querelā, tanquā remotiores. istā opi. tenet glo.

15 in l. posthumorū. de iniu. test. † & fuit Azo qui voluit in effectu successoriū edictū, non habere locū in querela de gradu in gradum: sed bene haberet locū de capite in caput. glo. hic in fi. tenet contrariū, ꝙ imo etiā de gradu in gradū per l. his qui. j. e. vbi est casus. & idem tenuit Dy. per. l. iij. §. emācipatus. j. de bo. pos. cōtratab. & ista cōiter tenetur. ꝓpter istud aūt notabile, ꝙ ponit glo. formaē. q. quid iuris sit in iure agendi ad supplementum: an ille qui excludiē, habeatur perinde ac si nunquā fuisset vt sic augeat legitimā, & ius agendi: an autē non habeatur pro mortuo: & sic faciat partem. Pone exemplum si aliquis habens duos fratres cōsanguineos, & matrem, instituat extraneū non turpem personam, & matri aliquid relinquat iure institutionis petit mater supplementum, & dicit legitimam suam esse tertiā partem totius hæreditatis, quia illi fratres nullum remedium habent contra testamentū postquā turpis persona non erat instituta: & sic habentur pro mortuis, ac si nō essent. Sed si ita esset nulli dubiū, ꝙ matri deberetur tertia totius hęreditatis, econtra dicit institutus ꝙ legitima eius non est nisi tertia tertiæ, quia si decessisset intestatus successissent æqualiter mater, & duo fratres, & sic quilibet haberet tertiam, & legitima est tertia portionis debitæ ab intestato. Est ergo videndum an illi fratres non debeant haberi pro mortuis, sed excludātur à querela, sed faciant partem matri, vt non habeat nisi tertiam tertiæ. Iac. But. disputauit istam q. & tenuit primam partem per istam glo. cum text. quia debent haberi perinde, ac si non essent in rerum natura. Bar. tenet contrarium, quia ista mater iure suo non debet habere nisi tertiā tertiæ, si vult habere plus, hoc esset per ius accrescendi: sed ius accrescendi non vendicat sibi locum inter illos, qui non sunt coniuncti à testatore, vel verbis: licet sint coniuncti coniunctione legali, si non agitur de vniuersali successione, vt l. & proculo. ff. de leg. ij. sed ista mater & fratres non fuerunt coniuncti à testatore, licet coniungantur per leg. ad successionem fratris eiusdemsqúe filij nec agere de vniuersali successione, quia successio quæ est in legitima est potius successio bonorum, quam hæreditatis, vt suprà eod. l. Papia. §. quarta. ergo non habet locum ius accrescendi. Bald. tenet opi. Iac. dicens, ꝙ ista mater non venit per ius accrescendi, sed per amotionem obstaculi, quia remouentur filij fidemq́ fratris, ego tetigi in l. planè. §. si coniunctim. j. de leg. nam istæ opinio. sunt obscuræ & dubiæ eodem modo in filijs, si sunt tres, & vnus exhæredatus, alij duo sunt instituti in certa re, qui petunt suppleri legitimam, & petunt tertiam partem totius hæreditatis, tanquam ille tertius exhæredatus, non sit in rerum natura. Sed in contrarium dicitur, quòd non est nisi tertia tertiæ: quia exhęredatus non habetur pro mortuo, & sic cum quilibet eorum succesfisset æqualiter, legitima cuiuslibet esset tertia tertiæ: & sic nunc legitima duorum erit de duabus tertijs duarum tertiarum, nō autem de tertia totius hęreditatis. Bar. hic distinguit, dic vt hic

per eum. & eadem distinctio posset fieri in præcedēti quæstione. Sed tertia & vltima quæstio est quantum ad propositum si sunt quinq; filij, quorū legitima est dimidia, pars totius hęreditatis, vt in auē. nouissima. C. e. & si vnus eorū exhæredetur, alij quatuor instituantur in certa quantitate quę nō sufficiat ad legitimam, & extraneus instituatur in totū, si illi quatuor poterant suppleri in legitima, quantū poterūt petere, an vsqꝫ ad dimidiam totius hæreditatis, vt sic portio illius quinti exhæredati eis accrescat, an autē habeatur perinde, ac si nō esset in rerum natura: quo casu legitima illorū quatuor, esset pars totius hæreditatis, vt in ea. auē. quam quæstionē format Dyn. in d. l. planè. §. si coniunctim. & Bart. hic, & etiam Bal. dic vt hic per eos. nam sufficit scire quare istę quęstiones hic formātur: quia propter id quod hic dicit illos filios exhæredatos, si sunt exclusi à querela perinde haberi ac si non essent in rerū natura: & in omnibus prædictis rationibus cōsiderari hoc debeat vt sciatur quantū debeat suppleri. Sed videtur ꝙ in querela non habeat locum successorium edictum. vt C. eo. l. si quis filium. vbi dicitur ꝙ ante illam l. nepos ex filio exhæredato erat desti tutus oīno remedio patre excluso à querela, sed si fuisset loc successorio edicto, istud esset falsum: vt patet j. eod. l. si is qui. Sol. dic vt ibi no. quia illa l. multū facit contra id quod dixi & ibi plenè tetigi. Item opp. ꝙ pater præferatur filijs exhæredatis: vt j. eo. l. si non mortis. §. fi. sol. illa l. loquitur qñ res est integra, quia pater & filius concurrrunt, quo casu filij sunt præferendi, & pater repellendus quouscꝫ filij sint exclusi, ibi loquiē qñ pater fuit admissus de facto & obtinuit: postea filij sunt repulsi. vel alter eorū: tūc ius patris cōfirmatur. sed si filij nō sunt repulsi, sed obtinuerunt: pater qui obtinuit teneē illis restituere hæreditatē cum fructibus: vt j. eo. l. filio. §. contrab. qui etiā loquiē quando de facto fuit admissus ante filios, & filij postea obtinuerūt, sed mirādum est quare habeat locū successorium edictum in querela. nam si quis habens filium & nepotem ex eo, filium instituat & nepotē prætereat, licet filius postea moriatur, nepos nō poteē dicere nullum, nec quærelare testamētum quia sufficit ꝙ filius qui præcedebat fuerit institutus, quia sibi soli debebatur legitima, nō nepoti. Eodem modo videtur sufficere ꝙ fuit exhæredatus, quia ista iudicantur ad paria, ꝙ ille qui tenet primum locū, vel instituatur, vel exhæredetur. sol. verū est quantū ad hoc vt valeat testm, sed in alio est differētia: quia ille qui tenet primū locum sit institutus, valet testamentum, nec poteē expugnari per sequentem in gradu, quia testator satisfecit ordini iuris, & etiam iuri naturæ: sed quādo exhæredauit, licet testamentum valeat: ipso tamē exhæredato excluso à querela nepos poteē expugnare iure suo, & ex persona sua per querelam tanquā fuerit exhæredatus, & non inspicienē merita vel demerita filij, sed ipsius nepotis, quia nō venit ex persona filij, nec exiure transmisso, quo casu inspiciūtur merita filij, vt hæc habentur in l. si emācipatus. j. de bono.

16 pos. contratab. In iure autem dicendi nullum, † vel cōtratabu landi nō habet locū successorium edictū, vt l. illud. §. j. j. de cō tratabulas. Vltimò restat respondere, tenendo ꝙ hic competat querela, & non contratabul. huic patri: vt est text. in d. l. si non mortis. §. fi. & l. filio. §. contra. j. eo. vbi videtur tex. in cōtrarium: sed solue, vt ibi dicam statim: quia ibi de facto intēta uit contratab. non ꝙ illa sibi competeret, & sic fuit ineptitudo agendi in duobus. Primò in remedio intentato: secundò in tēpore, quia non debuit aliquo remedio agere quouscꝫ extabat filia defuncti, quæ præcedebat ipsum saltem in ordine succedendi, & etiam rumpendi, vt hic, & ibi no. per Bar.

a ☞ *Si fecit te debitorem meum citari quo casu interrupta est præscriptio xxx. annorum, & postea renuncio citationi, etiam perinde est ac si præscriptio non fuisset interrupta, aliàs non tollitur interruptio, licet non fuerim prosecutus litem.*

LEX XV.

NAm & si parentibus.

1 §. Hæredi eius. † Querela etiam præpa rata non transmittitur ad hæredem, si fuit à præparatione recessum. h. d. & facit l. cū mota. C. de transac. & ſ. eo. l. Papi. §. ij. vbi etiā ille cui cōpetebat, repellitur, postquā semel à præparatione recesit: multò ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis heres, vt hic. In tex. ibi: mutata voluntate, & sic loquit quando cōstabat, q mutauerat voluntatem: quia renuntiauit institie vel actui, quem fecit ad præparādum. † Et sic no. arg. q si feci te debitorē meū citari, quo casu rupta est prescriptio xxx. annorū: & sic sortita est citatio executionē. vt l. sicut. C. de præscri. xx. anno. si postea renuntio citationi expresse vel tacitè perinde est ac si præscriptio nō fuisset interrupta: sed si nō renūtiaui expresse vel tacitè: licet nō fuerim prosecutus litē, non tollitur interruptio.

1 ¶ Sententiæ cōtrariæ. Adde in simili Paul. de cast. & do. Alex. in l. nā & postea. §. fi dā netur. §. de iureiuran. & vide Bar. & Alex. in l. si duobus. §. de except. rei iudic. & in l. j. C. qñо & qñ iud. Cur.

b ¶ Etiam nulli. Et qñ decretum iudicis nullū, excusat; adde Bar. & ibi doc. maximē d. Ale. de imo. in ix. col. ver. aliā qō. §. de acq. possess. Fran. Cur.

2 ☞ Querela aliquando est actio, & aliquando accusatio, & aliquando est officium iudicis.

3 Sententiæ inuicem contrariæ valent, quando sunt latæ contra diuersas personas, etiam super eodem, & ad instantiam eiusdem.

4 Potest quis ex post facto accedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, licet non a principio.

5 Iudicium simultaneæ cerisi. habet locum etiā inter heredem ex testamento, & heredem ab intestato.

Filius qui est heres ab intestato si repudiet, portio sua non accrescet instituto in altera dimidia, ibi.

Quid econuersò, si alter institutus qui obtinuit contra filium repudiet.

1 §. Filius qui. † Per querelā potest testamentū rumpi pro parte, & pro alia parte nō, si ferantur diuersæ sentētiæ cōtra diuersas personas, & ad instantiā vnius.

2 h. d. † In tex. ibi. de inofficiosi actiōe. dic de prima querela quæ nec est actio, nec accusatio: sed potius iudicis officiū, quod imploratur vt rumpat testamentum: licet tex. aliquando appellet ipsam actionē, vt hic, aliquando accusationem. vt not. §. eod. l.

3 posthumus. §. ū quis ex his. † In tex. ibi diuersas sentētias. No.

a q valent sententiæ inuicē contrariæ[a] quando sunt latæ contra

4 diuersas personas, etiā super eodē ad instantiā eiusdē. † In tex. ibi, & debitores conueniri. dic etiam tanquā hæres ab intestato, & alter institutus tanq̄ hæres ex testamēto: sic & post facto pōt quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, vt in fi. §. & j. eo. l. circa. licet à prin. dici nō possit, vt est regula iuris.

5 † In tex. ibi verum enim. No. q iudicium fami. erc. locum habet inter heredem ex testamento, & heredem ab intestato.

Sed quæro, quid si iste filius qui est hæres ab intestato repudiet, an portio sua accrescet instituto in altera dimidia: Respōdeo nō, quia succedunt diuerso iure: ideo deuoluetur ad alios venientes ab intestato. l. defuncto. C. de hære. insti. & econtrario si alter institutus, qui obtinuit contra filium, repudiet per beneficium restitutionis in integrum, sua portio deuoluet ad substitutum: sed si nullum habet, deuoluetur ad filium ab intestato, velad illum qui succedit loco filij secundum Bal.

a ☞ Si unus ex creditoribus ex interlocutoria de mittendo in pos. missus est, ista immissio prodest alijs.

LEX XVI.

1 Illioqui. † Qui obtinuit pro parte sibi contingente, & sic iustè, nō tenetur cōicare victoriā cum illo qui fuit negligēs in agendo. h. d. sed si obtinuisset vltra quā ipsum tangeret, bene teneretur cōicare alteri quē

2 tangebat. & hoc in sentētia diffinitiua: sed † interlocutoria de mittendo in posse. si vnus de credibus est missus, ista immissio prodest alijs: quia nō est tanti præiudicij. vt l. cū vnus. in princ. j. de bo. auth. iud. pos. In tex. ibi, pro parte ante egit. id est pro tertia parte hæreditatis quæ ipsum tangebat ab intestato, cum essent duo masculi, & vna fœmina inter quos æqualiter veniebat hæreditas diuidenda, & mater vnum instituit insolidum: alteram verò & alteram fœminam exhæredauit, vel præterijt: quæ præteritio pro exhęredatione habetur, videtur ergo quòd teneretur communicare victoriam cū sorore. ar. d. l. cum vnus. sed contrariū est: qa nō obtinuit nisi partē suā: si verò obtinuisset duas tertias, de facto teneret cōicare sorori suæ vnā. vt §. eo. l. posthumus. §. si qs ex his. & hoc sentit gl. ij. sup verbo de pte.

a ☞ Pater præteritus in testamento filij emancipati, habet contra bu. propter legitimam quæ sibi debetur.

b Contra testamentum talis emancipati defuncti, prima causa est liberorum, non patris.

4 Qualiter in bonorum possess. contra tabulas, agitetur iudicium: & obtineatur hereditas.

1 §. Contratabulas. † Pater qui contratab. filij emācipati indebitè intentauit, & obtinuit, filijs ipsius emācipati postea vincentibus, hæreditatē, & fructus restituere tenet. h. d. Bart. & venit ad declarationem. l. pater filiū. quia ibi pater non admittitur stantibus filijs, & nōdum exclusis. Sed quid si fuit admissus de facto, & obtinuit, & postea filia defuncti agat querela, & obtineat? hoc declaratur hic. Si autē ageret & succumberet, hoc declarat. j. e. l. si nō mortis. §. si. † In tex. ibi manumissionis, id est emācipationis, quæ

2 est similis manumissioni, quæ fit de seruo, sicut enim patronus testamentū liberti ipsum prętereūtis habebat cōtra., ppter beneficium manumissionis: ita pater contra testamentū filij emācipati prætereuntis habet cōtratab. propter legitimā quæ sibi debetur. In tex. ibi, pater accepit. subaudi de facto nō de iure,

3 duplici ratione. † Prima quia nō competebat sibi contratabulas. hoc casu, sed querela postq̄ extabat filia defuncti quę præcedebat ipsum in ordine: licet non in gradu: nam pater erat in primo gradu ascendentiū, & filia in primo gradu descendentium: tamē filia præferebat patri, quia prima causa est liberorum, vt §. eo. l. pater filiū. secundò etiā, qa querelam nō potuit intentare, quouq̄ filia potuit admitti: imò ipsius intentio adhuc pendebat. vt d. l. pater filiūm. nimirū si cogitur restituere

4 filiæ postea vincenti. vt in fine. † In textu ibi. & bono. pos. adeptus est. No. mirabile q̄ in bono. pos. contratab. agitat iudicium & obtinetur hæreditas. Sed contra quia bono. possessio contratabulas idem operatur, q̄ aditio hæreditatis, de iure ciuili: qa acquirit vtile dñium sicut aditio, directū, & sufficit q̄ bon. possess. agnoscatur coram iudice, nec requiritur hodie q̄ iudex eam decernat. vt l. fi. C. de cura. fu. quid est ergo, quod hic dicit, q̄ per bono. possess. contratabu. obtinuit bon. pos. Respondeo, intelligo per bono. possessionem hæredi. petitionē. vt j. de bo. pos. hæredi. pet. in rubro & nigro. nam duos actus fecit: & primò agnouit bo. pos. coram iudice, quod facere potuit etiā ad-

uersario non citato, per quod videtur acquisiuisse dominium vtile. Postea intentauit bo. pos. hęre. pe. & obtinuit sententiam & executionem eius: per hoc tamen hæres non desinit esse hæres de iure ciuili, postea filia intentauit quærelam: sed contra quem, an contra institutum qui habebat nomen & non effectum: an contra partem qui habebat effectum & non nomen: puto, q̄ contra patrem: & sic rumpit testamentum de iure ciuili, vt patet j. dum dicit & ecce pertinet. In tex. ibi possess. quam pater accepit. dic hic respondet. In tex. ibi, nam priore iudicio. dic hic respondet cuidam tacitè oppositioni, quę poterat fieri, dum dicit, q̄ pater primò intētauit contrata. & obtinuit, postea similiter filia, & obtinuit. contra q̄ hoc nō potuit fieri: quia tam contratab. quàm querela cōpetunt ad rupturam testamenti & quod semel est ruptum per contratab. amplius rumpi nō potuit per querelam. l. nam & si sub condi. §. rumpendo. j. de iniu. test. ad hoc respondet non esse verum, quod per cōtratab. non fuit ruptum de iure ciuili, quia in ea non agitur de iure testamenti, sed de iure patris: remanet enim aditio, & nomen hæreditarium penes scriptum hæredem: licet in contrabu. fuerit obtētum, & effectu ablata sit hæreditas, ne pater remaneat fraudatus, sed postea per querelam rumpitur testamentum de iure ciuili, & tollitur nomen, & etiam effectus. In tex. ibi, cū fructibus, intellige quatenus pater erat effectus locupletior; b nā decretū iudicis in contratab. etiā nullū, [b] videtur inducere bonā fidē in possessore. vt no. j. de peti. hęredi. l. sed si legi. §.

a ☞ Qui non admittitur ad partem nec admitti speratur, nō facit partem: secus si admitti speratur.

3 Si unus ex filijs exhæredatis egit primò pro sua parte, & postea lite pendēte alter repudiauit quærelam, non dabitur sententia in totum: tamen portio reputantes sibi accrescit, & necessaria erit alia sententia.

LEX XVII.

1 Qui repudiantis. † Qui repudiat quęrelā, alteri fratri in totū quęrelanti partē nō facit, in successiōe intestati. h. d. † & si

2 quis non admittitur ad partem, nec admitti speratur non facit partem, & ad hoc allegatur, secus si speratur admitti. l. Papi. §. quin autem quarta. §. eod. In text. ibi, vnde fin. dic. s. quando vnus de filijs exhæredatis repudiauit quærelā, anteqū alter

alter ageret, hic quādo alter primò agit insolidū, quo casu si alter nō repudiasset nō rectè egisset insolidū: licet potuisset pro parte sua, ideo si obtinet victoriā, non prodest sibi insolidum, sed pro parte sua tantū: sed si alter repudiat postquā iste incipit agere, et iste posteà obtineat, vtetur authoritate rei iudicatæ in tota hæreditate, quasi ipse solus fuerit, & nō frater qui re-

3 pudiauit. & hoc vult senatusc̄su. q̄ introducit pe. hære. † Sed pone, q̄ primò erat vnus de istis exhæredatis pro sua tñ parte, & lite pendente alter posteà repudiat, an dabitur sententia in totū pro eo: glo. quæ est in isto ver. in fine dicit q̄ non: quia cum non fuerit actū nisi pro parte iudex nō potuit in plus ferre sententiā, quam petitū fuerit: tamen portio repudiantis sibi accrescit, & erit necessaria alia sententia, si quis vellet contradicere. do. Angel. multū not. istam glo. sed non video tam notabilem: nam constat q̄ ex iure superueniēti, non ex causa de præterito, non possit iudex ferre sententiam pro actore, sed noua interpellatione opus est, vt §. titul. j. l. non potest videri. Sed hic est huiusmodi: quia ista repudiatio est ius de præsenti, & non habet causam de præterito: ergo ex ea non potest iudex in plus pronuntiare pro actore, quàm ipse petierit.

2 ☞ Forma sententiæ in querela, & etiam libelli.

3 In querela contestatur lis: licet non sit actio.

4 An in querela possit peruenire ad sententiam, lite non contestata, & num. 5.

5 Vbi non potest prouideri actori per missionem ex primo decreto, contra reum contumacem: potest peruenire ad diffinitiuam sententiam lite non contestata.

6 Sententia lata in querela quando faciat ius & præiudicet quo ad omnes, quorum causa dependet ex testamento? & num. 2.

1 §. Cum contra. † Sententia lata in querela facit ius contra omnes, quorū causa dependet ex testamento, quādo lata fuit cōtra præsentē & defendentem: quia præsumitur iustè lata, & habetur pro veritate: & veritas omnibus præiudicaret: secus si lata est contra absentē, & non defendentē: quia nō sic habetur pro veritate, & præsumitur lata propter defensionē non factam & sic præiudicat duntaxat ei, cōtra quem lata est: non alijs qui non fuerunt in iudi-

2 cio. hoc dicit cum. l. seq. † In tex. ibi. contra inofficiosum, dic no. formam sententiæ in querela: quia pronūtiatur testamentum inofficiosum: & eo modo potest concludi in libello: potest etiam concludi, quòd rumpatur: vt j. eod. l. mater. In tex. ibi: defunctus non creditur, quia videtur quodammodo furiosus. vt §. eo. l. si Titia. in fin. ideo facit ius, quo ad omnes quorum causa dependet ex testamēto: licet non fuerint citati, nec sciuerint causam agitari. l. Papi. §. fin. §. eod. sed si lata est contra absentem, & non defendentem: secus, vt sequitur. In tex. ibi. non respondente. oppon. in glos. super hoc ver. si aduersarius non respondit libello, non potuit lis contestari: ergo non potuit ferri sententia, lite non contestata: & si lata est non solum alijs, qui non fuerunt in iudicio, non præiudicat, vt hic dicitur. Imò nec ipsi hæredi contra quem lata est: quia non valet. cuius tamen contrarium innuit hic glos. respondet, quòd hic erat lis contestata, & in hoc bene respondit: sed posteà fuit

3 citatus ad sententiam audiendam, & tunc respondit. † Not. ex ista glos. quòd in querela contestatur lis, & tamen non est actio, sed officium iudicis: sed dic, q̄ est officium nobile, quod loco actionis interponitur: ideo requiritur libellus, & li. con-

4 test. vt in c. fin. de offic. iud. † Item no. ex glos. quòd in querela non potest peruenire ad diffinitiuam, lite non contesta. Contrarium hic determinat Barto. quia contra contumacem non potest prouideri actori per missionem in possess. quia nihil petit à reo sibi dari, vel fieri: sed à iudice petit rumpi testa-

5 mentum: † & vbi non potest prouideri actori per missionem ex primo decreto, contra reum contumacem potest peruenire ad diffinitiuam sententiam lite non contest. vt §. titu. j. l. qui se. & in authen. si omnes. cum ibi no. C. si vt se ab hære. absti. & sic concluditur, quòd iste text. dum dicit si hærede non respon-

6 dente, potest intelligi tam à principio, quā ex post facto. † Sed pone quòd fuit præsens tempore processus: sed in calculo ferendæ sententiæ fuit absens. dicit Bart. q̄ sententia non præiudicabit omnibus, quorum causa ex testamento dependet, & si faciunt ius quo ad omnes: quia cui nocet sententia, & acta. vt not. in l. fin. §. de re iud. sed sententia lata contra præsentem præiudicaret omnibus: ergo & acta facta cōtra præsentē debe-

rent præiudicare. Alij dicunt, q̄ etiā sententia præiudicabit, postq̄ fuit præsens tēpore, quo cā fuit agitata: licet fuerit absens tēpore sentētiæ, qa posito q̄ fuisset presens, cū esset cōclusum in causa, non potuisset aliquid dicere ad sui defensionem, quod cōsisteret in facto. facit l. q̄uis indubitati. cū ibi no. C. de adul. Securius tñ est tenere, q̄ dicit Bar. quia saltē potuisset dicere, vel allegari facere in iure, vel impediri sententiam ferri.

2 ☞ Per actum quem quis facit, non censetur renuntiasse iuri quod ignorat sibi competere, uel competere posse.

Ignorans non habet voluntatem.

3 Quando sunt duæ viæ contrariæ orientes ex eadem scriptura puta, una via directa & alia obliqua, si quis eligat unam, perdit aliam.

4 Per actum quem quis facit per electionem iuris incompetentis, q̄ quis putabat esse cōpetens: non censetur renuntiasse iuri suo competenti: & quid si per errorem iuris eligit incompetentem.

5 De natura querelæ est, ut non detur contra successorem ab intestato: & qui non habet ultra, quam sibi tangat ab intestato.

Item q̄ non detur alicui id, quod esset ab intestato habiturus.

Si tunc de facto admittatur, & obtineat: testamentum rescindit, & reducit rē ad causam intestati.

Quòd facta hac reductione non prohibeatur ille qui adiuit ex testamēto, adire ab intestato, etiam pro maiori parte, quàm esset institutus.

Quòd adiens ex testamēto per errorē, non cēsetur renūtiasse ab intestato. & nu. 1.

LEX XXIX.

1 Mater decedens. † Ista ē pulchra lex & Pauli iurisc̄o. & est valde famosa, non tñ habet materiā. h. d. Adiens ex testamento pro minori parte, quā ipsum tangeret ab intestato, rescisso posteà testamēto per querelā in totū, nō prohibeb̄ petere partē ab intestato ipsum tāgentē: quia non censetur ab intestato repudiasse, licet adierit ex testamēto, q̄ credebat validū esse & in expugnabile. Itē ad querelandū non debet quis admitti, nisi pro parte quæ ipsum tāgeret ab intestato, nec cōtra illū, qui nō habet vltra portionē sibi debitā ab intestato. h. d. in effectu tota l. quā diuide in sex partes: quia primo ponit thema ex quo resultat quæstio vsq̄ ibi, respōde: secūdo arguit pro filia præterita, quæ egit querela cōtra testamētū magis cōtra vtrunq̄ institutū, cōtra extraneū in dodrātē, quā cōtra sororē institutā in quadrantē, & obtinuit. Vnde arguit, q̄ ipsa sola debeat habere totā hæreditatē ab intestato, excluſa sorore, qui cū adiuerit ex testamēto pro quadrāte, videt repudiasse ab intestato: quia istæ sunt duæ viæ cōtrariæ, quæ simul stare nō possunt: vnde eligēdo vnā, videt alteri renūtiasse, & sic in illa filia præterita nō habet cōcurrētē & hoc vsq̄ ibi: sed nō est. Tertio priusq̄ decidat contrariū pro filia instituta, præmittit, q̄ filia præterita nō bene egit in duobus. Primo inquātū egit cōtra sororē, nō potuit; quia soror nō habebat vltra, quā sibi tangeret ab intestato: qa sibi tāgebat dimidia cū essent duæ sorores tantū, & tñ nō fuit instituta, nisi in quadrāte. i. in tribus vncijs; & natura querelæ est, q̄ nō det cōtra illū, qui nō habet vltra quā ipsum tangat ab intestato. Itē malè egit cōtra extraneū institutū in dodrāte. i. in ix. vncijs, inquantū egit in totū: quia nō debuit agere nisi in dimidia parte hæreditatis, quæ ipsam præteritā tangebat ab intestato qa ista est natura quærelæ, q̄ nō det vltra, quā agēti cōpetat ab intestato: debuit ergo agere contra ipsum extraneū pro semisse tm i. vj. vncijs, & si ita fecisset intestatrix, decessisset intestata pro vna dimidia quam filia præterita abstulisset illi ex traneo pro alia dimidia decessisset testata testatrix, & dimidia istius dimidiæ i. iij. vnciæ remansissent penes extraneū, q̄ erat institutus in ix. vncijs. altera dimidia dimidię i. alterç. iij. vnciç remāsissent penes filiā institutā: & sic quilibet eorū aliquid habuisset: & hoc vsq̄ ibi cæterū. Quarto decidit pro filia instituta: videlicet q̄ postq̄ ita actū est, licet malè fuerit actū, & sic rescissum est testamentū insolidū, & redacta res ad causam intestati: dicta filia instituta in quadrāte i. in tribus vncijs poterit adire ab intestato pro dimidia, & sic in sex vncijs, quia tantum ipsam tāgeret si testamentū factū non fuisset: ergo & idē si fuit factū, & posteà in totū rescissum. & hoc vsq̄ ibi, is em. Ibi quinta, in qua respōdet ad rationē factā in cōtrariū, pro filia præterita, & contra instituta. Dicit enim nō esse verū, q̄ instituta ab eodē ex testamento pro quarta parte videatur renuntiasse hæreditati ab intestato, cū ignoraret eā sibi deferri: qa nesciebat testamentū posse impugnari, & rescindi in totū. Nā ignorans

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō censeꝛ aliquid ex voluntate fecisse: sed repudiatio fit ex voluntate: ignorās aūt nō habet voluntatē, ergo nō renūtiat. Præterea regula est, ꝙ etiā ille qui scit ius suū, si eligit aliā viā incōpetentē per errorē, putās illā esse cōpetentē: nō cēsetur per hoc renuntiasse iuri suo, licet sciret illud sibi cōpetere: & sic in casu isto, etiā si sciuisset ius suū sibi cōpetere eligēdo viā testamēti per errorē, nō censetur iuri suo renuntiasse: & hoc probat per exēplum de patrono, qui sciebat sibi cōpetere cōtrata. contra testamētum liberti: & ipse acceptauit aliquod legatū sibi factū à liberto: credēs ipsum valere, & tamen non valebat: quia fortè erat reuocatum: nā per talē electionē nō perdit contratabu. quā nesciebat sibi cōpetere: multominus in casu nostro eligēdo viā testati per errorē, nō videt renuntiasse vię intestati, quā ignorabat sibi posse cōpetere: & hoc vsq; ibi, ex quibus. Ibi est sexta & vltima pars, in qua cōcludit pro dicta filia instituta in quadrāte, vt rupto testamēto insolidū, & in totū (licet rūpi nō debuerit de iure) ꝙ non admittatur ab intestato ad partē, quæ ipsam tāgeret, si testamentū factū nō fuisset, & sic ad dimidiā. Iste est casus clarus in hac l. & cessant oēs gl. quæ nihil faciunt, nisi declarare literā. Ista l. principaliter allegatur ad ista duo, quæ ponuntur in quinta parte ver. nec enim. & est principalis l. quæ in hoc allegaꝛ ad istas duas regulas. † Prima est, ꝙ per actum quē quis facit, nō censetur renuntiare iuri, quod ignorat sibi cōpetere, vel cōpetere posse: nā renūtiatio innititur voluntati renuntiātis tm̄, & ignorās nō habet voluntatē. l. ex malefic̄s. §. lōge minus. ff. de act. & obli. † Ista tñ regula de qua dixi, fallit in casu l. fi. C. de cōdi. quia qñ sunt duæ viæ cōtrariæ oriētes ex eadē scriptura, puta, vna via directa, & alia via obliqua, si quis eligat vnā, perdit aliā, etiā si ignorabat alterā sibi cōpetere: & sic ex virtute tacitæ renuntiationis, & ita colligit ex dicti Bar. in l. Clodius. ff. de acqui. hæredi. † Secunda regula est, ꝙ per actū quē quis facit per electionē iuris incōpetētis, ꝙ qs putabat esse cōpetēs, nō cēsetur renūtiasse iuri suo, etiā ꝙ sciebat sibi cōpetere. ga videꝛ acceptasse sub tacita cōditiōe, si illa via cōpetebat, sicut ipse putabat: & tūc alteri viæ censetur renuntiasse, si essent cōtrariæ & sciebat eā sibi cōpetere. Si ergo reperitur, ꝙ non competit, cessat intentio sua: & hoc est verum qñ per errorē facti eligit viā incōpetentē: quia credēs eā cōpetere: si aūt per errorē iuris, tunc fuit dissensio inter Papinianū & Paulū quia Papi. tenuit, ꝙ sibi præiudicat in via cōpetēti. Paulus cōtra. vt d. l. Clodius. Doct. distinguūt, aut acceptās tractabat de lucro captādo, nōdum acquisito: aut de acquisito perdēdo. ꝙ dic, vt ibi, per Bar. Si aūt sciēter elegisset quis viā incōpetentē, bene censetur renūtiasse viæ cōpetēti, quā sciebat sibi cōpetere: si simul stare nō possunt, & hoc colligit hic à contrario sensu, ibi, dū dicit id ꝙ putāt sibi cōpetere. Ergo secus, si sciebat sibi nō cōpetere. Et sic collige tres casus, quando eligo viā incōpetentē, an videar repudiasse viā cōpetentē, quā scio mihi cōpetere: aut sciēter elegi incompetentē, quia sciebā eā nō cōpetere, & videor repudiasse: aut per ignorantiā iuris & tūc distingue. vt no. Bar. in d. l. Clodius. soluēdo Papi. & Pau. qa qui liber eorū dixit verū in suo casu. † Itē no. ex ista. l. illa, quæ dixi in summario. Primò, quia de natura querelæ est, ꝙ nō detur cōtra illū qui erat successurus ab intestato, & nō habet vltra, quā ipsum tāgat ab intestato. Itē ꝙ nō datur alicui vltra id, ꝙ esset ab intestato habiturus. Itē ꝙ licet hoc sit de iure, tñ si de facto admittatur, & obtineat, testamentū rescindit, & reducit rē ad causam intestati. Itē ꝙ facta hac reductione, nō prohibetur ille qui adiuit ex testamento, adire ab intestato, etiā pro maiori parte, quā esset institutus. Itē ꝙ adiēs ex testamēto per errorē, nō censetur renuntiasse ab intestato. vt ff. ti. j. l. legitima. † Quęritur pro declaratione gl. super verbo, semissis. Si ista filia præterita nō egit contra sororē institutā in quadrāte: sed solū contra extraneū institutū in nouē vncijs, & sibi abstulit sexvncias quid erit de alijs tribus: gl. arguit pro & contra. Dic breuiter, ꝙ si egit dūtaxat pro sex vncijs, aut egit in totum, scilicet pro nouē vncijs: & tūc est irrita in totū: & tūc illæ tres vncię veniūt ad institutā in tribus, nō præteritā, qui habet suā partē: qa causa testati quā habet illa instituta, trahit ad se causam intestati: & idem si fuisset actum solum pro sex vncijs, & ille extraneus alias tres renuntiasset: sed non video, ꝙ possit renūtiare postꝙ adiuit. Gl. vltima quærit circa fi. l. vbi dicitur, ꝙ isty filiæ instituta in quadrāte, post rescissum testamētū in totū, remanet salum ius adeundæ hæreditatis ab intestato, & nō dicit inquantū. Vnde quæriꝰ de hoc, an remanet solū ius in quadrāte, sicut fuit instituta: an in semisse sicut eā tāgeret ab intestato. in glo. sunt duæ opi. Hirnerius dixit, ꝙ remanet saluū ius in semisse ab intestato: quia perinde est ac si testm̄ nō fuisset factū. Io. dixit cōtrarium, ꝙ solū in quadrāte, & mouetur per l. filio. §. pe. de leg. pręstā. veritas vt dicit gl. in fi. omissis alijs, ꝙ ille. §. nihil facit: quia loquiꝰ qñ testm̄ expugnaꝛ per cōtratab. quo casu, si post aditā hæreditatē nō reducit̄ res ad cām intestati, quia hæres nō desinit esse hæres, sed remanet hæres ex testō, licet ꝑdat cōmodū hęreditatis: & isto casu cōseruant̄ relicta liberis, & pa rētibus ex ti. de leg. pstā. si ergo vnꝰ de liberis fuit institutus in minori parte, quā ipm̄ tāgeret ab intestato, sua institutio cōseruaꝛ p illū ti. & nō augeꝛ in aliquo: hic loquiꝰ qñ per querelam. quo casu, res reducit̄ ad cām intestati, & reseruaꝛ sibi ius adeūdi ab inte. nō ex illo ti. seu edicto de leg. præstā. sed de iure cōi. ideo opin. Hirn. vera est: nā de hoc erit hic q̄stio principaliter.

2 ☞ *Carbonianum edictum qualiter prouideat ei, qui asserit se filium testatoris, & hæreditatem ad se pertinere, uel qui asserit se prætheritum, & se habere contra. si alij uenientes ab intestato uel instituti, negant eum esse filium testatoris: & litigādo non possit talis se alere.*

3 *Non debet esse melioris conditionis qui est in casu dubio, quam si esset in casu certo.*

4 *Missus ex carboniano statim possidet, non autem detinet: licet regulariter missus in pos. ex primo decreto detineat, & non possideat.*

5 *Quæ sint commoda bo. pos. carbonianæ.*

Quòd talis qui negatur filius: & missus ex carb. edic. nō teneatur restituere alimenta, quæ percepit: licet non probetur filius, nisi probetur ꝙ calumniosè & scienter asserat se filium.

Idem in uxore prægnante, quando negatur prægnans ex defuncto, si fuit missa in pos. ex carbo. edic. de uen. insti.

6 *Missus in poss. ex carbo. edic. si satisfecerit, & actio esset peritura uel deterior futura agere potest contra debitores hæreditarios.*

7 *Agens querela an uideatur intentare petitionem hæreditatis? & sententia lata in querela, non statim fit executio in pcti. hæredi.*

8 *Quæ sit differentia an ex sententia agatur actione in factum, an petatur executio officio iudicis nobilis?*

9 *Duo remedia contraria possunt in eodem libello deduci, conditionaliter.*

Quòd ideo possit quis dicere sententiam nullam, & si qua est, appellare.

10 *Exhæredatus si intentauit querelam & obtinuit sententiam: dantur ei alimēta de bonis hæreditarijs: licet sit ab ea appellatum.*

LEX XX.

1 VI de inofficioso. † Carboniana bonorū possessio non datur exhæredato, siue negetur filius, siue non negetur: ei aūt datur, qui hoc ipso ꝙ est filius, est etiam hæres, vel bonorum possessor. h. d. lac. but. intellige hæres, scilicet ab intestato nō autē ex testamento: quia institutus habet remediū iuris ciui. per ꝙ mittit̄ in poss. bono. l. edicto. C. de edi. di. adri. tol. bene indiget subsidiaria bonorū possessione carboniana, vel ꝙ sit bonorū possessor ab intestato, vel per contratabu. l. j. §. Pomponius. ff.
2 de car. edicto. † Præmitte, ꝙ quia interdū cōtingebat, ꝙ aliquo mortuo ab intestato, vel facto testamēto apparebat aliquis qui asserebat se filium testatoris, & dicebat hæreditatem eius ad se pertinere ab intestato: vel dicebat se prætheritum, & se habere contratabul. Alij verò venientes ab intestato, vel instituti negabant ipsum esse filium testatoris: & super hoc probando imminebat periculum ipsi, qui asserebat se filium, & etiā dilatio temporis, & interim posset fame periclitari prætor fecit edictum, quod vocatur Carbonianū, in quo statuit, ꝙ si talis, qui dicit se filium, erat impubes, propter periculū quod imminet in probatione, differatur quæstio filiationis in tempus pubertatis: quo tempore melius poterit causam suam defendere, & interim ne fame moriatur, si aliqualiter potest docere per alias præsumptiones, licet non per perfectas probationes de ista filiatione, vt quia defunctus eum tractabat vt filium, & nominabat filium, ꝙ possit petere se mitti in tenutam & pos. bonorum non ob. conditione ipsorum, vt efficiatur possessor, nō tamē acquirat ius in bonis quouscq; apparuerit ipsum esse filiū & quòd possideat bona, non autem duntaxat detineat: et ꝙ ex ipsis bonis alatur: & ꝙ in actionibus hæreditarijs non fiat prę iudicium vt non currant præscriptiones. Dicitur ergo hic, ꝙ si talis fuit in testamento exhæredatus, & sic habet querelam, licet sit pupillus, & negetur filius, quæ duo sunt fundamenta petendæ bonorū pos. carbonianæ: nihilominus petere nō poterit: quia illa nō cōpetit exhæredato, cū sit exclusus ab hæreditate: sed duntaxat ei qui nō est exclusus: sed si verū est, quod asserit, quòd si filius est hæres, vel imò si est filius exclusus etiā si aduersarius fateatur esse filiū, & dicat ipsum fore exclusum per exhæredationē: & multomagis si negat eum esse filiū, quia nō debet esse melioris cōditionis ille qui negatur filius, quam
3 si non negaretur. d. h. ista. l. † Et sic not. ꝙ nō debet esse melioris conditionis qui est in casu dubio, quā si esset in casu certo.

In text. ibi. licet negetur. dic hoc faciebat dubium, quòd posset bo. pos. petere: quia negabatur filius, & sic patiebatur quæstionē status, & bonorū: quo casu datur illa bon. possess. Sed respondeo in fine, quòd nō diceretur etiā si non negaretur, imò si aduersarius cōfiteretur eum filiū, postquā est exhæredatus, ergo nō debet esse melioris conditionis, licet negetur: quia est in casu dubio. facit. l. Iul. ff. de condict. indebi. & quod ibi not.
4 Bartol. In text. ibi. toties enim. not. bonam regulā. † In text. ibi. bono. possessi. quòd missus ex carboniano, statim possidet, non autem detinet: licet regulariter missus in possess. ex primo
5 decre. detineat, non autē possideat. † In text. ibi. & alatur, & in actionibus præiudicium non patiatur. not. quæ sunt commoda bo. possess. carbonianæ, & aduerte: quia licet posteà non
a probetur filius, non tenebitur restituere [a] alimenta, quæ percepit, nisi probetur, quòd calumniosè, & scienter asserat se filiū: quia sanctius est, quòd fuerit alitus de alieno, si aliqualiter probauerit: quā quod fuisset mortuus fame, si fortè erat filius: & idem in vxore prægnante, quando negatur prægnās ex defuncto, si fuit missa in pos. ex edicto de vent. in pos. mit. vt ibi
6 habetur. † In text. ibi. & in actionibus præiudiciū non patiatur. dic iste text. videtur velle, ꝙ missus in pos. ex carbo. possit agere cōtra debitores hæreditarios. Sed contra de legat. iij. §. missio. de carbo. edi. gloss. quæ incipit ergo super hoc laborat tantū. ꝙ iste text. nō vult hoc dicere: sed ꝙ tempora actionum sibi non currāt, vt in prima sol. glo. aliquādo tamen posset agere, si satisdedisset alijs, asserentibus se hęredes, & res esset peritura, vel deterior futura si non ageretur: vt l. pen. cum ibi no. ff.
7 ad carb. † Vltimò gloss. fin. disputat an agens querela videatur intentare petitionē hæreditatis: videtur ꝙ non, per istum text. dum dicit in fi. nec aliā vllam quā hære. pe. exercere: contrariū determinat per plures ratiōes, quia solū aperit viam ad petitionē hære. ab intestato, quā non habet, antequam vicerit in querela: ergo nō potuit eam intētare, vt patet, quia si videretur intentasse, obtinendo in querela, videretur obtinuisse in pe. hær. & posset eam petere. Et tamen contrarium est, vt patet in l. præcedenti. ver. cæterum, vbi filia præterita egit, & obtinuit in querela: & tamen hæreditatē totam ipsa non habet: vt in l. posthumus. §. si quis ex his. & in hoc bene dicit gloss. sed incidenter dicit duo, alia in quibus reprehēdit in ver. vel dic, quòd licet sic, ꝙ si obtinet in querela, sententia mittitur executioni in hæreditate, licet nō fuerit intētata petitio hæreditatis:
8 hoc est falsum per rationē, quā. ff. dixi. † Dixit etiā, ꝙ actio in
b factum quæ oritur ex sententia, habet executionē [b] paratam: quod est falsum. Imò in ea procederetur dato libello, seruato iuris ordine, executio autē petitur officio iudicis nobili. vt ff. de mino. l. minor. xxv. annis cui fideicōmissum. vbi no. & plenè in Spe. de exe. sen. §. j. in princi. Nec est inutile dare actionē in factū, licet nō habeat executionē: quia illā poterit intentare corā quocūq; iudice incōpetenti, & sine literis iudicis, qui sententiā tulit. ꝙ nō est in offi. iu. nobili, per quod petitur executio: quia illud non pōt intētari coram alio iudice, qui nō tulit sententiā, nisi ad lites primi iudicis, qui sententiā tulit. l. properandū. §. sinaūt reus. C. de iudicijs. † No. etiā glo. in fi. quæ cōsueuit allegari, ꝙ duo remedia contraria possunt in eodem libello deduci, cōditionaliter tm̄: ad quod vide quod no. Cy. in l.
9 j. C. de iud. ideo pōt quis dicere sententiā nullā, & si qua est appellare. l. j. cū ibi no. C. qñ prouo. nō est necesse. † Vltimò opp.
10 contra text. de. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. eo. vbi exhæredato dantur alimenta de bonis hæreditarijs, & hoc denegatur in Carboniana ex qua præstantur alimēta. Sol. vt ibi no. quia ibi exhæredatus intētauerat querelā, & obtinuerat sententiam licet fuisset appellatum: hic verò tanquàm intentaret, vel obtineret volebat mitti in tenutam bonorum, et habere alimenta.

2 ☞ *Si quis renuntiauit beneficio ecclesiastico, credens a fibi fuisse aliquod beneficium collatum, cum nō esset, qualiter non ualeat renuntiatio.*

LEX XXI.

1 EVm qui. † Qui per fraudē aduersarij destitit
2 à lite, nō videt destitisse. h. d. & est arg. etiā secūdum Bal. † q si qs renuntiauit beneficio ecclesiastico credēs sibi fuisse aliquod beneficiū collatū, cū non esset, non valet renuntiatio. Videbatur cōtrarium: quia talis renūtiatio beneficij fit, & fieri debet purè, & simpliciter, & sine aliqua conditione. Imputet ergo sibi, quare renuntiauit. Sed dic, ꝙ fit purè & simpliciter quantū ad alias cōditiones extrinsecus, vt nulla subaudiatur sed bene intelligit̄ ista, si verū est illud, propter ꝙ ego renuntio, quia erat causa finalis: vnde illo nō reperto vero, deficit cōditio tacitæ renuntiationis: ergo & renuntiatio.

1 §. Item quæsitum. † Qui solb uit illud, ꝙ scit posse vel debere fieri indebitū, perinde nō repetit, ac si soluisset indebitū. h. d. nec ab eo qui soluit, nec ab alio cuius nomine videtur soluisse. In text. tibi restitui sibi: scilicet à filio querelāte, quia fortè illi quibus ipse soluit non erāt soluēdo: vnde vult ꝙ dānū sit filij exhæredati, & ꝙ ipse filius exhæredatus habeat repetere ab eis non ipse soluens, quasi iustè soluerit, cū legata tunc essent debita: quia testamētum nō erat adhuc ruptum. ad hoc ff. eo. l. pap. §. fi. ibi. sed soluta repetent̄ ab eo, qui obtinuit &c. sed istud procederet si soluisset ignoranter, quia non credebat testamentum esse inofficiosum nec debere expugnari: sed hic sciebat. In text. ibi indebitū fidei com. dic, ideſt quod debebat, vel poterat fieri indebitum, querela prolata: sed tunc cum soluit, erat debitum. In tex. ibi nullā repetitionem dic, scilicet à filio exhæredato: sed ab illis quibus soluit, si velit, posset repetere: quia causa propter quā nō soluit redacta est ad nō causam: quia sunt effecta indebita, cū tēpore solutionis essent debita: aliàs etiā ab illis non repeteret soluēs sciēter indebitum: quia videretur donasse l. j. ff. de cōdi. indebi.

1 §. Idem respondit. † Expugnato testamento per querelā, hæredi restituitur actio confusa per aditionem, quam cōtra defunctum habebat. h. d. & hoc si non fuit in mala fide, vel dolo: aliàs secus. vt ff. §. proxi. ff. ad Silleia. l. propter veneni. §. neptis. cum ibi no.

2 ☞ *A gnoscens commodum ex testamento, potest tamen postea ipsum testamentum impugnare per querelam, pro alio, & ad commodum alterius.*

3 *Bona materna delata filiofamilias, quando non applicentur patri.*

4 *Iudex primæ causæ si succedat loco iudicis appellationis, an possit cognoscere de iniquitate, uel æquitate suæ sententiæ.*

LEX XXII.

1 FIlius non impeditur. † Factum patris agnoscens commodum ex testamento, non tollit filio querelam, imò etiā si ipse pater nomine filij & ad commodum illius poterit querelam intētare, in qua si succūbat, nō perdit cōmodū ꝙ percepit: & idē vbicunq; quis prosequitur querelā: ex persona alterius, etiam ad sui commodum, vt si succumbat, non perdat commodum in testamento sibi relictum. h. d. tota. l. & de hoc ponit tria exempla: in primo, & vltimo quando fuit prosecutus ad commodum alterius, in secundo qui est in §. multo magis, quando fuit prosecutus ad commodum suum: & in nullo ipsorum perdit commodum sibi relictū: licet in querela succubuerit: & est magna limitatio ad id quod habetur in l. Papi. §. meminisse. ff. eo. vbi dicitur cōtrarium, ꝙ si ibi succumbit in querela, perdit commodum sibi relictum in testamento: quia verum est, quādo fuit prosecutus querelam sibi competētem ex persona sua:

¶ Non tenebit restituere. Adde hic ꝙ ponit gl. & doct. eā ibi sequunt in l. ij. in glo. fi. C. de carbo. edic. Et adde, ꝙ talis immissus per Carbonianū possidebit feuda paterna. ita Bald. in c. j. col. vj. in ti. an ag. vel filius. Et sequitur do. Alexā. de imo. in l. j. §. eo. & probaꝛ, quia in materia feudali si cōtingit aliquis casus, qui expresse nō decidaꝛ in iure feudali de cēditur & regulatur secundū ius cōmune. gl. est quā ibi no. Bal. in c. j. de no. feu. et tex. gl. & ibi Bal. in c. j. de succes. feu. vnde cū de iure cōi talis missus debeat possidere ofa bona, vt in rubr. C. de carb. edi. possidebit etiam ista. Cur.

¶ Fxecutionem parata. Et ꝙ actio in factū nō habeat executionē paratā, adde Spec. in ti. de exec. sen. §. j. Et Bar. in l. itē veniūt. §. itē rectè in fin. ff. de pehære. & ibi Ale. in appel. adde tñ ꝙ do. Frā. de capitibus liscē do ctor Patauinus in l. pacta nouissima. col. ij. & ibi vide doct. dicit ꝙ ex pacto nudo in iudicio oriē actio in factū, quæ habet executionē paratam, sicut actio in factum ex sua, qā not. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si verò ex persona alterius,& propter alterius exhæredationẽ secus,si non fuerit prosecutus ad cõmodum illius siue ad com
2 modum proprium,vt hic.†Item per istam l.in prin. limitatur id quod habetur in l.si quis.in fi.ff.eo.de illo qui commodũ ex testamento recepit,vt nõ possit postea ipsum impugnare, per querelam:quia verum est, q̃ non potest impugnare pro se& ad suũ commodum:sed pro alio & ad commodum alterius be
ne potest,vt hic in patre qui fuit consecutus: & tamen potest
3 prosequi querelam ex persona filij.† Pro isto text.post princi. dum dicit quoniam alij commodum victorię parat:& dixerũt quidam antiqui,q̃ etiam iure isto fforum,bona materna delata filiosa.non applicantur patri,sed ipsi filio: quia hic filius in testamento matris erat exhæredatus,& pater nomine filij egerat querela:& dicitur hic,q̃ commodum querelæ,erit ipsius si filij,ergo & hæreditas.Et non videtur tenere glo.hic quæ incipit:scilicet filio.Istud dubium mouit glo.in l.is qui hæres.ff.de acqui.hæredi.& tenet contrarium,quia hoc fuit introductum per principes post iura fforum.vt in ti.C.de bo.ma.& est casus in l.si filius.ff.si quis omiſ.causa test.Ad istum tex.respondeverum esse,q̃ commodum erit filij,si volet adire hæreditatẽ matris,nisi postq̃ erit emancipatus.non enim tenetur adire si nõ vult:si vero adiret acquireret patri.Et hunc respectum habuit
4 Iurisconsul.dum dicit commodum ad filium pertinere.† Vltimo pro eo,quod hic habetur in §.multomagis.in fi. vide quod no.Cy.in l.j.C.ne ex deli.defun.in fi.hic est vna gl.fi.quę induc it hunc tex.vt si iudex primæ causæ succedat loco iudicis appellationis possit cognoscere de iniquitate vel de equitate suę sententiæ:quia hoc non fecit tanquam primus iudex,sed tanquàm successor iudicis appell.cõtrarium no.C.de appel.l. eos. dic vt ibi.

a ☞ *Præteritus non habet querelam,sed solum contratabu.nec præteritio patris habetur pro exhæredatione.*

LEX XXIII.

1 SI proponas.†Siue testamentum expugnetur per contrata.siue per querelam,nepos in potestate retentus filio emãcipato cõiungitur.h.d.Bar.Præmitte q̃ tit.ff. de coniungẽ.cũ emanci.li.fuit factus ad sedandã aliquam discordiam, & contrarietatem,quæ erat inter ius ciuile.xij.tab.& ius prętorium: quia ius ciuile non cognoscebat emancipatos,nec eos admittebat ad succedendũ,sed duntaxat filios in potestate: quia propter emancipationem tollebatur agnatio,& ius ciuile non admittebat ad succedendum nisi agnatos.Ius autem prætorium vocabat emancipatos,ac si non essent emancipati, ex quo resultabat talis contrarietas: si quis habebat filium emancipatũ & nepotem ex eo in potestate retentum,ius ciuile vocabat nepotem ad solidam successionem excluso filio emancipato:sed ius prætorium econtrario vocabat filium emancipatum excluso nepote quia erat in posteriori gradu:vnde sicut filius, si non esset emancipatus,excluderet nepotẽ,quia potior in gradu:ita si est emancipatus:quia perinde admittitur,ac si non esset emãcipatus:propter hoc prætor fecit illud edictum de quo in tit.de coniungen.propter quod isto casu vocat vtrunq̃ ad successionem:& coniungit nepotem cum filio, vt pariter admittatur ad successionem patris eius, deinde aui: & quilibet habeat dimidiam, vnus de iure ciuili, alius de iure prætorio: hodie tamen ille titulus est sublatus,quia etiam de iure ciuili emancipatus admittitur,non q̃ sit suus hæres eo modo quo filius in potestate: sed potest adire perpetuo, nec habet necesse petere bo.pos.& ideo cũ ipse filius præcedat nepotem in gradu de iure ciuili,& admittatur ipse solus: habebit hæreditatẽ patris sui excluso nepote,ad quod vide q̃ no.Bart.in l. gallus. §.& quid si tantũ.de libe.& posthu.In ista ergo l. dicitur, q̃ si nepos in potestate sit institutus,& filius emancipatus sit prætеritus,habet contratab.& non querelam,sed si sit exhæredatus,habet querelã,& non contrata.vtroq̃ casu non expugnat testamentum,nisi pro parte dimidia:quia alteram partem debet habere nepos per illum ti.de coniungẽ.qui habet locũ non solum ab intestato,imo etiam facto testamento in quo nepos
2 sit institutus,& filius prætеritus,vel exhæredatus.†Not.text. ibi quæri autem &c.q̃ prætеritus non habet querelam, sed solum cõtrata.& hoc quia prætеritio paterna non habeatur pro exhæredatione,licet secus in materna:per hoc reprehenditur opinio Alberici posita in l.pater filium.qui dixit patri prætеri to à filio emancipato,dari non solum querelam,vt ibi, sed etiã contrata.ff.si quis à pa.fue.ma.sed falsum est quia si filio contra testamentũ patris,nõ dantur duo remedia,sed vnum tantũ, q̃ si est prætеritus datur cõtrata.& nõ querela,vt hic.& si est exhæredatus datur querela,& non contratab.quare patri prętеrito deberẽt dari duo remedia,cũ minus sit debita hæreditas si lij ipsi patri,quàm econtrario hæreditas patris sit debita filio.

1 §.Si hæreditatem.†Per cõtractum factum cum hærede tanquã hærede, perdit exhæredatus querelam.h.d.Bar.Non solum ergo videtur exhæredatus approbare testamentum,qñ recipit aliquod commodum ex eo.vt ff.eo.l.si pars.§.fi.sed etiam si nullũ commodum ex testamento consequitur,si tamen contrahit cum hærede scripto,tanq̃ cum hærede,censetur ipsum approbasse hæredem:& sic agnouisse iudicium defuncti: & perdit querelam: vt hic.venit ergo iste §.ad supplementum.l.si pars. §. fin.ff.eo.

2 ☞ *Ius accrescendi non habet locum post agnitum commodum,& deinde repudiatũ: fallit in usufructu,& in querela.*

1 §.Si duo sunt.†In querela etiã agnita, & postea repudiata locum habet ius accrescendi.
2 h.d.†Et no.istud,quia regulariter secus,q̃ ius accrescendi nõ habet locum post agnitum commodum,& deinde repudiatũ: sed solũ ante q̃ agnoscatur, fallit in vsufru. l. j.§.interdum.de vsufru.accre.Itẽ fallit in querela,vt hic.Potest dici, q̃ ratio sit: quia licet quis agnoscat querelam,non propterea agnouit cõmodum,quia post querelam perlatam,potest repudiare hæreditatem quam non videtur agnouisse,quod no.in l.qui de inofficioso.in vltima gl.in fi.

LEX XXIIII.

1 CIrca inofficiosi.†Ex postfacto põt quis decedere pro parte testatus & pro parte intestatus.h.d. & ad hoc allegatur. & dic ex post facto,idest post aditam hæreditatem:sed ante eam aditã, secus.vt ff.de iniu.test.l.si ego.vbi causa testati trahit ad se causam intestati,ne contingat quem decedere pro parte testatum, & pro parte intestatum etiam ex postfacto.

2 ☞ *Non sufficit dedisse filio legitimam per donationem inter viuos,ut excludatur à querela,nisi sit exhæredatus, cum insertione causæ legitimæ licet non sit vera.*

3 *Statutum si dicat,q̃ filia dotata arbitrio boni uiri non succedat cum masculo, & ipsa sit dotata non tamen arbitrio boni uiri, & minus legitima habuit:q̃ tunc succedat,nec agere debeat ad supplementum.*

4 *Quid si statutum non dicat arbitrio boni uiri:sed simpliciter,q̃ mulier dotata nõ succedat? & nu.3.*

Donatio quando computetur in legitimam?

LEX XXV.

1 SI non mortis.†Si exhæredatus habet legitimam etiam ex donatione inter viuos,non agit querela:sed si aliquid deficit ad legitimam,agit ad supplemẽtum.h.d.sic ff.eo.l.Papi.§.si quis mor
2 tis.sed ibi loquitur,qñ per donationem causa mortis.† Oppo. extra gl.q̃ non sufficiat dedisse filio legitimam per donationẽ inter viuos,quia etiam isto iure debebat habere iure institutionis:aliàs dicebatur prætеritus,& testamentum erat nullum vt l.inter cætera.de li.& posthu.Sol.fateor contrariũ, si iste filius non fuisset exhæredatus:sed hoc debet intelligi quando exhæredatus fuit & sic habebat querelam , nisi quia legitimam habuerat illo iure,ergo exhæredatio facit,vt testamẽtum videatur rite factum,vt sic non sit nullum:sed donatio facit vt videatur ritè factũ:& sic per querelam non expugnetur. Sed an hodie habeat locum,quod hic dicitur? respondeo sic,si exhæredatio facta esset cum insertione causæ legitimæ,licet non esset vera.Sed si nõ expressa causa,exhæredatio esset nulla: & sic ha
3 betur pro prætеrito.†In tex.ibi,aut si minus habeat, q̃ deest, viri boni arbitratu &c.dic per istum tex.dicebat Bal.se consuluisse,si statutũ dicat q̃ filia dotata arbitrio boni viri,non succedat cũ masculo:et ipsa sit dotata non tamen arbitrio boni viri:quia minus legitima habuit,nihilominus non succedat: sed agere debeat ad supplementum.Item quòd etiam si non dicatur in statuto,de arbitrio boni viri, sed simpliciter, quòd filia dotata non succedat cum masculo,debet intelligi,scilicet arbi
trio

2 trio bonia viri.arg.ff.de leg.iij.l.cum filio.& l.cũ post.§.gener. ff.de iu.do.& l.quæro.& q̃ ibi q̃ Bar.de hoc vide per eundem Bal.in auc.res quæ.C.cõia de leg.vbi videtur dicere contrariũ: & maximè in primo dicto,postq̃ statutũ excludit ita demum si sit dotata arbitrio boni viri:vnde,si tẽpore mortis nõ erat sic dotata,videtur cessare dispositio statuti,& sic q̃ succedat ab intestato:& si factũ fuit testamẽtũ,& fuit prętеrita,sit nullũ,quasi nõ sit exclusa,cũ exclusio si t odiosa.Ideo nõ sit inducẽda, nisi
4 quatenus verba statuti patiũtur:& hęc magis placet.†Et si statutũ nõ diceret arbitrio boni viri:sed simpliciter, q̃ mulier dotata nõ succedat:videretur debere intelligi qualitercunq̃ dotata fuerit,q̃ debeat stare contenta iudicio partis.Quãdo aũt dotatio cõputeẽ in legitimã,& quando nõ:vide Bar.in l.in quartam ff.ad l.fal.In gl.ij.ibi alij dicunt hæc vera secundum doc.

a ☞ *Pater prætеritus habetur pro exhæredato,quando nepotes ex filio ipsum præcedebant in ordine:& habet tunc querelam,non contratabu.*

1 §.Si quis cum.†Si pater fuerit admissus ad querelã testamenti filij emancipati, anteq̃ ne
potes ex eo,& obtinuit: nepotibus postea à querela exclusis, victoria sibi prodest,& reconualescit.h.d. secũdũ intellectum glo.sed si nepotes non excluderentur,sed obtinerent victoriã, sibi non prodesset:licet haberet eam restituere nepotibus,vt l. filio.§.contratab.ff.eo.de iure tamen, non debet audiri pater
2 ff.eo.& in his patet,in quo differt iste §.ab illis.ll.† In text.ibi ad querelã admissus:& sic no.hic in fi.dũ dicit querelã instituisset.contra Guar.qui exponebat in l.pater filiũ.dum text.dicit querelã,idest cõtrata.quia imo nõ cõtrata.sed querelam habet pater prætеritus,quando nepotes ex filio ipsum præcedebãt, in ordine:quia habetur pro exhęredato vt dixi in l.pater filiũ. Nec ob.l.filio.§.cõtrata.quia ibi malè intentauit contra.vt ibi dixi,secũdũ Bar.In tex.ibi pro parte rescindere &c.quare hoc dicat gl.fi.tangit.quia si in totũ rescidisset testamentũ, & reduxisset rẽ ad cãm intestati,nõ prodesset huic patri victoria, imo filij,idemq̃ nepotes etiã excluſi à querela,vocarenť ab intestato,nisi forẽt exclusi per renuntiationẽ.sed Bar.in l. pater filiũ. sentit contrariũ:quia si hoc esset verũ,sequereť,q̃ etiã in parte in qua fuit rescissum,nõ prodesset ei victoria,sed filijs eiusdẽq̃ nepotibus: quia ex postfacto põt quis decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus:vt ff.l.proxi.& tũ iste tex.vult cõtrariũ,q̃ prosit sibi,& cũ effectu videtur instituisse querelam. Dic ergo ita fuit hic de facto,& nõ importat iuris ministeriũ: & q̃ idẽ esset,si in totũ expugnasset testamentũ,licet tex. infra dũ dicit,q̃ testamentũ pro parte valet videať facere pro glo.q̃ ideo nepotes repellantur:quia res non est in totum reducta ad causam intestati imo testamentũ valet pro parte:sed ratio Bar. magis vrget.

a ☞ *Si testator instituit aliquem sub conditione,si manumiserit seruum hæreditariũ, quista conditio sit implenda de facto antequam adeat:& secus adutione confirmabitur manumissio.*

3 *Renuntians beneficio suo,credens sibi aliud beneficium esse collatum,si hoc reperiatur falsum,recuperat primum renuntiatum.*

LEX XXVI.

1 SI sub hac.†Libertas data seruo instituto causa implendæ conditionis, non irritatur
rescisso postea testamento per querelam fauore libertatis:sed eidem instituto prouidetur,vt à manumisso pretium eiusdem recipiat.h.d.Oppo.de l.Pap.§.fi.ff. eo. vbi retractantur libertates rescisso testamento per querelam.sol. ibi loquitur in libertatibus relictis seruis testatoris,hic in libertate data seruo hæredis:Item ibi in libertate directo relicta,quæ competit sine aliqua manumissione hæredis. Vnde sicut de facili inceperat competere,ita de facili retractatur,hic loquitur de libertate data per manumissionem viuentis,quæ sicut non de facili competit, ita non de facili retractatur:nam idem si fuisset relicta seruo testatoris,non directo,sed per fideicommiſ.& sic interuenisset manumissio hæredis:quia non retractaretur.vt
2 l.hæ autem in versi. sed Pau.ait.ff.eodem.† Sed quæro,quid si testator instituit aliquem sub condit. si manumiserit seruum hæreditarium:an ista conditio sit implenda? videtur quòd nõ: quia non potest manumittere antequam adeat, cum non sit dominus, nec adire põt antequã manumittat, quia cõditio nõ est impleta.gl.tenet q̃ sit implẽda: intellige, scilicet de facto.vt ff.de cõdi.instit.l.mulier quæ.§.penul.& secuta posteà aditione cõfirmabitur manumissio, quæ prius non habebat
3 effectũ:& hoc fauore institutionis libertatis.Et per istũ tex.dicit Arch.viij.q.iij.c. talia.† q̃ si aliquis renuntiauit beneficio suo credens sibi aliud beneficiũ esse collab tum:si hoc reperiatur falsum,recuperat b primum renuntiatũ, ne remaneat in da
4 mno:& ad hoc allegat istam.l. †Vltimò quæritur quantũ pretium recuperat.vide tur quod xx.aureos.vt l.pap.§.fi.ff.eo.sed ibi quãdo fuit relicta libertas seruo testatoris nõ sumus extra illos terminos.ideò gloss.tenet quòd recuperet verũ pretium serui siue plus valebat quàm.xx.siue minus. & recuperat per condictionem ex hac.l.& in vtroque bene dicit.

a ☞ *Querela remissa per transactionẽ si transactio non seruatur, non transmittitur ad hæredem, si exhæredatus moriatur antequàm ad querelam redeat.*

LEX XXVII.

1 SI instituta.†Si nõ seruatur trãsactio, reditur ad querelam per trãsactionem remissam. h. d. facit.ff.
2 loc.l.quęro.§.inter locatorem.† si tamen antequã ad eam redeat,exhęredatus moriatur,eam ad hæredẽ non trãsmittit.vt l. cùm mota.C.de transac.quia per transactionẽ censetur recessum à præparatione querelæ facta per motionẽ litis,& querela nõ præparata non trãsmittitur.vt ff.eo. l.posthumus.§.fin.& sic non est perdita querela,vt hic:sed præparatio annullata, & reposita res in primis terminis,& quidem in quibus erat ante litem motã. In b text.ibi instituta.& sic fuit querela parata. In tex.ibi:pacto transactum est,& sic fuit querela remissa: & hoc faciebat dubium:quia ad querelã remissam nõ datur regressus,cum nõ oriatur ex pacto,sed ex iniuria.argu.ff.de pac.l.iuvnus.§.pac.versicul.sed si pactum conuentum.sed dic verum esse si fuisset remissa simpliciter:sed hic non censetur simpliciter remissa, sed sub conditione si promissa seruarentur.vt dict.§.inter locatorem.vnde non seruatis pactis remanet querela,ac si nunquàm remissa fuisset:& sic iuuit verbum integram esse &c.

1 §.Ei qui se.†Querela datur exhæredato, etiã si testator negauit ipsum esse filiũ suũ.h.d.videba
tur cõtrariũ:quia querela nõ datur nisi filio:& pater hic negauit ipsum esse filiũ:sed certè videť sibi fuisse cõtrarius,quia cũ exhęredatio sit inepta in extraneo. vt l.quidã cũ filiũ.ff.de ver. obl.ipsum exhęredando,& sic faciẽdo erga ipsum actũ q̃ non cadit nisi in filio,videtur cõfessum ipsum esse filiũ.& hoc vult glo.j.ergo negãdo,posteà ipsum esse filiũ,sibijpsi cõtrariaťur. Et præterea sicut pater exhæredãdo indebitè nõ nocet,ita & negando ipsum esse filium, si potest contrarium probari:& hoc vult iste tex. Itẽ oppon.q̃ ista exhæredatio nõ valuit:sed fuit inepta cũ istis verbis,q̃ non erat filius.ff.de lib.& posthum.l.si posthumus §.fi.glo.videť fateri si simul cũ exhęredauit,negauit eũ esse filiũ:& dicit q̃ tũc nõ negauit se esse.hoc nõ placet: quia in quacũq̃ parte testamẽti hoc dixerit perinde est ac si à principio dixisset.Dic ergo contrariũ ꝓcedere si exhęredatus nõ probaret se filiũ:sed hoc affirmabat,& ꝓbare volebat:& sic annihilaret verba patris, q̃ potuerũt dici in fraudẽ filij,vt non posset q̃relã intẽtare.In hoc ergo grauat filiũ:ga subiecerũt eũ oneri ꝓbãdi,qđ nõ fuisset necesse,si nõ negasset ipsum filium: nam exhęredãdo videreť cõfessus:ga esset,ni ꝓbareť cõtrariũ.

a ¶ Arbitrio boni viri. adde eundem Pau.de cast.in cõsil.cclxj.in secũda parte antiquorũ incip.si ita tutũ dicit.& Alex.de imo.in cõsi.vij.col.j.et seq.in ij.vol.cur.adde tu circa hęc dicta,quæ latè ponit do.Alberi.brunsensis in suo tracta. de statutis fœminas excludẽtib⁹, in nono articuloprincipali.q. j.per totã.q. Et vltra ibi dicta per ipsum, vide quæ plenè posuit.d.Bar.sozi.ĩ suo cõsil.cl.& ĩ cõsi.cclxxxviij.col.vj.circa prin. & col.viij.circa prin. & in dictis locis, an debeat arbitrari minº legitima. & q̃ nõ debeat arbitrari minº legitima, tenet do. Pet.phil.corneº ĩ suo cõsil.cxcvij.in prima parte.in cõsil.lxxvij. in cõsil.xcj.& in cõsi. cvij.in.ij.vol.& in d. cõsi.q̃ statutũ excludẽs filiã dotatã,debet intelligi cõgruè.et in consil.clxij.eo.vol.& ibi qs arbitrabit cõgruã dotẽ & vide eun de in cõsi.iij.& in cõsil.clx.in ij.volu.vbi q̃ cõgrua dos dicitur q̃ est correspectiua legitimæ,& in cõsi.ccxc.in iij.vol. & vide eundẽ in consil.xl.eo. vol.vbi dicit:q̃ congrua dos dicit arbitrio boni viri,& ĩ ꝓposito eundẽ in consilio j.& in consil.cclviij.in iiij.volum.

¶ Recuperat. Domi. tibi per hunc tex.decidit altã.q.& dicit,q̃ si electus & cõfirmatus per metropolitanũ per Papam remoueatur,quia cassetur eius electio,q̃ expensas factas recuperare põt,vt hic facit hęres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Priuilegiatum. An istud sit indistincte? vide quod voluit Ludo. ro. cōsil. cclxviij.

b ¶ Sed filius fratris. De hoc plene p Bal. eundē Paul. de cast. & Alex. in l. fi. C. de succ. edic. & per eundē Paul. ff. si dotali. j. soma. & Alex. de imol. in consil. xlix. col. iiij. ver. & statutū in j. volu. & in cōsil. xxxvij. col. iij. in princ. in iiij. vol. & ibi qñ in statutis appellatione nepotis veniat nepos? Cur.

1 ☞ *Priuilegiatus non utitur priuilegio suo, contra priuilegiatum.*

§. De inofficioso. †Testamē tū militis

non subijcie quærelæ. h. d. & hoc iure isto: hodie secus. vt no. s. eo. l. Papi. ver. contra Veterani. p text. in auc. vt cū de app. cog. vbi loquitur in filiofa. testāti & tñ nisi esset miles nō poterat: & dicit testamentum subijci querelæ nisi probetur causa ingratitudinis. dic vt dixi in dicto versū. contra Veterani. †No. hic q priuilegiatus nō vtitur suo priuilegio, cōtra priuilegiatū: [a] qa filius miles nō vtitur contra patrē militē. sed aduerte, qa miles bene est priuilegiatus vt suū testamentum non expugnetur per alium etiam mili tem per querelam, vbi alius non posset, nec per querelam, nec aliter: & sic illud notabile nō bñ cadit hic, facit. l. antepe. s. qui. ex cau. ma. & q not. in auc. quas actiones. C. de sacrosan. eccle.

2 ☞ *Nepos de propria natura uocabuli, non dicitur filius filij, sed filius fratris, licet communiter uocetur nepos, propriè tamen loquendo, q. non sit nepos.*

3 *Præsumitur pro sententia quamuis sit appellatum.*

§. De inofficioso. †Pupillus qui egit querela & obtinuit in causa appellationis

debet habere alimenta de bonis hæreditarijs, si est inops. h. d. notabiliter: & est speciale tribus cōcurrentibus vel quatuor q sit filius, & q sit pupillus, & q obtinuit, & pēdebat appellatio, & q sit inops: q istis concurrentibus ministrētur alimenta: ali quo deficiente secus est in gl. l. qui de inofficioso. s. eo. vbi ex hæredatus filius pupillus nō habebat bonorū poss. carb. p quā consequeretur alimēta, quia ibi nō obtinuit in quærela, secus hic. vt ibi tetigi. In text. ibi: nepos cōtra patruū suū. †No. q regulariter & de propria natura vocabuli, nepos non dicitur filius filij, sed filius fratris. [b] licet communiter vocē nepos: propriè tamē loquēdo non est nepos, nec reperitur iure cautū: sed quidam dicunt q imo tex. est hic. quia appellatur nepos respectu patrui. Alij dicūt, q imò nō respectu patrui, sed aui paterni, qui erat filius filij, & agebat querela cōtra patruū. i. fratrem patris. vide in c. j. de chismaticis. li. vj. & invsibus feu. qui. mod. feud. amit. §. itē si fratris. & extra de pœnis. c. felicis. §. cæterū. li. vj. & de cōsan. & affi. c. tua. et q no. Io. An. in c. fundamenta. de elec. li. vj. in nouel. & q no. C. de succes. edi. l. ij. per gl. & Bal.

3 †In tex. ibi: placuit interim. & sic no. q præsumit pro sententia q̄uis sit appellatū: & hoc pōt allegari per eū, pro quo lata est. facit de excu. tut. l. diximus. & j. de euictio. l. Caia.

§. De testamento. †Prætéritio matris, etiam de filio quē ignorabat habere, pro

exhæredatione habet, tamen tūc irritato testamento per querelam, nō irritantur legata, & libertates: quia nō est inofficiosum re, & cōsilio, sed re tantū. h. d. secundū vnā lec. gl. sed secundum aliā bene irritant secundū Paulū iurisc. sul. licet imperator dixerit contrariū. h. d. & sic sunt intellectus contrarij. Bar. tenet hanc vltimā, q dictū Imperatoris corrigatur per dictum Pauli iurisc. quia maior ratio est irritādi legata eo casu quo ignorabat se filiū habere, quā eo casu quo sciebat: quia si sciuisset, habere fortè illa legāta, nō fecisset, sed cū scit se habere & nihilominus facit, apparet q filiū grauare voluit, etiā si cōtingat ipsum in querela obtinere: merito tūc habet locū auc. ex causa vt legata cōseruentur: & etiā habet locū clausula codicillaris, scilicet quādo ignorabat se habere. Bar. videtur tenere contrariū, q nō conseruetur per l. si cū vel in vtero. C. de test. mili. Ego audiui Bal. dicentē q cū Bar. repetēdo illam auc. & l. filio prætérito. teneret istā cōclusionē, q legata nō cōseruant, qñ testator ignorabat se filiū habere: nec per auc. nec per clausulam codicillarē: quia nō est verisimile, q si sciuisset se habere talia legata, fecisset: nisi esset parua legata in voluntate testatoris nō in sola iuris dispositione, vnde non debent conseruari. Ipse Bald. cū esset puer, & adhuc nō portaret caputiū, arguit ipsum Bart. de casu huius. l. secundū primum intellectū, q imo magis debebant conseruari legata, quādo testator ignorauit, quā quando sciuit: quia primo casu est inofficiosum re tantum & non consilio: secundo casu, re, & consi. Bar. qui non viderat istā. l. stupe-

factus, ei non dedit responsum: sed dixit se velle videre de sero & de mane respondere. commendauit tamen ar. & de mane respondit, q iste primus intellectus non erat verus, sed vltimus: q legata non conseruentur secundum Pau. sed quomodo dici mus, q potuit Pau. corrigere dictū Imperatoris: dic ex authoritate sibi data. In tex. ibi: alium hæredem instituit. dic videbatur q institutio esset nulla: quia si mater sciuisset se filium habere, non instituisset extraneum, sed ipsum filium, ergo & c. vt l. fi. j. de hęre. insti. non aūt, q videatur filium exhæredasse: nam præteritio militis pro exhæredatione habetur, sicut præteritio materna: tamen si miles prēterijt filium, quē ignorabat habere, nō habetur pro exhæredatione, sed pro prēteritione. vt l. sicut cęteri & l. si cū vel in vtero. C. de tes. mi. Breuiter istud hic faciebat dubiū: tamen respondetur aliud in præteritione materna, vt indistinctē pro exhæredatione habeatur, aliud in paterna, quod est bene notandū. In l. cū mater. ibi, huic illud annotādum duobus modis intelligitur. Primo quod Paul. notet dictū Imperatoris, & probando ipsum, ponendo rationē specialitatis: quia regulariter cum testamentum expugnatur per querelam, omnia irritantur. vt l. Pap. §. j. s. e. sed hoc verum, qñ exhæredatio vel prēteritio facta est de filio, quem quis sciebat se habere: hic vero ignorabat & sic voluit ipsum fraudare. Vñ mitius agitur cum testatore, vt conseruentur legata: aliàs non conseruarentur: bene facit illa l. fi. j. de hære. instit. nam & ibi legata conseruantur, qñ deficit institutio ex voluntate defuncti: quia non est verisimile, q eam fecisset, si sciuisset alium viuere quē credebat mortuū. Alio modo legitur vt notet reprobādo dictū Imperatoris, inquātū dixit libertates & legata prę stari: quia imo præstant etiā hoc casu, & istā, vt dixi, tenet Bar.

2 ☞ *Qualiter tertius possit pluribus modis adesse causæ?*

3 *Sententia quæ facit ius inter omnes, nocet illis, qui non fuerunt citati ad causam, nec etiam sciuerunt causam agitari: & quid in alijs, quæ non faciunt ius?*

4 *Lis quando incipiat ab in ius uocando. i. a citatione?*

5 *Citati eoipso sunt approbati, vt possint venire, & admittuntur: sed non citati non admittuntur nisi doceant de interesse suo, saltem summarie.*

6 *Legatarij comparentes in causa querelæ intentatæ per exhæredatum, & dicunt suspicari de collusione: si solum petunt se admitti pro defensione sua, non habent necesse exprimere causam, propter quam suspicantur: secus, si petunt aliquid fieri in præiudicium alterius.*

7 *Quando lis non agitur cum istis legatarijs: sed inter filium exhæredatum, & hæredem scriptum: q. isti legatarij possint facere actus iudiciarios, in personam eorum.*

8 *Legatarij uel debitores hæreditarij, si non appellauerunt à sententia lata super querela, possunt excipere, q. sit lata per collusionem, si non interfuerunt in causa, nec fuerunt citati, si probent collusionem: & impedient executionem quatenus agitur de eorum præiudicio.*

LEX XXIX.

Si suspecta. †Tertius cui pōt nocere sententia,

pōt etiā nō citatus adesse causæ inter alios motæ, & rem defendere: & à sententia appellare pro suo interesse. h. d. & semper allegat text. cum glo. circa quod vide Bar. in l. perluforiæ. j. de app. vbi declarat hanc l. †& qualiter tertius potest adesse causæ pluribus modis, vel vt impediat quē agere, vel vt causam defendat pro suo interesse, vt hic, vel vt prosit alteri ex litigantibus: vt l. Titia. j. so. ma. & l. ij. in fi. C. de neg. gest. cum ibi no. & adde quod no. per eundem in l. à sententia. e. ti. & per cano. in c. cum super de re iudi. †In tex. ibi: si suspecta collusio. vt quia intellexerūt legatarij, q hæredes scripti cum possent exhæredatum repelle re, quia erat iustè exhæredatus, voluerunt permittere se vinci, vt irritarentur legata, habita, conuentione cum exhæredato, quòd postquàm vicerit dimittat eis hæreditatem, recepta certa quantitate pecuniæ: quando voluntvenire, & testamentum defendere, & exhæredatum repellere, opponitur eis, q nō prę senti: quia causa non est mota contra eos, nec fuerunt citati. cō trarium hic determinatur. & sic not. quòd sententia quæ facit ius inter omnes, nocet illis, qui non fuerunt ad causam citati, supple, & etiam qui nescierunt causam agitari: & in hoc differunt ab alijs, qui non faciunt ius, quia in illis sententia non nocet non citatis, nisi in quibusdā calibus in quibus nocet scientibus causam agitari, licet citati non fuerint. vt l. sæpe. j. de re iudi. regulariter verò etiam scientibus non nocet, si citati non fuerunt. vt in c. inter quatuor. de maio. & obe. quod not. in l. j. circa fin. C. de aduo. diuer. iu. per Cyn. & hoc in tertio, contra quem lis principaliter nō est mota: quia necessario non debet citari

citari quantū ad hoc, vt valere possit sniā: sed solū quo ad hoc vt eis prejudicet, ille verò cōtra quē principaliter est mota, ne

4 cessariò debet citari, si nō adest: † & hoc casu locū habet quod dicitur, q lis incipit ab in ius vocādo. i. à citatione: & hoc not. per Inno. in c. humilis. de maio. & obe. & per Bal. C. quō & qñ iud. l. si ab eo. ante fi. & p glo. in l. de vnoquoq. j. de re iud. In

5 glo. ij. & adde qđ not. † Inno. in. c. in nostra. extra de procu. si enim requireretur hic necessariò citatio de legatarijs, nō esset dubiū q citati possent adesse, & causam defendere alibi: aliàs ad quid citarent: & sic ista lex nō haberet dubiū. Nā citati eoipso sunt approbati, vt possint venire, & admittere, etiā si aliter de interesse ipsorū nō appareat. vt not. Innoc. in c. cū inter. de excep. sed nō citati nō admittūtur nisi doceant de interesse

6 suo, saltē summariè. vt no. doct. in locis prælegatis. †Glo. j. quęrit, qñ legatarij veniunt & dicūt suspicari de collusione, an habeāt necesse exprimere cām, propter quā suspicātur, vt aliqui possint repellere: glo. tenet hic q non & arguit posteà in cōtrariū. Hic q si allegās suspicionē nō petit aliquid fieri in præiudiciū alterius: sed solū se admitti pro defensione sua, tunc non habet necesse exprimere cām. vt hic. et l. quia poterat. j. ad Trebel. sed si petit aliquid fieri in pīudiciū, vel verecūdiā alterius, deberet exprimere, vel etiā probare, vt in cōtrario. In glo. iij. quę incipit: sed Ant. not. ipsam quia doct. dicūt, q ista glo. non habetur alibi in iure ciuili: in iure canonico habetur in c. ij. de

7 procura. li. vj. & vide in Spe. de test. §. satis vtiliter. & † Innoc. in c. cum super. de re iudic. & extra de spon. c. veniēs. vbi omni no vide. Dubium erat, quia postquā lis non agitatur cum istis legatarijs, sed inter filium exhæredatum & hæredē scriptum, quòd isti legatarij non possent nisi in sua persona facere actus iudiciarios, vt produceret testamētum, facere capitula & inducere testes: sed quòd deberēt isti actus fieri in personā hęredis scripti. Sed si hoc esset, parum prodesset istis legatarijs posse assistere: quia hæres scriptus posset cōtradicere. Fiunt ergo isti actus in personam legatariorum, licet nō sint domini litis:

8 quia cōtra eos non agitur, nec cum eis fuit litis cōtesta. †Vltimo queritur in glo. fin. quid si legatarij vel debitores hæreditarij non appellauerunt, aut sentētia lata est super querela, & nec petitur executioni mandari, an possint excipere, quòd sit lata per collusionē, & quòd eis non præiudicat, si fortè non interfuerunt in causa, nec fuerunt citati, quia tunc clarū esset. quod not. in gloss. quòd sic: nec ob. l. Pap. §. fin. s. eod. vbi talis sententia nocet eis, & non citatis, vt ibi dixi: quia verum est nisi allegent, & probent collusionem, secundum gloss. quam tene menti: & sic impedient executionem, quatenus agitur de ipsorum prejudicio.

2 ☞ *Filius non legitimus contra testamentum patris non habet querelam, uel ius dicendi nullum, uel contra tabu.*

§. De inofficioso. † Contra testamentum matris filius etiam spurius habere po-

test querelam, si fuit indebitè exhæredatus, vel prēteritus. hoc dicit iste versiculus, & intellige de tali filio, qui admittitur ad succedendum matri: quia non natus ex illustri, nec ex eo, qui potest accusare, vt est adulterinus, vel incestuosus: ille em non haberet querelam cum succedere non possit: & hoc tenet gloss. hic. Sed si esset vulgò conceptus, & sic non haberet certum patrem vel natus ex cōcubina, tunc admitteretur ad succedendum ab intestato: ideò haberet querelam. Ita debet intelligi hic, & quod habetur in l. si qua illustris. C. ad orfi. instit.

2 eod. §. nouissimè. † sed contra testamentum patris, filius non legitimus non habet querelam, vel ius dicendi nullū, vel contrata. vt not. j. de bon. posses. contratabu. l. j. post princi.

2 ☞ *Transactione facta per filium exhæredatum cum hærede scripto: contra quem poterunt creditores hæreditarij agere?*

3 *Quid in legatis repetitis ab intestato?*

§. Quamuis †Si super querela nō fertur sententia, sed

fit transactio, testm nō rescinditur: ideo legata à scripto indistinctè petuntur. h. d. & hoc etiā si ad exhæredatum perueniat aliqua quota hereditatis: quia legatarij non petent ab exhæredato, sed solū ab instituto: vt hic. l. iij. s.

2 de transac. † Quid autē in creditoribus hereditarijs, cōtra quē poterunt agere facta trāsactione de scripto? dicit in l. contro-

uersia. s. de transac. Sententia ergo diffiniti ua, est illa quæ rūpit testamentū in querela, nō aūt aliud, etiā si habeat vim sentētię vt est trāsactio, vel iusiurandū. vt hic. ecce casum. In tex. ibi: res trāsactiōe finita, vel decisa sit. Vnde videbit testamentū ruptū & legata irrita cum trāsactio habeat vim sentētiæ: quia per eā finit lis, sicut per sentētiā, vt hic: & sic legata videbant irritata maximè si ad exhæredatū portio peruenit quota hæreditatis, vel etiā tota modico dato hæredi: vel si nō irritantur, q debeāt legata peti ab exhęredato, apud quē est hæreditas, vel eius portio. contrariū dicitur, & imputet sibi hæres quare transegit: quia si prosecutus fuisset, fortè obti-

3 nuisset. Ipse ergo soluisset legata: † sed si essent repetita ab intestato, quid iuris sit? dic, vt in d. l. controuersia.

§. Quoniam fœmina. Ille qui

non est filius, quamuis putetur filius per errorem, non habet querelam. h. d.

a ☞ *In loco, ubi est maior pars hæreditatis potest agi ex testamento: non autem aliquod remedium contra testamentum intentari.*

3 *Si petitur reductio laudi ad arbitrium boni uiri, in quo loco, & coram quo iudice debeat peti?*

§. In ea prouincia. † Quere-

la est intētanda in loco domicilij hæredis scripti. h. d. & etiā in loco originis si ibi reperitur: quia etiā ibi sortitur forū: sed in loco domicilij, etiā si ibi nō reperiatur, quia saltē reperitur familia, ad quod vide l. assumptio. §. fi. cū ibi no. j. ad muni. † Innuit ergo iste tex. q in loco vbi confectū est testamentū, vel vbi est maior pars hæreditatis, nō posit intentari querela, vel aliud remedium cōtra testamentū: licet bene possit agi ex testamento, vbi est maior pars hæreditatis. l. si fideicommissum. s. titu. j.

3 † Et ista faciunt ad quæstionem, si petitur reductio laudi ad arbitrium boni viri, in quo loco, & corā quo iudice debeat peti? quia videtur, q in loco domicilij aduersarij, nō in loco in quo latum est laudū: vide

a hoc [a] per Bar. in §. arbitrorū. in l. si societatē. j. pro socio. & in l. ij. C. vbi & apud quos. per hoc patet, q gl. quæ est hic, dum dicit vel etiā vbi est maior pars hæreditatis, non videtur bene dicere: quia illud quando agitur ex testamento: hic quando agit cōtra testamētū, in quo illud nō attēdit, vt hic à cōtrario sensu.

a ☞ *Filius datus in adoptionem, hodie non transit in potestatem patris adoptiui.*

LEX XXX.

Aduersus testa. † Pater naturalis habet querelam contra testamentum filij,

dati in adoptionē. h. d. Sed quomodo potuit testari, cū esset in potestate patris adoptiui? dicit in glo. † hodie nō trāsit in potestatē patris adoptiui, nisi sit de cōiunctis personis. vt in l. cū adoptiuis. C. de adop. In gl. ibi: licet nō hodie. intellige, s. de iure cōi. vt d. l. fi. C. e. sed de iure auc. sic. vt dixi in l. si instituta §. de inoffi. & in authen. presbyteros. C. de episco. & cle.

§. Tutores. † Qui egit q̄rela p alio nō p se, licet succēs-

bat, nō pdit cōmodū sibi relictum in testamento. h. d. facit s. eo. l. filius. aduerte casum: quia nō sunt alia.

2 ☞ *Successoriū edictū etiā de uno gradu unius capitis, in sequentē eiusdē capitis sicut habet locum quādo succeditur ab intestato per bonorū pos. de iure prætorio, ita & in querela, sic etiam hodie in successione ab intest. de iure ciuili.*

LEX XXXI.

Si is qui † Ista l. semper allegatur, q in querela ha-

bet locum successorium edictum, etiā de gradu in gradum: quia exclusis à querela existentibus

a ¶ Vide hoc. Adde q cōis cōclusio sit, q iudex ordinarius partiū erit iudex cōpetēs in causa reductionis. ita doc. in d. §. arbitrorū. & Paul. met in l. cum hi. §. trāsactione. s. de trāsactio. cano. in c. quintaual. de iure iu. & Alex. de imo. in cōsi. cxxxj. in ij. volu. Pet. de anc. in sua dis pu. incip. cū c. laicus. & Lanfrā. de brixia in suo tract. de arb. in vij. parte. q. xx. quam pores limitare ex dictis Angeli hic. & in l. qui certo. j. de cōdi. inde. & Flo. in d. §. arbitrorū. Bart. & Bal. in l. ij. C. vbi & apud quem. & Pano. in d. c. quintauallis. colū. xv. versi. sed ego limito: nisi ex forma statuti laudū produceret actionē, & mādaret executioni, sicut sentētia iudicis, quia tūc deberet peti corā superiore arbitratoris: & ita etiā tenet Lanfrā. in d. q. xix. Et idem se cundū Ang. hic, si partes sunt de diuersis locis, quia corā superiore arbitratoris: et adde, q. si dñi esset latum inter laicū & clericū: tūc reductio deberet peti corā episcopo, ita Bal. in l. precibus. colū. fi. ver. ficu. optimū arg. C. de app. & Lan fran. in d. tract. & par te. qō. xlviij. Et si laudum esset iuratū: rōne iuramenti deberet aditi episcopus, pro reductione. ita bene capra. d. c. quintauallis qui no. in c. cum. c. laicus de fo. competē. Et idem si esset latū sup. matrimonio, vel re ecclesiastica: q. not. in d. c. quintauallis. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in primo gradu, vocantur existentes in sequenti gradu, ex eorum propria persona. h.d. non aũt videtur transmissa, qñ fuerunt per sententiã, vel per lapsum temporis excluſi: quia non potuerunt transmittere, quod non habebant: ex hoc sequitur cum sequentes veniant ex propria persona, q̃ nõ inspiciantur merita vel demerita existentiũ in præcedenti gradu, vel excluſorũ: sed merita vel demerita existentiũ in gradu sequenti, qui volũt admitti, vt excludantur. tex. est in l. iij. §. si emãcipatus. ff. de contratab. sed dñs Azo tenuit q̃ de gradu in gradũ non habeat locũ, sed de capite in caput, sic per l. pater filiũ. §. eo. sed Dy. & alij docto. tenẽt quod primò dixi, per istũ tex. & per illum. §. si emancipatus. vbi dixi esse casum. In textu ibi: an sequens. Azo intelligebat sequẽs, scilicet, in ordine succedendi, non in gradu: vt in casu. l. pater filium. & quare non? ibi tetigi.

Sed alij dicunt sequens, scilicet, in gradu, vt in nepote. Videbitur aũt q̃ si pater exhæredauit filium, nepotem vero præterijt: si filius est excluſus à querela, nepos nullo modo admittatur: tamen quia est præteritus, non aũt exhæredatus, & querela datur exhæredato: qa præteritio paterna pro exhæredatione nõ habetur: & ideo nõ est imputandum testatori si ipsum non instituit, nec exhæredauit, postq̃ procedebant à filio: quia sufficiebat filium instituere, vel exhæredare. l. inter cætera. ff. de lib. & posthu. & si ipsum instituisset, clarum esset, q̃ nepos nõ haberet querelam, etiã in filio repudiante institutionẽ, sed cohæredes. Aduerte ergo, idem si fuisset exhæredatus. Contrarium tamen est, & ad predicta respondevt dixi in l. pater filiũ.

2 †In tex. ibi: vt fiat successioni locus, dic, scilicet per edictũ succeſſorium, quod emanauit à prætore, vt excluſo vno capite veniat aliud caput: & excluſo vno gradu vnius capitis, veniat sequens eiusdem capitis. vt in ti. de succes. edi. sicut ergo habet locum, qñ succeditur ab intestato per bonorũ pos. de iure prætorio: ita & in querela, vt hic. quod est mirandũ. An aũt in succeſsione ab intestato de iure ciuili, locum habeat: olim non: imo si hereditas erat delata vni capiti vel vni gradui illo excluſo, sequens non admittebatur: sed vocabatur fiscus, vt l. fi. de succes. edi. hodie secus. vt insti. de legi. agna. succe. §. placebat.

1 §. Quantum. †Querela datur quicunq̃ fuerit institutus, siue fuerit extraneus siue de parentibus siue de liberis. h.d. in alio tamen est differentia: quia si sit institutus extraneus, cui legitima non debebatur, querela datur in totum, & tota hæreditas auocatur: sed si sit institutus de liberis qui ab intestato vocabatur, vna cum exhæredato non datur querela in totum: sed pro parte, quæ tangebat exhæredatum: & idem in contratabu. vt in glo.

2 §☞ *Subscribens testamentum, uel præstans patrocinium legatario petenti ex testamento, an dicatur testamentum approbare?*

1 §. Si hæres. †Exhæredatus succedens titulo vniuersali, ei qui ex testamento commodum sensit: propter hoc solum, q̃ hæreditatem acceptauit, nõ repellitur à querela: sed ita demum, si tale commodum consequeretur: sed si succeſsit titulo particulari in illo commodo, eoipso quod acceptat, perdit querelã: & idem si alio modo iudicium defuncti approbauit. h.d. in l. sequẽ. vsq̃ in fi. legis. et primo loquitur qñ succeſsit ei, qui commodũ erat consecutus, vsq̃ ibi quid ergo. Secundo qñ alio modo iudicium defuncti approbauit, vsq̃ ad l. fi. §. si legatario. Tertiò redit ad primũ casum: si ergo ego exhæredatus succedam tibi iure hæreditario, qui fueras cõsecutus cõmodum ex testamẽto: licet adeã hæreditatẽ tuã, nõ perdo querelam, quia nõ adiuí principaliter, vt consequerer illud commodum, sed vt haberem alia bona tua: & hoc maximè, si commodũ illud recuſsaui. Idẽ si non recuſsaui, sed per additionẽ acquiſsierim dominiũ illius: quia per hoc non approbaui iudicium defuncti, si illud non petij: quia potius acquiſsitum illud dicor habere tuo iure, quã meo: & hoc vsq̃ ibi, diuersum dicemus: sed si illud commodum petij, tunc perdo querelam: quia testamentum approbaui: & hoc dicitur in l. fi. §. si legatario. si vero non succeſsi titulo vniuersali, sed particulari: quia commodum, quod perceperas, mihi legaſti, si approbo, & accepto legatum, statim perdo querelam: & hoc dicitur in versi. diuersum. †Idem si alio modo testamentum approbaui, subscribendo me eidem, vel præstando patrocinium legatario petenti ex testamento: & hoc dicitur in ver. quid ergo. & in l. fi. in princi. hic non sunt alia.

De petitione hæreditatis. *Rubrica.*

Diuide istum titulum in quatuor partes secundum Angel. Nam primo tractat cui competat petitio hæreditatis vsq̃ ad l. regulariter. Secundo contra quem, vsq̃ ad l. videndum. §. nec videamus. Tertio quæ bona veniant in petitione hæreditatis, vsq̃ ad l. item veniunt. §. præter hoc. Quartò ponit verba senatusconsulti facti super hac materia, vsq̃ ad §. petitã. & postea vsq̃ in finem ti. ponit expositiones verborum dicti senatusconsulti: & reputatur difficilis ti. vtilis tamen valde.

2 §☞ *Hæreditas quot modis ad nos pertineat de iure ciuili?*
Testamentum ruptum, uel nullum si reconualeſcit, qualiter recõualeſcat de iure prætorio, ut hic, remiſsiue: ut sit neceſsaria bonorum poſ. secundum tabu. & quid de iure ciuili?
3 *Titius si fuit hæres Seij, & ego sum hæres Titij q. ego sim hæres Seij, & sic hæres hæredis, & hæres teſtatoris, & quo iure?*
4 *Si titius fuit hæres Seij ex testamento, ego verò sum hæres Titij ab inteſtato: an dicar hæres Seij ex testamento? & quid in statuto diſponente de hærede ex testamento uel ab inteſta. & nu. 5.*
5 *Talis hæres habeor, qualis est iste, per quem hæres efficior.*

LEX I.

1 HAereditatis. †In hac l. cum duabus sequentibus vsq̃ ad l. si hæreditatem. præmittas triplicem distinctionem, ad euidentiam tituli. Prima est, q̃ omnis hæreditas de iure ciuili, vel pertinet ad nos iure veteri. l. xij. tabu. vel iure nouo, puta, ex senatusconsultis, vel constitutionibus principum, quæ fuerũt post l. xij. tabu. & sic possent dici iura noua respectu illius l. veteris, quæ fuit prima, & habita à Græcis, scilicet, à ciuitate Athenarũ, & à ciuitate Lacedemoniorum: quarum vna viuebat iure scripto, alia non scripto, puta, consuetudine. Secunda distinctio est, q̃ hæreditas quæ ad nos pertinet iure veteri. xij. tabu. vel pertinet ad nos ex testamento iure facto, vel ab inteſtato, quando nullum factum est testamentum, vel est factum tamen non iure, vel non fuit adita hæreditas. Tertia distinctio, q̃ quando pertinet ad nos ex testamento, vel pertinet nostro nomine, vel nomine alieno. idest eius cui succeſsimus: quia hæres hæredis, teſtatoris est hæres. Potest addi quarta distinctio, q̃ quando ad nos pertinet nostro nomine, vel pertinet immediatè quia fuimus instituti: vel mediatè, quia non nos, sed alius nostræ potestati subiectus vt filius vel seruus fuerunt instituti, & iussu nostro adiuerunt. Hoc dicunt istæ leges in effectu, & ceſsant intricationes tactæ
2 per gl. †Et no. glo. ij. quæ vult, quòd in omnibus legibus, quas allegat, & in quibus testamentum ruptum, vel nullum recõualeſcit non recõualeſcat de iure ciuili, sed de iure prætorio: & sic non potest adiri hæreditas ex eo: sed est neceſsaria bonorum poſſeſsio, secundum tabu. intra annum, vel centum dies. Quidam tamen voluerunt, q̃ recõualeſceret æquitate iuris ciuilis: & de hoc est dubitatio in l. filio præterito. & hoc etiam hodie locum habet, quod dicit gl. vt sit neceſsaria bonorũ poſſeſsio, secundum tabu. quod dic, vt no. in l. certũ. C. vnde cog. & adde quod no. in l. si quis eũ. ff. de vulg. & pupil. & l. qui vxo. de iniu. testa. Pro intellectu gloſ. ij. opponitur contra textum, de superfluitate, dum dicit siue suo nomine siue per se: nam sufficiebat alterum dicere, cum tantum sit vnum quantum sit alterum, propter q̃ in gloſſ. sunt tres intellectus Primus, q̃ non sit verum, vt idem sit vnum, quod alterum: imo sunt diuersa: quia suo nomine dicitur ad aliquem pertinere hæreditas, quãdo habet eã ex persona filij, vel serui instituti, & suo iussu adiuimus: per se vero, quando ipse fuit institutus. Item per alios, quando fuit institutus ille, cui ego sum hæres. Alij dicunt eõ uerso. gloſſ. dicit tertiò, quòd non sunt niſi duo membra, scilicet, quando suo nomine, & hoc contingit altero de duobus modis, puta si ipse fuit institutus, & sic immediatè, aut filius, aut seruus, & sic mediatè. & hoc dicit ista lex nomine non alieno. quando fuit institutus ille cui posteà efficior hæres: & iste casus non tangitur, in hac l. ij. sed in l. iij. in versic. sed si Titio, & hoc

& hoc placet, licet gloſſ. videatur tenere primam, propter secundam dictionem, siue, quæ non bene starẽt, secundum glo. Tu verò dic, quòd imò bene stat, & determinat sequẽtia posita in ista eadem l. quia siue per se, siue per alium suppositũ suæ potestati efficiatur quis hæres, debet habere hæreditatem suo nomine sed prima dictio siue refertur ad alium casum, qui ponit in l. iij. versic. sed si Titio, vbi non habet suo nomine, sed a
3 lieno, cui succeſsit. †In alia gloſſ. magna, quæ incipit, hoc fortiter, quæ semper allegatur, q̃ si Titius fuit hæres Seij, & ego sum hæres Titij, dicitur hic q̃ sum hæres Seij, sed queritur quo iure, an veteri, an. xij. tabu. an nouo. scilicet per alias. ll. posteà factas: & glo. nititur ostendere de iure veteri, non nouo, & finaliter tenet, q̃ imò iure veteri: quia illa regula, q̃ hæres hæredis testatoris est hæres, locum habuit etiam iure veteri. † Sed
4 dubiũ est, si Titius fuit hæres Seij ex testamento, ego verò sum hæres Titij ab inteſtato, qualiter dicar hæres Seij? an ex testamento, sicut fuit Titius? an ab inteſtato sicut ego Titio? & tenet glo. quòd eo modo, quo sum hæres Titio, dicor esse hæres Seio: & sic licet Seius fecerit testamentũ, & ex eo sit adita hæreditas: nihilominus dicitur habere hæredẽ ab inteſtato, & sic
5 inſpicitur causa proxima non remota. † Sed in contrariũ extra gloſſ. oppon. q̃ imò sum hæres Seij eo modo, quo fuit Titius, & sic ex testamẽto, licet sim Titio ab inteſtato, per aliam regulam, quæ est, q̃ talis hęres habeor, qualis est iste per quem hæres efficior. l. qui in aliena. §. interdũ. ff. de acqui. hære. Bart. tenet q̃ vtrũq̃ sit verũ, vt si inſpicimus causam proximã, sim hæres Seij eo modo, quo sum hæres Titij: si remotã, eo modo sum hæres Seij, quo & ipse Titius fuit eius hæres: & ista sunt vtilia, si statutum faceret mentionem de hærede ex testamento, vel ab inteſtato, qualiter dicetur hæres ille, qui est hæres
a hæredis? [a] an statutum habeat locum in eo: patet ex prædictis.

a §☞ *Procedit libellus in quo actor concludit, quòd petit hæreditatem talis, quæ ad se pertinet: & qualiter intelligatur?* LEX IIII.

b 1 SI hæreditatem [b] petam. †In iudicio vniuersali petitionis hæredi. potest fieri cõdẽnatio, etiã de re q̃ lit. cõtesta. peruenit ad reũ. h.d. sed etiã si executio sententiæ etiã superuenit post latã sententiã. Sufficit enim, q̃ actor fuerit declaratus esse hæres talis, & hæreditatẽ illius ad se pertinere: nã hoc est, quod venit iure actionis, condẽnatio verò ad rẽ possessam fit officio iudicis mercenario. vt. j. eo. l. minimã. & vide Inn. in c. cõquerente. extrà de offic. ordin. in vlti. col. patet ergo per istã. l. q̃ si tẽpore lit. cõtest. reus possidebat vnã tantũ rẽ hæreditariã, & actor fuit pronũtiatus hæres, vel hęreditatẽ ad eũ ptinere: fiet condẽnatio etiã in rebus, quę post litẽ cõtest. peruenĩũt ad reũ, & vltra hoc etiã, si peruenerunt post sententiã, fit executio sententiæ etiã in illis: quia ista veniunt accessoriè cũ executione sententiæ, facit quod not. per glo. in l. si à te. §. j. ff. de excep. rei iudi. vbi si actor fuerit pronuntiatus dñs in rei vẽdicatione, licet reus absoluatur, quia nõ possidet: si posteà peruenĩat ad eũ possesio, fiet executio sententiæ cõtra eũ, vt ibi not. in gl. singulari: quia hoc venit officio iudicis: & sufficit, q̃ tẽpore lit. cõtest. actor habuerit ius, quantũ ad ea, q̃ veniũt iure actiõis, vt est illud, qđ declareť dñs, vel hæres. Nec ob. l. nõ põt videri. §. de iud. qa ibi in singularibus, & qñ tẽpore lit. cõte. actor nõ fouebat ius, sed supuenit lit. cõtest. tũc enim virtute illius iudicij, nõ põt reus condẽnari, sed debet absoluí, & noua interpellatione opus est: hic non est opus, & sic
2 nõ absoluiť, sed cõdẽnatur. †Et not. tex. dũ dicit si hæreditatem petã, quia procedit libellus, in quo actor cõcludit, q̃ petit hæreditatẽ talis, q̃ ad se ptinet: ita format gloſ. in l. j. C. de eden. sed in cõtrariũ, q̃ debeat peti solũ res, quę possideť per aduersariũ, quia in plus nõ debet cõdemnari. vt j. eo. l. minimã. Sol. quod hic dicitur, debet intelligi, q̃ petat hęreditatẽ. i. declarari se hæredẽ. vt §. l. pxi. post princi. dum dicit sicut Titij hæreditatẽ, sed non petit aduersariũ condẽnari, niſi ad rẽ, quã possidet. vt in l. licet. In tex. ibi: etiam id quod posteà possidere cœperit & c. i. post lit. contesta. & ante sententiam: & tunc dum dicit restituet, exponit, ideſt condemnabitur ad restituendum: & sic etiam fiet executio: vel dic id, quod posteà, ideſt post sententiam, & tunc non fit condemnatio, sed executio.

2 §☞ *Possessor hæreditatis (de qua fuit sibi mota cõtrouer a sia) non potest alienare absq̃ necessitate imminente, & absq̃ authoritate iudicis: niſi præstiterit satisdationem cum fideiussoribus, prout hic: & quas res poterit tunc alienare? & num. 1.*
b
3 *Dictio, niſi, quando præcedit diſpositio, uel oratio negatiua, ponit.*
4 *Res litigiosæ possunt alienari ex iusta causa interueniẽte authoritate prætoris uel iudicis: & etiam cautione de restituendo, quod supererit.*
c
5 *Prohibitio quantumcunq̃ sit præciſa: tamen subsistente iusta et legitima causa, & cum authoritate iudicis poteſt contra eam fieri.*
Priuilegium immunitatis, ut nullo modo possit quis grauari ad onera communis, intelligitur, niſi subsistente iusta causa neceſsitatis propter guerrã superueniẽtę.
6 *Controuersia dicitur etiam ante litem conteſt. Idem in quærimonia.*
d
7 *Vitiũ litigiosi in uniuersalibus cõtrahitur per solã citationẽ, & et in singularibus, si sit quæstio de dñio: sed si non est quæstio de dominio, non niſi per litis conteſt.*

LEX V.

1 DIuus pius. †In vniuersali iudicio petitionis hæreditatis res efficiunt litigiosæ per solã monitionẽ cõtrouersiæ, ante litẽ cõtest. vt nõ possint alienari, niſi præstita satisdatione de restituẽdo res, vel eorum pretium, vel niſi interueniẽte authoritate prætoris, & iusta, & causa necessaria, & tunc non requiritur satisdatio, sed sufficit nuda cautio. h.d. intellige nuda, scilicet à datione fideiussorũ, vel pignorũ, nõ à solẽnitate ꝓmiſsionis: quia debet ꝓmittere,
2 per solennẽ stipulationẽ: sic satisdandũ est cũ fideiussore, † vel pignore. Et primò loquit' qñ possessor volebat alienare absq̃ necessitate imminẽte, & absq̃ authoritate iudicis, vsq̃ ibi, causa aũt et tũc nihil põt alienare, si non pstitit satisdationẽ à fideiussoribꝫ de restituẽdis rebus, sic cõtingat actorẽ vẽdere, vel de æstimatione ipsarũ. Sed si satisdatio est pstita, tũc est dubiũ, an alienare possit: & quas res: gl. sup verbo, niſi, sentit q̃ nõ potest alienare, qa satisdatio est de nõ alienãdo, & nõ diminuẽdo: ergo nõ debet operari cõtrariũ, vt alienari possit. Ideò dicit, q̃ ista dictio, niſi, ponit' pro, sed, & illud verbũ, maluerit, abũdat, & non debet esse in text. & erit sensus, q̃ prohibeť alienare, & q̃ debet satisdare de nõ alienãdo. Sed hoc est destruere tex. Ideò
3 dic, † q̃ poterit, quia dictio niſi, qñ pcedit diſpositio, vel oratio negatiua, ponit vt l. eũ q. §. iniuria. ff. si qs cau. sed hic pcedit diſpositio negatiua, q̃ nõ potest alienare: ergo si satisdat, poterit. Sed quas res poterit? dicit Bar. q̃ res, q̃ seruãdo seruari nõ possunt p. l. si qs instituať. ff. de hære. insti. & j. de iure deli. l. ait pretor. & l. Fulcini'. §. adeo. q. ex cau. ã pos. eať. & j. ad carbo. l. pe. Et satisdatio operať cõseruationẽ idẽtitatis: qa si actor vincit, habebit fideiussores sup restitutionẽ pretij: non em hic dicit', q̃ ꝓmittat nõ alienare, sed q̃ vel nõ alienabit, imò restituet ipsas res: vel si alienabit restituet æstimationẽ: aliàs aũt res alienare nõ posset. Sed in casu seq. in ver. cũ aũt promittat per stipulationẽ de restituẽdo illud, quod supererit factis expẽsis, de quibus. j. nã ibi loquit', qñ possessor non sponte, sed ex necesitate imminẽte volebat alienare: qa niſi alienaret, ꝓsultaret damnũ
4 hæreditati: & fortè non habet fideiussores, vt possit satisdare, vel si habet, nõ vult eos pstare timore litis motæ vel mouẽdæ: & tũc datur cõsiliũ, vt adeat prætorẽ, et exponat casus necesitatis, de quibus hic: & tunc sufficit sola cautio, sine fideiussore.
4 † Et ex ista parte no. q̃ res litigiosę possunt alienari ex cã, interueniẽte authoritate ptoris, vel iudicis, & ẽt cautione de restituẽdo, quod supererit, secundũ Angel. qđ est magna limitatio ad tit. de litigiosis. † No. ẽt q̃ quãtumcũq̃ sit præciſa prohibitio, tñ subsistẽte iusta & legitima causa, authoritate iudicis, põt fieri cõtra: & sic illa prohibitio intelligiť, niſi iusta causa subsistẽte[c]. Si ergo aliquis habet priuilegiũ immunitatis, vt
c nullo modo possit grauari ad onera cõmunis: subsistẽte tñ cã
d neceſsitatis, propter guerrã [d] superueniẽtę poterit grauari, qa iste casus censeť exceptuatus: & ita inducebat Cyn. vide Bal.
6 C. de fideicõ. l. clari iuris. tene mẽti. † No. glo. primã, q̃ cõtrouersia dicitur etiã ante litem cõtesta. idem in querimonia, vt l. iij. C. fini. re. facit. §. de procu. l. non solũ. §. si status. & quod not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cy.in l.si qs maior.C.de transa.in ij.opp.Nūc opp.in glo.seq. cōtra tex.dum dicit anteq̄ lis inchoaretur:quia videt non nisi post lit.inchoatā,vt j.de excep.l.si post.dū dicit nō facti, subaudi tm:& tunc concordabit cū ista.† Item opp.q̄ vitium litigiosi nō cōtrahatur nisi post lit.contest.C.de liti.l.ij.sol. ibi singularibus iudicibus:hic in vniuersalib',& ad hoc allegat ista l.cū alijs alleg.in gl.Sed cōtra tertiò, q̄ idem in singularibus. vt in auc.de liti.§.j.Sol. verum est hodie,si tamē sit quæstio de dñio rei,vt sufficiat sola citatio:vt in auc.ibi posita in tit.de lit. sed si non sit quæstio de dñio,non nisi per litis contest.& tunc ipsa res non efficitur litigiosa,sed actio secundùm doct.

2 ☞ *Quæstio hæreditatis differtur quousque quæstio de falso testamento expeditur: & qualiter possessor hæreditatis debeat satisfdare? & nu.4.*

3 *Vbicūq; pendet super aliquo præparatorio ad petitionē hæreditatis,puta super querela uel contratab.uel iure dicendi nullum,perinde satisfdandum est, ac si pēderet super ipsa petitione hæreditatis.*

4 *In iudicio particulari,an possessor caueat lite pendente?*

1 §. Diuus. †Sicut possessor hæreditatis debet satisfdare, qñ mota est cōtrouersia super hæreditate: ita qñ super falso testamēto,quæ sunt præparatoria ad pet. hære. 2 h.d.† & pone casum, q̄ possidebas me hęredem scriptū in testamento & ipsum producebā:tu allegasti testamentū falsum,& incidē ter per modū exceptionis,vel principaliter accusando ipsum de falso,& tūc adhuc quæstio super hęreditate nō erat mota: imò super illa supersedebatur quousq̄ quæstio falsi expediť: nunc dubitatur an satisdatio de qua in princip.l.lit prętanda per possessorē.videtur q̄ non:quia rescriptum diui (de quo in prin.)loquitur qñ quęstio pendebat super hæreditate.† Contrarium dicitur,quia licet nō pendeat iuper hæreditate, pēdet sup pręparatorio ad eū:& datur regula q̄ vbicunq; pēdeat super aliquo præparatorio ad petitionem hęred.puta super querelavel contratab.vel iure dicēdi nullum,perinde satisdādum est,ac si penderet super ipsa petitione hæredit. ne fiat aliquod præiudicium huic iudicio vniuersali.vt j.eo.l.si quis libertatē. & vide j.de vsufruc.l.cuiuscunq;.in fi.quid iuris sit in iudicio particulari:an possessor cauet lite pendente: † Itē not. hic q̄ 4 pendēte quęstione falsi testamēti superseditur in peti. hęred.

Contra hoc opp.in glo.super ver.q̄ imò non supersedeatur. l.ij.C.de edi.diui Adri.tol.sol.ibi quādo scriptus petit se mitti in pos.bono.& aduersarius opponit de falsitate testamēti: tūc si oppositio requirit altiorem indaginē, supersedetur in ea,& sic missio,cùm non sit magni prejudicij,cùm possit postea retractari in ordine iudiciario:hic verò loquitur in peti.hęredi. quę est iudicium petitorij,& sic si nō supersederetur,sed procederetur,& esset magni præiudicij,quia nō posset postea fieri retractatio. Item opp. q̄ supersedeatur, quia ista allegatio falsitatis venit incidēter,& super incidenti,proceditur vna cū principali,& non fertur sentētia super incidēti, sed super principali,vt l.j.C.de ordi.iud.Sol.text.debet intelligi, qñ quæstio falsi fuit remota principaliter,per modū accusationis: & tunc est verum,q̄ supersedetur in peti.hęred.quousq̄ sit causa falsi finita,si autē nō per viam accusationis,sed per viam exceptionis:vt si ago petit.hęred.ex testamento:& tu excipis, q̄ testamentū est falsum:tūc proceditur super vtroq;,& habet locum contrarium,q̄ non feratur sententia super incidenti,sed super principali:hoc vult gl.super verb.iudicium. Vltimò quærit in gl.seq.quid vult dicere tex.[quorū iudiciorum.]gl.dicit,q̄ ponitur plurale pro singulari:tu dic q̄ propriè fiat,& vult dicere q̄ nō solùm quādo pendet lis super hoc pręparatorio petitionis hæred.quia dicitur testamentū falsum:sed etiam,si super quolibet alio præparatorio,vt si dicatur inofficiosum vel ruptum,vel irritum,vel nullum: quia eadem est ratio, quæ in pręparatoria falsi.

8 ☞ *Iudicium uniuersale,seu quæstio uniuersalis mota super hæreditate,iudicia particularia hodie non impediebat,licet olim impediret legatarios interim agere.*

LEX V.

1 SI testamentum. †Si possessor hæreditatis quæ est cōtrouersia conueniatur ad legata, potest hæres vel ea præstare , recepta cautione de restituendo,si contingat eum succūbere in quæstione hæreditatis:vel expectare q̄ quæstio hæreditatis finiat si petens legatum sit ille,qui facit quæstionē hæreditatis, non debet audiri petendo legatum:hoc dicit,loquitur tamen cùm pendebat quæstio cum pręparatorio,quia possessor hęreditatis erat scriptus hęres,& legitimus accusabat testamentum de falso,vt postea peteret hęreditatem:& idem est,ac si penderet super ipsa hęreditate,vt §.proxi.§. est ergo in electione ipsius scripti hæredis vel soluere legata , recepta cautione prędicta, vel non soluere,& expectare q̄ iudicium super falso testamē- 2 to finiatur.† Hodie verò per l.fi.C.e.ti.videtur q̄ sit in electione legatariorū,quia per illam l.corriguntur iura vetera dicentia q̄ pendente iudicio vniuersali petitione hęredi. vel pręparatorij ipsius,nō debeat moueri per tertiū aliquod iudiciū particulare,quod habeat depēdentiam ab vniuersali, ne fieret ali quod prejudicium vniuersale,vt in casu l.sequentis , & etiā in fi.§.prędced.quia hodie per illam l.non est supersedendum in talibus particularibus iudicijs:sed est distinguendum , vt ibi.

In tex.ibi,vel quęrēdum,an debeatur intellige scilicet expectando,q̄ finiatur quęstio falsi iam mota,& tūc apparebit, an debeatur,vel non:& ista sunt vera,licet quidam aliter intelligerint,vt patet ex gl.quę volunt q̄ ista discutiatur in petitione,quam legatarij faciunt,de legatis,& sic erat diuersa cognitio ab illa,quę mota est super falsitate instrumenti: tu dic, vt dixi,& illā videtur approbare Bar. In gl.j.ibi,tu dicas esse in hęredis.istud dictum gl.procedit iure isto, quo iudicia particularia silebāt,quousq̄ esset finitum vniuersale,si possessor hęreditatis hoc volebat:sed si non curabat,poterat soluere recepta cautione:hodie verò per illam l.fi.non est in electione hæredis,quia posset repellere legatarios petentes, quousq̄ quæstio falsi vel hęreditatis sit finita,vt j.l.proxi. sed in electione legatariorum , quia si institutus vult eos repellere, possunt offerre cautionē de restituendo,& compellent eum de soluendo,quia illa lex vult q̄ quęstio vniuersalis mota inter te & me non habeat impedire alios: quominus possit mouere iudicia particularia, dummodo conuentus in eo reddatur cautus.ne possit damnum recipere,si succūbatur in hęreditate. Distinguit tamen inter legatarios & creditores.

2 ☞ *Seruus si prætendat sibi deberi libertatem ex testamento, quòd speratur dici inofficiosum:si erat in quasi possessione seruitutis,& petat declarari se liberum ab hærede scripto:qualiter poterit filius exhæredatus petere supersederi in illo iudicio particulari,donec uniuersale super querela terminatum sit:& quid hodie? et nu.4.5.6.*

3 *Quid si seruus prætendat libertatem, & hæreditatem: & sit in possessione libertatis? & nu.8.& 10.*

4 *Si non prætendat sibi deberi libertatem ex testamento,quod dicitur inofficiosum,sed aliunde:non differtur tale iudicium particulare pro uniuersali super querela,uel hæreditate,quam sibi prætendit deberi.*

5 *Si procederetur in iudicio particulari antequā terminatum fuerit super querela uel hæreditate,quale præiudicium fieret uniuersali:& qualiter posset appellari?*

6 *Tantum ualet ad finiendum litem cancellare processum,quantum diffinitiri per sententiam diffinitiuam,si cancellatio fit causa cognita,& ex causa concernente meritum causæ:aliàs non finitur lis,sed instantia.*

7 *Quando si supersedendum est in iudicio particulari,debeat supersederi? & nu.8.*

8 *An iudex ex officio posit repellere tertium mouentem iudicium particulare?*

9 *Testis productus super uno articulo,quando posit super alio examinari?*

10 *Si egisti contra me rei uend.ex una causa,& transegimus super illa: si postea agis ex alia causa uel simpliciter,quòd debeat fieri protestatio, quòd non debeas deducere in nouo iudicio causam,super qua transegimus.*

11 *Regula qui prior allegat,prior agat,non habet locum , quando unum iudicium est particulare,& aliud uniuersale.*

12 *Iudicium particulare quando non differatur propter quæstionem hæreditatis?*

LEX VII.

1 SI quis libertatem. †Iudicia particularia, per quę potest fieri prę- iudicium petitioni hęreditatis (quę est iudicium vniuersale,vel eius pręparatorium)debent silere,quousq̄ in vniuersali iam inchoato,vel de ꝓximo inchoādo lata fuerit sententia diffinitiua, vel aliter fuerit terminatū:ad qđ ex iusta causa iudex potest terminū assignare,postq̄ procedetur in particulari.sed si nō pōt fieri prejudiciū iudicio vniuersali, nō suppledebit in particulari,vel singulari.h.d.in effectu tota l. quā diuide in tres partes principales. In prima,quę duratusq̄ adver-

nant firma,qñ iudiciū particulare mouetur inter illos eosdem, qui sperant mouere vniuersale,vt hic.& l.non distinguemus. §.si his.ſ.de arbi.q̄ de isto casu non loquitur illa.l.ideò nō corriguñ iura vetera , & q̄ non mutatur , stare non prohibetur.

In vltima verò parte,seruus nō prętēdebat sibi deberi libertatē ex testamēto, quod dicebatur inofficiosum imò aliunde, puta,ex manumissione facta inter viuos ab ipso defuncto testatore,sed bene prætendebat ad se pertinere hæreditatē,quia dicebat se institutū ab ipso testatore:filius autē dicebat testamentū esse inofficiosum, tñ per prius vendicabat seruū in seruitutē,& seruus petebat differri quousq̄ diffiniret iudiciū super querela,& super hæreditate:& dicitur q̄ hoc casu non est differendū:quia hoc iudiciū particulare non pōt fieri in præiudiciū vniuersalis.Nam posito,q̄ non pronūtietur liber,non sequitur ergo testamentū non est inofficiosum,cum non prætendat se liberū ex testamēto, & ideò procedendū est in iudicio particulari libertatis,etiā non moto iudicio super querela nec super hæreditate,cū hoc tamē,q̄ extra testamentū nullum prejudiciū sumat super iudicio libertatis,postquā nō prætenditur deberi ex eo,& ne fiat præiudiciū testamēto.h.d.& remanet casus clarus,licet prima facie videatur terribilis, & qualibet particula recipit subdiuisionem.Ex prima ergo parte,seruus prętēdebat sibi deberi libertatem:& non hæreditatem.In secunda prætendebat sibi deberi vtrāq;. In tertia solam hæreditatē ex testamento, libertatē verò non,sed aliūde:& ista reddunt casum clarū.glo.tamen magna ponit casum quatuor modis,sed tene vltimā:quia ponit post mediū glos.in ver.vel dic, q̄ simpliciter, vt in prima parte nō loquatur de casu Licinianī:sed quando extraneus erat scriptus hæres,& seruo erat relicta libertas,& filius exhęredatus.In secūda parte in ver.nam cum loquatur in casu Licinianī de quo in text.& ponatur secundū secundā lecturā glo.quę ponit in ver.ideoq; vnde glos. dicit,q̄ in illo ver.nam cum quidam,debet teneri media casus positio:expone media.i.secūda.qa glo.posuit quatuor:& primæ tres reprobātur,& hæc vltima cōmuniter tenetur. In prima ergo particula,tria iura allegantur,vt supersedeat in iudicio particulari moto per tertiū.l.authoritas senatuscon.quod loquit,vt supersedeatur in sententia,in qua nihil dicit de processu:& assignatur ratio ne fiat prejudiciū in iudicio vniuersali. † Et quale sit istud præiudiciū.glos.ij.dicit,q̄ est querelæ, 5 non plenū:quia pronūtiaret pro seruo vt sit liber, quodāmodo videretur pronuntiatū testm esse inofficiosum, quia si esset non deberet libertas:non tñ est prejudiciū plenū,quia nihilominus pōt probare cōtrariū.Sed gl.opponit,q̄ nec semiplenū per.l.nemo iudex.C.de sent.& nō soluit.Dic q̄ ibi loquitur de pleno,quod nō resultat ex sentētia lata pro vno contra alterū: hic loquit de semipleno rōne cuius etiā pōt appellari.vt l.à sententia.j.de appel.sed ius est rescriptū diui Traiani:quod addit duo ad senatuscōsultū. Primū,de processu,q̄ nec debeat procedi in iudicio particulari:& sic non tenebit rndere libello.Et q̄ ista sint vera, vt supersedeat in snia, & in processu, quousq̄ vniuersale iudiciū sit terminatū, vel p eā electionē actorū,seu processus:vt in ver.aut inducatur.Aut p sententiā diffinitiuā, 6 vt in ver.aut finē accipiat.† Et sic not.q̄ tantū valet ad finiendā litē cancellare processum,quantū diffiniri per sentētiā diffinitiuā:& hoc verū,qñ cācellatio fit causa cognita,& sic et ex causa,q̄ cōcernat merita cāę:aliàs nō finit lis, sed instātia.arg. l.cācellauerat.j.de his q̄ in testa.delen. Tertiū ius fuit rescriptum diui Pij,quod limitat p̄dicta, vt ita demū supersedeat partículari,si iudiciū vniuersale erat ĩchoatū p cōtestationē, subaudi,vel de proximo inchoandū:aliàs secus:quia possent eluſoriæ mināe fieri. vt in l.hæc autē j.ſi cui pluſquam per.l.falci. 7 † Quis autē erit ille,ad cuius instantiā debeat supsederi?glos. supp verbo suspēdendū.dicit,q̄ ille filius exhęredatus,qui vult mouere querelā,& petit hæreditatē. Hæres ergo scriptus non poterit petere,q̄ hoc fiat.Bar.autē tenet contrariū q̄ etiā hæres scriptus per.l.ij.j.de exceptio.rei iudi.cū cōcor.nā & sibi posset fieri præiudiciū, si pronuntiaret contra mouētem particulare iudicium,quasi nō bene mouerit cōtra scriptū:quia nō est 8 hæres in effectu:quinimo dicit † Bart.q̄ ipse iudex ex officio poterit repellere istū tertiū, mouētem particulare iudiciū, per tex.in prin.dum dicit,non debebit iudex. Angel.verò repro-

2 nam † cum quidā Licinianus, cuí relicta erat libertas, solum prętendebat sibi deberi libertatē ex testamēto,quod sperabatur dici inofficiosum,& erat in possessione seruitutis,& petebat declarari se liberū ab hærede scripto:sed filius exhæredatus cui competebat,& petebat supersederi in illo iudicio particulari,& ne fieret sibi præiudicium,quia intendebat mouere querelā,& rescindere testamētum,& postea hæreditatē petere:vnde si ferretur sentētia super libertate, q̄ deberetur, fieret præiudiciū filio exhæredato,quia præsumeretur testamētum fore validū,& non deberet rescindi,aliàs non deberetur libertas.l.Papi.§.fin.ſ.tit.j.& dicitur ipsum fore audiendū super libertate, quinimò supersedendū fore non solū in ferenda sententia,vt voluit senatuscōsul.sed in procedendo:quia non debet in illa causa procedi,vt inquit diuus Traianus,quousq̄ iudicium vniuersale fuerit terminatū per sentētiam diffinitiuā, vel per cancellationē actorum.& hoc si iudicium super querela iam erat contestatū,vel inchoatū,vel supple, si sperabatur de proximo cōtestari,vt in sequēti particula, aliàs nō supersederetur in particulari propter minas quæ fierent de mouendo 3 vniuersali.& h.d.prima pars. †In secunda parte in ver.nam cum quidam seruus prætendebat ex testamento se fore liberum, & hæreditatē ad se pertinere, quia fuerat institutus cum libertate & erat in possessiōe libertatis:& in hoc differt à prędicti, vbi erat in possessione seruitutis,vt patet quia tex.dicit,q̄ patiebatur questionē de statu suo:filius autē exhæredatus vendicabat ipsum in seruitutē, quia testamentū inofficiosum,& hæreditatē ad se pertinere dicebat:sed ipse seruus dicebat fore supersedendū,& hoc iudicio particulari, quousq̄ fuerit terminatum vniuersale,ne sentētia in particulari lata faciat præiudiciū vniuersali:quærebatur quid iuris:et rndit cum distinctione,q̄ aut iste seruus qui erat in possessione libertatis, erat etiā in possessione hæreditatis:& tūc debet differri iudicium in libertate,quia erat in arbitrio filij exhæredati,qñ ageret querela,non autē ipsius seruí,quando cōtra eū ageretur.Si verò agat prius querela,& postea petitiōe hæreditatis, est imputandū ipsi filio,nō autē seruo:ideò supersedeat in particulari quousq̄ egerit,& obtinuerit in vniuersali.Si autē nō esset in possessione hæreditatis,licet esset in possessione libertatis, tūc non supersedebitur,quia tūc esset in arbitrio ipsius seruí,quando ageret petitione hæreditatis, & supersederet iudicium super querela mouēda per filium per modū cōtradictionis:ideò si hoc nō facit, imputetur sibi, quia procedetur in particulari: & si seruus dicat,q̄ vult differri iudiciū petitiōis hæreditatis, quousq̄ durat querela, seu ius querelandi,& sic vsq; ad quinquenniū,& q̄ interim non procedatur in iudicio particulari: non est audiēdus,quia nō debet particulare per tantū tempus differri:sed iudex tunc debet ex officio suo examinare,an iste seruus calūnioso animo differēdi iudiciū petat ipsum differri: & tūc ipsum nō audiet,sed procedet in particulari:si autē comprehēdat,q̄ bona fide & nō per calūniā hæc petat, assignabit sibi terminū,infra quē agat petitiōe hæreditatis, & iudiciū q̄relæ suscipiat per modū cōtradictionis fiēdæ ab exhæredato, & interea supersedebitur in iudicio libertatis,& hoc vsque adversi.quoties:& sic ista particula differt à prima in tribus.Primò qa in prima seruus prętēdebat dūtaxat libertatē ex testamēto:hic verò libertatē,& hæreditatē. Item in prima seruus erat in possessione seruitutis,& agebat contra scriptū,& petebat declarari se liberū: hic verò erat in possessiōe libertatis,& nō agebat, sed patiebat q̄nē ab exhæredato de statu suo,quo casu distinguit:an esset etiā in possessione hæreditatis,vel nō: si q̄rimus,an supersedeatur in iudicio libertatis. Tertia differentia,quia in prima parte iudiciū particulare super libertate mouetur à tertio:nō autē inter scriptū hæredē, & filiū exhæredatū:in ista secūda ipse idē filius exhæredat' qui volebat querelā,& totā hæreditatē petere,erat ille qui mouebat iudicium particulare super libertate,& hoc non est sine magno effectu: 4 † quia primus casus hodie corrigit per.l.fi.C.eo.vbi debet distingui, vt ibi habet:qñ tertius mouet iudiciū particulare, an iste tertius sit legatarius potestatiuē, an sit creditor , vel an sit seruus,cui relicta sit libertas,vt etiā patet ex positione casus illius.l.quā facit hic prima glo.magna circa fi.in versi.vltim.no.

Secūdus verò casus nō corrigitur, imò iura vetera nō remanent firma,qñ iudiciū particulare mouetur inter illos eosdem, qui sperant mouere vniuersale,vt hic.& l.non distinguemus. §.si his.ſ.de arbi.q̄ de isto casu non loquitur illa.l.ideò nō corriguñ iura vetera , & q̄ non mutatur , stare non prohibetur.

In vltima verò parte,seruus nō prętēdebat sibi deberi libertatē ex testamēto, quod dicebatur inofficiosum imò aliunde, puta,ex manumissione facta inter viuos ab ipso defuncto testatore,sed bene prætendebat ad se pertinere hæreditatē,quia dicebat se institutū ab ipso testatore:filius autē dicebat testamentū esse inofficiosum, tñ per prius vendicabat seruū in seruitutē,& seruus petebat differri quousq̄ diffiniret iudiciū super querela,& super hæreditate:& dicitur q̄ hoc casu non est differendū:quia hoc iudiciū particulare non pōt fieri in præiudiciū vniuersalis.Nam posito,q̄ non pronūtietur liber,non sequitur ergo testamentū non est inofficiosum,cum non prætendat se liberū ex testamēto, & ideò procedendū est in iudicio particulari libertatis,etiā non moto iudicio super querela nec super hæreditate,cū hoc tamē,q̄ extra testamentū nullum prejudiciū sumat super iudicio libertatis,postquā nō prætenditur deberi ex eo,& ne fiat præiudiciū testamēto.h.d.& remanet casus clarus,licet prima facie videatur terribilis, & qualibet particula recipit subdiuisionem.Ex prima ergo parte,seruus prętēdebat sibi deberi libertatem:& non hæreditatem.In secunda prætendebat sibi deberi vtrāq;. In tertia solam hæreditatē ex testamento, libertatē verò non,sed aliūde:& ista reddunt casum clarū.glo.tamen magna ponit casum quatuor modis,sed tene vltimā:quia ponit post mediū glos.in ver.vel dic, q̄ simpliciter, vt in prima parte nō loquatur de casu Licinianī:sed quando extraneus erat scriptus hæres,& seruo erat relicta libertas,& filius exhęredatus.In secūda parte in ver.nam cum loquatur in casu Licinianī de quo in text.& ponatur secundū secundā lecturā glo.quę ponit in ver.ideoq; vnde glos. dicit,q̄ in illo ver.nam cum quidam,debet teneri media casus positio:expone media.i.secūda.qa glo.posuit quatuor:& primæ tres reprobātur,& hæc vltima cōmuniter tenetur. In prima ergo particula,tria iura allegantur,vt supersedeat in iudicio particulari moto per tertiū.l.authoritas senatuscon.quod loquit,vt supersedeatur in sententia,in qua nihil dicit de processu:& assignatur ratio ne fiat prejudiciū in iudicio vniuersali. † Et quale sit istud præiudiciū.glos.ij.dicit,q̄ est querelæ, 5 non plenū:quia pronūtiaret pro seruo vt sit liber, quodāmodo videretur pronuntiatū testm esse inofficiosum, quia si esset non deberet libertas:non tñ est prejudiciū plenū,quia nihilominus pōt probare cōtrariū.Sed gl.opponit,q̄ nec semiplenū per.l.nemo iudex.C.de sent.& nō soluit.Dic q̄ ibi loquitur de pleno,quod nō resultat ex sentētia lata pro vno contra alterū: hic loquit de semipleno rōne cuius etiā pōt appellari.vt l.à sententia.j.de appel.sed ius est rescriptū diui Traiani:quod addit duo ad senatuscōsultū. Primū,de processu,q̄ nec debeat procedi in iudicio particulari:& sic non tenebit rndere libello.Et q̄ ista sint vera, vt supersedeat in snia, & in processu, quousq̄ vniuersale iudiciū sit terminatū, vel p eā electionē actorū,seu processus:vt in ver.aut inducatur.Aut p sententiā diffinitiuā, 6 vt in ver.aut finē accipiat.† Et sic not.q̄ tantū valet ad finiendā litē cancellare processum,quantū diffiniri per sentētiā diffinitiuā:& hoc verū,qñ cācellatio fit causa cognita,& sic et ex causa,q̄ cōcernat merita cāę:aliàs nō finit lis, sed instātia.arg. l.cācellauerat.j.de his q̄ in testa.delen. Tertiū ius fuit rescriptum diui Pij,quod limitat p̄dicta, vt ita demū supersedeat partículari,si iudiciū vniuersale erat ĩchoatū p cōtestationē, subaudi,vel de proximo inchoandū:aliàs secus:quia possent eluſoriæ mināe fieri. vt in l.hæc autē j.ſi cui pluſquam per.l.falci. 7 † Quis autē erit ille,ad cuius instantiā debeat supsederi?glos. supp verbo suspēdendū.dicit,q̄ ille filius exhęredatus,qui vult mouere querelā,& petit hæreditatē. Hæres ergo scriptus non poterit petere,q̄ hoc fiat.Bar.autē tenet contrariū q̄ etiā hæres scriptus per.l.ij.j.de exceptio.rei iudi.cū cōcor.nā & sibi posset fieri præiudiciū, si pronuntiaret contra mouētem particulare iudicium,quasi nō bene mouerit cōtra scriptū:quia nō est 8 hæres in effectu:quinimo dicit † Bart.q̄ ipse iudex ex officio poterit repellere istū tertiū, mouētem particulare iudiciū, per tex.in prin.dum dicit,non debebit iudex. Angel.verò repro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat, et dicit ꝙ errauit: qa ista est exceptio ordinis, quã iudex non debet à se opponere, cùm interesse nõ prætẽdat: sed expectari ꝙ opponatur à parte, vt l. si vnus. §. pactus. in gl. in opponendo. ff. de pact. nõ curo de hoc: securius est tenere Bar. Secunda verò pars ponit primò thema, ex quo resultat quæstio, vsq; ibi diuus. Secũdò ponit responsionẽ diui Pij, casu quo ius nõ solùm est in possessione libertatis, sed etiã hęreditatis: & istæ duæ partes videtur claræ vsq; ibi, non verò: vbi mutat casum: quia formatvnũ dubium, quod habet locũ eo casu, quo nõ est in pos. hære. licet sit libertatis: quo casu à cõtrario sensu in casu præcedẽti nõ est supersedẽdum in iudicio particulari, quouscũq; moueatur, & terminẽ vniuersale: nã ad ipsum seruũ pertinet mouere petitionẽ hære. postquã non est in possessione: si ergo nõ mouet, imputet sibi: & sic nõ supersedebit in particulari. Quid enim si ipse dicat se nolle differre agere vsq; ad quinquennium, quo durat querela, & ꝙ interim supersedeat in particulari? Rñ. ꝙ hoc nõ est fiendũ quia nimis esset longũ tẽpus: sed modus est, vt seruetur media via, ꝙ iudex perquirat, an sua exceptio proponaꝫ calumniosè & animo differẽdi iudicium particulare: & tũc nõ debet audiri. An aũt bona fide: & tũc debet audiri cũ limitatione, nõ ꝙ differaꝫ vsq; ad quinquennium, sed vsq; ad terminũ breuius assignãdum per iudicẽ, intra quẽ moueat petitionẽ hær. & suscipiat iudiciũ querelæ per modũ cõtradictionis: & si intra illum terminũ mouebit petihære. expectabitur quouscũq; illud iudicium sit finitũ antequã procedatur in singulari: si autem nõ moueat, tunc nõ supersedebit amplius in singulari, sed iudex illius iudicij partib⁹ suis fungetur, vt expediat illud, vt dictũ est ſ. & sic limitabitur id, quod ibi dictũ est: & in hoc stat tota difficultas, quę patet sub
9 lata est per prædicta. †Vltima pars est clara, saluo ꝙ in fi. dũ dicit, ꝙ debet differre iudiciũ liberalis causę, ne seruus postcq̃ nõ prætẽdit libertatẽ ex testamẽto, sed ex manumissione inter viuos, nullũ admiculũ sumat ex testamẽto, quoad procedatur super vtroq; iudicio: si enim vellet assumere aliquod admiculum ex testamẽto, nõ procedereꝫ in illo singulari quousq; esset expeditũ vniuersale, & hoc est not. Et gl. inducit ad q. de teste: vt productus super articulo vno nõ sit examinãdus super alio, quia deponet nõ iuratus: sed hoc est verum qñ esset omnino alius nõ faciens ad propositũ primi: aliàs secus, vt poteſt interrogari de qualitate personæ suæ vt sciatur an fidẽ faciat super eo, super quo fuit inductus, vt si erat attinẽs, vel inhabilis, licet super hoc nõ fuerit inductus. vt in auꝫ. si dicaꝫ. C. de testi. ad quod vide Bar. in l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iu-
10 reiur. †Sed vltimò Bar. inducit, si egisti cõtra me rei vend. ex vna causa, & transegimus super illa, postea agis ex alia causa: nam illa trãsactio nõ impedit te agere: tamẽ debebit fieri ꝓtestatio, ꝙ causam super qua transegimus nõ debeas in hoc iudicio nouo deducere, licet agas simpliciter nulla causa expressa & dicit hic esse casum. Gl. prima diuidit in duas partes: quia primò ponit quatuor lec. quarũ vltima cõiter tenetur reprobatis primis: & hoc vsq; ad ver. nec obst. iũcto ver. vel dic, ꝙ simpliciter, quæ postea sequitur. Secũdò forma tres oppo. in illo ver. nec obst. & ver. vlti. not. Postea ponit casum in tota l. fi. C. eo. de quavltimò opp. prima positio reprobatur propter duo: quia vult ꝙ in tota l. ponatur casus de Liciniano, quod nõ cõuenit principio, seu primæ parti legis: sed dũtaxat secũdæ. Itẽ quia ponit ꝙ Licinianus habebat cohæredẽ, ꝙ in tota l. nõ dicitur. Secũda lec. vel positio quæ ponitur in ver. ideoq;, reprobatur propter primã rationẽ, quia ponit similiter ꝙ in tota l. fuerit casus de Liciniano, quod nõ conuenit primæ parti l. nõ ꝓpter secũdam: quia nõ ponit ꝙ Licinianus habuit cohęredẽ.

Tertia lec. in ver. alij dicũt. reprobaꝫ per glo. quia nõ meruit poni ꝙ iste Licinianus fuerit exhæredatus, & ꝙ assereret se filium. Lectura in versi. vel dic cõiter tenetur, ꝙ in prima parte vult ꝙ nõ ponatur casus de Liciniano: sed ꝙ erãt tres personę, ſ. extraneus institutus, & filius exhęredatus, & seruus cui erat relicta libertas: qui seruus dicebat se liberũ, & ita petebat ꝓnũtiari: filius aũt petebat supersederi. ne sibi fieret præiudiciũ in petit. hær. & dicit fore supersedendũ cum limitatione, quæ habetur in tex. In secũdaverò parte ponaꝫ casus de Liciniano, & ꝙ erant duæ tm̃ personæ. ſ. Licinianus qui dicebat se hæredẽ scriptum cũ libertate, & erat in pos. liberta. Item filius exhæredatus qui mouebat quæstionẽ Liciniano super libertate, & dicebat ipsum seruum: & tũc Licinianus erat reus, & non actor: & tũc dic, vt in litera posui casum. Nũc oppo. primò de l. qm̃. C. de adul. vt primò procedaꝫ in quæstione status: quã in causa criminis. gl. nõ bene soluit, & hic dicit cõtrarium, ꝙ in ea supersedeꝫ, quouscũq; causa testamẽti, & hæreditatis sit finita: dic secũdùm Bar. ꝙ ibi causa status erat ꝓiudicialis ad alterã, & altera non erat ad eam: hic verò secus, qua quæstio status erat præiudicialis ad petitionẽ hæred. & ecõuersò: nam si ferebaꝫ sentẽtia pro libertate, ꝓiudicabatur filio petẽti hęred. & ecõ uersò si ferebatur sentẽtia pro libertate, fiebat ꝓiudicium in causa status: vt l. Papin. §. fi. ſ. eod. in primo, quidã qualequale nõ plenũ, vt l. seq. gl. in secũdo plenũ: ideo præferꝫ quęstio hæreditati tanquam maior, & vniuersalis, & esset cẽtumuralis.

11 †Item opp. secũdo de l. qui prior. ff. de iudi. vbi dicitur ꝙ qui prior appellat, prior agat: & sic causa priusinchoata, prius debet terminari: sed hic causa status primò fuit inchoata, licet altera speraretur inchoari: & tamen in quæstione status nõ procedit ur, sed expectaꝫ ꝙ altera prius terminetur. Sol. ibi, quando ambæ quæstiones sunt particulares: hic verò vna erat particularis, altera vniuersalis, & magna & cẽtũuiralis, i. inductа à senatoribus, qui erãt cẽtum numero. & illa prefertur: vt l. nõ minorem. ſ. de iudi. Sunt etiã aliæ differẽtiæ inter primũ casum
12 & secũdum: de quibus vide per Bar. †Vltimò opp. ꝙ nõ supersedeaꝫ in qõne libertatis, vel alia singulari q. propter qõnẽ hæred. vt l. fi. C. eo. vbi pendẽte lite super hęreditate inter te & me, legatarij possunt agere contra scripum & ipsum cõpellere ad soluendum præstita cautione de restituendo. Si contingat scriptum succũbere in causa hæredita. & creditores hæreditarij possunt agere vel cõtra scriptũ, vel cõtra legitimũ quęstionem inferentẽ: & etiam serui quibus est libertas relicta, & nõ supersedetur. gl. fatetur ꝙ hodie lex ista in hac prima parte sit correcta per illam: quia nõ erat cõueniens, ꝙ quæstio hæredi. quæ erat inter te & me habeat differre causam cuiusdã tertij, vt sic posset fraus cõmitti, vt concludamus ad inuicẽ tu & ego præiudicium tertijvolentis etiã litẽ particularẽ mouere: & ita loquitur l. cõtraria. in qua glo. postea ponit casum in singulis verbis illius, quia est lex longa: & aduerte, quia illa l. est seruãda in terminis, in quibus loquitur qñ tertius mouet quęstionẽ particularem cõtra alterũ ex litigãtibus de hęreditate: sed interdum alter ex litigãtibus de hæreditate mouet quæstionem sing. contra alterũ, vt in secũdo casu huius l. vbi filius exhæredatus qui volebat mouere quæstionẽ super hæreditate cõtra Licianianũ, antequã moueret, mouit qõnẽ seruitutis, asserens ipsum esse seruũ: quo casu supersedeat in ista? dic, vt in text. & habeꝫ etiã in l. non distinguemus. §. si is. ſ. de arbi. & isto casu iura vetera nõ reperiunt correcta per illã l. aliqñ verò cõtra tales litigãtes de hæreditate non moueꝫ quæstio singularis, sed potius ecõuersò, ipsi vel alter ipsorũ mouet alteri tertio, puta, debitori hæreditario, vel possessori rei hæreditarię, & alter venit ad impediẽdum, ne agat, vt sibi nõ fiat præiudiciũ: tunc qd iuris esset in hoc iure: habebat ſ. e. bonæfidei, quo casu etiã illa l. fin. nõ corrigit, ideo remanet firma l. bonęfidei. & in hoc stat substantia huius articuli. de quo vide per Bart. in l. si post. ſ. de except. cætera vide hic per Bar. circa fi. in quadã distinctione.

2 ☞ *Qui ignorat, non habet uoluntatem.*

LEX VIII.

1 LEgitimam. †Qui elegit viam cõpetentẽ per errorẽ, nõ præiudicat sibi in cõpetenti, quã ignorabat sibi cõpetere. h. d. fallit in casu l. fi. C. de condi. qñ viæ sunt cõtrarię & proueniũt ex eadẽ scriptura: tunc vna electa (etiam ignoranter) si eligens succũberet, ad aliã nõ redit: qd declara vt dixi in l. mater. ſ. ti. j. Et pone ꝙ ille qui poterat succedere ab inteſt. fuit hæres institutus, testm̃ tn̄ nõ valebat, vel poterat ꝙ querelã expugnari: sed ipse hoc ignorabat, & audiuit ex testamẽto: & cũ postea pronũtiareꝫ nullũ, vel fuerit expugnatũ volebat hæreditatẽ habere ab inte. ꝓ alios veniẽtes ab inteſt. opponebaꝫ ꝙ nõ poterat: qa eligẽdo viã testati, videbat renũtiasse viæ inteſtati, cũ essent viæ cõtrariæ. & in eodem subiecto nõ poterat, cõtrarium dicitur ꝙ ignorabat testamentũ esse nullũ vel expugnari posse, vel per consequens ignorabat

ignorabat viam inteſtati sibi cõpetere: & idẽ dic, si dubitabat vt C. de furtis. l. manifestissimi. §. sinautẽ. nam & ignorãs non videtur actũ agere: & sic, nõ videtur renũtiare: quia renũtiatio
2 innitit voluntati, † & qui ignorat nõ habet voluntatẽ. vt l. ex maleficijs. §. longè minus. j. de actionibus & oblig. & glos. ponit hic casum per l. mater. ſ. tit. j. in ex hęredato, qui acceptauit cõmodum ex testamẽto, vt non videat renuntiasse querelæ si acceptatio nõ tenuit: vt quia fortè illud cõmodum erat ademptũ. Potest etiã poni, quando erat pręteritus, & sic testamẽtum erat nullũ: tamẽ in suo arbitrio erat, facere ipsum recõualescere, approbãdo testamentũ: vt si ignorabat testamentũ inofficiosum, vel nullũ, non videꝫ approbasse: sed si sciebat, videtur approbasse, & tunc excluditur quia impugnãdo testamentũ, facit testamẽtum reconualescere: sed si non erat in sua potestate hoc facere, vt quia erat nullum propter defectum solẽnitatis, & ipse nihilominus scienter acceptauit: nõ facit ipsum reconualescere. Sed an repellatur ab impugnando, dic vt dixi in l. mater. quia aut sciuit, aut errauit in iure aut in facto.

2 ☞ *Petitio hæreditatis ad hoc ut contra aliquem detur, requiritur quòd posideat aliquam rem hæreditariam, uel minimam, uel quasi possideat aliquod ius hæreditarium: non autem quòd possideat totam hæreditatem, uel quotam. Item requiritur quòd possideat pro hærede, uel pro possessore.*

Quid si possideat pro domino, uel quasi?

Agens petitione hæreditatis, necesse est quòd sit hæres, uel in totum, uel in quota parte hæreditatis.

3 *Forma libelli in petitione hæreditatis. & num. 13.*

4 *Possidere pro hærede dicitur ille qui credit sed hæredem: & ita allegat siue non sit, siue sit ad hoc, ut possit conuenti. & num. 10.*

Quid si scit se non esse, an dicatur possidere pro hærede?

5 *Ratio nõ dicitur bona, quando cõtinet idem cum dicto: sed debet cõtinere diuersum.*

6 *Etiam contra illum qui possidet non pro hærede, nec pro possessore, nec titulo habili ad transferendum dominum: datur petitio hæred. utilis, non directa.*

Quid in re redacta ex re hæreditaria?

7 *Verbum possidere pro hærede, pluribus modis sumitur. & num. 10.*

8 *Iura incorporalia aliquando propriè possidentur, aliquando impropriè, & aliquando improprijssimè.*

9 *Actiones non propriè possidentur, nec quasi possidentur, nisi impropriè uel improprijssimè: & quòd ideò pro eis non dentur interdicta possess.*

Qualiter reperiatur quasi possessorium in actionibus personalibus, ad aliquid annuum, uel menstruum, præstandum competentibus?

10 *Quòd hæc actio & sic petitio hæreditatis nõ detur cõtra titulo possidentẽ & nu. 12.*

11 *In petitione hæreditatis quare, & qualiter fiat interrogatio conuento, an possideat? & an pro hærede, uel pro possessore? & qualiter respondeatur?*

12 *Ratio quare hæc actio non detur cõtra titulo possidentem? & quãdo detur? & nu. 13.*

LEX IX.

1 REgulariter. †Hic incipit secũda pars tit. ul. in qua declaratur cõtra quem detur hęc actio vsq; ad. l. item videndum. §. fi. hoc dicit ꝙ datur contra illum qui possidet pro hærede, vel pro possessore, etiam minimam rem hæreditariam, vel aliquod ius incorporale. h. d. primò & debet agens narrare se hæredẽ vniuersalem insolidũ vel pro parte: & petere hæc declarari iure actionis, & implorare iudicis officiũ, vt aduersarius condẽnetur ad restituendũ rem quã possidet: hoc secundo. Et pro hærede dicit possidere, qui possidet ranquàm hæres, cũ tamẽ non sit, licet credatur esse: si autem sit, adhuc tenetur, & potest cõueniri, si se hæredẽ appellat, qui autẽ non asserit se hæredẽ, nec allegat aliquam iustam causam, vel titulum quare possideat, tunc dicitur possidere pro possessore: & similiter conuenirí potest. Hoc tertiò, & vltimò
2 dicit vsq; ad. l. nec vllam. §. j. qui incipit omnibus. †Not. ꝙ ex parte conuenti, ad hoc vt possit hac actione conueniri, requiruntur duo, ꝙ possideat aliquam rem hæreditariam vel minimam, vel quasi possideat, aliquod ius hæreditarium: non autem requiritur ꝙ possideat totã hæreditatẽ, vel quotam. Item requiritur, ꝙ possideat pro hærede, vel pro possessore. Si autem possideret pro domino, vel quasi domino: quia non contenderet se hęredẽ, sed dominũ, vel quasi dominũ, allegãdo titulum habilẽ ad trãsferendũ dominiũ, vel quasi dominiũ, non posset cõuenirí petitione hæreditatis, nisi titulus haberet pro non titu. vt j. eo. l. nec vllã. §. j. ij. & iij. vt quia titulus est nullus: vel nisi in quibusdã aliis casibus, qui ponuntur in §. Neratius. cũ seq. vsq; ad. §. hæredẽ autẽ. in quibus tenet vtili, nõ directa, postquã habet titulũ: ille verò qui agit, necesse est, ꝙ sit hæres
3 vel in totũ, vel in quota parte hæreditatis. †Secũdò not. quid habeat narrare in suo libello: quia narrat, ꝙ sit hęres in totum, vel pro parte. Itẽ ꝙ habeat concludere, & petere: scilicet ꝙ declareꝫ hæres: nã hæc actio est mixta, & sicut in rei vẽdicatione quis petit declarari se dñm, ita & in ista petit declarari se hæredẽ, & hoc venit in iure actionis. Itẽ petit cõdemnari aduersariũ ad restituẽdũ id quod possidet, vel in totũ si est hęres in totũ, vel in parte si est hæres pro parte, quãtũcũq; res sit modica, & pars hæreditatis quã prætẽdit habere, sit magna: nã si valet mille, & res quę possidetur valet decẽ, nõ poterit cõdẽnari nisi
4 in dimidia ipsius rei. †Vlti. not. ꝙ ille dicitur possidere pro hærede qui credit se hęredẽ: & ita allegat, siue nõ sit, siue quãtũ ad hoc, vt possit cõueniri, nõ quantũ ad hoc vt agens possit obtinere. quia tũc obtinebit, qñ aduersarius nõ est: secus si est, licet agere potuerit. Quid, si scit se nõ esse, an dicatur possidere pro hærede? iste text. quęrit, & nõ rñdet ad hoc, sed dicit eũ teneri hac actione. glos. vult ꝙ non dicatur teneri pro hærede, postquã scit se nõ esse, sed potius pro possessore: & ita tenetur,
5 nõ tanquã possideat pro hærede. †No. in l. qui interrogatus. ibi dum dicit, quia possideo: ꝙ qñ ratio cõtinet idẽ cum dicto, nõ dicitur bona ratio: quia debet continere diuersum. Et ideo si restis interrogatus, quomodo scit? rñdet, quia scio: nõ reddit sufficientẽ rationẽ: ideò nõ facit fidẽ. vt not. ſ. de offic. procur.
6 cæsa. l. fin. in gl. super ver. nõ habẽt. †In l. regulariter. oppo. j. ꝙ hæc actio detur cõtra illum qui possidet, etiam non pro hærede, nec pro possessore, imò nõ titulo habili ad trãsferendum dñium. j. eo. l. nec vllã. l. Neratius. & sequẽ. Solu. verũ est vtili, sed directa nõ, vt hic. Itẽ adhuc opponitur, ꝙ etiã si possideat non rẽ hæreditariã, nec ius hęreditariũ adhuc teneaꝫ: vt j. eo. l. quod si in diẽ. ſ. & his. Solu. verũ est vtili, quando id quod possidet, licet nõ sit hæreditariũ tamẽ est redactũ ex te hæreditaria. vt ibi. directa verò nõ, nisi sit res hęreditaria vel in hęreditate reperta: vt hic. & j. eo. l. non tñ. in princ. & hęc habentur in glo. j. †Tertiò oppon. ꝙ non detur cõtra possidentem
7 pro hærede: quia possidet titul. vt j. pro hærede. per totum. & hæc actio non datur cõtra titulo possidentẽ. vt l. hęreditatẽ. C. in quib. cau. cess. lon. temp. præscrip. Solu. ista verti. pro hærede pluribus modis sumitur: aliquando pro vero titulo, vt cũ quis est verus hæres alicuius, & possidet aliquã rem in hæreditate repertã tanquã hæreditariã, cũ non sit, imò est aliena: quo casu eam vsucapit vel prescribit titulo ꝓ hærede, vt in cõtrario: hic verò verba ista non significãt verũ titulũ, seu quendã modum possidẽdi: quia dicit se hæredẽ, & aduersarius dicit contrariũ, ꝙ imò ipse est hæres, & ignoratur quis eorũ sit, sed in præcedenti, nõ ignoratur, nec patitur quęstionem de hæreditate: &
8 hoc vult glo. ij. in princ. †Quartò & vltimò oppo. cõtra tex. ꝙ impropriè loquatur, dum dicit vel ius pro hærede possidet &c. quia iura incorporalia non possidentur: vt j. de acquir. re. do. l. serus. §. incorporales. Sol. glos. fatetur dicẽs, ꝙ impropriè loquit: & ponitur hoc verbũ, possidet, pro quasi possidet: iura enim incorporalia quasi possidẽtur: & aliqñ propriè, quando cohærent rebus corporalibus, vt seruitutes: aliqñ impropriè, qñ nõ cohærẽt, vt sunt actiones, quas quis habet cõtra aliquẽ: aliqñ improprijssimè, vt sunt actiones quibus quis alicui tenetur. Nam quantũ ad istã materiã cõtra ipsum datur hæc actio, sicut debitor hæreditarius: vt j. eo. l. nec vllam. in fin. ergo necessariò oportet dicere, ꝙ habeatur pro possessore: cũ non de-
9 tur nisi cõtra illũ qui possidet, vt in hac. l. † Ista glo. semper allegatur, ꝙ actiones nõ propriè possidẽtur, nec quasi possiden tur nisi impropriè vel improprijssimè: ideò pro eis nõ danꝫ interdicta pos. vt l. ij. j. quo. bo. Et per hoc Legistæ repræhendũt Canoñ. qui dicunt reperiri quasi possessorium in actionibus personalibus: vt in c. querelam. extra de ele. sed illud procedit in actionibus personalibus cõpetentibus ad aliquid annuum, vel menstruũ præstandũ: non sic, qñ præstatio non est annua, vel mẽstrua: ita loquitur ista glo. & ista. l. ij. ideò decisio Canoniſt. est bona et vtilis: quia si ille qui est in quasi possessione annuæ præstationis, turbetur, vel spolietur in ea, habet vtile interdictũ vti possidetis, vel vnde vi. vt in illo. c. quærelã & hoc dic, vt no. in l. si certis annis. C. de pac. & vide omnino Inno. in
10 c. in literis. de restit. spo. in ij. col. †Vlterius in l. pro hærede. repetitur per glo. oppo. facta in l. regulariter. ꝙ hæc actio non

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur cõtra possidẽtem pro hærede: quia illud est possidere tit. & hæc actio nõ daꝫ cõtra titulo possidentẽ. gl. dicit ꝙ possidere pro hærede poteſt intelligi trib⁹ modis. quod dic, vt in gl. & hæc sumiꝫ tertio modo, nõ pro illo qui est verus hæres: sed pro illo qui dicit se hæredẽ, & alter negat ipsum esse hæredẽ, & est quæstio de hæreditate, de qua contẽdunt. nã siue sit verus hæres, siue nõ sit, ex quo tñ asserit se esse, fundatur intẽtio agentis, vt possit agere hac actione: sed vt possit obtinere, nõ nisi re vera sit hæres. Ideo qui melius probabit, obtinebit. Qñ nõ aũt patit quæstionẽ de hæreditate in qua dicit se hæredẽ, tũc procedit oppo. ꝙ est verus tit. & ita loquitur tit. pro hærede. Item opp. in alia glo. quæ incip. ſ. ex testamẽto. cõtra versi. sed an & is. nam videtur velle ꝙ pro hærede dicaꝫ possidere, nõ solùm ille qui nõ est, sed putat se esse, & sic est bonæ fidei: sed etiam ille, qui scit se non esse: quia de hoc quærit, & postea dicit ipsum teneri hac actione. Sed hoc nõ videt verũ: qa si scit nõ esse, nõ potest dici ꝙ teneatur, vt hæres in animo suo, licet inverbis hoc dicat, qñ potius inspicitur animus quàm verba. gl. fateꝫ hoc, & ꝓpterea exponit literã quatuor modis. Primo ꝙ sciebat se nõ esse hęredem de iure ciuili antiquo l. xij. tabu. credebat se hæredem de iure nouo ciuili. ſ. per constitutionẽ vel senatusconsultum, vel de iure prætorio. Hoc est diuinare, licet gl. teneat: plus placet tertia sol. licet de hoc quærat, an pro hærede possideat: non tñ ad hoc respõdet, sed dic eum teneri hac actione. Vnde dicã, ꝙ nõ dicitur possidere pro hærede, vt in cõtrario: & tantùm tenetur hac actione, tanquã possidens pro possessore. Ista potest satis trãsire. Vel dic, nõ habemus curare quid habet in animo, sed quid asserat. Vnde licet verũ sit ꝙ nõ possideat pro hærede attẽto animo, est tamẽ perinde ac si pro hęrede possideret, postquã ita asserit, vt fundeꝫ intentio agẽtis. Agit ergo contra ipsum, tanquã pro hęrede possideat, licet sciat se non esse: pro isto intellectu facit l. sequẽs, dum dicit, vel per mẽdacium. Nã in effectu vult ꝙ ille dicatur possidere nõ pro hęrede, sed pro possessore, qui nõ asserit se hæredẽ etiã per mendacium, quasi dicat, siue bona fide asserat se hæredẽ, quia ita credat, siue per mẽdacium, quia scit se nõ esse, tenetur ꝓ hęrede nõ ꝓ possessore. sed si nullo modo asserit se hęredẽ, etiam per mẽdacium, nõ possidet pro hærede, sed pro possessore, si non allegat aliquam aliam causam quare possideat, puta titu. & ita intellige

1 prin. gl. magnę positæ in l. seq. †Vltimò illa gl. mag. in l. qui interrogatus. quærit qualiter fit ista interrogatio in petitione hære. an virtute tit. de inter. act. ne actor fruſtra litiget: quia si nõ fieret, nec probaretur per actorem ꝙ possideat pro hęrede vel pro possessore, si in calculo ferendę sentẽtiæ diceret se non possidere, vel nõ pro hærede, aut pro possessore absolueretur, & actor fruſtra litigasset: vt ĵ. de rei ven. l. qui petitorio. In glo. sunt tres opi. prima fuit Bal. ꝙ fiat alternatiuè, & etiã alternatiuè respõdeaꝫ, an possideat ꝓ hęrede, vel pro possessore quæ opin. cõiter reprobaꝫ: quia debet fieri clarè & taliter ꝙ reddaꝫ certus: & hęc alternatiua reddit obscuritatẽ. Secũda fuit Placen. qui posuit aliqua verba obscura, propter quæ fuit lacerat⁹ a glossatoribus antiquis: & gl. dicit ꝙ fuerũt somnia. & in l. cogi. C. eo. dicit ꝙ meruit volui in cæno. Sed alij sustinent dicentes ꝙ licet sint verba obscura, & impropria, tamen locutus est ex altitudine ingenij, & dant aliquas expositiones, vt in gl. hic. sed omittamus hic, quę cõiter non tenẽtur. Tertia fuit opinio Ioan. & Azo. & omnium gl. ꝙ non fiat vna tantùm interrogatio, sed plures: quod dic, vt in glo. & ista cõiter practicaꝫ,

12 & obseruatur. & vide Cy. in d. l. cogi. †Postremò extra glo. quęritur, cùm cõiter dicamus ꝙ hęc actio nõ detur cõtra titulo possidentẽ, vt etiam colligit ex ista l. nec vllam rationẽ allegat, quę sit ratio huius: quia est principale fundamentũ huius materiæ. gl. in l. hęreditatẽ. C. in qui. cauſ. ceſ. Ion. tẽp. prescrip. ponit vnam rationẽ, quia qui se asserit titulo possidere, nõ cõtradicit agenti. nõ enim negat ipsum esse hæredẽ, sed dicit posito ꝙ scit, quòd res quã ipse possidet, nõ pertinet ad aliũ, sed ad se, quia emit à tali, vel fuit sibi donata: sed qñ nõ allegat titulum, sed asserit se hæredẽ, cõtradicit agenti, & iudiciũ non est nisi inter dicentẽ, & cõtradicentẽ: sed qũ alteri nõ cõtradicit, nõ est propriè iudiciũ: actor enim principaliter asserit se hæredem, & in hoc deberet esse cõtradictio, vt esset ꝓpriũ iudiciũ: qa hoc principaliter petit declarari. Ista ratio est bona, sed nõ perfecta. Vnde doct. assignãt aliã rationẽ, quia qui allegat tit. allegat potẽtius ius, & fortius quàm ille qui asserit se hæredẽ, & agit hac actione. Nam in hac actione, nõ veniunt solùm res hęreditariæ quæ erant in dñio defuncti: imò etiã non hęreditariç, i. quę nõ erant in eius dñio: sed fuerũt in hæreditate reperte: vt quia cõmodatę defuncto, vel penes eũ depositæ: vt ĵ. e. l. & nõ tãtùm. & sufficit sibi probare ꝙ res quã petit, tenebatur & possidebatur per defunctũ tẽpore mortis, licet non probet, ꝙ esset dñs. Istud est facile probare: sed ille qui allegat titulũ, allegat dñium vel quasi dñium. quod est difficile ꝓbare. vnde cùm possit esse, ꝙ res quę petit fuit in hęreditate reperta, & tñ nõ erat defuncti, sed erat illius qui nec possidet ex titulo, quẽ allegat, nõ sequit: tu es hęres & ista res fuit in hęreditate reperta: ergo debes me vincere, cũ ego allegẽ potentius ius, quã tu, Ideo ne fruſtra litiges, repelleris ab agẽdo. Ex hoc patet ꝙ tũc titulus excludit hanc actionẽ, qñ est sufficiens in translationẽ dñi, vel quasi dñij: aliàs secus. vt in tit. cõmodati, vel depositi. Nam tale allegãs nõ excludit peti. hęre. vt no. in d. l. cogi. Sed ponamus ꝙ agẽs peti. hęre. asserat illã rem esse hęreditariã, & fuisse in dñio defuncti. an allegatio tituli excludat ipsum agẽtem? Rñdeo ꝙ sic: quia nõ agit rei vẽ. sed pet. hęr. & posito ꝙ dicat rem esse hęreditariã, hęc est ꝓter naturã actionis: qa hoc nõ requiritur ꝙ dicat. Et posito ꝙ dicat, nõ requirit ꝙ probet fuisse in hęreditate reperta: ergo allegãs titulũ, fortius ius alle

13 gat, quàm agẽs hac actione. †Et propter hoc Ang. dicit se pra

a cticasse, ꝙ in libello semper cumulabat[a] cũ peti. hęre. & rei vẽ. petẽdo declarari se dñm, nõ solùm hęredẽ, ad hoc vt allegatio tituli ipsum nõ excluderet ab agẽdo, licet enim excludat peti. hęre. nõ excludit rei vendi. sed Gul. de cug. in l. ij. C. eo. tenet ꝙ rei vẽdicatio nõ possit cumulari cum peti. hęre. quę sunt tales actiones, ꝙ sentẽtia absolutoria lata in vna, facit prejudicium in altera: vt l. si quis cũ totũ. §. pe. ĵ. de excep. rei iud. qñ prętendit dñium ex causa hęreditaria: secus si ex alia causa diuersa. Si eñ allego me dñm, quia succesi Titio qui erat dñs, & succubui: siue egerim peti. hęre. non possum postea agere reiven. & probare dñium ex illa eadem causa: siue econuersò: & ista plus placet: qa Ang. nõ põderauit nec meminit de dicto Gul. posset tamen cumulare, si assereret se dñm ex alia causa, quàm hæreditaria. In l. pręced. omisi vnũ quod declarat istam materiam: & scias ꝙ tunc titulus excludit peti. hęre. qñ fuit acquisitus in vita defuncti: secus si post[b] mortẽ. ita no. dicit Bald. & miratur à nemine fuisse animaduersum. in l. edicto. C. de edic. di. Adri. tol. in ix. & x. opp. per illum tex. in fi. ista est vna magna limitatio ad istam materiam, & nõ audeo ipsam approbare, nec intẽdo reprobare nunc, ex his quæ not. per Bartol. in l. cogi. C. eo. in fi. videntur colligi manifestè per Bar. in quęstione illa, an titulus superueniẽs post litem inchoatã in hac actione excludat agentem: constat enim ꝙ non potuit inchoari lis nisi post mortem defuncti. Ergo videtur velle, ꝙ titulus acquisitus etiam post mortem, habeat impedire hanc actionem, qñ non est quæsitus ab illo, qui poterat cõueniri hac actione: plu

b ries tamen in consilijs hoc de mente Bal. allegaui.

2 ☞ *Titulus quem possessor scit esse inualidum, non habetur pro titulo putatiuo: nec sufficit ad usucapionem, uel præscriptionem: nec ad impediendam petitionem hæreditatis.*

LEX XIII.

Nec vllam aliam.

1 §. Omnibus. †Titulus nullꝰ, quẽ possessor scit esse nullũ, nõ excludit petitionẽ hæreditatis: quia habeꝫ pro nõ tit. h. d. vsq; ad §. is autẽ. & ponit tria exẽpla. pone ꝙ quęritur, an sit dare casum in quo possidẽs titulo dicatur possidere pro possessore, & possit cõueniri

ueniri hac actione? & dicitur quòd sic. nõ solùm in vno titul. i. in vno genere titulorũ: imo etiam in quolibet genere, scilicet quando titu. erat inualidus, & possessor hoc sciebat: nam tunc iste titu. pro possessore, i. iste modus loquendi, quia iste non est propriè titul. cohæret tunc tali titul. nullo: & facit, vt non excludatur hæc actio. vt in exemplis hic positis. Et aduerte, quia hoc casu possidens tenetur hac actione directa: sed quãdo titulus esset validus, tamẽ propter aliam causam diceretur, hæc actio tunc esset actio vtilis, non directa. vt in casu l. Neratius. cum seq. vsque ad. §. hæredem autem. Pro declaratione gloss. super ver. sciens. quod incip. quid si ignorãs. oppo. cõtra istos text. nam volunt quòd titul. nullus habeatur pro non tit. & sic non excludit petitionẽ hæreditatis. Contra quòd imò habeatur pro titu. & habeat effectus quos habet verus titu nam duplex est tit. scilicet verus, & validus, & ad hoc nõ est dubium.

2 † Item nõ verus, nec validus, sed putaꝫ validus: & dicitur tit. putatiuus: & ita sufficit ad vsucapiendum, & præscribendum sicut verus, vel validus vt l. nõ solum §. quod vulgò. ĵ. de vsucap. & l. Celsus. cũ ibi not. Sol. tex. hic soluit, dum dicit sciens: non loquitur, quando possessor sciebat titu. fore inualidũ, quo casu non habetur pro tit. putatiuo, nec sufficit ad vsucapio. vel præscriptionẽ, & eo modo non sufficit ad impediẽdam hanc actionẽ dari: sed si putaretur validus, haberet locũ cõtrarium, & sufficeret ad excludendum hanc actionẽ, ac si foret validus, & hoc probat gloss. per alias rationes. sed Guar. tenet contrarium, quia posito ꝙ putetur validus, verum est, quòd non validus, & sic possessor nõ potest ostendere causam iustã, ex qua possideat: ergo tenetur pro possessore: vt in princ. huius l. nam ad hoc, vt quis teneatur pro possessore non requiritur ꝙ teneat mala fide, vel sciẽter, sed sufficit ꝙ nõ habeat in veritate aliquam causam iustam, & ita est hic, quia titulus est nullus: quia non est iusta causa detinendi. glo. tenet primã opin. Tu distingue, an credatur validus per errorẽ facti: & procedit opin. gl. nam tunc dicitur putatiuus iusto errore: & tunc loquunt iura dicentia, ꝙ talis titulus sufficit ad vsucapiendũ, vel præscribẽdum, & eo modo ad impediendã hanc actionem, an putetur validus per errorẽ iuris: & tunc habet locum opini. Guar. nec tunc dicitur putatiuus, quantum ad præscribendum, vel vsucapiendum, vt sufficiat: ergo nec quantũ ad impediendã hanc actionem. Sed quæritur in gloss. in versicul. item quid. quando est nullus: an impediat hanc actionem dari? distinguitur inter scientem, & ignorantem. Quid si titulus erat validus, & sic de sui natura excludit hanc actionem: an sit distinguẽdum inter scientem, & ignorantem? certum est enim, si possessor est bonæ fidei, talis titulus hanc actionem excludit. Quid ergo si sit malæ fidei? & si quæritur, quid inspiciatur, an validitas tituli, vt excludatur hęc actio, an mala fides possessoris, vt non excludatur? gloſ. tenet primam partem, ꝙ potius validitas tituli, vt excludatur, quia iura dicentia non dari contra titul. possidentem, indistinctè loquũtur. tene menti glo. Vltimò oppo. quando titulus est nullus, & possessor sciebat, conuenitur hac actione, etiam si non asserebat se hæredem, vt patet hic: quia tenet pro possessore: cõtra quòd imò non teneatur actione hac, nisi asserat se hæredem: vt ĵ. titul. j. l. j. in fin. Sol. hic loquitur in vero possessore: ibi in quasi possessore, secundum gloss.

2 ☞ *Is qui dolo desijt possidere, si in petitione hæreditatis fuit condemnatus, & soluit æstimationem non liberatur possessor. secus econtra.*

3 *Quòd is, qui dolo desijt possidere, teneatur utili, quæ succedit in locum directæ: & hæres eius actione in factum.*

1 §. Is autem. †Contra non possidentem vel quasi possidentem non datur hæc actio, nisi ratione doli, pro possessore habeatur, hoc dicit. supple, & nisi tempore sententiæ reperiatur possidere: vt ĵ. eo. l. item videndũ. §.

2 si quis eum. †In tex. ibi: si sciens. die sciens inualiditatẽ testamenti: & sic nõ teneri ad restituendũ, et nihilominus restituit, vt possit conueniri, ac si non restituisset: sed ad quid condẽnabitur? dic ad æstimationem hæreditatis. facit. ĵ. de noxa. l. electio. §. si is. & tunc quęritur, si condemnatus soluat æstimationem, an liberetur possessor, quãuis teneatur hac actiõe? dic ꝙ non: vt in ea. l. §. pen. sed econtra, si actor egisset contra possessorẽ, & obtinuisset, bene liberatur restituens: vt ibi habeꝫ: †& scias, ꝙ qui dolo desijt possidere, tenetur vtili, non directa, vt

3 dicit gloſ. super ver. sciens. & probat. ĵ. de noxa. l. electio. §. si is. dum dicit: quia hæc actio locũ directæ &c. ergo est vtilis, non directa, quæ tñ succedit loco directę: quia verè nõ possidet, sed habeꝫ pro possessore: sed hæres eius nec directa, nec vtili: sed actione in factum. vt dicit gloſſ.

2 ☞ *Rem quam defunctus propter malam suam fidẽ non poterat usucapere, uel præscribere, nec etiam hæres eius poterit, licet sit bonæ fidei: non sic in alio successore singulari. & num. 3.*

3 *Mala fides defuncti quòd de iure canonico non noceat hæredi bonæ fidei.*

LEX XIIII.

1 Neratius. Casus qui ponũtur vsq; ad §. hæredem, cõtinuãtur ad inuicem: nam debes scire, † ꝙ nõ solum hæc actio datur contra tit. possidentem, si tamẽ titul⁹ erat nullus, & sciebaꝫ nullus: vt in §. præcedentibus. imò quãdo ꝙ etiã, si titulus sit validus: & hoc in duobus casibus, qui ponũtur in istis. §. ponitur hic secũdus. in §. seq. quod si qs. qui subdiuidit⁹ in plures vsq; ad. §. hæredẽ. Et primus casus est, qñ ille erat titulus vniuersalis, habitus ab illo, qui poterat conueniri hac actione: quia tenebat pro hærede, vel pro possessore. Si enim decesserit antequã cõueniretur hæres eius, licet habeat verũ titulũ in hęreditate illius tit. ſ. pro hærede: nihilominus quia retulũ in hęreditate illius tit. ſ. pro hærede: nihilominus quia reputatur eadẽ persona cũ defuncto, sicut defunctus poterat hac actione cõueniri, ita & hęres eius, siue sit bonę fidei, qa credat, ꝙ bona quæ ego peto, sint de hæreditate illius, cui succeſsi, nõ illius cui dico me hæredẽ: siue malæ fidei, quia sciat, quòd non sint de hæreditate illius, sed de hæreditate alterius, quam dico ad me pertinere, h. d. iste. §. cum prin. l. seq. quæ incip. etiam secundũ vnam lect. & in multis locis allegatur pro princi. l. sed aliqui non habent pro prin. huius l. sed pro ver. continuatiuo. Et not. qa hoc casu daꝫ directa petitio hæreditatis, sicut daretur cõtra defunctũ, si viueret: qa hæres repręsentat eius personã, licet possideat vero & valido titulo: qa potius cõueniꝫ ex persona defuncti, quã ex ꝓpria. Oppo. ꝙ nõ teneaꝫ iste hęres hac actione: quia possidet titu. vero & valido, & est bonę fidei, si credebat illas res fore de hæreditate illius, cui succeſsit. Sol. qñ titu. nõ est vniuersalis, sed singularis: tũc excludit petitionẽ hæredi. quia possidens, nõ cõuenitur ex ꝓsona dãtis tit. sed ex propria ꝓsona: ideò licet dñs posset cõueniri, nõ sic ipse: sed qñ est vniuersalis, puta, hæreditarius, quia tũc hæres repræsentat personã defuncti, põt ex illius persona cõueniri, non solùm ex propria. Sed defunctus poterat hac actione cõueniri, qa possidebat ꝓ hęrede, vel pro possessore: ergo & hęres eius. Hæres enim dupliciter possidet pro hærede: nã primò tanquã hæres illius, cui succeſsit: nã iste tit. est verus, & validus, et excluderet petitionẽ hæreditatis de rigore iuris: itẽ tanquã hæres illi⁹, cui succeſsit, reputabat se hæredẽ, & iste titulus nõ est verus, quia ille possidebat pro hęrede vel pro possessore, qui quãtũ ad hãc materiã, nõ dicunt tit. vt no. gl. ĵ. ſ. in §. omnibus. & rõne istius põt cõueniri ex persona defuncti: & hoc vult glo. j. hic in effectu: et ista inducunt per sequentẽ gl. q̃ incipit. cũ nõ sit ad quęstionẽ, † ꝙ rẽ quã defunctus propter malã suã fidẽ nõ poterat vsucapere, vel prescribere, nec etiã hæres eius poterit, licet sit bonæ fidei, & habeat titulũ, quẽ tñ defunctus non habebat: & hoc quia est successor vitiorũ defuncti, etiã si sint vitia ꝓsonalia, † puta, mala fides defuncti reputatur mala fides hæredis: nõ sic in alio successore singulari. de hoc in l. cũ hæres. ĵ. de di. & temp. prescri. & ĵ. de pub. l. si ego. §. partus. & hæc sunt vera

a de iure ciuili: de iure verò canonico videtur, ꝙ mala fides[a] defuncti nõ nocet hęredi bonę fidei, si vult incipere vsucapionẽ, vel præscriptionẽ ex persona propria. vt no. in d. l. cum hæres. per Dy. & Bart. Sed quærit gl. iste tex. loquit in vero hærede illius, ꝙ poterat hac actione conueniri: vt repræsentet personã illius, & vt possit eodẽ modo cõueniri at ꝙ is quẽ repræsentet, puta, Titius possidebat ꝓ hęrede, vel ꝓ possessore, & sic poterat cõueniri eo mortuo: tu occupasti eius hæreditatẽ credẽs te

¶ Videtur ꝙ mala fides. Adde circa hoc ꝙ pulchrè ponit do. Fely. i. c. diligẽti. colũ. v. versi. contra famosã. extrà de prescri. Et vltra ibi adducta per ipsum adde quod. d. Alex. de imo. in cõsil. ij. col. fi. vers. & si opponeret. in v. lib dicit magis cõem opin. & verã et de iure canon. ꝙ mala fides defuncti nocet hæredi vniuersali: ita ꝙ ipse hæres nõ põt ex sua ꝑsona prescribere: cũ ipse teneaꝫ exonerare cõscientiã defuncti. et idẽ tenet in cõsil. lj. col. ij. in fin. in dicto. v. vol. Cur. Adde tu & vide q̃ ponit ꝓceptor meus Sozi. in consil. ccxxx. per totum.

Universidad de Salamanca Biblioteca

2 ¶ Logo tēpore.adde quāto tēpore præscribatur petitioni hæreditatis? & vide per Ang.in suo cōsi. cxlj, col. j. secūdū nouissimam impressionem. Fran.Cur.

eius hæredē,cùm nō esses:& sic possidebas pro hærede hæreditatē Titij: ergo de illa nō faciebā tibi cōtrouersiā,sed de qui busdā bonis in illa hæreditate reptis,quæ dicebā fuisse Sēpronij, & hæreditatē Sēpronij ad me pertinere,& Titium illū tenuisse,vel possedisse pro hærede Sēpronij,cùm tamen nō esset,an potero cōuenire? gl.dubitabat, & finaliter tenet ꝙ nō:quia cùm nō sis verus hæres Titij, nō repræsentas eius personam,nec te possum ex persona Titij conuenire.Sed in contrarium facit,quia postquam asseris te hęre dem Titij,si de illius hæreditate non poteris conueniri, poteris conueniri ex persona Titij,ac si esses verus hæres, & istam puto veriorem,quicquid dicat gl.

3 ☞ *In petitione hæreditatis non habet agens necesse probare dominium suum, uel defuncti,sed sufficit probare quòd defunctus tēpore mortis suæ tenebat, & possidebat,uel quòd res quæ petuntur,fuerunt in hæreditate repertæ.*

3 *Si tu emisti hæreditatem quam assero ad me pertinere,an potero agere contra te petitione hæreditatis ad totam hæreditatem,& ad omnia bona?*

4 *Datum hæredi putatiuo gratia conditionis implendæ,an & à quo possit peti hac actione.& nu.6.*

Datum gratia conditionis implendæ,non dicitur pretium rei,ob quam datur.

5 *Si promittis mihi cedere iura Titij,si tibi dedero decem, non uidetur fieri ex causa emptionis:& quando dicatur tamen subesse iusta causa cessionis?*

6 *Emptor hæreditatis seu titulo possidens,ut hic,quòd longo tempore possit contra hāc actionem præscribere.*

7 *Hæc actio quando dicatur directa,& quando utilis?*

LEX XV.

ETiam.

1 §. Quod si quis. Hic est alius casus † in quo possidēs vero velvalido tit. potest cōueniri actiōe hac,nō tamē directa sedvtili,& in hoc differt à præcedēti,vbi cōuenitur directa, & hoc qñ nō habet titulū vniuersalē,sed particularē: tū habet eum in tota hæreditate quæ est in cōtrouersia,quo casu loquit hic vel etiā in alia quota quo casu loquitur l.ij.C.eo.& ibi per Gul. de cu. & ratio redditur hic,ne agere volēs habeat recurrere ad reiuē dicationē in singulis rebus,& sic habeat necesse probare do-
2 minium,quod est difficile. †Sed in petitione hæreditatis non habet necesse probare dñium suum, vel defuncti: sed sufficit pbare ꝙ defunctus tēpore suæ mortis tenebat & possidebat, vel ꝙ res quæ petunt fuerūt in hæreditate repertæ:vt j.eo.l.& nō tm.quod de facili probat.Et aduertendū ꝙ iste §.loquitur, siue possessor habeat bonā fidem,siue malā,vsq; ibi.idem erit. Secūdò loquitur qñ habebat bonā,vsq; ad §.si quis sciēs.Ter-
3 tiò qñ malā vsq; ibi:si quis à fisco.†Quarto redit ad prędecē tem,qñ bonā,vsq; ad §.hæredē.& in effectu recolligit talē distinctionē quæ habeatur pro summario:si tu emisti hæreditatem quā assero ad me pertinere,& egovolo agere cōtra te petit.hær.ad totam hæreditatē,& ad omnia bona, an possim?.distingue. Aut eras malæ fidei:qa sciebas hęreditatē ad me ptinere,nō advenditorē:& tunc in distinctè possum te cōuenire, licet habeas verū & validū tit.vt in §.si quis sciens.aut eras bo næfidei:quia credebas advēditorē pertinere:tunc aut emisti à fisco,aut habuisti in dotē à muliere. & idē vt §.si quis à fisco. cū seq.aut ab alio priuato:& tūc redeas ad superiorē tex.& dic ꝙ possum te cōuenire in duob⁹ casibus,ſ.si modico pretio emisti:itē si cōtra vēditorē nō est consultū, quia abest.vel est non soluēdo.Si autē iusto pretio emisti,& ille cōpareret,& est soluendo,tūc quia habeo hanc actionē ad pretium cōtravendito rem,licet nō sit res hæreditaria,quia est redacta ex re hæreditaria:vt j.e.l.quod si in diē.§.j.nō habeo hāc actionē contra te directā vel vtilē,postquā possides tit.vero,& valido,& possides bona fide:& prædicta qñ vēditor vendidit sponte:idem si ex iussu testatoris defuncti.Itē nō solùm cùm vēdidit,sed etiā
4 cùm ex alia causa in aliū trāstulit.h.d.in effectu iste tex. †In ver.planè.dic s.&.etiā j.loquit Iurisconsul.in eo, in quē trāslata est hæreditas titulo vēditionis volūtariæ,vel necessariò factę: an teneat petitione hære.quo casu distingue vt s.dixi: hic loquitur in eo qui trāstulit aliquo accepto:an pro illo quod acceperit,teneat hac actione:& distinguit aut illud nō erat hæreditarium,vel datū gratia cōditionis implēdæ ab extraneo, & nō tenetur,aut erat hæreditariū & datū à statulibero, qui pōt implere cōditionē de pecunia peculiari:vt l.iij.§.pe. & fi.j.de de cōdi.ob cau.& tūc bene teneī:& idem dicatis qñ recipit vt pretiū,licet pecunia nō sit hæreditaria, quia pretiū succedit in loco rei vel hæreditatis vēditæ: vt j.e.l.si rē & pretiū. & l.qā si in diē.§.sed & his.Sed no.secūdùm Bal.ꝙ † datū gratia cōditionis implendæ nō dicitur pretiū rei,ob quā datur.facit j.ad l.Fal.l.in ratione.§.quo loco.vnde si,pmittis mihi cedere iura Titij si dedero tibi decē,ista cessio nō videī fieri ex causa emptionis:& sic tanquā carens titu.nō valeat:vt l.per diuersas.C. mand.ipse tñ videtur tenere cōtrarium:quia in l. Papin.C. de præd.curia.tu distingue,an sit modica quātitas respectu actionis quæ ceditur.& præsumit cessio simulata:aut æquiualetvel quasi æquiualet,& tūc licet nō habeat titul.emptionis, si non fuit ita dictū,ꝙ daretur pro pretio:tñ subest iusta causa cessionis,& valet.vt inquit Bald.& hoc per not.in l.per diuersas.C. mand. Gl.j.quæ incip.videī.primò ponit casum in isto §.qđ si quis postea opponit.& etiā in alia gl.superver.vtile.ꝙ cōtra emptorē hæreditatis nō detur hæc actio vtilis,nisi qñ non habet regressum de euictione cōtra vēditorē:vt j.eo.l.sed si lege. §.item si rē distraxerit.& quidā hoc fatētur limitātes istum §. per illam gl.& bene dicit, ꝙ ibi qñ fuit vendita res singularis de hæreditate:hic verò qñ ipsa hæreditas vel pars quota, quo casu nō distinguitur,vt ibi,sed vt hic. Item in alia gl. quæ incip.scilicet vtilē opp.cōtra ver.idē erit.ꝙ nō detur petitio hær. cōtra illum qui emit ab hærede possidēte pro hærede, vel pro possessore iussu testatoris:quia ipse tāquā fideicōmissarius habet tit.testamēti,& etiā tit.inter viuos:ergo non debet teneri, vt l.hæreditatē.C.in qui.cau.cess.long.tēp.præscrip.Sol. fateor ꝙ de rigore nō debet teneri,nec etiā tenetur hac actione directa:sed de æquitate,ne actor grauetur in probatione dñij singularum rerum,cōceditur vt detur vtilis,cum distinctione tñ istorū tex.quā gl.hic refert.sed s.clarius dixi. †Sed tūc opp.
6 2 ij.si habet tit.iste emptor poterit præscribere longo tēpore⁹: vt C.de præscri.lon.tēp.sed lege cauetur, ꝙ hęc actio longo tē pore nō præscribitur,vt C.eo.l.hæreditatis.quidā dicūt ꝙ hoc casu licet titulum habeat,nō præscribat longo tēpore. glo.tenet ꝙ imò.Nec ob.cōtrarium,quia tūc præscribit longissimo, qñ hęc actio teneret terminos suos:quia diceretur cōtra illum qui non tenet titulo,sed pro hærede,vel pro possessore.In isto autem casu,quia excedit terminos suos,& datur cōtra possidē
7 tem titulo,similiter excedetur à nō suis terminis,vt præscribatur longo tēpore:vt C.de edi.di. Adrī.tol.l.fi.§.fi.& ista dicūt gl.in multis locis,& cōiter tenētur. †In alia gl.super ver.ad hæredē.opp.cōtra ver.planè.dum dicit ꝙ si pecunia data gratia cōditionis implendæ hæredi putatiuo,non erat hæreditaria,contra ipsum nō datur hæc actio,contra ꝙ imò detur:vt j. eo.l.quod,si in diem.§.fi.gl.soluit tribus modis,& nō bene,tu dic ꝙ ad illam pecuniā nō tenetur hac actione directa, vel vtili,vt hic: sed vt cedat condictione indebiti, quā habet contra illū,in quē trāstulit:bene datur hæc actio,vt in cōtrario. In alia gl.quæ incip.ergo & est posita super ver.si quis sciens.dic ꝙ duo facit.Primò inducit istum tex.ad probādum opi.suam ꝙ in §.omnibus.cum duobus seq.detur hæc actio directa, nō vtilis:nam hic datur vtilis,quia titulus erat validus:ergo si nō erat validus,vt in casibus §.illius debet dari directa: & hoc tenuit ibi gl.itē directa datur cōtra illum qui tenet pro hærede, vel pro possessore,sed qñ titulus est nullus,habetur pro non titulo:& sic tenet pro hærede vel pro possessore:ergo debet teneri directa.Nō sic,qñ titulus est validus,& ꝓpter aliam causam datur:cùm actio tunc detur vtilis,nō directa. Postea glo. recolligit distinctionē sicut alia gl.præcedens:sed ego clarius collegi s.nam aut titulus est nullus: & teneī directa. §. vt in omnibus. aut est validus, & tunc si habetur in re particulari hæreditatis,nō diceretur hæc actio vtilis,dño directa. vt in fi. gl.si verò habetur in vniuersitate.i.in hæreditate tota,vel quota:tunc distingue,aut erat sciens hæreditatem ad aliū pertine re,& indistinctè tenetur vtili.vt in hoc §.sciens.aut erat bonæ fidei:& tunc aut emit à fisco.& idem vt in seq.§.& hoc in priuilegium fisci:ne teneatur ad pretium:vt ibi dicit glo. aut habet titulum ab alio quàm à fisco:& tunc aut ab vxore quæ dedit in dotē:& idem,vt maritus non teneaī hac actione vtili,vt in seq.ver.apd Marcellū.aut ab illo,& tūc distingue vt in tex. prędce.sed alia distinctio in l.sed & si lege.§.itē si rem. nō habet locū,hoc casu,sed quādo vendita fuit res particularis:vt s. dixi.

1 §.Hæredem. † Casus huius §.variatur multis modis vt in gl.ideo est difficilis secundū Bart. & secundū vltimā lectu.quam ipse tenet.h.d.hæres possessoris cū ti.potest vtili actione cōueniri,eo casu quo defunctus poterat:vt in tex.præced. Et etiam directa,qñ defunctus sine titulo possidebat.h.d. In tex.ibi,hæredem autē.dic scilicet illius, de quo dictū est s.scilicet ꝙ habebat titulū in ipsa hæreditate, & sic tenebitur vtili secundū diffinitionē,de qua s.nā eo modo tenebiī hæres eius,si ille decesīt, antequā cōueniretur.Videbatur contrariū,quia ipse hæres habet alium titulū ex persona sua:quia est verus hæres vltra titulū,quē habet ex persona defuncti,puta,emptionis:vnde videbaī hanc actionem nō dari. Contrarium tñ est,quia iste tit.quē habet ex propria psona cū sit vniuersalis,nō excludit petitionē hæreditatis.in §.Neratiº. cum facit ipsum hæredē haberi pro eadē persona cū defuncto. In tex.ibi,hæreditatis petitionem teneri:dic scilicet vtili.

2 ☞ *Possidens alieno nomine si conueniatur rei uendicatione proprio nomine:quia habet facultatem restituendi,& nominat alium in iudicio,quomodo debeat procedi.*

1 §.Si quis absentis. † Qui alieno nomine possidet non potest proprio nomine conueniri hac actione durante voluntate illius: vel si de hoc dubitatur:sed si cōtradicit,tunc tenetur proprio nomine tanquàm prædo.h.d.& est bonus casus secundum Bart. & addeī titu.j.
2 l.pe.cum glo.in fi. & est satis nouus casus. †Oppo.cōtra primum casum:ꝙ licet possideat alieno nomine, tamen possit cō ueniri suo proprio nomine:quia habet facultatem restituendi vt in l.officium.j.de rei ven.& si nominat alium in iudicio,debet procedi secundūformam.l.ij.C.vbi in rem actio.Solu.dicit glo.quæ incip.qui possidet,ꝙ aliud in rei vēdicatione sufficit possessio, vel detentio rei simplicis,vt teneatur rei vendi. etiam non suo nomine,quia facultatem habet restituendi:sed in petitione hæreditatis non sufficit simplex detentio,sed debet esse possessio qualificata pro hærede, vel pro possessore:licet possit dici, ꝙ possideat, ideo posset conueniri rei vēdicatione suo nomine, sed petitione hæreditatis,non:sed nomine illius pro quo possidet. Et ex his apparet, an procedatur secundum formam l.
a ij.C.vbi in rem act.Nam Bart.sentit hic,ꝙ sic,si nominat[a] illū in iudicio,sed Bart.dicebat quòd si conueniatur nomine proprio,non proceditur secundum illam l.quia nō tenet libellus, vt hic:sed si conuenitur nomine absentis:tunc secus, vt in illa l.& sic patet,an habeat locum in eo qui conueniī actione mixta,vt est petitio hæreditatis,cum loquatur in eo qui simplici actione,vt rei vendicatione conueniretur.

1 §.Non solum. † Ille qui non possidet,nec quasi possidet aliquid hæreditariū, adhuc potest hac actione conueniri,si sponte se offerat,& iudicium suscipiat.h.d.facit.j.de rei vendi.l.is qui se obtulit.& per hoc limitaī.§.is aūt.cōtra ea.l. & gl.tenet hic, ꝙ teneī vtili,nō directa, sicut ille qui dolo desijt possidere.vt l.electio.§.si is.j.de noxa.

2 ☞ *Qui desinit dolo possidere,si soluat æstimationem,an & quando liberetur possessor.*

1 §.Item si quis. † Qui dolo desijt possidere, perinde teneī hac actione, acsi possideret: sed si possessor possessionem restituat,ipse liberatur,quia non potest conueniri, nisi vt codemnetur ad pretium loco interesse: sed nunc nō interest,postquam actor habet possessionem:sed econuersò si ipse soluat pretium,condemnatus, non liberatur possessor:quia non tenetur loco interesse, sed pro rebus quas possidet:ideo licet cesset interesse, quia tamen non cessat dominium,vel quasi,non prohibetur hæc actio dari contra possessorem ad ipsas res.h.d. & semper allegatur in vna materia difficili,quam tangit hic glo.formando tres oppo. sed plenissimè expeditur per Bar.in l.nostra. In tex.ibi:hæreditatis petitione tenebitur.ſ.vtili.vt l.electio.§.si is.j.de noxa.& condēnatur ad pretium loco interesse,non ad res,quas restituere nō potest:vel dic etiam ad res,sed fit executio in æstimatione offi cio iudicis,& in pœnam dolosi. In text. a ibi:sed si alius,subaudi, in quē transtulit: nam & ipse teneī hac actione: sed an vno soluēte,vel restituente, alter libereī? dic, vt sequit. In text.ibi,paratus sit, dic not. ꝙ hoc solū videī sufficere, vt liberetur dolosus,vt ille offerat se paratū, & suscipiat iudicii super rebus:tamē clarius est quādo restituit, vel offert se paratum restituere:vt j.sequitur.In tex.ibi: nihil petētis interest:dic vt ga res aliquæ fuerūt deterioratæ quæ nō fuissent, si nō desijsset dolo possidere:nā nō liberabit, nisi refundat deteriorationē:facit l.si cū dies.in fi.cum l.seq.j.de ar.Ex isto §.colligе tria dicta.Primū vsq; ibi:[sed si aliqui.]Secundū ibi: [sed si is.]& ista duo habent difficultatē.Tertium vsq; in fi.& istud habet difficultatē,super quo sunt signata cōtraria. gl. & Bart. facit longam distinctionem.in d.l.quoties.j. si fa.fur.fe.dica.

2 †Oppo.ergo primò,ꝙ doloso soluente æstimationem libere tur possessor: vt l. de illo.in fi.cum seq.j.de noxa. cum allegatis in gl.dic melius quam gl.ꝙ ibi contra vtrunque cōpetebat actio ad quantitatem loco interesse,meritò vno soluēte alter liberatur:quia desinit interesse:hic verò cōtra dolosum ad quātitatē,& contra possessorem ad ipsas res:vnde cessat ratio prędicta. Itē secunda gl.opp.de l.quod dicimus.j.quod me.caus. & soluit eodē modo. Itē tertiò de.l.illicitè.j. de reb.eo. ad idē. So.ibi qui desijt possidere soluit æstimationē,tanquā pretium rei,& sic censeī non vendita:meritò non potest repeti res,quia fuit in culpa,nō in dolo,nō adhibendo decretū iudicis: hic soluit ratione doli,& sic ratione pœnæ respectu soluētis, licet respectu recipiētis loco interesse, & potuit soluere per iuramentum in litem, quod daī cōtra dolosum:vnde nō resultat noua emptio,vt libereturpossessor. Quartò & vlt. opp.de d.l.quoties.§.planè.dic ꝙ p illā l.limitaī,& declaraī,qā hic dicit,& habet locū qñ possessor nō habebat regressum de euictione cōtra dolo desinentē possidere:vt ga nō habuit ab eo causam, vel habuit cām lucratiuā,vel onerosam,cū pacto,ꝙ nō teneret de euictione:si aūt tenebiī,tūc aut solutio facta per dolosum liberaret possessorē ope exceptionis:qa si nō liberaret haberet regressum cōtra eū,& sic bis cogeret soluere. Hæc est vera,sed alij aliter soluūt:vt habeī in gl.in ver.vel dic sec⁹,si nō teneī: cętera vide p Bar.in d.l.quoties.vbi distinguit quatuor casus, aut dolosus fuit cōuentus,& exactus rōne doli:aut conuētus, & non exactus:aut ecōuersò exactus,& nō cōuentus,aut nec cōuentus,nec exactus:quod dic,vt ibi per Cy.in l.j.C.de cond.fur.

2 ☞ *Hæc actio datur contra possidentem pretia rerum hæreditariarū uel debita exacta à debitoribus hæreditariis.*

3 *Item datur contra habentem actionem occasione rerum hæreditariarum: ut teneatur cedere,si erat bonæfidei possessor:non in plus.*

4 *Si quis agit contra debitorem in diem,uel sub conditione, & repellit actorem exceptione,absoluitur reus ab instantia iudicij, & actor condemnatur in expensis: & si non opposuit,quando debeat reus condemnari, ut soluat? & quando,ut caueat? & num.5.*

5 *Pactum incontinenti appositum quid sit? & qualiter dicatur inesse contractui? & quid operetur?*

6 *Potest quis uendere rem quam non possidet.*

Venditor non potest petere pretium antequam tradat rem:quòd tamen possit eam cedere,si est possessor bonæ fidei.

1 § Item a debitore. † Hæc actio datur contra debitorem hęreditarium contēdentem se esse hæredem,siue sit debitor ex contractu vel quasi,siue ex delicto vel quasi: sed tunc etiam si non contendat se hæredē, tanquā cōtra prędonē:& si erat debitor in diē vel sub conditione cōdemnaī,si tēpore sententiæ ferēdę dies,vel cōditio extiterat,aliàs cogeī cauere de soluēdo adueniente die,vel cōditione. Diciī aūt debitor hæreditarius siue erat debitor de functi,siue post mortē eius incipit esse debitor facēte hęreditate ex contractu celebrato cū seruo hęreditario:sed si post aditā hęreditatē cū vero hærede,nō est hæreditarius debitor,sed hęredis:ideo cōtra ipsum hæc actio nō datur.h.d.Primò cum ll. seq.vsq; ad §.sed & his.iuncto §.nō solum.qui postea sequit.&
2 etiā §.idē scribit patronū.in l.quod si in diē. † Itē datur hæc actio cōtra possidentē pretia rerū hæreditariarū,vel debita exacta à debitoribus hęreditariis,licet dicta pretia,vel debita exacta ex rebus hæreditariis. Hoc secundo daī,† & cōtra habentē

Universidad de Pesquisa
Biblioteca

a ¶ §. qui ita. adde Ang. hic & Imo. in d. §. qui ita. doc. in l. lecta. ff. si cer. pet. & Ale. quē vide, pro declaratione qñ pactū dicat̄ incōtinenti appositū? in l. iurisgē. §. quinimo. in prin. ff. de pac. Frā. cut.

b ¶ Repertæ. Adde tex. & ibi Aure. in l. si de meo. §. j. de acq. poss. & ideo scīm Ang. ibi tales res debent poni in inuentario. & dicit Bal. hic. Franc. Curt.

actionem occasione rerū hereditariarū, vt teneat cedere, si erat bonæ fidei possessor, non in plus. Hoc tertio, & vltimo vsq; ad l. q; si possessor. & hoc tanq; cōtra ius possessoris, de quo ponit exempla in §. Iul. & in §. itē Iulianus ait. qđ aliās idem Iulian. scribit. omisso. §. idē scribit. qui potius cōcernit primā partē. † No. l. q; si in diem. 4 nā nescio meliorē tex. in iure, si agatur cōtra debitorē, qui est obligatus in diem, vel sub cōditione ante euentū diei, vel cōditionis: nā debes scire, q; ipse debitor pōt agētem repellere, tanq; nulliter agat qñ erat debitor sub conditione, vel malè agat, qñ ante diem opponeret hanc exceptionē: & tunc ipse absolueret ab instantia iudicij, & sic actor cōdemnabitur ad expēsas. l. bouē. §. si sub cōditione. j.

5 de edic. & etiā duplicabunt̄ inducīæ: vt hīc in gl. † Sed oppono, q; non opposuit, & processum est in causa: nūc vult opponere: opponitur ei, q; nō potest amplius opponere, quia lapsi sunt termini, quæ erunt partes iudicis, an debeat absoluere, vel cōdemnare? Iste est casus huius. l. quia primo dicit, q; non debet condēnare: postea distinguit, q; si tpe snīæ extiterat dies, vel cōditio, bene condēnaretur: sed si nō extiterat, nō condemnaret, vt soluat: sed condēnaretur vt caueat de soluēdo adueniēte die vel conditione. Hoc tamen intellige, quando dies vel conditio fuerunt appositæ in principio cōtractus debiti: sed si debitum fuit contractum purè & postea fuit appositus dies, vel conditio: quo casu actor habeat actionem, sed potest repelli per exceptionem, postquam debitor non opposuit eam, condemnabitur reus: per ea quæ habentur & no. in l. si vnus. §. pactus. in gl. in opponendo. ff. de pact. & ista fuerunt verba Bar. C. de proba.

2 l. excep. & l. eum qui. §. qui ita [a]. ff. de verb. obli. qui dicit nunc intelligis tu, qui nunquam intellexisti, quid est dicere pactum incontinenti appositum, & quid operatur: quia elidit actionē, & substantiam eius: vt iudex non possit ferre sententiam, nisi secundum qualitatem sibi additam, per pactum: & hoc est dicere, quòd ineſt. Sed si ex interuallo, non ineſt: & sic nō suspendit substantiam actionis, & posito, quòd sit notoria iudici, si pars non opponit, nil operatur, imo condēnabitur perinde, acsi non interueniſſet pactum: & ex his apparet q; glo. hīc nō bene soluit contrariū: quia non potuit hoc agi ante diem, vel conditionem, licet soluat pluribus modis. Tu dic esse verū, si fuisset opposita exceptio: sed hoc debet intelligi, qñ non fuit opposita &

6 cessat omne contrarium, & vide Bar. in locis prælle. † Item no. in ver. item Iulianus ait. q; potest quis vendere rem, quā nō possidet: in aliquibus tñ locis sunt statuta in contrarium. Item q; licet venditor non pōt petere pretium, antequam tradat rem vt l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. potest tamen eam cedere. & intellige istos tex. in §. Iulia. cum seq. & §. idem Iulia. scribit. in possessore bonę fidei, qui liberatur cendendo actionem, quā habet: sed si esset malæ fidei non liberatur: vt l. nec vllam. §. pe. ff. eo. cæteræ glo. quæ sunt hīc, tendunt ad declarationē literæ.

LEX XIX.

1 QVod si possessor. † Bonæ fidei possessor hæreditatis, q; denuo soluit legata quæ non valent, potest ea repetere ab illis, quibus soluit per cōdictionem indebiti, etiam si sibi non prouidit de cautione, quæ solet præstari euicta hæreditate legata hæredi, si iustam habuit causam: quia nulla iis erat sibi mota, vel sperabatur moueri. Potest etiam recuperare vero hæredi, retinendo res hæreditarias, & quousq; recuperet, id quod soluit: & tunc verus hęres repetet ab illis, quibus solutum est: vt. ff. de condicti. indeb. l. ij. §. j. cum legibus sequen. & hoc, quando soluit de suo dictus possessor: sed si soluit de rebus hæreditarijs, sufficit quòd cedat vero hæredi actiones quas habet ad repetendum: vt in §. præcedenti.

LEX XX.

1 ITem videndum. † Malæ fidei possessor tenetur de improuidentia, sed bonæ fidei non. hoc dicit & sic nota, q; bona fides præualeat leuem culpam, secundū Bald.

2 ☞ *In iudicio uniuersali, puta, hæreditatis si tempore sententiæ reus non possidet, iudex declarabit actorem esse hæredem, & absoluet reum: & si postea incipiat possidere, fiet executio contra eum, licet fuerit absolutus.*

1 §. Si quis eum. † In vniuersali iudicio tēpus sententiæ inspicitur, vt si tūc reus possidebat, cō demnetur, licet tēpore lit. contest. nō possederat. h. d. certè idē in iudicio non vniuersali: vt ff. de rei ven. l. sinautem. in princi. sufficit enim q; tempore lit. contesta. actor habuit actionē, vel ius agendi: licet reus nō possideret: quia istud q; possessor con demnetur non venit iure actionis, sed officio iudicis: vt §. eo. l. licet minimam. & sic sufficit q; ante sententiam reperiatur possidere: nō sic si actor nō habebat ius, sed superuenit post litem contest. nam tūc reus absoluit̄, & nouo iudicio opus est. l. non potest videri. §. de iudi. de iure autē cano. dic vt in c. abbate. de re iudic. lib. vj. vbi distinguitur, an actor egit expressa causa: quia tūc nō erat vera: & tunc nō sufficit q; superueniat post litem contest. an verò causa non expressa & tunc sufficit, & fuit decisio Inn. quarti de æquitate potius quàm de rigore: quia legistæ de illa decisione truffantur: vt no. Cy. in l. j. C. de alie. iu. & facit §. eod. l. quod si in diem. §. j. & loquitur hīc, qñ non fuit interrogatus an possideret: & qñ nō opposuit exceptio. q; nō possidebat, quia tūc nō fuisset vlterius admissus, cū ista actio requirat ius esse actoris tēpore litis contesta. & reum possidere pro possessore: & hīc deficiebat hoc secundum. † Sed pone, q; nec tempore sententiæ possidebat: quæ erūt partes iudicis, si actor probauit se hæredem? dic q; declarabit ipsum hæredē, & absoluet eum si postea incipiat possidere, fiat executio contra eum, licet fuerit absolutus, vt singulariter not. in l. si â te. §. j. ff. de excep. rei iud. quæ incipit, si fundum.

2 ☞ *Quæ res dicantur hereditariæ, quantū ad hoc ut veniant in hac actione? et nu. 3.*
3 *Commodatarius uel depositarius si cadit à detentatione rei commodatæ, uel depositæ pro recuperatione non habet aliquam actionem, sed officium iudicis, nec habet interdictam possessionem.*
4 *Vsucapio uel præscriptio si est cœpta per defunctum, & completa per hæredē, tunc non datur hæredi hæc actio ad talem rem usucapiam uel præscriptam, sed potest eam uendicare propria sua actione. & nu. 5.*
5 *Ex superueniēti iure efficitur hæres deterioris cōditionis quantū ad hoc ut desinat habere hāc actionē, quād o acquirit aliam fortiorē quā potest suo nomine intētare.*
Vsucapione uel præscriptione completa, desinit quis habere Publicianam.
6 *Res quarum dominium acquiritur hæredi, nō ueniunt in hac actione cum habeat pro priam actionem, & quid si illam habuit à defuncto?*
7 *Feudum uel emphyteusis, quando ueniant in hac actione?*
8 *Feuda an ueniant in fideicommisso uniuersali? remissiue.*

1 §. Nunc videamus. † In hac actione veniunt nō solùm bona hęreditaria: sed etiam non hæreditaria, quæ tamen fuerūt in hæreditate reperta: quorum periculum pertinebat ad defunctū: siue pro eis re cuperandis defunctus haberet aliquam actionem, siue nō: sed illa quorum dominium nunquā fuit defuncti, nec hæreditatis iacētis: sed fuit acquisitum hæredi post mortem defuncti, licet ex titulo & possessione defuncti seu eis mediantibus non veniunt in hac actione, sed possunt per hæredem vendicari propria actione. h. d. vsque ad §. veniunt. & hic incipit tertia pars principalis huius tit. vt in gl. j. quę ponit diuisionem tit. quam posui super rub. † In ext. ibi, [hęreditariæ.] dic propriè, dicūt hæreditatem quorum dominium fuit penes defunctum, siue quasi dominium, si eas præscribebat vel vsucapiebat: nam ante vsucapionem vel præscriptionem completam habebat quasi dominium, ratione cuius habebat Publicianā: & eodem modo hæres eius, vltra Publicianam habet petitionem hæredita tis, vt j. l. proxi. post prin. ibi sicut illi quorum nomine Publiciana cōpetit &c. sed aliæ res in quibus nec defunctus nec hæreditas iacens habuit dominium, vel quasi, non dicuntur hæ

b reditariæ, sed in hæreditate repertæ [b]: vt sunt res defuncto pignoratæ, in quibus defunctus habebat ius hypothecæ: & sic specialem actionem, scilicet hypothecariam, ad ipsas recuperandas: eodem modo hęres habet non solùm hypothecariam

3 sed etiam hāc actionem: vt hic. † Item res commodatæ & depositæ in quibus defunctus nullum ius habebat, nec etiā possessionem, sed detentationem, ratione cuius non habebat aliquam actionem, ad ipsas recuperandas, si cadebat ab ipsa detentatione, dicit tamen gl. q; habebat officium iudicis: quam tene

tene men ti, super ver. facilè. & idē no. in l. Aquilius regulus. j. de dona. q; si in tali turbatur detētatione, nō habet interdictū vti possi. quod dat possessori, quia ipse nō est possessor, sed detentator: vnde habet officiū iudicis, de hoc vide in l. cum manifestissimi. §. sed cum in secūda. C. de fur. & in l. & ideo. §. Neratius. j. de cōdi. fur. vnde eodē modo hær es habet hanc actionem, vltra officiū iudicis: quia periculū pertinebat ad defunctum, & sic ad hæredem, si fuit in culpa, lata &c. vt in depositio vel leuissima, si res perderetur. sed si periculū ad defunctū vel hæredē non pertinet: quia de nulla culpa teneť, nō venirēt istę

4 res in actione, quia non interesset hæredis eas repetere. † In tex. ibi, [q; pro emptore.] dic, q; iste est not. ver. & Bald. me audiēte ipsum multū notabat: nā patet per ipsum q; si defunctus possidebat rem aliquā alienā titulo, & bona fide, & sic ipm vsucapiebat vel pscribebat, & mortu' est anteq; prescriptionē cō pleuerit: certū est, q; si ante aditā hæreditatē hęreditas iacēs cō pleať: vt l. cœptā. j. de vsuc. talis res veniret in hac actione: q; esset hæreditaria: sed si post aditā hæreditatē p verbū, [hęredē] cōpleať vsucapio, vel pscriptio, dominiū acquiriť hæredi: non hæreditati: vnde nō pōt dici hæreditaria, nec censeť in hæreditate reperta: quantū ad hoc, vt deť hæc actio, imò nō dať: sed potest eā vendicare propria sua actione, nec pōt sibi obijci exceptio, quæ posset obijci, si ageret peti. hæredi. puta, quo titulo possideret ille, cōtra quē ageret: ideo desinet habere pet. hære.

5 quā prius habebat, anteq; cōpleret prescriptionē. † Et sic not. mirabile, q; ex superuenienti iure efficiť deterioris cōditionis, quantū ad hoc vt desinat habere hanc actionē, qñ acquirit aliā fortiorē: quā pōt suo nomine intentare: & ex hoc sequitur q; cōpleta vsucapione, vel prescriptione, desinit quis habere Publicianā: quia illa datur ante vsucapionē completam, ratione quasi dominij: sed post completam, habet verum dominium: & sic cessat quasi dominium, & habet rei vēdicationē: & sic cessat publiciana: si eā haberet publicianā, veniret in hac actione: vt §. in ver. sicut ille. & tamen hic dicit contrarium: sed quidam dixerunt dari publicianam vnà cum rei vend. quod est

6 falsum, & ista est magna declaratio ad titulum de publiciana. † Not. etiam q; res quarum dominium acquiriť hæredi, non veniunt in hac actione, cum habeāt propriam actionem: tamē si illa actio non esset propria, quia habuisset eā à defuncto, illa non excluderet hanc actionē: vt patet ex his, quæ §. dixi quādo dominium fuit penes defunctū, vel hæreditatem iacentē: nam penes hæredem est, & habet rei vēdi. & etiam petit. hære. quia illa rei vendicatio, non est propria, sed habita à defuncto. Sed dubium erat hic, quia acquisiuit hoc dominiū ex titulo & possessione defuncti, ideo videbatur quòd in hac actione veniret: sed dic, quòd ista extinguiť acquisito dominio: & hoc probat iste text.

7 qui est satis subtilis. † Hic est vna glo. quæ semper allegatur

a an feuda veniant [a] in hac actione? & videtur distinguere inter filium, & agnatū: cuius rei gratia, sciendum est, q; in feudo veteri, seu antiquo si quis decesserit relictis filijs, licet filij veniāt ad feudum ex propria persona ipsorū, non ex persona patris: tamen non possunt feudum habere, nisi etiam agnoscant hæreditatem patris. Sed si moritur sine liberis relictis agnatis, veniunt agnati ex propria persona etiā si repudiant hæreditatē defuncti, vt in vsi. feu. in tit. agnat. vel si. Vult ergo ista gl. dicere q; primo casu filius intentando pet. hære. pro hæreditate patterna videať intentare etiā pro feudo quod habere non potest sine hęreditate, quasi censeatur res hæreditaria. sed secundo casu si agnatus peteret hæreditatē defuncti, in hoc nō venit feudum, quod habere potest sine hæreditate quasi nō sit hęreditarium, nec in hæreditate repertū. Dominus Cy. in quibusdā additionibus tenuit, q; nec in primo casu veniat feudū: quia licet non possit haberi sine hæreditate, tamē non habet tanquā ab hærede sed tanquā à filio, quod patet: quia possent esse plures hæredes extranei vnà cum filio, & sic filius nō haberet nisi partem hæreditatis. & tamen acceptando illā, habebit totū feudum, quod ad extraneos nō trāsit. vt l. iurisiur. §. si liberi. j. de ope. lib. Ange. tenet glo. simpliciter, quia licet feudum non sit res hæreditaria, negari non potest, quin sit in hæreditate repertum. ergo &c. vt in hac l. & non tantum. & vide quod no. in l. liberti liberte ff. C. de ope. lib. & ista trahunt̄ etiam ad emphyteusim. † Sed an feuda veniāt in fideicō. vniuersali, si grauatus est

8 hæres restituere hæreditatem: & sic, an vi a deantur de hæreditate? vide per Dyn. & per Bar. in l. j. in prin. j. ad Treb. & Bart. C. de fideicom. l. cum virum.

a ¶ An feuda veniant. Adde qđ And. de iser. in c. j. §. & olim. col. ij. de suc. feu. tenet opin. gl. & ibi Bal. in iij. co. & in c. j. in prin. an ag. vel fil. & ibi Bald. in v. col. & vide eundem Bal. in l. qui se patris. C. vnde lf. & de ęphyteusi ecclesiastica, q; nō veniat, vide per d. Alex. de imo. in cōsil. xcj. col. pe. ver. nō obstat. in j. vol. & ibi ęt habes q; agenti petitiōe hæreditatis nō obstat exceptio de iure tertij alle. l. si res alie. ī. ad Trebe. & adde Pet. de anc. in cle. ij. de iur. pat. & Angel. are. in §. actionum. instit. de actio. Fran. cur.

2 ☞ *Verus hæres post restitutum sibi prædium cui debebatur seruitus, si prohibetur uti seruitute, habebit confessoriam.*

LEX XXI.

1 ITem non tantum. §. Veniunt. † In hac actiōe veniunt etiā res, pro quibus defunctus non habebat actionē, licet haberet retentionē vel exceptionē. Itē si culpa possessoris res pereunt, siue sit bonę fidei siue malę fidei, teneť ad æstimationem: intellige bonæ fidei, scilicet verè, tamē malę fidei fictè: q; mota erat controuersia. Itē seruitutes debitæ prædijs hæreditarijs in hac actione non veniunt: quia in eis non cadit restitutio. h. d. vsq; in fi. Ad primū dictū vt intelligas vide l. sed & si possessori. in prin. ff. de iureiur. Oppo. contra primum dictū, q; per ipsum videtur, q; melior sit conditio hæredis, quā defuncti: quia defunctus nō poterat agere virtute iuramēti, & tamē hęres pōt hac actione. gl. q; hæc inci. sed nōne. soluit, q; defunctus nō potuit agere, nec indiguit: quia tempore mortis suæ tenebat, & possidebat rem, quā iurauerat nō esse petitoris: sed hic hæres nō potest agere: quia indiget, cum non possideat: quia alius occupauit. Vnde pōt agere, vt reponatur in hæreditate, sicut erat penes defunctū: quia iustū est cū occupator nō habet ius, reponať in hęreditate: quę ratio cessat in defuncto. Itē opp. in gl. quæ inci. malè. q; seruitutes veniant

2 in hac actione: vt l. j. §. q; autē ait. j. quo. leg. † Solu. secundū gl. ibi, qñ seruitus erat debita à prædio hæreditario hęredi. prædio possessoris, & ipse possessor occupauit, ppria authoritate, vnde debet restituere per illud interdictū: hic loquit̄ econuerso qñ seruitus dicebať debita à prædio possessoris prædio hęreditario, quo casu venit in hac actione: nā sufficit q; vero hęredi restituať prędiū, cui debebať, quo facto si prohibeať vti seruitute, habebit actionē confessoriā, & illa sibi sufficit, nec alia restitutio cadit, vt in litera. Sed cōtra in seq. gl. qa licet nō cadat vera restitutio, qa est ius incorporale: cadit tñ ficta, quæ fit per patientiā, quæ pro traditione habeť. vt j. de vsufr. l. iiij. §. dare. Sol. si ista patiēt̄ia nō petať & tunc incipit competere actio cō fessoria, quæ acquiriť hæredi ex prohibitione facta sibi, nec vnquam fuit hæreditaria: quia nec defuncti, nec hæreditatis: hoc vult dicere gl. dum dicit, quia actio ex præsenti prohibitione hęredi facta, nascitur. vt in §. quòd si pro emptore. ff. ea. l.

2 ☞ *Occupans aliquod beneficium uel prælaturam indebitè, si emit aliquam rem necessariam prælaturæ, uel beneficio, uerus prælatus tenetur ratam habere emptionem, & refundere pretium, si intrusus soluit de suo: & quid si soluit de bonis prælaturæ?*

LEX XXII.

1 ITem veniunt. † In hac actiōe veniūt res emptę nomine hęreditatis per possessorē etiā malæ fidei, si erant hæreditati necessariæ: & si fuerunt emptæ de pecunia possessoris, restituūtur ei: sed si non erant necessariæ non veniunt: sed venit restituendum pretium, si fuit de pecunia hæreditaria solutum. h. d. & loquitur secundum glo. etiā in malæ fidei possessore: quia si esset bonę fidei, licet non esset hæreditati necessaria, restituenda esset vero hęredi, & emens non teneretur restituere pretium, licet de hęreditate soluisset: quia non tenetur vltra, quàm sit locupletior, & hoc vult glo. videbatur autē hic contrarium: quia istę res non videbantur esse hęreditarię quia nunquam fuerunt defuncti, & dic quòd fuerunt acquisitæ hęreditati, cuius nomine fuerunt emptæ: & sic poterunt dici hæ

2 reditariæ. † Et not. hic optimum arg. secundum Bal. quòd si aliquis occupat aliquod beneficiū, vel prelaturā indebitè: & emit aliquā rē necessariā prælaturę vel beneficio, q; verus prelatus tenetur ratā habere emptionem, & refundere pretiū si in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Valent. Adde quòd Do. de sancto Gem. i c. alienationis. xij. q. ij. tenet indistictè, q̃ nõ valeãt siue sint factæ iustè, siue iniustè &: si ue inutiliter, & siue vtiliter. & idem tenet Abb. in c. gratum. in si extra de offic. deleg. Ioan. Inn. in ca. nihil. de elect. Franci. Curt.

trusus soluit de suo: & econuerso ipse intrusus non põt, si sibi auferretur prælatura rem illam retinere, & refundere pretiũ, si soluit de bonis prælaturæ: qa verus prælatus põt ei inuito auferre: vt hîc. & oĩno vide q̃ no. Bar. in l. Impera. §. fi. ff. de leg. ij.

2 ☞ *Possessor malæfidei 'si uendidit rem hereditariam cum iusta causa, quòd non posit uerus hæres repetere nisi pretium: nisi fuerit in culpa.*

3 *Venditiones factæ per prælatum intrusum qui nullum ius habebat in beneficio ex iusta causa utili ipsi prælaturæ, ita quòd si fuissent factæ à uero prælato ualerent, & non retractarentur, similiter ualent.*

1 §. Simili modo. † Si per possessorem malæfidei vẽdatur res hereditaria sine iusta causa, potest ab eo repeti res cum fructibus: hoc primo, supple, si verè hæres hoc vult, aliãs posset repetere pretium perceptum: vt ff. eo. l. pe. §. j. ibi dum dicit, vt sit in arbitrio petitoris, &c. pre
2 tium succedit loco rei in vniuersalibus. † Si vero vendiderit cũ iusta causa, nõ potest verus hæres repetere nisi pretium. hoc secundo. Et gl. intelligit, scilicet verum pretiũ, si fortè fuisset vendita minus quàm valeat. Tu dic, quòd si non fuit in culpa, quia non potuit plus vendere, nõ repetitur nisi pretium perceptum:
3 vt ff. eo. l. in æstimationibus. in fi. † Et no. singulariter istum §. quod venditiones factę per prelatum intrusum, qui nullum ius habet in beneficio, si sunt factę ex iusta causa vtili ipsi prælaturę, ita q̃ si fuissent factę à vero prelato, valerent, & nõ retractarentur simpliciter, valent[a], & nõ retractanẽ, licet sint factę à falso prelato, qui non habebat administrationem, nec potestatem alienandi: vnde videbatur, quòd possent retractari. arg. eorum quę no. ff. de iureiu. l. iusiurandum quod ex conuentione. §. j. in glo. quæ inci. sic ergo not. tamen secus est: quia pro vtilitate beneficij censetur habere administrationẽ, vt hîc patet: quod per etuo tene menti. Sed si essent factæ sine causa, vel vtilitate beneficij, retractarentur, si verus prælatus vult: sed si magis expediret non retractare, sed repetere pretium, quia esset bene vendita, & magno pretio, posset prælatus vel eccles̃ia eligere, quod sibi magis placeret. facit quod not. Archi. xij. q. ij. alienationis. In text. ibi: non amplius venire quam pretium. id est quam id quod superest ex pretio soluto ære hereditario: si enim nihil superesset, nihil teneretur reddere. Opp. pro declaratione glo. q̃ procedat iste §. nã aut iste possessor, qui vendidit erat bonæfidei, & non procedit primum dictum, quòd ab eo repeti possit res vendita cum fructibus, quia non tenetur vltra quam facere possit: sed ipse non potest restituere, nisi pretium: aut loquitur in malęfidei possessore: & tunc non procedit vltimum dictum, quia ille potest conueniri ad rem venditam cum fructibus. vt ff. ea. l. in fin. in versi. cęterum. Solu. intellige totum. §. in malęfidei possessore: & tunc primum dictum procedit clarè, cum suppletione tamen, quam dixi. Ad secundum dictum, respondeatur ad contrarium, quòd procederet si sine iusta causa vẽdidisset. ita debet intelligi. §. cęterum. sed quando ex iusta, & necessaria causa, loquitur hîc q̃ non possint ab eo repeti, & respectu fructuum, sed solum pretium. & glo. intelligit quando res vendita onerabat hereditatem, quia erat magis sumptuosa quam lucrosa. Tu dic etiam, si non onerabat, quia nec erat alia, quę commodius posset vendi pro exoluendo ęre alieno.

2 ☞ *Fructus post aditam hæreditatem per hæredem percepti: non ueniunt in fideicommisso uniuersali, si hæres fuit grauatus ad restituendum, quod ad eum peruenerit ex hæreditate.*

3 *Fructus industriales à bonæfidei possessore percepti, non ueniunt in rei uendicatione, sed in hac actione sic.*

4 *Possessor bonæfidei quo iure tenetur restituere fructus?*

5 *Rei uendicatio quæ datur pro re: & rei uendicatio quæ datur pro fructibus tam industrialibus, quam naturalibus, non est una & eadem: sed in petitione hæreditatis una, & eadem actio potest proponi, pro rebus & fructibus.*

6 *Actione sublata ad rem, puta, per præscriptionẽ, an etiam sit sublata actio, ad fructus?*

1 §. Item non solùm. † In hac actione veniunt non solum ea quæ erant in hæreditate tempore mortis, sed etiam illa quæ post mortem superuenerunt, quia augent hæreditatem, & hoc si antequam adeatur: sed si post aditam, veniunt, si procedunt ex rebus hæreditarijs, vt sunt fructus, & partus ancillarum secus si extrinsecus aliunde, quia non est hereditarium, sed hæredis. h. d. v. sque ad §. cum prędiximus. In tex. ibi. [& si qua postea augmẽta hæreditat accesserũt:] dic, f. iacẽti, & anteq̃ adeatur, licet post eã aditam nõ accedunt hereditati, sed hæredi, quia desinit esse hereditas postquã adita est: & tũc quid iuris sit, statim sequitur in verb. [sed ea quæ post.] In tex. ibi, fructus aũt. dic q̃ hic exemplificat quod s. dictũ erat, si quidẽ ex ipsa hereditate &c. quia fructus peruenĩunt ex hereditarijs rebus: vnde siue sint percepti
2 ante aditã her. siue post, veniũt in hac actione. † Sed cõtra, qa nõ possunt dici hæreditarij, si post aditã her. sunt percepti, sed heredis: ideo veniũt in fideicõmisso vniuersali, si grauat' fuit heres ad restituendum, quod ad eũ peruenit ex hæreditate: vt ff. de leg. iij. l. his verbis. in prin. Sol. verũ est, si fuerũt percepti per verũ heredẽ, & sic nõ per eũ, sed per possessorẽ hereditatis vnde reputanť hæreditarij, quãtũ ad hoc vt veniãt in hac actione, vt hic, cùm veniãt etiã nõ hereditaria, vt l. præced. in prin.
3 † Pro declaratiõe gl. super ver. [fructus.] quęriť de tribusvel quatuor. Primò cũ sit dare fructus naturales, vt poma: & industriales, vt segetes, & vina, de quibus loquiť iste tex. an sit differentia inter prædictos: videť q̃ sic: quia in rei ven. fit differẽtia: nam bonæfidei possessor efficitur dñs industrialium, sed nõ naturalium. l. Herẽnius. ff. de vsu. & l. qui sic. §. pe. & fi. gl. dicit q̃ hic nõ sit differẽtia, ga siue sint industriales, siue naturales, veniũt in hac actione & augẽt hereditatẽ. Sed quæriť secundò, an bonæfidei possessor hæreditatis faciat fructus suos. Guar. dicit q̃ nõ per istũ tex. etiã industriales ex quo hereditatẽ augẽt: nã hæreditas nõ est eius, ergo fructus sunt de hæreditate postq̃ eam augẽt. Item fundãt se etiã per quasdã ll. quas allegãt. sed gl. determinat cõtrariũ, & respõdet ad istũ §. q̃ licet faciat suos, teneť restituere: & hoc respectu dicunť augere
4 hæredi. postea circa fi. in ver. nec ob. rñdet ad alias ll. alleg. per Guar. nec distinguit inter naturales & industriales: & sic innuit q̃ in oĩbus efficiãt dñs. † Sed tertiò quæriť quo iure teneť restituere? gl. dicit q̃ iure actiõis, s. pet. her. & ĩ hoc est differẽtia inter hanc actionẽ, & rei vẽ. ga in illa nõ veniunt fructus qui fuerunt effecti bonæfidei possessoris, licet eos teneatur restituere, nõ enim datur rei vendic. postquam nõ sunt domini ipsius fundi, sed datur officiũ iudicis de æquitate, si extant fructus: sed si essent consumpti, daretur cõdictio sine causa, quæ est actio personalis. iuxta not. in l. certũ. C. de rei ven. & si non esset effectus dñs, quia essent malæfidei, vel quia essent fructꝰ
5 naturales: tũc possent peti iure actionis si extarent, quia possent vendicari, cùm dñs fundi, sit dñs ipsorum. † Sed tũc quęritur quartò, an vna & eadẽ rei vẽdicatio possit proponi pro re, & pro fructibus: glo. q̃ non, quia sicut sunt res diuersæ, ita & sunt diuersæ actiones: & alia est rei vẽdicatio, quę datur p re: & alia quę datur pro fructibus: non sic in petit. hereditatis. quia cùm ista actio sit vniuersalis, vna & eadem actio potest proponi pro rebus & fructibus. ista gl. subtiliter loquiť, & cõmuniter tenetur: & adde aliam gl. in l. fructibus. ff. de rei vend. quæ
6 idem dicit. Et vide Innoc. extra de restit. spol. c. grauis. † Sed extra gl. quæro, si est ita, q̃ rei vendi. quæ datur pro fructibus, sit diuersa ab illa quæ datur pro re. Pone, possedisti fundum meum tanto tempore q̃ præscripsisti, & hodie completa est præscriptio, nõ possum petere fundum, sed volo petere fructꝰ, quos isto anno vel præterito percepisti, quia illi sunt mei, & habeo rei vendi. diuersam, quæ per vsucapionẽ nõ est sublata in qua requiritur lapsus trienniꝫ: sed hæc nõ tempus tantũ est transactum. Vel pone q̃ erant consumpti, & hic habeo actionem personalem, quę nõ tollitur nisi longissimo tempore, an potero eos petere. Breuiter dic no. q̃ non: quia sublata actione quę competit pro re principali, tollitur altera actio quę cõpetit pro fructibus: quia non esset rationabile, vt sublata principali illa remaneret. C. de vsu. l. eos. in prin. & not. in Spec. de loca. §. nunc verò aliqua. ver. xlj. & C. de præscri. xxx. an. l. cũ notissimi. §. in his & ante. quod not. Bart. in l. sequitur. §. fructus. ff. de vsuca. & quod not. Bar. C. quod met. cau. l. ij.

2 ☞ *Actio particularis si est pœnalis à principio, deuolutur in hanc actionem cum illa natura, seu pœna.*

1 §. Cum prædiximus. † Quã vna actio deuoluit in alterã: intelligit secundùm eius naturã primæuã nõ accidẽtalem. h. d. multũ not. Et hoc etiã vult gl. ff. si cer. pet. l. certi cõdict. in prin. in fi. ij. gl. magnæ

gnæ. & ad hoc semper allegatur iste §. si ergo dedisti damnum Titio in centũ: & postea Titio mortuo hæreditatem occupas, quæ tamen ad me pertinet: & ego intẽtaui peti. heredi. & petij te condemnari ad emendationem illius damni, tu aũt negasti datum, & ego probaui, tunc peto, q̃ condemneris in duplum propter negationẽ: vt l. contra negantẽ. C. ad l. Aquil. tu poteras dicere, q̃ non sis condemnatus: quia illud procederet si intentasset actionem l. Aquiliæ: quæ est illius naturę: sed ego intentaui petit. hæred. quæ non est illius naturę: & si dicat q̃ succedit in locũ illius, quia in causa deuoluitur, quia erat hæreditaria actio. Respondeo, q̃ bene deuoluitur secundum primæuam naturam ipsius quæ est, vt detur in simplũ, nõ secundum
2 accidentalẽ, quæ est vt detur in duplũ, contra negãtem. & hoc dicit gl. in l. ceteri condict. in fi. † Sed si actio particularis esset pœnalis à prin. deuoluereturin hanc actionem, cum illa natura seu pœna. vt in glo. per l. vt tantum. ff. de ser. corru.

2 ☞ *Si debitor ad quantitatem possit etiam pro illa quantitate dare terrenum, tũc lite contestata super pecunia tollitur facultas soluendi terrenum.*

3 *In obligationibus facti, licet succedat obligatio ad interesse post moram, tamẽ debitor habet facultatem soluendi seu præstandi factum quousq̃ potest mora purgari.*

4 *Quid in facultate soluendi ex dispositione testatoris? remissiue: & quòd quãdo unum est in obligatione, & aliud in solutione ex dispositione contrahentium, duret facultas soluendi aliud, quousq̃ lis sit contestata super actione prima. & num. 1.*

1 §. Idem recte. † Quando vnum est in obligatione, & aliud sit in solutiõe ex dispositione legis, durat facultas soluendi aliud, quousq̃ super actione iudicati lis fuerit cõtestata: & ad hoc semper allegatur iste text. sed si esset in solutione, & dispositione contrahentiũ, duraret quousq̃ esset lis contestata, super actione prima: vt l. si quis stipulatus fuerit x. in melle. ff. de sol. ideo dicit † Bar. se consuluisse, cũ
2 quidam se obligasset ad pecuniam cum pacto, q̃ posset soluere terrenum, & sic pecunia est in obligatione, & terrenum in solutione ex dispositione contrahentium, q̃ illa facultas soluendi terrenum tollitur statim quòd lis fuerit contestata super pe
3 cunia: per illam l. si quis stipulatus fuerit x. in melle. † Itẽ cum in obligationiꝫ facti succedat obligatio ad interesse post moram. vt l. si quis ab alio. de re iudi. tamen debitor habet facultatem soluendi seu præstandi factum quousq̃ potest moram purgare: & ista facultas venit ex dispositione legali: videť q̃ durat quousq̃ super actione iudicati lis sit contestata. vt hic: de hoc per eum in l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. de verb.
4 obli. † Si autem competat facultas soluẽdi ex dispositione testatoris, dic vt habetur in l. si quando hęres. de legat. j. & pone casum, quòd seruus tuus dedit damnum Titio in centum. Titius egit actione noxali contra te, tu fuisti condemnatus ad illa centum: sed habebas facultatem dandi seruũ pro noxa, quousq̃ fores iterum conuentus actione iudicati, & lis foret contestata. Titus mortuus est, & tu hæreditatem eius occupasti, quę tamen ad me pertinet, & in ea deuoluitur actio iudicati, qua tenebaris defuncto, egi contra te petitione hæreditatis, & petij te condemnari ad emandationem damni, & lis fuit contest. tu vis dare seruũ pro noxa: ego nolo recipere quia lis fuit contesta. tu dicis quòd non est contestata super actione iudicati, quia non intentaui illam, sed petij pet. hæred. hic dicitur contrarium, q̃ perdita est facultas dandi per contestationẽ factam super petitione hæreditatis, in quã iudicatio fuit trãslata siue transfusa, sicut si foret cõtestata super illa. & dicit glo. q̃ istud alibi non reperitur: & declarat quomodo intelligitur tex. quia quidam dicunt, vsque ad lapsum quadrimestris temporis. glo. dicit quòd imò etiam post durat quousque lis sit contestata super aliqua de istis actionibus, vel iudicati, vel petitione hæreditatis: & verum dicit. Nam vsque quo lapsum est quadrimestre, non potest agi cum detur miserationis gratia condemnato. vt ff. de compen. l. si cum multi. §. cum intra.

2 ☞ *Possessor bonæfidei, qui nullo modo est malæfidei, non tenetur nisi quatenus est locupletior.*

Quòd possessor malæfidei fictè, qui est post motam controuersiam, tenetur etiam ad usuras pecuniarum perceptarum, etiam si res uenditæ sint peremptæ, & num. 8.

3 *Possessor malæfidei uerè tenetur non solum ad res quas habet: sed etiam ad illas quas desijt habere. h. d. in effectu. sed & plura alia continebantur in verbis senatusconsulti, quæ hic non ponuntur: sed de eis fit mentio in prin. §. & deinde in prosecutione tit. in diuersis legibus fit mentio de illis. Et nota, q̃ prima pars verborum senatusconsuti, quę ponitur in §. cum autem. vsque ad §. idem placere. & etiam vltima, quæ ponuntur in §. petita. exponuntur, & glossantur per iureconsultum ab illo §. Ait senatusconsul. vsque ad l. sequẽ. quæ incipit si possessor. in §. ait senatusconsul. Secunda pars, quæ ponitur in ver. idem placere. vsque ad ver. item eos. exponitur & glossatur in illa l. si possessor. §. ait senatusconsul. vsque ad l. sed & si lege. §. quod autem. Tertia pars quæ ponitur in ver. item eos. vique ad ver. eos aũt exponitur & glossatur in illa l. sed & si lege. §. quod autẽ. vsq̃ ad §. consuluit. Quarta pars quæ ponitur in versic. eos autem. quæ loquitur de bonęfidei possessore exponitur, & glossatur in illo §. consuluit. vsque in fin. l. sed & si lege. postea verò in l. sequenti quæ incipit: [siue bonęfidei.] incipit tractare de omnibus mistim, declarando dubia quæ occurrunt, vsque in fin. tituli, & ista diuisio dat intelligere istos tex. qui sunt recitati, & confusi, & non bene intelliguntur, nisi semper habeatur respectus ad istum §. & ad partes eius: quia iureconsulti addunt, & declarant verba, & mentẽ senatusconsulti. Ed in istis verbis glo. ponit casum quòd iste rusticus de cuius bonis erat quęstio inter fiscũ, & institutum, instituit duos hęredes quorũ vnus decessit hereditate non adita: & sic portio eius erat caduca, & deuoluta ad fiscum: sed cohęres credens deuoluram ad se per ius accrescendi, eam occupauit, & aliqua bona vẽdidit: tunc dic, quòd fuerunt ad minus quatuor instituti: quia patet ex litera, dum dicit: [quia partes caducę.] ergo saltẽ duo decessent hereditate non adita. Itẽ ex eo, q̃ dicit [hi qui se hęredes esse existimant.] patet q̃ fiscus habebat lites, non cum vno, sed cum pluribus, quia loquitur in plurali: ergo saltem duo cohęredes. In hoc non est vis, quia quod verũ est de pluribus, idem
4 de vno. No. ergo ex ver. prædic. secundum Bal. † q̃ in consilio ciuitatis fienda est proposita de agendis diu, antequàm deliberentur, & fiat reformatio seu decretum: ideo rationabilia sunt statuta dicentia, q̃ prius aliquid debeat proponi in consilio minori, antequam proponatur uel terminetur in consilio maiori.

Proposita debet fieri per illum qui præest consilio uel collegio, ut hic per consules, & per principem.

5 *Qualiter Romæ erant quatuor consules? sed dic, quòd duo erant in officio: alij erant electi, ut eis succederent.*

6 *In ciuitatibus quæ reguntur per consilia: quòd priores electi, etiam antequam ingrediantur officium, sunt uocandi ad ea quæ sunt peragenda.*

7 *Caduca de iure digestorum applicabantur fisco non cohæredi, uel collegatario per ius accrescendi.*

8 *In actionibus bonæfidei non ueniunt usuræ, quãdo possessor bonæfidei nõ est in mora.*

1 §. Præter hæc. † Hic incipit quarta pars huius textꝰ. qua recĩtantur verba senatusconsulti facti super hac materia in quodam casu contingenti de facto: sed ea quæ in eo disponuntur, vendicant sibi locum in aliis casibus similibus: & durant verba vsq̃ ad §. aptanda. ibi verò incipiunt expositiones verborum, & propter hoc senatusconsultum, quòd fuit prima lex facta in ista materia, iudicium petitionis hereditatis dicitur iudicium centumuirale à centũ senatoribus, & est magnæ authoritatis, & facit alia iudicia particularia silere. vt C. e. l. fi. & diuidit in tres partes principales, quia primò se continuat ad præcedẽtia vsq̃ ibi, [pridie.] Secundò ponit quandam narrationem de personis quæ interfuerunt senatusconsulto. Tertiò ponuntur verba senatusconsulti: & istud subdiuiditur in quinq̃ partes. Quia primò loquitur in possessore bonæfidei verè vsq̃ ibi, [placere.] Secundò in possessore malęfidei fictè, qui est post moram controuersiam, vsq̃ ibi, [itẽ eos. Tertiò in malęfidei verè, vsq̃ ibi, [eos autẽ.] Quartò redit
2 ad primũ scilicet ad bonęfidei verè vsq̃ ibi, [petitã.] † Quartò & vltimò declarat vnum dubiũ, qualiter dicatur hæreditas petita, per quam petitionem possessor efficitur malæfidei saltem fictè, & in effectu senatusconsulti vult q̃ bonæfidei possessor qui nullo modo est malæfidei, non teneatur nisi quatenus est locupletior: sed malęfidei fictè qui est post motam controuersiam tenetur non solum ad res quas habet, sed etiã ad vluras pecu
3 niarum perceptarũ, etiam si res venditæ sint perẽptæ. † Itẽ malæfidei possessor teneť verè nõ solũ ad res quas habet: sed etiã ad illas quas desijt habere. h. d. in effectu. sed & plura alia continebantur in verbis senatusconsultui, quæ hic non ponuntur: sed de eis fit mentio in prin. §. & deinde in prosecutione tit. in diuersis legibus fit mentio de illis. Et nota, q̃ prima pars verborum senatusconsuti, quę ponitur in §. cum autem. vique ad §. idem placere. & etiam vltima, quæ ponuntur in §. petita. exponuntur, & glossantur per iureconsultum ab illo §. Ait senatusconsul. vsque ad l. sequẽ. quæ incipit si possessor. in §. ait senatusconsul. Secunda pars, quæ ponitur in ver. idem placere. vsque ad ver. item eos. exponitur & glossatur in illa l. si possessor. §. ait senatusconsul. vsque ad l. sed & si lege. §. quod autem. Tertia pars quæ ponitur in ver. item eos. vique ad ver. eos aũt exponitur & glossatur in illa l. sed & si lege. §. quod autẽ. vsq̃ ad §. consuluit. Quarta pars quæ ponitur in versic. eos autem. quæ loquitur de bonęfidei possessore exponitur, & glossatur in illo §. consuluit. vsque in fin. l. sed & si lege. postea verò in l. sequenti quæ incipit: [siue bonęfidei.] incipit tractare de omnibus mistim, declarando dubia quæ occurrunt, vsque in fin. tituli, & ista diuisio dat intelligere istos tex. qui sunt recitati, & confusi, & non bene intelliguntur, nisi semper habeatur respectus ad istum §. & ad partes eius: quia iureconsulti addunt, & declarant verba, & mentẽ senatusconsulti. Ed in istis verbis glo. ponit casum quòd iste rusticus de cuius bonis erat quęstio inter fiscũ, & institutum, instituit duos hęredes quorũ vnus decessit hereditate non adita: & sic portio eius erat caduca, & deuoluta ad fiscum: sed cohęres credens deuoluram ad se per ius accrescendi, eam occupauit, & aliqua bona vẽdidit: tunc dic, quòd fuerunt ad minus quatuor instituti: quia patet ex litera, dum dicit: [quia partes caducę.] ergo saltẽ duo decessent hereditate non adita. Itẽ ex eo, q̃ dicit [hi qui se hęredes esse existimant.] patet q̃ fiscus habebat lites, non cum vno, sed cum pluribus, quia loquitur in plurali: ergo saltem duo cohęredes. In hoc non est vis, quia quod verũ est de pluribus, idem
4 de vno. No. ergo ex ver. prædic. secundum Bal. † q̃ in consilio ciuitatis fienda est proposita de agendis diu, antequàm deliberentur, & fiat reformatio seu decretum: ideo rationabilia sunt statuta dicentia, q̃ prius aliquid debeat proponi in con-

Universidad de Palermo
Biblioteca

a ¶ Non est in mora. ad de Bart. in l. lucius. in ij. not. & in l. publia. §. j. depo. Bar. in l. lecta. j. ff. cer. peta. & ibi doct. Cur.

b ¶ Ciuitate priuata. adde q̃ ciuitates Tusciæ nõ recognoscẽtes superiorẽ habẽt fiscũ, & succedũt in bonis vacãtibus, ita Bar. in l. j. col. ij. versi. quæro vtrũ prodelictis. C. de bo. vacã. lib. x. Et idẽ Bar. in l. hostes. j. de capti. & postli. reuer. Io. An. in addi. Spe. in ti. de instr. edi. §. porro. Bal. in c. j. col. ij. in fi. ver. itẽ not. de pace tenẽ. doc. in c. per venerabilẽ. qui fil. sint leg. & in l. ciuitas. j. ff. cer. pe. maximẽ per Alex. & vide eundẽ Pau. in l. j. §. huius ff. ij. §. de iusti. & iur. Et q̃ Bal. in l. j. C. de hære. instit. & ibi q̃ etiã ecclesia habet fiscum, & dicit Card. in clem. ij. §. j. de hæreti. Fran. Cur.

filio minori antequam proponatur vel determinetur in consilio maiori: vt sit Florentię. Item q̃ proposita debet fieri per illum, qui præest consilio vel collegio, vt hic fuit: quia per consules, & per principẽ qui petierunt super hoc prouideri per ienatum. Item no. † q̃ erant quatuor consules sed contra de l. j. §. de offic. consu. quia non erant nisi duo. Dicit glo. q̃ duo erant in officio: alij erant electi, vt eis succederẽt & tamen fuerunt vocati antequam ingrederentur officiũ: & sic no. † in ciuitatibus quæ reguntur per consilia, q̃ priores extracti etiam antequam ingrediantur officium, sunt vocandi ad ea quæ sunt agẽda. Et aduerte quia gl. ponit duo exempla de caducis. Primum est verum q̃n hæres decederet hęreditate nõ adita, supple, vel repudiaret. Aliud non est de caducis, sed de indignis, vt q̃n accommodat tacitã fidem de restituendo incapaci quo casu idem, q̃d in caducis: vt in §. ait sena. vers. vel si ex alia quacunq̃ causa. † In §. cum autẽ. no. q̃ isto tempore caduca applicabãtur fisco nõ coheredi vel collegatario per ius accrescendi: & hoc fuit introductum per l. Papinianus. quę multa inconuenięntia introduxit: quia fuit facta tempore cuiusdã belli, vt pecunia peruenireta ærarium: sed sublata est per Iustinianum. C. de caduc. toll. per totum. † Item not. in actionibus bonæfidei non venire vsuras, quando possessor bonæ fidei non est in mora.[a] In vers. idem placere. not. possessorem hæreditatis post eam petitam, & sic postquam est effectus malæ fidei, teneri ad restitutionem pretij percepti, etiã si res venditæ sint perditæ vel diminutæ: dubitatio erat quia talis possessor tenebatur ad quantitatem, id est, ad pretium respectu certarum specierum venditarum: vnde videbatur liberari à pretio rebus peremptis, vel diminutis: vt l. Titiæ textores. ff. de leg. j. in fin. tamen non sic est in eo, qui est malæ fidei saltem fictè. erat hîc post petitam hæreditatem: si autem esset malæ fidei verè, dic vt ff. eod. l. si possessor. §. fi. vbi declaratur iste vers. Et adde quòd tenetur ad restitutionem pretij cum vsuris licet in text. hoc non dicatur, quia erat malæ fidei fictè post petitam hæreditatem, vt differat à primo casu, in quo nõ veniunt vsurę.

vt si erant bona vacantia, quia quis decessit sine testamẽto, & nullus erat qui vellet esse hæres: nã ista hæreditas non dicitur caduca, sed vacans. Et respondet q̃ idem: & eodẽ modo, si alio modo pertineret ad fiscũ: quia aufertur tanquam ab indigno.

Et no. q̃ omnibus istis casibus, fiscus habet peti. hære. vt hæres, & tamẽ nõ semper est hæres: nã ista hæreditas non dicitur caduca, sed vacans. Et respondet q̃ idem: & eodẽ modo, si alio modo pertineret ad fiscũ: quia aufertur tanquam ab indigno.

Et no. q̃ omnibus istis casibus, fiscus habet peti. hære. vt hæres, & tamẽ nõ semper est hæres: quod dic vt no. in l. inter eos. in fi. ff. de fide. & per Bart. in l. facultas. C. de iur. fis. lib. x. Item tertiò senatuscõ. loquit in fisco, quid in alia ciuitate priuata[b], ad quã esset deuoluta hęreditas, vel in aliqua personã? Respõde q̃ idem, & sic not. q̃ bona vacantia, vel caduca possunt applicari ciuitati priuatæ non solùm fisco imperij: quod est verũ si non subest superiori qui vim principis habet. aliàs secus: ita intellige quod no. in gl. super verb. [peteretur.] †No. etiam q̃ statuta in fisco locũ habent in priuatis, & sic nõ semper bona est argumẽtatio, vel responsio l. quã allegas loquit in fisco, nos loqmur in priuato: quia nisi appareat causa specialitatis, idem est in priuato q̃ in fisco: & ad hoc allegatur iste vers. [in priuatorũ.] Quartò & vltimò senatuscon. loquitur in hæreditate: quid si nõ petitur hæreditas, seu tanquã hæreditas: sed pęculium castrense, vel quasi, vt erat isto iure: quia filiusfa. nõ habebat hæredem ab intest. sed pater omnia occupabat iure pe. & tanquã pęculium: vt l. ij. ff. de ca. pec. & respõde, q̃ idẽ: quia pęculium est vniuersitas: & ista omnino dicuntur vsq̃ ad ver. petitam. †Circa vltimam partẽ quæ ponitur in vers. [petitã autem à fisco.] quæritur similiter de quatuor. Primò, quia dicitur quòd tunc dicitur petita, & sic possessor effectus malæfidei, q̃n fuit sibi denũtiatum literis, vel edictis, ad eum nõ pertinere hæreditatẽ, sed ad alium: quid si nullus denuntiauit, ipse tamen hoc sciebat? Respõde hoc sufficere. quia denuntiatio nõ requiritur nisi ad finem vt sciat, sed scienti non est fienda. vt l. j. in fi. ff. de act. emp. Item secũdò quid si fuit denuntiatum, tamen nõ ipsi possessori, sed suo procuratori? Respõde, q̃ si ille non retulit possessori, perinde est ac si denũtiatio facta nõ foret, secus si retulit: quia tũc est perinde, ac si fuisset sibi facta denuntiatio: & si non retulit, licet referre nõ potuerit, non nocet possessori. †Sed tertiò quæritur, à quo debet fieri denũtiatio, an ab illo qui asserit ad se hæreditatem pertinere, & eã petere vult? Respõde, q̃ non, imò sufficit à quocunq̃ extraneo facta fuerit: quia non requiritur nisi ad finẽ, vt ille sciat, & efficiatur malæfidei fictè: & quantum ad hoc, nõ refert à quo fiet. †Sed quartò & vltimò in ver. cæterũ, quæritur si possessor erat malæfidei, quãdo vendidit bona, an teneatur solùm ad restitutionem pretij? & dicitur q̃ nõ: imò possunt ab eo repeti res venditę vna cum fructibus: quia perinde tenetur, ac si illa bona possideret. Sed imperator Seuerus in quodã rescripto videtur voluisse malæfidei possessorẽ teneri solùm ad restitutionem pretij, sed respõdet q̃ hoc posset procedere, si talis malæfidei possessor vẽdidit ex quadam necessitate, vt quia erant tempore periturę: vel quæ onerabãt hæreditatem, tunc bene fecit vendere, & nõ tenetur nisi ad restitutionem pretij: si hoc fecit ante petitam hæreditatẽ. Si autẽ post, est in electione actoris, an repetat pretium perceptũ, vel res: si fuit in culpa in vendendo minus, quàm valet, vel repetat res: q̃n autem nõ vẽdidisset ex necessitate indistinctè, si erat malęfidei possessor potest cõuenire ad ipsas res venditas cum fructibus: siue iam erat petita hæreditas vel non: supplet etiam si actor possessorẽ cõueniret ad pretium omissis rebus: & ista habentur vsq̃ ad §. fi. qui incipit: licet reuertitur ad primã partem verborum: & determinat alia quatuor: vt ex tex. patet vsq̃ ad §. ait senatus. Distingue ergo pro intellectu ver. cæterũ. qui est aliquantulum inuolutus, tres casus, cum loquimur in malæfidei possessore alienãte, ad quid possit conueniri: an ad res alienatas cum fructibus an solùm ad pretium. nam constat q̃ si foret bonæfidei Senatuscon. vult, q̃ ad pretium tantùm, vt in prima parte verborũ: & in vers. at qui in senatuscon. & si erat malæ fidei si quidem venditio facta est voluntariè, potest conueniri ad res vẽditas cum fructibus, vt in princip. huius ver. [supple.] vel ad pretiũ si magis vult actor: nec distinguitur an ante petitam hæreditatem, vel post. si autem ex aliqua necessitate, vt quia erãt res quæ seruando seruari non poterant, vel onerabant hæreditatem: si quidem ante petitam hæreditatem, tunc non conueniretur nisi ad pretium; vt in vers. nisi fortè. & ita debet intelligi

1 ☞ Hæreditas si est caduca seu uacans, uel aufertur ab indigno, seu quòd in casibus de quibus hic, quòd fiscus habeat petitionem hæreditatis, & tamen non semper est hæres: & quid in peculio? & nume. 3.

2 Bona uacantia, uel caduca possunt applicari ciuitati priuatæ non solùm fisco imperij, quando non subest superiori, qui uim principis habet.

3 Statuta in fisco locum habent in priuatis, nisi appareat causa specialitatis.

4 Possessor ut dicatur malæfidei sufficit, quòd scit rem ad se non pertinere: licet ei non sit denuntiatum.
Denuntiatio facta procuratori possessoris, non constituit possessorem in mala fide, nisi procurator hoc retulit possessori.

5 A quo debeat fieri denuntiatio?

6 Possessor malæ fidei qui alienauit, ad quid possit conueniri, an ad res cum fructibus? an ad pretium etiam cum usuris? & quid, si prætendit se bono. possessorem de iure prætor. uel fideicommissarium uniuersale m? & nume. 7. & 8.

7 Possessor dicitur malæ fidei post petitam hæreditatem.

8 Petitio hæreditatis est bonæ fidei.
Possessor bonæ fidei, non tenetur ultra quam sit effectus locupletior.

§. Aptanda est. †Hîc incipiunt expositiones: primo circa partem verborum, quæ sunt in §. eam autem. vsque ad versi. petitam. postea circa vltimam partem, quæ ponitur in versi. petitam autem à fisco. vsque ad §. fi. qui incipit licet, postea redit ad primum casum, siue primam partem verborum & etiam secundam, aliquid declarando vsq̃ ad l. sequen. in versi. Ait senatus. & in qua pericula ponuntur

2 quatuor per ordinem, † & prima verba senatus. dicuntur partes caducæ. quid si non pars sed tota erat caduca? respondet idẽ esse, quòd sit pars: quia illud verbum fuit positum non cum ministerio, sed ideo quia sic accidit de facto. Item secundo, dicit caducæ: quid si non erat caduca, tamen pertinebat ad fiscum,

rescriptũ Imperatoris positũ hic in ver. sed Imperator, q̃ videt voluisse idem in malæfidei, & in bonęfidei, vt ad pretium tantum teneatur: si autem post petitã hæreditatem, tunc quia duo concurrũt: scilicet malafides, item mora in non restituẽdo: est in electione actoris: an repetat res cũ fructibus, an repetat pretia: vt in ver. [vt sit in arbitrio petitoris &c.] in vltima parte in ver. [licet quia verba Senatus,] in §. cum autem. loquunt̃ de illis qui se hæredes æstimant, vt non teneat̃ ad vsuras pecuniæ redactæ ex vẽditione rei hęreditariæ. Dubitatur primò, quid si non æstimat se hæredẽ directum de iure ciuili: sed bonorum possessorem de iure prætorio, vel fideicommissariũ vniuersalẽ? Respõde quòd idem: quia eadẽ ratio est. Secundò dubitatur quid si non redegit pecuniam ex venditione, sed eam reperit in hære. respõde, quòd idem si eam non attingat, & indistinctè, siue sit bonę fidei possessor, siue malæfidei. Sed quid si vendidit, sed non exegit? respõde quòd idẽ. Quartò & vltimò quęritur, quid si post petitam hæreditatẽ vendidit? tex. in secũda parte verborum in ver. idem placere. dicit, quòd tenetur ad restitutionem pretij, etiam rebus peremptis vel diminutis. An teneatur ad vsuras? respõde quòd potest conueniri etiã ad ipsas res, & fructus eorum: licet verba Senatus hoc non dicãt: si tamẽ venditio fuit necessaria, quia res erant steriles, vel periturę, potest actor eligere vel res, vel pretia: vt dictum fuit in fine præcedẽtis particulæ. & hoc dicitur hic in ver. [quod supereſt.] & in ver. [sed si fortè.] & super istis versi. est vna gloss. magna ex qua eliciuntur quatuor oppositiones. Et notandum q̃ iste ver. [q̃ si post.] cõcernit secundã partẽ verborũ Senatus, qui ponitur in ver. [idem placere.] nam loquit̃ post petitam hęreditatem, possessor vendidit res hæreditarias, prout ille versi culus loquit̃, tantũ de ista secunda parte principaliter: & plenius incipit tractare in sequẽti §. ait Senatus. per istũ autẽ ver. supplet̃ illa secunda pars in tribus. Primò: quia ibi dicit̃ q̃ venditor potest conueniri ad pretium etiam si res vẽditæ perirẽt: hic verò dicit̃ in principio, q̃ etiam põt reconueniri ad ipsas res & fructus earum: & sic est in electione actoris indistinctè,

7 † quia possessor dicit̃ malæfidei post petitã hæreditatem: vt l. proxi. ver. cæterũ. Item ibi dicitur, q̃ venit pretium, sed de vsuris non dicit: hic verò in fi. dicit etiam de vsuris, si eligatur pretium. Item ibi nõ fit differẽtia, vtrũ fuerint res venditæ ex mera voluntate, aut ex necessitate: vt quia erant steriles, vel tẽpore periturę. Pro declaratione gl. mag. opponitur primò dum dicit in fi. dicitur q̃ possunt peti pretia & vsurę: quia imò vsuræ nõ possunt peti, si res venditæ erãt steriles, & deteriores futuræ: & sic fiebat venditio ex necessitate: vt ff. eo. l. in estimationibus. dicit gl. q̃ ibi erat necessitas personæ: hic rei, quę bene dixit. Prima enim verior est, quia sine aliqua culpa possessoris accidit: sed secunda cum culpa. Nam ideo necessitat̃ vendere, quia rem tenet indebitè: & si non venderet, & periret, teneret̃ ad interesse. Si ergo restitueret hanc necessitatem, non haberet damnum: ergo q̃ sui culpa sentit, sentire nõ videt̃. Secundò ad idem opponitur q̃ non veniunt vsuræ, sed solum pretium: vt ff. de rei vend. l. item si verberatum. §. j. dicit glo. quòd ibi in actione speciali. hic in vniuersali: & ante dicit, quia rei vendicatio est stricti iuris, & sic non veniunt vsuræ ex mora: petitio verò hęreditatis est bonęfidei, & sic veniunt vsuræ ex mora. C. ea. l. & ff. de vsu. l. mora. §. in bonęfi. Tertiò oppo. quòd dictio [fortasis.] malè stetur in litera: quia facit respõsionem dubiã,

a cum debeat esse clara. glo. fatetur, & dicit, q̃ abũdat.[a] †Quar

8 tò oppo. quòd iste verbi. non possit procedere, siue dicamus q̃ loquitur in bonęfidei, siue in malęfidei. Primũ patet, quia bonæfidei possessor non tenetur vltra quàm sit locupletior, vt in l. præcedenti. §. eos autem. & h. d. in fi. q̃ tenetur ad vsuras, & in prin. quòd tenetur ad res, & fructus, quos tamẽ non habet. propterea esset contra tex. qui dicit [post petitam.] nam tunc non est bonæfidei: sed malęfidei. vt in glo. Item secundũ patet, q̃ si est malęfidei, teneat̃ ad ipsas res cum fructibus. vt l. præcedenti. §. cæterũ. & hic dicitur q̃ potest conueniri: ad cuius contrarium videt̃ ibi dici, dum dicit, nõ pretia. contrariũ gl. respõdet, q̃ sine dubio loquit̃ hic in malęfidei. Ad cõtrarium respõde, q̃ procederet, si venditio fuisset facta de bonis non steribus, vel non periturís: & ita loquit̃ senatus. sed Papinianus supplet, quid iuris quando essent steriles, vel periturę. Et soluit tamen ambiguẽ. Vnde oppo. quintò in ver. a quare. q̃ idem sit & multomagis in nõ sterilibus, non periturís: vt possit nõ solũ cõueniri ad ipsas res, cum fructibus. vt in §. cæterũ. & hic in prin. sed etiã ad pretiũ. vt in §. idẽ placere. quæ gl. dicit hanc electionem dari, si res venditę erant periturę vel steriles: nam innuit contra, si non erant periturę. gl. soluit pluribus modis, & se involutat. Finaliter ponit veritatẽ in verbis. vel melius fatendo cõtra, quod multò magis in nõ sterilibus, & nõ periturís datur actori electio, an agat ad pretium, vel ad res, etiã ante petitã hæreditatem, si possessor erat malæfidei: vt patet ex cõiunctione dictarũ legum. sed quando erant periturę vel steriles, & sic vendidit ex necessitate, tũc indistinctè non dat̃ electio: imò dubitationẽ: add. tex. in l. itẽ si verberatũ. §. j. ff. ti. j. & in l. quæsitum §. an dolo. j. de pecu. & in l. si pecuniã j. de condi. cau. da. in c. habeat. xiij. q. ij. & in c. admonere. circa me. xxxiij. q. ij. vide pulchrè quę ponit Feli. in c. accedẽs. col. ij. extra vt lite non contesta. Franc. Cur.

¶ Et dicit q̃ abũdat. adde simile in l. si iure. de legat. iij. Et adde q̃ aliquando inducit diuersitatẽ facti nõ iuris dubitationes. l. in substitutione. & ibi no. j. de vulg. & pupi. & etiã adde q̃ sæpe periti loquunt̃ per hanc dictionẽ. similes. & l. si duo. & ibi not. ff. de arbit. & sic aliqñ est philosophicũ cõperamentum. i. mutus. ij. rũfo. ff. de proc. itẽ aliqñ est expressiuũ veritatis. c. tuæ. de procur. & no. in c. sup literis. de restri. in gl. in ver. forsan. & q̃ aliqñ im portet certitudinẽ, nõ dubitationẽ: add. tex. in l. itẽ si verberatũ. §. j. ff. ti. j. & in l. quæsitum §. an dolo. j. de pecu. & in l. si pecuniã j. de condi. cau. da. in c. habeat. xiij. q. ij. & in c. admonere. circa me. xxxiij. q. ij. vide pulchrè quę ponit Feli. in c. accedẽs. col. ij. extra vt lite non contesta. Franc. Cur.

2 ☞ Possessor bonæfidei si vendidit rem hæreditariam, & pretiũ percepit: & postea res fuit reddita, & restituit pretium, & recuperauit rem, nõ tenetur ei pretium, sed ad rẽ potest conueniri: & si non fuit reddita, quòd non teneatur ad pretiũ uero hæredi: nisi sibi caueatur de defendẽdo aduersus emptorẽ de euictione. & nu. 1.

3 Plus est dicere ex hæreditate quam dicere rem hæreditariam.
An plus sit dicere iste est de Perusio, quàm dicere iste est Perusinus?

LEX XXIII.

Si possessor.

§. Ait sena. Hic iuris cõsultus incipit principaliter & plenè tractare de secunda parte verborum senatus, quæ ponunt̃ in ver. [idem placere.] de illo qui petit hæreditatẽ res hęreditarias vel in hęreditate repertas vendidit, quo casu dicit Senatus ipsum teneri ad pretium, etiã rebus venditis vel diminutis: & refert iuris cõsultus verba illius ver. [Idem placere.] postea in ver. bonę fidei. incipit exponere, & declarare quãplura dubia. primò q̃n possessor esset bonę fidei originaliter, vsq̃ ad §. restituere. dein de quando esset malęfidei. † Et hoc dicit iste §. bonæfidei, q̃ si

1 bonę fidei possessor vendidit, tamen pretium nõ percepit, non tenet̃ nisi cedere actionẽ, quã habet, vt nõ teneat vltra quã sit locupletior. Quod ergo dicit̃ in ver. [Idẽ placere.] ipm teneri ad pretiũ debet intelligi, quando habet pretiũ: sed si habet solum actionẽ, ad illam solã tenetur. Sed quid si percepit, tamen restituit: quia res fuit euicta? Iurisconsultus tamen dicit eũ nõ teneri ad restituendum pretiũ vero hęredi, postquã ipsum non habet, vsq̃ ibi, [quanquam.] ibi mouet dubiũ, q̃ etiã si habeat quia adhuc nõ restituit, videat̃ ipsum non teneri, quasi habeat à fortuna non ab hęreditate: quia postquã fuit euicta, patet q̃ non erat hęreditaria: & nõ respondet. Sed tu respondes, q̃ imò tenetur quãdo habet: quia licet appareat, quòd non esset hęreditaria, fuit tamen in hęreditate reperta, & verba Senatus loquuntur, cũ possessor vendidit ex hęreditate, nõ autẽ dicũt cũ

Universidad de Puerto Rico
Biblioteca

vendidit rem hæreditariã. Et ista reſpõſio non ponit in tex.tñ ea preſſuppoſita ponit limitatio in fi.§.qſi peruenerit ad pretium per verũ hæredẽ, non teneꝛ ei ſoluere, niſi ſibi caueat de defendẽdo aduerſus empto rem, ſi obligatus erat de euictione: qa non debet ſoluere duobus. Sed videꝛ, qꝛ imo teneat, & ſi nõ habet, qa reſtituit, poſtquã verba ſenatuſc. non loquunt, qñ vendidit rem hæreditariã, ſed ſolũm qñ vendidit rẽ ex hæreditate: nam verũ eſt, qꝛ iſta res vẽdita erat ex hæreditate. Iuriſcon. in verſ. [Sed ſi Senatus.] ſoluit qꝛ imo non teneꝛ, poſtquã non habet: ſi eã haberet, fatendũ eſſet, qꝛ teneretur, vt dixi. & hęc probat, qꝛ ſi nõ habet, teneat: quia ſi exigat indebitũ non teneꝛ reſtituere vero hæredi, cum habeat neceſſe reſtituere ei à quo exegit, & ſi ſoluit indebitũ, non poſſet imputari vero hæredi. † Item probat, qꝛ ſi vendidit rem hæreditariã, & pretium percepit, & poſtea res fuit redhibita: & ſic reſtituit pretiũ, & recuperauit rem, nõ tenetur ad pretiũ, ſed bene põt cõueniri ad rem. h. d. iſte tex. ſatis imbratatus. † Nota ergo qꝛ plus eſt dicere ex hæreditate, quã dicere rem hereditariam. vnde dicit Bart. videtur qꝛ plus eſt dicere iſte eſt de Peruſio, [a] quam dicere iſte eſt Peruſinus. quia de Peruſio poteſt dici. etiam ſi ibi non ſit oriundus, ſed ſi ibi habet domicilium, vel ſi ſit in ciuitatem receptus: & tamen non dicitur Peruſinus. Ipſe tenet contrarium. quod tamen eſt verum, quantum ad allud. glo. hîc ſuper verbo, ſi non debere. cum ſeq. format oppoſitum contra iſtud, quod hîc dicitur, quã lo exigit indebitum, vel ſoluit de legibus præcedentibus: & ſolue, vt in gloſſa.

a ☞ De Peruſio. Circa hoc vide latè. d. Alex. hic in apoſtil. ad Bar. & q ipſemet Alex. ponit in l. j. ad municipes vltra cũde adde Bar. in tract. rei vendicationis, in vj. q. ſecũdæ. q. prĩ. & do Nel. de ſan. Geminia. in tract. bannitorum in prima parte ſecũdi principij. q. xlvj. & latè ĩmo. Alex. & mod. poſt Bar. ibi in rub. j. ſolu. mo. Et do. Fran. de Are. in cõſi. lxxvij. col. j. Cur.

b [a] Dolus præteritus. adde gl. in l. alio. C. de in ſtit. iu. Bar. & mod. in l. in actionibus. ſ. e. tit. de l. iu. Frã. cur.

2 ☞ Iuramentum in litem non defertur ſuper re non extante, & quare?

3 Poſſeſſor male fidei ſi dici, qui vendidit, & res eſt perempta, quare non liberetur à reſtitutione pretij, ſi res eodem modo fuiſſet peritura penes actorem.

1 §. Reſtituere. † Malæ fidei poſſeſſor qui rem ex hæreditate vendidit, ſi res exiſtant poteſt ad eas conueniri: & ſi recuperare non poteſt, contra ipſum non iuratur in litem, ſi actor vult, & cõdemnatur ad id quod fuit iuratum, intellige præmiſſa taxatione. ſed ſi res nõ extant, nõ iuratur in litem: ſed teneꝛ reſtituere verũ pretium, cum vſuris. h.
2 d. vſq; ad l. ſi rem & pretium. † Et nota mirabilem deciſionẽ, quòd iuramentum in litem non defertur ſuper re nõ extante,
b licet reus fuerit in dolo: quia non ſufficit dolus præteritus[b], vt deferatur, ſed requiritur dolus preſens. Nota etiã declarationem ad §. idem placere. vbi dicitur, qꝛ conuenitur ad pretiũ ille qui poſt petitam hæreditatẽ vendidit: nam põt conueniri etiã ad res ipſas cum fructibus, & contra ipſum poteſt iurari in litẽ, re extante, propter dolum præteritum: licet de præſenti non ſit in dolo: quia facit, quod facere potuit, vt recuperaret, & non potuit: vt hîc. & ĵ. de pigno. l. ſi fundus. §. in venditione. ſufficit ergo dolus præteritus ſi res extat: ſecus, ſi non extat: & hoc vult iſte §. in effectu. dico etiam quòd poſſet cõueniri ad pretiũ perceptum, ſi actor vellet: quia ſucceſsit loco rei: vt l. ſi & rẽ & pretium. & in d. §. idem placere. Quæritur quare ſuper re quæ non extat non defertur iuramentum in litem? Reſponde, qꝛ in illo habetur reſpectus. ad affectionẽ: ſed ſuper illa, quæ nõ erat, non põt haberi affectio, cum nõ poteſt reſtitui: qñ autem erat, reſtitui poteſt, & ideo, vt reſtituatur iuratur contra doloſum,
3 vt ſit ſolicitus ad reſtituendum. † Item opp. qꝛ ſi res eſt perempta, liberetur poſſeſſor etiam à reſtitutione pretij: quia eodem modo fuiſſet peritura penes actorem ſi fuiſſet reſtituta: & ſic actor non eſt damnificatus à reo: ſed à caſu fortuito. Et ad hoc reſpondet iuriſconſultus in fine: quòd ĩmo à reo: quia ſi reſtituiſſet rem, actor fortè ipſam rem vẽdidiſſet, & pretium percepiſſet: ſed quia non fuit reſtituta, non vendidit: & ſic contigit culpa poſſeſſoris: & hoc in poſſeſſore malæ fidei. quid in alio, & in actione perſonali? an debitor poſt morã teneatur ad pretium rei peremptæ, ſi eodẽ modo fuiſſet peritura penes actorẽ. dic vt no. ĵ. de rei ven. l. itẽ ſi verberatũ. §. fi. & ĵ. ſi cer. pe. l. qũ te.

2 ☞ Pretium in univerſalibus ſuccedit loco rei: licet ſecus in particularibus, & quid in actione ſimilia erciſcun. & nume. 5.

3 Poſſeſſor ſine titulo dubitans cõueniri hac actione, ſi acquirat titulum ab aliquo tertio, non tamen cuius actionem, quæ iam nata erat, licet ad aliud.

4 Petens uno caſu aliquid, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus in caſu contrario, non eſt audiendus.

LEX XXV.

1 SI & rem & pretium. † Poſſeſſor etiã bonæ fidei teneꝛ nõ ſolũm ad reſtituẽdum rem, quã habet, ſed etiã ſi quid eiꝰ
2 occaſione ei acceſsit. h. d. & allegat principaliter: qꝛ † in vniuerſalibus pretium ſuccedit loco rei: licet ſecus in particularibus. Et primò ponitur thema, ex quo quæſtio, vſq; ibi: [in præ done.] Secũdò præmittit vnum ad euidẽtiam vſq; ibi: [an hîc.] Tertiò arguit qꝛ petitor debebat contentari re, abſq; eo quod petat id quod reſtat poſſeſſori de pretio: quia ſi res eſſet melio rata, & redempta maiori pretio, quàm fuiſſet vendita, quia vẽdita fuit xx. & redempta fuit pro xxv. petitor vellet habere rẽ, & non pretium: ergo ſi eſt deteriorata, & fuit redempta pro xv. debet eſſe contẽtus re, abſq; eo qꝛ petat v. quæ reſtant: quia petendo ĩuerecundum eſt deſiderium ſuum, quia cõtrarium non eſſet poſtulaturus: & hæc vſque ibi, non erat ibi quarta, in qua arguit pro contraria parte, qꝛ poſſet peti non ſolùm res ſed etiã v. quæ poſſeſſori reſtãt de pretio primæ vẽditionis: qa bonæ fidei poſſeſſor ſicut nõ debet eſſe in damno, & ſic non tenetur vltra quàm factus ſit locupletior, ita nõ debet eſſe in lucro, & hæc probãtur per verba orationis principis facta in Senatu: ſed ſi nõ reſtitueret illa, iam eſſet in lucro: & hocvſq; ibi, [oportet igitur.] ibi, quinta in qua ſoluit pro ipſa parte, qꝛ teneatur reſtituere rem, & illa quinq; quæ ſibi ſuperſunt ex primo pretio. Opponitur, ſi iſte redemit, ergo habet titulum, & ſi habet titulum, non poteſt conueniri hac actione, vt in l. hæreditatem. C. in quib. cau. ceſ. lon. temp. præ. gl. dicit qꝛ hic titulus habetur pro nõ titulo, quando eſt nullus, & creditur valere, vt ibi: ſed hic non erat nullus vnde dic, qꝛ hic ideo habetur pro nõ titulo, quia redemptio facta fuit ab illo eodem, cui ipſe primò vendiderat, & ſic nõ potuit acquirere maius ius ex redemptione, quàm prius haberet: quia ille emptor nõ habebat aliud ius, quàm vẽditor haberet: & cõtrarium loquitur. qñ eſt talis titulus, ex quo poteſt poſſeſſor habere ius dẽ ĵ, vel quaſi
3 dominij. † Vel dic qꝛ ideo nõ obſtat cõtrarium. quia petitio hęreditatis incipit habere locũ contra iſtum poſſeſſorẽ, & vendítorem: primò ad rem, poſtea ad pretiũ. Licet ergo redemerit rem, actio quæ incœperat cõpetere, non extinguitur. Et per hoc dicunt quidã qꝛ ſi poſſeſſor ſine titulo dubitans conueniri hac actione, acquirat titulũ à quodã tertio, nõ ꝓpterea actionem euitat, quæ iam nata erat, licet ad aliud: nã ſi aliud diceremus, facile eſſet legem eludere, & hãc actionẽ euitare, iſta fuit quæſtio diſputata, de qua vide per Bar. in l. cogi. C. de pet. hæredi. in vlti. col. per quæ patet etiam qꝛ ſi poſſeſſor ſine titu. dubitãs cõueniri publiciana ab illo qui habuit titulũ, & poſſeſſionem ab vno acquirat, & titulũ ab alio, vt ſic illi præferatur ratione poſſeſſionis, ſecũdùm ea quæ plenè not. in l. ſinauteꝛ. §. fi. cũ l. ſeq. ĵ. de pub. nõ propterea euitabit publicianã, quę iam orta erat cõtra eum. Sed cõtra iſta opponit de l. per diuerſas. C. mãd. vbi poſſeſſor poteſt titulũ acquirere, vt euitet iudiciũ. Dic verũ eſſe ab illo qui ius habet, nos loquimur qñ acquiret ab alio, de quo nõ cõſtat qꝛ ius habebat ſolũ, vt euiteꝛ iudiciũ:
4 & vide hic no. per Inn. & Io. an. in c. fi. vt lit. pen. † In alia gl. ſemper poſsidere. gl. colligit notabile exẽplũ: qꝛ nõ debet qs audiri petens vno caſu aliquid, cuius cõtrariũ nõ eſſet poſtulaturus in caſu cõtrario. & poſtea allegat in cõtrariũ duas leges & nõ ſoluit. Dic qꝛ in prima eſt ſpeciale fauore minoris: in ſecunda ratio pacti tollit cõtrariũ, de quo in l. pe. C. de ſol. †
5 In vltima gl. ibi eſt ſpeciale in petitione hæred. nota, quia glo. loquitur correctè: nam quidam dicũt qꝛ eſt ſpeciale in vniuerſalibus, quod non eſt verũ, quia actio familiæ erciſc. eſt vniuerſalis, & tamen ſi vnus ex hæredibus rem vẽdidit nõ conueniretur ad pretium, ſed ageretur contra emptorẽ ad rem, vt C. de cõmu. rerum alie. l. j. dic ergo qꝛ eſt ſpeciale in hac actione, non ſic in alia, licet eſſet vniuerſalis. In gl. ibi regulariter contra. dic, ſ. in particularibus: ſed nec hoc eſt verũ ſimpliciter: nã & in illis aliquando pretium ſuccedit loco rei, puta in ſubſidium ſi rem meam vendidiſti tuo nomine: nam re extante, non agam contra te ad pretium in ſubſidium, ne ex re mea efficiaris locupletior ſine

tior ſine cauſa l. mater. C. de rei vend. cum ibi not. ſ. de nego. geſt. l. ſi. item in actionibus non datur vltra, quàm reus ſit locupletior, vt in condictione indebiti, quia ſi ſpeciem aliquã indebitè ſoluam, & tu bonæ fidei recepiſſes, poſtea vendis, non teneris mihi condictione indebiti, niſi ad pretium, quod percepiſti. l. in ſumma. §. in frumento. ĵ. de condict. indeb. & l. ſi non ſortem. §. libertus. circa fin. eodem titulo.

2 ☞ Vna particula ſtatuti, vel legis dubia, debet declarari per aliam particulam.

Pœna pretij non ſoluti quando non ſit reſtituenda petitori?

3 Pœna quam poſſeſſor hæreditatis fuit conſecutus ratione iniuriæ factæ ſibi, vel contumaciæ contra ipſum commiſſæ, non uenit reſtituenda petitori hæreditatis.

LEX XXVII.

1 VTrum autem. † Bonæ fidei poſſeſſor non tenetur ad pretiũ perceptũ, niſi quatenus factus eſt locupletior, & pœnam quã exegit cõcernentẽ ipſam rem, reſtituit: ſed eam lucratur. h. d. cum l. ſeq. & prin. ſeq. dubiũ erat hic: quia in ſecunda parte verborum Senatus, quæ incipit in ver. [Idẽ placere.] dicit poſſeſſorem teneri ad pretia rerum venditarum, quę ad eam peruenissent. Si ergo peruenerunt, ſed nõ duraueruntꝫ quia perdidit, vel cõſumpſit, vel donauit, videbat adhuc teneri, quia verificantur in ea verba Senatus. Sed iuriſconſultus determinat contrariũ dicẽs: quia debet cõſiderari ſequẽs clauſula, quæ ponitur in ver. eos autẽ. vbi dicitur qꝛ bonæ fidei poſſeſſor teneꝛ, ſi effectus eſt locupletior, & non vltra: ſed hic non eſt effectus
2 locupletior, illud ergo verbũ peruenissent, debet intelligi cũ effectu, quia peruenerũt & duraverunt. † Et ſic no. qꝛ vna parti
a cula[a] ſtatuti vel l. dubia debet declarari per aliam particulã, & ad hoc ſemper allegat iſta l. Opp. in ver. perinde, qꝛ pœna pretij non ſoluti, non ſit reſtituenda petitori: quia tunc ſi ſit appoſita ſolutioni quantitatis, videtur appoſita in fraudem vſurarum, & non poteſt peti: vt ĵ. de act. emp. l. iul. ibidem gl. ſoluit qꝛ non bene. dic ergo, qꝛ tunc non poſſunt peti, quia excederet legitimum modum vſurarum, vt puta x. quia eſſet de duplo: nam æquiparatur vſuræ canteſimę: quia nõ erat permiſſa etiã iſto iure: ita loquitur contrarium: ſed hic non excedebat modum legitimum. Item oppo. quòd iſta pœna non ſit reſtituẽda petitori: quia non eſt hæreditaria, nec ex hæreditate, ſed extrinſeca: & ſic non venit: vt l. item veniunt. §. item non ſolũ. ſ. eod. Solu. ibi nimis generaliter loquitur de extrinſecis: vnde debet reſtringi ad caſus qui ponuntur in l. ſeq. quando non cõcernit rem hæreditariam: ſed perſonam poſſeſſoris propter iniuriam ſibi factam, vel contumaciam ſibi commiſſam: vt ibi no
3 ta. in glo. ſuper verbo extrinſeca. In l. at vbi. not. † quòd pœna quam poſſeſſor hæreditatis fuit conſecutus ratione iniurię factæ ſibi, vel contumaciæ contra ipſum commiſſæ non venit reſtituenda petitori hereditatis: quia eſt extrinſeca & nullo modo hæreditaria: & ſic cedit lucro ipſius: & in hoc differt à §. præcedenti. vbi pœna non præuenerat ratione iniuriæ ſibi factę, ſed ratione pretij non ſoluti: & idem in principio legis ſequentis, ſi vẽdidit pro decem, de quibus emptor ſoluit quinq;: & alia quinq; promiſit ſoluere infra terminum: & ſi non ſolueret, res eſſet inempta, & emptor perderet quinque ſoluta. Nam illa quinq; non peruenerãt occaſione iniuriæ factæ in perſona venditoris: ſed contumaciæ cõmiſſæ circa rẽ hæreditariã. Vnde licet ſit extrinſeca, tamẽ reputatur hereditaria. Ex his apparet, qꝛ ſi poſſeſſor feciſſet cõpromiſſum ſub pœna: & ga aduerſarius venit contra, cõſecutus eſt pœnã occaſione rei hæredita
b riæ: & talis pœna [b] licet extrinſeca, venit reſtituenda petitori, quia non peruenit ratione iniuriæ, quia perſonalis: & de hoc eſt tex. in l. prætor. §. j. de bonis aut. iudi. poſ. qui eſt text. notabilis ſecundũ Ang. Pro declaratione magnæ gl. quæ eſt in l. at vbi. opp. qꝛ pœnę de quibus hic, veniunt reſtituẽdæ vero hęredi. per l. illud. §. actiones. cum alijs allegatis in gl. Reſpondit gloſſ. qꝛ ibi loquitur in pœnis legalibus. hic debet intelligi in conuentionalibus: iſta non placet. Nam illę leges loquuntur de actionibus, quæ dantur ad ipſam rem hæreditariam, vel ad aliud occaſione ipſius proueniens: nam illæ reputãtur hæreditariæ: hic verò in competentibus ad pœnam ratione iniuriæ vel contumaciæ factæ vel cõmiſſæ in perſonã poſſeſſoris, quę reputantur omnino intrinſecę, & non veniunt. per hoc appa-

a ret ratio diuerſitatis inter pœnam de qua in §. præcedẽti, & illã de qua in princi. l. ſequentis: quia illæ nõ ſunt occaſione iniuriæ factæ poſſeſſori: ſed ratione pretij nõ ſoluti: & ſic cõcernunt dãnũ rei familiaris hæreditariæ, & ceſſant multa verba glo. quæ non ſunt bene apta.

b [a] Vna particula. Ad de eundẽ Paul. de ca. in conſil. cxxiij. alias cxx. inci. ſuper primo dubio.

[b] Talis pœna, adde tu an, & quãdo quis teneatur mihi reſtituere pœnã, quã quis cõſecutus eſt occaſione rei meæ? Et vide per Bar. plenè diſtinguentẽ in d. l. prætor. §. j. Cur.

2 ☞ Dictio autem an ponatur aduerſatiuè? remiſſiuè.

3 Significatum aduerſatiuè, vide: remiſſiue.

LEX XXVIII.

c SEd & ſi. Allegatur prin. huius. l. cum glo. j. quæ vult † qꝛ ſi hic inter dictionẽ, ſed[c] & dictionẽ, ſi, ſit copula & principiũ huius. l. referatur ad §. perinde. & ponit diuerſitatẽ in facto, non in iure, ſed ſi non ſit copula &: refertur ad l. præcedentẽ: & ponit diuerſitatẽ in facto, & in iure: quia ibi pœnæ nõ veniũt reſtituendæ: hic ſic. † Et ſic nota ſignificatũ iſtius dictionis ſed ſi: quia aliquãdo aduerſatur in facto & nõ in iure. & aliquãdo tam in facto, quàm in iure ſecundũ quod glo. ſentit. de dictione autẽ, an ponatur aduerſatiuè vide Bar. in l. hoc amplius. §.
3 his. de dam. infec. † Itẽ ſignificatũ aduerſatiuè, vide per eundẽ in l. ſi ita ſcriptum. in fin. principij, de liberis & poſthumis.

2 ☞ Principium reductum ex uenditione rei hæreditariæ, licet ueniat in hac actione: tamen res empta ex pecunia hæreditaria nomine ipſius poſſeſſoris non uenit.

3 Poſſeſſor bonæ fidei ſi plus expendit de pecunia hæreditaria quam res empta ualeat: non tenetur ultra, quàm res ualet.

1 §. Item ſi rem. † Res empta per bonæ fidei poſſeſſ. de pecunia hæreditaria, vel redacta ex re hæreditaria ſuo nomine non venit in hac actione: ſed dũtaxat pecunia. Sed ſi res nõ tantũ valet quãta fuit de pecunia nõ in plus tenetur bonæ fidei poſſeſſor: quia non in plus eſt locu
2 pletior. h. d. † No. qꝛ licet pretiũ redactũ ex venditione rei hęreditariæ veniat in hac actione: quia ſuccedat loco rei: vt l. ſi rẽ & pretium ſupra & tamen res empta ex pecunia hæreditaria, nomine ipſius poſſeſſoris, nõ venit: & ſic pretiũ magis ſuccedit
3 loco rei, quàm res loco pretij: quod tene menti. † Item quòd ſi plus expendit de pecunia hereditaria, quàm valeat res empta, ſi eſt bonæ fidei poſſeſſor nõ tenetur vltra quàm valet res: quia non eſt in plus locupletior.

2 ☞ Malæ fidei poſſeſſor hæreditatis, licet non deſijt poſſidere, quòd teneatur de dolo, & culpa, ſi dolo ſuo res fuiſſent deteriorata: uel ſi culpa ſua non exegit à ſe uel ab alio debitore hæreditario, qui tenebatur actione temporali, & ipſum eſt tempus, & fuerunt liberati: qualiter talis actio prima, conuertatur in hanc actionem?

3 Etiam uerus hæres ſi ſcit hæreditatem poſſe ſibi auferri, ut quia teſtamentum inofficioſum, uel quia ipſe indignus, non dico incepax, poteſt dici malæ fidei poſſeſſor.

4 Poſſeſſor ſi ſcit ſe malæ fidei, tamen fingit ſe neſcire & dicit hæreditatem ad ſe pertinere, quomodo potero probare quòd eſſet malæ fidei.

5 Poſſeſſor bonæ fidei hæreditatis à principio qualiter ex poſt facto reputetur malæ fidei ut teneatur tanquam prædo uel malæ fidei poſſeſſor de interitu.

6 Superueniens mala fides, quando non faciat poſſeſſorem teneri ad fructus?

7 Poſſeſſor malæ fidei ſi ſcit factum, & nõ ius, reputatur bonæ fidei quo ad tres effectus. & nume. 8.

8 Error iuris prodeſt in damnis uitandis: non in lucris captandis.

9 Error iuris excuſat à dolo.

Quælibet cauſa etiam iniuſta excuſat quem à dolo.

1 §. Quod autem ait. † Hic incipit exponere tertiam partẽ verborum Senatuſcon. quæ ponitur in ver. [Itẽ eos.] & loquitur in mala fidei poſſeſſoribus qui bona inuadunt vt teneãtur nõ ſolùm ad res quas poſsidẽt: ſed etiam ad illas quas dolo deſierũt poſsidere: & dicitur hic, qꝛ etiam tenetur de dolo præterito, & de culpa ſi res ſunt effectæ deteriores: vel in aliquo ſit dãnificata hæreditas. Itẽ non ſolũ habet locum in prædonibus, qui occupant: ſed in ſimplicibus malæfidei poſſeſſoribus, qui nullã cauſam habent poſsidendi: & qꝛ tenetur de fructibus percepris, & percipiẽdis: & qꝛ nõ refert, an ſint malæfidei poſſeſſores à principio: an incipiant geri ex poſt facto à tempore quo inceperunt. h. d.
2 vſq; ad §. ſcire. & durat vſque ad §. conſuluit. † Et dic breuiter, qꝛ iſti tex. vſq; ad §. ſi ante litẽ. qui veniunt ad interpretationẽ, & declarationẽ tertiæ partis verborũ Senatuſcõ. quę ponũtur

Universidad de Sevilla
Biblioteca

¶ Auferri.an possidens rē ex testamento inualido dicatur malæfidei possessor,adde vt per Abba.in c. si diligenti.in ver.secūdus casus.extra de præscri.& q̄ qui est indignus, dicat malæfidei possessor, adde Bal.& ibi do.C.de his qui.vt indig.Frā. Cur.

b ¶ Breuiter nō est verum.adde ad hæc dicta Paul.hic.do.Frā.Cur.in suo cōsi.lxxj. col.vj.& seq.qui præ dicta refert.Frā.Cur.

c ¶ Error iuris. adde eundē Pau.de cast.in consi.iij.incl.in causa quæ.col.fin.in nouis. & adde q̄ talis error in præscrip.long.tēp. causat bonam fidē, ita ipse Paul.de ca.in consi.xlv.col.ij.in nouis inci.circa primū casum: sed contrariū tenet dñs Alexan.de imo.in consil.suo.lxxiij.col.pen.ver.vnde dictus.in ij.vol.& in consi.xlvj.col.pe.ver. & not.in iij.volu.de quo per doct.in ca.de quarta de p̄scriptionibus.Cur.

d ¶ Causa etiam iniusta.Adde eundē Pau.de ca.in cōsi.cclxxiij. in antiquis,colū.j.& in iij.col.fin.in nouis, secundū vltimā impressionē.& Alex.de imo.in cōsil.xcij.col. pen.in primo vol.& Ang.aret.in tractatu maleficiorum in verbo, falsario,& adde Fran.de Are.in consi. cliiij.per totū.vbi latissimè. maximè in princi.q̄ error iuris excusat à pœna fraudationis. aduerte tamē,quia inquātū dictum est,q̄ quælibet causa etiā iniusta excusat à dolo:intelligē nisi sit causa reprobata à iure naturali,vel ciuili notorio,& indubitato: ita.Ang.in l.ex consensu.§.fi.quē ibi sequitur Ioan.de imo.j.de appel.& refert, & sequitur dominus Alex.in consi. ciij.col.pen.ver.& dato.in j.vol.Frāc.Cur.

in ver.itē eos.Itē in l.veniunt.§.pridie.ad dunt quādoq̄,ad illū ver.primū est.quia ille ver.loquitur in malæfidei possessore, qui dolo desijt possidere,vt teneatur perinde acsi possideret:quæritur primo quid si nō desijt possidere:an teneatur de aliquo,non loquor quātū ad restitutionē rerum:quia clarū est q̄ sic.& respondetur q̄ tenetur de dolo & culpa, si dolo suo res fuissent deteriorate vel si culpa sua non exegit à se vel ab alio debitore hæreditario,qui tenebatur actione tēporali,& lapsum est tēpus,& sic sunt liberati:nam actio prima cōuertitur in hāc actionē,vt in simili.ff.de nego.gest.l.diuortio. & super isto §.est vna glo.magna super verbo culpa,quæ opponit contra hoc q̄ sibi imputatur si nō exegit ab alio,quia exigere nō potuit,cū non esset hæres nec bonæfidei possessor:& sic non habebat actionem.vt est tex.ff.eo.l.si qui possessor.§.penul.ver. aliud.gl.ponit multas solutiones quę cōtinent diuinationem.Tu dic vltra glo.& doc.q̄ potest intelligi,qñ non constabat ipsum esse malæfidei possessorem,licet re vera esset:sed reputabat se bonę fidei,quo casu poterat agere,& exigere,ex quo actio erat tēporalis,& sic tempore peritura.vt ff.eo.l.si bonæfidei.† Nota tamē primam & secundā solutionē,glo.q̄ etiā ille qui est verus hæres:& sic habet ius in hæreditate:si tamē scit eē posse sibi auferri,[a] quia testamētū erat inofficiosum,vel ipse erat indignus,vel dico incapax,quo casu potest adire licet sibi possint auferri,potest dici malæfidei possessor, quod tenementi.Alia duo dubia declarātur in seq. §.quod autē.nā verba Senatusco.loquuntur de malæfidei possessore,& istud constit ī animo,qñ sciret hæreditatē ad se nō pertinere.† Quid ergo si sciebat,tñ fingebat se nescire,& dicebat ad se pertinere, quomodo potero probare q̄ esset malæfidei,cum animus hominis soli Deo sit notus.Respōdetur,quādo nullā habuit causam credēdi ad se pertinere,& ex post facto apparet,q̄ nō pertinebat,vt si nō allegabat testamentū,in quo esset institutus, nec propinquitatē per quam posset venire ab intestato:certē fundata est intentio mea eo ipso,q̄ probo hæreditatem ad me pertinere vt præsumat sciuisse,hæc ad se nō pertinere,& dicat malæfidei & inuasor.Aliud dubiū est quid de fructibus:& dicitur,q̄ tenetur de perceptis,& percipiendis & super isto §.nō sunt gl.† Quartum dubiū soluitur in §.de eo.nā verba Senatusco.loquuntur de eo,qui fuit malæfidei à principio,& mēte prædonis inuasit bona:quid si erat bonæfidei,quia iustā causam habuit credendi ad se pertinere:sed ex post facto superuenit scientia,quod ad se nō pertinebat certē cessabant verba Senatusco.& sic videbatur cessare dispositio,vt etiā post superuenientē scientiā,nō teneatur tāquam inuasor,vel prædo,vel malæfidei possessor:licet debeat reputari adhuc bonę fidei,& sicut prius fuit:sed cōtra determinatur,vt reputeē malæfidei inuasor,& habeat locū mēs Senatusco.licet nō verba. Super hoc est vna glo.quę incipit:refert.in qua opponitur,q̄ imò reputetur bonę fidei inspecto prin.vt ff.eo.l.illud.glo.respōdet,q̄ quantū ad facilitatē,verum est:qa non teneē de interitu,licet superuenerit mala fides per rationē,quæ ibi ponitur:sed quantū ad fructus,& ad alios effectus.secus.Tu dic q̄ ibi,loquitur quando superuenit ficta mala fides,propter motionē litis,tamen ipse credebat adhuc hæreditatem sibi pertinere,& sic re vera erat bonę fidei:tūc superueniens malafides ficta non facit eū teneri de interitu,licet bene faciat eū teneri de fructibus sed si superuenit mera mala fides,faciet eū teneri etiā de interitu. † Itē oppo.de l.qui scit. §.qui alieno.& §.fi.ff.de vsuris.nā si ille est malæfidei facit fructus suos:secus in eo qui est bonæfidei.sed ibi dicit q̄ si à principio emptor fuit bonæfidei:licet superueniat malafides,ad hoc facit fructus suos:ergo quod hic dicit,non est verū:quia si esset verū,nō faceret saltē post superuenientē malam fidē.gl.dicit q̄ ibi propter titulū,quē habebat possessor,qui facit eū reputare omni tēpore bonæfidei.sed si nō haberet titulū,nō efficeretur dñs,post superuenientē malam fidē.tene mēti hāc gl.sed ibi glo.dat aliā solu.q̄ hic loquitur in vniuersali:ibi in particulari. Vel dic q̄ ibi loquitur in mala fide ficta quę inducitur per motionē litis:& illa nō nocet habēti titulū:vt dicit glo.secus,si non haberet: hic loquitur in mala fide vera quæ vera facit,vt postquam superuenit,nō efficiatur dñs:siue habeat titulū,siue nō. Sed tertio oppo.q̄ inspiciatur prin.& nō superueniēs mala fides.vt l.clam possidere.ff.de acqui.pos.& C.de vsuca.trāsfor.l.j.Sol.ibi quātū ad cōplendā vsucapionē,vel præscriptionem in qua sufficit bona fides à prin.cū titulo de iure ciuili:hodie de iure canonico,secus:vt in c.j.de reg.iur.lib.vj. hic quantum ad alios effectus. † Vltimò oppo.de l.nō distinguemus. in §.satisdatio.de arbi.Solu.erat diuersa ratio. Quintū & vltimum dubiū soluitur in §.scire.qui est notabilis,& semper allegatur.nā Senatusco.loquitur in possessore malæfidei qui sciebat ius & factū,puta,testamentū nō esse solēne:& se ex eo non posse eā hæreditatē cōsequi:quid in eo qui sciebat factū,sed nō ius,puta,testamentū factū fore tribus testibus tantū,tamē credebat ipsum valere,& ex eo se posse esse hæredem,vel sciebat alium propinquiorē superesse ab intestato,tamen credebat se illi preferendū:& sic erat error iuris:an iste dicetur malæfidei? & iurisconsultus dicit,q̄ quia ista ignorātia iuris excusat à dolo,& malæfidei nō dicitur,nisi qui est in dolo: sic ergo non est prædo.nō tamen dicit q̄ sit bonæfidei,& ista possent simul stare,q̄ non est bonæfidei:nec etiā malæfidei.Super hoc est alia glo.quæ incipit:si nō est prædo.Pro cuius declaratione opponitur:si nō est malæfidei:ergo est bona,quia ista sunt cōtraria,& vno opposito reliquum tollitur:& econuerso:& ita si est bonæfidei facit fructus suos.vt l.qui scit.§.j.de vsuris.si facit fructus suos:ergo error iuris prodest in acquirēdo,& lucrando.† Sed cōtra:quia error iuris prodest in dānis vitādis,nō in lucris capiendis.glo.fol.pluribus modis.Breuiter nō est verū [b] quia si non est malæfidei sit bonæfidei:quia est dare mediū inter ista duo:vt in simili dicitur per glo.ff.de tribu.l.j.§.scientia.& notat glo.in l.j.C.de acqui.pos.dic ergo q̄ reputatur bonæfidei,quātum ad tres effectus scilicet vt nō teneat,si desijt possidere:scilicet si esset malæfidei,tenetur ac si possideret:quia dolo videretur desijsse:vt in verbis Senatusco.Secūdo vt nō teneatur de perceptis,& cōsumptis si nō est effectus locupletior,licet secus esset malæfidei.Tertio vt non teneatur.de percipiendis extra istos casus reputatur malæfidei:& sic efficit dñs fructuū perceptorum.& ista est veritas:licet per glo.& doctores nō tāgatur. & vide quod not.in l.nunquam.§.ij.vel iij.de vsucap.l.Celsus. † Vltimò no.ex text.in fi.q̄ error iuris [c] excusat à dolo:& ad hoc semper allegatur:& sic in delictis in quibus requiritur dolus,q̄ quādo sit:vide quod not.Bar.in l.j.ff.si quis test.li.esse iu. nō poterat accusari,nec puniri ille qui errauit in iure.Itē allegatur q̄ quælibet causa etiā iniusta [d], excusat quem à dolo:vt etiam no.ff.si quis ius di.non obtemp.l.j.circa finē gl.magnæ.

a ☞ *Motio controuersiæ in iudicijs particularibus,non facit possessorem reputari malæfidei,sed litis contestatio: & quid in rei uendicatione? & nume. 5.*

3 *Imputatur alicui cur non occupauit, licet reprehendatur de occupatione aliarum rerum.*

4 *Iuramentum in litem an detur contra desinentem dolo possidere: an contra possessorem?*

5 *Ad deferendum iuramentum in litem in actionibus bonæfidei non requiritur cōtumacia in non restituendo ad mandatum iudicis:sed sufficit dolus in desinendo possidere, & quid in actionibus stricti iuris?*

6 *Protestatio ficta ame tibi,quòd non emas talem rem,quia non est uendentis sed mea: si postea emas,facit te malæfidei pos.*

§. Si ante litem. Vsque ad §.consuluit, declarantur hic alia quinque dubia circa dicta verba.

verba.Primū vsque ibi,perinde.Secūdū vsq̄ ibi,siue.Tertium vsque ibi,vtrū.Quartū vsq̄ ibi,hæc verba.Quintū vsq̄ in fin.

1 & hoc dicit † malæfidei possessor,qui dolo desijt possidere etiā ante litē cōtest.tenetur,ac si possideret.post lit.verò cōtest.vel cōtrouersiam motā,etiā bonæfidei tenetur,quia efficitur malæfidei iuris præsumptione.Itē dicitur desinere dolo possidere nō solū,qui dimittit qđ habet,sed etiā qui non amittit,quod

2 habere poterat.h.d. † Primū dubiū est,qa verba Senatusco. dicunt de malæfidei possessore,qui dolo desijt possidere ante litē cōtest.quare hæc dixit:nonne etiā si post multomagis debet teneri ac si possideret:certè sic.Tamen ideo dixit,quia erat malæfidei,& sic teneretur etiā si ante contest.desinat,licet etiā si post,teneatur:tamē tūc,nō solū malæfidei,sed etiā bonę fidei teneretur:quia post contest.efficitur malæfidei,& etiā prædo: quinimo etiā post motionē controuersiæ hac actione,licet nō sic in alijs particularibus,vt motio controuersiæ faciet eū reputari malæfidei:sed sola cōtestatio.Et dic q̄ reputatur malęfidei iuris præsumptione:quidā dicerēt q̄ ita demum si apparet de malafide:sed tūc hoc solū sufficeret absque contestatione.Dic ergo vt dixi,q̄ ista probatio nō requiritur:sed ex cōtestatione vel motione controuersiæ resultat præsumptio malæfidei: &

3 sic est ficte mala. †Secundū dubiū.§.perinde senatusco.loquitur de possessore qui dolo desijt possidere id,quod possidebat.Quid si nunquam possedit aliquā rem,tamē potuit possidere,& noluit,& sic est perdita,quæ tamen nō fuisset perdita, an teneatur?videtur q̄ nō.nā sibi imputatur,cur occupauit bona:ergo non debet imputari,cur nō occupauit.Contrariū dicitur,in fi.quia postquàm incœpit occupare,debebat etiā istam occupare,ne perderetur.& sic not.vnū mirabile:quia imputatur alicui,cur non occupauit:licet reprehēdatur de occupatione aliarū rerum. Tertiū dubiū in §.inautē.possessor malæfidei desijt possidere,& possessio ad aliū peruenit,an possit ipse qui desijt possidere,cōuenīri ex verbis Senatusco.videtur q̄ non,eo casu,quo nullus possideret:quia esset perempta: quia tunc nō est,cōtra succurratur ad rem:nūc verò subest iste possessor:vnde nō videtur agendū,contra nō possessorē.Contrarium dicitur, etiā si peruenit ad multas manus,& sic possunt omnes cōuenīri tam possessor quàm illi,qui dolo desierūt possidere.An autē vno soluente liberetur alter?dic vt ff.eod.l.nec vllum.§.pen. Quartū dubiū est de fructibus,vtrum possint repeti nō solū à possessore,sed etiā ab eo qui dolo desijt possi-

4 dere. †Quintū & vltimū est de iuramento in litem:an detur in possessorē:an etiā contra dolo desinentē possidere?& videbatur vt solū contra possessorē,quia defertur propter cōtumaciā commissam de nō restituendo ad mandatū iudicis,sed possessor solus est,qui potest hāc contumaciā cōmittere,cū habeat facultatem restituēdi:qui verò dolo desijt possidere,non potest eum cōmittere:quia fortè summa ope nixus recuperare nō potuit:& sic licet commiserit dolū in desinendo possidere,in nō restituendo:cōtrariū tamē dicitur in isto.§.hæc verba.ex quo

5 not.† q̄ ad deferendū iuramentū in litē in actionibus bonæfidei,non requiritur cōtumacia in nō restituendo ad mādatum iudicis,sed sufficit dolus in desinendo possidere,licet cōmittatur in nō restituendo ad mandatum iudicis:sed in actionibus stricti iuris,videtur requiri dolus in nō restituendo ad mandatum iudicis.nec sufficit primus dolus vt.ff.de rei vēdi.l.qui resti.in fi.& circa hoc vide,quod dixi in l.actionibus.ff.de in litē iur.vbi allegaui istū text.& l.si fundus.§.si vendicatione.ff.de pig. licet Bart.aliter videatur intelligere. In glo.prima,quæ incipit speciale ibi secus in singularibus dic,alij dicunt idē in rei vendicatione,vt ibi not.per Cy.quod posset fortè esse verū in possessore nō habēte titulū:vt per solā motionē cōtrouersię, cōstituatur in mala fide,secus si habeat titulū:quia tunc requi-

6 ritur lis cōtest.vt in hac glo. †In glo.ibi quando q̄ idē video. dic istud procedit quādo cōtrouersia vel contestatio fit,antequam quis incipiat possidere,vt si protestor,q̄ non emas talē rem,quia nō est vēdētis,sed mea:nā tunc si emis,es malæfidei: ita loquitur.l.quā glo.allegat.l.si fundus.C.de rei vendi.sinautem postquàm emisti,denuntiem,nō constituam te in mala fide,absque contestatione litis,vt d.l.certum.& d.l.si fundus.

a ☞ *Donatarius tenetur ad antidora, quæ est contraria donatio: & oritur obligatio naturalis.*

3 *Si credēs se ex illa obligatiōe efficaciter teneri per erro rem iuris soluat:an possit repetere per condictionem indebiti.*

4 *Bonæfidei possessor hæreditatis qñ non consumpsit bona hæreditaria,sed bona propria propter hæreditatē qđ alias non fecisset:quòd non poterit retinere hæreditatē,contra uerum hæredem, ac si ipsam consumpsisset.* b

5 *Si autem consumpsit de hæreditate, & pertinebat dimidia ad eum:tamen putabat ad se totā pertinere: restituet dimidiam eius,quod superest.& quid si in hæreditate nullū ius hababat, & fuisset alias consumpturus de suo, an, & quid restituat? & num.6.*

6 *In dubijs eligitur media uia.*

1 §. Item veniunt. † Hic incipit exponere quartam partem verborum Senatusconsulti quæ ponunt in l.itē veniunt.§.pridie.ver. autē eos.de bonæfidei possessore:q̄ nō retinetur vltra quā sit effectus locupletior,ne bona fides sit sibi nociua:non tamē quòd habebat aliquid lucrari: vt l.si & rem & pretium.versi.nam & oratio. Et circa partem istam formanatur aliqua dubia,& soluuntur vsque in fin.legis,& vsque ad §.

2 item si rem distraxerit,formant quatuor.† Primum est qualiter intelligant verba Senatusc.vt non teneatur de his, quibus non est locupletior:& respondet,quòd intelligitur hoc modo, vt si consumat bona hæreditaria, in quibus ipse possessor nullum ius habet, si talem consumptionem non fuisset facturus de suo, si hæreditatem illam non occupassēt, non tenetur vero hæredi in aliquo, etiam si per consummationē aliquam obligassēt naturaliter,tamē ad antidora:nisi antidora recepisset: quia tūc illam restituere teneretur.& iste §. semper allegatur ad istud,quòd donatarius tenetur ad antidora, quæ est cōtraria donatio,& oritur obligatio naturalis [a] ex instinctu naturę, qui est vt benefacientibus nobis benefaciamus:vt si tibi dono, statim instinctus naturæ te obligat ad idem faciendum: mihi tamen ista obligatio naturalis,quæ non prouenit ex consensu partium est minoris efficaciæ quàm illa : quæ oritur ex pacto nudo:& sic ex consensu partium:vt hic glo.vult. Et de ista naturali quæ non parit actionem,tangitur per glo.in l.ex hoc iure.ff.de iustitia & iure.& de ea habetur etiam in l.si testamento.§.mulier.ff.de fideiuss.& l.si non sortem.§. libertus.de condi.indebi.† Et si quis credat se teneri efficaciter ex dicta obligatione,& tamen non tenetur,si soluat per errorē iuris,an pos-

3 sit repetere per condictionem indebiti.Tractatur in locis præ-

4 allegatis.Secundum dubium est † quando nō consumpsit bona hæreditaria:sed bona propria,propter tamen hæreditatem quam putabat ad se peruenisse:quod tamen aliàs non fecisset: an possit retinere hæreditatem contra verum hæredem tanquam ipsam consumpsisset,licet non cōsumpserit,sed consumpsit bona propria propter illam? videbatur quòd sic:attenta equitate:tamen contrarium dicitur,postquam nihil attingit de hæreditate : etiam si rem hæreditariam obligauit. Restituet ergo totam hæreditatem,& damnū consumptionis erit suum.

5 & in sequenti §. si quis. † Tertium dubium est, quid si consumpsit de hæreditate : tamen illa hæreditas pertinebat ad eū. puta,dimidia:& partim ad alterum. Ipse tamen putabat ad se totam pertinere , & consumpsit tantum , quòd faciebat dimidiam:de qua dimidia videtur consumpsisse? an de dimidia cohæredis,quia nunc nihil teneretur ei restituere : vt in §.j.an de propria,quia tunc teneretur totum restituere, & damnum consumptionis erit suum:an de vtraque pro rata:quia tunc restituet dimidiā eius,quod superest:& in alia dimidia erit suū: & determinat pro ista parte attēta æquitate,& hoc in §.adeo.

6 † Et sic nota,quòd eligitur media via [b] in dubijs. Contra glo. b oppo.de l.Nesennius.ff.de nego.gest.& soluit vt in glo.& prędicta,quòd non fuisset consumpturus,si hæreditatem non haberet,& sic consumpsit in malos vsus.Quartū & vltimum dubium est,quando cōsumpsit de hæreditate , in qua nullum ius habebat:tamen si hæreditatē non haberet, aliquid fuisset consumpturus de ꝓprio,pro suis necessarijs impēsis familiaribus, puta,penum hæreditariā bibit , & si illū non habuisset:de suo fuisset partim consumpturus,puta,quinquaginta salmas vini,

Universidad de Burgos
Biblioteca

quæ erant neceſſariæ pro ſua familia: ipſe conſumpſit de penu hæreditaria. lxxx. certè reſtituet quinquaginta, quas de ſuo fuiſſet conſumpturus, etiam ſi hæreditatem nō habuiſſet: reſiduum nō reſtituet: quia nō fuiſſet illud cōſumpturus, ſi hæreditatem nō habuiſſet: vnde ſi reſtitueret, remaneret in damno & hoc dicit in §. quod autē ſi quis. vſq; in finem. & probat luriſconſultus per caſum ſimilē de reſcripto diui Marci. de quo infra ad Trebellianum. l. Titius.

2 ☞ Bonæ fidei poſſeſſor nec directo, nec per indirectum debet teneri ultra quàm ſit locupletior.
Emptor conuentus ad rem, poteſt ſe defendere ex perſona uenditoris, & opponere exceptionem concernentem perſonam uenditoris.
3 *Actor ſingularis poteſt uenire ad defenſam illius, qui habet cauſam ab eo: & ſuſcipere in ſe iudicium, etiam inuito actore: & reus habet exceptionem ex ſua perſona, ne conueniatur ipſe, poſtquàm actor ſuum iudicium in ſe ſuſcipit: & qualiter intelligatur?*
4 *Si uerus hæres eligat pretium, & illud conſequatur, quòd non poſſit agere ad rem contra emptorem: & quid ſi eſt malæfidei.*

1 §. Item ſi rem. †Iſte. §. reputatur difficilis valde ſecundū Bart. mihi tū videtur, q; difficultas procedit ex confuſione verborū tam gloſſarum quàm ipſius, in poſitione caſus. Sed re vera de ſe videtur clarus, ponē do caſum, prout iacet litera de plano: nā in effectu hoc vult, q; qui emit rem hæreditariam à bonæfidei poſſeſſore, & pretium ſoluit: poſsit cōueniri rei vendicatione à vero hærede, nec poſſit verus hæres ab eo repelli per excep. ne fiat præiudiciū petitioni hæreditatis mouendæ cōtra venditorē ſuper pretio, quia moueri nō poteſt per rationē poſitam in tex. & ei quod nō eſt, nō poteſt præiudiciū fieri. Fallit tamē in tribus caſibus, in quibus nō poteſt poſſeſſor cōueniri, ſed poteſt verū hæredem repellere. Primus eſt, quando cōcurrunt duo: ſcilicet q; ipſe emptor habeat regreſſum de euictione cōtra venditorē, & q; venditor pretiū conſumpſerat, & ex eo nō ſit effectus locupletior: quia tūc habet exceptionem emptor, ex perſona vēditoris, ne teneatur vltra quàm facere poſsit. Secūdo fallit, quādo venditor cōpareret in iudicio, & ipſum ſupra ſe ſuſciperet, quia tūc emptor exceptionē habet ex perſona ſua, vt cōueniatur venditor author ſuus, poſtquàm ſe conferat liti, & non ipſe. Tertio fallit, quādo verus hæres per prius egiſſet ad pretiū cōtra venditorē, & fuiſſet ipſum inſecutus: quia tūc nō debet poſtea petere rem, cū videatur ratificare venditionē. & non debet habere rem, & pretiū: hoc dicit in effectu vſq; in fin. l. & diuido aliter, quàm facit Bart. Primo ponitur thema & quæſtio vſq; ibi, quia nō videtur. Secūdo ponitur vna ratio, q; verus hæres agere poſsit, nec poſsit repelli per exceptionē ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ cōtra venditorē ſuper pretio, quia nō poteſt moueri, etiā ſi venditor ex pretio effectus eſt locupletior, quia tenetur iſtud reſtituere emptori, ergo nō vero hæredi, nec teneatur vltra, quàm factus ſit locupletior. & hoc vſque ibi: [nō puto.] Ibi ſolu. pro iſta parte, q; poſsit verus hæres vendicare vſque ibi: niſi ibi. poſtea ponit tres exceptiones per ordinē, vt dixi in ſummario. In tex. ibi. quia nō videt. dic, etiā ſi venditor ex pretio fuit effectus locupletior, licet thema fuerit propoſitū, q̄ locupletior. nā etiā ſi non erat locupletior factus, nō poteſt eſſe locus petitioni hæreditatis mouēdæ contra venditorē ad pretiū: quia ſi verus hęres obtineat cōtra emptorē, ipſe emptor habet regreſſum cōtra venditorē ad pretiū datū, & venditor ei tenetur reſtituere: ergo non vero hæredi: quia ſic teneretur vltra quàm eſſet locupletior, quod eſſe non debet. Bart. autem dicit q; thema, & quæſtio ponitur vſque ibi quod præiudiciū, & q; poſtea ponunt ibi tres rationes ad partem negatiuā, q; nō poſsit repelli verus hæres vſque ad ver. & puto. & hæc eſt vna infraſcatio verborū, qualiter iſtæ rationes formantur. ideo non placet iſta diuiſio: ideo q; thema, & quæſtio durat vſque ad iſtū ver. quia nō videtur. & q; ſequens ver. q; præiudicium. cōtinetur cū præcedentibus, & declarat quæ erat iſta exceptio, quā emptor volebat opponere contra agentem, quā dixerat. §. an exceptio. repellatur &c. quia erat exceptio, ne per hoc iudiciū particulare faceret præiudicium vniuerſali, id eſt, peti. hære. mouendæ cōtra venditorē ad pretiū, & hic arguit, quòd iſta exceptio nō habet locū: quia nō poteſt agi ad pretiū cōtra venditorē, ſi actor obtineat contra emptorem, etiā ſi venditor ſit locupletior, & pretiū habeat: quia tenetur ipſum, reſtituere emptori, ergo nō vero hæredi, & ſic reſtitueret duobus, & ſolueret vltra quàm eſſet locupletior: nam & ſi venditor eſſet malę fidei, vere recuperaret ab emptore, & liberaretur vēditor à vero hærede. vt §. eo. l. nec vllam §. pen. fortius, ſi eſt bonę fidei, poſtea in verſicu. & puto, determinat pro iſta parte, deinde facit tres exceptiones, vt patet per ordinem.

2 †Et ſic nota, quòd bonæfidei poſſeſſor nec directo. nec per indirectum debet teneri, vltra quam ſit locupletior. Item quòd emptor cōuentus ad rem, poteſt ſe defendere ex perſona venditoris, & opponere exceptionē concernentē perſonam vēditoris, vt hic patet: nam ſi iſta exceptione teneatur vltra quàm ſit locupletior, nō concernit perſonam emptoris, ſed venditoris: & tamen emptor poteſt eam opponere. †Itē not. in verſi. qui tamen. quòd author ſingularis poteſt venire ad defenſam illius, qui habet cauſam ab eo, & ſuſcipere in ſe iudicium etiā inuito actore: & reus habet exceptionē ex ſua perſona, ne conueniatur ipſe, poſtquam actor ſuus iudiciū ſuſcipit in ſe: quod qualiter intelligatur, dic vt not. in l. j. C. vbi in rem actio. & l. ſolutum. & l. iudicium. ff. de ſolu. facit. §. de procura. l. ſi actor malit. cum ibi notat. †Vltimò no. quòd ſi verus hæres eligat pretium, & conſequatur. non poſsit agere ad rem cōtra emptorē: ſed contra, de dicta. l. nec vllam. § penulti. §. eod. titu. Solu. ibi loquitur in poſſeſſore malæfidei, qui deſijt dolo poſsidere: vnde ratione doli, tenetur ad verum pretiū: & quatenus iuratur in litem potius ad pœnam, quàm ad intereſſe: hic loquitur in poſſeſſore bonæfidei, qui tenetur niſi ad pretium perfectū, & non loco pœnę ſed loco intereſſe: ideo ſoluendo pretium, liberat poſſeſſorem: quia nō debet vt verus hæres habere rem, & pretium: & quia petendo, & conſequendo pretium, approbat venditionem: & ſic liberatur emptor, ſicut hic, quando exegit à debitore hæreditario, & exactum reſtituit vero hæredi, liberatur debitor. Iſte ergo. §. nō habet locum in malę fidei poſſeſſore: quia ille ſine dubio poteſt conueniri. Nec etiam ob. l. nec vllam §. quòd ſi quis. §. eo. quia ibi loquitur in eo, qui emit hæreditatem, vel eius quotam, cōtra quā poteſt agi petitione hæreditatis per rationem quæ ibi ponitur: ſed hic emit rem ſingularem: & ſic nō poteſt conueniri petitione hęreditatis: ſed rei vendica. vt hic dicitur in princip. & habebit neceſſe actor probare dominium, quod non eſſet in peti. heredi. Cætera dic vt ibi Barto. nam glo. quæ ſunt hic, non tendunt niſi ad declarationem literæ.

☞ *Vna & eadem ſolutio non debet parere condictionem indebiti. ſeu repetitionem, & liberationem eodem tempore.*
3 *De ſpecie ad quantitatem non ſit compenſatio: & quando? & qualiter fiat?*
Poſſeſſor hæreditatis ſi ſoluit creditoribus hæreditatis, & poſtea uerus hæres ab ipſis creditoribus conueniatur: qualiter poſſit contra eos excipere?
4 *Si talis poſſeſſor qui ſoluit, erat malæfidei, & ſic ſcienter ſoluat, an ſolutum repetat per condictionem indebiti?*

LEX XXIII.

Si poſſeſſor. †Lex iſta diuiditur in quatuor partes. ſecunda incipit in §. ſed ſi ipſi. Tertia in §. ſicut autem. quarta in §. quod autem. Et in prima parte tractatur, an poſſeſſor hæreditatis cōuentus, & cōdemnatus, qui hæreditatem reſtituit, poteſt imputare, vel deducere vero hæredi id quod ipſe ſoluit creditoribus hęreditarijs, ſiue ſit bonæfidei, ſiue malæfidei poſſeſſor: & ſiue ſoluit de ſuo, ſiue de hæreditate: & ſiue ſoluit nomine ſuo, ſiue nomine hæreditario, ſiue hæredis vel veri hæredis. In ſecunda parte tractatur, an poſsit deducere id quod ſibi debebatur à defuncto, & per cōſequens etiam ab hæreditate, vel ab hærede vero, ſiue deberetur naturaliter tantū, ſiue naturaliter, & ciuiliter. In tertia parte, an poſsit deducere ſumptus quos fecit in rebus hereditis: & ſi non fecit, cum facere deberet, an poſsit ſibi imputari, vt tāto plus reſtituat. In quarta parte tractatur econuerſo ad primā, ſi ſibi fuit aliquid ſolutū à debitoribus hæreditarijs, vel occaſione hęredi. an illud teneat reſtituere: & iſtæ tres vltimę partes ſunt clarę in tex. nec habet glo. difficiles. Prima pars verò, licet ſit clara in tex. tū propter multiplicitatē caſuū occurrentiū habet glo. iongas, & intricatas. & hoc dicit, prima pars. Si poſſeſſor hęreditatis ſoluat ſuo nomine creditorib⁹ hęre. nō liberat verū hæredē ipſo iure: & tñ vult, q; ſolutio cedat ad commo

commodū veri hæredis, liberat ipſum ope exceptionis, & ceſſat condictio indebiti, quam habebat: vt ſi erat malæfidei, tenetur cauere de defendendo verum hæredem, ſi verò bonę fidei, non tenetur cauere. h. d. Et aduertendū q; hic loquitur quādo poſſeſſor ſoluit ſuo nomine, quod in dubio prę ſumitur, ſi erat bonæfidei, & credebat ſe hæredem: & ſi non erat mota lis ſuper hæreditate, nam tūc non tam credit agere negotia alterius quàm ſua: ſed ſi dubitaret an ad ſe pertinerēt, vt quia iam erat mota lis, tūc videt ſoluiſſe nomine ſuo, ſi cōtingat ipſum obtinere in lite. Si vero contingat ipſum ſuccūbere, cenſeē ſoluiſſe nomine veri hæredis: & hoc vult hic gl. notabilis, ſuper verbo ſuo nomine: in fi. quā ita declarauí, vt dixi: & per eā declarant multi tex. & multę gl. loquentes ad hoc: vt C. eo. l. de hæreditate. & ff. de condi. inde. l. ſi pœnę. §. j. An autem ſoluēt de pecunia propria, an hæreditaria? tex. nō aperit, ſed vtroq; modo poteſt intelligi: nā Ioannes intelligit de propria. Sed Azo, & ſequaces q; de hæreditaria, & in hoc cōſiſtit differētia inter prędicta: quia qui non ſoluit ſuo nomine, tunc non liberat verum hærędē ipſo iure, vt in principio: ſed ope exceptionis ſic: vt in fine. Si tamen ſoluens ipſi hæredi imputat, vel minus recipiendo, ſi ſoluit de hæreditate: vel eidem reſtituendo, ſi ſoluerat de propria pecunia, & tunc ceſſat condictio indebiti: ſed antequā hoc fiet, ipſe poſſet repetere ab illis qbus ſoluit quia ſoluit indebitum reſpectu ſui, licet creditores receperunt debitum: & ipſe verus hæres nō eſſet liberatus, nec ipſo iure, nec ope exce.

2 †Quia eadem ſol. non debet parere condictionem indebiti, & liberationem eodem tēpore: vt l. cum his. §. j. de condi. inde. ſed ſi ſoluiſſet nomine veri hæredis, puta quia ſoluit poſt motam controuerſiam, & fuit victus in cauſa hæreditatis, tunc ſoluendo liberaſſet hærędē ipſo iure, quia facta nomine veri debitoris, & ſoluens non haberet condictionem indebiti, ſed ſolū poſſet imputari vero hæredi, vel tantò minus reſtituēdo, quātò ſoluit de hæreditate, vel faciēdo ſibi reſtitui, ſi ſoluit de ſuo: & ſi hoc non feciſſet, poſſet agere actione negotiorum geſtorum contra verū hæredē: quia geſsit negotium ſuum ipſo geſtu. l. ſoluendo. §. de neg. geſt. Item eſt alia differentia, an ſoluerit de ſuo, vel de hæreditate: quia primo caſu ſtatim tranſtulit dominium, & ſic ſtatim eſſet nata condictio indebiti, ſi ſoluiſſet ſuo nomine: ſed ſi ſoluit de hęreditate, non tranſtulit ſtatim dominium, quia nō erat dominus, ſed verus hæres: & ſic cōdictio indebiti nō ſtatim naſciē ſecuta cōſumptione, vel interueniēte ratihabitione hæredis, & ſimiliter ſi ſoluit de ſuo, & nomine veri hęredis, ſtatim verus hæres eſt liberatus: ſed ſi de hęreditate, nō ſtatim, ſed ſecuta cōſumptione, vel ratihabitione: & in hoc cōſiſtit gl. ſecūda, quę incipit: ſed de ſuo. Pro declaratione gl. quę incipit, ſcilicet de ſuo. op. cōtra tex. nā hic dicit q; ſoluit ſuo nomine: & poſtea in ver. niſi dicit, q; habet condictionē indebiti: quia ſoluit tanq; debitor, cū non eſſet: & ſi hoc eſt, nō ſolū verus hæres nō fuit liberatus ipſo iure, vt in princ. ſed nec ope exceptionis debuit liberari: cuius contrariū hic dicitur in fi. quia eadē ſolutio nō debet parere repetitionē, & liberationē. l. cū his. §. j. de cōdi. inde. Timore huius debes præmittere, q; hic differētia inter Io. ex vna parte, qui tenuit, q; hic ſoluit de pecunia propria. & Azo. qui tenuit, q; ſoluit de hęreditaria, per tex. qui dicit, quòd ſi habet condictionē indebiti, ex hoc videtur locupletior. ſed ſi de hæreditate, tunc bene poteſt dici locupletior, quoniam habet hanc actionem. vt §. eod. l. quòd ſi poſſeſſor. hoc prę miſſo reſponde ad contrarium, quòd eodem tempore, nō poteſt eadem ſolutio parere repetitionem & liberationem: ita quòd vtrunq; poſsit fieri ſimul: ſed diuerſis temporibus vna deficiente poteſt altera ſubſiſtere, tenēdo ſis temporibus vna deficiente poteſt altera ſubſiſtere, tenēdo ergo opi. Io. quòd ſoluerit de ſuo, tūc ab ipſo principio nō fuit hæres liberatus ipſo iure, nec ope exceptionis: ſed ſoluēti nata fuit cōdictio indebiti aduerſus illos quibus ſoluerat: ſed ſi nō vult vti, quia fortè non expedit, cū ſint abſentes, vel nō ſoluendo: ideo vult imputare hæredi. & imputauit, quod facere potuit, vt hic, & ex tūc cōdictio ſibi nata deficit, & vero hæredi contingit liberatio ope exceptionis, & eidem cedenda eſt cōdictio indebiti per ſoluentem, quæ licet apud eū eſſet inutilis, erit apud ceſſionariū: quia ſi creditores agant cōtra verū hæredem, qui non fuit liberatus ipſo iure, verus hæres excipiet, vos tenebamini cōdictione indebiti ſoluenti, & ipſe ſoluēs eā mihi ceſsit, & ego ſibi reſtituí: cōpenſemus ergo inuicem, q; ego vobis debeo, cū eo q; vos mihi debetis ex perſona ſoluentis, & iſta erit exceptio de qua in text. in fi. Si autē tenemus opi. Azo. q; ſoluit de pecunia hæreditaria, non eſt nata ſoluēti cōdictio indebiti, tanquam pecunia conſumpta, quia nō fuit translatū dñium: ideo poteſt per verū hæredē pecunia vendicari, nec poteſt ei opponi exceptio ſecūdū glo. de eo ad quod ipſe tenetur creditoribus. qa nō petitur pecunia, tāquam pecunia, ſed tāquam corpus hæreditariū: & ſic tan

3 quam ſpecies, †& de ſpecie ad quantita-
a tem[a] nō fit cōpēſatio, ſecundū glo. ſed alij tenent contrariū, quia qn̄ petitur pecunia ſiue vt ſpecies, ſiue vt pecunia, fit cōpenſatio. ff. ſi cer. pet. l. cū fundus. §. cū ſeruū tuū imprudens. ſecuta ergo cōſumptione: & ſic nata condictio indebiti idē erit quod in caſu præcedenti, vt illa tollatur in effectu, ſi ſoluens ſtatuat, q; cedat ad deliberationē hæredis, & dicta condictio hæredi cedatur, & ex tūc naſcetur liberatio ope excep. Non ergo eodē tempore naſcitur cōdictio, & contingit liberatio, ſecundū diuerſa tēpora: quia cōdictio naſcitur, & liberatio non: poſtea condictio ſufficiat, & liberatio ſurgit: &

4 hæc eſt intentio glo. per verba obſcura. †Ex iſta glo. vltima magna, notandū eſt q; in prin. ſui, dum text. in fin. dicit, q; verus hæres, ſi cōueniatur à creditoribus, poterit vti exceptione, licet non fuerit liberatus ipſo iure, glo. hoc declarat, dicendo, quòd iſtud eſt verū in omni caſu id eſt ſiue ille ſolueret ſuo nomine, vt in tex. ſiue nomine hæreditario & nomine hæredis, & tunc multomagis, quia tūc eſt liberatus ipſo iure, & ſic eſt exceptio facti ſiue intētionis. Itē ſi ſoluat de ſuo, ſiue de hæreditate. In primo tamē caſu, ſtatim etiā ante cōſumptionem. In ſecūdo verò poſt cōſumptionē. nā ante, nō cenſetur ſolutum, & ſic poteſt iudicari. vt in ij. Itē habet locum, quod dicitur in omni poſſeſſore tam bonæfidei, quàm malæfi. Itē habet locū demum poſtquàm dictus poſſeſſor, qui ſoluit, hoc imputauit hæredi, vel agendo neg. geſt. quod poteſt, ſi nō retinuit de hæreditate: vel ſi imputauit retinēdo prius antequam hoc fecerit, non habet hæres exceptionem, ſi poſſeſſor ſoluit ſuo nomine, cū ſibi competat cōdictio vt §. dixi. ſed poſtea deſinit cōpetere: maximè ſi illam condictionē ceſsit vero hæredi. Item facta ceſsione habet exceptionem cuiuſdā compenſationis, quia ſi conueniatur à creditoribus, excipiet: vos mihi teneminí ex perſona talis, qui vobis ſoluit: & quia nō erat debitor, habebat cōdictionem indebiti, quam mihi ceſsit: & ſic compēſetis quantitatem quam à me petitis, cū illa quam ego petere poſſum: & iſta voluit glo. vſq; ad verſi. & omnia ſunt clara poſtea propter multiplicitatem caſuū, qui cadunt in iſta materia, gloſ. colligit vnā longam diſtinctionē, & tædioſam, quā diuide: quia primo loquitur quando poſſeſſor ſoluit debitū ius creditoribus hæreditarijs vſq; ad verſi. ſi verò infra debitū. Secundū quādo ſoluit indebitum putatiuis creditoribus. Item prima pars ſubdiuiditur in duas. nam primo loquitur in poſſeſſore bonæfidei vſque ibi: ſi autem malæfidei. ſecundo ibi. malæfidei. Itē quęlibet earum ſubdiuiditur: quia primo loquitur, quādo iſte poſſeſſor ſoluit nomine hæreditario, ſeu veri hæredis, nō ſuo, quo caſu non loquitur iſte text. Secundo cum ſuo, quo caſu loquitur tex. ſecunda ibi: ſi verò ſuo nomine. Item quælibet ſubdiuiditur: quia primo, quando ſoluit de ſuo. Secūdo quando de hæreditate: & ſic in effectu ſi bene colliges, quatuor ſunt caſus in bonæfidei poſſeſſore: & alij quatuor in malæfidei quando ſoluit debitū, & eodem modo poteſt dici quando ſoluit indebitū: & ſic in effectu glo. iſta tangit ſexdecim caſus: octo, quādo ſoluit debitum: & alios octo, quādo indebitum: & quatuor in bonæfidei, & quatuor in malæfidei. Et ſi bene retines, quæ dicta ſunt, omnes ſunt clari: & patent ex his quæ dicta ſunt: & doctores ſequuntur gloſſ. præterquàm in illa parte: dum dicit: quòd malæfidei poſſeſſor, non habet condictionem indebiti, quia ſcienter videtur ſoluiſſe. Doctores omnes con-

a Ad quantitatē. De hoc latè per doc. in d. §. ſeruū tuum imprudēs. & ſ. per dūm Tyn darum in trac. cōpenſa. quibus adde Bart. in l. qui iniuriæ. §. ſi ſeruus. ff. de furt. & in l. ſi cōuenerit. la. ff. in fra de pigno. act. vbi q; non fit cōpenſatio: & adde quòd ſi agere tur de fienda cōpenſatione ex præſumpta mente diſponentis: quia potuit diſponere prout voluit, tūc fieret cōpenſatio de ſpecie ad quantitatem, ita not. Ioan. de imol. in l. ſi cum dotē. §. ſi pater. ff. de ſolu. & ſequitur do. Alex. de imo. in d. l. ſi conuenerit. in addi. ad Barto. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Nō tenetur fideicō missario. & q negligentia hæredis noceat fideicōmissario, adde tex. & ibi Bart. in l. si hæres. §. tempo ralis. ff. ad Trebellia. Fran. Cur.

tra, quia hic subest alia præsumptio, quàm donationis: & sic non obstat l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. lib. de pig. actio. l. eleganter. §. qui reprobos. & l. si cum aurum ff. de sol. de quibus omnibus vide per Cy. qui tangit materiā huius glos. in l. si à patre. C. de condi. indebi. Itē vide aliam limitationem in l. nec intētio. C. de transact. & quod ibi no.

2 ☞ *Actio non confunditur, si debitor hæreditarius occupat bona hæreditaria, tanquàm hæres, cùm non sit: & an committatur pœna.*

3 *Possessor bonæfidei potest deducere, quod sibi debebatur à defuncto: etiam naturaliter tantùm, licet nullum ius haberet in hæreditate.*

1 §. Sed si ipsi. †Malæfidei possessor, non potest deducere, quod sibi debebatur à defuncto, siue naturaliter tantū, siue naturaliter & ciuiliter, vbi expediat vero hæredi q illud debitum sit potius solutū, quàm nō solutū: si possessor bonæfidei deducere potest vtrunq debitum, tam naturale tantùm, quàm naturale & ciuile. hoc dicit. & tene menti

2 hunc casum. †Sic ergo nota, hic, quòd nō cōfunditur actio, si debitor hæreditarius occupat bona hæreditaria tanquàm hæres, cum tamē hæres nō sit, vt hic colligitur. Itē q committetur pœna licet occupauerit hæreditatem, si non sibi soluit, sicut si non occupasset: vel dic, q imò nō conuenitur: quia debuit soluere, vt sequitur. †Vltimò nota, q bonæfidei possessor potest deducere, quod sibi debebatur à defuncto, etiā naturaliter tantū: licet nullum ius haberet in hæreditate: & hoc faciebat dubiū. Nā ille qui habet ius, sine dubio potest, vt hæres de restituēdo grauatus: vt l. imponēda. & l. irritum. C. ad leg. Falci.

2 ☞ *Non imputatur alicui, si negligit rem quam putabat esse suam, cùm tamē non esset hæres de restituendo grauatus, ignorans factum & grauamen: quia factum in codicillis quorum notitiam non habebat, si neglexit bona, & sic sunt deteriorata: nō tenetur fideicommissario de negligentia.*

3 *Licet quis sit malæfidei possessor, non imputatur sibi: si non conuenit debitores hæreditarios, cum conuenire non posset de iure.*

1 §. Sicut autem. †Possessor hæreditatis potest deducere sumptus factos in necessitatem vel vtilitatem hæredi. & si nō facit cū facere debuerit, sibi imputatur si facere potuit: secus si nō potuit: puta debitores conueniendo, quia nō habebat actionē. h. d. †Et nota hic q non imputatur alicui si negligit rem, quā putabat esse suā, cū tamē nō esset: quia de re sua, vel quā quis putat suam, facere potest, quod vult. Si ergo hæres de restituendo grauatus ignorans factum grauamē, quia factū in codicillis, quorū notitiā habebat neglexit bona: & sic sunt deteriorata, nō tenetur fideicōmissa-
a rio[a] de negligentia, per istū tex. & ita aliàs de facto dixi. †Itē
3 no. q licet quis sit malæfidei possessor nō imputatur sibi, si non conuenit debitores hæreditarios, cū cōuenire nō posset de iure: & si conuenisset, succubuisset, expēsas nō recuperaret à vero hærede: ergo nō imputatur, si nō expēdit. Adde quod dixi ff. eo. l. sed si lege. §. ij. in prima glo. vbi fit oppositio de isto §.

1 §. Quod autem. †Supra loquitur, quando possessor soluit, vt imputare possit hæredi: hic quando possessori fuit solutum à debitoribus hæreditarijs, vt teneatur restituere vero hæredi, & licet soluentes à principio non fuerint liberati: postea quia cōcurrit voluntas veri hæredis liberantur ipso iure: sed si hæres non ratificaret, quia fortè possessor erat non soluendo, posset agere contra soluentes, qui nō sunt liberati: caueant ergo soluentes, vt faciant sibi caueri, si cōtingat apparere, quòd ille cui soluunt, sit verus hæres: aliàs possent damnum recipere.

LEX XXXVII.

1 PEr seruum. †Quæsita per seruum extra rem, & operam possessoris, veniūt in hac actione. hoc dicit Bar,

NIsi ex re.

1 §. Iulianus. †Si venditur res non necessaria hæreditati, possessor tenetur ad pretium perceptū: si erat necessaria, tenetur ad rem, si extat: aliàs ad verū pretiū. h. d. declara vt ff. eo. l. si possessor. §. fi. nā in secundo casu quādo erat necessaria, si extabat defertur iuramē tum in litē cōtra nō restituentē, vt ibi. In tex. ibi[c] si quidē non necessarium hæreditati.]subaudi, sed potius dānosum, vel tempore periturū: & tūc cōuenitur possessor ad pretium percepti si non fuit in culpa: quia non potuit pro maiori vendere, sed in fi. huius. §. quando erat necessarius, & si malè facit, vēdere tenebitur ad verum pretiū, etiā si non fuit in culpa: quia saltem fuit in dolo, cū vendidit, cum vendere non debuerit si erat malæfidei: sed de bonæ fidei, tenetur ad perceptum tantum.

2 ☞ *Filiusfamilias hodie potest habere hæredem tam ex testamēto quam ab intestato.*

1 FIliusfamilias. †Hæc actio dari potest pro hæreditate filijfamil. eo casu, quo poterat habere hæredē isto iure, vt si habebat castrense peculium, & decessit testatus. h. d. aliàs secus, si decessit intestatus: quia etiā castrense peculiū non deuoluebatur ad patrē, tan
2 quam hæredē: sed pater poterat occupare iure peculij, & tanquam pater. vt l. ij. ff. de castrē. pecu. †Item si fuisset testatus, super nō castrensi, in quo poterat testari, & idem si decesserit intestatus iure istō: hodie autē potest habere hæredem tam ex testamento, quàm ab intestato: vt in authen. de hære. ab intest.

1 §. Si seruus. †Si seruus, vel filiusfamilias teneat hæredi tatem, vel ius, potest pater & dominus hac actione conueniri. h. d.

2 ☞ *Actio de peculio quando sit perpetua, & quando annalis: & in quantum detur.*

LEX XXXIX.

1 SI a domino. †Petitio hæreditatis, quæ datur contra patrē, vel dñm, ex persona serui, vel filijfa. nō habet naturā actiōis de peculio, nisi
2 quatenus cōpetit ad psonales pstationes. h. d. Et præmitte † q actio de peculio est istius naturæ, q seruus vel filiusfa. sunt in potestate dñi, vel patris, actio est perpetua: sed postquam exierūt p manumissionē, vel emācipationē, vel alio modo actio illa est annalis: vt ff. qñ actio de pecu. est annalis. per totū. Itē est istius naturæ q pater, vel dñs cōuctus ista actione, potest ante omnia de peculio deducere, qđ sibi debebat à seruo, vel filio, etiā naturaliter tātū: vt ff. de peculio. l. sed si dānū. §. j. & de resi duo soluetur agēti: & si nihil est residuū, dānū erit agētis. Nūc ergo quæriē hic, si seruus, vel filius tuus occupat hæreditatē ad me pertinētē, & ego ago cōtra te hac actione, qa possides pretia, vel hæreditatē: vtrū hæc actio sit eiusdē naturę vt efficiatur annalis, si exeant tuā potestatē: vel vt possis deducere de hæreditate, qđ tibi ab eis debebatur? & respōdetur q nō: qa ista nō est actio de peculio: nō enim te cōuenio ex cōtractu celebrato per eos, quo casu locū habet illa actio. Si verò te cōuenio nō ex eo, q filius vel seruus occupet hæreditatē: sed ex eo, q sunt debitores hæreditarij, cōtra quos potest intētari: quia tūc ista est specialis præstatio, & habet naturā actionis de peculio in prędictis duobus, & idem in aliis similibus, de quibus in tex.

2 ☞ *Seruum suum non potest possessor impunè occidere: sed punitur criminaliter.*

3 *Petitio hæreditatis est actio in rem, in qua non est dare obligationem, nisi daretur ad personales præstationes.*

1 §. Si possessor. †Pro seruo hęreditario, vel pro possessore hæreditatis malæfidei occiso ante aditā hæreditatē, datur hæredi petitio hæreditatis & etiā actio. l. aquiliæ, vt possit eligere quā vult, & vna electa, caueat se altera nō acturū. Sed si post etiā hæredit. occidatur, ad æstimationē agit solū aquilia, nō peti. hære. h. d. Oppo. in glo. j. q non teneatur occisor, si erat bonæfidei: quia potuit negligere, & occidere impune, cū crederet ipsum seruū esse suū: vt ff. eo. l. si quid possessor. §. sicut. gl. fatet, q nō habet locū in possessore
2 bonæfidei: sed certè etiā bonæfidei † possessor nō potest occidere seruū suum impunè, licet alia animalia irrationabilia bene possit interimere, vel negligere: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. Sol. bene puniret criminaliter, vt ibi: sed nō tenetur vero hæredi, nec in æstimatione: vt in hac glo. ne fiat cōtra verba senatusconsulti. quæ volūt, vt bonæfidei possessor nō teneatur vltra quā sit locupletior. Secūdò oppo. cōtra filiumfa. q si erat malæfidei nō procedat qđ hic dicit in fi. q si occidat post aditam hæreditatē, non veniat in peti. hæredi. nam antequam occiderit, clarum est quòd veniebat: si occidit, non liberatur quia cū sit malæfidei, est in mora: & morosus nō liberatur per interitum rei debitę: maximè quando intererit facto suo: vt l. si ex legati

ex legati causa. de ver. obli. l. si seruū. in prin. glo. soluit, sed nō clarè. Doctores fatentur, q nō liberatur: & potest cōueniri ad seruum petitione hæreditatis: sed si vult cōueniri ad æstimationem nō potest per. hæreditatis cōueniri: sed solū legis aquiliæ, quæ est actio propria, cū nunquam fuerit defuncti, nec hæredi tatis facētis: sed acquisita est hæredi post aditam. ideo nō cadit in hac actione: vt arg. ff. eo. l. & nō tantū. §. quod si pro emptore. Et aduerte: quia glo. dicit, q possessor est obligatus ad re
3 stituendū bona, quod nō videtur verū: † quia petitio hæreditatis est actio in rem, & in actione in rē, nō est dare obligationē: sed solū in actione personali: nā datur cōtra quēlibet possidentem, nō ratione obligationis, sed ratione possessionis, vel detētationis, nisi daretur ad personales præstationes: tūc posset procedere, quod dicit glo. ad hoc quod not. instit. de actio. in prin.

2 ☞ *Prædo non liberatur per interitum rei etiam sine culpa contingentem.*

3 *Verba legis uel statuti debent sanè intelligi, ne sequatur inconueniens, uel absurdum maximè quòd ille qui debet esse deterioris conditionis, non efficiatur melioris.*

1 §. Si prædo. †Re vēdita per malæfidei possessorem, plusquam valeat, etiam postea perempta, potest malæfidei possessor cōueniri hac actione, ad pretiū perceptū: licet secundū verba senatusconsul. videretur nō posse cōueniri, nisi ad pretiū quod valebat: quia dicunt eū teneri hic, si possidebat: sed si nō vendidisset, & esset perempta penes eū, nō teneretur possessor vltra quā valeret: tamē ne sequatur inconueniens, q malæfidei possessor sit melioris cōditionis, quā bonæfidei quia possessor bonæfidei tenetur, quatenus est locupletior: sed ipse est locupletior in toto pretio percepto: ideo totū illud restituat: ideo statutū est, vt malæfidei totum illud restituat. h. d. secundū intellectū glo. qui probatur in fi. §. ideo po
2 ne casum secū dū quod ponit glo. in ver. [tu verò dic.] † Sed alij ponebant, q iste possessor, si nō alienasset, per interitū foret liberatus: ergo si alienauit, deberet similiter per interitū liberari: quia debet teneri eo modo, quo si possideret, & nō alienasset: & per hoc dicūt contra opi. glo. q debitor morosus per interitū liberatur, cuius cōtrariū dicit glo. sed glo. istā reprehendit, quia hic loquitur in prædone, vt patet, dū dicit: [quia prædo.] sed in prædone nō est dubiū, q per interitū rei, etiam sine culpa cōtingentē non liberatur, & sic ista positio nō potest hic cadere: ideo tene prędecedentē. In tex. ibi [si dolo prædo desijsset possidere.] dic vt quia vendidit, & plusquam valeret, vt in fi. vt si valebat quinquaginta, vendidit pro octoginta, deinde res est perempta, cōueniebatur possessor ad illa octoginta: ille dicebat se nō teneri vltra quinquaginta, quia nō plus valebat, & sic residuū debet lucrari: quia verba senatusconsul. in l. item veniunt. §. item eos. dicūt eū teneri, ac si possideret, & sic quod potest conueniri ad ipsam rē: sed si nō desijsset possidere, & res esset perempta penes eū posset cōueniri ad rem, & cōdemnari ad pretiū verū, vel ad ipsam rem, & executio fieret in vero pretio, & sic in quinquaginta tantū: ergo nec idē debet fieri. Sed Iurisconsultus dicit, si hoc esset verū, talis malæfidei possessor esset melioris cōditionis, quā bonæfidei verba Senatusconsul. dicunt eū teneri, quatenus est locupletior. d. l. itē veniunt. ver. eos autē. ideo ne sequatur dicta absurditas, iurisconsultus interpretatur verba senatusconsulti. vt etiā iste debeat condēnari in
3 toto pretio. † Sic ergo not. verba legis vel statuti debere sanè intelligi, ne sequatur inconueniēs, vel absurdū: maximè quòd ille qui debet esse deterioris conditionis, efficiatur melioris.

2 ☞ *Vt quis dicatur factus locupletior, quod tempus inspiciatur?*

1 §. Quo tempore. †Oppo. de multis text. dicentibus inspici tempus litis cōtest. vt ff. de solu. l. in pupillo. & ff. de neg. gest. l. litis. Solu. vtrunq tē
2 pus inspicitur, prout magis expedit actori. † Vnde si tempore litis contestatæ nō est locupletior, sed tempore sententiæ, dic, debet condēnari vt hic: sed econuerso tēpore litis cōtesta. erat locupletior, & tēpore sententiæ & similiter, debet cōdemnari, vt in contrarijs. Cætera dic circa istum versi. per Barto. in pupillo. de solu.

2 ☞ *Qualiter expensa dicatur facta causa fructuum colligendorum, uel quærēdorum? & nume. 3.*

3 *Locatio prædij si est facta ad medietatem fructuum colligendorum, quòd in diuisione fructuum non deducantur expensæ.*

4 *Possessor malæfidei in petitione hæreditatis condemnatus ad restitutionem rerum ante fructus recollectos, potest petere expensas operarum suarū & familiæ suæ, sicut posset retinere fructus, si tam essent recollecti.*

5 *Exceptio licet tollatur per legem, uel statutū: non tamen tollitur officium iudicis, quin possit implorari, ubi æquitas suggerit.*

6 *Statutum quod contra instrumentum non admittatur aliqua exceptio, quouscq; fuerit executioni mandatum, non tollitur remedium officij iudicis.*

Statutum ut tollat exceptionem, & officiū iudicis, debet dicere: & non admittatur exceptio, nec defensio. ibi.

1 §. Fructus. †In expēsis factis gratia fructuū quærendorum, colligendorū, vel conseruandorum, non differt malæfidei possessor à bonæfidei: quia vterq talis expensas deducit de fructibus, qui percipiūtur, cum fructus dicā deductis talibus expēsis: sed si fructus nō fuerunt percepti, differūt, quia bonæfidei possessor etiā tunc deducit de hæredi tate, vel eos cōsequit: secus in malæfidei: in aliis aūt expēsis factis non gratia quærendorū fructuum circa hæreditarias res, differūt malæfidei possessor, & bonæfidei: qa si sunt expēsæ vtiles vel necessarię, bonæfidei possessor deducit de rigore, & per exceptionem doli: sed malæfidei deducit per officiū iudicis de æquitate: & hoc si extat res, in qua fecit. Item differunt: quia si res illa non extat, bonæfidei deducit: sed malæfidei, secus. Item tertiò quia si sunt nō necessariæ vel vtiles, sed voluntariæ, similiter bonæfidei deducit nec teneā vltra quā sit locupletior, malefidei verò non deducit. h. vsque ad l. illud. & sunt valde boni tex. & primò loquit de factis causa quærēdorum fructuum vsque ad l. planè. postea de aliis factis circa res hæreditarias, ista materia est longa, & quædam sunt in rei vendicatione. & econuersò: ideo dic, vt plenè no. l. in fundo. ff. de rei ven. nam in primo gradu deducuntur non solū iure exceptionis, sed etiam iure actionis; si non fuerunt pro exce
2 ptione: vt C. eod l. fi. circa medium. † Circa primum dictum qualiter expēsa dicatur facta causa quærendorum, vel colligēdorum fructuum, vide Bart. in l. cum quæreretur. §. fi. ff. de leg. iij. qui multum nota. ad istum tex. ad hoc, quòd expensæ factæ
a causa custodiendi rem, non dicuntur esse de illis, licet alibi[a] in
3 ti. de impensis, videatur aliter dicere. † Item vide eundem Bartol. in l. fructus. ff. soluto matrimonio. qui dicit hoc esse verum, cum verba proferunt à lege ciuili, vel municipali: secus si à cōtrahētibus, vt si locaui tibi prædiū pro aliquo tēpore, vt medietas fructuū colligendorū pertineat ad me, & altera ad te: si colegisti centū corbes frumenti, & ego petā quinquaginta, potes ne dicere, q vis primo deducere expensas, quas fecisti, & residuum diuidat? dic q nō: imò debes mihi dare l. & alia l. videtur actū, q retineas pro omnibus expēsis, & laboribus quos fecisti, vel quas pallus fuerit in recolligendo: vt ff. pro socio. l. si duobus. §. si in coeunda. & ita seruat cōsuetudo. Item est vera, quando verba referuntur ad fructus in futurū recolligendos: sed si ad stātes in prædio, seu pendētes. Vnde si lego tibi vsumfructum fundi, & tēpore quo cedit dies legati, erāt fructus pēdentes pertinēt ad te: nec hæres meus poterit adducere expensas factas in eis ferēdis, & colligēdis. vt l. si pēdentes. de vsufru.
4 & l. quoties. §. si colono. † Sed pone, q fructus non sint adhuc recollecti, cū agitur de petitione hæreditatis, & possessor condemnetur ad restitutionē rerum, an malæfidei possessor possit petere expēsas operarū suarū, & suæ familiæ, sicut posset retinere fructus, si iam essent recollecti? dicit Bal. q sic, per istum tex. C. de rei vēdi. l. si quis sciens. cætera vide in l. fundo. ff. de rei
5 vendi. † Allegatur etiā ista. l. planè. dū dicit [& id ipsum officio iudicis &c.] cū sequēti versi. q licet tollatur exceptio per. l. vel per statutū, nō tollitur propterea officiū iudicis, quin possit implorari, vbi æquitas suggerit, maximè, ne aduersarius lo
6 cupletetur cū aliena iactura. † Vnde si dicat statutum, q cōtra instrumentū nō admittat aliqua exceptio, quouscq; fuerit exe
b cutioni mādatum, non tollitur[b] remediū officij iudicis: debet ergo dicere, vt tollatur, & nō admittatur exceptio, nec defen-

a Licet alibi. Adde quod est in l. fi. de impen. in re. do. fa. de quo per Ang. & Inn. & d. l. diuortio. §. ipendia. infra fol. matr. Fran. Cur.

b Non tollitur. Adde Lamph. de brixia. in rep. c. quoniā contra. extra de pba. in ver. exceptiones. col. j. do. Abb. in cō. xl. iiij. col. iij. vol. & facit quæ plenè ponit Barto. in latissimè post eū ibi d. Alex. & ibi dixi in l. j. §. de iuri. om. iu. vbi q officiū iudicis non est exceptio. qbus adde Bal. in addi. Spe. in ti. de exce. §. iij. Ludo. ro. in cōsil. lxiij. & ex lij. & Fran. de arre. in suo cōsi. cix. & Ang. are in l. ab executore. col. pe. ff. de ap. & instit. de act. in prin. cum §. præterea. Faciunt quę ponūt do. maximè Feli. in c. quo ad cōsultationē. col. x. in prin. de rei iu. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ In ver. dubitat. adde q̃ doc. in c. j. de lit. conte. & ibi late do. Maria. tenẽt indistincte, quòd contestatio nõ fiat per dubitationem. Cur.

sio: circa quod vide Bar. in l. j. & in princi. ff. quod vi aut clam. facit. l. fi. in fi. j̃. eo.

2 ☞ *Præterita bona fides quando non excusat possessorem ab interitu, propter malam fidem uere superuenientem?*

3 *Contrarietates Iurisconsultorum quòd sint reducendæ ad concordiam.*

allegant iustam causam contradicendi.

3 *Debitor prælaturæ uel bonæfidei non tenetur soluere, quãdo probabiliter dubitat, an petens sit prælatus, uel habeat ius in beneficio, nisi foret in quieta possessione.*

4 *Potest quis respondere positionibus, uel libello dubitando: & sit litis cõtestatio, sicut si responderet negando, uel confitendo.*

Quid si statutum dicat quòd debeat quis respõdere per uerbum credit, uel uo credit? Aliud est dubitare, aliud non credere.

LEX XLIII.

1 ILlud quoque. †Mala fides ficta quæ per cõtestationẽ inducitur, nõ nocet bonæfidei possessori re naturaliter perempta: secus in eo qui fuit semper malæfidei. hoc dicit notabiliter Barto. licet possit litẽ contesta. vel etiã cõtrouersiam motã in petitione hæreditatis oẽs possessores efficiantur æquales, & dicãtur prædones: vt ſ. cod. l. sed si lege. §. ſi ante litẽ. hoc est uerũ quãtũ ad fructus postea collectos, vel colligẽdos, vt quilibet teneatur de perceptis, vel percipiẽdis, siue à principio fuit malæfidei, siue bonæfidei, dũ tamẽ fuerit in bona fide verè, licet fuerit malæfidei fictè: sed quãtum ad interitũ rei, seu facultatem, est differẽtia, vt hic: quia qui fuit in mala fide verè, tenetur de interitu, licet cõtingat sine dolo suo, & culpa: sed qui fuit in bona fide verè, & perseuerauit, licet fuerit effectus malæfidei fictè, de interitu nõ tenetur, si cõtingat sine dolo, & culpa sua: quia nõ debuit propter litem motã dimittere ius suum indefensum, & cedere liti,

2 & restituere rem: sed † si esset effectus malæfidei verè, & posset hoc probari, id esset & tunc, ac si fuisset à principio: vt not. per Bar. in l. in fundo. j̃. de rei vendi. & hoc quãdo res nõ fuisset eodem modo peritura penes actorẽ, si fuisset restituta: aliter autem, perẽpta bona fide excusaret ipsum ab interitu: vt not. in l. item si verberatũ. in fin. j̃. de rei vendi. per glo. & etiã si habuisset iustã causam litigãdi. vt ibi nota. † Et nota hic cõtrarietates iurisconsultorũ fore reducendas ad cõcordíã, vt hic fuit de

3 opinione Proculi, & Cassij: quia Proculus, dicebat possessorẽ cõdemnandũ ad æstimationẽ rei peremptæ. Cassius cõtra Iurisconsultus dicit primã opinionẽ procedere in præcedenti, id est, in eo qui erat malæfidei à principio: nã etiã nõ mota cõtrouersia, teneretur de interitu, & multomagis post. Sed. ij. opinio scilicet Cassij: procedit in eo, qui à principio fuit bonæfidei, & per motionẽ litis effectus est malæfidei fictè. Non ergo ob. §. si ante litẽ. cũ similibus, dicẽtibus post litem motã omnes possessores fieri equales: quod verũ est, quo ad fructus, nõ quo ad vtilitatem saltem: vt hic, & non habetis aliud.

2 ☞ *In omnibus actionibus realibus, in quibus petit quis declarari ius ad se pertinere, fit condẽnatio etiã ad res, quas cõuentus reperitur possidere, uel tenere tẽpore sententiæ: licet sint plures, quam essent tẽpore litis contestatæ officio iudicis. & nu. 1.*

LEX XLIIII.

1 ET quo tempore. †In hac actione fit cõdemnatio ad res, quas cõuentus reperitur possidere vel tenere tẽpore sentẽtiæ, siue sint plures, quã tẽpore litis cõtestatæ, siue pauciores: dum tamẽ dolo nõ desierit possidere. Itẽ si ex post facto desijt esse sufficienter cautũ, iterũ cauetur. Item sicut in hac actione veniũt res in hæreditate repertæ, licet non sint hæreditariæ: vt l. nõ tantũ. ſ. eo. ita & fructus earũ: & hoc dicit in effectu notabi. lex. Poterat esse dubiũ in primo casu, vt si non fiat condemnatio in rebus, quas post litẽ cõtestatam incœpit possidere: quia super illis non erat lis contestata, & sic videtur opus noua interpellatione: vt ſ. de iudi. l. nõ potest videri. Sed contrariũ est: quia nõ erat contestãda super illis, sed super hæreditate de qua peteba tur, vt pronunciaretur ad actorẽ pertinere: condemnatio verò quæ fit ad restitutionẽ rerũ, fit officio iudicis mercenario huic actioni deseruienti: vt ſ. eo. l. licet minimã. vnde in hoc inspicitur tempus sentẽtiæ, nõ cõtestationis: quia sufficit, q̃ appareat actorem ius habere in hæreditate, vt possit ferri sententia pro eo: etiã si reus nihil possideat de hæreditate, nec fuit interrogatus, an possideret, & sic debeat absoluí: nam nihilominus valet sentẽtia declaratoria iuris agentis, & mittetur executioni cõtra reum, si postea incipiat possidere: vt l. si à te. §. j. de execu.

2 rei iudica. † Et idẽ in omnibus actionib⁹ realibus, in qbus petit quis declarari ius ad se pertinere, vt in gl. super verbo, possessionem.

2 ☞ *Contra debitores hæreditarios quando detur hæc actio, licet hic non detur, si non*

LEX XLV.

1 SI debitor. †Cõtra debitorẽ hæreditatis, nõ datur hæc actio, si non contendat se esse hæredẽ: sed propter aliã causam iustã, si denegat soluere eam. h. d. quod limitat totũ istũ titulũ: intellige, scilicet, quo ad. ll. dicentes hanc actionẽ dari cõtra debitores hæreditarios, vt ſ. eo. l. nec vllã. §. fi. aliàs est. l. etiã. in fi. nec obstat, quod contra possessorẽ rerũ datur, etiam si se hęredẽ non contẽdat, si tamen nõ allegat causam iustã contradicẽdi: vt not. per glo. in l. nec vllã. §. j. super verbo: sciens. in fi. quia loquitur in possessore rerũ corporaliũ, secus in quasi possessore rerum incorporalium, secundũ Bar. vt in hac. l. † debitor enim non conuenitur

2 tanquam possideat rẽ corporalẽ, sed tanquam possideat actionẽ: quia tenetur, licet impropriſsimè dicatur possidere: vt no. glo. in l. regulariter. ſ. eo. certè Bar. loquitur nimis generaliter: quid enim in alio iure incorporali, si quis quaſi possideat iurisdictionem, vel seruitutẽ, ad defunctũ pertinentẽ, & non exprimit causam quare, nec vult restituere: certè debitur in eum hæc actio: vt patet in l. regulariter. in ver. vel vis. dic ergo ideo non teneri hac actione, non quia nõ asserebat se hæredem, sed quia allegabat iustã causam quare nõ tenebatur soluere: quia ignorabat an agens esset hæres, vel non: sed si iustam causam non allegaret, & pateretur agentẽ esse hæredem, non haberet etiam locum, quod hic dicitur. & ita potest intelligi. l. nec vllã.

3 in fin. aliàs est. l. etiã. §. fi. quæ incipit: item à debitore. † Not. hanc. l. quòd debitor prælaturæ vel beneficij nõ tenetur soluere, quando probabiliter dubitat, an petens sit prælatus, vel habeat ius in beneficio: nisi foret in quieta possessione: ad quod

4 vide quod no. Inno. in c. cũ contingit. de cõcess. præben. † Not.

a etiã secundũ glo. & Bart. in ver. dubitat, [a] quòd potest quis respondere positionibus, vel libello, dubitãdo, & fit litis cõtestatio, sicut si responderet negando, vel cõfitendo. Si tamẽ statutum diceret q̃ debeat quis respondere per verbum credit, vel non credit, nõ puto, q̃ deberet admitti hæc responsio. Dubito quia aliud est dubitare, aliud est nõ credere: qui enim dubitat non applicat animũ plus ad vnam partem quàm ad alterã: sed qui dicit se non credere, bene applicat ad partem negatiuam: facit quod no. gl. j̃. de iur. & facti igno. super rubrica.

2 ☞ *Qualiter, & quando uideatur quis comprobare testamentũ inofficiosum, uel nullum, ut non possit postea uenire contra illud, etiam si non ueniat ex manifesta calumnia? & qualiter dicatur cõstare de calumnia? & num. 4.*

3 *Potest quis in eodem libello dicere testamentum nullum, & petere hoc declarari, & in consequentiam hæreditatem ad se petinere ab intestato.*

4 *Verbum aufero, uel abstuli, non semper importat uiam facti.*

LEX XLVI.

1 ROstquam legatum. †Qui legatũ vel cõmodũ ex testamento percepit, non prohibet ipsum testamẽtum de nullitate impugnare, nisi appareat de manifesta calumnia: debet tamẽ ante omnia restituere quod accepit, recepta cautione, de iterũ dando, si succumbat. h. d. notabilis lex. Et intellige hanc legẽ, quãdo non fuit in potestate istius legatarij tollere nullitatem: vt quia dicebatur, q̃ erat testamentũ falsum, vel etiam nullum ex defectu solennitatis testium: nam & si legatarius vellet, q̃ valeret hoc facere non posset, quia non potest tollere veritatẽ: nec iuris dispositionem. Vnde recipiẽdo legatum, & scienter non validat testamẽtũ, & sic nõ impeditur allegare nullitatẽ: vt l. post legatũ. post princi. j̃. de his quibus vt indi. & sic debet admitti ad allegandũ, nisi veniat per manifestam calumniã: vt in fin. l. potius, vt vexet aduersariũ, quam vt cõsequatur commodum: & hoc probatur hic, & in ver. [maximè si non per calumniam sed per errorẽ &c.] Nam innuit, q̃ etiã si non per errorem sed ex certa scientia recepit legatũ, sciens testamentum

2 non valere, nõ propterea probetur de nullitate differẽtiæ. † Si autem erat in sua potestate tollere nullitatẽ, vel expugnationem,

nem, vt quia erat inofficiosum, vel nullum, ratione præteritionis eius: quo casu poterat approbare testamentũ de iure prętorio, vt l. filio præterito. de iniu. testa. tũc scíẽter recipiẽdo legatum, valebit testamentum, & perdit querelã, & ius dicẽdi nullum: & sic non põt postea venire cõtra, etiã si nõ veniat ex manifesta calũnia: vt d. l. post legatã. in prin. & ſ. tit. j. l. ſi pars. §. fi. cũ. l. sequenti. secus si per errorẽ facti: vt l. iure decedens. Quid

3 aũt si per errorem iuris? dicvt l. Clodius. j̃. de acquir. hære. † In tex. ibi: [hæreditatẽ peto.] scilicet allegando testamentũ nullũ vt j̃. sequitur, & sic no. secundũ Ang. q̃ põt quis eodem libello dicere testamentũ nullũ, & petere hoc declarari, & in cõsequẽtiam hæreditatẽ ad se pertinere ab intestato. Innuit ergo hic, q̃ admittatur ad hoc petendũ, sed dubitatur de modo, & hoc est, quod sequitur Attilicinus. Sed primũ dictũ, quod admittatur, limitatur in fine. l. nisi appareat de manifesta calũnia, & gl. quæ est in l. legitima. ſ. e. in vltima gl. intelligit cõstare de calumnia, qñ sciebat testamentũ nõ valere, & nihilominus legatum recepit, vt videatur renũtiasse hæreditati ab intestato. sed tex. in verbo [maximè.] innuit cõtra, q̃ propter solã scientiã, nõ repellatur à iure dicendi nullũ. in d. l. post legatũ. secũdo vel tertio respõso. Vnde videtur intelligendũ, qñ faciebat potius causa lucrandi quam pro lucro consequendo: aliàs certe scientia ipsum nõ excludit. In tex. ibi: [non aliter mihi.] & c. dic, sic ergo non debet recipí libellus super nullitate, nisi restituto legato, q̃ accepit: dummodo præstetur cautio de restituendo,

4 quando contingat illum succumbere, vt sequitur. † Et vide q̃ no. in c. cũ olim eius. circa finem. de censi. & cõsidera vt dixi, q̃ qñ possum tollere nullitatẽ, an videar tollere acceptándo legatum: distinguẽdi sunt tres casus. Aut acceptat scienter, aut per ignorãtiã facti, vel iuris. Si aũt poterat tollere, dubitatur, an ea dem distinctio sit adhibenda: nã si hoc esset, nõ esset differẽtia inter istos casus: & tñ ratio dictat, q̃ sit differentia: & etiã text. videtur velle in d. l. post legatũ. erit ergo in hoc, quia isto casu, etiã si scienter acceptat legatũ, nõ prohibeor postea dícere nullum, post q̃ nõ fuit in mea potestate validare: & hoc etiam innuit iste tex. in verbo [maxime,] nisi vellem venire per manifestam calumniã, vt in fi. quæ nõ cõsistit in eo solo, q̃ scíẽter acceptauit, licet gl. sentiat cõtrariũ, in illa. l. legitimã, in vltima glo. Vltimo Ang. in fi. in verbo, [abstulisset.] no. tex. cũ gl. quę ex-

a ponit, [id est accepisset,] q̃ istud verbum aufero [a], vel abstuli, non semper importet, quod per vim abstulerim: quia etiam si à sponte soluẽte recepi, possum dici abstulisse: & dicit per hoc, se defendisse à quadam inquisitione, sed in contrariũ. ſ. ne quis eum l. ſi eximendi. §. puto, q̃ in dubio etiam præsumatur, licet causa absurditatis tollendæ & nisi appareat cõtrarium, possit tolerari: quod inquit Ange.

LEX XLVII.

1 VMis, qui. †Lex ista venit ad declarationem legis præcedentis, vbi fuit dictum legatarium admittendum non esse, nisi restituat legatum. Quid, si non restituit de facto, & postea obtinuit in causa nullitatis, & in petitione hæreditatis: dicitur hic, q̃ tãto minus ei restituitur de hæreditate quantum perceperat iure legati. Si ergo possessor soluit de sua bursa, recuperat à vincente, vel retinendo res hæreditarias quousq; ibi refundatur, vel tanto minus restituendo. In tex. ibi: [hæreditatem peti.] dícas alle gando testamentum nullum, & sic not. pro eo, quod dixi in l. præced. q̃ ista iudicia simul cumulantur.

LEX XLVIII.

1 QVi se liti. †Qui se obtulit liti, vt possessor condemnatur, licet non possideat nisi petitor fuerit sciens. hoc dicit & declarat vt in l. his qui se. j̃. de rei vendi. Primò loquitur quando actor ignorabat reum non possidere, vsque ibi. [nisi euidentissimis.] secundo quando sciebat vsque ibi: [& qui se.] tertio redit ad primum casum. Circa primum opponi. extra glosſ. de eo, quod habetur & notatur in l. ſi à te. j̃. de executio. rei iudi. vbi si tempore sententiæ reus reperiatur non possidere, necvnquam possedisse, debet absolui: licet actor probauerit se dominum, vel se esse hæredem. Sol. intellige hic, quando reus

a ¶ Verbũ aufero. adde q̃ auferre, est de mani b⁹ rapere: vt infrà de incẽd. rui. nauf. l. iñ. §. nõ tantũ. & ibi nota. itẽ auferre dicit ille. q̃ rẽ alienã obligat. ĩ au thẽ. de nup. §. solutio. & ille q̃ petit, dicitur etiã auferre. vt in l. ſi pecunia. infrà de iur. dot. Fran. Cur.

b ↠ Sed absoluit. imò si reus expresse nõ dixerit se nõ possidere, idque actor ignoret, cõdemnabit reus ex eo, q̃ se liti obtulit, tanquã possessor, text. est in l. is qui se obtulit, vbi gl. in verb. obtulit. & ibi etiã Bar. infrà. de rei vendi. idque etiã manifestè proba tur p hãc. l. qui se liti.

fuit interrogatus à iudice, an possideret: a & rñdit, q̃ sic: & sic decipit actorẽ qui nõ egisset, si nõ rñdisset se possidere. Contrariũ loquit, qñ nõ fuit interrogatus: & fuit actum contra eũ, tanquã cõtra possessorẽ:

b quo casu nõ cõdẽnat, sed absoluitur ↠: & sic iudiciũ est fruſtratorium in prędicium agentis: vt l. qui petitorio. j̃. de rei vendi. ideo cautela est, vt fiat interrogatio parti. j̃. de interrog. actio. ne fruſtratorium sit b iudiciũ: & hoc voluit gl. in c. is qui. in glo. j. quæ dicit, ac si possideret &c. Circa secundam partem quæritur quando actor sciuit à principio, q̃ reus nõ possidebat, an indistinctè ꝓcedat, quod hic dicit: respondeq̃ sic: quia reus tam ante litẽ contestatã, quã post dicere põt se non possidere, & nõ condẽnabitur, quia actor nõ fuit ab eo deceptus, sed à semetipso, quia non debuit agere postquã sciebat: sed si ignorasset, bene poterat hoc dicere reus vsque ad cõtestationẽ litis exclusiuè, sed postea nõ: imò debet cõdẽnari, vt in principio: & ita debet hic intelligi. vt no. in d. l. is qui dolo. in gl. ſ. Circa vltimã partẽ quæritur de intellectu eius: Rñdeo, q̃ a in primo casu qñ actor ignorauit, & rñdit se possidere, & propter hoc datus fuit libellus, & reus satisfecit cũ fideiussoribus de iudicato soluẽdo, si reus cõdẽnet, & nõ reperiat aliqd habere, & si actor remanet in dãno, maximè in expẽsis poterit agere ex stipulatiõe de iudicato soluẽdo, cõtra fideiussores ad interesse ex clausula doli, q̃ cõtinet ĩ stipulatiõe de iudicato soluẽdo, q̃ cõtinet tres clausulas. ſ. de defendẽdo, & quã verbũ sonat, de dolo, q̃ absit. Alij dicebãt dari actionẽ de dolo, sed falsum est: quia alia cõpetit vt in gl. fin. Vltimò quæro, & solue vt in glo. super ver. ab initio. & remanẽt omnes glo. declaratę.

a ☞ *Prælatus, uel beneficiatus, qui ex aliqua iusta causa posset priuari: si fuit priuatus, tenetur restituere oẽs fructus, quos percepit à tẽpore, quo affuit cã priuatiõis.*

LEX XLIX.

1 PRædonis loco. † Licet qs sit verus hæres, si tñ scit hæreditatem posse sibi auferri occupãdo bona hæreditaria, dicit prædo: & sic sibi auferẽt hæreditas cũ omnibus fructibus pceptis, similiter, & quos percipere poterat. h. d. tene menti: & idẽ voluit glo. in l. sed si lege. §. quod autem ait. in gl. ma-

2 gna. † Et not. hic secundũ Angel. contra prælatũ, vel beneficiatum qui ex aliqua iusta causa posset priuari, q̃ si fuit priuatus, tenetur restituere oẽs fructus quos percepit à tẽpore quo affuit causa priuationis. Tene mẽti singulariter: quia poterat dici cõtrariũ propter hoc, q̃ ante priuationem erat verus prælatus, & sic debuit facere fructus suos, & lucrari. tene menti.

LEX L.

1 IVcius Titius. †Succũbens in quæstione falsi, non prohibet dicere testm̃ nullũ. h. d. & cõcordat cũ l. eũ qui. & l. cõtra maiores. C. de inoffic. test. nec sibi est cõtrarius: quia vtroq; modo impugnat, licet in alio videat cõtrarietas quia cũ dicit falsum, præsupponit non esse factum: sed nec cum dicit nullum, præsupponit esse factum, sed non ritè: vtroq; tamen modo impugnat. Quando autem cõtrarietas esset in exercitio, locũ habet contrariũ glo. de. l. ſi patronus. de bonis liber.

2 ☞ *Hæres quando est iussus uendere in legato, non est res, sed actus uendẽdi: non res capitur ex ultima uoluntate: & si debet solui gabella de legatis, soluetur de actu uendendi, & non de re quæ esset maioris æstimationis. & numero 4.*

3 *Statutum si prohibet uirum legare uxori res suas, & uir non legat res, sed mandat hæredi quòd uendat uxori, talis uenditio non est cõtra formam statuti: & sic præualet præceptum, & poterit agi, & quid si apparet de fraude?*

LEX LI.

1 IN æstimationibus. †Possessor bonæfidei qui post litem sibi motam vendidit res hęreditarias minori pretio, quàm valerẽt, tenetur restituere vero hæredi verum pretium si hoc fecit, nulla necessitate cogente, seu suspicione necessitatis: secus si suberat necessitatis suspicio: quia tũc non

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iussus est vendere. adde q̃ cõtra taliter iussum vẽdere, possit agi rei vẽdi. per emere debẽtẽ, ad ipsam rẽ iusto pretio oblato. et Bart. post Dyn. in l. si fideiussor. §. meminisse infrà de leg. j. et in l. vxorẽ §. agri plagã. infrà de leg. ij. Cõtrariũ tñ tenet Bal. in d. §. meminisse. de quo vide ibi p̃ doct. & d. Fab. in tract. de emp. & vend. in iij. q. prin. quæstio. xxij. Cur.

b ¶ Gabella. adde latè hertachinum fir. in tract. de gabellis.

tenetur nisi ad pretium preceptum bona fide. h. d. & adde quod habetur. ſ. eod. l. si possessor. §. j. in princ. glo. magnę quę incipit, tamẽ pretiũ. vbi format contrarium de ista, & limitat, vt ibi dicit. Pro declaratione glo. j. opponit, q̃ nõ procedat ista lex: quia vel intelligis eã in bonæfid. possessore, & non procedit principium, dum dicit, id quo q̃ accedat &c. ga ille non tenetur vltra, quã sit locupletior: aut intelligas in possessore malæfidei, & hoc est cõtra text. in fi. dum dicit bona fide accepit: quia tunc teneretur indistinctè ad verum pretium, imò etiam ad ipsas res venditas: quas si non restitueret, iuraretur cõtra eũ in litẽ: vt l. si possessor. §. fi. ſ. e. cuius contrarium vult ista litera, maximè in fine. sed q̃ non teneatur vltra, quã percepit. Solu. loquit in possessore bonæfidei, qui tamen erat factus malæfidei fictè per motionẽ litis, vel controuersiæ, & propter hoc tenetur ad verũ pretium: sed si non esset effectus malæfidei fictè, quia non esset mota cõtrouersia, procederet cõtrarium: & adde q̃ propter malam fidem fictã non solùm potest conueniri ad pretium verum, vt hic: sed etiam ad ipsas res, & iuraret in litem, si non restitueret, si tamẽ extarẽt, vt dicta. l. si possessor. §. fin. si autem esset malæfidei verè, tunc etiã si ex causa necessaria, teneretẽ ad verum pretium, quia sciebat non esse necessariã, & tenetur non solùm ad pretiũ, sed ad vsuras: & hoc quãdo necessitas erat respectu p̃sonæ quia erat grauatus in testamento vendere: sed si respectu rerum, vt quia erãt res tempore perituræ vel steriles. dic vt d. l. si possessor. in principio glo. magnæ, & quod ibi dixi in primo cõtrario. Secundò oppo. in alia gloss. magna, q̃ iste vendens non teneatur restituere pretium, etiã quod precepit: vt ſ. eod. l. nec vllã. aliàs est. l. etiã. §. idem erit dicendũ. versi. planè si accepta. ſ. eo. Solu. hic accepit pretium, tanquã pretiũ rei venditę: quia fuerat iussus vendere, & sic pretium loco rei succedit, quia fingitur esse res hæredis: vt ſ. eo. l. si & rem & pretium. ipsa autem res vendita, non capitur per legatarium ex vltima voluntate: sed capitur ex venditione sibi facta, propter iussum sibi factũ in vltima voluntate: in contrarium verò non fuit iussus vendere, sed restituere rem pecuniæ accepta, quo casu pecuniæ accepta, tanquã pretium, tanquã mortis causa capio: ideo non succedit loco rei, nec fingit̃ res hæreditaria, nisi fuisset de se hæreditaria: vt in illa, quã soluit statu liber, cui relicta fuit libertas, si daret decẽ quia põt dare de pecuniæ hæreditariæ, meritò illa pecuniæ non potest peti per hanc actionẽ: quia nec est de hæredi. nec fingitur hæredi. nec fuit in hæreditate reperta: res autem tunc capitur à legatario ex vltima voluntate, non ex cõtractu.

2 Sed hoc vult ista glo. in effectu, quã † Angel. multùm not. al-
a legat, quia vult, q̃ quando hæres iussus est vendere [a] alicui, in legato, non est res, sed actus vendendi: & res nõ capitur ex vl-
3 tima volũtate. †Et ex his videtur determinari quæstio, si statutum prohibet virum legare vxori res suas: & vir non legat res, sed mandat hæredi, quòd vendat vxori, talis venditio non est contra formam statuti, & sic valet præceptum, & sic agi poterit: quia non est ista venditio rei testatoris, licet fiat de re testatoris. hæc puta vera, nisi appareat de fraude, quę potest fieri de vltima volũtate, ad contractum: sicut de cõtractu ad alium
4 contractum, † & soluetur gabella [b] de actu venditionis, si ve-
b nit soluenda de legatis, quia ille actus est in legato: non autem soluetur de re vendita, si de contractibus non est soluenda. Et longa differentia est inter prædicta, quia actus vẽditionis potest esse paruæ æstimationis, maximè si venditur iusto pretio, sed ipsa res potest esse maximæ æstimationis, & sic maior solueretur gabella. Vltimò oppo. contra sic, quòd non excusetur, licet vendiderit ex causa fideicommissi: quia p̃supponitur testamentum non valere, ex quo possessor tenetur restituere vero hæredi: & si non valebat testamentum, ergo nec fideicõmissum: ergo nec suberat necessitas. Solutio, fateor inspecta veritate: sed putabatur, quia credebatur valere: & ista suspicio excusat eum, si bona fide recepit: sicut excusaret vera necessitas. Dicitur autem bona fide recipere, si errauit in facto vel in iure: tamen quantum ad damnum vitandum, dic vt ſ. eod. l. sed si lege. §. scire.

2 ☞ *Iudicium particulare potest hodie moueri per tertium, nec potest alter ex litigantibus in iudicio uniuersali, de hæreditate illud impedire.*

3 *Et quid, si iudicium particulare moueatur per alterum ex litigantibus super hæreditate contra tertium?*

LEX LII.

1 SI bonæfidei. †Iudicia particularia non differunt ab vniuersalibus, si res erat tempore peritura. hoc dicit in effectu. Vel sic: possessor bonefidei cui mota est lis, potest conuenire debitores hæreditarios, & possessores rerum hęreditariarum, si res erat tempore peritura. sed si negligat, vel est malæfidei actor qui se asserit verum hæredem, licet non possideat, erit ille qui agere poterit dicto casu. h. d. notabiliter. †In text. ibi. [in rem agere poterit:] subaudi, dicto casu, quãdo res erat tempore peritura in præcedenti. Et aduerte: quia istum casum non habuimus in isto tit. nam multæ leges loquuntur de iudicijs particularibus, quòd debeat in eis superfederi quousque durat, vel speratur durare iudiciũ vniuersale: sed loqtur q̃n mouet̃ per tertiũ contra aliq̃ ex litigãtibus super hæreditate: vt patet in l. siquis libertatẽ. ſ. eo. tñ hodie corrigitur: vt per. l. fi. C. eod. vbi habetur, q̃ possunt moueri, nec potest alter ex litigantibus impedire. † q̃n verò moueret̃ per alterũ ex litigãtibus super hæreditate contra tertiũ, loquit̃ ista lex: in qua distinguitur notabiliter, nec corrigit̃ per illã legẽ finalẽ, quæ loquitur solũ, q̃n mouet̃ per tertiũ: non q̃n per alterũ ex litigãtibus, cõtra tertiũ: quia tũc est seruãda ista lex: quia si periculũ non erat in mora, indistinctè non posset alter ex litigantibus agere, contra tertium. Imò alter posset impedire, ne fiat sibi præiudicium, saltẽ qualequale: quia si alter admitteretur, tanquam hæres videretur quodammodo præsumi, quòd sit hæres: & hoc est principale alteri, qui asserit se hæredẽ. Si autem periculum est in mora, seruanda distinctio huius legis notabilis, vt si possessor est bonæfidei, primò admittatur ad agendum: quia melioris cõditionis eo ipso, q̃ possidet, & est bonæfidei: ipso verò negligente vel sic est malæfidei admittitur ad agendum contra tertium ipse petitor, qui non possidet, & tamen asserit se hæredem, vt agatur contra possessorem: de his tetigi in illa. l. si quis libertatem. dicit tamen Angel. q̃ in primo casu bonæfidei possessor, debet admitti ad agendum, vsq̃ contestationem, & non vltra, si per eam interrumpitur præscriptio. & sic cessat periculũ. argu. ſ. de iud. l. sed & si restituatur. §. sed & si dies actionis. &. ſ. de offic. præsid. l. senatus.

LEX LIII.

1 HAereditas etiam. †Per istud principiũ quod semper allegatur, patet, quòd si mortuus est aliquis, qui nihil habebat in bonis, nihilominus possum eius hæreditatem petere, vt sic petam me declarari hæredem eius: & potest hoc prodesse, si fortè ille habebat priuilegiũ principis, pro se, & suis hæredibus, puta, creandi notarios vel legitimandi spurios, vt posim tali priuilegio gaudere. Debes autem scire, q̃ secundum iura ante condita, mortuo aliquo bona eius dicebãtur vacare: quia dominium non erat penes aliquẽ: iura verò introduxerũt quandam fictionem, vt eo mortuo succedat loco eius hęreditas, quę dicitur successio in omnia bona defuncti, & repræsentãt eum viuere: vt l. hæreditas. ſ. de verbor. signifi. & sic dominium rerum non vacat, sed est apud illam hæreditatem. Res ergo non sunt hæreditas, sed sunt res hæreditatis: & in hoc fundatur, quod habetur in l. licet minimam. ſ. eod.

2 ☞ *Piæ uoluntates, & legata possunt executioni mandari: tum per iudicem ecclesiasticum, quàm per secularem.*

Casus in quo proceditur per inquisitionem, etiam in causa pecuniaria, quando est pia, ibi.

3 *Testator si mandat hæredi ut faciat sibi monumentum, quòd contra hæredem non detur actio ex testamento, si erat unus hæres: sed si plures, datur inter eos actio familiæ erciscundæ.*

4 *Licet nulla detur actio, tamen competit officium iudicis, etiam nullo postulante, ut uoluntas pia executioni mandetur.*

5 *Probabilis modus expendendi est, secundum quod testator disposuit; & quod ultra expenderet, non repeteretur.*

§. Si

1 §. Si defuncto. †Pro expensis funeris, vel monumenti competit bonæ fidei possessori retentio, & actio neg. gest. h. d. & semper allegatur iste text. in
2 fin. † quod piæ voluntates, & legata possunt executioni man-
a dari tam per iudicem ecclesiasticũ, [a] quàm per iudicem secularem: quia principali, vel pontificali authoritate &c. circa quod vide in Spe. de testa. §. in primis. ver. pone nullus. qui dicit, q̃ etiam nemine petente ex officio. Et sic est casus, in quo proceditur per inquisitionem, etiam in causa pecuniaria, quãdo est
3 pia. † Not. etiam in versi. quãuis. q̃ si testator mãdat hæredi,
b vt faciat sibi monumentum, [b] q̃ contra hæredem nulla datur actio ex testamento: quia non est, cui cõpetat, cum nullus prętendat interesse super hoc. Istud est verũ, si eratvnus hęres: sed si plures, datur inter eos actio familiæ erciscundæ. vt ſ. famil.
4 erciſc. l. his consequenter. §. cum monumentum. †Item not. q̃
c licet nulla detur actio, tamen cõpetit officium iudicis. [c] etiam nullo postulante, vt voluntas pia executioni mandetur: vt l. quintus. ſ. de annu. legatis. & vide, quod habet̃ in clemen. j. de
5 iudi. †Vltimò not. q̃ probabilis modus expendendi est secundũ quod testator disposuit, & quod vltra expenderet, non repeteretur: vt ſ. de negotijs gestis. l. qui aliena. §. libertos.

LEX LIIII.

1 HAeres furiosi. †Si furiosus cui delata erat hæreditas, & adita per eius curatorem, decesserit in furore: debet hęreditas peruenire ad substitutũ vulgarem, vel ad venientem ab intestato deductis expensis, tam in hæreditate factis, quam in persona furiosi, si alia bona non habebat. h. d. notabiliter. Præmitte quòd licet hæreditas delata furioso possit adiri per curatorem: aditio tamẽ est in pendenti: vt si recipiscat, & consentiat effectualiter, valeat, & sibi acquiratur. Si autem decesserit in furore, nec vnquam acceptauit, annihilatur. & perinde habetur, ac si non fuisset adita. Tunc habet locum ista lex, vt, si habeat substitutum, ad ipsum veniat: si non habeat, perueniat ad venientes ab intestato. hęres autem ipsius furiosi tenebitur restituere, deductis tamen expensis factis in hæreditate, vel in personam furiosi, si alia bona non habebat: quia debuit ali ex ipsis bonis, misericordiæ causa, licet sibi non fuerint acquisita: non sic esset, etiã in alio non furioso: quia etiam si esset pauper, non deberet ali ex hæreditate, in qua nullum ius habuit: est verum, q̃ si erat bonæfidei, non refunderet expensas: quia non est locupletior, nisi tantum de suo fuisset expensurus, & habebat alia bona: de prædictis vide in l. fin. C. de cura. fur.

2 ☞ *Vsuræ fructuum, & sic accessio accessionis possunt uenire in actione uniuersali, & bonæ fidei: sed in actione speciali, & stricti iuris non: sicut non debent esse usuræ usurarum.*

1 §. Fructuum. †Bonæ fidei possessor nõ tenetur ad vsuras fructuũ perceptorũ, & venditorum, post litis cõtestã. bene tenetur ad vsuras tempore litis inchoatæ. h. d. secundum intellectum glos. primæ. quæ incipit: in bonæ fidei: & est vna mirabilis distinctio, quæ hic ponitur: & est difficilis ad sustinẽdum: & alibi videt̃ text. aliter dicere distinguendo inter rigorem & æquitatem: vt l. eum qui. ſ. de his qui. vt indig. & alibi. aliter in l. j. C. eo. tit. de quo ibi per glos. & Bar. in d. l. eum qui. quantũ ad intellectũ huius legis: sed quantum ad distinctionẽ huius. §. videtur, q̃ non possit sustineri: et q̃ sit cõtra omnẽ rationẽ: quia deterioris cõditionis debet esse possessor post litẽ contestatã, quam ante, cũ omnes possessores post litem contestatã æquiparentur, & dicãtur prædones, licet prius fuerint bonæfidei: vt ſ. eo. l. si autẽ. §. sed si ante litẽ. propter hoc fuerunt tres lecturę in isto §. quarũ duas ponit gl. fin. & reprehendit, & aliã ponit glo. In tex. ibi post hæredi. peti. dic, q̃ sic, post lit. contesta. quia tunc dicit̃ petita: vt l. amplius non peti. ſ. rem ra. hab. In tex. ibi: perceptorũ, subaudi, & venditorum, quia si non fuissent venditi fructus, non esset tractandum de vsuris: vt d. l. eũ qui. ff. de his qui vt indi. In tex. ibi: diuersa ratio est eorũ, quando ante &c. subaudi quia vsurę bene veniũt. scilicet post lit. cõtesta. nõ autẽ ante. Timore ergo cõtrarij Mar. intellexit istum. §. in primo casu, q̃n possessor erat malæfidei licet fictè foret malæfi. secũdo verò casu, quãdo erat malęfi. Dicebat ergo, q̃ tunc tenetur ad vsuras perceptorũ indistinctè, qa semper est in mora: & quia ante lit. cõtesta. percepit ex volũtate: sed q̃n erat bonæfidei, nõ a
tenetur ad vsuras perceptorũ post lit. contesta. quia percepit ex necessitate. glo. respondet, quia iste tex. nõ facit differentiã, b
inter possessorẽ bonæfidei, vel malæfidei: sed inter fructus perceptos, & venditos, post lit. cõte. & perceptos, & vẽditos ante. Alij dixerunt quòd totus debet intelligi in possessore verè malæfidei: & quòd ratio diuersitatis inter casum, & casum est quia primo casu, q̃n percepit post litẽ contestatã, videtur percepisse ex quadã necessitate, quia si neglexisset, tenetur emendare, idem si magis subuenitur. quia ſ. eo. l. in æstimationibus. in fi. sed ante litem cõ testatã percepisti ex volũtate: ideo minus subuenitur. gl. reprobat hanc rationem, c
quia ponendo, quòd esset malæfidei, ita percepit ex necesitate ante litem contestatam, sicut post: quia si negligeret, teneretur, postquàm est malæfid. Alij assignant aliam rationem: quia pretia percepta ante litem contestatam, petunt̃ iure actionis, quæ est bonæfidei, cui actioni põt deseruire officiũ iudicis mercenariũ, quo petuntur vsuræ: sed perceptæ post litem contestatã non veniunt iure actionis, sed officio iudicis mercenario, vt l. ædiles. §. itẽ sciendũ. ſ. de ædili. edic. & vni officio iudicis mercenario, aliud officium similiter mercenarium seruire nõ debet: quia vnũ non est principalius altero. gl. reprehendit: quia imo etiã percepti post litẽ cõtestatam, augent hæreditatẽ, & sic veniũt iure actionis: vnde cessat dicta ratio. Idcirco gl. dicit vtrunq̃ casum intelligi, q̃n possessor erat verè bonæfidei. quo casu ante litẽ contestatã percipit ex mera voluntate: quia si negligeret, nõ teneretur: cũ neglexerit tanq̃ rem suã: ideo secuta litis cõtestatio, cũ extunc sit cõstitutus in mora, tenetur ad vsuras, quæ veniũt in hac actione tanq̃ bonæfidei, sed percepit, & vendidit post: & sic postq̃ est effectus malæfidei fictè, quia tũc percepit ex necessitate, subueniſ, vt nõ teneat̃ ad vsuras. Et istã sequit̃ gl. & doct. põt dici, q̃ de perceptis ante ideo teneat̃ ad vsuras post litẽ cõtestatã, quia super eis facta fuit contestatio. Veniebat enim in actione vniuersa proposita, cũ augerent hæreditatẽ: ergo contestatio censetur facta super omnibus: sed quando post litem contestatam percepti sunt, & venditi, super illis nõ fuit facta contestatio: &
2 ideo nõ veniũt vsuræ. † Vltimò gl. j. opponit q̃ indistinctè nõ veniãt vsuræ de pretijs fructuũ, quia cũ fructus sint accessiones & vsuræ similiter sint accessiones, & non debeat esse accessio accessiõis, sicut nõ debẽt esse vsurę vsurarũ. tex. est ſ. de vsur. l. neq̃ eorũ. Sol. vt i gl. qa ibi in actiõe speciali, & stricti iuris: hic vniuersali, & bonæfidei. Cętera vide in d. l. j. C. e. in gl. & p Cy.

2 ☞ *Non est fienda honesta interpretatio, quando ex ea quis inhoneste lucraretur.*

3 *Potest quis plus petere à possessore quàm ipse fuisset percepturus si hæreditas apud eum fuisset, ne possessor lucretur.*

LEX LV.

1 SI possessor. †Possessor etiam bonæfidei tenetur restituere omne lucrum, & quæstum, quem percepit ex bonis hæreditarijs, etiam si sit honestum vel inhonestum, & etiam si sit pœnale, & etiam si est tale quod petitor non fuisset perceptu-
2 rus, hoc dicit ista lex, cum l. cuicta hæreditate. & l. cum hæredi tas. ſ. eodem. † Not. in ista. l. si possessor. quòd non est fienda honesta interpretatio, quando ex ea quis inhoneste lucraretur: si enim possessor diceret petitori, tu non debes petere hoc lucrum, vel quæstum: quia es inhonestus, cum facias contra honestatem: potest replicari, quòd non potest de hoc excipere, quia inhoneste lucraretur. Vnde conuenientius est, quòd restituat, quàm quòd retineat, cum ipse nullum ius haberet in bonis. Contra de l. euict. opponitur, quòd non veniat in hac actione duplum ex l. Aquilia. vt ſ. eodem l. item venit. §. cum prædiximus. Solu. si possessor esset ille, qui dedisset damnum, & contra eum ageretur hac actione, in qua venit emendatio damni: fateor, quòd non condemnaretur ad duplum, propter negotiationem, quia actio legis Aquiliæ conuersa in hanc a-

Universidad de Palermo
Biblioteca

a ☞Inno. Ad hoc dictū Inn. adde eūdē Bar. in l. d. diuo pio. § si super rebus. j. de re iudi. & ibi per Alexā. & in d. §. quoties. coll. iij. & dictū Inn. sequit Pe. de anch. in cōsi. ccxcvij. incet. efficacibus. col. iij. in fi. & per Io. petrū ferra. cōciuem in tr. de execu. sen. col. 3 iiij. circa fi. Frau. cur.

b ⁂Et de hac exceptione, nū impediat snīæ executionē, vide per Inn. in c. cū venissent. de restitu. in integ. & Ang. in cōsi. executio laudi nō impedit. Et huc adde q̄ litis pendētia corā arbitro nō iudicat. nec de ea pendēte corā arbitro, corā iudice opponi possit, vt l. si quis rē. ff. de arb. & ibidē gl. & in cle. quādiu. secūdū. d. Philip. in c. ex rōne. vij. q. ex. tit. lis aūt pēdere variis modis dicitur, nempe p libel. oblat. l. j. C. vt lit. pēd. 5 p appellat. vt toto tit. 4 nil no. pēd. appel. per relationē, vel consultationē factā superiori. l. ex eo. C. de appell. p iudi. recusationē. c. secūdō reqris. & c. cū 1 spāli. de appell. et l. cū aptissimi. C. de iudi. p restī. in integr. l. j. C. in integ. restī. posit. nil noua. & multis alijs, quos breuitatis causa omitto.

ctionem, censetur conuersa quantùm ad hanc accessoriam, vt ibi: sed hic ipse possessor nō fuit ille, qui damnum dedit, sed quidā tertius: sed ipse possessor egit cōtra eum actione legis Aquiliæ, & cōsecutus est duplum, propter negotiationē: debet ergo restituere, quia nō venit ratione iniuriæ factæ personæ suæ: sed ratione dāni illati in re hæreditaria. †Vltimò not. in l. cum hæreditas. q̄ pōt plus petere à possessore, quā ipse fuisset pcepturus si hereditas apud eum fuisset, ne possessor lucretur, etiā si sit bonæ fidei: quia sufficere debet, quòd non debeat esse in damno.

LEX LVI.

NOn solum. †Vēditio rerum hæreditariū pendēte lite super hac actione, cōceditur nō solùm pro exoluēdo ære alieno: sed etiā pro faciendo expensas necessarias, aliàs non repetitur pecunia. h. d. & cōuenit ad declarationē. l. diuus. §. eod.

☞ *Emens hæreditatem à fisco, licet habeat titulum, potest hac actione conueniri: & numero 3.*
Quòd æquiparetur fideicommissario uniuersali.
Si hæreditatē emat ab alio, quàm à fisco: licet possit agere contra debitores hæreditarios, non tamen potest à creditoribus hæreditarijs conuenti, & an habeat petitionem hæreditatis: & numero 2.

LEX LVII.

EI qui partes. †Qui emit hæreditatē à fisco, nō solùm habet actiones hereditarias vtiles, cōtra singulares debitores hæreditarios, quæ dicunt actiones hæreditariæ: imò etiā petitionē hæreditatis, 2 quæ non est hereditaria. h. d. † & videtur speciale in fisco, vt sicut emens ab eo, licet habeat titulum potest actione hac cōueniri: vt §. eod. l. nec vllam. §. item si quis à fisco. ita & possit agere hac actione, quæ tamen est non hæreditaria. Sed quid in eo, qui emit ab alio, quàm à fisco? videtur secus. glo. tamen in fine videtur tenere q̄ idē sit. Tu distingue: 3 vt no. Cy. C. eo. l. cogi. in iij. q. †Not. q̄ qui emit à fisco hæreditatē, q̄ui paratur fideicōmissario vniuersali. Videtur q̄ sicut fideicōmissarius vniuersalis potest agere cōtra debitores hæreditarios vtilibus actionibus, & cōueniri à creditoribus hæreditarijs: similiter vtilibus actionibus virtute senatusconsulti Trebelliani, facta restitutiōe hereditatis, salt̄ verbaliter. Ita et ille q̄ emit hereditatē à fisco, & sicut fideicōmissar⁹, habet vtilem petitionē hereditatis. vt j. de fideicō. hered. peti. & ille qui emit à fisco. vt sic reputet⁹ heres sicut fideicōmissari⁹: vt j. quod 4 cū eo. l. si filius. † nō sic in eo qui emit ab alio hereditatē: nā licet possit agere cōtra debitores hæreditarios, nō sic pōt cōueniri à creditorib⁹ hereditarijs: vt l. ij. C. de hære. ven. & sic nō reputat⁹ heres. An aūt habeat petitionē hæreditatis; dic, vt dixi.

1 ☞ *Pignus datum defuncto, potest peti hac actione.*

§. Hæres. †Hic debet poni casus, q̄ debitor qui pignorauit rem creditori, ei succedit, & alius hæreditatem occupauit, contra quem datur hæc actio, qui potest recuperare res pignoratas. glos. dicit hoc verum si solutum est debitum vel aliter satisfactum: certè si non sit solutum, quia per additionem hæreditatis confunditur, & extinguitur hæc actio. Item procedit si occupator asserit se hæredem, vel possidet pro possessore alia bona: aliàs si nihil occuparet de hereditate, sed solùm rem pignoratam, nec assereret se hæredem, non videtur danda hæc actio: vt §. eodem l. sed vtrum.

2 ☞ *Possessor si non colit, nec gubernat possessiones hæreditarias eo modo quo defunctus colebat, & factæ sint deteriores, censentur sui culpa deteriores factæ: secus si consuetudinem defuncti seruauit.*

1 §. Cum prædia. †Malæfidei possessor, teneē quatenus res hæreditarię sine negligen
2 tia sunt effectę deteriores. h. d. † Et not. q̄ si possessor nō colit, nec gubernat possessiones hæreditarias, eo modo quo defunctus colebat: & sint effectæ deteriores, q̄ censeantur sui culpa deteriores effectæ, etiā si non appareant aliter, quàm propter hoc deteriores ita sint effectæ. Et econuersò, si seruasset cōsuetudinē defuncti, & nihilominus essent effectæ deteriores, non reputarentur factæ eius culpa: nisi appareret contrariū. Vtile est ergo sequi defuncti consuetudinem ad excusationē eius.

2 ☞ *Si quæstio est inter duos de bonis per nullum possessis, & alter primò perueniret ad sententiam, supersedetur in executione, quousque finiatur petitio alterius.*

3 *Si primò moui tibi litem super una hæreditate uel re, asserens ad me pertinere: deinde alius simuliter asserens ad se pertinere, non potes ipsum repellere ratione litis pendentis mecum.*

Exceptio litis pendentis habet locum, quando quis in diuersis iudicijs conuenitur.

LEX LIX.

1 CVm idem eandē. †Si possessor patitur cōtrouersiā, vel litē super hæreditate à diuersis personis, & in diuersis iudicijs: & alter illorū primò obtineat, sibi fienda est restitutio recepta cautione, q̄ victor eum defendat, aduersus alterū petitorē, hoc dicit. cōcordat. l. is à quo. j. de rei vendica. nō supersedeē ergo in executione sentētiæ latæ pro vno, propter petitionē alterius, ex lite quā ipse prosequit, postquā bona possidebant per alium. Sed † si esset quæstio inter duos de bonis per nullū possessis, & alter primò peruenirет ad sententiam, supersedereē in executione, quousq; finiretur petitio alterius, puta, bona hereditа. per neminē possidebant, ego petebam te mitti in tenutā, tanquā hæres ex testamento, & producebam vnum testamentū: alter similiter petebat, & dicebat se hæredē ex alio testamento, & aliam scripturā producebat: iudex pronūtiauit me immittendū, quia feci ea quæ mihi incumbebant, & super petitione alterius remāsit lis: certè nō fit missio, quia interest illius, q̄ bona à nemine occupent, quousq; de sua petitione cōstiterit: & q̄ stent sicut stant: quia facilior erit executio sua, si cōtingat obtinere. ita singulariter no. Inn. [a] limitando istam. l. in c. veniens. extra de testa. el. ij. & Bartol. qui allegat Inno. in l. ita tamē. §. quoties. j. ad Treb. vbi oīno dicūt casum. In tex. ibi: [aduersus duos defendit.] dic nō in eodem iudicio, nec super vno libello sed in diuersis iudicijs, & in diuersis libellis. quia quilibet asserebat se hæredē, & non possessorem. † Et sic not. quòd si primò mouit tibi litē super vna hæreditate, vel re, asserens ad me pertinere: deinde sit alius similiter asserens ad se pertinere, non potes illum repellere ratione litis pendentis mecum, imò habes necesse te defendere cōtra vtrūq; : exceptio [b] ergo litis pendētis haberet locū, quando in diuersis iudicijs quis conueniretur: quod rene menti. In tex. [ibi quæri solet.] quæstio stat in hoc, an debeat fieri executio sententiæ latæ pro me simpliciter, nulla præstita per me cautione, vel satisdatione, sicut non præstaretur, si lis cū alio non penderet: sed post sentētiam meam alius inciperet agere, quia posses ipsum repellere, q̄ rem quā petit, non possides nec dolo desijsti possidere: ideò agat cōtra me, qui possideo. An verò non debet fieri præstita cautione, vel satisdatione de defendendo te aduersus competitorem, postquā inceperat litigare, antequā ego ad sentētiam peruenirem? Et respondit, pro ista parte, quātuis etiam non præstita dicta cautione illi alteri litiganti ius saluum remaneat aduersus me, quia sentētia pro me lata inter te & me, nunquā præiudicat illi, qui de suo iure non ostendit in iudicio meo. Sed ad quid est vtilis ista cautio, postquam facta executione tu es tutus aduersus alterum? vt in versi. [scilicet.] glo. respondet, q̄ est vtilis, quia necesse habeo de cætero subire iudicium cum illo, & facere expensas. Sed si non cauerē, tu haberes necesse prosequi litem cum illo, & expensas facere. Vnde interest potius tua quòd ego faciā, quam tu. Item habeo necesse probare, quòd primò peruenі ad sententiam, & quòd bona fuerunt mihi tradita: aliàs præsumeretur esse penes te, postquàm erant tēpore motæ litis per alium: & sic condemnareris, nisi probares te non possidere, nec dolo desijsse possidere: est ergo vtile tibi non implicare te amplius in illa lite. Sed etiam est vtile alteri litiganti, quia nisi dictam cautionem præstarem, si tu eam non exigeres, dolo videreris desijsse possidere, & sic condemnareris: vt l. dolo. infrà ad legem Falcid.

Expensa

2 ☞ *Expensa quam fecit pater pro filio studente (si habebat bona aduentitia) videtur fecisse animo repetendi de bonis illis: aliàs uidetur fecisse animo donādi, & ex causa pietatis: nec computatur in legitimam.*

3 *Quid de libris emptis nomine filij?*

4 *Donatio quæ uidetur facta filio, non ex causa pietatis, imputatur in legitimam.*

5 *Exceptio licet deficiat: non tamen deficit officium iudicis.*

LEX LXI.

1 ELius a patre. †Quod pater expēdit in filium, vel in honorē filij, videtur in dubio expendisse de bonis pertinentibus ad filium quæ pater possidet: hoc dicit notabiliter, & semper allegatur ista l. & hoc procedit in expensa, ad quam pater non poterat compelli, nec tenebitur de iure, aliàs tenebatur: puta, quia dedit dotem, vel donationē propter nuptias, ad quas pater tenetur: & pōt cōpelli: & videtur expendisse de suo, in dubio, nō de bonis 2 filij. l. fi. C. de dotis promiss. dic vt ibi. †Et per istam l. dicūt doc. q̄ expēsa quā pater fecit pro filio studente, si habebat bona aduentitia, videtur fecisse animo repetendi, & de bonis illis: aliàs si non habebat bona, videtur fecisse animo donandi, & ex causa pietatis: nec computatur in legitimā: vt j. familiæ herciscū. l. a quę pater. [a] †Quid aūt de libris emptis nomine filij: distingue 3 aut emit tantū, & nō tradidit, & tūc filius illos non habet præcipuos: sed nomen filij censetur tantū accommodatum in contractu: vt C. si quis alte. vel sibi. l. ij. Sunt ergo communes inter fratres. Aut tradidit, & tunc donasse videtur: vt C. fami. hercisc. l. filiæ cuius. quo casu si erat aduocatus, censetur quasi castrēse peculiū, & statim valet. C. de aduoca. diuer. iudi. l. fori. Si vero erat studens, tunc non statim valet: quia non est adhuc miles legalis militiæ, sed morte confirmatur. l. ij. C. de inoffic. dona. 4 nec in legitimā cōputatur: vt d. l. quæ pater. †Secus in alia donatione, quæ nō ita causa pietatis facta videtur: quia imputatur in legitimam: vt l. filium. C. fami. hercisc. secundum vnam lecturam. & vide Bar. in l. j. §. sed nec castrēse. j. de colla. bono. 5 †Allegatur etiam ista l. in fi. q̄ licet deficiat exceptio, nō pro b pterea deficit officium iudicis. Et facit ad quæstionem, [b] quam dixi. §. eo. l. planè. vel intellige tex. q̄ ante sententiā latam, pater habeat exceptionē doli: sed si opponit, & lata est, nō potest amplius opponere exceptionem: quia exceptio opponitur ad actionē elidendā: nec post latā sententiā, pōt amplius elidi: sed implorabitur officiū iudicis in executione. Sicut enim executio petitur officio iudicis, ita & q̄ possit implorari per reū, idē officiū nō suggerit æquitas: & ita intelligit Bar. gl. tñ aliter intelligit, q̄ nō habet exceptionē, sed officiū iudicis. Præcedens tamen plus placet: quia si æquitas suggerit, nescio quare nō debeat habere exceptionē, post q̄ habet officiū iudicis. Paulus.

Si pars hæreditatis petatur. *Rubrica.*

1 ☞ *Petitio hæreditatis quæ datur pro tota hæreditate, & illa quæ datur pro parte, q̄ sit una, & eadem actio, licet tractatus sint diuersi: & q̄ sit ciuilis introducta à Senatu.*

LEX I.

POst actionem. In isto principio vbi iurisconsultus se continuat ad præcedentem titu. videtur iurisconsultus innuere duo: quæ tamen non sunt vera. Primo dum dicit [post actionem, quam &c.] †nam 1 innuit, quòd alia sit petitio hæreditatis, quæ datur pro tota hæreditate, & alia quæ datur pro parte: sed hoc est falsum: quia si hoc esset verum, in titulo præcedenti non tractaretur in alia qua parte de illa, quæ datur pro parte: quia non esset de materia, tituli: & tamen falsum est, quia in pluribus locis fit mentio, quando proponitur pro parte hæreditatis. l. licet. §. tit. j. Gl. fatetur, q̄ non sunt actiones diuersæ in genere, vel etiam in specie: licet possint dici diuersæ numero: nā & illa quæ datur pro tota hæreditate, alia est: ergo & quæ mihi datur alia, quæ tibi, & sic de singulis. Et ad istum tex. dum dicit post actionem, respondet exponēdo, id est post tractatum quem fecit super hac actione (quando proponit pro tota hæreditate) Sequitur alius tractatus super eadem actione, quando proponitur pro parte quo casu occurrunt plura dubia, quæ nō occurrunt quādo pro tota: ideō fuit necessarius alius tractatus, siue alius titulus. Vna ergo, & eadē est actio: sed tractatus sunt diuersi. Itē aliud innuit, dū dicit prætor: scilicet, q̄ fuerit inducta à prętore, & sic esset prętoria, & nō ciuilis: & in hoc est falsum, qa fuit introducta à senatu: & sic est ciuilis, nō prætoria: vt §. tit. j. l. itē veniūt. §. prędiū. glos. fatetur dicēs, q̄ ideò hoc dicit prætor: quia b postquā fuit introducta p senatū, prætor aliqua sup̄ ea tractauit, quę tamē non habemus, sed erant fortè in antiquis libris.

2 ☞ *Si tu possides totam hæreditatem, & ego dicam me hæredem pro parte, debeo petere pro parte secundum quod ius habeo.*

3 *Si assero me hæredē insolidū, licet tu possideres rē minimā, debeo totā petere: & qualiter petamē & num. 6.*

4 *Si possides, & ego nullum ius habeam, licet etiam tu nullum ius habeas, potes me ab agendo repellere.*

5 *Reus qualiter possit metiri ius ex pſona aduersarij sui, ut excipiendo, ex persona actoris non habentis ius.*

1 §. Isqui. †In libello debet cōcludi secundū ius agentis, non secundū possessionem cōuenti: quia potest possidere plus vel minus, quàm actor ius 2 habeat. h. d. vſq; ad. §. quinimò. †Et pone casum. tu possidebas totā hæreditatē, ego dicebā me hæredē pro parte: quæritur an debeā petere totā, secundum quod possi- 3 des: an partē, secundū quod habeo: †Respōdeo pro parte ista: quia actor nō metitur ius ex persona rei, seu ex possessione sua: sed ex iure, quod ipse habet. Debeo c ergo dicere in libello, me hæredē pro parte, & petere hoc declarari, & aduersarium cōdemnari ad restituendū partē, nō ecōuersò si vellē petere totā hæreditatē, licet tu possideres rem minimā, debeo petere totā. i. asserere me esse hæredē insolidum, & petere hoc declarari, & te condemnari ad restituendū, quod habes, & non vltra. Sic ergo, si nō possideres, nihilominus cū ego ius habeā, pronūtiabitur, licet absoluaris, si non fuisti interrogatus, nec te liti obtulisti: vt j. de except. rei iudic. l. si à te.

4 §. j. † & econuersò si possideres, & ego nullū ius haberem, licet etiam tu nullū ius habeas, potes me ab agendo repellere: quia nō metior ius ex tua possessiōe, sed ex iure quod habeo: ergo si nullū habeo, succūbo te opponēte: vt l. fi. C. de pet. hęre. Conclusio ergo libelli cōsistit in eo, quod actor petit fieri per iudicem: sed hic peto me declarari insolidū, vel pro parte fore hæredē, secundū quod re vera sum, nō secundū quod tu possi- c des: illud enim nō venit iure actiōis, sed iudicis officio [c]. †Op-
5 pon. extra gl. q̄ quis possit metiri ius ex pſona aduersarij sui: vt l. multis codicil. §. veteranis. j. de testa. mili. Solu. ibi in reo, qui pōt metiri ius excipiēdi ex persona actoris nō habētis ius agēdi, licet ipse nullū ius habeat in re: vt in contrario. & in d. l. fi. C. de rei vēdi. hic loquitur in actore, qui nō metit̄ ius ex persona rei, sed ex propria: & vide quod no. Inno. extra de verb. signifi. c. abbate. post princi. ibi videt̄ & c. facit. l. qui ex liberis.
6 j. de cōtratabu. †Pro declaratione gl. magnæ opp. cōtra tex. in versi. dū dicit, q̄ si sum hæres ex asse, possū à te totā hæreditatē vendicare, licet tu vnam tantū rem possideas. Cōtra vendicare idē est, q̄ petere: q̄ si possum vēdicare totā, possum totam petere à te, & sic te, condēnari ad totā. Sed cōtra. q̄ nō, nisi ad rem quā possides: quia nec habes, nec dolo desijsti habere. l. licet minimā. §. tit. j. propter hoc glo. exponit, q̄ possum totū vendicare, idest asserere totā ad me ptinere, & petere hoc declarari: nam hoc peto à iudice, nō à te: & iudex pōt hoc facere. Sed cum vendico, vel peto à parte, non debeo plus petere, vel vēdicare, quā pars possideat: quia nec pōt restituere, nec dolo fecit, quominus possit. Alij verò vt glo. refert dixerūt contrariū, innitētes huic textui, & l. iiij. §. tit. j. & l. quæstitū. j. de pecu. quòd imò possum à te vendicare, & petere totā hæreditatē de

a ⁂Et adde hic ēt, quid si pater filiū doctorari suis impēsis fecerit, nū alter frater possit ab eo, p virili sua huiusmodi impēsum petere? de qua. q. vide hoc ipso loco in lectura Auenionēsi eiusdē Paul. quę prælo data prope diem prodibit.

b ⁂Et facit ad cōnem. Adde ad ibi dicta eūdē Paul. cōsi. lxxj. Anto. de cana. in trac. de exe. instr. q. vj. & do. Benedi. bazi. in tractatu guarē. parte. iij. q. xix. & adde hic & ibi, quæ habes ad practicā Papien. in tit. de exec. sen. col. iij. & aduerte quia inquantū Pau. de ca. i. d. i. planè. & i. d. cōsi. lxxj. videt velle, q̄ si statutū tollat exceptionē, & defensionē, q̄ etiā tollat officiū iudicis: qa cōtrà hoc facit. Nā officiū iudicis est de iure naturali, q̄ p statutū tolli nō pōt, vt no. dicit Bal. i fua margarita in ver. statutū. & Inno. i c. q̄ in ecclesiā. extra de consti. de quo ibi p Ab. & Moder. & aliqd p Anto. de but. in c. j. de offic. delega. Francis. Cur.

c ⁂Sed iudicis officio. Adde Bart. in. l. licet. §. tit. j. & de forma huius libelli p Spe. ī tit. de iud. §. j. Bart. in l. ex diuersis. j. de rei vē. j. §. j. & in l. ij. C. de sen. q̄ fi. cer. quan. ꝑfe. Bal. & Ange. in l. edita. C. de edēd. & latè Ange. are. in §. actionum. in stitut. de act. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✝✝ Et adde huc, an ēt ad gen⁹ de genere cōpensatio admittatur? Et in hoc dic ꝙ sic ad idē, non ad diuersum. vt p gl. in l. ob negatū. ad fin. de cōpens. et in l. diuortio. fol. mat. & ibidē simul ꝙ doc. in §. ob donationes. Cy. in l. fin. viij. q. & ibidē ꝑ Bal. C. de cōpensa. p. l. ij. §. mutui. Alex. 1 l. in stipulatio nib⁹. de verb. ob. Dy. inſti. de act. §. i bonæ fidei. & Bald. in l. qui non militabat. de hæred. inſtit.

b ¶ De ſpecie ad ſpēm. Intellige hoc verum partib⁹ cōſentientib⁹, vt ꝙ Bart. hic quē vide & in l. ſi ſeru⁹ cōis. §. idē dicēdū. i. de fur. & ꝙ de ſpecie ad ſpeciē regulariter nō fiat, adde no. i l. ſi cōuenerit. §. de pig. act. & i l. fi. C. de cōpenſ. plenè per. d. Tynda. in ſuo tract. cōpenſ. & adde Pau. de caſt. i ſuo cōſ. lxiij. vbi ꝙ de ſpecie ad ſpeciē non dicitur fieri compenſatio, ſed computatio. Cur.

rigore, quia mihi es obligatus ad tota. Licet de æquitate nō debeas condēnari niſi in eo, quod poſſides. glo. truffaʒ de iſta opinio. maximè dū dicit, ꝙ es obligatus: qa hęc actio eſt actio in rem: vt §. eo. titu. j. l. ſi ſine bonefidei. §. petitio. ſed in actione in rem nō eſt dare obligationē in perſonam conuenti, nec cōuenitur vt obligatus, ſed vt poſſeſſor: vt l. ſi de eo. §. fi. ʒ. ad exhi. nā omnis obligatio aut oritur ex contractu, vel quaſi, aut ex delic. vel quaſi: & hic nullum iſtorū eſt dare: ergo nō eſt obligatus. Nec obſtāt iura, in quibus illi ſe fundant: nam gloſ. ad quodlibet illorū reſpondet, quod dic, vt in ea. tene ergo primam, & reſponde ad iſtum text. vt §. dixi. & hoc vult tota iſta gloſſ. quæ eſt verboſa.

§. Quinimo. †Si plures volunt petere à pluribus poſſidentibus hæreditatē, quilibet debet agere contra quemlibet pro parte, quę ad eum pertinet, non autē vnus, contra vnū, & alter cōtra alterum: & ſic non fit diuiſio in numero perſonarū, ſed ratiōe portionum ad eos pertinentium. h. d. In text. ibi: nō ſinguli à ſingulis: quia cū quilibet poſſeſſorū partē teneat ab vno, partem ab altero: quia ſi ſum hæres in dimidia pro indiuiſo, non eſt dare ceſpitē terrę in quo non habeā partem, & hæres meus ſimiliter partē. Vnde ſi peterem à te totam partem, quam poſſideres, nō ſolùm peterem partem, ſed etiam partē quam tenes à cohęrede meo: non ergo debeo petere totam partem, quam tenes, ſed partem partis: & eodem modo ab altero poſſeſſore: & ſimiliter faciet cohæres meus. Et hoc voluit text. hic in fine dum dicit, neq; enim alter primi, alter ſecundi partem poſſidet, ſubaudi, ſcilicet ſolā: ſed alterius: ideſt quilibet eorum habet partē vnius, & partem alterius. Sed opponi quòd imò poſſum petere totam partem, quam poſſidet vnus, & cohæres meus totā partem, quam poſſidet alter: & ſic fiet diuiſio per numerum perſonarū: vt ʒ. ead. l. §. ſi ego. Sol. dicunt quidam, quòd hic quilibet veſtrum poſſidebat pro diuiſo, & ſic partem vnius, & partem alterius, per rationem quam dixi: ſed ſi poſſidebāt pro indiuiſo, tunc procedit cōtra. quia poſſem eligere vnum, & cohæres meus alterum: quia tunc ceſſat ratio, de qua. §. quòd poſſideat de parte mea, & de parte cohæredis, poſtquam nō poſſidetis pro diuiſo, ſed pro indiuiſo: & ſic potius intellectu, quàm oculis percipitur, quod poſſides. l. Metius. §. duobus. ʒ. de legatis ſecūdo. poteſt ergo intellectu cōcipi, vt poſſideas ſolā partem meam, ſi te eligo: & alter poſſeſſor ſolam partem cohęredis mei. Breuiter gloſ. tenet iſtum tex. habere locū, etiam ſi poſſidetis pro indiuiſo, vt ego debeo agere cōtra quēlibet, & ſimiliter cohæres meus cōtra quēlibet. & ad. §. ſi ergo. reſpondet, ꝙ loquitur, quando vnus ex poſſeſſoribus habebat ius in hæreditate, & non poſſidebat niſi tantum inquantū habebat ius: alter verò extraneus, qui nullū ius habebat, poſſidebat alteram partem: iſto caſu, ſi pro indiuiſo poſſidebat, non debeo agere cōtra illum poſſeſſorem, qui habebat ius, poſtquā non poſſidet vltra quā ius habet: ſed contra illum, qui nullū ius habet, poſtquàm poſſidet, ꝑ indiuiſo. argumē. §. de inofficioſo teſtamēto. l. iure decedēs. verſi. [ſed nō eſt admittendū]. Hic verò loquit quādo nullus ex poſſeſſoribus habebat ius: quo caſu ſiue poſſideant pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo, non debeo agere cōtra alterum tantùm, ſed cōtra vtrūq;, & eodem modo cohæres meus.

1 §. Proinde. †Si duo prætendūt ſe hæredes pro parte, & ambo poſſident, & alter tantū negat ſe hæredē, debet alter ab altero petere hac actione. Sed ſi fatentur ſe hæredes, non intentabūt hanc actionē: ſed iudicium familiæ erciſcundæ in diuidendo hæreditatē. h. d. Pone ergo, ꝙ aſſeram me hæredem pro dimidia, & Titium pro altera dimidia: tu verò aſſerebas te hæredē pro dimidia, & negabas hæredem, & dicebas, Titium in altera dimidia, ambo tamen poſſidemus qualiter debemus agere? dicitur hic, ꝙ alter aget cōtra alterū ad dimidiam dimidię, quam ipſe tenet, quam partē tenet de parte mea, & partē de parte Titij cohæredis: poſſum ergo petere partē quā tenes à me, & econuerſo tu partem quam dicis me tenere de parte tua. Sed ſi non nego te hæredem, nec tu me, non erit neceſſaria hæc actio, ſed iudicium diuiſorium.

1 §. Si ego. † Si vnus hæredū cum extraneo pro indiuiſo poſſidet cohæres, qui nō poſſidet, cōtra ſolum extraneum aget. h. d. ratio huius. §. eſt, quando poſſident pro indiuiſo: quia ille tertius, qui nullum ius habet, cēſetur totum quod poſſidet poſſidere de parte petentis. Ideò petens poteſt cōtra ipſum ſolū agere. Sed ſi poſſiderent pro diuiſo, tūc quilibet eorū haberet partem de parte petentis, & partē de parte alterius: ideò cōtra quēlibet eſſet agendum: & ſi conſequerer partē à te, partē ab illo, tu poſteà agere poſſes cōtra illum pro parte, quæ ſibi remanſit: quia non ad illum pertinet, ſed ad te.

2 ☞ *Compenſatio ſicut fit de quantitate ad quantitatē, ita de ſpecie ad ſpeciem, quando hincinde debetur ſpecies in genere.*

3 *Obligatio generis, habet ſimilitudinem cum obligatione quantitatis.*

1 §. Item ſi cum. †Qui partem poſſidet pro indiuiſo, quæ ad ſuam quotā non aſcēdit, poteſt à quolibet ex alijs poſſeſſoribus petere, quod ſibi deficit: et ſi cōſequitur ab vtro ꝙ, tenetur ex parte quàm poſſidet, reſtituere eis partē: ideò vt euitetur circuitus, poſſunt inuicē compenſari. h. d. & difficilis prima facie. Et gl. ponit caſum in vno, tamē non placet: quia ponit, ꝙ erāt duo tantū hæredes, & vnus extraneus, qui poſſidebat partē. Sed tex. in fine loquitur, quādo erant omnes hæredes, & ſic erant tres. Bene tamen procedit caſus gloſſæ quem ſequitur Bart. Et præmitte, ꝙ ſi ſum hęres in dimidia, & ſic in ſex vncijs, tu verò in altera dimidia: ego tamen non poſſideo, niſi quatuor vncias pro diuiſo: & ſic deficiunt mihi duæ quæ faciunt ſextantem, id eſt, ſextam partem totius hęreditatis, de reliquis verò octo vncijs tu poſſides quatuor pro indiuiſo, & Titius aliam quartam: verum eſt dicere, ſi nō erat inter nos diuiſa hæreditas, ꝙ ego poſſideo duas de illis quatuor iure meo, & alias duas iure tuo: ſimiliter tu de illis quatuor quas poſſides, duas poſſides iure tuo, & alias duas iure meo. Ille verò Titius extraneus, ſi nullū ius habebat, illas quatuor vncias poſſidet, partim de meo, & partim de tuo. Si ego volo petere duas vncias, quæ mihi deficiunt, dubitatur à quo veſtrum poſſim petere? Sed aduerte: quia ſi de quatuor meis duas tantùm habeo iure meo, et deficiunt mihi non duę, ſed quatuor, quia duas de meis habeo tibi reſtituere: dicitur ergo hic ꝙ poſſum agere cōtra vtrūq; veſtrū: & à quolibet petere duas vncias: quia quilibet veſtrum poſſidet duas de meo: & ſi obtineā, reperior habere octo vncias, computatis quatuor quas habeo: & ſic reperior habere beſsē, qui facit duas partes de tribus totius hæreditatis: & ſic duas vltra quàm debeam habere. Debeo ergo reſtituere duas, quas habeo de tuo, vt mihi remaneant duntaxat ſex: ſed ne fiat iſte circuitus, cum à te peto duas, tu potes dicere, ꝙ habeo duas de tuo, & ideò fiat compenſatio: & poterit fieri, ſi conſentio. h. d. in effectu iſte. §. ſubtilis ſecundum poſitionē glo. tex. tamen ponitur in fine, ꝙ ambo vos eratis cohæredes: ſed ad idem tendit gloſ. tamē habuit reſpectū ad. §. præcedentē. vbi vnus ex cohæredibus poſſidebat vnā cum tertio: qui nullum ius habebat. †Allegatur iſte text. cū gloſ. quæ incipit, [ſed quomodo] ꝙ ſicut fit compenſatio [a] de quātitate ad quantitatē, ita de ſpecie ad ſpeciē, [b] quando hincinde debetur ſpecies in ſpecie, puta, debes mihi bouem in genere, & ego ſimiliter tibi alium bouē, vel equum in genere: † & ſit obligatio generis, habet ſimilitudinem cum obligatione quantitatis. Oppo. in glo. ſuper verbo conſequi. quæ incipit: [ſcilicet à duobus.] ꝙ ſi tu eras cohæres meus, & non Titius, non debeā agere cōtra te ad ſextantem, cum non habeas vltra partē tuam, imò habes minus, ſed debeam agere contra Titium, qui nullum ius habet: vt §. in proxi. §. Sol. verum eſſet, ſi poſſideres vnā cū Titio pro indiuiſo: quia tūc nihil videreris habere de parte mea: ſed Titius ſolus videreꝰ totum, quod habet, à me poſſidere. Sed hoc debet intelligi, quādo poſſidebatis pro indiuiſo, & ſi quilibet veſtrū poſſidebat duas vncias de meo, nimirū ſi à quolibet poſsū petere ſextantem, id eſt, duas vncias, de quibus habitis habeꝰ octo cū illis quas

quas habeo: & ſic vltra quàm debeā habere, debeo ergo reſtituere duas de quatuor, quas habebam: quia illas habebā à te, non à me: ideò cum peto duas à te, obijcere potes compenſationem de duabus, quas habeo à te, tu autē poteris agere contra Titium ad duas: quæ tibi deficiunt, & ego ad alias quæ deficiunt mihi, & ſic apud illum ius habebat: & iſta procedunt de ſubtilitate, & rigore iuris.

2 ☞ *Si quis decedat relictis liberis ex pluribus uxoribus, qualiter iſti ſuccedant?*

3 *Quid in fratribus, & fratrum filijs, ſi decedat unus frater relicto me, & pluribus nepotibus, ex altero fratre præmortuo?*

4 *Quid ſi deceſſit aliquis relictis quatuor filijs, ex uno fratre, & relicto uno filio ex altero?*

5 *Ex uentre quot præſumantur debere naſci? & iam natus ad quantam partem interim admittatur?*

7 *Si conſtat aliquem fuiſſe homicidam (quia ita confeſſus eſt) non tamen conſtat, quem occiderit: tamen poteſt, ut homicida puniri: idem in fure quòd poſſit ſuſpendi.*

8 *Incertitudo admittitur & toleratur, quando ſubeſt iuſta cauſa.*

1 §. Interdum. † Propter incertū numerū naſcendorū ex ventre, admittit petitio partis incertæ. h. d. Bartol. Oppon. ꝙ nō ſit incertitudo partis, qa licet ex quolibet vtero poſſint naſci plures, tamen omnes loco vnius habentur: aliàs ita reputātur, quia ſucceſsio fit in ſtirpem, non in capita: vt inſtit. de hæredi. ab inteſtato. §. placuit. & §. de inofficioſo teſtamē. l. Papinianus. §. quoniam autē quarta. in fin.

2 †Si ergo ego ſum filius vni⁹ vxoris, & ex vtero alterius vxoris naſcātur quatuor, loco vnius habētur: & ſimiliter, ſi ex vtero alterius naſcanē quinq;, habenē loco vnius. Ergo tres tantū portiones debent fieri de hæreditate, quæ nūc deferꝰ, quarum vna pertinet ad me, & vna ad filios alterius, & ſimiliter vna ad filios tertię vxoris. Hic aūt innuitur, ꝙ tot debēt fieri portiones, quot ſunt capita. gl. fateꝰ contrariū in ſucceſsione deſcendentiū, vt etiā iure iſto, fiet ſucceſsio in ſtirpē. Tantū enim debeo habere ego ſolus de hæreditate patris mei, quantū plures filij alterius fratris mei, ſi pater meus deceſsiſſet præmortuo patre ipſorū: quia ſuccedūt loco patris, & pro vno habenē: ſed hic loquit in ſucceſsione collateraliū, quæ iure iſto non fiebat in ſtirpē, ſed in capita. Sed cōtra in authē. de hęre. ab inteſta. §. ſi igitur defunctus, vbi idem habeē in ſucceſsione collateraliū. glo. fatetur cōtrarium hodie, & ſic iura vetera in hoc corrigūtur. Intellige iſtam gloſsā in ſucceſsione fratris, vt pariter ſuccedat alter frater, & plures filij alterius fratris, vt in contrario: ſed vltra fratres, et fratrū filios fit ſucceſsio in capita, nō in ſtirpes: quia plures nati ex vno, loco pluriū habentur, licet ſuccedant cum vno nato ex alio.

3 † Item quod dixi in fratribus, & fratrū filijs, procedit quādo filij fratris vocanē ad ſucceſsionē vnà cum patruo, puta, mortuus eſt frater meus relicto me, & relictis pluribus nepotibus ex [a] altero fratre præmortuo: tunc enim illi nepotes licet ſint remotiores me, quia ſunt in tertio gradu, & ego in ſecūdo, nihilomin⁹ vocanē vnà mecū: & ideò cū in hoc grauer, in alio releuor, vt loco vnius habeātur, & ſic ego dimidiam, ipſi alterā dimidiam habebūt: & hoc eſt clarū.

4 †Sed eſt dubiū, quid ſi ſuccedunt non cum patruo: ſed cū alijs nepotibus: puta, deceſsit aliquis relictis quatuor filijs ex vno fratre, & relicto vno filio ex altero: hæreditas eius deuoluitur ad iſtos: ſed qualiter? an per capita? quia tunc fierēt quinq; partes, quarū quatuor haberēt illi quatuor, & quintā ille vnus ex altero: an verò fiet in ſtirpē, quia tunc illi quatuor habebūt dimidiā, & ille vnus alterā dimidiā. Super hoc fuit cōtētio inter Azonē & Accurſiū. Azo tenuit ꝙ fieret in capita. Accurſius quòd in ſtirpē. Barto. tenet opinionē Accurſij in l. poſt cōſanguineos. §. hæreditas. ʒ. de ſuis & legitimis. dic vt ibi per eum.

5 †Oppono pro declaratione gloſſæ ſequentis, ꝙ imò nō admittatur petitio partis incertæ, quia imò eſt certa. per. l. antiqui. ʒ. eo. quia in dubio præſumūtur debere naſci tres: licet poſſent naſci plures, aut pauciores: & ſic, ſi eratvnus vēter, ille iam natus petet quartā, vt in illa. l. et ſi erāt duo, vt hic dicit, ille iam natus debebit petere ſeptimā: quia ꝑſumunē naſci ſex, & ipſe eſt ſeptimus. glo. ſoluit multis modis & vacillat. Bart. videtur tenere vltimā: vt iſte text. intelligaʒ, ꝙ petat quartā, vel ſeptimam, vt in contrario, cum hac adiectione: ſcilicet, vel plus vel

a minus, [a] ſecundū quod poſthumi naſcētur: & iſta adiectio eſt illa, quę facit videri partem incertam fuiſſe petitam, licet tempore petitionis ſit hæc certitudo in iure, inſpecto tamen fine. quia lite pēdente poſſunt naſci plures aut a pauciores, & petitio refertur ad illum caſum, dum dicitur, petitio partis incertæ, et iſta ſatis poſſunt transferre. Vel dic ꝙ poteſt petere quartam, vel ſeptimam, ſi vult vt in contrario, & etiam incertam certificandam lite pendente, prout caſus accidet: vt hic. & ſic etiam nullam quotam ſpecificando. †Et per iſtum tex. dicit Ang. ꝙ

6 ſi cōſtat aliquem fuiſſe homicidam, quia

b ita confeſſus eſt, non tamen [b] conſtat quē occiderit, ꝙ nihilominus poteſt puniri, vt homicida: quia eſt iuſta cauſa ignorantiæ & ſimiliter ſi aliquis eſt fur, tamē non cōſtat cui fecerit furtum, nihilominus pōt

8 ſuſpendi, & dicit ſe habuiſſe de facto: †nā incertitudo admittitur, & toleratur quando ſubeſt iuſta cauſa: vt hic.

2 ☞ *Inſtituti ſub conditione, an ea pendente ſiciant partem purè inſtituto? remiſſiuè.*

LEX II.

1 SI ex pluribus. † Qui pōt admitti ad partem, licet adhuc nō ſit admiſſus, facit alteri partem. h. d. & loquitur, quando plures erant purè inſtituti, ſed vnus adiuit, alij nō: ille qui adiuit vult petere ab occupante hæreditatem: attento, ꝙ non eſt dare alium hæredem, quàm ipſe, antequam alij adeant: & dicitur hic, ꝙ ſuam tātum partem adibit. Vnde ſi erāt quatuor, petat dūtaxat quartam: quia non in plus eſt hęres, & pro portionibus aliorum trium dicitur hæreditas iacere. †Quid aūt, ſi alij erant inſtituti ſub conditione, ipſe vero purē? & ſic

2 alij non poterant pendente conditione admitti ad partem an faciant iſti partem? Iſta eſt quæſtio pulchra, quam format hic gl. & arguit ad partes, poſteà diſtinguit. de hac quæſtione vide Bar. in l. planè. §. ſi conuenti. ʒ. de legatis. j. & Bald. in l. extraneum. C. de hæredibus inſtituēdis. In text. ibi: ſi cæteri non adierint. ſubaudi, adhuc, poterant tamen adire: quia nō repudiauerant. Sed ſi non poterant adire, quia repudiauerant, vel deceſſerant hæreditate nō adita, portiones eorum accreuerunt adeuunti, niſi habuerint ſubſtitutum vulgarē: & tunc cum accreuerunt poteſt totam hęreditatem petere, & hoc eſt, quod ſequitur [non adeuntibus &c.] Sententia Ioannis videtur verior, quòd indiſtinctē purè inſtitutus, non poſsit petere, niſi partem ſuam: quia non in plus efficitur hæres adeundo, etiam pendente conditione: tamē ſi efficeretur hæres inſolidum, exiſtente poſteà conditione non poteſt deſinere eſſe hæres: vt l. & ſi ſine §. ſed quod Papinianus. ʒ. de minoribus. & ſic alij cohæredes eſſent fruſtrati. Bal. tamen in lege prælegata, tenet opinionem Azonis.

¶ Vel plus vel minus. De hac dictione qd importet per Bar. in publia. §. fi. ʒ. depo. vbi ꝙ nihil diminuit nec auget, niſi aliud probeē. & ponit Bal. in rub. C depo. i vj. q. & Alex. de imo. in cōſi. viij. col. fi. in iiij. volu. & adde ꝙ Spec. in ti. de arbi. §. viij. verſi. qd ergo ſi dicaē. colū. ij. dicit ꝙ importat de modico. Frā. cur.

b ¶ Cōfeſſus eſt: nō tñ. Adde ꝙ hæc deciſio Ang. nō videē vera ꝑ ea quę ponūt Bal. & Pau. de caſ. in auē. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. & ponit Ange. de are. in trac. maleſi. in verſi. & veſtē cæleſtē abſtulit. col. v. verſi. qd ſi qs cōfiteē. vbi ſi qs cōfiteē ſe plura furta feciſſe diuerſis temporibus, & locis, nō ſtaē eius confeſsioni, niſi de rebus ſubtractis cōſtet: & ibi Ange. dat cautelā iudici, ꝙ faciat qualificare furta deſtinādo nuntiū pro habēdaverita te. & ideo arbitror ꝙ hæc deciſio Ange. & Pau. hic debet intelligi, qñ talis confeſſus aliàs eſſet malæ vocis & famæ: quia tūc ex tali cōfeſsiōe poſſet dānari, ꝑ ea q̄ ponit ipſe Ange. in l. j. C. de cōfeē. & in l. certū. ʒ. de cōfeē. & Bald. in add. Spe. in tit. de ſen. col. xviij. & vide Angel. de arimi. in addi. ad Ang. are. in tract. maleſi. in verſi. fama publica. col. pe. verſi. poſtēq; aliqs fuit captus. Et ibi etiā ponit cautelā, vt delicta verificenē. & adde ꝙ d. Alex. de imol. in cōſi. xvj. in iij. vo. dicit ꝙ licet qs cōfiteaē ſe venaſſe aliquē ſi tñ iudicio medicorū ex tali modica venenatione, mors nō poſſet ſequi: taliter confeſſus nō debet damnari ad mortē. ꝙ no. p limitatiōe etiā dictorū hic, ꝙ & alio modo poſſet limitari niſi talis confeſſus eſſet minor ꝙ ea q̄ dicit idē Alex. in d. cōſilio allegādo Ang. in l. certū. §. i pupillo. ʒ. de confeē. Cur. Et adde tu in propoſito q̄ ponit Albe. bru. in tract. de iudicijs & tortura. parte. ij. q. vj. prin. col. iij. fi. & ſeq.

☞ *Poſthumus ſi eſt exhæredatus poteſt inſtitutus adire, & efficihæres inſolidum: ſi verò poſthumus fuit præteritus, non poterit inſtitutus ex teſtamento adire: & quæ ſit ratio differentiæ?*

LEX III.

1 ANtiqui libero. † Poſthumus naſciturus invētre impedit ſequentes in gradu in ſucceſsione inteſtati: ſed eos qui ſunt in eodē gradu, nō impedit ex toto: ſed facit, vt interim admittantur, perinde ac ſi tres naſcerentur: cū tñ poſsint naſci plures aut pauciores: ſed poſteà ſecuta natiuitate, erit hęres in plus vel minꝰ, ſe-

Universidad de Sevilla Biblioteca

2 ¶ Dubitatio. Adde in quo differãt dubitãs errãs, & ignorãs. & vide p glo. in rub. de iur. & fact. ignor. et in l. de statu. ff. de testa mẽ. Bal. in l. j. col. iij. de fal. cau. adie. legat. & in l. fi. C. de cõdi. inde. adde tũ in ꝓposito, ꝙ dubitãti parcit, sicut erranti ita Bal. in l. leges. ff. C. de legi. & no. in l. manifestissimi. C. de fur. in ſ. finaũt. & ĩõ dixit Bar. in l. ij. ſ. ſi qs in ius voc. nõ ierit. et refert Alex. de imo. in l. ſi p errorẽ. ſ. de iuriſdom. iudi. ꝙ errans & dubitans æquiparantur. Cur.

cundũ quod caſus acciderit. h. d. vſq; ad. l. illud. & eſt pulchra lectu. aduertatis rogo vos. Et primò præmitto vnũ, quid iuris, quando poſthumus eſt in potiori gradu, quã iam natus: quia præfertur iam nato, ac ſi ipſe natus eſſet, & hoc vſq; ibi, vbi autem. poſteà venit ad caſum, de quo quæritur, quãdo erãt in eodẽ gradu: quo caſu poſthumus nõ excludit iam natũ, in totũ: ſed impedit ipſum ventrẽ pro parte, nam poſito, ꝙ in vtero non ſit niſi vnus, & ſic iam natus, debeat habere dimidiam, & poſthumus cũ naſceretur alterã dimidiã, nihilominus antequã naſcaꝛ, facit vt iam natus non admittaꝛ, niſi ad quartã partẽ: quia poſsibile eſt, ꝙ naſcãtur tres, & pendente iſta natiuitate præſumiꝛ, ꝙ ita eſſe debeat: licet poſsint naſci plures, aut pauciores. Secuta verò poſteà natiuitate ſeruabiꝛ veritas: quia vel habebit plus, ſi naſcantur pauciores, vel habebit minus ſi naſcanꝛ plures: & iſta quantũ ad petitionẽ, vt non admittatur ad petendũ niſi quartã. Sed ſi quæritur inquantũ ſit hęres iam natus: habeꝛ. ĵ. eo. l. illud. quia quo ad hoc, inſpicitur veritas, & illud quod eſt certũ in rerũ natura. Vnde ſi in vtero nõ erat niſi vnus, erit hæres iam natus pro dimidia, licet nõ poſsit petere niſi quartã, et hęc eſt ſubſtãtia huius legis. Contra quã oppono pro declaratione gloſ. quæ incipit, [imò]. & videtur, ꝙ iam natus pendente natiuitate poſthumi ad nihil petendũ admittaꝛ: quia non poteſt adire: vt l. ventre. de acqui. hære. Et hic innuitur contrariũ, quòd poteſt adiri & effici hæres, licet ſit incertũ pro quota parte efficiatur. †Sol. iſta. l. loquiꝛ in ſucceſsione inteſtati, & etiã haberet locum in ſucceſsione teſtati, ſi poſthumus eſſet inſtitutus, & alius datus ſibi cohæres: & quæreretur pro quota parte cohæres poſſet petere: & ſimiliter ſi poſthumus eſſet exhæredatus, adhuc inſtitutus poteſt adire, & effici hæres inſolidum, licet teſtamentum poſſet per querelam expugnari. Si verò factum eſt teſtamentum, & poſthumus fuit præteritus, procedit contrarium, quia inſtitutus, licet teſtamentum interim valeat: vt l. iiij. ſ. ſed ſi extante. ĵ. de iniu. teſta. quia tamẽ rumpi poteſt natiuitate poſthumi præteriti, non poteſt inſtitutus ex teſtamento adire: vt in l. contraria. Et ſi dicatur quare poteſt adire, quando ſperatur rumpi per querelam: vt quando per natiuitatẽ poſthumi, licet valeat teſtamentũ non poteſt adire? Gloſ. in fi. reſpõdet, quia ruptura quæ fit per querelam, fit facto hominis, ideſt, iudicis pronuntiantis contra teſtamẽtum: ſed illa quæ fit per natiuitatem poſthumi, fit per legem. Sed quid ad propoſitũ? reſpondeo maior eſt iſta ruptura quæ fit per legem ſine facto hominis, quia non poteſt eſſe, niſi iuſta, vt ſic impediat interim effectũ teſtamenti: quàm illa quæ fit per iudicem qui poteſt pronuntiare iniuſtè: & ideò non impedit effectum teſtamenti, & hæc ſubſtantia fuit gloſ. licet obſcurè loquatur.

2 ☞ *Quæ ſint neceſſaria ad adeundum hæreditatem? & quòd tria ſint neceſſaria, ut proximus poſthumo ſuccedat. & num. 3.*

LEX V.

1 ILlud ſciendum. †Pendentia natiuitatis poſthumi non impedit iam natum effici hæredẽ, vel per legem, vel per ſuam aditionem: quãdo per omnem euentum ſiue naſcatur poſthumus, ſiue non, futurus eſt hæres ſaltem pro parte: licet ignoret pro qua parte efficiatur hæres: hoc dicit in effectu iſta not. lex. Et differt à. l. antiquí. quia ibi quæritur an dicta pendentia impediat agere hac actione, & certum eſt, quòd ſic, præterquã pro quarta parte, licet ſit futurus hæres pro maiori, hic quæritur, an impediat ipſum effici heredẽ? & dicitur quòd non, quando ipſe eſt certus, quòd in omnem euẽtum ſit futurus hæres ſaltem pro parte, & efficitur non ſolùm pro parte ſed in totum: ſi nihil erat in vtero, licet crederet ſe effici hæredem pro parte tantum. & ſic dubietas in quanta parte quis efficiatur hæres, non impedit aditionem, quando in omnem euentum eſt hæres futurus. & primò loquitur in ſucceſsione inteſtati, vſq; ibi: [idem eſt]. Secũdò in ſucceſsione teſtamenti, & ita ſubdiuiditur: quia primò loquitur qñ iam natus erat inſtitutus in certa parte: puta tertia vſq; ibi: quod ſi forte. Secundò, quando in parte incerta: quia pro virili portione cum illis qui naſcentur. Vnde quia poſſunt plures naſci, non apparet pro quota portione ſit inſtitutus: & tamen poteſt adire, & efficitur hæres inſolidum, ſi nihil erat in vtero. In text. ibi interim hæredem filium eſſe ex aſſe. ſubaudi ſuũ & neceſſarium. & per. l. xij. tab. licet ipſe nõ putet ſe effici inſolidum, quia credit aliquem eſſe in vtero. ſed hoc non inſpicitur ſed potius veritas, quòd nullus eſt: & ſic nullus habet ſecum cõcurrere, nec inſpicitur iuris præſumptio quæ eſt vt aliquis præſumatur eſſe in vtero, poſtquam ita creditur & mulier fortè ſe aſſerit prægnantem, & etiam quòd naſcantur tres. & ſic efficiatur hæres pro quarta. Potius ergo attenditur veritas, de qua conſtat, in rerum natura: licet non penes homines quàm inſpiciatur iuris, præſumptio quantum ad hoc vt hæres efficiatur. licet quo ad petitionem inſpiciatur iuris præſumptio, & ſic non poteſt petere niſi quartam, licet ſit hæres inſolidũ. In text. ibi ex reliqua poſthumi. dic. nam adeundo officitur hęres pro parte in qua inſtitutus eſt, quia ſcit illam in omnem euentum fore habiturum, & vltra etiam in reſiduum poſtquàm nullus eſt in vtero, per ius accreſcendi. In text. ibi: habebit hęſitationem, ſupple, maiorem, quam præcedens caſus. quia ille eſt certus de qua eſt futurus hæres niſi naſcẽte poſthumo: ſed hic non, quia ignorat quot debent naſci & ſic quota erat illa portio in qua erat inſtitutus. & nihilominus: quia ſcit, quòd in aliqua portione eſt futurus hæres, quotcunq; naſcantur, etiam ſi ſeptem ſaltẽ in octaua erit hæres, valeat aditio, & efficitur hæres non ſolùm in octaua, ſed etiam in totum inſpecta veritate, de qua certum eſt in rerum natura: † dummodò cõcurrant alia, quæ ſunt neceſſaria ad adeundum vt in fin. & quæ ſint illa not. hic in gloſſ. fin. quæ eſt not. & ad eam frequenter recurritur. Pro declaratione glo. opponitur quòd iſte iam natus pendente dubio de natiuitate poſthumi non efficiatur hæres in aliquo, licet in vtero nullus ſit niſi putet nullum eſſe: & etiam concurrit publica fama, quòd nullus eſt, & etiam veritas: quia nullus erat vt l. cum quidam. ſ. quod dicitur. &. ſ. quid ergo. ĵ. de acquir. hæredi. & dicunt quidam quòd hic loquitur in filio in poteſtate, ibi in emancipato, qui non poteſt effici hæres niſi petat bo. poſſ. ſed filius in poteſtate efficitur hæres per legem.

Sed cõtra, ſecundò de iſto tex. in verſi. [idem eſt,] ibi etiam extraneus efficitur. ergo & emãcipatus: dicit gloſ. fateor, quãdo extraneus eſſet inſtit. cum poſthumo, ſed quod. ſ. dixi, procedit in ſucceſsione inteſtati. breuiter iſta gloſ. neſcit, quid dicat iudicio meo. Dic ergo contrarium procedere, quando iam natus non erat futurus hæres in omnem euentum: non quia ſi poſthumus naſcatur, qui præcedebat eum in gradu. Sed ita demum ſi nõ naſcatur, quo caſu: ſi nullus erat in vtero: ita demum poterat adire, etiã ſi ipſe hoc putet: & ſic ſua opinio conformet ſe cum veritate, & etiam communiter ita credatur, & his tribus cõcurrentibus adire poteſt: hic verò iam natus erat futurus hæres, iam etiã nato poſthumo: & ſic non requiritur, quòd ipſe credat nullum eſſe in vtero, nec etiam ita ſit cõmunis fama: ſed ſufficit ſola veritas, vt efficiatur hæres per legem ſi erat filius in poteſtate, vt hic, vel per ſuam aditionem ſi non erat in poteſtate: vel ſi erat extraneus, ſimul inſtitutus cũ poſthumo, & iſte eſt caſus notabilis iſtius. l. & iſta patent ex eo, quod dicit glo. hic in fine. † quòd tria ſunt neceſſaria, vt proximus poſthumo ſuccedat, quando re vera nullus erat in vtero, vt ſunt illa de quibus dixi. Nota dum dicit [proximus]. quaſi dicat, ꝙ poſthumus præcedebat ipſum in gradu: & ſic ipſe erat proximus, id eſt, poſt poſt humum. Vltimò oppo. in gloſ. quæ incipit ex prædicta cauſa contra ver. idem eſt. ꝙ iſte extraneus inſtitutus in certa parte, puta, tertia, ſi adeat pendẽte natiuitate poſthumi, non valeat aditio, quia poſtquam nullus erat in vtero, efficeretur hæres inſolidum, & ipſe non putabat effici, niſi pro tertia. vt in l. ex ſemiſſe. ĵ. de acquirẽ. hære. vbi inſtitutus in maiori parte, ſi credat ſe inſtitutum in minori, & ex illa adeat, non efficitur hæres in maiori. gloſſ. dat plures ſolu. mihi placet penulti. ꝙ ibi loquatur in errante, qui applicat mentem ſuam ad vnam partẽ, & ad aliam non cogitat: hic loquitur in dubitãte, qui applicat mentẽ ſuam ad alteram partem. Vnde non tantùm nocet dubitatio, [a] quantùm error.

2 a

LEX

LEX VI.

1 SOrori quam. †Qui ex poſtfacto apparet eſſe hæres, à quolibet hæredum auocat pro rata, & ſumptus pro rata ſuſtinet. h. d. tota lex. Et pone ſic caſum, ꝙ habens quingenta in bonis deceſsit inteſtatus relictis quatuor maſculis & vna fœmina, maſculi credentes fœminã non ſubeſſe, ſed mortuã diuiſerunt inter ſe hæreditatem, & cuilibet contigerunt centum vigintiquinque de quingentis apparente poſteà fœmina aduocata quilibet eorum habebit quintam partem. & ſic vigintiquinq;, & erunt æquales: quia cuilibet remanebunt centum: fœmina habebit alia centum: & ſi quos ſumptus fecerũt maſculi circa bona hæreditaria, mulier ſentiet, pro rata.

2 ☞ *Actor non poteſt plus conſequi quàm debet pro natura actionis propoſitæ.*

LEX VII.

1 NOn poſſumus. †Per petitionẽ hæreditatis, propoſitã pro parte, non põt quis cõſequi partem pro diuiſo, ſed pro indiuiſo: & ad diuidẽdum poſteà proponetur actio fami. ercis. h. d. Et ſic not.

2 †ꝙ actor non pót plus conſequi & debet pro natura actionis propoſitæ, quod eſt notandum ad multa. Si ergo egi cõtra poſſeſſorem ad dimidiã partem hæreditatis, iudex ſi videt me fouere iuſtitiam, debet pronuntiare me hæredem pro parte pro indiuiſo, & illum condemnare ad partem reſtituendam: non autem debet pronuntiare partem pro indiuiſo ad me pertinere, quia iſtud eſſet diuidere hæreditatẽ, ad quod non fuit actũ: ſed poſteà erit agendum iudicio familiæ erciſcun. Et eodẽ modo ſi fuiſſet actum iudicio familiæ erciſcun. nõ deberet iudex pronuntiare me eſſe hæredem pro dimidia, & te pro dimidia: quia iſte modus cadit in petitione hæreditatis. Nos loquímur in iudicio diuiſorio, in quo nõ agiꝛ, vt adiudicetur, ſed vt diuidat, debet ergo diuidere ſingula corpora prout tibi videbatur.

LEX VIII.

1 PErmittendum. †Reus poteſt pro parte cedere liti, & pro parte contendere. h. d. & hoc quando pro parte confitetur intentionem actoris, & pro parte negat. Si autem confiteretur intentionem actoris, in totum non debet pro parte contendere, & pro parte cedere, ſed in totum cedere: vt ĵ. de vſuris l. tutor. ſ. Lucius. vt hic in glo.

LEX IX.

1 VM multi. †Qui geſsit negotia hæreditaria nomine alterius, quem putabat hæredem, cũ non eſſet, ſi poſteà efficiatur hæres illius, põt conueniri hac actione: quia cenſetur ſibi mutaſſe cauſam poſſeſsionis: ſi aliquid habebat de hæreditate: & licet prius poſſideret, vt geſtor, & nunc poſſideat tanq; hæres: & hic pro hærede vel pro poſſeſſore, ſicut poſſideret ille cuius nomine geſsit, tanq; eſſet hæres: & hæc quatenus poſſidet & non vltra. ſed ſi non eſt hæres illius, non teneretur hac actione, ſed actiõe negeſt. tanq; nõ teneatur pro hærede, vel pro poſſeſſore: ſed tanquàm geſtor alieno nomine. h. d. cũ l. ſeq. Et iſta lex loquitur, quando erat hæres illius, cuius nomine geſsit, non tamen inſolidum, ſed pro parte: & tunc ſi inſolidum poſſidet bona hæreditaria conuenitur inſolidum: ſi communicauit cum cohærede: tenetur pro parte quæ ſibi remanſit, & pro altera tenetur cohæres. In l. vero ſequenti, primo loquitur quando non erat hæres vſq; ibi: [quod ſi filius iſte.] poſteà quando erat hæres, & ibi declaratur ratio huius. l. quia tunc tenebitur hac actione qua ſibi tenere videtur, ſicut teneretur ille cuius nomine geſsit, & ſunt noui caſus. In tex. [quemadmodum pecunia ex hęreditate petenda eſſet.] ſubaudi, an per petitionem hæreditatis, quia erat hæreditaria: an per actionẽ negotiorum geſtorũ, quia peruenit ad manus ſuas, tanq; geſtor negotiorum abſentis: & ſic videbatur non teneri hac actione: vt ſ. tit. j. l. nec vllã. ſ. ſi quis abſentis. verſi. ipſius verò nequaquã &c. & ĵ. l. proxima in prin. Et breuiter reſpondit, ꝙ tenebatur hac actione vel ad ſolidam pecuniam, ſi totam ipſe habet vel communicauit cũ hęrede, pro illa parte quæ ſibi remanſit: & pro altera agitur contra hæredẽ, vt in ſi. Nec obſtat cõtrariũ, quia ibi qñ nõ erat hæres illius cuius nomine geſsit: & ſic nõ tenetur niſi tanq; geſtor: hic qñ erat hæres: & ſic teneꝛ eo modo, quo teneꝛet ille cuius nomine geſsit, & ſic pro hærede, vel pro poſſeſſore, ſi nõ erat verꝰ hęres: & ſic mutauit ſibi cauſam poſſidendi: vt l. ſeq. in ſi. In tex. ibi: [& nihilominus. [a]] ſubaudi, nõ in caſu ſupradicto, quando tota pecunia erat apud eum: ſed in alio, quando cõiacaſſet cum hęrede: vt ĵ. ſequiꝛ & declaraꝛ in verſi. [ita fore.]

a ¶ Nihilominus. Adde q̃ iſta dictio habet in ſe affirmatiuã. no. inſtit. quibus non eſt permiſ. facere teſta. in prin. & in cle. j. ſ. volumus. de for. cõpe. & de hac dictiõe vide in l. ſi pupilli. ĵ. de negot. geſt. & inſtit. quibus modis ius pat. po. ſol. ſ. illud aũt & q. alie. licet vel non ſ. penul. per gl. in l. ſi is qui. ſ. ſi poſteà ĵ. quod vi aut clam. Cur.

De poſſeſſoria hæreditatis petitione. Rubrica.

1 ☞ *Bonorum poſſeſſores de iure prætorio poſt decretum uel hodie agnitam bonorum poſſeſſionem, habent utile dominium: & utilia iura in rebus hæreditarijs, ſicut hæres habet directũ de iure ciuili, & habent hanc actionem & ſic petitionem hæreditatis.*

2 *Petitiones hæreditatis ciuiles ſunt plures in ſpecie, uel in diuiduo: ſed in genere eſt una tantum.*

3 *Bonorum poſſeßio eſt duplex: ſcilicet edictalis, quæ datur ab edicto prætoris mortuo: & decretalis quæ datur à prætore uiuo: & per iſtam transfertur dominium. Sed hodie non requiritur: etiam in bonorum poſſeſſ. contra tabu. ſed ſufficit, ꝙ coram iudice agnoſcatur, & ſtatim rumpitur teſtamentum.*

4 *Bonorum poſſeßione agnita, an actiones hæreditariæ particulares, quæ competebãt defuncto, efficiantur prætoriæ: an remaneant ciuiles?*

1 †Quia quidam ſunt hæredes de iure ciuili, & ſic habent petitionem hæreditatis ciuilem, de quibus dictum eſt, in titulis præcedentibus: quidamverò bonorum poſſeſſores de iure prętorio, qui poſt decretã, vel hodie agnitã bonorũ poſſeſsionem habent vtile dominiũ, & vtilia iura de iure prætorio in rebus hæreditarijs: ſicut hæres habet directã de iure ciuili: ideo ponitur iſte titulus, in quo dicitur, ꝙ tales bonorũ poſſeſſores poſt agnitã bonorũ poſ. habẽt petitionẽ hæreditatis prætoriã, per quã tantũ conſequuntur, quantũ hæredes de iure ciuili conſequuntur per petitionẽ hæreditatis ciuilẽ, vt in tit. præcedentibus. h. d. totus iſte ti. Iſti tex. innuunt primò, ꝙ actio de qua in ti. præcedentibus ſit ciuilis, & illa de qua hic ſit prætoria. Contra ꝙ etiã illa ſit prætoria per l. j. in prin. in verbo prætor. ſ. ti. j. Sol. vt ibi dixi: ibi nõ facit mentionẽ de prætore, propter hoc, ꝙ prætor cauſam nõ introduxerit, ſed introductã à Senatuſcõ

2 ſulto approbauerit, & aliqua in ea ſtatuit. † Itẽ hic innuit tex. dũ dicit [ciuiles actiones.] ꝙ peti. hæredi. ciuiles ſint plures: vna per quã petitur tota hæreditas de qua ſ. ti. ij. altera per quã pars hæreditatis, de qua in ti. præcedẽti. Sed cõtra, ꝙ imò non ſit niſi vna: vt no. per gl. primã in d. l. j. in principio ſ. tit. j. Sol. vt ibi not. ꝙ verũ eſt, ꝙ vna eſt in genere, ſed plures in ſpecie, vel in indiuiduo, ſicut vnus eſt homo in genere, & plures in indiuiduo: & vna eſt actio ex empto, in genere: & tñ alia eſt quę

3 mihi cõpetit, altera quæ cõpetit tibi: & hoc vult gl. j. † Itẽ text. dicit in fi. data eſt, quęro, de qua loquitur: nã duplex eſt bono. poſ. ſ. edictalis quæ datur ab edicto prætoris mortui. Item decretalis, quæ datur à prætore viuo. Reſpondetur, ꝙ loquitur in decretali: nã per edictalem nõ eſt quis conſecutus dominiũ rerũ hæreditariarũ: vnde non facerent eũ habere peti. hæredi. ſed poſtq; eſt decreta per prætorẽ viuũ, extũc acquiſiuit dñiũ, ſicut hæres de iure ciuili per aditionem acquirit. Sed cõtra, ꝙ hodie nõ ſit dare decretalẽ: quia nõ expedit, ꝙ iudex decernat ſed ſufficit, ꝙ coram eo agnoſcatur l. fi. C. qui admit. ad bo. poſ. gl. fatetur, ꝙ per illam legem corrigatur, quod hic dicitur, datam: quia data non eſt neceſſaria, & habet locum etiam in bono. poſſeſ. contra tabu. quę datur ad rumpendum: vt non ſit neceſſarium decretum: imò, vt ſtatim ꝙ cognoſcitur, coram iudice rumpatur teſta. vt eſt gl. ſingula. quæ non eſt alibi. C. de cu.

4 l. fi. ſ. finautem. † Vltimo clarũ eſt, ꝙ petitio hæreditatis quæ datur bonorum poſſeſſori eſt prætoria: quia non eſt hæreditaria, cum nunquam competierit defuncto, nec hęreditati iacenti: ſed decernitur bonorũ poſſeſſori, ſuper hæreditate ab ipſo prætore, ne ſua bonorum poſſeſsio, quam decreuit, ſit inutilis. Sed quærit gloſſ. quid de particularibus actionibus hęreditarijs, quæ competebant defuncto: vel incœperunt competere hæreditati iacenti, ſi tranſeant in bonorum poſſeſsionem, an efficiantur prætoriæ ex qualitate perſonæ, in quam tranſeunt an remaneant ciuiles, ſicut prius erant inſpecta potius origine natiuitatis? & determinat pro iſta parte; & vide circa quod no. Bar. ĵ. ad Treb. l. ex aſſe.

Universidad de Sevilla Biblioteca

De fideicommissaria hæreditatis petitione. Ru.

☞ *Fideicommissarius vniuersalis post restitutum sibi hæreditatem per hæredem, etiam verbaliter acquirit dominium utile: & omnia iura hæreditaria utilia per se natus con. Treb. quæ apud hæredem sunt directa.*

2 *Hæc actio competit fideicommissario, & eius hæredi, de iure ciuili, uel bon. possessori de iure prætorio; & dicetur ciuilis utilis, non directa: & non datur contra uerum hæredem, sed contra tertium.*

3 *Fideicommissarius uel etiam hæres directus postquam semel habuit possessionem rerum hæreditariarum, si desinat possidere, non habet petitionem hæreditatis: sed rei uendic. tantum uel aliam hæreditariam actionem, & qualiter hoc procedat.*

Res hæreditariæ aditæ hæreditate per hæredem desinũt esse hæreditariæ, & dicuntur hæredis.

1 †Quia de iure ciuili sunt quidam hæredes directi, qui recipiũt hæreditatẽ de manu propria, & quidam obliqui seu vtiles qui recipiũt hæreditatẽ de manu alterius vt est fideicõmissarius vniuersalis, qui post restitutã hære. etiã verbaliter acquirit tñ dñium vtile, & oĩa iura hæreditaria vtilia, quæ tñ directa sunt apud hæredẽ & hoc per senatusconſ. Treb. quod est de iure ciuili. †dubitat an tali fideicõmissario detur petitio hære. postquã loco hæredis est, vt l. si filius, ĵ. qũ cum eo. & dicitur q̃ sic: & erit vtilis, nõ directa: sicut ipse non habet directa iura, sed vtilia: sed per ea tñ consequit illud qđ hæres directus cõsequeretur per directã: & nõ solũm cõpetit ipsi fideicõmissario, sed etiã hæredi suo de iure ciuili, vel bon. possessori de iure prætorio: & similiter dicet ciuilis & vtilis nõ directa, nõ tñ dat cõtra hæredẽ qui restituit, qa nõ possidet p hærede vel possessore: sed datur cõtra tertium. h. d. totus titul.

3 †Et hic est vna gl. quæ semper allegatur: quę incip. verbo, & vult q̃ fideicõmissarius vel etiã hæres directus, postquã semel habuit possessionẽ rerũ hære. si desinat possidere, non habeat petitionẽ hære. sed rei vendi. tãtùm, vel aliam actionẽ hæreditariam: & q̃ petitio hære. detur solùm, antequã possessionem fuerit adeptus: quod etiã tenuit Azo in summa & gl. in c. j. de confes. lib. vj. & cõiter doc. videtur sequi gl. & Bar. assignet rationẽ: quia petitio hære. datur pro rebus hæred. sed postquam hæres adeptus est possessionẽ, desinunt esse hæreditariæ. Sed ista ratio videt parũ valere, quia etiã ante adeptã possessionẽ per solam aditionẽ, videtur desinere esse hæreditariæ & incepisse esse hæredis: ego autẽ aliàs de hoc semper dubitaui: quia nescio videre quare propter ademptionẽ possessionis hæres habeat perdere tantũ cõmodũ, vt habeat necesse probare dominium, agẽdo rei vendi. cùm prius sibi sufficeret probare, q̃ fuit in hæreditate reperta: vt l. nõ tm. s. de peti. hære. vnde credo q̃ ista opi. nõ sit vera, & reperio Bal. qui ita videt tenere in l. q̃ si in diem. §. Iulianus. s. de pet. hære. dicit ista verba per istũ tex. And. de Pisis determinauit q̃ si hæres post apprehensam hæred. cadat à possessione, nõ habeat petitionẽ hæredit. quia amodo nõ dicũtur res hæreditariæ sed hęredis: & hoc videtur tenere Azo in summa huius tit. & tangitur ĵ. de fideic. hæred. pet. vt hic dic, q̃ aut hæredi superuenit ius ex persona sua, puta, quia præscribit: & tũc verũ est q̃ nõ habet pet. hære. sed rei ven. vt s. tit. iij. l. & nõ tm. §. si perẽptoriæ. aut habuit ex continuatiua defuncti, & tunc si nõ obstat iste tex. quia hic nullam causam habuit à defuncto: dictũ verò Azo. & And. de pisis habet locum in interdicto, quod dat ad adipiscẽdam pos. ex hoc edicto, quod nõ habet locũ apprehẽsa poss. quia sic daretur ad recuperãdum, nõ ad adipiscẽdum, secũdùm Bal. & istud multum mihi placet. Cæteras gl. videatis per vos. Non sunt alia.

Sequitur liber octauus.

De seruitutibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Seruitutes prædiales nõ debẽtur à persona uel personæ: sed ab uno prædio alteri.*

2 *Forma libelli & sententiæ in seruitute prædiali.*

3 *Prædium nõ præsumitur debere seruitutẽ nisi probetur etiam si uicinus sit in quasi pos. secus in possess. rerum corporalium, uel hominum: nisi possessio sit uiolenta.*

1 a †De seruitutibus subaudi, prædialibus[2], quasi vnum prædium debeat seruire alteri; non autem debentur â persona vel personæ, vt patet. ĵ. tit. ij. vnus ex socijs. in fi. prin. & si ser. ven. l. si fortẽ. §. ij. in fi. † & ideo sentẽtia super seruitute datur prædio & cõtra prædium: quia pronũtiatur tale prædium debere seruitutẽ tali: vt s. de neg. gest. l. qui aliena. §. fi. Et eodem modo in libello debet peti q̃ fiat declaratio, nõ tamen vitiaretur libellus, si peteret pronũtiari seruitutẽ sibi deberi, ad tale prædium: quia verba deberẽt intelligi sanè, scilicet sibi & in consequẽtiã prædio principaliter. ĵ. si serui. ven. l. ij. in fi. principij in verbo sibi. & ibi per Bar. & supple ad istam rub. & de liber tatibus: nam multæ sunt leges in ista materia quæ non tractãt de tuenda seruitute, sed de libertate: vt patet in l. quidam ibe rus. ĵ. tit. j. & in multis alijs: & ista not. gl. in l. j. eo. tit. † Et scias q̃ nullum prædium præsumitur debere seruitutem nisi probetur, etiam si vicinus sit in quasi posses. seruitutis: nam illa non

b releuat[b] possidentẽ ab onere probandi, vt no. gl. in l. sicuti. §. si quæratur. ĵ. si serui. ven. in fi. secus in possessione rerum corporalium. C. de rei ven & etiam in seruitute hominum: quia si possideo aliquem tanquã seruum, præsumitur meus, nisi probetur contrarium: & ego teneor probare: vt l. liberis. §. fin. de liberali causa. nisi sim in pos. violenta, vt C. de prob. l. ius eius. & quæ sit ratio diuersitatis inter seruitutes rerum, & hominũ, tangitur plenè per Bar. post Dy. in l. si prius. ĵ. de oper. no. nũ. & C. de proba. l. circa. in gl.

2 ☞ *Seruitus prædialis quid sit.*

3 *Seruitus usus fructus qualiter dicatur habere semper causam cõtinuam? & posse præscribi cum titulo.*

LEX I.

1

Seruitutes. †Hic ponunt duæ species seruitutum. & gl. addit duas alias. Tu adde q̃ dari possunt quædam iura personalia, quæ non sunt seruitutes personales, nec reales, vt in casu l. cùm homo. ĵ. e. & l. seruitutes. ĵ. tit. ij. de quo etiam per gl. in l. si quis bínas. s. de vsufruc. quæ incip. imò videtur. & ĵ. de alim. leg. l.

2 mella. §. fi. & super gl. & per Bar. † & in l. Caius. de annuis leg. dicitur autem seruitus prædialis quoddam ius incorporale, quod per se non stat: sed cohęret prædio dominanti actiuè, & seruienti passiuè, & auget vtilitatem prędij dominantis & diminuit vtilitatem prædij seruientis & hæc colliguntur. ĵ. eod. l. seruitutes prædiorum. in prin. & ĵ. eo. l. ij. in ver. consistunt. & per se non possidetur, licet vna cum prædio sic: vt ĵ. quẽad. ser. amit. l. qui fundum. secus si discontinuã: vt l. seruitutes prędiorum. in prin. quia prædium non animum, quo possit contí

c nuari possessio, quando est discontinua[c]: † non sic in seruitu

3 tibus personalibus, vt in vsufructu. nam licet ad ipsius esse requiratur factum hominis, & illud nõ potest esse continuum: quia tamen debetur personæ, & persona habet animum, quo potest possessionẽ continuare, dicitur habere semper causam continuam, ideo potest præscribi longo tempore cum titulo: vt l. si ego. §. j. de publi. & not. in l. iusto. §. non mutat. de vsufr. secus in prædialibus: vt d. l. seruitutes.

2 ☞ *Quare possum uendere, & obligare partem meam fundi pro indiuiso, socio meo inuito: & non constituere seruitutem?*

3 *In iure cõi nõ potest alter aliquid facere in præiudiciũ alterius, illo non cõsentiente.*

4 *Quod in parte mea fundi pro indiuiso possim constituere usum fructum.*

5 *Si unus habet usum fructum, alter proprietatem in fundo, an alter ipsorum possit imponere seruitutem altero inuito?*

LEX II.

1 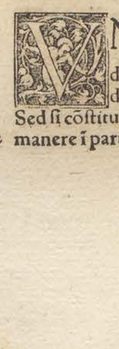

Vnus ex dominis. †Not. hic, quòd in parte fundi pro indiuiso non potest cadere seruitus, sed in parte pro diuiso sic: vt ĵ. eo. l. ad certũ. item hoc verũ a prin. Sed si cõstituta est seruitus in toto fundo, põt ex postfacto re-

2 manere in parte q̃ diuiso: vt ĵ. e. l. pomũ. §. fi. †Sed quare possũ vendere

vẽdere partẽ meã pro indiuiso, & etiã obligare socio meo inui

a to, & constituere seruitutẽ nõ possum? [a] Rñdeo, quia ad vsum seruitutis prædialis requirit factũ hominis vel naturę, in ipso corpore fundi: et nõ potes exercere in parte mea pro indiuiso quin etiã in tua exerceatur: quoniam in quolibet cespite terræ

3 quilibet nostrũ habet partẽ. † & regula est q̃ iure cõi, non põt alter aliquid facere in præiudiciũ alterius, illo nõ cõsentiente: vt l. Sabinus. ĵ. cõi diui. & l. quidã. & l. parietẽ. ĵ. ti. j. sed vendere vel obligare partẽ meã ideo possum, quia isti possunt exer-

4 cere in partẽ † pro diuiso, absq̃ eo, q̃ tangatur de parte tua: ga nõ est necessariũ factum hominis, vel naturæ ad vsum istius iuris. Sed an posim constituere vsumfructũ in parte mea pro indiuiso? dic q̃ sic: vt s. de vsufru. l. v. in prin. quia factum vsufructuarij magis exerceret circa fructus, q̃m circa corpus rei cõis:

5 nec ex eo deterioratur ipsum corpus rei. † Sed quid si vnus habet vsumfructum, alter proprietatem in fundo, & sic potest dici communis: an alter ipsorum possit imponere seruitutem altero inuito? dic q̃ non: vt s. de vsufru. l. sed & si quid inædificauerit. §. fin. quod placet. Sed an possit acquirere? Respondeo: vsufru. nõ: sed proprietarius sic: vt hic, nec acquirere. ĵ. e. l. pro parte. sed contra in l. proxima. solu. vt ibi dicam.

2 ☞ *Si habes utile dominium, & sic ut emphyteuta uel feudatarius imposuisti seruitutem, tunc extincto illo utili dominio & consolidato cum sua proprietate, seruitus illa extinguitur. & nu. 4.*

3 *Seruitus imposita per directum dominium soli, siue ipsi solo, siue ædificio, quando nullus alius habet utile: afficiunt solum sicut ædificium: & destructo ædificio durat seruitus in solo: & refectio ædificio reintegratur: & quid in superficiario? & nu. 4. & 5.*

4 *Habens directum dominium, non potest imponere seruitutem in præiudicium habentis utile: nec proprietarius in præiudicium fructuarij, uel habentis aliam seruitutem realem.*

5 *Seruitus seruitutis esse non potest.*

6 *Ædificium impositum solo per habentem utile dominium: ut emphyteutam, uel feudatarium, an cedat solo?*

7 *Si quis concedat mihi solum, iure liuellario, uel emphyteuticario, & ædificium iure proprio: an hoc pactum aliquid operetur, ut ædificium non cedat solo, finita emphyteusi.*

Superficiarius non habet utile dominium in solo: sed solùm in pariete, & tecto.

LEX III.

1

Seruitutes præ. †Etiam ille qui habet dominium vtile, põt seruitutẽ prædialem imponere. h. d. secũdũ gl. & sic etiã emphyteuta

2 vel feudatarius. Debes tñ scire, † q̃ extincto illo vtili dominio & cõsolidato cũ sua proprietate, seruitus illa extinguitur: quia resoluto iure concedentis extinguitur ius accipientis: vt l. lex vectigal. ĵ. de pigno. & est casus: & ponitur de hoc in vsib. feu. in ti. de inuesti. de re alie. fac. c. j. in §. j. & gl. in ti. de controuer.

3 inuest. §. j. In † tex. ibi: [aliæ in solo.] vt sunt illæ quæ imponũtur per illum, qui est directus dñs soli, cum nullus alius habeat vtile dominiũ: & tunc siue imponatur ipsi solo, siue ædificio nihilominus afficiũt solũ, sicut & ædificiũ: & ideo destructo ędificio nihilominus durãt in solo: & refecto ædificio, reintegran

4 tur in eo. ĵ. ti. j. l. seruitutes quæ in superficie. §. si sublatũ. † Sed si alius habeat vtile dominiũ, nõ potest imponi per illũ qui habeat directũ in præiudiciũ habẽtis vtile: sicut nec ꝓprietarius in præiudiciũ fructuarij: vt s. de vsufru. l. sed & si quid inædificauerit. §. pe. vel in præiudiciũ habentis aliã seruitutẽ realẽ: vt ĵ. ti. ij. l. per quẽ. & l. certo generi §. j. In textu ibi: [aliæ in superficie.] vt sunt illæ quas imponit superficiarius, qui habet vtile dominiũ. l. seruitutes. §. si sublatũ. sed si alius habet vtile dñiũ, nõ possunt imponi per illũ, qui habet directũ, in præiudicium habẽtis vtile: sicut nec proprietarius in præiudiciũ fructuarij: vt s. de vsufru. l. sed & si quis inædificauerit. §. penul. vel in prę iudiciũ habẽtis aliã seruitutẽ realẽ: vt ĵ. ti. ij. l. per quẽ. & l. certo generi. §. j. In tex. ibi: [alię in superficie.] vt sunt illę quas imponit superficiarius qui habet vtile dominium in superficie, & nõ in solo: & ideo afficiũt solã superficiẽ, & nõ solũ, & ipsa destructa extinguũtur, nec integranť ea reintegrata: vt satis colligit ex hoc textu, qui vult, q̃ consistant in sola superficie: & ista restituta est noua superficies: vt l. si rẽ §. sacramẽta. ĵ. de verbo. obli. nõ sic põt fructuarius nõ consentiente proprietario: vt d. l. vt si qui. §. penul. et fi. qa nõ habet ius ita forte, sicut superficiarius qui habet vtile dñium. Sed op. de l. præcedẽti. Solutio, illa loquit qñ plures sunt dñi eiusdẽ rei ratione eiusdẽ dominij, pu-

ta, directi: & sic quotas habẽt partes in re: hic autẽ sunt plures dñi eiusdẽ rei quilibet insolidũ, respectu diuersorũ dñorũ: vnus respectu dominij directi, alter vtilis: quo casu istę seruitutes possunt imponi etiam nõ consentiente primo, quia nõ tẽdit in illius præiudiciũ: nõ sic ecõuerso: quia non posset fieri sine præiudicio habẽtis vtile, cũ ad ipsum pertineat tota cõitas rei. Vltimo q̃ on. nã superficiarius dicet habere quã dã seruitutẽ in solo: vt l. si tibi. §. fi. ĵ. de le.

5 j. † & seruitus seruitutis esse non põt l. j. ĵ. de seruit. lega. ergo nõ põt imponere seruitutẽ huic seruituti: quidã propter hoc fatentur contrariũ, & intelligũt istã l. alio modo, quã. s. dixi. gl. verò intelligit modo prædicto: & ad istud cõtrariũ respondet, q̃ imò superficiarius non habet seruitutẽ: sed vtile dominiũ, q̃ est cõtrariũ seruituti. nã res mea nõ põt mihi seruire l. vtl frui. ĵ. si vsusfructus pe. sed hoc videt con tra textũ in dicta l. si tibi homo. in fi. doct. dicũt, q̃ ibi loquitur in seruitute: tu dic, q̃ vtrunq̃ est verũ: nã si habes superficiẽ in b solo tuo, illud solũ dicit seruire superficiei meę, inquãtũ habet hoc onus, quo teneat eã sustinere: & sic loquitur ille textus, & huic oneri nõ impono seruitutẽ, quia esset seruitus seruitutis. Est etiã considerare ipsam superficiẽ, quę nõ est seruitus, sed potius est prædiũ dominãs solo tuo, cũ illud tenetur eam sustinere, & huic prædio bene possum seruitutẽ imponere: et ita lo

6 quitur hic: imò erat seruitutis. † Vltimò quæro quid si ille qui habet vtile dñiũ in

b solo, puta, emphyteuta, [b] vel feudatarius imponat ædificiũ, an cedat solo, sicut qñ ille q̃ nullũ habet dominiũ de volũtate habẽtis directũ imponit: effectus huius est: quia si cedit solo, efficit emphyteuticũ vel feudatariũ, & reuertitur ad dominũ soli, perdito feudo, aliàs secus. Rñdeo, distinguendũ est, an posit idẽ remoueri, & nõ cedit solo: an nõ possit, qa cohæret solo, & tũc cedit: & sic reuertit ad dñm soli, dũmodo soluat expẽsas, quas fecit emphyteuta, vel feudatarius: aliàs repelleť p exceptionẽ. tex. est in d. c. j. §. fi. de inuesti. de re alie. fa. & ti. hic finit lex. §. si vasallus. in fructuario vero dic vt in l. sed & si quis. in prin. de vsufru. & in colono dic vt l. sed addes. §. si inquilinus. ĵ. loca. † Et per prædicta, qa semp ædificiũ

7 cedit solo. dicit Bar. in l. j. §. j. de superfi. q̃ si qs cõcedat mihi solã iure liuellario vel emphyteuticario, & ædificiũ iure ꝓprio, sicut frequẽter cõtingit: hoc pactũ nihil operat, quominus etiã ædificiũ sit liuellarij vel emphy. & sic finit finita emphyteusi.

c Sed Bal. [c] hic sentit contrariũ, & plenius p eũ in auth. excipit. C. de bonis quę libe. vbi dicit se cõsuluisse, q̃ imò est ꝓpriũ meũ. Tu dic Bar. verí [9] dicere p l. obligationũ fere. §. pe. in fi. ĵ. de actio. & obli. vbi casus ꝓ eo, q̃ per ꝓtiũ non põt fieri quominus ædificiũ cedat solo: qa supficies videt cõsistere ex tribus, s. solo pariete, & tecto: quę sunt partes integrales. Vnde nõ põt consistere in aliqua p dictarũ, quin cõsistat in omnibus. Rñdeo, domus bñ cõsistit ex istis tribus, sed superficies cõsistit ex pariete, & tecto, & ideo iura cautè loquunť p hoc verbũ superficies, quia superficiarius nõ habet vtile dñiũ in solo, sed solũ in pariete, & tecto, ideo ista seruitus dicit consistere in sola supficie.

a ¶ Non possum. Et q̃ nõ possit cõstitui seruitus in re cõi, altero socio iuito, adde Flo. in l. in re cõi. ĵ. de ser. vrb. pñd. Et qd in vno ex pluribus hæredibus, adde & dic, vt p Alexan. de imol. post Ro. & Imo. ibi in l. ij. §. ex his. ĵ. de ver. obli. & in l. stipulationes nõ diuiduntur. eo. tit. coll. xv. Et dicit cõem esse opi. cõtra Ang. et Pau. de ca. ibi q̃ vnus ex pluribus hæredibus nõ possit seruitutẽ solidã constituere. Vide ibi doc. & adde q̃ licet nõ possit vn? ex socijs seruitutẽ alteris inuitis cõstituere, poterit tñ rẽ indiuisam pignorare. l. j. C. si cõis res pig. data sit. & rationẽ differẽtiæ ponit Bart. in l. stipulatiões nõ diuiduntur. in prin. Fran. Cur.

b ¶ Emphyteuta. Adde, quid in superficiario? & dic vt p Bald. in auẽ. qui rẽ. col. ij. C. de sac. san. eccle. Cur.

c ¶ Sed Bal. adde q̃ ita etiã cõtra Bart. tenet ipse Bal. in l. ij. C. de iu re emphy. & ibi dicit q̃ ita seruat cõsuetudo col. ij. & in l. si domus. §. fin. ĵ. de leg. j. in c. j. §. si qs de mãso. de cõtro. inuesti. & in c. j. §. fi vasallus. hic finitur lex conra. Cur.

1 ☞ *Seruitutes personalis usus fructus quare põt constitui ex certo tempore, & in seruitute prædiali, & conditionali? & nu. 5. & 8.*

2 *Dominium & etiam possessio q̃ ponunt sub conditione transferri.*

3 *Ingressus religionẽ sub conditione, si ingrediens potest retinere proprium, uitiatur: secus si ingreditur pure, & simpliciter, cum pacto q̃ ponit retinere proprium: sed uitiatur pactum.*

4 *Sicut in re corporali, qui tenetur dare sub conditione, si interim tradat, corporaliter transfert statim dominium: ita & in iure incorporali, si tenetur dare sub conditione, & interim patiatur illum uti, quod pro traditione habetur, censetur illud ius, & aliam eius proprietatem conferre.*

5 *In corporalibus non cadit uera traditio, sed patientia habetur pro traditione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obligatio an possit constitui ex tempore certo?
Dictio donec, an faciat modum uel conditionem?
Actus in quibus appositio conditionis, uel tẽporis uitiat, uel non, & qui actus possint constitui ex tempore, & usque ad tempus?
Quando in seruitute apponitur tempus præter eius naturam, quia deberet esse perpetua, & in substantia, & in usu, q. tamen possit dici seruitus prædialis uerè.

LEX IIII.

SEruitutes ipso qui. †Seruitus prædialis nõ potest cõstitui ex tempore certo, nec vsq; ad tẽpus certum, vel incertum quantũ ad substantiam: sed quantum ad vsum, & exercitũ, sic: quia in primo casu statim est constituta mero iure: sed si vult ante tempus, repellitur exceptione, & in secũdo casu durat mero iure post tempus: sed si vult vti, exceptione repellitur. h. d. Similiter modus potest dici ad vsum nõ ad substãtiam, vt in §. modum. & interualla tẽporum. vt in §. fi. & in seq. ver. vsus. quia si conceditur alternis annis, vel mensibus, vel diebus, est vnica seruitus pro omnibus annis, mensibus, & diebus vti nõ potest quãtum ad substantiam, sed exceptione repellitur: † nõ sic in seruitute personali vsusfructus, quæ potest cõstitui ex tempore certo, vt §. de vsufru. l. iiij. quia per illam nõ imprimitur character in ipsa proprietate rei sicut imprimit per realem, per quã incõmodatur res seruiens: & redditur deterior, & non sic pro vsufruct. qui exercetur circa fructus, non circa proprietatem.

†Et hic est magna gl. difficilis quæ incip. Io. ponit, pro cuius intellec. op ponitur cõtra tex. dum dicit: [neq; sub cõditione.] quia dñium & etiã possessio possunt sub conditione transferri, & ante cõditionis euẽtum, etiam mero iure nõ sunt transla ta, vt l. sub cõditione. ff. de sol. & de acquir. pos. l. qui absenti. §. si quis. Gl. in effectu fatetur cõtrarium, & vult q; sicut illa possunt transferri sub conditione, ita & seruitus possit constitui. Vnde si diceret aliquis, cõstituo tibi seruitutẽ in fundo meo, si nauis ex Asia venerit, nullo modo est cõstituta ante cõditionis euentũ: licet si dicã, cõstituo tibi post annũ, statim sit constituta mero iure, & hoc etiam tenẽt omnes doc. q; licet ex parte ante, non possit apponi tẽpus ad suspendendã substãtiam, bene tamẽ potest apponi cõditio: & ratio est, quia qui actũ facit sub cõditione nõ intẽdit facere, tanquã cõditio existat. sed qui facit ad diem, bene intẽdit facere, sed nõ cum effectu, vt patet in l. cedere diem. C. de verbo. sig. vbi ante cõditionis euentum nulla oritur obligatio, sed ante euentũ diei sic. Qualiter ergo respõdebitur ad istũ text. qui videtur dicere cõtrarium: & fuerũt quatuor opi. in gl. primò, q; loquat & debeat intelligi qñ conditio nõ fuit apposita ad substãtiam, sed ad vsum: ga successit constitutio purè facta, & postea fuit actũ, q; nõ posset vti, ante cõditionis euẽtũ, & sic in duabus orationibus, secus, qñ in vna. Simile quod notat in l. per seruũ. in fin. de vsu. & habetur per gl. & in auth. ingressi. C. de sac. san. ecc. † nã qui ingreditur religionẽ sub cõditione, si potest retinere proprium, nõ ingredit sed ex hoc vitiatur ingressus: sed si ingrediat purè & simpliciter cũ pacto, q; possit retinere, ingredit & vitiatur pactum. Breuiter ista sol. nõ est vera: quia tex. loquit qñ apponit ad substãtiam, quia illa verba: [neq; sub cõditione.] determinant verbũ cõstitui potest, quod est ff. & per cõstitutionẽ conferatur substantia. Alij dicũt q; fuit apposita promissioni, non cõstitutioni, vt si promisi cõstituere sub cõditione, & ante cõditionis euentũ passus fui te vti, propter quod video eam cõstituisse, & tradidisse: nã statim constituet, licet cõditio præcedat si est in dñio, vt si promitto dare sub cõditione, & ea pendente simpliciter trado, transfero dñium statim: vt l. dotis fructus. in fi. cum l. seq. ff. de iur. dot. sed nec ista ergo est bona, ga tex. vult q; sit apposita cõstitutioni: propterea tũc esset trãsacta mero iure, & cũ effectu, sicut & dñium: cuius cõtrarium dicit in tex. No. tamẽ singulariter exista gl. † q; sicut in re corporali qui tenet dare sub cõditione, si interim tradat corporaliter, trãsfert statim dñium: vt d. l. dotis. in fi. ita et in iure corporali, si tenetur dare sub conditione, & interim patiat illum vti, q; pro traditione habet: vt ff. e. l. pe. censet illud ius, & aliàs eius proprietatẽ conferre. Et dicit Ang. q; nescit alibi ista gl. Certè si promissio esset pura, tex. habemus q; patiẽdo illum vti, censeretur tradere & statim trãsferre. ff. si ser. vend. l. si à te. & no. per glo. ff. commu. prædio. l. ij. sed dubium est, quãdo conditio inest: quia promissio est cõditionalis & diuidi traditio nõ potest huiusmodi: quia actus legitimus &c. ergo nõ transfert dominium. l. nũquã nuda. ff. de acqui. re. do. sed licet nuda videat, tamẽ nõ est nuda qñ præcedit causa cõditionalis: vt d. l. dotis. in fi. de iur. dot. † quoniã in corporalibus, in quibus non cadit vera traditio, sed patientia, quæ habetur pro traditione. d. l. quoties. la ij. ff. e. ti. operatur ista traditio ficta, q; nõ censeat nuda, cum re vera dici possit mediata: quia cõditione pendente nõ subest causa. & not. quia hic non reperit nisi in ista gl. ideo est tenendum menti, quicquid dicat Ang. qui credit eam non dicere verũ, sed nõ probat: ideo in dubio est adhærendum gl.

Alij dicunt q; hic loquitur qñ fuit apposita conditio quæ à iure reprobatur, puta si voluero: hoc esset truffa. ideo gl. tenet q; intelligitur, quando cõditio fuit apposita ex parte posteriori ad seruitutẽ fiendam, & sic esset circa instantiam, quod fieri non potest: quia postquã semel incepit competere, perpetuò durat. Sed ex parte anteriori bene potest cõstitui ad impediẽdam originem, † sicut videmus in obligatione quæ potest cõstitui ex tẽpore certo: vt l. obligationũ ferè. §. placet. ff. de act. & oblig. sed bene potest contrahi sub conditione: vt l. cedere diem. de ver. sig. ex parte verò posteriori: nec tempus certum, nec cõditio possunt apponi ad ipsam finiẽdam, vt finiat mero iure: sed bene obstat exceptio l. nemo potest. cum ibi no. ff. de leg. j. & si dicatur iste tex. nõ potest intelligi, quia statim subijcitur: [neq; ad certã conditionẽ.] & sic repeteret idem: quia dicit gl. q; ibi loquitur quãdo vsq; ad certũ modum, puta donec nauis ex Asia venerit &c. quia † dictio donec[a], facit modum, secundùm gl. sed hoc est falsum: quia imò cõditionem: vt l. pater Seuerinam. in fi. ff. de cond. & demon. et quia tex. hic dicit: [neq; ad certam conditionem.] non autem dicit ad certũ modum, tu autem dic q; primò loquitur de cõditione instãranea: puta, constituo tibi seruitutem duraturam quousq; Titius cõsul factus fuerit, postea subijcit de conditione habẽte tractum successiuum, puta, constituo quousq; Titius stabit in consulatu, vel quousq; voluero: neutro enim casu finitur. Sed extra gl. oppo. q; appositio cõditionis vel tẽporis vitiet constitutionem per l. actus legitimi. ff. de re iudica. cuius contrarium vult iste text. quod nec vitiet, neq; vitietur quantum ad vsum, non quantum ad substantiam. Solutio, † quatuor sunt casus circa hanc regulam, quòd actus legitimi &c. & ista no. Nam quidã sunt actus, qui possunt fieri ex tempore, & vsq; ad tempus, vt cùm constituo procuratorem. §. de procurat. l. iij. & constituo vsumfructum: vt §. de vsufruc. l. iiij. & in istis appositio temporis non vitiat nec vitiatur: sed operatur etiam circa substantiã. Nam ante illud tempus non est procurator iure, nec est constitutus vsusfructus; & post illud tempus desinit esse procurator ipso iure. & similiter vsusfructus. Quidam sunt actus qui non possunt fieri ex tẽpore, nec vsq; ad tẽpus, nec etiam sub cõditione, vel vsq; ad certam conditionem: vt aditio hæreditatis, & alij actus legitimi, de quibus in d. l. actus. & tunc appositio tẽporis vel conditionis vitiat actũ, siue ponatur ex parte ante, siue post: vt ibi: & l. eum qui. in fin. de acquirenda hæreditate. quidam sunt actus, qui non recipiunt certum tempus, ante, sed conditionẽ bene recipiunt: ex parte verò post, nec conditionem, nec diẽ quantũ ad substãtiam: vt est obligatio personalis: & cõstitutio seruitutis prædialis, & in istis appositio tẽporis cõtra naturã actus, nec vitiat, nec vitiat: sed operat in eo in quo potest operari circa vsum, & nõ circa substãtiã: vt hic. & l. eũ qui. §. qui ita. ff. dever. obli. & d. l. nemo pot. cum ibi no. Quidam sunt actus qui ex parte ante conditionẽ, recipiũt certũ tẽpus, vt datio libertatis: ex parte verò post neutrũ istorũ recipiũt, & in ista si apponat tẽpus ex parte anteriori, vel conditio, nõ est liber ante euẽtũ tẽporis. l. quoties. §. fi. cũ ibi no. ff. de hæredi. instit. postquã autẽ cœpit esse liber, nõ desinit libertas: licet expiret tẽpus dispositũ ad ipsam finiendam, vel etiã cõditio. l. libertus. ff. de ma. testa. † Vltimò quæritur, an ista possit

1 ¶ Donec. De hac dictione vide per Bart. in l. j. ff. de cõdi. & demon. in l. fi. ff. de sol. & in l. cẽtesimis. ff. de ver. obl. & per Bal. in l. fi. C. de contrahẽ. empt. in vj. q. & adde quod Bart. in l. Titius, de excu. tut. dicit q; ista dictio habet in se tẽporũ reuolutionẽ, & intercapedinẽ, & q; nõ tũ inducit cõditionem perpetuò extẽsiuam, bene tũ inducit conditionẽ excitatiuam. ita Bar. in l. am biguitates. C. de vsuf. & est limitatiua temporis: ita Car. in cle. ij. §. j. de rẽta. & quali. & vide etiã Bal. in l. j. C. de leg. Frã. Cur.

2 ☞ *Si habeo duos fundos, & unum tibi trado hoc pacto, q. alter qui mihi remanet, debeat illi seruitutem, uel econuerso, statim est seruitus constituta: secus, si antequã traderet: licet tempore traditionis hoc esset actum.*

LEX V.

1 VIa, iter, actus. †In tex. ibi: [haustus aquæ.] supple, & cæteræ seruitutes prædiales, in quibus est eadẽ ratio. In tex. ibi: [eisdem fere modis.] puta, per vltimã voluntatẽ, & etiã per cõtractũ. Aduertẽdum tamẽ, quia in casu primo, statim adita hæreditate dicitur constituta seruitus etiã ignorante illo cui legatur: & sic statim incipit sibi cõpetere cõfessoria, & si nõ reuertitur intra tẽpus, perditur mero iure, licet propter ignorãtiã restituatur in integrũ, vt hæc habentur in l. si partẽ. §. fi. quẽad. serui. amit. Sed in secundo casu, quando per contractũ, nõ sufficit verbalis cõcessio, siue promissio quantũ ad hoc, vt dicatur seruitus cõstituta, nisi etiã sequatur quasi traditio, quæ põt fieri, vel inducẽdo illum in fundũ: vt l. iij. §. dare. de vsufr. vel patiẽdo illum vti seruitute: vt ff. quemadmo. ser. amit. l. si à te. & hic: nisi hoc fiat ex traditione rei. Nam si habeo duos fundos, vnũ tibi trado hoc pacto, q; alter qui mihi remanet debeat illi seruitutem, vel ecõuerso, statim seruitus est constituta: vt ff. cõia prædi. l. si quis binas. in prin. & ff. ti. j. l. si binarum. secus si antequã traderet, licet tempore venditionis hoc esset actum, q; illa quam vendo debeat alteri remanenti seruire, vel ecõuerso: nã non propterea esset seruitus cõstituta, cũ adhuc ambæ possessiones sint meæ, & res mea alteri rei meæ non potest seruire l. in re communi. ff. ti. tu. j. vnde expedit, q; postea in traditione hoc fiat: vt d. l. si binarum.

2 ☞ *Quando sunt plures domini unius fundi, non potest unus sine alio uel alijs constituere mihi seruitutem, per certam partem illius fundi.*

LEX VI.

1 AD certam partem. †Intellige istam l. qñ vnus erat dominus totius fundi, & ibi constituit mihi certam seruitutem per certam partem illius fundi: nam cæteræ partes liberæ sunt ff. de seruit. rust. prædi. l. certo generi. §. si totius. in fin. †idem si erant plures domini, & oẽs simul constituant modo prædicto. Secus si vnus sine alio quia sicut non põt ad suã partem pro indiuiso: vt l. j. §. eo. ita nec ad certam partẽ: quia quilibet habet partẽ in quolibet cespite terræ: & sic constitueret etiã in parte aliena. Sed contra, q; etiã nõ possit constituí ad certã partẽ, nisi sit constituta in toto: quia seruitus est tota in toto, & tota in qualibet parte totius, sicut philosophi dicunt de anima. vt ff. eo. l. si cui simpliciter. & ff. tit. ij. l. si partem. sol. ibi quando constituitur simpliciter. & tunc etiam restringitur ad certam partem, vt ibi hic quando fuit constituta ab ipso principio in certa parte, & tunc non est tota in toto, sed in illa parte tantum.

1 ☞ *Seruitus non potest imponi prædio, quæ non respicit utilitatem alterius prædij.*
2 *Posse cœnare, uel stratiari in tuo, an sit seruitus? & nu.*
3 *Vt mihi pomum decerpere liceat, an sit seruitus personalis? an quoddã ius personale? & an transeat ad hæredem? & quæ utilitas sit seruitus sit, uel ius personale?*

LEX VIII.

1 VT pomum decerpere. † Intellige istã l. quãdo ille cui fiebat ista concessio non habebat prædium concedentis: vel si habebat, ista nõ pertinebant ad vtilitatẽ prædij sui: nã vtrunq; requiritur, vt possit constituí seruitus prædialis in alieno: vt ista patent. ff. ti. ij. l. ergo. §. j. & ff. communia prædi. l. j. sed si habebat, & ista concernebant vtilitatem sui prædij, quia for

tè non poterat aliter colere, tunc secus l. a vt pecoris. ff. titu. ij. in princi. sed in primo casu licet non sit seruitus prædialis, an sit saltem personalis? quidam dixerũt quòd sic. gloss. contradicit, quòd imò est quoddam pactum, non seruitus personalis vel prædialis. gloss. quæ est in l. si quis binas. §. de vsufr. quæ incipit: [imo.] in fi. supplẽ do istam, dicit in casu simili, q; est quoddã ius incorporale: alia gl. quæ est in d. l. pecoris. quæ incipit: [dic q; seruitus.] in fin. dicit, q; est ius personale, licet nõ seruitus. Pet. & Cy. C. de vsufru. tenent cõtra gloss. q; imo est seruitus personalis. Barto. in l. Mella. ff. de ali. leg. tenet gl. contra Pet. qd aũt. l. dicit, q; cõcessio posse cœnare, et spa a tiari in tuo[a] nõ est seruitus personalis: qa nõ tẽdit ad diminutionẽ fructuũ tui prædij, ad cuius cõtrariũ tẽdit seruitus psonalis vsusfructus, vel vsus sed q; posim colligere pomũ, bene põt dici seruitus psonalis. ideo est vsus illius arboris. Tu dic, q; nec ista non põt dici seruitus: nam vsusfructus, non, quoniam ad vsufructuarium pertinẽt omnes fructus, vel quota pars: sed ad istam, non sic, sed certa quantitas: nec est etiã certus vsus, quoniã ad vsuariũ pertinet posse sumere quantũ expedit sibi, & suæ familiæ: vt l. prætiũ. §. j. de vsu & habi. ff. & ista concessio de qua hic regulatur ad certã quantitatẽ, non ad necessariũ, vt vnũ, duo, vel certa poma. Est ergo ius personale, quod intellige. i. quod debetur personæ, vt nõ trãseat ad hæredẽ eius, cui fit concessio: videtur q; sic in l. apud Iulianũ. §. si quis alicui. de leg. j. in contrariũ, quia iurisdictio, & multa iura incorporalia quæ debentur personæ & nõ rei, transeunt ad hæredẽ. Breuiter de hoc articulo, vide plenè per Bar. in l. penul. de serui. leg. & quod no. in c. cũ venissent. de insti. Est aũt vtilitas istius inuestigationis, an sit seruitus, vel ius personale: quia primo casu pro eo cõpeteret confessoria contra quẽlibet turbantẽ, quæ dicitur vendicatio, vt patet in l. ergo. in prin. ff. ti. ij. l. si quis diuturno in eo. ff. si ser. vendi. & §. si vsusfru. pe. l. vti frui. post princi. ver. vtrum aũt. Sed si nõ est seruitus, cõfessoria nõ cõpetit, sed solũ actio personalis cõtra concedentẽ, secundũ Bar. hic q; etiã vult gl. ij. in d. l. pecoris. ibi: dũ dicit: [aliàs nisi esset seruitus.] Tu dic in hoc, q; si nõ poterat ꝓpria authoritate percipere, sed habebat recipere de manu cõcedentis, verũ est hic: & ita loquitur. l. Caius. ff. de annuis lega. quã Bar. ad hoc allegat & etiã. l. fi. in fi. de cõtrahen. emp. sed si poterat propria authoritate, tunc licet nõ sit seruitus personalis, habet tamen similitudinem cum ea: ideò cõpetit vtilis confessoria, sicut pro iure iurisdictionis conseruandę vel iure eligendi prælatum: vt no. Inn. in c. abbate. de verb. sig. & in c. bonæ. post prin. de postu. prælato. & etiã cõpetet officiũ iudicis pro conseruanda & recuperanda quasi possess. talis iuris: vt ff. de dona. l. A quilius regulus. in fi. vbi est tex. notabilis, & etiam vtile interdictum vti possi. vel vnde vi. vt ff. eo. l. penul. in fi. & ff. si seruit. vendi. l. sicuti. §. aristo.

2 ☞ *Seruitus pro parte retinetur, licet ab initio pro parte non constituatur, & qualiter istud intelligatur?*
3 *Casus in quo res mea seruit alteri rei meæ, & quæ sit utilitas?*

1 §. Si prædium tuum. †Præmitte, q; si habemus prędium commune pro indiuiso, non possum in illo à te acquirere seruitutem prædialẽ ad aliud prædium meum proprium vt ff. communia prædi. l. si quis duas §. fi. in fin. nam in parte mea non potest constituere: quia res mea non potest alteri rei meæ seruire: vt ff. titul. j. l. in re communi. nec in parte tua pro indiuiso: quia non possem ea vti in tua, quin etiam vterer in mea: vt dixi. §. eodem. l. ij. Itẽ 2 prẽmitte † quòd si acquiro seruitutem in prædio tuo in quo non habeo partem, si posteà acquiro dominium tui prædij, seruitus extinguitur iure confusionis: quia venit ad casum, à quo non poterat incipere: vt ff. titu. j. l. si quis ędes. in principio. & ff. communia prędiorum. l. quicquid. in fi. ergo est dubium, quid si nõ acquiro dominiũ totius prędij tui, sed pro parte pro indiuiso, an extinguatur? & videbatur q; sic, eadem rõne: quia nõ

¶ In tuo. Adde, quid si est cõcessum, vt possis coquere panem in furno meo, an dicat seruitus? & quæ per Bal. in l. pe. col. iij. C. de cõdi. inser. & in rubri. C. de vsufru. & vide Cæpo. in suo tract. ser. rusti. prædi. & ad materiam huius l. qũ est concessum alicui, q; habeat de fundo, aliquo singulis annis vnũ modium frumẽti: vel cædere lapides in fundo vel poma decerpere, an dicat seruitus, vel obligatio personalis, vide per d. Alex. de imo. latè in consi. xviij. col. j. in v. volu. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ciuiliter. Adde idē in testamētis.ita Bal. in l.cū antiquitas. C. de vsufr.& in rub.C. si cer.pe.& facit ad q. de qua hic per d.Flo. Fran.Cur.

b ¶ Modo per vnū locum. adde q hāc decisionē Paul refert,et sequitur do.meus Soz. in consil.cxlj.col.iiij. circa finem. I.T.

c ¶ Accessib⁹ & egressibus.de hac clausula quid operet?per Bar. Flo.& ibi Alexan.de de imol. in apostil.in l.binas æd̄es.j.tit.j.& per Cæp.latè in trac. de seruit.vrb. prædio. c.xxviij.Fran.cur.

poterat remanere in parte mea, nec ī parte tua. Contrariū tñ dicitur hic,& in d.l.si quis ædes.§.j.quia ratione partis,quę remanet apud te cōseruat̄ tota seruit⁹, licet secus,si nulla pars apud te remaneret. Et idē econtrario,si ego cōico tibi prædium meū dominās:licet sec⁹esset si tēpore impositæ seruitutis iam cōicassem: quia iam teneret impositio:vt d.l.si quis duas.in fi. Sed dubiū est quomodo intelligatur hoc quod dicitur in tex.q retinet̄ seruitus per partes. Rñ.nō intelligas per partes, s. per seruitutes, quia seruitus est indiuisibilis, & nō recipit partes,vt l. stipulationes nō diuidunt̄.ff.de ver.obli. sed intellige, per partes fundi.Sed qualiter hoc intelligit̄: quidā intelligunt q ista seruitus remanet in parte fundi,quæ tibi remāsit, & extinguitur in parte mihi cōicata:& hoc tenet gl.ff.ti.ij.l. vnus ex socijs.in gl.mag. Alij tenēt† vt ibi refert gl.q imò remanet in toto fundo,etiā in parte quæ mihi obuenit,& hoc propter partē quæ tibi remāsit:quia si nihil remāsisset,hoc stare nō posset:vt dixi ṡ.& sic erat casus ī quo res mea seruit alteri rei meę et hoc vtile,quia si postea partē illā tibi,vel alteri venderē, possem in illa seruitute vēdicare:quod nō esset,si fuisset extincta, & istā partē videtur tenere Bar.ff.e.l.partē.licet nō allegat illā gl.in l. vnus.& ista videt̄ notabilior & vtilior. Vltimò opp. pro d.l. pro parte.ff.e.sol.ibi res deuenit ad casum à quo nō poterat incipere ante vltimā perfectionē eius,quæ seruit⁹ erat pmissa.& nō cōstituta adhuc:vnde per alienationē partis extinguit̄ stipulatio:hic verò erat iam cōstituta,& sic cōsummauerat affectum,de quo plenè no.in l.pluribus.§.si plures.ff.de ver.ob.& ibi Bar.post Dy.in l.si sub vna.§.fi.sed etiā tunc vitiatur,quātum impossibile est q remaneat,vt si post constitutā seruitutem in tuo prædio,acquirā dñium totius prędij:nam hic actus erat cōsummatus,& tamen extinguitur seruitus,quia nō erat dare partem,in qua posset remanere:vt d.l.si quis ædes.

2 ☞ Verba simpliciter prolata,debent ciuiliter intelligi.
3 Seruitus si est cōstituta in certa parte fundi,licet ille cui facta est cōcessio nō posit uti re,tamen ille qui concessionem fecit,potest sine incōmodo alterius uariare.

LEX IX.

1 SI cui simplici vsu. †Concessio seruitutis simpliciter facta totum fundum seruientē cōcernit de rigore iuris: sed de æquitate debet restringi ad partē fundi,in qua prędium minus incōmodetur,& postquā semel elegit locū, nō est licitū variare.
2 h.d. †Et semper allegatur,q verba simpliciter prolata,debent
a ciuiliter[a] intelligi,facit l.ij.in fi.cum l.seq.ff.de itin.actuq; pri. & cōcordat cum ista l.tu mihi cōcesseris.cū l.seq.ff. tit. ij. & qđ hic dicitur q habet eligi certus locus,declaratur in l.certo genere.§.fi.ff.tit.ij.q post declarationē factā, certæ partes remaneant liberæ.Item limitat̄ per eūdem §.in princ.& per l.nā satis.§.j.ver.cæterū.ṡ. quemad.ser.amit.quomodo intelligatur quādo concessio fuit facta simpliciter.Sed si fuisset actum, q totus fundus deberet seruire,ista nō est simplex sed generalis vel vniuersalis cōcessio,tūc nō cogeretur ille cui facta est,eli-
b gere locū,sed posset modo per vnū locū[b],modò per aliū trāsire,& sic esset licitū pœnitere:quod dicvt notatur in d.§. cæterum.in gl.super verb.[velit.]& ita intellige quod no. hic glo.
3 quæ incip.nōdum mutandū,dum allegat illum §.† pro cōtrario.licet autē ille cui facta est cōcessio,nō possit variare, bene tñ potest ille qui cōcessionē fecit,sine incōmodo alterius: vt l. ij.§.pe.ff.de reli.& hic in gl.fi.quæ est notabilis secundū Bart.

LEX X.

1 SI inter legatum. †Licitum est ei, qui habet seruitutē loco seruiente alī quid facere vel ædificare,sine quo,seruitute cōmodè vti non possunt.h.d.Et hoc videtur intelligēdum sine incōmodo prædij seruientis,vt ff.tit.j.l.quintus. in fi. potest etiam reficere locum illum,puta iter vel aquæductum,& huius occasione accedere,& etiam aliquid facere in loco propinquo nō seruiē te,sine quo reficere nō posset:vt ff.commu.prędl. refectionis.

2 ☞ Prædio alieno,puta uendito & tradito non ptest quis seruitutem constituere.
3 Quid si in uenditione dicatur,uendit talem rem cum omni iure,& actione sibi competente in illa, uel occasione ipsius cum omnibus eius accessibus, & egressibus, usque in uiam publicam.
4 Sicut unus ex socijs non potest imponere seruitutem fundo communi, quia noceret socio,ita nec acquirere:licet per hoc non noceat,sed prosit.

LEX XI.

1 PRo parte dominii. Stipulatio † seruitutis corrūpit̄, si stipulator ante seruitutē cōstitutā,partē suī prædij,p indiuiso alienauit:idem si pro diuiso:& reddit̄ ratio, quia nō potest amodo aliam seruitutē acquirere, nec imponere, cū in fundo cōmuni pro indiuiso non possit socius sine voluntate alterius seruitutē imponere,vel acquirere:& ideo nec etiam stipulari: vt ṡ.e.l.ij.& l.vnius ex socijs.ff.tit. ij. multò fortius si alienasset
2 totū prædium, qm̄ † prædio alieno nō potest quis seruitutem acquirere.vt ff.cōia præd.l.proprium.& in l.si quis duas.in fi. prin.& l.si cùm duas.dico tñ q primo casu qñ alienaret partē, si cū pacto,q nihilominus posset post seruitutē imponere,nō corrūperetur stipulatio:quia cessaret causa. Nam cùm voluntate socij bene potest vnus ex socijs seruitutē imponere,vel acquirere:vt no.in d.l.ij.per gl.& in secūdo casu,qñ alienauit in totum,si cederet actionē quam habet pro seruitute constituenda,similiter nō corrumperetur,quia transiret ad illum,in quē fieret alienatio,qui posse seruitutem imponere, vel acquirere
3 & ita limito istum text. †Et ideo in alienationibus quæ fiunt hodie,quia dicūt notarij q vendit talem rem cū omni iure,& actione sibi cōpetente in illa,vel occasione ipsius cū omnibus
c eius accessibus & egressibus [c] vsq; in viam publicā,non corrumperetur stipulatio,sed transiret in emptorē.Et hoc ponat in simili:qa si stipulator decedat pluribus hæredibus relictis, licet vnus sine alio seruitutem acquirere nō posset in prædio cōmuni:stipulatio tamen nō corrumpitur:vt ff.de ver. oblig. l.ij.§.ex his. ver.ex quo quidem.& d.l.si vnus. in fi.cū ibi not. ff.tit.ij.& est ratio,quia cùm habeant tit.vniuersalem, tunc fit in eos actio personalis pro seruitute constituenda,& ad quēlibet insolidum:nō sic tunc,si in singularem successorē,vt ṡ.ti. prox.l.omnes.§.fi.in fi.& propter hoc vitiatur tūc stipulatio: quia nō potest effectum sortiri,cùm alienans amodo imponere nō possit,vel acquirere:quia prædium nō est suum,nec etiā emptor habet actionē illam eo modo,quo habet hęres vniuersalis:si ergo sit dare casum in quo hæc stipulatio non redditur inutilis:quia potest effectū sortiri,tene menti,quia ista nō tan
4 gunt̄ per doc.& sunt necessaria. †No.ergo hic q sicut vnus ex socijs nō potest imponere seruitutē fundo communi, quia noceret socio,vt l.ij.ṡ.eo.ita nec acquirere,licet per hoc nō noceat,sed prosit:& ratio est,nam aut vult acquirere suæ tm̄ parti,& nō potest,quia seruitus nō potest consistere in parte pro indiuiso:aut etiā parti socij,& similiter nō potest: quia fundo alieno acquirere nō potest.Sed cōtra de l.sed si inter.ff.titu.j. Sol.per pactū nō potest acquirere,vt hic,sed per lapsum tēporis,vel prescriptionē sic,vt ibi secūdùm gl.ibidem etiā & in d. l.proprium.ff.cōmu.præd.Item cōtra de l.& si quis.§.pe.& §. fin.cum l.seq.ṡ.de vsufr.sol.proprietarius sine fructuario licet nō possit seruitutem imponere,qui noceret fructuario : bene tamen potest acquirere,quia nō nocet,sed prodest:nec opponit fundo alieno,sed suo,quia tota proprietas est sua:& seruitus imponitur proprietati,nō vsufructui.Item contra ṡ.e.l.ad certam.Sol.hic qñ alienauit partem pro indiuiso.si autem pro diuiso,nō corrūperetur:quia posset imponi parti,quæ sibi remanserit,vt ibi:nam illa pars nō reputatur totus fundus, vt ff. cōmu.prædi.l.si quis duas.§.si quis partē. Item contra de l.vt pomum.§.fi.Sol.ibi seruitus erat constituta tēpore alienationis:vnde non extinguitur,imò transit in illum,in quē fit alienatio partis,si fieret alteri,vt ff.tit.ij.l.si partem.& sic grauabitur conditio prædij seruientis,quia vbi vnus habeat seruitutem,nūc habebunt duo,cùm esset tota in toto, & quasi tota in qualibet parte eius:vbi tamē fuit tota cum illa parte, vt ibi habetur,vbi erat etiam constituta,& sic cōsummauerat iam effectum suum,stipulatio hic nō erat cōstituta. Ex hoc nota duo, q si sti

q si stipulor à te seruitutem,non statim constituta est nisi peruentum sit ad quasi traditionem:quod dic,vt dixi ṡ.eod.l. via. Item q quando res deuenit ad casum à quo non potuit incipe
a re,ante effectum consummatum, vitiatur:licet secus sit,[a] post effectum consummatū:vt l.pluribus.§.& si placet.de ver.obli.
2 ☞ Vnum uerbū non sumitur pro alio quando nō potest sumi in proprio significatu. Actus,& uia qualiter differant?

LEX XIII.

1 SI tam angusti. †Si nō valet q ago,vt ago, nō propter defectum formæ, sed materiæ,valet vt pōt.h.d. De hoc brocardo vide Cy.in l.non codicillū.C.de test.& per Bar.in l.j.§.si quis ita. ff.de ver bo.obli.nā secus,si nō valeret propter defectū formę:vt d.l.nō
2 codicillū.& l.j.§.eū qui.ff.de consti.pecu.† Itē no.q vnū verbū
b sumitur pro alio,quando nō pōt sumi in proprio significatu,[b] si inter illa verba erat quædā conformitas: nā inter ista tria sci licet,iter,actus,& via,est quædam cōueniētia:licet differāt inter se secundū plus,& minus.& per consequēs nō in substātia. vt ff.de fun.instr.l.fi.iūcta.l.j.ff.ti.ij.& ideo via pōt sumi pro itinere,vel actu,quādo nō pōt sumi propriè:& hoc vult ista lex, & facit l.vbi ita donatur.ff.de dona.cau.mor.secus,qñ nō esset conuenientia,vt ibi no.per Bart.per l.cum precario.ff. de preca.& facit.l.veteres.ff.de actio.empti.
2 ☞ Seruitutes urbanorum prædiorum interdum reperiuntur habere causam discontinuam,sed regulariter continuam uel quasi:rusticorum uerò ut plurimum discontinuam.
3 Seruitutes sunt quædam qualitates prædiorum,nec possunt per se stare.
4 Non est inconueniens q incorporalia accedant corporalibus: ideo iurisdictio potest accedere territorio.
5 Seruitutes prædiales non sunt in bonis, nec extra bona:nec etiam uerè possidentur, sed quasi. & nu.6.
6 Quasi possessio tantum operatur in rebus incorporalibus,quantum uera possessio in rebus corporalibus. & nu.7.
7 Antequàm sit completa præscriptio in seruitute habente causam continuam, q non possit dici,q quasi possideam ius seruitutis,sed sum in quasi possessione actum acquirendi.
8 Interdictum de itinere actuque priuato,quando competat?
9 In seruitutibus habentibus causam coutinuam,uel quasi:quot requirantur ad hoc, ut possit præscribi?
10 Quid in habentibus causam discontinuam,in quatuor casibus? quæ sit seruitus habēs causam continuam? & quæ discontinuam? & nume.6.

LEX XIIII.

1 ERuitutes prædiorum. †Seruitutes prædiales causam discontinuam habentes,nō præscribuntur longo tempore.h.d.Sed nec longissimo xxx.vel xl.anno. Sed tanto tempore cuius contrarij memoria non existit,secundū gl.in l.hoc iure.§.ductus aquæ.j.de aq.quoti.& æsti.ponitur in hac l.vnū dictū,quod colligitur in ver.[& ideo.]& duæ rationes ad probationem eius,quarū prima colligitur ex principio l.altera in
2 ver.[& ideo.]& ista est melior,& prima.† Itē in versi.[nemo.] probat secundā rationē,& vltimo in ver.[idem.] extendit id, quod dixerat in principio de seruit.rusti.prædio.ad seruitutes vrbanorū:nā & illæ reperiuntur habere interdū causam discōtinuā,vt est seruitus haustus aquę,de vna domo ad alteram,in qua requiritur factū hominis hauriētis:cōiter tñ seruitutes vrbanæ dicuntur habere causam cōtinuā,vt altius nō tollēdi vel oneris ferendi,vel tigni immittēdi:vel quasi continuā vt stillicidij:sed rusticæ econuerso plurimū sunt discōtinuæ,vt seruitus itineris,actus,viæ.ideoq; de illis præmisit,vel pecoris pascendi,& arenæ fodiendæ,& calcis coquendæ in quibus requi
3 ritur factū hominis,vsq; ad continuū &c.† In tex.ibi: etiam si corporibus acced.not.quia per hoc apparet, q seruitutes sunt quædā qualitates prædiorū, quæ nō possunt per se stare,sicut
4 nec qualitas sine subiecto.† Itē no.nō esse inconueniens,q in corporalia accedāt corporalibus,secūdū Bart.ideò iurisdictio
c pōt accedere[c] territorio.† Itē propter id,quod hic dicitur,pa-
5 tet intellectus ad id,quod dicitur in l.j.ff.de vsufru.leg. q seruitutes prædiales nō sunt in bonis,nec extra bona:quia nō considerantur per se,cū sint potius qualitates,quam substantiæ:& ideo per se non possidentur,sed vna cū prædio:vt ff.ti.j.l.si ædes. §. fin. in fine. In text. ibi: [incorporales tamen sunt.] ex quo sequitur,q non possidentur, & ex hac consequentia sequitur illatio sequens.in ver.[& ideo.]quia sine possessione non pro

cedit vsucapio,tñ ista illatio non videtur a
bona,nā istud,q seruitutes sint incorporales locū habet etiā in habētibus causam cōtinuā,& tñ illæ vsucapiuntur.i.præscribuntur longo tēpore:vt l.ij.C.de seruit. & aqua.l.si quis diuturno.ff.si seruit. vēdi. qa licet verè nō possideant̄, dicunt̄ tñ quasi b
6 possideri,† & ista quasi possessio tantum operat̄ in rebus incorporalibus, quantū vera possessio in rebus corporalibus.Propter hoc Iurisconsultus nō stat in hac ratione,sed adiungit aliā meliorē: vt in versic. [idem.]quia seruitutes rusticæ, vt pluriū habent cām discontinuā, cū ad vsum ipsarum semper,& continuè requirat factum hominis,q nō pōt esse continuū:& ideo qñ illud factū non exerceat̄,ista quasi possessio interrūpitur naturaliter. & per cōsequēs etiā prescriptio:vt l.naturaliter. ff.de vsucap.cū ad ipsam perficiēdā requirat̄ cōtinuata possessio;& hoc est,q dicit̄, tales seruitutes,quasi possideri mediante natura,vel facto hominis,non aūt animo solo,cū per solū animū nō habent̄:& ideo vbicunq; requirit̄ ad vsum factū hominis cū illud nō possit semper esse cōtinuū:sequit̄,q illa res tales seruitutes nō cōtinuè possidet,sed vbi nō requiritur semper factū hominis,licet requiratur à principio, qui postea facto naturæ cōtinuatur: tunc illa res dicit̄ cōtinuo possideri, & ideo p̄scribit,siue illud factū naturæ semp exerceatvt in seruitute aquę ductus:qa post q̄ aqua deriuata est per riuū,vel canale: per seipsam semper fluit,& vt est in seruitute tigni immittēdi,vel oneris ferēdi qa post q̄ semel est immissum p seipsum cōtinuatur:idē si non exerceatur,semper aptū est exerceri sine facto hominis:vt in seruitute stillicidij quæ est super aqua,ex cælo cadente:quia non semper pluit,sed cū pluit per seipsam cadit,& instrumēta apta sunt ad recipiendū aquā restringit̄ ergo primū dictū huius l.ad rusticas habētes cām discōtinuā:per id q subijcit in ver. vltimo. In gl.secūda,quæ incipit:[bene sequit̄.]ibi:sed ibi cū ædificio pñt &c.intellige qñ iā erāt cōstitutæ & acquisitæ edificio tuo. nā tūc præscribēdo tuū ædificiū,vel prædiū,sicut acquiro dñiū ita & seruitutes ei acquisitas,etiā si habeant cām discōtinuā:& ita loquitur ille ṡ.sed si seruitus adhuc nō erat acquisita, & habebat causam discontinuā,tūc nō acquiro eā per præscriptionē dominij,nec etiā potestatē,nec præscribēdi tēpore:sicut nec tu præscribere poteras,vt hic.† gl.ibi subaudit,quasi,nam ve-
7 rè istud dictum procedit in seruitute iā cōstituta, & in esse producta cū in ea sit dare quasi possessorē:sed si nō est in esse,producta,sed est in actu producendi per præscriptionē, vt in seruitutibus habentibus causam continuā, tunc cū non sit in rerū natura,antequàm sit completa præscriptio non potest dici,quòd quasi possideam ius seruitutis:sed sum in quasi possessione actum acquirendi:ita subtiliter voluit Innocen. in c.j. de causa possess.& proprie.& videtur probari. ff. titu.j. l. seruitutes quæ in superficie.post principium,ibi,dum dicit:[possideo habendi consuetudinem.]quasi dicat non ius seruitutis,cum non sit adhuc in rerum natura,facit quod notat Barto.in l.ij. §. vnde vi.ff.de vi & vi arma.& in primo casu,quando est in esse producta,in tali iure incorporali cadit quasi possessio ciuilis & naturalis,sicut in rebus corporalibus cadit vera possessio naturalis, & ciuilis : & hoc voluit gloss.ṡ.quibus ex causis maio.l. ait prætor.§.itē quæ semper ad hoc allegatur. & in l. si plures. §.fina.de vi & vi armata. etiam per gloss. & Barto. & videtur text.in l.fin.ff.vti possidetis.& no.idem Barto.in l.naturaliter. in prin.de acquir.pos.In gloss.magna,quæ incipit,si hęc secunda est bona ratio.recita istam gl.per quinque opiniones, quas

¶ Licet secus sit.Adde Dyn.in l.actū legi timē.extra de reg. iu. lib.vj.Cy.in l. si gaudentius. C. de cōtrahend.emptio. & vide Bar.& doct.in dic. §. si placet.Cur.

¶ Proprio significatu.Et q verba improprientur in cōtractibus vt deferuisse mēti,& etiā secūdū subiectā materiā, de primo dic,vt per Alexā. de imo.in consil.xxij. col.ij.in prin.in j.vol. & secūdo per eūdē in cōsi.lxxxvj.col.j.ver. nec ob.verbū.co.vol. & adde ea quæ ponit idem Alex.in cōsi.xj. col.ij.in prin.in ij. vo. de vno verbo appositio in cōtractu, q pōt intelligi,propriè & improprie.quid in statutis,q improprientur: per Ale.plenè in cōsi. lxxx.col.iiij.in j. vol. & etiā in libellis ī cōsi.cxxj.co.v.ver.non obst.idē in iuramēto per Bar.& doct. in l. sed & si possessori.ṡ. itē si iurauero.ff.de iureiu. & ibi. & q in libello impropriantur & per eūdem Paul.de ca.in l.j. C. de vsufru. & in consil.vij.incip. circa primū videtur dicendum. in secūdo dubio.Cur.

c ¶ Accedere territorio. Adde,q est qualitas territorij,ita Bal.in l. data opa.col.xvj.C.q accu.nō pos. Bart. & Alex.latè in l.j.ṡ.de iurisdi.om.iu.& in l.prætor.ęo.ti.Bart.cæp. in tra.de seruit.vrba.prædi.c.xij.Cur.

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Causam continuã. Adde hic abb. & ibi docto. in c. de quarta, de præscri. Bar. Cæp. in trac. de ser. vr. præ. c. xx. col. v. & Pet. de anch. in repet. regulæ sine possessione. col. xiij. ver. nono opp. de reg. iur. lib. vj. Frã. cur.

b ¶ Primus qñ. Adde ad hãc fal. Flo, hic, in fin. colũ. Abb. in c. de quarta. de præscri. & ibi Feli. in xiij. col. et per Cæp. in tracta. de seruit. vrb. præd. c. xx, colũ. v. & c. xxiij. & Frã. de are. in cõsi. cv. co. fi. in prin. Frã. cur.

c ¶ Sed an tunc. Adde Alex. de imo. in cons. vj. col. ij. in j. volu. & Feli. in d. c. de quarta. co. pe. & Cæp. in loco ꝫ. alleg. Fran. Cur.

per te ipsum collige, & primã vsq; ibi: tamen: secũdam vsq; ibi: si autem. tertiã ibi: sed quomodo. quartã ibi: licet autẽ. quintam vsq; ad finẽ. †In prima parte gl. ibi: sed certè hic plus dicit cõtinuam. quasi dicat glo. istæ seruitutes habentes discontinuam, bene dicuntur posideri: sed nõ cõtinuè: & ratione primi datur interdictum possessorium de iti. actuq; priuat. sed non possunt vsucapi: plus ergo requiritur ad vsucapionẽ, quia continua possessio, vel quasi quã ad interdictũ possessorium: vel dic secũdum quod videt intelligere Bar. in l. j. §. j. de itin. act. priua. q nullo modo dicũtur posideri illæ quæ habẽt causam discontinuam: & q illud interdictum nõ datur ratiõe quasi possessionis, sed datur ratione simplicis vsus facti: & ideo nõ requiriť, vt ille qui agit illo interdicto, probet se fuisse per triginta vices sciẽte, & patiente aduersario: sed sufficit quòd fuerit etiam ignorante: non sic in alijs seruitutibus quæ possunt quasi posideri, quia in alijs datur ratione quasi possessionis: & ideo agens habet necesse probare, cùm agit interdicto possessorio q fuerit vsus sciente & patiente aduersario suo: aliàs quasi possessionẽ habere non potest. & ita intelligitur l. pen. j. e. & j. si ser. ven. l. ij. in fi. & l. si fortè. §. sciẽdũ. & l. sicuti. §. qui quæratur. & in alijs iuribus incorporalibus, in quibus est dare quasi possessionem. †In glos. ibi: vt tamen. pro declaratione huius gl. & materiæ videndi sunt quasi duo articuli. Primi, in

8 seruitutibus habẽtibus causam cõtinuam[a], vel quasi, quot requiruntur ad hoc, vt possit præscribi: nam cõstat q præscribi possint, vt l. ij. C. de seruitu. & aqua. & dic q quatuor. Primò q fuerit vsus iure seruitutis, id est, eo modo vt possit vti iure suo etiam inuito aduersario, non iure amicitiæ, vel familiaritatis: quia tunc nunquã præscribẽt: vt j. quemad. ser. amit. l. fi. Qualiter autem probatur q fuerit vsus iure suo, seu iure seruitutis, not. plenè per gl. & doc. in l. j. §. j. j. de iti. act. pri. & per Innoc. extra de postu. prælat. c. bonę. el ij. extra de cau. pos. cum eccle sia. super verb. affuisse. Secundò requiritur, q bona fide: quia credebat sibi seruitutem competere: vt no. gl. in d. l. fin. hoc tñ verum, si vult acquirere longo tẽpore: sed longissimo tẽpore xxx. an. poterat acquirere iure isto vel C. etiam sine bona fide sicut dñium. per l. sicut. C. de præscrip. xxx. an. ita not. Cy. in l. ij. C. de seruit. & aqua, in vj. q. hodie de iure canon. nullo modo potest, vt c. ij. de reg. iur. lib. vj. Tertiò requiritur q fuerit vsus longo tempore x. annis inter præsentes. xx. inter absentes: vt no. hic gl. & l. si quis diuturno. j. si ser. vend. & hoc, si præscribit in prædio priuati: sed si in prædio ecclesiæ requiritur tempus lx. annorũ, sicut in præscriptione dominij: & hoc vult Inn. in c. si diligenti. extra de præscrip. & alij moderni tractant in c. peruenit. de censi. Sed an requiratur tit. gl. hic, quòd non quod est verum sine dubio, de tit. habito à domino prædij seruiẽtis: si enim ab illo haberetur, statim esset acquisita seruitus: & sic nõ esset necessaria præscriptio: vt l. sequitur. §. Iana. j. de vsu. ergo intelligẽdum de habito à quodam tertio, puta, q Titius tanquã dominus concesserit mihi seruitutẽ in prędio tuo: & ego credens ipsum dñm, quia fortè posidebat, fui vsus seruitute longo tempore, te patiente & sciente, ratione illius concessionis, isto casu loquitur dubium. & gl. hic tenet q nõ per l. si quis ita diuturno. vbi casus. Quidam verò dicunt q nõ habeo necesse probare titulũ: sed bene debeo allegare, vt ibi no. gl. & nisi allegem, nõ sufficit longum tẽpus: sed requiriť tempus, cuius non extet memoria: sicut in habẽtibus causam discõtinuam: & hanc opi. videtur hic tenere Ang. cõtrarium expressè no. Inn. in d. c. si diligenti. quod puto verius: quia aliàs nõ esset differentia inter habentes causam cõtinuam, vel non habentes: nam etiã in nõ habentibus, si allegatur titulus, sufficit tempus lõgum: vt in fi. istius gl. notatur. Sed cõtra fortiter: nã ille qui præscribit seruitutẽ, habet cõtra dispositionẽ iuris cõmunis: quoniam omne prædium præsumitur liberum, nisi probetur debere seruitutẽ: vt l. altius. C. eo. ergo nõ solùm allegatio, sed etiam probatio tituli videtur necessaria, per cap. j. de præscript. lib. vj. Inno. in d. c. si diligenti. soluit hoc cõtrarium, q non dicitur habere contra se ius cõmune, qui præscribit seruitutem: quia ius nõ prohibet quem habere seruitutẽ in prædio alieno, sed tunc dicitur habere cõtra se ius commune quãdo vult acquirere id quod ius prohibet, puta, q vnus episcopus exerceat iurisdictionem in alterius diœcesi: vel archiepiscopus exerceat iura episcopalia. Breuiter non cõprehendendo, quid hoc sit dicere: nam verum est q in prædio alieno non prohibeor habere seruitutem volente & consentiẽte dño: sed eo nolente sic. Eodem modo vnus episcopus vel archiepiscopus nolente alio episcopo, sed eo volente sic. dic ergo illud c. loqui in præscriptionibus currentibus contra ecclesiam, vel in iuribus ecclesiasticis. secus si cõtra priuatum: & ideo videt cõcludendum, q qui vult acquirere seruitutem in prædio ecclesiastico, cùm habeat contra se ius commune: necesse habeat habere titu. saltem à non domino vel etiam à domino titulum inutilem: iuxta ea quæ not. in c. de quarta. extra de præscript. quia si esset vtilis, non esset necessaria præscriptio. Quartò requiritur q fuerit vsus sciente & patiente aduersario: vt l. ij. C. eo. quia in hoc cõsistit quasi possessio iurium incorporalium: vt j. eo. l. pen. hoc est verum, nisi præscribens habeat tit. à quodam tertio, qui tanquam dñs illius fundi concesserit ei seruitutem, cùm non posset, tunc enim præscribit vtendo, etiam ignorante vero dño, sicut præscriberet ipsum dñm rei: vt C. de præscrip. long. tẽp. l. fi. & hoc voluit expressè Pet. vt dicit Cy. in d. l. ij. in vij. q. dum loquitur de seruitute formata: ideo in qua qs habet titulum, & videtur tex. licet ipsi non allegent in l. si ego. §. j. ꝫ. de pub. in alternatiua, quæ ibi ponitur, dũ dicit, [per traditionem constituti, vel per patientiam.] nam per traditionẽ dicitur constituta, quando habet tit. à tertio, & tũc non videt requiri patientia dñi, & dum subdit per patientiam qñ nõ habebat titul. quo casu bene requiritur: & ista est sing. limitatio ad id quod dici solet communiter, q in iuribus corporalibus nõ est dare quasi possessionẽ nisi per scientiã & patiẽtiam aduersarij, quod potest cõtingere in multis, vt in pascuis, & aquæductibus, & in iurisdictionibus, & in iure boscãdi. de quibus quotidie oriunt lites in partibus istis, & pauci sunt qui de hoc aduertant, & cõmuniter dicunt q non potuit præscribere, qui non probauit de scientia vel patientia aduersarij. Tu autẽ aduerte an habeat titulum vel non: quod perpetuò tene menti.

10 †Circa secundum articulum, quando habet causam discontinuam, & sic non potest præscribere, vt hic in tex. fallit in quatuor casibus: quorum duos ponit hic in glo. primus quando b fuisset vsus tanto tẽpore, cuius contrarij memoria non existit per l. hoc iure. §. ductus aquæ. j. de aqua quo. & æsti. secũdum vnum intel. q ibi loquitur de tabu. Est alius intell. q loquatur de habentibus causam continuã: vt in aquæductu. tamen non poterat præscribi propter aliud: quia ducebatur aqua publica deputata ad publicũ vsum, in qua nõ cadit seruitus, nec potest sine licẽtia principis trahi: vt l. quominus. j. de flu. tamen si fuit vsus tanto tempore, cuius initij in cõtrarium memoria nõ exist it, acquirit illud ius: tamen non est propriè præscriptio, nec acquirit ex tempore: sed ex præsumpta concessione quæ resultat lapsu tãti tẽporis: vt ibi patet: & sic videt q in libello nõ debeat dicere se præscripsisse: sed sibi fuisse concessam, & ad probandum concessionẽ, inducere vsum tanti tẽporis: aliàs videretur debere succũbere tanquam agẽs ineptè: prout in simili not. in l. si certis annis. C. de pact. Et hoc idem in alijs quæ nõ possunt haberi sine concessione principis: vt in iure exigẽdi vectigalia, quod tãto tẽpore acquiriť: vt in c. super quibusdã.

c §. præterea. j. de verbo. sig. Sed an tũc[c] requiratur scientia principis, vel aduersarij: gl. in d. §. hoc iure. sentit q non. Bar. videt sentire cõtrarium in l. j. §. fi. de aqua plu. ar. quod fortè verius est. quomodo emꝫ potest præsumi concessio facta ab eo, si ignorauit: nam vbi non potest esse veritas, nec etiam fictio: ignorans autem nihil facit. Et scias quòd illud quod dicitur in dictis iuribus, non habet locum in actibus, in quorum vsu quis quotidie peccaret: nam nunquam acquirit etiam illo tempore tanto: vt not. in regula quæ contra ius. in mercurialibus. in c. ex frequentibus. extra de instit. Secundò fallit quando vtens allegarat se habuisse titu. & concessionẽ ab ipso domino: nec posset

posset hoc probare: nã probãdo se fuisse vsum, ipso sciente, & patiente per. x. annos resultat iuris præsumptione probatio titu. secundũ glo. istã, quę semper allegatur per l. cũ de in rẽ ver-

a so. de vsu. & hoc quidẽ videtur tenere cano. vt not. Inno.[a] in d. c. si diligenti. de reiud. loan. an. & alij in c. peruenit. de cẽsibus. Barto. concordat, q in his quæ sunt magni præiudicij procedat

3 opi. penul. vt in acquisitione dominij, vel partis eius: si ego posiderem rẽ tuã tãquam meã, per longũ tẽpus te sciente, vel patiente vel etiã vsumfructũ eius, & postea dicerem te mihi vendidisse, vel cõcessisse probatur iurisdictio, vel concessio. propter hoc facit. l. libertis. §. j. j. de ali. leg. & C. de rei vendi. l. nulli. Sed in his quæ sunt parui præiudicij, vt sunt seruitutes prædiales, per quas quis nõ acquirit dominiũ, nec partem eius: licet rẽ aliquantulũ incommodet: & tũc procedit opi. istius glo. & pro hoc alia glo. similis in l. penul. C. cõmuni diui. vbi cõtra pertinentẽ præsumitur titulus diuisionis, vbi est parui præiudicij. & per. l. si filius. C. de peti. hæredi. & l. qui aliena. §. j. j. de acquiren. hæredi. Ange. tenet opinionem Pet. simpliciter. nec obstat glo. in l. penul. quia ibi resultat præsumptio, quæ est cõtra illum qui tenetur diuidere. nos loquimur de illo qui nõ tenebitur concedere: & fortè ista opi. verior est de iure: aliàs ad quid oportet recurrere ad vsum tanti tẽporis, cuius contrarij memoria non existit. nã etiam ex illo vsu resultat præsumptio tituli: vt ꝫ. dixi. nisi dicamus, q illud tempus est necessariũ, quãdo aduersarius ignorat. si autẽ scit, & patitur, sufficit longum tempus: & hoc modo necesse esset saluare istã opi. quã communiter videntur doc. legistæ & cano. tenere. Sed quid si nõ allego titulũ ab aduersario à quodam tertio, & ad eius probationem induco tẽpus longũ: dico hoc non sufficere: quia scientia, & patiẽtia domini nõ tacit resultare præsumptionem in facto

b alieno, sed in proprio. Est & alius casus fallẽtiæ,[b] quãdo quis probauerit verũ titulum habere à tertio: nã tũc videtur, quòd seruitus etiã habens causam discontinuã, acquiratur longo tẽpore per l. fi. in fi. C. de præscri. longi tẽpo. & per. d. l. si ego. §. j. de publi. in fi. dum dicit inter rusticorũ, quod est singulare. debet ergo ista. l. intelligi, quãdo nõ habeat titulũ à tertio: tamen debet probari verè, vt dixi, quia vsus longi tẽporis non posset operari duo specialia: sed q faceret præsumi titulum, & vltra hoc, q sufficeret longũ tẽpus cũ tali titulo præsumpto, à secundo eius quod notatur in l. j. C. de dotis promissio. Vltimò est quartus casus fallentiæ: nã & prædicta procedunt in seruitutibus prædialibus, quæ debentur ipsi rei non personæ: & sic ipsa res dicitur posidere, quãdo habet causam cõtinuã: vt j. quem admo. serui. amit. l. qui fundum. sed si habẽt discontinuã, non potest dici, q res posideat. nã per actum nõ posider, quia nõ est cõtinuus: nec per animũ, cũ res non habeat animũ: sed si loquimur in itineribus, vel seruitutibus personalibus, quæ debẽtur personæ vt vsus: vsusfructus iurisdictio, & similia licet ad eorum vsum requiratur factũ hominis, nõ dicũtur habere causam discontinuã: quia possunt posideri animo, qui cõtinuus esse potest: licet actus sint discontinui: ideò præscribuntur longo tempore, titulo tamẽ mediãte: quia habet similitudinẽ cum dominio, quod longo tẽpore nõ præscribitur, sine titulo: & de hoc est casus in d. l. fi. circa fi. de præscri. long. temp. & in d. l. si ego. §. j. & per Barto. in l. iusto. §. nõ mutat. j. de vsucapio. sine titu. vero præscribẽtur longissimo tempore: vt notat Cy. in d. l. ij. in vj. quæstio. sed seruitutes prædiales ideò non requirunt titulum in præscriptione longi temporis: quia non sunt dominium, nec pars eius.

a ☞ *Possum acquirere seruitutem in loco, in quo non habeo dominium, si habeo ius in eo: & quando hoc procedat?*

3 *Seruitus ad sepulchrum est priuati iuris, & de ea potest disponi, ut de seruitute priuati.*

1 **§. Seruitus itineris.** †Potest quis habere seruitutem itineris ad sepulchrum: licet nõ sit dominus proprietatis, quia cũ sit locus sacer in nullius bonis est. h. d. secundũ glo. quia satis est, q habeat ius sepe-

2 liendi: † & sic not. q possum acquirere seruitutẽ in loco, in quo non habeo dominiũ, si habeo ius in eo. Sed cõtra, quia vsufructuarius nõ potest acquirere. vt l. sed & si q. §. sed nec seruitutem. de vsufru. & tamẽ habet ius in eo. Sol. dic, q hic intelligitur, quãdo nõ habeo proprietatẽ in loco nec etiam aliquis priuatus habet, quia est locus religiosus, vel publicus, habeo tamẽ aliquod ius in eo: secus si alius haberet proprietatem, vt in cõtrario: sed etiam tunc possum, quãdo ius meũ esset vtile dominiũ, licet nõ directũ: vt ꝫ. eod. l. iij. †In tex. ibi: [manet.] pone

3 exemplũ, vt cõgruat hoc verbũ, q acquisiuit seruitutẽ itineris ad monumentum, quod est locus priuatus nondũ effectus religiosus: quia nullus est adhuc sepultus in eo: & sic potui acquirere, postea ibi sepeliui. Et sic desijt esse in dominio meo: dicitur hic q non extinguitur seruitus, sed manet mea: & ideo possum eã remittere videtur tamen, q si remaneret, nõ tñ esset mea: sicut nec locus: sed esset publici iuris: & sic nõ possem eam remittere. Cõtrarium est: nã & ius sepeliendi ibidẽ, nõ est publici iuris: sed mei priuati. Item postquàm effectus est religiosus, possum acquirere: vt in fine.

2 ☞ *Flumen publicũ interueniens inter prædiũ tuum & meum, an impediat seruitutem constitui?*

5 *Si in seruitute aquæ ductus fieret aliquid per quod locus publi. occuparetur, non potest fieri sine licentia principis.*

Si locus sacer est medius, seruitus itineris constitui non potest.

An per loca sacra liceat transire?

1 **§. Publico loco.** † Locus meus impediẽs cõmodum seruitutis peruenire de vno loco ad aliũ, impedit seruitutẽ cõstitui. h. d. Bart. vide plenè per eum de hoc articulo in l. si priuus. §. fi. j. de aqua plu. arcen. & ad de. j. cõmunia prædio. l. in tradẽdis. §. interpositis. †In text. ibi: [publico loco.]

2 puta via, vel platea. Sed si flu. pu. interueniat inter prædiũ tuum, & meũ, an impediat seruitutẽ constituiť? dic vt l. fi. j. titu. j.

3 †In text. ibi: [haustus seruitus.] supple, vel viæ itineris: quia per istas seruitutes nihil fit in publico, per quod occupet: cuilibet enim licet trãsire per viã publicã: sed si in seruitute aquæductus fieret aliqd, per quod locus publicus occuparet, quod fieri non potest, sine licentia principis. Sed si medius est locus sacer: tunc etiã seruitus itineris cõstitui nõ potest: vt in fine: & sic videtur, q per loca c sacra nõ sit licitũ transire: sed verum est nõ semper in omni tempore: sed certis horis, sicut videmus in ecclesijs, quę aliquã do stant apertæ aliquando clausæ. Et sic nota quòd licet tunc priuatis eas aperire, & transire, & ita colligitur hic.

a ☞ *Si uendo tibi domum cum hoc pacto, quòd ibi non exerceas talem artem, quando ualeat contractus & quando non?*

3 *Conuentio quòd non possis facere fenestram in tuo pariete, per quam possis inspicere in curte mea, ualet si mea interest.*

4 *Si aqua caderet in curte tua, & per se flueret ad curtẽ meam, licitum est mihi in curte mea aliquid facere, per quod impediatur cursus, & fluxus, ut remaneat in curte tua, dummodo nihil tangam de tuo.*

LEX XV.

1 QVoties nec. †Non potest imponi seruitus de eo, q fundus vtilitatẽ non recipit. h. d. Sed nec valet pactũ de eo, quod vtilitatẽ pacisc ẽtis nõ cõcernit, vt probatur hic & in l. nemo. ꝫ. de pac. hoc tamen verum, qñ cõtinet nõ fieri: sed qñ cõtinet fieri, vt aliqd possim facere in tuo, licet illud nõ sit mihi vtile, valet: & ita loquitur. l. si fundo. j. eod. de qua glo. opponit & ista est melior fol. quàm illa, quã ponit glo. quia per hoc aliud apud me cõsequor. †In

2 tex. ibi: [aliter atque.] Facit ad quæstionẽ, si vẽdo tibi domum cũ pacto, q ibi nõ possis exercere talẽ artẽ: si ex hoc pacto consequor vtilitatẽ, quia in domo mihi remanẽte exercebã eandẽ artem, valeat pactũ, aliàs secus. Istã quæstionẽ angit Bar. in l.

3 vẽditor. j. cõmunia prædiorũ. †Vel pone, q cõueniśti mecum

¶ Vt no. Inno. adde, q hanc eandẽ opi. vt communẽ tenet Anto. de But. in c. peruenit. col. xj. de censi. & ibi Abb. in fi. Abb. in d. c. si diligenti. col v. Floren. hic & Ange. Are. in § æquè. inst. it. de act. Barto. Ful. & Flor. in d. l. cum de in rem verso. & Imo. in l. j. §. fi. j. de aqua plu. arcend. & Bar in sua disputatione incipiẽ. mulier habẽs. q Alexan. de imo. in l. si certis annis. & ibi concordantes posui. C. de pactis. de quo etiam q ipsum in cõsi. xxix. per totũ in. v. vol. posuit Cep. in d. tracta. c. xx. & c. xxiij. & late Feli in ca. de quarta. col. xiij. de præscri. & ibi dicit hanc esse cõmunem opi. canonistarum, & legistarum. Cur.

¶ Casus fallẽtiæ. Ad de q hanc fallẽtiã sequitur Fely. in d. c. de quarta. col. pe. de præscrip. Fran. Cur.

¶ Per lota sacra. Ad de quãdo licitum sit trãsire per loca sacra: & etiã per agrũ alienum dño inuito: dic, vt per glo. in l. oẽs leges. j. dist. per Bal. & Paul. de cast in l. per agrum. C. de seruit. & Barto. cep. latè in suo tracta. serui rust. prędi. in rubri. de seruitute itineris. & per Feli. in addi. quas fecit ad principiũ Abb. super decre. col. vj. in fin. & col. seq. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iuriſdictio indiuiſibilis.adde do. Alex. de imo.in conſi.xxv. col.ij.circa prin.in v. vol.& q̃ iuriſdictio ſit indiuiſibilis,adde Bal.in l.j.col.ij.C.quã do nõ petẽ partes.& in l.j.ff. de offic.præſt. Bar.in cõſt.ſuo quod incipit vtrũ iuriſdictio.& Fran.de Are. in cõſil.ſuo pe.col.pe. & ibi,q̃ licet iuriſdictio ſit indiuiſibilis, tamẽ cõmoditas ſeu eius vſus,poteſt diui di.& tenet Bart.in d. conſi.Cur.

b ☞ De quo vide per Barto.in d.l.ſi hæredi ſeruus.de leg.j.& hic per eundẽ.& de hoc eſt caſus in l.ſi qs inquilinũ.§.j. eo.tit. ſecũdũ Paul.ipſum.Et adde glo.& Bar.in l. hæreditatũ.§.ff.ff. ad l.Falci.& ibidẽ pulchrẽ per Ang.& in d. l.ſi hære.& in l.Paulum.§.idẽ.eo.tit.ad l. fal.Bal.in l.ij.C.communia de leg.hic alle ga.in ij.colũ.& in l. prædiũ.C.de fideicõ. glo.in l.j.C.mãdat.& Bal.in l.j.v.col.C.cõmunia de leg.vbi dicit id verũ eſſe niſi le gatarius in rei legatę poſſeſſione ſit tẽpore legati.per l.quædã.ff. de rei ven.Quo caſu rei hæredis legatæ do minium trãſit,vt vi dere licet in l.Titius. ff.de act.empt.& per Anto.in l.huius.§.ſi ſeruus.de lega.j.& l. ſed ſi damnum.§.creditor.ff.de pact.

vt poſsis facere feneſtrã in tuo pariete,q̃ quam poſsis inſpicere in curte mea,vel in camera,q̃ iſta cõuentio valeat,ſi mea intereſt propter honeſtatẽ:quia nõ poſſem liberè vti domo mea,cũ homines nolint ab omnibus videri:& iſte caſus poteſt cõ tingere quotidie.Sed ſi non interueniſſet conuentio,licitũ eſſet facere in ſuo,dummodo nõ tangeret de alieno:licet ex hoc alienum incõmodetur:vt l.altius.C.eo.& ideò †ſi aqua caderet in curte tua, quod eſt licitũ,& per ſe flueret ad curtẽ meam: licitũ eſt mihi in curte mea aliquid facere,per quod impediat̃ curſus,& fluxus,& remaneat in tua.argu.optimũ.j̃.ne quid in flu.pub.l.j.§.ſunt qui putant.dummodo nihil tangã de tuo.facit quod not.in l. procul.j̃.de damno infecto.

§. Seruitium non ea. †Qui debet

ſeruitutẽ,cogitur pati,nõ agere.h.d.Fallit in ſeruitute oneris ferendi:vt j̃.ti.j.l.eũ debere.ſecus in ſeruitute immittẽdi:vt j̃. ſi ſerui.ven.l.ſicuti §.j.de hac materia,vide plenè per Bar.in l.ij.§.apud Labeonẽ. j̃.de aqua plu.arcen.poteſt tamẽ bene imponi hoc onus,licet non ſit de natura ſeruitutis:vt j̃.titu.j.l.j.ibi altius tollendi.& in ll.ſequentibus.ij.& iij.

☞ *Fructuario non competit utilis confeſſoria pro ſeruitute debita fundo:& quare?*

LEX XVI.

EI,qui pignori. †Crediſ

tori & emphyteutę cõpetit vtilis cõfeſſoria, pro ſeruitute debita fundo.h.d. † Fructuario nõ:vt in glo.ratio diuerſitatis eſt: quia creditor & emphyteuta ratione iuris,quod habẽt,poſſunt vẽdicare totũ fundum,ergo & iura fundi: ſed fructuarius nõ poteſt vendicare niſi ius ſuum ſcilicet vſumfructum,qui etiã eſt ſeruitus.Vnde ſi dareẽ ſibi actio pro ſeruitute debita fundo:videretur quodammodo ſeruitus ſeruitutis,quod eſſe nõ põt vt l.j.j̃.de vſu.leg. †In tex.ibi:[vtilẽ petitionẽ.]ideo nõ directã:quia illa cõpetit dño prædij dominãtis:vt j̃.ſi ſerui.vẽ.l.ij.§.j.& creditor nõ eſt dñs,licet habeat ius in re:& emphyteuta nõ videt plenè dñs,cũ nõ habeat directũ dñium & hoc prout iſte tex.intelligit̃ de cõfeſſoria,quæ datur pro ipſa ſeruitute.Sed glo.parua hic videtur intelligere de hypothecaria,per quã vẽdicat̃ ipſe fundus:ſed tũc exponitur vtilis efficax:quia creditori cõpetit directa hypothecaria:tamen iſta expoſitio nõ placet,quia,nõ poteſt vẽdicare fundũ,cũ ſit in poſſeſſione ipſius:vt l.j.§.hoc interdictũ.j̃.vti poſsidetis.

2 ☞ *Seruitus uſusfructus,eſt diuiſibilis,uſus uerò indiuiſibilis.*
3 *Seruitus retinetur per partes,ſcilicet fundi non ſeruitutis.*
4 *Iuriſdictio quæ eſt ius incorporale,eſt indiuiſibilis:quid de eius exercitio?*
5 *Habens caſtrũ cũ iuriſdictione,ſi decedat pluribus relictis hæredibus,cũ in quemlibet eorum inſolidũ tranſeat iuriſdictio,quæ eſt indiuiſibilis,licet diuidãt caſtrum:debebunt conſtituere unum qui in nomine omnium iuriſdictionem exerceat.*
Par in parem non habet imperium.ibi.

LEX XVII.

1 VIæ,itineris,actus. † Seruitus prædialis eſt ius indiuiſibile: & ideo ſi ſtipulator,vel promiſſor ſerui.decedat pluribus hæredibus relictis ante cõſtitutã ſeruitutẽ,tranſit actio pro ſeruitute cõſtituenda cõtra quẽlibet inſolidũ,tam actiuè quam paſſiuè.
2 h.d.†Secus in ſeruitute vſusfructus:illa enim eſt indiuiſibilis. vt l.j.§.ſi vſusfructus.j̃.ad l.fal.ſeruitus verò vſus,bene eſt in
3 diuiſibilis vt l.vſus pars.§.de vſu & habita. †Oppo.cõtra primum dictũ de l.vt pomũ.§.fi.§.eo.vbi dicitur,q̃ ſeruitus retinetur per partes.Solu.expone,vt ibi dixi:quia nõ intelligitur per partes ipſius ſeruitutis:ſed per partes fundi. Itẽ opponit̃ de l.pro parte.§.eo.per quã videt̃,q̃ extinguatur ſtipulatio,ſi decedat ſtipulator ante ſeruitutẽ cõſtitutã.Solu.vt ibi dixi:& hæc eſt glo.quia hic loquitur in alienatione quæ ſit titulo vniuerſali:ibi autem ſingulari:tamen limita,vt ibi dixi,licet glo. hic videatur contradicere:quia ſi vult q̃ quando titulo ſingulari non poſsit cedi,quia nõ erat cõſtituta,certè ſi eſſet conſtituta,non eſſet neceſſaria ceſsio:quia tranſiret vna cum dominio: vt l.viã.§.ſi fundus.j̃.ti.ij.ſed quando nõ eſt conſtituta tunc in ſingularem ſucceſſorem in quẽ tranſit dominiũ rei, poteſt fieri ceſsio eo contextu,quo dominiũ transfertur de actione perſonali cõpetente pro ſeruitute conſtituenda:nec video quid repugnet.Sed ſi ex interuallo,ſecus:quia iã eſſet extincta actio, vt ibi:nec etiam poteſt fieri ceſsio in illum,in quem non transiret dominium rei:quia non eſſet capax huius ſeruitutis,cum veniat conſtituenda illi rei. Item extra gl.opponitur,q̃ extinguatur,ſi ſtipulator decedat pluribus hæredibus relictis:quia nullus eorum poteſt acquirere ſeruitutem ſine altero:vt j̃.ti.ij. l.ſi vnus.Sol.vt j̃.de ver.obli.l.ij.§.ex his ver.ex quo. vbi iuriſconſultus ſoluit hoc contrariũ. Item oppo.quia per hoc deterioratur conditio prædij ſeruientis,nam cum defunctus tantum poſſet tranſire,non ſimiliter poterunt plures hęredes.So. imputet ſibi qui ſeruitutem promiſit,vel cõſtituit:quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit. Item opp.q̃ fiat diuiſio inter hę redem:vt j̃.tit.ij.l.ſi partem fundi.in fi. Sol. ipſum ius ſeruitutis non diuiditur,vt hic,nec etiam commoditas,ſi in ea non ca
4 dit diuiſio,vt in ſeruitute itineris:quia nullus põt ire pro parte:ſed ſi caderet diuiſio in cõmoditate, vel in ſeruitute aquę
2 ductus:illa bene poſſet diuidi.vt in contrario.l. Lucio.j̃.de aqua quo.& æſt. † Vltimò facit iſta l.q̃ iuriſdictio quæ eſt ius incorporale,ſit indiuiſibilis:*& ideo ſi cauſa delegatur pluribus,quilibet habet iuriſdictionẽ inſolidũ,licet exercitium nõ ſit penes quẽlibet inſolidũ,ſed penes omnes ſimul. & hoc vult Inno. in c.prudentiam. extra de officio dele.& Guliel.de cug. in l.j.§.de offi.conſu.licet Bart.in l.in ſumma.j̃.de re iudic,videatur dicere,q̃ etiam exercitium ſit penes quemlibet inſolidum,quia ſic vnus ſine alio poſſet iudicare:quod non eſt verũ, niſi eſſet clauſula, q̃ ſi non omnes,appoſita:vt in dicto c.prudẽtiam. † Per hoc etiam apparet,q̃ ſi habens caſtrum cum iuriſdictione decedat pluribus hæredibus relictis, tranſit iuriſdictio in,quemlibet inſolidum:& ideo ſi diuidant caſtrũ, & territorium:non tamen propterea diuiditur iuriſdictio. Ex quo ſequitur,quòd ſi alter poſtea in parte alterius delinquat,nõ poterit ab illo puniri:quia par in parem non habet imperium: & ita conſuluit Bar.vt etiam ipſe dicit in l.inter tutores.in fi.j̃.de admini.tut.Guliel.autẽ de cu.dicit q̃ cum exercitium ſit apud omnes ſimul,debebunt conſtituere vnũ,qui nomine omnium iuriſdictionem exerceat: vt ipſe not.in l.j.§.de officio cõſulis.

2 ☞ *Quando legatur res hæredis, non tranſit dominium in legatarium ſine traditione, licet ſecus,quando res teſtatoris.*
3 *Teſtator poteſt legare rem hæredis,ſicut ſuam, licet non ſic reus tertij: & qualiter iſtud procedat?*

LEX XVIII.

1 PApinianus. †Seruitus confuſa per additionem hæreditatis,debet hęreditati reintegrari per legatarium fundi ſeruiẽtis.h.d. Et gl.ponit caſum duob⁹ modis, & quẽlibet eſt bona poſitio caſus.In tex. ibi,[doli exceptionem:]ſed ſi ea oppoſita nõ tradat,agere poteſt condictione incerti,vt reſtituatur:vt j̃.de condi.inde.l.ſed &ſi me putẽ.§.cũ inter.& j̃.tit.j.l.ſi binarum. In gl.mag.circa prin.ibi ſuper conditione.ſubaudi,vel in diem: nã etiam ante lapſum diei,nõ dominium in legatariũ:quia eſt quædam execution,quæ non debet fieri ante diem,ſecundum Bald.& eſt caſus in l.Sempronius attalus.j̃.de vſufr.leg. In gl.ibi,[nam nõ tranſit ſtatim dominiũ in legatariũ ſine traditione:licet ſecus
b quãdo teſtat.]iſta gl.ſemper †allegatur q̃ qñ legatur res⁹ hæ
2 redis,non tranſit dominium in legatarium ſine traditione.licet ſecus,quando res teſtatoris:ita no.in l.ſi hęredi ſeruos.j̃.de
3 lega.† Contrarium tenuit glo.in l.ij.C.communia de lega.ſed communiter reprobatur:pro ipſa tamen faciebat, quia eodem modo poteſt teſtator legare rem hæredis,ſicut ſuam: licet non ſic rem tertij.vt l.vnum ex familia.§.ſi rem.j̃.de lega.ij.ſed verum eſt quantũ ad hoc, vt omni modo legatũ debeatur etiam ſi teſta

teſtator errauit,credens eam eſſe ſuam : non ſic quando rem certã.vt l.cum alienam.C.de leg.ſed non quantũ ad translationem dominij:vt in hac glo.

§. Et fundo quem quis. †In alieno fundo poſ

ſum acquirere ſeruitutem,vt aliquid inde ſumã licet ſumptũ nõ ſit mihi alicuius vtilitatis:hoc dicit:quia ſaltẽ aliquid cõſequor penes me.& poſſum habere rem,quæ mihi nõ eſt vtilis:& iſta ratio ponitur in tex.non ſic poſſum acquirere,vt ille in ſuo aliquid non faciat,ſi ex hoc non facto vtilitatem nõ conſequor:vt §.eo.l.quoties.

2 ☞ *In incorporalibus nõ eſt dare aliam quaſi poſſeßionem:niſi uſum cum ſcientia,& patientia aduerſarij.*
3 *Scientia & patientia domini etiam cum uſu,quando non ſufficiat,ut ſeruitus dicatur acquiſita?*
4 *Interdicta poſſeſſoria,pro quibus ſeruitutibus poſsint competere?*

LEX XX.

1 QVoties via. †Qui tenetur conſtituere ſeruitutem loco traditionis,quæ verè non cadit in iuribus incorporalibus,debet pati illum vti,& etiã cauere de nõ impediendo ipſum vti.Et ex his duobus reſultat quaſi traditio,ex qua etiam reſultat quaſi poſſeſsio, & etiã ſeruitutis conſtitutio,pro qua quaſi poſſeſsione,& etiam interdicta poſſeſſoria prodita ſunt, ſicut pro vera poſſeſsione
2 rerum corporaliũ:hoc dicit notabiliter.†Et ſemper nota.q̃ in corporalibus nõ eſt dare aliã quaſi poſſeſsionẽ,niſi vſum cum ſcientia,& patiẽtia aduerſarij. In tex.ibi[emeretur.]ſic vẽditor teñebatur ad tradẽdũ ſeruitutẽ.Eſt ergo quæſtio qualiter dicatur tradere:& Labeo dixit,q̃ cauendo de nõ impediendo ipſum emptorẽ vti,nec eſt dare aliã traditionẽ.Iuriſconſultus author legis,dicit q̃ imò eſt dare aliam,ſcilicet vſum ſeruitutis cũ patientia aduerſarij:nõ ergo cẽſeretur tradita eoipſo,q̃ cauit de non impediẽdo,& per cõſequẽs nec ex tũc dicitur cõſtituta,nec acquiſita quaſi poſſeſsio:ſed tũc demũ, cũ emptor inceperit vti:nõ tñ negatur,cũ etiã dicta cautio requiratur quia patiẽtia non poteſt perfectè præſtari vno momẽto,cũ habeat tractũ ſucceſsiuũ,vnde loco perfectæ patiẽtiæ præſtatur cau
3 tio:vt l.earum.j̃.ſi ſerui.vendi.†In tex.ibi[pro traditione.]ex qua etiam acquiritur ipſa ſeruitus,ſtatim q̃ inceperit vti:quia præcedebat titu.vẽditionis factæ à domino,ſicut cũ videt̃ res corporalis:vt l.quædã mulier.§.de rei vendi.ſed ſi nõ præcederet titu.habitus à dño,tũc ſciẽtia,& patientia dñi etiam cũ vſu nõ faceret ſtatim acquiri ſeruitutẽ.ſed lapſo tẽpore prę ſcriptionis : vt l.ſi quis diuturno.j̃.ſi ſeruitus ven.Itẽ ſi præcederet,nõ tamẽ habitus à domino,ſed à quodã tertio:tunc tamẽ nõ requiritur ſcientia,& patiẽtia domini : vt §.eo.l.ſeruitutes.ſecũdum
4 Pet. †In gl.ibi:itẽ datur interdictũ vti poſ.hoc quando ſeruitus habebat cauſam cõtinuam vel quaſi.aliàs ſolũ datur interdictum de itinere actuq̃ priua.vel de aqua quo.& æſti.ſed an dictum de itinere actuq̃ priua.vel de aqua quo.& æſti.ſed an detur interdictum,vnde vi,ſaltem vtile?dic vt no.in l.ij.§.vnde vi.j̃.de vi & vi ar.& aliquando datur condictio ex c.quę relam.extra de elect.ſed animis præſtan.dic vt ibi nota.

2 ☞ *Immitti dicitur quando immiſſum quieſcit in meo, & etiam in tuo : & tunc ſi hoc fecio ſine tua uoluntate, & ultra debitam ſeruitutem potes propria authoritate deſtruere.*
3 *Protegi dicitur,quando totum quieſcit in meo,& tota continuatio:tamen ſi progrediatur ſupra tuum,non tamen ipſum tangit:& qualiter tunc agas?*
4 *Sicut non poſſum occupare ſolum publi..aliquid in eo faciendo ſine licentia principis: ita nec cælum quod eſt ſupra publicum,uel priuatum.*
5 *Si habeo domũ ex utraq̃ parte uiæ publicæ:nõ poſſum facere pontẽ de una ad alteram.*

LEX XXI.

1 SI intercedat. †Solum publicum quod eſt in medio,non impedit cõſtitui ſeruitutẽ itineris:ſed ſeruitutẽ immittẽdi,& protegendi.
2 ſic.h.d. †In tex.ibi[ſed immittẽdi protegẽdiq̃.]hic dicitur immitti,quãdo immiſſum quieſcit in meo,& etiã in tuo:& tunc ſi hoc facio ſine tua voluntate,& citra debitã ſeruitutẽ,propria
3 authoritate potes deſtruere.†Sed protegi dicitur,quãdo totũ quieſcit in meo.& tota cõtinuatio,tũ protegitur ſupra tuũ,nõ tamẽ ipſum tãgit.Et tũc nõ potes propria authoritate deſtruere:ſed agere potes negatoria,mihi ius non eſſe tale protectum habere:qa tuũ debet eſſe liberũ vſq̃ ad cælũ.& de his duobus habes tex.in l.quẽad.§.j̃.ad legẽ aquil.& in l.ij.§.cũ quædam
4 velũ.j̃.ne quid in loco publico. †In text. a ibi[quia cælũ]no.q̃ ſicut nõ poſſum occupare ſolũ pub.aliquid in eo faciẽdo ſine licentia principis:vt §.eo.l.ſeruitutes.§.publico.ita nec cælũ quod eſt ſupra publicũ. Idẽ ſi eſſet ſupra priuatũ, quia debet eſſe liberũ vſq̃ ad cælũ cuiuſcunq̃ ſit.l.altius.
5 C.eo. †Et ſic eſt hic caſus,q̃ ſi habeo domum ex vtraq̃ partæ viæ publicæ nõ poſſum facere pontẽ de
a vna[a] ad alteram:de quo vide tex.cum gloſſ.in l.ij.§.tractandũ.j̃. ne quid in loco publi.& §.in l.fi.j̃.de flumi.& vide quod no.in Specu.de cau.poſ.& proprie.§.nunc dicendũ.verſi.item quæritur.& in l.§.iter.j̃.de aqua pluuia.in princi.

¶ Pontẽ de vna.Adde Bart.in l.quominus.infrà de flumi.q. xiij.Bar.in l.de quib⁹ col.penul.§.de legi.& Bart.Cepo.veronenſem in tract.de ſeruit.ruſt.prædi.tit.de via. quæritio.xij.Cur.

1 ## §. Si vſusfructus tuus ſit. †Cõfeſſoria debet

intentari cõtra proprietariũ,non cõtra vſufructuarium.h.d.glo.hicit hoc verum, quãdo proprietarius impedit.& vſufructuarius nõ.Tu dic,q̃ ſi vult intentare cõfeſſoriã ad finẽ,q̃ declaretur ſeruitutem ſibi competere,& faciet præiudiciũ proprietario,debet agere cõtra proprietarium:ſed ſi ad finẽ vt quis ceſſet à turbatione,debet agere cõtra turbantẽ.Sed cõtra,in primo caſu,q̃ poſsit agi cõtra vſufructuarium,quia cẽſetur procurator proprietarij.vt l.j.in fi.j̃.quemad.ſerui.amit.Sol.verũ eſt,vt profit proprietario non vt noceat.Vel dic,vt agere poſsit proprietario & aliquid faciat in eius vtilitatẽ,nõ vt cõueniatur ad damnũ:ſimile not.in l.loci corpus.§.ſi fundus.j̃.ſi ſeruit.vendi.in tex.& glo. & ad id quod dixi de põte,vide glo.C.quæ ſit lon.cõſue.ſuper rubrica in fin.quæ dicit,q̃ de cõſuetudine illud non ſeruatur, & quòd libelli querimoniarum nunquàm fuerunt admiſſi.

De ſeruitutibus vrbanorum prædiorum. *Rubrica.*

2 ☞ *Libertas interdum appellatur ſeruitus,propter aliquam ſimilitudinem,quam habet cum ſeruitute.*
Seruitus interdum appellatur libertas.
3 *Iura prædiorum non ſolum ſunt ſeruitutes:ſed etiam libertates.*
4 *Interdum intereſt mea habere domum,non nimis delectabilem,ad euitandũ ſumptus.*
5 *Stillicidium meum non poſſum deriuare ſupra tuum,ſine impoſitione ſeruitutis.*
6 *Seruitus imponi poteſt,ut dominus prædij ſeruientis aliquid faciat,licet regulariter teneatur ſolum ad patientiam.*
7 *Non poſſum proijcere aquam de domo mea in curtem tuam, ſine debita ſeruitute:nec facere protectum,quod protendatur ſupra tuum.*

LEX I.

1 VRbanorum prædiorum.

†In tex.ibi:[altius tollendi:]id eſt vt teneariſ altius tollere,& officere luminib⁹ domus meæ, quod poteſt eſſe mihi vtile:vt in glo.magna circa finẽ:vel vt nõ poſsis tollere,nec officere: vt ſequitur.Quòd autẽ tollere poſsis,non tñ teneariſ ad tollẽdũ,vel nõ tollendũ, hoc nõ eſt ſeruitus,ſed potius libertas:vt C.de ſer.l.altius.ſecũ dum Odofre.& per hoc tollitur tota gloſſ.mag.quæ ſuper hoc
2 laborat. †No.tamẽ ex glo.q̃ interdũ libertas appellat̃ ſeruitus,propter aliquã ſimilitudinẽ quam habet cũ ſeruitute:ſic cõtra interdũ ſeruitus,appellatur libertas,vt not.in auc.de hære.
3 & falci.per glo.ſicut eſt ſeruire deo. †Not.etiã ex glo.q̃ iura prædiorũ non ſolũ ſunt ſeruitutes,ſed etiã libertates,& multæ
4 leges iſtius titu.tractant de libertate defendẽda.† Vltimò no. ex glo.q̃ interdũ intereſt mea habere domũ,nõ nimis delectabilem ad euitãdũ ſumptus. In tex.ibi:[itẽ ſtillicidiũ auertendi:]id eſt deriuãdi ad alienũ tectũ,vel areã.Et dum ſubdit[aut non auertẽdi.]dic id eſt deriuãdi,nõ remouendi : vt ſi intereſt mea,q̃ ſtillicidiũ tuum cadat ſupra meũ, vt repleatur ciſterna
5 mea:vt in glo. †Not.ergo ex glo.j.q̃ nõ poſſum meũ ſtillicidium deriuare ſupra tuũ,ſine impoſitione ſeruitutis.Vnde potes me cõpellere ad faciendũ aquam tecti mei deriuari ad aliũ locum,puta,ponẽdo canalia iuxta tectũ, quæ recipiant aquã,
6 & cõducant in viã publicam. †Itẽ q̃ poteſt imponi ſeruitus, & dominus prædij ſeruientis aliquid faciat licet regulariter te
7 neatur ſolũ ad patientiã:vt l.quoties.in fin.§.eod. †In tex.ibi [denique proijciendi protegẽdi ve.]nota q̃ nõ poſſum proijce re aquam de domo mea in curtẽ tuã,ſine debita ſeruitute.Fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Communiter tamẽ tenẽt cõtrariũ de hoc latẽ per Felt. in c. fi. de præscri. Alex. in cõsil. xcix. in iij. volu. & in cõtra. cõsil. cxxxvij. in ij. volu. & in cõsil. j. & per totum in v. volu. Cur.

b †† Et sic cõtrariõ seruitus tigni immittendi nõ incipit, nisi facto foramine, & sic I principio ad vtendũ. l. fi. partem. ad prin. ff. quemadmodũ seruitus amit. Et vide Bar. tol. cepol. c. xxj.

cit l. sicuti. §. aristo. si ser. vẽ. nec facere protectum, id est, aliquã contignationẽ quæ protendat supra tuum, licet tota requiescat in meo, sine debita seruitute: dic vt dixi in l. præcedenti.

2 ☞ *Negatiua plus importat, quàm affirmatiua.*

LEX III.

Vminũ seruitute.

†Seruitus luminum in minus se habet, quã seruitus ne luminibus officiat. h. d. declara, quia in primo casu, qui debet seruitutem, põt altius ædificare, dummodo reseruet tantũ lumen, ꝙ sufficiat mihi: sed in secundo casu nõ potest aliquid facere, per quod ab eo aliquid diminuatur, posito ꝙ habeam vltra quã expediat. Item ista secunda in minus se habet, quã seruitus, ne officiat prospectui, de qua loquit l. præcedens. quia in plus se habet prospectus, quàm lumen, vt in ea l. inter seruitutes. cum l. seq. si ergo habeo plures fenestras in parietibus meis, & per vnam tantum lumen habeo quod sufficit si constituisti seruitutem luminũ, potes nihilominus ædificare, & auferre lumina aliarum, & reseruare vnã, quæ sufficiat: non sic, si serui. debeas altius non tollẽdi, vel ne officiaris lumi
c nibus domus meæ, nullam enim earum claudere potes. † Et sic no. ꝙ plus importat negatiua, quàm affirmatiua. facit quod not. gl. in l. hoc genus. de condi. & demon. in fi. glo.

2 ☞ *Seruitutes prædiales dicuntur aliqualiter incommodare prædium seruiens: non multum præiudicare.*

3 *Licet patiaris me uti seruitute in fundo tuo, non videris tamen consentire, & ad quid præiudicet hæc patientia?*

4 *Si promittis, quòd talis consentiat uel ratum habeat, intelligitur ita, & taliter quòd ualeat de iure.*

5 *Quòd inspiciatur potius factum, quàm illud, quod disponit iuris rigor.*

LEX IIII.

Nuitum autem. †In præiudicialibus, etiã si sunt modici præiudicij, inuitus dicitur, qui expresse non consentit.

2 n. d. no. † Nam quando sunt magni præiudicij: clarũ est: vt l. qui vas. §. vetare. ff. de furtis. & l. filiusfam. §. inuiti. ff. de procur. sed ista probatur, ꝙ etiam in his quæ sunt parui præiudicij: quia seruitutes prædiales dicuntur aliqualiter incommodare prædium seruiens, non multum præiudicare: vt no. Bart.
3 in l. cum de in rem verso. ff. de vsu. † In text. ibi, [sed eum.] supple tantum. In tex. ibi, [qui non consentit.] ff. expresse: licet ergo patiaris me vti seruitute in fundo tuo, non videris consentire, quia tunc statim mihi esset acquisita seruitus: bene tamen præiudicat hæc patiẽtia, vt statim videre acquirere quasi possessionem illius seruitutis, si habebat causam continuam vel quasi: & illa quasi possessio sufficit mihi ad præscribendum, si continues in dicta patientia. In text. ibi, [inuitos rectè dicit ait.] supple etiam si expresè dicant se consentire, quia non habet verum consensum: & lex quæ requirit verum consensum, non habuit respectum ad factum, nec ad verba quæ profe-
4 runtur, sed ad ius. i. ꝙ aliter quis consentiat, ꝙ valeat. † Ex hoc not. diligenter, quia si promittis ꝙ talis consentiat vel ratum habeat: intelligitur ita, & taliter, ꝙ valeat de iure: & ideo, si est talis, qui non põt contrahere, vel actũ gerere præiudicialem sine consensu consanguineorum, vel alia solennitate, ex forma statuti, non sufficit, ꝙ facias illum consentire non seruata dicta solẽnitate, sed debes taliter facere, ꝙ valeat: lex est singula. quam perpetuò tene menti, & in simili habes bonam glo.
5 in l. huiusmodi. ff. de leg. j. in princi. † Alibi verò dicitur, quòd inspicitur potius factum, quã illud quod disponit iuris rigor: vt ff. de his quib. vt indig. l. eum qui. §. pro parte.

2 ☞ *In præscribenda libertate aduersus seruitutem urbanam, requiritur etiam bona fides præscribentis, & scientia, & patientia domini fundi dominantis fecerit, & tenuerit per longum tempus actum contrarium seruituti.*

3 *Seruitus rustica perditur solum propter non usum, etiam si dominus fundi seruiẽtis nihil fecerit contrarium seruituti.*

Idem in seruitute personali, usus.

4 *In actionibus personalibus ubi currit præscriptio propter solam negligentiam detentis, absque aliquo facto debitoris præscribentis, currit præscriptio: etiam si debitor sit malæfidei: an uerò malafides noceat præscriptioni?*

An ualeat statutum excludens ab actione creditorem negligentem petere, intra certum tempus?

5 *Ciuitas uel alius superior si steterint per multos annos, quòd subditis non imposuerint grauamina, quæ poterant de iure imponere, quia non indiguit: non perdidit ius nõ imponendi: nisi illi gesserunt se pro liberis. uide etiam num. 8.*

Præscriptio non currit ei, qui re non indiguit.

6 *Si tu debes mihi seruitutem tigni immittendi, licet remouerim tignum, quousque tamẽ esti foramen apertum, uideor esse in quasi possessione seruitutis: & qualiter eã perdam, uel aliter retineam?*

7 *Si habeo molendinum in flumine: & supra eum facias clausam, & aliquod molendinũ, propter quod me impedis, qualiter longo tempore non perdam ius prohibendi. si clusa tua fuit per flumen pluries interrupta, & destructa, licet reperta esset pluries?*

LEX V.

Haec autem iura. †Seruitus vrbana propter solũ non vsum, non perditur: sed requiritur vt etiã aduersarius præscribat libertatẽ, ad quã præscribendã requiritur factũ eius rectè contrarium seruituti: secus si nõ rectè contrariũ. h. d. cũ l. seq. & est bona. l. & semper allegatur: quia est principalis, & magistra-
2 lis in hoc articulo. † Requiritur etiã aliud in præscribenda libertate. bona fides, videlicet præscribẽtis: vt no. glo. §. eo. l. j. & l. fi. ff. quẽadmo. serui. amit. † Itẽ & sciente, & patiente domino fundi dominantis fecerit, & tenuerit per longũ tẽpus actũ contrarium seruituti: vt l. & si fortè. §. j. in fi. ff. si ser. vendi. sed seruitus rustica perditur solũ propter non vsum, etiã si dominus fundi seruientis nihil fecerit contrarium seruituti: vt l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. & idẽ in serui. personali vsus, vel vsusfru. vt l. sicut. C. de ser. & ideò quia nõ requiritur factũ eius, nec quòd præscribat libertatẽ, etiã si sit malæfidei: quia facit suum fundũ debere seruitutẽ, nihilominus per nõ vsum aduersarij recuperat libertatẽ: non sic in seruitute vrbana, quia requiritur bona fides, vt dixi: & sic ꝙ credat suum fundũ non debere seruitutẽ.
4 †Et propter hoc Bar. in illo. §. si viã. dixit vnũ verbũ mirabile ꝙ in actionibus personalibus, vbi currit præscriptio propter solã negligentiã nõ petẽtis absq; aliquo facto debitoris præscribentis, currit præscriptio, etiã si debitor sit malæfidei, quia sciat se debitorẽ, & etiã de iure cano. & ita limitat. c. ij. de regu.
a iur. li. vj. Cõmuniter tñ tenetur contrariũ, [a] maximè per Cano. sed sua opi. posset defendi, si statutum diceret ꝙ si creditor nõ petat intra certũ tẽpus, cadat ab actione: & sic dirigat verba in ipsum creditorẽ, sicut dicunt iura, ꝙ qui nõ vtitur seruitute rustica, vel personali per longũ tẽpus, perdit causam. Sed si dicit, ꝙ debitor præscribat contra creditorẽ nõ petentẽ tũc, quia dirigat verba in ipsum præscribentẽ, si est malæfidei nunquam poterit præscribere: & ita loquatur alia opi. quã tenet Io. an. in
5 c. fin. de excep. lib. vj. † In tex. ibi, [& ego per statutũ tẽpus.] scilicet longũ. scilicet. x. vel. xx. anno. & nota hic singulariter, quòd si debes mihi seruitutẽ altius non tollẽdi, ne auferas mihi lumina: licet obturarẽ omnes fenestras, mutãdo eas, & si nõ vtor cõmodo seruitutis, si non eleues altius, licet per mille annos sic tenerẽ eas, non perdo seruitutẽ: & si velles eleuare, possum te prohibere: quia quousq; tenes parietẽ depressum, semper videor esse in quasi possessione seruitutis: licet commodo eius non vtar, quod est mirabile. Propter quod patet, quòd si ciuitas vel alius superior steterint per multos annos, quòd subditis non imposuerint grauamina, quæ poterant de iure imponere, quia non indigni, nõ perdidit ius imponẽdi: nisi illi gesserint se pro liberis, & non pro subditis, & sic præscripserint li
bertatem: de quo vide. C. de decur. l. in filijs. & de agri. & censi.
6 l. cum scimus. & quod ibi no. Barto. † In fi. l. ibi si tu foramen. not. diligenter quòd si tu debes seruitutem mihi tigni immittendi, licet remouerim tignum, quousq; tamẽ foramẽ est apertum, videor esse in quasi possess. seruitutis: & sic nunquam eam
b perdo, nisi postquam obturaueris foramen, [b] & tunc acquiris quasi possessionẽ, non tamẽ seruitutem, nisi sic teneas per longum tẽpus me sciente, & patiẽte, & bonafide: & ita debeo esse cautus, quòd nõ permittam te obturare, quia possum prohibere, & de more est, quòd ponã aliquod lignũ, vel signum in illo
7 foramine in signum continuatæ possessionis. † Vltimò not. argu.

a argu. in l. seq. quòd si habeo molendinũ, in flumine, & supra ipsum molendinũ facias clusam, & aliud molendinũ, propter quod me impedias: quo casu possum te prohibere iuxta notata in l. si quis ex argentarijs. §. si initiũ. ff. de edendo. & in l. quominus. ff. de flumi. li passus fui per longũ tempus, nõ propterea
b perdidi ius prohibẽdi, si clusa tua [b] per flumen pluries fuit interrupta, & destructa, licet reparata, censeꝫ interrupta præscriptio. † Et ad id, quod dixi de superiore, quòd non perdit ius superioritatis, licet non vtatur, licet subditi gerãt se pro liberis, vide tex. cum glo. in l. arboribus §. de illo. de vsufru.

1 ☞ *Ad refectionem parietis communis, quãdo socius teneatur contribuere expensas?*

2 *Quid in habẽtibus molẽdinũ cõmune, in quo unus uult, quòd ponãtur molæ meliores?*

3 *In pariete communi, non potest socius facere fenestram, altero inuito.*

Nec aliquid iuxta parietem opponere uel facere, propter quod reddatur deterior.

LEX VII.

Arietem qui naturali. †Intellige hanc l. secundũ Mar. de fano, Bar. & Ang. quando paries nõ indigebat refectione, quia poterat sustinere onera vtriusque socij, aliàs posset vnus solus reficere, & alter tenetur participare in expensis, etiã inuitus: vt ff. pro socio. l. cũ duobus. §. idẽ respondit. & ff. de
2 dam. infec. l. in parietis. cũ l. seq. & sic potest intelligi. l. si ædes. ff. cõmuni diui. quã glo. allegat pro contrario. †Et ideo dicũt ibi doc. ꝙ si habemus molendinũ cõmune, & tu vis ponere ma
c las [c] seu meliores, quam ibi sint: si hoc est necessariũ, quia potes
3 etiam stare cũ illis, non teneor participare expensas. † Adde ꝙ
d nec fenestrã [d] facere potest socius in pariete cõmuni altero inuito, vt ff. eo. l. penul. nec aliquid iuxta parietẽ apponere, vel facere, propter quod reddatur deterior. ff. eo. l. quidã Iberus. & §. eo. l. fistulã. per totam. l. secus, si non reddatur deterior, vt ibi.

LEX VIII.

Vm eo qui tollendo. †Intellige. l. hanc, quando vicinus ex hoc, quòd extollit altius, & obscurat lumina vicini, consequitur aliquã vtilitatẽ, quia licitũ est facere in suo, quod sibi placet, & si noceat alieno: dummodò de alieno nõ tãgat, & in ipsum nihil immittat, quãdo proficiat: sed si nullam vtilitatem cõsequatur, & sic potius faceret vt alteri officeret, videreꝫ posse prohiberi per l. j. §. denique. de aqua plu. arcẽ. & ita de facto respõditur in ciuitate ista. Sed Ang. videtur hic tenere cõtrarium: quia ista. l. simpliciter loquitur, & ad illũ. §. deniq; respõdet, ꝙ loquitur, quando vtilitas ex tuo proueniebat directo in meum. vt illũ nõ possis mihi auferre, faciendo in tuo, nisi quãdo facis, vt tibi proficiat: sed hic lumẽ nõ proueniebat mihi ex
e tuo, sed de cælo. Certè ista responsio [e] facit rectè cõtra eũ: quia si non habebam vtilitatẽ istã à te vel à tuo: multominus debes mihi posse auferre. argu. §. de adop. l. si arrogator. §. sed an impuberis ibi: quia hoc nõ est in iudicio eius: præterea hominem homini insidiari nephas est: vt l. vt vim. §. de iusti. & iure. nec mos gerendus est ei, qui facit, solũ vt officiat: vt §. de rei vendi. l. in fundo. ideo teneo primam partẽ tanquam humaniorem.

2 ☞ *Non incidit in pœnam statuti loquentis de eo qui excæcat alium: ille qui non excæcauit in totum, sed aliquantulum obscurat uisum.*

Quòd tale statutum puniens excæcantem, habebit etiam locũ in eo qui ita lumen impediuit, quòd non posit quis inde uidere lumen, licet oculos non effoderit.

3 *Statutum si permittit bannitum impunè offendi, an uideatur permittere occidi?*

4 *Statutum si permittit occidi, an censeatur permittere quòd possit spoliari, uel aliter offendi?*

5 *Hæres an altius ædificando possit obscurare lumina ædium legatarum? & num. 6.*

6 *Si uendo tibi fundum, non teneor tibi præstare accessum per alium fundum, posito quòd sine eo fundus uenditus sit inutilis, nisi expresse hoc actum sit.*

Clausula cum suis accessibus, & regressibus, usque in uiam publicam, quid operetur?

7 *Eo casu, quo hæres tenetur præstare aditum, uel altius non tollere, an sit cõstituta seruitus prædio legato, ut sic legatarius possit intentare confessoriam, contra quemlibet impedientem?*

LEX IX.

Binas ædes. †Qui legat proprietatẽ vel vsumfructum domus suæ, censetur tacitè grauare hæredem quòd per aliã rem hæreditariam præstet legatario commoditatẽ, sine qua res legata esset omnimodo inutilis. hoc dicit in effectu, vt si econuerso censeatur grauare legatum, vt præstet hæredi cõmoditatem per rem le-
a gatam ad aliam nõ hæreditariã, sine qua illa esset inutilis: vt ff. si serui. vendi. l. testa. in prin. & ff. eo. l. fi. & de hac materia vide
b plenè per Bar. in l. j. ff. de serui. le. & no. qa iuriconsultus format hîc tres qõnes, & nõ respondet nisi ad primã. in prin. l. seq. qui binas, & responsionẽ suam: post ea limitat
c in fine illius l. In tex. ibi: [binas ædes habeo.] quarũ vnã tenebã aliam cũ fenestra: alterã depressam, ne obscurarentur lumina illius. erat ergo dubium, an illo tẽpore quo aliã tenui depressiorem, videar voluisse, quòd hæres similiter depressam teneat. Constat eũ quòd non habebat seruitutem: quia vna domus mea non põt alteri domui meæ seruitutem debere. tñ habe
e bat quandã similitudinem seruitutis: quia eã semper tenui depressam, ne officeret luminibus alterius. Seruaꝫ ergo hîc media via: quia non videor mãdare hæredi, ꝙ eã teneat illo modo quo ego tenui, & ꝙ vl
f lo modo possit altius eleuare, licet ergo nunquã eleuauerim: imo poterit etiam si aliquantulum offuscat lumina domus legatæ: vt in prin. l. sequentis. tñ non potest
2 ex toto offuscari: vt in fi. l. † Nota ergo, ex primo dicto argu. quòd non incidat in pœnam statuti loquentis de eo qui excæcat aliũ, ille, qui non excęcauit in totũ, sed aliquantulũ obscurauit visum, secundum Ang. Item ex secundo dicto nota arg. ꝙ tale statutũ puniens excęcantẽ, habebit locum in ei, qui ita lumen impediuit, ꝙ non possit quis inde videre lumẽ, licet oculos non effoderit, secundũ Bal. † No. etiã se
3 cundũ vtrunq; arg. optimũ, si statutum permittit bannitũ impunè offendi, ꝙ non videatur permittere occidi. Contrarium tñ
g consuluit [f] Bart. in consilio, quod incipit, statuto castri plebis, per rationẽ: quia offensa dicitur ille actus per quẽ pœna imponitur: vt l. testõ. ff. de manu. testa. & tangitur per eũ in l. iij. in fi. de adi. lega. & per Io. An. in addi. Spe. in tit. de consti. in iij. parte. Spe. & Ang. dicit hîc vnum verbũ notabile, licet non alleget prædicta, ꝙ si erat bãnitus in persona, ita ꝙ deberet mori si veniret ad manus iudicis, vel officialiũ, secundũ formã iuris cõis: & procedat hæc secunda opi. quia statutũ videtur facere quemlibet priuatũ executorẽ in personam illius, postquam per suos officiales nõ põt puniri: quia nõ est in potentia sua vt l. vnica. C. quando liceat vnicuiq; sine iu. se vin. sed si nõ erat bannitus in persona, sed pro pecunia, procedat prima opin. qa non est verisimile ꝙ statutũ voluisset maiorem pœnam imponere per priuatũ executorem, quã per suos officiales imponeretur. Ista distinctio multũ placet mihi, est & rõnabilis. † Quid
4 autem in contrario, si statutum permittit occidi [g] an censeatur
g permittere, quòd possit spoliari, [g] vel aliter offendi? vide Bar.
5 in l. nec in ea. ff. de adulte. † In tex. ibi: [& an interesse põt suas ædes &c.] scilicet ipsius hæredis: & ad istã nõ respondet. Tu responde simpliciter, ꝙ illas bene potest hæres altius eleuare, & etiam in totũ offuscare lumina domus legatæ: quia nec debebat seruitutem nec speciem seruitutis vt §. l. proxi. In tex. ibi [accessum haberes ad rem legatam.] ad istã etiam non respondet, sed adducit vnum arg. quòd sic: quia si legasset vsumfructũ vnius fundi, censeretur etiam legasse facultatem eundi per aliũ fundum testatoris: tamen postea iuriconsultus in l. seq. in vers. non autem, respondet ad istã rationẽ, inquantũ facit contra determinationẽ. j. q. & istam tertiã q. nõ de determinat. gl. deter-

* Molendinũ. de hac materia & de molendinis vide latissimè Bart. in tit. de flumi. ff.

b ¶ Si clusa tua. Adde Bal. & Ang. in l. seruitutes. ff. tit. j. & Bar. cepol. in tractatu seruit. verb. c. xx. Franc. Cur.

c ¶ Molas meliores. ad de Pe. de peru. in trac. societatum. parte vj. col. iiij. & Cep. de seruit. verb. c. lvij. Cur.

d ¶ Fenestrã. adde Bal. in l. altius. C. de seruit. Bar. Ang. & Flo. in l. sed si inter. & in Leos. j. eo. & Cepo. in trac. de serui. verba. præd. c. xxxvj. in fin. Cur.

e ¶ Certè ista responsio. Adde ꝙ in hoc Ang. sequit dictũ Paul. de Ca. h. d. Alex. de imo. in consil. clxxiij. col. fi. vers. ij. in terminis in ij. volu. Cur.

f ¶ Contrariũ tñ consuluit. Adde ꝙ hanc partẽ tenet. do. Nellus de sanc. Geni. in suo tract. bannitorũ in ij. parte secũdi temp. q. vij. & ibi ponit rationes: & adde, q. dicq; ponit hic Pau. referẽdo Ang. posuit etiam Bal. in suo peculio in versi. bannitus. Et ad hanc qõnem adde eũdem Pau. in l. in suis. j. de libe. & posthu. Et Ang. in cõsil. cclxxxiij. incipit. viso themate eundem Paul. in cõsi. xxxiij. & in cõsi. cxciij. in primo impressis & Gã. in suo opere melæs. in fi. qõ. Cur.

g ¶ Posit spoliari. adde Bal. in l. qm̃ soror. rem. C. de his quibus vt indi. & Sali. in l. q. sepulchra. C. de sepul. vio. doc. in l. in suis. ff. de lib. & posth. Ang. latè in tract. malefic. in ver. & vestẽ cęlestẽ col. j. & eundẽ Pau. de ca. in cõsi. xxxv. incipit. super primo quæsito in fin. Et ibi, hoc titu. doc. intelligunt verũ, eo bãnito viuo. Secus si eo mortuo, & nisi incontinẽti post mortem. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minat q̃ nõ debet præstare accessum,& q̃ aliud sit,quãdo legatur proprietas,aliud quando vsusfructus: quia in primo casu esset maioris præiudicij istud tacitũ legatum de accessu:quia semper duraret:cũ legatum proprietatis semper duret.Sed in secũdo casu extinguitur cũ vsufructu:& propter hoc facit tex.cũ glosſ.in l.sed & si quid.§.proprietatis.ſ.de vsufru.in glo.super verb.cõtineri.doct.contrariũ tenent, q̃ siue sit legata proprietas, siue sit legatus vsusfructus, hæres tenetur præstare accessum per aliũ fundũ hæreditarium,si sine hoc,legatũ esset inutile,per istã.l.quibinas.in fine,quia eadẽ ratio est in accessu,quæ est in altius nõ tollẽdo:quia econuerso legatarius tenetur præstare similiter hæredi:vt d.l.testatrix.†Nec obstat in l. in vendẽdo.ĩ.de cõtrahẽ.emptio.quam gl.pro se allegat:qa loquitur in cõtractu,qui nõ est ita fauorabilis,sicut vltima voluntas.Vnde si vendo tibi fundũ,non teneor tibi præstare accessum per alium fundum posito quòd sine eo fundus venditus sit inutilis:nisi expresse fuerit dictũ,vt ibi.Et ideo notarij ponũt in instrumẽtis cũ suis accessibus[a] & egressibus vsq̃ in viã publicã:quæ verba hoc importãt:quia licet nõ deberetur sibi seruitus ab alia re mea,tñ si cõsueuerã ire per illã ad rẽ vẽditã,ille poterit dici accessus illius rei vẽditæ: & hoc in casu,quo venditur proprietas.Si verò vsusfructus,fateor q̃ etiam in cõtractibus propter rationẽ de qua.ſ.qa modici præiudicij videtur actũ,vt debeã præstare accessum:vt d. l.sed & si quid.Cætera vide per Bar.in d.l.ĩ.de ser.le. †Quæro eo casu,quo hæres tenetur præstare aditũ,vel altius nõ tollere,an sit cõstituta seruitus prædio legato,vt sic legatari[7] possit intentare cõfessoriã cõtra quencunq̃ impediẽtẽ,secundũ.l. si quis diuturno.in fi.ſi serui.vẽdi.videtur q̃ sic per.l.ſi partẽ.§. fi.quẽad.seruí.amit.doct.dicũt cõtrariũ.quia ibi loquitur,quãdo seruitus fuit expresse legata,hic nõ fuit expresse:licet fingatur tacitẽ legata,qñ ex tacito legato nõ trãsfertur ius seruitutis,sicut nec dñium ipso iure,sine traditione.tex.est secundũ intellectũ Iac.de Are.cũ glo.in l.seruũ filij.in §.fi.ĩ.de leg.& l. emptor.§.fi.de rei ven.Solũ ergo legatarius habet actionẽ personalẽ ex testamẽto cõtra hæredẽ,vt seruitutẽ cõstituat.Sit ergo diligens in agendo,& facilẽdo cõstituí,si vult q̃ transeat in singularem successorẽ actiuè,& passiuè.Tene mẽti perpetuo.

a ☞ *In seruitute alius non tollendi, quando dicatur quis in quasi possessione, & à quo tempore incipiat præscriptio decennij?*

3 *Quando recurritur ad arbitrium boni viri, prout hic in seruitute iudex debet eligere, & deputare magistros in arte expertos dato iuramento, & non debet eligere unum tantum, si possint haberi plures, sed saltem duos.*

LEX X.

1 QVi luminibus.†Qui debet seruitutẽ altius non tollẽdi,si dirupto ædificio suo vult reficere,non debet excedere formã solitæ seu statutæ altitudinis,si de illa constat,vel de qua cõuentũ est. Sed si neutra cõstat recurritur ad arbitriũ boni viri.h.d.notabiliter.Et pone casum secundũ tertiã lect.glo. Pro declaratione gl.oppo.de l.cũ eo.ſ.eo.& l.altius.C.eo.vbi potest qs altius eleuare,& officere luminibus vicini,nisi debeat seruitutem:& hic videtur dicere cõtrariũ:quia nõ dicit,q̃ seruitus nõ debetur:& tñ dicit,q̃ nõ potest officere,nec excedere formã:q̃ ista oppositio colligitur in fi.glo.propter hoc glo.legit tribus modis.Primo modo,si volumus intellígere,q̃ non debeat seruitutem,q̃ saltẽ in loco illo erat statutũ vel consuetudo de nõ eleuando vltra certã formã,vel altitudinẽ,quæ est seruãda,secundum glo.quã no.Vel intellige,quãdo debebat seruitutẽ acquisitam tãto tẽpore,cuius cõtrarij memoria nõ extat.gl.hoc vltimum reprehẽdit:quia nõ requiritur tantũ tempus,sed sufficit decenniũ cum habeat causam cõtinuã.Dicit tamen vnũ verbũ notabile, propter quod semper allegatur ista glossa & alia
2 quæ est in l.ĩ.C.de seruí.& aqua.†seruitus altius non tollendi quæ habet causam perpetuam,ergo decem annis pręscribitur. Sed quòd tamen decenniũ non incipit currere, ab eo tempore,quo vicinũ volentẽ altius ædificare prohibuit, & ille destitit:nã extunc incipit esse in quasi possessione huius seruitutis, in qua si stat per decenniũ pscribat:ante verò nõ erat in quasi possess.quia nihil fecerat iure seruitutis.Sed in seruitutibus affirmatiuis,eoipso,q̃ incipit vt aliquid faciendo constituitur in quasi pos.præterq̃ in seruitute itineris actus vel viæ in quibus requiritur,q̃ iuerit per triginta dies: vt sic dicatur esse in quasi possess.quantũ ad illud interdictum de itine.actuq̃ priuat.sed quantum ad prescribendum,non:vt ſ.tit.ĩ.l.seruitutes.si autẽ vicinus non acquiescseret,sed spreta prohibitione altius eleuaret,quod potest,ille non cõstituitur in quasi possess. vt requiratur scientia & patientia vt ea.l.ij. Vel tertiò pone casum vt dixi in summario,q̃ debeat seruitutem,& q̃ fuit diruta:nã nõ propterea seruitus est extincta, & si vult reædificare, licet non sit idem dominus,debebit eandẽ seruitutẽ:& sic nõ potuit excedere veterẽ formã:vt hic.& ĩ.e.l.seruitutes.§.si sublatũ.qui declaratur per istam l.& ita l.per illũ. Et not.quia videt q̃ etiã si nõ nocent domui dominanti,nõ potest excedere antiquã formã, vt si domus tua erat alta per decem pedes,& fenestrę meę erãt longè altiores:licet em̃ eleuares per duodecim vel quatuordecim,nullũ tamẽ damnũ mihi faceres,verũ adhuc videt, q̃ non possis:quia sic te obligasti ad non eleuandũ altius,quã sint tẽpore obligationis: nisi adiiceretur causa scilicet ne luminibus domus meæ officias:quia tũc primũ dictũ restringeret per adiectionẽ causæ,iuxta l.cũ pater.§.dulcissimis.ĩ. de leg. ij. vnde posses eleuare, dummodo nõ officias.† In istis igitur dubicatibus recurritur ad arbitrium boni viri,id est, ad magistros in arte expertos,quos iudex eligere,& deputare debet dato iuramento:vt C.de fide instru.l.cõparationes.& dicit Ang.q̃ nõ debet eligere vnum [b] tantum,si possunt plures haberi. Sed sal tem duo:vt not.in auẽ.de non alienan.§.quia vero leonis.

LEX XI.

1 AEdificia.†Plantatio arborum non est cõtra seruitu.altius nõ tollẽdi,sed bene est contra seruitu.ne luminibus,vel prospectui officiat.h.† In tex.ibi:[acsi de prospectu.]supple, vel luminibus.i. ne officiat prospectui,vel luminibus,vt ĩ.eo.l.inter seruitutes.ver.quodcunq̃ igitur.†Sed quid si debes mihi seruitutem altius nõ tollẽdi,cum hac adiectione,ne luminibus meis officiat? Respõdeo q̃ cum illa adiectio fiat per modũ accessorij, regulariter à principali,& intellígitur ne officiat altius tollendo: & ideo adhuc poteris arborẽ ponere,& viridaria:licet luminibus officias:qa non officis altius ędificãdo,vt hic est tex.ſ.eo.l. quod autẽ iuncta l.præcedẽti in ver.veluti si ædes.Si aũt opponeret copulatiuè,& sic æquè principaliter,puta altius nõ tollẽdi,& ne luminibus domus meæ officias,tunc essent duæ seruitutes: & licet non faceres contra primam, faceres cõtra secundam: ideo possum te prohibere per istum tex.in fin. & per l.inter seruitutes. ver.quodcunque igitur.

a ☞ *Non debet quis se mouere ad litigandum cum alio, nisi prius ipsum alloquatur. Forma libelli contra debitorem.*

3 *Quando liceat facere ignem, uel caminum, iuxta parietem communem.*

LEX XII.

1 VIdam iberus.†Iuxta parietẽ communẽ,alter ex socijs non põt aliquid apponere,vel facere,per quod paries deterioretur, vel impediatur eius refectio:secus si neutrũ istorum sequatur:& in stipulatione damni infecti non venit æstimatio picturarũ.h.d. ista l.& etiam l.fistulã.ĩ.eo.quæ debet coniungi,& legi cũ ista.
2 † No.illa verba,qua de re &c.quæ semper allegant, & ex quibus communis practica inoleuit,q̃ in libellis dicitur,quòd talis est debitor meus, & pluries requisitus recusauit &[c] recusat mihi soluere . vel tenet rem meam iniustè, & pluries requisitus recusauit restituere:nam non debet quis se mouere ad litigandum cũ alio,nisi ipsum prius alloquat:vt in hac l. vnde dicimus,loquere cũ libero:& hoc est de honestate, nõ de necessitate,nisi qñ recurrit ad curiã ecclesiasticã denuntiando,secundũ euangelicã denuntiationẽ:quia tũc oportet probare denũtiatione facta proximo,iuxta no.in c.nouit.de iudi.†dicit etiã hic Ang.q̃ si paries est ita grossus,q̃ nõ potest recipere detrimentum,

2 mẽtũ nõ prohibetur alteri ex socijs facere caminũ,[a] & ignẽ iuxta parietẽ cõmunẽ,dũmodo faciat tẽperatũ:& hoc videmus cõmuniter fieri:quia vterq̃ ex socijs habet caminum iuxta cõmunem parietẽ:& de hac materia vide per Bar.in l.si parietis. ĩ.de dam.infec.

2 ☞ *Quanto minus quis habet, tanto maior sibi fit offensa, si illud offuscatur.*

Qui ad suam collationem habet unam beneficium tantum, quòd illud non cadat in generali impetratione expectantium. remissue.

LEX XIIII.

1 INter seruitutes.†Seruitus ne officiatur prospectui , plus continet quã seruitus ne officiatur luminibus:qa prospectus est nõ solũ ex parte superiori puta cæli:sed etiã inferiori,vt in terra.Lumen verò solũ est ex parte cæli:cũ solũ videatur.h.d.cũ l.seq.& secundũ intellectũ glosſ.in l. seq.& hic ponẽdo prospectũ in genere,non respectu certi loci: aliter prospectus posset dici,quod contineret minus:qa potest esse solũ ex parte inferiori,absq̃ eo,q̃ videatur cælũ:sed lumẽ nõ:vt l.seq.Et hoc secundũ intellectum primæ glo.istius.l.sed etiã tũc,quodã respectu potest dici,q̃ cõtineat plus,quia cõtinet gratitudinẽ:& ideo nihil potest fieri,per quod gratitudo aspectus diminuatur:sed lumẽ nõ cõcernit gratitudinẽ,sed solum lucẽ,& potest aliqd fieri per quod auferatur gratitudo luminis,dũmodo reseruetur lumẽ,vt si impediatur aspectus solis,ex quo resultat gratitudo,si nõ diminuitur lux,non dicitur fieri seruitus luminis:vt l.ſi arbore.ver.si tamẽ.quod tamen limitat,vt ibi. †No.glo.primã partẽ istius.l.q̃ quanto quis minus habet,tanto maior sibi fit offensa,si illud offuscatur.Facit ad quæstionẽ canonistarũ de illo qui ad suam collationem habet vnũ tantũ beneficiũ,quòd illud non cadat in generali impetratione expectantiũ,de qua in c.ſi clericis.de præben.li.vj. & per Archi.& in c.j.de concess.præben.per glo.& quod no.ſ. de offic.præſi.l.illicitas.§.ne tenuis.ibi,[multũ lumine vnico, vel breui supellectili &c.]& quod ibi not.in glo.

2 ☞ *Qui debet seruitutem luminũ, nõ habet necesse conseruare lumen in eadem gratitudine: secus ſi, ne officiatur prospectui, nisi quo ad gratitudinẽ illam, locus esset deputatus.*

3 *Illud dicitur officere, quod aufert, non illud quod dat plus æquo.*

LEX XVI.

1 SI arborem ponat.†Arbor quæ impedit videri cælũ, contra seruitutem luminis habetur : secus si impedit videri solẽ, nisi sol esset multũ expediens. De præsidio verò ædificij vel arboris nõ est cõtra seruitutẽ luminũ, nisi ex quo tollatur lumẽ, quod ex reuerbatione fiebat.h.d.vſq̃ ad.§.fin. In princi.ibi. [cõtra seruitutẽ impositã]scilicet ne luminibus officiatur:sed
2 cus,si ne altius tollatur:vt ſ.eod.l.ædificio. †In text.ibi[nihil contra seruitutẽ no.]pro eo quod dixi in l.præcedẽti q̃ quidebet seruitutẽ luminum,nõ habet necesse conseruare lumen in eadem gratitudine:secus,si ne officiatur prospectui,nisi ad illã gratitudinem locus esset deputatus,vt in sequẽti ver. In text. ibi,[locus opacus quodam &c.]not.hæc verba secundũ Ang. quæ possunt poni pro cõuentu scholariũ. In tex.ibi,[sed plus
3 æquo lumen facit.]†No.quòd illud dicitur officere,quod aufert,non illud quod dat plus æquo.

2 ☞ *Venditor domus, si pollicitus est, quòd domus uicini deberet seruitutẽ, domui uenditæ, qualiter teneatur?*

1 §.Hæc lex traditionis.†Obscura pactio interpretatur cõtra profe
2 rentẽ,& ad hoc allegatur,dic vt l.veteribus.ſ.de pac. †In tex. ibi[vti nunc sunt,vt ita sint]supple,q̃ quia postea repertũ est ibi[vti nunc sunt,vt ita sint]supple,q̃ quia postea repertũ est domum venditã debere seruitutẽ stillicidij domui vicini,volebat emptor agere actione ex empto,cõtra vẽditorẽ: quia verba obscura fecerat super hoc:& si hoc sciuisset emptor , fuisset tacuisse,imò expresse dixisse propter hæc verba,quæ dixerat, stillicidia quæ nũc sunt,vti ita sint.emptor replicat,q̃ ista erãt verba generalia,& q̃ intellexerat alio modo:scilicet q̃ domus vicini debebat seruitutẽ domui venditę,nõ ecõuerso:dicit hic q̃ ipse fouet ius:quia nõ debuit venditor ita generaliter loqui, & q̃ fit interpretatio contra eũ:vt potius videatur pollicitus q̃ domus vicini deberet seruitutẽ domui venditę quã ecõuerso:debuit enim apertius loqui.Et sic tenebitur ad interesse tanquam tacuerit omni no:sed an tenebitur facere,q̃ domus vicini debeat seruitutẽ domui venditæ:videt q̃ sic,postquàm cẽsetur hoc pollicitus:cõtrarium tñ vult glo.& bene per l.quod ad seruitutẽ.ĩ.de euic.nã si re vera deberetur seruitus,trãsiret ad emptorẽ:sed si nõ deberetur,nõ teneretur vẽditor eã acquirere,nisi hoc expresse dixerit:& hoc non dixit expresse,sed sub inuolucro verborũ:& subiicit,quòd interpretabitur contra eũ in vno.Sed vt teneatur ad interesse,si domus vẽdita debet seruitutem alteri,non etiam vt teneatur seruitutem redimere:& hæc est intentio glo.

a Caminum. Adde Bar.cepol.in tract.de seruí.vrban.in tit.de camino.& Pe.de Peru.in trac.de duobus fra.parte.vj. colũ.iiij. in fi.& Flo.hic qui dicit hoc non habere locum in turba caminí,ad portandum fumum.Cur.

2 ☞ *Ille cuius prædium debet seruitutem alteri, quãdo possit petere cautionem damni infecti à domino prædij dominantis.*

LEX XVII.

1 SI fistulæ per quas.†Taliter debet quis vti seruitute, q̃ ex eius culpa prædiũ seruiens non læ datur,aliàs tenebitur ad interesse.h.d.secundũ vnã lectu.videlicet q̃ ædes meæ debebant seruitutẽ tuis,quã prosequitur glo.mag.secundũ altã lecturã,
2 quã tangit glo.fi.seruitutẽ nõ debeãt. †In text.ibi:[actio mihi cõpetit.]scilicet pro dãno iam illato,& tui culpa,& pro illo nõ petitur cautio dãni infecti:pro futuro verò quod timetur, possum petere mihi caueri de dãno infecto:ita intelligit, quod sequitur:dũ tamẽ nõ timeatur obuenire tui culpa,sed vitio loci,seu parietis seruiẽtis,seu fistulæ:& hoc vult glo.in effectu:& sic diuersis respectibus dãtur ista remedia,& pro diuersis damnis. Pro declaratione glo.distingue tres casus:quãdo prædiũ meum debet seruitutẽ tuo,vt si ex vsu recipio damnũ,vel recipere possum:aut hoc contingit sine aliqua culpa tua,& sine vitio loci,solo casu fortuito,vel etiã naturaliter eueniente,vt est nimia pluuia,& tunc debeo patienter ferre,nec possum agere aliqua actione,nec petere mihi caueri de damno infec.vt ĩ.tit. j.l.mihi.§.seruitus.& hoc vult ista glo.circa fi.dum opponit de illo.§.Aut contingit tui culpa:quia cũ posses reficere fistulas, vel aquę ductũ,negligisti:& si fuissent refectę,dãnum mihi nõ fuisset illatũ:& tũc ago actione in factum,& hoc,quãdo datur dãnũ non immediatè,nec directo:sed occasio dãni,vt hic:aliàs daretur actio.l.aquiliæ.Itẽ quando deficit alia actio ordinaria ex contractu,aliàs illa daretur,non hæc in factũ subsidiaria:vt hæc habẽtur in l.qui domum.ĩ.loc.Aut contingit damnũ sine culpa tua:sed solũ vitio loci,vel operis:qa refecisti,& quicquid pertinebat ad te,diligenter fecisti:& tũc pro damno iam illato,non possum agere:vt l.damni.§.j.ĩ.de dam.infect.pro eodẽ quod timetur fieri de futuro,petere possum mihi caueri de dãno infecto:& ita intelligitur finis istius.l.& l.fluminum.§.vitium.cum.§.seq.& l.præterea,de dam.infect.

LEX XIX.

1 SEruitutes quæ.†In seruitutibus habentibus causam continuam,vel quasi, statim facto opere,per quod qs vtitur,dicit esse in quasi pos.ipsius seruitutis.h.d. Et istud est verũ in seruitute constituta,quia tũc cũ fit dare subsitãtiã eius,est dare quasi pos.seruí.sed si nõ est cõstituta,sed in actu cõstituẽdi,vt qñ præscribitur,nõ dicitur ante præscriptionẽ cõpletã esse in quasi pos.seruitutis, sed actuũ per quos seruitus acquiritur,secundũ quosdã.quod refert Inno.in c.j.de cau.pos.& proprie.pro quibus bene facit iste tex.dum dicit,[possideo habẽdi cõsuetudinẽ.]Quidã tamen dicũt,q̃ etiã tunc nõ est impropria locutio dicere,q̃ sit in pos.seruitutis:quia intelligit scilicet acquirere de non acquisita:& per hoc videtur tex.in l.fi.§.fi.ĩ.de itine.actuq̃ priua.dũ dicit,q̃ ad hoc,vt quis habeat illud edictũ,debet possedisse ius seruitutis.& tñ loquitur in seruitute nondũ acquisita. In tex. ibi[in tuũ:] id est supra tuũ:quia meũ requiescit totũ in meo: vnde videtur seruitus protegẽdi:vt l.j.ſ.eo. In tex.ibi:[possideo.]nõ per se,sed mediãte ædificio:vt ſ.eo.l.si ædes in fi.prius autẽ loquẽdo ipsum prædiũ possidet,nõ ego:quia debetur prædio nõ mihi.vt l.qui alienã.in fi.ĩ.de neg.gest.Et adde q̃ Azo fuit in ista opi.q̃ etiã ũ seruitus est constituta,& sum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ Et adde in hoc maximè facientè legē, de leg. n.l. cum pater dulcissimis. & ibidē per doctores.
b ¶ Hoc verū. itē adde, ꝙ nō æquipollet, quādo agitur de probādo quid, vniuersūm. per Alex. in consil. cx. in j. vol. col. j. in fin. & ibi, ꝙ nec in testē habetis cum & vide eundem Alex. in cōsil. xxv. in iij. vol. & doc. in c. fi. de rescri. Cur.
c ¶ Et futura. addē Bar tol. & doc. in l. fina. C. quæ res pi. ob. pos. & in d. c. fi. & Car. in cle. fi. eo. ti. de prescri. cur.

quasi pos. ipsius, nō possum agere interdicto possessorio, nisi etiā probet proprietatem, & nō sufficit probare quasi pos. quia nō pōt esse quasi possessio iuris, qđ nō est in rerū natura: nō sic in rebus corporalibus quæ possunt possideri, etiā per illum qui nō est dominus, cū sit in rerū natura, sed contra ipsum fuit pronuntiatū ꝙ competeret vtile interdictū: quod dic vt plenè no. Bart. in l. iij. §. vnde vi. j. de vi & vi ar. & Spec. ponit in tit. de rest. pos. seu de cau. pos. in quarta parte Spec. & tūc respondeo ad contrariam rationem: vt suprà dixi. & etiam Bar. ibidem respondet.

☞ *Limitata causa limitatum producit effectum.*

1 §. Si domo. †Qui seruitutem habet, pōt facere in prædio seruiente illud sine quo aliter seruitute vti non potest. h. d.
2 quod limita: vt j. tit. l. quintus. in fi. † Et no. fi. istius §. ꝙ limitata causa limitatum producit effectum. facit l. ita autē. §. j. j. de admini. tut. & l. Lucius. de fide. & l. cancellauerat. de his quæ in
a testamento delentur.[a]

a ☞ *Seruitus acquisita superficiei, censetur acquisita solo, & quod ideo nō extinguatur extincta vel destructa superficie.*

1 §. Si sublatum. †Aedificium diruptū, & postea restitutum censetur idem, quantum ad seruitutes reales licet non quantum ad personales. h. d. re tamen vera non est idē: quod dic vt no. plenè in l. inter stipulantem.
2 §. sacram. de ver. obli. † Et no. hic ꝙ seruitus acquisita superficiei, censetur acquisita solo: ideo nec extinguitur extincta, vel destructa superficie: quod dic vt dixi. §. tit. j. l. iij.

a ☞ *Potest quis facere conditionem alterius meliorem, non autem deteriorem, nec etiam semper meliorem.*

1 §. Si seruitus stillicidii. †Domus prædij seruientis nō potest aliquid facere, per qđ impediat vsus seruitutis. h. d. principiū istius §. sed aliquid, ppter qđ nō impediat, pōt. h. d. fi. istius l. Ecōuersò dñs pdij dominātis nō pōt aliquid facere, ppter qđ durior efficiat: secus si fiat leuior. & h. d. ver. si antea. & ver. stillicidiū. facit in
2 vsibus feu. de inuesti. de re alie. fa. §. fi. † Et no. regulā, ꝙ potest quis facere conditionē alterius meliorē, non autem deteriorē, non tamen semper hoc est verum, ꝙ possit facere meliorem: vt l. sed & si quis. §. fi. s. de vsufru. vbi fructuarius nō potest acquirere seruitutem, sed ibi est aliàs prohibitio quia est dominus: si & acquirere nō pōt seruitutē nisi dñs. ff. coīa pdio. l. propriū.

a ☞ *Quando sunt iura diuersa, & inuicem non dependentia, licet tollatur unum, nō tollitur aliud: secus si dependerent inuicem.*
3 *Repudiata hæreditate ab intestato, censetur repudiata ex testamento.*

LEX XX.

1 SI domus tua. †Ad remissionem vnius seruitutis, nō sequit remissio alterius penitus diuersæ. Ideo non pōt eius vti remissione, quatenus tenderet in prēiudiciū alterius remittentis. h. d. & semper
a allegat, † ꝙ qñ sunt iura diuersa, & inuicem nō dependētia, licet tollat vnū, nō tollit aliud. facit l. si seruitus. §. qđ ergo. j. de fur. & l. si prius. in prin. de aqua plu. arcē. sed si dependerēt adinuicem, secus, vt in gl. quod etiam improbat in l. his. §. j. j. de
3 acqui. hære. † vbi repudiata hæreditate ab intestato, censet repudiata ex testamēto, sine qua repudiatiōe prima stare nō pōt.

a ☞ *Verbum præsentis temporis non porrigitur ad futura: & quando porrigatur?*
3 *Tantum valet generalis dispositio respectu omnium, quantum specialis respectu quorundam.*
4 *Indefinita locutio æquipollet uniuersali, ubicunq; est eadem ratio omnium, sub diffinita comprehensorum.*
5 *Verba indefinitè prolata qualiter comprehendant præsentia verba, & futura?*
Clausula non obstantibus quibuscunq; statutis, uel consuetudinibus, an tollat statuta, uel consuetudines, quæ postea fierent.
Si quis iurauit seruare statuta: an iuramentum extendatur ad statuta postea facta.
6 *Si aliqua communitas, uel dominus fecit pacem pro se, & suis subditis & cohærentibus, extenditur ad illos qui post pacē inceperunt esse subditi & cohærentes.*

LEX XXI.

1 VI ædificium. †Seruitus, ne luminibus officiatur, extēditur tā ad præsentia lumina, quā ad futura si fuit hoc actū expressè, vel fuit simpliciter cōstituta seruitus scilicet cum expressione
2 verbi præsentis temporis. h. d. cū l. seq. vsque ad. §. fi. † Not. in princ. l. si seruitus. ꝙ verbū præsentis tēporis nō porrigitur ad futura. facit. j. de ver. obli. l. si à colono. & l. stipulatus. §. cū stipulamur. fallit quando profertur à lege, propter naturā. l. quæ est, vt fiat super futuris. Ideo verbū præsentis tēporis positum in l. cōprehendit futura: quia lex semper loquitur. & est in viri di obseruantia: vt l. Arriani. C. de hæreti. quinimò etiā verbū præteriti tēporis cōprehendit futura: vt l. illicitas. in prin. C. de offic. præsi. in ver. factus. & in ver. extortas. nisi quādo lex continet indulgentiā criminis, ne detur materia delinquendi: vt l. cū lex. s. de li. & l. si. C. de aboliti. Itē fallit in verbo, potest, quod habet tractū de futuro: ideo prolatū etiā de præsenti cōprehendit etiā futura: vt l. si ita. j. de lega. ij. cætera dic plenissimè per
3 Bar. in l. si ita. j. de auro & argē. lega. † Itē ver. ꝙ si ita in ea. l. si seruitus. allegatur ad plura: primò ꝙ tantū valet generalis depositio respectu omniū, quantū specialis respectu quorundā: & hoc notabile glo. prosequitur, & aliquas leges in contrariū, & ponit vnā solutionē. quā not. & cū allegat in l. sed & si quis. §. quæsitū. si quis cau. ꝙ illud, quod dixi in notabili, est verum regulariter, & vnicunq; reperitur contrariū, est casus specialis propter aliquā causam. Si ergo nō reperitur contrariū, standū
4 est regulæ: & l. omnis diffinitio. j. de reg. iur. cū ibi no. † Secundo allegatur, quòd indefinita locutio æquipollet vniuersali.
b hoc verū, [b] vbicunq; est eadē ratio omniū, sub diffinitiua comprehensorū, quod dic: vt j. eo. vt circa. per glo. de proba. lib. vj.
5 & ibi Ioan. and. & per Bart. in l. si pluribus. de lega. j. † Tertiò allegatur, quòd verba indefinitè prolata cōprehendūt præsen
c tia verba, & futura. [c] qualiter tamen hoc intelligatur: vide per Cy. in l. neque modus. C. de serui. Et hoc facit ad. q. de clausula, non obstātibus quibuscunq; statutis vel cōsuetudinibus, vtrū tollat statuta, vel consuetudines postea facta, vel inducta. de hoc per Bar. & Dy. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. j. de leg. j. Itē si aliquis iurat seruare statuta, an extēdatur iuramentū ad sta
6 tuta postea facta? de hoc per Dy. & Barto. in l. si stipulatus. §. cū stipulamur. de verbo. obliga. † Itē inducitur, si aliqua communitas, vel dominus fecit pacē pro se, & pro suis subditis, & cohærentibus, an extēdatur ad illos, qui post pacem incœperunt esse subditi, vel cohæredes? & dicit Ioan. and. in addi. Speculi. in titu. de treuga, & pace. fuisse determinatum, quòd sic per istā. l. & fuit de facto ista quæstio in marchione montisferrati.

LEX XXII.

1 SI seruitutis.

1 §. Futuro quoque. †Per istum tex. vidētur, quòd possit institui ecclesia nedum cōstructa, sed cōstruenda: & quòd possint sibi cōcedi priuilegia, & etiam fieri donationes: de his vide per Bar. j. de ali. & cibar. lega. l. seruos ad custodiam tēpli. & in c. Abbate sanè. de regu. iur. lib. vj. & adde quod not. in ca. ad audientiam. extra de eccle. ædifican. in glo. fina.

LEX XXIII.

1 VIus ædificium. †Dominus prædij dominantis potest in illo facere quod vult, dummodo seruitutem duriorem non faciat. hoc dicit sic. s. eod. l. seruitutes. §. stillicidium. & intellige, quòd ædificiū inferius debebat seruitutē oneris ferendi: si autem seruitutem stillicidij, tūc per eleuationem prædij dominātis, nunquam fieret durior conditio seruitutis, sed leuior: vt in §. stillicidium.

LEX XXIIII.

1 HOc quod. †Seruitus tigni immittendi non potest deberi ei, qui nō habet ædificium vicinum. hoc dicit. & hoc est verū iure seruitutis, sed iure pacti, sic: vt s. titu. j. l. vt pomum. argu. ad id, quod dixi, secundum Barto.

§. Si

1 §. Si extri. †Si dominus domus constituit in ea seruitutem altius non tollendi, potest ille qui non est dominus domus, licet habeat partem in pariete illius domus, ipsum parietem altius tollere. h. d. nota.

2 ☞ *In libello non debet de necessitate exprimi nomen actionis, sed causa, ex qua colligitur nomen.*
3 *In re communi quādo sit melior cōditio prohibentis? & quando facere uolentis.*
4 *Sicut possum te prohibere, ne facias in re communi, ita si feceris, possum petere, quòd tollas, nisi me sciente & patiente feceris.*
5 *Res mea non potest mihi seruire, sed nec alteri rei meæ.*

LEX XXV.

1 IN re communi. †In re cōmuni nō potest alter ex socijs per cōfessoriam cōsequi, vt aliquid faciat, vel sociū à faciendo prohibeat per diuisionē, sed per iudicē, cōi diuidūdo succurritur. h. d. & etiā per negatoriā secūdùm glos. ei qui vult prohiberi. Sed cōtra: quia tūc ista lex non differt à l. seq. Sol. imò quia ibi potest negatoria dari prohibēti, & etiam cōfessoria ædificare volenti, vel aliud facere iure seruitutis de re communi ad rem
2 propriam alterius: quia res mea potest seruire rei cōi. † Hic videtur casus in ver. ꝙ in libello sit exprimēdum nomē actionis quia in prin. dicit ꝙ iure seruitutis, i. per cōfessoriam non pōt illud consequi: & in fine dicit ꝙ per actionem cōmuni diuid.
a potest: sed [a] dic ꝙ non habet necesse exprimere nomen actionis, sed causam, ex qua colligitur nomen: debebit enim dicere ꝙ res est cōmunis pro indiuiso, & ꝙ ex tali re nō licet licet vni ex socijs altero inuito aliquid facere, cùm potior sit cōditio ꝓhibentis: & ex hoc videtur intentare actionē cōmuni diui. fa
3 cit l. nō possumus. s. si pars hæred. pet. † Item no. fi. ꝙ si vis facere aliquid in re cōi me inuito, tunc possum te prohibere, & est cōditio mea melior, qñ non expedit societati vel rei cōmuni, ꝙ illud fiet, licet expediat tibi soli. Si aūt expediret, tūc potior esset conditio tua facere volentis, vt si indigeret refectione: vt
4 no. j. si serui. ven. l. annus. in vlt. gl. & in l. si cōmunes vel cōmuni diuid. Item no. † ꝙ sicut possum te prohibere ne facias: ita si feceris, possum petere ꝙ tollas: hoc verū si me ignorāte feceris: secus me patiēte, & sciente: quod dic: vt l. si Sabinus. j. cōmuni diui. si autem me prohibēte, idem quod in primo: sed si
5 consentiente, dic, vt ibi. † Vltimò not. regulā ꝙ res mea non potest mihi seruire, sed nec alteri rei meæ: vt j. e. l. si quis ædes. imò si primò quàm esset mea, seruiebat, extinguitur ipsa facta mea: vt d. l. si quis equis. & j. commu. præd. l. quicquid.

2 ☞ *Res mea propria potest seruire rei communi inter te, & me.*
5 *Licet unus ex socijs sine altero non possit acquirere seruitutem rei communis sicut nec seruitutem ei imponere: tamen potest ei acquirere mediante præscriptione: et quid si acquirat ab alio socio?*
Præscriptio potest, quod non potest pactum.
4 *Ius præscriptionis dicitur bonum, licet non æquum: tamen bonum præfertur æquo, hoc casu.*
Præscriptio aliquando minus potest, quàm pactum.
5 *Si facis aliquid indebitè de re communi in rem meam propriam, quādo possum illud propria authoritate destruere?*

LEX XXVI.

1 SEd si inter. †Pro eo quod fit ex communibus ædib[b] in proprias alterius ex socijs vel econuersò, potest agi negatoria. hoc d. certè etiam
2 confessoria, ad hoc vt differat à lege præced. † nam res mea propria potest seruire rei communi inter te & me: vt s. eod. l. si quis ædes. §. j. Si ergo vis vti seruitute, & ego impedio, potes intentare confessoriam & econtra, si seruitus non debetur
3 possum intētare negatoriam pro re propria. † In tex. ibi: aut rem perderet: ista verba glo. exponuntur duobus modis: & ex primo no. ꝙ licet vnus ex socijs sine altero nō possit acquirere seruitutē rei cōi, sicut nec seruitutē ei imponere: vt l. vnus. j. ti
j. bene tamē potest ei acquirere mediante prescri. & sic potest
b præscriptio[b], quod nō potest pactū, & est maioris efficaciæ, ꝓpter perseuerentiā consensus: vt no. in l. proprium. in fi. j. cōia præd. & no. j. l. j. C. de ser. fug. in iij. opp. per Cy. facit de diuer. & temp. præscri. l. Ion. & quod no. Cy. in l. j. de seruit. & aqua. in iij. q. gl. tamen hic in fi. assignat aliam rationē, dum remittit ad l. j. j. de vsuca. quia in præscriptionibus versat publica vti-

4 litas, ne dñia & iura sint in incerto: † & ideo ius præscriptionis dicitur bonū, licet non æquū: quia locupletatur cū aliena iactura: tñ bonū præfert æquo hoc casu. Sed Ang. dicit, ꝙ in casu istius l., per pactū, vel contractū posset vnus sociorum acquirere seruitutem rei cōis ab altero socio iure ꝓprio illius, quia in hoc ille socius cōsentit: sed à quodā tertio sine consensu socij non pōt, & ita loquunt iura in contrariū allegata: & hoc satis placet: & tūc precedēs ex
5 positio nō esset necessaria, nam & aliqñ minus pōt præscriptio, quā pactū, vt patet ex no. per Io. An. in regula, qui cōtra iura. in mercurialibus. † Secunda opp. est quia si facis aliquid indebitè de re cōi in rem meā propriam, possum propria authoritate destruere. hoc intellige, qñ regescceret in re mea, aliās non: sed deberē agere, vt remoueas: aliās tenerēt. l. aquilia ad interesse: vt l. quemadmodū. §. j. ad l. aquil. quā gl. alle.

1 §. Si in area. † Quando sunt duæ probationes, quarum quælibet de per se sufficit ad actū impediē dū: sublata vna, & nō altera, nihilominus actus impeditur. h. d. in effectu. & concordat. l. si nō lex Elia scentia. in prin. de hæ-b redibus inst. liberorū. §. not. & ibi no. inst. de insam. & instituta de nup. §. affinitatis.

1 ☞ *Quæ sint seruitutes perpetuæ, uel quasi, & an tempore acquirantur?*

LEX XXVII.

1 ORamen. † Seruitus quæ nō habet cām per petuam, vel quasi, tempore nō acquiritur: secus si habet cām saltē quasi perpetuā: & tūc dicitur nō habere perpetuā, vel quasi, ad continuū vsum ipsius hominis: secus. si nō requirit ad continuū licet à principio requiratur. Item ex aqua non perēni sed quæ desiccat aliqñ, seruitus aquæduc. cōstituti non pōt. h. d. tota l. cū gl. & primo ponitur vnum dictum vsq; ibi: [hoc ita.] secundo illud limitat vsque ibi. [illud neque.] tertio limitationem probat vsque ibi: [& ideo.] postea ponit duas illationes, & tria in l. sequen.

2 ☞ *Seruitus semel extincta per acquisitionem dominij prædij seruientis amplius non reuiuiscit: licet desinam habere dominium directum: nisi denuò imponatur.*

LEX XXIX.

1 SI quis ædes. † Si domus prædij dominantis efficiatur domini prædij seruientis insolidum, seruitus extinguitur: secus si pro parte quota, vel pro parte integrali, vt vsufru. h. d. tota. l. & primo quando insolidum, & pleno iure: secundo qñ pro parte quota: tertio quando solum pro vsufructu. Secunda ibi: [si partem.] Tertia ibi: [item vsusfructus.] sed si fieret dñs proprietatis, & non vsusfructus, non diceretur adhuc cā extinguī: quia seruitus prædialis consistit in proprietate, non in vsufructu, & sic res sua seruiret alteri rei suæ si non extingueretur: qđ
2 esse non potest. † In tex. ibi: [& si rursus.] no. quòd semel seruitus extincta per acquisitionem dominij prędij seruientis, amplius non reuiuiscit, licet desinam habere directum dominiū: nisi de nouo imponatur. facit l. qui res. §. aream. j. de solu. In tex. ibi. [remanebit seruitus.] circa istum articulū, quando prædium seruiens efficitur pro parte dñij prędij dominantis, an seruitus extinguatur? vide quod plenè no. glo. j. tit. j. l. si cōi fundo & l. vnus ex socijs. & loquitur hīc, quando seruitus erat mihi quæsita in prædio tuo, antequā essem dominus illius pro parte. Sed an, postquam sum dominus pro parte pro indiuiso tantum, possim acquirere in fundo cōmuni pro indiuiso seruitutē

a Et in hoc dicito, ꝙ cum agit actione vtili, vel directa, libell[a] nō habet necesse cōtinere actionis nomen, qua agit, nisi sint diuersi effectus, iuxta Bart. doctrinā in l. actio. ff. de neg. gest. quē vide, & in l. q stipendia. C. de procu. Et ad de libellū valere etiā sine nois actionis expressione. gl. & Bart. in l. j. vlt. col. ff. de edē. vbi & id quoq; additverū esse cū causa apta exprimī, licet actiōis nomē inepte exprimatur. & gl. in l. j. ff. si mensor fal. mo. Inn. in c. examinata. de iud. ple. nisi. per Spe. de act. seu pet. §. j. Nec hoc quoq; frustra adficitur, an libell[a] cōtinere debeat, nū agatur actione vtili, an directa? per Bar. in l. si duo. de sol. Bal. in l. j. ad fi. C. de act. & ob. & in l. si quis rem de procur. Ant. de Butr. in c. dilecti. de iud.
✠ Et ad hoc vide hic per Bar. Et adde etiā libertatē etiam cū dolo prescribi posse. l. sicuti. §. si quæratur. & ibidē per Flo. ff. si seruus. ven. sed Bal. contrarium tenet in l. j. de serui. fu. C. ix. col. quā quam ibi ioquat de hois libertate. Præscriptio aūt seruitutis bonam fidē requirit secundū Bart. in l. seruitutes. la grande de seruitut. ad princ. ver. quæro, quot sunt necessaria. Sed & tituli allegationem requirit qđ videtur, cū hoc notabili pugnare. Itē & scientiā eius aduersus quē præscribitur. vt per Bar. in d. l. seruitutes. sed intelliges notab. de possessione longissima, in qua nec titulus, nec scientia requirit: vt p eundē Paul. in l. ij. C. de seruit. cui adde Cep. de seruit. vrba. c. xx.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad alium fundum meum propriũ: gl. in l. sed si inter. §. e. videtur tenere quod non, solo pacto vel conuentione, sed per præscriptionem sic: sicut econtra vnus ex socijs, non potest acquirere in fundo communi per pactum, sed per præscriptionem, vt ibi. Contrarium videtur verius: nam video quid repugnet, cum in hac acquisitione concurrat vtriusque nostrum voluntas. & tunc sic prohibetur vnus ex socijs acquirere seruitutem rei communi, quando voluntatem alterius socij non habet: vt ibi dixi secundum Angel.

LEX XXX.

1 SI testamento. †Domus destructa quæ debebat seruitutem altius non potest de nouo reparari, vsque ad statum pristinum hoc dicit. C. e. l. qui luminibus.

1 ☞ *Libertas potest præscribi sine titulo, sicut seruitus.*
2 *Ex pluralitate prædiorum dominantium resultat pluralitas seruitutum: secus in pluralitate fundorum seruientium.*
3 *Ad remissionem unius iuris non sequitur remissio alterius penitus separati.*

LEX XXXI.

2 SI ædes. †Ex eadem ædificatione contra vnum potest præscribi libertas, contra alium non. h. d. secundum Bald. In text. ibi, [& à Titio precario petierim.] i. q. possim eleuare, & eleuatã tenere vsque ad placitum suum. Ideo aduersus ipsum Titiũ nunquam præscribo libertatẽ: quoniã precario ab eo possideo, & nõ animo acquirẽdi libertatẽ aduersus eũ, & qñ reuocatur precariũ, teneẽ domũ deprimere. Est ergo qõ, si tenui ipsam sic eleuatam per decennium sciẽte & patiẽte publio Mæuo, qui precario non concessit. an aduersus ipsum præscribam libertatẽ, vt non possit me cõpellere ad deprimendũ? videẽ q nõ, quasi nec aduersus eum habuerim bonã fidẽ, & q nõ possederim animo acquirendi libertatẽ, sed propter concessionẽ Titij. contrariũ tñ hic dicitur: & sic aduersus vnũ possum habere bonã fidem, & aduersus alterũ, nõ. quod no. fa. j. eo. de acqui. pos. l. qui bona. si. & j. quib. ex cau. in posse. ea. l. Fulcinius. §. si aduersus.
2 † Itẽ no. q libertas potest præscribi sine tit. sicut seruitus. Itẽ ex pluralitate prędiorũ dominantiũ resultat pluralitas seruitutum: secus in pluralitate fundorũ seruientium: vt j. tit. j. l. est vna via. & l. tria prædia. & vide Cyn. C. de serui. & aqua. l. j. in ij. q. † Item not. q ad remissionem vnius iuris, non sequitur remissio alterius penitus separati.

2 ☞ *Seruitus licet debeatur prædio, & possideatur per medium si est acquisita & habeat causam continuam: potest tamen dici deberi domino prædij: & per eum possideri una cum prædio: nec libellus erit ineptus, si petat declarari eam sibi deberi.*
3 *Præscribens longo tempore rem immobilem alterius, dicitur prioris domini dominiũ occidere, sicut qui præscribit libertatem, occidit seruitutem.*
4 *Dominium per usucapionem non occiditur.*

1 §. Libertas. †Libertas seruitutis vsucapitur per illum qui possidet prædium, cui vult acquirere, & si ante completã vsucapionem desijt possidere, vsucapio interrumpitur, & expedit de nouo eam inchoare per nouum succesorem. hoc dicit notabiliter. & gl. intelligit, quando nouus possessor non haberet causam à primo: aliàs transiret cum vsucapione inchoata, & posset eam compellere iungendo tempus suum cum tempore actoris, quod no. In text. ibi: [si ædes possideantur.] scilicet illæ, quibus quis vult libertatem acquirere: quasi dicat, ipsæ ædes quæ debent seruitutem, nõ possunt acquirere libertatem per præscriptionem: quia non possunt esse in quasi possessione libertatis, cum nõ habeat animũ, sed est necesse, quòd acquiratur per hominem: id est per dominum ipsarum ædium, & possessorẽ earum: quia qui eas possidet, censetur esse in quasi possessione libertatis, faciendo actũ contrariũ seruituti. vt §. tit. j. l. hoc autẽ. per se verò non potest libertas, sicut nec seruitus possideri: sed possidetur vnà cum fundo. Si ergo desinit possidere fundum, desinit per consequens esse in quasi possessione ipsius libertatis acquirendæ: ergo vsucapio necessariò interpellatur, & interrumpitur naturaliter: vt l. naturaliter. j. de vsucap. Sed oppo. quòd imò ipsum prædium dicitur esse in quasi pos. seruitutis habendi causam continuam, vel etiam libertatis absque aliquo facto hominis: vt j. quemad. seruis. amit. l. qui fundũ. in fi. Sol. & not. postquã libertas vel etiam seruitus esset acquisita fundo meo, fateor contrarium, quòd ipse fundus eam retinet sine facto meo, & si per mille annos ea non vterer, quia ipse fundus ea vtitur, conseruatur talis acquisitio, non perderetur: licet desinerem fundum possidere: vt in contrario. Sed hic loquitur in libertate nondum acquisita, sed quę veniebat acquirẽda per prę scriptionẽ, in qua requiritur possessio cum bona fide. Fundus autem nõ habet nec bonam nec malã fidẽ: vnde non dicit possidere quantũ ad hoc vt possit eã acquirere: sed est necesse, q possideaẽ per hominẽ: & homo non dicit possidere eã per se, qa nec possideri possit cũ nõ sit ius, quod per se stet, sed cohæret rei, vt §. tit. j. l. seruitutes. dicit ergo eas possidere cũ fundo: & sic eatenus quatenus fundum possidet. Ideo si desijt possidere fundũ ante cõpletam vsucapionẽ, interrũpit vsucapio, & ista est intẽtio istius §. Quod hic dicit in libertate acquirenda, videt per omnia esse in seruitute acquirenda, & etiã q non possideaẽ per se, sed cũ prædio:
2 † & sic no. q licet seruitus debeaẽ prædio, & possideaẽ per prędium si est acquisita, & habeat causam continuã: tñ põt dici deberi dño prædij, & per eũ possideri vnà cum prædio: ideo libellus nõ est ineptus, si petat eã sibi declarari eã sibi deberi: vt j. si ser. vẽ. l. ij. i prin. Vltimò est hic vna gl. fi. quę semp allegaẽ, † q q pscribit dominiũ rei alterius, dicit prioris dominij dñm occidere, sicut qui præscribit libertatẽ, occidit seruitutẽ. similis gl. est. j. de acqui. pos. l. ij. §. ex pluribus. in ij. gl. quæ incipit: vt & §. & adde quod habetur. C. de vsuca. pro emp. l. venditioni. Bar. aũt hic dicit hoc esse verũ in præscriptione longi tẽporis, quæ currit in rebus immobilibus: quia per eã nõ acquirit dire
3 ctum dominiũ quod habebat primus dñs, sed acquirit vtile, quod est diuersum ab illo, & per quod illud directũ occidit, & annihilatur, quia istud vtile ei cõtrariaẽ, & ei præfert: licet nõ sic quando vtile subalternaẽ directo, vt in eo quod habet em
4 phyteuta vel feudatarius: quia non occidit directũ. † Sed si loquimur in vsucapione triennij, quę currit in rebus mobilibus, cum cum per eam acquiraẽ directũ dominiũ, quod erat penes primũ dominũ, non occiditur: sed de primo domino in secundo transferẽ, secundum Bar. quod est subtile.

LEX XXXII.

1 EVm debere. †In seruitute oneris ferendi, qui eã debet, tenetur pariẽtẽ, vel columnam reficere suis expensis, vt possit onus sustinere. h. d. & speciale est in hac seruitute quia regulariter qs seruitutẽ debet. l. quoties. la. j. in fi. §. ti. j. niſi aliud sit actũ expsse. vt l. j. §. eo. in verbo, [altius tollendi.] vnde etiã in seruitute tigni immittẽdi, nõ teneẽ reficere. vt l. si fortẽ. §. j. j. si ser. vẽ. nam aliud est onus sustinere, qđ habet cõtinuã causam: aliud in tignũ immittere, qđ vno instãti expediẽ, & vide de hoc articulo p Bar. i l. ij. §. apud Labeonẽ. j. de aqua plu. areẽ. & no. q vsq; ad ver. quẽadmodũ, debet poni casus, secundũ Cy. q quis vẽdit vnã domũ, in qua erat colũna, quæ sustinebat onus alterius domus suæ hoc acto, q deberet perpetuò sustinere: in ipso autẽ ver. quemadmodũ, debet poni, q actum fuit, vt possim onus imponere, & deberes ppetuò sustinere: & hoc, ne ille versiculus sit superfluus, qui videt idẽ dicere.

LEX XXXIII.

1 ET qui duas areas. †Potest quis facere vt vna res sua seruiat alteri rei suæ, quando vnam tradidit, & alterã retinet, & in actu traditionis hoc agit. hoc dicit. Si verò ambas tradit, tũc distinguitur, an diuersis temporibus, & idem: an eodem instanti, & tunc secus: vt j. cõmunia prædio. l. si cum duas. & l. si quis duas. ver. duas autẽ. Si autẽ tradat partem rei, & alteram sibi retinet, an hoc facere possit, distinguitur: an tradat pro diuiso, an pro indiuiso: vt j. e. l. j. In tex. ibi: [tradẽdo.] si ergo vendit, & postea tradit non sufficit hoc egisse tempore venditionis, sed requiritur q agatur tẽpore traditionis: vt patet in l. proxi. quantum ad hoc, vt seruitus sit constituta prodest tamen hoc egisse tempore venditionis: quia si fuit postea omissum tempore traditionis, licet res transiuerit libera, potest tamen agi, vt imponatur seruitus. vt ibi.

2 ☞ *Conditio incerti quòd non concurrat cum alia speciali actione: & an hic concurrat cum actione ex empto?*

LEX XXXIIII.

1 SI binarum ædium. †Non sufficit tẽpore venditionis egisse, vt res vendita debeat seruitutẽ alteri rei vẽditoris, ad hoc vt seruitus sit cõstituta, niſi etiam tẽpore traditionis hoc agatur: prodest tamẽ, vt agi possit cõtra venditorẽ, vt imponat. h. d. Et intellige secũdùm Bar. qñ traditio fuit facta ex interuallo, secus si incõtinenti post venditionẽ. arg. eius quod not. §. l. proxi. & §. de pact. l. item quia. circa fi. In tex. ibi: [dixisse.] vi de id quod no. gl. C. de condi. ob caus. f. l. ea lege. in gl. mag. post med. In text. ibi: [vel ex vendito agere potest.] l. actione informata à pacto: vt l. iurisgentium. §. quinimò. ff. de pac. & datur ista informata, vt imponat seruitutẽ, licet nõ fuerit actum pacto, q imponat, sed fuit actũ, quòd esset inserta: & sic haberetur pro imposita. Verũ quia nõ potest operari, vt actũ fuit, operatur vt possit. vt l. si tam angusti. §. tit. j. nõ autem operaẽ, vt actum fuit: quia tũc re vera erat vẽditoris: vnde nõ poterat seruire alteri rei eiusdem vẽditoris: vt §. eo. l. si quis duas. In text. ibi: vel in tot cõcedere, id est, agere condictione incerti, vt retradatur res retinẽda, quousq; seruitus imponaẽ, nõ quo ad translationem dominij, sed quo ad simplicem traditionem facti, vt j. de condi. indeb. l. sed & si me præsente. §. cùm inter.
2 cũ ibi plenè no. & l. qui exceptionẽ. cum §. si pars. eo. tit. † Et
a videtur hic tex. cõtra Bar. in d. l. si pars. qui dicit q condictio[a] incerti non concurrit cum alia speciali actione: nam hic concurrit cũ actione ex empto: vel potest dici q non concurrit in idem; quia actio ex empto datur vt seruitus imponaẽ: istaverò condictio, vt res retradatur; & de natura istius condictionis, dic vt ibi not.

2 ☞ *Res mobilis quando cohæret rei immobili, potest esse diuersorum dominorũ pro diuiso: secus quando non cohæret: quia tunc solum pro indiuiso poßideri potest.*
3 *In seruitute tigni uel oneris, quæ habent causam subsistentem continuè: semper videtur actum, quòd ita stet, uti stat: secus in alijs.*

LEX XXXV.

1 BInas, quis ædes. †Si duæ domus vna cõtignatione transferãtur in diuersas personas per vltimã voluntatẽ, vel cõtractũ: contignatio efficitur cuiuslibet earũ, pro rata cuiusq; domus:
2 & actum videtur vt ita stet. h. d. † Sic not. ex primo dicto, q si res mobilis cohæret rei immobili, potest esse diuersorum dominorum pro diuiso, secus quãdo non cohæret, quia tunc nec esse, nec possideri potest pro diuiso, sed solùm pro indiuiso: vt l. Pomponius si ex equis. in fi. §. de rei vend. & ideo quando cohæret, si postea eximatur, efficitur cõmunis amborum pro diuiso, licet prius esset pro indiuiso: vt j. cõmu. diui. l. arbor. j. de acqui. re. do. l. pro regione. cum l. præced. & j. pro soc. l. planè. la j. Circa secũdum dictum, vide quod no. plenè Bart. in l. j. j. de ser. lega. nam quicquid sit in alijs seruitutibus, de quibus
3 dixi §. eo. l. binas. cum l. seq. † in seruitute tamen tigni, vel oneris, quæ habẽt causam subsistentem continuè, semper videtur actum, quòd ita stet, vti stat, nec distinguitur, an transferatur per vltimam voluntatem, vel contractum: secus in alijs, vt ibi not. glos. tamen hic sentit in hoc casu, quòd res mobilis non cohærens rei immobili, licet nõ possit possideri per duos pro diuiso, bene potest esse duorũ pro indiuiso, quo ad dominiũ: vt d. l. Pomponius. & sic non contradicit in hoc. Tu dic contrarium: quia nec esse, nec possideri potest: sed quando cohæret, potest esse, & etiam possideri vna cum ipsa re immobili, non per se, sed per l. cum quí ædes. j. de vsucap. & hoc quouscq; cohæret, vt dixi.

2 ☞ *Priuatio non potest esse, ubi nec habitus.*

LEX XXXVII.

1 SI ædes meæ. †Seruitus, ne luminibus officiatur, nõ potest imponi illi domui,
b qtæ officere non potest. h. d. cum seq. & [b] sic, vbi nõ po
2 test esse habitus, nec † priuatio: vt l. decem. ff. de verb. obliga.
In tex. ibi. [seruitutem imponere potest,] f. istam, ne luminibus officiat: sed alia seruitus bene potest imponi, licet non sit in conspectu, si posset peruenire vtilitas de vna ipsarum ad alteram, puta aquæductus, si in domo tua oriretur aqua, quam traherem per aquæductum ad meam, per a
a circuitum lapidis. nihil enim est, quod prohibeat, secundum Bartol. qui ponit exemplum in aquæductu Perusino.

LEX XXXIX.

1 EOs qui ius. †In pariete cõmuni nõ potest alter ex socijs facere fenestram pro acquirendo lumine niſi à socio fuerit sibi concessum. h. d. sicut nec aliquid aliud ad quod res nõ sit distinata vel acquisita, seu b
quòd non sit necessarium pro vtilitate ipsius rei, vt refectio: vt §. eo. d. l. parietem. & l. quidam. & l. si quis ædes. j. communi diui. & l. Sabinus. niſi sit tale quid, quod non alteret rem: nec aliquod nocumentum inferat vt d. l. quidam. & l. fistulam.
c

2 ☞ *Hortus, uel stabulum, seu horreum contiguus uel contiguum domui legatæ uel uenditæ quando ei cedat?*

LEX XL.

1 OLympico habitatio. †Legatarius habitationis, vel vsus tenetur hæredi præstare aditum ad aliam rem hæreditariam, ad quam partem, cui legata erat habitatio, consueuerat transiri. h. d. Idem si legata erat proprietas: vt l. testatrix. j. si seruiuen. cum tamen hæres habebit iure seruitutis: quia cum dominium rei sit legatarij, seruire debet rei hęredis. Vnde nõ potest seruire alteri rei eiusdẽ hęredis. Et hoc voluit gl. super ver. non esset. & vide per Bar. in l. j. j. de serui. leg. & quid econuerso: an hæres teneatur præstare legatario, dixi in l. binas. §. eod. la j. cum l. seq. Dicit Ang. hic se audiuisse Bar. sumentem principium istius l. pro principio sui sermonis, in conuentu cuiusdã de Spoleto qui vocabatur olympiades. Ego autem pluries audiui Bal. allegantem istam l. vna cum duabus alijs hoc modo. j. de leg. iij. l. prædijs. §. balneas. & j. communi diui. in l. arbor. §.
2 de vestibulo. de serui. vrba. prædi. olympico. † An hortus, vel stabulum, vel horreum contiguum, vel contiguus domui legatæ vel venditæ ei cedant? nam distinguitur [c], an ad illum non erat aditus, niſi per rem legatam, & cedit: aut aliunde, & tunc, aut erat emptum, vel emptus simul cum domo, & eodem prętio, & idem: aliàs secus, quod etiam aliquantulũ tangit hic gl. iij. dic plenius: vt in d. l. prædijs. & l. arbor. & facit quod no. in l. quod conclaue. j. de damn. infect. Item ibi: [legatum non est.] contra: postquàm ad ipsum erat aditus ad illam domum, vt sequitur: quia videtur tacitè legatum: vt d. §. de vestibulo. soluti. intellige, quod testator. h. d. dixit, quòd non veniret hortus, secundum Bar. & sic nec expresse, nec tacitè erat relictum.

1 §. Lucius Titius. †Dominus prædij seruientis potest facere in eo, quicquid vult, dummodo seruitutem non impediat. hoc dicit. & sic. §. eo. l. seruitutes. §. stillicidium. Nota ergo si inter domum meam, & tuam est commendaria, quæ recipit stillicidium domus meæ, & etiam tuæ: non potest in ea aliquid fieri, per quod impediatur stillicidium meum: aliàs secus.

De seruitutibus rusticorum prædiorum. *Rubrica.*

2 ☞ *Seruitutes quæ dicuntur nominatæ, & quæ innominatæ?*
3 *Maleficia quædam sunt nominata & quædam innominata, & quæ fieri non possunt sine dolo, & quæ non dicantur maleficia?*
4 *Cum agitur pro seruitutibus confessoria actione, condemnatur aduersarius ad tradendum, & patiendum agentem uti per officium iudicis mercenarium deseruiens actioni confessoriæ: sed declaratio seruitutis iure actionis.*
Quid si seruitus nondum fuit constituta?

LEX I.

1 SEruitutes rusticorum. † Not. in hoc princi. tex. cum gloss. quæ sit differentia inter ire, & ambulare? nam ire dicitur quis solus, etiam cum socio. Item ire planè, ambulare vero etiam currendo, & cãtando: & qui habet iter, habet vtrunque: sed si haberet

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 ☞ In furno meo.adde Abb.in c. Abbati ſan cti Syluiani. col.ij.de ver.ſig. & Bart.Cep. in tractatu de ſeruit. vrb.prædio.in c.cle.in tit.de furno.q.iij.

alterum,puta,ſi concederes mihi, q poſſem ire per fundū tuū,non poſſem ambulare.ſ.cū ſocio,velcurrendo ire.Tene mēti:& ſic verba inſtrumēti ſunt inſpicienda. † Item not.q ſeruitutes de quibus in principio dicuntur nominatæ,ſecundum gl.quæ ſunt nomina iuris:ſed illę de quibus in §.in prædijs.dicuntur innominatæ:quia illa ſunt nomina actus, non nomina propria.Denominātur enim illæ ſeruitutes ab ipſo actu vtendi. † Simile videmus,quædā ſunt maleficia nominata, vt furtum,& falſum,quæ ſunt nomina iuris: quædam innominata, quia denominantur ab ipſo actu,vt parcutere, vulnerare: qui actus poſſunt fieri cū dolo,& ſine dolo:& primo caſu ſunt maleficia:ſecundo nō:ſed prima nō poſſunt fieri ſine dolo, quod dic vt not.Bart.in l.j.§.j.ff.ſi quis teſt.li.eſſe di.& ad Turpil.l.j. vbi Cy.hoc infert ad quædam alia. † Vltimò not.in ſi.quòd cum agitur pro ſeruitutibus confeſſoria actione, condemnatur aduerſarius ad tradendum,& patiendum agentem vti,per officium iudicis mercenarium deſeruiens actioni confeſſorię. Declaratio autem ſeruitutis dicitur iure actionis:vt ff.ſi ſer. vē di.l.ſicuti.§.ſi quæratur.ſicut in actione reali:vt ff.de rei vend. l.ex diuerſo.§.j.& in peti.hær.l.licet minimam.ff.de peti. hære. & hæc vera,quando ſeruitus ſemel fuit cōſtituta:ſed ſi fuiſſet promiſſa,& nondum conſtituta:tunc ad tradendū agere iure actionis,ſicut in re vendita,& nō tradita,ne officiū iudicis cogeretur de nō impediendo agentē vti:vt l.areā.ff.ſi ſerui.vend.

2 ☞ *Habens aquam in fundo ſuo poteſt concedere aquæductum,uel hauſtum diuerſis perſonis eodem tempore,uel diuerſo,ſi aqua ſufficit.*

LEX II.

1 RVſticorum prædiorum. † Not.ſecundum intellectum glo. q poteſt fieri pactum cōtra id, quod habetur in l.ſi.C.eo.vbi dicitur,q fauore culturæ nō poteſt vnus ruſticus impedire ventum tranſire ad prædium alterius:& tamen poteſt fieri contrarium expreſſo facto,vt hic: licet videatur contra vtilitatem publicā: & iſta eſt ratio dubitandi. † Itē not. quòd qui habet aquam in fundo ſuo, poteſt concedere aquæ ductū vel hauſtum diuerſis perſonis,eodem tempore,vel diuerſo:& hoc eſt verū,ſi aqua ſufficit:aliàs poſtęā conceſsiſſet vni,non poſſet cōcedere alteri,in illius pręiudiciū:quod dic vt l.Lucius.ff.de aqua quotidiana & eſtiua.& fuit de facto Bononiæ in aqua cōceſſa quibuſdam religioſis.adde ff. eo.l.ex meo.

2 ☞ *Vitiato expreſſo,quòd vitietur tacitum.& num.3.*
Conceſsio hauſtus aquæ continet in ſe ſeruitutem,ſeu conceſsionē itineris, & quòd nō ualeat conceſsio aquæductus ex flumine publico,cum pertineat ad principem.
3 *Si non ualet pupillaris expreſſa facta a matre,an contineatur tacita uulgaris?*

LEX III.

1 ITem ſic poſſunt. §. Qui habet. † Not.ex hoc §.tria.Primò q concesſo vno cenſetur cōceſſum illud ſine quo illud conceſſum eſſe non poteſt. Not.ſecundò,q vno conceſſo,cenſetur cōceſſum illud, ſine quo illud conceſſum eſſet inutile:quamuis ſine illo bene poſſet ſtare cōceſſum.facit.l.quāuis.ff.de fideicō. † No.tertiò,ad quod ſemper allegatur in ſi.quòd vitiato expreſſo,vitiatur & tacitū nec poteſt quis concedere ſeruitutem hauſtus, vel aquæductus ex flumine publico,quia aqua nō pertinet ad ſe, ſed ad principē.
3 † Et ſi concedit iſta conceſsio non continet in ſe ſeruitutem itineris per fundum ſuum ad flumen publicum: licet ſi aqua eſſet ſua,bene comprehenderet hanc cōceſsionem. Ideo inducitur iſte tex.ſi non valet pullaris expreſſa facta à matre,an cōtineatur tacita vulgaris:quod dic, vt in materia vulgari, vt habetur in l.verbis ciuilibus.de vulga.& pupilla.Et de iſto articulo, an vitiato expreſſo vitiatur tacitum:Cynus in authent.ingreſſi.C. de ſacroſanct.eccle. & adde quod nota.in l. mater.C. de rei vendi.circa medium gloſſ.magnæ.

2 ☞ *Si concedis mihi,ut poſſim tranſire per domum tuam ad domum meam:cum tamē domus mea non indigeat hoc tranſitu,an iſta ſit ſeruitus?*
3 *Si acquiro hoc ius,ut omnes uicini teneantur coquere panem in furno uel molere in molendino meo,an iſta ſit ſeruitus prædialis?*

LEX IIII.

1 PEcoris paſcendi. † In illa dicitur ſeruitus prædialis quæ principaliter conceditur propter vtilitatem prædij dominantis,ex quo plura ſequuntur. Primò quòd tranſit ad quencunque,ad quē tranſit prædium titulo vniuerſali: ſed ſingulari,non:niſi ſit contrarium actū expreſsè, quo caſu adhuc dicitur ſeruitus prædialis, & tranſit mero iure, & obſtat exceptio.Secundò,ſequitur,quòd poteſt vendicari per confeſſoriam,quæ eſt actio realis:& competit contra quemlibet turbantem. Tertiò ſequitur,quòd non poteſt concedi, niſi ei qui habet prædium vicinum. Quartò ſequitur, quòd non conceditur,niſi ſecundum exigentiam prædij:ſi verò concernit vtilitatem perſonæ,potius quàm prædij non dicitur ſeruitus prædialis,ſed quoddam ius perſonale, quod habet ſimilitudinem cum vſufructu vel vſu.hoc dicit vſque ad l. qui in ſella. & vide pro declaratone iſtorum tex.qualiter cognoſcatur,an ſit ſeruitus prædialis,quod not. Bartol. in l. ſi ſub vna.ff.de verborum obliga.& in Spec.in titu.de empt.& vend.§.j.ver.ſed pone.P. cauit vicino.Item de quæſtionibus hic poſitis in glo.ij.magna tetigi in l.pomum.ff.de ſerui.& aliam glo. ſimilem habes ff. de vſufru.l.ſi quis binas.& de hoc no.per Bart.in l.mela.§.fi.ff. de aſſimen.& cib.lega. † Item dicit Angel.per hanc l. ergo.in §. j.quòd ſi concedis mihi,vt poſsim trāſire per domum tuam ad domū meam,quòd iſta non erit ſeruitus,quia domus mea non indiget hoc tranſitu:& quia potius eſſet ſeruitus ruſtica,quàm vrbana:ergo miror de hoc,quia imò erit ſeruitus vrbana,ſi nō poteram aliter inhabitare domum,per ea quæ habentur ff.tit. j.l.ſi.in princip.vbi glo.dicit,quòd eſſet ſeruitus, ſi dominium rei fuiſſet legatum. † Item dicit Pe.& Cy. in l. ſi.C. de condi. inſer.quòd ſi acquiro hoc ius,vt omnes vicini teneant coquere panem in furno,[a] vel molere in molendino, quòd iſta non eſt ſeruitus prædialis:quia furnus,& molendinum non indigent hoc:certè imò indigent,ex quo in alio non cōſiſtit vtilitas eorum.vt l.pecoris paſcendi.& ideo alia ratione non eſt ſeruitus prædialis,quia non debetur à re rei:ſed à perſonis debęt rei:vt not.ff.de ſerui.l.j.& adde quod no.in l.caſus.ff.de annu. lega.

3 a

2 ☞ *Statutum ſi dicat quòd occupantes plateam cum corio beſtiæ groſſæ ſoluant tantum de gabella:& aliqui tenet corium in manu ad uendendum quòd tanquam occupans teneatur ſoluere.*
Occupans locum dicitur,qui tenet haſtam in manibus.

LEX VII.

1 VIſella aut. † No.quòd habens ſeruitutem itineris,poteſt ire non ſolum pedes,ſed etiam eques,& etiam facere ſe portari in lectica,per duos equos, non tamen poteſt ducere iumentum oneratum ante ſe,vel poſt ſe,nec ducere plauſtrū: ſed qui habet actum,poteſt omnia prædicta,ſed non poteſt trahere lapidem cum animalibus, vel equis,aut tigna per terram, quia magis deſtruit viam: nec portare haſtā erectam ſed habet ſeruitutem viæ,poteſt omnia prædicta. † Et per iſtum text.dum loquitur de haſta erecta conſuluit Bartol.quòd ſi ſtatutum dicat, quòd occupantes plateam cum corio beſtiæ groſſæ ſoluāt tantum de gabella,& aliquis tenet corium in manu ad vendēdum,quòd tanquam occupans plateam teneatur ſoluere,ſicut hic videtur occupare locum,qui tenet haſtam in manibus.

1 §. In ruſticis autem. † De materia iſtius §.cum gl.vide per Bart. in l.prius. §.fina.infrà de aqua plu. arcenda.an medium prædium, quod non ſeruit,impediat ſeruitutem conſtitui.

2 ☞ *In his quæ ſunt communia pluribus ut ſingulis, requiritur, quòd conſenſus eorum adhibeatur collegialiter, ſed poteſt ſeparatim adhiberi: & quando hoc fallit?*
3 *Sed quando ſunt communia,ut uniuerſis,debet adhiberi collegialiter,& ſimul.*
4 *Duo poſſunt facere compromiſſum in aliquem diuerſis diebus.*
Quid in pluribus patronis unius eccleſiæ in præſentatione alicuius?
5 *Licet in his quæ ſunt communia pluribus,ut collegiatis, ſufficiat maior pars præſentium,dummodo ſint præſentes duæ partes: in his tamen quæ ſunt communia pluribus & ſingulis,requiritur conſenſus omnium nomine,ut omnium:& quando conueniuntur,debet quilibet citari. & num.6.*

Regula

6 *Regula quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari, quando habeat locum?*
7 *Quando aliquid eſt commune pluribus, ut pluribus non collegiatis,ut in commiſsione uel arbitrio conceſſo pluribus,ſufficit maior pars omnium,non maior pars præſentium:etiam ſi duæ partes conueniſſent. & nume.4.*
8 *In his quæ geruntur à pluribus diuerſis tēporibus proprio noīe,primus cōſenſus trahitur ad ultimum,ſecus in his quæ alieno noīe:quia tunc ultimū traheretur ad primū.*
9 *Per ultimam conceſsionem confirmantur præcedentes.*
10 *Quando requiritur conſenſus alicuius in actu,propter præiudicium quod illi infertur,poteſt præſtari ante actū uel poſt ex interuallo: ſed ſi requireretur ad authorizandum actum deberet præſtari conſenſus tempore contractus, ſicut authoritas.*
11 *Electio ſi eſt facta aliquo ex collegiatis contempto, & ſic non citato: ille ſolus poteſt electionem facere infirmari: uel approbare etiam inuitis præcedentibus.*

LEX XII.

1 PEr fundum qui. † In his quæ ſunt communia pluribus, vt ſingulis,requiritur conſenſus omnium,ſi poteſt ſeparatim adhiberi, & primus conſenſus ad vltimū trahitur, vt tunc videatur actus perfici.h.d.iſta ſolennis.l.quæ ſemper allegatur,& gloſſatur,& declaratur per l.ſi.ff.cōia prædio.vt per Inn. in pluribus
2 locis. † In tex.ibi:[poteſt ſeparatim cedi.]propter hoc primū dictum allegatur iſta lex,q in his quę ſunt cōia pluribus,vt ſingulis, non requirit q conſenſus eorum adhibeatur collegialiter,ſed poteſt ſeparatim adhiberi. Fallit in caſu.l.iuriſgen.§.ff. ff.de pact.aliàs eſt l.& ſuum hæredē.§.fi. per rationē, quam ibi
3 dixi hīc mane:quia legebam in duobus locis. † qñ autem ſunt cōia pluribus locis,vt vniuerſis:debet adhiberi collegialiter,& ſimul.aliter non valet:vt not. glo.in c.j.de rebus eccle.nō alie.
4 lib.vj. Et ex hoc tex.dicit Inn.extra de elect.c.reſcriptum. † q poſſum facere cōpromiſſum in aliquē diuerſis diebus,puta,ego hodie,& tu cras cōpromittes de quæſtione, quam ſimul habemus. Et ſimiliter ſi ſunt plures patroni vnius eccleſiæ, qui poſſunt preſentare iſtud ius pertinet ad eos ſingulos,& ſic poſſunt preſentare eandē perſonam diuerſis diebus:hīcvero in actibus qui cōcernunt ſolum eorum præiudiciū. Sed ſi præiudiciū aliorum, puta, ſi cauſa eſt cōmiſſa pluribus,ſed non tanquā collegiatis, tunc debēt ſimul cōgregari ad actum expediendū: quia hoc eſt cōmune pluribus,nō vt ſingulis,nec vt collegiatis,ſed vt pluribus.Sed quando ſunt ſimul,alter alterum poſſet trahe-
5 re in ſuam ſniam fortè meliorem:vt ff.de arbi.l.ſi in tres. † In tex.ibi,[q ſi omnes.] allegatur iſte tex. q licet in his quæ ſunt cōmunia pluribus vt collegiatis,ſufficiat maior pars præſentiū dummodo ſint præſentes duæ partes:vt l.nulli. cum l.ſeq.ff.qđ cuiuſcq vniuer.nomine.& l.quod maior.ff. ad munici.in his tñ, quæ ſunt communia pluribus vt ſingulis,requiritur conſenſus omnium nomine,vt omnium.i.neceſſariè diſcrepantiū, non vt
6 ſingulorum: † & locum habet regula,quod omnes tangit,debet ab omnibus approbari:vt in c.cum omnes.extra de conſti. & ex hoc ſequitur,quòd ſi aliud agitur contra eos,debet quilibet eorum ſingulariter citari:licet quando ageretur contra vniuerſitatem,ſufficiat citari eorum ſyndicum, iuxta notata in l. non poteſt videri.ff. de re iudi.& in c.humili.extra de maio.& obed.& per Inno.in dicto ca. cum omnes.facit l.in conceden-
7 do.& l.in via.ff.de aqua plu.arcend. † Sed quando aliquid eſt commune pluribus,vt pluribus, non vt collegiatis: vt in commiſsione,vel arbitrio conceſſo pluribus, ſufficit maior pars omnium,nec ſufficeret maior pars præſentiū, etiam ſi duæ partes conueniſſent:& ita ſeruatur de facto,ad quod.ff.de pactis.l. reſcriptum. in prin.& ſi ſunt plures anciani,non dicunt facere collegiū propriè loquēdo:ſed ſunt plures:vt plures ideo in actibus expediendis per eos,ſufficit maior pars eorum,ſeu omniū: & vide quod not. per Modernos in cap. prudentiam. extra de offic.delega.ſcilicet Anto. de Butr. qui multum bene expedit
8 iſtum articulum. † In text.ibi: [ſuperiores omnes confirmabuntur.] quia videbitur tunc actus perfectus. Facit quod not.Barto. in l.ſi teſtamentum, in fi.ff. de teſta.& ex hoc not.& ad hoc allegatur iſte tex. quòd in his quę geruntur à pluribus, diuerſis tēporibus,proprio nomine,primus conſenſus trahitur ad vltimum:ſecus in his quę alieno nomine, quia tūc econuerſo vltimum traheretur ad primū: quia ratihabitio trahit retro,
9 & mandato comparatur:vt l.fi.C.ad Maced. † Not.etiam ex hoc,q per vltimam conceſsionē confirmant præcendentes,& dicit Inn.in c.cum cōſuetudinis.extra de conſue.q hoc eſt ideo quia præcedentes nō erant nullæ, ſed pendebāt:licet enim per eas non eſſet cōceſſum ius reale, ne fieret præiudicium ſocio: tamē ſaltem ex eis oriebaē obligatio perſonalis,per quā phibebāt venire cōtra factū propriū,in fi.Si aūt actus præcedētes eſſent funditus nulli:tūc per vltimū nō cōfirmarētur,ſm eūdē.
10 † Item allegaē iſte tex.etiam q qñ requiritur cōſenſus alicuius in actu propter præiudiciū,quod illi inferr,poteſt præſtari ante actū,vel poſt,ex interuallo. ſed ſi requireē ad authorizandū actū, nō propter præiudiciū eius: vt ſi diceret ſtatutū, q mulier nō poſsit cōtrahere ſine cōſenſu cōiunctorū deberet præſtari cōſenſus tēpore cōtractus,ſicut authoritas: vt inſtit. de aut.tut.§.tutor.& per Inno.in c.cū conſuetudinis.extra de
11 cōſue.& per Bal.in l.j.C.qui admit.ad bon.poſ.† Dicit etiam Inn.per iſtū tex.in c.q ſicut.extra de elec.q ſi electio eſt facta aliquo ex collegiatis contēpto,i.nō citato,licet à minori parte duarū partiū præſentiū:& ſic ille pōt proſequi ſuū contēptū, & facere electionē infirmari,ſi tñ nō vult,ꝓſequi, ſed vult approbare,pōt hoc facere inuitis electoribus,qui nō poſſunt cōtradicere,nec cōtra factū ſuum venire,vt hic in fi. Nā & hic & iſte vltim⁹ pōt approbare inuitis p̄cedētib⁹,& allegat c. inter canonicos.e.tit. In fi.tex.ibi: [veterani vti ceſſo iure nō poſſe.]quia ius erat acquiſitū ei,cui facta erat cōceſsio, ſaltē cōtra cōcedentē:licet nō in re:ſecus ſi non erat acquiſitū: vt ff.de op. leg.l.ſi tibi.§.vnus.& oīno vide quod no.Bar.& no. quia hoc quod hic dicitur,eſt verū,nō ſolùm qñ qs cōcedit ſuper eo,qđ pertinet ad ſe,tanquā ad priuatū:licet cōceſsio nō poſsit ſortiri effectū iuris realis,niſi interuenientibus cōſenſibus aliorū, vt hic patet:ſed & ſi ſuper eo quod pertinet ad rēpub. quātum ad perſonā,vt non poſsit venire contra:licet cōceſsio non teneat:vt ff.commu.præd.l.venditor.in prin.& l.ij.cū no.in glo. & hoc ſi promiſit factū perſonę ſuę,puta non impedire me vti iure pub.ſed ſi ipſe ſe retulit ad pub.ius:tūc quia de illo nō potuit diſponere:& ſic quia ipſo iure non valuit diſpoſitio, ipſe idem poſſet venire contra:vt no.ff.de pact.l.iuris gen.§.ſi paciſcar.in gl.quę incipit,ſit enim nūtiatio.quod dic,vt ibi dixi.

LEX XIII.

1 INter actum &. † Facit iſta l.cū ſimilibus ſm Ange.ad conceſsiones quæ quotidie fiunt ſtipendijs,ſeu ſodalibus,vt poſsint trāſire per territorium,vel datur eis paſſus,vel tranſitus,vtrum potuerunt ſecū ducere prædam,quā habent.nā ſi videtur cōceſſum iter,non poterūt:ſi verò actus,poterūt.Et iſtā ſecūdā partem videtur ipſe tenere:certè tamen poſſunt ferre haſtas erectas,quia videtur potius cōceſſa via:vt ff.eo.l.qui ſella. Breuiter iſta cōceſsio debet intelligi,& interpretari ſecūdùm qualitatem perſonarū,quibus fit,arg.l.plenū.§.equitij. ff.de vſu. & l.cum filio.ff. de leg.iij.non enim eſt iſta ſeruitus prędialis,ſed conceſsio perſonalis. Vnde ſi tēpore conceſsionis habebunt ſecum prædā,videtur q eam ducere poſsint:ſed ſi eam acquirunt de nouo,videtur ſecus:quia concedentes nō fuiſſent fortè cōceſſuri cū iniuria alterius, & ne cōceſsio tribuat materiā iniuriandi.arg.l.cōuenire.ff.de pact.do.& no.hic in ver. armē ta.quia in l.j.& in l.qui ſella.ff.e.bene dicitur q qui habet actū poteſt ducere iumenta,vt boues,& aſinos:hic dicitur q etiam armenta,vt equos,& equis oneratis. Vel per modum viæ.

2 ☞ *Mercator pannorum tenens apothecam aliam,ad penſionem, ſi legat alicui ſuam apothecam,uidetur legare pannos,ſeu illud ius quod habet.*
3 *Conducens uineam ad colendū,à quodam habēte ſolū,ad certam partem fructuum,ſi fecit contractū perpetuum,quòd ſi plantauerit ibi ficus,uel arbores, teneatur dare partem fructuum illarum arborum,an intelligatur tanta parte,ſicut aute.*

LEX XIIII.

1 CErto generi † Seruitus acquiſita vineæ cenſetur acquiſita ſolo vineato, nō vitibus tātùm:& ideo ſublatis vitibus adhuc remanet in ſolo.h.d. Et no.de hoc verbo:[vinea.]quia poteſt ſumi pro ſolo vineato,& etiam pro vitibus tantùm,vt colligitur hic dū dicit ſublatis vineis,quod exponitur,id eſt,vitibus,vt in gloſ. & quædam ſunt,quæ conueniunt ſolo,vt iter,& actus:tūc ſumitur primo modo:quædā quæ vitibus tantùm,puta vt poſſit tollere pedimenta ex fundo vicini pro palis vineæ: vt ff.eo. velut.ante finem.& tunc ſumeretur ſecundo modo: & ideo ſublatis vitibus,non remanet ſeruitus, quia deficit neceſsitas propter quam acquiſita eſt. In textu ibi: [& ita pone con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentum pro continente.] & econtra dicas quòd hoc tũc debet fieri, quando verba non possent aliter effectum sortiri, secun-
1 dum † Ang. & ideo si mercator pannorum tenens apothecam
2 alienam ad pensionem, & legat alicui suam aporhecam: videt de pannis in ea cõtentis sentire, non de loco qui non pertinet ad se. l. cum pater. §. mense. ſ. aliàs minimè. ff. de lega. ij. econtra, si dominus loci allegat hoc modo, censetur sensisse de loco tantum l. cum tabernam. ff. de pign. & ff. de fundo instr. l. tabernę. nam pro vtroque potest sumi hoc verbum scilicet pro contento, & pro continente: vt si ad testatorem spectaret locus, & etiã mercantia, censeretur sensisse de vtroque: quia in legatis, & vltimis voluntatibus larga fit interpretatio, quatenus verba patiuntur. l. in testamentis. de re iudic. secundum eundem. † In
3 glo. ibi, [& proficiunt.] not. istam glo. ad q. quotidianã pro rusticis, qui recipiunt vineam ad colendum à quodam habẽte solum, & promittunt dare certam partem fructuum, & faciunt contractum perpetuũ, ꝙ si plantauit ibi ficus, vel nuces, teneatur dare partem fructuum illarum arborum: quia intelligitur vinęæ: id est, soli vineati. Sed isti fructus percipiuntur ex solo vineato, sine quo arbores nõ possent fructũ percipere: & quod iuris est de principali, idem debet esse de augmento, & de accessorio: vt ll. hic allegatis. Vnde si sumeretur vinea pro fructibus, omnes arbores pertinent ad dominum soli, in quo rusticus nullum ius habet: sed solùm in superficie. Ideo nõ debet habere tres partes istorum fructuum: quia sicut promisit quartam partẽ fructuũ dare, ita & pro se retinuit tres partes eorundem: & conuentio non extenderet ad aliud: & sic arbores remanerent domino soli, cui cedunt: & adde quod not. in simili per gl. in l. obligatum. §. placet. ſ. de actio. & oblig.

2 ☞ *Latitudo itineris vel actus quanta esse debeat.*

1 §. Si totus. †Vsꝙ in fi. l. determinat duos passus. Vnus est, si cõcessisti seruitutem itineris in fundo tuo, & ego incepi ire per vnam partem, & tu vis ædificare in alterapartẽ: ego volo te ꝓhibere, dicens, ꝙ mihi licet per totum ire, & per illam partẽ: vnde nolo, ꝙ aliquid facias per quod impediar: an possim te prohibere: & hic distinguitur, aut à principio fuit dictum, ꝙ possim ire per quamlibet partem fundi, & tunc videtur actum, ꝙ ire possim, nec per vnam partem, nec per alteram, sed prout mihi placebit, & ꝙ possim variare: vt ff. quemadmo. ser. amitta. l. non satis. ante fi. versi. cæterum. quod est notandum. Et ideo tunc possum te prohibere. & not. ꝙ illa concessio poterat intelligi alio modo, ꝙ possim ire per quamlibet partem, id est, eligere per quamlibet partem fundi, sed ea electa non possem variare. & tamen ille tex. videtur velle contrarium, ꝙ intelligitur vt possim ire, & etiam variare, & ita intelligitur principium istius §. Aut fuit constituta simpliciter, & tũc à principio totus fundus seruit: quia seruitus est tota in toto, & tota in qualibet parte totius: tñ tũc debeo eligere, & electione facta non possum variare: quia cæteræ partes remanent liberæ: & ideo non possem te prohibere, vt hic, in versi. at si. & debeo eligere locũ minus tibi nociuum: vt §. de serui. si cui simplici. de quo si dubitetur, debẽt assumi arbitri. i. communes amici, qui debeant hoc dirimere: vt hic & in fi. ff. circa fi. istius l. Aut ab ipso principio fuit expressa certa pars fundi, & tũc alię partes ab ipso principio sunt liberæ & non cadit hic electio: quia non possum ire nisi per illã: vt in §. si locus. & per illũ locum designatũ possum ire, secundũ quod placet: per aliũ non: quia potest cõstitui ad certã partem fundi. vt l. ad certam. §. de serui. non sic ad incertã pro indiuiso: vt l. ij. c. tit. & adde qđ no.
2 glo. in d. §. certũ. †Secundus articulus est quanta sit latitudo itineris, vel actus: & breuiter, si fuit expressa à partibus, illi stat: si non fuit expressa, quantum ad iter, vel actũ, nõ reperitur expressa à iure, ideo recurritur ad arbitriũ boni viri: sed in via, reperitur expressa: vt §. eo. l. viæ. vnde tunc nõ recurritur ad arbitrium boni viri. sed ad determinationẽ l. quod no. quia istud est generale, vt non recurrat ad arbitriũ, nisi in defectũ: vnde si datur arbitriũ potestati in maleficijs, videt datum in libellis, in quibus non reperit expressa pœna per statuta, nõ in illis in quibus reperitur expressa. ar. hic, & adde quod no. Bar. in l. filius. ff. de do. tales enim habentes arbitrium non debent eo vti præter vel contra determinationem expressam l. vel statuti. facit quod no. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. iij.

LEX XIIII.

1 PEr quem. †Non potest quis concedere seruitutem in præiudicium alterius, cui prius concesserat. h. d. quia sicut non poterat reuocare primam cõcessionem directò: vt §. eo. l. per fundũ. in fi. ita. nec per indirectum. arg. in c. cum quid vna. de reg. iur. in vj. nisi non impediretur vsus primæ concessionis, posset alteri concedere: vt ff. eo. l. ij. §. aquæductus.

LEX XV.

1 QVintus. †Qui habet seruitutẽ, potest in fundo seruiente aliquid facere, sine quo seruitute vti non potest, dummodo non noceat domino. h. d. & per vltimum limitatur l. seruitutes. §. si domo. §. tit. j. & l. si inter. §. tit. ij. adde §. eo. l. si mihi. §. j.

2 ☞ *Quando censeatur quis in quasi possessione seruitutis per actum semel gestum: & quando requiratur usus xxx. dierum.*

Interdictum de itinere actuq; priuato competit alicui, postquàm per xxx. dies in anno fuerit per fundum alienum, quod ſ. actum sit confessoria, vel negatoria, & fuerit pronuntiatum.

3 *Quòd unus iudex ordinarius possit inter subditos suos consentientes reddere ius in territorio alterius iudicis, nisi ille prohibeat.*

4 *Venator quòd non teneatur restituere uenationem: licet prohibente domino uenatus fuerit.*

LEX XVI.

1 DIuus. †No. hic à contrario sensu: quia si dominus non prohibet, quis potest ire, & transire per fundum alienum iure cuiusdam facultatis à iure gentium concessæ, dummodo non noceat fundo, & propter hoc licet quis pluries fuerit, nõ censet iuisse iure seruitutis nisi fuerit per xxx. dies in anno: & semper potest prohiberi, ne vadat. post ꝙ verò fuerit per xxx. dies censet esse in quasi possessione seruitutis eũdi, in qua est defendẽdus per titulũ de itinere, actuq; priuato, quouisq; actũ fuerit cõfessoria, vel negatoria: & pronuntiatum fuerit seruitutẽ nõ deberi, vt in titulo de
2 itinere actuq; priua. † Sed in his quæ iure facultatis nõ solent cõpetere, sufficit semel aliquid fuisse gestũ sciẽte, & patiẽte domino, vt starim dicat esse in quasi possessione seruitutis: vt l. j. §. hoc interdicto. §. de aqua quo. & æsti. & vide quod prædicta notat in c. cum ecclesia. extra de cau. pos. & ꝓprie. † Facit etiã iste tex. ꝙ vnus iudex ordinarius possit inter suos subditos cõsentiẽtes reddere ius in territorio alterius iudicis, nisi ille prohibeat: & tunc non poterit, nisi in casu clemen. j. de foro competenti. De quæstione autem, quam format hic glo. dic vt l. iij. de acquiren. rerum domi. ibi etiam Dy. tenet opi. glo. † ꝙ non
4 teneatur venetor restituere venationem, licet prohibente domino venatus fuerit: quia solus ingressus est prohibitus.

2 ☞ *Si aliquis prius occupasset aquam in flumine pub. faciendo ibi molendinum: non potest alius aquam extrahere cum illius iniuria.*

LEX XVII.

1 IMperatores. aliàs, Aquam †Nota hic ꝙ de flumine peculio non nauigabili: quilibet potest extrahere aquam ad irriganda prædia sua, sine licentia superioris: non sic, si flumẽ est nauigabile, vel ad aliquod ministerium publicũ deputatũ, puta, ad molendina cõis, vel valcheriã, & ꝓpter hoc impediret publicus vsus: tũc em requireret superioris authoritas: vt l. quominus. de flum. † Itẽ si
2 aliquis prius occupasset aquã, faciendo ibi molendinũ, nõ potest alius extrahere aquã cum iniuria illius: vt in fi. istius legis.

2 ☞ *Per usum partis retinetur totum.*

LEX XVIII.

1 NAta est. †No. quòd hic ad pluralitatem fundorum seruientium, non resultat pluralitas seruitutum: quia si acquiro seruitutẽ itineris ad fundũ meũ, per plura prędia vicinorũ inuicẽ contigua, per quæ facio vnum transitum, nõ est nisi vnica seruitus. Non sic ad pluralitatem fundorũ dominantiũ: quia sunt plures seruitutes, si vnus fundus seruiat pluribus: vt §. tit. j. §. ędes.
2 in prin. † Item not. ꝙ per vsum partis retinetur totum. facit l. his qui vsum. §. qui. mod. vsusfruct. amit. vnde si debeo quolibet anno soluere x. & soluo v. videtur ꝙ remaneat ius in x. de hoc tamen dic, vt ibi. & in c. cum olim. extra de censibus.

Alienatio

2 ☞ *Alienatio rei si est prohibita sine certa solẽnitate, cẽsetur & prohibitus cõtractus.*

3 *Omnes domini unius fundi possunt simul stipulari: licet nullus eorum possit solus seruitutem imponere.*

Stipulatio seruitutis non redditur inutilis: licet stipulator ante ipsam impositam decesserit pluribus hæredibus relictis.

LEX XIX.

1 SI vnus. †Not. hîc quòd si vnus ex pluribus dominis habentibus fundum communem pro indiuiso, non potest illi fundo seruitutem imponere: vt patet. §. eod. l. per fundum. & l. ij. §. de seruit. ita non potest stipulari seruitutem: & sic prohibito effectu seu subsequenti, censetur prohibitum antecedens, per quod ad illud
2 peruenit. † & ideo si prohibita est alienatio rei sine certa solennitate, censetur etiam prohibitus contractus: & sic ex eo resultabit obli. vel actio. licet hoc non dicat: cum alienatio consistat in transl atione dominij, & probantur in l. ad resoluendam. C. de prædijs minorum. † Item not. in ver. [sed si omnes domini.] quòd omnes domini simul possunt stipulari, licet nullus
3 eorum solus possit seruitutem imponere. Vltimò not. quòd stipulatio non redditur inutilis, licet stipulator seruitutis ante ipsam impositam decesit pluribus hæredibus relictis: & sic incipit resultare difficultas: quia si omnes consentiant, non potuit imponi, vel acquiri: sed hæc difficultas non vitiat obligationem, & hoc dicitur. vt l. ij. §. ex his. ff. de verbo. obliga.

2 ☞ *Paria sunt à principio unum tantũ acquirere: vel acquirere duo, & perdere unũ.*

Paria sunt à principio limitata disponere: vel ex postfacto disposita limitare.

3 *Quòd possum habere seruitutem prædialem in fundo in quo habeo usumfructum.*

LEX XX.

1 SI mihi. † Qui habet duo iura, licet remittat vnum, non videtur aliud remisisse: sed perinde est
2 ac si tantum à principio acquisiuisset. h. d. † Et not. hoc vltimum, quia paria sunt à principio vnum tantum acquirere, vel acquirere duo, & perdere vnũ: nam & paria sunt à principio limitata disponere, vel ex postfacto dispositа limitare. vt l. Lucius. §. quæ habebat. ff. ad Treb. & in primo dicto dic vt §. e.
3 l. si domus. † In text. ibi, [& vti frui.] & sic not. ꝙ possum habere seruitutem prædialem in fundo, in quo habeo vsumfr. & sic non extinguitur seruitus, si non acquiro proprietatẽ, sed solum vsumfruc. vt §. tit. j. l. si quis ædes. in fi. In tex. ibi: [& in eo ædificare.] intelligo, non propter seruitutem aquæductus duntaxat, sed etiam ex alia causa: & sic erunt duæ seruitutes, sed hoc esset potius commoditas seruitutis aquæductus, & ad remissionem ipsius, censeretur remissa ipsa seruitus. per id quod nota. in l. si domus. suprà titulo primo, in gloss.

1 §. Seruitus. †No. per læsionem contingentem vniuersaliter in fundo seruiente per vsum fundi seruientis, sine aliqua culpa vel facto eius cui debetur seruitus, non tenetur ad interesse: secus si eius facto vel culpa: vt §. titu. j. l. si fistulæ. cum ibi not. Et intelligo, facto seu opere non necessario ad vsum seruitutis: aliàs secus, vt patet hîc in riuo, qui fit opere manufacto: sed quia est necessarius ad vsum seruitutis, non tenetur ex damno contingente propter riuum.

1 §. Si fundo. † Si seruitus non extinguitur, si dominus prædij dominantis efficiatur dominus prædij, nõ principaliter seruientis: licet seruiat in cõsequentiã. h. d. In tex. ibi: [confinij fons.] s. in prædio tuo, ad quem acquisiui seruitutem aquam ducẽdi: & iste fundus tuus principaliter seruiebat. Item acquisiui seruitutem in fundo Seiano medio, per quem aquam ducebam: & iste seruiebat accessoriè. Vnde non extinguitur seruitus, si acquiro dominiũ illius, & non tui fundi, & vtilitas est: quia si illum eundem fundum postea alteriẽdam, transibit cum eadem seruitute, etiam si aliter non fit dictum: vt ff. eod. l. via. §. si fundus. secus si fuisset extincta: vt §. titu. j. l. si quis ædes. versi. & si rursus. & adde ff. eo. l. tua prædia. & si acquisiuisset dominium fundi tui principaliter seruientis, extincta esset seruitus in vtroque per eundem. l. si quis ædes.

1 §. Hauriendi. † Intelligo istum versic. quando hęc seruitus haustus fuit acquisita per habentem fundum vicinum, & pro vtilitate ipsius prædij, vt si dicatur seruitus prædialis: aliàs esset seruitus personalis: vt notatur suprà de seruit. l. vt pomum.

LEX XXI.

1 SI mihi. † Licet in seruitute simpliciter concessa, quęlibet particula fundi dicatur seruire de iure, tamen de facto & de æquitate non debet quis vti, nisi per loca minus nociua: & illa dicuntur tantùm seruire de facto. hoc dicit cum l. sequen. dic vt §. eodem, l. certo generi. §. j. & l. si cui. §. de seruit.

2 ☞ *Iura realia transeunt ad quemcunque transit res cui cohæret.*

3 *Petens fundum, an etiam uideatur petere seruitutem sibi debitam?*

LEX XXIII.

1 VIa. †Not. in prin. ꝙ licet sit præfinita latitudo viæ à iure cõmuni, partes tamẽ possunt per pactũ facere eam latiorẽ, vel strictiorẽ, remanente seruitute viæ, vt prius, dum tamen remaneat tanta latitudo, ꝙ effectus talis
2 seruitutis possit sequi. † Item no. in §. si fundus. ꝙ iura realia transeunt ad quẽcunq; transit res cui cohæret, & ad hoc allegatur l. conuenerit. §. si fundus. de pign. act. † Sed an ille qui
3 petit fundum videatur petere etiam seruitutem sibi debitam? vide per gl. & Bar. ff. de verb. sig. l. rei appellatione.

2 ☞ *In contractibus vel quasi non uidetur actum quòd una res seruiat alteri, nisi dicatur expressè.*

In diuisione nõ uenit aditus seu transitus per partẽ alterius, nisi expressè hoc agatur.

1 §. Quæcunque. †Seruitus quo ad prædium dominans est tota in toto, & tota in qualibet parte totius: ideo ad quencunq; transit pars fundi, trãsit etiam tota seruitus, siue per alienationẽ, siue per diuisionẽ. Itẽ facta diuisione non videtur actũ, vt alter pro parte alterius ire possit, nisi fuerit dictum expressè: licet ante hanc diuisionem
2 quilibet, & per totum fundum ire possit. h. d. † No. diligẽter fi. istius §. ꝙ in contractibus vel quasi non videtur actũ ꝙ vna res seruiat alteri, nisi dicatur expressè, ꝙ si habebamus fundũ cõmunem, quem diuidamus: licet ante diuisionẽ quilibet nostrum posset transire per fundum: quia in qualibet parte habebamus partem pro indiuiso: tamẽ post diuisionẽ nullus poterit ire per partem alterius ad partem suam post diuisionem, inuito domino illius, vt ff. de contrahen. empt. l. in vendendo. & adde quod no. Bar. in l. j. ff. de seruit. leg.

2 ☞ *Seruitus potest deberi certæ parti fundi, quando hoc fuit actum.*

3 *Possum uti seruitute ad aliam partem uel ad alium fundum, quàm ad quam, seu ad quem acquisita est.*

LEX XXIIII.

1 EX meo. †No. hic ꝙ habens seruitutẽ prædialem nõ potest alteri cõcedere cõmoditatem, vel eius vsumfru. illius seruitutis in totũ vel pro parte, licet gl. videatur tenere cõtrarium in l. j. ff. de vsufru. leg. & ibi
2 vide no. per Bar. † Item not. ꝙ seruitus potest deberi certæ parti fundi, ita ꝙ non alijs partibus: qã fuit hoc actũ à prin. vt l. ad certam. §. tit. ij. aliàs cuilibet parti deberetur: vt §. proxi. §.
3 & ff. l. proxi. † Item no. ꝙ possum vti seruitute ad aliam partem, vel ad alium fundum, quàm ad quã vel ad quem acquisita est. vide l. non modus. & quod ibi no. Cy. de ser. & aqua.

2 ☞ *Seruitus licet per se sit ius indiuisibile: tamen commoditas eius potest diuidi si diuisionem recipit.*

Quando una res non potest accedere duobus, accedit pretiosiori.

LEX XXV.

1 SI partem. †Nota hic, ꝙ si acquisiui simpliciter seruitutẽ aquæductus ad fundũ meũ, & sic cuilibet parti eius fuit acquisita: licet ego fuerim vsus duntaxat ad vnam partem tãtùm, quæ magis indigebat, & erat pretiosior, si tamẽ postea alienaui aliam partem, puta, pro dimidia, & illa dimidia ad quam sui vsus mihi remansit, nõ propterea remanebit penes me tota seruitus, & eius cõmoditas, sed diuideꝛ aqua pro rata, vt dimidia sit mea, et altera dimidia illius in quem alienaui, non habita consideratione prioris vsus vel necessitatis: secus si fuisset acquisita duntaxat illi
2 parti, quæ mihi remansit: vt §. proxi. in fin. † Item not. ꝙ licet seruitus per se sit ius indiuisibile: vt §. de seruit. l. vię. tamen cõmoditas eius potest diuidi, si diuisionem recipit, vt aqua. facit l. Lucio. ff. de aqua quo. & æsti. In gl. sup verbo bonitatis. §. de acquir. re. domi. quicquid. dic quod ibi non poterat accedere vtrique parti: ideo accedit pretiosiori: hic sic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sorte.intelligę hoc vt hic per Flor.& per Bal.in l. si duobus. C. com.de leg.& qñ sors sit licita: per doc.in c. j.de sorti.& adde quo tuplex sit sors: per gl. Io.an.in cle. in prooe. super ver. sortis. gl.in l.milites. C.de test.milit.& vide Spec.in tit. de iudi.§.iiij. versi.& scias. Bal.i proo. sororū.& addę à iudicio sortis nō appellat.ita Bal.in d.l. si duobus. & Moder.peru.in ru. extra de ap.& qñ habeat locū iudicij sortis: adde eundē Paul. de cas.in l.in tribus.ff. de iudi.& omnino Feli.in c.licet.col. fin.de proba.Cur.

b ¶ Quod mediū. adde Bald.in l.si auia. C.de iure delib.& tex.i l.j. C.de nat.li.Cur.

☞ *Fundus dominans, si est cōmunis inter te & me pro indiuiso: & postea fundus seruiens efficiatur communis, extingitur seruitus.*

Quod iuris est in una persona, est in duabus,

Fundus communis potest seruire fundo proprio alterius ex socijs: & qualiter procedat?

LEX XXVII.

1 ¶ Icommuni. † Si à socijs fundi dominantis cōmuniter emitur fundus seruiēs, seruitus extinguit: secus si in fundo dominante, non est cōmunio. h.d. Bar.

†Not. ex primo casu, ꝙ sicut qñ fundus debet seruitutē fundo meo, si efficior dñs fundi tui, & sic vter ꝙ est meus insolidū, extinguit seruitus: qa una res mea nō pōt alteri rei meę seruire: vt §. e. l. si quis ędes. ita fi fundus dominans est cōis inter te & me pro indiuiso, si postea fundus seruiēs similiter efficiat cōis, extinguit vt hic: qa quod iuris est in una psona, est in duab⁹: contra ist ud notabile glo. l. j. & etiā gl. ij. opponit de l. vnus ex socijs. j. e. ver. j. vbi si fundus tuus debet seruitutē meo fundo, & ecōtra: deinde si communicas mihi tuum, & ego meū, seruitus nō extinguitur. Sol. casus sunt diuersi: quia hic loquitur in redemptione, ibi in communione: & rationē diuersitatis ponit hic gl. vel dic, ꝙ ratio est, quia loquit qñ totus fundus redimit seruiens: vnde tūc seruitus stare nō pōt. Ibi verò per cōmunionem redimit pars tantū, vnde pōt stare seruitus rōne alterius ptis: vt l. pomū. §. si. §. tit. ij, & §. tit. j. l. si quis ędes. §. j. nō ergo fiēda est vis in verbis redemptionis, & cōmunionis, sed in effectu, vt distinguamus, an dñs vel dñi prædij dominātis efficiat vel efficiant dñi insolidū prędij seruiētis, & extinguit seruitus, qa nō supereret in quo posit remanere: an verò pro parte, & tūc secus: qa supereret altera pars. Et ex his patet intellect⁹ ad plures casus quos gl. magna prosequit, ponēdo differentiā inter redemptionē, & cōmunionem: ꝙ multis modis pōt contingere, vt in gl. & in omnib⁹

3 bene dicit, saluo, ꝙ debet declarari secundū prędicta. † Ex secundo casu not. ꝙ fundus cōmunis potest seruire fundo proprio alterius ex socijs. Gl. mag. circa prin. opponit, cōtra hoc, de l. si quis duas. §. ff. j. tit. j. & soluit, ꝙ hoc habet locū, quando seruitus erat imposita antequam esset communis: quo casu per communionem subsecutam nō extinguit: & ita loquitur iste tex. sed postquam effectus est cōmunis nō potest imponi seruitus, vt seruiat fundo proprio alterius ex socijs, vt ibi: & hoc p pactum: sed per præscriptionē, sic, vt §. tit. j. l. sed si interea. Vel dic, vt colligitur in his quæ ibi dixi. Nā nō video quare si fundus est cōmunis inter te & me, nō possit fieri per pactū nostrū ꝙ seruiat fundo meo, cum possit fieri ꝙ seruiat fundo tertij: nā hic non repugnat natura seruitutis: quia si repugnaret, etiam ex postfacto extingueretur: vt d. l. si quis ædes. nec etiam repugnat defectus consensus, quia in hoc vter ꝙ nostrum consensit. & ad illum §. ff. respondet vt ibi dicam. In vno tamen Bar. reprehendit glo. in ver. si. [item reddimus.] nam per redemptionem primò factam, seruitus non fuit extincta: v t in ff. l. cum adhuc dominans esset meus proprius per communicationem postea subsecutam similiter non extinguitur, quia cōmunicatio non est causa extinctionis seruitutis: vt l. vnus. §. j. j. e. secundū Bar. in gl. tñ videtur voluisse dicere, quia nunc incipimus esse in pari conditione: ergo &c. & gl. extat in isto tex. ver. quia par.

1 §. Si quis alias, Si communi. † Seruitus aquæ immittendę imposita tēpore vēditionis, restringit ad aquā, quæ in fundo prędicto colligit. h.d.no. In tex.ibi: [vt aqua.] hoc verbū faciebat dubiū: qa nō fuit dictū solū de aqua quę colligeret in fundo vēdito, sed simpliciter ꝙ emptor posset aquam per fundum emptum deriuare in alium fundum venditoris. Vnde videbatur quòd posset deriuare etiā aquam quę colligebatur in alio fundo emptoris, ibi vicino, & non vēdito. Contrariū tñ determinat, quia censet actū solū de aqua quæ colligitur in fundo vendito, quod est singulare: & potest esse casus quotidianus.

2 ☞ *Quod non est acquisitum, perdi non potest.*

3 *Si plures habent actionem personalem ad petendam seruitutem, non tamen unus eorum potest eam regulariter acquirere fundo communi, nisi in acquisitione omnes consentiant.*

4 *Partes discordantes qualiter iudex reducat, & cogat ad concordiam?*

LEX XXVIII.

1 ¶ Tinere. †No. ex hac l. limitationē ad id quod habetur j. quemad. ser. amittatur. l. si partem. §. ff. vbi quando legatur seruitus, statim adita hæreditate acquisita est, etiam ignorante legatario: quia illud est verū quādo legat vni vel etiā pluribus non habentibus concordare, circa vsum seruitutis: sed si habent cōcordare: vt qa legat seruitus itineris, quo casu non possunt ire nisi per vnū locū minus nociuū: vt §. e. l. ff. si mihi cōcesseris. cum l. seq. & l. si cui. §. de serui. tūc non dicit constituta, nec acquisita prędio legatariorū, nisi postęꝫ concordauerint de loco: vt hic.

2 Itē † no. ꝙ illud, ꝙ nō est acquisitū, non pōt perdi: quia priuatio præsupponit habitū. † Item patet ex hac l. ꝙ si plures habēt actionem personalem ad petandam seruitutem, non propterea vnus eorū potest eā regulariter acquirere fundo communi: sed requiritur, ꝙ in acquisitione omnes cōsentiant. facit quod not. §. eo. l. si vnus. in fi. in j. gl. & l. ij. §. ex his. j. de verb. obliga.

4 † Vltimò dicit gl. hic ꝙ quādo non concordant, sorte [a] dirimitur: tunc die secundum doct. ꝙ si discordant ad ipsorum incommodum se inuicem impediunt: sed quando ad incommodum alienum iudex imminet vel sorte dirimit vt l. huiusmodi. §. ff. cum ibi no. j. de leg. j. & in alijs hic allega. in glo.

☞ *Accessorium non debet plus importare, quàm principale, si res est dubia: & quid si est clara?*

LEX XXX.

1 ¶ Vi duo. †Si excipit locus propter vsum seruitutis, censetur exceptus iure seruitutis, nō iure dominij. h.d. & sic not. † ꝙ accessoriū non

2 debet plus importare, quā principale, qñ est dubium quid importet: & sic debet fieri interpretatio in re dubia. Sed si esset clara, staret certo: quia interdū accessio pōt esse pretiosior, quā principale, vt lapis pretiosior in anulo. l. & si non sint. §. peruenimus. j. de auro & argē. lega. In tex. ibi: [aquę.] i. vt posit ducere aquā iure seruitutis de fundo vēdito ad fundū retentū. In tex. ibi, [x. pedes.] scilicet terreni, & hoc faciebat dubiū: an videat venditor voluisse sibi reseruare dñiū in illo spatio decem pedū: an autē duntaxat seruitutē itineris: & respondet pro hac vltima parte. Sed cōtra, quia secundū hoc, erit seruitus seruitutis, quod esse nō pōt: vt l. iij. j. de vsufr. lega. sed dic ꝙ imò nō est seruitus seruitutis aquæ: sed est seruitus fundi dominantis, cui debet seruitus aquæ: & est commoditas seruitutis aquæ, quod non prohibetur. gl. hic opponit de aliquibus legibus, quæ videntur probare, ꝙ ista exceptio intelligat quantum ad dominium. Sed ad omnes respondeo vno modo ꝙ hic fuit facta exceptio seu reseruatio non propter se, sed propter seruitutem aquæ: ideo regulatur secundum illam, in quo principio propter se nō regulat, secundum importātiam verborū.

2 ☞ *In perdenda vel adquirenda seruitute, an plus possit lapsus tēporis, quàm pactū?*

3 *Medium inhabile impedit extrema coniungi.*

4 *Casus in quo unum prædium meum potest seruire alteri prædio meo.*

5 *Quòd ea quæ sunt necessaria in construendo, sint etiam necessaria in destruendo.*

LEX XXXI.

1 ¶ Ria prædia. †Seruitus acquisita per plura prædia diuersorum, non perditur in vno, nisi perdatur etiam in alio. h.d. & loquitur hic in traditione, quæ fit propter redemptionem prędij seruientis: idem in ea, quæ fit propter negligentiam: vt §. eo. l. vna est via. secus in illa quę fieret per pactū: quia non potest perdi in vno, licet non perdatur in alio: vt j. quemadmo. ser. amit. l. nam satis. §. j. circa medium. Ibi possunt tamen &c. † & sic in perdenda seruitute plus potest pactum, quàm lapsus temporis: vt patet ex illo versic. iuncta l. vna. §. eod. sed in acquirenda econtra plus potest lapsus temporis: vt not. §. titu. j. l. sed inter me. & allegatur ista lex, † quòd medium [b] inhabile impedit extrema

3 b coniungi. facit l. j. §. j. j. de diuer. & tempo. præscript. & impedit fieri transitum de vno extremo, ad aliud vt l. diuo Marco. C. de quæstio. & l. qui libertinus. §. posthu. j. de oper. liber. facit l. filius.

l. filius. §. sequens quæstio. j. de fal. In text. ibi, [vendidit]. & emptor volebat vti seruitute de fundo redempto pervenditorem, qui principaliter debebat per fundum medium, non dicens fundum venditū, qui principaliter dominabatur, & volebat transiuisse in eum iure seruitutis: vt §. eod. l. via. §. fi fundus. venditor verò, & etiam dominus medij prædij cōtradicebant, asserentes illam seruitutem fuisse extinctam per redemptionē prędij principaliter seruientis, facta per dominū prædij dominantis. vt §. tit. l. si quis ædes. & ꝙ per alienationē prædij dominantis postea non reuiuiscit, si nō fuit actum expresse: vt ibi. Respondeo pro prima parte: nā quod supra dixit, procederet, si seruitus deberetur ab vno tantū prædio alteri prædio: sed hic videbatur per plura prędia, & sic à principio nō potuit acquiri in vno quin acquireretur etiā in altero, quia medium prædiū non seruiens impedit seruitutem acquiri: vt §. eo. l. qui sella. in fin. ita, & in ea perdenda requiritur, quòd perdatur in omnibus prædijs in quibus seu per quæ fuit acquisita: sed in casu isto non fuit perdita in prędio medio, quia illud non fuit

4 redemptum: ergo nec in prædio redempto. † Et sic no. casum, in quo vnum prædiū meum potest seruire alteri prædio meo, quia prædium redemptū seruit alteri prædio: non tamen vtor iure seruitutis in illo redēpto, sed in meo prædio non redempto: si tamē postea efficiatur alienū prædiū dominans, ex tunc emptor vtetur iure seruitutis, quæ ipso iure non fuerat extincta.

5 †Nota etiam ꝙ ea quæ sunt necessaria in constructo, sunt etiā necessaria in destruendo. facit. C. de repu. aut. ibi posita, vbi requiritur consensus patris in diuortio, sicut requiritur in matrimonio contrahendo: sed quando non omnia sunt necessaria, licet fuerint adhibita, similiter in destruendo non erūt necessaria: vt si abbas cū capitulo constituit syndicū, cum posset solus, in reuocando nō requiritur capitulū, quod dic vt no. Bar. in l. actor. j. rem ra. habe. In fin. l. [nisi eo tēpore.] ego intelligo hunc tex. non quòd requirat, quòd vt eodē tempore redimā vtrunꝙ prædiū, sed ꝙ eodem tempore semel repertus sim dominus omniū istorū prædiorū seruientiū vnà cum prędio dominante, puta, si primò redemi prædiū seruiens, postea prædiū mediū, antequā alienarē prædiū dominans: nam puto hoc sufficere, licet iste tex. videatur innuere contrarium, quòd eodē tempore debeam redimere: sed intelligo vt §. dixi. & hoc probo, qa in acquirendo sufficiebat, ꝙ primò acqreret in vno: & postea in altero, licet ex vltimo cōfirmaretur prima: vt l. qui fundum. §. eo. ergo non debet sufficere in perdēdo, ꝙ diuersis temporibus redemerim omnia prædia seruiētia, antequā desinā esse dñs prædij dñantis. Si verò post, tūc etiā si eo tempore redemerim, nō extingueretur seruitus, quæ iam transiuit in emptorem vna cum prædio: vnde facto meo tolli non posset.

LEX XXXII.

1 ¶ Vndus. †Tempore quo gs partē quā habet in re cōi tradit socio, pot facere, vt alia res sua propria illi seruiat: quia cēsetur collata seruitus in tps, quo tota res illa erat socij. h.d. antequā ergo tradat, nō pōt hoc facere: nā aut diceremus, ꝙ ista seruit⁹ acqreret ei toti fundo cōi, & tūc acqreretur etiā parti suæ, quod esse nō potest, vt vna res sua seruiat alteri rei suæ: aut diceremus ꝙ acqrat solū parti socij, p indiuiso, & hoc esset cōtra regulā, quæ est, ꝙ seruitus non pōt acqri vel imponi parti alicuius p indiuiso, cū illa non possit ad oculū demōstrari: vt l. Meui⁹. §. dolus. j. de leg. ij. & seruitus nō pōt exerceri nisi ī ꝑte rei demōstrabili ad oculū: & nulla pars pōt ad oculū demōstrari, quæ sit vnius tantū, cū quilibet habeat partē in quolibet cespite terræ: & ꝓpter hoc videt expsse reprobari id quod dicit Ange. in l. sed si intra. §. tit. ij. & etiā tetigi in l. si cū cōi. §. eo. secundū eū. quia vult, ꝙ etiā si ante cōionē posit fieri per pactū, vt res ꝓpria vnius ex socijs seruiat cōmuni, vel ecōuerso: quia cōcurrit cōsensus amborum: & quia possent facere in quodā tertio. Sed certè alia rō est in certo, in quo nō habēt locū ea quę. §. dixi. In tex. ibi, [per vicinū tuū propriū]. sup. tradidisti: & sic eodē tpe tñ censet per prius facta traditio ptis tuæ: & sic totus fundus meus effectus, & per posterius cēset cōstituta seruit⁹ de alio fundo tuo ad istū prius cōmunē, nūc propriū meū. ad quod vide quod no. §. tit. j. & qui duas in glo. & hoc vult iste tex. ī fi. In tex. ibi: [neꝙ respōdet]. tacitæ obiectioni, quæ posset fieri, si diceret, cōstituta sit seruitus, & adhuc in cōione, ꝓ id quod §. dixi. a sed rndet, quo cēsetur cōstituta post communionē dissolutam: & ideo non obstat.

¶ Secundo mō. Adde tu, an et qñ possū cōstituere ꝓ curatorē habilē ad substituēdum inhabilē, vel cōstituere inhabilē ad substituēdū habilē: plenè ꝑ do. Alexā. & Fran. de are. in l. j. §. ītē acqrimus. j. de verb. obl. & ibi vide do. Bart. Sozin. senen. q subtiliter loquitur. Cur.

LEX XXXIII.

1 ¶ Vm essent. †Tēpore diuisiōis potest agi, vt fundus qui obuenit in partem vni, seruiat fundo, qui obuenit alteri. hoc dicit. Bar. licet ergo fundus cōmunis nō posset seruire alteri fundo cōmuni: vt §. eo. si cōmuni fundo. pōt tñ fieri conferēdo hoc in tēpus, quo cōio erit dissoluta: & si fiat tēpore quo dissoluitur, censetur tacitè actū, vt dicatur factū ea dissoluta perfecta: vt §. l. proxima.

2 ☞ *Si concedis seruitutē alteri de uolūtate mea in fundo meo, uel super aqua quæ nascitur in fundo meo: illa concessio dicitur fieri ab ipso domino. & num. ero 4.*

3 *Si constituo procuratorem cum potestate substituendi, an talis postea substitutus censeatur à me substitutus: an à procuratore? & quis effectus ex hoc resultet?*

1 §. Per plurium. †Qui habet seruitutē aquęductus, non potest cōcedere hausum aquę ex riuo, nisi cū domino fundi seruientis pepigerit. h.d. facit. l. si ex meo. §. eo. In tex. ibi: [quāuis.] respondet oppositioni, quę posset fieri cōtra id, quod immediatè dixerat ꝙ interueniente pacto vel stipulatione possis hoc facere. Nam secūdum hoc si concedis vni ex dominis mediis, per cuius prædiū ducis, illud prędiū seruiet sibijpsi: quia de aqua quę iure seruitutis ducitur pro te, accipiet iure seruitutis pro eo: & hoc esse non potest, ꝙ vnum prędiū sibijpsi seruiat. Si verò cōcedis vni tertio, erit dicere, ꝙ sit seruitus seruitutis, idest vsusfructus seruitutis: nam tuam seruitutē non transfers in illū, sed cōcedis ibi cōmoditatē ex tua seruitute, q̄ cōcessio est quędā seruitus, & hoc esse nō pōt: quia non est dare seruitutē seruitutis, nec vsumfructū seruitutis, cum vsusfructus sit seruitus: vt l. j. j. de vsufruc. lega. & ad istas opiniones non respōdet iuriscon. sed glo. rndet ibi sol.

2 ad vtrancꝫ ex qua collige. † ꝙ si cōcedis seruitutē alteri de voluntate mea in fundo meo, vel super aqua quę nascitur in meo fundo, illa cōcessio non dicitur fieri per te qui nō potes cōcedere in meo fundo, sed per me, cuius voluntate hoc fecisti. facit. l. item eorū. §. ff decuriones. suprà quod cuiusꝫ vniuer. no. & l. vnū ex familia. §. j. j. de legat. ij. & quod not. glos. in l. apertissimi. C. de iudi. †Et hoc inducit glo. q̄ semper allegatur ad

3 quæstionē, ꝙ possum cōstituere procuratorem cum potestate substituēdi aliū: et nō dicit glo. plus istud potest intelligi duobus modis. Primò, ꝙ dicto casu ille substitut⁹ à me, nō ab ipso substituente, qui hoc facit de mandato meo: & ex hoc sequuntur duo effectus. Primus ꝙ potest hanc substitutionē facere, etiā antequàm sit effectus dominus litis: sed iure suo non pōt, nisi postquàm esset effectus dominus per contestationē litis. Secundò sequitur, ꝙ hoc casu si dubitatur de substitutione, & producatur instrumentū cum potestate substituendi, debebit substitutus cauere, ꝙ principalis dñs habebit ratā substitutionē non autē ꝙ ipse procurator substituens. Sed si non haberet potestatem substituendi, & diceret se substitutum post litem contestatam, & sic ab ipso substituente: deberet cauere, ꝙ ille ratū haberet, nō principalis dñs. de his vide in c. j. de procura.

4 lib. vj. & quod no. Bar. in l. si procurator ē. §. j. j. māda. † Secū-

a do modo [a] pōt intelligi gl. ꝙ etiā si procurator primus cōstitutus cū potestate substituēdi sit inhabilis, nec possit esse ꝓcurator, tñ virtute potātis datæ poterit substituere: & ad hoc bene facit iste tex. qa ille qui nō est dñs, & sic est inhabilis ad cōstituendā seruitutē in alieno fundo, de voluntate tñ domini constituere pōt, & censet facta cōstitutio ab ipso dño & ad hoc allegat ista glo. ad quod vide per Cy. in l. quod quis. C. de procura. & per glo. in clemē. religiosus. eo. tit. qui allegant istam glo.

2 ☞ *Seruitus licet non possit constitui in parte pro indiuiso, potest tamen retineri. & numero 5.*

3 *Si communicas mihi fundum tuum seruientem meo, quare remaneat seruitus nisi in parte tua?*

LEX XXXIIII.

1 ¶ Vnus ex socijs. †Vnus ex socijs fundi cōis sicut nō pōt seruitutē ei imponere, ita nec libertatē acquirere à seruitute quā debet etiā à consocio, nec etiā remittere seruitutē ei debitam. h.d. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Poſsit petere. Adde q̃ hic idē dicendum videt in præſcriptiõe ſtatutaria, q̃ea q̃ ponit Io.de imol.in c.fi. char. tiñ. de præſcrip. & adde hic quę ponit Alex. de imol. in d.§. ſi qs in addi. ad Bart. & vltra ibi allegata per eũ vide in propoſito q̃ habē habes p Feli. in c.vigilãti.de pſcri. & ibi dicit opi. Bart. cõem quam limitat vij.modis.Cur.

eſt valde ſubtilis l.cum ſua gl. Primo ponitur vnũ dictũ ad euidẽtiam vſq; ibi: [& ideo.]Secũdo ex illo infert ad caſum, de quo quærit vſq; ibi: [q̃uis.] Tertio remouet quandã oppoſitionẽ, quæ fieri poſſet cõtra id quod dixerat. In text.ibi: [quarũ ſeruitutẽ, p parte, retineri placet.] ideſt dicere, q̃ iſtæ ſeruitutes quarũ vna debebat à fundo tuo, fundo meo, & altera ecõuerſo per cõionẽ factã inter nos de iſtis fundis, nõ fuerunt extinctę: quia licet nũc nõ poſſimus facere, q̃ vnus iſtorũ fundorũ cõium alteri cõi ſeruiat, ſicut nec q̃ vnus fundus meus ſeruiat alteri meo: vt ſ. eo. l. ſi cõi. tamen ex quo erãt conſtitutę ante cõmunionẽ nõ extinguntur per cõionem poſteà factã: quia ſeruitus erat iam cõſtituta in fundo qui erat totus alienus. ſi poſteà factus eſt meus pro parte, põt retineri, & nõ extinguitur propter alteram partẽ, quæ tibi remanet, ratione cuius nõ dicitur res mea mihi ſeruire ad aliena. & ſimiliter illa quæ erat acquiſita fundo, qui erat inſolidũ meus, ſi poſt eã efficiat tuus pro parte, ratione alterius partis, quæ mihi remanet, retineretur: quia dici deberi fundo meo ratione illius
2 partis, nõ tuo: & iſtud eſt dicere, † q̃ ſeruitus licet nõ poſsit cõſtitui pro parte pro indiuiſo, põt tñ retineri: vt ſ.e. & l. fundus. & l. vt pomũ §. fin. ſ. de ſerui. eſſe ergo quæſtio põt, quæ durat: an ego poſsim remittere illã ſeruitutẽ quæ debebatur à fundo quondam tuo, fundo quondã meo, & ecõuerſo: & effectus eſt magnus. Quia ſi valet remiſsio, & contingat q̃ poſteà recedamus à cõione, & fundus quondã tuus reuertatur à te, & meus ad me, potero vti ſeruitute in tuo, & tu in meo, abſq; eo q̃ aliquid fuerit dictum tẽpore receſſus: aliàs ſecus vt ſ. ti. j. l. ſi quis ædes. Item ſi contingeret, q̃ vnũ de iſtis fundis cõibus alienamus emptor in altero cõi nobis remanẽte poſſet vti ſeruitute, ſi remiſsio nõ valuit: aliàs ſecus. Et breuiter Iuriſconſul. reſpondet nõ tenere remiſsionem: quia ſicut ego poſſum fundo quondã meo nũc effecto cõi ſeruitutẽ imponere ita nec ipſam ſeruitutẽ quæ ei debetur, & adhuc durat, remittere, vel tollere poſſum: & ſic econuerſo, nec tu potes fundo quondã tuo liberatem acquirere ab hac ſeruitute: nam ſi ego nõ poſſum ipſam ſeruitutem remittere, ſequitur q̃ nec tu ex iſta remiſsione poteſ libertatẽ acquirere: quia niſi extinguaẽ ſeruitus, non acquiriẽ libertas: vt ſ. tit. j. l. ſi quis ædes §. fi. cũ ibi notatis. In text. ibi: [quamuis enim.]pone caſum ſic: quia nõ difficilis eſt. Nã videtur dicta determinatio procedere: quia ſuppoſito, q̃ iſtę ſeruitutes durẽt, eſt neceſſe dicere q̃ illa quæ debebatur à fundo quondam tuo fundo quondã meo, debebatur mihi, & nõ tibi: & ecõuerſo illa quę à fundo quondã meo, fundo quondã tuo debebatur tibi, & nõ mihi: quia nõ poſſum mihi ipſi debere: & ſi ita eſt, videtur q̃ poſsim ego primam remittere, & tu ſecundam, per regulã vnuſquiſq; põt remittere ius ſuũ. Ad hoc iuriſconſult. reſpondet, nõ eſſe verũ, q̃ prima debebatur mihi, & ſecunda tibi debebatur: imò cũ ſint ſeruitutes prædiales, prima debebatur fundo quondã tuo, fundo quondã meo, nunc vero cõi: & econuerſo. Sed in fundo cõi nullus ex ſocijs põt aliquid facere: ſolus ergo nec iſtã remiſsionẽ: & hoc intendit, & eſt mirabile: quia in eaver q̃ ſociorũ cõſentit, vnus in remittẽdo, alter in recipiendo remiſsionẽ: & per cõſequens, q̃ ille remittat. Quare ergo nõ tenet remiſsio inter eos, cũ ſi deberetur à fundo extranei poſſent ambo remittere? & ſic videt hic caſus contra Ang. vt dixi in l. fundus ſ. e. & rõnem collige ex his quę ibi dixi. Eſt enim mirabile, nõ põt vnus ſociorũ acquirere libertatẽ, cũ iſtud nõ tẽdat in preiudiciũ ſocij, ſed in vtilitatẽ, certè nõ põt etiã ſeruitutẽ ei acquirere: vt ſ. de ſeruitu. l. pro parte. & tñ hoc intendit in vtilitatem ſocij. & eſt ratio, quia per pacta imprimitur quidã character, & quoddam ius in re cõi q̃ ab vno tantũ fieri non põt, non ex eo q̃ preiudicet ſocio ſed quia in re aliena non põt quis facere prædicta: & iſta res cõis dicitur aliena, cum ſocius in cuolibet ceſpite terræ partẽ habeat & ſic nõ poſſet illi aliquid facere in aliena. Sed contra, q̃ poſsit prodeſſe: vt j. ſi ſeruitu. vendi. l. loci. §. ſi fundus. Sol. nõ põt acquirere ſeruitutem, vel libertatẽ rõne prædicta: ſed acquiſitã bene põt defendere agendo, & ſententiam obtinẽdo, & proderit ſocio: quia per hoc nihil imprimit in proprietatem: ſed declarari facit iam impreſſam: vt l. adeo. §. cum quis no. j. de acquiren. rerũ domi. & l. hæredes palã. §. ſed ſi notã. j. de teſtamen. † In gl. magna. ibi: [quaſi dicat occaſione partis.] iſtã tenet Bar. ſ. de ſerui. l. pro parte. q̃ ſi cõicas mihi fundũ tuũ in ſeruitutẽ, occaſione partis quę tibi remanet, ſeruitus retineẽ in toto fundo: et ſic etiam in parte, quæ mihi obuenit: & ſic erit caſus in quo res mea ſeruiet alteri rei meæ propter adiunctionẽ partis tuæ quę eſt inſeparabilis à mea ſi ſumus domini pro indiuiſo. Sed glo. tenet ſequentẽ, q̃ imò remanet niſi in parte tua: ne contingat illud inconueniens, q̃ pars mea ſeruiat mihi: & ſi dicatur in parte pro indiuiſo: non põt cõſtitui ſeruitus. R ñ. verũ eſſe, ſed cõſtituta in toto bene põt retineri in parte prædicta & iſta oppo. magis applaudet textibus. Circa fi. gl. ibi: [emens & vendẽs loco vnius habẽtur.]no. iſtã gl. in hoc ver. tñ ſolutio ad cõtrariũ clarius colligiẽ, ex his quę dixi in l. ſi cõi. ſ. eod. quæ eſt contra.

2 ☞ *Præſcriptio longi uel longiſſimi temporis cum currit contra ignorantes, tunc datur eis reſtitutio in integrum intra quadriennium à die ſcientiæ, cum fuerit propter iuſtã ignorantiam impeditus agere.*

3 *Contra impeditum agere uel uti iure ſuo caſu fortuito, uel de facto, ſine ſui culpa, currit præſcriptio mero iure, licet reſtituatur: ſed contra impeditũ agere de iure ipſo non currit, & quid ſi de facto tertij? & nu. 5.*

4 *Iura non dicunt, q̃ qui negligit uti tanto tempore, perdat ſeruitutem: quia tunc non perderet impeditus uti: ſed dicunt, qui non utitur.*

5 *Seruitus perſonalis poteſt retineri animo, ſed prædialis non.*

6 *Iuſtè deprecantibus non eſt denegandus aſſenſus, ſed iniuſtè deprecantibus, ſic.*

7 *Eccleſia deſtructa poſteà reſtituta recuperat priſtina priuilegia.*

1 § ſi ſons. †Qui non vtitur ſeruitute per tẽpus debitum, perdit eã, licet fuerit impeditus ſine ſui culpa: tñ tunc reſtituitur in integrũ propter iuſtũ impedimẽtũ. h. d. cũ. l. ſequẽ. & ſemper allegaẽ ad hoc vnde no. † q̃ cũ præſcriptio longi vel longiſſimi tẽporis currat cõtra ignorantes vt l. fin. C. de præſcrip. long. tẽ. habet remediũ ille contra quẽ currit, vt propter iuſtã ignorãtiã, qua fuit impeditus agere, poſsit petere[a] reſtitutionẽ in integrũ intra quadriẽniũ à die ſciẽtiæ. & ita tenet Bar. in l. j. §. ſi quis aũt in venditione. ſ. de itine. actuq; priua. & no. per gl. in l. ſi partẽ. ſ. quẽadmo. ſer. amit. & in l. ſi ſic. in ſi. magnæ gl. quæ incipit: melior eſſet ratio. Durante aũt ignorãtia, nõ curret: quia ſicut reſtitueretur ad reſtituendũ, q̃ eſſe nõ debet. vt ſ. de mino. l. interdũ. cum ibi no. & patet in l. fi. C. de tẽp. in integrũ reſti. vbi nõ currit durãte cauſa, propter quã datur reſtitutio, puta durante abñtia: & eodẽ modo durãte ignorantia. † Itẽ no. q̃ cõtra impeditũ agere, vel vti iure ſuo caſu fortuito vel de facto ſine ſui culpa, currit præſcriptio mero iure licet reſtituatur: ſed cõtra impeditũ agere de iure ipſo iure nõ currit l. j. in fi. C. de annali exce. & ita no. Cy. per iſtum tex. in l. j. in iiij. oppo. C. de bonis ma. in l. quoties. de precibus impe. offe. & iſto modo ſoluitur cõtrariũ gl. † In tex. ibi poſt cõſtitutũ tempus, ſcilicet decẽniũ: quo ſi nõ vtitur, ſeruitus perdiť, vt l. ſicut. C. de ſerui. Et nota, q̃ non dicũt iura, q̃ qui negligit vti tanto tẽpore, ſeruitutem perdat quia tunc nõ perdet ille qui eſt impeditus vti cum non ſit negligens: ſed dicũt de illo, qui non vtiť: vnde perdit mero iure: vt patet in l. ſequenti. † In tex. ibi: [amiſerunt.]Sed econtra ſ. de vſufru. l. arboribus §. de illo. Sol. ibi, in ſeruitute perſonali vſusfructus debita in ſeruo, quę nõ perditur, ſi ſeruus ſit in fuga, malitia in eis noceat: vel dic, q̃ illa retinetur animo, quia debetur perſonæ, & ſic cenſetur eſſe in poſſeſsione, licet non vtatur, ſi eſt impeditus vti. Sed ſeruitus prędialis non retinetur animo: quia nõ debetur perſonæ. Item contra de l. fi. j. de eo per quem fac. erit. Sol. hic fuit impeditus vti caſu fortuito, & ſic nõ habebat regreſſum contra aliquẽ ad intereſſe: ſecus ſi facto tertij, contra quem haberet regreſſum, quia tũc currit, & non reſtituitur, ſed agit contra impedientẽ, vt ibi: ſed quid ſi facto aduerſarij ſit impeditus? videtur q̃ ipſo iure non currat tẽpus. vt l. intra vtile. ſ. de minori. & l. fi. cũ ibi no. C. de adulter. vel dic, q̃ loquiť in præſcriptionibus preiudicialibus: vt illæ nõ currant, qñ facto aduerſarij fuit impeditus agere: puta, tempore appellationis proſequendæ vel alio ſimili impeditus eſt agere: ſecus in extraiudicialibus, quia currũt,
6 & datur reſtitutio: & hoc magis placet. † Et no. hic, q̃ iuſtè deprecantibus non eſt denegandus aſſenſus. facit l. ij. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & econtra iniuſtè deprecantibus denegãdus eſt aſſenſus. j. ne quid in flumine publico. l. j. §. ſi quis velit.

Eſt

7 †Et etiã in arg iſte tex. cũ glo. in fi. q̃ eccleſia deſtructa, poſteà
a reſtituta[a] recuperat priſtina priuilegia ad hoc. ſ. ti. j. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. & adde quod not. Innoc. in c. cum ex iniuncto. de oper. no. nuntia.

b ☞ *Pactum factum in diuiſione, uel uenditione, q̃ unus fratrum cui obuenit curtis nõ poſsit ibi ædificare ſub certa pœna promiſſa fratri, quòd ſit ſeruitus prædialis, & tranſitoria in ſingularem ſucceſſorem, licet pœna non tranſeat.*

LEX XXXVI.

1 GVm fundo. †Stipulatio pœnalis ad perſonam relata, nõ facit vt conceſsio quę de ſui natura importat ſeruitutẽ realẽ, intelligaẽ cõceſsio perſonalis: ideo tranſit cũ fundo in ſingularẽ ſucceſſorem. h. d. Acceſſoriũ ergo non imitatur naturã principalis: q̃ intelligo, quando certa eſt illa natura: ſed ſi eſſet dubia tunc quia ex hoc indicio dubia declarantur. l. ſi ſeruitus. §. fi. ſ. de leg. j. faceret in telligi ſecundũ naturã acceſſoriį: ſic etiã acceſſoriũ nõ roborat principale l. nuda. C. de contrahen. & cõmit. ſtipu. l. ſi pacto. C. de pact. In tex. ibi: [aquę ductus.]per hoc apparet, q̃ certa erat natura conceſsionis factæ: quia fuit facta iure ſeruitutis quod qñ intelligitur, dic vt j. l. proxi. in fi. l. In tex. ibi: [ad perſonam emptoris.]quia promiſi tibi pœnã ſi te impedirẽ vti hac ſeruitute: vnde per hoc videbatur cõceſsio fortè perſonalis: ſed contrariũ eſt. Sed quæritur, an ad emptorẽ tranſibit hæc ſtipulatio, ſi ipſe impediatur vti ſeruitute? R ñdeo, non, niſi fuerit ceſſa: licet ipſe emptor pro ſeruitute quæ trãſiuit ad eũ cũ fundo, habeat cõfeſſoriã, ne impediatur in ea: quia ſtipulatio pœnalis nõ cohæret fundo, ſicut ſeruitus: de hoc habes tex. cũ glo. q̃ ſit neceſſaria ceſsio, & q̃ vẽditor teneaẽ cedere j. de verb. obli. l. ſi
2 ſub vna. §. fi. † Et per hunc[b] tex. cõſuluit Bal. vt dicit Ange. cũ
b duo fratres diuiſiſſent inter ſe bona, & actum fuiſſet, q̃ ille cui obueniret quædam curtis, nõ poſſet ibi ędificare ſub certa pœna, quã promiſit fratri, q̃ iſta eſt ſeruitus prædialis, & ſic trãſit in illum, in quẽ tranſit curtis vt ædificare non poſsit non tamen ille incidet in pœnam, ſi contra facit: quia ipſe nõ promiſit pœnam, ſed facit, vt venditor qui promiſit, incidat in pœnã iuxta no. in l. iij. §. qui opus. ſ. de alie. iudi. ad quod facit. j. de ſerui. expor. l. pe. & ſi fuit actum inter emptorem, & venditorem q̃ non poſſet ædificare, recuperabit venditor pœnam ab emptore qui fecit contra pactum.

2 ☞ *Conceſsio quando dicatur ſeruitus prædialis, & quando ſit perſonalis reſpectu fundi?*

LEX XXXVII.

1 IVcius. †Indeterminata conceſsio reſpectu fundi dominantis, determinanda per eum cui ſit facit vt nõ importet ſeruitutem prædialem, ſed dicatur conceſsio perſonalis: licet ſi fuiſſet determinata importaret ſeruitutẽ. h. d. notabiliter multũ. & ſic declara, & limita. l. præcedentem, vbi determinata fuit reſpectu certi fundi. In text. ibi: [ius aquæ fluentis.]iſta verba faciunt, q̃ iſta conceſsio importaret ſeruitutem prædialẽ quæ dicitur ius, nõ facultas mera vt j. ti. proxi. l. ij. in fi. ſed quia talis ſeruitus requirit certum fundũ dominantem, hic non erat dare certũ quia conceſsit vt ducas in domũ tuam aut vbicunq; vis. propter hoc vltimum reputatur potius perſonalis conceſsio, quę habet ſimilitudinem cum vſu, & ſequitur, & ſic non tranſibit ad hæredes tuos, nec ad ſingularem ſucceſſorem, vt ſequitur. Ex parte vero concedentis, quouſq; viuat ille cui facta eſt conceſsio, nõ videtur extingui per mortẽ eius: ſed tranſire in hæredes, ſicut nec ſeruitus vſusfructus vel vſus extinguitur morte concedentis, niſi etiam appareat perſonalis ex perſona ſua vt ſi dixiſſet promitto me nõ impedire te quominus aquã ducas: nam tunc videretur perſonalis, ab vtraque parte. † Et aduerte ad vnam diſtinctionem
2 valde notabilem, & ſingularem quando dubitatur, an aliqua
c conceſsio[c] dicatur ſeruitus prædialis: quia non fuit dictum ex preſsè iure ſeruitutis. Nam aut ſonat in ſimplicem pactum puta concedo tibi ire & agere per fundum meum, vel inde arenam vel ſaxum fodere, vel euellere: iſta enim verba infinita ſonant in actum facti, & tunc non eſt conceſsio realis, etiam ſi facta fuerit occaſione prædij, ſed eſt perſonalis: vt l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. de lega. j. & probatur in l. ij. §. item ſi in facto. de verbo. obliga. vbi dicitur, q̃ eſt ſtipulatio facti non dationis: ſed ſi contineret ſeruitutem diceretur etiam dationis: quia ſeruitus dať, & in aliũ etiã transferť, ſicut dominiũ. ad quod ẽt vide quod not. Barto. in l. ſtipulatio iſta §. ſi quis ita. j. de verb. obl. & idẽ ſi verba cõſonãtia in actũ referanť ex parte cõcedentis: puta, p̃mitto tibi nõ tenere feneſtrã in pariete meo, vt non ſit ſeruitus: & ſic alienus emptor poterit tenere, quia nõ trãſit cũ hoc onere. ita determinat Spe. notabiliter in titu. de emp. & vendi. §. j. ver. pone. P. cauit vicino. Aut verba cõceſsionis ſonãt in ius, vt concedo tibi ius eundi per fundũ meũ, vel aquã ducẽdi: & tũc aut reſpectu certi fundi tui, & dicitur ſeruitus prædialis ab vtraq; parte: vt ſ. l. proxima. & l. pecoris. cum. l. ſeq. ſ. eo. niſi qualitas perſonæ eius cui ſit cõceſsio, & qualitas eius quod cõ- b
ceditur, videatur in cõtrarium: vt l. pater. de ſeruitu. lega. aut ſit non reſpectu certi fundi, ſed reſpectu fundi certificandi per eum cui ſit: & tunc dicitur cõceſsio perſo c
nalis, prout eſt caſus notabilis hic. & vide Bar. in d. l. pater. j. de ſer. lega. ſed gd ſi ſonant in potentiã, puta, vt poſsis vel nõ poſsis: R eſpõdeo puto, dicendũ, q̃ ſi negat iure puta, cõcedo tibi, vt ego non poſsim ædificare in meo altius, ne luminibus tuis officiam: & tũc erit ſeruitus, poſtquã aufero mihi potentiã, & ſic ius ędificãdi: vt l. altius. j. de ſeru. aut affirmatiuè, & tunc, aut per nomẽ quod ſignificat ſubſtantiã: vt puta, concedo potẽtiã eundi, vel aquam ducendi de fundo meo: & idẽ: aut per verbũ, quod ſignificat actũ, vt cõcedo tibi q̃ poſsis ire agere per fundũ meũ. & tunc erit cõceſsio perſonalis, quia ſonat dũtaxat in factũ: vt d. l. ij. §. ſi in facto de verb. obl. idẽ ſi fiat per verbũ facultatis: vt concedo tibi facultatẽ eundi. Tene mẽti perpetuò: quia iſta ſunt neceſſaria pro tota materia ſeruitutum. Et ideò ſis cautus, qualiter facias cõcipere verba inſtrumẽti: quia iſta ſunt magni effectus propterea quæ dixi de tranſac. in ſingularẽ ſucceſſorem.

a ☞ *Sicut poſſum acquirere ſeruitutẽ tranſeundi de fundo tuo ad meum: ita & tranſeundi de fundo meo per tuum, ad uiam publicam, uel ciuitatem.*

3 *Locus publicus medius inter fundum tuum & meum, licet non impediat ſeruitutem itineris de meo ad tuum, tamen flumen publicum quod non tranſitur niſi nauiculis, uel in pontonibus, impedit.*

4 *Quædam prohibentur inchoari, quæ inchoata non prohibentur continuari.*

Seruitus uiæ finitur, cum peruenitur ad locum, qui non ſeruit uel ſeruire non poteſt.

Strata publica finitur cum intrat ciuitatem.

LEX XXXVIII.

1 FLumine publico. † Flumen publicum quod vado vel ponte non tranſitur ſed nauiculis vel pontonibus medium inter prædium meum & tuum, impedit conſtitui ſeruitutẽ itineris de meo ad tuum: ſed ſi medium inter tuum quod eſt citra flumen ad alienum vel etiam tuum quod eſt vltra flumẽ non impedit ſeruitutem inchoatã in tuo quod eſt citra continuari ad alium quod eſt vltra. h. d. in effectu & eſt difficilis tex. & pone caſum ſecundum primam lect. glo. & diuide eam in tres partes: quia primò determinat primum caſum quando erat medium inter meum & tuũ vſq; ibi: alioquin. Secũdo format duo alia, ſcilicet qñ erat mediũ inter tuum & alienũ vel inter tuũ & aliud tuũ, vſq; quaſi ad finem, ibi: quod ſic &c. Tertio rñdet ad hanc prędictam queſtionem quæ ratio locũ habet etiam in prima & multomagis ſecũdum glo. In text. [ſi per vnius prædia]. quaſi dicat prędicta locum habent, quãdo ex vna tantum parte fluminis ſunt prædia ſeruientia, ſeu ſeruire debentia: & ex altera prædium dominans, vel dominari debens. Si autem ab vtraq; parte fluminis ſunt prędia ſeruiẽtia vel ſeruire debentia, tunc ſequitur videndum quid iuris: in ver. [ſi alioquin]. In tex. ibi: [ad viã publicam]. ad hanc quæſtionẽ non rñdet hic, ſed inter ſerit aliã in ſequen. ver. [ſed videam°]. in tex. ibi: [quia via]. ego intelligo tex. aliter quã glo. q̃ iuriſconſultus vult hic arguere ad partẽ negatiuam in iſtis duabus quæſtionibus: q̃ iſta ſeruitus non poſsit continuari in prædio, quod eſt vltra flumen: licet ſit cœpta in eo quod eſt citra ipſum: q̃ ſtatim peruenitur ad flumen, quod

a ¶ Poſteà reſtituta. adde Bar. & Alex. et docto. in l. inter ſtipulãtẽ. §. ſacrã. de ver. obl. & ibi p Alex. cõcor. & limi. & adde idẽ in caſtro vel ciuitate. ita Bal. in ti. de pa. cõſtã. §. nos Romanorũ. & adde eũdẽ Alex. i cõſ. xliij. i j. vo. & ibi. q̃ ſi eſt caſtrũ deſtructum ita q̃ nõ ſit ſpes refectiõis, q̃ ẽdit priuilegia, & licet ſit deſtructũ, ſi tñ alibi ſit reædificatũ, q̃ retinet & recuperat priuilegia. alle. Inno. in d. c. cũ ex iniuncto. et adde Flo. in d. §. ſi ſublatũ. Cur.

¶ Et per hõc text. adde Flor. de ſancto Petro hic. et Cep. in tracta. de ſerui. vr. prædio. Cur.

¶ Cõceſsio ſeruitutis quando dicatur realis: & qñ prædialis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pontonibus aut nauiculis trahitur,& extinguitur:sicut extinguitur cũ peruenerit ad viã publicã,vel ad ciuitatẽ: quia per illa loca licitũ est cuilibet transire iure facultatis nõ iure seruitutis. Si ergo est extincta,nõ põt cõtinuari ad aliud prædiũ, quod est vltra:imò debet incipere de nouo & hoc esse non põt,vt in primo casu l. In tex.ibi:[ꝙ sic.]hic respõdet contrariũ, ꝙ postꝙ est incœpta in prædio tuo,quod est citra iuxta meũ, & habet cõtinuari in alio,quod est vltra:& hoc casu nõ finitur tali flumine:ideo durat, & cõtinuatur ad aliud prædiũ,quod est vltra,puta, si vltra flumẽ esset via publica,nõ prædiũ priuatum:tũc seruitus cœpta in tuo,quod est citra,finiretur statim,ꝙ peruenireturad flumen. †Notatur primo ex hac lege, ꝙ sicut possum acquirere seruitutẽ transeundi de fundo tuo ad fundum meum, ita & transeundi de fundo meo per fundũ tuũ ad viam publicã,vel ad ciuitatẽ. †Itẽ not. ꝙ licet locus publicus medius intra fundum tuũ,& meũ non impedit cõstitui seruitutem itineris,& eã inchoari in fundo tuo.l. seruitutes. §. publico ſ. de seruitu. Flumen tñ publicũ bene impedit, si non potest transire nisi nauiculis,vel pontonibus:quia seruitutes impediuntur in his in quibus quis sine difficultate,& adiutorio alieno, vti non põt: vt hic est casus. †Itẽ no. ꝙ quædã prohibentur inchoari, vt in prin. quæ inchoata nõ prohibentur cõtinuari vt in fin. Vltimò no, ꝙ seruitus viæ finitur cũ peruenitur ad locum, qui non seruit, vel seruire non potest:& videtur per istum tex. ꝙ strata publica[a] finiatur, cũ intrat ciuitatem. de hoc vide per Bart. in l. fi. ff. de via & iti. publico. gl. omnes quæ hic tendunt ad declarationem literæ quæ satis patet,& clarius ex prædictis.

Communia prædio.tam vrba.quam rustic. *Rubrica.*

1 ☞ *Quæ dicantur ædificia urbana & quæ rustica & qualiter præscribantur.*

a *Si eram in quasi possessione eundi per fundum tuum,nõ tamen habebam fundum vicinum, & sic seruitutem prædialem: ꝙ saltem habebo interdictum possess. de itinere actuq; priuato,ut in illa quasi possessione tuear.*

LEX I.

1 Ædificia. †Quæro circa primũ casum istius legis,quid si ædificio vrbano existenti in villa debeatur,seruitus à prædio rustico, an dicetur vrbana vel rustica? Respondeo vrbana censeretur facta denominatione à digniori vt ſ. ti. ij. l. j. ver. itẽ stillicidiũ. Vbi seruitus stillicidij,quæ debetur ab area ędificio vrbano,dicitur vrbana:& tñ area põt dici prædiũ rusticũ: quia vrbanũ nõ est nisi ædificium.& ita ibi no. Ang.& hoc est vtile propter id quod habetur e. ti. l. hæc aũt. quia aduersus seruitutẽ vrbani prædij nõ præscribit nisi interuenĩente facto præscribẽtis,& bonafide,& sic præscribẽdo libertatẽ sed aduersus seruitutem prædij rustici nõ requiritur factũ præscribẽtis,sed sufficit negligentia nõ ventis,vt perdatur:nec etiã requiritur bona fides in domino prædij seruientis:vt l. sequitur. §. si viã. ff. de

2 vsuca. †Circa secundum casum,quæro quid si eram in quasi possessio. eundi per fundum tuũ, quia iueram xxx. vicibus te sciente,& patiente:non tamen habebam fundum vicinum,& sic non poteram habere seruitutem prædialem, vt hic: saltem habebo interdictũ possessionis de itine. actuq; priua. vt in illa quasi possessione tuear,& defendar,videtur ꝙ non: quia vbi non est dare petitorium,nec possessorium: vt l. fi. ff. quorum bono. contrarium dic vt l. j. §. si quis autem. ff. de iti. actuq; priua. quia saltem possum habere quoddam ius personale: vt l. pomũ cum ibi no. ſ. de seruit. in cuius quasi possessum defendendus, sicut in quasi poss. seruitutis.& hæc est ratio illius §.

2 ☞ *Quilibet potest iure siculatis,uti aqua fluminis,publi. ad usum publi.non destinata,si flumen non est nauigabile.*

Quid in aqua ex castello?

3 *Si acquiro seruitutem in loco publico te concedente,uel patiente licet iure seruitutis hoc facere non potuerim in loco publi.non tamen potes mihi contradicere.*

LEX II.

1 De aqua. †Licet priuatus in flumine publico vel alia aqua publica ad publicum vsum destinata,non possit cõcedere seruitutẽ,quia ad solũ principem hoc pertinet:si tñ concesserit,nõ põt venire contra ratione sui singularis interesse:& cõtra eã defendendus est ille,cui cõcessio facta est. h. d. No. †& intellige de flumine publico nauigabili, b aliàs quilibet põt vti aqua dicti fluminis nõ iure seruitutis,sed iure facultatis:sicut ire per viã publicã sine cõcessiõe alicuius:vt ſ. ti. j. l. aquã. l. quominus. ff. de flumi. & l. viã publicam ff. de via publi. in aqua verò ex castello,secus: quia illa est deputata ad vsum publicũ,ideo solus princeps potest:vt l. j. §. antepenul. ff. de aqua quoti. & æsti. In gl. ibi:nõ defenditur nisi contra ducentẽ:quasi dicat,nõ aduersus rẽ publicã. Sed de eo quod no. gl. ſ. de pact. l. iurisgẽ. §. si paciscar. super ver. [non liceat.]vbi gl. vult,ꝙ etiã ipse idẽ qui cõcessit,vel pactus est,potest venire cõtra,ex quo pactũ non valuit in præiudiciũ reipubli. Vel nomine publico,& pro publica vtilitate potest ibi,sed nomine suo,& priuata vtilitate nõ potest. ita intelligo hic. Nã iste concedens habebat prædiũ iuxta istã aquam publicam,& concessit alteri,vt in illo prædio posset cõstruere artificiũ cum

c rota,per quã aquam hauriret: c vnde nõ põt venire cõtra,propter suum cõmodum. Sed quid si dicat se facere nomine publici? Respõdeo,adhuc si prætendit priuatã vtilitatẽ, diceret ista verba apponi videri in fraudem:quia magis videtur prosequi propriã vtilitatẽ,quã publicã:ideo non põt venire contra. Secus,si non prætendat priuatã vtilitatẽ,& ita loquitur gl. ordinaria:& per istã legem secundũ istam primã legẽ,quæ est notabilis,concordant cũ eadẽ l. venditor. in princ. ff. eo. †patet, ꝙ si duco aquã per quandã clusam,per viã publicã,vel aliũ publicum locũ te vicino concedente vel patiente,licet iure seruitutis facere hoc nõ potuerim:vt l. seruitutes. §. publico. ſ. de seruit. tamen non potes mihi cõtradicere licet respu. possit: similiter si concessisti mihi,vt possim facere pontem super viam publicam de domo mea ad domum tuam,licet facere potuissem in præiudiciũ publi. nõ potes mihi contradicere:similiter si cõcessisti mihi, vt possim facere molendinũ in flumine publico supra molendinum tuum,licet nõ pertineat ad te, hoc concedere in flumine public. tamen ratione priuatæ vtilitatis, & in

d tui præiudicium potuisti hoc concedere, d & non potes venire contra,secundum doct. Bar.& Ang. In gl. ibi:[sed eo sciente accepi.]ista l. non placet. quia hoc sufficeret, vt seruitus esset mihi iure acquisita,sicut per expressam traditionẽ, & sicut in dominio rei corporalis l. quædam. ſ. de rei vendi.& est casus ff. tit. j. l. si à te. vnde tex. malè diceret,dum dicit licet seruitus de iure non valuit. Et etiam statim sequitur in glo. ꝙ aduersus omnes est defendendus:quod non esset,si non valeret. glossa sequens non potest esse bona,per quam limitatur l. foramen. licet in aqua non perenni,non possit constitui seruitus quę propriè est seruitus,si tamen constituitur,defendendus est quis in illo iure,acsi esset proprie seruitus.

LEX IIII.

1 Caueri,vt. †Post monumentum constructũ non põt limitari mensura,vel numerus sepeliendorum. h. d. Bar. Videtur ergo per hanc legem ꝙ si religiosi concedant mihi, vt in aliquo loco ecclesiæ possim facere sepulturã pro me & meis.& ibi incœpi sepelire si postea conueni cum eis,ꝙ non possim sepelire,nisi vsq; ad certum numerum,& ꝙ non possim ibi construere monumentum cũ lapidibus,nisi vsq; ad certam mensuram: ꝙ ista conuentio nõ valet,& ꝙ possim sepelire quot volem & etiam ornamenta lapidum facere prout decet vt ff. de mor. infer. l. j. §. interdum. nõ obstante contradictione illorum:sed si vellem vltra condecentiam,possem prohiberi. arg. ſ. de seruit. l. si cui.

LEX V.

1 Proprium. †Alteri,quam sibi non põt quis seruitutem acquirere nec etiam fundo communi:& in contractibus habet locum ius accrescendi. h. d. Bar. primum dictum intellige, quando simpliciter alteri stipulatur,vel acquirit: secus si procuratorio curatorio vel gestorio nomine illius:nam tunc valet,si habet mandatum,vel si ratificatur,vt in simili no. glo. in l. huiusmodi. ff. de leg. j. in prin. vltimũ autem dictum reprobatur hic per

2 Ang.& bene,quia cum sit ius indiuisibile, a & cuilibet ex pluribus debeatur insolidum ex propria natura ipsius, nõ est tractandum de iure accrescendi sicut nec de constitutione duorum reorũ: ista enim locũ habent in his, quæ de sui natura diuidua sunt,non indiuidua: vt etiam idem Bar. no. in l. eadẽ de duobus reis.& l. ij. itẽ si in facto & §. ex his. de ver. ob. In text. ibi:[vt mihi & vicino seruiat]. idest,prædio meo proprio. Itẽ vicini proprio:& hoc casu valet quo ad me, non quo ad vicinum:& sic additio vicini pro superuacua habetur,& non vitiat contestationẽ quantum ad me:sed in secundo casu, cum venditionem vel proprium non curo,hoc acto quòd seruiat alteri communi,tunc additio socij vitiat totum:quia fundo communi sine voluntate socij non possum acquirere,nec respectu partis suæ nec respectu partis alienæ: vt ſ. de seruit. l. pro parte.& hoc vult gloss. finalis.

2 ☞ *Diuisio sicit de uno duo:& sic de uno fundo, uel qualibet parte, duos uel duas, & quælibet pars fundi erit fundus.*

3 *Facilius fit diuisio fundi,quàm domus:quia fundi potest fieri sola destinatione uerbali,sed domus non nisi parieti intermedio.*

LEX VI.

1 Si quis. †Nota in hac. l. vsque ad. §. duas. talem diuisionem. nam aut trado vnum fundum & alterum retineo. Et possum facere, quòd alter alteri seruiat tempore traditionis, quo desinit esse meus ante verò non:quia res mea non potest alteri rei meæ seruire: quod dic vt ſ. titul. ij. l. & qui duas. in glo. quæ hoc declarat.& vide Bart. in l. quòd concluae. ff. de damno infecto. interdum ambos fundos trado diuersis personis simul, & eodem tempore:& tunc facere non possum etiam tempore traditionis, quòd alter alteri seruiat, per id quod habetur suprà l. proxima. sed si in diuersis temporibus:tunc, tempore quo trado primum,possum facere quòd seruiat alteri, qui adhuc est meus, & illum posteà alteri tradere cum illo iure quæsito:vt ff. eodem l. si cum duas. in fine. qui debet coniungi cum isto versic. duas. aut interdum trado partem vnius, & alteram partẽ reseruo:tunc distinguitur, an tradam partem pro indiuiso, & non possum facere, ꝙ seruiat alteri pro indiuiso,quia non cadit in parte pro indiuiso. vt l. pro parte. suprà de seruit.& l. secunda.& quod ibi dixi. aut pro diuiso,& tunc,quia de vno fundo efficiãtur duo, bene

2 potest fieri. †No. ergo. §. si quis partem. diuisio facit de vno duo & quęlibet de vno fundo duos & q̃libet pars fundi fun-

b dus b erit:vt l. planè. la. j. in fin. de leg. j. potest tamen interdum diuidi fundus remanẽte vnitate:vt not. glo. in l. recte dicimus. ff. de verb. sign.& Bart. in l. stipulationes non diuiduntur. in j.

3 q. ff. de verb. oblig. facit,l. caius ff. de leg. ij. †No. etiam ad hoc semper allegatur iste text. ꝙ facilius fit diuisio fundi,quam domus:nam fundi potest fieri sola destinatione verbali,sed domus non nisi interueniente facto idest appositione parietis in medio:& ratio est secundum Cyn. quia in fundo potest quis vtilitatẽ percipere pro parte, absq; eo, ꝙ fiat expressa diuisio. Secus in domo, vbi vsus nõ potest haberi pro parte, nisi facta intermediatione:sed istud videtur procedere in vna mansione:sed si in eadem domo sunt plures mansiones distinctę non video quare nõ possit fieri,puta:ꝙ talis & talis camera,& sala sint talis,& altera talis:posset tamen dici, ꝙ etiam tunc remanebit vna domus,nisi fiat intermediatio per parietẽ, ita quòd alter pro parte alterius non possit conuersari, nec transire:& hoc fortè vult iste text. pondera.

2 ☞ *Exceptio de eo quod non reperitur in ueritate, & sic obscura,nihil operatur.*

3 *Verba prolata ad conseruandum aliquid, quod fit de præsenti, inducunt constitutionem de nouo.*

4 *Si quis ingrediatur fundum animo retinendi possessionem quam habet,& nullam habebat an iste actus inducat acquisitionem de nouo.*

5 *Si uendidi tibi fundum cum fructibus pendentibus saluo iure coloni:cum tamen nullus esset colonus, sed per meipsum laboraueram:an possim aliquid retinere de fructibus?*

6 *In contractibus attenditur causa propter quam uerba fuerunt prolata ut per hoc magis stetur intentioni partium:quam proprietati uerborum.*

LEX VII.

1 Si in venditione. †Venditor qui post venditionẽ dicit rẽ vendi tam debere seruitutẽ, licet nulla debeat, non teneꝛ rẽ liberã tradere:licet põt petere,vt sibi alteri cõstituatur:& si specificauerat personã certã, nõ põt eã cõstituere alteri,quin teneatur ad interesse. Hoc primo:& si hoc dixit tẽpore traditionis, põt agere cõtra emptorẽ,vt sibi vel alteri constitu. hoc secũdo prædicta vera, si sciebat nulli debere seruitutẽ,& sic animo cõstituendi de cõseatur illud dixisse. Secus,si credebat vel dubitabat alteri debeꝛi, cũ nulli deberet:quia tũc trãsire debet liberè. Hoc tertio: & vtile est in primo casu specificare speciẽ seruitutis,ne ex nimia generalitate dicta exceptio reddat dubia de validitate. Hoc quartò,& vltimò. & dicit ista l. cũ principio. l. sequẽ. cũ quibus iunge. l. quicqd. ff. e. quæ limitat,& declarat. quia primus,& secũdus casus loquit qñ assertiuè fuerũt prolata verba prædicta:secus si cõditionaliter,quia tũc si nullam seruitutẽ debet,transire debet libera & nulla seruitus põt retineri,vt ibi:& ista est lex notabilis, & prima facie quilibet diceret cõtrariũ. ar. l. si quis ita legauerit. & l. Titiæ textores. ff. de le. j. in quibus habetur,ꝙ † exceptio quæ nõ reperiꝛ in veritate,nihil operaꝛ & sic excipiebaꝛ seruitus debita,& tñ nõ reperiebaꝛ alicui debita,ideo videbaꝛ exceptio inutilis: sed dic ꝙ in l. si ꝙs ita legauerit excipiebaꝛ tale quid,ꝙ nõ erat in potestate excipiẽti solo verbo in esse producere:quia dicit excipiẽtis vineis: hic poterat in esse ꝓduci solo verbo vtriusq; partis. Itẽ in l. Titiæ textores. erat tanta obscuritas, quæ non poterat declarari per suas species:sed hic poterat. Et primo loquit qñ tẽpore vẽditiõis & ante traditionẽ fuerũt dicta illa verba vsq; ibi:[si quis.]& tũc operanꝛ retẽtionẽ. Secũdo qñ tẽpore traditionis,& tũc producũt actionẽ,vsq; ibi:[hæc ita.] Tertiò limitat ambos casus vsq; ad l. in tradẽdis. Quartò cõsulit ꝓ quẽmodũ fit dicta exceptio. †No. ex primo & secundo casu, ꝙ verba

3 prolata ad cõseruãdũ aliqd,ꝙ sit de p̃senti,inducũt cõstitutionẽ de nouo:si eñ dixi,rẽ vẽditã debere seruitutẽ, verba ista de proprio significatu cẽsenꝛ apposita ad cõseruãdã seruitutẽ iam cõstitutã,ne vẽditor teneaꝛ,si reperiaꝛ rẽ debere seruitutẽ: vt l. j. §. j. ff. de actio. emp.& tñ si nullã seruitutẽ debet operaꝛ,vt possit peti,ꝙ cõstituaꝛ de nouo:& in hoc habeat locũ retẽtio & actio:ꝙ est mirabile:& hoc facit cõtra gl. quæ est in l. iij. in prin.

4 de acqui. pos. quæ vult, †ꝙ si quis ingrediaꝛ fundũ animo retinẽdi possess. quã habet,si nullã habebat,iste actus non inducit acquisitionẽ de nouo:sed illã gl. reprobat ibi Bar.& tenet contrariũ,& credo ꝙ allegat hanc legẽ principaliter ad hoc propositum. †Itẽ per hãc legẽ determinaꝛ quæstio,si vendidi tibi

5 fundũ cũ fructibus pẽdẽtibus saluo iure coloni,cũ tamen nullus esset colonus sed per meipsum laboraueraꝛ:quæriꝛ an possim aliquid pro me retinere de fructibus:si eñ illa verba non fuissent apposita,nihil possem retinere, quia tales fructus cedũt in vẽditiõe fundi:vt ff. de act. emp. l. iulianus. §. si fructibus. similiter videt ꝙ nec veniãt,postꝙ nõ reperiaꝛ colonus arg. d. l. si ꝙs ita legauerit fundũ exceptis vineis. ff. de leg. j. In cõtrariũ facit. l. sed solue cũ distinctione,quę colligiꝛ ex hac l. ex prince. & fi. vt no. Bar. post Ia. de are. in d. l. si ꝙs ita & facit ad hãc legẽ

6 l. minor. §. fi. cũ ibi no. in gl. vbi omnino vide ff. de euic. †Vltimò no. fi. istius legis cũ gl. ꝙ in cõtractibus attẽdiꝛ cã, propter quã verba fuerũt prolata, vt per hoc magis steꝛ intẽtiõi partiũ, quę colligiꝛ ex materia loquẽdi,quã proprietati verborũ,sicut in vltimis volũtatibus,in quibus magis attẽdiꝛ intẽtio testatoris,qñ de illa cõstat,quã proprietas verborũ: vt l. fideicõmiss. §. hæc verba.& §. itẽ si quis. de leg. iij.& C. de fideicõ. l. cum virũ. & ad hoc ff. ad exhiben. l. penul. C. quæ res pig. obli. pos. l. fin.& l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur.& ff. de verbo. oblig. l. ita stipulatus. ver. Sabinus. ibi,& sententia contrahentium.

a ¶ *Indiuisibile. Adde Bar. in l. via. in l. cũ filius.& in l. pro parte §. de ser. ti. generali.& in l. stipulationes nõ diuiduntur ff. de verb. obli.& Alex. de imo. in d. §. ex his.& ibi Mod. Cur.*

b ¶ *Fundus. Adde ꝙ licet sit prohibita diuisio fundi,potertt tũ diuidi per sepes,& fossata gratia vberioris culturæ Bar. in l. quę admodũ. C. de agri. et cẽsi. li. xj.& in l. si filiũ. ff. de acqui. hære.& Pau. de cast. in consi. clxxvij. per l. caius. ff. de le. j. Cur.*

a ¶ *Si uendidi tibi prædium meum ad quod non poterat transiri nisi per alium medium prædium,non uidetur actum ut illud debeat tibi seruitutem, nisi illud fuerit dictum expresse, & quid in legatis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX VIII.

1 NTradendis. §. Interpositis. †Mediũ prædiũ q̃ nõ seruit, impedit seruitutẽ cõstituendã si per ipsum, vel in ipso nihil est fiendũ ad vsum seruitutis: sed si aliqd est fiẽdum, impedit quousq; etiã in illo seruitus acquiratur: & hoc, qñ est cuiusdã extranei. Sed si est dñi prædij dominãtis, in distincte nõ impedit: & tũc si alterũ eorũ alienat, nõ extinguit seruitus, sed interpellat, ideſt vſus impeditur, quousq; in alienato, vel in retẽto seruitus acquiratur. h.d. vsq; in fi. l. & licet gl. velit, q̃ iste tex. ponat differẽtiã inter seruitutes rusticas & vrbanas, re vera nõ consistit in hoc differentia, sed solum in hoc, an prędiũ mediũ impediat vtilitatẽ peruenire de vno prędio ad aliud prædiũ. q̃ cõtingit duobus cõcurrẽtibus, q̃ prædiũ mediũ sit cuiusdã tertij, & q̃ ad vsum seruitutis aliqd sit in eo fiẽdũ, vel exercẽdũ, q̃ fieri nõ põt inuito dño: et tũc impedit seruitutẽ cõstituti. Aut nihil erat fiẽdũ, vel si erat põdiũ tñ eiusdẽ dñi prędij dominãtis: & tũc qa põt in illo prędio facere quic quid vult, nõ impedit seruitutẽ cõstituti: qa nõ impedit vtilitatẽ peruenire: & ita de hoc arti. vide plenè p Bar. in l. si prius. §.

2 fi. ff. de aqua plu. arcẽ. an prædiũ mediũ impediat seruitutẽ. †Et no. hic in fi. cũ gl. q̃ si vẽdidi tibi prędiũ meũ, ad q̃ non poterat trãsiri, nisi p aliud mediũ prędiũ, nõ videt actũ, vt illud debeat tibi seruitutem nisi illud fuerit dictum expresse ad quod ff. de contrahen. emp. l. in vendendo. secus si legauit quia fauorabilior est vltima volũtas: q̃ dic vt plenè p Bar. in l. j. ff. de serui. leg.

2 ☞ *Quando quis uendidit hæreditatem censetur actum inter partes q̃ emptor in omnibus sustineat uices hæredis, ut uenditor non habeatur pro hærede quantum ad omnia onera.*

LEX X.

1 SI ei cuius. †Hæredi qui vẽdidit hæreditatẽ debet restitui seruitus per additionẽ con-
2 fusam. h.d. & no. fi. istius. l. †q̃ qñ quis vendidit hæreditatẽ, cẽseri actũ inter partes, vt emptor in omnibus sustineat vices hæredis, vt venditor habeatur pro non hærede quantum ad omnia onera, siue debita extranei siue ipsi hæredi: sufficit ad hoc ff. de hære. vel ac. ven. l. ij. §. fi.

2 ☞ *Dominus fundi seruientis non potest aliquid facere iuxta locum seruientem, uel in eo propter quod impediri possit accessus, ut hic.*

3 *Ad concessionem uniꝰ iuris, q̃ tacitè sequatur cõcessio alterius iuris, sine quo illo uti non posset.*

4 *Quod possum facere per me possum facere per ministros meos ad hoc necessarios, & si resisteres illis uideris resistere mihi.*
Si ex forma statuti licitũ est alicui uindictam sumere de eo qui ipsum offendit, q̃ etiã sit sibi licitum congregare amicos qui ipsum iuuent ad hoc.

5 *Si non habebam ius faciendi aliquid in re tua, tamen asserens eam esse meam, misi ministros qui inciderũt ne mus tuum, uel aliquid q̃ illi ministri non puniantur, si erat bonæfidei & actus non erat illicitus.*

LEX XII.

1 REfectionis. †Concessa seruitute censet cõcessus dictus accessus iuxta locũ ser-
uientẽ, quatenus necessarius est ad refectionẽ loci, tam
ei cui cõcessa est seruitus, quã etiã eis ministrantibus. h.d. tota
2 lex. dicit etiam, †q̃ dñs fundi seruientis non põt aliquid facere iuxta locũ seruientẽ, vel in eo, propter quod impediri possit dictus accessus. In tex. ibi: [quantũ accedere ei sit necesse.] sed videtur q̃ nõ cõsideretur necessitas, vt possit ire, prout sibi placet, dũmodo noceat dño prędij fundi seruientis: vt §. ti. j. l. quintus. in fine. Sol. ibi volebat aliquid facere in loco seruiente pro vsu seruitutis: hic in loco nõ seruiente propinquo tñ illi. Vnde non põt nisi quatenus est sibi necessariũ, ita q̃ per aliũ locũ ire
3 nõ posset. †In tex. ibi tacite. hæc iura loquuntur, si ad concessionẽ vnius iuris tacitè sequatur cõcessio alterius sine quo illo uti non posset. Sed cõtra quia si vẽdo tibi fundũ meum, non videor concedere seruitutẽ eundi per aliũ fundum meũ licet nõ nisi per illum iri possit, si non est expresse actũ: vt l. in vendendo. ff. de contrahen. emp. & patet per l. in tradendis. circa fin. & ibi tetigi. §. eod. Sol. in illo fundo, vbi concedo tibi ius, videor etiam aliud concedere sine quo illo uti nõ posses: sed si quæritur, an videar concedere in alio: loquitur cõtrarium in quo di
4 stingue no. per Bar. plenè in l. j. ff. de serui. leg. †In text. ibi, faui q̃ meuij. no. tex. quia q̃ possum facere per me, possum facere per ministros meos ad hoc necessarios: & si resisteres illis dicẽris resistere mihi: vt ff. de reli. l. ossa. §. fi. & est arg. q̃ si ex forma statuti licitum est alicui vindictam sumere de eo, qui ipsum offendit q̃ statutũ valet ad refrenãdum maleficia, quia facit ministeriũ priuatũ reipub. vt C. qñ li. sine iu. se vin. l. j. q̃ sibi sit licitum cõgregare amicos, qui ipsum iuuent ad hoc: & q̃ illi nõ puniantur, sicut nec ipse principalis: & ad hoc videtur gl. sing. ff. de vi & vi armata. l. cũ fundus. sed gl. in l. Gracchus C. de adul te. videt requirere, q̃ talis cõgregatio debeat esse talis, quibus ille cõgregãs possit præcipere, vt filijs. In contrarium facit iste
5 tex. q̃ quilibet etiã extraneus: & hãc partẽ tenet Iac. but. †sed si nõ habebam ius faciendi in re tua, tamen asserens eã meã, misi ministros, qui inciderunt nemus tuum, vel aliquid aliud, an il li ministri puniantur, dic, q̃ non, si erant bonæfidei & si actus de sui natura nõ erat illicitus, vt incidere nemus de mandato meo, in fundo meo. de hoc est glo. ff. de rei ven. l. in rem. §. pe. in gl. ma. quæ incipit: vt ff. de tig. iniuncto ante fin. ibi: itẽ an fabi. & c. de quo vide per Bar. in l. non solũ. §. si mandato. ff. de iniu. & quod no. per gl. in l. liber homo. in prin. ff. ad le. aquil.

LEX XIII.

1 CVm fundus. †Fundus transit in emptorem cũ seruitute sibi debita, & etiam cum ædificio quod cedit fundo, & similiter ædificium cũ solo cui cohæret. h.d. Et primum dictũ procedit in seruitute iuris, non in seruitute facti quia si habebam duos fundos, & per vnum transibam ad alium: ille primus non seruiebat secundo de iure, quia res mea non põt alteri rei meæ seruire: vt §. eod. l. quicquid. sed seruiebat de facto. & ideo si vendo illa seruitus facti non transit in emptorem: vt no. gl. in l. in tradendis. in fine §. eo. super ver. interpellari. quod dic vt d. l. j. de ser. le.

2 ☞ *Si uendo tibi domum, possum apponere pactum, q̃ in illa non exerceas aliquam artem si mea interest.*

LEX XIIII.

1 VEnditor. †Licet priuatus in mari non possit cõstituere seruitutẽ, põt tamen se & suos hæredes obligare, vt in aliqua parte maris non liceat sibi piscari, vel aliquid aliud facere si interest illius, cui obligat se: & non põt venire cõtra suã promissionẽ. h.d. & idem in alia aqua pub. & eo. modo põt se obligare ad nõ impediẽdũ alium priuatũ in publico facere: & nõ põt venire contra suã promis-
2 sionẽ rõne sui interesse: licet Respu. possit. vt §. e. l. ij. & q̃ ibi dixi. & est arg. secundũ Bar. †q̃ si vendo tibi domũ, possum apponere pactũ, q̃ in illa nõ exerceat aliquã artẽ, si mea interest, vt dixi. §. de pact. l. fi. aliàs secus: vt §. de serui. l. quot. la prima.

2 ☞ *Princeps potest alicui priuato rem suam auferre ex causa publi. utilitatis soluto tamen pretio, uel aliquo nomine pretij: ita & statutum: sic etiã consuetudo, etiam sine causa publi. utilitatis.*

3 *Licet consuetudo sit, ut quilibet possit de tua lapidicina sumere lapides sicut interpretatur, sine damno tuo quantum ad pretium ita quantum ad hoc, ut quatenus, ex illis lapidibus tibi necessarium est non auferatur.*

1 §. Si constat. †Res nostra sine facto nostro à nobis auferri nõ põt iure publico, vel priuato, nisi consuetudo aliter se habeat: & tũc debemus indẽnes cõser
2 uari saltẽ in solutiõe pretij. h.d. †sicut ergo princeps põt alicui priuato rẽ suã auferre ex cau. pub. vtilitatis, soluto tamen pretio, vel aliquo nomine pretij. vt l. item si verberatum. ff. de rei ven. iuncto eo quod no. glo. in l. fi. de na. resti. ita & consuetudine, vel statuto ciuitatis per hunc §. non tamen videtur in consuetudine consideranda alia causa pub. vtilitatis, sed sola consuetudo vt hic licet in cõtrarium faciat l. toties. ff. de polli. cum ibi no. sed potest dici q̃ fortior sit consuetudo, quam statutum propter quod sine iusta causa, non potest hoc fieri, vt ibi no. &
3 adde l. annonã. cum ibi no. ad l. iij. de anno. †In tex. ibi: [ita tamen.] no. q̃ licet sit consuetudo, vt quilibet possit de tua lapidicina sumere lapides sicut interpretatur sine dãno tuo, quantum ad pretium, ita & quantum ad hoc, vt quatenus ex illis lapidibus tibi necessarium est, non auferatur: quia in hoc debes præferri cuilibet alteri. Sed oppo. q̃ imò te inuito quilibet possit lapides fodere: vt C. de meta. l. si quos. libr. xj. Sol. ibi loquitur in venis saxorum, quæ sunt in profundo fundi, seu prædij, & in paucis locis reperiuntur: vnde licet cuilibet propter publicam vtilitatem subtus fundum alterius priuati infodere, &
venas

venas aperire: quia hoc non nocet domino fundi superioris, cum non tangatur de superficie: secus si noceret, quia faceret eam labefactari: vt est text. illius. §. hic loquitur in lapidicinis, quæ sunt in superficie fundi: vnde noceret domino fundi, q̃ alius inde lapides sumeret cum sint sui. & de hoc maxima fuit quæstio in Pergamo, vbi sunt venæ contrariæ in profundo montis, & in superficie sunt fundi priuatorum: vbi allegabatur ille tex. cum glo. & vna parte. & iste §. pro altera.

2 ☞ *Non est licitum ire de nocte per ciuitatem, nec per domos alienas.*

LEX XV.

1 TEr nihil. †Seruitus itineris potest restringi vt liceat ire de die tantum, ma
2 xime in vrbanis prædijs. h.d. †Et not. text. cum gl.
a q̃ non est licitum ire de nocte[a] per ciuitatem, nec per domos alienas.

LEX XVI.

1 QVi per certum. †Qui concessit seruitutem vni, potest per eundem locum concedere alteri, si per hoc non fit priori præiudicium. hoc dicit aliàs secus. vt §. titu. j. l. per quem.

LEX XVII.

1 POtest etiam in testamento. †Potest quis damnare hæredem suũ, vt imponat seruitutem rei hæreditariæ, vel propriæ ipsius hæredis. h.d. In primo tamen casu statim adita hæreditate acquisita est seruitus legatario l. si partem. §. fin. ff. quemad. serui. amit. In secundo non, nisi cõstituatur: vt no. in l. Papi. §. de ser. & vallet legatum etiam si testator putabat illam rem esse suam, cum esset hæredis: vt l. vnum ex familia. §. si rem. de leg. ij. sed si esset cuiusdam extranei, distinguere: an legatarius esset coniuncta persona, vel non: sicut quando legaret rem ratione dominij vt l. cum alienam. C. de lega.

2 ☞ *Interdictũ de precario non datur mihi pro eo, quod est apud me, sed pro eo, quod est apud alium.*

3 *Si aliquid feci sti in meo & per me possesso. q̃ mihi noceat possum illud proprium authoritate remouere: & quid si de uoluntate mea feci sti.*

4 *Si simpliciter concessi tibi, ut aliquid poneres, uel ædificares in meo an uidear concessisse precario, ideſt ad bene placitum meum, an animo donandi, & cõstituendi seruitutem?*

5 *Pro eo quod facere possum propria authoritate, ius non prouidet mihi de actione: tamen de honestate possum, & debeo adire iudicem ut mihi concedat licentiam.*

6 *Differentia inter murum, & parietem, & q̃ murus ita cedat solo sicut paries.*

LEX XVIII.

1 SI præcario. †Pro eo, q̃ in meo & per me possesso posuisti, precario i. de voluntate mea non habebo interdictum de precario, vt illud remoueas cum propria authoritate possit remouere, nec tu habes confessoriam contra me, vt liceat tibi tenere iure seruitutis: quia non videor seruitutem constituisse, postquã precario concessi. i. vt teneres ad beneplacitum meum. Hoc primo. Sed pro eo quod posuisti in tuo, quod mihi seruit, bene habeo interdictum de precario, vt illud remoueas, eum cum precario hoc concessi. Secus si animo remittendi seruitutem, quia tunc res tua efficitur libera: & ego interdictũ non habeo. h. d. text. cũ gl. & est pulchra l. et diuide in duas partes principales, vt in summario. Secunda ibi, [cæterum.] & quælibet pars continet duos casus, & duo dicta, quæ patent per se. glos. tamen reducit
2 ad tres partes principales. † Not. q̃ interdictum de precario, nõ datur mihi, pro eo q̃ est apud me: sed pro eo, quod est apud
3 alium. †Item no. tex. cum glo. ij. super verb. non potest. q̃ si aliquid feci sti in meo, per me possesso, quod mihi noceat, possum illud propria authoritate remouere: hoc est verum sine dubio, quando sine voluntate mea: vt l. quemadmodum. §. j. ff. ad legem aquil. & l. si vitem. §. qui ianuam. ff. quod vi aut clam. & tunc possum tollere etiam te irrequisito, sicut posuisti me irrequisito. ar. in l. minor. in prin. cum ibi no. in gl. ff. de euic. idẽ vt possim remouere, qñ posuisti de voluntate mea precario cõcedentis ad beneplacitũ meũ: vt in hoc tex. cũ gl. tunc tñ puto q̃ debeã prius te requirere, vt inde remoueas: aliàs teneor tibi
4 ✠ *Adde q̃ noctu ire, crimẽ est leue, & certã personã non offendit: cuilibet tamẽ cõpetit accusatio. vt per Bart. in l. j. ff. de publ. iud. & i l. quod senat. ff. de in ius vocand. et l. leuia. ff. de accusat. Quomodo aũt q̃ noctu ingredit cõuenia tur, & itẽ aduersus libellũ defendat, vide per Spe. ti. de cõsti. Et an noctu factũ notorium esse possit, vide eũdẽ Specu. de no. crimine. & Bal. in l. fratrem. C. ad fyl. Et an noctu factũ, p̃ testes p̃bari possit: vide eũ dẽ Bal. in c. j. §. porro. ff. co. que sit prima cã beneficij amit. glo. & eundẽ & do. in l. si cũ exceptione. §. in hac. ff. quod met. cau.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 †De hac quæstione, num in pẽdẽti possit esse vltima volũtas? vide hic per Bart. Et itẽ ad q.an viuẽtium actus in pendenti esse possint? nu. v. prima & ij. oppositione & ibidẽ annotatiõne marginatam, quę remittit ad Bal.

b †Verũ, an ita intelligi debeat, vt prędiũ dicat eas possidere? vide per Bald. in l. ij. col. iij. C. de seruit.

tio. Et si prima cõcessio facta fuit inter viuos põt cõfirmari per vltimã factã in vltima volũtate. Hoc quartò. Sed si oẽs fiant in vltima voluntate, ita demũ valere possunt, si simul adeat hæreditas omniũ: qa tũc simul cedit dies omniũ vtiliter. Si aũt diuersis tẽporibus, nulla valere põt quia dies præcedentiũ inutiliter cedit, & non possunt stare in pendẽti: licet secus in illa quę fit inter viuos: quia põt stare in pẽdẽti, quouscũ fiat vltima. Hoc quinto, & vltimò dicit tota l. valdè pulchra, & subtilis: & sic ponit tres casus principales. Primus qñ oẽs fuerũt factæ inter viuos: vsq; ibi: [sed dicẽdũ.] Secũdus quia prima inter viuos, secũda in vltima volũtate vsq; ibi: [nã si oẽs.] Tertius, qñ oẽs in vltima volũtate. Itẽ prima pars subdiuidit: nã primo ponit casus qñ tempore, quo fit vltima, omnia erãt in eo statu, in quo fuerãt tẽpore primæ factæ vsq; ibi: [& ideo.] Secũdò qñ cõtingeret mutatio dominij in personã primi constituentis vsq; ibi: [idem iuris vel acquirentis.] vsq; ibi: [ergo.] Tertiò qñ cõtingerat mutatio dñij in personam illius, qui nõ cõcesserat, nec acquisierat, ante quã concederet vel acquireret: & nouus dñs postea cõcessit, vt per hoc nõ cõfirmentur præcedentes, quouscũ priores iterum cõcedant, & per illas concessiones iteratas cõfirmatur cõcessio noui domini, vsque ibi: [tantum enim ibi:] quarta in qua cõcludit ex prædictis. Et

2 præmitte, †q; in fictione de vno tẽpore ad aliud requiritur habilitas duorũ extremorum. scilicet à quo, & ad quod vt plenè not. in l. si is qui pro emptore. ĵ. de vsuc. si ego tu & ego sumus domini eiusdẽ fundi: & ego impono, vel acquiro ei seruitutẽ, tu verò eandẽ seruitutẽ imponis, vel acquiris hinc ad mensem confirmando q; ego feci: licet istæ impositiones, vel acquisitiones inspecta veritate factæ sint diuersis tẽporibus: fingũtur tamen factæ eodẽ tẽpore: scilicet quia mea fingitur facta tẽpore vltimæ partis factæ: & sic fictio versatur in mea, quia trahitur ad tuã: non econuerso. & hoc, si omnia sunt integra tẽpore vltimæ. sed si ante quã tu imponas, vel acquiras mutatũ est dominium ex parte mea in vniuersalem successorem quia mortuus sum, vel in singularẽ, quia vendidi: tũc impositio vel acquisitio facta per me, quæ erat in pendenti extinguitur, & amplius nõ pendet: & ideo per eã quã posteà tu facis, nõ confirmatur. Tua ergo quã posteà facis nihil operatur ad confirmationẽ præcedentis valet tñ de se quo ad personalẽ obligationẽ, nõ quo ad realẽ: & pẽdet quouscũ hęres meus, vel emptor iterũ concedat. & tũc confirmatur tanq; de vltima, respectu mei effecta sit prima respectu hæredis mei vel emptoris: quia isto casu tempore, quo tu eã feciſti deficiebat habilitas extremi à quo. nã ego tũc vere non poterã imponere, vel acquirere. Quid si desieram esse dñs ergo nõ possum infingi, vel imponere tunc, vel acquire

3 re: †quia vbi nõ põt esse veritas, nec fictio: vt no. in l. gallus. §. si eius. ĵ. de lib. & posthu. ideo mea nõ est amplius in pendenti si extinguitur, quia non pendet nisi ad effectum, & finẽ: vt cõfirmeť per vltimã, & fingatur facta tẽpore vltimę, sed nũc amplius hoc fingi non põt. Ideo postq; hoc fieri nõ põt: ideo desinit pendẽtia quæ nõ põt ad suũ finẽ peruenire. Necesse est ergo, q; nouus dñs imponat, & tũc cõfirmabiť facta parte & tractetur tua ad tẽpus illius factæ per verũ dñm. Similiter, si post factam per me ante quam tñ facies, contingat mutatio ex parte tua in vniuersalẽ vel singularẽ successorem si ille nouus dominus imponat, vel acquirat, nõ confirmať mea quia tempore quo ego feci meã ille nouus dñs nõ erat habilis ad hoc faciendum: quia nõ erat tũc dñs. & sic deficit extremũ ad quod. quia mea non põt trahi ad istã, quæ fit per illum: qui tẽpore quo feci meã, non erat habilis ad ipsam faciendam. non est tñ funditus nulla: quia valet quo ad personalẽ obligationẽ. quantum vero ad realem, pendet quouscũ ego iterato imponã, vel acquirã: & tũc confirmabitur illa quę facta est per nouũ dominũ ex parte tua vt sic illa cẽseatur prima respectu reiterationis factę p me. & hoc vult ver. ergo ex diuerso. & in hoc stat substantia istius subtilis. l. In tex. ibi: nihil agẽtur. scilicet quantũ ad confirmationẽ præcedentis, bene tñ valet, & pendet quouscũ nouus dñs iterum cõcedat, vt patet ĵ. in verb. igitur rursus. In text. ibi: [ex integro oẽs cæterę debebũt.] hoc verũ, quando ille qui nondũ cesserat mortuus est: & eandẽ seruitutẽ in suo testamento non legauit. Si aũt legasset, tũc nõ requireretur, q; præcedentes iterum cõcederent imo per additionẽ hæreditatis suæ cõfirmarentur præcedentes cõcessiones: vt ĵ. in ver. idemq; secundũ intellectum gl. ibidẽ. licet quidã intelligant illũ ver. secundũ istum vt nõ confirmantur præcedẽtes: sed tene quod s. dixi secũdum intellectum gl. ibidẽ. & inducit istũ tex. Inn. in c. q; sicut extra

4 de elect. †q; si facta sit electio prælati contempto, idest nõ cita to aliquo ex canonicis põt prosequi suũ contemptũ. & petere electionem suã irritari q; si mortuis primis eligentibus confirment electionẽ, talis cõfirmatio nõ valet, quia nõ sunt omnia integra, et sic iterũ põt prosequi contemptũ. Contrariũ tamen ipse determinat, quia iste tex. loquitur, quando præcedens cõcessio, nõ erat adhuc valida, nec efficax quantum ad ius reale: sed pendebat ex vltima concessione. Sed electio prædicta, licet facta quibusdam contemptis, est valida & efficax: si facta est à maiori parte & seruatis alijs seruandis: ideo per mortem præcedentiũ non extinguitur sed hic quia pẽdebat extinguiť. In text. ibi: [tantũ enim tempus posset.] quis dicere quid ergo valet id quod dictum est in prin. l. quod posit diuersis temporibus cõstituere si vera sunt quæ supra proxime dicta sunt respondeo quod valent quãtum hoc vt diuersitas tẽporum non habeat vitiare constitutionem dummodo omnia sint integra: non aũt quantum ad hoc, vt alter sine altero posit: sed si interueniente mutatione ex altera partium confirmaretur indistinctè, præcedens impositione iam sequeretur, q; per alteram tantum sine altero fieret eo quia propter mutationem prædictam non potest altera cum altera coniungi vt fingantur factæ eodem tempore propter, defectum extremorum, vt s. ostensum

5 est. †Vltimò no. fi. q; vltima voluntas nõ põt esse in [a] pendenti

a intellige postq; dies cessit: sed ante põt. & de hoc articulo vide plene quod no. in l. vsufruct. ĵ. de stipu. ser. & l. si seruus communis §. ij. in gl. cætera dic vt in glo. & per doctores ibi.

Si seruitus vendicetur, vel ad alium pertinere negetur. Rubrica.

Continua rubricam istam vt per gl.

LEX I.

1 ACtiones. †Non summatur ista l. vel sic summa. Qui agit aliqua actiõe, debet probare se dominum, siue agat negatoria siue confessoria. h.d.

2 ☞ *Confessoria & negatoria fuerunt primò inuentæ pro seruitutibus personalibus: tanquàm diguioribus: & postea fuerunt extensæ ad prædiales.*

3 *Licet prædiales seruitutes non debeantur personæ sed prædio, non tamen est ineptus libellus, si quis dicat sibi competere: & intelligit scilicet mediante fundo.*

Si iudex dando curatorem liti inchoatæ per filium fa. concipiat uerba in personam filij cum non debeat dari personæ, an ualeat datio.

4 *Qui intentat confessoriam, uel negatoriam, necesse habet probare dominium rei, cui dicit seruitutem deberi uel non deberi. & qualiter probet?*

5 *Positio non dicitur affirmatiua, uel negatiua respectu uerborum, sed habetur respectus ad sensum.*

LEX II.

1 DE seruitutibus. †Not. primò q; actiones istæ, scilicet confessoria, & negatoria sunt reales. Ideo dicuntur vendicationes, vt in primo responso: & licet non dentur nisi domanis: vt ĵ. sequitur: dantur tamen etiam contra nõ dominos impedientes vel turbantes vsum seruitutis: vt l. si quis diuturno. ĵ. eo. sicut in rei vendicatione contra quemlibet pos. l. de eo. §.

2 fi. ĵ. ad exhib. †Itẽ no. q; primo loco fuerũt inuentæ pro seruitutibus personalibus, tanq; dignioribus & posteà fuerunt ex-

3 tensæ ad prædiales. †Tertiò no. in ver. [sibi competere.] q; li-

b cet prædiales seruitutes non debeantur personę sed prædio[b]. vt l. vnus. s. ti. ij. non tamen est ineptus libellus si quis dicat sibi competere: quia debet intelligi scilicet mediante fundo secundum Bar. qui dicit per hoc quod si iudex daret curatorem liti inchoate per filium familias, licet conciperet verba in personã filij, non vitiatur datio: & tamen non debetur personæ cui nõ posset dari, cum sit in patris potestate: & exponeretur eo modo. †Vltimò nota in ver. hæc aũt. q; ille qui intentat confessoriam vel negatoriam necesse habet probare dominium rei cui dicit

dicit seruitutẽ deberi vel non deberi aliàs succumbit. probat autem de facili. scilicet probando se esse in possessione illius, quia deducit dominium incidẽter non principaliter vt not. ĵ. eo. l. sicuti. §. si quæratur. in fi. glo. per. l. j. ĵ. fami. erci. nõ sic sufficit possessio ad probationem dominij deducti principaliter in iudicio, iuxta plenè no. per Bar. in l. pe. de cõdi. insti. & in c.

5 illud. de præsum. in nouella per Io. an. †Vlti. not. gl. mag. circa mediũ ibi: [sed magis sensu inspecto hæc nomina sunt imposita & c.] q; positio, nõ dicitur affirmatiua, vel negatiua, respectu verborum sed habetur respectus ad sensum. & ideò per ignorantiã inoleuit practica quia procuratores dicunt, q; fuit & est absq; eo, q; talis fecerit tale quid, credentes, q; ista positio dicatur affirmatiua & sic debet admitti quia fit verbis affirmatiuis. certè magis est negatiua inspecto sensu. ad qđ vide quod no. gl. in cle. literas. de rescri. & ĵ. de doli exceptio. l. fi. in fi. gl. vltimæ quæ incipit sed videtur. & adde quod no. Bar. in l. nec codicillos. C. de codici. & in l. inter stipulantẽ. §. j. de verb. obl.

2 ☞ *Vsusfructus quò ad usufructuarium, quòd non dicatur seruitus, sed quædam commoditas seu facultas, & qualiter agat contra impedientem uti?*

1 §. Rectè nera. †Nota hic quòd licet quando vendo tibi vnum fundum ratione proprietatis non videor tibi concedere seruitutem eundi per alium fundum meum, nisi dicatur expresse, licet ego consueuerim per illum accedere. vt l. in vendendo. ĵ. de cõtrahen. emp. & s. eodem l. in tradendis in fin. secus tamen est, si cõcedo tibi vsumfruc. s. in vltima volũtate: si lego tibi fundum, vt, hic vel etiam in contractu. vt suprà de serui. vrb. prædio. l. qui binas. ver. cęterum. licet etiã illa loquatur in vltima voluntate: tamen idem in contractu. Ratio diuersitatis colligitur ex illo text. & glos. quæ est suprà de vsufructu. l. sed & si quid. §. proprietatis. su-

2 per ver. [contineri.] †Item not. quòd tunc nõ diceretur quo ad vsufructuarium seruitus: quia illa non potest deberi mihi proprietario, sed dicitur quædam commoditas: & ideò si impediatur ea vti, nõn intentabit confessoriam, tanquàm pro seruitute prædiali sibi debitam: sed bene potest intentare confessione seruitutis personalis. scilicet illam quæ competit pro vsufructu, quia videor prohibere ipsũ frui si prohibeo ipsum vti illa cõmoditate eundi. vt suprà si vsusfruct. pe. l. j. & ij. Similiter si seruitus debetur fundo meo à fundo Titij, & concedam tibi vsumfructum in meo, potes vti commoditate illius seruitutis: non quod possis intentare confessoriam pro ea, & petere, declarari eum deberi fundo: sed debes intentare confessoriã pro vsufructu, quia videtur prohibere te vti frui, qui prohibet te vti illa seruitute: & sic petet declarari tibi vsumfructum competere, et illum non debere te impedire per. d. l. j. & ij. per quã declaratur iste. §. Sis ergo cautus in modo agendi: ne propter ineptitudinem succumbas.

2 ☞ *Quòd sit dare possessorium, etiam ubi non est petitorium.*

1 §. Pomponius. †Nota quòd licet vsufructuarius non possit habere seruitutem prædialem ratione iuris vsusfructus, quia illa est sua competens proprietati: potest tamen ex sua persona habere interdictum possessorium puta de itinere, actuque priuato si per xxx. dies eodem anno iuit sciente, & patiente aduersario: quia hic non agitur de iure seruitutis sed de facto suo. & hoc vult dicere litera. Potest etiam haberi pro facto sui authoris, scilicet pro-

2 prietarij, si ipse vsus fuit tanto tempore. Et sic not. quòd † est dare possessorium etiam vbi non est petitorium vt dixi suprà titul. j. l. prima.

LEX IIII.

1 LOci corpus.

§. In confes. †In istis actionibus fit condemnatio ad interesse, loco fructuum. hoc dicit & non sic iure actionis sed officio iudicis mercenario eodem deseruienti: vt not. s. eod. l. ij. in princi. glo. magnæ. nec iure aut. actionis fit declaratio seruitutis. vt ĵ. eo. l. sicuti. §. si quęrať. Sicut in rei vendicatione, & in petitiõe hæreditatis iure actionis petit quis declarari se dñm, vel hæredẽ: & officio iudicis petit aduersariũ condẽnari ad restituendũ: vt s. de petitio. hæredita. l. licet. & s. de rei vend. l. ex diuerso. §. j.

2 ☞ *Licet unus ex dominis pro indiuiso non possit acquirere seruitutem: potest tamen acquisitam defendere, agendo confessoria.*

3 *Casus in quo uictoria unius, prodest alteri non agenti.*

4 *Casus in quo agitur insolidum, & fit condemnatio pro parte ad interesse: & quid econuerso?*

5 *Victoria unius licet prosit alteri, tamen sententia lata cõtra unum non nocet alteri: & sic contrariorum non est eadem ratio.*

1 †Et adde, q; de iure tertij excipiens illius dũtaxat vtilitati quę sito non audiat: secus aũt si quæsito in multorũ vtilitatem: quoniã tũc auditur quilibet excipiẽs, cuius interest. ad q; vide egregie per Bal. in l. fi cui. de non nume. pecu.

1 §. Si fundus. †Istæ actiones competũt cuilibet ex dominis eiusdem fundi, & cõtra quemlibet insolidũ sed in primo casu, qñ peruenitur ad interesse, habetur ratio ad interesse agentis duntaxat. h.d. secundo vero casu si vnus me prohibet vti seruitute, ago ad solidũ interesse, ac si õmnes prohiberẽt vt habetur in l. ij. §. fi. l. co. §. cato. ĵ. de verbo.

2 obli. †No. q; licet vnus ex dominis pro indiuiso non possit acquirere seruitutẽ. vt s. ti. j. l. fi. cũ simi. põt tamen acquisitam defendere agendo confessoria: & hoc vult tex. ibi: [quamuis per

3 vnum &c.] †Itẽ no. casum in quo victoria vnius agentis prodest alteri nõ agenti. vide per Barto. in l. si quis separatim. ĵ. de app. & quod no. C. si in vna eadẽ q; causa. l. vnica. et per gl. iij. q.

4 vj. hæc quippè. †Itẽ no. casum in quo agitur insolidũ, & fit cõdemnatio pro parte ad interesse: & sic econuerso contingit interdũ pro parte ad rem, & condemnatio fit insolidũ ad interesse, vt in pluribus hæredibus eiusdẽ cõmodatarij, quorũ quilibet conuenitur pro parte actione primitiua, quæ datur ad rei restitutionẽ: & tamen obligatiõe secundaria, quæ datur ratione doli vel culpę quilibet tenetur insolidũ qa nõ nisi insolidũ cõmitti potest. vt s. commo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum.

5 in fi. No. etiam glo. †q; licet victoria vnius prosit alteri, sententia tamen lata contra vnũ alteri nõ nocet: & sic non est eadem ratio contrariorum: ideo dicit gl. esse notandum.

1 §. Si quis. †Confessoria competit contra eũ qui refectionẽ impedit, sicut contra eũ qui seruitutẽ denegat. h.d. vel sic, interdictũ vti possidetis, datur contra illum qui contendit se possidere, & etiam contra illum qui non contendit. Impedit tamen, vel turbat possidentem: vt l. vim facit ĵ. de vi & vi armata. & l. si duo. §. ij. vel iij. ĵ. vti possi de.

2 ☞ *Excipere non potest quis de iure tertij, quando non est exclusiuum ipso iure intentionis: & quid, si est exclusiuum iuris agentis ipso iure?*

1 §. Competit. †Dominus fundi seruientis cõtra eũ cui nõ seruit habet negatoriã sicut si nulli seruiret. h.d. Nec ille poterit excipere de seruitute alteri debita. †Vnde allegať, q; nõ põt quis excipere de iure tertij: qđ est

2 a verũ, qñ non est exclusiuũ ipso iure intẽtionis: [a] et ita est hic licet eñ domus tua debeat seruitutẽ domui Titij duntaxat, nõ tamẽ extincta est penitus libertas sed offuscata respectu illius. Ideo pro ipsa defendẽda potes agere cõtra me negatoria, qui te impedio altius tollere cum tñ ille nõ impediat. quod quantũ ad me, pertinet, q; liberas ædes habeas. Vnde allegatur sem per iste §. in his verbis. secus, qñ ius tertij est exclusiuũ iuris agẽtis ipso iure, vt C. de rei vẽdi. l. fi. vt si agis rei vẽdicatiõe pro re tertij, quã possideo quia possum opponere, q; tu non es dñs, sed ille. & sic tibi nõ cõpetit rei vẽdicatio, de hoc articulo tractatur in l. cum seruus. C. de seru. fug. & per l. iij. ĵ. de exceptio. rei iudi. & de condi. indebi. l. indebi. §. sed si numi. vbi tractatur de tertio casu quando nõ est exclusiuum ipso iure nec ope exceptionis: sed incommodatiuum, quia ipsum incommodat, vel minuit: an de illo iure possit excipere: Et dicit ibi glos. esse meliorem, quæ sit in iure.

2 ☞ *Licet dominus fundi seruientis faciat contra debitum seruitutem, tamẽ si per hoc non impeditur usus seruitutis. sed impeditur per alium, non potest contra eum agi confessoria: nec prohiberi faciendo.*

3 *Licet fuerim impeditus uti seruitute sine culpa mea, sed factio tertij: tamẽ si nõ utor per legitimum tempus, cum perdo: & qualiter detur mihi restitutio in integrum?*

1 §. Si cui †Mediũ prędiũ, q; nõ seruit, nõ impedit cõfessoriam intentari, sicut impedit vtilitatẽ peruenire de vno ad aliũ. Sed cũ incipit impedire vtilitatẽ peruenire, similiter & impedit agi: & cũ posteà desierit, redit facultas agen

2 di. h.d. cũ l. seq. in prin. sequẽtis. †No. in prin. l. [& si fortè.] q; licet dñs prædij seruiẽtis, facit cõtra debitã seruitutem: si tñ per hoc nõ impeditur vsus seruitutis, sed si impeditur per aliũ: nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

→Et quid in corporalibus, an id possit, vide per Bald. in consil. 3 elx. in tertia parte.

b →Et ibidē per Alex. vide id pertractantē pulcherrimē & extra per doc. in c. pastoralis. de causa pos. & propri. Et paul. ipsum cō sil. cclvij. incipiēte in cā quæ vertit. & per dnos de Ro. in decis. vj. & Bart. in l. incerti. C. de interdi. & l. si de vi. de iudic.

c →Ad hanc cōnē aduerte, ꝙ opinantium varię sunt sententię, 3 quinimo vnus & idē sibi contradicit in varijs locis vt Bald. & Ilo. Bal. in prælu. feudo. & in l. cū Archymedorā. C. vt in possess. leg. & in c. j. de pro hi. feud. alien. p fed. Flor. in l. cū fructuar. parat. ff. de vsufr. proinde dicito, ꝙ si ad seruitia ex feudi natura teneat feudatarius re nūtiare posset: si verò 1 ex vi obligatiōis, nō itē. Et vide per specu. tit. de feu. §. quoniam versi. xxviij. et Card. in c. quæ in ecclesia tum. de constit.

pōt contra eum agi cōfessoria, nec prohiberi faciendo. †No. etiam in fi. ibi: [sed si intra.] à cōtrario sensu, ꝙ licet fuerim impeditus vti seruitute sine culpa mea, sed facto tertij, nihilominus si nō vtor per legitimū tempus eā perdo, vt colligit in verb. [sed si intra tps.] quasi dicat secus si post. Datur tn mihi in integrum restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa posita in l. fin. j. quibus ex cau. maio. vt §. de serui. rusticorū prædl. Et Attilicinus.

2 ☞ Petitorium & possessorium retinendæ potest in iuribus incorporalibus cumulari in eodem libello: secus in corporalibus.

In seruitutibus altius non tollendi, quæ est negatoria, dicitur quis esse in quasi possessione, eoipso, quod aduersarius altius non tollit.

Quid, si quis vult eam præscribere?

Quid in seruitutibus affirmatiuis?

4 Sicut ad acquirendum quasi possessionem seruitutis, requiritur ꝙ actus fiat sciente & patiente aduersario: ita & ad acquirendam quasi possessionem libertatis, quando est necesse eam præscribere vt in seruitutibus vrbanorum prædiorum. l. hoc autem §. de serui. vrba. præd. & ibi allegaui hunc text. per quē illa lex limitatur, & declaratur.

LEX VI.

Si forte.

§. Sciendum. †Confessoria datur etiā ei qui est in quasi pos. seruitutis & in quasi pos. dicitur esse quis, qñ nihil est factū contra debitā seruitutē, vel factū eo ignorāte, vel contradicēte: secus si eo sciente. h. d. Ex primo dicto patet, †ꝙ in iuribus [a] incorporalibus pōt petitorium & possessoriū retinēdæ cumulari in eodē libello, quia nō dicitur actor sibi contrarius, cū vtrunq; iudiciū cōpetat possessori: & ad hoc allegat̄ iste tex. per Bart. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. in distinctiōe magna. j. de acqui. pos. [b] et in l. si prius. j. de o pe. no. nū. in quarta oppositiōe. secus, cū agit̄ pro rebus corporalibus. quia possidenti omni genere possessiōis, nō dat̄ rei vēdicatio: vt l. j. §. interdū. j. vti possi. & sic esset sibi contrarius. vt 3 l. si de vi. §. de iudi. cū ibi no. †Ex secūdo not. ꝙ in seruitute altius nō tollēdi, quæ est negatoria, dicitur quis esse in possess. eoipso, ꝙ aduersarius altius nō tollit. Hoc verum, si fuit expressè cōstituta per aduersariū. Sed si vult qs eā præscribere, nō dicit esse in possessione per hoc nisi semel illū eleuare volētē prohibuerit, & ille destiterit: vt no. in l. q luminibus. §. de serui. vrb. præd. in gl. circa fi. In seruitutibus aūt affirmatiuis dicit̄ esse in quasi possess. eoipso, ꝙ aliquē actū facit iure seruitutis, scīēte & patiēte aduersario. vt l. j. C. de serui. & aqua præterq; in seruitute iti. viæ, vel actus: in cuius quasi possessione quis non constituit̄, nisi iuerit p triginta dies eo anno. l. j. §. j. j. de itine. actu q priua. & ꝙ not. in c. cū ecclesia extra de causa possess. †Vltimò 4 no. in fi. ꝙ sicut ad acquirendā quasi possessionē seruitutis requirit̄, ꝙ actus fiat scīēte, & patiēte aduersario, ita & ad acquirendam quasi possessionem libertatis, quando est necesse eam præscribere vt in seruitutibus vrbanorum prædiorum. l. hoc autem §. de serui. vrba. præd. & ibi allegaui hunc text. per quē illa lex limitatur, & declaratur.

a ☞ Si actum est ꝙ ille qui debet seruitutem, teneatur aliquid facere, hoc non est contrarium naturæ seruitutis, uel si tanto tempore consueuit hoc facere: ꝙ eius initij memoria non existit.

Quando debens seruitutem teneatur reficere?

3 Feudatarius uel emphyteuta an possint inuito domino renunciare feudo, uel emphyteusi, & liberare se à seruitijs, ad quæ tenentur?

§. Etiam. †Vsq; ad l. sicuti. §. Aristo. tractat de duplici seruitute. scilicet oneris ferendi vsq; ad §. j. eiusdem. l. seq. & tigni immittēdi vsq; ad §. Aristo. quæ vltima habet similitudinē cum prima, nō tn per omnia: &. h. d. in seruitute oneris ferendi, ad quā teneē ille, qui eā debet & reficere paritē debentē seruitutē suis impēsis, nisi velit eis cedere, & pro derelicto ipsum habere licet regulariter ille qui debet seruitu- 2 tē, nō teneē aliquid facere. h. d. vsq; ad §. hæc aūt actio. † Et no. circa primā partē, ꝙ si actū erat expressè vt ille qui debet seruitutē teneat̄ aliquid facere, hoc nō esset cōtrariū naturæ seruitutis, & vt tenereē ad illud indistinctè, & in quacunq; seruitute. Idem si nō appareat ꝙ fuerit actum: sed tāto tēpore consueuit hoc facere, ꝙ eius cōtrarij memoria nō existit: & hæc habētur secundū diuersas leges in l. ij. §. apud labeonē. j. de aqua plu. arcend. & secūdū hoc sententia Galli aqui. reprobatur per omnia quæ dixit nō posse hoc agi. Extra hos casus distinguitur inter seruitutē oneris ferendi de cuius natura venit vt reficiat vt hic & alias seruitutes, de quarū natura hæc non est, vt l. quoties. la prima. §. de serui. §. fi. † Vltimò no. in fi. ar. ad quæstionē illam, 3 vtrum feudatarius vel emphyteuta possint inuito domino renuntiare feudo vel emphyteusi, & liberare se à seruitijs ad quę c tenentur [c] facit §. de vsufructu. l. cum fructuarius. & de hac q. per Bar. in l. is cum quo j. de aqua plu. ar. dic vt ibi.

§. Hæc autem. †Confessoria quæ datur pro seruitute oneris ferendi, est eiusdem naturæ & cōditiōis, cuius est illa quæ datur pro alijs seruitutibus. h. d. in effectu vsq; ad l. harum. & exemplificat in pluribus.

2 ☞ Sententia ab obseruatione iudicij est interlocutoria, & an ab ea possit appellari?

3 In iudicis officio, an iuretur in litem.

LEX VII.

Arum acti.

†In hac actione per officium iudicis fit restitutio rei, & præstat̄ cautio, & cōtra nō restituentē iuratur in litē. h. d. Bart. qui ergo intentat cōfessoriam, petit seruitutē suo fundo deberi, & aduersarium cōdēnari ad nō impediendū vti, & ad hoc cauendum, ꝙ nō est in alijs, quia hæc patientia nō pōt perfectè præstari vna momento: ideo recurritur ad cautionē quæ succedit loco perfectę præstationis sicut cautio mutiana & ad hoc allegatur ista lex. & adde quod no. in l. corruptionē. C. de vsufruc.

2 †Hic etiā sunt duæ gl. quæ semper allegātur. Vna super verb. [absoluit.] ꝙ in sententia ab obseruatiōe iudicij est interlocutoria, nō diffinitiua. quia nō diffinit negotium principale, sed finit processum: & sic videtur, ꝙ de iure ciuili nō posit ab ea appellari. Sed contrariū est: quia posteà nō speratur fieri diffinitiua ex eodē processu. & de hoc vide Bar. in l. Titia. j. de accus.

3 †Alia gl. seq. in fi. quæ vult ꝙ in officio iudicis nō iureē in litē, et ꝙ nō habeat similitudinē cū actione reali, nec cū actionibus bonæfidei, nec arbitrarijs, in quibus iuratur in litem. Bart. hic tn tenet cōtrariū: nā etiā restitutio rei venit officio iudicis solummodo, & declaratio seruitutis venit iure actionis: & tamē iuratur in litē, si res nō præstetur secundū gl. prætereà iste tex. in fi. refertur ad ambos casus, supra tactos, siue nō præsteē res, siue nō præstetur cautio. Itē ꝙ habeat similitudinē cū bonæfidei, patet ex l. si quis argētarijs. §. j. §. de edendo. vbi officiū iudicis datur insolidū contra vnum ex pluribus hæredibus, qui habet facultatem rei tradendæ sicut actio bonæ fidei. vt l. iij. §. si hæres. j. commodati quod tamen non est in actionibus bonæfidei. vt l. si pluribus. j. de vi & vi armata. & plenè per Bart. l. eadem. §. Cato. de verborum obligationibus.

2 ☞ Consultius est sustinere malum, quàm pati malum, & peius.

LEX VIII.

Icuti autem refectio.

†Quando paries debens seruitutē reficitur, fultura ne domus dominans corruat ad dominum eius pertinet. h. d. Bar. No. in verbo. [nam si nō vult.] nota erroneam locutionem, quasi dicat, si non vult reficere patiatur ꝙ ruat, & posteà de nouo reficiatur. quod erit sibi deteri- 2 us. †No. ergo vulgare prouerbium, ꝙ consultius est sustinere malum quàm pati malum & peius.

§. Competit mihi.

†Confessoria cōpetit pro seruitute tigni immittendi in parietem in qua debens seruitutem non cogitur parietem reficere, & in hoc differt à seruitute oneris ferendi. h. d. Bart. rationem diuersitatis tetigi in l. quoties. supra, de seruitutibus.

2 ☞ Forma libelli in actione confessoria.

3 Sicut in actione reali quæ competit pro re corporali, debet concludi ad declarādum, & etiam pronuntiari declarando, ita & in illa quæ competit pro iure incorporali, & condemnatio ad impediendum expeditur iudicis officio mercenario.

4 In actione personali fertur sententia condemnatoria & in illa fit cōdemnatio iure actionis, non officio iudicis mero & potest etiam ferri declaratoria quæ habebit uim condemnatoriæ.

5 Sicut lit. contest. non interrumpit usucapionem triennij, ita non interrumpit præscriptionem

ptionem libertatis contra seruitutē, licet sit longi temporis: secus in alia præscrip.

6 Si lite pendente tecum ius meum pro quo ago extinguitur tempore uel præscriptione, quia hoc contingit facto tuo, debet mihi reintegrari.

Agenti quando non currat tempus, propter resistentiam aduersarij.

7 Casus in quo aliter pronuntiatur, quàm fuerit petitum.

8 Quasi possessio quando non releuet ab onere probandi proprietatem.

Quid in ecclesia quæ recepit solutionem ab aliquo, tanquàm emphyteuta.

9 Quid in iudicio possessorio?

10 Si lata fuit sententia declaratoria, quòd seruitus debeatur, & tamen non erat uerum, an ex hac sententia acquiratur de nouo?

§. Sed si quæratur.

†Qui est in qua possess. seruitutis sustinet partes rei: qui verò non est, sustinet partes actoris. Item in confessoria fertur sententia declaratoria seruitutis, non autē constitutoria de nouo nisi post litem conte. propter non vsum fuerit peremptа: quia tunc reus cōdemnatur ad cōstituendū de nouo, quia eius culpa calumniosè resistentis hoc cōtingit. hoc dicit no. et semper allegatur iste. §. cum sua glos. In text. ibi: [si quis possessoris.] supple, & per cōsequens rei, vt cōueniat ei qui sequitur. Sed oppo. nā etiā possessor sustinet partes actoris. vtš. eod. l. si ferte. §. sciendum. Sol. verum est, cum sibi expedit, quia turbatur per aduersarium in vsu seruitutis: vt š. eodē l. loci corpus. §. si quis mihi. aliàs cōsultius est, ꝙ non agat, sed expectet, vt contra cum agatur negatoria, quoniā rei solent esse melioris conditionis, quā actores: vt patet ex principio primæ glo. magnę. 2 & hoc voluit iste textus. †In tex. ibi: [si quidē tigna immissa sint.] loquitur de seruitute tigni immittendi. de qua re suprà dixi. §. proximo. sed in alijs seruitutibus hoc non cadit. Sed quis dicatur esse in quasi possessione: dic vt dixi in dicto. §. secundùm. Sed oppon. ꝙ etiā si tigna nō sint immissa, dicatur quis esse in quasi possessiōe huius seruitutis. vt l. hæc autē. in fi. de serui. vrba. prædio. Sol. ibi, saltem erāt ibi foramina in quibus semel fuerant immissa & posteà remota. Vnde quousque obturētur, adhuc dicitur quis esse in quasi possess. l. foramē. eo. tit. secus si sint obturata vel si nunquā facta fuerint vt in versi. si verò nō sunt. In tex. ibi: [eum qui negat.] supple est in quasi po. s. libertatis. †In tex. ibi: [siue rectè pronuntiatū est siue perperā.] idest dicere quod si iudex deliberat dare sententiam pro eo qui sibi vendicat seruitutē, siue bene deliberet siue male, non debet cōdemnare aduersarium ad cedendam siue constituendam seruitutē, sed declarare seruitutem debere, supple, ab vno prædio alteri prædio. vt š. de nego. gest. l. qui aliena. in 4 fin. † Ex hoc sequitur, ꝙ eodem modo debat peti & concludi in libello: aliàs sententia non esset cōformis quod esse non debet vt l. vt fundus. j. communi diuidun. vnde allegatur, quòd sicut in actione reali, quæ cōpetit pro re corporali debet concludi ad declarandam, & etiam pronuntiari declaranda: ita & in illa quæ competit pro iure incorporali, vt condemnatio ad non impediendū expediatur iudicis officio mercenario: vt š. l. proxima. iuncta. l. ex diuer. §. j. š. de rei vendicatione. † Sed in 5 personali fertur sententia condemnatoria: & in illa cōdemnatio fit iure actionis, nō officio iudicis mercenario. Potest etiā in personali ferri declaratoria, & habebit vim cōdemnatoriæ: vt si declaret te debitorem meum. vt supra de arbitris. l. qui tamen. §. si arbiter vbi textus notabilis. † In text. ibi: [plane si 6 non vtendo amisit.] nota singulariter in hoc versi. ꝙ sicut litis contestatio nō interrumpit vsucapionē triennij: quia est merè fauorabilis supra de rei vendicatio. l. si post. ita non interrumpit præscriptionem libertatis contra seruitutem: licet sit longi temporis: vt l. sicut. C. de seruitutibus & aqua. quia similiter est fauorabilis: pro recuperanda libertate: & hoc fortè non reperitur alibi. Secus in alia præscriptione longi tēporis, quæ impeditur per litis contestationem. vt C. de rei vendicatione. l. 7 motæ litis. † Secundò nota ꝙ si lite pendente tecū ius meum pro quo ago, extinguitur tempore vel præscriptione: quia hoc contingit facto tuo, debet mihi reintegrari, vt etiam est casus in dicta l. si post. & aliquando vbi non agitur de tanto fauore præscribētis, ipso iure non currit tēpus propter resistentiā aduersarij. vt supra de minoribus. l. intra vtile. & infra de executio. l. si cum ipse. C. de adulterijs. l. fin. in fine. & ibi per Cyn. & quod nota glos. in clementina penultima de appellationibus. 8 quæ incipit, licet ergo. † Tertiò not. casum in quo aliter pronuntiatur, quàm fuerit petitū: quia petitur declarari seruitutem deberi, & tamē quia perdita est lite pendente, iudex non sic pronuntiat: sed condemnat aduersarium ad eam constituendam de nouo: quia finita hac lite possem agere de nouo, pe tendo eam mihi restitui: quia sine culpa mea perdidi eam. vt l. 9 Attilicinus. š. de seruitut. rustico. prædio. †In gloss. prima ibi, sustinet verò partes actoris. Not. istam glo. quæ semper allegatur ad hoc, ꝙ quasi possessio in iuribus incorporalibus non releuat possessorem ab onere probandi proprietatem: licet secus in rebus corporalibus, quando possessor est reus. l. fi. C. de rei vendica. hoc est verum, quando contra possessorē est iuris præsumptio, quia illud ius cadit in seruitutem vel quasi seruitutem, cum de iure quælibet præsumatur libera. Nam & alibi talis possessio contra quam est iuris præsumptio non prodest, vt spoliatus sit ante omnia restituēdus, nisi probet de iure proprietatis: vt in capitul. decimas. extra de restitut. spoliatorum. sed si contra talem possessorem non esset iuris præsumptio, secus dicerem, cum sit eadem ratio, quæ est in rebus corporalibus: vt si quis diceret se habere iurisdictionē in territorio, & esset in quasi possessione ipsius: nam non est contra naturam territorij, ꝙ alius in eo iurisdictionē habeat, sed bene est contra naturam rei, ꝙ alius seruitutem habeat cum de sui natura quælibet res sit libera. Et per prædicta patet, ꝙ si aliquis soluit per plures annos aliquid ecclesię pro aliqua re tanquàm emphyteutica, vel liuellaria, & sic ecclesia est in quasi possessione percipiendi: si tamen soluens dicit illam rem non esse emphyteuticam vel liuellariam, cogitur ecclesia probare cōtrarium, nec sibi prodest illa solutio & quasi possessio: quia hoc ius est quodammodo quædam seruitus, vt l. si tibi j. de legat. j. in fin. hoc tamen est verum nisi soluisset per longū tempus decem annorum, quia tunc releuaretur ecclesia ab onere probandi, & incumberet aduersario contrarium probare per l. si coloni. C. de agri. & censitis & nota. Cynus in l. competit. in fine. C. de præscriptione triginta annorum. Speculator in titul. de locato §. nunc verò aliqua versiculo. lxiij. prædicta locum habent in iudicio proprietatis: sed in possessorio iudicio, quasi semper possessio releuat ab onere probandi, vt debeat in ea conseruari, quousq; contra eum fuerit pronuntiatum in iudicio petitorio. vt infra, de aqua quotidi. & æsti. l. fin. & c. querelam. de electio. lib. vj. & no. in dict. versi. lxiij. & per Cyn. in l. ij. C. de seruitu. & aqua. in quæstione. iij. & vide circa hanc glos. quod not. Bar. plenè in l. j. infrà de itine. actuque priuato. vbi glos. ponit alias commoditates istius quasi possess. In gloss. ibi: [sed contra est argumentum.] scilicet, quòd ista quasi possessio seruitutis releuet possessorē ab onere probandi in proprietate: sed respondeo ad hoc contrariū, vt plene not. per Bar. in l. si prius. infra de oper. noui nuntia. In ea glo. in fi. ibi: [quanquā si non esset in quasi possessione seruitutis.] ista glo. non videtur bene loqui quia quasi possessio seruitutis non est illa quę releuat possessorem ab onere probandi dominiū rei quæ dicit seruitutē deberi: sed possessio ipsius rei bene releuat, quia nō deducitur dominiū principaliter, sed incidenter in iudicium: secus si principaliter, vt dixi š. eod. l. ij. & hoc not. C. quæ sit longa consuetudo. l. ij. qualiter probetur cōsuetudo. & Bart. in l. pen. de condi. institu. & vide hic quod not. c. abbate sane. extra de verb. signifi. in glo. magna. Et per prædicta patet, quòd in causa damni dati, cum agens debeat probare dominium rei, in qua dicit damnum datum. l. item mella. §. legis. š. ad l. aquil. quòd sufficit probare possessionē de præsenti, cum deducatur incidenter in iudicium sed dominiū deducitur principaliter. & hoc tenet Bartol. hic Specu. licet ipse non alleget in titul. de proba. §. videndum. ver. sed pone sta- 10 tutum. in fi. licet per aliam rationem. †Vltimò quæritur circa tex. si lata fuit sententia declaratoria, quòd seruitus debeatur, & tamen non erat verum vtrum ex sententia acquiratur de nouo? videtur quòd nō, per hunc text. dum dicit, quia per sententiam non debet seruitus cōstitui. Sed dic, verum est, quantum ad verba, vel quantum ad intentionem iudicis: hoc enim iudex non agit: sed quantum ad legis potestatem, secus si secuta est traditio, vel aliud quod pro traditiōe habetur propter authoritatem sententiæ: sicut cum agitur rei vendicatione pro re corporali, iuxta notata in l. Pomp. §. si visus. j. de acquirēd. poss. & inst. de offi. iu. §. fi. nec est nouū, vt ea quę fiunt ad con-

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ✠In hanc l. vide bal. in l. ij. C. de seruit. et in l. ij. de itin. act. pri. & in l. fi. C. ne de sta. defun.

seruandum, q̃ ius inducant de nouo. vt §. ti. j. l. si in venditione. cũ his quæ ibi dixi.

2 ☞ *Non licet immittere falcem in messem alienam.*

3 *Immitti dicitur non solum de superiore in inferiorẽ partem, sed etiam econuerso.*

4 *Potestas unius territorij non potest quem facere capi in alieno territorio.*

5 *Dominus partis inferioris, an possit immittere fumum in partem superiorem, & dominus superioris proijcere aquam in inferiorem, & qualiter agatur ℣ & uide in §. proximo.*

1 §. Aristo. †Nõ licet immittere in alienum etiã pro seruitute, vel libertate conseruãda, & ad hoc nõ solùm cõpetunt istæ actiones reales confessoriæ: sed etiam interdicta possessoria, vt vti possidetis. h. d. & sic in eis est reperire petitorium & possessoriũ sicut in rebus corporalibus, vt §. 2 de serui. l. pen. †Et allegatur iste §. ad illud vulgare, q̃ nõ licet immittere falcem in messem alienã: & loquitur iste §. principaliter de negatoria quæ cõpetit pro libertate conseruãda, & intentatur per verba negatiua, quia dicit agens nõ competere aduersario ius talia faciendi, nisi ostendat se posse de iure facere. Not. regulam quæ ponitur in ver. [in suo.] Item not. in 3 ver. [fumi.] q̃ immitti dicitur nõ solùm de superiore in inferiorem partẽ, sed etiam econuersò. Item alleg. Ang. hunc §. 4 ad vnam q. quam his diebus habui, †q̃ potestas vnius territorij non potest facere quem capi in alieno territorio: & ad hoc consueuit allegari. l. quid si fugitiuus. §. idem Celsus. cum sua gl. j. de ædil. edict. hoc tangit Bal. licet Ange. non alleget in l. ij. C. de ser. fug. & Bar. in l. si cui. §. cùm sacrilegium. j. de accu. & fuit pulchra quæstio disputata per Oldr. in ciuitate Paduæ de bannito reperto per familiam potestatis Paduæ in territorio Paduano, qui aufugiens intrauit territorium Vicentinũ, vel Veronense, & familia insequuta fuit, & ibi eum cepit, & duxit ad Potestatem Paduæ, quærebatur, an deberet relaxari, attento loco in quo fuit captus, an non attento loco in quo fuit repertus, quasi præcedens trahatur ad istũ inspecto initio an verò econtra: quam dispu. ponit Io. And. in addit. Spec. in tit. de accus. in magna addit. in tertia parte Spe. commendans de elegantia disputantis, referens quæstionem Oldr. & adde 5 quod no. Bar. in l. quod ait. j. de adult. †In gl. quæ incip. iure scilicet seruitutis in fi. intelligit ergo gl. hunc tex. quando inferior iniuriosè immittebat fumum in partem superiorẽ, aliàs non possit prohiberi, quia fumus per seipsum ascendit naturaliter: sed in superiore proijciente aquam inferiorẽ non distinguit, an iniuriosè vel non: quia aqua non descenderet in inferiorẽ naturaliter, nisi proijceretur. Ista distinctio reprobatur, quia iste tex. æquiparat hos casus: & quia sicut facto superioris proijcientis aquam descendit aqua in inferiorem: ita naturaliter ex facto inferioris facientis ignem, ascendit fumus naturaliter in superiorem. Est ergo distinguendum secundùm Bart. an quis faciat fumum solitum & temperatum, quatenus expedit pro vsu, & habitatione domus, & tenetur dominus superior æquo animo sustinere fumum ascendentem. Aut insolitũ, vt hic erat, in taberna hostiaria, vel alia simili, in qua efficitur magnus ignis, & grauis fumus ad alium finẽ, quàm ad vsum habitationis: & potest prohiberi per superiorem, & sic econuersò. Ista distinctio videtur satis æqua, licet in cõtrariũ faciat tex. in ver. dicit igitur Aristo, vbi conductor inferioris partis prohibitus à superiore, agit contra locatorem ad interesse: sed si faceret insolitum & iniuriosum nõ videtur q̃ posset agere. Sed dic q̃ si cõduxit ad hunc finem, vt ibi teneret tascariam tabernam, & posset talem fumum grauem facere, & locator qui ita locauit, debet hoc præstare: secus si locasset advsum habitationis tãtùm, & ipse vellet ibi erigere tabernã tascariã: quia tũc locator nõ teneretur. Illud quod dicit in fi. de interdicto vti pos. gl. videtur intelligere de vtili: quia directũ cõpetit pro possessione rei corporalis. Doct. dicunt q̃ nec directũ nec vtile competit pro quasi pos. seruitutis habentis causam discõtinuam, vt erat hic, quoniam ad vsum huius requirebatur factum. sed si habet cõtinuam vel quasi, bene datur vtile: & istũ casum intelligunt, q̃ intentabatur interdictum directum pro vera possessione rei corporalis in qua turbatur, si impediatur vti debita seruitute: & ideo debet esse cautus actor in modo agendi: quia nõ debet dicere se turbari in quasi possessione iuris, sed in possessione rei propter impedimentum illatum in vsu seruitutis, & petere aduersarium compelli ad restituendum. ad quod vide quod no. Bar. in l. j. in prin. j. vti possidetis.

1 §. Apud Pompo. †Non valet pactũ, q̃ alicui liceat facere in suo, quod de iure cõmuni facere poterat: secus si non poterat de iure communi. h. d. Bar. & videtur hic tex. de eo quod dicit fumum nõ grauẽ, pro eo quod dicit Bar. §. prox. §. q̃ licet illi facere fumum. licet illud noceat superiori, quod verum est, si inferior pars erat ad hoc destinata: aliàs secus. Et ita limito quod dixi §. §. proxim. si inferior erat destinata pro apotheca, in qua nõ erat necessarius ignis & tamen dominus vult ibi habitare, & ignem moderatum facere: videtur q̃ possit prohiberi: quãuis, secũdùm solitum fumum facit licet moderatum.

2 ☞ *Per usum parietis, totis seruitus retinetur.*

LEX IX.

1 Si eo loco. †Natura confessoriæ est, vt per eam destruatur quicquid est factum cõtra debitam seruitutem, & fiendum impediat: sed si ædificium ius seruitutis extinxit, de dolo agitur. h. d. Barto. †In 2 tex. ibi: [quia amisit vsumfructum.] q̃ non statim licet lapso tempore, §. de vsufru. l. si in area. & j. quemad. serui. amit. l. si locus. In tex. ibi: [ius tibi non esse ædificare.] hoc quando non erat necessariũ ad vsum seruitutis: aliter posset facere ille cui seruitus debetur sine præiudicio domini prædij seruientis. vt §. de serui. rust. præd. l. quintus. & de serui. vrb. præd, in l. seruitutes. §. si domo.

1 §. Qui latiore via. †Adde hic gl. j. tit. j. l. nõ satis. §. j. superver. liberabit. & text. j. quib. mod. vsusfr. amit. l. is qui vsumfructum. & Inno. extra de cap. mon. c. cum dilectis. super verb. [possessorio.] & quod not. Cy. C. de præscrip. xxx. anno. l. cum notissimi. §. in his. & Spec. in tit. de loca. §. nunc verò aliqua. ver. xlij. & de præscri. verb. quid si cum deberem.

2 ☞ *Licet nõ dominus non possit concedere seruitutem: potest concedere causam præscribendi, & non requiritur allegatio tituli.*

3 *Quòd reperiatur directa seruitus, & utilis.*

In rebus corporalibus, reperitur directum dominium & utile.

4 *Si habebas ius colligendi pædagia in aliquo territorio, an illud perdas per non vsum ita etiam ut acquiratur alteri, & quanto tempore.*

LEX X.

1 a Si quis diuturno. †Seruit°ª prædialis præscribitur longo tempore etiam sine titulo, per illum qui fuit vsus bona fide, & iure seruí. non vi, aut clam, vel precariò: per quam præscriptionem acquiritur vtilis confessoria, quæ potest intentari: non solùm contra illum contra quem præscriptio currit: sed etiam contra quemlibet impedientem vsum seruitutis. hoc d. Contra primum dictum opponitur quòd non sufficit longũ tempus, vt l. seruitutes. §. de seruí. quidam fatentur contrarium: tu dic secundùm glo. & omnes, quòd ibi in seruitutibus habentibus causam discontinuam: sed hęc lex intelligi debet in habentibus causam continuam, vel quasi. l. foramen. §. de seruit. vrban. prædio. Item oppono, quòd requiratur titulus in præscriptione longi temporis: vt C. de rei vendi. l. nullo. Solu. ibi in præscriptione dominij, quæ est maioris præiudicij: hic in præscriptione vsusfructus, qui est pars dominij, & nõ præscribitur longo tempore sine titulo: vt l. si ego. §. j. de pu. sed seruitus prædialis non est dominium, nec pars eius. l. loci corpus. in princ. §. eod. licet incommodet dominium. Tertiò oppo. q̃ sine titulo requiratur longissimum tẽpus, vt l. sicut. C. de præscript. xxx. ann. quæ loquitur etiam in præscriptione iurium incorporalium. Solu. istud verum, quando præscribens non esset bonæfidei, hic quãdo erat bonæfidei. Hodie sine bona fide non curreret. Sed quartò oppo. quia si non habet titulum non videtur habere bonam fidem quia videtur vsus clam: & sic non sufficit vt hic, dum dicit, aut clam. & C. de acqui. pos. l. improba possessio, solu. potest subesse aliqua causa ꝑpter quã credebat seruitutem sibi deberi, licet illa non caderet in titul. quod plenè no. per gl. & doct. in l. j. §. j. j. de itiner. actuq̃ priuato. & C. de seruit. & aqua. per Cynum in l. prima, in quarta quæstio

quęstio. & in l. ij. in iij. quęstione. Quintò oppono. quia cum præscribens habeat ius commune contra eum, quia omnis res præsumitur libera: vt §. eod. l. sicuti §. si quæratur. & videtur q̃ requiratur titulus: vt in c. j. de præscri. lib. vj. Soluti. illud. c. restringo ad præscriptiones currẽtes in rebus ecclesiasticis, quæ 2 sunt alterius naturę quàm currentes contra laicos. †Vltimo oppono. quia quod dicitur de tit. non videtur habere titulum. Si enim titulus adesset, statim esset acquisita seruitus nec esset necessaria præscriptio. vt l. sequitur. §. Iana. j. de vsuc. Solu. verum est, si haberetur à domino prædij seruiẽtis: sed ea quæ dicta sunt, procedunt de habito ab extraneo, non à domino: qui licet non possit concedere seruitutem, potest tamen concedere causam præscribendi: sed an requiratur allegatio titul. dic quòd non. vt not. Dyn. in c. ij. de regul. iur. in sexto. & Innocen. in c.ª si diligenti. j. de præscriptioni. Cætera dic, vt dixi in 3 dict. seruitutes. Et per Cyn. in d. l. j. & ij. Item ex eo quod hic † dicitur competere vtilem confessoriam, patet quòd acquireretur vtilis seruitus. vt l. prima. §. finali. j. de aqua pluuiali arcenda. sicut igitur reperitur directa seruitus & vtilis ita in rebus corporalibus debet reperiri directum dominium, & vtile. Quod est contra Vltramontanos, qui dicunt non reperiri nisi vnicum dominium, scilicet directũ: & ita inducebat Bart. hanc. l. & d. l. j. §. fina. contra quendam vltramontanum Perusinj repetentem, vt audiui à Bald. & per ipsum Bart. in l. si quis 4 vi. §. differentia. j. de acquiren. possessio. †Collige etiam ex fine, quòd si habebas ius colligendi pædagia in aliquo territorio contra quemlibet transeuntem, concessum fortè à principe: & ego hoc ius tuum præscripsi te non vtente, sciente & patiente: quòd habeo ius colligendi cõtra quoslibet transeuntes, etiã si tempore quo præscripsi sint aliqui nunquàm transiuerint, quoniam præscripsi ius tuum, & illud est in me translatum: & sic contra quolibet, contra quos tibi competebat, licet contra eos non fuerim vsus. Sed si nulli cõpetebat ius colligendi pædagia in illo territorio, ego autẽ per longissimum tempus fui vsus & non præscribo nisi contra illos contra quos fui vsus: quia tunc cessat ratio prædicta, & præscriptiones non attendentur. l. prima §. Iulianus. j. de itine. actuque priuato. & adde quod notat Innocen. extra de capel. monacho. c. cùm dilectis. & etiam adde hic, quod notatur. C. de vsufruc. super rubrica.

LEX XI.

1 An vnus ex. † Vnus ex socijs potest alterum ædificantem prohibere, ne in re communi aliquid faciat eo inuito, non iure seruitutis, sed iure communionis, non autem potest agere vt sibi liceat aliquid facere, cum potior sit conditio prohibentis. Hoc dicit in effectu glos. in l. re communi. suprà de seruitu. vrbanorum prædiorum. tenet, quòd hic intentetur negatoria, ne fiat: sed confessoria, vt facere possit, non habet locum in re communi. Dic vt ibi.

LEX XII.

1 Egi ius illi. † In negatoria cogitur quis cauere, q̃ in futurũ non vtetur seruitute. hoc dicit. & sic sicut in confessoria cauetur ne impediat vti. vt §. eod. l. harum. ita in negatoria ne vtatur. Dicit tamen Specul. in tit. de causa possessi. & proprie. in §. retinẽdæ. q̃ ista cautio præstatur in petitorio iudicio non in possesso. sed certè etiã in possorio præstatur, ne aliquid fiat lite pendente. j. de aqua quotidi. & æsti. l. penulti. seu fin. & dic vt ibi no. per Bar. In textu, immissa habere, supple, et obtinuit, quia fuit declaratũ me non debere tibi hanc seruitutem.

2 ☞ *Si habes in domo tua aquariolum, ex quo descendit aqua in cloacam, & hoc noceat vicino, potest agere negatoria.*

LEX XIII.

1 Fistulas. †Non potest quis retinere fistulas aquarias per quas noceat vicino seruitutem non debenti. hoc dicit. Nota ergo, quòd 2 si †habes in domo tua aquariolum, per quem mittis aquam in cloacam, vel in grondariam, & hoc noceat vicino, potest agere negatoria. Et hoc habui de facto: vnde oportuit obturare aquariolum. LEX XIIII.

1 a Et ibi vide abũdè, & doctè per Felyn. & in capit. de quarta. eod. tit. de præscrip.

Si cum. †Qui vtitur seruitute vltra quam sibi fuerit cõcessum, potest per negatoriam prohiberi. Et idem in eo qui aliquid facit in re communi quod noceat in proprio alterius socij. hoc dicit tota lex. In tex. ibi: [passus fim.] & concessit tibi iure seruitutis. In tex. ibi: [quæ anteà habueras.] fortè precario, & remoueras. In text. ibi [si velis noua.] augendo numerũ. vt dicit glo. quia ibi erant tria, vis immittere quatuor, vel quinq̃. Sed si nõ auges numerum, sed vis loco veterũ alia substituere: videtur quòd possis, quia reputantur eadem. arg. in l. Titia. §. filia. j. de condi. & demon. & j. de dona. inter vi. l. si donante. §. sponsus. In text. ibi, agere tecum potero scilicet negatoria: quia paria sunt, non deberi tibi seruitutem, vel non debere vti vltra quàm debeatur.

2 ☞ *Non debet quis facere illud, quod ex officio debet alium facientem prohibere.*

LEX XV.

1 Altius. †Si administrator minoris facit cõtra debitam seruitutem, tenetur tutelæ, & etiam ei cõfessoria competit. hoc dicit. In text. ibi: [actione.] scilicet personali tutelæ vel negotiorum gestorũ ad interesse: & istæ non dantur, nisi contra ipsum tutorem, vel curatorẽ, & hæredes vniuersales: sed datur etiam confessoria quæ est realis, vt in fi. contra quemlibet possidentem, licet non sit successor vniuersalis, vt quod factũ est tollatur, in fin. †In tex. ibi: [quia quod aliũ.] no. bonũ tex. q̃ non 2 debet quis facere illud, quod ex officio debet aliũ facientem prohibere. & de hoc vide per gl. in c. j. extra de natis ex li. ven. extra de elect. c. dudum. el. ij. & j. de admi. tu. l. cum hæreditas, quod facit cõtra episcopos, secundũ Ang. qui debẽt ex eorum officio prouidere, vt vltimæ voluntates mittantur executioni per executores testatoris: & q̃ nulla fraus cõmittatur, nec sibi imbursent distribuẽda inter pauperes. vt l. nulli. & l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cler. & tamen cum posteà ad eos deuoluitur executio propter negligẽtiam, vel defectum executorum, faciunt contrarium sed de animabus eorum.

LEX XVI.

1 Si à te. †Si præcedat tit. à domino, statim quis incipit seruitute vti illo sciente, & patiẽte, acquisita est sibi seruitus. hoc dicit. Sed si titul. non præcesserat, non esset statim acquisita, sed constitueretur in quasi possessione & acquireretur lapso tempore legitimo ad præscribendum, vt §. eod. l. si quis diuturno. Sicut ergo, si vendis mihi rem corporalem, & posteà te sciente & patiente ingredior poss. acquiro statim dominium licet non interuenerit tua traditio, quia, pro traditione hoc habetur. vt l. quędam. j. de rei vend. C. de acquir. possess. l. ij. secus si te ignorante, quia dicerer prædo, vt j. de acquirẽda possess. l. ex stipulatione. Ita & si vendis mihi ius corporale, vt seruitutem, & posteà nulla traditione per te facta incipio vti te sciente, & patiente vt est casus hic & addit quod notatur, & quod dixi supra titul. j. l. secunda in gloss. super secunda lectura. & supra de seruí. l. iij. in gloss. quę incipit Ioan. ponit exemplum post principium: posset etiam fieri traditio, si duceres me in fundum in quo seruitutem constituebas. vt §. de vsufruct. l. iij. §. dare autem.

2 ☞ *Vicinus meus si propter hoc quòd ædificium meum inclinatur supra suum, timet quòd ruat: potest petere cautionem de damno infecto.*

LEX XVII.

1 Si quando. † Si ædificiũ vicini mei supra meum inclinatur, per negatoriã actionẽ cogendus erit tollere. h. d. Bar. sed contra, quia videt sufficere q̃ caucat de damno infecto, & antequã ruat, non possit agi, vt in toto tit. de damno infect. solu. ibi quãdo non inclinatur supra meum, tamen timetur ne ruat supra meũ: quod not. Sed an propria authoritate possim tollere? dic quod nõ si non tangit meũ. vt l. quemadmodũ. §. j. j. ad. l. aqui. idem si tangat, non tamẽ facto aduersarij: sed naturæ: vt l. si plures. §. j. j. arb. fur. cæsa. cũ ibi no. C. de interdic. l. j. & ibi etiã tangit per Cy. & per Bart. & per eundẽ in l. pe. j. de acqui. rerũ. dominiũ. l. quãuis. in verbo, manus. & per eundẽ Bart. in l. j. §. interdum. j. vti pos. si autẽ facto aduersarij possum propria authoritate vt d. l. 2 quẽadmodũ. §. j. † In text. ibi: [agi oportet.] et si nõ timet vi-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ↦ Retineat ius. Dic hoc verum, si nō pro vsuris annuatī illud debeaī in quibus debitor in maioribus, si per lorgū tempus minores tantū soluit a maioribus liberaī, tex. in l. qui semisse. ff. de vsur.

cinus, q ruat propter hoc solùm quod inclinatur supra suū, nihilominus si timet, quòd ruat, potest petere cautionem de damno infecto.

§. Cum in domo. Quicquid factum est contra debitam seruitutem, per confessoriam tollitur. hoc dicit.

1 §. Secundum. †Non licet iuxta parietem alterius imponere id, propter quod aliquis paries deterior fiat. h.d. Bar. & si contra fiat, si quidem factum est in loco publico per interdictū compellitur remouere: si autē in priuato, tūc per negatoriam etiam cogitur cauere de dam. infec. h.d. in effectu. In tex. ibi, de seruitute, id est, negatoria, per quam dicat parietem suum non debere hanc seruitutē vicino, vt iuxta pactum teneat fumū. & sic no. q negatoria non solùm datur cōtra illum qui asserit seruitutem sibi deberi: sed etiā contra illum, qui hoc non asserit, sed aliquid facit in suo, vel in alieno quod alteri noceat & libertatē rei illius offendit.

LEX XVIII.

1 IScuius. †Qui agit confessoria pro seruitute, & interesse, reo contumace mittitur in possessionem omnium bonorū, à quo non recedit, nisi fuerit integrè satisfactū. h.d. Bar. hic loquitur de missione, quæ fit in omnibus bonis propter hoc quod petitur interesse, quod consistit in quantitate, vt habeat locum iure isto. hodie fit per mensuram debiti declarati, vt in auc. ei qui. C. de bo. auth. iud. poss. & si per actionem personalem petitur certa species, fit missio in illam tantùm speciem: inquantū verò hic agitur pro seruitute si quidem iam cōstituta est, prout re vera loquitur ista lex, tūc missio in pos. contra cōtumacem non fit in alijs bonis, sed solùm propter contumacem compellitur cauere iuxta l. si prius. ff. de ope. nouī nun. & l. pe. ff. de aqua quot. & æsti. siue agens sit in quasi pos. seruitutis, siue non, vt in illis legibus secūdùm diuersas lect. & si aliquid esset factum contra debitam seruitutē, mitteretur in possessiō illius operis, non tamen destrueretur nisi post latam sententiam pro actore, vt l. à quo fundus. ff. de dā. infecto. & ista quatuor iura habemus de hac materia, scilicet istam l. & d. l. si prius. & l. à quo fundus. & l. pen. ff. de aqua quotidia. de qua materia plenissimè per Bart. in repet. d. l. si prius. Si verò ageretur pro seruitute nondum constituta, sed constituenda, tunc glo. in hoc videtur velle q etiam fieret missio in alijs bonis: & ita intelligit hāc l. propter hoc quia tex. dicit q debet de nouo constitui. Sed si contra eum agatur ad certum ius constituendum, vnde nō fit missio in alia bona, sicut cùm agitur ad certam speciem, sed in eam ipsam. Ille ergo intellectus non est bonus in hac l. sed debet intelligi q agatur pro seruitute constituta: & dum dicit constituisset, impropriè debet intelligi, id est ab impedimento illato destitisset.

LEX XIX.

1 SI de communi ser. †Sententia lata in cō fessoria contra vnū ex socijs, alteri nō præiudicat, nisi interuenerit dolus illi⁹: tunc enim præiudicat, & aduersus dolosum datur actio ratione doli ad interesse. h.d. Quando verò non interuenit dolus, tunc si præiudicaret non remaneret prouisum socio, etiam si culpa illius interuenisset, si erat talis culpa, de qua socio nō teneretur. Eodem modo qñ interuenit dolus, si dolus esset non soluendo & hæc est intentio glos. & doct. in effectu. alibi verò magis nocet alteri culpa alterius quàm dolus. ff. cōmod. l. si vt certò. §. si me rogaueris. In text. ibi: [perdidit culpa sua,] idē si sine culpa, per iniuriam, vel imperitiam, dic, multò magis.
In tex. ibi: [cæteris quoq; dādam esse actionem de dolo.] sed an sententia præiudicet non dicitur hic, sed dic q sic quo ad aduersarium: vt l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcen.

LEX XX.

1 TEstatrix. †Qui rem legat, videtur velle vt hæredi remaneat potestas eundi per illam sicut ipse testator ire solebat. h.d. Et eodem modo videtur, si habeo duas domos contiguas, vnā altiorē altera, & ego tibi domū depressam, q sicut ego tenebā ipsam depressam ne obscurarē lumen alterius altioris q eodem modo tu teneas depressam. nec ob. l. altius. C. de seruī. quia illud qñ non haberes causam à me ex vltima voluntate: nō est credendū mevelle esse iniuriosum hæredi meo, & ita sentit gl. in l. cum meo. ff. de ser. vrb. præd. item ecōuersò videor velle q legatarius vtaī per alienā rem hæreditariam, non legatā quod dic vt eo. tit. l. binas. l. qui binas. & l. fi. in prin. & plenè per Bart. in l. j. de ser. leg. In tex. ibi: [si fundo legato non cederēt.] qñ autē cedat, & quādo non, dic vt in l. prædijs. §. balneas. & §. fi. ff. de leg. iij. Si enim cederent quomodo nō procederent, quia essent eiusdem personæ. Vnde nō potest fundus legatarij seruire causis eiusdem. In tex. ibi: [vendicasset.] supple, & etiam habuisset nō imposita seruitute. Vnde cùm hæres velit agere cōdictione incerti, vt restituat, vel imponat. ff. de ser. vrb. præd. l. si binarum. sed in sequenti casu hæres nondum tradiderat, nec tradere volebat nisi legatarius seruitutem imponeret: & sic non est superfluum. In tex. ibi: [deberet.] & sic debet imponi de nouo, quia viuente testatore non debebatur seruitus. Sed contra quia si hoc fuit voluntas defuncti statim adita hæreditate censetur iure imposita: vt colligitur. ff. ti. j. l. si partem. §. j. Solutio. ibi quando fuit expressè legata: sed hic colligitur ex tacita voluntate defuncti, ex qua non transfertur dominium rei legatæ: nec per consequens ius seruitutis. Vnde expedit, q imponatur de nouo per legatarium: & hæc habentur in tex. & glo. & per Iac. de are. & Bar. in l. seruum filij. §. fi. ff. de leg. j.

1 §. Plures. †Prædiū vniuersitatis potest seruire prædijs singulorum, & ius seruitutis transit cum prædio dominante quocunq; tit. concedaī, nisi specialiter sit exceptum. h.d. Bar. Contra primū dictū opp. de l. si quis duas. in fi. ff. tit. j. cum sua gl. Sol. prædium cōmune inter duos priuatos nō potest seruire prædijs singulorū propriis: quia res propria non potest alteri rei propriè seruire: sed propria dicitur nō solùm illa quæ est mea insolidum, sed etiā illa, in qua habeo partem pro indiuiso, nisi seruitus fuisset imposita antequam esset communis, vt ibi no. in gl. sed prædium vniuersitatis bene potest seruire prædijs singulorum de ipsa: quia non est singulorum insolidum, vel pro parte, sed vniuersitatis, quæ est persona repræsantata, vt in l. in tantùm. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. & iste est casus hic. & est de mente glos.

2 ☞ *Dictio imò, quando sit correctiua, & quando ponatur copulatiuè?*
3 *Testis si primò dicat unum, & postea dicat imò sic, quòd non dicatur uacillare: sed se correxisse.*
Si se corrigit incontinenti non dicitur sibi contrariari nec uacillare, sed statur ultimo dicto.

LEX XXI.

1 SI qua. †Potest constitui seruitus in aqua, quę nondum est inuenta, conferendo in tēpus, in quo
2 inuenta fuerit. h.d. †In tex. l. seq. ibi: [paulus imò.] no. q ista dictio imò, est correctiua, facit l. j. in princ. ff. ad l. Rhod. de iact. & hoc quādo ponitur sine dictione, vel, etiā cū dictione, quin: aliter poneretur copulatiuè: vt l. iurisgētium. §. quin imò. ff. de pact. & hæc quando cadit inter compatibilia. Si autē inter incompatibilia: tunc aut profertur ab hominē, & tūc ponitur correctiuè: vt l. Stichus. imò Pamphilus. ff. de ma. test. si verò à lege, ponitur disiunctiuè, vt l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. eccl. secundùm Ang. quod not. ad dictum testis, si dice
3 ret †primò vnum, postea diceret, imò sic, vt non dicatur vacillasse, sed se correxisse. Vacillare enim est vt trunq; dicere, quod tamen simul stare non possit: & sic videtur sibijpsi contrarius vt l. qui falsa vel varia. de testib. sed si se corrigat incōtinenti, nō dicit sibi cōtrariari, nec vacillare: sed statur vltimo dicto.

Quemadmodum seruitutes amittantur. *Rubrica.*

LEX I.

1 QVi inter. †Facit ista l. si aliqua ecclesia debet recipere ab aliquo annuatim x. & ille per longissimū tēpus nō soluit nisi v. q nihilomin⁹ ecclesia retineat ius ↦ in x. si sciebat sibi x. deberi: sec⁹ si ignorabat: vt in gl. & in c. olim. extra de cēsi. vbi de hoc vide per Cy. C. de præscri. xxx. an. l. cū notissimi. §. in his.

Sed quær

Sed quæro, quid si aliquis fuit vsus vltra quā sibi debeatur. dic idē multomagis: quia potius videt in plus vsus quam alio iure vsus: vt ff. eod. l. si cōmunē. §. si cui. vbi est casus. Et intellige hāc l. q iste nō habebat nisi vnā seruitutē. scilicet actus: qui comprehēdit cōmoditatē itineris: sed si habebat duas, vtendo vna tantū, perdit alteram: vt l. si prius. ff. de aqua plu. arcenda.

2 ☞ *Habentes ius eligendi prælatum, si per longißimum tempus non occurrit casus electionis, quia prælatus uixit, non perdunt illud ius.*
3 *Si aliqua terra recommēdata debet præstare subsidium tempore guerræ, & per longißimum tempus non præstitit, quia non occurrit casus, non tamen superior perdit ius, quòd habet.*

LEX III.

1 TEr sepulchro. †Glos. hic dicit esse specialē hoc casu: vel dic secundū Angel. q ratio sit qa qui habet iter ad sepulchrū nō pōt vti pro libito voluntatis, sed cū casus mortis occurrit, & possibile est q non occurrit longissimo tēpore: ideò per nō vsum longo tēpore nō admittitur. Si ergo, pbaretur cōtrariū, q occurrit casus pluribus vicibus in aliquibus de sua familia: & q nō fuit vsus, sed alibi sepeliuit: nō haberet locum ista l. †Et ista faciūt ad quæstio. de habētibus ius eligendi prælatū, q si per longissimū [a] tēpus non occurrit casus electionis quia ꝑlatus vixit: nō perdatur illud ius. Quinimò si semel elegit, cū ius non haberet et sic nō esset cōstitutus in quasi possessiōe illius iuris, & posteà per longissimū tēpus amplius non elegit, quia casus nō occurrit, ꝑscribit illud ius. Secus si casus occurrisset: & de his notatur in c. cū ecclesia. extra de causa poss. & proprie. Similiter † si aliqua terra recōmendata debet præstare subsidium tempore guerræ, & per longißimum tempus non præstitit, quia non occurrit casus, quòd superior indigeret: non perdit propterea superior ius, quod habet: de hoc per Bartol. in l. j. §. filijs. C. de decurio. vbi videtur casus libro decimo. & l. cum scimus. de agri. & censi. eod. libr.

2 a

LEX V.

1 SEruitus. †Intellige hanc l. cū principio sequentis, etiā si socius, vel bonę fidei possessor tantū noīe fuerit vsus: Si enim noīe socij, vel veri domini fuerit vsus, non esset dubiū, & ratio est: quia debetur fundo & qualitercūq; vtatur, vtitur nomine fundi: non sic deberetur personæ, quia vtendo suo nomine, non conseruatur alteri personæ. Et † ista faciunt ad quæstionem, si aliquis habet iurisdictionem in aliqua terra, & illa terra fuerit occupata per tyrannum, qui vsus est illa iurisdictione suo nomine: quòd nihilominus ille, ad quem re vera pertinet retineat ius facto illius tyranni: quia iurisdictio cohæret territorio, & satis est, q noīe territorij fuerit tanta & exercitata. quinimò etiam si precariò recognouit ab alio quàm à vero dño per. l. quāuis. §. j. ff. de acquir. pos. & ita determinat Bar. in l. j. §. si tibi fundum. in fi. ff. de itin. actuque pri. & in l. sequit. §. qui viam. ff. de vsuca. de quibus omnino vide.

2 ☞ *In perdenda seruitute, plus potest pactum, quam lapsus temporis.*
3 *In acquirenda seruitute, plus potest lapsus temporis, quam pactum.*

LEX VI.

1 NAm satis.

§. Si ego. †Si vna est via indiuisibilis, tunc vel tota amittitur, vel tota retineī: sed si de vna fiāt duę, pōt vna amitti, & altera retineri & ecōtra. h.d. vsq; in fi. l. in effectu Bar. Et diuide in tres partes. Nam primò format duas qstiones: vna, qñ fundus dñans est cōmunis inter duos. Altera qñ fundus seruiens, vsq; ibi: [Celsus.] Secūdò respondet ad primū vsq; ibi: [sed si.]. Tertiò prosequit secūdam vsq; in finē. & ista tertia subdiuidit, quia primò loquit, qñ seruitus viæ debebaī per certū, & determinatū locum fundi, vsq; ad ver. [cæterū]. secūdò qñ per qualibet partē fundi, ita quòd poterat quis vti in quacūq; parte volebat, & etiā mutare propositū, si incepisset ire per vnū locū, posteà ire per alterū. Item etiā prima subdiuidit quia ponit tres casus. Primus, an amitta
2 tur seruitus per nō vsum. Secūdus an ꝑ pactū? Tertius, an per ademptionem vnius fundi: secūdus ibi: [possunt]. tertius ibi: [certè]. & pone casum vt in gl. †No. in ver. posſūt, q in perdenda seruitute plus potest pactum quàm lapsus tēporis: quia

a potest pacto liberari vnus de fundis seruientibus, quando per plures fundos debebatur seruitus vię. quo casu nō erat vna vt ff. de seruī. rusti. prædi. l. vna est. et tamē per non vsum non potest perdi in vno, & in alio retineri. Imò vtendo in vno retine
3 tur etiam in alio, vt hic patet. † Sed in acquirēda seruitute, plus potest lapsus temporis, quàm pactum. vt l. sed si inter. ff. de seruī. vrbano. prædio. vbi not. gl. & suprà communia prædiorum. l. proprium.

↦ Etiā per centū annos. Et de hoc vide gāter p Bart. ī l. filijs. C. de decurio. lī. floria. in l. arborib⁹. §. de illo. de vsuf. & ī l. seruitutes q̄ in supficie. ff. de seruī. vrb. pred. Inno. in c. cū dilectus. de cap. mo. & gl. in c. cū ecclesia de cau. pos. & propri. Et tandē per eundē Flor. in l. inter esse pu. hoc titu. j.

2 ☞ *Seruitus habens causam discontinuam, licet non præscribatur, nisi tanto tempore, cuius initij memoria non existit: tamen perditur per non usum longi temporis secundum distinctionem, prout hic.*
3 *Præscriptio seruitutis de qua hic, currit etiam contra ignorantem se habere ius seruitutis, sed quòd restituatur in integrum intra quadriennium à die scientiæ.*

LEX VII.

1 SI sic constituta. † Si seruitus habēs causam discōtinuam, habeat interualla annorum vel mensium, duplicato legitimo tempore perditur. Si verò dierum vel horarum, tunc legitimo tantum tempore perditur per non vsum. hoc dicit. Legitimū autem tempus est. x. annorum inter prę sentes, et xx. inter absentes. vt l. sicut. C. de ser. & aqua. vnde quidam intelligunt, dum hic dicitur de tēpore duplicato. scilicet. xx. annorum inter præsentes. & lx. inter absentes. sed glos. in l. fin. C. de seruī. quæ concordat cū ista, intelligit quòd viginti tam inter præsentes, quam inter absentes & quòd vltra non duret: & per illam. l. declaratur ista. & illa per istam, dum hic fit differentia inter ista interualla, quæ ibi non ita plenè fit. † Et not. quòd licet seruitus habens causam discontinuam non prę scribatur longo tempore, sed tanto cuius contrarij memoria non existat: vt l. seruitutis. cum ibi not. ff. de seruī. bene tamen perditur per non vsum longi temporis, secundum distinct. huius l. & vide Innocen. in c. de quarta. extra de præscri. & aliquando talis seruitus non habet interualla ex forma constitutionis, quia potest quis ire quandocunq; sibi placet: & tunc non loquitur ista lex, sed d. l. sicut. tunc autem dicitur habere interualla, quando ex forma constitutionis non semper licitum est ire, quo casu minor negligentia deprehenditur: ideo si alternis annis, vel mensibus requiritur tempus duplicatū: sed si alternis diebus vel horis, perinde habetur, ac si interualla nō haberet. †Vltimò not. gl. magnam circa finem, q præscriptio ista currit contra ignorantem se habere ius seruitutis. tamen dicit glos. notabiliter quòd propter iustam ignorantiam restituitur in integrum: sicut quando fuit impeditus vti alio iusto impedimento: vt in l. & Attilicinus. ff. de ser. rustic. præ. & ita not. ff. eod. l. si patrem. in fin. in vltim. glos. & hoc perpetuò tene menti, pro illis contra quos currit prescriptio longissimi temporis de iure communi, vel ex forma statuti: quòd si fuerint ignorātes, habent restitutionem in integrū intra quadriennium à die scientiæ & hoc no. Bart. in l. j. §. si quis autem. ff. de iti. actuque priua. et in l. ab hostibus. §. sed q simpliciter. ff. quib. ex causis maio. & per hunc modū prouidetur indemnitati ipsorum, quod perpetuò tene menti. & glos. hic loquitur per verbum fortè quia. l. et attillicinus. in qua se fundat loquitur, quando quis fuit impeditus vti tali impedimento, aduersus quod non potuit sibi consulere: sed quando impeditur per suam ignorantiam, & per diligentem inquisitorem potuisset sibi prouidere: ideo nō videbatur subesse tanta æquitas tamen glo. idem determinat: ideò est notabilis, & per hoc etiam prouidetur contra l. fina. C. de præscrip. longi temporis. quæ dicit illum currere contra ignorantem.

LEX VIII.

1 SI stillicidii. †Qui permittit ædificare in loco seruiente, ius seruitutis amittit. hoc dicit glos. Oppono de. l. si diuus. ff. de seruit. vrb. prædio. nec soluit. dic, quòd ibi duæ erant seruitutes: vna altius non tollendi: altera stillicidij recipiendi. Si ergo concedo, vt altius tollas: videor remittere primam, & non secundam: & quia satis operatur confessoria, ad hoc, ideo non extenditur ad secundā: vnde poteris altius tollere, dum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

modò non tantum quòd stillicidium incipere non posit: hic verò vnica tantùm debebatur: ideo cõcessio illa extinguitur, ne inutilis: quia non posset in alia operari.

1 §. Si quis per partem. †Qui vtitur seruitute per partẽ loci seruiẽtis, vel ad partẽ loci dominãtis, nihilominus eam retinet in toto. h. d. cũ l. seq. ipsi autẽ seruitus est indiuisibilis: vnde nõ potest quis ea vti pro parte: vt §. de serui. l. viæ. In tex. ibi: [itineris.] id est loci per quem iter debetur: ipsum enim iter partem non recipit.

2 ☞ *Clericus socij nocet socio, ut posit inuitus trahi corã episcopo in causa indiuidua*
3 *Priuilegium pupilli, an trahat ad se socium. & nu. 4.*
4 *Contra pupillum non potest incipere præscriptio, licet inchoata contra defunctum continuetur contra eum, & quid in præscriptione longißimi temporis.*

LEX X.

1 SI communẽ fundum. †In diuiduis retinet quis per socium quod per se retinere nõ potest. h. d. Bar. Et inducit, q si †clericus & laicus sunt obligati in causa indiuidua, possint ambo cõueniri coram episcopo. Et sic priuilegiũ clerici trahit ad se priuilegiũ laici, sicut hic, priuilegium pupilli trahit ad se socium. Sed si bene inspiciamus, nõ facit argu. hic q priuilegium pupilli prodest socio. Sed in casu prædicto clericatus socij nõ noceret socio vt posset inuitus trahi coram episcopo. de hac q. tangit per Bar. C. de appel. l. præcipimus. in pen. respon. & vide omnino pro declaratione istius l. Bart. in l. v. C. si vna eademq; cau. in integ. rest. sæpius post. & facit j. de li. caus. l. liberis. §. si duo. †& præmitte hic q cõtra pupillũ nõ potest inci
3 pere præscri. vt l. bonæ fidei. post prin. j. de acqui. re. dom. licet inchoata cõtra defunctũ, cõtinuet cõtra eũ, vt l. eũ qui. §. de mino. cũ ibi no. & C. si aduer. vsuc. nisi sit præscriptio longissimi tẽporis, quæ etiã cõtra defunctũ nõ currit cõtra pupillũ hæredem: sed dormit durãte pupillari ætate: vt l. sicut. §. fi. C. de pre
4 scri. lon. tẽp. †In text. ibi: [licet vterq; non vteretur.] nam si alter tm nõ vteretur, nõ esset dubium q conseruaret seruitutẽ sibi & socio: vt §. eo. l. v. sed hic neuter fuit vsus, tamẽ habebat priuilegiũ personale, quod perinde cõseruaret sibi, ac si vnus fuisset, videbatur ergo nõ prodesse socio: vt l. quia personale. j. sol. mat. sed cõtrarium est propter naturã rei, quæ est indiui sibilis: secus si esset diuisibilis. l. si is qui duos. j. de lib. leg.

1 ☞ *Diuersitas in tempore diuersificat substantiam, quando aliquid factum est uno tempore, & aliud alio tempore. Idem in loco.*
2 *Si fit accusatio uel inquisitio de crimine tanquam commisso tali tempore, uel loco, & probetur de alio tempore uel loco, debet sequi absolutio, & debet de nouo accusari, uel inquiri.*
3 *Quod differt secundùm plus & minus, non dicitur differre in substantia.*
4 *Si formata est inquisitio, uel accusatio cũ effusione sanguinis, & probatũ sit simplex uulnus uel percussio, nõ debet sequi absolutio, sed cõdẽnari de simplici pœßione.*

1 §. Si is qui aquam. †Qui vtitur seruitute alio tẽpore quàm quo sibi deberetur, ipsam per nõ vsum longo tẽpore perdit: sed si vtitur alio genere instrumẽti, vel in plus aut minus quàm sibi debeat, nõ perdit. Hoc dicit cum l. seq. vsq; ad §. hæres. & sic bene colligitur
2 hic q †diuersitas in tẽpore diuersificat substãtiam. Nam illud est verum qñ aliquid est factũ vno tempore, & aliud factũ alio tẽpore: & idem in loco, vt not. in l. Põponius. §. rei. j. de acqui. hære. & plenè per Bar. in l. denũtiasse. §. qui tamẽ. j. de adult.
3 †vnde si fit inquisitio vel accusatio de crimine tanquã cõmisso tali tempore, vel loco, & probetur de alio tẽpore, vel alio loco debet sequi absolutio, quia nõ est probatũ crimẽ intentatũ:
4 & debet de nouo accusari: vt ibi not. Illud † autẽ quod differt secũdùm plus & minus nõ dicitur differre in substãtia: & hoc probat in l. seq. aliàs est §. ibi: dũ dicit [magisq; hic plus, quàm
5 aliud egisse &c.] ad qd j. de fun. instr. l. fi. †Ideo si formata est inquisitio, vel accusatio cum effusione sanguinis, & probatũ sit simplex vulnus vel percussio: non debet sequi absolutio, sed condemnatio de simplici percussione: quia tunc est secundùm plus & minus.

2 ☞ *Habens ius temporale in aliqua re, si aliquid acquirit illi rei, illud acquisitum perpetuò durat, licet ius suum tempore finiatur. Sed si aliquod onus imposuit, illud finitur.*

LEX XI.

1 SIis, cui.
§. Hærescum le. †Resoluto iure concedentis, resoluitur ius seruitutis concessę ab eo. h. d. sed acquisitum ab eo nõ resoluitur: & hoc etiam hic dicitur, quia hoc tendit in fauorẽ successoris:
2 præcedens autẽ in odium. †Et sic ille qui habet ius temporale in aliqua re, si aliquid acquirit illi rei, illud acquisitũ perpetuò durat: licet ius suum tẽpore finiatur. Sed si aliquod onus imposuit, illud finietur, facit l. lex vectigal. j. de pigno.

2 ☞ *Licet non dominus non posit acquirere seruitutem, potest tamen eam retinere acquisitam per uerum dominum: & licet sibi non competat confessoria: tamẽ eam uero domino conseruat.*

LEX XII.

1 QVi fundum. †Seruitus retinetur per quẽcũq; vtentem, etiam malę fidei possessorem: & si habebat causam continuam, & etiam per
2 ipsum met fundum sine persona retinetur. h. d. †Not. q licet non dominus non posit acquirere seruitutem, potest tamen eam retinere e acquisitam per verum dominum: & licet sibi nõ competat confessoria, vt §. tĩ. j. l. ij. in prin. conseruat tamẽ eam vero domino: & facit ad quæstionem de qua dixi. j. e. ti. l. v. de qua per Bar. in locis ibi alleg.

2 ☞ *Si uendo tibi rem meam, uel partem eius per quem uel quam consueueram transire ad alium fundum meum, non uidetur actum, quòd etiam decætero transire possim: nisi hoc dicatur expreßè: secus in legatis.*

LEX XIII.

1 SIquis ex. †Impeditus vti seruitute nõ statim eã perdit: sed ita demũ si impedimentum durat legitimo tempore. Et ideo si prius esset seruitus, ipso iure reintegratur: sed eo lapso necesse est vt de nouo constituatur per beneficium restit. in integ. h. d. tex. cum gl. in hac l. & in sequẽ. Et ista loquitur qñ fuit impeditus facto suo: quia alienauit partẽ prædij dominãtis, nõ imposita seruitute: vnde nõ poterat amplius per illam trãsire ad aliam partem sibi remanentem. Lex sequens loquitur, qñ sine facto suo: & in primo casu nõ dico reintegrari lapso tempore, sed in secundo sic: quia in primo deficit æquitas cõcedentis restitutionẽ: & facit ad istas leges quod habetur §. de vsufru. l. arboribus. §. de illo. in gl. super verb. amitti. In text. ibi: [vendidisset locũ proximũ seruiẽtis fundo.] & sic non poterat per illum amplius transire ad aliam partẽ sibi remanẽtem, & sine hoc nõ poterat vti seruitute, qa primò ingrediebaꝫ fundũ seruiẽtẽ, postea p locũ alie
2 natum perueniebat ad partem sibi remanẽtem. †Et sic no. q si vendo tibi rem meam, vel partem eius, per quem vel quã consueueram transire ad alium fundum meum, nõ videtur actũ, q etiam decætero transire possim, nisi hoc dicatur expresè. & ad hoc §. de serui. rust. præd. l. via. in fi. & §. cõmu. præd. l. in tradendis. in fi. secus si lego, quia videor voluisse q hæres trãsire possit. §. tit. j. l. testatrix. In fi. l. ibi habiturus est seruitutẽ: quia recuperat exercitiũ, quod interim perdiderat: nõ autem substantiam seruitutis nondum lapso tempore legitimo. Vnde non expedit q res reintegretur.

2 ☞ *Si uia destructa accedatur per fundum uicini proximi, an ei debeat dari pretiũ.*

LEX XIIII.

1 SI locus.
§. Cum via. †Si via publica destruitur, vicini proximi tenẽtur per eorũ fundum eam præstare. h. d. & tene menti, & sic de loco priuato fit publicus, si quis possit hoc facere, vide j. ne quid in loco
2 publico. l. j. §. viam publicam. In gl. in verb. præstare. & dicit hic gl. †q debet illius loci dari pretium de publico: tamẽ hoc non seruatur, & hoc in via publica. Sed in via priuata debet præstari à priuato eam petente. j. de reli. l. si quis sepulchrum. tene menti: quia est casus quotidianus.

1 ☞ *Casus in quo res mea seruit alteri rei meæ: & quæ sit utilitas.*

LEX XV.

1 SI cum. †Redemptione vnius ex fundis seruienti bus, non extinguitur seruitus debita per alios. hoc dicit. Certè etiam in illo prædio redempto non ext

non extinguitur, postquam in alijs non redemptis non extinguitur: quia nõ potest pro parte extingui, & pro parte, non. vt l. vna est via. §. de seruitutibus rusticor. prædiorum. &. §. eod.
2 l. nõ satis. §. j. ante finẽ. §. tit. j. † & sic erit casus, in quo res mea seruit alteri rei meæ, quando seruitus fuit incœpta antequam esset mea, & est vtilitas, quia si prędium redemptũ posteà alieno, etiam non imposita expressa seruitute, nihilominus trãsibit cum ea, & non habebit locũ. l. si quis ex fundo. §. eod. per. l. tria prædia. §. de seruitutibus rustico. prædiorũ. In textu ibi: [quia toties seruitus confunditur]. scilicet per mediũ prædiũ, quod nõ seruit: & hic istud prædium redemptum non videtur seruire, quia per ipsum amodò trãsibo non iure seruitutis, sed iure dominij: & sic videbitur seruitus confundi. Contrarium tamen est, quia sufficit, q transire possum: & si per centum annos starem, q prædium redemptum non alienarẽ non perderem seruitutẽ, quæ durat in substãtia, postquã possum vti: licet non iure seruitutis: secus si possem. §. eodem l. si quis ex fundo. cum. l. seq. In text. ibi: [potest consistere]. scilicet in substãtia, non in exercitio: quia non vtor amodò iure seruitutis. vt dixi.

2 ☞ *In contractibus uel actibus inter uiuos non habet locum ius accrescendi sed ius non decrescendi, sic.*
3 *Præscriptio debet solum prodesse præscribenti, non alteri.*
Ius accrescendi habet locum, quando aliquod ius deficit ab initio, ante acquisitionem perfectè factam, non post secus in usufructu.

LEX XVI.

1 AQuam. †Si per eundẽ riuum aqua ducaꝫ ad plura prędia plures sunt seruitutes: ideo potest vna perdi, alia remanẽte: & quod vnus perdit, alteri non accrescet: secus, si ducatur ad vnũ prædiũ diuersorũ dominorũ cõmune pro indiuiso: quia tunc per vnũ solum retinet. h. d. tota lex. Et primò loquitur, quãdo ducatur ad plura prædia, vsq; ibi: [q si nec curo]. tunc sunt diuersorũ vel eiusdẽ domini: vtroq; enim casu plures sunt seruitutes: quoniã ad pluralitatem fundorũ dominãtium, sequitur pluralitas seruitutum. vt l. si ædes §. de serui. rusti. prædiorũ. secus in pluralitate fundorũ seruientiũ. vt l. vna est via. §. de serui. rusti. prædio. Secundò loquitur qñ ducebatur ad vnũ prædium cõmune inter plures pro indiuiso: vsq; ibi [item si quis]. Tertiò redit ad primũ casum declarando circa primum vnum dubium. In text. ibi: & [vnus statuto tempore quo seruitus amittitur non duxit]. supple, sed alius duxit sua die, & nonvltra: vt si alternis diebus debebant vti & hoc casu procedit id quod dicit in fin. q ei qui vsus fuit, nihil accrescit de iure, quod perdit nõ vtẽs. Si aũt vtẽs fuisset vsus tam sua die quã etiã alia die, qua poterat alius vti, tunc acquireret ius illius longo tempore: & sic nõ haberet locũ, quod hic dicitur in fi. ita intelligo
2 hunc tex. †Et no. hunc finẽ, in contractibus vel actibus inter viuos non habere locũ ius accrescẽdi, sed nõ decrescendi: sic vt
2 l. propriũ. C. cõia prę d. secundũ Bar. [a] ibi vel dic vt ibi dixi. gl. tamen hic dicit, q hic est alia ratio: quia non accrescit, primo: quia dominus fundi seruientis prescribit libertatem aduersus
3 hanc seruitutẽ. Et sic no. † q prescriptio solùm debet prodesse præscribenti, non alteri. Itẽ dicit glo. q ius accrescẽdi habet locum, qñ aliquod ius deficit in ipso initio ante acquisitionẽ perfectè factam: non autẽ post eam factã, nec solutã, in proprietate: secus in vsufructu. vt l. prima. §. interdum. de vsufructu accrescẽdo. sed hic semel fuit ius acquisitũ, & nõ per vsum perditur, nimirũ si nõ accrescit. Vnde in vltima volũtate non haberet locũ ius accrescẽdi: nõ ergo est sola ratio, q simus in cõtractibus vel actib⁹ inter viuos. De hoc articulo vide p Bar. in l. si Titio. j. de ver. oblig. & l. re cõiuncti. in vlt. col. j. de leg. iij.

2 ☞ *Qui perdit seruitutem haustus, perdit etiam iter ad aquam.*

LEX XVII.

1 IAbeo, †Qui perdit principale, perdit & accessorium. hoc dicit prout in litera nõ
2 est dictio, non: & ista est notabilior lectura. † Premitte q illi cui conceditur seruitus haustus aquæ, censetur etiam concessum iter ad aquã: vnde videbatur quòd si iuit, non tamen aquam hausit: licet perdiderit seruitutem haustus perdiderit seruitutẽ eundi: quia sunt diuersa vt l. proxima. in princip. §. eod. sed hoc procederet si essent æquè principalia: hic verò seruitus erat principalis haustus, altera accessoria, & ideò videtur, quòd perdita prima, perdatur secũda: nec prodest aliquid vsus secundæ.

2 ☞ *Tempus appellationis prosequendæ non currit appellanti, si fuit impeditus facto aduersarij.*
3 *Tempus possessionis & diligentiæ mei authoris, sicut accedit mihi ut præscribam: sic & tempus suæ negligentiæ, ut contra me præscribatur.*

LEX XVIII.

1 SI quis alia. †Per vsum alterius aquæ, quàm illius cui debetur, nõ retinetur seruitus aqueductus. hoc dicit primò. Item tempus negligentiæ authoris mei iungitur cum tempore negligentiæ meæ ad ser-
2 uitutem perdendam. hoc secũdò. † Et libertas in vrbanis seruitutibus non præscribitur, nisi factum prescribentis interuenerit. hoc dicit tertiò & vltimò: vel dic, quòd impeditus vti seruitute facto aduersarij, & hoc magis placet: simile in tempore appellationis prosequendæ, quia non currit appellanti, si fuit impeditus facto aduersarij. vt §. de mino. l. intra vtile. & de excu. tutor. l. si cum ipse & quod not. in l. fina. in fine. C. de adul.
3 †Not. in verb. [tempus]. q sicut tempus possessionis & diligẽtiæ mei authoris accedit mihi vt præscribam. vt l. Pompo. §. cum quis. j. de acquirenda poss. sic & tempus suæ negligentiæ vt contra me præscribatur. In tertio casu, ibi: [ædificatum non habuit]. sed si hoc est, quomodo poteris habere seruitutem tigni immittendi: respondeo, quia fuit constituta tempore, quo ille habebat ædificatum: sed posteà ædificium fuit destructum: nam nihilominus remanet seruitus & debebitur in ædificio nouo. vt l. seruitutes. §. si sublatũ. §. de ser. vrba. præd.

2 ☞ *Seruitus aqueductus non incipit antè, quàm fiat riuus per quem ducatur: idem in qualibet alia seruitute ad cuius usum requiritur, quòd aliquod opus fiat in re seruiente, nec per solam inductionem in fundum dicitur constituta.*
3 *Quòd nondum est, finiri non potest.*

LEX XIX.

1 SI patrem. †Actio personalis pro seruitute constituenda nõ tollitur tempore, quo seruitus constituta amittitur. hoc dicit. Contra quem oppono de. l. prima in principio suprà quibus modis vsusfruct. amitta. Solutio. ibi in seruitute personali, quę tollitur capitis diminutione, hic in reali quæ per capitis diminutionem non tollitur. vnde ibi sicut ipse vsusfructus tollitur: ita & actio personalis tollitur competens pro ipso: sed tempore, vel per non vsum non tollitur actio personalis, siue competat pro seruitute reali siue personali quia est eadem ratio. Non enim potest imputari negligentia vtendi ei qui in vsufructu adhuc non est constitutus, licet veniat cõstituendus: sicut nec
2 in seruitute reali. †In textu. ibi, antè quàm riuum facerem. & sic non erat adhuc constituta seruitus: sed competebat mihi actio ex vendito, vt constitueretur. & sic notatur, quòd seruitus aquæductus non incipit, ante, quàm fiat riuus per quẽ ducatur: & idem videtur in qualibet alia seruitute, ad cuius vsum requiritur, quòd aliquod opus fiat in re seruiente, puta tigni immittendi, quia requiritur quòd fiat foramen: & ante, quàm fiat seruitus, non potest dici constituta per solum contractum actio personalis, vt constituatur: quæ actio de sui natura non tollitur, nisi spatio longissimi temporis, si postquàm factum est opus, incœpta est seruitus, quæ tollitur spacio longi temporis: & hoc est quod sequitur in ver. q si fecissem iter &c. expone iter. id est, riuum. sed oppono, quòd eoipso, quòd inducit me in fundum animo constituendi seruitutem, statim sit ipsa seruitus constituta, vt in vsufruct. vt l. j. §. dare. §. de vsufruct. sol. fateor, quando non est necesse aliquod opus fieri ad vsum seruitutis, puta, itineris, vel viæ vel altius non tollendi: secus quando aliquid est necesse fieri, sine quo quis vti non potest: tene manti perpetuò. nam hunc casum non habuimus in tota materia: & quilibet prima facie diceret contrarium, quòd statim, quòd dico constituo tibi seruitutem aquę ducendæ & inducas illum in fundum, sit seruitus constituta: certè non est verum, nisi fiat riuus: secus videtur in seruitute haustus aquæ in
3 qua non oportet opus facere. †Vltimò not. quòd illud quod nondum est, finiri non potest.

† ☞ *Et hoc vide eũdẽ in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obli. & in l. j. qñ non pet. par. & ibidẽ Bald. xj. q. & in l. j. C. de cad. to. §. cũ autẽ. fusissimè & per Bar. in l. re conuicti. ff. de leg. ij. Bal. in l. fi. C. de inutili. stipu. ait, q locũ habeat in cõtractibus bonæ fidei, nõ instricti iuris. Videre potes. d. phil. Corneũ in consil. xlij.*

a ++ Et idem hic not. Bart. remittit ad l.si fundum sub cõdi.§.si Titius.ff.de lega.j.& vide hic eundẽ, quor sum hoc inducat. Et adde q̃ legatũ ante aditã hære. nõ repudiatur. per Bart.in d. l.si fundum, per l.liberto octuaginta. ff. de bo.lib. & eundem in l.si mihi & tibi.ad prin.ff.de leg.j.iij. op.

b ¶ Hoc constabit. ade Bar.in l.j.§.iij.j.de iti.act.pri.& in l.qui iure familiaritatis.et ibi do.de acqui.poss. Flor.in l.seruitutes.§. de seruit. tit. generali. & ad dicta pauli hic adde Fel.in c.de quarta.colũ.xiiij. extra de præscript.Cur.

2 *Per tacitum legatum, non transit dominium.*
3 *Actio personalis ubi competit pro seruitute constituenda, non transit in emptorem sine cessione.*
4 *Legatarius non potest repudiare legatũ in præiudicium alterius, in quem ius suum transtulit.*

§. Si per fundum †Seruitus legata, statim adita hæreditate constituta est etiam legatario ignorante: & per non vsum longi temporis perditur, & trãsit in illum in quem transit fundus dominans, & post electionem factam non potest legatarius repudiare legatum in præiudicium emptoris. hoc dicit no. ratio primi dicti est: quia sicut transit dominiũ rei corporalis, ita etiam & iuris. nam etiam in illo est reperire dominium impropriè, vt no. si vsu fruc. in fi. in verbo, [dominium.] & not. per Gul.C. de vsu. super rub. per glo. in l. naturaliter. §. nihil. j. de acquir. possess. &

2 †hoc est verum in legato expresso, sed per tacitum legatũ nõ transit dominium, vt l. seruum filij. §. fin. & ibi not. j. de lega. j. In tex. ibi: [amittes viam nõ vtendo.] videbatur contrarium, quòd non esset adhuc constituta, postquam ignorabas legatũ factum: & sic quòd non competeret nisi actio personalis ex testamento, quæ non tollitur longo tempore, vt in princi. istius legis, sed contrarium est: nam si quando veniebat constituẽda ratione pacti, vel contractus d.l. hic autẽ ex vltima voluntate, ex qua transfertur dominium, & ius in eo etiam in legatariũ ignorantẽ. Item videbatur contrarium propter ignorantiam quæ excusat à negligentia: sed dic quòd non perditur ratione negligentiæ: sed quia nõ fuit vsus: & hoc cadit etiam in eo qui non est negligens. gl. hic tamen dicit, q̃ tunc datur restitutio

3 in integrum, quod no, vt dixi §. eo. l. si cõstituta. In †text. ibi. [ad emptorem via pertinebit vna ratione.] scilicet prædicta: quia iam est acquisita fundo: sed si cõpeteret actio personalis pro ipsa cõstituenda, nõ transiret in emptorem sine cessione: vt §. vsufru. quẽad. ca. l. iiij. §. fi. †In fi. ibi: nec ius repudiãdi.]

4 no. quòd legatarius non potest repudiare legatũ in præiudicium alterius, in quẽ ius suum transtulit. facit l. liberto octuaginta. j. de bo. lib. & C. de don. inter vir. & vxo. l. si quidem. & istum articulum plenè declara, per Barto. & notabiliter in l. si mihi & tibi. j. de lega. j. & l. si fundũ sub conditione. §. Titius. eodem titulo.

LEX XX.

VSu retinetur. †Seruitus constituta, pervsum cuiuscunque retinetur etiã per malæfidei possess. dummodo vtatur tanquã p seruitute debita fundo. h. d. vsq; ad l. fi. In text. ibi: [aut mercenarius.] exempla sunt de eo qui vtitur nomine dominj prædij dominantis. Interdum autem vtitur, suo nomine cùm tamen suo nomine sibi competeret, vt vsu fructuarius vel possessor bonæfidei vel malefidei, qui tenet rem tanquam dominus, quia satis est quòd vtatur seruitute nomine fundi cui verè debetur. Sed contra j. l. proxi. cum ibi no. lex hic loquitur quando seruitus iam erat constituta, & acquisita fundo quo casu retinet per quencunque etiam malæfidei pos. Ibi non erat constituta sed quæ veniebat acquirenda per vsum longi temporis: quo casu si est malæfidei, non acquirit.

LEX XXV.

SEruitute. †Not. in hac l. q̃ ad præscribendum seruitutẽ, requirit q̃ quis sit vsus iure seruitutis bonafide: vt in glo. Vnde si transiui per fundum tuum longo tempore per aliquam viam ibi existentem, quam credebam viam esse publicã, & cuilibet licere per eam transire: non acquiro seruitutem eundi etiam si tanto tempore iuissem, cuius contrarij memoria non existat. nec acquiro interdictum de itine. actuq; priua. pro ipsa quasi possessione tuenda. Requiritur ergo q̃ vtar tanquam seruitute mihi debita: & hoc est dicere, iure seruitutis. Qualiter autem hoc cõstabit[b]? Vide per Inn. in c. bonæ. extra de postul. præla. & extra de cau. pos. cùm ecclesia. super verbo, [affuisse.] Contra secũ dum dictum opp. §. l. proxi. Sol. vt ibi dixi, quia loquitur in seruitute iam quæsita fundo: ista verò in acquirenda per vsum longi temporis, & no. gl. hic positam. hic non sunt alia.

b

FINIS.

Regestum,

A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. AA, BB, Quaterniones sunt. CC, est quinternio.

Lugduni,
Excudebat Petrus Fradin.

1552.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca